

קובץ
דור המלקטים
על
הלכות נדה

יו"ד סימן קפ"ג - סימן ר"ב
ואו"ח סימן ר"מ

ונלוה אליו
הלכות יחוד
אה"ע סימן כ"ב

חלק ראשון
סי' קפ"ג - קצ"ד

יוצא לאור ע"י
חבורת נר גבריאל
ישיבת מיר ירושלים תובב"א
מחזור א' - שנת תשס"ט
מחזור ב' - שנת תשע"ד

בעזרת החונן לאדם דעת
י. א. שטילרמן
בן אבי מורי
הרב נחום שליט"א

שנת תשע"ה – ירושלים תובב"א

"מִרְן הַחֲזוֹן אִישׁ כּוֹתֵב כִּי בִזְמַנּוֹ קוֹרְאִים לַחִיפּוֹשׁ 'יִגִּיעָה'. בּוֹדְאֵי קֶלֶע כּאֵן מִרְן בַּלְבָּבָה שֶׁל הַקְּלָקְלָה הַגְּדוּלָה בַּסְּדֵרִי הַלִּימּוֹד בִּזְמַנּוֹ. הַעֲמַדַת הַחִיפּוֹשׁ בַּמָּקוֹם ה'יִגִּיעָה' הִיא הַשְּׁחַתַת כָּל הַצִּיּוֹר שֶׁל עֲמָלָה שֶׁל תּוֹרָה. וּבַתְּחִלַת מַגְעֵי עִם הַסֵּפֶר 'אוֹצֵר מִפְּרָשֵׁי הַתִּלְמוּד', הַסְתַּכְלָתִי בַּעֲוֹמֶק פְּעוּלָתוֹ שֶׁל הָאוֹצֵר עַל מַחֲשַׁבְתָּם שֶׁל הַמַּעֲיִינִים. וּמִתּוֹךְ הַסְתַּכְלוֹת זֶה הַבַּחֲנָתִי נִאֲמָנָה כִּי הַפְּעוּלָה הָרֵאשִׁית שֶׁל הָאוֹצֵר עַל הַמַּעֲיִינִים הִיא תַּחֲשׁוּשׁ הַשְּׁחָרָר מִהַטִּירְדָה שֶׁל הַחִיפּוֹשׁ. וְעַל יָדֵי זֶה נַעֲשִׂים כְּלִי-הַמַּחֲשָׁבָה וְהַעֲיּוֹן לִנְכֻסִים בְּנֵי חוֹרִין, לַהֲתַפְנוֹת לַעֲבוּדַת עֲמָלָה שֶׁל תּוֹרָה בַּעֲיּוֹן בַּמִּקְוֹרוֹת וּבִגּוּפָם שֶׁל דְּבָרִים..."

[הַגֵּר"י הוֹטְנֵר זצ"ל (פֶּחֶד יִצְחָק אֲגָרוֹת וְכַתְּבִים אוֹת ע"ט, פֶּתַח דָּבָר ל"אוֹצֵר מִפְּרָשֵׁי הַתִּלְמוּד" רִישׁ אִיזְהוּ נִשְׁך)].

לַתּוֹעֵלַת הַמַּעֲיִינִים:

- הַסֵּפֶר הוּא רַק תּוֹצֵאָה שֶׁל שִׁיעוּרִים שֶׁנֶּאֱמָרוּ בַּחֲבוּרָתָנוּ, וְלֹא נִרְשָׁמוּ עַל דַּעַת לַפְּרָסָמָם בַּתּוֹרָה סֵפֶר. וְלִכֵּן צוּרַת הַדְּבָרִים וְתוֹכֵנָם אֵינוֹ כ'סֵפֶר' רִגִּיל. וּמִמִּילָא אֵין לַהֲסַתְמֵךְ עַל מַסְפֵּר הַדְּעוֹת שֶׁהוּבָאוּ בְּכָל שִׁיטָה וְלַהֲחִלִּיט דַּהֲלָכָה כְּרַבִּים, כִּי לֹא הִיא בְּזֶה שׁוּם כּוֹוֶנָה לַהֲכַרִּיעַ. לַפְּעָמִים רִיבּוּי הַשִּׁיטוֹת הוּבָאוּ רַק בְּשִׁבְלִי לַהֲבַהִיר נִקּוּדָה אֲשֶׁר דָּנוּ בָּהּ בַּהֲמִשָּׁךְ הַשִּׁיעוּר.
- כַּשְׁכָּתוֹב, ע'; הַכּוֹוֶנָה שֶׁמִּשְׁמַעוֹת דְּבָרֵי סֵפֶר פְּלוֹנִי נוֹטִים לַשִּׁיטָה פְּלוֹנִית, אֵךְ לֹא מִפּוֹרֵשׁ הַכִּי לַהֲדִיא בְּאוֹתוֹ הַסֵּפֶר.
- כַּשְׁכָּתוֹב, מִר"מ [מִרְאֵי מְקוֹמוֹת]; הַכּוֹוֶנָה שֶׁהַסֵּפֶרִים שֶׁבְּרִשְׁיָמָה דָּנוּ עַל הַנוֹשֵׂא הַמְּדוּבָר (לַפְּעָמִים לֹא הִיא בְּרוּר שִׁיטָתָם בַּעֲנִין, לַפְּעָמִים מַחֲמַת הָאֲרִיכוּת לֹא הַסְפִּיק הַזְמָן לַעֲבוּר עַל כָּל מָה שֶׁכָּתוּב, וְלַפְּעָמִים כִּי הַעֲנִין מוֹזְכָּר שֶׁם רַק בַּדֶּרֶךְ אֲגַב, אוּ מִפְּנֵי סִיבָה אַחֶרֶת).
- סֵפֶר זֶרַע שְׁמוּאֵל; נִכְתָּב ע"י הָרַב יוֹסֵף שְׁטִילֶרמָן שְׁלִיט"א, מַגִּיד שִׁיעוּר אֲצֵל הַגֵּר"י בִּרְקוֹבִיץ שְׁלִיט"א בְּכוּלָּל יִירוּשָׁלַיִם.
- סֵפֶר אִסְיַפַת יִצְחָק; הוּא אוֹסֵף שְׁאֵלוֹת (בְּכַתָּב) שֶׁשָּׁלַח הָר' יִצְחָק ווִינְקֶלֶר שְׁלִיט"א לְכַמָּה רַבָּנִים עִם תְּשׁוּבוֹת הַרַבָּנִים אֵלָיו, אוֹת בְּאוֹת.
- סֵפֶר הָאֲרֵת אַהֲרֹן; נִכְתָּב ע"י הָרַב אֲרִי גִינְזִבְרֵג שְׁלִיט"א.
- הַמַּעֲוִינִין לִקְבֹּל אֶת הַסֵּפֶר חִינָם בְּאִימִיל, נֹא לְשַׁלּוֹחַ בְּקֶשֶׁה לְדוֹאֵר אֶלְקָטְרֹנִי (בְּכַתּוּבַת דִּלְהָלָן).

יָדוּעַ לְכָל בֶּר בִּי רַב דָּחַד יוֹמָא

כִּי אִי אֶפְשָׁר לְדַעַת וְלַהֲבִין שׁוּם דְּבָר בְּלִי עֵיּוֹן בַּמִּקְוֹרוֹת. וְלִכֵּן פְּשׁוּט וְאֵין צוּרֵךְ לַהֲזַכִּיר לְבָר דַּעַת שְׁכָל מָה שִׁימְצָא בַּסֵּפֶר הַזֶּה הוּא רַק מִרְאָה מְקוֹם הִיכָן יִמְצָא מְבוֹקֶשׁוֹ, וְאֵל יִסְמוֹךְ עַל מָה שֶׁמוּבָא כּאֵן כָּלֵל וְכָלֵל בְּלִי לַפְּנוֹת אֶל הַמִּקְוֹר.

שְׁגִיאוֹת מִי יָבִין

וְכַמֵּאֵמֶר הַחֲכָם "כִּשֶּׁם שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְבָר בְּלִי תִּבְנֵן כֵּךְ אִי אֶפְשָׁר לְסֵפֶר בְּלֹא שְׁגִיאוֹת", בְּקִשְׁתֵּינוּ שְׁטוּחָה לְכָל מַעֲיִין שִׁימְצָא אִיזָה דְּבָר טַעוֹת אוּ שְׁגִיָּאָה בַּתּוֹךְ סֵפֶר הַזֶּה, נֹא לַפְּנוֹת אֶל הַמַּחֲבֵר, וְאִי"ה יִתּוּקֵן הַדְּבָר בַּמַּהֲדוּרָה הַבָּא.

לעילוי נשמת

ורעיתו זקנתי
מרת **איטה** ע"ה
בת ר' אהרן ז"ל
שטילרמן
נפטרה כ"א אלול תשנ"ג

זקני
הרב **ישראל** ז"ל
ב"ר נחום ז"ל
שטילרמן
נפטר ד' תשרי תשכ"ח

ורעיתו זקנתי
מרת **לאנע דבורה** ע"ה
בת ר' נחום הלוי ז"ל
נאמעטה
נפטרה כ"ז חשון תשנ"ב

זקני
הרב **משה** ז"ל
ב"ר מתתיהו ז"ל
נאמעטה
נפטר י"ח כסלו תשמ"ו

ורעיתו זקנתי
מרת **אלטע פריידה** ע"ה
בת ר' עזריאל ז"ל
וויינמאן
נפטרה ט"ז טבת תשמ"ו

זקני
הרב **מאיר יהודה** ז"ל
ב"ר יחיאל יצחק ז"ל
וויינמאן
נפטר כ"ח שבט תשנ"א

ורעיתו זקנתי
מרת **פייגע צירקא** ע"ה
בת ר' יחיאל מאיר ז"ל
סוקולובר
נפטרה י"ב אדר תשס"ב

זקני
הרב **אברהם** ז"ל
ב"ר יעקב אריה ז"ל
סוקולובר
נפטר כ"ז תמוז תשל"ז

הרב **משה יהודה** ז"ל ב"ר מנחם מנדעל ז"ל
הרב **אליהו חיים** ז"ל ב"ר מרדכי ז"ל
מרת **אגוסטא** ע"ה בת ר' יוסף הכהן ז"ל
מרת **רחל לאה** ע"ה בת ר' ישעיהו ז"ל
מרת **טייבל** ע"ה בת ר' שמואל ז"ל

הרב **חיים אלעזר** ז"ל
ב"ר עזריאל ז"ל
טרטנר
נפטר י"ג טבת תשע"ד

הרב **ישראל ליב** ז"ל ב"ר מרדכי יהושע ז"ל

וליהודיע מעלת קיבוץ דברי רבותינו ועריכתם לפני הלומדים, יש בנותן טעם להביא בכאן את דבריו הנפלאים של בעל הפלא יועץ (ערך אסופה) וז"ל:

"כמה טובה עשו לנו בעלי אסופות. רבותינו הקדושים אשר בכל דור ודור זכו וזיכו את הרבים, זכות הרבים תלוי בהם, שאלמלא הם נשתכחה תורה מישראל, ובפרט כגון אנן דור יתום, יתמי דיתמי, אשר טרדות הזמן רבו עלינו ואין הפנאי מסכים אתנו כל כך ללמוד בשקידה כל כך כמו הראשונים ודעתנו קצרה. ואם נבוא ללמוד ספרים הרבה אין קץ ומי הוא זה אשר תשיג ידו להיות כל הספרים נמצאים אצלו. אבל על ידי האסיפות נוכל לצאת מעט ידי חובתנו:

ובכל דור צריכים האסיפות כמו שעשה הרמב"ם וה'טור' והרב 'בית יוסף' והרב 'כנסת הגדולה' ורבים כמוהם שהיו לנו לעינים, ומהם יראו וכן יעשו בכל דור ודור, כל תלמיד חכם אשר חננו ה' דעת וספרים הרבה ישתדל להועיל לרבים בדברים הנצרכים מאד, כאמרם (ברכות סד, א) הכל צריכים למרי חטיא. ויעשו אסיפות כיד ה' הטובה עליהם, מי מקצורי דינים על ארבעה טורים, מי מכללים, מי מהקדמות לדרושים, ומי מתוכחות מוסר וכדומה, כל אשר עושים חסד גדול יחשב, ואין לך חסד גדול מזה שהוא חסד בנפש, ועושי אלה הם מזכים את הרבים וזכות הרבים תלוי בהם.

ואל יחושו ללעג השאננים שאומרים, מה הועילו אלו החכמים בתקנתם לשנות לנו את הידוע ומפורסם בספרים, אין זה כי אם ללקט כסף וליטול את השם שהוציאו ספר. שרי להו מרייהו למדברים כן, כי לא צדקו, שודאי הגמור יותר טובים לנו אלו הספרים של אסיפות מכל חבורי הפלפולים והחריפות, כי מה יתן ומה יוסיף לנו אלו החבורים, רובם הם מתעפרים בעפר אין דורש ואין מבקש, שכל חכם רוצה להיות מבין מדעתו ולישא וליתן בהלכה כפי השגתו, ואם ירצה אדם ללמוד כל חיבורי הפלפולים והחריפות, יכלו שנותיו ולא ילמוד אחד מני אלף מהדברים שצריך ללמוד, וכדאמרו בש"ס: אי דיקנא לא גרסינא. מה יתן ומה יוסיף לנו לידע הויכוח שהיה בין שני תלמידי חכמים, שזה אומר בכה וזה אומר בכה, ואם כדי ללמוד דרכי הפלפול והחריפות וחדוד השכל, הלא יש די לנו בתורתן של ראשונים ז"ל, אשר לבם פתוח כפתחו של אולם וחכמתם ניכרת מתוך דבריהם. אבל אלו הספרים של האסיפות תועלתם מרובה כאמור, ולכן כל תלמיד חכם ירדוף אחריהם כאשר ירדוף הקורא בהרים, ויד כל ממשמשת בהם כל שעה, כי בזמן הזה הקיצור הוא מטבע חריף אהוב ונחמד לכל, ואומרים דרך צחות (רות ב ד) 'ויאמר לקוצרים ה' עמכם':

ולכן אף מי שעושה ספר שו"ת, שהוא מועיל לרבים בהיותו מחדש דינים חדשים ופושט ספיקי דינים, לא ילך בארוכה ויצא מענין לענין ממלאכת השאלה למלאכת השיטה ופלפול בדברי האחרונים לנתון ולנתוש, לבנות ולנטוע, ולומר שמועה זו נאה וזו אינה נאה, כי מה יתן ומה יוסיף, וחוששני מחטאת ברוב דברים. רק יכתב הלכות קטנות, מצוי הדין הנצרך לענין דינא דוקא. וכן הרוצה לכתב פשטים אשר חננו ה' על תנ"ך ומאמרי רבותינו ז"ל, אם רוצה שיהא יד רבים ממשמשת בו, לא ילך בארוכה ויצא ממלאכת הדרוש למלאכת הפלפול, אלא יכתוב פסקי פסקי על סדר התנ"ך והש"ס דברים מתוקים מעורב עם דברי מוסר ויראת ה', שהמוסר הנאמר על פסוק הוא מתוק מדבש ועומד לזכרון בין העינים, ומתוך כך יהיו דבריו נקראים ונזכרים ונאמרים בבתי כנסיות של תלמידי חכמים ובבתי מדרשות, ויהיה מזכה את הרבים, ותתענג בדשן נפשו בהיות שפתותיו דובבות בקבר (יבמות צא א). זהו דרך ישרה לפי דעתי לחבורי חבורים:

אמנם הבעלי אסופות שמאספים קצורי דינים צריכים לזהר הרבה שלא יכנסו למלאכה זו אלא אם כן יכולים לעשות אותה על מתכונתה, כי היכי דלא תיפוק מינה חורבה, דהיינו שיהא להם ספרים הרבה מהראשונים ואחרונים ותשלט עיניהם בכולם בעיון יפה יפה, ולא יסמכו על הכלל העולה, כי יש פתח טועה, ולא יטעו לרשום היפך ממה שכתוב בספר, כאשר נמצא לפעמים באלו הקיצורים, ולכן אמרו שאין ראוי לסמוך על הקיצורים להקל או להוציא ממון מיד המוחזק עד שילמד חיפוש מחיפוש ועד שיראה הדין בשרשו.

ושמעתי אומרים, שאף על פי שהרב 'מעם לועז' עשה מלאכה גדולה וזכה וזיכה את הרבים, לא היה רוח חכמים שבדורו נוחה הימנו על שכתב הלכות פסוקות, ורבים מעמי הארץ שאין יודעים לקרות אלא ספרו ומקבלים דבריו כנתינתם מסיני ואין חוזרים לשאול פי חכם וסומכין עליו בין להקל בין להחמיר, ופעמים המצא ימצא איזה דין שנתחדשו כעת ספרים שחולקים על דבריו ומחמירים וכן ראוי להחמיר, ולכן יש להזהר ללועזים שלא יסמכו על ספרי הלועזים להקל באין שאלת חכם, ודין להם שספרי הלועזים יעוררום ליכנס לבית הספק כדי לשאול לחכם. (ויש את לבבי לכתוב ספר אסופת דינים בקיצור, אך לא אכתוב אלא מה הוא אסור, ולא אזכיר את המותר, למען לא תצא תקלה כזו). וגם ראוי לבעלי אסופות שיעשו טובה שלימה ולא יכתבו על דין פלוני עיין בספר פלוני, ולא עוד אלא שלפעמים יש שנצרך לו אותו הדין מאד ואותו הספר שציין אינו בנמצא בעירו, והרי זה דומה למי שמביאין אותו אל המעיין ואין מניחים אותו לשנות מים, לכן יכתב גם כן מה שכתוב באותו ספר למען ינוח הקורא בו כי ימצא תאות לבו, עכ"ל.

תוכן ענינים

7	הקדמה
18	סימן קפ"ג - הרגשה
36	סימן קפ"ד - ימי פרישה
100	סימן קפ"ה - נאמנות האשה
119	סימן קפ"ו - בדיקת לפני ואחרי תשמיש
136	סימן קפ"ז - רואה מחמת תשמיש
195	סימן קפ"ח - מראות
237	סימן קפ"ט - וסתות
352	סימן ק"צ - כתמים
490	סימן קצ"א - אשה שמצאה דם בהשתנה
511	סימן קצ"ב - כלה הנכנסת לחופה
536	סימן קצ"ג - דם בתולים
547	סימן קצ"ד - יולדת
571	סימן קצ"ה - הרחקות
680	סימן קצ"ו - סדר טהרת האשה
756	סימן קצ"ז - זמני טבילה
793	סימן קצ"ח - חציצות
930	סימן קצ"ט - חפיפה
968	סימן ר' - ברכה
989	סימן ר"א - מקואות
1000	סימן ר"ב - דברים החוצצים בטבילת כלים
1008	או"ח סימן ר"מ - מצות עונה
1055	אה"ע סימן כ"ב - הלכות יחוד
1139	אסיפת יצחק
1141	הג' הרב חיים קניבסקי שליט"א
1146	הג' הרב אביגדר נבנצל שליט"א
1151	הג' הרב ישראל פסח פיינהנדלר זצ"ל
1153	הארת אהרן
1182	מראי מקומות

הלכות נדה

הקדמה

[א] טעמא דקרא. האם נדה נכללת בעריות.

[ב] נדה מצד טומאה, או שהוא איסור.

"דדם נדה מסאבין דאינון כלהו דם טמא ... ומאן דאעבר עליהו כאלו אעבר על עשר דברות דאינון כלל

תרי"ג פקודין".

זוהר (רעיא מהימנא חלק ג' פרשת צו דף לג:).

[א] טעמא דקרא.

א. פסוק.

1. אחרי מות (פרק י"ח פסוק י"ט) – "וְאֵל אִשָּׁה בְּנִדָּת טְמֵאָתָה לֹא תִקְרַב לְגִלּוֹת עִרְוָתָהּ".

2. קדושים (פרק כ' פסוק י"ח) – "וְאִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אֶת אִשָּׁה דָּוָה וְגִלָּה אֶת עִרְוָתָהּ אֶת מִקְרָהּ הִעָּרָה וְהִיא גִּלְתָּה אֶת מְקוֹר דָּמֶיהָ וְנִכְרְתוּ שְׁנֵיהֶם מִקִּרְבַּ עַמָּם".

ב. נדה (דף לא:): – "תניא, היה ר"מ אומר: מפני מה אמרה תורה נדה לשבעה - מפני שרגיל בה, וקץ בה, אמרה תורה: תהא טמאה שבעה ימים, כדי שתהא חביבה על בעלה כשעת כניסתה לחופה".

1. לפי ר"מ, אולי נדה פנויה אסורה רק מדרבנן.

(א) תוה"ש (סי' קפ"ג ס"ק ד') – "לפי מה דאיתא בש"ס בסוף פרק המפלת (נדה לא, ב) תניא היה דרשת ר"מ אומר מפני מה אמרה תורה נדה לז', מפני שרגיל וקץ בה, אמרה תורה תהא טמאה שבעת ימים כדי שתהא חביבה על בעלה כשעת כניסתה לחופה. וא"כ בפנויה שלא שייך טעם זה לא תהא טמאה שבעה. אבל משמעות הרב כאן דבשום ענין אין חילוק. וכן מבואר ממ"ש הפוסקים גבי כלה כמבואר לקמן בסי' קצ"ב. וצ"ל דהאי דרשה בעלמא הוא ומ"מ מקראי משמע דקאי בין אנשואה ובין אפנויה וכמ"ש הריב"ש בסי' תכ"ה וכתוב וטמאה שבעת ימים משמע בכל ענין. ועי"ל דעל כרחק צריכין לומר דר"מ דאמר מפני מה אמרה תורה נדה לשבעה וכו' ולא תקשה כן אזכרה, משום דודאי הא לא קשיא דהא כמה טמאים והם בטומאת שבעה, כגון זב וטמא מת ויש מהם בטומאת ערב. אלא דעיקר הקושיא על נדה הוא מכא ממה נפשך, דאי חמיר טומאתה אמאי אמרינן דאפילו שופעת דם כל שבעה טובלת לערב (והוא פשוט בש"ס וכמ"ש הטור בסי' זה עיין בב"י), ואי לא חמיר כל כך, אמאי ברואה אפילו כל שהוא טמאה שבעה, תסגי לה בטומאת ערב. ע"כ צריכין אנו לטעמיה דר"מ כדי שתהא חביבה על בעלה. אבל גבי זבה ודאי אף דלא שייך טעם זה צריכה שבעה נקיים, וא"כ עכשיו שכולם כזבה גדולה שוינהו חכמים ע"כ אין לחלק בין פנויה לנשואה וצריכה ז' נקיים. ועי"ל דר"מ בשיטת ר"ש אמרה דדריש טעמא דקרא כדאיתא בב"מ דף קט"ו לענין משכן אלמנה, ולית הלכתא כר"ש כמבואר בטח"מ בסי' צ"ז א"כ אף בהא לית הלכתא כר"מ לכן אין לחלק כלל".

תוה"ש (סי' קצ"ב ס"ק א') – "עיינן בט"ז שמקשה מתמר שאמרה ליהודה טהורה אני וכן רות שנכנסה למטתו של בואז אחר שטבלה בלי שבעה נקיים ומתרחץ בכמה גווני. ולפי מה שכתבתי לעיל סימן קפ"ג סק"ד דהטעם דבפנויה נדה צריכה שבעה היינו לפי שעכשיו כזבה גדולה שוינהו חכמים על כן אין חילוק בין פנויה ונשואה להצריך שבעה נקיים מה שאין כן מדין תורה אין להצריך ז' נקיים בפנויה רק בנשואה מפני שרגיל וקץ בה צריכה המתנת שבעה ואם כן תמר ורות שהיתה פנויה היתה מותרת לטבול מיד באותה שעה שבאותו זמן עדיין לא שוינהו כזבה גדולה והוא פשוט".

2. אין לחלק.

(א) תפארת ישראל (סי' קפ"ג ס"ק ג') – "והרב הגאון מנחת יעקב יצא בזה חוץ לגדרו גדר חכמים ונתן מכשול לפריצי דור בעו"ה שכתב הואיל ואמרו (נדה לא ע"ב) דלכך נידה טמאה ז' משום דלא תתגנה לבעלה, בפנויה ליכא טומאת ז'. ולדבריו אף כרת ליתא גבה, כי ממה נפשך אי הפרשה מיירי מפנויה גם כן א"כ אף טומאה שבעה יש בה, ואי לאו אף איסור כרת ליכא. והוסיף בזה בסימן קצ"ב בקושית הט"ז על תמר ורות, ושרי ליה מאריה וכל דבריו מהך דר"ש דברי דרשות הן, וכמו שאמר הטעם בנימול לשמנה שלא יהיו הכל שמחים ואביו ואמו עצבים יולדת בזוב מאי איכא למימר וכהנה יתר קושיות. ובשגם י"ל הקושיא הוא להיפוך, דשאלתו בנשואין דיש בו ביטול פריה ורביה, וכל העולם לא נברא אלא לפריה ורביה, ולא היה לה לתורה להחמיר לישב גלמוד שבעה, רק לחוס ולטהר בפחות, כי מי יתן טהור מטמא לא אחד, ועי"ז השיב דאדרבה על ידי כך מוסיפים אהבה ודיבוק, כי לולי כן תתגנה על בעלה ותעגן ותיתב, אבל בפנויה לא קשה כלל, כי מה אכפת ולמה נשתנה זה משארי טומאה. ויהיה פירוש איך שיהיה. מ"מ קשה להרהר ומכל שכן להעלות על הספר ושגגה פלטה קולמוסו".

(ב) אורח מישור (סי' קפ"ג בילקוט מפרשים) – "עיינן במנחת יעקב ... ולא קשה מידי, דכב כתב מהר"י [תרומת הדשן] בפסקיו סימן ק"ח כיוצא בזה וז"ל ...".

(ג) סד"ט (סי' קפ"ג ס"ק ה') – "שכתב בספר כרתי ופלתי על הרב במנחת יעקב שיצא חוץ לגדרו גדר חכמים ליתן מכשול לפריצי הדור לחלק בין פנויה לנשואה יפה כתב".

(ד) ברכי יוסף (סי' קפ"ג שוירי ברכה ס"ק א'), יוסף אומץ סי' מ"ה ד"ה וזה) – "הגאון מהר"י בעל מנחת יעקב בביאורו בספר תורת השלמים ... ודבריו תמוהים. וכבר ראיתי בכרתי ופלתי על הלכות אלו, שנדפס מחדש, שתמה וצווח על זה. ע"ש באורך. ונעלם מהם ז"ל מ"ש הרב תרומת הדשן בכתביו סימן ק"ח, דהא דאמרה תורה מפני מה אמרה תורה מילה בח', וכו' הוא דרשא בעלמא. ע"ש. ובאמת שהוא תימה על הגאון מהר"י, איך עלתה על דעתו להוציא דין לפי טעם דרשא, וכבר אמרו בירושלמי

(פאה פ"ב ה"ד) דאין למדין ממדרש. והדברים קל וחומר ללמוד לפי הטעם, ומה גם באיסור כרת. יתר על כן, שיצא תקלה בדור יתום זה דור דור ש'א, ממפריצי הפרצ'ה. והוא רחום יכפר".

(ה) שערי דעה (סי' קפ"ג ס"ק ב') – "ושרי' לי' מרי' לבעל מנ"י בס' ת"ה כאן ובס' קצ"ב שנתן מקום לטעות לדבריו דברי שגגה הם. וכבר מחה לי' אמוח' הגאון בעל פלתי ...".

(ו) יד אליעזר (ס"ק ז') – "דאף בפנוי' איכא אי' נדה מדאורייתא".

(ז) אג"מ (יו"ד ח"ד סי' י"ד על סי' קפ"ג) – "ודברי תוה"ש בס"ק ד' לא נכון כלל וח"ו להעלות זה על הדעת כלל, וברור ופשוט שטעם דר"מ אינו כלום לדינא, שכל הטעמים שנאמרו במצוות לא שייכים לדינא אלא שגם טעם זה יש בהמצווה. כדווכחתי (דרש משה פ' קרח ד"ה מה שקרה ועדתו לגלגו בתכלת) מטעם ר"מ בתכלת משום שדומה לים וכו' (סוטה י"ז ע"א) דאינו כלום לדינא, כדחזינו שבגד שכולו תכלת נמי חייב. וכל שכן טעמים דנזכרים במורה נבוכים ובפ' רמב"ן והחינוך, שאינם נוגעים כלל לדינא. וראיתי גם בספר תפארת ישראל סק"ג שכתב על תוה"ש שח"י לטעות מדבריו עיי"ש".

(ח) יען יוסף (או"ח סי' ז' ד"ה אבל) – "וכדאשכחן כה"ג בגמרא דדריש טעמא דקרא על דרך אגדה בנדה ל"א ע"ב מפני מה אמרה תורה נדה לשבעה מפני שרגיל וקץ בה וכו', והתורה השלמים פלפל בזה בס' קפ"ג (סק"ד) ובס' קצ"ב (סק"א) דלפי"ז בפנויה דלא שייך טעם זה, מן התורה א"צ להמתין ז', וכבר צווח ככרוכיא על זה בכרתי ופלתי שם (סו"ס קפ"ג). וכן אשכחן שם מפני מה אמרה תורה מילה לח' כדי שלא יהא אביו ואמו עצבים עיין שם, ופשיטא דאף למאן דדריש טעמא דקרא כר' שמעון מ"מ אין ללמוד מזה דהיכא דלא שייך טעם זה כגון באין אביו ואמו קיימין לא יהא מילה דווקא בח', אלא כוונת הגמ' לומר דבמצות התורה נכלל גם טובה זו, ולשון מפני מה אמרה תורה לאו דוקא, וה"ל כוונת הכל בו בטעמא דפטורין נשים ממצות עשה שהזמן גרמא על דרך זה, שוב מצאתי כעין זה בתשו' כתב סופר או"ח סי' ע"ה".

(ט) טהורת הבית (סי' א' הע' ז' ד"ה ובעיקר) – "וכן דעת כל הפוסקים, ומעולם לא פקפק אדם לחלק בזה בין פנויה לנשואה".

3. מר"מ – רוח חיים (יו"ד סי' קפ"ג), דר"ת (סי' קפ"ג ס"ק י"ג), דברי יציב (או"ח סי' רס"ט ד"ה ובהיות).

(א) חינוך (מצוה צ"ה ד"ה ואולם) – "וכדומה לזה אמרו זכרונם לברכה בענין הנדה, מפני מה אמרה תורה לישב שבעה נקיים, שתהא חביבה עליו ביותר [נדה דף ל"א ע"ב], ובאמת שאין כל זה לדעתם תכלית הכונה בדברים, רק להודיע כי ענין המצוה יסבול הרבה רמזים מלבד עקריה גדולים וחזקים".

(ב) גר"א (מעשה רב סי' קכ"ד הע' ה', הוצאת וויינרעב אות ט"ו) – "הגר"א שאל את תלמידיו 'אם הכינו להם שום לשבת כתקנת עזרא'. התלמידים השיבו 'הלא לא נכון לנו, כי אם אשה עצורה לנו', אך הגר"א הגיב 'אם כן לא תהא מילה בשמיני'. בעל 'חיי אדם' הסביר באזני הגר"א עצמו את הרמז על יסוד דברי הגמרא (נדה ל"א ע"ב) 'מפני מה אמרה תורה מילה לשמיני, שלא יהיו כולם שמחים ואביו ואמו עצבים וכהיום הלא בטל הטעם', והגר"א נענה לו בראשו כי לזה כיוון".

(ג) תרומת הדשן (ח"ב סי' ק"ח), הו"ד בלקט יושר (או"ח עמ' י"ד ענין ב') – "לפי טעם סמ"ג מכח שני עדים, מי שמתו אחיו מחמת מילה יניח תפילין בשבת. נראה דאין לחלק כלל בשביל טעם זה, דמפרש סמ"ג דרך אגדה בעלמא ולא מחלקינן משום אותו טעם. כי הא דאמרינן פ' המפלת: אמרה תורה מילה לשמנה פרש"י אבל לא לשבעה, ומפרש הטעם שלא יהיו הכל שמחים ואביו ואמו עצבים, פ' שהן אסורין בתשמיש המטה. ולפי זה אם ילדה בזוב שצריכה ז' נקיים לאחר שבעת ימי לידה, וכי ס"ד שיהא הבן נימול לארבע עשר. וכאלה רבות בתלמוד".

(1) מר"מ – פמ"ג (או"ח סי' כ"ט מש"ז ס"ק ב'), ברכי יוסף (סי' ל"א ס"ק ב').

[ב] איסור נדה לבעלה: האם הוא מצד טומאה, או שהוא איסור נפרד - אולי נ"מ ספק טומאה ברה"ר, וכדו'.

א. שיטת תוס'.

1. תוס' (ב"ק דף יא. ד"ה דאין) – "דאין מקצת שליא בלא ולד. וא"ת לר"א דאמר חוששין משום דאין מקצת שליא בלא ולד אבל אם היה מקצת שליא בלא ולד לא היתה חוששת ה"ד אי ברה"ר אפי' בחד ספיקא מטהרי' ואי ברה"י אפי' בספק ספיקא נמי טמא דהא תנן (טהרות פ"ו מ"ד) כל ספיקות שאתה יכול להרבות ברה"י אפי' ספק ספיקא טמא וי"ל דשמעתין איירי לענין לאוסרה לבעלה".

(א) ראייה מכאן שהוא איסור נפרד – שב שמעתתא (שמעתא א' פרק י"ב, לשונו לקמן), חקר הלכה (אות ס' ספיקות סוף ס"ק ב', לשונו לקמן), אבני נזר (חו"מ סי' קל"ט, לשונו לקמן), אתון דאורייתא (ריש כלל כ"א), אחיעזר (אה"ע ח"א סי' ז' סוף אות ב', לשונו לקמן), חזו"א (יו"ד סי' ק"ג ס"ק ו', לשונו לקמן), הו"ד בחוט שני (סי' ק"צ סוף ס"ק כ"ט), עמק הלכה (ח"ב ריש סי' ס"ט), שבט הלוי (ח"ו סי' קי"ט אות ב', ששבה"ל פתיחה ד"ה ובשבב), שיעורי טהרה (פתיחה, עמ' ה', לשונו לקמן).

(ב) אין ראייה – שערי יושר (שער א' פרק י"ג ד"ה ובתוס').

(ג) מר"מ – שערי חיים (כתובות סי' ע"ו ענף ג').

2. תוס' (סוטה דף כח: ד"ה ברשות) – "הא דתנן בפרק האשה שהיא עושה צרכיה (נדה ס:) שלש נשים שהיו ישינות במטה אחת ונמצא דם תחת אחת מהן כולן טמאות אמאי כיון דאיכא שלש הוה ליה כרה"ר, מיהו מהתם לא קשיא מידי דלא דמי לשרץ דשרץ אפשר שלא נגע וטהור אבל התם אחת מהן ודאי טמאה שיצא הדם מגופה והיאך נטהר כולם".

(א) ראייה מכאן שהוא מצד טומאה – רש"ש (שם), א"כ הא דתנן כו' ג' נשים כו' כולן טמאות אמאי כו' ה"ל כרה"ר. נראה משום דאיסור נדה לבעלה הוא מחמת טומאה כדכתיב ואל אשה בנדת טומאתה ל"ת. לכן ה"ל כסוטה שג"כ איסורה משום טומאה. ול"ד לשאר איסורים דלית בהון לתא דטומאה", חלקת יואב (ח"א יו"ד סי' כ"ט ד"ה שוב), עמק הלכה (ח"ב ריש סי' ס"ט ד"ה והנה מה).

ב. מצד טומאה.

1. זכרון יוסף (יו"ד סי' ט' ד"ה ומלבד) – "איכא למימר דבנדה בעינן בדיקה מדאורייתא ולא סמכינן ארובה והיינו משום דספק טומאה היא וברה"י טמא".
2. שערי יושר (שער א' פרק י"ג ד"ה ובתוס'). אבל אין הכללים של ספק טומאה, ע"ש) – "ובתוס' ... ובס' ש"ש ... אבל קשה מאד להחליט כזאת דהרי נדה ויולדת אינן ניתרין לבעל עד שיטבלו ובלא טבילה איסורן איסור עולם והיכן מצינו היתר איסורין ע"י טבילה ... ועוד איך אפשר לומר שלא יהי' איסור נדה לבעלה מחמת טומאה דהרי מפורש בקרא ואל אשה בנדת טמאתה לא תקרב".
- א) לענין הפסוק, עי' נוב"ת (יו"ד סי' ק"כ), לשונו לקמן.
3. חלקת יואב (ח"א יו"ד סי' כ"ט, הג' לש"ש פרק שמעתא א' פרק י"ב) – "דכתבו האחרונים בפשיטות דאיסור נדה לבעלה לאו משום טומאה הוא רק משום איסור ... ע"כ אמרתי לברר דאי אפשר לומר כן ... אבל איסור נדה מטעם טומאה היא, וגם כוונת הכוזרי ...".
4. שערי חיים (כתובות סי' ב' ענף ב', סי' ע"ו ענף ב' אות א' ס"ק ב', סי' ע"ז ענף ג') – "דכל האיסור ערוה שיש בנדה הוא מחמת טומאתה, דאשה הטמאה בטומאת נדה עשאתה התורה כערוה האסורה באיסור ביאה".
5. עי' עמק הלכה (ח"ב ריש סי' ס"ט) – "הא האיך אפשר לחלק הדבר לחצאין כל כך ולומר דלגבי הבעל עצמו לענין טומאה דנין אותה כנדה גמורה והוי בועל נדה, אולם לענין איסור נדה טהורה היא ונעמידנה על חזקת טהרה".

ג. איסור נפד.

1. עי' הכוזרי (מאמר ג' אות מ"ט) – "ומה שאצלנו היום מאיסור שכיבת הנדה והיולדת, אינו מפני הטומאה אבל היא מצוה גרידה מאת הבורא".
- א) חלקת יואב (ח"א יו"ד סי' כ"ט ד"ה ומש"כ) – "כוונת הכוזרי היא רק דאין איסור במה שבעלה נטמא, אבל ודאי מודה דאיסור נדה היא מטעם דאסור לבוא על הטמאה כנ"ל וז"ב כשמש".
2. נוב"ת (יו"ד סי' ק"כ) – "דהיינו סוטה שנבעלה וטעם האיסור הוא הטומאה אבל בנדה לבעלה איסור הבעילה כתיב בפני עצמו בפ' אחרי ודיני הטומאה כתיב בפ' מצורע ואף דגם בפ' אחרי באיסור הבעילה כתיב ואל אשה בנדת טומאתה לא תקרב וגו' הרי דג"כ הזכיר הטומאה מ"מ לא תלה טעם האיסור בטומאה והא דכתיב בנדת טומאתה לפי שבאמת היא טמאה, ועוד דבפ' קדושים בהעונש לא הוזכר טומאה כלל דכתיב והאיש אשר ישכב את אשה דוה גו' והיא גלתה את מקור דמיה גו', באופן שלדיני איסור בעילת נדה לא שייכי כלל הכללים שבדיני טומאה וטהרה".
3. שב שמעתתא (שמעתא א' פרק י"ב, שמעתא ג' פרק י') – "תוספות פרק קמא דב"ק דף י"א ד"ה דאין ... וביאור הדברים ... לענין ספק נדה לטמא טהרות כיון דהו"ל ספק טומאה אמרינן בה ספק טומאה ברשות היחיד טמא, ואפילו ספק ספיקא ועשה הכתוב לענין טומאה כודאי, אבל נדה לבעלה אינו משום טומאה, אלא מה שאסורה לבעלה הוא משום איסור נדה שבה ומש"ה כל לבעלה הוי ליה כמו שאר איסורי תורה ואין בהם חילוק רשויות ובספק אסור ובספק ספיקא מותר ... וראיתי בשו"ת זכרון יוסף ... ולפי מה שמבואר בדברי תוס' ב"ק הנ"ל אין ענין כלל רשות היחיד לאיסור נדה לבעלה וזה ברור".
4. אבני נזר (ח"מ סי' קל"ט, אה"ע סי' ר"מ אות ח') – "ספק טומאה ברה"י ילפינן מסוטה הרי דסוטה חשיבא טומאה. ונדה לבעלה חשיב איסור כמ"ש התוס' ב"ק (י"א ע"א)".
5. אמרי הצבי (ב"ק דף יא, סי' מ"ג) – "הנכון כמ"ש הש"ש שם לחלק בין איסור נדה לבעלה לבין איסור סוטה לבעלה ...".
6. עי' אתון דאורייתא (כלל כ"א) – "דמש"ס דידן מוכח לכאורה דנדה איננו טומאה רק איסור".
7. אחיעזר (אה"ע ח"א סי' ז' סוף אות ב') – "בנדה אף דכתיב בה ג"כ ואל אשה בנדת טומאתה מ"מ לא תלה טעם האיסור בטומאה, ועיקר הדברים מפורשים בתוס' ב"ק י"א דכל לבעלה מהני ס"ס ועי' במהר"ם ש"ף שם ובש"ש".
8. אג"מ (יו"ד ח"ב סי' צ"ו סוף ד"ה הנה) – "דלא מצד הטומאה שאיכא בנדה נאסרה לבעלה אלא דנדה נתחדש בה שני ענינים ענין איסור לבעלה וענין טומאה שמטמאת שנוגע זה לענין תרומה וקדשים".
9. שיעורי טהרה (פתיחה, עמ' ה') – "מדברי התוס' בב"ק ... וכן מוכח גם באדרת אליהו ... וכן איתא בכוזרי".

ד. מר"מ – פרדס יוסף (פר' ויצא סוף אות פ"ה), מנחת פרי (עמ' ו' ד"ה יש), פתחי הלכה (ארטסקרול, פרק א' הע' ד').

1. חקר הלכה (אות ס' ספיקות סוף ס"ק ב') – "נודע ביהודה ... דלצד איסור שבו אין לחלק ... וכדבריו מבואר בתוס' ב"ק דף יא."
2. חזו"א (יו"ד סי' ק"ג ס"ק ו'), הו"ד בחוט שני (סי' ק"צ סוף ס"ק כ"ט) – "ויש לעיין דכיון דספיקא הוא ליהוי ספק טומאה ברה"י וליהוי כודאי דהרי טעמא דלא אזלינן בהני ספיקי בתר חילוקי דרה"י ורה"ר הוא משום דהוי טומאה למפרע וכמש"כ תו' בריש מכלתין אבל האי ספיקא דמאכולת הוי ככל ספיקי דעלמא ונראה דכיון דאיכא למתלי במאכולת אין להחזיק כלל ריעותא כיון דבמקורה לא נולד לנו שום ספק והוי כממקום למקום ולפ"ז להאי לישנא דדחוק קמטהרינן לגמרי וכן משמע בפוסקים שכתבו דנקטינן לחומרא כלישנא דבדוק ... ובאמת לא מצאתי ראי' דאיסור נדה יהי' כאחד מפרטי דיני הטומאה לענין דנילף מסוטה לטמא ברה"י ולחייב חטאת ולטהר ברה"ר ואפשר דאיסור נדה כשאר איסורי ביאה וצ"ע, כ"ה בהדיא בתו' ב"ק י"א א' ד"ה דאין".
3. שבט הלוי (ח"ו סי' קי"ט, ששבה"ל פתיחה) – "כפשוטה דגם נדה גדר ערוה, ולא רק גדר טומאה כאשר נתעוררו גדולי אחרונים, ונדבר אי"ה מזה להלן, היינו דענין קריבת נדה ועצם גילוי ערוה אצלה יש לה חומר מיוחד מה שלא מצינו בכל העריות, האחת דהא נדה יש לה דיני עריות מצד איסור ערוה, ונוסף לה דיני טומאה חמורים המבואר בפ' מצורע נגיעה משכב מושב מרכב, וא"כ נדה חמור באיסור וחמור בטומאה ...".

ג] האם נדה נכללת בעריות.**א. האם נדה ערוה.**

1. קשה: הא קרא מפורש.
(א) ר"ת (ס' הישר סי' פ' אות א') – "מה אחות אשה מיוחדת שהיא ערוה לאפוקי נדה. אע"ג דכתיב בה אל אשה בנדת דותה לא תקרב לגלות וכו' אין התלמוד קורא ערוה אלא דלא תליא ביומי וטבילה".
(ב) שבט הלוי (ח"ו סי' קי"ט סוף אות ב') – "לא ידעתי מה הספק הרי התורה קראה גילוי ערוה מדכ' ואל אשה בנדת טומאתה לא תקרב לגלות ערוה וכי יש מפורש מזה".
על ששבה"ל (פתיחה סוף ד"ה ובאתוון) – "דנדה נקראת גילוי עריות והיא בכלל ערוה, וכ"כ הב"י (ס"ס קצ"ה) דחשיבא ערוה, והוא כדמשמע בקרא 'ואל אשה בנדת טומאתה לא תקרבו לגלות ערוה' דנקראת ערוה".
2. י"ל, יש איסור ערוה ויש מקום ערוה.
(א) מקום ערוה – אור"ח (סי' ע"ד סעי' א'), "דלבו רואה את הערוה אסור", כי תצא (פרק כ"ג פסוק ט"ו, "וְהָיָה מִתְּנִיף קִדּוּשׁ וְלֹא יִרְאֶה בָּהּ עֲרוֹת דָּבָר וְשֵׁב מֵאַחֲרֶיהָ").
(ב) איסור ערוה – אה"ע (סי' קי"ט סעי' ג'), "לא יגרש אדם אשתו ראשונה, אלא אם כן מצא בה ערות דבר", כי תצא (פרק כ"ד פסוק א'), "וְהָיָה אִם לֹא תִמְצָא חֵן בְּעֵינָיו כִּי מִצָּא בָּהּ עֲרוֹת דָּבָר".
(ג) אחרי מות (פרק י"ח פסוק י') – "עֲרוֹת בֵּת בְּנָה אוֹ בֵּת בְּתָרָה לֹא תִגְלֶה עֲרוֹתָן כִּי עֲרוֹתָהּ הֵנָּה".
- ב. אין דבר שבערוה פחות משנים (גיטין דף ב:), האם נדה מקרי דבר שבערוה [נ"מ, נאמנות של רופא].
1. הוי ערוה.
(א) רשב"א (חולין דף י: ד"ה ונשים) – "נ"ל דאיצטריך קרא דוספרה לה משום דהוי דבר שבערוה דבעלמא אין פחות משנים והכא בודקת וסופרת לעצמה ונאמנת".
(1) על חזו"א (אה"ע סי' כ' ס"ק י"א ד"ה וראיתי) – "דבהדיא מבואר ברשב"א ריש גיטין כל' התו' דהוי ס"ד דנדה הוי דבר שבערוה, ומש"כ בחולין י' דהוי דבר שבערוה ר"ל דבעצם הוי ערוה וחדשה תורה לענין נאמנות דהוי כאיסורא דעלמא, וע"א נאמן בנדה בין להקל בין להחמיר".
2. אינו ערוה.
(א) ר"ת (ס' הישר סי' פ' אות א') – "וכן אין דבר שבערוה פחות משנים אין חזקת נדה בכלל ולא ספירתה".
(ב) נוב"ק (אה"ע סי' נ"ה) – לשונו לקמן.
(ג) הגר' יצחק אלחנן (שו"ת מור ואהלות, אהל ארץ נוד סי' קצ"ה ד"ה אחד"ש) – "נדה אין זה בכלל עריות דהא קימ"ל אין דשב"ע פחות משנים ונדה נאמנת כדין כל ע"א נאמן באיסורין".
(ד) מור ואהלות (אהל ארץ נוד סי' קפ"ג אות י"ג) – "ורק לענין נאמנות לא הוי דשב"ע על תוס' גיטין ב' ע"ב ד"ה הוי דשב"ע".
(ה) אג"מ (יו"ד ח"ד סי' י"ד סי' קפ"ה סוף סעי' ג') – "דלענין זנות שהוא להוציא מבעלה הרי הוא דבר שבערוה, שעיקר דין שנים נאמר בסוטה ליאסר לבעלה, (סוטה ב' ע"ב), אבל לומר שהיא נדה אין זה דבר שבערוה".
(ו) על הגרשז"א צ"ל (נשמת אברהם ח"ג סי' כ"ב סוף הע' ג') – "ייתכן דאף שלענין נאמנות של עד אחד אין זה כדבר שבערוה וחשיב רק כחלב ודם".
(ז) טהרת הבית (הקדמה עמ' י"א, יביע אומר ח"ו יו"ד סי' ט"ו אות ב') – "וכן עיקר".
(ח) וכן כמה פוסקים לקמן.
3. דעת תוס' (גיטין דף ב: ד"ה הוי) – "אמאי איצטריך וספרה לה לעצמה ויש לומר דס"ד דחשיב כמו דבר שבערוה".
(א) ערוה.
(1) מעיל צדקה (סי' ל"ד ד"ה אך, ד"ה מכל) – "מוכח להדי' דס"ל להתו' דגם נידה מקרי דבר שבערוה אלא שהאמינתה התורה לספור לעצמה ואף שלשנא של התוס' משמע דהוי ס"ד דהוי דבר שבערוה אבל אין האמת כן י"ל דכוונת דס"ד דהוי דבר שבערוה וצריך שנים קמ"ל דנאמן באחד".
(2) המקנה (קידושין דף סו. רד"ה סמוך) – "כמ"ש תוס' בריש גיטין דמוכח מקרא דוספרה לה דנאמנת אשה על הספירה אע"ג דנדה הוי דבר שבערוה".
המקנה (קידושין דף סה: תד"ה נטמאו) – "לפמ"ש תוס' בריש גיטין בד"ה ע"א וכו' דנדה הוי לי' כדבר שבערוה".
(ב) אינו ערוה.
(1) מהרי"ק (שרש ע"ב ד"ה אלא) – "וי"ל דס"ד דחשיב כמו דבר שבערוה עכ"ל התוספות משמע דאי נדה חשיב כמו דבר שבערוה לא הוה מהימנה".
(2) נוב"ק (אה"ע סי' נ"ה) – "שהתוס' בריש גיטין דף ב' ע"ב כתבו בד"ה הוי דבר שבערוה וכו' דאיצטריך בנדה וספרה לה דס"ד דנדה חשיב דבר שבערוה, ואף דבאמת נדה לא חשיב דבר שבערוה אף שהיא בכרת וכדמוכח מלשון התוס' שכתבו דהוה ס"ד בנדה וכו' משמע שהאמת אינו כן היינו משום דעכ"פ תפסי בה קידושין והולד כשר ויש היתר לאיסורה ע"י טבילה אבל שאר עריות כולו לענין זה דבר שבערוה נינהו ואין דבר שבערוה פחות משנים".
(3) רע"א (סי' קכ"ד ד"ה אולם מסוף, בס' זכרון וזאת יהודה עמ' נ"ג) – "מסוף דברי תוס' נשמע בהיפוך מדכתבו דאיצטריך וספרה לה דס"ד דהוי דבר שבערוה מבואר דאלו היה דבר שבערוה לא היתה נאמנת, אף דליכא חזקת איסור".
(4) כת"ס (גיטין דף ב: ד"ה והנה המהרי"ק) – "דבאמת נדה לאו דב"ע הוא וצריך וספר' לה דה"א שיהי' כערוה קמ"ל כנ"ל".
(5) חמד שלמה (גיטין דף ב: ד"ה אמנם).

- (6) בית שלמה (אה"ע סוף סי' ל"ה ד"ה תבנא) – "כ' בס' המקנה ... ומאוד אני תמה על הגאון הזה. דמתוס' הנ"ל שלפנינו איפכא מוכח דכ' דהוי ס"ד דהוי דבר שבערוה. ש"מ דהאמת אינו כן".
- (7) מלבושי יו"ט (יו"ד סי' ו' ד"ה ועוד אפשר) – "דעת הרשב"א בחולין ... וכן הביאו האחרונים בשם הגאון בעל מעיל צדקה. וכ"כ הגאון בעל המקנה קדושין (סו) דדעת התוס' ריש גיטין הוא דנדה הוה דבר שבערוה ... אך האחרונים השיגו ע"ז וכתבו דדעת התוס' ריש גיטין אינו כן. מדכתבו ס"ד דהוה דבר שבערוה. וכן מבואר בדברי מהרי"ק".
- (8) מהרש"ם (ח"ב סי' קפ"ב, מפתחות) – "התוס' בגיטין (דף ב' ע"ב) ד"ה הוי ... הדבר ברור דלמסקנא לא הוי דשב"ע וכן מצאתי בספר הישר לר"ת בענינים שונים שבסופו (דף פ"ג ע"ד) שהאריך להוכיח בראיות דנדה לא הוי דשב"ע".
- (9) מור ואהלול (אהל ארץ נוד סי' קפ"ג אות י"ג), לשונו לעיל.
- (10) הגר' יצחק אלחנן זצ"ל (שו"ת מור ואהלול, אהל ארץ נוד סי' קצ"ה ד"ה אחד"ש) – "בתוס' גיטין דף ב' ע"ב ד"ה הוי דשב"ע דנדה לא הוי דשב"ע".
- (11) אתון דאורייתא (כלל כ"א ד"ה ועיין) – "מתוס' גיטין ד"ב ע"ב ד"ה הוי דמוכח מדבריהם דנדה לא חשיב דשב"ע".
- (12) קובץ ביאורים (גיטין אות א') – "תוס' ד"ה הוי ... וי"ל דס"ד דחשיב כמו דבר שבערוה עכ"ל. ... לא הוי איסור נדה דשב"ע".
- (13) חזו"א (אה"ע סי' כ' ס"ק י"א ד"ה גמ) – "וגם דעת תו' גיטין ב' ב' ד"ה הוי, מבואר דאין ע"א נאמן בדבר שבערוה אפי' לא אחזק, דהקשו אי ע"א נאמן באיסורין אפי' אתחזק אמאי אצטריך וספרה, [פי' דא"כ אי אפשר לומר דיליף מוספרה דהא התם לא אתחזק כמש"כ בד"ה ע"א]. ותירצו דס"ד דחשוב כמו דבר שבערוה, וא"כ מבואר דבדבר שבערוה אפי' לא אתחזק אין ע"א נאמן, וכ"כ הגרע"א בתשובה סי' קכ"ד".
- (14) דברות משה (גיטין פרק א' סי' י"ד הע' י"ז) – "דכתבו התוס' ... דמשמע דבאמת אין לנדה דין דבר שבערוה".
- (15) טהרת הבית (הקדמה עמ' י"א, יביע אומר ח"ו יו"ד סי' ט"ו אות ב').
- ג) מר"מ – יהודה יעלה (ח"ב סי' קפ"ג, סי' קפ"ד), ט"ז וש"ך השלם (סי' קצ"ה שפ"ח ס"ק נ"ו).
- 1) ציץ אליעזר (חי"ז סי' ל"ב אות ד', חי"ח סי' כ"ו אות ב') – "ואילו מדברי התוס' בגיטין סבור היה הגרי"א ז"ל שכן יש הוכחה ברורה דס"ל דלא הוה דשב"ע ממ"ש בלשון דס"ד דחשיב כמו דבר שבערוה, כדביארתי בספרי שם, ולכן צירף זה לצדדי ההיתר שכתב בנידונו שם, ואמנם בעל המחבר מר ואהלול שמביא בדבריו דברי הגרי"א ז"ל מעורר עליו בשולי המכתב די"ל דרך לענין נאמנות כתבו התוס' כן. וכן כותב לעיל מזה בסימן קפ"ג אות י"ג ע"ש".

ג. גילוי עריות הוי יהרג ואל יעבור, האם נדה מיקרי גילוי עריות.

4. יהרג.

- א) רא"ה הו"ד בריטב"א (פסחים כה. ד"ה וכתב) – "הרא"ה ז"ל דגילוי עריות ... כגון ישראל שבא על אחת מן העריות או על הנדה".
- ב) עי' רש"י (גיטין דף ו' ד"ה גילוי) – "גילוי עריות: כשמגיע זמן טבילתה בעת צינה והיא יראה לומר לא טבילתי ומשמשתו נדה".
- ג) ב"י (סי' קצ"ה ס"ק י"ז) – "דנגיעת ערוה אסורה מן התורה הכא אע"פ שיש בו פיקוח נפש אפשר דאסור משום דהוי אביזרא דגילוי עריות וצ"ע".
- ד) רדב"ז (סי' אלף ע"ו) – "הרי ערוה וכל אביזרהא אמרינן ימות ואל יעבור מההיא עובדא דההוא דהעלה לבו טינא".
- ה) הו"ד בפת"ל (סי' קצ"ה ס"ק ט"ו).
- ו) ש"ך (סי' קצ"ה ס"ק כ') – "אם החולה מסוכן ואין שם רופאים ... להרמב"ם דנגיעת ערוה אסורה מן התורה הכא אע"פ שיש פיקוח נפש אפשר דאסור משום אביזרא דג"ע וצ"ע עכ"ל ב"י".
- ז) גב"א (סי' קצ"ה ס"ק כ') – "דאפי' בפיקוח נפש אסור כמ"ש בפ"ב דפסחים (כ"ה א') בכל מתרפאין חוץ כו' ובעצי אשירה ליכא אלא לאו בעלמא אלמא אפילו לאו דג' עבירות אין מתרפאין בהן".
- ח) תפארת ישראל (סי' קצ"ה ס"ק ו') – "והוא בכלל ג"ע ... וניתנה להיות בכלל יהרג ואל יעבור".
- ט) ח"א (כלל כ"א סעי' י"ג) – "וג' מסירות נפש הן. א) ע"ז, גילוי עריות, שפיכות דמים, אפי' בצנעה ואפי' אם מכוין להנאת עצמו ולא להעבירו על דת, מחויב למסור עצמו למיתה. ולא על הבעילה לבד, אלא אפי' על חיבוק ונישוק של כל העריות או נדה שאין בה אלא לאו, אפי' הדין דיהרג ואל יעבור".
- חכ"א (כלל פ"ח סעי' א') – "אפילו פנויה והיא נדה או גויה אף על פי שהוא מסוכן למות מוטב שימות".
- י) חופת חתנים (סי' א') – "כי הוא בכלל ג"ע אשר קיימ"ל יהרג ואל יעבור".
- יא) אור גדול (סי' א' ז' - ב' ד"ה וגם, ט' - ב' ד"ה ובעיקר).
- יב) מנ"ח (מצוה רצ"ה אות כ"א) – "נדה דהיא מחייבי כריתות והיא בכלל עריות המבוארים בפרשת אחרי מות, אף שקידושין תופסין בנדה כמבואר ביבמות מ"ט ע"ב מ"מ לענין זה היא בכלל ערוה שיהרג".
- יג) לחם ושמלה (לחם ס"ק ט') – "וכתב בפלתי ... והיא לא טהורה מטומאתה ... וניתן להיות בכלל יהרג ואל יעבור".
- יד) חפץ חיים (ס' המצות ל"ת קל"ב סוף ד"ה והנה, נדחי ישראל פרק מ"א אות כ"ג ד"ה והנה) – "ואיסור נדה מפורסם בכל ישראל ... ואפילו אם יכפוהו עכו"ם לזה, צריך למסור נפשו ולא יעבור על זה - שהוא שקול כמו עבודה זרה".
- חפץ חיים (אהבת חסד ח"ג פרק ו' בהג"ה א') – "דבתולות דידן בכלל נדות הם ... שצריך להרג ולא לעבר עליהן".
- חפץ חיים (נדחי ישראל פרק י"ט אות ב', עי' שם ריש פרק כ"ד) – "עם נדות ועריות ונכריות ועוברים ברצון נפשם על עבירה חמורה כזה, שהדין דצריך להרג ולא לעבר אפילו אם רוצים לאנסו. וגם חייב כרת על איסור זה".

חפץ חיים (בית ישראל פרק ג' אות ד', אגרות ומאמרי ח"ח מילואים אות ד') – "דבר הידוע לכל בן תורה כי נדה היא בכלל עריות שהיא אחד משלשה עבירות שמחויב כל איש ישראל למסור נפשו להריגה ולשריפה שלא לעבור עליהם והם ע"ז ג"ע וש"ד ... והוא מפני שפגם הנפש מאלו העונות גדול כ"כ, שמוטב לו לאדם למות ולא לעבור".

חפץ חיים (טהרת ישראל פרק ד') – "וידוע דאיסור נדה אפילו היא אשתו הוא בכלל עריות כמפורש בתורה וגמ' ופוסקים. ולא דוקא על הבעילה לבד אלא אפילו על חיבוק ונישוק של כל העריות או נדה אפ"ה הדין דיהרג ואל יעבור דכל דבר שהוא אסור משום ע"ז וג"ע וש"ד אפילו אין בו מיתה אלא לאו בעלמא מחוייב למסור עצמה למיתה".

עי' מ"ב (סי' ע"ה ס"ק י"ז) – "וכן פנויה שהיא נדה מכלל עריות היא ובתולדות דידן כולם בחזקת נדות הן משיגיע להן זמן וסת".

(טו) מור ואהלות (אהל ארץ נוד סי' קפ"ג אות י"ב, אות י"ג).

(טז) טהרת ישראל (הקדמה אות ג') – "אפילו על חיבוק ונישוק של נדה הדין דיהרג ואל יעבור אף שרוצים לאנסו".

(יז) קובץ הערות (סי' ג' אות י').

(יח) שערי טוהר (שער א' סעי' י"א) – "חיבוק ונישוק בנדה אסור מה"ת ואפשר שהוא בכלל יהרג ואל יעבור".

(יט) חבלים בנעימים (ח"ג סי' נ"ה) – "פשוט דנדה הוי ערוה כמ"ש ביבמות נד. אשכחן נדה שאר עריות מנלן, וכ"כ רמב"ם פ"א מאישות ה"ה כל שחייב על ביאתו כרת והם האמורות בפ' אחרי מות הן הנקראים עריות, וכ"כ בפ"ד שם ה"ב המקדש אחת מן העריות לא עשה כלום שאין קדושין תופסקים לערוה חוץ מן הנדה, וכ"כ בפ"ד מה' א"ב ה"א הנדה הרי היא כשאר העריות המערה כו'. ובס' חלקת יואב חיו"ד סי' כ"ט כתב דנדה אינה ערוה ומביא רא' מירושלמי פ"ז מסנהדרין ה"ה דנדה אסורה רק משום טומאה. ואי אפשר לומר כן, דהוא נגד המבואר למעלה. ומ"ש בירושלמי שאין חייבים עליה אלא משום טומאה, הפירוש אף דנדה היא ערוה מ"מ לא דמי לכל העריות, דבכולם אין קדושין תופסין משא"כ נדה, וכמ"ש מראה הפנים שם. וא"כ נדה בכלל גילוי עריות שלא הותר משום פקוח נפש וכ"כ ריטב"א ... וכ"כ ש"ך שם סק"כ".

(כ) דברות משה (גיטין סי' י"ד הע' י"ז, עי' אג"מ יו"ד ח"א סוף סי' נ"ה) – "שלענין יהרג ואל יעבור משמע שנדה נמי בחשיבות ערוה".

(כא) בני בנימ (ח"א סי' ל"ט ד"ה וכוון) – "שו"ת פני יהושע ... לפי דעתו אפילו בתשמיש נדה ליכא יהרג ואל יעבור ונהי שאין מורים כן על כל פנים ליהוי כסניף".

(כב) שבט הלוי (ח"ו סי' קי"ט אות ב', ששבה"ל סי' קצ"ה סעי' ט"ז ס"ק ב') – "דודאי בכ"מ מוכח דהוא גילוי עריות וכמש"כ ב"י יו"ד סי' קצ"ה ועוד דיהרג ואל יעבור - והגר"י ענגיל בספרו הנ"ל העיר מגיטין ו' ע"ב כל המטיל אימה יתרה בתוך ביתו לבסוף בא לידי שפיכת דמים - לגילוי עריות - ופי' רש"י גילוי עריות אם בא זמן טבילתה בעת צינה והיא יראה לומר לא טבילתי ומוכח דנדה נקרא ג"ע יע"ש".

(כג) שיעורי טהרה (פרק א', עמ' ט"ו) – "ולדעת רוב הפוסקים חומר איסור נדה כחומר שאר עריות שיהרג ואל יעבור וכן בנדה, ודלא כשו"ת פני יהושע".

(כד) תורת היחוד (פרק א' הע' ב' ד"ה אכן).

(כה) בדה"ש (סי' קפ"ג ב' עמ' ג') – "כתב הב"י ... יהרג ועל יעבור שאם מאנסים אותו לבא על הנדה חייב למסור נפשו על זה".

(כו) פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' מ"ח).

(כז) הגר"ש איידר זצ"ל (ח"א עמ' ג', סוף ח"ב סוף הע' תכ"ג).

(כח) דרכי טהרה (עמ' נ"ה, מכתב בציץ אליעזר חט"ז סי' ע' אות ב') – "ג' עבירות שעליהן 'יהרג ואל יעבור', ולא עליהן בלבד, אלא אף על אביזריהן (עבירות השייכות אליהן) ואחת מג' אלו היא: 'גילוי עריות' ובכלל עריות גם הנדה".

(כט) יסוד הטהרה (פרק ב' הע' א') – "ויש בזה יהרג ואל יעבור".

5. יעבור.

(א) שו"ת פני יהושע (ח"ב סי' מ"ד) – "פשיטא דאינה בכלל ג"ע".

(ב) הו"ד בקול סופר (על משניות בח"ת שבסוף הספר בסוגיא דמאכילין קל קל אות י').

(ג) תורה לשמה (סי' תצ"ד) – "לענין הלכה אם בא לשאול צריך להורות לו דאין זה בכלל יהרג ואל יעבור שגם מר"ן ז"ל לא קאמר אלא בדרך אפשר".

(ד) דעת תורה (סי' קצ"ה סעי' י"ז, מהרש"ם ח"ב סי' קפ"ב במפתח, נחל ברית קונ' דברי שלום אות ל"ט) – "עי' תשו' פנ"י ... והעלה דנדה אינה בכלל גילוי עריות".

(ה) עי' אבני נזר (יו"ד סי' תס"א אות י') – "קשיין לי דברי הב"י ... נדה שאין בה דין זה אין מצילין אותו בנפשו ואינו בהקישא דרוצח ויעבור ואל יהרג גם אין שייך בו אביזריהו דג"ע כיון דאיסור אחר הוא לגמרי וצ"ע".

(ו) חלקת יואב (יו"ד סי' כ"ט בהג"ה) – "ולפלא לי על הש"ך ביו"ד סוס"י קצ"ה דסובר דבנדה יהרג ואל יעבור. והוא פלא דודאי כיון דקידושין תופסין בה אינה ערוה כלל, וכמו שהבאתי בפנים בשם הירושלמי דנדה לא יקרי ערוה. דהרי חזינן דלא נקראת זונה. וכן הוא במקנה סוף האומר דבנדה לא ניתן להצילו בנפשו, ודברי החת"ס באה"ע סי' ק"ס שכתב להיפוך. תמוהין".

(ז) עי' הגרשז"א זצ"ל (נשמת אברהם ח"ג סי' כ"ב סוף הע' ג', שולחן שלמה ערך רפואה ח"ג עמ' מ') – "יתכן דאף שלענין נאמנות של עד אחד אין זה כדבר שבערוה וחשיב רק כחלב ודם וכן גם לענין יהרג ואל יעבור".

(ח) ציץ אליעזר (ח"ו סי' מ' פרק א' אות י"ז, חט"ז סי' ע' אות ב', ח"ז סי' ל"ב אות ד', ח"ח סי' כ"ו אות ב', ח"כ סי' ל"ו אות א', נשמת אברהם ח"ג סי' כ"ב הע' ג' ד"ה ועיין) – "אולם למעשה אין זה משנה ממה שכתבתי בדברי שם בעיקרה של זאת ההלכה אם נדה בכלל עריות, ואפילו אם נניח שהח"ח ז"ל כוון בדבריו בקונטרסיו להלכה למעשה בזה, ולא לשם זירוז לשמירת קיום מצוה חמורה זאת (כי איננו מצטט שום מקורות לקביעתו בזה), אפ"ה עם כל הכבוד אין בזה בכדי לשנות ממה שקבעו בזה אחרת גדולי ואדירי פוסקים אחרים קדמונים ואחרונים, ולשלול האפשרות להסתמך עליהם כאשר הסתמכתי ובססתי עליהם את דברי שס"ל במפורש שנדה איננה בכלל עריות שדינם ליהרג ואל לעבור ושעל אחת כמה שלא חל הדין הזה לגבי קריבה

כחיבוק ונישוק, הלא המה: שו"ת פני יהושע, שו"ת זרע אמת, שו"ת מהרש"ם שו"ת שם אריה, ואחרון אחרון גאון הדורות הגרי"א ז"ל מקאוונא.

ט) טהרת הבית (הקדמה עמ' י"ב, ח"ב עמ' רכ"ג, יביע אומר ח"ו יו"ד סי' ט"ו אות ג', ח"ט או"ח סי' ק"ז אות ב') – "מ"ש בסי' קפג סעיף טז, שאיסור נדה הוא בכלל גילוי עריות, שנאמר עליהן 'יהרג ואל יעבור', הנה הארכת בזה בספרי שו"ת יביע אומר ח"ו (חיו"ד סי' טו) ובטהרת הבית ח"א בהקדמה, ומכל מקום הבאתי שם דעות הרבה פוסקים דס"ל דנדה אינה בכלל גילוי עריות לענין יהרג ואל יעבור, כיון שאין הולד ממזר. וכן פסק הגאון רבי יצחק אלחנן בתשובה שהובאה בספר מור ואהלות (אהל ארץ נוד סי' קצה) דנדה לא היא כדבר שבערוה ואינה בכלל דין עריות. וכ"כ הגר"י ענגיל בספר אתון דאורייתא (כלל כא) והוכיח כן מהירושלמי (פ"ז דשבת ה"ב). וכן הוכיח בשו"ת חלקת יואב (חיו"ד סי' כט). וע"ע בשו"ת אבני נזר (חיו"ד סי' תסא אות י). ועכ"פ נקטינן בכל מה שפסק מרן להקל בדיני נדה, שכן הלכה ומורין כן, אפילו לכתחלה. ולא כשאר דיני עריות. וכן העלתי שם. וע"ע בטהרת הבית ח"ב (במשמרת הטהרה עמוד רכג). ודו"ק."

6. מר"מ – דר"ת (ס"ק ט"ו, סי' קנ"ז ס"ק ו'), שערי טהר (ח"ו סי' ו'), ט"ז וש"ך השלם (סי' קצ"ה שפ"ח ס"ק נ"ז).
א) חת"ס (אה"ע ח"ב סי' ק"ס ד"ה והנה) – "והנה הב"ח בח"מ סי' פ"ז שדא ב' נרגא בהך שבועה שעל אתנן כי כל נשים שלנו שהם פנויות נדות הן וקים לי בדברא מיני' וש"ך שם סקנ"ח תמה עליו דהא לא קיי"ל כר"נ בן הקנה שה' עושה יום הכפורים כשבת ולפע"ד טעמי' דהב"ח משום דניתן להצילו בנפשו ובחידושי הארכתי ואין כאן מקום להאריך ואין לנו אלא דברי רמ"א שישבע."

ב) הגר"ש קלוגר (חכמת שלמה יו"ד סי' קנ"ז, שנות חיים קונ' פרט ועוללות ע"ד ג' ד"ה והנה) – "דהוי פלוגתא הפוסקים".
ג) תזקת טהרה (סי' קצ"ה סעי' י"ז סוף ס"ק ג') – "ובעיקר הענין דמשה לנדה כערוה, עיי' בספר חלקת יואב חיו"ד סי' כ"ט בהגה שם, דלכאורה דעת הרמב"ם ז"ל אינו כן עיי"ש".

ה. גדר של ערוה.

1. תלוי בקורבא – תוס' הרא"ש (יבמות דף ב. ד"ה ואחות, "נדה כ"ע אסורה ולא מקריא ערוה דאינה אסורה משום קורבא").
2. תלוי בפגם ומיתה [גבי יהרג ואל יעבור] – רא"ה, הו"ד בריטב"א (פסחים דף כה. ד"ה וכתב, "הרא"ה ז"ל דגילוי עריות דאמרין להיות בחומרא זו דווקא היכא דאיכא איסורא דאורייתא במיתה או כרת ואיכא פגם אחרים").
3. תלוי אם קדושין תופסין [גבי דבר שבערוה] – מרדכי (קובץ ב' גיטין אות א'), "והנה בטעמא דהא מילתא לפי האמת אמאי לא הוי איסור נדה דשב"ע, נלע"ד לפי משמעות דברי המרדכי בפ' מצות חליצה דהא דאיסור יבמה לשוק אי הוי דשב"ע או לא, תלוי במחלוקת רב ושמואל אי קידושין תופסין ביבמה או לא. וא"כ ה"נ בנדה דקידושין תופסין בה לא ה"ה דבר שבערוה". עי' ברע"א סי' קכ"ד ד"ה אמנם, "מלשון המרדכי יש להסתייע לרומעכ"ת נ"י דמשמע דהטעם כיון דחמור כעריות דאין קדושין תופסין, משמע היכא דקדושין תופסין לא מקרי דבר שבערוה", חלקת יואב (יו"ד סי' כ"ט בהג"ה ב'), "ולפלג לי על הש"ך ... דודאי כיון דקידושין תופסין בה אינה ערוה כלל".
4. כרת ומיתה, וגם אם קדושין תופסין [גבי דבר שבערוה] – נוב"ק (אה"ע סי' נ"ה, "כל חייבי כריתות דבר שבערוה המה בלי ספק ... ואף דבאמת נדה לא חשיב דבר שבערוה אף שהיא בכרת וכדמוכח מלשון התוס' שכתבו דהוה ס"ד בנדה וכו' משמע שהאמת אינו כן היינו משום דעכ"פ תפסי בה קידושין והולד כשר ויש היתר לאיסורה ע"י טבילה אבל שאר עריות כולוה לענין זה דבר שבערוה נינהו ואין דבר שבערוה פחות משנים").

ו. האם דבר שבערוה תלוי ביהרג ואל יעבור.

1. תלוי זה בזה – אתון דאורייתא (כלל כ"א ד"ה ועיין, גליוני הש"ס גיטין דף ב:), "דנדה לא מקרי ערוה רק איסור גרידא ונ"מ לענין יהרג ואל יעבור ולענין אין דשב"ע פחות משנים", דובב מישרים (ס' זכרון זכר שלמה עמ' תע"ח), עי' שבט הלוי (ח"ו סוף סי' קי"ט), דברי מרדכי (גיטין סי' ז'), טהרת הבית (עמ' י"ב, יביע אומר ח"ו יו"ד סי' ט"ו אות ג'), "אי נדה היא דבר שבערוה איכא נ"מ טובא אי אמרין גבי נדה יהרג ואל יעבור או לא. וי"ל", אוצר מפרשי התלמוד (גיטין דף ב:), מראה מקום (גיטין דף ב:).

2. אינו תלוי.

- א) מור ואהלות (אהל ארץ נוד סי' קפ"ג אות י"ג, סי' קצ"ה ד"ה אמר) – "דנדה מקרי ג"ע ... ורק לענין נאמנות לא הוי דשב"ע".
- ב) דברות משה (גיטין פרק א' סי' י"ד הע' י"ז) – "הא דכתבו התוס' לתרץ הקושיא אי ע"א נאמן בשאר איסורין אפילו איתחזק איסורא ולא בידו אמאי איצטריך וספרה לה לעצמה משום דס"ד דחשיב כמו דבר שבערוה, דמשמע דבאמת אין לנדה דין דבר שבערוה, אף שלענין יהרג ואל יעבור משמע שנדה נמי בחשיבות ערוה, הוא משום דס"ד משום חומר האיסור שהוא ממושעין בגופן דנחשב חמירי משאר עבירות דהן בכרת ואף במיתה, ואף דבר"ה דף י"ז איתא דפושעי ישראל בגופן אמר רב דהוא קרקפתא דלא מנח תפילין ועל פושעי אוה"ע בגופן אמר רב דהוא בעבירה דעריות, ודאי דגם בישראל הו' פושעין בגופן בעריות והוא עוד כ"ש מאוה"ע אבל בישראל איכא גם קרקפתא דלא מנח תפילין בכלל פושעין בגופן, שלכן גם נדה שג"כ היא מאיסורי ביאה ובחיוב כרת הן בחומר זה דבעי שני עדים והוצרך קרא דוספרה לה לומר שנאמנת ככל איסורין משום דזה שבעינן שני עדים בדבר שבערוה הוא משום דהוא חדוש דבר שזה לא שייך בנדה אלא בגיטין וקידושין וזנות דא"א להאסר על בעלה".

3. מר"מ – ציץ אליעזר (חי"ח סי' כ"ו אות ב', לשונו לעיל).

- א) נוב"ק (אה"ע סי' נ"ה) – "ועיקר דבר שבערוה ילפינן מכי מצא בה ערות דבר והיינו אשה שזינתה תחת בעלה והיא באמת אינה ערוה גמורה דאטו אשה שזינתה היא בכרת על בעלה הא ודאי שאין בה כרת אבל טומאה כתיב בה כעריות ולכן מיחשב דבר שבערוה".

1) אין ראייה מכאן, מטומאה (אין דבר שבערוה פחות משנים) ליהרוג ואל יעבור [דלא כר' יוסף ענגיל זצ"ל לעיל. ממילא, אין ראייה מהרשב"א, ותוס', ור"ת - שנדה אינו יהרוג ואל יעבור].

ד' ימי נדה, ימי זיבה.

א. פסוקים.

1. ויקרא (פרק ט"ו פסוק י"ט) – "וְאִשָּׁה כִּי תִהְיֶה זִבָּה דָּם יִהְיֶה זִבָּה בְּכַשְׂרָהּ שִׁבְעַת יָמִים תִּהְיֶה בְּנִדְתָּהּ וְכָל הַנִּגְעַ עָלֶיהָ יָטָמָא עַד הָעֶרֶב".
2. ויקרא (פרק ט"ו פסוק כ"ה) – "וְאִשָּׁה כִּי יָזוּב זֹכֶב דָּמָה יָמִים רַבִּים בְּלֹא עֵת נִדְתָּהּ אוֹ כִּי תִזוּב עַל נִדְתָּהּ כָּל יָמֵי זֹכֶב טָמְאָתָה כִּימֵי נִדְתָּהּ תִּהְיֶה טָמְאָה הוּא".
- א) שתראה ביום אחד [שומרת יום], או ב' ימים רצופים [זבה קטנה], שתפסוק בטהרה משמרת כל הלילה, ותטבול מיד מאחר הנץ החמה אם תרצה, ומ"מ אסורה לשמש כל היום שמא תראה ותסתור. ראתה גם ביום הג' [זבה גדולה], לא תטהר עד שיהיו לה ז' ימים נקיים חוץ מיום שפוסקת בו, וטובלת ביום ז' לאחר הנץ החמה מיד אלא שאסורה לשמש שמא תראה ותסתור.
- ב) רמב"ן (שם) – "הקל הכתוב בזוב האשה בעת נדתה ולא חייב בה קרבן, בעבור שהוא בטבעה ולא נתרפאת מחולי. וטמא אותה שבעת ימים בין שתראה יום אחד או כל השבעה, (אבל) [שכל] הנשים בטבען לא תהיה בהן יותר משבעה זולתי בהיות בהן שפע יתר בחולי. אבל כי יזוב זכב דמה ימים רבים בלא עת הידוע לה, או שתוסיף על העת ויזוב זכב דמה ימים רבים אחרי השבעה ההם, הנה הוא חולי כזוב האיש, והצריך אותה קרבן בהתרפאותה כדין הזכ".

ב. איך מונים ימי נדה וימי זיבה.

1. חד מהלך - א) דאין זיבה רק באותן י"א ימים בלבד, אבל לאחר הי"א יום, אף שלא ספרה ז' נקיים הראיות שאח"כ כבר דין ראיות נדה עליהן. ב) וגם דאין חילוק לראתה נדה ללא ראתה, דלעולם ימיה של אשה כך החשבון ז' ימי נדה וי"א ימי זיבה, וכל שראתה בי"א ימים שאחר הז' של ימי נדה דין ראית זיבה בהו אף שלא ראתה בהז' ראית נדה.
- א) רמב"ם (איסור"ב פרק ו' הל' ו') – "כל ימי האשה מיום שיקבע לה וסת עד שתמות או עד שיעקר הוסת ליום אחר תספור לעולם שבעה מתחלת יום הוסת ואחריהן אחד עשר [ואחריהן] שבעה ואחריהן אחד עשר, ותזהר במנין כדי שתדע בעת שתראה דם אם בימי נדה ראתה או בימי זיבה, שכל ימיה של אשה כך הן שבעה ימי נדה וי"א ימי זיבה, אלא אם כן הפסיקה הלידה כמו שיתבאר".
- ב) פרדס רמונים (פתחי נדה סדר ימי הנידות וימי הזיבות) – "דדעת הר"מ הנ"ל היא מוכרח' מכמה סוגיו'. גם כבר סלקנו מדעת זו כל הקושיו' שהקשו ע"ז. והראנו לדעת דדברי הר"מ אינן דברי שגיאה וטעות ח"ו ודבריו ז"ל צריכים לפנים ולפני ולפנים וכמבואר בדברינו באר היטב בס"ד. אמנם כן לא באתי להכריע בזה כי ידעתי שאינו כדאי והגון לכך מלהכניס ראשי בין ההרים הרמים ולא באתי רק להמליץ בעד הר"מ ז"ל ושלא יהיה דברי משגה וטעות".
2. מהלך השני - א) דאם נעשית זבה אינה חוזרת לנדותה עד שתספור ז' נקיים אף שכבר עברו הי"א יום דהוויין ראיות של זיבה. ב) בהרחיקה ראיתה דאינם מתחילים י"א ימי זיבה כ"א אחר ראית נדה וטומאת נדה, וכל שלא ראתה אין כאן י"א יום, והויא נדה בתחילת ראיתה.
- א) רבינו גרשום (ערכין דף ח.) – "אבל אם לא ראתה אלא ג' ימים בסוף אחד עשר סופרת אחריהן ז' נקיים אפילו חוץ לי"א יום מ"ח ואילך ...".
- ב) רש"י (ערכין דף ח. ד"ה פתח) – "תחילת נדות שזה דין נדה דאורייתא ראתה היום מונה ששה והוא ראתה שנים מונה חמשה והן ואפילו ראתה כל שבעה ופסקה לערב טובלת ומשמשת ומיום שביעי ואילך הויין ימי זיבה אחד עשר יום שאם ראתה בהן יום אחד או שנים שומרת יום כנגד יום טובלת ואם ראתה בהן ג' רצופין הויא זבה גמורה וטעונה ספירה ז' נקיים וקרבן ואם משכו ימי זובה חדש או שנה אינה חוזרת לתחילת נדות עד שתשב שבעה נקיים ישבה ז' נקיים וראתה הויא תחילת נדה ומונה ששה והוא חוזרת לעניינה ככל המפורש ואם לא ראתה באותן י"א יום ג' רצופין אינה זבה וכשתראה אחרי כן בין ראתה סמוך בין שהרחיקה ראיתה הויא תחילת נדה ואפילו תראה שלשה רצופין אינה מונה אלא ארבעה והן שאין ימי זכב אלא באותן י"א יום שבין סוף נדה זה לתחלת נדה הבאה וכן מפורש בהלכה אחרונה של מסכת נדה".
- ג) רמב"ן (נדה דף נד. ד"ה ובואו) – "ובואו ונצווה על דברי הרמב"ם פאסי ז"ל שכתב בחבורו ... וכל אלו דברי הבאי שלדבריו לא תמצא ...".
- ד) ר' יונה (ברכות דף כא: ד"ה בנות) – "ואינה עולה מטומאת הזיבות עד שתשב שבעת ימים נקיים בלא שום ראייה כלל ומתוך מה שכתב רבינו משה ז"ל נראה שסובר שאם חזרה וראתה בתוך שבעת ימים נקיים אחר שנשלמו י"א יום של זיבות דין נדה יש לה ואינה סופרת אלא ז' ימים עם ימי הראיה ואין זה נכון שבפירוש נראה במסכת ערכין (דף ח א) ובמסכת נדה (דף עג א) שלעולם סותרות המנין עד שתשב שבעה ימים נקיים בלא שום ראייה כלל כדכתבי' וכל זה הוא דין תורה".
- 1) הגירסא - חשק שלמה (מחה"ש ס"ק ד' בהג"ה, לשונו לקמן), אמרי בינה (על הש"ך ס"ק ד').
- ה) טור (סי' קפ"ג).
- ו) ש"ך (ס"ק ד') – "ועיין בעט"ז ... כבר השיגו עליו כל הפוסקים והסכימו שמשעה שהאשה נעשה זבה גדול' אינה חוזרת לימי נדות עד שתשב ז' נקיים ואין ימי זיבה אלא בי"א הסמוכים לז' שראתה בהם נדות כדאי' בב"י ע"ש וכן דעת הראב"ד ושאר פוסקים לקמן סימן קפ"ט".
- ז) רוב פוסקים.

3. מר"מ.

(א) גרי"ז (ערכין דף ח.) – "ולכאורה הם שתי פלוגתות נפרדים ... אמנם נראה דחידא פלוגתא היא והא בהא תליא ... **דלרש"י עיקר ההלכה היא דאיכא י"א של זיבה** אבל ימים של נדה ליכא כלל, ורק דכל אימת שהיא רואה היא טמאה ז', וההלכה ד"א יום היא שאחר ראית נדות איכא י"א ימי זיבה, ומש"ה בהרחיקה ראיתה הוי תחילת נדות, דלפי"י י"א יום דבין נדות לנדות היינו בין ראיית נדה לראיית נדה דזמן של נדה ליכא כלל ולא נאמרה הלכה על זה, אבל **להרמב"ם הוי להיפוך דליכא הלכה אלא דאיכא ז' ימים של נדה**, אבל בזיבה ליכא הלכה דימים של זיבה כלל, והיתה יכולה לעולם להיות זבה כל שהוא בלא עת נדתה, ובא ההלכה דלא הוי בלא עת נדתה, אלא י"א יום אחר הז' של נדה, ושוב הוי עת נדתה והויא נדה, וכיון דליכא להרמב"ם הלכה ד"א ימים של זיבה כלל ורק ימים של נדה הוא דאיכא, מש"ה שפיר ס"ל דאף אם נעשית זבה ולא פסקה מלראות חוזרת אחר ה"א לנדתה, דכיון דנאמרה הלכה דז' ימים של נדה, וזה מפקיע מטומאת זיבה, דעכשיו כבר הוי עת נדתה, ועיקר דין זיבה כיון דל"ה אז הז' ימים של נדה הוי בלא עת נדתה והויא זבה, וב' הדינים חדא פלוגתא היא וכמו שביארנו".

ג. **פשט ברמב"ם**: אשה שראתה ג' ימים בתוך ימי זיבתה. כשבא היום י"ב, האם עדיין צריכה ז' נקיים.

1. מיקל, אינה צריכה ז' נקיים.

(א) **מעדני יו"ט** (רא"ש נדה פרק י' סי' ו' אות ט') – "אם ראתה כמשפט זבה גדולה ... שהרי ה"א יום נשלמו ואינו סופרת עוד ...".
(ב) **מחה"ש** (ס"ק ד') – "דעת הרמב"ם דאם לא היו לה שבעה נקיים בתוך ה"א יום, כשבא היום י"ב שהוא ראשון לשבעה ימי נדה **שוב אינה צריכה שבעה נקיים**, אלא אפילו אם תראה דם אין לה דין זבה כי אם דין נדה, ומשפטה כנזכר לעיל שאפילו שופעת כל ז' רק שתפסוק בטהרה יום ז' קודם בין השמשות טובלת ליל ח' וטהורה (וכן כתב רבינו יונה בשמו פרק אין עומדין ברכות כא, ב ד"ה בנות)".

2. מחמיר, עדיין צריכה ז' נקיים. ודם שתראה בימי נדה, אינה סותרת ואינה עולה.

(א) **חשק שלמה** (מחה"ש ס"ק ד' בהג"ה) – "הג"ה, ח"ו דהרמב"ם יסבור כן דלא בעיא תו שבעה נקיים, אלא כוונת הרמב"ם [עיין איסורי ביאה ז', יא] הוא דימי נדה שאינה רואה בהן עולין לשבעה נקיים, אבל בימים שרואה בהן בז' ימים אלו אחר הזיבות אינן עולין לשבעה נקיים וגם אינן סותרין, דאינו סותר רק בימי זיבות. ובדברי רבינו יונה שהביא נפל טעות סופר באמת, ובמקום שכתב שם אינה סופרת אלא ז' ימים עם ימי הראיה, צ"ל אינה סותרת אלא מונה ז' ימים לבד ימי הראיה, כצ"ל, וכן שמעתי מפי מר אחי הגאון מו"ה בצלאל הכהן זצ"ל שהגיה כן בדברי רבינו יונה ז"ל. עד כאן הג"ה מהרב הגדול מוה' שלמה הכהן נ"י מו"ץ דפ"ק ווילנא".

(ב) מקור מים חיים (על הש"ך ס"ק ד').

(ג) **פרדס רמונים** (פתחי נדה סדר ימי הנידות וימי הזיבות אות א', עמ' ב'-א') – "ס"ל לר"מ דאם נמשכו ז' נקיים של ימי זיבתה בתוך שבעת ימי נדותה אז' מה שתראה בתוך ימי נדותה אינן סותרין ספירת כל הז' נקיים. רק יום זה שראתה בו הוא לבדו אינו נחשב בחשבון הנקיים ואם כבר ספרה ב' או ג' ימים נקיים תשלים עליהם ד' או ה' ימים נקיים אחר יום זה שראתה בו כי אינו סותר ספירת נקיים של הזבה כ"א מה שתראה בתוך ימי זיבתה דווקא".

(ד) **אמרי בינה** (על הש"ך ס"ק ד') – "ואם תראה בימי הזיבה ששי שביעי שמיני, ויום תשיעי עשירי י"א לא תראה, ובימי נדתה שהיא יום ה"ב תראה עוד, אזי לשאר פוסקים היא סותרת כל השלשה ימים נקיים וצריכה לספור שבעה נקיים לימי הזיבה. ולהרמב"ם אין ימי הנדה סותרת אלא הימים שראתה בהם, אבל אם אחר שראתה ביום ה"ב לא ראתה עוד, חוזרת וסופרת ארבעה ימים נקיים, ומצטרפין להג' ימים היינו תשיעי עשירי י"א שבימי הזיבה שלא ראתה בהם, ועולים לשבעה נקיים".

(ה) **בית שערים** (יו"ד סי' רמ"ג) – "ומה שתמה ע"ד מחצית השקל בהלכות נדה סי' קפ"ג שכתב לדעת הרמב"ם דאם לא היו לה שבעה נקיים בתוך ה"א יום כשבא יום י"ב שהוא ראשון לשבעה ימי נדה שוב א"צ ז' נקיים אלא אפ"ל אם תראה דם אין לה דין זיבה כי אם דין נדה ומשפטה כנ"ל שאפילו שופעת כל שבעה רק שתפסוק בטהרה יום ז' קודם בין השמשות טובלת ליל ח' וטהורה וכ"כ רבינו יונה בשמו פרק אין עומדין והוא פלא שהרי כתב הרמב"ם פ"ז מא"ב ימי לידתה וימי נדתה אם לא ראתה בהם דם הרי אלו עולין לה לספירת ז"י נקיים ואם ראתה בהם דם אין עולין לה ימי הראייה ולא סותרין כל הימים אלא משלמת על הימים שספרה כשיפסוק הדם שאין סותר הכל אלא ראייה של זוב אבל אלו סותרין יומן בלבד: הנה יפה התעורר בזה אבל לפענ"ד הרואה בפנים ברבינו יונה יראה דלא נחית לזה שכתב נראה שסובר שאם חזרה וראתה בתוך ז"י נקיים אחר שנשלמו י"א יום של זיבות דין נדה יש לה ואינה סופרת אלא ז"י עם ימי הראייה ע"ש ואינו מסיים וטובלת ליל ח' וטהורה כמ"ש מחה"ש משום דס"ל שצריכה להשלים עוד על הימים שספרה ולא בא אלא לאפוקי משיטת רש"י ופוסקים דכל ראייה שרואה קודם ששלמה ז"ל הוא ראיית זיבה וצריכה ז"נ מחדש אלא ס"ל אם ראתה אחר שעברו י"א יום הוי ראיית נדה אבל מודה שצריכה להשלים ימי הספירה וכן יש לכוון דברי מחה"ש"ק רק מה שסיים טובלות ליל ח' וטהורה הוא תמוה שהרי עדיין צריכה להשלים על ימי הספירה ונהי שטהורה מנדתה אבל עכ"פ אינה טהורה מזיבה שקודם הנדה עד שתשלום ימי הספירה".

3. **אשה שראתה דם בתוך ימי נדה**: כשבא יום ח', עדיין צריכה להשלים הטומאה של ז' ימים.

(א) **רמב"ן** (נדה דף נד. ד"ה ובואו) – "הרמב"ם ... מצינו אשה רואה יום אחד מסוף ימי נדה ויושבת עליו ששה ימים מימי הזיבה".
(ב) **חת"ס** (על המחבר ד"ה יושבת) – "אם תראה ביום ז' לנדתה שצריכה לישוב ששה והוא, אותם הימים אע"פ שתשב בהן לנדתה מכל מקום מימי זבה הם לכל דיניהם".

(ג) **פרדס רמונים** (פתחי נדה סדר ימי הנידות וימי הזיבות אות ד', עמ' ג'-א')

4. מר"מ – ר' יונה (ברכות דף כא: ד"ה בנות, לשונו לעיל).

ד. דעת הלבוש.

1. לבוש (סעי' א') – "וקבלו חז"ל [שם עב ע"ב] הלכה למשה מסיני שאחד עשר יום יש אחר שבעת ימי הנדה, ואם ראתה באותן הי"א ימים היא נקראת זבה, ואחר כך חוזרת להקרות נדה, וכן לעולם שבעה ימי נדה וי"א ימי זיבה. והם שחכמים קוראים אותם י"א יום שבין נדה לנדה. וזה משפטה של הזבה מן התורה".
(א) כמו הרמב"ם – ש"ך (ס"ק ד').
2. לבוש (סעי' א') – "ואם עברו כל הי"א יום שבין נדה לנדה ולא ראתה בהן, חוזרת לתחלת ימי הנדות, שאם שוב תראה תוך הז' ימים יש לה דין הנדה".
(א) מכאן משמע שסובר כשיטת הרמב"ם – חת"ס (על המחבר ד"ה יושבת), מקור מים חיים (על הש"ך ס"ק ד').
3. לבוש (סעי' א') – "ואם ראתה בתוך הי"א יום ג' ימים רצופים ונעשית זבה גדולה, אינה חוזרת לימי הנדות עד שיהיו לה שבעה נקיים, ואז יתחילו ימי הנדות ואחריהן ימי הזיבות, וכן לעולם כל ימיה".
(א) כמו רמב"ן – תוה"ש (ס"ק ג'), חת"ס (על המחבר ד"ה יושבת), מקור מים חיים (על הש"ך ס"ק ד').
4. מר"מ – חת"ס (על המחבר ד"ה יושבת, "והנ"ל בדברי העטרת זהב שלקח לו דרך לעצמו להכריע בין ב' הדיעות, וסבירא ליה ...").

ה. בדעת הרמב"ם, האיך יש דין של עונה בינונית, או וסת החודש: ימי זיבה שסמוך לימי נדה כשלא ראתה בהן דם נדה [וימי זיבה, רק לפי החשבון].

1. משנה (דף לח:) – "כל אחד עשר יום בחזקת טהרה".
(א) גמ' (דף לט.) – "רב הונא בר חייא אמר שמואל: לומר שאינה קובעת לה וסת בתוך ימי זיבתה".
(1) וכן פסק – רמב"ם (איס"ב פרק ח' הל' ט'), "אין האשה קובעת לה וסת בתוך ימי נדתה שראתה בהן, כיון שראתה יום אחד אינה קובעת לה וסת בכל השבעה, וכן אין האשה קובעת וסת בימי זיבתה שהן אחד עשר יום, אבל קובעת היא וסת בימי נדתה שאינה רואה בהן, ואם נקבע לה וסת בימי זיבתה ה"ז חוששת לוסתה", ש"ך (ס"ק ד').
2. מחמיר, קובע וסת.
(א) חו"ד (בי' ס"ק ב') – "בש"ך ... קשה לי על דבריו, דודאי לענין קביעת וסת אף להרמב"ם יש חילוק בין ימי זיבה הסמוכים לימי נדות שראתה בהן בין ימי נדות וזיבות שהן רק לפי החשבון ולא ראתה בהן, והטעם כמ"ש הראב"ד ז"ל, דקים להו לרבנן דבז' ימי נדה דמים מתמרקין ואינן חוזרין עד י"ח יום, עכ"ל. וכ"כ הרמב"ם בהדיא לענין ימי נדה וז"ל (בפ' ח' מהל' א"ב), אשה קובעת וסת בימי נדותה שאין רואה בהן. ועיין במפרשי דבריו שהרמב"ם סובר דזהו ממעין סתום דקאמר בגמרא דקובעת וסת בימי נדותה, ובהדיא כתב הראב"ד בס' בעלי הנפש והרמב"ן בחידושים לנדה, דאף בימי זיבה קובעת וסת ממעין סתום. ע"כ צ"ל כך להרמב"ם דבאותן ימים שאינן רק לפי החשבון קובעת וסת, דאלת"ה לא משכחת וסת קבוע לל' יום ולא לימי חודש בין בשוה ובין בדילוג, דהא ראייה שניה ע"כ בימי זיבה הוא".
- (ב) ערה"ש (סעי' כ"ב) – "ולענ"ד ל"ק כלל ונקדים שני הקדמות האחת כבר הרגישו בזה [ח"ד ופ"ר] דהנה פסק דבימי זיבתה אינה קובעת וסת אמנם זהו דווקא בימי זיבה הסמוך לנדה ממש שראתה דם נדה אבל סמוך לימי נדה כשלא ראתה בהן דם נדה קובעת וסת דכן מבואר מדבריו בפ"ח דין ט' שכתב אין האשה קובעת לה וסת בתוך ימי נדתה שראתה בהן וכו' וכן אין האשה קובעת וסת בימי זיבתה שהן הי"א יום אבל קובעת היא וסת בימי נדתה שאינה רואה בהן וכו' עכ"ל וברור הוא שזה שכתב שאינה קובעת וסת בימי זיבתה הם בימי זיבה שאחר ימי נדה שראתה בהן ואדלעיל קאי אבל כשלא ראתה נדה קובעת וסת בימי זיבתה לפי החשבון ואם כי רבים וגדולים לא תפסו כן בכוונתו האמת עד לעצמו כמו שנבאר בס"ד. והנני מביא ראייה ברורה לזה ...".

3. אין לחלק, עדיין לא קובע וסת.

- (א) פרי דעה (פתיחה השער הא') – "וראיתי להחוות דעת ... ותמהני ...".
4. מר"מ – ישועות יעקב (ס"ק ג'), חסד לאברהם (יו"ד סי' נ'), יד אליעזר (ס"ק ו'), ט"ז וש"ך השלם (שפ"ח ס"ק ו').
(א) פרדס רמונים (פתחי נדה סדר ימי הנידות וימי הזיבות אות א', עמ' ב'-א') – "בחו"ד ... אולם לישנא דהר"מ לא משמע כן. שהרי בימי נדתה חילק שם בין ימי נדתה לראתה בהן שאינה קובעת וסת. וכין ימים הראוים לנדתה שהיא קובעת וסת בהם (הגם שהוא דבר פשוט מאוד כמבואר). ובימי זיבתה סתם ופסק דאינה קובעת בהן וסת ולא חילק בכאן בין ימי זיבתה הסמוכות לימי נדתה ובין ימי זיבה שאינן רק לפי החשבון מכלל דס"ל דאין לחלק בזה. ואפי' אם נרצה לדחוק בזה ... דבימי זיבה אין חילוק בזה ואינה קובעת וסת בימי זיבתה אפי' לא ראתה בהן זיבה. רק שהן ימים הראוין לימי זיבה. אך כ"ז בי"א ימי זיבה הסמוכות לימי נדתה שראתה נדה בהן. דאז אינה קובעת וסת ... אמנם מדברי ה"ה שם מוכח להדיא דס"ל [דאין] לחלק בזה. שהרי ה"ה שם הביא מקודם דברי הרשב"א שפי' מ"ש אינה קובעת בימי זיבה כגון אם ראתה בר"ח ובט"ו בו ... וכתב ע"ז דכ"ז לפי שיטת הרמב"ן כו' שאין זיבות אלא סמוך לימי נדות כו' אבל לדעת רבינו שהיא סופרת לעולם נדות וזיבות בין תראה בין לא תראה אין לכל זה צורך כו' עיי"ש. הנה מבואר דס"ל לדעת הר"מ אינה קובעת וסת אפי' בימי זיבה שאינן רק לפי החשבון. דאל"כ הרי גם לדעת הר"מ צריך לפרש כמו שפי' הרשב"א וכמבואר ...".

ו. בזמן הזה.

1. נדה (דף סו.) – "אמר רב יוסף אמר רב יהודה אמר רב, התקין רבי בשדות: ראתה יום אחד - תשב ששה והוא, שנים - תשב ששה והן, שלשה - תשב שבעה נקיים. אמר ר' זירא: בנות ישראל החמירו על עצמן, שאפילו רואות טפת דם כחרדל - יושבות עליה שבעה נקיים".
2. ט"ז (ס"ק ב') מפרש בדעת הטור: שיש ג' חששות כאן. א) יטעו לטהר מראה טמאה ע"כ החמירו לטמא כל מראה אודם. (2) [רבי] יש חשש מחמת זה, שמא תראה אשה בימי נדתה ששה ימים ויהיה הכל דם טוהר ובשביעי שמא תראה דם טמא וסבורה לטבול בליל שמיני וצריכה עוד שבעה ימים. ממילא צריך ו' נקיים. (3) [ר' זירא] וחשש שתטעה בימים בין זיבה לנדה, ע"כ צריכה ז' נקיים.

ז. בזה"ז: האם קובע וסת בימי זיבה.

1. עי' סי' קפ"ט סעי' ל"ב [ש"ך ס"ק ע"א], לשיטות ומר"מ.

הרגשה

סימן קפ"ג

א] הרגשה.	ה] זיבת דבר לח.	ט] בלי הרגשה: האם סותר מה"ת הז' נקיים.
ב] ראתה בלא הרגשה: מדאורייתא.	ו] בדיקה בעד.	י] בזמן הזה.
ג] למה צריך ב' פסוקים.	ז] בדיקה בלי הרגשה.	יא] שאר ענינים.
ד] הרגשה: הגדר.	ח] ראתה בלא הרגשה: מדרבנן.	

א] הרגשה.

גמרא (נדה דף נז.) - "אמר שמואל: בדקה קרקע עולם וישבה עליה, ומצאה דם עליה, טהורה. שנאמר בבשרה, עד שתרגיש בבשרה. האי בבשרה מיבעי ליה שמתמאה בפנים כבחוזן. א"כ לימא קרא בבשר, מאי בבשרה. שמע מינה: עד שתרגיש בבשרה. ואכתי מיבעי ליה: בבשרה ולא בשפיר, ולא בחתיכה. תרתי שמע מינה".

א. "תרתי שמע מינה": מה פשט.

- הוי חד טעמא, צריך להרגיש יציאת הדם.
(א) ח'ה' הר"ן (נדה דף נז: ד"ה תרתי) - "גמ' תרתי ש"מ. פ' דכיון דדרשי' מבבשרה עד שתרגיש בבשרה ממילא משמע ולא בשפיר ולא (בהרגשה) [בחתיכה] שאין בכיוצא בזה הרגשת דם אלא הרגשת שפיר וחתיכה".
(ב) י"מ ברשב"א (נדה דף נז: ד"ה תרתי) - "ויש מפרשים דולא בשפיר היינו משום דאין מרגשת ביציאת דם, והקשה מורי הרב ז"ל דאי סבירא לן דרכה של אשה לראות דם בחתיכה לא מטהרין משום דאינה מרגשת".
(1) חולק - סד"ט (סי' ק"צ ס"ק א', "הר"ן ... דדעת הפוסקים אינו כן").
(2) מר"מ - לחם ושמלה (סי' ק"צ שמלה ס"ק א' ד"ה ומקשה).
- הוי חד טעמא, שאין דרך ראייה בכך.
(א) חתם סופר (דף כב. ד"ה אמנם, דף נז: ד"ה תרתי) - "תרתי ש"מ ... לא דרשי קראי אשפיר וחתיכה אלא אהרגשה ובעינן הרגשה ממש פתיחת פי המקור וזיל בתר טעמא מ"ט תטהר כשאינה מרגשת פפה"מ משום שאין דרך נשים לראות כך אם כן ממילא אפי' אי ארגשה רק שראתה בחתיכה ואפי' בפלי פלויי מ"מ כיון דאין דרך של אשה לראות דם בחתיכה טהורה היא".
(ב) הגריש"א זצ"ל (קובץ תשובות ח"א סי' פ"ד) - "דאין הטומאה תלוי' בהרגשה אלא להיפך אם לא הרגישה כדרכה זה סיבה דהיא טהורה, וע"ש בנדה (נז:) מבשרה עד שתרגיש בבשרה, ופריך הש"ס האי בבשרה מיבע"ל בבשרה ולא בשפיר ולא בחתיכה [וע' נדה כ"א אין דרכה של אשה לראות דם בחתיכה] ומשמע תרתי ש"מ".
- שקולין הן.
(א) רשב"א (נדה דף נז: ד"ה תרתי) - "תרתי שמעת מינה. פ' מורי הרב ז"ל דרשא דעד שתרגיש ודרשא דולא בשפיר שקולות הן ותרווייהו דרשינן להו מדלא כתב בבשר".
(2) יש פשוטות הקרא, עם אות ב', עם אות ה'.
- (א) תוס' הרא"ש (נדה דף כא:) - "דכולה שמעינן מיניה ממיעוט דה"א שמעינן למעוטי שפופרת ומבי"ת שמעינן שמתמא בפנים כבחוזן דמשמע בעודו בבשר טמאה וממשמעות דבשר שמעינן שתרגיש בבשרה".
(5) מר"מ - מורשת משה (נדה דף נז: ד"ה תרתי).

ב. האם פסק כשמואל, שצריכה הרגשה כדי שתיהיה טמאה מן התורה: ראשונים.

- מחמיר, לא פסק כשמואל.
(א) עי' רי"ף (שלא הביאו, כדאי' בשב יעקב [לשונו לקמן]).
(ב) עי' סמ"ג (שלא הביאו, כדאי' בשב יעקב [לשונו לקמן]).
(2) מיקל, פסק כשמואל.
(א) רמב"ם (איס"ב פרק ט' הל' א') - "אין האשה מתמאה מן התורה בנדה או בזיבה עד שתרגיש".
(ב) רמב"ן (הל' נדה פרק ד' הל' א') - "אין האשה מתמאה מן התורה עד שתרגיש בשעה שהדם יוצא בבשרה".
(ג) רשב"א (תוה"ב בית ז' ריש שער ד') - לשונו לקמן.
(ד) רבינו ירוחם (נתיב כ"ו ח"ב, רכ"א-ד') - "מדין תורה אין האשה טמאה עד שתרגיש הדם בבשרה".
(ה) טור (סי' קפ"ג, סי' ק"צ סעי' א') - "אינה טמאה עד שתרגיש ביציאתו".
(ו) תרומת הדשן (ח"ב סי' מ"ז).
(ז) תשב"ץ (ח"ג סי' נ"ח דין ט"ו) - "דין כתמים אינו אלא מדרבנן שאין האשה טמאה מן התורה עד שתרגיש בבשרה".
(ח) ר' מאיר (מהר"ח או"ז סי' קי"ב) - "דמדאורייתא בעינן עד שתרגיש בבשרה".
(ט) מהר"י ווייל (סי' כ"ה) - "כיון דלא הרגישה לא הוי אלא דרבנן, כדדרשינן: בבשרה עד שתרגיש בבשרה".
(י) מהר"ק (החדשים סי' מ"ט) - "דדם יהיה זובה בבשרה היא דשמעינן דאינה מטמא אלא בהרגשה כדכתיב בבשרה ודרשינן מינה עד שתרגיש בבשרה כדאיתא בהדיא בפ' הרוואה כתם".
- מר"מ.
(א) תוס' (נדה דף נח. ד"ה מודה) - "ורב אשי נמי מודה דלשמואל היכא דלא הרגישה טהורה מן התורה וטמאה מדרבנן אלא אתי לפרושי דכי נמצא אקרקע דטהורה אפילו מדרבנן".

ג. **האם פסק כשמואל**, שצריכה הרגשה כדי שיהיה טמאה מן התורה: **פוסקים**.

1. מחמיר, לא פסק כשמואל.
 - (א) שו"ת רמ"א (ריש סי' צ"ז), הו"ד בהג' מהר"ב רנשבורג (על הדף, דף נח.) – "אלא דאליבא דשמואל פריך הכי דס"ל הרגשה דוקא, ולא קיימא המסקנא הכי".
 - (ב) עי' ר' גבריאל (שב יעקב ח"א סי' ל"ו ד"ה אמנם).
 - (ג) עי' ר' לייב ממענץ (שב יעקב ח"א סי' מ"א ד"ה ואחרי) – "והרי"ף והרא"ש והסמ"ג השמיטו הא דשמואל לגמרי משמע דמפרשי מלתא דרב אשי לא כהתוס' ... וכיון שכן מודאי שאין שום מורה שבא לפניו איזה ספק בדיני נדה לצרף עוד הספק שמא לא הרגישה שהרי לרוב גדולי הפוסקי' טמא' אפי' מודאי לא ארגשה".
2. מיקל, פסק כשמואל.
 - (א) מחבר (סי' קפ"ג סעי' א', סי' ק"צ סעי' א').
 - (ב) שב יעקב (ח"א סי' ל"ו).
 - (ג) חת"ס (יו"ד סי' קנ"ט) – "דהא קי"ל כשמואל דהרגשה".
 - (ד) צמח צדק (יו"ד סי' צ"ז) – "שהרמב"ם והרמב"ן והרשב"א והה"מ והר"ן ומהר"מ בהגמ"י ורבינו ירוחם ומהרא"י והטוש"ע ס"ל דמה"ת אינה טמאה עד שתרגיש ודלא כהג"מ גבריאל בתשו' שב"י סי' ל"ו והג"מ לייב ממענץ שם סי' מ"א שנעלם מהם הרבה מפוסקים אלו".
- (ה) **פוסקים**.

ב] ראתה טיפת דם בלא הרגשה אך הדם ודאי בא מגופה: האם יש דין טמאה דרבנן, או שהוא טמאה מדאורייתא.

שאלה: מה היסוד של שמואל. חקירת השל"ה הקדוש (מהר"מ לובלין סי' ב') האם הוא גז"כ [שאפילו אם ידוע בברירות שבא מן המקור, אם יודעת שאינה מרגישה, אינו מטמאה מה"ת]. או שבזמן שאין לה הרגשה **אינו ידוע בברור** שהדם בא מגופה. [ולפיכך אם בלא"ה יודעת שבא מגופה הוי טמאה מה"ת אפילו בלי הרגשה]. ונפ"מ אם נמצא על בגדי צבעונים או על דבר שאינו מקבל טמאה וכדו'.

א. **מחמיר**, טמאה מדאורייתא.

1. **תוס' רי"ד** (נדה דף נז: ד"ה אמר) – "אמר שמואל בדקה בקרקע עולם וישבה עליו ומצאה דם טהור שנאמר בבשרה עד שתרגיש בבשרה פ' דוקא אם הרגישה וידעה שיצא הדם מבשרה אז היא טמאה אבל אם לא הרגישה שיצא מבשרה כגון זה שנמצא הדם בקרקע טהורה היא דאומר לא בדקה יפה ובקרקע הוה האי דם מעיקרא".
2. עי' **סד"ט** (סי' ק"צ ס"ק צ"ג ד"ה וטרם, עי' ס"ק ס"א ד"ה עוד) – "הוכחנו דלשיטת רש"י ותוספות לא קי"ל כוותיה דשמואל דדרש בבשרה עד שתרגיש כו' אלא היכא דוודאי מגופה אתיא אפי' בלא הרגשה טמאה מה"ת וכ"נ דעת הראב"ד בס' בעה"נ אבל דעת הרמב"ם נראה ...".

ב. **מיקל**, דינו ככתם.

1. **רמב"ן** (נדה דף נב: ד"ה הא) – "הא דאמרינן מהו דתימא כל כי האי גוונא מביאה קרבן ונאכל קמ"ל. נראה לי שאין לפרש קמ"ל דאינו נאכל אבל מביאה קרבן כמו שכתבו רבים, דהא כתמים דרבנן הם ואפילו בידוע שמגופה חזאי דבר תורה טהורה ואינו מביאין לא לידי זיבה ולא לידי נדה כדאיתא לקמן בפרק הרוואה, אלא על כרחנו נפרש קמשמע לן דאינה מביאה קרבן ולא נאכל".
2. **רשב"א** (נדה דף נח: ד"ה אלא) – "אלא אפי' קרקע דמיבדק שפיר ואיכא למימר מגופה אתא ותטמא קמ"ל. האי לישנא דקאמר איכא למימר מגופה אתא לאו דוקא אלא ודאי מגופה אתא, ומשום דרישא דנקט בדוקא כי האי לישנא נקט נמי בסופה וסירכא נקטיה".
3. **חינוך** (מצוה ר"ז, כדאי' בדעת תורה) – "כי מן התורה אין אשה מתטמאה עד שתרגיש בעצמה דם טמאה, שנא' [שם, שם י"ט] דם יהיה זובה בבשרה, כלומר שתרגיש אותו, אף על פי כן כבר החמירו חכמים על הכתמים ...".
4. **חי' ר"ן** (נדה דף נז: ד"ה תרתי. כדאי' בסד"ט, ומקור מים חיים [לשונו לקמן]) – "גמ' תרתי ש"מ. פ' דכיון דדרש' מבשרה עד שתרגיש בבשרה ממילא משמע ולא בשפיר ולא (בהרגשה) [בחתיכה] שאין בכיוצא בזה הרגשת דם אלא הרגשת שפיר וחתיכה".
5. **אור זרוע** (סי' שנ"א. כדאי' בדעת תורה) – "שגזרו רבנן על הכתמים היינו **ודאי** שממנה יצא דם אף ע"פ שלא הרגיש' טמא' אבל לספק לא הזקינה".
6. **מהר"ם לובלין** (סי' ב') – "אלא ודאי בהרגשה דוקא תלי וכל היכי דלא הרגישה אף על גב דברור הוא דמינה היא טהורה מן התורה וכן משמע מדברי הרמב"ם ...".
7. **נוב"ך** (יו"ד סי' נ"ה, תנינא יו"ד סי' קי"ב) – "שאפילו אם הם בודאי מן המקור אין כאן איסור תורה כיון שלא הרגישה".
8. **חת"ס** (יו"ד סי' קנ"ט, עי' סוף סי' קע"ז) – "ודוחק לומר דר"ח פליג אדשמואל דהרגשה וס"ל דבלא הרגשה נמי טמאה וא"כ משכחת ליה כשרואים דם שותת ויורד ולא צריכים לעדותה ז"א דהא קי"ל כשמואל דהרגשה".
9. **מקור מים חיים** (ריש סי' ק"צ) – "ומצאתי הרכר מפורש ויוצא מפי רבינו הרמב"ן בחידושו נדה דף נ"ב וז"ל ... וכן נ"ל להוכיח מדברי הר"ן בחידושו בר' פ' הרוואה דמפרש אהא דקאמר הש"ס שם, והא בעינן בבשרה ולא בשפיר ולא בחתיכה תרתי ש"מ, וכתב הר"ן לפרש דממילא שמעינן כיון דדרשינן עד שתרגיש בבשרה ממילא משמע ולא בשפיר ולא בהרגשה שאין בכיוצא בזה הרגשת דם אלא הרגשת שפיר וחתיכה. אלמא דטעמא דגז"כ דבלא הרגשה טהורה אפילו ידעינן בברור שיצא הדם ממנה, דאם

- נימא דהטעם דתלינן הדם מעלמא מה זה ענין להא דלא בשפיר ולא בחתיכה, דשם ידעינן בבירור שיצא הדם ממנה ואעפ"כ התירה התורה דם זה. וכן נ"ל להוכיח מלשון הרמב"ם ...".
10. בינת אדם (סי' ז' ס"ק ט') – "ואם יודעת בודאי שדם זה מגופה ויודעת בודאי שבא בלא הרגשה ולא על ידי בדיקה או תשמיש בענין שלא היה טעות גם זה אינו אלא מדרבנן ודוקא שלא היה שום הרגש אפילו באיברים ומכל שכן זיבת דבר לח דכל זה נקרא הרגשה".
11. פרדס רמונים (שפ"ח ס"ק ב'), פתיחה כוללת בראתה בלא הרגשה חקירה הא', סי' ק"צ מק"ז ס"ק י"ז ד"ה ועל) – "אולם עיקרן של דברים כך הן מה"ת בעי' שתרגיש דוקא הא לא"ה אפי' ודאי מגופה טהורה. וזה מוכח לן מקרא דבבשרה, שהרי מתחילה אמר הכתוב ואשה כי תהיה זבה דם יהיה זובה כו' א"כ איירי שדם יוצא ממנה. ועכ"ז אמר ע"ז בבשרה דר"ל עד שתרגיש. הנה מבואר דהגם דודאי שיצא מגופה עכ"ז בעי' שתרגיש דוקא הא לא"ה ה"ה טהורה ...".
12. דברי חיים (יו"ד ח"א סי' ל"ז) – "ומתחלה נחקורה בדין הרגשה אם הוא מן התורה והנה הרמב"ם ז"ל [הל' איסורי ביאה פ"ט הל' א'] והטור ושו"ע [ריש סי' קפ"ג] והרשב"א ז"ל בתורת הבית קצר [בית ז' ריש שער ד'] כתבו דמן התורה בעי' דווקא הרגשה וכמעט לא מצינו חולק על זה דגם בדברי רש"י ז"ל יש לומר כן: ומה שהביא הסדרי טהרה ...".
13. גר"ז (סי' ק"צ ס"ק א', ס"ק כ"א, ס"ק כ"ב) – "פירוש אפילו ידוע שבא שלא בהרגשה טמאה מדרבנן".
14. פרי דעה (פתיחה השער השלישי, סי' ק"צ ט"ז ס"ק א') – "אפילו ודאי מגופה אתי טהורה מקרא דבבשרה ...".
15. הרי בשמים (סי' צ"ט ד"ה אמנם) – "מכמה סוגיות הש"ס נראה כהצד ...".
16. ערה"ש (סעי' מ"ז, סעי' מ"ח) – "כל רבותינו הראשונים והאחרונים הסכימו דמן התורה אין אשה טמאה כשיצא ממנה דם אא"כ יצא הדם בהרגשה והיינו שהרגשה בגופה כמו שנפתח המקור כמו שיתבאר אבל בלא הרגשה אפילו יצא הדם מהמקור אין האשה טמאה מן התורה כמבואר בנדה [נ"ז ב] אמר שמואל בדקה קרקע עולם וישבה עליה ומצאה דם עליה טהורה שנאמר בבשרה עד שתרגיש בבשרה ע"ש ואין חולק בזה וכך פסקו כל הפוסקים: ואחד מהגדולים רוצה לעשות חדשות בענין זה שרש"י ז"ל לא ס"ל כן וגם רצונו לומר שגם התוס' חולקים בזה [ס"ט סי' ק"ץ סקצ"ג] ואין בכל דבריו שום יסוד לעשות מחלוקת חדשה בין הפוסקים בדבר שלא שערם כל רבותינו ומפני שדבר זה עיקר גדול בכל דיני נדה לכן ההכרח לבאר בזה ...".
17. דעת תורה (סי' ק"צ על' סעי' א') – "עי' סדרי טהרה ... ועי' באור זרוע סי' שנ"א ... וכ"כ בחינוך מצוה ר"ז".
18. צמח צדק (יו"ד סי' צ"ז) – "ופי' מהרמ"ל בתשובה דכל היכא דלא הרגישה אף על גב דברור הוא דממנה הוא הדם טהורה מה"ת וכ"מ קצת מאידך דשמואל דמ"ג ע"א".
19. אג"מ (יו"ד ח"ג סי' מ"ו אות ב') – "ברור שבא דם הכתם מגופה, אבל הוא בא שלא בהרגשה שטהור מן התורה".
20. ששה"ל (סי' ק"צ סעי' א' ס"ק א', ט"ז ס"ק א') – "ובסד"ט ... זו דעת יחיד וקיי"ל דהוי דרבנן וכדמוכח בט"ז (סק"א), וכ"כ החו"ד (ס"ק א') ושאר פוסקים דהוי כשאר כתמים וטהור מדאורייתא".
21. בדה"ש (סי' ק"צ ס"ק ג', עי' ציונים ס"ק ג').
22. הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' י"א).
23. פתחי הלכה (ארטסקרול, ח"א עמ' תע"ז, עמ' תפ"א).

- ג. מר"מ – ערוך לנר (נדה דף ו. תד"ה ואינה), מהרש"ם (ח"ב סי' קפ"ב ד"ה עוד, לשונו לקמן), ט"ז וש"ך השלם (שפ"ח ס"ק ג', סי' ק"צ כו"ל ס"ק א', ס"ק פ"ה).
1. מהר"ח או"ז (סוף סי' קי"ב) – "ובהיותי בנאוישטט דברתי בזה עם מורי הר' עובדיה והשיב לי שפי' עד שתרגיש בבשרה. כלומר שמצאה דם בבשרה אפילו אם אינה מרגשת ביציאתו. כגון דם הנמצא בפרוזדור שחייבים עליו ביאת מקדש. אעפ"י שלא הרגישה בו ביציאתו מן המקור".

ג] למה צריך ב' פסוקים.

א. מקור.

1. נדה (דף נז:) – "אמר שמואל: בדקה קרקע עולם וישבה עליה, ומצאה דם עליה, טהורה. שנאמר בבשרה, עד שתרגיש בבשרה".
2. נדה (דף נח:) – "מעשה באשה אחת שבאת לפני ר"ע, אמרה לו: ראיתי כתם. אמר לה: שמא מכה היתה ביך. אמרה לו: הן, וחיתה. אמר לה: שמא יכולה להגלע ולהוציא דם. אמרה לו: הן. וטהרה ר"ע. ראה תלמידיו מסתכלין זה בזה, אמר להם: מה הדבר קשה בעיניכם. שלא אמרו חכמים הדבר להחמיר אלא להקל, שנאמר ואשה כי תהיה זבה דם יהיה זובה בבשרה, דם ולא כתם".

ב. כל זה לימוד אחד – ויקרא (פרק ט"ו פסוק י"ט), "ואשה כי תהיה זבה דם יהיה זובה בבשרה".

1. שב יעקב (ח"א סי' ל"ו ד"ה ופתח, סי' מ"א ד"ה ומה) – "וודאי עיקר הילפות דר"ע הוא מסוף הפסוק דם יהי' זובה דיהי' זובה הוא מיותר כלל דהל"ל ואשה כי תהי' זובה בבשרה אלא למדרש יהי' זובה על בבשרה דצריכה שתרגיש שדם זב מבשרה אבל לא במצאה כתם ולא הרגישה ביציאת' ממנו ושמואל קמ"ל דהלכה כר"ע בזה".
2. ערוך לנר (נדה ריש דף נח.) – "י"ל דדרשת ר"ע היא דרשת שמואל כאן ושמואל אינו רק מפרש דרשת ר"ע כיון דכתיב דם יהי' זובה בבשרה הרי שלא טימאה התורה אלא דם שהרגישה בבשרה ולא כתם שמצאה כיון שלא הרגישה וזה שאמר ר"ע שנאמר ואשה וגו' דם יהי' זובה בבשרה דם ולא כתם וכן נראה קצת מדברי הרשב"א בתה"א ריש שער כתמים שמפרש כן דדרשת ר"א היא דרשת ר"ע ע"ש והנה אחר שכתבתי כן נדפס ספר אור זרוע ומצאתי כפירושי שכתב בס' שנ"א אחר שהביא דברי ר"ע דם ולא כתם וז"ל היינו כשתראה האשה ודאי שהרגישה בראייתה אלא שגזרו רבנן על הכתמים היינו ודאי שיצא ממנה הדם אע"פ

שלא הרגישה טמאה אבל לספק לא הזיקוה עכ"ל הרי שמפרש דם ולא כתם מה שראתה בהרגשה ולא מה שראתה בלא הרגשה וזהו כמו שכתבתי דשמואל מפרש דרשת ר"ע."

ערוך לנר (נדה ריש דף נח:) – "במתניתין להחמיר אלא להקל. מה דמייתי ר"ע קרא דדם ולא כתם ולא עד שתרגיש בבשרה כבר כתבתי לעיל דהיינו דרשה דשמואל לא מפרש רק דרשה דר"ע ... דר"ע לא ביאר לתלמידים אלא דמדכתיב דם יהי זובה בבשרה שתרגיש שזו בבשרה שזה אינו שייך רק בדם שראתה ולא בכתם שמצאה ולכן הביא גם סיפא דקרא זובה בבשרה וכמו שהוכחתי לעיל מדברי האור זרוע."

3. שואל ומשיב (מהד"ק ח"א סי' קנ"ג סוף ד"ה והנה אחר) – "ומ"ש השב יעקב לענין דם ולא כתם דאמר ר"ע דמה טעם יש בדבר אם לא מטעם שלא הרגישה ושמואל סמך על ר"ע שישו בני מעי שישו שזכיתי לזה בחידושי לנדה שלמדתי בענין שנת תר"י בחורף ושמה ביארתי הדבר בשרשן."

4. אבני נזר (יו"ד סי' רמ"ג אות ה') – "ושמואל אמר טהורה מדאורייתא למה לי משום הרגשה תיפוק לי' דכתמים דרבנן כמפורש במשנה דלקמן בדד"ק דם ולא כתם. ולרש"י י"ל דלר' ירמיה' היינו טעמא דדם ולא כתם באמת משום שלא בא בהרגשה."

5. יביע אומר (ח"ד יו"ד סי' י"ב אות י"ג) – "ומבואר דר"ע נמי סמך אדרשא דשמואל דבעינן שתרגיש בבשרה. וע' בשו"ת חת"ס ... אולם בשו"ת שב יעקב ... ויש לסייעו לפי גירסא שבאור זרוע ח"א (ר"ס שנב) ובתורת הבית (בית ז' ריש שער ד) דגרסי במתני', דם יהיה זובה בבשרה, ולא כתם. ולא גרסי' דם ולא כתם. וכן במלאכת שלמה על המשניות כ', שה"ר יהוסף מחק תיבת דם, וה"ג, דם יהיה זובה בבשרה ולא כתם. ע"ש. ולפ"ז המיעוט הוא מדכתיב בבשרה וכדברי שמואל. וכן ראיתי בס' ערוך לנר ... ובזה תירץ קושית הנוב"י קמא (חיו"ד סי' נה) ... וכן ראיתי במאירי (עמוד רלז) שג"כ גורס: דם יהיה זובה בבשרה, ולא כתם. והרה"ג המו"ל נ"י העיד מדנפשיה, שלפי גירסא זו נחא קו' הנוב"י דאטו כתם לא דם הוא, דהראיה היא מבבשרה וכדשמואל ע"ש ... דהא מקרא דדם לא מוכח כלל למעוטי כתם, ועיקר הדרשא מדכתיב בבשרה, ומכיון דבלא"ה אצטרך קרא למעוטי ולא בשפיר ולא בחתיכה, י"ל דכולי קרא להכי אתא, ותו ליכא למימר דמפורש בכתוב להתיר כתמים. ולהכי שפיר גזרי רבנן איסור על כתמים ... אכן דברי הראשונים הנה הנם לאחי - עזר ולאחי - סמך לדברי השב יעקב. ודו"ק."

6. גורם במשנה, "שלא אמרו חכמים להחמיר אלא להקל שנאמר ואשה כי תהי' זבה **דם יהיה זובה בבשרה ולא כתם**".

(א) רשב"א (תוה"ב בית ז' ריש שער ד') – "דבר תורה אין האשה מטמאה משום נדה עד שתרגיש בבשרה בשעת יציאת דם שנאמר (ויקרא טו) דם יהיה זובה בבשרה - עד שתרגיש בבשרה. ותנן בפרק הרואה ואשה כי תהי' זבה דם יהיה זובה בבשרה - ולא כתם."

1) אמנם עי' שו"ת בית מאיר (אה"ע בצלעות הבית סי' י"ג ד"ה עוד) – "התה"ב בדף קע"ה ש"כ ד"ת עד שתרגיש שנאמר דם יהיה זובה בבשרה עד שתרגיש בבשרה ותנן ואשה כי תהי' זובה דם יהיה זבה בבשרה ולא כתם, הרי להדיא שהם ב' דרשות דשמואל התחיל מן תיבת דם לחוד ודר"ע מתחיל בכל פסוק להורות דמייתור פסוק אחד הוא."

(ב) אור זרוע (ח"א סימן שנ"א, סי' שנ"ב) – "שלא אמרו חכמים להחמיר אלא להקל שנאמר ואשה כי תהי' זבה דם יהיה זובה בבשרה ולא כתם."

(ג) מאירי (נדה דף נח, עמ' רל"ז, עי' מגיה שם) – "ואשה כי תהי' זבה דם יהיה זובה בבשרה לא כתם."

(ד) ס' האשכול (סי' מ"ב, עמ' ק"ג) – "כמו ששינוי דם יהי' זובה מבשרה ולא כתם."

(ה) מלאכת שלמה (נדה פרק ח' משנה ג') – "בבשרה דם ולא כתם, מלת דם מחק, ה"ר יהוסף ז"ל."

(ו) חלופי גרסאות (נדה פרק ח' משנה ג') – "דם ולא כתם, בד"ג חסר תיבת דם."

7. חולק.

(א) שו"ת בית מאיר (אה"ע בצלעות הבית סי' י"ג) – "שב יעקב ... שדעתו להכריח טעמא דר"ע שמקיל בכתמים היינו מחד טעמא וחדא דרשא דינו דשמואל דבעינן שתרגיש ואין ביניהם ... דשמואל אתא לאשמעינן טעמא דר"ע ... ומאוד נפלאתי חדא ... ע"כ לע"ד ודאי ב' דרשות נינהו דרשה דר"ע מדם דהוא מיותר או מכל הפסיק יהיה זובו כמבואר בדבריו ודרשא דשמואל מה' דבבשרה ... עכ"פ ב' דרשות נינהו וזה ברור."

(ב) צמח צדק (יו"ד ריש סי' קמ"ב) – "דלא כמ"ש בתשו' שב"י סי' מ"א המתחלת יהודה שעילה. בד"ה ומה שסיים, דשמואל מפרש הלימוד דרע"ק דמתניתין וכ"כ בס"ל ה"ל דפי' דם יהיה זובה בבשרה דאמר רע"ק היינו הא דאמר שמואל עד שתרגיש בבשרה. ובאמת זה אינו דרע"ק לא איירי בהרגשה רק שתראהו מגופה וכן פי' הס"ט סס"י ק"צ סנ"ד ס"ק צ"ג בד"ה וטרם אכלה. וכן הסכים הבית מאיר בתשו' הנ"ל."

ג. חד לידיעה, חד להרגשה.

1. סד"ט (סי' ק"צ ס"ק צ"ג ד"ה ולכן) – "דתרתי בעינן מן התורה חדא שתהא יודעת דוודאי מגופה אתיא וגם שתרגיש בבשרה אבל ברואה כתם אע"ג דאיכא למימר דארגשה **וכגון שמצאה לכתם מיד אחר תשמיש** דאיכא למיתלי דארגשה וסברה הרגשת שמש הוא או שמצאה כתם לאחר שעשתה צרכיה דאיכא למימר ארגשה וסברה הרגשת מי רגלים הוא אפ"ה טהורה מן התורה כיון דאיכא למיתלי דמעלמא אתיא ואין וודאי דמגופה אתיא אבל במצאה דם לפנים בפרוזדור היכא דאיכא למיתלי שטעתה בהרגשה כגון לאחר תשמיש או ע"י בדיקת עד וכה"ג אמרינן חזקת דם שבא בהרגשה ... וס"ל להרמב"ם ז"ל דתרי מעוטי איכא דמן בשרה דרשינן למעוטי שלא בהרגשה ומן דם ממעטינן ולא כתם כפשטיה דמתניתין דלקמן שאמר רבי עקיבא לתלמידיו דם ולא כתם."

2. בינת אדם (סי' ז' ס"ק ט') – "דהא קשה לשמואל דאמר בדקה קרקע עולם ומצאה דם טהורה שנאמר בבשרה עד שתרגיש ולמה שבק דרשה דרבי עקיבא בנדה נ"ח ע"ב באשה שבאתה לפני רבי עקיבא ואמרה לו כתם מצאתי וטיהר רבי עקיבא שנאמר דם ולא כתם ... נראה לי לתרץ כי כתם הוא מה שאנו מסופקים אם מגופה או מעלמא וכיון דיש לומר מגופה אם כן יש לומר ארגשה ולא אדעתה כמו שכתב רש"י בכתמים ואם כן לא נשמע לטהר מבשרה עד שתרגיש דשמה באמת הרגישה ומכל שכן חזקת דם שבא בהרגשה ולכן הוצרך רבי עקיבא לומר דם ולא כתם רצה לומר דוקא אם הוא בודאי מגופה דאפשר דארגשה אבל בכתם דיש

- לומר מעלמא טהורה אבל שמואל מיירי בידועת בודאי שהיא מגופה רק שידועת בודאי שבא בלא הרגשה ולכן הוצרך ללמוד מבשרה".
3. גר"ז (סי' ק"צ ס"ק א') – "ואף אי הוה חיישינן להכי או אפילו אי לא הוה בעיא הרגשה כלל ליכא איסורא דאורייתא בכתמים שנאמר דם יהיה זובה דם ולא כתם (משנה שם). וטעמא משום דאיכא למימר אימא מעלמא אתא כתם זה (תוספות יו"ט) ולא מגופה הוא דשמא נתעסקה בכתמים ולא אדעתה כדלקמן. ואם תמצוי לומר מגופה שמא מן העליה הוא".
4. פרדס רמונים (סי' ק"צ ט"ז ס"ק א'), פתחי נדה החקירה הראשון אות י"א, סוף החקירה השני).
5. צמח צדק (יו"ד ריש סי' צ"ט) – "דגם לשמואל הטעם משום דהתורה לא טימאה אלא היכא דודאי מגופה אתיא שזהו מ"ש רע"ק דם ולא כתם. אלא דשמואל מוסיף דגם היכא דודאי מגופה חזיתיה עכ"ז אם לא הרגישה טהורה כמ"ש מזה על הגמרא רפ"ח בדקה קרקע עולם".
- צמח צדק (יו"ד סוף סי' ק') – "עוד נפ"מ לשמואל כגון גבי בדקה א"ע בעד הבדוק והניחתו תחת הכר עגול טהור אע"ג דארגישה זהו משום דם ולא כתם. וכן בדקה א"ע בעד שאינו בדוק והניחתו בקופסא ומצאה עליו דם אפי' כגריס ועוד ומשוך טהור מדאורייתא לר' חייא ולשמואל היינו אפילו דארגישה כמ"ש במ"א וא"כ ע"כ צריך להטעם משום דם ולא כתם ור"ל דאימא על העד היה".
6. הגריש"א זצ"ל (קובץ תשובות ח"א סי' פ"ד, אשרי האיש יו"ד פרק כ"ה אות נ"א) – "א"כ באשה השמה תחבושת על או"מ לספוג את ההפרשות ומצאה דם מכיון שברור שהדם יצאה מגופה ומכיון שכיום אין ריעותא בגלל חסרון הרגשה שהרי לפי דברי נשי זמנינו אינן מרגישות כלל יש לדון שאין במקרה זה הקולא של כתמים, ורק במצאה דם על הבגד דאיכא למימר מעלמא קאתי כה"ג אינה טמאה מה"ת וכמ"ש הסד"ט סי' ק"צ [ס"ק צ"ג. וטרם אכלה וכו' ד"ה ולענ"ד וכו'] כי תרי מיעוטא כתיבי מן בשרה צריכין למעוטי שלא בהרגשה, ומן הדם ממעט דם ולא כתם ע"ש".
- (א) חולק – ששבה"ל (סי' ק"צ סעי' א' ס"ק א', "ובסד"ט ... שדבר זה אינו להלכתא למעשה, מ"מ אפשר לצרפו לסניף להקל").
- ד. שאינו סותר בלי הרגשה.
1. חנ"ד (סי' קצ"ו ס"ק ג') – "דבבשרה עד שתרגיש בבשרה כדאמר שמואל ... ולמה ליה קרא דדם אמר רחמנא, אלא ודאי דקרא דדם אמר רחמנא איצטריך ליה לענין שתהא יכולה לתלות אפילו בספירת ז' נקיים דלא מהני מה שראתה שלא בהרגשה ואיצטריך ליה לומר דדם אמר רחמנא ולא כתם דלא חש רחמנא לכתם כלל".
2. צמח צדק (יו"ד סוף סי' ק', עי' סי' קמ"ב) – "שבזה יתורץ דגם לשמואל צריך בכתמים לטעם דרע"ק דם ולא כתם דהיינו דלמא לאו מגופה חזיתיה והיינו כדי לטהר אף בז"נ אף דאז א"צ הרגשה".
- (א) חולקים - עי' לקמן.
- ה. מקור מקומו טמא, שהי' שאלתה לטהר הטהרות שנגע בהן הכתם.
1. חת"ס (יו"ד סי' קמ"ד ד"ה ואמנם) – "נ"ל דברי ר"ע תמוהים בלא"ה בזה דלא הי' לו לתלות בלשון הקרא דם ולא כתם דהרי באמת אין חלוק בין דם לכתם אלא שזה יצא בהרגשה וזה בלא הרגשה והול"ל בבשרה אמר רחמנא עד שתרגיש והאי לא ארגשה וא"נ דלמא אתא מעלמא ומה הי' לו להביא הך קרא דם ולא כתם ע"כ הי' נ"ל שעיקור מה שהי' מסתכלי' בי' לא על שטיהר האשה לבעלה דבדאי ראוי' לטהרה אם יש לה מכה וכהרשב"א ועוד שלא הרגישה אבל במה שטיהר ר"ע גם הדם מלשמה טומאת ערב אע"ג דקיי"ל מקור מקומו טמא ואפי' אי אתא ממכה שבבטן ואתא דרך מקור נמי טמא כמבואר מלשון הש"ס פ' כל היד ומכ"ש אי אתא ממקור ממש בלי הרגשה דטמא ואפ"ה היקל ר"ע וטיהר וע"ז הי' מסתכלין וע"כ הבי' מיעט קרא להדי' דם ולא כתם וקרא זה לענין טומאת הדם נאמר כמבואר ר"פ דם הנדה דילפי' מדם תהי' שתהי' מדוה כמותה יע"ש וזה נ"ל ברור ומקום הניחו לי אבל שתהי' האשה טהורה הי' פשיטא".
- חת"ס (נדה דף נח: ד"ה דם) – "דם ולא כתם צ"ע מ"ט לא מייתי מקרא דשמואל בבשרה עד שתרגיש בבשרה ע"כ נ"ל דלא היה הדבר קשה לתלמידים אלא משום שטיהר גם מטומאת ערב אע"ג דמקור מקומו טמא. והנה בשנמצא כתם לח אין תימא כ"כ משום שאינו מזמן רב ואילו ארגשה בשעת יציאה מגופה היה יודעת ומדלא ארגשה ש"מ דמעלמא אתא דרוב דמים היוצאים מהגוף אינם יוצאים אלא בהרגשה. אלא שהיה כתם יבש ואפשר דארגשה ולא אדעתה וס"ס לא הוה דהא טומאת ערב הוה אפי' בלא הרגשה. וכיון דהוה כתם יבש שפיר שייך עלה הך דם יהיה ולא כתם דמניה דרשינן ר"פ דם הנדה דמטמא לח ויבש ואמר השתא דהיינו דם ולא כתם וכיון דאתא לפנינו יבש כל הטומאות כשעת מציאתן ומטהרים ליה".
- (א) חולק – ערוך לנר (נדה ריש דף נח:), "ראיתי בשו"ת חתם סופר (סי' קמ"ד) שהוקשה לו ג"כ סתירת הדרשות ורצה לפרש דמה דקאמר ר"ע הכא היינו לטהר הכתם שלא יטמא טהרות משום מקור מקומו טמא ועל זה קאמר דם ולא כתם וקרא זה לענין טומאת דם נאמר בר"פ דם הנדה דילפינן מדם תהי' שתהי' מדוה כמותה וסיים וזה נ"ל ברור ומקום הניחו לי עכ"ז ולענ"ד מלבד שדוהק לפרש שמה שאמרה האשה ראיתי כתם שהי' שאלתה לטהר הטהרות שנגע בהן הכתם דאז הי' לה לומר ונגע בטהרות אלא שבמכ"ה נתחלף לו הפסוק דקרא דילפינן מני' ר"פ דם הנדה שתהי' מדוה כמותה הוא הפסוק והדוה בנדתה שבסוף פ' מצורע ואין זה הפסוק שהביא ר"ע דם יהי' זובה בבשרה ואע"ג דגם פסוק זה מייתי לעיל לטמא דם יבש הלא זה דוקא אחר דילפינן טומאת דם מוהדוה בנדתה ילפינן מדם יהי' שנשאר בטומאתו גם כשנתיבש וא"כ ביותר ה"ל לר"ע להביא קרא דוהדוה בנדתה ולומר שנאמר והדוה מדוה ולא כתם כיון שמה שהדם מטמא מפסוק זה אתי".

ו. חושש דלמא ארגשה [מצד ספק דאורייתא לחומרא, א"נ מצד ר"ע שחושש למיעוט].

1. שואל ומשיב (מהד"ק ח"א סי' קס"ב) – "ושאל אותי למה ר"ע ממעט מדם ולא כתם והא כיון דבכתם בודאי לא ארגשה ולומר דלמא ארגשה ולא אדעתא הוא רק מדרבנן ואם כן ת"ל מדשמואל דבבשרה עד שתרגיש בבשרה ואמרתי בזה דר"ע לשיטתיה

דחייש למיעוטא כדאמרו במכות דף ז' אם כן ניהו **דרוב דמים באים בהרגשה** מ"מ ה"א דנחוש למיעוטא ולכך הוצרך למעט מדם ולא כתם ואף אם טמא דמה דחייש למיעוטא הוא רק מדרבנן מ"מ נ"מ אם תמצא כתם בימי ספירתה דהיא בחזקת טומאה וע' זבחים דף ל"ד ואם כן בודאי יש לומר סמוך מיעוטא לחזקה ולכך אצטרך למעט מדם ולא כתם ועיין ט"ז ס"ק כ"ג בסימן ק"ץ במ"ש דאין כאן ספק דאורייתא כיון שבא שלא בהרגשה והשב יעקב תמה דנימא הרגשת עד הוא או הרגשת מי רגלים ולפמ"ש הרי לר"ע דחייש למיעוטא ואפ"ה ממעט דם ולא כתם אלמא דכל שלא הרגישה טהור' ואף דממעט מדם ולא כתם מ"מ הטעם של כתם הוא בשביל שלא הרגישה דאף דיש לדחות דשאני כתם דממעט מדם עכ"פ יש מקום להט"ז וזוהי יש ליישב מה שהקשה אא"ז הח"ץ ז"ל סי' מ"ו על הרשב"א מהך דר"ע דהצריך לגלע ולהוציא דם ע"ש ולפמ"ש י"ל דדוקא ר"ע לשיטתו דחייש למיעוט דבא שלא בהרגשה אבל לדידן כל דלא ארגשה מקילין וזהו שאמרו שם במשנה שראה מסתכלין זה בזה אמר הכתוב דם ולא כתם והיינו שהם הסתכלו שחשבו שמיקל מדאל ארגשה וחשבו שר"ע ראוי שיטמא דחייש למיעוטא וע"ז השיב דקרא כתיב דם ולא כתם ודו"ק היטב".

2. **לחם ושמלה** (סי' ק"צ שמלה ס"ק א') – וצריכי דאי מדם ולא כתם הוי אמינא הני מילי בכח' דלא ידיע אי מגופה אי מעלמ' אבל דם ידיע דמגופה אפילו בדלא אגרש' טמאה קמ"ל בבשרה עד שתרגיש בבשרה. ואי מבשרה ה"א ה"מ דם דהשתא הוא דאתא וקים לה דלא ארגשה אבל כתם דלא ידיע לה זימנא' ולית לה מידי למיתל' בי' אמרי' ודאי מגופה אתי' וכיון דחזקת דמים בהרגשה חיישי' דילמא ארגשה ולא אדעתה קמ"ל דם ולא כתם דלא חיישי' להא מדאורייתא".

3. **שירי טהרה** (ח"ב שו"ת לש"ס תשובה ע"ד).

ז. **עיקר דרשה כר"ע**, ושמואל הוי אסמכתא – **נוב"ק** (יו"ד סי' נ"ה ד"ה ולפ"ז, "והרי הדבר מפורש במשנה בדברי ר"ע לא אמרו חכמים וכו' ושמואל חידש רק דהלכה כר"נ ... לפי פירושי בדברי שמואל דומיא דבשרה כ"ז אסמכתא ניהו אבל מ"מ הרווחנו בזה דגם לר"א שפיר אמר שמואל טעמא דידיה שנאמר בבשרה. ומה שמסיים בתחלת הסוגיא עד שתרגיש זה אינו מדברי שמואל אלא גמרא הוי מפרש כוונת שמואל כן לפי שיטת ר' ירמיה ולרב אשי כוונה אחרת לשמואל בזה וכו'").

1. **חולקים – חכמת בצלאל** (נדה דף נח:), **אבני חפץ** (ח"ג סי' מ"ט).

ח. מר"מ – **משיבת נפש** (ח"ב סי' ל' ס"ק כ"ה ד"ה ומה), **מרומי שדה** (נדה דף נז: ד"ה והנה), **חוט שני** (סי' ק"צ שעה"צ ס"ק ז'), **מגילת ספר** (סי' ד' אות א' ד"ה ולפ"ז), **פתחי הלכה** (ארטסקרול, פרק ז' הע' ה').

1. **דברי חיים** (יו"ד ח"א סי' ל"ז) – "ולכאורה יש להבין מאי חידש שמואל [בדף נ"ז ע"ב] דבעינן שתרגיש משום דכתיב בבשרה הא כבר שמעינן כן מרבי עקיבא ... לרבי עקיבא טהורה גם אם יש הוכחה ברורה שיצא ממנה כל זמן שאינה יודעת שיצא מגופה אבל אם יודעת שיצא מגופה גם בלא הרגשה טמאה ודרש רבי עקיבא זה מדם ולא כתם ומשום הכי לא קשה על רבי עקיבא מאשה שעשתה צרכיה כיון דהדם מגופה וגם במצאה בתוך אותיות הוא מגופה וגם בתחת הכר היה הבדיקה בגופה וודאי משוך הוא מבדיקתה שבדיקה בו ומשום הכי אתי שפיר כל זה לרבי עקיבא: אבל שמואל חידש לנו דגם אם בדקה קרקע עולם וישבה ומצאה דם דהוי כמו בדיקת העד דודאי מגופה היא ורק דטהורה משום דלא הרגישה בבשרה".

2. **ויען יוסף** (יו"ד סי' ק"ז ד"ה ולכאורה, סי' קכ"ט ד"ה ותו, סי' קל"ב ד"ה והנה, סי' קל"ג ד"ה אמנם, סי' קל"ה אות ה') – "וידוע מה שחידש החוות דעת ועוד אחרונים (עיין פתחי תשובה סי' קצ"ו סק"ה) דגם דם שבא שלא בהרגשה אף דאינה מטמאה מן התורה, מ"מ מן התורה סותר הנקיים משום דמקור מקומו טמא, וא"כ אמאי תולה הא הו"ל ספיקא דאורייתא, אלא ודאי משום דאית לה חזקת טהרה, שוב ראיתי בחוות דעת סי' קצ"ו בי' סק"ג שכתב דבאמת הא דבעי קרא דם ולא כתם, ולא סגי בלימוד בבשרה עד שתרגיש בבשרה, היינו לטהרה אף בימי ליבונה דסותר גם דם שלא בהרגשה מ"מ כתם אינו סותר מן התורה דעל זה דרשינן דם ולא כתם, ועיין בבינת אדם (כלל ק"ג סק"ט) שתירץ באופן אחר האי דרשא דדם ולא כתם, עכ"פ לפי מה דחולקין גדולי האחרונים על הנודע ביהודה וס"ל דלכו"ע אית לה חזקת טהרה בימי ליבונה, פשוט דגם בהגיע יום וסתה דינה כשאר נשים".

3. **דברי יציר** (יו"ד סי' פ"ז אות ב', סי' פ"ט אות ב') – "וביותר י"ל דהנה באמת מבואר במשנה בדף נ"ח ע"ב דדרשינן דם יהיה זוכה בבשרה דם ולא כתם, ויש עוד דרש במימרא דשמואל בדף נ"ז ע"ב בבשרה עד שתרגיש בבשרה, והמפרשים נתקשו בזה ועיין בשב יעקב הנ"ל, וי"ל דמדם ולא כתם ידעינן רק לכתם הנמצא בחלוקה, ומבשרה למדנו דבעינן שתרגיש בבשרה דייקא הרגשה ברורה ולא הרגשה שאפשר לטעות בהרגשת עד ושמם וכו' ודו"ק".

4. **הגרשז"א** זצ"ל (מנחת שלמה ח"ב סי' ע' ענף ג' אות כ"ד, תנינא (ב - ג) סי' ע"ב ענף ג' אות כ"ד) – "ראיתי שהחוו"ד עצמו כתב שם דטעמא דכתם אינו סותר הוא משום דרשא דר' עקיבא דם ולא כתם, ואף די"א שהוא רק אסמכתא בעלמא מ"מ נפשי רבוואתי דסברי שהיא דרשא גמורה עיין בבינת אדם שאלה ז' או"ט, ועיין גם בשו"ע הרב בס"ק ק"צ סעיף א' שכתב דאף אם נאמר דלא בעיא הרגשה כלל ל"כא איסורא דאורייתא בכתמים שנאמר דם יהי' זוכה בבשרה דם ולא כתם, וטעמא משום דאיכא למימר אימא מעלמא אתי כתם זה ולא מגופה הוא - ואת"ל מגופה שמא מן העליה הוא, וגם יש אומרים דכמו דדרשינן ממזר ודאי ולא ספק או עשירי ודאי ולא ספק כך גם דם שלא מצאה בגופה אף אם יש רק ספק אחד אינו מטמא עיין במרומי שדה להנצי"ב בדף נ"ז ע"ב".

ד | הרגשה: הגדר.

נדה (דף נז:): – "אמר שמואל: בדקה קרקע עולם וישבה עליה, ומצאה דם עליה טהורה, שנאמר בבשרה, עד שתרגיש בבשרה".

א. **פתיחת מקור** – **תרה"ד** (ח"א סי' רמ"ו, "אשה שהרגישה בעצמה שנפתח מקורה להוציא דם ... בנ"ד יש לטמאות טפי מטעם אחר שהרי הרגישה"), **מחבר** (סי' קפ"ח סעי' א', סי' ק"צ סעי' א', "הרגישה שנפתח מקורה"), **פוסקים**.

1. נוב"ת (יו"ד סי' קי"ח הג"ה מבנו, סי' קי"ט הג"ה מבנו), הו"ד בפת"ת (סי' ק"צ ס"ק ז') – "הרגשת פתיחת המקור אינו מעלה ואינו מוריד ... ואין לומר ששתי הרגשות יש או שנפתח מקורה או זיבת דבר לח הנה זה לא נזכר בשום פוסק ועוד כיון דעיקר הרגשה נפקא ליה לשמואל מדכתיב בבשרה עד שתרגיש בבשרה א"כ הרגשת המקור לא נזכר בפסוק רק הרגשה בבשר שבין השניים כמו שהוכיח אאמ"ו הגאון ז"ל שם ומנ"ל להמציא גם הרגשת פתיחת המקור. אבל לפי דעתי י"ל דתרתי בעינן פתיחת המקור וגם זיבת דבר לח ושפיר נפקא האי הרגשה מקרא ומשמעות הקרא הכי דריש שמואל דם יהיה זובה בבשרה שמרגשת שניהם יחדיו פתיחת המקור וגם זיבת דבר לח בבשרה ואף שזה אינו מוזכר בפוסקים אפ"ה הוא מוכרח דאל"כ לא הנחת בת לאברהם אבינו שתהיה טהורה לבעלה וצ"ע".

(א) ערה"ש (סי' ק"צ סעי' י"ג) – "מ"ש שם בנו דבהרגשה בעינן תרתי פתיחת המקור וזיבת דבר לח ע"ש בוודאי אינו כן".
2. מר"מ – בדה"ש (ב"י ד"ה והוא, עמ' ב').

ב. נזדעזע גופה – רמב"ם (איס"ב פרק ה' הל' י"ז, "הרגיש גופה ונזדעזעה אינה חוששת שהרגשת מי רגלים היא זו"), מחבר (סי' קצ"א סעי' א'), "הרגישה גופה ונזדעזעה", פוסקים.

1. הרמב"ם אינו חולק – ערה"ש (סעי' נ"ח - סעי' ס"ו), "אפילו הרגיש גופה ונזדעזע לרבנותא קאמר וה"ק לא מיבעיא בסתם הרגשה אלא אפילו בהרגשה חזקה ג"כ תלינן בהרגשת מי רגלים", מגילת ספר (סי' ב' אות א' ד"ה וב', "ואין כאן מחלוקת").

ג. וסת הגוף.

1. מחמיר, נכלל בגדר של הרגשה.

(א) מהר"ם שיק (יו"ד סי' קפ"ד אות א') – "וה"ה שארי מקרי הגוף הרגילין בעת הווסת נקראין הרגשה. ובה מבואר דאין עדות הנשים שמעידין שהרבה אינם מרגישים פתיחת פי המקור הכחשה לדברי הרמב"ם רפ"ט מאיס"ב שכן דחזקת דם שבא בהרגשה דנהי שפתיחת פי המקור הרבה אין מרגישים אבל שאר מקרה מרגישים כמו שאמרו חכ"ל אין אשה רואה דם אלא א"כ ראשה ואבריה כבדין עליה והיינו הרגשה".

(ב) פרדס רמונים (פתחי נדה החקירה ה' אות א', החקירה הששית אות כ"ב) – "וזהו הרגש זיעזוע גופא וברפ"ח כתב הר"מ דקודם שיבוא הדם תרגיש בעצמה מפהקת מתעטשת חוששת בפי כריסה ...".

2. מיקל, אינו נכלל בגדר של הרגשה.

(א) ערה"ש (סעי' נ"ט) – "וראיתי מי שמפרש כוונת הרמב"ם שכיון בהרגשה זו למה שכתב בפ"ח [הל' ב'] דקודם שיבא הדם תרגיש בעצמה מפהקת ומתעטשת וכו' ולא נראה לי כלל דא"כ פשיטא שאין זה עניין להרגשת מי רגלים ועד ואבר ועוד דהרי בשם גופה כתב הרמב"ם ז"ל דזהו רק באשה שיש לה וסת אבל כשאין לה וסת לא תרגיש בעצמה עד שיצא הדם ע"ש ולכן נ"ל ברור דגם כוונת הרמב"ם כן הוא כפירש"י דכל הרגשות הנזכרות בגמ' ושוה מעכב מן התורה אינה אלא הרגשה קלה והיינו הרגשת הגוף שהגוף מרגיש וכמו כל בעל חי מרגיש המורגל בלשון חכמים וזה שכתב כאן אפילו הרגיש גופה ונזדעזע לרבנותא קאמר וה"ק לא מיבעיא בסתם הרגשה אלא אפילו בהרגשה חזקה ג"כ תלינן בהרגשת מי רגלים כלומר והדם הוא דם מכה ולא דם המקור משום דא"ל לבא דם מקור ביחד עם מי רגלים כמבואר ר"פ האשה [נ"ט ב'] ולכן אפילו בהרגשה חזקה כי האי תלינן הכל בהמי רגלים ובהמכה שבה ולפ"ז גם הרמב"ם סובר כרש"י בעצם פי' ההרגשה".

(ב) הגר"ש זצ"ל (פתחי הדעת פרק א' הע' י"ט) – "שאיין מיוחד הגוף נפק"מ להרשות רק לענין וסתות".

(ג) חוט שני (ס"ק ד' אות ד', סי' ק"צ ס"ק ד' אות ד') – "הרגשות הגוף של וסתות כגון מפהקת ומעטשת וחוששת בפי כריסה ובשפולי מעיה, אינם נחשבים להרגשה לטומאת נדה מה"ת, וכן כאבי בטן, בחילות הקאות וכדו' כל אלו אינם הרגשות, ואם מצאה אח"כ כתם, דינם רק ככתם".

(ד) מראה כהן (עמ' ג' אות ד') – "ההרגשות שמרגישות הנשים בטרם הראיה וכגון כאבי בטן בשיפולי המעיים, בחילות והקאות וכדומה שהם סימנים לפני קבלת הוסת [המחזור], אינם בכלל 'הרגשה' [ואמנם הרגשות אלו נוגעות לוסת הגוף שיתבאר אי"ה בפרק שמיני עמ' קמ"ו]".

(ה) מעדני אשר (סי' א' אות ב', סי' ב' אות ב') – "ושכן הכריעו אחרוני זמננו".

(ו) פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' ע"ה).

(ז) חוקת הטהרה (קובץ תשובות סי' ז' אות ט"ו) – "ודע דאותן ההרגשות שמרגישות הנשים בטרם הראיה, וכגון כאבי בטן בשיפולי המעיים וכדומה, שהם סימנים לפני קבלת הוסת, אינם בכלל הרגשה, - וסוגיא דעלמא כמשמעות רוב הפוסקים, דלא שמענו מי שמצאה כתם אחר שהיה לה כאב הראש וכדומה שיהיה חשש דאורייתא בלי אחד מן הג' הרגשות, אלא דנין בה דין כתם, והטעם ...".

3. מר"מ.

(א) אג"מ (יו"ד ח"ד סי' י"ז אות י"ב) – "נשים שאין להן שום הרגשה ביציאת הדמים הוא דבר שלא מצוי כלל, וגם שאינן מבינות ... וגם הרבה נשים מרגישות כחולות מזה, כדאיתא בכתובות דף ס"ג ע"ב בתוד"ה אלא".

ד. צער כעקיצת מי רגלים.

1. מקור.

(א) חת"ס (יו"ד סי' קמ"ה ד"ה אך) – "שפתיחת פי המקור הוא ההרגשה או צער כעין עקיצת מי רגלים וכה"ג".

חת"ס (יו"ד סוף סי' ק"נ), הו"ד בפת"ת (סי' ק"צ ס"ק ו') – "כשהרגישה בבשרה ממש כדרך הנשים שמרגישי פתיחת פה"מ או זעזוע הגוף ואפי' רק כעין צער עקיצת מ"ר וכדומה".

חת"ס (יו"ד סי' קס"ז ד"ה נחזור) – "שאיין הרגשה אלא פתיחת פה"מ והוא שנזדעזע גופה כעין צער מ"ר".

חת"ס (יו"ד סי' קע"א ד"ה הנה) – "ענין הרגשה הוא הרגשת הגוף והזדעזע באיברים ופתיחת פה"מ או עקוצה כעין עקוצה מ"ר המצעים כשהם נעצרים".

2. הרגשת העקיצה הוי בכלל הרגשת זעזוע הגוף – ששבה"ל (סי' ק"צ סעי' א' אות ב'), פוחת שער (סי' ג' סעי' א').
3. דעקיצת מי רגלים הוא פירשו של הרגשת פי המקור – חוט שני (ס"ק ד' ד"ה ובדין, "ובדין הרגשת פי המקור, מבואר בשו"ת חתם סופר דהיינו פתיחת פי המקור או הרגשת עקיצה וכעקיצת מ"ר").
4. הוי הרגשה בפני עצמו – חק וזמן (פרק א' סעי' א', הע' ג', "ומ"ש בחוט שני ... תמוה, דהחת"ס בשני המקומות הנ"ל כתב להדיא פתיחת פה"מ או עקיצת מ"ר, עיי"ש").
5. מר"מ.

(א) מראה כהן (פרק א' הע' ג') – "שו"ת חת"ס יו"ד סי' קס"ז ד"ה נחזור לענינו ושם כתב דהרגשת מ"ר חשיב פתיחת המקור ובסי' ק"נ ובסי' קע"א כתב שם ב' סוגי הרגשות, פתיחת פי המקור והרגשת עקיצה. **אמנם יתכן** שבאמת אין כוונת חת"ס דהם ב' סוגי הרגשה אלא כוונתו גם בתשובות הנ"ל שעקיצה וצער מ"ר הן הרגשות של פתיחת פי המקור".

ה. מר"מ.

1. בית מאיר (סי' קפ"ח סעי' ד' ד"ה תשובה שאלה) – "האחרונים דהרגשת זיבת לח אפילו דם יש ה"א דלא מקרי הרגשה. אבל לענ"ד גם זה ליתא דהא חזינן מהרמב"ם שעכ"פ לאו דוקא פתיחת המקור הוי הרגשה אלא ה"ה שארי ענינים הרגש לשינוי בהגוף כמו נזדעזע גופה. ובודאי כן הוא כי נהי דדרשינן עד שתרגיש בבשרה מ"מ במה שתרגיש היכא רמיזא ... אלא ודאי **כל שיודעת מהציאה א"א בשום אופן שלא בהרגשה שזה גופה הרגשה היא**. משא"כ בישיבה ולא ידעה מאומה עד שעמדה ומצאה דם זה מקרי שלא בהרגשה".

ה) זיבת דבר לח.

א. מחמיר, הוי הרגשה.

1. נוב"ק (יו"ד סי' נ"ה ד"ה ומעתה) – "נלע"ד דאף הרגשת זיבת דבר לח חשיב הרגשה ולא בעינן הרגשת פתיחת המקור דוקא".
2. חוו"ד (חי' ס"ק ב', סי' ק"צ חי' ס"ק א', בי' ס"ק א', סי' קפ"ז בי' ס"ק י"א).
3. חכ"א (כלל קי"ג סעי' א', סעי' ג', בינת אדם ס"ק ז', סוף ס"ק ט') – "ויש שמרגשת שזב ממנה דבר לח".
4. מלבושי טהרה (סי' ק"צ סעי' ב', ס"ק א').
5. מהר"י אסאד (ח"א יו"ד סי' קצ"ד) – "הסכמת רוב האחרונים דזיבת דבר לח לבד מקרי הרגשה".
- (א) אמנם עי' מהר"י אסאד (ח"ב השמטות סי' רנ"ד אות ב') – "הסכמת רוב האחרונים דזיבת דבר לח לבד **לא** מקרי הרגשה".
- (ב) וחד מהם הוי ט"ס, וצ"ע.
6. אבני נזר (יו"ד סי' רכ"ג אות א') – "היינו שהי"ל הרגשת זיבת דבר לח. וא"כ כיון שהמראה טהור מורה שגם האדום מגופה היא. הוה דאורייתא".
7. אג"מ (יו"ד ח"ד סי' י"ז אות ז', הגר"ש איידר זצ"ל פרק א' הע' ל"ד) – "כל דם שתרגיש האשה ביציאתן טמאה ... כיוון שהרגשת זיבת דבר לח נחשבה הרגשה".
8. הגריש"א זצ"ל (משנת השלחן תשובה א') – "ולמעשה אם הרגישה בעומק - יש לחוש לדעת החו"ד".
9. בדה"ש (ס"ק ה', בי' ד"ה והוא, סי' ק"צ ס"ק ב') – "לדינא נראה דנקטינן להחמיר בכל שלשת האופנים".
10. הגרש"ז אולמן (חק וזמן פרק א' הע' ד').

ב. מיקל, אינו הרגשה.

1. שב יעקב (ח"א סי' מ"א ד"ה ומה) – "שהרגשת זיבת דבר לח אינה הרגשה כמשמעות לשון כל הפוסקים".
2. סד"ט (סי' ק"צ ס"ק א' ד"ה אמנם) – "א"ו דהרגשת זיבת דבר לח לא מקרי הרגשה".
3. הגר" נח אדלר זצ"ל (חת"ס סי' קנ"ג ד"ה ואע"ג) – "ואי ס"ד דבר לח הוה הרגשה אין לך דבר לח יותר ממ"ר ומאי פריך מעיקרא אי דלא ארגשה וכו' ואני הוספתי כמה ראיות ודחיתי דברי נב"י וכן אני מורה הלכה למעשה וכן קבלתי ממורי זצ"ל".
4. חת"ס (על המחבר ד"ה והוא, יו"ד סי' קמ"ה, סי' קנ"ג ד"ה ואע"ג, סי' קס"ז, סי' קע"א, ב"ב דף כג: ד"ה אלא, נדה דף יז: ד"ה שחזקת, דף כב. ד"ה אמנם, דף נז: ד"ה האי) – "דעיקור הרגשה דאורייתא היא לפע"ד הרגשת פתיחת פה"מ או צער כעקיצת מי רגלים אבל לא זיבת דבר לח".
5. מהר"ם שיק (יו"ד סי' קפ"ד אות א') – "הנב"י ... על דיעה זו כבר הקשו האחרונים והביאו ראיות שממש אין עליהן תשובה דלא כנוב"י ... ואין להאריך כי האמת עד לעצמו ונכרין דברי אמת ולזאת הסכימו האחרונים בסד"ט ריש סימן ק"ץ וגם מרן הגאון בחת"ס בתשובה סי' קס"ז כשיטה הב' דדווקא פתיחת פיה"מ מקרי הרגשה ולא דווקא פתיחת פיה"מ אלא ה"ה נזדעזעו אבריה כמ"ש הרמב"ם בפ"ה דין י"ז".
6. ערוך לנר (נדה דף נז: ד"ה ברש"י) – "וראיתי בשו"ת נ"ב שכתב דיש ב' מיני הרגשות שנפתח מקורה ושזב ממנה דבר לח ע"ש ולא ראיתי לא' מן הפוסקים שהעיר בזה דהרגשה לא מקרי רק במרגשת קצת צער כמו בהתחלת הוצאת מי רגלים מה שמוכח מגמרא דלעיל ומרש"י דכאן ולענ"ד הוא עיקר גדול לקולא שאין כאן טומאה דאורייתא רק בהרגשה ע"י צער ואולי פתיחת המקור אי אפשר בלא הרגשת קצת צער אבל מה שחידש בשו"ת נ"ב שגם הזבת דבר לח מקרי הרגשה צ"ע לפי מה שכתבתי כיון דאין בזה הרגשת צער".
7. ערה"ש (סעי' ס"ג - סעי' ס"ו, סי' ק"צ סעי' א', סעי' ט') – "שארי ראיות שהביאו אינם ראיות כלל ורק בעיקר הדבר תמיהני עליהם דאם הרגשה הוי זיבת דבר לח מובן לכל שאין שייך שום צער בזה ובגמ' בפירוש קאמר אגב צערה מיתערה ועוד איזה

- לשון הרגשה יש בזיבת דבר לח ושמא תאמר דההרגשה היא בעת התחלת יציאתם מהמקור הא באמת כן הוא וזהו פתיחת פי המקור ממש".
8. עי' ת"ת (ויקרא פרק ט"ו אות פ') – "ולדעת איזו אחרונים נקראה הרגשה גם אם הרגישה שדבר לח זב ממנה, ויש חולקים על זה, ובאמת הלשון בבשרה עד שתרגיש בבשרה משמע שתרגיש בפנים גופה, משא"כ כשמרגשת זיבת דבר לח הוי ההרגשה חוץ לגופה".
9. טהרת הבית (סי' א' סעי' ד') – "אם הרגישה האשה זיבת דבר לח ואחר כך ראתה דם על חלוקה, יש אומרים שהרגשה כזאת נחשבת הרגשה גמורה והיא טמאה מן התורה, ויש אומרים שאין זו הרגשה חשובה ואינה טמאה אלא מדרבנן. והלכה כסברא אחרונה".
10. ששבה"ל (סי' ק"צ ס"ק ב', שבט הלוי ח"ב סי' פ"ח, ח"ה סי' קי"ג) – "בענין אשה שמרגישה זיבת דבר לח, העיקר בזה כדעת הח"ס".
11. עי' שיעורי טהרה (פרק ג', עמ' מ"ה) – "והנטייה יותר בפוסקים כמו החת"ס שהרגשת זיבת דבר לח לא הוי הרגשה".

ג. מה הגדר של "זיבת דבר לח": למחמירים לעיל.

1. פירוש, שתרגיש בזיבת הדם כשיוצא ממקורה לבית החיצון [ולא רק בבית החיצון].
- (א) חו"ד (סי' ק"צ בי' ס"ק א') – "אמנם נראה דבעינן שתרגיש שזב ממקורה, דאם לא הרגישה שזב ממקורה רק שמרגשת שזב בפרוזדור, נראה דטהורה, כיון שבשעה שנפל מהמקור לפרוזדור לא הרגישה, ורחמנא טהריה להדם שבא שלא בהרגשה, מאין יתחיל הטמאה בפרוזדור ... בספרו נודע ביהודה ... ומשמע מדבריו דאפילו במרגשת שדבר לח זב בפרוזדור אפ"ל לא הרגישה בשעה שזב ממקורה ג"כ מקרי הרגשה, והוא תמוה".
- (ב) ישועות יעקב (סוף ס"ק א') – "דדבר פשוט מאד".
- (ג) מהר"י אסאד (ח"א יו"ד סי' קצ"ד, ח"ב השמטות סי' רנ"ד אות ב') – "מרגשת רק שזב בפרוזדור למטה ויודעת בבירור דלא הרגישה בשעת זיבתו מהמקור ודאי לא מקרי הרגשה".
- (ד) אבני נזר (יו"ד סי' רכ"ג אות א') – "והרגשת זיבת דבר לח צריך להיות ברגע שבא הדם לבית החיצון שהוא שעת טמאה. אבל אם בא לבה"ח בלא הרגשה. ואח"כ הרגישה למה תטמא שאין טמאה אלא בתחילת יציאה לבה"ח. וכ"כ בחו"ד [סי' ק"צ ס"ק א'] ובתשו' הרי"מ [סי' י"א] בפשיטות והוכיחו כן גם מלשון רמב"ן יע"ש".
- (ה) צמח צדק (יו"ד סי' צ"ו אות י"ב) – "שמצאתי סברא זו דהנ"ב סי' נ"ה בק"א מאזמור"ר נ"ע ושהוכיח כן מסה"ת סי' צ"ב ולדבריו נראה שגם כשמרגשת רק כשנופל הדם מסוף כותלי בית הרחם לחוץ נק' ג"כ הרגשה. אכן נ' שאח"כ חזר בזה וס"ל דהעיקר שהרגשה הוא הרגש הגוף. או עכ"פ כשמרגשת ביציאת הדם מהמקור וכמש"ל אות ט' בשמו".
- (ו) הגריש"א זצ"ל (שערי טהרה עמ' ח' ד"ה והנלמד, אשרי האיש יו"ד פרק י"ח אות ט"ו, אות ט"ז) – "הכריע שאינה טמאה אא"כ הרגישה בשעה שזב מן המקור".
- (ז) טהרת הבית (סי' א' סעי' ד') – "ואפילו לסברא ראשונה זהו דוקא כשהרגישה ביציאת דבר לח מן המקור, אבל אם לא הרגישה בזה אלא בפרוזדור הרחם לכל הדעות אינה נחשבת הרגשה, וטמאה רק מדרבנן משום כתם".
2. פירוש, אפילו מרגשת שדבר לח זב בפרוזדור.
- (א) עי' נוב"ק (יו"ד סי' נ"ה ד"ה ומעתה נוכל) – "נלע"ד דאף הרגשת זיבת דבר לח חשיב הרגשה ולא בעינן הרגשת פתיחת המקור דוקא והרי עיקר ההרגשה יליף שמואל מבשרה שתרגיש בבשרה והרי האי בשר לאו על בשר המקור קאי שהרי מזה ילפינן שמתמאה בפנים כבחוץ והרי אינה מטמאה אלא מן השינים ולחוץ וא"כ האי בשרה היינו בשרה שמן השינים ולחוץ וא"כ גם שתרגיש בשרה היינו בשר זה והרי זה כבר הוא חוץ לפתח המקור".
- (1) צמח צדק (יו"ד סי' צ"ז אות י"א) – "והחוו"ד ... ואיני יודע מנין החליט שדעת הנו"ב דאפילו לא הרגישה בשעה שזב מן המקור כו' דהא כ' ובזה א"א להבחין אם מן המקור או מן העלייה".
3. אג"מ (יו"ד ח"ד סי' י"ז אות ז', הגר"ש איידר זצ"ל פרק א' הע' ל"ד, עי' ודברת במ סוף סי' רכ"ה) – "במחלוקת החו"ד (סימן ק"צ ס"ק א') עם הנו"ב (מהדו"ק יו"ד סימן נ"ה ד"ה ומעתה נוכל לומר) בהרגישה שיצא מגופה אבל לא הרגישה שזב מהמקור אלא מהפרוזדור, דהחו"ד סובר דאינה הרגשה, וכתב דהוא דלא כדמשמע מהנו"ב, עיין שם. הנה לא ידוע לנשי שלנו אם הרגשתה כשזב הדם מגופה אם הוא רק מפרוזדור או מן המקור, וכ"ש שאין יודעות בהרגשתן אם מהמקור או מן העליה. ועיין במ"מ פ"ה אי"ב ה"ה בסופו, שכתב בשם הרמב"ן שבוזה"ז אין בקיאות בדבר, שלכן כל דם שתרגיש האשה ביציאתן טמאה (במ"מ איתא בשם הרמב"ן, בזמן הזה שאין בקיאות בדבר כל שהאשה מוצאה דם בעד שלה טמאה, וכן הוא בהלכות נדה לרמב"ן פרק ג', אבל הן הן הדברים, שאין נפ"מ בידעת האשה ובהרגשתה מהיכן בא הדם) כיוון שהרגשת זיבת דבר לח נחשבה הרגשה, ואין לזה דין כתם אלא דין ראייה שהוא אף במשהו, הוא לדינא בכל הרגשה בשעת יציאה מהגוף. ואף שהחו"ד והנו"ב דנו בזה אנן גריעי טובא מינייהו. אבל כל זה בהרגישה יציאה מהגוף. אבל מה שהרגישה שנעשה בין רגליה לח מאיזה משקה, אין להחשיב זה להרגשה. דהלכות שנעשה אחר שכבר יצא, לא שייך שלא להרגיש, דבכל אופן שבא לשם דבר הלח איכא הרגשה לכל. והרגשה, אף להנו"ב ולחו"ד, הוא בהרגשה בשעת היציאה שמרגשת איך שיצא מהגוף".
4. מר"מ – בדה"ש (ס"ק ה'), חק וזמן (פרק א' הע' ד' ד"ה ולענין).

ד. יציאת הדם מבית החיצון לחוץ: מה דינה.

1. מיקל – ברית אברהם (יו"ד סי' מ"ב).
2. מר"מ – מעיל צדקה (סי' ל"ד ד"ה ואין), סד"ט (ס"ק ג'), רע"א (סי' ע"ב ד"ה אמנם), פת"ת (ס"ק ב'), מגיה (בריתב"א דף מא: הע' קל"ג*), מגיה (ברשב"א דף מב. הע' קכ"ד).

א) חוט שני (ס"ק ד' ד"ה ולפ"ז) – "ונראה דדין זה תלוי בפלוגתת הנו"ב והחוו"ד הנ"ל, דלחוו"ד דס"ל דזיבת דבר לח הוי הרגשה רק כשמרגשת כשיצא מהמקור, א"כ הטומאה היא רק ביציאת הדם מהמקור, ולא יתכן שתתחדש טומאה נוספת בבית החיצון, ואילו להנו"ב דס"ל דאם מרגשת בבית החיצון ג"כ הוי הרגשה, וא"כ שפיר שייך שתתחדש טומאה נוספת בבית החיצון".

ה. מר"מ – דברי חיים (ח"א סי' ל"ז ד"ה ואך), פת"ת (ס"ק א'), ברוך טעם (הג' על גוב"ק סי' נ"ה), דר"ת (ס"ק ז' ד"ה ומ"ש), שער טהרה (סי' ב' אות ד'), מראה כהן (עמ' ב' אות ג'), מגילת ספר (סי' ב' אות ב'), פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' ע"ו), מגיה (חי' הר"ן דף נז: הע' ט').

1. הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' ט') – "שאם היא מסופקת בזה (כרוב נשים) אין להחמיר".

ו) בדיקה בעד.

א. השאלות:

1. האם פסק הלכה כשמואל.
2. פשט בשמואל: האם הוא גזירת הכתוב או סימן בעלמא.
3. בדיקה בלי הרגשה, האם הוא חשש דאורייתא או דרבנן.
4. דם שוודאי מגופה אבל פחות מגריס, אם הוא דרבנן או מותר.
5. בדיקה בשעת ז' נקיים, האם צריך הרגשה כדי לסתור.
6. בזה"ז שנשים שלנו לא רגילות להרגיש, מה הדין.

ב. תשובות.

1. האם פסק כשמואל - עי' לעיל, שפסק כשמואל.
2. פשט בשמואל - האם הוא גזירת הכתוב או סימן בעלמא - עי' לעיל, שהוא גזירת הכתוב.
3. בדיקה בלי הרגשה, האם הוא חשש דאורייתא או דרבנן - עי' לקמן, דחיישנן שהוא דאורייתא. ויש מקילים אם ברי לה שלא תרגישה.
4. דם שוודאי מגופה אבל פחות מגריס, אם הוא דרבנן או מותר - עי' לקמן, שרוב מחמירים.
5. בדיקה בשעת ז' נקיים, האם צריך הרגשה כדי לסתור - עי' לקמן, שרוב מקילים.
6. בזה"ז שנשים שלנו לא רגילות להרגיש - עי' לקמן.

ג. סיכום.

1. אפילו אם נפסוק להקל בכל השאלות דלעיל [כמו היביע אומר], וממילא אם אמרה ברי לה שלא הרגשתי ביציאת הדם, כי שמת' לבי מראש על כך, הרי היא טהורה מן התורה. ואינה טמאה אפילו טומאת כתם מדרבנן, אם היה פחות מכשיעור כגריס ועוד. עדיין [בדרך כלל] צריך להחמיר בזמן הזה. כי בזמנינו [בדרך כלל] נשים 'לא מרגישות' כלל בשעת וסתן, שאינן יודעות הרגשה מה היא. ולאלה אי אפשר לסמוך כשאומרת ברי לי שלא הרגשתי [כדאי' ביביע אומר, לשונו לקמן].

ז) בדיקה בלי הרגשה: האם הוא חשש דאורייתא או לא.

א. פשט בהסוגיא (נדה דף נז:).

1. מחה"ש (ס"ק ב'), פרי דעה (פתיחה השער הה' ד"ה והנה), ועוד – "ויש לפרשו בב' אופנים. אופן א', דהא דאמרינן לעולם דארגישה כלומר שהיא אומרת כן דהרגישה, ומשום הכי משוך דודאי דם בדיקה הוא וגם הרגישה טמאה, אבל עגול טהור, אף על גב דאומרת שהרגישה אמרינן דטעות הוא בידה, דאימור הרגשת עד הוא והיא סברה דהרגשת דם הוא, דהא ודאי אין זה דם בדיקה דדרך קינוח להיות משוך. ולפי זה כשאמרה דידעה שלא הרגישה אפילו משוך טהור. ואופן הב', דהא דאמרינן לעולם דארגישה לא שהיא אומרת כן, אלא דהיא אומרת דלא הרגישה ואפילו הכי משוך טמא, דאמרינן טעות הוא בידה, היא סברה דהרגשתה היא הרגשת העד ומשום הכי אמרה דלא הרגישה, ובאמת הוא הרגשת דם, וכיון דמשוך ודאי דם בדיקה הוא וטמאה, אבל עגול טהור דאין זה דם בדיקה דדרך קינוח להיות משוך. ובשני הפירושים הנ"ל פליגי הגאונים הנ"ל. ולפי זה בכל בדיקה שבדקה ומצאה דם או שקנחה עצמה אחר תשמיש ומצאה דם בלא הרגשה כלל, אם הוי חשש איסור דאורייתא או לא, תליא בשני פירושים הנ"ל, דלפירוש קמא ליכא איסור דאורייתא כיון דאמרה דלא הרגישה, ולפירוש בתרא הוי חשש איסור דאורייתא דאימור הרגשת העד הטעה אותה לומר דלא הרגישה ובאמת הרגישה הרגשת דם, ע"ש".
2. שב יעקב (ח"א סי' ל"ו ד"ה ובאמת, עי' ד"ה ומה שאמר מעל) – "לעולם דארגישה ... ה"ה י"ל איפכא אף דאתרה דלא הרגישה שמא יבא דם בהרגשה רק טעות בזה וסברה הרגשת עד היא כיון דע"כ צ"ל דאין הבחנה בין הרגשת יביאות הדם להרגשת בדיקת עד. ובאמת ה"ה דה"מ לשנוי איפכא לעולם דלא ארגישה ולכך בעגול טהור. והא דמשוך טמא משום דאמרינן דיבא הדם בהרגשה והיא סברה הרגשת עד ה' והא דמשני באוקימת' זו משום דכח דהיתירא עדיף דמיירי בהרגשה ואפ"ה בעגול טהור. וכמו חששא הנ"ל איתא בהד"ל בריש נידה ד' ג' אימא הרגשת מי רגלים היינו הדם יצא בהרגשה והיא סברה שלא הרגשה רק הרגשת מי רגלים ה'".
- א) חכ"א (בינת אדם סי' ז' אות ח') – "נראה לי דשני הפירושים בגמרא הם אמת דבין שאמרה שהרגישה או אפילו שאמרה לא הרגישה ידוע היה לחכמים דאפשר לאשה לטעות בזה ולעולם הוא ספק ...".

ב. מחמיר, חשש דאורייתא.

1. תפרי' (ס"ק א') – "אף דיש כאן חלוקי דיעות להרמב"ם ותרומת הדשן שומעין וכפרטות כי דברי תו' דנידה מסייעין ... וא"כ ברור דהעיקר כדבריהם וק"ל".
2. סד"ט (ס"ק ב', סי' ק"צ ס"ק צ"ג) – "דברי הרשב"א ... כוונת הרמב"ם ... דכיון דמצאה ע"י בדיקת עד ואיכא למיתלי דטעה דסברה שלא הרגישה אלא בדיקת עד היא, טמאה ודאי מדאורייתא, מה שאין כן בכתם".
3. חוו"ד (חי' ס"ק ב', סי' קפ"ז בי' ס"ק ח', סי' ק"צ חי' ס"ק א', בי' ס"ק א', ס"ק כ', ס"ק כ"ז) – "ואם מצאה בבדיקה טמאה דאורייתא אפילו לא הרגישה".
4. רע"א (סי' ס"ב) – "היכא דהוי ע"י בדיקת עד הלא רבו כמעט כל הפוסקים דטמאה ד"ת בלא הרגשה דאמרינן ודאי ארגשה אלא דסברה דהרגשת עד הוא ... מצינו מפורש דעת הרבה מרבתינו דהוי דאורייתא בבדיקת עד בלא הרגשה".
5. חת"ס (על המחבר ד"ה והוא, שו"ת יו"ד סי' קמ"ד ד"ה גלל) – "עיינ בפלתי ... וראיותיו עצומות".
6. מקור חיים (סי' ק"צ תפארת צבי ס"ק י"ד).
7. חכ"א (כלל קי"ג סעי' ל', בינת אדם ס"ק ח') – "האשה שבדקה עצמה בעד הבדוק לה ונמצא עליו אפילו טיפה כחרדל בין עגול בין משוך טמאה ואפילו נמצא עליו מאכולת מעוכה דכיון דבא לה על ידי בדיקה הוי ספק דאורייתא ולחומרא וכן הדין אפילו לא בדקה העד תיכף לאחר שהוציאה מגופה אלא הניחה אותו בקופסא וכיוצא בו או אפילו מגולה רק שהיא בחזקת שאין בו דם וכתמים ואחר זמן בדקה העד ומצאה עליו טיפת דם כחרדל בין עגול ובין משוך טמאה".
8. יד אברהם (על מחבר) – "בספר כרתי ופלתי כתב ... דבדיקה דהכנסת עד, אף שלא הרגישה הוי ספיקא דאורייתא, כי תולה ההרגש בעד".
9. גר"ז (ס"ק ג') – "וכל דם שנמצא על העד שהכניסו בפנים ובדקה עצמה בו הרי זה בחזקת שבא בהרגשה וכסבורה הרגשת עד הוא שציערתה בדיקת העד (עיינ רש"י נ"ז) והיא טועה לתלות בזה הרגשתה אבל באמת הוא הרגשת הדם".
10. פרדס רמונים (פתחי נדה עמ' י"ח-א' עד כ"ד, עי' סי' ק"צ מק"ז ס"ק כ"ח).
11. מקור מים חיים (סי' ק"צ סעי' א' ד"ה ועתה ראיתי) – "ובאמת כל האחרוני הסכימו דאיסורא דאורייתא".
12. לחם ושמלה (סי' ק"צ לחם ס"ק ב').
13. מלבושי טהרה (סעי' ב', סי' ק"צ סעי' א').
14. ערה"ש (סעי' נ"ה, סי' ק"צ סעי' א') – "דאם ע"י בדיקה מצאה דם אם טומאתה מן התורה כיון שהוא שלא בהרגשה או דנימא שהיה בהרגשה וסברה דההרגשה הוא מן העד שבדקה בו ... ובוודאי טמאה מן התורה [כנלע"ד ברור בס"ד]".
15. פרי דעה (סי' ק"צ ט"ז ס"ק כ"ג, פתיחה השער הג' ד"ה והנה היכא, השער הה' ד"ה והנה) – "הסכמת האחרונים".
16. הר צבי (יו"ד סי' קנ"ב ד"ה הנה) – "מסקנת האחרונים במצאה דם ע"י בדיקה ולא הרגישה דהוי טמאה דאורייתא".
17. טהרת ישראל (סעי' ז') – "אף דאומרת שלא הרגישה טמאה מה"ת".
18. פאת שדך (ח"ג סי' ס"ו אות א', סי' ע"ז אות א').
19. הגריש"א זצ"ל (משנת השלחן תשובה א' ד"ה כשבדקה, תשובה ד', אשרי האיש יו"ד פרק כ"ה אות ו').
20. טהרת הבית (סי' א' אות ה', סי' ח' אות י"ב) – לשונו לקמן.
21. ששבה"ל (סי' ק"צ סעי' נ"ד ס"ק ז').
22. חוט שני (עמ' ל', עמ' קל"ח אות י"א) – "דאם מצאה דם בבדיקה טמאה מה"ת ... ואף שאומרת ברי לי שלא הרגשתי".
23. בדה"ש (ס"ק ו', סי' ק"צ ס"ק ד') – "כתבו האחרונים דאשה שבדקה עצמה ומצאה דם אף שנדמה לה שלא הרגישה טמאה היא מדאורייתא ... דבאמת הרגישה וטעתה וסברה שהיא הרגשת עד הבדיקה".
24. מראה כהן (עמ' ג') – "וזוהי הלכה פסוקה, ולכן אף אם תגיד האשה בודאות שלא הרגישה כלום, מ"מ טמאה מהתורה".
25. מעדני אשר (סי' ג').
26. שיעורי טהרה (פרק ג', עמ' מ"ט) – "ההלכה למעשה, דאף אם לא הרגישה שום אחד מההרגשות הנ"ל, מ"מ כיון שחזקת דמים באים בהרגשה לכן אמרינן ד'לעולם דארגשה', פירוש, דאף שבפועל לא הרגישה, אמרינן שבאמת הרגישה, ומה שבפועל לא הרגישה זהו משום שהפריע לה הרגשת העד, מ"ר או שמש. וכן הכריעו גדולי האחרונים".
27. פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' נ', עמ' ע"ג).

ג. אם ברי לה שלא הרגישה.

1. מיקל.
- א) נטע שעשועים (יו"ד סי' כ"א ד"ה והנה עתה) – "העולה מכ"ז דאם בדקה ולא ארגשה מידי אין טומאתה אלא דרבנן ... כלל העולה מכל מ"ש דבנידון שלפנינו אם בכל פעם כשבודקת ברור לה שאינה מרגשת דבר ס' דרבנן הוא ולקולא".
- ב) תפארת צבי (יו"ד סי' ל') – "שהכניסה עד למקור והוציאה דם וידעה שלא הרגישה. ואף דקאמר סבורה הרגשת עד היינו אי הרגישה טמאה ומ"מ עגול טהורה דתולין שהיה הרגשת עד. אבל אפכא שיודעת שלא הרגישה אף שהי' עד בתוכה טהורה כדקאמר בש"ס בלא הרגשה טהורה דאל"כ נוקי בלא הרגישה. רק כיון דנוקי שהי' עד בתוכה הוי הרגשה ע"כ דליתא".
- ג) הרי בשמים (תנינא סי' קכ"א ד"ה והנה עפ"י) – "מבואר בתשו' נטע שעשועים סי' כ"א דהא דמחזקינן שבודאי בא דם בהרגשה הוא רק כשספק להאשה אם ארגשה אבל כשאומרת בברי דלא ארגשה ל"א חזקת דם בא בהרגשה ע"ש".
- ד) לבושי מרדכי (ח"א יו"ד סוף סי' קכ"א) – "נטע שעשועים ...".
- ה) טהרת הבית (סי' א' אות ה', סי' ח' אות י"ב, יביע אומר ח"ז יו"ד סי' י"ג אות ז') – "שהרואה דם על עד בדיקה, אם הכניסה את העד בעומק הרחם סמוך למקור, אף על פי שהיא אומרת שלא הרגישה ביציאת הדם מן המקור, חוששים שמא הרגישה, וכסבורה היתה שהרגשת העד היא, והרי היא כספק טמאה מן התורה, אפילו בטיפת דם כחרדל, ואפילו נראה הכתם בבגד

צבעוני ודבר שאינו מקבל טומאה, כגון נייר צבעוני וכיוצא בזה, טמאה. **ואם אמרה ברי לי שלא הרגשתי ביציאת הדם, כי שמתי לבי מראש על כך, הרי זו טהורה מן התורה**, ואינה טמאה אלא טומאת כתם מדרבנן, אם היה בכתם שיעור כגריס ועוד, טמאה מדרבנן, ובלבד שלא יהיה העד מבגד צבוע, או מדבר שאינו מקבל טומאה, שאז אפילו ביותר מכגריס טהורה. ואם לא הכניסה את העד בעומק הרחם, אלא מחוץ לפרוזדור, דרך קינוח בעלמא, וראתה דם על העד, דינו כשאר כתמים דרבנן, ואם אין בו שיעור כגריס ועוד, או שהיה העד צבעוני, או מדבר שאינו מקבל טומאה, טהורה".

(1) **יביע אומר** (ח"ח יו"ד סי' ט"ז אות א' ד"ה והנה [וקצ"ב]) – "העיר בשו"ת עולת יצחק ... ותימה עצום על מ"ש בס' טהרת הבית שאינה טמאה בכה"ג אלא מדרבנן ובעיני כגריס ועוד, ובמחכ"ת זו מנין לו, והרי אפ"ל למה שנמשך אחר שיטת המקילין, שהם הנטע שעשועים וסיעתו שזהו מדרבנן מאחר שלא הרגשה, סוף סוף הא אמרינן בנדה (יד א) אותו מקום בדוק אצל מאכולת, ומכל הספרים שהביא במשמרת הטהרה שם, לא נזכר אפ"ל באחד מהם שיש להקל בכה"ג עד שיעור כגריס ועוד, והיא כשגגה שיוצאה מלפני השליט. עכ"ל. והנה הרואה דבריו יחשוב שהתירתי בבדיקת עד עד כגריס ועוד, אבל המעיין בדברינו יראה נכוחה, כי אדרבה פסקתי לאסור בבדיקת עד בכל שהוא, כד' הכרתי ופילתי וסיעתו, ודלא כהנטע שעשועים שמיקל לגמרי, אף על פי שהמאירי מסייע לו, וכן הסכימו עמו כמה אחרונים, ומ"מ כתבתי להחמיר כהכו"פ וסיעתו. ושלא כמ"ש הרב הנ"ל שנמשכתי אחר הנטע שעשועים. אלא שכל זה בבדיקת עד בעומק הרחם, אבל בקינוח מבחוץ, לא אמרינן שטעתה בהרגשת העד, וכמ"ש הכו"פ והצמח צדק והחתם סופר והעמודי אש ושאר אחרונים. (והובאו במשמרת הטהרה עמוד כג), הילכך פשוט שאינה טמאה אלא מדרבנן, והסברתי לעיל שעפ"ד המנחת יעקב והמעיל צדקה וסיעתם שאפ"ל ראתה דם מגופה בודאי השיעור הוא בכגריס ועוד, הוא הדין כאן, דמאי שנא".

(2) **יביע אומר** (ח"ט או"ח סי' ק"ז אות א') – "מ"ש שאם בדקה בעד הבדוק ומצאה דם, אם אומרת ברי לי שלא הרגשתי, טמאה רק מדרבנן. הנה אף שכן העלתי בספר טהרת הבית במשמרת הטהרה (עמוד כא) בשם האחרונים, **אולם בזמנינו** נודע לנו שיש נשים רבות שלא מרגישות כלל בשעת וסתן, ואינן יודעות הרגשה מה היא, [וע' מה שהאריך בזה בערוך השלחן (סי' קפג אות סא והלאה)]. ע"ש. **ולא** אי אפשר לסמוך כשאומרת ברי לי שלא הרגשתי, לכן נכון להורות להן שיעשו שאלת חכם".

יביע אומר (מעין אומר ח"ז פרק א' סי' נ') – "שאלה: אשה שעשתה בדיקה בשבעה נקיים ומצאה על העד דם, ואומרת בבירור שלא הייתה לה הרגשה בזמן שבדקה בעד. מה דין הדם ככתם או כראיה. תשובה: לא מעלה ולא מוריד, טמאה. וביאר לי מו"ר נר"ו דבריו: כל דין מרגשת, הוא רק **באחת שתמיד מרגישה**. שאלה: רבינו פסק באשה ששמה ליבה בעת הבדיקה אם יש לה הרגשה או לא, ואמרה שלא הייתה לה הרגשה, אם אח"כ בבדיקה מצאה כתם בעד, שדינו כראיה ללא הרגשה. האם רבינו חזר בו מפסק זה. תשובה: לא. והסביר מו"ר נר"ו: כל דין זה הוא רק באשה שתמיד מרגישה וכעת אומרת שלא הרגשה. אך אשה שתמיד לא מרגישה, מה שייך לומר שמה ליבה. [הסגנון בערוך]".

2. מחמיר.

(א) **עולת יצחק** (ח"ב סי' קע"ו) – "אם נמצא דם טיפה כחרדל או פחות בבדיקת עד, פשוט וברור שטמאה לכולי עלמא, וכן מורין כל בעלי הוראה. ותימה עצום על מש"כ בספר טהרת בבית ... אבל העיקר כדעת גדולי האחרונים הסוב' שהוא ספיקא דאורייתא, וכסתימת הרמב"ם רפ"ט מאיסורי ביאה שהמוצאת דם בפרוזדור אעפ"י שלא הרגשה, הרי זה בחזקת שבא בהרגשה ע"ש, ור"ל שטועה וסוברת שהרגשת העד היא".

(ב) **הגר"ש זצ"ל** (לבושי עז סי' קפ"ג תמצית אות ל"ז) – לשונו לקמן.

(ג) **ע"י ששבה"ל** (סי' ק"צ סעי' נ"ד ס"ק ז' ד"ה ובלחו"ש, ע"י שבה"ל ח"ט סי' קעפ"א אות א') – "ובלחו"ש (סי' קפ"ג סק"ב וסי' ק"צ סק"ב) הובא משו"ת נטע שעשועים ... אמנם הוא חידוש, דמדאמרו חיישינן דלמא הרגשת עד הוא משמע דבכל אופן חיישינן".

(ד) **חוט שני** (עמ' ל', עמ' קל"ח אות י"א) – לשונו לעיל.

(ה) **לבושי עז** (סי' קפ"ג תמצית אות ל"ז) – "והכי נקטינן דעכ"פ הוי ספק דאורייתא, הגריש"א".

(ו) **מעדני אשר** (סי' ג' אות ד') – "ולגבי חידושו של הנטע שעשועים שבאומרת ברי לי אינה טמאה מה"ת, הנה פשוטן של דברי הרמב"ם ותה"ד אינם כן, וכן נראה מת' הרשב"א הנ"ל. ומה שהוכיח הנטע שעשועים מהגמ' (ס' ע"ב) דחה הלחו"ש (ק"צ סק"ב) בכמה אופנים. ולמעשה כמעט כל האחרונים סתמו דחיישינן בדם הנמצא בבדיקת עד להרגשה וטמאה מה"ת, וסתימתן כפירושן דגם אם אומרת ברי לי לא מהני ... אמנם בס' טה"ב (סי' א' ס"ה) פסק לדינא כנטע שעשועים דבאומרת ברי לי שלא הרגשתי אינה טמאה אלא מדרבנן. ולא הבנתי איך הקל נגד כל עמודי ההוראה הנ"ל בדבר שנוגע לאיסור דאורייתא. ואף שהזכיר שם (בעמ' כ') כמה אחרונים שהעתיקו את ד' הנטע שעשועים, מ"מ חלקם רק הזכירו דבריו תוך כדי המו"מ או צרפוהו כסניף ואין ראיה שיפסקו כמותו לדינא, ואפילו אם היו פוסקים כמותו לדינא לא מסתבר למשבק ד' כל הני רבוותא שנתפשטו הוראותיהן בישראל ובפרט שהדבר נוגע לחשש דאורייתא".

3. **מר"מ** – גר"ז (ס"ק ג' בהג"ה), **פתחי זוטא** (סי' ק"צ ס"ק ק"ב), **בדה"ש** (סי' ק"צ ס"ק ד'), **פתחי הלכה** (ארטסקרול, פרק ג' הע' ח').

(א) **לחם ושמלה** (שמלה ס"ק ב', סי' ק"צ לחם ס"ק ב') – "ואם בדקה עצמה ונמצא דם על העד יש מן האחרונים ז"ל שכתבו דאעפ"י שהיא אומרת ברי לי שלא הרגשת מ"מ היא טמאה מדאו' משום דאמרי' ארגשה וטעתה ... אבל בס' שו"ת נטע שעשועים ... וכן ראיתי בשו"ת תפארת צבי".

(ב) **מהרש"ם** (ח"ב סי' קפ"ב ד"ה עוד) – "והנה מ"ש ר"מ לענין מה שאומרת שראייתה בלא הרגשה והביא מדברי ה"ש סי' כ"א דאם אומרת שלא הרגשה אף שראתה ע"י בדיקה אינה טמאה אלא מדרבנן והשיג על דברי כמה אחרונים בזה הנה אני מצאתי בתשובות מהר"ח א"ז סוס"י קי"ב שכתב בפשי' דהבודקת ומצאה דם בעלה בחטאת ואפ"ל אינה מרגשת נעשית נדה ודאית

ובהיותי בניאשטאט דיבר' עם הר' עובדיה ואמר עד שתרגיש בבשרה כלומר שמצאה דם בבשרה אפי' אינה מרגשת ביציאתו כגון דם הנמצא בפרוזדור שחייבים עליו אף על פי שלא הרגישה ביציאתו מהמקור ע"ש".

ד. לדעת המחמירים, אם הוא מדין ספק או ודאי [נ"מ, ס"ס].

1. מחמיר, הוי מדין ודאי – חור"ד (סי' קפ"ז בי' ס"ק ח'), "כיון דאיכא ספק הרגשה ודאי אסורה דאין כאן שום ספק כלל", הר צבי (יו"ד סי' קנ"ב ד"ה הנה, "מבואר דזה הוי דאורייתא כודאי, דאל"כ אמאי קובעת וסת דאתיא נמי לידי קולא כדאיתא בסימן קפט, ויעוין חור"ד (סימן קפז, בי' ס"ק ח) דבמוצאות דם בבדיקה ל"ש כלל לומר דהוי ספק אלא דהוי ודאי (ומדאורייתא) וא"כ בנ"ד איך נצרף לס"ס"), חוט שני (ס"ק ד' אות י'), שיעורי טהרה (פרק ג', עמ' מ"ט, "וחשבין כודאי טומאה ולא מצרפים לס"ס").
2. מיקל, הוי מדין ספק – שב יעקב (ח"א סוף סי' מ"ה, לשונו לקמן), תפר"י (ס"ק א', "דס"ל לרמב"ם בבדיקה הוי ספק דאורייתא"), סד"ט (ס"ק ב' ד"ה ומיהו, לשונו לקמן), חת"ס (על המחבר ד"ה והוא), יד אברהם (על מחבר, לשונו לעיל), צמח צדק (יו"ד סי' צ"ט אות ו'), "ע"כ אפשר לומר דגם לדידן בבדיקת עד ולא הרגישה נחשב רק ספק דאורייתא ולא ודאי ונפ"מ להצטרף לס"ס"), לבושי מרדכי (ח"א יו"ד סי' קכ"א ד"ה ובנד"ז), טהרת הבית (סי' א' הע' ה' ד"ה ותבט), שבה"ל (ח"ג סי' קי"ט אות ב', "ומציאת בדיקה הוא ספק דאורייתא וחמור בשיעורו"), לבושי עז (סי' קפ"ג תמצית אות ל"ו).
3. דעת החכ"א.

(א) חכ"א (כלל קי"ג סעי' ל') – "דכיון דבא לה על ידי בדיקה הוי ספק דאורייתא ולחומרא".

(ב) בינת אדם (סי' ז' ס"ק ח') – "ומכל מקום מה שכתב הכרתי ופילתי דהוי ספק דאורייתא אינו מדוקדק דעל ידי בדיקת עד הוי ודאי דאורייתא כמו שכתב הרמב"ם בחזקת שבא בהרגשה וכיון שהוא חזקה ודאי הוי דאורייתא שהרי ... יצא לנו דאם מצאה דם על ידי בדיקה כיון דודאי דם זה מגופה אף על גב דיש להסתפק שמא לא הרגישה ואפילו אומרת שלא הרגישה הוי ודאי דאורייתא ולא נכנס אפילו בגדר ספק שחזקה שבא בהרגשה והיא תולה ההרגש בהרגשת עד וכדאיתא במשנה י"ח ובגמרא שם וחיבין חטאת".

4. מר"מ – גר"ז (ס"ק ג'), בדה"ש (ס"ק י"ח, "מלשון הרמב"ם נראה מבואר שטמאה מטעם ודאי ... אמנם בדברי הסד"ט גופיה צ"ע שכתב שאינה טמאה אלא מספק וטיהר שם בצירוף עוד ספק מטעם ספק ספיקא"), משמרת הטהרה (פרק א' סעי' ד'), פתחי הלכה (ארטסקרול, פרק ג' הע' ז').

ה. אם יש דבר לתלות.

1. תלינן - עי' סי' ק"צ סעי' ל"ד, לשיטות ומר"מ.

ו. מר"מ – שב יעקב (ח"א סי' ל"ו, סי' ל"ח ד"ה לפ"ז, סי' מ' ד"ה והנה, סי' מ"א ד"ה אלא, סי' מ"ה), כתר כהונה (סי' מ"ח, "והוי ספק דאורייתא ואזלינן לחומרא דאמרינן דהרגיש' ולא אדעתה"), מחה"ש (ס"ק ב', "ויש לפרשו בב' אופנים ..."), פת"ת (ס"ק א'), תהלה לדוד (סי' נ"ד), דר"ת (סי' ק"צ ס"ק ל"ח), דברי יציב (יו"ד סי' פ"ו), מגילת ספר (סי' ג'), ט"ז וש"ך השלם (סי' ק"צ כו"ל ס"ק פ"ג).

1. מאירי (נדה דף נז: ד"ה ולענין) – "ולענין ביאור זה שאמרו בסוגיא זו הרגשת מי רגלים היא וכן הרגשת עד היא וכן הרגשת שמש היא פירושן שמתוך שנצטערה לעקיצת מי רגליה או לבדיקת העד בדוחק או שנצטערה לכניסת שמש בדוחק עד שאי אפשר לה בשמוש הוא סבורה שאותו צער יארע לה מצד יציאת הדם".
2. של"ה (שער האותיות אות ק' קדושת הזיווג ס"ק נ"ב) – "ואם מצאה מראה הירוק הזה על ידי הרגשה, נראה לי להחמיר, ואם בלא הרגשה מצאה כתם, בזה יש להקל. ואם בקנח ממנה בלא הרגשה קנחה מראה זו, אזי יש לצדד כך וכך והכל לפי ראות הענין".
3. ט"ז (סי' ק"צ ס"ק כ"ג [י"ל הסד"ט שם]) – "ובדקה עצמה אפי' בעד הבדוק ובשעת הבדיקה נגעה גם שם דתולה בה שלא בשעת וסתה דאין כאן ספק דאורייתא כיון שלא הרגישה בדם מן המקור".
4. ערה"ש (סי' קפ"ז סעי' נ"ט) – "אבל בבדיקות שהיא בודקת עצמה כמה פעמים ביום ובודקת עצמה ימים רבים זה אחר זה האפשר לומר דבכל פעם נפתח פי מקורה הלא באחת מאלף נשים לא יארע פתיחת פי המקור הרבה פעמים ביום אחד ובהרבה ימים ופשיטא דהרבה בדיקות לא היה אצלה פתיחת פי המקור והם מגלות על שארי הבדיקות כמו ברואה מחמת תשמיש כשלא ראתה פעם אחת מחמת תשמיש נטהרת ולפ"ז בבדיקות וודאי אין כאן איסור תורה".

ח. ראתה טיפת דם בלא הרגשה שודאי בא מגופה: האם יש היתר של פחות מכגריס [למקילים לעיל].

א. מחמיר [מדרבנן], טמאה משום כתם.

1. תפארת ישראל (ס"ק א') – "תורת השלמים ... ול"נ כי כיון שנדע לה שבא מגופה רק בלי הרגשה אפי' טיפת דם כחרדל טמא משום כתם כמבואר בסי' ק"צ דלא צריכין גריס ועוד רק להוציא מספק מאכולת משא"כ בדליכא חשש מספק מאכולת פשיטא דאפי' בכ"ש טמאה משום כתם כמבואר לשם ופשוט".
2. סד"ט (סי' ק"צ ס"ק ס"א ד"ה עוד) – "המעיל צדקה ... מנ"י ... ולכאורה אין לדבריו שחר ... ולענ"ד אין דבריהם נכונים דדוקא היכא דאיכא למיתלי במאכולת הוא דטהורה אבל אם ודאי מגופה נפיק אע"ג דשלא הרגשה אתיא טמאה".
3. גליון מהרש"א (על הש"ך ס"ק ב') – "ואף פחות מכגריס כיון דיודעת שיצא מגופה יש בו משום כתם דהשיעור רק להוציא מאכולת".
4. מחה"ש (ס"ק ב') – "אלו היינו יודעים בודאי שמגופה הוא הוי אמרינן דטמאה היא אפילו בכ"ש אע"ג דלא הרגישה אלמא מדרבנן טמאה אפילו בכ"ש אע"ג דלא הרגישה".

5. בִּינַת אָדָם (סי' ז' ס"ק ט') – "ובזה אפילו כטיפת חרדל טמאה דדוקא בכתם שנוכל להסתפק שמא מעלמא צריך כגריס מה שאין כן כשודאי מגופה אפילו פחות מחרדל טמאה".
6. גִּרְזָא (ס"ק ג') – "ביציאתו. מהמקור לפרוזדור שנאמר בבשרה עד שתרגיש בבשרה. ומדרבנן אפילו יצא ממנה טפה כחרדל או פחות מכן בלא הרגשה טמאה (תוס') כמו שהחמירו בכתמים לקמן בסי' ק"צ".
7. לֶחֶם וּשְׂמֵלָה (שמלה ס"ק א' ד"ה ולשון) – "אפי' בלא הרגשה אם ראתה טיפת דם כחרדל צריכא לישב ז"ל ואפי' אין בו כגריס. עי' פלתי כאן".
8. יֵד אַבְרָהָם (על מחבר) – "בספר כרתי ופלתי כתב, כיון שנודע לה שבא מגופה רק בלי הרגשה אפילו טפת דם כחרדל טמא משום כתם. ודלא כהמנחת יעקב".
9. מֵהָרִי אֶסְאֵד (ח"א יו"ד ס' קצ"ד, ח"ב השמטות סי' רנ"ד אות ב') – "אין בו שיעור כתם ... אבל הרי מדרבנן טמאה בודאי אתו מגופה גם בלא הרגשה".
10. פְּרִי דַעָה (שפתי לוי ס"ק ב') – "מנחת יעקב ... ואין דבריו נכונים ... אבל המחבר שהתחיל אשה שיצא דם ממורה דהיינו שידעינן בבירור שיצא מהמקור פשיטא דאפילו בפחות מכגריס טמאה מדרבנן הגם שלא הרגשה".
11. פֶּרֶס רְמוֹנִים (סי' ק"צ שפ"ח סוף ס"ק ט') – "עי' מנחת יעקב ... והכרתי ופלתי שם השיג עליו ... וכן כתב בסדרי טהרה ... וכן משמע מסתיות הפוסקים ... וכן יש להוכיח ...".
12. שְׂאִילַת שְׁלוֹם (תנינא סי' קס"ח) – "והיכא דבא מגופה ודאי אף בלי הרגשה טמאה משום כתם גם בטיפת דם כחרדל. כמבואר בכו"פ. בריש הלכות נדה ודלא כהמ"י שם עיי"ש".
13. טְהַרַת יִשְׂרָאֵל (סעי' ט') – "חז"ל גזרו וטמאו אף ודאי בלא הרגשה באם ודאי יצא הדם מגופה אף בפחות מכגריס".
14. חֻלְקַת יוֹאֵב (מהדו"ת סי' ו') – "דלא כהמנחת יעקב".
15. חֶשֶׁב הָאֶפּוֹד (ח"ב סי' ע"ה ד"ה ולענין) – "אבל דם אשר ודאי בא ממקורה אע"פ שבא בלא הרגשה ואין טומאתו אלא מדרבנן טמא גם בפחות מכגריס, וכמו שנתבאר יפה בכו"פ ריש סי' קפ"ג".
16. דְּבָרֵי מִשָּׁה (סי' ס"ד אות ח') – "דהכרעת הפוסקים (ריש סי' קפ"ג) דבדאי מגופה מטמאין עכ"פ מדרבנן אפילו בפחות מכגריס, דלא כמ"ש"כ בתשו' מעיל צדקה (סי' כ') להקל בזה".
17. קְנֵה בּוֹשֶׁם (ח"א סי' ע"ו אות ב', סי' ק"צ בירורי השיטות סי' ב' אות ב' ד"ה ולכאורה [עמ' צ"ב]).
18. הַגְרָ"ט גַּאֲלֵדְשֵׁיין זצ"ל (חק וזמן פרק ב' הע' ל"ו אות ב' ד"ה וכשהגיע).
19. הַגְרִישׁ אַ צִ"ל (משנת השלחן תשובה א' ד"ה אם, תשובה ה', אוצרות הטהרה עמ' תתקט"ז אות פ"ז, אשרי האיש יו"ד פרק כ"ה אות י"ד, אות י"ז, עי' פתחי דעת פרק א' הע' כ"ד) – "ובדם שהוא ודאי מגופה נקטינן שטמאה אף בפחות מגריס כדעת הכו"פ".
20. שִׁשְׁבֵּה לַל (ש"ך ס"ק ב') – "וכן הסכמת כל האחרונים".
21. שִׁשְׁכָה (חק וזמן פרק ב' הע' ל"ו אות ב' ד"ה וכשהגיע).
22. עוֹלַת יִצְחָק (ח"ב סי' קע"ו) – "טהרת הבית ... ולענ"ד היא כשגגה שיוצאה מלפני השליט".
23. עֵי הַגֶּרֶחַק שְׁלִיט"א (אסיפת יצחק י"ח חשון תשס"ט) – שאלה: "אשה שראה דם יצא מגופה ואין לה הרגשה, האם היא יכולה להקל עד שיעור גריס". תשובה: "קשה להקל".
24. חֹט שֵׁנִי (ס"ק ה' ד"ה אמנם) – "ולדינא יש להורות כדעת הסד"ט, וכ"פ הכרתי ופלתי".
25. בְּדַה"ש (ס"ק ט') – "בדם היוצא מגופה ... ואפילו אם לא הרגשה טמאה מיהת מדרבנן אף בכל שהוא".
26. שִׁיעוּרֵי טְהָרָה (עמ' מ"ח, עמ' צ"א) – "ברור דלדינא אשה שידועת שהדם בא מגופה אפי' שלא הרגשה טמאה בכל שהוא".
27. לְבוּשֵׁי עֵז (ריש ס"ק ה', תמצית אות כ"ט, סי' ק"צ סעי' ה' תמצית אות ג', חק וזמן פרק ב' הע' ל"ו אות ב' ד"ה וכשהגיע) – "צ"ל כדעת רוב הפוסקים דבראיה שלא בהרגשה גזרו גם בפחות מכגריס".
28. מִשְׁמַרְת הַטְהָרָה (פרק א' סעי' א') – "והעיקר כדעה א'".
29. הַגְרָ"י גַּאֲנֵס שְׁלִיט"א (חק וזמן פרק ב' הע' ל"ו אות ב' ד"ה וכשהגיע).
30. הַגְרָ"י בִּרְקוּבִיץ שְׁלִיט"א (זרע שמואל הע' י', עי' הע' י"ב) – "להחמיר".

ב. מִיָּקָל [טהורה].

1. תוה"ש (ס"ק א') – "אע"ג דמתבאר לקמן בסי' ק"צ דאע"ג דלא הרגשה רק בכתם בעלמא על גופה או על חלוקה טמאה היינו כשיעור גדול כגריס ועוד כמבואר לקמן והמחבר דבא לומר שהיא טמאה אפילו בטפת דם כחרדל ע"כ כתב בסתם והוא שתרגיש".
2. מַעִיל צִדְקָה (סי' כ' ד"ה והיותר, סי' ל"ד, סי' נ"ט) – "דכל שהוא פחות מכגריס בוודאי לא גזרו רבנן כלל ועל כיוצא בזה לא היתה גזירתם אע"ג דוודאי מגופה קאתי כל שאינו ע"י בדיקה אלא מציאת כתם וכמו שלא גזרו על הכתמים דבגד צבוע וכיוצא בו להכי פשיטא ל' דבעינן כגריס עכ"פ וגם רבי מודה לו בזה ומשמעו' לשון הטור נמי משמע הכי דכתב לא גזרו חכמים על כתם פחות מגריס".
3. הַלְכוֹת קִטְנוֹת (ח"ב סי' כ"ב) – "דאי במרגשת מדאורייתא הוא ואי באינה מרגשת כתם הוא ואדרבה עד שתראה כגריס מחינן לה אם תשב".
4. מֵהָרִ"ם שֵׁיך (יו"ד סי' קפ"ו ד"ה והרב) – "אם הוא פחות מכגריס לא גזרו חכמים אפילו אם בא מגופה".
5. אֲגַמ' (יו"ד ח"ג סי' מ"ו אות ב', ח"ד ריש סי' י"ד דה ועיי) – "ולפי זה (היינו לפי מש"כ הש"ך דאירי מדאורייתא) נמצא שהוא מקום לטעות, דהא השו"ע נקט גם הא דיושבת ז' נקיים שהוא מדרבנן, ואם כן איירי השו"ע גם בדינים דרבנן, ואיך נקט והוא שתרגיש דהוא רק דאורייתא, ומדרבנן טמאה גם בלא הרגשה. לכן נראה דכוונת תוה"ש בס"ק א' דהוא שתרגיש איירי על הא דנקט טיפת דם כחרדל, דזה אף מדרבנן בעינן הרגשה דווקא. ומה שכתב דגם על גופה בעינן כגריס, הוא לטעמיה בסימן ק"צ ס"ק ט' שכתב דסובר הב"י בשו"ע העיקר דגם על גופה בעינן כגריס, מדנקט שיטה זו בראשונה עיין שם. ועיין בתפארת ישראל שעל כרתי ופלתי ס"ק א',

שגם כן כתב שנוגע זה (והוא שתרגיש) לדינא במקום דלא שייך כתם דהיינו על גבי קרקע עולם ובגדים צבועים. והוא גם כן לתרץ על מה שהזכיר זה בשו"ע. אבל לתוה"ש עדיף, מאחר שהוזכר כאן כחרדל שהוא פחות מכגרים, דלדברי התפארת ישראל גם בגרים ועוד, עדיין יש נפ"מ במה שתרגיש - בקרקע עולם ובגדי צבועים. ומה שכתב בתפארת ישראל שם שאם ליכא חשש מאכולת טמאה משום כתם אף בפחות מכגרים, נראה כתוה"ש שדם שראתה בלא הרגשה אף שידוע שבא מגופה אינו מטמא בפחות מכגרים, שכן פירש בדברי השו"ע והוא שתרגיש, שמאחר שלא היה מצוי שלא יהיה חשש מאכולת כדאיתא בנדה דף נ"ח ע"ב (שאין לך כל מיטה ומיטה שאין בה כמה טיפי דם מאכולת), שלכן לא גזרו על פחות מכגרים כלל. וכמו שעל בגדים צבועים לא גזרו משום שלא ניכר כל כך בהרבה מיני צבע (נדה ס"א ע"ב רש"י ד"ה להקל) שלכן אף באלו שניכר בהם לא גזרו.

(א) אא"כ מצאה הדם במקום שלא שייך מאכולת [ודלא כדוברת במ ריש סי' רכ"ה ד"ה ועיין שם, וסי' רכ"ו]. אג"מ (יו"ד ח"ד סי' י"ז אות ט"), "באשה שקינחה עצמה באותו מקום בעד הבדוק ומצאה דם פחות מכגרים, כיוון שאותו מקום בדוק הוא אצל מאכולת (נדה י"ד ע"א), יש אולי לטמאה גם בפחות מכשיעור. אבל לכאורה היה פשוט לע"ד דודאי א"א לצמצם במקום הקינוח אף בכיוונה לכך, וכ"ש בלא כיוונה לכך, דאפילו אומרת שכיוונה אינו כלום דהא א"א לצמצם, וברור שנגע הקינוח גם סביבות אותו מקום בכולהו או במקצתייהו - שלכן הוא ככל כתם שלא בהרגשה, דצריכה כשיעור כגרים ועוד".

(ב) מר"מ – מעדני אשר (סי' כ"ג אות ה', ע"ש הע' א'), יבקש תורה (נדה סי' י"א ענף ו' ד"ה ואולם).

(1) משא"כ לשיטת היביע אומר.

(ג) אג"מ (רשומי אהרן ח"א יו"ד סי' ק"צ אות ז') – "דם הנמצא על טמפון (tampon) אינו נחשב ככתם אלא כראיה מאחר והוא נמצא בתוך גופה ממש".

6. טהרת הבית (סי' א' הע' ג' ד"ה ומה, סי' ח' אות י"ב, יביע אומר ח"ח יו"ד סי' ט"ז) – "נראה שהעיקר כדברי המנחת יעקב וסיעתו להקל בפחות מכגרים כשהוא בלא הרגשה, אפי' ודאי יצא מגופה".

7. הגר"א ונבצל שליט"א (אסיפת יצחק חשון תשס"ט) – שאלה: "אשה שראה דם יצא מגופה ואין לה הרגשה האם היא יכולה להקל עד שיעור גרים". תשובה: "כן".

8. יבקש תורה (נדה סי' י"א) – "נראה לענ"ד להכריע לדינא דכל דליכא כגו"ע בכתם אע"פ דודאי מגופה וכגון בקינוח מבחוץ וכן בבגד המהודק לגופה באותו מקום טהורה היא".

ג. מר"מ – שב יעקב (יו"ד סי' ל"ו), רש"ש (נדה דף נב: תד"ה שלש), דר"ת (ס"ק ח', ס"ק י'), דברי יציב (יו"ד סי' פ"ה אות א'), מנחת אשר (סי' ב' אות ז' ד"ה אך), חק וזמן (פרק ב' הע' ל"ו אות ב'), מעדני אשר (סי' כ"ג), ודברת במ (סי' רכ"ו), ט"ז וש"ך השלם (שפ"ח ס"ק ב').

1. מנחת יצחק (ח"ו סי' פ"ג) – "להקל אם יש עוד צירוף, אבל בלא צירוף לא ... בודאי שמגופה קאתי, דבזה יש לצרף שיטת המעיל צדקה וכן ס"ל להמנחת יעקב בספרו תורת השלמים (ריש סי' קפ"ג) הביאו בס' סדרי טהרה שם (סי' ק"צ סקס"א), דאפילו בודאי מגופה קאתי אם לא ה' בהרגשה יש להקל בפחות מכגרים ועוד עיי"ש, אבל רוב הפוסקים חולקים עליו בסדרי טהרה שם, והביא כמה ראיות מוכרחות לזה, וכ"כ בס' כו"פ הביאו בהגהות יד אברהם בגליון יו"ד (סי' קפ"ג) שם, וגליון מהרש"א ... אבל בודאי מגופה קאתי אין רא' משם להתיר, אמנם בודאי חזי לאצטרופי באם יש עוד צירוף להקל כנ"ל".

2. פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' קצ"ז, עמ' תפ"ב) – "There is no clear consensus among Poskim regarding this" question.

3. עי' ריש סי' קצ"ב.

ט] בלי הרגשה: האם סותר מה"ת הז' נקיים.

א. עי' סי' קצ"ו סעי' י', לשיטות ומר"מ.

י] בזמן הזה: שנשים שלנו לא רגילות להרגיש.

א. מחמיר, שבזמנינו לא צריך הרגשה.

1. הגריש"א זצ"ל (קובץ תשובות ח"א סי' פ"ד, לבושי עז ס"ק ה' עמ' ט' ד"ה בזה"ז, משנת השלחן תשובה א' ד"ה בזמן, תשובה קנ"ב ד"ה בנשים, אוצרות הטהרה עמ' תתק"ו אות ל"א, אשרי האיש יו"ד פרק י"ח אות א', פרק כ"ה אות נ"א) – "הלכה פסוקה ברמב"ם פ"ד מאסו"ב ואפי' היא קטנה - שהבת מתטמאה בנדה ואפילו ביום לידתה ובנדה ל"ב מעשה והטבילות קודם לאמה, ומעתה בקטנה בת יום א' מה שייך הרגשה, וע"כ דאין הטמאה תלוי בהרגשה אלא להיפך אם לא הרגשה כדרכה זה סיבה דהיא טהורה, וע"ש בנדה (נז): מבשרה עד שתרגיש בבשרה, ופריך הש"ס האי בבשרה מיבע"ל בבשרה ולא בשפיר ולא בחתיכה [וע' נדה כ"א אין דרכה של אשה לראות דם בחתיכה] ומשמע תרתי ש"מ, ולפי"ז בקטנה בת יום א' שפיר מתטמא נדה דבר תורה ... א"כ באשה השמה תחבושת על או"מ לספוג את ההפרשות ומצאה דם מכיון שברור שהדם יצא מגופה ומכיון שכיום אין ריעותא בגלל חסרון הרגשה שהרי לפי דברי נשי זמנינו אינן מרגישות כלל יש לדון שאין במקרה זה הקולא של כתמים, ורק במצאה דם על הבגד דאיכא למימר מעלמא קאתי כה"ג אינה טמאה מה"ת".

(א) הגריש"א זצ"ל (משנת השלחן תשובה ק"ח ד"ה מצאה, משמרת הטהרה פרק ג' הע' י"ד) – "וכ"כ במנחת יעקב סי' קפ"ג ומעיי"צ ועוד שגם בכתם שודאי בא מגופה ל"ג על כגרים, ואף לחולקים עליו שם הכו"פ ועוד, זהו רק בודאי בא מגופה ע"י שקינחה מבפנים ואין ע"ז שם כתם, אבל בנמצא ע"ג הבגד לכ"ע טהור שהרי שייך שיהיה שם מאכולת וכן שמעתי מהגרי"ש אלישיב (שליט"א) [זצ"ל]. והפליא על המחמירים בזה ומקילין במראות".

(ב) הגריש"א זצ"ל (משנת השלחן תשובה קט"ז ד"ה נשים, משמרת הטהרה פרק א' הע' ח') – "דלעולם כל שהוא בבגד סמוך לבשר יש איזו תליה רחוקה בכינה שהיתה בבשר ובאה לבגד וכדו".

(ג) הגריש"א זצ"ל (פתחי דעת פרק א' הע' כ"ו, השלמות לפרק א' הע' כ') – "ועיין בתשובה שכתב מרן ... **אך אעפ"כ למעשה לא רצה מרן זצ"ל לשנות מהמבואר בשו"ע והמקובל מדור דור להקל בכתמים אפי' על בגד הצמוד לגופה**, ולהקל בכתמי לילה, ולטהר כתם הנמצא על בגד צבוע וכו'. רק אם מצאה כתמי דם על עצמה או על בגדיה מיד אחרי שהרגישה רטיבות בין רגליה או שאר ההרגשות שהיא רגילה להרגיש בעת וסתה, יש להחמיר לטמא אותה".

(ד) דברי יעקב (הל' נדה דף נ"ז, עמ' קצ"ה - ע' ר"ח) – "התשובה הנ"ל שבקובץ תשובות חלק א' סימן פ"ד היא כנראה התשובה המחודשת ביותר בעניני הלכה למעשה החמורים שבכל ספרי מרן הגריש"א הנדפסים עד היום והנה עיקרי סוגיות הגמרא שעליהם סובבים תשובה זו הוא במסכת נדה דף נ"ז ודף נ"ח **וכשנפטר מרן בכ"ח בתמוז תשע"ב בלימוד הדף יומי במחזור הי"ב אחזו במסכת נדה דף נ"ח** [וגם חלק מהלומדים אחזו בדף נ"ז שכידוע יש מקומות שאומרים את השיעור בלילה על הדף שלפי התאריך שייך ליום שלפניו] ... הנני להודיע שיש טוענים שלא ברור הדבר שמרן הגריש"א זצוק"ל לימד לתלמידיו כך הלכה למעשה להורות כפי החומרות העצומות העולות מהדברים הכתובים בסימן זה ורק שיש מקום לעורר בדבר. אך צריך לברר הדבר היטב מפני שיש טוענים שיש כמה דברים בהלכות אלו שהיה שינוי בדעתו של מרן במשך השנים וצריך לברר אצל מי ששמעו דעתו בענינים אלו בתקופה כמה שיותר מאוחרת. והתאריך הכתוב בתשובה זו הוא תמוז תשמ"ז ואם כן צריך לברר לכל הפחות אצל מי שלמד אצלו אחרי תאריך זה ...".

ב. **יש הרגשה**: ולא אדעתיה, ונחלשו החושים, ושהן הרגשות קלות.

1. ערה"ש (סעי' ס"א, סעי' ס"ב) – "בתשו' לאחד מהגדולים [ש"י סי' ל"ט בשם מהרש"ש"ך] שחקר על זה לנשים בקיאות ואמרו לו שטבעית טבעית יש יש מהן שמרגישות בפתיחות פי המקור ויש מהן שאינן מרגישות בהרגשה זו רק בהרגשות דזיבת דם נדה כולן מרגישות עכ"ל **והבל יפצה פי הנשים האלה** ולא ידעי מאי קאמרי ורבותינו נאמנים עלינו יותר מהן וגם אינן משקרות בדבריהן אלא **שאינן מבינות** ודע דכל דבר מותרות שבגוף שהגוף צריך לדחותם הטביע הקב"ה בטבע הגוף שכשיגיע זמן דחיפתם לחוץ שיפתחו אז נקבי הפליטה שעד כה היו סתומים ולצורך דחיית המותרות נתפתחו ויוצאים לחוץ כמו יציאה לגדולים ולקטנים וצואת החוטם ובאשה נתוסף גם הדמים מהמקור לדחיפת המותרות וזהו שהש"ס מדמה להרגשת מי רגלים מפני שסמוכים זל"ז וכזה כן זה וזהו הכרח שיפתח המקור דא"ל כלל באופן אחר ובשעת הפתיחה יש הרגשה וקצת צער עד שמפני זה גם יקיץ משנתו כדברי רבותינו ז"ל: וכמו שבאנשים אם נשאל לכמה בני אדם איך תרגיש בהתחלת הטלת מי רגלים המשכיל המבין דבר יאמר שמרגיש שנפתח המקום והמי רגלים יוצאים ורווח לו ומי שאינו מבין לא יאמר רק שמרגיש שמי רגלים מתחילים לצאת כמו כן הנשים האלה אינן מבינות זאת אבל פשיטא שלכולן כן הוא רק גם זה מובן שאין כל הטבעיות שוות יש שקלה אצלן הפתיחה ויש שקשה להן הפתיחה כמו בלידה יש נשים שבנקל יולדות ויש שבכבדות ואין נ"מ רק בין רב למעט אבל לכולן יש הרגשת פתיחת פי המקור בהתחלת ראייתן זולת אם יש לה מחלה ... אבל בבריאות **יש לכולן הרגשה זו והאינן מבינות** או שטבען קלה אומרות שמרגישות רק זיבת דם נדה אבל באמת זהו ממש הרגשה זו".
2. אג"מ (יו"ד ח"ד סי' י"ז אות י"ב, ודברת במ סוף סי' רכ"ה) – "אם יש נשים שאין להן הרגשה ביציאת דם נדה. נשים שאין להן שום הרגשה ביציאת הדמים הוא דבר שלא מצוי כלל, וגם שאינן מבינות (שהזכיר ערוך השולחן בסימן קפ"ג סעיף ס"א) הוא אינו מצוי כלל, **דהרי חזינן דיודעות בדיוק מתי נעשו נדות** וכן יודעות כשסותרות ספירתן. והאין יודעות הוא רק מה הן מרגישות, אם פתיחת פי המקור או פתיחת הפרוזדור. וגם הרבה נשים מרגישות כחולות מזה, כדאיתא בכתובות דף ס"ג ע"ב בתוד"ה אלא. ואולי אף מיעוט ליכא שאין מרגישות כלל ואין יודעות שנעשו נדות, שלכן מקילין בכתמים שממש לא הרגישו כלום. ועיין שם בעה"ש אחר זה בסעיף ס"ב שביאר דבריו, דסתם נשים שהן בריאות מרגישות שנפתח פי המקור להוציא הדם, אבל יש שהן מרגישות רק בשעת הפתיחה ממש והפתיחה קלה אצלן, ויש שקשה אצלן הפתיחה - היינו שלא נפתח תיכף, שלכן אלו שנפתח אצלן תיכף אומרות שאין מרגישות בהפתיחה - אבל ודאי הרגישו, דהוא תיכף בהתחלת זיבת הדם, עיי"ש והוא נכון. ולכן כשמוצאות כתמים שלא ידעו מזה הוא רק מדרבנן".
3. דברי יציב (יו"ד סי' פ"ז אות ו', עי' סי' פ"א אות ב', סי' פ"ה אות ב') – "שכחיום ע"פ רוב אין הנשים מרגישות כלל ביציאת הדם, וא"כ נימא דעכשיו ליכא דין נדה מדאורייתא כלל, וע"כ לומר שמרגישות אלא שמפאת חולשתן אין יודעות מזה".
4. קנה בושם (סי' ק"צ בירורי השיטות סי' ב', עמ' צ"א) – "מה שאינן מרגישות הוא מחמת חולשה שלהן (בעצבי ההרגש), לכן אינן מרגישות, ואין זה מגרע עצם ענין הראיה".
5. ששבה"ל (סי' ק"צ סעי' א' ס"ק ב', שבה"ל ח"ג סי' קי"ט אות ז', ח"ה סי' קי"ג אות ט', ח"ט סוף סי' קפ"א, ח"י סי' קמ"ב) – "ואשר שאל דעת עני כמוני, בענין רבוי נשים בזמן הזה שגם בהגיע וסתן אינם מרגישות, רק מוצאות בגדיהם התחתון נעשה לה, ותוכן שאלתכם אם יש מקום להקל עפ"ז איזה קולא, בבגד שאינו מקבל טומאה, או בגדי צבעונים. הנה פשוט בעיני מעודי, דבזמן הזה צריכים אנו להחמיר בזה כעין ראייה בהרגשה ממש, לא משום שיטת הס"ט סי' ק"צ להוכיח מרש"י (ותוס') נדה נ"ח דלהלכה אפילו בלא הרגשה טמאה מדאורייתא, דזה ודאי נדחה מכל הפוסקים למעשה, אבל הטעם לדון בזה"ז ראייה ודאי מגופה כראיה דאורייתא גם בלי הרגשה, עפ"י מש"כ הרמב"ם דרוב דמים ע"י הרגשה, ואנו חוששים שכן הרגשה, אלא שבזה"ז **שהרבה נחלשו החושים, ועצבנות ותמהון שכית מאד**, אי אפשר להעמיד על דבריהם שלא הרגישו כלל, וכיון לפי הטבע רוב בא בהרגשה, ובה"ז רבוי מאד לפי המציאות אינם מרגישות **אין זה אלא חסרון חוש להבדיל בהרגשה**, וכמו שכ' הגאון תשורת שי ח"ב סוס"י ק"א, וכן סתמתי בעניי בתשובתי בכ"ד, וכן בס' שיעורי שבט הלוי ריש וסוף סי' ק"צ, ועוד".
6. חוט שני (ס"ק ד' ד"ה וענין, אות י"ד) – "אם רואות דם בצורת וסת, יש להניח שהיתה הרגשה, והרי היא טמאה מה"ת, ורק הן שלא הבחינו בכך, **מחמת חולשת הדורות שנתדלדלו הכוחות** ומה"ט חוזק ההרגשה נחלש, וגם נחלשו החושים ומה"ט אינם יודעות להבחין בהרגשה, והרי היא טמאה מה"ת אם היה ביאת הדם בצורת וסת. וה"ה שוטה אם ראתה כדרך וסת הרי היא טמאה מה"ת".

7. שיעורי טהרה (פרק ג', עמ' מ"ז) – "מה שאינן רגילות כיום להרגיש אינו מקיל במאומה את טומאת הנדה, ולא אמרינן דהאידינא הן טמאות רק מדרבנן, דחזקת דמים שבאים בהרגשה ... ומה שאינן מרגישות כיום הוא משום שנחלשו החושים, ואינן מרוכזות להרגיש בדבר ורק לכן לא הבחינה בהרגשה, אבל ודאי שבא בהרגשה כי חזקת דם שבא בהרגשה".
8. אור יצחק (ח"א יו"ד סי' כ"ט, הרגשה אות א') – "והרואה דם בדרך הנשים - בודאי הרגישה - רק שלא הכירה בהרגשה או שלא שמה לבה לכך, וטמאה היא מן התורה. ובזמן הזה הרבה נשים אינן מכירות בהרגשה זו - אמנם טמאות מן התורה כנ"ל".
9. פתחי הלכה (ארטסקרול, פרק א' הע' ט"ז, פרק ג' הע' ט"ו) – "there must have been some sensation, even if the woman was unaware of it".
10. הגר"ד פיינשטיין שליט"א (ודברת בם סי' רכ"ו ד"ה ושמעתי).

ג. ביום וסת.

1. מר"מ – שבט הלוי (ח"י סי' קמ"ג, "מכ"מ נתחזק בזה מה שבעניי דרכי להחמיר בכתם ביום הוסת והוא ברור דם גמור וראתה ברור מגופה וחסר רק הברירור אם הרגישה באמת, וזה קשה מאד בזמן הזה, כאשר כ' כבר בתשובת תשורת שי, עכ"פ ביום הוסת והוא דם גמור יש מקום להחמיר בזה. ובלא"ה כ' בס' חקר הלכה דביום הוסת יש חשש גם להרגשות קלות שלא היינו חוששים להם בפעם אחרת, ואם זה כמה ימים לפני הוסת וראתה כמעט כל יום, והי' זה דם גמור ודאי מגופה אני עצמי הייתי עכ"פ מחמיר דרך חומרא לחשוש להרגשה, כי מן הנסיון רב שהנשים בזה"ז לא שולטים כל כך על עצמם לברר בדרך ודאי שלא היתה הרגשה, ובפרט היכי דסמוך לזה בא הוסת ממש").
- ד. מר"מ – שב יעקב (סי' ל"ט ד"ה ובאמת גם, תשובת שנית ממהרש"ך), מהר"ם שיק (יו"ד סי' קפ"ד אות א', לשונו לעיל), דר"ת (ס"ק ו'), יביע אומר (ח"ט או"ח סי' ק"ז אות א' [לשונו לקמן], מעין אומר ח"ז פרק א' סי' ב', הע' ב' ד"ה במשך), פתחי הלכה (ארטסקרול, פרק ב' הע' י"ח), מעדני אשר (סי' א' אות ד'), מנחת חן (ח"ב יו"ד סי' מ"א, חוקת הטהרה קובץ תשובות סי' א').
1. תשורת שי (סי' תנ"ז ד"ה ועוד) – "וכבר הוגד לי מפי נשים זקנות שעכשיו אין מרגישות פתיחת פי המקור כלל וכ"כ בשב יעקב ס"מ דשאל לנשים אם מרגישין פתיחת המקור ואין פותר רק שמרגישין שזב מהן דבר לח ונ"ל משום דנחלשו החושים והדעת".
2. דברי יציב (יו"ד סי' פ"ה אות ב') – "ויל"ע בראתה דם בשינתה ולא הרגישה כלל, האם רק דין כתם יש לה ולא טמאה מה"ת ... וביותר יל"ע באשה שאבדה ההרגשה, וכמו שיש שמשתינות ואינן מרגישות כלל, מה גדרה, האם כל דמים שתראה הוו רק מדרבנן, או דגבול יש בדבר דשיעור דמים כהאי אי אפשר שיצא ממנה בלא הרגשה, והך יציאת דם ע"כ עושה הרגשה בבשרה, ואף שבדידה ניטל חוש ההרגשה מ"מ יש לזה דין הרגשה ...".

ה. אשה שישנה.

1. בזמן חז"ל.
- א) דרבנן, כמו כתם – תורת השלמים (סי' ק"צ ס"ק נ', ס"ק נ"ח, "דמבואר בש"ס ובסימן זה כמה פעמים דאף בישנה כתמה דרבנן ותולין להקל והטעם דאף בישנה היתה מרגשת וכדאיתא להדיא בריש פרק דנדה דף ג' ע"א ישנה נמי אגב צער מיתערה והאי דלא ארגשה לכן אין כאן רק טומאת כתם"), לחוש (סי' ק"צ לחם ס"ק קפ"ט), פרדס רמונים (פתחי נדה החקירה השני מאות ח' והלאה [עמ' ט"ז-ג'], סי' ק"צ ט"ז ס"ק א').
2. בזה"ז.
- א) דרבנן, כמו כתם – באר משה (ח"ג סי' קי"ח), הגריש"א זצ"ל (משנת השלחן תשובה ג', אמנם עי' תשובה כ"ב, אשרי האיש יו"ד פרק י"ח אות י"ג), טהרת הבית (סי' ח' סוף הע' ל"ו), חוט שני (סי' ק"צ ס"ק ג' אות ט', "טמאה מדין כתמים, ולא חיישינן שהרגישה בשניתה"), שיעורי טהרה (פרק ג', סוף עמ' נ"א, "להלכה נקטינן שאם היתה מרגישה היתה מתעוררת, ולכך לא דנים כדאורייתא, והוי רק מדרבנן"), בדה"ש (סי' ק"צ ס"ק תק"ד), לבושי עז (סי' ק"צ סעי' נ"ד תמצית ס"ק ה'), נטעי גבריאל (פרק ע"א סעי' ד').
- ב) מר"מ – דברי יציב (יו"ד סי' פ"ה אות ב', לשונו לעיל), מנחת פרי (סי' ק"צ סוף סעי' א' ד"ה ולפי"ז), משנת השלחן (עמ' ט'), פתחי תשובות (על סעי' נ"ד ד"ה ובכתמי).
- 1) שבט הלוי (ח"ג סי' קי"ט אות ז', והג"ה, ח"ד סי' צ"ט אות י"א ד"ה ומ"מ, ח"ט סי' קע"ו אות א', עי' ששבה"ל סי' ק"צ סעי' א' סוף ס"ק ב' ד"ה ועי', סיכום אות ג', סעי' מ"ח ס"ק ה' ד"ה והנה, סיכום אות ה' [שנראה שמחמיר]) – "הנה הלכה פסוקה דאין הבדל בין כתמי לילה לכתמי יום דאפי' ראתה בשינה ולא הרגישה ובבקר מצאה דרך כתם דינו ככתם לכל דבר וכבר הרעיש התורת השלמים סי' ק"צ ס"ק נו"ן וס"ק כ' על הלבוש שהחמיר בכתמי לילה מכח דילמא ארגשה ולא אדעתה, דזה נגד ש"ס מפורש נדה ג' ע"א ... ועיין בשו"ת תשורת שי מהדו"ת סו"ס ק"א כ' דכמו דאמרו בנדה ג' ע"א שוטה אינה מבינה להרגיש ה"נ לכ"ע בזה"ז דהשתא אין אנו בקיאים במה דצריך הבחנה א"כ מאד צ"ע אם עכ"פ אפשר להקל בזמן הזה בכתמי לילה ע"פ יסוד ש"ס נדה ג' הנ"ל ודו"ק. ושור"ר בס"ט סי' קפ"ג הביא ממהר"ם מלובלין בתשובה סי' ב' להחמיר בכתם של לילה דילמא ארגשה ולא אדעתה והס"ט הקשה עליו מש"ס נדה הנ"ל, וכנראה דמהר"ם לובלין חשש כמש"כ בעניי דאולי בזה"ז בלילה עכ"פ צריך להחמיר לדנו כספק הרגשה וצ"ע לדינא".

ו. לקחה כדורי שינה (sleeping pills).

1. דאורייתא – עי' הגריש"א זצ"ל (משנת השלחן תשובה ג', אשרי האיש יו"ד פרק י"ח אות י"ג, "אך אם לקחה כדורי שינה (וידוע שמשפיעים עליה) - יש לחוש לטמאה מספק דאורייתא"), ששבה"ל (סי' ק"צ סעי' א' סוף ס"ק ב' ד"ה ועי', סעי' מ"ח ס"ק ה' ד"ה והנה, סיכום אות ה', שבט הלוי ח"ג סי' קי"ט אות ז', ח"ט סי' קע"ו אות א', ולשיטתיה ח"ה סי' ר"א אות ד', "אולם שכיח טובא

דהנשים לוקחות כדורי וסמי שינה ועי"ז נשתקע האדם בשינה עד בלי הרגש גם הרגשה רבה בכזה אין בידינו להקל דלילמא ארגשה, וכבר כ' הרמב"ם ריש פ"ט מאיסורי ביאה דחזקת דם שבא בהרגשה, א"כ בכה"ג טמאה בכ"ש"), שיעורי טהרה (פרק ג', ריש עמ' נ"ב, "ורק באשה שלוקחת כדורי שינה שיתכן שלא תתעורר אפי' בפתיחת המקום הוי דאורייתא").

2. מיקל – טהרת הבית (סי' ח' סוף הע' ל"ו, "שבט הלוי ... ואין דבריו מוכרחים, שהרי כשצריכות להטיל מי רגלים מתעוררות מתרדמתן, ומסתמא הוא הדין לגבי הרגשת דם, ואפילו אם תמצא לומר שלא יצא הדבר מספק, הואיל ודין פרישה סמוך לוסת אינו אלא מדרבנן יש להקל בספקו"), נטעי גבריאל (פרק ע"א סוף הע' ד', "שבט הלוי ... ויש להעיר ע"ז שהרי כשצריכות להטיל מי רגלים מתעוררות מתרדמתן, ומסתמא הוא הדין לגבי הרגשת דם").

יא] שאר ענינים.

א. טיפת דם כחרדל.

1. ה"ה פחות – טור (סעי' א', "וזה משפטה משתראה טיפת דם אפי' כחרדל או פחות בין באונס בין ברצון מונה ז' ימים עם יום ראיתיה וטובלת בליל ח' וכך הדין אפילו שופעת כל ז' רק שתפסוק בטהרה ביום ז' קודם בין השמשות ובערב טובלת בליל ח'"), ב"ח (ס"ק ג'), ש"ך (ס"ק ג'), וה"ה פחות כ"כ האגור בשם ש"ד והגש"ד וכ"כ האחרונים ופשוט הוא"), בית לחם יהודה (ס"ק ג'), חופת חתנים (סי' ט"ו סעי' א'), סד"ט (ס"ק ד'), בא"ה (ס"ק ד'), גר"ז (ס"ק ג'), דר"ת (ס"ק י'), בדה"ש (ס"ק ח').

(א) מקור, משנה (דף מ.), "ומטמאין בכל שהוא, אפילו כעין החרדל ובפחות מכן" – ב"י ("וזה משפטה משתראה טיפת דם אפילו כחרדל או פחות. משנה בפרק יוצא דופן (מ.) ומטמאות בכל שהן אפילו כגרעין חרדל ופחות מכן"), באר הגולה (אות ד'), עין משפט (נדה דף מ. אות ה'), גר"א (ס"ק ד'), "ואפילו כו'. מתני' שם ואכולה קאי וע"ש בגמ' מ"ב א'"), רש"ש (דף מ.; "פשוט דקאי על כל הנזכרים למעלה ... ולא עמדת ע"ד בפיה"מ").

(ב) קשה, הא משנה – מור ואהלות (אהל ארץ נוד אות ט'), הגר"ש איידר זצ"ל (פרק א' הע' כ"ג), ששבה"ל (ש"ך ס"ק ג').

(ג) י"ל, המשנה הולך על בעל קרי זוב – רמב"ם (פירוש המשניות נדה פרק ה' משנה ב', "ואמרו ומטמאין בכל שהן מוסב על שכבת זרע והזוב"), רע"ב (נדה פרק ה' משנה ב', "ומטמאין. זוב ושכבת זרע, בכל שהן, לאדם היוצא ממנו"), תפר"י (פרק ה' אות ט', "זוב וש"ז"), ערה"ש (סי' קפ"ח סעי' ח', "דהא דתנן בר"פ יוצא דופן [נדה מ' א] ומטמאין בכל שהוא אפילו כעין החרדל ובפחות מכאן ע"ש ... דהא עיקרו שנוייה שם לענין זב ובעל קרי ע"ש").

(ד) י"ל, לחדש ז' נקיים – דגול מרובב (תנינא, "וה"ה פחות וכן הוא להדיא במשנה ריש יוצא דופן אלא דבמשנה מיירי לענין נדה דאורייתא והאחרונים חידשו שצריכה שבעה נקיים אף שהוא פחות מחרדל ואין בו כדי שליש ראיות"), כתר כהונה (סי' מ"ח ס"ק ג', "וי"ל דכוונת הש"ך דאף בפחות מחרדל בעינן ז' נקיים דאף דמטמא' הו"א דסגי בששה נקיים לחוד").

2. מר"מ – פתחא זוטא (ס"ק ד').

(א) מאירי (דף מא:), "ומטמאין בכל שהן ר"ל הנדה והיולדת והזבה מטמא בכל שהוא אף לנוגע ואין צריך לומר לאשה עצמה שראתה אבל זוב ובעל קרי מטמאין בכל שהן לרואה אבל לא לנוגע אלא כעדשה כמו שהתבאר".

(ב) צמח צדק (יו"ד סי' ק"א) – "מ"ש ומטמאין בכל שהוא. מבואר בגמרא דקאי על שכבת זרע וזוב וכ"כ הרמב"ם בפ"ה המשנה. ולפ"ז בדם נדה לא נתבאר בהדיא דטמאה מדאורייתא בכל שהוא אכן רש"י דמ"ב ע"א ודף י"ד ע"ב פי' דומטמאין בכל שהוא קאי ג"כ לראיית נדה. וכ"כ הרמב"ם רפ"ה והרמב"ן והר"י והר"ן ורי"ו והרשב"א וכן מוכרח בגמרא דיו"ע ע"ב ובמשנה ספ"ז וכ"כ מהרש"ש"ך בשב"י סי' ל"ט וכ"כ בפשיטות המ"מ והב"י".

ב. מה נכלל באונס.

1. כגון שקפצה ממקום למקום, או ראתה בהמה או חיה או עוף מתעסקין זה עם זה וחמדה וראתה דם – רמב"ם (איס"ב פרק ה' הל' א', "האשה מתטמאת באונס בין לנדה בין לזיבות, כיצד כגון שקפצה ממקום למקום, או ראתה בהמה או חיה או עוף מתעסקין זה עם זה וחמדה וראתה דם"), הו"ד בב"י (סי' קפ"ג), ב"ח (ס"ק ד'), באר הגולה (סי' קפ"ג אות א'), גר"ז (סי' קפ"ג ס"ק ב'), פוסקים.

(א) ממילא, דינו כוסת האונס – פרדס רמונים (סי' קפ"ג מקשה זהב ס"ק א', עי' סי' קפ"ז ס"ק ט"ז), חדרי דעה (ריש סי' קפ"ג), דר"ת (ס"ק ג'), פרדס שמחה (סי' קפ"ט ס"ק נ"ה), פרי טהרה (סי' קפ"ט הע' ע"ח).

(1) מר"מ – שבט הלוי (ח"ה סי' ק"ב אות ב', "סימן קפ"ג ס"א. אשה שיצא דם ממקורה בין באונס בין ברצון טמאה, בבאה"ג דר"ל באונס כגון קפצה וראתה, ופי' ברצון מחמת עצמה, ובש"ע דרב דהה"ד ראתה חיה ועוף מזדקקין זה לזה וחמדה וראתה מחמת חמוד תשמיש, ובס' ד"ת שיש נפ"מ בזה לענין קביעות וסת דכל שבא מחמת אונס אינו וסת וא"כ הה"ד אם ראתה מחמת חמוד דאינו קובעת יע"ש, ולדידי צל"ע זה לדינא דקשה לשפוט כן בזה"ז בעניני חמוד וכיון דאינו אונס מחמת מעשה פשיטא דאין אנו בקיאים בזה ולהפקיע דין חומרת וסת קבוע, וכן לקמן סי' קפ"ט לא הובא זה להלכה בשו"ע"), ט"ז וש"ך השלם (כו"ל ס"ק ב').

(ב) האם יש נ"מ לענין טמאה – עי' ריש סי' קצ"ב, לשיטות ומר"מ.

"ילמדנו רבינו על כמה עבירות נשים מתות בשעת לדתן, כך שנו רבותינו על שלשה וכו' ושלשתן מן התורה, נדה דכתיב (ויקרא טו) ואשה כי יזוב ... ומה ראו נשים להצטוות על שלש מצות האלו, אמר הקדוש ברוך הוא אדה"ר תחלת בריותי היה ונצטווה על עץ הדעת וכתוב בחוה (בראשית ג) ותרא האשה וגו' ותתן גם לאישה עמה ויאכל וגרמה לו מיתה ושפכה את דמו, וכתוב בתורה (שם ט) שופך דם האדם באדם דמו ישפך תשפוך דמה ותשמור נדתה כדי שיתכפר לה על דם האדם ששפכה ... " - תנחומא (פר' נח סי' א')

ימי פרישה

סימן קפ"ד

א] וסתות: דרבנן או דאורייתא - <u>סעיף א'</u> .	יג] ימי מבוכה: בדיקות.	כה] דרך עשיית בדיקות.
ב] ריבוי בדיקות.	יד] ימי מבוכה: כמה ימים.	כו] רחיצה או בריכה: בימי פרישה.
ג] פרישות: דרבנן או דאורייתא - <u>סעיף ב'</u> .	טו] ימי מבוכה: במקום מצוה.	כז] שאר דברים.
ד] פרישות: חיבוק ונישוק.	טז] ימי מבוכה: במקום חומרות.	כח] עקירת וסת ע"י בדיקות.
ה] פרישות: שאר קריבות.	יז] קטנה, זקנה - <u>סעיף ג'</u> .	כט] עבר הוסתות ולא בדקה.
ו] אור זרוע.	יח] רגילה לראות בהנץ החמה - <u>סעיף ד'</u> .	ל] יוצא לדרך: סמוך לוסת - <u>סעיף י'</u> .
ז] או"ז: במקום מצוה.	יט] זמן הוסת: נץ החמה או עלות השחר.	לא] יוצא לדרך: בזמן שאשתו נדה.
ח] או"ז: במקום חומרות.	כ] נוסע למזרח או למערב.	לב] הבא מן הדרך: סמוך לוסת.
ט] אביאסף.	כא] וסת נמשך ב' או ג' ימים - <u>סעיף ו'</u> .	לג] ליל טבילה: סמוך לוסת.
י] אג"מ.	כב] מעוברת, מינקת - <u>סעיף ז'</u> .	לד] ליל חופה: סמוך לוסת.
יא] אשה שמשנית וסתה - רמ"א סעיף ב'.	כג] פחד - <u>סעיף ח'</u> .	לה] אחר שהגיע שעת וסתה - <u>סעיף י"א</u> .
יב] ימי המבוכה.	כד] בדיקות בימי הוסת - <u>סעיף ט'</u> .	לו] וסת הגוף, וסת האונס - <u>סעיף י"ב</u> .

א] וסתות: דרבנן או דאורייתא - סעיף א'.

א. דאורייתא: המקור.

1. הלכה למשה מסיני – רש"י (נדה דף ט. ד"ה וסתות, דף טו. ד"ה דאורייתא, "דאורייתא. הלמ"מ דמחזיקין לה בטומאת ספק"), רא"ש (נדה פרק א' סי' א'), "הא דאמר אורח בזמנו בא הוי דאורייתא הלכה למשה מסיני".
2. (א) רמב"ם (ממרים פרק א' הל' ג') – "דברי קבלה אין בהן מחלוקת לעולם וכל דבר שתמצא בו מחלוקת בידוע שאינו קבלה ממש רבינו".
3. (ב) חו"י (סי' קצ"ב אות נ"ו) – "כתב הרב הגדול הרמב"ם בהקדמתו לפירושו למשניות בטוב טעם ודעת דבהל"מ לא שייך שכחה בשום אופן ... במס' נדה פרק כל היד ט"ו ע"א רב הונא ס"ל וסתות דאורייתא פי' רש"י הל"מ מ...".
4. (ב) ערה"ש (סעי' ד') – "ובזה מובן מ"ש רש"י והרא"ש למ"ד וסתות דאורייתא דזהו הלכה למשה מסיני כמ"ש בסעיף א' ולכאורה למה נצרך לזה הלכה למשה מסיני אלא משום דלא הרגישה לכך נאמרה ההלכה דוודאי הרגישה ולא אדעתה ולא קיי"ל כן ודו"ק".
5. 2. פסוק, והזהרתם – שיבת ציון (סי' מ"א, "עונה הסמוך לוסתה הוא דאורייתא כפשטא דדרשא דוזהרתם את ב"י מטומאתם").

ב. ראשונים: הוי רק דין דרבנן.

1. שאילתות (סוף סי' פ"ט) – "וקיימא לן הילכתא כוותיה דרב בין לקולא בין לחומרא".
2. ר"ח (תוס' נדה דף טז. ד"ה ורב).
3. תוס' (נדה דף טז. ד"ה ורב) – "דהלכה דוסתות דרבנן".
4. אשכול (סי' ל"ג).
5. ראב"ד (בעלי הנפש תחילת שער וסתות, שער קדושה) – "דרבנן היא".
6. רמב"ן (הל' נדה פרק ה' הל' י', יבמות דף סד:) – "חשש הוסתות מדברי סופרים הוא, לפיכך עברה כל עונת הוסת ובדקה ומצאה טהורה מותרת לשמש, לא בדקה אע"פ שלא הרגישה שבא אורח אסורה עד שתבדוק".
7. בעל המאור (השגות על הראב"ד בעלי הנפש שער וסתות אות י"א).
8. מהר"ם (שו"ת הרשב"א ח"א סי' תתל"ט) – "דקי"ל וסתות דרבנן".
9. הג' מיימוניות (איס"ב פרק ח' הל' י"ג אות ה').
10. רשב"א (תוה"ב בית ז' סוף שער ג' טו:, יבמות דף סד:) – "וקיימא לן כמאן דאמר וסתות דרבנן".
11. רא"ש (נדה פרק א' סי' א') – "קיימא לן דוסתות דרבנן".
12. ריטב"א (יבמות דף סד:, ע"י מגיה שם הע' מ') – "וסתות דרבנן אזלינן לקולא".
13. נמ"י (יבמות דף יט: ד"ה אבל).
14. מ"מ (איס"ב פרק ד' סל' ט') – "ומשמע דמסקנא דגמרא התם דוסתות דרבנן וכן הסכימו המפרשים ז"ל".
15. חי הר"ן (שבועות דף יח.) – לשונו לקמן.
16. מאירי (נדה דף טז., יבמות דף סד:) – לשונו לקמן.
17. מרדכי (נדה רמז תשל"ה) – "רא"ם".

ג. פוסקים.

1. הוי רק דין דרבנן – ב"י (ס"ק ט'), ט"ז (ס"ק ב'), סי' קפ"ז ס"ק י', "בווסתות דרבנן", ש"ך (ס"ק ה', לשונו לקמן), בית לחם יהודה (ס"ק א', ס"ק ט'), תפרי"י (ס"ק ד', "קי"ל וסת דרבנן"), סד"ט (ס"ק י"ב, "דקיימא לן וסתות דרבנן"), נוב"ק (יו"ד סי' מ"א, "ואנן קיי"ל וסתות דרבנן"), גר"א (ס"ק כ', ס"ק כ"ה, "דווסתות קי"ל מדרבנן וכו' יוחנן שם"), שיבת ציון (סי' מ"א), גר"ז (ס"ק ה', לשונו לקמן), רע"א (סי' קפ"ז על ש"ך ס"ק כ', נדה דף טו: ד"ה גם [לשונו לקמן], "כדקי"ל וסתות דרבנן"), חו"ד (חי' ס"ק ד'), לבנון נטע (ס"ק ב'), ערה"ש (סעי' א'), "ופסקו כל הפוסקים הראשונים והאחרונים דוסתות דרבנן [כן פסקו

התוס' שם ד"ה ור"נ והרא"ש שם והר"ן בפ"ב דשבועות והרשב"א בתה"ב והרא"ה שם והרמב"ם בפ"ח הל' י"ד והראב"ד והסמ"ג והמרדכי וכן מפורש בבה"ג ובשאלות פ' מצורע וכן פסק בא"ז הגדול סוף סי' שנ"ה והביא כן בשם ר"ח ע"ש"), מור ואהלות (אוהל ברכות והודאות סי' מ', "קימ"ל ווסתות דרבנן"), חזו"א (יו"ד סי' פ' ס"ק י"ג), שבה"ל (ח"ד סי' צ"ח אות ב', לשונו לקמן).

2. מר"מ.

(א) תורה תמימה (ויקרא פרק ט"ו הע' קכ"ג) – "התוס' ביבמות ס"ב ב' דלמ"ד בנדה ט"ו א' דוסתות דרבנן, ר"ל הא דצריכה לבדוק עצמה ביום וסתה הוא רק מדרבנן ומסתמא לא מפקינן לה בטומאה, ע"כ צ"ל דדרשה זו אסמכתא היא רק מדרבנן, עכ"ל. ולדעתי לא אדע ההכרח לזה, דהא כיון דיליף כאן על זהירות ופרישה כמשכ"ל במשמעות לשון והזרתם שהוא לשון פרישה וקדושה, וזה הלא שייך מדאורייתא ממש, וצ"ע".

ד. למה דרבנן.

1. יש חזקת טהרה.

(א) נוב"ק (יו"ד סי' נ"ה ד"ה והנה דבריו, סי' נ"ו) – "ואומר אני אף שנחלקו תנאים ואמוראים אם וסתות דאורייתא או דרבנן אין טעם פלוגתתם דלמ"ד וסתות דרבנן אז מן התורה לא אמרינן חזקה אורח בזמנו בא ועיקר חזקה זו תהי' לדידי' רק מדרבנן א"ו גם לדידי' חזקה זו היא ככל החזקות שבש"ס וחזקה מן התורה היא כדאמרינן בפ"ק דחולין אלא דנגד חזקה זו היא חזקת האשה שבחזקת טהרה עומדת ולכך מן התורה אוקמינן חזקה להדי חזקה וזהו טעם המ"ד וסתות דרבנן".
(ב) חת"ס (על סעי' ב' ד"ה בשעת) – "וצ"ל משום דחזקת טהרת האשה מנגד לחזקת אורח בזמנו בא".
(ג) סד"ט (סי' קפ"ז ס"ק י"ד ד"ה בט"ז) – "למ"ד וסתות דרבנן ס"ל נמי חזקה אורח בזמנו בא אלא ס"ל העמד חזקת טהרה דידה נגד חזקה זו וה"ל כאלו אין כאן חזקה כלל. ואידך ס"ל דחזקת טהרה לאו חזקה מעליא היא משום דחזקה זו עשויה להשתנות".
(ד) דבר משה (סי' נ"ו ד"ה ומעתה אחזה) – לשונו לקמן.

2. חזקה העשויה להשתנות, לאו חזקת מעליא.

(א) חזו"ד (סי' קפ"ג ב' ס"ק ב' ד"ה אך) – "דוסתות חזקה העשויה להשתנות היא".
(ב) חת"ס (על סעי' ב' ד"ה בשעת) – "משום דהרי אשה זו שקבעה וסת ליום כ' בחודש אין זה היום גורם לכל הנשים או לרובן, אלא אצל זאת האשה לפי טבעה ומזגה, ואשה אחרת שנשתנית בטבעה לא יגרום לה יום זה אלא יום אחר, וא"כ איך אפשר לאוקמי חזקה על זה הא דרך בני אדם לשנות מזגם וטבעם בכל שעה ורגע ע"י מאכלים ומלאכות ויגיעה ומנוחה ופחד ושמחה וצלה, וכתב הר"ן בתשובה (סימן ס"ו) דחזקת בריאת דאדם לאו חזקת מעליא מפני שאדם עשוי להיות חולי ... מכל שכן הכא".

(ג) רע"א (נדה דף טו: ד"ה גם) – "לדידן דקיי"ל ווסתות דרבנן כי היכי דלא מחזיקין להרגל ראייתה לודאי ראתה דדרך נשים להשתנות עניני ראייתן".

(ד) חזו"א (יו"ד סי' פ' ס"ק ז', עי' גליונות על הגר"ח איס"ב פרק ד' הל' י"ב) – "ומ"ד דרבנן סבר כיון שהימים חלוקין במאכל ובמשתה ובשינוי האויר אשר כל אלה עלולין לשנות את זמני הראי', ולכן אין להוציאה מחזקתה".

3. יש חזקה להיפך, מדלא ארגשה.

(א) מלא הרוצים (ח"ג ערך וסתות אות ז') – "דבאמת כ"ע ס"ל דחזקה היא להיות רואה בזמן וסתה רק מאן דס"ל ווסתות דרבנן ס"ל בעברה עונת הווסתות ולא בדקה טהורה דאף דחזקה שתהא רואה בשעת וסתה מ"מ כיון דמדאורייתא אינה טמאה רק ע"י שהרגיש ביציאתה וכיון דלא ארגיש טהורה רק מדרבנן מטמאין ווסתות אף דעבר הזמן ולא הרגישה מ"מ מדרבנן קי"ל דטמאה אף בלי הרגשה כמבואר לקמן סי' ק"ץ וא"ל דלא נחוש אף מדרבנן מדלא הרגישה ש"מ דלא ראתה דם כלל דאל"כ הי' לה להרגיש זה אין ראי' דכמה פעמים רואה דם בלא הרגשה ואין כדאי בסברא זו להוציא מחזקת הווסת ומאן דס"ל ווסתות דאור' ס"ל בעבר זמן ווסתה ולא בדקה טמאה אף דלא הרגישה מ"מ טמאה מדאורייתא דס"ל כסבורה הרגשת מי רגלים הוא ...".

(ב) שואל ומשיב (מהדו"ק ח"א סי' קנ"ד) – "יש לי לומר דלכך ווסתות דרבנן דהרי באמת חזקת דם שבא בהרגשה ולכך כל שלא ארגשה דע"כ מיירי בלא הרגשה וא"כ מדלא ארגשה ודאי דל"ש חזקת ווסתות דהרי יש חזקה להיפך מדלא ארגשה דאם ארגשה ודאי היתה מגדת לו דארגשה".

(ג) פרי דעה (פתיחה שער השביעי) – "דסבירא לן דלא תלינן בארגשה ולא אדעתה וא"כ כיון דחזקת דמים באים בהרגשה וחזינן דלא הרגישה איכא חזקה דלא ראתה נגד חזקה אורח בזמנו בא".

(ד) ערה"ש (סעי' ד') – "וצ"ל הטעם דעיקר מחלוקת בוסתות אי דאורייתא אי דרבנן נאמרה בגמ' על הזמן שאח"כ אם בדקה ומצאה טהורה מוקמינן לה בחזקת טהרה אי וסתות דרבנן כמ"ש בסעי' א' ובזה שפיר אין חשש מדאורייתא כיון שלא הרגישה ומן התורה אינה טמאה בלא הרגשה ורק מאן דס"ל וסתות דאורייתא ס"ל דאמרינן שוודאי ראתה בהרגשה כדרך הנשים ולא אדעתה ואנן קיי"ל וסתות דרבנן ומן התורה א"צ לחשוש שמא הרגישה ולא אדעתה וכיון שלא הרגישה וגם אחר זמן הוסת בדקה ומצאה טהורה שפיר טהורה היא ורק מדרבנן חששו לזמן הוסת אף כשלא הרגישה".

(ה) דברי מלכיאל (ח"ג סי' קל"ו ד"ה והנה בשו"ת) – "ובאמת יש לדון בענין ווסתות למ"ד דרבנן ל"ל נחוש מצד רוב דרוב נשים רואות בווסת שלהן. אך י"ל דרוב נשים שיש להן ווסת מרגישות בשעת הווסת וזו לא הרגישה ואיתרע רובא".

4. מר"מ – יחוס תנאים ואמוראים (עמ' רצ"ו), תפרי (קונ"א סי' קפ"ד אות ב'), הג' ר"ב פרנקל (על הנוב"י שם), פרדס רמונים (פתחי נדה דין הוסתות אות ו', עמ' ח"ב), המאיר לעולם (ח"א סי' י"ג), נפש חיה (סי' ס"ד סעי' י"ח), שערי יושר (שער ב' פרק ח' ד"ה אמנם לפי"ז), מגיה (על הריטב"א, סי' י"ז), לקט מראי מקומות (ערך נידה - וסתות דרבנן), ט"ז וש"ך השלם (כו"ל ס"ק ל"ט, שפ"ח ס"ק ז').

א) מקור חיים (סי' תס"ז בי' ס"ק ה') – "נ"ל דלא אמרנן חזקת ג' פעמים כי אם בדאיכא דבר הגורם דמסתבר שיהיה כך וההקש השכל מחייביהו שיהיה כך. אבל בדבר שנופל במקרה וליכא דבר הגורם המסתבר כ"כ אין חזקה למקרייה, וראיה ברורה לזה ... ועוד ראיה מנדה דפליגי אי וסתות דאורייתא או דרבנן ואמאי הא חזקת ג"פ דאורייתא דהא יוצאין בקמיע מומחה לר"ה בשבת אלא ע"כ דבהא פליגי אי גורם המסתבר הוא".

ב) ריבוי בדיקות.

משנה (דף יג.) – "כל היד המרבה לבדוק, בנשים - משובחת".

א. הלכה – מחבר (סי' קפ"ד סעי' א', סי' קצ"ו סעי' ט', "כל המרבה לבדוק הרי זו משובחת"), לבוש (סי' קפ"ד סעי' א', סי' קצ"ו סעי' ט'), חופת חתנים (סי' י"ג סעי' א'), חכ"א (כלל קי"ז סעי' י"ג), "האשה המרבה לבדוק בין בימי ספירתה בין בימי טהרתה הרי זו משובחת", קיצור שו"ע (סי' קנ"ד סעי' ה'), מלבושי טהרה (סי' קפ"ד סעי' ה'), ערה"ש (סי' קצ"ו סעי' ל'), מסגרת השלחן (סי' קפ"ו דין א'), פוסקים.

ב. מהו שתבדוק עצמה לבעלה.

1. נדה (דף יב.) – "בעא מיניה רבי זירא מרב יהודה: אשה מהו שתבדוק עצמה לבעלה. אמר ליה: לא תבדוק. ותבדוק, ומה בכך. אם כן - לבו נוקפו ופורש".

א) לא לבדוק לפני תשמיש, שלא יהא לבו נוקפו ופורש – תוס' (נדה ריש דף יב.), טור (סעי' א').
ב) לא לבדוק אחר תשמיש, שלא יהא לבו נוקפו ופורש – ר' שמחה (הג' מיימוניות איס"ב פרק ד' אות כ'), "וכתב רבינו שמחה שאין אשה רשאה להחמיר על עצמה לבדוק אחר תשמיש אבל לבדוק קודם תשמיש רשאי אדם להחמיר על עצמו כדתנן כל היד המרבה לבדוק וכו' וכן משמע מעובדא דאמר רב כהנא שאילתוה לאינשי ביתיה דרב פפא כו' ע"ש".

ג) שניהם – רמ"א (סעי' א'), לבוש (סעי' א'), ש"ך (ס"ק ד'), חכ"א (כלל ק"ט סעי' א'), חופת חתנים (סי' י"ג סעי' א'), קיצור שו"ע (סי' קנ"ד סעי' ה'), מלבושי טהרה (סעי' ב', סעי' ה'), פוסקים.

ד) דעת המחבר – ט"ז וש"ך השלם (שפ"ח ס"ק ד').

2. מר"מ.

א) ערה"ש (סעי' י"ח) – "ונ"ל דכוונתו כמ"ש כעין לשון זה באה"ע סי' כ"ה דשם ביאר דבשעת העונה יש חיוב עליו ושלא בשעת העונה אין חיוב ומ"מ יכול לבא בכל עת שירצה ע"ש וה"נ קמ"ל דלא תימא כיון דעיקר טעם שלא תבדוק הוא שלא יהא לבו נוקפו ופורש והייתי אומר דזהו רק בשעת העונה אבל שלא בעונתה מה איכפת לן אם יפרוש ולזה קמ"ל דבא עליה כמו שירצה כלומר גם שלא בעונתה ומ"מ אין לה להחמיר ולבדוק שלא יהא לבו נוקפו ופורש".

ג. בזמן הזה.

1. אג"מ (יו"ד ח"ד סי' י"ז אות כ"ח) – "ואף שכל היד המרבה לבדוק בנשים משובחת, נראה בפשיטות שאין זה בבה"כ אחר שעשתה צרכיה, שאף כשנאסור אותה - ברוב הדברים יהיה רק מדין ספק. ובעצם היה מסתבר שמעלת המרבה לבדוק בנשים, הוא בימי טהרה. אבל בימי ספירת ז' הנקיים שאיכא עליה חיובי בדיקה בשביל ליטרה, לא שייך להצריך לה יותר מהדין שקבעו, שהוא לכתחילה פעמיים ביום אחת שחרית ואחת סמוך לביה"ש. ובדיעבד פליגי בש"ע סימן קצ"ו סעיף ד', דללישנא קמא עלו לה אפילו בבדיקה אחת, ולה"א צריך דווקא שתי בדיקות. וכן משמע קצת מרמב"ם פ"ח מאיסורי ביאה הי"א שכתב לחידוש דכל אשה שמרבה לבדוק עצמה תמיד ה"ז משובחת, רק אשה שיש לה וסת, והכל בימי טהרתה, ולא הזכיר שגם בימי ספירתה הדין כן. אבל בכל אופן אין מעלת הבדיקות אלא כשנדע דבר ברור, ולא כשיהיה לנו מזה רק עניין ספק, והוא אף להטור והמחבר בסימן קצ"ו סעיף ט', שכתבו שאף בימי ספירתה המרבה לבדוק משובחת. ובזה"ז שאין אנו בקיאים כלל במראות, ומחמירין אפילו כמראה השעוה והזהב, שנמצא שהרבה ממה שתמצא יאסרו רק מספק וגם רק מחומרא בעלמא, ודאי אין מעלה בריבוי בדיקות".

2. אור יצחק (ח"א יו"ד סי' כ"ט פרק ו'), קיצור הל' נדה אות י"ט) – "בכל אופן עתה אין כדאי להחמיר בזה, מאחר שעשוי לגרום לה מכות ופצעים באותו מקום ולטמאותה שלא כדין. ובפרט שהרבה אינם בקיאים במראות, ומטמאים המראות אפילו שאין בהם שום ספק, ולכך עדיף שלא תבדוק, ולא תטמא את עצמה שלא כדין".

3. פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' קל"ה, הע' נ"ה) – "There are specific circumstances when a bedikah is required; otherwise, bedikos are not done. Although Chazal commend a woman who does additional bedikos, **contemporary Rabbonim generally discourage unnecessary bedikos**. The possible reasons for this are: a) since the woman is not required to do a bedikah, there is no reason to go beyond halachic requirements and cause unnecessary niddus. [Even Chazal, in their time, were loath to cause unnecessary separation between man and wife. In modern times, when immodesty is rampant and life is full of anxieties and tensions, separation between man and wife causes additional stress and strain in their relationship. Perhaps, in our times Chazal would not have recommended additional bedikos.] A woman should rather try to preserve her taharah status. b) Excessive bedikos commonly cause an irritation in the vagina which, in turn, may cause blood to appear on the cloth. This blood is not uterine blood and should not cause her to be a niddah. However, since we cannot be certain that it is not from the uterus, if she does a bedikah she will be considered a niddah, perhaps unnecessarily."

4. הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' כ"ו) – "בשם הפוסקים שבזמנה"ז אין לאשה לבדוק את עצמה אא"כ היא מחוייבת. והוא מחמת ב' טעמים. א. שהמעלה לבדוק הוא רק בזמניהם שידעו החמשה מראות. אבל בזמנה"ז אין מעלה להצריך שטתמא עצמה מחמת ספק מפני שאין אנו בקיאים. וע' באגר"מ ... ב. בזמנה"ז הנשים גורמות מכות לעצמן ע"י רוב בדיקות. [או מפני שירדה חולשה לעולם או מפני שהם אינן יודעין איך לבדוק כראוי.] והטעם הראשון אינו מספיק, שהא מ"מ הש"ע הביא דין זה. ורק בצירוף ב' טעמים אלו, הוא שאמרו הפוסקים לא לבדוק. ועוד אם יש חשש שיבוא לגרום בעיות בשלום בית, ודאי אינו משובחת".

א) הגר"י ברקוביץ שליט"א (מכתב בדואר אלקטרוני) – "What is Rebbe's psak on the minhag of doing one extra bekida right before toiveling? R' Y. Berkovits wrote: Never heard of this minhag. [Agav - we are not into doing any extra bedikos nowadays.]"

5. פרי טהרה (סעי' י"ח) – "כתבו הפוסקים שבזמן הזה ראוי שלא תבדוק האשה אלא מה שמחוייבת על פי הדין. וכמה טעמים נאמרו בדבר ...".

6. מנחת חן (ח"ב יו"ד סי' פ"א אות א') – "ולמעשה אנחנו נוהגין לפסוק כמו שכתב בחיי הלוי (סימן קפ"ד ס"ק ב') כפי המקובל מכמה גדולי הוראה, דבזמן הזה בדרך כלל אין להרבות בבדיקות יותר מהחוב, שמפני חולשת הדור עלולה לקלקל עצמה על ידי ריבוי הבדיקות".

7. מר"מ – טהרת הבית (סי' י"ג סעי' ט'), חוט שני (סי' קפ"ו ס"ק א' אות ז', סי' קצ"ו ס"ק י"ד).
א) דברי יציב (יו"ד סי' ס"ח אות ט') – "והגם שאמרו כל היד המרבה לבדוק הרי זו משובחת, מ"מ לא מצינו כן לחיובא, ואדרבה אם נחייבה לבדוק הרבה פעמים יש לחוש שתקלקל עצמה בסריטות, ולא גרע מ"ש האחרונים להקל בחומרת החו"ד משום שמקלקלת עצמה לחנם".

ב) אבני ישפה (אהל יעקב י"ג אלול תש"ע) – "כיון שכל היד המרבה לבדוק הרי זה משובח, ודאי שאם ראתה איזה דבר, וגם שחושבת שזה טהור וגם הרב פסק שהוא טהור, אבל מצוה לבדוק להיות בטוח".

ג) שבה"ל (ח"ח סי' קצ"ה אות ד', ששבה"ל סי' קצ"ו סעי' ט' סיכום אות א') – "אמרו ריש פ"ב דנדה וריש סי' קפ"ד דכל היד המרבה לבדוק בנשים ה"ז משובחת, והרצון בזה לעתים גם בזמן חזקת טהרתה, כדי לחזק מה שהיא טהורה מעיקר הדין, כי לפעמים באים שינויים גם בוסת קבוע, אבל אין הפירוש לבדוק ממש באופן תמידי מחמת עצבנות כי אשה כזאת מכניסה עצמה ללחצים נפשיים, וגם לפעמים מסרטת עצמה מחמת רוב בדיקות".

ד) משמרת הטהרה (פרק ו' סעי' כ"ד, סי' קפ"ו ס"ק ג') – "כל היד המרבה לבדוק בנשים שלא בשעת תשמיש הרי זו משובחת, אך בנשים רגישות העלולות לפצוע עצמן לא ירבו בבדיקות".

ד. תשעה מדות: בני שינה.

1. עי' או"ח סי' ר"מ סעי' ג', לשיטות ומר"מ.

ג] פרישות ביום הוסת: דרבנן או דאורייתא - סעיף ב'.

ברייתא (שבועות דף יח:, נדה דף סג:) – "ת"ר: (ויקרא ט"ו) והזרתם את בני ישראל מטומאתם - אמר רבי יאשיה: מיכן אזהרה לבני ישראל שיפרשו מנשותיהן סמוך לוסתן. וכמה. אמר רבה: עונה".

א. ראשונים.

1. הוי חיוב פרישה מדאורייתא.

א) רא"ה (בדה"ב, תחילת שער הפרישות) – "דפלוגתא הוא וסתות אי דאורייתא אי דרבנן למימרא אי מחזקין לה בשעת וסתה בודאי רואה ואפילו בדקה אחר כך ומצאה טהורה טמאה דאמרינן דודאי חזאי ... ומכל מקום בין למר בין למר אפילו למאן דאמר וסתות דרבנן אפילו בריא לה שלא ראתה אסור לה לשמש משהגיע וסתה כל אותה עונה".

ב) ס' התרומה (סי' צ"ג) – "כדפי' רש"י מ"כ דהא מן התורה אסור מדכתיב והזרתם את בני ישראל".

ג) ריטב"א (שבועות דף יח: ד"ה ת"ר. אמנם עי' יבמות דף סב:, ומגיה שם הע' תתקל"א) – "ואיכא למידק למאן דסבר לעיל דאכניסה מחייב מדאורייתא בסמוך לוסתה, וכסברא דאביי ורבא ואידך אמוראי דלעיל וקיימא לן נמי כוותיהו".

ד) תוס' הרא"ש (יבמות דף סב: ד"ה חייב) – "דסמוך לווסתה מדאורייתא היא כדדרשינן מוזהרתם את בני ישראל".

2. הוי חיוב פרישה רק מדרבנן.

א) תוס' (יבמות דף סב: סוף ד"ה חייב).

ב) אשכול (נדה סי' ל"ג).

ג) ראב"ד (בעלי הנפש תחילת שער וסתות, שער הקדושה) – "אמרו (יבמות סב ב) חייב אדם לפקוד את אשתו בשעה שהוא יוצא לדרך, ואמרינן התם אפילו בשעת וסתה, מאי טעמא כיון דוסתות דרבנן במקום מצוה לא גזור".

ד) תוס' רי"ד (יבמות דף סב: ד"ה אריב"ל) – "י"ל מדרבנן הוא וקרא אסמכתא בעלמא".

ה) רשב"א (תוה"ב משמרת הבית בית ז' שער ב') – "אזהרה לבני ישראל שיפרשו מנשותיהן אסמכתא בעלמא ומדרבנן בעלמא הוא".

ו) בעל המאור (השגות על הראב"ד בעלי הנפש שער וסתות אות י"א).

ז) רא"ש (פרק א' סי' א', פרק ט' סי' ב' השני) – "כיון דוסתות דרבנן".

ח) נמ"י (יבמות דף יט: ד"ה אבל) – "דחייב אדם לפרוש מאשתו עונה סמוך לווסתה ההיא מדרבנן היא".

(ט) ח' ה'ר"ן (שבועות דף יח. ד"ה ומהכא) – "והזרתם אסמכתא היא דהא קיי"ל במס' נדה וסתות דרבנן, וכ"ת כי אמרינן וסתות דרבנן ה"מ לענין דהיכא שעבר זמן הוסת ובדקה ומצאה טהור לא מחזקינן לה בטומאה כדאיתא בפרק כל היד (ט"ז א') אבל מ"מ מצות עשה איכא מדאורייתא לפרוש מן האשה סמוך לוסתה ... לא מצית אמרת הכי דהא אמרינן ביבמות פרק הבא על יבמתו (ס"ב ב') א"ר יהושע ב"ל חייב אדם לפקוד את אשתו בשעה שיוצא לדרך וכו' ואמרינן עלה א"ר יוסף לא נצרכה אלא סמוך לוסתה ואע"ג דאמרו רבנן חייב אדם לפרוש מאשתו סמוך לוסתה וכו' ואם איתא דעשה דוהזרתם הוי עשה גמור ביוצא לדרך היכי שרו רבנן".

ר"ן (שבועות דף א: ד"ה או יום) – "אם וסתה ביום יפרוש ביום ואם וסתה בלילה יפרוש כל הלילה והכי מפרש לה במסכת נדה בפרק האשה (דף סג ב) והאי והזרתם אסמכתא בעלמא היא דהא קיי"ל דוסתות דרבנן וכדמוכח בפ' כל היד (דף טז א) ועוד שהם התיירו ליוצא לדרך לפקוד את אשתו סמוך לוסתה כדאיתא בפ' הבא על יבמתו (דף סב ב) ואי מדאורייתא היכי שרינן אלא ודאי כדכתבינן".

(י) מאירי (דף טז.) – "ויש מכריעין לפסוק כשניהם לומר שוסתות דאורייתא לאסור תשמיש ומפני שהתשמיש מעורר את הדם אבל לענין אם לא בדקה בשעת הוסת ובדקה עצמה אח"כ ומצאה טהור אין אומרינן וסתות דאורייתא לטמאה על כל פנים אלא דרבנן ושמא לא בזמנו בא וטהורה ודעת ראשון עיקר".

ב. פוסקים.

1. הוי חיוב פרישה מדאורייתא.

(א) נב"ק (יו"ד סי' נ"ה, סי' נ"ו, תנינא סי' ק"ג) – "חשש שמא תראה שהוא דאורייתא משא"כ שמא כבר ראתה הוא נגד חזקת טהרה".

(ב) הגר"נ אדלער זצ"ל הו"ד בחת"ס (על סעי' ב' ד"ה בשעת, יו"ד סי' ק"ע, סי' קע"ה, סי' קע"ט) – "קבלתי ממ"ו זצ"ל דאפי' למ"ד וסתות ל"ד מ"מ עונה הסמוך לוסתה דאורייתא דשמא ראתה כבר לא חיישינן אבל שמא תראה כמו שמא מת ושמא ימות".

(ג) גר"ח (על הרמב"ם איס"ב פרק ד' הל' י"ב) – "ומעתה הרי י"ל, דהדרשא דוהזרתם היא דרשא גמורה מדין תורה, ואע"ג דוסתות דרבנן, דהרי עיקר הדין דוהזרתם הוא שצריך לפרוש במקום שיוכל לבוא לידי טומאה ונדה, וזו היא מצות ההזרה ופרישה, וא"כ כיון דעיקר קביעות הוסת הוא דאורייתא, נהי דבעבר וסתה קיי"ל דוסתות דרבנן ולא חיישינן לראתה, אבל מ"מ בשעת וסתה עצמה הרי היא בכלל אפשר להיות רואה, וחיייל על זה חובת הזרה ופרישה מדין תורה, וכסתימת לשון הרמב"ם דהוא דין תורה".

(ד) דבר משה (סי' נ"ו ד"ה ומעתה אחזה) – "דאף דוסתות דרבנן היא רק לענין לחוש שמא כבר ראתה בזמן וסתה דאיכא חזקת טהרה כנגד חזקה אב"ב אבל לפרוש להבא מחשש שמא תראה בזמן הוסת הוי דאורייתא דשמא תראה אינו כנגד החזק' כענין שאמרו שמא מת לא חיישי' אבל לשמא ימות חיישי' והדברים עתיקים".

2. הוי חיוב פרישה רק מדרבנן.

(א) ב"י (ס"ק ד', ס"ק ח', ס"ק י', עי' ס"ק ב' א').

(ב) עי' רמ"א (סעי' י') – "ואפילו תשמיש שרי".

(ג) רדב"ז (ח"ח סי' קל"ו) – "דעיקר איסור לבוא על אשתו סמוך לוסתה לא הוי מן התורה אלא מדרבנן, ואף על גב דילפינן לה [שבועות י"ח ע"ב] מקרא דוהזרתם את בני ישראל מטומאותם, אסמכתא בעלמא היא וכן הסכימו המפרשים ז"ל".

(ד) ט"ז (ס"ק ב', ס"ק י"ד, סי' קפ"ז ס"ק י') – "והבית יוסף הביא בשם א"ז ... ומו"ח ז"ל תיקן את פסק הא"ז הזה לומר אע"ג דהלכתא כר"י מ"מ ראוי להחמיר על זה ותמוה הוא להחמיר על מה שמפורש בתלמוד לקולא בפרט בווסתות דרבנן".

(ה) ש"ך (ס"ק ה', ס"ק י"ג, סי' קפ"ט ס"ק ע"ג) – "צריך לפרוש כו'. היינו מדרבנן כן הסכמת רוב הפוסקים והאחרונים דוסתות דרבנן".

(ו) תוס' יו"ט (נדה פרק ט' משנה ט') – "דקיימא לן וסתות דרבנן קרא אסמכתא בעלמא".

(ז) בית לחם יהודה (ס"ק א') – "צריך לפרוש ... היינו מדרבנן".

(ח) תוה"ש (ס"ק י"ב).

(ט) גר"א (ס"ק כ"ב. וכן אי' בחזו"א סי' פ' ס"ק י"ד).

(י) בית מאיר (קונ' צלעות הבית סי' י"ג ד"ה ובזה) – "שו"ת נ"ב ... תמה אני הא התו' עצמם בדבור זה כתבו דלמ"ד וסתות דרבנן א"כ אף סמוך לוסתות דרבנן ... ואף הה"מ פי' ל' הרמ' בה' א"ב דסמוך לוסתה נמי דרבנן הואיל שפ' וסתות דרבנן הרי שלא נמצא אחד מהראשונים ואחרונים שמחלק בסברת אד"מו ואך באשר הסברה לפ"ר מכרעת תמהני מדוע לא נמצא כזה ויגעתי ומצאתי ...".

עי' בית מאיר (על סעי' ט') – "ור"ל דהבדל יש בין שמא תראה דלא מרעינן החזקה בחשש דלעתיד דומה לשמא ימות או תזנה משא"כ בשעבר הוסת כיון דוסתות דרבנן ר"ל מדרבנן הוא החזקה דאורח בזמנו בא הא מדאורייתא אין זה חזקה וממילא היא בחזקת טהרה לא אמרו חכמים דבריהם לגרוע בה החזקה דאורייתא דאית לה ולחוש בשמא ראתה דהוי דומיא דשמא מת או זינתה".

(יא) שיבת ציון (סי' מ"א) – "ואף שאמ"ו הגאון זצ"ל בנודע ביהודה מ"ק חלק יו"ד סימן נ"ה כתב דאף אם וסתות דרבנן אפ"ה עונה סמוך לוסתה דאורייתא, מ"מ שיטת רוב הפוסקים וכן הכריע הב"י בסימן קפ"ד דהא בהא תליא, לדידן דקיי"ל וסתות דרבנן ע"כ גם עונה הסמוך לוסתה הוא מדרבנן ודרשא דוהזרתם את ב"י אסמכתא בעלמא היא".

(יב) סד"ט (סי' קפ"ז ס"ק י"ד ד"ה עוד בש"ך) – "דקיי"ל וסתות דרבנן".

(ג) גר"ז (ס"ק ה', ס"ק ל"ב) – "וקרא אסמכתא בעלמא היא ומדאורייתא אינה אסורה עד שתראה ואפילו שעת הוסת ממש שהיא שעה שרגילה לראות בה ביום או בלילה אין צריך לפרוש ממנה מדאורייתא (רשב"א בתורת הבית ומשמרת הבית דלא כבדק הבית) דוסתות דרבנן ולכן הקילו בהן הרבה כדלקמן".

(יד) חו"ד (חי' ס"ק כ"ח, בי' ס"ק ג', סוף ס"ק י').

(טו) רע"א (סי' קפ"ז על הש"ך ס"ק כ') – "כדקי"ל וסתות דרבנן".

(טז) מהר"ם שיק (יו"ד סי' קע"ז אות ז') – "דקי"ל וסתות דרבנן ... דלא נראה מ"ש הנוב"י סי' נ"ה אלא כמ"ש הק"ח סי' תס"ז".

(יז) קנאת סופרים (השמות לשירי טהרה סוף סי' ל"ג) – "כהסכמת כל הראשונים דסמוך לוסתה דרבנן ולא כדעת הנו"ב".

(יח) פרדס רמונים (פתחי נדה דין הוסתות, סוף עמ' ו' - עמ' י') – "דכל חכמי ישראל חלקים עליו וכו' וכבר הראנו לדעת דאין לדברי הנו"ב שום שרש ועיקר בסוגיא".

(יט) מחצית השקל (סי' קפ"ט ס"ק ע"א) – "הא קיימא לן וסתות דרבנן והם אמרו והם אמרו".

(כ) שירי טהרה (תשובה י"ד) – "דוסתות דרבנן וספקו להקל".

(כא) יהודה יעלה (ח"א יו"ד סי' ק"צ) – "דלא התחיל לחול עליו עדיין חובת פרישה כיון דוסתות דרבנן".

(כב) זבחי צדק (ס"ק ג').

(כג) מלבושי טהרה (סעי' ו') – "כך היא הסכמת רוב הפוסקים".

(כד) בית יצחק (שער הספיקות סוף סי' י"ט) – "קי"ל וסתות דרבנן".

(כה) תהלה לדוד (סי' נ"ו אות ט') – "והיינו רק מדרבנן. (ודלא כהנוב"ק סי' נ"ה וכמ"ש הבית מאיר בקונטרס צלעות הבית סי' י"ג. וכל דברי הנו"ב שם צ"ע כמ"ש בסוסי א'). לכן לא ידענא אם יש להחמיר בוסתות דרבנן כל כך".

(כו) סוגה בשושנים (ריש פתיחה לדיני וסתות) – "בנוב"ק ... והנה נחזי אנן ולאחר העיון נראה בשיטת רוב הפוסקים דחזקת אוב"ב החזקה גופא מדרבנן היא. ואפ"ל לשמא תראה ל"ח מדאורייתא".

(כז) שבה"ל (ח"ד סי' צ"ח אות ב') – "ומכ"מ אין להכחיש דרוב בנין ומנין של הפוסקים הראשונים כ' דסמוך לוסת רק דרבנן וכאשר הוכיח ג"כ הרשב"א במשמרת הבית, וג' סברות בדבר להרשב"א ודעמ' וכ"ה ג"כ דעת השו"ע הט"ז והש"ך כל היום דרבנן".

(כח) לבושי עז (תמצית סעי' ב' ס"ק ב') – "וקי"ל דאסורה מדרבנן".

ג. בעונת הוסת עצמה.

- יש להחמיר.
 - א) חכ"א (כלל ק"ח סעי' ג') – "ונראה לי דבעונת הוסת וכן אם לפעמים רואה בתחלתו ופעמים באמצעיתו ופעמים בסופו הוי כל היום עונת הוסת ואסורה כל היום מדאורייתא לכולי עלמא".
 - עי' בינת אדם (שער בית הנשים כלל א') – "נראה לי דבר חדש שלא ראיתי בשום חבור שידבר בזה מכל מקום תורה היא ולעניות דעתי צריך עיון כי נראה לי ... וצריך עיון".
 - ב) ערה"ש (סעי' ה') – "התינח כשעבר זמן הוסת ולא הרגישה אבל קודם זמן הוסת למה לא ניחוש מן התורה דבהגיע זמן הוסת תרגיש ותראה כדרכה מפני שמוחזקת היא בכך והוי רוב וחזקה ולפ"ז איסור דסמוך לוסתה הוי דאורייתא ונהי דאפשר דמן התורה א"צ לחוש עונה שלימה קודם הוסת אבל על שעת הוסת ודאי נראה דהוי מן התורה".
 - ג) סוגי בשושנים (שושנים לדוד ס"ק י"ז, ס"ק ל"ז ד"ה אולם).
- אין לחלק.
 - א) מקור מים חיים (ד"ה והנה הרא"ה) – "והנה הרא"ה בב"ה יש לו שיטה חדשה והוא דדעתו לומר דאחר הווסת עד סוף העונה אסורה מדאורייתא מכח הך קרא דהזרתם את בני ישראל וכו' אבל תחילת העונה עד שעת ווסת אף שאסורה לשמש הוא רק מדרבנן והיינו ווסתות דרבנן והרשב"א במשמרת הבית השיג עליו ומבואר דעתו דלמ"ד ווסתות דרבנן אפ"ל שעת הווסת ממש ג"כ הוא מדרבנן וראיתי בספר בינת אדם מהרב המ"ץ דק"ק ווילנא זצ"ל שחקר בזה ודעתו לומר דשעת הווסת לכ"ע דאורייתא ואישתמיטתיה דברי הרשב"א במשמרת הבית שהבאתי וכעת אין ספר בינת אדם תחת ידי".
 - ב) בנין עולם (יו"ד סי' ל"ח) – "לפי שראיתי שהרב הגדול בס' בינת אדם בפתיחה לבית הנשים יצא לדון בדבר החדש והוא דמאי דקי"ל וסתות דרבנן היינו דווקא אותו עונה יום או לילה שאמרו חכמים שצריך לפרוש אבל שעת הוסת ממש בשע' שהיא רגילה לראות בו הוא מדאורייתא והאריך שם בזה ולפי שלענ"ד נראה היפוך דבריו לזאת הוכרחתי להאריך ולבאר הענין דאינו כן וכל ראיותיו של הרב הנ"ל אינם ראיות ואדרבא יש כמה ראיות להיפוך ונבארם אחת לאחת והוא דבש"ס ... כנ"ל ברור בזה ודלא כדעת בינת אדם".
 - ג) לחם ושמלה (שמלה ס"ק ד' ד"ה עוד) – "חכמת אדם ... ולא זכר דברי הראב"ד בבע"ה ולא דברי הרשב"א במ"ה ולא דברי תשוב' הרשב"א שהבי' הב"י בסי' קפ"ז דס"ל דגם שעת הוסת לא הוי אלא דרבנן".
 - ד) פרדס רמונים (פתחי נדה דין הוסתות אות ד') – "בשער בית הנשים ... ונעלמו ממנו דברי הראב"ד והרשב"א".
- מר"ם – שאילת יעב"ץ (ח"ב סי' י' ד"ה ברם), שער יוסף (הוריות דף ח: ד"ה על עשה), ט"ז וש"ך השלם (כו"ל ס"ק ל"ח, שפ"ח ס"ק ו').

ד. משנה (הוריות דף ח:) – "חייבין על עשה ועל לא תעשה שבנדה, ומביאים אשם תלוי על עשה ועל לא תעשה שבנדה. איזו היא מצות עשה שבנדה. פרוש מן הנדה, ומצות לא תעשה. אל תבא על הנדה".

- רש"י (הוריות דף ח: ד"ה פרוש) – "פרוש מן הנדה. כלומר בסמוך לוסתה כדי שלא תהא רואה בשעת תשמיש דכתיב והזרתם את בני ישראל כדמפרש בגמרא במסכת שבועות בפרק ידיעות הטומאה".

- א) נצי"ב (העמק שאלה שאילתא פ"ט אות ד') – "רש"י ס"ל שהוא מה"ת כמבואר בהוריות".
 ב) מר"מ – ריטב"א (שבועות דף יח. ד"ה גירסת, "רש"י ז"ל ... במסכת הוריות (ח' ב') על אותה ששינו שם איזו היא מצות עשה שבנדה פרוש לא תעשה לא תבא על הנדה, פירש רבינו ז"ל שם עשה פרוש שלא תקרב אליה סמוך לוסתה דכתיב והזרתם את בני ישראל מטומאתם, אלמא עשה גמור הוא וכדברי הירושלמי שאמרנו לעיל. ובודאי שאין פירוש שפי' שם מחזור"), רי"א חבר (הוריות דף ח: ד"ה פרוש, "דברים אלו תמוהים"), עיני שמואל (הוריות דף ח: ד"ה כלומר, "דברי רש"י צ"ע ... דוהזרתם הוא מדרבנן"), מהרש"ם (הוריות דף ח: ד"ה כלומר).
 2. מאירי (הוריות דף ח: ד"ה המשנה) – "ואיזו היא מצות עשה שבנדה פרוש מן הנדה והוא שנאמר והזרתם את בני ישראל לאזהרת פרישה סמוך לוסתה שלא תהא רואה והוא משמש".
 3. משא"כ תוס' הרא"ש (הוריות דף ח: ד"ה אין) – "ועשה ידיה דריש התם (שבועות יח:) דכתיב ותהי נדתה עליו בשעת נדתה עליו".
 4. מר"מ – שער יוסף (הוריות דף ח: ד"ה על עשה).

ה. וסת שאינו קבוע.

1. לכו"ע דרבנן – נוב"ק (יו"ד סי' מ"ו ד"ה ואתחיל, תנינא סי' צ"א, עי' סי' צ"ב), חת"ס (יו"ד סוף סי' קע"ט), לחו"ש (שמלה סוף ס"ק ז'), מלא הרועים (ח"ג ערך וסתות אות י"ז), מהר"ש ענגיל (ח"ז סי' קמ"ה), טהרת ישראל (באר יצחק ס"ק כ'), שפע טהרה (ס"ק ג'), דברי יציב יו"ד סי' ע"א ס"ק ד', "אך בוסת שאינו קבוע נראה שרק מדרבנן לכו"ע, וכ"כ בטהרת ישראל סי' קפ"ד בבאר יצחק ס"ק כ', ובאמת שקדמו בזה במלא הרועים ח"ג בערך וסתות אות י"ז שכתב להדיא דבוסת שאינו קבוע ודאי דאינו דאורייתא כיון שלא הוחזקו עיי"ש"), שערים מצוינים בהלכה (סי' קנ"ד ס"ק א'), משנה הלכות (ח"י סי' קי"ז ד"ה ומיהו), חוט שני (ס"ק ה' אות א'), פתחי הלכה (ארטסקרול, פרק י"ג הע' ט').
- ו. מר"מ – מ"מ (איס"ב פרק ד' הל' י"ב), מהר"ם מלובלין (סי' ב'), שאילת יעב"ץ (ח"ב סי' י'), דעת כהן (סי' ע"א), חשק שלמה (נדה דף טו.), מצפה איתן (נדה דף טו.), חכמת בצלצל (נדה דף טז., עמ' קצ"ג), פת"ת (ס"ק ג', סוף ס"ק כ"ב), מהרש"ם (ח"ה סי' מ"ז ד"ה ומה), ערה"ש (סעי' ד' - סעי' י"ב), דר"ת (ס"ק ו'), מנחת יצחק (ח"י סי' ע"ה), טהרת הבית (סי' ב' הע' א', יביע אומר ח"ה יו"ד סי' י"ט אות ב'), דרכי טהרה (עמ' נ"ט ד"ה בפרישה), פתחי הלכה (ארטסקרול, פרק י"ג הע' ח', פרק כ"ב הע' ד'), לקט מראי מקומות (ערך נידה), ט"ז וש"ך השלם (כו"ל ס"ק ל"ח, שפ"ח ס"ק ה').
1. חזו"א (יו"ד סי' פ' ס"ק ח', ס"ק י"ד) – "ומיהו סמוך לוסתה י"ל דהוי מה"ת דמידי חששא לא נפקא ... ואפי' הרא"ה ז"ל דאוסר מה"ת בשעת וסתה ממש היינו שמה"ת יש לו לאדם להרחיק עצמו מן עבירה ואיך יכניס עצמו לספק איסור שהרי לכו"ע עלול שעת הוסת לראי' יותר משאר הזמנים אלא שאינה חזקה גמורה וכמש"נ לעיל, ואפשר דגם המתירים ביוצא לדרך אינו אלא בעונה הסמוכה וכדעת הרא"ה ז"ל".
2. אג"מ (יו"ד ח"ב סי' ס"ח, ח"ד סי' י"ד סעי' ב') – "וקצת תמוה להגו"ב שאוסר מדאורייתא מטעם דשמא תראה חיישינן כמו בשמא ימות, נהי שניחא מה שאינה אסורה קודם זמן הוסת כי אולי זה שאורח בזמנו בא הוא גם חזקה דלא יבא קודם, אבל אחר שעברה וסתה ולא ראתה היה לן לאוסרה לגמרי כמו בשעת וסתה כיון דשמא תראה חיישינן, ואף שכבר ליכא חזקה דאורח בזמנו בא לאוסרה הא מספק בלא חזקות נמי יש לאוסרה מכיון שלכא חזקת טהורה. ועיינתי בנוב"ק סימן נ"ה ולא ראיתי שם תירוץ לזה לפום ריהטא ...".

ז. תשמיש ביום הוסת.

1. עי' סי' קפ"ה סעי' ד', לשיטות ומר"מ.

ד. פרישות: חיבוק ונישוק.

- א. מחמיר: שחיבוק ונישוק אסור מן הדין ביום הוסת.
1. תרה"ד (ח"א סי' ר"נ) – "חביקות ונשיקות דנהנין מהן כמו מתשמיש ולא מיקרי פרישות ובכלל תשמיש הן, ומדלא שרי אלא לשאר פרישות משמע בהדיא דחיבוק ונישוק דאורייתא אינן אסירי".
2. ט"ז (ס"ק ג') – "ולי נראה שאסור מן הדין לדעת הרא"ש וראיה מסי' שפ"ג כתב הרא"ש לענין אבילות שיש להחמיר בחיבוק ונישוק שהוא מביא לידי חשק והוא הדין נמי הכא וכ"ש הוא דיש לו חשק טפי כשהולך לדרך".
3. הו"ד בחזו"ד (חי' ס"ק ה', בי' ס"ק ב').
4. בית לחם יהודה (ס"ק ג', ס"ק י"ב) – "כ' הט"ז שאסור בחיבוק ונישוק שהיא מביא ליד חישוב".
5. עי' חת"ס (על סעי' ב' ד"ה ולא).
6. קיצור שו"ע (סי' קנ"ה סעי' א') – "ולהרבה פוסקים לא לבד בתשמיש היא נאסרה אלא גם בשאר מיני קריבות היא אסורה וכן יש להחמיר".
7. בן איש חי (שנה ב' פרשת צו אות ב') – "מיהו מחבוק ונישוק צריך לפרוש, מאחר דאסור לו לבא עליה איך יעשה חבוק ונישוק ויגרה בעצמו תאות היצר, ושומר נפשו ירחק מזה".
8. פרדס רמונים (מקשה זהב ס"ק ג', שפתי חכם ס"ק ו').
9. מלבושי טהרה (סעי' ט"ו, ס"ק ה') – "יש להחמיר".
10. פרי דעה (טורי כסף ס"ק ג', שפתי לוי ס"ק ו') – "שלפי ענ"ד הקלושה דברי הט"ז נכונים".

11. סוגי בשושנים (סי' ב' סעי' ד', ס"ק ט') – "יש להחמיר".
12. שערי טוהר (שער ג' סעי' ד') – "וחיבוק ונישוק אסור".
13. עי' טהרת ישראל (סעי' י"ב) – "יש לאסור ... ותע"ב".
14. באר משה (ח"ד סי' ס"ב ד"ה עכ"ז) – "קבלנו מרבתינו בעלי הוראה להחמיר כהט"ז, ואסור לנו לנטות מהוראתם אפילו כחוט השערה".
15. עמק התשובה (ח"ו סי' שע"ח ד"ה והפרישה, עי' ד"ה והנה לפי) – "אפי' משאר קריבות כגון חיבוק ונישוק וכדומה, ג"כ צריכין לפרוש, אבל מגיעה אין צריכין לפרוש וכן הושטה מידו לידה מותר".
16. סוגה בשושנים (פרק ל"א סעי' ח') – "אסורים הבעל ואשתו בנגיעה של חיבה זה לזה, ביום הוסת וביום העונה בינונית".

ב. מיקל: שרק צריך להפריש מתשמיש המטה.

1. מחבר (סעי' ב', ב"י ס"ק ב' (ב)) – "ולא משאר קריבות אלא מתשמיש (המטה) בלבד".
2. רמ"א (סעי' ב', סעי' י') – "דכל מיני קורבה ואהבה שרי, מלבד תשמיש".
3. לבוש (סעי' ב') – "וכל הפרישות הללו אינם אלא מתשמיש המטה ולא משאר קריבות משום דבר".
4. רדב"ז (סי' קס"ג, ח"ח סי' קל"ו) – "והוי יודע דרוב הפוסקים אשר אנו רגילין לסמוך עליהם פסקו להקל וכן משמע לשון הרמב"ם ... וכן כתב רא"ב וכן נראה דעת ספר התרומה וכן בספר המצות כתב לשון רבינו המחבר וכן פשט היתר בכל מלכותם ע"כ וכן כתב הטור בלי חולק הילכך איני רואה לחדש חומרות על ישראל מה שלא החמירו הראשונים והלואי שישמרו מה שהוטל עליהם דתפסת מרובה לא תפסת ולא ישאר בידם לא זה ולא זה".
5. הו"ד בסד"ט (ס"ק ב').
6. שלחן גבוה (ס"ק ה') – "וכן המנהג שאין פורשים מכל זה עד שיפרוס נדה".
7. פת"ת (ס"ק ה').
8. זבחי צדק (ס"ק ח') – "וכך מנהגנו פה בגדאד יע"א שאין לפרוש מכל זה עד שתפרוס נדה".
9. אור יצחק (ח"א יו"ד סי' כ"ט, ממה צריכים לפרוש אות א') – "ועיקר כוונתם הוא למנוע מתשמיש במשך כל העונה".
10. דרכי טהרה (ריש עמ' ס"ב, דפו"ח פרק ו' סעי' י"ד) – "ולהלכה נוהגים להתיר חיבוק ונישוק, אך אם אדם מכיר את עצמו ויודע שדבר זה עלול להביאו לתשמיש המטה או לאסורים אחרים - ירחק מזה".

ג. טוב להחמיר.

1. הגריש"א זצ"ל (אשרי האיש יו"ד פרק כ"ד אות נ"ב) – "שיש להורות בלשון 'יש מקום להחמיר', כיון דודאי מן הדין מותר".
2. ששבה"ל (ס"ק ד', ש"ך ס"ק ו', סיכום אות י"ז) – "דלשון הב"ח דמחמיר תע"ב, מ"מ באמת יש להחמיר ... ואף שיש רוצים לאסור מה"ט מעיקר הדין, זה אינו נראה".
- עי' שבה"ל (ח"ד סי' צ"ז ד"ה וסתות) – "בזמן העונה אסורה גם בחבוק ונישוק וקרבת חיבה".
3. פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' שצ"ד).

ד. המחמיר תע"ב: דמדינא ליכא איסור בחיבוק ונישוק ביום הוסת אלא שהמחמיר בזה תבוא עליו ברכה.

1. ב"ח (ס"ק י') – "דהמחמיר באלה תבא עליו ברכה".
2. הו"ד בש"ך (ס"ק ו', ס"ק כ"ז).
3. תוה"ש (ס"ק ד').
4. חכ"א (כלל ק"ח סעי' א') – "ובחיבוק ונישוק יש אוסרין אפילו למאן דסבירא להו וסתות דרבנן שקרוב הדבר שיבא גם כן לידי בעילה ויש מתירין כיון דהבעילה גופא אינו אלא מדרבנן והמחמיר תבא עליו ברכה".
5. גר"ז (ס"ק ל"ה, קונ"א ס"ק ב') – "ועיין בהראב"ד דכתב להדיא (דף ד' ע"ד) דחבוק ונישוק שרי סמוך לוסתה, והסכימו עמו הרמב"ן ורשב"א ושאר פוסקים ראשונים ואחרונים. אם כן הדבר ברור דליכא איסורא מדינא, אלא דהמחמיר תבא עליו ברכה כמו שכתב הב"ח".
6. מקוה ישראל (סי' א' הע' ב') – "ודאי ראוי ונכון לכל בעל נפש להתיר כמ"ש הש"ך".
7. ערה"ש (סעי' כ"א) – "ויש מי שרוצה לאסור גם בחיבוק ונישוק ואינו עיקר והמחמיר תבא עליו ברכה".
8. אג"מ (אה"ע ח"ד סי' פ"ו) – "דאפילו חיבוק ונישוק מותר אלא שהמחמיר תע"ב, כהב"ח".
9. תורת הטהרה (סי' ב' סעי' ט', עי' טהרת הבית סי' ב' סעי' ב') – "אין צריך לפרוש מאשתו בעונת וסתה אלא מתשמיש המטה בלבד, אבל חבוק ונישוק ושאר קריבות מתרים מן הדין. ואפילו בשעת הוסת, דהינו באותה שעה שרגילה לראות בה, מתר מן הדין בחבוק ונישוק ושאר קריבות, כל זמן שעדין לא ראתה. והמחמיר לפרש מאשתו בעונת וסתה אף מחבוק ונישוק, תבוא עליו ברכה. ומכל מקום אף על פי שמן הדין מתר בחבוק ונישוק, אם יודע בעצמו שעל ידי חבוק ונישוק יש חשש שיבוא לידי הוצאת זרע לבטלה, יש לו להחמיר בחבוק ונישוק".
10. בדה"ש (ס"ק י"ד) – "שהמחמיר בחיבוק ונישוק ושאר קריבות של חיבה ... תע"ב".
11. חוט שני (ס"ק ז' אות א').
12. קנה בושם (קובץ אור ישראל חנ"ו עמ' ל"ד אות פ"ג) – "פוסקים דפרישה מחו"נ אינו מן הדין המחמיר תע"ב".
13. פרדס שמחה (ס"ק ז') – "תע"ב".
14. לבושי עז (תמצית ס"ק ו') – "דהמחמיר תע"ב ... והכי קי"ל".
15. מראה כהן (עמ' קס"ט אות ב') – "והמחמיר תבא עליו ברכה".

16. פרי טהרה (סעי' ג') – "והמחמיר לפרוש מחיבוק ונישוק תבא עליו ברכה".

ה. מר"מ – חופת חתנים (סי' י"ג סעי' ג'), פתחא זוטא (ס"ק ג'), ט"ז וש"ך השלם (כו"ל ס"ק י"ח, שפ"ח ס"ק ט').
1. הגר"נ אדלער זצ"ל (חת"ס על סעי' ב' ד"ה ולא) – "שדעתו נוטה להחמיר ... וכתב דמלשון רמב"ם משמע להדיא דשאר קריבות מותר".

ו. סברות להקל.

1. תשמיש הוי איסור כרת, משא"כ חיבוק ונישוק – תרה"ד (סי' ר"נ, "יכולין לומר דרבנן לא אחמור אלא בתשמיש דאיסור כרת אבל באיסור דלאו לא"), רדב"ז (סי' קס"ג, "תשובה דבר זה כתב מה"ר ישראל ז"ל ... הרי לך בהדיא בשם הרמב"ן ז"ל עצמו שלא אסרו אלא תשמיש בלבד וטעמא רבא איכא חדא דעיקרו איסור לאו ולא גזרו בו כי היכי דגזרו באיסור כרת. דקי"ל דוסתות מדרבנן ואפילו תשמיש עצמו לא הוי אלא מדרבנן"), ראש אפרים (ח"ד קונ' הראיות סי' ל"ח אות ט'), הו"ד ברע"א (על הש"ך ס"ק ו'), בדה"ש (ס"ק י"ד), פתחי הלכה (ארטסקרול, פרק כ"ב הע' י').
2. שאר קריבות הוי דרבנן – מהר"י שטייף (ריש עמ' תט"ו).
3. שדרכו של דם לבא מחמת חימום התשמיש – עי' רא"ה (בדה"ב בית ז' שער ב', "ואיסור זה מן התורה מדכתיב והזרתם את בני ישראל מטומאתם לפי שדרכו של דם לבא בהרגל התשמיש"), חת"ס (יו"ד סי' ק"ע, "בשלמא חמום התשמיש גורם להקדים הזלת הדם קודם זמנו ואיכא למיחש טפי משא"כ בשארי קריבו' מה"ל לחוש"), גר"ז (ס"ק ו'), "וכתב הב"ח הטעם שלא אסרו אלא תשמיש המטה בלבד מדינא אף על גב דחבוק ונישוק אסור מדאורייתא בנדה משום לא תקרב מכל מקום לא חששו אלא בתשמיש דחיישינן שמא על ידי תשמיש תראה בעונה זו שהיא רגילה לראות בה (שדרכו של דם לבא בהרגל התשמיש כמ"ש הרא"ה) ולא חיישינן בשאר קריבות שמא יבא עליה כיון דביאה גופא אינה אסורה אלא מדרבנן משום חששא דשמא תראה והוי גזירה לגזירה"), לבנון נטע (ס"ק ג'), בדה"ש (ס"ק י"ד), ששבה"ל (ש"ך ס"ק ו'), פתחי הלכה (ארטסקרול, פרק כ"ב הע' י').
4. יכול לפרוש מיד – עי' הגר"נ אדלער זצ"ל, הו"ד בחת"ס (על סעי' ב', יו"ד סי' ק"ע, "אף על גב דהפרישה היא חיוב מה"ת מ"מ הותר הקריבה ... משום שמא תראה באמצע התשמיש ואסור לפרוש באבר חי ויצטרך להשהות עליה משו"ה אסור לכנוס בתחלה על מנת כן אבל בשארי קריבות אם ירגיש היא תודיע לו ויפרוש מיד אלו דברי מורי זצ"ל"), פתחי הלכה (ארטסקרול, פרק כ"ב הע' י').

ז. סברות להחמיר.

1. חשש ביאה, שהוא מביא לידי חשק – ט"ז (ס"ק ג', לשונו לעיל), בית לחם יהודה (ס"ק ג', לשונו לעיל), גר"ז (ס"ק ו', "להחמיר באלה משום שמביאים לידי חשק ושמא יבא עליה"), בן איש חי (שנה ב' פרשת צו אות ב', לשונו לעיל).
2. דנהנין מהן, וכמו איסור תשמיש – תרה"ד (ח"א סי' ר"נ, לשונו לעיל).
3. לכאורה הנ"מ: הגדר של חיבוק ונישוק (עי' לקמן), ואולי לישן עמה במטה אחת (עי' לקמן, ובלשון הגר"ז שם).

ח. גדר של חיבוק ונישוק.

1. הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' מ"ד) – "שכל הנידן הוא דווקא בחיבוק ונישוק שהוא בהתלהבות שמביא לידי חשק ומרגלה לידי תשמיש. [כן הפשטות, וכן מוכח מה"ט דנ"ל. וגם התורה"ד שמחמיר בחיבוק ונישוק מקיל בשאר הרחקות.] אבל סתם לנשק אותה כשהוא יוצא מביתו, בוודאי מותר לכ"ע, ואין זה בגדר המחמיר תע"ב".

ט. בשעת וסת האו"ז.

1. עי' לקמן.

י. בשעת ימי המבוכה.

1. עי' לקמן.

ה. פרישות: שאר קריבות.

א. לישן עמה במטה אחת.

1. מחמיר – בן איש חי (שנה ב' פרשת צו אות ב'), "הפרשה זו היא דווקא מתשמיש המטה אבל שאר קריבות אין צריך לפרוש, מיהו מחבוק ונישוק צריך לפרוש, מאחר דאסור לו לבא עליה איך יעשה חבוק ונישוק ויגרה בעצמו תאות היצר, ושומר נפשו ירחק מזה. וכן אם דרכו לישן עמה בימי טהרתה בכר וסדין אחד, הנה כל היכא דוסתה בלילה לא ישן עמה בכר אחד, כי שמא תראה בתוך שינה ולא תרגיש אלא עד אור הבוקר, ונמצא הוא ישן עמה בקירוב בהיותה פורסת נדה, לכן צריך להזהר בזה"), סוגי בשושנים (סי' ב' סעי' ד'), שערי טוהר (שער ג' סעי' ד', "וחיבוק ונישוק אסור וכש"כ שאסור לישן עמה במטה אחת"), ששבה"ל (ס"ק ד' ד"ה והנה, סיכום אות י"ז, "ושינה עמה במטה אסור כמעיקר הדין ואף בלא תשמיש"), טהרת הבית (סי' ב' סעי' ב', הע' ב' ד"ה ולענין, "פן תראה באמצע השינה ולא תרגיש עד אור הבוקר"), עי' דרכי טהרה (ריש עמ' ס"ב, דפו"ח פרק ו' סעי' י"ד, "ראוי להזהר"), הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' מ"ו, "שיש להחמיר לזה").

(א) רק בקרוב בשר, אבל היא בבגדו והיא בבגדו יש להקל והמחמיר תע"ב – תורת הטהרה (סי' ב' סעי' ט'), "אבל הוא בבגדו והיא בבגדה, תבוא עליו ברכה".

2. כמו חו"נ – שלחן גבוה (ס"ק ה', "וז"ש באותיו' קטנות המטה והוא מדברי הרב המפה ... לזה פל' דתשמיש דקאמר היינו תשמיש המטה אבל חיבוק ונישוק וישן במטה אחת בקירוב בשר שרי, וכן המנהג שאין פורשים מכל זה עד שיפרוס נדה"), זבחי צדק (ס"ק ח', "וכך מנהגנו פה בגדאד יע"א שאין לפרוש מכל זה עד שתפרוס נדה"), בדה"ש (ס"ק י"ד, "שהמחמיר בחיבוק ונישוק ושאר קריבות של חיבה וכן שלא לישן עמה במטה אחת אפילו הוא בבגדו והיא בבגדה תע"ב"), חוט שני (ס"ק ז' אות א'), פרדס שמחה (ס"ק ז', "תע"ב"), פתחי הלכה (ארטסקרול, סוף עמ' שצ"ד), לבושי עז (תמצית ס"ק ח', "תע"ב").
3. יותר חמור מחו"נ – גר"נ (ס"ק ו', קונ"א ס"ק א', "דעת הט"ז להחמיר באלה משום שמביאים לידי חשק ושמא יבא עליה (ולפי זה כל שכן שאין לישן עמה במטה אחת כדלקמן סי' שפ"ג)), טהרת ישראל (סעי' י"ב, "יש לאסור ... וכ"ש שאין לישן עמה במטה אחת ... ותע"ב"), פרי טהרה (סעי' ג', "וכל שכן שיש להחמיר שלא לישן עמה במטה אחת"), מנחת חן (ח"ב יו"ד סי' י"ח).
4. **האם צריך להפריד המיטות** [למחמירים לעיל].
(א) מיקל – הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' מ"ו, "אבל אם ישנים בב' מיטות, אין צריך להפריד המיטות, שלכאורה זה אינו אלא הרחקה בעלמא, ואינו אפילו במדרגה של חיבוק ונישוק").
(ב) יביע אומר (מעין אומר ח"ז פרק א' סי' קל"ד) – "שאלה: האם בזמן העונה בינונית צריכים הבעל והאשה להפריד את המיטות שלהם בזמן השינה [יש ויכוח בהבנת דברי רבינו בטהרת הבית]. תשובה: כדאי להחמיר [או טוב להחמיר, לא זוכר בדיוק הסגנון]".
5. מר"מ – מעדני אשר (סי' ו', "וצ"ע").

ב. שחוק וקלות ראש.

1. מחמיר – ציוני טהרה (עמ' רכ"ו ד"ה ובס', עמ' רכ"ח ד"ה אבל, עמ' ר"ל ד"ה וכן, עמ' רל"א ד"ה פעולה ג', עמ' רל"ב אות ב', "פשיטא שצריך להתנהג כן").
2. כמו חו"נ – מלבושי טהרה (סעי' ט"ו, ס"ק ו', "יש להחמיר וכן מלדבר עמה דבר הרגל"), הו"ד בדר"ת (סוף ס"ק י', "מלבושי טהרה ס"ק ו' ובבאר מים חיים סעי' ט"ו שהוכיח שיש להחמיר גם מלדבר עמה בדבר הרגל"), מקוה ישראל (סי' א' הע' ב', "כמ"ש הש"ך ואף מלדבר עמה דבר הרגל"), טהרת ישראל (סעי' י"ב, "יש לאסור ... ואף לא ידבר עמה דבר הרגל כשחוק וקלות ראש בזמנים הנ"ל ותע"ב"), פרדס שמחה (ס"ק ז', "תע"ב"), סוגה בשושנים (פרק ל"א סעי' ט', "יש להחמיר בימים אלו שלא ידבר עמה דברי הרגל ושחוק וקלות ראש ודיבורים בטלים המרגלין"), פתחי הלכה (ארטסקרול, ריש עמ' שצ"ה, "Similarly, "one should avoid light-headed or intimate talk which may lead to intimate behavior").
3. מר"מ – רשב"א (תוה"ב בית ז' שער ב' ד; הקצר ח, "למי שאינו יוצא לדרך שאסור בעונה זו אפילו בדברים של הרגל כנדה בעלמא"), הו"ד בלח"ש (שמלה ס"ק ד'), מהר"י שטייף (ריש עמ' תט"ו, "וצ"ע בזה"), מגיה (בשו"ע מכון ירושלים אדום, סי' קצ"ה אות ב').

ג. שאר קריבות [של חיבה].

1. מיקל – מחבר (סעי' ב', "בשעת וסתה, צריך לפרוש ממנה עונה אחת, ולא משאר קריבות אלא מתשמיש (המטה) בלבד"), רדב"ז (ח"ח סי' קל"ו, "לא אסרו אלא הביאה אבל שאר קריבות מותר לקרב אליה סמוך לוסתה"), לבוש (סעי' ב', "וכל הפרישות הללו אינם אלא מתשמיש המטה ולא משאר קריבות משום דבר"), תכ"א (כלל ק"ח סעי' א', "ולכולי עלמא אין צריך לפרוש אלא מתשמיש לבד אבל משאר קריבות שאסור בימי נדתה מותר"), בן איש חי (שנה ב' פרשת צו אות ב', "שאר קריבות אין צריך לפרוש").
2. מחמיר – קיצור שו"ע (סי' קנ"ה סעי' ב', לחו"ש לחם ס"ק ז', שמלה ס"ק ד', "ולהרבה פוסקים לא לבד בתשמיש היא נאסרה אלא גם בשאר מיני קריבות היא אסורה וכן יש להחמיר"), עמק התשובה (ח"ו סי' שע"ח ד"ה והפרישה, ד"ה והנה לפי, "אפי' משאר קריבות כגון חיבוק ונישוק וכדומה, ג"כ צריכין לפרוש, אבל מנגיעה אין צריכין לפרוש וכן הושטה מידו לידה מותר").
3. המחמיר תע"ב – ב"ח (ס"ק י', "דהמחמיר באלה תבא עליו ברכה"), הו"ד בש"ך (ס"ק ו'), תוה"ש (ס"ק ד'), בדה"ש (ס"ק י"ד, "שהמחמיר בחיבוק ונישוק ושאר קריבות של חיבה וכן שלא לישן עמה במטה אחת אפילו הוא בבגדו והיא בבגדה תע"ב").
4. צ"ב מה הציור של שאר קריבות.

ד. נגיעה.

1. מיקל – תרה"ד (ח"א סי' ר"ג, "שאר פרישות לא החמירו עליו שאין כאן אלא חשש בדבריהם ע"כ. נראה דר"ל שאר פרישות כגון שלא יגע בה"), באר משה (ח"ד סי' ס"ב, "אין שום יסוד לאסור ... נגיעה ודי להחמיר חיבוק ונישוק"), עמק התשובה (ח"ו סי' שע"ח ד"ה והפרישה, ד"ה והנה לפי, לשונו לעיל).
2. נגיעה שלא בדרך חיבה, מיקל – ששבה"ל (ש"ך ס"ק ו', סיכום אות י"ז, "ושאר קירוב של חיבה כנגיעה שרי ... אמנם אם עושה כן משום חיבה אפשר דיש להחמיר כחו"נ גם שאר קריבות". עי' שבה"ל ח"ד סי' צ"ז ד"ה וסתות, "נגיעה בעלמא ... לא גזרו"), בדה"ש (ס"ק י"ד, "ונגיעה בעלמא שלא בדרך חיבה אין להחמיר בהם").

ה. הרחקות.

1. לכו"ע מותר.
- (א) תרה"ד (סי' ר"ג) – "שאר פרישות לא החמירו עליו שאין כאן אלא חשש בדבריהם ע"כ. נראה דר"ל שאר פרישות כגון שלא יגע בה או שלא יאכל עמה ומזיגת הכוס וכה"ג דהן הרחקות ופרישות".
- (ב) ב"ח (ס"ק י').

- (ג) סוגי בשושנים (סי' ב' סעי' ד') – "אבל שאר מיני קורבה כגון הצעת המטה וכיוצא בהן המבוארים בסי' קצ"ה שנה גמורה אסורה בהם מותרת בהן בעונת וסתה".
- (ד) מלבושי טהרה (סעי' ט"ו) – "אבל משאר קריבות כגון מזיגת הכוס וכו' וכי האי גוונא מותר".
- (ה) דר"ת (סוף ס"ק י').
- (ו) מקוה ישראל (סי' א' הע' ב') – "רק משאר קריבות כגון להושיט מידו לידה וכדומה אין להחמיר".
- (ז) טהרת ישראל (סעי' י"ב).
- (ח) באר משה (ח"ד סי' ס"ב).
- (ט) שבה"ל (ח"ד סי' צ"ז ד"ה וסתות) – "נגיעה בעלמא או מזיגת הכוס וכדומה הגם שאסורה בימי הטומאה והנקיים בסמוך לוסת אם עדיין לא בא לא גזור".
- (י) עמק התשובה (ח"ו סי' שע"ח ד"ה וכן, ד"ה והנה לפי) – לשונו לעיל.
- (יא) בדה"ש (ס"ק י"ד) – "שאר ההרחקות השנויים בסימן קצ"ה כמזיגת הכוס וחברותיה ואכילה על שלחן אחד ונגיעה בעלמא שלא בדרך חיבה אין להחמיר בהם".
- (יב) חוט שני (ס"ק ז' אות ב').
- (יג) סוגה בשושנים (פרק ל"א סעי' י') – "בשאר הרחקות כגון מזיגה רחיצה והצעת המטה, וכן אכילה עמה בקערה אחת, ואיסור שיריים וכו', והושטה דהיינו נגיעה על ידי דבר אחר, מותרים".
- (יד) אור יצחק (ח"א יו"ד סי' כ"ט, ממה צריכים לפרוש אות א') – "כל שאר ההרחקות אינן נוהגות בזמן זה".
- (טו) פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' צ"ה).
- (טז) לבושי עז (תמצית ס"ק ז').
- (יז) מראה כהן (עמ' קס"ט אות ג') – "אף המחמיר לא הצריך אלא לפרוש מחיבוק ונישוק, אך מזיגת הכוס והצעת המטה בפניו מותרות, וכל שכן שאר הרחקות וכגון הושטת חפץ מיד ליד וישיבה על ספסל אחד וכדומה".
- (יח) פרי טהרה (סעי' ג') – "אך הושטה ומזיגה וכדומה, אף שאסורות בימי נדתה, מכל מקום מותרים ביום הוסת".
- ו] אור זרוע (סי' שנ"ח) – "ומורי אב"י העזר"י אמר לי שרגילים לפרוש סמוך לוסתה כ"ד שעות שאם רגילה לראות ביום פורש ממנה כל הלילה שלפניו ואם רגילה לראות בלילה פורש ממנה כל הלילה והיום שלפניה".**
- א. אינו חושש.**
1. ריטב"א (נדה דף נד. ד"ה וארבעה) – "דלעולם אין הפרשת עונה אלא באותה עונה שהיא רגילה לראות בו ביום או בלילה, וזו שאין ראייתה אלא ביום אינה צריכה לפרוש בלילה כלל עד עמוד השחר".
 2. האגור (סי' אלף שנ"ח) – "ובספר אור זרוע פסק שיפרוש קודם לוסתה כ"ד שעות דהיינו יום ולילה או לילה ויום. וחומרא גדולה היא".
 3. מחבר (סעי' ב', ב"י ס"ק ב' ד"ה ומ"ש) – "ואין טעם ושורש לדברים אלו שהרי בגמרא מפורש כדברי הפוסקים ז"ל".
 4. רמ"א (סעי' ב', שלא חולק).
 5. ט"ז (ס"ק ב') – "ותמוה הוא להחמיר על מה שמפורש בתלמוד לקולא בפרט בווסתות דרבנן".
 6. תוה"ש (ס"ק ו') – "והשיג על הא"ז".
 7. שאילת יעב"ץ (ח"ב סוף סי' י') – "ואין לחוש לחומרת הא"ז שהסכים עליה הש"ך. ובמ"כ נתבלבל שם בענין שעות זמניות".
 8. סד"ט (ס"ק ג' ד"ה בש"ך) – "בש"ך ... אין דבריו ברורים כלל ושכח המשנה דריש מכילתין".
 9. בית לחם יהודה (ס"ק ב') – "שיפה כיון הט"ז הן בדין ראשון והן בדין זה של הא"ז שחולק עליו ודלא כש"ך".
 10. חו"ד (בי' סוף ס"ק ג', עי' ח' ס"ק ו') – "נראה שאין להחמיר בווסתות דרבנן".
 11. רע"א (על ש"ך ס"ק ז') – "לפענ"ד ערבך ערבא צריך דבפשוטו י"ל דגם בזה א"צ לפרוש בלילה שקודם דחכמים לא אסרו רק אותו היום שהיה בו הראיה. הן שהיה הראיה זמן מעט הן שהיה הראיה כל היום".
 12. גר"ז (לא הביאם כלל).
 13. חכ"א (כלל ק"ח סעי' ג') – "אבל מנחת יעקב (ס"ק ו') וכתרי ופלת (ס"ק ד') כדעת כל הפוסקים דלעולם אין חילוק ואין צריך פרישה לכל היותר אלא עונת הוסת".
 14. מקום חיים (ס"ק ז', תפארת צבי ס"ק ב') – "ברור דהדין עם הב"י דמסקנא הגמרא דלא כא"ז ודלא כש"ך".
 - א) אמנם עי' תפארת צבי (סי' קפ"ז ס"ק ט"ו ד"ה וראיתי) – "דכבר נהגו כל המורים לפסוק כאו"ז ב"ח וש"ך".
 15. מהרש"ם (ח"ג סי' רנ"ח) – "מ"ש ר"מ מדברי הא"ז וש"ך רס"י קפ"ד כבר הסכימו כל האחרונים דאין לחוש לזה. והמעין בא"ז הל' נדה סי' שנ"ח ימצא שפי' דברי הש"ס להקל רק שסיים שמורו הראבי"א ל' שרגילים לפרוש כ"ד שעות ע"ש. ומוכח דהוא רק חומרא מצד מנהג בעלמא ולא מדינא".
 16. ערה"ש (סעי' כ') – "והסכימו כל גדולי אחרונים המנ"י והס"ט והח"ד להב"י והט"ז וכן עיקר לדינא".
 17. תשורת שי (ח"א סי' ער"ה ד"ה ומ"ש) – "דלא קי"ל כהא"ז דצריכה לפרוש כ"ד שעות לפני הוסת וכמ"ש תוה"ש".
 18. סוגי בשושנים (שושנים לדוד ס"ק ט"ז) – "אין לנהוג בזה שום חומרא כלל. וכן כתבו הכו"פ והמנח"י דאין לזוז מפסק הש"ע".
 19. חזו"א (במכתב שנדפס בראש ספר טהרת בת ישראל אות ו') – "אחרי שה'תורת השלמים' והכו"פ והתפארת למשה והגרע"א והחזו"ד וה'בית לחם יהודה' מקילין, אין להחמיר. וכן נראה מסקנת ה'חכמת אדם' כלל צ"ד דין ג', אלא שהחמיר לענין י"ב שעות. ושאר אחרונים מקילין בזה".

- ע"י חזו"א (חוט שני ס"ק ו' אות א') – "ובמכתב שכתב החזו"א זצ"ל למחבר ספר טהרת בת ישראל, כ' לו החזו"א שלא לכתוב בספר את חומרת האור זרוע. ודעת החזו"א היתה דמכיון שגדולי הפוסקים נקטו להקל בזה, א"כ אין להחמיר בזה להמון העם, אמנם דעת החזו"א היתה דמכיון שהש"ך פסק את חומרת האור זרוע, א"כ **'בני תורה' ודאי יש להם לנהוג כן**".
20. ע"י **טהרת ישראל** (סעי' ט"ז, סעי' י"ז, סעי' כ"ד) – "א"צ לפרוש רק אותו היום כולו והמחמיר לעצמו לפרוש א"ע גם כל לילה שלפניו ... תע"ב".
21. **מהר"י שטייף** (סי' קכ"ה ד"ה מעלת).
22. ע"י **בדה"ש** (ס"ק י"ז) – "המיקל יש לו על מי לסמוך בפרט כשיש איזה צורך בזה".
23. ע"י **פרדס שמחה** (ס"ק ט' אות ב') – "תע"ב".
24. **אור יצחק** (ח"א יו"ד סי' ל"א, סימן קפ"ד) – "דעתי להקל ולא לחשוש לוסת האור זרוע, וכן ידוע שפסק החזו"א".
- ב. **מחמיר**, ראוי להחמיר.
1. **תוס' רי"ד** (יבמות דף סב: ד"ה אריב"ל) – "אר"י לא נצרכה אלא סמוך לוסתה וכמה א"ר עונה, פ"א אם רגילה לראות ביום חייב לפרוש ממנה בלילה ואם רגילה לראות בלילה חייב לפרוש ממנה ביום".
 2. **ר' אברהם מן ההר** (יבמות דף סב: ד"ה וכולן) – "עונה. אם רגילה לראות בלילה, יפרוש ממנה יום שלפניו. ואם רגילה לראות ביום יפרוש ממנה הלילה".
 3. **מהרי"ל** (הל' נדה אות ד') – "אמר מהר"י סג"ל הא דאמרו רז"ל חייב אדם לפרוש מאשתו עונה סמוך לווסתה, אותה עונה ר"ל יום שלם דהיינו כ"ד שעות".
 4. **תרה"ד** (ע"י בלקט יושר לקמן).
 5. **מהר"י אוברניק** זצ"ל (ע"י בלקט יושר לקמן).
 6. **לקט יושר** (יורה דעה עמ' י"ח ענין א') – "מלקוטי מהר"י אוברניק זצ"ל, הא"ז כתב דמצוה לפרוש מאשתו סמוך לווסתה כ"ד שעות. ודרש מורי שיחי (הוא מו' הגאון מהר"ר איסרלן זצ"ל) כדי הא"ז לסמוך עליו להחמיר אע"פ שבג' איתא רק עונה אחת".
 7. **ב"ח** (ס"ק ג') – "דכך ראוי לנהוג בחומרא זו דאור זרוע ... וכן שמעתי בימי חרפי שהירא ה' נהג מעולם בחומרא זו".
 8. **ש"ך** (ס"ק ז', ס"ק י"ד, ס"ק ט"ו, נקוה"כ על הט"ז ס"ק ב') – "ולפעד"נ להוציא מן הש"ס כמ"ש ודו"ק גם הב"ח כתב שמשמע שהירא דבר ה' נהג כה"א וגם בהגהת ש"ד סימן ז' הביא דברי הא"ז במסקנא וכ"כ בא"ו של מהרי"ל בשם מהרי"ל".
 9. **חת"ס** (יו"ד סי' ק"ע ד"ה יהי, סי' קע"ט) – "יש להקל בלא פלוג דידי' ולהתיר בעונה הסמוכה לעונת ראי' כדי שלא תתגרש ויקיים הבעל פ"ו".
 10. **קיצור שו"ע** (סי' קנ"ה סעי' ב', לחו"ש לחם ס"ק ו') – "יש אומרים דעונה זו שהוא צריך לפרוש את עצמו זה עונה שלפני העונה שהוסת בה, דהיינו אם וסתה בלילה אסורה גם כל היום שלפניה, ואם וסתה ביום אסורה גם כל הלילה שלפניה וכן יש לנהוג".
 11. **מלבושי טהרה** (סעי' ח') – "יש להחמיר".
 12. **סוגה בשושנים** (פתיחה לדיני וסתות אות י"ג ד"ה והנה) – "בודאי ראוי להחמיר כדברי האו"ז".
 13. **דובב מישרים** (סי' ח' ד"ה והנה כת"ה פתח) – "שאנו נוהגים כדעת הש"ך בס"י קפ"ד [סק"ז] בנשי דידן לפרוש ביום ראייתה ולילה הקודמת כחומרת האור זרוע [ח"א סי' שנ"ח]".
 14. **באר מרדכי** (ד"ה ובכן) – "צריך לחוש לשיטת האו"ז והדעת הב"ח שפרישה סמוך לוסת היינו כ"ד שעות בסתם".
 15. **ויען יוסף** (יו"ד סי' קנ"ט סוף אות א') – "כבר נתפשט ההוראה לחוש לשיטת אור זרוע".
 16. **שערי טהרה** (שער ג' סעי' א') – "ואם אין לה שעה קבוע לוסתה צריך לפרוש גם בעונה שלפני הוסת, ש"ך ס"ק ז'".
 17. **פאת שדך** (ח"ג סי' ס"ז) – "מנהגו שעושים כדעת אור זרוע לפרוש עונה לפני עונת הוסת".
 18. **אג"מ** (יו"ד ח"ג סי' מ"ח) – "וראוי להחמיר ג"כ חומרת האו"ז המובא בש"ך יו"ד סימן קפ"ד סק"ז לפרוש עונה אחת סמוכה לעונת הוסת אם לא במקום הצורך".
 19. **א' הגר"ד פיינשטיין שליט"א** (ודברת במ סי' רכ"ח סוף אות א') – "באגר"מ (יו"ד ח"ג סי' מח) אינו מכתב אביו זצ"ל ואי אפשר להחליט את הדין מהלשון שם".
 20. **באר משה** (ח"ג סי' קל"ז, ח"ד סי' ס"ב אות ג') – "אנו קבלנו מרבותינו זצ"ל להחמיר נוסף עונה אחת לוסתה".
 21. **שפע טהרה** (ס"ק ו', ס"ק ז', ס"ק י"ג, דברי יציב יו"ד סי' ע"ב).
 22. **הגריש"א** זצ"ל (משנת השלח תשובה י"ג) – "יש להחמיר".
 23. ע"י **הגריש"א** זצ"ל (אשרי האיש יו"ד פרק כ' אות י') – "**ובן תורה** יחמיר לחוש לשיטת האור זרוע".
 24. **ששבה"ל** (עמ' כ"ב ד"ה והנה, סיכום אות ב', שבה"ל ח"ד סי' צ"ז ד"ה ופשוט, ד"ה וסתות, ח"ח סי' קצ"ה אות ה' ד"ה כבר) – "כבר יצאה הלכה לכלל ישראל שפורשים לילה ויום לפני הוסת".
 25. **קנה בושם** (ח"ג סי' נ"ז).
 26. **עמק התשובה** (ח"ו סי' שע"ח ד"ה וראוי לדעת, סי' שפ"ה, סי' שפ"ו) – "שנקטו בפוסקים שאשה הרואה ביום צריך פרישה גם בלילה שלפניו".
 27. **לבושי עז** (תמצית ס"ק י"ב) – "וחיישינן לזה".
 28. **אבני ישפה** (ח"א סי' קס"ד) – "יש להחמיר".
 29. **חיי הלוי** (ח"א סי' פ"א אות ג') – "שהעולם נהגו להחמיר בכל ווסתות לחוש גם בעונה שלפניו".
 30. **ישראל והזמנים** (סי' ס' ד"ה וממילא) – "שמנהגינו להחמיר כשיטת האו"ז דבכל מיני ווסתות יש חיוב פרישה גם בעונה שלפניו בעונה הסמוך לווסתה".

29. הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' מ"ט) – "שכן נהגו בני ישיבות להחמיר כהאו"ז בגדר חומרא, אף לוסתות שאינן קבועין כגון וסת החודש וסת הפלגה. [אבל לעונה בינונית יש להחמיר להכו"פ ולא להאו"ז]".
30. מראה כהן (עמ' ק"ע אות ד') – "כבר פשט המנהג להחמיר בזה".
31. פרי טהרה (סעי' ו', סעי' ז') – "החמירו הפוסקים".
32. חוקת הטהרה (סעי' ז') – "אנו נוהגין להחמיר כדעת האור זרוע".

ג. בני ספרד.

1. מיקל.
 - (א) אור לציון (נשמת ישראל עמ' ט', עמ' מ"ז, עי' מגן אבות יו"ד הע' רס"ט) – "דחומרא זו של האור זרוע לא נהגו בה הספרדים. ומ"מ היה אומר דבעונה בינונית ראוי לבעל נפש לחוש לעונת האור זרוע, ולפרוש גם בעונה שקודם עונה בינונית".
 - (ב) טהרת הבית (סי' ב' הע' א' ד"ה והנה במדרש, הליכות עולם ח"ה עמ' מ', תורת הטהרה סי' ב' אות ג') – "אין זה נכון להורות חומרות יתירות נגד כל הפוסקים ראשונים ואחרונים".
2. מחמיר, ראוי להחמיר.
 - (א) בן איש חי (שנה ב' פר' צו אות א') – "והעונה היא יום או לילה, שאם וסתה בלילה אף על פי שרגילה לראות סוף הלילה, צריך לפרוש ממנה מתחלת הלילה. ויש אומרים דעונה זו היא לפני העונה שהוסת בה, דהינו אם וסתה ביום צריך לפרוש ממנה כל הלילה שלפניו, ומרן ז"ל סבירא ליה כדעה הראשונה, אך צריך לחוש לדעה זו השנית, בפרט בימים אלה שהגופים הם חלולים".
 - (ב) עי' דרכי טהרה (עמ' נ"ט, דפו"ח פרק ו' סעי' ב') – "וראוי להחמיר ולפרוש עונה אחת קודם העונה האסורה בגלל שבימינו נחלשו הגופות וסדירות הוסת נתונה לשינויים ע"י גורמים חיצוניים, ויש חשש סביר שהאשה תקדים לראות עונה אחת".
- ד. מר"מ – חופת חתנים (סי' י"ג סעי' ב'), פת"ת (ס"ק ד' [מביא החת"ס], ס"ק ז' [מביא החו"ד, ומציין למנ"י וסד"ט]), מי נדה (קונ"א ריש הסי', על הש"ך ס"ק ז'), משנה הלכות (ח"י סי' קי"ז), פותח שער (סי' ל' סעי' ב'), ט"ז וש"ך השלם (כו"ל ס"ק ד', שפ"ח ס"ק י"ט).
- ה. וסת שאינו קבוע.
 1. מיקל.
 - (א) פרי השדה (ח"א סי' ע') – "נ"ל דע"כ לא שייך תירוצו של הש"כ רק באשה שיש לה וסת קבועה לאותו היום רק שלא נקבע באיזו שעה שפיר שייך לומר דהוי כאילו היה וסתה כל היום וצריך' נמי פריש' בלילה שלפניו, משא"כ בנ"ד שלא נקבע לה עדיין הוסת אע"ג דלענין לחוש ופעם אחת חושש' אפילו לוסת שאינ' קבוע מ"מ כאן ל"ש לומר דכל היום הוי כאילו היה וסתה דהא אותו היום לא נקבע עדיין רק מחמת אותה ראייה ראשונה לחוד ... וכן משמע מלשון הא"ז בעצמו שכתב אם 'רגילה' לראות ביום פורש ממנה כל היום והלילה שלפניו דמשמע דווקא ברגילה שהיום ההוא כבר נקבע רק שאין לו שעה קבוע' כמ"ש הש"כ שם ס"ק ז' אז צריך' לחוש גם ללילה שלפניה משא"כ בנ"ד דלא נקבע עדיין יום ההוא כלל".
 - (ב) תשורת שי (ח"א סי' ער"ה ד"ה עוד) – "אפילו להא"ז דעונה היינו מעל"ע ה"ד בוסת קבוע משא"כ בוסת שאינו קבוע".
 - (ג) חלק לוי (יו"ד סי' ע') – "ולענ"ד לא שייך לומר כן אלא בוסת קבוע שכבר נקבע הוסת באופן זה שפעם הראה בתחלת היום ופעם בסופו אבל היכי דלא קבעה וסת אלא שיש לה לחוש משום שראתה פעם אחת מסתבר דאין לחוש שתראה באותו היום לשעה אחרת דאדרבא אמרינן שאם תראה תראה באותה שעה שראתה בה מקודם".
 - (ד) דר"ת (סוף ס"ק ט', סי' קפ"ה ס"ק נ"ז) – "התשורת שי".
 - (ה) יבקש תורה (שו"ע סי' מ"ט) – "נלענ"ד כמילתא דפשיטא שהמקל בושא"ק שלא לחוש לעונת או"ז לא הפסיד מידי".
 2. מחמיר.
 - (א) עי' חת"ס (יו"ד סי' קע"ט. עי' פרי טהרה הע' י"ח, "דאפשר דאינו ראייה ..."), הו"ד בפת"ת (ס"ק ד').
 - (ב) מחה"ש (ס"ק י"ד) – "אותה שרגילה לראות בהנץ החמה, לאחר שראתה פעם ראשונה בהנץ החמה כשהגיע אותו היום היה צריך לפרוש ביום ובלילה שלפניו, דכיון דכל הנשים אין וסתן קבוע לשעות מסתמא לא תהיה אשה זו משונה מכל הנשים ובעינן עונה אחרת".
 - (ג) לשד השמן (יו"ד סי' ט"ז ד"ה ואחרי) – "ליתיה להא כלל מכמה טעמים ...".
 - (ד) טהרת ישראל (סעי' כ"ד).
 - (ה) באר משה (ח"ג סי' קל"ז) – "כך קבלנו מרבנותינו נ"ע להחמיר חומרת האו"ז גם בוסת שאינו קבוע".
 - (ו) שבט הלוי (ח"ב סי' ע', ח"ד סי' צ"ח אות ה', ששבה"ל סוף עמ' כ"ב, סי' קפ"ט סעי' ב' סיכום אות ט') – "וכמדומני דכן סוגיא דעלמא לנהוג כאור זרוע גם בוסת שאינו קבוע".
 - (ז) בדה"ש (ס"ק י"ז).
 - (ח) פרדס שמחה (ס"ק ט' אות ג').
 - (ט) לבושי עז (תמצית ס"ק ט"ו).
 - (י) פרי טהרה (סעי' ז').
 - (יא) הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' מ"ט) – לשונו לעיל.
 3. בשעת הדחק.
 - (א) שערי טוהר (שער ג' סעי' א') – "יש להקל בשעת הדחק".

(ב) משמרת הטהרה (פרק ו' סעי' ט') – "ובמקום צורך ודחק יש לסמוך ע"ז".
 4. מר"מ – מהרש"ם (ח"ב סי' רי"ט ד"ה מכתבו, ח"ו סי' צ"ז סוד"ה ומה ששאל), יד סופר (ח"א סי' ל"ד ד"ה ואין), מהר"ש ענגיל (ח"ז סי' קמ"ה), פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' ת"ג), ט"ז וש"ך השלם (כו"ל ס"ק ה', שפ"ח ס"ק ט"ז).
 (א) סוגה בשושנים (סי' ב' סעי' ב', ס"ק ה') – "והמיקל בוסת שאינו קבוע שלא לאוסרה כל מעל"ע רק עונה לחוד אין מזחיחין אותו".

ו. חיבוק ונישוק.

1. מיקל – סוגי בשושנים (סי' ב' סעי' ד', ס"ק י'), באר משה (ח"ד סי' ס"ב), הגריש"א זצ"ל (משנת השלחן תשובה י"ג, "אין להחמיר"), בדה"ש (ס"ק י"ז, "ודאי שיש להקל"), פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' ת"ג), לבושי עז (תמצית ס"ק י"ז), מראה כהן (פרק ט' הע' י"ב), חוקת הטהרה (סעי' ט', מנחת חן ח"ב יו"ד סי' ט"ו).
2. מחמיר – ששבה"ל (סיכום אות י"ז, שבה"ל ח"ה סי' קצ"ה אות ה' ד"ה כבר, "חונ"נ שאנו מחמירים בעונה הסמוכה לוסת"), הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' מ"ד, "שכל הנידון הוא דווקא בחיבוק ונישוק שהוא בהתלהבות שמביא לידי חשק ומרגלה לידי תשמיש. [כן הפשטות, וכן מוכח מהט"ז דנ"ל. וגם התורה"ד שמחמיר בחיבוק ונישוק מקיל בשאר הרחקות. אבל סתם לנשק אותה כשהוא יוצא מביתו, בוודאי מותר לכ"ע, ואין זה בגדר המחמיר תע"ב. ומאידך גיסה לפ"ז יש להחמיר בחיבוק ונישוק גם בוסת האור זרוע. כיון שהחומרא לא לחבק ולנשק אותה אינו מצד הרחקות, אלא מפני שמרגילה לתשמיש, וא"כ אם מחמיר לאו"ז, גם זה נכלל בתע"ב").
3. מר"מ.
 (א) דרכי טהרה (דפו"ח פרק ו' סעי' י"ד) – "והמחמירים לפרש גם עונה קודם עונת הוסת, טוב שיחמירו גם שלא לישן במטה אחת בעונה זו".

ז. האם צריכה בדיקות.

1. מיקל – עי' סעי' ט', לשיטות ומר"מ.

ח. או"ז בעונה בינונית.

1. מיקל.
 (א) אג"מ (רשומי אהרן ח"א יו"ד סי' קפ"ד אות ד') – "אין צורך להקפיד לחומרת האור זרוע' בעונה הבינונית".
 (ב) דברי יציב (יו"ד סי' ע"ב אות ג', אות ד', סי' ע"ד, שפע טהרה ס"ק ה') – "ואין לגבב חומרות ע"ג חומרות בעונה בינונית דקילא".
 (ג) הגריש"א זצ"ל (משנת השלחן תשובה י"ג ד"ה אין להחמיר ולחוש, תשובה י"ד, תשובה ע"א) – "אין צריך להוסיף לפרוש בעונת האור זרוע על עונה בינונית אף אם ראייתה האחרונה היתה בלילה".
 (ד) עי' ששבה"ל (ט"ז ס"ק ב' ד"ה ועיין בפלתי, סיכום אות ג').
 (ה) חוט שני (ס"ק ו' אות ו', שעה"צ ס"ק כ"ג) – "דבעונ"ב הוא זמן קבוע לכל הנשים שאין להם וסת קבוע, ולא שייך בהו עונת האור זרוע".
 (ו) הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' מ"ט, הע' נ', הע' קי"ד) – "אבל אין להחמיר בין להכו"פ ובין להאו"ז. ויש לחוש להכו"פ בלבד. שבמקרה שראתה בלילה, להכו"פ צריך לפרוש בהיום שלאחריו, ולהאו"ז צריך לפרוש ביום שלפניו".
2. מחמיר.
 (א) מלבושי טהרה (סי' קפ"ט סעי' ג', ס"ק א').
 (ב) הו"ד בדר"ת (סי' קפ"ט ס"ק ג').
 (ג) סוגה בשושנים (סי' ב' סעי' ו' ס"ק ט"ו).
 (ד) טהרת ישראל (סי' קפ"ט סעי' ו', סעי' ז').
 (ה) ששבה"ל (ט"ז ס"ק ב' ד"ה ועיין בפלתי, סיכום ס"ק ג', סי' ק"צ סעי' א' ס"ק ה', סיכום אות ה') – "בעונה בינונית צריך לפרוש לילה ויום, ואשה שוטה הי' בעונת לילה יש לפרוש גם עונת או"ז ביום כ"ט, אך בעונת יום אין מחמירים לפרוש גם ביום כ"ט".
 (ו) יסוד הטהרה (פרק י' הע' י"ז).
 (ז) אבני ישפה (ח"א סי' קס"ג ענף א', סי' קס"ד) – "לחומרא לכתחילה".
3. עונה בינונית של יום ל"א [חוו"ד]: למחמירים לעיל.
 (א) עי' סי' קפ"ט, לשיטות ומר"מ.
4. מר"מ – הגריש"א זצ"ל (משנת השלחן תשובה פ"ז, משמרת הטהרה פרק ז' הע' ל"ז, לשונו לקמן).

ט. וסת קבוע לשעות.

1. מיקל – תפארת למשה (על הש"ך ס"ק ט"ו), חוו"ד (בי' ס"ק ו'), רע"א (על הש"ך ס"ק י"ד), פת"ת (ס"ק י"א), פרי דעה (שפ"ל ס"ק ט"ו), ששבה"ל (ט"ז ס"ק ב' ד"ה ובש"ך, סיכום אות ג', "בוסת קבוע לשעות א"צ להחמיר לפרוש בשאר שעות היום מדין עונת או"ז").
2. מחמיר – מחה"ש (ס"ק י"ד, "אף שלאחר פעם השלישית ראינו שקבעה וסת לשעות מסתמא עבדו חז"ל לא פלוג ואמרו כיון שהוצרך לפרוש ממנה עונה אחרת עד לאחר פעם השלישית גם משם ואילך צריך לפרוש גם כן עונה אחרת").

3. מר"מ – ט"ז וש"ך השלם (שפ"ח ס"ק ל"א, ס"ק ל"ג)

י. התרת נדרים.

1. להקל מכאן ולהבא.
- (א) די בהתרה – טהרת הבית (סי' ב' הע' א' ד"ה ועוד, "הדבר ברור שיש להקל על ידי התרה"), שבה"ל (ח"ד סי' צ"ח אות ה', "חומרת האו"ז דלא נתקבלה עכ"פ ברוב ישראל כאשר יראה מהפוסקים הי' מקום להתיר").
2. למיקל במקום הצורך.
- (א) לא צריך התרת נדרים – שבה"ל (ח"ד סי' צ"ח אות ה', סי' קנ"ח סי' ע', "דאנו מקילים בלי היתר במקום טבילת מצוה אם חלה בעונת או"ז" (כמבואר בפוסקים) ובמקום ביטול מצות פ"ו וכיו"ב דאדעתא דהכי לא קבלו"), חוט שני (ס"ק ו' אות ב', "מפני שקיבלו ע"ע רק בתורת חומרא ולא מעיקר הדין").
3. מר"מ – לבושי מרדכי (ח"א יו"ד סי' ק"ח ד"ה והנה), שבה"ל (ח"ב סי' ע' ד"ה ואם), חוקת הטהרה (סעי' י"ג).

יא. היכא ששכחו ושמשו בעונת אור זרוע: הנוהגים להחמיר.

1. עי' סי' קפ"ה סעי' ד', לשיטות ומר"מ.

ז. או"ז: במקום מצוה.

א. ליל חופה.

1. מיקל - עי' סעי' י', לשיטות ומר"מ.

ב. ליל טבילה.

1. מיקל - עי' סעי' י', לשיטות ומר"מ.

ג. ביטול מצות פ"ר.

1. מיקל – שבה"ל (ח"ד סי' צ"ח אות ה').

ד. יוצא לדרך.

1. מיקל - עי' סעי' י', לשיטות ומר"מ.

ה. בא מן הדרך.

1. מיקל - עי' סעי' י', לשיטות ומר"מ.

ו. שנה ראשונה.

1. מיקל.

(א) הגרשז"א זצ"ל (משמרת הטהרה פרק ו' הע' כ"ב) – "שמעתי שהגרשז"א אויערבאך זצ"ל היקל בשנה ראשו' שא"צ לנהוג בחומרא זו דחשיב במקום מצוה, [עי' בעה"ט פר' כי תצא עה"פ ושמח את אשתו ושמח כמנין ושמח חוץ מיוהכ"פ חייב בעונה בשנה א', הראני זה מרן הקה"י זצ"ל]."

(ב) עי' הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' מ"ט) – "ובשנה ראשונה יש שנהגו לא להחמיר להאו"ז אא"כ יש לה וסת קבוע ממש (כעין זה ע' לקמ' 156). והכל כפי משקל החסידות של חומרא".

2. מחמיר.

(א) הגר"ש זצ"ל (משנת השלחן תשובה י"ג, משמרת הטהרה פרק ו' הע' כ"ב, אשרי האיש יו"ד פרק כ' אות י"ב) – "ודעת הגר"ש אלישיב (שליט"א) [זצ"ל] שנהגו להחמיר גם בזה".

(ב) חוקת הטהרה (סעי' ח', מנחת חן ח"ב יו"ד סי' י"ג) – "דהגרשז"א ... הגר"ש ... אנחנו נוהגין להחמיר כשיטת אור זרוע אפילו בשנה ראשונה, אם לא לצורך גדול".

ז. ליל שבת.

1. מיקל – מקום חיים (תפארת צבי ס"ק ב' ד"ה ואין, "וקבלתי אפילו במקומות שנוהגים כש"ך לפי חומרת או"ז דצריכה לפרוש עונה קודם עונת וסתה. מ"מ אי חל עונת וסת ביום השבת לא צריכה לפרוש ליל שבת").

2. מחמיר – עי' פרי השדה (ח"א סי' ע'. הציור שם הוא ליל שבת), הגר"ש זצ"ל (משנת השלחן תשובה י"ג, משמרת הטהרה פרק ו' הע' כ', אשרי האיש יו"ד פרק כ' אות י"א).

ח. האם צריך בדיקות: בזמן שמקילים.

1. מחמיר – שבה"ל (ח"ח סי' קצ"ה אות ה' ד"ה ואעפ"י, "אם הלילה הוא רק פרישת עונת או"ז דיש מציאות של היתר לפעמים כמו יוצא לדרך וליל טבילה, וליל החופה, ע"י בדיקה גמורה בחורים וסדקים"), בדה"ש (ס"ק ע"א), משמרת הטהרה (פרק ו' סעי' י', "ובכל אופן יש לבדוק קודם תשמיש"), פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' ת"ח).

2. מר"מ – שפע טהרה (ס"ק ז').

ת] או"ז: במקום חומרות.

א. ימי המבוכה.

1. מיקל – תזו"א, הו"ד בחוט שני (ס"ק י"א ימי המבוכה אות ח'), לבושי מרדכי (יו"ד ח"א סוף סי' ק"ג, "אם וסת' רק בלילה ולא ביום אפי' פ"א או תמיד ביום אז מותר בלילה ואם בלילה מותר ביום"), סוגה בשושנים (סי' ב' סעי' ט"ו, "פשיטא דאין להחמיר ולאסור כל המעל"ע"), הגריש"א זצ"ל (משנת השלחן תשובה י"ג, תשובה כ', "אין להחמיר"), שבה"ל (ח"ב סוף סי' ע', ח"ד סי' צ"ח אות ה', סוף אות ו', ששבה"ל ס"ק ט' עמ' י"ט ד"ה ובשכט, עמ' כ"ב ד"ה וכן, סיכום אות י"ד, "ברי אצלי דבכה"ג ודאי אין צריך לחוש גם לחומרת האור זרוע לאסור מעת לעת רק בעונת הוסת אם ביום אם בלילה, מלבד יום רא' האחרונה שצריך לחוש מע"ל להנהיגים כל פעם כאור זרוע, והכי נראה לענ"ד מעיקר הדין, מ"מ המחמיר בכאלה קדוש יאמר לו"), לבושי עז (תמצית ס"ק ט"ז, ס"ק ל"ה), פתחי מגדים (פרק כ"ד סעי' ט"ו אות ה'), פתחי הלכה (ארטסקרול, סוף עמ' תי"א), בנין בית נאמן (פרק ז' הע' י"ב ד"ה ויש).

2. מר"מ – שו"ת חוט השני (סי' כ"ד), חו"ד (חי' ס"ק ח'). הוא מחמיר, אבל רק לפי מהלכו [עי' לקמן], גבריאלי (נדה פרק צ"ג סעי' א'), מראה כהן (עמ' קמ"ב אות ד', פרק ט' הע' י"ב).
(א) חכ"א (כלל ק"ח סוף סעי' ו') – "ומכל מקום נראה לי דאם קבעה וסתה שהיא רואה תמיד בלילה או תמיד ביום נראה לי דאין צריך להחמיר אלא באותה עונה שרואה שנים או שלושה ביום או בלילה".

ב. או"ז על הכרתי [ל"ו שעות]. כגון שראתה ביום - רק למחמירים בעונה בינונית בדרך כלל (עי' לעיל).

1. מיקל - עי' סי' קפ"ט, לשיטות ומר"מ.

ג. או"ז על הבית מאיר, הפלגה ארוכה שנעקרה ע"י הפלגה קצרה.

1. עי' סי' קפ"ט, לשיטות ומר"מ.

ד. או"ז על האג"מ.

1. עי' לקמן.

ה. ספק בוסתות.

1. מיקל – חו"ד (בי' ס"ק ו'), בדה"ש (ס"ק ל"א), מראה כהן (פרק ט' הע' י"ב), פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' ת"ב).

ו. או"ז על זמן שחושש לוסת הגוף מורכב עם היום.

1. מיקל – שבה"ל (ח"ג סי' כ"ד ט"ז ס"ק ל"ט, ששבה"ל סי' קפ"ט סעי' כ"ה ט"ז ס"ק ל"ט ד"ה ולדינא, סיכום אות א'), פתחי הלכה (ארטסקרול, פרק י"ח הע' ל"ט).

ז. וסת שנקבע ע"י בדיקה: סוף סי' ק"צ.

1. מיקל – קנה בושם (קובץ אור ישראל חנ"ו עמ' ל"ד אות ע"ו, "בוסת שנקבע ע"י בדיקה או וסת אחר שחוששין לזה רק לחומרא, במקום צורך קצת אפשר להקל בעונת אור זרוע").

ח. תחילת עיבורה: ג' חדשים ראשונים.

1. עי' סי' קפ"ט סעי' ל"ג, לשיטות ומר"מ.

ט. מעוברת, אם ראתה.

1. מחמיר – הגריש"א זצ"ל (משנת השלחן סוף תשובה י"ג, "שראתה ראייה אחת בימי עיבורה שחוששת לו מדין וסת שאינו קבוע").

2. מר"מ – פתחי הלכה (ארטסקרול, פרק כ' סוף הע' י"ד).

י. מעוברת, אחר ג' חדשים: או"ז על עונה בינונית [רק למחמירים לעיל, לגבי עונה בינונית].

1. מיקל – עי' סי' קפ"ט סעי' ל"ג, לשיטות ומר"מ.

יא. מעוברת, אחר ג' חדשים: או"ז על וסת החודש.

1. עי' סי' קפ"ט סעי' ל"ג, לשיטות ומר"מ.

יב. מינקת.

1. עי' סי' קפ"ט סעי' ל"ג, לשיטות ומר"מ.

[ט] אביאסוף.

א. **מחמיר**, חושש ל"ב שעות.

1. **ראב"ן** (סי' שי"ח) – "שאם וסתה ביום יפרוש לילה שלפניו ואם וסתה בלילה יפרוש יום שלפני הלילה, בזמן תקופת ניסן ותשרי שהיום ולילה שוין אבל תקופת תמוז וטבת שאין יום ולילה שוין חצי יום וחצי לילה לפני הווסת".
2. **הו"ד בס' האשכול** (סי' ל"ב, עמ' ע"ח) – "ויש מי שאומר..."
3. **מעדני יו"ט** (נדה דף ב. אות ל').
4. **ב"ח** (ס"ק ג' ד"ה כתב, שו"ת ב"ח החדשות סי' ל"ט) – "והכי נקטינן".
5. **ש"ך** (ס"ק ז', נקוה"כ על הט"ז ס"ק ב') – "וכל זה ברור".
6. **חת"ס** (יו"ד סי' קע"ט ד"ה והנה).
7. **חכ"א** (כלל ק"ח סעי' ב') – "יש להחמיר כחומרת שניהם".
8. **לחוש** (לחם ס"ק י', שמלה ס"ק ה') – "יש להחמיר כתרויהו".
9. **סוגה בשושנים** (סי' ב' סעי' ב').
10. **שפע טהרה** (ס"ק ו', דברי יציב יו"ד סי' ע"א, סי' ע"ד).
11. **קנה בושם** (קובץ אור ישראל חנ"ו עמ' ל"ד אות ע"ח) – "להלכה יש לחשוש לשי' אביאסוף לפרוש לפעמים זמן אחר עונת הוסת (ראה נקודה"כ קפ"ד)".

ב. **מיקל**, כי חושי הוסתות תלויים רק במהלך החמה והלבנה.

1. **הג' מיימונית** (איס"ב פרק ד' הל' י"ב אות ט') – "ובאביאסוף כתב יום או לילה מימי ניסן ותרי וחצי יום וחצי לילה בתמוז וטבת ותימה".
2. **ב"י** (ס"ק ב' ד"ה כתבו) – "שאינן לחוש לכך".
3. **ט"ז** (ס"ק ב') – "אנו אין לנו לומר כן דהלכה פסוקה בדינו שאסורה כל היום אפילו אם הוא יום ארוך. וזה ברור ופשוט".
4. **תוה"ש** (ס"ק ו').
5. **בית לחם יהודה** (ס"ק ב') – "שיפה כיון הט"ז הן בדין ראשון והן בדין זה של הא"ז שחולק עליו ודלא כש"ך".
6. **תפר"י** (ס"ק ד') – "העיקר כדברי הרא"ש והרי"ף וסתמ' הש"ע דכן דעת רוב פוסקים ובפרט כי קי"ל וסת דרבנן ובמילתא דרבנן להקל שומעין וכן עיקר".
7. **פת"ת** (ס"ק ז') – "ואין חילוק בין יומי ניסן ותשרי ליומי תמוז וטבת ב"י ט"ז ואחרונים דלא כש"ך".
8. **גר"ז** (ס"ק י"ב) – "אין חילוק בזה בין ימי ניסן ותשרי לימי תמוז וטבת לעולם העונה היא יום או לילה (ג) ולא י"ב שעות דוקא (ב) ממשמעות הגמרא ופוסקים וט"ז ומנחת יעקב דלא כש"ך".
9. **מקור חיים** (תפארת צבי ס"ק ב') – "וכן הורה כל בעל הוראה שהיו אחר ש"ך בחבוריהם והכי נקטינן".
10. **זבחי צדק** (ס"ק ג') – "דלא כש"ך".
11. **ערה"ש** (סעי' כ') – "והסכימו כל גדולי אחרונים המנ"י והס"ט והח"ד להב"י והט"ז וכן עיקר לדינא".
12. **פרי דעה** (טורי כסף ס"ק ב') – "עיקר".
13. **טהרת ישראל** (סעי' י"ד, סעי' ט"ו).
14. **ששבה"ל** (עמ' כ"ד ד"ה ולדינא, סיכום אות ו') – "שחומרא זו לא נתקבלה, וא"א להטילה על בנות ישראל".
15. **בדה"ש** (ס"ק ט"ו).
16. **פרדס שמחה** (ס"ק ט' אות ב') – "תע"ב".
17. **טהרת הבית** (סי' ב' הע' א' ד"ה והנה מרן) – "והכי נקטינן".
18. **הגר"י ברקוביץ שליט"א** (זרע שמואל הע' מ"ח) – "שאינן צריך לחוש להאביאסוף".
19. **פתחי הלכה** (ארטסקרול, עמ' רס"ג, עמ' ת"ד) – "common custom".
20. **לבושי עז** (תמצית ס"ק י') – "ובזמנינו נקטו שלא להחמיר בזה כלל, כיון שיכול לבוא לידי טעות מחמת ריבוי החשבונות".

ג. **מר"מ** – חופת חתנים (סי' י"ג סעי' ב'), **תהלה לדוד** (סי' נ"ה, "יצע"ג"), **שערי טוהר** (שער ג' סעי' א', "ובע"נ יחמור ע"ע"), **ט"ז וש"ך השלם** (כו"ל ס"ק ז', ס"ק ט', ס"ק י', שפ"ח ס"ק י"ב).

ד. **חיבוק ונישוק**.

1. **מיקל** – **סוגי בשושנים** (סי' ב' סעי' ד', ס"ק י').

ה. **ציורים** – למחמירים.

1. עונה בינונית.

(א) **מיקל** – **דברי יציב** (יו"ד סי' ע"ד).

2. ליל טבילה – עי' לקמן סעי' י', לשיטות ומר"מ.
3. ליל חופה – עי' לקמן סעי' י', לשיטות ומר"מ.
4. יוצא לדרך – עי' לקמן סעי' י', לשיטות ומר"מ.

י' אג"מ - נשים בזמנינו שרגילין לראות בין ביום ובין בלילה.

א. הלכה.

1. הוסת הוי כ"ד שעות.

(א) **אג"מ** (יו"ד ח"ג סי' מ"ח, מסורת משה יו"ד אות פ"ח ס"ק ו') – "וביום הוסת של חשבונה שרגילה לראות בין בוסת קבוע ובין בוסת שאינו קבוע צריכה לפרוש מבעלה כל היום אם היא רגילה לראות בין ביום ובין בלילה וכדמצינו ביותר אצל הנשים שלנו דעונה דידה כעונה אריכתא דמי דהיינו כל המעת לעת ואם רגילה תמיד לראות או ביום או בלילה תפרוש רק אותה עונה בלבד, וראוי להחמיר ג"כ חומרת האו"ז המובא בש"ך יו"ד סימן קפ"ד סק"ז לפרוש עונה אחת סמוכה לעונת הוסת אם לא במקום הצורך".

1. **הגר"ד פיינשטיין** שליט"א (ודברת במ סי' רכ"ח סוף אות א') – "באגר"מ (יו"ד ח"ג סי' מח) אינו מכתב אביו זצ"ל ואי אפשר להחליט את הדין מהלשון שם".

(ב) **טהרת ישראל** (סעי' כ"ה, סעי' כ"ז) – "אשה שראתה וסתה פעמים ביום ופעמים בלילה צריך לפרוש כל היום וכל הלילה מדינא".

באר יצחק (ס"ק נ"א) – "דבה"ג לכ"ע הוסת שלה כל המע"ל מדינא".

יד אליהו (ס"ק נ"א) – "הוא פשוט לכ"ע".

2. רק י"ב שעות.

(א) **הגר"י ברקוביץ** שליט"א (זרע שמואל הע' נ') – "שלמעשה אין חומרת ר' משה זצ"ל מקובל בינינו".

(ב) **סתימת הפוסקים**.

3. **מר"מ** – **פתחי הלכה** (ארטסקרול, עמ' תיא, פרק כ"ב הע' צ"ט), **ודברת במ** (סי' רכ"ח).

ב. או"ז.

1. **מר"מ** – **אג"מ** (יו"ד ח"ג סי' מ"ח, לשונו לעיל), **הגר"ד פיינשטיין** שליט"א (ודברת במ סי' רכ"ח סוף אות א').

יא] אשה שמשנית וסתה להקדים [או לאחר] ב' או ג' ימים - רמ"א סעיף ב'.

א. רמ"א (סעי' ב') – "ואשה שמשנית וסתה להקדים ב' או ג' ימים, או לאחר כשמגיע זמן וסתה, צריך לפרוש ממנה ב' או ג' ימים קודם או אחריו. וע"ל לקמן סי' קפ"ט".

1. **הג' מיימוניות** (איס"ב פרק ח' אות א') – "ושאלתם באשה שאין לה וסת קבוע אם היא אשה שמשנית וסתה או להקדים ב' ימים או ג' כפי מה שרגילה לשנות יפרוש בזמן הגעת הוסת ב' ימים או ג'. יצחק ב"ר אברהם תנצב"ה ע"כ".

ב. אשה שיש לה וסת קבוע, והקדימה ג' ימים קודם זמנה וראתה למשך כל הג' ימים: צריך לפרוש כל הג' ימים.

1. **דברי חמודות** (נדה פרק ט' אות כ"ט) – "תמה על רמ"א שבסי' קפ"ד סעיף ב' כתב בשם הגהת מ"י פ"ח מהא"ב דאשה שמשנית וסתה להקדים ב' או ג' ימים או לאחר כשמגיע זמן וסתה צריך לפרוש ממנה ב' או ג' ימים קודם או אחריו ע"כ שהרי זה סותר להא דפסק דאין הולכין אלא אחר תחלת הוסת בלבד".

(א) **תפ"ר** (ס"ק ה') – "ולכן יפה עלה ברוח לח"מ דמיירי דנמשך וסת' מן כ"ז לל' יום שהוא קביעות וסתה, ולכך כל הג' ימים בכלל וסת יחשב וצריכה לפרוש כל הג' ימים. רק שהקשה דהא דעת רמ"א בסי' קפ"ט דבתר תחילת וסת אזלינן, ויפה הוק'. ואף לשיטתו י"ל כי אזלינן בתר תחילת וסת היינו באשה דרואה ג' ימים אמרינן תחילת ראייה עיקר, **אבל באשה שוסתה קבוע תמיד** ביום למ"ד ומקדמת ג' ימים קודם לפרקים ובכל ג' ימים רואה, א"כ ל"ל תחילת ראי' עיקר דהא אלו אין קבוע ויום למ"ד הוא קבוע וחזקה דאורח בזמנו בא, ולאין ספק דסוף ראי' שהוא ביום למ"ד עיקר והנך דמי' דמקדמי היא לרוב רבוי דמי' שיש לה מקדמי ואזלה, ולכך אף ימי' אלו בכלל וסת יחשב ומן יום כ"ז ואילך צריכה לפרוש, והכל בכלל וסת יחשב, וכן הוא בגמ' נדה דף ל"ט ע"ב".

(ב) **פרדס רמונים** (שפ"ח ריש ס"ק ט') – "לפי הנראה מדברי המע"מ (ס"פ האשה) פי' דברי הרב כאן דהיינו שידוע שיש לה וסת בר"ח רק לפעמים היא מקדמת ב' או ג' ימים, והיינו שמתחלת לראות בכ"ח לחודש והיא רואה בכ"ח וכו' ור"ח, או לאחר ג' ימים היינו שרואה בר"ח ובב' וג' לחודש, וע"ז פסק הרב שצריכה לפרוש כל הג' ימים שהיא רואה בהם. וע"ז הקשה המע"מ דהא הרב פסק בסקפ"ט סעיף י"ג דהעיקר כדעה שניה דהולכים אחר תחילת הראי', ולפי"ז אינה צריכה לפרוש כ"א העונה הראשונה שהיא רגילה להתחיל בה ואם לא ראתה בה מותרת בימים שאחרי".

2. **מר"מ** – **ט"ז וש"ך השלם** (סי' קפ"ט שפ"ח ס"ק ק"ג, ס"ק ק"ד, ס"ק ק"ה).

ג. **שהיה לה וסת קבוע ושינתה וסתה ליום אחר**, דצריכה לחשוש לשניהם – **לבוש** (סעי' ב', לשונו לקמן), **ש"ך** (סי' קפ"ט ס"ק ל"ט, לשונו לקמן), **גר"א** (ס"ק ו', לשונו לקמן), **גר"ז** (סי' קפ"ט ס"ק נ"ג, לשונו לקמן).

1. **מה החידוש:** כך הקשו – **תפ"ר** (ס"ק ה', פשיטא מה קמ"ל הלא דבר זה נראה ונשנית בסי' קפ"ט פעמים לאין מספר דוסת שאין קבוע חוששת פעם א' וא"כ היא שהקדימה לראות בכ"ז פשיטא דבהגיע כ"ז שניה דצריך לפרוש וחוששת, עברה כ"ז ולא ראתה אינה חוששת עוד לכ"ז ולפי' הש"ך גם כאן יהיה דינו כן דלמה תפרוש מכ"ז כיון שעקרתו בפעם א', וסת שאינו קבוע עקרתו בפ"א, וא"כ דברי רמ"א כאן הן משנה שאינו צריכה, וא"צ לדברי הגה"מ כלל, וגמרא ערוכה היא זה"ל, **חנ"ד** (בי' ס"ק ד', "ותמוהין דבריו דהא דין זה מפורש בש"ס ומבואר בסימן קפ"ט"), **ערה"ש** (סעי' כ"ג, "ויש מי שכתב ... [ש"ך סי' קפ"ט סקל"ט] וא"א לומר כן דא"כ מאי קמ"ל הא משנה מפורשת היא [ס"ג ב] ונתבאר בסי' קפ"ט").

(א) **פרדס רמונים** (שפ"ח ס"ק ט') – "והש"ך ... דהתחילה לראות ב' או ג' ימים קודם הוסת והיא רואה עד זמן וסתה, והיינו שמתחלת לראות בכ"ח לחודש והיא ראתה בכ"ח וכ"ט ור"ח, צריכה לפרוש היום שרגילה להקדים בו אבל לא שתפרוש כל הג' ימים. **והגם שדין זה** מבואר בש"ס ופוסקים דאם היתה למודה לראות בט"ו ושינתה ליום עשרים שניהם אסורים. עכ"ל הו"א דדוקא התם שלא ראתה בוסת הקבוע לה מקודם וע"כ חוששת לוסת החדש, ובאמת אם אח"כ ראתה בוסת הקבוע לה מקודם הותר וסת החדש ואינה חוששת לו הגם שלא עקרתו עדיין וכמ"ל בסקפ"ט סי"ד ע"ש, וא"כ כאן שראתה בכ"ח וכ"ט ובר"ח הרי ראתה אח"כ גם בוסת הקבוע לה מקודם. ולפי"ז אם נאמר דכל יום ויום מקרי וסת אחר באפי נפשי' כדעת הראב"ד שהביא בב"י כאן ובסי' קפ"ט, שוב א"צ לחוש לכ"ח בחודש שלהבא מאחר שמקודם הו"ל וסת קבוע בר"ח, וגם עתה אחר שראתה בכ"ח לחודש חזרה וראתה בר"ח הרי חזר הוסת הקבוע למקומו. לזה קמ"ל הרב כאן דצריכה לחוש ליום כ"ח בחודש ומשום דכיון שלא הפסיקה ראייתה רק ראתה ג' ימים ביחד עד ר"ח אין זה מקרי וסת חדש רק הכל הוא ראייה אחת, וע"כ צריכה לפרוש ביום שהוא לה תחילת ראייתה, והוא ע"פ הדעה השני' שהביא הרב בסקפ"ט והמחבר כאן ס"ו דלא מחלקי' הראי' של כל יום ויום באפי נפשי' רק אמר' דכולי חדא ראי' היא. ולפי"ז דברי הרב כאן הוא דוקא לפי הדעה השני' בסי' קפ"ט. וזהו שכתב הש"ך בסקפ"ט שם דצריך יום שרגילה להקדים בו וכדכת' כאן כו' ע"ש, וכוון למש"כ. וראיתי בכו"פ וחז"ל כאן שנתקשו בדברי הש"ך ע"ש, ולפי מ"ש לק"מ".

(ב) **חזו"א** (יו"ד סי' פ"ה ס"ק כ"ג) – "והח"ד הקשה לפי' זה דלא הו"ל להרמ"א ללמדו מהגה"מ אחרי דמשנה מפורשת היא, ואין זה תימה שהרי בתמונתו דין זה חלוק מדין המשנה, דהתם אין הדרך להשתנות מט"ו לכ' והוא התחלת קביעות וסת אחר והכא מדרך להשתנות והוי עיקר הוסת, וכה"ג דרך האחרונים ז"ל להעתיק דברי הראשונים ז"ל".

(ג) **אג"מ** (יו"ד ח"ב סי' ס"ו) – "הקשו עליו הכו"פ שם והחז"ד ... ולע"ד לא קשה כלום דבגמ' הא נאמר זה בהיתה למודה להיות רואה יום ט"ו לטבילתה ושינתה ליום כ' שזה וזה אסורין בדף ל"ט וכן בלמודה להיות רואה יום ט"ו לחודש ושינתה לט"ז דבדף ס"ד וכן ביום עשרים ושינתה ליום שלשים שם ודין זה נאמר בש"ע סעיף י"ד שלא שייך לומר דמים יתרים איתוספו בה אלא ודאי הוא שינוי וסת לכן חוששת אבל בהיה לה וסת והקדימה בו"ג ימים שיש לנו לומר אורח בזמנו בא והימים הקודמים שראתה הם דמים יתרים שניתוספו ואין לפרוש אלא ליל הוסת קבוע ולא של תחלת הראיה והשמייענו הרמ"א שמ"מ חוששין גם לעונה הראשונה של תחלת הראיה מספק שמא וסת אחר הוא. וכדוצרך הטור להשמייענו בב"פ בחד לירחא ובשלישית בכ"ה ובר"ח שאף שקובעת בר"ח חוששת גם ליום הקדימה שמא וסת אחר היא קובעת והוא חדוש גדול והב"י שם הביא חדוש זה גם מהרשב"א ועיי"ש שם בב"ח ובדרישה שהקשו ע"ז ותיצאו א"כ ודאי הוא חדוש, ובכאן שהי' לה וסת קבוע ושינתה להקדים ב' וג' ימים שעדיף מהתם, שרק עתה נקבע וממעין פתוח ששייך שם יותר לחוש לשמא וסת אחר הוא כתירוץ הב"ח ודרישה ולא יקבע הוסת ואזלינן הכא והכא לחומרא עיי"ש, דבוסת קבוע לא שייך תירוצם, מ"מ אשמועינן הרמ"א מהגמ"י שמ"מ חיישינן גם לשמא וסת אחר היא קובעת והטעם הוא כדבארתי מאחר דמצוי גם שמשנות וסתן והיה זה עכ"פ תחלת ראיה יש לחוש גם לשינוי וסת ומהטעם דכתבתי דאין לנו לומר יותר מהתם אף שיש סברא להעדיף. עכ"פ ליכא קושיא על הש"ך ופלא על הכו"פ והחז"ד שדחו דבריו מפני קושיא זו".

(ד) **ויצע יוסף** (יו"ד סי' צ"ח) – "הש"ך בסי' קפ"ט ... והחזו"ת דעת בסי' קפ"ד (ביאורים סק"ד) תמה על דבריו הא דין זה מפורש בש"ס ומבואר בסי' קפ"ט ולא היה לו להרב לכתוב זה בשם הגהות מיימוניות. אמנם ראיתי בשו"ע הרב תניא ז"ל סי' קפ"ט ס"ק נ"ג שנקט כהש"ך, והוסיף ביאור על דבריו, ובדבריו מרומז ישוב לתמיהת החזו"ת דעת, וז"ל שצריך לפרוש גם קודם הוסת אותו יום שרגילה להקדים בו, פירוש אותה העונה, אף שהמשיכה ראייתה עד יום וסתה הקבוע לה עכ"ל, פירוש דלא תימא כיון שהמשיכה עד יום וסתה אינו וסת בפני עצמו אלא הוא טפל לעיקר הוסת, קמ"ל דהוא וסת בפני עצמו".

(ה) **ששבה"ל** (ס"ק ט') – "וי"מ דהרבנותא היא דלא רק בהקדימה הרבה חוששין לוסת שאינו קבוע, אלא אפי' אם הקדימה מעט ב' או ג' ימים די"ל שהוסת נשאר ברגילותו אלא שהיתה תוספת דמים, והו"א דלא ניחוש אפי' כוסת שאינו קבוע, וקמ"ל דחוששין".

(ו) **בדה"ש** (ס"ק כ', ציונים ס"ק ל"ב) – "סלקא דעתך (כנלענ"ד ליישב קושיית החזו"ד דמאי קמ"ל הרמ"א בזה כאן) אמינא דכהשינוי אינו מופלג מיום הוסת עצמו אלא ב' או ג' ימים א"צ לחוש ליום השינוי שאינו כוסת בפני עצמו אלא וסת הקבוע עצמו הוא שנטה קצת מהרגלו ולחודש הבא ישוב להרגלו שמקודם ולזה קמ"ל הרמ"א דאף בכה"ג חוששת ליום השינוי".

(ז) **מר"מ – מקור חיים** (ס"ק י"ג, לשונו לקמן), **ט"ז וש"ך השלם** (סי' קפ"ט שפ"ח ס"ק קי"א).

ד. **שיש לה וסת, שאין עוברים עליה ימים אלו בלא ראיית דם**, צריכה לפרוש כל אותן הימים – **תפרי'** (ס"ק ה', לשונו לקמן), **נוב"ק** (יו"ד סי' מ"ו ד"ה ובזה נלע"ד, לשונו לקמן), **חכ"א** (כלל ק"ח סעי' ו', לשונו לקמן), **סד"ט** (ס"ק ד', לשונו לקמן), **ערה"ש** (סעי' כ"ג – סעי' כ"ה, סי' קפ"ט סעי' ל"ח, "רבינו הרמ"א ... יש מהגדולים שפירשו דבריו באופן זה והיינו שאשה זו יש לה וסת בכל חדש אך כ"ז ימים תמיד היא טהורה ואח"כ לפעמים רואה בכ"ח ולפעמים בכ"ט ולפעמים ביום ל' ואמרינן שאין זה שינוי אלא שכן דרכה ונמצא שכל הג' ימים הם שעת וסתה ולכן צריכה לפרוש תמיד בכלול [כרו"פ ונודע ביהודה קמא יו"ד סי' מ"ו]).

1. **מקור: התרה"ד** – **נוב"ק** (יו"ד סי' מ"ו ד"ה ומעתה, "דהנה בש"ע בסי' קפ"ו סעיף ג' אשה שאינה רואה בפחות מ"ד ימים אחר טבילתה אבל לאחר י"ד ימים אין לה קבע עד י"ד יום דינה כדין אשה שיש לה וסת. והנה אני אומר אם לקולא הרי זה כוסת קבוע במשך זמן הזה מעתה אני דן ק"ו לחומרא שהאשה שיודעת שעכ"פ לא יעברו עליה שבעה ימים שיהיו נקיים לגמרי אף שבתוך ז' הללו אין זמנה קבוע באיזה זמן שתראה מ"מ צירוף כל השבוע הם וסתה הקבוע שעל כל פנים שבעה ימים לא יעברו בלתי דם. וא"כ כיון שאשה זו עד הנה הוחזקה כמה זמנים שלא תוכל לטהר עצמה לבעלה וזה זמן רב שאינה מספקת לספור ז"נ א"כ כל ז' וז' הם אצלה כוסת קבוע שעכ"פ במשך שבעה הוחזקה לראות").

(א) **פת"ת** (ס"ק ח') – "נו"ב ... ואיני מבין ראיתו דשם הוחזקה בודאי שלא תראה באותן י"ד ימים משא"כ בנ"ד שלא הוחזק יום א' מאותן הז' ימים שתראה בו בודאי".

2. **מקור: ר"מ – תפרי'** (ס"ק ה', לשונו לקמן).

3. **מקור: הראב"ד** – סד"ט (ס"ק ד', לשונו לקמן), ערה"ש (סעי' כ"ג, "כתב רבינו הרמ"א בסוף סעי' ב' ... דה"פ כמ"ש הראב"ד בס' בעלי הנפש וז"ל מפני שהוא רוב המצוי בנשים לשנות וסתן ב' וג' ימים ופעמים שהיא מרחקת ולפעמים שהיא מקרבת וחוזרות למקומן, וכיון שכן, אין ראוי להחזיק כל ימי הוסת לטפילה לתחלת הוסת כי שמא הימים שהן עתה בתוך ימי הוסת היו כבר תחלת הוסת ואע"פ שהן עתה באמצע הוסת לא אבדו מעלן הראשונה לפיכך צריכה עקירה ג"פ לכל ימי הוסת עכ"ל והן הן דברי רבינו הרמ"א [ע"י ח"ד] ולא דמי לסי' קפ"ט סוף סעי' י"ג דהתם תחלת הוסת ברור ע"ש").

ה. חיישינן שמא היא באופן ששלשתן הוקבעו, ומש"ה חוששת לשלשתן.

1. **חוו"ד** (חי' ס"ק ח', בי' ס"ק ד') – "הש"ך בסי' קפ"ט ... אישתימיתיה דברי הראב"ד בספר בעלי הנפש (דף ד' ע"ג) וז"ל, מפני שהוא רוב המצוי בנשים לשנות וסתן ב' וג' ימים ופעמים מרחקת ופעמים מקרבת וחוזרת למקומן וכיון שכן אין ראוי להחזיק כל ימי הוסת בטפילה לתחלת הוסת כי שמא הימים שהן עתה בתוך הוסת היה כבר תחלת הוסת, ואף על פי שהן עתה באמצע הוסת לא אבדו מעלתן הראשונה לפיכך צריכה עקירה ג"פ לכל ימי הוסת ע"ש. ומבואר מדבריו להדיא דצריכה לפרוש כל הג' ימים דלא כהש"ך. והטעם ברור שמבואר בבעל הנפש (דף ח') דאי חזאי ראש חודש ור"ה וכ"ה בירחא וריש ירחא, אף דפעם הג' תוך ימי נדתה היא קובעת לה וסת לריש ירחא כיון דב' פעמים הראשונים הוחזק ממעיין סתום, וכתב שם דלראייה כ"ה ג"כ קובעת וסת ויש לה שני וסתות ע"ש. א"כ אם משנית וסתה להקדים, כגון שהיה לה וסת בג' לירחא ועתה הקדימה וראתה ג"פ בב' לירחא ובג' לירחא, וחזרה וראתה ג"פ בריש ירחא ובב' לירחא דאז חוששת לשלשתן, דהימים שהיו בתחלת וסת אף שהן עתה באמצע וסת לא אבדו מעלתן. וכן משכחת לה במאחרת וסת, כגון שהיה לה וסת קבוע בריש ירחא ואח"כ ראתה ב"פ בב' לירחא דלא נעקר הוסת דריש ירחא עדיין דאין הוסת נעקר עד ג"פ, ובפעם הג' ראתה בריש ירחא ובב' לירחא דאז נקבעו שני הוסתות. דב' לירחא ג"כ הוקבע כיון שב"פ הראשונים הוחזק ממעיין סתום כמ"ש בעל הנפש בהדיא, ואח"כ ראתה ב"פ רק בג' לירחא ובפעם הג' ראתה בריש ירחא וובב' לירחא דאז הוקבעו שלשתן, וכיון שמשנית וסתה פעמים מקדמת ופעמים מאחרת **חיישינן שמא היא באופן ששלשתן הוקבעו ומש"ה חוששת לשלשתן**."

(א) קשה: הא לא קי"ל כהראב"ד – פרדס רמונים (שפתי חכם ס"ק ט', "מ"ש החו"ד ... לבד לא ידענא מאי קאמר, הא ודאי דדעת הראב"ד הוא דאם רגילה לראות ג"י צריכה לפרוש כל הג"י, וכן ס"ל בדין המזכר כאן בס"ו, ומשום דס"ל דלא אזלי בתר התחלת הראי'. אולם אנן לא קי"ל כהראב"ד בזה וכמו שפסק המחבר בפשיטות בס"ו דא"צ לפרוש רק יום התחלת הראי', וכן פסק הרב לקמן בסקפ"ט כדע' השני' והוא דעת הרז"ה שחולק על הראב"ד הנ"ל, וכמבואר כ"ז בב"י ע"ש, וזהו שהקש' להמע"מ דלפי פסק הרב בסקפ"ט והמחבר כאן א"צ לפרוש כל הג"י, ולמה כ' הרב כאן דצריכה לפרוש כל הג"י") **מקור מים חיים** (על סעי' ב' ד"ה ונראה, "דהראב"ד ... ואנן לא קיימ"ל ... ודלא כמ"ש בספר חוות דעת"), **סוגה בשושנים** (שושנים לדוד ס"ק כ"ד, "והוא לפלא על הגאון בעל חו"ד").

(ב) ערה"ש (סעי' כ"ד) – "ולפ"ז עיקר חידוש דין זה דאע"ג דקי"ל כששינתה שני פעמים שעת וסתה ובפעם השלישי חזרה לקדמותה דמבטלינן לגמרי השני ראיות הקודמות כמ"ש בס"י קפ"ט וזהו כשהזמנים רחוקים זה מזה הרבה ימים אבל ביום או יומים סמוך לוסת הראשון לא חשבינן זה כשינוי והפעם השלישי לא חשבינן שחזרה לקדמותה אלא הכל וסת אחד הוא כל הג' ימים לפעמים מתחלת מהראשון ולפעמים מהשני ולפעמים מהשלישי מפני שכן דרך הנשים וזה שכתב רבינו הרמ"א צריך לפרוש ב' או ג' ימים קודם או אחריו אין הכוונה קודם לכל הראיות אלא ה"פ דאם איחרה פעם שני ליום השני ופעם שלישי ליום השלישי מ"מ צריכה לפרוש גם בפעם השלישי מן יום הראשון וכן בהקדימה יום ושני ימים מקודם צריכה לפרוש גם בהקדימה שני ימים של אחריו ואפילו אם בפעם השלישי ראתה כהוסת הקודם אין זה עקירה לשני הוסתות הראשונות אלא וסת אחד הוא מפני שכן דרך הנשים [והפרדס רימונים בסק"ט האריך לדחות דברי הח"ד מלשון הרמ"א ומס' קפ"ט דקי"ל כשינתה ב' פעמים ואח"כ בפעם ג' היה לה וסת הקודם דנבטלו השני וסתות הקודמים ע"ש ולפמ"ש ל"ק כלל דבקירוב ימים לא אמרינן כן מפני שכן דרכן של הנשים וגם לשון הרמ"א ישבנו על מכונו והדברים ברורים בס"ד ודו"ק"]".

(ג) י"ל – **חזו"א** (סי' פ"ה ס"ק כ"ג, "והח"ד ז"ל כתב לפרש דבאשה שמשנית וסתה וקשה לעמוד על חשבונה ופעמים שתקבע כל ימי השינוי הלכך חיישינן לכלהו דמה"ט כתב הראב"ד ז"ל בכל הנשים דצריכות לחוש לכל משך ראיתן דלמא כבר שינתה והימים שהן עתה באמצע הוסת כבר היו בתחלתן, ונהי דלא קי"ל בהא כהר"א ז"ל, **אבל בידוע שמשנית יש לחוש לכל הימים וכ"כ בס"ט**).

(ד) א"נ י"ל – **אג"מ** (יו"ד ח"ב סי' ס"ז ענף ג' ד"ה החו"ד, "החו"ד מפרש ... כסברת הראב"ד ואף שאין כוונתו לפסוק כראב"ד דהא הרמ"א פסק דאזלינן רק בתר התחלת הראיה מ"מ בזה שקבעה ממש בתחלת הראיה כל ג' וסתות סובר שמודה הרמ"א להראב"ד. וכן במאחרת כגון ...).

(ה) מר"מ – מלבושי טהרה (ס"ק י"ב), ט"ז וש"ך השלם (סי' קפ"ט שפ"ח ס"ק ק"ו).

2. **הלכה**: אשה המשנית וסתה להקדים כגון שהיה לה וסת לג' בחודש והקדימה וראתה ג"פ בב' לחודש ובג' לחודש, וחזרה וראתה ג"פ בר"ח ובב' לחודש ובג' לחודש חוששת לשלשתן, וכן במאחרת וסת, כגון שהיה לה וסת קבוע בר"ח ואח"כ ראתה ב"פ בב' בחודש, ובפעם הג' ראתה בר"ח ובב' בחודש, ואח"כ ראתה ב"פ רק בג' בחודש ובפעם הג' ראתה בר"ח ובב' בחודש ובג' לחודש.

(א) **הוקבעו שלשתן** – **חוו"ד** (חי' ס"ק ח', בי' ס"ק ד', לשונו לעיל), **מלבושי טהרה** (ס"ק י"ב ד"ה עוד, "הח"ד ... ואך שדינו דין אמת, אמנם פשוט הוא דאין זה שייך כלל לדין דאשה שמשנית וסתה. אלא דינו של הח"ד הוא דין שאשה שקובעת וסת בתוך וסת"), **סוגה בשושנים** (סי' ב' ס"ק ל"ז), **אג"מ** (יו"ד ח"ב סי' ס"ז ענף ג' ד"ה החו"ד), **מנחת יצחק** (ח"ה סי' קל"ה אות ד'), **ששבה"ל** (ס"ק ט' ד"ה והחוו"ד), **חוט שני** (ס"ק ח' ד"ה ולדינא, אות ו').

(1) ולכן אשה שמשנית וסתה פעמים מקדמת ופעמים מאחרת **חיישינן** שמא היא באופן ששלשתן הוקבעו ומשו"ה חוששת לשלשתן – **חוו"ד** (חי' ס"ק ח', בי' ס"ק ד', לשונו לעיל).

(2) **חולק על זה**, דכל שידוע חשבונה יש להורות כפי עיקר הדין – חזו"א (סי' פ"ה ס"ק כ"ג, "והח"ד ז"ל כתב ... איברא לא הו"ל להגה"מ והרמ"א בד"מ לקצר כל כך והו"ל לבאר טעמם, ואחרי שהש"ך והגר"א ז"ל לא פי' כן נראה שאין להתמיר בזה אלא כל שידוע חשבונה יש להורות כפי עיקר הדין"), **אג"מ** (יו"ד ח"ב סי' ס"ז ענף ג' ד"ה החו"ד, "הנה באירע כן מסתבר שהדין כדבריו אבל לחוש לזה אף בלא ידוע וכ"ש בידוע בכל פעם איך היה ובפרט שסדר כזה הוא דבר שלא מצוי כלל אף לאחת מאלף ודאי אין מקום לחוש"), **חוט שני** (ס"ק ח' ד"ה ולדינא, אות ו', לשונו לקמן), **מראה כהן** (פרק ח' הע' נ"ג).

א. ואף בלא ידוע לנו חשבונה אין מקום לחוש לזה – **אג"מ** (יו"ד ח"ב סי' ס"ז ענף ג' ד"ה החו"ד, לשונו לעיל).
 ב. אם אינה יודעת את החשבון, יש לחוש לזה – **חזו"א** (חוט שני ס"ק ח' ד"ה ולדינא, אות ו'), **חוט שני** (ס"ק ח' ד"ה ולדינא, אות ו').

(3) **מר"מ** – **סוגה בשושנים** (סי' ב' ס"ק ל"ז, "וצ"ע לדינא"), **ויען יוסף** (יו"ד סי' צ"ח אות ב'), **מנחת יצחק** (ח"ה סי' קל"ה אות ד').

(ב) **חולק על זה**, דלא קי"ל כהראב"ד – **פרדס רמונים** (שפתי חכם ס"ק ט', לשונו לעיל), **מקור מים חיים** (על סעי' ב' ד"ה ונראה, לשונו לעיל), **סוגה בשושנים** (שושנים לדוד ס"ק כ"ד, לשונו לעיל).
 3. **מר"מ** – **ט"ז וש"ך השלם** (סי' קפ"ט שפ"ח ס"ק ק"ו).

ו. **מר"מ** – **פת"ת** (ס"ק ח'), **ט"ז וש"ך השלם** (סי' קפ"ט שפ"ח ס"ק ק"ח).

1. **תוה"ש** (סי' קפ"ט ס"ק כ"ו) – "ועיין בש"ך מ"ש ליישב קושיא זו. ובאמת לע"ד מעיקרא לק"מ, ואין זו דומה לזו כלל, דלעיל מיירי באשה שאין לה וסת קבוע כמבואר בהגהות מיימוני להדיא, אך בהגיע יום שלשים שהיא עונה בינונית דרכה להקדים ראייתה לגמרי ב' או ג' ימים או לאחר, ולפעמים היא רואה בזמן וסתה ולא מיירי בהמשכת הוסת, על כן צריכה לפרוש באותו זמן העונה דאולי תראה, משא"כ כאן שיש לה וסת קבוע בדלוג ע"י תחילת ראייתה וחוששת אח"כ לוסת הדילוג, וק"ל".
 (א) **תפרי** (ס"ק ה') – "ודברי המ"י אינו מובן כלל, דעדיין לא הועיל למה תפרוש כל ג' ימים הלא וסתה לא נמשכה רק יום א', א"כ אותו יום תפרוש ולמה כל הג' ימים. ולכן מ"ש דמיירי שאין לה וסת רק עונה בינוני אין כלל מענין הקו' שיש בזה וא"צ להאריך בי".

(ב) **מר"מ** – **ט"ז וש"ך השלם** (סי' קפ"ט שפ"ח ס"ק ק"ה).

2. **מי נדה** (סעי' ב' ד"ה בהגה) – "דשם מיירי שמזלפת בלי הפסק ב' או ג' ימים ...".

יב **ימי המבוכה**: האם הלכה כמו הש"ך והגר"א או כמו התפרי"י ונוב"י.

א. **מיקל**, דאינה צריכה לפרוש בימים אלו.

1. **מהר"ן**, הו"ד **שלטי גבורים** (שבועות דף ב.) – "אשה שאין לה וסת קבוע כי לפעמים רואה בכ"ב בחדש ולפעמים בכ"ה ובכ"ט אך לעולם אינה רואה עד לאחר י"ד ימים אחר הטבילה נראה דודאי לעולם א"צ בדיקה כל אותן י"ד ימים שלאחר הטבילה כההיא ממש שכתב ספר תרומת הדשן סימן רמ"ז דקודם י"ד לא היא בכלל אשה שאין לה וסת להצריכה בדיקה. אולם בזה יש להתיישב בימים שהם אחר הי"ד ימים שהוסת משתנה ג' או ד' או ה' ימים כמו שזכרנו, איך תתנהג כי יש פנים להתירה לשמש בכל פעם אחר הי"ד על ידי בדיקה כדין אשה שאין לה וסת קבוע ויש פנים לומר שלאחר הי"ד לעולם היא אסורה לשמש כדין אשה שיש לה וסת כי נראה בעיני שאם נחשוב זאת האשה בכלל אשה שיש לה וסת מפני שאינה רואה לעולם בפחות מ"ד ימים אחר הטבילה א"כ מיד אחר כך היא אסורה לבעלה משום חשש סמוך לוסתה כדין שאר הנשים שיש להן וסת קבוע וכל הימים אשר הוסת בא אליה בדילוג היא אסורה לשמש, דאין לומר דעונה אחת אחר הי"ד תסגי לה לפרוש מבעלה ואם לא בא הוסת בעונה הראשונה שלאחר הי"ד יום דתהוי מותרת כההיא דכתב הרא"ש ס"פ האשה שהיא עושה צרכיה שהביא דעת הראב"ד ז"ל והרמב"ן ז"ל והר"ז ז"ל דפליגי בחשש הוסת כמה צריך להרחיק והכריע הרא"ש כמאן דאמר דסגי להרחיק עונה ראשונה וכן כתוב הטור י"ד סי' קפ"ד, דלא דמי דהתם לא פליגי אלא כשהוסת נמשך ב' ימים או שלשה ששופעת או מזלפת תמיד אם כל יום ויום חשיב כוסת בפני עצמו או לא אבל הכא בנידון דידן שהוסת דילג בכל פעם מיום ליום אחר נראה דכל אותן הימים שהוא דולג בו הוי וסת בפני עצמו אליבא דכ"ע וצריכה לפרוש בכולם וראיה יש מתשובת ריצב"א שהביא במי' פ"ח מהל' איסורי ביאה עש"ב, ואולם שאלתי גם בזה את פי מהר"ן ז"ל דרך משא ומתן א"ל שיש להקל".

2. **לבוש** (סעי' ב') – "ואשה שדרכה לשנות וסתה להקדים או לאחר ב' או ג' ימים מזמנה הקבוע, צריך לפרוש ממנה **בעונה** בב' או ג' ימים קודם לכן או אחרי כן. ועיין לקמן סימן קפ"ט בעז"ה".

3. **ש"ך** (סי' קפ"ט ס"ק ל"ט) – "דלעיל סימן קפ"ד ס"ב ... אין ר"ל שצריך לפרוש כל הג' ימים דא"כ מה ענין שמשתני' וסתה לכאן אלא ר"ל דהיה לה וסת ואח"כ משתנית וסתה להקדים ב' או ג' ימים אז צריכה לפרוש גם קודם הוסת כפי מה שרגילה להקדים כגון שרגילה להקדים ג' ימים צריכה לפרוש אותו יום שרגילה להקדים וכדכתב כאן והיינו שכתב לעיל וע"ל סימן קפ"ט".

4. **בית לחם יהודה** (סי' קפ"ו ס"ק א') – "כתב ש"ג ... שאלתי את פי מהר"ן ודרך משא ומתן אמר שיש להקל".

5. **גר"א** (ס"ק ו') – "ואישה שמשנית כו'. במתני' שם היתה למודה כו' וכ"ש כה"ג".

6. **גר"ז** (סי' קפ"ט ס"ק נ"ג, קונ"א ס"ק ה') – "ומה שכתב רמ"א סי' קפ"ד סעיף ב' ... אינו רוצה לומר שצריך לפרוש כל הג' ימים שהמשיכה ראייתה אלא רוצה לומר שצריך לפרוש גם קודם הוסת אותו יום שרגילה להקדים בו (פירוש אותה העונה אף שהמשיכה ראייתה עד יום וסתה הקבוע לה) דהולכין תמיד אחר תחילת הראיה כמו שכתב כאן (ש"ך)".

7. חת"ס (יו"ד סי' קס"ו) – "אם האשה הזאת לא קבעה מעולם שום יום משלשה ימים אלו דהיינו כ"ו כ"ז כ"ח שום יום מאלו לא קבעתה ג"פ ז"ז אלא פעם ראתה בכ"ז ואח"כ נעקר לכ"ח וממנו לכ"ו וכן לעולם באופן שלא נקבע שום א' מימים אלו להיות וסת קבוע ונמצא שנעקר בפעם א' א"כ השתא הכא נעקר כולם ושוב לא תחוש לשום אחד מהם".
8. חנו"ד (בי' ס"ק ד') – "נודע ביהודה ... ותמוהין דבריו ז"ל בזה דא"כ אם אין לה קבע על עשרים יום בכה"ג צריכה שתהיה ידיה בין עיניה כל ה' יום דמה לי על ז' או ח' ימים ואין הדעת סובל זה וקצת ראייה לזה ... ומה שהביא ראייה מסי' קפ"ו סעיף ג', שאני התם דהוחזקה בודאי שלא תראה באותן י"ד ימים משא"כ בנידון דידן שלא הוחזק יום אחד מאותן הז' ימים שתראה בו בודאי ... לכן דין הנ"ל שכתב הרב תמוה ולא אישתמיט שום פוסק לומר כן".
9. מקור חיים (ס"ק י"ג) – "ולא מוסיף רמ"א בזה ולא מחזק דבר אצא מה שכתב המחבר בין שקובעת בשלשה פעמים או בפעם אחד הראה לנו הרמ"א דתרי חששות ופרישות האלה שייך באשה זו אחת וברא"א אחת".
10. בן איש חי (שנה ב' פר' צו אות ג').
11. פרדס רמונים (שפתי חכם ס"ק ט') – "ובחו"ד ... מ"ש דלא אישתמיט כו', נעלם ממנו דברי השלטי גבורים ברפ"ב דשבועות שפ"י דברי הגמ"י (שהם דברי הרב כאן) כפי' הכו"פ והנ"ב הנ"ל עיי"ש. אך לדינא סיים הש"ג שם ששאל את פי מוהר"ן וא"ל דרך משא ומתן שיש להקל עיי"ש. אולם בתרה"ד סי' רמ"ז שממנו מקור דין זה שהביא המחבר לקמן סי' קפ"ו ס"ג באשה שהוחזקה שלא לראות בפחות מ"ד יום כו' עיי"ש סיים שם בתה"ד ע"ז דלענין לפרוש מאשה שדרכה לראות בענין זה עונה אחת סמוך לרא"י מבואר שיליה פ' האשה עכ"ל. וברור שכונן למ"ש בש"ס ה' למודה ליום ט"ו ושינתה כליום ט"ז זה וזה אסורין שינתה ליום י"ז הותר ט"ז כו' עיי"ש, וה"ה כאן כיון שלא קבעה וסת לשום יום מהימים שהיא רואה בהם אינה חוששת רק לאחרון ... וכ"ז הוא דין ברור ולית בהא ספיקא כלל. ומעתה תו א"א לומר בפ"י הרב כמ"ש הכו"פ והנו"ב הנ"ל, דבכה"ג אינה חוששת רק לאחרון וכנ"ל ... ובע"כ צ"ל בפ"י הרב כפי' הש"ך וכפי' שפירשתי דבריו למעלה".
12. אג"מ (יו"ד ח"ב סי' ס"ז) – "נראה דלדינא אין לחוש לזה וכדכתב גם החו"ד וכ"ש אחר שבארתי שדבריו מופרכין מיניה וביה ומסעיף ג' ... לדינא הא בארתי דאין לחוש להם אלא יש להורות כהש"ך שצריך לחוש לראייה האחרונה ושאר הימים דינה כאין לה וסת שלדין הדין שצריכה בדיקה וכדכתב הכו"פ בעצמו שכן נוהגין. ובאשה שיש לה וסת תצטרך לחוש גם ליום הוסת ובאין לה וסת קבוע לא תצטרך לחוש אלא לראייה אחרונה".
- אג"מ (יו"ד ח"ג סי' מ"ח) – "ואם תשנה וסתה ב' או ג' ימים יעו"ש באג"מ יו"ד ח"ב סימן (ק"ז) [ס"ז] והעיקר התחלת הוסת כהש"ך סימן קפ"ט ס"ק ל"ט וצריכה לחוש לראייה אחרונה".
- (א) ודלא כאג"מ (רשומי אהרן ח"א יו"ד סי' קפ"ד אות ז', ע"י אות כ"א) – "אשה שיש לה קביעות וסת בתוך ג' ימים אסורה בתשמיש כל אותם הימים, ובאופן שיש לה קביעות ליותר מג' ימים אינה אסורה אלא ביום שראתה בחודש שעבר ובשאר הימים רק צריכה בדיקה לפני ואחרי תשמיש".
13. ע"י מנחת יצחק (ח"ה סי' קל"ה, ע"י ח"ג סי' פ') – "להלכה למעשה קשה גם בכה"ג להחמיר לאחרים ומכ"ש לאברכים כמובן, וסומך אני למעשה כשיש צורך להקל על המקילים".
14. חשב האפוד (הליכות חנוך פרק ב' אות קכ"ז) – "הרב מורה כן ואינו חושש לשום שיטה אחרת".
15. קנה בושם (קובץ אור ישראל חנ"ו עמ' ל"ד אות פ"ד) – "בימים הנבוכים פוסקים מעיקר הדין כהש"ך דלא חוששין".
16. דרכי טהרה (דפו"ח פרק ו' סעי' א').
17. טהרת הבית (שלא הו"ד).
18. פותח שערי (סי' כ"ד אות י"ז) – "ומצד ההוראה מורין כדעת הש"ך ושאר פוסקים, לאסור אותה רק כפי וסתה האחרון שלא נעקר, וחומרת הנזכר לאסור אותה כל הג' ימים היא ביד האדם כפי מה שהוא אדם, אם ירצה להחמיר על עצמו".
19. הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' ל"ג).
20. חוקת הטהרה (סעי' ט"ו, ע"י קובץ תשובות סי' ב') – "וקיימא לן להקל ואין צריך פרישה בימי המבוכה".
21. מנהג ירושלים (בנין בית נאמן הסכמה מהגר"י גנס שליט"א אות א', פרק ז' סוף הע' י"ב) – "שמעתי ממו"ר מרן הגרשז"א זצוק"ל שמנהג ירושלים הוא, שבימי המבוכה לא חייב בפרישה אלא רק בבדיקה".

ב. מחמיר, שצריך לפרוש ממנה כל אותן הימים.

1. מהר"י אוברניק זצ"ל (ע"י בלקט יושר, לקמן).
2. תרה"ד (ע"י בלקט יושר, לקמן [וכמו הנו"ב, שמקורו הנו"ב. ודלא כפרדס רמונים, לעיל]).
3. הו"ד בלקט יושר (יו"ד עמ' י"ח ענין ב') – "מלקוטי' דלעיל: כת' בתשובה בשם מה"ר שמשון ז"ל, דאשה שיש לה וסת לל' יום ולפעמים משנה וסתה ליום ל"א או ל"ב או ל"ג אבל קודם ל' אינה משנה כלל, מצוה לפרוש הימנה כל אותן ימים מיום ל' ואילך וכן דרש מורי שראוי לנהוג כן, אמנם אם מורגלת לפעמים בח' ימים או יותר, אז אמר שאין להחמיר כ"כ ויש לדמות לאשה שאין לה וסת".
4. תפרי (ס"ק ה') – "ויותר נראה לומר דלא מיירי שרואה כל ג' ימים בהמשכה רק לפעמים מקדמת וראה בכ"ז או בכ"ח או בכ"ט רק ס"ל דכיון דלר"מ ס"ל בכל אשה שאין לה וסת אסורה לבעלה ור"ח בן אנטונינוס פליג והיינו משום דא"כ אשה זו מה תהא עלי' וכי בשביל שאין לה וסת תהי' גלמודה מבעלה לא החמירו ... על אשה לגורשה מבעלה. אבל אשה זו שעד כ"ז יש לה וסת ואינה רואה, רק בג' ימים כאלו אין לה וסת לפעמים מקדמת ולפעמים מאחרת וזה רגילה תמיד כפעם בפעם, א"כ על אותן איזה ימים ודאי דמודה רחב"א לר"מ דאסורה לשמש דלמא תראה בהן, דמה בכך הלא מותרת לבעלה כל כ"ז ימים".
5. שו"ת חוט השני (סי' כ"ד) – "דבר פשוט שהאשה כזו שאין זמנה קבועה רק מקדמת ומאחרת כשנ' ושלשה ימים חוששת לכל אותן העונות".

6. נב"ק (י"ד סי' מ"ו ד"ה ומעתה אני) – "רמ"א בהג"ה סימן קפ"ד סעיף ב' ... נ"ל פירושו שכך הוא קביעת וסתה שבתוך אלו השנים או השלשה ימים תראה ובגוף אלו הימים אין לה זמן קבוע אימת לפעמים בזה ולפעמים בזה רק עכ"פ לא יעברו ג"י הללו בלי ראייה א"כ כל הג"י המה הוסת וצריך לפרוש בכולן. ובזה אין אנו צריכין למה שנדחק הש"ך בסימן קפ"ט ס"ק ל"ט ע"ש וק"ל".
7. חכ"א (כלל ק"ח סעי' ו') – "אשה שאין דרכה לראות בפחות מכל יום לכ' יום אבל אחר כך אין לה קצבה ועל פי רוב תראה מכ"ו יום לכ"ו יום אלא שלפעמים מקדמת שעת וסתה ורואה לכ"א או לכ"ב ועד כ"ו ולפעמים מאחרת לכ"ז וכ"ח וכיוצא בו אם כבר קבעה וסתה שלוש פעמים ליום כ"ו ולא עקרה שלוש פעמים רצופים ליום אחר כאשר נבאר משפטי קביעות הוסת ועקירתה בכלל קי"ב ואם כן עד ליל כ' ודאי מותרת ובליל כ"ו ודאי אסורה רק מקודם לזה ואחר זה יש לומר כיון דקיימא לן בסימן הקודם לזה דאזלינן בתר התחלת הוסת ואם כן הכי נמי תאסר ליל כ"א שהיא עונה ראשונה ממה שנשתנה אצלה ואפשר גם ליל כ"ז מפני האיחור יותר ואמנם יש לומר דלא דמי דדוקא התם שראתה בכל אותן הימים כבר נפתח מעינה שפיר אזלינן בתר התחלה אבל הכא בכל יום חיישינן שמא תראה (סעיף ב' ברמ"א). (השלטי גבורים בפרק ב' דשבועות מחמיר וכן כתבו מנחת יעקב וכתרי ופלתי וסדרי טהרה אך בשלטי גבורים מסיק דשאל למהר"ן והשיב לו בדרך משא ומתן דיש להקל וכן כתב לבוש בסימן קפ"ד ושינה לשון רמ"א וכתב צריך לפרוש ממנה בעונה שנים או שלושה ימים קודם לכן או אחר כך עד כאן לשונו וכן כתב הש"ך סימן קפ"ט ס"ק ל"ט ולא ידעתי למה המתין הש"ך להקשות על רמ"א עד סימן קפ"ט ולא הקשה בסימן קפ"ד שהרי שם מבואר בשולחן ערוך דאזלינן בתר התחלת הוסת והרמ"א לא הגיה שם שמע מינה דמודה ובסימן קפ"ט שם שכתב רמ"א וכן עיקר היינו מטעמא שכתב הבית יוסף דהרז"ה והרא"ש שם אזלי לשיטתם דפסקו הכי בסימן קפ"ד דאזלינן בתר התחלת הוסת) והדעת מכרעת כהמחמירין ואמנם נראה דוקא ברגילה בכך אבל בלאו הכי אינה חוששת אלא כדין שאר כל וסת שאינו קבוע שנעקר בפעם אחת כדלקמן כלל קי"ב סימן ב'".
8. קיצור שו"ע (סי' קנ"ד סעי' ז', לחו"ש לחם ס"ק כ"ה) – "ויש נשים שאין להם וסת קבוע ממש, אבל יש להן על כל פנים מספר ימים ידועים שבהם אינן רואות, כגון שהיא מוחזקת שבכל חמשה ועשרים יום לאחר ראייתה אינה חוזרת ורואה אלא אחר כך ואז אין לה יום קבוע, שלפעמים היא מאחרת יום או יומים או שלושה ימים, אשה כזו עד חמשה ועשרים יום כיון שהוחזקה שלש פעמים שבימים אלו אינה רואה, דינה בימים אלו כמו אשה שיש לה וסת קבוע, ובימים שלאחר כך שהיא נבוכה בהם ואין לה בהן חזקת טהרה אסורה לבעלה".
9. זבחי צדק (ס"ק י"א, ס"ק כ"ד).
10. מלבושי טהרה (ס"ק י"ב ד"ה עוד כתב) – "אכן הכו"פ והנו"ב וכן נראה מהל"ש שמחמירים בדבר וס"ל שצריכה לפרוש כל הג' ימים, ומצוה לשמוע לדבריהם. ומסתברא כוותיהו".
11. סד"ט (ס"ק ד') – "המחזור נ"ל עפ"י מ"ש הראב"ד ... ולפ"ז כיון שהוא מצוי לקדם או לאחר ב' או ג' לפי דמים יתירים דאתנהו בהן כך דרכה לקדם וסתה ואם מעט דרכה לאחר זמן וסתה איזה ימים מש"ה צריכה לפרוש כל אותן הימים דהא חזינן דאשה דרכה בכך וק"ל".
- (א) אג"מ (י"ד ח"ב סי' ס"ז ענף ג' ד"ה הסד"ט) – "הסד"ט מפרש דהוא דוקא בימים מועטין כבו"ג ימים מטעם שכתב הראב"ד בספר בעה"נ שמצוי לשנות וסתן יום ויומים וג' ימים מש"ה צריכה לפרוש כל אותן הימים כיון דחזינן דאשה זו דרכה בכך, וסובר כהנו"ב אך רק לימים מועטין. ומה שהביא מראב"ד בבעה"נ לא מובן דהראב"ד נתן זה לטעם על מה שסובר דצריך לפרוש כל משך הראיה דאף אם נימא שתחלת הראיה הוא עיקר מ"מ הא אפשר דהימים שהם עתה בתוך הוסת היו כבר תחלת הוסת ואף על פי שהם עתה אמצעית וסת לא אבדו מעלתם הראשונה עיין שם אבל לאסור בשביל זה הימים שלא ראתה בהן אין ללמד משם ומסברא בעלמא אין לומר דבר כזה".
12. ערה"ש (סעי' כ"ה) – "ובוודאי שגם זה אמת והטעם כמו שבארנו דבימים קרובים זל"ז לא מקרי שינוי".
13. אבני צדק (י"ד סי' ע"ג) – "ואין בידי להכריע ... אני מצוה להחמיר".
14. לבושי מרדכי (י"ד סוף סי' ק"ט) – "ולהלכה כבר הכריע בחכמת אדם".
15. שערי טהרה (שער ג' סעי' ז') – "צריך לפרוש ממנה כל הז' ימים".
16. סוגה בשושנים (סי' ב' סעי' ט"ו) – "ויש להחמיר. אך המקילין בזה אין מזחיחין אותו שיש לו על מה לסמוך".
17. באר משה (ח"ד סי' ס"ח) – לשונו לקמן.
18. שפע טהרה (ס"ק ח', ס"ק ט', דברי יציב יו"ד סי' ע"ב אות ח', סי' ע"ג) – "ואינני יכול לזוז מפסק אא"ז בזה דג' ימים יש להחמיר, וביותר מזה תליא בבעל נפש".
19. הגרשז"א זצ"ל (אוצרות הטהרה עמ' תתפ"ד) – "עד ג' ימים אמרינן ימי נבוכה' ובהם בעי פרישה מתשמיש וחיבוק, וביותר מג' ימים לא אמרינן ימי נבוכה'".
20. הגריש"א זצ"ל (משנת השלחן תשובה י"ז, תשובה כ"א, לבושי עז תמצית ס"ק ל"ג, אשרי האיש יו"ד פרק כ' אות ו') – "אסור לשמש ולא מועיל בדיקה".
- (א) אמנם עי' הגריש"א זצ"ל (אבני ישפה ח"א סי' ק"ע תשובה ג') – "דבעל נפש יחמיר לא לשמש בימים אלו".
21. ששבה"ל (ס"ק ט', ס"ק י"ב, שבה"ל ח"ד סוף סי' צ"ח) – "אין ראוי להתיר רק לצורך גדול טובא, וגדרי קדושה מעמידין את ישראל".
22. טהרת בת ישראל (פרק י"ג סעי' ב') – "שהיא נבוכה בהם, ואין לה בהם חזקת טהרה, הרי הם ימי וסתה, והיא אסורה לבעלה".
23. חזקת טהרה (דרך קצרה ס"ק ט"ז, תוספת טהרה אות ז', עמק התשובה ח"א סוף סי' קכ"ה).
24. לבושי עז (תמצית ס"ק כ"ט).
25. משמרת הטהרה (פרק ז' סעי' מ') – "נוהגין להחמיר בזה".

ג. דעת החזו"א.

1. חזו"א (יו"ד סי' פ"ה ס"ק כ"א, ס"ק כ"ג) – "איברא לא הו"ל להגה"מ והרמ"א בד"מ לקצר כל כך והו"ל לבאר טעמים, ואחרי שהש"ך והגר"א ז"ל לא פי' כן נראה שאין להחמיר בזה אלא כל שידוע חשבונה יש להורות כפי עיקר הדין".
- (א) קהלות יעקב (ארחות רבנו ח"ד עמ' ל"ט אות א') – "אמר מו"ר (שליט"א) צוק"ל שהורה מרן החזו"א צוק"ל שצריכה לחוש לכל הימים האלה כאשר בשעת וסתה".
- (ב) זכרון שאול (סי' נ"א, בתוך ס' רשמות קהלות יעקב ח"א) – "לכב' ידי"נ היקר הרב הגאון המובהק מהור"י וסרמן שליט"א ... כת"ר זכה לשמוע פעם ממרן [החזו"א] זללה"ה, על אשה שמשנית וסתה (סי' קפ"ד) את שיעור הימים שעדיין שייכים לדין זה. ולפי שזוכרים אמר שאם משנית במשך ז' ימים צריכה לחוש לכולם. 1) רצוננו כאן לדעת אם גם נשא ונתן בדברי הגו"ב ותה"ד ושה"ג שייכים לזה, אם הביא הוכחות לשיעור זה, או שרק ענה בקצרה, בלי נימוק".
- (ג) מנחת פרי (סוף סעי' ב') – "החזו"א ... למעשה מוסרים בשמו שהורה לחוש בימים שרגילה לראות, היות והמציאות היא היום שכך דרכן של הנשים לראות".
- (ד) משנת השלחן (אות י"א) – "ומכל מקום מוסרים בשמו ...".
- (ה) ששבה"ל (ס"ק ט' ד"ה ולפ"ז) – "ואמנם החזו"א זצ"ל אמר לשואלים לחוש עד ז' ימים מטעמים שלא פירש, אך בספרו (ספ"ה סקכ"ג) כ' דנראה שאין להחמיר בזה, והביאור ברמ"א דחוששין רק לקבוע ולאחרון, אלא שמ"מ חשש להחמיר".
- (ו) חוט שני (ס"ק ח' ד"ה ולדינא, אות ו') – "ולדינא העלה החזו"א להקל כדעת הש"ך והגר"א, שאין לחוש לכל אותן הימים שמשנית וסתה דס"ל דלא נזכר כאן גזירה מחודשת - ודוקא כשיודעת את החשבון, שלא קבעה לה וסת לכמה ימים וכמ"ש הראב"ד, [ודלא כמ"ש החזו"ד דגם בזה לחוש כל הימים הללו], אבל אם אינה יודעת את החשבון, כגון רוב נשים שלנו שאינם יודעות חשבון ראיותיהם מתחילתן, יש לחוש לכל אותם הימים שמשנית וסתה, שמא קבעה וסת לכמה ימים ... ונשי דידן, שאין יודעות החשבונות של הוסתות משנים שקודם הנישואין, צריכות עכ"פ לחוש כהחזו"ד, בימים שהיא עכשיו רגילה לשנות בהן, וגם מרן החזו"א לא היקל כאשר אין יודעות חשבון הוסתות".

ד. אם רגילה לראות עם מיחוש מסוים, והמיחוש מופיע בכל פעם משך זמן לפני הראיה.

1. מיקל – הגר"ש אויערבאך שליט"א (מראה כהן פרק ח' הע' נ"ח), לבושי עז (תמצית ס"ק ל"ח), "אשה שיש לה מיחוש הגוף קודם הוסת, אי"צ לחוש לימי המבוכה", מראה כהן (עמ' קמ"ג אות ח').

ה. התרת נדרים.

1. שבה"ל (ח"ד סוף סי' צ"ח) – "וכן יראה דבכה"ג ודאי מהני התרת נדרים כנוהג מנהג טוב ביו"ד סי' רי"ד, מ"מ אין ראוי להתיר רק לצורך גדול טובא, וגדרי קדושה מעמידין את ישראל".
- ו. מר"מ – חופת חתנים (סי' י"ג סעי' ב'), דר"ת (ס"ק כ', ס"ק כ"א), מלמד להועיל (יו"ד סי' ס"ז), טהרת ישראל (סעי' ל"ח), חדושים ובאורים (סי' ו' ס"ק י"ד), חוט שני (ס"ק ח'), אבני ישפה (ח"א סי' ק"ע תשובה ג'), פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' ת"י), ט"ז וש"ך השלם (סי' קפ"ט שפ"ח ס"ק ק"ט).
1. יד סופר (ח"א סי' ל"ד) – "בודאי אין בדינו להכריע".
2. בדה"ש (ס"ק כ') – "ולמעשה אעפ"י שיותר טוב להחמיר כדיעה השניה ולפרוש לכל ג' ימים אלו מכל מקום המיקל בזה יש לו על מי לסמוך ופרט אם קשה עליהם הפרישה לשיעור ימים כזה".

יג. ימי מבוכה: בדיקות.

א. למקילים לעיל.

1. ראוי לבדוק.
- (א) שו"ת מהרי"ל (חדשות סי' צ"ג אות ה') - לשונו לקמן.
- (ב) תפרי"י (סי' קפ"ו ס"ק ג' ד"ה אמנם) – "כי רוב נשים אע"פ שאין להן וסת קבוע ליום ועונה מיוחדת מ"מ אינם רואין כי אם בזמן מוגבל ד"מ עד כ"ט יום או ל' אינם רגילין לראות ומימים ואילך אין קביעתן קביעות גמורה פעמים מקדים פעם מאחר וכבר כתבו הפוסקים דעד יום ההוא בכלל יש לה וסת וא"צ בדיקה ובימים אלו אשר היא נבוכה לבד היא בגדר אין לה וסת ובזו כ"ע נוהגים לבדוק, וכל המרבה לבדוק משובחת, ואינו להקל כלל נגד דברי השו"ע והרב ז"ל".
- 1) מלמד להועיל (יו"ד סי' ס"ז אות ו') – "קשה לי דכנראה הכו"פ עצמו סותר האי דינא במה שכ' בס' קפ"ו".
- (ג) לחם ושמלה (סי' קפ"ו לחם ס"ק ו') – "הפלת".
- (ד) סוגה בשושנים (סי' ב' סעי' ט"ו) – "ואפילו להמקילין בכל אלו הימים מ"מ פשיטא דאסורה לשמש בכל אותן הימים בלא בדיקה כדין אשה שאין לה וסת".
- (ה) שערי טוהר (שער ג' סעי' ז') – "ואף מי שמיקל מ"מ יחמיר שתבדוק עצמה לפני תשמיש ותבדקו הבדיקה לאור הנר".
- (ו) מהרש"ג (ח"א יו"ד סי' ס"ד) – "ומ"מ צריכה בדיקה ... יש להחמיר אחר ל' עד מ"ג שצריכה בדיקה וכ"כ בס' לחם ושמלה בסימן קפ"ו בלחם סק"ו בשם הפלתי דבימים שהו נבוכה לבד והיא רק אז בגדר שאין לה וסת כ"ע נוהגין לבדוק ואין להקל כלל נגד דברי הרב והשו"ע עיי"ש".
- (ז) אג"מ (יו"ד ח"ב סי' ס"ז) – "ושאר הימים דינה כאין לה וסת שלידן הדין שצריכה בדיקה וכדכתב הכו"פ בעצמו שכן נוהגין".

אג"מ (יו"ד ח"ג סי' מ"ח) – "ושאר ימים דינה כאין לה וסת שצריכה לשמש בבדיקות וכדכתב הכו"פ בתפ"י סימן קפ"ד סק"ה".

ח) מנחת יצחק (ח"ג סוף סי' פ') – "וכדאי להזכיר את דברי הכו"פ (בסי' קפ"ו אות ג'), דבימים שאין להם קביעות גמורה, פעמים מקדים ופעמים מאחר, דבאלו הימים היא בכלל אין לה וסת, כולי עלמא נוהגים לבדוק (קודם ואחר תשמיש), וכל המרבה לבדוק משובחת, וכדברי הש"ע והרב עיי"ש, ובדאי כוונתו בזה, דאף אם לא נהוג בחומרא לפרוש לגמרי, או משום שיש עוד צירוף להקל, עכ"פ צריכה בדיקה בכ"פ באלו הימים".

מנחת יצחק (ח"ג סוף סי' קל"ה) – "אבל מ"מ בכל אותן הימים אשר מקילין בהם יש לבדוק קודם תשמיש ואחר תשמיש וכן ראיתי באחרונים".

ט) הגרשז"א זצ"ל (ס' בנין בית נאמן הסכמה מהגר"י גנס שליט"א אות א'), פרק ז' סוף הע' י"ב) – "שמנהג ירושלים הוא, שבימי המבוכה לא חייב בפרישה אלא רק בבדיקה [ומאידך יעץ לבדוק אף בימים שהם ספק ימי המבוכה]".

י) דברי יציב (יו"ד סוף סי' ע"ב) – "ברור שגם אם נאמר להקל כהחו"ד וכמ"ש באבני צדק, מ"מ צריכה עכ"פ בדיקה לכו"ע, וכנ"ל לגבי חומרת האו"ז מהתפארת למשה המובא בסד"ט שצריכה בדיקה בעונה הסמוכה, א"כ מכל שכן בהנך ג' ימים ש"ל דהוי שעת הוסת ודו"ק".

יא) קנה בושם (קובץ אור ישראל חנ"ו עמ' ל"ד אות פ"ד) – "אולם לעשות בדיקה לפני תשמיש".

יב) בדה"ש (ס"ק כ') – "מן הראוי לבדוק קודם תשמיש ואחר תשמיש בכל אותן הימים שמקילים בהם".

יג) מראה כהן (עמ' קמ"ב אות ד') – "וראוי להחמיר לבדוק לפני תשמיש".

יד) משמרת הטהרה (פרק ז' סוף סעי' מ') – "ודע דאף הנוהגין להקל בימים אלו מ"מ יש להם לבדוק קודם תשמיש".

טו) פרי טהרה (סעי' ח') – "ולדינא קיי"ל שצריכה לבדוק את עצמה קודם התשמיש בכל יום מימים אלו".

טז) חוקת הטהרה (סעי' ט"ו, קובץ תשובות סי' ב' אות ח') – "אלא סגי בבדיקה קודם תשמיש בימים אלו".

2. עצה טובה לקנח עצמה עם בגד צבוע.

א) הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' ל"ג) – "שאין צריך בדיקה, אבל ראוי לקנח עצמה עם בגד צבוע (כדי שלא יטמאה) לראות אם יש שם דם, כדי לא להיות פושע ח"ו. [ואם לא קנחה, וראתה בשעת תשמיש, לכאורה אין לה טענת אונס, ע"ל החת"ס בסוף הערה 13]. וכעין הקינוח שהובאה בפת"ת ס' קפו סק"ב".

3. מר"מ – גבריאלי (נדה פרק צ"ג סעי' ג'), פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' תי"ב, פרק כ"ב הע' ק"ה).

ב. למחמירים.

1. מיקל – הגר"ש זצ"ל (משנת השלחן תשובה י"ג, תשובה כ"א, אשרי האיש יו"ד פרק כ' אות ו'), "בימים אלו אינה מחוייבת בבדיקה ... אם עברו הימים האלו בלא בדיקה ובלא שראתה ורוצים לשמש, רצוי שתבדוק עצמה לפני התשמיש"), בנין בית נאמן (פרק ז' הע' י"ב ד"ה בששבה"ל).

2. מחמיר – נוב"ק (יו"ד סי' מ"ו ד"ה ומעתה אשה, "וצריכה בדיקה כל שבעה בחורין וסדקין בכל יום ויום בבוקר ובערב ובאמצע היום כמה פעמים כי אינה יודעת אימת זמן וסתה"), הו"ד בחו"ד (בי' ס"ק ד'), ופת"ת (משמרת הטהרה (פרק ז' סעי' מ"א)).

3. מר"מ – גבריאלי (נדה פרק צ"ג סעי' ג'), מראה כהן (עמ' קמ"ג אות ט', "יש שהחמירו").

ג. במקום מצוה, במקום חומרות.

1. עי' לקמן.

יד] ימי מבוכה: כמה ימים.

חו"ד (חי' ס"ק ח') – "נודע ביהודה ... ותמוהין דבריו ז"ל בזה דא"כ אם אין לה קבע על עשרים יום בכה"ג צריכה שתהיה ידיה בין עיניה כל ה' יום דמה לי על ז' או ח' ימים ואין הדעת סובל זה".

א. אפילו ז' ימים.

1. שו"ת מהרי"ל (חדשות סי' צ"ג אות ה') – "וע"ד דאין לה וסת ג"כ שאין לה וסת קבוע למניין ימים אבל מ"מ יש לה עונה בכל חדש אלא שפוחתת ומותרת כגון לל"א ל"ב ל"ג, כ"ז כ"ח כ"ט. ובלא סדר, וכה"ג רוב נשים שאין להם וסת ראוי להן להחמיר ולחוש באותן הימים כלן כדברי הגאונים הואיל ועלולין, וימי עונתן הן, ואף כי אין להן וסת".

2. לקט יושר (יורה דעה עמ' י"ח ענין ב') – "אמנם אם מורגלת לפעמים בח' ימים או יותר, אז אמר שאין להחמיר כ"כ ויש לדמות לאשה שאין לה וסת".

3. נוב"ק (יו"ד סי' מ"ו ד"ה ומעתה אני) – "בש"ע בסי' קפ"ו סעיף ג' אשה שאינה רואה בפחות מ"ד ימים אחר טבילתה אבל לאחר י"ד ימים אין לה קבע עד י"ד יום דינה כדן אשה שיש לה וסת. והנה אני אומר אם לקולא הרי זה כוסת קבוע במשך זמן הזה מעתה אני דן ק"ו לחומרא שהאשה שיודעת שעכ"פ לא יעברו עליה שבעה ימים שיהיו נקיים לגמרי אף שבתוך ז' הללו אין זמנה קבוע באיזה זמן שתראה מ"מ צירוף כל השבוע הם וסתה הקבוע שעל כל פנים שבעה ימים לא יעברו בלתי דם. וא"כ כיון שאשה זו עד הנה הוחזקה כמה זמנים שלא תוכל לטהר עצמה לבעלה וזה זמן רב שאינה מספקת לספור ז"נ א"כ כל ז' וז' הם אצלה כוסת קבוע שעכ"פ במשך שבעה הוחזקה לראות".

4. שערי טוהר (שער ג' סעי' ז') – "וביותר מן ז' ימים אין להחמיר כלל".

ב. אפילו ה' ימים.

1. שלטי גבורים (שבועות דף ב.) – "בימים שהם אחר הי"ד ימים שהוסת משנתה ג' או ד' או ה' ימים כמו שזכרנו".
2. חוקת הטהרה (סעי' ט"ו) – "אשה הרגילה לראות בין כ"ט ימים לל"ג ימים".

ג. ג' ימים.

1. עי' לשון רמ"א (סעי' ב') – "ואשה שמשנית וסתה להקדים ב' או ג' ימים, או לאחר כשמגיע זמן וסתה, צריך לפרוש ממנה ב' או ג' ימים קודם או אחריו".
2. עי' קיצור שו"ע (סי' קנ"ד סעי' ז') – "אין לה יום קבוע, שלפעמים היא מאחרת יום או יומים או שלשה ימים".
3. שער דעה (ח"ב סי' ר') – "הנה פשוט שהגאון ז"ל לא איירי אלא בשלשה ימים בדוקא וזה יתכן בפ"י דברי הרמ"א וכאשר מצינו בהרבה מקומות בש"ס דג' ימים הם כיום אחד לענין טבעי וכדאשכחן לענין טריפות ונדה וטובא דכוותא".
4. עצי חיים (יו"ד סי' ט"ז) – "י"ל דגם הרמ"א לא מיירי רק בב' או ג' ימים ולא יותר ובנד"ד כיון שיש מרחק ז' ימים גם הרמ"א מודה דאי אפשר לעגנה מבעלה".
5. הגר"י שטייף זצ"ל (בבאר משה ח"ד סי' ס"ח) – "ג' ימים ותו לא ... השבני בהחלט גמור שאל תחוש לדבריהם וסגי ג' ותו לא".
6. באר משה (ח"ד סי' ס"ח) – "הג' ימים הם עפ"י פ"י הנוב"י, הובא בפ"ת הם דוקא ולא יותר".
7. הגרשז"א זצ"ל (לבושי עז תמצית ס"ק כ"ט, משנת השלחן תשובה י"ג ד"ה אשה, אוצרות הטהרה עמ' תתפ"ד) – "דעד ג' ימים חוששת, אבל אם יש לה יותר מג' ימים אינה חוששת כלל לימי המבוכה".
8. שפע טהרה (ס"ק ח', ס"ק ט', דברי יציב יו"ד סי' ע"ב אות ח', סי' ע"ג) – "אשה שמשנית וסתה ... וכגון מיום ט"ז עד יום כ"ח ... שבעל נפש יחמיר על עצמו בכל הימים שרגילה לראות, ומכל מקום יזהר שלא יבוא לידי מכשול ... אבל ב' או ג' ימים הסמוכים זה לזה, יש להחמיר אפילו מי שאינו בעל נפש".
9. שבה"ל (ח"ד סי' צ"ח סוף אות ו', מראה כהן פרק ח' הע' נ"ד, ששבה"ל ס"ק ט', סיכום אות י"ב) – "דא"צ לחוש יותר מג' ימים שע"ז עשה ס"ט סמך מדברי הראב"ד, ואע"פ שידענא שמוזכרים בזה דרכים שונים בספרים ויש מחמירים אפילו הרבה משבעה ימים הנה זה בדרך המחמיר על עצמו קדוש יאמר לו לא מיסודות ההלכה".
10. חזקת טהרה (תוספת טהרה סוף אות ז') – "אבל יותר משלשה ימים אף שרגילה לראות באותן הימים אין בו דין משנית".
11. פותח שער (סי' כ"ד אות י"ז) – "זמן קצר כמו ג' ימים בערך (ובשלטי הגבורים הנ"ל איתא ד' ימים)".
12. נטעי גבריאל (פרק צ"ג סעי' א') – "ודוקא עד ג' ימים".
13. פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' ת"י) – "more than three days, one may be lenient".

ד. שהדבר תלוי במשך הזמן שנמשכת הראייה.

1. טהרת בת ישראל (פרק י"ג סעי' ב') – "אינו יותר גדול ממספר הימים שבהם נמשך וסתה ... שהיא נבוכה בהם, ואין לה בהם חזקת טהרה, הרי הם ימי וסתה, והיא אסורה לבעלה".
2. חוט שני (ס"ק ח' אות ח', סי' קפ"ט ס"ק י"א ימי המבוכה אות ז').

ה. דעת החזו"א.

1. עד ז' ימים – ששבה"ל (ששבה"ל ס"ק ט' ד"ה ולפ"ז, ארחות רבנו ח"ד עמ' ל"ט אות א', מראה כהן פרק ח' הע' נ"ב).
2. שהדבר תלוי במשך הזמן שנמשכת ראייה – חוט שני (ס"ק ח' אות ח', סי' קפ"ט ס"ק י"א ימי המבוכה אות ז').
3. קהלות יעקב (כתבי קה"ל נדה סי' י"ט) – "ידוע לנו בשם מרן החזו"א זללה"ה דכל זה הוא במקדמת או מאחרת ימים אחדים אבל היכא דלפעמים מקדמת או מאחרת שבעה ימים או יותר דינה באותו זמן כאשה שאין לה וסת ולא כאשה בשעת וסתה ומותרת עכ"פ בבדיקה".
4. מר"מ – לבושי עז (תמצית ס"ק ל"ב).

ו. דעת הגריש"א זצ"ל.

1. הגריש"א זצ"ל (לבושי עז ענף ג' ד"ה אמנם, תמצית ס"ק כ"ט, משנת השלחן סוף תשובה י"ח, אשרי האיש יו"ד פרק כ' אות ג', הע' ב') – "דכל שאינם עולים על משך ימי ראייתה, כגון שמשך ראייתה הוא ו' ימים, ויודעת שימים שמתחלת לראות בהם הוי בין כ"ה לל"א, צריכה לחוש לכל אותם הימים".
2. הגריש"א זצ"ל (משמרת הטהרה פרק ז' הע' ע"ו, אשרי האיש יו"ד פרק כ' אות ב') – "דאף שמדינא בודאי שרי יותר מג' ימים, מ"מ ראוי לבן תורה ולבעל נפש לנהוג להחמיר אף בוסת המבוכה של ז' ימים, העלולים לראות בהם".

ז. מר"מ – ויען יוסף (יו"ד סי' צ"ח אות ד'), פרדס שמחה (ס"ק י"ב אות ג'), מראה כהן (עמ' קמ"ב).

1. אבני צדק (יו"ד סי' ע"ג) – "ואיזה פעמים נשאלתי בזה באשה שאין לה יום קבוע לווסתה רק שבתוך שלשה ימים רגילה לראות בודאי פעם בזה ופעם בזה ואז אני מצוה להחמיר לפרוש כל הג' ימים כדעת הש"ג ונו"ב, אבל לענין זמן רב כזה מט"ז עד כ"ח הדבר קשה להמוני עם ולכן ראוי להשיב לשואל להודיע כי לבעל נפש ראוי להחמיר ע"ע לבלי לכנוס לבית הספק והרוצה לסמוך על המקילין יש לו על מי לסמוך כי חזו"ד אחרון הוא ומיקל בדבר".
2. יד סופר (ח"א סי' ל"ד) – "הרי לאשה זו ווסתה קבועה שעד כ"ח אינו רואה ומיום כ"ח עד יום ל"ה דרכה לראות באיזה מימים שבין כ"ח יום לל"ה הנה ... עיין בשו"ת אבני צדק ... הנה בנ"ד ג"כ נחשב לזמן רב כיון שהוא מיום כ"ח עד יום ל"ה ...".

3. שערי טוהר (שער ג' סעי' ז') – "וביותר מן ד' ימים דינה כדין אשה שאין לה וסת, אך אם הי' לה וסת קבוע ביום אחד רק לפעמים מקדמת ב' או ג"י ולפעמים מאחרת ב' או ג"י צריך לפרוש ממנה כל הז' ימים ... ובעל נפש יחמיר לעצמו בכל אשה שדרכה לראות באחד מן ז' ימים לפרוש כל הז' ימים".

ח. אם יש חזקה.

1. מחמיר – ששבה"ל (ס"ק ט'), "אם במשך הזמן ראתה באיזה ימים ג"פ לסירוגין - הוחזקו שעלולה לראות בהם, ויש לפרוש לגמרי", חזקת טהרה (תוספת טהרה אות ז'), עמק התשובה ח"א סוף סי' קכ"ה, "כשחזרה חלילה באותן ג"י עכ"פ כל אחד מהן ג' פעמים אז ידונו אותן הימים כדין משנית".
2. מר"מ – פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' תי"א).

ט. עקירה.

1. ג' פעמים – ששבה"ל (ס"ק ט' עמ' כ' ד"ה ובשיעור, סיכום אות ט"ז, "ולענין עקירה בעיני ג"פ שנעקרו הימים וראתה בימים אחרים, אבל אם אח"כ שוב חזר הוסת - לא אמרינן דחזר למקומו, עד שיחזור שוב ג"פ"), גבריאלי (נדה פרק צ"ג סעי' ט'), מראה כהן (עמ' קמ"ג אות י'), "אם ראתה ג' פעמים רצופים בימים אחרים שלא בימי המבוכה, אינה צריכה לחוש לימי המבוכה".
2. בערך שנה – הגרש"א זצ"ל (משנת השלחן תשובה י"ט, "צריך שתכנס לקבוצה אחרת, וצריך הרבה ימים בערך כשנה שלא תראה בימים הראשונים, ותראה בקבוצה אחרת". לבושי עז תמצית ס"ק ל"א, אשרי האיש יו"ד פרק כ' אות ה', "אין ... נעקרים בג' פעמים, אלא צריכה שיעבור עליה תקופה ממושכת שלא תראה באותם ימים").
3. מר"מ – שערי טוהר (שער ג' סעי' ז'), מנחת יצחק (ח"ג סי' פ' אות ב'), חוט שני (ס"ק ח' אות י'), סי' קפ"ט ס"ק י"א ימי המבוכה אות ט'), פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' תי"ב).

טו [ימי מבוכה: במקום מצוה.

א. ליל חופה.

1. מיקל - עי' סעי' י', לשיטות ומר"מ.

ב. ליל טבילה.

1. מיקל - עי' סעי' י', לשיטות ומר"מ.

ג. יוצא לדרך.

1. מיקל - עי' סעי' י', לשיטות ומר"מ.

ד. שנה ראשונה.

1. מיקל – מנחת יצחק ח"ה סי' קל"ה, להלכה למעשה קשה גם בכה"ג להחמיר לאחרים ומכ"ש לאברכים כמוכ"ן, הו"ד בפתחי הלכה (ארטסקרול, פרק כ"ב הע' צ"ז, "See response Minchas Yitzchak 5:135, who notes that one should "certainly not impose the stricter view on newlyweds", בנין בית נאמן (פרק ז' הע' י"ב ד"ה ע'), חזקת הטהרה (קובץ תשובות סוף סי' ב').
2. מחמיר – עי' חוט שני (ס"ק ח' אות ו').

ה. האם צריך בדיקות: בזמן שמקילים.

1. ראוי לבדוק – אהלך באמיתך (פרק ה' אות כ'), לבושי עז (תמצית ס"ק ל"ד, "יש לה לבדוק קודם תשמיש"), גבריאלי (נדה פרק צ"ג סעי' א'), מראה כהן (עמ' קמ"ב אות ו', "וראוי שתבדוק קודם תשמיש"), פתחי מגדים (פרק כ"ד סעי' ט"ו אות ט'), "צריכה לבדוק".

טז [ימי מבוכה: במקום חומרות.

א. וסת או"ז.

1. עי' לעיל.

ב. בדיקה.

1. ראוי לבדוק - עי' לעיל.

ג. חיבוק ונישוק.

1. תע"ב – הגרש"א זצ"ל (אוצרות הטהרה עמ' תת"פ, "ובהם בעי פרישה מתשמיש וחיבוק"), לבושי עז (תמצית ס"ק ל"ו, "דהמחמיר תע"ב").

ד. קריבות.

1. מיקל – לבושי עז (תמצית ס"ק ל"ז).

ה. מעוברת.

1. עי' סי' קפ"ט סעי' ל"ג, לשיטות ומר"מ.

ו. מינקת.

1. עי' סי' קפ"ט סעי' ל"ג, לשיטות ומר"מ.

ז. אחר ימי עיבור ולידה.

1. עי' סי' קפ"ט סעי' ל"ד, לשיטות ומר"מ.

יז] קטנה, זקנה - סעיף ג'.

א. קטנה, זקנה - שראתה ג' פעמים שלא בקביעות.

1. עי' סי' קפ"ט סעי' כ"ז, לשיטות ומר"מ.

יח] רגילה לראות בהנץ החמה - סעיף ד'.

א. ספק קודם נץ או אחר נץ: ראשונים.

1. אינו חושש לשניהם [ספק דרבנן לקולא] – בעל המאור (השגות על הראב"ד שם אות ד', "מצאנו בשער תקון הוסתות באשה הרגילה לראות בהנץ החמה ואין ידוע אם קודם הנץ החמה או לאחר הנץ החמה, בהגהתו חזר בו מדבריו הראשונים ותלה אותם באחר ואמר איכא מ"ד הכי, ולבסוף הגיה ואיכא מ"ד כיון דוסתות דרבנן כ"ש סמוך לוסתה, הילכך הוה ליה ספיקא דרבנן ולקולא ולא חיישא אלא ליום שהוא ודאי בימי נדתה, מיהו להווא גונא מיהת איבעי לה למיחש. והכי מסתבר. ובזה אין לנו לתפשו כל כך, אבל עדיין אין כל דבריו שוין לדברינו. והיאך תחוש ליום שהוא ודאי בימי נדתה אם אין עונת הוסת ידועה. ובהווא גונא של הנץ החמה אין יום ואף לא עונה תמימה... כל ידעה מה כי נעלמה ממנה חכמה... וכמה הפקחת היא או סומא").

2. חושש לשניהם – ראב"ד (בעלי הנפש תחילת שער וסתות [גירסא שלנו], "והיכא דרגילה למיחזי בהנץ החמה גופיה אי נמי דלא קים לה במילתא שפיר ולא ידעה אי קודם הנץ החמה אי לאחר הנץ החמה, איכא מאן דאמר דנקיטין בה לחומרא ואסורה כל הלילה וכל היום. ואיכא מאן דאמר כיון דוסתות דרבנן כל שכן סמוך לוסת, הלכך הוה ליה ספיקא דרבנן ולקולא ולא חיישינן אלא ליום שהוא ודאי בימי נדתה. ומסתברא כוותיה. מיהו להווא גונא מיהת איבעי ליה לאיניש למיחש כי היכי דלא ליתי לידי איסור נדה").

3. חושש לזמן השני – רא"ש (פרק ט' סי' ב' שני, "וי"א כיון דוסתות דרבנן כל שכן סמוך לוסתה הלכך הוה ליה ספק דרבנן ולקולא ולא חיישינן אלא ליום שהוא ודאי בימי נדתה והכריח הוא להקל").

ב. ספק קודם נץ או אחר נץ: פוסקים.

1. מחמיר – ב"ח (ס"ק ה'), "באיסור כרת ראוי להחמיר כיש מחמירין", ש"ך (ס"ק י"ד, "והב"ח כתב דראוי להחמיר מכח ספק לאסור ביום ובלילה ולפמ"ש לעיל ס"ק ז' כ"ש הכא"), תוה"ש (ס"ק י"ב), בית לחם יהודה (ס"ק ו', "דראוי להחמיר"), תפר"י (ס"ק ו', "יש להחמיר"), גר"ז (ס"ק י"ט, "והב"ח כתב על פסק הש"ע אף על גב דכך הלכה מכל מקום באיסור כרת ראוי להחמיר כיש מחמירין לאסור מספק כל היום וכל הלילה"), חו"ד (חי' ס"ק י"ג), בא"ה (ס"ק ז'), לחז"ש (לחם ס"ק י"ח, שמלה ס"ק ו', "צריכין לאסור שניהן מספק מאי חזית. ודומי דשתי קדרות בסי' קי"א"), מלבושי טהרה (סעי' כ', ס"ק י"ד), ערה"ש (סעי' כ"ו, "ויש מחמירין לאסור מפני הספק בשני העונות אך כיון דוסתות דרבנן אין להחמיר כל כך וכ"כ האחרונים ורק שכתבו דנשי דידן אינן בקיאות כל כך להכיר השעה הקבוע שהן רואות וממילא דאם הוא בתחלת היום או בתחלת הלילה אסורות גם מקודם עונה אחת [עי' נה"כ] דספיקתן הוא מחמת חסרון ידיעתן לדקדק בהשעה הקבוע וכל ספק שמחמת חסרון ידיעה אין זה ספק כמבואר בכללי ספק ספיקא בסי' ק"י [נ"ל]), שערי טהרה (שער ג' סעי' ב', "ויש להחמיר"), טהרת ישראל (סעי' מ"ד, סעי' מ"ה, "וראוי להחמיר"), אג"מ (יו"ד ח"ד סי' ט"ו אות א', לשונו לעיל), בדה"ש (ס"ק ל"א), עמק התשובה (ח"א סי' קכ"ד, "ראוי להחמיר בתרווייהו").

א. או משום הראב"ד, או משום האו"ז, או משום מאי חזית (לחז"ש), או משום חסרון ידיעה (ערה"ש).

2. לחוש רק לזמן השניה – מחבר (סעי' ד'), שפע טהרה (ס"ק י"ג), עי' ששבה"ל (סיכום אות א'), טהרת הבית (סי' ב' סעי' ה'), אור יצחק (ח"א יו"ד סי' כ"ט, זמן הפרישה בוסת אות ג'), "הולכים אחר הזמן שהיתה ודאי טמאה"), הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' נ"א, לשונו לקמן).

3. מר"מ – מסגרת השלחן (דין ד').

ג. טעם של הרא"ש.

1. כיון שעכ"פ טמאה – ט"ז (ס"ק ז'), חו"ד (בי' ס"ק ו', "כתב הש"ך ... לפי מ"ש הפר"ח בהל' שבת דמהאי טעמא אסור במלאכה דרבנן בין השמשות כיון שיש יום חול ויום שבת לפניו הוה כחד בחד דאתחזיק איסורא ע"ש, הכי נמי היה לנו לאסור מהאי טעמא ... וצ"ל כטעם הט"ז בסק"ז").

(א) פרי דעה (ט"ו"כ ס"ק ז') – "עט"ז. וכוונתו, דכיון דוסתות דרבנן אינו מסופקת אם נטמאה בלילה או ביום ואפילו נטמאה בלילה עכ"פ טמאה ביום ג"כ א"כ תלינן קלקלה במקולקלת ודמי לשתי קדירות דס"י קי"א ולהא דס"י ק"צ צ"מ"א והוא פ"י נכון בדעת הרא"ש שממנו מקור דין זה".

2. ספק דרבנן לקולא ובינו ודאי טמאה – רא"ש (פרק ט' ס"י ב' שני, לשונו לעיל). ש"ך (ס"ק י"ג), חכ"א (כלל ק"ח סעי' ד', "אם רגילה לראות בהנץ החמה ולא ידעה אם קודם הנץ החמה או אחריו אינה אסורה אלא ביום דבלילה מותר דהוי ספק דרבנן (סעיף ד') אבל ביום דאפילו ראתה קודם הנץ היתה אסורה ביום ונחשב היום כמו ודאי".

(א) פרי דעה (שפ"ל ס"ק י"ג) – "עש"ך שהביא טעם הרא"ש. נראה כוונתו דהא היכי דאתחזק אסורא לא אמרינן ספק דרבנן לקולא וכמ"ש הש"ך בדיני ס"ס אות כ', וא"כ בלילה מותר משום ס"ר משום דלית לה חזקת איסור, משא"כ ביום כיון דאפילו ראתה בלילה שלפניו היא טמאה עכ"פ ביום אית ליה חזקת איסור ולא אמרינן גביה ס"ר לקולא. והט"ז הוכרח לפרש בענין אחר דאזיל לשיטתו בס"י ס"ק כ"ד דלא ס"ל כהש"ך בזה, והש"ך ג"כ לשיטתו דשם בנקה"כ השיג על הט"ז יע"ש שם".

(ב) מר"מ – ט"ז וש"ך השלם (שפ"ח ס"ק כ"ה, ס"ק כ"ו).

3. אג"מ (יו"ד ח"ד סי' י"ד, סי' קפ"ד סעי' ד') – "מש"כ הט"ז לא מובן לכאורה. ונראה הטעם משום דאזלינן בתר חזקה שהיתה טהורה עד הנץ החמה, ונאמר שראתה אחר כך. ואף שאינו נוגע עתה – היינו ביום שראתה – למעשה, שהרי ביום שראתה היא טמאה ודאי, ואין נפ"מ אם ראתה בלילה הקודם, אלא נוגע רק לאחר זמן לענין פרישה בחודש האחר, נמי שייך להעמיד אחזקה דלא ראתה עד אחר הנץ. ואולי זהו כוונת הט"ז. אבל אם לא היתה נטמאת אלא לרגע הראיה, סובר הט"ז דלא היה שייך להעמיד אחזקה דטהרה שהיה, כדי לומר שראתה אחר כך ביום. דעל רגע זו דטמאה לא שייך חזקה לדחותו על אחר כך יותר מבתחילה, כיוון דחוזרת לטהרה (וכיוון דבזמן לידת הספק היא טהורה מכל מקום הרי אית לה חזקה דהשתא שהיתה טהורה היום, ורק בלילה היתה טמאה – כך נראית כוונת מרן זצוק"ל, ועיין באגרות משה יו"ד ח"א סימן רנ"ח, ואה"ע ח"ג סימן ד' ד"ה והנה מצד, ויו"ד ח"ג סי' נ"ה ענף ב'). ולכן הוצרך לכתוב דנעשית טמאה גם אחר כך, לכן שייך החזקה דהתחלה להיות טמאה אחר כך. ומה שכתב הש"ך ס"ק י"ג בשם הרא"ש דהוה ליה ספק דרבנן, תמוה קצת, דהא גם על היום הוא ספק דרבנן דהרי הפרישה היא בעונת תחילת הוסת, ומה לי שהיא נדה ודאית ביום, ואיך משמע דהלילה להקל ולא היום. ואולי גם להש"ך צריך לומר משום חזקת טהרה. אבל אם היה ספק דאורייתא, אפשר סובר דלא היו מעמידין על החזקה כיוון שאז לא היה נוגע לדינא דבדאורייתא לא סמכינן אחזקה שאינה נוגעת לדינא בשעתה, ורק מכיוון שהוא מדרבנן העמידו גם בזה אחזקה. ועדיין צ"ע".

4. מר"מ – בית שערים (יו"ד סי' רמ"ה), בדה"ש (ס"ק ל"א), לבושי עז (ס"ק א'), ט"ז וש"ך השלם (כו"ל ס"ק כ"ד, שפ"ח ס"ק כ"ג).

ד. קם בבוקר: מסופק אם היה הוסת באמצע הלילה.

1. לכ"ע חושש רק ליום.

(א) חשב האפוד (הליכות חנוך פרק ב' אות קכ"ו).

(ב) הגריש"א זצ"ל (משנת השלחן תשובה כ"ב, אשרי האיש יו"ד פרק כ"ד אות נ"ו) – "אם היה רק מעט דם, תולין מעת מציאת הדם, דהיינו עונת היום, ואינה אסורה בלילה שלפניו אלא רק מחומרת האו"ז, אך אם מצאה דם מרובה שהתחיל להתייבש, שרגלים לדבר שהתחילה ראייתה מהלילה, יש להחמיר ולפרוש מדינא גם בלילה שלפניו ... מטעם דבזה"ז אינן מרגישות ויש לחוש לזה כדם הבא בהרגשה".

(ג) בדה"ש (ס"ק ל"א) – "אמנם באשה שמצאה עצמה טמאה כשקמה בבוקר משינתה כתב האשכול בס"י ל"ב שא"צ להחמיר לחוש לעונת הלילה דמוקמינן לה אחזקה שהיתה טהורה".

(ד) פרדס שמחה (ס"ק ט"ז אות ב') – "דעת גדולי הוראה שליט"א".

(ה) לבושי עז (תמצית ס"ק ג').

(ו) נטעי גבריאל (פרק פ"ה סעי' ה') – "הוסת נקבע לפי שעת מציאת הדם, ואפי' אם מצאה הדם בקומה משנתה בבוקר שאפשר לומר שכבר התחיל ראייתה בלילה אפ"ה אין צריך לחוש ללילה רק אמרינן שהוסת ביום, אא"כ משערים בבירור שהיתה כבר ראייתה בלילה כגון שמצאה דם הרבה או שידעה שכבר בא הוסת אלא שהיתה במקום שלא היה אפשר לבדוק".

(ז) פתחי הלכה (ארטסקרול, סוף עמ' רע"א).

(ח) פרי טהרה (סעי' ו').

(ט) הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' נ"א) – "שבזמה"ז שיש לנו הכתב"י של הראב"ד ראינו שהגירסא נכונה הוא הגירסא שלפני הש"ע. וא"כ הלכה כהש"ע ולהקל. ולכן אשה שקמה בבוקר ומצאה הרבה דם, העונה הוא ביום. אא"כ א"א הוא שכל הדם באה רק לאחר הנץ החמה".

(י) הגר"י ברקוביץ שליט"א (מכתב בדואר אלקטרוני) – "Close to Shkiya, a woman feels like she is getting her period (feels liquid in the area etc.) and goes to the bathroom and there is minimal blood on her colored underwear. She then puts on a pad and doesn't check herself until well after shkiya or until the next morning. In the morning she finds a significant amount of blood and feels a regular flow like her period. When is the onas ha'vest? the day when she felt it starting or the night when it really started coming out or the morning when she finds it? R' Y. Berkovits wrote: We consider her vest to be the first moment that we know that she was definitely tamei - not before. In this case it would mean the second day. Even though it might be mistavva that it happened overnight, since we don't know for sure - we will go with the later time. Rav Moshe does say that if it is common for this woman to spot prior

to her period then we would consider the initial spotting to be the beginning of the period. However the minhag is not like that.

1. **קשה:** הוי כתם, שלא קובע וסת - עי' תוה"ש (סי' ק"צ ס"ק נ', ס"ק נ"ח), פרדס רמונים (שפתי חכם סוף ס"ק ז').
2. כמו ספק קודם נ"ן או אחר נ"ן [אין לחלק] – האשכול (סי' ל"ב, עמ' ע"ז, "ואם היא ישנה ובבקר מצאה דם וסתה ולא ידעה אם בלילה אם ביום ראתה נחלקו בחבורתנו, אי נימא דחוששת מספק ללילה ויום, ובהגיע זמן וסתה אסורה בלילה וביום. והסכמנו כיון דוסתות דרבנן ספקא לקולא ולא אסרינן אלא עונת היום שהיתה בה ודאי נדה, והכי נמי אמרינן לעיל דלחולין אוקי אשה בחזקת טהרה ולא מטמאין לה למפרע").
3. מר"מ – שו"ת חוט השני (סי' כ"ד).

ה. **יש וסת בלילה**, וקמה בבוקר ומצאה דם.

1. לילה – הגריש"א זצ"ל (אשרי האיש יו"ד פרק כ"ד אות נ"ו), חזקת טהרה (קובץ בית תלמוד להוראה ח"א פ'), הו"ד בפתחי הלכה (ארטסקרול, פרק י"ג הע' מ"ב).
2. מר"מ – אג"מ (מסורת משה יו"ד אות פ"ח ס"ק ג'), "ואם בדקה אחר שקיעה, ומצאה דם, אז אין לחוש שאולי כבר יצא מקודם שקיעה, גם אם היום שלפניו היה, יום החודש של וסת שאינו קבוע. אבל אם ממש נמצא מיד אחר שקיעה, ולמשל בבין השמשות של הגר"א ..." (").

ו. **ספק קודם בין השמשות או אח"כ.**

1. כמו ספק קודם נ"ן או אחר נ"ן – ש"ך (ס"ק י"ג), ששבה"ל (ש"ך ס"ק י"ג, סיכום אות א'), בדה"ש (ס"ק ל"ד).
(א) ישועות יעקב (ס"ק ד') – "הש"ך ... ולדידי אפשר לומר דבזה מודה הראב"ד להחמיר בשניהם ... ואין לומר דממ"נ היא טמאה בלילה אם ראתה ביום שמקודם הלילה הרי יש נ"מ לענין יום השביעי, דאי נימא שראתה בלילה אין יום זה מן חשבון ז' נקיים, ואי נימא שראתה ביום א"כ יום שאחריו הוא בכלל ז' נקיים, וכיון דספיקא דרבנן לקולא נימא אנן לענין ספירת שבע' נקיים דוסתה ה' ביום, ומן עת ההוא תשמור שבע' נקיים, והוי תרי קולי דסתרי אהדי ... ולפ"ז דברי הרב הש"ך אינן מוכרחים".
(ב) ערך ש"י (על סעי' ג') – "ש"ך ... ולא נראה, חדא דלענין הוסת מיד שהתחיל החמה לשקועי חשוב לילה כמו מע"ה עד נה"ח כן משקיעתה עד צה"כ וכמבואר בחו"ד, ולז' נקיים חשוב יום עד צאת הכוכבים לכל מילי יום הוא, עיין באו"ח סימן רס"א ולבוש שם, וא"כ ליכא תרתי דסתרי. ועוד לז' צריכה שתדע שהיתה נקיה כל ביה"ש כדלקמן סי' קצ"ו ס"א".
2. מר"מ – קנאת סופרים (השמשות לשירי טהרה סי' מ"ט ד"ה ומה שהקשה רו"מ על), ט"ז וש"ך השלם (שפ"ח ס"ק כ"ט).
(א) הגריש"א זצ"ל (משנת השלח תשובה י"ב, משמרת הטהרה פרק ו' הע' י*, עי' אשרי האיש יו"ד פרק כ"ד אות כ"ג) – "דבאמת ברואה כמה רגעים אחר השקיעה יש לחוש לחומרא שדינה גם ברואה ביום, מלבד חששא דדינה כרואה בלילה, כיון שאין אנו יודעים בדיוק מה נקרא השקיעה וכן"ל, [עי' בתו' מעשה רב להגר"ח מוולז'ין זצ"ל שהוא שש דקות אחר השקיעה ואכמ"ל] ולענ"ד יש להחמיר בזה לכה"פ עד כרבע שעה אחר השקיעה".
(ב) אבני ישפה (ח"א סי' ק"ס, סי' ק"ע תשובה י"א) – "אשה שהרגישה שזב ממנה דבר לח כמה דקות לפני השקיעה, והלכה לבדוק אחר שקיעת השמש, ראתה שפרסה נדה. ושאלה אם נחשוב לענין וסתות כראייה ביום או בלילה. ונראה שזה נחשב ראיה ביום".

יט זמן הוסת: מעלות השחר או מנץ החמה, משקיעת החמה או מצאת הכוכבים [לענין פרישה, ולענין חשבון הוסת].

א. **מנץ החמה עד שקיעת החמה.**

1. תפ"י (ריש ס"ק ד') – "וסת נדה כבר ידוע שתלוי במהלך החמה ולבנה עד שקבעו וסת חודש למהלך לבנה ... סוף כל סוף השמש זורחת או שקוע ובזה תלוי הראי' מהאשה".
2. גר"ז (ס"ק ז') – "מנץ החמה דוקא".
3. גר"ז (ס"ק ח') – "סמוך לשקיעת החמה דחיישינן שמא על ידי תשמיש ימהר הדם לבא".
4. חכ"א (כלל ק"ח סעי' ד') – "נראה לי על פי מה שכתב הכרתי ופילתי דראיית הנדה היא תלויה דלפעמים גורם מה שהחמה נכנסה תחת הארץ או למעלה מהארץ ואם כן לא קשיא מידי".
5. חו"ד (חי' ס"ק י"ב, בי' ס"ק ה') – "דלענין וסת תלוי בהילך החמה והנץ החמה גורם הראייה וא"כ אפשר דאחר שקיעת החמה חשיב לילה לענין זה אף קודם צ"ה".
6. חת"ס (יו"ד סי' ק"צ) – "והנה וסת הנדה נראה דהכל תלי' בסבוב הגלגל דהרי קמן אי וסתה רגע אחר הנץ מותרת לשמש עד הנץ ממש ואסורה לאחריו י"ב שעות ואי ה' וסתה קודם הנץ היא אסורה י"ב שעות לפניו ומותרת לאחריו מיד וע"כ היינו טעמא משום דדבר זה תלי' בגלגל ואשה זו קביעתה תלוי בהיות החמה למעלה מן הארץ לכן מותרת לפניו כ"ז שלא עלה הגלגל ובהיפך מי שוסת' לפני הנץ תלוי הכל בהיות השמש תחת הכיפה ע"כ מותרת לאחריו".
7. לחוש"ש (שמלה ס"ק ה').
8. פת"ת (ס"ק י') – "דלענין וסתות חשבינן משקיעת החמה עד צ"ה וכן מעלות השחר עד נץ החמה ללילה".
9. ישועות יעקב (ס"ק ד') – "שקיעת החמה".
10. פרי דעה (פתיחה שער השביעי ד"ה ומעתה) – "לענין הלכה העיקר כהחוות דעת ומהרש"ז ... הכי נקטינן".
11. פרדס רמונים (שפתי חכם ס"ק ז').

11. ערך ש"י (על סעי' ג') – "דלענין הוסת מיד שהתחיל החמה לשקועי חשוב לילה כמו מע"ה עד נה"ח כן משקיעתה עד צה"כ וכמבואר בחו"ד".
 12. דר"ת (ס"ק י"א, ס"ק י"ב).
 13. שערי טוהר (שער ג' סוף סעי' א').
 14. שפע טהרה (ס"ק י', ס"ק י"א, דברי יציב יו"ד סי' ע') – "לענין קביעת וסת ... וכן לענין עונה בינונית ופרישה ביום הוסת".
 15. באר משה (ח"ב סי' נ"ז אות ב').
 16. דרכי טהרה (עמ' נ"ח, דפו"ח פרק ו' סעי' א').
 17. טהרת הבית (סי' ב' סעי' א', הע' א' ד"ה ומה, הליכות עולם ח"ה עמ' מ') – "מהנץ החמה ועד שקיעתה".
 18. ששבה"ל (סעי' ב' ס"ק ה', סיכום אות א').
 19. בדה"ש (ס"ק ט"ז, ציונים ס"ק מ"א).
 20. פרדס שמחה (ס"ק י').
 21. חוט שני (ס"ק י"א).
 22. עמק התשובה (קובץ בית תלמוד להוראה ח"ו עמ' קע"ה סי' קמ"ז) – "דעניני וסת תלויין בשקיעה ובנץ כפי הסכמת גדולי הפוסקים האחרונים".
 23. פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' רס"א, עמ' ר"ע, סוף עמ' שצ"ב).
 24. לבושי עז (תמצית ס"ק ח', סעי' ב' ס"ק י"א).
 25. נטעי גבריא (פרק פ"ה סעי' ד') – "לחשבון הוסת נחשב עונת היום מנץ החמה עד השקיעה, ועונת הלילה משקיעה עד נץ החמה".
 26. מראה כהן (עמ' קס"ט אות א').
 27. פרי טהרה (סעי' ה').
- א) מנץ החמה – ראב"ד (בעלי הנפש ריש שער תקון הוסתות), רא"ה (בדה"ב בית ז' שער ב', ד-א', "מאותה זמן עד זריחת השמש"), רא"ש (נדה פרק ט' סי' ב'), מחבר (סעי' ד', סעי' ה'), ב"ח (ס"ק ג', ס"ק ה'), ש"ך (נקה"כ על הט"ז ס"ק ב'), רע"א (על הרמב"ם איס"ב פרק ד' הל' י"ב).

ב. מעלות השחר.

1. אשכול (נדה סי' ל"ב, עמ' ע"ז) – "ואע"ג שדרכה לראות בסוף היום בעי' פרישה מתחלת עלות השחר, ואע"ג שדרכה לראות בסוף לילה בעי' פרישה מתחלת הלילה".
2. עי' ס' חסידים (סי' תק"ט) – "מעשה בחסיד אחד כשהיה סמוך לאחר וסת אשתו וכבר עבר יום אחד ולא ראתה דם הי' מתפלל תפלת המנחה ומשמש קודם שקיעת החמה או קודם עמוד השחר ואחר ששימש מטתו היה רוחץ במים חמין מטיבורו ולמטה ולא היה הולך באותו חלוק משמש מפני שאי אפשר לש"ז שלא יגע בבגד או היה משמש ערום שכך אמרו הוא בבגדו והיא בבגדה יוציא ויתן כתובה. ולמה היה משמש קודם שקיעת החמה או קודם עמוד השחר לפי שאחר הוסת היה ירא לשמש בתחילת הלילה שמא תהא נדה בלילה ולא פרש עונה והתורה אמרה (ויקרא ט"ו ל"א) והזרתם את בני ישראל מטומאתם יום או לילה, ואילו היה משמש ביום שמא באותו יום תראה דם לכך היה משמש קודם שקיעת החמה (אמרו לו לא היית צריך להחמיר כל כך) ולאותו רגע בין שימוש מטה לשקיעת החמה ובין שימוש מטה לעמוד השחר אין לחוש דמלתא דלא שכיחא היא ולפי שיש נשים שמתעברות סמוך לוסתן לכך היה משמש אחרי הוסת".

ג. מעלות השחר עד צאת הכוכבים.

1. סד"ט (ס"ק ג' ד"ה מ"ש, ס"ק ו') – "דוחק דוסתות האשה תליא במהלך החמה ... ולא תליא כלל בהנץ החמה".
2. אור יצחק (ח"א יו"ד סי' כ"ט, עיקר דין הוסתות אות ד') – "עונת יום היא מעלות השחר עד צאת הכוכבים, ועונת לילה היא מצאת הכוכבים עד עלות השחר. מהשקיעה עד צאת הכוכבים הוא בין השמשות, ואם ראתה בזמן הזה, העונה שצריכה לחוש לה היא עונת לילה".
- א) עי' אור יצחק (ח"א יו"ד פרק ה' זמן הפרישה בוסת אות א') – "מעמוד השחר עד צאת הכוכבים - עונת יום, ומהשקיעה עד עמוד השחר - עונת לילה".

ד. חושש לשני הצדדים.

1. עי' ערה"ש (סעי' כ"ז) – "ולדינא יש להחמיר בשני הצדדים".
2. טהרת ישראל (באר יצחק ס"ק פ"ח) – "יש להחמיר".
3. עי' סוגה בשושנים (סי' ב' סעי' ג') – "לכן בעל נפש יחמיר לעצמו כשני הסברות הן לענין הפרישה והן לענין קביעת וסת".
4. עי' ויען יוסף (יו"ד סי' קנ"ט אות ב') – "הגם שלהלכה פסקין כרוב הפוסקים שהחשבון הוא נץ החמה ושקיעה, נכון לבעל נפש לחוש גם לשיטת הסדרי טהרה לחשוב גם כן מעלות השחר עד צאת הכוכבים".

ה. לפי שיטת ר"ת: שקיעה ראשונה, או שקיעה שניה.

1. שקיעה ראשונה.
- א) שפע טהרה (ס"ק י', דברי יציב יו"ד סי' ע') – "ועד שקיעה החמה ראשונה ... גם לדעת רבינו תם".
- ב) חשב האפוד (הליכות חנוך פרק ב' אות קכ"ה) – "דודאי".

- (ג) **ששבה"ל** (ס"ק ב') – "אפילו לר"ת ... מ"מ לענין וסתות אזלינן בתר שקיעת גוף השמש".
- (ד) **ישראל והזמנים** (סי' ס' ד"ה ופשוט) – "ופשוט לענ"ד דאף לר"ת דיש שני שקיעות מ"מ לפי שיטת החו"ד אף לר"ת אחר שקיעה ראשונה שנתכסית גוף השמש מן הארץ כבר חשיב כלילה, דזיל בתר טעמא, הא טעם של החו"ד משום דזריחת השמש או סילוקו הוא הגורם הראיה שנתלה בו הווסת, ודלא כמו שראיתי בבדי השולחן (בציונים אות כ"ג) שנסתפק בזה דאולי לר"ת תלוי בשקיעה שני' (שמחחיל להשקע האור לגמרי), וזה אינו דנץ החמה בבוקר (שהוא זריחת גוף השמש) דומה לגמרי לשקעה"ח שבערב (שהוא שקיעת גוף השמש), וכמו שלדידיה בבוקר קודם נצה"ח הוי כלילה לענין וסתות, כמו כן בערב אחר שקיעת גוף החמה הוי כלילה לענין וסתות. וממילא שכן הוא נמי לגבי חיוב פרישה בחודש שלאחריו שאם ווסתה העבר היה ביום אזי מעיקרא דדינא חיוב הפרשה (וחיוב בדיקות) הוא ג"כ ביום, מנצה"ח ועד שקעה"ח, ואילו אחר שקעה"ח כבר היא מותרת לבעלה, אף שעודו יום הוא לר"ת (וכן מותרת קודם נצה"ח אף שמה"ת מעלוה"ש ימא הוא), ואם ווסתה בלילה חיוב הפרישה הוא משקעה"ח (אף שלר"ת עדיין יום הוא) ועד נצה"ח (אף שמעלוה"ש כבר הוא יום)".
- (ה) **נטעי גבריא** (פרק א' הע' ג', פרק פ"ה הע' ו') – "וראה בשו"ת דברי יציב סי' ע', שאף לר"ת תליא בשקיעה ראשונה עיי"ש, וכ"כ שבט הלוי סי' קפ"ד ס"ב".
2. **מר"מ – פתחי הלכה** (ארטסקרול, פרק י"ג הע' ל"ו).
- (א) **בדה"ש** (ציונים ס"ק כ"ג) – "ולפי שיטת ר"ת דס"ל ששתי שקיעות הן ... וצ"ע".
- (ב) **חוט שני** (ס"ק י"א ד"ה אשה) – "דאפשר דר"ת יסבור הך דינא לענין חיוב פרישה [וה"ה לוסתות] רק משקיעה ב', אך אפשר דאם הנץ החמה קובע בבוקר ה"נ שקיעה ראשונה בלילה, הוא הקובע לדעת ר"ת".
- ו. **מר"מ – תורת מרדכי** (סי' קל"ב אות י"א), **ט"ז וש"ך השלם** (כו"ל ס"ק ט"ז, שפ"ח ס"ק כ"ח).
1. **מהר"י שטייף** (סוף שו"ת, על הטור ד"ה רגילה, עמ' תי"א) – "החו"ד ... ונ"ל דוודאי לענין להקבע בזיבה להעשות זבה גמורה ע"י ראי' ג' ימים בוודאי תלי' בצאת הכוכבים כמו בכל דיני תורה, ורק לחוש לשמא תראה היום לזה כ' האחרונים די"ל דהיום מתחיל מהנץ החמה ונמשך עד שקיעת החמה, לענין זה דוקא וזה פשוט לענ"ד".
2. **אג"מ** (יו"ד ח"ד סי' ט"ו אות א') – "הנה בדבר שראתה בין השמשות, הנה להמחבר סימן קפ"ד סעיף ד' דאם רגילה לראות בהנץ החמה ולא קים לך שפיר אי קודם הנץ החמה או אחיו, אינה אסורה אלא ביום, יש להחשיבה כראתה בלילה, מטעם דוסת מדרבנן אזלינן להקל ואין צריך לפרוש אלא בזמן שהיה ודאי בימי נדתה, כדכתב הש"ך בפירוש בס"ק י"ג. אבל לפי מה שכתב הש"ך בס"ק י"ד בשם הב"ח דראוי להחמיר, ומשמע שהסכים לו כדאיתא בבאה"ט סק"ז, צריך להחמיר. ובתוה"ש ס"ק י"ב נמי סובר להחמיר. אבל מהגר"א ס"ק י"א משמע שסובר כהרא"ש בשם הראב"ד שהוא כראתה אחר הנץ משום דספק וסת להקל, וממילא בביה"ש הוא כראתה בלילה, וא"כ אין לאסור מדינא אלא לוסת הלילה. אבל מהראוי להחמיר כהש"ך שהסכים להב"ח להחשיב תרוייהו לוסת מספק".
- ז. **אשה שהדליקה נרות שבת או שהתפללה תפלת ערבית קודם שקעה"ח**: ואח"כ ראתה עוד קודם שקעה"ח.
1. נחשב כראתה בעונת היום – **ישראל והזמנים** (השטות לס' ס', עמ' תתקכ"ח, "נראה דאשה שהתפללה תפ"ע קודם שקעה"ח (על סמך דברי הפוסקים דפלגה"מ הוא שעה ורביעית זמניות לפני שקעה"ח) או שהדליקה נרות שבת ואח"כ ראתה עוד קודם שקעה"ח דאעפ"כ נחשב כראתה בעונת היום, ולא אמרינן להחמיר לחשוב כעונת הלילה משום תרתי דסתרי, חדא דמאן יימר דהוא חומרא דילמא הוא קולא במה שלא מתחשבים עם העונה האמיתי שהוא אז, ועוד דמאחר שכתבנו המציאות של הילוך החמה משפיע על הילוך הווסתות (לא דין יום או לילה) ושעל כן אף אחר עלוה"ש קודם נצה"ח עדיין נחשב לעונת הלילה, וכמו כן בערב אף לשיטת ר"ת מנינן עונת הלילה משקעה"ח ואילך, ממילא בנידונינו לא שייך לומר שתפ"ע שלה או הדלקה"נ שלה משוי למציאות של שקיעת החמה, דרק לדברים שתלויים ב'דין' יום ולילה אמרינן דלאו שפיר דמי למיעבד לאחר שהתפלל תפ"ע או באשה שהדליקה נרות שבת דבזה הוי כעשאו (לדין) לילה וא"כ הוי תרתי דסתרי".
- ח. **כשראתה במטוס**: אשה שראתה השמש, ולמטה בארץ עדיין לפני הנץ או אחר שקיעה.
1. **מנחת פרי** (קונ' התשובות סי' י"ב) – "וסתות קיי"ל כדעת האחרונים דאינו תלוי בדיני יום ולילה, אלא במציאות החמה ובהעדרה ... ולפי"ז אף אם למטה בארץ עדיין לפני הנץ, מ"מ כיון שבמקומה במטוס נראית השמש דינה כראתה ביום וכן בסוף היום ... אלא שיש להעיר לגבי וסת החודש שתלוי בתאריך הרי לר"ת הוא ודאי תאריך של יום שעבר, וא"כ תצטרך לחוש לחודש הבא בתאריך שלפני השקיעה לעונת לילה, ומסתימת הפוסקים משמע לא כך. וצ"ל דכיון דלגבי חובת פרישה הוא עונת לילה גם גורם התאריך נקבע לפי עונת הלילה ועדיין צ"ב".
2. **אור יצחק** (ח"א יו"ד סי' ל"א סי' קצ"ו ד"ה הפסק) – "כפשוטו כל שהיא רואה החמה - בודאי הוי יום, והרי זה כאדם הנמצא בראש ההר שאצלו הוי יום כל זמן שרואה פני החמה".
- ט. **קוטב הצפוני** (north pole).
1. בששה החדשים שהוא יום נחשב כראתה ביום כי מציאות זה יום, ולהיפך נחשב לילה – **מנחת פרי** (קונ' התשובות סי' י"ב ד"ה כמו"כ, "לגבי וסתות דיינינן לכל הראיות שתראה בחדשים אלו לראית יום").
2. **דברי יציב** (או"ח סי' ק"ח ס"ק ט"ו) – "ויש להעיר ג"כ שאם באותן החדשים ליכא ימים ובטלי החדשים ... ומה עם דיני וסתות, ובפרט למי שבא מהמקומות שבהם אור וחשך משמשין ביום ובלילה, וזה שייך נמי כשכמה חדשים עפ"י התורה יום, ולענין וסתות בחמה ולבנה תליא מילתא ובהילוך המזלות כאשר האריכו בזה הפוסקים [עיי' פלתי סי' קפ"ד ס"ק ד' ובחו"ד שם בחי' ס"ק י"ב], וכשבא לאותן מקומות מה דיניהו. וכן אם יש לה וסת בשאר חדשים שמה, ואח"כ באותן חדשים שכולו יום או לילה אימתי הוי וסת שלה, ואם יש לה וסת מה הדין בחדשים שאח"כ אם הוה זה הפסק, וכמה שאלות המסתעפות מזה ...".

י. ליקוי חמה (eclipse).

1. אפשר שדינה כראיה בלילה – מנחת פרי (קונ' התשובות סוף סי' י"ב, "לגבי וסתות שהשפעת גוף האשה ממציאות החמה ומהעדרה אפשר שדינה כראית לילה").

כ] נוסע למזרח או למערב – אם אשה טסה, ועברה הקו התאריך או שהזמנים שונים ממקום שהיתה למקום שהיא שם.

א. ז' נקיים: ה' ימים.

1. עי' סי' קצ"ו, לשיטות ומר"מ.

ב. **אשה טסה בימי פרישה**, ממילא היא חסר שעות של ימי הפרישה.

1. מחמיר, להמתין עד סוף שעות היום של המקום שיצאו משם.

(א) **שבת הלוי** (ח"ד סי' צ"ח אות ג', ששבה"ל ס"ק ו', עמ' כ"ד ד"ה ועי', סיכום אות ז') – "אשה שנוסעת מאמריקה בלילה מאוחר לא"י ומגיעה לא"י ע"י הבדל השעות בתחלת לילה הבא והיתה עונת הפרישה באותו יום וע"י הנסיעה ממערב למזרח נמשך עונה זאת רק שעות ספורות כידוע, מסופקני מאד אם לא צריכה לפרוש גם בלילה שלאחריו כשיעור שעות משלימות עונה שלמה, דאע"פ דלענין ז' נקיים כתבתי בשבת הלוי יו"ד סי' צ"ג דהדעת נוטה דעלו לה דו' ימים בקר וערב בעינן והא איכא, אבל הכא דעלולה לראות באותם שעות דהם דרך כלל אצלה ביום אלא דעכשיו ע"י השינוי נעשו לילה בחלקם עכ"פ הגם שכתבו הפוסקים דיום ולילה גורמים בעונת הוסת מ"מ נדון זה שאני, ודעת לנכון נקל לחלק בזה".

(ב) הו"ד ובלכתך בדרך (פרק י"ג סעי' ב').

(ג) מגדלות מרחקים (מכתב בדברי שלום ח"ג סי' קמ"ה ד"ה ומה) – "דהלא הוא מילתא דתלוי בטבע מסתבר לענ"ד להחמיר".

(ד) טהרת הבית (סי' ב' סעי' י"ט) – "נכון להחמיר ולהמתין עד סוף שעות היום של המקום שיצאו משם".

טהרת הבית (סי' ב' סוף הע' י"ט) – "ואשה שנסעה מארץ ישראל לארצות הברית עם בעלה, ביום וסתה, יש לה להמתין במשך כל היום של המקום שבאו לשם, אף על פי שבארץ ישראל הוא כבר לילה".

2. מיקל.

(א) **דברי שלום** (ח"ג סי' קמ"ה ד"ה ואחר) – "ברור שאין מקום להחמיר כלל וכלל כי המחבר בסימן קפ"ד ס"ב כתב בפירוש דפרישה סמוך לוסת תלוי דוקא ביום ולא בטבע ולכן אם וסתה ביום אפילו בסוף היום מותרת מיד בלילה וכן להיפך".

(ב) הגר"ח פ"ש (תאריך ישראל סי' ט"ו אות כ"א ד"ה הרי) – "דפרישה ביום וסתה תלוי בהגמר היום במקום שהיא שם, וע"כ מותרת מיד בלילה בא"י".

(ג) **דרכי טהרה** (עמ' פ"ז, דפו"ח פרק ז' סעי' ק"ח) – "אשה הנוסעת לחו"ל או הבאה לארץ ויומה מתקצר או מתארך, אין היא צריכה לשנות את ספירתה משום כך, לא לענין וסתות ולא לענין ז' נקיים, ותחשב כל יום לפי שקיעה וזריחה, בין אם הוא ארוך ובין אם הוא קצר".

(ד) הגר"ח ק"ש (תאריך ישראל סי' ט"ו אות כ"א) – "היכא שנסעו מאמריקה לא"י והשיב וז"ל מסתבר דמותר עכ"ל".

(ה) **לבושי עז** (סעי' ד' סוף אות ב', תמצית ס"ק י') – "אי"צ להשלים השעות, ומותרת מיד בנה"ח או בשקעה"ח לפי מקום שנמצאת בו".

(ו) **ישראל והזמנים** (השמטות לסי' ס', עמ' תתקכ"ח) – "דברי שלום ... וכן נלענ"ד מטעם אחר והוא על פי המבואר דענין הווסתות משום דטבע של נזילות הדם תלוי בזריחת או שקיעת החמה [ועל כן נקטינן דאם ראתה לאחר שקעה"ח אף שלשיטת ר"ת עדיין יום הוא אע"כ נחשב כאילו ראתה בלילה, וכמו שהבאנו בפנים משם החו"ד] על כן בכלל לא שייך לומר שתחוש בלילה כפי מספר השעות של שינוי אופק ארה"ב מאופק ארץ ישראל".

(ז) **מנחת חן** (ח"ב יו"ד סי' ט"ז).

3. **מר"מ** – מנחת שמואל (אה"ע עמ' קפ"ה), דודאי השדה (סי' נ"ח), פתחי הלכה (ארטסקרול, פרק כ"ב הע' ס"ו), תאריך ישראל (סי' ט"ו, סוף התשובה אות י"א), גופי הלכות (סי' קפ"ד משנת הסופרים ס"ק ב').

(א) **שפע טהרה** (ס"ק י"ב) – "אשה שהלכה ביום וסתה ממקום שהשקיעה מקדמת למקום שהשקיעה מאחרת כגון מא"י לחו"ל, מריכה לפרוש ביום וסתה עד שתשקע בחמה בחו"ל".

(ב) **חוט שני** (ס"ק ה' אות ט', סי' קפ"ט ס"ק א' ד"ה אשה, אות ה') – "הנוסעת ממדינה למדינה שיש הפרש שעות ביניהם, כגון שנסעו מא"י לארה"ב, שיש הבדל של כ-6-7 שעות ביניהם, וכבר חלפו שעות היום בא"י [וכגון שעונת הוסת הוא ביום] עליה לפרוש כל שעות היום שבארה"ב, אף שאם היו בא"י היה כבר חולף עונת היום, וה"ה לחיוב בדיקה, והטעם שיום ולילה הגורם לביאת האורח בעונת הוסת, נקבע לפי המקום שנמצאים בו".

ג. **חשבון של ימי פרישה**: ימי הפלגה, ימי החודש.

1. בתר המקום שנמצא בו עכשיו.

(א) **באר משה** (ח"ז דיני בני א"י יו"ד קפ"ט) – "אשה שיש לה וסת קבוע כגון מיום כ' לכ' או וסת החודש מיום ה' ליום ה' דחודש, וכגון היא דרה בארצות הברית ונסעה לא"י (כדרך התיירים) וביום ה' בערב (שהוא יום ה' דחודש, למשל) בארצות הברית עדיין יום ד' (היינו ד' דחודש) פשוט הדבר דדנין אותה לענין הוסת כפי יום ולילה שהיא שם באותה מדינה באין נפ"מ, בין לקולא בין לחומרא, (דודאי שדה ...) ודו"ק".

2. **מר"מ** – ישראל והזמנים (סי' ס' ד"ה בשו"ת).

ד. עברה הקו התאריך (date line).

1. מיקל.

(א) שערים מצוינים בהלכה (סי' קנ"ד ס"ק א') – "ולדעתי תלוי בפלוגתת האחרונים אם הפרישה בשעת וסת הוא מדאורייתא או מדרבנן דהט"ו (סי' קפ"ד ס"ק ב') והש"ך (ס"ק ה') ס"ל דהוא מדרבנן והפת"ש (שם אות ג') הביא מאחרונים דהוא מדאורייתא ולפי הפוסקים דס"ל דהוא מדרבנן ובפרט לפי מש"כ בטהרת ישראל (סי' קפ"ד ס"ק כ') דבוסת שאינו קבוע לכו"ע הוא רק מדרבנן, היה נראה שיש מקום להקל".

2. מחמיר.

(א) על נטעי גבריאל (פרק פ"ז סעי' ט') – "העוברת את גבול קו התאריך שמדלגת יום שלם נחלקו הפוסקים כיצד תנהג ביום הוסת, י"א להקל, ונכון להחמיר".

3. תלוי במספר השקיעות שעברו עליה.

(א) הגרשז"א זצ"ל (הליכות שלמה תפילה פרק ט"ז ס"ק נ"א) – "וכן לכל דבר התלוי בימים אזלינן בתר ידיד', ולכן לענין ספירת ז' נקיים וימי וסתות העיקר תלוי במספר השקיעות שעברו עלי', ואין להתחשב עם היום שדילגה".

4. וסת הפלגה תלוי תלוי במספר השקיעות שעברו עליה, וסת החודש תלוי בחודש.

(א) דרכי טהרה (עמ' פ"ז, דפו"ח פרק ז' סעי' ק"ט) – "ואשה העוברת את 'קו תאריך' תחשב את וסת החודש לפי החישוב העברי בהקום בו היא נמצאת, ואת וסת ההפלגה וז' נקיים לפי הימים העוברים עליה (שקיעה וזריחה)".

(ב) על מגדלות מרקחים (יו"ד סי' ל"ה) – "פשיטא דצריכה לחוש ביום א' לחדש דשם דהא הכל תלוי בחדש ... מיהא בוסת הפלגה ... צ"ע קצת".

5. מר"מ – דודאי השדה (סי' צ"ט, בתוך שו"ת חלקת השדה), הגרשז"א זצ"ל (תאריך ישראל סי' ט"ז אות ח' ד"ה והנה), הגר"י ניימאן זצ"ל (נטעי גבריאל נדה פרק פ"ז הע' י"ד), הגר"ח של"ט (תאריך ישראל סי' ט"ז אות ח' ד"ה ושוב, אות י"א), תאריך ישראל (סי' ט"ז), גופי הלכות (סי' קפ"ד משנת הסופרים ס"ק ב').

(א) בני ציון (ח"א סי' י"ד אות כ"ד), הו"ד בבירור הלכה (ח"ג יו"ד סוף סי' קפ"ט) – "כתב בשו"ת בני ציון חלק א' סימן י"ד אות כ"ד וז"ל: ויש לעיין עוד לענין אשה שעברה את מעבר הגבול של התחלת המזרח בנסיעתה ממזרח למערב ביום וסת החודש שלה ואשר עי"ז ניתוסף לה עוד הפעם את יום וסת החודש שלה אי צריכה לחשוש עוד הפעם ביום וסת החודש שלה הכפול לפי"מ שהכריע הש"ך ביו"ד סי' קפ"ט ס"ו ס"ק י"ג דהעיקר כהרשב"א דשיפורא גרים וכמבואר בירושלמי נדרים פ"ו הי"ג יע"ש וכן יש לעיין אם היתה עוברת יום אחד לפני וסת החודש שלה את הגבול ממערב למזרח ונחסר לה עי"ז את יום וסת החודש שלה אי צריכה לחשוש למחרתו אף שאינו יום הוסת החודש שלה או לא ואת"ל דצריכה לחשוש למחרתו עדיין יש להסתפק אם עוברת את הגבול בעוד היום גדול באופן שיש לה עכ"פ מיום וסת החודש שלה איזה שעות וכיוצא עכ"פ זמן מה עד הערב אי נימא דאינה צריכה אז שוב לחשוש למחרתו או לא סגי בזה ובעי' זמן של עונה שלימה וכן יש לעיין אם לא ראתה בוסת החודש שלה רק ביום וסת החודש הכפול שהגיע לה ע"י נסיעה האריך הדין בזה לענין עקירה וקביעת וסת החודש אי הוי כיומא אריכתא או לא וצ"ע עכ"ל".

(ב) כוכבי יצחק (ח"ב סי' י"א אות י"ב ד"ה ועיין) – "ועיין בדודאי השדה ... ובשו"ת בני ציון ... והניחו בצ"ע".

(ג) ישראל והזמנים (ח"ב פרק י"ג אות י"א, עי' ח"א סי' ס' ד"ה ועשו"ת) – "ולענין אשה שקבעה ווסת ליום החודש ידוע ואח"כ נסעה למקומות הנ"ל שאנו מסופקין שם איזה יום החודש הוא, נראה דלהנ"ל יש לה לפרוש בשני הימים דאף שקיי"ל ווסתות דרבנן כבר כ' הנוב"י (מובא בפ"ת יו"ד סי' קפ"ד סק"ג) דהיינו אס עבר הווסת ולא בדקה דלא אמרינן חזקה אורח בזמנו בא דיש לה חזקת טהרה, אבל פרישה ביום הווסת הוא מה"ת דלשמה שראה חיישינן (כמו דקיי"ל שמה מת לא חיישינן שמה ימות חיישינן), אבל בווסת שאינו קבוע נראה דיש להקל (דווסת שאינו קבוע בודאי שאינו אלא מדרבנן שמה שקבע ווסת זה). מיהו לגבי עונה בינונית אין נפק"מ בכל זה, כיון דהסכמת האחרונים דעונה בינונית הוא ענין הפלגה (יום ל' לראייתה, ולהחור"ד יום ל"א), לא יום החודש (דלא כהש"ך סי' קפ"ט סק"ל), וממילא שמנינן מספר הימים שהי' לה זריחה ושקיעה שהפליגה ראייתה ואינו תלוי בהשם שיש לו להיום)".

כא] וסת נמשך ב' או ג' ימים - סעיף ו'.

א. וסת נמשך כמה ימים: ראשונים.

1. מחמיר, שצריכה לפרוש כל הימים.

(א) אשכול (סי' ל"ב, עמ' ע"ז) – "הלכך נראה שצריכה לפרוש כל זמן המשכת הוסת".

(ב) ראב"ד (בעלי הנפש שער תיקון הוסת סי' א') – "ואשה שהיא למודה לראות בעונותיה ארבעה ימים או חמשה רצופים נאמר בה שלשה פנים ... דמיבעי ליה למיחש לכל ימי העונה כדברי המחמיר. מאי טעמא, כיון דאיכא שופעת ואיכא נמי מדלפת שהיא כשופעת, שאינן אלא כראיה אחת ואפילו מדלפת כל שבעה, כדאיתא בפרקא קמא דנדה (י ב'), הילכך הו' כוליה יומי העונה כיום אחד ושעה אחת. ואשכחן דאפילו ר' יוסי (נדה סג ב') דמיקל בחשש הוסתות שהוא מתירה לפני וסתה ולאחר וסתה, אפילו הכי בשעת הוסת מיהת מודה דחיישינן. הלכך מיבעי ליה למיחש תלתא זמני לכל ימי העונה עד דעקרא להו תלתא זמני לכולהו. אי נמי מפני שהוא דבר המצוי ברוב נשים שהם משנות את וסתן להקדים שלשה ימים או לאחר שלשה ימים ואחר כך חוזרות למקומן. ואותן הימים שהן עתה שניים לוסת כבר היו לה הראשונים ונעשו עיקר וסת. הלכך אין לנו אלא כלשון האחרון שתהא צריכה עקירה שלש פעמים לכל ימי הוסת. וכן הדעת מכרעת".

(ג) רמב"ן (הל' נדה פרק ה' הל' כ"ב) – "היתה רואה חמשה וששה ימים רצופים, כל יום ויום כוסת בפני עצמו וחוששת לכולן אפילו נעקר יום א' הראשון חוששת לשאר הימים עד שיעקרו כולן".

(ד) הו"ד בטור (סי' קפ"ט סוף סעי' י"ג).

2. מיקל, שחוששת רק להתחלת הוסת.

(א) בעל המאור (השגות על הראב"ד שם אות י"א) – "אלא ודאי שאין לחוש אלא לתחילת הראיה, ומכאן ואילך דמים שבתוך ימי נדתה הם ואינה קובעת בהם וסת כדאסיקנא בסוף פרק בנות כותים".

(ב) רשב"א (תוה"ב בית ז' שער ג', י"ד-ב').

(ג) רא"ה (בדק הבית בית ז' שער ג', י"ב-א') – "בענין הוסתות לעולם הולכין אחר התחלת הוסת ואף על פי שהראיה נמשכת בין בוסת הימים בין בוסת קפיצות ופיהוקין ובכל וסת וכן כתב המחבר וכן כתב אדני זקני הרב ר' זרחיה הלוי ז"ל בספר פתחי נדה ומבואר הוא בגמרא בהרבה שמועות וחדא מינייהו הא דאמרינן בפרק האשה היתה למודה לראות עם הנץ החמה אינה אסורה אלא עם הנץ החמה ר' יהודה אומר כל הלילה שלה כלומר אסורה ואי חיישינן להמשכת הוסת אמאי לא מתסרא נמי ביום אלא ודאי כדאמרן".

(ד) רא"ש (נדה פרק ט' סי' ג').

(ה) ריטב"א (נדה סוף דף יא.) – "אין לה לחוש להפרשת עונה דוסתה אלא העונה שבה התחילה ראיתה או יום או לילה, ואם בדקה בו והיא טהורה אין לה לחוש יותר".

(ו) ר' ירוחם (נתיב כ"ו סוף ח"א, רכ"א-א') – "וראשון נראה עקר וכן כתבו רוב הפוסקים וכן כתב הרז"ה והרא"ש".

ב. וסת נמשך כמה ימים: פוסקים.

1. צריכה לפרוש כל הימים – לחוש"ש (לחם ס"ק כ"א, "ויש לחוש לדבריהם". עי' קיצור שו"ע סי' קנ"ה סעי' י', "אשה שראיתה נמשכת שנים או שלשה ימים שהיא שופעת או מזלפת. יום התחלת הראיה הוא העיקר ויש אומרים דמכל מקום צריכה היא לחוש תמיד לכל הימים עד שיעקרו"). בן איש חי (שנה ב' פר' צו אות ד', "וכתב הרב לחם ושמלה דדעת הראב"ד והרמב"ן ... ויש לחוש לדבריהם, עד כאן, וכן עיקר דיש לחוש לדבריהם").

2. רק התחלת הוסת – מחבר (סעי' ו', ב"י סי' קפ"ט סוף ס"ק י"ג, "אינה צריכה לפרוש אלא עונה הראשונה של הוסת"), רמ"א (סי' קפ"ט סוף סעי' י"ג, "וי"א שאין כאן וסת שוה כלל, דהולכין תמיד אחר תחלת הראיה, וכן עיקר"), ב"ח (סי' קפ"ט ס"ק כ', "דכן עיקר"), ערה"ש (סעי' ל'), מהר"י שטייף (סי' קכ"ה ד"ה מעלת), טהרת הבית (סי' ב' סעי' ג', "אין לחוש כלל לדברי הרב בן איש חי"), ששבה"ל (סיכום אות א'), חוט שני (סי' קפ"ט ס"ק י"א ימי המבוכה אות א'), לבושי עז (תמצית ס"ק א'), פוסקים.
ג. מר"מ – רדב"ז (ח"ח סי' קל"ו).

ד. החילוק בין סעי' ה' לסעי' ו'.

1. סעי' ה' הוי ראייה אחת, סעי' ו' הוי פוסקת וחוזרת – ב"ח (ס"ק ז'), ש"ך (ס"ק ט"ז) [מהלך א'], "ול"ד לסעיף ה' דצריכה לפרוש ביום כשיעור הנמשך בו דהתם רואה ראייה מרובה מסוף הנץ החמה עד תוך היום אבל כאן אינה ראייה אחת אלא הראיה שרואה בראשונה היא תחילת הוסת וכל מה שרואה אח"כ דמים יתירים הוא דאיתוספו בה כ"כ הב"ח".
(א) כדמפרש הבדה"ש (ס"ק ל"ו).

2. סעי' ה' דהמשך הוא דבר מועט, והוא חד וסת. וסעי' ו' הוי מרובה, והוא תוספת דמים – לבוש (סעי' ו', "ואף על גב דבסעיף דבסמוך אמרינן שצריכה לפרוש גם כל משך זמן שדרך וסתה למשור, שאני התם שדרך הוסת של אשה למשור כך, אבל הכא במזלפת או שופעת כל כך אין זה דרך וסת אלא אמרינן אורח בזמנו בא, והדמים שהיא רואה אחר כך דמים יתרים הן דאיתוספו בה, הילכך עכשיו כשיגיע זמן עיקר התחלת וסתה ולא ראתה אינה צריכה לחוש עוד לדמים היתרים, שאם עיקר דמי וסתה נסתלקו כל שכן שדמים היתרים נסתלקו, כן משמע טעמא ברא"ש סוף פרק האשה שעושה צרכיה עיי"ש, נ"ל"), דרישה (ס"ק ה'), ט"ז (ס"ק ט'), "וטעמו דגבי דבר מועט שנמשך ביום חשוב מענין הוסת עצמו משא"כ בכאן שא"א שתהיה הכל ראייה אחת אלא תוספת דמים וכיון שנסתלק עיקר הראיה נסתלק ג"כ התוספת", ש"ך (ס"ק ט"ז) [מהלך ב'], גר"ז (ס"ק כ"ב, "דבחר תחלת הוסת אזלינן. ואין לאסור שאר העונות משום שעת הוסת עצמו כמו ברואה ראייה מרובה מקודם הנץ החמה עד לאחר הנץ החמה דהתם גבי דבר מועט שנמשך ביום סברא הוא להיות נחשב הכל ראייה אחת מרובה מה שאין כן הכא אין סברא להיות נחשב הכל ראייה אחת אלא שעיקר הראיה הוא תחלתה והשאר הוא תוספת דמים שנתוספו בה וכיון שנסתלק העיקר נסתלק גם כן התוספת (לבוש דרישה ט"ז)", פרדס רמונים (מקשה זהב ס"ק ט'), בדה"ש (ס"ק ל"ו, "יש להקל כדיעה זו").
3. מר"מ – בית שער (יו"ד סי' רמ"ה ד"ה ועוד), שבה"ל (ח"ד ריש סי' צ"ט), ט"ז וש"ך השלם (שפ"ח ס"ק ל"ו).

(א) מחה"ש (ס"ק ט"ז) – "ולפי הנראה הב"ח והפרישה לדבר אחד נתכוונו".

(ב) פרי דעה (שפ"ל ס"ק ט"ז) – "עש"ך. נראה שהבין שהב"ח והפרישה מחולקין דלהפרישה אפילו היא ראייה אחת כיון שהיא ב' או ג' ימים א"א לומר דהכל עיקר משא"כ בזמן מועט. ובאמת י"ל דגם הפרישה כוונתו דכיון שהוא זמן מרובה מסתמא אינה ראייה אחת ולכן בהסתלק העיקר נסתלק הטפל. וכ"נ שהבין הט"ז ולכן כתב שכן מתרצים רבים דברי השו"ע, ולהש"ך לא מתרץ כן רק הב"ח וצ"ע".

(ג) אג"מ (יו"ד ח"ד סי' י"ד, סי' קפ"ד סעי' ה') – "נראה בטעם החילוק של סעיף ה' וסעיף ו' להש"ך ס"ק ט"ז ולהט"ז ס"ק ט', לתרווייהו ראייה ראשונה כל זמן שהיה שופע בלא הפסק נחשבה כולה תחילת הראיה שהוא העיקר, ורק השאר נחשבו עוד ראיות שהם כתוספת דמים. ולכן על זמן הראיה צריך לחוש ואסורה, וברוב הפעמים לא נמשך זה זמן. ואם אירע ששופעת בלא הפסק יום שלם, וגם ב' וג' ימים נמי, הוא כולו ראייה ראשונה ואסורה. ונמצא שתירוצי הש"ך והט"ז הוא תירוץ רק על מזלפת שמפסיקה בראיתה. והט"ז שכתב שאי אפשר שתהיה הכל ראייה אחת, משמע שמתרץ גם בשופעת, משום שאי אפשר שתהיה הכל ראייה אחת, שלכן אף שלא הבחינה שהופסק, תלינן שודאי לא ראתה בבית אחת אלא שהיו עוד ראיות. ואולי גם הש"ך שכתב רק אבל כאן אינה ראייה אחת, ומשמע שאירי שידועת שאינה ראייה אחת, מודה להט"ז כדי לתרץ גם שופעת. והפרישה מחלק בין דבר מועט לב' וג' ימים,

אבל לא ידוע כמה הוא מועט, מאחר שהוא רחוק טובא - מועט מב' וג' ימים, וליכא למשמע מינה (עיי' לעיל חלק אורח חיים סימן מ"ד אות ז'), וכן האי אפשר של הט"ז (שכ' משא"כ בכאן שא"א שתהיה הכל ראייה אחת) נמי לא ידוע כמה זמן תמשך ראייה שנאמר שא"א שהיא אחת, ובהכרח נפסקה, וצ"ע לדינא".

כב) מעוברת, מינקת - סעיף ז'.

א. הלכה של מעוברת ומניקה: בזמן חז"ל ובזה"ז.

1. עי' סוף סי' קפ"ט, לשיטות ומר"מ.

כג) פחד - סעיף ח'.

משנה (נדה דף לט.) - "ר"מ אומר: אם היתה במחבא, והגיע שעת וסתה ולא בדקה - הרי זו טהורה, מפני שחרדה מסלקת את הדמים".
גמרא (נדה דף ט.) - "טעמא - דאיכא חרדה, הא ליכא חרדה והגיע וסתה ולא בדקה - טמאה, אלמא: וסתות דאורייתא. וכיון דאיכא חרדה - דמיה מסולקין, ולא בעיא בדיקה; הכא נמי - דמיה מסולקין, ולא בעיא בדיקה".

א. בדיקה ביום הוסת [ותשמיש].

1. מיקל - רשב"א (תוה"ב בית ז' שער ג' יב.), "ואפילו לכתחילה נמי אינה צריכה בדיקה", מחבר (סעי' ח', [עי' לקמן]), "היתה נחבית במחבא מפני פחד, והגיע שעת וסתה, אינה חוששת לו".
2. מחמיר - רמב"ן (הל' נדה פרק ה' הל' כ"ד, "האשה שהיתה נחבאת במחבא מפני פחד והגיע יום וסתה חוששת לו אפילו לא היה הוסת קבוע, עבר היום ולא ראתה מותרת לשמש אע"פ שלא בדקה, שחזקה היא שחרדה מסלקת את הדמים"), מאירי (נדה דף ח: ד"ה אף, "אף החרדה מסלקת את הדמים וכל שהיתה במחבא מחמת כרקום או לסטים והגיע שעת וסתה ולא בדקה ולא ראתה מותרת מאותו יום ואילך אף על פי שבשאר נשים אסורה עד שתבדוק ומ"מ אף זו לכתחילה חוששת ליום הוסת אף בוסת שאינו קבוע מפני שלפעמים ממהרת את הדם אף על פי שרוב פעמים מסלקתו מצד שאיבריה מתפרקין בסבתה וכל שכן שאין הדבר מוחלט כל כך"), טור (סעי' ח'), עי' רמ"א (סעי' ח'), "וי"א דוקא אם עבר הוסת ולא בדקה ולא הרגשה, טהורה בלא בדיקה. אבל לכתחילה צריכה בדיקה", ב"ח (סוף ס"ק ח', "וכן עיקר"), ט"ז (ס"ק י"א, "וע"כ פשט בגמרא במעוברת לכתחילה מהיתה במחבא כל זמן הוסת שאחר כך אינה צריכה בדיקה וזה נכון וברור ותמיהני על המפרשים שלא הרגישו בדבר זה כי סברא נכונה היא וראוי לקבוע כן הלכה"), טהרת ישראל (סעי' ט'), בדה"ש (ס"ק מ"ט), ששבה"ל (סיכום אות א').

ב. דעת המחבר.

1. מותר בתשמיש - ט"ז (ס"ק י"א), גר"א (ס"ק י"ז, "היתה כו'), אף בשעת וסת דהא מדמי לה שם למעוברת וכן"ל"), חוו"ד (חי' ס"ק כ', "הן לענין שמותרת אפילו בשעת וסתה לשמש הן לענין שאין צריכה בדיקה בשעת וסתה"), בדה"ש (ס"ק מ"ח), לבושי עז (תמצית ס"ק א').
 2. שיכול לכתחילה לסמוך בלא בדיקה להתיר אחר זמן הוסת - אג"מ (יו"ד ח"ד סי' י"ד על סעי' ח', "היה נראה שגם הב"י לא שייך שיחלוק על זה, דהא כתב בעצמו (על הטור ד"ה אבל קשה) שכמה נשים אע"ג דהוי במחבא רואות דם וכדביא הש"ך בשמו, שמסתבר שהוא משום שאינן מפחדות כל כך. אך שסובר המחבר שיכול לכתחילה לסמוך בלא בדיקה להתיר אחר זמן הוסת, באם לא תרגיש. והרמ"א סובר שלכתחילה אין לה לסמוך על מה שלא תרגיש וצריכה בדיקה בשעת וסתה בשביל להתיר אחר וסתה. ואולי על זה מקשה הב"י מהדמיון למעוברת שאין לחוש שמא הרגשה ולא אדעתה, אבל לבוא עליה בשעת וסתה אסור לכ"ע. וצ"ע במה שהט"ז (ס"ק י"א) והגר"א (ס"ק י"ז שכ' על דברי המחבר אינה חוששת, אף בשעת וסת דהא מדמי לה למעוברת) אין מפרשין כן להמחבר").
- (א) וכת', שאם יש דין שאסור לשמש, יש דין של לכתחילה יש לה לבדוק. י"ל, יש דין כמו וסת שאינו קבוע. שהרשב"א סבר (כדמפרש הב"י, כדאי לקמן), שאסור לשמש, ועדיין אין דין של בדיקה.

ג. אין לה וסת קבוע.

1. עדיין מחמיר - רמב"ן (הל' נדה פרק ה' הל' כ"ד, לשונו לעיל), מאירי (נדה דף ח: ד"ה אף, לשונו לעיל), בדה"ש (ס"ק מ"ט, "אפילו בוסת שאינו קבוע").

ד. אם ראתה.

1. אין מצטרף לקביעות וסת - חוו"ד (חי' ס"ק כ"א, בי' ס"ק ח', "אין מצטרף לענין קביעות וסת"), פת"ת (ס"ק ט"ו, "ואם ראתה במחבא אינו מצטרף לענין קביעות וסת. ח"ד"), טהרת ישראל (סעי' ג'), ששבה"ל (סיכום אות ב'), פרדס שמחה (ס"ק כ"ב אות ב').

ה. פחד פתאומי, ביעתותא - אם יש לה לבדוק.

1. גמרא (נדה דף עא.) - "בית שמאי אומרים: כל הנשים מתות נדות ... בית שמאי אומרים וכו': מאי טעמייהו דבית שמאי/ אי נימא משום דכתיב (אסתר ד') ותתחלחל המלכה ואמר רב: מלמד שפרסה נדה, הכא נמי - אגב ביעתותא דמלאכא דמותא חזיא, והאנן תנן: שחרדה מסלקת את הדמים. הא לא קשיא, פחדא - צמית, ביעתותא - מרפיא".
2. מיקל.

(א) ח'ת"ס (יו"ד סי' קס"ג) – "אשה שאירע לה פחד פתאום ואח"כ בלילה שמשה מטתה ולמחר מצאה סדינה מלוכלך בדם וגם על עד שלו שבדאי בשעת תשמיש הי' ונסתפק אם צריכים כפרה דאע"ג דכ' רמ"א דשלא בשעת וסתה בכה"ג הוה אנוסים ואין צריכים כפרה מ"מ הכא כיון שקודם תשמיש נתפחדה והפחד עלול להביא דם כמשמעו פ' התינוקות ס"ו ע"א דא"ל זיל בעתה ונפל ממנה חררת דם וא"כ היה לה לבדוק ולא בדקה תו לא הוה אונס אלא שוגג וצריכים כפרה ... והנה מאי דאיתית ראי' מפרק התינוקות ס"ו זיל בעתה ה"ל למימר מרגניתא ואמרת חספא דמהתם אין ראי' דהחררה איננו דם נדה הרגיל אלא דמים יתירים וטבע אותן הדמים לצאת ע"י ביעתותא וכשיצא אותו החררה שוב אין כח הפחד להדחיק דם שלא בשעת וסת אבל הי' לך להביא ראי' מש"ס מפורש נדה ע"א ע"א דכתי' ותתחלחל המלכה שפרסה נדה והעלו תוס' בסוטה כ' ע"ב דגם ב"ה מודים ולא פליגי אדב"ש אלא אי ביעתותא דמלאך המות בשעת מיתה גורם זילת הדם אבל פחד דעלמא כ"ע מודים אלא דלפ"ז ק' טובא דא"כ נתוסף לנו וסת חדש בכל הנשים וכשם דבוסת הימים איכא יום שלשים השוה בכל הנשים וצריך לפרוש עונה הסמוכה ליום שלשים ה"נ נימא מקרה הפחד הוה מקרה השוה בכל הנשים וצריכה לפרוש מבעלה כמו שקבעה וסת למקרה ממקרי הגוף ולא הי' להפוסקי' לשותק מזה **ולא ראינו ולא שמענו מעולם** ... והאמת נלע"ד בזה שהפחד פתאום מרפי' ומתחלחל לשעה ברגע הפחד ומרגשת בעצמה ואיננו כשאר מקריי' שחיישי' שמא ראתה טפת דם כחרדל או שמא ארגשה ולא אדעתה וכדומה כי אם **יצא ממנה דם יצא בשפע ולשעתו ובהרגשה רבה** כי זה ענין חלחול דקרא ותתחלחל המלכה ואם לשעתה לא הרגישה תו לא חיישי' לה להצריכה בדיקה או פרישה כלל וממילא בנידון שלפנינו אינם צריכים כפרה".

(ב) פת"ת (סי' קפ"ה ס"ק ט"ו) – "באשה שאירע לה פחד פתאום ואח"כ בלילה שמשה ולמחר מצאה סדינה מלוכלך בדם וגם על עד שלו שבדאי בשעת תשמיש היה וכתב דאין צריכים כפרה כיון דהיה שלא בשעת וסתה ואף שקודם תשמיש נתפחדה והפחד עלול להביא דם כדאיתא בנדה ע"א היינו שהפחד מרפיא ומתחלחל לשעה ברגע הפחד ומרגשת בעצמה ואיננו כשאר מקריי' שחיישינן שמא ראתה טיפת דם כחרדל או שמא ארגשה ולא אדעתה וכדומה כי אם **יצא ממנה דם יצא בשפע ולשעתו ובהרגשה רבה** כי זה ענין חלחול דקרא ותתחלחל המלכה ואם לשעתה לא הרגישה תו לא חיישינן לה להצריכה בדיקה או פרישה כלל וממילא בנ"ד אינם צריכים כפרה".

(ג) משיב דבר (ח"ב סי' ל"ג) – "חשש ביעתותא אין ברור שתראה מחמת זה ... ונראה דהא ודאי בשעת יציאת הדם מן המקור אפילו בשעת ביעתותא מרגשת שנעקר דם ממנה, וכמו באסתר כתיב ותתחלחל שהרגישה בפנים שנפתח חללה, מש"ה כ"ז שלא הרגישה אין לחוש כלל ... בכל אשה שנבעתה אין לחוש כלל שמא הרגישה וראתה דם, זה פשוט בישוב הענין".

(ד) סוגה בשושנים (סי' ג' סעי' ט"ז) – "ולא הרגישה מותרת מיד וא"צ לפרוש ממנה בכל העונה כשאר וסת וגם א"צ בדיקה כשאר וסת [תשובות ח"ס סי' קס"ג]".

(ה) שפע טהרה (ס"ק ט"ו) – "אירע לה פחד פתאום אינה חוששת שראתה דם ולא הרגישה".

(ו) בדה"ש (בי' ד"ה מפני עמ' י"ג) – "דמכ"מ א"צ לבדוק את עצמה דאם איתא דראתה היתה מאגשת בראייה דרוב דמים באים בהרגשה ומדלא ארגשה מסתמא לא ראתה".

(ז) חוט שני (ס"ק ט"ז אות ב') – "לא חיישינן שמא ראתה מחמת הפחד, מפני שאם היתה רואה היתה מרגשת. ואין חילוק בזה בין שהיה פחד פתאום זה בעונת הוסת או שלא בעונה וסתה ובלבד שלא תרגיש, וגם אינה צריכה בדיקה מחמת זה".

3. מחמיר [הוי כמו וסת].

(א) קנאת סופרים (השמטות לשירי טהרה סי' כ"ח) – "ודאי היה לה לבדוק ובעינן תשובה ... האשה צריכה כפרה".

(ב) עמק שאלה (יו"ד סי' כ"ב) – "בתשובת חת"ס ... לכאורה לא משמע כדבריו ... דהיה לה לחוש".

(ג) טהרת ישראל (סי' קפ"ה סעי' מ"ד) – "מינקת שהיה לה פחד פתאום ... טוב להחמיר דצריכה האשה כפרה".

(ד) הגריש"א זצ"ל (אוצרות הטהרה עמ' תתק"ז אות ל"ד, אשרי האיש יו"ד פרק כ"ז אות ח') – "נחלקו האחרונים ... דהחת"ס ... והגר"ש קלוגר ... נראה דמסתברא כהגר"ש"ק שצריכה בדיקה, דמהכ"ל לומר שמביא הרבה דם ולמימר כיון דלא הרגישה וכו'. **אמנם למעשה בזמנינו, צריך לברר** אצל הרופאים אם כהיום הפחד גורם באמת לביאת הדם".

(ה) קנה בשם (אות י"ג, קובץ אור ישראל חנ"ו עמ' ל"ד אות ע"ט) – "אף שאין בידינו להכריע בנידון זה בין מרן החת"ס והגאון המהרש"ק זצלה"ה מ"מ **מהמציאות כהיום** נוכחנו לדעת דמפחד פתאום או אפילו מחמת שארי התרגשות פתאומית **הם ראות אפילו רק ראייה מועטת** וא"כ בודאי מן הראוי דלאחר פחד פתאום תבדוק עצמה. ומ"מ אם עברה ולא בדקה בודאי דאין לחוש".

(ו) עי' גופי הלכות (בה"ל ד"ה מפני) – "ראוי לחוש בכה"ג אם ידוע לבעלה שאירע לה פחד פתאום, וכגון עכוב פתאומי בעת נסיעה יחד במכוניות, וכדומה ... נכון לצוותה שתבדוק את עצמה".

(ז) עי' לבושי עז (תמצית אות ד') – "אשה שנבעתה באופן פתאומי ע"י עצירת מכונית או שאר פחד שבא לה פתאום, לדעת החת"ס אם לא הרגישה שבא לה דם בשפע טהרה, ואינה צריכה לחוש שמא בא דם. אמנם האחרונים פליגי עליה וס"ל דיש לחוש שמא בא דם, שפחד כזה דרכו להביא טיפת דם, ומשו"ה כתבו דלכתחילה תבדוק, אמנם אם לא בדקה טהורה, ונראה דכ"ז הוא בכלל היד מרבה לבדוק משובחת".

עי' לבושי עז (אות ב') – "ילמד אדם בביתו שכשמגיע לה איזה פחד פתאומי שנבהלת ממנו, כגון מכלב, או מעצירת מכונית באופן פתאומי, שראוי שתבדוק, וע"ז נאמר כל היד המרבה לבדוק הרי זו משובחת. **ואולי יש לסמוך על זה על הבגד הסמוך לגופה**".

4. מר"מ – דר"ת (סי' קפ"ה ס"ק נ"ט), מהר"ם שיק (פתיחה ליו"ד ד"ה אלא, סי' קע"ד ד"ה והנה כל), חיי הלוי (ח"ב סי' נ"ט אות ב'), פרי טהרה (בי' אות ג').

(א) ערה"ש (סעי' ל"ז) – "ותמיהני למה לא ביארו דזהו רק בפחד הנמשך אבל בפחד פתאומי אדרבא מביא לידי ראייה כמו שדרשו חז"ל במגילה [ט"א א] על ותתחלחל המלכה מלמד שפירסה נדה ופריך מחרדה ומתרץ ביעתותא מרפיא ע"ש".

- (ב) הגר"ח"ק שליט"א (אסיפת יצחק כ"ח שבט תשס"ט) – שאלה: "אשה שבא לה פחד פתאום, האם צריך לעשות בדיקה אחר כך, משום יש לחוש שמא בא דם". תשובה: "עי' נדה ע"א א".
5. אם צריך שישאלנה.
- (א) מחמיר – סוגה בשושנים (סי' ג' סעי' ט"ז, "אסור לו לבעלה לבא עליה אח"כ עד שישאלנה"), גופי הלכות (בה"ל ד"ה מפני, "שאסור לו לבא עליה עד שישאלנה").
- (ב) מר"מ – חיי הלוי (ח"ב סי' נ"ט אות ב').

1. בזמן הזה: פחד.

1. אין אנו בקיאים.

- (א) מאירי (נדה דף ח: ד"ה אף) – "שאין הדבר מוחלט כל כך שהרי בפרק אחרון ע"א א' אמרו פחדא צמית ר"ל מסלקת את הדמים אבל ביעתותא ר"ל בהלה פתאום מרפה וכדכתיב ותתחלחל המלכה ודרשו בו שפירסה נדה ואין כל הדעות שולטים להכריע בין פחד לבהלה".
- (ב) הגריש"א זצ"ל (משנת השלחן תשובה כ"ו, אשרי האיש יו"ד פרק כ"ז אות ט') – "שאין אנו יכולים להבחין בין פחד לבהלה אין להקל בזה, ולכן בפחד הבא בידי שמים או פחד מחמת מלחמה אין אנו מקילים להחשיבה כמסולקת דמים".
2. שאר ציורים, אין אנו בקיאים.
- (א) מי נדה (קונ"א ריש סעי' ח') – "דדוקא במחבא דהוי פחד ידוע מקלינן, אבל בשאר ביעתותא באמת חוששת לוסתה לדידן שאין אנו בקיאים".
- (ב) דר"ת (ס"ק ל"ה) – "במי נדה ...".
- (ג) פתחא זוטא (ס"ק י') – "ובמי נדה ...".
- (ד) טהרת ישראל (סעי' ס"ד) – "אין להקל בכל הנ"ל רק בנחבית במחבא אבל בשאר ביעתותא יש להחמיר".
- (ה) בדה"ש (ס"ק מ"ח) – "העלו האחרונים שאין להקל אלא בפחד דמחבא אבל בשאר עניני פחד אין להקל שאין אנו בקיאים מה נידון כפחד להך מילתא".
3. מר"מ – מהר"ם שיק (פתיחה ליו"ד ד"ה אלא, סי' קע"ד ד"ה והנה כל), יהודה יעלה (יו"ד סי' קצ"ב), הו"ד בדבר"ת (ס"ק ל"ו), סוגה בשושנים (פתיחה ס"ק ט' ד"ה והנה).
- (א) מג"א (סי' ג' ס"ק י"ד), הו"ד ברע"א (על סעי' ח') – "וצ"ע דבי"ד סי' קפ"ד ס"ה פסק דחרדה מסלקת הדמים ולא אמרי' דלא בקיאי בהי ביעתותי ודוחק לחלק בין פחדא לביעתותא וצ"ל דווסתות דרבנן מקילין משא"כ הכא דעון חמור הוא".
- (ב) שפע טהרה (ס"ק י"ד) – "היינו רק כשהיה לה פחד שנחבית מחמתו במחבא, אבל אם אין לה פחד כל כך אינה בחזקת מסולקת".
- (ג) ששבה"ל (סעי' ח' ד"ה ובמאירי, שבה"ל ח"ג סי' ק"כ) – "נדפס ח' המאירי על נדה ושם ט' ע"א דעתו כהטור בזה דנחבית במחבא לכתחילה צריכה בדיקה, וטעמא משום דאמרו בנדה ע"א דפחדא מיצמת צמית, אבל בעיתותא ר"ל בהלה פתאום מרפה, ואין כל הדעות שולטים להכריע בין פחד לבהלה יע"ש".

כד [בדיקות בימי הוסת - סעיף ט']

א. וסת שאינו קבוע: האם היא צריכה בדיקות בימי הוסת.

1. מיקל, אינה צריכה בדיקה ביום הוסת.
- (א) ב"י (ס"ק ט' ב') – "אם יש לה וסת שאינו קבוע והוא לפחות משלשים יום אינה צריכה בדיקה ביום הוסת הזה".
- (ב) דר"מ הארוך (סוף הסי') – "וכתב הב"י ומשמע לי דהוא הדין אם היה לה וסת שאינו קבוע והוא יותר מעונה בינונית שאינה צריכה בדיקה ביום אותו וסת מאחר שלא הוקבע עדיין והא דנקט בפחות ...".
- (ג) פרדס רמונים (מקשה זהב ס"ק י"ב, ס"ק י"ג, שפ"ח ס"ק כ"ב) – "ואפי' לכתחילה א"צ בדיקה".
2. מחמיר, צריכה בדיקה ביום הוסת.
- (א) ב"ח (סי' קפ"ט ס"ק ל"ב) – "דלכתחלה צריכה לבדוק בשעת הוסת".
- (ב) פרישה (ס"ק י"ח, סי' קפ"ט ס"ק ס"ה. עי' בדה"ש סי' קפ"ד ציונים ס"ק פ"א).
- (ג) תוה"ש (סי' קפ"ט ס"ק מ"א).
- (ד) מקור חיים (סי' קפ"ט ס"ק ק"ל, תפארת צבי ס"ק כ"ח) – "ומתרץ הב"ח ...".
- (ה) גר"ז (ס"ק כ"ח, סי' קפ"ט ס"ק ד', ס"ק ע"ב, ס"ק פ"ח) – "כשיגיע הוסת. אפילו אינו קבוע (ב"ח פרישה מנחת יעקב סימן קפ"ט)".
- (ו) ערה"ש (סעי' ל"ד, סעי' ל"ח, סי' קפ"ט סעי' נ"ט) – "באשה שידוע שאין לה וסת קבוע לכתחלה צריכה בדיקה בעת וסתה כפי דרך וסתה שאינו קבוע".
- (ז) סוגה בשושנים (סי' ג' סעי' ח') – "וכן בנשי דידן שאין להם שעה קבוע ...".
- (ח) עי' טהרת ישראל (סעי' ס"ה) – "ואף שהיא וסת שאינו קבוע וצ"ע בזה אי הוא חיובא ויש להקל בדיעבד".
- (ט) אג"מ (יו"ד ח"ג סי' נ') – "ואם הוא חדש חסר חוששין גם ליום למ"ד שהוא יום החדש כהש"ך סימן קפ"ט ס"ק ל' וצריכה הפרשה ובדיקות כיום הוסת הנ"ל".
- (י) באר משה (ח"ב סי' ס') – "אנן פסקינן שתבדוק עצמה גם ביום וסת שאינו קבוע".
- (יא) הגרש"א זצ"ל (ישורון חט"ו עמ' ק"ס) – "בוסת שאינו קבוע צריכים לכתחלה להחמיר ולבדוק בעונת הוסת כמבואר בשו"ע".
- (יב) הגריש"א זצ"ל (משנת השלחן תשובה כ"ט).

- (ג) ששבה"ל (ס"ק ב', סיכום אות ג').
 (יד) ע"י בדה"ש (ס"ק נ"ח) – "וטוב להחמיר אם אינו בשעת הדחק".
 (טו) פרדס שמחה (ס"ק כ"ח, סי' קפ"ט ס"ק י"א).
 (טז) לבושי עז (תמצית ס"ק ג').
 (יז) חוט שני (ס"ק י"ז אות ו', סי' קפ"ט ס"ק ה').
 (יח) פתחי הלכה (ארטסקרול, סוף עמ' רע"ט).
 (יט) שאלת שאול (יו"ד סי' ל"ז ד"ה ובאמת).
 (כ) פרי טהרה (סעי' י') – לשונו לקמן.
 3. מר"מ – דברי יציב (יו"ד סי' ס"ה, סי' ס"ט), ט"ז וש"ך השלם (שפ"ח ס"ק מ"ד, סי' קפ"ט כו"ל ס"ק צ"ד).

ב. כמה בדיקות בימי הוסת.

1. חזו"א (יו"ד סי' פ' ס"ק כ"ב) – "סגי בבדיקה בעונת הוסת אפ"ל פעם אחת".
חזו"א (יו"ד סי' פ' ס"ק כ') – "ביום הוסת הרי לא יצאה מספק עד שיהי' טהרה ודאית דהיינו בדיקה, ולפ"ז נראה דכי היכי דהתם סגי בבדיקת שחרית וערבית ואע"ג דיש לחוש דראתה באמצע היום ונפל לארץ, מ"מ לא חייבה תורה אלא ראי' בתחלה וראי' בסוף, ה"נ בבדיקה בתחלת הוסת ובסופו סגי".
חזו"א (גנזי שערי ציון עמ' מ"ג אות ט') – "איך צריך לבדוק ביום הוסת. תשובת החזו"א: צריך להיות שימת לב וכמה בדיקות ביום, אבל אין צריך לשים מוך דחוק כל זמן הוסת".
2. אג"מ (יו"ד ח"ג סי' מ"ח) – "ובמשך עונת הוסת שלה תבדוק עצמה כמה פעמים".
 (א) הגר"ד פיינשטיין שליט"א (ודברת במ סי' רכ"ח סוף אות א') – "באגר"מ (יו"ד ח"ג סי' מח) אינו מכתב אביו זצ"ל ואי אפשר להחליט את הדין מהלשון שם".
 (ב) אג"מ (רשומי אהרן ח"א יו"ד סי' קפ"ד אות י"ז) – "ביום העו"ב וכן בעונת הוסת תלבש בגד תחתון לבן ובסוף היום תעשה בדיקה אחת".
3. שפע טהרה (ס"ק ט"ז) – "ביום ווסתה צריכה בדיקה אחת, ומשמע לכתחלה תבדוק שחרית ולכתחלה אם אפשר תבדוק ב' פעמים".
שפע טהרה (ס"ק י"ז) – "לא תבדוק עוד אחר שקיעת החמה".
4. ציץ אליעזר (ח"ו סי' כ"ג ד"ה ואגב) – "דלמה שהחזו"א שם בה' נדה מצריך בעונת הוסת מיהת בדיקה פעמיים בתחלת הוסת ובסופו, ואשר החידושים וביאורים מסתמך עליו, נראה הדבר דהחזו"א חזר בו אח"כ מזה, כי בספרו על ב"ב - סנהדרין שם (שנדפס לאחר"ז) כותב דסגי בבדיקה בעונת הוסת אפ"ל פעם אחת עיי"ש".
5. הגריש"א זצ"ל (משנת השלחן תשובה כ"ט) – "שאינו קבוע מספיק בדיקה אחת, ובעונת וסתה הקבוע המנהג להוסיף עוד בדיקה כדי שיהיה אחת בתחילת העונה ואחת בסופה".
6. יביע אומר (מעין אומר ח"ו פרק א' סי' קמ"ז) – "שאלה: אשה שהקדימה ועשתה את הבדיקה של עונה בינונית באמצע היום, האם עלה לה. תשובה: דיעבד עלה".
7. לבושי עז (תמצית ס"ק ח') – "מעיקר הדין סגי בבדיקה פעם אחת ביום הוסת, ולכתחילה תבדוק בבוקר וקודם שקיעה"ח, חזו"א. וכן המנהג".
8. בדה"ש (ס"ק נ"ד) – "תנהוג כך, שאם עונתה בלילה תבדוק פעם אחת בתחלת הלילה ופעם שני מיד כשקמה ממטתה בבוקר ואם עונתה היום תבדוק פעם אחת בבוקר ופעם אחת סמוך לערב וטוב להחמיר ולבדוק עוד פעם אחר סוף העונה".
9. שבה"ל (ח"ח סוף סי' קצ"ה) – "וביום הפרישה צריכים לבדוק פעמים ושלש".
ששבה"ל (סיכום אות א', מראה כהן עמ' קפ"ו אות ב') – "טוב לבדוק ג' פעמים בעונת יום בג' זמנים ביום - כשקמה בבוקר, ובצהריים, ולפני שקיעה, ואם לא בדקה בסוף היום רצוי לבדוק בלילה, - ולכל הפחות ב' פעמים - בבקר ולפני שקיעה. ובעונת לילה תבדוק בתחילת הלילה, וקודם השינה, ואם משכימה קודם הנץ תבדוק שוב, ורצוי לבדוק גם אם קמה אחר הנץ. - ומי שאינה יכולה לבדוק אפילו ב' פעמים אפשר להקל בפעם אחת ויהי' בסוף היום".
- שבט הלוי (ח"ט סי' קע"ז) – "כמה בדיקות צריכה האשה לעשות ביום וסתה ומתי [ובספר חזו"א ס' פ' אות כ' כתב ב' פעמים ובאות כ"ב כתב פעם אחת]. תשובה: דעתי העני' כמש"כ בשיעורי שבט הלוי סי' קפ"ד ס"ט אות ד' דמצד הטוב תבדק ג"פ ביום העונה בקר צהריים וסוף היום, ואם לא בדקה סוף היום רצוי לבדוק מיד בתחלת הלילה, ואם וסת לילה תבדוק לכתחלה תחלת לילה ולפני השינה, ובעונת או"ז אם אפשר עכ"פ פעם אחת, ואם הדבר קשה לאשה די פעם או סוף היום".
10. חוט שני (ס"ק י"ז אות ב', מראה כהן עמ' קפ"ח אות ה') – "מעיקר הדין צריכה לבדוק פעם אחת בעונת הוסת. ומרן החזו"א זצוק"ל אמר, שתבדוק כמה פעמים בעונת הוסת. ועכ"פ הבודקת פעם אחת, תבדוק לכתחילה לקראת סוף עונת הוסת. [וכן הבודקת כמה פעמים בעונת הוסת, תבדוק בדיקה אחת לקראת סוף עונת הוסת]".
11. לבושי עז (תמצית ס"ק י') – "אי"צ להוסיף עוד בדיקה לאחר שקיעה"ח ... דלא נקטינן כהחזו"ד".
לבושי עז (תמצית ס"ק י"א) – "וסתה בלילה בודקת בתחילת הלילה, ופעם ב' קודם השינה, ואי"צ להשכים קודם הנה"ח כדי לבדוק".
12. קנה בושם (קובץ אור ישראל חנ"ו עמ' ל"ד אות פ"ו) – "בדיקה עונה בינונית (ל' ול"א) תעשה לכה"פ בדיקה אחת בתוך העונה ובדיקה אחת אחר כלות העונה. ובדיקות אלו תהי' בעונת יום אחר צאת הכוכבים ובעונת לילה אחר הנץ, ואחר כ"ד שעות היום (ובבדיקה זו יצאה בדיעבד לכל השיטות)".
קנה בושם (קובץ אור ישראל חנ"ו עמ' ל"ד אות צ') – "לכתחילה נכון לעשות הבדיקות בימי החששות, בשעת ראיתה הקודמת".

13. עמק התשובה (קובץ בית תלמוד להוראה ח"ו עמ' קע"ד סי' קמ"ז) – "הבדיקות של וסת הקבוע מן הראוי לעשותו 10 מינוט אחר הדלקת הנרות אם הוא ביום. ואם הוא בלילה אז יש לעשותו בבקר אחר קימה ממתה מיד, וצריך שיהא אחר הנץ, ולא מקודם. דעניני וסת תלויין בשקיעה ובנץ כפי הסכמת גדולי הפוסקים האחרונים. וראוי לנהוג שיהי' בדיקה אחת בבקר ואחת בין הערבים כיון שאין השעה קבוע. ולפיכך בעונ"ב דנידון כדון וסת הקבוע ינהוג כנ"ל. וכפי"מ שכתבנו דעל עונ"ב יש לחוש בשני ימים א"כ ינהוג כן בשני הימים. ואם יודע שווסתה בלילה אז יש לבדוק נמי בתחלת הלילה ואחר קימה ממתה. אולם כשאין ידוע רק היום אז יש לנהוג כנ"ל דיבדוק רק בקימה ממתה ובין הערבים, דע"ד זה יוצא אפי' אם וסתה הי' בלילה, וכן ע"ד הרוב מיני וסתות הרי הן ביום ויש כאן רובא שהוא ביום לכן יוצא בזה בבדיקת יום לבד, כיון שכן הוא הרוב. כפי המציאות כפי שדיברתי עם מורי הוראה מובהקים, ובדיעבד הא אפי' הי' בלילה הא יוצא בזה. ובדיקת של ווסת שאינן קבועין די בבדיקה אחת בסוף היום דהיינו 10 מינוט אחר הדלקת הנרות, אם ידוע שהוא בלילה יבדוק בבקר אחר קימה ממתה, ואם אינו ידוע אז די ומספיק שתבדוק ביום בסוף היום דהיינו 10 מינוט אחר ה"נ וכן"ל".

14. פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' שצ"ז) – "It should be noted, that although Poskim maintain that one should do as many as three bedikos during the onas havest, one must consider whether the excessive bedikos irritate her vagina and whether they are advisable considering her emotional state. One should bear in mind that a vest she'aino kavuah perhaps requires no bedikos and that essentially one bedikah suffices even for a vest kavuah".

15. משמרת הטהרה (פרק ו' סעי' כ', סעי' כ"א) – "צריכה לבדוק בוסת קבוע פעמיים ביום, אם וסתה ביום בודקת א' שחרית מאחר הנץ ואילך, וא' ערבית דהיינו לעת ערב קודם השקיעה, ואם ראתה בלילה בודקת א' בתחילת הלילה וא' בסופו או מיד לאחר שתקום מהשינה, ויש מצריכין לבדוק אף באמצע היום וכן בלילה קודם שתלך לישן [ובוסת שאינן קבוע א"צ לבדוק ג"פ מלבד בעונה בינונית ראה במקורות]. מדינא כל שבדקה פעם אחת בעונת הוסת סגי בין בתחילת היום בין באמצעיתו ובין בסופו, ואם בודקת רק פעם א' תבדוק בסוף עונת הוסת סמוך להשקיעה לעונת היום או עם הנץ החמה או בסמוך לו לעונת הלילה".

16. אור יצחק (ח"א יו"ד סי' כ"ט פרק ה', ממה צריכים לפרוש אות ב') – "צריכה לעשות בדיקה אחת בתוך עונת הוסת, ואין חילוק אם בדקה בתחילת העונה או בסופה".

17. פרי טהרה (סעי' י', סעי' י"א, הע' כ"ה) – "כשמגיע יום הוסת צריכה לבדוק את עצמה שתי פעמים, בין כשיש לה וסת קבוע, ובין כשיש לה וסת שאינן קבוע. אם וסת ביום - תבדוק פעם אחת בבוקר בעת שקמה ממתה [לאחר נץ החמה], ופעם אחת בערב קודם שקיעת החמה. ואם וסתה בלילה - תבדוק פעם אחת בתחילת הלילה ופעם אחת בבוקר כשקמה ממתה [ואם היא ערה בסוף הלילה קודם הנץ החמה, תבדוק אז]".

18. הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' ל"ה, הע' ל"ו) – "[בשעת וסתה - צריך לבדוק את עצמה פעם אחת בתוך שעת וסתה]. אם וסתה ביום, יש לבדוק פעם אחת סמוך לשקיעה. ואם וסתה בלילה יש לבדוק קודם שהולכת לישון. ומפני המנהג, נכון לבדוק גם כשתקום בבוקר".

19. מר"מ – פרדס שמחה (ס"ק כ"ה), מראה כהן (פרק ט' הע' י"ג), יבקש תורה (שו"ע סי' נ"א).

ג. או"ז.

1. אינה צריכה בדיקות.

(א) הגריש"א זצ"ל (משנת השלחן תשובה י"ג, תשובה כ"ט ד"ה בעונת).

(ב) חוט שני (ס"ק ו' אות ד', ס"ק י"ז אות י', פרק ו' חיוב בדיקה אות ט').

(ג) לבושי עז (סעי' ב' תמצית ס"ק י"ח) – "בעונת או"ז א"צ בדיקה כלל, אלא הוי דין פרישה בעלמא".

(ד) משמרת הטהרה (פרק ו' סעי' כ"ב) – "א"צ בדיקה".

(ה) הגר"י ברקוביץ שליט"א (שמעתי).

2. מחמיר, [פעם אחת].

(א) ע"י ששבה"ל (ס"ק ד', סיכום אות א', אות ב', שבה"ל ח"ט סי' קע"ז, מראה כהן עמ' קפ"ו אות ב') – "ובעונת או"ז אם אפשר עכ"פ פעם אחת".

3. מר"מ.

(א) תפארת למשה (על הש"ך ס"ק ז') – "בש"ך ס"ק ז' הנ"ל וז"ל ובא"ז כתב וז"ל פורש אדם מאשתו סמוך לווסתה כ"ד שעות כו' עכ"ל. ול"נ דהא"ז מיירי בלא בדיקה דאז אסור לשמש כ"ד שעות קודם וסתה דהיינו מעת לעת דהא קי"ל דכל הנשים מטמאים למפרע מעת לעת אם לא בדקה עצמה אף דהיינו דוקא לטהרות ולא לבעלה היינו דאין בעלה חייב אשם תלוי בדיעבד אבל לכתחלה צריכה בדיקה תוך מעת לעת לשעת וסתה שמא כתלי בית הרחם העמידה והוי כהגיע שעת וסתה לענין זה וגרע מאשה שאין לה וסת דהרבה פוסקים ס"ל דצריכה בדיקה והלא ר"ע מטמא אף לבעלה למפרע מעת לעת ודאי דיש לחוש לדבריו לכתחלה שלא לשמש בלא בדיקה תוך מעת לעת אבל ע"י בדיקה אינה אסורה אלא אותה עונה כמו שכתב הש"ס בהדיא. ולפ"ז אם רגילה לראות באמצע יום אסורה לשמש למפרע מעת לעת עד חצי היום שלפניו והא"ז צ"ל דאירי ברגילה לראות בסוף היום ודו"ק היטב נ"ל ברור לדינא".

ד. או"ז על הכרתי.

1. אינה צריכה בדיקות – ששבה"ל (ס"ק ד', סיכום אות ב').

ה. חו"ד.

1. מחמיר, צריכה בדיקות – הגריש"א זצ"ל (משנת השלחן תשובה כ"ט ד"ה עו"ב, "ביום הל"א שמחמירים בו בעונה בינונית, אם קשה לה לבדוק ב' בדיקות, יכולה להקל בפעם אחת ורצוי בסופה"), ששבה"ל (סיכום אות א', אות ב', "וביום ל"א בעו"ב די בבדיקה אחת בעונה"), הו"ד בפתחי הלכה (ארטסקרול, פרק כ"ב הע' ל"ב).

ו. כרתי.

1. מחמיר, צריכה בדיקות – הגריש"א זצ"ל (משנת השלחן תשובה ע"א, "חייבת לבדוק עצמה בלילה וביום"), חוט שני (ס"ק י"ז אות ח', פרק ו' חיוב בדיקה אות ז'), משמרת הטהרה (פרק ו' סעי' כ"ב).
2. מיקל, אינה צריכה בדיקות – לבושי עז (תמצית ס"ק י"ד, "בליל ל' ובליל ל"א ... אי"צ בדיקה בהנך לילות").

ז. כרתי על החו"ד.

1. בוסת היום.
(א) מחמיר, צריכה בדיקות – הגריש"א זצ"ל (משנת השלחן תשובה כ"ט ד"ה יש), עי' ששבה"ל (ס"ק ד', סיכום אות ב', "יש מקום להחמיר לבדוק משום עונת או"ז וגם צירוף דעת הפלתי, וצ"ע אם אפשר להקל שלא לבדוק").
(ב) מיקל, אינה צריכה בדיקות – לבושי עז (תמצית ס"ק י"ד, לשונו לעיל), משמרת הטהרה (פרק ו' סעי' כ"ב).
(ג) מר"מ – פתחי הלכה (ארטסקרול, פרק כ"ב הע' ל"ב).
2. בוסת הלילה.
(א) מיקל, אינה צריכה בדיקות – ששבה"ל (ס"ק ד', סיכום אות ב', "מעיקר הדין א"צ לחוש אם אין לה הרגשות הרגילות לבא ביום הוסת").

כה [דרך עשיית בדיקות.

א. האם צריכה לעשות הבדיקות בחורים וסדקים, או סגי בבדיקת בית החיצון.

1. מחמיר, צריכה הבדיקה יהיה בחורים וסדקים – מהר"ם מרוטנברג (ח"ד סי' תרכ"ה, "ובכל יום שהצריכה רבותינו בדיקה כגון ביום וסתה או כשסופרת ז' ימים נקיים צריכה להכניס מוך באותו מקום בעומק ולהוציאו ולראות בו אם ניכר שום אדמומית וה"ה בגד פשתן לבן ישן שהוא רך ולא חדש שהוא קשה ואין הדם נדבק"), מרדכי (נדה סי' תשל"ה, "ובכל יום שהצריכו רבותי בדיקה כגון ביום וסתה או כשסופרת ז' נקיים צריך להכניס מוך באותו מקום לעומק ולהוציאו לראות בו אם ניכר בו שום אדמומית והוא הדין בגדי פשתן לבן ישן שהוא רך ולא חדש שהוא קשה"), סד"ט (ס"ק י"ג ד"ה ולענ"ד), חו"ד (ח' ס"ק כ"ב), פרדס רמונים (מק"ז ס"ק י"ג), פת"ת (ס"ק ט"ז), פרי דעה (שפתי לוי ס"ק כ"ג ד"ה ומה), ערה"ש (סעי' ל"ח), סוגה בשושנים (סי' ג' סעי' ח'), שערי טוהר (שער ד' סעי' י"ט), טהרת ישראל (סעי' ס"ה), הגריש"א זצ"ל (משנת השלחן תשובה כ"ב, "וסת הקבוע מעיקר הדין"), ששבה"ל (ס"ק ג', סיכום אות ה'), בדה"ש (ס"ק נ"ב, סי' קצ"ו ס"ק צ"א), פרדס שמחה (ס"ק כ"ד), לבושי עז (תמצית ס"ק כ"ג), חוט שני (ס"ק י"ז אות ט"ז, סי' קצ"ו סוף ס"ק י"ב אות א'), מראה כהן (עמ' קע"א אות ב'), פרי טהרה (סעי' י"ב).
2. מיקל, סגי בבדיקת בית החיצון – ערך ש"י (סי' קפ"ט על סעי' י"ט, "מ"ש המרדכי ... וגם החו"ד ... אין ראייתם מוכרח ... סגי בבדיקת בית החיצון בלא חורין וסדקין ... אין ראייה מז"ל דהבדיקה מן התורה אחריו חכו"ל אבל וסתות דרבנן").
3. וסת שאינו קבוע.
(א) צריך – ששבה"ל (ס"ק ג', סיכום אות ה', "וכן בוסת שאינו קבוע").
(ב) לכתחילה – הגריש"א זצ"ל (משנת השלחן תשובה כ"ז, אשרי האיש יו"ד פרק כ"ז אות ד', "וסת שאינו קבוע, הבדיקה בחורין וסדקים היא רק לכתחילה").

ב. האם צריכה לעשות הבדיקות עד שהשמש דש.

1. מיקל – עי' ערך ש"י (סי' קפ"ט על סעי' י"ט), בדה"ש (ס"ק נ"ב, "משמע מדברי הפוסקים שאינה צריכה לבדוק בעומק עד מקום שהשמש דש (ר"ל מקום שהאבר מגיע בשעת תשמיש) וכמו שפסק המחבר בסימן קצ"ו סעיף ו' לענין בדיקות דהפסק טהרה וז' נקיים דלענין וסתות דרבנן מקילים אף לכתחלה כדעת רוב הפוסקים שאינה צריכה לבדוק עד מקום שהשמש דש אלא בודקת יפה מסביב בחורים וסדקים בעומק היטב כפי כחה אע"פ שלא תגיע למקום שהשמש דש"), ברכת דוד (ס"ק ל"ב אות א'), קדושים תהיו (אות נ"א), הגר"י שווארץ שליט"א (שומרי משפט עמ' ס"ג ד"ה ודע).
2. מחמיר – עי' מהר"ם מרוטנברג (ח"ד סי' תרכ"ה, לשונו לעיל), עי' מרדכי (נדה סי' תשל"ה, לשונו לעיל), סוגה בשושנים (סי' ג' סעי' ח', סעי' ט'), סוגה בשושנים (שושנים לדוד על סעי' ט'), גופי הלכות (ס"ק ס"ג, שעה"צ ס"ק פ"א), אהל משה (סי' קפ"ט אות ל"ב).

ג. מוך דחוק.

1. מחמיר.

(א) חו"ד (ח' ס"ק כ"ג, ב' סוף ס"ק ט') – "ואם יש לה שעה קבוע ביום הוסת אינה צריכה בדיקה רק אותה השעה ואם אין לה שעה קבוע וכן בעונה בינונית צריכה בדיקה כל העונה דהיינו שתשים מוך דחוק שיהא שם כל העונה. ונשי דידן אין להם שעה קבועה כמו שכתבתי בשם נקודות הכסף וצריכין בדיקה כל העונה. ובמשנית וסתה ב' או ג' ימים המבואר בסעיף ב' צריך שתהיה מוך דחוק בין עיניה כל הג' ימים דכשעת וסתה דמיין. וצריך ללמוד זה תוך ביתו".

(ב) פת"ת (ס"ק י"ז) – "ואם יש לה שעה קבועה ביום הוסת א"צ בדיקה רק אותה השעה ואם אין לה שעה קבועה וכן בעונה בינונית צריכה בדיקה כל העונה דהיינו שתשים מוך דחוק ויהיה שם כל העונה ונשי דידן אין להם שעה קבועה כמ"ש בשם הנה"כ ובמשנית ווסתה ב' או ג' ימים המבואר בסעיף ב' צריך שיהיה מוך דחוק שם כל הב' או ג' ימים דכשעת וסתה דמיין. וצריך ללמד זה תוך ביתו. ח"ד".

(ג) לחנ"ש (לחם ס"ק כ"ה, קיצור שו"ע סי' קנ"ה סעי' ט') – "ואם יש לה שעה קבועה ביום הוסת אינה צריכה בדיקה רק אותה השעה ואם אין לה שעה קבועה וכן בעונה בינונית צריכה בדיקה כל העונה דהיינו שתשים מוך דחוק שיהא שם כל העונה ונשי דידן אין להם שעה קבועה (כמ"ש בנה"כ) וצריכות בדיקה כל העונה ובמשנית וסתה ב' או ג' ימים (המבואר בסעיף ב') צריך שתהי' מוך דחוק בין עיני' כל הג' ימים דכולהון שעת וסתה הן. וצריך ללמוד זה תוך ביתו. חו"ד".

(ד) זבחי צדק (ס"ק כ"ד) – "ואם יש לה שעה קבועה ביום הוסת א"צ בדיקה רק באותה שעה. ואם אין לה שעה קבועה, וכן בעונה בינונית דהיינו משלשים לשלשים יום, צריכה בדיקה כל העונה, דהיינו שתשים מוך דחוק ויהיה שם כל העונה, ונשי דידן אין להם שעה קבועה כמ"ש הרב נקודת הכסף, ואשה שמשנית וסתה ב' או ג' ימים המבואר בסעיף ב', צריך שיהיה מוך דחוק שם כל הב' או ג' ימים, דכשעת וסתה דמיין, וצריך ללמד זה תוך ביתו".

(ה) ערה"ש (סעי' ל"ח) – "אם אין לה שעה קבועה בעונה זו צריכה בדיקה כל העונה והיינו להשים מוך דחוק באותו מקום כל משך העונה ולראות אח"כ אם יש עליו דם וכן אם דרכה לשנות ב' וג' ימים צריכה להשים מוך דחוק כל אותו הזמן [ח"ד סק"ט] וכל זה לכתחלה כמ"ש".

(ו) מסגרת השלחן (סי' קנ"ד סעי' ז', סי' קנ"ה סעי' ע') – "המוך דחוק".

(ז) שערי טוהר (שער ג' ס"ק י"ב, שער ד' סעי' י"ט) – "ולכתחילה כתב החו"ד שיש להחמיר שתתן מוך דחוק כל שעה הוסת".

(ח) על דרכי טהרה (סוף עמ' ס') – "הבדיקה הטובה ביותר נעשית ע"י 'מוך דחוק' שנמצא כל אותה עונה באותו מקום וסופג כל טיפת דם שיוצאת ומונע את החשש שהטיפה תאבד. במקום 'מוך דחוק' ניתן להניח טמפון העוצר כל טיפת דם, או בגד תחתון לבן המהודק לגוף, כאשר הוא עוצר כל טיפת דם, ואין חשש שתצא טיפת דם ותאבד".

2. מיקל.

(א) אמרי בינה (תשובה סי' ו') – "הח"ד ... לא נתקבלו דבריו בעיני בעלי ההוראה להחמיר בזה כיון דווסת דרבנן וכמעט הוא דבר שבלתי באפשרות ולא חייבו חז"ל רק במה דאפשר לברר".

(ב) ערך שי (על סעי' ט') – "תוספתא".

(ג) קרבן לדוד (סי' קע"ח הג"ה ד"ה ועל) – "כ' החו"ד ... והיא חומרא שאין רוב הנשים יכולין לעמוד בה, כי אין להן שעה קבועה ולהיות מוך דחוק כל העונה ומכל שכן כמה ימים כמה פעמים גורם קלקול, ומצאתי בספר ערך שי שהביא ראיה דלא כהחוות דעת מתוספתא ...".

(ד) חזו"א (יו"ד סי' פ' ס"ק כ', ס"ק כ"ב, גנזי שערי ציון עמ' מ"ג אות ט') – "יו"ד סי' קפ"ד פ"ת ס"ק י"ז דהיינו שתשים מוך דחוק כו', כ"ז תמוה דהרי נחלקו בגמ' ט"ז א' בבדקה בשיעור וסת אבל בבדקה בזמן הוסת לכו"ע דטהורה היא אפ"ל למ"ד וסתות דאוריתא ואי צריך מוך דחוק כל זמן הוסת לא שייך לדון בבדיקה בשיעור וסת, ואע"ג דהתם לענין דיעבד, אין להחמיר כאן לענין לכתחלה בתוך זמן הוסת כיון דבדיקה של רגע אחת חשיבא בדיקה ומטהרת אפ"ל למ"ד וסתות דאוריתא, וכבר נתבאר הדבר לעיל בסימן זה, והלכך סגי בבדיקה בעונת הוסת אפ"ל פעם אחת".

(ה) טהרת ישראל (באר יצחק ס"ק קמ"ד) – "שאינן שום נשים נוהגין כן בפרט בזה"ז שהוא דור חלוש וכמה נשים שואלין דגם בעת הפסק טהרה כבד להם מאוד לתחוב העד בפנים ... ואולי גם החו"ד לא החמיר אלא לכתחלה ... ולפמ"ש ודאי בנשי דידן שהם מחולשים בזה ודאי הוה כדיעבד ופשוט להקל דאם תחמיר יוכל לבוא לידי מכשולות אחרים כידוע דע"ז נתקלקל הוסת ודרכה כנ"ל".

(ו) קהלות יעקב (כתבי קה"י נדה סי' כ"א) – "מבואר בחזו"א סנהדרין סוף סי' ס"א דאין לחוש כלל לחומרת החו"ד וכן ידוע לנו שהורה בע"פ לשואלים".

(ז) בדה"ש (ס"ק נ"ד, בי' ד"ה שאר) – "לא נתקבלו דבריו אצל בעלי ההוראה הבאים אחריו".

(ח) שפע טהרה (ס"ק כ"א) – "אין נוהגין כחומרת החוות דעת".

(ט) יביע אומר (ח"ו יו"ד סי' ט"ז) – "מסקנא דדינא שאין לחוש אף לכתחלה לחומרת החוות דעת שצריכה לתת מוך דחוק באותו מקום במשך כל ימי הוסת, אלא די לה בבדיקה בסוף העונה. ואף שבס' זבחי צדק (סי' קפד ס"ק כד) הביא חומרת החוות דעת הנ"ל, אין זה עיקר להלכה אלא העיקר כדעת רוב האחרונים שהקילו בזה אף לכתחלה, והעידו שכן המנהג".

(י) פתחי הלכה (ארטסקרול, פרק כ"ב הע' ל') – "One is advised not to follow Chavos Daas' view since it may cause vaginal irritation".

(יא) פרי טהרה (הע' כ"ב).

3. עצה טובה: בגד לבן הדוק לגופה.

(א) אג"מ (יו"ד ח"ג סי' מ"ח) – "ועצה טובה שתלבש בגד לבן הסמוך בהידוק יפה לגופה כל אותה עונה וקודם השינה אפילו אם הוא אחר היום תבדוק בחורין ובסדקין (והטעם פשוט דלענין החשש דשמא יצא ממנה דם לחוד היה נמצא על בגדה, ולענין החשש שמא יצא הדם לבית החיצון שטמאה אף שלא יצא לחוץ הרי בהבדיקה אפילו אחר היום היה נמצא זה על הבדיקה)".

אג"מ (הגר"ש איידר זצ"ל פרק א' הע' ק"ח) – "שהאשה בעונת הוסת תלבוש תחתונים לבנים מהודקים לגופה דבזה מרויח גם לדעת החו"ד".

אג"מ (רשומי אהרן ח"א יו"ד סי' קפ"ד אות י"ז) – "ביום העו"ב וכן בעונת הוסת תלבש בגד תחתון לבן ובסוף היום תעשה בדיקה אחת".

- (ב) הגריש"א זצ"ל (משנת השלחן סוף תשובה ל"א, אשרי האיש יו"ד פרק כ"ד אות נ"א, הע' ע"ב) – "עצה טובה היא לאשה ללבוש בעונת הוסת בגד [לא צבעוני] מהודק לגופה ולבדוק אחר עונת הוסת".
- (ג) פרדס שמחה (ס"ק כ"ו אות ג') – "המעולה ביותר דביום וסתה תלבש בגד המהודק לגופה".
- (ד) לבושי עז (תמצית ס"ק ט') – "המהדרות בבדיקה, מוסיפות על הבדיקות הנ"ל שלובשות בגד לבן הסמוך לגופה".
- (ה) הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' ל"ז) – "שטוב לעשות כן. אבל אין צריכה ללבוש תחתונים לבנים המקבלים טומאה. וא"כ בחו"ל יש ללבוש תחתונים סינתטי או להניח 'פד' כנגד אותה מקום, ובא"י להניח פד אבל לא לחבר אותה לבגד תחתון. ע' לקמ' 214 הדיעות בזה. ואף שבימי ליבונה י"א שנוהגין ללבוש דווקא לבנים המקבלים טומאה, שמנהג בשבעה נקיים להיות נקי גם מטומאת כתמים (ע' לקמ' הע' 374). מ"מ לא מצינו מנהג כזה כאן, אלא טוב ללבוש לבנים רק כדי להיות בטוחה שלא ראתה דם ונאבדה".
- (ו) דעת ברורה (סעי' ט' ד"ה צריכות) – "האג"מ".
4. מר"מ – קרן לדוד (סי' קע"ח הג"ה ד"ה ועל, לשונו לקמן).

ד. ביום וסת: האם מותר ללבוש בגדי צבעונים.

1. מחמיר.
- (א) הגריש"א זצ"ל (אוצרות הטהרה עמ' תתקט"ז אות פ"א, אשרי האיש יו"ד פרק כ"ה אות ל"א) – "ביום הוסת אסור לילך כבגדים צבעונים כדי להצילה מטומאת כתמים".
2. מיקל.
- (א) אג"מ (מסורת משה יו"ד אות צ"א) – "והשיב רבינו שביום הוסת אין צורך ללבישת לבנים".
- (ב) אבני ישפה (אהל יעקב ח' אלול תש"ע) – "בענין אם אשה צריכה ללבוש לבנים בימים שהיא פורשת סמוך לוסת, לא שמעתי על דבר כזה ואדרבא מסתבר שמצוה עליה ללבוש צבעונים, כדי שאם תמצא כתם היא לא תטמא. לא מצאנו לבישת לבנים רק בשבעה נקיים שהיא צריכה לספור ימים אלה להיות נקיים".
- (ג) מראה כהן (עמ' ל"ג אות ז') – "לא מצינו בפוסקים שהזכירו לאסור לאשה ללבוש בגד צבעוני ביום וסתה, ולכאורה אם לבשה בגד צבעוני ביום וסתה ומצאה עליו כתם היא טהורה. אכן במקרה כזה ראוי לה שתבדוק עצמה ע"י עד בדיקה הואיל ויום זה עלול לראיה. אכן יש מגדולי ההוראה שהורו שאין ללבוש בכונה בגד צבעוני ביום וסתה אם יודעת שרגילה לראות כתמים לפני שמקבלת את וסתה".
- (ד) אור יצחק (ח"א יו"ד סי' כ"ט פרק ה', ממה צריכים לפרוש אות א') – "אינה צריכה ללבוש לבנים".
- אור יצחק (ח"א יו"ד סי' ל"א, סימן קפ"ד) – "ואינה צריכה".
- (ה) חוקת הטהרה (סעי' י"ד, מנחת חן ח"ב יו"ד סי' מ"ח) – "גם מותר לה ללבוש בכוונה בגדי צבעונים ביום וסתה".
3. חוט שני (סי' ק"צ ציונים ס"ק קע"ד) – "לא חייבו לבישת לבנים בעונת הוסת, ולכן אם לבשה צבעונים קודם עונת הוסת, אינה מחוייבת להסירן וכנ"ל, אמנם הא פשיטא דאסור לה בכוונה לעשות מעשה וללבוש צבעונים בעונת וסתה כדי להמלט מבירור טהרתה".
4. פת"ת (סי' ק"צ ס"ק כ"ב) – "בספר עמודי כסף כ"י כתב בזה נראה דווקא תלבש תמיד אבל כדי להציל בימי נדתה ובימי ליבונה לא".
- (א) מר"מ – בדה"ש (סי' ק"צ ציונים ס"ק ר"ה, "בפ"ת שכתב בשם עמודי כסף דבימי נדתה לא תלבש צבעונים ואולי ר"ל ביום וסתה וכהא דמכילתין ט"ז א' ליום וסתה יום נדתה"), מראה כהן (פרק ג' הע' מ"ה, "ועיין בפ"ת סי' ק"צ ס"ק כ"ב שכתב בשם ספר עמודי כסף כ"י וז"ל 'נראה דווקא תלבש תמיד אבל כדי להציל בימי נדתה ובימי ליבונה לא', ויל"ע מה כוונתו בימי נדותה ויתכן שהכוונה ליום שעלולה לראות בו והיינו יום וסתה. [שמעתי ממו"ר הרה"ג ר' משה שאול קליין שליט"א]), פתחי הלכה (ארטסקרול, פרק ט' הע' ל"א).
5. "עצה טובה בגד לבן הדוק לגופה" – עי' לעיל.

כו. רחיצה או בריכה: בימי פרישה.

- א. מחמיר [צריך ז' נקיים].
1. פרישה (ס"ק י"ח ד"ה גם) – "שרחצה בימי פניה של מטה ודאי לא סגי לה בבדיקה של אחר כך לצאת בו מחשש אורח בזמנו בא ואסורה לבעלה מחשש נדה משא"כ בוסת שאינו קבוע".
 2. קיצור שו"ע (סי' קנ"ה סעי' ט') – "אם בתוך הזמן רחצה את עצמה שוב לא מהני לה בדיקה, ויש לה להחמיר ולהחזיק את עצמה טמאה, כי חזקה היא שהדם בא בזמנו הקבוע".
 - (א) עי' לחו"ש (לחם ס"ק כ"ו) – "וצ"ע לדינא".
 3. הו"ד בדר"ת (ס"ק ז').
 4. באר משה (ח"א סי' נ"ג אות א') – "לא מהני שוב בדיקה, כן אני מורה תמיד".
 - באר משה (ח"ב סי' ס') – "לילך לשוט ... שאינו קבוע שרי, ובעונה סמוך לוסת קבוע או בעונה בינונית היינו יום ל', תבדוק עצמה קודם שהולכת לשוט, ותחזיק מוך דחוק במשך זמן שעומדת במים. ואם נקל לה שלא לשוט אותו יום מה טוב. אבל בעונה בינונית דיום ל"א סגי כמו שכתבתי לעיל".
 5. שאלת שאול (יו"ד סי' ל"ז) – "דאם רחצה עצמה לפני שעשתה הבדיקה שוב לא מהני לה בדיקה ואסורה".

ב. מיקל.

1. הגרשז"א זצ"ל (אוצרות הטהרה עמ' תפ"ז) – "בימי פרישה מותר. ובימי ז' נקיים יש מקום להחמיר, ומעיקר הדין מותר".
2. קנה בושם (קובץ אור ישראל חנ"ו עמ' ל"ד אות פ"ז) – "אם רחצה ביום העונה, מהני בדיקה".

ג. מחמיר לכתחלה עד שבדקה עצמה.

1. הגרשז"א זצ"ל (משנת השלחן תשובה ל"א, אשרי האיש יו"ד פרק כ"ד אות נ"ד) – "בעונת הוסת אחר שבדקה עצמה, מותרת להתרחץ באמבטיה אפילו בחמין, וכן מותר לה ללכת לים ... אם בעונת הוסת התרחצה באמבטיה או שהלכה לים בלא שבדקה קודם לכן – בעת הצורך אפשר להקל עליה כשתבדוק עצמה עכשיו, ואם מצאה את עד הבדיקה נקי מותרת לבעלה".
2. חוט שני (ס"ק י"ז אות י"א) – "אין לרחוץ לכתחילה באמבטיה או בבריכה בעונת הוסת, אא"כ בדקה קודם הרחיצה".
3. לבושי עז (תמצית ס"ק י"ג, ס"ק כ"ט) – "מותר לאשה לרחוץ אותו מקום ביום הוסת, ולכתחילה תבדוק קודם רחיצה. ומ"מ לכתחילה לא תבדוק מיד לאחר הרחיצה, אלא תמתין כחמש עד שש דקות".

ד. מחמיר לכתחלה כל היום.

1. בן איש חי (שנה ב' פר' צו אות ה') – "ותזהר האשה שלא תרחץ ביום זמן הוסת הקבוע לה. דחוששין שמא אורח בזמנו בא וירד ברחיצה ולא תרגיש".
2. שפע טהרה (ס"ק כ') – "לא תרחוץ עצמה ביום וסתה".
3. יביע אומר (ח"ו יו"ד סי' ט"ז) – "ואפי' אם התרחצה בכל חלקי גופה ביום הוסת בדיעבד אין להחזיקה בחזקת טמאה ולחוש שמא אורח בזמנו בא ונשטף עם מי הרחצה, אלא תבדוק עכשיו והרי היא טהורה".
4. שבה"ל (ח"ב סי' ע"א אות א', ח"ה סי' ק"ח, ח"י סי' רע"ז אות ו', ששבה"ל ט"ז ס"ק י"ג ד"ה ולדבריו, סיכום אות י') – "ולכתחלה לא תרחץ, ודיעבד אפשר להקל, מלבד בוסת הפיהוק דלענ"ד יש להחמיר".
5. בדה"ש (ס"ק נ"ה, ב' ד"ה צריכות) – "כתבו הפוסקים שהאשה לא תרחץ באותו מקום בעונת וסתה (או בעונה בינונית כשאין לה וסת) שגם בזה יש לחוש שהרחיצה תשטוף טיפת דם שבאותו מקום ותאבד במים וכן אם לא בדקה בעונת הוסת עצמה דקיימא לן בסמוך שצריכה לבדוק אחר כך לא תרחץ שם קודם שתבדוק, ובדיעבד אם רחצה באותו מקום בעונת הוסת או אם רחצה שם לאחר העונה קודם שבדקה עצמה ... המיקל גם בזה יש על מי לסמוך ... בפרט באותן הנשים שאין רגילות בביאת האורח עד שיהיה ראשה ואבריה כבידים עליה או שאר מיחוי הגוף דזה עצמו שלא הרגישה במיחוישם אלו מוכיח שלא בא וסתה ומכ"מ תראה לבדוק אח"כ".
6. פרדס שמחה (ס"ק כ"ו אות ב', שיעורי טהרה עמ' תקס"ו) – "לכתחלה לא תרחוץ ביום וסתה".
7. מראה כהן (עמ' קע"א אות ד') – "לכתחלה תקפיד שלא תרחץ באותו מקום ביום וסתה. ואם רחצה יכולה לבדוק אחר הרחיצה, ואם מצאה עצמה טהורה הרי היא מותרת לאחר שתעבור עונת וסתה".
8. מראה כהן (הע' ט"ז) – "ובמקום הצורך מותרת לרחוץ אותו מקום בעונת וסתה, אלא שתעשה הבדיקה לפני הרחיצה".
9. משמרת הטהרה (פרק ו' סעי' כ"ה) – "תזהר שלא תרחוץ פניה של מטה ביום הוסת הקבוע או בעונה בינונית [או לאחריו כשלא בדקה עדין] שמא יאבד הדם, ומ"מ אם התרחצה אינו מעכב אלא תבדוק שוב כדי לטהר עצמה".

ה. מר"מ – תפרי"י (ס"ק י' ד"ה ובזו), פתחא זוטא (ס"ק י"א ד"ה ועי'), פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' שצ"ח).

1. ב"ח (קונ"א) – "עוד הקשה מהרו"ך ממה שכתב רבינו בסימן קפ"ו דאשה שאין לה וסת דאסורה לשמש עד שתבדוק וכתב על קושיא זו ב' תירוצים ומכל תירוץ הוציא דין חדש שלפענ"ד אינו אמת והדבר פשוט שאין כאן מקום לקושיא ...".
2. בצל החכמה (ח"ג סי' י"ט) – "רחצה פני' של מטה ביום וסתה אם כי אי אפשר מעתה לברר שלא ראתה, מותרת לבעלה ... בשעת וסתה ואפי' אחר שכבר עבר שעת וסתה, אסורה לכו"ע לעשות דבר שבסיבתו לא תועיל הבדיקה".
3. הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' ל"ט) – "שהלכה להקל".

ו. מקלחת בעמידה.

1. לכו"ע מותר – הגרשז"א זצ"ל (משנת השלחן תשובה ל"א, אשרי האיש יו"ד פרק כ"ד אות נ"ד, "מקלחת אינה בכלל רחיצה, ולכן א"צ להחמיר ולבדוק לפני המקלחת"), ששבה"ל (ט"ז ס"ק י"ג ד"ה ולדבריו, סיכום אות י', "מקלחת אינה בכלל רחיצה באו"מ ושרי"), פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' שצ"ט).
2. מר"מ – באר משה (ח"א סי' נ"ג אות א' ד"ה לפ"ז, "אבל אם רחצה עצמה ע"י טוש (זילוף) דרכי לפסוק דמהני לה בדיקה").

ז. וסת שאינו קבוע.

1. מיקל – בן איש חי (שנה ב' פר' צו אות ה', לשונו לעיל), באר משה (ח"א סוף סי' נ"ג, ח"ב סי' ס', לשונו לעיל), בדה"ש (ס"ק נ"ה, לשונו לעיל), משמרת הטהרה (פרק ו' סעי' כ"ה, סוף הע' נ"ג, "בושא"ק שאין הבדיקה מטהרת אין קפידא כלל בזה ... ודלא כמו שראיתי שהביאו מהפרישה להחמיר ברחיצה לעולם ביום הוסת").
2. הם לא מחלקים – שפע טהרה (ס"ק כ'), בצל החכמה (ח"ג סי' י"ט אות ג'), פרדס שמחה (ס"ק כ"ו אות ב', שיעורי טהרה עמ' תקס"ו), לבושי עז (תמצית ס"ק י"ג, ס"ק כ"ט), מראה כהן (עמ' קע"א אות ד').

ה. וסת הגוף.

1. וסת שאינו קבוע.

(א) מחמיר [ז' נקיים] – שבה"ל (ח"י סי' רע"ז אות ו', לשונו לעיל).

(ב) בדיעבד מיקל – בדה"ש (סי' קפ"ט ס"ק רכ"ח, "אם רחצה כבר פניה של מטה קודם שבדקה טהורה בלא ז' נקיים אפילו להפוסקים המחמירים בזה להצריכה ז' נקיים בוסת קבוע").

2. וסת קבוע.

(א) בדיעבד מיקל – עי' בדה"ש (ס"ק נ"ה, לשונו לעיל).

כז. שאר דברים.

א. נאבד העד, בשוגג.

1. מחמיר.

(א) חוו"ד (חי' ס"ק כ"ד, בי' ס"ק י"א) – "ואם בדקה ונאבד העד אסורה וכל שכן אם השליכה או פשעה באבידת העד אסורה".

(ב) פת"ת (ס"ק י"ח) – "ואם בדקה עצמה ונאבד העד אסור דשוב ליכא ראייה מהא דלא הרגישה דסברא הרגשת עד הוא וכ"ש אם השליכה או פשעה באבידת העד דאסורה, ח"ד".

(ג) זבחי צדק (ס"ק כ"ה).

(ד) ערה"ש (סעי' ל"ט) – "אם בדקה עצמה בשעת וסתה ונאבד העד ולא ראתה בו הרי היא טמאה ואמרינן שראתה על העד בהרגשה ואף שאומרת שלא הרגישה אמרינן שסברה שהרגשת עד הוא [שם] וכ"ש אם השליכה העד בלא ראייה או פשעה בו בהשלכתו שאסורה [שם] וכ"ש אם וסתה תלוי במקרי הגוף והיו לה המקרים בשעת וסתה אף שבדקה ומצאה טהורה שהיא טמאה דבוודאי נפל הדם לארץ".

(ה) שערי טוהר (שער ד' סעי' י"ט).

2. מיקל.

(א) מהר"ם שיק (סוף פתיחה ליו"ד) – "ברי לי שלא הרגישה נאמנת ... ואין בזה לתלות בטעות הרגשות כמו בשמשה או בבדיקה".

(ב) בית שלמה (יו"ד ח"ב סי' כ"ז).

(ג) פרדס רמונים (מקשה זהב ס"ק י"ג) – "דכאן כ"ע מודו דיש להקל".

(ד) דברי שאול (סי' קפ"ט ס"ד) – "חוות דעת ... כל שלא ידענו בכירור שהרגיש' בודאי יש להקל".

(ה) חקר הלכה (נדה אות ב') – "דברי החוות דעת תמוהין".

(ו) אמרי בינה (בתשובה סי' ו') – "הח"ד ... החומרא שהחמיר באם נאבד עד הבדוק לא נתקבל".

(ז) שאלת דוד (יו"ד סי' ג', הגה"ה אות ג') – "הח"ד ... שגגת הוראה וכל הפוסקים הראשונים לא חששו לזה כלל ולא הזכירו זאת בחיבוריהם וכמ"ש דזה הוי מציאות רחוקה שלא תרגיש בין הרגשת עד להרגשות אלו ודו"ק בזה".

(ח) דעת (על סעי' ט' ד"ה ובחוות) – "אין להחמיר".

מהרש"ם (ח"ג סי' רי"ד ד"ה ומ"ש) – "ומ"ש רומ"מ מדברי החו"ד סי' קפ"ד שהחמיר בבדיקה א"ע בשעת וסתה ונאבד אף שחזרה ובדקה א"ע ונמצאת טהורה כבר השיג עליו בתשו' ב"ש ח"ב סי' כ"ז ובפרט במה שהוסיף בפת"ש להחמיר בהשתינה כבר השיג עליו בשו"ת מהר"ם שיק בתחלת הספר ואני מצאתי בפרישה שם שכ' לחד תי' דוסת קבוע אם קנחה פני' של מטה ולא כיונה לראות אם הי' דם לא סגי בבדיקה א"ע אח"כ לצאת מחשש אורח בזמנו בא ודוקא בוסת שאינו קבוע יש להקל ע"ש וזהו כדברי החו"ד אבל בכ"ח בקו"א שם כתב ליישב קושייתו וכתב שהפרישה חידש דין שאינו נכון ומבואר דס"ל להקל בזה ובפרט בנ"ד בוסת שאינו קבוע הרי גם הפרישה פסק להקל".

(ט) תהלה לדוד (סי' נ"ו ס"ק ח', סי' נ"ט) – "שטהורה אלא שצריכה בדיקה".

(י) מנחת פתים (על סעי' ט') – "דלא כהחו"ד".

(יא) טהרת ישראל (סעי' ע"א).

(יב) פתחא זוטא (ס"ק י"א).

(יג) סוגה בשושנים (סי' ג' סעי' י') – "ולי נראה דמותרת".

(יד) חזו"א (יו"ד סי' פ' ס"ק כ"ב) – "ואם לא בדקה בודקת אחר הוסת אפי' אם בדקה תוך הוסת ואבד העד או הטילה מ"ר תוך הוסת כל שבדקה אחר הוסת ומצאה טהורה היא טהורה, וזה מבואר בלשון הטוש"ע שאילו היה הדין דאם הטמ"ר היא טמאה ודאי לא היו סותמין כיון דהדבר מצוי ועל הרוב לא היתה מועילה בדיקה ואיך השמיטו הפוסקים עיקר זה, ואף אם בדקה לאחר הוסת ונאבד העד בודקת פעם שני' ואף אם רחצה כל בית הסתרים בודקת אחר רחיצה וטהורה".

(טו) קהלות יעקב (ארחות רבנו ח"ד עמ' ע' אות ה') – "מבואר בחזון איש סוף סי' ס"א דאין לחוש כלל לחומרת החו"ד וכן ידוע לנו שהורה בע"פ לשואלים".

(טז) הגרשז"א (צ"ל (ישורון חט"ו עמ' ק"ס) – "אפי' בוסת קבוע אפי' בדקה ונאבד העד או הטילה מי רגלים רבו המקילים ולמעשה אין מחמירים בזה".

(יז) ששבה"ל (סיכום אות ט', שבה"ל ח"ד סי' צ"ט אות י', ח"ה סי' ק"ח) – "... ועוד לפמש"כ הט"ז סי' ק"צ ס"ק כ"ט דאפי' בהרגשת עד ומצאה דם אם יש לתלות אינו אלא ספק דרבנן, וכמש"כ הפוסקים שם והיינו כיון דאפשר לתלות הדם לא חיישינן לספק הרחוק דילמא טעתה בהרגשה א"כ מכ"ש כשאין שום חשש דם לפנינו אלא החשש דילמא אחליף לה הרגשת עד בהרגשת ביאת דם דאין מקום להחמיר ... ולהלכה כיון דהח"ד עצמו ספוקי מספק"ל והרבה נוטים להקל אף אנן עניות דעתינו נוטה כך".

יח) יביע אומר (ח"ו יו"ד סי' ט"ז) – "ואם בדקה בשעת הוסת ונאבד העד, תבדוק עתה, והרי היא טהורה".

יט) בדה"ש (ס"ק נ"ה, בי' ד"ה צריכות).

כ) לבושי עז (תמצית ס"ק י"ט).

כא) פתחי הלכה (ארטסקרול, פרק כ"ב הע' י"ז).

כב) פרדס שמחה (ס"ק כ"ו אות ב').

כג) מראה כהן (עמ' קע"א אות ג') – "בדקה עצמה ביום וסתה ונאבד העד ואינה יודעת אם היה עליו מראה טמא כתבו האחרונים להקל בזה, ותבדוק עצמה פעם שניה".

כד) משמרת הטהרה (פרק ו' סעי' כ"ה) – "צריכה להזהר שלא לאבד בדיקתה ביום הוסת לפני שיודעת אם היא טהורה ומ"מ אם איבדה הבדיקה אינו מעכב ותבדוק שוב ואף בוסת שאינו קבוע".

כה) הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' ל"ד) – "שהלכה כחזו"א להקל בכל זה".

3. במזיד.

א) מחמיר – פרדס רמונים (מקשה זהב ס"ק י"ג, "אם נאבד במזיד אסורה לבעלה דאל"כ מה הועילו חכמים בתקנתם"), טהרת ישראל (סעי' ע"א, "אם במזיד האבידה לא מהני בדיקה אח"כ"), הגר"ש זצ"ל (משנת השלחן תשובה ל', אשרי האיש יו"ד

פרק כ"ד אות ס"ג, "איבדה את העד במזיד ... קונסין אותה והיא אסורה לבעלה עד שתטבול"), ששבה"ל (סיכום אות ט').

1) ששבה"ל (סיכום אות ט') – "אבל אם היתה עוד בדיקה אחרת באותו יום מותרת אפילו איבדה במזיד".

4. מר"מ – קרן לדוד (סי' קע"ח ד"ה ומה), פתחי הלכה (ארטסקרול, פרק י"ד הע' י"ג).

א) הגר"ש זצ"ל (ישורון חט"ו עמ' קנ"ט) – "רציתי לשאול למעכ"ת באשה שעבר וסת שאינו קבוע שלה ולא בדקה שמבואר בשו"ע שמותרת בלא בדיקה. לפי מה שביאר בס"ט הטעם עפ"י רשב"א המובא בטור סו"ס קפ"ד שהוא משום שלא הרגישה

ע"כ טהורה בלא בדיקה, א"כ הנשים כיום שרגילות יש ביניהן שאין מרגישות בהרבה פעמים ורואות, וע"כ שנשנתנו

הטבעים. האם ישנתנה דין זה אצלן. וכן במש"כ החו"ד סי' קפ"ד ס"ק י"א שנסתפק [שם איירי בוסת קבוע] כיון דעיקר ההיתר

בעבר הוסת משום דלא הרגישה א"כ אם בדקה עצמה ונאבד העד אסורה דשוב ליכא ראייה מזה שלא הרגישה דאימא הרגשת

עד הוא. א"כ היום לכאורה אין ראייה מהעדר הרגשה שלא ראתה דרואות הרבה בלא הרגש. תשובת מרן זצ"ל: אחרי תת ברכת

שלו' רב הנני עונה לו בקצרה: אע"ג שגם בוסת שאינו קבוע צריכים לכתחלה להחמיר ולבדוק בעונת הוסת כמבואר בשו"ע

מ"מ אם עברה אותה עונה ולא בדקה וכ"ש אם בדקה לאחר זמן ונמצאת טהורה לא ראיתי מי שמחמיר בזה, כי אפי' בוסת קבוע

אפי' בדקה ונאבד העד או הטילה מי רגלים רבו המקילים ולמעשה אין מחמירים בזה, וא"כ בוסת שאינו [קבוע] כ"ש דאין שום

חשש".

ב. הטילה מי רגלים, בשעת וסתה.

1. מחמיר – זבחי צדק (ס"ק כ"ה, "וה"ה אם בשעת וסתה הטילה מים, ג"כ אסורה כשעבר הוסת ולא בדקה ולא הרגישה, דאימור ארגשה וסברה הרגשת מי רגלים הוא").

א) קרן לדוד (סי' קע"ח הג"ה ד"ה ועל) – "ועוד נראה דבזמן הזה שהנשים לובשות מכנסים קטנים סמוכים לגוף אם לבושה בהם באופן שאין מציאות שהדם יפול לארץ ולא יהא ניכר במלבוש זה נראה דיוצאין בזה גם חומרת החוות דעת, אלא דעל שעת

הטלת מי רגלים לא מהני זה כמובן אבל בצירוף הבדיקה שאחר הטלת מי רגלים ודאי מהני".

2. מיקל – מהר"ם שיק (סוף פתיחה ליו"ד), אמרי בינה (תשובה סי' ו'), "אין להחמיר לחוש על הטלת מי רגלים", ערה"ש (סעי' ל"ט, "וכן אם הטילה מי רגלים בשעת וסתה י"ל ג"כ דהרגישה וסברה שזהו הרגשת מי רגלים וא"כ טמאה אף שבדקה ומצאה

טהורה ומ"מ לא נראה לומר כן שהרי אין דרך דם המקור לבא עם המי רגלים כמ"ש בס"א קצ"א ולכן אם בדקה אח"כ ומצאה

טהורה הרי היא טהורה"), דעת (על סעי' ט' ד"ה ובחוות, "אין להחמיר". מהרש"ם ח"ג סי' רי"ד ד"ה ומ"ש, לשונו לעיל), קרן

לדוד (סי' קע"ח ד"ה ומה, "ומעולם לא שמעתי לחוש לזה, כמדומה לי שאין תופסין חומרא זו"), חקר הלכה (נדה אות ב'),

שאלת דוד (יו"ד סי' ג', הגה"ה אות ג', "שגגת הוראה וכל הפוסקים הראשונים לא חששו לזה כלל ולא הזכירו זאת בחיבוריהם

וכמ"ש דזה הוי מציאות רחוקה שלא תרגיש בין הרגשת עד להרגשות אלו ודו"ק בזה"), מנחת פתים (על סעי' ט', "ובפרט בעונה

בינונית דלדעת הפליתי סי' קפ"ט היא מעל"ע שלם והאיך יתכן שבמעל"ע שלם לא הטילה מים"), סוגה בשושנים (סי' ג' סעי' י',

"ולי נראה דמותרת"), פתחא זוטא (ס"ק י"א), טהרת ישראל (סעי' ע"ב), חזו"א (סי' פ' ס"ק כ"ב, לשונו לעיל), קהלות יעקב

(ארחות רבינו ח"ד עמ' ע' אות ה', לשונו לעיל), הגר"ש זצ"ל (ישורון חט"ו עמ' ק"ס, לשונו לעיל), יביע אומר (ח"ו יו"ד סי'

ט"ז, "ומכל שכן שאין לה לחוש להטלת מי רגלים במשך כל יום הוסת, ודלא כהפתחי תשובה"), ששבה"ל (סיכום אות ט'), פרדס

שמחה (ס"ק כ"ו אות ב'), הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' ל"ד, "שהלכה כחזו"א להקל בכל זה").

3. מר"מ – פת"ת (ס"ק י"ה, "ולפ"ז ה"ה אם בשעת וסתה הטילה מים ג"כ טמאה כשעבר הוסת ולא בדקה ולא הרגישה דאימור

ארגשה וסברה הרגשת מי רגלים הוא דמה"ט כתבתי לעיל ר"ס קפ"ג דאם ראתה אחר הטלת מי רגלים אף בלא הרגישה הוא

דאורייתא וצ"ע").

ג. כשעברו כל הוסתות: וכי לעולם לא תראה?

1. עי' סי' קפ"ו, לשיטות ומר"מ.

[כת] עקירת וסת ע"י בדיקות.

א. **אשה שלא בדקה ביום וסת קבוע**, אינו עוקר הוסת.

1. **חוו"ד** (חי' ס"ק כ"ו, בי' ס"ק י') – "ואם עברו ג"פ יום וסתה ולא בדקה ולא הרגישה לא מיעקר וסתה אם לא שבדקה ולא ראתה אזי נעקר וסתה".
2. **פת"ת** (סוף ס"ק י"ח) – "כתב הח"ד אם עבר ג"פ יום וסתה ולא בדקה ולא הרגישה לא מיעקר וסתה".
3. **קיצור שו"ע** (סי' קנ"ה סעי' ח') – "אם הגיע פעם השלישית ולא ראתה, אם ברור לה בבירור גמור שלא ראתה בכל השלש פעמים, כגון שבכל פעם היה לה מוך דחוק כל משך הוסת, מעתה נעקר וסתה ואינה צריכה לחוש לו עוד".
4. **פרדס רמונים** (פתיחה לסי' קפ"ט אות ב' ס"ק ב', אות ה') – "אם לא בדקה את עצמה ביום הוסת, הגם שלא הרגישה בו, אין מזה ראייה שנעקר וסתה".
5. **זבחי צדק** (ס"ק כ"ז) – "ואם עברו ג' פעמים יום וסתה ולא בדקה ולא הרגישה, לא מיעקר וסתה. אם לא שבדקה ולא ראתה אזי נעקר וסתה".
6. **בית שלמה** (יו"ד ח"ב סי' כ"ז) – "דברי החו"ד נכונים שבאם קבעה וסת ג"פ ועבר ג"פ יום הוסת ולא הרגישה ולא ראתה כיון שעכ"פ לא בדקה אינו נעקר וסת הקבוע כמפ' בדברי רמב"ן".
7. **דעת** (על סעי' ט' ד"ה ועשו"ת) – "ועשו"ת ב"ש ... והעלה דאם כבר קבעה וסת ג"פ לא נעקר במה שלא בדקה ... בשו"ת דברי חיים ח"ב יו"ד סי' ע"ח האריך ...".
8. **ערה"ש** (סעי' מ') – "ודע דאע"ג דאמרינן כשעבר זמן הוסת ולא בדקה ולא הרגישה טהורה מ"מ לעניין עקירת הוסת לא אמרינן כן כלומר אם היה כן ג' פעמים שהגיע זמן הוסת ולא בדקה ולא הרגישה אין הוסת נעקר בכך אא"כ בדקה בזמן וסתה או תיכף אחר זמן וסתה כפי השיעור שיתבאר בסי' ק"ץ לעניין נשים שתולדות זו בזו ע"ש [שם] דלעניין עקירת הוסת לא סמכין על מה שלא הרגישה".
9. **סוגה בשושנים** (סי' ג' סעי' י"א, ס"ק ל') – "וגם בדקה עצמה אחר וסתה ומצאה טהורה לא נעקר הוסת בכך כיון שלא בדקה עצמה שעת דוסת עצמו ... מ"מ נראה דאם הורה המורה להקל דנעקר דוסת במה שלא הרגישה ביום הוסת וגם בדקה עצמה אחר הוסת ומצאה טהורה אין מזיחין אותו וצ"ע".
10. **ששבה"ל** (סי' קפ"ט סעי' ד' ס"ק ג', סיכום אות ג', סעי' כ"ו ס"ק א') – "וסת קבוע אינו נעקר אלא כשבדקה ביום הוסת ולא מצאה דם".
11. **דרכי טהרה** (עמ' ע') – "ודוקא כשבדקה האשה את עצמה באותו זמן שרגילה לראות (או אפילו באותה עונה, אף שלא באותה שעה)".
12. **בדה"ש** (סי' קפ"ט ס"ק ק"ל, בי' ד"ה ושינתה, ס"ק רע"ט).
13. **פתחי הלכה** (ארטסקרול, סוף עמ' רע"ח, ריש עמ' שכ"ה).
14. **פרי טהרה** (סעי' י"ז, סי' קפ"ט סעי' ה').

ב. **רק אם לא בדקה כלל** [בין ביום וסת או אח"כ], יש להחמיר.

1. **דברי חיים** (ח"ב סי' ע"ח) – "הנה החוות דעת ז"ל כתב בסי' קפ"ד ... נראה לפענ"ד דגם לשיטת הראב"ד וסייעתו דסבירא להו דוסת קבוע אינו נעקר רק ע"י בדיקה דמהני בדיקה אפילו לאחר כך כמו שמותרת לבעלה אפילו עברה כמה בלא בדיקה [אם בדקה עצמה אחר כך כן מבואר בסי' קפ"ד סעיף ד' ובט"ז ס"ק י"ב]".
2. **שער טהרה** (שער ד' סעי' כ') – "אם בדקה עצמה אפילו בזמן מרובה אחר הוסת ומצאה טהורה נעקר הוסת".
3. **טהרת ישראל** (סעי' ס"ט, יד אליהו ס"ק קנ"ב, **אמנם** עי' סי' קפ"ט סעי' ק"ו) – "אשה שיש לה וסת קבוע ואינה מעוברת או מינקת יעבר זמן הוסת ולא הרגישה ולא בדקה עד זמן מרובה כמה ימים ובדקה אח"כ בחו"ס וגם קנחו פניה של מטה ונמצאת טהורה הרי היא טהורה לבעלה ויש להקל בה"ג באם שעבר כן ג"פ יום וסתה שלא בדקה תיכף ובדקה אחר זמן מרובה בחו"ס ולאור הנר ונמצאת טהורה דנעקר גם הוסת קבועה שלה עי"ז".
4. **חשב האפוד** (ח"א סי' קכ"ו אות א') – "ולהלכה כיון דחזינן דהב"י חולק בפירוש על הח"ד, וס"ל דכשם דאשה מותרת לבעלה אפי' בדקה אחר שעברו כמה ימים ה"נ נעקר וסתה בכך, והח"ד לא הביא דברי הב"י, יש לנו ללכת אחר הב"י".
5. **חוט שני** (ס"ק י"ח אות א', סי' קפ"ט ס"ק י"א וסת החודש אות ג') – "ואם בדקה אחר זמן ולא מצאה דם, חשיב עקירה".
6. **בדה"ש** (סי' קפ"ט ס"ק ק"ל, ס"ק רצ"ו, ס"ק שי"ב, ציונים ס"ק קכ"ה, בי' ד"ה ושינתה, עי' בי' ד"ה ואם עמ' קכ"ט) – "ולא בדקה עצמה ביום הוסת ובדקה אחר שעברה עונת וסתה [אפילו זמן מרובה אחר כך] ומצאה טהורה".
7. **משמרת הטהרה** (פרק ז' סעי' ג') – "אין וסת קבוע נעקר אלא ע"י בדיקה שתבדוק ביום הוסת או לאחריו".
8. **נטעי גבריאל** (פרק צ"ז סעי' ב') – "כיצד נעקר הוסת כל שעבר ג' פעמים זמן קביעתה ובדקה בחורין וסדיקין ולא מצאה נעקר הוסת, אבל בלא בדיקה אף שלא הרגישה ולא ראתה לא נעקר הוסת, ואם בדקה אחר עונת הוסת ולא ראתה ג"כ נעקר הוסת".

ג. **מר"מ** – **תהלה לדוד** (יו"ד סי' נ"ז, "צ"ע"), **פתחי זוטא** (ס"ק י"ב), **לבושי עז** (תמצית ס"ק ט"ז, סי' קפ"ט סעי' ד' תמצית ס"ק א').

ד. **וסת שאינו קבוע**: שלא בדקה את עצמה.

1. מיקל, שוב אינה צריכה לחוש לה.

(א) **ראב"ד** (בעלי הנפש שער תיקון הוסתות סי' א' ד"ה ואע"פ) – "אבל וסת שאינו קבוע אפילו קבעתו שני פעמים הרי הוא נעקר בפעם אחת, ואינו צריך בדיקה אלא שאם הגיע אותו יום ולא בדקה ולא ראתה כיון שעבר אותו יום הותרה היא והותר אותו היום".

(ב) **רמב"ן** (הל' נדה פרק ה' הל' י"ט, פרק ו' הל' ז') – "והוסת שאינו קבוע אפילו ראתה בו שתי פעמים מכיון שהגיע זמנו ולא תראה אף על פי שלא בדקה נעקר ממנה לגמרי ושוב אינה חוששת לו".

(ג) **קיצור שו"ע** (סי' קנ"ה סעי' ח', סעי' ט') – "וסת שאינו קבוע, דהיינו ראייה שלא קבעתה רק פעם אחת או שתי פעמים, אם הגיע פעם אחת היום הזה או הסימן הזה ולא ראתה, ואף על פי שלא בדקה את עצמה אלא שלא הרגישה שום ראייה, שוב אינה צריכה לחוש לה, כי כל מה שלא נקבע בשלש פעמים נעקר בפעם אחת ואפילו בלא בדיקה".

(ד) **בית שלמה** (יו"ד ח"ב סי' כ"ז).

(ה) **דע"ת** (על סעי' ט' ד"ה ועשו"ת).

(ו) **תהלה לדוד** (יו"ד סי' נ"ז) – "וסת שאינו קבוע אפילו קבעתו ב"פ. אם הגיע אותו יום ולא בדקה ולא ראתה כיון שעבר אותו יום הותרה היא והותר אותו יום".

(ז) **טהרת ישראל** (סעי' ס"ח).

(ח) **חשב האפוד** (ח"א סי' קכ"ו אות ב') – "אין צריך להחמיר כלל".

(ט) **שבה"ל** (ח"ג סי' ק"כ על פת"ת סוף ס"ק י"ח, ששבה"ל סי' קפ"ט סעי' ד' סיכום אות ג') – "בפ"ת סוס"ק י"ח, אבל וסת שאינו קבוע דנעקר בפ"א אפשר דנעקר גם בכה"ג וצ"ע, וכן מבואר לדינא באחרונים דוסת שאינו קבוע נעקר גם בלי בדיקה כמש"כ בתשובת בית שלמה יו"ד ח"ב סי' כ"ז ועיין בס' דע"ת כאן".

שבה"ל (ח"ד סי' צ"ט סוף אות י"א) – "עיין פת"ש סוס"ק י"ח בספק החו"ד אם וסת שאינו קבוע נעקר בלי בדיקה: איברא לדינא מבואר באחרונים דוסת שאינו קבוע נעקר גם בלי בדיקה כמש"כ בתשובת בית שלמה יו"ד ח"ב סי' כ"ז ועיין בס' דע"ת כאן".

(י) **לבושי עז** (תמצית ס"ק י"ז, ס"ק י"ח, סי' קפ"ט סעי' ד' תמצית ס"ק א').

(יא) **בדה"ש** (סי' קפ"ט ס"ק ל', ס"ק נ', ציונים ס"ק כ"ה, בי' ד"ה רצופים עמ' ל"ה).

(יב) **חוט שני** (סי' קפ"ט ס"ק י"א וסת החודש אות ג').

(יג) **נטעי גבריאל** (פרק צ"ז סעי' ג') – "וסת שאינו קבוע ולא בדקה ולא הרגישה ביום הוסת, נעקר הוסת".

(יד) **פתחי הלכה** (ארטסקרול, ריש עמ' רע"ז, עמ' שכ"ה).

(טו) **פרי טהרה** (סי' קפ"ט סעי' ה').

2. **מר"מ** – **פת"ת** (סוף ס"ק י"ח, "ונראה קצת דדוקא וסת קבוע לא מיעקר בכה"ג בין שהיה קבוע בתחלה בין שנעשה קבוע ע"י צירוף הראיות שאח"כ וכמ"ש הח"ד דאמרין מכח חזקה דוסתות שראתה אפילו בלא הרגשה אבל וסת שאינו קבוע דמיעקר בפ"א אפשר דנעקר גם בכה"ג וצ"ע"), הו"ד **בזבחי צדק** (ס"ק כ"ז), **הגריש"א** זצ"ל (משנת השלחן תשובה ל"ד).

ה. **עשתה בדיקה בחודש א', ב', ד'**. ושכחה בחודש ג'.

1. אינו עוקר – **חו"ד** (בי' ס"ק י'), "ונראה דלא נעקר".

2. עוקר – **דברי חיים** (יו"ד ח"ב סי' ע"ח), **תהלה לדוד** (יו"ד סי' נ"ז, "החו"ד ... אינו נראה דמשמע להדיא מדבריהם כיון שכבר נעקרה בפעם הג' שלא בדקה. הרי היא בפעם ד' ראוי חדשה וכן נלע"ד").

3. **מר"מ** – **פתחי הלכה** (ארטסקרול, פרק י"ד הע' י"ד, פרק י"ז הע' ג').

ו. **בדיקה בחודש א', ב', ד'**. ומצאה דם בכלום. ובחודש ג' לא בדקה ולא מצאה.

1. קובע וסת – **חו"ד** (חי' ס"ק כ"ו, בי' ס"ק י', סי' קפ"ז בי' ס"ק ב'), "וכן אם באמצע הג"פ לא בדקה ולא הרגישה ביום הוסת מצטרף הראיות שאחר כך שראתה ביום הוסת לג"פ לקביעת וסת", **פת"ת** (סוף ס"ק י"ח, "כתב הח"ד ... וכן אם באמצע הג"פ לא בדקה ולא הרגישה ביום הוסת מצטרף הראיות שאח"כ שראתה ביום הוסת לג"פ לקביעת וסת ע"ש"), **בזבחי צדק** (ס"ק כ"ז, "וכן אם באמצע הג' פעמים לא בדקה ולא הרגישה ביום הוסת, מצטרף הראיות שראתה אחר כך ביום הוסת לג"פ לקביעת וסת").

2. אינו קובע וסת – **בית שלמה** (יו"ד ח"ב סי' כ"ז, "בספר חוות דעת ... אם נאמר דבכה"ג בראי' הראשונה מצטרפת לקביעות וסת אף שעבר יום הוסת פ"ב ולא הרגישה ולא ראתה כיון שלא בדקה כדברי חו"ד א"כ אמאי נעקר בכה"ג ואינה חוששת כמפ' בדברי רמב"ן הנ"ל אחא ודאי דהא ליתא"), **ערה"ש** (סעי' מ', "ע"י ח"ד סק"י שכתב דאם בהג' פעמים לא בדקה ולא הרגישה ובפעם הד' בדקה והרגישה מצטרפין הראיות להקודם לקביעת וסת ע"ש וצ"ע דאיך נצרפן להקודם הא הני ג' פעמים מחזקין לה לטהרה ונהי דלא נעקר הוסת בכך מ"מ הפסק מיהו הוי ולכן יש להחמיר ודו"ק"), **לבושי עז** (תמצית ס"ק י"ח, "וכן נקטו האחרונים").

כט | **עבר הוסתות ולא בדקה - וסת קבוע**: האם צריך בדיקות אחרי הוסת, אם לא עשה הבדיקות בתוך הוסת.

גמרא (נדה דף טז.) – "אמר רב: בדקה ומצאת טמאה, טהורה וטהורה. **ושמואל** אמר: אפילו בדקה ומצאת טהורה נמי טמאה, מפני שאורח בזמנו בא. לימא בוסתות קמפלגי, דמ"ס - דאורייתא, ומ"ס - דרבנן. אמר ר' זירא - דכ"ע - וסתות דאורייתא, כאן - שבדקה עצמה כשיעור וסת, כאן - שלא בדקה עצמה כשיעור וסת. **ר"נ בר יצחק** אמר: בוסתות גופייהו קמפלגי, דמ"ס וסתות

דאורייתא, ומר סבר וסתות דרבנן. אמר רב ששת: כתנאי, ר' אליעזר אומר טמאה נדה, ורבי יהושע אומר תבדק. והני תנאי כי הני תנאי; דתניא, רבי מאיר אומר: טמאה נדה, וחכ"א: תבדק".

א. מיקל, צריך בדיקה רק ביום הוסת.

1. ראשונים – רי"ף, רמב"ם, לפי הר"ן (שבועות דף ה. ד"ה וגרסי, "נ"ל דאינהו ז"ל סברי דחכמים ור' יהושע דאמרי תבדק לאפלוגי את"ק דידהו [הוא דאתו] דאמר כל שלא בדקה בשעת וסתה טמאה נדה משום דוסתות דאורייתא ואמרי ליה לא אלא תבדק כלומר שאין לך חומר אחר בוסתות אלא שצריך בדיקה בשעת הוסת והוא חומר של דבריהם אבל כל שעבר הוסת למה תהא צריך לבדוק והרי כל אשה שיש לה וסת שלא בשעת וסתה מסולקת דמים היא דמ"ה אמרו דיה שעתה ולמה נחוש שיהו דמים מצוים בה שלא בשעת הוסת מפני שלא בדקה בשעת הוסת אלא התם ודאי כי אמרינן תבדק בשעת הוסת אמרו וכדכתיבנא ואע"ג דאמר' התם איתמר אשה שיש לה וסת והגיע שעת וסתה ולא בדקה אמר רב בדקה ומצאה טמא טמא טהור טהור כלומר משום דוסתות הם דרבנן לאו למימרא שצריכה לבדוק אחר הוסת אלא משום דשמואל בעי למימר אפילו בדקה זו ומצא טהור טמא נקט רב מצא טהור טהור ולא שתהא צריכה לבדוק אחר הוסת ובזה עלו דברי רב אלפס והרמב"ם ז"ל יפה").
2. פוסקים – זבחי צדק (ס"ק כ"ח).

ב. מחמיר: אם לא בדקה בזמן הוסת, טמאה.

1. ראשונים.
 - א) יראים (סי' כ"ו) – "ופירש ר' זירא דהיכא דבדקה עצמה כשעור ותם לווסתה פי' מידי בהא קאמר רב דטהור טהור אבל אחרה אחר הוסת אפילו טהור טמא דוסתות דאורייתא, פי' סמכינן עליהו כאלו הן דאורייתא דאורח בזמנו בא. ואע"ג דאיכא אמוראי דפליגי על ר' זירא ואמרי כרב דאמר טהור טהור אפילו לא בדקה כשיעור ותם לר' זירא חיישינן".
 - ב) מרדכי (נדה רמז תשל"ה) – "... מסקנא דמלתא אשה שיש לה וסת אין לה לבדוק כלל אלא ביום וסתה ובשעת וסתה ואז היא מחויבת לבדוק ואם לא בדקה [גם בשיעור וסתה] טמאה אפילו אם אחר הוסת בדקה ומצאה טהורה טמאה".
 - ג) הג' שע"ד (הל' נדה אות ז' סוף ד"ה אמר ר' יוחנן).
 - ד) מהר"ם מרוטנברג (ח"ד [דפוס פראג] סי' תרכ"ה) – "מסקנא דמלתא אשה שיש לה וסת אין לה לבדוק אלא ביום וסתה בשעת וסתה ואז היא מחויבת לבדוק ואם לא בדקה טמאה ואפי' אם אחר הוסת בדקה ומצאת טהורה".
2. פוסקים.
 - א) ב"ת (ס"ק ט' ד"ה ודוקא) – "דראוי לחוש להחמיר לענין מעשה".
 - ב) הו"ד בש"ך (ס"ק כ"ג) – "והב"ח פסק דיש להחמיר כמסקנת המרדכי בשם רא"מ וכסה"ת וכהגהת ש"ד בשם סמ"ק דדוקא בבדקה עצמה מיד לאחר וסתה תוך שיעור וסתה אבל לא בדקה תוך הזמן אף על פי שלאח"כ בדקה עצמה ומצאה טהורה טמאה דחזקה אורח בזמנו בא ונפל לארץ ע"כ".
 - ג) אג"מ (יו"ד ח"ד סי' י"ז סוף אות א', עי' ח"ג סוף סי' נ') – "ואם לא בדקה בזמן הוסת, תהא אסורה כהש"ך שמסיק דלא כהב"י אלא כהב"ח דיש להחמיר כמסקנת המרדכי".

ג. אסורה עד שתבדוק.

1. ראשונים.
 - א) אשכול (נדה סי' ל"ג) – "מיהו ודאי אם לא בדקה בשעת וסתה ואפילו אחרה ימים רבים הרבה מלבדוק ושוב בדקה עצמה ומצאה טהורה, טהורה".
 - ב) רמב"ן (הל' נדה פרק ה' הל' י') – "חשש הוסתות מדברי סופרים הוא, לפיכך עברה כל עונת הוסת ובדקה ומצאה טהורה מותרת לשמש, לא בדקה אע"פ שלא הרגישה שבא אורח אסורה עד שתבדוק".
 - ג) רשב"א (תוה"ב הארוך בית ז' סוף שער ג' טו, הקצר טו.) – "אף אשה שיש לה וסת והגיע עת וסתה ולא בדקה תבדק ואם מצאה טהור טהור. ומיהו אסורה עד שתבדוק ומצאה טהור שאני חושש שמא בא האורח אע"פ שלא הרגישה".
 - ד) טור (סעי' ט', סי' קפ"ט סעי' ד', עי' סי' קצ"ו סעי' ט' וב"י שם).
2. פוסקים.
 - א) רמ"א (סעי' ט') – "והכי נהוג".
 - ב) בית לחם יהודה (ס"ק ט') – "וכן נוהגין".
 - ג) תפרי"י (ס"ק י"א) – "אין להחמיר".
 - ד) נוב"ת (יו"ד סי' קי"ט ד"ה ועתה) – "דאנן קי"ל בש"ע סימן קפ"ד סעיף ט' דמהני בדיקה אפילו אחר זמן עיין שם בט"ז ובש"ך היינו משום דקיי"ל וסתות דרבנן".
 - ה) סד"ט (ס"ק י"ב) – "וכתבו האחרונים ז"ל שאין לחוש לחומרא זו".
 - ו) מקור חיים (ס"ק ל"ה) – "דהכרעתי בזה להקל כט"ז נגד הב"ח וש"כ".
 - ז) גר"ז (ס"ק כ"ט) – "אפילו לא בדקה עד אחר זמן מרובה ולא חיישינן שמא נפל הדם לארץ בשעת הוסת (ב"י ט"ז כרתי ופלתי דלא כב"ח)".
 - ח) עי' חכ"א (כלל ק"ח סעי' ט', כלל קי"ב סעי' ג') – "ויש אומרים דאף על פי כן אסורה עד שתבדוק וכן עיקר (סעיף ט') ומכל מקום אפילו שהיה זמן מה אחר זמן וסתה מהני בדיקה (ט"ז ס"ק י"ב) ויש אומרים דצריכה לבדוק תיכף ואם לא בדקה תיכף לא מהני בדיקתה אחר כך דסבירא להו דאף על גב דוסתות דרבנן כעין דאורייתא תיקון (ש"ך ס"ק כ"ג) והכרתי ופלתי מקיל כדעת השולחן ערוך".

- (ט) חוו"ד (חי' ס"ק כ"ז, בי' סוף ס"ק י') – "שאינן להחמיר כל כך".
 (י) לחוש (לחם ס"ק כ"ו).
 (יא) פת"ת (ס"ק י"ט) – "עבה"ט בשם ב"ח והאחרונים כתבו שאין לחוש לחומרא".
 (יב) פרדס רמונים (שפ"ח ס"ק כ"ג) – "בעיקר הדין כבר כתבו האחרונים דאין להחמיר כל כך בוסתות דרבן ופרט דרוב הפוסקים ס"ל כדעת המחבר והרב ...".
 (יג) ערה"ש (סעי' ל"ח) – "והכי נהוג ... אפילו אחר זמן מרובה אם בדקה ונמצאת טהורה הרי היא טהורה".
 (יד) דע"ת (על סעי' ט' ד"ה ועי').
 (טו) מהר"ש אנגיל (ח"ו סי' צ"ו) – "באמת שיטה והכרעת כל האחרונים שלא לחוש לחומרת הב"ח".
 (טז) חזו"א (חשב האפוד הליכות חנוך פרק ב' אות קכ"ט) – "שיכולה לבדוק אפי' אחר זמן הרבה".
 (יז) טהרת ישראל (סעי' ס"ט).
 (יח) שערי טוהר (שער ג' ס"ק י"ב).
 (יט) באר משה (ח"א סי' נ"ג אות א').
 (כ) שפע טהרה (ס"ק כ"ד).
 (כא) חשב האפוד (הליכות חנוך פרק ב' אות קכ"ט) – "שמותרת ומהני בדיקה".
 (כב) שרגא המאיר (ח"א סי' נ"ה אות ד', ח"ה סי' ס"ה אות א').
 (כג) הגריש"א זצ"ל (משנת השלחן תשובה ל"ב, תשובה ע"ד, אשרי האיש יו"ד פרק כ"ד אות נ"ט) – "אף אם הבדיקה היתה אחר שיעור וסת".
 (כד) שבה"ל (ח"ד סי' צ"ט אות י"א, סיכום אות ח') – "בש"ך שם וב"ח פסק דיש להחמיר וכו': ולדינא פסקו כל האחרונים להקל כמש"כ בפלתי ועוד".
 (כה) בדה"ש (ס"ק ס"א, ציונים ס"ק פ"ג) – "ודלא כב"ח".
 (כו) פרדס שמחה (ס"ק כ"ו, סי' קצ"ו ס"ק מ"ג).
 (כז) לבושי עז (תמצית ס"ק ב', ס"ק ו', ס"ק כ"ז) – "אפילו כמה ימים".
 (כח) פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' רע"ח, עמ' שצ"ו).
 (כט) חוט שני (ס"ק י"ח אות א').
 (ל) משמרת הטהרה (פרק ו' סעי' כ"ג).
 (לא) הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' ל"ט) – "שהלכה להקל".
 (לב) פרי טהרה (סעי' ט"ו, סי' קפ"ט סעי' ה').

ד. דעת המחבר.

1. מחבר (סי' קפ"ט סעי' ד', ב"י סי' קצ"ו ס"ק ט') – "שהקבוע אף על פי שעברה עונתה ולא הרגישה, אסורה לשמש עד שתבדוק ותמצא טהורה".
 2. מחבר (סעי' ט', סתם וי"א הלכה כסתם) – "עבר הוסת ולא בדקה ולא הרגישה, טהורה בלא בדיקה. וי"א שאסורה עד שתבדוק, אם יש לה וסת קבוע".
 3. מר"מ – שלחן גבוה (סי' קפ"ט ס"ק ט', "וזוה תימא דלעיל סי' קפ"ד ס"ט ... ידעת דסתם ואח"כ מחלוקת הלכה כסתם והעא סתם כהרשב"א אתמהא"), חכ"א (כלל ק"ח סעי' ט', לשונו לעיל), נטעי נעמנים (סי' ט"ז ד"ה ולולי), פרי טהרה (הע' כ"ט).
- ה. מר"מ – חופת חתנים (סי' י"ג סעי' ו'), ט"ז וש"ך השלם (כו"ל ס"ק ל"ג, שפ"ח ס"ק מ"ה).

ו. מי שרוצה להחמיר: האם יכולים לברך על הטבילה.

1. מהר"ש אנגיל (ח"ו סי' צ"ו), פרי טהרה (הע' ל"א) – "בגוף הדבר אין להחמיר כלל ואפילו מי שרוצה להחמיר מ"מ אין לברך על הטבילה כזו".
2. עד כמה זמן אחר הוסת יכולה לבדוק [לשיטות לעיל, שסבר שאסורה עד שתבדוק].
 1. מיקל, אפילו לא בדקה עצמה עד זמן מרובה מהני.
 (א) אשכול (נדה סי' ל"ג) – לשונו לעיל.
 (ב) רשב"א (תוה"ב הקצר בית ז' סוף שער ג') – "בדקה עצמה אפילו לאחר כמה ימים אם מצאה טהור טהורה שוסתות מדבריהם".
 (ג) ב"י (סי' קפ"ט סעי' ט"ו), "אפילו עברו כמה ימים ואח"כ בדקה היא בחזקת טהורה אם מצאה טהורה".
 (ד) ט"ז (ס"ק י"ב).
 (ה) גר"ז (ס"ק כ"ט) – לשונו לעיל.
 (ו) חוו"ד (חי' ס"ק כ"ז).
 (ז) ערה"ש (סעי' ל"ח) – לשונו לעיל.
 (ח) טהרת ישראל (סעי' ס"ט).
 (ט) חזו"א (חשב האפוד הליכות חנוך פרק ב' אות קכ"ט) – לשונו לעיל.
 (י) בדה"ש (ס"ק ס"א).
 (יא) לבושי עז (תמצית ס"ק ו', ס"ק כ"ז).

2. מחמיר, רק לפי מה שרגילה להיות משך ראייתה באופן דאילו היתה רואה היה עדיין ניכר.
(א) רא"ה (בדה"ב בית ז' שער ב') – "ואי דרבנן לא אמרינן בהא דודאי חזאי ולא מחזקי' לה בודאי אלא אמרינן דספק הוא ואפשר דלא חזאי ואם בדקה בתוך זמן שרגילה בו שנמשך לה נדתה ומצאה טמאה הרי היא טמאה דאמרינן דמההיא שעתה הואי ואם בדקה ומצאה טהור טהורה".

(ב) הו"ד באבני נזר (יו"ד סי' ר"ל אות ב') – "שבדקה אח"כ ומצאה טהורה. והיינו לפמ"ש ברא"ה בס' בדה"ב קס"ה ע"ב דהבדיקה שאח"כ הוא. כגון אשה שדרכה לראות ג' או ד' ימים ביחד. ואם בדקה ומצאה טהורה תלינן שבדאי לא ראתה עוד בשעת ווסתה. שא"כ ה' לה לראות גם עכשיו כמנהגה. ואם בדקה ומצאה טהורה תלינן שבדאי לא ראתה בתוך ימי הווסת. ולדם נדה יש ווסת איזה ימים".

(ג) קרן לדוד (סי' קע"ח הג"ה ד"ה והנה הש"ך) – "ונלענ"ד דמה שכתב הטו"ז דאפילו אם לא בדקה אלא עד זמן הרבה מהני, דהאי זמן הרבה שכתב אין הכוונה בלי גבול, דהוא נגד הסברא שיועיל הבדיקה אחר זמן רב כזה שאפילו אם היתה רואה בזמן ווסתה כבר פסק הדם ונתקנה ואינו ניכר עד האי שעתא, דאז הבדיקה אינה מבררת כלום, אלא הכוונה זמן רב לפי מה שרגילה להיות משך ראייתה באופן דאילו היתה רואה היה עדיין ניכר, וקרי ליה זמן הרבה מפני שדרכן של נשים שנמשך הראיה איזה ימים, ואף אחר שפסק הזיבה עדיין אינה נקיה לגמרי איזה משך זמן ואז עדיין מועיל הבדיקה".

(ד) שערי טוהר (שער ד' סעי' י"ט, הוספות אות ט') – "שם פי"ט אפי' לא בדקה עצמה עד זמן מרובה וכו', ודוקא כ"ז שדרכה להיות הראי' שלה נמשכת אבל אח"כ ל"מ בדיקה כיון דאין דרכה לראות אז ומה שראתה ע"ע בודאי נפל לארץ ובפרט כשהשתינה אח"כ בודאי שטף ועבר הדם שהיה שם מכבר ואם אין דרכה לראות רק ראיה מועטת תוך הוסת ולא אח"כ אז יש להחמיר כדעת הש"ך".

שערי טוהר (שער ד' ס"ק כ"א) – "דאם דרכה תמיד שכשרואה נמשכת הראיה יום או יומים אז לא חיישינן שמא ראתה טיפת דם ונפל לארץ כי אין זה דרך ווסתה ודי לה במה שתבדוק אח"כ בתוך הזמן הזה, אבל לאחר הזמן הזה לא מהני הבדיקה".
3. מר"מ – מחה"ש (ריש ס"ק כ"ג).

(א) פרי טהרה (בי' אות ה') – "ויש לעיין מהו יסוד מחלוקתם. והיה נראה לומר בזה ...".
(ב) ויש שביאר שאין מחלוקת, דמש"כ זמן הרבה אין הכוונה בלי גבול, אלא הכוונה זמן רב לפי מה שרגילה להיות משך ראייתה באופן דאילו היתה רואה היה עדיין ניכר – עי' קרן לדוד (לעיל), ושערי טוהר (לעיל).

ה. שאסורה עד שתבדוק – שיטה ג', לעיל.

1. מה דין שאר קריבות והרחקות, קודם הבדיקה.
(א) מחמיר.

(1) עי' תפארת למשה (על הט"ז ס"ק י"ג, כדמפרש הסד"ט).
(2) חת"ס (על סעי' י') – "אין לחלק בין תשמיש לשארי קריבות ואסורה בכולם ... ודלא כסדרי טהרה".
(3) דברי משה (סי' ס"ד אות ב') – "אסורה כדין נדה גם בחיבוק ונישוק ושאר קריבות, עד שתבדוק".
(4) ששבה"ל (סיכום אות י"ב) – "ה"ה דאסורה בשאר קריבות שמא כבר ראתה".
(5) בדה"ש (ס"ק נ"ט, בי' ד"ה וי"א) – "ונראה להחמיר בזה לנהוג עמה כל דין נדה עד שתבדוק".
(6) סוגה בשושנים (פרק ב' סעי' כ"א, עי' פרק ל"א סעי' ט"ז) – "אם עבר יום העו"ב או הוס"ק צריך הבעל לנהוג דיני הרחקות אלו עד שישאלנה אם בדקה עצמה, ואפילו עברו ימים בכדי שתספור ותטבול צריך הבעל לנהוג דיני ההרחקות עד שישאלנה".

א. אולם יש לחלק בין שאר קריבות והרחקות. שרק הבדה"ש וסוגה בשושנים מחמיר גם על הרחקות, וצ"ע.

(ב) מיקל.

(1) סד"ט (ס"ק י"ג ד"ה ובספר).
(2) הגריש"א זצ"ל (משנת השלחן תשובה ל"ג) – "עבר עונת הוסת הקבוע בלא שבדקה עצמה – יש להקל בחיבוק ונישוק גם לפני שבדקה עצמה".
(3) עי' הגר"ח שליט"א (אסיפת יצחק א' טבת תשס"ט) – שאלה: "אשה שלא עשה בדיקה בעונה בינונית שלה, האם היא אסורה לבעלה גם בחיבוק ונישוק, והאם הם צריך לנהוג הרחקות לפני שבדקה עצמה". תשובה: "כמדומה שלא וצ"ע".
(4) הגר"א ו**נבנצל** שליט"א (אסיפת יצחק ח' טבת תשס"ט) – שאלה: "אשה שלא עשה בדיקה בעונה בינונית שלה, האם היא אסורה לבעלה גם בחיבוק ונישוק, והאם הם צריך לנהוג הרחקות לפני שבדקה עצמה". תשובה: "לא".
(5) עי' מנחת פרי (קונ' התשובות ריש סי' כ"ג) – "יש להחמיר בחו"נ כמו"ש התפל"מ והחת"ס, ומעיקר הדין אסורה רק בתשמיש".

(6) מנחת חן (ח"ב יו"ד סי' כ"ד, חוקת הטהרה סעי' כ"ד) – "מעיקר הדין מותר בשאר קריבות, אבל המחמיר תבוא עליו ברכה".
(ג) מר"מ – שרגא המאיר (ח"ה סי' ס"ה אות ב'), לבושי עז (תמצית ס"ק ל"א), פתחי הלכה (ארטסקרול, פרק י"ד הע' ז'), פרי טהרה (הע' כ"ט).

(1) מראה כהן (פרק ט' הע' י"ט) – "דעת התפארת למשה והגהות חת"ס ס"ק י"ח שאסורה אף בשאר קריבות ולא רק בתשמיש והסד"ט מיקל בזה".

2. איך לבדוק.

(א) תיכף – בדה"ש (ס"ק ס'), "ומסתבר שתעשה הבדיקה תיכף כשנזכרה כדי להסמיכה בכל מה שאפשר לעונת הוסת עצמה", פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' שצ"ו, פרק י"ד הע' י'), פרי טהרה (סעי' ט"ו).

(ב) ולא קודם תשמיש – סד"ט (ס"ק י"ג ד"ה ולענ"ד, "ולא מהני הך בדיקה דסמוך לתשמיש"), בדה"ש (ס"ק ס"א, "שבדיקה זו שבודקת לאחר עונת וסתה לא תעשנה סמוך לזמן שהיא משמשת עם בעלה שאז היא נחפזת ואינה בודקת יפה"), פתחי הלכה (ארטסקרול, פרק י"ד הע' י', פרק כ"ב הע' כ"ב).

ט. מה הדין אם היא א"א לבדוק [כגון שיש לה מכה].

1. מיקל [סומך על הרגשה, א"נ שפע] – נוב"ק (יו"ד סי' מ"א אות ז'), רע"א (סי' ס"ב), הגריש"א זצ"ל (משנת השלחן תשובה כ"ח, לבושי עז תמצית ס"ק כ"ו, "אשה שיש לה מכה המוציאה דם באותו מקום, אם תמיד מרגישה כשבא הדם ועבר הוסת ולא הרגישה, יכולה לסמוך על מה שלא הרגישה ואי"צ בדיקה, ואפילו בוסת קבוע, ובזמניו שאינה מרגישה, יכולה לסמוך על מה שתמיד כשמגיע הדם מגיע בשפע, וכיון שעכשיו לא בא בשפע סגי בקינוח בעלמא"), לבושי עז (תמצית ס"ק כ"ו, "ומ"מ כדאי שתלך לאחות להיבדק ביום הוסת הקבוע").

ל' יוצא לדרך: סמוך לוסת – סעיף י'.

גמרא (יבמות דף סב:) – "ואמר ריב"ל: חייב אדם לפקוד את אשתו בשעה שהוא יוצא לדרך, שנא': וידעת כי שלום אהלך וגו'. הא מהכא נפקא. מהתם נפקא: [בראשית ג'] ואל אישך תשוקתך – מלמד, שהאשה משתוקקת על בעלה בשעה שהוא יוצא לדרך. א"ר יוסף. לא נצרכה אלא סמוך לוסתה. וכמה. אמר רבא: עונה. והני מילי לדבר הרשות, אבל לדבר מצוה – מיטרידי".

א. יוצא לדרך: בכלליות.

1. המצוה – עי' או"ח סי' ר"מ סעי' א', לשיטות ומר"מ.
2. שיעור יוצא דרך, שיש חיוב עונה – עי' או"ח סי' ר"מ סעי' א', לשיטות ומר"מ.
3. לצורך מצוה – עי' או"ח סי' ר"מ סעי' א', לשיטות ומר"מ.
4. הבא מן הדרך, אם יש מצוה – עי' או"ח סי' ר"מ סעי' א', לשיטות ומר"מ.

ב. צריך לפקוד אשתו.

1. אפילו תשמיש.

(א) עי' מחבר (סעי' י') – "הרוצה לצאת לדרך צריך לפקוד אשתו אפילו סמוך לוסתה".
 (ב) טהרת הבית (סי' ב' סעי' י"א, תורת הטהרה סי' ב' סעי' ט"ו) – "הרוצה לצאת לדרך, צריך לפקד את אשתו בתשמיש קדם שיצא אפילו בעונה הסמוכה לוסתה, משום שנאמר בתורה (בראשית ג' טז): 'ואך אישך תשוקתך', מלמד שהאשה משתוקקת לבעלה בשעה שיוצא לדרך, והואיל ואין דין הפרישה סמוך לוסתה אלא מדרבנן – במקום מצוה לא גזרו חכמים, וסמכו חכמים על מה שנאמר (איוב ה, כד): 'וידעת כי שלום אהלך ופקדת נוח ולא תחטא'. ואף אחינו האשכנזים יכולים להקל בזה בן הדין. ויש מאחינו האשכנזים המחמירים על עצמם שלא לפקד את נשותיהם בתשמיש בשעה שיוצאים לדרך בעונה הסמוכה לוסתה, ותבוא עליהם ברכה. וכל זה באשה שיש לה וסת קבוע, אבל באשה שאין לה וסת קבוע, אין להחמיר בזה כלל, וצריך לפקדה בשעה שיוצא לדרך אף בעונה הסמוכה לוסתה. ומכל מקום אם התחילו לה המחויבים שרגילים להיות לה בשעת וסתה, שראשה ואיבריה כבדים עליה, או שחוששת בפי כרסה ושפולי מעיה, שידוע שהיא עלולה לראות דם מיד, ראוי להחמיר שלא לפקדה אף ביוצא לדרך".

2. מחמיר תע"ב.

(א) רמ"א (סעי' י', עי' או"ח סי' ר"מ סעי' ט"ו) – "המחמיר שלא לפקדה רק בדברי רצוי, תע"ב".
 (ב) ש"ך (ס"ק כ"ו) – "והעיקר כדברי הרב כאן".
 (ג) עי' הגר"א (ס"ק כ"ב) – "וכ' הסמ"ג והמחמיר תע"ב".
 (ד) חופת חתנים (סי' י"ג סעי' ז').
 (ה) הגריש"א זצ"ל (משנת השלחן תשובה ל"ה).
 (ו) ששבה"ל (סיכום אות ב') – "תבא עליו ברכה, וכן נוהגים".
 (ז) דרכי טהרה (עמ' ס"ב, עמ' קפ"ד ד"ה היוצא, דפו"ח פרק ו' אות ט"ו) – "וביום וסתה עדיף לרצותה בדברי אהבה וחיבה, אם היא מתרצית בכך ומוחלת לו. ובעונה שקודם וסתה צריך לפקדה ממש ... ואם אינה מתרצית בכך – חייב אף בתשמיש המיטה".
 (ח) מראה כהן (עמ' קע"ב אות י') – "היוצא לדרך צריך לפקוד את אשתו. ואם הלילה שלפני יום יציאתו לדרך חל בעונת וסתה נחלקו הראשונים: יש שהתירו תשמיש ויש שאסרו בתשמיש. וטוב להחמיר ולא לפקדה בתשמיש אלא בשאר ריצוי".
 (ט) משמרת הטהרה (פרק ו' סעי' י"ב) – "והמחמיר בזה שלא לפקדה בתשמיש אלא בדברי ריצוי תע"ב".
 (י) פרי טהרה (סעי' כ"ה).

3. אסור לשמש.

(א) חת"ס (יו"ד סי' ק"ע), הו"ד בפת"ת (ס"ק כ"ב) – "כיון דאיכא ספק דאורייתא בודאי אין להקל בתשמיש בעונה הסמוך לוסתה".

(ב) סוגה בשושנים (סי' ב' סעי' ה') – "אסור לפקדה בתשמיש".

(ג) מהר"ש ענגיל (ח"ז סי' קמ"ה) – "וגם ביוצא לדרך אפ"ה אסור לשמש סמוך לוסת".

(ד) אג"מ (יו"ד ח"ג סי' נ"ח אות א') – "ואין שייך לנו להכריע ובפרט שגם המתירין סברי דטוב להחמיר לכן מספק יש לאסור גם מדינא".

ה) בדה"ש (ס"ק ע"א).

ו) חוט שני (ס"ק י"ט אות א').

ז) פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' ת"ו).

ח) פסקי תשובות (סי' ר"מ אות ו' ד"ה ואם).

ט) הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' נ"ג, "נוהגין להחמיר").

ג. היכי דחינן איסורא דאורייתא משום פקידת אשתו - עי' חת"ס (לעיל).

1. חיוב פרישה הוי רק דין דרבנן, אסמכתא – ראב"ד (בעלי הנפש שער הקדושה, "אמרו (יבמות סב ב) חייב אדם לפקוד את אשתו בשעה שהוא יוצא לדרך, ואמרינן התם אפילו בשעת וסתה, מאי טעמא כיון דוסתות דרבנן במקום מצוה לא גזור"), רשב"א (תוה"ב משמרת הבית בית ז' שער ב', "אזהרה לבני ישראל שיפרשו מנושתייהן אסמכתא בעלמא ומדרבנן בעלמא הוא"), ח"י הר"ן (שבועות דף יח. ד"ה ומהכא, "והזרתם אסמכתא היא ... דהא אמרינן ביבמות פרק הבא על יבמתו (ס"ב ב') א"ר יהושע ב"ל חייב אדם לפקוד את אשתו בשעה שיוצא לדרך וכו' ואמרינן עלה א"ר יוסף לא נצרכה אלא סמוך לוסתה ואע"ג דאמרו רבנן חייב אדם לפרוש מאשתו סמוך לוסתה וכו' ואם איתא דעשה דוהזרתם הוי עשה גמור ביוצא לדרך היכי שרו רבנן"), חופת חתנים (סי' י"ג סעי' ז').

א) וכן עוד ראשונים, עי' ריש הסימן.

2. הבטחה – ריטב"א (שבועות דף יח: ד"ה ת"ר, "ואיכא למידק למאן דסבר לעיל דאכניסה מחייב מדאורייתא בסמוך לוסתה, וכסברא דאביי ורבא ואידך אמוראי דלעיל וקיימא לן נמי כוותיהו, מהא דאמרינן נמי במסכת יבמות (ס"ב ב') חייב אדם לפקוד את אשתו בשעה שיוצא לדרך שנאמר ופקדת נוך ולא תחטא, ואמרינן שלא נצרכה אלא סמוך לוסתה, היכי דחינן איסורא דאורייתא משום פקידת אשתו ... נראה לומר דלעולם תשמיש ממש, ופקידה דהתם נמי מדאורייתא גמירי לה **שהכתוב מבטיחו** שלא יבא בכך לידי חטא שתראה בשעת תשמיש, והיינו דקאמר קרא ופקדת נוך ולא תחטא, והכי גמירי לפירושא דההוא קרא").
א) תשובה מאהבה (ח"ג סי' שנ"ז ד"ה ומ"ש בשטה) – "מצאתי בריטב"א בחדושי שבועות דף י"ח דהאי פקידה דאמר ריב"ל ביבמו' נמי מ"ע דאורייתא ואתי דאורייתא ודחי דאורייתא וכו' עכ"ל הנה החבור הזה אינו תח"י לעיין בו אם כן כתוב שם נלענ"ד איזה תלמיד טועה כתב כן בשמו מאי דבר תורה איכא בזה הא פקידה זו אינה אלא מדרבנן בעלמא ואסמכתא אקרא ...".

ב) לכאורה, פלא. שרבו [הנו"ב] סבר שפרישה בימי וסת הוא דאורייתא.

3. עשה דוחה לא תעשה, שקום ועשה דוחה שב ואל תעשה [אהבה דוחה יראה] – נצי"ב (העמק שאלה שאלתא פ"ט אות ד', "הרי רש"י ס"ל שהוא מה"ל כמבואר בהוריות, ומכ"מ ס"ל ביבמות ס"ב דמותר לשמש ביוצא לדרך סמוך לוסת. וצ"ל דכיון דאשתו משתוקקת אזי הוי בכלל עונתה לא יגרע, ודוחה מ"ע דוהזרתם. אע"ג דבכ"מ עשה דוחה ל"ת ולא להיפך, מכ"מ זה אינו משום דעשה חמור מל"ת כמבואר ביבמות ד' ז', אלא משום דמצוה של קום ועשה דוחה שב ואל תעשה, וממילא היכא דל"ת בקום ועשה, ועשה בשב ואל תעשה דוחה ל"ת את העשה").

ד. וסת שאינו קבוע.

1. מחמיר – חוט שני (ס"ק י"ט אות א').

א) קשה. כיון הטעם להחמיר, רק שמצד שהוא דאורייתא, כדאי' בחת"ס (לעיל). ולכו"ע, וסת שאינו קבוע הוי דרבנן. וצ"ע.

2. מסופק – שרגא המאיר (ח"ה סי' ס"ה אות ד', "וצ"ע"), בדה"ש (ס"ק ע"א, "וצ"ע"), פתחי הלכה (ארטסקרול, פרק כ"ב הע' ע"ט).

3. מיקל – תורת הטהרה (סי' ב' סעי' ט"ו, "ואף אחינו האשכנזים ... אבל באשה שאין לה וסת קבוע, אין להחמיר בזה כלל, וצריך לפקדה בשעה שיוצא לדרך אף בעונה הסמוכה לוסתה").

ה. המחמיר תע"ב, איך זה חומרא.

1. מונע עצמו מלילך – מהרש"ל (ביאוריו על הסמ"ג, סי' קי"א), הו"ד בתוה"ש (ס"ק י"ט, "והנכון נראה לי לנהוג היכא דאפשר כמהרש"ל דאז יוצא לכל הדעות"), פת"ת (ס"ק כ"ג, "עי' בתוה"ש שכתב דהיכא דאפשר יש לנהוג כמו שפירש מהרש"ל לדברי הסמ"ג דהמחמיר ומונע עצמו מלילך בדרך סמוך לוסתה כדי שלא יכניס עצמו בספק תע"ב ע"ש").

2. תמחול לו – גר"ז (ס"ק ל"ג, "שיפייסנה וידבר על לבה דברי רצוי ופיוסים עד שתתרחצה ותמחול לו ויוצא לדברי הכל כי מחילתה מועלת אפילו בחיוב עונה של תורה כ"ש בשל דבריהם (עיין מנחת יעקב בשם רש"ל ודו"ק)"), הו"ד בדר"ת (ס"ק נ"ג), לחו"ש (הג"ה לשמלה ס"ק ט'), פרדס רמונים (שפ"ח ס"ק כ"ו, "הק' הרש"ל בביאורו לסמ"ג דאיך שייך כאן לומר המחמיר כו' והרי למאן דמתיר אפי' בתשמיש איכא נמי חיוב בזה ... וע"כ נ"ל בישוב קושי' רש"ל הנ"ל ע"פ מ"ש המג"א באו"ח סי' ר"מ ס"ק כ"ט דעיקר חיוב המצוה בזה הוא מפני שהאשה משתוקקת על בעלה בשעה שיוצא לדרך כמ"ש בש"ס. וע"כ אם יכול לפייסה עד שתמחול לו שוב אין חיוב עליו לפקדה ע"ש. מעתה י"ל דה"פ כאן, והמחמיר שלא לפקדה בתשמיש רק בדברי ריצוי עד שתמחול לו תע"ב דהשתא יוצא לכל הדעות וא"ש"), אהלך באמיתך (פרק ה' הע' ו'), בדה"ש (ס"ק ע'), פרדס שמחה (ס"ק ל"ב), לבושי עז (תמצית ס"ק ד').

3. לחו"ש (שמלה ס"ק ט') – "ודעת הרב נראה כיון שהוא עושה כן מצד חומרא שהוא חושש להמפרשים דפקידה זו אינה אלא בדברים אע"ג דעיקר נראה לו כדעת המפרשים דפקידה זו היא תשמיש מ"מ רשות בידו להחמיר ע"ע כהמפרשים המחמירים ותע"ב").

1. חיבוק ונישוק.

1. אין להחמיר [דווקא כשיודע שלא יגרום ע"י זה ח"ו הוצאת ז"ל] – ש"ך (ס"ק כ"ז, "ואע"ג דכתבתי לעיל ס"ק ו' בשם הב"ח דהמחמיר בחיבוק ונישוק תבא עליו ברכה נראה דהכא אין להחמיר כלל כיון ד"א דאפי' בתשמיש חיוב ומצוה איכא"), תוה"ש (ס"ק כ'), גר"ז (ס"ק ל"ה, "ואף על גב דכתבתי לעיל דהמחמיר בחבוק ונישוק תבא עליו ברכה הכא אין להחמיר כלל כיון דיש אומרים דאפילו בתשמיש חיובא ומצוה איכא (ש"ך דלא כט"ז"), חכ"א (כלל ק"ח סעי' ז, "וחיבוק ונישוק (ש"ך ס"ק כ"ז"), חו"ד (חי' ס"ק כ"ט), מלא הרואים (ח"ג הוספות לערך וסתות ד"ה עוד שם), פרדס רמונים (שפתי חכם ס"ק כ"ז, "דאין להחמיר בזה"), סוגה בשושנים (סי' ב' סעי' ה'), אג"מ (אה"ע ח"א סוף סי' ס"ח, ח"ד סי' פ"ו, יו"ד ח"ג סי' נ"ח אות א'), ובדבר חבוק ונישוק אף שמהט"ז ס"ק ג' משמע דגם אסור מ"מ כיון שהש"ך בס"ק כ"ז כתב דאין להחמיר כלל ואף מצוה איכא מסתבר שיש להתיר דהא חזינן אם הוא דרבנן היו מתירין דלכן מתירין להסוברין דוסתות מדרבנן גם לדין הפרישה והקרא הוא רק אסמכתא בעלמא וא"כ חבוק ונישוק להסוברים דאף בנדה ממש הוא דרבנן יש להתיר בסמוך לוסתה אף להסוברים וסתות דאורייתא והפרישה דרבנן ולכן אף שלהרמב"ם הוי איסור חבוק ונישוק דאורייתא בנדה ממש הוי לנו בסמוך לוסתה שתי ספקות חדא דשמא עצם חבוק ונישוק הוא רק דרבנן ואף אם דאורייתא שמא פרישה דסמוך לוסתה דרבנן ולכן אין להחמיר אבל הוא רק ביודע שלא יגרום ע"י ד"ז ח"ו הוצאת זרע לבטלה דאל"כ ודאי אסור מצד אחר"), בדה"ש (ס"ק ע"ב), פרדס שמחה (ס"ק ל"ג), דרכי טהרה (עמ' ס"ב, "וחייב ביום וסתה בחיבוק ונישוק אף לאלו האוסרים לעיל"), פותח שער (סי' ל' סעי' ה'), פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' ת"ו), משמרת הטהרה (פרק ו' סעי' י"ב), פרי טהרה (הע' נ"ה).
2. מחמיר – בית לחם יהודה (ס"ק י"ב), הגר"ד פיינשטיין שליט"א (ודברת במ סוף סי' רל"א, "למעשה יש למנוע מכל חיבוק ונישוק שיכול לבא למכשול בשעת וסתה אע"ג שיוצא לדרך").
3. ט"ז (ס"ק ג') – ולי נראה שאסור מן הדין לדעת הרא"ש וראיה מסי' שפ"ג כתב הרא"ש לענין אבילות שיש להחמיר בחיבוק ונישוק שהוא מביא לידי חשק והוא הדין נמי הכא וכ"ש הוא דיש לו חשק טפי כשהולך לדרך".
- א) מחמיר – בית לחם יהודה (ס"ק י"ב), ברכי יוסף (ס"ק ב'), ולי ההדיוט דברי הרב ט"ז פשוטים, דקאי כלפי מה שהתיר מור"ם בדין יו"ד ביוצא לדרך בכל מיני קריבות לבד תשמיש, דהמחמיר תבא עליו ברכה, לזה כתב הרב ט"ז דאסור חיבוק ונישוק סמוך לוסתה וכל שכן ביוצא לדרך, לאפוקי מ"ש מור"ם לקמן"), גר"ז (ס"ק ל"ה, קונ"א ס"ק ב'), פרדס רמונים (מקשה זהב ס"ק ג', "ובחו"ד ... לדעתי אין צורך להגיה ובאמת דעת הט"ז דגם ביוצא לדרך לדעת ר"ת דאסור בתשמיש אסור ג"כ בחיבוק ונישוק"), אג"מ (יו"ד ח"ג סי' נ"ח אות א'), "שמהט"ז ס"ק ג' משמע דגם בזה אסור".
- ב) יש טעות סופר בט"ז – חו"ד (ב' ס"ק ב'), "יש טעות סופר בט"ז שם וכן צ"ל ... כיון דיש לו לפעמים היתר כשהולך לדרך קילא ליה ואתי לזלזולי"). מלא הרואים (ח"ג הוספות לערך וסתות ד"ה עוד שם), פרי דעה (טורי כסף ס"ק ג').
- ג) מר"מ – הגהות והערות (על שו"ע מכון ירושלים אות ז'), ט"ז וש"ך השלם (כו"ל ס"ק כ"א, שפ"ח ס"ק נ"א).

2. וסת או"ז.

1. מיקל – שאילת יעבץ (ח"ב סוף סי' י'), "ואם חל ליל טבילה סמוך לוסת (שקבעה לה ביום) בין מלפניה בין מלאחריה אז אינה חוששת אלא היום בלבד. וטובלת ומשמשת בלילה שלפניו או של אחריו כך הלכה רווחת כפשיטות הש"ע וכהסכמת ט"ז. ואין לחוש לחומרת הא"ז שהסכים עליה הש"ך"), לחו"ש (לחם ס"ק ל"א, קיצור שו"ע סי' קנ"ה סעי' ב', "אינו רשאי להחמיר וחיובא רמיא עלי' לפקדה בתשמיש"), בית אל (סוף ס"ק ד', "וכן (לענין) לדעת הא"ז יש לסמוך על רוב הפוסקים בכה"ג"), פרי דעה (שפתי לוי ס"ק כ"ו), מלבושי טהרה (סעי' י"א, "ואין בזה אפילו חומרא להחמיר על עצמו"), שערי טוהר (שער ג' סעי' א', ס"ק ב', סעי' ה'), מהר"ם בריסק (ח"ג סי' ל' ד"ה אמנם), סוגה בשושנים (סי' ב' סעי' ה'), טהרת ישראל (סעי' פ"א, "אין להחמיר לאסור אף בתשמיש"), באר מרדכי (ד"ה ובכן, "אבל יוצא לדרך 'ביום' אינו צריך לפרוש בלילה שלפניו שאינו צריך לנהיג כשיטת הא"ז"), אהלך באמיתך (פרק ה' אות י"ז), קנין תורה בהלכה (ח"ב סי' כ"ה אות א' ס"ק ב'), הגריש"א זצ"ל (משנת השלחן תשובה י"ג), ששבה"ל (סעי' ב' סיכום אות ב', שבה"ל ח"ח סי' קצ"ה אות ה' ד"ה ואעפ"י), בדה"ש (ס"ק ע"א), פרדס שמחה (ס"ק ל"ב אות ב'), חוט שני (ס"ק י"ט אות ג'), לבושי עז (סעי' ב' תמצית ס"ק ט"ז), פותח שער (סי' ל' סעי' ח'), מראה כהן (עמ' ק"ע אות ה', פרק ט' הע' כ"ד, "ומיהו בעונת אור זרוע אין צריך להחמיר בזה"), משמרת הטהרה (פרק ו' סעי' י', סעי' י"ב), הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' נ"ג, "אבל מותר בתשמיש בעונת האו"ז (או כו"פ או חו"ד), שאין חומרת האו"ז יכול להפקיע שעבודו דאורייתא"), פסקי תשובות (סי' ר"מ הע' נ"ד).
2. טוב להחמיר – אג"מ (יו"ד ח"ג סי' נ"ח אות א', "ולא מה שמחמירין כהאו"ז ונקדה"כ לפרוש בעונה שלפניה מטעם דנשי דידן אין להן שעה קבועה דזה יש להקל מדינא ומ"מ טוב להחמיר").
3. שאינו קבוע, מיקל – שרגא המאיר (ח"ב סי' מ"ג אות א'), פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' ת"ו).
4. מר"מ – משנה הלכות (ח"י סי' קי"ז), אבני ישפה (ח"א סי' קס"א), פרי טהרה (הע' נ"ו), ט"ז וש"ך השלם (כו"ל ס"ק ה', שפ"ח ס"ק כ', ס"ק נ').

3. עונה בינונית של יום ל"א [חו"ד].

1. מיקל – הגריש"א זצ"ל (משנת השלחן תשובה ע', משמרת הטהרה פרק ז' סוף הע' כ"ח, "וכן מקילין בל"א לכתחילה כשהוא ליל טבילה אף כשראתה בלילה ... כשאנו יום החודש מותר. וכן במקום מצות עונה כיוצא לדרך"), משמרת הטהרה (פרק ו' הע' כ"ז, פרק ז' סעי' י"ט, "ואם היה ליל טבילה או יוצא לדרך או בא מן הדרך יש להקל בליל ל"א שאינו יום החודש"), הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' נ"ג).
2. מר"מ – משנה הלכות (ח"י סי' קי"ז).

ט. כרו"פ.

1. מיקל – משמרת הטהרה (פרק ו' הע' כ"ז), הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' נ"ג).
2. מר"מ – אבני ישפה (ח"א סי' קס"א), משנה הלכות (ח"י סי' קי"ז).

י. אביאסף.

1. מיקל – בית אל (סוף ס"ק ד', "דאף דהש"ך סק"ז כתב להחמיר כדעת האביאסף מ"מ ביוצא לדרך אין להחמיר כ"כ דהא דעה קממיתא ס"ל דמותר בתשמיש ואף להחמיר תע"ב מ"מ יש לסמוך בזה ע"ד הט"ז ס"ק ב' שחלק על הב"י ואביאסף וא"צ לפרוש רק אותה העונה ממשי"), מהר"ם בריסק (ח"ג סי' ל' ד"ה אמנם).
2. מר"מ – שרגא המאיר (ח"ב סי' מ"ג אות א').

יא. ימי מבוכה.

1. מיקל – חכ"א (כלל ק"ח סעי' ו', "וביוצא לדרך נראה לי דלכולי עלמא מותר שהרי יש מקילין בלאו הכי אפילו סמוך לוסתה ממשי"), סוגה בשושנים (סי' ב' סעי' ט"ו), לבושי מרדכי (יו"ד ח"א סוף סי' ק"ג, "דבנזדמן לה טבילה או יוצא לדרך אפשר להקל כדעת שהביא בש"ג וביוצא לדרך וסיים דודאי יש לסמוך אמתירין וכן אם וסת' רק בלילה ולא ביום אפי' פ"א או תמיד ביום אז מותר בלילה ואם בלילה מותר ביום"), אהלך באמתך (פרק ה' אות כ'), לבושי עז (סעי' ב' תמצית ס"ק ל"ד), נטעי גבריאל (פרק צ"ג סעי' א'), פתחי מגדים (פרק כ"ד סעי' ט"ו אות ז'), מראה כהן (עמ' קמ"ב אות ו'), משמרת הטהרה (פרק ז' סעי' מ'), בנין בית נאמן (פרק ז' הע' י"ב ד"ה ויש).
2. מחמיר – שערי טוהר (שער ג' סעי' ז', "ביוצא לדרך אין להחמיר ביותר מן ד' ימים").

יב. עונת בינונית למעוברת.

1. מיקל – משמרת הטהרה (פרק ו' הע' כ"ז).

יג. ליל שבת.

1. מחמיר – תפרי (סי' קפ"ז סוף ס"ק י'), בינת אדם (שער בית הנשים סוף כלל ב', "סמוך לוסת ... וסברות המתירין הוא כצחוק בעיניהם דאם כן בליל שבת שהוא ליל עונה יהיה מותר אלא ודאי דליתא").

יד. אשה היוצאת לדרך.

1. אין להקל כלל – דר"ת (ס"ק מ"ו, "ס' נחלה לישראל (להרב מניזנוב ז"ל) בשו"ת הלכה למשה ... בהלכה ב' שנסתפק אם האשה ... אם יש קצת חיוב פקידה עיי"ש אבל פשוט דלהקל לענין וסת בבא מן הדרך או כהיא רוצית לצאת לדרך כיון שלא נמצא בפוסקים ובש"ע בודאי אין להקל בכה"ג"), עי' הגריש"א זצ"ל (משנת השלחן סוף תשובה ל"ה, "אשה הרוצה לצאת לדרך והיא בעונת הוסת - אין הבעל חייב לפוקדה"), תורת הטהרה (סי' ב' סעי' י"ז), בדה"ש (ס"ק ע"א, "אין להקל כלל"), ששבה"ל (ס"ק א', סיכום אות ד', "אסור לשמש"), קנה בושם (קובץ אור ישראל חנ"ו עמ' ל"ד אות פ"ט, "אם האשה יוצאת או בא מן הדרך, אין הקולות של יוצא לדרך"), פרדס שמחה (ס"ק כ"ט אות ה', "אין לפוקדה סמוך לוסתה"), חוט שני (ס"ק י"ט אות ב'), פתחי הלכה (ארטסקרול, פרק כ"ב הע' ס"ט), פרי טהרה (סעי' כ"ז).

טו. אם יש לחלק בין סמוך לוסת, לוסת עצמה.

1. יש לחלק, בשעת וסתה אסור – חוו"ד (חי' ס"ק כ"ח, סי' קפ"ז בי' סוף ס"ק א'), לחם ושמלה (שמלה ס"ק ד' ד"ה עוד).
 2. אין לחלק – פרדס רמונים (פתחי נדה דין הוסתות אות ו', "והחוו"ד ... ונעלם ממו דברי הראב"ד והרשב"א").
 3. מר"מ – בדה"ש (ס"ק ע"א), משמרת הטהרה (פרק ו' הע' כ"ה).
- א (חזו"א) (יו"ד סי' פ' סוף ס"ק י"ד) – "ואפשר דגם המתירים ביוצא לדרך אינו אלא בעונה הסמיכה וכדעת הרא"ה ז"ל".

לא. יוצא לדרך: בזמן שאשתו נדה.

א. אשה שתטבול תוך עונה אחת.

1. צריך להמתין – נמוקי יוסף (יבמות דף יט: ד"ה שיוצא), עי' רמ"א (סעי' י', "וי"א אם אדם רוצה לילך לדרך, ואשתו נדה ותטבול תוך עונה אחת, צריך להמתין"), עי' לבוש (סעי' י'), עי' חופת חתנים (סי' י"ג סעי' ז'), טהרת ישראל (סעי' פ"ד, סי' ר"מ סעי' י"ב), אהלך באמתך (פרק ה' אות כ"ב), ששבה"ל (סיכום אות ט'), עי' דרכי טהרה (עמ' ס"ב, "י"א"), לבושי עז (תמצית ס"ק ה', "לכתחלה יש להמתין"), עי' מראה כהן (עמ' קע"ב אות י"ג, "יש מהראשונים שכתבו שאם הבעל עומד לצאת לדרך ואשתו צריכה לטבול תוך אותה עונה צריך לעכב יציאתו ולצאת אחר שיפקדנה"), פתחי הלכה (ארטסקרול ח"ב, עמ' רנ"ז), פסקי תשובות (סי' ר"מ אות ו' ד"ה ואם), פרי טהרה (סעי' כ"ח).
2. מר"מ – עולת שמואל (ח"א סוף סי' ל"ב), פתחי עולם (סי' ר"מ ס"ק ו').

ב. אם הולך לדבר מצוה.

1. מיקל – לבוש (סעי' י'), ש"ך (ס"ק כ"ט, "מיהו אם הולך לדבר מצוה א"צ להמתין כדאיתא בג"י שם וכ"כ העט"ז ופשוט הוא"), תוה"ש (ס"ק כ"א), בית לחם יהודה (ס"ק י"ג), חופת חתנים (סי' י"ג סעי' ז'), חוו"ד (חי' ס"ק ל'), גר"ז (ס"ק ל"ח, "ואם הולך

לדבר מצוה אין צריך להמתין ואף לדבר הרשות אם הולך לצורך גדול יוכל לסמוך על כל הפוסקים שלא פרשו הגמרא כיש אומרים אלו שברמ"א, לחו"ש (לחם ס"ק ל"ו), זבחי צדק (ס"ק ל'), אהלך באמתך (פרק ה' אות כ"ב), בדה"ש (ס"ק ע"ו), ששבה"ל (סיכום אות ט'), פרדס שמחה (ס"ק ל'), פתחי הלכה (ארטסקרול ח"ב, עמ' רנ"ז), פרי טהרה (סעי' כ"ח).

ג. אם הולך לצורך גדול.

1. מיקל – ש"ך (ס"ק כ"ט), ואף לדבר הרשות אם הולך לצורך גדול נראה דאין צריך להמתין משום דהנ"י מפרש כן הש"ס דס"פ הבא על יבמתו ואין פירושו מחזור וגם כל הפוסקים לא פירשו כן, תוה"ש (ס"ק כ"א), בית לחם יהודה (ס"ק י"ג), חופת חתנים (סי' י"ג סעי' ז'), חו"ד (ח"י ס"ק ל'), לחו"ש (לחם ס"ק ל"ו), זבחי צדק (ס"ק ל'), מראה יחזקאל (ח"א סי' נ"ד ד"ה ועוד כיון), אהלך באמתך (פרק ה' אות כ"ב), בדה"ש (ס"ק ע"ו), ששבה"ל (סיכום אות ט'), פרדס שמחה (ס"ק ל"ו), מראה כהן (עמ' קע"ב אות י"ג, "ומ"מ בצורך גדול שנחפז לדרכו יש להקל"), פתחי הלכה (ארטסקרול ח"ב, עמ' רנ"ז), פרי טהרה (סעי' כ"ח).

ד. ליל טבילה, יהיה סמוך לוסת.

1. אין צריך להמתין – תפר"י (ס"ק י"ב, "ופשוט"), פת"ת (ס"ק כ"ה, "עכו"פ שכתב דאם נזדמן שטבילתה יהיה סמוך לוסתה אין צריך להמתין ע"ש"), זבחי צדק (ס"ק ל'), ששבה"ל (סיכום אות ט'), פרדס שמחה (ס"ק ל"ו), לבושי עז (תמצית ס"ק ו').

לב] הבא מן הדרך: סמוך לוסת.

א. הלכה.

1. מחמיר.

(א) רא"ה (בדה"ב בית ז' סוף שער ב') – "ואפילו לבא מן הדרך אעפ"י שהתירו ליוצא לדרך לא התירו לבא שהיא משתוקקת ליוצא יותר".

(ב) האלף לך שלמה (יו"ד סי' ר"כ) – "נראה בבא מן הדרך נמי אסור בעונה הסמוך לוסתה אף להכני"י כיון דבזה איכא חימוד טפי והכי משמע מנדה דף ט"ו דקאמר ר"ל והוא שבא ומצאה תוך ימי עונתה משמע דוקא תוך ימי עונתה אבל סמוך לימי עונתה אסורה".

(ג) בינת אדם (שער בית הנשים כלל ב') – "בין לטעם הלבוש ובין לטעמא דידי אסור לבעול סמוך לוסתה אפילו בליל טבילה או כשבא מן הדרך".

(ד) דר"ת (ס"ק מ"ו).

(ה) טהרת ישראל (סעי' פ"ה).

(ו) פאת שדך (ח"ג סי' ע"ה ד"ה חזרני) – "לא מצינו שיאמרו שחייב לפקוד אפילו סמוך לוסתה אלא ביוצא, וצ"ל דהכי קים להו רבנן, א"נ שיש שום משמעות בקרא".

(ז) טהרת הבית (סי' ב' סעי' י"ד).

(ח) ששבה"ל (סיכום אות ג', שבה"ל ח"ה סי' ק"ח על סעי' י') – "וביום ביאה מן הדרך ודאי סתימת הראשונים והפוסקים דלא הותר דין סמוך לוסתה כאשר כ' הרא"ה בבדק הבית בית ז', סוף שער ב', ומה דהזכירו כמה פוסקים באו"ח סי' ר"מ ועוד כ"ד ענין הפקידה ביום בואו מן הדרך, כ"ה באמת אבל אינו בגדר חיוב כמו יציאה לדרך, דביום יציאה הוא בגדר חיוב, וביום ביאה בגדר מצוה, כעין מש"כ בנוב"ת יו"ד סי' קי"ז לחלק בין יציאה לדרך לבין ביאת מצוה של כלה, וכמדומני שביאה מן הדרך הוא ק"ו להחמיר ממה שהחמיר הנוב"ת שם בביאת מצוה של כלה, והטעמים כתבתי ג"כ בעניי בשבט הלוי ח"ג סי' קי"ב, ועיין להגאון מהרש"ם בהגהות דע"ת ולפמש"כ נדחו כמה ראיות שכ' שם. ומה שהביא הגאון מהרש"ם מח"י הרשב"א נדה ט"ו ע"א דהרשב"א מסופק בזה אם בא מן הדרך כיוצא לדרך להתיר אפי' סמוך לוסתה, המעיין שם יראה דהרשב"א צידד כן לפי הראשונים דס"ל דרבה ב"ח מתיר אפי' הגיע שעת וסתה ממש, והקשה הרשב"א דמה נעשה בדין פרישה סמוך לוסתה דאזהרה לבנ"י שיפרשו מנשיהן סמוך לוסתן, לזה תי' דאולי הם ס"ל דגם זה מותר בבא מן הדרך כיוצא לדרך, אבל למאי דאסיק הרשב"א כהתוס' דגם רבה ב"ח מיירי כר' יוחנן בשהיה אחר וסתה ימים שיכולה לטבול, פשיטא דאין שום הכרח לחי' זה להקל בבא מן הדרך, אדרבה ההיפך מוכח מפשטות שיטת התוס' וההלכה לאיסור דוק ותשכח".

(ט) בדה"ש (בי' ד"ה ואפילו, עמ' י"ח).

(י) בירור הלכה (יו"ד סוף סי' קפ"ד, או"ח סי' ר"מ על מ"ב ס"ק י"א [עמ' רס"ט ד"ה כתב]) – "סוף דבר הלכה פסוקה דבא מן הדרך הוי עונה ואף שאינו כיוצא לדרך להתיר סמוך לוסתה אבל הוי חיוב עונה כשאר עונות".

(יא) פרדס שמחה (ס"ק כ"ט אות ג').

(יב) פתחי הלכה (ארטסקרול, פרק כ"ב הע' ס"ט).

(יג) משמרת הטהרה (פרק ו' סעי' י"ד).

2. מר"מ – רמב"ן (נדה דף טו. ד"ה אבל, "שלא תעלה על דעתך שבבא מן הדרך לא חששו אף לעונת הוסת"), רשב"א (נדה דף טו. ד"ה ורבה, "ושמא אף בזו הקלו בבא מן הדרך כדרך שהתירו לפקוד את אשתו בשעה שהוא יוצא לדרך ואפי' בעונה הסמוכה לוסת"), ר"ן (שבועות דף ה' ד"ה וגרסי', "שלא תאמר דבבא מן הדרך הקילו שלא לחוש אף לעונת הוסת עצמה"), מראה יחזקאל (סי' מ"ט, "במי שבא מן הדרך אם מותר באשתו סמוך לוסתה כמו ביוצא לדרך..."), משנה הלכות (ח"ז סי' קל"א ד"ה עוד).

ב. וסת או"ז.

1. מיקל – קיצור שו"ע (סי' קנ"ה סעי' ב', "ואך כשהוא יוצא לדרך או שהוא בא מן הדרך או שחל טבילתה בלילה שלפני עונת הוסת לא יחמיר"), הגר"ש זצ"ל (משנת השלחן תשובה י"ג), ששבה"ל (סעי' ב' סיכום אות ב'), משמרת הטהרה (פרק ו' סעי' י', עי' סעי' י"ד).
2. מר"מ – ט"ז וש"ך השלם (כו"ל ס"ק ה').

ג. עונה בינונית של יום ל"א [חור"ד].

1. מיקל – הגר"ש זצ"ל (משנת השלחן תשובה ע', משמרת הטהרה פרק ז' סוף הע' כ"ח, "וכן מקילין בל"א לכתחילה כשהוא ליל טבילה אף כשראתה בלילה ... כשאנו יום החודש מותר. וכן במקום מצות עונה כיוצא לדרך או בא מן הדרך. וכן שמעתי למעשה מהגר"ש"א (שליט"א) [זצ"ל"], משמרת הטהרה (פרק ז' סעי' י"ט, "ואם היה ליל טבילה או יוצא לדרך או בא מן הדרך יש להקל בליל ל"א שאנו יום החודש").

ד. אשה באת מן הדרך.

1. אין להקל כלל – דר"ת (ס"ק מ"ו, ס' נחלה לישראל (להרב מניזנוב ז"ל) בשו"ת הלכה למשה ... בהלכה ב' שנסתפק אם האשה ... אם יש קצת חיוב פקידה עיי"ש אבל פשוט דלהקל לענין וסת בבא מן הדרך או כהיא רוצית לצאת לדרך כיון שלא נמצא בפוסקים ובש"ע בודאי אין להקל בכה"ג").

לג] ליל טבילה: סמוך לוסת.**א. הלכה.****1. מיקל.**

- (א) כנסת יחזקאל (סי' ל"ג) – **אבל** בעת וסתה ממש, אסורה. כנסת יחזקאל, הו"ד בבא"ה (ס"ק י"ד).
- (ב) גליון מהרש"א (סוף סי' קפ"ד).
- (ג) מסגרת השלחן (דין ב' ד"ה אשה) – "נלע"ד כהר" כ"י שאלה ל"ג".
2. מחמיר, אסור לשמש.
- (א) אגור (ס' החזון השלם, חידות אות נ"א) – "יש אשה טובלת, וליל ראשון לטבילתה אסור בעלה לשכב עמה וליל שני מותר. הפתרון: הטובלת תוך עונה אחת לוסתה שחייב לפרוש ממנה, ואם עברה הוסת מותרת בליל שני [נדה טז ב]".
- (ב) תפ"ר (סי' קפ"ז סוף ס"ק י') – "וח"ו לומר כן כי לא מצינו שום קולא בליל טבילה".
- (ג) גבעת שאול (סי' ס"ב) – "דלא אשמועינן שום חד מהפוסקים ראשונים ואחרונים להתיר סמוך לוסתה רק ביציאה לדרך".
- (ד) נוב"ת (יו"ד סי' קי"ז) – "הדבר פשוט שאפילו הפוסקים הראשונים שהתירו ביוצא לדרך אסורים בליל טבילה".
- (ה) סד"ט (ס"ק י"ד) – "בשו"ת כנסת יחזקאל סי' ל"ג רוצה להקל בליל הטבילה אפילו תוך עונה סמוך לוסתה ומדמה ליוצא לדרך, ובתורת השלמים סי' קפ"ז מסתפק בזה וכל דבריו לאו דסמכי נינהו ואין בהם ממש דלא מצינו מעלה לליל טבילה יותר משאר מצות עונה שנתנו בה חכמים, דליל טבילה לא מצינו בפירוש בגמ' דמצוה הוא, אלא בגמרא דברכות דף כ"ד ע"א משמע כן דאמרינן שם והוי ידענא דיום טבילה הוי, ופירש"י יום שטבלה אשתו דהו"ל ליל תשמיש. ורבינו יונה פירש שם פירוש אחר, ומפירש"י למדו הפוסקים שהיא מצוה, מ"מ לא עדיף משאר עונה, ומ"ש המחבר בא"ח סי' תקע"ד גבי שני רעבון להתיר בליל טבילה אלמא דליל טבילה עדיף משאר עונה, כבר השיגו ע"ז במ"א שם ובס"א ר"ש, ומ"ש בכנסת יחזקאל דאין אשה מתעברת אלא סמוך לוסתה כבר כתב בפרישה באו"ח סי' ר"מ דמירי שוסתה ביום והיא שמש בלילה שלפניו, וגם ביוצא לדרך גופיה כתב הרמ"א דהמחמיר תבא עליו ברכה, לכן נ"ל דאין לסמוך ע"ז להקל ועל המתיר להביא ראיה".
- (ו) שאלת יעב"ץ (ח"ב סי' י') – "ולענין דינא נראה למסקנא שאם חל ליל טבילתה בתוך עונת הוסת אם היא רוצה תטבול לצאת גם י"ח האומר טבילה בזמנה מצוה. אבל תמתין עכ"פ עד שתעבור העונה אז תשמש את ביתה. או לא תטבול אלא אחר הוסת. כיון דאיכא מ"ד וסתות דאורייתא. ואית דסברי פרישה בסמוך נמי דאורייתא הילכך אפי' יוצא לדרך כה"ג לא תטבול ולא תשמש עד אחר עונת הוסת אלא ימתין אם אפשר לו או ילך לדרכו".
- (ז) תשובה מאהבה (על סעי' י') – "שאין להקל חלילה".
- (ח) מקור חיים (סי' קפ"ז תפארת צבי ס"ק ט"ו ד"ה וראיתי) – "אם זמן וסתה באותו לילה אסורה לשמש אפילו ליל טבילתה ודברי כנסת יחזקאל אינו מוכרחים".
- (ט) אבן השהם (יו"ד סי' י"ד) – "סמוך לוסתה אסור ליל טבילתה ... ע"כ נ"ל שכל הנ"ל שהבאתי דאסור לשמש אפילו ליל טבילתה אם הוא בסמוך העונה וגם כל הפוסקים לא דברו אם הוא מותר מי ירום ראש להתיר".
- (י) חכ"א (כלל ק"ח סעי' ז') – "בליל הטבילה אסור לכולי עלמא סמוך לוסתה (כרתי ופלתי סוף סימן קפ"ז וסדרי טהרה סימן קפ"ד ס"ק י"ד)".
- בינת אדם (שער בית הנשים אות ב') – "ונראה לי דאם אירע ליל טבילה והוא סמוך לוסתה אסור לכולי עלמא וכן פסקו בסדרי טהרה וכתרי ופלתי בסוף סימן קפ"ז".
- (יא) חור"ד (חי' ס"ק כ"ח, בי' ס"ק י"ג) – "דיש לאסור".
- (יב) חת"ס (יו"ד סי' ק"ע, סי' קע"ט ד"ה וזאת, על הש"ך ס"ק כ"ח בסוף) – "אשה שהגיע ליל טבילתה ביום יציאת בעלה לדרך והוא בעונה הסמוך לוסתה אם נאמר שבצירוף ב' מצות עונה דהיינו ליל טבילה ויום יציאה לדרך לא נחוש כלל למצות פרישת

- עונה הסמוך לוֹסְתָה ... יְהִי אִיךְ שִׁיְהִי כִּיּוֹן דַּאִיכָא סַפֵּק דַּאֲוִרִיָּתָא בּוֹדָאִי אֵין לִהְקֵל בְּתַשְׁמִישׁ בַּעֲוֹנָה הַסְמוּךְ לוֹסְתָה אִךְ בַּעֲוֹנָה דַּאֲבִיאָסָף וְדַאֲוִר זָרוּעַ בַּהֲאִי יֵשׁ לִהְקֵל קֶצֶת".
- (ג) מְקוֹר מֵיִם חַיִּים (סוף הסי') – "כִּנְסַת יַחְזָקָאָל ... וְכָל הָאֲחֵרוֹנִים חוֹלְקִים עֲלָיו בְּסִפְרָא סְדְרֵי טַהֲרָה וּפְלִיטֵי וַחוּוֹת דַּעַת וְכַלְעֵנָא דַּרְאִי בְּרוּרָה לְדַבְרֵיהֶם ז"ל דַּאֲסוּר סְמוּךְ לוֹסְתָה בְּלִיל טְבִילָה דֵּהָא הָרַאב"ד ...".
- (ד) פֶּרֶס רְמוֹנִים (שְׁפִתֵי חֲכָם ס"ק כ"ז).
- (טו) לְחו"ש (לֶחֶם ס"ק כ"ט) – "וְהַסְכִּימוּ הָאֲחֵרוֹנִים".
- (טז) דְּבָרֵי שְׁאוּל (הַשְׁמָטוֹת לְסִי' קפ"ד עַל סְעִי' ב') – "הַכֵּנְסִי מִתִּיר ... וְהָאֲחֵרוֹנִים חֲלָקוּ עֲלָיו דְּלֹא תִטְבּוֹל וְלֹא תִשְׁמַשׁ".
- (יז) זִבְחֵי צֶדֶק (ס"ק ה', ס"ק כ"ט).
- (יח) נִטְעֵי נַעֲמָנִים (י"ד סוף סי' כ"ב) – "נִסְתַּר דִּינוֹ שֶׁל הָרֵב כִּנְ"י דַּחִיּוֹב שֶׁל לַיִל טְבִילָה לֹא רָמִי עֲלָיָה כִּלְל בְּסִמּוּךְ לוֹסְתָה".
- (יט) שְׁעָרֵי דַּעָה (ס"ק ג').
- (כ) עֶרְה"ש (סְעִי' מ"ג) – "וְכִבְרָא חֲלָקוּ עֲלָיו גְּדוּלֵי עוֹלָם וַחֲלִילָה לְהַתִּיר בְּזֵה".
- (כא) שֵׁם אֲרִיָּה (ח"א סי' מ"ג) – "דִּקְשָׁה לְסִמּוּךְ בְּזֵה עַל הַכֵּנְסִי בְּמִקּוֹם שֶׁכָּל הָאֲחֵרוֹנִים חוֹלְקִים עֲלָיו".
- (כב) נְהָרֵי אֶפְרַסְמוֹן (י"ד סי' כ"ט).
- (כג) רֵב פְּעִלִים (י"ד ח"ב סוף סי' י"ז) – "שֵׁם תִּסְפּוֹר מִיּוֹם שִׁישִׁי תִּהְיֶה טְבִילָתָה סְמוּךְ לוֹסְתָה, וְזֵה א"א לְהַתִּיר".
- (כד) שְׁאִילַת יַעֲקֹב (ח"א סי' קי"ג).
- (כה) סוּגָה בְּשׁוֹשְׁנִים (סי' ב' סְעִי' ז') – "כִּשְׁחַל לַיִל טְבִילָה בַּעֲוֹנָה הַסְמוּכָה לוֹסְתָה. אֵין לִהְקֵל שׁוּם קוּלָא עִי"ז".
- (כו) שְׁעָרֵי טוֹהַר (שְׁעָרֵי ג' סְעִי' ו') – "אֲסוּרָה בְּתַשְׁמִישׁ".
- (כז) בְּצֵל הַחֲכָמָה (ח"ג סי' ע"א) – "חֵל לַיִל טְבִילָתָה בַּעֲוֹנָתָה אֲסוּרָה לְשִׁמְשׁ וּמִמִּילָא גַם לֹא תִטְבּוֹל אִזְ אֵלָא תִדְחָה טְבִילָתָה לְלִילָה שְׁאֲחֵרִיו וּמוֹתֶרֶת אִזְ לְטְבּוֹל גַּם אִם הוּא לַיִל שַׁבָּת".
- (כח) אֲגַמ (אֵה"ע ח"ג סי' כ"ח ד"ה וְהִנֵּה, ח"ד סי' פ"ו) – "שִׁזָּה הָא אֲסוּר לְרֹב אֲחֵרוֹנִים עֵינִן בְּפ"ת ס"ק כ"ב".
- (כט) דְּבָרֵי שְׁלוֹם (ח"ו סי' ס"ג) – "אִשָּׁה שְׂרָאָתָה כְּתָם וַחֵל לַיִל טְבִילָתָה סְמוּךְ לוֹסְתָה אֵינָה רְשָׁאִית לְטְבּוֹל דַּאֵין לָנוּ אֵלָא מָה שְׁאֲמָרוּ חַז"ל, (כְּדַעַת רֹב הַפּוֹסְקִים)".
- (ל) שִׁבְטֵי הַלֵּוִי (ח"ג סי' קי"ב, ח"ד סי' צ"ט אֹת י"ב, שְׁשִׁבְה"ל סִיכּוּם אֹת י"א) – "כִּבְרָא הָאֲרִיכּוֹ הָאֲחֵרוֹנִים בְּזֵה וְהַסְכַּמְתָּ כּוֹלָם לְהַחֲמִיר".
- (לא) קִנְיָה בּוֹשֶׁם (ח"ג סי' נ"ח אֹת א').
- (לב) חוֹט שְׁנֵי (ס"ק ה' אֹת ה', ס"ק י"ט אֹת י').
- (לג) בְּדַה"ש (סְעִי' י' בִּי ד"ה וַאֲפִילוּ, עִמ' י"ז).
- (לד) סוּגָה בְּשׁוֹשְׁנִים (פֶּרֶק ל"א סְעִי' י"א).
- (לה) פּוֹתַח שְׁעָר (סִי' ל' סְעִי' ז') – "וַחֲלָקוּ עֲלָיו כָּל הָאֲחֵרוֹנִים".
- (לו) מִשְׁמַרְתָּ הַטְּהָרָה (פֶּרֶק ו' סְעִי' י"ד) – "בְּלִיל טְבִילָה וּבִשְׁאָר פְּצוֹת עוֹנָה אֵין בְּזֵה קוּלָא כִּלְל בְּהִנְהָגָה עִמָּה בְּשַׁעַת הוֹסְתָה".
- (לז) הַגְרָ"י בְּרִקְבּוּבִין שְׁלִיט"א (זֶרַע שְׁמוּאֵל הַע' נ"ו) – "שְׁלִמְעֶשֶׂה אֵין לְסִמּוּךְ עַל שִׁיטַּת הַרְמ"א אֲפִילוּ לְהַתִּירָה לַיִל טְבִילָה אִזְ לַיִל חַתוּנָה. וְכֵן הִיָּה מַעֲשֶׂה בַּחֲתָן בְּיוֹם חוּפָתוֹ שְׁאֲסָרוּהוּ עַל פִּי פֶסֶק שֶׁל ר' אֱלִישִׁיב שֶׁל'. אֲבָל הַתִּירוּהוּ בִּיחּוּד".
- (לח) הַגְרָ"ד פִּינְשְׁטִינִין שְׁלִיט"א (וּדְבָרָת בֵּם סִי' רַכ"ח ד"ה וְלַעֲנִין לַיִל טְבִילָה) – "דִּישׁ לְהַחֲמִיר".
- (לט) פְּרִי טַהֲרָה (סְעִי' י"ט).
- (מ) מִנְחַת חֵן (ח"ב י"ד סי' כ"ה).
3. מֶרֶם – תוֹה"ש (סִי' קפ"ז סוף ס"ק כ"ט, לְשׁוֹנוֹ לְקִמּוֹן), בֵּא"ה (ס"ק י"ד), פֶּת"ת (ס"ק כ"ב), שִׁיבַת צִיּוֹן (סִי' מ"א), חֲכָמָת בְּצִלָּאֵל (נִדָּה דָף סו. ד"ה וּמִיּוֹ, עִמ' תִּרְפ"ח), שׁו"ת חֲמַדַּת שְׁלֵמָה (י"ד סי' כ"ג), שְׁעָר נִפְתָּלִי (סוף הַסְפָּר), יֵד דּוֹד (ס"ק ג', סִי' קצ"ז ס"ק א'), דְּרָת (ס"ק מ"ה), טַהֲרַת יִשְׂרָאֵל (סְעִי' פ"ו, "וּצ"ע"), מַהֲר"י שְׁטִינְף (סִי' קפ"ב), דְּרָכֵי טַהֲרָה (עִמ' ס"ב), ט"ז וּש"ך הַשְׁלָם (סִי' קפ"ז שְׁפ"ח ס"ק מ').
- (א) הַפְּלָאָה (כְּתוּבוֹת קוֹנ"א סִי' ע"ו ס"ק ו') – "כָּל אָדָם חַיִּיב לְפַקּוֹד אֶת אֲשֶׁתוֹ בְּלִיל טְבִילָתָה וְכו'. עֵינִן בְּתַשׁו' כִּנְסַת יַחְזָקָאָל סִי' ל"ג שְׂרוּצָה לִהְקֵל בְּסִמּוּךְ לוֹסְתָה דּוּמִיא דִּיּוּצָא לְדֶרֶךְ, וְצ"ע דְּלֹא מִשְׁמַע כֵּן בִּיּו"ד סִי' קפ"ז סְעִי' י' ע"ש".
- (ב) מַלְבוּשֵׁי טַהֲרָה (סְעִי' י"ב, עִי' סְעִי' ט') – "כִּשְׂאִירַע לָה לַיִל טְבִילָה בַּעֲוֹנָתָה הוֹסְתָה הִלְכָתָה כִּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר בִּיּוּצָא לְדֶרֶךְ".

ב. עַל צֵד לְהַחֲמִיר, מָהוּ לְטְבּוֹל בְּלִי לְשִׁמְשׁ.

1. עִי' סִי' קצ"ז סְעִי' ב', לְשִׁיטוֹת וּמֶרֶם.

ג. לַיִל טְבִילָה, וְסֵת שְׁאִינוֹ קְבוּעַ.

1. מַחֲמִיר – תִּפְרָ"י (סִי' קפ"ז ס"ק י', לְשׁוֹנוֹ לַעֲלִיל), שְׁעָרֵי דַּעָה (רִישׁ סִי' קפ"ט, "לְדִינָא נְכוּנִים דְּבָרֵי הַפְּלִיטָה דַּאֵין לִהְקֵל"), סוּגָה בְּשׁוֹשְׁנִים (סִי' ב' סְעִי' ז'), בְּדַה"ש (בִּי ד"ה וַאֲפִילוּ, עִמ' י"ז), שְׁשִׁבְה"ל (סִיכּוּם אֹת י"א), מִשְׁמַרְתָּ הַטְּהָרָה (פֶּרֶק ו' סְעִי' ט"ו, "וִישׁ לְהַחֲמִיר"), הַגְרָ"ד פִּינְשְׁטִינִין שְׁלִיט"א (וּדְבָרָת בֵּם סִי' רַכ"ח ד"ה וְלַעֲנִין לַיִל טְבִילָה).

2. מִיקָל – טַהֲרַת הַבֵּית (סִי' ב' סְעִי' ט"ו).

3. מֶרֶם – שְׂרָגָה הַמֵּאִיר (ח"ה סִי' ס"ה אֹת ד', "וּצ"ע").

(א) תוֹה"ש (סִי' קפ"ז ס"ק כ"ט) – "וְעוֹד י"ל דְּלִכְךָ נִקְטָ לַיִל שְׁנֵי דְבָלִיל טְבִילָה רַאשׁוֹנָה בְּפַעַם שְׁנֵי אֵינָה חוֹשֶׁשֶׁת וּמוֹתֶרֶת לְשִׁמְשׁ בְּאוֹתוֹ לִילָה הִיכָא דְּלֹא נִקְבַּע עֲדִינִן, כִּיּוֹן דַּחֲיִיב אָדָם לְפַקּוֹד אֶת אֲשֶׁתוֹ בְּאוֹתוֹ לִילָה כְּדַאִיתָא בְּטוֹר או"ח סִימָן ר"מ וְאֵה"ע סִי'

כ"ה, א"כ אפשר דאין צריך לפרוש סמוך לוסתה כלל ומותרת לשמש באותו לילה ... כדאמרינן גבי מי שרוצה לצאת לדרך כמבואר לעיל סימן קפ"ד ועיין בטאו"ח ואה"ע משמע דשקולים ושונים הם וצ"ע למעשה".

ד. ליל טבילה, יוצא לדרך: תרתי לטיבותא.

1. מחמיר – חת"ס (יו"ד סי' ק"ע, לשונו לעיל), טהרת ישראל (סעי' פ"ו, "אין להקל יותר מיוצא לדרך"), בדה"ש (סעי' י' בי' ד"ה ואפילו, עמ' י"ז), פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' ת"ח).
2. מר"מ – סוגה בשושנים (סי' ב' סעי' ז', "ואם הוא ליל טבילה וגם יוצא לדרך יש להקל מדינא אפ"ל בעונה דוסת גופי' עכ"פ בוסת שא"ק אפ"ל בתשמיש ודוקא שלא בשעת הוסת ממש ומ"מ גם בזה המחמיר תע"ב").

ה. או"ז.

1. מיקל – מקור חיים (סי' קפ"ז תפארת צבי ס"ק ט"ו ד"ה וראיתי, "ואם אותה לילה הוא ליל טבילה אז מותרת לשמש לכ"ע משום מצות עונה. הואיל בלא"ה איסור לילה זו אינה אלא חומרת קצת אחרונים. ואין לה מקור בתלמוד", קיצור שו"ע (סי' קנ"ה סעי' ב', "שחל טבילתה בלילה שלפני עונת הוסת לא יחמיר"), מהרש"ם (ח"ו סי' צ"ז, "אם חל ל"ט ביום הסמוך לוסתה ... פשיטא שיש לסמוך על ש"פ המקילים"), מלבושי טהרה (ס"ק ג'), שערי טוהר (שער ג' סעי' א', סעי' ו'), הגריש"א זצ"ל (משנת השלחן תשובה י"ג, משמרת הטהרה פרק ז' הע' ל"א, אשרי האיש יו"ד פרק כ' אות י"א), ששבה"ל (סעי' ב' ט"ז ס"ק ב' ד"ה ועיין, סיכום אות ב', סעי' י' ס"ק י"א, סי' קפ"ט סעי' א' ס"ק ה', שבה"ל ח"ד סי' צ"ז ד"ה ופשוט, סי' צ"ח אות ה', ח"ח סי' קצ"ה אות ה' ד"ה ואעפ"י), פרדס שמחה (ס"ק י"א, "אפשר להקל"), לבושי עז (סעי' ב' תמצית ס"ק ט"ז), פותח שער (סי' ל' סעי' ח'), מראה כהן (עמ' ק"ע אות ה'), משמרת הטהרה (פרק ו' סעי' ז', סעי' י', עי' סעי' י"ד), פסקי תשובות (סי' ר"מ הע' נ"ד), פרי טהרה (סעי' י"ט), מנחת חן (ח"ב יו"ד סי' כ"ה).
 2. שאין לה וסת קבוע, יש להקל – סוגה בשושנים (סי' ב' סעי' ז', "יש להקל עכ"פ בוסת שא"ק וצ"ע"), שפע טהרה (ס"ק ז', דברי יציב יו"ד סי' ע"א, "וגם בוסת שאינו קבוע גרידא בליל טבילה כדאי הם הפוסקים הנ"ל לסמוך עליהם שלא להחמיר חומרת האו"ז, ובפרט בדור חלוש ובדיוטא של עקבות משיחא ברוחניות וגשמיות, יש מקום לחוש ח"ו לקלקולא, ופקדת נוד ולא תחטא כתיב [איוב ה' כ"ד, יבמות ס"ב ע"ב] ודו"ק"), פתחי הלכה (ארטסקרול, פרק כ"ב הע' פ"ז).
 3. מר"מ – אג"מ (מסורת משה יו"ד אות ק"ג), שרגא המאיר (ח"ה סי' ס"ה אות ג'), חוט שני (ס"ק י"ט אות י', "יעשה שאלת חכם"), משמרת הטהרה (פרק ז' סעי' כ"א), ט"ז וש"ך השלם (סי' קפ"ז שפ"ח ס"ק מ').
- א. קנה בושם (קובץ אור ישראל חנ"ו עמ' ל"ד אות ע"ז) – "ליל טבילה בעונת או"ז, בל"א מחמירין בהפלגה מקילין ואפילו בוסת קבוע".
- ב. הגר"ד פיינשטיין שליט"א (ודברת במ סי' רכ"ח ד"ה ולענין ליל טבילה) – "המנהג להחמיר אם לא בעת הצורך עפ"י שאלת חכם".

ו. אביאסף.

1. מיקל – שאלת יעקב (ח"א סי' קי"ג ד"ה והנה).
2. מר"מ – חת"ס (יו"ד סי' ק"ע, לשונו לעיל).

ז. כרתי בליל טבילה.

1. מיקל – הגריש"א זצ"ל (משנת השלחן תשובה ע"א ד"ה הואיל, משמרת הטהרה פרק ו' הע' ל"א, אשרי האיש יו"ד פרק כ' אות י"ג. אמנם עי' שבילי טהרה סי' י"ד ד"ה אמנם).
2. מחמיר – ששבה"ל (סי' קפ"ט סעי' א' סוף ס"ק ה', סיכום אות ה', "ראוי להחמיר, ובשעת הדחק תעשה ש"ח"), מעדני אשר (סוף סי' י"ז, "מובנים יותר דברי המחמירים אפילו בליל טבילה מאחר שד' הכו"פ קרובים להיות דין ממש ולא רק חומרא").
3. מר"מ – חוט שני (סי' קפ"ט ס"ק ב' אות ג', "בשעת הצורך אפשר להקל בזה"), משמרת הטהרה (פרק ו' סעי' ט"ז סעי' כ"א), לבושי עז (סי' קפ"ט סעי' א' תמצית ס"ק ו', "ובמקום הצורך כגון בכלה תש"ח"), יסוד הטהרה (פרק י' הע' י"ז, "ישאלו חכם"), פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' ש"ח).

ח. עונה בינונית של יום ל"א [חוו"ד].

1. מיקל – הגריש"א זצ"ל (משנת השלחן תשובה ע', משמרת הטהרה פרק ז' סוף הע' כ"ח, "וכן מקילין בל"א לכתחילה כשהוא ליל טבילה אף כשראתה בלילה ... כשאנו יום החודש מותר"), משמרת הטהרה (פרק ז' סעי' י"ט, "ואם היה ליל טבילה או יוצא לדרך או בא מן הדרך יש להקל בליל ל"א שאינו יום החודשת").
2. מחמיר – ששבה"ל (סי' קפ"ט סעי' א' סוף ס"ק ה', סיכום אות ה', "יש להחמיר"), חוט שני (סי' קפ"ט ס"ק ב' ד"ה וכיון, "אסורה לשמש בזה זזה").
3. מר"מ – פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' ש"ח).

ט. עונה בינונית של יום ל"א, עם הכרתי.

1. מיקל – ששבה"ל (סי' קפ"ט סעי' א' סיכום אות ה'), פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' ש"ח).

י. ימי מבוכה.

1. מיקל – עי' חכ"א (כלל ק"ח סעי' ו'), "ונראה לי דאם אירע ליל טבילה או שיוצא לדרך דאפשר דיש לסמוך אדעת המתירין ואינה צריכה לחוש אלא לעונה הראשונה", לבושי מרדכי (יו"ד ח"א סוף סי' ק"ג), "דבנזדמן לה טבילה או יוצא לדרך אפשר להקל כדעת שהביא בש"ג", ששבה"ל (ס"ק י"א, סעי' ב' ס"ק ט' עמ' כ' ד"ה ובליל, סיכום אות י"ג), לבושי עז (סעי' ב' תמצית ס"ק ל"ד), נטעי גבריא (פרק צ"ג סעי' א'), פתחי מגדים (פרק כ"ד סעי' ט"ו אות ז'), מראה כהן (עמ' קמ"ב אות ו'), פתחי הלכה (ארטסקרול, ריש עמ' תי"ב), משמרת הטהרה (פרק ז' סעי' מ'), בנין בית נאמן (פרק ז' הע' י"ב ד"ה ויש).
2. מחמיר – שערי טוהר (שער ג' סעי' ז', "מיהו בל"ט ... אין להחמיר ביותר מן ד' ימים").

יא. וסת ארוכה, שהיה אח"כ וסת קצרה: בית מאיר.

1. מיקל – אבני ישפה (ח"א סי' ק"ע תשובה א'), "ועכ"פ בליל טבילה פשיטא להקל כיון דיש לצרף את דעת הכנסת יחזקאל סי' ל"ג שסובר שבלייל טבילה לא צריך לחשוש לוסת. וכן ראינו שהג' ח"ס הקל בסי' ק"ע בעונה שסמוך לוסתה (הו"ד בפת"ש סי' קפ"ד ס"ק כ"א) כיון דיש לצרף דעת הכנסת יחזקאל. וה"ה לענין וסת ארוך שנעקר ע"י קצר שחל בליל טבילה, בזה ודאי. שיש להקל ומותר לטבול", נטעי גבריא (פרק צ"ו סעי' ג'), "ראתה הפלגה קצרה אחר הפלגה ארוכה וחל ליל טבילה או עונת או"ז בעונת ההפלגה הארוכה, יש להקל".
2. פרדס שמחה (אבני ישפה ח"א סי' ק"ע תשובה א' בהג"ה) – "ולדינא לבני תורה ראוי להחמיר בזה כיון דהרמב"ן, הבית מאיר, החזו"א סי' פ"ה ס"ל דאינו עוקר וסת ארוך, ואף בליל טבילה, אמנם להורות כן הוראה כללית קשה בזה כיון דבדורות הקודמים כידוע לא החמירו בוסת זו".

יב. אשה שקבעה וסתה בליל טבילה.

1. מיקל, משום עיגונא וסתות דרבנן – תפארת למשה (על סעי' ב'), "דאשה שקבעה וסתה בליל טבילה, ואי אפשר לה לטבול עד ליל וסתה, כגון שקבעה וסתה מליל ט"ו לליל ט"ו, ודרכה לראות כל ז' ימים וצריכה למנות שבעה נקיים שבועות שניים וטובלת ליל ט"ו, דמותר לשמש אף שהוא שעת וסתה דוסתות דרבנן ולא החמירו לאסרה על בעלה עולמית, ומכל שכן דאם דרכה לראות ביום ט"ו דאין להחמיר בליל טבילה ליל ט"ו משום עונה שלפני עונת וסתה כדעת האור זרוע", סד"ט (ס"ק ח' ד"ה תו), זבחי צדק (ס"ק ה'), טהרת ישראל (סעי' פ"ח), לבושי עז (תמצית ס"ק ה').
2. מחמיר – לחוש"ש (לחם סוף ס"ק ו', שמלה ס"ק א' ד"ה כתב, "ולדינא נראה לפע"ד דבעונת הוסת אין להקל"), שבט הלוי (ח"ד סי' צ"ח אות ד', ששבה"ל סוף ס"ק א', סיכום אות ד'), "בענין אשה שדרכה לראות כל יום ט"ו וא"א לטהר עצמה כ"פ רק עד אותה לילה וחל ליל טבילה תמיד בעונת הוסת, שכ' הפת"ש בשם התפל"מ להקל, ואני בעניי דנתי מדבריו גם לענין אחר בשבט הלוי יו"ד סי' צ"ה דלפעמים ותר חכמים על גזרתם שלא לעגן אשה לעולם. הנה כאן יש חולקים על פסק זה של התפל"מ עיין בלחוש"ש, ועיין בס' פתחא זוטא חותר ליישב פסק התפל"מ, מ"מ נלענ"ד דגם להמתירין כיון דבזמנינו אנו יש עצות ע"י כדורי רפואה או זריקות לגוף לשנות או לאחר כל פעם זמן הוסת פשיטא דאין היתר להשתמש בקולת התפל"מ, רק במקום חשש לאסר אשה על בעלה".
3. מר"מ – פת"ת (ס"ק ד'), דר"ת (ס"ק ח'), סוגה בשושנים (סי' ב' סעי' ז'), פתחא זוטא (ס"ק ד'), הגרשז"א זצ"ל (מנחת שלמה ח"ב סי' ע' אות ג', תנינא (ב - ג) סי' ע"ב אות ג', "ועיין גם בפת"ש סי' קפ"ד סק"ד שהביא כן מהתפארת למשה וכן הוא בס"ט שם ובעוד גדולי אחרונים ואף אחד מהם לא הזכיר כלל לצדד ולהקל שלא להתנהג בכה"ג בחומרא דר' זירא").

לד [ליל חופה: סמוך לוסת.

א. הלכה: תשמיש.

1. מיקל.
 - (א) המקנה (קונ"א סי' ס"א ס"ק א') – "י"ל דבעילה ראשונה שהיא בעילת מצוה אין איסור סמוך לווסתה כדקיי"ל ביוצא לדרך בי"ד סימן קפ"ד".
 - (ב) שם אריה (יו"ד ח"א סי' מ"ג) – "באלמנה לבי נוקפי להתיר ... אבל בנדון השאלה בבתולה נראה ברור שיש להקל".
 - (ג) הו"ד בדעת (על סעי' י' ד"ה ובמ"ש).
 - (ד) טהרת הבית (סי' ב' סעי' ט"ז).
2. מחמיר.
 - (א) נוב"ת (יו"ד סי' קי"ז) – "הדבר פשוט שאפילו הפוסקים הראשונים שהתירו ביוצא לדרך אוסרים בליל טבילה ... אני אומר שאין חילוק בין כלה לאשה אחרת".
 - (ב) האלף לך שלמה (יו"ד סי' ר"כ, סת"ם ח"ב קונ' פרט ועוללות סי' מ"ז [עמ' פ"ה]) – "שא' בחתן אם מותר לבעול בעילת מצוה בעונה הסמוך לוסתה נ"ל דאף הכנ"י המתיר היינו רק בסתם אשה דליכא חימוד כ"כ אבל בביאה ראשונה דהוי חימוד רב ותדע דהרי לכך בעי כלה ז' נקיים לכך ודאי יש לחוש שיקדים הוסת עונה אחת ואסור לכ"ע".
 - (ג) לחוש"ש (לחם ס"ק כ"ט) – "וגם בכלה שאירע טבילה בעונה הסמוך לוסת אוסר".
 - (ד) נהרי אפרסמון (יו"ד סי' כ"ט).
 - (ה) מהר"ש ענגיל (ח"ז סי' קמ"ה).

(ו) בן איש חי (שנה ב' פר' צו אות ו') – "כלה שאירע טבילתה בליל חופתה בעונה שהוסת בה, אף על פי שזו הבעילה הראשונה בעילת מצוה קרייה רבנן, אפילו הכי אסור לבא עליה באותה הלילה, ואפילו אם וסתה הוא בסוף הלילה והוא משמש בתחלת הלילה נמי אסור, וכאשר הורה הגאון נודע ביהודה מהדורא בתרא סימן קי"ח".

(ז) שאלת יעקב (ח"א סי' קי"ג ד"ה והנה).

(ח) נטעי נעמנים (יו"ד סי' כ"ב).

(ט) שלחן העזר (ח"ב סי' י' סעי' א') – "דאז יש להחמיר".

(י) שערי טוהר (שער י"ג סעי' ב').

(יא) אג"מ (אה"ע ח"ד סי' פ"ו) – "ויש לחוש טובא שיבעול שזה האסור לרוב אחרונים עיין בפ"ת ס"ק כ"ב".

(יב) פאת שדך (ח"ג סי' פ"ב, עי' ע"ג).

(יג) הגריש"א זצ"ל (משנת השלחן סוף תשובה י"א, תשובה קע"ח, אשרי האיש יו"ד פרק כ"ו אות ט').

(יד) קנה בושם (ח"ג סי' נ"ח אות א').

(טו) שבט הלוי (ח"ד סי' צ"ט אות י"ב, ששבה"ל סיכום אות י"א, פאת שדך ח"ג סי' ע"ג) – "בענין מה שרצה להקיל במקנה קידושין בקו"א לסי' ס"א בענין בעילה ראשונה של כלה שחל בעונה הסמוכה לוסת, ובנוב"ת חיו"ד סי' קי"ז ובפ"ת כאן ס"ק

כ"ג מחמירים בפשיטות וכן הדעת נוטה להלכה כמש"כ בשבט הלוי שם וכיון שכ' הראשונים דטעם פרישה סמוך לוסת שע"י

חום התשמיש מתקדם ונתעורר הדם לצאת א"כ מכ"ש וכ"ש שיש לחוש לזה בביאה ראשונה כמובן".

(טז) חוט שני (ס"ק ה' אות ה', ס"ק י"ט אות י', סי' קצ"ב ס"ק א' אות ח').

(יז) בדה"ש (סעי' י' ב' ד"ה ואפילו, עמ' י"ז).

(יח) פותח שער (סי' ל' סעי' ח').

(יט) נטעי גבריאל (פרק ו' סעי' כ"ח) – "אסור לקיים בעילת מצוה בעונה הסמוכה לוסת".

(כ) מראה כהן (עמ' קע"ז אות א').

(כא) פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' ת"ח, ח"ב עמ' תמ"ב אות כ"ז, עמ' תע"ג).

(כב) אור יצחק (ח"א יו"ד סי' כ"ט ריש פרק ז') – "אסורים בתשמיש".

(כג) שבילי טהרה (סי' י"ג, סי' י"ד).

(כד) יסוד הטהרה (פרק י"ב סעי' ו').

(כה) משמרת הטהרה (פרק ט"ו סעי' י"ג).

(כו) הגר"ד פיינשטיין שליט"א (ודברת במ סי' רכ"ח ד"ה ולענין ליל חופה).

(כז) הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' נ"ו) – לשונו לעיל.

3. מר"מ – שיבת ציון (סי' מ"א), פרדס רמונים (שפ"ח ס"ק כ"ז), פת"ת (ס"ק כ"ב), שרגא המאיר (ח"ב סי' מ"ד, ח"ה סי' ס"ה אות

ה'), דרכי טהרה (סוף עמ' ס"ב), הגר"ד מצגר (מגיה לרשב"א ב' סי' ט"ז), פותח שער (סי' ל' סעי' ז'), פרי טהרה (הע' מ'), מנחת

חן (ח"ב יו"ד סי' כ"ה אות ד'), ט"ז וש"ד השלם (סי' קפ"ז שפ"ח ס"ק מ"א).

(א) חזו"א (אה"ע סי' ס"ג ס"ק ט"ו) – "אי ביאה ראשונה של מצוה מותרת בשעת וסתה ואי אסורה תלוי בפלוגתא אי אסור דרבנן

מחשיב ללא חזיא לביאה, ואפי' אי סמוך לוסתה דאורייתא יש לדון בזה".

ב. בבית אפל ביום, קודם ימי הוסת.

1. מיקל – עי' שבה"ל (ח"ט סי' קע"ו אות ט', שאלה: "חתן שלא בעל בעילת מצוה בליל החופה ובלילה הבא צריך לפרוש משום

עונה הסמוכה לוסת האם שרי בבית אפל. תשובה: לפי מה שנתבאר באו"ח סי' ר"מ סי"א דלמעשה הותר רק באופן שחושש

שיצרו מתגבר עליו, א"כ אם החתן חושש ליצרו ויתכן דבהרבה חתנים כרגיל יש חשש זה דיש לצדד להקל"), משמרת הטהרה

(פרק ט"ו סעי' י"ד).

2. מר"מ – נטעי גבריאל (פרק ו' סעי' כ"ב).

ג. האם מותר להתיחד בימי וסת.

1. מיקל.

(א) פאת שדך (ח"ג סי' פ"ב) – "שלבא עליה אסור אבל זה רק משום חשש שמא תפרוס תחתיו, אבל כיון שהיא בחזקת טהורה אין

צריך להזהר מן הקירוב ומן היחוד".

(ב) שרגא המאיר (ח"ב סי' מ"ד).

(ג) הגריש"א זצ"ל (קובץ תשובות ח"ג סי' קפ"ו, תורת היחוד פרק ב' הע' ח' ד"ה אמנם, משנת השלחן תשובה י"א, תשובה קע"ח,

תשובה רי"ז, לבושי עז סעי' ח' תמצית ס"ק ח', סי' קצ"ב סעי' ד' ס"ק ט' ד"ה וע"פ, אשרי האיש יו"ד פרק כ"ו אות כ"ז) –

"מותרת ביחוד".

(ד) שבה"ל (ח"ו סי' קצ"א אות ד', ששבה"ל סי' קפ"ד סעי' י' ס"ק ב' סוף ד"ה ובשבט) – "דלא גזרו יחוד דרבנן כה"ג".

(ה) תשובות והנהגות (ח"א סי' תצ"א ד"ה ויש) – "דלא החמירו ביחוד אלא בנדה ממש בליל חופה ראיסורה איסור כרת, ולא

במצות פרישה דהוי רק דרבנן, או גם למ"ד דוסתות דאורייתא מ"מ הוא מ"ע בעלמא שאין עלה עוד דין נדה".

(ו) לבושי עז (סי' קפ"ד סעי' ח' תמצית ס"ק ח', סי' קצ"ב סעי' ד' תמצית ס"ק ט"ז).

(ז) יסוד הטהרה (פרק י"ב הע' ו') – "אבל ביחוד מותרים".

(ח) הגר"מ שטרן שליט"א (אוצרות הטהרה פרק י"ב הע' קמ"א).

- ט) נטעי גבריאל (פרק ו' סעי' כ"ט) – "אף שמחמירים בבעילת מצוה בעונת הסמוך לוסת, מ"מ מותרים ביחוד. ובפרט אם לוקחים כדורים שמעכב הוסת מלבוא".
2. מותר ליחוד רק לזמן קטן.
- א) אג"מ (אה"ע ח"ד סי' פ"ו, לתורה והוראה ח"ה עמ' כ"ה) – "יש להתיר גם חבוק ונשוק וביחוד אין להחמיר כלל, אבל נראה שהוא רק יחוד לזמן קטן וביום דאין דרך לשמש אבל לישן בלילה יש לאסור מאחר דבלא בעל יצרו תוקפו טובא ויש לחוש טובא שיבעול שזה האסור לרוב אחרונים".
- ב) פתחי הלכה (ארטסקרול ח"ב, עמ' תמ"ב אות כ"ז, עמ' תע"ג, עמ' תפ"ג).
3. מחמיר.
- א) שם אריה (ח"א יו"ד סי' מ"ג ד"ה אמנם לע"ד נראה דיש, ד"ה לכן) – "סמוך לוסתה ... צריכים שמירה ... ואע"ג דעדיין לא ראיתי למי שחשש לזה וכמוש"ל. מ"מ אחר שנתבאר דהביאה אסורה אז וקשה להתיר. א"כ למה יהיה זה קיל משאר איסורים דרבנן כגון אבילות וז' נקיים דחימוד דצריכים שימורה".
- ב) הגר"ט גאלדשטיין זצ"ל (קובץ הלכות יחוד פרק י"א סעי' ד') – "שאם מחמירים לענין ביאה צריכים להחמיר גם לענין יחוד, שאין לחלק בין יחוד לביאה, דכ"ז שביאה אסורה יש לחשוש שיצרו יתקפנו".
- ג) אור יצחק (ח"א יו"ד סי' ל"א סי' קצ"ב ד"ה חל) – "צריכה שמירה, והוא ישן בין האנשים והיא בין הנשים".
4. מר"מ – בדה"ש (סי' קצ"ב סעי' ד' בי' ד"ה וכן, עמ' רל"ח, "וצ"ע"), שבילי טהרה (סי' י"ג).
- א) קנין תורה בהלכה (ח"ב סי' כ"ה אות א' ס"ק ג') – "שהם מתירים לכלה ב"מ סמ"ל, ואח"כ הודיעוני, אשר באמצע הלילה הגיע לה הוסת והוכרח החתן לצאת מחדרה, ומזה לראות כמה מתינות וס"ד צריך להוראה".

ד. חיבוק ונישוק.

1. אין להחמיר – אג"מ (אה"ע ח"ד סי' פ"ו, לתורה והוראה ח"ה עמ' כ"ה), "וביוצא לדרך כתב הש"ך ס"ק כ"ז דאין להחמיר וכ"ש בכלה שטבלה סמוך לוסתה", פאת שדך (ח"ג סי' פ"ב, לשונו לעיל).

ה. וסת שאינו קבוע.

1. מחמיר – פאת שדך (ח"ג סי' פ"ב, עי' סי' ע"ג), הגריש"א זצ"ל (משנת השלחן סוף תשובה י"א, תשובה קע"ח, אשרי האיש יו"ד פרק כ"ו אות ט', "וכן אסורה כשליל החתונה חל בעונת וסת שא"ק"), משמרת הטהרה (פרק ט"ו סעי' י"ג), מראה כהן (עמ' קע"ז אות א').
- א) וכן סתימת הפוסקים שמחמיר לעיל.

ו. כלה הלוקחת כדורים.

1. עי' סוף סי' קפ"ט, לשיטות ומר"מ.

ז. או"ז.

1. מיקל – שערי טוהר (שער י"ג סעי' ב', ס"ק ב', "בלילה שלפניו דאסור רק מחומרת א"ז יש להקל"), אג"מ (מסורת משה יו"ד אות ק"ד), הגריש"א זצ"ל (משנת השלחן תשובה י"ג, שבילי טהרה סוף סי' י"ד), מראה כהן (עמ' קע"ז אות א'), ששבה"ל (סעי' ב' ט"ז ס"ק ב' ד"ה ועיין, סיכום אות ב', סעי' י' ס"ק י"א, ח"ה סי' קצ"ה אות ה' ד"ה ואעפ"י), חוט שני (ס"ק ו' אות א', סי' קצ"ב ס"ק א' אות ח'), לבושי עז (סעי' ב' תמצית ס"ק ט"ז), נטעי גבריאל (פרק ו' סעי' כ"ח, "אבל בעונות שפורשים מחמת חומרא כגון עונת או"ז וכדומה יש להקל"), יסוד הטהרה (פרק י"ב סעי' ו', "יש להקל"), פתחי הלכה (ארטסקרול פרק כ"ב הע' פ"ח, ח"ב עמ' תע"ג), משמרת הטהרה (פרק ט"ו סעי' י"ג), הגר"ד פיינשטיין שליט"א (שו"ת ודברת במ' סי' רכ"ח ד"ה ולענין ליל חופה).
2. שאין לה וסת קבוע, יש להקל – מהר"ש ענגיל (ח"ז סי' קמ"ה), שפע טהרה (ס"ק ו', דברי יציב יו"ד סי' ע"א).
3. מר"מ – קנה בושם (ח"ג סוף סי' נ"ז), חוט שני (ס"ק י"ט אות י', "יעשה שאלת חכם").

ח. ימי מבוכה.

1. מיקל – ששבה"ל (ס"ק י"א, סעי' ב' סיכום אות י"ג), מנחת פרי (קונ' התשובות סוף סי' כ"א, "דיש להקל").

ט. אביאסף.

1. שאין לה וסת קבוע, יש להקל – מהר"ש ענגיל (ח"ז סי' קמ"ה), שפע טהרה (ס"ק ו', דברי יציב יו"ד סי' ע"א).

י. כרו"פ.

1. מחמיר – הגריש"א זצ"ל (משנת השלחן סוף תשובה י"א, אשרי האיש יו"ד פרק כ"ו אות ט', "אסורה גם בעונת הכרו"פ"), ששבה"ל (סעי' י' ס"ק ב' סוף ד"ה ובשבט, "ובעו"ב כשוסתה ביום ראוי להחמיר אף בליל החופה, ומ"מ ישאל לחכם"), מנחת פרי (קונ' התשובות סי' כ"א אות ג', "והסכימו גדולי הוראה שליט"א").
2. מיקל – חוט שני (סי' קצ"ב ס"ק א' אות ח') [לכאורה סותר מ"ש בסי' קפ"ד סוף ס"ק ו' (רק בדפו"ח), וצ"ע], מראה כהן פרק י' הע' כ"ב, "למחמירים בעו"ב כדעת הכו"פ, יש להקל"), פתחי הלכה (ארטסקרול ח"ב, פרק מ' הע' נ'), משמרת הטהרה (פרק ט"ו סעי' י"ג).

יא. עונה בינונית.

1. מיקל – אג"מ (רשומי אהרן ח"א יו"ד סי' קפ"ד אות ב', "כשחלה העונה הבינונית בליל החתונה מותר לבעול ביאת מצוה דהוי כמו יוצא לדרך, אולם יש לבדוק קודם תשמיש").

יב. תרה"ד על עונה בינונית.

1. מיקל – ששבה"ל (סעי' י' ס"ק ב' סוף ד"ה ובשבט, "אבל כשראיתיה הם אחר יום השלושים דבזה איכא דפליגי אחו"ד (סקפ"ו סק"ג) וס"ל דלא בעיא לחוש לעו"ב, אולי יש לסמוך להקל בעונה בינונית בליל חופה").

יג. חו"ד עו"ב [יום ל"א].

1. מיקל – חוט שני (סוף ס"ק ו' [רק בדפו"ח], "וביום ל"א בעונה בינונית אפשר להקל"), משמרת הטהרה (פרק ט"ו סעי' י"ג).
2. מר"מ – מראה כהן (פרק י' הע' כ"ב).

יד. בית מאיר.

1. מנחת פרי (ח"ג סי' ס"ב) – "ומסתמא יש להחמיר גם בליל החתונה וצ"ע".

טו. אג"מ.

1. מיקל – הגר"ד פיינשטיין שליט"א (ודברת במ סי' רכ"ח ד"ה ולענין ליל חופה).

לה [אחר שהגיע שעת וסתה] - סעיף י"א.**א. לבוא על הישנה.**

1. עי' או"ח סי' ר"מ סעי' ג', לשיטות ומר"מ.

ב. ישינה: וסת שאינה קבוע.

1. מחמיר – פרדס רמונים (שפתי חכם ס"ק ל', "דבישינה אסור לו לבא עלי' אפילו בוסת שא"ק אם לא שהתה שיעור שתוכל לטבול"), ערה"ש (סעי' מ"ג, "ודע דמשמע מדבריו דזהו דווקא בוסת קבוע או בסתם ל' יום אבל אם יש לה וסת שאינו קבוע ועבר זמן הוסת שאינו קבוע ומותרת לו כשלא הרגישה אף בלא בדיקה כמ"ש בסעי' ל"ח וממילא דא"צ לשאול ממנה אם טהורה היא כששותקת בשכבה אצלו והיא ערה אבל בישנה פשיטא שאסור כשלא עברו הימים שיכולה להטהר דהא עיקר ההיתר הוא דבוסת שאינו קבוע סומכין על מה שלא הרגישה וא"צ בדיקה וכשהיא ישנה מנא ידע שלא הרגישה [וכ"כ הפר"ר סק"ל]), שערי טוהר (שער ג' ס"ק י"ג, "דעכ"פ מנמנת אסור אפילו בוסת שא"ק"), טהרת ישראל (סעי' צ"ה), פרדס שמחה (ס"ק ל"ט), עי' פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' צ"ט, סוף עמ' רפ"ז), משמרת הטהרה (פרק ו' סעי' כ"ח).

2. מיקל – חו"ד (סי' קפ"ה בי' ריש ס"ק א', "שאין לה וסת קבוע קודם שהגיע העונה בינונית דאפילו ישנה מותר ולא צריכין לאמירה דידה"), תהלה לדוד (סי' נ"ו אות י', "דבוסת שלא נקבע ג"פ ועבר הוסת א"צ לשאלה ... מותר לבא עליה בין ערה בין ישנה וא"צ לשאלה. וכן משמע להדיא מדברי הרשב"א ..."), עי' בדה"ש (ס"ק פ"ה, "שיש להקל בעת הצורך"), נטעי גבריאל (פרק ס"ג סעי' י"ב).

3. מר"מ – סד"ט (חידוד הלכות סוף דף טו., "ואם כן על כל פנים צריך לשואלה אולי ארגשה, וצ"ע").

ג. קשה, אפשר לברורי [בזמן שהיא ערה] - גבי ס"ס.

1. מר"מ – תוה"ש (סי' קפ"ה ס"ק א'), תפר"י (סי' קפ"ה ס"ק א'), מחה"ש (ריש סי' קפ"ה, "וצריך ישוב להפוסקים סימן ק"י דס"ס איכא לברורי צריך לברורי"), פרדס רמונים (שפתי חכם ס"ק ל"א, סי' קפ"ה ס"ק ד'), זבחי צדק (סי' קפ"ה ס"ק ב').

א) ערה"ש (סעי' מ"ט) – "והקשו הגדולים הא קיי"ל בספק ספיקא דכל היכא דאיכא לברורי מבררין וא"כ למה לא יברר ע"פ שאלת פיה [מנ"י ריש סי' קפ"ה] ויש מי שתירץ מטעם חזקה שהניחה בחזקת טהורה [שם] וא"א לומר כן דבהגיע שעת וסתה נתבטלה חזקת טהרתה ואדברא היא בחזקת איסור כמ"ש בסעיף ז' ויש מי שתירץ משום דהוה ספק דרבנן ובספק ספיקא אזלינן לקולא [כרו"פ] וגם זה אינו ברור דכיון דהחשש שמא ראתה בשעת וסתה והוי כספק דאורייתא [פר"ר סק"ל] ויש מי שתירץ דבאמת רבינו הרמ"א פסק בסי' ק"י בספק ספיקא דא"צ לברר ע"ש בסעי' ט' ואף למי שחולק בזה כמ"ש בסי' ק"י סוף סעי' צ"א ע"ש מ"מ כשיש טירחא בהבירור וודאי דא"צ לברר והכא איכא טירחא להקיצה [שם] ואינו מובן לקרא זה בשם טירחא ועוד דהא משמע דא"צ לשאול כלל אפילו כשהיא ערה".

ב) בדה"ש (ציונים ס"ק קט"ז) – "ואולי י"ל עוד שיש לחוש שע"י השאלה מיגניא באפיה שיזכור דם נדותה שהוא דבר מגונה לאשה ומשו"ה לא חייבוהו לברר".

ד. האם די במעשה: וסת קבוע, או עונה בינונית.

1. מחמיר, צריך אמירה.

א) חו"ד (חי' ס"ק ל"ב, בי' ס"ק י"ד) – "ואפילו אם היא ערה ושוכבת אצלו מכל מקום צריך דוקא שישאלנה ותוציא מפיה שהיא טהורה".

ב) פת"ת (ס"ק כ"ז) – "ואפ"י היא ערה ושוכבת אצלו מ"מ צריך דוקא שישאלנה ותוציא מפיה שהיא טהורה. ח"ד".

(ג) ערה"ש (סעי' מ"ג) – "שעבר שעת וסתה והיא ערה ושוכבת אצלו או בא אליה והייתי אומר מדאינה אומרת לו כלום מסתמא בדקה ונמצאת טהורה אלא אין סומכין על זה ומחוייב לישאול ממנה אם טהורה היא והיא משיבה טהורה אני ומסתמא בדקה א"ע ונראה דטוב יותר שישאל ממנה אם בדקה בשעת וסתה או עכ"פ לאחר זמן וסתה".

(ד) טהרת ישראל (סעי' צ"א).

(ה) בדה"ש (ס"ק פ"ג, ס"ק פ"ד, בי' ד"ה עד) – "שקצת אנשים טועים ואינם נוהרים בזה והם עושים שלא כדין וראוי להזהירם על זה".

(ו) פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' צ"ח, עמ' שצ"ז).

2. מיקל, די במעשה.

(א) מי נדה (סעי' י"א, סוף עמ' ט"ו) – "מהני בבאה ושוכבת אצלו".

(ב) מור ואהלנות (אוהל ארץ נוד סוף סי' קפ"ד) – "בחז"ד ... וכן בסי' קפ"ה ... וגם שם פקפק הלחם ושמלה דאין להחמיר וחזקה זו מוציאה מידי ודאי וכ"ש בכה"ג שקימ"ל וסתות דרבנן ודאי דמהני ובפרט כשבאה ושוכבת אצלו דאחזוקי אינשי ברשיעי לא מחזקינן ואין כאן הסברא דיצרה אלבשה".

3. מר"מ – ששבה"ל (ס"ק ג', סיכום אות א', "וי"א דאפילו אם באה אצלו צריך לשאול"), פותח שער (סי' ל' סעי' ב').

ה. שאר קריבות: וסת קבוע או עונה בינונית, קודם שאמרה טהורה אני.

1. מחמיר – בדה"ש (ס"ק פ"ב, "גם בשאר קריבות עד שישאלנה").

ו. אם אין בעלה בעיר.

1. במקומות שאין הנשים טובלות [ואינו ידוע לה שיבא הבעל], מחמיר.

(א) תשובה מאהבה (על סעי' י"א) – "ובמקומות שנהגו שלא לטבול אם אין בעלה בעיר ... ודאי צריך לשאול אותה אם טבלה".

(ב) לחז"ש (לחם ס"ק ל"ז) – "דוקא כשבעלה בעיר דאז רגילה לטבול".

(ג) אבני צדק (יו"ד סי' ע"ה) – "אבל המחבר לטעמי' שסובר בסי' קצ"ז בשאין בעלה בביתו טבילה בזמנה לאו מצוה, רק כשהוא בביתו מצוה לטבול בזמנה משום פ"ו ומצות עונה. לכן רוח ה' דבר בו להשמיט הך לשון הבא מהדרך, להורות דוקא בהיות האיש בביתו מקודם אז א"צ לשאל דאז מצוה לטבול בזמנה, אבל בבא מהדרך ולא טבלה אחר בואו בודאי אסור לבא עלי' בלא שאלה שמא לא טבלה קודם בואו, דקי"ל טבילה בזמנה לאו מצוה ... דקי"ל אם אינו בביתו א"צ לטבול, ולכן בבא מהדרך צריך לשאל בשהה אחר הווסת וכו' כנ"ל נכון וברור להלכה".

(ד) ערה"ש (סעי' נ', סעי' נ"א) – "אנו רואים מעשים בכל יום בכל תפוצות ישראל כשהבעל בדרך אין האשה הולכת לטבילה ... וממילא דלדין אסור בלא שאלה ותמיהני על רבותינו שלא העירו דבר בזה וצ"ע".

(ה) טהרת ישראל (סעי' צ"ב) – "ונ"ל דוקא שהיה ידוע לה שיבא אבל בלא"ה מסתמא לא טבלה כלקמן קצ"ז סק"ז וכ"כ לחז"ש סקל"ז בלחם".

(ו) שבה"ל (ח"ג סי' ק"כ על סעי' י"א, ששבה"ל סיכום אות ד') – "סי"א יבא עליה ואין צריך לשאול, ובמקומות שאין הנשים טובלות כשאין בעליהן בעיר לא שייך קולא זאת עיין ד"ת ובס' ערוך השולחן כאן".

שבה"ל (ח"ד סי' צ"ט אות י"ג) – "ואם שהתה אחרי הוסת שיעור שתספור ותטבול יבא עליה וכו': ובמקומות שאין הנשים טובלות כשאין בעליהן בעיר לא שייך קולא זאת, עיין בס' ד"ת ובס' ערוך השולחן כאן, ובשו"ת תשובה מאהבה בהגהותיו על השו"ע, ומיושב קושית הס"ט ס"ק ט"ו, ועיין תשובת ח"ס יו"ד סי' קצ"ו, ובד"ת סי' קצ"ז ס"ק ב' וג'".

(ז) בדה"ש (ס"ק צ"ב).

(ח) פרדס שמחה (ס"ק מ"ב) – "האידנא דאין טובלים אם אין בעלה בעיר, אין להתיר נמי בכה"ג".

(ט) לבושי עז (תמצית ס"ק ה').

(י) פתחי הלכה (ארטסקרול, פרק ד' הע' ט"ו).

2. מר"מ – ט"ז וש"ך השלם (סי' קצ"ז כו"ל ס"ק ה').

(א) הענין שלא לטבול אם אין בעלה בעיר - עי' סי' קצ"ז, לשיטות ומר"מ.

לוי וסת הגוף, וסת האונס - סעיף י"ב.

א. עי' סי' קפ"ט, לשיטות ומר"מ.

"אמר ר' חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: כל הפורש מאשתו סמוך לוסתה - הויין לו בנים זכרים ... רבי יהושע בן לוי

אמר: הויין לו בנים ראויין להוראה"

(שבועות דף יח:)

נאמנות האשה

סימן קפ"ה

- א] אשה טמאה - סעיף א'.
 ב] עד "שתאמר" לו טהורה אני.
 ג] הוחזקה נדה - סעיף ב'.
 ד] שויה אנפשיה חתיכה דאיסורא - סעיף ג'.
 ה] אמתלא.
 ו] איך לפרוש מנדה - סעיף ד'.
 ז] תשובה: בנדה.
 ח] ביום הוסת.
 ט] לא ישתה יין ויאכל בשר בליל התענית.

א] אשה טמאה - סעיף א'.

כתובות (דף עב.) – "דא"ר חנינא בר כהנא אמר שמואל: מנין לנדה שסופרת לעצמה. שנאמר: (ויקרא ט"ו) וספרה לה שבעת ימים, לה - לעצמה".
נדה (דף יב.) – "הניחן בחזקת טומאה לעולם היא טמאה, עד שתאמר לו טהורה אני".

א. טומאה דרבנן: כמו כתם וכדו'.

1. כמו טמאה דאורייתא – לבנון נטע (סוף ס"ק א', סי' קפ"ד ס"ק י', "דאין חילוק בין היתה טמאה מדאורייתא או משום כתם"), מלבושי טהרה (סעי' א'), דר"ת (ס"ק א', עי' סי' קפ"ד ס"ק ג'), ששבה"ל (סוף ס"ק ב', סיכום אות א'), חוט שני (ס"ק א' אות א'), פרדס שמחה (ס"ק א'), לבושי עז (תמצית ס"ק א'), משמרת הטהרה (ס"ק ב'), נטעי גבריא (פרק ס"ג סעי' ז'), פרי טהרה (הע' א'), פתחי הלכה (ארטסקרול, סוף עמ' צ"ט).
2. מר"מ – מי נדה (סי' קפ"ד קונ"א מהדו"ת סעי' י"א, השמטות שם).

ב. שאר הרחקות, חיבוק ונישוק, נגיעה: קודם שתאמר לו טבלתי.

1. מחמיר – לבנון נטע (ס"ק א'), דר"ת (ס"ק ד'), חוט שני (ס"ק א' אות ו'), בדה"ש (ס"ק ג'), פרדס שמחה (ס"ק ב'), נטעי גבריא (פרק ס"ג סעי' א'), פתחי הלכה (ארטסקרול, פרק ד' הע' כ'), משמרת הטהרה (ס"ק ג'), יסוד הטהרה (פרק ח' סעי' כ"ג), פרי טהרה (סעי' א').

ג. מה החידוש לרמ"א (סעי' א'), "ומאחר שעברו ימים שאפשר לה למנות ולטבול, נאמנת".

1. אפילו ספק – ש"ך (ס"ק א'), "היינו לאפוקי אם הוא ידוע בודאי שלא עברו הימים אבל אם הבעל אינו יודע אם עברו או לא סומך עליה דכתיב וספרה לה לעצמה", תוה"ש (ס"ק ב'), בא"ה (ס"ק א'), הו"ד בפוסקים.
 (א) מקור חיים (ס"ק ג', תפארת צבי ס"ק א'), הו"ד בדר"ת (ס"ק ח') – "עיין בש"כ ס"ק א' דרצה לדייק מדברי רמ"א ז"ל דוקא אם ידע הבעל ולא עברה כל כך ימים שתוכל לספור ולטבול [היינו שעדיין תוך י"ב יום לתחילת נדתה] אינה נאמנת לומר טבלתי. אבל אי לא ידע הבעל אי עובר עליה וכו' או לא סומך עלי' ונאמנת והיינו דלא כט"ז. דלסברת הט"ז עכ"פ הבעל מוכרח לידע שעבר עליה י"ב יום מתחילת נדתה שתוכלה לטבול לפי הדין. אלא דספק שלו הואיל דרגילה לטבול אחר י"ג יום. אבל אם מסופק הבעל אי עברה י"ב יום מתחילת נדתה או לא אינ' נאמנת, והפירוש של הט"ז מדחי הש"כ בספר נקודת הכסף ... ולי נראה דברי רמ"א מכוון להיפוך מסברת ש"ך ... אבל אי לא ידע אי עברו או לא אינו נאמנת כנ"ל ברור בלי גמגום ודלא כש"ך ... מ"מ העולם נוהג וסוגין דעלמא הוא כש"כ אפי' אם הבעל לא ידע אם עברו ימים שאפשר לה למנות ולטבול או לא עברו נאמנת לומר טבלתי כדין אחר זין נקיים. ונראה לי הטעם ...".
- (ב) מר"מ – ט"ז וש"ך השלם (שפ"ח ס"ק ב').
2. אפילו שלא רגילה ללבוש לבנים ביום ו' – ט"ז (ס"ק א'), "שאפילו אם ספק לו אם עברו כ"כ ימים שאפשר שטבלה דהיינו שרגילה ללבוש לבנים ביום ו' לראייתה ועכשיו א"א בכך אלא שאם טבלה היתה צריכה ללבוש לבנים ביום ה' והיא אומרת שטבלה נאמנת כיון שעכ"פ אפשר בכך", תוה"ש (ס"ק ב'), פת"ת (ס"ק ב'), הו"ד בפוסקים.
 (א) מר"מ – ט"ז וש"ך השלם (כו"ל ס"ק ב').
3. מר"מ – ערה"ש (סעי' ז').

ד. רמ"א מסיים: נאמנת לומר טבלתי אפי' רואה בגדיה מלוכלכים בדם.

1. וצריך הבעל לשאל אותה ושתאמר אמתלא שלה ע"ז שעברה בשוק של טבחים וכדומה – עצי לבונה (על ריש סעי' ג', "ואף בהך דס"א דבגדים מלוכלכים בדם אף דאומרת טבלתי ועברו ימיה וכו' מחויב לשאול אותה והיא תשיב לו בשוק של טבחים עברתי וכו'"), פרדס רמונים (שפ"ח סוף ס"ק ד', "עצי לבונה ... שכתב הרב בס"א דנאמנת לומר טבלתי אפי' רואה בגדי מלוכלכים בדם כו' דג"כ צריך הבעל לשאל אותה ושתאמר אמתלא שלה ע"ז שעברה בשוק של טבחים וכדומה עיין שם והוא נכון דודאי כל מה דאפשר לברורי מבררין").
2. מר"מ – פתחא זוטא (ס"ק ג'), ט"ז וש"ך השלם (שפ"ח ס"ק ט').

ה. חזקת טומאה ואמרה לא טבלתי, האם מהני אמתלא.

1. מחמיר – עי' פרי דעה (שפתי לוי ס"ק ה' ד"ה וזה), חקר הלכה (ערך אמתלא אות ד'), בשם ערוגות הבושם (יו"ד בקונ' שבסוף הספר דיני שווא חד"א ואמתלא), עי' בדה"ש (ס"ק כ"ו, בי' ד"ה נאמנת).
 (א) אולם יש להקל מצד אפשר לברורי, עי' לקמן.

2. מר"מ – פתחא זוטא (ס"ק ד').

1. אפשר לברר הדבר: כגון שאמרה תחילה לא טבלתי ואח"כ אמרה טבלתי ומשטה הייתי כך.

1. נאמנת בלא אמתלא.

(א) פרי דעה (שפתי לוי ס"ק ה' ד"ה וזה) – "אפילו נימא דבחזקת איסור לא מהני אמתלא, והוא כיון דאפשר לה לברר דבריה שטבלה מהבעלת המרחץ וכדומה".

(ב) עי' מהר"י שטייף (עמ' ת"ל ד"ה ובתשובה) – "באם אפשר לברר הדבר שנאמנת גם בלא אמתלא נגד בעלה כגון שאמרה תחלה לא טבלתי ואח"כ אמרה טבלתי ומשטה אני כך ואפשר לשאול במקום שטובלין אם טבלה או לא שנאמנת דהא אפשר לברורי ואינה משקרת ... אלא שצ"ע אם צריך לברר תחלה או שנסמוך על אמירתה האחרון מטעם דלא תשקר כל שאפשר לברור. ולכאורה משמע דצריך לברר תחלה מטעם דכל היכא דאיכא לברורי מבררינן וגם דאיכא כאן חזקת טומאה ... אולי בכה"ג אין צריך לברר תחלה אלא נסמוך על שיברר אח"כ ... מס' פרי דעה ... וצ"ע".

(ג) שיעורי טהרה (עמ' תע"ו ד"ה והפרי).

2. מר"מ – פתחא זוטא (ס"ק ד').

ז. הכשילה בעלה פעם אחת.

1. מר"מ – זבחי צדק (ס"ק ו'), דר"ת (ס"ק ה'), משמרת שלום (סי' קצ"ו אות ה'), טהרת ישראל (סעי' ו'), פתחא זוטא (ס"ק ב'), טהרת הבית (סי' ד' סעי' א'), פרדס שמחה (ס"ק ד' אות ב'), חוט שני (ס"ק א' אות ח'), שבט הקהתי (ח"ב סי' קנ"ו), פתחי הלכה (ארטסקרול, פרק ד' הע' ח'), משמרת הטהרה (ס"ק ו', בה"ל ס"ק ד'), דרכי טהרה (עמ' קכ"א).

(א) חו"ד (ח' ס"ק ב', בי' ס"ק א') – "והאשה החשודה על איסור נדות, אם זינתה בנדותה לא מקרי חשודה לגבי בעלה ונאמנת אפילו בשעת וסתה, ואם הכשילה לבעלה באיסור נדות שוב אינה נאמנת לומר בשעת וסתה טהורה אני עד שתעשה תשובה, אבל שלא בשעת וסתה, וכן לומר שטבלה נאמנת אם לא בימות החורף שהטבילה טירחא".

(ב) פת"ת (ס"ק ב') – "ואשה החשודה על איסור נדה אם זנתה בנדות לא מקרי חשודה לבעלה ונאמנת אפילו בשעת וסתה ואם הכשילה לבעלה באיסור נדות שוב אינה נאמנת לומר בשעת וסתה טהורה אני עד שתעשה תשובה אבל שלא בשעת וסתה וכן לומר שטבלה נאמנת א"ל בימות החורף שהטבילה טירחא. ח"ד. ואפשר דבמקום שנותנין שכר בעד הטבילה אינה נאמנת".

(ג) ערה"ש (סעי' ג') – "אבל אם הכשילה פעם אחת את בעלה באיסור נדה נ"ל ברור דשוב אינה נאמנת ומחוייב הבעל להעמיד לה עדים או שיוודע בעצמו שהלכה למקוה אחרי הימים הראוים לה כפי שיעור וסתה ולא דווקא עדים כשרים דזה א"א אלא אשה אחת שתראה בעת שתטהר עצמה דאין לנו רק להסיר ממנה הנאמנות עד שתשוב בתשובה שלימה בלי הערמה ואז תשוב לנאמנותה ודבר זה תלוי בראיית עיני הבעל [ע"ש בח"ד שכתב ג"כ דאם הכשילתו שוב אינה נאמנת] ודע דבדור הזה בעוה"ר הרבה יש להבעל להשיג על טהרת אשתו כפי השמועות ששמענו לדאבון לבבנו שרבתה המינות בין הנשים קלי הדעת ולכן מי שיראת ד' נגע בלבו ישגיח היטב על זה".

(ד) נטעי גבריאל (פרק ס"ג סעי' י', פרק קכ"ב סעי' ג') – "אם הכשילה לבעלה באיסור נדות אינה נאמנת לומר טבלתי לכן אין עצה רק שישאל הבעל מאשה העומדת ע"ג ויעשה כן עד שתשוב בתשובה שלימה, וזה תלוי בראיית עיני הבעל וכדאי להתקשר עם מורה הוראה".

2. בעל תשובה ששב ואשתו עדיין לא שבה.

(א) הגריש"א זצ"ל (חק וזמן תיקונים עמ' כ"ח אות ט') – "דאינה נאמנת וצריכה שחברתה ששומרת שבת תראה את הבדיקות שלה ותאמר שהן טהורות".

(ב) ששבה"ל (סי' קצ"ו סוף סעי' ז', סיכום אות ב') – "אם בטוח הוא שאינה משקרת ונאמנת היא אצלו, יכול לסמוך על בדיקותיה וטבילתה".

(ג) מר"מ – רבבות אפרים (חק וזמן תיקונים עמ' כ"ח אות ט'), חוט שני (ס"ק א' סוף אות ח'), משמרת הטהרה (סוף ס"ק ו', בה"ל ס"ק ד' ד"ה ואמנם, "בבעל תשובה ששב ואשתו עדיין לא שבה ...").

[ב] עד "שתאמר" לו טהורה אני.

א. שתאמר "טהורה אני".

1. מהני – גמרא (נדה דף יב., לשונו לעיל), רמב"ם (איס"ב פרק ד' הל' ט'), רמב"ן (הל' נדה פרק ב' הל' י'), לבנון נטע (ס"ק ב'), דר"ת (ס"ק ו'), ששבה"ל (ס"ק ב', סיכום אות א'), בדה"ש (ס"ק ה'), חזקת טהרה (ס"ק ג', מורה דרך ס"ק ג'), פתחי הלכה (ארטסקרול, פרק ד' הע' כ"א).

ב. שתאמר "טבלתי".

1. מהני – מחבר (סעי' א'), פוסקים.

ג. שאל אם טבלה והרכינה בראשה כעונה הן, או שעונה כן.

1. מהני – בצל החכמה (ח"ה סי' ל"ז, "שאלה בעלה בליל טבילתה אם טבלה והיא הרכינה בראשה לומר הן, מהני לכו"ע"), קנה בושם (קובץ אור ישראל חנ"ו עמ' ל"ד אות צ"א, "לאו דוקא שאשה צריכה להגיד לבעלה טבלתי, אם הבעל שואל האם טבלה,

והיא עונה כן, ג"כ מהני"י, **בדה"ש** (סוף ס"ק ז', "וכן מהני אם שואל אותה והיא מרכנת ראשה"), **נטעי גבריאל** (פרק ס"ג סעי' ד', "אם הבעל שאל אותה והיא משיבה הן או מרכנת ראשה דמהני").

ד. שוכבת אצלו.

1. מחמיר, לא מהני.

(א) **חזו"ד** (חי' ס"ק א') – "ואפילו שוכבת אצלו לא מהני עד שתאמר לו בפירוש טבלתי".

(ב) **פת"ת** (ס"ק א') – "ואפילו שוכבת אצלו לא מהני עד שתאמר לו בפירוש טבלתי. ח"ד".

(ג) **לבנון נטע** (ס"ק א').

(ד) **מלבושי טהרה** (סעי' א').

(ה) **דר"ת** (ס"ק ז').

(ו) **שערי טוהר** (הוספות ס"ק י"א) – "ובשמלה ס"ק א' השיג על החזו"ד ע"ש, ולי נראה דודאי מוכח כן מהתוס' ... ומ"מ ל"מ עד שתאמר בפה כיון דחכו"ל אמרו עד שתאמר לו טהורה אני בעינין אמירה בפה דוקא".

(ז) **טהרת ישראל** (סעי' ד') – "והיא באה ושוכבת אצלו מהני באי אפשר שתאמר בפירוש טבלתי".

(ח) **באר משה** (ח"ד סי' נ"ח אות א' ד"ה ויותר, סי' ס').

(ט) **חוט שני** (ס"ק א' ד"ה ונראה).

(י) **חזקת טהרה** (ס"ק ב', מורה דרך ס"ק א') – "ואפילו תבעה ובא ושוכבת אצלו לא מהני עד שתאמר טבלתי".

(יא) **בדה"ש** (ס"ק ז') – "ויש להחמיר כדיעה זו".

(יב) **עי' נטעי גבריאל** (פרק ס"ג סעי' ב') – "ולכתחילה תאמר בפירוש".

1) **משום** אפשר לברורי בקל – **טהרת ישראל** (באר יצחק ס"ק ח', "ונ"ל מ"מ באפשר ודאי טוב שתאמר בפיה דכל מה דאפשר לברר ביותר מבררין רק היכא דא"א כגון שבושת לומר בפיה מאיזה טעם").

2) **משום** חז"ל אמרו שצריך דוקא אמירה בפה – **שערי טוהר** (הוספות ס"ק י"א, לשונו לעיל).

3) **משום** דחיישינן ששכחה לרגע זו – **בדה"ש** (ס"ק ז', "דחיישינן ששכחה לרגע זו שהיא טמאה").

4) **משום** שמא יצרה תקפה – **משמרת הטהרה** (ס"ק ה', "דהוא מגוף האיסור ושמא יצרה תקפה").

2. מהני.

(א) **לחזו"ש** (לחם ס"ק א', שמלה ס"ק א') – "הסברא הפשוטה נראה לפע"ד דמהני".

(ב) **ערה"ש** (סעי' ד') – "ויראה לי דלאו דווקא באומרת בפיה טבלתי אלא אפילו היא עושה דבר שמרמזת לו טבילתה כגון שנותנת לו חפץ מידה לידו דכשהיא טמאה אסור לעשות כן כמ"ש בס"י קצ"ה ג"כ מותר לו לבא עליה וראיתי מי שאומר דהאמירה מעכבת דאפילו באה ושוכבת אצלו לא מהני [ח"ד ס"ק ה] ולא ידעתי למה אטו האמירה מעכבת הלא העיקר רק לדעת אם נטהרה וכשהיא מרמזת לו דיו דכמדומני שבנות ישראל בושות לומר בפיהן טבלתי".

(ג) **בן איש חי** (שנה ב' פר' צו אות כ"א) – "ואין צריך שתאמר לו בפה מלא אלא כל שעברו ימים שאפשר למנות ולטבול, והיא באה ושכבה אצלו די בזה, וכמו שכתב הרב לחם ושמלה, ודלא כהרב חוות דעת ז"ל".

(ד) **הגריש"א** זצ"ל (משנת השלחן תשובה ל"ח, אשרי האיש יו"ד פרק ל"ד אות ל"ד) – "ומכל מקום נקטינן שמועיל גם כשלא אמרה בפירוש 'טבלתי' אלא שרק רימזה לו שהיא טהורה, לדוגמא: כשיודע שחזרה מן המקוה, או כשבאה לשכב אצלו".

1) אמנם עי' **אבני ישפיה** (ח"א סי' ק"ע תשובה ב') - לשונו לקמן.

(ה) **טהרת הבית** (סי' ד' סעי' ב').

(ו) עי' **ששבה"ל** (ס"ק ב', סיכום אות א') – "והרצת להחמיר יש מקום להחמיר".

(ז) עי' **פתחי הלכה** (ארטסקרול, עמ' ק').

(ח) **פרי טהרה** (סעי' א').

(ט) **חזקת הטהרה** (סעי' א') – "למעשה דכיון שבנות ישראל בושות לומר כן בפירוש, אם היה בידה לטבול סגי במה שהיא שוכבת אצלו".

3. **בימי הוסת**: אם צריכה אמירה שבדקה [בוסת קבוע, או עונה בינונית] וטהורה, או די במעשה [כמו שהיא שוכבת אצלו].

(א) עי' סי' קפ"ד סעי' י"א, לשיטות ומר"מ.

4. **אם שאלה בעלה אם טבלה**: והיא במקום להשיב באה ושוכבת אצלו.

(א) **מיקל** – **בצל החכמה** (ח"ה סי' ל"ז, "נלענ"ד בס"ד אם בליל טבילתה שאלה בעלה אם טבלה, והיא במקום להשיב באה ושוכבת אצלו לכו"ע מהני כמו בהרכנת הראש כיון שגם זו תשובה על מה שבעלה הזכיר ענין הטבילה בפירוש. עי' בספרי שם (סי' ע"ט אות ט') מש"כ בשם הח"ס ובשם הב"ש והבן. ורק בשכבה אצלו בלי שאלת הבעל ס"ל להחזו"ד דלא מהני").

(ב) אין לחלק – **חיי הלוי** (ח"ב סי' נ"ט אות ג', "לכאורה אפילו באופן שבאה התביעה ממנו ג"כ יש להחמיר לברר מה שאפשר שתוציא בפה שטבלה").

5. בא מן הדרך.

(א) לכו"ע צריכה לומר – **לחזו"ש** (שמלה ס"ק א'), **נטעי גבריאל** (פרק ס"ג סעי' ב'), **פרדס שמחה** (ס"ק ג').

(ב) **מיקל**, אין לחלק – **הגריש"א** זצ"ל (משנת השלחן תשובה ל"ח, אשרי האיש יו"ד פרק ל"ד אות ל"ד, "והוא הדין כשבא מן הדרך ואינו יודע אם היא טמאה או לאו ורימזה לו שהיא טהורה, ולא חיישינן שמא לא הגיע זמנה לטבול ולא טבלה").

6. **הוא בא אצלה**.

(א) מחמיר – **פרדס רמונים** (מקשה זהב ס"ק א', "דאפילו ערה אסור וא"י לסמוך ע"ז שאינה אומרת לו שטמאה היא ... י"ל בטעם הדבר דידוע דסתם נשים דעתן קלות וע"כ חיישינן אם יבא עליה בלי שאלה מקודם אימא יצר אלבשה ואף היא לא תגיד לו"),

טהרת ישראל (סעי' ד', "בהוא בא אליה והיא ערה ושוקת לא מהני (מקשה זהב א) ונ"ל דכ"ש בהוא נותן לידה והיא מקבלת בודאי לא מהני"), פתחי הלכה (ארטסקרול, פרק ד' הע' כ"ה).
 7. מר"מ – זבחי צדק (ס"ק א', "ובאה וישבה על מטה שלו, או שנתנה מידה לידו, אין המנהג לשואלה, אבל אם באתה ושכבה על מטה שלו ובא ומצאה שוכבת על מטה שלו, אסור לבא עליה עד שישאלנה"), מור ואהלות (אוהל ארץ נוד סוף סי' קפ"ד, לשונו שם), פתחא זוטא (ס"ק א'), באר משה (ח"ד סי' נ"ט).

ה. חיבוק ונישוק.

1. מחמיר – לבנון נטע (ס"ק א', "אפילו אם כבר עשו חיבוק ונישוק לא אמרינן שזה הוכחה דודאי טהורה היא אלא עדיין אסור לו לבא עליה"), דר"ת (ס"ק ד', ס"ק ז').
- א) עי' שערי טוהר (הוספות ס"ק י"א), לשונו לעיל. שצריך דוקא אמירה בפה.
2. מיקל – כל הפוסקים לעיל שמיקל גבי שוכבת אצלו. ועוד, תלוי בהטעמים לעיל להחמיר.

ו. רמז.

1. מיקל.
- א) שפע טהרה (אות א') – "אין אשה מותרת לבעלה עד שתאמר טבלתי, ודי שישאלנה בלשון רמז בנעימה האין היה המים וכדו', ואינה צריכה להוציא מפ"י שטבלה".
- ב) הגריש"א זצ"ל (משנת השלחן תשובה ל"ח, אשרי האיש יו"ד פרק ל"ד אות ל"ד) – "ומכל מקום נקטינן שמועיל גם כשלא אמרה בפירוש 'טבלתי' אלא שרק רימזה לו שהיא טהורה, לדוגמא: כשיודע שחזרה מן המקוה".
- ג) חוט שני (ס"ק א' אות ג').
- ד) בדה"ש (ס"ק ז') – "נראה דלכולי עלמא לא בעינן שתאמר לו דוקא בפיה אלא סגי במרמזות לו בכיוון שטבלה כגון שמסכימים ביניהם לאיזה סימן כהושטת חפץ מידה לידו וכדומה והוא מכיר בה שעושה כן בכיוון להודיעו שהיא טהורה".
- ה) מראה כהן (עמ' ק"ח אות ו') – "אשתו טמאה ... כשמגיע לביתו הרי היא אסורה לו עד שתאמר לו טבלתי או שיהיה ניכר מהתנהגותה שמרמזת לו שטבלה. אבל אם אין ניכר מהתנהגותה שבאה לרמז לו שטבלה אלא רק נוהגת היתר באיזה מעשה האסור בימי נדותה, כגון שמושיטה לו חפץ או נוגעת בו, אין לסמוך על זה, דאפשר שטעתה או שכחה שהיא בטומאתה".
- ו) משמרת הטהרה (ס"ק ה').
2. מחמיר.
- א) טהרת ישראל (סעי' ד') – "... באי אפשר שתאמר בפירוש טבלתי, וכן במרמזות לו בכיוון שטבלה ע"י שנותנת לו בכיוון חפץ מידה לידו הדין כן דמהני באופן לעיל".

ז. מי שהיה בביתו ויודע שאשתו הכינה עצמה לטבילה, ויצאה מביתה וחזרה וניכר מהתנהגותה שאכן טבלה ולא אירעה תקלה.

1. מר"מ – באר משה (ח"ד סי' נ"ח, סי' ס'), ששבה"ל (ס"ק ב'), מראה כהן (פרק ו' הע' קי"ב).
- א) משמרת הטהרה (ס"ק ה') – "דבשוכבת אצלו ... ואם יודע שהלכה לבית הטבילה לכל הדעות מהני, וא"צ שוב לשואלה".
- ב) אבני ישפה (ח"א סי' ק"ע תשובה ב') – "ובספר שערי טוהר סי' צ' כתב דאם יודעים שהיא הלכה למקוה לטבול, אז בצירוף שוכבת אצלו גם החו"ד מודה שהיא לא צריכה לומר טבלתי. ואין הס' תחת ידי, אבל יתכן טעמו שכאן עשתה מעשה להטהר, ואינו דומה לחו"ד שאיירי שהיתה בחוקת טומאה ועדיין לא ידענו שעשתה מעשה להטהר. וכן פוסק מו"ר הגר"ש הלוי ואזנר שליט"א אב"ד ור"מ זכרת מאיר. אמנם גאון אחד (שליט"א) [זצ"ל] אמר שאין לצרף מה שהלכה למקוה, כי עדיין אין כאן הוכחה שהיא נטהרה, שהרי יתכן שהמקוה היה מקולקל, ע"כ נוהג להחמיר בזה, ובכל גוונא תאמר האשה טבלתי".
- ג) נטעי גבריאל (פרק ס"ג סעי' ג') – "אם אמרה מקודם שהולכת לטבול וראה שהלכה וגם ניכר שהיתה שם מהני. וכן אם יודע בבירור שהלכה לבית הטבילה מהני".

ג. הוחזקה נדה - סעיף ב'.

גמרא (כתובות דף עב., קדושין דף פ.) – "מלקין על החזקות - כרב יהודה, דאמר רב יהודה: הוחזקה נדה בשכינותיה - בעלה לוקה עליה משום נדה".

א. אמתלא.

1. לא מהני.
- א) אשכול (סי' ל"ט) – "הוחזקה נדה ... ולא מהני אמתלא".
- ב) רשב"א (תוה"ב בית ז' שער ב') – "ואוקימנא כדר' יהודה דאמר הוחזקה נדה בשכינותיה בעלה לוקה עליה משום נדה. אלמא כל כי האי גוונא לא איבעי ליה למיסמך עילויה וסתמא קאמר דאלמא אפילו באמתלא לא מהימנא דהא כודאי נדה משוינן לה".
- ג) ר"ן (כתובות דף ט: ד"ה לא) – "אפי' נתנה אמתלא לומר לא לבשתי בגדי נדות אלא מפני כך אינה נאמנת דכיון דבעלה לוקה אלמא כנדה משוינן לה. כ"כ הרשב"א ז"ל".
- ד) מאירי (כתובות דף כב. ד"ה אף, עי' כתובות דף עב.) – "ומכל מקום אם הוחזקה נדה בשכינותיה על ידי לבישת בגדי נדות אע"פ שאם אמרה ספרתי וטבלתי נאמנת אם אמרה לא נטמאתי יראה שאינה נאמנת אף באמתלא שהרי משהוחזקה הו"א ליה כודאי

נדה ללקות עליה כמו שיתבאר בפרק המדיר ואין דרך לעשות מעשה המחזיקה בנדה משום אמתלא וכן כתבו גדולי הדור אלא שנראה לי שהכל לפי חזק האמתלא".

(ה) אורחות חיים (הל' נדה אות ד') – "אם הוחזקה נדה בשכנותיה אע"פ שנתנה אמתלא לדבריה אינה נאמנת".
(ו) פוסקים – מחבר (סעי' ג'), "אבל אם ראוה לובשת בגדים המיוחדים לימי נדותה, ואח"כ אמרה: טהורה אני, אע"פ שנתנה אמתלא לדבריה, אינה נאמנת", ב"ח (ס"ק ו'), שאר פוסקים.

2. מהני.

(א) טור (סעי' ג') – "ותימה הוא וכי עדיף הוחזקה נדה בשכנותיה מכשאומרת בפירוש טמאה אני שנאמנת שוב לומר טהורה אני ע"י אמתלא".

(1) הטור, אף שתמה בזה, אינו חולק בדין – שד"ח (מערכת א' כלל מ"ט).

(2) הטור חולק בדין – ט"ז (סי' א' ס"ק כ"ב, לשונו לקמן), ערוגות הבושם (יו"ד בקונ' שבסוף הספר דיני שויה חד"א ואמתלא אות כ"ו).

3. **אם רק בימי וסת או אין לחלק.**

(א) מיקל בזמן שלא הגיע זמן וסתה – תפ"ר (ס"ק ב' ד"ה ובאמת, "כשלא הגיע עדין זמן וסתה והרי היא בחזקת טהורה אפשר דאפילו בלבישת בגדים מהני אמתלא ... דין זה ברור ונכון").

(ב) אין לחלק – ערוגות הבושם (יו"ד בקונ' שבסוף הספר דיני שויה חד"א ואמתלא אות כ"ז, "בכרתי ... ואין דבריו נכונים כלל. וחלילה לסמוך עליו בזה"), סתימת הפוסקים.

ב. **טעם**, שלא מהני אמתלא [מה החילוק בין טמאה אני, ללבוש בגדי נדה].

1. כיון דעשתה מעשה – אשכול (סי' ל"ט, "כיון דעשתה מעשה שלבשה בגדי נדה ואין דבור מוציא מידי מעשה"), רשב"א (תוה"ב בית ז' שער ב', "ואם תאמר והלא אינה מוחזקת נדה אלא על פיה שלבשה בגדי נדותה ומפני מה אינה נאמנת באמתלא. ומאי שנא מההיא דאמר רב פפא פרק האשה שנתאלמנה אמרה טמאה אני וחזרה ואמרה טהורה אני אם נתנה אמתלא לדבריה נאמנת. י"ל משום שהיא בושא או משום אונס מיקרי ואמרה טמאה אני אבל לעשות מעשה כולי האי ללבוש בגדי נדה אינה לובשת ולפיכך כל שחזרה ואמרה לא נטמאתי הרי היא כמכחשת מה שאמרה ואינה נאמנת"), עי' מאירי (כתובות דף כב. ד"ה אף, לשונו לעיל), לבוש (סעי' ג'), ש"ך (ס"ק ה'), גר"ז (סעי' ז'), לחוש"ש (לחם ס"ק ו').
(א) נ"מ, שאפילו לא הוכר להרבים, מחמיר.

2. לא כולם יודעים – מהר"ל מפראג (ביאורו על הטור, "וי"ל דהרבה יש לחלק דבאמרה טמאה אני, אמרה לבעלה בלחוד, אבל בהוחזקה נדה בשכנותיה אילו לא היתה לא לבשה בגדים אחרים, דאם תמצוי למימר דסמכה לומר אמתלא לבעלה לשוב להתירה, התוכל להשיב אמתלא לכל שכנותיה"), ט"ז (ס"ק ב', "ותירוץ נכון הוא").

ג. **נ"מ: אמרה בפני רבים.**

1. מחמיר, שלא מהני אמתלא.

(א) ט"ז (ס"ק ב') – "ולמדתי מזה עוד דאפ"ל באמרה יש חילוק דאם אמרה בפני רבים שהיא טמאה לא מהני אחר כך אמתלא ע"כ כתבו הפוסקים אמרה לבעלה טמאה אני דאין הדין כן אלא באמרה לבעלה לחוד כן".

(ב) הגר"ש זצ"ל (משנת השלחן תשובה מ', אשרי האיש יו"ד פרק כ"א אות ב') – "אמירה בפני רבים 'טמאה אני', לא מועיל אמתלא אלא אם כן בעלה ידע מראש את סיבת אמירתה 'טמאה אני' קודם שאמרה לרבים".

(ג) ששבה"ל (סיכום אות א').

2. מהני אמתלא.

(א) תוה"ש (ס"ק ג') – "נראה לי פשוט, ודלא כמו שכתב הט"ז ... זה אינו".

(ב) תפ"ר (ס"ק ב' ד"ה והט"ז) – "אף כי סברת מהר"ל הנ"ל יישר מ"מ לדינא לא קאי".

(ג) מקור חיים (ס"ק ו', תפארת צבי ס"ק ב') – "ודלא כט"ז".

(ד) חכ"א (כלל ק"ט סעי' ג') – "והט"ז כתב דאפילו באמרה לשכנותיה לא מהני אמתלא וצריך עיון דאם כן למה כתב רש"י וכן כתבו הפוסקים כגון שלובשת בגדי נדה ולט"ז באמירה בעלמא לא מהני אמתלא וכן כתב מנחת יעקב דלא כט"ז".

(ה) פת"ת (ס"ק ג') – "עבה"ט בשם ט"ז דאם אמרה בפני רבים ל"מ אמתלא ועי' בתוה"ש שחולק ע"ז וכתב דאפילו אמרה בפני רבים מהני אמתלא וכ"כ הכו"פ".

(ו) שערי דעה (ס"ק ד').

(ז) אבני צדק (יו"ד סי' ע"ו) – "דכבר הסכימו האחרונים במעשה לא מהני אמתלא אבל באמרה אפ"ל ברבים מהני אמתלא דלא כט"ז".

(ח) מהר"ש (ח"ז סי' קכ"ו ד"ה ואף) – "לא קיי"ל כשיטת המהר"ל".

(ט) טהרת הבית (סי' ד' סעי' ט').

(י) שיעורי טהרה (עמ' תע"ט ד"ה אכן).

3. **מר"מ** – זבחי צדק (ס"ק ח'), מקור מים חיים (סעי' ב'), שד"ח (מערכת א' כלל נ"א), יביע אומר (ח"ה אה"ע סי' ג' אות י"ד), פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' ק"ד), ט"ז וש"ך השלם (כו"ל ס"ק ז').

(א) ערה"ש (סעי' י"ג) – "יש מי שאומר דאם אמרה טמאה אני גם בפני אחרים ששמעו זה לא מהני אמתלא [ט"ז סק"ב] ויש חולקים בזה דבאמירה בעלמא לא חיישינן לה [מנ"י וכו"פ]".

ד. **מה בין זה**, לשחיטה - מחבר (סי' א' סעי' י"ג), "טבח שעשה סימן בראש הכבש השחוט, שיהא נראה שהוא טרפה, וגם היה אומר שהוא טרפה, ואח"כ אמר שכשר היה ולא אמר כן אלא כדי שלא יקחו אותו וישאר לו ליקח ממנו בשר, כיון שנתן אמתלא לדבריו, נאמן".

1. אה"נ מחמיר, כיון שאין חילוק – ט"ז (סי' א' ס"ק כ"ב, "וק"ל דהא כתב שם בשם רמב"ן אם הוחזקה נדה בשכינותיה דהיינו שלבשה בגדים המיוחדים לנדותיה לא מהני אמתלא וכתב ב"י הטעם בשם רשב"א דמשום אונס מיקרי ואמרה אבל לעשות מעש' כולי האי ללבוש בגדי נדה אינה לובשת עכ"ל הרי דאין מחלק אלא בין דבור למעשה דכל שהוא אינו דבור אלא מעשה לא מהני אמתלא ומאי שנא הכא במעשה זה שעשה השוחט סי' בראש הכבש ואין לחלק בין מעשה למעשה ותו דגם לבישת בגדי נדה הוא מעשה כל דהו דהא סגי בלבישת סינר המיוחד לנדותיה והמעין בתשובת מהרי"ק סי' פ"ז יראה דלבישת בגדי נדה אינו סי' גמור דאמר שם אימור לא נזדמנו לה בגדי טהרותה כו' הרי לפניך דאפ"ה לא מהני אמתלא ועל הרשב"א עצמו לק"מ דאפשר דס"ל כדעת הטור בסי' קפ"ה דאפילו הוחזקה נדה מהני אמתלא אלא דאנן קי"ל כרמב"ן דלעיל א"כ לא קי"ל ג"כ כהך דרשב"א. אחר שכתבתי זאת מצאתי בד"מ בסי' קכ"ז שכתב אהך דרשב"א וז"ל וצריך לדקדק בסי' קפ"ה מנדה דלבושה בגדי נדה דלא מהני אמתלא ואולי יש לחלק וצ"ע עכ"ל ע"כ נראה שאין להקל בפסק דש"ע בכאן בזה מאחר שרמ"א הניחו בצ"ע"), פר"ח (סי' א' ס"ק מ'), "יש להחמיר בדין זה".

2. י"ל, א"א בענין אחר – ב"ח (ס"ק ו'), "לא היה אפשר לו בענין אחר", ש"ך (ס"ק ה'), נקה"כ סי' א' על הט"ז ס"ק כ"ב, ו"ל"ד דלעיל סי' א' סי"ג בטבח שעשה סי' בראש הכבש כו' דהתם לא היה אפשר לו בענין אחר אבל הכא היה אפשר שתאמר טמאה אני ולא היה לה ללבוש בגדי נדה", פמ"ג (סי' א' מש"ז ס"ק כ"ב, לשונו לקמן), גר"ז (סעי' ז'), "ומשום הכי לא דמי לטבח שעשה סימן בראש הכבש שהיא טרפה דלעיל סי' א' סעיף י"ג דהתם לא היה אפשר לו בענין אחר".

3. דשאני התם דהוי מידי דגנאי לה והוא דבר מאוס, ואמלא היתה טמאה לא הוה מגניא נפשה – חנות יאיר (סי' קל"ח, ו"ל"ה היינו משום דאין אשה מנוולת עצמה בהם כי מאוסים ומגונים וטמאים הם בעיני' מש"כ לצנוף מצנפת כדרך הנשי' לפעמים גם בתולות מכסין ראשם מפני כיעור ראשם בשחין וכה"ג י"ל דמהני אמתלא"), הו"ד בזכרון יוסף (אה"ע סי' ח' ד"ה ואי), ושואל ומשיב (תנינא ח"א סי' ל"ח).

4. מר"מ – תוה"ש (ס"ק ו'), תבו"ש (סי' א' ס"ק ע"ו), מקור מים חיים (סעי' ב' ד"ה ובזה), מקור חיים (תפארת צבי ס"ק ג').
(א) דר"מ (סי' קכ"ז ס"ק ב') – "כתב הר"ש בר צמח טבח שעשה סימן בראש הכבש השחוט שהיה נראה כאילו היה טרפה והיה אומר שהוא טרפה ואח"כ אמר שכשר היה ולא עשה כן אלא כדי שלא יקחו אותו וישאר לו ליקח ממנו כיון שנתן אמתלא לדבריו נאמן עכ"ל ב"י (שם ד"ה כתב הרשב"א) וצריך דקדוק לקמן סימן קפ"ה (עמ' ריג) גבי נדה שלבשה בגדי נדה דלא מהני אמתלא ואולי יש לחלק וצ"ע".

(ב) כתב סופר (יו"ד סי' פ"ח ד"ה והנה) – "והנה בכל היישובים שמישבים ומחלקים בין הא דסי' א' וסי' קפ"ה לחלק בין מעשה למעשה ליכא רמז ורמיזא לחלק בין מעשה דלבושה למעשה דשוחט ולולי דברי קדושים היה נ"ל דכד דייקת בלשון רשב"א ש"ל שעשה סימן שיהי' נראה כטרפה וגם אמר שהוא טרפה ואח"כ אמר שהוא כשר ואמר אמתלא למה אמר שהוא טרפה צ"ל תרתי למה לי שעשה סי' וגם אמר וכו' ואמתלא אמר למה אמר שהוא טרפה ולא על שעשה סימן והמחבר דייק והעתיק לשון רשב"א ככתבו וכלשונו וכן הרמ"א בסי' קכ"ז".

ה. נ"מ, אם אי אפשר בענין אחר.

1. הוי אמתלא.

(א) ב"ח (ס"ק ו') – "לא היה אפשר לו בענין אחר".

(ב) ש"ך (ס"ק ה'), נקה"כ סי' א' על הט"ז ס"ק כ"ב) – "דהיכא דלא היה אפשר לה בע"א נאמנת".

(ג) בית לחם יהודה (ס"ק ג').

(ד) פמ"ג (סי' א' מש"ז ס"ק כ"ב) – "אמתלא נאמן. הט"ז הקשה מאי שנא מסי' קפ"ה דבמעשה שלבשה בגדי נדה לא מהימנא והב"ח שם תירץ לזה דבנדה די לה שתאמר למה לבשה שמע מיניה דודאי נדה היא מה שאין כן כאן דאי אפשר בלא סימן שאי אפשר לומר בפ"ה לכל אחד וכן כתב בנקודות הכסף כאן. ולפי זה בכל איסורין אם היה די באמירה והוא עשה איזהו סימן אף מעשה כל דהו לא מהני כמבואר בסי' קפ"ה".

(ה) גר"ז (סעי' ז') – "והוא הדין אשה שאי אפשר לה בענין אחר נאמנת כגון אשה שרצתה להסתיר עיבורה מבני ביתה ושכנותיה משום עין הרע ואמרה בפניהם טמאה אני ולבשה בגדי נדתה".

(ו) חכ"א (כלל ק"ט סעי' ג') – "ואם לא היה אפשר לה לעשות בענין אחר אלא אם כן שתלבש בגדי נדות גם בזה נאמנת".

(ז) חו"ד (חי' ס"ק ג').

(ח) חת"ס (יו"ד סי' ט' ד"ה אמנם) – "הרמ"א לא הבין כן אלא שאפילו בחזקת טהורה פליג רמב"ן ומסיים רמ"א דעכ"פ מודה רמב"ן באם א"א בענין אחר שנותנת אמתלא המוספקת גם למעשה מהני אמתלא וכן הסכים ב"ח ושב"כ ובס"א סעי' א' ס"ק ע"ו ומייתי ראיות רבות מדוכתא טובא שא"א לסתור אותם שהדין דין אמת ולפע"ד עוד הומ"ל ראייה מעדים שאמרו אנוסים היינו דלולי שאינו חוזר ומגיד היו נאמנים אפילו כתב ידם יוצא ממקום אחר ה' נאמנים באמתלא שאנוסים היו אף על גב דעבדי עובדא וחתמו אע"כ כיון שלפי האמתלא שנאנסו על החתימה לא ה' באפשר בענין אחר מהני אמתלא וכן הסכימו כל האחרונים והד"מ הניחו בצ"ע הא דפסיק בסי' א' בטבח שעשה סי' בראש הכבש דמהני לי' אמתלא משום דס"ל לד"מ דהתם הוה אפשר באמירה בעלמא טריפה הוא וע"כ ס"ל לתשב"ץ כטור דהיכי דאיכא חזקה ורק עפ"י דבורו נאסר הפה שאסר הוא מתיר אפילו באמתלא גרועה וא"כ סתר הש"ע ואין זה קושי' כ"כ אפשר לפי המקום והזמן לא ה' אפשר בלי שיעשה סימן וכן רמז פר"ח סי' א' שם".

(ט) לחו"ש (לחם ס"ק ו').

- (י) מלבושי טהרה (סעי' ב', ס"ק ב').
 (יא) הגריש"א זצ"ל (קובץ תשובות ח"ג סי' קל"ז, עי' משנת השלחן תשובה מ"ב).
 (יב) טהרת הבית (סי' ד' סעי' י').
 (יג) בדה"ש (ס"ק ל').
 (יד) פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' ק"ה).

2. מחמיר.

- (א) תוה"ש (ס"ק ו') – "דאף באמתלא שלא היה אפשר לה לעשות אלא בענין זה דלבישה גם כן אינה נאמנת".
 (ב) עי' תבו"ש (סי' א' סעי' מ"א, ס"ק ע"ו, ס"ק ע"ח).
 (1) לפי התוה"ש (לשונו לעיל), רק בנדה יש להחמיר. משא"כ לפי התבו"ש.
 (3. מר"מ – פת"ת (ס"ק ג'), ערה"ש (סעי' י"ד, סי' א' סעי' ס"א), ט"ז וש"ך השלם (שפ"ח ס"ק ט"ו)).

א. אמירה בפני רבים, וגם שאי אפשר בענין אחר, [תרתי לטבותא].

1. לכו"ע מותר.

- (א) פדרס רמונים (מקשה זהב ס"ק ב').
 (ב) הו"ד בדר"ת (ס"ק ט"ו).
 (ג) אמרי נועם (ח"ב סי' ל"ח ד"ה ולדעתי) – "אם הי' לה אמתלא גם ע"ז מה שאמרה זאת ברבים גם לדברי מהר"ל מהני".
 (ד) זבחי צדק (ס"ק ט').
 (ה) ערוגת הבשם (יו"ד סי' קמ"ג).
 (ו) שערי טוהר (שער ה' סעי' ד') – "ואם אמרה בפני רבים טמאה אני אם נתנה אמתלה למה אמרה כן בפני רבים מהני אבל אם לא נתנה אמתלה רק על אמירתה טמאה אני ולא על מה שאמרה כן בפני רבים לא מהני. כן נ"ל".
 (ז) תעלומות לב (ח"ג סי' ל"ה) – "נד"ד לכ"ע מהני אמתלא. כיון שהאמתלא ניכרת שהיתה מוכרחת להגיד בפני רבים כדי שלא יחשדוה".
 (ח) יביע אומר (ח"ה אה"ע סי' ג' אות י"ד) – "י"ל דבנ"ד אף ה"ט"ז יודה דשפיר מהני אמתלא, דע"כ ל"ק ה"ט"ז אלא גבי טמאה אני שלא היתה צריכה לומר כן בפני רבים, והאמתלא לא תועיל על מה שאמרה כן בפני רבים, אבל כאן שבע"כ היתה צריכה לטעון כן בפני ב"ד לקבל פס"ד למזונות ופיצויים, והאמתלא מתרצת גם מה שטענה כן בפני רבים, שפיר מהני אמתלא, וכעין מ"ש האחרונים הנ"ל לענין דמהני אמתלא בכה"ג גם כשעשתה מעשה, וכיו"ב ראיתי בדרכי תשובה שם ס"ק ט"ו בשם פרדס רימונים, שאם לפי האמתלא היתה צריכה לומר כן בפני רבים גם המהר"ל מפראג מודה דמהני אמתלא, ע"ש. וכן פסק בשו"ת תעלומות לב ח"ג (סי' ל"ה), ע"ש. וכן מוכח מדברי הצמח צדק (סי' ק"ד) דמהדר בנידונו לבטל האמתלא, ולא העיר לבטל האמתלא משום שהכחשתו הראשונה היתה בפני מנהיגי הקהל, וכ"מ מד' הנוב"י ובשו"ת שיבת ציון סי' ע"ד, ועוד. (ועי' בהפלאה כתובות כ"ב ע"א, ובשו"ת רעק"א ס"ס פ"ה, ע"ש). ובשד"ח מע' א' כלל נ"א הוכיח מד' הצמח צדק והאחריו הנ"ל שלא כה"ט"ז, ולפמש"כ גם לה"ט"ז מהני אמתלא בכה"ג, (ועי' בשד"ח שם בשם כמה אחרונים שחולקים על ה"ט"ז, ע"ש). ודון מינה ואוקי באתרין".
 (ט) בדה"ש (סעי' ג' ב' ד"ה אמרה, עמ' כ"ג, וחוזר במלואים) – "ויש להחמיר בכל זה דהוא ספק דאורייתא. והעיר לי ח"א בזה מדברי הש"ך ... ולפ"ז נראה שיש אמנם להקל בדין זה למעשה ודלא כמש"כ בפנים".

ז. שו"ת רמ"א (סי' ב'): עין הרע.

1. מהני – ש"ך (ס"ק ה', נקה"כ על ה"ט"ז ס"ק ב'), בית הלל (ס"ק א'), תוה"ש (ס"ק ה'), חו"ד (חי' ס"ק ג'), לחו"ש (לחם ס"ק ו'), זבחי צדק (ס"ק ט'), ששבה"ל (סיכום אות א'), פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' ק"ה), דרכי טהרה (ריש עמ' ק"כ).
 (א) משום אמתלא טובה – רמ"א (שם).
 (ב) כמו מסר מודעה – ט"ז (ס"ק ב'), "ולפע"ד נראה שאין זה נכנס כלל בכלל הוחזקה נדה כו' כיון דגלתה כן קודם שהוחזקה עצמה לטמאה דעיקר החומרא בהוחזקה נדה להרמב"ן לפי שמעשה לא עבדה בשביל האמתלא כמ"ש ב"י בשם הרשב"א וכאן בטלה תחלה ההוכחה הזאת ודבר זה דומה למוסר מודעה על גט ומתנה דאע"ג דעושה מעשה גדול אח"כ אפ"ה כיון שגלה דעתו תחלה שלא יהיה ממש במעשה שיעשה אח"כ לא אזלינן בתר המעשה ה"נ כן הוא ואין חילוק בין גלתה תחלה בפני בעלה לגלתה בפני עדים כיון שבעלה יודע האמת לא אסרה תורה עליו כלל ... ולדידי אין כאן חזקה כלל שהיתה רפואה קודם למכה במה שגלתה תחילה לבעלה בשעה שהיתה נאמנת על עצמה שהיתה טהורה כנלע"ד פשוט".
 (ג) משום אין כאן חזקה – ערה"ש (סעי' ט"ז, "אין שום ספק בדבר שמותר לו לבא עליה דאין כאן לא חזקה ולא דיבור דכיון שעיקר נאמנותה וחזקתה הוא שייך להבעל והוא בכוונה עשה כן א"כ למאי ניחוש לה").
 2. נ"מ: הנוהגים הרחקות ברבים בשבע ברכות, בזמן שהיא טהורה. לכו"ע אין בעיה.
 (א) נטעי גבריאל (פרק ו' סעי' ל"ג, הע' מ"ה), פתחי הלכה (ארטסקרול, ח"ב עמ' תפ"א) – "עצה טובה שבבל אופן בימים שלאחר הנשואין יתנהגו בפרהסיא כבימי נדתה, כיון שנהוג שבנ"א מביטים אחר התנהגות של חו"כ ומדרכי הצניעות שלא ידעו כולם באיזה מצב הם אווזים [כן שמעתי מרבתי]".

ח. סברה שהיתה נדה: לבשה בגדי נדות ואומרת אח"כ שלבשתן מחמת שסבורה היתה להיות טמאה, ואח"כ נתברר לה שהוא דם מכה והיא טהורה – למקילים לעיל.

1. הוי אמתלא טובה.

א) טהרת הבית (סי' ד' סעי' ז') – "והמחמיר על עצמו בזה תע"ב".
2. מחמיר.

א) תפ"ר (ס"ק ב') – "תינח אמתלא דתחילה לא היתה חושבת שהיא נדה רק חשבה שלא יטילו בה עין וכדומה, ועל זה שפיר י"ל כמ"ש רשב"א דמעשה כזה לא עבדה, אבל באמתלא שכתב המרדכי וספר התרומה סבורה אני שאני נדה ועכשיו נתגלה שמחמת חבורה וכדומה בא הדם, וא"כ למה זה לא יועיל אפילו בלבישת בגדים, הא אז חשבה דבאמת היא נדה ולכך לבשה בגדים אלו ועכשיו נתגלה לה שהיתה טועה. ואין לומר דבאמת באמתלא כזו הרמב"ן מודה ... וצריך לומר דס"ל כשעושה מעשה מתישבת הרבה ומדקדקתו היטב לדעת אי משל דם נדה או כיוצא בזו טרם שתעשה מעשה, ולכך אינה נאמנת בשום אופן".

ב) גר"ז (ס"ק ז') – "והיכא דאפשר לה בענין אחר אינה נאמנת לומר סבורה הייתי להיות טמאה ועכשיו בדקתי ומצאתי שמחמת מכה בא אלי הדם שכיון שתולה במכתה אם כן לא פירסה נדה אלא שמצאה כתם ולמה היה לה ללבוש בגדי נדה אדרבה היה לה ללבוש לבנים ולהתחיל למנות ז' נקיים ואין הנשים לובשות בגדי נדה אלא כשפורסת נדה שלא תלכלך בגדיה בדם נדה. ומהאי טעמא אמרינן בגמרא דהוחזקה נדה בשכנותיה בעלה לוקה עליה משום נדה ולא תלינן בכתם שאינו אסור מדאורייתא אלא אמרינן דעל כרחך פירסה נדה כדרך הנשים (עיין כרתי ופלתי בקונטרס אחרון)".

ג) שו"ת הרי"מ (יו"ד סי' י"א ד"ה ואין) – "למ"ש הרשב"א הובא ב"י סימן קפ"ה הטעם דמשום בוש או אונס מיקרי ואמרה אבל לעשות מעשה כולי האי כו'. וא"כ באותה אמתלא שכתבו הגה"מ והפוסקים הנ"ל. בסבורה להיות נדה ואח"כ כו' י"ל דגם שלבשה בגדי נדות מהני כיון שבאמת סברה כן. רק אף אם נאמר דגם אמתלא כזו לא מהני בלבוש בגדי נדות כו' כדמשמע קצת מלשון הש"ע שכולל בלשון וכל כיוצא בזה אמתלא הנ"ל כמ"ש הש"ך ומשמע דדינה שוה. מכל מקום ע"כ הטעם דמספק לא היה לה לעשות מעשה עד שתחקור לידע בבירור".

ד) כתב סופר (יו"ד סי' פ"ח) – "דלא תלבש בגדי נדה אם לא אחר בירור גמור".

1) רק בבגדים יש להחמיר – גר"ז (ס"ק ז', לישנו לעיל), זבחי צדק (ס"ק י"ז), שיעורי טהרה (עמ' תפ"ב).
3. מר"מ – חו"ד (חי' ס"ק ג'), פתחא זוטא (ס"ק ה'), דר"ת (ס"ק כ"ו), יביע אומר (ח"ד יו"ד סי' י"ד אות ג'), בדה"ש (ס"ק ל'), נטעי גבריאל (פרק קכ"ב סעי' י"ב), פתחי הלכה (ארטסקרול, פרק ד' הע' נ"א), ט"ז וש"ך השלם (שפ"ח ס"ק ו').

א) פת"ת (ס"ק ג') – "ועי' ש"ך שכתב דאם לא היה אפשר לה מחמת האמתלא רק ללבוש בגדי נדות מהני אמתלא ואפי' לא ידע בעלה מזה מותר כיון שא"א בענין אחר ע"ש (ולפ"ז אם אמרה האי אמתלא שכתב הש"ך בסק"ג סבורה הייתי להיות נדה אבל עכשיו בדקתי עצמי ומצאתי שמחמת מכה בא אלי הדם מהני לעולם דהא לא שייך לומר שלא היה לה ללבוש בגדי נדות שהרי באמת טענה וסברה שהיא נדה וכדין לבשה בגדי נדות אמנם ראיתי בכו"פ שכתב דאפילו אמתלא זו לא מהני [וכ"כ בס' תוה"ש בשם מהרי"ק סי' פ"ז וצ"ע]). ועי' עוד בתשו' שמן רוקח ח"א סימן מ"ג [ובת' ח"ס סי' ט מ"ש בזה]".

ט. מעשה קטן.

1. מחמיר, דלא מהני אמתלא.

א) מהרי"ק (סי' פ"ז) – "הוחזקה נדה כגון שראו אותה לובש' בגדי נדותה הרי דבמעשה כל דהו אנו מחזיקים אותה בחזקת אסור ואע"ג דאינו ראייה גמורה דאיכא למימר כמה אמתלאות וטעמים דשמא לא נזדמנה לה באותו שעה בגדי טהרה וה"נ אין לנו לתלות ולהקל ולומר דשמא לא ידעו שאין עדות קרובה מועיל".

ב) ט"ז (סי' א' ס"ק כ"ב) – "דגם לבישת בגדי נדה הוא מעשה כל דהו דהא סגי בלבישת סינר המיוחד לנדותה".

ג) פר"ח (סי' א' ס"ק מ').

ד) דרכי טהרה (עמ' קי"ט) – "כגון אשה שלבשה בגדים ... או שמסר לה חפץ והיא לא קיבלה מידו, או שהרחיקה את המיטות, או שסמנה לו באיזה סימן אחר המוסכם ביניהם שהיא נדה, אף שאחר כך תבוא ותאמר ... אינה נאמנת".

2. מיקל, מהני אמתלא.

א) חוט שני (ס"ק ז' אות ט', ציונים ס"ק ל"ד) – "ואמנם אם המעשה, היה מעשה פשוט, שמרמז שהיא טמאה, לא חשיב מעשה ומהני אמתלא, ולכן אם הניחה הפסק בינה לבינו, לא חשוב מעשה ומהני אמתלא וכל כיוצ"ב".

ב) בדה"ש (ציונים ס"ק מ"ז) – "משמע קצת דמעשה זוטא כגון למזוג כוסו ע"י שינוי וכדומה עבדה שפיר ונאמנת ע"י אמתלא".

1) אולי יש דרגות של מעשה קטנות.

3. מר"מ – יביע אומר (ח"ד יו"ד סי' י"ד אות ב'), מנחת חן (ח"ב יו"ד סי' כ"ז, חזקת הטהרה סעי' ד').

א) שערי טוהר (שער ה' סעי' ה', ס"ק ה') – "אם לא אמרה טמאה אני ולא לבשה בגדי נדות רק שהרחיקה עצמה ממנו ולא נגעה בו כדרך הנדות וסבר שהיא טמאה ואח"כ אמרה טהורה אני נאמנת אף בלא אמתלא. כן נ"ל [דדוקא באמרה טמאה אני אמרינן כיון שהגיד וכו' ובעינן אמתל' אבל בלא אמר' כלל א"צ אמתל' ותלינן דדרך שחוק עשתה כן או מטעם אחר או בלא מתכוין]".

ב) דברי משה (סי' מ"ז, סי' מ"ח) – "דיש לעיין אם מה שנמנעה מלקבל החפץ מידו ונהגה בהתרחקות כבימי נדותה, אם ד"ז חשיבא כעשיית מעשה ...".

ג) הגר"א נבנצל שליט"א (אסיפת יצחק ט"ז אדר תשס"ט) – שאלה: "אשתו שלא רוצה לקבל דבר מידו בשעת שהיא טהור, האם היא צריכה אמתלא למה לא קיבלה". תשובה: "לא".

ד) נטעי גבריאל (פרק קכ"ב סעי' י"ג, סעי' כ"ה) – "גם אם לא אמרה טמאה אני אלא נהגה בהתרחקות בעי אמתלא, והכל לפי המצב".

י. הרחיקה את מטתה ממטת בעלה, האם זה נכלל במעשה.

1. נכלל במעשה – זבחי צדק (ס"ק י"ז), רב פעלים (יו"ד ח"א סי' ל"ה), שיעורי טהרה (עמ' תפ"ב ד"ה אם), יביע אומר (ח"ד יו"ד סי' י"ד, טהרת הבית סי' ד' סעי' ח'), דרכי טהרה (עמ' קי"ט, לישנו לעיל).

א) רק שצריך ג"כ דיבור בזה מעשה, דאל"כ אולי מחלק המטות מטעם אחר – רב פעלים (יו"ד ח"א סי' ל"ה, "אע"ג דכך היה מנהגה להבדיל הכרים בימי נדתה, לא היה זה סימן קבוע ביניהם לידע מהבדלת הכרים שהיא נדה, דהא מזדמן לפעמים שהאשה מבדלת מטתה קודם שתישן בה, אם תראה שיש לה איזה כאב שדרכו להיות קודם שתפרוס נדה, ולכך חוששת פן תפרוס נדה בלילה בעת שינה והכרים דבוקים זב"ז, ועל כן מקדמת להבדילם, ויזדמן שזה הכאב אינו מחמת זה ולא תפרוס נדה, ולכן אם רואה שהיא מבדלת הכרים אין זה סימן שפירסה נדה, דאולי לא פירסה אלא הרגשה איזה כאב וחשבה בדעתה דודאי תפרוס נדה בו ביום, ולכך הקדימה להבדיל הכרים מן הבוקר בשביל צורך הלילה, ולעולם היא היתה עודנה טהורה, ונשארה טהורה ..."), יביע אומר (ח"ד יו"ד סי' י"ד, "אפילו לא אמרה תחלה טמאה אני להדיא, עד שראה הבעל הפרדת המטות, ושאלה לפשר דבר, וענתה שראתה כתם בבגדיה, ושוב נותנת אמתלא לדבריה כאמור, הרי היא טמאה ול"מ אמתלא כזאת").

2. חוט שני (שעה"צ ס"ק ל"א) – "ולפ"ז יש להסתפק אם הרחיקה את מטתה ממטת בעלה, אם חשיב מעשה כולי האי".

יא. ראיה מיצחק: תשובת רמ"א (סי' ב').

1. קשה, שהראיה מאברהם [פרק כ' פסוק י"א] – כלי חמדה (פ' תולדות אות ד', "הרמ"א ז"ל צע"ג שכשנראה לא זכר את התנצלות יצחק והביא ד' אברהם ועיין שם עוד שמפלפל עוד מזה ונשכח ממנו כרגע כי לא היתה זה תשובת יצחק כלל").

2. קשה, הא עכו"ם – עי' מי נדה (ט"ז ס"ק ב' ד"ה אך הנה צריך), כלי חמדה (פ' תולדות אות ד' ד"ה אך), אג"מ (יו"ד ח"ד סי' י"ד סי' קפ"ה סוף סעי' ב', "הראיה בתשובת רמ"א מיצחק ששמש עמה בסתר אף שאמר אחותי היא, לכאורה קודם מתן תורה שהיו בדין בני נח, לא מצינו שאסור מדין חתיכה דאיסורא והחזקה שהיתה אחותו היתה רק מכוח אמירתם, וצ"ע").

יב. מר"מ – יבקש תורה (שו"ע סי' נ"ג).

ד] שויה אנפשיה חתיכה דאיסורא – סעיף ג'.

כתובות (דף כב.) – "מתני'. האשה שאמרה אשת אישי הייתי וגרושה אני – נאמנת, שהפה שאסר הוא הפה שהתיר; ואם יש עדים שהיתה אשת איש, והיא אומרת גרושה אני אינה נאמנת ... גמ'. א"ר אסי: מנין להפה שאסר הוא הפה שהתיר מן התורה. שנאמר: (דברים כ"ב) את בתי נתתי לאיש הזה לאשה, לאיש אסרה, הזה התירה. ל"ל קרא. סברא היא, הוא אסרה והוא שרי לה. אלא, כי איצטריך קרא ... ת"ר: האשה שאמרה אשת איש אני, וחזרה ואמרה פנויה אני נאמנת. והא שוויה לנפשה חתיכה דאיסורא. אמר רבא בר רב הונא: כגון שנתנה אמתלא לדבריה ... בעא מיניה שמואל מרב: אמרה טמאה אני, וחזרה ואמרה טהורה אני, מהו. אמר ליה: אף בזו אם נתנה אמתלא לדבריה – נאמנת. תנא מיניה ארבעים זימנין, ואפ"ה לא עבד שמואל עובדא בנפשיה".

א. למה טמאה. "אמרה לבעלה: טמאה אני, ואחר כך אמרה: טהורה אני, אינה נאמנת".

1. שויה אנפשא חתיכה דאיסורא – גמרא (לשונו לעיל), לבוש (סעי' ג'), חוו"ד (בי' ס"ק ה' ד"ה ולזה), ערה"ש (סעי' י"ז), בדה"ש (ס"ק י"ד).

א) דין דאורייתא – פמ"ג (יו"ד סי' א' שפ"ד ס"ק ל"ט, "ודאי דבר תורה הוי").

ב. פשט בשויה אנפשיה.

1. מדין נאמנות, כמו הודאת בעל דין [דכתיב כי הוא זה].

א) נוב"ת (אה"ע סוף סי' כ"ג) – "ומה שרצה לחדש דמה דאמרינן שויתה נפשה ח"ד הוא מטעם נדר וקונם. הנה במחילה מכבודו ראיתיו מתוך פלפולו שהוא גבר בגוברין בחריפות ובקיאיות גם בשכל צח וישר מה ראה לשטות זה ואם כי ראה הדבר בתשובת מהרי"ט וכי מהרי"ט אמרו הלא מביאו רק בלשון ואין לומר ודחאו, ובאמת בלי שום דחיה אין הדבר מתקבל ואיזה נדר ואיזה לשון שבועה או קונם יש כאן או במה מתפס ולדבריו אם יאמר אחד ביום שני בשבת שהיום שבת יהא אסור במלאכה מטעם נדר ואם כדבריו איך אמר ר"ע לר' יהושע שילך אצל ר"ג ביוה"כ שחל להיות בחשבוננו ולמה לא נימא דר"י שויה אנפשיה חתיכה דאיסורא מטעם נדר אלא ודאי כל זה שטות ומה דאמרינן שויה אנפשיה ח"ד הוא מטעם דאדם נאמן על עצמו. ומה שהקשה תינח היכא דאין שני עדים מכחישים אותו, גם זה שטות ואדם נאמן על עצמו יותר משני עדים ולכך בדבר שאי אפשר כגון שאומר על יום חול שהוא שבת או יוה"כ לא אמרינן שויה אנפשיה חתיכה דאיסורא".

ב) קצות החושן (סי' ל"ד ס"ק ד', סי' פ' ס"ק ב', סי' רמ"א ס"ק א') – "דאומר פתח פתוח מצאתי נאמן לאוסרה משום דשויה אנפשיה חתיכה דאיסורא (כתובות ט, א) דאינו משום נדר וכמו שעלה על דעת מוהרי"ט (חלק אה"ע סי' א') אלא משום דהתורה האמינתו לכל אדם על עצמו, ואפילו עבד ושפחה דפסילי לעדות היינו לאחרים אבל על עצמן התורה האמינה לכל פסולי עדות. וע"ש שכתבנו דאבוהן דכולהן כי הוא זה (שמות כב, ח) דכתיב במודה במקצת, וכמ"ש רש"י (קידושין) דף ס"ה (ע"ב ד"ה הודאת בעל דין) הודאת בע"ד כמאה עדים דכתיב אשר יאמר כי הוא זה הרי שסמך על מקצת הודאתו עכ"ל".

ג) קובץ שיעורים (כתובות אות נ"ח) – "וקושיא זו אין לה מקום רק אם נפרש דהא דשויה חתיכה דאיסורא הוא מטעם נדר, אבל מוכח בכמה מקומות דהוא דין נאמנות דאדם נאמן על עצמו לחובתו יותר ממאה עדים".

ד) אור לציון (ח"א יו"ד סי' ו' ד"ה וליכא, אה"ע סי' א') – "דהעיקר להלכה דשויה אנפשיה חתיכה דאיסורא הוא משום נאמנות".

2. מדין נדר.

א) חת"ס (אה"ע סי' ק"נ, ח"ב סי' ק"א, כתובות דף ט. משנת תקס"ב ד"ה ואם במהרי"ק, עי' יו"ד סי' קפ"ה) – "שווי' אנפשי' חתיכה דאיסורא וענין חד"א מה הוא לא נעלמה ממנו פלפול בשעה"מ פ"ט מאישות הל' ט"ו ואותן ספרי גדולי ספרדים אינם

מצוים בידינו לירד אל תוך כוונתם והענין נראה כיון שהוא מחזיק זה לאיסור קיבל על עצמו שיהי' זה האיסור בכלל שבועות הר סיני וענין קבלה הוא נדר דאוריית' לאו מטעם וענין קונם אלא כמו קבלת תענית ונפקא לן מבפיך זו צדקה".

3. מר"מ – מהר"י באסאן (סי' פ'), ר"ב מ"ץ (ח"א סי' ס"ה), שב שמעתא (שמעתא ו' פרק י"ט), שער המלך (אישות פרק ט' הל' ט"ו), פת"ת (סי' א' ס"ק י"ח, אה"ע סי' קט"ו ס"ק ל"ז), כלי חמדה (פ' תולדות אות ד'), הו"ד בפרדס יוסף (תולדות פרק כ"ו אות ל"ו ד"ה ובכלי), משנה הלכות (חי"ג סי' ק"מ ד"ה איברא, לשונו לקמן), הגר"י רייזמן שליט"א (שמואל ב' מספר נ"ב), פתחי הלכה (ארטסקרול, פרק ד' הע' ל"ד), לקט מראי מקומות (ערך 'שויה אנשיה חתיכה דאיסורא - נדר או נאמנות').

א) מהר"י ט' (ח"ב אה"ע סי' א') – "ולא תימא דהא דאמרי' שויתה אנפשיה חתיכה דאיסורא היינו שמותרת היא לו אלא שדבורו אוסר' כדין הקונמות והיה יכול לישאל עליו דאם איתא מאי קמקשו התוס' לרבא דאיהו לא מיירי אלא לענין איסור דערוה ולא לענין נדר דאיתיה בשאלה ועוד דמשמע דמפקינן ליה מיניה אע"פ שחזר בו מדכתב משמתינן ליה על שגרם שתאסר אשתו עליו ועבר חרם ר"ג דאם איתא לא תצא ונשאל על נדרו שאין פתח גדול מזה שגורם לעבור על החרם ולישנא דעל שגרם שתאסר אשתו עליו משמע דאיהו לא אסרה מדלא קאמר על שאסר את אשתו וגרם לעבור חרם ר"ג אלא שויה אנפשיה חתיכה דאיסורא היינו דאינו נאמן אחר כך לומר אני מחזיק את אשתי בכשרה שכבר החזיקה באיסור דומיא דאשה שבאת ממדינת הים ואמרה נשואה אני דמחזקה בא"א על פיה וכן האומרת טמאה אני דשויה נפשה חתיכה דאיסורא ולא מצי דהרה בה".

ג. שויה אנפשיה, גבי איסור דרבנן [כמו כתם].

1. מחמיר.

א) שבות יעקב (ח"א סי' צ"ג) – "באיסור חלוצה דרבנן וכה"ג היכא דהוא עצמו לא קים לי' שפיר לא משוי אנפשיה חתיכה דאיסורא כי הדרינן לכללא ספיקא דרבנן להקל כיון דאיסור חלוצה עצמו דרבנן אף שהספק הו' לענין כהונה מ"מ הוי שפיר ספיקא דרבנן".

ב) פמ"ג (יו"ד סי' ק"י שפ"ד ס"ק ס"ב) – "וממ"ש הרא"ה בפ"פ מ"ה שרי ומדרבנן אין להאמינו על פיו יראה דלהוציא אשה מבעלה אמר כן אבל בעלמא שוויא אנפשיה חתיכה דאיסורא אפילו בדרבנן".

ג) ערוגות הבושם (יו"ד בקונ' שבסוף הספר בדיני אמתלא אות ד').

ד) שבה"ל (ח"ד סי' ק' אות ג') – "דהאמת דהגרעק"א ח"א סי' ק"י כ"כ בשם הרא"ה בבדק הבית דלא אמרינן בדרבנן שויה אנפשיה, מ"מ ידוע שכמעט הסכמת אחרונים אינו כן עיין שבוי"ח ח"א סי' צ"ג דאסיק דגם בדרבנן אמרינן כן והוכיח מדברי ר"ת בתוס' גיטין נ"ד ע"ב, ועיין ה' בשד"ח ח"ד מער' ש' י"ב".

ה) בדה"ש (ציונים ס"ק כ').

ו) שיעורי טהרה (עמ' תע"ב).

ז) נטעי גבריא (פרק קכ"ב סעי' י"ח) – "גם באמרה טמאה אני שמצאתי כתם או שטמאה מחמת שאר טומאה דרבנן, בעי אמתלא".

2. מיקל.

א) רא"ה (בדה"ב בית ד' שער ב', כד:) – "מההיא דאמרינן בכתובות האומר פתח פתוח מצאתי נאמן לאוסרה עליו ואקשינן אמאי ספק ספיקא הוא ספק תחתיו זיננה ספק אינה תחתיו ואם תמצא לומר תחתיו ספק באונס ספק ברצון ומהדרינן דבאשת ישראל הכי נמי דשריא ואע"ג דתרי ספיקי לאו מכח תערובות אתי ולא קושיא היא דהתם נמי מספק ראשון מותרות מן התורה דמוקינן לה אחזקה דהיתירא אי נמי כולהו תרי ספיקי בעלמא בכל דוכתא ודאי איסורא דרבנן הוא ולא דאורייתא וכיון דכן הכא גבי אשה אין ראוי להאמינו על פיו לאוסרה עליו כיון דליכא אלא איסורא דרבנן".

1) י"א הרא"ה רק בלהוציא אשה מבעלה, עי' פמ"ג (לשונו לעיל).

3. מר"מ – רע"א (כתובות דף ט, שו"ת סי' צ"ט, סי' ק"י, סי' רכ"א), מהרש"ם (ח"ח סי' קע"ג ד"ה אולם), שערי דעה (ח"א סי' מ"ב), לקט מראי מקומות (ערך 'שויה אנשיה חתיכה דאיסורא', באיסור דרבנן).

ד. תוך כדי דיבור.

1. נאמנת – רבינו ירוחם (נתיב כ"ו ח"ד, רכ"ד-ב', "ודוקא אחר כדי דיבור דבתוך כדי דיבור נאמנת"), הו"ד בב"י (ס"ק ג'), רמ"א (סעי' ג', שו"ת רמ"א סי' ב'), לבוש (סעי' ג'), ב"ח (ס"ק ד'), זבחי צדק (ס"ק י"ד), ערה"ש (סעי' ט'), טהרת ישראל (סעי' י"א), שערי טוהר (שער ה' סעי' ד'), טהרת הבית (סי' ד' סעי' ג'), דרכי טהרה (עמ' קכ"ב), חוט שני (ס"ק ג' אות ב', אות ד'), פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' ק"ב), יסוד הטהרה (פרק א' סעי' י"ח).

ה. עוסק באותו ענין.

1. אינה נאמנת – בדה"ש (ס"ק כ'), חוט שני (ס"ק ג' אות ג').

ו. האם לברך על הטבילה: שויה אנפשיה.

1. עי' סי' ר', לשיטות ומר"מ.

ז. ימי וסת.

1. אין ימי וסת – חוט שני (ס"ק ז' אות ד').

2. יש וסת [אא"כ שייך לפרש שהוא כתם] – ששבה"ל (סיכום אות ג', שבה"ל ח"ג סי' קכ"ו אות ב', ח"ד סי' צ"ז ד"ה בענין, "מסופק אני אם שייך בתאריך הבא ענין פרישה סמוך לוסת אם מחזיקים זה כראיה ממש או לא, והדעת נוטה דזה תולה באמירתה

דאם אמרה טמאה אני מחמת שהוסת הגיע א"כ גם דין פרישה סמוך לוסת בכלל שויה אנפשה חתיכה דאיסורא דגם זה קבלה על עצמה, אבל אמרה טמאה סתם יתכן מכתם ומכ"ש אם אמרה בפירוש כתם ראיתי").

ח. מיגו.

1. אינה נאמנת [משום מיגו אינו נאמן כנגד שויה אנפשה].

(א) הפלאה (דף כב. ד"ה בגמרא והא) – "והא שוויה אנפשה חתיכה דאיסורא דבזה אין מועיל מיגו דעכ"פ כבר הוי ליה חתיכה דאיסורא".

(ב) חו"ד (חי' ס"ק ג', בי' ס"ק ג') – "ולא מהני אמתלא ... ואפילו יש לה מגו דטבלתי".

(ג) פת"ת (ס"ק ד') – "עח"ד שכתב דאפי' אם עברו עליה ימים שראויין לספור ולטבול ויש לה מגו דטבלתי ואמרה לא טבלתי וטהורה הייתי אינה נאמנת בלא אמתלא ע"ש".

(ד) ערה"ש (סעי' י"ז) – "אפילו כשיש לה מיגו כגון שעברו ימים שהיתה יכולה להטהר והיתה יכולה לומר כן הייתי טמאה ונטהרתי מ"מ כשאומרת טהורה הייתי אינה נאמנת מטעם דשויתה אנפשה חתיכה דאיסורא ולא מהני מיגו לזה [ח"ד סק"ג] ובאמת גם לסברא זו אין אנו צריכים דכיון שהתורה האמינתה וא"כ מיד שאמרה לו האמינתה התורה והוי כעדים ולכן כשם שאין אומרים מיגו במקום עדים כמו כן אין לומר כאן מיגו".

(ה) אג"מ (יו"ד ח"ד סי' י"ד סי' קפ"ה סעי' ג').

(ו) בדה"ש (ס"ק י"ט).

2. מר"מ – שיעורי טהרה (עמ' תע"ב).

ט. עדים.

1. עדיין מחמיר – משנה למלך (יבום פרק ג' הל' י"ג), הו"ד בפמ"ג (יו"ד סי' א' שפ"ד ס"ק ל"ט), בדה"ש (ס"ק י"ט), פתחי הלכה (ארטסקרול, פרק ד' הע' ל"ו).

י. כשהבעל נשלח לרב לשאול על העד וכשחזר אמר שהרב טימא, ואח"כ חזר בו ואמר שהרב טיהר.

1. כמו אשה – קנה בושם (ח"ג סי' ס', "בפשיטות דבודאי בלי אמתלא אינו נאמן לחזור מדבריו הראשונים מכיון שכבר שוויה אנפשה חתיכה דאיסורא, אבל אמתלא מהני בזה כמו בכל שאר איסורים").

יא. בזמן שאינה נאמנת, אם נאמנת על הטבילה.

1. מחמיר – הגריש"א זצ"ל (אוצרות הטהרה עמ' תתק"כ אות קי"ד, אשרי האיש יו"ד פרק כ"א אות ד').

2. נאמנת – חוט שני (ס"ק ז' אות ה', "לא איבדה נאמנותה על להבא, כיון שלא הכשילתו בנדה").

ה. אמתלא.

א. כח של אמתלא.

1. חו"ד (בי' ס"ק ה' ד"ה היוצא) – "היוצא לנו מזה דאמתלא אינו מועיל רק נגד שויה אנפשה חתיכה דאיסורא מה שאין כן בדבר שהוא מטעם נאמנות הנוגע לאחריתא אז ודאי דאפילו אמתלא אינו מועיל או דאין צריך אמתלא".

2. שב שמעתתא (שמעתא ו' פרק ח') – "ולפמ"ש ניהא דאמר ליה אף בזה דהימנה רחמנא דכתיב וספרה לה אפ"ה מהני אמתלא, וא"כ מוכח דע"כ לא אמרינן כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד אלא בהגדת שני עדים ובהו כתיב אם לא יגיד ונשא עונו דבעי הגדה בפני ב"ד ושוב אינו חוזר ומגיד, אבל העדאת ע"א באיסורין דלא בעי ב"ד מש"ה אפילו אומר בפני ב"ד יכול לחזור אם נותן אמתלא לדבריו".

3. נ"מ, אם רק גבי שויה נפשיה. או תליא בדין של עדות.

ב. אמתלא ביום הוסת.

1. מיקל – תפר"י (ס"ק ב' ד"ה ובאמת), כת"ס (יו"ד סי' פ"ז, "ומסתמת ראשונים ופוסקים נראה דבכל גווני נאמנת ואפי' בשעת ווסתה"), ערוגות הבושם (יו"ד בקונ' שבסוף הספר בדיני אמתלא אות כ"ז), דר"ת (ס"ק כ"ח), עי' שבה"ל (ח"ג סי' ק"כ סי' קפ"ה סעי' ג', ח"ד סי' ק' אות ג', אות ד', "ואם נתנה אמתלא לדבריה וכו'. ואם אמרה טמאה אני בשעת ווסתה אם מהני בזה אמתלא ראיתי שפליגי בזה פוסקים אחרונים ובעניותי העיקר בזה כהגאון מהרש"ק בס' מי נדה דמהני גם בזה אמתלא"), פתחי הלכה (ארטסקרול, פרק ד' הע' מ"ו), שיעורי טהרה (עמ' תע"ה ד"ה גם), חזקת הטהרה (סעי' ג').

2. מחמיר – חקר הלכה (ערך אמתלא אות ב').

3. מר"מ – מי נדה (סוף ש"ך ס"ק ג'), פתחא זוטא (ס"ק ד'), שבילי טהרה (סי' צ"ז), שערי טהרה (ח"ב סי' י"ח).

ג. אמרה שהוא זמן הוסת, אם צריכה אמתלא.

1. מיקל – שערי דעה (ח"א סי' מ"ב).

2. מחמיר – בדה"ש (ס"ק ט"ז), חוט שני (ס"ק ז' אות ג'), עי' שבה"ל (ח"ג סי' ק"כ סי' קפ"ה סעי' ג', ח"ד סי' ק' אות ג', "דבצורה הזאת שנאסר ובשיעור שנאסר שפיר שייך שויה אנפשה חז"א ולזה הדעת נוטה"), שיעורי טהרה (עמ' תע"ג), עי' נטעי גבריאל

(פרק קכ"ב סעי' ט"ז, "אם אומרת שאסורה מחמת שהיא עונת הוסת או עונת או"ז נחלקו הפוסקים אם נאמנת בלא אמתלא, ולמעשה כיון שיש לברר ע"י אמתלא או רגלים לדבר אם אמרה אמת יש לברר הדבר").

ד. שחוק.

1. מחמיר.

(א) רמב"ם (אסו"ב פרק ד' הל' י') – "האשה שאמרה לבעלה טמאה אני וחזרה ואמרה טהורה אני ודרך שחוק אמרתי לך תחלה אינה נאמנת, ואם נתנה אמתלא לדבריה נאמנת, כיצד תבעה בעלה ואחותו או אמו עמה בחצר ואמרה טמאה אני ואח"כ חזרה ואמרה טהורה אני ולא אמרתי לך טמאה אלא מפני אחותך ואמך שמא יראו אותנו הרי זו נאמנת וכן כל כיוצא בזה".

(ב) ס' התרומה (סי' צ"א) – "אמרין פ"ב דכתובות אינה נאמנה לומר תחלה הייתי מכחשת ומשטה כך אלא צריך הבעל לפרוש ממנה עד שתספור שבעה נקיים ותטבול אבל אם נתנה אמתלא לדבריה נאמנת".

(ג) פוסקים – לבוש (סעי' ג'), ב"ח (ס"ק ד'), ש"ך (ס"ק ב'), בית לחם יהודה (ס"ק ב'), גר"ז (סעי' ד'), לח"ש (לחם ס"ק ג'), זבחי צדק (ס"ק י"ב), מקור חיים (ס"ק ז'), מלבושי טהרה (סעי' ה'), דרכי טהרה (ריש עמ' קי"ט), טהרת הבית (סי' ד' סעי' ג'), ששבה"ל (סיכום אות א'), חוט שני (ס"ק ז' אות א'), בדה"ש (ס"ק כ"ג), שיעורי טהרה (עמ' תע"א), פתחי הלכה (ארטסקרול, ריש עמ' ק"ב), יסוד הטהרה (פרק א' סעי' י"ח), חזקת טהרה (ס"ק י"א).

2. אג"מ (רשומי אהרן ח"א יו"ד סי' קפ"ה אות א') – "אשה שאמרה שלא טבלה ולמחרת אמרה שבאמת טבלה ורק בצחוק אמרה אמתלא שלא טבלה, אע"פ שאינה נאמנת מ"מ ע"י שבועה תהיה נאמנת".

ה. ניכר שהוי שחוק.

1. מיקל.

(א) פרדס רמונים (שפתי חכם ס"ק ב') – "נראה דגם כאן תליה לפי ראות עיני המורה אם הוא רואה לפי הענין שהיה דרך שחוק והיתול נאמנת לומר משטה הייתי אך ראוי לעונשה שלא תשחוק בדברים הללו והכל לפי הענין".

(ב) ערה"ש (סעי' י') – "ולי נראה דוודאי לא מהני דלבד שאין נראה כלל בזה טענת השטאה כמוכן הלא קי"ל שם דטענת השטאה לא מהני רק כשהלה תובעו ואומר לו כדרך שהשטית בי לתבוע חנם כן אני הודיתי לך חנם ובכאן לא שייך לומר כן כשתבעה שהרי יכול לתבועה ואי בלא תביעה הלא לא אמרין טענת השטאה ואף כשאומרת שאמרתי זה דרך שחוק והיתול כדרך הנשים הלא ניכר האמירה באופן זה ולכן אם הבעל הרגיש שאמרה זה בשחוק והיתול וודאי אינו כלום אבל אם אמרה שלא בדרך שחוק וודאי דאינה נאמנת לומר משטה הייתי כך".

(ג) טהרת ישראל (סעי' י"ב) – "אם אומרת משטה הייתי כך מה שאמרתי טמאה אני יש לתלות לפי ראות עיני המורה אם הוא רואה לפי הענין שהיה דרך שחוק והיתול נאמנת לומר משטה הייתי אך ראוי לעונשה שלא תשחוק בדברים הללו והכל לפי הענין".

(ד) טהרת הבית (סי' ד' סעי' ג').

(ה) ששבה"ל (סיכום אות ה').

(ו) בדה"ש (ס"ק י"ז).

(ז) נטעי גבריאל (פרק קכ"ב סעי' ט"ו) – "אם בעלה מכיר שאומרת דרך שחוק נאמנת לפי ראות עיני המורה, אך ראוי להזהר ולגזור בה שלא תיעשה שחוק בענינים כאלה".

(ח) פתחי הלכה (ארטסקרול, סוף עמ' ק"ב).

(ט) שיעורי טהרה (עמ' תע"א).

2. מר"מ – שואל ונשאל (ח"ה יו"ד סי' פ"ז אות ח').

ו. אמרה אמתלא שאינה מתקבלת, ואח"כ אמרה אמתלא המתקבלת.

1. מחמיר – פרדס רמונים (שפתי חכם סוף ס"ק ה'), "דאם מתחילה כשחזרה ואמרה טהורה אני ושאלה הלא מקודם אמרת טמאה את השיבה ע"ז אמתלא שאינה מתקבלת ע"פ הדין כגון שאמרה שדרך שחוק אמרה וכדומה אז גם אם אח"כ נתנה אמתלא המתקבלת עפ"י הדין שוב אין מקבלים לאמתלא דידה דכיון שלא אמרה אמתלא זו מיד הודית שאין לה אמתלא", רב פעלים (יו"ד ח"א סי' ל"ד), דר"ת (ס"ק י"ט), טהרת ישראל (סעי' ט"ו), בדה"ש (ס"ק כ"ב), פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' ק"ו).

2. מיקל [הכל לפי ראות עיני המורה] – עין יצחק (יו"ד סי' ט"ז, "רק שאמרה אמתלא אחרת..."), חוט שני (ס"ק ד' ד"ה ודע, ס"ק ז' אות ח'), "אמרה אמתלא שאינה מתקבלת כגון דרך שחוק וכדו', ואח"כ אמרה אמתלא המתקבלת, הרי זו נאמנת. ואמנם אם בזמן שאמרה דרך שחוק אמרתי לך וכדו', אמרה שאין לה אמתלא אחרת רק זו, אפשר דלא מהני", טהרת הבית (סי' ד' סעי' ד'), "והכל לפי ראות עיני המורה", שיעורי טהרה (עמ' תע"ד).

ז. לבעל לשאול לאשתו הטמאה נדה, ולומר לה אולי טהורה את וטעית במה שהחזקת את עצמך בטמאה.

1. אסור – חוו"ד (בי' ס"ק ד'), "שאסור לשאול לכל נדה ולומר לה אולי טהורה את וטעית בכדי להרגילה אצלו", בדה"ש (ס"ק ד'), ואסור לבעל לשאול לאשתו הטמאה נדה ולומר לה אולי טהורה את וטעית במה שהחזקת את עצמך בטמאה שיש לחוש שיבואו בכך לידי מכשול", לבושי עז (תמצית ס"ק ו'), פתחי הלכה (ארטסקרול, סוף עמ' ק"ו).

2. מר"מ – פרדס רמונים (שפתי חכם ס"ק ד'), דר"ת (ס"ק ג'), משמרת הטהרה (בה"ל ס"ק א'), ט"ז וש"ך השלם (שפ"ח ס"ק י').

ה. אמתלא אחר זמן.

1. נאמנת – ערוגות הבושם (יו"ד בקונ' שבסוף הספר דיני שויה חד"א ואמתלא אות כ"ז ד"ה ועוד), ערה"ש (סעי' י"ח, לשונו לקמן), טהרת ישראל (סעי' ט"ז), בדה"ש (ס"ק כ"ב), טהרת הבית (סי' ד' סוף הע' ד'), שיעורי טהרה (עמ' תע"ז).
2. מחמיר – עי' חזקת טהרה (ס"ק י"ד), "אפשר דבעינן שתתן האמתלא תיכף ומיד אח"כ שחזרה ואמרה טהורה אני אבל אם לא תתן האמתלא תיכף על אתר רק לאחר זמן אפשר שאינו מועיל אז יותר אמתלא דאם ה' אמת היתה צריכה להגיד מיד זולת אם ג"כ תתן אמתלא על מה שלא הגידה תיכף את האמתלא".

ט. אחר ל' יום.

1. מחמיר [כמו הוחזק].
- א) בית שמואל (אה"ע סי' י"ט ס"ק ב') – "וכן אשה שאמרה שהיא נדה ושמשה עם בעלה תוך ל' יום מהני אמתלא שלה אבל אם אמרה כל ל' יום שהיא נדה ואח"כ שמשה לא מהני אמתלא".
- ב) דגול מרבבה (על מחבר סעי' ג') – "ואחר ל' יום לא מהני אמתלא".
- ג) חת"ס (אה"ע סי' ע"ז) – "ט"ז וב"ש בא"ע סי' י"ט סק"ב דלאחר שלשים יום לא מהני אמתלא ע"ש".
- ד) פת"ת (ס"ק ה') – "ואחר שלשים יום לא מהני אמתלא. בית שמואל סי' י"ט סק"ב עכ"ל דגמ"ר ור"ל שכל שלשים יום אמרה שהיא טמאה עכ"ש שם".
- ה) זבחי צדק (ס"ק ט"ו).
- ו) ערוגות הבושם (יו"ד בקונ' שבסוף הספר דיני שויה חד"א ואמתלא אות כ"ז ד"ה ועוד).
- ז) שד"ח (מערכת א' כלל נ"ט).
- ח) הגריש"א זצ"ל (משנת השלחן תשובה מ"א, אשרי האיש יו"ד פרק כ"א אות ג').
- ט) ששבה"ל (סעי' ב' סיכום אות א').
- י) בדה"ש (ס"ק כ"ה).
- יא) פתחי הלכה (ארטסקרול, סוף עמ' ק"ד).
- 1) אא"כ צריך להאריך שלשים יום, כמו לקטטה – חת"ס (אה"ע סי' ע"ז), "אם לא ה' אפשר בענין אחר מהני אמתלא עד עולם וכ"כ עצי ארזים שם ונלע"ד ראי' ברורה דהרי רמ"א בתשו' מיייתי ראי' מיצחק דכתי' ויהי כי ארכו לו שם הימים ע"ש והתם ארכו ימים ואפ"ה מהני אמתלא כיון דא"א בענין אחר", פת"ת (ס"ק ה'), "ובדרושי הוכחתי דאם האמתלא באופן שהענין היה צריך להאריך שלשים יום מועיל האמתלא ושוב מצאתי בתשו' ח"ס סי' ט' שהחליט כן לדינא ע"ש", זבחי צדק (ס"ק ט"ו), שד"ח (מערכת א' כלל נ"ט), בדה"ש (ס"ק כ"ה).
- 2) מר"מ – ט"ז וש"ד השלם (שפ"ח ס"ק ט"ז).
2. מיקל.
- א) בשם שו"ת פני יהושע (אה"ע ח"א סי' א'). וכדאי' במהרש"ם, לשונו לקמן).
- ב) דברי חיים (ח"ב אה"ע סי' ב') – "והסדרי טהרה ז"ל רוצה לחדש דגם באמרה אשת איש אני ונתחזקה בכך שלשים יום שוב לא מהני אמתלא. וכל זה דוחק למאוד דבש"ס [כתובות כ"ב ע"א] מבואר שם לימים עמדה וקידשה משמע אפילו לימים הרבה נאמנת אם נתנה אמתלא".
- ג) תשובה מאהבה (ח"ג סי' שנ"ו) – "הב"ש ... ולא אבין טעם הדבר במקום שהאמתלא טובה ולא אדע מקור מקומו שנובע דין זה".
- ד) ערה"ש (סעי' י"ח) – "יש מי שאומר דאחר שלשים יום לא מהני אמתלא אצלה כיון שהוחזקה כל כך זמן [ב"ש באה"ע סי' י"ט סק"ב] ולענ"ד אינו כן דנהי דבכל העניינים אמרינן כן דכשהוחזק ל' יום הוי חזקה מ"מ בנדה מעליותא הוא לגבה שהרי יש לה זמן שתטהר ויש לה מיגו ונהי שבארנו דלא מהני לה מיגו מ"מ עכ"פ אריכות הזמן לא מגרע כחה ועוד דכבר בררנו דזה שהאמינתה תורה עדיפא מחזקה ועכ"פ לא גריעא מינה ועל כל זה מהני אמתלא ועוד דהא בהחזקה נדה הוה ג"כ מועיל אמתלא אם לא מפני שעשתה מעשה כמ"ש וא"כ מאי עדיף חזקה ל' יום מחזקה שהוחזקה בשכנותיה".
- ה) טהרת הבית (סי' ד' סעי' ל').
- ו) שיעורי טהרה (עמ' תע"ז ד"ה אבל).
3. מר"מ – חקר הלכה (ערך אמתלא אות ג'), דר"ת (ס"ק כ'), אג"מ (יו"ד ח"ד סי' י"ד סי' קפ"ה סעי' ג').
- א) מהרש"ם (ח"ג סי' רע"א ד"ה והנה) – "ומ"ש להשיג על הב"ש סי' י"ט שכתב דאחר ל' יום ל"מ אמתלא מתשו' הרמ"א הנ"ל דהא גבי יצחק כתי' ויהי כי ארכו לו שם הימים כבר קדמו בתשו' ב"א חא"ע סי' א' והעלה שם דגם להב"ש אם הוחזקה רק מפי עצמה ותוכל לכפור הכל בודאי מהני גם אחר ל' ע"ש. וכן מצאתי פ"י ח"א א"ע סי' א' וע' תשו' חוות יאיר סי' קל"ח".

י. שוכבת אצלו.

1. צריך לשאול אותה – ב"ת (ס"ק ד'), "נראה דהבעל חייב לשאול אותה", ש"ך (ס"ק ד'), "ומ"מ נראה דהבעל חייב לשאול אותה למה היא באה אצלו הרי אמרה אליו טמאה אני דצריך להוציא האמתלא מפיה", בית לחם יהודה (ס"ק ד'), גר"ז (סעי' ו'), "והלחם חמודות והב"ח כתבו דמהרי"ו מריה דהאי דינא לא התיר אלא באמרה אליו תחלה מרגשת אני כאב בבני מעיים וחוששת אני לשינוי וסת אבל אם אמרה לו בפירוש טמאה אני חייב לשאול אותה למה היא באה אצלו דצריכה להוציא האמתלא בפיה. וכן דעת הש"ך דכל מאי דאפשר לברורי מבררינן", חו"ד (חי' ס"ק ה', בי' ס"ק ד'), מקור חיים (ס"ק י'), מלבושי טהרה (סעי' ד'), אג"מ (יו"ד ח"ד סי' י"ד סי' קפ"ה סעי' ג' ד"ה הא) דרכי טהרה (עמ' ק"כ).

2. ערה"ש (סעי' י"ב) – "עוד כתב אבל מדינת נאמנת אפילו בשתיקה אח"כ רק שהיא באה ושוכבת אצל בעלה והוא יודע ומכיר שמה שאמרה תחלה טמאה אני עשתה מחמת קטטה שהיה לו עמה וכדומה לזה עכ"ל וי"א דמ"מ חייב הבעל לשאול אותה הרי אמרת טמאה את וצריך להוציא האמתלא מפיה [ב"ח] וי"א דגם רבינו הרמ"א סובר כן [ש"ך סק"ד] ולא משמע כן [מנ"י] דא"כ מהו זה שאמר דנאמנת אפילו בשתיקה הא אין כאן שתיקה רק שאפשר לומר דנהי דמצד הדין אינו מחוייב מ"מ כל היכא דאיכא לברורי מבררין [ונ"ל שזהו כוונת הש"ך] ועוד נ"ל דאם הבעל הכיר מקודם בשעה שאמרה טמאה אני שזהו מפני הכעס והרוגז נהי שאסור לו לבא עליה בלי אמתלא מ"מ די כשהיא באה ושוכבת אצלו וזהו כוונת רבינו הרמ"א שכתב והוא יודע ומכיר וכו' כלומר שגם מתחלה הכיר כן אבל אם מתחלה לא הבין שאמרה זה מפני הכעס אלא שעתה כשבאה אצלו הכיר כן צריך להוציא האמתלא מפיה [ולפ"ז אפשר לומר דלא פליג הב"ח על הרמ"א ודו"ק].
3. מר"מ – דברי חמודות (פרק י' אות מ"א), תוה"ש (ס"ק ד'), ט"ז וש"ך השלם (שפ"ח ס"ק ח').

יא. אשה שאמרה שטעתה בחשבון הטבילה.

1. אם עכשיו ליל טבילתה בעל נפש יחמיר [דלמא יצרה תקפה לבעילת הלילה], אבל שאר ימים יש להקל – חת"ס (יו"ד סי' קפ"ה), "אם ביום השלישי בעצמו אמרה היום ליל טבילה וטעיתי אתמול יש להחמיר אע"פ שהתורה האמינה לה וכתוב סוגה בשושנים מ"מ בעל נפש יחוש דלמא יצרה תקפה לבעילת הלילה אבל אם הוא יום או יומים קודם לא נחשדו בנות ישראל על כך אע"ג דבשאר עדיות אפ"ל על צד רחוקה ונפלאה הוי נוגע בעדות מכל מקום הכא התורה האמינה אנו מה לנו כך נלע"ד מסברה"), פת"ת (ס"ק ז'), "עי' בתשו' ח"ס סי' קפ"ה ע"ד אשה שאמרה לבעלה ביום ד' יגיע זמן טבילתה ואחר זמן ביומו או ביום שלאחריו אמרה שטעתה בחשבון וביום ג' יהיה זמן טבילתה והאריך בזה ומסיק אם ביום ג' בעצמה אמרה היום ליל טבילתה וטעיתי אתמול יש להחמיר אע"פ שהתורה האמינה לה מ"מ בעל נפש יחוש דלמא יצרה תקפה לבעילת הלילה אבל אם הוא יום או יומים קודם לא נחשדו בנות ישראל על כך אע"ג דבשאר עדיות אפילו על צד רחוקה ונפלאה הוי נוגע בעדות מ"מ הכא שהתורה האמינה אנו מה לנו ע"ש היטב"), חזקת טהרה (ס"ק י"א), נטעי גבריא (פרק קכ"ב סעי' י'), פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' ק"ו).
- א) חוט שני (ס"ק ד' ד"ה פתחי) – "ונראה שאם מוכיחה לו להדיא שהיה כאן טעות, שפיר דמי, שלא שייך הטעם שיצרה תקפה לבעילת הלילה אם מוכח שיש כאן טעות".
- ב) שאם האשה מוחזק לבעלה שהיא כשרה וצנועה, ועולה לא נמצא בשפתיה מימים ימימה. נאמנת, ואין חשודה כלל, וגם בעל נפש לא יחמיר בזה – טהרת הבית (סי' ד' סוף הע' ה'), "שאם האשה מוחזק לבעלה שהיא כשרה וצנועה, ועולה לא נמצא בשפתיה מימים ימימה ... נאמנת, ואין חשודה כלל ... וגם בעל נפש לא יחמיר בזה, שאם כן נמצא מערער את נאמנותה, ואחריתה מי יסורנה, שלא תהיה לו לפוקה ולמכשול".
2. מר"מ – זבחי צדק (ס"ק י"ט), חזקת טהרה (סעי' ה').
3. ודוקא טעתה בחשבון י"ל שלא מהני ביום טבילה, אבל שאר אמתלא טובה נאמנת אפ"י ביום הטבילה – מהרש"ם (ח"ג סי' רע"א), "ועוד די"ל דגם לש"י הדרישה היינו בשמשתו נדה שראינו שיצרה תוקפה לכן אם נתברר שהוחזקה נדה אף שאומרת אמתלא אינה נאמנת. אבל בנ"ד שהיא אמרה בעצמה טמאה אני ולא נודע לשום אדם וחזינו שאין יצרה תוקפה א"כ עכשיו שאומרת אמתלא אף שכבר שמשה אח"כ י"ל דנאמנת שהרי מי הכריחה לומר תחלה טמאה אני. ואין לנו להחזיק ריעותא שבתחלה היתה בחזקת כשרה ואח"ז איתרע חז"כ שלה ותקפה יצרה ושמשה. דאמאי נחזיק להרעות חז"כ שלה שנתברר לפנינו שכל אותן הימים שהחזיקה א"ע בטמאה אני מעצמה היתה בחז"כ ומדוע נחוש שאח"כ יצאה מחז"כ שלה. וא"כ י"ל דבנ"ד גם הדרישה לש"י הטור מודה דנאמנת"), נטעי גבריא (פרק קכ"ב סעי' י'), ודוקא טעתה בחשבון לא מהני ביום טבילה אבל שאר אמתלא טובה נאמנת אפ"י ביום הטבילה".

יב. עד אחד מעיד שהחכם אסר לה.

1. הוא אינו נאמן – ט"ז (ס"ק ג'), "משא"כ אם אין החכם לפנינו ועד אחד מעיד שהחכם אסר לה אינו נאמן דהא אמרינן בפרק ב' דכתובות (דף כ"ב) כל מקום שהאמינה תורה עד אחד הרי כאן שנים כו' וא"כ ה"נ אין אותו העד נאמן להכחיש אותה שהיא כשנים"), תוה"ש (ס"ק ז'), "ודבריו פשוטים"), בית לחם יהודה (ס"ק ו'), גר"ז (ס"ק ח'), חוו"ד (חי' ס"ק ו'), זבחי צדק (ס"ק כ'), ערה"ש (סעי' כ').
2. מר"מ – בדה"ש (סעי' ג' בי' ד"ה החכם, עמ' כ"ו, "צ"ע"), ט"ז וש"ך השלם (כו"ל ס"ק ט"ז).

ו) איך לפרוש מנדה - סעיף ד'.

א. ימי וסת [הפלגה, חודש, או בינוני].

1. אבר מת.

- א) חוו"ד (חי' ס"ק ז', בי' ס"ק ז', סי' קפ"ט בי' ס"ק כ"ז) – "דה"ה אם שימש סמוך לוסתה ונזכר באמצע תשמיש דצריך גם כן לפרוש ממנה באבר מת כיון דאסורה בתשמיש הפרישה ואבר חי גם כן אסור".
- ב) פת"ת (ס"ק י') – "עח"ד שכ' דה"ה כשימש סמוך לוסתה בשוגג ונזכר באמצע תשמיש צריך ג"כ לפרוש באבר מת".
- ג) פני מבין (יו"ד סי' ש"ג) – "המהר"ם שי"ק ... שפיר כתב חו"ד דצריך לפרוש באבר מת שלא יעשה איסור לכתחילה".
- ד) עי' טהרת ישראל (סעי' ל"ח).
- ה) שירי טהרה (סי' קפ"ד תשו' ג') – "אם שמשה שלא בעת וסתה ואח"כ הרגישה בעת תשמיש שמתחיל איזה סימן מן הוסת. אף שעדיין לא ראתה. מ"מ כיון שכבר יש לה סימן מן הוסת כגון מוסתות הגוף כבר יש לו דין סמוך לוסתה ואסור לשמש עמה, ממילא גם באבר חי אסור לפרוש דיציאתו הנאה לו כביאתו, והוי כאלו בא עלי' סמוך לוסתה".

- (ו) הגריש"א זצ"ל (משנת השלחן תשובה מ"ג) – "שימש סמוך לעונת הוסת בשוגג ונזכר באמצע, יפרוש באבר מת, וחל עליו חובת תשובה וכפרה".
- (ז) משמרת הטהרה (ס"ק ל"ד, בה"ל ס"ק ט"ו) – "שלא יפרוש באבר חי".
2. ימהר לפרוש אפילו באבר חי.
- (א) מהר"ם שיק (יו"ד סי' קע"ו) – "לא מבעי להראב"ד והרשב"א דס"ל דלצורך מצוה בשעה שיוצא לדרך או כיו"ב שרינין בסמוך לווסתה, א"כ ה"ה דשרי יציאה זו לצורך מצוה ליזהר משום שמא תראה עדיין, שהרי גם ע"ז נאמר והזהרתם, ואולי לא יתאפק בעצמו בלי דיעה, ולא גרע מצוה זו דוהזהרתם ממצוה שחייב לפקוד את אשתו, אלא אפילו אי נימא דאפילו לצורך מצוה אסורה הביאה בסמוך לווסתה, מ"מ אין נראה לאסור לפרוש באבר חי, כיון דהאיסור ילפינן מוזהרתם מכח זריזות ועדיין איכא זריזות ... דיכול לפרוש ומצוה עליו לפרוש באבר חי וספר חו"ד אינו כעת תח"י לעיין בו".
- (ב) פרדס רמונים (מקשה זהב סוף ס"ק ג') – "ראיתי בחו"ד ... ולענ"ד אינו מחזור, דהא בסמוך לווסתה עיקר האיסור הוא מפאת דחיישי' שמא תראה בשעת תשמיש. אבל בגוף התשמיש ליכא איסור וע"כ התירו בזה ביוצא לדרך וכמבואר לעיל סי' קפ"ד. ולפי"ז אדרבה נראה שאם נזכר בשעת תשמיש ועדיין לא ראתה מחויב לפרוש מיד מחשש שמא תראה, דבמה שיפרוש עתה באבר חי ליכא איסור מאחר שעדיין לא ראתה, וזה ברור לענ"ד".
- (ג) ערה"ש (סעי' ל"ב) – "יש מי שכתב דאם שכח ושימש סמוך לווסתה ונזכר בשעת ביאה ולא ראתה עדיין שאסור לפרוש באבר חי [ח"ד סק"ז] ולא נראה כן דכיון דעיקר האיסור שמא תראה בשעת תשמיש ועדיין לא ראתה ימהר ויפרוש [פר"ר]".
- (ד) באר משה (ח"ג סי' ק"כ, ח"ה סי' כ"ה) – "כי לדברי החו"ד לא הסכימו הפוסקים האחרונים".
- (ה) ששבה"ל (ס"ק א', סיכום אות ג') – "ולהלכה נוקטים לפרוש מיד".
- (ו) טהרה הבית (סי' ב' סעי' כ') – "צריך לפרוש מיד אפילו באבר חי".
- (ז) עי' הגר"ח שליט"א (אסיפת יצחק ח' שבט תשס"ט) – שאלה: "שימש סמוך לעונת הוסת בשוגג ונזכר באמצע, האם צריך לפרוש באבר מת או אבר חי". תשובה: "כמדומה שא"צ וצ"ע".
- (ח) לבושי עז (סי' קפ"ד סעי' ב' תמצית ס"ק ד') – "ובפרד"ר ובערוה"ש כתבו דאדרבה ימהר ויפרוש באבר חי, והכי קי"ל".
- (ט) הגר"א נבנצל שליט"א (אסיפת יצחק ח' שבט תשס"ט) – שאלה: "שימש סמוך לעונת הוסת בשוגג ונזכר באמצע, האם צריך לפרוש באבר מת או אבר חי". תשובה: "בחי".
3. מר"מ – מור ואהל (אוהל ארץ נוד סוף סי' קפ"ה, דף פ"ח), דר"ת (ס"ק מ"ד), ט"ז וש"ך השלם (סי' קפ"ט כו"ל ס"ק צ"ג).
- (א) בדה"ש (סעי' ד' ב' ד"ה ואמרה, עמ' כ"ו) – "למעשה צ"ע איך לנהוג".
- (ב) עונת או"ז - עי' לקמן.

ב. לפי השיטה שימהר.

1. אא"כ חשש להוצאת שז"ל – פרדס רמונים (מקשה זהב סוף ס"ק ג'), טהרת ישראל (סעי' ל"ח), ששבה"ל (ס"ק א', סיכום אות ג'), טהרה הבית (סי' ב' סעי' כ').
2. אא"כ יש לה מיהושי הגוף הבאים לה בעת וסתה – שירי טהרה (סי' קפ"ד תשובה ג', לשונו לעיל), ששבה"ל (ס"ק א', סיכום אות ג'), פרדס שמחה (ס"ק ט"ז אות ב', "לכו"ע"), לבושי עז (תמצית ס"ק ד').
3. אא"כ עבר יום הוסת קבוע, או עונה בינונית – משמרת הטהרה (ס"ק ל"ד, בה"ל ס"ק ט"ו, "ולאחר הוסת ולא בדקה דהחשש שמא ראתה בזה פשוט שיפרוש באבר מת דחיישי' כל רגע שמא כבר ראתה דאיתרע חזקת טהרתה לגמרי"), הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' ל"ח, "שלאחר שעת וסתה, במקרה שזכרה בשעת תשמיש ששכחה לבדוק את עצמה בשעת וסתה, צריך הוא לפרוש ממנה באבר מת").

ג. אמרה מרגשת אני.

1. יכול לפרוש באבר חי, דאימור הרגשת שמש, אא"כ יודע בבירור שהוא דם.
- (א) חו"ד (חי' ס"ק ז', סי' ק"צ ב' סוף ס"ק א') – "ודוקא כשמוצאה דם באמצע תשמיש אבל אם אמרה מרגשת אני אינו צריך לפרוש באבר מת דאימור הרגשת שמש הוא אם לא שאמרה מרגשת אני בבירור שהוא הרגשת דם".
- (ב) פת"ת (ס"ק י') – "עצ"ד ... ודוקא כשמוצאת דם באמצע תשמיש אבל אם אמרה מרגשת אני א"צ לפרוש באבר מת דאימור הרגשת שמש הוא אם לא שאמרה מרגשת אני בבירור שהוא דם ע"ש".
- (ג) חוט שני (ס"ק ח').
2. לפרוש באבר מת [ספק דאורייתא].
- (א) תפר"י (סי' קפ"ג ס"ק א' ד"ה ובאמת) – "דאמרה לו הנני מרגיש בפתיחת המקור וכדומה מעניני הרגשה, וא"כ עליו לפרוש מספק".
- (ב) חכ"א (כלל ק"ט סעי' ח') – "אם בשעת תשמיש הרגישה ואמרה לו נטמאתי ימלא פחד ורתת על העבירה שבא בידו ואסור לו לפרוש מיד בקישוי אבר דאם פורש מיד חייב כרת שיציאתו הנאה כביאתו".
- (ג) לחו"ש (לחם ס"ק ח', שמלה ס"ק ו').
- (ד) פרי דעה (שפתי לוי ס"ק ו' ד"ה והנה, פתיחה שער ה') – "כיון שהיא אמרה לו שהרגישה הוי ליה לאסוקי אדעתיה דילמא אמת קאמרה ולפרוש באבר מת".
- (ה) פרדס רמונים (מקשה זהב סוף ס"ק ג') – "בחז"ד ... אין לדבריו בזה שום שורש ועיקר.
- (ו) ערה"ש (סעי' ל"ב) – "וגם מ"ש הח"ד דדוקא במצאה דם אבל אם רק אומרת שהרגישה א"צ לפרוש באבר מת ע"ש ודבריו תמוהים דמ"ש לתלות בהרגשת שמש זהו לחומרא אבל לא לקולא והפר"ר השיג עליו ג"כ ודו"ק".

- (ז) דר"ת (ס"ק מ"ג).
 (ח) טהרת ישראל (סעי' ל"ז).
 (ט) בדה"ש (ס"ק ל"ח) – "אסור לו לפרוש מיד מטעם ספק דלמא הוי הרגשת דם".
 (י) פרדס שמחה (ס"ק ט"ז).
 (יא) לבושי עז (תמצית ס"ק ב').
 (יב) משמרת הטהרה (ס"ק ל').
 (1) בזמן הזה, יש להקל – לבושי עז (תמצית ס"ק ג'), "בזמנינו שאין מצוי הרגשות, ואמרה לו מרגשת אני, אי"צ לפרוש באבר מת, דתלינן ההרגשה מחמת תשמיש".
 3. מר"מ – פתחא זוטא (ס"ק ח').
 (א) חכם צבי (סוף סי' מ"ו) – "כי האשה אינה מרגשת בשעת תשמיש שום שינוי בחדרי בטנה שיורה על שנפתח מקורה ודברי הגמ' דשבועות מיירי במשמש עם הטהורה וא"ל נטמאתי שמרגשת בעצמה שנפתח מקורה ופורסת נדה ממקור דמיה וע"כ הכי הוא שהרי השמש בפנים הוא והוא עדיין לא פירש ממנה שהרי אמרי' דאסור לו לפרוש הימנה עד שימות האבר וא"כ הדבר ברור שאינה רואה בעיניה שום דבר וגם לא ממשמשת בידיה אלא שמרגשת בעצמה בחדרי בטנה שפירסה נדה בודאי וז"ב".
 (ב) שו"ת אבני מלואים (סי' כ"ג) – "אבל אם הרגישה ממש שנפתח מקורה אפילו בשעת בדיקת העד או בשעת תשמיש יכולה היא שתבחין ותדע בבירור שנפתח מקור וממנו דם יוצא ולא אמרי' גבה שמא הרגשת עד או שמש הוא כיון שמרגשת בבירור שנפתח המקור, ותדע דהא אמרינן [שבועות יח, א] המשמש עם הטהורה ואמרה נטמאתי כו' ומנא ידעה בודאי שנטמאת עד שאמרו שהוא חייב כרת אם לא פירש באבר מת, אלא ודאי שהרגישה שנפתח מקורה והרגשה זו יכולה להיות אפ"י עם הרגשת עד ושמש או מ"ר, ועיין בתשו' ח"צ סימן מ"ו".

ד. הערה.

1. אין לחלק – עי' בדה"ש (סעי' ד' בי' ד"ה חייב, עמ' כ"ז).
2. יכול לפרוש באבר חי [אם אין הנאה] – חוט שני (ס"ק ח' ד"ה הערה).

ה. דם בתוך ימי טוהר.

1. עי' סי' קצ"ד סעי' א', לשיטות ומר"מ.

ז. תשובה: נדה.

- א. ג' דרגות: אונס, שוגג, מזיד.
 1. אונס – א"צ כפרה, מ"מ יתענה ב' תעניות [חת"ס, הו"ד בפת"ת ס"ק י"ב].
 2. שוגג – מ' תעניות.
 3. מזיד – ע"ב תעניות.

ב. אונס גמור: הגדר והדין.

1. עי' או"ח סי' תר"ו, לשיטות ומר"מ.

ג. שוגג על איסור דרבנן.

1. עי' או"ח סי' תר"ו, לשיטות ומר"מ.

ד. בתוך בהלה: האם זה נקרא מזיד שוגג או אונס.

1. עי' או"ח סי' תר"ו, לשיטות ומר"מ.

ה. מתעסק.

1. עי' ערך מתעסק, לשיטות ומר"מ.

ו. אם נדה היא, וסבור שהיא טהורה.

1. צריך כפרה, הוי שוגג – בית הלל (ס"ק ו'), "אם נדה היא וסבור טהורה היא צריך כפרה", הו"ד בפת"ת (ס"ק ט"ו), בא"ה (ס"ק ה'), "אם נדה היא וסבור טהורה היא צריך כפרה", רב פעלים (ח"ג יו"ד סי' ט"ו ד"ה ברם, "והגאון נו"ב וז"ל דקדק מדבריו לומר שבמקום שע"י החקירה והשאלות היטב היטב, אפשר שלא היה בא לידי שגגה מקרי שוגג ולא אונס אף על פי שהוא לא היה חייב מן הדין לשאול את פיה ולחקרה ולדרשה אלא כל שבאה וישנה אצלו סגי בכך עכ"ז כיון שאם היה חוקר ודורש ממנה יפה יפה, לומר אם אירע לה איזה דבר בענין טהרתה היתה מגדת לו מה שאירע לה בראיה הנז' וממילא לא היה יוצא מכשול לכן גם זה מקרי שוגג ולא אונס", טהרת ישראל (סעי' מ"ז), חזו"א (יו"ד סי' ק"ג ס"ק א'), "והנה מבואר בכאן דפורש בא"ח חייבת גם היא, ונראה דאפ"י אם לא הגידתו שהרגישה חייב קרבן ולא חשיב אונס כיון דהוי ידיעה בעולם הוי כנתחלף לו חלב בשומן דלא חשיב אונס", שפע טהרה (אות י"ח, "שהרי בקל היה יכול לשואלה אם טהורה היא אם לאו").
 (א) הביאור [למה הוא שוגג]: עי' המר"מ באו"ח סי' תר"ו.

2. מר"מ – מי נדה (קונ' אחרון על סעי' ד' ד"ה והנה עתה, "נראה דאף אם היתה טמאה וודאית, והיא היתה יודעת מזה ושקרה לפניו לומר טהורה אני, אין צריך כפרה ... מ"מ אין דומה לב"ד שהעידו לפניהם שמת בעלה, דשם כיון דאפשר להתברר הדבר יותר אחר חקירה ודרישה עוד, ואם יבואו עוד כמה אנשים, דאולי עדים הללו רשעים הם ויבואו אחרים להגיד האמת, או שיבא בעלה וכה"ג, כל כה"ג נחשב טעות ולא אונס. אבל בנדון זה באשה, אם לא יאמין לדבריה אי אפשר לבא לידי בירור, דהבירור בזה לא שכיח הוא שידע אדם אחר אם פרסה נדה או לא ...").

ז. **אחר ג' פעמים הראשונים** שאינה חייבת בדיקה, באשה שאין לה וסת.

1. הוי אונס, אינה צריכה כפרה – בדה"ש (ס"ק נ"ה, "אחר ג' פעמים הראשונים שאינה חייבת בדיקה להרי"ף הווי להו אנוסים").
2. צריכה כפרה – משמרת הטהרה (ס"ק מ"ז, בה"ל ס"ק י"ט, "וראיתי בבדי השלחן ... ודבריו צ"ל"ע ... וכיון דראוי להחמיר בזה ממילא צריכין כפרה").

ח. **אם יש לה הנאה כשפורש.**

1. יש לה הנאה – נוב"ת (יו"ד סי' פ"ה), חו"ד (בי' ס"ק ח'), "ודאי דהנאה לתרווייהו אית להו כשפורש באבר חי", חת"ס (יו"ד סי' קנ"ה), לחוש"ש (לחם ס"ק י"ג), פת"ת (ס"ק י"ד), ששבה"ל (ס"ק ד', ס"ק י"ב, סיכום אות ו'), בדה"ש (ס"ק נ"ד, ציונים ס"ק ע"ה), דרכי טהרה (עמ' צ"ה ד"ה כל), עי' משמרת הטהרה (בה"ל ס"ק י"ח, "נראה דיש לחוש ולהצריכה כפרה").
2. אין לה הנאה – חכ"א (כלל ק"ט סעי' ח'), "ואין לה הנאה מן הפרישה", פרדס רמונים (מקשה זהב ס"ק ג', "אם יש להאשה הנאה בזה לא הוזכר בשום מקום ומנ"ל לחדש איסורין מדעתנו") ערה"ש (סעי' ל"א, סעי' ל"ג, "דלה אין הנאה בפרישתו ויש מהגדולים שסוברים דגם לה יש הנאה ואין הכרח לומר כן [וכ"כ הפר"ר]"), שפע טהרה (אות ט').

ט. **סדר תשובה לבעל נדה.**

1. מר"מ – פאת שדך (ח"ג סי' צ"ח).
- א) יביע אומר (מעין אומר ח"ז פרק א' סי' ר"ס) – "שאלה: שאלו זוג שבימים שהייתה האשה נידה נכשלו בחיבוק ונישוק, מה התיקון לדבר. תשובה: ירבו בלימוד תורה, זה תיקון לכל. שאלה: חוזרים בתשובה כארבע שנים ונכשלו בעוון נידה ושאלו תיקון על זה. תשובה: שילמדו הרבה תורה. שאלה: זוג צעיר שנכשלו בעוון נידה בקשו תיקון. תשובה: שילמדו הרבה תורה, הלכות נדה".

י. **בתוך ימי דם טוהר.**

1. מר"מ – ששבה"ל (סי' קצ"ד סעי' א' ס"ק ו' ד"ה ולמעשה).
2. ראתה דם באמצע תשמיש בתוך ימי טוהר – עי' סי' קצ"ד סעי' א', לשיטות ומר"מ.

יא. מר"מ – קהלות יעקב (ארחות רבנו ח"ד עמ' ס"ג אות ה').

1. יביע אומר (מעין אומר ח"ז פרק א' סי' קל"ה) – "שאלה: אברך אחד שאל שאחר ששימשו מצאו בבגד שקינחה בו האשה דם ואינם יודעים אם היה מיד אחר התשמיש או לאחר זמן. כמו כן במשך היום לאחר מכן היו לה כתמים ללא הרגשה, מה עליו לעשות. תשובה: אין צורך בתיקון [כרת]. אבל מה [טוב] אם יעשה תיקון כרת וישאר לילה אחד שלם ויעסוק בתורה, זה רווח נקי".
- יביע אומר (מעין אומר ח"ז פרק א' סי' קע"ב) – "שאלה: אשה שבדקה ביום ההפלגה והיה נקי ואח"כ שמשה וראתה דם, ונראה לה שזה מפצע. למחרת שוב הייתה הבדיקה נקיה ואח"כ בא ווסתה. האם צריכה תיקון כאילו שמשו כשקבלה ווסתה. תשובה: תעשה בדיקה אצל רופאה אם יש לה פצע. ואמרתי לרבנו: כרגע היא בשעת ווסתה ואי אפשר. וענה מו"ר נר"ו: אח"כ תבדוק".
- יביע אומר (מעין אומר ח"ז פרק א' סי' קפ"ו) – "שאלה: אברך ששימש בימי טהרה של אשתו והרגיש רטוב וכשפירש מצא דם ואשתו אומרת שלא הרגיש כלום. ושאל האם צריך תיקון ומה. תשובה: הוא אנוס. ואמרתי לרבנו שהוא ביקש תיקון. וענה מו"ר נר"ו: אינו צריך, שיתן צדקה ודי בכך".
- יביע אומר (מעין אומר ח"ז פרק א' סי' רכ"ב) – "שאלה: אשה שאמרה לבעלה זמן מועט אחר תשמיש שהיא מרגישה שקיבלה מחזור וכך אמנם היה, האם צריך לחוש שמא זה היה כבר בשעת תשמיש ולעשות תיקון על כך. תשובה: אין צריך לחוש".

ת) ביום הוסת.

א. תשמיש ביום הוסת.

1. שניהם צריכים כפרה – תוה"ש (סי' קפ"ד ס"ק ג'), בית לחם יהודה (סי' קפ"ד ס"ק א'), חכ"א (כלל ק"ט סעי' ח'), פת"ת (ס"ק י"ד, סי' קפ"ד ס"ק ב'), זבחי צדק (סי' קפ"ד ס"ק ג'), לחוש"ש (לחם ס"ק י"ד), דר"ת (סי' קפ"ד ס"ק ה'), טהרת ישראל (סי' קפ"ד סעי' י"ג), אג"מ (או"ח ח"א סי' קע"ה), הגר"ש"א זצ"ל (משנת השלחן תשובה מ"ג, לשונו לקמן), בדה"ש (סוף ס"ק נ"ה, סי' קפ"ד ס"ק י"ב), פרדס שמחה (ס"ק כ"ד אות ב'), פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' שצ"ד), לבושי עז (תמצית ס"ק ז', סי' קפ"ד תמצית סעי' ב' ס"ק ג'), מראה כהן (ריש פרק ט'), פרי טהרה (סי' קפ"ד סעי' ט').
2. איך לפרוש – עי' לעיל.

ב. היכא ששכחו ושמשו בעונת אור זרוע: הנהגים להחמיר.

1. אינו צריכים כפרה.

(א) בשם בית אוצר (סי' מ"ט ד"ה בשבוע).

(ב) משמרת הטהרה (ס"ק ל"ד, שעה"צ ס"ק פ"ד) – "בוסת או"ז רשאי לגמור ביאתו כרצונו".

(ג) חוקת הטהרה (סעי' י"א, מנחת חן ח"ב יו"ד סי' י"ד) – "כיון שהוא רק חומרא בעלמא אין צריכים כפרה".

2. צריכים כפרה.

(א) לבושי מדרכי (ח"א יו"ד סי' ק"ח) – "נלע"ד דצריכ' כפרה כיון שהי' נוהגין עד הנה לפרוש סמוך לווסתן כמ"ש בא"ז ופשיט' דמנהג טוב הוא להיות נוהגים לבדוק לפני התשמיש והא ביו"ד סי' רי"ד קיימ"ל דכל התנהגות של מצוה ודבר טוב הוי כנדר וצריך התרה ... וא"כ צריך עכ"פ כפרה עד"ז".

(ב) שפע טהרה (אות כ"ב).

(ג) שבילי טהרה (סי' צ"ו) – "יש לומר שמכיון שהיה בעונת או"ז אע"פ שאינו אלא חומרא מ"מ היה לה לבדוק ומצד שלא בדקה עצמה צריכים שניהם כפרה שהרי יתכן שע"י הבדיקה היתה מוצאת לפני התשמיש שנטמאה".

3. מר"מ – מהרש"ם (ח"ג סי' רנ"ח), שערים מצוינים בהלכה (סי' ק"נ קונ"א ס"ק ב' ד"ה ואם), פרי טהרה (הע' כ"א), פרדס שמחה (ס"ק כ"ה אות ד').

(א) יביע אומר (מעין אומר ח"ז פרק א' סי' ר"ז) – "שאלה: אשה שצריכה לחוש לווסת ביום והם נוהגים לחוש לשתי עונות ושכחו ושמשו בלילה וקינחה ולא היה דם ואחר רבע שעה היה דם בעד, וגם אחר יומיים לא קיבלה ווסת. בנוסף לבעלה יש פטרייה שממנה אפשר ויצא דם. האם צריך תיקון. תשובה: אין צורך".

ג. שוגג בדין דרבנן: כגון שוגג בימי הוסת [כמו רוב האחרונים, שהוא דרבנן].

1. עי' או"ח סי' תר"ו, לשיטות ומר"מ.

2. שוגג בכתמים.

(א) מר"מ – פתחא זוטא (ס"ק י"א ד"ה ועיין), כבוד מלכים (שערי שלום פתיחה לדיני אונס שוגג מזיד אות קס"ה).

(ב) דברי חיים (יו"ד ח"א סוף סי' כ"ח) – "מה שנסתפק בענין הכתונת שמצאה האשה כתם ונראה שהיה בו כבר אם הוי אנוסה או לא והנה אם היה מקודם א"כ לא הוי רק כתם דהוא מדרבנן וגם לא שייך פשעה או מזידה וכי מחוייבת לבדוק כתמים וזה ברור ויעוין ריש נדה [ט"ו ע"א] אי מטמאה בועלה למפרע על כל פנים אינה צריכה כפרה כלל ואם אולי חשו שהיה בעת התשמיש וסברי שהרגשת שמש זה אינו חדא דאם לא מצאה רק על עד שלה בבוקר תולין לאחר כך וגם אפילו אם ח"ו היתה באה לעבירה אינה צריכה תשובה כמבואר ברמ"א ז"ל סי' [קפ"ה סעיף ד'] השם הטוב יכפר ויסלח לכל העם בשגגה".

ט לא ישתה יין ולא יאכל בשר בליל התענית.

א. מצד כפרה.

1. אחר התענית [כמו קרבן, או גמר דין בלילה] – ט"ז (או"ח סי' של"ד ס"ק כ'), "נראה דלילה שאחר התענית קאמר כמו שמצינו לענין לילה שאחר ט"ב סי' תקנ"ח שכ' שם מפני אבולו של יום", א"ר (סי' של"ד ס"ק כ"ז, עי' סי' קל"ד ס"ק א'), "נראה דלילה שאחר התענית קאמר כמו בט' באב סי' תקנ"ח (ט"ז ס"ק כ'), וכ"מ ביו"ד ס"ס קפ"ה", תפרי' (ס"ק ד'), סד"ט (ס"ק ג'), פמ"ג (או"ח סי' של"ד מש"ז ס"ק כ'), ח"א (כלל ט' סעי' י"ב, "ולאחר התענית, אסור בבשר ויין"), גר"ז (סעי' י"א, או"ח סי' של"ד סעי' כ"ח, "היינו לילה שאחר התענית (מנחת יעקב)", לחו"ש (לחם ס"ק י'), מ"ב (סי' של"ד ס"ק ע"ט, "היינו בלילה שאחר התענית [אחרונים]", בדה"ש (ס"ק נ"ב), משמרת הטהרה (ס"ק מ"ג, "והעיקר כדעה הא' והמחמיר בשניהם תע"ב").

2. מחמיר לב' לילות – יש"ש (חולין פרק ה' סי' י"א, "שאיין אוכלין בשר ושותין יין לפני התענית ואחר התענית"), הו"ד בתוה"ש (ס"ק י'), פת"ת (ס"ק י"ג, "עי' בתוה"ש שנסתפק אי הלילה שלפני התענית קאמר או שאחר התענית משום דבקדשים הלילה הולך אחר היום והרי התענית במקום קרבן ומסיק בשם מהרש"ל דראוי לנהוג שלא יאכל בשר ולא ישתה יין בליל שלפני התענית ובליל שאחר התענית ע"ש"), טהרת ישראל (סעי' ל"ג, "היינו בליל שלאחר התענית ויש להחמיר גם בליל שלפני התענית"), ששבה"ל (ס"ק י'), עי' פרדס שמחה (ס"ק כ'), "וראוי להחמיר גם לילה שלפני התענית".

3. דעת הערה"ש.

(א) ערה"ש (סי' קפ"ה סעי' ל') – "ובליל התענית [קודם התענית ויש מחמיר גם לאחר התענית] אסור בבשר ויין".

(ב) ערה"ש (או"ח סי' של"ד סוף סעי' מ"ד) – "וזה שכתב שלא יאכל בשר כונתו ללילה שאחר התענית".

4. מר"מ – פרדס רמונים (מקשה זהב ס"ק ג').

ב. או"ח סי' תק"פ – "יש מי שאומר שגזרו שיהיו מתענין בכל שני וחמישי על חורבן הבית, ועל התורה שנשרפה, ועל חלול השם; ולעתיד לבוא יהפכם ה' לששון ולשמחה".

1. קודם התענית – מג"א (סי' תק"פ ס"ק ט'), "יש מתענין בב' וה' מבשר ויין וגם בליל שלפני, ונ"ל דבימות הקיץ שאוכלין קודם הלילה אין צריך להחמיר אם לא שקבלו עליהם לחשבו כליל' אחר שהתפללו תפיל' ערב' ועס' רצ"ט ס"ו בהגה, ויש נוהגין בלילה שאחריהם שלא לאכול בשר ויין, וכתב היש"ש פ"ז דב"ק הטעם מפני שדיני נפשות דנין ביום וגומרין בלילה עכ"ל, ונ"ל שט"ס הוא וצ"ל שדיני ממונות דנין וכו' דהא דיני נפשות אין גומרין בלילה וס"ל דהקב"ה דן אף דיני ממונות אם יפסיד האדם או ירויח ונראה מדבריו שס"ל הטעם שמתענים בב' וה' מפני שהם ימי דין, ותימא דהיכא רמיזא ואדרב' קי"ל אדם נידון בכל יום ומה

- שמתעניין בהם היינו משום שהם ימי רצון כמ"ש סימן קל"ד וכ"כ התו' ורש"י דשבת והתוס' בכתובות דף ג' לכן אין טעם להתענות בלילה שאחריהם דכבר פנה היום"), מ"ב (סי' תק"פ ס"ק ט"ז, "ויש מתענים מבשר ויין בהם וגם בלילה שלפניהם").
2. מחמיר לב' לילות – יש"ש (חולין פרק ה' סי' י"א, "דאזתן שאין אוכלין בשר ביום ב' וה', לא בלילה שלפניו, ולא בלילה שאחריו"), הו"ד בתוה"ש (סי' קפ"ה ס"ק י'), אג"מ (או"ח ח"ג סי' פ"ח, שמעתתא דמשה סי' תק"פ אות א').
3. מר"מ – א"ר (סי' קל"ד ס"ק א'), כה"ח (סי' קל"ד ס"ק ט', סי' תק"פ ס"ק כ"ט)

ג. שאר תעניות.

1. אחר התענית.

- (א) מיקל – מ"ב (סי' תקנ"ח ס"ק ה'), "מפני אבילות של יום. משמע דרך בזה מפני אבילותו של ט"ב מחמירין גם בלילה שאחריו שהוא כמו בין המצרים דיש אנשים שמחמירין על עצמן מבשר ויין אבל בשארי תעניות אין להחמיר בזה").
- (ב) מחמיר – מג"א (סי' תקנ"ח ס"ק ג'), "דכמה מיני תענית של תשובה אשכחן דאין לאכול במוצאי תענית בשר ויין (מהרי"ל) ומה"ט המתענה בעשירי עד חצות אז כל היום אסור בבשר ויין בסעודה ראשונה דשייך גבה אבילות של יום וכן מ"כ").
2. מר"מ – אג"מ (או"ח ח"ג סי' פ"ח, שמעתתא דמשה סי' תקנ"ח ס"ק א').

ד. מר"מ – מנחת שבת (סי' פ"ה ס"ק כ"ו), רש"ש (נדריים דף סג:), עי' ראשונים (שם), פסקי תשובות (סי' תק"נ אות ח', סי' תקס"ד סוף אות א').

1. הגר"ח ק' שליט"א (אליבא דהלכתא חס"ח עמ' ק"ג טור ג') – "שאלה: כ' הרמ"א (סו"ס של"ד): עבר וחילל (שבת) צריך להתענות מ' יום, ולא יאכל בשר וישתה יין, וכ' המ"ב היינו בלילה שאחר התענית, וק"ק דהמ"ב בסי' תק"פ כ' בשם המ"א דא"צ לפרוש מבשר ויין במוצאי התענית כי כבר פנה היום. תשובה [בע"פ]: אינו דומה דינו של הט"ז בסי' של"ד לדינו של המ"א בסי' תק"פ, שדיניהם חלוקים".

2. הגר"ח ק' שליט"א (אליבא דהלכתא חס"ט עמ' קכ"ה טור א') – "שאלה: כ' הרמ"א (סו"ס של"ד) עבר וחילל שבת צריך להתענות מ' יום, ולא ישתה יין ולא יאכל בשר, וכ' המ"ב בשם הט"ז דהיינו במוצאי התענית, וטעמו דכן מצינו במוצאי ט"ב (אפי' נדחה לרמ"א) מפני אבילות יום, ומקורו מהמהרי"ל שכתב שכן מצינו בתעניות על תיקוני תשובה. ולכא' קשה, שהמ"ב בסי' תקנ"ח כתב דרך מוצאי ט"ב יש להחמיר כן, ולא בשאר תעניות, והלא מקור הדין הוא מהמהרי"ל, ולדידיה לא שנא ט"ב לא שנא שאר צומות יש להמנע מבשר ויין במוצאי התענית. תשובה: מיירי רק בתעניות שחייבין מדינא".

הגר"ח ק' שליט"א (אליבא דהלכתא חס"ט עמ' קכ"ה סוף טור א') – "שאלה: ועוד קשה למה נתעלם המ"ב מהטעם שנקט בתורת השלמים ביו"ד (סו"ס קפ"ה) דתענית הוא במקום קרבן, ובקדשים הלילה הולך אחר היום. תשובה: לא נזכר בגמ'".

בדיקת לפני ואחרי תשמיש

סימן קפ"ו

- א] וסת קבוע - סעיף א'.
 ב] וסת שאינו קבוע: ראשונים - סעיף ב'.
 ג] פוסקים.
 ד] מסולקת דמים.
 ה] בדיקות.
 ו] הלכות.
 ז] וסת תרומת הדשן - סעיף ג'.
 ח] שאינה רואה קודם ל"א יום.

א] וסת קבוע - סעיף א'.

א. ראשונים.

1. צנועות מחמירות קודם תשמיש, ואחר תשמיש שניהם צריכים לבדוק – רמב"ם (איס"ב פרק ד' הל' ט"ז, "אשה שיש לה וסת אינה צריכה עד לפני תשמיש אלא משום צניעות בלבד, אבל אחר תשמיש הכל צריכין שני עדים אחד לו ואחד לה אפילו מעוברת ומניקה וזקנה, וקטנה לא תשמש אלא בשני עדים אחד לו ואחד לה").
 (א) אפילו מסולקת דמים [מעוברת, מניקה, זקנה, וקטנה] – רמב"ם (איס"ב פרק ד' הל' ט"ז, לשונו לעיל).
 2. אין לה לבדוק, כדי שלא יהא לבו נוקפו – רמב"ן (הל' נדה פרק ה' הל' ב', "והנשים שיש להן וסת משמשות שלא בשעת וסתן ואינן צריכות בדיקה, ובוועל ושונה כמה פעמים ואינן צריכין לבדוק כלל לא לפני תשמיש ולא לאחריו ולא בין תשמיש לתשמיש, לא הוזכרה בהן בדיקת עדים בתלמוד אלא בעסוקות בטהרות"), רשב"א (תוה"ב בית ז' שער ב' ז-ב', הקצר ו-א', "אם יש לה וסת קבוע מותרות לבעליהן בלא בדיקה ואינן צריכות בדיקה לא לפני תשמיש ולא לאחר תשמיש"), רוקח (סי' שי"ז, "מיכן ואילך לא תבדוק דכל לבעלה אינה צריכה בדיקה ולא לפרוש מבעלה עד שיגיע ווסתה"), הג' מיימוניות (איס"ב פרק ד' הל' ט"ז אות כ').

ב. הלכה.

1. צנועות מחמירות קודם תשמיש, ואחר תשמיש שניהם צריכים לבדוק – מלבושי טהרה (סעי' א'-ג', עי' סעי' ה').
 (א) אפילו מסולקת דמים [מעוברת, מניקה, זקנה, וקטנה] – רע"א (על סעי' א'), לח"ו (לחם ס"ק ב'), דר"ת (ס"ק ד'), בדה"ש (ס"ק ב').
 2. אין לה לבדוק, כדי שלא יהא לבו נוקפו – רמ"א (סעי' א', סי' קפ"ד סעי' א', "וסברא הראשונה היא עיקר, וכן נהגו"), ב"ח (סוף הסי', "והכי נהוג"), חכ"א (כלל ק"ט סעי' א'), קיצור שו"ע (סי' קנ"ד סעי' ה'), מקור חיים (ס"ק א'), ערה"ש (סעי' י"ד, סעי' ט"ו, "ולענ"ד נראה דאפילו לדעת הרמב"ם א"צ בדיקות בזמנינו"), טהרת ישראל (סעי' א'), שערי טוהר (שער ב' סעי' א'), ששבה"ל (ס"ק י', סיכום אות א'), טהרת הבית (סי' ג' סעי' ו'), חוט שני (ס"ק א' אות א'), בדה"ש (ס"ק ב'), מראה כהן (עמ' קס"ד אות א'), פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' ר"פ, ח"ב עמ' תמ"ד אות ל"ח, עמ' תפ"ה), פותח שער (סי' כ"ד אות ד'), דרכי טהרה (עמ' פ"ח, דפו"ח פרק ח' סעי' ד'), לבושי עז (תמצית ס"ק א'), נטעי גבריאל (פרק ס"ד סעי' א'), פרי טהרה (סעי' א'), חק וזמן (פרק ד' סעי' א'), חזקת הטהרה (סעי' א').

ג. מנהג.

1. נהגו לבדוק קודם תשמיש שלא בפני בעלה – בית הילל (ס"ק א', "אבל עכשיו נהגו לבדוק את עצמן שלא בפני בעלה קודם תשמיש"), בא"ה (ס"ק א', "עכשיו נהגו לבדוק את עצמן שלא בפני בעלה קודם תשמיש. בי"ה"), שערי טוהר (שער ב' סעי' א').
 2. אין מקום להחמיר – אג"מ (יו"ד ח"ד סי' י"דעל סי' קפ"ו סוף סעי' א', "מה שכתב בבאר היטב, שהנשים נהגו לבדוק שלא בפני בעלה קודם תשמיש, תמוה. הא באין לה וסת עיקר הדין הוא שאין צריכה בדיקה, כדמסיק הש"ך, די להחמיר במקום שלא נהגו להקל - באין לה וסת. אבל ביש לה וסת שכל הפוסקים חולקים על הרמב"ם (פ"ד איסורי ביאה הט"ז) אין מקום להחמיר"), ששבה"ל (סוף סעי' ב', "ודלא כמנהג שכתב הבית הלל").
 3. מר"מ – ב"ח (סוף הסי', "אבל שלא בפני בעלה הרי היא משובחת וכמו שכתבתי לעיל ריש סימן קפ"ד (ס"ב)").

ד. וסת הגוף (למשל, cramps).

1. אינה צריכה בדיקה [שלא בזמן וסתה], כשאר וסת קבוע – גר"ז (ס"ק ב'), טהרת ישראל (סעי' ג'), באר משה (ח"ג סי' קמ"ד אות ט'), עמק התשובה (ח"א סי' קכ"ו ד"ה אשה, חזקת טהרה ס"ק ט'), בדה"ש (בי' ד"ה ולהרמב"ם, סוף עמ' ל"א), ששבה"ל (ס"ק ב'), פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' רפ"ג, ח"ב עמ' תפ"ו), משמרת הטהרה (ס"ק א'), נטעי גבריאל (פרק ס"ד סעי' י"ג).
 2. מר"מ – בדה"ש (בי' ד"ה אשה, עמ' ה', "וצ"ע").

ה. ספק וסת קבוע.

1. מחמיר, יש דין כמו וסת שאינו קבוע – חוט שני (ס"ק א' אות ה').

ו. אם עברה יום הוסת.

1. עדיין אינה צריכה בדיקות – בדה"ש (סי' קפ"ד ס"ק ה', בי' ד"ה ואינה), חוט שני (ס"ק א' אות ג'), פרדס שמחה (ס"ק א' אות ב').

ז. **האם בדיקות מהני:** אשה שבדקה כשהיה לה וסת קבוע ונעקר הוסת אם מהני בדיקת ג"פ שבדקה אז.

1. לא מהני – ששבה"ל (סעי' ב' ס"ק ד' ד"ה א, סיכום אות ו', שבה"ל ח"ז סי' קנ"א אות ג', "ובספיקא דמר באשה שבדקה כשהי' לה וסת קבוע ונעקר הוסת אם מהני בדיקת ג"פ שבדקה אז, לכאורה יראה דלא מהני"), בדה"ש (סעי' ב' ב' ד"ה א, עמ' כ"ט), עמק התשובה (ח"א סי' קכ"ו הע' ה'), הו"ד בפתחי הלכה (ארטסקרול, פרק מ' הע' קי"ב).

ח. **אם ראתה פ"א בליל תשמיש.**

1. עי' סי' קפ"ז סעי' א', לשיטות ומ"מ.

ב] וסת שאינו קבוע: ראשונים - סעיף ב'.

א. **לא צריכה בדיקה כלל.**

1. רש"י (נדה סוף דף יב:).
2. ר"ת (ס' התרומה ריש סי' צ"ד, לשונו לקמן).
3. ראב"ד (בעלי הנפש שער הספירה והבדיקה סי' ג') – "והלכה למעשה כסוגיא דשמעתא דכל לבעלה לא בעיא בדיקה ואפילו אשה שאין לה וסת".
4. רשב"ם (מרדכי שבועות סי' תשל"ה) – "רוצה להחמיר ... לא שבקינן לה דא"כ לבו נוקפו ופורש".
5. ר"י (מרדכי שבועות סי' תשל"ה).
6. התרומה (ריש סי' צ"ד) – "דאשה שהיא טהורה אינה צריכה לבדוק עצמה לא שחרית ולא ערבית ולא בשעת תשמיש ולא מבעיא אשה שיש לה וסת ... אלא אפילו אין לה וסת מותרות בלא בדיקה ... ואפי' לדברי רבינו יעקב דמוקי לה פסקא דרבי חנינא בן אנטיגנוס דמצריך בדיקה אף לבעלה הרי מתיר אידך רב יהודה אמר שמואל ואמוראי אחרני טובא כדפרישנא ובשל סופרים הלך אחר המקיל".
7. סמ"ג (לאוין קי"א) – "מכל אלה יש ללמוד שאשה אינה צריכה לבדוק את עצמה לא שחרית וערבית ולא בין השמשות ולא בשעת תשמיש ואפילו אין לה וסת (ע"פ סה"ת סי' צד) וכן כתב מורי במסקנא".

ב. **צריכה בדיקות לעולם.**

1. ר"ת (רא"ש נדה פרק א' סי' ה') – "ורבינו חננאל ז"ל כתב ואסיקנא מאן דמתני הא דשמואל לא מתני הא. וקיימא לן כי הא דאמר לה והלכתא כר"ח בן אנטיגנוס וזהו כפי' השני שסתר רש"י".
2. רמב"ם (איס"ב פרק ד' הל' ט"ז) – "ואשה שאין לה וסת אסורה לשמש עד שתבדוק, לפיכך היא משמשת בשני עדים אחד לפני התשמיש ואחד לאחר התשמיש".
3. רא"ש (נדה פרק א' סי' ה') – "כך היה נראה בעיני צורתא דשמעתא וכפרש"י דאוקי הלכתא בעסוקה בטהרות אלא שלא מלאני לבי להקל כי דברי ר"ח דברי קבלה הן".

ג. **צריכה לעשות חזקה שלא ראתה ג' פעמים.**

1. רי"ף (כתובות דף ס; פשטות הראשונים דלא כש"ך) – "בנדה ס"פ ראשון אשה שאין לה וסת אסורה לשמש ואין לה כתובה ולא פירות ולא מזונות ולא בלאות ויוציא ולא יחזיר עולמית ד"ר מאיר ר' חנינא בן אנטיגנוס אומר משמשת בשני עדים והן הן עוותיה ותקוניה שאם תשמש פעם ראשונה ושניה ושלישית בעדים וימצא דם על עד שלה או שלו בכל פעם ופעם הרי הן עוותיה שהוחזקה נדה כל ימיה ויוציא בלא כתובה ... ואם שמשה בשני עדים אחד לו ואחד לה שלשה פעמים ולא נמצא דם באחד מהן הרי הן תקוניה והרי היא ככל הנשים אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי חנינא בן אנטיגנוס".
2. רמב"ן (נדה דף יב: ד"ה א, הל' נדה פרק ה' הל' א') – "כל אשה שאין לה וסת חוששין לה בתחלתה שמא תראה מחמת תשמיש, לפיכך צריכה לבדוק עצמה לפני תשמיש בעד אחד אם מצאה טהור משמשת, ולאחר תשמיש מיד בודקין היא ובעלה את עצמן בשני עדים אחד לו ואחד לה, עשתה כן ג' פעמים ולא ראתה מחמת תשמיש מותרת לשמש בלא בדיקה".
3. רשב"א (תוה"ב בית ז' שער ב' ז'ב', הקצר ו'א') – "ואשה שאין לה וסת פעם ראשונה ושנייה ושלישית משמשינן בעדים ובודקין לאחר תשמש אם לא ראתה בג' פעמים ראשונים הרי היא בחזקת טהורה לעולם ואינה צריכה לשמש עוד בעדים".

ד. מר"מ – ר"ן (שבועות דף ב:).

1. או"ן (ח"א סי' שנ"ה) – "טוב להחמיר אשה שאין לה וסת לא תשמש כי אם על ידי בדיקה".
2. שו"ת מהרי"ל (החדשות סי' צ"ג אות ה') – "אסיק רש"י ותוס' ורוב חכמי אשכנז וצרפת דאין צריך בדיקא כלל אפי' אין לה וסת, אלא שהרא"ש כתב שלא מלאו לבו להקל הואיל ודברי ר"ח דברי קבלה הם וכן כתב א"ז שטוב להחמיר עכ"ל, ועוד שכל הגאונים בשיטת ר"ח הילכך המחמיר יחמיר והמקיל לא הפסיד".

ג] פוסקים.

א. דעת המחבר (סעי' ב', סתם וי"א הל' כסתם).

1. צריכה בדיקות לעולם.

(א) תוה"ש (ס"ק ב') - לשונו לקמן.

(ב) חו"ד (חי' ס"ק א') - לשונו לקמן.

- (ג) יד הלוי (ח"א סי' צ"ד) – "ולענ"ד מוכח שהב"י עצמו מחמיר ע"פ כלל שלו בהקדמתו כיון שתרי מעמודי ההוראה ה"ה רמב"ם ורא"ש מחמירים".
2. חזקת ג' פעמים.
- (א) שלחן גבוה (סוף ס"ק ד') – "... וזהו הדעת הראשון שכתב רבינו כאן וסתם כוונתה כיון שרוב הפוסקים מלבד ג' עמודי הוראה סוברים כן וכבר ידעה דסתם ואח"כ מחלוקת הלכה כסתם".
- (ב) גר"ז (ס"ק ז', סי' קפ"ט ס"ק י"ג) – "וגם הש"ע לא הביא דעת הרמב"ם והרא"ש אלא שראוי לבעל נפש לחוש לדעתם אבל העיקר כסברא הראשונה שהביא בסתם כנודע".
- (ג) לחם ושמלה (סי' קפ"ט שמלה ס"ק ט') – "לפע"ד נראה כי אף שהמחבר בסי' קפ"ו כ' דעת הרמב"ם והרא"ש לבסוף מ"מ להלכה דעתו דהעיקר כסברא הראשונה שכ' שם בסתם דאשה שאין לה וסת קבוע אם הוחזקה שאינה רואה דם מח"ת שוב אינה צריכה בדיקה כלל. ודבר זה יש לנו ללמוד ממ"ש בהקדמתו לב"י וז"ל, ולכן הסכמתי בדעתי כי להיות שלשה עמודי ההוראה וכו' ה"ה הרי"ף והרמב"ם והרא"ש ז"ל אמרתי אל לבי שבמקום ששנים מהם מסכים לדעת אחת נפסוק הלכה כמותה אם לא במקצת מקומות שכל חכמי ישראל או רובם חולקים על הדעה ההיא ולכן פשוט המנהג בהיפוך עכ"ל. והנה בסי' קפ"ו כתב וז"ל, ואם אין לה וסת קבוע לדעת כל הפוסקים חוץ מהרמב"ם ז"ל והרא"ש ז"ל אינה צריכה בדיקה כלל כו'. וא"כ איך יניח כל הפוסקים ויפסוק כהרמב"ם והרא"ש (ובש"ך שם סיים וכמדומה שכן עמא דבר שגם אשה שאין לה וסת אינה בודקת לעולם לפני תשמיש). וגם הרמב"ם והרא"ש אינם שוים בדעותיהם כדאייתא שם, ע"כ נראה יותר כי דעת המחבר לפסוק להלכה כדעת כל הפוסקים, ולא הביא דעת הרמב"ם והרא"ש אלא להורות דבעל נפש יכול להחמיר ע"ע ואין בזה משום שלא יהא לבו נוקפו. וגם הרמ"א שהגיה שם והעתיק לשון הרמב"ם ואין צריכין לבדוק וכו' אלא מקנחין עצמן י"ל ג"כ דלא אתא להורות כן הלכה אלא למאן דחייש לדעת הרמב"ם ולכן לא הגיה כאן כלום".
- (ד) טהרת הבית (סי' ג' הע' ז') – "שו"ת יד הלוי ... ואין דבריו מוכרחים".
- (ה) חזקת טהרה (דרך ישרה ס"ק ג', עמק התשובה ח"א סי' קכ"ו הע' ג') – "ופלא על החו"ד".
- (ו) בדה"ש (ס"ק י"ג, ציונים ס"ק י"ג).
3. מר"מ – ט"ז (סי' קפ"ט ס"ק ה'), ש"ך (סי' קפ"ט נקה"כ על הט"ז ס"ק ה'), שב יעקב (ח"א סי' מ"ו ד"ה גם מוכח).

ב. דעת הרמ"א (סעי' ב').

1. צריכה בדיקות לעולם.
- (א) תוה"ש (ס"ק ב') – לשונו לקמן.
- (ב) גר"ז (ס"ק ז').
- (ג) חו"ד (חי' ס"ק א') – לשונו לקמן.
- (ד) הג' חת"ס (ס"ק ד' ד"ה והנה).
- (ה) פרדס רמונים (סי' קפ"ה מק"ז ס"ק ג') – "נראה דס"ל דיש להחמיר כדעתם ז"ל".
- (ו) ערה"ש (סעי' י"ט) – "באין לה וסת חשש לדעת ר"ח כמו שחשש הרא"ש לדבריו אף שמעיקר הסוגיא לא נ"ל כן כמ"ש ספ"ק ע"ש".
- (ז) יד הלוי (ח"א יו"ד סי' צ"ד) – "פשיטה דסובר כן להדיא שהרי כ' בנאבד העד אסורין לשמש הואיל ואין לה וסת".
- (ח) ששבה"ל (ס"ק י').
2. חזקת ג' פעמים.
- (א) לחם ושמלה (סי' קפ"ט שמלה ס"ק ט') – לשונו לקמן.
- (ב) עמק התשובה (ח"א סי' קכ"ו הע' ג') – "ופלא על החו"ד".
- (ג) בדה"ש (ס"ק י"ג).

ג. צריכה בדיקות לעולם.

1. ב"ח (סוף הסי') – "ובאין לה וסת צריכה לבדוק לפני תשמיש לעולם אפילו בפני בעלה וכרבינו חננאל ורבינו תם והרמב"ם והרא"ש ולפי מה שכתב המרדכי גם האלפסי סבירא ליה הכי וכן לאחר תשמיש צריכה האשה לבדוק לעולם כהרמב"ם והרא"ש דלא כהרבה גדולים דנמשכין אחר האלפסי דסגי בשלש פעמים אחר התשמיש אלא לעולם צריכה לבדוק גם אחר התשמיש דיש לתפוס לחומרא כסברת הרמב"ם והרא"ש דמסתבר טעמייהו והרמב"ם מצריך שגם הבעל יבדוק עצמו אחר תשמיש והמחמיר גם בזה תבא עליו ברכה".
2. עי' חו"ד (חי' ס"ק א', בי' ס"ק ב') – "דמכל מקום צריכה קנוח ולהשהות העד על גופה כשיעור וסת המבואר בסימן ק"צ סעיף נ"א ולמחר תעיין בו וזה יכול כל אדם לעשות וראוי לעשות כן לחוש לדברי ר"ח ולרוב הפוסקים והמחבר והרמ"א הסכימו כן ומי יבא אחריהן להקל".
3. קיצור שו"ע (סי' קנ"ד סעי' ו', עי' לחו"ש לחם ס"ק ו') – "אשה שאין לה וסת קבוע כלל, יש לה לבדוק את עצמה לפני תשמיש ולאחר תשמיש, וגם הבעל יש לו לקנח את עצמו לאחר תשמיש ולראות אם לא נמצא איזה טפה דם".
4. מלבושי טהרה (סעי' ד', ס"ק ב') – "אסורה לשמש עד שתבדוק ... אחר התשמיש הכל צריכין שני עדים".
5. ערה"ש (סעי' ט"ז) – "והנה הג' פעמים הראשונים היא שיטת הרי"ף וס"ל דהרי"ף סובר דאחר הג' פעמים א"צ שוב שום בדיקות דלא כמו שבארנו לדעתו בסעי' י"ג ואמת שכמה מהפוסקים כתבו כן בדעת הרי"ף בדברי רבינו הב"י ואני תמה מאד שהרי ר"ח היה רבו של הרי"ף וידוע בכל ספרי הרי"ף שששהוא חולק על רבותיו מביא דבריהם ומדחה אותם ולמה לא הזכיר כאן דעת

- רבותיו אלא וודאי כדברינו וראיה לדברינו מדברי המרדכי שכתב בשבועות דהרי"ף ס"ל כר"ח דאשה שאין לה וסת צריכה בדיקה לעולם ע"ש והב"י בספרו הגדול דחה את המרדכי ע"ש ולפמ"ש א"ש".
6. אמירה לבית יעקב (פרק ו' סעי' כ"ג, יד הלוי ח"א סי' צ"ד) – "אשה שדרכה לראות בזמנים בלתי קבועים חייבת לבדוק את עצמה לפני כל בעילה ואחריה".
7. עי' טהרת ישראל (סעי' ג', באר יצחק ס"ק י"ב) – "ואם הוחזקה ... אז המיקל במקום שהמנהג להקל בזה שא"צ בדיקה לפני תשמיש ולא אחר תשמיש אין למחות ובלא"ה אין להקל אלא עכ"פ תבדוק ע"י קנוח ולהשהות בעד על גופה כשיעור וסת ולמחר תעיין בו וזה יכול כל אדם לעשות".
8. עי' שפע טהרה (ס"ק ז') – "לאחר שעבר וסת תרה"ד, ראוי להחמיר כשיטת הרמב"ם שתבדוק עצמה קודם תשמיש, אבל די לה שתקנה עצמה".
- (א) בעל נפש יחמיר – ששבה"ל (סיכום אות א'), "ראוי להחמיר", מראה כהן (עמ' קס"ה אות ו', "ובעל נפש יחמיר על עצמו").
- (ב) פאת שדך (ח"ג סי' ס"ז ד"ה על) – "ויש קצת בעלי נפש החוששים לדעת הרמב"ם ... אבל לענ"ד אין לנהוג כן בימי הנעורים כי יצא שכרו בהפסדו".

ד. צריכה לעשות חזקה שלא ראתה ג' פעמים.

1. תפ"ר (ס"ק ג') – "דברי הש"ך להקל אין לו שורש במקום שרוב פוסקים מחמירין למעשה ... ואין להקל כלל נגד דברי השו"ע והרב ז"ל".
2. חת"ס (על סעי' ב') – "צריכה בדיקה ג' פעמים ... וכבר הסכימו האחרונים לשיטה זו דלא כש"ך".
3. ישועות יעקב (ס"ק א', סי' קפ"ד ס"ק ו') – "כיון שר"ח גאון כתב כן דאשה שאין לה וסת בעי בדיקה לעולם ולשיטת הרי"ף עכ"פ צריכה בדיקה שלשה פעמים מי גבר יאמר להקל נגדם".
4. מסגרת השלחן (דיון ב').
5. חזו"א (ארחות רבינו ח"ד עמ' מ' אות ה') – "שמרן הורה לו כש"ך באשה שאין לה וסת קבוע שאינה צריכה בדיקה לא לפני תשמיש ולא לאחר תשמיש ורק שלש פעמים הראשונות יעשו בדיקה כדי להחזיקה שאינה רואה דם מחמת תשמיש".
6. אמת ליעקב (הע' ע"ב) – "למעשה נראה שיש להחמיר ולבדוק קודם ולאחר תשמיש בג' פעמים הראשונות ודלא כש"ך".
7. באר משה (ח"ג סי' קמ"ד, חק וזמן פרק ד' הע' ב') – "שלשה פעמים הראשונות צריכין לבדוק קודם תשמיש ואחר תשמיש כדי שתתחזק שאינה רואה מחמת תשמיש".
8. הגריש"א זצ"ל (משנת השלחן תשובה מ"ו, תשובה מ"ט, אשרי האיש יו"ד פרק כ"ב אות א').
9. דרכי טהרה (סוף עמ' צ', דפו"ח פרק ח' סעי' י"א).
10. טהרת הבית (סי' ג' סעי' ז').
11. פרדס שמחה (ס"ק ח').
12. עמק התשובה (ח"א סי' קכ"ו, עי' חזקת טהרה ס"ק י"ג).
13. לבושי עז (תמצית ס"ק א', סעי' ג' תמצית ס"ק ב').
14. בדה"ש (ס"ק י"ג, סי' קפ"ז סוף ס"ק ו', בי' ד"ה ולהרמב"ם סוף עמ' ל"א).
15. טהרת בת ישראל (פרק י"ג סעי' א').
16. נטעי גבריאל (פרק ס"ד סעי' ב', סעי' ג') – "למעשה נקטינן להחמיר".
17. מראה כהן (עמ' קס"ד אות ב') – "אשה שאין לה וסת קבוע כלל ואין לה ימים בטוחים שאינה רואה בהם, צריכה בדיקה קודם תשמיש ואחר תשמיש ג' פעמים, כדי לברר שאין התשמיש גורם לה לראות דם, וגם הבעל יבדוק את עצמו אחר תשמיש".
18. פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' רפ"א, ח"ב עמ' תמ"ד אות ל"ו, עמ' תפ"ג).
19. פרי טהרה (סעי' ב') – "ונוהגין להחמיר בזה".
20. עי' הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' כ"ח) – "שמנהג בני ישיבות לחוש למש"כ בש"ע לעשות הג' בדיקות אלו, וכפשוט דעת הרי"ף לפי הבנת הראשונים".
- הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' ל"ב) – "שאינן להחמיר להרמב"ם. אף שפשוט דעת הש"ע וגם הרמ"א לחוש להם (לכל הפחות בגדר חומרא), מ"מ אין המנהג להחמיר, וכמש"כ הש"ך".
21. משמרת הטהרה (ס"ק י').
22. יסוד הטהרה (פרק י"ב סעי' י"ב).
23. חק וזמן (פרק ד' סעי' א').
24. חזקת הטהרה (סעי' ב', סעי' ג').

ה. לא צריכה בדיקה כלל, אא"כ ראתה פ"א דם מחמת תשמיש.

1. ש"ך (ס"ק א') – "וכמדומה שכן עמא דבר".
2. בא"ה (מהרי"ט, ס"ק א').
3. חופת חתנים (סי' י"ג סעי' א') – "דעת כל הפוסקים דאשה שאין לה וסת לא בעיא בדק' כלל לפני תשמיש ולא לאחר תשמיש. וודאי דהכי קיימא לן דכל לבעלה לא בעיא בדיקה אפ"ל אין לה וסת ואפ"ל רוצה להחמיר על עצמה לבדוק קודם או לאחר תשמיש לא שבקינן דא"כ לבו נוקפו וכו' וכדומה שכן עמא דבר. ש"ך".
4. זבחי צדק (ס"ק ב') – "ופה בגדאד יע"א נהגו להקל כסברת ש"ך ודעמיה".

5. הגרשז"א זצ"ל (אוצרות הטהרה פרק י"ג סוף סעי' ד') – "דאשה שאין לה וסת קבוע אינה צריכה בדיקה קודם תשמיש ואחריו אף בג"פ ראשונות שאחר הנישואין".
6. הגר"מ ביק זצ"ל (חק וזמן פרק ד' הע' ב').
7. אור יצחק (ח"א יו"ד סי' כ"ט סוף סי' כ"ט, ריש סי' ל') – "אין האשה צריכה לבדוק לא לפני תשמיש ולא לאחר תשמיש - כדי להחזיקה שאינה רואה מחמת תשמיש, כיון שאין מצוי היום רואה מחמת תשמיש בכלל. וגם בבדיקות שתעשה מיד אחר החתונה אינם מועילים לזה כלל, כיון שלרוב הם בזמן שבכלל אינה ראויה לראות, ולא יועילו בבדיקותיה. וכבר הסיק הש"ך בס"י קפ"ו שאין צריך לעשות לבדיקות אלו כלל, ועליו ראוי לסמוך".

ו. מקום שנהגו להקל.

1. אין להחמיר – תוה"ש (ס"ק ב', לשונו לקמן), גר"ז (ס"ק ז', לשונו לקמן), פת"ת (ס"ק ב', לשונו לקמן), דרכי טהרה (דפו"ח פרק ח' סעי' י"א).

ז. דעת התורת השלמים.

1. תוה"ש (ס"ק ב') – "הש"ך ... ולא ירדתי לסוף דעתו איך נתעלם ממנו דברי הרא"ש והטור שנמשכו אחר דברי ר' חננאל וכתב שלא מלאני לבי להקל כי דברי ר"ח דברי קבלה הן עכ"ל ואחר זה נמשך המחבר ומור"ם להחמיר ולהצריך בדיקה לפני כל תשמיש ולאחר תשמיש אבל לפי דעת הרי"ף היה סגי בבדיקה ג"פ לדעתו וק"ל לכן אין להקל נגד פסק המחבר ומור"ם, אבל מ"מ ... דמקום שנהגו להקל אין להחמיר כי יש להם גדולי פוסקים שיסמכו עליהם".
2. שבות יעקב (ח"ג סוף סי' ע"ח) – "דקי"ל כהראב"ד מדינא דא"צ שום בדיקה אפי' אין לה וסת רק שנהגו להחמיר בקצת מקומות וכן הכריע הש"ך עצמו בס"י קפ"ו".

ח. דעת האג"מ.

1. קודם זמן הוסתות לא צריכה בדיקות מעיקר הדין. אחר זמן הוסתות, קודם תשמיש, צריכה בדיקות לעולם [ע"י לקמן]. ואחר תשמיש צריך לבדוק, עד שיש לה חזקה – אג"מ (יו"ד ח"ג סי' נ', "ואעפ"י דכשעברה יום הוסת ועונ"ב ויה"ח אינה חוששת עוד לוסת אם אין לה וסת קבוע ליום החדש צריכה לבדוק קודם תשמיש בסמיכות היותר קרוב משום דאשה בת דמים חזקה לראות דם בכל חדש דכי לעולם לא תראה כלשון הפוסקים ולכן צריכה לברר אם עדיין היא בחזקתה לבעלה וגם לאחר תשמיש תבדוק שמא חימוד התשמיש גרם לדם לבוא כדהביא הח"ד שם סימן קפ"ו אות ד' וסגי לזה בבדיקה בבקר, ודוקא בעברה וסתה ולא ראתה צריכה בדיקה אף אחר תשמיש אבל קודם זמן הוסת אין אשה צריכה בדיקה אחר תשמיש כלל כהש"ך סימן קפ"ו בדברי הרי"ף ואפילו מתחילת נישואיה והאמת עמיה מצד הדין ומצד המציאות. ואם היא מוחזקת שאינה רואה דם מחמת תשמיש שבדקה עצמה ג' פעמים אחר תשמיש משעברה וסתה ולא מצאה דם שוב אינה חוששת לרואה דם נדות לאחר תשמיש, ובדיעבד כששכחה לבדוק וכ"ש כשלא היה אפשר לפניה ולא בדקה כלל ולא ראתה דם וגם לא מצאה דם על בגדיה וסדיניה לא איתרע חזקתה לבעלה דסומכין על הש"ך שם בסימן קפ"ו יעו"ש דכל לבעלה אי"צ בדיקה כלל אפילו אין לה וסת בין קודם תשמיש בין לאחר תשמיש וכיון שבדקה ומצאה טהורה מותרת לבעלה ולא חוששין דשמה בזמנה בא ונפל לארץ אבל לכתחלה תבדוק מיד וכדנזכר לעיל").
2. אג"מ (יו"ד ח"ב סי' ע"ה ד"ה ולענין) – "ולענין בדיקה ג"פ הראשונים לראות אם אינה רואה מחמת תשמיש, לענין הדין הוא כהש"ך שא"צ בדיקה כדביאר באורך בסימן קפ"ו סק"א, אבל מ"מ מאחר שאיכא מחמירין כהמחבר מהראוי להחמיר אבל סגי בקנוח ולהשהות העד על גופה מעט באופן שפניה למטה כדאיתא שם בחו"ד, ואין להחמיר יותר".
3. אג"מ (יו"ד ח"ב סי' ס"ז ענף ג' ד"ה ולכן, מסורת משה יו"ד אות פ"ח ס"ק ב') – "דרוב הפוסקים סברי באשה שאין לה וסת דלא כהש"ך אלא שצריכה בדיקה".
4. אג"מ (רשומי אהרן ח"א יו"ד סי' קפ"ו אות ג') – "עבר יום הוסת ולא ראתה יש לה דין כאשה שאין לה וסת קבוע וצריכה לבדוק לפני ואחרי תשמיש".

ט. מר"מ – מחה"ש (ס"ק א'), דר"ת (ס"ק ז'), משמרת הטהרה (ס"ק י"ח), ט"ז וש"ך השלם (שפ"ח ס"ק כ').

1. גר"ז (ס"ק ז') – "והש"ך כתב שדעת הרי"ף כדעת רש"י ותוס' וסיעתם דאפילו אין לה וסת כלל אין צריך בדיקה כלל לא הוא ולא היא אפילו בג' פעמים הראשונים וכמדומה שכן עמא דבר. והמנחת יעקב כתב שבמקום שנהגו להקל יש להם על מה שיסמכו אבל במקום שאין מנהג אין להקל כלל נגד דעת הש"ע".
2. חכ"א (כלל ק"ט סעי' א') – "ואם אין לה וסת שלש פעמים ראשונים צריכין לבדוק קודם תשמיש ולאחר תשמיש הוא בעד שלו והיא בעד שלה ואם הוחזקה באותן שלש פעמים שאינה רואה דם מחמת תשמיש שוב אינה צריכה בדיקה כלל לא לפני תשמיש ולא לאחר תשמיש, ולרמב"ם ורא"ש כל זמן שאין לה וסת צריכה היא בדיקה לעולם קודם תשמיש ואחר תשמיש והרמב"ם מצריך שגם הבעל יבדוק עצמו אחר תשמיש".
3. פת"ת (ס"ק ב') – "צריכים לבדוק קודם. והש"ך פסק דא"צ בדיקה וסיים וכן עמא דבר ועיין בתוה"ש שכתב דבמקום שנהגו להקל אין להחמיר אבל בלא"ה אין להקל נגד פסק המחבר והרמ"א".
4. הגרמ"א פריינד זצ"ל (מרא דשמעתא אות שס"ה) – "בענין בדיקה ג' פעמים לפני ואחרי תשמיש, אמר לי דבחוף לארץ לא שאלו ולא דברו מבדיקות אלו כלל, [והיינו שלא החמירו בזה]".

י. **אם ראתה פ"א בליל תשמיש:** אחר שכבר הוחזקה.
1. עי' סי' קפ"ז סעי' א', לשיטות ומר"מ.

ד] מסולקת דמים.

א. קטנה, מעוברת, מינקת, זקונה.

1. אינה צריכה בדיקה – ר' ירוחם (נתיב כ"ו ריש ח"ב), הו"ד בב"י (ס"ק ב' ד"ה וכתב הרא"ש), מהר"ם פדוואה (סי' כ"ה), תוה"ש (ס"ק ג'), סד"ט (ריש ס"ק ד'), מחה"ש (ס"ק א'), פת"ת (ס"ק ד', "עי' בתשובת מהר"ם פדוואה סי' כ"ה שכתב דאפילו אשה שאין לה וסת אם היא מעוברת שמסולקת דמים א"צ בדיקה כ"כ המ"י והס"ט בשמו. ונראה פשוט דה"ה למניקה דחד טעמא הוא"), חכ"א (כלל ק"ט סעי' א', "ואם היא מעוברת או מינקת לכולי עלמא אפילו באין לה וסת אינה צריכה בדיקה"), גר"ז (ס"ק ז'), "ומעוברת משהוכר עוברת ומניקה כל כ"ד חדש יש להקל בהן אף אם אין להן וסת דדמים מסולקים מהן כדלעיל סי' קפ"ד והלכך אף ששופעות דם ורואות אינו אלא מקרה. ואף שחוששות לראיתן כדרך שחוששות לוסת שאינו קבוע לענין בדיקה בשעת הוסת ולפרוש מבעלה עונה אחת כדלקמן סימן קפ"ט מכל מקום לענין בדיקה לפני תשמיש ואחריו שלא בעונת הוסת יש להקל הואיל ויש מקילין בכל ענין (תשובת מהר"ם פדוואה סי' כ"ה"), פרדס רמונים (שפתי חכם בסוף הסימן), אמרי ברוך (על סעי' ב'), קיצור שו"ע (סי' קנ"ד סעי' ו', "ואך כשהיא בחזקת מסולקת מדמים כגון מעוברת לאחר שלשה חדשים או מניקה או זקנה אלו אינן צריכות בדיקה"), זבחי צדק (ס"ק ד'), בית שלמה (יו"ד ח"ב סי' ז'), ערה"ש (סוף סעי' י"ט, "ופשוט הוא דמעוברת ומניקה א"צ בדיקה אף כשאין לה וסת"), טהרת ישראל (סעי' ט'), מנחת יצחק (ח"ג סי' פ' אות א', "לענ"ד צדקו דבריו בזה, וכמו דאיתא כה"ג בתשו' מהר"ם פדוה, הביאו בסדרי טהרה (סי' קפ"ו ס"ק ד'), באשה שאין לה וסת, להשיטות שסוברים דצריכה היא בדיקה לעולם קודם תשמיש ואחר תשמיש, דאם היא מעוברת א"צ בדיקה עיי"ש"), קנה בושם (קובץ אור ישראל חנ"ו עמ' ל"ד אות צ"ד, "מינקת שאינה רואה דם אינה צריכה בדיקה אפילו לפני תשמיש"), בדה"ש (ס"ק ב', ס"ק ו'), חזקת טהרה (ס"ק י', עמק התשובה ח"א ריש סי' קכ"ו), חוט שני (ס"ק ג' אות ב', אות ז'), דרכי טהרה (עמ' צ"א, דפו"ח פרק ח' סעי' י"ד), פתחי הלכה (ארטסקרול, ריש עמ' רפ"ג, ח"ב עמ' תפ"ה), פרי טהרה (סעי' ג'), משמרת הטהרה (ס"ק י"ח), נטעי גבריאל (פרק ס"ד סעי' י"ד), חק וזמן (פרק ד' סעי' ח'), חזקת הטהרה (סעי' ו').
2. מחמיר – מלבושי טהרה (סעי' ד', אבל הוא פסק בוסת קבוע כמו הרמב"ם).
3. לשיטת הרמב"ם – עי' לעיל.

ב. **אשה שלא ראתה מעולם:** אף שהגיעה זמנה לראות, דהיינו שהיא בת י"ב שנה וגם הביאה סימנים.

1. מיקל, שדינה כמסולקת [דהיינו שאינה צריכה בדיקה קודם תשמיש. ואחר תשמיש תלוי במחלוקת הרמב"ם ושאר ראשונים].
(א) חכם צבי (סי' מ"א) – "א"ל ר"ג אשריך שזכית למשפחת דורקטי דלא אתיא לידי ספק נדה ואף אם תאמר דשאני התם דכל המשפחה מוחזקת בחסרון דמים הגע עצמך וכי אשה שהגיע זמנה לראות אף שעדיין לא ראתה מעולם לא תשמש אלא ע"י בדיקה ומעולם לא עלה על דעת אדם לומר כזה והוא טעות בדבר משנה דהרי בתולת דמים היא והוא הראשונה מד' נשים שדיין שעתן שאף רבי יהושע מודה בה ודינה כדין מינקת וחברותיה וכ"ש בזה שעברו עליה כמה שנים ולא ראתה דאין לחוש בה כלל לנידה וזה הדבר פשוט וברור מאוד".
(ב) הגר"ד עראמה (איס"ב פרק ד' הל' ט' [בס' הליקוטים, דפוס פרנקל]) – "אבל לא ראתה מעולם פשיטא שמותרת דבחזקתה עומדת".
(ג) פת"ת (ס"ק א') – "כתב הר"ד עראמה דאשה שלא ראתה מעולם דהיינו בתולת דמים בחזקתה קאי וא"צ בדיקה לבעלה וכ"כ בתשובת חכם צבי סי' מ"א ואף על גב דאמר' בש"ס משהגיעו לפרקן נשים בודקות אותן היינו לטהרות".
(ד) בדה"ש (ס"ק ו').

ג. **בתחילת ראייתה:** שעדיין לא ראתה עד עכשיו, וזו ראייה ראשונה שלה.

1. מיקל, אינה צריכה בדיקה [אשה שנתחזקה שאין לה וסת צריכה בדיקה לעולם מטעם שכתב הר"ן שנראה מעניינה שמקרים גורמים לראייתה כקפיצות ואכילות, ויש לחוש שמקרה חימוד תשמיש גורם ג"כ לראיה. אבל בתחלת ראייתה שעדיין לא נתחזקה באין לה וסת וראתה פעם ראשונה מותרת לשמש עד יום ל' בלא בדיקה, וכן כשעברה וסתה ולא ראתה מותרת לשמש עד יום ל' בלא בדיקה, דאמרינן דהיא מרוב הנשים שיום החודש או הפלגה גורם לראייתה ולא המקרים].
(א) ב"ח (סי' קפ"ד ס"ק א') – "רוב הנשים יש להן וסתות וכו' וסתם וסת וכו'. כלומר אם לא קבעה לה וסת ולא ראתה אלא פעם אחת אז מן הסתם לא תראה עד שלשים יום ובא עליה כל קודם שלשים דדינה של אשה זו כדין מי שיש לה וסת קבוע דבא עליה שלא בשעת וסתה וכו' אבל אשה שאין לה וסת איכא מחלוקת בין הפוסקים וכמו שכתוב בסימן קפ"ו"), מקור חיים (סי' קפ"ד תפארת צבי ס"ק א', "כמ"ש הב"ח ... ודוק".
(ב) הפלאה (ריש סי' קפ"ד).
(ג) סד"ט (סי' קפ"ד ס"ק א').
(ד) חו"ד (סי' קפ"ד ח"א ס"ק א', בי' ס"ק א') – "נראה דדוקא אשה שנתחזקה שאין לה וסת אז צריכה בדיקה לעולם מהטעם שכתב הר"ן הובא בב"י בסי' קפ"ו, דכיון דאין לה וסת נראה מעניינה שמקרים גורמים לראייתה כקפיצות ואכילות, יש לחוש שמקרה חימוד תשמיש גורם ג"כ לראיה, ומה"ט אוסר ר"מ אשה שאין לה וסת לגמרי. אבל בתחלת ראייתה שעדיין לא נתחזקה באין לה וסת וראתה פעם ראשונה מותרת לשמש עד יום ל' בלא בדיקה. וכן כשעברה וסתה ולא ראתה מותרת לשמש עד יום ל' בלא בדיקה, דאמר' דהיא מרוב הנשים שיום החודש או הפלגה גורם לראייתה ולא המקרים".
(ה) מקור מים חיים (סי' קפ"ד על סעי' א' ד"ה או).

- (ו) פת"ת (סי' קפ"ד ס"ק א') – "או משלשים לשלשים יום. עש"ך דאם לא קבעה וסת מקרי בתוך ל' שלא בשעת וסתה משמע דא"צ בדיקה תוך ל' ועי' בכ"פ שחלק עליו אמנם הס"ט וח"ד קיימו דבריו וכתבו דבתחלת ראייתה שלא נודע למתי תקבע וסת מקרי בתוך ל' שלא בשעת וסתה וא"צ בדיקה אבל כשנתחזקה דאין לה וסת צריכה לעולם בדיקה".
- (ז) פרדס רמונים (סי' קפ"ד שפ"ח ס"ק ב') – "הב"ח ... בחו"ד".
- (ח) זבחי צדק (סי' קפ"ד ס"ק א').
- (ט) מלבושי טהרה (סי' קפ"ד סעי' ד').
- (י) סוגה בשושנים (סי' א' סעי' ג', ס"ק ג') – "ותירץ הס"ט והחו"ד דהש"ך מירי ...".
- (יא) ששבה"ל (סי' קפ"ד סעי' א' ש"ך ס"ק ב' ד"ה בא"ד).
2. מר"מ – ש"ך (סי' קפ"ד ס"ק ב'), לחם ושמלה (סי' קצ"ו שמלה ס"ק י"ד), אג"מ (יו"ד ח"ד סי' י"ד ריש סי' קפ"ד), ט"ז וש"ך השלם (סי' קפ"ד שפ"ח ס"ק ב').
3. לשיטת הרמב"ם – עי' לעיל.

ד. ימי זיבה.

1. אינה צריכה בדיקה – לחו"ש (לחם ס"ק ד').
2. צריכה בדיקה – בדה"ש (ציונים ס"ק ז'), ששבה"ל (סעי' ב' ס"ק ד').

ה. האם בדיקות מועילות: גבי מסולקת.

1. לא מועיל – הגר"ש"א זצ"ל (חק וזמן פרק ד' הע' י"ז, ישיב משה נדה אות ו', אשרי האיש יו"ד פרק כ"ב אות ו'), ששבה"ל (ס"ק ד' ד"ה בדיקה, סיכום אות א', שבה"ל ח"ז סי' קנ"א אות ד', ח"ט סוף סי' מ', לשונו לקמן), דרכי טהרה (עמ' צ"ב), חוט שני (ס"ק ג' אות ז'), בדה"ש (ס"ק ו'), מראה כהן (עמ' קס"ו אות י'), נטעי גבריאל (פרק ס"ד סעי' י"ד), חק וזמן (פרק ד' סעי' ט), חזקת הטהרה (סעי' ו').

ו. ג' חדשים ראשונים של מעוברת.

1. אינה צריכה בדיקה.
 - (א) שפע טהרה (ס"ק ח').
 - (ב) הגר"ש"א זצ"ל (משנת השלחן תשובה מ"ח, תשובה נ"ב, לבושי עז תמצית ס"ק י"א, אשרי האיש יו"ד פרק כ"ב אות ה').
 - (ג) עי' ששבה"ל (סי' קפ"ט סעי' ל"ג ס"ק ב' ד"ה עוד, סי' קפ"ד סעי' ז' ס"ק א' ד"ה בדיקה, סיכום אות ג', סי' קפ"ו סעי' ב' אות ב', סיכום אות ב', שבה"ל ח"ג סי' קט"ז, ח"ז סי' קנ"א אות ד', ח"ט סוף סי' מ') – "דגם המחמיר לבדוק יכול להקל בג' חדשים ראשונים, וגם המחמיר בזה יכול להקל עכ"פ בקינוח כחוו"ד וא"צ בחורין ובסדקין, ובפרט דבדיקה יתירה במעוברת עלולה להזיק".
 - (ד) הו"ד בפתחי הלכה (ארטסקרול, פרק כ' הע' י"א).
 - (ה) לבושי עז (תמצית ס"ק י"א).
 - (ו) יסוד הטהרה (פרק י"ב סעי' י"ג).
 - (ז) פותח שער (סי' כ"ד סעי' י"ד) – "יש לצדד ולהקל".
 - (ח) עי' נטעי גבריאל (פרק ס"ד סעי' ט"ו) – "יש להקל, ולכתחלה תעשה קינוח".
 - (ט) חק וזמן (פרק ד' סעי' ח').
 - (י) חזקת הטהרה (סעי' ו').
2. צריכה בדיקה.
 - (א) הגר"מ ברנדסדורפר זצ"ל (אוצרות הטהרה פרק י"א סוף סעי' י', עי' קנה בושם ח"ב סי' מ"ט).
 - (ב) עמק התשובה (ח"א סי' קכ"ו ד"ה ועד, חזקת טהרה תוספות טהרה סדר הנהגת בדיקה ד"ה ועד).
 3. מר"מ – חזו"א (חוט שני ס"ק ד' אות ד', "נסתפק מרן החזו"א ..."), הגר"מ"א פריינד זצ"ל (מרא דשמעתא אות שס"ז), נטעי גבריאל (פרק ק"ג סעי' ג'), פתחי הלכה (ארטסקרול, פרק י"ד הע' ל"ד, פרק מ' הע' קי"ג).
 4. האם בדיקות מועילות.
 - (א) מהני.
 - 1) באר משה (חק וזמן פרק ד' הע' ט"ז).
 - 2) הגר"מ ברנדסדורפר זצ"ל (אוצרות הטהרה פרק י"א סוף סעי' י"ב, קובץ אור ישראל חנ"ו עמ' ל"ד אות צ"ה, [לשיטתיה]) – "אשה שאין לה וסת קבוע, אפשר לה לעשות השלש בדיקות לפני ולאחר תשמיש, בשלש חדשי עיבור הראשונים (דלא הוי עדיין מסולקת דמים). אבל אם שלש חדשים האלו הוא בתוך שנתיים של לידה קודמת, לא מהני ב' בדיקות אלו".
 - 3) נטעי גבריאל (פרק ס"ד סעי' ט"ז) – "מעוברת בשלשה חדשים הראשונים, אם בדקה בהם עלתה בה חזקה".
 - (ב) לא מהני.
 - 1) הגר"ש"א זצ"ל (חק וזמן פרק ד' הע' י"ז, ישיב משה נדה אות ו', אשרי האיש יו"ד פרק כ"ב אות ו') – "לא".
 - 2) ששבה"ל (ס"ק ד' ד"ה בדיקה, שבה"ל ח"ז סי' קנ"א אות ד', ח"ט סוף סי' מ') – "לענ"ד פשוט כיון דרוב נשים מסולקים דמים מיד בתחלת ההריון, אע"ג דדין חזקת מעוברת ליתא רק אחרי ג"ח וכאשר בארתי הדברים במק"א באריכות יותר, ה"נ פשיטא דלא מהני אלו הג' בדיקות להוכיח שאינה ראה מחמת תשמיש, ולדעתי גם החולקים על הח"ס יודו בזה".
 - 3) חזקת הטהרה (סעי' ו') – "לא מהני אותם בדיקות".

(ג) מר"מ – חק וזמן (פרק ד' סעי' י').

ז. מיננקת בזה"ז, תוך כ"ד חודש: בדיקות קודם תשמיש.

1. לא צריכות בדיקות.

(א) חוט שני (ס"ק ג' אות ב') – "אף בזמנינו שהנשים רואות תוך כ"ד חודש".

2. צריכה בדיקות, משהתחילה לראות וסתה.

(א) הגריש"א זצ"ל (חק וזמן פרק ד' סוף הע' י"ד, אשרי האיש יו"ד פרק כ"ב אות ט') – "משהתחילה לראות וסתה".

(ב) ששבה"ל (סיכום אות ג') – "לחומרא".

(ג) פרדס שמחה (ס"ק ח' אות ו') – "וכיום דמיניקת אינה מסולקת דמים, לכו"ע צריכה בדיקה".

(ד) לבושי עז (תמצית ס"ק י"ב).

(ה) פתחי הלכה (ארטסקרול, פרק מ' הע' קי"ד).

(ו) חק וזמן (פרק ד' סעי' ח') – "משהתחילה לראות וסתה, שוב תקנח קודם תשמיש ככל הנשים".

(ז) חזקת הטהרה (סעי' ז') – "שהמציות השתנתה היום ונשים אלו רואות דם לכן היא צריכה בדיקה".

3. האם בדיקות מועילות, בזמן שיש לה דין בדיקות.

(א) לא מהני.

(1) ששבה"ל (סעי' ב' ס"ק ד' ד"ה בדיקה, סיכום אות ג') – "יש להחמיר דלא מהני".

(2) לבושי עז (תמצית ס"ק י"ב) – "אך מ"מ נראה דלא יועילו בדיקות אלו להתחזק שאינה רואה מחמת תשמיש".

(ב) מהני.

(1) הגריש"א זצ"ל (חק וזמן פרק ד' הע' י"ח, אשרי האיש יו"ד פרק כ"ב אות ט').

(2) באר משה (חק וזמן פרק ד' הע' י"ח).

(3) הגרש"ז אולמאן (חק וזמן פרק ד' הע' י"ח).

(4) חק וזמן (פרק ד' סעי' י"א).

4. מר"מ.

(א) נטעי גבריאל (פרק ס"ד סעי' י"ז) – "מיננקת בזמנינו משהתחילה לראות וסת אע"ג שנקטינן דהוי מסולקת, מ"מ לענין חזקה

דאינה רואה מחמת תשמיש מהני לה חזקה".

ח. ג' חדשים ראשונים, וגם בדיקות בימי הנקה אחר שראתה.

1. מועיל [ממה נפשך] – פתחי הלכה (ארטסקרול, פרק י"ד הע' ל"ו, פרק מ' הע' קט"ו).

[ה] בדיקות.

א. הטעם שצריך בדיקות קודם תשמיש.

1. להתיר תשמיש לבעלה [דכיון שחז"ל הצריכו בדיקה לבעלה לאחר תשמיש, כדי לידע שלא ראתה מחמת תשמיש, א"כ הצריכו

כבר לבדוק לפני תשמיש כדי לידע שהיא טהורה, כדי שתהיה מותרת לתשמיש] – הג' פרישה (ס"ק ח'), סד"ט (ס"ק ד' ד"ה

וא"כ), גר"ז (ס"ק ב'), "ומיגו דצריכה בדיקה אחר תשמיש צריכה נמי בדיקה לפני תשמיש כמו בעסוקה בטהרות דלעיל (הג"ה

פרישה), ששבה"ל (ס"ק ה').

2. דאל"כ לא תהא מוחזקת ברואה מ"ת, דאמרינן דאולי ה' הדם מקודם תשמיש – דרישה (ס"ק ב'), "הצריכוה גם כן קודם לכן שלא

תאמר גם לפני תשמיש היה הדם".

3. נ"מ – האם צריך לבדוק העד קודם תשמיש. א"נ, בדיקות לכלה – חוט שני (ס"ק ג' ד"ה והנפ"מ).

4. מר"מ – רמב"ן (מלחמת כתובות סוף דף ס:), חיי הלוי (ח"ב סי' נ"ט אות ה'), פרדס שמחה (ס"ק ז'), פרי טהרה (הע' ג').

ב. האם צריך לבדוק העד קודם תשמיש.

1. צריך לבדוק העד קודם תשמיש [בג' פעמים הראשונים].

(א) גר"ז (ס"ק ז') – "בג' פעמים הראשונים אין להקל בלא בדיקת העד לאור הנר".

(ב) פרדס רמונים (שפתי חכם בסוף הסי').

(ג) לחוש (לחם ס"ק י', שמלה ס"ק ז').

(ד) מקור מים חיים (על הדף סעי' ב').

(ה) מלבושי טהרה (סעי' ז').

(ו) טהרת ישראל (סעי' ה').

(ז) עי' ששבה"ל (ס"ק י"א, סיכום אות ד', אות ה').

(ח) דרכי טהרה (עמ' צ"ג, דפו"ח פרק ח' סעי' כ"א).

(ט) בדה"ש (ס"ק י"ד).

(י) לבושי עז (תמצית ס"ק ז').

(יא) פתחי הלכה (ארטסקרול, סוף עמ' רפ"א, ח"ב עמ' תפ"ד).

(יב) הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' כ"ז) – "שמשמעות סתימת הפוסקים, שלאחר שתיקנו לבדוק מאיזה טעם שיהיה,

עכשיו כבדיקה לכל דבריה, גם להסתכל בה לפני תשמיש".

2. לא צריך.

(א) חו"ד (בי' ס"ק ב', סי' קפ"ט בי' ס"ק ב').

(ב) שערי טוהר (שער ב' סעי' א').

3. מר"מ – רמ"א (סעי' ב'), פרדס שמחה (ס"ק י"ג, "נחלקו האחרונים").

(א) תשובה מאהבה (ח"א סי' ל"ב) – "מהא דאית' בסימן קפ"ו אשה שאין לה וסת אסורה לשמש בלא בדיקה נלע"ד דאם אין לה וסת אז תוכל לבדוק עצמה אף בלילה ותשמש ותניח את העד עד למחר ביום אז היא רואה את העד כדאמרינן שם סעיף ב' בהגהות רמ"א אמנם מלשון הרמ"א לא משמע אלא אחר כל תשמיש ותשמיש תוכל לעשות כן אבל קודם התשמיש לא תוכל לבדוק על סמך שתראה למחר אחר העד אלא צריכה לבדוק ולראות לאלתר וכן מצאתי בהגאון מוהרי"א הנ"ל שם שכ' שנראה מדברי הרמב"ם באין לה וסת אפשר שאינו מועיל שתבדוק ותניח עד אור היום עייש"ה אכן מדברי רש"י ותוספות במס' נדה דף ט"ז ע"ב בד"ה ואבד העד יש למצוא סעד וסמך ולא אוכל לעיין כעת".

(ב) הו"ד בפת"ת (ס"ק ג') – "עיין בשו"ת תשובה מאהבה ח"א סי' ל"ב דצ"ע אי גם קודם התשמיש תוכל לבדוק על סמך שתראה למחר על העד או דוקא בבדיקה שאחר תשמיש יכולה לעשות כן אבל קודם תשמיש צריכה לבדוק ולראות לאלתר ע"ש ועח"ד".

ג. מה הזמן שצריך לבדוק, קודם התשמיש.

1. כל שבדקה אחר שנתנה דעתה לתשמיש סגי – לחו"ש (סי' קצ"ו שמלה סוף ס"ק י"א, "בשעה שהיא עוברת משאר עסקים לשמש את ביתה"), בדה"ש (ס"ק ט', עי' ציונים ס"ק ט', "כל שבדקה אחר שנתנה דעתה לתשמיש סגי"), חוט שני (ס"ק ג' אות ד', "הוא מזמן שמכניס עצמם לתשמיש"), לבושי עז (תמצית ס"ק ג').

2. בסמיכות היותר קרוב – אג"מ (יו"ד ח"ג סי' נ'), "צריכה לבדוק קודם תשמיש בסמיכות היותר קרוב ... לכתחלה תבדוק מיד", עי' ששבה"ל (סוף ס"ק ה', "ומ"מ ודאי דכל שסמוך טפי עדיף").

(א) עד חצי שעה – עי' אג"מ (רשומי אהרן ח"א יו"ד סי' קפ"ו אות א', "שיעור בדיקה קודם תשמיש הוא חצי שעה"), ששבה"ל (סוף ס"ק ה', סוף סעי' ב' ד"ה ולמעשה, סיכום אות א', "תבדוק קודם תשמיש תוך חצי שעה"), יסוד הטהרה (פרק י"ב סעי' י"א).

3. מר"מ – פתחא זוטא (סי' קפ"ז ס"ק ז'), פרדס שמחה (ס"ק ז' אות ב'), פתחי הלכה (ארטסקרול, פרק י"ד הע' כ"ח, פרק מ' הע' ק"ו), נטעי גבריאל (פרק ס"ד סעי' ד', סעי' ה').

(א) שערי טוהר (שער ב' סעי' א', ס"ק ב') – "ואם בדקה עצמה סמוך לשכיבה קודם השינה הוי כבדיקה לפני התשמיש. אבל בישינה חיישינן שמא ראת' בשעת שינה לכן לא הרגישה".

(ב) קהלות יעקב (ארחות רבינו ח"ד עמ' ס"ד אות ז') – "ופשיטא דא"צ סמוך לתשמיש ממש כענין אותיות דזהו כמעט נמנע המציאות ובודאי דכל שמכניסה עצמה לבעלה בלא הפסק מלאכות אחרות בינתים מקרי שפיר לפני תשמיש אע"פ שיהא הביאה אחר חצי שעה או יותר קצת, אמנם לכאורה יש ללמוד דכל שבדקה עצמה באותה עונה מקרי שפיר לפני תשמיש ממש"כ הרמ"א ז"ל בסי' קפ"ו בשם הרמב"ם ז"ל ...".

ד. מה הזמן שצריך לבדוק, אחר התשמיש.

1. מיד – גר"ז (ס"ק ג'), "ואחר תשמיש. מיד לידע אם היא רואה מחמת תשמיש (רמב"ן)", לבנון נטע (ס"ק ה', "משמע קצת אפילו בתוך שיעור וסת דהא בג"פ ראשונים ודאי בתוך שיעור וסת"), ששבה"ל (סוף סעי' ב' ד"ה ולמעשה, סיכום אות א'), חוט שני (ס"ק ג' אות ה', "בדיעבד תבדוק לאחר מכן"), חזקת טהרה (ס"ק י"ב), בדה"ש (ס"ק י'), פרדס שמחה (ס"ק ח' אות ג'), מראה כהן (עמ' קס"ה אות ד'), פתחי הלכה (ארטסקרול, ריש עמ' רפ"ב, ח"ב עמ' תפ"ד), יסוד הטהרה (פרק י"ב סעי' י"א), שיעורי טהרה (סוף עמ' תק"ב), משמרת הטהרה (ס"ק י"ג, בה"ל אות ו'), "ולכתחילה מיד בתוך שיעור וסת ומ"מ בדיעבד כל שבדקה סמוך לתשמיש", נטעי גבריאל (פרק ס"ד סעי' ו').

(א) צריך להמנע מלשהות על הבטן עד שיכלו הטיפות – טהרת ישראל (סעי' ז', "בג"פ הראשונים דסק"ח לא ישהה על בטן האשה בשעת תשמיש ולנהוג במידות חסידות").

(ב) א"צ להמנע מלשהות על הבטן עד שיכלו הטיפות – ששבה"ל (סוף ס"ק ד', "מ"מ א"צ להמנע מהמובא מהאריז"ל לשהות על הבטן עד שיכלו הטיפות"), שיעורי טהרה (סוף עמ' תק"ב), משמרת הטהרה (בה"ל אות ו').

(ג) מר"מ – פתחא זוטא (ס"ק ו').

2. תוך ה' דקות – דרכי טהרה (עמ' צ', דפו"ח פרק ח' סעי' י' אות ב').

3. בדיעבד, עד חצי שעה – ששבה"ל (סוף ס"ק ה', סוף סעי' ב' ד"ה ולמעשה, סיכום אות א', "ובדיעבד עכ"פ תוך חצי שעה"), שיעורי טהרה (סוף עמ' תק"ב).

4. מר"מ – אג"מ (יו"ד ח"ג סי' נ') [אולי יש לפרש האג"מ, בבדיקת עד ולא בדיקת האשה], "וגם לאחר תשמיש תבדוק שמא חימוד התשמיש גרם לדם לבוא כדהביא הח"ד שם סימן קפ"ו אות ד' וסגי לזה בבדיקה בבקר".

ה. דרך הבדיקות.

1. בחורים וסדקים.

(א) גר"ז (ס"ק ו') – "והאשה צריכה להכניס העד גם לחורין ולסדקין (רשב"א ר"ן)".

(ב) לחו"ש (שמלה ס"ק ה').

(ג) הגריש"א זצ"ל (חק וזמן פרק ד' הע' ג', אשרי האיש יו"ד פרק כ"ב אות ג').

- (ד) ששבה"ל (סעי' א' ס"ק ז', סוף סעי' ב' ד"ה ולמעשה, סיכום אות א').
- (ה) עמק התשובה (ח"א סוף סי' קכ"ו) – "וכל מקום שצריכין בדיקה בעינן בדיקת חולין וסדקין".
- (ו) דרכי טהרה (עמ' צ"ג, דפו"ח פרק ח' סעי' י"ט).
- (ז) בדה"ש (ס"ק י"ב, בי' ד"ה והיא).
- (ח) פרדס שמחה (ס"ק ח' אות ב').
- (ט) מראה כהן (עמ' קס"ה אות ג').
- (י) פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' רפ"א, ח"ב עמ' תפ"ד).
- (יא) לבושי עז (תמצית ס"ק ו', עי' סי' קפ"ד סעי' ט' תמצית ס"ק ל"ב).
- (יב) נטעי גבריאל (פרק ס"ד סעי' ח', סעי' ט') – "לכתחלה".
- (יג) חק וזמן (פרק ד' סעי' א') – "בבדיקות אלו תבדוק בחורין וסדקין".
- (יד) עי' חזקת הטהרה (סעי' ג') – "לכתחילה אנו מורין שאשה צריכה לעשות בדיקות ג' פעמים הראשונים בחורין וסדקין, ואם קשה לה לבדוק אפשר לצאת ידי השיטות שסוברים שמספיק בדיקה על ידי קינוח".
2. קינוח, ולהשהות העד על גופה כשיעור וסת.
- (א) חוו"ד (חי' ס"ק א', בי' ס"ק ב', סי' קפ"ט בי' ס"ק ב') – "דמכל מקום צריכה קנוח ולהשהות העד על גופה כשיעור וסת המבואר בסימן ק"צ סעיף נ"א ולמחר תעיין בו וזה יכול כל אדם לעשות וראוי לעשות כן לחוש לדברי ר"ח ולרוב הפוסקים והמחבר והרמ"א הסכימו כן ומי יבא אחריהן להקל".
- (ב) פת"ת (ס"ק ב') – "ועז"ד שכתב דאף האומרים דא"צ בדיקה היינו בדיקת חורין וסדקין לא בעי אבל מ"מ צריכה קנוח ולהשהות העד על גופה כשיעור וסת המבואר בסי' ק"צ סנ"א ולמחר תעיין בו וראוי לכל אדם לעשות כן לחוש לדברי ר"ח ורוב הפוסקים והמחבר והרמ"א והקנוח צריך להיות בשעה שאינה שוכבת אפרקיד עכ"ד".
- (ג) פרי דעה (שפ"ל סוף ס"ק א') – "ועז"ד שהעלה דאפילו להמצריכין בדיקה מ"מ א"צ בדיקת חורין וסדקין רק שלא תבדוק בשעה ששוכבת אפרקיד וגם א"צ בדיקה לאור הנר דוקא יע"ש".
- (ד) מסגרת השלחן (דין ב') – "ותו נ"ל דאף לסברת הש"ך יודה דתקנה עצמה ותבדוק למחר על צד היותר טוב וכן נוהגות לקנה עצמן כל הלילה ולבדוק העד ביום דרוב נשים שלנו אין להן וסת קבוע".
- (ה) שערי טוהר (שער ב' סעי' א', ס"ק א').
- (ו) פתחא זוטא (ס"ק ד') – "... מביאים ראיות נגד חילוקו של החו"ד יעו"ש עכ"ז להלכה שפיר פסק החו"ד דקינוח הוא בדיקה קלה ודאי ראוי שלא להקל נגד הרמ"א ע"ש בחידושים".
- (ז) אג"מ (יו"ד ח"ב סי' ע"ה ד"ה ולענין) – "מאחר שאיכא מחמירין כהמחבר מהראוי להחמיר אבל סגי בקנוח ולהשהות העד על גופה מעט באופן שפניה למטה כדאיתא שם בחו"ד, ואין להחמיר יותר".
- 1) אמנם עי' אג"מ (רשומי אהרן ח"א יו"ד סי' קפ"ו אות ה') – "הבדיקות של לפני ואחרי תשמיש הן צריכות להיות בחורין ובסדקין".
- (ח) פותר שער (סי' כ"ד אות י') – "ולמעשה הואיל והרבה פוסקים מקילין לגמרי שאינה צריכה בדיקה כלל, מורין לעשות כמש"כ החו"ד שהוא כמו פשרה בין השיטות".
- (ט) טהרת הבית (סי' ג' סעי' ז') – "ואם החמירה ... תע"ב".
3. בדיקת בית החיצון.
- (א) עי' לבנון נטע (ס"ק ב') – "נראה לבעלה נמי לא סגי בקינוח דנהי דל"ב חורין וסדקין מ"מ בעי בדיקה בביה"ח וצ"ע".
- (ב) חוט שני (ס"ק ג' אות ו') – "יש לנהוג להכניס את העד בעומק, אבל אין צריך שיהיה עד מקום שהשמש דש ואין צריך בדיקת חורין וסדקין".
4. קודם תשמיש בקינוח, אחר תשמיש בחו"ס.
- (א) באר משה (ח"ג סי' קמ"ד אות ח') – "ובודאי ג' בדיקות אלו דקודם תשמיש לא בעינן בדיקה גמורה של חורין וסדקין רק בדיקה בעלמא. ובדיקה זו דאחר התשמיש הסכימו האחרונים דבעי בדיקה של חורין וסדקין".
- (ב) משמרת הטהרה (ס"ק י"ד) – "וקודם תשמיש יש להקל אבל לאחר תשמיש יש לבדוק גם בחו"ס".
5. מר"מ.
- (א) טהרת ישראל (סעי' ג', יד אלי' ס"ק י"ב) – "צריכין לבדוק בחורין וסדקין (רשב"א ור"ן שע"ה סק"ו) קודם תשמיש ואחר תשמיש מיד ... במקום שהמנהג להקל בזה שא"צ בדיקה לפני תשמיש ולא אחר תשמיש אין למחות ובלא"ה אין להקל אלא עכ"פ תבדוק ע"י קנוח ולהשהות בעד על גופה כשיעור וסת ולמחר תעיין בו וזה יכול כל אדם לעשות והקנוח צריך להיות בשעה שאינה שוכבת אפרקיד. [חו"ד בחדושים א' דבדיקה כזה כ"ע מודים ולא פליגי רק בבדיקת חורין וסדקין ע"ש וע' פת"ז סק"ד]".

ו. קינוח: אי גם לדעת המקילים בעי קינוח, או לא צריכים כלום.

1. מחמיר, שגם לדעת המקילים בעי קינוח – פת"ת (ס"ק ב', לשונו לעיל), מסגרת השלחן (דין ב', לשונו לעיל), טהרת ישראל (סעי' ג', יד אלי' ס"ק י"ב, לשונו לעיל).
2. מיקל, לדעת המקילים לא בעי כלום – עמק התשובה (ח"א סי' קכ"ו הע' כ"ב, "ומה שכתוב בפ"ת ס"ק ב' בשם החו"ד דקנוח בעי אפילו לאותן דלא ס"ל דבעינן בדיקה, [ונמשך אחריו בטהרת ישראל], המעיין בחו"ד יראה להדיא דלא אמר דבר זה מעולם, ואדרבה הוא מיקל דאפילו לאותן דס"ל דצריכה בדיקה די בבדיקת קנוח, אבל אותן דס"ל בדיקה באמת א"צ בדיקה כלל וכלל לא"), בדה"ש (סעי' ב' בי' ד"ה והיא, עמ' ל"א, "ובפתחי תשובה ס"ק ב' העתיק דברי החו"ד כאילו בא לומר שאף לדעת

המקילים בעי קינוח אבל המחמירים מצריכים בדיקת חו"ס אבל המעיין בחו"ד בביאורים בס"ק א' יראה שלפי דעתו לכל היותר אין להצריך אלא קינוח ולהמקילין א"צ כלום עיי"ש"), מגיה (שו"ע מכון ירושלים [אדום] הע' ד').

ז. בדיקה בפרקדן.

1. מחמיר, שקינוח צריך עמידה – חו"ד (חי' ס"ק א', בי' ס"ק ב', "והקנוח צריך להיות בשעה שאינה שוכבת אפרקיד"), פת"ת (ס"ק ב', לשונו לעיל), טהרת ישראל (סוף סעי' ג', לשונו לעיל), שערי טוהר (שער ב' סעי' א'), פּוּתַח שַׁעַר (סי' כ"ד אות י'), נטעי גבריאל (פרק ס"ד סעי' י', "ע"י קינוח, בעינן ע"י עמידה ולא סגי בשכיבה, אבל בדיקת חורין וסדקים מהני גם בשוכבת").
 2. מיקל – שפּע טהרה (ס"ק ד').
 3. מר"מ – פתחא זוטא (סי' קפ"ז מהד"ת ס"ק ב'), תשורת שי (ח"א סי' קנ"ט).
- (א) פאת שדך (ח"ג סי' ס"ז ד"ה על) – "בחוו"ד (קפ"ו סק"א) הקפיד שבבדיקה אינה יכולה להיות פרקדן (אין הכונה שצריך דוקא מעומד, אלא יכולה לכרוע על ברכיה בתוך מטתה ותבדוק)".
- (ב) לבדיקת ההפסק טהרה, וז' נקיים בפרקדן – עי' סי' קצ"ו סעי' ו', לשיטות ומר"מ.

ח. ג' ביאות ובדיקות בחד לילה.

1. לא מהני מצד ג' בדיקות – פתחי הלכה (ארטסקרול, פרק י"ד הע' כ"ה, פרק מ' הע' ק"ג).
 2. מהני – ששבה"ל (ס"ק ג', "ומסתבר דמהני אפילו בג"פ בלילה אחד"), חוט שני (ס"ק ג' אות י"ב), נטעי גבריאל (פרק ס"ד סעי' י"ט), פּוּתַח שַׁעַר (חק וזמן פרק ד' הע' ט'), חק וזמן (פרק ד' סעי' ה', הע' ט', "דברי מקור חיים ... אין להוכיח מדבריו ולא כלום").
 3. דעת הגריש"א זצ"ל.
- (א) לא מהני מצד ג' בדיקות – משנת השלחן (תשובה מ"ז, "צריכים בג' לילות נפרדים").
- (ב) מהני – חק וזמן (פרק ד' הע' ט', אשרי האיש יו"ד פרק כ"ב אות ד', "וכן הורה לי ... כששלחתי לו שאלה זו").
4. מר"מ – מקור חיים (ס"ק ט'), הו"ד בדר"ת (ס"ק ו'), שפּע טהרה (ס"ק ה', "צ"ע"), לבושי עז (תמצית ס"ק ד'), פתחי תשובות (ריש סעי' ב'), גופי הלכות (בה"ל ד"ה שלש פעמים הראשונים), חזקת הטהרה (סעי' ח').
- (א) הגר"ח ק' שליט"א (אסיפת יצחק ח' שבט תשס"ט) – שאלה: "הג' בדיקות להחזיק שאשה אינו רואה דם מחמת תשמיש, האם יכול לעשות כולם בלילה אחת, או צריכים להיות בג' לילות נפרדים". תשובה: "אולי".

ט. ביאה שאינו גמורה.

1. לא מהני – עמק התשובה (ח"א סי' קכ"ו ד"ה ונראה), פרדס שמחה (ס"ק ח' אות ה').
- (א) "ויש שם ביאה גם בלי הזרעה" – בנין בית נאמן (פרק י"ג סוף ב' ג').

י. האם צריך שהבדיקות יהיו רצופות.

1. אינו מעכב – הגריש"א זצ"ל (משנת השלחן תשובה מ"ו, אשרי האיש יו"ד פרק כ"ב אות ג'), ששבה"ל (ס"ק ג', שבה"ל ח"ז סי' קנ"א אות א', "ובעניותי יראה דיותר יש לפשוט ממש"כ הגאון חו"ד סי' קפ"ד דכ' להסתפק לענין עקירת וסת אם פעמיים בדקה ולא מצאה, ובפעם ג' לא בדקה, ובפעם רביעי בדקה ולא מצאה אם נעקר הוסת בכך, וכ' דמסתבר דאינו נעקר בכך כיון שיש לה חזקה לראות אמרינן דודאי ראתה שאבדה בפעם הג' שלא בדקה. וא"כ נלמוד מזה ההיפך להקל הכא כיון דסתם אשה אינה בחזקת רואה מ"ת, אדרבה רוב נשים אינם רואות מ"ת, ומה"ט דעת הרבה פוסקים הנו"ב וח"ס ועוד דוסת רואות מ"ת אינו וסת דאורייתא, דחזקה עדין איכא מה"ת, וא"כ כיון שלא היו כלל סימנים שכן ראתה מ"ת בחזקתה מה"ת, ונעשית לה חזקה מתקנה דרבנן להיות בחזקת ודאי שלא מ"ת גם בג"פ אלה הגם שלא היו רצופין"), עמק התשובה (ח"א סי' קכ"ו ד"ה ואשה), חוט שני (ס"ק ג' אות י'), פרדס שמחה (ס"ק ח' אות ח', "פשוט"), מראה כהן (עמ' קס"ה אות ה'), פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' רפ"ב, ח"ב עמ' תפ"ד), נטעי גבריאל (פרק ס"ד סעי' י"ח), חק וזמן (פרק ד' סוף הע' ב', "רוב פוסקי זמננו"), חזקת הטהרה (סעי' ט').
2. מעכב – עי' מקור חיים (ס"ק ה', ס"ק ח', "היינו בשלשה לילות ראשונים רצופים"), עי' דרכי טהרה (דפו"ח פרק ח' סעי' ט"ז).
3. מר"מ – בדה"ש (ס"ק ח', "וצ"ע").

יא. בדקה באותם ג' פעמים רק אחר תשמיש בלבד, ולא קודם.

1. יש חזקה – חיי הלוי (ח"ב סי' נ"ט אות ה', "ונראה פשוט דביעבד כשר"), חק וזמן (פרק ד' סעי' ב', "בדקה באותם ג' פעמים רק אחר תשמיש בלבד, עלתה לה חזקה"), חזקת הטהרה (סעי' ה', "פשוט שסגי לה בדיעבד").

יב. רק הבעל בדק ולא האשה.

1. מהני בדיעבד – יביע אומר (מעין אומר ח"ז פרק א' סי' כ"ח, "שאלה: קי"ל אחר הנישואין שאשה שאין לה וסת קבוע צריכים הבעל והאשה לעשות בדיקה שלוש פעמים ראשונות אחר תשמיש כדי שתהא מוחזקת שאינה רואה דם מחמת תשמיש. מה הדין אם את הבדיקה אחר תשמיש עשה רק הבעל ולא האשה, האם מועיל בדיעבד. תשובה: מועיל בדיעבד").

יג. בדקה רק האשה ולא הבעל.

1. מחמיר – עמק התשובה (ח"א סי' קכ"ו ד"ה ואשה, "מיהו צריך שיהא יודע שגם הוא בדק דאם היא בדקה אבל הוא לא בדק לא עלתה להם הבדיקות עדיין").

ו] הלכות.**א. אשה שיש לה בתולים.**

1. אינה צריכה בדיקה, עד שי"ל שמכת הבתולים נרפאו – טהרת בת ישראל (פרק י"ג סעי' א'), דרכי טהרה (עמ' צ"ב, דפו"ח פרק ח' סעי' י"ז), עמק התשובה (ח"א סי' קכ"ו ד"ה ודע), מראה כהן (עמ' קס"ד), פתחי הלכה (ארטסקרול, סוף עמ' רפ"ב, ח"ב עמ' תמ"ד אות ל"ז, עמ' תפ"ה), פרי טהרה (סעי' ג', הע' ז', "פשוט"), משמרת הטהרה (ס"ק ט"ו), יסוד הטהרה (פרק י"ב סעי' י'), הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' ל"א, "שאין להתחיל הג' בדיקות אלו עד אחר זמן זה שי"ל שמכת הבתולים נרפאו. שכל זמן שיכול לתלות בבתולים, אין שייך לראותה אם היא אשה שרואה מחמת תשמיש או לא, א"כ אין צורך בבדיקות אלו").
2. צריכה בדיקה – עי' בדה"ש (ס"ק ז', בי' ד"ה שלש, "אבל מביאה שניה ואילך נראה שראוי לה לבדוק ג' בדיקות אלו בין אם לא הרגישה כאב וצער בשעת ביאה בין הרגישה כאב וצער").
3. מר"מ.

(א) יביע אומר (מעין אומר ח"ז פרק א' סי' קמ"ט) – "שאלה: כלה אחר נישואיה שצריכה להיות בודקת שלש פעמים ראשונות שאינה רואה דם מחמת תשמיש, אימתי תעשה בדיקות אלו. תשובה: אחרי שיפסיק דם [ב]תשמיש. ושאלתי את רבנו: אם אפשר לאחר את הבדיקות בחודש כי ממילא פצע הבתולים עדין לא נתרפא ואם תראה דם נתלה זאת בפצע. וענה מו"ר נר"ו: אפשר".

ב. אחר נישואיה כמה שנים.

1. יש ב' אופנים. אופן א' – שלא היה לה הזדמנות לבדוק, כמו שהיתה מעוברת מיד אחר החתונה. ויש לה כמה ילדים כולם בתוך ב' שנים. וא"כ בסברא עדיין שייך להיות שאשה זו רגילה לראות מחמת תשמיש, ועדיין יש דין של בדיקות. אופן ב' – בזוג שלא ידעו הלכה זו, והיו להם הרבה הזדמנויות שיוכלו לראות מחמת תשמיש. וזה המחלוקת כאן.
2. לא צריך עוד בדיקות.

(א) שבה"ל (ח"ז סי' קנ"א אות ב', ח"ט ריש סי' קע"ז, מראה כהן עמ' קפ"ו) – "שאלה: איש ואשה שלא ידעו ההלכה של בדיקות בג' פעמים ראשונות כמבואר בס' קפ"ו ונודע להם רק אחר כמה שנים האם צריכים לעשות בדיקות אלו, או שאפשר כה"ג לסמוך על הש"ך. תשובה: יראה לענ"ד דאפשר לסמוך על הש"ך, ועוד נוסף לכך הלא מבואר ברמ"א סי' קפ"ז סעי' דכ"מ שצריכה בדיקה אם עברה ושמשה ולא ראתה מותרת דתשמיש שלא ראתה עדיף מבדיקת שפופרת, וכיון שכן גם אנחנו נאמר דכל התשמישים מעת הנשואין עד עכשיו כיון שלא הי' שום סרך מכשול דם זה עצמו הביורור שאינה ראה מ"ת".

ששבה"ל (ס"ק ג' ד"ה ואם, סיכום אות ז') – "אם הי' **ביאה ג"פ** ולא ראתה, אף שלא בדקה חשיבה כבדקה עצמה והוחזקה שאינה רמ"ת".

(ב) מראה כהן (עמ' קס"ו אות י"א) – "איש ואשה הנשואים זמן רב ולא ידעו את הדין שצריכים בדיקה בג' פעמים הראשונות, פטורים מלעשות בדיקות אלו".

(ג) הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' ל') – "שאפילו לאחר כמה שנים עדיין צריכה לבדוק, שהא שלא בדקה עד הכא הוא מפני שלא היה לה הזדמנות לבדוק. וא"כ בסברא עדיין שייך להיות שאשה זו רגילה לראות מחמת תשמיש, רק שלא היה הזדמנות עד כאן לראות. [אבל אה"נ בזוג שאינם יודעים הלכה זו, והיו להם הרבה הזדמנויות שיוכלו לראות מחמת תשמיש. אין צריכים לבדוק כששומעים הלכה זו, שהוא חוכא ואיטלולא]."

(ד) משמרת הטהרה (ס"ק י"א, בה"ל אות ד').

3. עדיין צריך בדיקות.

(א) באר משה (חק וזמן פרק ד' הע' י' ד"ה ומה).

(ב) קנה בשם (ח"א סי' ס"ה).

(ג) עמק התשובה (ח"א סי' קכ"ו ד"ה ואשה, חזקת טהרה תוספות טהרה סדר הנהגת בדיקה ד"ה ואשה).

(ד) חוט שני (ס"ק ג' אות י"ג).

(ה) בדה"ש (ס"ק ח') – "ואם שכחו לבדוק בג"פ הראשונים יבדקו ג"פ מתי שיזכרו".

(ו) פרדס שמחה (ס"ק ח' אות ט') – "פשוט".

(ז) עי' חזקת הטהרה (סעי' ד') – "מו הראוי".

4. דעת הגריש"א זצ"ל.

(א) לא צריך עוד בדיקות – הגריש"א זצ"ל (משמרת הטהרה בה"ל ס"ק ד', פרק ז' הע' מ"ז, חק וזמן פרק ד' הע' י' ד"ה אמנם).

(ב) עדיין צריך בדיקות – הגריש"א זצ"ל (אשרי האיש יו"ד פרק כ"ב אות ז').

5. מר"מ – נטעי גבריאל (פרק ס"ד סעי' כ"ב), פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' רפ"ב, ח"ב עמ' תפ"ז), חק וזמן (פרק ד' סעי' ו').

ג. אחר שיש לה חזקה: ראוי להחמיר לבדוק קודם תשמיש, אחר וסת של התרה"ד.

1. באר משה (חק וזמן פרק ד' סוף הע' י"א) – "עצה טובה".

2. ששבה"ל (סוף סעי' ב' ד"ה ולאחר, סיכום סוף ס"ק א', שבה"ל ח"ו סי' קכ"ג) – "לאחר ג"פ אלו מדינא אינה צריכה בדיקה קודם תשמיש ולאחר תשמיש, אך ראוי להחמיר ולבדוק קודם תשמיש, לכתחילה בחו"ס, ואם קשה תעשה עכ"פ קינוח".

3. חק וזמן (פרק ד' סעי' ז') – "עצה טובה ... מספיק קינוח ... בלי בדיקת חורין וסדקין".

4. מר"מ – פתחי הלכה (ארטסקרול, ריש עמ' רפ"ה. הטהרת ישראל שם חושש לשיטות הרמב"ם, ואין ראוי לשבט הלוי).

ד. **זווג שני**: אשה שבדקה ג"פ ואח"כ נתגרשה ונישאת לאחר, האם צריכה עוד הפעם לבדוק ג"פ.

1. מיקל, לא צריך עוד בדיקות.

(א) **באר משה** (נטעי גבריאל פרק ס"ד הע' ל"ז).

(ב) **הגר"ש זצ"ל** (משנת השלחן תשובה מ"ו, אשרי האיש יו"ד פרק כ"ב אות ב').

(ג) עי' **עמק התשובה** (ח"א סי' קכ"ו ד"ה גם) – "מיהו לדינא אפשר לסמוך דא"צ בדיקה בבעל השני".

(ד) **חוט שני** (ס"ק ג' אות ט').

(ה) **פרדס שמחה** (ס"ק ח' אות ז').

(ו) **שבט הקהתי** (ח"ה סי' קס"א).

(ז) **מראה כהן** (עמ' קס"ו אות י"ב) – "בבעל שני אינם צריכים לעשות שוב בדיקות אלו".

(ח) **נטעי גבריאל** (פרק ס"ד סעי' כ"ג) – "כשנשאת שנית, א"צ לבדוק שוב ג' פעמים הראשונים".

(ט) **חזקת הטהרה** (סעי' י') – "אינה צריכה לעשות שוב בדיקות בבעל שני ג' פעמים ראשונות".

2. **מר"מ** – **בדה"ש** (סעי' ב' בי' ד"ה ואם, עמ' ל"א, "וצ"ע").

(א) **אור יצחק** (ח"א יו"ד ריש סי' ל') – "עיינן נדה [דף ס"ו ע"א] שאין כל האצבעות שוות, וכן הוא בפסחים [דף קי"ב רע"ב],

ועפ"י הם הדינים בריש סי' קפ"ז. ולפי"ז צריכה לבדוק ולהחזיק לבעל זה דוקא, אלא שלא מצאתי הדבר מפורש. אמנם

למעשה אין אנו נוהגים בבדיקות אלו כלל וכמ"ש הש"ך".

ה. **כשעברו כל הוסתות** [וכי לעולם לא תראה?], בדיקה קודם תשמיש.

1. **אג"מ** (יו"ד ח"ג סי' נ', מסורת משה יו"ד אות פ"ח ס"ק א', ס"ק ב') – "ואעפ"י דכשעברה יום הוסת ועונ"ב ויה"ח אינה חוששת עוד לוסת אם אין לה וסת קבוע ליום החדש צריכה לבדוק קודם תשמיש בסמיכות היותר קרוב משום דאשה בת דמים חזקה לראות דם בכל חדש דכי לעולם לא תראה כלשון הפוסקים ולכן צריכה לברר אם עדיין היא בחזקתה לבעלה".

2. **פרי טהרה** (סעי' ט"ז) – "אם עברו החששות לוסת שאינו קבוע שצריכה לחוש בחודש הזה – אף שהיא מותרת לבעלה, מכל מקום תבדוק את עצמה קודם התשמיש. ואף שיש מהאחרונים שלא הביאו חומרא זו, מכל מקום יש לעשות כן, והנסיון מוכיח שדבר נחוץ הוא".

3. **הגר"י ברקוביץ שליט"א** (שמעתי), בשם הפוסקים – קנוח מבחון בדבר צבוע.

4. **מר"מ** – **פתחי הלכה** (ארטסקרול, עמ' תי"ג, פרק מ' הע' קכ"ה).

ז' וסת תרומת הדשן – סעיף ג'.

תרה"ד (ח"א סי' רמ"ז) – "שאלה: אשה שרגילה לראות בענין זה שלעולם לא בפחות מי"ד ימים אחר טבילתה, אבל לאחר ארבע עשרה ימים אין לה קבע, לפעמים בט"ו או בט"ז ולפעמים בכ"א בכ"ג בכ"ד לאחר טבילה אין לה קביעות לדלוגים הללו כלל, אי חשיבי בכה"ג אשה שאין לה וסת להצריכה בדיקה לבעלה בכל תשמיש או לאו. תשובה: יראה דזו אינה צריכה בדיקה כלל לכל אשר תשמש קודם ארבע עשרה יום לטבילתה, ואפי' לפי ר"ח ור"ת דפסקו דאין לה וסת בעי בדיקה לבעלה וכתב א"ז ואשרי שיש להחמיר כדבריהם, מ"מ נראה דהך אשה לאו אין לה וסת מיקרי קודם הארבע עשרה ימים ... והיכא דאיכא סברא בעלמא אמרינן דאינה צריכה בדיקה ואינו נגד הסברא לחלק ולהקל, שהרי רשב"ם והרבה גאונים פסקו דלכל לבעלה לא בעי בדיקה, ואפילו אי בעי לאחמורי לא שבקינן לה משום דלבו נוקפו ופורש, ומהאי טעמא אין דוחק לחלק ולהקל אפילו לאינך גאונים המחמירין".

א. הלכה.

1. אינה צריכה בדיקה, כדין אשה שיש לה וסת – **מחבר** (סעי' ג'), "אשה שאינה רואה בפחות מי"ד ימים אחר טבילתה, אבל לאחר י"ד ימים אין לה קבע עד י"ד יום, דינה כדין אשה שיש לה וסת", **תפר"י** (ס"ק ג' ד"ה אמנם, "כתבו הפוסקים דעד יום ההוא היא בכלל יש לב וסת ואין צריכה בדיקה"), **גר"ז** (ס"ק ח'), **חכ"א** (כלל ק"ט סעי' א'), **פרדס רמונים** (שפתי חכם בסוף הסי'), **לחנ"ש** (שמלה ס"ק ח'), **קיצור שו"ע** סי' קנ"ד סעי' ז'), **בית שלמה** (יו"ד ח"ב סי' ז'), "פשיטא שאין לזוז מדברי המחבר", **מהרש"ם** (ח"ג סי' רנ"ח, "אין לחוש לדברי החור"ד בזה"), **ערה"ש** (סעי' כ'), "עי' ח"ד שגמגם בדין זה ... ואין בכל דבריו טעם לדחות דין זה ע"ש"), **מלבושי טהרה** (סעי' ח', ס"ק ג'), **יד אליהו** (ח"א סי' צ"ד ד"ה ומה), **טהרת ישראל** (סעי' י"ב), **שערי טוהר** (שער ב' סעי' א'), **טהרת בת ישראל** (פרק י"ג סעי' ב'), **הגר"ש זצ"ל** (משנת השלחן תשובה מ"ט, אשרי האיש יו"ד פרק כ"ב אות א'), **קנה בשם** (ח"א סי' ס"ה, סי' ס"ז אות א'), **דרכי טהרה** (עמ' צ"ב), **עמק התשובה** (ח"א ריש סי' קכ"ו), **טהרת הבית** (סי' ג' סעי' ח'), **ששבה"ל** (סיכום אות א'), **חוט שני** (ס"ק ד' אות א'), **פרדס שמחה** (ס"ק ט"ז), **פרי טהרה** (סעי' ד'), **מראה כהן** (עמ' קס"ה אות ז'), **פתחי הלכה** (ארטסקרול, סוף עמ' רפ"ג, ח"ב עמ' תפ"ו), **לבושי עז** (תמצית ס"ק א'), **נטעי גבריאל** (פרק ס"ד סעי' י"א), **חק וזמן** (פרק ד' סעי' ג'), **הגר"י ברקוביץ שליט"א** (זרע שמואל הע' כ"ט, "שכן הלכה"), **חזקת הטהרה** (סעי' י"א).

2. מחמיר – **חוו"ד** (ס"ק ג', "מאוד לבי מגמגם בדין זה").

3. **מר"מ** – **משמרת הטהרה** (ס"ק ט"ו).

ב. אופן קביעת וסת תרה"ד.

1. ג' פעמים אחרונות.

(א) **קיצור שו"ע** (סי' קנ"ד סעי' ז') – "ויש נשים שאין להם וסת קבוע ממש, אבל יש להן על כל פנים מספר ימים ידועים שבהם אינן רואות, כגון שהיא מוחזקת שבכל חמשה ועשרים יום לאחר ראייתה אינה חוזרת ורואה אלא אחר כך ואז אין לה יום קבוע,

שלפעמים היא מאחרת יום או יומים או שלשה ימים, אשה כזו עד חמשה ועשרים יום כיון **שהחזקה שלש פעמים** שבימים אלו אינה רואה, דינה בימים אלו כמו אשה שיש לה וסת קבוע".

- (ב) **באר משה** (חק וזמן פרק ד' הע' ה' ד"ה גמ).
 (ג) **בדה"ש** (ס"ק כ"ד) – "ולעולם הכלל דאזלינן תמיד בתר הפחות שבג' ראיות האחרונות".
 (ד) **גופי הלכות** (משנ"ס אות ב') – "דבר פשוט דאינו נקבע רק בג' ראיות".
 (ה) **יסוד הטהרה** (פרק י"ב סעי' י"ב) – "משלוש ההפלגות האחרונות".
 (ו) **פוחת שער** (סי' כ"ד אות ו').
 (ז) **דרכי טהרה** (עמ' צ"ב).
 (ח) **יביע אומר** (מעין אומר ח"ז פרק א' סי' פ"ז) – לשונו לקמן.
 (ט) **הגרש"ז אולמן** (חק וזמן פרק ד' הע' ה' אות ב' ד"ה גמ).
 (י) **הגרי"מ שטערן** (חק וזמן פרק ד' הע' ה' אות ב' ד"ה גמ).
 (יא) **פתחי הלכה** (ארטסקרול, פרק מ' הע' קכ"א).
 (יב) **חק וזמן** (פרק ד' הע' ה' אות ב') – "באופן קביעת וסת תרה"ד יש מבוכה גדולה ... הקביעות אזלא בתר המוקדם מבין ג' ראיות האחרונות, וכן עמא דבר".

2. זמן ארוך.

- (א) **הגרש"א זצ"ל** (משנת השלחן תשובה נ"א, אשרי האיש יו"ד פרק כ' אות א') – "וסת זה נקבע בג' פעמים ... רק אם יעבור תקופה של כשנה שלא תראה בפחות מזה".
 עי' **הגרש"א זצ"ל** (אוצרות הטהרה עמ' תתקי"ג אות ס"ד, אשרי האיש יו"ד פרק כ' הע' א') – "כשנה ושנתיים".
 (ב) **חוט שני** (ס"ק ד' אות ב') – "כיצד קובעת וסת זה, ע"י שתמיד לא תראה בהם, ולא סגי ג' פעמים שלא תראה בהם, אלא צריך שמשך זמן ארוך לא תראה בימים הללו".
 (ג) **לבושי עז** (תמצית ס"ק ג') – "ובזמנינו נקטו המורים שצריך תקופה ארוכה כדי להתחזק בזה, ולא סגי בג"פ".
 (ד) **הגר"י ברקוביץ שליט"א** (זרע שמואל הע' כ"ט) – "שמסתברא שהימים אלו אינו תלוי בהג' ראיות האחרונות. אלא אם לא רגילה לראות לפני כ"ו, אף אם במקרה ראתה ביום כ"ה, בהחודש הבא עדיין היא כאשה שיש לה וסת עד יום כ"ו (אבל צריך לפרוש יום כ"ה מחמת וסת הפלגה). בין לקולא בין לחומרא".
 3. **מר"מ** – **אמרי אברהם** (סי' י"א ד"ה ונראה), **אמרי חיים** (סי' ט' ד"ה כללו), **משמרת הטהרה** (ס"ק כ"ד).
 (א) **מראה כהן** (פרק ח' הע' קמ"י) – "בתרה"ד סי' רמ"ז מבואר דאשה שהחלה להרחיק ראיותיה, וראתה פעם אחת בהפלגה של צ' יום ופעם אחת בהפלגת צ"א יום ופעם אחת בהפלגת פ"ט יום, יכולה לנהוג עד יום פ"ט כאשה שיש לה וסת קבוע. ומבואר דבג' פעמים נהיית האשה מוחזקת שאינה רואה בפחות מכך. אבל מסתבר שאשה הרואה כל ימיה בין כ"ח יום לל"ג יום, ובג' פעמים האחרונות ראתה בהפלגת ל"א ל"ב ל"א, שאין להקל בה בימים כ"ח וכ"ט, שהרי רגילה לראות בימים אלו. ולכן יש לעשות שאלת חכם".

ג. אופן עקירת וסת תרה"ד.

1. אינו נעקר פעם אחת.
 (א) **חוו"ד** (סי' קפ"ט בי' ס"ק ב') – "ומיירי שראתה פעם אחת קודם הי"ד יום".
 (ב) **לחוש** (שמלה סוף ס"ק ח') – "דאם עד י"ד יום אחר הטבילה אינה רגילה לראות ואירע לה פעם א' או שתי פעמים שראתה במוקדם כגון ביום עשירי לטבילתה, וצריכה לחוש ליום זה פעם א' ואם עבר היום ולא ראתה מותרת בלא בדיקה עד יום י"ד".
 (ג) **מהרש"ם** (ח"ג סי' רנ"ח).
 (ד) **קנה בושם** (קובץ אור ישראל חנ"ו עמ' ל"ד אות צ"ב) – "אם ראתה פעם אחת לפני וסת תרומת הדשן לא נתבטלה וסת תרה"ד לימים אחרים (מקורו בנקודת הכסף סי' קפ"ט סעיף ד')".
 (ה) **חוט שני** (ס"ק ד' אות ד' ד"ה ואמנם).
 (ו) **פרדס שמחה** (ס"ק ט"ז אות ד') – "נעקר בג' פעמים".
 (ז) **פוחת שער** (סי' כ"ד אות ה').
 (ח) **משמרת הטהרה** (ס"ק כ"ד, בה"ל אות י"א).
 (ט) **פתחי הלכה** (ארטסקרול, פרק מ' הע' קכ"א).
 2. נעקר בפעם אחת.
 (א) **בדה"ש** (ס"ק כ"ד, עי' ציונים ס"ק ל"א) – "וצ"ע".
 (ב) **הגרי"מ שטערן** (חק וזמן פרק ד' הע' ה' אות ג' ד"ה אמנם).
 3. **מר"מ** – **הגרש"א זצ"ל** (משנת השלחן תשובה נ"א, עי' אשרי האיש יו"ד פרק כ' אות ה'), "עקירתו סגי בב' פעמים", **אמרי אברהם** (סי' י"א ד"ה כללו), **חק וזמן** (פרק ד' הע' ה' אות ג').

ד. האם בדיקות מועילות: בימי הוסת של התרה"ד.

1. לא מהני.

- (א) **חת"ס** (על סעי' ב') – "אינו מועיל".
 (ב) **פתחא זוטא** (ס"ק ד' בשם חתנו) – "כתב לי חתני ... כי הבדיקה שבי"ד ימים הראשונים א"א לחשוב".
 (ג) **הגרש"א זצ"ל** (אוצרות הטהרה פרק י"ג סעי' ט', חק וזמן פרק ד' הע' ז', אשרי האיש יו"ד פרק כ"ב אות א').

- (ד) קנה בשם (בירורי השיטות סי' א', שו"ת ח"א סי' ס"ה) – "ומ"מ להלכה למעשה כבר הורה החת"ס שלא לסמוך על ג' בדיקות שעשתה בימים שרגילה שאינה רואה בהם".
- (ה) חוט שני (ס"ק ג' אות ח').
- (ו) דרכי טהרה (עמ' צ"ב, דפו"ח פרק ח' סעי' ט"ז, סעי' י"ח).
- (ז) בדה"ש (ס"ק י"ג).
- (ח) פרדס שמחה (ס"ק ח' אות ד').
- (ט) פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' רפ"ד, ח"ב עמ' תפ"ז).
- (י) לבושי עז (תמצית ס"ק ז').
- (יא) פרי טהרה (סעי' ד').
- (יב) חק וזמן (פרק ד' סעי' ד') – "אין לסמוך על כך אף בבדיעבד".
- (יג) חזקת הטהרה (סעי' י"ב) – "אינו מועיל".
2. מהני [בדיעבד].
- (א) אמת ליעקב (הע' ע"ב) – "אין להחמיר כשיטת החת"ס דס"ל שג' פעמים הראשונים צריכים להיות לאחר זמן וסתה".
- (ב) שפע טהרה (ס"ק ג').
- (ג) ששבה"ל (סיכום אות א', שבה"ל ח"ז סי' קנ"א אות ג') – "ובדיעבד שבדקה באותם ימים, מהני".
- (ד) עי' עמק התשובה (ח"א סי' קכ"ו ד"ה ואם) – "יש לו על מה לסמוך".
- (ה) נטעי גבריא (פרק ס"ד סעי' י"ב) – "מהני בדיעבד".
3. מר"מ – בדה"ש (ציונים ס"ק י"ד, "וצ"ע"), מראה כהן (עמ' קס"ו אות ט', "צ"ע"), הגרמ"ש קליין (מראה כהן עמ' ר"ח), בנה ביתך (סי' ז' שעה"ב ס"ק י"ב).

ה. עברה הימים שרגילה לראות בהם.

1. עדיין כמו וסת שאינו קבוע – ששבה"ל (סעי' ג' סיכום אות ג', שבה"ל ח"ג סי' קט"ז), פרדס שמחה (ס"ק ט"ז אות ה').

ו. שאר הלכות שנוגע ל"וסת תרה"ד".

1. אשה שרואה תמיד לאחר ל' יום: ולאחר ל' אין לה וסת פעמים מקדמת ופעמים מאחרת – עי' לקמן.
2. לענין תלינן במכה – עי' סי' קפ"ז סעי' ה', לשיטות ומר"מ.

ח. אשה שרואה תמיד לאחר ל' יום: ולאחר ל' אין לה וסת פעמים מקדמת ופעמים מאחרת.

- א. מיקל: אינה צריכה לחוש לעונה בינונית כיון דהוחזקה זו שלא תראה תוך ל'.
1. מלבושי טהרה (ס"ק ג') – "נראה נמי דלפי דעת הת"ה וש"ה ודאי דגם בזה אינה חוששת ליום שלשים".
2. טהרת ישראל (סעי' י"ג, סי' קפ"ט סעי' י"ט) – "אשה שהיא רואה תמיד לאחר שלשים ולא קודם שלשים והשלשים אלא שלאחר שלשים יום אין לה יום קבוע אינה חוששת לעונה בינונית שהוא יום שלשים".
3. אג"מ (יו"ד ח"ב סי' ע"ב, סי' ע"ה ד"ה כשאשה, ח"ג סי' מ"ו אות א', סי' נ') – "ואם רגילה לראות בהפלגה מל"א יום ולמעלה אינה חוששת לעונה בינונית כדעת הס"ט".
- אג"מ (רשומי אהרן ח"א יו"ד סי' קפ"ט אות ו') – "ואפילו אם פעם אחת ראתה קודם העו"ב במקרה אינה חוששת לעו"ב באותו חודש".
4. הגרשז"א זצ"ל (אוצרות הטהרה עמ' תת"צ) – "אינה חוששת לעונה בינונית".
5. הגרשז"א זצ"ל (אמרי חיים סי' ט') – "דהסברא נותנת שאין חילוק ודינא דת"ה נאמר גם על עונה בינונית".
6. טהרת הבית (סי' ג' הע' ח') – "... מבואר יוצא מדברי הריטב"א הנ"ל שבימים שהוחזקה שלא לראות, הרי היא בחזקת טהרה, ואינה צריכה לחוש לעונה בינונית, וכן פסק בספר טהרת ישראל (סי' קפו סעיף יג), ושכן כתב המלבושי טהרה. ע"ש. וכן פסק הגאון ר' משה פיינשטיין בשו"ת אגרות משה ... וכן נראה עיקר למעשה. והמחמיר תע"ב".
- יביע אומר (מעין אומר ח"ז פרק א' סי' פ"ז) – "שאלה: בהפלגות שהם יותר משלושים יום כתב רבינו שאין צריך לבדוק בעונה בינונית. האם זה רק אם שלש הפלגות אחרונות היו יותר משלושים. תשובה: כן [כך הבנתי מתשובת מו"ר נר"ו]".
7. הגרשז"א זצ"ל (אסיפת יצחק ח' שבט תשס"ט) – שאלה: "אשה שאין דרכה לראות קודם יום ל"ב האם היא חוששת לעונה בינונית". תשובה: "כמדומה שלא".
8. דרכי טהרה (עמ' ס"ז ד"ה אשה, עמ' ע"ז אות ג') – "שאין היא עלולה לראות ב'עונה בינונית' ו'ביום החודש'".
9. הגר"א נבנצל שליט"א (אסיפת יצחק ח' טבת תשס"ט) – שאלה: "אשה שאין דרכה לראות קודם יום ל"ב האם היא חוששת לעונה בינונית". תשובה: "לא".
10. הגר"ד מצגר (מגיה לריטב"א, בי' סי' ט"ו) – "ולמעשה מחמירים בזה לחוש לעונה בינונית, וכן מורים בעלי הוראה פה עיה"ק ירושלים ... ולפי"ז ברור דהיכא דאיכא חזקת טהרה אין מקום לחוש לעונה בינונית".

ב. מחמיר: שעדיין חוששת לעונה בינונית.

1. תפר"י (סי' קפ"ד ס"ק א') – "שלא מצינו בשום דוכתא עקירה לעונה בינונית כל זמן שלא קבעה וסת".

2. חו"ד (בי' ס"ק ג') – "איתחזקה שלא תראה עד לאחר ל' יום והוי כאשה שיש לה וסת שאינה חוששת לעונה בינונית והא ודאי ליתא".
3. הפלאה (ריש סי' קפ"ד) – "דאיתא לקמן סי' קפ"ו ס"ג כגון שעד ארבעים יום אין דרכה לראות ואח"כ משנית וסתה. ובכה"ג נראה פשוט דצריכה לחוש לעונה בינונית תמיד כיון דאין לה וסת קבוע".
4. ישועות יעקב (סי' קפ"ד ס"ק ו') – "אשה שאין לה וסת קבוע חוששת לעונה בינונית אף שאינה רואה לשלשים יום כיון שרואה תמיד לאחר עבור שלשים אלא שאח"כ אין לה זמן קבוע לראי".
5. שואל ומשיב (מהדו"ג ח"ב סי' מ"ו ד"ה ודרך) – "דשאני עונה בינונית שע"פ רוב הנשים רואה בעונה בינונית ולכך חוששת ואף דאם יש לה וסת קבוע אינה חוששת לעונה בינונית היינו דוקא קבוע ממש דנראה שיצא מכלל הנשים דעלמא אבל כל שאינה קבוע ממש לא יצא מכלל רוב נשים וחוששת לעונה בינונית".
6. עי' פרדס רמונים (סי' קפ"ט שפ"ח ס"ק ז') – "לעולם צריכה לחוש לעונה בינונית, ואפילו לא ראתה בה כמה פעמים, עכ"ז צריכה לחוש לעונה בינונית ... דכל זמן שאין לה וסת קבוע, לעולם חוששת לעונה בינונית".
7. ערה"ש (סעי' כ') – "עי' ח"ד שגמגם בדין זה מאשה שעד אחר ל' אינה רואה לא תחוש לעונה בינונית ולא כן כתב הש"ך בסי' קפ"ט סק"ל אינו דמיון דהתם רוב נשים יש להן עונה בינונית ובכאן הוה להיפוך".
8. שערי טוהר (שער ד' סעי' כ"ח) – "וה"ה כשדרכה שלא לראות עד לאחר ל' יום מתחילת ראי' ואח"כ אק לה וסת חוששת לעונה בינונית".
9. עי' חדרי דעה (סי' קפ"ט על סעי' י"ג ד"ה ומה).
10. סוגה בשושנים (סי' ה' סעי' ח' ס"ק כ') – "קבעה בג"פ שאינה רואה בפחות מל' יום מכל מקום ... חוששת לעו"ב שהיא ל' יום".
11. מהר"ש ענגיל (ח"ז סי' קכ"ח).
12. תשורת ש"י (סי' ער"ה ד"ה ובגוף).
13. לבושי מרדכי (ח"א יו"ד סי' ק"ט) – "בעונה בינונית דליכא מ"ד שמקיל צריכי' לחוש וכדברי חו"ד".
14. אמרי יושר (ח"א סי' קפ"ב ד"ה ובאשה) – "דהא אשה כזו חוששת לעו"ב כמ"ש החו"ד סי' קפ"ו".
15. דובב מישרים (שרגא המאיר ח"א סי' כ' ד"ה וע"ד שאלה) – "ולענין דינא בשו"ת שוא"מ מהדורא תליתאה ח"ב סי' מ"ו אע"פ שחולק על החו"ד מ"מ לענין עונה בינונית סובר כהחיות דעת עיי"ש".
16. חלקת יעקב (ח"ב סי' ע"ד, יו"ד סי' צ"ה, סי' צ"ו, סי' צ"ח) – "דלענין עונה בינונית לא מקרי וסת קבוע. ולפע"ד אין לסמוך בזה על ספר טהרת ישראל ... ובמחכת"ה שגג להעתיק פסק כזה".
17. מנחת יצחק (ח"ו סי' פ"ב) – "הרי דבריו ברור מללו, דאע"ג דהוסת שאינו קבוע לאחר ל', כלומר דרואית לעולם לאחר ל', רק שאינו קבוע, דאל"כ אלא רואה פעמים קודם ל', מה רבותא יש בזה, וגם כפל ושנה, דקודם ל' ואחר ל' שוים בזה, וש"מ דמ"מ צריכא בדיקה בעונה בינונית".
18. באר משה (ח"א סי' מ"ז) – "צריכה לחוש לעונה בינונית".
19. אמת ליעקב (פתחי הלכה ארטסקרול, פרק ט"ו סוף הע' ס"ב).
20. דברי יציב (יו"ד סי' ע"ה, שפע טהרה ס"ק ו') – "ולזה נראה שפשוט שצריכה לחשוש לעונה בינונית, ורק לבדיקה שאני".
21. אור לציון (נשמת ישראל עמ' מ"ו).
22. הגריש"א זצ"ל (משנת השלחן תשובה נ', תשובה ע"ב, עי' אוצרות הטהרה עמ' תתקי"ג אות ס"ו, אשרי האיש יו"ד פרק כ"ד אות ח') – "דודאי יש לחשוש לשיטת הפוסקים דיש לה עונה בינונית".
23. קיצור הלכות (פרק ד' סעי' א' אות י') – "ואף אשה שרגילה בהפלגה של יותר משלשים, כל שאין לה וסת קבוע, הרי זו חוששת לעונה בינונית".
24. קנה בושם (קובץ אור ישראל חנ"ו עמ' ל"ה אות קט"ו) – "דרכה שלא לראות עד אחרי עונה בינונית חוששת גם לעונה בינונית".
25. שבה"ל (ח"ג סוף סי' ק"כ, ח"ד סי' ק"א אות ב' ד"ה איברא, ששבה"ל סי' קפ"ט סעי' א' ט"ז ס"ק א' ד"ה ובפרי, סיכום אות ד', סי' קפ"ו סעי' ג' סיכום אות ב') – "מש"כ החו"ד ופשוט דאשה שאינה רואה כ"פ רק אחר ל' יום, ולאחר ל' אין לה יום קבוע שצריכה לחוש לעונה בינונית גם לתה"ד נראה דהלכה כן, וכ"כ בהגהות אמרי ברוך להגר"פ כאן ממשמעות התה"ד עצמו, וכ"כ להלכה בתשובת שו"מ שם, אע"פ שחולק על שאר דברי החו"ד, וע"כ תמה אני על ס' טהרת ישראל כאן שסתם להקל".
26. בדה"ש (ס"ק כ"ה, סי' קפ"ט ס"ק ד').
27. עמק התשובה (ח"א סי' קכ"ח, עי' חזקת טהרה ס"ק כ') – "צריכה לחוש לעו"ב".
28. פרדס שמחה (ס"ק ט"ז אות ב', סי' קפ"ט ס"ק ב' אות ב') – "דצריך לחוש לעונה בינונית".
29. משמרת הטהרה (ס"ק כ"ה, בה"ל אות י"ב, פרק ו' סעי' כ"ג) – "יש להחמיר".
30. חוט שני (ס"ק ד' אות ה', סי' קפ"ט ס"ק ב' אות ה') – "יש לה לחוש ולהחמיר לעונה בינונית ככל אשה שאין לה וסת קבוע".
31. גופי הלכות (ס"ק כ"ד, בה"ל ד"ה דינא) – "חוששת לעונה בינונית כשיגיע יום ל' מראיתה דלענין זה לא מיקרי כה"ג וסת קבוע".
32. מראה כהן (עמ' קל"ט אות ג') – "אשה שאין לה וסת קבוע חוששת לעונה בינונית, אפילו אם בכל פעם רואה בהפלגות יותר גדולות משיעור עונה בינונית, כגון שלעולם אינה רואה בפחות מל"ג יום".
33. פתחי הלכה (ארטסקרול, פרק י"ד הע' מ"ד, סוף פרק ט"ו, פרק מ' הע' קכ"ג).
34. יסוד הטהרה (פרק י' סעי' כ"א) – "חוששת אחר כל ראייה ליום השלושים וליום השלושים ואחד לראיתה משום עונה בינונית".
35. פרי טהרה (סי' קפ"ט סעי' ל"א) – "צריכה לחוש לעונה בינונית".
36. לבושי עז (תמצית ס"ק ד') – "חוששת לעונה בינונית".

37. עי' הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' קי"ג) – "הפוסקים בא"י מחמירין בזה, וכן ראוי להחמיר, אבל אין צריך להחמיר להכו"פ ולהחזיר".
38. חזקת הטהרה (סי' קפ"ט סעי' ח') – "וקיימא לן כדעת רוב האחרונים שיש לחוש לעונה בינונית".
39. מעדני אשר (סי' ט"ז) – "רובם ככולם של האחרונים להחמיר ... וכן פסקו להחמיר בשאר ספרי זמנינו, ולפמש"כ לעיל כן מוכח מהתה"ד עצמו ומהב"י".

- ג. מר"מ – ב"י (סי' קפ"ד ס"ק ט' (ב')), כת"ס (יו"ד סי' צ'), אמרי אברהם (סי' י"א), שרגא המאיר (ח"א סי' י"ט אות ב', סי' כ' ד"ה ועד שאלה, ח"ה סי' ס"ה אות ז'), ט"ז וש"ך השלם (סי' קפ"ד שפ"ח ס"ק ג', סי' קפ"ט ס"ק ס"ו).
1. סד"ט (סי' קפ"ט סוף ס"ק כ') – "ונראה לכאורה דדוקא בכה"ג שראתה לל' ולל"ב ול"ד, הוא דצריכה לחוש לעונה בינונית מראית יום ל"ד, אבל אם היתה רואה לל"א ואח"כ לל"ב ול"ד וכה"ג, לא היתה צריכה לחוש לעונה בינונית, כיון דהוחזקה זו שלא תראה תוך שלשים ... וכמ"ש בתה"ד סימן הנ"ל, ופסק כן המחבר בסימן קפ"ו סעיף ג' ... מיהו י"ל דאיהו לא הקיל אלא לענין בדיקה לפני תשמיש, דבלא"ה הרשב"ם והרבה גאונים סבירא להו דכל לבעלה לא בעי בדיקה, ואפילו אי בעי לאחמורי לא שבקינן, אבל בעלמא אפשר דלא סמכינן אזה, וכן משמע שם".
2. אמרי ברוך (על סעי' ג') – "בשו"ת מהרי"ל סימן קע"ג מסתימת דבריו שם נראה דהוי כוסת גם נגד חשש עונה בינונית, אבל לא משמע כן בשו"ת תרומת הדשן שמשם מקור דין זה, דכיון דבכהאי גוונא לא נחשב וסת רק להקל שלא תצטרך לבדוק קודם תשמיש".
3. הגרמ"א רוזינטל (אוצרות הטהרה עמ' תתק"מ) – "ודיו אם נחוש לזה ליום ל"א, ותו לא מידי. [בזמן שהחודש מלא - שניהם ליום ל"א]. והסכים עמי הגרש"ז אויערבך זצ"ל".

ד. ציורים.

1. או"ז.
- (א) מיקל – הגריש"א זצ"ל (משנת השלחן תשובה נ', תשובה ע"ב), משמרת הטהרה (פרק ו' סעי' כ"ג), חזקת הטהרה (סי' קפ"ט סעי' ח').
- (ב) מחמיר – ששבה"ל (ס"ק ד', סי' קפ"ט ט"ז ס"ק א' ד"ה ובפרי, "ומסתבר דיש לחוש ככל עו"ב גם לל"א ומעל"ע ועונת או"ז").
2. חו"ד [יום ל"א].
- (א) מיקל – הגריש"א זצ"ל (משנת השלחן תשובה נ', תשובה ע"ב), משמרת הטהרה (ס"ק כ"ה, פרק ו' סעי' כ"ג), הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' קי"ג, לשונו לעיל), פרי טהרה (סי' קפ"ט סעי' ל"א, "יכולה להקל"), חזקת הטהרה (סי' קפ"ט סעי' ח').
- (ב) מחמיר – ששבה"ל (ס"ק ד', סי' קפ"ט ט"ז ס"ק א' ד"ה ובפרי, לשונו לעיל), יסוד הטהרה (פרק י' סעי' כ"א, לשונו לעיל).
3. כרתי [כ"ד שעות].
- (א) מיקל – הגריש"א זצ"ל (משנת השלחן תשובה נ', תשובה ע"ב), משמרת הטהרה (ס"ק כ"ה, פרק ו' סעי' כ"ג), הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' קי"ג, לשונו לעיל).
- (ב) מחמיר – ששבה"ל (ס"ק ד', סי' קפ"ט ט"ז ס"ק א' ד"ה ובפרי, לשונו לעיל).
4. ליל טבילה.
- (א) מר"מ – שבה"ל (סוף ס"ק ד', סיכום אות ב', "יש מקום להקל, וצריך שאלת חכם". ח"ג סוף סי' ק"כ, ח"ד סי' ק"א אות ב' ד"ה איברא, "ובאירע כן בליל טבילה אם אפשר לצרף סברא המובאת בטהרת ישראל יש לעי' לדינא, ואולי יש לצדד להקל כיון דבאמרי ברוך כ' ממשמעות תשובת מהרי"ל להקל בזה וצ"ע").
5. מר"מ – נטעי גבריאל (פרק צ"ב סעי' ו').
6. הדין לוסת החודש, צ"ע - נ"מ לפי המקילים. או לפי המחמירים, אם יש וסת או"ז על החודש, או תרי חומרא לא אמרינן. [הסברא לחלק, שוסת תרה"ד מגלה שהיא אינו נכלל בגדר של רוב נשים. אמנם מצד עצמה, אולי הוסת שלה יכול להולך לפי החודש. ודומה לזה, אם וסת תרה"ד למ' יום, וחד פעם יש הפלגה לכ"ה יום, הדין שחושש לפעם הבא לכ"ה יום, הגם עדיין יש לה וסת תרה"ד (לפי רוב פוסקים). א"כ ה"ה חושש לוסת החודש מיד. צ"ע].

ה. מר"מ.

1. מעדני אשר (סי' ט"ז אות ה') – "בס' דרכי טהרה (פ"ה עמ' ס"ז) כתב דאשה שכל הפלגותיה הם יותר מל"ב יום או פחות מכ"ח יום א"צ לחוש לעו"ב, וציין כמקור לדבריו את ס' טהרת ישראל הנ"ל. והנה על עצם דברי טהרת ישראל תמהנו לעיל (אות ג') שהם נגד משמעות תה"ד והב"י וכמעט כל האחרונים, אולם גם לד' הטהר"י נלע"ד שיש להחמיר באשה שכל הפלגותיה הם פחות מכ"ח. דהנה אפילו באשה שיש לה ו"ק לפחות מל' יום ועבר יום וסתה הקבוע ולא ראתה ס"ל לרמב"ן (ט"ו ע"א) דחוששת לעו"ב, דכיון שלא ראתה בוסתה חיישינן שתראה בעו"ב, ואפילו הרשב"א (שם) שחולק ע"ז הוא רק משום דקביעא לה זמן, אבל בוסת רעוע של תה"ד שאינו קביעות ליום מסוים מסתבר שגם הוא יודה דאם לא ראתה בימים הרגילים דיש לחשוש שתראה בעו"ב".
- (א) הדרכי טהרה הוי רק בדפו"י. ועי' דפו"ח פרק ה' סעי' י"ה, ול"מ שם.

רואה מחמת תשמיש

סימן קפ"ז

א] רואה מחמת תשמיש - <u>סעיף א'</u> .	יב] גדר של וסת קבוע.	כג] נאמנות של רופא.
ב] מסולקת דמים.	יג] גדר של מכה.	כד] פחד - <u>סעיף ט'</u> .
ג] זמן.	יד] דם משונה.	כה] ליל טבילתה - <u>סעיף י'</u> .
ד] בדיקות.	טו] הלכה.	כו] עברה ושמשה.
ה] בדיקת שפופרת - <u>סעיף ב'</u> .	טז] ז' נקיים.	כז] וסתות - <u>סעיף י"א</u> .
ו] שפופרת אחר בעל שלישי.	יז] אין וסת קבוע, ספק בדם בא מהמקור.	כח] הפלגה.
ז] שלא נמצא דם עליו כלל.	יח] בשעת וסתה.	כט] אסור להשהותה - <u>סעיף י"ב</u> .
ח] בדיקה תחת בעל הראשון - <u>סעיף ג'</u> .	יט] כתמים: תולה בה בכל ענין.	ל] בתולה - <u>סעיף י"ג</u> .
ט] טעמים שמותרת לבעל השני.	כ] נאמנת - <u>סעיף ו'</u> .	לא] שאינה יכולה לטבול - <u>סעיף י"ד</u> .
י] תולה בוסתה - <u>סעיף ד'</u> .	כא] בודקת, מוצאה כתמים במ"א - <u>סעיף ז'</u> .	
יא] תולה במכתה: ראשונים - <u>סעיף ה'</u> .	כב] רפואה - <u>סעיף ח'</u> .	

נדה (סוף דף סה: - דף סו.) – "תנו רבנן: הרואה דם מחמת תשמיש - משמשת פעם ראשונה ושניה ושלישית, מכאן ואילך - לא תשמש, עד שתתגרש ותנשא לאחר. ניסת לאחר וראתה דם מחמת תשמיש - משמשת פעם ראשונה ושניה ושלישית, מכאן ואילך - לא תשמש, עד שתתגרש ותנשא לאחר. ניסת לאחר וראתה דם מחמת תשמיש - משמשת פעם ראשונה ושניה ושלישית, מכאן ואילך - לא תשמש עד שתבדוק עצמה".

א] רואה מחמת תשמיש - סעיף א'.

א. יסוד.

1. הוי וסת.

- א) בית שמואל (סי' קי"ז ס"ק ו') - לשונו לקמן.
- ב) תוה"ש (ס"ק כ"ט) – "שמטעם קביעות וסת אנו חוששים לה כמבואר בתשובת הרשב"א".
- ג) תפרי"י (ס"ק י"ב).
- ד) נב"ק (יו"ד סי' מ"ג ד"ה והנה, ריש סי' מ"ו, סי' נ"א, סי' ס"א, תנינא סי' צ"א, סי' צ"ב, סי' צ"ג ד"ה וטרם) – "עיקר איסור האשה שרואה ג"פ מחמת תשמיש מטעם וסת נגזעו בה שקבעה וסתה במעשה התשמיש וכמבואר בחיבורי נו"ב בכמה מקומות".
- ה) סד"ט (ס"ק כ"ו) – "שאינה אלא חששא דרבנן משום וסתות".
- ו) חכ"א (כלל ק"י סעי' א', סעי' ו') - לשונו לקמן.
- ז) רע"א (על הש"ך ס"ק כ') - לשונו לקמן.
- ח) חת"ס (יו"ד סי' קנ"ג ד"ה אך, ריש סי' קס"ד, סי' קע"ה ד"ה ואומר, סי' קפ"א ד"ה ומכ"ש).
- ט) דברי חיים (יו"ד ח"ב סי' ע"ה ד"ה והנה).
- י) גליון מהרש"א (ריש הסימן) – "משום וסת נגזעו בה".
- יא) שירי טהרה (תשובה י"ד) – "הרי דבר פשוט שעיקר דין רמ"ת הוי דרבנן. דוסתות דרבנן וספקו להקל".
- יב) שואל ומשיב (תנינא ח"ב סי' ל"ב, ח"ג סי' קל"ו).
- יג) פרדס רמונים (פתיחה לסי' קפ"ז חקירה א') – "דשרש איסורה הוא מטעם וסתה".
- יד) ברית אברהם (ח"ב יו"ד סי' מ"ח אות ט"ו).
- טו) מהר"ם שיק (יו"ד סי' קע"ז אות ז') - לשונו לקמן.
- טז) צמח צדק (יו"ד סי' ק"ט) – "וגם ברמ"ת דהוי וסתות דרבנן".
- יז) שערי דעה (ס"ק ד') – "שגוף האיסור בזה אינו אלא משום חשש וסתות דרבנן".
- יח) מהרש"ם (ח"א סי' ל"ג) – "והרי מבואר בת"ה להרשב"א, ובב"י, דברמ"ת בעינן ג"פ, דבכלל ווסתות הוא, וכ"ה דעת רש"י וש"פ".

יט) חמדת שלמה (יו"ד סי' כ"ג) – "רק משום חשש ווסת".

כ) בית יצחק (שער הספיקות סוף סי' י"ט) – "דאסורה לבעלה הוא משום דקבעה ווסת בכך".

1) ששבה"ל (ס"ק ד') – "רוב הפוסקים דהוי דין וסת".

2. רק חולי.

- א) הגר"א שפיץ (תשובה מאהבה ח"ג סי' שנ"ט) – "נ"ב ... ברור כשמש שאין כאן משום חשש וסת אבל דבר זה שרמ"ת הוא ידוע חולי או תשות כח שאינה יכולה לסבול התשמיש בלא ראיית דם, ואם ביעות אותה והפילה חררת דם נתרפאת מחלי' ...".
- ב) ישועות יעקב (ס"ק א') – "בא לידי ספר בשמים ראש ... דרמ"ת מטעם וסת אסורה בשם מורו מוהר"מ מרטנברג והוא השיג עליו ... וכתב הרא"ש דטעם איסור רמ"ת משום דנתברר לנו שיש למעלה דם כנוס במקור במקום שהאבר מגיע לשם ואם יפתחנו ירד הדם למטה והיינו הך ענינא דחררת דם המבואר בש"ס".
- 1) אמנם עי' ישועות יעקב (ס"ק כ"ב) – "וגם אין האיסור רק מתורת וסת דהוא דרבנן".
- ג) לחם ושמלה (שמלה ס"ק ד' ד"ה ובעיקר) – "ובח"ד העלה ... ואם הייתי אומר כי אין כאן שום וסת דקים להו לחז"ל דאין אשה קובעת וסת מחמת תשמיש אלא חולי ומום הוא שיש בה שמקורה חלוש ואינו מחזיק דמיו המרובים ... וע' בחידושי הרמב"ן

שכ' וז"ל ופריק מותר' לשני בלא בדיקה מפני שאין כל האצבעות שוות ואין מחזיקין אותה בבעלת מום וכו' עכ"ל, ומדלא כ' דאין מחזיקין אותה דקבעה וסתה בכך משמע דאין כאן משום וסת אלא משום מום".

ד. שאלת דוד (יו"ד סי' ב' ד"ה ובעיקר) – "ובעיקר הסברא אם שייך זה לוסתות צ"ע גדול דהא הוי וסת מחמת אונס ואינה נקבעת בוסת ודוחק לומר דהוי כוסת שאינו קבוע דא"כ אפילו פעם אחת יש לחוש לה כמו וסת שאינו קבוע וכן הקשו האחרונים דא"כ בימים שאינה חוששת לוסת שאינו קבוע לא תחוש כלל אף ברואה מחמת תשמיש ולי נראה דאין בזה וסת דאדרבה הטבע הוא להיפוך ואין זה מדרך הוסתות אלא נראה דהוי חולי וברור להם לבעלי התלמוד דמי שרואה דם מחמת תשמיש בזה אחר זה שלשה פעמים יש לה חולי כזה שרואה מחמת תשמיש וקוראין לה ממלא ונופצת ואשה שיש לה חולי זה ברור דתראה בעת תשמיש וא"כ א"א להקל אף למאן דסובר ווסתות דרבנן".

ה. ערה"ש (סעי' א'-ד', סעי' ע"ד) – "הרי שקורא לעניין זה מחלה וכן בלשון הש"ס [ס"ו ב] ההיא דאתיא לקמיה דרבי וכו' אמר רבי נתרפאה זאת ע"ש ורפואה הוי ממחלה כמובן".

3. ספק וסת, ספק חולי.

א. חוו"ד (בי' ס"ק ג') – "ברואה מחמת תשמיש יש לחוש לשני חששות, או שהיא מחמת חולי, וכן יש לחוש של חימוד התשמיש או לשאר מקרי התשמיש ... לוסת של חימוד התשמיש דלאו מטעם וסת לחודיה נאסרה רק מטעם חשש חולי הממלאה ונופצת".

4. מר"מ – פת"ת (ס"ק א'), מגילת ספר (סי' כ"א), ט"ז וש"ך השלם (שפ"ח ס"ק קכ"א).

א. תשובה מאהבה (ח"ג סי' ש"ס) – "שדימה מ"ו הגאון נ"ע לדמות לגמרי רמ"ת לוסת ממש ... לא לכל הדברים דנו ודימו כמו שהאריך ...".

ב. איזה וסת: וסת האונס או כמו וסת הגוף [אכילה].

1. עי' לקמן סעי' י"א, לשיטות ומר"מ.

ג. נ"מ בין הטעמים.

1. י"א אם דרבנן או דאורייתא.

2. י"א רואה מחמת תשמיש, ואח"כ עשה וסת קבוע וכדו'.

3. י"א אח"כ נתעברה, והוכר עובריה.

4. י"א בדיקה בשפופרת בימי זיבה.

ד. האם איסור רמ"ת מדאורייתא או מדרבנן.

1. דאורייתא.

א. חלקת מחוקק (סי' קי"ט ס"ק כ"ב) – "ואם הוא איסור דאורייתא כגון סוטה ורואה דם מחמת תשמיש אסורה לדור אף במבוי".

ב. בית מאיר (סעי' ה', אה"ע סי' קי"ז ד"ה י"א) – "שאסורה מן התורה כדן כל דבר איסור שהחזק ע"י ג' פעמים".

ג. תשובה מאהבה (ח"ג סי' ש"ס) – "לית דין צריך בושש ברמ"ת ג"פ רצופים הוא איסור דאורייתא ככל איסורי דאורייתא דאיתחזקי ג"פ".

ד. חוו"ד (בי' ס"ק ג').

ה. דבר משה (סי' נ"ו ד"ה ומעתה אחזה) – "ואף אם נחליט ונימא דהיא מטעם וסת מ"מ י"ל דרואה דמ"ת אסורה לשמש מה"ת דאף דוסתות דרבנן היא רק לענין לחוש שמא כבר ראתה בזמן וסתה דאיכא חזקת טהרה כנגד חזקה אב"ב אבל לפרוש להבא מחשש שמא תראה בזמן הוסת הוי דאורייתא דשמא תראה אינו כנגד החזק' כענין שאמרו שמא מת לא חיישי' אבל לשמא ימות חיישי' והדברים עתיקים וא"כ ה"נ י"ל דהיא דאורייתא שהרי קבעה וסת לתשמיש והרי היא משמשת בזמן הוסת ממש ובודאי דאיכא למיחש שמא תראה".

ו. ערה"ש (סעי' ו', סעי' ע"ד) – "ולענ"ד נראה דאין כאן ספק כלל דוודאי האיסור הוא מן התורה כדמשמע מפשטיות הש"ס והפוסקים דכבר בררנו דאין זה בגדר וסתות כלל ואין זה נוגע למאי דקיי"ל וסתות דרבנן ואפילו כשלא הרגשה שנפתח מקורה מ"מ אמרינן כיון דרוב דמים באים בהרגשה כמו שבארנו בסי' קפ"ג ולכן אזלינן בתר רובא ואומרים דוודאי הרגשה וזה שלדעתה לא הרגשה משום דסברה שזהו הרגשת אבר".

ז. נצי"ב (העמק שאלה שאלתא פ"ט ס"ק ד', קל"ט-א') – "דמשמע בד' ס"ו דרואה שלש פעמים מחמת תשמיש אסור מה"ת וכ"כ בחלקת מחוקק".

משיב דבר (ח"ד סי' ל"ח ד"ה אבל) – "וצ"ל דאע"ג דקיי"ל וסתות דרבנן מכ"מ וסת שגורם שיהא התשמיש מביאה לידי טומאה ודאי הוא אסור מה"ת".

1. משום חולי – חוו"ד (בי' ס"ק ג'), ערה"ש (סעי' ו', לשונו לעיל).

2. אפילו מצד וסת, וסת שגורם שיהא התשמיש מביאה לידי טומאה ודאי הוא אסור מה"ת – משיב דבר (ח"ד סי' ל"ח ד"ה אבל, לשונו לעיל).

2. דרבנן.

א. מהר"ם (שו"ת הרשב"א ח"א סי' תתל"ט), הו"ד בב"י (ס"ק י"ב) – "דכיון דכשתטבול ליכא אלא איסור דרבנן דקיי"ל וסתות דרבנן".

1. מר"מ – ט"ז וש"ך השלם (שפ"ח סוף ס"ק ל"ד).

ב. בית שמואל (סי' קי"ז ס"ק ו') – "איסור קל הוא אחר שתטבול כמ"ש בתשו' זו דוסתות מדרבנן הוא".

- (ג) נוב"ק (יו"ד סי' מ"ו, סי' נ"א, תנינא סי' צ"א, סי' צ"ב) – "דוסת זה התלוי במעשה שדינו רק כמו וסת שאינו קבוע ודאי אינו דאורייתא אפילו אם שאר וסת הוא דאורייתא זה הוא דרבנן".
- (ד) חת"ס (יו"ד סי' קנ"ג ד"ה אך, ריש סי' קס"ד, סי' קע"ה ד"ה ואומר, סי' קפ"א ד"ה ומכ"ש) – "באמת אפ"י וסתות דאורייתא וסת שע"י מעשה לכ"ע דרבנן שאין כאן חזקה גמורה דאל"ה לא הי' נעקר בפ"א והוא פשוט".
- (ה) סד"ט (ס"ק י"ד ד"ה עוד בש"ך, סוף ס"ק כ"ו [לשונו לעיל]) – "אינו אלא איסור דרבנן לשמש אחר כך דקיי"ל וסתות דרבנן".
- (ו) ישועות יעקב (ס"ק כ"ב) – "וגם אין האיסור רק מתורת וסת דהוא דרבנן".
- (ז) רע"א (על הש"ך ס"ק כ') – "י"ל דלבעלה דהאיסור רק דכיון דהחזקה לראות מחמת תשמיש שמא תראה בשעת תשמיש דהוא ענין וסת דהוי רק דרבנן כדקיי"ל וסתות דרבנן".
- (ח) דברי חיים (יו"ד ח"ב סי' ע"ה) – "הרי דרך מדרבנן אסורה כל אשה אם אינה רואה בהרגשה בין יש לה וסת ובין רואה מחמת תשמיש".
- (ט) פרדס רמונים (פתיחה לסי' קפ"ז חקירה א', שפ"ח סוף ס"ק ב', מק"ז ס"ק ג') – "דשורש איסורו אינו רק מדרבנן".
- (י) גליון מהרש"א (ריש הסימן) – "נודע ביהודה".
- (יא) פרי דעה (שפ"ל ס"ק ז', ס"ק ל"ו) – "ומה שכתב החלקת מחוקק ... דבריו תמוהין".
- (יב) מהר"ם שיק (יו"ד סי' קע"ז אות ז') – "הסברא הוא ג"כ כאן לענין רואה מחמת תשמיש דתלי' ג"כ בווסתות דרבנן וכמ"ש הרשב"א סי' תתל"ט דווסת זה גם לדידן מדרבנן לפי מאי דקיי"ל ווסתו' מדרבנן".
- (יג) שואל ומשיב (קמא ח"ג סי' קל"ו, תנינא ח"ב סי' ל"ב, תליתאי ח"א סי' שע"ט) – "דדמ"ת אינו רק דרבנן".
- (יד) חכ"א (כלל ק"י סעי' א', סעי' ו') – "דזה הוי כמו וסתות דאמרינן על כל פנים מדרבנן אורח בזמנו בא ... דאינה אסורה עליו אלא מדרבנן דוסתות דרבנן".
- (טו) שירי טהרה (תשובה י"ד) – "הרי דבר פשוט שעיקר דין רמ"ת הוי דרבנן".
- (טז) נפש חיה (יו"ד סי' נ"ט ד"ה ובלא"ה) – "דכל עיקר איסור מחמת תשמיש לא הוי רק מדרבנן".
- (יז) צמח צדק (יו"ד סי' ק"ט) – "ברואה מחמת תשמיש. דהוי איסור וסתות דרבנן ולכן אפשר להקל".
- (יח) שערי דעה (ס"ק ד', ס"ק ה') – "שגוף האיסור בזה אינו אלא משום חשש וסתות דרבנן".
- (יט) מהרש"ם (ח"א סי' ל"ג, ח"ח סי' קע"ג ד"ה אולם) – "הדבר ברור דאיסור רמ"ת רק מדרבנן".
- (כ) אבני נזר (יו"ד סי' רכ"א אות ו') – "ומדקיי"ל גם ברמ"ת דבעינן ג' זימני מוכח דגם רמ"ת דרבנן. אך לתוס' שם דברמ"ת גם רבי מודה אין ראי' משם. מ"מ הסכמת אחרונים שהיא דרבנן".
- (כא) חמדת שלמה (יו"ד סי' כ"ג) – "רק איסור דרבנן".
- (כב) בית אברהם (ח"ב יו"ד סי' מ"ח אות ט"ו) – "וברור דאיסור לבעל' ברואי' מ"ת הוא מדרבנן".
- (כג) תשורת ש"י (מהדו"ת סי' קל"ח ד"ה ובזה) – "אין אסורה רק מדרבנן".
- (כד) מלבושי טהרה (ס"ק ד') – "שענין שראתה ג"פ מחמת תשמיש שתהא אסורה לבעלה היא גזירה דרבנן משום וסתות שהוא מדרבנן".
- (כה) בית יצחק (שער הספיקות סוף סי' י"ט) – "דאסורה לבעלה הוא משום דקבעה ווסת בכך והרי קיי"ל וסתות דרבנן".
- (כו) פתחא זוטא (ס"ק א').
- (כז) שואל ונשאל (ח"ה יו"ד סי' פ"ה, סי' פ"ו) – "והנראה לענ"ד בזה דנקיטנן דהוי רק דרבנן".
- (כח) הגרש"א זצ"ל (מנחת שלמה ח"ב סי' ע' אות ב', תנינא ב - ג) סי' ע"ב אות ב') – "דהא דרואה מחמת תשמיש נאסרת הוא רק מטעם וסתות שאינו אלא מדרבנן אפ"י אם הרגישה בכל הג' פעמים [ועיין בחלקת מחוקק סי' קי"ט ס"ק כ"ב שסובר דראתה ג' פעמים מ"ת אסורה מה"ת ועיין בזה בהעמק שאלה שאילתא פ"ט מ"מ להלכה נקטינן שהוא רק מדרבנן]".
- (כט) פרדס שמחה (ס"ק א') – "רוב הפוסקים".
- (ל) בדה"ש (סוף ס"ק א') – "וכן נקטו גדולי האחרונים בתשובתיהם דאיסור רואה מ"ת הוא מדרבנן".
- (לא) יביע אומר (ח"ז יו"ד סי' י"ג אות ד', טהרת הבית סי' ה' הע' א' ד"ה והנה) – "וכן עיקר".
- 1) אפילו אם שאר וסת הוא דאורייתא זה הוא דרבנן, כיון שיש דין כוסת שאינו קבוע – נוב"ק (יו"ד סי' מ"ו סוף ד"ה ואתחיל, תנינא סי' צ"א, לשונו לעיל), חת"ס (יו"ד סי' קפ"א ד"ה ומכ"ש, "דאף להסוברים עונה סמוך לוסתה דאורייתא והוא הרא"ה בבה"ב מ"מ בוסת שע"י מעשה וע"י התשמיש כ"ע מודו שהוא רק מדרבנן אסור"), שואל ומשיב (תנינא ח"ב סי' ל"ב).
3. מר"מ – פרי תבואה (ח"ב סי' כ"ט), לחוש"ש (שמלה ריש ס"ק ד'), מהר"ש (ח"א סי' ע"ד ד"ה אך באמת), ששבה"ל (סוף סעי' ב'), ט"ז וש"ך השלם (שפ"ח ס"ק ל"ד).

ה. הרגישה בראייה, אבל לא מצאה כלום.

1. מר"מ – בדה"ש (ס"ק י', "וצ"ע בזה לדינא").

ו. ראתה ג' פעמים מחמת תשמיש, ואח"ז נתהוה לה וסת קבוע.

1. מיקל.

א) נוב"ק (יו"ד סי' ס"א, תנינא סי' פ"ח, סי' צ"ג ד"ה ואמנם, סי' צ"ד ד"ה ודע) – "אם בשעה שראתה מחמת תשמיש עדיין לא היה לה וסת קבוע כלל אם אח"כ נקבע לאשה זו וסת קבוע בין בימי החודש בין וסת הפלגה שוב אינה אסורה לשמש שכיון שנקבע לה וסת קבוע שוב אינה חוששת לוסת שאינו קבוע כלל אפ"י לא נעקר עדיין הוסת שאינו קבוע כמבואר בש"ך בס"י קפ"ט ס"ק מ' שאפילו לא הגיע עדיין יום שלשים מ"מ כיון שנקבע יום עשרים א"צ לחוש".

2. מחמיר.

(א) תשובה מאהבה (ח"ג סי' ש"ס) – "שדימה מ"ו הגאון נ"ע לדמות לגמרי רמ"ת לוסת ממש ובעבור זה המציא קולא גדולה מאד שם בסימן ס"א אשר חלילה לנו להקל בזה עייש"ה".

(ב) חו"ד (בי' סוף ס"ק ג') – "בספר נודע ביהודה ... חלילה לסמוך על זה נגד סתימת הש"ס והפוסקים, חדא דכבר העליתי דלאו מטעם וסת לחודיה נאסרה רק מטעם חשש חולי הממלאה ונופצת דאפילו בימי עיבור והנקה שאינה חוששת לוסת חוששת ברואה מחמת תשמיש, וגם במה שכתב דאשה שיש לה וסת קבוע אינה חוששת לוסת שאינו קבוע כתבתי בסימן קפ"ט דליתא ועיין שם בבאוריים (ס"ק טו) וממילא נסתר דין זה".

(ג) לחו"ש (שמלה ס"ק ד' ד"ה בנו"ב) – "דרואה מחמת תשמיש ג"פ הוי וסת קבוע".

(ד) מלבושי טהרה (סעי' ט"ז, ס"ק י"ז) – "אינה מותרת לבעלה בלא בדיקה".

(ה) אבני נזר (יו"ד סי' רכ"ט אות ח') – "גוף דינו של הנוב"י ודמיונו מלמודה לראות ביום כ' ויצתה לשלשים דכשחזרה לראות ביום כ' אינה חוששת לשלשים ומינה למד כשראתה מ"ת ושוב נולד לה וסת קבוע דנעקר ווסת התשמיש. לפענ"ד אינו דמיון כלל. דבשלמא התם דא"א להיות לה שני ווסתות יחד יום כ' ויום ל' וע"כ כשנקבע יום כ' נעקר יום שלשים. משא"כ היכא דאפשר להיות לה שני הווסתות יחד. ומה ענין ווסת הימים לווסת התשמיש. ויותר מזה דכשקובעת ווסת לתשמיש ולהפלגה יחד אין מחשבין ההפלגה מראייתה גרידא רק מראייתה ע"י תשמיש וכדמוכח בש"ע סי' קפ"ט סעי' י"א. וכן מוכח בש"ך סי' קפ"ט ס"ק מ"ח דנקט קפצה וראתה ולאחר כ' יום חזרה וקפצה כו' משום דראי' שע"י מעשה מעין ראי' אחרת מראי' לימים וא"כ איך יעקר ווסת שע"י מעשה מקביעת ווסת הימים וזה פשוט".

(ו) ערה"ש (סעי' ג') – "ועוד דהא מדיני וסתות כשקובעת עצמה לוסת אחר ג' פעמים בטל הוסת הקודם כמ"ש בסי' קפ"ט וא"כ אף בהחזקה לראות מחמת תשמיש והופרשה מבעלה אם תקבע אח"כ וסת הימים או וסת הגוף ג' פעמים נבטל הוסת הקודם ותותר לבעלה א"כ למה הצריכו חז"ל גירושין נמתין אולי תקבע וסת אחר".

(ז) פרי דעה (פתיחה השער התשיעי) – "ודבריו נכונים בזה לדחות דברי הנודע ביהודה".

(ח) בדה"ש (סעי' א' בי' ד"ה לשמש, עמ' ל"ז) – "חוות דעת ובשו"ת אבני נזר ...".

(ט) פרדס שמחה (ס"ק ג').

(1) משום חשש חולי – חו"ד (בי' סוף ס"ק ג', לשונו לעיל), ערה"ש (סעי' ג').

(2) אפילו מצד וסתות, דאפשר להיות לה שני הווסתות יחד – חו"ד (בי' סוף ס"ק ג', לשונו לעיל), אבני נזר (יו"ד סי' רכ"ט אות ח', לשונו לעיל).

3. מר"מ – פת"ת (ס"ק א'), פרדס רמונים (מקשה זהב סוף ס"ק ח', "צ"ע למעשה"), דר"ת (ס"ק ל"ט), טהרת הבית (סי' ה' הע' א' ד"ה הנודע, "אם יש עוד צד להקל חזי לאצטרופי סברת הנודע ביהודה"), לבושי עז (סי' קפ"ט סעי' י"ז תמצית אות י').

ז. ראתה ג' פעמים מחמת תשמיש, והיה לה קודם וסת קבוע.

1. מחמיר – חו"ד (בי' סוף ס"ק ג', "בספר נודע ביהודה ... וגם במה שכתב דאשה שיש לה וסת קבוע אינה חוששת לוסת שאינו קבוע, כתבתי בסימן קפ"ט דליתא"), חת"ס (יו"ד סי' ק"ס, "חלילה דודאי אפילו אשה שיש לה וסת קבוע צריכה שתחוש לראיה פ"א ככל הנשים ואין שום חלוק בין וסת קבוע לאינו קבוע"), לחו"ש (לחם ס"ק י"ד, שמלה ס"ק ד' ד"ה בנו"ב), בדה"ש (סעי' א' בי' ד"ה לשמש, עמ' ל"ז), פרדס שמחה (ס"ק ג').

(א) כ"ש מהפוסקים שמחמיר בציוור לעיל.

2. מסתפק – נוב"ק (יו"ד סי' ס"א, "שאני מסתפק באשה שיש לה וסת קבוע כבר וראתה ג"פ מחמת תשמיש והוסת עדיין קבוע היא כמו שהיה אם זו אסורה או לאו. וטעם הספק ...").

3. מר"מ – פת"ת (ס"ק א').

(א) לענין אשה שיש לה וסת קבוע לחודש, וראתה ביום אחר בחודש - עי' סי' קפ"ט, לשיטות ומר"מ.

ח. וסת תרה"ד.

1. מחמיר – בדה"ש (סעי' א' בי' ד"ה עמ', עמ' ל"ז).

ט. וסת סירוגים לרואה מחמת תשמיש.

1. מחמיר – חקר הלכה (ערך נדה אות ט'), בדה"ש (סעי' א' בי' ד"ה להיות, עמ' ל"ח), פרדס שמחה (ס"ק י' אות ד').

י. כתם.

1. אינו רואה מחמת תשמיש – שואל ומשיב (תנינא ח"ג סי' קל"ו), פרדס רמונים (שפ"ח ס"ק ד'), נפש חיה (יו"ד סי' נ"ט, "דרואה דם מחמת תשמיש דאסורה לבעלה הוא רק בראתה טומאת נדה ולא טומאת כתם ובכתם בוודאי אין חשש רואה מחמת תשמיש"), לבנון נטע (ס"ק א' ד"ה עוד), טהרת ישראל (באר יצחק ס"ק י'), בדה"ש (סעי' א' בי' ד"ה דם, עמ' ל"ו).

(א) שאין וסתות משום כתמים, ממילא רק במקום שאין חשש דאורייתא – בית שלמה (יו"ד ח"ב סי' ז'), בדה"ש (סעי' א' בי' ד"ה דם, עמ' ל"ו).

2. מר"מ – בית מאיר (על סעי' א'), ט"ז וש"ך השלם (שפ"ח ס"ק ח').

ב] מסולקת דמים.

א. **לשמש אחר שנתעברה** [והוכר עוברת], ובימי הנקה.

1. מחמיר.

(א) **תפרי** (ס"ק י"ב) – "דאין זה רואה מחמת תשמיש שוה לכל דיני וסת אחריני והחמירו בו חז"ל, דאל"כ ביוצא לדרך דמותר לשמש עמה סמוך לוסת תהיה מותרת ביוצא לדרך לשמש לו בפעם הרביעי, ואשה שראתה בביאה ג' פעמים ובביאה ג' נתעברה, כשיהיה הוכר העובר תהיה מותרת לבעלה, דהא היא בחזקת מסולקת דמים ומותרת לו אפי' בימי וסתה (ועיין מה שכתבנו לעיל סק"ד בספק בזקנה), אלא ודאי דהחמירו חז"ל בזה".

(ב) **חזו"ד** (חי' ס"ק ג', בי' ס"ק ג') – "אסורה. אפילו בימי עיבור והנקה".

(ג) **פרדס רמונים** (שפ"ח ס"ק ל"ב) – "וע' ס"ט ... ותמיהני על דבריו, דא"כ אמאי לא התירה ג"כ בימי עיבור והנקה, דהא קיי"ל דבימי עיבורה ומניקתה א"ח לוסת הקודם. ובאמת הנו"ב התיר בימי עיבור והנקה בהשגתו עד הכו"פ וכמ"ש למעלה. אולם לדעתו יש לאסור בזה ובזה, דחיישי' דלמא מקלקלי לי' בשארי יומי וכמ"ש בש"ס ל"ט א' אליבא דר"מ דס"ל דאשה שא"ל וסת יוציא, דאפי' בימי זיבה אסורה דלמא מקלקלי ליה בשארי יומי ע"ש, וה"ה כאן כיון דקיי"ל דיוצא אסורה לו אפי' בימי עיבור והנקה וימי טוהר מטעם הנ"ל".

(ד) **ערה"ש** (סעי' ג') – "דאם נאמר דזהו וסת א"כ נתירנה בימי עיבורה ובימי מניקתה אף כשהוחזקה ברואה מחמת תשמיש כדין כל הוסתות שמסולקות מהוסת בימי עיבור והנקה ודבר זה לא שמענו מאחד מהפוסקים".

(ה) **בדה"ש** (ס"ק י"ז) – "ונראה להחמיר".

2. מיקל.

(א) **נוב"ת** (יו"ד סי' צ"ג ד"ה ואמנם, סי' צ"ה) – "שוב נראה להמציא קולא לאשה זאת. לפי מכתבכם אפשר היא מעוברת וא"כ תמתין עוד איזה זמן עד שיהיה הוכר עוברת וכיון שזה שרואה בשעת תשמיש מטעם וסת הוא א"כ משהוכר עוברת אינה צריכה לחוש לוסת הקודם ומותרת היא לבעלה".

(ב) **פרי דעה** (פתיחה השער התשיעי) – "בנתעברה מביאה שלישית והוכר עוברת בזה דבריו נכונים לפי שיטה זו דלא תחוש שוב לוסתה הקודם".

(ג) **נפש חיה** (יו"ד סי' ס') – "כבר הוראה זקן הגרון בעל נו"ב ... אף שהחיות דעת חלק עליו בסי' קפ"ז מ"מ דבריו בזה מעודי אינם מובנים לי".

(ד) **זכר יצחק** (סי' ע"ז אות ד') – "הנה מסתבר הדבר דרואה מחמת שלא בשעת זקנותה והזקינה אח"כ דמותרת, וכן במעוברת אם הוחזקה כשלא היתה מעוברת".

(ה) **טהרת הבית** (סי' ה' סוף הע' א') – "וכן עיקר".

3. **מר"מ** – סד"ט (ס"ק כ"ו, "וצ"ע לדינא"), **פת"ת** (ס"ק ה'), **לחזו"ש** (שמלה סוף ס"ק ד'), **ט"ז וש"ך השלם** (שפ"ח ס"ק ק"ג).

ב. לשמש בימי טוהר.

1. מיקל – **תפרי** (סוף ס"ק י"ב), **סד"ט** (סוף ס"ק כ"ו), **תשובה מאהבה** (ח"ג סי' ש"ס ד"ה אשה), **גר"ז** (ס"ק מ"ח, "וכן אשה שראתה מחמת תשמיש ג' פעמים רצופים ונתעברה בביאה ג' אף על פי שאסורה לו עד הלידה יש להתירה לו פעם אחת אחר הלידה בימי טוהר"), **לחזו"ש** (לחם ס"ק ס"ט, שמלה ס"ק כ"ה), **פת"ת** (ס"ק ז'), **ערה"ש** (סעי' ל"ו, "אשה שראתה מחמת תשמיש ג' פעמים ונתעברה וילדה מותר לה לשמש בימי טוהר אחר שתטהר"), **טהרת ישראל** (סעי' י"ח), **בדה"ש** (ציונים ס"ק כ"ז).

(א) כ"ש הפוסקים שמקילים לעיל.

2. מחמיר – **פרדס רמונים** (שפ"ח ס"ק ל"ב, לשונו לעיל).

3. **האם מועיל אח"כ.**

(א) מיקל, שמותרת לשמש אח"כ אפי' לאחר שעברו ימי טוהר – **תפרי** (סוף ס"ק י"ב, "ואם לא תראה בו הוי זה כמו בדיקת שפופרת"), **סד"ט** (סוף ס"ק כ"ו, "ואם אינה רואה יש לומר דמותרת לשמש אחר כך אפילו לאחר שעברו ימי טוהר דמה שלא ראתה הוא כמו בדיקת שפופרת אחר דקיי"ל מעין אחד הוא"), **תשובה מאהבה** (ח"ג סי' ש"ס ד"ה אשה, "בנודע ביהודה ... יש להקל כדעת הכרתי ופלתי"), **גר"ז** (ס"ק מ"ח, "שאם לא תראה מותרת לו לעולם (דהא שמשה ולא ראתה עדיף מבדיקת שפופרת כמ"ש רמ"א בסמוך) דבכדי שלא להוציא אשה מבעלה אין להחמיר כל כך בימי טוהר לחוש לוסתות דרבנן. כרתי ופלתי"), **לחזו"ש** (לחם ס"ק ס"ט, שמלה סוף ס"ק כ"ה, "הפלתי ... והנו"ב חולק ... והנה לדעת רש"י הנ"ל נראה דשפיר מקרי הפסקה וכדאי לסמוך עליו"), **נחל אשכול** (דה' סי' מ"ח אות ט', עמ' קי"ז, "בזה אני אומר נתרפאת כדברי כו"פ ומותרת שוב לבעלה"), **ערה"ש** (סעי' ל"ו, "דבימי טוהר לא חיישינן לראיית דם וממילא אם לא תראה אז מחמת תשמיש הותרת לבעלה"), **טהרת ישראל** (סעי' י"ח), **פרדס שמחה** (ס"ק נ"ט אות ג').

(ב) מחמיר – **נוב"ת** (יו"ד סי' צ"ה).

(ג) **מר"מ** – **פת"ת** (ס"ק ז'), **פרדס רמונים** (שפ"ח ס"ק ל"ב, "דהסומך בזה על הכו"פ והס"ט לא הפסיד"), **דר"ת** (ס"ק קכ"א).

4. **מר"מ** – **ט"ז וש"ך השלם** (שפ"ח ס"ק ק"ט).

ג. עברה ימי עיבורה ומניקותה.

1. חוזרת לאיסורה – **נוב"ת** (יו"ד סי' צ"ג ד"ה ואמנם, סי' צ"ה, "ואמנם אף שלא תראה בימי העיבור וההנקה אחר כלות כ"ד חדשי ההנקה לא תשמש כי מה שלא ראתה כל ימי העיבור וההנקה אינו מועיל לה לעקור הוסת הראשון שקבעה לראות מחמת תשמיש"), **פת"ת** (ס"ק ה', סוף ס"ק ז'), **פרדס שמחה** (ס"ק ד').

2. מיקל – **ע' פרי דעה** (פתיחה השער התשיעי ד"ה אמנם, סי' קפ"ט שפ"ל ס"ק ע"ד, "דייש מקום להתיר").

ד. אח"כ הזקינה.

1. מחמיר – ערה"ש (סעי' ל"ד, לשונו לקמן), טהרת ישראל (סעי' י"ט, אמנם עי' סעי' קי"ב), בדה"ש (ס"ק י"ז, "ונראה להחמיר").
2. מיקל – עי' גר"ז (ס"ק ל"ז, "והוא הדין אף אם לא עשו לה רפואה כלל אלא שהזקינה עד שפסק וסתה וחדל לה אורח כנשים אפשר שיש להתירה לשמש פעם ד' (כרתי ופלתי)"), פרדס רמונים (שפ"ח ס"ק ל"ה), לחו"ש (שמלה ס"ק ד' ד"ה וראיתי, "ויותר מיסתבר לי להקל ע"ש. וכן נראה לפע"ד וכן נראה שה' פשוט להחת"ם סופר בכמה מקומות"), זכר יצחק (סי' ע"ז אות ד', "הנה מסתבר הדבר דרואה מחמת שלא בשעת זקנותה והזקינה אח"כ דמותרת"), טהרת הבית (סי' ה' סוף הע' א', "או שהזקינה וחדל לה אורח כנשים, השבות יעקב ... וכן עיקר").
3. מר"מ – תפר"י (ס"ק ט', "וצ"ע כי לא מצאתי לקדמונים דבר ברור בזה"), סד"ט (ס"ק כ"ו, "וצ"ע לדינא"), בא"ה (מהרי"ט, ס"ק ה'), פת"ת (ס"ק ז'), פרי דעה (פתיחה השער התשיעי, "וצ"ע"), בית שלמה (יו"ד ח"ב סי' י"א).

ה. קטנה.

1. מחמיר – בדה"ש (סוף ס"ק י"ז).

ו. ראתה ג' פעמים בימי עיבורה, או מניקותה, או זקנותה.

1. מיקל.

א) עי' גור אריה יהודה (סי' צ') – "לולי דמסתפינא הייתי אומר דבזקינה או בקטנה שלא הגיע זמנה לראות אינה אסורה לבעלה אף ברואה ג"פ מחמת תשמיש ... ברמ"א סי' קפ"ט סעיף כ"ח קטנה וזקינה אין חוששת לוסת שאינו קבוע: והנה איתא בסי' קפ"ט ס"ק י"ז כל וסת שנבקע מחמת אונס כגון שקפצה וראתה אפילו ראתה כמה פעמים אם לא קבעה אותם לימים אינו וסת שמפני האונס שראתה ומיהו חוששת לו כמו לוסת שאינו קבוע עיי"ש: והנה כבר ביאר הש"ך בסי' קפ"ז ס"ק ל"ה דתשמיש חשוב ע"י אונס כמו קפיצה וגם הנב"י סי' מ"ו ... ולפ"ז בזקינה או קטנה דאינן חוששת לוסת שאינו קבוע א"כ גם ברואה ג"פ מחמת תשמיש אין להם לחוש ומותרת לבעלה ועדיין הדבר צריך לימוד כי הוא דבר חדתא".

2. מחמיר.

- א) נוב"ת (יו"ד סי' צ"א, סי' צ"ג ד"ה ואמנם, סוף סי' צ"ה).
- ב) חת"ס (יו"ד סי' קס"ד) – "נראה פשוט אי היה כל השלשה פעמים בימי עבור אחר הכרת העובר או בימי הנקה ה"ל רואה דם מ"ת ממש וכדמוכח מתשו"ר יוחנן שברמ"א".
- ג) חו"ד (חי' ס"ק ג', בי' ס"ק ג') – "וכן אם ראתה ג' פעמים בימי עיבור והנקה אסורה".
- ד) לחו"ש (שמלה ס"ק ד' ד"ה וראיתי) – "שו"ת גור אריה יהודה סי' צ' ... אי משום טעם זה ישתקע הדבר ולא יאמר".
- ה) פת"ת (ס"ק ה').
- ו) פרי דעה (שפתי לוי סוף ס"ק י"א).

ז) עי' בית שלמה (יו"ד ח"ב סי' י' ד'-ב', סי' י"ט י"ג-א') – "מדברי רמ"א סי' קפ"ז סעי' י' נראה שמחמיר ברואה מ"ת אף בימי מניקותה וע"ש בס"ט ס"ק כ"ז מכל מקום סניף להקל הוי".

ח) מהר"י אסאד (יו"ד סי' קפ"ח, סי' קצ"א ד"ה הנה) – "שוב מצאתי בשו"ת שבות יעקב ח"א סי' ס"ח פשיטא ליה מלתא דבזקינה כ"ע מודים לסברת המרדכי ואפי' בלא שום כאב ומכה כלל ובמח"כ הפריז על המדה ולא הרגיש בכל הראיו' הנ"ל שהבאתי מתוספתא ומהרמב"ם ותשו' הרשב"א וכפירש"י הנ"ל דע"כ גם בזקינה אית' לדין רואה מחמת תשמיש לאסרה לעולם בלא בדיקה כנ"ל".

ט) זכר יצחק (סי' ע"ז אות ד') – "אבל כל שהוחזקה בזקנותה ובעבורה בודאי חוששין כיון דגם אז היתה מסולקת דמים, והרי בימי עבודה כשראתה חוששין לוסתה רק לקבוע וסת לא מהני, וא"כ אין כאן מקום להקל בשביל שהיא וקנה".

י) טהרת ישראל (סעי' ט"ז).

יא) בדה"ש (ס"ק י"ז).

יב) פרדס שמחה (ס"ק ה').

יג) חזקת טהרה (ס"ק י"א).

יד) לבושי עז (תמצית ס"ק י"א).

3. מר"מ – הגרשז"א זצ"ל (מנחת שלמה ח"ב סי' ע' אות ד', תנינא (ב - ג) סי' ע"ב אות ד').

4. מתיר בזקינותה – שבות יעקב (ח"א סי' ס"ח, "בזקנה שפסקה מלראות לגמרי דעדיפא"), ערה"ש (סעי' ל"ד, "יש מי שאומר דזקנה שפסקה כבר מלראות והתחילה לראות מחמת תשמיש ומרגשת צער וכאב ברחמה שא"צ בדיקת שפופרת [שבו"י סי' ס"ח] דחזקת טהרתה מסייע לה שזהו וודאי מן הצדדים ויש שפסק בזה [עי' ס"ט] ונלע"ד דזהו חזקה אלימתא כיון שכבר פסקה מלראות וגם מרגשת צער וכאב יכולין לסמוך על זה אמנם אם גם בילדותה ראתה מחמת תשמיש אין להקל בה [שם]).

א) חולקים – מהר"י אסאד (יו"ד סי' קפ"ח, סי' קצ"א, לשונו לעיל).

ז. ראתה בימי דם טוהה.

1. עי' סעי' י', לשיטות ומר"מ.

ג] זמן.

משנה (נדה דף יד.) – "נמצא על שלו טמאין וחייבין קרבן. נמצא על שלה, אותיום טמאין וחייבין בקרבן, נמצא על שלה לאחר זמן טמאין מספק, ופטורין מן הקרבן. איזהו אחר זמן כדי שתירד מן המטה ותדיח פניה ואח"כ מטמאה מעת לעת ואינה מטמאה את בועלה".

גמרא (נדה דף יד:) – "נמצא על שלה אותיום טמאין וכו'. ת"ר: איזהו שיעור וסת. משל לשמש ועד שעומדין בצד המשקוף ביציאת שמש נכנס עד, הוי: וסת שאמר – לקינוח, אבל לא לבדיקה. נמצא על שלה לאחר זמן וכו'. תנא: וחייבין אשם תלוי. ותנא דידן מ"ט. בעינן חתיכה משתי חתיכות. איזהו אחר זמן וכו'. ורמינהי, איזהו אחר זמן. פירש ר' אליעזר ברבי צדוק: כדי שתושיט ידה תחת הכר או תחת הכסת ותטול עד ותבדוק בו! אמר רב חסדא: מאי אחר – אחר אחר ... רב אשי אמר: אידי ואידי חד שיעורא הוא, עד בידה – כדי שתירד מן המטה ותדיח את פניה, אין עד בידה – כדי שתושיט ידה לתחת הכר או לתחת הכסת ותטול עד ותבדוק בו".

א. הלכה.

1. כדי שתירד מן המטה [אידי ואידי חד שיעורא].
 - (א) **ס' האשכול** (סי' מ"ח) – "או תוך זמן כדי שתירד מן המטה ותבדוק".
 - (ב) **סמ"ג** (לאוין ק"א) – "כגון שרואה דם מיד לאחר תשמיש מיד או אחר זמן כדי שתירד מן המטה ותבדוק עצמה שבכך הוי חיוב אשם תלוי".
 - (ג) **מהר"ם** (שו"ת הרשב"א ח"א סי' תתל"ט) – "שקנחה סמוך אותיום אחר זמן כדי שתירד מן המטה ותדיח פניה".
 - (ד) **שו"ת הרשב"א** (החדשות מכתב יד סי' צ"ז) – "דשיעור וסת הוא ומילתא דלא שכיחא היא, אף על גב דליכא ביניהו נמי אלא שיעורא זוטא, דהיינו כדי שתירד מן המטה ותדיח פניה, כדאיתא במתניתין בהדיא".
 - (ה) **סמ"ק** (סי' רצ"ג) – "ואשה הרואה דם מחמת תשמיש בתוך שיעור וסת או בכדי שתירד מן המטה".
 - (ו) **מרדכי** (שבועות סי' תשל"ה, א'-ג').
 - (ז) **ס' התרומה** (סי' ק"ז) – "והני מילי שרואה מיד לאחר תשמיש או אחר זמן כדי שתירד מן המטה דהוי חיוב אשם תלוי".
 - (ח) **הגהות מיימוניות** (אסו"ב פרק ד' הל' כ"ב אות ס') – "פ' מיד אחר תשמיש או אחר זמן כדי שתירד מן המטה ותבדוק שבכך הוי חיוב אשם תלוי".
 - (ט) **מהר"ח או"י** (סי' ק"ב) – "נראה דאם שהתה כדי שתירד מן המטה ותבדוק ואחר כך בדקה דאין לחוש לכלום".
 - (י) **טור** (סעי' א') – "אשה שרואה דם מחמת תשמיש מיד בכדי שתירד מן המטה".
2. בכדי שתושיט ידה לתחת הכר, או לתחת הכסת, ותטול עד לבדוק בו, ותקנח עצמה.
 - (א) **רמב"ם** (שגגות פרק ה' הל' ו') – "ואם שהתה כדי שתושיט ידה לתחת הכר או לתחת הכסת ותטול עד לבדוק בו ואחר כך קנחה עצמה שניהן טמאים בספק ופטורין מקרבן, ואם שהתה כדי שתירד מן המטה ותדיח את פניה ואח"כ קנחה עצמה ונמצא דם, בעלה טהור".
 - (ב) **ראב"ד** (בעלי הנפש שער הספירה סי' ג') – "ואם ראתה בכולם אסורה לשמש, והוא שבדקה עצמה כשיעור וסת או כדי שתושיט יד לתחת הכר או תחת הכסת ותטול עד ותבדוק בו שיהא בעלה באשם תלוי. אבל אח"כ הרי הוא כמעט לעת שבנדה שאינה מטמאה את בועלה ואינה מוחזקת ברואה דם מחמת תשמיש ואינה נאסרת על בעלה".
 - (ג) **מחבר** (סעי' א') – "בכדי שתושיט ידה לתחת הכר, או לתחת הכסת, ותטול עד לבדוק בו, ותקנח עצמה".
3. **אין אנו בקיאים** איזה מקרי מחמת תשמיש, ולכן כל שרואה ג"פ סמוך לתשמיש.
 - (א) **י"א בראב"ד** (בעלי הנפש שער הספירה סי' ג') – "וי"א שאין אנו בקיאים עכשיו בשיעורין הללו, הלכך כל סמוך לביאה אם בדקה ומצאה דם נאסרת על בעלה והרי היא בחזקת רואה מחמת תשמיש. ומסתברא כוותיה".
 - (ב) **הו"ד בב"י** (ס"ק א' ד"ה וכתב).
 - (ג) **רמ"א** (סעי' א') – "וי"א שאין אנו בקיאים איזה מקרי מחמת תשמיש, כי אין בקיאים בשיעור הנזכר, ולכן כל שרואה ג"פ סמוך לתשמיש מקרי לדין מחמת תשמיש, ונאסרה על בעלה".
1. **ס' האשכול** (סי' מ"ח) – "יש מי שאומר שאין אנו בקיאים בשעורים הללו וכל שרואה דם סמוך לתשמיש הרי היא בחזקת רואה דם מחמת תשמיש ואין טעם לדבר שאין צריך בקיאות לשער כדי שתירד מן המטה ולכמה תקנות חתרו להתיר אשה לבעלה ולמה נוסף חומרא".

ב. זמן שאנו בקיאים.

1. חצי שעה.
 - (א) **מקור חיים** (ס"ק י"ב) – "ונראה לי הוא דמצינו בכל הש"ס דסמוך היינו חצי שעה וכמו ... דהואיל דמסתם סתום הראב"ד בלשונו וכתב סמוך היינו חצי שעה ואם ראתה תוך חצי שעה אחר תשמיש אסורה משום רואה מחמת תשמיש ולאחר חצי שעה אין דינה כרואה מחמת תשמיש כנ"ל. ודוק".
 - (ב) **עי' דברי חיים** (השמטות סי' י"ח) – "ולדעתי הדבר פשוט דמחמת שני פעמים שהיה שיעור חצי שעה דהוי שיעור מופלג ואין צריך לחוש אפילו לחומרת הרמ"א ז"ל ... ועל הבדיקה הא' שהיתה בתוך רבע שעה צ"ע עדיין".
 - (ג) **לבושי מרדכי** (ח"א יו"ד סי' ק"ו) – "דסמוך לא מקרי יותר מחצי שעה כמ"ש בערבי פסחים סמוך למנחה חצי שעה".
 - (ד) **עי' טהרת ישראל** (סעי' ד') – "לדין מקרי סמוך לתשמיש שיעור הילוך כ"ב אמה ולא יותר מחצי שעה אבל אח"כ לא מקרי סמוך".

2. רבע שעה.
- (א) שפע טהרה (ס"ק א', עי' דברי יציב יו"ד סי' ס"ו אות ג') – "ראתה דם יותר מרבע שעה לאחר תשמיש, יש מקום להתיר שאין זה רואה מחמת תשמיש".
3. עשר דקות.
- (א) עי' ששבה"ל (ס"ק י"א, סיכום אות ב') – "ויש מחמירים דעד חצי שעה הוי סמוך (מקור חיים סקי"ב), אך למעשה אפשר להקל אפילו פחות מזה וכאחר עשר דקות, ויעשו שאלת חכם".
4. ה' דקות.
- (א) מהרש"ם (ח"ב מפתח לסי' רי"ט, ח"ח סי' קע"ג ד"ה קונטרס) – "הרמ"א בשם הראב"ד דא"א בקיאים בשיעור מיד בכדי שתושיט ידה וכו' ונסתפק בדין שהתה חמשה מינוטין בינתיים אם יש להחמיר והבאתי מדברי האשכול הל' נדה סי' מ"ח שהביא בשם י"א שא"א בקיאים בשיעורים הללו וכו' וכתב וז"ל ואין טעם לדבר שא"צ בקיאות לשער כדי שתדע מן המטה ותבדוק וכמה תקנות חתרו להתיר אשה לבעלה ולמה נוסף חומרא עכ"ל. ואף שהוא כתב שיעור שתדע מן המטה וכדברי הטור ולא קיי"ל כן אך לפמ"ש הב"ח דמירי כשהעד בידה וחד שיעורא הוא כמו שתושיט ידה לתחת הכר ותטול העד ותבדוק ועמ"ש בנח"א שם בזה ועכ"פ גם אם נחוש לדעת הראב"ד מ"מ בלא בדקה מקודם דלשי' הראב"ד גופי' לא הויא רמ"ת א"כ ממ"נ יש להקל בכה"ג וכ"ה בש"ך סוס"י רמ"ב ועמ"ש"ל ח"א סי' ל"ג ובס' שי"ט להג' מהרש"ק לסי' קפ"ז תשובה י' צידד דבשיעור הילוך כ"ב אמה יש להקל וכפי שיעור מיל ח"י מינוטין או כ"ד מינוטין עולה שיעור כ"ב אמה פחות מן חצי מינוט וגם לפ"מ שהחמיר אח"ז שיהי' בינתיים כשיעור ביאה י"ל דסגי בחמשה מינוטין ובתשו' ד"ח ח"ב בהשמטות סי' ח"י פסק להקל בחצי שעה ובפחות מזה הניח בצ"ע ולפמ"ש בשם האשכול שחולק על הראב"ד יש להקל בדרכנו ובפרט כשלא בדקה מקודם".
5. ג' דקות.
- (א) צמח צדק (לבושי עז ס"ק ד', תמצית ס"ק כ"א).
6. ב' ג' דקות.
- (א) חוט שני (קיצור הל' נדה פרק ט') – "דהיינו כ-2-3 דקות אחר תשמיש".
7. תוך ב' דקות.
- (א) הגר"ש זצ"ל (משמרת הטהרה פרק א' הע' כ"ה, אשרי האיש יו"ד פרק כ"ב אות י"א) – "לאחר תשמיש שיעורו לטמא אותה אף שמצאה פחות מכריס, וזהו אף כשמצאה תוך שתי דקות, כי חמור יותר ממצאה אחר הטלת מי רגלים".
8. חצי דקה.
- (א) עי' חזקת טהרה (ס"ק כ'), תוספת טהרה אות קמ"ד סוף ס"ק ג', קובץ בית תלמוד להוראה ח"ו עמ' קע"ב סי' ק"מ) – "ולולא דמסתפינא הייתי אומר שעכ"פ בוודאי אינו יותר מחצי 'מינוט' ... אך מדברי כמה אחרונים משמע שהוא שיעור יותר מזה וצ"ע".
9. כדי הילוך כ"ב אמה.
- (א) שיירי טהרה (תשובה י') – "נראה מצד הסברא לומר כעין דמצינו בעלמא [או"ח סי' קס"ו] דשיעור שהייה כ"ב אמה הוי הפסק, כן ה"נ בזה נראה דשיעור כזה הוי הפסק. או אם שהתה כדי שיעור תשמיש שנית לא נקרא סמוך ... וא"כ ברבע שעה ודאי הוי כמה פעמים כשיעור הזה".
- עי' שיירי טהרה (תשובה כ"ב ד"ה ומה שנסתפק) – "ומה שנסתפק ברביעית אחר שבדיקה זו שראתה מחמת תשמיש הוי כמו ה' מינוטין אחר הביאה, והוי כמו אחר אחר דאין בו חיוב אשם תלוי ג"כ ואין לה דין רואה מחמת תשמיש. זה נ"ל נכון ג"כ".
- (ב) עי' פרי דעה (שפ"ל ס"ק ז') – "בספר מקור חיים ... ואם באנו לדייק מלשון סמוך שכתבנו הפוסקים נלפע"ד שיעור אחר לזה דבש"ס שלנו קאמר שצריך לסמוך גאולה לתפלה ובירושלמי קאמר ע"ז תיכף לגאולה והובא בטור או"ח סי' קי"א משמע דסמיכה מיקרי לפעמים בשיעור תכיפה וגם בש"ס דילן ברכות מ"ב איתא תיכף לגאולה תפלה ושיעור תכיפה כתבו התוס' בפרק אלו נאמרין (בסוטה) ל"ט ע"א והעתיקו רמ"א באו"ח סי' קס"ו שהוא שיעור כ"ב אמה וכיון דרואה דם מחמת תשמיש הוי מטעם וסתות דרבנן וגם שיעור א"ת ודאי זוטא טובא יש לנו לתפוס סמיכה היותר קטנה שבש"ס דהיינו שיעור כ"ב אמה וכל ששהתה יותר משיעור זה לא מיקרי רואה מ"ת כנלפע"ד ומ"מ לדינא צ"ע בזה".
- (1) פחות מחצי דקה – מהרש"ם (ח"ב מפתח לסי' רי"ט, "וכפי שיעור מיל ח"י מינוטין או כ"ד מינוטין עולה שיעור כ"ב אמה פחות מן חצי מינוט").
- (2) "לערך כרבע מינוט" – בדה"ש (ס"ק כ"ו).
- (3) י"ב שניות – פתחי הלכה (ארטסקרול, פרק ג' הע' י').
10. ט"ו-כ' שניות.
- (א) יבקש תורה (שו"ע ריש סי' נ"ה, סי' נ"ו) – "וזהו כ-15 ועד 20 שניות מגמר דישה".
11. איזה רגעים.
- (א) ערה"ש (סעי' י"ד) – "בכדי שתושיט ידה תחת הכר וכו' הוי שיעור מועט מאד איזה רגעים ספורות ובלשון בני אדם אח"כ מקרי סמוך ולכן אם רק לפי לשון בני אדם מקרי סמוך יש לאסור דאולי הוה סמוך ממש כדין והוי ספיקא דאורייתא ולחומרא אבל מ"מ אם החכם מבין ברור לפי דבריה שלא היה סמוך כדין נ"ל דאין לאסור אף לדידן".
- (1) פתחי הלכה (ארטסקרול, פרק ג' הע' י'), מפרש הערה"ש שהוא כמה דקות. אולי יכול לפרש שהוא כמה שניות. עיון.
12. בשידוע שיצא מידי הספק של השיעור.
- (א) לבנון נטע (ס"ק א' ד"ה בש"ך) – "אבל אם בודאי עבר זמן יותר מכדי שתדע אין להחמיר כלל ודוק".
- (ב) עי' פתחא זוטא (ס"ק ז') – "בפר"ד ... מק"ח ... ולפענ"ד אין אני מבין השייכות של שיעור חצי שעה או כ"ב אמה לנ"ד הלא בנ"ד מבואר השיעור בש"ע [עי' לעיל סק"ב] רק דאנן אין אנו בקיאים בשיעור הנזכר א"כ ממילא מובן דאם הוא כ"כ עד שידוע

- בבירור שיצאנו מהספק בודאי מהני, האם חמור דין זה מקודשת שבת שביום המעונן צריך להמתין עד שיצא הספק מלבו, א"כ ה"ה בנ"ד באם שידוע שיצא הספק של השיעור הנזכר בש"ע לא מיקרי שוב רמ"ת וצ"ע".
13. ודאי שאינו סמוך לתשמיש.
- (א) אחר שעה – נוב"ת (יו"ד סי' צ"א ד"ה והנה, "ואף שכתב רמ"א שאנן אין בקיאיין איזה מקרי מחמת תשמיש וכל שרואה סמוך לתשמיש אסורה מ"מ היינו בודאי סמוך אבל זו שלא שמה על לבה כלל אולי היה שעה אחר תשמיש").
- (ב) אחר י"ב שעות – שיבת ציון (סי' ל"ח, "ואף שאין אנו בקיאיין כמ"ש הרמ"א שם בהג"ה שאין אנו בקיאיין בשיעור בכדי שתושיט ידה תחת הכר מ"מ במופלג כל כך יותר מ"ב שעות אחר התשמיש בודאי אין זה בכלל רואה דם מ"ת").
14. מר"מ – בית שלמה (יו"ד סי' י'), מלבושי טהרה (ס"ק ב'), סוגה בשושנים (שושנים לדוד ס"ק י'), דר"ת (ס"ק כ"ז), שערים מצויינים בהלכה (סי' קנ"ג ס"ק ז'), פתחי הלכה (ארטסקרול, פרק ג' הע' י'), לבושי עז (תמצית ס"ק כ"א), יבקש תורה (סי' ה' ענף ד'), ט"ז וש"ך השלם (שפ"ח ס"ק ה').
- (א) נחל אשכול (נדה סי' ל"ג סוף אות כ') – "מבואר אפי' מצאה דם רביעית שעה אחר זמן וסתה, מדאורייתא לא מחזקינן שראתה כבר בשעת וסתה אפי' ספק דאוי לא הוי דהא בועלה טהור גמור".
- (ב) שו"ת הרי"מ (יו"ד סי' י"א ד"ה ועוד דלדעת) – "ועוד דלדעת רוב הפוסקים אחר שיעור אשם תלוי אין לה כלל דין רואה מחמת תשמיש וחומרא הוא דעת י"א שבהג"ה סימן קפ"ז ומפורש ברז"ה דברייתא מיירי בראיית הרגשה ועכ"פ בסתם הרגשת זיבת דבר לח. וכן מפורש בגמ' דהך דנמצא על שלה אותיות בדארגשה. ומ"מ אחר זמן תולין בה"ש כו' ושהדם בא אח"כ וממילא אין לה דין רואה מחמת תשמיש וכיון שהדליקה נר וראתה שטמאה סתמא יותר משיעור שתרד מהמטה ותדיח כנ"ל".
- (ג) תשורת שי (מהדו"ת סי' קל"ח ד"ה ובנ"ד שלא) – "רמ"א ... בספר האשכול ... ואפשר לומר קצת דגם ה"א לא אמרו אלא כשלא ירדה מן המטה ובדקה עצמה רק במטה אחר תשמיש מצאה דאנו צריכין לשער בכדי שתרד מן המטה ותבדק בזה אין אנו בקיאיין משא"כ אם ירדה מן המטה והלכה לחדר אחר ובדקה ומבואר דכה"ג לא מיקרי סמוך לתשמיש".
- (ד) בדה"ש (ס"ק כ"ו) – "ונראה שאין להחמיר יותר מדאי בדין זה שנוגע להתיר אשה לבעלה וכמה תקנות מצינו לחז"ל שלא להוציא אשה מבעלה".
- (ה) פרדס שמחה (ס"ק ח') – "ובלא בדקה קו"ת בודאי אפשר להקל בשיעור קטן".

ג. אם פורש באבר מת.

1. יש להקל.
- (א) שואל ומשיב (קמא ח"ג סי' קל"ו) – "שדרכו להשהות עצמו אף לאחר שיוצא שכבת זרע והוא באבר מת משהה עצמו על הבטן א"כ יכול להיות דאז ראתה ואז הוי אחר שיעור ווסתה ואז שמש באבר מת ואין זה בשיעור ווסתה ... דחזקת טהרה שלה גם לבעל יש שלא נטמא ממנה ... יש לומר דכל ששימש מת ולא ה' חימוד וחמוד כ"כ לא מקרי רואה דם מחמת תשמיש ודו"ק".
- (ב) פרדס רמונים (שפ"ח ס"ק ז') – "תוס' בשבועות ... ולפי"ז בסתם ביאה מסתמא לא פירש הבעל ממנה עד אחר שימות האבר ואולי השהה אף אח"כ משום ניצוצות וא"כ אם לא מצאה רק אחר הבדיקה היטב אין כאן ספק כלל דודאי כבר עבר השיעור דא"ת וזה ברור לדעת".
- (ג) מהרש"ם (ח"ג סוף סי' רמ"ה, ח"ז סוף סי' ח') – "והנה ראיתי בשו"ת שו"מ מהד"ק ח"ג סי' קל"ו שהביא בשם רב א' לחדש עפ"ד התוס' שבועות י"ח ע"א ד"ה המשמש מת וכו' דבאיש הנזהר כמ"ש בקיצור של"ה לפרוש באבר מת מחשש הו"ל ליכא דין רמ"ת כלל דהוי אחר שיעור ווסת ... ופסק להדיא דגם בבעל ראשון אין לחוש לזה ע"ש וכדאי הוא לסמוך עליו".
- (ד) טהרת ישראל (סי' קפ"ו סעי' ו'), באר יצחק ס"ק ט"ז).
- (ה) טהרת הבית (סי' ה' הע' א' ד"ה ועינא) – "בנידון דידן יש להקל".
- (ו) חזקת טהרה (ס"ק ד', ס"ק י"ב, מורה דרך ס"ק ו') – "ולא שייך בקיאות".
2. מחמיר, אם מצאה הבעל על עד שלו.
- (א) תשורת שי (ח"א סי' קנ"ט [ק"ס]) – "בשו"מ ... ולענ"ד ז"א לפמ"ש תוספת בפ"ק בנדה דף ג' בד"ה מרגשת דשוכבת אפרקיד לא אמרינן אם איתא דהוה דם הוה אתי מעיקרא דכותלי בית הרחם מעמידין אותו ועיי"ש וא"כ בשעת תשמיש דשוכבת אפרקיד אף דנעקר הדם ממקורה נשאר בפרוזדר בכותלי בה"ר ואין האבר מגיע שם רק בשעת דישה כמבואר ברע"ב ותוספת יו"ט רפ"ה דנדה ואם איתא דלא ראתה עד אחר שמת האבר מאין ימצא דם על שלו דאז אינו דש ואינו בעומק כלל".
3. מחמיר.
- (א) סוגה בשושנים (סעי' א', שושנים לדוד ס"ק י') – "בס' פ"ר בש"ח סק"ז ...".
4. מר"מ – דר"ת (ס"ק י"ז).
- (א) תוס' (שבועות דף יח. ד"ה המשמש) – "וצריך לאוקומה דפירש בקישוי דאי בפירש מת אין זה שיעור וסתה".
- (ב) הפלאה (סעי' א') – "יצטרך לומר לדברי התוספות דמיירי שפירש בקושי וזה דוחק גדול ... והוא דבר תמוה ... צע"ג".
- (ג) פתחא זוטא (ס"ק ז', סי' קפ"ו ס"ק ו') – "השו"מ ... וצ"ע בזה".
- (ד) בדה"ש (ס"ק כ"ו) – "יש גם כן לצרף שיהוי הזמן של מיתת האבר דדוקא באבר חי יש לחוש שנגרמה הראייה ע"י תשמיש ולא באבר מת".

ד. להוציא מבעל: בשאין בקיאים.

1. מחמיר – ערה"ש (סעי' ט"ו, "ולענ"ד נראה דגם מהבעל הראשון א"א להוציאה מפני החומרא דהרבה חשו חכמים שלא להוציא אשה מבעלה אם לא מפני עיקר הדין או מפני ספיקא דאורייתא דמדינא נלך לחומרא ולכן לא הזכיר רבינו הרמ"א חומרא כדרכו אלא דינא קאמר ולכן הזכיר בסוף דבלא ראתה סמוך לתשמיש לא נאסרה על בעלה ולכאורה קשה מאי קמ"ל אלא דזהו כוונתו

דלא תימא דחומרא בעלמא מחמרינן עלה דוודאי אם יתברר להחכם דאין זה סמוך חלילה להוציאה מבעלה אלא דזה הוא מן הנמנעות שהאשה תדקדק ברגעים ספורות ולכן בהכרח להוציאה מבעלה"), פוסקים.

ה. לאסרה לכל העולם: בשאין בקיאים.

1. מסופק – ש"ך (ס"ק ז', "צ"ע אי מחמרינן מה"ט דאין אנו בקיאים לאסרה לכל העולם היכא שהוחזקה בשלשה אנשים כן"), בא"ה (מהרי"ט, ס"ק ז'), בא"ה (ס"ק ה'), חכ"א (כלל ק"י סעי' ג'), "ומכל מקום לענין לאסרה על כל העולם לאחר שהוחזקה בשלשה אנשים צריך עיון דאפשר דוקא כשראתה בשיעור שאסורה מדינה אסורה לעולם"), חו"ד (חי' ס"ק ד'), לחו"ש (לחם ס"ק י"ב, שמלה ס"ק ז'), מלבושי טהרה (ס"ק ב'), לבושי עז (תמצית ס"ק כ"ב).
(א) אם אסורה לבעל השלישי.
- 1) מיקל – עי' מקור חיים (תפארת צבי ס"ק ד'), לחו"ש (שמלה ס"ק ז', "ובס"ט ... ולפע"ד י"ל כוונת הש"ך ... הספק הוא בשלישי").
- 2) מחמיר – סד"ט (ס"ק ד', "דלא חשש אלא לאסור למי שהוחזקה אבל לא לעלמא").
2. מחמיר – עי' תוה"ש (ס"ק ה', "ובספר בעלי הנפש משמע דאין לחלק"), גר"ז (ס"ק ז', "וכתב הש"ך צריך עיון אי מחמרינן מהאי טעמא דאין אנו בקיאים לאסרה לכל העולם היכא דהוחזקה בג' אנשים כן. והמנחת יעקב כתב דבראב"ד משמע שאין לחלק (וכן משמע ברמב"ן שהשמיט זה לגמרי"), ערה"ש (סעי' ט"ו, "דגם לאסרה לכל העולם כיון דא"א למיקם עלה והוי ספיקא דאורייתא ולפ"ז תרתי קאמר דאם בלשון בני אדם לא מקרי סמוך פשיטא שמותרת ואם בלשון בני אדם הוה סמוך וגם אין אנו בקיאים כלומר שא"א להחכם לברר מתוך דבריה שלא היה סמוך לפי עיקר הדין ממילא שאסורה").
3. מיקל – מקור חיים (תפארת צבי ס"ק ד', "אבל בבעל שלישי לא מחמירין הואיל דלית לה תקנה"), פרדס רמונים (שפ"ח ס"ק ז'), בדה"ש (ס"ק כ"ז, "ונראה שיש להקל בזה").
4. מר"מ – סד"ט (ס"ק ד'), דר"ת (ס"ק ט"ט), פתחא זוטא (ס"ק ח'), ט"ז וש"ך השלם (שפ"ח ס"ק י"ח).

ו. אם ראתה דם, אפילו זמן מופלג – וסת קבוע.

1. צריך בדיקה פעם אחת, אחר תשמיש – חו"ד (חי' ס"ק א', בי' ס"ק ב', סי' קפ"ו בי' ס"ק ב'), פת"ת (סי' קפ"ו ס"ק ב', "דאם ראתה פ"א בליל תשמיש אפילו במופלג מהתשמיש מחוייבת שוב בדיקה אחר תשמיש כיון דאתייליד לה ריעותא פ"א ... וביש לה וסת א"צ בדיקה רק פעם א' אח"כ ואם לא מצאה שוב א"צ בדיקה"), פרדס רמונים (שפתי חכם ס"ק ב'), קיצור שו"ע (סי' קנ"ו סעי' ב', לחו"ש סי' קפ"ז לחם ס"ק א', "וכיון דאתייליד ריעותא באשה זו, לכן אפילו אם יש לה וסת קבוע, מכל מקום כשתשמש פעם שנית צריכה בדיקה לפני תשמיש ולאחר תשמיש, לברר אם לא ראתה עוד מחמת תשמיש ותזהר האשה לעסוק מיד ברפואות. ומכל שכן אם אירע לה שראתה בשעת תשמיש ממש או בסמוך לאחר תשמיש"), זבחי צדק (סי' קפ"ו ס"ק ג'), טהרת ישראל (סי' קפ"ו סעי' י'), שערי טוהר (שער ב' סעי' ב'), חלקת יעקב (יו"ד סי' צ"ב), קהלות יעקב (ארחות רבינו ח"ד עמ' ס"ג אות ד'), ששבה"ל (סעי' א' סיכום אות ג', סי' קפ"ו סעי' ב' סיכום אות ח'), חוט שני (ס"ק ז', סי' קפ"ו ס"ק א' אות ח', "וסגי בקינוח בלבד, ואם היא בודקת כשהיא שוכבת צריכה בדיקה ממש בעומק ובחורין ובסדקין"), מראה כהן (עמ' קס"ו אות י"ג), לבושי עז (תמצית ס"ק ב'), פתחי הלכה (ארטסקרול, סוף עמ' רפ"ה).
(א) אם צריכה בדיקה קודם תשמיש.
- 1) אפילו קודם – קיצור שו"ע (סי' קנ"ו סעי' ב', לשונו לעיל).
- 2) מר"מ – בדה"ש (צינונים ס"ק י"ג).
2. מיקל – גר"ז (ס"ק ב', "והר"ז חולק עליו וסבירא ליה דאף שראתה פעם ושתים מחמת תשמיש אינה צריכה בדיקה כלל (אם יש לה וסת או למ"ד דאף שאין לה וסת א"צ בדיקה כלל כדלעיל סי' קפ"ו). ורואה מחמת תשמיש שאמרו בגמרא היא ראיית הרגשה שהרגישה בדם ולא ראיית בדיקה והילכך ראייה קמייטא ממנינא וכן משמע מסתימת כל הפוסקים שלא הזכירו חיוב בדיקה זו. ומשום הכי סתמו הפרישה והש"ך והט"ז דלא כהראב"ד").
3. מר"מ – פרדס שמחה (סי' קפ"ו ס"ק ג' אות ב'), דרכי טהרה (עמ' פ"ט).
(א) בדה"ש (ס"ק ו') – "וטוב להחמיר ... אבל המיקל גם בזה יש לו על מי לסמוך".

ז. אם ראתה דם [אחר שכבר הוחזקה], אפילו זמן מופלג – וסת שאינו קבוע.

1. צריך בדיקה ג' פעמים קודם ואחר תשמיש.
- (א) חו"ד (חי' ס"ק א', בי' ס"ק ב', סי' קפ"ו בי' ס"ק ב').
- (ב) פת"ת (סי' קפ"ו ס"ק ב') – "דאם ראתה פ"א בליל תשמיש אפילו במופלג מהתשמיש מחוייבת שוב בדיקה אחר תשמיש כיון דאתייליד לה ריעותא פ"א ואם היא אשה שאין לה וסת צריכה ג"פ בדיקה שתתחזק באין רואה מ"ת".
- (ג) פרדס רמונים (שפתי חכם ס"ק ב').
- (ד) לחו"ש (לחם ס"ק א').
- (ה) זבחי צדק (סי' קפ"ו ס"ק ג').
- (ו) שערי טוהר (שער ב' סעי' ב').
- (ז) טהרת ישראל (סעי' י"א).
- (ח) טהרת בת ישראל (פרק י"ג סעי' א').
- (ט) ששבה"ל (סיכום אות ג', סי' קפ"ו סעי' ב' סיכום אות ח', שבה"ל ח"ב סי' ע"ו).
- (י) דרכי טהרה (סוף עמ' צ"א).

- (יא) חוט שני (ס"ק ז', סי' קפ"ו ס"ק ג' אות י"א) – "וסגי בקינוח בלבד, ואם שוכבת צריכה בדיקה ממש בחורין ובסדקין".
 (יב) פרדס שמחה (סי' קפ"ו ס"ק ט').
 (יג) מראה כהן (עמ' קס"ו אות י"ג).
 (יד) לבושי עז (סיכות ס"ק א').
 (טו) פתחי הלכה (ארטסקרול, סוף עמ' רפ"ה).
 2. מיקל.

- (א) גר"ז (ס"ק ב') – "והרז"ה חולק עליו וסבירא ליה דאף שראתה פעם ושנים מחמת תשמיש אינה צריכה בדיקה כלל (אם יש לה וסת או למ"ד דאף שאין לה וסת א"צ בדיקה כלל כדלעיל סי' קפ"ו). ורואה מחמת תשמיש שאמרו בגמרא היא ראיית הרגשה שהרגישה בדם ולא ראיית בדיקה והילכך ראייה קמייא ממנינא וכן משמע מסתימת כל הפוסקים שלא הזכירו חיוב בדיקה זו. ומשום הכי סתמו הפרישה והש"ך והט"ז דלא כהראב"ד".
 (ב) יבקש תורה (שו"ע סי' נ"ה) – "וקודם לכולהו יש לדעת שבמפורש לא מצינו בשום אחד מהראשונים שפסקו או העירו במפורש לדין זה של הראב"ד של ריעותא המצריך בדיקה ואף באלו שמדויק בדבריהם כן ...".
 3. מר"מ – קהלות יעקב (ארחות רבינו ח"ד עמ' ס"ג אות ד').
 (א) בדה"ש (ס"ק ו') – "וטוב להחמיר בזה בפרט באשה שאין לה וסת ... אבל המיקל גם בזה יש לו על מי לסמוך".
 (ב) רק ראייה, ולא בכתם – הגר"י רובין שליט"א (שמעתי בראש השנה תשע"ה, [מעשה שהיה, שאשה מצאה כתם חמש דקות אחר תשמיש על רגליה]).

ח. השיעור של זמן מופלג.

1. בדה"ש (ציונים ס"ק רכ"ז) – "ומשמע שאם ראתה ביום שלאחר ליל טבילתה ותשמישה לא חיישנין לה לאוסרה ביום שלאחר טבילתה ותשמישה השניים".
 2. יבקש תורה (שו"ע סי' נ"ה) – "ויש לברר מהו השיעור מופלג מתשמיש שמהווה ריעותא לחייב להחזיקה. והאריך בזה בשאלת אשר סי' י"ז ונביא את"ד, ובהקדמה כתב בסק"ט: דכל היכא דאפשר מקילינן בהאי בדיקות של קודם תשמיש ואחריו, ומשום דאמר דמצינו בחז"ל שלא תבדוק כדי שלא יהא לבו נוקפו ופורש, צריכים אנו להקל בהאי דינא בכל מה דאפשר. ולפ"ז י"ל דה"ה הכא, לא מחמירינן בהאי שיעורא דמופלג לחייבה שוב בדיקות ג"פ. וע"פ יסוד זה נקט שם בסק"ז (לעניין אשה שמצאה דם בלילה כמה שעות אחר התשמיש וכן באשה שמצאה דם בבוקר שאחר תשמיש בקומה ממיטתה ע"ג סדינה) דוודאי הוי יותר משיעור 'מופלג מהתשמיש' דמירי ביה החו"ד ולא הוי ריעותא כלל, אלא אפילו במצאה כמה שעות אחר התשמיש, עוד בלילה, ג"כ הוי יותר ממופלג דהחז"ל, וא"צ להחזיק עצמה מחדש בבדיקות ג"פ אי אין לה וסת או בפ"א ביש לה וסת. ומבאר המחבר שם דריעותא שייך רק כל היכא דמוכח שיש שייכות בין הראייה לתשמיש אז יש לתלות הראייה במקרה התשמיש דהוא גרם לה, ומשום דלא היה מקרה אחר שהפסיק ביניהם. אבל אי היה הפסק שינה או הפסק אחר וכגון שאכלה או שעשתה שום מלאכה בזה אין שום הוכחה לתלות הראייה בתשמיש דשמה הייתה סיבה אחרת בינתיים דראתה מחמתה. ואף אם ננקוט שהדברים מקובלים בסברא אבל מה נעשה דהרי מפורש בחז"ל גופא להיפך מזה דהא כתב הן בסי' קפ"ו ובכ"י סק"ב ובכ"י סק"ג ובסי' קפ"ז ח"א א' דאם ראתה פעם אחת בליל תשמיש אפי' מופלג מהתשמיש ה"ז מיחשב כריעותא והיינו מכיוון דחזר ג"פ כל שמצאה בליל תשמיש ולא צמצם לזמן הרי שכל הלילה בכלל המופלג ומי בידו לצמצם דברי החז"ל מסברא כנגד המפורש. ובאמת שיעורו של הגרנ"ק לכאורה מצומצם ביותר דהרי לשיעור לאוסרה על בעלה הרי דהחמיר הרבה והוא כל שעסוקים באותו מעשה, וכנגד זה השיעור לריעותא הוא דווקא כל זמן שלא נתעסקה בדבר אחר נמצא שהשיעור לריעותא מצומצם ביותר לשיעור שנאסרת על בעלה. ובעקבות החז"ל כן נקטו כדבר המוסכם לכו"ע: השבט הלוי, חוט שני, חזקת טהרה, בדי השולחן וכמדומני רוב רובן מפוסקי זמננו. ואמנם לא זכיתי להגיע לעקבי תורתם והנני מתאבק בעפר רגליהם, אבל לקטנות דעתי לא זכיתי לרדת לעומק דעתם, הן מחמת שאר דיעות גדולי הפוסקים האחרונים והן מחמת הכרח ביאור החז"ל בדעת הראב"ד ...".

ד' בדיקות.

א. אם לא בדקה קודם תשמיש.

1. מחמיר – סי' האשכול (סי' מ"ח), סד"ט (ס"ק ב', סי' קפ"ו ס"ק ד'), בית מאיר (כדאי בשבה"ל), מקור חיים (תפארת צבי ס"ק ב'), גר"ז (ס"ק ב', "ראייה קמייא ממנינא וכן משמע מסתימת כל הפוסקים שלא הזכירו חיוב בדיקה זו"), חזו"ד (סי' קפ"ו, כדאי בשבה"ל), ישועות יעקב (ס"ק ב'), לחם ושמלה (לחם ס"ק ד'), ערה"ש (סעי' י"ב, "נצטרך לומר דכל דיני רואה מחמת תשמיש זהו דווקא כשבדקה קודם תשמיש ואין זה בשום מקום ואדרבא מוכח להדיא דאם מצאה מיד אחר תשמיש אסורה ולא תלינן בקודם תשמיש"), בית שלמה (יו"ד סי' י', ד-ג'), בדה"ש (ס"ק י"ד, בי' ד"ה אסורה), שבה"ל (ח"ב סי' ע"ו ד"ה ובענין, סי' צ"ט על סי' קפ"ז, ח"ד ריש סי' ק"ב, ששבה"ל ט"ז ס"ק א' ד"ה ועוד, סיכום אות ה', "הצדק עם כ"ת דודאי פשטות לשון הראב"ד מורה להיפך דל"צ כלל בדיקה לפני זה"), פרדס שמחה (ס"ק ג' אות ב', "ובצורך גדול תש"ח").
 2. מיקל – תוה"ש (ס"ק ב', שבות יעקב ח"ג סי' ע"ח, לשונו לקמן).
 3. יש להקל פעם ראשונה, כדי שלא לגרש – חת"ס (יו"ד סי' קס"ד, "איברא הגם שנראה כן דעת הגאון זצ"ל וגם בסדרי טהרה סי' קפ"ו בתחלת דבריו נטה דעתו להראב"ד הנ"ל מ"מ בסוף דבריו חזר בו וגם בסי' קפ"ז סק"ב החליט דלא כהנ"ל וגם בפלתי סי' קפ"ז ססק"ב בסוף לא העלה להקל בזה ע"כ אלו היה השאלה אחר ב"פ לא הייתי מקיל שלא לצרף ראי' ראשונה אך היות כבר עברה ג' תשמישים ואם נאסרה תתגרש ח"ו וקשים גירושי' או תבדוק ונפלין ברברבתא נ"ל לסמוך הפעם להקל שלא לצרף ראי' ראשונה ותידון כרואה ב"פ מ"ת ועתה לא ישמש עמה עד שתשאל לרופאים ותעסוק ברפואות וכיון שאינה מוחזקת עדיין תוכל להאמין לרופאים שנתרפאית ותשמש פ"ג ותראה לדחות התשמיש השלישי ההוא עד אחר ה' או ו' חדשים לעיבורה דבלא"ה אינה

עלולה לראות באותן הימים לפי דברי מעלתו וכל שנוכל לעשות הצטדקאות שלא תתקלקל נעשה לה זהו מה שנלע"ד בזה"), הו"ד בפת"ת (סוף ס"ק ה'), מהרש"ם (ח"ג סי' רמ"ה, "והנה בנ"ד לפמ"ש רמ"מ דכל הג"פ לא בדקה אין להקל רק על ראי' א', דכיון דרמ"ת פעם א' כבר נתחייבה לבדוק ק"ת וכשעברה ולא בדקה אין להקל כמ"ש הח"ס שם"), טהרת הבית (סי' ה' הע' א' ד"ה אולם), ששבה"ל (ט"ז ס"ק א' ד"ה ועוד, סיכום אות ה', שבה"ל סי' צ"ט על סי' קפ"ז, ח"ד ריש סי' ק"ב).
 4. מר"מ – תפרי"י (ס"ק ב', "דין זה צ"ע"), חכ"א (כלל ק"י סעי' א', "ואפילו לא בדקה עצמה קודם תשיש צריך עיון אם תלינן שהיה מקודם (סדרי טהרה סימן קפ"ז ס"ק ד' בסופו ועיון כרתי ופילתי וצריך עיון"), שואל ומשיב (מהדו"ת ח"ג סי' פ"ה), מהרש"ם (ח"א סי' קל"ט ד"ה והנה מ"ש), תשורת שי (מהדו"ת סי' קל"ח), ט"ז וש"ך השלם (כו"ל ס"ק א', שפ"ח ס"ק י').

ג. ג' פעמים עם תשיש הראשון, או בלי תשיש הראשון.

1. עם תשיש הראשון – ס' האשכול (סי' מ"ח), רמב"ם (אסו"ב פרק ד' הל' כ', "מי שראתה דם בשעת תשיש הרי זו מותרת לשמש כשתטהר פעם שניה, ראתה דם בפעם שניה משמשת פעם שלישית, ראתה דם בשלישית הרי זו אסורה לשמש עם בעל זה לעולם"), רמב"ן (הל' גדה פרק ו' הל' ט"ו, "האשה שראתה דם מחמת תשיש הרי זו מותרת לשמש פעם שניה כשתטהר, ראתה בפעם שניה משמשת פעם שלישית, ראתה בפעם שלישית הרי זו אסורה לבעל זה עד שתבדוק"), פרישה (ס"ק ג'), ט"ז (ס"ק א', "פי' עם אותו תשיש שראתה כבר דם מחמתו"), ש"ך (ס"ק ב', "עם הראשון, דהיינו עוד ב' פעמים כ"כ בפרישה וכן הוא מוכח בטור"), סד"ט (ס"ק ב', סי' קפ"ו ס"ק ד'), בא"ה (מהרי"ט, ס"ק א'), תשובה מאהבה (ח"ב סי' שנ"ז על ש"ך ס"ק ב'), מקור חיים (תפארת צבי ס"ק ב'), חכ"א (כלל ק"י סעי' א'), חור"ד (ח"א ס"ק א'), חת"ס (יו"ד סי' קס"ד), ע"י פרדס רמונים (שפתי חכם ס"ק ב'), גר"ז (ס"ק ב', "סתמו הפרישה והש"ך והט"ז דלא כהראב"ד"), לחנ"ש (לחם ס"ק ד'), ערה"ש (סעי' י"ב, "דבר פשוט הוא דבשלשה פעמים נחשב גם הפעם הראשון [ט"ז וש"ך סק"ב וכרו"פ] ויש מי שאומר ... ואין זה עיקר"), ששבה"ל (סיכום אות ב'), בדה"ש (ס"ק ח'), פרדס שמחה (ס"ק ג' אות ב').
2. בלי תשיש הראשון [כיון דתלוי אם צריך בדיקות גבי תשיש, סי' קפ"ו] – תוה"ש (ס"ק ב', "והטור ... באשה שאין לה וסת שפסק דצריכה בדיקה אחר תשיש על כן פסק דגם ראה ראשונה בכלל ... כל זה נראה לי פשוט וברור לדינא". שבות יעקב ח"ג סי' ע"ח, "הטור והמחבר וספר בעל הנפש להראב"ד תופסין עיקר כמשמעות הש"ס וכיון דקי"ל כהראב"ד מדינא דא"צ שום בדיקה אפ"ל אין לה וסת רק שנהגו להחמיר בקצת מקומות וכן הכריע הש"ך עצמו בסי' קפ"ו ע"כ הכרעתי ג"כ כוותיה להקל בזה שאינה נקראת רואה דם מחמת תשיש ושאינה נאסרת עד אחר ד' פעמים והוא ברור").
3. מר"מ – תפרי"י (ס"ק ב', "וצ"ע"), פת"ת (ס"ק ב'), אמרי ברוך (הג' על תפרי"י ס"ק ב'), ט"ז וש"ך השלם (כו"ל ס"ק ב', שפ"ח ס"ק י"א).

ג. ג' פעמים שאינם רצופים, אבל בלי בדיקה.

1. מחמיר.
 (א) חור"ד (ח"א ס"ק א', בי' ס"ק ב') – "והנה אם בדקה עצמה בשתי פעמים סמוך לתשיש וראתה, ואחר כן שמש כמה פעמים בלא בדיקה כלל ואחר כך בדקה עצמה תיכף אחר תשיש פעם אחת ומצאה דם, נראה דהוי כשלש פעמים רצופין והוחזקה להיות רואה דם מחמת תשיש".
 (ב) פת"ת (ס"ק ג') – "ע"י חו"ד שכתב דאם בדקה עצמה ב"פ סמוך לתשיש ומצאה דם ואח"כ שמש כמה פעמים בלא בדיקה כלל ואח"כ שמש פ"א ובדקה ומצאה דם הוי כג"פ רצופים הוחזקה ברואה מחמת תשיש".
 (ג) לחנ"ש (לחם ס"ק ט"ז).
 2. מיקל.
 (א) פרדס רמונים (שפתי חכם סוף ס"ק ב').
 (ב) בית שלמה (יו"ד ח"ב סי' כ"ד, סי' כ"ז).
 (ג) מהרש"ם (ח"א סוף סי' ל"ג) – "ומ"ש רמ"מ מדברי החו"ד סי' קפ"ז, דאם שמש בלא בדיקה כלל אינו מפסיק בינתים, יעוין בתשו' ברכת יוסף חיו"ד סי' מ"ג, ותשו' ר"מ שיק סי' קע"ט, ותשו' ב"ש ח"ב סי' כ"ד כ"ז, שהשיגו ע"ד החו"ד בזה. וע' בשו"ת דברי חיים ח"ב יו"ד סי' ע"ט, להקל בשמשה בהיתר בינתים, ע"ש באורך בזה".
 (ד) מנחת פתים (סעי' ב') – "ע"י בחור"ד ... ולענ"ד ל"ד דשאני התם דראה מקודם ג"כ וכבר היחזקה בוסת ואפילו ראתה רק פעם א' ג"כ הוי כוסת דהא אסור לשמש סמוך לוסתה אף בפעם אחת לכך אמרינן דזה שלא ארגשי' אינה עוקרת הווסת משא"כ ברואה מחמת תשיש דכ"ז שלא ראתה ג"כ אינה ווסת כלל".
 (ה) טהרת ישראל (סעי' י') – "וכן עיקר".
 (ו) טהרת הבית (סי' ה' הע' א', ד"ה ומה) – "וכן עיקר להקל, ודלא כהחיות דעת".
 (ז) ששבה"ל (סיכום אות ט') – "ואין מוציאין מבעלה בזה".
 (ח) בדה"ש (ס"ק ט', בי' ד"ה רצופים).
 (ט) פרדס שמחה (ס"ק ג').
 (י) חזקת טהרה (ס"ק י').
 3. מר"מ – דר"ת (ס"ק י'), פתחא זוטא (ס"ק ד').

ה) בדיקת שפופרת - סעיף ב'.

נדה (דף סו.) – "כיצד בודקת את עצמה - מביאה שפופרת ובתוכה מכחול, ומוך מונח על ראשו, אם נמצא דם על ראש המוך - בידוע שמן המקור הוא בא, לא נמצא דם על ראשו - בידוע שמן הצדדין הוא בא ... שפופרת, אפגורי מפגרא לה! אמר שמואל: בשפופרת של אבר, ופיה רצוף לתוכה".

א. בדיקה בזה"ז.**1. לכתחילה מחמיר.**

(א) **ראב"ד** (בעלי הנפש שער הספירה והבדיקה סי' ג', עי' מגיה בטור הע' מ"ד) – "והבדיקה הזאת אין לנו עכשיו שאין אנו בקיאים בהכנסת המכחול ואולי יתחלף בו בין ראשו לצדדין ... מיהו אין מוציאין אותה מבעלה אחר בדיקה זו".

(ב) **רמב"ן** (הל' נדה פרק ו' הל' י"ט) – "בזמן הזה אין בודקין בשפופרת ... ואם בדקה בהן והרי היא טהורה אין מוציאין אותה מבעלה".

2. מיקל.

(א) **רשב"א** (תוה"ב בית ז' שער ב', ו'ב') – "ולענין מעשה כתב הרב רבי אברהם ז"ל דעכשיו אין אנו בקיאים ... ומכל מקום מודה הוא ז"ל שאין מוציאין אותה מבעלה לאחר בדיקה אבל לכתחילה לא תסמוך על זה. ואינו מחוור בעיני דלעולם לא החמירו להוציא מבעלה אחר שאפשר בבדיקה. וגם הרב אלפסי ז"ל כתב בהלכות".

(ב) **רא"ש** (נדה פרק י' סי' ג') – "כתב הראב"ד ז"ל ... ואין דבריו נראין להחמיר אדם מדעתו ולהוציא אשה מבעלה דמה בקיאות שייך בבדיקה זו לראות אם הדם הוא בראש המוך או מן הצדדין".

(ג) **שו"ת הר"ן** (סי' מ"ט, נדה סוף דף סה; שבועות דף ג.) – "ואע"פ שהראב"ד ז"ל ... אעפ"כ מודה הרב ז"ל שאם בדקה עצמה ומצאה טהור טהורה, וכן הרב אלפסי ז"ל שהביאה בהלכות נראה שדעתו לנהוג בה בזמן הזה ... וכן דעת הר"מ במז"ל בהלכותיו".

(ד) **הגהות מיימוניות** (אסו"ב פרק ד' הל' כ"ב אות ע').

(ה) **טור** (סעי' ו') – "כתב הראב"ד ... ולא נהירא לא"א הרא"ש ז"ל אלא ודאי סמכין עלה".

1 פוסקים – **רמ"א** (סעי' ב', דר"מ ס"ק ד', "ואף בזמן הזה יש לסמוך אבדיקה זו"), **מהר"ם פדואה** (סי' ט', "ואשר נסתפק מעל"אם יש לחוש לדברי הרמב"ן שאמר שאין בודקין בזמן הזה מנהגא לא ידענא ומעל"א לא צריך להכרעתי אמנם מעשה בא לפנינו בעיר הזאת זה שנים רבות עברו ועלתה הסכמתנו לבדוק כדברי הרא"ש אשר הפיח בדברי המחמיר באלה"), **ב"ח** (סוף ס"ק ו'), **אמונת שמואל** (סי' נ"ז, "ואבדיק" זו סמכין גם בדורינו"), **חת"ס** (יו"ד סי' קפ"א ד"ה תו, "כ" ש"ך לראב"ד ורמב"ן אין לסמוך כלל אבדיקה והנה דבריהם אינם מובנים ונדחו מכל הראשוני ואיך נבנה בנין על מה שאין אנו מבינים"), **חכ"א** (כלל ק"י סעי' א', "ואף בזמן הזה יש לסמוך אבדיקה זו"), **ערה"ש** (סעי' ל"ח), **מלבושי טהרה** (סעי' י'), **טהרת ישראל** (סעי' ל"ה), **בדה"ש** (ס"ק נ"ב), **פוסקים**.

2 מר"מ – **ש"ך** (ס"ק י"ד).

ב. סוג.

1. אבר [עופרת] – גמרא (נדה דף סו.), פוסקים.

2. עץ.

(א) **לא** – **רש"י** (נדה דף סו. ד"ה אפגורי), **ראשונים**, **פוסקים**.

1 בדקה ומצאה בצדדים, כמו שלא מצאה דם כלל – **נוב"ק** (יו"ד סי' מ"ו ד"ה והנה), **פת"ת** (ס"ק י'), **פרדס שמחה** (ס"ק י"ד).

3. ברזל.

(א) **לא** – **ש"ך** (ס"ק ט'), **בא"ה** (ס"ק ו'), **חכ"א** (כלל ק"י סעי' א'), **גר"ז** (ס"ק י"א), **ערה"ש** (סעי' י"ט), **בדה"ש** (ס"ק ל"ו).

1 בדיעבד מהני – **טהרת ישראל** (סעי' ל"ד).

(ב) אין לחלק בין ברזל ושאר מתכות – **תוה"ש** (ס"ק ז', "הש"ך ... ולא ידעתי מאין יצא לו זה, דהא בתשובת משאת בנימין מבואר להדיא דבכל מיני מתכות שפיר דמי לבד של עץ דמסרט, ואף של ברזל יכולין לעשות חלק בענין שאינו מסרט, ושל עץ דלא משום דאף אם עושין אותו חלק מ"מ אין יכול להיות פיה רצוף לתוכו ומסרט, משא"כ במתכות וברזל וכדומה שאפשר להיות פיו רצוף לתוכו, וכן משמע במעדני מלך דף רצ"ח ע"ב, ע"ש. ומ"מ נ"ל דהיכא דאפשר בשל אבר יותר טוב לעשות הבדיקה ע"י שפופרת של אבר דוקא, דלא לחנם נקטו הש"ס והפוסקים של אבר דוקא. והטעם נ"ל משום דמתכות מזריף זריף וכדאיתא בשבת דף קל"ד ע"א. ואפשר דלא קאי התם אאבר רק אשאר מיני מתכות כמו סתם סכין, וק"ל").

(ג) **מר"מ** – **ט"ז וש"ך השלם** (שפ"ח ס"ק כ"א).

4. שאר מיני מתכת.

(א) **כן** – **משאת בנימין** (סוף סי' מ"ט, "דלאו דוקא של אבר אלא ה"ה גם בשאר מיני מתכות שפיר דמי וזה שאמרו של אבר לאו לאפוקי אלא של עץ"), **ש"ך** (ס"ק ט'), **חכ"א** (כלל ק"י סעי' א'), "או שאר מתכת שיכולין להחליקו שלא ישרט"), **גר"ז** (ס"ק י"א), **טהרת ישראל** (סעי' כ"ז), **ערה"ש** (סעי' י"ט).

(ב) **לא** [לכתחילה] – **תוה"ש** (ס"ק ז'), **תפארת צבי** (ס"ק ה', "דוקא אבר ותו לא"), **פרדס רמונים** (שפתי חכם ס"ק ט', "וכן נ"ל מכמה טעמים"), **פרדס שמחה** (ס"ק י"ד, "לכתחילה בעי דוקא של אבר ולא מין אחר").

(ג) **מר"מ** – **בדה"ש** (ס"ק ל"ו).

5. ששבה"ל (ס"ק א') – "בזמנינו יש סוגים טובים יותר כמו העשויים מניילון וכדומה".

ג. מידה.

1. ארכו.

א) אבר בינוני – משאת בנימין (סוף סי' מ"ט, "שצריכה שתהיה עבה וארוכה כשיעור אבר בינוני"), אמונת שמואל (סי' נ"ז, "כמדת אבר בינוני כי לא נתנה תורה למ"ה"), פת"ת (ס"ק י"ג), מלבושי טהרה (סעי' י'), דעת תורה (ריש סעי' ב'), טהרת ישראל (סעי' כ"ז), בדה"ש (ס"ק ל"ד).

2. עביו.

א) אבר בינוני – משאת בנימין (סוף סי' מ"ט, "ראיתי בשפופרת של מר שהיא דקה מאוד בעובי ואינה אלא כשיעור חצי עובי האבר התשמיש. ולבי מהסס בזה מאד כי נ"ל שצריכה לכתחילה להיות עבה דומה לעובי האבר. ואע"פ שאמרו אין כל האצבעות שוות ואין כל הכוחות שוות. מ"מ מוכח שצריכה שתהיה עבה וארוכה כשיעור אבר בינוני. וכן משמע מדברי כסף משנה בספ"ד. שצריך לדקדק בשיעור עובי ג"כ ודבר מסתבר הוא בלי ספק"), תוה"ש (ס"ק י'), דעת תורה (ריש סעי' ב'), טהרת ישראל (סעי' כ"ז, באר יצחק ס"ק נ"ד), עי' בדה"ש (ס"ק ל"ד, "ויש אומרים"), פרדס שמחה (ס"ק ט"ו).

ב) לא צריך – אמונת שמואל (סי' נ"ז, "ואפי' אם יהיה עב או דק יותר מאבר הלא כתב הב"י דהא דאמר' לא כל האצבעו' וכוחות שוות להחמיר כ"א להקל"), מקור חיים (ס"ק י"ז).

ג) מר"מ – דר"ת (ס"ק ל"ז).

1) גר"ז (ס"ק י"ב) – "ובמשאת בנימין סיים דמכל מקום צריך להיות השפופרת דומה לעובי האבר לכתחלה כי אף שאין כל האצבעות שוות מכל מקום צריך להיות עבה וארוכה כשיעור אבר בינוני. והש"ך לא העתיק זה. וכן כתב במשאת בנימין בשם בעל הסמ"ע שאין צריך להיות עבה רק ארוכה (וטעמא יש לומר דבאורך דוקא איכא למימר שאם היתה ארוכה כהאבר היתה נוגעת קרוב למקור יותר ועל ידי זה היה בא דם מן המקור אבל דם הבא מחמת העובי הוא בא מדוחק הצדדין בעובי האבר). ולהמשאת בנימין (וכן דעת הב"י) צריך לומר שמחמת העובי נפתח המקור ויוצא ממנו דם. והסמ"ע והש"ך לא סבירא להו הכי כי צואר הרחם רחב הוא רק על ידי משמוש האבר בו בכח קרוב למקור יוצא ממנו דם בין שהוא עב בין שהוא דק הילכך באורך וכח תליא מילתא (ולא בעובי) ועל זה אמרו שאין האצבעות וכוחות שוות להקל ולא להחמיר".

ד. הכנסה.

1. תחילה שפופרת ואח"כ בתוך השפופרת מכחול – רמב"ם (אסו"ב פרק ד' הל' כ"ב, "ומכנסת השפופרת עד מקום שהיא יכולה, ומכנסת בתוך השפופרת מכחול ומוך מונח על ראשו ודופקת אותו עד שיגיע המוך לצואר הרחם ומוציאה המוך"), הו"ד בב"י (ס"ק ב'), תוה"ש (ס"ק ח'), סד"ט (ס"ק ה'), חכ"א (כלל ק"י סעי' א'), פת"ת (ס"ק י"א), מקור חיים (ס"ק י"ז, ודלא כש"ך"), לחו"ש (לחם ס"ק כ"א), ערה"ש (סעי' ל"ב), שאילת דוד (יו"ד סי' א'), טהרת ישראל (סעי' כ"ז), עי' בדה"ש (ס"ק מ"ב).

2. מר"מ – גר"ז (סוף ס"ק י"ב, "וכן דעת הרמב"ם לפי מה שכתב המנחת יעקב שהשפופרת פתוחה מב' ראשיה ומכניסותה לבדה תחלה עד מקום שהיא יכולה לבד ואחר כך מכנסת בתוכה המכחול עם המוך שעל ראשו ודוחקת המכחול לבדו עד מקום שהשמש דש אף על פי שהשפופרת אינה מגעת לשם. ולהמשאת בנימין מה מועיל בדיקה זו שאף אם השפופרת עבה כעובי אבר בינוני הרי המכחול דק הרבה ממנה והוא לבדו מגיע עד מקום שהשמש דש. ומיהו מלשון המרדכי וטור וש"ע ושאר פוסקים משמע שהשפופרת פתוחה מצד אחד בלבד וארוכה כמו המכחול עם המוך שעל ראשו והיא מפסקת בין המוך לצדדים. עיין מרדכי וכ"מ בהדיא במשאת בנימין ואמונת שמואל וכן משמע מלשון מכחול בשפופרת כדלעיל בשם רש"י"), פרדס שמחה (ס"ק ט"ו).

ה. עד כמה מכנסת השפופרת.

1. מכנסת השפופרת לאותו מקום עד מקום שתשער האשה בעצמה לפי אומד דעתה שהגיעה עד מקום שהשמש דש – משאת בנימין (סי' מ"ט, "שמכל הני ראיות דלעיל נתבאר שאין חובת האשה הבדוקת בשפופרת להכניס בשפופרת עם המכחול והמוך רק עד מקום שהיא יכולה ומשערת בעצמה לפי אומד דעתה שהגיעה עד מקום דישה והאשה עצמה נאמנת על זה ואין צריך כלל לדחוק השפופרת למקום צר ודוחק ואין לנו לחוש שמא לא הכניסה כשיעור דישה כי לא נתנה תורה למלאכי השרת"), ש"ך (ס"ק י'), תוה"ש (ס"ק י'), בא"ה (ס"ק ז'), גר"ז (ס"ק י"ב), חכ"א (כלל ק"י סעי' א'), חו"ד (חי' ס"ק ה'), בדה"ש (ס"ק מ"ג).

2. מר"מ – חת"ס (יו"ד סי' קפ"א ד"ה ע"כ), הו"ד בפת"ת (ס"ק י"ז).

ו. בדיקה במכחול בלא שפופרת: האם מהני הבדיקה רק לקולא ולא לחומרא.

1. מהני, ונכון לעשות כן לכתחילה – אמונת שמואל (סי' נ"ז, "והנה שמעתי פה בשם הרב מהר"י מורידבורג ז"ל שבתחילה בדק שלא בשפופרת ע"י מוך ועץ כעובי ואורך האבר אולי יהיה הדם מן הצד ואז אין צריך תו לבדוק בשפופרת ובאם נמצא בראש המוך אזי לא תועיל הבדיקה לחומרא וחזר ובדק בשפופרת וישר בעיני והגון כדי שלא תאסור האשה הנ"ל לעולם ח"ו על ידי בדיקת שפופרת ופן ואולי תמצ' לה עזר ותרופה מהרופאים קודם בדיקת שפופרת"), סד"ט (ס"ק ז'), חת"ס (יו"ד סי' קנ"ח ד"ה ונבוא, סוף סי' קנ"ג, סוף סי' קנ"ד, ריש סי' קנ"ט, סוף סי' קע"ה, סי' קפ"א ד"ה ע"כ), מלבושי טהרה (סעי' י"ז), טהרת ישראל (סעי' ל"ו).

2. מר"מ – זכרון יוסף (יו"ד סי' כ"ב), פת"ת (ס"ק י"ז).

א) תוה"ש (ס"ק ח') – "אמונת שמואל ... ולענ"ד היא בדיקה שלא לצורך דאף אם הוא מן הצדדין בודאי יתלכלך ראש המכחול ואטרוחי בכדי למה לי וכמו שכתבתי ועוד דאין להרבות בבדיקה כל כך שאולי על ידי זה תתקלקל האשה בגופה על ידי המישוש והבדיקה".

ו] שפופרת אחר בעל שלישי.**א. אם מותרת לבעל שלישי.**

1. מיקל – ש"ך (ס"ק י"ב, "הסכמת הפוסקים"), תוה"ש (ס"ק ט'), בא"ה (ס"ק ח'), חכ"א (כלל ק"י סעי' א', "אם נמצא דם על הצדדין של השפופרת מותרת אפילו לאותו בעל שהרי יש הוכחה שהדם היה מן הצדדין"), גר"ז (ס"ק י"ג, "ואינה צריכה להתגרש ממנו (ש"ך בשם רוב הפוסקים דלא כרמב"ם)"), פרדס רמונים (שפתי חכם ס"ק י"ב), לחו"ש (לחם ס"ק כ"ו), בדה"ש (ס"ק נ"א), פוסקים.
2. מחמיר – רמב"ם (אסו"ב פרק ד' הל' כ', כדאי במ"מ שם, לשונו לקמן).

ב. נמצא דם בראש המוך, ואח"כ מצאה רק על הצדדים – נוגע לבעל השלישי. לענין בעל הראשון, עי' לקמן.

1. עדיין אסור – נוב"ק (יו"ד סי' מ"ו, "יצא לנו מזה דין חדש שאשה שראתה מחמת תשמיש ובדקה בשפופרת ומצאה על ראשו שוב אין מועיל לה שום בדיקת שפופרת אף ששוב תבדוק ותמצא בצדדי השפופרת או שלא תמצא כלל נשארה לעולם באיסורה לבעלה שכבר נודע שוודאי לא תעלה ארוכה כל ימיה ... וזה לדעתי ברור לדינא"), חו"ד (חי' ס"ק ה'*, בי' ס"ק ג'), פת"ת (ס"ק י"ד), מלבושי טהרה (סעי' י"ג, ס"ק ה'), "אין בידי להתיר את האשה הזאת אפילו לבעל אחר"), ערה"ש (סעי' ל"ז, "ולהיפך אם נמצא על ראש המוך אסורה לעולם אפילו עשו כמה בדיקות אח"כ ולא נמצא דם כלל או נמצא על הצדדין דכיון דנתברר פעם אחת שהיא רואה מן המקור שוב אין לה תקנה"), עי' בדה"ש (ס"ק מ"ו, "ויש שכתבו"), פרדס שמחה (ס"ק י"ז), לבושי עז (סעי' א' תמצית ס"ק י"ח).
2. מיקל – עי' פרדס רמונים (פתיחה חקירה ב' סוף אות ז'), עי' טהרת ישראל (סעי' כ"ט, "י"א דלא מהני ... ומ"מ המיקל לא הפסיד").

ג. לא נמצא דם עליו כלל.

1. מיקל – ב"ח (ס"ק ב'), ש"ך (ס"ק י"א, "משמע דאם לא נמצא על המוך בין שנמצא בצדדי השפופרת בין שלא נמצא עליו כלל מותרת וכן משמע מדברי הפוסקים וכ"כ הב"ח ... ופשוט הוא"), הפלאה (על סעי' ב'), דברי חיים (נוב"ק יו"ד סי' מ"ה, "ועדיין צריכין אנו למודעי דבבדיקה זו דהש"ס הקילו בה הרבה לדעת הג"מ הביאו ד"מ שאף בלא נמצא דם במכחול ולא בשפופרת טהורה היא דאימא שמא נתרפאת והביאו הש"ך ס"ק י"א להלכה ע"ש כל הפוסקים בפשיטות"), בא"ה (ס"ק ח'), מהר"ם שיק (יו"ד סי' קע"ז אות ח'), חכ"א (כלל ק"י סעי' א', "ואם לא נמצא לא על המכחול ולא על השפופרת ואם כן יש לומר שכבר נתרפאה ומותרת לשמש אחר כך"), לחו"ש (לחם ס"ק כ"ה, שמלה ס"ק ט'), פת"ת (ס"ק ט"ו), טהרת ישראל (סעי' ל"א), בדה"ש (ס"ק מ"ז), פרדס שמחה (ס"ק י"ח), פוסקים.
- (א) טעמים, עי' לקמן.
2. מר"מ – סד"ט (ס"ק ו', לשונו לקמן), בית מאיר (על סעי' ב' ד"ה ומעתה, "שנמצא על שלו ... יש לנהוג כדעת סד"ט שלא להתירה ע"י הבדיקה לעולמים. זולת בנמצא על צדדי השפופרת ... אבל בנמצא על שלה דמצד חסרון בקיאתינו אך מחזיקנא אותה ברואה מחמת תשמיש בזה הסומך על משמעות תלמודן וכל גדולי הפוסקים להתירה לעולמים ע"י בדיקת שפופרת ואפילו לא נמצא כלום לענ"ד לא הפסיד. דהיינו שתשמש פעם אחד ותספור ז' נקיים ותטבול על דם הנמצא"), ט"ז וש"ך השלם (כו"ל ס"ק ז', שפ"ח ס"ק כ"ג).

ד. בדקה סמוך לוסתה, ומצאה דם.

1. מסופק – פרי דעה (שפ"ח סוף ס"ק ט"ז, "וצ"ע"), בדה"ש (סעי' ג' בי' ד"ה הרשות, עמ' מ"ג), פרדס שמחה (ס"ק י"ז אות ב', "צ"ע").

ז] שלא נמצא דם עליו כלל – אם יש לחלק בין שנמצא דם בצדדי השפופרת לבין שלא נמצא דם עליו כלל. ביאור הדבר. נמצא דם בצדדי השפופרת מקילין משום מכה. בזמן שלא נמצא דם עליו כלל, האם מקילין משום מכה או משום שנתרפאה. דאי משום מכה, אין חילוק בין שנמצא דם בצדדי השפופרת לבין שלא נמצא דם עליו כלל. ואם משום שנתרפאה, יש לחלק ביניהם.

א. שלא נמצא דם עליו כלל מותרת, למה.

1. הוכחה שנתרפאה – ריצב"א (בהג' מיימונית), הו"ד בדר"מ (ס"ק ב', עי' מגיה שם בטור חדש, "די"ל נתרפא"), ש"ך (ס"ק י"א, "דלמא נתרפא").
2. הוכחה שמן הצדדים – הג' שע"ד (ל"מ), הו"ד בגר"ז (ס"ק י"ג ד"ה ועפ"ז, "אבל בהגהות שיערי דורא כתב דכששמשה פעם אחת ולא ראתה אף שראתה אחר כך ג' פעמים רצופים לא נאסרה על בעלה וקרוב לומר שאינה צריכה אפילו ספירת ז' וטבילה משום דתלינן שהדם הוא מן הצדדין דכיון שביאת הדם תלויה בגרם כחות שהרי שמשה פעם אחת ולא ראתה לפי שלא בעל בכח כל כך הלכך טפי איכא למיתלי בדוחק הצדדין שהאבר דוחק בצדדין בכח מלתלות במקור שאין האבר מגיע אליו. וכן בבדיקת שפופרת שלא נמצא עליה דם כלל תלינן שראתה בשעת תשמיש על ידי דוחק האבר בצדדין (כמ"ש הרמב"ם ורמב"ן) יותר מדוחק השפופרת לפי שאינה עבה כל כך לפי דעת הסמ"ע והש"ך דלעיל. ואפילו היא עבה כל כך הרי היא מכניסותה בנחת ואינה דוחקת בכח כל כך כמו האבר ולכן לא הוציאה דם מהצדדים כמו האבר. שאילו בא הדם מן המקור על ידי נגיעת האבר בלבד בצואר הרחם סמוך למקור היה בא גם כן על ידי נגיעת השפופרת סמוך למקור שהרי היא מכניסותה עד מקום שהשמש דש אלא על כרחך לא בא הדם אלא על ידי דוחק וכח אם כן טפי איכא למיתלי בדוחק הצדדין מלתלות במקור שאין האבר מגיע אליו כלל דכל מאי

דמצי למיתלי להתירה ברואה מחמת תשמיש תלינן כדלעיל. וכן כתב בתשובת אמונת שמואל סי' א' דכששמה פעם אחת ולא ראתה או שבדקה בשפופרת ולא נמצא הדם כלל נתברר הדבר שבא הדם מן הצדדין והלכך כל מה שתראה אחר כך לעולם שלא בשעת וסתה אלא מחמת תשמיש לבד טהורה ואינה צריכה ספירת ז' נקיים וטבילה").

3. מר"מ – צמח צדק (יו"ד סי' ק"ד), בדה"ש (ס"ק מ"ז).

ב. **אם יש לחלק בין שנמצא דם בצדדי השפופרת לבין שלא נמצא דם עליו כלל.** [תליה במחלוקת לעיל].

1. יש לחלק: נמצא דם בצדדי השפופרת יש להקל משום מכה, ובזמן שלא נמצא דם עליו כלל יש להקל משום שנתרפאה – נוב"ק (יו"ד סי' מ"ג, דגול מרבבה על סעי' ג'), "שבדיקת שפופרת כוללת תרתי. האחת אם אינה מוצאה כלל ע"י שפופרת אנו אומרים שנתרפאה ונעקר וסתה. והב' אם מצאה מן הצדדים אנו מתירין אותה מטעם מכה שהרי אנו רואין שיש לה מכה מן הצד דאל"כ דם זה מנין").

2. אין לחלק: בין נמצא דם בצדדי השפופרת ובין בזמן שלא נמצא דם עליו כלל, יש להקל משום מכה – חו"ד (בי' ס"ק ג'), "ואף דלא נמצא כלל מכל מקום אמרינן דבצדדין היא והא דלא הוציא בשפופרת דם הוא משום דלגבי דם צדדין שייך לומר אין כל האצבעות שוות").

3. **נ"מ בין הטעמים.**

(א) י"א, האם צריכה ז' נקיים.

(ב) י"א, אם ראתה אח"כ עוד ג' פעמים בזמן תשמיש.

(ג) י"א, האם בדקה בשפופרת בימי עיבורה.

(ד) י"א, שאם לא מצאה כלום בבדיקה שפופרת גבי בעל הראשון.

(ה) י"א, בדיקה בימי זיבה.

(ו) י"א, בדיקה ע"י כיס מבגד פשתן וכו' – סד"ט הו"ד בפת"ת (ס"ק י"ז).

(ז) י"א, אם עבר ושמשה בעי תלת זימנא [אפי רברבי] – נוב"ק (יו"ד סי' מ"ו ד"ה ובזה), הו"ד ברע"א (על הש"ך ס"ק ל"ג).

1) חזו"א (סי' פ"ב ס"ק ד' ד"ה ורואה) – "ובדמ"ר בגליון הש"ך ס"ק ל"ג כ' לישב דעת הא"ר דאינה נעקרת בפ"א משום דסובר כדעת הטור דגם וסת קפיצות צריכה עקירה ג"פ, או דס"ל דראי' מ"ת הוי כאכילת שום דחשיבא וסת, והא דמהני בדיקת שפופרת, היינו דוקא בנמצא דם בצדדים, וכ"כ בנו"ב קמא סי' מ"ו, והביאו הגרע"א ג"כ בגליון, אבל אינו מובן הלא בגמ' נדה ס"ו א' לא הוזכר תנאי זה שיהי' דם בצדי השפופרת אלא כל שלא נמצא דם על ראשו בידוע שמן הצדדין הוא בא וכן העתיקו כל הפוסקים, וכי כך הוא המדה למסתם ולחסר תנאי העיקרי, וליתן מכשול להתיר את האסור, אלא ודאי לשון חכמים מרפא דאפי' לא נמצא דם בצדדין טהורה".

2) עי' סוף סעי' י', לשיטות ומר"מ.

(ח) י"א, אם ראתה ע"י הרגשה – בדה"ש (ציונים ס"ק ס"ט, "וצ"ע"), פרדס שמחה (ס"ק י"ג אות ג').

4. אין לחלק: בין נמצא דם בצדדי השפופרת ובין לא נמצא דם עליו כלל, יש להקל משום ס"ס, שמא נתרפאה ומשום מכה – תפארת למשה (על סעי' ב'), "נראה לי דאף דמצאה דם בצדדי השפופרת לא הוי מצדדים, דאיכא למימר דלמא הדם שראתה בשעת תשמיש הוי מן המקור אלא שעכשיו נתרפאה, והא דמצאה בצדדי השפופרת הוא מכה השפופרת ששרטה או שמא לאו כל הכחות שוות, אלא דאנו מתירין מכה ספק ספיקא, שמא מצדדים דהא גם עכשיו מצאה בצדדי השפופרת, ואם תמצי לומר ממקור שמא נתרפאה, ומכל שכן אי לא מצאה דם כלל בשפופרת דהוי ספק ספיקא".

ג. **האם צריכה ז' נקיים.** [ג' שיטות: תלוי אם נמצא דם בצדדים או לא (גר"ז). לעולם מותר (לחז"ש). לעולם אסור (חו"ד)].

1. בזמן שנמצא דם על צדדי השפופרת.

(א) נסתפק.

1) נוב"ק (יו"ד סי' מ"ג ד"ה והנה אי, סי' מ"ו ד"ה והנראה) – "ונסתפקתי גם בנמצא בצדדים שלא להתירה בלא נקיים".

(ב) מחמיר.

1) תפ"ר (סוף ס"ק ז') – "מ"מ לא בשביל זה מבורר דם בא מהצדדים לטהר' אותה משום דם ולא תהא צריכה ז' נקים וטהורה בלי טבילה וא"צ לפנים דאלף שופרת אינו מועלים לטהר' מגדה".

2) זכרון יוסף (יו"ד סי' כ"ב ד"ה גי"ה) – "אין מועיל שפופרת לטהרה בלתי ז"נ וטבילה".

3) בית מאיר (על סעי' ב' ד"ה ודע שאף) – "תלו' בפלוגתת רש"י ותוספות ... נהי דהאחרונים הסכימו להקל דלא כרש"י כדי שלא להוציא מבעלה. אבל לטהר הדם יש לחוש לשיטתו. ומה גם שאפשר אף תוס' סוברים בזה כות' וצ"ע".

4) חו"ד (חי' ס"ק ו', בי' ס"ק ג') – "אבל ז' נקיים צריכה תמיד אחר כל דם שמוצאת בשעת תשמיש ואפילו על הדם שמוצאה בצדדי השפופרת צריכה ז' נקיים".

5) רע"א (סוף סי' ס' ד"ה אחת) – "ואף דברואה מחמת תשמיש אם נמצא בצד השפופרת אמרינן בידוע שמן הצדדים ול"ח דבהגיע שפופרת סמוך למקור שהוא במקום גמר ביאת האבר, זב המקור לפתח צדדי המקור, והיינו כיון דהוה רק חשש ווסתות לא חיישינן כולי האי, ובאמת לא מטהרין הדם ההוא וצריכה ז' נקיים, דהרי בלא"ה פשוט דצריכה ז' נקיים דהא יש לחוש שמא רגע אחד קודם הכנסת שפופרת כן שיעור אשם תלוי, או בתחילת הכנסת שפופרת זב הדם ונכנס לחורין ולסדקין דהרי מדאורייתא חיישינן לזמן מועט כדאמרינן דבעלה באשם תלוי וטהרות תלויות א"כ ביוצא דם בבית הרחם מן הצד א"א בלי ז"נ די"ל דמן המקור בא לשם, א"ו דלא מיירי מז"נ".

6) שואל ומשיב (מהדורה תליתא ח"א סי' שע"ט) – "ומצאה רק על הצדדים ... ז' נקיים ודאי צריכה ולא יסמוך על ספרי הקיצורים דלא פקיע שמייהו ובביתם אין לחם ושמלה דברי רבותינו הראשונים ואחרונים".

- (7) עי' טהרת ישראל (סעי' ל') – "והמיקל בזה לאחרים ... לא הפסיד".
- (8) בדה"ש (ס"ק נ') – "ויש להחמיר בזה".
- (9) ששבה"ל (ש"ך ס"ק י"א ד"ה ועי', סיכום אות א') – "כמה פוסקים".
- א. משום ספק דאורייתא לחומרא – חו"ד (בי' ס"ק ג'), "צריכה נקיים דנגד נקיים היא ספק דאורייתא ואדרבה רוב דם מהמקור", רע"א (סוף סי' ס' ד"ה אחת, לשונו לעיל), פרדס רמונים (פתיחה לסי' קפ"ז ח"ב אות י"ב).
- ג. מיקל.
- (1) גר"ז (ס"ק י"ג, קונ"א ס"ק א') – "ואינה צריכה ספירת ז' וטבילה לא לראיה זו השלישית ולא בכל עת שתראה מחמת תשמיש אפילו כמה פעמים".
- (2) מהר"ם שיק (יו"ד סי' קע"ז אות ח') – "אם בדקה ומצאה בצדדין מוכחא מילתא דמהצדדין בא וטהור" (ואפילו ז' נקיים לא צריכי' והנוב"י ... ולא משמע כן".
- (3) פרדס רמונים (פתיחה לסי' קפ"ז ח"ב אות י"ב) – "הוכחנו מהש"ס ופוסקים דגם לטהר הדם מועיל בדיקת שפופרת ...".
- (4) לחו"ש (לחם ס"ק כ"ו, שמלה ס"ק י') – "ואין לבי נוקפי בזה כלל".
- (5) שאילת דוד (יו"ד סי' ב' ד"ה אחרי) – "באותו ענין העיר הגאון הנ"ל בשם הנוב"י דגם בדיקת השפופרת אינה מועלת רק לטהרה לבעלה שלא יצטרך לגרשה אבל עכ"ז צריכה סז"נ ואנכי אומר ע"ז דבר זה מתורת רבותינו הראשונים לא למדנו עד שבא הגאון ר"י זצ"ל וחדש לנו זה אבל מסתימת הראשונים נראה שאינה צריכה סז"נ וכן משמע לשון הגמרא בידוע שהוא מן הצדדים הרי דברור הדבר שזה הוי מן הצדדים וכן מוכרח מדברי הרמב"ן אלו שבדין המכה כתב שמותרת לבעלה אחר שתפסוק הדם ולמה אינו אומר כדברים האלו גם בדין בדיקת השפופרת אלא מוכרח בדדיקת השפופרת מתרת אף בלא סז"נ כללו של דבר זה דבר חדש אשר לא שערו רבותינו הראשונים כל פוסקי ההלכות וישתקע ולא ישמע וכן מצאתי בהתוספתא ...".
- (6) שו"ת בית יצחק (יו"ד סי' י' אות ה') – "בנמצא דם בצדדי השפופרת דע"כ מהצדדים הוא אין ספק שמא בא ממקור לצדדים דאמרינן מקומו ממש הוא כ"נ וכ"ה ועדיף מרוב ... ובזה נסתלקו חששות של הנוב"י ואפילו בספירת ז' נקיים".
- (7) ערה"ש (סעי' ל"ג) – "אבל בנמצא בהצדדים הרי נתברר דהם הוא מהצדדים והיא טהורה לגמרי".
- (8) טהרת ישראל (סעי' ל').
- ד. מר"מ – לבושי עז (סעי' א' תמצית ס"ק י"ז).
2. בזמן שלא מצאה דם כלל.
- א. מחמיר.
- (1) נוב"ק (יו"ד סי' מ"ג ד"ה והנה אי, סי' מ"ו ד"ה והנראה) – "ובלא נמצא דם כלל מותרת לבעלה אבל אחר הנקיים".
- (2) חו"ד (חי' ס"ק ו', בי' ס"ק ג').
- (3) רע"א (סוף סי' ס' ד"ה אחת) – לשונו לעיל.
- (4) גר"ז (ס"ק י"ג) – "לא נמצא דם כלל על השפופרת מכל מקום מותרת לבעלה אחר ספירת ז' וטבילה לראיה השלישית".
- (5) ערה"ש (סעי' ל"ג) – "דבלא נמצא גם בצדדי השפופרת וודאי צריכה לישב ז' נקיים".
- (6) שאילת דוד (יו"ד סי' א' הגה"ה ד') – "שלא נמצא גם בהצדדים עכ"פ לטמא הדם שתראה בעת התשמיש להצריכה ז' נקיים אחרי כל ראיה וראיה".
- (7) טהרת ישראל (סעי' ל"א).
- (8) בדה"ש (ס"ק נ').
- (9) לבושי עז (סעי' א' תמצית ס"ק י"ז).
- א. כ"ש הפוסקים שמחמירים בציור לעיל.
- ב. מיקל.
- (1) לחו"ש (לחם ס"ק כ"ו, שמלה ס"ק י') – "אין שום מקור להסתפק בזה".
- ג. מר"מ – סד"ט (ס"ק ו' ד"ה והנה), פת"ת (ס"ק ט"ז), ט"ז וש"ד השלם (כו"ל ס"ק מ"ה, שפ"ח ס"ק כ"ב).
- ד. ראתה אח"כ עוד ג' פעמים בזמן תשמיש. [ג' שיטות: תלוי אם נמצא דם בצדדים או לא (נוב"י, חכ"א). לעולם מותר (חו"ד, חת"ס). לעולם אסור (תפראת למשה)].
1. בזמן שנמצא דם בצדדי השפופרת.
- א. מיקל.
- (1) נוב"ק (יו"ד סי' מ"ו ד"ה והנראה, ד"ה ולתרץ) – "דבנמצא בצדדים אז אפ"ל אם אחר זה תחזור ותראה אחר תשמיש כבראשונה כמה פעמים לא תאסר על בעלה ובכל פעם תספור ז"נ ותשתרי ... שאם מצאה בצדדי השפופרת א"כ עדיין לא חיתה המכה מן הצדדים ואף ששוב תשמש ותראה מחמת תשמיש לא תהיה נאסרת על בעלה דתולין בצדדים".
- (2) חו"ד (חי' ס"ק ו', בי' ס"ק ג').
- (3) חת"ס (הג' על סעי' ב').
- (4) חכ"א (כלל ק"י סעי' א') – "אם נמצא דם על הצדדין של השפופרת מותרת אפילו לאותו בעל שהרי יש הוכחה שהדם היה מן הצדדין ולכן אפילו תמצא אחר כך מחמת תשמיש כמה פעמים טהורה שהרי זה דם צדדין".
- (5) מלבושי טהרה (סוף סעי' ח').
- (6) ערה"ש (סעי' ל"ז) – "אבל אם נמצא על הצדדין אז לא תחוש לכל הדמים שתראה אח"כ".
- (7) טהרת ישראל (סעי' ל').

- (8) בדה"ש (ס"ק מ"ח).
 (9) פרדס שמחה (ס"ק י"ח אות ג').
 א. כ"ש הפוסקים המקילים בציור לקמן.
 (ב) מחמיר, אבל מותרת עד בעל רביעי.
 (1) תפארת למשה (על סעי' ב') – "ובמצאה על הצדדים יש להתיר לבעל הא' ע"י בדיקה דלא תלינן בשנוי אצבע כיון שראתה. מיהו אם אח"כ חזרה וראתה ג"פ אסורה דליכא ספק ספיקא".
 (ג) מר"מ – פת"ת (ס"ק ט"ו).
 2. בזמן שלא מצאה דם כלל.
 (א) מחמיר לכל העולם.
 (1) עי' סד"ט (ס"ק ו') – "הענין תמוה מאד דכיון דלא נמצא כלל מהיכי תיתי למיתלי בצדדים טפי מבמקור ... אם כן הגע בעצמך אשה שראתה ג' פעמים מחמת תשמיש ואח"כ עברה ושימשה ולא ראתה כלל, ואחר כך שימשה ג' פעמים רצופים וראתה מחמת תשמיש תהא האשה טהורה לבעלה, דהא כתב הרמ"א בהג"ה סוף סעיף יו"ד דתשמיש שלא ראתה עדיף מבדיקת שפופרת, וכיון דבבדיקת שפופרת אמרינן היכא דלא נמצא כלל בידוע שהוא מן הצדדין כן נימא נמי בתשמיש שלא ראתה דכל דם שנתראה אחר כך תלינן מן הצדדין, והוא דבר זר שאין השכל גוזר, דדל מהכא הראיות הראשונות לא יהא אלא שלא ראתה מעולם והשתא נתקלקלה וראתה ג' פעמים רצופים דאסורה לו לעולם, וכי זו שראתה גם מקודם ג' ראיות אלא שפסקה פעם אחת ולא ראתה עדיפא והא ודאי ליתא ... מדכתבו הגהות מיימוניות דלמא נתרפאה משמע דלא ברירא ליה אם נתרפאה אי לאו רק דרגלים לדבר דנתרפאה ואם כן היכא שחזרה וראתה אפילו פעם אחת י"ל דאסורה דאיגלאי מלתא למפרע שלא נתרפאת ... הגם שאין אני כדאי לחלוק על הגדולים, מ"מ מי שירצה להקל ולסמוך עליהם בבדיקה בשפופרת ולא מצאה כלום ואח"כ ראתה ג' פעמים, יסתור כל הראיות שהבאתי לעיל ואח"כ יורה להקל, כי לענ"ד הדבר צריך פנים ודי מי שמקיל להורות שתשמש אחר הבדיקה עד שתחזק. וגם בזו צ"ע וכמ"ש דמדברי הגהות מיימוניות משמע דלא ברירא ליה שנתרפאה ואם כן אם חזרה וראתה אפילו פעם אחת אמרינן דאיגלאי מלתא וכמ"ש לעיל וכמ"ש בתשובות הרש"ך. מיהו לכאורה מדברי הרמ"א שהבאתי לעיל לא משמע כן".
 (2) עי' חכ"א (כלל ק"י סעי' א') – "ואם אחר כך נתחזקה שלש פעמים וראתה צריך עיון גדול להתיר ואפילו בחזרה וראתה פעם אחת הרי איגלאי מלתא שלא נתרפאת".
 (3) זית רענן (כרך ב' סי' י"ח) – "אם לאחר שתבדוק כנ"ל לא תמצא כלל על הכיס, ולאחר תשמיש ראשון תחזור ותמצא, אזי נראה לפענ"ד דאסורה לשמש עוד עם בעלה, שהרי עיקר הטעם הוא דמותרת היכא דלא נמצא כלל משום דאמרינן דלמא נתרפאה".
 א. ואולי גם אחר פעם אחת – סד"ט (ס"ק ו', לשונו לעיל), זית רענן (כרך ב' סי' י"ח), ועיין בנבו"י [מהדו"ק סי' מ"ג] בד"ה והנה אמאי וכו' ובחוות דעת [סי' קפ"ז ס"ק ג'] בקושיא ט' ועיין שם, משמע דדוקא כשחזרה וראתה ג' פעמים, ובמחילת כבוד תורתם שגו בזה דפשיטא שגם בפעם אחת נאסרה", עי' חכ"א (כלל ק"י סעי' א', לשונו לעיל).
 (ב) מחמיר, אבל מותרת עד בעל רביעי.
 (1) תפארת למשה (על סעי' ב') – "ונ"ל להכריע דבלא מצאה כלל יש לאסור לבעל א' וב' אפילו ע"י בדיקה".
 (2) נוב"ק (יו"ד סי' מ"ו ד"ה והנראה, ד"ה ולתרוץ) – "משא"כ אם לא מצאה כלל שאז ההיתר רק משום שנתרפאה אז אם תחזור ותראה תחזור לקבוע וסת בשעת תשמיש ותהי' נאסרת כבראשונה ... אבל אם לא מצאה כלל אף דאיגלי למפרע שראתה מן הצדדים מ"מ כבר חיתה המכה שבצדדים והרי היא עתה ככל הנשים הבריאות ואם שוב תראה ג"פ מחמת תשמיש תחזור לאיסורה דמה שתראה מחדש מי יודע אם הוא מן המקור או מן הצדדים כיון שהקלקול שהיה לה בראשונה בצדדים כבר נתרפא הרי היא עתה כאשה חדשה ותבדוק שנית".
 (3) ערה"ש (סעי' ל"ז) – "ויש מי שמחלק דאם בהבדיקה לא נמצא דם כלל אז נאסרת אם ראתה אח"כ ג"פ ... [נודע ביהודה קמא יו"ד סי' מ"ו] וכן נראה עיקר לדינא".
 (4) עי' מלבושי טהרה (סעי' ט') – "א"א לטהר אותה לבעלה, אכן אם יש עוד צד להתירא כגון שיש לה צער וכאב בשעת תשמיש או כה"ג הרוצה להקל בזה יש לו על מי לסמוך וכח דהיתירא עדיף".
 (ג) מיקל.
 (1) הג' שע"ד (ל"מ), הו"ד בגר"ז (ס"ק י"ג ד"ה ועפ"ז) – "בהגהות שערי דורא כתב דכשמשמה פעם אחת ולא ראתה אף שראתה אחר כך ג' פעמים רצופים לא נאסרה על בעלה ... וכן בבדיקת שפופרת שלא נמצא עליה דם כלל תלינן שראתה בשעת תשמיש על ידי דוחק האבר בצדדין ... כן דעת האמונת שמואל. וכן דעת הב"ח וט"ז. ויש לסמוך עליהם באיסור וסתות דרבנן שלא להוציא אשה מבעלה אחר בדיקת השפופרת שלא נמצא עליה דם או שעברה ושימשה ולא ראתה אף על פי שאחר כך חזרה וראתה ג' פעמים רצופין".
 (2) אמונת שמואל (סי' א') – "ואם לא תמצא דם בראש המוך תהיה מותרת לעולם כשתראה חוץ מראית וסתה ממש".
 (3) הגר"ח צאנזר זצ"ל (נוב"ק יו"ד סי' מ"ו ד"ה והנה) – "דלפ"ד מהרר"ח אין חילוק כלל בין שנמצא דם מצדדי השפופרת ובין שלא נמצא דם כלל בצדדי השפופרת לעולם יצא לאור משפטו שדם שרואה בשעת תשמיש מדוחק הצדדים הוא אף שלא נמצא בבדיקה שום דם שוב תשמש ואף שתחזור ותמצא בשעת תשמיש לעולם לא תחזור לאיסורה להיות מוחזקת ברוואה מחמת תשמיש, וכן מבואר בהדיא בדברי מוהרר"ח ונכון הוא לפי טעמו".
 (4) בית מאיר (על סעי' ב' ד"ה ודע דלפי) – "דע"י בדיקה שלא נמצא כלום וע"י בעילת איסור שלא נמצא כלום תותר מדינא דגמרא לעולמים ואפ"ל תראה אח"כ ג"פ רצופים מן הטעם שבידוע שהיא מן הצדדים".
 (5) חו"ד (חי' ס"ק ו', בי' ס"ק ג').

- (6) חת"ס (הג' על סעי' ב', יו"ד סי' קפ"א ד"ה ואם) – "ע"י שפופרת י"ל מן הצדדים ה' וכחו של שפופרת אינו מוציא כי אינו פוצע פצע ותלינן בזה יותר מרפואה א"כ מותרת לעולם".
- (7) טהרת ישראל (סעי' ל"א) – "יש להקל".
- (8) חזו"א (ריש ס' חידושים וביאורים על מסכת נדה, עי' חזו"א סי' פ"ב ריש ס"ק ו') – "היא מותרת לעולם אף שהיא רואה בכל פעם מ"ת ... דאף אם לא ראתה ואין דם על השפופרת היא מותרת לעולם דתלינן לעולם בצדדין".
- (ד) מר"מ – פת"ת (ס"ק ט"ו), פרי דעה (טורי כסף ס"ק ו'), שו"ת בית יצחק (יו"ד סי' י' סוף אות ג'), פתחא זוטא (ס"ק י"ב), בדה"ש (ס"ק מ"ח), ט"ז וש"ך השלם (כו"ל ס"ק ז', ס"ק ח', שפ"ח ס"ק כ"ג, ס"ק כ"ד).

ה. שפופרת למעוברת, מינקת. [ג' שיטות - תלוי אם נמצא דם בצדדים או לא (נוב"י, פת"ת). לעולם מותר (תפר"י). לעולם אסור (חזו"ד)].

1. בזמן שלא מצאה דם כלל.

(א) לאחר ימי עיבורה או מניקותה.

- (1) אינו מועיל – נוב"ק (יו"ד סי' מ"ג ד"ה והנה זה, תנינא סי' צ"ד ד"ה ואמנם, סי' צ"ה, "וגם בדיקת שפופרת לא מהני כל ימי העיבור וההנקה"), חזו"ד (חי' ס"ק ו', בי' ס"ק ג'), פת"ת (ס"ק ח', ס"ק ט"ז), שאילת דוד (יו"ד סוף סי' ב', "בימי מניקותה ועיבורה הדין עם הגאון נוב"י דלא מהני לה בדיקתה אף שאין זה מוכרח עכ"ז יכולין לומר כן מסברא דכיון דבימי הנקתה ועיבורה אינה עלולה לראות דם א"כ אין ראיה מה שלא תמצא דם בראש המכחול דאפשר דבעת הזאת אף הדם שבא מחמת חולי דמלא ונופצת ג"כ אין דרכו לבוא ואף שאין זה מוכרח עכ"ז צריך לחוש לזה"), לבנון נטע (סוף ס"ק ה'), טהרת ישראל (סעי' ל"ח), בדה"ש (ס"ק נ"א, "ונראה להחמיר"), פרדס שמחה (ס"ק י"ג אות ה').
- (2) מועיל – עי' תפר"י (סוף ס"ק י"ב), "דאם ראתה ג"פ מחמת תשמיש ובביאה הג' נתעברה דעכ"פ אסורה לבעל נראה דאם ילדה אז בימי טוהר מותרת לבעלה ואם לא תראה בו הוי זה כמו בדיקת שפופרת".

(ב) בימי עיבור, או הנקה.

- (1) מהני הבדיקה – חזו"ד (חי' ס"ק ו'), פת"ת (ס"ק ט"ז), לבנון נטע (סוף ס"ק ה'), טהרת ישראל (סעי' ל"ח), בדה"ש (ס"ק נ"א).

(2) י"א [נו"ב, ועוד] שלא צריכה בדיקה - עי' סעי' א', לשיטות ומר"מ.

(ג) אם נאסרה כיון שראתה בימי עיבור.

(1) מהני הבדיקה – פרדס שמחה (ס"ק י"ג אות ה', "מהני נמי הבדיקה אז").

(ד) בדיקה דימי עיבורה לימי מניקותה.

(1) מהני הבדיקה – טהרת ישראל (סעי' ל"ח).

(2) מר"מ – פת"ת (ס"ק ט"ז, "ונראה דאם בדקה עצמה בימי עיבור מהני אף לימי הנקה וצ"ע"), בדה"ש (ציונים ס"ק ע"ח).

2. בזמן שנמצא דם בצדדי השפופרת.

- (א) מיקל – נוב"ק (יו"ד סי' מ"ג ד"ה והנה זה, "אם בדקה ולא מצאה כלל לא מהני בימי עיבורה אבל אם מצאה בצדדי השפופרת שההיתר הוא משום דדם מצדדים קאתי מהני"), פת"ת (ס"ק ח'), שאילת דוד (יו"ד סוף סי' ב', "אבל אם נמצא דם על צדדי המכחול נראה דאף בנעשה בדיקה זו בימי עיבורה והנקה ג"כ תולין בהצדדים ומותרת לבעלה אף בלא סז"נ ודוק בזה").
- (ב) מחמיר – עי' חזו"ד (חי' ס"ק ו', בי' ס"ק ג', שלא מחלק), לבנון נטע (סוף ס"ק ה'), טהרת ישראל (סעי' ל"ח. שלא מחלק).
- (ג) מר"מ – בדה"ש (סוף ס"ק נ"א), פרדס שמחה (ס"ק י"ג אות ה', "צ"ע").

1. בדיקה בימי זיבה.

1. מיקל – שאילת דוד (יו"ד סי' א' הגה"ה ד', סי' ב' ד"ה עוד בענין, "העיר הרב נוב"י דבדיקת שפופרת לא מהני בימי זיבתה והכל סובב הולך על קוטב אחד שהחליט דכל הדין דרואה דם מחמת תשמיש הוי ענין חשש ווסתות אבל אנכי כבר ביארתי בפנים דאין זו האיסרטיא והוי ענין אחר וא"כ אין מקום לדבריו בזה וראי' מפורשת מצאתי היפך מדבריו מהא דקאמר").
2. מר"מ – תשובה מאהבה (ח"ג סי' ש"ס), לחזו"ש (שמלה ס"ק ג', "נסתפקתי"), פרדס שמחה (ס"ק י"ג אות ו', "צ"ע").

(א) נוב"ק (יו"ד סי' מ"ג ד"ה והנה זה) – "והנה כל זה לדין הש"ס אבל האידנא קובעת וסת גם בימי נדה ובימי זיבה וכדכתב הטור בסימן קפ"ט בשם הרמב"ן ... ולפ"ז יפה דבר הראב"ד כיון שהאשה שהוחזקה רואה מחמת תשמיש מטעם וסת נאסרת ובדיקת השפופרת הוא עקירת הוסת לפי שע"י שפופרת רגילה לראות כמו ע"י אבר תשמיש וכיון שבנות ישראל החמירו על עצמן שאפ"ל רואות טיפת דם כחרדל יושבת ז"נ שוב אינן מבחינות בין ימי זיבה ואיך נסמוך אבדיקת שפופרת שמא עתה בימי זיבה עומדת ובימי זיבה אינה עוקרת הוסת ומ"ש הראב"ד אפ"ל אם הוא ידוע שהוא מן הצדדים היינו שעתה הוא מן הצדדים מכל מקום אנו חוששין שמא בשעת תשמיש ראתה מן המקור מאי אמרת אם כן מדוע אינה רואה עתה על ידי השפופרת בראש המכחול מן המקור. היינו משום שאולי עתה ימי זיבה הם ואינה עוקרת הוסת. אמנם גם הא ליתא שאם מוצאה בשעת בדיקת השפופרת מן הצדדים לאו מטעם עקירת וסת נגעו בה שאם לא מצאה כלל הוא מטעם עקירת וסת אבל כשמצאה מן הצד א"כ יש לה בודאי מכה מן הצד המוציא דם ושוב תולה במכה. לכן נ"ל דתרת דבר הראב"ד ...".

(ב) הגרשז"א זצ"ל (מנחת שלמה תנינא ב - ג) סי' ע"ב סוף ענף א' – "ואף שלפ"ז צ"ע בראתה ג' פעמים מ"ת דמה טעם לא נתיר אותה לבעלה בימי זיבה ואם תשמש פעם אחת ולא תראה שוב תהא מותרת לגמרי בכל הימים כיון שסומכין על בדיקת שפופרת גם בימי זיבה, אף על גב שלפני תקנת רבי ור' זירא מסתבר דלא ה' מועיל כלל בדיקת שפופרת תוך י"א ימי זיבה, אולם עיין בנוב"ק סי' מ"ג ובתנינא סי' צ"ג שכתב עפ"י דברי הרמב"ן שאחרי שהחמירו בנות ישראל חומרא דר' זירא שוב אין משגיחין במנין ימי נדות וזיבות כלל אפ"ל להקל וכדעת הכרז"פ והתהו"ש שהזכרנו קודם שחולקים על הש"ך בסי' קפ"ט ס"ק

ע"א וסברי דכיון שוסתות רק מדרבנן סמכינן אקביעות וסת גם בימי זיבה אפ"ל להקל משום טעמא דאם אתה מחלק להן בין ימי נדה לזיבה נמצא שאתה מצריך אותן ללמוד פתחי נדה וימי זיבה ולכן לא פלוג חכמים בתקנתם בין לקולא ובין לחומרא, הן אמנם דבמקום צער גדול של הוצאת אשה מבעלה ה' נראה לכאורה דאין להחמיר משום טעמא דלא פלוג וכמו שמצינו בכמה מקומות דמשום צער והפסד גדול או במקום מצוה שפיר מקילין בכה"ג שהאיסור הוא רק משום לא פלוג, מ"מ צ"ל דתקנה גדולה זו שלא להצריך לדעת פתחי נדה וזיבה חמורה יותר ואין מתחשבין כלל בזה"ז עם חשבון ימי נדה וזיבה בדרבנן בין לקולא ובין לחומרא".

ת) בדיקה תחת בעל הראשון - סעיף ג'.

א. **האם היא יכולה לבדוק עצמה בעודה תחת הראשון:** ראשונים.

1. אסורה לראשון אפ"ל ע"י בדיקה [הגמ' מקשה למה תתגרש].

(א) י"א רש"י (דף סו. ד"ה ותבדוק, כדמפרש תוס') – "ותבדוק בביאה שלישית של בעל ראשון. כלומר מביאה שלישית של ראשון ואילך תשמש ע"י בדיקה ולמה תתגרש".

(1) י"א שאפשר לפרש רש"י שמותרת לראשון ע"י בדיקה – ב"י (ס"ק ג', "ולענ"ד גם דברי רש"י אפשר להתפרש כן"), ע"י שערי דעה (ס"ק ג').

(2) אם הוחזקה בעילת היתר, יכולה לבדוק בבעל ראשון – חת"ס (יו"ד סי' קפ"א ד"ה ומ"מ, חי' לנדה דף סו. ד"ה ותבדוק, "כ' התרומה שרש"י לא אמרה אלא באשה שנשאית עתה ולא הוחזקה לעולם בבעילת היתר לבעל זה בהא לא שרי' לבדוק לבעלה הראשון אבל אם הוחזקה בעילת היתר בבעל זה יש לתלות יותר במקרה אחר ויש לבדוק בבעל ראשון"), ישועות יעקב (ס"ק ה'), פרי דעה (שפ"ל ס"ק ל"ז), מהרש"ם (ח"א סי' קל"ט ד"ה והנה מ"ש), שבה"ל (ח"ד סי' ק"ב אות א'), ששבה"ל ש"ך ס"ק י"ד, סיכום אות א', "ש"ך ס"ק י"ד, ולענ"ד דאין להורות בבדיקה בבעל ראשון דהא רמב"ם ורש"י אוסרים. עיין תשובת ח"ס יו"ד סי' קפ"א דגם רש"י לא אוסר רק בנשאת עתה בתחלה ולא ה' עדיין ביאות של היתר שנתקלקלה מיד בתחלת נשואיה, אבל בהיו לה כבר ביאות היתר תחת בעלה הראשון גם לרש"י תבדוק בראשון כמש"כ בסה"ת עש"ה בח"ס").

(3) ערה"ש (סעי' י"ז) – "**ודבר פשוט** הוא דאפילו לדעת רש"י מותרת לבדוק אצל הראשון קודם שהוחזקה ג' פעמים אלא דבזה אם תצא בהבדיקה לאיסור תגרום רעה לעצמה שתיאסר עליו ולכל העולם".

(4) מר"מ – סד"ט (ס"ק ח').

(ב) י"א הרמב"ם (אסו"ב פרק ד' הל' כ', כדמפרש המ"מ).

(ג) בעל המאור (השגות על הראב"ד בעלי הנפש שער הספירה והבדיקה סי' ג' אות ה') – "ואנו אין לנו בבדיקה ברואה מחמת תשמיש אלא לאחר ביאה שלישית של בעל שליש".

2. מותרת לראשון ע"י בדיקה, רק עצה טובה שלא לבדוק [הגמ' מקשה למה מותרת לשני].

(א) ר"ת (תוס' דף סו. ד"ה ותבדוק) – "ור"ת מתיר לראשון בבדיקה ויש להעמיד הברייתא כשאנינה רוצה לטרוח בבדיקה או שאינה יודעת לבדוק וכן משמע בירושלמי".

(ב) ר"י (מרדכי שבועות סי' תשל"ה, א' ב') – "ר"י פסק דכן מועלת הבדיקה להתירה מביאה שלישית ואילך כמו שמועלת לבעל שלישית ומה שלא פ"ל התנא הבדיקה של ביאה שלישית להתירה לראשון עצה טובה קמ"ל".

(ג) רמב"ן (הל' נדה פרק ו' הל' י"ז) – "ואם רצו לבדוק בעוד שהיא עם בעל הראשון בודקת, אם מצאה טהורה מותרת לו".

(ד) סמ"ג (לאוין קי"א) – "ודאי אם רוצה לבדוק את עצמה ולישא לראשון הרשות בידה כמו שמותרת לבעל השלישי על ידי בדיקה ... אם אוהבת בעלה הראשון ורוצה ליכנס בספק זה שתהא אסורה לכל אדם ועגונה כל ימיה אם תראה דם בראש המכחול הרשות בידה לבדוק עצמה תחת הראשון".

(ה) ס' התרומה (סי' ק"ו, סי' ק"ז) – "ודאי אם רוצה לבדוק עצמה ולישא לראשון הרשו' בידה כמו שמותרת לבעל שליש ע"י בדיקה ... ולפירוש זה אם אוהבת את בעלה ורוצה ליכנס בספק זה שתהא אסורה לכל אדם ועגונה כל ימיה אם תראה דם בראש המכחול הרשות בידה לבדוק עצמה תחת הראשון".

(ו) רא"ש (פרק י' סי' ג') – "והוא הדין נמי אי בעיא לבדוק בביאה רביעית של בעל ראשון שריא ליה אלא עצה טובה קמ"ל".

(ז) סמ"ק (סי' רצ"ג) – "אומר ר"י (בתספת) שאם רצתה לבדוק אחר ביאה שלישית של בעל ראשון הרשות בידה".

(ח) רשב"א (תוה"ב בית ז' שער ב', ו-ב') – "אבל אם רצתה להכניס עצמה בבדיקה אפילו בפעם שלישית של בעל ראשון עושה ושפיר דמי שאם התירו לשלישי בבדיקה לראשון שלא הוחזקה לא כל שכן. ומי שהורה בהיפך זה לא נראו דבריו".

(ט) הגהות מיימוניות (אסו"ב פרק ד' הל' כ"א אות נ') – "ואם רצתה לבדוק כמכחול בשפופרת אולי תמצא טהורה ותשא תחתיו הרשות בידה ודלא כפירוש רש"י".

(י) מ"מ (אסו"ב פרק ד' הל' כ"ב) – "ועיקר".

(יא) טור (סעי' ג').

ב. **האם היא יכולה לבדוק עצמה בעודה תחת הראשון:** פוסקים.

1. אסורה לראשון אפ"ל ע"י בדיקה.

(א) ע"י ש"ך (ס"ק י"ד) – "ולפעד"נ דאין להורות בבדיקה בבעל הראשון דהא הרמב"ם ורש"י אוסרים ובספרי כתבתי דבהכי יש ליישב מה שהניחו התוספות (דף ס"ו ע"א) בתימ' אבל אי נימא דמהני בבדיקה בבעל הא' א"א ליישב ע"ש ותו דהרי הראב"ד והרמב"ן אוסרים בבדיקה בזמן הזה וגם הרשב"א ורבינו ירוחם כתבו דנכון להחמיר כדבריהם גם אם ימצא שם על המוך תהא אסורה לכל העולם ומ"מ הב"ח ומהר"מ מלובלין בתשובות סימן נ"ב ושאר אחרונים מקילין".

- (ב) חו"ד (חי' ס"ק ח') – "והש"ך מחמיר".
 (1) אא"כ בהיו לה כבר ביאות היתר תחת בעלה הראשון – ע"י לעיל.
 2. מותרת לראשון ע"י בדיקה, רק עצה טובה שלא לבדוק.
 (א) מחבר (סעי' ג', סתם ו"א).
 (ב) רמ"א (סעי' ג') – "ויש לסמוך אסברא ראשונה להקל".
 (ג) רדב"ז (סי' ת"י) – "שמן הדין מותר דסמכינן אבדיקה מ"מ כדי לחוש לדברי המחמירין ותחזור ותבדוק עצמה ואם תחזור ותראה דם מן הצדדין תרפא עצמה פעם ג' ותבדוק עצמה ואם תראה דם מן הצדדין דכיון שבדקה עצמה ג' פעמים ודאי סמכינן עלה והוחזקה שדם זה מן הצדדין ומכה יש לה ומותרת לבעלה אפילו לדעת האומרים דלא סמכינן אבדיקה כזו כ"ע מודו דסמכינן עלה".
 (ד) לבוש (סעי' ג') – "יש לסמוך על סברא ראשונה להקל".
 (ה) ב"ח (ס"ק ג') – "דיש לסמוך אסברא זו להקל".
 (ו) מהר"ם מלובלין (סי' נ"ב) – "רוב המפרשים והפוסקים גם האחרונים".
 (ז) אמונת שמואל (סי' נ"ז) – "ואפי' אם הי' ממש בדברי הש"ך בטלה דעתו אצל כל אדם הפוסקים הראשונים והאחרונים בעלי תוס' ורא"ש ומרדכי כו' וכל האחרונים הסכימו שלא כדעת רש"י ובדעת רש"י נסתפקו כמה אחרונים".
 (ח) כנסת יחזקאל (סוף סי' ל"ב) – "כבר התירו כל הגדולים כר"י באומרת ניהא לי".
 (ט) גר"א (ס"ק י') – "שכל הפוסקים מסכימים עם תוס'".
 (י) גר"ז (ס"ק ט"ז) – "הסכמת האחרונים דלא כש"ך".
 (יא) חכ"א (כלל ק"י סעי' ב') – "ויש לסמוך להקל כסברא ראשונה".
 (יב) חופת חתנים (סי' י"ח סעי' א').
 (יג) פת"ת (ס"ק כ').
 (יד) שערי דעה (ס"ק ד') – "שגוף האיסור בזה אינו אלא משום חשש וסתות דרבנן ע"כ שומעין לדברי המקילין כי רבים המה".
 (טו) ערה"ש (סעי' י"ז) – "והעיקר כדיעה זו ויש לסמוך עליה להקל ... ע"י ש"ך סקי"ד שרצונו להחמיר כדעת רש"י וכבר השיגו עליו כל האחרונים ומרמב"ם ספ"ד אין ראיה דתפס לשון הש"ס כדרכו ועוד דרוב הפוסקים מתירים".
 (טז) לבנון נטע (סוף ס"ק ז').
 (יז) טהרת ישראל (סעי' ל"ט).
 (יח) קהלות יעקב (ארחות רבנו ח"ד עמ' ס"ג אות ד').
 (יט) טהרת הבית (סי' ה' סעי' ג').
 (כ) ששבה"ל (ש"ך סוף ס"ק י"ד, סיכום אות א'). וחזור ממה שכתב במהדורה תשנ"ב, "ואם מתחילת הנישואין נתקלקלה לא תבדוק" – "ולהלכה בודקת מותרת".
 (כא) בדה"ש (ס"ק ס') – "רוב האחרונים".
 (כב) פרדס שמחה (ס"ק כ"ב).
 3. מר"מ – מהרש"ם (ח"א סי' קל"ט ד"ה והנה מ"ש), ט"ז וש"ך השלם (שפ"ח ס"ק ל"א).

ג. טעם להחמיר.

1. לא סמכו על הבדיקה – רש"י (דף סו. ד"ה לפי, "ושמא בבעל אחר לא תצטרך בדיקה ומוטב שתתגרש ותתקן ולא תבא לידי כרת הלכך מתגרשת עד שתתחזק בשלש אצבעות").
2. גזירה שמא יבא עליה קודם הבדיקה – רמב"ם (אסו"ב פרק ד' הל' כ'), כדמפרש המ"מ שם, "ונ"ל בדעת רבינו שהוא סובר שאין לה לעמוד עם בעלה בבדיקה שמא יבא עליה קודם בדיקה וכיון שהוחזקה אסורה היא לו וצריכה להתגרש ואינה יכולה שוב לחזור אצלו".
3. נ"מ בין הטעמים.
 (א) אם מותרת לבעל השלישי – מ"מ (אסו"ב פרק ד' הל' כ'), לשונו לעיל.
 (ב) אחר ביאה ראשונה או שניה לבעל הראשון, אבל קודם ביאה שלישית, שהיא עדיין מותרת לזה הבעל – לרש"י אין סומכין על הבדיקה, משא"כ להרמב"ם. אמנם ע"י הערה"ש (סעי' י"ז, לשונו לעיל).

ד. בזמן שלא מצאה דם כלל. [ב' שיטות – תלוי אם נמצא דם בצדדים או לא (נוב"י). לעולם מותר (חכ"א)].

1. מחמיר.

- (א) תפארת למשה (על סעי' ב') – "דבלא מצאה כלל יש לאסור לבעל א' וב' אפילו ע"י בדיקה".
 (ב) נוב"ק (יו"ד סי' מ"ג ד"ה אבל, דגול מרבבה תנינא על סעי' ג') – "יצא לנו שלהמכשירין לבעל הראשון ע"י בדיקה לא מהני כ"א נמצא בצדדים שאז אנו רואים שיש לה בצדדים כמו מכה המציאה דם אבל בלא נמצא כלל לא מהני".
 (1) אמנם ע"י מהרש"ם (ח"ד סי' כ"ה), לשונו לקמן. ומגיה בשו"ע (מכון ירושלים, אדום), הגהות והערות אות כ"א.
 (ג) סד"ט (ס"ק ח') – "לאחר שבדקה בשפופרת ולא מצאה כלום הא חזינן דאף שנתחזקה לראות מ"מ אין כל האצבעות שוות מש"ה שרינן לה לבעל ד' משום ספק ספיקא משא"כ לבעל ג' דליכא ספק ספיקא כן העלה בני מוהר"מ ונכון הוא".
 (ד) תשובה מאהבה (על ש"ך ס"ק י"ד).
 (ה) פת"ת (ס"ק י"ח) – "נודע ביהודה".

- (ו) על שאילת דוד (יו"ד סי' א' הגה"ה ד') – "דבבעל ראשון לא סמכינן אבדיקת שפופרת באופן זה כשלא נמצא לא בצדדים ולא בראשו ...".
2. מיקל.
- (א) רדב"ז (סי' ת"י) – "ואם לא תמצא דם כלל הרי זו מותרת לבעלה".
- (ב) חכ"א (כלל ק"י סעי' ב') – "אם רוצה לבדוק עצמה בעודה תחת ראשון אחר שראתה שלש פעמים הרשות בידה ואם לא נמצא על ראש המכחול מותרת לו".
- (ג) ערה"ש (סעי' כ"ג) – "לשיטת התוס' רשאה לבדוק אחר ג' פעמים של הראשון ובזה קשה וודאי מה מועיל הבדיקה כשלא נמצא דם לא בראשו ולא בצדדין נימא לא כל האצבעות שוות ...".
- (ד) מהרש"ם (ח"ד סי' כ"ה, עי' ח"א סי' קל"ט ד"ה והנה מ"ש) – "ועכ"פ כפי מה שחזר הנוב"י שם בסי' מ"ו והסכים עם מהר"ח בחדא דגם בלא נמצא כלל תולין בצדדים שוב גם בבעל ראשון יש להקל כ"ז שלא תחזור ותמצא דם וכל חומרת הנוב"י הוא רק לפ"מ שהי' סובר בסי' מ"ג דבלא נמצא כלל תלינן שנתרפאה אבל בתר חזרה שחזר והסכים לד' מהר"ח נראה דגם בבעלה הראשון יש להקל גם בלא נמצא כלל גם להנוב"י ... ועכ"פ כ"ז שלא מצאה דם ודאי יש לסמוך ולהקל".
- (ה) שו"ת בית יצחק (יו"ד סי' י' אות ב') – "ולפענ"ד מהני גם בבעל ראשון בלא נמצא כלל".
- (ו) טהרת ישראל (סעי' ל"ט, יד אליה ס"ק צ"ח).
- (ז) בדה"ש (ס"ק נ"ו, בי' ד"ה ומותרת, ד"ה ויש) – "שיש להקל".
- (ח) טהרת הבית (סי' ה' סעי' ג').
3. מר"מ – פרדס שמחה (ס"ק י"ח), לבושי עז (סעי' א' תמצית ס"ק ט"ז), ט"ז וש"ך השלם (שפ"ח ס"ק ל"ב).
- (א) רע"א (דרוש וחיידוש בכתבים ח"ב מכתב ד') – "אבל בבעל הראשון לא מהני זה, דמה דלא ראתה עתה בשפופרת דלאו כל האצבעות שוים, כיון דלא הוחזקה בכל האצבעות וכקושיית ב"י, והא דס"ל דמדינא מהני בדיקה בבעל הראשון היינו דאם תמצא מהצדדים דמוכח דמכה יש לה בצדדים, דלא תלינן דמקודם היה דם מן הצד וכותלי בית הרחם העמידוהו זה מהני גם בבעלה הראשון ... ואך מ"מ מלשון הרשב"א וסייעתו דמשמע דאין הפרש בין בעל הראשון לבעל ג', וכמו דמהני בבעל ג' בלא נמצא כלל ה"נ בבעל הראשון".

ה. נמצא דם על ראשו, אסורה לכל העולם: אם בדקה אח"כ פעם שני ולא מצאה דם על ראשו - נוגע לבעל הראשון. לענין בעל השלישי, עי' לעיל.

1. מותרת להנשא לשני.
- (א) חוו"ד (חי' ס"ק ה'*, ס"ק ז', בי' ס"ק ג') – "אם בדקה עצמה תחת הבעל הראשון ומצאה על ראש המוך, ואחר כך בדקה בשפופרת ולא מצאה על ראשו, מותרת לבעל השני ואסורה לבעל הראשון".
- (ב) פת"ת (ס"ק י"ד, ס"ק י"ט) – "ועי' ח"ד שכתב דאם בדקה עצמה תחת בעל הראשון ומצאה דם על ראש המוך ואח"כ בדקה ולא מצאה על ראשו מותרת לבעל שני ואסורה לבעל הראשון ע"ש".
- (ג) ערה"ש (סעי' ל"ז) – "אבל כשהבדיקה היתה אחר הראשון ונמצא על ראש המוך מ"מ מותרת לשני [ח"ד סק"ה] כשבדקה עצמה אח"כ ולא נמצא דם על ראשו".
- (ד) טהרת ישראל (סעי' מ') – "המיקל להנשא לאיש אחר לא הפסיד".
- (ה) בדה"ש (ציונים ס"ק פ"ד).
2. מחמיר.
- (א) מלבושי טהרה (סעי' י"ג, ס"ק ה') – "הח"ד ... ולענ"ד צ"ע מובא להקל בזה דהא מבואר בסמ"ג ובבה"ת הובא בב"י דהטעם דמותר לבעל השני בלא בדיקה הוא מטעם ס"ס ספק שמא מן הצדדים ואת"ל שאינו מן הצדדים שמא אין כל אצבעות שוות וא"כ אם בדקה א"ע בשפופרת ומצאה בראש המוך א"כ נראה שהדם בא מן המקור ולא מן הצדדים וא"כ שוב איך מותרת לבעל שני דהא שוב אין כאן ס"ס ולכן לענ"ד א"א להקל בזה וכך העתקתי בבמ"ח להלכה לענ"ד".
3. מר"מ – דר"ת (ס"ק מ"ט), פרדס שמחה (ס"ק י"ז), לבושי עז (סעי' א' תמצית ס"ק י"ח).

ט] טעמים שמותרת לבעל השני.

- א. משום ספק ספיקא: שמא לא בא הדם מן המקור אלא מן הצדדין ואפילו בא לראשון מן המקור שמא לא יבא לבעל שני דאין כל האצבעות שוות.
1. סמ"ג (לאוין קי"א) – "ומה שלא פירוש התנא הבדיקה לאחר פעם שלישית של ראשון כדי שתשאר עמו כמו שפירש לבעל שלישי, נראה דמשום עצה טובה דהשתא מותרת לשני בלא בדיקה מטעם ספק ספיקא שמא לא בא הדם מן המקור אלא מן הצדדין ואפילו בא לראשון מן המקור שמא לא יבא לבעל שני דאין כל האצבעות שוות, אבל אם היתה בודקת לראשון ותראה דם בראש המכחול שעכשיו נתברר שמן המקור בא לא תהא מותרת לשני מטעם שאין כל האצבעות שוות בלבד".
2. ס' התרומה (סי' ק"ו) – "דהשתא מותרת לשני בלא בדיקה מטעם ס"ס שמא לא בא הדם מן המקור אלא מן הצדדין ואפי' בא לראשון מן המקור שמא לא תבא לשני דאין כל האצבעות שוות. אבל אם היתה בודקת לראשון ותראה הדם בראש המכחול דהשתא נתברר שמן המקור בא לא תהא מותרת לשני מטעם לחוד דאין כל האצבעות שוות".
3. ר"י (מרדכי שבועות סי' תשל"ה, א'-ב').

(א) פוסקים – נב"ת (יו"ד סי' צ"ג), חכ"א (כלל ק"י סעי' א'), "והוי ספק ספיקא שמא מחמת מיעוץ תשמיש ראתה מהצדדין ואם תמצא לומר מן המקור שמא אין כל האצבעות שוות", פת"ת (ס"ק ו'), גר"ז (ס"ק י"ד), פרדס רמונים (שפ"ח ס"ק י"ג), בדה"ש (ס"ק נ"ז).
4. מר"מ – בדה"ש (סעי' א' בי' ד"ה ותנשא, עמ' ל"ז).

ב. למה לא אמרינן ספק דרבנן לקולא, שיש לה ספק מכה.

1. אה"נ, דהוי דאורייתא.
(א) ערה"ש (סעי' ט"ו) – "וגם זה ראייה למ"ש בסעי' ו' דהוה ספק תורה דאל"כ בספיקא דרבנן לא היינו מחמירים ודו"ק".
2. שהוא גלגול דאורייתא.
(א) נב"ק (יו"ד סי' מ"ג ד"ה מטיבותיה) – "וא"ת א"כ בלא שום בדיקה תהא מותרת לבעלה משום ספק שמא מן הצדדים וספיקא דרבנן לקולא הוא שהרי וסתות דרבנן. זה אינו דעכ"פ ספק זה עקרו הוא ספק דאורייתא דאתה מסתפק על הדם אם הוא דם מהמקור או דם טהור מן הצדדים ואף שלענין וסתות שוב הוה מדרבנן מ"מ כיון שעיקר הספק הוא דאורייתא אמרינן להחמיר. ועיין בש"ך בדיני ס"ס כלל י"ט ובפר"ח כלל ח".
(ב) חוו"ד (בי' ס"ק א' ד"ה אך) – "כיון דעיקר הספק נולד בדאורייתא והחמרנו עליו לחייבו אשם תלוי לכן אף אם בא אחר כך לידי ספק דרבנן אסור".
(ג) פרדס רמונים (פתיחה לס"י קפ"ז חקירה א' אות ה') – "דעיקר הספק הוא בדאורייתא אם הוא דם מקור או דם עליה רק ע"י גלגול נעשה דרבנן ובכה"ג לא אמרינן ספק דרבנן להקל כמבואר בדיני ס"ס וכ"כ הנו"ב".
(ד) לבושי עז (ריש סעי' א' ד"ה ולכאורה).
3. עוד טעמים.

(א) חוו"ד (בי' ס"ק ג' ד"ה והשתא) – "איכא ספק ספיקא להחמיר ספק וסת ואם תמצא לומר מחמת חולי אימר ממקור".
(ב) לבנון נטע (ס"ק א') – "הדבר פשוט דכאן החמירו בספק עיין בב"ח והטעם כיון דכל ימיו יהא בספק איסור כרת וז"ב".
(ג) מהר"ם שיק (יו"ד סי' קע"ז אות ז') – "וצ"ל כיון דמדרבנן חשבי' לה כוודאי תראה וכוודאי אם תראה הדם יהי' טמא דאז הוי ספק דאורייתא ולא תלינן להקל וא"כ כיון דחשבינן לה כוודאי תראה א"א להתירה דהוי כתרי דברים סותרין זה את זה".

ג. קשה, הא אפשר לברורי.

1. ראייה מכאן, שס"ס שאפשר לברורי אינו צריך לברר - בזמן שהבירור הוי טירחא.
(א) ש"ך (סי' ק"י ס"ק ס"ו) – "ותו דהרי הסה"ת והסמ"ג כתבו גבי רואה דם מחמת תשמיש דמותרת בלא בדיקת שפופרת מטעם ספק ספיקא כו' ומביאם ב"י לקמן סימן קפ"ז וכן כתב המרדכי פ"ב דשבועות בשם ר"י".
(ב) פרי חדש (כללי ס"ס אות ב') – "הסה"ת והסמ"ג הביאו הב"י לקמן בס"י קפ"ז דרואה דם מחמת תשמיש בלא בדיקת שפופרת מטעם ס"ס".
(ג) גר"א (סי' ק"י ס"ק ל"ח, ע"י סי' קכ"ב ס"ק כ"א) – "וכמ"ש בנדה ס"ו א' ותדבוק כו' ועתוס' שם ד"ה ותדבוק כו' ור"ת כו' ויש להעמיד כו' ופי' סמ"ג דה"ק בגמ' לפי שאין כל כו' ועצה טובה קמ"ל דהשתא מותרת בלא בדיקה משום ס"ס שמא אינו מן המקור ואת"ל מן המקור שמא לא יבא בבעל שני דלא כל האצבעות שוות משא"כ כשתבדוק שיתברר שבא מן המקור ותאסר לשני וכ"כ כל הפוסקים".
2. אין ראייה, כיון שיכול רק לברר רק חד מהספקות.
(א) נב"ק (יו"ד סי' נ"ז ד"ה אבל) – "אם אפילו אחר הבירור אכתי לא יבורר לנו רק ספק אחד והספק השני א"א לברר אף שאם כבר היה נתברר לפנינו הספק הראשון שוב ממילא לא היינו מתירין על הספק השני לבד שהרי לא היה אלא ספק אחד ממילא אזלינן לחומרא מ"מ עתה שעדיין לא עמדנו על הבירור ויש לפנינו ספק ספיקא אין אנו אחראין כלל לעמוד על הבירור ואנו מתירין מטעם ס"ס בלי שום בירור כלל. ובזה נדחה מ"ש הש"ך שם לסמוך להתיר וז"ל ותו דהרי סה"ת וסמ"ג כתבו גבי רואה דם מחמת תשמיש דמותרת בלא בדיקת שפופרת מטעם ס"ס ומביאם ב"י לקמן סי' קפ"ז וכ"כ המרדכי פרק ב' דשבועות בשם ר"י ע"ש עכ"ל הש"ך. וכוונתו שאם ראתה ג"פ מחמת תשמיש אנו מתירין אותה להנשא לאחר בלי בדיקה מטעם ס"ס שמא מן הצדדים ואת"ל מן המקור שמא אין כל האצבעות שוות וע"י אצבע של בעל השני לא תראה מחמת תשמיש והרי הספק עומד להתברר ע"י שפופרת אם הוא מן המקור או מן הצדדים. ולדידי א"ש דאף שיתברר שהוא מן המקור **אכתי נשאר הספק שמא ע"י אצבע או ע"י כחות של בעל השני לא תראה** ואפילו אם תבדוק בג' שפופרות אין הדמיון לשלש אצבעות שהכחות בטבע תלוי ובשפופרת לא שייך כחות".
(ב) חוות דעת (סי' ק"י קונ' בית הספק ס"ק ל"ה, וע"י סי' ק"א ס"ק ז') – "ומ"ש עוד ראייה מבדיקת שפופרת ג"כ אין ראייה דדוקא במקום דאיכא לברורי שני הספקות חייב לברר משא"כ התם דאף דיתברר ע"י בדיקת השפופרת דמן המקור הוא מ"מ הספק השני דשמא אין כל האצבעות שוות לא נתברר וכן כתוב בספר נודע ביהודה".
(ג) רע"א (שו"ת סי' ע"ז ד"ה אמנם) – "היכא דיש לברר רק ספק אחד דגם אחר הבירור לא יהיה ודאי איסור, אלא דהיה אסור מספק לא מקרי איכא לברורי. ובזה ישבתי קושיית הש"כ (סי' ק"י) בדיני ס"ס (אות ל"ה) במ"ש ותו הרי הסה"ת וסמ"ג כ' רק ברואה דם מחמת תשמיש, והיינו דמשם לא מוכח מידי, דהתם אף אם יבורר שהוא מן המקור אסורה רק מספק לבעל אחר, דשמא אין כל האצבעות שוות ... דהתם לענין רואה מחמת תשמיש, דהבירור רק שלא תסמוך על ס"ס להקל, דדלמא ע"י בירור יבורר האיסור [דהא מה לי בבירור להתיר דאם הוא מהצדדים ממילא בלא בדיקה מותר, כיון דקמי שמיא גליא דהוא דם צדדים ומה לנו ידיעתינו בזה, וע"כ הבדיקה שע"י יבורר האיסור] בזה שייך הסברא, כיון דע"י הבדיקה לא יבורר שאסור ודאי אלא דאח"כ יאסור מספק לא מקרי איכא לברורי".

רע"א (הג' יו"ד סי' י"ח על סעי' י"ב) – "מ"מ נלע"ד דזהו רק אם אחר הבירור נעמוד על הבירור דאסור ודאי או לא אבל היכא דרק ספק א' יתברר אלא דאזי לא יהיה ס"ס ויהיה אסור מספק י"ל דלכ"ע א"צ לברר כיון דהשתא איכא ס"ס וגם אחר הבירור לא יהיה ודאי איסור ובוז מיושב קושי' הש"ך (סימן ק"י בדיני ס"ס אות ס"ו) מההיא דרואה דם מחמת תשמיש דהתם ע"י בירור שפופרת יבורר דממקור הוא אבל עדיין לא הוי ודאי איסור דשמא לאו כל אצבעות שוות".

ד) בינת אדם (שער הקבוע כלל נ"ד) – "ומה שכתב הש"ך ראייה מספר התרומות וסמ"ג ברואה דם מחמת תשמיש דמותרת בלא בדיקת שפופרת מטעם ספק ספיקא נראה לי דאינו ראייה כמו שכתב בביאורי מהרש"ל על הסמ"ג לאוין מצוה קי"ח דהתם שאני דהתם אפילו תבדוק ותמצא דם בראש המכחול אכתי יש לומר לא כל אצבעות שוות ואם כן עדיין אינו אלא ספק איסור מה שאין כן כשיבדוק למצוא ודאי איסור יש לומר דאפילו בספק ספיקא מחויב לברר".

ה) פת"ת (סי' ק"י ס"ק ל"ה, ונחלת צבי שם) – "ע' בתשובת נו"ב ... וכ"כ בתשובת רבינו עקיבא איגר ... והובא דבריו בקיצור בתשובת בית יעקב".

3. י"א שיכול לברר הב' ספיקות.

א) נוב"ק (יו"ד סי' מ"ג ד"ה אומר. קצ"ב שסותר עצמו לעיל) – "הש"ך הוכיח שפיר דהרי גם כאן אפשר לברר האיסור לגמרי שאם תמצא בראש המכחול הרי נתברר שהוא מן המקור ותבדוק עוד פעמים בשפופרת הזה ושוב תבדוק עוד בשפופרת אחר ג"פ וכיון דשפופרת הוא כמו אצבע הרי נתברר שהוחזקה לכל האצבעות ולכל הכחות".

ב) חו"ד (בי' ס"ק ג'). קצ"ב שסותר עצמו לעיל) – "אפשר לברורי שני הספקות, שיכולה לבדוק עצמה בהרבה שפופרות שאינן שוות והרבה כחות משתנות".

ד. שפע דם.

1. מחמיר [אין ס"ס] – נוב"ת (יו"ד סי' צ"ג ד"ה אהובי, "אם היה בכל הג"פ דם בשפע לא די שנאסרה על בעלה זה אלא גם להנשא לאחר היתה אסורה בלי בדיקה שעיקר ההיתר שמותרת לשני הוא כמו שכתב הסמ"ג שהוא ס"ס ספק מן הצדדים ואת"ל מן המקור שמא אצבע של השני לא תהיה שוה לראשון אבל כשיוירד בשפע והוא ודאי מן המקור אין כאן ס"ס והרי היא כמו שכבר בדקה בשפופרת ונמצא על המוך שאסורה להנשא לאחר"), פת"ת (ס"ק ו'), עי' ערה"ש (סעי' ל"ה, "ויש מי שאומר"), שערי טוהר (שער ו' סעי' י"ט, עי' ס"ק כ').

2. אין חילוק – שואל ומשיב (מהדורה תליתאי ח"ג סי' פ"ה ד"ה והנה, "בשו"ת נו"ב"י ... ולפענ"ד נהפוך הוא"), דעת תורה (סעי' ב' ד"ה ואם, "עי' נו"ב ... אבל מסתימת הפוסקים לא נראה כן"), עי' מלבושי טהרה (סעי' מ"ב, "ויפה כחא דהיתרא").

3. מר"מ – בדה"ש (סעי' א' בי' ד"ה ותנשא, עמ' ל"ז, "וצ"ע"), פרדס שמחה (ס"ק י"ג אות ז').

א) טהרת ישראל (סעי' כ"א) – "אשה שראתה דם ג"פ מ"ת ושפעה דם הרבה בשעת תשמיש המיקל בזה בלא בדיקה לבעל השני אין מזחיתין אותו".

י' תולה בוסתה - סעיף ד'.

נדה (דף סו.) – "ואם יש לה וסת, תולה בוסתה".

א. פירוש, סמוך לוסתה – רמב"ם (אסו"ב פרק ד' הל' כ'), "אם שמשוה סמוך לוסתה תולה בוסתה"), רמב"ן (הל' נדה פרק ו' הל' ט"ו, "אבל אם שמשוה סמוך לוסתה הרי זו תולה בוסתה"), רשב"א (תוה"ב הקצר בית ז' שער ב', "אשה זו שראתה על ידי תשמיש והיא בשעת וסתה תולה בוסתה להקל כדי שלא תתגרש מבעלה"), ר"ן (דף סו. ד"ה ואם, טור (סעי' ד'), מחבר (סעי' ד'), לבוש (סעי' ד').

1. וסת הקודם – ס' האשכול (סי' מ"ח, "יש מי שפירש הא דתניא אם יש לה וסת תולה בוסתה כגון שמשוה סמוך לעונת וסת שלה אף שעדיין לא הגיע העונה אמרינן מחמת חימום התשמיש נתקרב ובא ותו שהוא רוב המצוי בנשים לשנות וסתן עונה או יום לקרב או לרחק, וכיון שהדבר מצוי ודאי נראה שלא לצרף ראייה זו, ומכל שכן שאין מצרפין אם עבר ושמש בעונת וסת עצמה וראתה"), פרישה (ס"ק י"א), תוה"ש (ס"ק י"ג), תפר"י (ס"ק ד', "נראה כדעת הפרישה"), סד"ט (ס"ק י'), בית מאיר (על סעי' ד'), פת"ת (ס"ק כ"א), עי' גר"ז (ס"ק י"ח), פרדס רמונים (שפ"ח ס"ק ט"ז, "שפיר י"ל לסמוך עליה למעשה"), לח"ש (לחם ס"ק ל', שמלה ס"ק י"א), ערה"ש (סעי' מ', "ורבים מן הגדולים קיימו פ"י זה ובוודאי כן הוא דהא מעינה מלא ועומד להפתח תיכף אחר עונה זו א"כ בנגיעה קלה יכול להיות שנפתח מעינה"), מהרש"ם (ח"ב סי' רי"ט ד"ה ועתה, "באשכול ... ומבואר כדעת הפרישה"), מסגרת השלחן (דין ד'), חסד לאברהם (יו"ד תניא סי' מ"ג ד"ה נדון), טהרת ישראל (סעי' מ'), טהרת הבית (סי' ה' סעי' ה'), ששבה"ל (ס"ק א' ד"ה ודעת הרמב"ם, סיכום אות א'), בדה"ש (ס"ק ס"ב), פרדס שמחה (ס"ק כ"ג).

א) חולק – ש"ך (ס"ק ט"ז, "דאין לתלות לקולא בהכי שלא תהא רואה מחמת תשמיש כיון שאינה רגילה לראות"), עי' חכ"א (כלל ק"י סעי' ה', "אם היתה אשה שיש לה וסת קבוע לנדתה ועברה ושמשוה בתוך עונת וסתה כגון שהיתה וסתה בלילה ושמשוה באותו לילה (ועיין ש"ך ס"ק ט"ז היכא תמצא בהיתר) לא חשבינן לה לרואה מחמת תשמיש אלא תלינן ראייה זו שהיא ראיית וסתה דאזלינן אחר רוב נשים דאין דרכן לראות מחמת תשמיש").

ב) מר"מ – לבושי עז (תמצית ס"ק ה'), ט"ז וש"ך השלם (שפ"ח ס"ק ל"ז, ס"ק ל"ח).

2. יוצא לדרך – פרישה (ס"ק י"א), תוה"ש (ס"ק י"ג), פרדס שמחה (ס"ק כ"ג), לבושי עז (תמצית ס"ק ד').

3. שעברה ושמשוה – פרישה (ס"ק י"א), ש"ך (ס"ק ט"ז, "הכא מיירי שעברה ושמשוה"), תוה"ש (ס"ק י"ג), מנחת פתים (סעי' ד'), טהרת ישראל (סעי' מ"ב), פרדס שמחה (ס"ק כ"ג).

4. קטנה – ש"ך (ס"ק ט"ז, "אי נמי הכא מיירי בקטנה או שלא הביאה סימנים עדיין שא"צ לפרוש ממנה כל שלא קבעתו בג"פ"), תוה"ש (ס"ק י"ג), מסגרת השלחן (דין ד'), טהרת ישראל (סעי' מ"ט), פרדס שמחה (ס"ק כ"ג), לבושי עז (תמצית ס"ק ז').
5. לענין אשה שחל יום טבילתה בליל וסתה [או ביאה ראשונה שלאחר החופה] – עי' סי' קפ"ד סעי' י"א, לשיטות ומר"מ.

ב. פירוש, וסת לקלוקל – רש"י (נדה דף סו. ד"ה ואם, "ואם יש לה וסת. לקלוקל הזה שאינה רואה כל שעה מחמת תשמיש אלא לפרקים תולה בוסתה ומשמשת בלא בדיקה בין וסת לוסת"), ב"י (ס"ק ד', "תרי פירושי הלכתא ניהו דלא פליגי אלא בפירושא מילתא ולא לענין דינא"), ט"ז (ס"ק ח'), ערה"ש (סעי' ל"ט), טהרת ישראל (סעי' נ"ב), ששבה"ל (ס"ק א', סיכום אות א').

ג. פירוש, דם שרואה היא דם מכה – מרדכי (שבועות סי' תשל"ה, א'–ב'), "ואם יש לה וסת זמן קבוע שהיא רואה דם תולה בוסתה שיכולה לומר דם זה הדם שהיא רואה טהור".
1. הפשט, והלכה – עי' לקמן סעי' ה', לשיטות ומר"מ.

ד. פירוש, וסת הגוף – בעל המאור (השגות על הראב"ד בעלי הנפש שער הספירה והבדיקה סי' ג' אות ו'), "נראה לנו פירוש אם יש לה וסת בוסתות דגופה כגון שפיהקה או שעטשה וכאותה ששנינו אלו וסתות וכו' הרי זו תולה ראיתה בפיהקה או בעטושה ולא בתשמישה, ואין זו רואה מחמת תשמיש עד שיתברר לה שוסת פיהקה או עטושה מורכבת בתשמיש. כך נראה לנו פירוש דבר זה והוא נכון אע"פ שלא מצינו לאחד מכל המפרשים", סד"ט (סוף ס"ק י'), פת"ת (ס"ק כ"א), טהרת ישראל (סעי' נ"א), ששבה"ל (ס"ק א' ד"ה ובפת"ש, סיכום אות א'), פרדס שמחה (ס"ק כ"ג), לבושי עז (תמצית ס"ק ב', ס"ק ג').

1. שבה"ל (ח"ד סי' ק"ב אות ב') – "הרז"ה ... נראה דר"ל דאם רגילה לראות כל פעם ע"י סימני הגוף גם בלי תשמיש ואח"כ שמששה ג' פעמים ברצופים וראתה בצרוף סימני הגוף בזה אנו תולין בסימני הגוף בלא תשמיש, מלבד אם לא רגילה בסימני הגוף לחוד רק בצרוף תשמיש וסימני הגוף דאז הוא המורכב, וגם תשמיש גורם ואסורה [ועיין הי' בחוות דעת לקמן ס"ק י"ד] והא דמשמשת בשעת סימנים של וסתות הגוף הוא ע"ד שנתבאר לקמן סי' קפ"ט סכ"ד והוא ממשנתינו נדה ס"ג דאם מופיע הדם בסופה עדיין מותרת בתחלתה. איברא עיין מאירי נדה ס"ו ע"א כ' וז"ל ויש מפרשים אם יש לה וסת גוף כלומר שאין ראיה בשעת תשמיש באה אלא ע"י מקרים שבגוף כגון פיהוק ועיטוש תולה באותם הענינים ואין ראיתה מחזיקה בראה מחמת תשמיש ע"כ, משמע דגם אם הוא מורכב משניהם אע"כ מותר, והוא פירש הרז"ה בתוספת קולא גם במורכב וע"ז מאירי נדה י"א ע"ב מביא ג"כ פי' זה. ואם כנים דברינו דפליגי בזה הרז"ה והמאירי אם לחוש מחמת תשמיש כשראיתה מורכבת מתשמיש וסימני הגוף א"כ מצינו דומיא לפלוגת גדולי הפוסקים בתוה"ש לקמן כ"ט עם תשובת אמונת שמואל והחוו"ד דדעת התוה"ש להקל בוסת מורכב מתשמיש וליל טבילה, ואנו תולים דוקא בשניהם, והחוו"ד ודעמ' מחמירים בזה לדינא והכי קי"ל לחוש אח"כ גם לתשמיש לחוד, מיהו אפשר לחלק דדוקא לענין טבילה ותשמיש י"ל דלאחר שהחזיקה ג"פ יש לתלות בתשמיש ג"כ לחוד משא"כ סימני הגוף כפיהוק ועיטוש שהם סימנים מובהקים על קרוב ביאת דם וסימני הגוף ממש י"ל דיותר יש לתלות בגרמתם מגרמת התשמיש ודו"ק ועדיין יש לעיין בזה".

2. מר"מ – בדה"ש (בי' ד"ה לוסתה, עמ' מ"ו).

ה. וסת שאינו קבוע.

1. אינה תולה.

(א) נוב"ת (יו"ד סי' צ"ג ד"ה והנה, ד"ה אחר) – "דברי הש"ך בסוף ס"ק ט"ז דסיים שנמצא שקבעה וסת בג"פ תולה בוסתה משמע שדוקא בוסת קבוע תולה בוסתה ... דאם יש לה וסת היינו וסת קבוע וכמו בריש נדה במשנה כל אשה שיש לה וסת דיה שעתה ופירש"י שיש לה וסת קבוע ג"פ".

(ב) פרי דעה (שפתי לוי ס"ק ט"ו) – "הנו"ב ... ונ"ל להסביר טעם הענין, דבשלמא בוסת קבוע תלינן יותר משנימא דראתה מחמת תשמיש, דוסת דמחמת תשמיש לא שכיח כמו קפיצות, ולכן אפי' ראתה ג"פ נעקר בפ"א וכמו שנתבאר בארוכה בפתיחה שער ט' בשיטת הנו"ב יע"ש, ולכן מסתבר למתלי טפי שהראי' הי' מחמת וסתה הקבוע לחדש או להפלגה. אבל בוסת שאינו קבוע מאי חזית למתלי בוסת הימים שאינו קבוע, דילמא התשמיש גרם כיון שראתה ג"פ מ"ת ונחשב עכ"פ כוסת הימים שאינו קבוע".

(ג) מהרש"ם (ח"ב סי' רי"ט ד"ה ועתה) – "ועתה נבא לבאר מכא ראי' ג' שהיתה סמוך לוסת החדש שאינו קבוע ונסתפק רו"מ דהא מאי דתולין בוסתה הוא דוקא בוסת קבוע ובמינקת לא קבעה לוסת אם בכה"ג תולין בוסתה. והנה בגוף דברי הפרישה והש"ך סקט"ז הנה באשכול ... ומבואר כדעת הפרישה. אולם בדין מינקת נראה כיון שדעת הרמב"ן דגם בימי מניקתה קובעת וסת ובסד"ט ביאר שכ"ה גם דעת הרמב"ם וגם העלה דדוקא להחמיר אבל להקל אמרי' דלהקל קבעה וסת ע"ש וא"כ לענין רמ"ת יש להקל להחשיב ראיתה לוסת ובפרט להמקילין לתלות במכה אפי' אם מוציאה דם לענין רמ"ת א"כ לא גרע הוסת שבימי מניקתה למכה שא"י אם מוציאה דם ולכן לענ"ד אין לאשה זו דין רמ"ת כלל".

(ד) בדה"ש (ס"ק ס"ב).

(ה) פרדס שמחה (ס"ק כ"ד).

2. תולה.

(א) מנחת פתים (סעי' ד') – "דה"ה אם עברה ושימשה בעונת וסת שאינו קבוע ג"כ תולה בוסת ואולי כ"ש היא מיום קודם וסת הקבוע דא"צ לפרוש מדינא אפ"ה תולה מכ"ש בעונת וסת שאינו קבוע שמחויב מדינא לפרוש".

3. מר"מ – ט"ז וש"ך השלם (שפ"ח ס"ק מ"ד).

(א) פרדס רמונים (שפ"ח סוף ס"ק ט"ז) – "דינא של הנו"ב בוסת שאינו קבוע אינו מוכח וכמ"ש למעלה דהש"ך לית ליה האי דיוקא".

1. עונה בינונית.

1. מסתפק.

(א) תפ"ר (ס"ק ד') – "ויש לי ספק באשה שאין לה וסת דקיי"ל חוששת לעונה בינונית אם שמשה סמוך לעונה בינונית אם גם זה בכלל אם יש לה וסת תולה בוסתה דהא מהך טעמא צריכה לפרוש סמוך לעונה בינונית תולין דעלולה לדמים. או לא דאולי דהא חוששין לעונה בינונית היינו לחומרי אבל לא לקולא להקל באשה ולא מצאתי למחברים שדברו בזה".

(ב) תכ"א (כלל ק"י סעי' ה') – "ואם אין לה וסת דקיימא לן דחוששת לעונה בינונית אם שמשה סמוך לעונה בינונית צריך עיון ועיין בכרתי ופלתי ס"ק ד".

2. תולה.

(א) שואל ומשיב (מהדורה א' ח"ב סי' ק"פ) – "בגוף הספק של הכו"פ לפע"ד לענין רואה מחמת תשמיש דאינו רק דרבנן דוסתות אינו רק דרבנן וכ"ש וסת מחמת אונס והו"ל ספק דרבנן מהיכי תיתי להחזיקה ברואה מחמת תשמיש ... אבל לענין רואה מ"ת ודאי דלא חיישינן בזה ומסתבר לתלות בעונה בינונית דהרי כל הרואה מ"ס הוי וסת מחמת אונס כמ"ש כל הפוסקים ופשיטא דלא נחמיר לומר שעשתה וסת מחמת אונס ויותר מסתבר שעשתה לה וסת קבוע בעונה בינונית כרוב הנשים".

(ב) פרדס רמונים (שפתי חכם סוף ס"ק ט"ז) – "פשיטא".

(ג) חסד לאברהם (יו"ד תניא סי' מ"ג ד"ה נדון) – "בכרו"פ ... פשיטא לי טובא".

(ד) ערה"ש (סעי' מ"ב) – "ויש מי שמסתפק אי אמרינן גם בעונה בינונית הך דינא לתלות בסמוך לוסתה [כרו"פ] ולפי הנראה וודאי תלינן שהרי חזינן דחז"ל התירו אם יש רק במה לתלות והטעם משום דרוב נשים אין רואות מחמת תשמיש וגם כדי שלא להוציא אשה מבעלה וא"כ למה יגרע עונה בינונית לענין זה והא רוב נשים יש להן עונה בינונית משלשים לשלשים יום".

(ה) מנחת פתים (סעי' ד') – "ובעונה בינונית תולה ג"כ אבל יום שקודם עונה בינונית נראה דאינו תולה".

(ו) דר"ת (ס"ק נ"ד).

(ז) טהרת ישראל (סעי' מ"ט, באר יצחק ס"ק קי"ב) – "המיקל ... לא הפסיד".

3. אינה תולה.

(א) הגרש"ק זצ"ל (שו"ת קנאת סופרים השמטות לטוב טעם ודעת סי' מ"ב, סי' מ"ד) – "דאם לא נתלה בעונה בינונית כבר הוי וסת קבוע והוחזקה ג"פ א"כ אין לתלות בעונה בינונית דאין ספק מוציא מידי ודאי כיון דלענין רמ"ת הוי חזקה ועונה בינונית הוי רק תלי בעלמא".

(ב) ברית אברהם (יו"ד סי' נ' אות ה') – "ברור דווסת קבוע עדיף מעו"ב ... ולכן תני בברייתא אם יש לה וסת דוקא ולא באשה אחרת שראתה פ"א מקודם התשמיש להקל ולתלות עם יום למ"ד במיעוץ תשמיש".

(ג) בית שלמה (יו"ד ח"ב סי' י"ט) – "שראי' שניה היה ביום ל' ... ואין זה כלום טעמים חדא דלזה בעינן דוקא וסת קבוע ממשי".

(ד) פתחא זוטא (ס"ק ט"ו, סי' קפ"ד סוף ס"ק א').

(ה) בדה"ש (ס"ק ס"ג, בי' ד"ה שמשה).

4. מר"מ – פרדס שמחה (ס"ק כ"ד).

ז. מעוברת, מינקת.

1. ג"כ תולה בוסת.

(א) מהרש"ם (ח"ב סי' רי"ט ד"ה ועתה) – "אולם בדין מינקת נראה כיון שדעת הרמב"ן דגם בימי מינקתה קובעת וסת ובסד"ט ביאר שכ"ה גם דעת הרמב"ם וגם העלה דדוקא להחמיר אבל להקל אמרי' דלהקל קבעה וסת ע"ש וא"כ לענין רמ"ת יש להקל להחשיב ראייתה לוסת".

(ב) פרדס שמחה (ס"ק כ"ד אות ב').

2. לכאורה למחמירים לעיל גבי עונה בינונית, ה"ה כאן, מקל וחמור. אם בעונה בינונית, שיש לזה דין וסת קבוע, אמרינן רק לחומרא. כ"ש מעוברת ומינקת שאין דין וסת קבוע, אין לסמוך על המקילים. [וצ"ע על הפרדס שמחה].

ח. אם נשתנה הדם מוסתה הרגיל.

1. אין תולים בו – מי נדה (קונ"א על סעי' ה' ד"ה ולענין), פרדס שמחה (ס"ק כ"ד אות ג').

יא. תולה במכתה: ראשונים – סעיף ה'.

נדה (דף סו.) – "ואם יש לה מכה באותו מקום, תולה במכתה".

א. בזה"ז.

1. מחמיר.

(א) רמב"ן (הל' נדה פרק ג' הל' ז') – "היה בה מכה תוך אותו מקום והרי הדם שותת, יש מי שהורה שמטהרין אותה אפילו בזמן הזה, ויראה לי שמטמאין אותה שאם היה דם מכתה משונה מדם ראייתה טמאה דין התלמוד, וא"כ פעמים אתה מביא אותנו להקיף ולבדוק בדמים".

(ב) עי' רבינו ירוחם (נתיב כ"ו ח"ב רכ"א-ב') – "ומ"מ נכון להחמיר אף על פי שהוא דבר גדול להוציא אשה מתחת בעלה ע"כ".

2. מיקל.

- (א) עי' רשב"א (תוה"ב סוף שער ד', הקצר סוף שער ד') – "אבל יש לה מכה מותר כמו שנתבאר בשער הפרישה לפי האשה בחזקת טהרה עומד עד שתראה ודאי וכל שיש לה לתלות ראייתה במכתה תולה ... והמחמיר תבא עליו ברכה".
- (ב) רא"ש (פרק י' סי' ג') – "הרמב"ן ז"ל כתב ... ולפי מה שפירשתי לעיל טעם חומרא זו והוא דבר פשוט בידוע שאי אפשר להיות בענין אחר אז אין ראייתו מדם בתולים כלום ועוד אין ראייה מאותה פרישה שהוא לשעה זו שאתה אוסרה איסור עולם. ומצינו שהקילו בה חכמים הרבה שלא הצריכו חכמים בדיקה עד שתתחזק באצבעות ובכחות אולי לא תצטרך בדיקה כל שכן אחר שהגיעה לכך שהיא צריכה בדיקה שלא נחמיר עליה לבטל בדיקתה מראיות גרועות שאין בהן ממש".
- (ג) טור (סעי' ו') – "ואם יש לה מכה באותה מקום תולין אותה בדם מכתה ... והרמב"ן כתב ... ולא נהירא לא"א הרא"ש ז"ל".
- (1) פוסקים.

ב. איזה מכה: ראשונים.

1. דעת הרשב"א (תוה"ב סוף שער ד') – "דאפילו אינה מרגשת ממש שהדם שותת ויורד מן המכה חדא דאין עיניה בין מכתה ואי אפשר לה לידע אלא בבדיקת שפופרת".
- (א) מיקל, שדעת הרשב"א היא דאשה שיש לה מכה תולה במכתה הגם **שאינה** יודעת אם מכתה מוציאה דם.
- (1) ב"י (ס"ק ה' (ב)).
- (2) דר"מ (ס"ק ז') – "דהרי הרשב"א (תוה"א ב"ז ש"ד כג א) פסק דתלינן במכה אף על גב דלא ידעינן דמכה מוציאה דם".
- (3) ב"ח (סוף ס"ק ד', שו"ת סי' פ"ה) – "דהרשב"א בתורת הבית הארוך הביא ראייה מפורשת מן התוספתא להתיר בכל אשה שיש לה מכה לתלות במכתה אף על פי שאינה מרגשת שמכתה מוציאה דם".
- (4) ט"ז (ס"ק י').
- (5) הגר' מרדכי כהנא (רבינו יצחק מפוזנא סי' מ"א ד"ה ואף).
- (6) רבינו יצחק מפוזנא (סי' מ"ב ד"ה ולפע"ד, ד"ה והנה אציגה).
- (7) תפרי (ריש ס"ק ה') – "והמעין בדברי רשב"א בתורת הבית הארוך מבואר דא"צ לדעת כלל אם מוציאה דם, דהא כתב ...".
- (8) נוב"ק (יו"ד סי' מ"א) – "ראיתי שהגאון חכם צבי בתשובותיו סי' מ"ו בנה דייק ושפך סוללה על כל מפרשי הטור איך שכולם טעו ושגו בהבנת דברי הרשב"א. ולדעתי דברי מפרשי הטור נכונים גלל כן ראיתי ואמרתי לברר וללבן דבר זה ...".
- (9) סד"ט (ס"ק י"ד ד"ה והנה) – "הש"ך ... ובאמת דבריו תמוהים".
- (10) זרע אמת (ח"ב יו"ד סי' ע"ט ד"ה אכן לא).
- (11) הפלאה (על סוף סעי' ה', גבעת פנחס סי' נ"א ד"ה ומעתה) – "נ"ל דדעת הרשב"א דאפי' אינה יודעת שכתה מוציאה דם תולה בה והראי' ...".
- (12) גרא (ס"ק י"ד) – "דעת הרשב"א שאין מצריך כלל לידע שהמכה מוציאה דם אפילו בשעת ווסתה".
- (13) חתם סופר (יו"ד סי' קמ"ב ד"ה והנה בפ"י, סי' קמ"ד ד"ה הרשב"א) – "הרשב"א בתה"א סוף שער ד' כ' להדי' דביש לה מכה אע"פ שאינה יודעת שמוציאה דם תולה בה אפי' בשעת ווסתה ממש וכן הבין הד"מ והב"ח והט"ז וזולת הש"כ והח"ץ סתרו דבריהם ורצו להעמיס בדבריו מה שלא עלה על לבו וא"א לפרש כלל וכבר קמו אחרוני האחרונים כלם והחזירו העטרה ליושנה וכמ"ש והסכים גם בס' פלתי המכונה תפארת ישראל וכאשר הסכים ג"כ גדול האחרונים בס' סדרי טהרה שכוונת הרשב"א כפשוטו שאינה צריכה שתדע שמכתה מוציאה דם ובתשו' א' הארכתי ובררתי שא"א לפרש כוונת הרשב"א בשום אופן אחר".
- (14) פרדס רמונים (פתיחה לסי' קפ"ז חקירה הג' אות ו') – "נראין הדברים כמ"ש הב"י והד"מ".
- (15) ערה"ש (סעי' נ"א) – "והנה רבינו הב"י וכל מפרשי הטור פירשו דברי הרשב"א כמו שבארנו דס"ל דמסתמא תולין במכה אף אם אין אנו יודעין כלל אם מכה זו מוציאה דם דמסתמא כל מכה מוציאה דם ויש מהגדולים שאומרים דגם הרשב"א לא קאמר רק שאינה צריכה לדעת שעתה יוצא דם מהמכה אבל בזה מודה שצריכה לדעת שמכה זו מוציאה דם [ש"ך סקכ"ד וחכ"צ בתשו' סמ"ן] וכבר כתבו כמה מהגדולים שאינו כן בכוונת הרשב"א".
- (16) חזון איש (סי' פ"ב ס"ק א' ד"ה והנידון) – "הש"ך ס"ק כ"ד כתב דגם הרשב"א מודה דבעינן ידיעה שהמכה מוציאה דם וכוונת הרשב"א שא"צ ידיעה שעכשו דם זה בא מן המכה, אבל דעת הגר"א דהרשב"א חולק ולדעתו א"צ ידיעה שהמכה מוציאה דם, וכן נראה מדברי הרשב"א שהוכיח הדבר מפני שהאשה אינה יכולה לדעת זאת, וכשם שאינה יכולה לדעת בפעם הזאת כך אינה יכולה לדעת בכללותה אם מוציאה דם".
- (ב) מחמיר, שגם לדעת הרשב"א צריכה שתדע שמכתה מוציאה דם, אלא שאין צריכה שתדע שמרגשת עתה שהדם הוא בא ממכתה.
- (1) שו"ת פני יהושע (יו"ד סי' א' ד"ה אבל) – "ויש לתמוה מאוד על הרב ב"י ... דנ"ל ברור דגם הרשב"א ז"ל ס"ל דצריכה לידע אם המכה מוציאה דם ... וכן מוכח לישנא שכתב דאפי' אינה מרגשת ממש שהדם יוצא ממנה, ומדלא כתב שדם יוצא ממנו בלא ה"א הידוע' אלא שכתב שהדם בה"א הידוע, משמע שר"ל הדם הזה שבכל עת תשמיש. אבל דכ"ע מודו דבעינן שתדע שהמכה מוציאה דם דאל"כ פשיטא שאין תולין דשמא אין המכה מוציאה דם ויותר יש לתלות במקור".
- (2) ש"ך (סוף ס"ק כ"ד) – "והוכחתי שם דגם הרשב"א בת"ה מודה לזה דלא קאמר אלא שא"צ שתדע שמרגשת עתה שהדם הוא בא ממכתה אבל צריכה שתדע שמכתה מוציאה דם והבית יוסף וד"מ וב"ח הבינו שהרשב"א פליג".
- (3) חכם צבי (סי' מ"ו) – "שאף שמפרשי הטור ז"ל ס"ל דלהרשב"א אף שאינה יודעת שמכתה מוציאה דם בשום פעם אפ"ה תולין בה כמבואר בדבריהם: הדבר תמוה מאוד בעיני שהרי ... אלא ע"כ הרשב"א מיירי בידדעה/בדידעה/ בודאי שדרך מכתה להוציא דם אלא שאינ' יודעת אם דם זה הוא מן המכה".
- (4) מי נדה (קונ"א מהדו"ק על הש"ך ס"ק כ"ד) – "עיינ' בש"ך ובתשובת חכם צבי ... והאמת אתם".

- 5) השיב ר' אליעזר (סי' ב') – "וכ"כ הש"ך והח"ץ ופני יהושע דאף הרשב"א ס"ל דבעינן לידע שדרך מכתה להוציא דם והוכיח הגאון הח"ץ בתשובתו סי' מ"ו דע"כ דעת הרשב"א כן".
- ג) מר"מ – ששבה"ל (ש"ך ס"ק כ"ד ד"ה דגם), ט"ז וש"ך השלם (שפ"ח ס"ק פ"א, ע"י ס"ק פ"ג).
2. דרך להוציא דם.
- א) ס' התרומה (סי' צ"ב ד"ה ודין, ומפתח שם) – "ודין אשה שיש לה מכה באותו מקום ואינה יודעת אם מוציאה דם אם לאו אם בודקת עצמה באותו מקום ומצאה דם או אם מרגשת כשנופל הדם מן הרחם טמא ואינה תולה במכה דתניא נאמנת אשה לומר מכה יש לי באותו מקום שממנה יוצא דם משמע דווקא יודעת שיוצאה דם מן המכה ותולה בה אבל אם ספק לה אינה תולה".
- ב) הגה"מ (אסו"ה פרק י"א הל' י"ג אות ח').
- ג) מרדכי (שבועות סי' תשל"ה א'-ג').
- ד) תרה"ד (ח"ב סי' מ"ז) – "שאינן ידוע אם מוצאת דם. ודאי חד עד לחוד לא מהני, דבהדיא כתב במרדכי דבעינן דיועצת שהמכה מוציאה דם, אז תולה במכה, אבל אי לא ידעה לא, אע"פ שהיא אומרת שבוודאי יש לה מכה".
- ה) כל בו (סי' קמ"ה ד"ה אשה שמצאה).

ג. זמן מכתה: ראשונים.

1. אינה תולה בזמן וסתה [אא"כ היה כתם].
- א) ס' התרומה (סי' צ"ב ד"ה ודין) – "אבל בשעת וסתה אפילו יודעת בודאי שדם יוצא מן המכה אינה תולה בה דאם לא כן לא תהא טמאה לעולם אמנם כל כתמים שתמצא בבגדיה טהורים ותולה במכה אפי' אינה יודעת שהמכה מוציאה דם דבכתמים הלכו רבנן להקל וסתם מכה היא לפעמים מוציאה דם".
- ב) הגה"מ (אסו"ה פרק י"א הל' י"ג אות ח').
- ג) מרדכי (שבועות סי' תשל"ה א'-ג').
- ד) סמ"ג (לאוין קי"א ד"ה פרק) – "פירוש לטהרה שלא בשעת וסתה".
- ה) כל בו (סי' קמ"ה ד"ה אשה שמצאה).
2. תולה בזמן וסתה.
- א) רמב"ם (אסו"ב פרק ח' הל' י"ד) – "וכן אשה שראתה דם מחמת מכה שיש לה במקור אף ע"פ שראתה בשעת וסתה היא טהורה והדם טהור, שהוסתות מדבריהם כמו שיתבאר בהלכות מטמאי משכב ומושב".
- 1) לפי הבנת רוב אחרונים – ב"י (ס"ק ה(ב)), דר"מ (כדאי בש"ך ס"ק כ"ו), דרישה (ס"ק א'), מקור חיים (ס"ק ל"ד, תפארת צבי ס"ק י'), קרבן נתנאל (רבי ידידיה טיאה וייל סי' ל"ז ד"ה וגם מה, "הש"ך ... כל דברי בזה אינו, וסכין המהירות פולטתו, כי זה לשון הרמב"ם בפ"ח מהל' איסורי ביאה ה"ד וכן אשה שראתה דם מחמת מכה שיש לה במקור אע"פ שראתה בשעת וסתה היא טהורה והדם טהור, עכ"ל. והאיך תוכל לומר דאירי במרגשת שעתה בא דם זה מן המכה, הלא מכתה במקור שלה וא"א להרגיש אם דם מכתה היא או דם מקורה").
- 2) משא"כ הש"ך (ס"ק כ"ו, "ובית יוסף וד"מ והגהת דרישה כתבו דהרמב"ם והרשב"א חולקים וז"א דאע"ג דהרשב"א חולק ומתיר אפילו בשעת וסתה אע"פ שאינה מרגשת שמכתה עתה מוציאה דם מ"מ הרמב"ם לא העתיק אלא הש"ס פרק כל היד וכמו שפירשו התוספות והפוסקים הש"ס במרגשת שעתה בא דם זה מן המכה כך יש לפרש דברי הרמב"ם אלא דהרשב"א חולק בביאור ויחיד הוא נגד כל הפוסקים הנ"ל").
- 3) מר"מ – ט"ז וש"ך השלם (שפ"ח ס"ק צ"ד).
- ב) רשב"א (תוה"ב סוף שער ד') – "מפני מה אמרו שתולה במכתה ואע"ג שדומה דם מכתה לדם ראייתה לפי שהאשה בחזקת טהרה עומדת אפילו הגיע שעת וסת וסתות דרבנן ומספק אל תאסרנה לעולם".

ד. פשט במרדכי (שבועות סי' תשל"ה, א'-ב') – "ואם יש לה וסת זמן קבוע שהיא רואה דם תולה בוסתה שיכולה לומר זה הדם שהיא רואה טהור שעדיין לא הגיע וסתה ותולה במכתה שיכולה לומר מן מכתה היא וטהורה".

1. שהמרדכי התיר באשה שיש לה וסת שלא בשעת וסתה מטעם דאפי' במקום שאין לה מכה ידוע, י"ל דמיעוץ תשמיש גורם להוציא דם מן הצדדים, ודם מכה הוא [פירוש, דהוי שני דינים נפרדים בהמרדכי] – ב"י (ס"ק ד'), דר"מ (ס"ק ג'), שו"ת פנ"י (יו"ד סי' א' ד"ה אבל, "דנראה לי פשוט דהמרדכי אברייא קאי אסיפא דקתני ואם יש לה מכה תולה במכתה והוא ענין אחר ולא קאי אלעיל"), ש"ך (ס"ק כ', נקה"כ על ט"ז ס"ק ח'), תוה"ש (ס"ק י"ד), גר"א (ס"ק י"ד), ברית אברהם (יו"ד סי' מ"ז, "שיטת המרדכי לפי הבנת הש"ך דזהו העיקר").
2. שהמרדכי התיר באשה שיש לה וסת שלא בשעת וסתה, רק בצירוי שיש ג"כ מכה ידוע קודם לזה [פירוש, דהוי חד דין] – ב"ח (ס"ק ד'), ט"ז (ס"ק ח'), "ובאמת חדא מילתא היא ור"ל שאם יש לה מכה אע"פ שאין ראוי לתלות בה כ"כ אילו לא היה לה וסת מ"מ עכשיו שיש לה וסת תלינן בה", שב יעקב (ח"א סי' מ'), "אבל אותן דעת דפרשו דעת המרדכי דתלינן בוסת אפי' באין לה מכה כלל ומה שראתה שלא בשעת וסתה אמרינן דם טהור. לא אוכל לירד לסוף דעתם. ראשון ...", תפר"י (ס"ק ה' ד"ה ואמת, "ברור ונכון דעת המרדכי כמו שהבין מהרא"י והב"ח, דמירי דתולה בוסתה בצירוף מכה כי אינו מוציא דם, ונכון ואין להחמיר כלל").

א) הנ"מ בין הב"ח והט"ז, ע"י הפרי דעה (לשונו לקמן).

3. מר"מ – ערה"ש (סעי' מ"ד, "לענ"ד נראה כוונת המרדכי ..."), בית יצחק (יו"ד סי' י' אות ו'), ששבה"ל (ט"ז ס"ק ח'), לבושי עז (תמצית ס"ק ו'), ט"ז וש"ך השלם (כו"ל ס"ק י', שפ"ח ס"ק נ"ד).

א) פרי דעה (ט"כ ס"ק י') – "והנה בדברי המרדכי נאמרו ונשנו ג' פירושים. הפירוש הא' בדברי המרדכי הוא פ"י הב"י וכן הסכים הש"ך בסק"כ, דלדעת המרדכי אם יש לה וסת טהורה אפ"ל ל"ל שום מכה כלל דתלינן דמן הצדדין הוא בא הואיל שיש לה וסת והוא שלא בשעת וסתה חזקה אין אורח בא אלא בזמן ... ובאין לה וסת בעי שתדע שמכתה מוציאה דם. הפ"י הב"י בדברי המרדכי הוא פ"י הב"ח, וס"ל דהך ותולה במכתה שכתב המרדכי אחר הך בבא דותולה בוסתה אדלעיל קאי דודאי אין שום סברא לומר דבלי שום מכה תהיה טהורה שלא בשעת וסתה, רק דה"ק המרדכי דאם יש לה וסת והוא שלא בשעת וסתה אז תולה במכתה וס"ל דמיירי אפילו אינה יודעת שמוציאה דם ... באין לה וסת ולכן בעי שתדע שמכתה מוציאה דם ... הפ"י הג' בדברי המרדכי הוא פ"י הט"ז ... והנה הוא מפרש גם כן דברי המרדכי כהב"ח דהך ותולה במכתה שכתב המרדכי אשלפניו קאי דהיינו אבבא דאם יש לה וסת וכו' רק דבהא פליג אב"ח דלהב"ח מיירי ברישא בא"י שמכתה מוציאה דם ולהט"ז גם ברישא מיירי דוקא בידועת שמכתה מוציאה דם, ותרומיהו בעינן שיש לה וסת ושלא בשעת וסתה וגם שיש לה מכה המוציאה דם בברור ... ואי תקשי כיון שמכתה מוציאה דם אמאי לא נתלי בה אפ"ל באין לה וסת, צ"ל דבאין לה וסת כיון שעלולה לראות בכל שעה יותר מסתבר לתלות במקור משנתלי במכה המוציאה דם לפרקים ... וזהו שכתב הט"ז דהמרדכי ס"ל דבעינן שתדע בודאי שיש לה מכה המוציאה דם ושלא בשעת וסתה דוקא, ר"ל שיש לה וסת והוא שלא בשעת וסתה, וקיצר בדבר דכיון דקאמר שלא בשעת וסתה ממילא שמעינן דמיירי ביש לה וסת ... ולא כהחיות דעת ששגה בכוונתו ולכן כתב דדברי הט"ז אינם מדוקדקים".

יב) גדר של וסת קבוע.

א. וסת תרה"ד.

1. כמו וסת קבוע – ע"י חו"ד (חי' ס"ק י"ג), "ואם אין לה וסת רק שאינה רואה תמיד רק אחר י"ד יום אחר ראייתה כמו בסימן קפ"ו סעיף ג', נראה גם כן דתולה באותן י"ד במכה, אף שאין ידוע שמוציא דם ... וע"ש בסימן קפ"ו במה שכתבתי שם שיש לפקפק אדין זה", חת"ס (יו"ד סי' קמ"ב ד"ה הנה, "נ"ל אפ"י אי יהיבנא לי' פירושו במרדכי דמיירי ביש לה מכה שאינה מוציאה דם והואיל ויש לה וסת תולה בה מ"מ לאו דוקא ביש לה וסת ליום ידוע ממש אלא אפ"ל רגילה להקדים ולאחר ג' או ד' ימים באופן שאין לה שום יום הנקבע ממש מ"מ כיון שברור לה שאינה רואה בפחות מג' או ד' שבועות' וכדומה הרי היא באותן ימים שבנתיים טהור ותולה בוסתה", פת"ת (ס"ק כ"ו), "ואם אין לה וסת קבוע רק שאינה רואה עד אחר י"ד יום אחר טבילתה נראה דעד י"ד יום דינה כדיון אשה שיש לה וסת גם לענין זה כמו בסי' קפ"ו סעיף ג' וכן כתב הח"ד", בדה"ש (ס"ק פ"א), פתחי הלכה (ארטסקרול, פרק כ"ג הע' י"ג).

ב. מעוברת.

1. כמו וסת קבוע – בדה"ש (ס"ק פ"ב).

ג. מינקת.

1. כמו וסת קבוע – גאוני בתראי (סוף סי' כ"ח), "דאם יש לה וסת קבועה דתולין שלא בשעת וסתה דהוא מדם מכה כמ"ש מהרא"י בסימן מ' וכו"ש בנ"ד שהיא מניקה ודמיה מסולקין ממנה לגמרי פשיטא דתולין במכתה", לחו"ש (לחם ס"ק ל"ח), מהר"ם שיק (יו"ד סי' קפ"א, "ובתשובות גאוני בתראי סי' כ"ח כ' כ"ש כשהיא מניקה דמיה מסולקין ומובא בספר לחם ושמלה"), בדה"ש (ס"ק פ"ב), פתחי הלכה (ארטסקרול, פרק כ"ג הע' י"ג).

ד. זקינה.

1. כמו וסת קבוע – בית מאיר (צלעות הבית סי' י"ג), הו"ד בפת"ת (ס"ק כ"ה, "ע"י בס' צלעות הבית להגאון בית מאיר סי' י"ג שכתב דכ"ש בזקינה שיכולה לתלות במכה שא"י שמ"ד אף דבתשובת פ"י סי' ו' לא כתב כן דבריו תמוהים ע"ש"), מהר"ם שיק (יו"ד סי' קפ"א, "בוודאי נראה דזקינה לא גרע מאשה שלא בשעת וסתה וכבר כ' כן בספר בית מאיר"), בדה"ש (ס"ק פ"ב), פתחי הלכה (ארטסקרול, פרק כ"ג הע' י"ג).

א) מחמיר – שו"ת פנ"י (ח"א סי' ו'), "שאין להתירה מטעם האחרון שכתבתי שלא בשעת וסתה כיון שאומרת שחדל להיות לה ארח כנשים".

יג) גדר של מכה.

א. במקור.

1. אין לחלק – דר"מ (סי' קפ"ח ס"ק ג'), "ומה שכתב דאם המכה במקור עצמו איכא למימר דמטמא לה וכו' יש לתמוה דהא נתבאר לעיל סימן קפ"ז דאף אם המכה במקור אפילו הכי תלינן בה כשידוע שהמכה מוציאה דם וא"כ גם כאן למה לא נתלה ג"כ הדם בחתיכות כפשט משמעות דברי הטור ורבינו ירוחם", ט"ז (סי' קפ"ח ס"ק ה'), מהר"ם לובלין (סי' קי"א, "דאותו מקום נאמר על כל מקום שבאשה ואפילו יש לה מכה ברחם עצמו דהיינו במקור עצמו הדם היוצא ממנו הוא טהור ... כדי שלא נשווה להב"י לטוהא חלילה ... על כרחך צריכין אנו לפרש דברי הב"י כן ..."), דבר שמואל (סי' ע"א), ב"ח (סוף ס"ק ה'), ש"ך (ס"ק י"ז, ס"ק כ"ו, ע"י סי' קפ"ח ס"ק י'), תוה"ש (ס"ק ט"ו), פת"ת (ס"ק כ"ב), בדה"ש (ס"ק ט"ט), פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' תכ"ח).

2. מר"מ – ב"י (סי' קפ"ח ס"ק ג'), "אבל הכא שהמכה היתה במקור עצמו איכא למימר דמטמא לה".

ב. מחמת חולשה.

1. הוי דם נדה – נוב"ת (יו"ד סי' קי"ד, "ראיתי שכבוד מעלתו מביא דברי השב יעקב בסימן ל"ז בדין דם הבא מחמת חולשת המקור שאין בו לא פצע ולא חבורה רק מחמת חולשת כח המקור מוציא דמים. האמת אגיד שאין לי נחת ממקצת פלפולים שבתשובות האחרונים שהם נגד השכל ומה לי בראיותיהם באריכות דבריהם אם גוף הדבר אינו מתקבל על הדעת ואיך נימא שדם היוצא מן המקור בלי מכה ופצע רק שמחמת חולשת כח המחזיק שבמקור ואין בכחו להחזיקם ויוצאים קודם זמן טהורין א"כ לא טימא הכתוב רק היוצא מן המקור בטבעו הרגיל ולא אם נשתנה ע"פ סיבה להוציא"), הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' ע"ט, "שכן ההלכה להחמיר").

ג. מה ההבדל שבין דם נדה לדם מכה.

1. אינו כפי הטבע, אינו דרך ראייה.

א) דבר שמואל (סי' ע"א) – "על דין חולי הטחורים שנתהוה לאשה ברחמה ... ואף על פי שכפי דברי הרופאים בטחורי אותו המקום אחת הסיבות העצמיות להם הוא העצר דם הנדות והיה בזה קצת פיקפוק לחומרא לחלק בין דם המכה בסתם דם היוצא מהם דשמא דיינין יתיה כדם הנדות גופיה כאילו מיפקד פקיד בהו לזוב מעת לעת ומפקידה לפקידה כמו זר יחשב בעיני קיום החילוק הזה שכמה מכות ומורסות הבאות שמה כפי הטבע. תהיה סיבתם גם כן עצור הזלת דם הנדות המתעכב בבשר להפסדו או תוספת ריבוי, ולא מצינו שחילקו בזה רבותינו ז"ל שאם כן כל דם מכה היה אסור מספק כיון שאי אפשר בכגון זה לצמצם הבחינה בידי אדם, אלא שצריכים אנו לומר שאינו טמא מן התורה אלא הדם היוצא מפנימיות החדר והמקור עצמו בהרגשה כדרך הטבע, שכן גזרה תורתנו הקדושה כדריש שמואל במסכת נדה פרק הרואה כתם, בבשרה עד שתרגיש בבשרה".

ב) חזו"א (הפרדס שנה ל"ה ח"ו עמ' ל"ג, פאר הדר ח"ד סי' קל"א, הו"ד בשולחן שלמה ערכי רפואה ח"ג עמ' כ"ה הע' מ"ח) – "רצוני לציין, כי ההלכה קובעת ג' עניני דמים: א) מותר הדם הניגר מן הגוף לחוץ, כעין דם הפסולת המוכרח להסירו מן הגוף שלא ירעיל את דם החיים, וזו עיקר הוסת, ב) דם הבא שלא בזמן הוסת על ידי אונס כמו דחיקה או הכאה ברחם הגורם נזילות הדם, [וכעין דם הנוזל מחמת לידה או הפלה], ג) דם הבא מחמת שרט בעור הרחם, שבצבוץ הדם בא באותו האופן שבא בפצע בשאר הגוף. השנים הראשונים, מצד ההלכה הם אוסרים את האשה ומצריכים לה הפסקה של ז' ימים נקיים וטבילה, והדם השלישי טהור. ממכתב כבודו למדתי שאין הדם הבא בפעולת הנפיחה איננו דם הוסתות, אבל שאלתי אם הדם הוא מסוג השלישי, שאין כאן ענין מיוחד של טבע הרחם וצנורותיה, ולחץ זה הנעשה לוא פגע בבשר שאר הגוף, ג"כ היה מגרה דם, או דם זה הוא מסוג השני המיוחד בטבע הרחם".

חזו"א (יו"ד סי' פ"א ד"ה אבל) – "ואין לומר דנידון דידן גרע טפי כיון דדם הוסת עובר דרך הבעבע ואין כאן דם מכה אלא דם נדה, ע"כ ז"א דא"כ נפלה טהרת מכה בבירא דדלמא דם נדות עובר דרך המכה והלא סומכין על האשה שמרגשת במכה ולא אמרו חכמים לחקור ברופאים אם דם נדות עובר דרך המכה אלא ודאי כל שהעורק פצוע ומוכה אין דרך ראי' בכך וטהורה".

חזו"א (בגדי שש עמ' נ"א, פאת שדך ח"ג סי' ס"ה) – "מה שאמרו דאימר הרגשת שמש או הרגשת עד אינו אלא ספק הגרעק"א סי' ס"ב כתב דחייב חטאת ולא אשם תלוי וכ' דזה דעת הפוסקים והוכיח כן מן הגמ'. עוקרי המקור מוציאים דם ע"י תנועת האיברים והזדעזעות העצבים וכמו הקפיצה והפתעה וכיוצא בו מן האונסין ואז מוציאים דם בריא ולא המותרות הטבעיות וכן דם לידה הוא כעין דם מכה ולפי מושג הרופאים קורין דם נדות לדם המותרות ודם הבריא קורין אותו דם מכה אבל לפי מושג הדין כל שעורקי המקור נפתחין מקרי דם נדה בין שנפתחו בטבען להוצאת המותרות ובין שנפתחו מחמת הכאה או מחמת דחיקה ולכן אין שום מקום להקל וזו שאלה באיסור כרת ממש. י"ד שבט ת"ש".

ג) הגרשז"א זצ"ל (נשמת אברהם יו"ד סי' קפ"ז ס"ק ב', סי' קצ"ד ס"ק ד' ד"ה בדיקת, שולחן שלמה ערכי רפואה ח"ג עמ' כ"ה) – "ואע"ג שהמכה מוציאה דם גם מאותם הגידים שמתפקעים בשעת הוסת, מ"מ דם נדה הוא רק הדם שיוצא מאליו כדרכו באופן טבעי, וצריכים לומר לפי"ז דפתיחת הקבר אפילו מבחוץ לדעת הנו"ב חשיב נמי כיוצא מאליו, וה"ה בבדיקת אור".

ד) ציץ אליעזר (חי"ז סי' ל"ז) – "ולא משנה אם דם נדות עובר דרך המכה, כי כל שהעורק פצוע ומוכה אין דרך ראייה בכך וטהורה, וא"כ ה"ה גם בנדוד"א אמרינן נמי דמכיון שעכ"פ השרירין הנקראים פיברויז שנתהוו ברחם האשה המה הגורמים כך ונראים לעין כמו מכות אם כן לא משנה אפי' אם דם נדות עובר דרכם, כי כל שהשטח פצוע ומוכה אין דרך ראייה בכך וטהורה".

2. מר"מ – בדה"ש (ס"ק ס"ט), פתחי הלכה (ארטסקרול, פרק כ"ג הע' ח'), אסיא (חס"ג עמ' קמ"א).

ד. ציורים.

1. דימום מהשליה (placenta).

א) נשמת אברהם (יו"ד סי' קפ"ז ס"ק ב' אות א') – "כידוע, ברוב רובם של הריונות השליה נמצאת בחלק העליון של הרחם. לעתים רחוקות היא נמצאת למטה ע"י היציאה מהרחם לנרתיק ובמקרים אלו יכול להיות דימומים בזמן ההריון עקב פיצוץ של כלי דם בשליה משנית ללחץ מהעובר מחד גיסא ומחלק התחתון של הרחם (כשהרחם סגור) מאידך, או מעצם המיקום הלא תקין של השליה שגורמת למצב לא תקין של כלי הדם שם. אמרו לי מומחים, שבמקרים אלו שאשה מדממת בהריון ונמצא בבדיקת על-קולי שהשליה אמנם במצב כזה, שאז - מאחרי 3 חודשי הריון ואלך - הסיכוי הוא כ-99% שהדימום בא מהשליה ולא מכותלי הרחם. גם לפני זמן זה, אם יש דימום הסיכוי הוא גבוה מאד שהדימום בא מהשליה עקב פגם בכלי הדם משנית למיקומה הלא רגילה. אם כן לכאורה הדם הוא דם מכה והאשה טהורה. וכן כתב לי מו"ר הגר"י נויבירט (שליט"א) [זצ"ל]. וכן אמר לי הגר"י ש' אלישיב (שליט"א) [זצ"ל] שאם ברור לרופאים שהדם בא מהשליה אז מדובר על דם מכה והיא טהורה".

2. דימום עקב הפרדת השליה.

(א) נשמת אברהם (יו"ד סי' קפ"ז ס"ק ב' אות ב') – "אשה שדיממה בזמן הריון ובאולטרה-סאונד סימנים של הפרדה של השליה מהרחם נחשבת כמתחילה להפיל וטמאה, על אף שהדימום מפסיק אח"כ וההריון ממשיך באופן תקין. וכן שמעתי ממור"ר הגרי"י נויברט (שליט"א) [זצ"ל]".

3. דימום והפלה עקב קיום יחסים – נשמת אברהם (יו"ד סי' קפ"ז ס"ק ב' אות ג').

4. דימום מגידול.

(א) נשמת אברהם (יו"ד סי' קפ"ז ס"ק ב' אות ד') – "אשה שמדממת שלא בזמן וסתה ולדעת הרופאים הדם בא מגידול, שפיר או סרטני, הנמצא בגוף הרחם, טהורה מטעם דם מכה ובתנאי שאין הדימום בזמן וסתה - שמעתי ממור"ר הגרי"י נויברט (שליט"א) [זצ"ל]".

5. פייברויז (מיומא).

(א) חשב האפוד (ח"ב סי' קכ"ח אות א') – "שכיח טובא בנשים שיש להם מין מכה בפנים הנקרא ציסט או מיום או פייברויז, בכל אלה אין המכה בעצמה מוציאה דם, אלא המכה גורמת שוסתה מבולבל ורואה גם שלא בשעת וסתה, אבל הדם בא מן המקור והאשה טמאה".

(ב) ציץ אליעזר (חי"ז סי' ל"ז) – "הרי לנו שגם החזו"א ז"ל כוון מד"ע לקבוע בכגון דא שסובר הדבר שמואל, דדברי הרופאים בזה לא מעלין ולא מורידין, ולא משנה אם דם נדות עובר דרך המכה, כי כל שהעורק פצוי ומוכה אין דרך ראייה בכך וטהורה, וא"כ ה"ה גם בנדו"ד אמרינן נמי דמכיון שעכ"פ השרירין הנקראים פייברויז שנתהוו ברחם האשה המה הגורמים כך ונראים לעין כמו מכות אם כן לא משנה אפי' אם דם נדות עובר דרכם, כי כל שהשטח פצוע ומוכה אין דרך ראייה בכך וטהורה".

(ג) הגרשז"א זצ"ל (נשמת אברהם יו"ד סי' קפ"ז ס"ק ב' אות ד' ד"ה אמר) – "שדימום מפייברויז נקרא דם מכה כשלא בשעת וסתה".

(ד) ששכ"ה (נשמת אברהם יו"ד סי' קפ"ז ס"ק ב' אות ד' ד"ה כתב) – "אשה שיש לה פייברויז בתוך רחמה והן מוציאות דם מדי פעם. אבל ידוע שהן מוציאות דם, לכאורה י"ל דהוה כמו דם מכה, שהרי ידוע שהיא רואה דם גם שלא בשעת וסתה, ועוד שנראה לעינים שנמצא במקור שלה פצעים, וידוע כי הם מוציאים דם מזמן לזמן, אף שלא בשעת וסתה. ועיין יו"ד סי' קפ"ז ס"ק ב' אות ד' ובש"ך שם, שהוא מחלק בין שעה שיש לה וסת קבוע ונמצא דם שלא בשעת וסתה אם בדקה עצמה ונמצא דם סגי כשיודעת שדרך מכתה להוציא דם אע"פ שלא הרגישה עתה שדם זה ממכתה. וכן, באין לה וסת קבוע, תוך ל' יום (שבין וסת לוסת, אם אינה רגילה לראות בפחות מל' יום), ג"כ תלינן במכתה, אם אמנם היא יודעת שדרך מכתה להוציא דם, אע"פ שלא הרגישה עתה. והחשב האפוד רוצה להחמיר בכה"ג, דאמרינן דסדרי הוסת מבולבלים אצלה, אבל אחרי התייעצות עם רופא, אין הם יכולים להסביר לי מה כוונת המחבר שליט"א (זצ"ל) 'דסדרי הוסת מבולבלים אצלה'. ואדרבא הציץ אליעזר דן בכה"ג דני"ד והוא נשאר במסקנתו כדברינו. כת"ר גם הביא לי דברי החזו"א שגם הציץ אליעזר מביא אותו, וגם הוא נשאר במסקנתו להתיר".

ה. היה מכה.

1. צריך לדעת שעדיין יש מכה – נוב"ק (יו"ד סוף סי' מ"ג, סוף סי' מ"ח, כדאי' בבדה"ש), בית שלמה (יו"ד ח"ב סי' י"ט, "ושמא אעפ"י שהוחזק בכך מכבר שמא כבר נתרפא ובמכה שאני שידוע שעתה יש בה מכה משא"כ כשא"י כמ"ש הח"צ סי' ע"ג וכי מכה אינה עשוי' להתרפאות לעולם"), בדה"ש (ס"ק ע'), "צריכה היא לדעת שהמכה טרם נתרפאה ועדיין נמצא בה בשעת הראייה וכגון שמרגשת עדיין כאב וכדומה אבל אם יודעת שהיתה בה מכה לפני זמן מה אבל אינה יודעת אם עדיין נמצא עכשיו אינה תולה בה דהא איכא למימר שהמכה נתרפאה כטבען של המכות".

יד [ד] דם משונה.

נדה (דף סו.) – "ואם היה דם מכתה משונה מדם ראייתה - אינה תולה".

א. אם צריך לחזור אחר דם מכתה לראות אם הם שוים.

1. מחמיר, צריך לחזור אחר דם מכתה לראות אם הם שוים.

(א) רמב"ן (הל' נדה פרק ג' הל' ז', כדאיתא ברא"ש).

2. מיקל, אינו צריך לחזור אחר דם מכתה לראות אם הם שוים.

(א) רשב"א (תוה"ב סוף שער ד', כ"ג-א') – "מפני מה אמרו שתולה במכתה ואע"ג שדומה דם מכתה לדם ראייתה לפי שהאשה בחזקת טהרה עומדת אפילו הגיע שעת וסת וסתות דרבנן ומספק אל תאסרנה לעולם. אם כן הוא הדין והוא הטעם בשאי אתה יכול לעמוד על עיקר מראה דמים שלה אם משתנה אם לאו תולין להקל ומן הסתם אנו אומרים שלא נשתנו מראה דמים ותדע לך דאי לא ליתני אם יש לה מכה רואין אם אין מכתה משונה (דף קפב) מדם ראייתה תולה במכתה ואם לאו אינה תולה אלא ודאי סתמא תולה עד שיתברר שנשתנו מראה דמים שלה כנ"ל. וכן פסק גם הרמב"ם ז"ל".

(ב) רא"ש (פרק י' סי' ג') – "גם אם יש לה מכה תולין לעולם במכתה בסתם עד שיודע לנו ע"פ חכם שהראתה לו דם ראייתה קודם שאירע לה אונס זה או על פי עצמה. אבל אם בסתם קודם שנודע לנו על פי עצמה שדם זה משונה ממראה דם שהיתה רגילה לראות או מדם שהיא רואה עדיין שלא בשעת תשמיש או שתראה שניהם לחכם וזה יוכל אדם לידע אם הם דומין זה לזה. אע"פ שאינו בקי בחילוקי מראות דמים טהורין וטמאין. בשני דמים שלפניו יוכל להבחין אם הם שוין או משונים במראיתן. וכ"ז שלא יתברר לנו שהם משונים מן הסתם אנו תולין בדם מכתה".

ג) ר"ן (שבועות דף ב: ד"ה לפי) – "ומה שאמר דצריכה לבדוק אם נשתנה ועכשיו אין אנו בקיין במראות הדמים אי מהא לא אריא דאנן לא אמרינן אלא שאם היתה דם מכתה משונה מדם ראייתה אינה תולה כלומר אם ידוע שהיא משונה אבל כל שאינו ידוע מסתמא תולה במכתה דאי לא לתני הכי אם יש לה מכה רואין אם דם מכתה משונה מדם ראייתה אינה תולה ואם לאו תולה אלא ש"מ דמסתמא תולה".

ד) מ"מ (אסו"ב סוף פרק ד') – "ואם דם מכתה משונה וכו' פי' הרשב"א ז"ל דוקא נתברר שהוא משונה הא לא נתברר תולין במכה לפי שהאשה בחזקת טהרה עומדת עד שתראה ודאי וכל שיש לה לתלות תולה".

ה) טור (סעי' ו') – "לא"א הרא"ש ז"ל אלא תולין מן הסתם לומר שאינו משונה עד שידוע לנו שהוא משונה על פי חכם שיראה שניהם וזה יוכל כל אדם לידע אם דומין זה לזה אף על פי שאין אנו בקיין במראות דמים טמאים וטהורים בשני דמים שהן לפנינו יוכל להבחין אם הם שוין או משונים במראיתו".

1) פוסקים.

2) הטעם להקל הוא משום שיש לה חזקת טהרה [רשב"א, מ"מ, ש"ך, ועוד]. **הזמן** שהאשה עומדת בחזקת טהרה [הפ"ת כאן] - עי' סי' קצ"ו סעי' י', לשיטות ומר"מ.

ב. אם שניהם לפנינו.

1. מחמיר [אפשר לברורי בקל] – פרישה (ס"ק כ'), "דאם שני דמים באין לפני החכם אז צריך לבדוק אבל מן הסתם ליכא למיחש", ט"ז (ס"ק ט'), "בפרישה דאם שניהם לפנינו לא ניזול לקולא כיון שאפשר לברורי וכל אדם יוכל לברר אותו ונכון הוא שכן מצינו ג"כ בסימן א' דכל היכא שהשוחט לפנינו לא אמרינן רוב מצויין מומחין הן", בא"ה (מהרי"ט, ס"ק י"ד), בא"ה (ס"ק ט"ו), חו"ד (חי' ס"ק י"ב, בי' ס"ק ה'), ערה"ש (סעי' ס"ג), "וזהו וודאי אם שניהם לפנינו דמחוייבים לראות אם שוין הן שהרי בנקל לברר וכל אדם יכול להכיר זה וכל מאי דמצי לברורי מבררין [ט"ז סק"ט ופרישה]", שערי טוהר (שער ז' סעי' ב'), בדה"ש (ס"ק ע"ו), פרדס שמחה (ס"ק כ"ט).
2. מיקל – עי' ש"ך (ס"ק י"ט). כדאיתא בחו"ד [בי' ס"ק ה'], פרי דעה [שפ"ל ס"ק י"ט], פרדס רמונים [שפ"ח ס"ק י"ט], חוט שני (ס"ק ה' ד"ה והנה נחלקו).
3. פשט במחלוקת – חוט שני (ס"ק ה' ד"ה ונראה, "דהנה אשה שרואה דם ויש לה מכה, הרי אין לה חזקת טומאה, והטעם משום שיש לה מכה, וממילא יש לה חזקת טהרה ומש"ה תלינן במכה, ואמנם אין זה דומה ל"ח טריפות שאין צריך לברר, משום דשם אין ריעותא של טריפות לפנינו, משא"כ באשה זו אף שיש לה חזקת טהרה, מ"מ איכא דם לפנינו והוא ריעותא, ולכן ס"ל לפרישה שזה דומה קצת ליש לה חזקת איסור, אבל הש"ך ס"ל דכיון דיש לה חזקת טהרה, אין צריך לברר אף שיש ריעותא לפנינו, ואינו דומה כלל לחזקת איסור").
4. מר"מ – ט"ז וש"ך השלם (כו"ל ס"ק י"א, שפ"ח ס"ק מ"ח).

טו הלכה.

א. רמ"א: ד' ציורים.

1. אשה שיש לה וסת קבוע, יכולים לתלות שלא בשעת וסתה במכתה, אע"פ שאינה יודעת בודאי שמכתה הוציאה דם.
2. אשה שאין לה וסת קבוע, 1) וספק אם הדם בא מן המקור או מהצדדין, תלינן מכה ס"ס. 2) או יודעת בודאי שמכתה מוציאה דם.
3. מ"מ בשעת וסתה [או מל' יום לל' יום], אינה תולה במכתה [דאל"כ לא יתימא לעולם].
4. בכתמים, תולה בה בכל ענין.

ב. דעת המחבר (סעי' ה') – "אם יש מכה באותו מקום, תולין בדם מכתה".

1. מיקל, דלדעת המחבר תולין במכה אע"פ שאינה יודעת אם מכתה מוציאה דם – ב"ח (ס"ק ד' ד"ה אלא, "אבל ביש לה וסת תולה במכתה אף על פי שאינה יודעת דמכתה מוציאה דם וכן פסק הרב בהגהות שלחן ערוך (ס"ה)", תפר"י (ריש ס"ק ה'), עי' חת"ס (יו"ד סי' קמ"ב ד"ה והנה בפ'), "דדעת רשב"א לתלות במכה אפי' אינה יודעת כלל שמכתה מוציאה דם בשום אופן וכן משמע לשון המחבר בש"ע סי' קפ"ז ס"ה", פרדס רמונים (מק"ז ס"ק י"א, "סתמת לשון המחבר ..."), ערה"ש (סעי' מ"ו, סעי' ס"ו).
2. מחמיר, דלדעת המחבר אין תולין במכה אלא כשיודעת שמכתה מוציאה דם – נוב"ק (יו"ד סי' מ"ו ד"ה ומעתה, "שטחות לשונו בש"ע סעיף ה' משמע כן שכתב אם יש לה מכה באותו מקום תולין בדם מכתה. והנה אם היה כותב תולין הדם במכה שפיר היה משמע שאין אנו יודעים ודאי שהמכה מוציאה דם אלא שאנו תולין הדם במכה שהמכה כבר ידוע לנו אבל לשון הש"ע תולין בדם מכתה משמע שדם מכתה ברור אלא שאנו תולין דם זה בדם מכתה ולכך כתב בסעיף ז' אם כל זמן שהיא בודקת וכו' יש לתלות וכו' והיינו דאפי' אינה יודעת שהמכה מוציאה דם מ"מ דבר זה שאינו מוצאת רק בצד אחד הוא ההודעה שהמכה מוציאה דם").
3. מר"מ – בדה"ש (ס"ק ס"ח, ציונים ס"ק ק"ב), ט"ז וש"ך השלם (כו"ל ס"ק י"ז).

ג. אין יודעת שהמכה מוציאה דם, ויש לה וסת קבוע, יכולים לתלות שלא בשעת וסתה במכתה – רמ"א (סעי' ה'), ב"ח (ס"ק ד', שו"ת סי' פ"ה, "דפשיטא דכיון שיש לה מכה תולה במכתה וטהור' לבעלה אף על פי שאינה יודעת דמכת' מוציאה דם וכך אנו עושין מעשים בכל יום פה קק"ק ואין בזה נדגוד ספק כלל"), ש"ך (ס"ק כ', ס"ק כ"ד), אמונת שמואל (סי' נ"ז, "ומה שנסתפק מעל' הרמה במה שחולק ה"ט"ז על רמ"א לתלות באישה שיש לה וסתה שלא בשעת וסתה אף שאינה יודעת בבירור שמכ' כו' אהו' לדעת כ"ת לא נמצא הלכה פסוקה בכל הדינים אלו אם באנו לחוש ח"ו לכל החומרות ולילך בחושך דוק מכ"ת ויראה שדברי ה"ט"ז הם דברים דחוי' ... וכבר פסק גם הב"ח כן להרב מהור"ר יושיע זצ"ל מקראקא כדעת רמ"א ועשה מעשה רב אם כן מה לנו עסק בהאחרון

שהכביד עלינו בחומר' יתירות בווסתות דרבנן הנלע"ד כתבתי להלכה ולמעשה" (תוה"ש (ס"ק י"ח), גר"א (ס"ק י"ד), חכ"א (כלל ק"י סעי' ו'), חזו"א (יו"ד סי' פ"ב ס"ק א'), הכרעת רמ"א סי' קפ"ז, כל שיש לה מכה אף שאין ידוע אם המכה מוציאה דם, אם יש לה וסת ושמשה שלא בשעת וסתה, תולין במכתה"), לבושי עז (תמצית ס"ק י"ג).

1. סומך על המרדכי – ש"ך (ס"ק כ', ס"ק כ"ד, "דדייק מהמרדכי מכה כל שכן דכיון דסבירא ליה דמחזקה אין אורח בא אלא בזמנו מהני דתולין דדם טהור הוא מה שלא היו תולין בלא זה מכל שכן דסבירא ליה דהיכא דאיכא מכה אע"פ שאינה מוציאה דם דטהורה ובכהאי גוונא אפשר דאף הפוסקים החולקים אהמרדכי מודים כיון דאיכא עוד צד היתר שיש לה מכה ועל פי הדברים האלה הם דברי הרב").

2. בצירוף הרשב"א – ב"ח (ס"ק ד', שו"ת סי' פ"ה), גר"א (ס"ק י"ד, "המרדכי ... ואף שאין הלכה כדבריו מ"מ יש להצטרף בזה דעת הרשב"א שאין מצריך כלל לידע שהמכה מוציאה דם אפילו בשעת וסתה כן י"ל דעת הרב").

ד. יודעת שהמכה מוציאה דם, ויש לה וסת קבוע, יכולים לתלות שלא בשעת וסתה במכתה – ט"ז (ס"ק י'), "ראוי להחמיר שלא להתיר באשה שיש לה מכה ואינה יודעת שמוציאה דם אם לא בדרך שכתב הש"ע סעיף ז' דוקא והם אחרונים שאנו שותים מימיהם תמיד", רע"א (ח"א סי' ע"ח, "כבר החמירו האחרונים הט"ז חולק על הרמ"א"), חו"ד (בי' סוף ס"ק ז', "כיון שהט"ז והש"ך מסכימים שאין לסמוך על דברי הרב בהג"ה זו נראה להחמיר"), השיב ר' אליעזר (סי' ב'), "וכבר הסכימו האחרוני' הש"ך והט"ז ושאר גדולי הפוסקים רוב מנין ורוב בנין דאף באשה שיש לה וסת קבוע ושלא בשעת וסתה כענין שיודעת בודאי שדרך מכתה להוציא דם").

ה. מר"מ – ט"ז וש"ך השלם (כו"ל ס"ק כ"ב).

1. ישועות מלכו (יו"ד סי' כ') – "הנה הרמ"א מיקל באשה שיש לה וסת קבוע גם בא"י אם מוציאה דם אלא שהאחרונים חלקו עליו, לכן אם יש לה וסת קבוע יש לטהר ע"פ אופנים שכתב כ"ת שלא בשעת וסת לפ"ד הרמ"א".

טז] ז' נקיים – רק לענין איסור רמ"ת או שמא גם ז' נקיים אינה צריכה.

א. דעת המרדכי.

1. רק לענין איסור רמ"ת.

(א) חו"ד (בי' ס"ק ו') – "דהמרדכי לא מטהר רק באתחזקה לראת מחמת תשמיש דהנה ...".

2. גם ז' נקיים אינה צריכה.

(א) ש"ך (ס"ק כ') – "מ"מ צריכה לישב ז' נקיים דבכה"ג אין לסמוך אהמרדכי".

1) סד"ט (ס"ק י"ד ד"ה ובוזה) – "לפי מה שהבין הש"ך דדעת המרדכי לטהרה לגמרי אפי' בלא ז"נ באשה שיש לה וסת וכדמוכח מדברי הש"ך שכל שאין לסמוך בזה עליו אלא לענין שלא תאסר מחמת רואה מ"ת אבל מ"מ צריכה ז"נ משמע דס"ל דהמרדכי מטהרה לגמרי א"כ קשה ...".

2) ברית אברהם (יו"ד סי' מ"ד אות ח') – "נשמע מדברי הש"ך דדעת המרדכי הוא לטהר לגמרי. אך דאין לסמוך עליו לענין ז"נ ...".

(ב) תפרי (ס"ק ה' ד"ה ומעתה) – "ומרדכי דמטהר בתוך ימי וסתה ... ונכון דעת המרדכי כמו שהבין מהרא"י והב"ח, דמיירי דתולה בוסתה בצירוף מכה כי אינו מוציא דם, ונכון ואין להחמיר כלל".

3. מר"מ – ט"ז וש"ך השלם (שפ"ח ס"ק נ"ז ד"ה ובדעת).

(א) חזו"א (סי' פ"א ד"ה ולכן) – "ולפ"ז לא מטהרין אותה ראי' עצמה אף לדעת המרדכי אלא צריכה ז"נ וטבילה, אלא דלא מחזקין לה ברואה מ"ת".

חזו"א (סי' פ"ב ס"ק ג') – "ולעיל סי' פ"א כתבנו שאין דברי המרדכי אלא שאין אנו מחזיקין אותה לרואה מ"ת, אבל צריכה ז"נ וטבילה, אבל לשון המרדכי סתום שכתב שיכולה לומר זה הדם שהיא רואה טהור ולא פירש איך היא סיבת טהרתו, ולפי' הש"ך כונתו לדם צדין, ומ"מ משמע שהוא טהור לגמרי, ואפשר שר"ל לענין רואה מ"ת יכולין לתלות לקולא כדין ספיקא דרבנן וכן משמע לשונו שיכולה לומר כו' היינו שאין הדין מכריע לומר כן אלא יש מקום להסתפק, אבל לענין ז"נ וטבילה ספיקא לחומר, [ולשון יכולה לומר משמע נמי שהנידון הוא באשה אם נאסרת לעולם, ולא בספק טומאת נדה לזמן הנדון]".

ב. דעת הרמ"א.

1. רק לענין איסור רמ"ת.

(א) ש"ך (ס"ק כ') – "אין להתיר אלא לבעלה משום דבכמה מקומות חשו חז"ל שלא להוציא אשה מבעלה ומשום עגונה הקילו הלכך אין להחזיקה ברואה מחמת תשמיש אבל מ"מ צריכה לישב ז' נקיים דבכה"ג אין לסמוך אהמרדכי דהא מדברי רש"י נראה שחולק וגם הרמב"ן והרשב"א והרמב"ם והטור ושאר כל הפוסקים שפירשו ואם יש לה וסת ושמשה סמוך לוסתה תולין בוסתה אלמא לא שמשה סמוך לוסתה אפילו יש לה וסת לא תלינן דדם טהור הוא".

(ב) תוה"ש (ס"ק י"ח).

(ג) חו"ד (בי' ס"ק ו').

2. גם ז' נקיים אינה צריכה.

(א) תפרי (ס"ק ה' ד"ה ומעתה) – "האמת יורה דרכו דדעת הרמ"א להתיר".

- (ב) נוב"ק (יו"ד סי' מ"א אות א') – "ונ"ל דהרמ"א מטהרה לגמרי וא"צ נקיים כלל ודלא כדעת הש"ך דמפרש דעת הרמ"א דמטהרה רק לענין שאינה נאסרת עליו משום מחזקת ברואה מחמת תשמיש אבל צריכה נקיים. ולענ"ד אין זה במשמעות דברי הרמ"א".
- (ג) זרע אמת (יו"ד סי' ע"ט ד"ה גם מ"ש).
- (ד) טור האבן (שו"ת סי' ב' ד"ה והנה) – "דדעת הש"ע גם להתיר הדם ולא להצריכה ז' נקיים".
- (ה) ברית אברהם (יו"ד סי' מ"ד אות ח').
- (ו) גר"ז (ס"ק כ"ג) – "והיינו אף בלא ספירת ז' וטבילה כמבואר בדרכי משה בשם שערי דורא הובא בש"ך".
- (ז) לחם ושמלה (לחם ס"ק ל"ז) – "ודלא כש"ך".
- (ח) פת"ת (ס"ק כ"ו, ס"ק כ"ז) – "לדעת הרמ"א דס"ל דטהורה אף לענין שבעה נקיים".
- (ט) מי נדה (קונ"א מהדו"ק תשובות השייכים לסי' זה תשובה ראשונה ד"ה ולפ"ז) – "העיקר בזה כדעת הנודע ביהודה שאף לבעלה ותרת בלי זי"ן נקיים".
- (י) עזרת יהודה (סי' כ"ט ד"ה ועכ"ז, רבי איסר יהודה סי' ל"ג ד"ה ומתחילה) – "יש לי ראייה כדעת רמ"א רמיקל לגמרי, ממ"ש ...".
- (יא) ערה"ש (סעי' נ"ה) – "וכך הוא דעתו הגדולה דאין שום חילוק בדין זה בין לענין שלא להוציאה מבעלה מפני ראייה מחמת תשמיש ובין לענין לטהר את הדם שלא תשב ז' נקיים ולכן סיים דבשעת וסתה אינה תולה במכתה וכו' ואי לענין שלא להוציא מבעלה אפילו אין תולין במכתה אין זה רואה מחמת תשמיש כיון דשעת וסתה הוא כמ"ש בסעי' מ' וגם אין לומר דלא מיירי רק בטהרת הדם ולא לענין ראייה מחמת תשמיש דהא אדברי המחבר קאי דעיקרי דינים אלו הוא לענין זה אלא וודאי דבתרוייהו מיירי ושון אצלו דזה בזה תלוי".
3. מר"מ – בדה"ש (ס"ק פ"ג), ט"ז וש"ך השלם (שפ"ח ס"ק נ"ז).

ג. הלכה.

- רק לענין איסור רמ"ת.
 - (א) ש"ך (ס"ק כ') – לשונו לעיל.
 - (ב) תוה"ש (ס"ק י"ח).
 - (ג) נוב"ק (יו"ד סי' מ"א אות ג') – "ואמנם אע"פ שפירשנו דדעת רמ"א לטהרה לגמרי אם רואה שלא בשעת וסתה אף בלי נקיים ופירשנו טעמו על נכון דהעמד אשה על חזקת טהרה. מ"מ לא נחליטנו למעשה כיון שהש"ך פליג וסובר דדי שלא לאוסרה על בעלה ונקיים צריכה. ונ"ל טעמו דהש"ך דאף דשלא בשעת וסתה הוא מ"מ לא מקרי ספק שקול דהמכה אין אנו יודעים בה אם דרכה להוציא דם בשום פעם והמקור עכ"פ יודעים בו שדרכו להוציא דם בשעת הוסת וחזקת דמים יש במקור ואף שעתה שלא בשעת וסתה הוא מ"מ יותר ראוי לתלות במקור דהוסת עביד להשתנות משנתלה במכה שאין אנו יודעים בו אם דרכו להוציא דם כלל וראוי לפסוק הלכה למעשה כן להתירה לבעלה, אבל בנקיים לא".
 - (ד) סד"ט (ס"ק י"ד ד"ה עוד).
 - (ה) חכ"א (כלל ק"י סעי' ו') – "והש"ך בס"ק כ' ואף על גב דלא קיימא לן הכי ולכן אם אינה יודעת שיש לה מכה דיינינן לה לרואה מחמת תשמיש מכל מקום כיון דגם איסור זה שתאסר על בעלה מחמת שרואה מחמת תשמיש גם כן אינו אלא מדרבנן דכיון דראתה הוי ליה כוסתות ולכן שלא בשעת וסת סמכין על זה שלא לאסור אותה על בעלה כיון דרוב נשים אינן רואות מחמת תשמיש אבל על כל פנים צריכה שבעה נקיים כיון שאין ידוע לה שמכתה מוציאה דם ולענין שבעה נקיים הוי ליה ספק דאורייתא".
 - (ו) חו"ד (חי' ס"ק י"ג, בי' ס"ק ו').
 - (ז) רע"א (ח"א סי' ס"ב ד"ה אמנם כבר, סי' ע"ח ד"ה הנה) – "העלו דרך לענין שלא לאסרם על בעלה אבל מ"מ צריכה ז"נ".
 - (ח) מהר"ם שיק (יו"ד סי' קפ"א ד"ה והנה) – "לענין ז"נ בוודאי צריכה לספור".
 - (ט) רבי ידידיה טיאה ווייל (סי' מ"ה ד"ה ולפמ"ש) – "ולזה הסכימו כל האחרונים".
 - (י) תו"א (יו"ד סי' פ"ב ס"ק א') – "אבל לענין טומאת נדה לא מיקילינן לתלות במכה, וצריכה ז"נ על ראי' זו".
 - (יא) בדה"ש (ס"ק פ"ג, בי' ד"ה ואז) – "רוב האחרונים".
 - (יב) הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' ע"ב) – "שהלכה כהש"ך. שגם הנוד"ב לא רצה להקל כנגד הש"ך למעשה".
 - (1) משום שלא לאוסרה על בעלה עולמית – ש"ך (ס"ק כ'), לשונו לעיל, בדה"ש (ס"ק פ"ג).
 - (2) משום וסתות דרבנן – סד"ט (סקי"ד ד"ה עוד בש"ך), חכ"א (כלל ק"י סעי' ו'), לשונו לעיל, רע"א (על הש"ך ס"ק כ', שו"ת ח"א סי' ע"ח, "י"ל דלבעלה דהאיסור רק דכיון דהחזקה לראות מחמת תשמיש שמא תראה בשעת תשמיש דהוא ענין וסת דהוי רק דרבנן כדקי"ל וסתות דרבנן לזה סמכין להקל לתלות במכה אבל לענין ז"נ לא סמכין").
 - (3) מר"מ – תו"א (יו"ד סי' פ"ב ס"ק א' ד"ה הנה, "הש"ך כתב משום עיגונא אקילו, והגרע"א כתב משום דאיסור רואה מ"ת אינו אלא משום וסתות וקי"ל וסתות דרבנן ומיקילינן בדרבנן").
 - (4) נ"מ, אשה רואה בלא הרגשה – מהר"ם שיק (יו"ד סי' קפ"א ד"ה וא"כ, "צ"ע").
 - (5) מר"מ – ט"ז וש"ך השלם (שפ"ח ס"ק נ"ח).
2. גם ז' נקיים אינה צריכה.
- (א) תפרי"י (ס"ק ה' ד"ה ומעתה).
- (ב) חת"ס (יו"ד סי' קמ"ב) – "והנה יש מי שרוצה לומר דרשב"א נמי לא אמר אלא שלא תתגרש מבעלה שהוא רק דרבנן בעלמא משום שמוש סמוך לוסתה והוי ליה ככתמים אבל נקיים צריכה ותימה דמתחלת לשונו של רשב"א מבואר דמיירי מדין תורה

דמתחיל פעמים שאשה רואה מגופה ואינה חוששת וזה ימצא בשני ענינים לבד האחד שיצא בשעת שהיא עושה צרכיה והשני בשיש לה מכה במקור וכו' ומבואר דכשרואה כשהיא עושה צרכיה טהורה לגמרי ולא צריכה נקיים וא"כ הה"נ בשיש לה מכה דבחדא מחתא מחתניהו ועוד ...".

(ג) עין יצחק (ח"א יו"ד סי' י"ז אות ג') – "להוכיח כשיטת הסוברים להקל בלא בדיקת זיי"ן נקיים אף במכה שאינה ידועה אם מוציאה דם. מהא דכתובות ...".

(ד) ערה"ש (סעי' נ"ז) – "אך במ"ש הש"ך בסק"כ דזהו רק לעניין רואה מחמת תשמיש ולא לטהר הדם ע"ש וכמ"ש בסעי' נ"ג יכול להיות כן מ"מ נלע"ד דהסומך גם בזה על הרמ"א לא הפסיד דסברותיו ברורות ונקיות ודו"ק".

3. מר"מ – בא"ה (ס"ק י"ז), גר"ז (ס"ק כ"ג), פת"ת (ס"ק כ"ו), ס"ק כ"ז, ט"ז וש"ך השלם (שפ"ח ס"ק נ"ט).
(א) מהרש"ם (ח"ב סי' ע"ב סוף ד"ה הנה) – "ואף דהש"ך סי' קפ"ז מחמיר לענין ז"נ כבר כתבו בתשו' פ"י סי' א' ותשו' שער אפרים סי' ע"ו ושב יעקב סי' מ' וכתר כהונה סי' מ"ו והבית מאיר סי' קפ"ז דגם לענין ז"נ יש להקל".
מהרש"ם (ח"ג סי' נ"ה) – "לדעת הש"ך סי' קפ"ז גם בוסתה קבוע צריכה ז"נ ורו"מ הביא משו"ע הרב ז"ל דבשעה"ד גדול שלא להוציא אשה מבעלה יש לסמוך ע"ד הרמ"א דא"צ ז"נ ואני בתשו' הבאתי מתשו' פנ"י ח"א סי' א' ושע"פ סי' ע"ו ושב יעקב סי' מ' וכתר כהונה סי' מ"ו ונט"ש סוסי' כ"א שכולם פסקו כהרמ"א ודלא כהש"ך וכדאי הם לסמוך עליהם בשעה"ד כהא דנ"ד".

ד. במקום שאין האשה יכולה לטהר.

1. מיקל.

(א) ע' חכ"א (כלל ק"י סעי' ו') – "ובמקום שאין האשה יכולה לטהר ויש חשש עיגון אפשר דיש לסמוך על הרשב"א כפי שפירשו דבריו הבית יוסף והדרכי משה והב"ח ושאר אחרונים ועיין בבית אדם סימן ד' דאפילו אינה יודעת אם מכתה מוציאה דם דכיון דיש לה וסת מותרת בין וסת לוסת".

(ב) ערה"ש (סעי' נ"ח) – "וברור הדבר דה"ה בלא ראייה מחמת תשמיש אלא שאינה יכולה לטהר לבעלה מפני שבכל עת מוצאת בדיקות מלוכלכות בדם ג"כ יש להורות כדינים אלו דאם יש לה איזה מכה תולין במכה שלא בשעת וסתה ואותה שאין לה וסת ג"כ תולין כשיש ספק אם מן הצדדין אם מן המקור".

(ג) ע' אג"מ (יו"ד ח"א סי' פ"ג) – "בדבר האשה שיש לה מכה באותו מקום ומכניס הרופא אינסטרומנט לרפאותה ואחר זה בודקת ומוצאה דם. הנה בלא חשש פתיחת הקבר היה מסתבר להתירה שלא בשעת וסתה, כי לבד שהרבה אחרונים סברי דהרמ"א מתיר בסי' קפ"ז סעי' ה' שלא בשעת וסתה אף בלא נקיים אם יש מכה אף באין ידוע שמוציאה דם משום חזקת טהרה וגם משום שלא מצוי אז דמים במקור ואין מצוי שתראה מחמת תשמיש דחזקה אורח בזמנו בא. ומטעמים אלו סובר המרדכי עוד יותר שהובא בש"ך סק"כ דאף בלא ידוע שיש מכה תולין שלא בשעת וסתה שמסתמא אינו מהמקור ונהי שהכל חולקין עליו באין ידוע שיש מכה שא"כ יותר יש לתלות שהוא מהמקור שעכ"פ יש שם דמים ויש סיבות המוציאות דם קודם הזמן ולכן אפשר שהתשמיש גרם אבל ביש מכה אף שאין ידוע אם מוציאה דם ודאי יש לתלות יותר בהמכה (מ) מחמת תשמיש או סיבה אחרת שאין מצוין וגם אית לה חזקת טהרה וזהו סברת הרמ"א לפי האחרונים. ולכן במקום עיגון היה אולי מקום לסמוך על הרמ"א שלא כש"ך וכן משמע מהאחרונים ומפורש זה בערוך השלחן. אבל בעובדא דידן שרק חצי שנה או יותר מעט הוא לא נחשב עיגון לעשות מעשה שלא כהש"ך".

2. מר"מ – פתחי הלכה (ארטסקרול, פרק כ"ג הע' י"ג).

(א) גר"ז (ס"ק כ"ג) – "ובשעת הדחק הגדול שלא להוציא אשה מבעלה מפני שאינה יכולה ליטתר זה ימים רבים אפשר שיש להקל אף ברואה ממש בהרגשה אלא שאינה מרגשת אם הוא מן המקור או מן הצדדין והמכה היא במקור ואינה יודעת אם מוציאה דם לטהרה בלא ספירת ז' וטבילה ולסמוך על הרמב"ם דלא אמרינן שחזקתו מן המקור בנמצא בכותלי בית הרחם וספיקא הוי והוה ליה ספק ספיקא ומותרת אף שאין לה וסת כמ"ש רמ"א בסמוך וצריך עיון בזה".

ה. אם יכול להתרפא.

1. ג"כ מחמיר – חת"ס (יו"ד סי' ק"ס), "אם נאמין להבטחתם שאחר שתגמול בנה תתחזק ותתרפא א"כ אין להקל כלל כיון שיש לה תקנה ע"י שתגמול בנה או תמתין עד שתגמלו", בדה"ש (ציונים ס"ק קל"ג).

1. במקרה שראתה מחמת תשמיש: הדין של ז' נקיים.

1. מיקל – כנסת יחזקאל (סי' ל"ד ד"ה סוף, "אמנם בזו שרואה בעת תשמיש מוכרחין אנו לומר שהמכה מוציאה דם הרי לענין טהרה כמכה שודאי מוציאה דם כנ"ל ברור").

2. מחמיר – צמח צדק (סי' פ"ו ד"ה אבל), סד"ט (ס"ק י"ד ד"ה עוד, "כנסת יחזקאל ... טעה טעותא רבא דלא אישתכח כוותיה"), בדה"ש (ציונים ס"ק ק"ל), הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' ע"ב, "שהלכה כהסד"ט").

3. מר"מ – פת"ת (ס"ק כ"ז).

ז. מכה המוציאה דם.

1. לכו"ע מקילים גם לענין ז' נקיים – ש"ך (ס"ק כ"ד, "מ"מ שלא בשעת תשמיש אם בדקה עצמה ומצאה דם או כשמרגשת שהדם נופל מהרחם דבעינן שתדע שמכתה מוציאה דם סגי כשיודעת שדרך מכתה להוציא דם אע"פ שלא הרגישה עתה שדם זה הוא ממכתה"), גה"א (ס"ק י"ד, ס"ק ט"ז), פת"ת (סוף ס"ק כ"ו), חזו"א (יו"ד סי' פ"ב ס"ק א' ד"ה ואם, "ואם ידוע דמכתה מוציאה דם תולין במכתה אף לענין טומאת גדה ואינה צריכה טבילה כלל דמוקמינן לה בחזקת טהרה"), אג"מ (יו"ד ח"א סי' פ"ג, "אבל

הא מסתבר שהיא מכה המוציאה דם מאחר שמרגשת כאב בהכנסת האינסטרומנט שממעך ודוחק המכה ואחר זה היא מוצאת דם על הבדיקה א"כ הוא מהמכה. וכן איתא בסדרי טהרה ס"ק י"ד והובא בפ"ת ס"ק כ"ז עיי"ש. וגדולה מזו איתא בחת"ס סי' קמ"ד בעובדא ידידיה שהכאב היה לה קודם ראייתה מ"מ מאחר שתמיד יום אחר הכאב שבמקום המכה מוצאת דם הוי זה עד מוכיח שהיא מכה שמוציאה דם. ואף שלא סמך ע"ז לבד, הוא מטעם שהתם לא היתה המכה במקור אלא באברים אחרים אבל הכא שהמכה הוא במקור ודאי שהוא מוכיח שהמכה מוציאה דם כהסדרי טהרה. ולכן מטעם זה היה לנו להתירה שלא בשעת וסתה"), בדה"ש (ס"ק צ"ה), לבושי עז (תמצית ס"ק ט"ו), פתחי הלכה (ארטסקרול, פרק כ"ג סוף הע' י"ג).

יז) אין לה וסת קבוע, וספק אם הדם בא מן המקור: ספק ספיקא.

רמ"א (סעי' ה') - "וכן אם אין לה וסת קבוע, והוא ספק אם הדם בא מן המקור או מן הצדדין, תלינן במכה מכה ספק ספיקא, ספק מן הצדדין או מן המקור, ואת"ל מן המקור, שמא הוא מן המכה".

א. קשה, שם אונס חד הוא – ש"ך (ס"ק כ"ב, "כה"ג לא מיקרי ס"ס כלל וכמ"ש בדין י"א וי"ג ע"ש"), רע"א (ח"א סי' ס"ב ד"ה אמנם, "כבר אקהו ביה על פסקא דהרמ"א דלא הוי ס"ס דשם אונס חד הוא").

1. י"ל, הספק הראשון מתיר יותר מן השני (כיון שמוסיף להתיר אפילו לטהרות) – תפ"ר (ס"ק ו', "דכבר מבואר בדין ס"ס, היכא דיש הבדל בין ספק לספק אפי' דבר כל דהו לא מקרי חד ספק, וכ"כ מהרי"ק דאונס ושוגג לא מקרי חד דזה חייב קרבן וזה פטור. וא"כ לפי מה דקיי"ל מקור אשה טמא, א"כ דם שבא מהמכה העומדת במקור הדם מטמא טומאת ערב, וכ"כ הרמב"ם להדיא, משא"כ אי אמרינן בא מהצדדים א"כ לא היה הדם במקור ואינו מטמא כלל, וא"כ ספק זה דשמא מהמכה אינו כספק של זה שמא מהצדדים, דספק השני מוסיף להתיר אפילו לטהרות, ולכ"ע לא הוי ספק אחד"), נב"ק (יו"ד סי' מ"א אות ד', סי' מ"ז, "כבוד הש"ך במקומו מונח וכאן נראה ששגג בזה דכאן אין הספיקות שוין והספק הראשון מתיר יותר מן השני דאם הדם הוא מן הצדדים אז האשה טהורה וגם הדם טהור אבל אם הוא מן המקור רק שהוא מן המכה ואינו דם נדה והאשה טהורה מ"מ הדם טמא ... ועכשיו אף שאין לנו טומאה וטהרה מ"מ הדין דין אמת ומקרי ספק ראשון מתיר יותר ואפי' באיזה סברה כל דהוא שאנו מייפיים הספק הראשון מן האחרונים אידחי כלל זה דשני הספיקות הם שם אחד ושוב נקרא שני שמות. ועיי' בש"ך בכללי הס"ס בדין י"ב גבי שני הבכורות דאף דבנקבה ליכא נפקותא כלל לדינא אם יצא ראשון מ"מ שוב לא מקרו שני הספיקות שם אחד וכ"ש כאן שיש נפקותא בדינא לענין טומאה וטהרה"), מחה"ש (ס"ק כ"ב, "אבל הפלתי ..."), השיב ר' אליעזר (סי' ב', "כל היכא דהספק הראשון מתיר יותר מן האחרון הוי ס"ס אף שהוא משם אחד ..."), אמת ליעקב (שו"ת סי' ב' ד"ה אמנם נ"ל, "נ"ל לפענ"ד לקיים תורת משה רבינו אשר מימיו אנו שותים ושתינו, ומשה אמת ותורתו אמת, דהוא ס"ס גמור לפי מאי דקיי"ל דהיכא דספק אחד מתיר יותר מספק האחר הוי ספק ספיקא [וכמ"ש גם מעלת], ולפי מ"ש הפוסקים אם המכה היא במקור אי אפשר לברר ע"י בדיקה של מוך, דאף אם יראה דם במוך איכא למימר שמא מן המכה הוא, משא"כ כשהמכה היא בצדדי הרחם שפיר יש לברר ע"י בדיקה של מוך, וא"כ הספק הא' מתיר יותר מהאחר ושפיר הוי ס"ס. וק"ל"), רבי ידידיה טיאה ווייל (סי' מ"ה ד"ה וגם), בית יצחק (יו"ד ח"ב סי' י"א אות י"א), סוגה בשושנים (שושנים לדוד ס"ק כ').

א) קשה, דם מכה אינו טמא משום מק"מ טמא – תשובה מאהבה (ח"א סי' קנ"ה, "בדברי הרמב"ם לענין דם נדה שבמקור פסק מק"מ טמא כתנא דמתני' בסוף פרקין, אבל לענין דם מכה שבמקור פסק כר' שאשה ודם טהורים ... הגאון מוהר"י אייבשיץ ... וגם מורי הגאון ... נראה דאישתמיטת' דברי הרמב"ם מהל' אסורי ביאה ... אלא נכון וברור כמש"ש מעלתך חתני נר"ו מה שפסק הרמב"ם מק"מ טמא היינו דם נדה שבמקור ... עכ"פ הדבר ברור כמ"ש מעלתך הרב נ"י בחנם השיגו מ"ו הגאון נ"ע והגאון מוהרי"א זצלה"ה על הש"ך ושפתי כהן ישמרו דעת תורה").

ב) מי נדה (קונ"א מהדו"ק תשובות השייכים לסי' זה תשובה ראשונה ד"ה והנה הש"ך) – "נודע ביהודה ... ולפענ"ד לא דמי כלל, דהא דקי"ל דאם ספק הראשון מתיר יותר מן האחרון הוי ספק ספיקא, היינו אם ההיתר הוא בענין אותו דבר עצמו שאנו מסופקין עליו, כגון בכור ... אבל הכא בדם כיון שאנו צריכין לומר שאם אינו מן הצדדין הוא מן המכה, וא"כ לענין האשה ובעלה שאנו דנין אין ספק אחד מתיר יותר משל חברו, ששניהם שוין לענין איסור והיתר. ואף שיש בזה נפקותא לענין צד אחר, לענין גוף הדם מטמא להנוגע בו, דהרי זה ענין אחר לגמרי, ומה ענין איסור לטומאה, הרי קיי"ל בכל דוכתי דלא ילפינן איסור מטומאה, וא"כ הוי שני ענינים נפרדים לגמרי, ולכך מה מועיל מה דספק אחד מתיר יותר מחבירו לענין טומאה, כיון שלענין זה שאנו דנין עליו הספק ספיקא ורוצין להתיר מכה זה הוי שם אחד לגמרי ואינו מתיר יותר לא מחשיב ספק ספיקא כלל. וזה פשוט וברור בעיני בכוונת הש"ך".

ג) מר"מ – פרי דעה (שפ"ל ס"ק כ"ב).

2. י"ל, ברואה מ"ת דהוזכר בגמ' דיש להסתפק בצדדין י"ל דביש לה מכה חשיב ס"ס – חזו"א (יו"ד סי' פ"א ד"ה בנו"ב שם, "בנו"ב שם תמך בדברי הרמ"א סימן קפ"ז דספק מן הצדדין ספק מן המקור מן המכה הוי ס"ס ודלא כש"ך, ואינו מובן דאין ס"ס אלא באיכא מאורעות יתירות להיתר מלאיסור אבל כאן אין כאן רק מאורע אחת להיתר היינו שהוא דם מכה ומה לי חד מכה ומ"ל ב' מכות והרי כל מכה יש בה כדי חלוקה לב' מכות, ולא שייך ס"ס דלמא מהאי פלגא דלמא מהאי פלגא ולא משום שהוא שם אחד אלא שאין כאן רוב להיתר, וכש"כ כאן שאין ידוע שיש מכה בצדדים, ואם מכה שאין ידועה שמוציאה דם אין תולין בה דאין ספק מוציא מידי ודאי שדם נדות ודאי וזה ספק, מה יועיל שיש בה ב' מכות ושתייהן ספק אם מוציאות דם, וכש"כ בספק אם יש בה כלל מכה שני, ולכן נראה דבכל ראי' אין לתלות במכה שאין ידועה שמוציאה דם מחמת ספק צדדים, אמנם ברואה מ"ת דהוזכר בגמ' דיש להסתפק בצדדין י"ל דביש לה מכה חשיב ס"ס").

3. י"ל, באיסור דרבנן מקילים אפילו בשם אחד – בית יצחק (שער הספיקות סוף סי' י"ט, "דאשה הרואה דם מחמת תשמיש מאי דאסורה לבעלה הוא משום דקבעה ווסת בכך והרי קי"ל ווסתות דרבנן וא"כ שפיר סמכינן אהך ס"ס אף דהוי משם אחד ואינו מתהפך"), תשורת ש"י (סי' שפ"ה ד"ה ובעיקר).
4. מר"מ – סד"ט (סי' קפ"ח ס"ק ח' ד"ה בתשובת), שמן רוקח (ח"א סי' מ'), חו"ד (סי' ק"י בית הספק דין י"א ד"ה עוד), לחם ושמלה (שמלה ס"ק י"ד), פת"ת (סוף ס"ק כ"ח), ט"ז וש"ך השלם (שפ"ח ס"ק ס"ט, ס"ק ע"ב, סי' ק"צ כו"ל ס"ק י"ב).
- א) עי' סי' ק"י כללי ס"ס אות י"א, לשיטות ומר"מ.

- ב. קשה, אינו מתהפך – ש"ך (ס"ק כ"ב, "כה"ג לא מיקרי ס"ס כלל וכמ"ש בדיני ספק ספיקא בדין י"א וי"ג ע"ש").
1. י"ל, זה הדרך איך לחקור הספק [שצריך לחקור קודם, אם יש ריעותא בכלל] – שב יעקב (סי' מ' ד"ה ובזה מיושב, "דהא צריך לדון תחילה אם בא דם מן המקור כלל כמ"ש הש"ך אדיני ס"ס בסימני' שלו ט"ו. ובזה מיושב נמי מה שהשיג הש"ך בסי' קפ"ז ס"ק כ"ב ... ותמלי' עליו הלא שם בסמוך בסי' ט"ו מחלק כנ"ל"), תפר"י (ס"ק ו'), נוב"ק (יו"ד סי' מ"א אות ד', סי' מ"ז, "ואומר אני שאין זה סתירה כלל דמה שמביא הש"ך בכללי הס"ס דין י"ג כוונתו דבעינן ס"ס המתהפך וכאן אינו מתהפך דכשאתה אווז ספק זה תחילה שמא דם מכה שמא דם נדה א"כ שוב א"א להופכו. זה כוונתו. אבל אין זה נכון דכאן לא בעינן ס"ס המתהפך דהרי א"א לספקו כלל בדם נדה רק אם תחליט תחילה שהוא מן המקור וא"כ מתחילה צריך אתה לדון ולספק אם הוא מן המקור או מן הצדדים ואת"ל מן המקור עדיין שמא דם מכה הוא וכמו בנמצא צפורן ארי בגבו של שור וכדרך ש"ך על הש"ך דסותר את עצמו, שכתב ט"ו וזהו פשוט וברור"), מחה"ש (ס"ק כ"ב, "ולואת הקשה [השב יעקב ח"א סימן מ דף סג, ג] על הש"ך דסותר את עצמו, שכתב סימן ק"י בכללי ספק ספיקא דין י"ד וט"ו וז"ל, ויש להקשות דהא כתב הרשב"א [חולין נג, א ד"ה הא דאמר] כו' דבנמצא צפורן של ארי יושבת לו בגבו וספק אם נכנס הארי או לא, מותר מטעם ספק ספיקא, ספק לא נכנס ואם תמצי לומר נכנס שמא צפורן זה לא מיד הארי הוא אלא בכותל נתחכך, עכ"ל [הרשב"א], והא אינו מתהפך, דליכא למימר אם תמצא לומר מן הארי שמא לא נכנס. ותירץ שם [הש"ך] על פי מה שכתב בתשובת מנחם עזריה [סימן קכו] דהא דבעינן ספק ספיקא שמתהפך היינו היכא שלא הוברר איזה ספק נולד ראשון ויכול אתה להתחיל באיזה צד שתמצא, אז בהכרח בעינן שיתהפכו, דאי לא מאי חזית למפתח בהדין ספיקא דאיך גריר בתריה, זיל לאידך גיסא ונפתח בחבריה דליתא לאחרינא בהדיה והוי להו חד ספיקא, אבל הכא כשתמצא לומר שמא צפורן זה מיד הארי הוא אם כן תתפוס שבודאי נכנס ואם כן היאך תתפוס מתחלה בודאי נכנס, ועל כרחך מתחלה צריך אתה לדון אם נכנס כלל או לא ואם תמצא לומר נכנס שמא לא דרס וצפורן זה מהכותל הוא, וכיון דהספק הראשון הוא שמא לא נכנס ואי אפשר בענין אחר מקרי שפיר ספק ספיקא אף שלא תוכל להפכו, עכ"ל [הש"ך], ע"ש. ואם כן גם כאן לא בעינן שיתהפך, דהכא נמי אי אפשר להתחיל באידך גיסא, דכשתמצא לומר שמא דם זה מן המכה שבמקור אם כן תתפוס שבודאי מן המקור, ואיך תתפוס בתחלה שבודאי מן המקור, על כרחך מתחלה אתה צריך לדון אם הדם מהמקור או מהצדדין ואם תמצא לומר מן המקור שמא מן המכה, והוי שפיר ספק ספיקא אף שאינו מתהפך, עכ"ל [השב יעקב], רבי ידידיה טיאה ווייל (סי' מ"ה ד"ה אמנם), פרי דעה (שפ"ל ס"ק כ"ב), השיב ר' אליעזר (סי' ב'), "דלא צריך ס"ס כזה להתהפך כמ"ש הש"ך בדיני ס"ס סי' ט"ו להמעיין שם"), שמן רוקח (ח"א סי' מ' אות ט'), סוגה בשושנים (שושנים לדוד סוף ס"ק כ').
2. י"ל, באיסור דרבנן ל"צ מתהפך – בית יצחק (שער הספיקות סוף סי' י"ט, "דאשה הרואה דם מחמת תשמיש מאי דאסורה לבעלה הוא משום דקבעה ווסת בכך והרי קי"ל ווסתות דרבנן וא"כ שפיר סמכינן אהך ס"ס אף דהוי משם אחד ואינו מתהפך").
- א) עי' סי' ק"י כללי ס"ס אות ט"ו, לשיטות ומר"מ.
3. מר"מ – ט"ז וש"ך השלם (שפ"ח ס"ק ס"ט, ס"ק ע"א).

- ג. קשה, אינו ספק השקול [רוב דמים ממקור].
1. י"ל, רוב דמים אינו מחמת תשמיש – תוה"ש (סי' ק"צ ס"ק א'), "דהוי ספק ספיקא משום דאיתרע לן רובא כיון דרוב נשים אינן רואות מחמת תשמיש ממקור לכן הוה ספק ספיקא גמור".
- א) מר"מ – אמרי ברוך (על החו"ד בי' ס"ק ח').
2. י"ל, דשמא הדם מן הצדדים – ט"ז (סי' ק"צ ס"ק ב'), "וא"ל ממ"ש רמ"א ספק ספיקא בסימן קפ"ז סעיף ה' דהתם יש מכה ואפשר שהיא מן הצדדים ועל זה קאי הספק ספיקא".
- א) פירוש, כיון שצריך שכל אחד מהשני ספיקות יהיו שקולים מצד כללי ס"ס [סי' ק"י אות ל"ג] – ששבה"ל (סי' ק"צ סעי' א' ט"ז ס"ק ב'), בדה"ש (סי' ק"י ציונים ס"ק תש"ב).
- ב) פירוש, שהשני ספיקות נוטה לאיסור – פרדס רמונים (פתחי נדה החקירה השני אות ז', עמ' ט"ז), עי' פרי דעה (טו"כ ס"ק ב', "עמ"ז ... ודבריו תמוהין לכאורה דממ"נ אם מודה להכ"מ דספק מעלמא הוי מילתא דלא שכיחא כיון דלא עברה בשוק של טבחים א"כ ל"ל תירוץ אחר, ואי לא ס"ל כהכ"מ א"כ מה הועיל בתירוץ דדם צדדין לא שכיח, כיון דספק מעלמא הוי ספק טוב א"כ דמי ממש לסי' קפ"ז דספק מהמכה הוי ספק טוב וספק צדדין לא שכיח ואפ"ה מחשב ס"ס. ואולי י"ל דהט"ז ס"ל כסברת הס"ט בסימן קפ"ז ס"ק ט"ו דהיכא דחד ספק הוא ספק השקול הגם דהשני לא שכיח אמרינן סמוך מיעוטא לפלגא והו"ל רובא, ולכן מיאן בתירץ הכ"מ דמה בכך דמעלמא לא שכיח אי נימא דספק צדדין שכיח הוי שפיר ס"ס. ולכן הוצרך לחדש דגם ספק צדדין לא שכיח, משא"כ בסימן קפ"ז דספק מן המכה הוא שכיח, וצ"ע").
- ג) מר"מ – ט"ז וש"ך השלם (סי' ק"צ כו"ל ס"ק ז').
3. י"ל, לא צריך ספק השקול – סד"ט (ס"ק ט"ו, סי' ק"צ ס"ק ב'), "דהא קי"ל דלא מיקרי ספק ספיקא אלא כל היכא דא"ה שוין ... שכתב הש"ך בסימן נ"ג ס"ק י"ד ובסימן ק"י. אמנם אני כתבתי בתשובת שאלה דליתא להאי כללא ... אשת כהן שמעוברת ...", בינת אדם (שער בית הנשים כלל ד'), "במקום ספק ספיקא על כל פנים כיון שספק אחד שקול ואם כן מהני ספק הב' אף על גב שהוא מיעוט על כל פנים איכא רובא להתירא וכן כתב הסדרי טהרה שם"), עין יצחק (ח"ב אה"ע סי' ט"ז אות ד'), "וכן הוא דעת

הרמ"א ביו"ד סי' קפ"ז סעי' ה' שכתב לדון דין ספק ספיקא ספק שמא מן המכה וספק שמא מן הצדדין. ואף דהרוב דם הוא מן המקור עכ"ל צירף זה המיעוט להספק השני דהוי ספק השקול. ונראה דס"ל כסברת הפני יהושע"), יביע אומר (ח"ז אה"ע סי' ו' אות ו').

4. מר"מ – בדה"ש (ס"ק פ"ט), ט"ז וש"ך השלם (סי' ק"צ כו"ל ס"ק י').
(א) עי' יו"ד סי' ק"י כללי ס"ס אות ל"ג, לשיטות ומר"מ.

ד. קשה, דהא הוא דבר שיל"מ שתספור ותטבול.

1. י"ל, אינו יודע בודאי בא המתיר – נחלת צבי (על רמ"א סעי' ה').

(א) עי' סי' ק"ב סעי' ב', לשיטות ומר"מ.

2. י"ל, לשיטות דדבר שחוזר ונאסר לא מיקרי דשיל"מ – נחלת צבי (על רמ"א סעי' ה').

(א) עי' סי' ק"ב סעי' ד', לשיטות ומר"מ.

3. י"ל, רק באכילה וכדו' מקילים [דאפשר להשתמש לאכלו רק פעם אחד], אבל כאן תשמיש של היום א"א לעשות למחר (היסוד של הנו"ב) – נחלת צבי (על רמ"א סעי' ה').

(א) עי' סי' ק"ב סעי' ג', לשיטות ומר"מ.

4. י"ל, חזקת היתר – נחלת צבי (על רמ"א סעי' ה').

5. מר"מ.

(א) עי' סי' ק"י סעי' ח', לשיטות ומר"מ.

ה. מר"מ.

1. חכ"א (כלל ק"י סעי' ט') – "וכל זה דוקא אם המכה במקור עצמו אבל אם אינה יודעת שהמכה במקור אף על פי שידעת שיש לה מכה באותו מקום כיון שידעת שהדם מן המקור אינה תולה במכה (ש"ך ס"ק י"ז) דאיך תאמר שמא מן הצדדין כיון שהדם בודאי מן המקור אבל אם אינה יודעת אם הדם בא מן המקור וגם אינה יודעת אם המכה במקור צריך עיון דאפשר דיש לומר ספק מן הצדדין אם תמצי לומר מן המקור שמא המכה במקור והדם מן המכה או אפשר יש לומר ספק ספיקא להיפך שמא אין לה מכה במקור ואם תמצי לומר שיש לה מכה במקור שמא אינה מן המכה (אלא דיש לומר דאין זה ספק ספיקא דהכל אחד הוא אם מן המקור או לא)".

ו. הלכה.

1. מיקל – רמ"א (סעי' ה'), שבות יעקב (ח"ג סי' פ'), וכה"ג פסק רמ"א להדי' בש"ע סי' קפ"ז סעי' ה' בהג"ה אף שהש"כ שם מפפק עליו כבר דחיתי כל דבריו בס"ק כ' יע"ש ודברי רמ"א עיקר להלכה"), נוב"ך (יו"ד סי' מ"א אות ד', סי' מ"ז, "נשאר הדין של רמ"א יתד תקועה דשפיר מתירין כאן משום ספק ספיקא ומינה לא תזוע"), מחה"ש (ס"ק כ"ב), חכ"א (כלל ק"י סעי' ח', בינת אדם שער בית הנשים כלל ד', "במה דברים אמורים דבאין לה וסת אינה תולה במכתה דוקא שידעת בבירור שדם זה בא מן המקור בין שבדקה עצמה או שהרגישה שנופל מן המקור אבל אם האשה מסופקת אם הדם מן המקור או מן הצדדין תלינן במכה מכח ספק ספיקא שם מן הצדדין ואם תמצי לומר מן המקור שמא מן המכה שכיון שידעת שיש לה מכה במקור אף על גב שאינה יודעת אם מכתה מוציאה דם מכל מקום ספק הוי ולכן האשה טהורה ואינה צריכה שבעה נקיים (שם ברמ"א)), רבי ידידיה טיאה ווייל (סי' מ"ה ד"ה וגם).

2. רק בלי הרגשה מיקל [הוי דרבנן] – חזו"ד (חי' ס"ק י"ד, בי' ס"ק ח'), "דוקא שראתה בבירור שלא בהרגשה ואז מותרת, ואפילו הוא ספק אם המכה בצדדין, אבל כשמוצאת דם על ידי בדיקה או תשמיש דאיכא ספק הרגשה משום הרגשת עד ושמש, לא מועיל ספק ספיקא כזו, ואינה תולה במכה באינה יודעת שמוציאה דם. אמנם אין על אשה זו חיוב בדיקה, שלא תטמא עצמה בחנם, ותמתין עד שתרגיש ותטמא", רע"א (ח"א סי' ס"ב, "באופן דאם נידון הפאר פאלל למכה שא"י אם מוציא דם יש מקום להקל בבדיקה ומוצאת קרטין דהוי כמו ודאי שלא בהרגשה דבקרטין לא אמרינן דטעתה ומקילים מספק ספיקא"), עי' בדה"ש (ס"ק צ"א).

3. מחמיר – ש"ך (ס"ק כ"ב), שמן רוקח (ח"א סי' מ'), "דשפיר השיג הש"ך על הרמ"א", חזו"א (יו"ד סי' פ"ב ס"ק ב', "ואם מצאה בקינוח דעת רמ"א שהיא מותרת, מחמת ס"ס שמא מן הצדדים, ושמא מן המכה, ודעת הש"ך דחשיב חד ספק, ספק דם נדה ספק דם מכה, וכן נראה").

4. מר"מ – תפרי (ס"ק ו', "וצ"ע"), פת"ת (ס"ק כ"ח), ט"ז וש"ך השלם (שפ"ח ס"ק ס"ח [לענין על ידי בדיקה], ס"ק ע"ה).

ז. בשעת וסתה – למקילים לעיל.

1. עי' לקמן.

יח בשעת וסתה.

א. או"ז.

1. מר"מ – שבה"ל (ח"ב סי' ע"ב אות ב', ששבה"ל ס"ק ד', סיכום אות ה', "בענין המבואר ברמ"א יו"ד סימן קפ"ז ס"ה דאין תולין במכה ביום וסתה או ביום ל' באין לה וסת קבוע, נראה דבליילה שלפני העונה רצוני בעונת אור זרוע נהי דלענין פרישה אנו מחמירים, מ"מ לתלות במכה הידועה שמוציאה דם יראה דשפיר דמי וצ"ע בזה"), פתחי הלכה (ארטסקרול, פרק כ"ג הע' כ"א).

ב. יום ל'.

1. אפילו אח"כ, מחמיר – חו"ד (חי' ס"ק י"ז, בי' ס"ק י'), "ואפילו אם לא ראתה ביום הל' מכל מקום בראיה הראשונה שרואה אחר יום הל' טמאה", פת"ת (ס"ק ל"ב, "כתב הח"ד ואפילו אם לא ראתה ביום הלמ"ד מ"מ בראיה הראשונה שרואה אחר יום הל' טמאה"), פרדס רמונים (שפ"ח סוף ס"ק כ"ו), בית שלמה (יו"ד ח"ב סי' כ"ח, "החו"ד"), פתחא זוטא (ס"ק י"ח), טהרת ישראל (סעי' צ"ב), בדה"ש (ס"ק ק"ה, סי' קפ"ח ס"ק מ"ז), לבושי עז (תמצית ס"ק י"ז), חזקת טהרה (ס"ק ס"ח), פתחי הלכה (ארטסקרול, פרק כ"ג הע' ט"ז).
2. מיקל – הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' ס"ח, "שיש להקל בזה").
3. מר"מ – מחה"ש (ס"ק כ"ג), סד"ט (ריש ס"ק י"ד), הו"ד בפת"ת (ס"ק כ"ו).

ג. לענין בדיקות יום הוסת: כמו כל ימי וסת.

1. עי' סי' קפ"ד סעי' ט', לשיטות ומר"מ.

ד. וסת שאינו קבוע.

1. מיקל – חזקת טהרה (ס"ק ס"ח), פתחי הלכה (ארטסקרול, פרק כ"ג הע' כ"ב).

ה. מרגשת עכשיו שדם זה בא מן המכה.

1. מיקל, אשה שיש לה מכה ומרגשת עתה שדם זה בא מן המכה אפילו בשעת וסתה וטהורה – ש"ך (ס"ק כ"ו, "אבל אם מרגשת עתה שדם זה בא מן המכה אפילו בשעת וסתה וטהורה ולא שייך לומר בכה"ג דאל"כ לא תטמא לעולם דהלא תהיה טמאה כשלא תרגיש"), תורת השלמים (ס"ק כ"ד), גר"א (ס"ק י"ד, ס"ק ט"ז), בא"ה (ס"ק י"ט), גר"ז (ס"ק כ"ח, "ומכל מקום אם מרגשת עתה שדם זה בא ממכתה וטהורה אפילו בשעת וסתה דלא שייך לומר בכהאי גוונא דלא תטמא לעולם דהלא תהיה טמאה כשלא תרגיש ולא חיישינן שמא טפת דם נדה מעורבת בדם המכה אף על פי שהיא שעת וסתה כיון דוסתות דרבנן (תוס' ש"ך)"), גר"ז (ס"ק כ"ח), חו"ד (חי' ס"ק ט"ז), לחם ושמלה (לחם ס"ק מ"ז), ערה"ש (סעי' נ"ו, "מיהו זהו מילתא דפשיטא דגם רבינו הרמ"א מודה דכשמרגשת עתה ברגע זו שיוצא הדם ממכתה דגם בשעת וסתה וטהור ואף ש"ל דגם דם נדה מעורב בזה מ"מ כולי האי לא חששו"), שערי טוהר (שער ז' סעי' ב'), טהרת ישראל (סעי' צ'), חזו"א (יו"ד סי' פ"א ד"ה אבל, סי' פ"ב ס"ק א' ד"ה ואם, "אבל מה שיש לדון בזה הוא מדין שיש לה מכה ותולין במכתה, ואע"ג דכתב רמ"א סי' קפ"ז דבשעת וסתה אין תולין במכה, כבר כתבו הש"ך והגר"א שאין דברי רמ"א רק באין ידוע שהמכה מוציאה עתה דם, אלא שהמכה מוציאה דם לפעמים, אבל אם המכה מוציאה עתה דם ואין הספק רק אם יש כאן גם דם נדה, אף בשעת וסתה וטהורה, ובנידון דידן לפי דברי הרופאים הבעבעות מוציאות דם בודאי בשעת וסת, וא"כ יש להקל אף בשעת הוסת"), בדה"ש (ס"ק ק"ג), פתחי הלכה (ארטסקרול, פרק כ"ג הע' ט"ז).
2. מחמיר – מקור חיים (ס"ק ל"ד, "הש"ך ... נראה דכל זה אינו אלא לפירש הגמרא. ולדעת המתירן הרמב"ם והרשב"א זצ"ל. אבל להכניס היתר זה בדעת רמ"א אשר נמשך אחר המרדכי וסה"ת והגהות מיימוני וש"ד וב"י מסכים עמהם ... אין נראה לי כלל שלמדו היתר זה של ש"ך הואיל דכל הני גאונים הממציאים איסור זה דשעת וסתה לא מזכירים היתר זה וחילוק זה בין הרגישה ובין לא הרגישה לעולם בשעת וסתה אינו תולה במכה וטמאה היא ... ואם תאמר הא הוכחת ש"ך אמת ברור הוא ולמה באמת לא כתבו המרדכי וסה"ת והגהות מיימוני וב"י ורמ"א להתיר זה, וגם האחרונים הב"ח וט"ז העלימו עיניהם מהיתר זה אעפ"י שהוא מפורש בתוס'. יש לומר טעם הגון לסברת איסור שלהם. דחיישו למה שכתב רש"י בסוגיא דנדה דף ט"ז ע"א בד"ה אם יש לה ווסת. דביום וסתה אע"ג דמרגשת דדם הבא מן המכה חיישינן דלמא טפה אחת מדם הנדה מעורב בו הואיל דזמנה היום לראות דם נדה").
3. מר"מ – תפארת ישראל (קונ"א ס"ק ד'), ט"ז וש"ך השלם (שפ"ח ס"ק פ"ט).

ו. שלא הרגישה: והיא רגילה להרגיש ראיית דמה כשבא האורח שלה.

1. עי' לקמן.

יט. כתמים: תולה בה בכל ענין.

א. כתמים בשעת וסתה.

1. מיקל – ש"ך (ס"ק כ"ו, "אפילו בשעת וסתה אפילו אינה יודעת שמכתה דרכה להוציא דם כן משמע בדברי הפוסקים"), בא"ה (ס"ק כ'), חו"ד (חי' ס"ק כ'), גר"ז (ס"ק כ"ט, "אפילו בשעת וסתה (ש"ך) דאפילו אינה יודעת שמכתה דרכה להוציא דם דכתמים דרבנן וסתם מכה היא מוציאה דם לפעמים (ספר התרומה)"), טהרת ישראל (סעי' צ"ג, לשונו לקמן), אג"מ (יו"ד ח"ד סי' י"ז אות י"א, "ובאשה שיש לה מכה באותו מקום שמוציאה דם, והרגישה זיבת דבר לח ומצאה דם, אם יש לתלות במכה. הנה אם הרגישה שיצא מגופה דבר הלח באופן שהרגשה כזו לא שייך ביציאת דם ממכה, הוא ודאי הרגשת דם נדה. ואם הרגשתה הוא רק בזה שהרגישה שנעשה לח בגופה בין רגליה, אין זה בחשיבות הרגשה דדם נדה כלל (לעיל אות ז') והוי רק כראיית דם בעלמא, שכיוון שיש לה מכה יש לה לתלות במכה. וגם בימי ספירת הז' נקיים יש לה לתלות במכה, אם כבר היה לה הפסק טהרה וגם היתה בדיקה נקיה ביום הראשון פעם אחת. אבל בשעת הוסת, או מל' יום לל' יום, אין תולין במכתה, כמפורש ברמ"א סימן קפ"ז סעיף ה'. ואם לא ראתה דם אלא כתמים תולה במכתה אפילו בשעת וסתה, כדאיתא שם ברמ"א וכתמים תולה בכל ענין, ופ"י הש"ך בס"ק כ"ז שהוא אפילו בשעת וסתה, וכנראה שלא פליגי עליו שלכן יש להורות כן"), ששבה"ל (ס"ק ה', סיכום אות ט').

ב. כשראתה מגופה בלי הרגשה: בשעת וסתה.

1. מחמיר.

(א) חוו"ד (בי' ס"ק ט'), הו"ד בפת"ת (ס"ק ל"א) – "ומכל מקום בשעת וסתה. ואפילו ברואה ממש שלא בהרגשה טמאה. ולא תקשה הא לא שייך כאן לומר סברא דאם כן לא תטמא לעולם, שהרי תהיה טמאה כשתרגיש, **דלא פלוג ברואה ממש** כיון דאף במרגשת אין כאן הרגשה ברורה, דאימר דם מכה היא מרגשת, דהא מכה במקור ואפילו הכי טמאה, משום הכי אף בלא הרגשה גם כן טמאה, רק בכתמים טהורה אפילו בשעת וסתה. וראיה לזה מדברי הש"ך בס"ק כ"ו שאינו מטהר רק במרגשת שדם זה בא מהמכה, משמע באינה מרגשת כלל טמאה בשעת וסתה".

(ב) לחם ושמלה (שמלה ס"ק י"ד ד"ה וכתב).

2. מיקל, אפי' מכה שאינו מוציאה דם. [י"א מצד ס"ס, נו"ב. י"א מצד כתם, פר"ר. עי' טהרת ישראל].

(א) נוב"ק (יו"ד סוף סי' מ"א), הו"ד בפת"ת (ס"ק כ"ח, ס"ק כ"ט, ס"ק ל"ג) – "נולד לנו אתה ספק אם רואה עתה בשעת וסתה ואינה מרגשת אם בא מן המקור או מן הצדדים מי נימא תולה במכה דכאן לא שייך שלא תטמא לעולם דהרי כשתרגיש תטמא או נימא אעפ"כ שייך לומר אם תטהרנה ותהא תולה במכה לא תטמא לעולם וליכא למימר כשתרגיש תטמא. זה אינו דהרי גם כשמרגשת היא טהורה מן הדין ואינה טמאה בשעת וסתה רק מטעם שלא תטמא לעולם כמ"ש לעיל באות יו"ד וא"כ כיון דבשניהם במרגשת ואינה מרגשת טהורה היא מן הדין רק שאנו צריכין מטעם שאל"כ לא תטמא לעולם להחמיר בשעת וסתה ושלא לאוקמה אחזקתה א"כ אין חילוק בין מרגשת לאינה מרגשת ובשניהם אנו צריכין לטמאה בשעת וסתה. או אעפ"כ י"ל להקל באינה מרגשת אף דאנו מחמירין בשעת הוסת במרגשת דאינה רק ספק אחד אבל באינה מרגשת דיש ס"ס לא מחמירין. ומסתברא כן דהרי באין המכה מוציאה דם דטהורה רק באינה מרגשת מטעם ס"ס ואז טהורה אפי' בשעת הוסת דשם לא שייך דאל"כ לא תטמא לעולם דהרי כשתרגיש תהי' טמאה מן הדין וכמ"ל באות ז' א"כ איך נחמיר במכה המוציאה דם שתהא טמאה בשעת וסתה. א"כ יציבא בארעא דמכה המוציאה דם לא תתלה בה ליטהר וגיוורא בשמי שמיא דמכה שאינו יודעת אם מוציאה דם תולה אפי' בשעת וסתה. זה ודאי לא יתכן ובשניהם אפי' בשעת הוסת טהורה".

(ב) פרדס רמונים (שפ"ח ס"ק כ"ז) – "ויש לחקור בטעמו של דין זה דבכתמים תולין אפי' א"י אם מכתה מו"ד אם הטעם הוא משום דכתמים איכא ס"ס שמא מעלמא ושמא ממכה ... או הטעם משום דכתמים דרבנן ע"כ תלי' להקל לתלות במכה אפי' א"י אם מו"ד. ונ"מ בזה היכא דודאי חזי' מגופה רק דלא ארגשה דג"כ אין איסורו כ"א מדבריהם ... ולפי"ז לטעם הא' הנ"ל לא תלי' במכה כ"א בידעת שמו"ד ולטעם הב' גם כאן תלי' אפי' א"י אם מו"ד. והנה בסה"ת ומרדכי והגמ"י מבואר להדי' דהטעם דתלי' להקל בכתמים הוא משום דכתמים דרבנן וזה מבואר כטעם הב' הנ"ל. אולם ראיתי בתשו' הגאון מוהר"ע איגר סי' פ"א שדיקדק ... אולם כל המעיין בדברינו ... יראה דבזה נדחו כל מה שכתב הגאון הנ"ל בזה".

(ג) יד אברהם (על הרמ"א סוף סעי' ה') – "ונראה דה"ה נמי ראייה דמגופה בלי הרגשה דלא הוי רק מדרבנן ואף שלא בשעת תשמיש דהוה ספק ספיקא ... נודע ביהודה ...".

(ד) טהרת ישראל (סעי' פ"ט, באר יצחק הע' קפ"ב) – "אך ברואה להדי' שלא בהרגשה דודאי לה דלא ארגשה תלינן במכה אפי' א"י שמוציאה דם ואפי' בשעת וסתה [וטעם הנ"ב דמיקל משום ס"ס וטעם השפתי חכם דפוסק כמ"ש בפנים משום דבה"ג דומה לכתמים דיין צ"ג]".

טהרת ישראל (סעי' צ"ג) – "כתמים תולה בכל ענין אף בכתמים שעל בשרה ואפי' בשעת וסתה ואפי' א"י שמכתה דרכה להוציא דם ואפי' שיש לה מכה במקור".

(ה) בדה"ש (ס"ק ק"י).

3. במכה שאינה מוציאה דם יש להחמיר.

(א) רע"א (ח"א סי' ס"ב ד"ה ומה"ט, סי' פ"א ד"ה ולכאורה, עי' הג' על חוו"ד בי' ס"ק ט'). לענין ס"ס – "וברואה שלא בהרגשה בשעת ווסתה אסורה, אף דל"ש לומר דאם לא כן לא תהיה טמאה לעולם דהא תהיה טמאה אם תרגיש, מ"מ במכה שא"י אם מוציא דם דבאנו לדון מכה ס"ס יש לומר דבשעת ווסתה דעלול המקור להוציא דם לא הוי מכה שא"י אם מוציא דם בגדר ספק".

רע"א (ח"א סי' פ"א. לענין כתם) – "די"ל מה דמקילין בכתמים, היינו בכתם דעלמא דמצאה חלוקה וסדינה מלוכלכים, בזה אף במכה שבמקור תלינן להקל, כיון דבלא"ה אפשר מעלמא הוא ועברה בשוק של טבחים ולא אדעתה, אבל כראייה דמגופה, בודאי בלא הרגשה כמו בנידון דידן דמשמשה בעד הבדוק, י"ל דלא מקילין כולי האי, והכי דייקא לישנא דספר התרומות אמנם כל הכתמים שנמצאו בבגדיה וכו' ... אף דמלישנא דהרמ"א שכתב וכתמים תולין בכ"ע והשמיט לישנא דבעה"ת כתמים שבבגדיה, משמע ודאי דאפילו בכתם שעל בשרה תולין להקל, מ"מ י"ל דוקא בכתם וכלישנא דסתם כתמים דהוא שלא בדרך ראייה מגופה וכלישנא דאין בכתמים משום ווסת (בסס"י ק"ץ) וכן בדוכתא טובא אבל בראייה מגופה בודאי בלא הרגשה, י"ל דאינו בכלל כתמים לענין זה. ולכאורה ראייה לזה ...".

(ב) בדה"ש (ס"ק ק"ט, בי' ד"ה דאל"כ) – "אשה שיש לה מכה ויודעת בה שמוציאה דם וראתה דם אבל ברי לה שלא הרגישה בראייתה והיא רגילה להרגיש ראיית דמה כשבא האורח שלה יש להקל אצלה לתלות הדם במכתה אפילו בשעת וסתה ותהיה טמאה כשתרגיש [אמנם מה שהקיל עוד בנוב"י שם אף במכה שאינה יודעת אם מוציאה דם ... צ"ע אם יש לנהוג כן כי הגרעק"א שם כתב ...]".

4. מר"מ – ערוגת הבשם (יו"ד סי' קנ"א ד"ה ומה), ט"ז וש"ך השלם (שפ"ח ס"ק פ"ח, ס"ק צ"ו).

(א) פת"ת (ס"ק כ"ו) – "אם בדקה בשעת וסתה ומצאה טהורה וראתה שלא בשעת וסתה צריכה שבעה נקיים ואינה תולה במכה שא"י שמ"ד ... אכן במכה שידוע שמ"ד תולה אף בכה"ג דהא כתב הרמ"א בסוף הגהה זו דבשעת וסתה אינה תולה במכה כלל משום דאל"כ לא תטמא לעולם וזה לא שייך הכא".

(ב) בדה"ש (סעי' ה' ב' ד"ה דאל"כ, עמ' נ"ג) – "כתב הנודע ביהודה ... נראה שאין דבריו אמורים אלא באשה שדרכה להרגיש בביאת האורח אבל באשה שאינה רגילה בהרגשת דמה בביאת האורח (וכן הוא בהבה נשים בזמננו כידוע) לא שייך לומר שתטמא כשתרגיש שהרי אינה רגילה להרגיש בשום פעם ואינה תולה אשה כזו במכה אף בכה"ג".
 (ג) לבושי עז (תמצית ס"ק כ"א) – "ראתה דם בלא הרגשה, וודאי שבא מגופה, לדעת הנוב"י ... ולדעת רע"א ...".
 (ד) הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' ע') – "שהלכה כרמ"א להתיר רק שלא בשעת וסתה (וכפשטות הרמ"א). אבל בשעת וסתה אין להקל כהנו"ב אלא בשעת הדחק".

ג. מר"מ – יבקש תורה (שו"ע סי' נ"ז), ט"ז וש"ך השלם (סי' ק"צ כו"ל ס"ק פ', ס"ק פ"א).

כ] נאמנת - סעיף ו'.

נדה (דף סו.) – "ונאמנת אשה לומר מכה יש לי במקור שממנה דם יוצא - דברי רבי, רשב"ג אומר: דם מכה הבא מן המקור - טמא. ורבותינו העידו על דם המכה הבא מן המקור שהוא טהור. מאי בינייהו. אמר עולא: מקור מקומו טמא איכא בינייהו".

א. אם אומרת: ברי לי שאין דם זה בא מן המקור.

1. מיקל, נאמנת וטהורה – רמ"א (סעי' ו'), ערה"ש (סעי' ס"ד), "אם אומרת בבירור כן מי יוכל להכחישה על כן דינו של רבינו הרמ"א אמת ויציב", טהרת ישראל (סעי' ק"ד).
2. פקפקו בזה, ורק לעשותו סניף – שו"ת פני יהושע (יו"ד סוף סי' א', "מ"ש מהר"י ווייל ... לענ"ד לא הייתי סומך ע"ז לבד כיון דהרב והרי"ו לא כתבו כ"א בלשון קרוב הדבר בעיני גם לקמן וה"נ גם שמה גם אשה נאמנות. ויש לתמוה על הר"מ מהרמ"א שפסקה כפשטה. מ"מ סניף ודאי הוא", תוה"ש (ס"ק כ"ה), דגול מרבבה (על רמ"א סעי' ו'), חו"ד (ב' ס"ק י"ב), פת"ת (ס"ק ל"ו), ששבה"ל (ס"ק ב', שבה"ל ח"ה סי' ק"ה, "וצ"ע להקל אם לא ע"י עוד סניף"), בדה"ש (ס"ק קי"ד).

כא] בודקת, ואינה מוצאה כתמים כי אם במקום אחד - סעיף ז'.

מחבר (סעי' ז') – "כל זמן שהיא בודקת בכל החורים והסדקים אינה מוצאה כתמים, כי אם במקום אחד בצדדין, יש לתלות שממכה שבאותו צד בא".

א. כמה פעמים צריכה לבדוק כדי לתלות במכה.

1. שלש – שם אריה (ח"א סי' מ'), "צריכה לעשות כן כמה פעמים ולא פחות מן ג' פעמים", ששבה"ל (ס"ק ג', סיכום אות א', "ומסתבר דדוקא אחרי ג"פ שבדקה ומצאה רק במקום אחד, ואם יש כאב בא"מ יש לומר דסגי בב"פ עכ"פ"), בדה"ש (ס"ק קט"ז, "דסגי להחזיק כן בג' בדיקות"), פרי טהרה (הע' א').

ב. הגדר: הא דהקיל המחבר הוא רק אם ידוע שיש לה מכה אלא שאין ידוע אם המכה מוציאה דם, או אפילו באין ידוע אם יש לה מכה. רק אם ידוע שיש לה מכה, אלא שאין ידוע אם המכה מוציאה דם.

- (א) ט"ז (ס"ק י'). כדאי ברע"א סי' ס"א ד"ה ולדון [לשונו לקמן], פר"ר מק"ז ס"ק י', ס"ק י"ב, ערה"ש סעי' ס"ו [לשונו לקמן].
- (ב) ש"ך (נקה"כ על הט"ז ס"ק י'). כדאי ברע"א סי' ס"א ד"ה ולדון [לשונו לקמן].
- (ג) הגר"מ מרדכי כהנא (רבינו יצחק מפוזנא סי' מ"א ד"ה ואין להביא) – "איירי שיודעת בבירור שיש לה מכה ... אבל מעולם לא עלה על דעת הרא"י לומר שסמכינן על כאב כאלו שיש לה בבירור מכה, ולסמוך על זה להתיר האשה, רק כוונתו כיון שמרגשת צער וכאב בצד א' באותו צד שיש לה כה, אז סמכינן שמן המכה הדם שותת, וברור שהפירוש כן כל המעיין ומדקדק בדבריו".
- (ד) צמח צדק (סי' פ"ו ד"ה ועוד יש) – "ועוד יש צד אחר להתיר באשה שיש לה וסת קבוע שלא בשעת וסתה אפילו היכא שאינה יודעת שמכתה מוציאה דם. אם הוא בענין שמרגשת כאב תמיד במקום אחד באותו מקום. ושם באותו צד במקום שמרגשת כאב מוצאת דם שלא בשעת וסתה. ובצדדים אחרים בכל החורים והסדקים אינה מרגשת כאב ואינה מוצאה דם. ותמיד הוא כן שלעולם אינה מרגשת כאב ואינה מוצאת דם אם היא בודקת בכל החורים והסדקים רק בצד ההוא במקום אחד יש לתלות שהדם הוא מהמכה שבאותה צד וזה מבואר בפסקי מהרא"י סימן מ"ז הביאו הרב בש"ע סימן קפ"ז סעיף ז' ויש להתירה שלא בשעת וסתה".

(ה) נוב"ק (יו"ד סי' מ"ו ד"ה ומעתה) – "ומעתה נבאר דברי הש"ע בסי' קפ"ז סעיף ז' שהש"ע אדינן דלעיל סובב והולך ובאשה שיש לה מכה עסקינן דבזה מיירי בסעיף ה' וסעיף ו' אלא ששם סתם דבריו ולא הכריע אם צריכה שתדע שמכתה מוציאה דם וגם שטחות לשונו בש"ע סעיף ה' משמע כן שכתב אם יש לה מכה באותו מקום תולין בדם מכתה".

(ו) חכ"א (כלל ק"י סעי' י"א) – "אדוני מורי ורבי בנודע ביהודה סימן מ"ו כתב דזה מיירי דוקא ביודעת שיש לה מכה רק שאינה יודעת אם מוציא דם וכן נראה באמת מדברי מהרא"י ואין לזוז מדבריו (סעיף ז')".

(ז) רע"א (סי' ס"א ד"ה ולדון) – "וההיא דש"ע (ס"ז) מיירי גם באין לה וסת קבוע, אבל מ"מ בין להט"ז בין להש"כ מיירי רק ביש לה מכה כדמוכח מתוך קושיית הט"ז שנתקשה על פסקי דהרמ"א להקל בשלא בשעת וסתה דלא בעי שתדע שמכתה מוציא דם מההיא דש"ע (ס"ז) ולא תירץ בפשוטו דהתם מיירי בלית לה מכה, וגם הש"כ לא דחה לקושיית הט"ז מהך טעמא, וע"כ דס"ל דגם ההיא דש"ע (ס"ז) מיירי ביש לה מכה, וביותר לפירושו דהש"כ בודאי מוכח כן כיון דס"ל דהמהרא"י היקל בחד צד, והאי צד דיש לה וסת קבוע לחוד בודאי אין צד היתר בלא מכה, ואף להמרדכי בראיה בעלמא שלא בשעת תשמיש, אם כן בנ"ד דלית לה מכה מבוררת אין צד להקל".

- (ח) חו"ד (בי"ס"ק ז', סי' קצ"א חי"ס"ק ז').
- (ט) מהר"ם שיק (יו"ד סי' קע"ח).
- (י) פת"ת (ס"ק ל"ז) – "בתשו" נו"ב סי' מ"ו שכתב דדין זה סובב והולך אדלעיל ובאשה שיש לה מכה עסקינן דבזה איירי בסעיף ה' ו' אלא דשם בס"ה שכתב תולין בדם מכתה משמע דדם מכתה ברור לכן כתב בסעיף זה אם כל זמן כו' היינו אפילו א"י שהמכה מוציאה דם וזה מהני גם באשה שאין לה וסת".
- (יא) עי' ששבה"ל (ס"ק א', סיכום אות א', שבה"ל ח"ה סי' ק"ה על סעי' ז', ח"ו סי' קכ"ד) – "מהנוב"ק ... אבל בתפל"מ ואבני מילואים (סכ"ג) חלקו ... ובזקנה ומסולקת דמים י"ל דיש לסמוך ע"ז".
- (יב) בדה"ש (ס"ק קי"ח) – "ונראה להחמיר".
- (יג) לבושי עז (תמצית ס"ק ב', סעי' ה' תמצית ס"ק ד').
- (1) בכתם מיקל – לבושי עז (תמצית ס"ק ה').
2. אפילו באין ידוע אם יש לה מכה.
- (א) תפארת למשה (ד"ה בט"ז) – "בט"ז ס"ק יו"ד וז"ל אבל בנדון דידן לית לה מכה מבוררת כו' עכ"ל. דבריו תמוהים דהתם שאני דלית לה מכה מבוררת לכך הצריך מוך נקי לבדיקה דע"י זה ידעין שיש לה מכה וכן מבואר בפסקי מהרא"י, תרוה"ד סימן מ"ז שלא הי' לה מכה בודאי, רק שיש לו הוכחה דאית לה מכה וההוכחה היא שכשהיא בודקת בכ"מ בחורים ובסדקי' לא מצאה דם רק באיזה מקום מהצד שכואב לה קצת ודאי ממה שכואב לה קצת מן הצד לחוד לא סמכי' לומר דאית לה מכה לכך הצריך בדיקה ואפ"ה לא הוי מכה מבוררת רק הוכחה והתיר שלא בשעת וסתה".
- (ב) מהר"ר יצחק הלוי (נוב"ק יו"ד סי' מ"ד) – "והנה המעיין בפסקי מהרא"י יראה דלא מיירי באשה שיודעת בודאי שיש לה מכה שז"ל אשר כתבת שיש לך הוכחה שיש לה מכה אך שאין יודעת אם מוציאה דם יש שני צדדים להתיר חזא כמ"ש שכל זמן שבודקת בכל החורין אין מוצאת אותן כתמים ושערות דקות כי אם במקום אחד לעולם א"כ אם אותו מקום בצדדים קצת יש הוכחה דמוכח דמן המכה בא ובבדיקת שפופרת אמר תנא דברייתא אם נמצא בראשו של מכחול ע"ש. הרי מוכח מלשונו דלא היתה יודעת בבירור שיש לה מכה רק זו היא הראי' שאין מוצאה כ"א במקום אחד לעולם וע"ז מביא ראי' ממכחול דג"כ לא מיירי במכה גם מוכח שם שכתב דחד עד לא מהני על הא דכתב שיש לך הוכחה שיש לה מכה ואינה יודעת שמוציאה דם. רק יש כאן שני צדדים חזא מ"ש שכל זמן שבודקת כו' משמע דאין הוכחה אחרת להמכה רק מטעם הנ"ל ודוק שם. ולפ"ז לא קשה על רמ"א דלא פליג אהא דבש"ע סעיף ז' דסתימת הש"ע לא מיירי באשה שיש לה מכה וק"ל".
- (ג) גבעת פנחס (סי' נ"א ד"ה ובוזה נראה) – "דהכא אין לה מכה בבירור אלא כיון שוצאת תמיד בזה הצד בשעת הכאב ה"ל כו מכה, ודוקא שהתמיד הרבה פעמים כן אבל בפעם א' אם כואב לה בשעת ציאתה הדם בצד א' אין היתר לור מן הכאב בא".
- (ד) גי' (ס"ק ל"ג) – "והא דהצריך השלחן ערוך שתהא מוצאת הכתמים במקום אחד שבצדדין לעולם שיש הוכחה דלאו מן החזר בא. היינו משום דלא מיירי בידוע לה בודאי שיש לה מכה גמורה אלא שאין ידוע אם מוציאה דם אלא כמבואר בב"י בשם מהרא"י דמיירי כשאין ידוע אם יש לה מכה כלל וכהאי גוונא אף בכתמים לא תלינן. אלא שיש לה הוכחה שיש לה מכה מאחר שמוציאה במקום אחד לעולם".
- (ה) אבני מילואים (שו"ת סי' כ"ג ד"ה שוב) – "נראה דאותו דם שמצאה בשעה שבדקה בחורין וסדקי' ולא נמצא רק בצד אחד לבדה טהור אפ"י אין לה מכה ומזה מיירי שם בש"ע סימן קפ"ז סעיף ז', ומ"ש בש"ע יש לתלות דממכה שבצדדין בא, היינו משום דכל דם הבא מצדדין ע"י מכה בא שנפסק שם גיד או עורק אחד וכמ"ש הרמב"ם גבי דם הנמצא בפרוזדור דהוי ספק מן העלי' כשישוסע עורק אחד בעלי' ע"ש ואפ"ה אמרין חזקתו מן המקור, ובתה"ד שבא לטהר גם אח"כ הי' צריך שני תנאים שיהי' לה כאב ושיהי' בין וסת לוסת".
- (ו) ערה"ש (סעי' ס"ו) – "ודע שיש שכתבו דרבינו הב"י מיירי בדין זה בידוע שיש לה מכה ואדלעיל קאי אלא דלעיל מיירי כשיודעין בבירור שמכתה מוציאה דם וכאן קמ"ל דע"פ הדברים האלה אנו תולין במכה אף כשאין יודעין בבירור שמכתה מוציאה דם [נוב"ק קמא יו"ד סי' מ"ו וזהו דעת הט"ז סק"י] וזהו לדיעה המצרכת שתדע שמכתה מוציאה דם אבל כבר נתברר שדעת רבינו הב"י אינו כן ולא בעינן שתדע שמכתה מוציאה דם מדמסתם לה סתומי כמ"ש בסעי' מ"ו וא"א לומר דמיירי בכאן שיש לה מכה ידוע ועוד דא"כ דברי רבינו הרמ"א הקודמים פליגי על זה והיה לו לרבינו הרמ"א להגיה עליו דבריו בלשון פלוגתא אלא וודאי דגם הוא כוונתו דמזה נפשוט שבוודאי יש לה איזה מכה או חבורה בהצד הזה או כאב שדינה כמכה ועוד דלדבריהם עיקר הדבר חסר ולפמ"ש א"ש [וכ"כ הפ"ר סקי"ב].
- (ז) ישועות מלכו (יו"ד סי' י"ט) – "מש"כ בשם הגאון נוב"י ז"ל הוא רחוק מאוד בלשון הש"ע והגאון מוהרי"צ הלוי חולק עליו ויש לסמוך ע"ז ברואה מחמת תשמיש דאינו רק חשש מדרבנן כמ"ש הפוסקים".
3. מר"מ – פרדס רמונים (ס"ק י"ב), פרי דעה (טור כסף ס"ק י"ב), מהרש"ם (ח"ב סי' ק"א), ט"ז וש"ך השלם (כו"ל ס"ק י"ז).
- (א) צמח צדק (יו"ד סי' קי"ג, סי' קכ"ג אות א', סי' ד"ש ד"ה ובענין) – "בדיני דמהרא"י סי' מ"ז יש ב' פירושים. הנ"ב והח"ד פירשו דמיירי בידוע שיש לה מכה רק שא"א אם מוציאה דם. ודעת אאזמ"ו הגאון ז"ל דלא מיירי בידוע לה בודאי שיש לה מכה גמורה. וכן מצאתי בספר תפל"מ וכ"ד הגר"א".

ג. הרגישה בשעת הבדיקה ששרטה את עצמה על ידי הציפורן.

1. מר"מ – פרי טהרה (סעי' ב').
- (א) מי נדה (קונ"א סעי' ה' ד"ה הנה אם) – "דהיכא דהרגישה ששרטה שם בצפורן יכולה לתלות בזה הדם, והוי כמכה המוציאה דם, ויכולה לתלות בזה עכ"פ שלא בשעת וסתה".
- (ב) דברי מלכיאל (ח"ה סי' רפ"ד) – "ע"ד אשה שבדקה ביום ד' לליבונה וסרטה בציפורנה באותו מקום והרגישה כאב ונמצא על העד טיפת דם. ותיכף בדקה שנית והיה העד נקי ...".

ג) אג"מ (יו"ד ח"ד סי' י"ז סוף אות ט"ז) – "ובאשה שהתירוה להניח בגופה כלי למניעת הריון שקורין דייפראם וכשהוציאתו אחר איזו שעה מצאה עליו דם, לא שייך שיעור דכגריס ועוד, דהא ליכא מאכולת שם. אבל צריך לחקור אם לא עשתה איזה פצע קטן בידיה וצפורניה כשהכניסו והוציאתו. דאם יש לחוש לזה מסתבר שהיא טהורה אף בנמצא הרבה טפות דם".

ד. מר"מ.

1. ציץ אליעזר (ח"ו סי' י"ט) – "אשה שיש לה מכה באותו מקום שאינו ידוע אם מוציא דם, והאשה בדקה עצמה ומצאה נקודת דם על עד הבדיקה אם יש מקום לתלות במכה שלא להצריך ז' נקיים גם לדעת הש"ך ורבים דעימיה (עיין יו"ד סי' קפ"ז סעי' ה' וש"ך סק"כ) בהיות והאשה מינקת ...".
2. שבט הלוי (ח"י סי' ק"מ) – "דישנא איזה מורה הוראה בא"י דאם בא לפנייה עד בדיקה שיש עליו טיפת דם ויש חשש דאולי בא מאיזה מכה או פצע באו"מ, דיש לדבריהם עצה פשוטה לברר הספק ע"י שהאשה תשים על האצבע שלה אלקוהול (ספירט) ולהכניסה באו"מ בחו"ס, ואם אומרת שמרגישה כאב ה"ז הוכחה שהדם בא מן הפצע שבאו"מ וסומכים ע"ז לטהרה. וכ"ת שפיר השיג על דרכם, דגם אם אין פצע יכאב לה האלקוהול, ואף שהם טענו דרק אם יש פצע תרגיש כאב, מע"כ שפיר השיב דהא בעינן ידיעה דהמכה יכולה להוציא דם, וידוע דגם אם יש איזה שריטה שאינה מוציאה דם כלל מכ"מ יכאב האלקוהול. וגם העיר מיו"ד סי' קפ"ז ס"ז, דדין שכל זמן שהיא בודקת מרגשת כאב בצד דדעת גדולי הפוסקים דמיירי דוקא בשכבר מוחזק לה מכה מכבר רק ספק אם מוציאה דם, ופליגי רק אם מיירי ביש לה וסת או גם אין לה וסת, וגם המקילים לפרש הלכה זו גם באין מכה ידועה מכבר מכ"מ מקילים רק בצירוף יש לה וסת קבוע, וגם ...".
3. אור יצחק (יו"ד סי' ל"א סי' קפ"ז, עי' סי' כ"ט סוף פרק א') – "שאלת: אשה שתמיד מוצאת דם בבדיקותיה, ובדקה הרופא וראה שיש לה מכה בצדדין, וכשמוציאה את עד הבדיקה רואה תמיד דם בצד אחד, מה דינה. תשובה: אם ודאי לה שהדם בא ממכה זו הרי היא טהורה, אבל צריך בזה זהירות וזריזות יתירה".
4. הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' ס"ט, הע' ת"ה) – "[אבל אף בשעת וסתה יש להקל אם נראה לרב שהדם הוא דם מכה בלי ידיעה שיש לאשה שום מכה] ע' בש"ך ס' קפז סקכ"ו שמקיל באשה שמרגשת שדם יצא מן המכה ומצאה את זה. שיש לתלות שמה שהרגיש הוא מה שמצאה. וז"ל ולא שייך לומר בכהאי גוונא דאם לא כן לא תטמא לעולם, דהלא תהיה טמאה כשלא תרגיש עכ"ל. מוכח שהוא מקיל מדין תלייה, רק שדחו למה אין טענת 'וכי לעולם לא תראה'. וכן מוכח מהש"ך ס' קצא סק"ז ע"ש. ולכן י"ל שה"ה בכל אופן שיש רגלים לדבר שהדם שמצאה הוא דם מכה. ובתנאי שהוא אינה מחמת ידיעה שיש לה מכה, אלא מחמת איך הדם עומד ונראה ע"ג העד בדיקה וכדומה. ולא שייך לומר בכהאי גוונא דאם לא כן לא תטמא לעולם, דהלא תהיה טמאה כשאין רגלים לדבר שהוא דם מכה. וכן שמעתי מרי"ב של' להקל למעשה, אבל רק בצירורים שבולט ע"י הסתכלות בעד הבדיקה שהדם הזה מסתמא דם מכה".

כב) רפואה [נאמנות של הרופא, ולא של הרפואה] - סעיף ח'.

א. להתרפאות.

1. קודם שתחזק מותר, כבר הוחזקה צריך עיון – ס' התרומה (סוף סי' ק"ז, "ואם יש רופא שסבור לרפאות' לעצור הדם מלבא בתשמיש טוב הדבר לנסות הרפואה לאחר פעם ראשונה או שנייה קודם שהוחזקה אבל לאחר פעם שלישית שכבר הוחזקה צריך עיון אם תוכל לסמוך על הרפואה אפי' הוא רופא מומחה בדבר זה ולשמש אחרי כן פעם רביעית"), סמ"ג (לאוין קי"א, "ואם יש רופא שסבור לרפאות אותה ולעצור הדם מלבא על יד תשמיש טוב הדבר לנסות את הרפואה פאם ראשונה ושנייה קודם שהוחזקה, אבל לאחר פעם שלישית שכבר הוחזקה צריך להתיישב אם תוכל לסמוך על הרפואה ואפילו הוא רופא מומחה בדבר זה ולשמש אחר כך פעם רביעית"), טור (סעי' ח').
 2. כבר הוחזקה, בגוי אסור בישראל מסופק – סמ"ק (סוף סי' רצ"ג, "ואם יש רופא שסבור לרפאותה טוב לנסות טרם שתיחזק אבל אחר שהוחזקה אסור וצ"ע אם הוא יהודי רופא מומחה אם תוכל לסמוך עליו אם לאו").
 3. כבר הוחזקה, בגוי אסור בישראל מותר – ריצב"א (הג' מיימוניות אסו"ב דפוס קושטא פרק ד' הל' כ"א, "שאם אמר לה הרופא שנתרפאת משמשת על סמך דיבורו אם הוא ישראל כדאמר' בירושלמי נאמן הרופא לומר קמיע זה מומחה וריפאתי בו ג' פעמים אע"פ שיש לדחות דהוא איירי שידענו שריפא בו כבר פעם אחת אלא שאין אנו יודעים מן השלוש מ"מ דעתי נוטה להתיר בכל ענין אבל אין בידי להתיר על פי דיבור גוי אפילו ברופא דלא מרע נפשיה דקרינן בהו אשר פיהם דבר שוא").
 4. כבר הוחזקה יש להחמיר, אא"כ שיש הוכחה – רדב"ז (סי' ת"י, "הילכך בנ"ד דאיכא רגלים שהרי משמשת בצער מה שלא היה לה קודם לכן קרוב בעיני שסומכת על רופא מומחה שאמר שנתרפאת ומשמשת פעם ד' ואצ"ל על ידי בדיקה ג"כ. הילכך לצאת מכל ספק תרפא עצמה ויכולה לבדוק עצמה אם רוצה ליכנס בספק ואם אינה רוצה ליכנס בספק זה דעתי נוטה שתסמוך על רופא מומחה ותבעל פעם ד' דקשין גרושין כמיתה"), פת"ת (ס"ק ל"ח), בדה"ש (ס"ק קכ"ז).
- א) לענין עכו"ם – בדה"ש (ציונים ס"ק ר"ח).

ב. שפסק דם וסתה.

1. מיקל, אפילו בעכו"ם – ריצב"א (הג' מיימוניות אסו"ב דפוס קושטא פרק ד' הל' כ"א, "ומיהו אם תראה האשה שפסק דם וסתה וראייתה ע"פ הרפואות וניכר שהועילו לה נראה הדברים שיש לסמוך אף על פי גוי שהרי הדבר הזה רפואה יש לו כי היא דאפילה חררת דם ואמר רבי נתרפאת זו"), מחבר (סעי' ח').

ג. מה הדין בב' רופאים.

1. מיקל – שבות יעקב (ח"א סי' ס"ה), "דמה"ט מסתפק ספר התרומה וסמ"ג וסמ"ק אם יש לסמוך על רופא מומחה דהיינו רופא אחד דוקא דחיישינן לבדדמי משא"כ בשנים אפי' רופא אחד ישראל ואחד שאינו מישראל ג"כ מהימן".
2. מחמיר [אפילו מאה רופאים] – חת"ס (יו"ד סי' קע"ה ד"ה והנה ע"א, "אפילו מאה רופאים כיון שהוכחנו לעיל דאמרי בדדמי לא מהימן בטר דאתחזקה תלתא זימני ברואה מ"ת"), בדה"ש (ס"ק קכ"ג, "וכן נראה להורות").

ד. עשה רפואה זו לאשה אחת.

1. מיקל, אפילו קודם שהחזקה.
 - (א) ב"ח (ס"ק ח') – "מיהו נראה דאם רופא זה עשה רפואה זו לאשה אחת קודם שהתחזקה ונתרפאה יכולה אשה אחרת לסמוך עליו אף לאחר שהתחזקה בשלש פעמים ולשמש פעם רביעית לאחר הרפואה".
 - (ב) ש"ך (ס"ק כ"ח) – "כתב הב"ח מיהו נראה דאם רופא זה עשה רפואה זו לאשה א' קודם שהתחזקה ונתרפאה יכולה אשה אחרת לסמוך עליו אף לאחר שנתחזקה בשלש פעמים ומותרת לשמש בפעם רביעית לאחר הרפואה עכ"ל".
 - (ג) תוה"ש (ס"ק כ"ז).
 - (ד) בא"ה (ס"ק כ"א).
 - (ה) חו"ד (חי' ס"ק כ"א).
 - (ו) גר"ז (ס"ק ל"ה) – "ומיהו אם רופא זה עשה רפואה זו לאשה אחת קודם שנתחזקה ונתרפאה יכולה אשה אחרת לסמוך עליו אף לאחר שנתחזקה בג' פעמים ומותרת לשמש בפעם הרביעית אחר רפואה זו (ב"ח ש"ך)".
 - (ז) עי' ערה"ש (סעי' ס"ט) – לשונו לקמן.
 - (ח) ששבה"ל (סיכום אות ב').
2. קשה, דאם היא לא נתחזקה עדיין בחולי האיך נתחזק הוא לרופא.
 - (א) דגול מרבבה (תנינא על הש"ך ס"ק כ"ח) – "דין זה צ"ע דהרי מאן יימר דראשונה מתרפאה דהא יכול להיות הא דלא ראתה משום דלא נתחזקה עדיין בכל הכחות ואפשר שהביאה ראשונה היתה בכח גדול ולכך ראתה".
 - (ב) חו"ד (בי' ס"ק י"ג) – "כתב הש"ך ... והוא תמוה בעיני דאם היא לא נתחזקה עדיין בחולי האיך נתחזק הוא לרופא".
 - (ג) פת"ת (ס"ק ל"ח) – "ותמיהא לי כיון דאשה זו שריפא הרופא אותה לא נתחזקה עדיין בחולי א"כ מנא ידעינן שרופא זה מומחה דלמא בלא"ה נמי היה פוסק ומצאתי בח"ד שתמה ג"כ בזה".
 - (ד) אמרי ברוך (על הש"ך ס"ק כ"ח) – "תמוה לרבים, כיון שלא הוחזקה שלשה פעמים היכן ידעינן שהיתה צריכה רפואה ושנתרפאה על ידי אותן הרופאים".
 - (ה) בדה"ש (ציונים ס"ק קצ"ז).
3. י"ל, סומך על שיטת רבי שחזקה הוי ב' פעמים.
 - (א) חת"ס (יו"ד סי' קע"ה ד"ה והנה הב"ח, עי' סי' קנ"ח ד"ה והב"ח) – "שצ"ע ג' מנ"ל למסמך על רפואתו של זה כיון דלא אתחזקה ג"פ מקרה בעלמא ה' ולא מ"ת ראתה כלל ואיך נסמוך עליו בראתה ג"פ כבר. ונ"ל לישב קצת עפ"י מ"ש נימוק"י ס"פ הבע"י הנ"ל דאנן מספקינן אי בתלתא אי בתרי זימני הוה חזקה לכן בוסתות דרבנן אזלי לקולא דלא הוה חזקה עד ג"פ ע"ש ומינה אם כפשוטו דבא' דרבנן אזלי לקולא ק' מי לית ביה חומרא הא בקביעת וסת אית ביה חומרא וקולא ועוד הרי כשם שאינו נקבע כך אינו נעקר פחות מג"פ אע"כ ה"פ חזקת של וסת חזקה גרוע דרבנן דמה"ת אין זה בגדר חזקה אפי' כוונה מאה פעמים ליום ידוע ורגע ידוע אין זה חזקה כלל דהטבע עלולה להשתנות ע"י שינוי מאכלים ומקומות וזמנים ושנותיו של אדם ע"כ אין חזקה לוסת מה"ת כלל ורק רבנן עשו מזה חזקה א"כ דיו שיקבע בג"פ בין לקולא בין לחומרא ומ"ש אזלי לקולא לאו לקולא לדינא קאמרו דהא אפי' לחומרא נמי בעי' ג"פ אלא קולא לענין הקבעי קאמר כצ"ל בנימוקי יוסף הנ"ל".
 - (ב) תשובה מאהבה (ח"ג סי' שס"ב אות ד') – "הש"ך ... חות דעת. ולפענ"ד לא קשה מידי דע מה דקיימ"ל ברמ"ת כרשב"ג בתלת זימנא הוא להקל כמ"ש הרשב"א ... וה"ה נמי לסמוך על חזקת הרופא להקל דבתרי זימנא הוי חזקה".
 - (ג) פרדס רמונים (שפתי חכם ס"ק כ"ח) – "אמנם לפי דברינו הנ"ל בעי' דוקא שהאשה שעשתה מתחילתה רפואה זו כבר נתחזקה בב' פעמים אבל אם עשתה רפואה זו אחר שראתה פ"א מ"ה לא מהני ולא מידי".
 - (ד) פרי דעה (שפתי לוי ס"ק כ"ח) – "מיירי הכא שהראשונה ראתה ב' פעמים וריפא אותה ושוב לא ראתה ולכן השניה מותרת לשמש הגם שנתחזקה בג"פ ולא אמרינן שהראשונה לא נתחזקה עדיין דלהקל על השניה סמכינן ארבי".
 - (ה) בית שערים (יו"ד סי' רמ"ט ד"ה ובסימן) – "בש"ך סקכ"ח ... עיין חו"ד ... ובפשיטות אמרתי דלענין זה סמכינן ארופא שאמר שיש לה חולי שרואה מ"ת כיון שראתה ב"פ וכיון שהועיל לה רפואה זו הרי הוחזקה שמרפא מחולי זו: אבל עוד נ"ל דביבמות ס"ד ע"ב אמרינן נישואין ומלקיות כרבי דבתרי זימני הוי חזקה ווסתות ושור המועד כרשב"ג דבתלתא זימני הוי חזקה ועיין בתוס' שם ס"ה ד"ה נשאת דלענין ממון מודה רבי דבעינן איתחזק שלשה פעמים כמו בשור המועד ע"ש אמנם בווסתות נראה דה"ט משום דווסתות דרבנן אזלינן לקולא ועיין רש"י ותוס' נדה ס"ו ולפ"ז אם יש קולא בווסתות אם נאמר בתרי זימני הוי חזקה עבדינן גם בווסתות כרבי ולפ"ז כאן דיך קולא לסמוך על אשה זו שנתרפא ממה שראתה שני פעמים מחמת תשמיש אמרינן בתרי זימני הוי חזקה וסמכינן עלה וא"ש".
 - (ו) אריה דבי עילאי (יו"ד סי' ט' ד"ה ועכ"פ) – "אף דקיי"ל כרבי דבתרי זימני הוי חזקה משום דכיון ...".
 - (ז) טהרת ישראל (סעי' ק"ט).
 - (ח) פרדס שמחה (ס"ק מ"ד אות ב').

4. י"ל, מומחה.

(א) ע"י ערה"ש (סעי' ס"ט) – "ויש מי שכתב שאם ראינו שהרופא הזה נתן רפואה לאשה שראתה שני פעמים ובפעם השלישי בא עליה בעלה ולא ראתה דם יכולה אחרת לסמוך על הרופא גם אחר ג' פעמים [ב"ח וש"ך סק"ח] ומותרת לשמש בפעם הרביעית ורבים הקשו על זה דכיון דהראשונה לא נתחזקה עדיין במה נתחזק הוא לרופא שתסמוך עליו אשה אחרת לאחר חזקת איסור שלה [ח"ד סק"ג ורב"פ ופ"ת] ויש מי שתירץ משום דלרבי בתרי זימני הוה חזקה וא"כ לרבי הרי כבר נתחזקה ולכן סמכינן על זה משום דיש בדברים דקיי"ל כרבי [פר"ר בש"ך שם] ולפ"ז נאמר דדווקא קאמרי שני פעמים ולענ"ד נראה פשוט דכבר בארנו דאין זה ברור שלא נסמוך על הרופאים דלכן כתבו לשון יש מסתפקים כמ"ש בסעי' הקודם ולכן כשיש קצת רגלים לדבר אנו סומכים על הרופא ולכן אפילו בפעם אחד שראתה והרופא ריפא אותה הוי רגלים לדבר ויכולה השנייה לסמוך עליו גם בנתחזקה ותפסינן הצד השני דכיון שנתנה התורה רשות לרופא לרפאות נתנה לו התורה נאמנות בכל מה שיאמר [כנלע"ד להלכה ולא למעשה ויש להתיישב בדבר]."

(ב) שבה"ל (ח"ד סי' ק"ב אות ג', ששבה"ל ש"ך ס"ק כ"ה) – "ש"ך ס"ק כ"ח אם רופא עשה רפואה זו לאשה אחת קודם שהתחזקה וכו'. עיין בפת"ש ס"ק ל"ח שהקשה הח"ד דכיון דהאשה הראשונה עדיין לא נתחזקה א"כ אין הרופא מומחה ואיך סמכינן עלה בשניה שכבר נתחזקה ג"פ בראה דם מ"ת, ועיין תשובת ח"ס יו"ד סי' קע"ה כ' דאיירי דהראשונה ראתה כבר ב' פעמים ואמרינן להקל דנקרא כבר חזקה ומהני גם להשניה אע"פ שיש לה כבר ג"פ וכיו"ב כ' בס' פר"ד כאן בת"י השני. איברא לשון הב"ח עצמו משמע לכאורה דגם בריפא רק פעם א' בראשונה מהני כלפי השני, וטעמו דכיון דהרופא מצד עצמו רופא מומחה ובקי בנתינת רפואות, נהי דלא סמכינן עליו לבד היכא שהחזקה ועדיין ולא ניסה רפואה כלל וכספיקו של בעה"ת בטור, מ"מ כיון שעצם ראה דם מ"ת רק ספק דשמא מן הצדדים (ואולי ראתה רק אחרי תשמיש מיד וכקושית הח"ד באמת ס"ק א') וכיון שהרופא מצד עצמו מומחה ורגלים לדבר שהרי הועילה רפואה סמכינן עלה בשניה אפילו הוחזקה בג"פ, זה הנלענ"ד שיטת הב"ח עיין בדבריו ותראה".

5. מר"מ – ערוגת הבשם (יו"ד סי' קמ"ח), סוגה בשושנים (שושנים לדוד ס"ק ל"א), ט"ז וש"ך השלם (שפ"ח ס"ק צ"ז).

(א) לחם ושמלה (שמלה ס"ק י"ט) – "כתב הש"ך ... ובחור"ד ... ולפענ"ד י"ל קצת דעת הב"ח דס"ל דרואה מח"ת הוא מטעם וסת. והנה בכל וסת גם בפעם א' מיחוש חיישינן ליה, והיינו משום דאיכא קצת רגלים לדבר שתראה עוד בעת ההיא כאשר התחילה. וא"כ גם ברואה מח"ת אפי' פעם א' ה' מקום לחוש שלא תשמש עוד מחשש שמא תראה עוד מח"ת. רק דא"א לחוש דא"כ אף אתה אוסרה לבעלה לעולם ואין דנין אי אפשר מאפשר (ע' ט"ז ס"ק י"ו), אבל עכ"פ הא ודאי דגם ברואה פעם א' מח"ת דאיכא קצת רגלים לדבר דחימום וחמוד התשמיש גרם. והרופא שריפא אותה הרי רגלים לדבר שיודע לרפאות ושהאמת אתו כאשר הוא אומר ... ואולם להש"ך שכתב בס"ק ל"ה דתשמיש לא הוי אלא כקפיצה ודאי קשה".

(ב) חקר הלכה (ערך נדה אות י"ד) – "עש"ך ... ועחו"ד ... ולענ"ד י"ל כוונת הש"ך דמירי באש' בבעל הראשון אחר ג"פ וקרי' ל' לא איתחזק משום דלא איתחזקה לכל האצבעות וכחות והרופא עשה לה רפוא' ושימשה ולא ראתה א"כ הרופא נתחזק כיון דלבעל זה נתחזק' הרי דהרפואות הועילו ומעתה מועיל הרפוא' גם לאשה שנתחזק' לכל האצבעות וכחות".

(ג) מור ואהלול (ארץ נוד על הש"ך ס"ק כ"ח) – "ע"י חו"ד מה שהניח בצ"ע. ולענ"ד דטעם הב"ח מכח ס"ס שמא סמכינן על רופא לבד בכה"ג באיתמחי גברא לבד דהרי בש"ע נקט רק יש מסתפקים וא"כ כאן יש ס"ס שמא איתמחי הרפואה ג"כ ואז לא היה מקרה כלל והא דלא מצטרפין ספק צדדין לס"ס דהוי כשני ענינים ונודע ספק א' ואסרנוהו וגם דאיכא לברורי וגם דאין עושין ספק ביד ע"י ביו"ד סי' נ"ז בסופו וב"י בשעה"ס ודו"ק".

(ד) בדה"ש (ס"ק קכ"ד, ציונים ס"ק קצ"ז) – "רופא שכבר עשה רפואה זו לאשה אחרת שהוחזקה גם כן בג' פעמים לראות מחמת תשמיש וסמכה על הרופא לשמש פעם רביעית (שטעתה וסברה שמותר לסמוך עליו) ולא ראתה בתשמיש הרביעי הרי נתברר שרפואתו הזאת מועלת וגם אשה זו השנייה מותרת לסמוך על רפואתו".

ה. נסיון על עכו"ם.

1. אין ראייה – חת"ס (יו"ד סי' קע"ה ד"ה והנה, "הנה לא הוה בעי למימר אם עשה רפואה זו לעכו"ם בתר ג"פ משום דאין ראי' מגופי' שלהם לגופי' שלנו כדאמר' בשבת"), פת"ת (ס"ק ל"ח), טהרת ישראל (סעי' קי"א), בדה"ש (ס"ק קכ"ד).
2. יש ראייה – מנחת פתים (סעי' ח', "חת"ס ... ולענ"ד יש לומר דבזה"ז אין הנכרים רגילים לאכול שקצים ורמשים ואי משום דישראל דאיגי במצות כמ"ש תוס' שם הא לענין חולי הגוף אין לחלק בזה כמ"ש כעין זה התוס' בע"א שם").
3. טעמים.

(א) משום שהם אוכלים שקצים ורמשים – חת"ס (יו"ד סי' קע"ה ד"ה והנה, לשונו לעיל), פת"ת (ס"ק ל"ח), טהרת ישראל (באר יצחק ס"ק רכ"ט), בדה"ש (ס"ק קכ"ד).

(1) י"ל, בזה"ז אין הנכרים רגילים לאכול שקצים ורמשים – מנחת פתים (סעי' ח', לשונו לעיל).

(ב) משום שאינם דואגים לקיים המצות – בדה"ש (ס"ק קכ"ד).

(1) י"ל, אין ראייה לחולי הגוף – מנחת פתים (סעי' ח', לשונו לעיל).

4. חת"ס (ע"ז דף לא: ד"ה אידי) – "אידי דאכלי שקצים ורמשים חביל גופי' מימי תמהתי אחר שבעו"ה אין לנו מדרש חכמות הרפואות וכל רופאי ישראל לומדי' בבית מדרש לאומים וחכמיהם וכל חכמתם בנוי על טבעי גופי' דאכלי שקצים ורמשים ולא דאיגי במצות ואיך ישפוט מזה על גופי ישראל דלא אכלי שקצים ודאיגי במצות הרי קמן אלו מסתכנים בגילוי ואלו שתו וחיו ושכבת זרע של אלו מסריח משא"כ אלו והוא איבעי' דלא איפשטא פר"ע ובודאי לענין רפואות הגוף מה נעשו נסמך על רופא חנם ית"ש ויתן בפי הרופא ומחשבתו לרפאות נפש עד דכא ושומר פתאים ה' ולענין פ"נ שבת ויה"כ לא יהא אלא ספק נמי מותר אבל לענין איסור נדה צ"ע ואם חז"ל סמכו על הרופאים שהעלה מטבעין ליבנה וכדומה בזמניהם ה' חכמי רופאי ישראל אשר שקלו זה בדעתם אבל רופאי זמנינו אינם עוסקים אלא בטבעי או"ה צ"ע מאוד".

5. מר"מ – סוגה בשושנים (שושנים לדוד ס"ק ל"א), פרדס שמחה (ס"ק מ"ד אות ב').

כג] נאמנות של רופא.

א. אינו שומר תורה ומצוות.

1. כמו עכו"ם – לחו"ש (לחם ס"ק נ"ב), מי נדה (קונ"א סוף סי' קפ"ז ד"ה מיהו כל, "רק ברופא ישראל הכשר לעדות, אבל בזמן הזה כל הרופאים בחזקת מחללי שבתות בפרהסיא, ועוד כמה דברים אשר לא ניתנו להאמר בכתב, לכך על סתם רופא אם לא ידוע שהוחזקה בכשרות אין לו דין ישראל רק דין רופא עכו"ם"), מהרש"ם (ח"א סי' י"ג ד"ה אך, "י"ל דדוקא רופאים ישראלים. וע' במ"נ מ"ת בקו"א בסופו, דרופאי ישראל שבזה"ז שמחללים ש"ק בפרהסיא, י"ל שאינם נאמנים". ח"ב סי' קס"ד ד"ה ומ"ש, "דצריך שתהא האשה מוחזקת ביראת השם ... וטפי עדיף ע"י מיילדת מלעשות על ידי רופא עכו"ם או ישראל חשוד כדרך רופאי זמנינו שאין להם נאמנות כלל"), בדה"ש (ס"ק פ"ה, ס"ק צ"ז), חוט שני (ס"ק ו' אות ב', "רופא שאינו שומר טהרת המשפחה ... אינו נאמן, ואין אנו סומכין על דבריו"), פרדס שמחה (ס"ק מ"ה), פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' תל"ו).
2. מר"מ – קנה בושם (קובץ אור ישראל חנ"ו עמ' ל"ה אות ק', "הכרעת הפוסקים ברופאים שאינם שומרי תורה, דבשואלים כמה רופאים ואומרים אותו דבר, נאמנים").

ב. ב' רופאים.

1. יש להקל – מהרש"ם (ח"א סי' י"ג ד"ה אך, "נראה דאם אמרו ב', זה שלא בפני זה, בצירוף דלא מרעי אומנתם, יש לצדד בזה ובפרט בצירוף רגל"ד").

ג. באופן שהבדיקה אינה מגיעה לפי המקור.

1. נאמן – הגריש"א זצ"ל (משנת השלחן סוף תשובה נ"ג, משמרת הטהרה פרק ה' הע' מ"ב, "אשה שנבדקה אצל רופא ויצא ממנה דם בשעת הבדיקה, והבדיקה היא מסוג שעלול לפצוע אותה ובאופן שהבדיקה אינה מגיעה לפי המקור, כגון בתפירת צואר הרחם או בלקיחת תרביית מצואר הרחם, והרופא אומר שהדם מחמת שפצעה ע"י אחיזת הצבת ושלא הגיע לפי המקור, תולין הדם בהם והיא טהורה"), חק וזמן (פרק ג' סעי' י"א, "יאמר לה שם הבדיקה או הטיפול, ואם ידוע למורה דטיפול זה לעולם אינו נכנס למקור טהורה").

ד. טיפול, הגורם מכה. [דם זה ממכה של טיפול].

1. ישראל.

(א) נאמן – חק וזמן (פרק ג' סעי' י"א).

2. עכו"ם.

(א) ידיעה.

1. נאמן – עי' מלמד להועיל (ח"ב סי' ס"ה, "הרי הוא מרע נפשי' אם אומר שמחיתוכו בא הדם וטוב היה לו לומר שחיתוכו נתרפא במהרה והדם הוא דם נדה ומה לו לשקר להכשיל ישראל באיסור נדה, אלא ודאי שברור לו שחיתוכו מוציא דם וא"כ יש לטהר האשה"), אג"מ (יו"ד ח"א סי' צ"ה, "ובבדיקת הרופא כשלא היה ברחם שליכא חשש פתיחת הקבר כשהיא טהורה יש לתלות כשראתה דם שהוא ע"י משמוש הרופא שם שעשה איזה פצע ומ"מ צריך לשאול להרופא דמה שיש לברורי מבררין. ובשלשה ימים הראשונים להנקיים מסתבר שאין לתלות דלא ידוע שעשה מכה וא"כ לא ידוע שמוציא דם. אבל אם אמר הרופא שנעשה ע"י משמוש פצע ומשם הוא הדם יש לסמוך עליו אף בג' ימים הראשונים ואף אם אינו שומר תורה ואף שהוא נכרי כיון שיותר טוב היה לפניו לומר שלא גרם שיוצא דם א"כ ראיה שלא משקר ויש להאמינו. והפסק טהרה צריכה לעשות קודם השקיעה"), באר משה (חק וזמן פרק ג' הע' ט"ו ד"ה והשמיע, "אמר ששרט אותה, נאמן וטהורה, שהרי בכך שאומר ששרט אותה, מרע אומנתה, ונאמן"), ששכ"ה (חק וזמן פרק ג' הע' ט"ו ד"ה ושמעתי, "דבמקומות כמו ירושלים, [שיודעים הרופאים דלאשה חשוב כל טיפת דם מהרחם], מתייראים לשקר, ויש להמינם [גם בלי כתב]"), פרי טהרה (הע' ח').

א. לכאורה במקום [כמו בארץ ישראל] שהרופא ידעת שיותר טוב לומר שהוא גורם הפצע, אינו נאמן.

(2) מכתב, או צוה עליה הרופא טיפול – חזקת טהרה (חק וזמן פרק ג' הע' ט"ו ד"ה והשמיע, עמק התשובה ח"ג סי' ע"ג).

(3) צוה טיפול – חוט שני (חק וזמן פרק ג' הע' ט"ו ד"ה ודעת, ד"ה ובכן, לשונו לקמן).

(ב) השערה.

(1) מחמיר – חק וזמן (פרק ג' סוף סעי' י"א).

ה. מברר אם יש מכה.

1. ידיעה.

(א) ישראל, נאמן – מראה כהן (פרק א' הע' כ"ו, לשונו לקמן).

(ב) גוי.

1. מיקל – אג"מ (יו"ד ח"ד סי' י"ז אות י"ז, "... אבל יש חילוק, דלעניין שהמכה מוציאה דם יש להאמינו גם בסברא, ולעניין שיש שם מכה - אם אומר זה בסברא בעלמא קשה להאמינו, אף שהוא מומחה. אבל כשאומר שרואה ממש ע"י מה שהשקיף שם כדכתבתי, נאמן. אף שסתם אינשי לא יראו כלום, דהוא משום שאין יודעין איך צריך להיות, ואין מבינין שיש שם שינוי. אבל לרופאים שיודעין איך צריך להיות, ורואין איך שבזו איכא שינוי בין במראה בין בעובי המקום, הוא ראייה פשוטה

לפניהם, ויש להאמינם לא רק כשהן שומרי תורה, אלא אפילו כשאננם שומרי תורה ואפילו נכרים, דלא מרעי אומנתייהו"), שבה"ל (ח"ה סי' קכ"ו, ששבה"ל ס"ק ג', סיכום אות ב', "וכן עושים הכל ע"י צילום או בהבחנה במראה ושאר מכשירים, וכמו שרואים הרבנים בכיס השתן, כל כה"ג אפשר לסמוך על הרופאים"), פרי טהרה (סעי' ג', לשונו לקמן). (2) מחמיר – חוט שני (ס"ק ו').

א. אא"כ צוה טיפול, במכה שא"א לעוברת – חוט שני (חק וזמן פרק ג' הע' ט"ו ד"ה ודעת, "בצירוף דגם צוה עליה הרופא טיפול מסויים בכדי לטפל במכה שהוא מבחין בה, דבזה יש להניח שלא היה עושה כן בסתמא בלי ידיעה אמיתית. [ועוד יש להוסיף, דגם אינו יכול לומר דפתאום נעלמה המכה, דאם במכה כזאת העוברת מעצמה עסקין, לא היה מצוה לה לטפל בה, ולכן מירחת טפי לשקר שיש מכה הנראית], אבל בלא"ה אלא שהוא רק אומר שראה מכה, אין הוא נאמן כי אם ברופא שומר תורה").

(3) ב' רופאים, נאמן – חלקת יעקב (יו"ד סי' צ"א אות ה', "ובענין נאמנות הרופאים בענינים כאלו, כבר דשו בו רבים, בשתי המעשיות מובא בנדה כ"ב, אי סמכין על הרופאים, עי' חת"ס יו"ד סימן קס"ט וקע"ה, ועוד כמה אחרונים, ודעת מהרש"ם בסי' כ"ד ח"א, ועוד כמה תשובות, דבמה שאומרים הרופאים בכולי הבטה, הוי בכלל מלתא דעבידא לאיגלויי, ולכ"ע נאמנים, ופסק כן להלכה בכמה תשובות, אף ברופאים עכו"ם, בשנים שאמרו זה שלא בפני זה. אם כן בני"ד, כששני רופאים יאמרו על בטח, שראו בכלי הבטה שניטל כל הרחם מכל וכל, הדין כנ"ל, דצריכה להמתין ז' ימים מחמת נידתה שמקודם ואח"כ תטבול ואין צריך להפסק טהרה, וגם לא לז' נקיים כיון דדם שלה דם מגפתה כנדה ל"ו הנ"ל וכפירש", וכשיאמרו דנשתייר עוד קצת מהרחם, אז דינה כשארי נשים לענין הפס"ט, וז' נקיים"), הגר"ש"א זצ"ל (משנת השלחן תשובה נ"ג, "אפשר לסמוך על ב' רופאים או שאינם שומרים תורה ומצוות, כשכל אחד אינו יודע מהשני, ואף במכה שאינה מוציאה דם ואף באופן שאפשר לברר ע"י הבטה, ואם אין ידוע שיש מכה אין לטהר ע"י הבחנה וטביעות עין לומר שהדם או הנוטה לאדום הוא ממכה". ועי' משמרת הטהרה פרק ה' סעי' י"ב, סעי' י"ג, הע' ל"ג, הע' ל"ו, קובץ תשובות ח"א סי' פ"ג).

(4) מר"מ – מראה כהן (פרק א' הע' כ"ו, לשונו לקמן).

2. השערה.

(א) ישראל.

(1) מיקל – בדה"ש (ס"ק פ"ה, ס"ק צ"ז), פרי טהרה (סעי' ג', "אם נבדקה על ידי רופא והוא אומר שיש לה באותו מקום מכה המוציאה דם – אם הוא יהודי שומר תורה ומצוות, הריהו נאמן, והאשה טהורה. אך אם אינו יהודי, או שאינו שומר תורה ומצוות, אז יש בזה חילוק: אם הוא אומר שרואה בעיניו מכה המוציאה דם [ולא רק מכח אומדנא בעלמא] – נאמן, כיון שזה דבר שיכול להתברר תיכף על ידי רופא אחר. והוא הדין אם האשה עצמה יודעת שיש לה מכה, והרופא אומר שמכה זו מוציאה דם – נאמן הרופא. אך אם הרופא אומר באומדנא בעלמא, שדם זה שהיא רואה הוא מחמת מכה – אינו נאמן. [וכתבו הפוסקים שאין לסמוך על הרופאים על גוף פרטי, אך הם נאמנים בדברים כלליים לומר שיש מציאות כזו בעולם]").

(2) מחמיר – חוט שני (ס"ק ו' אות א', "ע"פ השערתו ... אין לסמוך על דבריו, ויש לה לחוש לטומאת נדה").

(3) מר"מ – מראה כהן (פרק א' הע' כ"ו, "והנה אם זהו דבר שהרופא רואה בעיניו כגון פצע בנרתיק שמוציא דם אזי אם הוא רופא יר"ש נאמן הוא בודאי, ורופא שאינו יר"ש יש לעשות בזה שאלת חכם. ובדבר שהרופא אומר על פי השערה יל"ע אם גם רופא יר"ש נאמן").

(ב) גוי.

(1) אינו נאמן – שבה"ל (ח"ה סי' קכ"ו, ששבה"ל ס"ק ג', סיכום אות ב', "אם אומרים ברור ע"י אומדנא שלהם לא מהני"), פרי טהרה (סעי' ג', לשונו לעיל).

(2) ב' רופאים, נאמן – ששבה"ל (סיכום אות ב', רפואה שמכח אומדנא ... והעצה היא לשאול שני רופאים זה שלט בפני זה, וכששניהם אומרים דיעה אחת – נאמנים").

1. הרופא אמר שהוא ראה דם ממקור.

1. ישראל.

(א) חיוב לומר, ונאמן.

2. עכו"ם.

(א) נאמן – פרי טהרה (סעי' ה', "אשה שנבדקה על ידי רופא אינו יהודי, ואמר שראה דם בבית החיצון של האשה – יש לחוש לדבריו, והאשה טמאה. ומכל מקום תטבול בלי ברכה").

(ב) אינו נאמן, אא"כ מסיח לפי תומו – הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' ר"מ, "שכיון שמסיח לפי תומו יש להחמיר ליחשבה כנדה, ומפני שהיתה ע"י הרגשה (הרגשת הכלי). [ובודאי יכולה לילך אח"כ לבוקדת ישראלית לבדוק אם הדם הוא ממכה]. ובמקרה שהרופא אמר שראה רק טפת דם, בזה סמכין לומר שהוא אינו בקי במראות דם, וטהורה היא". הע' רמ"א, "וה"ה ע"י בדיקת רופא חילוני. [ודומה לבדיקה שאינו צריכה, שלא צריך לעיין בה]. וכדי שלא לטמא מדין מסיח לפי תומו, גם מתחילה יכולה לבקש מהרופא לא להגיד כלל לענין אם ראה דם או לא. ועי"ז אף אם לבסוף אמר לה שראה, עכשיו אינו מסיח לפי תומו. [ושמעתי מרי"ב של' שמעיקר הדין ה"ה להיפך שיכולה לבקש מהרופא דווקא להגיד לה אם ראה או לא]. וכל זה לגבי רופא נכרי או רופא חילוני. אבל לגבי רופא יהודי הנאמן (שבדקה לא לצורך הלכות נדה), אם ראה דם בה, מחוייב הוא להגידה שהיא טמאה. שהא יש כאן יהודי נאמן שיודע שהיא טמאה").

(1) בארץ ישראל, אין מסיח לפי תומו – חק וזמן (פרק ג' הע' ט"ו ד"ה אמנם שמעתי, "כיום באזורים החרדיים המובהקים בחו"ל [וכ"ש בא"י] יודעים כבר כל הרופאים שיש לנו הלכות נדה, ולא מקרי מסל"ת").

- (ג) קהלות יעקב (יאמר יעקב לישראל סי' פ"ג) – "לענ"ד נראה דאפילו אינו בתורת נאמנות כלל מ"מ הכא שאומר שהוא רואה הרי זה מלתא דעבידא לגלוי' דלא משקרי בה ועכ"פ לענין להחמיר ודאי ראוי לחוש ובכמה תשובות אחרונים ז"ל דנו בענין לסמוך אפילו על הרופא עכו"ם, בדברים דאיכא חזקה דלא מרע אומנתו וה"ה במלתא דעבידא לגלוי".
- (ד) לענין ברכה – ע"י סי' ר', לשיטות ומר"מ.
3. מר"מ – לבושי עז (סי' קפ"ח סעי' ו' תמצית אות ט').

- ז. מר"מ – בא"ה (ס"ק י"ז), פת"ת (ס"ק ל'), ערה"ש (סי' קפ"ח סעי' ס"ד – סעי' ע"א), דר"ת (ס"ק צ"ח, סי' קפ"ח ס"ק ל', סי' קצ"ד ס"ק י"ט), פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' תל"ד), יד לילודת (קונ' הבי' פרק ב' אות א'), נשמת אברהם (יו"ד סי' קפ"ז ס"ק ה').
1. נטעי גבריאל (פרק פ' סעי' י"ט) – "י"א שצריכים לשאול שני רופאים זה שלא בפני זה, ואז יש לסמוך על דבריהם".
- נטעי גבריאל (פרק פ' סעי' כ"א) – "אם הרופא נותן כתב וחותמו שזה דעתו, יכולין לסמוך עליו דמירתת לשקר".
- נטעי גבריאל (פרק פ' סעי' כ"ב) – "בזמננו יכולים לסמוך על הרופא שנאמנים על דבר שעתיד להיות גלוי אם יכולין לברר כגון בכלי הבטה".
2. מראה כהן (פרק א' הע' ז') – "מצוי הוא שראיה בשעת תשיש באה מחמת פצע שיש לה באותו מקום [נרתיק], וכדי לוודא שאכן היה פצע בשעת תשיש יש למהר לברר זאת ע"י בדיקת אחות וכדומה, דאם תמתין כמה ימים אף אם ימצא פצע לא תמיד נוכל לתלות בו את הדם שראתה, שמא בשעת תשיש עדיין לא היה שם פצע, וכן יתכן שלא ימצא פצע בבדיקה משום שנרפא הפצע, ותתייעץ בכל זה עם מורה הוראה".

כד [פחד – סעיף ט']

א. בזמן הזה.

1. מחמיר – רמב"ן (הל' נדה פרק ו' הל' י"ט, "בזמן הזה אין בודקין בשפופרת, ולא מתירין אותה בחררת דם שהפילה, ואם בדקה בהן והרי היא טהורה אין מוציאין אותה מבעלה"), הו"ד בהג' מיימוניות (אסו"ב פרק ד' הל' כ"ב אות ע'), טור (סעי' ט').
2. לכתחילה מחמיר – ראב"ד (בעלי הנפש שער הספירה והבדיקה סי' ג', "גם הרפואה שאמרו בה חכמים שמבעיתין אותה ואם הפילה חררת דם כבר נתרפאת, אין אנו בקיאים בחררה זו, ובין הפילה ובין לא הפילה אסורה לכל אדם. מיהו אין מוציאין אותה מבעלה אחר בדיקה זו ורפואה זו עד שתבעל ותחזור לקלוקלה"), מחבר (סעי' ט').
3. לא הו"ד – רי"ף (נדה), רמב"ם (אסו"ב), רא"ש (נדה).

ב. ציורים.

1. פחד נמשך, מסולקת דמים – ע"י סי' קפ"ד סעי' ח', לשיטות ומר"מ.
2. פחד פתאומי, ביעתותא, אם יש לה לבדוק – ע"י סי' קפ"ד סעי' ח', לשיטות ומר"מ.

כה [ליל טבילתה – סעיף י']

א. אם ראתה ג"פ בליל טבילתה: אם אסורה לעולם או שמותרת לשמש בלילות אחרות.

1. דעת הט"ן (ס"ק י"ד) – "בביאה ראשונה שאחר טבילתה. זה אינו דומה למה שכתב הש"ע בסמוך בענין חשש ראיית ליל טבילה דשמה תלוי החשש באותו לילה דוקא ואח"כ מותרת אבל כאן איכא החשש מחמת ביאה ראשונה שאחר הטבילה אף על פי שהוא זמן רב אחר הטבילה אלא דקשה בזה פשיטא שאסורה ככל אשה שראתה ג"פ רצופים ע"כ צ"ל דמיירי אף על פי שבינתיים היו ביאות של היתר וזה מהני בדין שאח"כ מ"מ כאן לא מהני דגם שם לא מהני אלא דאמרינן מכח זה דדם הראשון שאחר לידה היה מחמת הלידה כמבואר שם וזה לא שייך בליל טבילה".
- (א) מיקל, שמותרת לשמש בלילות אחרות – אמונת שמואל (סי' א', סי' כ"ג ד"ה ואגב, לשונו לקמן), תורת השלמים (ס"ק כ"ט), תפרי (ס"ק י' ד"ה ומכח), רבי ידידיה טיאה ווייל (סי' מ"ז ד"ה אמנם), פרדס רמונים (מק"ז ס"ק י"ד, "גם הפי' שכתבו הס"ט והח"ד בדברי הט"ז כאן כל מעיין היטב יראה שהם דברים בטלים אין כדאי להאריך בהם. והדבר ברור שפי' דברי הט"ז הוא כמו"ש בתשו' א"ש והמנ"י והכו"פ").
- (ב) מחמיר, שלעולם אסורה לשמש גם בלילות אחרות – סד"ט (ס"ק כ"ג, "אלא כך כוונת הט"ז ..."), חוו"ד (בי' ס"ק ט"ז, "וכוונת דברי הט"ז ..."), גר"ן (קונ"א ס"ק י"ג, "אלא ודאי כוונת הט"ז דהחשש הוא בביאה ראשונה אפילו זמן רב אחר הטבילה (והחשש הוא לשון זכר), והראיה לא איכפת לן אפילו אם היתה בליל הטבילה ששמשה כל הג' פעמים בליל טבילתה תלינן בביאה ראשונה ואסורה לעולם, דלא כמו שהבינו האמונת שמואל וכתרי ופלתי בדעת הט"ז, וכמבואר בהדיא מלשון הט"ז סוף ס"ק זה, לא שייך בליל טבילה ע"ש, וכן בס"ק ט"ו אחר לידתה כמו בליל טבילה כו' אחר לידתה כליל טבילתה כו' ע"ש. וגם סתימת לשון רמ"א מורה כן, דאם כן הוה ליה לפרש שהביאות לא היו בלילות שוות לטבילתה, והעיקר חסר מן הספר"), מלבושי טהרה (ס"ק מ"ו).

- (ג) מר"מ – חכמת אדם (כלל ק"י סעי' ט"ז, לשונו לקמן), בדה"ש (ציונים ס"ק רמ"ד), ט"ז וש"ד השלם (כו"ל ס"ק ל"ה).
2. מיקל, שהוא רק וסת המורכב: שמותרת בלילות האחרות.

- (א) תורת השלמים (ס"ק כ"ט, ס"ק ל') – "אמונת שמואל ... ולע"ד אין כאן טעות, ודבר זה דומה ממש לוסת המורכב דהיינו וסת שנקבע לימים ולקפיצות וכה"ג ואם אח"כ הגיע הזמן ולא קפצה או קפצה ולא הגיע אותו זמן אינה חוששת לוסתה כמבואר לקמן בסימן קפ"ט סעיף י"ח וי"ט ולא אמרינן מי הגיד לנו הנביאות דלמא לימים לחוד אחקבע אף אם לא תקפוץ ותיחוש, אלא ודאי דכה"ג אזלינן להקל בוסתות כל שלא ידעינן בודאי דאיכבע וסת לחדא מינייהו. וא"כ ה"ה הכא שמטעם קביעות וסת ... אינה נאסרת על בעלה דיכולה לשמש בליל שני לטבילתה".

3. מחמיר, שלעולם אסורה לשמש: דילמא ביאה ראשונה קא גרמה לראות דם וא"כ אסורה לשמש ביאה ראשונה גם בלילות אחרות. (א) אמונת שמואל (סי' א', סי' כ"ג ד"ה ואגב אודיע לכת"ר) – "אין לחלק ולהקל שתשמש בליל שני שאחר טבילתה כיון דלא קבעה אלא בליל טבילתה ואם כן נימא שתפריש אותה עונה ותשמש לאחר אותה עונה ויש מקום לטעות בדברי הש"ע סי' קפ"ז שכתב וז"ל הרואה דם מחמת תשמיש וכו' כגון אם ראתה פעם אחד או פעמים בליל של טבילתה כשהגיע טבילה אחרת ליל של טבילת' צריכא לפרוש וכו' ומשמע דאפי' בג"פ אינה חוששת כ"א ליל טבילתה וכך הבין בס' ט"ז ס"ק י"ד ע"ש והוא טעות מפורסם לענ"ד דמי הגיד להרב ב"י ולנו הנביאות דתיחוש לילה הראשונה דווקא ולא לביאה ראשונה יהי' באיזה לילה שיהי' והיאך יתיר הרב לשמש עמה דילמא ההיא איתתא צריכא לחשוש לביאה ראשונה דכיון שהוחזק' לראות ג' ראיות אין בדינו להתיר לשמש עמה אפי' שלא בליל טבילתה ביאה הא' וודאי אם לא יכול לשמש אפי' בליל טבילתה כיון שהוסת אינו ליום ידוע אלא מחמת הסיבה של תשמיש".

(ב) תפ"ר (ס"ק י' ד"ה והט"ז) – "והמנחת יעקב ... ועוד לדבריו אם ראתה אשה ג' פעמים מחמת תשמיש, דהיינו שטבלה וראתה וחזרה וטבלה וראתה וחזרה וטבלה וראתה, תהיה מותרת לבעלה, אפס לא תשמש בליל טבילתה רק בליל שלאחריו, ודבר זה מהתימה כי לא מצינו היתר כזה בשום פוסק ראשון ואחרון, אדרבה כולם ענו ואמרו דלית לה תקנה".

(ג) סד"ט (ס"ק כ"ג ד"ה אך) – "בספר מנחת יעקב ... ובמחילת כבודו הפריז על המדה להקל בדבר שלא מצינו בשום פוסק קדמון או אחרון ... כללא דמלתא, שדברי בעל מנחת יעקב אין להם שורק ועיקר, וחלילה לסמוך על בזה".

(ד) רבי ידידיה טיאה ווייל (סי' מ"ז ד"ה על) – "אין להקל כדעת המ"י והט"ז".

(ה) חוו"ד (חי' ס"ק כ"ה, בי' ס"ק ט"ז) – "מנחת יעקב ... וחלילה מלומר כן".

(ו) חסד לאברהם (תנינא ריש סי' מ"ד).

(ז) מחצית השקל (ס"ק ל') – "אבל הפלתי [שם] דחה דבריו והסכים לבעל אמונת שמואל, וכן עיקר לדינא".

(ח) ישועות יעקב (ס"ק כ') – "לדברי דברי המנחת יעקב ... א"ו אין לדבר זה שורש ועיקר".

(ט) חכמת אדם (כלל ק"י סעי' ט"ז) – "ואם ראתה מחמת תשמיש שלוש פעמים כל פעם בביאה ראשונה שאחר טבילתה בין שהיה בליל הטבילה או בליל ב' או ג' כיון שראתה שלוש פעמים מחמת תשמיש לכולי עלמא הרי זו מוחזקת שהיא רואה מחמת תשמיש ואסורה עד שתבדוק בשפופרת שהרי רואה תמיד בביאה ראשונה ומכל מקום אם עברה ושימשה והיה ביאת היתר בינתים מותרת כלדעיל סימן ד' (כרתי ופלתי וסדרי טהרה דלא כמנחת יעקב ומקצת אחרונים שהבינו מט"ז ס"ק י"ד דאפילו היה ביאת היתר בינתים אסורה ועיין שם בנקודות הכסף (בט"ז ס"ק ט"ו) כל זה דחו בשתי ידיים עיין שם שהאריכו".

(י) חתם סופר (יו"ד סי' קפ"ג) – "ומסתפק רומכ"ת אם יש להתירה בליל שני אחר טבילתה מכאן ואילך כי כן דעת מנחת יעקב סי' קפ"ז סק"ג דלא כאמונת שמואל דאוסר ופר"מ שפיר חזי דברי הגאונים הללו והוסיף נופך מדלי' והנה חפשתי בכל האחרונים שאחריו ה"ה הגאון בס' כו"פ המכונה תפארת ישראל ואחריו בס"ט והגאון בחות דעת וס' חכמת אדם ואין דן דינו למזור כולם צווחו כי כרוכיא על קולתו של במנח"י ומחו לי' מאה עוכלי בעוכלי ומי ירום ראש להקל בלי צירוף קולו' אחרות ומעטים המה וממש אפסו בנידון שלפנינו ומ"מ נבאר הלכה בעזה"י וניטל שכר כדרוש ומקבל שכר ... אך נהי שבדברינו נתישב כל הק' שהקשו האחרונים על שיטה זו מ"מ בתשו' רשב"א סי' תת"לח ותת"ט משמע להדי' אם שמשה בליל טבילה וראתה מ"ת ג"פ נאסרה ולא תלינן בטבילה וכמו שכ' זה בכו"פ ואחריו בס"ט ע"כ חלילה לי להקל כלל".

(יא) נחל אשכול (סי' מ"ח ס"ק א') – "מיהו אם ראתה ג"פ רצופין בליל טבילה ובינתים לא שמשה דאסורה לבעלה".

(יב) מלבושי טהרה (ס"ק מ"ו) – "והכי נקטינן".

(יג) בית שלמה (יו"ד ח"ב סי' י"ט) – "שג' הראיות היה בליל טבילה בזה דברי המנ"י להקל לשמש בליל ב' שאח"ט ולתלות שהטבילה גרמה אף שכל האחרונים חלקו עליו מכל מקום סניף להקל הוי'".

(יד) ערה"ש (סעי' ע"ט, סעי' פ"ה) – "ודע שיש מי שרוצה לומר דבראיתא מחמת תשמיש ג' פעמים בליל טבילתה שמותרת לשמש אח"כ בליל ב' של אחר טבילתה ואמרינן דהטבילה גרם לה [מנ"י] וחלילה לומר כן דאם אמרו להחמיר ע"י הטבילה יאמרו להקל [ס"ט סק"ג]".

(טו) בדה"ש (ס"ק קמ"ה, בי' ד"ה ליל) – "ואין מקילים".

(טז) שבה"ל (ח"ד סי' ק"ב סוף אות ד') – "עד שתחזיק בג' פעמים דאם הוחזקה בג"פ מחמת תשמיש בשעת טבילה שוב אמרינן דנתגלה דהתשמיש הוא הגורם, ועכ"פ עלינו לחוש לו, ולזה אסורה אח"כ גם שלא בשעת טבילה, ודלא כתורת השלמים ודו"ק".

(יז) לבושי עז (תמצית אות ח') – "רוב האחרונים".

4. מר"מ – פת"ת (ס"ק מ"ד, ס"ק נ"ה), ערוגת הבשם (יו"ד סי' קמ"ז), ט"ז וש"ך השלם (כו"ל ס"ק ל"ו).

(א) נוב"ת (יו"ד סוף סי' צ"ב) – "לפי מ"ש הי' מקום להקל גם בשאר נשים דעלמא שראו ג"פ מחמת תשמיש אם כל הראיות היו בליל טבילה דהיינו שלא שאלה לחכם ושימשה בליל טבילה כי לכתחלה צריכה לפרוש בליל טבילה מ"מ אם לא שאלה ושימשה ואירע לה ג"פ מחמת תשמיש ותמיד בליל טבילה היה מקום להתיר שתפרוש בליל טבילה ואח"כ תשמש מטעם ס"ס שמא דם צדדים ואת"ל דם נדה שמא הטבילה גורמת ולא התשמיש לחוד אלא בשאר נשים לא הייתי סומך על ס"ס זה שהרי אם לא תראה אח"כ בליל שני שאחר הטבילה שוב אח"כ נתיר אותה גם בליל טבילה מטעם ס"ס שמא מה שהוחזקה רואה מחמת תשמיש היה דם צדדים ואת"ל דם נדה שמא התשמיש לחוד היה גורם וכבר נעקר במה שלא ראתה מחמת תשמיש וא"כ ס"ס הללו סתרי אהדדי שמתחלה אמרנו הספק השני שמא הטבילה גרמה ושוב אנו אומרים הספק השני שמא התשמיש לחוד גרם והיכא דסתרי אהדדי לא אמרינן שום ס"ס הללו דהוו תרי קולי דסתרי אהדדי וכמבואר בתוס' בנדה כ"ט ע"א ד"ה חשב".

אמנם עי' דגול מרובה (על סעי' י') – "ברור מצד הסברא להקל, אם לא תמצא סתירה בפוסקים הראשונים לזה".

(ב) מהרש"ם (ח"א סי' קל"ט ד"ה והנה רומ"מ, ח"ג סוף סי' ס"ח) – "ומה ששאל בדין שכל הראיות היו רק בל"ט אם מותרת לשמש בליל ב' שאחר טבילה כבר נודע דעת תוה"ש להקל ובח"ד סקט"ז הרעיש עליו אבל גם בדג"מ מהד"ק פסק כהתוה"ש וע"ש סעי' י' עוד בזה".

(ג) טהרת ישראל (סעי' קט"ז) – "ועדיין צ"ע גדול דבשעת הדחק אפשר להתיר".
(ד) לענין יום קבוע - עי' לקמן, סעי' י"א.

ב. ראתה ג"פ בביאה ראשונה שאחר טבילה, ובינתיים היו ביאות של היתר.
1. מחמיר.

(א) ט"ז (ס"ק י"ד) – "צ"ל דמיירי אף על פי שבינתיים היו ביאות של היתר וזה מהני בדין שאח"כ מ"מ כאן לא מהני דגם שם לא מהני אלא דאמרין מכח זה דדם הראשון שאחר לידה היה מחמת הלידה כמבואר שם וזה לא שייך כליל טבילה".
(ב) ש"ך (ס"ק ל'). לפי הג' בסוף דפוס קראקא [תוה"ש ס"ק ל', עי' שו"ע מהודרת פריעדמאן הע' ס"ק ל'], נקה"כ על הט"ז ס"ק ט"ו [כדאי בסד"ט ס"ק כ"ג ד"ה אך, ובית מאיר על הש"ך ס"ק ל'. עי' שו"ע מהודרת פריעדמאן הע' ס"ק ל"ה] – "דרואה כל פעם אחר טבילה דלא מהני מה שעברה ושמשה בין טבילה לטבילה, וכמו שכתבתי בש"ך ס"ק ל', [עי' בסוף חיבורי שפתי כהן (גר' מהודרת פריעדמאן)]".

(ג) אמונת שמואל (סי' א').

(ד) תורת השלמים (ס"ק ל').

(ה) בית מאיר (אה"ע סי' קי"ז סעי' א' ד"ה י"א) – "אף שהתלוצץ הכרו"פ וכתב כל השומע יצחק לזה, אפשר להטעים הענין מדתלינן בוסת המורכב של ביאה ראשונה סמוך לטבילה ע"פ ההכרח ששימשה בנתיים בלא דם, יכול להיות שמשה שיורדת לטהרה והותרה לבעלה אחר האיסור נתרבה תאות' עד שהתשמל' מוציא הדם, וחכמינו ז"ל ידעו שכל פעולת התשמיש פועל השפופרת ומדלא ראתה ע"כ מן הצדדים".

(ו) חופת חתנים (סי' י"ח סעי' א').

(ז) פרדס רמונים (מק"ז ס"ק י"ד) – "א"א לומר שהוא מדוחק הצדדים, דא"כ מ"ט לא ראתה בביאות דביני וביני. וכמו כן א"ל שהוא מפאת נגיעת האצבע במקור דג"כ יקשה מ"ט לא ראתה בביאות דביני ביני כנ"ל. ובע"כ צ"ל דראייתה מפאת חימוד התשמיש וע"כ אינה רואה רק בביאה ראשונה שאחר טבילה ומפאת שלא שימשה עם בעלה זה שבוע ויותר גבר עלי' חימוד התשמיש עד שראתה דם מחמת חימוד, וע"כ בביאה שני' שלא היה לה חימוד כל כך לא ראתה".

(ח) מלבושי טהרה (סעי' כ"ד, ס"ק י"א).

(ט) טהרת ישראל (סעי' קכ"ב).

2. מיקל, דמאחר שהיו ביאות של היתר בינתיים הך ראייה דכליל טבילה הוא רק מקרה ואין כאן חזקה.

(א) תפ"ר (ס"ק י') – "כיון שהוחזקה בביאת היתר הך ראייה דכליל טבילה הוא רק מקרה ואין כאן חזקה, וכי נתלה שהטבילה גורם וא"כ תרחיק ותשמש ליל שני על שתהיה סר ממנה ענין המים, הלא מקרים נבטלים בזמן, ומה ענין זה לומר שביאה ראשונה דוקא אחר ביאת מים יהיה קרוב או רחוק מביאת מים גורם הזולת דמים ממקורן, דבר זה לא שמענו בטבעיות ולא במחקריות וחז"ל לא אמרו מעולם".

(ב) סד"ט (ס"ק כ"ג ד"ה אך) – "הט"ז ... אין לו מקור ושורש".

(ג) חוו"ד (חי' ס"ק כ"ה, בי' ס"ק י"ז) – "וכן עיקר".

(ד) לחם ושמלה (שמלה ס"ק כ"ב) – "ובאמת כי לדינא י"ל לפע"ד כדעת הפלתי והס"ט והחז"ל שלא להחזיקה ברואה מח"ת אלא דוקא בג"פ רצופין ממש".

(ה) שערי טוהר (שער ו' סעי' י"ג) – "וכן עיקר".

3. מר"מ – פת"ת (ס"ק מ"ד), בדה"ש (ס"ק קמ"ט), לבושי עז (תמצית אות י'), ט"ז וש"ך השלם (כו"ל ס"ק ל"ט, שפ"ח ס"ק ק"א).

ג. ראתה ליל טבילה, בלי תשמיש.

1. מיקל [הוי כוסת האונס] – חוו"ד (חי' ס"ק כ"ג, בי' ס"ק י"ד, "אינה צריכה לפרוש כליל טבילה שניה, דטבילה כקפיצה דמיא"), פת"ת (ס"ק מ"ב, "עח"ד שכתב דזה דוקא באם ראתה כליל טבילה אחר תשמיש אפילו שלא בשעת תשמיש רק באותה עונה דוסת מורכב הוא לטבילה ולתשמיש אבל אם ראתה כליל טבילה בלא תשמיש כלל א"צ לפרוש ע"ש"), לחז"ש (לחם ס"ק נ"ה), ערה"ש (סעי' ע"ו, "ולדהיא משמע שחוששת כליל המקוה מפני הראייה של תשמיש אבל בלא תשמיש אינה חוששת [וכ"כ הח"ד שם]"), טהרת ישראל (סעי' קכ"א), הגריש"א זצ"ל (אשרי האיש יו"ד פרק כ"ב אות י"ג), בדה"ש (ס"ק קמ"א), ששבה"ל (סיכום אות ב'), פרדס שמחה (ס"ק נ"א אות ב'), לבושי עז (תמצית אות ה'), נטעי גבריאל (פרק פ"ג סעי' ה').

2. מחמיר – עי' הפלאה (גבעת פנחס סי' נ"ד, "בסי' קפ"ז סעיף יו"ד הרואה דם ... התם טעמא משום טבילה לחוד").

3. ג' פעמים בלא תשמיש כלל.

(א) אסרה כליל טבילה בלבד – לבושי עז (תמצית אות ו').

ד. זמן.

1. אפילו מופלג [אותה עונה].

(א) חוו"ד (חי' ס"ק כ"ג, בי' ס"ק י"ד) – "אפילו שלא בשעת תשמיש רק באותה עונה, דוסת מורכב הוא לטבילה ולתשמיש".

(ב) לחז"ש (לחם ס"ק נ"ה) – "אפילו לא ראתה בשעת תשמיש ממש רק באותה לילה נמי קבעה וסת הרכבה".

(ג) בדה"ש (ס"ק קמ"ב, ס"ק ע"ז, ס"ק קע"ו, ציונים ס"ק רכ"ז, עי' סי' קפ"ט סעי' י"ח בי' ד"ה ביום) – "דכל שראתה באותו לילה חוששת".

(ד) חוט שני (ס"ק ז') – "ומופלג מיקרי, כל הלילה שלאחר התשמיש".

2. צ"ע.

(א) ערה"ש (סעי' ע"ט) – "ויש מי שרוצה לומר דבלייל הטבילה אפילו לא ראתה בשעת תשמיש אלא אחר התשמיש ג"כ צריכה לחוש מטעם וסת [שם] ולענ"ד לא נראה כן מדברי הפוסקים ואין זה דומה ממש לוסת כמו שבארנו ודווקא אם ראתה בשעת תשמיש צריכה לחוש פעם אחת ולדינא צ"ע".

3. מיקל, רק סמוך יש להחמיר.

(א) תפארת למשה (על הש"ך ס"ק ל') – "דנ"ל יותר דכל שלא ראתה תוך שיעור וסת אין תולין כלל הראיה מכח התשמיש".
4. מר"מ – טהרת ישראל (סעי' קי"ז, סעי' קכ"א), לבושי עז (תמצית אות ז'), פרדס שמחה (ס"ק נ"א אות ג'), שאילת אשר (סי' י"ז, לשונו לעיל), יבקש תורה (שו"ע סי' נ"ה, לשונו לעיל).

ה. לא שמשה בלייל טבילה שניה, מה הדין בלייל טבילה שלישית.

1. מחמיר.

(א) חוו"ד (חי' ס"ק כ"ד, בי' ס"ק ט"ו) – "היינו כשעברה ושמשה בלייל טבילה שניה, דנעקר הוסת בהרכבה".
(ב) פת"ת (ס"ק מ"ג) – "עח"ד שכתב דהיינו דוקא כשעברה ושמשה בלייל טבילה שניה דנעקר הוסת בהרכבה אבל כשלא שמשה בלייל טבילה שניה אסורה דכל וסת אינו נעקר רק כעין שנקבע. וא"כ כשראתה בלייל טבילה אחר תשמיש אסורה לעולם לשמש בלייל טבילה אם לא שעברה ושמשה ולא ראתה חזרה להתירה".

2. מיקל.

(א) תוה"ש (ס"ק ל"ה) – "ומשום הכי מותרת אפילו בימי הוסת ... וכן מבואר מדברי הרשב"א ולשון המחבר כאן סעיף י"י".
(ב) סד"ט (ס"ק כ"ד) – "צריך לומר דהכא עיקר חששא אינה אלא משום דשמא בטבילה גרמא, ומה שראתה בשעת תשמיש לאו דתשמיש נמי גרמא, אלא שקרה המקרה שראתה בשעת תשמיש".

(ג) הפלאה (גבעת פנחס סי' נ"ד) – "בסי' קפ"ז סעיף יו"ד הרואה דם ... התם טעמא משום טבילה לחוד".

(ד) גר"ז (ס"ק מ"ב) – "דכיון שדילגה פעם אחת ולא ראתה מחמת תשמיש אף על פי שלא שמשה".

(ה) חכ"א (כלל ק"י סעי' ט"ו) – "ואם לא ראתה בלייל טבילה שניה אינה צריכה לחוש ללייל טבילה שלישית דכיון דלא קבעה שלש פעמים נעקר בפעם אחת ולא אמרינן זה שלא ראתה בלייל טבילה שניה היה מחמת שלא שמשה דהטבילה גורמת כשתשמש אז תראה ואם כן עדיין תאסר לעולם בלייל טבילה לשמש זה לא חיישינן אלא החששא הוא שהטבילה לבד גורמת לראות בין תשמש או לא תשמש ולכן כשטבלה ולא ראתה נעקר חשש הזה".

(ו) פרדס רמונים (מק"ז ס"ק י"ד) – "החוו"ד ... דדברים אלו לא נתנו לכתוב דמאחר ... וע"כ פ' החוו"ד הנ"ל אינו מתקבל על הדעת כלל".

(ז) לחנ"ש (לחם ס"ק נ"ח) – "הקשה סד"ט ... ותי' דצ"ל דהכא עיקר החששא היא משום הטבילה ע"ש ודלא כחוו"ד".

(ח) קנאת סופרים (השטות לשירי טהרה סי' ל"ג) – "שראה בחוו"ד ... הנה ידידי לית מאן דחש לדבריו בזה".

(ט) נחל אשכול (סי' מ"ח ס"ק א') – "והפרישה עצמה מבעלה בלייל טבילה השלישי ולא ראתה בו עקרה פעולת הטבילה ומותרת בלייל טבילה הרביעי".

(י) ע'י בית שלמה (יו"ד סוף סי' ל"ב) – "יש להקל בפרט במקום דאיכא קצת סניף לצרף להקל וכ"פ אשר נשאלתי ע"ז וחפשתי איזה סניף להקל והוריתי להקל ולטהרה ויצאו דברינו בטהרה".

(יא) מהרש"ם (ח"ג סוף סי' ס"ח) – "ומה ששאל בדין אם יש להקל בפסקה ולא ראתה בל"ט ולא שמשה והביא דברי הח"ד ותשו' ב"ש ח"ב סוסי' ל"ב שחולק על הח"ד ס"ק ט"ו הנה גם בסד"ט ס"ק כ"ד ובנח"א שעל האשכול שם חלקו עליו וגם בשו"ת ק"ס סי' ל"ג וגם בשו"ת ג"פ סוסי' נ"ד ולכן בוודאי יש לדקדק בימי ההפלגה כפי שכתב בשו"ע הרב ס"ק מ"א וקו"א אות כ"ב עיי"ש ותבין".

(יב) ערה"ש (סעי' ע"ח, סעי' פ"א) – "ויש מי שאומר דבאמת הכוונה הוא כשעבר ושימש [ח"ד סקט"ו] ולא משמע כן דא"כ ה"ל לפרש כן".

(יג) טהרת ישראל (סעי' קט"ו).

(יד) בדה"ש (ס"ק קמ"ז) – "דעת רוב האחרונים להקל בזה".

(טו) ששבה"ל (סיכום אות א', שבה"ל ח"ד סי' ק"ב אות ד', ח"ה סי' ק"ז ט"ז ס"ק ה') – "עיינן פת"ש ס"ק מ"ג בשם הח"ד דהיינו דוקא בעברה ושמשה פעם ב' דנעקר החשש שהי' ג"כ בהרכבה ליל טבילה ותשמיש משא"כ בלא שמשה, ואזיל הח"ד בזה לשיטתו שכ' בס"ק י"ד דהעיקר הגורם לחוש הוא מחמת התשמיש שנחשב כאוכלת שום, משא"כ טבילה דנחשב כאונס קפיצה דלא חיישינן בפעם אחת, איברא בס"ט ס"ק כ"ד ס"ל דגם בלא עברה ושמשה מותרת כשמגיע ליל טבילה שלישית, והיינו דלדידי' עיקר החשש משום טבילה לחוד ולא חיישינן בתחלה שהתשמיש הוא הגורם, וס"ל דטבילה לא דמי ממש לקפיצות עיין היטב בלשון הס"ט ס"ק כ"ג. וע"כ גם בלא עברה ושמשה מותרת, וכן הסכים הלחנ"ש".

(טז) פרדס שמחה (ס"ק נ"ב).

(יז) לבושי עז (תמצית אות ד') – "נקיטת האחרונים".

(יח) נטעי גבריאל (פרק פ"ג סעי' ד') – "רואה דם בשעת תשמיש בלייל טבילה, אסור לשמש בלייל טבילה שניה אלא ימתין עד למחר, אבל בלייל טבילה השלישית מותר".

3. טעמים להקל.

(א) משום טבילה לחוד – סד"ט (ס"ק כ"ד, לשונו לעיל), הפלאה (גבעת פנחס סי' נ"ד, לשונו לעיל), חכ"א (כלל ק"י סעי' ט"ו, לשונו לעיל), לחנ"ש (ס"ק נ"ח, לשונו לעיל), נחל אשכול (סי' מ"ח ס"ק א'), בדה"ש (ציונים סוף ס"ק רל"ח).

(ב) "דלא אסרו חז"ל מחמת חשש וסת שאינו קבוע היכא דתהיה אסורה לשמש לעולם ביום ידוע" – בדה"ש (ס"ק קמ"ז).

(ג) אינו רצופים – גר"ז (ס"ק מ"ב), "מכל מקום הרי אין ראיות הראשונות שמחמת תשמיש מצטרפות עם השלישית שתראה אחר כך לקבוע וסת בצירוף שלשתן לפי שהוסת הזה אינו נקבע אלא ברצופים כדלקמן סי' קפ"ט סעיף י"ח וסעיף י"ט"), בדה"ש (ציונים ריש ס"ק רל"ח).
4. מר"מ – ט"ז וש"ך השלם (שפ"ח ס"ק קט"ו).

1. ראתה בימי דם טוהר.

1. מחמיר [כמו כל דם נדה].

(א) תפ"ר (ס"ק י"ב) – "הש"ך ... ודבריו צריכין ביאור דכיון דכל הטעם משום דאתחזקה לראות מחמת תשמיש, א"כ מה בכך דם טהור הוא, הא קי"ל מעין אחד רק התורה התירה אותו בימים אלו, וא"כ סוף כל סוף הוחזקה שרואה ממעין הוא דם בשעת תשמיש, וא"כ אף לאחר שעברו ימי טוהר כשתשמש תראה. ואם כוונתו לומר דהא זה רואה מחמת תשמיש הוא רק מתורת וסת דקבעה וסת לראות בזמן ביאה, ואמרינן בגמרא דף י"א ע"ב דמימי טהרה לימי טומאה לא קבעה לה וסת אפי' למ"ד מעין אחד הוא. אף מלבד דאין זה רואה מחמת תשמיש שזה לכל דיני וסת אחריו והחמירו בו חז"ל, דאל"כ ביוצא לדרך דמותר לשמש עמה סמוך לוסת תהיה מותרת ביוצא לדרך לשמש לו בפעם הרביעי, ואשה שראתה בביאה ג' פעמים ובביאה ג' נתעברה, כשיהיה הוכר העובר תהיה מותרת לבעלה, דהא היא בחזקת מסולקת דמים ומותרת לו אפי' בימי וסתה (ועיין מה שכתבנו לעיל סק"ד בספק בזקנה), אלא ודאי דהחמירו חז"ל בזה, וא"כ אף דהקילו לענין וסת מנלן דהקילו לענין זה. אף גם דין זה יש בו פקפוקים רבים, חדא דהא הרשב"א בתורת הבית העלה דהך שקלא וטריא בגמרא למסקנא לא קאי, דקיי"ל כמ"ד מעיין אחד הוא ... וא"כ הך דינא דמימי טהרה לימי טומאה לא קבעה לא קאי, דבלאו הכי קיי"ל דאין אשה קובעת וסת בימי מניקתה ע"ש ... ודברי הש"ך ליתא".

2. מיקל.

(א) ס' האשכול (סי' מ"ח) – "אבל בדם טהור לא מצינו חומרא".

(ב) ש"ך (ס"ק ל"ב) – "נ"ל דדוקא ראתה לאחר ל"ג לזכר וס"ו לנקבה אבל תוך הזמן הזה כיון דמן הדין דם טהור הוא וכדלקמן סי' קצ"ד נראה דאין להוציא אשה מבעלה בשביל כך דנהי דהחמירו האידנא שלא לבעול על דם טהור היינו לעצמן אבל לא להוציאה מבעלה".

(ג) תורת השלמים (ס"ק ל"ג) – "וכתב הש"ך ...".

(ד) נוב"ת (יו"ד סי' צ"א, סי' צ"ה) – "אני מורה בה כדברי הש"ך והך איתתא מותרת".

(ה) מקור חיים (ס"ק מ"ט) – "ש"כ והסכים עמו מנחת יעקב ונכון הוא ראייתו של ש"ך".

(ו) רבי ידידיה טיאה ווייל (סי' מ"ו ד"ה עכ"פ) – "עכ"פ יצא הדבר בהיתר לסמוך על הש"ך והמ"י דדמי ממש לכתם שנמצא ...".

(ז) תשובה מאהבה (ח"ג סי' שס"א) – "והמה דברים ישרים".

(ח) ברכי יוסף (שיורי ברכה ס"ק ב') – "הרב שפתי כהן (ס"ק לב) כתב דאם ראתה דם מחמת תשמיש תוך ל"ג לזכר, ותוך ס"ו לנקבה, לא חשיבא רדמ"ת, דהא מן התורה דם טהור הוא. וכתב הרד"ק בהגהותיו, וסברא נכונה היא לסמוך עליה הלכה למעשה, ולכן אם ראתה דמ"ת תוך מ' לזכר ותוך פ' לנקבה מחמת תשמיש, ואחר כך ראתה עוד שני פעמים מחמת תשמיש, עדיין לא הוחזקה, כיון דהראשונה אינה מצטרפת. וזה ברור. עכ"ד".

(ט) חכמת בצלאל (נדה דף יא: [עמ' קל"ח]), שו"ת רבי בצלאל מרנשבורג סי' י"ט, תשובה מאהבה ח"ג סי' שס"א, השואל בשו"ת דברי מנחם (שטינהרט) סי' פ"ט) – "והת"י ... ואני בעניי אף שאיני כדאי להרים ראש נגד ראש גולת אריאל הגאון הנ"ל ... ומנא אמינא לה דהדין עם הש"ך ז"ל, מסוגיא דידן אמינא לה, דהרי קתני במשנתנו דמשמשת בעדים חוץ מיושבת על דם טהור שאינה משמשת בעדים, וקשיא לי דתיבדק בעדים לפני ולאחר תשמיש, שאם העד שקודם התשמיש יהי' נקי ותראה דם אעד שלאחר תשמיש תלתא זימני תקבע וסת להיות רואה מחמת תשמיש. ואע"ג דבימי המשנה והגמרא הי' בועלין על הדם טהור, אפילו כשהדם יורד ושותת, עכ"פ אכתי תיבדק דדילמא פסק הדם, ותראה אח"כ בשעת תשמיש מחמת התשמיש תלתא זימני ... וכ"ת דכל לבעלה לא בעי בדיקה ... א"ו ס"ל להרמב"ם כהש"ך ז"ל דבכה"ג לא קבעה נמי וסת מימי טהור לימי טומאה, ומהרמב"ם נשמע לדידן, באופן שדברי הש"ך ז"ל מוכרחים להלכה ...".

(י) פרדס רמונים (שפ"ח ס"ק ל"ב) – "ובגוף הדין הסכימו האחרונים לדברי הש"ך וכ"כ הנו"ב".

(יא) גר"ז (ס"ק מ"ח) – "ודוקא כשראתה אחר ימי טהור שהם ל"ג לזכר וס"ו לנקבה אבל בתוך ימי טהור אף על גב דהאידנא החמירו שלא לבעול על דם טהור אין להוציא אשה מבעלה בשביל כך".

(יב) חו"ד (חי' סוף ס"ק כ"ו) – "כתב הש"ך ...".

(יג) חת"ס (יו"ד סי' קמ"ג).

(יד) מי נדה (קונ"א על הש"ך ס"ק ל"ב) – "נראה דברי הש"ך נכונים מאוד".

(טו) נחל אשכול (דה סי' מ"ח אות ט', עמ' קט"ז) – "ואני חושב שמה שהחליט הג' כרתי ופילתי אם ראתה בימי טהור הוית נמי רואה מ"ת חזר בו, שביד הרב הנגיד ... תשו' כ"י מבעל כרתי ופילתי לאאז"ק הגמ"ה צבי ז"ל מוורמיישא שהודיעו שכמה פעמים מעשה חזי שראו נשים בימי טהר מחמת תשמיש מחולשת רפיון הרחם ואחר זמן לא ראו עוד מחמת תשמיש".

(טז) מהרש"ם (ח"ב סי' רי"ט ד"ה והנה) – "מ"ש רומ"ד כיון שראתה תוך ס"ו יום א"ב משום רמ"ת כמ"ש הש"ך סקל"ב הוא נכון ואף שקצת אחרונים פקפקו עליו הנה מצאתי בס' האשכול הל' נדה סוס"י מ"ח שכ' וז"ל ומדתנן אף על פי שאמרו די' שעתה צריכה להיות בודקת חוץ וכו' והיושבת על דם טהור ופריך ותבדוק עצמה בימי טהר שמא תקבע וסת ומשני דמימי טהרה לימי טומאה לא קבעה ומה"ט חזי לן דהמשמשת בימי טהר וראתה ג"פ מ"ת כיון דהתורה טיהרה לדם זה לא מיקרי איתחזקה לרמ"ת וצ"ע אם רמ"ת ונאסרה כדן ושוב פסק וסתה ולא ראתה עוד אי אמרי' שפסק דמה שוב לא תראה עוד עכ"ל. הרי דפשיטא לי' דראיית דם טהור אינו ככלל רמ"ת וכדעת הש"ך ובנח"א ביאר דתולין מחמת חולשת הלידה יש רפיון ברחם ושופעת דם והשיג

- ע"ד כר"ו וגם הביא מדברי הנו"ב מה"ת בזה וגם הביא תשו' בכת"י מהגאון בעל כו"פ זצ"ל שחזר בו ופסק בעצמו להקל וכשבאו לידו כמ"פ מעשים שראו נשים מ"ת בימי טהר מחולשת רפיון הרחם ואח"ז לא רמ"ת יותר ע"ש".
- (ז) ששבה"ל (סיכום אות ג', סי' קצ"ד ס"ק ו' ד"ה ולמעשה, סיכום אות ה').
- (יח) פרדס שמחה (ס"ק ו').
3. מר"מ – פת"ת (ס"ק ז'), מלבושי טהרה (סעי' ל"ב), דר"ת (ס"ק קי"ז), טהרת ישראל (סעי' קל"ה), בדה"ש (ציונים ס"ק כ"ז), ט"ז וש"ך השלם (שפ"ח ס"ק ק"ד).

כ"ן עברה ושמשה.

א. הלכה.

1. רק ג' פעמים.
- (א) אפי רברבי (שער פ"ט סוף אות י"ב) – "ולי נראה דדוקא שעברה ושמשה ג' פעמים ולא ראתה מהני דומיא דקבעה וסת בג"פ דלא נעקר בפחות מג' פעמים וכל שכן בכהאי גוונא די"ל אין כל הבעילות שווין".
- (ב) לח"ו (לחם ס"ק ס"ו).
2. אפילו פעם אחת.
- (א) ש"ך (ס"ק ל"ג) – "ובספר אפי רברבי דף צ"ג ע"א כ' ולי נראה דדוקא שעברה ושמשה ג' פעמים ולפעד"נ דדברי הרב ברורים בטעמא דתשמיש זה שלא ראתה עדיף מבדיקת שפופרת וכן משמע בתשוב' מיימוני שהבאתי לעיל ס"ק י"א דאצבע הוי השפופרת ע"ש".
- (ב) תוה"ש (ס"ק ל"ד).
- (ג) בא"ה (ס"ק כ"ה).
- (ד) מקור חיים (ס"ק נ').
- (ה) חכ"א (כלל ק"י סעי' ד') – "ואחר כך עברה ושמשה אפילו פעם אחת (ש"ך ס"ק ל"ג) ולא ראתה חזרה להתירה הראשון ומותרת לשמש עם בעלה דבעילה זו של היתר הרי זה כאילו בדקה עצמה בבדיקת שפופרת".
- (ו) פרדס רמונים (שפ"ח ס"ק ל"ג) – "אולם מסתימות דברי הפוסקי' נראה דבכל גווני הוא נעקר בפ"א בעברה ושימשה וטעמו ...".
- (ז) מלבושי טהרה (סעי' ל"ד, ס"ק י"ד).
- (ח) טהרת ישראל (סעי' ט"ו).
- (ט) בדה"ש (ס"ק קס"ד).
- (י) פרדס שמחה (ס"ק נ"ט).
3. מר"מ – ט"ז וש"ך השלם (שפ"ח ס"ק ק"י).

ב. טעם ה"אפי רברבי", שצריך ג' פעמים.

1. משום שסבר כהטור שצריך ג' פעמים גבי וסת האונס – נוב"ק (יו"ד סי' מ"ו ד"ה ובזה, דגול מרבבה על הש"ך ס"ק ל"ג, מהד"ת על הש"ך ס"ק ל"ג, "ואני אומר שאפ"ר ס"ל כדעת הטור בסי' קפ"ט דגם וסתות שע"י קפיצה צריך עקירה ג"פ וא"כ בשלמא בדיקת שפופרת אם מצא הדם בצדדי השפופרת אין ההיתר מטעם עקירת וסת אלא ההיתר מטעם שהוא אינו דם המקור אבל בעברה ושימשה אי אתה משכח להתירה כ"א בלא מצאה כלל ומטעם שנתרפאה ונעקר וסת לכך סובר האפ"ר דבעי תלת זימנא"), הו"ד ברע"א (על הש"ך ס"ק ל"ג, "ובת' נוב"ב כתב לתרץ די"ל דהא"ר ס"ל כהטור לקמן (סי' קפ"ט) דגם וסת קפיצות צריך שתעקר ג"פ").
- (א) נוב"ק (יו"ד סי' מ"ו בהג"ה) – "מ"ש בפנים שהאפי רברבי סובר כדעת הטור הנה להיות שספר א"ר אינו בידי ואולי פוסק הא"ר בפירוש שלא כדעת הטור".
- (ב) אפי רברבי (שער צ"א אות א') – "וסת שנקבע מחמת אונס כגון שקפצה ג"פ וראתה בימים שאינם שווים אינו וסת מכל מקום חוששת לו כמו לוסת שאינו קבוע".
- (ג) תשובה מאהבה (ח"ג סי' שנ"ח, על הש"ך ס"ק ל"ג) – "בשו"ת נ"ב ... יראה שלא הי' לפניו ספר אפי רברבי דכתב בפירוש דלא קיימ"ל כהר"ז"ה והטור עיי"ש סי' שצ"א".
2. הוי וסת הגוף, כיון שאפי רברבי סבר כהבעל המאור [עי' סי' קפ"ז סעי' כ"ג, לשיטות ומר"מ] – נוב"ק (יו"ד סי' מ"ו בהג"ה, "מ"ש בפנים שהאפי רברבי סובר כדעת הטור הנה להיות שספר א"ר אינו בידי ואולי פוסק הא"ר בפירוש שלא כדעת הטור, ואעפ"כ אמינא לפרש טעם הא"ר שאולי הוא סובר דתשמיש דומה ממש לאכלה שום וכפי סברת בעה"מ בהשגותיו על ספר בעלי נפש שכל שאינו עושה מדעתה מקרי אונס אבל מה שעושה מדעתה להנאתה לא מקרי אונס, ולפי זה גם תשמיש מקרי להנאתה ולכן סובר הא"ר דבעינן ג"פ לעקירתו. אבל דעת שאר הפוסקים שתשמיש הוא כמו קפיצה"), הו"ד ברע"א (על הש"ך ס"ק ל"ג, "ובת' נוב"ב כתב לתרץ ... דס"ל דתשמיש הוי כמו וסת הגוף דאכלה שום (וכדס"ל להט"ז סקט"ז) מש"ה ס"ל דלא נעקר בפעם א' אא"כ שמשה ג"פ והא דמהני שפופרת היינו באמת רק בנמצא מהצד דראיה דמן הצדדים הוא אבל בתשמיש דל"ש כן בעי' ג"פ"), פרי דעה (שפתי לוי ס"ק ל"ג).
- (א) מר"מ – חזו"א (סי' פ"ב ס"ק ד' ד"ה ורואה, לשונו לעיל).
3. חושש שחיפהו שכבת זרע – דגול מרבבה (על הש"ך ס"ק ל"ג, "דבתשמיש חיישינן אולי ראתה גם עתה על ידי תשמיש וחיפהו שכבת זרע, מה שאין כן בשלש פעמים לא אמרינן שבכל פעם חיפהו שכבת זרע").

- (א) מר"מ – יביע אומר (ח"ו יו"ד סי' י"ז אות א', "וכ' הש"ך ס"ק לג, ובספר אפי רברבי ... וכ' ע"ז בדגול מרבבה ... ולפמש"כ אין לחוש לשמא חיפהו ש"ז, דלא שכיח כלל. וה"ז כמבואר. ושוב מצאתי בשו"ת חסד לאברהם תאומים קמא (חיו"ד ס"ס נג) שהעיר על הדג"מ, דה"ט דשמא חיפהו ש"ז לא שכיח כלל, דהא לפרש"י בכתובות (לו) שהבוגרת אין לה טענת פתח פתוח אלא טענת דמים, ונימא שמא חיפהו ש"ז, וחזקת כשרות וברי דידה מסייעי לה, וא"כ אין נאמן להפסידה כתובתה, א"ו דה"ט לא שכיח כלל. וזוהי ראייה ברורה. ע"כ. וע"כ דשאני בדם בתולים שהחמירו חכמים משום לא פלוג. וכנ"ל").
4. הוי וסת הגוף, וחולק על הש"ך – עי' דברי חיים (הג' בנוב"ק סי' מ"ו, לשונו לקמן).
5. מר"מ – ט"ז וש"ך השלם (שפ"ח ס"ק קי"א).

כז] וסתות - סעיף י"א.

א. מה גדר וסת אכילה.

1. עי' סי' קפ"ט סעי' כ"ג, לשיטות ומר"מ.

ב. איזה וסת הוי "רואה מחמת תשמיש".

1. הוי וסת האונס.

- (א) נוב"ק (יו"ד סי' מ"ו, הג' שם, סי' ס"א, תנינא סי' צ"ג ד"ה ונחזור) – "הא זה דומה לוסת שנקבע מחמת אונס".
- (ב) תפארת למשה (על הש"ך ס"ק ל') – "נראה לי פשוט דברואה מחמת תשמיש הוי כרואה מחמת קפיצות דהא מכח מעשה שעושה היא באה".
- (ג) גור אריה יהודה (סי' צ').
- (ד) חת"ס (יו"ד סי' קס"ד, סי' קע"ה) – "מפני שהוסת שע"י תשמיש דינו כוסת הקפיצות שע"י מעשה ואונס אירע לה".
- (ה) פרי דעה (סי' קפ"ט שפתי לוי ס"ק ע"ד, פתיחה השער התשיעי).
- (ו) זית רענן (כרך ב' סי' י"ח) – "דדמי לווסת דקפיצה דנעקר בחד זימנא, כמש"כ הש"ך [בסי' קפ"ז ס"ק ל"ה], וכן הסכים בעל נודע ביהודא מהדו"ק [יו"ד סי' מ"ו], וכן נראה עיקר לפי עניות דעתי".
- (ז) שואל ומשיב (תנינא ח"ב סי' ל"ב, ח"ג סי' קל"ו).
- (ח) בית שלמה (יו"ד ח"ב סי' י"ט) – "דוסת שע"י תשמיש דמי לוסת הקפיצות והוסת הקפיצות אף ראתה ג"פ לא הוי וסת קבוע".
- (ט) דרכי טהרה (עמ' פ').
2. עדיף מוסת הקפיצות [וכמו וסת הגוף, אכילה].

(א) ט"ז (ס"ק ט"ז) – "אין להקשות אמאי בסעיף י' בהג"ה ג"פ אחר טבילתה והלא בשתי פעמים צריכה ג"כ לפרש בטבילה כמו הכא דהתם קאי לענין לאוסרה על בעלה ומכח חששא זו דלא הוחזקה בג"פ לא אסרינן לה עולמית על בעלה אלא דכל היכא שאפשר לחוש לפי שעה חוששת כיון שיהיה לה אח"כ היתר כנ"ל".

1) וכן פירשו כמה אחרונים, שהט"ז חולק על הש"ך – סד"ט (ס"ק כ"ח, "מוכח מזה דסבירא ליה להט"ז דלא כהש"ך בס"ק ל"ה, דמדמה לרואה מחמת תשמיש לוסת הקפיצות דאתיא על ידי אונס, אלא דסבירא ליה לט"ז דרואה מחמת תשמיש לא דמיא למחמת אונס, משום דמחמת חימוד תשמיש אתיא, דאם לא כן לא הוי מקשה מידי, דשאני התם דלא הוי ביום ידוע, מה שאין כן הכא"), רע"א (על הש"ך ס"ק ל"ג, לשונו לעיל), פרי דעה (טו"כ ס"ק ט"ז), מהר"ש (ח"א סי' ע"ד ד"ה אך באמת), חזו"א (סי' פ"ב ס"ק ד' ד"ה ורואה, לשונו לקמן).

2) חולק – פרדס רמונים (מק"ז ס"ק ט"ז, "ועס"ט ... ודבריו תמוהין מאוד דאדרבה אם נאמר דהט"ז ס"ל דוסת דמ"ת לא מקרי וסת דמחמת אונס, יקשה לפי"ז למה זה הקשה הט"ז מדברי הרב בהג"ה, ולמה לא הקשה מגוף הדין דרואה מ"ת שמוזכר בש"ס ופוסקים דכ"ז שלא ראתה ג' פעמים מותרת לבעלה, ולמה לא תחוש לזה בפעם א' כמו דחיישי' לוסת שאינו קבוע. אלא ודאי דס"ל להט"ז כמ"ש הש"ך דוסת דמ"ת דמי לוסת הקפיצות דל"ה בפחות מג' פעמים, וע"כ לא הקשה מעיקר הדין דרואה מ"ת רק מדברי הרב בהג"ה משום דוסת זה שקבעה לראות בביאה ראשונה שאחר טבילתה לא מקרי וסת מחמת אונס דמחמת חימוד תשמיש ראתה").

(ב) תפ"ר (ס"ק י"ג) – "הש"ך ... ודבריו בלתי מובנים, דא"כ לשיטת רש"י והטור דקפיצות מקבעת וסת לחוד, וגם לשיטת התוס' דוסת אכילת שום ודברים המחממים קובעת וסת לחוד דאינה אונס כל כך כמו קפיצות, ומכ"ש תשמיש דהכל יודעים כלה למה נכנסת לחופה, א"כ קושייתו במקומה עומדת. וכן לשיטת הרשב"א הדס"ל דקפיצה לחוד לא מקבע אפי' בג' ימים, וא"כ רואה מחמת תשמיש למה מקבע בג' פעמים בלי קביעות זמן. ועל כרחך צריך לומר דגם הרשב"א מודה דמחמת תשמיש קובע וסת לחוד, הואיל וחימום תשמיש גורם ראיית דם וא"כ הקושיא במקומה עומדת. ולכן נראה דהך לחוש בפעם אחת הוא מדרבנן, וברואה מחמת תשמיש אי אפשר לתקן כן, דא"כ כל אשה שרואה בפעם אחת מחמת תשמיש תהא אסורה לשמש לעולם, וא"כ לא הנחת בת לאברהם אבינו, דאם בפעם אחת תמצא על שלו או בשלה אותיום תצא, וזה פשוט ונכון".

(ג) דברי חיים (הג' בנוב"ק סי' מ"ו) – "הרב מוהר"ר חיים נר"ו באמת רצה להשיג על הש"ך בגליון הש"ך שלו וכתב שנעלם מהש"ך דברי התוס' בדף ס"ו ע"א בד"ה ונאמנת וכו' שכתבו ור"י מפרש דאפילו רבי מודה ברואה מחמת תשמיש דבעינן ג' זמנים לאחזוקי דומיא דהך דלעיל דאמר לימים ב' ולמה שלא מנו חכמים ג' כגון אכלה שום או פלפלין דאפילו לרבי בעי תלת זמני עכ"ל התוס'. ומזה הביא הרב מוהר"ר חיים ראייה דתוס' משווי תשמיש לאכלה שום ובאכלה שום דעת התוספות דהוה כוסת הגוף".

(ד) סד"ט (ס"ק כ"ג) – "ודאי דרואה מחמת תשמיש גרע, דחיישינן דמחמת חימוד תשמיש ראתה, ולא מיקרי אונס ... י"ל דרואה מחמת תשמיש גרע אפילו מוסתות שעל ידי מקריים שבגופה".

(ה) חוו"ד (בי' ס"ק י"ד) – "טבילה אחרת צריכה לפרוש. משמע דקאי אראתה בשעת תשמיש ... אבל כשראתה בליל טבילה שלא בשעת תשמיש אינה צריכה לפרוש בלילה דטבילה שני דטבילה כקפיצה דמיא כמו שכתב הראב"ד בס' בעל הנפש ... דלא חיישא בפעם אחת כמבואר בס' קפ"ט, ולטבילה ולתשמיש חיישא דהוי כמו וסת המורכב לקפיצה וימים דחיישא בפעם אחת כמבואר בס' קפ"ט בש"ך ס"ק מ"ח. ומכאן מוכח דלא כהש"ך לקמן ס"ק ל"ה שכתב דתשמיש כקפיצה דמיא, דאי תשמיש גם כן כקפיצה דמיא מהיכי תיתי יהיה לה קביעות וסת לטבילה ולתשמיש, אטו וסת שנקבע מחמת שני אונסין הוי קביעות וסת אתמהא, וכל שבג"פ לא הוי וסת קבוע לא חיישינן בפעם אחת. אלא ודאי דתשמיש כאכילת פלפלין דמיא כמ"ש התוס' נדה ס"ו משום הכי חיישא ג"כ להרכבה. והא דלא חייש' לתשמיש לבד בפעם אחת הוא מטעם שכתב הט"ז בס"ק ט"ז משום דלא מפקינן לה מבעלה משום חשש דוסת שאינו קבוע משא"כ בליל טבילה דאין כאן רק חשש לענין יום וסת בלבד חיישא".

(ו) מהר"ם שיק (יו"ד סי' קע"ז אות ו').

(ז) חזו"א (יו"ד סי' פ"ב ס"ק ו') – "מש"כ סק"ד דראי' מ"ת הויא כוסת דקפיצות, מהא דנעקרת בפ"א ומהא דאין חוששין לפ"א, נראה דטעמא היא שהרי בבדיקת שפופרת לא אמרו דבלא נמצא בראשו דם בידוע שנעקרה הוסת אלא אמרו בידוע שמן הצדדים הוא בא ומשמע דאילו בא מן המקור לא אמרינן דנעקרה הוסת, ואף דבמה דאמרו דמן הצדדין הוא בא הרוחנו דמעכשו מותרת לשמש לעולם אף שרואה מ"ת, אבל אם באנו מכח שנעקרה הוסת, כיון שראתה ג"פ חוזרת לאיסורה [ואפשר דבפ"א חוזרת לוסתה], מ"מ לא הוזכר בגמ' דנעקרה הוסת בפ"א, ונראה דבאמת הוי וסת כוסת הגוף, אלא כיון דוסת הגוף דרבנן וגם לא שכיח הדבר הלכך כל שפסקה הדין נותן דלא נחזיק שהיתה כאן וסת ונעקרה אלא מן הצדדים הוא, וכן בפ"א אפשר לתלות בצדדים ומיהו במורכבת בליל טבילה או ביום החדש חוששין לה דזה מצוי קצת טפי מוסת של תשמיש לחוד".

3. מר"מ – פרדס רמונים (מקשה זהב ס"ק ט"ז, פתיחה לסי' קפ"ז חקירה א', פתיחה לסי' קפ"ט וסת ט' אות ב'), בדה"ש (סעי' א' בי' ד"ה אבל, עמ' ל"ט), פרדס שמחה (ס"ק א'), לבושי עז (סי' קפ"ט סעי' י"ז תמצית אות ג'), חוט שני (ס"ק א' ד"ה בדין), ט"ז ושי"ך השלם (כו"ל ס"ק מ"ט, שפ"ח ס"ק כ"ג).

(א) ש"ך (ס"ק ל"ה) – "ותשמיש חשיב ע"י אונס כמו קפיצה".

(1) עי' הג' בנוב"ק יו"ד סי' מ"ו. ויש לחלק בין וסת לרמ"ת, כדאי' בשב"ל סוף סעי' י"א

(ב) חזו"א (סי' פ"ב ס"ק ד' ד"ה ורואה) – "ורואה מ"ת נחלקו אחרונים ז"ל, הש"ך סי' קפ"ז ס"ק ל"ה, כתב דחשיבא כקפיצות, ולפ"ז הא דנאסרה לבעלה בג"פ הוא משום דבקפיצות ג"פ נמי חוששין פ"א, ובזה ניחא דאין חוששין לפ"א, וגם בראתה ג"פ נעקרת בפ"א כמש"כ הש"ך סי' קפ"ז ס"ק ל"ג, ודעת הט"ז שם ס"ק ט"ז דחשיבא כאכלה שום או כוסת הגוף, והא דאין חוששין לפעם אחת דכיון דהנידון לאוסרה לעולם לא מחמירין, אבל קשה למה נעקרת בפ"א".

4. ראה שעדיף מוסת האונס [וכמו וסת הגוף, אכילה].

(א) שחוששים אם ראתה ע"י תשמיש אחר טבילתה, אע"פ שאין חוששין לב' אונסין ביחד – חוו"ד (בי' ס"ק י"ד, לשונו לעיל), ערה"ש (סעי' ע"ו, "למה חוששת בפעם אחת דאטו שני אונסין עדיפא מאונס אחד [וכ"כ הח"ד סקי"ד]").

(ב) וסת האונס שייך רק ע"י מורכב [לפי המחבר, ר"ן, ועוד] – סד"ט (ס"ק כ"ג ד"ה אבל, "ע"כ דרואה מ"ת גרע ולא דמי כ"כ לרואה מחמת אונס דאל"כ לדידן דקיי"ל דלקפיצות לא קבעה וסת אלא בימים קבועים א"כ ק' מ"ט אסורה ברואה ג"פ מ"ת א"ו דרואה מ"ת גרע דחיישינן דמחמת חימוד תשמיש ראתה ולא מיקרי אונס").

5. ראה לוסת האונס.

(א) למה לא חוששת מיד אחר פעם אחת – ש"ך (ס"ק ל"ה, "ואף ע"ג דהתם צריכה למיחש לוסתות הגוף אפילו שלא בשעת וסת החדש כגון שפיהקה פעם אחת וראתה צריכה לחוש כשתפוק עוד פעם שנית באיזה זמן שיהיה שאני התם שהוסת הגוף בא מעצמו אבל בוסת הגוף שבא על ידי אונס כגון קפיצה קי"ל התם בסעיף י"ז דאינה חוששת אלא בשקבעה אותו ביום ידוע ולא כל פעם שתקפוץ ותשמיש חשיב ע"י אונס כמו קפיצה"), נוב"ק (יו"ד סי' מ"ו ד"ה ואתחול, הג"ה שם, שהרי וסת זה שנקבע לה במעשה תשמיש זה מקרי וסת שנקבע ע"י אונס שהתשמיש הוא גורם להדם שיבוא והרי זה ממש כוסת שנקבע ע"י קפיצות שקפצה וראתה שאף שנקבע לה בג"פ ויותר נעקר בפ"א כמבואר בש"ע בס' קפ"ט סעיף י"ז שזה לא מקרי וסת קבוע רק שחוששת לו כמו לוסת שאינו קבוע ולכך נעקר בפ"א").

(1) י"ל, דלענין שתאסר לבעלה עי"ז לעולם לא גזרו כ"ז שלא קבעה – ט"ז (ס"ק ט"ז, לשונו לעיל), תפרי (ס"ק י"ג, לשונו לעיל), סד"ט (ס"ק כ"ג ד"ה ומה), חוו"ד (בי' ס"ק י"ד ד"ה ומכאן, "דלא מפקינן לה מבעלה משום חשש דוסת שאינו קבוע"), רע"א (גליון מהרש"א על הש"ך ס"ק ל"ה, "אם אתה רוצה לחוש לתשמיש לחוד אם כן מיד אתה אוסרה עליו עולמית שהרי אסורה לשמש, והיכן מצינו אשה שתקבע וסת פעם אחת, וצ"ע על הש"ך שלא הרגיש זה").

(ב) עברה ושמשה, לא צריך ג' פעמים – נוב"ק (יו"ד סי' מ"ו).

(1) י"ל, כמו בבדיקת שפופרת – סד"ט (ס"ק כ"ג ד"ה ועוד, "ועוד דאם כן למה כתב הרמ"א כאן סוף סעיף זה וז"ל, מיהו אם עברה ושימשה וכו', דתשמיש זה שלא ראתה עדיף מבדיקת שפופרת וכו'. דמסתמא מיירי שלא קבעה לימים שוים, דאם לא כן בלאו הכי אין צריך בדיקת שפופרת בין וסת לוסת, וכמו שכתבתי לדעת הרב מנחת יעקב. וגם בכל סעיף זה חא מיירי כלל מזה, כי אם ברואה דם מחמת תשמיש ג' פעמים שלא בזמנים שוין, אלא בכל עת ששימשה, וכיון שכן למה ליה הטעם דתשמיש זה שלא ראתה עדיף מבדיקת שפופרת, תיפוק ליה בלאו הכי נעקר בפעם אחת כיון דאינה צריכה לחוש אלא לפעם ראשונה. אלא על כרחך דליתא, ורואה מחמת תשמיש גרע, ולא דמי כלל לראיה מחמת אונס ...").

6. פשט באפי רברבי - עי' לעיל, סוף סעי' י'.

כת [הפלגה.

א. הציור בשו"ע, אם ראתה באמצע הששה חדשים.

1. כן – חוו"ד (סי' קפ"ט בי' ס"ק כ"ד), בדה"ש (ס"ק קע"ד).

2. לא – גר"ז (ס"ק נ"א, "שוטת המורכב מהפלגה ותשמיש אינה חוששת לו אלא אם כן לא ראתה בינתיים כלל אף שלא מחמת תשמיש כמ"ש בסי' קפ"ט בוסת המורכב מהפלגה וקפיצות מה שאין כן בוסת החדש כמ"ש שם"), פרדס רמונים (שפ"ח ס"ק ל"ד, ס"ק ל"ה).

ב. מורכב עם וסת החודש.

1. וכן חושש במורכב החודש – ש"ך (ס"ק ל"ה, "וג"ל דה"ה לוסת החדש חוששת כגון אם שמשו פעם ב' בט"ו בניסן חוששת אח"כ לט"ו באייר ואסורה לשמש בט"ו באייר ואם לא ראתה בט"ו באייר חוששת להפלגה חצי שנה ושוב אינה חוששת לט"ו לחודש"), תוה"ש (ס"ק ל"ו), סד"ט (ס"ק כ"ג), חכ"א (כלל ק"י סעי' י"ח, לשונו לקמן), חו"ד (חי' ס"ק כ"ז), לח"ש (לחם ס"ק ע"א), מלבושי טהרה (סעי' ל"ח), חזו"א (סי' פ"ב ס"ק ה' ד"ה ובראתה), בדה"ש (ס"ק ק"פ).
2. מיקל – ערה"ש (סעי' פ"ד, "אמנם לענ"ד בעיקר הדבר דברואה מחמת תשמיש צריכה לחוש גם לימי החדש לא משמע כן מכל הראשונים דאל"כ בגמ' ובפוסקים שכתבו דהרואה מחמת תשמיש משמשת פעם ראשונה ושנייה ושלישית היה להם לפרש שתחוש לזמן החדש אלא ודאי דאין עניין רואה מחמת תשמיש לכלליות הוסתות דאין זה וסת אלא חולי כמ"ש והא דחיישינן לוסת הפלגה טעם אחר יש בזה דכיון דחזינו דמיחוש זה מפעם הראשון ואילך לא מצאה דם עד זמן רחוק דבריוק הזמן ראתה עוד פעם בזה שפיר יש לחוש שמא הזמן גורם אבל בסתמא לא חיישינן לזמן ולכן לא הזכירו הפוסקים מזה דבר [כנלע"ד]).
3. מר"מ – טהרת ישראל (סעי' ק"מ, "וצ"ע"), ט"ז וש"ך השלם (שפ"ח ס"ק קי"ג).

ג. איך עוקר הוסת [מורכב החודש, או מורכב הפלגה].

1. עברה ושמשה.
 - א) עי' דגול מרבבה (על הש"ך ס"ק ל"ה) – "צ"ע בדינים הללו, הן במ"ש הש"ע חוששת לאחרון פעם א' דמשמע ששוב אינה חוששת, וכן מבואר בהדיא בש"ך בס"ק הקודם, והן מ"ש הש"ך כאן ששוב אינה חוששת לט"ו בחודש וכל כיוצא בזה, דלדעת אי אפשר בזה להיות עקירה אלא כשעברה ושמשה ולא ראתה, אבל אם לא שימשה אין ראיה מה שלא ראתה, וא"כ לא משכחת עקירה בזה בהיתר כי אם באיסור, ומשמעות דברי הש"ע והש"ך לא משמע כן, וצ"ע. והנה דברי הש"ע לדינא נכונים כי כיון שזה וסת ההפלגה וההפלגה תלויה בראיה שראתה מחמת תשמיש, אם כן אופן הוסת שאחר שראתה מחמת תשמיש כשיגיע חצי שנה תראה ג"כ מחמת תשמיש, וכיון שבהגיע חצי שנה לא שימשה שוב לא משכחת הפלגה של חצי שנה ומותרת שוב לשמש תמיד, ואם יארע שתראה פעם א' מחמת תשמיש אז באמת כשיגיע אחר זה חצי שנה ג"כ תפרוש באותה לילה מבעלה ושוב מותרת, אבל דברי הש"ך דמיירי בוסת החודש קשה".
 - ב) חו"ד (חי' ס"ק כ"ז, בי' ס"ק כ"א, ס"ק כ"ב).
 - ג) תוספות שבת (על הש"ך ס"ק ל"ה) – "דהיינו שעברה ושמשה".
 - ד) פת"ת (ס"ק מ"ח).
2. עבר היום, אפילו בלי תשמיש.
 - א) סד"ט (ס"ק כ"ד) – "וכה"ג צריכין אנו לומר במה שכתב הש"ך לקמן ס"ק ל"ה, במה שכתב ואם לא ראתה בט"ו באייר וכו', ושוב אינה חוששת לט"ו בחדש, יע"ש. דקשה אמאי לא תחוש לט"ו בחדש סיון, והא דלא ראתה בט"ו לאייר היינו משום דלא שימשה הוא, על כרחך צריך לומר כמו שכתבתי".
 - ב) חכ"א (כלל ק"י סעי' י"ח) – "אשה שראתה מחמת תשמיש ט"ו תשרי חוששת לוסת החודש ואסורה לשמש ט"ו חשון עבר ט"ו חשון ולא ראתה מותרת לשמש ט"ו כסליו דתלינן שהימים לבד גורמין ולא התשמיש דאין דרך אשה לראות מחמת תשמיש חזרה וראתה מחמת תשמיש ט"ו ניסן הרי יש כאן הפלגה חצי שנה ושמה תקבע וסת להפלגה כדלקמן כלל קי"ב ואף על פי כן צריכה לחוש גם לוסת החודש דהיינו ט"ו אייר ואם לא ראתה ט"ו אייר עקרה לוסת החודש ואסורה לשמש ט"ו תשרי".
 - ג) פרי דעה (שפתי לוי ס"ק ל"ה).
 - ד) לח"ש (שמלה ס"ק כ"ז).
 - ה) פרדס רמונים (שפ"ח ס"ק ל"ד, ס"ק ל"ה).
- ו) ערה"ש (סעי' פ"ב) – "השמיענו בסעי' זה לענין וסת ההפלגות כגון שראתה מחמת תשמיש ואחר חצי שנה ראתה ג"כ מחמת תשמיש אינה חוששת רק להזמן בלבד כלומר כשיגיע חצי שנה נאסרה אותה העונה ואם לא ראתה אז הותרה לגמרי ואם היינו חושבים התשמיש למין וסת א"כ אין ראיה במה שלא ראתה אחר החצי שנה האחרון כיון שלא שימשה אלא דאין אנו חוששין לו כלל וזהו שאומר מותרת לבעלה כלומר אחר שתיחוש להזמן פעם אחת ולא תראה תותר לגמרי".
- ז) ינען יוסף (יו"ד סי' קי"ז) – "נראה עוד ליתן טעם אמאי א"צ לחוש רק פעם אחת, דלכאורה צריך להבין האי דינא דקיימ"ל דוסת שאינו קבוע צריכה עקירה עכ"פ פעם אחת מטעם שמא תקבענו, הא עכ"פ השתא עדיין לא קבעתו מה איכפת לן שתקבענו די שנאסור אותה מאז והלאה, ולמה תיאסר מהשתא, הא כל וסת שאינו קבוע יש לומר דאינו אלא מקרה, אמנם הטעם פשוט דחיישינן דכבר התחיל מעתה טבע זו של האי קביעת וסת, ואם אח"כ יעשה קבוע איגלאי מילתא דכבר התחיל טבע הקביעות מפעם ראשונה, אלא דאכתי קשה כיון דרק ספיקא הוא שמא יעשה קבוע נימא ספיקא דרבנן לקולא, דהא קיימ"ל וסתות דרבנן, וי"ל דגם ספיקא דרבנן היכא דאיכא לברורי מבררין, ומה שנאסור אותה פעם אחת הוי בכלל איכא לברורי בקל, עיין בש"ך (יו"ד סי' ק"י) סוף כללי ספק ספיקא, אבל בכה"ג דליכא לברורי אלא באיסור, א"כ ליכא לברורי ואמרינן ספיקא דרבנן לקולא ותלינן דלא תקבענו, כן נראה לענ"ד בס"ד".
- ח) בדה"ש (ס"ק קע"ז, ס"ק ק"פ) – "שיש להקל בזה".

3. מר"מ – ששבה"ל (על הש"ך ס"ק ל"ה ד"ה ואם, סיכום אות א'), ט"ז וש"ך השלם (שפ"ח ס"ק קי"ד).

א) לענין ליל טבילתה - עי' לעיל, סעי' י'.

ד. ג' פעמים רצופים, ביום קבוע לחודש.

1. חושש רק לוסת המורכב.

(א) תוה"ש (ס"ק ל').

(ב) מנחת פתים (סוף סעי' ד').

2. אסור לעולם.

(א) תוה"ש (בי' ס"ק ט"ז).

(ב) תוה"ש (יו"ד סי' פ"ב ס"ק ה' ד"ה דעת, ד"ה ואם) – "וצ"ל הטעם דלא דמי לקפצה וראתה דקובעת וסת לימים ולקפיצות אבל לקפיצה לחודא לא חיישינן, דראי' מ"ת שכיחא טפי שאין לה קשר עם הימים, דקפיצה היא כמקרבת את טבע הוסת ליום זה, אבל התשמיש הוא גורם להיות נופצת דמה ואם טבעה בכך הדבר שוה בכל זמנים, ומיהו אם שמשו בינתיים ולא ראתה ע"כ תשמיש ויומא קגרים".

(ג) בדה"ש (ס"ק ס"ו, ציונים ס"ק רפ"ו) – "וחוששים שתראה דם בכל עת שתשמש".

(ד) לבושי עז (סעי' י' תמצית אות ג') – "להתוה"ש ... והאחרונים חלקו עליו".

3. מר"מ.

(א) שבה"ל (ח"ד סי' ק"ב אות ה') – "בש"ך ס"ק ל"ד. והלכך כשהגיע חצי שנה אחר ראית פעם האחרון ולא ראתה אז תו לא חיישי כלל וכ"ה בתשובת הרשב"א עיין בחו"ד ס"ק כ"א כ"ב כ"ג דאינו נעקר אלא בהרכבה וא"כ נאסרה לאותו יום החדש לעולם עד שעברה ושמשו כמש"כ בפת"ש ס"ק מ"ח. איברא בספר פרי דעה דוסת המורכב כזה נהיה דאם ראתה כבר ג"פ תלינן בהפלגה ותשמיש דרך הרכבה וה"ה לענין יום החדש מ"מ עד ג"פ תלינן יותר בהפלגה לחוד מלבד התשמיש וא"כ אם לא ראתה בפעם השני ג"כ נעקר בלי שעברה ושמשו, ויש עוד נ"מ לדינא דאם נדון כהפלגה בעלמא לא כוסת המורכב א"כ צ"ל דהכא איירי שלא ראתה באמצע החצי שנה דאם ראתה נתבטלה ההפלגה משא"כ אם הוא מטעם וסת המורכב אין הראיה של אמצע חצי שנה שהיא הפלגה בעלמא מבטלת חשש החצי שנה שהיא הפלגה בצירוף הרכבת תשמיש כמש"כ בשו"ע דרב סי' קפ"ט בקו"א. ומדברי הס"ט כאן ס"ק נ"ד יראה סברא שלישית דבעלמא בכה"ג חיישינן מיד לצורת ההרכבה גם בפעם ראשון, רק הכא לענין תשמיש לא תולין בפעם א' וב' לתלות בתשמיש והפלגה יחד עי"ש - והמעין היטב בלשון הש"ך כאן ולקמן סי' קפ"ט ס"ק מ"ח יראה יותר כדעת הס"ט דדוקא לענין תשמיש לא חיישינן להרכבה קודם שנקבע ודו"ק".

(ב) לענין ליל טבילתה - עי' לעיל, סעי' י'.

כט] אסור להשהותה - סעיף י"ב.

א. בזמן הזה.

1. א"א בעל כרחו – תוה"ש (ס"ק ל"ט), פת"ת (ס"ק נ"ב, "ועי' באה"ע סי' א' סעיף ג' בהג"ה דבזמן הזה נהגו שלא לכוף בעניני הזוגים אף למי שלא קיים פ"ו"), ערה"ש (סעי' צ"א, "ובזמנה"ז שאסור לגרש בע"כ והיא אין רצונה לקבל גט יעשה היתר ע"פ מאה רבנים וברשיון הממשלה ויקח אחרת כמ"ש באה"ע סי' א'"), ששבה"ל (ש"ך ס"ק ל"ו, סיכום אות א').

ב. הרחקות.

1. לכאורה תלוי במחלוקת ריש סי' קצ"ה, מה הדין בחופת נדה, אם צריך הרחקות.

2. "אסור להסתכל גם במקומות הגלויים שבה" – הגריש"א צ"ל (אשרי האיש יו"ד פרק כ"ב אות י"ד), פרדס שמחה (ס"ק ס"ד אות ב').

3. אסור לה להתקשט – עי' לבנון נטע (ס"ק כ"ד, "אינה טובלת וא"כ אסורה להתקשט. עיין שבת ס"ד וביו"ד סי' קצ"ה דבקושי התירו לנדה להתקשט שלא תתגנה על בעלה והכי ל"ש זה ... וצ"ע"), בדה"ש (ס"ק קצ"ב, "אסור לה להתקשט").

ג. אם יכולה לטבול.

1. מחמיר – לבנון נטע (ס"ק כ"ד, "והנה לדברי הריב"ש דפניות אין טובלות נראה דגם רואה מחמת תשמיש כשלא נתגרשה אינה טובלת"), בדה"ש (ס"ק קצ"ב, "לא תטבול").

ד. אם צריך היתר מאה רבנים לישא אשה שניה.

1. מר"מ – אג"מ (אה"ע ח"א סי' ב' ד"ה וברואה, "וברואה מחמת תשמיש תלוי בב' הטעמים דלטעם ב' אין להצריך מאה רבנים דאין ראוי להטריח עליו ולטעם א' אפשר הוא בכלל האיסור כיון שאפשר לפעמים שתתפא ע"י חררת דם. אבל טעם לא פשעה שכתב החת"ס אינו טעם להצריך ק' רבנים כיון דהצורך ברור. ואף לענין שלא לגרשה בע"כ הוא טעם דחוק מאחר שאסור להשהותה כדאיתא ביו"ד סי' קפ"ז סעי' י"ב. ומסתבר יותר שאין להצריך ק' רבנים מדינא כיון שהרפואה לא שכיחא ואסור להשהותה וא"כ לא מסתבר שלא הוציא זה מכלל האיסור. אבל כיון שהוא דבר דבסתר טוב להצריך ק' רבנים שלא יבואו להקל").

ל] בתולה - סעיף י"ג.

א. האם צריכה צער.

1. רק אם יש לה צער תולין בבתולים.

(א) מהר"ם פדואה (סי' ט) – "אכן ראוי למור' לדרוש אותה על פי נשים אולי אין לה צער כלל והיא כשאר כל הנשים ואם כן חיתה המכה ואז אין לתלות עוד בבתולים וסברא נכונה היא אף כי לא מצאתי אותה מתוך הספר כי רחוק הוא שלא יכלו בתולים".

- (ב) רמ"א (סעי' י"ג) – "אם אין לה צער כלל בשעת תשמיש, הרי היא ככל הנשים ולא תלינן בדם בתולים".
- (ג) משנת בנימין (סי' מ"ז) – "אם הבתולה מרגשת איזה צער וכאב בשעת תשמיש כל כהאי גוונא לא נתנו חכמים שום שיעור וגבול אלא כל זמן שהיא מרגשת צער וכאב תולין בדם בתולים ואפילו לאחר שיעור שלהן דלא גרע מכה זו הבאה על ידי דם בתולים משאר מכות דתלינן בהו".
- (ד) ט"ז (ס"ק י"ז) – "בב"י ... ונראה הא דכתב דמסתפינא היינו מכה מה שזכרתי ולפיכך הצריך ידים מוכיחות כו' והיינו שיש לה קצת צער בביאה וכן כתב מהר"ם מפדואה שאם אין לה צער כלל בביאה הרי היא ככל הנשים ואחריו נמשך רמ"א כאן ומו"ח ז"ל כתב שאין לשמוע לחומרא זו כיון שאין לה ראייה דבגמרא אמרינן עד שתחיה המכה והיינו לשמואל כל זמן שרואה מחמת תשמיש וכבר כתבנו שאין משם ראייה להגיע זמנה לראות וכ"ש אם ראתה בבית אביה קודם הנשואין שאין שיעורה אפי' לדין המשנה רק בעילת מצוה ממילא אחר כך כלו בתוליה וא"כ מנא לן שתחיה עוד אח"כ בתולה כל שאין ידים מוכיחות לזה גם הרמב"ם פרק ה' מהלכות איסורי ביאה כתב הך דרואה מחמת תשמיש דתלינן בבתולים באותה שדינה עד שתחיה המכה דוקא".
- (ה) ש"ך (ס"ק ל"ז) – "והב"ח חולק ופסק דאפילו אין לה צער כלל בשעת תשמיש תלינן בדם בתולים אבל בתשובת משנת בנימין סימן מ"ז האריך ופסק כהרב ע"ש וגם הב"י גופיה כתב בסוף דבריו מסתפינא להקל אלא אם כן יהיו ידים מוכיחות שהוא דם בתולים".
- (ו) חלקת מחוקק (סי' קי"ז ס"ק ד') – "אבל בבתולה דתלינן הדם שרואה בדם בתולים ואם אחר כך ראתה ג' פעמים רצופין בלא צער שאין ראוי לתלות בדם בתולים".
- (ז) בית שמואל (סי' קי"ז ס"ק ד') – "אבל אם היא בתולה תלינן בדם בתולים ואם ראתה ג' פעמים רצופין בלא צער שאין ראוי לתלות בדם בתולים".
- (ח) תפרי (ס"ק י"ד) – "ויהיה איך שיהיה, לדינא אין לזוז מדברי רמ"א דצריך להרגיש כאב וצער".
- (ט) נוב"ת (יו"ד סי' צ"ב ד"ה ואמנם) – "ואף שהב"ח מתיר גם בזה מ"מ כל האחרונים לא הסכימו עמו בזה".
- (י) חכ"א (כלל ק"י סעי' י"ט) – "אפילו אם לא פסקה לראות פעם אחת אם אין לה צער כלל בשעת תשמיש לא תלינן בדם בתולים (סעיף י"ג וש"ך ס"ק ל"ז)".
- (יא) פת"ת (ס"ק נ"ה).
- (יב) פרדס רמונים (מקשה זהב ס"ק י"ז, שפתי חכם ס"ק ל"ז) – "הסכימו כל האחרונים".
- (יג) גר"ז (ס"ק נ"ה) – "ואם אין לה צער כלל בשעת תשמיש אף על פי שהיא ככל הנשים כמ"ש רמ"א מכל מקום בתוך ד' לילות בנערה ולילה אחת בבוגרת שלא ראתה בבית אביה אין לאוסרה על בעלה מחמת תשמיש ג' פעמים רצופין שלא הוסיפו חכמי התלמוד להחמיר על דין המשנה אלא לטמא את הדם עצמו לישב עליו ז' נקיים וטבילה אבל לא לאוסרה על בעלה עולמית".
- (יד) לחנ"ש (לחם ס"ק ע"ו).
- (טו) מלבושי טהרה (סעי' ל"ט, ס"ק ס"ו).
- (טז) ערה"ש (סעי' צ"ג) – "ורבינו הרמ"א כתב דאפי' אם לא פסקה מלראות פעם אחת אם אין לה צער כלל בשעת תשמיש הרי היא ככל הנשים ולא תלינן בדם בתולים עכ"ל ויש מי שחולק עליו אבל הרבה מהגדולים הסכימו לדבריו דכל שאין לה צער לא תלינן הרבה זמן בדם בתולים [וכ"כ הט"ז סקי"ז והש"ך סקל"ז]".
- (יז) מסגרת השלחן (דין י"ג) – "ולענין דינא נלע"ד דאין בנו כח להתיר אם אינה מרגשת צער כלל".
- (יח) טהרת ישראל (סעי' קמ"ה).
- (יט) בדה"ש (ס"ק רי"ד).
- (כ) חוט שני (ס"ק ח' אות ב').
- (כא) לבושי עז (תמצית אות ב').
- (כב) נטעי גבריאל (פרק פ"ג סעי' ב') – "הבועל בתולה לעולם מחזיקין שהדם דם בתולים כ"ז שיש צער אפילו כל שהוא, ולא אמרינן דהוי דם מחמת תשמיש".
- 1) אא"כ יש וסת קבוע [בצירוף המרדכי] – נוב"ת (יו"ד סי' צ"ב ד"ה ואמנם), פת"ת (ס"ק נ"ה), עי' לחנ"ש (ס"ק ע"ו), בדה"ש (ס"ק רי"ד), לבושי עז (תמצית אות ג').
2. מיקל.
- (א) מחבר (סעי' י"ג). של"מ הדין בשו"ע, עי' שלחן גבוה [לשונו לקמן]. ועי' הב"י.
- (ב) ב"ח (ס"ק ט' ד"ה ומה, שו"ת ישנות סי' פ"ג) – "ומה שכתב מהר"ם מפאדו"ה מסבבת עצמו בלי שום ראייה להחמיר ולעגן את האשה אם אין לה צער כלל בשעת תשמיש ונמשך אחריו הרב בהגהות שלחן ערוך אין לשמוע לחומרא זו וכעין שכתב הרא"ש (פ"י סי' ג) על דברי הראב"ד (בעה"נ שעה"ס פג /כג./ ע) בבדיקת שפופרת דאין לנו אלא מה שאנו מוצאין בתלמוד אם אדם חשוב מרוב ענותנותו אינו רוצה לסמוך על עצמו ינהג מדת פרישותו לעצמו אבל לא ניתן להכתב בספר להורות בו לדורות הבאים ולהחמיר מדעתו אם לא שיביא ראיות ברורות מן התלמוד, ובתשובה (סי' פג) הארכתי יותר לברר כל זה והכי נקטינן".
- (ג) שלחן גבוה (ס"ק כ"ח) – "דאע"ג דבב"י נסתפק ... אחר שחיבר ב"י כשחיבר ספר הזה ראה או ידע איזה ראייה חותכת ומש"ה כתב הכא בסתם להתיר אפילו אין ידים מוכיחות שהוא דם בתולים ועוד ... ולדידן כבר קבלנו הוראותיו של מרן".
3. מר"ם – ט"ז וש"ך השלם (כו"ל ס"ק נ"א, שפ"ח ס"ק קכ"ז).
- (א) ערה"ש (סעי' צ"ב) – "ויש מהגדולים שפקפקו בעיקר דין זה כשהיא גדולה לאחר זמן בגרותה לתלות הרבה זמן בדם בתולים אא"כ יש לה כאב אבל בסתם קשה לומר שהכל דם בתולים ודי בחמשה או ששה פעמים ולא יותר וצ"ע לדינא".

ב. ראתה בלא צער, ושמשה עוד וראתה דם והרגישה צער - למחמירים לעיל.

1. מיקל, יש לתלות הדם של התשמיש האחרון בבתולים – עי' חלקת מחוקק (סי' קי"ז ס"ק ד'), עי' בית שמואל (סי' קי"ז ס"ק ד'), בדה"ש (ס"ק ר"ט, בי' ד"ה ואפילו, "ומכל מקום נראה שאם אחר התשמיש ההוא שראתה בו בלא צער תשמש עוד ותראה דם ותרגיש צער יש לתלות הדם של התשמיש האחרון בבתולים ואין מצרפים אותו לחשבון ג' פעמים לעשותה לרואה מ"ת").

ג. צער בלי דם.

1. מחמיר – תוה"ש (ס"ק מ'), חו"ד (חי' ס"ק כ"ט, בי' ס"ק כ"ה, "ולכן אם התשמיש הראשון היה בלא דם, או שלא בדקה עצמה פעם אחת, שוב אינה תולה"), פת"ת (ס"ק נ"ד, "עח"ד שכתב דה"ה אם התשמיש הראשון היה בלא דם שוב אינה תולה"), לבנון נטע (ס"ק כ"ה), חוט שני (ס"ק ח' אות ב'), בדה"ש (ס"ק ר"ה), לבושי עז (תמצית אות ה').
2. א) אפילו בביאה ראשונה – חו"ד (חי' ס"ק כ"ט, בי' ס"ק כ"ה, לשונו לעיל), פת"ת (ס"ק נ"ד, לשונו לעיל), בית שלמה (אה"ע סי' ס"ח), בדה"ש (ס"ק ר"ה).
ב) מר"מ – לבושי עז (תמצית אות ז').

ד. צער בלי בדיקה.

1. מחמיר – חו"ד (חי' ס"ק כ"ט, בי' ס"ק כ"ה, "שלא בדקה עצמה פעם אחת, שוב אינה תולה"), פת"ת (ס"ק נ"ד, "עח"ד ... וכן אם לא בדקה עצמה פ"א ג"כ שוב אינה תולה ע"ש").
2. מיקל – פרדס רמונים (מקשה זהב ס"ק י"ז, "בחור"ד ... אמנם באמת אין דינו מחזור כלל"), בית שלמה (אה"ע סי' ס"ח, "אמנם נראה דבלא"ה כל שלא נבדק ויכול להיות שהי' אדום לא מקרי בעל ולא מצא דם דדוקא בודאי לא מצא מחמיר ר"ח ודלא כהחור"ד שם"), בדה"ש (ס"ק ר"ד, בי' ד"ה שתשמש), ששבה"ל (סיכום אות ד'), לבושי עז (תמצית אות ח', "רוב האחרונים").

לא] שאינה יכולה לטבול – סעיף י"ד.

- א. אשה מורדת שאינה רוצה לטבול: הדין של יחוד.
1. עי' אה"ע סי' כ"ב סעי' א', לשיטות ומר"מ.

מראות סימן קפ"ח

א] כלליות - סעיף א'.	יא] ירוק: הלכות.	כא] ענינים שונים.
ב] להחמיר.	יב] ירוק ככרתי (גרי"ן, green).	כב] נאמנת של אשה - סעיף ב'.
ג] מי שואל הרב.	יג] כחול (בלו"א, blue).	כג] דמי אשתו.
ד] אדום.	יד] כתום (מראנצען, orange).	כד] שפופרת - סעיף ג'.
ה] אפור (גרו"י, grey).	טו] לבן (white).	כה] פתיחת הקבר.
ו] בורדו (maroon).	טז] סגול (ליל"א, purple).	כו] בדיקות חתיכות - סעיף ד'.
ז] ורוד (פינ"ק, pink).	יז] צהוב (yellow).	כז] בדיקת בשבת ויו"ט.
ח] חום (ברוי"ן, brown).	יח] שחור (black).	כח] נמוח חתיכות - סעיף ה'.
ט] חלודה (ראס"ט, rust).	יט] משתנה מראות הבדיקה.	כט] חתיכת דם - סעיף ו'.
י] ירוק: איזה צבע.	כ] מראין דם בלילה.	

דור המלקטים - תא חזי (חזון).

א] כלליות - סעיף א'.

א. משנה (נדה דף יט.) – "חמשה דמים טמאים באשה: האדום, והשחור, וכקרון כרכום, וכמימי אדמה, וכמזוג. בש"א: אף כמימי תלתן, וכמימי בשר צלי, וב"ה מטהרים. הירוק, עקביא בן מהללאל מטמא, וחכמים מטהרין ... איזהו אדום - כדם המכה, שחור - כחרת, עמוק מכן - טמא, דיהה מכן - טהור. וכקרון כרכום - כברור שבו, וכמימי אדמה - מבקעת בית כרם ומיצף מים, וכמזוג שני חלקים מים ואחד יין, מן היין השרוני".

1. גמרא (נדה דף יט.) – "מגלן דאיכא דם טהור באשה. דלמא כל דם דאתי מינה טמא. אמר רבי חמא בר יוסף אמר רבי אושעיא: אמר קרא כי יפלא ממך דבר למשפט בין דם לבין דם טהור לדם טמא ... וממאי דהני טהורין והני טמאין. אמר רבי אבהו: דאמר קרא ויראו מואב את המים אדומים כדם למימרא דדם אדום הוא. אימא אדום ותו לא. א"ר אבהו: אמר קרא דמיה דמיה הרי כאן ארבעה. והא אנן חמשה תנן. אמר רבי חנינא: שחור אדום הוא, אלא שלקה".

ב. הר צבי (יו"ד סי' קמ"ט) – "מראה צהוב שנהפך ע"י סם לשחור ע"ד השאלה שבדק העד שקינחה בו אחרי הרגשתה זיבת דבר לח והיה המראה ירוק געל, אבל הראה זה אצל הרופא בביה"ח הדסה ועשו בחינה ששפכו ע"ז איזה סם ונעשה המראה נוטה לשחור ואמר הרופא שזוהי בחינה המראה כי זהו דם, שכך הוא טבע דם שאם משימים עליו סם זה משחיר, ובכן אמר שיש להחמיר בענין זה ולהמתין ולבודקו ע"י סם הזה. אבל באמת הובא בפתחי תשובה יו"ד (סימן קפח ס"ק ג) שמביא דברי החכ"צ (סימן מו) דבכה"ג שבתחילה היה מראה טהור ושוב נהפך למראה אדום הוא מתיר זה ואומר דתליא בזמן יציאתו מן הגוף ובזמן יציאתו מן הגוף היה מראה טהור, מה שנעשה אדום אח"ז כשנתייבש אין חוששין לזה, והחזו"ד מסכים לדעת החכ"צ, אך יש מחמירין הב"ח ועוד. ושאלה מעין זו נמצאת בשו"ת נחלת דוד (סימן יג) במראה שמתחילה היה מראה טהור ואח"כ נוטה לשחור, אומר, דאפילו המחמירין, ז"א אלא שנתהפך למראה אדום, אבל למראה שחור כשר לכו"ע, וא"כ מכש"כ כאן שלא נעשה שחור מאליו אלא בשביל תערובת הסם, מכש"כ שהוא טהור".

1. הגר"ש א"צ"ל (פתחי דעת פרק ב' הע' י') – "אם יצא מראה לבן, גם אם בבדיקת מעבדה ימצא שתרכובתו הינה דם גמור - הרי"ז טהורה".

ג. לשנות מראה הדם באשה שלא יהיה צבע אדום.

1. מיקל, טהורה.

א. צמח צדק (יו"ד סי' קכ"ה) – "י"ל מ"ש הב"ח סי' קפ"ח שדרך הדם להתלבן מחמת רחיצה כו' דאף לו יהא כן אין לחוש כיון שנתלבן קודם שנעקר".

ב. אג"מ (יו"ד ח"ב סי' ע' ד"ה דהא) – "אם האמת שהרחיצה בחמין שינה מאדום ללבן כיון שעכ"פ נעשה לבן אינו דם שאסרה תורה מאחר שעוד בגוף המקור נשתנה. ול"ד לדם שחור שטמא מטעם דא"ר חנינא שחור אדום הוא אלא שלקה, דהתם מפורש בגמ' נדה דף י"ט מברייטא דאיתא בתוספתא ושחור זה לא מתחלתו הוא משחיר אלא כשנעקר הוא משחיר ופרש"י לכשנעקר מן הגוף לוקה ומשחיר עיין שם, משמע דאם היה משחיר בעודנו בגוף המקור היתה טהורה ורק משום דידוע לחכמים שמהמקור יצא אדום והושחר אח"כ בבית החיצון. וכן נצטרך לומר לב"ש בכמימי תלתן וכמימי בשר צלי, וירוק לעקביא בן מהללאל להאב"א דמלקא הוא דלקי היינו שסברי נמי שלקי אחר שנעקר מהמקור".

ג. עי' הגרשז"א א"צ"ל (מנחת שלמה ח"ב סי' ע' אות כ"ו, תנינא (ב - ג) סי' ע"ב אות כ"ו), הו"ד במגילת ספר (סי' כ"ח אות ה') – "נלענ"ד שאם יתחכם מישהו ע"י תחבולה לשנות מראה הדם שבאשה שיהי' כל שבעת הימים ירוק ולא אדום אפשר שג"כ יעלו אותם הימים למנין נקיים, כיון שכך גזרה תורה שרק ה' דמים טמאים והשאר טהור ואין שום נ"מ אם כך מראהו מצד הטבע או שנשתנה באופן מלאכותי, שהרי גם במראה שחור דאדום הוא אלא שלקה והיה אפשר לומר דכיון שכך טבעו ה"ז חשיב כאילו הוא עדיין באדמיותו, אפי"ה אמרו בגמ' נדה י"ט ע"א דרך לאחר שנעקר הוא משחיר הא אם יודעים ברור שכבר השחיר לפני יציאתו מהמקור ה"ז טהור, וה"נ אם לאחר שיצא מהמקור או לפני שיצא מביה"פ לביה"ח כבר נשתנה מראיתו

למראה טהור הרי היא טהורה, ומטעם זה נראה שאפ"ל אם תראה אשה מראה כזה שלדעת מומחים הוא תערובת של דם עם ליחה אחרת, מ"מ אם בשעה שעבר את הגבול מביה"פ לביה"ח כבר נשתנה למראה טהור ה"ז טהור".

עי' הגרשז"א זצ"ל (מנחת שלמה תנינא (ב - ג) סי' ע"ג ד"ה גם ידוע) – "אם אירע שהדם נהפך ללבן או ירוק בעודו בתוך המקור אפשר דה"ז טהור כיון דלאו מראה דם הוא כלל".

(ד) פרי טהרה (הע' ב') – "צמח צדק ... אגרות משה ... דלא כשו"ת יד סופר".

2. מחמיר, טמאה.

(א) יד סופר (סי' י"ב) – "שהמציאו הרופאים שע"י סיכה בסמים אם האשה רואה דם לא הוי אדום או שחור רק לבן או ירוק ... כיון דיל"ל דבלא סיכה בסמים היה הדם מראה טהורה, לכן אמרינן האי אדום הוא אלא שלקה והאשה טמאה. ועוד נ"ל להוכיח כן דהנה הב"ח ... להלכה ולמעשה ... האשה טמאה, דאמרינן האי דם אדום הוא אלא שלקה, כנלפע"ד ברור ונכון".

(ב) הגר"פ עפשטיין (הערה על ס' הלכה ברורה אות מ"ח) – "ובכלל א"א לומר אם נהפך המראה ע"י מלאכותי תחבולות שיהי' נשתנה דינו, ד"ז אינו עולה על הדעת, ולמה כ"ת מאריך להביא בזה באופנים שמעצמו נהפוך הוא".

3. מר"מ.

(א) הלכה ברורה (אות מ"ח) – "הגרשז"א ... ומאד נפלאיתי עליו איך לא עיין שבדינים אלו במחלוקת הפוסקים שנויה, דהנה הב"ח רס"י קפ"ח ...".

ד. ערה"ש (סעי' י"ט) – "ואם **הספק הוא מחסרון ידיעה** אינו ספק ויש להחמיר כמבואר בסי' ק"י בכללי ספק ספיקא שכל ספק דחסרון ידיעה אינו בגדר ספק".

ה. **חכם שטמא** אין חברו רשאי לטהר.

1. מר"מ – שו"ע (יו"ד סי' רמ"ב סעי' ל"א), בית שלמה (יו"ד ח"ב ס"ד), מי נדה (קונ"א), דברי חיים (ח"ב סי' פ"א), טהרת הבית (סי' ו' סעי' ה'), חוט שני (ס"ק ה', ס"ק ו'), בדה"ש (ס"ק כ"ח), פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' קנ"ב), חק וזמן (פרק א' הע' י"ח ד"ה ונביא), הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' צ"ה, הע' צ"ו, הע' צ"ז, הע' צ"ט, הע' ק').

ו. **נאבד העד**.

1. מחמיר – חכ"א (כלל קי"א סעי' ג'), בינת אדם ס"ק ה', "ונראה לי דהוא הדין אם אמרה ראיתי ונסתפקתי אם הוא אדום או לבן ואבדתי שהיא טמאה מספק כיון שאין מחזיקין אותה לטועה בדמיונות", לבושי עז (תמצית אות ג'), חוט שני (ס"ק ב' אות י"ז ד"ה ואם, ס"ק ד' אות ה'), "כספק דאורייתא לחומרא".

2. מר"מ – מנחת אברהם (סי' ל"ז), פרדס שמחה (ס"ק ו' אות ג'), שערי טהרה (סי' ל"ט אות ו' ד"ה אמנם), פתחי הלכה (ארטסקרול, פרק ד' הע' ע"ו), פרי טהרה (סעי' ו'), הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' רל"ו, הע' רל"ז, הע' רל"ח, הע' רל"ט).

(א) יד הלוי (ח"א סי' ע"א) – "דאם האשה הזאת יש לה ידיעה במקצת בעניני המראות, א"כ כיון שנסתפקה בו והיה בדעתה להראות לחכם, ודאי לא היה מראה לבן ממש, וא"כ מדינא צריך הוראת בקי, וכיון שנאבד הרי היא טמאה ...".

(ב) מהרש"ם (ח"ג ריש סי' רי"ד, סי' ר"נ) – "ע"ד שאלתו באשה שבדקה א"ע ביום וסתה שאינה קבוע והי' בחודש ד' שאחר לידה והי' מראיתה דיהה והשליכה העד מפני שלא נראה בעיני' לטהור בבירור וחזרה ובדקה ונמצאת טהורה והנה מ"ש מדברי הבינ"א שער ביה"נ סי' ה' דבראתה על העד ומסופקת אם טמא אם טהור ונאבד דטמאה כבר כתבתי בתשו' א' דזהו רק אם הספק אולי הי' אדום ממש כדם דהוה סד"א ולשי' הראב"ד שהובא בסד"ט סוסי' קפ"ח רובי דמים טמאים וגם לשי' רז"ה החולק עליו מ"מ ספיקא מיהו הוה אבל **היכי שיודעת שלא הי' אדום ממש אלא שמסופקת אולי הי' נוטה קצת לאדום** או לבן שהוכה מראיתו והי' געהל כיון דמדין הש"ס טהור אלא שהגאונים החמירו מפני שא"א בקיאים א"כ הוי סד"ר ולהקל ומוקמינן בחזקת טהרה ואף דבסחסי"ד מחמירין גם בדרבנן מ"מ בנאבד יש להקל כמ"ש במש"ז סי' ע"ד ואף דבשפ"ד סי' נ"ג הניח בצ"ע מ"מ הרי גם בתב"ש רס"י כ"ט מבואר להקל ועמ"ש בחיבורי דע"ת סי' נ"ג מכמ"ק בזה ול"ד לגבינות שגזרו חז"ל בעלי הש"ס ונחשב כאיסור ודאי וע' בשעה"מ פי"ט מא"י ב הכ"ג ומרה"פ על הירושלמי פ"ג דתרומות ה"ג אבל בנ"ד שלא נגזר ע"ז מבעלי הש"ס אלא שהגאונים החמירו לא נחשב כאיסור ודאי ובדאיכא עוד ספק יש להקל".

1. מר"מ – צמח צדק (יו"ד סי' קכ"ד), "הא דקיי"ל שכל מראה אדום שהאשה רואה או מוצאה בבדיקת עד או בכתם בין אם הוא כהה הרבה או עמוק טמאים וכן כל מראה שחור כמ"ש בש"ע רס"י קפ"ח. יש להסתפק אם חומרא זו הוא מצד הספק שבאמת בכל מראה אדום או שחור אפי' הוא דיהה מן הדיהה י"ל שמ"מ אפשר שהיא אסורה מדאורייתא משום דאולי היא דומה לא' מן ה' דמים הטמאים השונים במשנה די"ט א'. ולפ"ז יש ספק דאורייתא ממש בכל מראה אדום אפי' אם הוא כהה הרבה כשהאשה רואה אותו. או שבאמת אם הוא כהה הרבה אין להסתפק בו כלל אולי הוא מא' מה' דמים הטמאים אלא שאנו מחמירים דרך חומרא לבד לאוסרו וא"כ אין בזה ס' דאורייתא כלל רק איסור דרבנן לבד ...".

ג) אג"מ (רשומי אהרן ח"א יו"ד סי' קצ"ו אות י"א) – "כשנאבד עד הבדיקה ולא הספיקה לראות את מראהו אין לחשוש שהיה טמא, אולם אם ראתה אותו והיתה מסופקת בכשרותו ואח"כ נאבד צריכים להחמיר. ואם לפי דעתה היה טהור המראה יכולים לסמוך עליה".

ז. המתנה משאלה לחכם במראות הדמים.

1. אפשר להשהות אותם [א"כ יודעת שמראותיה משתנות].

(א) הגריש"א זצ"ל (פתחי דעת פרק ג' הע' מ') – "אם אינה יודעת שמראותיה משתנות אינה חייבת לשאול באותו יום שבדקה, אלא אפשר להשהות אותם ולשאול על כמה עדים יחד".

2. אין להשהות אותם.

(א) ששבה"ל (סיכום אות י"א, ע' שבה"ל ח"ה ס' ק"ו אות ג') – "יש להזהר במראות ששהו כמה ימים, דאפשר שהאדום מאבד מצבעו ונהי' חום, ולכן אין להשהות השאלות".

(ב) פרי טהרה (סעי' ד') – "אם התעורר ספק או שאלה על הבדיקה, רצוי לכתחילה לשאול באותו היום או למחרת, לפי שהרבה פעמים המראה משתנה לאחר יום או יומיים. ובאופן שאי אפשר לשאול מיד, לכל הפחות ישתדל לשאול בזמן המוקדם ביותר שאפשר".

(ג) הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' צ"ד) – "שכיון שדרך המראה לדהות עם זמן, לכן כל מי שיש שאלה ראוי להראות מיד לחכם לא יותר מיום או יומיים. שלאחר זמן מאוד שכיח שהמראה שמתחילה היה טמא, עכשיו נראה כטהור. ואף אם המתין ונראה כטהור, מי שהוא בקי בזה יכול לראות שמראה זה מאוד שייך שהיה טמא מתחילה, ולכן הוא לא יכול להורות להקל. ואף שאין דנין אלא במה שבפנינו. זה שפיר נחשב כפנינו, שידוע הוא ע"י מה שראינו עכשיו, ולא רק חששא בעלמא הוא. ואין צריך להיות כסומא. ואף אם אין ברור לרב שטמאה היתה, יהיה דינה כמו עד הנאבד".

3. מר"מ – פתחי דעת (פרק ג' סעי' י"ט).

ב] להחמיר.

א. אם יכול להחמיר.

1. יכול – חת"ס (יו"ד סי' קמ"ט, אה"ע סי' ע"ו ס"ק ד', "כיון שכן דרכן של פרושים שבישראל להזהר מדבר שהורה בו חכם נהי דבעת הנישואין לא היה מתנהג עדיין בפרישות רק כשארי ת"ח לא מצי למטען לא קבלית עלאי שתהיה חסיד ופרוש אלא אמרינן כיון שנישאת לבחור רגיל הוא זה שעתיד להיות פרוש וחסיד וזקני ת"ח כ"ז שמזקינין וכו' וכשם שאמרו אשרי לנשותיהן של אלוד ומידד שזכו לנבואה ה"ה כל מדרגת מעלת עבודת השם שמחה היא לאשתו וכשצווחת אמרי' השתא הוא דאתרעי ומעולם לא נשתעבד לה"), פת"ת (סוף ס"ק ב'), פתחא זוטא (ס"ק ט' ד"ה ועיין), טהרת ישראל (סעי' ט"ז), שפע טהרה (סעי' א'), חמד שלמה (ח"ב עמ' קי"ט), בדה"ש (סעי' א' ב' ד"ה ואין, עמ' ע"ה).

2. מר"מ – שבט הקהתי (ח"ה סי' קנ"ט), פותח שער (סי' ט"ז סעי' ט"ז), סעי' ט"ז).

(א) פאת שדך (ח"ג סי' ס"ז ד"ה ועיין) – "ואע"פ שבשו"ת חת"ס ... לענ"ד בדורנו הפרוץ יש ליהזר".

(ב) אג"מ (יו"ד ח"ד סוף סי' י"ד) – "הביא בפתחי תשובה ס"ק ב' מחתם סופר ... ועיין בס"ס קט"ז שהביא בפתחי תשובה ס"ק י' מאו"ה שראוי להחמיר גם בביטול ששים וזה תמוה, אלא כדהביא מס' סולת למנחה שאסור להחמיר בזה דמי שרוצה להחמיר לנהוג איסור בדבר שלא מצינו שהחמירו אמוראי הוי כמו אפיקורסות. ואם כן בהורה חכם על מראה שאינה מראה דם – שאם היה קצת ספק היה אוסר בזמן הזה – איזה טעם יש להחמיר אם לא שסובר שהחכם טועה, שלא מסתבר שזה יהיה מעלה, וצ"ע".

(ג) בדה"ש (סעי' א' ב' ד"ה ואין, עמ' ע"ה) – "ויש לראות אם רשאי להחמיר בזה אף כשאין הולך בדרכי הפרישות בשאר דברים ... או שמא אינו רשאי בזה א"כ הולך עכשיו בדרכי הפרישות גם בשאר ענינים ומחמיר גם בשאר דברים שהורה בה חכם אבל זולת זה לאו כל כמיניה להפקיע שעבודו מאשתו, וצ"ע".

ב. בעל תשובה.

1. מר"מ – חוט שני (סי' קפ"ה שעה"צ ס"ק כ', "וצ"ע").

(א) חת"ס (יו"ד סי' קמ"ט ד"ה אמנם) – "דבשעת נישואין מסתמא היתה כשרה כשאר בנות ישראל ורוצה שיהיה בעלה ת"ח ולא נשתעבד לה מעולם ... אוקמא אחזקת כשרות ... ההיא איתתא דמאנת יצאה מחזקת הכשרות ואמרי' השתא הוא דאתרע' ובשעת נישואין לא לכך נתכוונה ולא נשתעבד לה מעולם ולא אשגחי' בצווחה דילה השתא".

ג. אשה להחמיר.

1. לא – טהרת ישראל (סעי' ט"ז, באר יצחק ס"ק מ"א, "אין אשה תוכל להחמיר ע"ע בכתם שטיהר לה חכם [דמשועבדת לבעלה וצריכה להציל לו מיצה"ר כמבואר בגמרא]"), בדה"ש (סעי' א' ב' ד"ה ואין, עמ' ע"ה), "אין אשתו רשאה להחמיר בזה הואיל והיא משועבדת לו".

2. מר"מ – הלכות קטנות (ח"ב סי' כ"ב, "ואי באינה מרגשת כתם הוא ואדרבה עד שתראה כגריס מחינן לה אם תשב"), פתחא זוטא (ס"ק ט' ד"ה ועיין, מהד"ת ס"ק ד' ד"ה והנה, "עדיין צ"ע"), ידות טהרה (עמ' פ"ג ד"ה ועיין).

3. איך בנות ישראל החמירו על עצמן בחומרא דר"ז.

(א) חת"ס (יו"ד סי' קס"א) – "ס"פ חזקת הבתים דאר"י מיום שגזרה מלכות כו' ראוי' היה שגזור על עצמינו שלא לישא נשים כו' ונמצא זרעו של אאע"ה כלה מאיליו אלא שאין גוזרין גזירה על הצבור שאין רוב הצבור יכולין לעמוד בה נמצא באותו פולמס לא היה ראוי שיעשו תקנה משום ביטול פו"ר ודי שלא אסרו לישא נשים ... י"ל דברי הראב"ד ז"ל שכתב דבזה"ז שהחמירו בנות ישראל על עצמן בחומרא דר"ז ה"נ נחמיר ברואה מ"ת שלא לבדוק בשפופרת עב"י סימן קפ"ז והוא תמוה מה ענין זה לזה וי"ל דכל קולא שהקילו בשפופרת הוא לבעלה ומשום שלא תתעגן ותתגרש וכיון שהן החמירו על עצמן בחומרת ר"ז ומי נתן להם רשות להרבות בחומרו' אלו ולבטל הבעל מפו"ר וע"כ משום דבזה"ז הניחו להן להחמיר על עצמם מטעמים הנ"ל א"כ ה"נ לא ניקול להם בבדיקת שפופרת בזה"ז מטעם הזה בעצמו".

(ב) בית שערים (יו"ד סי' רל"ט) – "י"ל דהפניות החמירו ע"ע לענין טהרות והבעל כשנשאה אדעתא דהכי נשאה שתחזיק בחומרא זו וא"כ לא מישעבדא ליה כלל בזמן ההוא וא"ש בזה לשון בנות ישראל ולא נקט נשי ישראל לפי שתחלת החומרא היה בעודה פנויה".

(ג) מר"מ – שיעורי טהרה (עמ' י"א).

ד. כתם.

1. יכול להחמיר – פתחא זוטא (ס"ק ט' ד"ה ועיין, "שרשאי לת"ח להחמיר ע"ע בכתם שטיהר החכם"), טהרת ישראל (סעי' ט"ז, "הבעל ת"ח רשאי להחמיר ע"ע בכתם שטיהר חכם").
(א) אולי הלשון כתם הוי לאו דוקא.
2. אין להחמיר – הגר"מ שטרנבוך שליט"א (שערי טוהר עמ' קצ"ח אות ב', "המדקדק בלשון החת"ס יראה דהוראתו דבעל נפש יכול להחמיר נאמרה על 'עד בדיקה' דחמיר אבל ב'כתם' דכל כולו מתחיל מספק ועוד דהחכם הורה בו להיתר וקי"ל דבכתמים שומעין להקל לאו כל כמיניה להפקיע עצמו משעבודו ולהחמיר ע"ע משום טענה ד'שאלה שהורה בה חכם").

ה. לקולא – להמתין ה' ימים קודם ההפסק טהרה רק מזמן החומרא.

1. עי' סי' קצ"ו סעי' י"א, לשיטות ומר"מ.

ו. לקולא – לענין טבילה בשבת.

1. מחמיר – פתחא זוטא (ס"ק ט' ד"ה ברם, "צריך לדקדק שלא יבוא חומרא זו לידי קולא ... וגם לענין טבילה בשבת"), טהרת ישראל (סעי' ט"ז, "צריך לדקדק שלא יבוא חומרא זו לידי קולא כגון ... וכן לענין טבילה בשבת").

ז. ברכה בטבילה.

1. אין לברך – טהרת ישראל (סעי' ט"ז, "וכן לענין ברכת הטבילה שהיא ספק ברכה"), בדה"ש (סעי' א' ב' ד"ה ואין, עמ' ע"ה, "וספק ברכות להקל").
2. לברך – תפארת צבי (ח"ב סי' כ"א, "... ומטעם זה נ"ל גם בדבר שעפ"י דין המורה מתיר ובעל נפש רוצה להחמיר על עצמו אפשר דתוכל לברך על הטבילה").
3. מר"מ – פתחא זוטא (ס"ק ט' ד"ה ברם, "וגם לענין הברכה יש להסתפק").
(א) עי' סי' ר', לשיטת ומר"מ.

ג. מי שואל הרב.

א. שיטות.

1. משנה הלכות (ח"ז סי' קל"ה, בית רחל נתיב כ"ג) – "ראיתי להעיר כאן ולעורר לבבות אחינו בני ישראל הקדושים מה שראיתי בשנים אחרונות שנשתנה הוסת אצל הרבה בני תורה משנים קדמוניות, והוא א' דראיתי שנעשה מנהג בין אברכים בני תורה שמתערבים בעניני אישות מה שאינו נוגע להם בענין טהרת אשה לבעלה הם מבקשים מנשיהם להראות להם עדי הבדיקה והכתמים, ב' שהם המוציאים והמביאים את השאלות להרבנים ונושאי כלים של אשתו בימי טומאתה, כגון מלבושים התחתונים והלבדים וכיוצא בו לבית הרב, ומלפנים זאת בישראל שהאשה ספרה לעצמה שנאמר בתורה וספרה לה לעצמה התורה האמינה לה על טהרתה, וגם לענין השאלות שהיה לה היתה האשה בעצמה הולכת לשאול לבית הרב שהיא המצוה שלה ולא של בעל ואברר זה בס"ד דלהלכה **החויב על האשה לשאול ועכ"פ לא ליתן הבעל וגם לפענ"ד אסור להבעל** בכלל לראות בעדי הבדיקה ולהתערב בענינים אלו ולא לשאול אותם, ואין לה להראות לו מתרי או תלת טעמי וזה החלי בס"ד ... בקיצור לפענ"ד **איסור גמור הוא לאברכים להתערב בענינים אלו** המביאים לידי הרהור ובפרט אברכים בשנה הראשונה וגם לאחריו אין אפטרופוס והנשים יעשו להן ספירה כאשר צותה התורה וספרה לה, וכאשר עשו מלפנים בישראל ויבא הכל על מכונו בשלם".
2. באר משה (ח"ח סי' ק"ד, סי' ק"ה) – "בודאי בזמן הש"ס מפורש יוצא שהנשים באו לשואל כאשר אני זוכר כמו כן הי' ביוראפ שהנשים הביאו שאלותיהן אל אמי הצדיקת והיא הביאה לפני אאמו"ר הגאון צ"צ ל"ה להורות, וגם בדעברעצין הרוב שאלות היה הנשים שואלות ורק עתה במדינתנו מדינת אמעריקא המשובשות בגייסות נשתנה הדבר".
3. אום אני חומה (ח"א עמ' ל"ד ציונים של"ג) – "בהלכות טהרה כשאין סיבה שצריך חקירת האשה [בהרגשה, או כאב דמכה וכיו"ב] ישאל הבעל ... ובשו"ת משנה הלכות ... באר משה ...".
4. חק וזמן (פרק א' הע' י"ח ד"ה ולענין מי) – "עע"ש בשו"ת בא"מ ... וכ"ה בפת"ז (קפ"ח מהדו"ת ס"ק ד')".
5. חוקת הטהרה (סעי' כ"א) – "נראה שעדיף שהנשים יבואו ושאלו השאלות בעניני מראות וכו' כמו שנהגו לפני בישראל".

ב. מקורות.

1. משנה (נדה דף נח:) – "מעשה באשה אחת שבאת לפני ר"ע, אמרה לו: ראיתי כתם ...".
2. גמרא (נדה דף כ:): – "דהיה **אתתא** דאיתא דמא לקמיה דרבי אלעזר, הוה יתיב רבי אמי קמיה, ארחיה, אמר לה: האי דם חימוד הוא ... אמר רב יהודה: מרישא הוה חזינא דמא, כיון דאמרה לי **אמיה** דיצחק ברי: האי טיפתא קמיתא לא מייתנין לה קמיהו דרבנן, משום דזהימא - לא חזינא, בין טמאה לטהורה ודאי חזינא. **ילתא** איתא דמא לקמיה דרבה בר בר חנה - וטמי לה, הדר איתא לקמיה דרב יצחק בריה דרב יהודה - ודכי לה".
3. גמרא (נדה דף יג:) – "הסומא. איהי תבדוק לנפשה ותיחזי **להבירתה**".

(א) וכן ברמב"ם, ושו"ע (סי' קצ"ו סעי' ז') – "הסומא בודקת עצמה ומראה לחבירתה".
 4. רש"י (ברכות דף ד. ד"ה ידי) – "ידי מלוכלכות בדם. **שהנשים** מראות לו דם נדה, אם טמא אם טהור, שיש מראות דם טהור באשה".

ג. טעמים, שרק האשה לשאול הרב.

1. שלא תתגנה על בעלה.
 (א) **משנה הלכות** (שם) – "והנה אמרו ז"ל שבת קנ"ב תנא אשה חמת מלא צואה ופיה מלא דם והכל רצין אחריה ע"ש נראה שהענין של פיה מלא דם הוא ענין של גנאי כחמת מלא צואה ולכן היא מצניעה אותו ולא מראה לאחרים להתגנות מזה וא"כ איך תראהו לבעלה ששקדו על האשה שלא להתגנות בפניו ועי"ז שיראה כמה מראות מעופשות שנמצא לפעמים על עד הבדיקה ומסריחות וכ"ש על המלבושים ותתגנה עליו יותר מדאי. **ואין זה סותר** למש"כ שיהרהר בה שאם אתה אומר שנמאסת עליו האיך יהרהר אבל האמת דתרוייהו איכא ברגע אחת יהרהר מעבירה וברגע אחרת יחשוב על המיאוס וזה פשוט ... ובפרט לפעמים המראה והדם נקרש והמלבוש שלה מלוכלך ממי השתן וכיוצא בו וגם מדם מזוהם עד שהחכם קץ לפעמים לראותו אלא שמחויב לפסוק בין קץ ללא קץ, אבל הבעל מאי עבידתיה".
 (1) עי' לקמן סעי' ב', גבי אם בעל רואה דמי אשתו. שהלחם ושמלה (ועוד) שסבר "מ"מ טוב יותר שתרא' לחכם אחר ולא לבעלה דשמא יהי' לבו נוקפו ופורש ולא יסמוך על חכמתו אי נמי שלא תתגנה בפניו".
 2. הרהור [בימי טומאתה].

(א) **משנה הלכות** (שם) – "ופשוט דכשהיא בודקת ונותנת לו העד להסתכל בו ורואה ושואל מענינים כך עשית וכך עשית ומהרהר בזה אין לך סרסור גדול להרהור עבירה מזה והוא כמסתכל במקום התורפה **ובפרט לאנשים צעירים בשנה הראשונה** לדבר בימי טומאתה מדברי בדיקות האלו ולראות עדי בדיקה, שיצרם לא חלל בקרבם ולכן פשוט דצריך להתרחק מזה ולא לראות בו וכ"ש שלא ליגע במלבושיה כשיש לה שאלה על המלבושים ולהסתכל בהם וכיוצא בו שמביא לידי הרהור וקירוב ח"ו ולכן כל מה שאפשר להתרחק כל זמן שאשתו איננה טהורה אסור לו לבעל לשאלה על ענינים אלו וכ"ש שלא לבדוק במלבושי' האלו".
 3. מצוה על נשים.

(א) **משנה הלכות** (שם) – "שהוא אחת מהמצות שהתורה הטילה על הנשים דוקא ומצוה שלה היא ועליה החוב לקיימה בשלמות".
 4. שלפעמים יצטרך החכם לדרוש על השאלה.

(א) **פתחא זוטא** (מהד"ת ס"ק ד' ד"ה ועיין) – "שמרדכי צוה על הנשים שיביאו בעצמן את השאלות ולא ע"י שליח, וד"ז טעמא בעי, ואולי מפני שלפעמים יצטרך החכם לדרוש על השאלה, כגון אם בא בהרגשה, או שהי' העד בדוק, ואם שהוא בג' ימים ראשונים או לא, וכדומה, וד"ז א"א להתברר רק ע"י עצמה".

(ב) **באר משה** (שם) – "שהעיקר שהנשים תביאו דהלא הבעל הוראה מוכרח לשאול כמה וכמה שאלות מהשואלת למשל לדעת אם ראתה הכתם בהרגשה או בלא הרגשה או יש במה לתלות כי עי"ז נשתנה ההלכה הרבה פעמים. **וראיה ברורה** ע"ז ממשנה מפורשת (נדה נ"ח ב') במעשה באשה אחת ... ע"כ היא בעצמה צריכה שתבא לשאול. וגם צריך לידע אם הכתם מג' ימים ראשונים, והרבה שאלות כאלו, וכן במראות ע"י בדיקה על העד וכן בשאלות בע"פ, מה שהבעל איננו יודע להשיב ומעיד עלי שהרבה הרבה פעמים לאין מספר מהשאלות לאלפים שבאין לפני, מוכרח אני לומר להבעל שילך לביתו ויצלצל אלי ואשתו תעמוד אצל הטעלעפאן שתהי' יכולה להשיב על שאלותי, ועוד יותר למאות בלא גוזמא אפילו בכה"ג א"א לבא לעומק השאלה ומוכרח האשה שתתפוס הטעלעפאן והיא בעצמה צריכה לפרש השאלה".

5. עוד טעמים.

(א) **משנה הלכות** (שם) – "דבר טוב שהאשה בעצמה תכנס לחכם לשאול שע"ז תראה איש צדיק ת"ח ותתרגל לחכמי התורה וקדושה ותשפיע עליה לגדל את בניה בדרך זה ואולי לפעמים גם הצדיק ידריכנה בדברים הצריכים לה וגם זה נכון, וכעין שמצינו ברבי יוחנן שישב בשערי טבילה כי היכי דלסתכלו ביה ויהי' להן בנים כוותיה והכ"נ אם יראו הת"ח והצדיק שמורה הוראה תתן דעתה להתפלל על בנים תלמידי חכמים. עוד אמרתי דיש בזה דפעימים קיימא לן להלכה לבעל נפש יחמיר על עצמו ואם יבא מי שהוא וישאל לאחרים לא ידע החכם בשל מי הוא ויקל ובאמת אילו ידע שהיא אשת פלוני היה מחמיר לה או להיפך ולכן גם מזה טוב שתבא בעצמה ולא ע"י שליח".

ד] אדום (red).

א. נוטה לאדמיות.

1. טמא – ראב"ד (בעלי הנפש שער הפרישה סי' א', "כל מראה אדמיות שבדם טמא וצריכה שבעה נקיים, בין ביולדת בין בשאינה יולדת, חוץ ממראה ירוק ומראה לבן"), **רמב"ן** (נדה סוף דף יט., "ואנו עכשיו כיון שבטלו רואי דמים כל שיש בו מראה אדמיות ואפילו כמימי בשר צלי ודיהה ממנו יושבת עליו שבעה נקיים, וכן בכל מראה שחור ואפילו כזית ודיהה ממנו ואפילו דיהה מן הדיהה, אבל בדם הירוק ואצ"ל לבן ושאר מראות ודאי אינה יושבת כלום שלא גזרו אלא על דם ותולדותיו אבל אלו אינן בכלל לדברינו שפסקנו הלכה כר' יוסי בירוק, וכן כתב הרמב"ם"), **רא"ש** (נדה פרק ב' סי' ד', "ובדורות הללו אין בקי במראות דמים לישען על חכמתו ולהפריד בין דם לדם ואפילו בימי חכמי הש"ס היו מן החכמים שהיו נמנעים מלראות דמים. כ"ש האידנא שאין לטהר שום דם הנוטה למראה אדמיות"), **ריטב"א** (נדה דף יט., "אף בזמן הזה שאין אנו רואין דם, כל שהוא לבן או ירוק ככרתי טהור הוא ואין חוששין לו, וכן הסכימו רבותינו ז"ל כולם"), **טור** (סעי' א', "והאידנא שנתמעט הבקיאות חזרו לטמאות כל שיש בו מראה אדום בין אם הוא כהה הרבה או עמוק"), **ח"י הר"ן** (נדה דף יט.).
 (א) כל הפוסקים.

2. **יש לחקור:** אנו שאינו בקיאים ומחמיר בכל מראה שנוטה לאדמימות, מה הפשט. אם הפשט, שנוטה לאדמימות פי' של כל מראה אדום. או נוטה לאדמימות פי' של מראה אדום של התורה [רק הד' מראות אדום]. למשל, כתום שנוטה לאדום, לכאורה אין צד שזה מראה אדום של התורה. [על פי זה, למה מחמיר. על זה אנו בקיאים]. על צד השני, שהכתום נוטה לאדמימות של כל מראה אדום. ונראה זה חלק מן המחלוקות של כמה מראות לקמן. וצ"ע.

ב. **שאר מראות,** לא בכלל כשרות ולא בכלל פסולות.

1. מיקל, טהורה.

(א) **ב"י** (ס"ק א' ד"ה ואין) – "והשתא מה שכתב הרא"ש ז"ל דהאידינא אין לטהר שום דם אם לא שיהא לבן וירוק כמראה הזהב, מראה הזהב איצטריך ליה לאשמועינן דאילו ככרתי ליכא לספוקי ביה כלל דהוי כלבן מאחר שאין שום צד נטיית מראה אדמומית ולפיכך כתב רבינו דבין ירוק ככרתי בין צהוב כזהב טהור וכן כתב המרדכי בפרק שני דשבועות (סי' תשלה דף א ע"ד) דירוק ככרתי או כעשבים או כשעורה טהור וכן כתב הרב המגיד בפרק י"א (ה"ב): ומשמע דהוא הדין לכל מראות שאין לספק בהן באדמומית כלל דטהורים דומיא דכרתי ולא הזכירו ירוק אלא משום דכשהוא כגון הזהב איכא למאן דאמר דנוטה לאדמימות הוא לפיכך הוצרך להשמיענו בו ולבן שאמרנו לאו דוקא דהוא הדין לכל מראה דאין לספקו במראה אדמומית כלל דשרי דבכלל לבן הוא וכן נראה מדברי הר"ן ז"ל בפרק ב' דשבועות (שם)".

(ב) **ב"ח** (ס"ק א') – "ומ"ש והאידינא וכו'. כן כתב הרא"ש לשם וצהוב כזהב לאו דוקא דהוא הדין כמראה שעה או כאתרוג וכחלמון ביצה דהכל הוי בכלל ירוק וכמו שכתבו התוספות בפרק לולב הגזול (סוכה לא ב ד"ה הירוק) אלא רבותא קאמר דאפילו כזהב דנוטה לאדמומית טפי מכל שאר ירוקין נמי טהור ותימה דכיון דמן התורה אין דם טמא אלא ארבע מראות אדום ושחור נמי אדום הוא אלא שלקה למה אמרו ואין טהור אלא בשתי מראות שהן הלבן והירוק הלא כל המראות כולן טהורים חוץ ממראה אדמומית ונראה דלבן וירוק לרבותא נקטינהו וכל שכן שאר מראות דירוק אשכחן לעקביא בן מהללאל דמטמא ליה וקאמר בפרק כל היד (יט ב) דטעמו דכי היכי דשחור אדום הוא אלא שלקה הכי נמי ירוק מלקי הוא דלקי ולבן נמי אמרינן ריש פרק בנות כותים (לב ב) דילפינן מואיש (אשר) [כי] תצא ממנו שכבת זרע (ויקרא טו טז) למעט אשה מלובן ופירשו התוספות בד"ה למעוטי אשה דאע"ג דנפקא לן מדמיה דמיה ד' דמים טמאים ותו לא הוה אמינא דאתא בקל וחומר מאיש דלא מטמא באודם מטמא בלובן אשה לא כל שכן ועיין שם (בדף ל"ב) והשתא ניחא דכיון דנקט אפילו ירוק ולבן טהור כל שכן כל שאר מראות".

(ג) **ש"ך** (ס"ק א') – "ואסרו כל מראה הנוטה לאדמימות והכשירו כל מראה שאין לספקו באדמומית כלל".

(ד) **יד שאול** (על סעי' א') – "ובשאר מראות שאינה נמנה לא בכלל כשרות ולא בכלל פסולות, צ"ע אי תלוי במחלוקת התבואות שור בסימן ל"ח והנודע ביהודה קמא חלק יו"ד סימן י', וכאן נראה לפע"ד להחמיר. שוב ראיתי בב"י כאן שכתב בהדיא דשאר מראות כשר דרק אדמימות פוסל, ובטלה דעתי".

(ה) **לבושי מרדכי** (יו"ד ח"א סי' ק"י) – "לענין שאר מראות דמים שאינן ירוק ולבן ולא אדום ... דאין להחמיר באשה לבעלה נגד דעת ר"ן וב"י וש"ך וטו"ז אשר בפיהם פסקו דלאו דוקא מראות ירוק ולבן. וכן בשאר אחרונים כמה מראות בס"ט במראה זאפרע וקאסטאניען ומראנצען".

ג. **יש ז' זמני מראות - א)** הפסק טהרה. (ב) מוך דחוק. (ג) ג' ימים ראשונים. (ד) ז' ימי נקיים. (ה) ימי וסת. (ו) כל המרבה לבדוק. (ז) כתמים.

1. **אג"מ** (יו"ד ח"ד סי' י"ז אות ו') – "וכן אין לחוש כשהיא טהורה, אף שהגיע יום וסתה ובדקה ומצאה מראה געל כשעורה וכזהב. כי הרי אף שאורח בזמנו בא, **הא האורח שלה הוא למראה אדום** ולא למראה געל אף כאלו דכשעורה וכזהב. אבל בהפסק טהרה, וכן בג' ימים הראשונים, יש לחוש במראה געל כאלו, שמא מראה זו באה מצד תערובות משהו דם שיש עדיין בתוך הגוף. ולפי מה שחוששין במראה געל הרי יש לחשוש גם לשמא יש שם מעט דם, ודווקא כשייך לחשוש לכך, שהיתה מוחזקת ברואה דם, ולא לחשוש לטמא כשכל המשקה הוא במראה זה והיא בחזקת טהרה, ולכן אין לחוש כשרואה מראה זה בשעת וסתה. וגם בלא זה הא אין לחוש מצד וסתה אלא למראה הוסת, **וכיוון שדרך וסתה הוא בדם אדום** אין לחוש לגעל".

(א) **ע"א אג"מ** (רשומי אהרן ח"א יו"ד סי' ק"צ אות ט'), ע"א ח"ב שאילת אהרן סי' ג' ד"ה בנוגע) – "אין להקל בקולות במראות הכתמים כשנמצאים ביום הוסת".

2. **יביע אומר** (מעין אומר ח"ז פרק א' סי' רמ"א) – "שאלה: הביאו דרכי לרבנו עד בדיקה עם מראה שאמר עליו ת"ח שאם הבדיקה היא של שבעה נקיים, אזי פוסקים שהוא טהור. ואם זאת בדיקה של הפסק טהרה, פוסקים שטמא. תשובה: [רבינו הפסיק אותי תוך כדי השאלה ואמר] אין דבר כזה".

ד. **בדרך כלל כל המראות אינו נכלל בספיקות דאורייתא.**

1. כיון שנדה מן התורה די בהפסק טהרה, ושלא צריכה ז' נקיים. ולא מסתברא שמדברים באשה שראתה ביום ח' וביום ט' וביום י', שיהיה זכה גדולה מה"ת, שצריכה ז' נקיים מה"ת. ורק במראה אחרון בימי ז' יהיה נכנס בחשש דאורייתא [על הצד שהפסק טהרה הוא דאורייתא, דלא כהח"ס], וכבר יש לה חזקת טהרה.

2. ועוד, אנו מחמירים בכל דם שיש נטיעה לאדמימות. וממילא, כל המראות שאנו מסתפקין בו הוי רק בספק נטיעה לאדמימות, שהוא ספק דרבנן.

ה' אפור (גרוי, grey).**א. טהור.**

1. הגרש"ק זצ"ל (שירי טהרה סי' קצ"א תשובה ב') – "ודאי מראה 'גרא' אינו בכלל שחור כלל, ואין להחמיר בזה חומרות יתירות".
2. שבה"ל (ח"ה סי' ק"ו אות ו', ששבה"ל ש"ך ס"ק ב', סיכום אות ב') – "ולא באתי היום אלא בענין מראה גראו, שפשוט בעיני דגם אם אנו מחמירים בכל דיהה שבשחור כאשר מפורש בלשון השו"ע, מכ"מ גראו פשיטא דאין לו שייכות עם שחור ועיין בש"ך ס"ק ב' וכ"כ בד"ת כאן ס"ק ו' בשם הגאון מהרש"ק בשו"ת שירי טהרה סי' קצ"א תשובה ב', דאין לו שייכות גם עם דיהה שבשחור, ולא הוצרכתי לזה אלא שראיתי לבעל ד"ת שחולק ע"ז וחושש להחמיר בנדה ע"פ מה שמסתפק בתבו"ש סי' ל"ח ס"ק י"ג במראה גראו, והפוסקים הזכירו שם ביו"ד כ"פ דלענין נדה עלינו להחמיר יותר כיון דכרת הוא וק"ו מריאה, ובענייני דבריו תמוהים דמה שרוצה להכניס גראו למראה שחור כל המבחין יודע שזה רחוק אפי' מדיהה שבשחור כמש"כ מהרש"ק כנ"ל, ומה שמביא מתבו"ש ס"ק ז' שהחמיר במקום שאין הפסד בדיהה שבשחור לענין ריאה, משם עצמו סתירה לדבריו דמפורש מדברי התבו"ש ההיפך דאין לנו להחמיר מכח שחור רק דבר שהוא עכ"פ קרוב למראה דיו או זפת או שחורות כעורב, לא כאשר בדרך המבחן אינו דומה כלל. אבל מה שמחמיר בתבו"ש בס"ק י"ג במראה גראו הוא ענין אחר לגמרי דבגמ' חולין מוזכרים מראות טריפות בריאה, ומוזכרים מראות כשירות, ויש מראות שאינם מוזכרים לא כאן ולא כאן ומסופק התבו"ש אם שייכים למראות האסורות או הכשרות וביניהם גם מראה גראו, אבל לא משום דאתי מכח שחור, אלא דהיא מראה בפ"ע דיש להסתפק עליה, וכ"ז בריאה דגם שאר מראות כגון געל וכדומה טריפה משא"כ בנדה דאין אסור ביסודו אלא אדום ושחור וידוע שאדום שלקה ונעשה שחור הוא שחור מאד אלא שאין אנו בקיאים אבל היינו שחור לא גראו כלל וכמש"כ הגאון מהרש"ק ז"ל ופשוט".
3. טהרת הבית (סי' ו' הע' א' ד"ה ולענין) – "עיקר לטהר מראה אפור. וזה ברור".
4. נטעי גבריאל (פרק קט"ז סעי' י"ג) – "מראה גרוי (אפור) יש להקל ... אבל טינקל גרוי יש להחמיר".
5. עי' פתחי דעת (פרק ב' סעי' כ"ו) – "ונטיית פוסקי זמנינו להקל בזה".

ב. טמא.

1. דר"ת (ס"ק ו') – "דמראה גרוי"א יש לאסור ... וכיון דנודע לבקיאם וחכמי הטבע דמראה גרוי"א נחשבה כמעורב מראה שחור עם מראה לבן וכאשר נראה בחוש. וא"כ כיון דמראה שחור היא טמאה ע"כ ל"ק לפי דברינו למה לא מנה בש"ס בה' מיני דמים טמאים גם מראה גרוי"א".

ג. הפסק טהרה.

1. טהור – נטעי גבריאל (פרק קט"ז סעי' י"ג).

ד. כתם.

1. טהור – הגרש"ק זצ"ל (שירי טהרה סי' קצ"א תשובה ב'), "וגם המחמירין נראה דלא החמירו רק במצאה כן בבדיקה ולא בכתם".

ה. לבן שנפל עליו אבק (light grey).

1. עי' לבן – לקמן.

- ו. מר"מ – הגרש"ק זצ"ל (אשרי האיש יו"ד פרק כ"ג אות י"ד), פרדס שמחה (ס"ק ג' אות ג'), פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' קנ"ו), פתחי דעת (פרק ב' סעי' כ"ו).

1. פרדס רמונים (שפתי חכם ס"ק א') – "דכל מראה שחור טמא ואפילו דיהה מן הדיהה".
2. פרי דעה (שפ"ח ס"ק א') – "אנן קיימא לן דהאידינא לפי דבציר ליבא החמירו לטמאה כל מראה אדום ושחור ואפילו דיהה דדיהה".

ו' בורדו (maroon).**א. מחמיר, טמאה.**

1. פתחי דעת (פרק ב' סעי' כ"ה) – "צבע ה'בורדו' נוטה מאוד לאדום ומטמא בבדיקה".
2. הגרש"ק זצ"ל (פתחי דעת פרק ב' הע' כ"א) – "בבורדו שהוא ודאי נחשב כ'אדום'".
3. ששבה"ל (סיכום אות ה', עי' שבה"ל ח"ו סי' כ"ד אות ב') – "חום הדומה לבורדו יש להחמיר גם למקילים, כיון שנוטה מאד לאדום, ובכתם אפשר דיש להקל לפי הענין בשעת הצורך".
4. תשובות והנהגות (ח"א סי' תפ"ח) – "ויש כמה סוגי חום (ברוין) יש כהה כקליפת ערמונים או צבע בורדו שרוב מורי הוראה מחמירים".
5. משמרת הטהרה (פרק ב' סעי' ב').

ב. כתם – ששבה"ל (סיכום אות ה', לשונו לעיל).**ז' ורוד** (פינק, pink).

- א. איזה צבע הוי לבן: לבן לגמרי ממש, או לבן שנוטה לאדמימות כמו ורוד.

1. עי' לקמן לגבי לבן.

ב. טהור.

1. יביע אומר (מעין אומר ח"ז פרק א' סי' קצ"א, סי' קצ"ח) – "וורוד זה לא אדום, ומי אומר שטמא. ולא היה צורך בכלום".
(א) משום שהוא הלבן של חז"ל – ע"י לקמן, גבי לבן.

ג. טמא.

1. שמחת כהן (יו"ד ח"ב סי' ס"ד) – "וראיתי להרב עיקרי הד"ט סי' כ"א אות כ"ח שכתב דמראה ירוק בין כמראה "ויולי" [כמדומה שהוא צבע סגול] ובין כמראה וירד"י או צוור"י כולם בכלל אדום נינהו ויש לטמא. ע"ש. ונראה דמין וירד"י שכתב הוא דומה לשישנים הנקראים וור"ד ומשום הכי אסר שהוא דומה ונוטה לאדום ודלא כמו שהבין הרב פתחא זוטא סי' קפ"ח אות ג' שהוא הנקרא גרי"ן בל"א והוא ירוק ככרתי ומשום הכי תמה עליו דבכהאי גוונא מטהרין כמו שכתבו התוס' והפוסקים ע"ש [אלא] דקאי על מראה ורד כדכתיבנא. ואף דבתחלת דבריו קרי ליה ירוק מ"מ (כל) [כוונתו] שאינו אדום ממש שהרי כמין הזהב קראוהו ירוק אע"ג שהוא נוטה לאדום".
2. ששבה"ל (ש"ך ס"ק ג' אות א' ד"ה ועוד, סיכום אות י"ד) – "מראה ורוד יש להחמיר, אך בדרך כלל המראות הטהורות כשהם לחים נוטים לורוד וכשמתייבשים הם לבנים וזה טהור".
3. חוט שני (ס"ק ב' אות ד') – "מראות בצבע ורוד טמאים".
4. נטעי גבריא (פרק קט"ז סעי' י"ד) – "כל מראה אדום כל שיש בו נטיה לאדמומית טמא, והיינו בורדו פינק (ורוד) וליל"א (פורפיל)".
5. פתחי דעת (פרק ב' סעי' כ"ג) – "מראות בצבע 'ורוד' מטמא מחמת שנוטה לאדום".

ד. מר"מ – שיעורי טהרה (עמ' ל'), משמרת הטהרה (פרק ב' סעי' ב'), חק וזמן (פרק א' הע' כ"ה), פתחי הלכה (פרק ו' הע' נ"ג), חוקת הטהרה (סעי' ה'), מנחת חן ח"ב יו"ד סי' כ"ח).

1. אג"מ (הגר"ש איידר זצ"ל פרק א' הע' נ"ב) – "שמעתי מפי הגרמ"פ (שליט"א) [זצ"ל] להקל במראה ראז"ע, אכן אין להקל בזה בלא שימוש".
2. מנחת יצחק (ח"ה סי' ק"ל) – "תמיד מוצאת בצד העד למטה נקודה קלה וורוד (פינק), וא"א בשום אופן, ואם לאחר כמה וכמה בדיקות (והיינו ג"כ ע"פ ההיתר דלהלן ע"פ רוב) אינו מוצאת בהפסק טהרה אזי תמצא ביום א' מהז"נ ... ובפרט שהמראה קלוש, דל"ה יותר מספיקא דא', וכמ"ש בצ"צ שם (סי' קכ"ד), אבל בנוגע להפס"ט וז"נ צ"ע".
3. הגריש"א זצ"ל (משנת השלחן תשובה ס"א, אשרי האיש יו"ד פרק כ"ג אות ו') – "מראה ורקע הנוטע לצבע ורוד, אין זה בכלל מראות הדמים שגזרו עליהם".
- הגריש"א זצ"ל (ישיב משה נדה אות ד') – "שאלה: מה דינו של מראה ורוד לענין כתמים. תשובה: אולי בתליות יש לצדד, אבל נוהגים בד"כ להחמיר".
- הגריש"א זצ"ל (משמרת הטהרה פרק ב' הע' ד') – "ומ"מ במראה ורקע הנוטה לצבע ורוד דאין זה בכלל מראות דמים שהחמירו דאין זה מראה דם כלל, ומאחר דבודאי מראה זה אין בו ספק כלל דיהיה מעיקר הה' מיני הדם כי הוא בודאי דיהיה מן הדיהה, והנידון אם הוא בכלל הגזרה דרבנן בודאי מסתברא לומר שאינו בכלל מראות הדמים שגזרו עליהן".
- הגריש"א זצ"ל (פתחי דעת פרק ב' הע' כ"א) – "מין זצ"ל הכריע להחמיר במראה ורוד, אף שהיו שנים שהיקל בו".
4. מראה כהן (עמ' י"ח אות ה') – "מצוי הרבה פעמים שאשה מוציאה את העד ונדמה לה שנראה שם גוון ורוד, ואח"כ כשמתייבש המראה הוא נראה לבן לגמרי, ומתעורר ספק שמא היה אדום בשעת הבדיקה וצריך לטמאות אף שכעת נעלם הגוון האדום. במקרה זה יש לשאול לחכם ולא לטמאות בחינם, דהרבה פעמים המראה כשהוא לח ומתבוננים בו בכיוון קרני השמש נראה לעינים שהוא ורוד, אע"פ שבאמת הוא מראה בגוון כשר".
5. הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' ע"ט, הע' פ') – "שהלכה כהפשטות בש"ע שהוא לחומרא. [ואין זה מצוי כלל בזמנינו] שכל זמן שמצאו מראה כזה, היה דם מכה. שנגרם ע"י פטריה או דלקת שאור שהיתה באותה מקום. ואפילו בשעת וסת יש להקל. ואף שבעלמא אמרין שבשעת וסת אין תולין בדם, שאני הכא שהוי כמו שידוע שבא מן המכה, מפני שמראה ורוד לא נמצא אלא מחמת המכה הזה".

ה. חום (ברוי"ן, brown).**א. טהור.**

1. שאלת יעב"ץ (ח"א סי' מ"ד) – "מראה דם הנוטה לצבע ברוי"ן בל"א שהוא כעין קליפת הערמונים וכמשקה הקאוי לא נתבאר בש"ע ובאחרונים אם הוא ממראות דמים טמאים. ונ"ל להקל בו. דודאי עדיף ממימי בשר צלי. דידוע שיש בו אדמיתות וכמ"ש גם הפוסקים. ואפ"ה מטהרי ליה ב"ה וקיי"ל כוותיהו. ואע"ג דאנן מחמירין ביה. היא גופה חומרא גדולה, דהא שפיר בקיאין בגוויה, אלא משום דלא ליתי לאחלופי. כיון דאית ביה נטייה לאדום. משא"כ במראה ברוי"ן הנז'. שאין לו נטייה לאדמומית אלא לשחרות. וכבר שנינו משנה שלמה בשחור עצמו דיהיה מכן טהור. ולית בה ספקא ולא חומרא מדינא דגמרא, כמו בשאר מראות שנחלקו בהן בדיהה. וכ"ש בירוק ברוי"ן שהרי אינו שחור ולא אפי' דיהה דדיהה שלו. אלא שעמוק שלו נוטה קצת לשחרות דיהה. ועוד ק"ו מירוק דמקילין ביה טובא. ואפ"ל במראה הזהב. שהרי יש בו ודאי נטייה חזקה אל האדום. וכן כתבו התוס'. ויש ממנו שהוא אדום כדם. וכמ"ש רז"ל זהב פרויים שדומה לדם הפרים. וגם הנמצא אצלינו כשהוא יוצא מיד הצורף מבי סילקי, קרוב מאד לגוון אדום ממש. ואפ"ה סמכינן להתירו כשאין לו נטייה לאדום, כ"ש בירוק ברוי"ן שהוא רחוק מאד מן האדום.

- ואע"פ שיהא עמוק הרבה. אינו אלא כדיה דשחור. שהוא טהור בלי ספק, ולכן אין להחמיר כלל בברוין הנז', ובכתם פשיטא דלית דחש ליה".
2. סד"ט (ס"ק א' ד"ה מצאתי, סי' ק"צ סוף ס"ק נ"ב) – "מצאתי כתוב דם הנוטה לצבע ברוין בלשון אשכנז שהוא כעין קליפת ערמונים וכמשקה הקאווי שהוא טהור ואין צריך לומר בכתם **לפי שאין נוטה לאדמימות** כי אם לשחור וכבר שנינו דיהה מכן טהור".
3. תשובה מאהבה (ח"ג סי' שס"ב) – "ראיתי בסדרי טהרה שכ' וז"ל מ"כ ... ומ"כ הזה הוא הגאון בעל שאילת יעב"ץ".
4. עיקרי דינים (סי' כ"א אות כ"א ד"ה הד"ט) – "להרב יעב"ץ ח"א סימן מ"ד דכתב בפשיטות לטהר מראית ברוין".
5. חופת חתנים (סי' ט"ז סעי' א') – "שאלת יעב"ץ ... ומי יבא אחרי המל"ך לאסור למה שהתיר".
6. חכ"א (כלל קי"א סעי' א') – "ומראה הנוטה לצבע ברוין בלשון אשכנז שהיא כעין קליפת ערמונים (שקורין קאשטאנים) וכמשקה קאווע טהור וכל שכן בכתם שזה **אינו נוטה לאדמומית**".
7. ברכי יוסף (שירי ברכה אות ד') – "מראה כמראה קליפת הערמונים אם הוא טהור. עמ"ש הרב שאלת יעב"ץ ח"א סימן מ"ד. עיין שם באורך".
8. פת"ת (ס"ק א') – "ועי' בס"ט בשם מ"כ שדם הנוטה לצבע (ברוין) שהוא כעין קליפת ערמונים וכמו משקה (הקאו"י) שהוא טהור ואין צ"ל בכתם לפי שהוא **אינו נוטה לאדמימות** כו' ע"ש".
9. גליון מהרש"א (על סעי' א').
10. חכמת בצלאל (נדה דף יט: ד"ה ומיהו) – "להסד"ט ... שמעתי מערערים על קולא דהגאון סדרי טהרי אחרי שכתב 'מצאתי כתוב' ולא פי' איה איפוא מצא כתוב. ויגעתי ומצאתי דבר זה להגאון מוהר"י עמדין בשו"ת יעב"ץ, והסד"ט אולי טינא היתה בלבו עליו, מפאת המחלוקת שהי' להיעב"ץ נגד רשכב"ה בעל תפארת ישראל וכו' ואו"ת ויערות דבש, ולכך הזכירו על שם מצאתי כתוב, וא"כ כדאי' הם לסמוך עליהם בזה".
11. מלבושי טהרה (סעי' ג') – "וכן ברוין וכמשקה הקאווע טהור".
12. ערה"ש (סעי' ט') – "הנוטה לצבע ברוין דאין זה ממינם כלל ורק נוטה מעט לשחרות פשיטא שאין לנו להחמיר בהם ... ונהי דבזה יש להחמיר עכשיו מ"מ בצבע ברוין חלילה להחמיר [כנ"ל ובזה אתי שפיר כל מה שדקדקו בזה וכן יש להורות]".
13. חיים וברכה (אות ש"ב) – "עיין סד"ט ... שאילת יעב"ץ ...".
14. לבושי מרדכי (יו"ד ח"א סי' ק"י, סי' קי"א) – "לענין שאר מראות דמים שאינן ירוק ולבן ולא אדום ... דאין להחמיר באשה לבעלה נגד דעת ר"ן ובי"י ושו"ך וטו"ז אשר בפיהם פסקו דלאו דוקא מראות ירוק ולבן. וכן בשאר אחרונים כמה מראות בס"ט במראה זאפרע וקאסטאניען ומראנצען".
15. טהרת ישראל (סעי' ב', יד אלי' ס"ק ח') – "והמיקל אף בבדיקה לאחרים לא הפסיד [ולהקל שומעין וכו'] דבזה"ז דיש כמה חולשות לנשים ובאם נחמרים לא יוכלו לטהר לבעלם וכידוע".
16. שערי טהרה (שער ח' סעי' א') – "ומרא' שקורין ברוין כעין קליפת הערמונים או כמשק' קאווע אף שנוטה לשחרות טהור. פ"ת ס"ק א'".
17. מהרי"ץ דושינסקיא (ח"א סוף סי' מ"ו) – "אודות מראה ברוין, בשאילת יעב"ץ [ח"א סי' מ"ד] מיקל בזה, וכן בסדרי טהרה [סי' קפ"ח סק"א] כ', מצאתי כתב להתיר, וכן ראוי להורות".
18. פאת שדך (ח"א סי' צ"ה, ח"ג סי' ס"ט אות ב' ד"ה מעיקר, אות ג', אות ה', אות ח', סי' ע"ד) – "אבל המראה הוא ברוין ואנחנו מתירין אותו כהסכמת הרב היעב"ץ".
19. אג"מ (יו"ד ח"ב סי' ע"ח, עי' רשומי אהרן ח"א יו"ד סי' קפ"ח אות א', אות ג') – "שאם אין זה נוטה לאדמימות של דם אלא כשעוה וזהב או שהוא רק ברוין לא יסתור".
20. באר משה (חק וזמן פרק א' הע' כ"ב ד"ה ובשו"ת, עי' ח"ג סי' קכ"ד [לשונו לקמן]).
21. מהרי"ץ דושינסקי (ח"א סי' מ"ו) – "מראה ברוין, בשאילת יעב"ץ ... כתוב להתיר, וכן ראוי להורות".
22. פוחת שער (סי' ב' סעי' ג') – "ברוין", וכל מראה שאינו נוטה לאדמימות כלל, נוהגין לטהר".
23. ציץ אליעזר (ח"ו סי' כ"ב) – "ברדת הקושיות וממילא כל ההוכחות הנגדיות על השאילת יעב"ץ והסדרי טהרה וכו', נשאר דבריהם כאבני - יסוד להתיר המראה ברוין, כאשר הבאנו גם להבאים אחריהם שהחזירו החזיקו לפסוק כדבריהם להלכה פסוקה. וכך סתמו גם לפסוק כמותם העקרי הד"ט סי' כ"א אות כ"א, והתשובה מאהבה על יו"ד עי"ש. ולכן יש להורות להכשיר המראה ברוין".
24. בדה"ש (ס"ק ו') – "ולדינא יש להקל בזה ובפרט בזמן הזה שיש כמה חולשות לנשים ורגילים במראות הללו ואם נחמיר עליהם לא יוכלו ליטהר לבעליהן".
25. חוקת הטהרה (סעי' ד', קובץ תשובות סי' ג', מנחת חן ח"ב יו"ד סי' ל').

ב. מחמיר, טמאה.

1. בית מאיר (על סעי' א') – "בש"ך סק"ב ואפילו וכו' שנפל עליו אבק. נ"ב דמראה כזה אינו כלל מצד שחרורית וטפי ראוי לחשבו ממראה לבן ואין שחרורית כזה כזה ממראה אדמומית דנימא אדום הוא אלא שלקה עכ"ל. ומזה משמע ברור דלא כמו שהעתיק בס"ט בשם מ"כ קולא גדולה במראה שחור ע"ש ... ובזה ברור דכל מראה בראהן טמא דתמיד או דנוטה למראה אדום או למראה שחור".
2. ראש אפרים (סי' ל"ח ס"ק נ"ט) – "ומראה ברוין בל"א הי' נראה **לכאורה שנוטה לאדמומית** הכל לפי ראות עיני המורה לאין הוא נוטה ומצאתי בספר סדרי טהרה רי' סי' קפ"ח וז"ל מ"כ דם הנוטה לצבע ברוין בל"א שהוא כעין קליפת ערמונים וכמשקה הקאווי שהוא טהור, ואצ"ל בכתם, לפי שאין נוטה לאדמומית אלא לשחור, וכבר שנינו דיהה מכאן טהור עכ"ל, ואנכי לא ידעתי

- מה ענין בריון לשחור, קליפת הערמוני' נוטה לאדום יותר משחור ואפי' תאמר שנוטה לשחור המצחצת כבר כתבתי בשם הירושלמי דשחור המצמח טמא וגם מ"ש וכבר שנינו דיה' מכאן טהור צ"ע דהא קי"ל לטמא כל מראה שחור בנדה אפי' דיהה כמש"ל ואפשר שכוונתו דמטעם זה יש לטהר בכתם ... אך מלשון המ"כ מבואר שדעתו להקל אף בדם ממש וז"א".
3. לחם ושמלה (לחם ס"ק ב', שמלה ס"ק ב') – "כתב בס"ט וז"ל מ"כ דם הנוטה לצבע בריון שהוא כעין קליפות ערמונים ועין המשקה קאפ"ע שהוא טהור וכו' עכ"ל, ולפע"ד לא נהירא דהא עינינו הרואות דמראה בריון הוא מהול מאדום ושחור וא"כ מסתבר לומר דאדום הוא אלא שלקה קצת".
4. פרי דעה (שפתי חכם ס"ק א') – "כתב הסדרי טהרה ... ויש לתמוה טובא על דבריו חדא ... ותו קשה טובא דהא אנן קיימא לן דהאידינא לפי דבציר ליבא החמירו לטמאה כל מראה אדום ושחור ואפילו דיהה דדיהה".
5. דעת תורה (ריש סעי' א') – "ועי' בראש אפרים שם דמסיק דאין להקל רק בכתם ולא בדם ממש".
6. בית שלמה (יו"ד ח"ב סי' ד') – "סד"ט ... אין מקום לסמוך על זה כי המ"כ כ' שם שמראה בריון נוטה לשחור וכבר שנינו דיהה מכן טהור וז"א דהא עכשיו טימא חז"ל כל מראה הנוטה לשחור ... בנוטה לשחור אין להתיר בשום אופן וכבר האריך בס' ראש אפרים סי' ל"ח לתמוה על המ"כ בפרט שמראה בריון נוטה נמי קצת לאדום".
7. פרדס רמונים (שפתי חכם ס"ק א') – "ע" ס"ט ... הוא לכאורה תמוה דהא הפוסקי' כתבו בסתימות דכל מראה שחור טמא ולא חילקו בו בין עמוק לדיהה ומשום דהשתא לא בקיאינן במראה הדמים ... עכ"פ העיקר בזה דלדידן כל מראה שחור טמא, ואפי' דיהה מן הדיהה, ודלא כהמ"כ שהביא בס"ט".
8. עצי לבונה (על סעי' א') – "ובס"ט ... והביא מ"כ דם הנוטה לצבע בריון כקליפת ערמונים שהוא טהור ואצ"ל בכתם לפי שאינו נוטה לאדמיות אלא לשחור ושנינו דיהא מכאן טהור ע"ש. ועמש"ל ובסי' ל"ח בשם הפ"ת שם ס"ק נ"א בדבם ממש אין להקל בזה דנוטה לאדום יותר משחור ואף שחור טמא בנדה רק בכתם יש להקל בנוטה לשחור ואין שחור כ"כ ע"ש".
9. תשורת שי (ח"א סי' קל"ה) – "מראה בריון החשש בגופה שמא נוטה לאדום ושחור ומאד מסתברין דברי הלחם ושמלה ואפשר לחלושי הראות כבזה"ז גם בסד"ט ושי"ע יודו ואין להביא ראיה מהם דרב גובריהו והיו זכי הראות להבחין במראות".
10. יד יצחק (ח"ג סי' קמ"ה ד"ה ועתה) – "אין להקל במראה בריון".
11. עי' הגר"י אלחנן ספקטור זצ"ל (ס' זכרון לבעל פחד יצחק סי' ג') – לשונו לקמן.
12. עי' פתחא זוטא (ס"ק ב', מהד"ת ס"ק ב') – "דברי המ"כ ושו"ת יעב"ץ ... לכן קשה להקל נגד הגדולים המחמירין".
13. דר"ת (ס"ק ג', סוף ס"ק ו').
14. בית דוד (על סעי' א') – "החמירו במראה בריון".
15. חלקת יעקב (יו"ד סי' צ"ג אות ב') – "מראות בריון ... ובבדיקה להחמיר".
16. הגר"ש"א זצ"ל (משנת השלחן תשובה נ"ט, משמרת הטהרה פרק ב' סוף הע' י', אשרי האיש יו"ד פרק כ"ג אות י"א, עי' פתחי דעת פרק ב' הע' י"ז) – "מראה הנוטה לצבע חום כהה כעין קליפת הערמון ומשקה הקווה כשבא בהרגשת או בעד הבדיקה, האשה טמאה, ודע שמראה חום צריך זהירות רבה, שפעמים הוא דם ממש וכשמתייבש נראה חום, וזה לא שייך למחלוקת הפוסקים".
17. שבה"ל (ח"ג סי' קכ"א סי' קפ"ח ד"ה ולענין, ח"ד סי' ק"ג, ח"ה סי' ק"ו אות ו') – "מ"מ לדינא הרבה גדולים מחמירים בבריון וע"כ דרך ראיה או עד הבדוק ראוי להחמיר אם לא לצורך באשה שקשה לטהר עצמה".
- ששבה"ל (סוף סעי' א', סיכום אות ג', עי' אות ה') – "מראה חום (בריון) יש להחמיר".
- אמנם עי' חק וזמן (פרק א' הע' כ"ב ד"ה ובשו"ת) – "ומ"מ ידוע דבעל שבט הלוי שליט"א מיקל למעשה בכל בריון ואף בסמך ועב".
18. עי' תשובות והנהגות (ח"א סי' תפ"ח, עי' סי' תק"ח אות ב' [לשונו לקמן]) – "ונהגנו להחמיר כשנמצא בבדיקה שקשה לסמוך על בקיאות שלנו כשנוגע לאסור כרת, ולפעמים איזה ליחה מתערב ונראה חום אבל יסודו אדום, וביותר אם רואים העד לאחר זמן שיש והאדום דהה ונעשה כחום, ויש כמה סוגי חום (בריון) יש כהה כקליפת ערמונים או צבע בורדו שרוב מורי הוראה מחמירים, ויש בהיר יותר שמיקילין בסתם בדיקה מלבד כהפס"ט, כמבואר בחכמ"א".
19. חוט שני (ס"ק ב' ד"ה כתב, אות ו') – "קשה להקל בזה בבדיקות".
20. חזקת טהרה (ס"ק ח') – "לענ"ד קשה להקל בזה בלא צדדין אחרים ואחר העיון והדיוק על המראה היטב שלא יהא בו תערובת אדמומית או שחוררית וצ"ע".
21. לבושי עז (תמצית אות ז') – "היעב"ץ ... אמנם האחרונים חולקים".
- ג. מר"מ – פרדס שמחה (ס"ק ג' אות ב'), שערי טהרה (סי' ס"ח), פתחי הלכה (ארטסקרול, סוף עמ' קנ"ו), נטעי גבריאל (פרק קט"ז סעי' א'), שיעורי טהרה (עמ' ל'), ודברת במ (סי' ר"ל), פתחי דעת (פרק ב' סעי' כ'), ט"ז וש"ך השלם (שפ"ח ס"ק ב'), הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' פ"ג).
1. חזו"א (פאת שדך סי' צ"ה) – "שאע"פ שיש לדקדק בדבר אבל למעשה יש להקל".
- חזו"א (קריינא דאגרתא ח"ב סי' קכ"ג) – "ושמעתי ממרן החזו"א זצלה"ה דלא כל מראה בריון כשר, דיש דם עב שנוטה למראה בריון ומאז ששמעתי ד"ו אני מפחד להורות במראה ... לזה קבלה להכיר בטב"ע ומ"מ כשנוטה יותר למראה עפר [לא עפר אדום אלא עפר סתם] כמדומה לי שרבנים מקילים בכזה אך אני אינני יודע בבירור".
- חזו"א (ארחות רבינו ח"ד עמ' מ"א סוף אות ז') – "שלא כל המראות בריון שוין יש טהורים ויש שאינם טהורים, ומראה בריון כעפר שהי' בחו"ל שמראיתו כעין המלט התיר".
- חזו"א (ארחות רבינו שם ד"ה אמר) – "הגר"ג שליט"א אמר לו מרן החזו"א זצוק"ל יש להחמיר במראה בריון כקפה שמתיר הפ"ת הנ"ל ורק בריון כזה שלא נוטה כלל לאדמומית טהר מרן".

2. קהלות יעקב (ארחות רבינו ח"ד עמ' מ"א אות ז') – "ברוין ... שהוא לעצמו הי' מחמיר בנוטה קצת לאדמומית ואינו יודע אם כך הלכה אבל הי' מחמיר וגם לי החמיר מו"ר".
3. אג"מ (הגר"ש איידר זצ"ל פרק א' סוף הע' מ"ט) – "ושמעתי מפיו (שליט"א) [זצ"ל] חילוק בין ברוין עז שיש בו אדמומית שאסור בבדיקה אף בשעת הדחק ואף ביום ז' וחזקת טהרה".
4. טהרת הבית (סי' ו' הע' א' ד"ה ועתה) – "נראה להלכה שאין להחמיר אלא אם ראתה מראה חום הדומה לצבע הקפה על ידי הרגשה, אבל בבדיקת עד יש להקל, כיון שאינו טמא בודאי מן התורה אלא משום ספק ... וכל שכן בכתמים יש להקל. ואם הוא חום בהיר ונוטה למראה הזהב יש להקל לגמרי, אפילו בראתה כן עח ידי הרגשה, וכן אם הוא נוטה לשחרות יותר, ואין בו אדמומית כלל, יש לטהר לגמרי אפילו בראתה על ידי הרגשה, וכן יש להקל באלה האחרונים גם בהפסק בטהרה, ואין צורך לומר בכתמים".
5. קנה בושם (קובץ אור ישראל חנ"ו עמ' ל"ה אות ק"ב, אות ק"ג) – "מראה שאוסרים בבדיקה (ברוין עמוק), אסורה גם בכתם (כשאין במה לתלות (ואין חילוק בין ג' ימים לשאר הימים של ז' נקיים. מראה שמתירין (חום כהה וכו'), כשר גם בהפסק טהרה, אולם אם התירו קשה (גם בגע"ל חזק) מחמירין בזה (טעם ההכרעה דהחכמת אדם הוא חומרת אחרונים, ויש חולקים ע"ז)".

ד. ראיות להחמיר.

1. "ופליאה שהזכירו הפוסקים מראה ירוק ככרתי או כעשבים דאינו שכיח כ"כ כברוין וכ"ש מראה בלו"א שהזכירו המרדכי והרמ"א דכמעט לא שכיח ומראה ברוין דשכיח הרבה השמיטו הראשונים והמחבר והרמ"א לגמרי, ודוחק לומר בזה דנשתנה הטבע ... ונראה דבלשון חז"ל מראה ברוין הנוטה לאדום או שיש בו אדמומית נכלל בצבע שחור וכשאינו נוטה לא לאדום ולא לשחור נכלל במראה ירוק. עי' רע"ב (ב"ב פרק ה' משנה ו') דתנן 'שחמתית ונמצאת לבנה' שכ' 'שחמתית. אדומה. וכל חום (בראשית ל) מתרגמינן שחום' וכן ע' רשב"ם שם. וכן ע' גיטין (סט). 'סומקא דלולבא' פרש"י 'דבר אדום הגדל בלולב' ועינינו רואות דהוי ברוין אלא כיון שנוטה לאדום קרוי אדום. וכן ע' סוכה (לה:)' האי אתרוג דאגליד כאהינא סומקא כשרה' פרש"י 'כאהינא סומקא. תמרה אדומה ואף זה לאחר שנחלף נהפך לאדמומית כדרך כל הנקלפים בפירות' ויש בזה ב' ראיות חדא התמרה מראה ברוין ולא אדום וכן פירות הנקלפים נהפכים לברוין ולא לאדום אלא כיון שנוטה לאדום קרוי אדום. וכן ע' רש"י בכורות (ו.) 'חמור אדום בעלמא הוא וליחייב בבכורה קמ"ל סתם סוסיס אדומים הן' והלא סתם סוסיס מראה ברוין אלא כיון שנוטה לאדום קרוי אדום וכהנה רבות ואכמ"ל" – הגר"ש איידר זצ"ל (פרק א' הע' מ"ט).
2. רש"י (סוכה סוף דף לה:), ר"ן (סוכה דף יז:), א"ז (סוכה סי' ש"ט אות ד') – "כאהינא סומקא. תמרה אדומה, ואף זה, לאחר שנחלף נהפך לאדמומית, כדרך כל הנקלפים בפירות".
3. רש"י (גיטין דף סט. ד"ה וסומקא) – "וסומקא דלולבא. דבר אדום הגדל בלולב".
4. רש"י (בכורות דף ו. ד"ה חמור) – "חמור אדום. וליחייב בבכורה קמ"ל סתם סוסיס אדומים הן".
5. רע"ב (ב"ב פרק ה' משנה ו' ד"ה שחמתית) – "שחמתית. אדומה. וכל חום (בראשית ל) מתרגמינן שחום".
6. מר"מ – פאת שדך (ח"א סי' צ"ה אות ט').

ה. "וכמשקה הקאוי", עם חלב או בלי חלב.

1. עם חלב – לבושי מרדכי (יו"ד סי' קי"א), "דברי מ"כ שהביא בס"ט ... מ"ש ברוין כמו קאסטאמען או קאפפע ארוך וכן מ"ש שווארצען קאפפע בלא תערוב' חלב ודאי יש להחמיר וכן אני נוהג. אבל מראה קאפפע כמ"ש בא מחנות או מראה קאפפע בתערוב' חלב שהוא כמ"ש הש"ך בלבן שהוכה' לבנות' ע"י עפר פשיטא שאין מקום להחמיר שאין בזה לא שחרות ולא אדמומית כלל". פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' קנ"ז).
2. קפה שחור – הגר"י ברקוביץ שליט"א (שמעתי).
3. מר"מ.
- א) באר משה (ח"ג סי' קכ"ד) – "אני לא כן קבלתי מבית אבא אאמו"ר צוק"ל אלא בכתם היה מיקל גם במראה ערמונים ובבדיקה לא הי' מיקל כולי האי, אבל בכמראה ברוין קאפפי מעורב עם חלב לא היה מחמיר כלל. וכן דרכי להורות ... ומאז אני יקל קצת יותר ...".

ו. הפסק טהרה [למקילים לעיל].

1. חום.
 - א) מחמיר.
 - 1) לחם שמלה (מהדו"ת יו"ד סי' י"ד) – "במראה ברוין ... ומכ"ש בבדיקת הפסק טהרה לע"ד יש להחמיר כד' הח"א".
 - 2) אג"מ (יו"ד ח"ב סי' ע"ח) – לשונו לקמן.
 - 3) באר משה (חק וזמן פרק א' הע' כ"ג).
 - 4) הגר"ש זצ"ל (אשרי האיש יו"ד פרק כ"ג אות ט') – "ולמעשה, בהפסק טהרה מראה חום הוא אסור".
 - 5) ששבה"ל (סיכום אות ח', סי' קצ"ו סיכום אות ו', שבה"ל ח"ו סי' קכ"ט אות כ"ג) – "ובהפסק טהרה מחמירים גם בחום בהיר".
 - 6) תשובות והנהגות (ח"א סי' תק"ח אות ג') – "בהפסק טהרה שנמצא מראה 'ברוין', אף שהוא בהיר מאוד, אנו מחמירים, אבל כשבדקה בהפסק טהרה בעד וסובבה כדין ומצאה טהורה, ואחר כך בבדיקה במוך דחוק מצאה מראה "ברוין" שהוא בהיר נהגו להקל".

(ב) מיקל.

1) חזו"א (ארחות רבינו ח"ד עמ' מ"א סוף אות ז') – "אמר לי הגר"ק שליט"א הרבה פעמים מרן החזו"א זצוק"ל התיר לו מראה געל (צהוב) וברוין (חום) שאין בהם נטי' לאדמומית. וכדומה לו שאף להפסק טהרה הקיל מרן בזה".

2) הגר"מ ש' שפירא (חק וזמן פרק א' הע' כ"ג).

3) הגר"ט גאלשטיין זצ"ל (חק וזמן פרק א' הע' כ"ג).

2. חום כהה (dark brown).

א) מחמיר – חק וזמן (פרק א' סעי' ו'), הגר"י ברקוביץ שליט"א (שמעתי), חוקת הטהרה (סעי' ד', מנחת חן ח"ב יו"ד סי' ל' אות ט').

ב) מר"מ – חק וזמן (פרק א' הע' כ"ג).

ז. מוך דחוק [למחמירים לעיל].

1. מחמיר – אג"מ (יו"ד ח"ב סי' ע"ח, לשונו לקמן), הגריש"א זצ"ל (אשרי האיש יו"ד פרק כ"ג אות י"א), ששבה"ל (סי' קצ"ו) סיכום אות ו', "ובחום מחמירים יותר בין בהפ"ט ובין במוך דחוק".
2. מר"מ – תשובות והנהגות (ח"א סי' תק"ח אות ג', לשונו לעיל).

ח. ג' ימים ראשונים [למחמירים לעיל].

1. מחמיר – אג"מ (יו"ד ח"ב סי' ע"ח, "ואם ראתה בתוך ג' ימים של פסיקת הדם יש להחמיר גם במראה געל וברוין ... ואם היה זה בלא הרגשה אבל ע"י בדיקה שהוא ספק שמא הרגישה יש מקום להקל בשעת הדחק במראה געל וברוין, אף בג' ימים ראשונים כיון שהוא רק ספק הרגשה").

א) הטעם – אג"מ (יו"ד ח"ג סוף סי' נ"ה, "והנה יש בעלי הוראה שאף שמקילין במראה ברוין ובמראה געל מחמירין בג' ימים ראשונים של הז' נקיים, ובארתי הטעם בזה דכיון שבג' ימים יש לחוש שמא עדיין לא פסק דם המקור לגמרי, כלשון הד"מ בשם המרדכי דצריכה לידע שפסק דם המקור לגמרי לכך צריך שיהא ג' ימים ראשונים של ספירת נקיים טהורים לגמרי, שלכן יש לחוש שמא יצא דם משהו מהמקור לבית החיצון שנטמא בזה ושם נתערב עם עוד משקין לבנים שנמצאו שם ועי"ז שנתערבו נעשה למראה ברוין וגעל שנמצאו על הבדיקה, אבל אחר ג' ימים שחזינו שלא חששו רבותינו שהרי תולין בהן בכל דבר כשאר כתם אין לחוש למראה ברוין וגעל כמו בשאר ימים, ואף שאיכא חזקה מהפסק הטהרה דכבר נפסקו דמיה הא עכ"פ לחשיבות ימי הספירה הא אין סומכין על חזקה דמקודם ימי הספירה כדלעיל ... עכ"פ איכא חלוק בין ג' ימים הראשונים לענין תליה שהם ג' הימים שאחר הפסק טהרה וג' הימים לענין להחמיר במראה ברוין וגעל הוא רק בג' ימים שאחר שידוע לה שפסקה דמיה אף שלא עשתה הפסק טהרה לאלו שמחמירין בזה").

2. מיקל – נטעי גבריאל (פרק ס"א סעי' ט"ז, "והמנהג להקל"), הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' ת', "ויש שהחמירו במראות בג' ימים אלו יותר משאר ימים. ושמעתי מר"ב של' שהוא אינו מחלק במראות כלל, חוץ מדבר שקרוב לשחור, שבהפסק טהרה ובמוך דחוק הוא מחמיר קצת יותר משאר מראות. אבל כמעט אינו מצוי").

ט. כתמים - למחמירים לעיל.

1. מחמיר.

א) בית שלמה (ח"ב יו"ד סי' ד') – "על כתונת שלה ... שלא הי' מראה הכתם אדום רק מראה ברוין ... סד"ט ... אין מקום לסמוך על זה כי המ"כ כ' שם שמראה ברוין נוטה לשחור וכבר שנינו דיהא מכן טהור וז"א דהא עכשיו טימאו חז"ל כל מראה הנוטה לשחור ... בנוטה לשחור אין להתיר בשום אופן וכבר האריך בס' ראש אפרים סי' ל"ח לתמוה על המ"כ בפרט שמראה ברוין נוטה נמי קצת לאדום".

ב) עי' תשורת שי (ח"א סי' קל"ה) – "מראה ברוין החשש בגופה שמא נוטה לאדום ושחור ומאד מסתברין דברי הלחם ושמלה ואפשר לחלושי הראות כבזה"ז גם בסד"ט ושי"ע יודו ואין להביא ראיה מהם דרב גובריייהו והיו זכי הראות להבחין במראות ואפשר גם בכתם כיון דהוי מחמת חסרון בקיאות".

ג) קנה בושם (קובץ אור ישראל חנ"ו עמ' ל"ה אות ק"ב) – "מראה שאוסרים בבדיקה (ברוין עמוק), אסורה גם בכתם (כשאין במה לתלות (ואין חילוק בין ג' ימים לשאר הימים של ז' נקיים)".

2. מיקל.

א) הגר"י אלחנן ספקטור זצ"ל (ס' זכרון לבעל פחד יצחק סי' ג') – "וע"ד מה שדרש מעכ"ת ממני אודות מראה הברוין בדיני נדה, הנה בכתמים יש להקל בזה, אבל בדם ע"י בדיקה קשה להקל".

ב) דעת תורה (ריש סעי' א') – "ועי' בראש אפרים שם דמסיק דאין להקל רק בכתם ולא בדם ממש".

ג) מנחת פתים (על סעי' א') – "ועי' בשו"ת בית שלמה ח"ב יו"ד סי' ד' מחמיר בכתם ברוין ואין דבריו מוכרחים".

ד) פתחא זוטא (ס"ק ב' ד"ה אולם עדיין) – "גם בכתם צ"ע".

פתחא זוטא (מהד"ת ס"ק ב') – "בכתם פשיטא דיש להקל במראה ברוין".

ה) טהרת ישראל (סעי' ב') – "יש להקל בכתם והמיקל אף בבדיקה לאחרים לא הפסיד".

ו) עי' פני מבין (יו"ד סי' קנ"ג אות א') – "שאל בענין כתם הנוטה למראה 'ברוין' האין דעתי העני' נוטה, הנה כבר הביא מעכ"ת

נ"י דס"ט מקיל אפי' בדם ברוין ובשו"ת האחרונים כתבו להחמיר ולענ"ד בכתם כדאי הם האחרונים ס"ט רסי' קפ"ח ותשו'

יעב"ץ סי' מ"ד להקל, דתוס' בנדה דף י"ט ד"ה ירד כתבו דבכתם ירוק ודאי מעלמא אתי דלא שכיח להיות דם ירוק. וא"כ כיון

דתוס' כתבו דבירוק אצל כתם אין לחוש וא"כ ה"ה במראה ברוין ודאי י"ל דמעלמא אתי".

- (ז) חלקת יעקב (י"ד סי' צ"ג אות ב') – "והעולם נהגו, בכתם להתיר".
- (ח) אג"מ (י"ד ח"ב סי' ע"ח) – "ואם הוא ודאי בלא הרגשה שרק נמצא כתם על בגדיה אף שהוא כשיעור גריס שטמאה בכתם, יש להקל במראה געל וברוין אף בתוך ג' ימים ראשונים".
- (ט) באר משה (ח"ג סי' כ"ד) – לשונו לעיל.
- (י) שבה"ל (ח"ד סי' ק"ג, ח"ה סי' ק"ו אות ו') – "מ"מ בכתם בראון עיין בראש אפרים סי' ל"ח ס"ק נ"ט שהקיל בכתם עכ"פ".
- ששבה"ל (סיכום אות ג') – "ובכתם כשודאי בלי הרגשה – יש להקל".
- (יא) חוט שני (ס"ק ב' אות ו').
- (יב) לבושי עז (תמצית אות ז').
- (יג) תשובות והנהגות (ח"א סי' תק"ח אות ב') – "במראה 'ברוין' [יש כמה וכמה סוגי גוונים ובדרכי ההוראה בהם אין כאן המקום לפרש], ראוי להזהיר דמצוי שהמראה גופא כשרה ורק בקצוות הכתם יש אדמומית בעד, ולכן יש לבדוק כל כתם שבעד בזהירות ומתינות שמוצאים לפעמים שבקצוות הכתם אדמומי וטמאה, (אבל אם רק כהה יותר בסופו, זה נגרם מריבוי השכבות, וטהורה, ורק כשהמראה טמא בקצוות טמאה). אבל כשאינו בעד אלא כתם לבד שמצאה בבגדה, בכל מראה ברוין נהגו להקל, אבל בימים שזמנה לראות אפילו בכתם ראוי לה להמתין ולא לשמש, וכמש"כ בענין זה (סימן תפח) דמצוי שכבר יש דם במקור ותוך כמה שעות יגיע וסתה וזהו סימן להתחלת נידותה".
3. מר"מ – עצי לבונה (על סעי' א', לשונו לעיל), תשובות והנהגות (ח"א סי' תפ"ח), ט"ז וש"ך השלם (שפ"ח ס"ק ב').
- (א) יד יצחק (ח"ג סי' קמ"ה סוף ד"ה ומ"ש מעל') – "אין להקל במראה ברוין רק בכתמים לאחר ג' ימים שמו' נקיים דבזה יש לסמוך על דברי היעב"ץ ומ"כ שבסד"ט הנ"ל".

י. ימי דם טוהר.

1. יש קולות כמו כתם.
- (א) חלקת יעקב (י"ד סי' צ"ג) – "כשהיא עומדת לאחר לידה בימי טוהר שלה, ובודקת לשבעה נקיים ומוצאת מראה ברוין או קצת שחור, כנידון דס"ט, לכאורה גם כן יש להתיר, כיון דהא דאין בועלין על דם טוהר היא רק חומרת הגאונים, ובטור שם בשם בה"ג, דגם בזמן הזה נוהגין בדם טוהר כדן תורה, וכן כתב הרמב"ם שתלוי במנהג, ובאשכנז וצרפת נוהגין בו היתר, אם כן ממילא אף דאנן נהגין בתר רמ"א דסי' קצ"ד, דכבר נתפשט המנהג בכל ישראל שאין בועלין על דם טוהר, עכ"פ לא עדיף מכתם, משום דהוי דרבנן מקילין, א"כ כש"כ בדם טוהר דלא הוי רק ממנהג, דיש להקל אף כשנמצא מראות כאלו על ידי בדיקה, כן נראה לכאורה. אבל לאחר העיון זה אינו, דהא האידנא כל יולדות חשובות יולדות בזוב, וצריכה ז' נקיים, וימי טוהר שלה כשרואה בהן אין עולין לה לספירה ... אכן, כשאינן רמי לאשה שספרה ז' נקיים בשבעה שבועות למשל לאחר לידת נקבה, ואחר כך ראתה עוד הפעם דם בתוך השמונים יום, דלדידן דלא בעלינן על ימי טוהר, פשיטא דצריכה לספור ז' נקיים, וזה ודאי רק מדרבנן, ואין פתוך בזה איסור תורה כלל, באופן זה ודאי דיכולין להתיר מראות ברוין או שחור קצת, מכש"כ מראה געהל ואף בהבדיקה, ואף גם בהפסק טהרה, כיון דכל הענין נוגע רק לאיסור דרבנן, לא גרע מכתם משום דהוי מדרבנן מקילין וכנ"ל".
- (ב) שואל ונשאל (ח"ב י"ד סי' כ"ד) – "והיא היתה בימי טוהר דהיינו בתוך פ' לנקיבה וכבר נודע דמדאורייתא אחרי ז"נ שאחרי שבועים לנקיבה אם ראתה אח"כ מדאורייתא טהור אלא דנהגו שלא להתיר דם טוהר וא"כ הו"ל ס' גמור בדרבנן וספיקו להקל כ"ש דאיכא חזקת טהרה דז' נקיים והפס"ט הראשונים וגם מהאחרונים כ"ש דהמראה אינו ברור שהוא אודם ובכן התרתי הנדון זה מכמה טעמים הנז'. והגם דכתב מור"ם דדין דם טוהר כשאר דם מ"מ אינו אלא לשאר פרטים אך לא לענין שיהיה מדאורייתא וספיקו להחמיר ודומה ללשון זה כ' מרן בש"ע גבי כתם דדינו כרואה ומ"מ ספיקו להקל ותולין וכן בנ"ד".
- (ג) משמרת הטהרה (פרק י"ג הע' י"א) – "וכן במראות שנחלקו הפוסקים כגון במראה חום כערמון שרבים מקילין בו ורבים מחמירין בו. וההוראה ע"פ הגר"א מקוונא זצ"ל להחמיר בעד בדיקה ולהקל בכתמים דרבנן, ובזה בדם טוהר כיון שעיקר דינו ממנהג יש לסמוך על גדולי הפוס' שמקילין בזה בכל מראה חום".
2. מר"מ – אגורה באהלך (ס"ק ב'), "והדבר תלוי לפי ראות עיני המורה, ואם אין הספק שקול, בודאי צריך להחמיר", נטעי גבריאל (פרק ק"ח סעי' ב').

טו. חלודה (ראס"ט, rust).

א. הלכה.

1. טהור – עי' שאלו ציון (י"ד סי' ל"ז), "על מראה של בדיקת אשה, אחרי יום השלישי לספירתה בדקה את עצמה בעד הבדוק לה והיה המראה כמין חלודה קלושה, ובראותי את המראה בשמש היה זה דליל מאוד כמעט שלא הורגש המראה, וטהרתי את זה, והוריתי כן לפני מרן הגאון רצ"פ פרנק שליט"א זצ"ל", נטעי גבריאל (פרק קט"ז סעי' ב').
2. מר"מ – פאת שדך (סי' צ"ה סוף אות י', ח"ג סי' ס"ט אות ז').

י. ירוק: איזה צבע.

- א. משנה (נדה דף יט.) – "הירוק, עקביא בן מהללאל מטמא, וחכמים מטהרין".
1. גמרא (נדה דף יט:) – "הירוק עקביא בן מהללאל מטמא. ולית ליה לעקביא דמיה דמיה הרי כאן ארבעה. אב"א: לית ליה, ואב"א: אית ליה, מי לא א"ר חנינא שחור - אדום הוא אלא שלקה, הכא נמי - מלקא הוא דלקי".

ב. איזה צבע: ראשונים.

1. כמראה אתרוג – תוס' (נדה דף דף יט:), "הירוק עקביא בן מהללאל מטמא. האי ירוק היינו כאתרוג ולא ירוק ככרתי דאין זה נוטה לאדמומית וסתם ירוק כן הוא כדאמר בלולב הגזול (סוכה דף לד: ושם) ירוק ככרתי מכלל דסתם ירוק לאו הכי הוא".
2. כמראה הזהב – רשב"א (נדה דף יט:), ח' הר"ן (נדה דף יט:), רא"ש (נדה פרק ב' סי' ד', לשונו לקמן).
3. כמראה חלמון של ביצה – תוס' (סוכה דף לא: ד"ה הירוק), רא"ש (נדה פרק ב' סי' ד', "דירוק סתם הוא צבע הדומה לחלמון של ביצה או לזהב הנוטה למראה אדמומית"), הג' מיימוניות (איס"ב פרק ה' אות א').
4. כמראה שעווה – מרדכי (הל' נדה רמז תשל"ה), "דם ירוק דמטהרינן כרבנן דעקביא בין מראה בל"א בין מראה גע"ל בין מראה גרי"ן ... וגע"ל כשעווה שהוא ירוק [דאיתא] בתוספתא דנגעים ירקרק ירוק שבירוקי כשעווה ואדרבה הוא ירוק שבכולן והוא גע"ל").
5. כמראה בל"א – מרדכי (הל' נדה רמז תשל"ה, לשונו לקמן).
6. כמראה עשבים, גרי"ן – מרדכי (הל' נדה רמז תשל"ה, "דם ירוק דמטהרינן כרבנן דעקביא בין מראה בל"א בין מראה גע"ל בין מראה גרי"ן כולן בכלל ירוק הן דכל ה' דמים הטמאים באשה לצד אדמומית נוטין כדאמרינן פ' כל היד מנא לן דדם אדום טמא שחור נמי אדום הוא אלא שלקה וכל ג' מראות הללו בל"א גע"ל גרי"ן כולן בכלל ירוק בל"א [כדאמר פ' מאימתי] משיכיר בין תכלת לכרתי וכרתי נקרא ירוק בפרק לולב הגזול הירוק ככרתי ותכלת דומה לרקיע ולים שהוא בל"א וגע"ל כשעווה שהוא ירוק [דאיתא] בתוספתא דנגעים ירקרק ירוק שבירוקי כשעווה ואדרבה הוא ירוק שבכולן והוא גע"ל וירוקה כשרה מדר' נתן פירש"י כעשבים והוא גרי"ן).

ג. איזה צבע: פוסקים.

1. כמראה שעווה – מחבר (סעי' א'), חכמת שלמה (נדה דף יט: לשונו לקמן), ב"ח (ס"ק א', לשונו לקמן), חכ"א (כלל קי"א סעי' א', לשונו לקמן), ערה"ש (סעי' ז', לשונו לקמן), פוסקים.
2. כמראה זהב – מחבר (סעי' א'), חכ"א (כלל קי"א סעי' א', לשונו לקמן), פוסקים.
3. כמראה אתרוג – ב"ח (ס"ק א', לשונו לקמן), ש"ך (ס"ק ד', לשונו לקמן), תוה"ש (ס"ק ד', לשונו לקמן), בא"ה (ס"ק א', לשונו לקמן), גר"ז (סעי' ד', לשונו לקמן), חו"ד (חי' ס"ק ד', לשונו לקמן), ערה"ש (סעי' ז', לשונו לקמן).
4. כמראה חלמון של ביצה – חכמת שלמה (נדה דף יט:), "או כשעווה או כחלמון ביצה", ב"ח (ס"ק א', "וצהוב כזהב לאו דוקא דהוא הדין כמראה שעווה או כאתרוג וכחלמון ביצה דהכל הוי בכלל ירוק וכמו שכתבו התוספות בפרק לולב הגזול אלא רבותא קאמר דאפילו כזהב דנוטה לאדמומית טפי מכל שאר ירוקין נמי טהור. ותימא דכיון דמן התורה אין דם טמא אלא ארבע מראות אדום ושחור נמי אדום הוא אלא שלקה למה אמרו ואין טהור אלא בשתי מראות שהן הלבן והירוק הלא כל המראות כולן טהורים חוץ ממראה אדמומית, ונראה דלבן וירוק לרבותא נקטינהו וכל שכן שאר מראות דירוק אשכחן לעקביא בן מהללאל דמטמא ליה ... ולבן נמי ... הוה אמינא דאתא בקל וחמור מאיש דלא מטמא באדם מטמא בלובן אשה לא כל שכן", ש"ך (ס"ק ד', "או אתרוג או חלמון ביצה כך הוא בפוסקים"), תוה"ש (ס"ק ד', "או אתרוג או חלמון ביצה"), בא"ה (ס"ק א', "או אתרוג או חלמון ביצה"), חופת חתנים (סי' ט"ז סעי' א'), חכ"א (כלל קי"א סעי' א', "וכן מראה ירוק אפילו כמראה שעווה או זהב או חלמון ביצה"), גר"ז (סעי' ד', "או אתרוג או חלמון ביצה שיש בהם נטייה לאדמומית"), חו"ד (חי' ס"ק ד', "או אתרוג או חלמון ביצה"), ערה"ש (סעי' ז', "וה"ה אם הוא כמראה שעווה או כאתרוג וכחלמון ביצה [ש"ך סק"ד]), מלבושי טהרה (סעי' א'), בדה"ש (ס"ק י"ב), חזקת טהרה (ס"ק ז').
5. כמראה עשבים או כרתי, גרי"ן – מחבר (סעי' א').
6. כמראה בל"א – רמ"א (סעי' א').

ד. אם זה נכלל הצבע כתום (orange).

1. ראיות, שירוק הוי כתום.
- (א) לשון תוס' (נדה דף יט: ד"ה הירוק) – "האי ירוק היינו כאתרוג ולא ירוק ככרתי דאין זה נוטה לאדמומית וסתם ירוק כן הוא".
- (1) נראה משם, שירוק נוטה לאדמומית. והרי כמו שאין ירוק נוטה, ה"ה צהוב לא נוטה, אלא צ"ל כתום.
- (ב) וכן לשון הרא"ש (נדה פרק ב' סי' ד') – "פר"י דמכאן משמע דירוק סתם הוא צבע הדומה לחלמון של ביצה או לזהב הנוטה למראה אדמומית".
- (ג) בעצם חשבון הגמרא (דף יט:). – "אמר רבי אבהו: דאמר קרא ויראו מואב את המים אדומים כדם למימרא דדם אדום הוא".
- (1) א"כ, לפי עקביא, ירוק הוי נכלל בהדין של 'אדומים כדם'. וא"א לומר צהוב, אלא כתום.
- (ד) צבע של החלמון של הביצה, אם אוכל דבר מתאים, הוי כתום.
- (ה) וכן צבע האתרוג שנשאר הרבה זמן מתהפך להיות כתום.
- (1) עי' רש"י (עירובין דף נג: ד"ה אתריגו) – "אתריגו לפחמין ארקיעו לזהבין. הבעירו את הפחמין להיות אדומין כאתרוג, שישטחו גחלים הלוחשות על פי הכירה להתחמם כנגדן".
- א. מר"מ – אבני נזר (או"ח סי' תפ"ה אות כ', "והרב ר' יואב יהושע הראני דברי רש"י עירובין (דף נ"ג ע"ב) בד"ה אתרוגי לפחמין וזה לשונו אדומין כאתרוג עיין שם. הרי מפורש דאתרוג מראהו אדום ...").

- (ו) וכן זהב הנוטה לאדמימות, הוי כתום.
- (1) על יומא (סוף דף מד:-מה.) – "אמר רב חסדא: שבעה זהבים הן: זהב, וזהב טוב, וזהב אופיר, וזהב מופז, וזהב שחוט, וזהב סגור, וזהב פרוים. זהב וזהב טוב – דכתיב וזהב הארץ ההוא טוב, זהב אופיר – דאיתי מאופיר, זהב מופז – שדומה לפז, זהב שחוט – שנטוה כחוט, זהב סגור – בשעה שנפתח כל החנויות נסגרות, זהב פרוים – שדומה לדם הפרים. רב אשי אמר: חמשה הן, וכל חד וחד אית ביה זהב וזהב טוב. תניא נמי הכי: בכל יום היה זהבה ירוק והיום אדום, והיינו זהב פרוים שדומה לדם הפרים".
- (2) רש"י (שבת דף עז. ד"ה אי) – "ונהי נמי דדרי על חד תלת בטעמא. מראית דם לא הוי אלא בשני חלקים מים ואחד יין, ואי יהיב ביה טפי, דם הדומה לו כדם ירוק הוא, וטהור".
- (1) הו"ד במהרש"ם (ח"ב סי' ע"ב ד"ה ובדבר, "וע' ברש"י שבת (דף ע"ז ע"א) ד"ה א"נ התם וכו' ואי יהיב ב' טפי דם הדומה לו כדם ירוק הוא וטהור משמע ג"כ להקל"), על צמח צדק (יו"ד סי' קכ"ד ד"ה הנה).
2. יש לדחות הראיות.
- (א) נ"ל, שיש הרבה צהוב שנוטה לאדמימות. על במציאות.
- (ב) וכן מתרץ הרא"ש.
- (ג) וכן י"ל פשוט בהסוגיא.
- (ד) נראה מראשונים ופוסקים, שהחלמון של הביצה הוא צהוב. על הטור וכל הפוסקים (באו"ח סי' שי"ט), "בטור כ' וז"ל לא חשיב כבורר שהחלבון והחלמון שניהם אוכלין הם ואין נותנין אותו לתוכו אלא לתקן מראה החרדל". שהחלמון לתקן החרדל, א"כ החלמון הוא צהוב. ועוד, לשון תוס' (סוכה דף לא: ד"ה הירוק), "דירוק דמי לחלמון של ביצה שהוא כעין צבע יאל"ה בלע"ז".
- (ה) וכן אתרוג בימי סוכות הוא צהוב. ולכאורה הראשונים כווננו על אתרוג של ימי סוכות.
- (ו) יש כמה מדרגות של זהב. ולשון השו"ע רק "הזהב". ולא הזהב שנוטה לאדמימות. ועוד, לשון תוס' (סוכה דף לא: ד"ה הירוק), "וזהב דומה לצבע יאל"ה".
3. ראיות, שירוק הוא רק צהוב.
- (א) תוס' (סוכה דף לא: ד"ה הירוק) – "דתנן הירוק עקביא בן מהללאל מטמא ואמרין התם מנין לדם נדה שהוא אדום משמע דאין לטמאות באשה א"כ נוטה למראה אדמומית ובכל הצבעים שזכרתי אין בהן נוטה למראה אדמומית אלא צבע יאל"ה בלע"ז".
- (ב) רשב"ם (ב"ב דף פד. ד"ה מדקתני) – "שחמתית ש"מ שחמתית אדומה ועל שם חמה שהיא אדומה קרי לחטין אדומות שחמתית".
- (ג) וכן כל הספרים פירשו דירוק היינו צהוב.

יא] ירוק: הלכות.

א. טמא.

1. של"ה (שאר האותיות אות נ"ב) – "בענין המראות, נתבאר בסימן קפ"ח דמראה לבן טהור וכן מראה ירוק אפילו כמראה השעוה או הזהב וכל שכן הירוק ככרתי או כעשבים. והגאון רש"ל כתב בירוק צריך עיון, כי מהר"ם מינץ כתב בתשובותיו בשם הגדולים דאסרינן גם בירוק, עכ"ל. על כן אין להקל במהירות אם הוא כמראה השעוה, ומכל שכן כמראה הזהב, אלא אם יש גם כן צדדין אחרים וסברות מוכיחות שאינו נידות. ואם מצאה מראה הירוק הזה על ידי הרגשה, נראה לי להחמיר, ואם בלא הרגשה מצאה כתם, בזה יש להקל. ואם בקנח ממנה בלא הרגשה קנחה מראה זו, אזי יש לצדד כך וכך והכל לפי ראות הענין".
- (א) על מהרש"ל (ביאורי על הטור) – "גם בירוק צ"ע כי מהר"ם מינץ כתב בשם הגדולים דאסרינן אף בירוק וכו', ומכל מקום ירוק ככרתי אין ראוי להחמיר כדמוכח בהגהות מיימוני".
- (1) מקור חיים (תפארת צבי ס"ק א') – "בהגהות דמהרש"ל ... ונראה דה"ה מראה שקורין בל"א בלויא דינו ככרתי. דאין להחמיר מפני טועים אלא במראה שהוא כזהב וכשעוה וכחלמון ביצה שקורין געהל בלשון אשכנז לפי שהן נוטין לאדמומית אבל לא מראה שקורין גריהן או בלויא בל"א. אין להחמיר בהן כלל אף שיש מחמירין".
- ב. טהור (וי"א בעל נפש יחמיר לעצמו. סד"ט, לחו"ש, ועוד).
1. מחבר (סעי' א') – "ואין טהור אלא מראה לבן וכן מראה ירוק, אפילו כמראה השעוה או הזהב".
2. ב"ח (ס"ק א' ד"ה ובתרומת) – "והכי נקטינן".
3. דגול מרבבה (תנינא על סעי' א') – "ואין לזוז מדברי השו"ע כן נראה לי".
4. תשובה מאהבה (על סעי' א') – "מורי ורבי הגאון נ"ע אם יש להורות כדעת השל"ה, והשיבני בלשון זו, אין לזוז מש"ע להחמיר לאחרים".
5. חופת חתנים (סי' ט"ז סעי' א').
6. סד"ט (סוף ס"ק ב') – "כתב השל"ה ... והאחרונים השמיטו זה אלמא דלא ס"ל הכי מ"מ בעל נפש יחמיר לעצמו לפי ראות הענין".
7. פרדס רמונים (מקשה זהב ס"ק א') – "דפשוט המנהג להתיר".
8. לחם ושמלה (לחם ס"ק ה') – "ובעל נפש יחוש לעצמו".
9. מלבושי טהרה (סעי' א') – "והרוצה להחמיר על עצמו אינו מן המתמיהין".
10. ערה"ש (סעי' ז') – "ויש מהגדולים שרוצים להחמיר במראה זהב מפני שהוא נוטה קצת לאדמימות ואינו עיקר והרוצה להחמיר יחמיר לעצמו ולא לאחרים וכל האחרונים השמיטו דבר זה [ס"ט סק"ב] והן אמת דהמורה שאין עינו יפה ואינו בקי במראות קשה עליו להפריד זה מזה אמנם מי שעיניו יפה ובקי במראות בקל להפריד זה מזה וכן יש להורות".

11. מהרש"ם (ח"ב סי' ע"ב ד"ה ובדבר) – "ובדבר מראה געהל כבר כתבו האחרונים דאין להחמיר לאחרים וע' בשו"ת ב"ש ח"ב סוסי"ט ובפרט במקום עיגון שא"י ליטהר לבעלה ועוד דבשל"ה עצמו כתב דבדאיכא צדדים ואומדנות שאינו דם נדה יש להקל והרי בנ"ד העידו הרופאים שיש לה מכה ועכ"פ איכא אומדנא להקל גם לדעת רש"ל ושל"ה וע' ברש"י שבת (דף ע"ז ע"א) ד"ה א"נ התם וכו' ואי יהיב בי' טפי דם הדומה לו כדם ירוק הוא וטהור משמע ג"כ להקל ועכ"פ כל הראשונים שהובאו בב"י מתירים ואיך נחמיר על אשה שא"י ליטהר ומצאתי גם בספר האשכול הל' נדה ל"ט שהובא בשם השאלתות פ' אחרי שפסק ג"כ להתיר בירוק געל וגם האשכול פסק כן ולכן אין להחמיר בנ"ד כלל".
12. לחם שמלה (מהדו"ת יו"ד סי' י"ד).
13. טהרת ישראל (סעי' ד').
14. חזו"א (ארחות רבינו ח"ד עמ' מ"א סוף אות ז') – "אמר לי הגר"ק שליט"א הרבה פעמים מרן החזו"א זצוק"ל התיר לו מראה געל (צהוב) וברוין (חום) שאין בהם נטי' לאדמומית".
15. חלקת יעקב (יו"ד סי' צ"ג אות ב').
16. קהלות יעקב (ארחות רבינו ח"ד עמ' מ"א סוף אות ז', אות ח') – "מראה געל (צהוב) אף בבדיקה טהור ורק כזה שאינו נוטה לאדמומית קצת".
17. פאת שדך (ח"ג סי' ס"ט אות ח', סי' ע').
18. אג"מ (יו"ד ח"ד סי' י"ז אות ו').
19. הגר"ש איידר זצ"ל (עמ' ט').
20. הגריש"א זצ"ל (משנת השלחן תשובה נ"ח, תשובה רפ"ד) – "מחמת מראה שעוה או זהוב (צהוב) – היא טהורה".
21. טהרת הבית (סי' ו' סעי' א').
22. שבה"ל (ח"ג סי' קכ"א סי' קפ"ח, ששבה"ל ס"ק ט' ד"ה אמנם, סיכום אות ט') – "ומ"מ להלכה פשיטא דאין לנו אלא דברי השו"ע והפוסקים להקל בירוק געל כהרמב"ם בחיבורו והרא"ש והטור ורוב רבותינו".
23. בדה"ש (ס"ק י').
24. חוט שני (ס"ק א' ד"ה בדין).
25. לבושי עז (תמצית אות י').
26. נטעי גבריא (פרק קט"ז סעי' י"א).
27. פוחת שער (סי' ב' סעי' ג').
28. פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' קנ"ח).

ג. רבינו יונה (ברכות דף כב. ד"ה שאפילו), הו"ד בב"י (סי' קפ"ג) – "שאפילו רואות טפת דם כחרדל וכו' י"מ שהחומרא היתה מפני שהיתה מראה הדם כעין החרדל ואין זה נראה דמה חומרא היתה זו שזה מן הדין הוא דהא בהדיא קי"ל במס' נדה שדם כמראה החרדל מטמא".

1. פשט – חכמת בצלאל (נדה ריש דף יט.), טהרת הבית (סי' ו' הע' א' ד"ה כל).
2. חת"ס (יו"ד סי' קצ"א), הו"ד בפת"ת (סי' קצ"ד ס"ק ב') – "דאר"ז בנות ישראל הן החמירו על עצמן שאפילו רואות טפת דם כחרדל יושבת עליו ז' נקיים וכו' ת"ר יונה בברכות דיש מפורשים כחרדל ר"ל כמראה החרדל וס"ל דמראה טהורה היא בודאי ואפ"ה החמירו על עצמו ור' יונה השיב עליהם ועיי' ר"ן הלכו' נדה ופ' בני העיר נמצא לפי הי"מ הללו הנהיגו עצמן לספור שבעה נקיים על מראה טהורה שהי' ברי להם שהיא טהורה ובלי ספק שברכו על טבילתם דלא לשתמיט שום פוסק לומר שלא יברכו".
3. ערה"ש (סעי' ח') – "כתוב בפ' ר"י על הרי"ף ... ולבד שלא נמצא זה בכל מס' נדה דהא דתנן בר"פ יוצא דופן [נדה מ' א] ומטמאין בכל שהוא אפילו כעין החרדל ובפחות מכאן ע"ש לא לעניין מראה קמייירי אלא לעניין קטנות הכמות כמבואר ועוד דהא עיקרו שנוייה שם לעניין זב ובעל קרי ע"ש ולבר מן דין הא חרדל הוא מראה גע"ל דחרדל הוא מה שאנו קורין זענעפ"ט וכבר תמחו על דברים אלו [מעיי"ט שם ובנדה ספ"ב ובתנוקות] ולכן לא הביאם אחד מהפוסקים ובוודאי לא יצאו דברים אלו מפי גאון קדמון [אם לא שהחרדל שבמקומו היה שחור או אדום דיש שני מיני חרדל כדתנן בפ"א דכלאים חרדל וחרדל המצרי]".

ד. מר"מ – פת"ת (ס"ק ב').

1. חכמת בצלאל (נדה ריש דף יט.) – "צ"ע לדינא, כי רבו המחמירין על המקילין".
2. ישועות מלכו (יו"ד סוף סי' כ"א) – "ולענין המראה געל פשוט שבא"א לטהר את עצמה יש להקל במראה געהל כל שאין בו מראית אודם אבל אם יש בו אודם כל שהוא אסורה לבעלה".
3. מראה כהן (עמ' י"ז אות ב') – "צריך לדעת שאין כוונתו של החכמ"א לגוון צהוב בהיר שהוא מראה המצוי ביותר, אלא לגוון המתקרב לכתום וזהוב".

ה. הפסק טהרה.

1. מחמיר, טמאה [א"כ במקום הצורך].
- א) חכ"א (כלל קי"ז סעי' ט') – "אם יש בו שום מראה אדמומית או שחור ונראה לי אפילו כמראה געל כשעוה ופשיטא כזהב יש להחמיר בבדיקה זו (דאף על גב דקיימא לן בסימן קפ"ח דירוק טהור כיון דשל"ה כתב בשם רש"ל שכתב מהר"ם מינץ בשם הגדולים דאין לטהר במהירות ולכן על כל פנים בבדיקה זו שעדיין היא בחזקת רואה יש להחמיר כן נראה לי)".
- ב) לחם שמלה (מהדו"ת יו"ד סי' י"ד) – "בבדיקת הפסק טהרה יש להחמיר".

(ג) מהר"ש אנגלי (ח"ב סוף סי' ל"ג) – "ובדבר השאלה אודות מראה געל, באמת בבדיקת הפסק טהרה יש להחמיר כשיטת השל"ה, ורק באשה שקשה לה להיות בדיקה נקייה ויש חשש ביטול פו"ר יש להקל אף בבדיקת הפסק טהרה במראה געל כנלע"ד ברור בס"ד".

(ד) חלקת יעקב (יו"ד סי' צ"ג אות ב') – "ובמראה געל אף בבדיקה מתירין, רק בהפסק טהרה מחמירים מפני שלא נתחזקה בטהרה".

(ה) אג"מ (יו"ד ח"ד סי' י"ז אות ו', הגר"ש איידר זצ"ל פרק א' הע' מ"ד, הע' נ') – "בהפסק טהרה, וכן בג' ימים הראשונים, יש לחוש במראה געל כאלו, שמא מראה זו באה מצד תערובות משהו דם שיש עדיין בתוך הגוף. ולפי מה שחוששין במראה געל הרי יש לחשוש גם לשמא יש שם מעט דם".

(ו) ששבה"ל (סיכום אות ט', סי' קצ"ו סיכום אות ו', שבה"ל ח"ו סי' קכ"ט אות כ"ג).

(ז) פרדס שמחה (ס"ק ה').

(ח) חוט שני (ס"ק א' ד"ה בדין, ס"ק ב' אות ה').

(ט) טהרת בת ישראל (פרק ג' סעי' ג') – "הפסק טהרה ... מטמא גם מראה כתום כשעוה, וכן מראה זהב".

(י) חזקת טהרה (ס"ק ז', אמנם ע"י חק וזמן פרק א' הע' כ"א) – "שאין להקל במהירות ... ובפרט בהפסק טהרה ... כ"ז הוא דווקא במקום שאין צורך גדול".

(יא) נטעי גבריאלי (פרק קט"ז סעי' י"א) – "ולמעשה בשעת הדחק ומקום הצורך יש להקל גם בהפסק טהרה".
2. טהור.

(א) חמדת משה (סי' פ"ב, הו"ד בדעת תורה).

(ב) דעת תורה (סעי' א' ד"ה ועי' פתחי תשובה סק"ב) – "ועי' חכמת אדם ... ולענ"ד הרי בספק פלוגתא לא מהני חזקת איסור, ואין להחמיר לאחרים נגד השו"ע, ואין לחוש לדיעה שלא הובאה בשו"ע".

(ג) חזו"א (ארחות רבינו ח"ד עמ' מ"א סוף אות ז', ח"ה עמ' קל"א אות י"ב, משמרת הטהרה פרק ב' הע' ט"ו ד"ה ומ"מ כ') – "אמר לי הגר"ח ק"שליט"א הרבה פעמים מרן החזו"א צוק"ל התיר לו מראה געל (צהוב) וברוין (חום) שאין בהם נטי' לאדמומית. וכדומה לו שאף להפסק טהרה הקיל מרן בזה".

חזו"א (הגר"ח ק"שליט"א מראה כהן עמ' קצ"א אות ב') – "האם חשש מרן החזו"א זצ"ל לחומרת החכמת אדם במראה געל' בהפס"ט. תשובה: לפי הענין אם נוטה לאדמימות".

(ד) גרי"ז (חק וזמן פרק א' הע' כ"א).

(ה) פאת שדך (ח"א סי' צ"ה אות י"א ס"ק א', ח"ג סי' ע') – "בהפס"ט ... במראה געל ממש אין להחמיר אלא לכל היותר ולא ימהר להורות עד שיתייבש, ואף זו היא חומרא יתירא לדידן שאין הדבר מצוי כלל שיתאדם אחר שיתייבש ולא ראינו ולא שמענו שאירע כן".

(ו) באר משה (חק וזמן פרק א' הע' כ"א).

(ז) חשב האפוד (הליכות חנוך פרק ב' אות קל"ו, אות קפ"ד).

(ח) ציץ אליעזר (ח"כ סוף סי' ס"א).

(ט) טהרת הבית (סי' ו' הע' א' ד"ה וראיתי) – "נראה לי עיקר, שאף בהפסק בטהרה אין להחמיר במראה געל, שהוא כמראה הזהב והשעוה, או כמראה האתרוג וחלמון ביצה".

(י) הגר"י ברקוביץ שליט"א (שמעתי).

(יא) פותח שער (סי' ב' סעי' ו') – "דלמעשה המנהג להקל בזה במראה געל"ל".

(יב) הגר"מ ששפירא (חק וזמן פרק א' הע' כ"א).

(יג) הגר"ט גאלשטיין זצ"ל (חק וזמן פרק א' הע' כ"א).

(יד) חוקת הטהרה (סעי' ב') – "וכן נוהגים".

3. דעת הגריש"א זצ"ל.

(א) מחמיר – הגריש"א זצ"ל (משנת השלחן תשובה נ"ח, תשובה רפ"ד, משמרת הטהרה פרק ב' הע' ט"ו ד"ה ומ"מ כ', "מחמת מראה שעוה או זהוב (צהוב) - היא טהורה, אך גוונים אלו כשנמצאו בבדיקות הפסק טהרה יש להחמיר עליה כדעת החכ"א, ובאשה שקשה לה ליטהר יש להקל").

(ב) מיקל – לבושי עץ (תמצית אות י"א).

4. מר"מ – טהרת ישראל (סעי' ד', "וצ"ע"), מנחת יצחק (ח"ו סוף סי' ט', לשונו לקמן), הגר"ח פ"ש זצ"ל (חק וזמן פרק א' הע' כ'), בדה"ש (סוף ס"ק י'), מראה כהן (עמ' י"ז אות ב', "ולענין הלכה - נחלקו גדולי הוראה"), משמרת הטהרה (פרק ב' סעי' ו'), חק וזמן (פרק א' הע' כ', הע' כ"א).

(א) קהלות יעקב (ארחות רבינו ח"ד עמ' מ"א אות ח') – "והא דמחמיר החכ"א בהפסק טהרה זהו רק בצהוב כחלמון ביצה אבל בהיר לכו"ע טוב דהא הליחות שהאשה מפרישה רובם צהוב".

(ב) הגרשז"א זצ"ל (מנחת שלמה ח"ב סי' ע' אות כ"ו, תנינא (ב - ג) סי' ע"ב אות כ"ו) – "וגם אפשר דמשום כך חילקו האחרונים לענין מראה געל כזהב בין הפסק טהרה לסתם בדיקה, כי בשעת הפסק טהרה צריכים לדעת ברור שנסתם מקורה מזיבת דם טמא ולכן במראה געל חוששים שמא מעינה עדיין פתוח אלא שנתערב עם הדם גם ליחה אחרת ולכן נשתנה מראיתו, משא"כ לאחר שכבר פסקה בטהרה והמעין נסתם תו לא חיישינן להכי וכל שאין לו מראה דם טהור".

ו. מוך דחוק.

1. טהור – טהרת ישראל (סי' קצ"ו סעי' י"ד, "המיקל לא הפסיד"), פאת שדך (ח"ג סי' ע', "אף לדעת בעל החמ"א המחמיר בגעל בהפס"ט מ"מ אין להחמיר במוך"), מנחת יצחק (ח"ו סוף סי' ט', "הנה עצה היעוצה עפ"י הוראת כמה בעלי הוראה, לבדוק פעם אחת בדיקה היטב, קודם שקיעת החמה, ואח"כ במוך דחוק כל ביה"ש, - ואז אם שניהם, יהיו נקיים ממראה געהל בודאי טוב, ואם לאו, אם רק אחד משני הבדיקות הנ"ל, יהי נקי לגמרי, אף שיהי' על הבדיקה הב' מראה געהל, ג"כ יש לטהר אותה ההפסק טהרה"), דברי משה (סי' ס"ד אות ד'), הגריש"א זצ"ל (אשרי האיש יו"ד פרק כ"ג אות י"ב), ששבה"ל (ס"ק ט' ד"ה אמנם, סי' קצ"ו סיכום אות ו'), פרדס שמחה (ס"ק ה'), חוט שני (ס"ק א' ד"ה בדיון, ס"ק ב' אות ה'), מראה כהן (עמ' י"ז אות ב'), פתחי הלכה (ארטסקרול, סוף עמ' קנ"ח), חק וזמן (פרק א' סעי' ט"ו), נטעי גבריאל (פרק קט"ז סעי' י"א), חוקת הטהרה (סעי' ג').
2. טמא – אג"מ (יו"ד ח"ד סי' י"ז אות ו').
3. מר"מ – פתחא זוטא (סי' קצ"ו ס"ק ו' ד"ה ועי', מה"ת שם ס"ק ב' ד"ה ואם, "ועחכ"א ... י"ל דבכה"ג גם החכ"א יודה להקל כיון שיצאה מחזק"ט בבדיקה הראשונה וצע"ק"), טהרת ישראל (סעי' ז', "יש לומר להקל דטהורה וצ"ע").

ז. ג' ימים ראשונים.

1. מחמיר, טמא – אג"מ (יו"ד ח"ב סי' ע"ח, ח"ד סי' י"ז אות ו', "שראוי להחמיר בבדיקות כל שלשה ימים הראשונים מעת שבדקה וראתה שפסקו דמיה והיא יכולה להתחיל למנות ז' נקיים, ואח"כ אין לחוש למראות געל כשעוה וכזהב אפילו בבדיקות").
- (א) הטעם – אג"מ (יו"ד ח"ג סוף סי' נ"ה, "והנה יש בעלי הוראה שאף שמקילין במראה בריון ובמראה געל מחמירין בג' ימים ראשונים של הז' נקיים, ובארתי הטעם בזה דכיון שבג' ימים יש לחוש שמא עדיין לא פסק דם המקור לגמרי, כלשון הד"מ בשם המרדכי דצריכה לידע שפסק דם המקור לגמרי לכך צריך שיהא ג' ימים ראשונים של ספירת נקיים טהורים לגמרי, שלכן יש לחוש שמא יצא דם משהו מהמקור לבית החיצון שנטמא בזה ושם נתערב עם עוד משקין לבנים שנמצאו שם ועי"ז שנתערבו נעשה למראה בריון וגעל שנמצאו על הבדיקה, אבל אחר ג' ימים שחזינו שלא חששו רבותינו שהרי תולין בהן בכל דבר כשאר כתם אין לחוש למראה בריון וגעל כמו בשאר ימים, ואף שאיכא חזקה מהפסק הטהרה דכבר נפסקו דמיה הא עכ"פ לחשיבות ימי הספירה הא אין סומכין על חזקה דמקודם ימי הספירה כדלעיל ... עכ"פ איכא חלוק בין ג' ימים הראשונים לענין תליה שהם ג' הימים שאחר הפסק טהרה וג' הימים לענין להחמיר במראה בריון וגעל הוא רק בג' ימים שאחר שידוע לה שפסקה דמיה אף שלא עשתה הפסק טהרה לאלו שמחמירין בזה").
2. מיקל, טהורה – חוט שני (סי' קצ"ו ס"ק ט"ו אות ה'), נטעי גבריאל (פרק ס"א סעי' ט"ז, "והמנהג להקל"), הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' ת', "ויש שהחמירו במראות בג' ימים אלו יותר משאר ימים. ושמעתי מרי"ב של' שהוא אינו מחלק במראות כלל, חוץ מדבר שקרוב לשחור, שבהפסק טהרה ובמוך דחוק הוא מחמיר קצת יותר משאר מראות. אבל כמעט אינו מצוי").

ח. ימי וסת.

1. מיקל, טהורה – אג"מ (יו"ד ח"ד סי' י"ז אות ו', "וכן אין לחוש כשהיא טהורה, אף שהגיע יום וסתה ובדקה ומצאה מראה געל כשעוה וכזהב. כי הרי אף שאורח בזמנו בא, הא האורח שלה הוא למראה אדום ולא למראה געל אף כאלו דכשעוה וכזהב. אבל בהפסק טהרה, וכן בג' ימים הראשונים, יש לחוש במראה געל כאלו, שמא מראה זו באה מצד תערובות משהו דם שיש עדיין בתוך הגוף. ולפי מה שחוששין במראה געל הרי יש לחשוש גם לשמא יש שם מעט דם, ודווקא כששייך לחשוש לכך, שהיתה מוחזקת ברואה דם, ולא לחשוש לטמא כשכל המשקה הוא במראה זה והיא בחזקת טהרה, ולכן אין לחוש כשרואה מראה זה בשעת וסתה. וגם בלא זה הא אין לחוש מצד וסתה אלא למראה הוסת, וכיוון שדרך וסתה הוא בדם אדום אין לחוש לגעל"), חוט שני (ס"ק א' ד"ה בדיון, ס"ק ב' אות ה').

ט. כתמים.

1. מיקל, טהורה – של"ה (שאר האותיות אות נ"ב, "על כן אין להקל במהירות אם הוא כמראה השעוה, ומכל שכן כמראה הזהב ... ואם בלא הרגשה מצאה כתם, בזה יש להקל"), אג"מ (יו"ד ח"ב סי' ע"ח, "ואם הוא ודאי בלא הרגשה שרק נמצא כתם על בגדיה אף שהוא כשיעור גריס שטמא בכתם, יש להקל במראה געל ובריון אף בתוך ג' ימים ראשונים"), חוט שני (ס"ק א' ד"ה בדיון, ס"ק ב' אות ה'), נטעי גבריאל (פרק קט"ז סעי' י"א).

יב. ירוק ככרתי (גרי"ן, green).

א. איזה צבע הוי ירוק.

1. עי' לעיל.

- ב. מיקל, טהורה – מחבר (סעי' א', "וכ"ש הירוק ככרתי או כעשבים"), ב"ח (ס"ק א' ד"ה ובתרומת, "והכי נקטינן"), ש"ך (ס"ק ה' [עי' מחה"ש], "וכ"ש גרי"ן שהוא כעשבים"), פוסקים.
1. הגריש"א זצ"ל (משנת השלחן סוף תשובה נ"ז) – "מראה ירוק וכשמתייבש נראה כעין שחרורית - אין זה שייך כלל לחומרא דשחור, הואיל וניכר שבא ממראה טהור ולא ממראה טמא, ואין שחרורית באה מאדמומית".

יג] כחול (בלו"א, blue).

א. **איזה צבע הוי ירוק.**

1. עי' לעיל לגבי ירוק.

ב. **מיקל**, טהורה – **רמ"א** (סעי' א', "וכן מראה שקורין בל"א בל"א בכלל ירוק הוא"), **ב"ח** (ס"ק א' ד"ה ובתרומת, "והכי נקטינן"), **פוסקים**.

יד] כתום (מראנצען, orange).

א. **איזה צבע הוי ירוק:** האם נכלל בזה כתום.

1. עי' לעיל לגבי ירוק.

ב. **מיקל**, טהורה – **לבושי מרדכי** (יו"ד ח"א סי' ק"י, "לענין שאר מראות דמים שאינן ירוק ולבן ולא אדום ... דאין להחמיר באשה לבעלה נגד דעת ר"ן וב"י וש"ך וטו"ז אשר בפיהם פסקו דלאו דוקא מראות ירוק ולבן. וכן בשאר אחרונים כמה מראות בס"ט במראה זאפרע וקאסטאניען ומראנצען"), **הגר"ש אולמאן** (חק וזמן פרק א' הע' כ"ו), **הגר"י ברקוביץ שליט"א** (שמעתי), **חק וזמן** (פרק א' סעי' ח'), **נטעי גבריאל** (פרק קט"ז סעי' י"ז).

1. י"א משום שנכלל בירוק של חז"ל – **הגר"י ברקוביץ שליט"א** (שמעתי).

2. י"א משום שהוא מראה בפני עצמו – **לבושי מרדכי** (יו"ד ח"א סי' ק"י, לשונו לעיל).

ג. **מחמיר**, טמאה.

1. **משמרת הטהרה** (פרק ב' סעי' ב').

ד. **מר"מ**.

1. **טהרת בת ישראל** (פרק א' סעי' ב') – "או **הכתום** כחלמון ביצה, או כשעוה, או כאתרוג ... טהור".

2. **חוט שני** (ס"ק ב' אות ד') – "ובצבע כתום, יש לעשות בהם שאלת חכם, שיש מהם לפעמים שיש בהם נטיה לאדמומית".

3. **הגר"י גנס שליט"א** (פתחי תשובות הע' ע"א) – "דיש להחמיר רק בכתום שנוטה לאדום ולא בכל כתום".

4. **פתחי דעת** (פרק ב' סעי' כ"ד, הע' כ"ב) – "מראה בצבע 'כתום' צריך לשאול עליו למורה הוראה, משום לפעמים יש בו נטיה לאדמומית ומטמא [חוט שני עמ' פ"ח], וכן היה דעת מרן **הגר"ש"א זצ"ל**".

ה. **הפסק טהרה**.

1. **מיקל** – **חק וזמן** (פרק א' סעי' ח').

טו] לבן (white).

א. **איזה צבע הוי לבן**. לבן לגמרי ממש, או לבן שנוטה לאדמימות כמו ורוד.

1. ראיות, שלבן הוא נוטה לאדמימות.

(א) לשון **הרא"ש** (נדה פרק ב' סי' ד') – "האידינא שאין לטהר שום דם הנוטה למראה אדמומית אם לא שיהא לבן וירוק כמראה הזהב".

1) משמע, שלא מטהר אם נוטה לאדמומית חוץ מלבן שנוטה לאדמומית.

(ב) לשון **הט"ז** (רי"ש ס"ק א') – "וכ"ש הירוק כו' - וכ"ש הלבן שאינה נוטה כלל לאדמימות".

1) משמע, שהשו"ע מדבר בלבן שנוטה לאדמימות.

2. יש לדחות הראיות.

(א) **שבט הלוי** (ח"ה סי' ק"ו סוף אות א') – "ובאמת לולא דהקשה כן הב"ח י"ל דדעת הרא"ש באמת דכל שאין יכולים להסמך מראה למראה לבן או לגדר ירוק דהיינו געל גרין בלוי איה"נ אנו מחמירים בו, וכ"ה פשטות הרא"ש ודו"ק".

1) פירוש, כל דם שלא נוטה לאדמימות מותר, כמו לבן.

(ב) **פרדס רמונים** (מקשה זהב ס"ק א') – "עט"ז דכ"ש לבן כשר. ולכאורה הוא תמוה דמה בא לחדש הא מבואר הוא בדברי המחבר דלבן כשר. והנראה בכוונתו דהנה לפי מ"ש המחבר מתחילה דמראה לבן כשר ואח"כ כתב וכן ירוק כזהב, ועל ירוק ככרתי כתב דכ"ש הוא דכשר, משמע מזה דמראה לבן דומה לירוק כזהב, וירוק ככרתי עדיף משניהם. אמנם באמת זה אינו וכמבואר בש"ס ובב"י דבירוק כזהב נחלקו בו עקביא ורבנן. אמנם במראה לבן וירוק ככרתי טהור לכ"ע עי' בב"י, ולפי"ז כך הו"ל להמחבר לומר דאנן קיי"ל דירוק כזהב כשר וכ"ש מראה לבן או ירוק ככרתי דהני ב' מראות בני חדא בקתא הן דוודאי טהורים הם לכ"ע. וזהו שכתב הט"ז עמ"ש המחבר וכ"ש הירוק כו' דהאי כ"ש לא קאי רק נגד ירוק כזהב ולא נגד מראה לבן, דמראה לבן ג"כ כ"ש דכשר וכנ"ל. ושרש כוונת הט"ז בזה להורות דבמראה לבן אין בו שום פקפוק דוודאי טהור לכ"ע ואינו דומה לירוק כזהב שנחלקו בו עקבי' ורבנן וכוונתו לחזק בזה מ"ש אח"כ להשיג על הב"ח דאין להחמיר כלל המראה לבן וכמ"ש אח"כ ועי".

3. ראיות, שהוא לבן לגמרי.

(א) פשטות לשון הטור, וכן לשון המחבר. [שהם היפך לשון הרא"ש, כדי שלא לעשות טעות].

(ב) ל"מ שום נו"כ על הטור או שו"ע שמפרש לבן, פירוש שנוטה לאדמימות.

(ג) "ואפילו אינו לבן **לגמרי** אלא כמראה בגד לבן שנפל עליו אבק" – לשון **הפוסקים** (ש"ך, תוה"ש, גר"ז, חכ"א, חו"ד, ועוד).
 (ד) לשון **הב"י** ("ק א' ד"ה ומשמע) – "ומשמע דהוא הדין לכל מראות שאין לספק בהן באדמומית כלל דטהורים דומיא דכרתי ולא הזכירו ירוק אלא משום דכשהוא כגון הזהב איכא למאן דאמר דנוטה לאדמימות הוא לפיכך הוצרך להשיענו בו ולבן שאמרנו לאו דוקא דהוא הדין לכל מראה דאין לספקו במראה אדמומית כלל דשרי דבכלל לבן הוא וכן נראה מדברי הר"ן ז"ל בפרק ב' דשבועות".

(1) פ"י, לבן הוי פשוט. נראה שהוא לבן ממש, ולא ורוד.

(ה) לשון **הב"ח** ("ק א') – "ותימא דכיון דמן התורה אין דם טמא אלא ארבע מראות אדום ושחור נמי אדום הוא אלא שלקה למה אמרו ואין טהור אלא בשתי מראות שהן הלבן והירוק הלא כל המראות כולן טהורים חוץ ממראה אדמומית, ונראה דלבן וירוק לרבותא נקטינהו וכל שכן שאר מראות דירוק אשכחן לעקביא בן מהללאל דמטמא ליה ... ולבן נמי ... הוה אמינא דאתא בקל וחומר מאיש דלא מטמא באודם מטמא בלובן אשה לא כל שכן".

(1) פ"י, לבן הוי פשוט. נראה שהוא לבן ממש, ולא ורוד.

ב. **אשה שיצא ממנה סמיכות לבן ועב לאחר שרחצה במרחץ** כמו שנים ושלוש שעות.

1. מחמיר: שהיא טמאה, שדרך הדם להתלבן מחמת רחיצה.

(א) **ב"ח** ("ק א' ד"ה ומצאתי) – "ומצאתי כתוב ע"ש גדול אחד מה"ר זנוויל כ"ץ שקיבל מאשה חכמה כשנמצא כתם לבנה לאחר שרחצה האשה בחמין דהיא טמאה, שדרך הדם להתלבן אחר הרחיצה ע"כ ... בכתוב בשם מהר"ר יעקב מרגלית שקיבל מפי הרב מהר"ר דוד לנצהוט ... שהאשה שיצא ממנה סמיכות לבן ועב לאחר שרחצה במרחץ כמו שנים ושלוש שעות היא טמאה שדרך הדם להתלבן מחמת רחיצה, ותלינן דדם נדה הוא וטמאה מספק. ונראה שע"פ הוראה זו נהגו הנשים שלא לילך למרחץ בימים שבין לבישת לבנים לטבילה, והוא שחששו פן תראה דם ויתלבן לאחר הרחיצה ותהיה טמאה והיא לא ידעה".

(ב) **פרדס רמונים** (מקשה זהב ס"ק א') – "דמה שדחו האחרונים מ"ש הב"ח דרך הדם להתלבן אחר הרחיצה לא ראיתי בדבריהם ראיה ברורה לדחות קבלת הראשונים ... גם נראה ליתן טעם נכון בזה ...".

(ג) **לבושי מרדכי** (קמא יו"ד סי' קכ"ג) – "והנה להלכה ראיתי בס' **שערי דעה** להג' בעל שמן רוקח בס' קפ"ח שהביא דברי הב"ח הנ"ל וממנהג הנשים ומסקנת' ואם כי הט"ז חולק עד"ז מ"מ כן יעשה להזהיר הנשים על כך ואם כי עכ"ח רוחצת קודם הטבילה משום חפיפה מ"מ במה דאפשר להזהר תזהר. ועתה מי ירים ראש להקל נגד דברי הגאון רבש"י ... רחיצה בחמין במשך זמן יש להזהר כמ"ש בשער"ד הנ"ל".

(1) במים צוננים יש להקל – **לבושי מרדכי** (קמא יו"ד סי' קכ"ג ד"ה ועתה, "לענ"ד לחלק ... ודלמא דוקא מים חמ"י פועלי' בטבעם ללבן האדום ולא הצונן ואדרב' דרך הצונן להצמיח הדם כמובן. וא"כ לפי"ז הי' מותר לרחוץ בצונן וכן דייק' דברי הב"ח עיי"ש"), **חוט שני** ("ק ב' ד"ה הב"ח, "במים צוננים ודאי מותר"), **פוסקים**.

(2) **לבושי מרדכי** (קמא יו"ד סי' קכ"ג ד"ה ועוד) – "ועוד נענ"ד לחלק דדוקא רחיצה שדרכ' בהמשך זמן שעה ושתיים שפיר יש מקום לחוש דיזדמן הראי' ובמשך הזמן יעשה המים פעולת' כטבע', אבל טבילה שהיא רגע כמימרא למה ניחוש לומר שבאות' רגע ראתה ונתהפך האדום ללובן ודאי מילת' דלא משכח' כלל. לפי"ז טביל' אח' הי' מותר גם בחמין ורחיצה בצונן אפי' במשך זמן".

א. **לבושי עז** ("ק ג') – "יש **שפירשו** שאחר הרחיצה עברו ב' או ג' שעות, **ויש שפירשו** ששהתה במרחץ זמן רב כמו ב' או ג' שעות".

2. מיקל, טהורה.

(א) **ט"ז** ("ק א') – "ומו"ח ז"ל כתב ... ודברים תמוהים הם שלא נמצא בתלמוד ובפוסקים רמז מזה ולא בר רב אשי חתום עליה שבאו דברים אלו מפי מהר"י מרגלית ובגמרא אמרין על מראה שחור שהוא אדום אלא שלקה ואם איתא לסברא זאת היה לו לומר רבותא טפי דאפי' בלובן אשכחן לפעמים שלקה וכן מבואר לקמן בסעיף זה דמתיר בלובן בסמיכות והוא עב ולא מחלק בין אם רחצה בחמין קודם לזה אלא דבר זה חומרא יתירא היא והמחמיר יחמיר לעצמו ולא יורה כן לאחרים כלל כן נראה לע"ד".

(ב) **תפארת למשה** (ט"ז ס"ק א') – "דלא קי"ל כהב"ח שאוסר אחר רחיצה אלא לא שייך ביה לקותי".

(ג) **בא"ה** ("ק א').

(ד) **חופת חתנים** (סי' ט"ז סעי' א').

(ה) **פרי דעה** (טו"כ ס"ק א') – "עיי' ט"ז ... ודבריו נכונים".

(ו) **לחם ושמלה** (לחם ס"ק ו').

(ז) **צמח צדק** (יו"ד סי' קכ"ה) – "עפ"ז י"ל מ"ש הב"ח סי' קפ"ח שדרך הדם להתלבן מחמת רחיצה כו' דאף לו יהא כן אין לחוש כיון שנתלבן קודם שנעקר: ועוד ראי' לזה דלא גרע מחציצה דשפופרת אלא שלפ"ז י"ל אפילו נתלבן אחר שנעקר קודם בית החיצון ועיין לעיל אות ב' מיהו זה צ"ע. עכ"פ מנהג דהב"ח אין לו שורש".

(ח) **לבנון נטע** ("ק א' ד"ה והנה הט"ז ס"ק א') – "כל הספרים לא הזכירוהו משום דתפסי דעת הט"ז החולק על הב"ח עיקר".

(ט) **ערה"ש** (סעי' י"ז) – "דאין לנו אלא מה שענינו רואות".

(י) **צמח צדק** (יו"ד סי' קכ"ה) – "י"ל מ"ש הב"ח סי' קפ"ח שדרך הדם להתלבן מחמת רחיצה כו' דאף לו יהא כן אין לחוש כיון שנתלבן קודם שנעקר: ועוד ראי' לזה דלא גרע מחציצה דשפופרת אלא שלפ"ז י"ל אפילו נתלבן אחר שנעקר קודם בית החיצון ועיין לעיל אות ב' מיהו זה צ"ע. עכ"פ מנהג דהב"ח אין לו שורש".

(יא) **טהרת ישראל** (סעי' ח') – "דיש לטהרה והמחמיר יחמיר לעצמו לא לאחרים, ומ"מ באם אירע זה בהפסק טהרה צריכה להמתין עד שיתייבש ולא ישונה".

(יב) אג"מ (יו"ד ח"ב סי' ע') – "לדינא למעשה אינו נוגע כי הש"ך והכו"פ והסד"ט לא הביאוהו כלל והט"ז שהביאו כתב שהם דברים תמוהים ואין להורות כן ... ולדינא אין להורות כהב"ח אלא יש לומר להנשים שאין להן לחוש לזה. ואם תמצא אשה שתסבור כן מסתבר שיש לאסור כהב"ח בימי הנקיים ... ואף בעל נפש אין לו מקום להחמיר שלא בימי ספירה, ואף בימי ספירה אין מקום להחמיר כשהאשה אינה מאמנת להנשים שאומרות שיש לחוש לנשתנה מאדום ללבן ומחזקת את הימים לנקיים כדבארתי ... ומה שהביא אח"כ מספר שערי דעה שדעתו להחמיר כהב"ח ולהזהיר הנשים על ככה, לא נראה כלל ואפילו בעל נפש אין לו להחמיר בזה כדבארתי שאין מקום כלל אלא לאלו הנשים שסוברות כן יש להחמיר מטעם שאין זה ספירה לה".

(יג) חוט שני (ס"ק ב' אות י"ד).

(יד) פרדס שמחה (ס"ק ד' אות ד').

(טו) לבושי עז (תמצית אות ט').

(טז) פרי טהרה (הע' ב') – "ועיין ב"ח ... וכבר השיגו עליו הט"ז (ס"ק א'), וערוך השלחן (סי"ז)".

(יז) חזקת טהרה (ס"ק ד').

(יח) הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' ע"ח) – "שהלכה להקל".

3. מר"מ – שערי דעה (ס"ק ב'), דר"ת (ס"ק ט'), יביע אומר (ח"ה יו"ד סי' ט"ז אות ה'), ששבה"ל (ט"ז ס"ק א', סיכום אות י'), ט"ז וש"ך השלם (כו"ל ס"ק ה').

ג. תרחץ במים.

1. מר"מ – שערי דעה (ס"ק ב'), לבנון נטע (ס"ק א' ד"ה והנה הט"ז ס"ק א'), דר"ת (ס"ק ט'), לבושי מרדכי (ח"א יו"ד סי' קכ"ג), יביע אומר (ח"ה יו"ד סי' ט"ז), בדה"ש (סי' קצ"ו ס"ק ס"ה, ציונים ס"ק קכ"ט).

(א) אג"מ (יו"ד ח"ב סוף סי' ע') – "ובדבר לחוש שלא תרחץ במים שמא תראה דם ויתבטל במים ודאי אין מקום לחוש, ודברי ספר ויאמר יצחק הספרדי שהביא בדרכי תשובה סימן קצ"ו ס"ק ק"ב שאסורה לרחוץ כל הז' ימים שמא ראתה והלך במים ובלא בדקה אלא פעם אחת בכל הז' ימים מכשיר וכתב שגרע רחצה מלא בדקה אלא פעם אחת, לא מובן כלל".

(ב) הגר"ש זצ"ל (משנת השלחן תשובה ס"ב, ע"י אשרי האישי יו"ד פרק ל"ב אות ט"ז) – "בימי ז' נקיים אין לאשה להתרחץ באבטיה בחמין, ולענין לשטוף כל גופה ולהתרחץ במקלחת, וכן לענין ללכת לבריכה או לים, מותר אך רצוי שתבדוק לפני כן".

(ג) שבה"ל (ח"ה סי' ק"ו אות ד', ששבה"ל ט"ז ס"ק א', סיכום אות י') – "בחומרת הב"ח כאן שנשים לא ילכו במרחץ בימי לבונם מחשש דלמא יתלבן הדם, הנה רוב רובם של הפוסקים לא חשו לזה וכן בתשובת צמח צדק יו"ד סי' קכ"ה פסק להקל וסיים דמנהג הב"ח אין לו שורש, איברא בתשובת לבושי מרדכי יו"ד סי' קכ"ג חשש לחומרת הב"ח, אמנם כ' בפשיטות דגם להב"ח רק בחמין לא בצונן, וכן דוקא אם שוהה זמן רב בחמין, אבל טבילה בחמין פ"א ושתיים או רחיצה כיו"ב אין לחוש יע"ש, ולפ"ז פשיטא לי דעל טוש חמין שעושים היום לית מאן דחש לה, כי בלא"ה חומרת הב"ח לא נתקבלה בפוסקים הקדמונים, ובפרט בזה".

ד. עם סמיכות.

1. טמא – תרה"ד (סי' רמ"ו, "ירא אנכי להקל אם נמצא על העד ליחלוחית דסמיך ושיש בו משום קצת, אע"ג דלובן הוא מפני הטועים שאינם יודעים להפליא בין דם לדם").

2. טהור – רמ"א (סעי' א', "דלא כיש מחמירין לטמאה אם יש בו סמיכות והוא עב"), פוסקים.

ה. לבן שנפל עליו אבק (light grey).

1. טהור – ב"י (ס"ק א' ד"ה ודע, "ודע שבתרומת הדשן כתוב דלבן שאינו לבן לגמרי אלא כמראה בגד לבן שנפל עליו אבק שהוכחה לבנוניתו נראה דמראה כזה אינו כלל מצד שחרורית וטפי ראוי לחשבו מראה לבן ואין שחרורית כזה בא מראה אדמומית כי היכי דנימא ביה אדום הוא אלא שלקה ואע"פ שהוא ז"ל מגמגם להתיר בירוק ולבן מפני שדברי סמ"ק (ריש סי' רצג) סתומים לית דחש ליה בהא וכל מי ששמעתי וראיתי נהגו להתיר להדיא בלא שום גמגום כלל"), דר"מ (הארוך ס"ק א', "וכתב ב"י ..."), ט"ז (ס"ק ב', "מבואר בב"י דאפי' אם אינו לבן לגמרי אלא כמראה בגד לבן שנפל עליו אבק שהוכחה לבנוניתו מותר דאין שחרורית כזה בא מראה אדמומית"), ש"ך (ס"ק ב', "ואפילו אינו לבן לגמרי אלא כמראה בגד לבן שנפל עליו אבק שהוכחה לבנוניתו טהורה ודלא כת"ה בסימן רמ"ו שמגמגם בזה וכל מי ששמעתי וראיתי נהגו להתיר להדיא בלי שום גמגום כלל, ב"י"), תוה"ש (ס"ק ב'), בא"ה (ס"ק א'), חופת חתנים (סי' ט"ז סעי' א'), חור"ד (חי' ס"ק ב'), חכ"א (כלל קי"א סעי' א', "ואפילו אינו לבן לגמרי אלא כמראה בגד לבן שנפל עליו אבק שהוכחה לבנוניתו טהור"), גר"ז (סעי' ג', "ואפילו אינו לבן לגמרי אלא כמראה בגד לבן שנפל עליו אבק והוכחה לבנוניתו טהור דאין שחרורית כזה בא מראה אדמומית דנימא ביה אדום הוא אלא שלקה"), לחם ושמלה (לחם ס"ק ג'), ערה"ש (סעי' י', "מראה לבן שטהור אפילו אינו לבן לגמרי אלא כמראה בגד לבן שנפל עליו אבק שהוכחה לבנוניתו טהורה [ב"י וש"ך סק"ב] וכך נהגו כל בעלי הוראה [שם]"), טהרת ישראל (סעי' ג'), הגר"ש איידר זצ"ל (פרק א' הע' מ"א), הגר"ש זצ"ל (משנת השלחן תשובה ס'), "באפור חלש יש להקל, שהרי בשחור לעולם הנידון הוא מדרבנן וכו'"), בדה"ש (ס"ק ח'), פרדס שמחה (ס"ק ד'), טהרת הבית (סי' ו' סעי' א'), לבושי עז (תמצית אות ב'), פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' קנ"ו), נטעי גבריאל (פרק קט"ו סעי' ז'), חזקת טהרה (ס"ק ה').

טז [סגול (ליל"א, purple).

א. הלכה.

1. טמא – נטעי גבריאל (פרק קט"ז סעי' י"ד, "כל מראה אדום כל שיש בו נטיה לאדמומית טמא, והיינו בורדו פינק (ורוד) וליל"א (פורפיל)").

2. טהור – הגר"י ברקוביץ שליט"א (שמעתי).
3. שמחת כהן (יו"ד ח"ב סי' ס"ד) – "וראיתי להרב עיקרי הד"ט סי' כ"א אות כ"ח שכתב דמראה ירוק בין כמראה "ויולי" [כמדומה שהוא צבע סגול] ובין כמראה וירד"י או צוור"י כולם בכלל אדום נינהו ויש לטמא. ע"ש".
- (א) אמנם עי' עיקרי הדינים (סי' כ"א אות כ"א), ושם הגירסא "דכל מראה ירוק בין כמראה זיאלו או וירד"י או אזור"ו כלם בכלל אדום נינהו ויש לטמא".

יז צהוב (yellow).

א. איזה צבע הוא ירוק.

1. עי' לעיל.
2. להלכתו - עי' שם.

יח שחור (black).

א. איזה צבע בבית החיצון, שיצא מהגוף שחור [חוץ הגוף. או בתוך הפרוזדור. או בתוך הרחם].

1. רש"י (נדה דף יט. ד"ה לכשנעקר) – "לכשנעקר. מן הגוף לוקה ומשחיר".
- (א) פל', חוץ הגוף – ערוך לנר (נדה דף יט. ד"ה לכשנעקר, "מן הגוף. ק"ק דא"כ בשבדקה ומצאה שחור על העד לא תטמא שהרי זה ע"כ כבר בגוף הי' שחור ולולא פל' רש"י הי' אפשר לפרש כשנעקר מן המקור לוקה ומשחיר ואפשר שנשתהה בבית החיצון ואפשר לומר לפל' רש"י דמיד כשנעקר מן הגוף ובא על העד הוא משחיר באותו רגע").
- (ב) פל', חוץ הרחם – אג"מ (יו"ד ח"ב סי' ע' ד"ה דהא, "דא"ר חנינא שחור אדום הוא אלא שלקה, דהתם מפורש בגמ' נדה דף י"ט מברייטא דאיתא בתוספתא ושחור זה לא מתחלתו הוא משחיר אלא כשנעקר הוא משחיר ופרש"י לכשנעקר מן הגוף לוקה ומשחיר עיי"ש, משמע דאם היה משחיר בעודנו בגוף המקור היתה טהורה ורק משום דידוע לחכמים שמהמקור יצא אדום והושחיר אח"כ בבית החיצון. וכן נצטרך לומר לב"ש בכמימי תלתן וכמימי בשר צלי, וירוק לעקביא בן מהללאל להאב"א דמלקא הוא דלקי היינו שסברי נמי שלקי אחר שנעקר מהמקור. ומסתבר לע"ד שאין בזה פלוגתא בעצם הדבר בין ב"ש וב"ה ובין רבנן ועקביא בן מהללאל, אלא שבעצם הדבר סברי כוליהו דמלקא הוא דלקי, אבל ב"ה ורבנן דעקביא סברי דבעודו במקור לקה מאדום לכמימי תלתן וכמימי בשר צלי ולירוק שלכן מטהרין וב"ש ועקביא סברי שלכשנעקר מהמקור נלקו שלכן מטמאין. וגם אולי רק מספק מטמאין ב"ש ועקביא דשמא נלקו למראות אלו משנעקר מהמקור"), חוט שני (ס"ק א' ד"ה משמע).
2. מר"מ – פתחי הלכה (פרק ו' הע' נ"א).
- (א) חכם צבי (סי' מ"ו) – "וכל הליקויים שהוזכרו בגמ' היינו בעודו הדם תוך הגוף".
- (ב) צמח צדק (יו"ד סי' קכ"ה) – "ופרש"י לכשנעקר מן הגוף לוקה ומשחיר. ויש להבין פל' אלא כשנעקר הוא משחיר אם ר"ל כשנעקר מן המקור וירד לבית החיצון שם בבית החיצון הוא משחיר או ר"ל דתומ"י כשנעקר מן המקור הוא משחיר אף קודם שהגיע לבית החיצון דהיינו מן השיניים ולפנים. או אפילו אפשר קודם היינו כשנעקר מגידי המקור שבהם כנוס הדם וכשנעקר מהם להמקור לוקה ומשחיר והיינו כמו דם המכה כשנעקר מגידי וורידיו הדם הוא משחיר".
- (ג) הגרש"א זצ"ל (שולחן שלמה ערכי רפואה ח"ג עמ' כ"ח, מנחת שלמה תנינא (ב - ג) סי' ע"ג) – "[ומש"כ לענין דם שנשתנה למראה טהור דאין לדייק ממש"כ רש"י בסוגיין אהא דאמרינן דמראה שחור לכשנעקר משחיר 'לכשנעקר מן הגוף' דמשמע שאם נעשה שחור במקור טהור], הערוך לנר כן מדייק ממש"כ רש"י 'לכשנעקר מן הגוף' דמשמע שאם יצא כשהוא שחור דה"ז טהור, ובזכרוני שהקשו דא"כ כשבדקה בעד ומצא שחור יהא רק ספק דשמא כבר השחיר לפני שיצא מהמקור, ואמרתי כמו"ש כת"ר דרש"י כתב המציאות שהשינוי נעשה תמיד רק בחוץ ולא בפנים, וגם יתכן שדברי רש"י הם על המשל של דם מכה, אולם מצד הסברה מסופקני דאם ננקוט שהוא טמא גם אם השחיר בתוך המקור מסתבר דהוי חשיב לפי"ז כחמש מראות ולא ארבע".
- (ד) דברי יציב (יו"ד סי' פ"ב אות ב') – "יש לחקור בהך שלקה, מתי הוא הלקותא, אם תיכף מתחילת ברייתו כן הוא ואיכא ב' מיני אדום, יש אדום סתם ויש אדום שחור מחמת הלקותא שיש בהאשה או הבע"ח, או שמתחילת ברייתו הוא אדום אלא שאח"כ נשתנה האדום לשחור ... ובשו"ע הרב התניא בס' קפ"ח סק"ב, שהשחור אדום הוא אלא שלקה כשנעקר מן הגוף והושחיר וכו' עיי"ש, מבואר להדיא שרק כשנעקר מן הגוף משחיר. ובאמת שהאי לישנא הוא ברש"י שמה בדף י"ט ע"א, לכשנעקר מן הגוף לוקה ומשחיר. אמנם שם קאי רש"י על מ"ש משל לדם מכה לכשנעקר הוא משחיר, אבל על מ"ש לא מתחלתו הוא משחיר אלא כשנעקר הוא משחיר, לא פירש כלום. ואפשר דמשנעקר היינו בתוך המקור, אלא שמתחלת ברייתו היה אדום ודו"ק. אבל הרב התניא כנראה ס"ל דמ"ש רש"י לכשנעקר מן הגוף קאי גם על דם נדה, וא"כ באמת ליכא רק ד' דמים, והדם השחור מטמא ברגע יציאתו כשהוא אדום".

ב. נוטה לשחור.

1. טמא – ראב"ד (בעלי הנפש שער הפרישה סי' א', "וכל מראה שחורות נמי טמא לפי שאין אנו בקיאים בין החרת לדיהה ממנו"), טור (סעי' א', "כל שיש בו מראה אדום בין אם הוא כהה הרבה או עמוק וכן כל מראה שחור"), מחבר (סעי' א', "כל מראה אדום, בין אם היא כהה הרבה, או עמוק, טמאים. וכן כל מראה שחור"), בית מאיר (על סעי' א', "לשון בעל הנפש ..."), חכ"א (כלל קי"א סעי' א', "וכן כל מראה שחור דקיבלו חז"ל דשחור אדום הוא אלא שלקה ואף על גב דמדינא אינו טמא אלא שחור כחרת אבל דיהה הימנו טהור מכל מקום בדורות האחרונים טמא כל מראה שחור (כמו שכתוב בטור ובשולחן ערוך סימן קפ"ח וכן כתב הראב"ד בספר בעלי הנפש"), גר"ז (סעי' ב', "מכל מקום גזרת חכמים האחרונים מחכמי הגמרא או גזרת הגאונים שאחר הגמרא היא לטמא כל מראה שחורות ואדמומיות בזמן הזה שאין בקיאים במראות גזרה שמא יבא אחד לטהר מראה הטמא"), פרדס

- רמונים (שפתי חכם ס"ק א'), פרי דעה (שפתי חכם ס"ק א', "כל מראה אדום ושחור ואפילו דיהה דדיהה וכמ"ש המחבר כאן"), בית שלמה (יו"ד ח"ב סי' ד', "דהא עכשיו טימא חז"ל כל מראה הנוטה לשחור ... בנוטה לשחור אין להתיר בשום אופן"), מנחת פתים (על סעי' א', "ובספר מלבושי טהרה ... טעה מאוד"), ששבה"ל (סיכום אות א'), בדה"ש (ס"ק ה'), פרדס שמחה (ס"ק ג'), חוט שני (ס"ק ב' אות א'), לבושי עז (תמצית אות ו'), חק וזמן (פרק א' סעי' ט'), פתחי דעת (פרק ב' סעי' ט"ז).
2. טהור – מלבושי טהרה (סעי' ג', ס"ק ב', "ואף כי בס"ת משמע דבנדה יש להחמיר גם בנוטה לשחור ואף שאינו כופת. אמנם באמת לענ"ד נראה מסברא להיפך ... והכי נקטינן").
3. מר"מ – שבה"ל (ח"ד סי' ק"ג, "ובעניותי לפי הנסיון הרב שהוא כמאה עדים דמראה שחורה ברובה אינה משורש דם רק ע"צ המיעוט, ואם הוא דם הוא נוטה לשחור ממש משא"כ דיהה, ובאמת נמצא סברא זו בגמ' נדה כ' ע"א דכולם אפילו דיהה ממנו טמא, ורק שחור דיהה ממנו טהור, אלא דלא קיי"ל כהאי מ"ד דגם באדום מעיקר הדין דיהה ממנו טהור אלא דאנן מחמירין בכולם, עכ"פ מפורש דיש מקום לסברא זו להחמיר בדיהה דאדום יותר מדיהה דשחור, והוא מצד המציאות דדם שלקה אינו עובר כ"כ לדיהה דשחור. והשתא נהי דאנן לא בקיאינן במראות ומחמירין גם בדיהה מצד חוסר האבחנה שלנו מ"מ בתרתי לטיבותא דהיינו שהוא רק שחור והוא דיהה, וגם שהוא כתם רחוק מלהחמיר בו, משא"כ באדום שמקום להחמיר יותר בדיהה כנ"ל"), נטעי גבראל (פרק קט"ז סעי' י').
4. כתמים.
- א) טהור – סד"ט (ס"ק א' ד"ה מצאתי, סי' ק"צ סוף ס"ק נ"ב, "מ"מ נראה בכתם הנוטה לשחור ואינו שחור ממש, דיש להקל, כיון דליכא איסור דאורייתא אלא מדרבנן, ודוקא בראיה גמורה או על ידי בדיקת עד הבדוק לה, שהיא כראיה גמורה, החמירו ולא בכתם, ומכל שכן המראה שנוטה לצבע בריון אפילו עמוק הרבה"), דעת תורה (ריש סעי' א'), פתחא זוטא (ס"ק ב' ד"ה אולם כ"ז), חלקת יעקב (יו"ד סי' צ"ג אות ב', "מראות בריון או געהל או קצת שחור ... והעולם נהגו, בכתם להתיר"), שבה"ל (ח"ד סי' ק"ג, "ומש"כ הראש אפרים בס"ל"ח שם ס"ק ט"ו להחמיר גם בכתם היינו בכתם שחור וחולק בזה על הס"ט"), חק וזמן (פרק א' סעי' ט').
- ב) טמא – בדה"ש (ס"ק ה').
- ג) מר"מ – פרי דעה (שפתי חכם ס"ק א', "וצ"ע לדינא"), מנחת פתים (על סעי' א', "אם אינו נוטה לאדום רק לשחור יש מקום להקל בכתם ... אמנם עדיין צ"ע ...").
5. ימי טהור – עי' חלקת יעקב (יו"ד סי' צ"ג, לשונו לעיל גבי חום).

ג. לכלוך.

1. טהור – ערה"ש (סעי' י', "וכן יש על המורה להבין דלפעמים כשבודקת בבגד מכוער נדמה המראה כשחור ולכן צריך לדקדק אם השחרות הוא בעצם או מפני הכלוך וכיוצא בזה").
2. הגריש"א זצ"ל (אוצרות הטהרה עמ' תתקי"ז אות פ"ח, אשרי האיש יו"ד פרק כ"ג אות ה') – "מראה שחור שניכר שאינו דם אלא לכלוך, בכתמים אפשר להקל בזה, אבל אם הוא על עד בדיקה אין להקל בלא תליה".

ד. מר"מ.

1. הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' ע"ד) – "ושחור כאן היינו שחור כעין דובדבן שחור. אבל הרבה פעמים הוא הצטברות של חום, שמחמת שעב נראה כשחור".

יט] משתנה מראות הבדיקה.

א. אם צריכה להמתין עד שיתייבש.

1. מחמיר: לא יורה בו דבר עד שיתייבש, דלפעמים אחר שיתייבש ימצא אדום בקצותיו.
- א) ב"ח (ס"ק א', שו"ת הב"ח סי' פ"ד) – "ואשה שרואה מראה ירוק ולאחר שנתייבשו הכתמים נעשו קצותיו אדומים מכל סביביו נראה דמדינא טמאה היא ... חיישינן בירוק זה דכשנעקר מן הגוף הוא לוקה ונעשה ירוק וכשנתייבש חזר קצת למראהו שהיה אדום מתחלה ... ולכן כשיביאו מראה ירוק ולבן לפני המורה בעודו לח לא יורה בו דבר עד שיתייבש".
- ב) טוב טעם ודעת (מהדורא ג' ח"א סי' קכ"א ד"ה ובדבר, שירי טהרה תשובה ב') – "והנכון לעשות כן".
- ג) עי' לחם ושמלה (לחם ס"ק ד', עי' שמלה ס"ק ג' [לשונו לקמן]) – "אם אפשר אין להורות בו כשהוא לח דשמא כשיתייבש יתאדם".
- ד) עי' הר הכרמל (סי' ח', ו'–ב') – "בספר הב"ח ... והנה הרב ט"ז השיג עליו וכל ראיות הט"ז שם אפשר לדחותם ולענ"ד נראה דלכתחילה יחמיר המורה".
2. מיקל, אינו צריך להמתין.
- א) ט"ז (ס"ק א') – "פשוט שלא חיישינן לזה דגם בזה אין לדיין אלא מה שענינו רואות ... דאין כאן ריעותא כלל בעודו לח ע"כ נראה דלית מאן דחש לאותה חומרא שלא לראות כשהוא לח".
- ב) ש"ך (ס"ק ג') – "כ"ה הב"ח ... ואין נוהגין כן ונראה דאחזוקי ריעותא לא מחזקינן".
- ג) חכם צבי (סי' מ"ו) – "אף אנו נאמר דאם איתא דמראה לבן או ירוק כשנתייבש טמאה אין כאן דרכי נועם שהרי אתה מתירה במראות הללו לשמש את ביתה וזו הולכת ומשמשת ומתעברת ואח"כ תמצא אודם בקצות הכתמים הטהורים והרי שמשו נדה והולידו בן הנדה ואין זה דרכי נועם ונהי דלסברת הב"ח אין כאן קושיא שהוא אוסר להורות עד שיתייבש אבל לסברת החולקים עליו ואינם מצריכים להמתין ע"כ הם צריכין להורות דאף בנמצא אח"כ אודם בקצוות הכתם שהוא טהור מטעם האמור: ודרך כלל אין לנו לבדות מלבנו דברים שלא הוזכרו בתלמוד בלי ראיה מכרחת".

- (ד) תוה"ש (ס"ק ג').
- (ה) שאלת יעב"ץ (ח"א סי' י"ב).
- (ו) סד"ט (ס"ק ב').
- (ז) בא"ה (ס"ק א').
- (ח) גבעת פנחס (סוף סי' נ"א) – "עכ"פ כבר הסכימו הט"ז והש"ך דאין לחוש ולבדוק אח"ז כלום ומותרת לרחוץ אותו לובן מיד ולכבסו היטב שלא תבא לידי ספק לאחר שהראתה לחכם וטיהר".
- (ט) חופת חתנים (סי' ט"ז סעי' א').
- (י) עיקרי דינים (סי' כ"א אות ל').
- (יא) גר"ז (סעי' ד') – "וכתב הב"ח ... ואין נוהגין כן דאחזוקי ריעותא לא מחזקינן כדלעיל סימן נ"ב גבי בני מעיים שאין צריך לשלקן לראות אם נשתנו מראיתן. כן כתבו הש"ך והט"ז".
- (יב) חכ"א (כלל קי"א סעי' ב') – "כשבא דם טהור לפני החכם אינו צריך להמתין לראות עד שתתיבש דלפעמים מאדים אחר כך אלא אין לדיין אלא מה שענינו רואות ואם עכשיו הוא טהור יטהר אותה".
- (יג) חו"ד (חי' ס"ק ג', בי' ס"ק א').
- (יד) מקור חיים (תפארת צבי ס"ק א', לד:) – "אבל מה אעשה שכבר נהגו אבותינו ואבות אבותינו כש"כ וט"ז וכאשר שבא המראה לפני חכם בין לח ובין יבש הורה בין להקל ובין להחמיר ומנהג אבותינו תורה היא ומי ירום ראש לחלוק".
- (טו) צמח צדק (יו"ד סי' קכ"ז) – "נראה שאין צריכה להמתין עד שיתייבש ולבודקו כ"א בעודו לבן וירוק לח תוכל לשוטפו במים כו' כמ"ש כת"ר. ויש לסמוך בזה ע"ד הח"צ וסיעתו דלעיל".
- (טז) מלבושי טהרה (סעי' ה') – "ולהקל שומעין".
- (יז) ערה"ש (סעי' י"ד) – "השיגו עליו הפוסקים שהרי להדיא אמרו שאין לו לדיין אלא מה שענינו רואות ודחו דין זה [ש"ך סק"ג וט"ז סק"א]".
- (יח) טהרת הבית (סי' ו' סעי' ב').
- (יט) ששבה"ל (סיכום אות י"ב, עי' שבה"ל ח"ה סי' ק"ו אות ב').
- (כ) חוט שני (ס"ק ב' אות י"ח).
- (כא) פרדס שמחה (ס"ק ו').
- (כב) מראה כהן (ריש עמ' כ"א).
- (כג) פרי טהרה (סעי' ה') – "ואין צריכה להמתין עד שיתייבש".
- (כד) פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' קמ"ב, עמ' ק"ס).
- (כה) לבושי עז (תמצית אות י"ב).
- (כו) פתחי דעת (פרק ג' סעי' י"ד).
3. יש מחלקים בין לבן לירוק.
- (א) תפארת למשה (ט"ז ס"ק א') – "ולדינא נ"ל דבלבן אין צריך להמתין דלא קי"ל כהב"ח שאוסר אחר רחיצה אלא לא שייך ביה לקות. ובירוק כזהב צ"ע".
- (ב) מקור חיים (תפארת צבי ס"ק א') – "הב"ח ... ונמצא שטעות סופר בדבריו הוא. דמה שכתוב בסוף ולכן כשיביאו מראה ירוק ולבן לפני המורה תיבות לבן טעות הוא ... אחר שכתבתי זאת ראיתי בתשובת הב"ח סימן פ"ד דשם מקור דבריו בדין זה. ולא הזכיר שם מראה לבן כלל".
- (ג) משיבת נפש (יו"ד סי' ל' אות ד') – "ובאמת מדברי הב"ח נראה שלא אמר כן רק בירוק שנזכר בו ליקוי בגמרא וס"ל דבזה מודו חכמים לעקביה דיש ראייה שלקה כיון שמתאדם אח"כ משא"כ בלבן. וכן נראה מדברי ת"צ. ובזה מודה הב"ח דלא אזלינן רק בתר צאתו מגוף".
- (ד) פרדס רמונים (מקשה זהב ס"ק א') – "שאפשר בקל לברר למה לא נחוש באיסור תורה לעמוד על הבירור בזה ... ובירוק כזהב ... ודאי יש להחמיר כדברי הב"ח להמתין עד שיתייבש ... ואפילו במראה לבן לדעתי צ"ע טובא".
- (ה) לחם ושמלה (שמלה ס"ק ג') – "כתב הב"ח ... וקשה דפתח בחדא במראה ירוק (געלב שהוא נוטה לאדמיות כמ"ש התוס') וכתב מכח הסברה דבכה"ג שנתאדם אח"כ י"ל דמודים חכמים לעקביא בן מהלאל, וסיים בתרתי בירוק ולבן, והרי לבן אינו נוטה כלל לאדמיות ולא נחלק בו כלל. ונראה לפע"ד ברור כי תיבת ולבן הוא ט"ס, ולא החמיר הב"ח אלא במראה ירוק (געלב) שנחלקו בו ולא בשאר מראות, ובזה סרו מעליו כל התלונות ... ונראה לפע"ד דאם ראתה בהרגשה יש להחמיר כהב"ח".
- (1) מר"מ – ט"ז וש"ך השלם (כו"ל ס"ק י"ז).
4. מר"מ – מהרש"ם (ח"ג סי' ר"נ ד"ה ועפ"ז), ט"ז וש"ך השלם (כו"ל ס"ק כ', שפ"ח ס"ק ג').
- (א) תפרי"י (ס"ק א') – "כיון דאין לב"ח ראייה מנלן להחמיר דבר חדש דלא נמצא בפוסקים, ומ"מ הכל לפי ראות עיני מורה ובין יבין את אשר לפניו ולא יהיה דעתו קלה באיסור חמור איסור כרת ר"ל".
- (ב) פרדס רמונים (מקשה זהב סוף ס"ק א') – "נ"ל לומר דגם החילוקים על הב"ח לא פליגי רק באשה טהורה שבדקה ... אבל אשה נדה שמתחלת לספור ז' נקיים שהיא בחזקת טמאה וע"י בדיקה זו מחזקינן לה בטהרה א"כ צריכה לידע בבירור שפסק דם המקור י"ל דכ"ע מודו להב"ח דאם מצאה ירוק כזהב שלא תסמוך עליו בעודו לח ותמתין עד שיתייבש וכן אם מצאה מראה לבן ורחצה בחמין מקודם צריכה להמתין עד שיתייבש".

(ג) הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' צ"ב, הע' צ"ג) – "[מעיקר הדין יכול להורות על מראה שעדיין לח. אבל נוהגין להמתין עד שנתייבש] והוא מפני שקשה לקבל שימוש כראוי על מראות לחות, כיון שבדרך כלל כשמגיע העד בדיקה להרב, היה יבש. ולמעשה אם מגיע לרב עד שעדיין לחה, יכול הוא לייבשה ע"י דבר אחר (ע"י מכשיר-חימום וכדומה)".

5. לכתמים.

(א) לכ"ע יש להקל – חו"ד (בי' ס"ק א', "ונראה דבכתם אפילו הב"ח מתיר"), עצי לבונה (על סעי' א', לשונו לקמן), שערי טהרה (סי' ס"ד).

(ב) מר"מ – ט"ז וש"ך השלם (כו"ל ס"ק י"ח).

ב. מראה שהיה טהור, ונהפך למראה טמא.

1. טהור.

(א) חכם צבי (סי' מ"ו) – "היו לבנים ביציאתן מן הגוף אלא שלאחר שעה חזרו להיות שחורי אף שהשחור הוא טמא כמ"ש במשנתנו אפ"ה כיון שבשעת יציאתן מן הגוף מראיתן טהור אין לנו לילך אלא אחר מראית אותה שעה ולא מיבעיא שאין צורך להמתין מלהורות בכתם לבן וירוק בעודו לח עד שיתייבש שמא יתאדם בקצותיו כמ"ש הב"ח דליתא וכבר חלקו עליו הבאים אחריו אלא אפי' בשראינו שהירוק או הלבן כשנתייבש חזרו קצותיו למראה אודם נמי טהורה דאין לנו לילך אלא אחר שעת יציאתן מן הגוף ומ"ש הב"ח בביאורו ובתשו' פ"ד דטמאה היא ודימה דבר זה למאי דאמרי' שחור אדום הוא אלא שלקה וגם כתב דע"כ ל"פ רבנן עליה דעקביא אלא בשנשאר ירוק מתחלתו ועד סופו אבל בשחור להתאדם בקצותיו אחר שנתייבש אמרינן מילקא הוא דלקי אפי' לרבנן עכ"ד ואינן אלא דברי נביאות ואם איתא להך מילתא לא הו' שתקי רבנן לבעלי התלמוד מלאשמועין דבר גדול באיסור חמור כזה וכמ"ש הרי"ף ז"ל על בעה"ג אדרבא מדטהרו רבנן ירוק בכל אופן טהור ועוד מה יאמר בלבן שכל הדעות שוות בו לטהר ולא הוזכר בו ליקוי כלל ומאין הרגלים לבדות מלבנו דבר שלא נזכר בגמ' לא הוא ולא דוגמתו וכל הליקויים שהוזכרו בגמ' היינו בעודו הדם תוך הגוף אבל כשהמראה עת צאתו מן הגוף טהור אלא שנשתנה אח"כ בהיותו על הבגד שימני האויר עם הבגד גרמו לו להתאדם".

(ב) סד"ט (ס"ק ב', סי' ק"צ סוף ס"ק נ"ב) – "חכם צבי ... שבות יעקב ח"ב סימן ע"ד חולק עליו בזה ומיהו אין ראייתו מוכרח ועיין".

(ג) תשובה מאהבה (על ש"ך ס"ק ג') – "הגאון חכם צבי ... שאין הולכין אלא אחר המראה בצאת מן הגוף ... שהאריך בדברים של טעם ודעת תורה ודעת נוטה ... ויפה דבר הגאון בעל חות דעת".

(ד) משיבת נפש (יו"ד סי' ל').

(ה) חו"ד (חי' ס"ק ג', בי' ס"ק א') – "אמנם אבי זקני הגאון חכם צבי בתשובות שלו סימן מ"ו הכריע דאפילו נשתנה למראה אדום, כיון שבשעת יציאה מן הגוף היה בדם מראה טהור טהורה. והדין עמו, דכמו שהדין במראה אדום שנהפך ללבן בייבש דאזלינן בתר יציאה מהגוף, כן הוא להיפוך".

(ו) לחם ושמלה (לחם ס"ק ד').

(ז) מלבושי טהרה (סעי' ה') – "יש להקל מפני שדרכי דרכי נועם".

(ח) ערה"ש (סעי' י"ד) – "אחד מהגדולים דהא העיקר תלוי איך היה מראיתו בשעת יציאתו מן הגוף [ח"ד סק"א בשם החכ"צ]".

(ט) אג"מ (יו"ד ח"ד סי' י"ז אות ד') – "לדינא יש להורות בפשיטות כהחכ"צ והחו"ד, דאזלינן תמיד בתר יציאה מן הגוף בין להקל בין להחמיר".

2. מחמיר, טמאה.

(א) שבות יעקב (ח"ב סי' ע"ד) – "אבל אם אירע שנשתנה יש לטמאו' וכן משמע להדיא מסוגיא דש"ס סוף פ' כל היד כיון דחדא דהדר נשתנה אמר האי טמא יע"ש הרי שלא כדבריו".

(ב) מקור חיים (תפארת צבי ס"ק א') – "ואם אח"כ נראה לו אותו מראה כמראה טמא מטמאה".

(ג) גבעת פנחס (סוף סי' נ"א).

(ד) פרדס רמונים (מקשה זהב ס"ק א') – "היכא דחזינן שנתאדם אחר שנתייבש דבזה גם טמאה גם לדעת הט"ז והש"ך כנ"ל".

פרדס רמונים (שפתי חכם ס"ק ג') – "ודלא כהח"צ שכתב לטהר אפילו נמצא אדום אחר היובש".

(ה) צמח צדק (יו"ד סי' קכ"ז) – "מה שנחלק בתשו' ח"צ סי' מ"ו על הב"ח סי' קפ"ח דכל שהיה לבן וירוק ביציאתו מן הגוף. הנה בשו"ת מים רבים סי' מ' מ"א פסקו ארבעה רבנים כדעת הח"צ לטהר הכתמים היוצאים בסימני טהרה ... וכ"נ דעת החוות דעת ... ומ"מ למעשה אין להקל נגד משמעות הט"ז וש"ך ודעת המנ"י והבל"י רס"י קפ"ח".

(ו) האלף לך שלמה (סי' רכ"ד, סי' רכ"ה, טוב טעם ודעת מהדורא ג' ח"א סי' קכ"א ד"ה ובדבר, שירי טהרה תשובה ב', תשובה ה') – "כיון דהח"צ חולק וס"ל אף אם נעשה אח"כ אודם טהורה לכך אין להאשימו על הוראתו בזה אך עכ"פ להבא אין להורות כן".

(ז) בית דוד (על הט"ז ס"ק א') – "מי יקל ראש נגד ...".

(ח) חמדת משה (סי' נ"ד) – "לכן לענ"ד בהרגשה או בעד הבדוק דהוי סדר"א ודאי נקטינן כרוב דעות הפוסקים הנ"ל לאסור. אלא בכתמים כה"ג אפשר יש להקל כדעת הח"צ. כיון שכתב החו"ד שם דגם כוונת הב"ח הוא רק בבדיקה או בהרגשה, אבל בכתם אפי' הב"ח מתיר, וכן משמע מהאמרי ברוך שם דמפרש כן דעת הב"ח, וממילא הנה גם דעת הט"ז והש"ך כן, ע"כ יש להקל בכתמים ככה"ג בצירוף דעת הח"צ והחו"ד ומים רבים [כמ"ש הש"ך בסי' ק"צ סעיף ה' ועוד בכ"מ דבכתמים שומעין להקל היכא דאיכא מחלוקת הפוסקים, וכ"כ רמ"א שם סעיף כ"ז] אבל בהרגשה או בבדיקה אין להתיר".

(ט) הגריש"א זצ"ל (פתחי דעת פרק ג' הע' ל"ה).

(י) ששבה"ל (סיכום אות י"ב) – "ודוקא כשנשתנה למראה דם ממש ולא למראה שהוא חומרא".

- (יא) פרדס שמחה (ס"ק ד' אות ב').
- (יב) חוט שני (ס"ק ב' אות י"א) – "מראה לבן שנתהפך אח"כ לאדום, טמאה".
- (יג) קנה בושם (קובץ אור ישראל חנ"ו עמ' ל"ה אות ק"ד, אות ק"ה) – "לא פוסקים כהחכם צבי והחוות דעת שמקילים במראה כשר שנשתנה לאדום (אבל לפעמים חזי לאיצטרופא). החוות דעת (קפ"ח סק"א) דגם הב"ח יחיד בכתם (בלא הרגשה וסמיכות דם) שנשתנה מכשר לטמא, ולמעשה חזי לאיצטרופא".
- (יד) מראה כהן (סוף עמ' כ') – "והעיקר להלכה כדעת האחרונים שאם נשתנה לטמא מטמאים אותו".
- (טו) חק וזמן (פרק א' סעי' י"ב) – "ובודאי אדום יש להחמיר".
- (טז) חזקת טהרה (ס"ק ו').
- (יז) פתחי דעת (פרק ג' סעי' י"ג).
3. בכתמים, יש להקל – עצי לבונה (על סעי' א', "וכ' בח"ד דדוק' בהרגש' ובבדיק בסמיכות דם החמיר הב"ח ומיישב הראיות של הט"ז אכל בכתם מודה הב"ח דמותר ומשמע אף דבאמת נשתנה עתה כשנתיבש אזלינן בתר מעיקרא דהיה מראה טהור כנ"ל"), חמדת משה (סי' נ"ד, לשונו לעיל), אבני נזר (יו"ד סי' רכ"ו אות ג', "ובכתמים דרבנן נראה להקל"), טהרת הבית (סי' ו' סעי' ב', לשונו לקמן), פרדס שמחה (ס"ק ד' אות ב').
4. מר"מ – שאלת יעב"ץ (ח"א סי' י"ב), פת"ת (ס"ק ג'), עיקרי דינים (סי' כ"א אות ל'), מנחת פתים (על סעי' א' ד"ה ובדין אם ראתה), דר"ת (ס"ק א'), שערי טהרה (סי' ס"ה), פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' ק"ס), פתחי דעת (פרק ג' סעי' י', סעי' י"ב), ט"ז וש"ך השלם (כו"ל ס"ק ט"ו, שפ"ח ס"ק ה').
- (א) בית מאיר (על הט"ז סק"א) – "ועיין בח"צ ... ולעת הצורך אפשר כדאי הוא לסמוך עליו".
- (ב) הרי בשמים (ח"א סי' צ"ט ד"ה הנה) – "נלפענ"ד דאף החכם צבי הנ"ל לא כתב להקל היכי דאשתני אחר היובש למראה טמא אלא בזמן שהאשה עומדת בחזקת טהרה, אבל בימי סיפורה הא לאו בחזקת טהרה היא".
- (ג) מהרש"ם (ח"ג סי' ר"נ, ח"ח סי' קע"ד, דעת תורה סעי' א' ד"ה ועי' בשו"ת) – "ועי' בשו"ת מהר"ח אור זרוע סי' ס"ז דמבואר דטמא ודלא כהחכם צבי. ועי' שו"ת גבעת פנחס סוס"י נ"א שדחה ג"כ דברי החכם צבי וראיותיו ...".
- (ד) אבני נזר (יו"ד סי' רכ"ה, סי' רכ"ו) – "האשה שזב ממנה ליחות תמיד ובעודה לחה היא מראה טהורה ולאחר שנתיבש היפך הקצה את עינו למראה טמאה ...".
- (ה) טהרת הבית (סי' ו' סעי' ב') – "ולענין הלכה אם המראה הקודם היה על ידי ראייה בהרגשה יש להחמיר, ועל החכם לשוב ולפסוק הדין לחומרא, אבל אם היה הדבר על ידי בדיקת עד או כתם שלא בהרגשה, יש להקל, הואיל ויצא הדבר בטהרה".

ג. שינוי לקולא.

1. מחמיר.

- (א) רע"א (כתב וחותם, תשובות וחיידושים סי' ס"ה ד"ה ובלא"ה מה) – "מה דנראה מדעת חתני נ"י דאם הדין כדמשמע מהט"ז דאם נראה אח"כ אדום דטמאה, הולכים רק בתר שעת ראייה ביבש, ואם בתחילה אדום ואח"כ לבן טהורה, וכן נראה מדברי בעל חוות דעת [סי' קפ"ח ס"ק א'] שהעתיק חתני דמשמע דגם זה תלוי בדעת החכם צבי. ולבבי לא כן ידמה ובפשוטו דהאוסרים באודם בסוף משום דאיגלאי בהתייהו וחזינן דהיה אדום ומכוסה בלובן, אבל בהיפוך דאם תחילה היה אדום הרי חזינן דאדום ומה בכך דאח"כ היה לבן ומוכח דנסתלקה הטיפה אודם ומאיזה טעם נוכל להתיר סוף סוף היה אדום".
- (ב) חוו"ד (חי' ס"ק ג', בי' ס"ק א') – "דכמו שהדין במראה אדום שנהפך ללבן ביובש דאזלינן בתר יציאה מהגוף, כן הוא להיפוך".
- (ג) סד"ט (סי' ק"צ סוף ס"ק צ"ג) – לשונו לקמן.
- (ד) חכמת אדם (כלל קי"א סעי' ב') – לשונו לקמן.
- (ה) אמרי ברוך (הג' על החוות דעת שם).
- (ו) ערה"ש (סעי' ט"ז) – לשונו לקמן.
- (ז) חמדת משה (סי' נ"ד) – "וגם כ"ז דוקא משתנה למראה טמא אבל בנשתנה ממראה טמא למראה טהור אין להתיר אפילו בכתמים כמו שנראה מהאמרי ברוך בהגהות חו"ד הנ"ל ודוק".
- (ח) שבה"ל (ח"ה סי' ק"ו אות ג') – "כי מן הנסיון הרב למדתי דשכיח טובא דאם מראה הדם אפילו אדום אינו אלא חוט דק מאד יתכן שע"י שנתיבש נראה אח"כ מראה טהור ממש כי ע"י דקותו של השטח נתבטל ע"י האויר כל אדמומיתו וצריך סיעתא דשמיא שלא להכשל בזה, ובמקרה כזה אדרבה לכו"ע מצוה להביא מיד".
- (ט) פתחי דעת (פרק ג' סעי' י"א).

ד. שינוי לקולא: שבילילה נדמה למראה טמא וביום שהוא יבש נראה שהוא מראה טהור.

1. מיקל, טהורה.

- (א) גבעת שאול (סי' ס"ג) – "כתם בלילה ... ונדמה למראה טמא ... וביום לאחר שנתיבש ראיתי שהוא מראה טהור ... כיון דהבדיקה ראשונה הי' בלילה מכח זה יש להקל".
- (1) אמנם עי' פתחא זוטא (ס"ק א') – "ועי' בס"ט סי' ק"צ הנ"ל דאם האשה התחזקה בלילה לודאי טמא וראתה ביום שהוא מראה טהור דאין להקל ויש לעיין מהא דשו"ת גבעת שאול מובא בפת"ש סק"א בכתם שנדמה בלילה למראה טמא וביום שהי' יבש נראה שהוא מראה טהור דיש להקל ולכאורה הי' כמחלוקת בין הס"ט להג"ש וי"ל דלכן מיקל בג"ש משום שלא התחזקה א"ע לטמא והי' רק ספק אצלה וז"פ".
- (2) וכן השערי טהרה (שער ח' סעי' ג'), לשונו לקמן.

(ב) **אג"מ** (יו"ד ח"ד סי' י"ז אות ה') – "ובמראה שראה הרב המורה לאור החשמל בלילה והיה נראה לו נוטה למראה דם, ומחמת הספק השאירו למחר לעיין לאור היום, וראהו לאור היום כמראה טהור, פשוט שצריך להתירו. לא רק כשלא פסק עדיין משום שהיה גם בעצמו מסופק שמא אין הראייה דלאור החשמל היה בטוב, אלא אף כשהחליט בדעתו בלילה להורות שהיא טמאה ע"פ ראייתו לאור החשמל, אבל נשארה אצלו המראה שנשאל עליה וראה ביום שהוא מראה טהור, יש לו לחזור מהוראתו ולטהר. ואין לחוש לנשתנה, שלא מצוי. דהא אף לרבי לא היה חש מתחילה לשמא נשתנה, וחזר בו כשראהו טהור ביום ממה שאחזקיה בראייתו בלילה לטמא. שמשמע מרש"י שפסק מתחילה בלילה דינו לטמאה, דהא כתב על מעיקרא אחזקיה בטומאה, כלומר אמש לא מספק טימא אלא שפיר חזייה ואחזיק בטומאה דאמרינן לקמן רבי בדיק לאור הנר. ומ"מ לצפרא דאישתני חזר בו וטיהר. ורק אחר שחזר לאחר שעה דהדר אישתני, דהיה מוכח דהוא שינוי שנעשה ביום, הדר למילתיה קמייתא וטימא. וג"כ לא מדין ודאי, אף שבליילה היה סבור שהיא טמאה ודאי, דהא אמר אוי לי שמא טעיתי - במה שחזרתי וטימאתי. הרי חזינן שאין לנו לחוש לנשתנה מכפי שיצא מגוף האשה. דאף בנשתנה ודאי מכפי שחזר רבי בלילה, הא בלא ההכרח דנשתנה עוד הפעם הא אומר רבי דודאי טעה בלילה, ולא דנשתנה הדם היום מהמראה שיצא מהגוף. אלמא דהוא דבר שלא מצוי ואין לחוש לזה. אף אם היה החליט בלילה שהוא מראה טמא וגם פסק כן, וכ"ש שאין לחוש לזה כשלא החליט לזה אלא שנדמה לו בעלמא וסמך על מה שיראה ביום, שאין לו לחוש לשמא היה מראה טמא ונשתנה, אלא שצריך לטהר ודאי".

(ג) **טהרת הבית** (סי' ו' סוף הע' ב') – "העיקר כדברי הגבעת שאול הנ"ל, שאפילו בראיה יש להקל, וכל שכן בכתמים דרבנן".
(ד) **חוט שני** (ס"ק ב' ד"ה רואים) – "שאם רואים מראה טמא ואח"כ כשרואים טוב, רואים מראה טהור, ויש סיבה לתלות שלא ראו טוב בתחילה, [וזה מצוי בראיית מראות בלילה] מטהרים אל המראה ... וזה מש"כ הפתחי תשובה בשם הגבעת פנחס".

2. מחמיר, טמאה: **רק בספק יש להקל**.

(א) **סד"ט** (סי' ק"צ סוף ס"ק צ"ג) – "אלו מספקא ליה בלילה כי הדר וחזי לאור היום שהוא טהור לא תלינן דהדם נשתנה ... אבל היכא דאיתחזקא א"ע לודאי טמא ע"י ראייתה בלילה אע"ג דחזרתו וראתו ביום ויש לו מראה טהור אין להקל".

(ב) **חכ"א** (כלל קי"א סעי' ב') – "ואם ראה בלילה ונסתפק אם היא נוטה לאדמומית ולמחר רואה שאינו נוטה כלל לאדמומית טהורה ולא אמרינן שנשתנה אבל אם היה מחזיק בחזקת אדום ואף על פי שלמחר רואה שאינו אדום אין להקל (ט"ז ס"ק א' וש"ך ס"ק ג' סדרי טהרה סימן ק"צ סוף ס"ק צ"ג)".

(ג) **לחם ושמלה** (לחם ס"ק א' ד"ה כתב) – "וכתב בסד"ט ...".

(ד) **ערה"ש** (סעי' ט"ז) – "יש מי שכתב שאם ראה המורה בלילה ונדמה לו שהוא טמא והניחו עד אור היום וראה שהוא טהור תלינן לקולא לומר דלא אתחזי ליה שפיר בלילה [גבעת שאול ס"ג] ולא נהירא לי כלל דהרי בגמ' מפורש להיפך במעשה דרבי ואמרינן שהתייבשותו דיהה מראיתו ועוד שהרי בררנו דלאור הנר הוה כביום ולכן נ"ל כמ"ש אחד מהגדולים [ס"ט ס"ק צ' סקצ"ג] דאם נסתפק לו בלילה יכול לטהרו ביום אבל אם בלילה נדמה לו לאיסור א"א להתיר וכן עיקר לדינא".

(ה) **טהרת ישראל** (סעי' י') – "באם בלילה הוא נדמה לי ודאי שהוא אדום וביום למחר ראה שהיא מראה טהורה אין להקל".

(ו) **שערי טוהר** (שער ח' סעי' ג') – "אם בלילה ה' נדמה למראה טמא וביום כשנתייבש רואין שהוא מראה טהור יש להקל. פ"ת ס"ק א' והשיב משה סי' מ"א. אבל אם בלילה ראה שהוא אדום ממש ואח"כ ביום ראה שהוא מראי טהור אין להקל. ח"א כלל קי"א".

(ז) **הגר"ש זצ"ל** (משנת השלחן תשובה ס"ג, אשרי האיש יו"ד פרק כ"ג אות ב') – "אשה שראתה מראה בלילה וחשבתו שהוא טמא ובבקר ראתה שמראיתו טהור - אם בטוחה בדבריה שהיה מראה טמא - טמאה, ואם אומרת נדמה לי שבליילה היה טמא - טהורה".

(ח) **בדה"ש** (ס"ק ג') – "מיירי דוקא כשנסתפק החכם במראה מתחלה".

(ט) **פרדס שמחה** (ס"ק ט' אות י').

3. **מר"מ** – פת"ת (ס"ק א'), **ט"ז וש"ד השלם** (כו"ל ס"ק ט"ז).

כ] **מראין דם בלילה.**

א. **מקור.**

1. **נדה** (דף כ'): – "רבי ראה דם בלילה ... רבי בדיק לאור הנר, רבי ישמעאל ברבי יוסף בדיק ביום המעונן ביני עמודי. אמר רב אמי בר שמואל: וכולן אין בודקין אותן אלא בין חמה לצל. רב נחמן אמר רבה בר אבונה: בחמה, ובצל ידו".

(א) **ירושלמי** (נדה סוף פרק ב') – "מהו לראות כתמין בלילה רבי ראה בלילה וטימא אמר שובקתיה לצפרא ראה ביום וטיהר אמר גדולים הן דברי חכמים שאמרו אין רואין כתמין בלילה אמר שובקתיה לרמשא ראה בלילה וטיהר אמר ולא אני הוא שטעיתי הוא הוא שדיהא".

2. **מגילה** (סוף דף יד.) – "נטלה דם והראתה לו. אמר לה: וכי מראין דם בלילה ...".

(א) **רש"י** (שם ד"ה וכי) – "וכי מראין דם בלילה אם טמא או טהור **הלא צריך להבחין מראיתו, אם מחמישה דמים הטמאים באשה הוא**".

ב. **הלכה:** בזמן חז"ל.

1. דרואין דם בלילה לאור הנר אבל לא לאור הכוכבים.

(א) **האשכול** (הל' נדה סי' ל"ט) – "ומדין הגמרא רואין דם בלילה לאור הנר דרבי בדק בלילה וביום בודק אפי' ביום המעונן בין העמודים אע"ג שאין מאיר כ"כ כמו תחת הרקיע ואם בידק בחמה עושה צל בידו, והא דאמר במגלה וכי רואין דם בלילה ההוא באור הכוכבים אתמר, **ואנן חשכו עיינינו** מראות ולא נהוג לראות דם בלילה".

(ב) הר הכרמל (סי' ח', ז'-א') – "בפ"ק דמגילה ... דרש"י פירש שם וכי מראין דם בלילה הלא צריך להבחין מראיתו אם מחמשה מיני דמים טמאין באשה הוא. והיינו דהתם ה' באם הדרך כדכתיב קרא ויורדת בסתר ההר, וכן אמרו שם שגילתה את שוקה והלך לאורה שלש פרסאות, ובוזה ודאי דאין רואין דם בלילה שצריך הבחנה וכפרש"י שם, משא"כ רבי דחזא דמא בלילה לאור הנר ראה ואבוקה בידו דמה לי אבוקה ונר ומה לי יממא ממש. ועיי' בסמ"ע סי' ה' ושפיר רבי מדינא חזא לה וכן אמרו שם רבי בדק לאור הנר. אח"ז מצאתי בחדושי רשב"ץ בשם התשב"ץ וז"ל, רואין דם בלילה לאור הנר אבל לא לאור הכוכבים. הרי להדי' כמ"ש".

(ג) ערה"ש (סעי' י"ב) – "ועדיין אינו מובן שהרי בנדה שם [כ' ב] איתא רבי ראה דם בלילה וטימא ראה ביום וטיהר המתין שעה אחת חזר וטימא ומפרש שם בגמ' דמקודם אחזקיה בטמא כשראה בלילה וכיון דחזא לצפרא דאשתני אמר וודאי טהור הוה ובלילה הוא דלא אתחזי שפיר כיון דחזי דהדר אשתני אמר האי טמא הוא ומפכך הוא דקא מפכך ואזיל כלומר מראה אדומיתו עוברת ע"ש וקשה דהא בימי רבי היו עדיין מבחינים בין דם לדם ואיך ראה רבי בלילה ונ"ל דרבי ס"ל דהא דאין רואין בלילה זהו לאור הלבנה אבל לאור הנר הוי כיום וראיה לזה מהא דאמרינן התם רבי בדק לאור הנר ע"ש וה"פ דאף דאין רואין דם בלילה מ"מ לאור הנר שפיר דמי ובמגילה שם היה במעשה דאבגיל כשפגעה את דוד בדרך ע"ש והיה לאור הלבנה ולא לאור הנר [ע' סמ"ע חו"מ סי' ה' סוף סק"ז וראיה לדברינו ודו"ק]".

2. דאין רואין דם בלילה בין עפ"י הנר ובין שלא עפ"י הנר.

(א) בית דוד (הל' נדה סי' צ"ה) – "צ"ע אם רואין דם בלילה, דבספ"ק דמגילה במעשה דאבגיל, אמר וכי רואין דם בלילה. ובסוף פ' כל היד דף כ ע"ב אמר רבי ראה דם בלילה ... ותימה שלא הזכיר הטור מכל זה כלום ... שוב ראיתי בירושלמי ס"פ כל היד, ז"ל מהו לראות כתמים בלילה, רבי ראה בלילה וטמא, אמר שבקתיה לצפרא, ראה ביום וטהר, אמר גדולים הם דברי חכמים שאמרו אין רואים כתמים בלילה, אמר שבקתיה לרמשא ראה בלילה וטהר, אמר ולא אני הוא שטעיתי, הוא הוא שדיה ע"כ. והוא תימה, דאחר שאמרו חכמים אין רואין כתמים בלילה, האיך היה רואה בלילה ... וטרם רואי הירושלמי כדי לתרץ ההיא דמגילה ... איירי בלי נר ... אבל לשון הירושלמי מבטל תרוץ, שהרי ודאי מה שראה רבי בלילה לאור הנר היה, ועלה קאמר גדולים דברי חכמים שאמרו אין רואים כתמים בלילה".

(ב) שירי ברכה (ס"ק ו') – "ולפי האמור הא דאמרו במגילה וכי רואין דם בלילה, היינו כמ"ש אין רואים כתמים בלילה, ורבי מפרשה בלא נר, ולדידן הרי אפילו לאור הנר, וכמו דסברי האמוראים בתלמודין, וכמו שפסק הרמב"ם. וכך הם דברי הרב המאירי בפסקיו למגילה, שכתב וז"ל, אין מראין מראות דמים של נדה בלילה אלא ביום, ולא עוד אלא שצריך לראות בחמה ושיעשה צל בידו. עכ"ל. ודבריו כדעת הרמב"ם, וכמו שכתבנו, דאין רואים דם בלילה לדידן הוי אפילו לאור הנר".

3. מר"מ – ט"ז וש"ך השלם (כו"ל ס"ק י"א).

ג. בזמן הזה: שאין אנו מטהרים מראות שיש נטיעה לאדמיות.

1. מיקל.

(א) תוה"ש (ס"ק א') – "דמטעם זה לא העתיק הטור והמחבר כיצד ינהוג החכם עצמו לראות דם נדה, דהיינו אם רואין דם בלילה ולעשות צל בידו על הדם כמבואר בסוף פ' כל היד וכ"כ הרמב"ם פ"ה מהא"ב, משום דלדידן אינו טהור אלא מראה לבן וירוק, וזה א"צ עיון ודקדוק היטב כי בקל יכול להבחין כל זה לכן בכל ענין שירצה החכם יוכל לראות כדי לטהרה או לטמאה וכ"כ הראב"ד".

(ב) סד"ט (ס"ק א', סי' ק"צ סוף ס"ק צ"ג).

(ג) שירי ברכה (ס"ק ו').

(ד) יד שאול (על סעי' א', דברי שאול יוסף דעת השמטות סי' קפ"ז סעי' ח' ד"ה והנה) – "אמנם גוף הדין שחידש המנחת יעקב כן נראה מרש"י ... ודו"ק".

(ה) לחם ושמלה (לחם ס"ק א' ד"ה כתב).

(ו) הר הכרמל (סי' ח', ז'-א') – "והרב בס"ט כתב דאפשר בזה"ז דאינו טהור אלא המראה לבן וירוק ויכול החכם להבחין בין דם לדם ומזה השמיטוהו הפוסקים".

(ז) עין יצחק (ח"א אה"ע סי' ל"א אות ו') – "הא מצינו דהחמירו חז"ל ואמרו דאין רואין מראות דם בלילה כמבואר במגילה (דף י"ד). וכעין זה אי' בנדה (דף כ' ע"ב) דאין בודקין מראות דם אלא בין חמה לצל וכמבואר בהרמב"ם פ' ה' ה' איסורי ביאה. [וזה ה' בזמן שטיהרו לכל מראות טהורות וקצרת]".

(ח) ערה"ש (סעי' י"א) – "ודע דבמגילה [י"ד א] איתא בפשיטות דאין רואין דם בלילה ובנדה ספ"ב איתא דרואין דם דווקא בין חמה לצל ידו כלומר נותן ידו כנגד החמה על הדם ועושה צל דבאופן זה המראה ברור בלי טעות וכל הפוסקים לא הזכירו זה כלל והטעם דדווקא בימיהם שהיו מבחינים בין דם לדם א"א לראות בלילה אבל האידנא דכל מראה אדום אסור ורק לבן וירוק כשר אין חילוק בין לילה ליום [ס"ט סק"א] וראיה לזה מרש"י במגילה שם שכתב וכי מראין דם בלילה אם טמא או טהור הלא צריך להבחין מראיתו אם מחמשה דמים הטמאים באשה עכ"ל הרי מפורש דדווקא בין הבחנה אדום לאדום צריך יום דווקא".

(1) ערה"ש (סעי' ט"ז) – "ובוודאי גם עתה נכון לראות דווקא ביום דכמה פעמים ראיתי בחוש דאינו דומה המראה ביום להמראה בלילה אך במקום ההכרח יכול לראות בלילה ולהורות כמו שענינו רואות".

(ט) משיב דברים (י"ד סי' קי"ב) – "ומכ"ש האידנא דאין בקיאות במראות ואין מטהרין רק הלבן והירוק כמבואר בסי' קפ"ח דו"ק שם א"כ יש להקל אפי' לתחילה ובכל ענין שירצה תמורה לראות יכול לראות אפי' בלילה ועכ"פ יראה אצל ב' נרות, שוב ראיתי במנ"י בסי' קפ"ח ובס"ט דמקילין ג"כ כמ"ש וכנ"ל".

(י) טהרת ישראל (סעי' ט') – "אבל הרב יוכל להורות בהבחנת מראה דם בלילה".

(יא) בית יצחק (מגילה סוף דף יד. ד"ה אמר).

(יב) בדה"ש (סעי' ב' ב' ד"ה אין [עמ' פ"ב], סי' קפ"ד ס"ק נ"ג) – "כתבו הפוסקים ...".
(יג) חוט שני (ס"ק ב' ד"ה ראיית, אות כ') – "אנן סומכין להקל ולראות דם בלילה, כיון שאין אנו מטהרים אלא בלבן וירוק לגמרי".

(יד) לבושי עז (תמצית אות ט"ו).
(טו) מראה כהן (עמ' י"ט אות ב', אות ג').

2. ראוי להחמיר.

(א) שיורי ברכה (סוף ס"ק ו') – "ולענין הלכה עתה שאין טהור אלא לבן וירוק, דעת הרב תורת שלמים שיכול לראות בלילה, כמו שהבאתי דבריו לעיל. וכן נראה מהטור ומרן ושאר מחברים שהשמיטו דין זה. וראוי להחמיר. וכן ראיתי לאחד קדוש כ"י שהיה נזהר בזה".

(ב) חופת חתנים (סי' ט"ז סעי' א') – "וראוי להחמיר".

(ג) מלבושי טהרה (סעי' ד', ס"ק ג') – "לכתחלה אין להרב לראות את מראות הדם להבחין בין טמא לטהור אלא ביום דוקא ובין חמה לצל אבל בדיעבד אם ראה בלילה ג"כ כשר".

(ד) פני מבין (יו"ד סי' קנ"ג אות ב') – "ועתה ראיתי שבברכי יוסף האריך בזה כמ"ש וסיים שראוי להחמיר יעו"ש. וכן הנכון כבדוק ומנוסה ורק היכא דצורך גדול ודאי אין להחמיר כיון דלא הביאו הטור ומחבר כנלע"ד נכון".

(ה) גידולי טהרה (סוף סי' כ"ח) – "... וכל זה להלכה אבל למעשה מעולם לא שמענו לשום חכם שיסמוך על ראיית לילה, והלואי תספיק לנו ראיית יום בכל מקום. ואפשר דבכתם יכול לסמוך על אראיית לילה אם יודע שיש לו ראייה טובה ובהירה".

3. יש להחמיר במראה גע"ל.

(א) ראש אפרים (סי' ל"ח ס"ק ס"א) – "ולפיכך צ"ע גם בנדה אם יש לחכם להורות במראה געל בלילה דלפעמים הוא נוטה לאדם וכן נרא' להחמיר".

(ב) פרדס רמונים (שפ"ח ס"ק ד'), לפי הבנת הדר"ת (ס"ק ד') – "דאם בא לפני המורה מראה געל אע"ג דכבר נתפשט המנהג לטהר מראה גע"ל כמ"ש בש"ך ס"ק ג' מ"מ כיון שיש הרבה מחמירים כיון שיש במתה גע"ל נטי' כאדמיות ע"כ עכ"פ צריך המורה להיות נזהר לראות המראה רק ביום דוקא וגם צריך לעשות צל בידו כשרואה נגד החמה".

(ג) דעת תורה (סי' ל"ח ס"ק ג', עי' מהרש"ם ח"ג סי' ר"נ ד"ה ומה שהאריך) – "בראש אפרים ... בספר האשכול ... דדוקא בין געל לאדום יש לטעות לאור הנר אבל בשאר מראות יש להקל".

(ד) טהרת ישראל (סעי' ט') – "רק במראה געל כזהב לא יורה בלילה ... ואף במראה געל כזהב באם נראה להמורה בלילה אצל הנר שאינו אדום בודאי יוכל להקל רק להחמיר אינו יכול עד שימתין לאור היום".

ד. רמ"א (סי' קצ"ו סעי' ד') – "והבדיקה תהיה לאור היום ולא לאור הנר, ובדיעבד מהני אפילו לאור הנר".

1. בבדיקת ז' נקיים צריך להחמיר, דקיימא בחזקת טומאה.

(א) סד"ט (סי' ק"צ סוף ס"ק צ"ג) – "בשם המנ"י ... ואף שכתב הרמ"א סי' קצ"ו ... י"ל דלא החמירו אלא בבדיקה שתוך ז"נ משא"כ כשהיא בחזקת טהרה דאז רשאי לראות אף בלילה".

(ב) קנה בושם (ביאורי לשו"ע סוף ס"ק א') – "אך לענין בדיקות של ז' נקיים כתב הסד"ט דחמיר טפי מבזמן שהיא בחזקת טהרה, וכמ"ש הרמ"א לקמן בסימן קצ"ו סעיף ד' בבדיקת ז' נקיים, דהבדיקה תהיה לאור היום ולא לאור הנר ובדיעבד מהני אפילו לאור הנר עיי"ש. ויש להודיע זאת לרבים כי הרבה אין יודעים מזה".

2. דהרמ"א לא כתב להחמיר בזה אלא לאשה עצמה שאינה בקיאה כל כך במראות.

(א) פרדס רמונים (שפ"ח ס"ק ב') – "ומ"ש הרב בסי' קצ"ו ... כתב בס"ט ... אך לפ"ז אם בא לפני החכם איזה שאלה באשה הסופרת ז"ל צריך לראות ביום לכתחילה ולא ראיתי נזהרין בזה. וגם לפ"ז ה"ל להפוסקי' להזכיר דין זה כיון דאיכא נ"מ גם בזמנא ז' כנ"ל. לכן נ"ל דהרב לא החמיר לכתחילה רק בבדיקת האשה דלכל מסורה ולא בראית החכם וכמ"ש בעלמא יבמות כ"ג עידות לב"ד מסורה. וחכמים יראה לעצמו אם יספק בהמראה יניחנה עד אור היום".

3. מר"מ – דר"ת (ס"ק ד'), ששבה"ל (סי' קצ"ו סוף סעי' ד', סיכום אות י"א).

(א) בדה"ש (סי' קפ"ד ס"ק נ"ג) – "שהרמ"א ... בדיקת דז' נקיים דקיימא בחזקת טומאה".

בדה"ש (סי' קצ"ו ס"ק פ"ד) – "והנה בספר פרדס רמונים ... דהרמ"א לא כתב להחמיר בזה אלא לאשה עצמה שאינה בקיאה כל כך במראות ... ויש אמנם שאינן מקפידות על זה אלא מעיינות מיד בליה וכנראה הטעם לזה שיש לסמוך ולומר שאור החשמל יפה גם כן לבדיקה ועדיף מאור הנר".

ה. כתמים: בזמן הזה.

1. מיקל – פני מבין (יו"ד סי' קנ"ג אות ב', "אפשר להקל בכתמים"), גידולי טהרה (סוף סי' כ"ח, לשונו לעיל), לבנון נטע (סעי' א' ד"ה והנה ה"ט"ז תמה, "ונראה לי ברור דכתם ודאי מותר לראות בלילה עכשיו שאין מטהרין רק לבן וירוק ודוק היטב"), חק וזמן (פרק א' סוף הע' י"ח, "דאף אלו שאין רואים בדיקות בלילה מ"מ כתמים יכולים לראות בלילה").

ו. מר"מ – מנחת פתים (על סעי' א' ד"ה ובדין אם רואין), דר"ת (ס"ק ד'), פאת שדך (ח"ג סי' ס"ט אות ה'), ששבה"ל (סיכום אות י"ט), פרדס שמחה (ס"ק ט' אות ט'), שערי טהרה (סי' ס"ו), פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' קמ"ד), פתחי דעת (פרק ג' סעי' ה' - סעי' ט'), ט"ז וש"ך השלם (כו"ל ס"ק י"ב).

ז. בדיקות לאור החשמל.

1. חשב האפוד (הליכות חנוך פרק ב' אות קל"ד) – "במקום הצורך כשבודק בלילה לא יבדוק לאור פלאַרעס"ן לעקטע"ר כיון שמלבין את המראה, אבל מותר לבדוק במקום הצורך לאור לעקטע"ר פשוט כיון שבטבעו מאדים ומשנה את המראה לחומרא, ולכן אם לפני לעקטע"ר כזו נראה המראה כשרה, בודאי דכשר".
2. קנה בושם (ביאורי לשו"ע סוף ס"ק א') – "והנה במציאות רואים דבחמה ממש המראה נשתנה שהחמה מחליש אדמומיתו וכן בתאורת 'פלורוסנט' יש הרבה פעמים שמטעה לקולא וע"כ יש להזהר בזה".
3. יביע אומר (מעין אומר ח"ז פרק א' סי' רל"א) – "ראיתי אצל מו"ר נר"ו שהביאו לו עדי בדיקה עם מראות ובדק אותם הן באור של נורת ליבון או של פלורוסנט, אם כי אמר שבאור פלורוסנט יותר טוב".
4. ששבה"ל (סיכום אות י"ט, שבה"ל ח"ה סי' ק"ו אות ה') – "ידוע שבאור האלקטרי איכא מין הנוטה כל מראה לאדום יותר, ואיכא מין הנוטה כל מראה ללבן יותר וצריך לחשוב ע"ז".
5. חוט שני (ס"ק ב' ראיית מראות לאור הנר או החשמל) – "באור החשמל, יש שינויים שונים שהמראה נראה אחרת בגלל האור, וכגון, במנורה צהובה יש בזה נטיה לאדום ולצהוב, ובפלורוסנט יש בו נטיה ללבן, ולכן אפשר בקלות לטעות בזה..."
6. תשובות והנהגות (ח"א סי' תק"ח אות א') – "אין לבדוק עד באור פלוריסנט, שמראה אדום לא נראה בו ברור, מפני שאור זה מחויר ועלול המורה לטהר שלא כדיון, אבל גם באור אלקטרי פשוט כשבודק ויש דנדוד ספק לא יורה אלא לאור היום למחרת. (בספר 'פותח שער' סימן ב' מעיד בלי ספק שהמציאות דמראה אדום נראה כברוין בפלוריסנט, וזה בדוק ומנוסה דלא מועיל לענין זה כאור אחר, וכ"ש דאינו כאור היום)".
7. בדה"ש (סי' קצ"ו ס"ק פ"ד) – "שאר החשמל יפה גם כן לבדיקה ועדיף מאור הנר".
8. לבושי עז (תמצית אות י"ז) – "ראוי להחמיר שלא לבדוק המראות לאור פלוריסנט, כיון שדרכו להלבין המראות, וכמו"כ לא יבדוק לאור מנורה רגילה, כיון שדרכה להאדים המראה, ובקל יכול לטעות, ויפנה למורה הוראה".
9. מראה כהן (עמ' כ' אות ד') – "בדיקת מראות לאור מנורה - צריך להזהר ולהשיגח בראיית מראות לאור מנורה, שאור פלואורוסצנט טבעו להלבין את הגוון, ולכן פעמים שגוון טמא אשר באור יום יראה אדמומי, יראה בטעות לאור פלואורוסצנט כמראה כשר. ולהיפך - אורה של נורה רגילה נטייתו להאדים את המראה, ומראה שבאור יום יראה כשר, יראה בטעות לאור נורה רגילה כמראה טמא".
10. הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' פ"ט) – "שצריך ליזהר לראות באור שאינו מהפך המראה. שהא' אור הנר או ע"י נורה צהובה הכל נראה כטמא. וע"י נורה לבנה (פלורוסנט) הכל נראה טהור. ויכול לראות ע"י נורה שאין חשש לזה (כגון מחברה 'וורילקס' בארצה"ב)".
11. חוקת הטהרה (סעי' ט"ו) – "לכתחילה אין להסתכל בשום מראה באור פלורוסנט שהוא צנור זכוכית הממולא באד גע"ז המאיר, כי אור זה מחויר כל צבע וגורם מכשול ח"ו, כי מראה אדום נראה כמראה חום, והחוש מעיד על זה, ובאור רגיל אפשר לבדוק בו כשצריכים, ואין חשש מכשול. וכל זה מיירי במראות שיש עליהם שאלה, אבל מראות פשוטים שברור שהם או טהורים או טמאים שהיתרנו לעיל לפסוק עליהם אפילו בלילה כשצריכים, ה"ה כאן באורות אלו אפשר לפסוק עליהם".
12. מר"מ – אג"מ (יו"ד ח"ד סי' י"ז אות ה', לשונו לעיל), הגריש"א זצ"ל (אוצרות הטהרה עמ' תקנ"ז אות ל"ב, אשרי האיש יו"ד פרק כ"ג אות ב').

כא. ענינים שונים.**א. זכוכית מגדלת.**

1. מר"מ – הגריש"א זצ"ל (אשרי האיש יו"ד פרק כ"ג אות ט"ו), חוט שני (ס"ק ב' אות כ"ג), שיעורי טהרה (עמ' ל"ד), חוקת הטהרה (סעי' י"ד), פתחי דעת (ריש פרק ג').
- (א) אג"מ (רשומי אהרן ח"א יו"ד סי' קפ"ח אות ד') – "אין צורך להסתכל בעד הבדיקה דרך זכוכית מגדלת בכדי למצוא טיפת דם, אולם אם עשה כן וראה מראות טמאות, ודאי תהיה טמאה, אם הם עכ"פ ניכרים ע"י ראות עיני האדם ע"י עיון רב".
- (ב) ששבה"ל (סיכום אות י"ט, שבה"ל ח"ה סי' ק"ו אות ה') – "וכן בזכוכית המגדלת ישנם סוגים הלוקחים מעומק המראה".
- (ג) תשובות והנהגות (ח"א סי' תק"ח אות ד') – "יש נוהגין בכל ספק להסתכל בזכוכית המגדלת שהראייה אז מכוונת יותר. וגם משום דראייה שלנו מקולקלת לעומת דורות הקודמין, אבל אין חיוב לחכם לבדוק כן, ואם הכתם במראה אדמומי אבל נופל מיד במשמוש היד, מצוי שזהו דבר זר וטהור, ומורה הוראה וותיק מבחין אם זהו דבר זר או דם".
- (ד) מראה כהן (עמ' כ' אות ה') – "זכוכית מגדלת - טבעה שמלבינה את המראה, ולכן עלול לקרות שמראה טמא כאשר יסתכלו עליו בזכוכית מגדלת יאבד את הגוון האמיתי ויראה טהור. ומשום כך אין להשתמש בזכוכית מגדלת אלא לבדיקה אם יש שם סיב".

ב. לעיין בעדים של לימוד הלכות נדה בבית הכסא.

1. מחמיר – אבני ישפה (אהל יעקב י"ב אלול תש"ע), "לעיין בעדים של לימוד הלכות נדה בבית הכסא, נראה שהדבר אסור שהרי הוא צריך להזכר בכל ההלכות כדי לדעת איך לפסוק. ודומה לזה כתב המ"ב סי' פ"ה ס"ק ה' שאסור לעיין בדקדוק בבית הכסא כי נזכר בפסוקים".
2. מר"מ – חוקת הטהרה (סעי' ט"ז).
- (א) שבט הקהתי (ח"ב סי' שכ"ח אות א') – "נראה דשלא לצורך גדול אל יסתכל מראות במקום טמא, דמורה הוראה צריך הרבה סיעתא דשמיא שיפסוק כדת וכהלכה ולא יכשל בדבר הלכה ובפרט במראות, וכמובן דבמקום נקי וידיים נקיים הסיעתא דשמיא הוא גדול יותר".

ג. נוגעים 'עד בדיקה', אם צריכים ליטול ידיהם אח"כ.

1. מר"מ.

(א) שבת הקהתי (ח"ב סי' שכ"ח אות ג') – "הנה ראיתי רבנים מובהקים דאין נוטלין ידיהם אח"כ. ברם נראה לפענ"ד דאם העד מלוכלך מזיעה או שאר ליחות יש ליטול ידיהם כשנגעו בהם, דעי' בס' רוח חיים או"ח [סי' ד' סק"ו] דיש להזהר מליגע בכובעים כשהוא הרבה מזיעה שיש ממשות מזהמא עיי"ש. והנה אם הך עד מלוכלך הזיעה יש ליטול ידיו כשנוגע בו. ועוד דעי' בס' חסידים והג' רע"א בהגהותיו לש"ע [בסי' ד'] ... עכ"פ חזינן דאם אינו נקי יש ליטול ידיו ה"נ אם נוגע בעד שאין נקי יש להחמיר ליטול ידיו".

(ב) חוקת הטהרה (סעי' י"ז) – "מורה הוראה שמסתכל ונוגע במראות בידיו, צריך נטילת ידיים אח"כ".

(ג) קנין דעה (הל' נדה ומקואות עמ' ת"ד אות ד', הו"ד בחוקת הטהרה הע' י"ט) – "מנהג מורי הוראה שמדברים דברי תורה גם בשעה שנוגעים בבדיקות, ובפרט הרבנים שתלמידים עושים אצלם שימוש. ואע"פ שהעדים מלוכלכים בהפרשות שיצאו מהגוף. וכן שמעתי ממורי הגאון רבי משה הלברשטאם זצ"ל שאמר בשם הגאון רבי ישראל יצחק רייזמאן זצ"ל דבשעה שעונים שאלות מדברים בדברי תורה, ורק לאחר שגמרו לענות לצבור נוטלים ידיים כדי לדבר דברי תורה בידים נקיות (והרבה מורי הוראה שליט"א לא נוטלים ידיים גם לאחר לענות, והנטילה הנ"ל אינה אלא לכתחילה בעלמא). ונראה שנוקטים דדין ההפרשות הללו כמו צואת האף והאוזן, שלא נחשב כצואה ממש אלא כגדר זיעה וזוהמא, ולכן כשנתייבש מותר ללמוד בעת שנוגעים בו, ועוד יש סברא להקל על פי מה שמבואר בהלכות חליצה דאע"פ שנוגעת בנעל של החלוץ אפ"ה אומרת הפסוקים בלי ליטול ידיה בינתיים, וי"א שהטעם שבעת שעוסקים במצוה לא מאוס כ"כ. וה"נ בעת שעוסקים לבדוק המראה לא מאוס כ"כ. [אבל בנעל של חליצה יש עוד טעמים אחרים להקל, משום שלא משתמשים בנעל ללבוש, ואין בו כ"כ זוהמא]. והנה לדעת הגר"א ומג"א או"ח סימן עו סעיף ד' דס"ל דש"ז אין דינו כצואה, פשוט דאפשר להקל. אבל לדעת הרמ"א שם דס"ל דדין ש"ז כמו צואה ואסור ללמוד אפילו כשמונח על גופו ומכוסה בבגד, א"כ לכאורה גבי צואה מבואר דאפילו כשנתייבש, עדיין דין צואה עליו כל זמן שלא נפרך. ועוד שגם בש"ז שמונח על גופו מסתמא נתייבש ואפ"ה אסור בדברי תורה כל זמן שלא רחץ ממנו, וא"כ גם כשנוגע בעד יבש ראוי לומר דאסור לדבר דברי תורה. ואפ"ש"ל שסומכים על הגר"א ומג"א, וגם אפ"ש"ל דדינו כמו צואת האף והאוזן ולא כמו ש"ז וצ"ב. וכיון שהוא שעת הדחק גדול שקשה לעמוד זמן רב בלי לדבר דברי תורה ועוד שצריכים ללמד לתלמידים. ועוד שאסור להחמיר בפני השואל ולהראות שהדבר מאוס, משום דנמצא מכשילו לעתיד (שלא יבוא לשאול לרב, ועוד שמתגנה), לכן נוהגים להקל לדבר דברי תורה אפילו בעת שנוגעים בעד".

[כב] נאמנת של אשה - סעיף ב'.

א. אשה שיודעת שדם כזה טיהר לה החכם.

1. מחמיר, צריכה להראות גם עתה לחכם.

(א) סד"ט (ס"ק ג') – "וכתב הרשב"א הביאו הבית יוסף הטעם וז"ל, דדלמא כי היכי דלדידן לא איברר לן ולא יכלינן למיקם עליה איהי נמי לא קים לה, וסברה כזה היה ואינו, עכ"ל. משמע מדבריו דדוקא היכא שהאשה הביאה הדם לפני החכם והוא מסופק, אז לא מהני נאמנות שלה משום דאיכא ריעותא לפנינו, שאנו מסופקים, אבל האשה עצמה אפשר שיכולה לסמוך שהוא כזה, ואינה צריכה להביא ולהראות לפני חכם אחר שיודעת שכזה טיהר לה החכם. אבל מפירש רש"י ... וז"ל, אבל הכא דאיתא קמן נחזי אנן, עכ"ל. משמע דאע"ג דהיכא דליתא קמן, סמכינן עלה משום דכתיב וספרה לה. אבל היכא דאיתא קמן לא סמכינן עליה, כיון דאפשר לברורי. ואין לומר דדוקא היכא דחברתה רצה לסמוך עליה ... גם יש להוכיח מן המהרש"א ... ועיין בב"ח ובש"ך ס"ק ז' שהעתיקו להלכה דברי רש"י, וכן כתב בספר מנחת יעקב".

(ב) פת"ת (ס"ק ו') – "ועי' בס"ט שכ' דאפילו על עצמה אינה יכולה לסמוך בזה כגון שיודעת שכזה טיהר לה החכם וצריכה להראות גם עתה לחכם".

(ג) פרדס רמונים (מק"ז ס"ק ד', שפ"ח ס"ק ז') – "אמנם הגם שהארכנו לבאר בדבם של עצמה נאמנת לומר כזה טיהר לי החכם וא"צ לשאול כל פעם מן החכם וכמו שהוכחנו מדברי הפוסקי' הנ"ל. ועכ"ז לבי מגמגם ע"ז דאין לסמוך עלי' בדברים כאלו, והרי אפי' בספק איסור אמרי' דאין הנשים נאמנות ע"ז דדעתן קלות ... וכ"ש כאן שצריך דקדוק הטיב לדמות מלתא למילתא ואיך נמסור דבר כזה לנשים ... רק את הכל תביא אל החכם כמו"ש הס"ט".

(ד) עצי לבונה (על סעי' ב') – "ואף האשה עצמה אינה יכולה לסמוך ע"ז כיון שהדם לפנינו וצריכה להראות לחכם עיין בס"ט שמביא ראיות ע"ז".

(ה) פרי דעה (שפ"ל ס"ק ז') – "עש"ך ... ולפ"ז ה"ה אשה בדם של עצמה אינה רשאי לדמות מילתא למילתא שתסמוך על מה שנראה לה שכזה טיהר לה החכם כיון דיכולה להראות הדם לחכם וכ"כ הס"ט".

(ו) מלבושי טהרה (סעי' ה', ס"ק ד').

(ז) טהרת ישראל (סעי' כ"א) – "אין לאשה להורות לעצמה אף שיודעת שכזה טיהר לה חכם אלא צריכה לשאול לחכם".

2. רק בספק צריך לשאול רב. [ובמיוחד בזמן הזה, שכל הנוטה לאדום טמא שאינה צריכה לזה בקיאות גדולה].

(א) חכמת בצלאל (נדה דף כ'): – "לפענ"ד כל דברי הסד"ט בזה תמוהים ... דהסד"ט מה שמסיים, שהב"ח והש"ך העתיקו דברי רש"י להלכה, דוודאי הלכה היא, אם כבר באה האשה עם הדם לפנינו, אבל עכ"פ אין מוכרח שצריכה לבוא עם הדם להחכם, ועד כאן לא כתבו אלא שאין אשה רשאי שתסמוך על חברתה, אבל האשה לעצמה תסמוך ותסמוך".

(ב) בינת אדם (ס"ק ה') – "נראה לי עוד שאם מראה דם זו שהיא מסופקת בה לחברתה וחברתה אמרה שאינה נוטה לאדומות מותרת לסמוך עליה דאף על גב דאינה נאמנת לומר כזה טיהר לי פלוני חכם זהו דוקא בימיהם שהיו מטהרים אפילו מראה אדום דלזה צריך בקיאות ואמרינן כיון דאיתא קמן אין סומכין עליה אבל עכשיו שכל הנוטה לאדום טמא שאינה צריכה לזה בקיאות

גדולה ודוקא כזה טיהר לי חכם אינה נאמנת דכיון שהיה זקוק למראה זה לשאול לחכם או משום שצריכה לדמות בזה אמרינן דאינה בקיאה אבל אם אומרת שאינה צריכה בזה שאלת חכם אלא שאינו נוטה לאדמומית כלל גם חברתה נאמנת שהרי סומא וחרשת חברותיה בודקין אותה כדאיתא בסימן קצ"ו סעיף ח"י.

(ג) לבנון נטע (ס"ק ב') – "שאם תכף בראיית הדם ידעה שטהור אינה צריכה להביא לפני חכם דאדם רואה דמי עצמו".
(ד) ששבה"ל (ש"ך ס"ק ז', סיכום אות ב') – "ובפת"ש (סק"ו) כתב בשם הסד"ט ... ופרש"י ... וכ"כ המרש"א שם, וע"ש בחכמת בצלאל, ולפ"ז אפילו מראה ששאלה הרבה צריכה להראותו בכל פעם. אבל ברשב"א ור"ן שם משמע דמעיקר הדין אשה נאמנת בדם של עצמה ... ורק כשנולד ספק ע"י ספיקא דחכם ושור שחוט לפניך ... ומ"מ אין לסמוך ע"ז אלא היכא דברור לה טובא, אבל בקצת ספק יש להחמיר שהרי המהרש"א ס"ל כהסד"ט ... ובחכ"א (כלל קי"א ס"ג בבית אדם) כתב דחומרא זו ... והמהרש"ם בדע"ת העתיק דבריו".

שבה"ל (ח"ג סי' קכ"א על סי' קפ"ח בש"ך ס"ק ז') – "בש"ך ס"ק ז' וכן אשה זו שמסופקת בדם שלה אין לה לסמוך על חברתה שהראתה דמה. עיין בפת"ש בשם הס"ט דאפי' על עצמה לא יכולה לסמוך, והטעם דהדין כן מפרש"י נדה דף כ' ע"ב במש"כ כיון דאיתא קמן נחזי אנן יעשה, איברא ממש"כ הרמב"ן הרשב"א והר"ן בחי' שם בנדה משמע דמעיקר הדין אשה נאמנת בעצמה כה"ג דדוקא היכא דנולד ספק ע"י ספיקת החכם דשור שחוט לפניך כמש"כ הרשב"א שם או דוקא היכא דאין הדבר נוגע לה לעצמה אלא לחברתה שהיא מסופקת, אלא כשהיא כבר הראתה לחכם וברור לה דהאי דם הוא כה"ג נאמנת מעיקר הדין אי לאו כשיש חכם בעיר שצריכה להראות לו מפני כבודו של חכם יע"ש, ועיין בס' חכמת בצלאל להגר"ב רנשבורג בזה. ואמנם נראה דהא דכשאיכא חכם צריכה להראות לו זה דוקא ממדת חסידות דמעיקר הדין דוקא בחכם כיו"ב שייך זה, מ"מ אין לסמוך על הנ"ל אלא היכא דברור לה טובא, כיון שגם מדברי המהרש"א בנדה שם נראה דהחמיר כהס"ט ודו"ק".

(ה) בדה"ש (ס"ק לג') – "וכל זה כשהראתה לחכם וטימאו או נסתפק בו אבל נראה שהאשה יכולה לסמוך על הכרתה כשרואה איזה מראה ואם הוא דומה לאיזה מראה אחר שטיהר לה חכם יכולה להחזיק עצמה בטהורה ואינה צריכה להראותו לחכם".
בדה"ש (בי' ד"ה אין) – "ומה שהביאו הש"ך והסד"ט את דברי רש"י צ"ע וכנ"ל דאטו צריכה להראות כל מראותיה לחם ומה שיעור יש ליתן בזה. שו"ר עיקר סברתי בזה לחלק בין זמן הש"ס לזמננו בבית אדם אות ה' עיי"ש".

(ו) הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' פ"ה).
3. מר"מ – דעת תורה (על סעי' ב'), ט"ז וש"ך השלם (שפ"ח ס"ק ח').
(א) לחם ושמלה (שמלה ס"ק ד') – "י"ל דלא שייכא אלא בזמן חכמי הש"ס שטהרו גם מראה אדם אבל אנן שאין מטהרין רק בירוק ולבן לא נ"מ ... וצ"ע בזה כי הוא דבר חדש".

ב. איש: במקום ספק.

1. ג"כ מחמיר [אין לחלק] – בינת אדם (ס"ק ה'), "ובאמת נראה לי דאף על גב דבעי בגמרא על אשה אם נאמנת הוא הדין דמבעיא באיש", חוט שני (ס"ק ד' אות ב').

ג. אשה שלימדה.

1. מיקל [אין לחלק].

(א) דברי חיים (יו"ד ח"ב סי' פ"א) – "דאנן אין מורין רק מה שאינו דומה כלל לאדם ולכן גם נשים פקחות רואות דם בזמן הזה וכן בכל זמן וכמבואר בשו"ע [סי' קצ"ו סעיף ז'] ואחרונים".

(ב) הו"ד לבנון נטע (סוף ס"ק ב').

(ג) הגר"ש איידר צ"ל (פרק א' הע' נ"ג).

(ד) חוט שני (ס"ק ד' אות ז').

(ה) הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' פ"ז) – "אה"נ אשה שבקיאה בכך בוודאי יכולה לראות. וע"ש בבית אדם שאיש ואשה שווין לדינים אלו. [ואף שע' ברמ"א ס' קצו ס"ג שכל מידי שיש צד להקל אין אשה נאמנת, שנשים דעתן קלות להקל בכל שאפשר לתלות לקולא כו'. והובאה בנוגע לכאן בבפת"ת ס' קפז סקל"ה. מ"מ שמעתי מרי"ב של שלמעשה ראינו שעכשיו הם נוהרין טפיל".

כג] דמי אשתו.

א. לראות דמי אשתו.

1. יכול לראות.

(א) תוס' (נדה דף כ: ד"ה כל) – "אין לומר דאסור לראות דמי אשתו".

(ב) רשב"א (נדה דף כ: ד"ה ילתא) – "ודאי יכול היה לראות כתמי אשתו".

(ג) ריטב"א (נדה דף כ: ד"ה והיכי) – "ולא קתני שאינו רואה דמי אשתו מכלל שהוא רואה אותם ... וכן הסכימו רבותי".

(ד) חי' הר"ן (נדה דף כ: ד"ה ילתא) – "ודאי יכול היה לראות כתמי אשתו".

(ה) אגודה (נדה פרק ב' סי' י"א).

(ו) פוסקים – מהרש"ל (הג' על הטור), ש"ך (ס"ק ז'), "כתבו התוספות ס"פ כל היד דיכול לראות דמי אשתו ומביאו מהרש"ל בהגהותיו וכ"כ האגודה שם", ערך לחם (למהריק"ש, ריש הסי'), בא"ה (ס"ק ב'), מקור חיים (ס"ק ט'), גר"ז (סוף סעי' ז'), "וכתבו התוספות דיכול אדם לראות דמי אשתו", חכ"א (כלל ק"ט סעי' ו'), בינת אדם כלל ג', "הבעל יכול לראות דמי אשתו", חופת חתנים (סי' ט"ז סעי' ב'), חו"ד (חי' סוף ס"ק ו'), מהר"י אסאד (יו"ד סי' קפ"ז), מהר"ם שיק (יו"ד סי' ל'), סי' ל"ה,

שיוירי ברכה (ס"ק ז'), פרדס רמונים (שפתי חכם ס"ק ז'), לחם ושמלה (לחם ס"ק א' ד"ה כתבו), פת"ת (ס"ק ו'), לבנון נטע (ס"ק ב'), מלבושי טהרה (סעי' ז'), דעת תורה (יו"ד סי' י"ח ס"ק מ"ד), ערה"ש (סעי' כ"ב, "יכול החכם לראות דמי אשתו ולטהרה או לטמאה"), סוגה בשושנים (סעי' ב', לשונו לקמן), שפע טהרה (סעי' ג'), הגרש"א זצ"ל (אשרי האיש יו"ד פרק כ"ג אות ט"ז), יביע אומר (ח"ו יו"ד סי' י"ח), ששבה"ל (סיכום אות ד'), בדה"ש (ס"ק כ"ז), חוט שני (ס"ק ד' אות ח'), פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' ק"י), פוסקים.

ב. **אם יותר טוב להחמיר**, משום שלא תתגנה בעיניו או לבו נוקפו ופורש.

1. לשון ראשונים.

(א) תוס' (נדה דף כ: ד"ה כל) – "שלא היתה רגילה להראות לרב נחמן בעלה ... אי נמי היתה חוששת שמא היה מחמיר על עצמו להיות לבו נוקפו ופורש ולא יסמוך על חכמתו אי נמי שלא תתגנה בפניו".

(ב) רשב"א (נדה דף כ: ד"ה ילתא) – "והא דלא אחזיתיה לרב נחמן בעלה שהיה בקי בהן ג"כ ... היינו טעמא דדילמא מיגניא באפיה".

(ג) ריטב"א (נדה דף כ: ד"ה והיכי) – "אולי לא היה רב נחמן בעיר או שלא היה רוצה לראותם דמגניא באפיה".

(ד) ח' הר"ן (נדה דף כ: ד"ה ילתא) – "והאי דלא אחזיתיה לבעלה שהיה בקי בהן ... א"נ דילמא מיגניא באפיה".

(ה) ר"ש (נגעים פרק ב' סוף משנה ה') – "דילתא ... כדי שלא תתגנה עליו".

(ו) אגודה (נדה פרק ב' סי' י"א) – "פר"י שלא תתגנה בעיניו עשתה".

2. טוב להחמיר.

(א) לחם ושמלה (לחם ס"ק א' ד"ה כתבו) – "מ"מ טוב יותר שתרא' לחכם אחר ולא לבעלה דשמא יהי' לבו נוקפו ופורש ולא יסמוך על חכמתו אי נמי שלא תתגנה בפניו".

(ב) פתחא זוטא (ס"ק ט', מהד"ת ס"ק ד') – "אין שואלין שלא יהיה לבו נוקפו ושלא תתגנה, ויש להביא ראי' מש"ס מגילה דף י"ג ע"ב גבי אסתר".

(1) הראיה מאסתר, י"ל הגרש"ק זצ"ל (מי נדה מהדו"ת סי' קפ"ח ש"ך ס"ק ז', "שהיה רשות אחשוורוש עליה ולא היתה מצויה אצל מרדכי כל שעה זולת לפרקים רחוקים, שפיר לא הוי פת בסלו, לכן חיישינן שפיר שבשכיל הנאתו יבא להתיר").

(ג) טהרת ישראל (סעי' כ"א) – "ומ"מ טוב יותר שתשאל בכל הנ"ל לחכם אחר ובלא אפשר לא תשאל לו עבודה רק שיסבור ששאלה עבור אשה אחרת".

(ד) פרדס שמחה (ס"ק ט' אות ו', שיעורי טהרה סוף פרק ב') – "והרוצה להחמיר בימי טומאתה יש ע"מ לסמוך - מ"מ ראוי שתראה לחכם ולא לבעלה, שמא יהא לבו נוקפו ולא יסמוך על הוראתו, א"נ שלא תתגנה בעיניו".

3. רק אם יש חשש, טוב להחמיר.

(א) בדה"ש (ס"ק כ"ז, סי' קצ"ו ס"ק קי"א) – "אם חוששת שתתגנה עליו בראותו את כתמיה או חוששת שיהיה מחמיר על עצמו להיות לבו נוקפו ויפרוש ולא יסמוך על חכמתו מוטב שתראה מראותיה לאחרים".

(ב) נטעי גבריאל (פרק ק"כ סעי' ג').

(ג) סתימת שאר פוסקים.

4. מר"מ – ט"ז וש"ך השלם (שפ"ח ס"ק י"ג).

ג. **איתחזק איסורא**: הפסק טהרה, טבילה.

1. מחמיר.

(א) ר"ש (נגעים פרק ב' סוף משנה ה') – "דילתא ... כדי שלא תתגנה עליו: ועוד ... היכא דאיתחזיק איסורא לא".

(ב) מאירי (נדה דף כ: ד"ה כשם. עי' שבט הקהתי ח"ה סי' קנ"ז, שהמאירי הולך על איתחזיק איסור) – "כך הדמים והכתמים אדם רואה כתמי אשתו ודמיה אם לטהר אם לטמא וכן כתובה בתוספות ... ואני מפקפק לומר שכל שהיתה תלוי בו כשל עצמו הוא ואין לו לראות".

(ג) חכ"א (כלל קי"א סעי' ו', בינת אדם כלל ד') – "אף על גב דמותר לראות דמי אשתו היינו משום דלא איתחזק איסורא דאף על גב דהיא טמאה מכל מקום אינה בחזקת רואה תמיד כמו שכתבו תוספות בגיטין דף ב' אבל אם אירע הוראה בטבילה דאיתחזק איסורא שהרי בודאי היא טמאה וטבילה היא דומיא דשחיטה ממש אם כן אסור להורות".

(ד) לח"ש (לחם סוף סי' קצ"ט) – "כתב בס' חכמת אדם בינת אדם אות ג' ... שאלה בטבילה אסור להבעל להורות".

(ה) הגרש"ק זצ"ל (מי נדה דף כ: בתוס' ד"ה כל, מהדו"ת סי' קפ"ח ש"ך ס"ק ז', שירי טהרה תשובה ו') – "דאם אירע לה ספק בטבילתה אל יורה ... לדינא אין לזוז ממה שכתבתי לחלק בין אם היא בחזקת טהרה ובין אם היא בחזקת טמאה".

(ו) פת"ת (ס"ק ו') – "עי' בספר חכמת אדם כלל צ"ה שכתב דאם אירע לה שאלה בענין הטבילה אינו יכול להורות מאחר דאיתחזק איסורא ע"ש".

(ז) בדה"ש (ס"ק כ"ז) – "ונראה שראוי להחמיר בזה אם לא בשעת הדחק".

(ח) חוט שני (ס"ק ד' אות ח') – "אם השאלה היא בענין הטבילה או החציצה וכדו', אין הבעל יכול להורות בזה".

(ט) פתחי מגדים (פרק י"ח סעי' כ"ט) – "אם אירע לה שאלה בענין הטבילה, אין הבעל יכול להורות".

2. מיקל.

(א) פמ"ג (הנהגות השואל עם הנשאל באו"ה סדר א' אות ד') – "ונדה להורות לעצמו י"ל דלא איתחזק מקרי שדמים פוסקים עיין קידושין ע"ב קדשה **דחזקה העשויה להשתנות** בודאי לא הוי חזקה".

(ב) פרדס רמונים (שפתי חכם ס"ק ז') – "כאן נאמנת אפילו באיתחזק דאיהי נחשבת בעלים בזה. וכמו כן נאמר בדידיה וכן"ל ודו"ק".

(ג) על פרי דעה (שפתי לוי ס"ק ז') – "דברי רבינו שמשון צריכים עיון".

(ד) מהר"ם שיק (יו"ד סי' ל', סי' ל"ה) – "וצ"ע על הר"ד והטו"ז ועכ"פ אין סברת הר"ש מוסכמת אדרבה רבים פליגו עליו".

(ה) מהר"י אסאד (יו"ד סי' קפ"ז) – "ולהלכה נ"ל כיון דהלחם חמודות ס"פ עד כמה ובית הלל ליו"ד סי' שי"ב ובתשובת חו"י סי' קכ"א ובתשובת בית לחם יהודה ביו"ד סי' א' כולם השיגו על הר"ש ועל הטו"ז שהביאו להלכה אלא דגם באתחזק איסור שרי להורות לעצמו הכי נקטינן וכן משמע בפסקי תוס' בכורות שם סי' ע"ג וז"ל בכל איסור והיתר אדם נאמן לראות לעצמו כו' א"כ ודאי נדחה חילוק הר"ש מהלכה אלא גם באתחזק איסור מותר להורות לעצמו".

(ו) ערה"ש (סעי' כ"ב) – "ויש מי שאומר דזהו דווקא כשעומדת בימי טהרה אבל הוראה להיתר כשהיא בחזקת טומאה אסור לו להורות ומטעם זה אסור לו לחכם להורות לאשתו בדין הטבילה שאז עומדת בחזקת איסור [חכ"א כלל צ"ה] וזה נבנה על היסוד שכתבנו בסי' י"ח סעי' מ"ח שיש שסוברין כן ע"ש אבל כבר בארנו שם דכל רבותינו לא ס"ל כן וכל אדם נאמן על שלו לעצמו אף באתחזק איסורא ורק בבכור הדין כן ע"ש ולכן החכם יכול להורות בכל עניין לאשתו [ועתה ראיתי שכ"כ הפר"ר בש"ך סק"ז ע"ש וכן עיקר לדינא]".

(ז) דעת (יו"ד סי' י"ח ס"ק מ"ד) – "העלה בבינת אדם ...".

(ח) סוגה בשושנים (סעי' ב', שושנים לדוד ס"ק י') – "ואשתו סומכת עליו להיתר אפילו במקום דכבר איתחזק איסורא, כמו בעניני טבילה וכיוצא בו".

(ט) טהרת ישראל (סעי' כ"א) – "הבעל המורה מותר להורות לאשתו בדם שלה בין טמא לטהור ואף שאירע לה שאלה לענין טבילה יוכל הבעל להורות".

(י) הגר"ש זצ"ל (משנת השלחן תשובה ס"ו, מנחת פרי סוף סעי' ב', אוצרות הטהרה עמ' תתקי"ב אות נ"ט, אשרי האיש יו"ד פרק ל"ג אות ס"ו) – "הבעל נאמן לפסוק לאשתו גם בדיני חציצה [כדעת ס"ס י"ח בשם מהר"ח או"ז ודלא כחכ"א ומ"נ]".

(יא) יביע אומר (ח"ו יו"ד סי' י"ח, טהרת הבית סי' ו' סעי' ד', ח"ג טבילה סעי' י"א) – "מסקנא דדינא בהא סליקנא ובהא נחיתנא שתלמיד חכם רשאי להורות בין להקל בין להחמיר גם בדין דם של הפסק בטהרה, וכן בספק בטבילה של אשתו, אע"פ שהחזקת איסור, ומכל שכן שרשאי להורות אף לקולא בדיני דמים וכתמים של אשתו כשהיא בחזקת טהרה. ובכלל זה גם בתוך שבעה נקיים לספירתה, ואפי' בשלש הימים הראשונים, כי מיד לאחר הפסק בטהרה הרי היא בחזקת טהרה, כמבואר ...".

(יב) שבה"ל (ח"ה סי' ק"ו אות ז', ששבה"ל סיכום אות ד') – "בענין ראית דם אשתו עתוס' נדה כ"א ע"ב, ועיין בפ"ת כאן ס"ק (ב') [י'], ז', בשם חכ"א כלל צ"ה להחמיר באיתחזק איסור ר"ל בענין טבילה, ועיין בטו"ז לעיל סוס"י י"ח ובהרבה אחרונים, ולמעשה אנו סומכים על הוראות הגאון מהר"א יו"ד סי' קפ"ז שפסק כדעת המקילים בזה, ואע"פ שנמצא במאירי נדה כ"א ע"ב ד"ה כשם בסו"ד שכ' לפקפק ע"ד התוס' הנ"ל וכ' ואני מפקפק לומר שכל שהיתה תלוי בו כשל עצמו הוא ואין לו לראות, ומשמע אפי' כתם אפי' מצאה בימי טהרתה כאשר הרגיש מהר"א סופר בהגהותיו שם, אנו אין לנו אלא דברי שאר ראשונים ושאר הרבה פוסקים שכבר הקילו בזה".

(יג) שיעורי טהרה (סוף פרק ב') – "למעשה ההוראה ... שהבעל יכול להורות בכל הענינים גם בחזקת טומאה וחזקת איסור".

(יד) נטעי גבריאל (פרק ק"כ סעי' א', סעי' ב') – "המנהג שבעל מורה לאשתו, גם בשאלות של איתחזק איסורא".

(טו) הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' צ"א) – "שהלכה להקל כהערה"ש".

3. דבר מפורש בפוסקים, לכו"ע יכול לפסוק.

(א) יביע אומר (ח"ו יו"ד סי' י"ח) – "ואפי' לדברי הר"ש ודעימיה שסוברים שאין לת"ח להורות לעצמו בדאיתחזק איסורא, היינו הוראה שאינה מפורשת בפוסקים, וצריך לדמות מילתא למילתא מסברא. וכמ"ש כיו"ב מרן הש"ע (סי' רמב ס"ט) בדין הוראה בפני רבו. אבל דבר המבואר בספרי הפוסקים, בודאי שרשאי להורות אף לעצמו".

(ב) בדה"ש (ס"ק כ"ז) – "ונראה שראוי להחמיר בזה אם לא בשעת הדחק וכל זה בשאלה הזקוקה להכרעת דעתו של החכם להורות דבר מלבו או לדמות מלוא למלתא אבל בדין המפורש בשו"ע ובפוסקים נראה דלא מקרי הוראה ומותר לכולי עלמא".

(ג) חוט שני (ס"ק ד' אות ח') – "אין הבעל יכול להורות בזה, אא"כ זה דבר פשוט בשו"ע".

(ד) נטעי גבריאל (פרק ק"כ סעי' ג') – "וכל זה דוקא בשאלה התלוי בשיקול הדעת או בסתם, אבל בדבר המפורש בשו"ע פשיטא שבעל יכול להורות".

(ה) פתחי הלכה (ארטסקרול, פרק ד' הע' פ"ט).

4. מר"מ – דר"ת (ס"ק כ"ד), שערי טהרה (סוף סי' ס"ז), פתחי הלכה (ארטסקרול, סוף פרק ד'), פרי טהרה (הע' ד'), טו"ז וש"ך

השלם (שפ"ח ס"ק י"ב).

(א) חוות יאיר (סוף סי' קכ"ב) – "ומ"מ א"א לומר דלהר"ש מקרי כל הוראה אתחזק איסורא ... שהרי כתב דמה דלא הראתה ילתא דמה לר"נ לאו משום איסור אלא וכו' ש"מ דלא מקרי הוראה אתחזק איסורא וא"כ נשאר קשה גמ' דחזי לי בימי טומאתו כנ"ל הא בלה"נ וצ"ע".

(ב) ערוך לנר (נדה דף כ: תד"ה כל) – "עיין בר"ש ספ"ב דנגעים (משנה ה') ולפי דבריו שם היכא דאתחזק איסורא חכם אינו רואה לעצמו ולפי זה יקשה היאך חכם רואה דם אשתו בימי ספירה הא שם מקרי אתחזק איסורא כנראה מדברי הרשב"א כאן אכן התוס' יבמות (פח א ד"ה מה אם) וגטין (ב ב ד"ה עד אחד) כתבו דלא מקרי אתחזק איסורא".

ד. מר"מ – תפארת למשה (על הש"ך ס"ק ז', "וצ"ע"), אמרי ברוך (על הש"ך ס"ק ז', "וצ"ע"), (סי' קצ"ט ס"ק מ"ב), הגר"מ שטרנבוך שליט"א (שערי טוהר עמ' קצ"ח אות ג').
 1. חת"ס (נדה דף כ: ד"ה ילתא) – "ולפע"ד דבמלתא דתליא בסברא יש לבעל נפש להחמיר לעצמו דהוי בכלל אין אדם רואה חובה לעצמו ולבו נוטה להקל".

ה. האם מותר לאב לפסוק לבתו או אח לאחתו – למחמירים לעיל.

1. מיקל – שבט הקהתי (ח"ה סי' קנ"ז, "אין מי שיחמיר").

כד] שפופרת – סעיף ג'. [ג' ציורים – שפופרות, דם חתיכה, נעקר מקור].

גמרא (נדה דף כ:): – "בעא מיניה רבי ירמיה מרבי זירא: הוואה דם בשפופרת מהו. בבשרה אמר רחמנא ולא בשפופרת ... לימא שפופרת תנאי היא; דתניא, המפלת חתיכה, אף על פי שמלאה דם, אם יש עמה דם טמאה, ואם לאו טהורה. רבי אליעזר אומר: בבשרה ולא בשפיר, ולא בחתיכה ... וחכמים אומרים: אין זה דם נדה אלא דם חתיכה תנא קמא נמי טהורי מטהר. אלא דפלי פלויי איכא בינייהו ... אמר אביי: בשפופרת כולי עלמא לא פליגי דטהורה, כי פליגי בחתיכה; מר סבר דרכה של אשה לראות דם בחתיכה, ומר סבר אין דרכה של אשה לראות דם בחתיכה".

א. מסקנה, מה הפשט בחכמים.

1. לכו"ע אם יש חציצה טהורה, ובפלי פלויי דטהורה שאין זה דם נדה אלא דם חתיכה – רש"י (נדה ריש דף כב, "ורבנן בתראי סברי אפי' פלי פלויי טהורה דאין זה דם נדה דאין דרכה של אשה לראות דם בחתיכה").
 2. רק שאין הדרך לראות בכך מיקל [בין שפופרות בין חתיכה] – ר"ש מקוצי, הו"ד ברא"ש (נדה פרק ג' סי' ב', "ורבנן סברי אין דרכה של אשה לראות דם בחתיכה ואע"ג דפלאי פלויי וכיון שלא ראתה כדרך שהנשים רגילות טהורה אע"ג דהוי דם נדה ודם נוגע בבשרה. ופליגי רבנן ור' אליעזר בטעמא דקרא דדרשינן בבשרה ולא בשפופרת. ר"א סבר דממעטינן שפופרת מטעם הפסקה וכן חתיכה היכא דאין הדם נוגע בבשרה. אבל אי פלאי פלויי קרינן שפיר בבשרה. ורבנן סברי טעמא דממעטינן שפופרת משום דאין דרכה של אשה לראות דם כך וכן חתיכה נמי אפילו אי פלאי פלויי לפי שאין דרך הנשים לראות כך והא דקאמרי רבנן אין זה דם נדה הכי פירושו אין דרך דם נדה רגיל לבוא בזה הענין"), טור (סעי' ג', "טהורה כיון שאין דרך לראות כך"), מחבר (סעי' ג', "כיון שאין דרך לראות כך").

ב. אשה שנעקר מקור שלה וכמין חתיכות בשר נופלים בבית החיצון: אם צריך לחוש לרש"י ותוס'.

1. מחמיר.

(א) ב"ח (ס"ק ג' ד"ה ולענין) – "מי לנו ערב שפורש רבינו שמשון הוא האמת ולא פירוש התוספות הלכך נראה לפענ"ד דלמעשה אין להקל כלל".

(1) עי' הע' לקמן.

(ב) הו"ד בש"ך (ס"ק ח') – "כתב הב"ח דצ"ע לענין מעשה אם יש להקל כיון דגם דעת התוס' כפירש"י כו' ע"ש משמע שם דוקא כשרואה דם נדות בחתיכה אבל כשהחתיכות נופלות ממנה בלא דם טהורה".

(1) י"א שלא החמיר אלא בשעת וסתה – חו"ד (חי' ס"ק ז', בי' ס"ק ג', "ובש"ך ס"ק ח' החמיר בזה בשם הב"ח אף אם רואה דם נדות בחתיכה שנעקר ממקורה בשעת וסתה"), פת"ת (ס"ק ח', "ועז"ד ...").

(ג) עי' משכנות יעקב (יו"ד סי' מ"ד) – "קשה הדבר לסמוך ע"ז למעשה מבלי טעמים אחרים עוד. חזא ...".
 2. מיקל.

(א) מחבר (סעי' ג') – "וכן אשה שנעקר מקור שלה, וכמין חתיכות בשר נופלים בבית החיצון, טהורה".

(ב) ט"ז (ס"ק ה').

(ג) תוה"ש (ס"ק ו') – "ובט"ז מבואר דאין להחמיר כלל בדינים אלו וכנלע"ד עיקר דאין לזוז מפסק הש"ע דכדאי הוא הר"ש והרא"ש והטור ור"ף לסמוך עלייהו".

(ד) עי' גר"ז (סוף סעי' ט') – "וכתב הש"ך בשם הב"ח דצריך עיון אם יש להקל כפסק הש"ע. והמנחת יעקב כתב דאין לזוז מפסק הש"ע. וכן דעת הט"ז".

(ה) מקור חיים (תפארת צבי ס"ק ה') – "ואין לזוז מפסק ש"ע".

(ו) מלבושי טהרה (סעי' ח').

(ז) ברית אברהם (סי' מ').

(ח) ערה"ש (סעי' ל"ז, סעי' מ"ט) – "אמנם מגדולי הפוסקים שערערו בזה לומר נהי דכן הוא דעת רבינו שמשון מ"מ הא רש"י ותוס' לא ס"ל כן ואין נסמוך באיסור כרת על דעת יחיד [ב"ח וש"ך סק"ח] ולכן לפי מה שבארנו גם רש"י ותוס' ס"ל כן ולא מיבעיא לפי פירושינו בכוונת רש"י שכתבנו בסעי' ל"א אלא אפילו לפי מה שכולם תפסו בדברי רש"י זהו הכל לאביי ולא לרבא כמו שהוכחנו בבירור בסעי' ל"ב וכן להתוס' אפילו לאביי בררנו דצריך דווקא כעין שפופרת או פלי פלויי אבל טיפי דמים שבתוך החתיכה אינו כלום ולרבא גם לפי התוס' מטהר בכל עניין כמ"ש בסעי' ל"ה וא"כ היתר זה של רבינו שמשון עולה גם לפירש"י ותוס' ... ולפי מה שבארנו גם רש"י ותוס' והרמב"ם והרמב"ן אין חולקים על דינו דרבינו שמשון ופשיטא דלרבא כן הוא".

(ט) טהרת ישראל (סעי' כ"ו).

(י) בדה"ש (ס"ק מ"ב) – "האחרונים העלו שיש לסמוך על הפסק השו"ע בזה".

3. יש להקל במקום עיגון [כמוצאה דם בלי הרגשה].

(א) תפר"י (ס"ק ב') – "ומצינו לאחותנו תקנה. ואף כי יש לפקפק בזה, כי מי יאמר באיסור חמור דם נדה לסמוך אהר"ש במקום דרש"י ותוס' חולקין, מ"מ נתתי אל לבי לטהר אשה כזו בבודקת ומוצאה בלי הרגשה, הואיל ובלא"ה כבר כתבתי לעיל בסימן קפ"ג דדעת הר"מ דבעינן דווקא הרגשה גמורה אפי' בבדיקה ד"ת, וסמכתי בצירוף שניהם והוא במקום עיגון והקלתי".

(ב) תכ"א (כלל קי"א סעי' ח') – "והנה לפעמים יקרה שעל ידי הלידה על ידי מילדת שאינה בקיאה היטב והיא שומטת את הולד ועל ידי זה נעקר המקור ממקומו ומתהפך כי מושכת צד העליון לחוץ ומחמת זה זבה תמיד דם ולפעמים יש לה וסת כשאר נשים אך תמיד מוצאת טיפת דם ולפעמים שהרחם עומד במקומו רק מחמת חולשת האשה נפשטו הקמטים והקשרים שבו נקשר הרחם ועל ידי זה נשתררב לחוץ וכמו מעי תלוי לה מבחוץ ועל ידי זה היא מוצאת דם וקורין אותו פאהר פאל (רצה לומר שהרחם נפל לחוץ) והנה יכול להכיר אם הוא שבר של בני מעיים תמצא תמיד מן הצדדים אבל נפילת המקור הוא באמצע בית החיצון גם הבני מעיים הם ירוקים והמקור הוא אדום (סדרי טהרה סימן קפ"ח סוף סעיף קטן ד') והנה כאשר יבדוק רופא מומחה ויאמר שהוא מחמת המקור שנעקר או נשתררב ממקומו ואם כן אין המקור במקומו במקום עיגון יש לסמוך על הכרתי ופילתי וכן כתב הסדרי טהרה שם שיש לסמוך על הר"ש מקוצי שכתב הרא"ש בפרק המפלת על פי פירושם בר"ש במעשה כזה ואמר שהיא טהורה דכתיב (ויקרא ט"ו, כ"ה) דם בבשרה דוקא כשראתה בדרך שהנשים רואות אבל אם אין המקור במקומו כיון שאין דרך לראות כך טהורה ולפי זה משמע שאפילו בזמן וסתה לעולם טהורה כיון שאין לה מקור (ט"ז ס"ק ה') ואמנם כיון שהרבה פוסקים פירשו דברי ר"ש באופן אחר ואם תמצי לומר שדעת ר"ש כזה מכל מקום מאן יימר דהלכה כמותו ולכן במקום עיגון יש להתיר אם יוצא הדם שלא בהרגשה (כרתי ופילתי סוף סימן קפ"ז) ואמנם שלא במקום עיגון אין להקל אלא אם כן".

(ג) בית שערים (יו"ד סי' רנ"ב) – "אינו אלא במקום עיגון אבל לא היכא דליכא עיגון רק שקשה לה להחמיר ולטבול".
4. מר"מ – מחה"ש (ס"ק ט'), הגרשז"א זצ"ל (מנחת שלמה ח"ב סי' ע' אות י"ז, תנינא (ב - ג) סי' ע"ב אות י"ז), ט"ז וש"ך השלם (שפ"ח ס"ק ט"ו).

(א) סד"ט (ס"ק ד' ד"ה והנה אף, ד"ה כללא) – "כיון שהמחבר והרמ"א קבעו בש"ע להלכה לדברי הר"ש כדאי הם לסמוך עליהם ובפרט במקום הדחק ועיגון. גם בס' מנחת יעקב כתב דיש לפסוק בזה כש"ע, ואפשר דאף הב"ח שכתב דלמעשה יש להחמיר כדעת התוספות יש לומר דבמקום הדחק ועיגון מודה".

ג. מה פשט בשאין הדרך.

1. גורם, סיבה: מצד שהראייה נגמרה ע"י השפופרות.

(א) גר"ז (סעי' ח') – "עד המקור (רא"ש) פירוש ועד בכלל שהכניסו לתוך מקור דמיה ונכנס הדם בשפופרת והוציאתו לחוץ ואין דרך נשים לראות כן ומשום הכי טהורה שנאמר דם יהיה זובה בבשרה בבשרה ולא בשפופרת וטעמא דקרא לאו משום חציצה הוא שהשפופרת מפסקת בין דם לבשר בית החיצון אלא טעמא דקרא משום שאין דרך נשים לראות דם בזה הענין ולא טמא הכתוב אלא בשרואה כדרך שהנשים רגילות לראות".

(ב) אבני נזר (יו"ד סי' רכ"ד אות ד', סי' רכ"ה אות מ"ו) – "ורבנן בתראי ס"ל הטעם משום שלא ראתה כדרך ראי' מעצמה או ע"י אונס שבגופה ולא (אולי צ"ל 'אלא') בגרם הכנסת שפופרת או הוצאת החתיכה שהדם שבתוך החתיכה ממילא יצא עם החתיכה. אך אם יש דם על החתיכה מבחוץ אין ראי' שהדם יצא מחמת החתיכה שמא להיפוך שהטבע הוציאה מותרות הדם ועמו יצאה החתיכה או הוציאה שניהם יחד. ועי' בביאור הרב ז"ל מלאדי בש"ע שביאר הענין היטב".

(ג) הר צבי (יו"ד סוף סי' קמ"ח) – "ובאותו ענין נשאלתי מרב אחד ע"ד אשה שיש לה סכנה אם תתעבר ועפ"י הרופאים הניחה מכסה של גומי על פי המקור כדי למנוע ממנה הריון, ולדעת הרב הנז' היה פוסק שאם תראה דם בתוך המכסה לא תטמא משום דהא קיי"ל הוראה דם בשפופרת טהורה, ואמרתיו לו שזה טעות, שלדעת הרא"ש והשו"ע מה שהוראה בשפופרת טהורה היינו שהכניסה השפופרת לתוך המקור והשפופרת הוציאה את הדם ולא יצא הדם מעצמו, משא"כ כאן המכסה איננו בתוך המקור, ואין המכסה מוציאה את הדם, והדם זב מעצמו, וקרינן בה ראיית הדם כדרך ראייתה, ובודאי דין טומאה יש כאן".

(ד) בדה"ש (ס"ק ל"ה) – "ולדינא יש להחמיר כפירוש זה".

1 (א) א"א להקל אם הדם על שפופרות, כיום אולי הדם היה שם קודם – בדה"ש (ציונים ס"ק פ"ג).

2. תוצאה, היצאה: מצד חציצה.

(א) דברי חיים (ח"ב סי' ס"ג) – "כל עיקר טומאת האשה הוא בעת יציאת הדם מהמקור לבשרה שבפנים ומה שיתהווה איזה מקרה בדם אחרי יציאה מבשרה שבפנים לא איכפת לנו שכבר נטמא האשה וכן אם לא יצא הדם דרך הבשר שבפנים מתי שיצא מהמקור כיון שלא ה' בבשרה שבפנים טהורה ולכן אם יצאה הדם בשפופרת מהמקור ולא נגע בבשרה שבפנים לכולי עלמא טהורה מגזירת הכתוב דבבשרה שעיקר טומאת אשה מה שיצא מהמקור לבשרה שבפנים".

(ב) פרדס רמונים (מקשה זהב סוף ס"ק ו', עי' פתחי נדה חקירה ו' אות י"ד) – "דהר"מ והרא"ש מפרשי' שלא הכניסה השפופרת לתוך המקור רק עד המקור".

(ג) ברית אברהם (סי' מ').

(ד) עונג יו"ט (סי' פ"ד) – "יצא בשעה שהי' השפופרת מונח בתוכה וטהורה משום חציצה".

(ה) הגרשז"א זצ"ל (מנחת שלמה ח"ב סי' ע' ענף ב', תנינא (ב - ג) סי' ע"ב ענף ב').

(ו) חוט שני (ס"ק ח' אות א').

1 (י) יש קולא, על פי המקור ולא בפנים. ויש חומרא, אם נכנס בפנים אבל הדם הולך על השפופרות טמא.

ד. אם יש טומאה דרבנן.

1. טהורה לגמרי.

(א) בינת אדם (סוף כלל קי"א).

(ב) הגרשז"א זצ"ל (מנחת שלמה ח"ב סי' ע' אות ח', תנינא (ב - ג) סי' ע"ב אות ח') – "המורם מכל האמור דאשה שראתה דם בשפופרת טהורה וכן פסק השו"ע בסי' קפ"ח סעיף ג' "הכניסה שפופרת והוציאה בה דם טהורה" ומפשוט דברי השו"ע וגם מפורש כתב כן בעל סדרי טהרה והחכמת אדם בכלל קי"ב בבינת אדם אות ז' ועוד גדולי אחרונים דפשוט הדבר בלי שום חולק שטהורה האשה גם מדרבנן ואע"ג שגזרו חכמים טומאה גם על דם שהאשה לא הרגישה כלל ביציאתו אשר גם זה נלמד בריש פ"ח דנדה מקרא דבבשרה עד שתרגיש בבשרה ואפי"ה גזרו טומאה גם על כתמים, מ"מ בראתה דרך שפופרת לא גזרו שום טומאה והיא טהורה ודאי גם מדרבנן. והרבה טעמים וסברות נאמרו באחרונים אהא דלא החמירו רבנן בשפופרת".

(ג) בדה"ש (ס"ק ל"ו).

2. אם הדם יצא מעצמו כדרכו.

(א) טמאה מדרבנן.

(1) פרדס רמונים (פתחי נדה חקירה ששית אות י"ד) – "דל"ג חז"ל רק אם הדם יצא מעצמו בזה גזרו חז"ל לטמאה אפי' לא ארגשה ... אמנם היכא דהדם לא יצא מעצמו רק היא הוציאתו ממקור ע"י השפופרת וכדומה ע"ז לא אמרו דחזקתו לבא בהרגשה ולא יבואו לטאות בזה כלל וכיון שמה"ת היא טהורה בכה"ג ל"ג ע"ז".

(2) הגרפ"ש זצ"ל (אמרי חיים עמ' פ"ב) – "ברור לי בעה"י"ת שהאידינא אחר חומרת ר"ז וחומרת הגאונים בודאי היא טמאה את הראייה ע"י שפופרת היתה בדרך טבע אם לא כמו שצייר המחבר ביו"ד וכמו שנתברר כאן".

(ב) טהורה לגמרי.

(1) הגרשז"א זצ"ל (מנחת שלמה ח"ב סי' ע' אות ט"ו, תנינא (ב - ג) סי' ע"ב אות ט"ו) – "בעל פרדס רמונים ... אך היות ולהדיא מבואר שם דלפי פירושו נמצא שדברי הטור והמחבר הם נגד כל הראשונים, וגם תמוה מאד איך לא הזכירו כלל דלדעת כל הראשונים טהורה שפיר גם מדרבנן משום טעמא דחציצה בלבד, וכיון שזה תמוה ואיכא נמי לפרושי בדעת הטור דמייירי בשפופרת קצרה באופן שרק מהמקור יוצא הדם שלא כדרכו ואח"כ הדם נוגע שפיר בבשרה דבכה"ג שפיר אמרינן דאינה טהורה אלא א"כ הי' שינוי בעיקר יציאת הדם מהמקור שלא יצא כלל כדרכו מחמת עצמו אלא מחמת השפופרת, משא"כ בכה"ג דמאי דחשיב שלא כדרכו הוא רק משום חציצה שפיר מסתבר דכיון שמחמת השפופרת נפתח הקבר והדם יוצא אח"כ כדרכו מבין השיניים ונוגע בבשר שבבית החיצון שהיא ודאי טמאה מדאורייתא, וגם אפשר לפרש בדעת הטור כמו"ש קודם דבכה"ג שהכניסה השפופרת לתוך המקור שפיר סברי דבשפופרת עבה יש לחשוש דשמא בשעת פתיה"ק יצא מעט דם ונדבק בדופני השפופרת מבחוץ, וכיון שכן נראה דאין לזוז מכל דברי הראשונים להחמיר בדרבנן ואית לן למינקט להלכה דבכה"ג שמתחלת יציאתו מהמקור ועד סופו לא נגע כלל הדם בבשר דהרי היא טהורה גם מדרבנן אע"פ שהדם עצמו שפיר יצא כדרכו בלא שום שינוי".

(2) חוט שני (ס"ק ח' אות א').

ה. אם יש לה וסת, בזמן שראתה בתוך שפופרת.

1. יש לה וסת.

(א) חזו"א (יו"ד סי' צ"ט ס"ק ד') – "יש לעי' ראת' דם בשפופרת, אי קבעה וסת, וכן אי מקרי מעין פתוח לענין שלא תקבע בראיות שאח"כ, וכן בגיורית שיש לה וסת מימי גיורתה אי הוי וסת לאחר גירות, ובטעמא דלא קבעה וסת בימי טוהר, יש לעיין דלכאורה אין הטומאה של ג' הראיות הקובעות את וסתה, מהנות כלום לקביעות הוסת, אלא אחרי שביום הזה כבר הוחזקה ג"פ בראי', הנה יש לחוש לו לראי' עד שתבדוק, ומה יועיל זה שטהרה התורה את הראיות הראשונות, וי"ל דוסתות דרבנן וכה"ג לא גזרו, והעיקר נראה דהטומאה והטהרה יפעלו גם בטבע, וימי הטהרה הם בעצמותם אינם אות לראית יום הזה בימי טומאה, כי הטבע תלוי' במזל ע"פ השגחת ד', ואף אם ראתה ראי' שאינה מטמאה, לא תראה ראי' המטמאה, ולפ"ז נתייירה בטלה לה וסת, וראתה בשפופרת קבעה וסת".

(ב) הגרשז"א זצ"ל (מנחת שלמה ח"ב סי' ע' סוף אות ט"ו, תנינא (ב - ג) סי' ע"ב סוף אות ט"ו) – "אך יש להדגיש דאף שראתה בשפופרת טהורה מ"מ לענין קביעות וסת אין דינה חלוק משאר נשים והוא פשוט וא"צ לפנים".

(ג) חוט שני (ס"ק ח' אות ב'), סי' קפ"ד ס"ק ט"ו ד"ה ובביאור).(ד) לבושי עז (תמצית אות ג').

ו. ימי וסת: בשנעקר מקורה.

1. מיקל – ט"ז (ס"ק ה'), לחם ושמלה (לחם ס"ק י"א).

(א) ודוקא כשהחתיכה נפלה לבית החיצון בשעת וסתה, אבל אם החתיכה נפלה לבית החיצון קודם ובשעת וסתה ראתה דם טמאה – חזו"ד (חי' ס"ק ז', בי' ס"ק ג'), "וכתב הט"ז ... ודוקא כשהחתיכה נפלה לבית החיצון בשעת וסתה אבל אם החתיכה נפלה לבית החיצון קודם ובשעת וסתה ראתה דם טמאה", פת"ת (ס"ק ח', "ועד"ד ...").

2. מחמיר – ב"ח (ס"ק ג' ד"ה וצריך, "וצריך לומר שאשה זו היה לה וסת ומכה זו שנעקר מקור שלה היה בין וסת לוסת"), תוה"ש (ס"ק ז'), מקור חיים (תפארת צבי ס"ק ו' ד"ה גם), גר"ז (סעי' י"א, "ומכל מקום בשעת וסתה לא תלינן הדם בחתיכות אלא בוסתה כמו במכה דלעיל סימן קפ"ז (ב"ח מנחת יעקב דלא כט"ז)), בדה"ש (ס"ק מ"ז).

3. מר"מ – מחה"ש (ס"ק ט'), מלבושי טהרה (סעי' ח'), טהרת ישראל (סעי' כ"ו), ט"ז וש"ך השלם (כו"ל ס"ק ל"ד).

א) חזו"א (יו"ד סי' פ"א ד"ה כ') – "כ' ט"ז סי' קפ"ח סק"ה דמעשה דר"ש טהורה אף בשעת וסתה וכן משמע דהר"ש טיהרה לעולם ואי כיון שעבר וסתה היא אסורה לעולם ולא התירה רק פעם אחת עד הוסת היו הפוסקים מפרשים הדבר, וגם משמע דחולי זה התמיד באשה ולא היתה יכולה לטהר, וא"כ ע"כ מוכח כדברי הט"ז דאף בשעת וסתה טהורה אלא שצריך טעם למה טהורה בשעת וסתה נהי דהכא הוי כמרגשת שהמכה מוציאה דם מ"מ הלא לעולם ראיתה בכך ואם באת להתירה הלא היא מותרת לעולם, והוא ממש נידון דידן, ונראה דכיון דדם הנדות יוצאין כאן שפיר י"ל דבטלה לה וסת דידה דכיון דמתמעטין דמה ע"י הגרת דם הנדות דרך המכה שוב אינה רואה כלל כדרך הרואות ואין חוששין לוסתה ואין דברי התו' ט"ז א' אלא בדם היוצא מבשר המקור ולא בדם נדות וכ"ז כונת ט"ז".

ז. האם צריכה בדיקה בשעת נפילה: בשנעקר מקורה.

1. מיקל – ט"ז (ס"ק ה'), "שמו"ח ז"ל כתב דדין זה אינו מותר אלא בין וסת לווסת ועוד חלק על רמ"א והחמיר שצריך שתבדוק עצמה בשעה שנפול המקור לבית החיצון והיא טהורה ואחר כך תראה דם כו' ואיני רואה שום חילוק בין שעת נפילה לאחר נפילה בזה ותו דמה שיעור יש ליתן בזה אימתי מקרי בשעת נפילה או אחריה", חזו"ד (חי' ס"ק ח'. בשם הש"ך, וצ"ב).
2. מחמיר – ב"ח (ס"ק ג' ד"ה וצריך), הו"ד בש"ך (ס"ק ט'), "כתב הב"ח משמע דס"ל דלא בעינן דבדקה בשעה שנעקרה ולא נהירא אלא דוקא בעינן דבשעת נפילה לבית החיצון בדקה ולא ראתה שום דם כלל אלא דלאחר כך כשהיו בבית החיצון לא היתה פוסקת לראות כל זמן שאותן החתיכות בבית החיצון וטיהר רבי שמשון כו' ועיין שם".
- א) ודוקא כשהחתיכה נפלה לבית החיצון בשעת וסתה אבל אם החתיכה נפלה לבית החיצון קודם ובשעת וסתה ראתה דם טמאה – חזו"ד (חי' ס"ק ז', בי' ס"ק ג'), "וכתב הט"ז ... ודוקא כשהחתיכה נפלה לבית החיצון בשעת וסתה אבל אם החתיכה נפלה לבית החיצון קודם ובשעת וסתה ראתה דם טמאה ועיין בי'. ובש"ך ס"ק ח' החמיר בזה בשם הב"ח אף אם רואה דם נדות בחתיכה שנעקר ממקורה בשעת וסתה. אבל כשהחתיכות נופלות ממנה בלא דם טהורה לכולי עלמא", פת"ת (ס"ק ח', "ועצ"ד שכתב דזה דוקא כשהחתיכה נפלה לבית החיצון בשעת וסתה אבל אם נפלה קודם ובשעת וסתה ראתה דם טמאה. ובש"ך ס"ק ח' החמיר בזה אף אם רואה דם בחתיכה שנעקר ממקורה בשעת וסתה אבל כשהחתיכות נופלות ממנה בלא דם טהורה לכ"ע ע"ש ועמ"י סק"ז ודו"ק").
3. מר"מ – גר"ז (ס"ק י'), בדה"ש (ס"ק מ"ה).

ח. בדיקה בפושרים, או בצפרניים: בזמן שנעקר המקור.

1. מחמיר – מחבר (סעי' ג').
2. מיקל – דר"מ (ס"ק ד'), הו"ד בש"ך (ס"ק י"א), "ובד"מ כתב ולפי מה שכ' דמירי כאן דידוע היה שנעקר המקור שלה א"כ גם כאן אין דברי הב"י נכונים דאף בלא בדיקה היה ידוע שאין זה דם קפוי רק שהמקור נעקר ולא הוצרך להתיר אלא שלא נאמר דזה עצמו דרך ראייה היא כנ"ל ע"כ", גר"ז (ס"ק י"ב), לחם ושמלה (לחם ס"ק י"ב), מלבושי טהרה (סעי' ט', ס"ק ט'), ערה"ש (סעי' נ"ב), טהרת ישראל (סעי' כ"ו), בדה"ש (ס"ק נ"א).

ט. שפופרות תוך ז' נקיים.

1. מחמיר – חזו"א, הו"ד בלבושי עז (תמצית ס"ק ד').
2. מר"מ – הגרשז"א זצ"ל (מנחת שלמה ח"ב סי' ע' ענף ג', תנינא (ב - ג) סי' ע"ב ענף ג', "נראה דיש לדון שבשעת הדחק גדול כע"ז שהזכרנו בתחלת הדברים אפשר שיש להקל").

י. הצעת תקנה של לבישת שפופרת, ולהקדים בכך זמן הטבילה: הלכה.

1. מיקל.
- א) הגרשז"א זצ"ל (מנחת שלמה ח"ב סי' ע' אות י"ז, תנינא (ב - ג) סי' ע"ב אות י"ז) – "נראה לכאורה באיש ואשה שנמצאים במקום שאין מקוה טהרה לבנות ישראל דאפשר להפקיע ממנה איסור נדה ע"י זה שתלבש שפופרת של גומי לפני שיגיע זמן הוסת כאמור לעיל באות ד' כיון דאסקינן דלכו"ע טהורה היא בכך אפי' מדרבנן, אך כיון שמפשות דברי השו"ע משמע דפסקו כהר"ש והרא"ש וכיון שבעל שו"ע הרב ז"ל סובר דלדעת הר"ש והרא"ש הרי היא טמאה נדה בכה"ג מדאורייתא אי אפשר כלל להקל, משא"כ לענין נד"ד כיון שלא ראתה יותר משבעה ימים והיא רק נדה ולא זבה וכשתטבול לאחר ז' ימים הרי תצא ודאי מטומאת נדה דאורייתא, חושבני דאין ראוי להחמיר בזה".
2. מחמיר.
- א) הגרשז"א זצ"ל (אמרי חיים עמ' פ"ב) – "ברור לי בעה"ת שהאידינא אחר חומרת ר"ז וחומרת הגאונים בודאי היא טמאה את הראייה ע"י שפופרת היתה בדרך טבע אם לא כמו שצייר המחבר ביו"ד וכמו שנתברר כאן".
- ב) ששבה"ל (ס"ק א', סיכום אות א') – "ולמעשה חלילה להקל בזה דאף במה שרצו להקל בשפופרת לצורך פו"ר מי בקי שיכנס ממש עד המקור בלי שיגיע כלל דם בבית החיצון ואפילו משהו בעלמא דתטמא".
- ג) חוט שני (שעה"צ ס"ק ע"ו) – "ודע דחלילה להורות היתר בזמן הזה להשתמש בשפופרת כדי לטהר האשה, מפני שהמציאות היא שכמעט ואי אפשר לעשות זאת בלי שיהיה דם גם מחוץ השפופרת, וממילא היא טמאה מדינא, ואף אם ימציאו איזה תחבולה, אין לסמוך ע"ז כלל ועיקר, דלא ימלט ממכשול, וחלילה להקל באיסור נדה החמור".
- ד) הלכה ברורה (ספר שלם כנגד הגרשז"א זצ"ל).
3. מר"מ – קנה בושם (בירורי השיטות סוף סעי' א'), בדה"ש (ציונים ס"ק פ'), הרי"ז זנב (שושנת העמקים עמ' רכ"ה).

יא. **כריתות הרחם כולו**: היסטרקטומיה (hysterectomy).

1. טהורה – **נשמת אברהם** (ס"ק א' אות ב'), "אשה שעברה ניתוח להוצאת הרחם כולו כולל צואר הרחם (היסטרקטומיה), אם הוציאו כל הרחם ועדיין היא רואה דם אח"כ, אז בהכרח שהדם בא מהנרתיק וממילא היא טהורה".

2. **טמאה לפני הניתוח**.

(א) **נשמת אברהם** (ס"ק א' אות ב') – "אם היא היתה טמאה נדה ועברה כריתת כל הרחם (כולל צואר הרחם), כל דם שהיא רואה אחרי הכריתה בהכרח בא אך ורק מפצע הניתוח בנרתיק, משם נכרת צואר הרחם".

(ב) לא הפסק טהרה ולא ספירת ז' נקיים.

(1) **הגריש"א זצ"ל** (נשמת אברהם ס"ק א' אות ב').

(2) **ששכה** (נשמת אברהם ס"ק א' אות ב') – "אינה צריכה לא הפסק טהרה ולא ספירת ז' נקיים כי אין כאן מקור דם טמא, אלא אחרי הפסקת הדימום וריפוי הפצע בנרתיק יכולה מיד לטבול (וכמובן שעברו ז' ימים בצירוף ימים נקיים, אם היו, מלפני הניתוח)".

3. **טהורה לפני הניתוח**.

(א) **נשמת אברהם** (ס"ק א' אות ב') – "והרי בזמן הניתוח שנעשה, אם דרך פתיחת הבטן או אם דרך הנרתיק, אין נוגעים בפנים הרחם כלל וגם אין חותכים הרחם או צואר הרחם, אלא חותכים מסביבו ובנרתיק מסביב לצואר הרחם כדי לשחררו, ואז מוציאים את הרחם כולו כגוף אחד, ותופרים את הנרתיק בחזרה במקום החתך. משם כמובן יוצא דם החתך והתפירה החוצה באופן שאין כאן אלא דם מכה מהנרתיק. וראה בשו"ת חלקת יעקב ובשו"ת הר צבי. לפי זה לכאורה מסתבר שאשה כזאת נשארת טהורה כי הדם שהיה בזמן הניתוח וגם מה שהיא רואה אחרי הניתוח אינו אלא דם מפצע הניתוח בנרתיק ולא דם מהרחם, שהרי הוציאו לה כל הרחם. אך כתב לי **הגרש"ז אויערבאך זצ"ל**: הייתי רגיל להצריך טבילה בברכה אך גם לאחר שנודע לי שטעיתי מ"מ חושבני שלא נכון לפטור לגמרי מטבילה, עכ"ל. והכונה כמובן שתטבול בלי ברכה (כך אמר לי הגאון זצ"ל). ושמעתי ממור"ר **הגרי"י נויבירט שליט"א** שאם עברו ז' ימים אחרי הניתוח יכולה לטבול ללא הפסק טהרה וללא ספירת ז' נקיים. שוב כתב לי מור"ר שליט"א: שאחרי שמו"ר זצ"ל חזר בו (לגבי מי שעברה בדיקת אויר או צילום הרחם כנראה חזר גם מזה אחרי שהוא הסכים שטיפול רפואי לא מטמא את האשה, עכ"ל. ושוב כתב לי: כמדומני שכאן (אחרי הוצאת הרחם) עדיף כי בשלמא שם (בבדיקת אויר או צילום הרחם) י"ל דגם דם נדה רואה, משא"כ כאן שוודאי אין דם נדה, עכ"ל".

4. מר"מ – **שבה"ל** (ח"ט סי' קע"ח).

(א) לענין דם חימוד – עי' סי' קצ"ב סעי' א', לשיטות ומר"מ.

כה] פתיחת הקבר.

א. עי' סימן קצ"ד, לשיטות ומר"מ.

כו] בדיקות חתיכות – סעיף ד'.

נדה (דף כב. - דף כב:) – "בעא מיניה ר' יוסי ברבי חנינא מרבי אלעזר: **דם יבש** מהו. כי יזוב זוב דמה אמר רחמנא - עד דמידב דייב ליה, לח - אין, יבש - לא, או דלמא: האי כי יזוב זוב דמה - אורחא דמילתא היא, ולעולם אפילו יבש נמי. א"ל: תניתוה, דם הנדה ובשר המת - מטמאין לחים ויבשים. אמר ליה: לח ונעשה יבש לא קא מיבעיא לי, כי מיבעיא לי - יבש מעיקרא. הא נמי תניתוה: **המפלת כמין קליפה, כמין שערה, כמין עפר, כמין יבחושיין אדומין - תטיל למים, אם נמוחו - טמאה**. אי הכי - בלא נמוחו נמי: אמר רבה: כי לא נמוחו - בריה בפני עצמה היא ... אמר ריש לקיש: ובפושרין. תניא נמי הכי: תטיל למים, ובפושרין, רשב"ג אומר: **ממעכתו ברוק על גבי הצפורן**. מאי בינייהו. אמר רבינא: מעוך על ידי הדחק איכא בינייהו. התם תנן: כמה היא שרייתן בפושרין - מעת לעת הכא מאי. מי בעינא מעת לעת או לא. שרץ ונבלה דאקושי - בעינן מעת לעת, אבל דם דרכיך - לא, או דלמא לא שנא. תיקו".

א. **בדיקת פושרים בזמננו**.

1. מחמיר, אין אנו בקיאים.

(א) **חכ"א** (כלל קי"א סעי' ד') – "ונראה לי בזמן הזה אין אנו בקיאים בזה כיון דצריכין פושרין של מעת לעת (עיין ביורה דעה סימן ל"ו בש"ך ס"ק ט')".

(ב) **ששבה"ל** (סוף ס"ק י'), סיכום אות ב', עי' שבה"ל ח"ה סי' ק"ו אות ט') – "למעשה אין עושין בדיקה זו".

(ג) **חוט שני** (ס"ק ט' אות ב').

(ד) **לבושי עז** (תמצית ס"ק ח').

(ה) **גופי הלכות** (בה"ל ד"ה ואם) – "ובחכמת אדם ... חת"ס ... למעשה אין בודקין אלא במיעוץ בציפורן".

(ו) **פתחי דעת** (עמ' ע"א).

2. מיקל, אנו בקיאים.

(א) **לחז"ש** (לחם ס"ק י"ט) – "ודלא כמ"ש בס' חכמת אדם".

(ב) **פרי דעה** (שפתי לוי ס"ק י"ד) – "משמע מסתימת כל הפוסקים דגם בזמן הזה סמכין אבדיקת פושרין".

(ג) **חת"ס** (יו"ד סי' כ"ו) – "אנסה במים פושרים כל מעת לעת שהוא ממש נמנע במקומ' אחרים שישארו המים הפושרים בתכונה א' מעל"ע וצויתי לתת העדים בתוך צלוחית ולשוקעו בתוך מי המרחץ בזויות א' בתחתיתו ונשתהו שם מעל"ע ולא נימוחו וטהרתם".

- ד) טוב טעם ודעת (מהדו"ק סי' רח"צ ד"ה והנה לא, קנאת סופרים השמטות למי נדה סי' ל"ד) – "או בפורשין או במיעכן בצפורניו".
- ה) ערה"ש (סעי' ע"ב).
- ו) עי' ישועות מלכך (יו"ד סי' ל') – "באם ימצא לאחר מעל"ע שהם שלמים".
- ז) טהרת ישראל (סעי' מ').
- ח) בדה"ש (ס"ק ע"ט, ציונים ס"ק קמ"א) – "רשאי ג"כ לבדוק בפורשים אף בזמננו".
3. מר"מ – דר"ת (ס"ק נ"ז), נטעי גבריאל (פרק ע"ט הע' ב'), חק וזמן (פרק א' הע' כ"ט אות ג').

ב. צורת המיעוך בציפורן.

1. מר"מ – נטעי גבריאל (פרק ע"ט הע' ג'), פתחי דעת (פרק ג' סעי' כ"ז).
- א) חכ"א (כלל קי"א סעי' ד') – "ואם מעכן ברוק (כן צריך לומר וכן הוא בגמרא ובכל הפוסקים) על גבי הציפורן ולא נימוח טהורה ואין צריך לבדוק על ידי שרייה (ועיין בשער בית הנשים סימן ו' באריכות) דכיון דלא נימוחו קים להו לחז"ל שאינו דם ואפילו יודעת בודאי שבאו מן המקור ודאי מכה יש לה במקור שממנו באו דברים הללו".

ג. נאבד.

1. טמא – חוט שני (ס"ק ח' אות ה'), "טמא מספק ככל ספיקא דאורייתא לחומרא".
2. טהור: אם אין הרגשה, שאינו בוסת או אח"כ, אינו הפסק טהרה או ג' ימים ראשונים – חת"ס (יו"ד סי' קנ"ט, "בקרטין כמו אלו באם אירע שנאבדו מעל העד ולא נבדקו יש לסמוך אס"ס ספק מן המכה ואת"ל דם נדה שמא לא ארגשה וה"ל ספיקא דרבנן ולקולא דבכמו אלו ליכא חזקה כלל אך בתנאי שלא יהיה בימי וסתה שאז היא בחזקת רואה וגם יהיה ג' ימים אחר תחלת ימי ליבון שלה לא זולת זה שכבר הוחזקה בטהרה אע"פ דעדיין לא טבלה והיא טמאה מ"מ ה"ל חזקת טהרה"), בדה"ש (ס"ק ע"ה, "יש להקל ולטהר האשה אמנם רק בתנאים דלהלן - א) שלא הרגישה ביציאתם - ב) שאינו בשעת וסתה הקבוע ולא ביום ל' באשה שאין לה וסת - ג) שאינו בדיקה של הפסק טהרה וגם לא בתוך ג' ימים הראשונים של ז' נקיים, וכשיושלמו תנאים אלו יכולה להקל אפילו אם ברור לה שהקליפות היו מראה אדם ואפילו מצאה הצורות על ידי בדיקה בעומק בית החיצון, והמחמיר ... תע"ב").
3. מר"מ – בית יעקב (סי' קס"ז), סד"ט (ס"ק ח' ד"ה בתשובת), נטעי גבריאל (פרק ע"ט סעי' ד'), פתחי דעת (פרק ג' סעי' כ"ט).
- א) בינת אדם (כלל ו') – "ואם כן כשנאבדו בלא בדיקה ודאי אפילו לשיטת התוספות לא מוקמינן אחזקה ודומה לריאה ...".
- ב) פת"ת (ס"ק ט') – "כתב בתשובת בי"ע סי' קס"ז דאשה שראתה קרטין ונאבדו בלא בדיקה אם נימוחו דמותר מטעם ס"ס ספק אם הוא אדם או לא ואם תמצא לומר שהוא אדם שמא לא היה נמוח ואע"ג שהאשה אומרת שראתה מקודם שהיה אדם מ"מ כיון שיש מראה אדם שהוא טהור אלא שאין אנו בקיאים חשיב ספיקא כו' ע"ש ועי' בס"ט שחלק על זה דלא חשיב ס"ס דהוי הכל משם אחד אם דם נדה היא או לא ע"ש עוד ועי' בתשו' בגדי כהונה חלק יו"ד סי' ה' [ובתשו' ח"ס סי' קנ"ט וקע"ו]".

ד. קרטין דיתכן שהם מעלמא.

1. חכ"א (כלל קי"א סעי' ז') – "מה שנמצא על פי רוב על העד כנקודה קטנה אחת או שתיים דק שבדקין לפעמים שחור ולפעמים אדום ודבר קטן כזה יכול להיות שבא מעלמא שהיה נדבק על השערות או על בגדיה ואם כן יש ספק ספיקא שמא מעלמא ואם תמצא לומר מן המקור שמא אינו נימוח וגם לא שייך בהם בדיקה דבודאי אף בזמן הגמרא לא היה באפשר לבדוק אותן בפורשין מחמת קטנותם. ונראה לי דעל כל פנים הבדיקה של הפסק טהרה שהיא מחזקת אותה לטהרה זו צריכה להיות בלא שום תליה אלא בדיקה ברורה אבל שאר הבדיקות אפילו כל שבעה נקיים בנקודות שחורות שהם מצוים מאוד מאוד אזלינן בתר המצוי ותלינן מעלמא אתי ובאדומים בתוך שלש ימים של שבעה נקיים אם אינה שעת הדחק יש לטמאה דזה אינו מצוי כל כך מעלמא ובשעת הדחק שאינה יכולה ליטהר לבעלה זמן מרובה גם באלו יש להקל אפילו תוך שלש ימים ובלבד שילקטם מהעד ויראה שאין שום לכלוך אדום על העד ועיין בבית אדם שהארכתי בזה לקמן כלל קי"ד עוד מדיני הקרטין".
2. מר"מ – שואל ונשאל (ח"ה יו"ד סי' צ"ב), ציץ אליעזר (ח"ו סי' כ"ד), הגריש"א זצ"ל (אשרי האיש יו"ד פרק כ"ג אות ז'), ששבה"ל (ס"ק ג', שבה"ל ח"ו סי' קכ"ט אות כ"ד), חוט שני (סי' קצ"ו ס"ק י' אות כ'), חק וזמן (פרק א' הע' כ"ט אות ו').

ה. קרטין שחורים.

1. מר"מ – נטעי גבריאל (פרק ע"ט סעי' ח'), חק וזמן (פרק א' הע' כ"ט אות ז').

כז [בדיקת בשבת ויו"ט.

א. מצד מוקצה.

1. מחמיר.

- א) מהרש"ג (ח"א או"ח סי' נ"ט אות ג') – "בלאה"כ אסור לטלטל הדם יבש למעכו בידו בין אצבעותיו, משום דהדם יבש הוא מוקצה גמורה דלא חזי למידי וא"כ אסור מטעם טלטול מוקצה".
- ב) הגרשז"א זצ"ל (שערי טהרה סי' ע"ג אות ז', שולחן שלמה ערכי רפואה ח"ג עמ' ל') – "הרי זה מוקצה כיון דמצד עצמו הוא מאוס ואינו ראוי לכלום ... שהבדיקה היא רק לדעת מה טיבו של קורט זה, אין זה חשיב כעומד למתלמד ואסור משום מוקצה".
- ג) הגרש"פ זצ"ל (חק וזמן פרק א' הע' כ"ט אות ז' בהערות).

(ד) חוט שני (ס"ק ח' אות ט') – "אסור לבדוק חתיכות אלו בשבת ויו"ט, משום מוקצה".
(ה) הגר"ש וויגדער (חק וזמן פרק א' הע' כ"ט אות ז' בהערות).

2. אינו מוקצה.

(א) מנחת יצחק (ח"ה סי' קכ"ו) – "אם יש חשש מוקצה על הקרטין המבואר (ביו"ד סי' קפ"ח סעי' ח'), לבדוק אותם ביו"ט, דלכאורה הוי מוקצה מחמת גופו, דקשה לומר ע"ז דראוי למאכל בהמה, וכמה פעמים הוי שעת הדחק, דזמן טבילתה ביו"ט, ויש בזה ענין של לטהר אשה לבעלה ומצוות פו"ר ... לא ידעתי מנ"ל דאינו ראוי לכלבים, דדוקא עצמות קשות אינם ראויים לכלבים, אבל בין שהקרטין בשר יבש, או דם שנתיבש, מנ"ל שאינו ראוי לכלבים, ואף אם יהי' קצת ספק, מ"מ בצירוף די"ל דתשמיש הוי כמו אוכל נפש וכו"ר כנ"ל, יש להתיר אפילו ביו"ט ראשון, אם א"א להמתין עד יו"ט שני, כגון שנשאל בליל יו"ט ראשון ליל טבילה, אולם אם נשאל ביו"ט ביום, והוי לצורך הלילה, ל"ש הצירוף האחרון, והעיקר מה שנלענ"ד דהוי ראוי לכלבים כנ"ל".

(ב) שערים מצויינים בהלכה (סי' פ"ח ס"ק כ"א) – "בשו"ת מהרש"ג ... וצ"ע דהא דבר מטונף מותר לטלטלו להוציא וכיון שמטלטלו לצורך הוצאה ממילא מותר נמי לבדוק ועוד דאיתא בשו"ע (סי' תצ"ח סט"ו) בשחט ואין לו עפר לכסות אלא באפר מוקצה מותר וכתב שם המג"א דמשום מצות כיסוי מותר לטלטל המוקצה. וה"נ משום מצות עונה להתירה לבעלה יהא מותר לטלטלו ועוד מאי שינא מעד הבדק דמטלטלו אע"ג דלא חזי למידי".

3. מר"מ – חק וזמן (פרק א' הע' כ"ט אות ז' בהערות).

(א) תולדות שמואל (ח"ג השמטות לדף קצ"ו) – "ועיין בשו"ת מהרש"ג סי' נ"ח בענין בדיקת הקרטין בש"ק דמשום צובע או שוחק אין בו אבל משום מוקצה יש בו ולענ"ד אם יש נפ"מ לאותו יום כגון שהיא טהורה ומצאה אלו הקרטין מותר לבדוק אבל אם הנפ"מ היא רק לימים הבאים אסור לענ"ד גם משום מכין משבת לחול".

ב. מצד טוחן.

1. מחמיר – עי' הגרשז"א זצ"ל (שערי טהרה סי' ע"ג אות ז', שולחן שלמה ערכי רפואה ח"ג עמ' ל').
2. מיקל – הגריש"א זצ"ל (שערי טהרה סי' ע"ג סוף אות ו', "שאיין כאן משום טוחן"), הגר"ח פ"ש זצ"ל (חק וזמן פרק א' הע' כ"ט אות ז' סוף הערות), הגר"ש ז' אולמן (חק וזמן פרק א' הע' כ"ט אות ז' סוף הערות).

ג. מצד נולד.

1. מר"מ – מהרש"ג (ח"א או"ח סי' נ"ט אות ג', "יש לחקור הוא רק מצד מה דאיתא בש"ס ובש"ע דאין מרסקין בשבת ... חשוב נולד").

ד. מר"מ.

1. נטעי גבריאל (פרק ע"ט סעי' י', הע' י"ד) – "מותר לעשות בדיקת הקרטין בשבת ויו"ט [וכן הורה הגאון רבי טוביה גולדשטיין זצ"ל]".

ה. עד בדיקה: בשבת.

1. עי' או"ח סי' ש"ח סעי' ז', לשיטות ומר"מ.

כת] נמוח חתיכות - סעיף ה'.

א. אם צריך שהאשה שיש לה וסת, ושלא בשעת וסתה.

1. מחמיר.

(א) רמ"א (סעי' ה') – "ודווקא באשה שיש לה וסת, ושלא בשעת וסתה".

(1) פשטים שונים ברמ"א – תוה"ש (ס"ק י"ב, לשונו לקמן), ט"ז וש"ך השלם (שפ"ח ס"ק כ"ו).

(ב) חו"ד (חי' ס"ק י"א, בי' ס"ק ז').

(ג) ששבה"ל (סיכום אות ב').

2. מיקל, שאם לא נמוחו במים טהורה.

(א) אפי רברבי (שער צ"א אות ז').

(ב) הו"ד בש"ך (ס"ק ט"ז) – "צ"ע דלא נמצא בשום פוסק דמחלק הכא בין שעת וסת או לא ול"ד לדלעיל סימן קפ"ז ס"ה דהתם כיון דרואה דם להדיא לא תלינן במכתה בשעת וסתה מטעם דאל"כ לא תהיה טמאה לעולם אבל הכא הרי אינה רואה דם אלא דברים יבשים והלכך אפילו בשעת וסתה טהורה וצ"ל שוב מצאתי בספר אפי רברבי דף פ"ט ע"ב וז"ל ול"נ כיון שעיקר הטעם דאינו דם רק בריה טהורה אף בשעת וסתה דאף גבי דם מכה ס"ל לרמב"ם ורשב"א דטהורה אף בשעת וסתה דקי"ל וסתות דרבנן וכ"ש בכה"ג דטהורה לכ"ע".

(ג) תוה"ש (ס"ק י"ב) – "ואפשר דגם דעת הרב כן הוא ומ"ש ודוקא באשה וכו' ושלא בשעת וסתה קאי אמאי שכתב לפני זה דאם בדקה ג' פעמים כו' שוב א"צ לבדוק, דהיינו דוקא שלא בשעת וסתה אבל בשעת וסתה בכל ענין צריכה בדיקה (וכן משמע בלבוש). אבל אם בדיק בפושרים ולא נמוח דעת הרב גם כן דטהורה היא".

(ד) תפר"י (ס"ק ד') – "וברור".

(ה) תפארת למשה (סוף הסי') – "בש"ע בהג"ה סימן קפ"ח סעיף ה' וז"ל ודוקא באשה שיש לה וסת ושלל בשעת וסתה כו' עכ"ל. ר"ל דאז מותר בלא בדיקת פושרים אחר שבדקה ג"פ אבל ע"י בדיקת פושרים ודאי מותר אם לא נימא אף בשעת וסתה דלא כש"ך (בס"ק ט"ז) שהניח דבריו בצ"ע".

(ו) בא"ה (ס"ק ו').

(ז) מקור חיים (ס"ק ל"ד).

(ח) עי' חכ"א (כלל קי"א סעי' ד') – "ויש אומרים דאין חילוק בין יש לה וסת או לא או שרואה בשעת וסתה דלענין זה עדיפי ממכה שמוציאה דם לעיל כלל ק"י סימן ח' וט' דהתם אמרינן דאם לא כן לא תטמא לעולם אבל הכא תטמא כשתראה בשעת וסתה דם ממש (ש"ך ס"ק ט"ז)".

(ט) לחם ושמלה (לחם ס"ק כ"ג).

(י) מסגרת השלחן (דין ה').

(יא) טהרת ישראל (סעי' מ"ג) – "ואם לא נימוחו טהורה אף בשעת וסתה".

(יב) בדה"ש (ס"ק פ"ז, עי' ס"ק פ"ו, בי' ד"ה ודוקא).

3. מר"מ – גר"ז (סעי' כ"ג), ט"ז וש"ך השלם (שפ"ח ס"ק כ"ו).

(א) ערה"ש (סעי' ע"ה) – "וגם על מה שכתב דדוקא שלא בשעת וסתה הקשו עליו כיון דזהו בריה בפני עצמו מה לי בשעת וסתה או שלא בשעת וסתה דהא טעמא דאסרינן במכה בשעת וסתה בסי' קפ"ז משום דאל"כ לא תטמא לעולם כמ"ש שם והכא לא שייך סברא זו דתטמא כשתראה כדרך הנשים [ש"ך סקט"ז וכו' פ"ד] ותצו דכוונתו הוא לענין שאמר דכשבדקה ג' פעמים ולא נמוחו שוב א"צ בדיקה דקאמר לענין זה דאין סומכין על זה בשעת וסתה אבל אם בדקו ולא נימוחו גם בשעת וסתה טהורה [מנ"י וס"ט סק"ו] ויש שערערו גם בזה [עי' כרו"פ שם] ולענ"ד נראה להוסיף דלפי מה שבארנו דהמכה לא היתה באותו מקום אלא במעיה ומהמקור יורד כדרכו לפיכך שפיר החמיר רבינו הרמ"א ולא דמי למכה שבסי' קפ"ז [והח"ד סק"ז] האריך בזה והולך לשיטתו שהמכה היתה באותו מקום ונדחק בזה ע"ש ולפענ"ד העיקר כמו שבארנו ודע דבדיקת פושרין צריך על כל מה שהפילה ולא די במקצתו כמ"ש הס"ט שם בשם תה"ד והס"ט פקפק בזה ע"ש ולא ידעתי למה דוודאי כן הוא ודו"ק".

כט [חתיכת דם - סעיף ו']

א. הלכה.

1. מיקל – בעל המאור (השגות הרז"ה על הבעלי הנפש שער הפרישה סי' א' אות ד', "כתב הרב הרואה דם יבש אע"פ שלא נמוח טמאה נדה. ואני אומר דא ודא אחת היא. וראיה לדבר ... וזה דבר פשוט וברור הוא"), רא"ה (בדה"ב בית ז' שער א', "דכל שאינו נמוח לא חשבינן ליה דם וטהורה ויש חולקין בזה והחכם המחבר הכריע כדבריהם ... ואני אומר ולא מצאו כל אנשי חיל ידיהם ודמי האי מרבנן כדלא גמירי אינשי שמעתא ..."), רא"ש (פרק ג' סי' ד'), טור (סעי' ו'), האגור (סי' אלף שס"ג).

2. מחמיר – ראב"ד (בעלי הנפש שער הפרישה סי' א', "המפלת כמין קליפות כמין שעורות כמין עפר כמין יבחושי אדומים ... אבל הרואה דם יבש אע"פ שלא נמוח טמאה נדה"), רשב"א (תוה"ב בית ז' שער א', הקצר שם, "כל דם שתראה האשה בין לח בין יבש ואפילו יבש מעיקרו טמא. ולא עוד אלא אפילו שורין אותו במים פושרין או שמעכו אותו בדוק על גבי צפורן ולא נמוח דם טמא הוא אלא שנתייבש הרבה"), מחבר (סעי' ו'), סתם וי"א כדאי' בתוה"ש), ש"ך (ס"ק י"ז, "ובירושלמי ריש פרק המפלת מוכח להדיא כסברא הראשונה ותמנהני על מה נתחבטו הגדולים בזה גם לישנא דש"ס אי הכי בשלא נימוחו נמי כו' נמי משמע הכי עיין שם"), תוה"ש (ס"ק י"ג), בא"ה (ס"ק ז'), חכ"א (כלל קי"א סעי' ו'), "במה דברים אמורים שצריכה בדיקה בשריה במפלת כמין קליפות ושעורות שהם כמין בריות אבל חתיכת דם אף על פי שקשה ואינו נימוח טמא שאין זה אלא דם יבש (שם סעיף ו' ובש"ך ס"ק י"ז)", גר"ז (סעי' כ"ה), חופת חתנים (סי' ט"ז סעי' ה'), חו"ד (חי' ס"ק י"ב), לחם ושמלה (לחם ס"ק כ"ז), פרי דעה (שפתי לוי ס"ק י"ז), טהרת ישראל (סעי' מ"ה), בדה"ש (ס"ק צ"ב, "קיימא לן להחמיר"), ששבה"ל (סיכום אות א'), לבושי עז (תמצית ס"ק א'), פתחי דעת (פרק ג' סעי' כ"ד).

3. מר"מ – ערה"ש (סעי' ע"ו, סעי' ע"ז), ט"ז וש"ך השלם (שפ"ח ס"ק ל"א).

ב. קרטיין (חתיכות קטנות ביותר), כמו עפר.

1. מחמיר – לחם ושמלה (לחם ס"ק כ"ז).

2. מיקל, יכול לעשות בדיקה – חת"ס (יו"ד סי' קנ"ט, סי' קע"ו ד"ה אמנם, "והראב"ד ז"ל וסייעתו שכתב דדם ממש אפי' לא נימוח טמא וכמו שהאריך הרא"ש פ"ב דנדה סי' ג' לא נאמרו דבריו אלא בחתיכ' דם ממש אבל לא בקרטיין כאלו הנלקחים מעל העד ע"י מחט ולא יכחישו הראב"ד והרשב"א ל' משנתינו כעין עפר כעין יבחושי אדומין הרי דמשנתינו מפרש להדי' דבאדומין מיירי אלא כיון שהוא כעין עפר או חול או יבחושי' וקליפות וכדומה הרי הוא בכלל עובדא דר"א בר צדוק שהעלה מטבעין ליבנה ומעשי' בכל יום בבית מדרשינו ואנו מטהרים ע"י בדיקת רוק וציפורן וכן קבלנו ממרנ"א הגאון נ"י"), הגריש"א זצ"ל (פתחי דעת פרק ג' הע' נ"ה), בדה"ש (ס"ק צ"ב, עי' ציונים ס"ק קס"ח), לבושי עז (תמצית ס"ק ב'), פתחי דעת (פרק ג' סעי' כ"ו, "לכו"ע ניתן לעשות 'מיעוך'").

"שדבר זה וכיוצא בו לא ניתן רשות לכל מורה לפסוק הדין בזה כ"א לגדולי הדור"

פת"ת (ס"ק ז')

וסתות סימן קפ"ט

א] כלליות.	כ] וסת הסירוג - סעיף ט'.	לט] זמן שחושש לוסת הגוף - סעיף כ"ד.
ב] קובע וסת: האם צריך עונות שוות.	כא] דילגה פעם אחת - סעיף י"א.	מ] עם הרכבת היום - סעיף כ"ה.
ג] עונה בינונית: בכלליות.	כב] סירגה פעם אחת - סעיף י"ב.	מא] סדר עקירת וסת הגוף - סעיף כ"ו.
ד] וסת קבוע להפלגות פחותה מל' יום.	כג] חזרת הוסת: בכלליות - סעיף י"ד.	מסולקת דמים (סעיף כ"ז - סעיף ל"ד).
ה] איזה יום הוי עונה בינונית [חוו"ד].	כד] וסתות.	מב] קטנה - סעיף כ"ז.
ו] זמן העונה של עונה בינונית [כרתי].	כה] וסת האונס: קפיצות לחוד - סעיף י"ז.	מג] זקנה - סעיף כ"ח.
ז] וסת החודש: בכלליות.	כו] האם חוששת אחר פעם אחת.	מד] איזו היא זקנה - סעיף כ"ט.
ח] וסת על ראש חודש.	כז] ציורים.	מה] וסת בתוך וסת - סעיף ל"ב.
ט] וסת הפלגה: בכלליות.	כח] קפיצות מאתמול.	מו] קביעת וסת ממעיין פתוח.
י] הפלגה של עונות או של ימים.	כט] וסת המורכב - סעיף י"ח.	מז] עקירת הוסת ע"י שראתה במעיין פתוח.
יא] קצרה עוקר ארוכה [בית מאיר].	ל] וסת הגוף: גדרים (סעיף י"ט - כ"ו).	מח] ימי זיבה, ימי נדה - ש"ך (ס"ק ע"א).
יב] וסת השעות - סעיף ג'.	לא] ציורים - סעיף י"ט.	מט] מעוברת: ג' חדשים ראשוני - סעיף ל"ג.
יג] חילוקים בין קבוע לאינו קבוע - סעיף ד'.	לב] וסת הגוף לחודיה.	נ] מעוברת: אחר ג' חדשים.
יד] וסת הדילוג: בכלליות.	לג] וסת הגוף המורכב.	נא] לידה.
טו] דילגה בהפלגה - סעיף ה'.	לד] אם חוששת גם כוסת שאינה קבוע.	נב] מינקת.
טז] דילגה בהפלגה למפרע.	לה] הוברר הדבר, פיהקה מאתמול - סעיף כ'.	נג] אחר כ"ד חדשים - סעיף ל"ד.
יז] וסת השבוע - סעיף ו'.	לו] וסת הגוף שאינו קבוע - סעיף כ"א, כ"ב.	נד] מינקת שנתעברה.
יח] דילגה בחודש - סעיף ז'.	לז] מצטרפים - סעיף כ"ג.	נה] כדורים למניעת וסת.
יט] דילגה שחוזר חלילה - סעיף ח'.	לח] אכילת דברים חמים - רמ"א סעיף כ"ג.	

דור המלקטים - אמרי אברהם (אויערבאך), ארחות טהרה (עטיה), מי דעת (נחומי), סוגה בשושנים (יהודה).

א] כלליות.

- א. **חשיבות של לימוד הלכות וסתות.**
1. **רמב"ן** (הל' נדה פרק ו' הל' י"ד) – "צריכות בנות ישראל להזהר בחושי הוסתות ודיניהן, אין לך דבר שצריך תלמוד בדיני הזבה בזמן הזה כחשש הוסתות".
2. **של"ה** (שער אותיות אות ק' קדושת הזיווג אות נ"א) – "ודברים הללו נתבארו בארוכה יורה דעה סימן קפ"ט. עוד שם כמה דינים ועניינים מענין ימי פרישה. ובעונותינו הרבים רוב העולם אינם נזהרים ואינם משגיחין, על כן אנכי מצוה אתכם ומזהיר אתכם שתהיו בקיאים באלו הדינים ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים".
3. **חוו"ד** (צוואה אות ה', בתוך ס' צוואת הגאונים) – "תראו ללמוד **שתהיו בקיאים היטב** בדיני וסתות כי כמעט נשכחה הלכה זו מישראל בעוה"ר בהיות כי הדבר תלוי בנשים דלאו בני תורה נינהו ותכתבו איזה יום ראייתה למען תדעו איזה יום המחוייב בהפרשה".
4. **טהרת ישראל** (סי' קפ"ד סעי' ל"ט), **פרדס שמחה** (ס"ק ק"ג אות ג') – "וכל איש מחוייב ללמוד דיני וסתות עד שיהי' בקיא היטב בדיני וסתות וזה הלימוד קודם לשארי למודים בפלפול וכדומה".
5. **חכ"א** (כלל קי"ב סעי' מ'), **לחוש"ש** (לחם ס"ק ה'), **שערי טוהר** (שער ד' סעי' כ"ט), **פרדס שמחה** (ס"ק ק"ג אות ג') – "הרוצה לקיים מצות פרישה כתיקונו **יזהר לכתוב תמיד** יום הוסת ואז יוכל לחשוב ימי וסתה כתיקונו כך קיבלתי מרבותי **וכך הייתי נוהג כל ימי ולא אנה לי כל און ברוך ה' המקדש עמו**".

ב. כמה וסתות.

1. חמשה וסתות.
- א) **ב"י** (ס"ק ב' א') – "ודע שחמשה מיני וסתות הן. האחד וסת ההפלגות דהיינו שהיא למודה לראות בהפלגות מכוונות כגון מעשרים לעשרים יום או משלשים לשלשים יום. השני וסת הימים דהיינו שהיא למודה לראות ביום ידוע בחודש או ביום ידוע בשבוע. השלישי וסת התלוי במעשה לבד כגון פיהקה וראתה או עיטשה וראתה וזה נקרא וסת דגופה. הרביעי וסת מורכב דהיינו שהוא תלוי בימים ובמעשה כגון שקפצה ביום ידוע מהחודש או מהשבוע וראתה. החמישי וסת הדילוג והיינו כגון שראתה היום ולסוף שלשים ראתה שנית וחזרה וראתה ביום ל"א לראייה שנייה וחזרה וראתה ביום ל"ב לראייה שלישית או שראתה בט"ו בניסן ובי"ז בסיון ובכלל זה אם ראתה בט"ו בניסן ובי"ז באייר ובי"ג בסיון כי משפט שניהם שוה וגם בכלל זה הוא וסת הסירוג ... ועוד סובר שם הרמב"ם דלית לן וסת התלוי במעשה דגופה בלי קביעות יום ומיהו בזה חלוק עליו הרשב"א ומסכים לדעת כל המפרשים שסוברים דאיכא וסת התלוי במעשה דגופה בלי קביעות יום".
- ב) **ערה"ש** (סעי' ב', סעי' ג') – "חמשה מיני וסתות הן האחת וסת הימים כגון שהיא רגילה תמיד לראות בר"ח או בשני לחדש או בשלישי וכו' וזהו וסת הבינוני שרוב נשים רגילות לראות משלשים יום לשלשים יום וכן כשהיא רגילה לראות ביום א' מהשבוע או ביום ב' וכו' ובכלל זה כשהיא רגילה לראות תמיד רק בשעה פלונית. השנית וסת ההפלגות כגון שהיא רגילה לראות בכל כ'

יום או בכל כ"ה ימים וכיוצא בזה שאין הראייה קבוע לה ביום פלוני מהחדש או מהשבוע אלא כשמפלגת מספר ימים השלישית וסת הדילוג כלומר שמדלגת תמיד יום אחד כגון שראייתה הוא באחד בניסן ובשני באייר ובשלישי בסיון וברביעי בתמוז וכן לעולם מדלגת יום אחד וגם בוסת הפלגות יש וסת הפלגה בדילוג כגון שרגילה לראות אחר כ' יום ואח"כ אחר כ"א יום ואח"כ אחר כ"ב יום וכן וסת הדילוג כשפוחתת כגון שהיא רואה ט"ו בניסן וי"ד באייר וי"ג בסיון וכן בהפלגות באופן זה ובכלל זה גם וסת הסירוג כלומר שהיתה מדרכה לראות בכל חדש ועתה סירגה ורואה כל שני חדשים וכל אלו הם וסתות התלויים בזמן: והרביעית וסת הגוף והוא וסת התלוי במעשה כגון שהיא רואה בכל עת שמפקת או מעטשת ובכלל זה וסת הקפיצות כגון שבכל עת שקופצת היא רואה דם וזה נקרא וסת האונס. והחמישית וסת המורכב דהיינו שהוא תלוי בימים ובמעשה כגון שבכל עת שקופצת או מתעטשת ומפקת ביום פלוני היא רואה".

2. ששה וסתות.

(א) לחנ"ש (לחם ס"ק ה') – "ששה מיני וסתות הן: א' וסת ההפלגות. ב' וסת הימים, ג' כ' בסעי' זה ובסעיף ו'. ג' וסת הדלוג. בסעי' ה' ז' ח'. ד' וסת הסרוג, בסעיף ט' י"ב. ה' וסת הגוף. בסעיף י"ט. ו' וסת המורכב. בסעיף י"ח י"ט כ".

3. שבעה וסתות.

(א) ששבה"ל (סעי' א' ס"ק ב') – "ישנן בדרך כלל שבעה אופני וסתות רגילות: א' – וסת החודש, ב' – וסת ההפלגה, ג' – וסת השעות, ד' – וסת השבוע, ה' – וסת הדילוג, ו' – וסת הסירוג, ז' – וסת הגוף, ובו נכלל וסת המורכב ושאינו מורכב, ויש עוד וסת שבא מחמת אונס, ועונה בינונית כלולה בוסת ההפלגה שהרי עו"ב היא הפלגת ל' יום".

4. עשרה וסתות.

(א) חכ"א (כלל קי"ב סעי' ד') – "נחלק לעשרה מינים. א', עונה בינונית. ב', וסת החודש. ג', וסת הפלגה. ד', וסת החודש בדילוג. ה', וסת הפלגה בדילוג. ו', וסת הימים שוין ובדילוג. ז', וסת השעות. ח', וסת הגוף לזמן ידוע או בלא זמן כלל. ט', וסת שעל ידי אונס קפיצה וכיוצא בו. י', וסת שעל ידי אכילת דברים חריפים".

(ב) שערי טוהר (שער ד' סעי' א') – "עשרה מיני וסתות יש ואלו הם. וסת הפלגה. וסת החודש. וסת השבוע. וסת הדילוג. וסת הסירוג. וסת החוזר חלילה. וסת הגוף. וסת המורכב. וסת האונס. וסת השעות".

(ג) משמרת הטהרה (פרק ז' סעי' ח') – "עשרה מיני וסתות הם, וסת הפלגה, וסת החודש, עונה בינונית, וסת השבוע, וסת השעות, וסת הדילוג, וסת הסירוג, וסת החוזר חלילה, וסת הגוף ווסת האונס".

5. עשתי עשר וסתות.

(א) ראב"ד (בעלי הנפש שער תיקון הוסתות סי' ד') – "הוסת האחד הוא הקבוע בימי החדש. והשני הקבוע בהפלגה. והשלישי הקבוע בדלוג. והרביעי הקבוע בסרוג. והחמישי הקבוע בשעות ואינו קבוע בימים. והששי וסתות דגופה שלא על ידי אונס בימים קבועים. והשביעי וסתות דגופה על ידי אונס בימים קבועים. והשמיני וסתות דגופה שלא על ידי אונס בימים שאינם קבועים. והתשיעי וסתות דגופה על ידי אונס בימים שאינם קבועים. כל אלה בימים הראוין לקביעות. ויש עוד עשרי שאינו בזמן קביעות אעפ"כ חוששת לו, והוא הוסת הנקבע בשעת סלוק דמיה כגון ימי עיבורה וימי מניקתה וימי אחד עשר שבין נדה לנדה וזמן החרדה. והוסת עשתי עשר הוא שאין לו שום קביעות שלא ראתה בו אלא פעם או פעמים, ודומה לאלו לענין חששא ... הרי אלו עשתי עשר וסתות, וכולן על שבעת הדינים הללו הם נחלקים".

(ב) פרדס רמונים (פתיחה לסי' קפ"ט ח"ב) – "שנים עשר מיני וסתות ... א' וסת הפלגה. ב' וסת החודש. ג' וסת השבוע. ד' וסת השעות. ה' וסת הדילוג. ו' וסת הסירוג. ז' וסת הגוף מפיחוקין ועיטושין. ח' וסת שע"י מעשה, כמו קפיצה וטבילה וכדומה. ט' וסת ע"י אכילת דברים חמים, כמו בצל שום ופלפלין. י' וסת המורכב מב' דברים שונים. י"א וסת דמחמת תשמיש. י"ב וסת בתוך וסת".

6. שבעה עשר וסתות.

(א) בעל המאור (השגות על הראב"ד בעלי הנפש שער תיקון הוסתות סי' ג' אות ט"ז) – "ואני אומר מצאנו קביעות הוסתות על שבעה עשר דרכים: א. מפקת. ב. מעטשת. ג. חוששת בפי כרסה. ד. חוששת בשפולי מעיה. ה. שופעת דם טמא מתוך דם טהור. ו. כמין צמרמורות או חזין אותה. ז. ראשה כבד עליה. ח. ואיבריה כבדין עליה. ט. רותתת. י. גוסה. יא. אכלה שום וראתה. יב. אכלה בצל וראתה. יג. כסכסה פלפלין וראתה. יד. קפצה וראתה. טו. ימי השבת כגון בחד בשבת בחד בשבת. טז. ימי החדש כגון ריש ירחא וריש ירחא. יז. הפלגה שוה שבין ראייה לראיה".

ג. מחשב (computer).

1. אין להשתמש – הגריש"א זצ"ל (משנת השלחן תשובה ס"ט, "אין להשתמש בקומפיוטר 'מחשב טוהר' לקביעות וסתות, כי עלול על ידי זה לידי מכשולים". קובץ תשובות ח"א סי' פ"ה, אשרי האיש יו"ד פרק כ"ד אות א', "שאלין להשתמש במכשיר הנ"ל, כי עלול על ידי זה לידי מכשולים ח"ו, על כל אחד כשיגיע לבית הספק עליו להציע את כל פרטי השאלה לרב מובהק ירא שמים, ועל פיו יעשה").

ד. שכחה יום הוסת.

1. חתם סופר (יו"ד סוף סי' קס"ו) – "אי שכחה ולא ידעה כלל שום זמן קביעו' וסתה רק כמבואר בשאלתה ונסתפקה אי קבעתה א' מן הוסתות ג"פ או לא אין בידי להתיר כלל לשמש בעונה הסמוכה לספק וסתה ...".

2. יהודה יעלה (ח"א יו"ד סי' ק"צ) – "דלא התחיל לחול עליו עדיין חובת פרישה כיון דוסתות דרבנן קי"ל ודאי אמרינן בכה"ג סד"ר להקל וא"צ לחוש לכל הימים".

3. הר צבי (יו"ד סי' ק"נ) – "אשה ששכחה יום וסתה. ע"ד מה ששאל בענין המבואר ביו"ד (סימן קפט סעיף לד) ובש"ך, שם, שכשעברו ימי העיבור וההנקה חוזרות לחוש לוסתן הראשון ואינו נעקר בפחות מג' פעמים. מה הדין באשה ששכחה לגמרי יום

וסתה הקודם, האם יש לאסור עליה לטבול מחשש דשמא יזדמן ליל טבילתה בליל וסתה, עד שיעברו שלשה חדשים מכלות ימי ההנקה ותתחזק בוסת מחדש. הנה לכאורה, כיון דקיי"ל וסתות דרבנן (דאיתא בש"ך סימן קפד ס"ק ה), א"כ יש לתלות להקל דהיום שראתה בו עכשיו, הוא יום וסתה הקודם. אלא שיש לדון בזה עפ"י מש"כ בת' נודע ביהודה קמא (יו"ד סימן נה) דמה דאמרינן וסתות דרבנן היינו רק לענין לחוש שמא כבר ראתה בשעת הוסת, אבל לענין החשש שמא תראה בשעת הוסת, הוי מדאורייתא, ע"ש. והרי בספיקא דאורייתא לא אמרינן שאני אומר [האיסור נפל תוך האיסור כו' כדאיתא ביו"ד סימן קיא סעיף א]. אבל עיין בחוות דעת (סימן קפד סוף ס"ק ד) שכתב בדרך אגב בזה"ל: ואפילו היה לה יום אחד וסת קבוע בודאי בין אותן הימים ולא היתה יודעת איזה יום, היתה מותרת בכל אותן הימים משום דוסתות דרבנן. והנה בנ"ד עדיף יותר דיש לתלות דהיום שראתה בו עכשיו הוא יום וסתה הקודם [וגם בתשובות מהר"י אסאד (סימן קץ) הסיק, באשה ששכחה עונת הוסת שלה, דכיון דקיי"ל וסתות דרבנן אמרינן בזה ספיקא דרבנן לקולא וא"צ לחוש לכל הימים כו'. ועוד, דמכיון דרוב הנשים יש להן סימנים בגופן ביום הוסת סמוך לו, א"כ כל שלא מרגשת שום סימן יכולה לבדוק א"ע ומותרת לבעלה חוץ מיום ל" מתחילת ראייתה שהוא זמן עונה בינונית, ע"ש. וגם יש לעיין בהא דקיי"ל דלאחר ימי עיבורה והנקתה חוזרת לוסתה הראשון, אם זה הוא מעיקר הדין, או דזהו רק חששא בעלמא, ואם נימא דזהו רק חששא בעלמא, יש להקל בנידון שאלתנו גם מטעם זה], ולכן למעשה אין לחוש יותר רק לזמן שראתה או לעונה בינונית".

4. שפע טהרה (ס"ק ד') – "אינה צריכה לחוש כלל".
5. קנה בושם (קובץ אור ישראל חנ"ו עמ' ל"ד אות פ"ה) – "אם שכחה יום הוסת, אם זה ספק בין שני ימים שניהם אסורים (דהוי ספק דרבנן חד בחד), אם הספק על יותר משני ימים, מותרים הכל".
6. יביע אומר (מעין אומר ח"ז פרק א' סי' קי"ט) – "שאלה: אשה שאינה זוכרת מתי צריך לחול הזמן בו היא אמורה לפרוש שחוששת לעונה בינונית שלה, מה עליה לעשות. תשובה: מכאן ולהבא תקפיד, ואין צורך יותר".
- יביע אומר (מעין אומר ח"ז פרק א' סי' ק"צ) – "שאלה: אשה שאיבדה את זמן תאריך העונה בינונית שלה האם אסורה בכל הימים המסופקים. תשובה: לא. שאלה: אשה ששכחה את זמן וסתה, איך תנהג בקשר לדין פרישה בעונה בינונית האם צריכה לחוש לזה. תשובה: כדאי שתחמיר".
7. ששבה"ל (סי' קפ"ד סעי' ב' ס"ק ב', סיכום אות ח', שבה"ל ח"ה סי' ק"ג אות ה') – "שכחה זמן ראייתה ואינה יודעת איזה יום הוא עונת וסתה, אם אין לה סימני הגוף - מותרת בבדיקה, כל זמן שאינה מרגשת שמגיע זמן וסתה, ואם יודעת בערך כמה ימים שיש להסתפק עליהם - כגון שידעת שראתה בין כ"ו לכ"ח - יש להחמיר בהם".
8. עמק התשובה (ח"א סי' קכ"ד, קובץ בית תלמוד להוראה ח"ו עמ' קס"ז סי' קכ"ט) – "מה שמצוי שאשה שכחה מתי ראתה אם ביום א' לחודש או ביום ב' לחודש, דאם הספק הוא במין ווסת אחד קיי"ל לקולא ותלינן שיום עונת הווסת העיקר הוא ביום ב' דאז בוודאי היתה כבר טמאה, וכדאיתא בסי' קפ"ד ס"ד לענין ספק אם ראתה מקודם הנץ החמה או אחר הנץ החמה דאינה חוששת רק להאחרון עיי"ש, ולכאורה לפ"ז ה"ה בנ"ד ג"כ צריכה לפרוש ביום ל"ב שהוא ספק יום האחרון, אולם למעשה נלע"ד בספק יום ל"א או ל"ב שאינה חוששת רק ליום ל"א, דכיון דחוששת ממילא ליום ל"א משום עו"ב, וכבר ביארנו דעיקר עו"ב הוא יום ל"א באופן שבוודאי תלינן שראתה ביום ל"א שהוא עו"ב ודו"ק".
9. לבושי עז (סי' קפ"ד סעי' ד' תמצית ס"ק ה', ס"ק ז') – "אבד לה יום וסתה הקבוע בין כמה ימים, אסורה כל הימים שמסופקת עליהם, משום דין קבוע ... אבד לה יום וסתה שאינו קבוע, וכן במעוברת ומינקת שאבד להן יום וסתן אפילו הקבוע בין כמה ימים, מותרות בכל אותן ימים, דאזלינן בהו בתר רובא, אמנם ראוי שתבדוק באותן הימים קודם התשמיש".
10. נטעי גבריאל (פרק פ"ה סעי' י"ח) – "אשה ששכחה את לוח חשבונות הוסת, יש מחמירים שצריכה לפרוש כל הימים הנכנסים בספק, אכן למעשה מורין להקל, אך נכון לעשות בדיקה או עכ"פ קינוח בימים המסופקים. וכן הדין כשנסעה מביתה ושכחה לקחת עמה הלוח שרושמת שם חשבונות הוסת".
11. הגר"י ברקוביץ שליט"א (מכתב בדואר אלקטרוני, זרע שמואל הע' נ"א) -

"What does a couple do when a woman has lost her calendar and can't remember her previous period (the one before last) in order to calculate her onas haflagah? R' Y. Berkovits wrote: Since vestos are midrabanan, in a case where they are unsure when her vest is, we are maikel that they won't have to keep any vest מספק. However, if they can narrow down the safek to one of two subsequent עונות (they are unsure whether it was at day or night), than they should keep the second עונה as the vest".

12. מר"מ – אג"מ (רשומי אהרן ח"א יו"ד סי' קפ"ד אות ו'), פאת שדך (ח"ג סי' ע"ב), פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' תי"ג), פרי טהרה (סי' קפ"ד הע' ד').

ה. בעלת תשובה: ואין לה ידיעה מזמני וסתות שלה הקודמין.

1. תשובות והנהגות (ח"א סי' תק"ח אות מ"ו) – "בעלת תשובה שמתחילה לשמור דיני נידה ואין לה ידיעה מזמני וסתות שלה הקודמין, שלא רשמה קובעת וסתה כפי ידיעתה כעת ואינה צריכה לחוש יותר, בוסתות דרבנן, רק ראוי לה לבדוק בדיקה גמורה לפני תשמיש עד שתדע וסתותיה".

ו. גיורת שנתגיירה, אם יש לה וסת מזמן שהיא גויה.

1. מיקל – חזו"א (יו"ד סי' צ"ט ס"ק ד', "בגיורית שיש לה וסת מימי גיותה אי הוי וסת לאחר גירות, ובטעמא דלא קבעה וסת בימי טוהר, יש לעיין דלכאורה אין הטומאה של ג' הראיות הקובעות את וסתה, מהנות כלום לקביעות הוסת, אלא אחרי שביום הזה כבר הוחזקה ג"פ בראי, הנה יש לחוש לו לראי' עד שתבדוק, ומה יועיל זה שטהרה התורה את הראיות הראשונות, וי"ל דוסתות דרבנן וכה"ג לא גזרו, והעיקר נראה דהטומאה והטהרה יפעלו גם בטבע, וימי הטהרה הם בעצמותם אינם אות לראית יום הזה

בימי טומאה, כי הטבע תלוי במזל ע"פ השגחת ד', ואף אם ראתה ראי' שאינה מטמאה, לא תראה ראי' המטמאה, ולפ"ז נתגיירה בטלה לה וסת"), חוט שני (ס"ק א' ד"ה אשה שקבעה), גרות כהלכתה (פרק ח' סעי' כ"ז, "בטלו אצלה כל הווסתות שהחזקה בהן עד עתה").

2. מר"מ – הגריש"א זצ"ל (קובץ תשובות ח"ב סי' מ"ח ד"ה ברם), שאלת שאול (יו"ד סי' ל"ז), בדה"ש (בי' ד"ה כיצד, עמ' צ"ג), פתחי הלכה (ארטסקרול, פרק י"ג הע' י"ד).

ז. וסת השנה, כגון שראתה כל ערב פסח.

1. מיקל – הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל סוף הע' קי"ט, "שאיין לנו לחדש שום וסת שלא מצינו בהלכה. וגם אין לקבוע וסת השנה, כגון אם ראתה ג"פ בערב פסח").

ח. חילוקים: בין הפלגה לחדש.

1. הפלגה, צריך ב' פעמים, וממילא ד' פעמים לקביעות - סעי' ב'.
2. הפלגה, א"א שיש לה ב' וסתות. משא"כ ב' וסת החודש - עי' פת"ת ס"ק י"ב.
3. בוסת קבוע ועבר הוסת ולא ראה. אין וסת הפלגה [לרוב שיטות], אבל יש וסת חודש - סעי' ט"ז.
4. בוסת קבוע של הפלגה, אם מקדים, מחליף [לרוב פוסקים]. משא"כ חודש.

ט. למעשה - יש ג' וסתות, שהם ח' וסתות.

1. חודש.
2. הפלגה.
3. הפלגה של וסת ארוכה, ומונה מראיה חדשה - בית מאיר.
4. הפלגה של וסת ארוכה, ומונה מראיה ישנה - רמ"א.
5. בינוני, יום ל'.
6. בינוני, יום ל"א - חו"ד.
7. בינוני, כ"ד שעות - כרתי.
8. חושש להעונה קודם זמן הוסת - אור זרוע.

ב קובע וסת: האם צריך עונות שוות.

א. וסת החודש: האם צריך עונות שוות.

1. רק אם כולם בעונה אחת: ראשונים.
- (א) אשכול (נדה סי' ל"ה).

(ב) ראב"ד (בעלי הנפש שער תיקון הוסתות סי' ג') – "ושאר הוסתות שהן תלויים בימים כבר אמרנו שהיא חוששת אליהם בכל אותה עונה. וכך הוא דינה, שאם היתה למודה לראות בלילה אינה חוששת אלא בלילה. ואם ראתה שלש פעמים ביום והרביעית בלילה, או שלש פעמים בלילה והרביעית ביום, חוששת ביום ובלילה מפני חשש הוסת הראשון ומפני חשש השני שהוא אחרון. ואם ראתה פעמים ביום ופעמים בלילה שלא על הסדר, או שראתה הראשונה ביום והשלש אחרונות בלילה, או הראשונה בלילה והשלש אחרונות ביום, או שלש בזה ושלש בזה, חוששת לאחרונה בלבד".

(ג) רמב"ם (הל' נדה פרק ה' הל' י"ד) – "אין האשה קובעת וסת אלא בעונות אפילו ראתה ג' ראשי חדשים זה אחר זה והיתה ראייה ראשונה בליל החודש והב' ביום החודש והג' בלילו אין כאן וסת, וכל מקום שנאמר בענין זה יום אין משמעו אלא עונה או יום או לילה".

(ד) טור (סעי' י"ג) – "אין האשה קובעת לה וסת אפילו ראתה ג' חדשים זה אחר זה אא"כ יהיו כולם בעונה אחת ביום או בלילה אבל אם היתה הראשונה ביום החדש והשנייה בלילה והג' ביום לא קבעה לה וסת".

2. רק אם כולם בעונה אחת: פוסקים – מחבר (סעי' י"ג, "אין האשה קובעת לה וסת, אפילו ראתה שלשה ר"ח זה אחר זה, אלא אם כן יהיו כולם בעונה אחת, ביום או בלילה"), פרדס רמונים (פתיחה לסי' קפ"ט ד"ה ודע דכל, עמ' מ"ה), ושאר פוסקים.
3. מר"מ.

(א) מאירי (נדה דף סד. ד"ה למדנו) – "למדנו בענין הוסתות שבכל ענין שהיא משנה ראיותיה אם לימים אם לחדשים אם לדלוג אם לסירוגין קבעה לה וסת על הדרך שהיא משנה ראיותיה הא כל שאינה משנה ראיותיה לא קבעה ויש אומרים שאין אשה קובעת וסת אלא בעונה אחת ר"ל שראתה שלשה פעמים בזמן שוה לאחד מדרכי הוסתות ושלשתן ביום או שלשתן בלילה אבל אם ראתה ראשונה ביום ושניה בלילה אין כאן קביעות שלא נאמר יום בענינים הללו אלא בעונה ר"ל או יום או לילה".

4. בזמן הזה.

(א) אג"מ (רשומי אהרן ח"א יו"ד סי' קפ"ד אות ט"ו) – "בזמנינו שדרך הנשים לראות ביום ובלילה יכולה לקבוע וסת מיום ללילה וכיו"ב".

אג"מ (מסורת משה יו"ד אות פ"ח ס"ק ו') – "שאצלנו נקבע וסת ליום, ופעם אחת בלילה. דלא שכיח שיש אשה שקבוע כ"כ מדויק. וממילא נחשב כל המעת לעת ביום וסתה. ודין זה הוי בין לקולא, אם יש מציאות, ובין לחומרא".

(1) לכאורה האג"מ (יו"ד ח"ג סי' מ"ח) לשיטתו, שנשים בזמנינו שרגילין לראות בין ביום ובין בלילה, חשש הוסת הוי כ"ד שעות. ממילא בזמנינו, ג"כ יכול לקבוע הוסת אפי' בעונות שונות. ועי' ודברת במ (סי' רכ"ח ד"ה ועיין באגר"מ). אמנם, אינו

מוכרח שתלוי זה בזה. והראיה, שהטהרת ישראל (סי' קפ"ד סעי' כ"ה, סעי' כ"ז) ג"כ כ' שנשים בזמנינו יש חשש פרישה לכ"ד שעות. אבל כאן כתוב (סעי' ס"ג) כמו המחבר, שאינו קובע וסת אא"כ העונות שוות.

ב. וסת הפלגה: האם צריך עונות שוות.

1. רק אם העונות שוות – נוב"ת (יו"ד סי' פ"ג), ערה"ש (סעי' כ"ו) ונלע"ד ברור דהדין הזה שכולם יהיו בעונה אחת בכל וסתות הזמנים כן הוא גם בוסת הפלגה", סוגה בשושנים (סי' ד' סעי' כ"ב, ס"ק ל"ט), חזקת טהרה (ס"ק ע"ו).
2. יש חולקים: שתלוי אם בוסת הפלגה מונה ההפלגות או מונה הימים – עי' לקמן.

ג. וסת השבוע: האם צריך עונות שוות.

1. רק אם העונות שוות – עי' סעי' ו', לשיטות ומר"מ.

ד. וסת הדילוג, של חודש: האם צריך עונות שוות.

1. רק אם העונות שוות – חזקת טהרה (ס"ק ע"ו), בדה"ש (ס"ק צ').
 2. מר"מ – מאירי (נדה דף סד. ד"ה למדנו, לשונו לעיל).
- (א) וסת העונות לדילוג, בוסת החודש: שראתה בליל ט"ו ניסן, וביום ט"ו אייר, ובליל ט"ז סיון, וביום ט"ז תמוז – עי' סעי' ז', לשיטות ומר"מ.

ה. וסת הדילוג, של הפלגה: האם צריך עונות שוות.

1. רק אם העונות שוות – חזקת טהרה (ס"ק ע"ו).
 2. מר"מ – מאירי (נדה דף סד. ד"ה למדנו, לשונו לעיל).
- (א) לכאורה תלוי במחלוקת בוסת הפלגה רגילה, האם צריך העונות שוות – עי' לקמן.
- (ב) וסת העונות לדילוג, בוסת הפלגה: שראתה ביום ל', ואח"כ ליל ל"א, ואח"כ יום ל"א – עי' סעי' ז', לשיטות ומר"מ.

ו. וסת הסירוג: האם צריך עונות שוות.

1. רק אם העונות שוות – חזקת טהרה (ס"ק ע"ו), בדה"ש (ס"ק צ').
 2. מר"מ – מאירי (נדה דף סד. ד"ה למדנו, לשונו לעיל).
- (א) האם שייך וסת הסירוג אצל הפלגות – עי' סעי' ט', לשיטות ומר"מ.
- (ב) וסת העונות בסירוג: שראתה ר"ח ניסן בלילה ר"ח אייר ביום ר"ח סיון בלילה ר"ח תמוז ביום ר"ח אב בלילה ר"ח אלול ביום – עי' סעי' ט', לשיטות ומר"מ.

ז. וסת האונס: האם צריך עונות שוות.

1. עי' סעי' י"ז, לשיטות ומר"מ.

ח. וסת הגוף: האם צריך עונות שוות.

1. עי' סעי' י"ט, לשיטות ומר"מ.

עונה בינונית

ג] כלליות.

גמרא (נדה דף ט:) – "אמר ריש לקיש משום רבי יהודה נשיאה: עונה בינונית, שלשים יום".

א. אם יש דין של עונת בינונית.

1. מיקל – רי"ף (כיון של"מ בהל'), רמב"ם (כיון של"מ ביד), ראב"ד (בעלי הנפש שער תיקון הוסתות סי' ד', עי' סי' ג' ד"ה ויש), רא"ה (בית ז' סוף שער ב', שער ג' יג), "ובזו אין לו לחוש כלל ולהוציא מדברי המחבר שכתב שחוששת לעונה בינונית והיינו משלשים יום לשלשים יום ואינו כלום ונתלו באותה שמועה שבפרק כל היד עלה דמתניתין דכל הנשים בחזקת טהרה דאמר ריש לקיש משום רבי יהודה נשיאה והוא שבא ומצאה בתוך ימי עונתה ואינו דהא אנן סתמא קאמרין דכל לבעלה לא בעיא בדיקה לעולם באשה שאין לה וסת ומה טעם לחששה זו אחר שאין לה וסת כלל ומה מקום בזה לשלשים יום אלא ענין אחר היא שמועה זו ...".

(א) כדאי בגר"ז (קונ"א ס"ק א') – "ועיין ר"ן ומגיד משנה דהרי"ף והרמב"ם לא סבירא להו כלל דין עונה בינונית. וכן דעת הראב"ד. וכן דעת הרא"ה".

(ב) עי' ש"ך (ס"ק ל') – "וכן מוכח בס' בעלי נפש להראב"ד שכתב שהאשה בתחלה צריכה לחוש לוסת החדש ולוסת ההפלגה ולא הזכיר בספרו כלל שצריכה לחוש לעונה בינונית וגם בסוף שער הוסתות מנה בקצרה כל הוסתות הן הקבוע הן שאינו קבוע ולא מנה עונה בינונית כלל וכן הרמב"ם פ"ח מהא"ב ד"ו כתב דכל יום שראתה בו חוששת ליום הבא שלאחריו ולא הזכיר כלל לחוש לעונה בינונית שהוא שלשים יום ... אלא ודאי עונה בינונית היינו מחדש לחדש דבאותו יום של חדש שראתה בו צריכה לחוש לחדש הבא ותו לא".

2. מחמיר – רש"י (נדה דף טו. ד"ה בתוך, לשונו לקמן), אשכול (נדה סי' ל"ה, עמ' פ"ה, "וכל אשה שאין לה וסת קבוע צריכה לחוש לעונה בינונית יום ל' לראיתה כאלו הוא וסת קבוע"), רמב"ן (הל' נדה פרק ה' הל' ה', "כמה היא עונה שלשים יום מתחלת ראייה לתחלת ראייה אחרת, שרוב נשים כך הן רואות משלשים לשלשים"), רשב"א (תוב"ה הקצר בית ז' סוף שער ב', משמרת הבית שם, לשונו לקמן), טור (סעי' א'), מחבר (סעי' א', סי' קפ"ד סעי' ט'), ש"ך (סי' קפ"ד ס"ק ב'), חכם צבי (סי' קי"ד), חוו"ד (בי' ס"ק י"ב), עי' חכ"א (כלל קי"ב סעי' ה', "וזכור כלל זה כי לא אכפול עוד ובכל מקום שנכתוב וסת החודש תדע שהוא בלא עונה בינונית וצריכה לחוש לשניהם למקצת פוסקים וכן נכון להחמיר"), גר"ז (ס"ק א', "ולהלכה אין לנו אלא דברי השלחן ערוך"), קיצור שו"ע (סי' קנ"ה סעי' ג'), פרי דעה (פתיחה השער הח' ד"ה ודע דשורש), בדה"ש (ס"ק ב', בי' ד"ה ל' עמ' צ"א), פתחי הלכה (ארטסקרול, פרק ט"ו הע' ל"ז), לבושי עז (סעי' י"ג תמצית ס"ק י'), חוט שני (ס"ק ב').

ב. פרישה או רק בדיקות.

1. רק לבדיקות – רש"י (נדה דף טו. ד"ה בתוך, "בתוך ימי עונתה. ל' יום לראייה אבל לאחר ל' בעיא בדיקה הואיל וסתם נשים חזיין לסוף עונה"), רמב"ן (הל' נדה פרק ב' הל' י"ב, פרק ה' הל' ב' - הל' ה', "לא הוקבע לה וסת חוששת משלשים יום לשלשים יום ובודקת ע"י פקחות שכך עונת ראייה לרוב הנשים").
(א) כדאי בגר"ז (קונ"א ס"ק א') – "ואף ברש"י ורמב"ן לא הוזכרה פרישה כלל ... והלכך אין למחות ביד המקילין כיון שיש להם על מה שיסמוכו בפרט להקל בדברי סופרים".
2. גם לפרישה – רשב"א (תוב"ה הקצר בית ז' סוף שער ב', משמרת הבית שם, "מדאמרינן בלישנא קמא דרב הונא לא שנו אלא באשה שאין לה וסת אבל יש לה וסת אסורה לשמש ... אף אנו נאמר דכיון דסתם נשים חזיין לשלשים חוששת כמו שחוששות שאר נשים לעונת הוסת בין קבוע בין שאינו קבוע"), תפארת למשה (על הש"ך ס"ק ל'), מקור חיים (תפארת צבי ס"ק ד'), גר"ז (ס"ק א'), קיצור שו"ע (סי' קנ"ה סעי' ג'), עמודי בית ישראל (כתר כהונה ס"ק ב', "ש"ך סק"ז. ועונה בינונית כו' ואסור לבעלה אחר שלשים עד שתבדוק עכ"ל וכצ"ל"), סוגה בשושנים (סי' ד' סעי' א', ס"ק א'), סוגה בשושנים (שושנים לדוד ס"ק א', "ואפילו אם בדקה ומצאה טהורה אסורה לשמש עם בעלה כל היום או הלילה שלפניו. דיום שלושים לעונה בינונית הוי כיום הוסת לאשה שיש לה וסת קבוע, כמבואר בש"ע לקמן סעי' ד', דכתב ועונה בינונית שהיא ללמד יום דינה כוסת קבוע, וכן כתב בס' האשכול בהל' נדה סי' ל"ה ... וא"כ האי חוששת דרישא דמירי בעונה בינונית הוי דומיא דחוששת דסיפא דכתב הש"ע לגבי וסת קבוע דאסורה לשמש כל היום משום מצות פרישה. וכתבתי את זה לאפוקי מדברי הש"ך בס"ק ז' ... וראיתי בס' תפארת צבי על הל' נדה דמדייק מלשונו אבל אי בדקה ומצאה טהורה מותר לבעלה אפילו ביום שלשים דהוא עו"ב והוא מפלפל להשיג עליו. אבל בעיניי היא פשוט דהש"ך לא בא רק לחדש דאחר למד אסורה לשמש עד שתבדוק א"ע פעם אחת"), יג"ל יעקב (הג' על יו"ד, סי' קפ"ט על הש"ך ס"ק ז', "בש"ך שם ס"ק ז' ועונה בינונית כו' ואסורה לבעלה לשלשים עד שתבדוק: נ"ב צ"ל לאחר שלשים"), חלקת יעקב (יו"ד סי' צ"ו אות ד', "ואנו אין לנו אלא דברי השו"ע והאחרונים, שקבעו מסמרים לפסוק בעונ"ב לפרוש כמו בוסת קבוע"), הגריש"א (צ"ל (משנת השלחן תשובה ע', "יש חיוב לפרוש"), חוט שני (ס"ק ב' אות ב'), בדה"ש (ס"ק ב', ציונים ס"ק ג'), לבושי עז (סעי' א' תמצית ס"ק א', סעי' י"ג תמצית ס"ק י'), פתחי הלכה (ארטסקרול, פרק ט"ו הע' ל"ז).
3. מר"מ – דברי יציב (יו"ד סי' ע"ד, סי' ע"ה אות ד'), ט"ז וש"ך השלם (שפ"ח ס"ק ח').
(א) ש"ך (ס"ק ז') – "ועונה בינונית כו'. ואסורה לבעלה לשלשים עד שתבדוק וכדלעיל סי' קפ"ד ס"ט וע"ש".

ג. בזמן הזה.

1. סתימת כל הפוסקים.
2. מיקל – אור יצחק (ח"א יו"ד סי' כ"ט, פרק ה' וסת שאינו קבוע אות ג', "לפי"ז אם היה משתנה המצב ורוב הנשים היה וסתן לכ"ה יום, היה הדין שצריכות הנשים לחשוש לסתם עונה של כ"ה יום. והנה עתה נשתנה המצב ורוב רובן של הנשים אין להם עונה לשלושים יום - אם לא על דרך המקרה וכשאר ימים, וכן לא קבעו הנשים לעצמן שום זמן קבוע שרגילות לראות בו. לכך אין בזמן הזה לחשוש לעונה בינונית כלל". סי' ל' סי' ק"צ, "למעשה היום כל דין עונה בינונית אינו נוגע, כיון שהיום אין לרוב נשים קביעות וסת ובודאי שאין להם וסת קבוע לשלושים יום, וא"כ אין כזאת עונה בינונית היום לנשים, ואינה צריכה לחוש לה בכלל").
(א) אפשר י"ל, כבר תיקנו חז"ל. א"נ, גם היא הדרך שלשים יום, אבל כיון שהולך ממקום למקום ואוכל דבר זרים, היא גורם לעוקר הרגילות. א"נ, שהוא אמצעי (medium) של נשים. אמנם לא נראה כן מהבית יוסף (ריש סי' קפ"ד), "וסתם וסת כלומר של רוב נשים (mode) הוא משלשים לשלשים יום. הכי אמרינן בפ"ק דנדה (ט): דעונה בינונית שלשים יום וכן כתב רש"י בפרק כל היד (טו. ד"ה בתוך) דסתם נשים חזיין לסוף שלשים יום". צ"ע.
3. מר"מ – ודברת במ (סי' רל"ו ד"ה אבל אולי, "אולי בענין עונה בינונית או ביום וסת הפלגה דאינה קבועה אולי א"צ להחמיר בזה למי שאינה רגילה בכתמים, ואע"ג דנקטינן דעונה בינונית הוי כוסת קבוע לכל דבר כמו דאיתא בסימן קפט (סעי' ד) וסימן קפד (סעי' ט) היינו משום דיש רובא, דרוב נשים רואות ביום ל' כמש"כ הרשב"א (בתורת הבית ב"ז ש"ב ד.), הובא בב"י סי' קפד) ועיין נמי בב"י (סי' קפט) וא"כ בזמנינו דנראה דליכא רוב כה"ג עכ"פ אולי יש להקל לענין לבישת לבנים ביום הוסת").

ד. האם נעקר בפעם אחת.

1. ש"ך (ס"ק ל') – "והעט"ז כתב ג"כ כדברי הב"י והוסיף דצריכה לחוש לעונה בינונית אף על פי שלא תראה היום ויום ל' אינו נעקר בפעם אחת באשה שאין לה וסת קבוע כמו וסת קבוע באשה שיש לה וסת עכ"ל (ואין זה נכון כלל ודוק)".
2. נעקר בפעם אחת.
(א) תוה"ש (ס"ק ד') – "עונה בינונית שלא נקבע רק פעם אחת נעקר בפעם אחת".

- (ב) **חכ"א** (כלל קי"ב סעי' ג') – "לענין עקירה נעקר בפעם אחת (סעיף ד' מנחת יעקב)".
- (ג) לחם ושמלה (לחם ס"ק י"ד) – "ומ"מ הוא נעקר בפעם א' כמו וסת שאינו קבוע, ע' ש"ך ס"ק ל'".
- (ד) **פת"ת** (ס"ק ב') – "היינו לענין זה דוקא דאסורה לשמש עד שתבדוק אבל לענין עקירה מתעקר בפ"א כמו וסת שאינו קבוע. תורת השלמים וחכ"א".
- (ה) **ערה"ש** (סעי' ט') – "מיהו לענין עקירה די בפעם אחת כמו כל וסת שאינו קבוע [מנ"י]".
- (ו) עי' **טהרת ישראל** (סעי' י"ט) – "המיקל דנעקר בפ"א לא הפסיד והבע"נ המחמיר לעצמו לחוש לעו"ב אף שלא ראתה בו הרבה פעמים כ"ז שלא קבעה וסת אחר תע"ב".
3. דתמיד היא חוששת ליום ל', אפילו אם עקרתו הרבה פעמים ולא ראתה בו.
- (א) **מקור חיים** (ס"ק י"ב) – "אבל עונה בינונית לא נעקרה בפעם אחת, רוב אחרונים ודלא כמנחת יעקב".
- (ב) **חוו"ד** (בי' סוף ס"ק י"ב) – "ומה שתמה הש"ך על העטרת זהב ... יפה תמה, דתמיד היא חוששת ליום ל' אפילו אם עקרתו הרבה פעמים ולא ראתה בו".
- (ג) **פרדס רמונים** (שפ"ח ס"ק ל' ד"ה ומה שהשיג, עי' ס"ק ז') – "אולם עתה ראיתי אשר דברי המנחת יעקב נכונים, בשנעיין מקודם בלשון העטרת זהב, שכתב דצריכה לחוש לעונה בינונית אעפ"י שלא תראה היום, ויום ל' אינו נעקר בפעם אחת כו'. ולכאורה יקשה, אם לא ראתה היום א"כ איך תחוש ליום ל', כיון שאין כאן ראיה ממילא אין כאן יום ל'. אולם נראה דהעטרת זהב סובר כדעת הב"י והט"ז לקמן סעיף ט"ו ס"ק ל"א, דבוסת הפלגה לכ' יום וכדומה, אם לא ראתה לכ' עדיין צריכה לחוש ליום כ' הב', שהוא יום ארבעים לראיה שראתה, וכן ליום כ' השלישי, עד ג' פעמים, עי"ש. ואלה הם דברי העט"ז כאן, דמראה ראשונה שראתה, צריכה לחוש לעונה בינונית ליום ל' לראיה זו, ואם לא ראתה ליום ל', אינו נעקר בפעם אחת, ואכתי צריכה לחוש ליום ל' הב', שהוא יום ס' מראה שראתה, וכן צריכה לחוש עד ג' עונות, ואם הפסיקה ג' עונות ולא ראתה, שוב אינה צריכה לחוש לעונה בינונית לפי חשבון ראיה הראשונה ... ועל זה כתב הש"ך דאין זה נכון כלל, ואזיל לטעמיה לקמן ס"ק מ"ה שהסכים לדעת רש"ל והב"ח, דגם בוסת הפלגה כל שהפסיקה עונה אחת ולא ראתה, שוב אינה צריכה לחוש להפלגה השניה, ועי"ש בנקודות הכסף שהרבה לחלוק על הט"ז בזה עי"ש. והוא הדין כאן בעונה בינונית, אם לא ראתה היום שוב אינה צריכה לחוש ליום ל' הב', שהוא יום ס' מראה שראתה, שלא אמרו לחוש לעונה בינונית רק ליום ל' לראיה, ולא ליום ס'. וזהו ג"כ כוונת המנחת יעקב לעיל בסק"ד, שכתב דעונה בינונית נעקרת בפעם אחת, והיינו אם לא ראתה ביום ל', שוב אין חשש עונה בינונית עד שתראה מחדש, וכן הוא דעת המנחת יעקב בוסת הפלגה, כמו"ש בס"ק ל"א עי"ש, וזה ברור. והחוות דעת אחר המחילה לא ירד לעומקו בזה".
- (ד) **פרי דעה** (שפתי לוי ס"ק ז', ס"ק ל', ס"ק מ"ג, פתיחה שער ח' ד"ה ודע דהעט"ז) – "העיקר בכונת הש"ך כפירוש הח"ד ודלא כהמ"י".
- (ה) **מסגרת השלחן** (סי' קנ"ה סעי' ב').
- (ו) **מנחת יצחק** (ח"ו סי' פ"ב) – "ובזה צ"ע על החכמת אדם (כלל קי"ב סעי' ג') וערוך השלחן (סי' קפ"ט סעי' ט') ופתחי תשובה (סי' קפ"ט סק"ב) דהעתיקו דברי התורת השלמים להלכה דעונה בינונית נעקר אף בפעם אחד, והטהרת ישראל נגרר אחריהם ... דהרי כפי הנזכר מוכרח להלכה כדברי המחמירים כנ"ל".
- (ז) **ויען יוסף** (יו"ד סי' ק"כ אות ג').
- (ח) **דברי יציב** (יו"ד סי' ע"ה אות ב') – "ולענ"ד בכוונת הש"ך, שלכו"ע צריכה לחשוש לעונה בינונית מיום ראייתה, ואף שעברו הרבה פעמים יום ל' ולא ראתה, מ"מ ...".
- (ט) **ששבה"ל** (על הש"ך ס"ק ל' ד"ה ולהלכה) – "דחוששין לעו"ב לעולם אחר כל ראיה, אפי' אם כמה פעמים לא ראתה לעו"ב, אך עו"ב זו נעקרת בפעם אחת".
- (י) **קנה בושם** (ח"א סי' ע"א).
- (יא) **בדה"ש** (סעי' א' ד"ה חוששת, עמ' צ') – "התוה"ש ... מודה למה שנראה דעת כל הפוסקים שהעו"ב חוששת לה האשה שאין לה וסת אפילו עברה עליה כ"פ שלא ראתה ליום ל' ואין דעתו להשיג אלא על מה שנראה מהעט"ז שחוששת ליום ס' וצ' מראייה שראתה".
- (יב) **לבושי עז** (סעי' י"ג תמצית ס"ק י"ב).
4. **להלכה** - יש מפרשים [פרדס רמונים, דברי יציב, ויען יוסף, קנה בושם, בדה"ש] שהתוה"ש הולך בציוור של ימי ס' וימי צ' (או מהלך אחרת. עי' שבה"ל). ויש [מקור חיים, חוו"ד, פרי דעה] שחולקים על התוה"ש. ממילא להלכה, חוששת ליום ל', אפילו אם עקרתו הרבה פעמים ולא ראתה בו.
5. **מר"מ** – פתחי הלכה (ארטסקרול, פרק ט"ו הע' ס"ב), **מעדני אשר** (סי' י"ח), **ט"ז וש"ך השלם** (שפ"ח ס"ק ז', ס"ק ס"ה).
- (א) **אג"מ** (יו"ד ח"ג סי' נ') – "ואם עבר יום הפלגתה ולא ראתה שוב אינה חוששת ... וגם אינה חוששת לעונה בינונית ויום החדש כדבובא בתה"ש שם קפ"ט אות ד' דעונה בינונית נעקר בפעם אחת".
- (ב) **שבה"ל** (ח"ג סי' קכ"ד סעי' ב', ש"ך ס"ק מ"ג) – "דלעולם לא כיון התוה"ש לזה דודאי פשוט הוא דחשש דעו"ב שנעקרה הפעם חוזר וניער אם תראה ראי' בצורה אחרת, וכל א' נידן בפני עצמו, אבל כוונתו ברורה דמירי שראתה היום וראתה באמת ביום העו"ב ביום ל' בזה ס"ל להלבוש בעט"ז לקמן סי"ג דנידן כוסת קבוע כיון שהאשה מאותם שרואים בעו"ב והו"ל לדידה מיד כוסת קבוע, וצריכה ג"פ שלא תראה, אבל הש"ך והתוה"ש חולקים גם ע"ז, דגם כה"ג נעקר בפעם אחת, וז"פ למעיין בלבוש עצמו בסי"ג, והחו"ד לקמן סוס"ק י"ב הבין דברי הש"ך בכוונה אחרת ממה שהבינם התוה"ש, ודעתו בכוונת הש"ך דמשיג על העט"ז במש"כ דנעקר עכ"פ בג"פ, והש"ך משיג להחמיר דתמיד היא חוששת ליום ל' אפי' עקרתו הרבה פעמים. הגה הבין דמש"כ העט"ז דנעקר בג"פ דר"ל ולא תחוש מעתה עוד לעו"ב גם אם תראה ראי' אחרת שוב, ובעניוית לולא דבריו לא כוון העט"ז ע"ז דודאי מודה הוא דראי' אחרת גוררת חיוב חדש של חשש עו"ב, אלא דדעתו כנ"ל שעו"ב שראה פעם א' ה"ה

כוסת קבוע שבא ג"פ [ולדעת העט"ז אפי' לא תראה צריכה לחוש ג"פ כדעת הסוברים כן בהפלגה לקמן] דוק בלשון התוה"ש תראה כמש"כ.

ה. **עבר עונה בינונית**, האם חושש ליום ס'. [פירוש, שהיא לא ראתה כלום].

1. אינו חושש – **ששבה"ל** (על הש"ך ס"ק ל' ד"ה ולהלכה), **בדה"ש** (סעי' א' בי' ד"ה חוששת, עמ' צ'), **חוט שני** (ס"ק ב' אות ח'), **יסוד הטהרה** (פרק י' סעי' כ').
- (א) **תלוי בהבנת הש"ך** (ס"ק ל'), **והתה"ש** (ס"ק ד') – לעיל.
2. טוב להחמיר – **דרכי טהרה** (עמ' ע"ט, עמ' פ"ד, "ראתה בא' תשרי ולא היה לה וסת קבוע ונתעברה, חוששת לעונה בינונית, לחודש ולהפלגה, ואם לא ראיתי בהם ממשיכה לחשוש לעונה בינונית בלבד, עוד פעמים, תוך 90 יום מליל טבילתה – עיבורה").
3. **מעדני אשר** (סי' י"ח אות ג') – "אלא דיל"ע איך הדין בזה לבני ספרד מאחר שהב"י ס"ל בוסת ההפלגה למנות הפלגה מהיום הראוי למרות שלא ראתה בו. ולולא דמיסתפינא הייתי אומר דגם בוסת ההפלגה א"צ לחוש, דהנה הכו"פ (ס"ק כ'), חו"ד (ס"ק כ'), סד"ט (ס"ק כ') וגר"ז (ס"ק ס"ה) הוכיחו מדברי הרמב"ן בהלכותיו (פ"ו ה"ד – ה"ה) שממנו העתיק הטור (סי"ג אות ה') את דבריו דאחר פעם אחת שלא ראתה ביום ההפלגה אינה חוששת עד שתראה פעם נוספת ודלא כמש"כ בב"י **ובזמן כתיבת הב"י לא היו לפניו הלכות נדה לרמב"ן כדמוכח** ... ודלא כמש"כ בס' דרכי טהרה (עמ' פ"ד) דתוך ג' חדשים מתחילת עיבורה צריכה לחוש ג"פ לעו"ב. [וביותר מפליא שלגבי ו"ק להפלגה כתב שם (עמ' ע"ב ופ"ג) שאחר הפלגה ראשונה שלא ראתה לא חוששת עוד, ודלא כב"י. ואם בו"ק להפלגה לא חשש ליום הראוי הגם שידעינן שזהו טבעה, כ"ש שלא היה לו לחוש לעו"ב]. ובס' **אבני שהם** (ח"א עמ' קצ"ג) כתב שכשאמרו לגר"ב **צאבא שאול** זצ"ל שבאחד מספרי הקיצורים מחמיר בזה, בטל זאת מכל וכל ואמר שאפילו בו"ק קשה להבין סברת הב"י ודי להחמיר שם כיון שקבלנו הוראות מרן משא"כ בזה שלא מצינו כן לא במרן ולא באחרונים".

1. **אם ראתה קודם ל' יום**. כגון שראתה יום א' ניסן, ואח"כ יום כ' ניסן. האם חושש לל' ניסן, מצד עו"ב.

1. חושש [כמו וסת החודש].
- (א) **ט"ז** (ס"ק י"ז) – "פשוט שגם כאן חוששת גם ליום א' דראש חודש אייר שהוא יום שלשים מן הראיה דראש חודש ניסן כסתם עונה בינונית לשאין לה וסת קבוע".
- (ב) **גר"ז** (ס"ק מ"ב) – "וגם ביום א' דר"ח אייר שהוא ל' בניסן חוששת משום עונה בינונית אם אין לה וסת קבוע עדיין".
2. לא חושש [כמו וסת הפלגה, לכמה אחרונים].
- (א) **ב"ח** (ס"ק ט"ז).
- (ב) **סד"ט** (ס"ק י"ב ד"ה ולפ"ז, ס"ק י"ג).
- (ג) **תשובה מאהבה** (על הט"ז ס"ק י"ז) – "לכאורה הדברים תמוהים, אחרי שראתה גם כ' בו שוב חוששת מיום הראיה ולא עונה בינונית".
- (ד) **תכ"א** (כלל קי"ב סעי' י"ח) – "שראתה בא' בניסן צריכה לחוש א' דראש חודש אייר משום עונה בינונית ויום ב' דראש חודש אייר שהוא וסת החודש ראתה גם כ' ניסן ניתוסף לה עוד חשש ב' שמא תקבע לה וסת להפלגה של כ' יום אף על פי כן צריכה לחוש לאחד באייר שהוא יום ב' דראש חודש משום וסת החודש שהרי עדיין לא עקרה יום זה אבל אינה צריכה לחוש ליום א' דראש חודש משום עונה בינונית שהרי כבר ראתה לכ' יום".
- (ה) **חו"ד** (בי' ס"ק י"ב ד"ה ולענין, ס"ק י"ג) – "שכתב הר"ן ד'וכי לעולם לא תראה' ודאי דהחשבון מהראיה הסמוכה וזה פשוט ואין צריך לפנים".
- (ו) **רע"א** (על הט"ז ס"ק י"ז) – "לא זכיתי להבין דהכא דראתה בכ' בניסן פשיטא דא"צ לחוש ביום א' דר"ח אייר לעונה בינונית ותמיד מחשבי' עונה בינונית מראייה האחרונה. ודברי הב"ח נכונים".
- (ז) **פת"ת** (ס"ק י').
- (ח) **לחנ"ש** (שמלה ס"ק כ"ג, ס"ק כ"ז. משא"כ לדעת הש"ך, ודלא כסד"ט).
- (ט) **אמרי ברוך** (על הט"ז ס"ק י"ז) – "דבריו נפלאים, דהא ראתה גם בכ', והחשבון עונה בינונית הוא מן הראיה אחרונה".
- (י) **פרי דעה** (טורי כסף ס"ק י"ז).
- (יא) סוגה בשושנים (סי' ה' סעי' ג', ס"ק ה') – "והכי נקטינן להלכה".
- (יב) **ששבה"ל** (ט"ז ס"ק י"ז).
- (יג) **ששכ"ה** (נשמת אברהם ח"ב סי' קפ"ט סוף אות ג') – "דאם לא ראתה והרי בזמן הזה אין כמעט וסת קבוע לחודש, לא שייך לחשוש, דמאיזה יום תחשוש לוסת של עונה בינונית, שלא חוששים רק מראיה ולא מאי-ראיה, וכמבואר באחרונים".
- (יד) **בדה"ש** (ס"ק ק"ד, ס"ק ק"ט, ציונים ס"ק קל"ח).
- (טו) **חוט שני** (ס"ק ב' אות ז').
- (טז) **פרדס שמחה** (ס"ק ל"ו).
- (יז) **לבושי עז** (סעי' י"ג תמצית ס"ק י"ג, ס"ק י"ט).
- (יח) **נעני גבריאל** (פרק צ"ד סעי' א').
- (יט) **מראה כהן** (עמ' ק"מ אות ו').
- (כ) **יסוד הטהרה** (פרק י' סעי' י"ט).
- (כא) **פתחי הלכה** (ארטסקרול, פרק ט"ו הע' ל"ה, הע' ל"ח).
3. **מר"מ** – **ט"ז וש"ך השלם** (כו"ל ס"ק כ"ט).

ז. אשה שיש לה וסת קבוע יותר מל' יום, ושינתה פעם אחת ולא ראתה ביום הקבוע, אם צריכה לחוש לעונה בינונית. כגון שיש לה וסת קבוע ליום ל"ג, וראתה ביום כ"ח.

1. אינה חוששת לעו"ב – תפר"י (ס"ק ט"ו ד"ה ולכן), סד"ט (ס"ק י"ב ד"ה ועוד נ"ל, סוף ס"ק ל"ו, "ולא מצינו דצריכה לחוש לעונה בינונית אלא באשה שאין לה וסת כלל"), חוו"ד (בי' ס"ק י"ב ד"ה והנה), פת"ת (ס"ק ל"א), באר משה (ח"א סי' נ"ו אות א'), בדה"ש (ס"ק י"ד, ס"ק קט"ז, בי' ד"ה זה עמ' קי"ב), מראה כהן (עמ' קל"ח אות א', עמ' קנ"ו אות ב'), דרכי טהרה (סוף עמ' ס"ה).

2. חוששת – פרדס רמונים (שפתי חכם ס"ק ע"ג ד"ה ואם).

3. מר"מ – חלקת יעקב (יו"ד סי' צ"ז, סי' צ"ח אות ב').

ח. או"ז על עונה בינונית.

1. עי' סי' קפ"ד סעי' ב', לשיטות ומר"מ.

ט. מעוברת, מנוקת [מסולקת דמים], אם ראתה.

1. עי' לקמן בסוף הסימן, לשיטות ומר"מ.

י. שאינה רואה קודם ל', ["תרה"ד"].

1. עי' סי' קפ"ו סעי' ג', לשיטות ומר"מ.

ד וסת קבוע להפלגות פחותה מל' יום, האם חוששת לעונה בינונית: כגון שיש לה וסת קבוע להפלגות כ"ה ימים. ועברה היום ולא ראתה.

א. ראשונים.

1. מיקל.

(א) רשב"א (נדה דף טו. ד"ה ומפרשים) – "ולחאי פירושא נמי אף מי שיש לה וסת ולא ראתה בשעת וסתה בעלה מוזהר עליה לפרוש ממנה ביום העונה וזו חומרא גדולה".

(ב) ריטב"א (נדה דף טו. ד"ה ודרכי, עי' מגיה הע' קמ"ח, הע' קפ"ט) – "ואין לה לשנות דיניה עד שתעקור וסתה שלש פעמים".

2. מחמיר.

(א) אשכול (סוף סי' ל"ג) – "וחזי לן דאפילו אשה שיש לה וסת מכ"ה ל"ה יום ועבר היום ולא ראתה צריכה נמי לחוש ליום למ"ד מראיתה האחרונה כיון דאתרע חזקת וסת שלה אחר רוב נשים שדינן לה".

(ב) רמב"ן (נדה דף טו. עי' הל' נדה פרק ו' הל' ב') – "שאם עבר עליה עת וסתה כיון שאין אנו חוששין לוסת נחוש לעונה".

(ג) ר"ן (שבועות סוף דף ד; חיל' בנדה דף טו: ד"ה והוא) – "ומיהו כתב הרמב"ן ז"ל [לרבה בר בר חנה] דחוששת לעונה שאחר הוסת שא"א לומר שלא תראה לעולם".

ב. פוסקים.

1. מיקל, אינה חוששת לעונה בינונית.

(א) מהרש"ל (ביאורי על הטור סעי' ט"ו) – "ואינה חוששת אפילו לעונה בינונית דהיינו שלשים יום לראייה הראשונה, דדוקא באשה שאין לה וסת קבוע [הוא דאמרינן הכי, אבל זו שיש לה וסת קבוע אלא שהפסיקה מלראות] למה לן למיחש דתשנה ראייתה לשלשים מאחר דליכא ריעותא לפנינו".

(ב) ב"ת (ס"ק כ"ד) – "למהר"ש לוריא ... וכל דבריו ברורים וישרים ונכוחים למוצאי דעת והכי נקטינן".

(ג) הו"ד בט"ז (ס"ק ל"א, עי' סי' קפ"ד ס"ק י"ג) – "ולפיכך אינה חוששת אפילו לעונה בינונית דהיינו שלשים יום לראיה האחרונה דדוקא באשה שאין לה וסת קבוע אמרינן הכי אבל זו שיש לה וסת קבוע אלא שהפסיקה לראות ביום הקבוע אין לנו לחוש כלל ליום ל' מאחר דליכא ריעותא לפנינו".

1. אמנם עי' חוו"ד (בי' ס"ק ב', ס"ק כ'), פרדס רמונים (מקשה הזהב סוף ס"ק ל"א) – "חושש לעונה בינונית ... וכן הוא דעת הט"ז וכמו"ש לעיל סק"ה, וכן כתב בחוות דעת כאן סק"כ, אך מפאת דכאן לא עסקינן בדין זה, וגם הרש"ל לא כתבו רק דרך אגב, ע"כ לא השיגו הט"ז בזה, אמנם באמת לא ס"ל כוותיה גם בזה".

2. מר"מ – ט"ז וש"ד השלם (כו"ל ס"ק ז', סוף ס"ק ע').

(ד) סד"ט (ס"ק י"ב ד"ה ועוד, ס"ק ט"ז, סוף ס"ק ל"ו, סי' קפ"ד ס"ק י"ג).

(ה) גר"ז (ס"ק ב') – "ואינה צריכה לחוש לעונה בינונית אפילו שינתה וסתה פעם ושתים שצריכה היא לחוש גם ליום ששינתה בו כדין וסת שאינו קבוע כדלקמן כל זמן שלא נעקר וסת הקבוע לגמרי".

(ו) טהרת ישראל (סעי' ט"ו) – "וסת קבוע לזמן ידוע כגון מעשרים לעשרים ... א"צ לחוש לעו"ב ואפי' שינתה וסתה פעם ושתים".

(ז) מהר"י שטייף (סי' קכ"ה ד"ה מעלת) – "יש לאשה ווסת קבוע לראות בהפלגת כ"ה ועתה לא ראתה בכ"ה אינה צריכה לחוש כלל עד שתראה".

(ח) באר משה (ח"א סי' נ"ו אות א').

(ט) הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' קי"א) – "להקל, שכן הש"ע סתם כהרשב"א".

- (י) מנחת חן (ח"ב יו"ד סי' ל"ה, חזקת הטהרה סעי' ז') – "אנן נקטינן להקל ... באר משה ...".
 1) לעשות בדיקה – משמרת הטהרה (פרק ז' סעי' כ"ב, "ומ"מ ביום ל' ול"א תבדוק").
 2. מחמיר, חוששת לעונה בינונית.
- (א) בית מאיר (ריש הסימן) – "דצריכה לחוש להעונה מן הטעם שכתב שא"א לומר שלא תראה לעולם ... וכן עיקר דלא כמהרש"ל וט"ז".
- (ב) מקור חיים (ס"ק ד') – "מכ' לכ' היינו וסת קבוע קודם לעונה בינונית ובזה אפי' הר"ן בשם הרמב"ן מודה דאם לא ראתה ביום וסת קבוע דחוששת לעונה בינונית ולית חולק בזה ולא ידעתי למה לא כתב הש"ע כן וצ"ע".
- (ג) חוו"ד (בי' ס"ק ב', ס"ק כ', עי' חי' ס"ק ב').
- (ד) פרדס רמונים (פתיחה סי' קפ"ט ח"א אות י"ח, מקשה זהב ס"ק ה', סוף ס"ק ל"א, שפתי חכם ס"ק ל"ג, ס"ק ע"ג ד"ה ואם).
- (ה) לחנ"ש (לחם ס"ק ג', ס"ק מ"ד, שמלה ס"ק ל"ד ד"ה אך, עי' ס"ק ב') – "לפע"ד דצריכה עכ"פ לחוש לעונה בינונית".
- (ו) פת"ת (סוף ס"ק ט"ו, עי' הגהות והערות שם) – "ועי' ח"ד שכתב ... וגם לעונה בינונית ע"ש".
- (ז) סוגה בשושנים (סי' ה' סעי' י') – "ויש להחמיר".
- (ח) אג"מ (יו"ד ח"ג ריש סי' נ', רשומי אהרן ח"א יו"ד סי' קפ"ד אות י"ט) – "לאחר שעבר יום הוסת (וסת קבוע), בשאר הימים יש לה דין כאשה שאין לה וסת קבוע וצריכה ג"כ לשמור את העונה בינונית".
- (ט) הגרמ"א פריינד זצ"ל (מרא דשמעתתא אות שע"א) – "יש לה וסת קבוע לפני ל' ועבר ל' ולא ראתה, אמר לי דצריכה לחוש לעונה בינונית".
- (י) הגר"ש זצ"ל (אשרי האיש יו"ד פרק כ"ד אות י').
- (יא) ששבה"ל (סעי' א' סיכום אות ג', ט"ז ס"ק ל"א ד"ה אינה, סיכום סעי' ט"ו אות ג', שבט הלוי ח"ג סי' קכ"ד בט"ז ס"ק ל"א) – "נראה דעת החו"ד עיקר דלכ"ע חוששת לעו"ב".
- (יב) קנה בושם (קובץ אור ישראל חנ"ו עמ' ל"ה אות קט"ו) – "אם יש לה וסת קבוע לפני יום עונה בינונית ולא ראתה ביום הוסת חוששת לעונה בינונית (כבית מאיר)".
- (יג) בדה"ש (ס"ק י', ס"ק קל"ה, בי' ד"ה ואם).
- (יד) חוט שני (ס"ק ב' אות ו') – "יש עליה לחוש ולפרוש מאשתו ביום הל' והל"א מראייתה".
- (טו) פרדס שמחה (ס"ק ב' אות ב') – "יש לה ו"ק ... ועבר הזמן יש לחוש לעו"ב".
- (טז) לבושי עז (סעי' א' תמצית ס"ק י"ג) – "יש להחמיר".
- (יז) פרי טהרה (סעי' ל"ב, הע' ט"ו).
3. מר"מ – ש"ך (ס"ק ס"), לעונה בינונית (פרק ו' סעי' א', סעי' ג', פרק ד' סעי' א' אות י', "ויש מחמירין"), פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' ש"ט), משמרת הטהרה (פרק ז' סעי' ו', "וטוב להחמיר". סעי' כ"ב, "והמחמיר תע"ב"), מראה כהן (עמ' קל"ח אות ב', "יש שהחמירו"), יסוד הטהרה (פרק י"א סעי' י"א, "ובשעת הצורך יש להקל"), נטעי גבריאל (פרק צ"ב סעי' ז').
- ג. ציורים.
1. חוו"ד, עונה בינונית של יום ל"א.
- (א) מיקל – סוגה בשושנים (סי' ה' סעי' י'), הגר"ש זצ"ל (לבושי עז סעי' א' תמצית ס"ק י"ג, אשרי האיש יו"ד פרק כ"ד אות י'), לבושי עז (סעי' א' תמצית ס"ק י"ג, "אבל מ"מ אינה צריכה לחוש לא ליום ל"א ולא ליום החדש"), בדה"ש (בי' ד"ה ואם עמ' צ"ג, ד"ה זה עמ' קי"ב, "שלא לנהוג חומרא דעו"ב אלא ביום ל' ולא ביום ל"א הואיל ובלא"ה דעת רוב הפוסקים דעו"ב הוא יום ל' ומותרת לשמש ביום ל"א [ומכ"מ ראוי שתבדוק קודם התשמיש], וכל זה בוסת הפלגה אבל בוסת החודש ..."), מראה כהן (פרק ח' הע' מ', "וכיוון שדין זה שנוי במחלוקת, נראה לכא' להקל בזה בהצטרף ספק נוסף, כגון: שאין צריך לחוש אלא ליום ל' ולא ליום ל"א, וכן אם ראתה ביום אינה צריכה לחוש אלא ליום ולא ללילה שלפניו ואם ראתה בלילה אינה צריכה לחוש ליום שאחריה"), פרי טהרה (סעי' ל"ב, "אך יכולה להקל ביום ל"א"), פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' ש"ט).
- (ב) מחמיר – עי' ששבה"ל (סעי' א' ט"ז ס"ק א' ד"ה ונראה, "ויש לחוש לזה. ונכון לחוש לכל החששות של עו"ב, כיום ל"א וכן מעל"ע, ולעונת או"ז". סיכום אות ג', "ונכון לחוש ככל עו"ב גם לל"א ומעל"ע ועונת או"ז"), חוט שני (ס"ק ב' אות ו', לשונו לעיל).
2. כרתי, כל כ"ד שעות של עונה בינונית.
- (א) מיקל – סוגה בשושנים (סי' ה' סעי' י'), מראה כהן (פרק ח' הע' מ', לשונו לעיל), פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' ש"ט).
- (ב) מחמיר – עי' ששבה"ל (סעי' א' ט"ז ס"ק א' ד"ה ונראה, סיכום אות ג', לשונו לעיל).
3. או"ז [לשיטות שסבר שיש או"ז על עונה בינונית].
- (א) מיקל – מראה כהן (פרק ח' הע' מ'), פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' ש"ט).
- (ב) מחמיר – עי' ששבה"ל (סעי' א' ט"ז ס"ק א' ד"ה ונראה, סיכום אות ג', לשונו לעיל).
- ד. מר"מ – תפר"י (סי' קפ"ד ס"ק י"ג), הגר"ד מצגר (מגיה לריטב"א, בי' סי' ט"ז), ט"ז וש"ך השלם (כו"ל ס"ק א', ס"ק ז', ס"ק ע').
1. תשובה מאהבה (ח"א סי' ל"ב) – "ותמחה למה כ' הטור בשם הרשב"א והוא פחות מעונה בינונית דהא אם יש לה וסת קבוע אלא ששינתה פ"א לכ"ע א"צ לחוש לעונה בינונית לעולם לא חיישינן לעונה בינונית אלא באשה שאין לה וסת וכ"כ הט"ז להדי' בסימן קפ"ט ס"ק ל"א בשם מהרש"ל אם ה' לה וסת קבוע כ"ז שלא נעקרה ל"ח לעונה ששינתה ראייתה עיין שם אהובי ידידי תלמידי בקושי זו כוונתי להגאון מוה"ר אייבשיץ זצללה"ה בהל' נדה וכן מצאתי בספר חדש ונחמד סדרי טהרה עיין שם".

ה] איזה יום הוי עונה בינונית.**א. יום ל'.**

1. **ב"י** (ס"ק ב' (ב') ד"ה לשון הרמב"ן, עמ' נ"ד) – "שמה שכתב שחוששת לשני בסיון משום דחיישינן שתקבע מל"א לל"א לאו למימרא שאינה צריכה לחוש ליום אחר שהרי היא צריכה לחוש ליום שלשים שהרי אין לה וסת קבוע וכל שאין לה וסת קבוע חוששת ליום שלשים כמו שנתבאר".
2. **דר"מ** (הארוך, ס"ק ו').
3. **לבוש** (סעי' י"ג) – "לא ראתה לר"ח סיון נעקר לה וסת של ראשי חדשים, דהא וסת שאינו קבוע נעקר בפעם אחת, ואינה חוששת לו עוד משום ר"ח, אף על פי שצריכה לחוש לאותו יום משום שהוא יום ל' לראייתה שהיא עונה בינונית ... משום עונה בינונית צריכה לחשוש עוד ביום ל' הבא אף על פי שלא תראה היום".
4. **ב"ח** (ס"ק ט"ו) – "שהרואה ליום ראש חודש ניסן חוששת לראש חודש אייר. נראה דחוששת לשני הימים דראש חודש, ביום ראשון חוששת לפי שהוא יום שלשים לראייתה שהוא עונה בינונית".
5. **פרישה** (ס"ק כ"ג, ס"ק כ"ה) – "באמת צריכה לחוש גם כן ליום ראשון שהוא יום שלשים שהוא שיעור בינונית".
6. **ט"ז** (ס"ק י"ד, ס"ק י"ז) – "פשוט שגם כאן חוששת גם ליום א' דראש חודש אייר שהוא יום שלשים מן הראיה דראש חודש ניסן כסתם עונה בינונית לשאין לה וסת קבוע".
7. **בית לחם יהודה** (ס"ק י"א) – "ליום א' דר"ח אייר שהוא יום שלשים מיום ר"ח ניסן כסתם עונה בינונית".
8. **חכם צבי** (סי' קי"ד) – "הדבר ברור דחששת עונה בינונית לדידן דקיי"ל כרש"י והרמב"ן והרשב"א והר"ן והטור ז"ל ושאר האחרונים ז"ל אינה אלא ביום ל' לראיה שלפניה וימי שתי הראיות מן המנין **שלא** כדברי בש"ך".
9. **תפרי"י** (ס"ק ט"ו) – "הדבר מבואר דלא כש"ך".
10. **מקור חיים** (תפארת צבי ס"ק ט"ו).
11. **גר"ז** (ס"ק א', ס"ק מ"ב, קונ"א ס"ק א') – "ול' יום אלו הם מתחילת ראיה לתחלת ראיה וב' ימי הראיות בכלל הל' (ב"י ב"ח פרישה לבוש של"ה ט"ז חכם צבי דלא כש"ך)".
12. **שואל ומשיב** (מהדורה א' ח"ב סוף סי' ק"פ) – "ולא תשמש אז גם בעונה בינונית הלז תחמיר ולא תשמש ותשמש בליל ל"א".
13. **מי נדה** (קונ"א קמא על הש"ך) – "ראיה ברורה לדברי החכם צבי דלא כהש"ך".
14. **עי' סוגה בשושנים** (סי' ד' סעי' א', ס"ק א', סי' ה' סעי' סעי' ב', סעי' ג', ס"ק י"א) – "ומ"מ כל בע"נ יחמיר לעצמו לפרוש גם ביום ל"א".
15. **עי' טהרת ישראל** (סעי' ה') – "... כדעיה זו דהיא עיקר וי"א דעו"ב היא יום שלשים ואחד והבעל נפש המחמיר לעצמו לחוש ליום ל' כולו וליום ל"א כולו ג"כ תע"ב".
16. **דרכי טהרה** (עמ' ס"ו) – "יש אומרים שעונה בינונית היא היום ה-31 לתחילת ראיתה ואין מחמירים כמותם".
17. **טהרת הבית** (סי' ב' סעי' ו', תורת הטהרה סי' ב' סעי' ג', סי' ג' סעי' ג', סי' ט"ז סעי' י"ב אות א') – "זמן עונה בינונית: הינו יום השלשים לתחלת ראיתה האחרונה, שאם היתה תחלת ראיתה האחרונה ביום, צריך לפרש ממנה ביום הל' במשך כל היום, ומותרת בלילה שלפניו וכן בלילה בלאחריו (לאחר בדיקה כראוי). ואם היתה תחלת ראיתה האחרונה בלילה, פורש ממנה בליל השלשים כל הלילה, ומותרת ביום שלפניו וביום שלאחריו (לאחר בדיקה כראוי). [ויש מהאשכנזים שנוהגים לפרש בעונה בינונית שתי עונות שלישיות, כגון אם רואה ביום, פורש ממנה לאחר שלשים יום גם בליל השלשים וגם ביום השלשים לתחלת ראיתה האחרונה, גם ביום השלשים ואחד לראיתה האחרונה]".

ב. יום ל"א ["תו"ד"].

1. **תפארת למשה** (על הש"ך סוף ס"ק ל') – "ויותר נראה לי דסתם עונה הוא ל' שלמים דהיינו מל"א לל"א בין שהחדש מלא בין שהחדש חסר. ובזה אתי שפיר הכל".
2. **חת"ס** (יו"ד סי' קס"ו ד"ה והוא) – "וחזרה וראתה י"א ימים אחרי כן שהוא י"ט אב ... ולעונה בינונית שהיא משלש' לשלשים יום ולהיות כי חדש אב מלא נמצא שיום שלשים לראיתה שהוא עונה בינונית ויום וסת החדש מקלעי אהדדי לכ"ע עש"כ שם סק"ג ותחוש מיום י"ט אלול ולא לשום חששא אחרת כלל".
3. **קיצור שו"ע** (סי' קנ"ה סעי' ג', סעי' ה') – "אשה שאין לה וסת קבוע. אזי תמיד יום שלשים שלאחר יום ראיתה הוא לה כמו וסת קבוע ונקראת 'עונה בינונית' כגון שראתה יום ב' פרשת נח אזי יום ד' פרשת תולדות הוא לה כמו וסת קבוע".
- לחוש** (לחם ס"ק א', ס"ק ס"ז, שמלה ס"ק א', ס"ק כ"ג, ס"ק ל"ח) – "וביום ל"א לראייתה היא חוששת".

ג. יום החודש.

1. **ש"ך** (ס"ק א', ס"ק כ"ז, ס"ק ל', ס"ק ל"ג, ס"ק מ"ג, ס"ק ס', סי' קפ"ד ס"ק ל"ב) – "ודאי עונה בינונית היינו מחדש לחדש דבאותו יום של חדש שראתה בו צריכה לחוש לחדש הבא ותו לא וראיה ברורה לדברי ...".
2. **תו"ש** (ס"ק כ"א) – "בראיות ברורות".
3. **עי' פרדס רמונים** (שפ"ח סוף ס"ק ל') – "בארנו דעת הש"ך אשר היא שיטה נכונה, ודלא כמו"ש החכם צבי לדחותו בשתי ידים, אולם לא להכריע למעשה אני בא, כי מה אני להכריע בין ההרים".
4. **עי' ערה"ש** (סעי' ד' - סעי' ח', אמנם עי' סי' קפ"ט סעי' ס') – "יותר נראה כדעיה ראשונה דהיינו הך ואם לא נראה לרבותינו שיהיה זה תלוי בזמן קידוש החדש נאמר להיפך דהו"ס הוא ליום ל' ואלו שכתבו לשון חדש ג"כ כוונתם כן וסירכא דלישנא נקטו משום דסתם חדש ל' יום וצ"ע".

ד. דעת האג"מ.

1. אג"מ (יו"ד ח"ג סי' נ') – "חוששת לעונה בינונית דהיינו יום ל"א לראייתה וזוה כהש"ך ולא כהט"ז והב"ח".
2. אג"מ (רשומי אהרן ח"א יו"ד סי' קפ"ט אות ד') – "עונה בינונית הוא היום לאחר גמר החודש בין מלא בין חסר".
3. הגר"ד פיינשטיין שליט"א (ודברת במ סוף סי' רכ"ח) – "ושמע פעם אחת מאביו זצ"ל דעיקר המנהג היה להחמיר בעונה בינונית ביום ל"א כדעת החו"ד, ופעמים אחרות שמע מאביו דיכול נמי להתנהג ביום הפרישה כדעת הט"ז ביום ל', וכנראה שלא הכריע בזה ולפיכך כל אחד יכול להתנהג או בל"א או בל"א, ואביו זצ"ל לא החמיר כדעת החכ"א להחמיר בשניהם".

ה. מר"מ – פת"ת (ס"ק י' ד"ה ובענין), ט"ז וש"ך השלם (שפ"ח ס"ק ע"ט).

ו. לפי הש"ך, יום החודש. מה הנ"מ בין עונת חודש לעונת בינונית.

1. בינונית, עברה הוסת ולא בדקה יש חיוב בדיקה (סד"ט ס"ק י"ב, פת"ת ס"ק י').
2. בינונית, חוזר לבית צריך לשאול.
3. בינונית, לפי הכרתי צריך כ"ד שעות.
4. בינונית, אינו נוגע למעוברת או מינקת (פת"ת ס"ק ל"א. אמנם יש חולקים, עי' לקמן סוף הסי').
5. בינונית, אם יש וסת קבוע אינו צריך לחוש (חו"ד בי' ס"ק י"ב, פת"ת ס"ק ל"א).
6. בינונית, אינו צריך לחוש אם יש ראייה באמצע. כגון שראתה יום א' ניסן, ואח"כ יום כ' ניסן. ביום א' אייר חושש רק מצד וסת החודש ולא מצד עונה בינונית (סד"ט ס"ק י"ב ד"ה ולפ"ז, פת"ת ס"ק י'. דלא כט"ז).
7. בינונית, יש וסת האונס.
8. מר"מ – ט"ז וש"ך השלם (שפ"ח ס"ק פ"ג).

ז. להלכה - חושש לשניהם. [ט"ז וגם החו"ד].

1. העיקר יום ל', וחושש לשניהם.
 - (א) פרי דעה (שפתי לוי ס"ק ל') – "דלענין מעשה ביום ל' ודאי אסורה ... וביום ל"א ראוי לחוש ... הש"ך דיום החדש הוי עונה בינונית ... אין להחמיר כותיהו".
 - (ב) פתחא זוטא (ס"ק א').
 - (ג) באר משה (ח"א סי' מ"ז) – "ולמעשה בענין עונה בינונית כדעת הט"ז ח"צ כו"פ ועוד, דעונה בינונית הוא יום הל', וגם כחומרת החו"ד שהוא יום הל"א ... אולם העיקר כהט"ז".
 - (ד) הגרמ"א פריינד זצ"ל (מרא דשמעתא אות ש"ע) – "אמר לי בשם אביו הק' זיע"א אב"ד הוניאד יצ"ו, דיום ל' הוא העיקר לגבי עונה בינונית, ולא יום ל"א, כי כן היא דעת רוב הפוסקים, והנפ"מ שיש להקל בעת הצורך".
 - (ה) הגריש"א זצ"ל (משנת השלחן תשובה ע', עי' קובץ תשובות ח"ב סוף סי' מ"ד) – "מעיקר הדין היינו רק ביום הל' מראייתה האחרונה, אך ראוי להחמיר לפרוש גם ביום הל"א מראייתה האחרונה".
 - (ו) שבה"ל (ח"ד סוף סי' צ"ו, ששבה"ל סעי' א' סוף ס"ק ה', סיכום אות א', ש"ך סוף ס"ק ל', סי' קפ"ד סעי' א' ש"ך ס"ק ב' ד"ה אמנם) – "עונה בינונית קיי"ל למעשה היא ביום הל' ולחומרא אנו חוששין גם לל"א כדעת החו"ד, וכדי שלא לחלק בין חודש לחודש לענין חשש עו"ב וחודש".
 - (ז) קנה בושם (ח"ג סי' נ"ז, סוף סי' ס"ג) – "לחוש לשני הימים כל הלילה והיום, אם לא במקום הצורך המורה להקל שלא לחוש רק ליום השלישי שהוא דעת רוב הפוסקים".
 - (ח) אבני ישפה (ח"א סי' קס"ג ענף ב', סי' קס"ד) – "יש להחמיר".
 - (ט) חוט שני (ס"ק ב' אות ד') – "צריכה לחוש לשניהם, וכן נכון להחמיר".
 - (י) תשובות והנהגות (ח"א סי' תצ"א) – "בעונה בינונית דיום ל"א שישודא לחומרא (שהב"י, של"ה, ט"ז, חכ"ץ, חת"ס, הגרש"ז, פרישה ופילתי מפרשים ביום ל' דוקא) נהי דאנן חוששין להחמיר גם בל"א ... ישודא לחומרא ולא מדינא".
 - (יא) בדה"ש (ס"ק ח', ס"ק ק"ט, ס"ק י"ד) – "וראוי להחמיר ולנהוג חומרא דעו"ב בשני הימים אמנם בשעת הדחק נראה שיש להקל כדיעה ראשונה (יום ל') שהיא דעת רוב הפוסקים".
 - (יב) פרדס שמחה (ס"ק ב') – "וצריך להחמיר נמי יום ל"א".
 - (יג) טהרת בת ישראל (פרק י' סעי' ד', הע' א' שם, פרק י"ג סעי' ג') – "וירא שמים לחוש לשניהם".
 - (יד) לבושי עז (סעי' א' אות ב' ד"ה אמנם, תמצית ס"ק ב', סעי' י"ג תמצית ס"ק י"א) – "מחמירין לפרוש אף ביום ל"א".
 - (טו) יסוד הטהרה (פרק י' סעי' ט"ז) – "ולכתחילה חוששים גם לשיטה זו".
 - (טז) פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' ש"ד).
 - (יז) פרי טהרה (סעי' ל') – "ודינא קיי"ל שעונה בינונית היא יום ל' לראייתה, ולחומרא נוהגים לפרוש גם ביום ל"א".
 - (יח) עי' הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' קט"ו) – "שכן ראוי להחמיר בגדר חומרא".
 - (יט) חזקת הטהרה (סעי' ה') – "קיימא לן לחשוש ליום ל' לראייתה, ול"א נוהגין לפרוש משום חומרא".
2. העיקר יום ל"א, וחושש לשניהם.
 - (א) חו"ד (חי' ס"ק א', ס"ק י"ח, ס"ק כ', ס"ק כ"א, בי' ס"ק י"ב) – "דהעיקר דעונה בינונית הוא יום ל"א".
 - (ב) פאת שדך (ח"ג סוף סי' ס"ז) – "אבל בשעת הדחק אפשר להקל גם בזה קצת ולסמוך על דעת בעל קיצור שו"ע ... אמנם היכי דאפשר ראוי להחמיר כמ"ש בטהרת ישראל".

(ג) עמק התשובה (קובץ בית תלמוד להוראה ח"ו עמ' קס"ז סי' קכ"ט, עמ' קס"ח סי' קל"ב, עמ' קע"ה סי' קמ"ז, עי' עמק התשובה ח"ו סי' שע"ח ד"ה והפוסקים).

3. לכתחילה שניהם.

(א) שערי טוהר (שער ד' סעי' י"ח) – "ועונה בינונית צריכה לחוש ליום ל' וגם ליום ל"א".
(ב) מהר"י שטייף (סי' קכ"ה ד"ה מעלת) – "צריכה לחוש ליום ל' וליום ל"א מטעם עונה בינונית ... משום שיש פלוגתא אם עונה בינונית הוא יום ל' או יום ל"א".

(ג) חלקת יעקב (יו"ד סי' צ"ו אות ד') – "צריכה לחוש לעונ' ב' וליום החדש - כשהחדש מלא, תחוש ליום ל' משום עונ' ב', כשיטת הרבה פוסקים דיום ל' הוא עונ' ב', וליום ל"א משום עונת החדש, וכשהחדש חסר, תחוש ליום ל' משום עונת החדש, וגם משום עונ' ב' כנ"ל כשיטת הרבה פוסקים, ובאופן זה גם להש"ך עונ' ב' ביום ה' שזה גם עונת החדש, וצריכה לחוש גם ליום ל"א, לדעת החו"ד דעונה בינונית תמיד בכל חדש היא יום ה"א, וכן נהגין תמיד לפרוש בשני ימים האלו בכל חדש משום פלוגת הפוסקים בזה, עי' חכ"א כלל קי"ב סע"ה".

(ד) שרגא המאיר (ח"ה סי' ס"ה אות ח') – "נהגין להחמיר ביום ל' ול"א".
(ה) נטעי גבריאל (פרק צ"ב סעי' ג') – "הנהיגו הגדולים בדור האחרון וכן הכרעת רבותי להחמיר לעולם בין ביום ל' ובין ביום ל"א. מלבד הספרדים וחב"ד שהם נקטו להלכה למעשה רק יום ל', ובמקום צורך יש לשאול שאלת חכם".

4. חושש לט"ז וש"ך. [ולא לחו"ד].

(א) חכ"א (כלל קי"ב סעי' ג', סעי' ה', סעי' ו') – "עונה בינונית כיצד סתם נשים שאין להם וסת אחרת דרכם לראות משלשים יום לשלשים יום לפיכך כשראתה היום צריכה לחוש ליום שלשים מראה זו כגון שראתה בט' בניסן צריכה לחוש לח' אייר שהוא יום שלשים (סעיף א') אך יש אומרים שעונה בינונית הוא וסת החודש אשר נבאר בסימן הסמוך ולכן אינה צריכה לחוש ח' אייר אלא ט' אייר (עיין כל זה בש"ך ס"ק ל') וזכור כלל זה כי לא אכפול עוד ובכל מקום שנכתוב וסת החודש תדע שהוא בלא עונה בינונית וצריכה לחוש לשניהם למקצת פוסקים וכן נכון להחמיר".

(ב) בית שערים (יו"ד סי' רנ"ט אות א') – "אם צריכה לחוש רק לאותו יום בחודש כמ"ש הש"ך שם סק"א והאריך בזה בסק"ל או צריך לפרוש גם יום שלשים מראייה זו כמ"ש ח"א כלל קי"ב אות ה' ודאי פשוט דנכון להחמיר לפרוש בשני הזמנים שלא יבא ח"ו לידי איסור כרת אבל פלוגתא זו היא רק מה נקרא עונה בינונית אם לימים מל' יום לל' יום או מחודש לחודש שצריכה לחוש לאותו יום בחודש שראתה פ"א".

ח. במקום מצוה, עם החו"ד [יום ל"א].

1. יוצר לדרך סמוך לוסת - עי' סי' קפ"ד סעי' י', לשיטות ומר"מ.
2. בא מן הדרך סמוך לוסת - עי' סי' קפ"ד סעי' י', לשיטות ומר"מ.
3. ליל טבילה - עי' סי' קפ"ד סעי' י', לשיטות ומר"מ.

ט. בדיקות על החו"ד [יום ל"א].

1. עי' סי' קפ"ד סעי' ט', לשיטות ומר"מ.

י. חומרות.

1. כרתי על החו"ד [יום ל"א].
(א) עי' לקמן.
2. או"ז על החו"ד [יום ל"א].
(א) מיקל – סוגה בשושנים (סי' ד' סעי' א', ס"ק א', לשונו לקמן), עי' פרי טהרה (סעי' ל', "אפשר להקל"), חוקת הטהרה (סי' קפ"ד סעי' י', מנחת חן ח"ב יו"ד סי' כ').
(ב) לענין או"ז על עונה בינונית בכלליות - עי' סי' קפ"ד סעי' ב', לשיטות ומר"מ.

יא. אשה שראתה ביום ל' לחדש, מתי תחוש לעונה בינונית.

1. אג"מ (יו"ד ח"ג סי' מ"ט, סי' נ') – "אשה שראתה ל' לחדש מלא להש"ך שנשלמה חדשה ביום כ"ט תחוש ליום שלאחריו דהיינו יום א' לחדש השלישי ולהט"ז ודעימיה שחוששין ליום ל' מראייתה כסתם חדש עו"ב שלה ביום כ"ט לחדש השני - ופשוט דאין חוששין ליום ל' לחדש השלישי דאם לא ראתה נעקר עו"ב בפעם אחת ואם ראתה אז תחשוב העו"ב החדשה מיום הראיה החדשה".

ו. זמן העונה של עונה בינונית: עונה אחת, או כ"ד שעות.

א. כ"ד שעות ["כרתי"], חושש לכתחילה.

1. תפ"י (ס"ק ט"ו ד"ה ועוד נראה) – "ועוד נראה לומר דהא אמרינן בסעיף זה דאם קבעה וסת ליום אינה חוששת בלילה וכן להיפוך הוא בענין וסת דזה תליא בלמודה לראות ביום או בלילה אבל עונה בינונית דאמרינן דרך נשים לראות מל' לל' ז"א תליא ביום או בלילה רק אפילו אם רגילה לראות ביום כשיגיע יומו של ל' כל הלילה ויום אסור דהא לא משום וסת אייתנין עליה וזה לפענ"ד ברור ולא נמצא בפוסקים שאף עונה בינונית צריך להיות יום או לילה בשעה שהיא רגילה לראות".
2. גר"ז (ס"ק א') – "חוששת ליום ל' לפרוש מבעלה מתחלת הלילה (של"ה) עד סוף היום אפילו ראתה עכשיו בלילה (כרתי פלתי וכן משמע בגמרא ופוסקים)".

3. מסגרת השלחן (סי' קנ"ד סעי' ז', סי' קנ"ה סעי' נ"ז, סעי' ס"ו) – "שבעונה בינונית אסורה כל הלילה והיום".
4. חקר הלכה (נדה אות א') – "אבל בעונה בינונית שמה שצריכה לחוש הוא מכח רוב הנשים א"כ מאן מפסי שרוב הנשים רואות בעונה בינונית בזמן א' אם ביום ביום ואם בלילה בלילה".
5. סוגה בשושנים (סי' ב' סעי' ו', ס"ק י"ד) – "נאמן עלינו הגאון מורש"ז ומ"מ הרוצה להקל לגמרי כהס"ט ולא לאסור גם בעו"ב רק עונה א' אין מזחיתין אותו כיון שלא נזכר חומרא זו בשום מקום".
6. חשב האפוד (ח"א סי' קמ"א) – "ולמעשה ודאי שיש לנהוג פרישה בעונה בינונית כל היום והלילה, וכמו דפשיטא להו להכו"פ ולהרב בש"ע, וכמדומה שכן עמא דבר".
7. באר משה (ח"א סי' מ"ז אות ד') – לשונו לקמן.
8. דברי יציב (יו"ד סי' ע"ב אות ד', סי' ע"ד, שפע טהרה סי' קפ"ד ס"ק א') – "שאין להקל נגד השל"ה והפלתי והרב התניא".
9. הגריש"א זצ"ל (משנת השלחן תשובה י"ג, תשובה י"ד, תשובה ע"א, אוצרות הטהרה עמ' תתקי"ב אות ס"א, אשרי האיש יו"ד פרק כ"ד אות ו', אות ט') – "נקטינן לחוש בעונה בינונית בין ביום ובין בלילה כהפלתי, ואף אשה שכל ראיותיה ביום אין להקל בליל עונה בינונית".
10. ששבה"ל (ששבה"ל סעי' א' סוף ס"ק ה', על הש"ך ס"ק ל', סי' קפ"ד ט"ז ס"ק ב' ד"ה ועיין בפלתי, סיכום אות ג') – "יש להחמיר".
11. טהרת בת ישראל (פרק י"ג סעי' ג') – "צריכה לחוש למעת לעת שלם של אותה עונה".
12. בדה"ש (ס"ק ז', ס"ק ט', בי' סעי' י"ג ד"ה אין) – "ונראה להחמיר כדיעה הראשונה לחוש לכל המעת לעת של יום ל'".
13. חוט שני (ס"ק ב' אות ג') – "ונוהגין להחמיר כדעת הכרתי ופלתי".
14. לבושי עז (סעי' א' תמצית ס"ק ו', סעי' י"ג תמצית ס"ק י"א, סי' קפ"ד תמצית ס"ק י"ד).
15. פרדס שמחה (ס"ק ל"ג אות ג') – "וראוי לחוש להם, ובעת הצורך אפשר להקל".
16. אבני ישפה (ח"א סי' קס"ג ענף ב', סי' קס"ד) – "יש להחמיר".
17. קנה בושם (ח"ג סי' נ"ז, סוף ס"ג) – "לחוש לשני הימים כל הלילה והיום, אם לא במקום הצורך ... בודאי שיש לו על מי לסמוך".
18. יסוד הטהרה (פרק י' סעי' י"ז) – "ולכתחילה חוששים לשיטה זו".
19. נטעי גבריאל (פרק צ"ב סעי' ד') – "עונה בינונית אסור כל המעת לעת בין אם ראתה ביום ובין אם ראתה בלילה, וי"א דאינו אסור רק באותה עונה, ובשעת הדחק גדול ושאלת חכם יש להקל".
20. על פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' ש"ו).
21. מנחת חן (ח"ב יו"ד סי' מ') – "המנהג הוא להחמיר".
22. מעדני אשר (סי' י"ז) – "לכאורה מוכרח דחששא דעו"ב הוא מעל"ע שלם וכד' הכו"פ בין אם ראתה ביום או בלילה שהרי חששא דעו"ב איננו חשש שסיבת הראיה האחרונה תמשיך גם בעתיד אלא הוא חשש שיטבע בה טבע חדש לראות כרוב הנשים. וכ"כ ...".

ב. רק עונה אחת [בעונה הקודמת שראתה].

1. ב"ח (ריש סי' קפ"ט) – "וצריך לפרוש עונה אחת כשהגיע יום שלשים".
2. עי' ש"ך (ס"ק ל', כדאי' בתפ"ר"י ס"ק ט"ו ד"ה ועוד נראה) – "ולא כתבו שצריכה לחוש לעונת החדש אלא ודאי עונה בינונית היינו מחדש לחדש דבאותו יום של חדש שראתה בו צריכה לחוש לחדש הבא ותו לא".
3. סד"ט (סוף ס"ק ל"א) – "כרתי ... ולבי לא כן ידמה ולענ"ד דאינה אסורה אלא ביום ל' מראה ראשונה אם היתה ביום אסורה ביום ואם בלילה אסורה בלילה".
4. פרדס רמונים (שפ"ח ס"ק ל' ד"ה אמנם באמת הא, עמ' ס"ו) – "אמנם חידוש זה חידושו הכו"פ מסברא ידידיה, ולא ידעתי מאין הוציא זה להחמיר כל כך, ולמה לא נאמר דבאותה עונה שכלו ל' יום חוששת בה ... שוב ראיתי בסדרי טהרה סוף ס"ק ל"א, שחלק ג"כ על הכו"פ בזה, עי"ש".
5. עי' קנאת סופרים (השמטות לטוטו"ד ויוס"ד סי' מ"ב) – "נראה דראיית דם נדה היה ביום וא"כ הוי זמן עונה בינונית ביום והתשמיש הוי בלילה הסמוך לעונה בינונית ובזה חולק הש"ך בסימן קפ"ז אף ביש לה וסת הקבוע ביום ושמשה בלילה הסמוך לוסתה דאינה תולה בוסתה לזה מכ"ש בעונה בינונית לכ"ע הוי כן ואין לתלות בעונה בינונית לכך יש לה דין רמ"ת ממש".
6. פרי דעה (פתיחה השער הח' בד"ה וראוי שתדע) – "ובאמת מסתימת הפוסקים משמע כהס"ט".
7. נחל אשכול (סוף סי' ל"ג אות ז') – "ולא ככו"פ".
8. פתחא זוטא (סי' קפ"ד ס"ק ה').
9. טהרת ישראל (סי' קפ"ד סעי' כ"ו) – "והמחמיר לעצמו לאסור כל המע"ל ביום ל' תע"ב".
10. מהר"י שטייף (סי' קכ"ה ד"ה מעלת).
11. טהרת הבית (סי' ב' סעי' ו') – "שאם היתה תחלת ראייתה האחרונה ביום, צריך לפרוש ממנה ביום השלישים במשך כל היום, ומותרת בכל הלילה שלפניו. ואם היתה רואה בלילה, פורש ממנה בליל שלשים כל הלילה, וביום שלשים מותרת".

ג. כרתי עם החו"ד (יום ל"א).

1. מיקל.

א) סוגה בשושנים (סי' ד' ס"ק א') – "כל בע"נ יחמיר לעצמו לפרוש גם ביום ל"א אך אין להחמיר רק לפרוש באותה עונה שראתה באחרונה ... אף דיש ב' חומרות חומרת האו"ז וחומרות הכר"ו מ"מ הא עיקר כרוב הפוסקים דעו"ב הוא יום ל' ולא יום ל"א ובפרט דיש דעת הרי"ף והרמב"ם והרא"ה דלא ס"ל כלל דין עו"ב".

ב) טהרת ישראל (סי' קפ"ד סעי' כ"ו) – לשונו לעיל.

ג) באר משה (ח"א סי' מ"ז אות ד') – "וביום ל' אני מחמיר כהכו"פ לאסור יום ולילה, אבל ביום ל"א אינני אוסר יום ולילה אלא או יום או לילה וכהסדרי טהרה, דכדאי הם הגאונים הב"ח ובעל סדרי טהרה לסמוך עליהם בכה"ג בחומרת החו"ד".

ד) הגריש"א זצ"ל (משנת השלחן תשובה ע"א ד"ה הואיל, ע"י אשרי האיש יו"ד פרק כ"ד אות ו') – "בהפלגת הל"א בכל מקרה אין צריך להחמיר אלא רק כפי העונה שראתה באחרונה".

הגריש"א זצ"ל (משמרת הטהרה פרק ו' הע' ל"ב, אשרי האיש יו"ד פרק כ"ד אות ז') – "שמעתי מהגרי"ש אלישיב (שליט"א) [זצ"ל] כלל גדול בזה במקום שנחלקו גדולי הפו' אם נוהג דין עו"ב אזי דיינו להחמיר את עיקר דין עו"ב ביום ל' ובאותה עונה דתרי חומרי לא מחמירי, מה גם דעיקר דין עו"ב אינו מוסכם וכמ"ש הגר"ז, ומ"מ גם באופנים שמקילין כ' הסוג"ב וטהר"י דיש לבדוק קודם תשמיש, ולשי' רש"י והרמב"ן זהו עיקר דין עו"ב".

ה) אבני ישפה (ח"א סי' קס"ג ענף ב', סי' קס"ד) – "אין לחוש".

2. מחמיר.

א) ששבה"ל (סעי' א' סוף ס"ק ה').

ב) ע"י קנה בושם (ח"ג סי' נ"ז).

ג) לבושי עז (סעי' א' אות ב' ד"ה אמנם, סעי' י"ג תמצית ס"ק י"א, סי' קפ"ד תמצית ס"ק י"ד).

ד) יסוד הטהרה (פרק י' סעי' י"ז) – "ואף ביום השלושים ואחד מחמירים לחוש כל היממה".

3. מר"מ – פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' ש"ח).

ד. בדיקות על הכרתי.

1. ע"י סי' קפ"ד סעי' ט', לשיטות ומר"מ.

ה. או"ז על הכרתי [ל"ו שעות]. כגון שראתה ביום - רק למחמירים בעונה בינונית בדרך כלל (שי"א אין או"ז על עונה בינונית בכלל - ע"י סי' קפ"ד סעי' ב').

1. מיקל.

א) סוגה בשושנים (סי' ב' סעי' ו', ס"ק ט"ו) – "נהי דמחמירין כדברי הכר"ו מ"מ אין לאסור עוד גם היום שלפני הלילה משום חומרת האו"ז דבזה דמחמירין לאסור הלילה שלפני היום שראתה בו יוצאין גם חומרת האו"ז".

ב) ששבה"ל (סעי' א' ס"ק ה', סי' קפ"ד סיכום אות ג', שבה"ל ח"ח סי' קצ"ה אות ה' ד"ה בעונה) – "בעונה בינונית שהיא יום השלשים, להרבה פוסקים יש לפרוש לילה ויום מעיקר הדין, ומ"מ יש מקילים דגם העונה שלפני עיקר העונה רק מחומרת האו"ז".

ג) אבני ישפה (ח"א סי' קס"ג ענף ב', סי' קס"ד).

ד) מראה כהן (פרק ח' הע' מ"ו) – "ואולם לכו"ע אם ראתה ביום אינה צריכה לחוש ליום כ"ט מדין עונת אור זרוע".

ה) פתחי הלכה (ארטסקרול, פרק ט"ו הע' מ"ז).

2. מר"מ – בדה"ש (ציונים ס"ק י', וצ"ע).

ו. כרתי בליל טבילה.

1. מיקל – הגריש"א זצ"ל (משנת השלחן תשובה ע"א ד"ה הואיל, משמרת הטהרה פרק ו' הע' ל"א. אמנם ע"י שבילי טהרה סי' י"ד ד"ה אמנם).

2. מחמיר – ששבה"ל (סעי' א' סוף ס"ק ה', סיכום אות ה', "ראוי להחמיר, ובשעת הדחק תעשה ש"ח"), מעדני אשר (סוף סי' י"ז, "מובנים יותר דברי המחמירים אפילו בליל טבילה מאחר שד' הכו"פ קרובים להיות דין ממש ולא רק חומרא").

3. מר"מ – חוט שני (ס"ק ב' אות ג', "בשעת הצורך אפשר להקל בזה"), משמרת הטהרה (פרק ו' סעי' ט"ז סעי' כ"א), לבושי עז (סי' קפ"ט סעי' א' תמצית ס"ק ו', "ובמקום הצורך כגון בכלה תש"ח"), יסוד הטהרה (פרק י' הע' י"ז, "ישאלו חכם"), פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' ש"ח).

ז. עונה בינונית של החו"ד (יום ל"א), עם הכרתי, ליל טבילה.

1. ע"י סי' קפ"ד סעי' י', לשיטות ומר"מ.

ח. מעוברת.

1. מיקל - ע"י סעי' ל"ג, לשיטות ומר"מ.

ט. מר"מ – פרי טהרה (הע' ס"ג), ט"ז וש"ך השלם (שפ"ח ס"ק פ"ד).

וסת החודש

ז' כלליות.

א. האם יש וסת לימי החודש.

1. רמב"ן (נדה דף סד.) – "וקורא אני על עצמי מקרא זה (תהלים קל"ט) פליאה דעת ממני נשגבה לא אוכל לה, וכי הוסת מזל יום גורם או מזל שעה גורם שיהא תלוי ביום השבוע או ביום החדש, שהרי להפלות שוות הדין נותן כן שכבר נתמלאת סאתה של זו וכן דרכן של נשים כולן, וכן של אנשים בחלאים של הפסקות שהן באין בהפסקות שוות או בשעת המולד של לבנה ובמלואה אלא שיהא שיפורא גורם תימא הוא, ולפי דעתי בעניותי לא יפה כוונו הראשונים בחלוקי הוסתות שאני אומר אין וסת אלא להפלגה שוה לפי שהאורח בזמנו הוא בא מתמלא ונופצת לזמן הקבוע שכן טבען של בני אדם. וזו שאמרו בט"ו בחדש זה וי"ו בחדש זה וי"ז בחדש זה בחדשים השווים הוא או במלאים או בחסרים וההפלגה שלה שוה היא ליום "ב", והדילוג שהורו בו אינו אלא דילוג הימים לומר שהיא קובעת וסת לדלג ל"ה ל"ט ולכ' וכן לעולם ... ובעל נפש יחוש להחמיר בענין הוסתות בין כדברינו בין כדברי הראשונים עד יערה עלינו או על אחרים רוח ממרום להכריע איזו היא הדרך הישרה שיבור לו האדם, ואם ימצא בחבורי הגאונים או בתשובותיהם ענין מורה על אחת מאלו הדרכים בה ראוי ללכת ולצאת בעקבותיהם".

(א) אמנם, עי' הרמב"ן (הל' נדה פרק ה' הל' י"ב) – "כשם שהאשה קובעת וסת בהפלות שוות כמו שביארנו כך היא קובעת בימי החדש השווין, כיצד ...".

2. כן – תוס' (נדה דף סד.) ד"ה איתמר, "ואפילו שאחד מלא ואחד חסר ואין הימים שבין ראייה לראייה שוין מ"מ קביעות החדש גורם", רשב"א (תוה"ב ריש שער ג', משמרת הבית שם, "וסתות יש שנקבעין בימים ידועים ... כיצד יש למודה לראות ביום ידוע בחודש או בשבת כגון שלמודה לראות בראש חדש וראש חדש או בחמשה בחדש וכיוצא באלו"), טור (סעי' ב'), מחבר (סעי' ב'), פוסקים.

ב. בתי קידוש החודש או המולד.

1. מולד – רא"ה (בדה"ב בית ז' שער ג', ט.), "שא"א שיהא קדוש החדש גורם לאשה שתראה אבל כי אמרין בט"ו בחדש זה לא לקידוש החדש שלנו אמר אלא למוליד הלבנה לשעה שנראה שראוי לקבוע ר"ח ע"פ הראיה שמשעה זו שהוא נראה על הארץ הוא פועל בעולם".

2. קידוש החודש – אשכנז (סי' ל"ו), "קביעות החודש גורם כדאמרין שיפורא גרים", רשב"א (משמרת הבית בית ז' שער ג', "דודאי שיפורא גרים שכל מה שבית דין שלמטה עושה ב"ד שלמעלה מסכימין עמהן דכתיב אשר תקראו אותם אשר תקראו אתם במעודם, וסומכין בקבוע חדשים ועבור שנים במקום כריתות כחמץ בפסח ושחיתת הפסח ועיניו יום הכפורים, גם בביאת הקטנים שאמרו קטנה בת ג' שנים ויום אחד בא עליה אחד מן העריות היא פטורה ואין מומתין על ידה פחות מכאן שניהם פטורין, וכן לענין הקטן בן תשע שנים ויום אחד אחר כן או פחות מכאן אין אנו מונין להם לימים אלא לשנים שבנויין לחדשים מלאים וחסרים ולחדשים ולשנים מעוברות ופשוטות לפי תקוני ב"ד. ואף בחדושי הגוף כן וכמו שדרשו ז"ל בלאל גומר עלי קטנה בת ג' שנים ויום אחד שנבעלה אין בתוליה חוזרים נמנו בית דין ועברו את השנה בתוליה חוזרין הוי לאל גומר עלי", ש"ך (ס"ק י"ג), תוה"ש (ס"ק י"א), בית לחם יהודה (ס"ק ו'), חוו"ד (חי' ס"ק ז'), גר"ז (ס"ק כ"ג), סוגה בשושנים (סי' ד' סעי' ו'), לבושי מרדכי (יו"ד ח"ב סי' ע"ח ד"ה ראיתי, "שיטת רוב הפוסקים"), בדה"ש (ס"ק מ"ט), ששבה"ל (סעי' ו' סיכום אות ו'), חוט שני (ס"ק ח'), עי' לבושי עז (סעי' ו' תמצית ס"ק ב'), פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' רס"ד), פרי טהרה (הע' ט'), פוסקים.

3. מר"מ – תפרי (ס"ק ז').

ג. אין שום וסתות בחודשים לועזיים (secular dates).

1. חלקת יעקב (או"ח סי' ט"ז אות ה') – "פשיטא דוסת החדש נקבע רק לפי חודש היהודים ולא של עמים. ובר מן דין בכלל לא שייך קביעות וסת לפי חודשי חמה, כי לאמתו של דבר לא קיים בכלל חודש חמה, והוא רק שם מושאל - כי חודש חמה אינו אלא חלוקה שרירותית של השנה (שזה סיבוב של הארץ סביב החמה שחוזר לנקודתו) לשנים עשרה חלקים, א"כ לא שייך לומר אורח בזמנו בא, משא"כ בחדשי לבנה הרי הלבנה חוזרת כל חודש לאותה נקודה, ושייך לומר אורח בזמנו (דומה לזמן שלפני חודש) בא, א"כ פשיטא דרק לפי חדשי לבנה שייך לקבוע וסת".

2. דבר יהושע (ח"ב סי' ו' אות ב') – "אין ספק דלאו וסת החודש הוא ... ח"ו שיעלה על הדעת שחשבונם קובע איזה דבר בטבע העולם".

3. חשב האפוד (ח"ב סי' נ"ד אות ב') – "אין לוסתות שום ענין עם חדשי האומות, שדבר אין להם עם הטבע, ואינם אלא ענין של הסכמה, ומינה אין לזו, ואין לחוש לזה, אפילו לחומרא בעלמא".

4. מנחת יצחק (ח"ו סי' נ"ד אות ג') – "אם מהני קביעת וסת לחדשי העמים. הנה דבר זה א"צ לפנים, דוסת החודש תלוי בקביעת חדשים שלנו, דשיפורא גרים, וכמו שכתב הרשב"א במשמרת הבית (בית שלישי שער השלישי) עיי"ש, וכן מבואר בדברי הש"ע ופוסקים כמה פעמים, ומה דאיתא בסה"ק דברי חיים (לחנוכה דף י' י"ג ע"ב), מקורם בדברי ש"ס ופוסקים שהביא במשמרת הבית שם".

5. דברי יציב (ליקוטים סי' פ') – "פשיטא דמה שראתה ביום שוה לתאריך העכו"ם אינה כלום".

6. ששבה"ל (סעי' ו' סיכום אות ז') – "א"צ לחוש".

7. חוט שני (ס"ק א' ד"ה והנה, אות ד').

8. לבושי עז (סעי' ג' תמצית ס"ק ג') – "א"צ לחוש לזה".

9. דרכי טהרה (עמ' ס"ו אות ב', עמ' ע"ג) – "וכמובן לחדשים עבריים בלבד".

10. אור יצחק (ח"א יו"ד סי' כ"ט, פרק ה' עיקר דין הוסתות אות א') – "רק לפי התאריך העברי".

11. פותח שער (סי' כ"ו סעי' ב') – "ולא איכפת לן כלל בחדשי האומות (יאנואר, פברואר)".
12. פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' רס"א).
13. פרי טהרה (סעי' ו') – "אינו כלום".

ד. רק אם כולם בעונה אחת.

1. עי לעיל.

ה. בזמן שראתה באמצע, אם הוי הפסק. כגון שראתה יום א' ניסן, ואח"כ יום כ' ניסן. האם חושש לא' אייר, מצד וסת החודש.
 1. מחמיר, חוששת – פרישה (ס"ק כ"ח), ב"ח (ס"ק ט"ו, ס"ק ט"ז), ט"ז (ס"ק י"ח), ש"ב (ס"ק ל"א, נקה"כ על הט"ז ס"ק י"ח, "לוסת החדש חוששת בין ראתה מקודם או לא ראתה כל שלא שינתה וסתה של החדש"), לחו"ש (לחם ס"ק ל"ד), ערה"ש (סעי' ל"א), פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' רצ"ז), יסוד הטהרה (פרק י' סעי' י"ג), פרי טהרה (סעי' ח').

ו. יש לה וסת קבוע, האם חושש לוסת שאינו קבוע.

1. ביאור הדבר: יש ג' ציורים שיש לה וסת קבוע, שיש לדון האם היא צריכה לחוש להוסת שאינו קבוע.
 (א) שהיו לה ב' וסתות שאינן קבועים, ואח"כ נקבע לה וסת אחד. כגון (א - א - כ - א) שראתה בניסן ביום א' בחודש וגם ביום כ' בחודש, ואח"כ ראתה באייר ביום א' בחודש וגם ביום כ' בחודש, ואח"כ בסיון ראתה ביום א' בחודש, האם חושש גם ביום כ' בחודש.
 (ב) שיש לה וסת קבוע לחודש, ומוסיף וראתה ביום אחר בחודש. כגון (א - א - א - כ - א) שיש לה וסת קבוע ליום א' בחודש, וראתה אח"כ גם ביום כ' בחודש, ואח"כ חזרה עוד פעם ליום א' בחודש.
 (ג) שיש לה וסת קבוע לחודש, ששינתה וחזרה. כגון (א - א - א - א), [לא ראתה] - כ - א) וסת קבוע לא' בחודש, ולא ראתה בא' בחודש וראתה ביום כ' בחודש, ואח"כ חזרה לא' בחודש.

ז. שנקבע וסת קבוע, האם חושש לוסת שאינו קבוע: שהיו לה ב' וסתות שאינן קבועים, ואח"כ נקבע לה וסת אחד. כגון (א - א - כ - א) שראתה בניסן ביום א' בחודש וגם ביום כ' בחודש, ואח"כ ראתה באייר ביום א' בחודש וגם ביום כ' בחודש, ואח"כ בסיון ראתה ביום א' בחודש, האם חושש גם ביום כ' בחודש.

1. מחמיר, שהיא חוששת גם ביום כ' בחודש.
 (א) בית מאיר (סוף סעי' י"ג) – "אבל לקבוע וסת תוך וסת ושניהם בחודש בזה אף שנקבע אחת יש חשש שתקבע נמי עוד וסת לה' בחודש וק"ל".

(ב) חכ"א (כלל קי"ב סעי' כ') – "ראתה א' בניסן ... וחזרה וראתה באייר ... אם חזרה לראות א' בסיון הרי קבעה לה וסת החודש לראש חודש ואם ראתה גם כ' באייר חוששת אף על פי כן כ' סיון אף על גב שכבר קבעה לה לראש חודש שמא תקבע עוד וסת לכ' בחודש לא ראתה כ' בסיון נעקר יום כ' בחודש שהרי לא קבעה אותו ג' פעמים אבל חוששת תמיד לראש חודש עד שתעקרנו ג' פעמים ואינה חוששת עוד להפלגה כיון שכבר יש לה וסת קבוע".

(ג) חוו"ד (חי' ס"ק כ"ג, בי' ס"ק ט"ו) – "לכן נ"ל דדוקא כששני הוסתות הן מחמת גרמת יום החודש כגון בי"ח ובכ"ה בחודש דאז אפשר שיתקיימו שני הוסתות דהא אשה קובעת וסת בתוך וסת כמבואר בסעיף ל"ב, מש"ה חוששת אולי יתקיימו שניהם, משא"כ ביש לה וסת קבוע להפלגה אינה חוששת שוב לווסת אחר שאינו קבוע, דהא א"א שיתקיימו שניהם, דאם תראה עוד באמצע הפלגות בע"כ יתבטל ההפלגות, ואין חוששת לוסת שאינו קבוע לומר אולי יתבטל הקבוע ויתקיים מה שאינו קבוע. וכן ביש לה וסת החודש קבוע אינה חוששת ליום אחר שראתה בו רק משום וסת החודש ולא משום הפלגה מטעם הנ"ל שא"א שיתקיימו שניהם ואמר' דודאי ידחה מה שאינו קבוע. ודוקא היתה למודה להיות רואה בהפלגת יום ט"ו ושינתה ליום כ' חוששת, מטעם דכיון שאנו רואין ששינתה ולא ראתה בוסת הקבוע חיישין אולי וסת אחר קובעת, אבל בלא שינתה וראתה גם ביום הקבוע לא חיישי' למה שאינו קבוע ולומר אולי יתבטל הקבוע".

(ד) לחם ושמלה (לחם ס"ק ל"ה) – "... חו"ד ע"ש. וע' נוב"ק סימן ס"א".

(ה) טהרת ישראל (סעי' ע"ט, סעי' פ"ו).

2. מיקל, שוב אינה צריכה לחוש לכ' בחודש.

(א) ב"ח (ס"ק מ"א) – "דכשנקבע וסת אחד אינה צריכה לחוש לשני שלא נקבע ואף על פי שלא נעקר וכאן כתב דחוששת נמי ליום הקדימה דהיינו יום כ"ה לחודש חוששת לו בחודש הבא ואף על גב שכבר נקבע וסת דראש חודש ואם כן דברי הרמב"ן ורבינו סותרים זה את זה. ונראה ליישב דהכא ודאי כיון דראיית ראש חודש השלישי שקובעת בו הוסת ממעיין פתוח ראתה אותו שהרי ראתה קודם זה בכ"ה לחודש אלא דתלינן לחומרא ואמרין דילמא דמים יתירים ניתוספו בה ומיהרו לבוא הלכך חיישין נמי לחומרא איפכא דילמא מעיין פתוח הוא ולא קבעה לה וסת בראש חודש אלא עיקר הוסת תקבע לה בכ"ה לחודש ולהכי חוששת נמי ליום הקדימה וכו' דאזלינן הכא והכא לחומרא".

(ב) דרישה (ס"ק י"ח. עי' ס"ק ד', ומגיה שם).

(ג) ש"ב (נקוה"כ על הש"ך ס"ק ע"א) – "ואע"ג דלעיל סעיף י"ג בהג"ה אמרין דאם קבעה וסת אין חוששת שוב לוסת שאינו קבוע שהיה לה שאני הכא דראיית ראש חודש השלישי לא חשיבא דמים גמורים מאחר שהיה ממעיין פתוח הגהות דרישה וכן כתב הב"ח".

(ד) נוב"ק (יו"ד סי' ס"א ד"ה ומעתה) – "אם בשעה שראתה מחמת תשמיש עדיין לא היה לה וסת קבוע כלל אם אח"כ נקבע לאשה זו וסת קבוע בין בימי החודש בין וסת הפלגה שוב אינה אסורה לשמש שכיון שנקבע לה וסת קבוע שוב אינה חוששת לוסת

שאינו קבוע כלל אפי' לא נעקר עדיין הוסת שאינו קבוע כמבואר בש"ך בסי' קפ"ט ס"ק מ' שאפילו לא הגיע עדיין יום שלשים מ"מ כיון שנקבע יום עשרים א"צ לחוש".

ה) סד"ט (סוף ס"ק ל"ד ד"ה כתב).

ו) פרדס רמונים (שפ"ח ס"ק מ' ד"ה ראיתי, פתיחה לסי' קפ"ט ח"א אות ו', אות ז').

ז) מקור מים חיים (על סעי' י"ג ד"ה עד) – "חוות דעת ... שנתעלם ממנו דברי הב"ח והפרישה ... והביא דבריהם בספר נה"כ ... מוכח מדבריה' דאין לחלק בזה כמו שמחלק החוות דעת רק עיקר הטעם דראיות ר"ח לא חשיבא ראייה גמורה ... משמע להדיא בספר בעה"נ להראב"ד ...".

ח) שערי טוהר (שער ד' ס"ק כ"ה) – "הנכון כפשטות משמעות הש"ע והרמ"א והש"ך דבקבעה וסת כדינו ולא הי' בימי זיבה אז א"ח לוסת שא"ק כל שראתה גם ביום הקבוע דל"ח שמא תקבע עוד וסת דזה ל"ש שאשה תקבע ב' וסתות ולמלתא דל"ש ל"ח".

ט) בדה"ש (ס"ק ק"י, בי' ד"ה עד, ס"ק של"ב, בי' ד"ה וכן).

3. מר"מ – פת"ת (ס"ק י"ב, עי' סי' קפ"ז ס"ק א'), פרי טהרה (הע' כ"א), ט"ז וש"ך השלם (שפ"ח ס"ק קפ"ז).

א) סוגה בשושנים (סי' ה' סעי' ד') – "והנה להלכה נראה עיקר כדעה הראשונה דאף בשניהם וסת החדש כיון שנקבע אחד שוב א"ח לשני שלא נקבע ... ומ"מ למעשה יש להחמיר כה"א וצ"ע".

ה. וסת קבוע לחודש, ומוסיף וראתה ביום אחר בחודש: כגון (א - א - א - כ - א) וסת קבוע ליום א' בחודש, וראתה גם ביום כ' בחודש, ואח"כ חזרה עוד פעם ליום א' בחודש.

1. מחמיר, שהיא חוששת גם ביום כ' בחודש.

א) מי מחמיר לעיל [בית מאיר, חכ"א, חו"ד, לחם ושמלה, טהרת ישראל], לכאורה ה"ה כאן.

2. מיקל, שוב אינה צריכה לחוש לכ' בחודש.

א) ב"ח (ס"ק מ"ג) – "פירוש אם אירע לה כך קבעה לה וסת בתוך וסת אבל לכתחלה ודאי כיון שקבעה לה וסת בראש חודש שוב אינה חוששת לוסת דעשרים לחודש שלא נקבע אף על פי שאינו נעקר".

ב) גר"ז (קונ"א ס"ק ד').

ג) תהלה לדוד (יו"ד סי' ס"א) – "נוב"ק ... והדבר מבואר בב"ח ד"ה לפעמים. שכתב ...".

ד) אמרי יושר (ח"א סי' צ"ג ד"ה אלא) – "שגוף ספיקו של נוב"י מחמת לשון הש"ע סעיף ל"ב תמהני שלא זכר שר מדברי הב"ח סעי' מ"ג ... וכ"כ הרש"ז צ"ל בקו"א ...".

ה) בדה"ש (ס"ק של"ב, ציונים ס"ק שמ"ה) – "בב"ח מבואר בזה להיתירא".

3. מסתפק.

א) נוב"ק (יו"ד סוף סי' ס"א, תנינא סי' פ"ח, סי' צ"א) – "שאני מסתפק ... אם בא החדש בעת שלא נעקר הקבוע כמו אשה שיש לה וסת הקבוע בר"ח ועתה ראתה ג"כ בראש חודש וראתה גם כן בט"ו לחודש ושוב ראתה בראש חודש אם צריכה לחוש לט"ו בחודש ולא יועיל לזו מה שראתה בר"ח הקבוע לה שהרי גם מתחלה לא פסק וסת הר"ח ממנה ואפ"ה ראתה בט"ו לחודש".

1) עי' סי' קפ"ז סעי' א', לשיטות ומר"מ.

4. מר"מ – פת"ת (ס"ק כ"ח, סי' קפ"ז ס"ק א').

ט. וסת קבוע לחודש, ששינתה וחזרה: כגון (א - א - א - א - א, לא ראתה) [כ - א] וסת קבוע לא' בחודש, ולא ראתה בא' בחודש וראתה ביום ט"ו בחודש, ואח"כ חזרה לא' בחודש.

1. עדיין חושש לט"ו בחודש, כיום שלא פקע, ושייך ב' וסת קבוע - וכו' המחמירים לעיל.

א) בית מאיר (על סעי' י"ג) – "ודאי חזרת קביעות עשרים בחודש אינו סותר כלל החשש של ל' בחודש שהרי אפשר דתקבע לתרווייהו, ולהכי מה דחזר וסת כ' למקומו אינו עקירה כלל להחשש ל', והתרתו אינו אלא ע"י שעבר ל' ולא ראתה דהיינו עקירה פעם אחד".

ב) חו"ד (בי' ס"ק ט"ו, ס"ק י"ח, סי' קפ"ז בי' סוף ס"ק ג') – "יש לחוש לקביעת וסת בתוך וסת בוסת החודש".

ג) ששבה"ל (סעי' י"ד ש"ך ס"ק מ' ד"ה ופשטות, סיכום אות ד') – "אך יום ל' אינו נעקר עד שיגיע יום ל' ולא תראה".

ד) קיצור הלכות (פרק ו' סעי' ב').

2. אינו חוששת.

א) נוב"ק (יו"ד סוף סי' ס"א) – "ממה דקיי"ל דאשה שיש לה וסת קבוע אין צריך לחוש לוסת שאינו קבוע וכמבואר בסימן קפ"ט סעיף י"ג בהג"ה ואיכא למימר דוקא אם בשעה שאירע הוסת שאינו קבוע שינתה ולא ראתה בהקבוע ואף שאכתי לא נעקר בחד זמנא מ"מ כיון שעכ"פ לא ראתה בו צריכה לחוש לזה שבא מחדש אף שאינו קבוע וכמבואר בגמ' דף ס"ד ע"א היתה למודה ליום ט"ו ושינתה לשעה עשר זה וזה אסורין. ובזה הוא דאיכא למימר אם אח"כ חזר הקבוע למקומו שוב א"צ לחוש לאינו קבוע אף שעדיין לא נעקר לפי שמתחלה לא בא אלא בעת שלא בא הקבוע בזמנו וא"כ עתה שחזר הקבוע איכא למימר ששוב לא יבוא זה החדש".

ב) מקור מים חיים (על רמ"א סעי' י"ג) – "לבעל חוות דעת ... ותמהני עליו ... מוכח מדבריהם דאין לחלק בזה כמו שמחלק החוות דעת".

ג) פרדס רמונים (פתיחה לסי' קפ"ט ח"א אות ו') – "ודלא כמו"ש החוות דעת לחלק בזה".

ד) גר"ז (ס"ק מ"ו) – "בין שהוא וסת החדש בין שהוא וסת ההפלות דאיגלאי מילתא למפרע שוסתה הקבוע הוא זה שקבעתו כדינו והראיות שבנתיים דמים יתירים הוא דאוספוס בה ולא לקביעת וסת באו".

ה) מסגרת השלחן (סי' קנ"ה סעי' פ"ט).

- (ו) בדה"ש (ס"ק קל"ט, בי' ד"ה ואם) – "ונראה שיש להקל כדיעה זו והמחמיר תע"ב".
 (ז) מראה כהן (עמ' קנ"ז אות ג', פרק ח' הע' ק"י, הע' קי"ד) – "אשה שיש לה וסת קבוע ליום החודש, כגון לט"ו בחודש, ושינתה וראתה ביום אחר, כגון בכ' בחודש, הרי היא חוששת בחודש הבא ליום ט"ו בחודש כוסת קבוע, וכן חוששת לראיית השינוי והיינו בין ליום החודש של ראיית השינוי שהוא יום כ' בחודש ... וראתה בחודש הבא בט"ו לחודש שהוא יום וסתה הקבוע חזרה לקדמותה ואינה חוששת עוד ליום כ'".
 3. מר"מ – חת"ס (יו"ד סי' ק"ס ד"ה ודברי), משמרת הטהרה (פרק ז' סעי' ט"ו).

ת) וסת על ראש חודש.

- א. ביום ל' בחודש מלא, וחודש הבא הוא חודש חסר. כגון שראתה ל' ניסן.
 1. חוששת ליום א' [ר"ח סיון].
 (א) ערה"ש (סעי' י"ב, סעי' כ"ח) – "דכל יום שנושא עליו שם ר"ח הוי קביעות לראשי חדשים".
 (ב) יד יוסף (ח"א סי' ל"ו) – "וצריכה לחוש ליום ר"ח סיון, מפני וסת החודש".
 (ג) סוגה בשושנים (סי' ד' סעי' ו', ס"ק ו') – "ויש להחמיר".
 (ד) משפטיך ליעקב (או"ח סי' ב' אות ב') – "דאינה חוששת משום וסת החודש רק ביום ר"ח אף דבראי' האחרונה ה' ב' ימים ר"ח והיא ראתה ביום א' דר"ח וכעת הוא ר"ח רק יום א' מ"מ לענין זה כיון דנקרא עליו שם ר"ח לא מסתבר כלל לחוש ליום כ"ט".
 (ה) אג"מ (יו"ד ח"ג סי' צ"ו אות ה') – "ובדבר אשה שראתה ביום שלשים ניסן שהוא א' דר"ח אייר להט"ז ס"ק י"ז שעונה בינונית היא יום ה' הרי צריכה לחוש לכ"ט אייר וגם ליום ר"ח סיון ולהש"ך דעונה בינונית הוא יום החדש מסתבר שאין לחוש ליום כ"ט אייר שיום זה הא לא ראתה אלא רק ליום ר"ח סיון".
 (ו) ששבה"ל (סעי' ו' סיכום אות ה', שבה"ל ח"ג סי' קכ"ד על הט"ז ס"ק י"ז) – "ואם ראתה א' דר"ח אייר דהוא ל' ניסן כ' בס' פרי דעה לספק דשמא סוף חודש גורם וא"כ צריכה לחוש לכ"ט אייר דהוא סוף חודש, ובעניויות דסתימת הפוסקים לא משמע כן כיון דאין כאן השתוות לא בשם ר"ח ולא במספר ימי החודש, ומנ"ל לחדש זאת וכן ראיתי כדברינו בס' עה"ש סי"ב".
 (ז) נטעי גבריאל (פרק צ"ד סעי' ג') – "ויש להחמיר לפרוש ג"כ בא' לחודש, ובמקום צורך ושעת הדחק תעשה שאלת חכם, אבל עונת או"ז אין צריך להחמיר".
 (ח) יסוד הטהרה (פרק י' סעי' ט"ו) – "וחוששת לראש חודש הבא".
 (ט) עי' הגר"ח ק' שליט"א (הלכות חיים ח"ב אות רמ"א) – "אולי ר"ח סיון".
הגר"ח ק' שליט"א (אסיפת יצחק ה' טבת תשס"ט) – שאלה: "אשה שראתה ביום ל' לחודש מלא, מתי היא צריכה לחוששת לוסת החודש בחודש הבא אם החודש חסר". תשובה: "כמודמה מחלוקת".
 (י) הגר"א בבבצל שליט"א (אסיפת יצחק ח' טבת תשס"ט) – שאלה: "אשה שראתה ביום ל' לחודש מלא, מתי היא צריכה לחוששת לוסת החודש בחודש הבא אם החודש חסר". תשובה: "נראה לענ"ד דבא' לחודש".
 (יא) פרי טהרה (סעי' ז') – "ראתה ל' כסליו, ובחודש טבת שלאחריו אין ל' לחודש [שחודש טבת לעולם חסר] - נחשב א' שבט כיום הוסת ואסורה בו".
 1. (או"ז, יש להקל – נטעי גבריאל (פרק צ"ד סעי' ג', לשונו לעיל).
 2. חוששת לשניהם [כ"ט אייר, א' סיון].
 (א) הגר"ש א"ז (משמרת הטהרה פרק ז' הע' י"ד ד"ה וכיו"ב, אשרי האיש יו"ד פרק כ"ד אות י"א) – "וכן ראוי להחמיר למעשה".
 (ב) עי' משמרת הטהרה (פרק ז' סעי' י"ב) – "וראוי להחמיר בכ"ז והמחמיר קדוש יאמר לו".
 3. חושש בעוד חדשים [כגון לל' סיון].
 (א) בדה"ש (בי' סעי' י"ג ד"ה חוששת, עמ' ק"ז) – "ונראה שחוששת אשה זו ליום ל' סיון דהוי דומיא דיום ל' ניסן שראתה בו".
 (ב) חוט שני (סוף ס"ק ז', "יש לעיין". ס"ק י"א וסת החודש אות ב', עמ' ש"ע סעי' ב') – "אשה שראתה בל' ניסן, ובחודש אייר אין יום ל' שהרי הוא חודש שאינו מעובר, הרי היא חוששת לוסת החודש אפי' שאינו קבוע ליום ל' סיון, מפני שבחודש אייר לא נעקר הוסת, כי לא היה אז ל' בחודש".
 4. חוששת ליום א' [ר"ח סיון], וגם חושש בעוד חדשים [כגון לל' סיון].
 (א) הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' ק"ד) – "[אם ראתה ביום ל', חוששת ליום א' (בחודש חסר), וגם ביום ל' שלאחריו] להחמיר לשניהם, בין ליום א' בין ליום ל' שלאחריו. אבל להקל בעונת האו"ז בשניהם".
 5. אינו חוששת כלל.
 (א) חזו"א (משמרת הטהרה פרק ז' סעי' י"ב. בשם אמרי אברהם סי' ב', ל"מ).
 (ב) מהר"י שטייף (סי' רע"א אות ג') – "נ' פשוט שאין כאן ווסת 'החודש' שהרי הוא ראתה ביום ל' בחודש ובחודש הבא אין כאן יום ל'".
 (ג) הגר"ח פ"ז (תאריך ישראל סי' ט"ז סוף אות ט"ו) – "דאין לה וסת החדש כיון דאייר חסר ואין לו יום ל'".
 (ד) אור יצחק (ח"א יו"ד סי' כ"ט, פרק ה' וסת שאינו קבוע אות א') – "ראתה ביום ל' בחודש מלא, וחודש הבא הוא חודש חסר, אינה צריכה לחוש לוסת זה, כי אין כאן יום ל' שתחוש לו".
 6. מר"מ – באר משה (ח"ג סי' קי"ט), חשב האפוד (הליכות חנוך פרק ב' אות קמ"ג, "אינו יודע להכריע בזה"), הגר"ש א"ז (משמרת הטהרה פרק ז' הע' י"ד), מראה כהן (פרק ח' הע' ל"ד), פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' רצ"ט), מנחת חן (ח"ב יו"ד סי' ל"ז).
 (א) פרי דעה (טורי כסף ס"ק י"ז) – "צריכה לחוש לשניהם וצ"ע".

- (ב) משיב נפש (על הראב"ד שער תיקון הוסתות אות ס"ד ד"ה ואמנם נולד) – "ספק עצום".
 (ג) לבושי מרדכי (יו"ד ח"ב סי' ע"ח ד"ה ראיתי) – "וצ"ע וכעת לא מצאתי באחרונים גלוי להלכה זו".
 (ד) תולדות זאב (ליקוטים ליו"ד סי' קפ"ט) – "דעת הש"ך דעונה בינונית הוא ממש וסת החדש ולא ביום ל' לראיתה, יש לחקור בראתה ביום ל' לחדש והחדש השני היא חסר ... וצ"ע".
 (ה) אמרי אברהם (סי' ב' ד"ה והנה מה) – "תולדות זאב ... ולכאורה צ"ל דמכיון דבחודש השני אין יום ל' הרי לא יעקור חשש דוסת החודש וא"כ שוב תצטרך לחשוש בחודש סיון ביום ל' ...".
 (ו) הגרשו"א צ"ל (הליכות שלמה מועדים פרק א' הע' צ"ט) – "והשיב דביום א' לחודש (שנוהגת בו בלא"ה הרחקה דיום ל"א)".
 (ז) חזקת טהרה (דרך קצרה אות מ"ח, דרך ישרה אות ו' ד"ה אכן) – "ועדיין צ"ע בזה".
 (ח) תאריך ישראל (סי' ט"ז אות י"ד) – "וסו"ד אין דבריו ברורים בזה".

ב. ראתה א' ניסן. מצד וסת החודש, מה חושש. רק א' אייר או גם ל' ניסן מצד ראש חודש.

- רק א' אייר – ב"ח (ס"ק ט"ו, ס"ק ט"ז, "שהרואה ליום ראש חודש ניסן חוששת לראש חודש אייר. נראה דחוששת לשני הימים דראש חודש, ביום ראשון חוששת לפי שהוא יום שלשים לראייתה שהוא עונה בינונית, וביום שני דראש חודש חוששת משום ראש חודש"), שבה"ל (ח"ג סי' קכ"ד ט"ז ס"ק י"ז, "ובס' עה"ש סכ"ח מביא מהפרישה דתחוש גם ל' ניסן משום דשם ר"ח עלה ואין אנו יודעים אם שם ר"ח גורם או א' דחודש ממש, ובמחכ"ת זה אינו דהפרישה כ' לחוש בל' ניסן דהיינו א' דר"ח משום עונה בינונית ולא משום וסת החודש, דהיינו דס"ל כהט"ז כאן, ובזה פליגי כל גדולי הפוסקים, וא"כ משום יום החודש אין לחוש אלא כמסקנת העה"ש שם"), בדה"ש (ס"ק ק"ד, בי' ד"ה חוששת), לבושי עז (סעי' י"ג תמצית ס"ק י"ג), יסוד הטהרה (פרק י' סעי' ט"ו, "אינו חוששת אלא לא' בחודש").
- שניהם – ערה"ש (סעי' י"ב, סעי' כ"ח, "דכל יום שנושא עליו שם ר"ח הוי קביעות לראשי חדשים").

ג. א' ניסן, ל' ניסן, א' סיון.

- קובע וסת לר"ח, וחוששת לשני ימים – ב"ח (ס"ק ט"ו, "דאם ראתה בר"ח ניסן וביום ראשון דר"ח אייר ... ראתה בר"ח סיון קבעה וסת דראש חודש וחוששת לר"ח תמוז לשני הימים דראש חודש"), ערה"ש (סעי' י"ב, סעי' כ"ח, "דכל יום שנושא עליו שם ר"ח הוי קביעות לראשי חדשים"), שבה"ל (ח"ג סי' קכ"ד ט"ז ס"ק י"ז, "עיינ בפוסקים לקמן סי"ג דגם אם ראתה אחד בניסן ל' בניסן דהוא א' דר"ח אייר וא' סיון קבעה וסת לר"ח"), פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' ש"א).
- מר"מ – תהלה לדוד (יו"ד סי' ס', "עב"ח שכתב דאם ראתה בר"ח ניסן. וביום א' דר"ח אייר. ובר"ח סיון. קבעה וסת דראש חודש ובר"ח תמוז חוששת ב' ימים דראש חודש ע"כ. ולענ"ד הדבר חידוש גדול ולא ראיתי מי שהביאו"), לבושי עז (סעי' ו' תמצית ס"ק א', סעי' י"ג תמצית ס"ק ט"ז, "וכתב בסוג"ב דכל זה הוא דוקא לחומרא שצריכה עקירה ג"פ, אבל לעונ"ב צריכה לחוש"), הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' ק"ה, "שלהלכה אין לצרף ראייה של יום א' לראייה של יום ל' כדי לקבוע וסת, אא"כ יום א' הוא גם יום ראשון של ר"ח. וגם אין הלכה כהב"ח לענין מה שכתב שצריך לחוש לשני ימים דר"ח").

ד. ל' ניסן, א' סיון, ל' סיון.

- קובע וסת לר"ח, וחוששת לשני ימים – ערה"ש (סעי' י"ב, סעי' כ"ח, "דכל יום שנושא עליו שם ר"ח הוי קביעות לראשי חדשים"), בדה"ש (ס"ק מ"ח), לבושי עז (סעי' י"ג תמצית ס"ק י"ז, "ואפילו לקולא").
- מיקל – עי' אג"מ (רשומי אהרן ח"א יו"ד סי' קפ"ט אות ז', "אשה שראתה דם ביום ל' ובחודש הבא (חודש חסר) ראתה ביום א', יש לה וסת הפלגה אולם אין לה וסת החודש").

ה. ל' ניסן, א' סיון, א' תמוז.

- קובע וסת לר"ח, וחוששת לשני ימים – ערה"ש (סעי' י"ב, סעי' כ"ח, "דכל יום שנושא עליו שם ר"ח הוי קביעות לראשי חדשים"), בדה"ש (ס"ק מ"ח).
- רק לחומרא – לבושי עז (סעי' י"ג תמצית ס"ק י"ח, "רק לחומרא, וחוששת לעונ"ב").

ו. א' אייר, א' סיון, ל' סיון.

- קובע וסת לר"ח, וחוששת לשני ימים – ערה"ש (סעי' י"ב, סעי' כ"ח, "דכל יום שנושא עליו שם ר"ח הוי קביעות לראשי חדשים"), בדה"ש (ס"ק מ"ח).

ז. ג' פעמים ביום א' בחודש. כגון א' ניסן, א' אייר, א' סיון.

- קובע וסת לר"ח, וחוששת לשני ימים – ערה"ש (סעי' י"ב, סעי' כ"ח, "דכל יום שנושא עליו שם ר"ח הוי קביעות לראשי חדשים").
- מר"מ – בדה"ש (ס"ק מ"ח, "יש להסתפק").

ח. ג' פעמים ביום שלשים לחדש, כגון בתשרי מרחשון כסליו בשנת מלא. וראתה א' דר"ח מרחשון (ל' תשרי) וא' דר"ח כסליו (ל' חשון) וא' דר"ח טבת (ל' כסליו).

- מר"מ – בדה"ש (סעי' ו' בי' ד"ה באחד).

(א) חלקת יעקב (או"ח סי' ע"ז הע' ג') – "ויש לעיין בכה"ג אם קבעה לה ג' פעמים ל' לחדש, אח"כ בחדש טבת שאין בו יום ל' מתי יהי' וסתה שתחוש לו כדין וסת קבוע שאם עברה וסתה ולא בדקה שאסורה לשמש עד שתבדוק, כיון דוסתה קבוע ליום החדש דוקא. ולהפלגה עדיין לא קבעה דאין לה רק ב' הפלגות שוות, וא"כ הפלגת ל' הו"ל רק וסת שאינו קבוע".

(ב) אג"מ (יו"ד ח"ג סי' צ"ו אות ה') – "ואם ג"פ היה ביום שלשים לחדש כגון בתשרי מרחשון כסלו בשנת מלא וראתה א' דר"ח מרחשון וא' דר"ח כסלו וא' דר"ח טבת גם להט"ז אין להתספק על כ"ט טבת אלא על ר"ח שבט ואח"כ מסתבר שהוא על א' דר"ח אדר ור"ח ניסן אבל לא עיינתי כראוי עדיין וכשאפנה יש לעיין בזה יותר כי לא ראיתי הדין בפירוש ולא נזדמן לי למעשה".

ט. ג' פעמים בסוף החודש. ל' ניסן, כ"ט אייר, ל' סיון. או כגון כ"ט אדר, ל' ניסן, כ"ט אייר.

1. קובע וסת לערב ר"ח – טהרת ישראל (סעי' מ"א).

2. אינו קובע וסת – פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' ש').

3. מר"מ.

(א) משיב נפש (על הראב"ד שער תיקון הוסתות אות ס"ד ד"ה ואמנם נולד) – "וצ"ע בזה".

(ב) ערה"ש (סעי' י"א, סעי' י"ב, סעי' כ"ח) – "ויראה לי דה"ה אם ראתה ג' פעמים בערב ראש חודש שג"כ קובעת לה וסת בכל ערב ראש חודש ואף שאינם שוים דבחדש מלא הערב ר"ח אינו יום אחרון של החדש ובחסר הוא יום אחרון מ"מ קביעות ערב ראש חודש קא גרים ... ולפ"ז תקבע לה וסת בכל ערב ראש חודש בחסר אבל במלא הוי וסתה יום א' דר"ח וכל כי האי ה"ל לפרש ועוד דלפ"ז אין הימים שוים לא במספרם ולא בשמותם לפיכך נ"ל דשיגרא דלישנא נקטי וכוונתם דכל יום שנושא עליו שם ר"ח הוי קביעות לראשי חדשים".

1 (ה) טהרת ישראל מפרש הערה"ש, שקובע וסת. משא"כ הפתחי הלכה מפרש הערה"ש, שלא קובע וסת.

(ג) באר משה (ח"ג סי' קי"ט) – "צריך עיון רב מה יהי' דין אשה שראתה ל' ניסן כ"ט אייר ול' סיון אם קבעה וסת בכה"ג או לא".

וסת הפלגה

[ט] כלליות.

א. הפלגה, מהתחלת הוסת או מסופה.

1. מסוף.

(א) גר"ז (ס"ק ג', סי' קפ"ד ס"ק כ"ב, סי' קפ"ו ס"ק ח', סי' קפ"ז ס"ק מ"א) – "שאלו המשיכה ראייתה ליום שלאחריו מחשבין ההפלגה מיום שלאחריו שהוא סוף ראייתה".

(ב) אוהלי יוסף (וסתות סי' כ"ב) – "מ"מ לענין הפלג' מענין מסוף ראייתה שהפסיק עד תחילת ראי' (וג"ל שכן לענין עונה בינונית דהפלת ל')".

(ג) טהרת ישראל (סעי' כ', סי' קפ"ד סעי' נ"ה) – "וסת ההפלגה אינם הולכים אחר תחלת הוסת לשער ההפלגה מתחלת ראייה לתחלת ראייה אלא מסוף ראייה לתחלת ראייה כגון ... ובע"נ יחמיר לעצמו לחוש לחשוב גם מתחלת ראייה לתחלת ראייה ותע"ב".

2. התחלה.

(א) חת"ס (יו"ד סי' קס"ו אות ג') – "מ"ש שראתה מח' אב עד ט"ו אב ובפעם שנית מ"ט אב עד כ"ו אב עכ"ל אין בזה שום נפקותא לדינא כי כבר הסכימו רוב הפוסקים ראשונים דבתר תחלת ראי' אזלי בקביעות הוסת".

(ב) בית שלמה (יו"ד ח"ב סי' ט"ו) – "שמבואר בש"ע של הג' זצ"ל מלאדי ... ואני אומר דדברי ר"מ ליתנייהו כלל וגם אינו מתקבל על הלב דכי הוסת נביאה היא שתהי' דוקא לחשבון שהפסיקה האשה בטהרה או שהתחילה לספור ז"נ ... אמנם האמת הוא שאף שהגאון זצ"ל הנ"ל רב גוברי', אמנם מדברי כל הפוסקים משמע שלא כדבריו אלא דמחשבין וסת הפלגה מתחלת ראי' לתחלת ראי' אחרת שנית, וכן מפ' בדברי הרמב"ן בהלכותיו לענין עונה בינונית, וז"ל, כמה היא עונה ל' יום מתחלת ראי' לתחלת ראי' אחרת שרוב הנשים כך הן רואות מל' ל' וכו', עכ"ל. וה"ה והוא הטעם לוסת הפלגה שמחשבין מתחלת ראי' לתחלת ראי', והא דנשען הגאון הנ"ל על לשון מהרי"ל ותה"ד, י"ל דלאו דוקא נקטו רק משום דרוב הנשים משוין משך ימי ראייתן ע"כ לא דקדקו בזה, וגם משום ... ומוטב למצוא ישובים לד' מהרי"ל ותה"ד ממה שנאמר היפך משמעות כה"פ והוראה הפשוטה דוסת הפלגה היינו מתחלת ראי' לתחלת ראי'. אמנם אחר שיצא מפי הג' הנ"ל ונשען על לשון הגדולים הנ"ל, כל בעל נפש ראוי לו לחוש גם לד' הג' ויחמיר לעצמו. אמנם לא להקל עי"ז שלא לחשוב מתחילת ראי' לתחלת ראי' ח"ו להקל, כי כן שורת הדין לפי משמעות לשון כל הפוסקים".

(ג) שואל ומשיב (מהדו"ת ח"א סי' ל"ג) – "בעל התניא ... הדין דין אמת דלא חשבינן רק מתחילת הפלגתה".

(ד) בנין עולם (יו"ד סי' ל"ט) – "מה ששאל מעכ"ת באשה שיש לה וסת הפלגות ורגיל' לראות כמה ימים אם לחשוב מתחיל' הראי' או מסופה נראה ברור דיש לחשוב מתחיל' הראי' דנחזי אנן ...".

(ה) עי' ערך ש"י (ריש הסי') – "בש"ע תניא ... וצ"ע מפ"ק דנדה דף י"א ... וכה"ג תמצא בח"ר שם וברא"ש ספ"ט".

(ו) מהרש"ג (ח"א יו"ד סוף סי' ס"ד) – "שהעולם אינם נוהגין כדברי התניא הנ"ל רק הנשים מחשבין ווסתן מן תחילת ראייתן לתחילת ראייתן וכבר כתב כן בשו"ת בית שלמה".

(ז) סוגה בשושנים (סי' ב' סעי' י"ג) – "מונין הפלגתה מראי' ראשון' לראי' ראשון' שאחר הפלגת' ... וי"א דבוסת הפלגה מחשבין תמיד ההפלגה מסוף ראי' לתחלת ראי' וכל בעל נפש יחמיר לעצמו לחוש גם לוסת הפלגה שמסוף ראי' לתחילת ראי' אבל לא יורה כן לאחרים ומכ"ש שאין להקל שום קולא ע"י קביעות וסת זה".

(ח) דברי יואל (ח"א סי' ל' אות ה') – "בדבר שיטת התניא (סימן קפ"ד ס"ק כ"ב ועוד) בדיני ווסתות לחשוב מסוף ראי', הרבה יש לדבר בזה אלא שאין לי פנאי להאריך, ועיין בתשו' ב"ש יו"ד ח"ב סימן ט"ו שכתב דמשמעות כה"פ והוראה הפשוטה היא דוסת הפלגה היינו מתחלת ראי' לתחלת ראי', אך כיון שיצא מפי התניא ראוי לבע"נ להחמיר לעצמו אבל לא להקל עי"ז שלא לחשוב מתחלת ראי' לתחלת ראי' ח"ו להקל יעיי"ש בביאור דבריו. ועכ"פ העיד שהוראה הפשוטה היא כמשמעות כה"פ לחשוב מתחלת ראי'".

(ט) הגר"ש זצ"ל (משנת השלחן תשובה ע"ג, קובץ תשובות ח"ב סי' מ"ה, סי' מ"ו, אשרי האיש יו"ד פרק כ"ד אות ב') – "בוסת הפלגה חוששין רק לתחילת הראיה".

(י) ששבה"ל (סעי' ב' ס"ק ב', סיכום אות ז', שבה"ל ח"ד סי' ק' אות א').

(יא) בדה"ש (ס"ק י"ח, סי' קפ"ד ס"ק א', הג"ה שם, מלואים שם).

(יב) פרדס שמחה (ס"ק ה').

(יג) נטעי גבריא (פרק צ"ה סעי' ג') – "המנהג דמחשבין ההפלגה מתחלת ראי' לתחלת ראי'".

(יד) הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' ק"ז) – "שכן נוהג חסידי חב"ד, אבל אין זה מנהגינו. אלא מונים מתחילת ראי' לתחילת ראי'".

(טו) אוצרות הטהרה (פרק ט' סוף הע' ב') – "ושמעתי מגדולי המורים דלמעשה לא נהגו לחוש לשיטת שו"ע הרב אף להחמיר".

(טז) פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' רצ"ג).

(יז) פרי טהרה (סעי' י"א, סעי' ל"ז).

3. מר"מ – זר"ת (סי' קפ"ד ס"ק כ"ט), ט"ז וש"ך השלם (סי' קפ"ד כו"ל ס"ק כ"ז).

(א) מסגרת השלחן (סי' קנ"ה סעי' ו') – "וסת ההפלגה אינם הולכים אחר תחילת הוסת לשער ההפלגה מתחילת ראי' לתחילת ראי' אלא מסוף ראי' לתחילת ראי' כגון ...".

ישועות חכמה (סי' קנ"ה) – "במסגרת השלחן סעיף ו' וסת ההפלגה אינם הולכים אחר תחלת הוסת לשער ההפלגה מתחילת ראי' לתחילת ראי' אלא מסוף ראי' לתחילת ראי'. וזה איזה שנים שמעתי בשם הרב הגאון ר' שניאור זלמן (שליט"א) [זצ"ל] שהיה אבד"ק לובלין שאין נוהגין כן. ואמר שראה באיזה אחרון שחולק על מהרז"ש בזה. וגם מדברי הראשונים לא נראה כן עכ"ד. ולפי דבריו צריך לנהוג כמו שכתבתי במראה מקום להמסגה"ש ס"ק כ"ב בשם החתם סופר דמונין מתחילת ראי' לתחילת ראי'. ומכל מקום נראה דאין לדחות לגמרי דברי רבינו מהרז"ש ז"ל. בשגם שכתב זה בשם קצת מהראשונים ז"ל. ולכן צריך להחמיר כדברי שניהם".

ב. היה לה וסת קבוע להפלגת כ' יום ושינתה ב' פעמים להפלגת ל' יום ואח"כ חזרה וראתה בהפלגת כ' לראיית ל'.

1. הותר יום ל' – דברי תמודות (נדה פרק ט' אות כ"ז), ט"ז (ס"ק כ"ח, "ויש בזה רבואת דהותר יום ל' אע"פ שלא נעקר עדיין כיון דעכשיו חזר הוסת למקומו"), תפרי (ס"ק י"ח, "ודין זה אמת"), סד"ט (ס"ק י"ט), בית מאיר (על סעי' י"ג), חכ"א (כלל קי"ב סעי' כ"ב, "אבל אם קודם שראתה ג' פעמים ביום שלשים ראתה ביום כ' כבר חזר וסת של כ' למקומו ואינה צריכה לחוש ליום ל' כיון שלא ראתה ביום שלשים רק ב' פעמים ועכשיו שינתה וראתה לכ' יום הרי כבר נעקר וסת זה של שלשים (סעיף י"ד וכפי מה שמפרש המעדני מלך בדברי השולחן ערוך שהביא הש"ך ס"ק מ' כרתי ופלתי וסדרי טהרה וכן כתב להדיא ברמב"ן בהלכותיו פרק ו'), לחם ושמלה (שמלה ס"ק ל"א), פרדס רמונים (שפ"ח ס"ק מ' ד"ה ובעיקר, "ובעיקר הדין שכתב המעדני מלך, דאם חזרה לוסת הקבוע הוי עקירה לוסת שאינו קבוע, הגם שעדיין לא עקרתו כלל, לפי הנראה לא פליג הש"ך על זה כלל, ולא פליג עליו רק דאין צריך לזה, באופן זה דאיירי ביה הטור והמחבר, שראתה מתחילה ביום ל', ואח"ז ראתה בכ', ביטלה הפלגתה אפילו לא היה יום כ' וסת קבוע, אבל בעיקר הדין דחזרת הוסת חשיב לעקירה על וסת שאינו קבוע, בזה לא פליג הש"ך כלל. ולפי הנראה מבואר דין זה בהדיא בטור בשם הרמב"ן, ובדברי הרמ"א לעיל סעיף י"ג, שכתבו דלעולם חוששת לכל הוסתות עד שתקבע וסת אחד כדינו כו', או עד שאחר מהן נעקר כו', מבואר מזה דמה שנקבע לה וסת אח"כ, זה נחשב לעקירה על וסת שאינו קבוע, ואינה צריכה לחוש לו, הגם שעדיין לא עקרה אותו, ועי' מ"ש בט"ז שם סק"כ. וא"כ מה לי אם נקבע לה וסת אחר, או שנקבע לה הוסת שהיה לה מקודם, דא ודא אחת הוא", מלבושי טהרה (סעי' מ'), ערה"ש (סעי' ל"ט), סוגה בשושנים (סי' ה' סעי' ז', ס"ק י"ח), טהרת ישראל (סעי' צ"ג), ששבה"ל (סעי' י"ד ס"ק ג', סיכום אות ב'), בדה"ש (ס"ק קל"ט), נטעי גבריא (פרק צ"ז סעי' ח').

2. שלא הותר יום ל' ע"י ראיית הכ' – מקור חיים (ס"ק פ"ד, "... ויצא לנו חומרא מזה, דאם אחר ששינתה פעמים ליום שלשים ראתה מיד אחר ראיית ביום למד שנייה. ראתה ביום עשרים, לא הותר יום שלשים עד שעבור יום שלשים קודם ראיית יום עשרים הזה ולא ראתה. אבל קודם זה לא הותר יום שלשים דאמרי' דנפיש דמה בפעם הזאת וראתה ביום עשרים. אבל אח"כ תהיה חוזרת לראות ביום שלשים וכמו שראתה בשני פעמים. וזה מדויק בברייתא לפי גירסת שלפנינו ומרש"י ורא"ש ז"ל. וזה החילוק היוצא לנו מפלוגת הש"ך ומעדני מלך, וכאשר ביארתי כל זה באריכות בתפארת צבי ס"ק כ', והרוצה להקל יביא ראייה לסתור דבריי שם").

3. מר"מ – ש"ך (ס"ק מ'), מלבושי עז (סעי' י"ד תמצית אות ג'), ט"ז וש"ך השלם (שפ"ח ס"ק קט"ו).

4. אמנם אם ראתה ביום ל' [אחר י' ימים], פעם שלישית.

(א) קובעת וסת – סד"ט (ס"ק י"ט), חו"ד (בי' ס"ק י"ח, "עש"ך ... נ"ל דבריו תמוהין דמשמע מדבריו דאם ראתה ב' פעמים ביום ל' ושינתה לכ' בטלה הפלגת ל', ומשמע דאפי' ראתה עוד אחר י' ימים אחר ראיית כ' יום בטלה הפלגת ל' כיון שבהפלגה השלישית היה הפסקה, וזה ודאי אינו כדמוכח נדה ד' מ"ט גבי חזאי ריש ירחא וריש ירחא וריש ירחא, ועיין בר"ן וברמב"ן בחי' דמיירי בוסת הפלגות, וכ"כ הראב"ד בחזאי ר"ח ור"ח וכ"ה בחודש ור"ח דקבעה לה וסת לר"ח מטעם דבתר רובא קמא שדינן לה, וכן מוכח בנדה דף י"א דממעין סתום בעי בדיקה"), פת"ת (ס"ק י"ג).

(ב) מר"מ – ט"ז וש"ך השלם (שפ"ח ס"ק קי"ט).

ג. וסת קבוע להפלגה, כשלא ראתה פעם אחת האם מונים כאילו ראתה. כגון שקבעה לה וסת להפלגת כל יום, והפסיקה ולא ראתה לכל יום. האם חושש ליום מ'.

1. מחמיר, שחוששת ליום שהיתה ראויה לראות שהיא מ' יום מראה אחרונה.

(א) ב"י (ס"ק ט"ו ד"ה ומ"ש) – "שהפסיקה מלראות ג' עונות שוב אינה חוששת לפי שאין לה וסת".

(ב) דר"מ הארוך (ס"ק י') – "וכן פירש הב"י".

(ג) ט"ז (ס"ק ל"א) – "רש"ל ... לא הבנתיו כלל דודאי כמו שאם לא ראת' בר"ח אחד שחוששת לר"ח השני שאחריו עד שיעקר ג"פ ה"נ בהפלגת ימים דאטו ראה זו היא גורמת לראיית הפלגה שאחריה עד שתאמר כיון שזה בטל ג"כ זה בטל דמנא לן לומר כן דכיון שאין סילוק דמי' באשה זו נאמר מה שלא ראתה פעם א' בהפלגה היה דרך מקרה וממילא יש בה עדיין דמים יתרים ואורח בזמנו יבוא לימי הפלגתו כדרכה ואין להביא ראייה ... כאן שהיא בתוך עונתה שלא נעקרה ג"פ ודאי שייך הפלגה מיום שהיא ראויה וכאלו ראתה דמי. הלכך נלע"ד כפי' הב"י כן עיקר דמירי הטור בהפסיקה ג' עונות דוקא".

(ד) מקור חיים (ס"ק צ"ב) – "ואין להאריך דמי יחלוק על הש"ע מחומרא לקולא ואין אחד מן האחרונים דמסכים עם המהרש"ל להקל בעבר חד יום עשרים דלא צריכה למיחש ליום עשרים אלא הב"ח דכתב והכי נקטינן ולית דחש ליה".

2. מיקל, שאינה חוששת עד שהיא ראתה.

(א) רמב"ן (הל' נדה פרק ו' הל' ד') – "הפסיקה ולא ראתה משעבר עליה יום כל' ובדקה ולא ראתה שוב אינה חוששת לעולם, חזרה לראות חוששת ליום כל' מראה זו שעדיין לא נעקר הוסת".

(ב) מהרש"ל (ביאורי על הטור סעי' ט"ו) – "ואם הפסיקה כו' ... ואני אומר שאין הטעם בכאן משום דהוי כמסולקת דמים, ולא מיירי דוקא בהפסיקה שלש פעמים אלא אפילו פעם אחת, כשהפסיקה לגמרי ולא שינתה ראייתה כלל שוב אינה חוששת לאותו יום לעולם, וכדמשמע הלשון. והטעם שאינה חוששת ליום עשרים הבא, משום דאין תו הפלגה של עשרים, שהרי פסקה ולא ראתה, ואם ניוחש לעשרים הוי הפלגה ארבעים דאין סברא דחשבינן אותו היום שהפסיקה ולא ראתה דהוי מקרה וכאלו ראתה דמיה, דסוף סוף לא ראתה. בשלמא אם שינתה ראייתה ליום אחר כגון לשלשים, ראייה לחוש לעשרים הבא לראיית שלשים, דהוה זמן הפלגת ראייה וכדאיתא לעיל. אבל באינה רואה לגמרי לא אמרינן דחיישינן ליום העשירי אחר שלשים שהוא יום עשרים לוסת אשר היה ראוי לבא. אלמא דודאי מסתבר למיתלי בראייה מלמיתלי ביום שהיתה ראויה לראות, כל שכן היכא דליכא ראייה כלל, דליכא למיתלי במידי דלא הוי ובחזקת טהורה היא, ואינה חוששת אפילו לעונה בינונית דהיינו שלשים יום לראייה הראשונה, דדוקא באשה שאין לה וסת קבוע [הוא דאמרינן הכי, אבל זו שיש לה וסת קבוע אלא שהפסיקה מלראות] למה לן למיחש דתשנה ראייתה לשלשים מאחר דליכא ריעותא לפנינו. ומה שאמר המחבר (הטור) אח"כ חזרה לראות חוששת ליום עשרים כו', זה קאי אפילו אהפסיקה שלש פעמים, דלעולם כל היכא שהפסיקה וחזרת לראות חוששת לוסת הראשון מעת ראייה זו, אלא דכשמפסיקה שלש פעמים הרי היא מסולקת מדמים ואינה חוששת אלא לוסת הראשון, אבל כל זמן שלא הפסיקה שלש עונות חוששת נמי לוסת הפלגה כמו שהיה יום זה לראייה הראשונה כדלעיל, דחוששת ליום עשרים ויום שלשים נמי, והוא הדין לארבעים ולחמישים אם לא שעברו שלש עונות כדפרישית, בשלמא בוסת הקבוע לימים כגון בראש חודש או כהאי גוונא, בעינן עקירה שלש פעמים, ואם לא חוששה ליום הקבוע אף שהפסיקה פעם אחת, דשמא במקרה בא. אבל בוסת הפלגה כל זמן שהפסיקה ולא ראתה, שוב אין כאן וסת לאותו יום".

(ג) ב"ח (ס"ק כ"ד) – "למהר"ש לוריא ... וכל דבריו ברורים וישרים ונכוחים למוצאי דעת והכי נקטינן".

(ד) ש"ך (ס"ק מ"ה, נקוה"כ על הט"ז ס"ק ל"א) – "אבל בוסת ההפלגות כגון שהיתה רגילה לראות ליום ל"ב ואחר כך עברה ולא ראתה ליום ל"ב א"צ לחוש להפלגת ל"ב שהיתה ראויה לראות דהיינו ליום ס"ד לראייתה, כ"כ מהרש"ל והב"ח סכ"ד ע"ש".

(ה) תוה"ש (ס"ק ל"א, ס"ק ל"ב) – "דבריו ברורים".

(ו) תפרי" (ס"ק כ') – "והט"ז האריך בזה ודבריו אינם מובנים, ויש כאן ראיות ברורות נגדו, חדא ...".

(ז) דגול מרבבה (סי' קפ"ז על הש"ך ס"ק ל"ה).

(ח) סד"ט (סוף ס"ק י"ט, ריש ס"ק כ').

(ט) מחה"ש (סוף ס"ק מ"ה).

(י) גר"ז (ס"ק ס"ה) – "דלא כט"ז".

(יא) חכ"א (כלל קי"ב סעי' כ"ה).

(יב) חו"ד (בי' ס"ק כ', סי' קפ"ז בי' ס"ק כ"א, ס"ק כ"ג).

(יג) לחו"ש (לחם ס"ק מ"ד) – "שוב אינה חוששת לוסתה".

(יד) פת"ת (סי' קפ"ז ס"ק נ') – "עח"ד ...".

(טו) ערה"ש (סעי' מ"ב) – "והעיקר כהש"ך".

(טז) סוגה בשושנים (סי' ה' סעי' י').

(יז) טהרת ישראל (סעי' ק"ב) – "והמחמיר לעצמו ... תע"ב ואינו מן המתמיהין".

(יח) שערי טוהר (שער ד' סעי' כ"ד).

(יט) מהר"י שטייף (סי' קכ"ה ד"ה מעלת).

(כ) אג"מ (יו"ד ח"ג סי' נ') – "ואם עבר יום הפלגתה ולא ראתה שוב אינה חוששת להפלגתה כהש"ך סימן קפ"ט ס"ק מ"ה ואפילו קבעה וסתה להפלגה ג"פ אינה חוששת ג"כ דשוב לא שייך עוד מספר ימי הפלגה כיון דעברה פעם אחת".

(כא) ששבה"ל (ט"ז סוף ס"ק ל"א, סעי' ט"ז ס"ק א').

(כב) דרכי טהרה (עמ' ע"ב ד"ה מכיון).

- (כג) חוט שני (ס"ק י"ב אות א').
- (כד) בדה"ש (ס"ק קנ"ג, ציונים ס"ק קמ"ג).
- (כה) לבושי עז (סעי' י"ד תמצית ס"ק ו', סעי' ט"ו תמצית ס"ק ג').
- (כו) פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' רצ"ה, עמ' שכ"ז).
- (כז) פרי טהרה (סעי' ל"ה).
3. פשט במחלוקת – חוט שני (ס"ק י"ב ד"ה ובביאור, "וסת הפלגה, סיבת ראייתה בחודש הבא, הוא הפלגת כך וכך ימים מהראייה הקודמת ... שע"י ההפלגה רואים כאילו שמחושבים לה התאריכים הבאים שתראה בהם, שזה הסדר שלה לראות ולא משום דהראיה הקודמת היא סיבה לראיה הבאה").
4. מר"מ – ט"ז וש"ך השלם (כו"ל ע"ד, שפ"ח ס"ק קל"ג).
- ד. כשחזרה לראות אחר שהפסיקה ג' עונות: איך צריך לראות.
1. כשראתה שיעור הפלגתה שהיתה רגילה לראות.
 - (א) רמב"ן (הל' נדה פרק ו' הל' ה') – "הפסיקה הרבה כדי ג' עונות של וסת וראתה שוב אינה חוששת לוסת הראשון, חזרה לראות לסוף כ' לראיה זו חזר הוסת למקומו והרי הוא כאילו ראתה בו כל ימיה, אפילו הפסיקה שנה משעה שתראה ותחזור ותראה ליום הכ' חזר הוסת למקומו, שאין הוסת נעקר עד שתשנה אותו ג' פעמים לימים אחרים".
 - (ב) ב"י (ס"ק ט"ו) (ב' ד"ה ומה).
 - (ג) ש"ך (ס"ק ס"ה, נקוה"כ על הט"ז ס"ק ל"א) – "אף על פי שחזרה וראתה אינה צריכה לחוש ליום כ', רק כשחזרה וראתה ביום כ'".
 - (ד) חוו"ד (בי' ס"ק כ').
 - (ה) גר"ז (ס"ק ס"ה) – "פירוש שראתה שנית להפלגת כ' מראייה זו שאחר ג' עונות שלה חזר וסתה הראשון למקומו".
 - (ו) לחוש"ש (לחם ס"ק מ"ד).
 - (ז) פת"ת (ס"ק ט"ו).
 - (ח) ערה"ש (סוף סעי' מ"א) – "ומ"ש בהפסיקה וכו' ואח"כ חזרה לראות בוסת הראשון וכו' כלומר אחרי הפסקת ג' עונות ראתה וחזרה וראתה כשיעור הפלגתה שהיתה רגילה לראות ובלא"ה לא משכחת לה בוסת הפלגה ודו"ק".
 - (ט) מלבושי טהרה (סעי' מ"ד) – "והעיקר כדיעה זאת".
 - (י) טהרת ישראל (סעי' ק"א).
 - (יא) הגר"ש (צ"ל (קובץ תשובות ח"ב סי' מ"ז אות ב', אשרי האיש יו"ד פרק כ"ד אות ה').
 - (יב) ששבה"ל (ט"ז סוף ס"ק ל"א, סיכום סעי' ט"ו אות ד').
 - (יג) בדה"ש (ס"ק קמ"ט).
 - (יד) לבושי עז (סעי' ט"ו תמצית ס"ק ה').
 - (טו) פתחי הלכה (ארטסקרול, פרק י"ז הע' י"ז).
2. כשתחזור לראות.
- (א) מהרש"ל (ביאורי על הטור סעי' ט"ו) – "דלעולם כל היכא שהפסיקה וחזרת לראות חוששת לוסת הראשון מעת ראייה זו".
 - (ב) ב"ח (ס"ק כ"ד) – "למהר"ש לוריא ... וכל דבריו ברורים וישרים ונכוחים למוצאי דעת והכי נקטינן".
 - (ג) ט"ז (ס"ק ל"א) – "ובהפסיקה לגמרי די בכך כל אימת שתחזור לראות מכ"מ תחוש ליום כ' שלאחריו".
 3. מר"מ – ט"ז וש"ך השלם (כו"ל ס"ק ע"ח).
 4. עונות: פ' עונה שלה [עונה של כ', פירוש ס' יום (באמת נ"ח יום)]. עונה של ל"ה, פ' ק"ה יום (באמת ק"ג יום) – גר"ז (ס"ק ס"ד, ג' עונות. שהיתה רגילה לראות בהן כגון ביום כ' לראייתה ועכשיו הפסיקה ולא ראתה כלל עד שעברו עליה ג' פעמים כ' יום לראייתה נעקר וסת הראשון ואינה חוששת עוד ליום כ' לראייתה שתראה אחר שעברו ג' עונות שלה"), בדה"ש (ס"ק קמ"ט, ס"ק קנ"א), ששבה"ל (סעי' ט"ו ס"ק ב'), חוט שני (ס"ק י"ב אות ב'), פתחי הלכה (ארטסקרול, פרק י"ז הע' י"א, הע' י"ב).
- ה. סיכום: השני שאלות הקודם - 1) בוסת קבוע להפלגה, כשלא ראתה פעם אחת האם מונים כאילו ראתה. 2) כשחזרה לראות אחר שהפסיקה ג' עונות: איך צריך לראות.
1. פרי דעה (ט"ז ס"ק ל"א), ט"ז וש"ך השלם (כו"ל ס"ק ע"ג, ס"ק פ') – "ונמצא פסקן של דברים דיש בזה ד' שיטות, דלהב"י כ"ז שלא פסקה ג' עונות אפ"ל לא ראתה חוששת ליום כ' מיום שהיתה ראוי לראות, ואם עברו ג' עונות אינה חוזרת לוסתה שיהא ניכר שחזרה לוסתה דהיינו ע"י ב' ראיות. ולרש"ל משעבר יום כ' פעם א' ולא ראתה שוב אינה חוששת לוסתה לעולם עד שתראה עכ"פ פעם א', ואם ראתה אם הראיה קודם ג' עונות צריכה לחוש לוסתה מיום שראתה וגם לשיעור ההפלגה שיש בין ראיה אחרונה לראיית השינוי, כגון אם ראתה לסוף ל' או מ' מונה כ' יום ממנו ואסורה וגם לסוף ל' או מ' ג"כ אסורה שמא רוצה לקבוע וסת מחודש, ואם הפסיקה ג' עונות וראתה אח"כ חזרה לוסתה בראיה אחת ומונה יום כ' מראיה זו (ובזה מחמיר יותר מהב"י וס"ל כדעת הט"ז בזה). והט"ז נקט חומרי דתרווייהו, דבלא עברו ג' עונות ס"ל כהב"י דמונה כ' מיום שהיתה ראוי לראות, ובעברו ג' עונות ס"ל כרש"ל דבראי' אחת חזרה לוסתה. והנה"כ נקט קולי דתרווייהו, דבלא עברו ס"ל דא"צ לחוש מיום שהיתה ראוי לראות וכדעת רש"ל, ובעברו ס"ל דלא חזרה לוסתה רק בשני ראיות וכדעת הב"י".
 2. פרדס רמונים (ס"ק ל"א) – "והנה הב"ח הסכים להרש"ל בכל דבריו, הן במ"ש דבהפסיקה עונה אחת אינה חוששת לוסתה, והן במ"ש דגם בהפסיקה ג' עונות וראתה אח"כ אפילו פעם אחת חוזרת לחוש לוסתה. והט"ז הכריע בזה, בהפסיקה עונה אחת ס"ל כהב"י דחוששת לוסתה למנין הראוי וכנ"ל, ובהפסיקה ג' עונות ס"ל כהרש"ל דאפילו בפעם אחת חוזרת לחוש לוסתה. ודלא

כמו"ש בשו"ע חזרה לראות ביום הוסת כו', דמשמע דבעינן שנדע דוקא שחזרה לראות בוסתה הקדום, וזה אי אפשר לאשכוחי בוסת הפלגה כי אם בב' ראיות, וכנ"ל, וזה אינו, דאפילו בפעם אחת חוזרת לחוש לוסתה ... והש"ך בנקודות הכסף הסכים ממש היפך דעת הט"ז, והוא, דבהפסיקה עונה אחת הסכים להרש"ל, דשוב אינה חוששת לוסתה עד שתראה, [וכן כתב כאן בש"ך ס"ק מ"ה], ובהפסיקה ג' עונות חלק על הרש"ל, וס"ל דבעינן שתראה ב' ראיות דווקא אז חוששת לוסתה, עי"ש".

3. סיכום השיטות.

- (א) ב"י - מחמיר ברישא (שחוששת מיום שהיתה ראויה לראות), מיקל בסיפא (אינה חוזרת לוסתה עד שיהא ניכר ע"י ב' ראיות).
 (ב) יש"ש - מיקל ברישא (אינה חוששת לוסתה לעולם עד שתראה), מחמיר בסיפא (שחוזרת וסתה ע"י ראיה א').
 (ג) ט"ז - מחמיר בשניהם (שחוששת מיום שהיתה ראויה לראות, ושחוזרת וסתה ע"י ראיה א').
 (ד) ש"ך, ופוסקים - מיקל בשניהם (אינה חוששת לוסתה לעולם עד שתראה, אינה חוששת לוסתה לעולם עד שתראה).

1. הפלגה יותר מג' עונות. כגון עונה לצ' יום.

1. מיקל, אינה חוששת להפלגה גדולה של ג' עונות.
 (א) מהרש"ל (ביאורי על הטור סעי' ט"ו) - "כל זמן שלא הפסיקה שלש עונות חוששת נמי לוסת הפלגה כמו שהיה יום זה לראייה הראשונה כדלעיל, דחוששת ליום עשרים ויום שלשים נמי, והוא הדין לארבעים ולחמישים אם לא שעברו שלש עונות כדפרישית".
 (ב) ב"ת (ס"ק כ"ד) - "למהר"ש לוריא ... וכל דבריו ברורים וישרים ונכוחים למוצאי דעת והכי נקטינן".
 (ג) הו"ד בט"ז (ס"ק ל"א).
 2. מחמיר, חוששת להפלגה גדולה של ג' עונות.
 (א) חו"ד (חי' ס"ק ל') - "דחוששת להפלגה גדולה של ג' עונות שהפסיקה".
 חו"ד (בי' ס"ק כ') - "מה שכתב בשם מהרש"ל דבהפסיקה ג' עונות דאינה חוששת לשיעור ההפלגה של ג' עונות שהיתה רגילה לראות הוא תמוה, דמהיכי תיתי לא תיחוש דילמא שינתה להפלגה גדולה, דרך משל אם היתה רגילה לראות לט"ו יום ועכשיו שינתה למ"ה יום, וכי בג' פעמים ט"ו יום נעשה בחזקת מסולקת דמים. ואפילו בג"פ ל' יום לא נעשה בחזקת מסולקת דמים רק בזקנא כמבואר בסעיף כ"ח, דלא קיי"ל כרבי אליעזר נדה דף י"א, אבל בג' עונות קטנות כעין וסת שהיתה רגילה לראות אפי' רבי אליעזר מודה דלא נעשה בחזקת מסולקת דמים, רק דחזקת יום הוסת נתקלקל כשעבר עליה ג"פ יום וסתה ולא ראתה עד שחזרה וראתה ביום וסתה, ולהפלגה גדולה ודאי שצריכה לחוש".
 (ב) פת"ת (ס"ק ט"ו) - "ועי' ח"ד שכתב דחוששת להפלגה גדולה של ג' עונות שהפסיקה וגם לעונה בינונית ע"ש".
 (ג) פרדס רמונים (מק"ז ס"ק ל"א ד"ה ותו דבאמת) - "דברי הרש"ל תמוהין מאוד ...".
 (ד) שערי טוהר (שער ד' סעי' כ"ד).
 (ה) שפע טהרה (ס"ק י"ז, עי' דברי יציב יו"ד סי' ע"ט ס"ק ב') - "צריכה לחוש לווסת הפלגה של ג' עונות".
 3. אחר הפלגה קצרה, יש להקל.
 (א) הגריש"א זצ"ל (משמרת הטהרה פרק ז' הע' נ"ט, אשרי האיש יו"ד פרק כ"ד אות ד') - "שמעתי מהגרי"ש אלישיב (שליט"א) [זצ"ל], דאף דראוי להחמיר כחו"ד אם לא במקום צורך שיש להקל כהרש"ל, מ"מ אם ראתה לאחר מכן בהפלגה קצרה יש להקל בצירוף סברת הרא"ש והש"ך ודעימיה שהפלגה קצרה עוקרת הפלגה ארוכה".
 הגריש"א זצ"ל (משנת השולחן תשובה ע"ט) - "אם ראתה הפלגה גדולה יותר מצ' יום, שיש להחמיר לחוש להפלגה זו, ולאחר מכן ראתה הפלגה קצרה - יש למקל שנעקרה מארוכה".
 (ב) משמרת הטהרה (פרק ז' סעי' ל"ה) - "וראוי להחמיר בזה ומ"מ כשלאחר מכן ראתה בהפלגה קצרה יש להקל שנעקרה".
 4. מר"מ - בדה"ש (ס"ק ק"נ), פתחי הלכה (ארטסקרול, פרק י"ז הע' ט"ו), ט"ז וש"ך השלם (כו"ל ס"ק ע"ב).
 (א) דגול מרבבה (מהדו"ת על סעי' י"ב) - "וצריך לחלק דודאי גם יותר משלשים יום חוששת להפלגה, אלא שזו שהפליגה ב' חדשים, כולי האי לא חיישינן, ודוחק. מכל מקום על כל פנים בקבעה ג' הפלגות אפילו הרחיקה תשעים יום קבעה וסת".
 (ב) טהרת ישראל (סעי' ק') - "וי"א שחוששת ג"כ להפלגה גדולה של ג' עונות שהפסיקה".

י' איך מונה הוסת, הפלגה של עונות או של ימים.

א. הפלגה שאינו קבוע חוששת למספר העונות בלבד, בקבוע תליא במספר הימים.

1. הגר' דוד טעבלי (נוב"ת יו"ד סי' פ"ג) - "אף שבש"ע כתב דין זה בראתה ג' ראשי חדשים הה"ד והוא הטעם בוסת ההפלגה דאינו וסת קבוע אף שהוא בג' הפלגות שוים אם אינן שוים בעונת יום או לילה ... ומעתה יש בו דעת לשאול מה יהיה דין הוסת בתחלת וסת הפלגה קודם שקבעתו ג"פ דלענין וסת החודש מבואר בש"ע שם דחוששת לאחרונה שאם ראתה בר"ח ניסן ביום ובר"ח אייר בלילה חוששת בר"ח סיון בלילה כיון דלא ראתה בשניהם ביום נעקר החששא דיום וצריכה לחוש למה שראתה מחדש בלילה. אמנם בוסת ההפלגה דרך משל אם ראתה ביום א' ולבסוף ארבעה שבועות ראתה בליל א' או איפכא דפשטא דמלתא דצריכה לחוש לכ"ט יום ובאותה עונה שראתה ראיה אחרונה אבל הוא תמוה דמה ענין ראשונה לשניה לחשוב הפלגות ימים שביניהם כיון שהם בעונות שאינן שוות זו ביום וזו בלילה ומה ענין לחשוב יום ולילה כחדא לענין וסתות כיון דכבר מוסכם דלענין שיהיה האחת קבוע בג"פ לא משכחת לה אלא שיהיו כלם בעונה אחת ואם לאו אפילו ראתה ג"פ בהפלגות שוים אעפ"כ לא הוקבע כיון שלא היו בעונה אחת וגם לאחר שהוקבע כדינו אינה צריכה לחוש רק לאותה עונה שהוסת בה א"כ חזינן דלענין וסתות לא חשבינן יום ולילה כחדא רק בתר עונות אזלינן וא"כ הא דאיתא בש"ס ופוסקים דאשה קובעת וסת בהפלגת ימים שוים הוא ג"כ בהפלגת עונות שוים דרך משל שראתה ד"פ ביום אחד ובין כל אחד לזו שאחריו ד' שבועות היא הפלגה שוה לכ"ט ימים ולשבעה וחמשים עונות ולפי זה אשה שראתה ביום א' וא"כ לסוף ד' שבועות ראתה בליל א' אינה צריכה לחוש לסוף ח' שבועות

בליל א' דאף דבהפלגת ימים הוא שוה להפלגת ראיה שניה מראיה ראשונה שהוא מכ"ט יום לכ"ט יום אך בוסתות אין משגיחין רק בעונות וראיה שניה מופלגת מראיה ראשונה ששה וחמשים עונות וא"כ לסוף ח' שבועות היא צריכה לחוש ביום השבת שהוא ג"כ הפלגת ששה וחמשים עונות מראיה שניה שהיתה ליל א' אף שבימים אינה שוה שהרי שבת הוא רק כ"ח יום מ"מ בעונות שוה".

ב. תליא רק בעונות.

1. גר"ז (ס"ק ל"ו) – "ואף בוסת ההפלגות מחשבין מעונה לעונה ולא מיום ליום כגון אם ראתה בלילה ובסוף כ' ביום שנמצאו מ' עונות מראיה לראיה עם עונות הראיות עצמן הרי מ' עונות השניות כלות בליל כ"א והשלישית ביום כ' מראיה ג' וקבעה לה וסת למ' עונות".
2. עי' לחו"ש (שמלה ס"ק כ"א) – "בוסת הפלגות י"ל דלעולם לא מנינן רק עונות הן לקביעתו הן להחששא והיא צריכה לחוש לו בתחלתו ... גם שצד הסברא נחזי אנן ... וצ"ע".

ג. עונות וגם ימים.

1. ערה"ש (סעי' כ"ו) – "ונלע"ד ברור דהדין הזה שכולם יהיו בעונה אחת בכל וסתות הזמנים כן הוא גם בוסת הפלגה ואם ראתה היום ביום ולסוף כ' יום ג"כ ביום עד ד' פעמים קבעה לה וסת אבל אם בשנייה או בשלישית או ברביעית ראתה לסוף כ' יום בלילה אין כאן קביעות וסת של הפלגה כלל וחוששת רק לאחרון לעונה בינונית וזה שכתבו הטור והש"ע ג' חדשים חדא מינייהו נקטו וה"ל לכל הוסתות כדמוכח ממקור הדין בס' בעה"נ להראב"ד [הובא בב"י] וז"ל הוסתות שהם תלויים בימים וכו' אינה חוששת אלא ביום וכו' עכ"ל הרי על כל וסתות הזמן קאי ואין לומר דוסת של הפלגה נחשב עונות דהפלגה ואם ראתה היום ביום ולאחר כ' בלילה נחשב כמה עונות יש בהם ותחוש כך בתשלום מספר העונות דא"ל לומר כן דכל מספר הוסתות הוא לימים ולא לעונות ועוד דא"כ בטלה לה האי כללא שהראיות צריכים להיות שוים כולם ביום או כולם בלילה והיה להם לפרש ועוד דאם בתר עונות יהיה אדרבא דווקא להיפך לדוגמא כשהיום ראתה ביום ולסוף כ' בלילה כשתחשוש למספר העונות יבא החשבון ליום דווקא ואח"כ ללילה דווקא וכן חוזר חלילה ואם כן הוה בוסת הפלגה כששני פעמים הראשונים לא יהיו שוים יהיה הכלל להיפך ואיך אפשר לומר כן וראיתי לאחד מהגדולים שכתב דבוסת של הפלגה לא חיישינן לזמן העונה [נודע ביהודה תניא יו"ד סי' פ"ג] ותמיהני על זה ולענ"ד נראה עיקר כמה שכתבתי [ע"ש שהשואל הקשה לו אם תראה ביום ובהפלגה ראשונה בלילה דצריכה לחוש לאותה עונה והקשה על זה ע"ש ותמיהני מאד דוודאי בכה"ג א"צ לחוש כלל להפלגה אלא לעונה בינונית ודו"ק].
2. אור יצחק (ח"א יו"ד סי' כ"ט פרק ה' וסת שאינו קבוע אות ב', קיצור הל' נדה אות ח') – "וסת ההפלגה שיש לחוש לו, הוא רק אם ראתה את שתי הראיות האחרונות באותה עונה, ר"ל שראתה עכשיו בעונת יום, ולסוף שלושים ראתה שוב בעונת יום, אז צריכה לחוש לסוף שלושים הבאים ביום, אולם אם ראתה עכשיו בלילה, ולסוף שלושים ראתה ביום אין עושים מזה וסת הפלגה בכלל".

ד. תליא רק בימים.

1. נוב"ת (יו"ד סי' פ"ג) – "לענין חשבון ההפלגה חשבינן יום המופלג לפי מספרו בין היה הראיה שממנו מופלגה ביום ובין אם היה בלילה לא משגיחין בזה".
2. פרי דעה (שפתי לוי ס"ק י"ג, פתיחה השער השביעי ד"ה ודע).
3. נחל אשכול (נדה סי' ל"ו אות י"א).
4. סוגה בשושנים (סי' ד' סעי' כ"ב) – "אין משגיחין בהפל' עונות רק בהפלגות ימים".
5. חזו"א (יו"ד סי' פ"ה ס"ק נ"ט - ס"ק ס"ב) – "וע"כ ימים קאמר".
6. אג"מ (יו"ד ח"ג סי' מ"ח) – "דמונין ימים ולא עונות כהנו"ב מה"ת סימן פ"ג".
7. שפע טהרה (ס"ק ט"ו) – "וסת הפלגה נקבע לפי הפלגת ימים ולא לפי הפלגת עונות".
8. חוט שני (ס"ק י"א אות ב', אוצרות הטהרה פרק ט' הע' ט').
9. בדה"ש (ס"ק צ"ב, בי' ד"ה אין).
10. עי' לבושי עז (תמצית ס"ק ב', סעי' א' תמצית ס"ק ז') – "וקי"ל כהנוב"י, ויש שהחמירו לחוש לדעת הרד"ט".
11. פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' רצ"ד).
12. מראה כהן (פרק ח' הע' י"א).
13. יסוד הטהרה (פרק י' סעי' ב', סעי' ג').
14. פרי טהרה (סעי' י"ב).
15. הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' קמ"ה) – "שהלכה כהנוב"ב".
16. מעדני אשר (סי' י"ז אות ב').

א) אין חילוק באיזו עונה אירעה הראייה ראשונה – חשב האפוד (הליכות חנוך פרק ב' אות קל"ח, "ודלא כהחזון איש"), בדה"ש (ס"ק צ"ב, "נראה שאין חילוק באיזו עונה אירעה הראייה ראשונה"), פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' רצ"ד).

ב) מר"מ – חזו"א (יו"ד סי' פ"ה ס"ק ע"ב, "נראה דגם בראי' ראשונה שממנה היא מתחלת להפליג קפדינן שתהא בעונה אחת אבל ... וצ"ע"), הגריש"א זצ"ל (משנת השלחן תשובה ע"ח, לבושי עז סעי' א'), "כאשר הראיה הראשונה היא זוגית וג' הראיות האחרות לא זוגיות, הוי וסת קבוע רק לחומרא והיינו דאינו מבטל להעונ"ב"), פירדס שמחה (ס"ק ל"ג אות ב', "צ"ע"), מראה כהן (פרק ח' הע' י"ב), פתחי הלכה (ארטסקרול, פרק י"ג הע' ח').

ה. מר"מ – פת"ת (ס"ק ט', "ואכתי דבריו צריכין תבלין"), נטעי גבריאל (פרק צ"ה סעי' א').

1. הגריש"א זצ"ל (משנת השלחן תשובה ע"ז, משמרת הטהרה פרק ז' הע' ע"א, אשרי האיש יו"ד פרק כ"ד אות ג') – "ראוי הוא להחמיר לחוש כשראתה בעונות שוות ובפרט בוסת קבוע, דהיינו אחר שהחזקה בג' פעמים לראות בהפלגת עונות זוגיות שוות לא בימים שווים, אף שהראיות הם פעם ביום ופעם בלילה, ומ"מ לפני שקבעה - יש להקל במקום הצורך".
2. פרדס שמחה (ס"ק ל"ג) – "ובעי לחוש לב' השיטות".

יא] האם הפלגה קטנה עוקר הפלגה גדולה.

א. עוקר ההפלגה ארוכה.

1. ח'י הר"א (נדה דף לט; עמ' ר"י, עי' מגיה הע' ט') – "הא דחשיב מריש ירח' דניסן עד ריש ירח' דאייר ומה' דאייר עד ה' דסיון ל', והלא כיון דראתה בריש ירח' דאייר ובה' בו נמצאת עוקרת דלוג ראשון של ל' יום, שהרי עכשו לא דלוג אלא ד' ימים, וא"א לומר שרואי' אותה כמי שאינה דהא מינה חשיב הפלגה של ל' יום".
2. קיצור פסקי הרא"ש (נדה סי' ב', הו"ד בסד"ט ס"ק י"ד ד"ה אמנם).
3. מהרש"א (נדה דף סד, הו"ד בסד"ט ס"ק י"ד ד"ה אמנם) – "כיון דראתה אח"כ בלא הפלגת י"ז ימים הרי נעקרה ראיית יום י"ז דבחדא זימנא מיעקרה".
4. ב"ח (ס"ק ט"ז ד"ה ומ"ש) – "עקרה הפלגה הראשונה ואינה חוששת אלא להפלגת שנים עשר יום מראייה זו דאחד באייר ... דלמה תהא חוששת לט' אייר שהוא מופלג עשרים יום מראייה שראתה בעשרים בניסן הלא הפסיקה בנתיים בראייה אחרת באחד באייר ואין כאן הפלגת עשרים יום, ואם היה הדין שתהא חוששת להפלגת עשרים לאחר שראתה באחד באייר היתה צריכה לחוש להפלגת עשרים לראיית אחד באייר".
5. פרישה (ס"ק כ"ח) – "נעקרה הפלגה קמא".
6. ש"ך (ס"ק ל"א, ס"ק ל"ד, ס"ק מ', נקה"כ על הט"ז ס"ק י"ח) – "באמת נראה עיקר דאם ראתה בא' באייר א"צ לחוש לט' בו שהפסיקה בראתה בנתיים ואין כאן הפלגת עשרים יום אלא הפלגת י"ב יום ושינתה הפלגה לי"ב ואין צריך לחוש אלא להפלגת י"ב יום מראיה זו דא' באייר וכדלקמן סעיף י"ד וחוששת נמי לעשרי' באייר משום וסת החדש ולא' בסיון משום ר"ח אייר".
7. עי' חכ"א (כלל קי"ב סעי' י"ח) – לשונו לקמן.
8. מלבושי טהרה (סעי' מ', ס"ק נ"ד) – "וכן אפילו אם לא היה לה וסת קבוע לעשרים וראתה פעם אחת לשלשים יום ואחר כך ראתה ליום עשרים נעקר לגמרי ראיית שלשים ואינה צריכה לחוש אלא ליום עשרים לראיה זאת".
- א. אמנם עי' מלבושי טהרה (סעי' ל"ב, ס"ק ל"א). וצ"ע.
9. טהרת ישראל (סעי' צ"ד) – "וכן אפילו אם לא היה לה וסת קבוע לכ' וראתה פ"א לל' יום ואח"כ ראתה ליום כ' נעקר לגמרי ראיית ל' ואין צריך לחוש אלא ליום כ' מראיה זאת".
10. אג"מ (יו"ד ח"א ריש סי' קכ"ב) – "באשה שראתה בהפלגת שלשים יום ואח"כ ראתה כ"ט אם הוא עקירה ... ואם פעם ראשון היה בחמישי באייר ופעם שני בששה בסיון שהיא הפלגת שלשים יום ואח"כ ראתה בחמישי בתמוז שהיא הפלגת כ"ט ואין הימים שווים לא בשוה ולא בדלוג, הוא ענין הפלגה וממילא כיון שהפלגת שלשים היה רק פעם אחד נעקר משלשים לכ"ט".
11. שפע טהרה (ס"ק ט"ז) – "וסת הפלגה קצרה עוקרת וסת הפלגה ארוכה".
12. חשב האפוד (ח"א סי' קכ"ו אות ג', הליכות חנוך פרק ב' אות קל"ט, מילואים סי' ד') – "דהכי נהוג עלמא, והוא דרך פשוטה אשר כל איש ואשה יכולים לעמוד בחשבונה".
13. שאלת שאול (יו"ד סי' ל"ח) – "נהגו להורות בזה כהש"ך ... כתבתי כ"ז לפי ששמעתי וגם ראיתי שהרבה ספרי קיצורים שיוצאים היום מעתיקים בפשיטות את דינו של הב"מ כאילו היא הלכה פסוקה ולא ראו שדעת הגר"א והחת"ס כהש"ך וכן ראוי להורות".
14. פוחת שער (סי' כ"ז סעי' ז') – "ונהג עלמא כהש"ך דחשש הפלגה ארוכה נעקר ע"י ששינתה להפלגה קצרה".

ב. אינו עוקר.

1. רמ"א (סעי' י"ג) – "ראתה בא' בניסן וכ' בו, חוששת לאחד באייר, מפני ר"ח ניסן. לא ראתה באחד באייר או לא ראתה בו, חוששת לט' באייר, שהוא יום כ' מראיית יום כ' שראתה".
2. לבוש (סעי' י"ג) – "ואם לא ראתה בו או אפילו ראתה בו חוששת ג"כ לט' באייר, משום וסת ההפלגות של עשרים והוא יום עשרים מראיית יום עשרים בניסן".
3. דברי חמודות (פרק ט' אות כ"ז).
4. ט"ז (ס"ק י"ח) – "ובד"מ חלק עליו וכתב ... וכן נ"ל עיקר ויפה הגיה כאן רמ"א ראתה או לא ראתה".
5. תוה"ש (ס"ק כ"ב) – "ועיין בט"ז שמאריך לקיים דעת הרב, וכן נראה לי, וכן מבואר להדיא מדברי הראב"ד".
6. תפרי (ס"ק י"ח) – "שוב עיינתי בהלכות נידה להרמב"ן שנדפס מחדש וז"ל ... נתן טעם דא"צ לחוש ליום ל' הואיל וחזר וסת קבוע למקומו ולא כש"ך דהואיל ושינתה הפלגתה וצ"ל כמש"ל דאף שהקדימה מ"מ אין כאן עקירה בהפלגה ודבר זה מבואר בהרמב"ן כמע"מ גי' שלו היה כן בגמרא וברוך השם שהנחני בדרך אמת כי אור ספר רמב"ן היה גנוז".
- א. רמב"ן (הל' נדה פרק ו' הל' ב') – "כשחוזרת לראות ביום וסתה לכ' אע"פ שחזר הוסת למקומו יש שהורה שצריכה לחוש ליום ל' ממנו, ויש שהורה שאינה חוששת כלום משעה שחזר הוסת הקבוע למקומו נעקר שאינו קבוע, ולזה דעתי נוטה, שאם אין אתה אומר כן תהא אשה זו כל ימיה רואה מכל' לכ' ועדיין צריכה לחוש לשלשים".

7. תפארת למושה (על הש"ך ס"ק מ') – "בש"ך בס"ק מ' וז"ל ופי' זה צ"ע וע"ק כו' ואין צריכה לחוש אלא להפלגת כ' וכדלעיל סקל"א כו' עכ"ל. לק"מ דעכ"פ היתה צריכה לחוש להפלגת ל' מראה זו של עכשיו שראתה בכל משא"כ ע"י שהי' קביעתה האחד בכל חזר הוסת למקומו ואין צריכה לחוש להפלגה ל' מראה זו".
- ע"י תפארת למושה (על סעי' י"ב) – "מר"ח ניסן עד ר"ח סיון ס' יום צריכה לחוש ליום ס' לראיה שניה. ונפקא מינה דאי ראתה בין ר"ח סיון ואב אינה צריכה לחוש לר"ח אב דבטל הפלגת ס', מה שאין כן בוסת החדש".
8. מקור חיים (תפארת צבי ס"ק י"ח) – לשונו לקמן.
9. סד"ט (ס"ק י"ד, ס"ק י"ט) – "ודלא כש"ך ומהרש"א שהבאתי לעיל. מיהו מה דסבירא להו להרמ"א וט"ז דמנינן להפלגתה מראה ראשונה ואין הראיה שבנתיים מפסיק בזה, לא נראה כדבריהם, אלא כדעת הש"ך".
10. בית מאיר (רמ"א סעי' י"ג) – "שינתה לל' ושוב חזרה וראתה בעשרים לא הותר ל' וש"מ דזה לא חשוב עקירה כיון שעדיין לא עברה הפלגת ל' בלא ראייה. אלא עיקר הטעם הכא דאילו ראתה בר"ח אייר שוב לא היתה צריכה לחוש לט' בו מפני הפלגת כ' של ראיית כ' מפני שחשש הפלגה תמיד אין לחוש אלא לראיה האחרונה ואפילו כשקרבה ראייתה".
11. חו"ד (בי' ס"ק י"ח) – "הש"ך ... דבריו תמוהין ... וזה ודאי אינו".
12. גר"ז (ס"ק מ', ס"ק מ"ג, ס"ק מ"ד, ס"ק נ"ח) – "ובאמת דעת הרמב"ן בהלכותיו פרק ה' ופרק ו' שלא כדברי זה (רמ"א, ט"ז) ולא כדברי זה (ב"ח, ש"ך) אלא דאם ראתה בא' באייר אינה חוששת לט' בו אלא לכ' בו כי אף שלא נעקר וסת הפלגת כ' במה שהקדימה לראות מכל מקום אינה מונה כ' אלא מיום שראתה שנית כדלקמן סעיף י"ד (והלכך חוששת לכ' באייר אף אם אין בו משום חשש וסת החדש דניסן כגון שבניסן ראתה בב' בו ובכ"א בו) וגם צריכה היא לחוש ל"ב בו הואיל ושינתה הפלגתה ל"ב ימים מכ' בניסן לא' באייר ושמא תקבע לה וסת להפלגת י"ב ימים (גמרא רש"י ראב"ד דף י' ע"א). ובימי רמ"א וב"ח וט"ז וש"ך לא באו עדיין הלכות נדה להרמב"ן לדפוס במדינות אלו לכן כתבו מה שכתבו (עיי' כרתי ופלתי)".
- א) ע"י רמב"ן (לשונו לעיל).
13. לחוש (לחם ס"ק ל"ד, ע"י סוף ס"ק ל"ח) – "דאע"ג דהפסיק בראי' א' באייר ואין מונין עוד ההפלגה מכ' ניסן ... מ"מ לא נעקרה הפלגה זו וצריכה לחוש לה ומונין מא' אייר ותחוש לכ' בו".
14. ערה"ש (סעי' מ') – "דוודאי לא נעקר עדיין בוסת שאינו קבוע עד שיבא יום הל' השלישי ולא תראה ורק הל' חשבינן מן ראיית הכ' ולא מל' השני".
- ע"י ערה"ש (סעי' ל"א, סעי' ל"ג) – "והט"ז סקי"ח הסכים להרמ"א אך רוב הפוסקים חולקים עליו כמ"ש ונראה להלכה כן דרבים הם ועוד דוסתות דרבנן והולכין בספקו להקל כנלע"ד".
15. מסגרת השלחן (סי' קנ"ה סעי' ס"ז).
16. סוגה בשושנים (סי' ה' סעי' ג').
17. חו"א (י"ד סי' פ"ה ס"ק ל"ד) – "הש"ך ... האחרונים ז"ל השיגו עליו ודעתם דכל שהקדימה אין זה עקירה, וכ"ה בהדיא בבעה"נ וז"ל ועוד תבין ותדע כי האשה שקבעה כו' כגון כו' מכ' יום לכ' יום ושינתה פ"א לכ"ה שאמרו כו' חוששת לשניהן כשהיא חוששת לוסת הראשון דהיינו הפלגת כ' מונה כ' מיום השינוי ואילך דהיינו מכ"ה שינתה בו וכשהיא חוששת עוד לכ"ה אם ראתה ביום כ' שחששה בו הרי היא מונה כ"ה יום מכ' ואילך, ואילו לא ראתה ביום כ' היתה חוששת לסוף ה' ימים מאותו יום כ' שהוא כ"ה כו' עכ"ל".
18. משנת רבי אהרן (ח"א סי' כ"ב אות ז' ד"ה אך לכאורה) – "הסכימו רוב האחרונים לחוש להשלשים שאחר כ' ... והבית מאיר הוכיח כן בראיה ברורה מהרמב"ן הלכות נדה פ"ו ה"ב הנדפס בסוף ס' בעה"נ לראב"ד".
19. באר משה (ח"ו סי' קמ"ב) – "דאנו מחמירין כשיטת האחרונים דס"ל שמחוייב לפרוש בהפלגה של מ"ד שלא נתבטל עדיין".
20. בדה"ש (ס"ק י"ט, ציונים ס"ק קכ"ט, ס"ק קל"ב) – "וכוותיהו קיימא לן".
21. הגריש"א זצ"ל (משנת השלחן תשובה ע"ט, משמרת הטהרה פרק ז' הע' נ') – "העיקר כהסוברים שהפלגה קצרה אינה עוקרת הפלגה ארוכה".
- אמנם ע"י הגריש"א זצ"ל (אבני ישפה ח"א סי' ק"ע תשובה א', אשרי האיש יו"ד פרק כ"ד אות כ"ט) – "היה מעשה שאני עד לו שלפני גאון אחד שליט"א באה אשה לקבוע וסתות ולא אמר לה לחשוש לתאריך שהוא וסת ארוך שלא נעקר ע"י הקצר, וכאשר שאלתי אותו הוא ענה שלא צריך לחוש. וא"כ משמע שסובר שאפשר להקל כמו הש"ך שם ס"ק ל"א שסובר שוסת קצר עוקר את הוסת הארוך שקדם לה. אמנם ידידי ר' דוד מורגנשרטן שליט"א אמר לי בשמו שראוי לבן תורה להחמיר כדעת הבית מאיר".
22. ע"י שבה"ל (ח"ב סי' פ"א, ע"י סי' צ"ט סעי' י"ג) – "אם ראתה בר"ח ראי' נמשכת כדרך וסתה מסתברים דברי הש"ך, רק במה שס"ל להש"ך דוסת קצר עוקר הארוך הדברים נוטים לדברי הבית מאיר וכן"ל".
- ע"י שבה"ל (ח"ה סי' קנ"ז) – "ובמחלוקת הש"ך והבית מאיר כדאי מאד לחוש לשיטת בי"מ והרב שוסת קצר אינו עוקר ארוך וחוששים חשש הראשון מראה אחרונה".
- ע"י שבה"ל (ש"ך ס"ק מ', סיכום סעי' י"ד אות ו') – "יראה ההלכה דבוסת שאינו קבוע לא נעקר הל' בכה"ג ... ולצורך גדול נראה לסמוך על הש"ך".
- ע"י שבה"ל (אבני ישפה ח"א סי' ק"ע תשובה א') – "שאלתי את פי מו"ר הרה"ג הרב שמואל הלוי ואזנר שליט"א במעשה שבא לפניו שגם הוא לא חשש למחמירים בזה, ושאלתי פיו למה אינו אומר לאנשים לחשוש לב"מ, והרי הוא עצמו בספרו שבט הלוי ח"ב סי' פ"א כותב כמו הב"מ בזה עיי"ש שהאריך. ואמר לי שקשה לחוש לזה למעשה כיון שצריך לזכור וסת מלפני הרבה זמן שפעם אחת היה ארוך ע"כ".
23. חזקת טהרה (ס"ק פ"ח).
24. חוט שני (ס"ק י"א אות ד', רבית עמ' קנ"ו) – "דאין הפלגה קצרה ... עוקרת את ההפלגה הארוכה שלא ראתה בו. ואמנם אין היא מונה להפלגה הארוכה אלא מן הראיה האחרונה".

25. קנה בושם (קובץ אור ישראל חנ"ו עמ' ל"ו אות קי"ז) – "פוסקים כהבית מאיר ושו"ע הרב שהפלגה קטנה אינה עוקרת הפלגה גדולה (ואפילו אם עברה ג' הפלגות קטנות)".
26. פרדס שמחה (ס"ק ל"ז).
27. מגילת ספר (סי' ל"ח אות ב') – "להלכה נקטינן כדעת הב"מ והסד"ט ושו"ע הרב דאין הפלגה נעקרת אלא כשהגיע היום ולא ראתה בו והפלגה קצרה אינה עוקרת ארוכה ומ"מ ראייה באמצע מפסקת ואין חוששים להפלגה אלא מראיה בתרייתא".
28. יסוד הטהרה (פרק י' סעי' ח') – הפלגה קצרה אינה עוקרת ומבטלת את החשש הוסת להפלגה הארוכה שקדמה לה".
29. מראה כהן (עמ' קל"ח אות א') – "כתבו הפוסקים שההפלגה הקצרה של כ"ד יום אינה עוקרת את ההפלגה הארוכה של כ"ח יום".
30. פתחי מגדים (פרק כ"ב סעי' י', סעי' י"ב, סי' י"ג העולה לדינא אות א').
31. עי' הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' קנ"ו) – "שאף שכלל ישראל נהגו להקל כהש"ך, אבל זהו מטעם שלא היה להם הגירסא הנכונה ברמב"ן, וכל יסודם בטעות. ועכשיו שיש לנו הגירסא הנכונה כדנ"ל מהיכי תיתי שיש שום ראשון שמקיל בזה, ולכן ודאי יש להחמיר, וי"ל שהוא גם עיקר הדין ... והא שהפלגה קצרה אינה עוקרת הפלגה ארוכה, הוא גם לקולא. למשל, אשה שראתה הפלגת כ"ה, כ', כ"ה, כ"ב, כ"ה, נמצא שנקבעה וסת הפלגה לכ"ה, ועכשיו אינה צריכה לחוש לעונה בינונית (כמו כל אשה שיש לה וסת קבוע). ושמעתי מרי"ב של' שכן יש להקל, שכן דינא ... אבל לענין המלמד הלכות נדה לאנשים המתחילים בטהרת המשפחה, אין צריך להגיד להם הלכה זו, כדי לינצל מבלבול (ויכול לסמוך על הש"ך)".
32. פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' ש"ל) – רוב פוסקים.
33. פרי טהרה (סעי' ט"ו) – "נוהגים כדיעה זו".
34. מעדני אשר (סי' כ') – "שנקטו שמה שקצרה לא עוקרת ארוכה הוא קרוב לעיקר הדין כמפורש בראב"ד ורמב"ן".
35. עי' מנחת חן (ח"ב יו"ד סי' ל"ו, חוקת הטהרה קובץ תשובות סי' ה') – "לכתחילה ראוי להחמיר בזה כדעת גדולי הוראה, ובשעת הדחק, ובמקום צורך, יש להקל כהש"ך".

ג. מר"מ – רמב"ן (נדה דף לט: ד"ה גרסת רש"י), פת"ת (ס"ק י"ג), פרדס רמונים (מק"ל ס"ק י"ח), אבני ישפה (ח"א סי' ק"ע תשובה א' בהג"ה, "שלבני תורה ראוי להחמיר"), ביע אומר (מעין אומר ח"ז פרק א' סי' נ"ז), ט"ז וש"ך השלם (שפ"ח ס"ק פ"ח, ס"ק פ"ט, ס"ק קי"ט).

1. נטעי גבריאל (פרק צ"ו סעי' א') – "ובמקום הצורך יש לסמוך להקל".

ד. מונה מראיה ראשונה או מראיה אחרונה – לשיטות שאינו עוקר. [לוסת שאינו קבוע. לוסת קבוע, עי' לקמן].
1. מראיה ראשונה.

א) ב"י (ס"ק ט"ו ד"ה ולעולם) – "קשה דאם כן היאך כתב חוששת לאחד באייר מפני ר"ח ניסן ואם לא ראתה חוששת לתשעה בו לשיעור הפלגה של עשרים דמשמע שאם ראתה בראש חודש אייר אינה צריכה לחוש לתשעה בו ואמאי הא כיון שעדיין לא הגיע יום עשרים לראייה שנייה איכא למיחש שמה תקבע וסת להפלגת עשרים יום וי"ל דכיון דראייה ראשונה היתה בראש חודש אילו היתה חוזרת לראות בראש חודש הסמוך לו היינו אומרים דראייה הראשונה שראתה בראש חודש היא עיקר ובה הולך הוסת ליקבע ולא חיישינן לראייה שנייה שראתה באותו חודש דאמרינן מקרה הוא ודמים יתרים הוא".

ב) רמ"א (סעי' י"ג) – לשונו לעיל.

ג) לבוש (סעי' י"ג) – לשונו לעיל.

ד) דברי חמודות (נדה פרק ט' אות כ"ז).

ה) ט"ז (ס"ק י"ח) – לשונו לעיל.

1) וגם מראיה שנייה – ט"ז (ס"ק י"ח, וכדאי' במשנת ר' אהרן [ח"א סי' כ"ב סוף אות ז']), "ודאי צריכה לחוש ליום כ' מן ראייה של עשרים וגם ליום עשרים מן ראייה יום שלשים אם כן גם בזה צריכה לחוש להפלגת עשרים ימים מן יום העשרים בניסן ומן ר"ח אייר".

2) פרי דעה (טו"כ ס"ק י"ח) – "מ"ש הט"ז ... לא זכיתי להבין דבריו, דכיון דמונין כ' יום מיום כ' הרי דאמרינן דראיה דיום ל' לא מבטלת ההפלגה, והיינו ע"כ משום דאמרינן ראיית כ' עיקר וראיית ל' דמים יתירים הוא דאטוספי בה, וא"כ מה"ת שתמנה עוד כ' יום מיום ל'".

ו) תוה"ש (ס"ק כ"ב) – לשונו לעיל.

ז) מקור חיים (תפארת צבי ס"ק י"ח) – "פסק מנחת יעקב כרמ"א וכן פסק הט"ז וכן הוכיח מעדני מלך דף רצ"ו. וכן פסק עט"ז כרמ"א והואיל דכל הני אחרונים עט"ז וט"ז ומעדני מלך ומנחת יעקב הסכימו' עם הרמ"א להחמיר כהראב"ד מי מקל כנגדם".

ח) חכ"א (כלל קי"ב סעי' י"ח) – "חזרה וראתה בא' באייר לדעת רוב אחרונים אינה צריכה לחוש לט' אייר שהוא הפלגה של כ' יום מן כ' ניסן שהרי כבר עקרה הפלגה זו על ידי מה שראתה בא' באייר ואם כן הפליגה רק י"ב יום אלא שצריכה לחוש י"ב אייר שהוא הפלגה י"ב יום (ש"ך ס"ק ל"א). ודעת קצת הפוסקים (רמ"א סעיף י"ג וט"ז ס"ק י"ח) דאפילו חזרה וראתה באחד באייר אמרינן דראייה זו לא באה מכח ששינתה הפלגה של כ' יום לקבוע ל"ב יום אלא מה שראתה הוא מחמת שהיום גורם שתקבע גם לימי החודש כמו א' בניסן ואף על פי כן תראה לזמן הפלגה של כ' יום ואם כן צריכה לחוש גם ט' אייר שהוא הפלגה מן כ' ניסן".

ט) חת"ס (יו"ד סי' קס"ו) – "אם האשה הזאת לא קבעה מעולם שום יום משלשה ימים אלו דהיינו כ"ו כ"ז כ"ח שום יום מאלו לא קבעתה ג"פ זא"ז אלא פעם ראתה בכ"ז ואח"כ נעקר לכ"ח וממנו לכ"ו וכן לעולם באופן שלא נקבע שום א' מימים אלו להיות וסת קבוע ונמצא שנעקר בפעם א' א"כ השתא הכא נעקרו כולם ושוב לא תחוש לשום אחד מהם כי משראתה ביום ח' אב וחזרה וראתה י"א ימים אחרי כן שהוא י"ט אב א"כ לדעת רמב"ן הביאו הד"מ סי' קפ"ט והביאו הש"כ שם סקל"א נעקר ההפלגה

שהיתה צריכה לחוש לו ע"י ראי' ח' אב וכן הסכים בס' תפארת ישראל ואפי' להט"ז שם סקי"ח דהאריך וסובר דלא נעקר בראי' המפסקת בנתים מ"מ האשה הזאת כשהגיע יום ג' ד' ה' אלול ולא ראתה בהם הרי נעקרו חששות א' מג' ימים כ"ו כ"ז כ"ח ושוב לא תחוש להם כ"א להפלגה שמיום ח' עד י"ט אב והיינו י"ב ימים וגם זה כבר חלף עבר ביום ר"ח אלול נמצא שאין לה לחוש עתה כ"א לוסת החודש ולעונה בינונית שהיא משלשי לשלשים יום ולהיות כי חדש אב מלא נמצא שיום שלשים לראיתה שהוא עונה בינונית ויום וסת החדש מקלעי אהדי לכ"ע עש"כ שם סק"ג ותחוש מיום י"ט אלול ולא לשום חששא אחרת כלל כל זה אם לא קבעה וסת ג"פ ביום מן הימים הנ"ל.

2. מראה אחרונה [בית מאיר].

- (א) תפ"ר (ס"ק ט"ז, ס"ק י"ח) – "וזה ברור דלא כט"ז ... דברי הב"ח וש"ך נכונים".
 (ב) תפארת למשה (על הש"ך ס"ק מ', ע"י על סעי' י"ב) – לשונו לעיל.
 (ג) סד"ט (ס"ק י"ד, ס"ק י"ט) – לשונו לעיל.
 (ד) הפלאה (על סעי' י"ב).
 (ה) בית מאיר (על רמ"א סעי' י"ג) – לשונו לעיל.
 (ו) גר"ז (ס"ק מ"ג, ס"ק מ"ד, ס"ק נ"ח) – לשונו לעיל.
 (ז) לח"ו (לחם ס"ק ל"ד) – רוב האחרונים.
 (ח) ערה"ש (סעי' מ') – לשונו לעיל.
 (ט) מסגרת השלחן (סי' קנ"ה סעי' ס"ז).
 (י) סוגה בשושנים (סי' ה' סעי' ג') – "ומנין שניהם מראי' אחרונה".
 (יא) חזו"א (יו"ד סי' פ"ה ס"ק ל"ד) – לשונו לעיל.
 (יב) משנת רבי אהרן (ח"א סי' כ"ב אות ז' ד"ה אך לכאורה) – לשונו לעיל.
 (יג) שבה"ל (ח"ב סי' פ"א, ע"י סי' צ"ט סעי' י"ג, ח"ה סוף סי' ק"ז, ש"ך ס"ק מ', סיכום סעי' י"ד אות ו') – לשונו לעיל.
 (יד) בדה"ש (ס"ק פ"ח, ע"י ס"ק ק"ו).
 (טו) פרדס שמחה (ס"ק ל"ז).
 (טז) חוט שני (ס"ק י"א אות ד') – לשונו לעיל.
 (יז) חזקת טהרה (ס"ק פ"ח, ס"ק קי"ד, קובץ בית תלמוד להוראה ח"ו עמ' קס"ז סי' ק"ל, עמק התשובה ח"ו סי' שע"ח ד"ה גם איכא) – לשונו לקמן.
 (יח) מגילת ספר (סי' ל"ח אות ב') – לשונו לעיל.
 (יט) יסוד הטהרה (פרק י' סעי' ח', סעי' ט').
 (כ) לבושי עז (סעי' י"ג תמצית ס"ק כ"א, ס"ק ל"א) – "והכי קי"ל. ויש מורים שנקטו כהש"ך, ובמקום הצורך תש"ח".
 (כא) פתחי מגדים (פרק כ"ב סעי' י').
 (כב) הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' קנ"ו) – לשונו לעיל.
 (כג) פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' רצ"ו, עמ' ש"ל).
 (כד) פרי טהרה (סעי' ט"ו) – "נוהגים כדיעה זו".
 (כה) חיי הלוי (ח"א סי' פ"א).

1) רק אחר ז' יום – חזו"א (יו"ד סי' פ"ה ס"ק מ"ג, "הא דאמרינן דבקרבה ראיתה מונית מראי' בתרייתא נראה דאינו אלא לאחר ז' אבל תוך ז' כיון דראתה ממעין פתוח לאו ראי' היא אלא בתר קמייתא גרירא ואי עבר יום הוסת מיום הראשון אינה חוששת עוד ליום הוסת מיום הראי' שבתוך ז', ונראה דאפי' ראתה למנין ימי הפלגה דיינינן לה להרחיקה וסתה כגון שהיתה למודה לכ' וראתה לכ' וביום הז' וביום כ' לראית יום ז' שהוא יום כ"ו לראית יום כ' וחזרה וראתה לכ"ו ולכ"ו קבעה וסת לכ"ו ונעקר וסת כ' ולא אמרינן דראית כ"ו קמייתא ראית כ' הוא מראית יום ז' ועדיין לא ראתה לכ"ו אלא ב' פעמים דלעולם אין מונין לראי' ממעין פתוח"), הו"ד בפתחי הלכה (ארטסקרול, פרק ט"ו הע' י"א).

3. מר"מ – פת"ת (ס"ק י"א).

ה. לשיטת הבית מאיר: אם העונה כמו הוסת ארוכה או הוסת הקצרה, גבי הוסת ארוכה – למשל, יש הפלגה של ל"ה יום, שראתה ביום. ואח"כ ראתה הפלגה של ל"ג יום, שראתה בלילה. ממילא, יש לה וסת הפלגה קצרה בלילה ל"ג. הוסת ארוכה הוא ביום ל"ה (העונה הישן), או בלילה ל"ה (העונה החדש).

1. העונה החדש.

(א) ע"י שבה"ל (ש"ך ס"ק ל"א ד"ה וכתב, ח"ה סוף סי' ק"ז) – "שראתה בא' ניסן בלילה וכ' ניסן בלילה, והוי הפלגת כ' ימים, ואח"כ ראתה בא' אייר ביום, דנתבאר לעיל בריש הסעיף דראיית יום עוקרת ראיית לילה הקודמת, וחוששת רק לפי האחרון, ואמנם הפלגת כ' לא נעקרה ע"י הוסת הקצר, אך חשש וסת לילה נעקר, כיון דאינה באותה עונה, [פי' אם נימא דהא דרגילה לראות ביום או בלילה אינו מעיקר הוסת רק הם שני ענינים, שיש חשש וסת וסת ליום החדש או להפלגה, וגם שרגילה לראות בעונה מסוימת, ובזה יש לחלק דנהי דראיית לילה נעקרה מ"מ עצם חשש ההפלגה עדיין לא נעקר, ועדיין צע"ק בזה]. ומשום וסת החדש תחוש ללילה כ' אייר משום כ' ניסן, וליומו משום הפלגה של כ' יום מא' אייר שהיה ביום, שהרי רק הלילה נעקר אך עיקר וסת ההפלגה לא נעקר".

(1) לפ"ז, משמע גם הוסת הרמ"א יהיה ג"כ העונה חדשה. ולא מסתבר.

2. העונה החדש, בזמן שהעונה קודם הראיה הראשונה ואחר הראיה הראשונה היה שוה.

(א) חזקת טהרה (תוספת טהרה אות ק"ב(ב)) – "ונראה דאם הראיה הקודם להפלגה הארוכה היה ג"כ ביום ובהפלגה קצרה ראתה בלילה, כשחוששת עכשיו להפלגה הארוכה צריכה לחוש ללילה כמו שראתה באחרונה בהפלגה קצרה, ואף שהיה ההפלגה הארוכה מיום ליום, מ"מ כעת שראתה בלילה הוי אותו מספר ההפלגה – מלילה ללילה – כמו מאז שהיה מיום ליום, דאם תאמר שתחוש ביום א"כ אין זה לפי שיעור ההפלגה שראתה לא למספר העונות ולא למספר הימים, דהכלל בזה דהפלגה לפי מספר הימים שהפליגה יחשב ואם עכשיו הוי מספר ההפלגה מלילה ללילה כפי מספר ההפלגה הארוכה שקדמה א"כ חיישין מלילה ללילה אף שהיה אז מיום ליום".

3. העונה הישן.

(א) הגריש"א זצ"ל (לבושי עז סעי' י"ג סוף ס"ק ה', תמצית ס"ק ל"א).

(ב) לבושי עז (סעי' י"ג תמצית ס"ק ל"א) – "ראתה הפלגה ארוכה בעונת היום, ואח"כ ראתה הפלגה קצרה בעונת הלילה, דקי"ל דחוששת לשניהם, מ"מ להפלגה קצרה תחוש בעונת הלילה, ולהפלגה ארוכה תחוש בעונת היום כפי מה שראתה, הגריש"א".

(ג) חוט שני (רבית עמ' קנ"ו) – "כל וסת חוששת לו לאותו עונה שראתה בו, כגון בארוכה אם ראתה בהפלגה של כ"ט ביום, ובקצה ראתה בהפלגה של כ"ה בלילה, הרי היא חוששת לכ"ה לעונת הלילה, ולכ"ט לעונת היום".

(ד) מנחת פרי (הל' נדה קונ' התשובות סי' ז' אות ג') – "מה שנקטנו בפשיטות דאם חיישין להפלגה ארוכה אחר קצרה דחיישין לה כאותה עונה שראתה את הארוכה, כגון שראתה בהפלגת ל"א בלילה ואח"כ ראתה בהפלגת כ"ז ביום, חוששת מיום ראיתה האחרון להפלגת כ"ז ביום ולהפלגת ל"א בלילה, והבאת שבס' חזקת טהרה כתב לדינא שחיישין להפלגה הארוכה לפי העונה שראתה באחרונה דהיינו ל"א ביום. האמת שלדידי ה' פשוט כמוש"כ, אך מאחר שהרבה ת"ח מכל קצוי תבל שאלוני בכתב ובע"פ שאלו זו אחר שיצא בס"ד הקונטרס לאור, שאלתי זאת לגדולי הוראה שליט"א והסכימו לי. ולדעתי הוא מוכרח בסברא ...".

(ה) יסוד הטהרה (פרק י' תוספת טהרה ס"ק י') – "ואם חוששת להפלגות נוספות, כגון שקדמו לראיה האחרונה עוד הפלגות ארוכות יותר שעדיין לא נתבטלו, חוששת להפלגות אלו כפי העונה שראתה בכל אחת מההפלגות".

(ו) נטעי גבריאל (פרק צ"ו סעי' י"א, הע' י"ט) – "כשחוששת להפלגה הארוכה צריכה לחוש לפי אותה העונה שראתה בהפלגה הארוכה ולא לפי הראיה האחרונה שבאה אחר הפלגה קצרה. וזה למדתי מנוב"י תנינא סי' פ"ג שכתב וז"ל, וזה ודאי ...".

(ז) משמרת הטהרה (פרק ז' הע' נ"ו) – "ובאמת דהדברים מפורשים בנ"ב שם [תנינא סי' פ"ג] וז"ל בסוף התשובה: 'וזה ודאי אם היתה דרכה לראות להפלגת איזה דבר אחר אין אנו משגיחין בדבר אחר הזה שממנו נמשכת ההפלגה אם היה ביום או בלילה ואף אם אירע שדבר זה נעשה לה ביום ומופלג ממנו כך מספר הימים ראתה ביום שוב כשאירע לה דבר זה אפי' אירע דבר זה בלילה כשיגיע ימים מספר הפלגה ממנו כבראשונה צריכה לחוש ביום כיון שראתה ראשונה ביום'. ולהדיא דאם באה למנות מנין הפלגה מדבר מסוים שהיא חוששת לו כעת אין מונין מראיתה האחרונה אלא כפי ההפלגה שחוששת לה, ולכן כאן שחוששת להפלגה הגדולה הקודמת שהיתה ביום אע"פ שראתה כעת בלילה צריכה לחוש ביום כפי חשש אותה הפלגה".

(ח) מעדני אשר (סי' כ' אות ג' ד"ה עוד) – "כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ה ס"ס ק"ז, ובשיעורים עמ' קכ"ו) דאף דהפלגה קצרה לא עוקרת ארוכה מ"מ אם ראתה הפלגה ארוכה בלילה ואח"כ הפלגה קצרה ביום נעקר עכ"פ חשש עונת הלילה וחוששת להפלגה הארוכה בעונת היום. והדברים צלע"ג, דאם עונת הלילה נעקרה תו אין מקום לחוש להפלגה הארוכה כיון שגם אם תראה בה לא תקבע וסת מאחר שההפלגה הראשונה היתה בלילה והשניה ביום. ובס' משמרת הטהרה (פ"ז הערה 56) כתב דמפורש בתשובת נוב"ת (יו"ד ס"ס פ"ג) דחוששים לארוכה כפי העונה שלה. וכ"כ בס' לבושי עז (עמ' ר"ה) בשם הגרי"ש אלישיב (שליט"א) [זצ"ל] שחוששת לעונה בה ראתה את ההפלגה הארוכה דבלא"ה לא שייך לקבוע וסת. וכ"כ בסי חוט שני (רבית, קובץ ענינים עמ' קנ"ו), וכ"כ בס' מנחת פרי על ה' נדה (קונטרס התשובות סי' ז' אות ג') בשם גדולי הוראה. וכ"כ הג"ר משה שאול קליין שליט"א בס' יסוד הטהרה (פ"י הערה י')."

4. מר"מ – אוצרות הטהרה (פרק ט' סעי' י"ז).

ו. וסת קבוע [לכ"ע אינו עוקר].

1. מראה ראשונה – ש"ך (נקה"כ על הט"ז ס"ק י"ח, "היה לה יום קבוע ליום כ' הלכך אם היתה רואה ליום כ' לא הוי אמרינן דשינתה הפלגתה במה שראתה עשרה ימים אח"כ צריכה לחוש י' ימים אחר ראיתה יום י' דהיינו יום כ'").

2. מראה אחרונה – ב"ח (סוף ס"ק ט"ז), תפ"ר (ס"ק ט"ז ד"ה והנה, "נראה לומר דודאי סברת הט"ז נכונה דבשביל ששינתה לקרב לא אמרינן דהפסידה הפלגתה והוא ביש לה וסת קבוע להפלגה ולכך בשינתה לקרב אמרינן תוספת דמי' בעלמא קחזי").

(א) וכן כל הפוסקים [סד"ט, בית מאיר, ועוד] שסבר כן בוסת שאינו קבוע.

ז. עד כמה צריך לזכור הפלגה ארוכה – לשיטות שאינו עוקר, וגם מונה מוסת החדש.

1. אינו עוקר כלל.

(א) גר"ז (ס"ק מ"ד) – "כללו של דבר אשה שראתה בתחלה בהפלגה מרובה וחזרה וראתה בהפלגה מועטת וחזרה וראתה בהפלגה מועטת מהשניה וכן כמה פעמים במיעוט אחר מיעוט שלא בסדר השובה בענין שאין כאן וסת הדילוג צריכה לחוש לכל ימי ההפלגות כי לא נעקרו במה שהקדימה לראות אלא עד שיבא יומן ולא תראה ומונין אותה מראה האחרונה".

(1) עי' רמב"ן (הל' נדה פרק ו' הל' ב') – "כשחוזרת לראות ביום וסתה לכ' אע"פ שחזר הוסת למקומו יש שהורה שצריכה לחוש ליום ל' ממנו, ויש שהורה שאינה חוששת כלום משעה שחזר הוסת הקבוע למקומו נעקר שאינו קבוע, ולזה דעתי נוטה, שאם

אין אתה אומר כן תהא אשה זו כל ימיה רואה מכ' לכ' ועדיין צריכה לחוש לשלשים".

(ב) מסגרת השלחן (סי' קנ"ה סעי' ס"ז) – "לא נעקר לעולם".

(ג) עי' קנה בושם (קובץ אור ישראל חנ"ו עמ' ל"ו אות קי"ז) - לשונו לעיל.

(ד) עי' יסוד הטהרה (פרק י' סעי' ז').

(ה) מעדני אשר (סי' כ' סוף אות ג') - "כתב בשו"ת שבט הלוי הנ"ל (ח"ה ס"ס ק"ז, ובשיעורים עמ' קכ"ט) דלא מסתבר שתצטרך לחשוש להפלגה ארוכה במשך כמה שנים, ולכן צידד דאם ראתה ג"פ בהפלגות קצרות אינה צריכה לחוש יותר להפלגה הארוכה. אמנם מלשון הרמב"ן הנ"ל לא משמע כן, דכתב 'שאם אין אתה אומר כן תהא האשה זו כל ימיה רואה מכ' לכ' ועדיין צריכה לחוש לשלושים', משמע דרק בגלל שרואה בקביעות לכ' אינה חוששת לארוכה. וכן כתב להדיא הגר"ז (סקמ"ד) דאם ראתה בהפלגה ארוכה ואח"כ בקצרה ממנה ואח"כ בקצרה מהשניה וכן כמה פעמים במיעוט אחר מיעוט [באופן שאינו מסודר כוסת הדילוג] חוששת לכולם, ומוכח דההפלגה הארוכה לא נעקרת בג"פ. וכן משמע מלשון החזו"א (סי' פ"ה סקל"ו) שכתב 'זכל ששינתה וקבעתן בסדר וסת קבוע אין לחוש להפלגה שאינה קבועה' הרי דרק משום שההפלגות הקצרות יוצרות ו"ק הן עוקרות את ההפלגה הארוכה, אבל ראיות שלא יוצרות קביעות לא עוקרות הפלגה ארוכה. וכ"כ בס' יסוד הטהרה (פ"י ס"ז) דאם ראתה הפלגה ארוכה ואח"כ ראתה ג' הפלגות שכל אחת קצרה מקודמתה צריכה לחוש לארבעה חששות של הפלגה. [ולגבי טענת השבה"ל דלא מסתבר לחשוש להפלגה ארוכה כמה שנים, עיין בס' משמרת הטהרה (עמ' רס"ג) ובס' לבושי עז (עמ' ר"ח) שכתבו בשם הגרי"ש אלישיב (שליט"א) [זצ"ל] שאם לא ראתה תקופה ממושכת (כשנה) בהפלגה הארוכה נעקר הוסת, דלא מסתבר שהטבע עדיין קיים בהסתר כ"כ הרבה זמן]."

2. עד זמן גדול.

(א) הגרי"ש זצ"ל (משנת השלחן תשובה ע"ט, משמרת הטהרה פרק ז' הע' נ"ג, לבושי עז תמצית ס"ק ל', אשרי האיש יו"ד פרק כ"ד אות כ"ט) - "ודעת גדולי ההוראה שאם עבר זמן גדול כשנה שהוכח שאין רואה בהפלגה ארוכה שוב אין לחוש לו".

(ב) לבושי עז (סעי' י"ג תמצית ס"ק ל') - "ואנן קי"ל דאין נעקר וסת הארוך אלא ע"י שתעבור תקופה ממושכת שלא תראה בארוך, הגרי"ש א".

3. עד ג' הפלגות.

(א) עי' שבה"ל (ח"ה סי' ק"ז, ששבה"ל סוף סעי' י"ד, סיכום סעי' י"ד אות ז') - "הענין מופלא דלפ"ז צריך לדעת החשבון לאחר כמה שנים ז"א אם ראתה פ"א לפני כמה שנים וסת ארוך ובכל הזמן אח"כ עד עכשיו רק וסתות קצרות מזה, וכנראה דסוגיא דעלמא לא חששה לזה, ובמק"א צדדתי ד"ל דאם ג"פ כבר קצרה וסתה לעומת הארוך לא צריכא לחוש עוד להמחמירים וראוי לסמוך על הש"ך בריוח, ועדיין צריך לעיין בזה".

(ב) פתחי מגדים (סי' י"ג העולה לדינא אות ד', אות ה').

(ג) הגר"ח גריינמן (מגילת ספר סי' ל"ח הע' א').

(ד) הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' קנ"ז) - "שמקובל להקל ע"י ג' הפלגות קצרות שאינן שווין".

4. מר"מ - נטעי גבריאל (פרק צ"ו סעי' ה'), פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' של"א, פרק י"ז הע' ל"ב).

(א) חזו"א (יו"ד סי' פ"ה ס"ק ל"ז) - "וצ"ע".

(ב) דברי משה (סי' ס"ד אות ה') - "וצ"ע לדינא".

(ג) חזקת טהרה (סעי' י"ג מורה דרך ס"ק י"ג, עי' עמק התשובה ח"ו סי' שע"ח ד"ה גם איכא) - "אך צ"ע קצת לדעה זאת עד מתי תהא צריכה לחוש לזה".

(ד) מראה כהן (ריש עמ' קל"ד) - "ולכן אשה שאירע לה הפלגה ארוכה צריכה לזכור זאת, כי יכול לעבור זמן רב עד שתעקור הפלגה זו".

מראה כהן (פרק ח' הע' כ"ד) - "ולא נתבאר בפוסקים עד מתי צריכה לחוש להפלגה ארוכה".

(ה) מגילת ספר (סי' ל"ח אות ז') - "וצ"ע".

(ו) פרי טהרה (בי' אות ג') - "ויש נוהגים להורות ... ג' הפלגות קצרות עוקרות הפלגה ארוכה ... אך יש להעיר דבהלכות נדה לרמב"ן מבואר להדיא דאף בכהאי גוונא אינה עוקר".

ח. למעשה: אשה ראתה א' ניסן, כ' ניסן, א' אייר - למה חוששת מצד הפלגה.

1. השיטות.

(א) ב"י - לא חיישינן לראייה שנייה שראתה באותו חודש דאמרינן מקרה הוא ודמים יתרים הוא דאיתוספו בה הלכך אינה חוששת לא לט' באייר ולא לעשרים בו.

(ב) רמ"א - מונה ההפלגה ישנה מראיה ישנה.

(ג) ט"ז - מונה ההפלגה ישנה מראיה ישנה, וכן מראיה חדשה.

(ד) ש"ך - נעקרה הפלגה קמא, וחושש רק להפלגה חדשה.

(ה) בית מאיר - אינו נעקר, אבל מונה ההפלגה ישנה מראיה חדשה.

2. האם חושש לט' אייר.

(א) חושש - רמ"א (סעי' י"ג), ט"ז (ס"ק י"ח).

(ב) אינו חושש - ב"י (ס"ק י"ג ו'), וי"ל דכיון דראייה ראשונה היתה בראש חודש אילו היתה חוזרת לראות בראש חודש הסמוך לו היינו אומרים דראייה הראשונה שראתה בראש חודש היא עיקר ובה הולך הוסת ליקבע ולא חיישינן לראייה שנייה שראתה באותו חודש דאמרינן מקרה הוא ודמים יתרים הוא דאיתוספו בה הלכך אינה חוששת לא לט' באייר ולא לעשרים בו', ב"ח (ס"ק ט"ז ד"ה ומ"ש), ש"ך (ס"ק ל"א, נקה"כ על הט"ז ס"ק י"ח), בית מאיר (על רמ"א סעי' י"ג), ערה"ש (סעי' ל"א, סעי' ל"ג), בדה"ש (ס"ק ק"ו, "והמחמיר תע"ב"), נטעי גבריאל (פרק צ"ה סעי' ו', סעי' י"א).

(1) משום שהוא רק דמים יתירים - ב"י (ס"ק י"ג ו'), לשונו לעיל.

- (2) משום נעקרה הפלגה קמא – ש"ך (עי' לעיל).
- (3) הגם שאינו נעקר, אבל מונה רק מראה חדשה – בית מאיר (עי' לעיל).
- (ג) מר"מ – תוה"ש (ס"ק כ"ב).
3. האם חושש לי"ב אייר.
- (א) חושש – ש"ך (ס"ק ל"א, נקה"כ על הט"ז ס"ק י"ח, לשונו לעיל), בית מאיר (על רמ"א סעי' י"ג).
- (ב) אינו חושש – ב"י (ס"ק י"ג(ו), לשונו לעיל).
- (ג) מה הדעת רמ"א, וט"ז.
- (1) אינו חושש – תפ"ר (סוף ס"ק ט"ז, "אין ראית ר"ח אייר ענין כלל להפלגה עד שנאמר שיש כאן הפלגה י"ב").
- (2) חושש – גר"ז (ס"ק מ"ג, "ואף לפי דעת רמ"א וט"ז חוששת לי"ב בו אם לא ראתה בט' בו דלא עדיף מוסת קבוע ששינתה אותו"), לחו"ש (שמלה ס"ק כ"ו, "דאין ה"נ ... אבל הרמ"א לאו כי רוכלא ליזל ולחשוב").
4. האם חוששת לכ' אייר – מצד וסת הפלגה.
- (א) אינו חוששת – ב"י (ס"ק י"ג(ו), לשונו לעיל), לכאורה לפי הרמ"א (סעי' י"ג), ש"ך (ס"ק ל"א).
- (ב) חוששת – ט"ז (ס"ק י"ח), בית מאיר (רמ"א סעי' י"ג).
- ט. וסת קצר שאינו עוקר וסת הארוך – ציורים.
1. או"ז.
- (א) מיקל – הגריש"א זצ"ל (משנת השלחן תשובה ע"ז, משמרת הטהרה פרק ז' הע' נ', אשרי האיש יו"ד פרק כ"ד אות כ"ט, "אך יש להקל שלא להחמיר ולהוסיף את עונת האו"ז על עונת ההפלגה הארוכה"), עמק התשובה (ח"ו סי' שפ"ה, קובץ בית תלמוד להוראה ח"ו עמ' קס"ז סי' ק"ל, "דאף שכתבנו בספרינו חזק"ט קפ"ט דרך קצרה ס"ק פ"ח שהסכמת האחרונים ז"ל הוי כדעה שצריכה לחוש להפלגה הארוכה, מ"מ הרבה גדולי הפוסקים ס"ל דנעקר אפי' מהפלגה קצרה, ואפי' אנן דנקטינן להחמיר, מ"מ בעונה האו"ז שהוא בעצמו חומרא יש להקל, ע"כ אין מן הצורך להחמיר להמוני עם אם לאו שהוא בעל נפש ובוודאי תע"ב"), נטעי גבריא (פרק צ"ו סעי' ג', "עונת או"ז בעונת ההפלגה הארוכה, יש להקל").
- (ב) מחמיר – חיי הלוי (ח"א סי' פ"א אות ג', "למעשה נראה כיון שהעולם נהגו להחמיר בכל ווסתות לחוש גם בעונה שלפניו יש להחמיר גם בזה לכתחילה, זולת אם יש שעת הדחק").
- (ג) מר"מ – הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל סוף הע' קנ"ח).
2. מעוברת [אפילו בג' חדשים ראשונים].
- (א) מיקל – עי' סי' קפ"ט סעי' ל"ג, לשיטות ומר"מ.
3. אחר לידה.
- (א) מיקל – ששבה"ל (סוף סעי' י"ד, סיכום סעי' י"ד אות ו', "דמתבטל חשש וסת שאינו קבוע"), נטעי גבריא (פרק צ"ו סעי' י', "אתר הלידה תוך כ"ד חודש, לכו"ע אינו חוששת להפלגה רחוקה שהי' קודם לכן"), משמרת הטהרה (פרק ז' סעי' ל"ב, "לכ"ע שוב אינה חוששת"), מראה כהן (פרק ח' הע' כ"ד).
4. שנה ראשונה.
- (א) מיקל.
- (1) ששבה"ל (ש"ך ס"ק מ', סיכום סעי' י"ד אות ו') – "יש להורות לאברכים בשנה ראשונה אחר החתונה כש"ך דוסת קצר שאינו עוקר הארוך כדי שלא להקשות בהתחלה".
- (2) הו"ד בפתחי הלכה (ארטסקרול, פרק י"ז הע' ל').
- (ב) מחמיר.
- (1) מנחת פרי (ח"ג סי' ס"ב) – "בעל שבט הלוי מורה ... אך גדולי הוראה שליט"א אין מורין כן, ומסתמא יש להחמיר גם בליל החתונה וצ"ע".
- (2) מעדני אשר (סי' כ' אות ג' ד"ה ובס') – "ובס' שיעורי שבה"ל ... ולא הבנתי דבריו, דאחרי שהסכימו האחרונים לראיה מהרמב"ן דקצרה לא עוקרת ארוכה איך שייך להקל בשנה ראשונה. ובס' מנחת אשר על ה' נדה (עמ' ס"ג) העיר ע"ז שאינו זוכר הלכה כלשהי בה' נדה שיקילו בה טפי בשנה ראשונה. ובשו"ת מנחת פרי (ח"ג סי' ס"ב) כתב בשם גדולי הוראה שליט"א דאין מקילין בשנה ראשונה".
- (3) הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' קנ"ו) – "ובשיעורי שבה"ל עמ' קכט כתב וז"ל ומ"מ יש להורות לאברכים בשנה ראשונה אחר החתונה כש"ך דוסת קצר עוקר הארוך כדי שלא להקשות בהתחלה עכ"ל. אבל שמעתי מרי"ב של' לא כזה, שודאי אין להתחיל הנישואים בכל מיני קולות".
- (ג) מר"מ.
- (1) נטעי גבריא (פרק צ"ו סעי' ב', הע' ה') – "וי"א להכריע דלאברכים בשנה הראשונה יש להקל שהפלגה קצרה עוקרת ארוכה כדי שלא להקשות עליהם בחישוב הוסתות, אכן לבן תורה בודאי יש להחמיר [כן הורה לי הגאון בעל שבט הלוי שליט"א, וכן הורה הגאון רבי טוביה גולדשטיין זצ"ל דת"ח וכן תורה יש לחוש לשיטת הרמב"ן ושו"ע הרב]".
5. הפלגה יותר מצ' יום.
- (א) מר"מ – הגריש"א זצ"ל (משנת השלחן תשובה ע"ט, משמרת הטהרה פרק ז' הע' נ"ט).
6. ליל טבילה.
- (א) עי' סי' קפ"ד סעי' י', לשיטות ומר"מ.
7. ליל חתונה.

(א) ע"י סי' קפ"ד סעי' י', לשיטות ומר"מ.
8. **האם קובע וסת.**

(א) קובע וסת – ע"י חזון איש (יו"ד סי' פ"ה ס"ק ל"ד, לשונו לעיל), עמק התשובה (ח"א סי' קל"א, "לענ"ד ס"ל דמצטרף גם הפלגה ראשונה לחשבון הקביעות, ואי תימא האיך תקבע כיון דמ"מ לא היה כסדרן וכן"ל, לענ"ד הסברן של דברים הכי הוא ..."), בדה"ש (ס"ק י"ט), נטעי גבריאל (פרק צ"ו סעי' ז'), מראה כהן (עמ' קל"ד ד"ה ראתה), הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' קנ"ו, לשונו לעיל), פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' של"ב, ע"י פרק י"ז הע' ל"ב).

י. **קובע וסת קבוע יותר קצרה.** כגון היה וסת קבוע לכ"ה, ושינתה לוסת קבוע של הפלגה של כ' יום – לפי השיטות שוסת קצרה אינו עוקר וסת ארוכה [בדה"ש (ציונים ס"ק קל"ב)].

1. וסת קבוע קצר לא עוקר וסת קבוע ארוך – בית מאיר (על סעי' י"ג), מעדני אשר (סי' כ' אות ד', "ולדינא, אף דדברי הגר"ז מבארים נפלא את דברי הרמב"ן, מ"מ נראה דיש להחמיר לחוש לוסת קבוע הארוך גם לפני שתראה בו, שהרי גירסת הר"ן בגמ' (ס"ד ע"א) היא 'היתה למודה לראות ליום כ' ושינתה ליום ל' וכו', הגיע יום ל' וראתה, יום כ' וראתה הותר יום ל' ונאסר יום כ' מפני שאורח בזמנו בא', והקשה החזו"א (סי' פ"ה סקל"ח – סקל"ט) איך הוכיחה מזה הגמ' דתרי זימני נעקרים בפעם אחת, דלמא שאני הכא שחזרה לוסתה הקבוע של כ'. ותרץ החזו"א דהר"ן ס"ל דו"ק קצר לא עוקר קביעות של ארוך ולכן היות שע"י שחזרה לוסתה עוקרת שתי הפלגות ארוכות מוכח שפיר דב' ראיות דינן כראיה מקרית ולא כו"ק. כגירסת הר"ן גרסו גם הרשב"א והרמב"ם, וא"כ כל הראשונים הללו ס"ל דוסת קבוע ארוך לא נעקר כלל ע"י וסת קבוע קצר, וכן ד' הראב"ד הנ"ל, ובודאי לדינא יש לחוש לדבריהם").

2. דאחר שקבעה לוסת קבוע קצר הגם שלא עקרה בזה את הוסת שאינו קבוע הארוך, מ"מ אינה חוששת לו עד שתראה בו פעם אחת ואז הוא חוזר למקומו וצריך ג"פ לעקרו [ודינו כוסת קבוע שנעקר מבלי שקבעה וסת אחר] – גר"ז (ס"ק נ"ח, קונ"א סוף ס"ק ד', "דמכל מקום כיון שקבעה לה וסת שני מכל' לכ' ג' פעמים אינה צריכה לחוש לוסת הראשון. שאם לא כן לעולם תהיה רואה מכל' לכ' ועדיין חוששת לל' (עיין רמב"ן) ואינה צריכה לחוש לב' וסתות אלא כשקבעה שניהם יחד כדלקמן סעיף ל"ב"), מסגרת השלחן (סי' קנ"ה סעי' צ', סעי' צ"א), טהרת ישראל (סעי' צ"ו), נטעי גבריאל (פרק צ"ו סעי' ו').

3. מר"מ – חזו"א (סי' פ"ה ס"ק ל"ה – ס"ק מ'), בדה"ש (ס"ק ק"מ).

יא. **הפלגה ארוכה ביום ל"ה ואח"כ ראתה בליל ל"ה** – לשיטות, שקצרה אינו עוקר ארוכה.

1. אינו עקירה – גר"ז (ס"ק מ'), "ואם האחרונה בלילה לא עקרה הראשונה שביום אלא בוסת החדש ולא בוסת ההפלגות כדלקמן".

2. הוי עקירה – נטעי גבריאל (פרק צ"ו סעי' י"ב, "היתה לה הפלגה ארוכה ביום ל"ה ואח"כ ראתה בליל ל"ה, אמרינן דהוי עקירה").

3. מר"מ – מגילת ספר (סי' ל"ז אות י"ט).

יב [וסת השעות: כוונתו – סעיף ג'.

א. **אחר שעה ידועה כמו טבילה, ואינה חוששת אלא לשעתו.**

1. ט"ז (ס"ק ד') – "וסת לשעות. פירוש כגון אחר טבילה או שאר דברים כיוצא בזה שרגילה לראות מחמת אותו זמן".

2. גר"ז (ס"ק י') – "ולא לימים. כגון אחר טבילה או שאר דברים כיוצא בזה שרגילה לראות מחמת אותו זמן (ט"ז ונסתלקה בזה השגת הר"ז ע"ש)".

3. סוגה בשושנים (שושנים לדוד ס"ק י"ד) – "מקור מים חיים ... ולפי דבריו ופירושו היא נאסרת לשמש בכל יום לעולם באותה השעה, והוא לפלא דהלא לא קבעה לראות בכל יום ויום זה אח"כ אלא ראתה בהפלגת ימים בין ראי' לראי' אלא שלא הי' בהפלגות שוות, ואיך נוכל להחזיקה בזה לאוסרה באותה שעה על כל הימים. וראיתי בס' חוות דעת דכתב ... ודבריו נפלאו ממנו ביותר ... אמנם כל זה גרם להם שלא הי' בימיהם ספר האשכול מחותנו ורבו של הראב"ד אשר אנחנו זכינו לאורו ונדפס בימינו אלה שם מבואר היטיב דברי הראב"ד בס' בעה"נ הנ"ל וז"ל בהל' נדה סי' ל"ו, יש מי שאומר שגם אשה קובעת וסת לשעה מיוחדת שאם רואה באיזה ימים בשעה ששית ואין הפלגה שוה ביניהם אינה חוששת אלא לשעה זו, דע"כ לא פליג ר' יהודה ... ולא נהירא דשעות וסת בלא יום קבוע אפילו לר' יוסי לית לי' דא"ה אשה זו אסורה כל ימ' באותה שעה עד שתתעקר ולא מצינו כזה בגמרא. ועוד הביא ראי' מהא דאיתא בגמ' ס"ו ע"א ההוא איתתא דכל אימת ... ואף ראי' זו לאו מילתא, דלא השעה היתה גורמת לה הראי' אלא הכניסתה לעיר ופשיטא אם לא נכנסת ולא נראית בפני חברותי' שלא תראה, ודמאי לוסת דקפיצה דאינה רואה בלא קפיצה אפילו קבעה לימים ולקפיצות כ"ז שאינה קופצת [אינה חוששת] ... עכ"ל. הרי הביא בדבריו כל דברי הראב"ד בס' בעה"נ והקשה עליו לסתור כל דבריו, ואשרי חלקו של הגאון הצדיק מהרי"מ פאדווא בס' מקור מים חיים שכוון מדעתו לבאר את דברי הראב"ד בס' בעה"נ כמבואר בשמו בס' האשכול. ואני כתבתי לעיל לסתור דבריו כמבואר ג"כ בס' האשכול, וכ"כ הר"ז ג"כ בהשגות על בעה"נ דא"כ תהוי אשה זו אסורה כל ימ' באותה שעה ולא מצינו כזאת בתלמוד. לכן נכונים המה לבאר דברי הש"ע כמ"ש הט"ז דמיירי שקבעה וסת לשעה אחר איזה מעשה ... הוא מוסכם לדינא לכ"ע בין לדעת הראב"ד. ובין לדעת האשכול".

ב. **שראיתיה בימים שאינם שוים, רק קביעות השעה היא שוה,** דבכל פעם שהיא רואה ראייתה בשעה קבועה כגון בשעה ששית מן היום, א"כ שעה זו נאסרה לעולם לשמש.

1. מקור מים חיים (על דף של השו"ע, סעי' ג') – "מקור הדין מדברי הראב"ד בספר בעלי הנפש, וכפי הנראה כונתו וכן נראה שהבין הר"ז בהשגות, דהיינו דלא קבעה וסת לימים, והיינו שראיתיה בימים שאינם שוים, רק קביעות השעה היא שוה, דבכל פעם שהיא רואה, ראייתה בשעה קבועה כגון בשעה ששית מן היום, אם כן שעה זו נאסרה לעולם לשמש. והטעם מבואר בדברי

הראב"ד שם, דלא אתי שאינו קביעות דימים ועוקרת קביעות השעה דהיא וסת השוה. ומדברי הט"ז נראה שלא הבין כן, אלא שרגילה לראות אחר שעה ידועה, כמו טבילה, אם כן משמע שהבין כוונת הראב"ד והיינו דהשעה גרם לה שתראה דם מכל מקום אינה חוששת אלא לשעתו. וצ"ע אם כן היינו קביעות וסת על ידי מעשה ופשיטא דקודם שבא המעשה אין צריך לחוש. ובאמת גם על ראיית הראב"ד עמדו הפוסקים בזה מהך דשמא דימת עיריך נגעה בך לכו והבעלי על גבי הנהר, דשם אין ראייה לדינו של הראב"ד כיון דקביעותה היה על [ידי] מעשה, ועיין בספר סדרי טהרה שהאר"י ליישב. אמנם כונת הראב"ד הוא כמו שכתבתי".

2. חכ"א (כלל קי"ב סעי' י"ז) – "וסת השעות כיצד. היתה רגילה לראות בשעה ידועה שכל פעם שהיא רואה אינה רואה אלא באותה שעה ביום או בלילה כגון בחצי יום וחצי לילה או כגון אחר טבילה ושאר דברים וכיוצא בזה שרגילה לראות מחמת אותו זמן אלא שאין לה זמן קבוע לראייתה משום הכי תמיד היא חוששת לאותה שעה בכל יום עברה השעה ולא ראתה מותרת אפילו בלא בדיקה".

3. חזו"א (יו"ד סי' פ"ו אות ב) – "ובט"ז פי' דברי הראב"ד בראתה ע"י וסת מעשה ואמנם מדברי הראב"ד דחוששין לשעה משעות היום כמו לר' יוסי בוסת השעות וכבר פירשו בגליון מ"ח".

ג. שראייתה בימים שאינם שוים, רק קביעות השעה היא שוה, חוששת להוסתות רק לשעתה שיש לה שעה קבוע לראייתה.

1. חזו"ד (חי" ס"ק ד', בי" ס"ק א') – "פירש שראתה ג' פעמים בימים שאינם שוים, דהדין דחוששת לאחרון שבהם, כמו שבסעיף י"ג, ואם כן כל אותן הג' פעמים ראתה בשעה ידועה אינה חוששת רק שעתה כשיש לה שעה קבוע לראייתה. והוא הדין הקפיצות או אחר טבילה, ג"כ אינה אסורה רק שעתה כשיש לה שעה קבוע לראייתה, כיון דוסת שאינו קבוע היא".

2. ערה"ש (סעי' י"ז) – "וכתב רבינו הב"י בסעי' ג' אם קבעה וסת לשעות ולא לימים אינה חוששת אלא שעתה בלבד והוסת הזה הוא נעקר בשעה אחת ואפילו בלא בדיקה עכ"ל ביאור הדברים כגון שראתה ג' פעמים בימים שאינם שוים כגון באחד בניסן ובד' באייר ובט' לסיון דהדין שחוששת לאחרון שבהם כדין וסת שאינו קבוע ובכל הג' פעמים ראתה כולם בשעה אחת כמו שעה קודם חצות היום וכיוצא בזה דאז אינה חוששת בט' תמוז רק בשעה זו ולא עונה שלימה [ח"ד סק"א] וכשעברה השעה ולא בדקה ולא ראתה מותרת והטעם פשוט דכיון שהיום אינו קבוע א"כ אין כאן קביעת יום כלל שנאמר שתראה דווקא ביום זה בשעה זו א"כ הוה בשאר וסת שאינו קבוע דנעקר בפעם אחת ומותרת בלא בדיקה [שם וגם דברי הט"ז סק"ד צריך לפרש כן ע"ש ודו"ק]".

ד. דמיירי שהאשה קבעה וסת לראות להפלגת מספר ידוע של שעות, כגון שרואה תמיד לאחר תפ"ו שעות [שהם כ' מעל"ע ועוד ו' שעות].

1. הפלאה (על סעי' ג') – "שהפלגת השעות מכוונת מראי' לראי' ולא הפלגת דימים ובכה"ג חוששת לשעתה".

ה. מר"מ – צמח צדק (על סעי' ג'), בדה"ש (ס"ק ל"א, מלואים שם), ט"ז וש"ך השלם (כו"ל ס"ק ד').

1. פרדס רמונים (מק"ז ס"ק ד') – "מקור דין זה הוא מדברי הראב"ד בספר בעלי הנפש, והנה הראב"ד איירי בוסת השעות היומי, כגון שקבעה לראות בשעה ששית ביום ... הביא ראייה לזה מההיא עובדא דבש"ס ס"ו א', בההיא אתתא דכל אימת דסלקא מטבילה הוי חזיא דמא, והתיר לה ר' יוחנן להבעל ע"ג הנהר, וס"ל דעיקר הוסת הוא לראות בליל טבילה, רק שקבעה לה עת לראיה זו שתראה בעת כניסתה לעיר, וע"כ התיר לה ר' יוחנן להבעל קודם שיגיע העת שהיא רואה בה. ודימה הראב"ד וסת השעות היומי לוסת השעות דמעשה, דכמו שם בוסת השעות דמעשה, דכמו שם בההיא עובדא הנ"ל, דעיקר וסתה הוא לראות בליל טבילה, רק שהיה לה עת קבוע לראות בכניסתה לעיר, והתירה ר' יוחנן להבעל קודם העת ההיא, מפאת שמצא טעם לומר שהעת גורמת לראות בה, וא"כ הוא הדין כאן שראתה ב' פעמים בי' לחודש, אך קבעה עתה לראות בשעה זו, אמרינן דשעה זו גורמת לראות ביום זה, ואין לאסרה קודם שעה זו או אחריה ... ומעתה נתברר לנו דברי הט"ז כאן, שכתב על דברי המחבר כאן פירוש כגון אחר טבילה כו', דלכאורה פשוט דברי המחבר איירי בוסת השעות היומי, וכמו"ש למעלה. רק מפני שהראב"ד הוציא דין זה מוסת השעות במעשה, ודימה אותו להדדי, וכנ"ל, ע"כ פירש הט"ז באופן זה, וכההיא עובדא שבש"ס, אבל לדינא בשניהם אינה חוששת כי אם לשעתה שהורגלה לראות בה וכנ"ל".

יג. חילוקים בין וסת קבוע לוסת שאינו קבוע - סעיף ד'.

א. חילוקים.

1. קובע, אינו חוששת לעונה בינונית - סעי' א'.
2. קבוע, אינו נעקר רק בג' פעמים. שאינו קבוע נעקר בפעם אחת - סעי' ב'.
3. קבוע, צריך בדיקה אחר יום הוסת - סעי' ד', סי' קפ"ד סעי' ט'.
4. קבוע, בוסתות שלא רגיל מחמיר. אינו קבוע, מיקל - וסת הדילוג, וסת סירוג, (וסת השבוע), וסת השעות - סעי' י"א, סעי' י"ג.
5. קבוע, חושש רק לקבוע. אינו קבוע, חושש להפלגה וחודש - סעי' י"ג.
6. קבוע, עוקר שאר וסתות קבוע לגמרי. אינו קבוע, אינו עוקר לגמרי שאר וסתות קבוע - ש"ך ס"ק מ"א.
7. קבוע, אפילו עקרה כל זמן שלא קבעה וסת אחר חוזר בפעם אחת לוסת זה - סעי' ט"ו.
8. קבוע, קטנה שלא הגיעה זמנה לראות חושש - סעי' כ"ז.
9. קבוע, אחר ימי העיבור וההנקה חוזר לוסת - פת"ת ס"ק ל"ב (יש חולקים).
10. קבוע, אינו צריך בדיקה קודם או אחר תשמיש, משא"כ אשה שאין לה וסת (לכמה שיטות) - סי' קפ"ד סעי' א', סי' קפ"ו.
11. קבוע, אינו נעקר רק בבדיקה - עי' סי' קפ"ד פת"ת ס"ק י"ח.
12. קבוע, צריך לשאול אחר הזמן - סי' קפ"ד סעי' י"א.
13. קבוע, תולה בדם מכה - סי' קצ"ו.

14. קבוע, רמ"ת שראתה בשעת וסתה, תולה בוסתה (יש חולקים, ותולה אפי' באינה קבוע) - עי' סי' קפ"ז סעי' ד', לשיטות ומר"מ.
 15. קבוע, חושש גם לזקנה וקטנה. אבל אינה קבוע, אינה חוששת לזקנה וקטנה - רמ"א סי' קפ"ט סעי' כ"ח.
 (א) לענין מעוברת, ומינקת - רוב מחמירים, עי' סעי' ל"ג, לשיטות ומר"מ.
 16. אולי יש לחלק ביוציא לדרך בין סמוך לבוע לאינה קבוע - עי' סי' קפ"ד סעי' י', לשיטות ומר"מ.

וסת הדילוג, וסת השבוע, וסת הסירוג סעיף ה' - סעיף י"ב

[יד] כלליות.

גמרא (נדה דף סד.) - "איתמר, ראתה יום חמשה עשר לחדש זה, ויום ט"ז לחדש זה, ויום שבעה עשר לחדש זה. רב אמר: קבעה לה וסת לדילוג. ושמאל אמר: עד שתשלש בדילוג".

א. ראשונים.

1. ג' פעמים [פסק כרב, דהלכתא באיסורין].
 (א) רבינו חננאל (ברא"ש פרק ט' סי' ג' השני) - "ר"ח פסק הלכה כרב משום דקיימא לן הלכה כרב באיסורי".
 (ב) ס' האשכול (סי' ל"ו) - "דקיי"לן כרב באסורא".
 (ג) רא"ש (ב"ק פרק ד' סי' ד') - "ובדילוג הוא דפליגי דשמאל סבר כיון דראיה ראשונה לא היתה בדילוג אינה מן המנין. ועיקר פלוגתייהו בוסתות והלכתא כרב באיסורין".
 (1) מר"מ - טור (סעי' ז', לשונו לקמן), מעדני יו"ט (פרק ט' אות ע'), ט"ז (ס"ק ט'), "ובפרק שור שנגח ד' וה' כ' הרא"ש בדף ח' דקי"ל כרב בהא וצ"ע".
 (ד) בעל המאור (השגות הרז"ה על בעלי הנפש שער תיקון הוסתות סי' ג' אות י"ז) - "הלכתא כרב באיסורי".
 2. ד' פעמים [פסק כשמאל, ברייתא כוותיה].
 (א) רמב"ם (איס"ב רק ח' הל' ו', גירסת המ"מ ולא הג' מיימוניות) - "ראתה יום ט"ו בחדש זה ויום ט"ז בחדש של אחריו ויום י"ז בחדש של אחריו ויום י"ח לחדש של אחריו הרי קבעה לה וסת לדילוג".
 (ב) רמב"ן (הל' נדה פרק ה' הל' י"ב) - "ראתה ביום ט"ו לחדש זה וביום ט"ז לחדש של אחריו וביום י"ז לחדש של אחריו ויום י"ח בחדש האחר, קבעה לה וסת לדילוג הראיה שהרי דילגה ג' חדשים, ויום י"ט בחדש של אחריו הוא יום וסתה ויום כ' מן החדש הבא וכן מדלגת לעולם".
 (1) מר"מ - ט"ז (ס"ק כ"ד [אמנם עי' הנקה"כ שם]), "והנראה לע"ד דהרמב"ן עצמו אע"ג דכתבו משמו שפוסק כשמאל מ"מ הרמב"ן עצמו מחמיר להלכה כרב דשלש ראיות סגי..."
 (ג) טור (סעי' ז') - "והרמב"ם פסק כשמאל וכ"כ הרמב"ן וכן הוא מסקנת א"א הרא"ש ז"ל".
 3. יש לחוש [לשניהם].
 (א) ראב"ד (בעלי הנפש שער תיקון הוסתות סי' ג') - "וגבי ראיות נמי נקטינן חומרי דרב וחומרי דשמאל, חומרי דרב דחוששת ברביעי ליום י"ח ובעיא עקירה תלתא זימני, וחומרי דשמאל שחוששת ברביעי ל"ז, דאלו לדעת רב אינה חוששת אלא לי"ח".
 (ב) רשב"א (תוה"ב בית ז' שער ג') - "ולענין פסק הלכה פסק רבנו חננאל ז"ל כרב דקיימא לן כוותיה באיסורי. וכן פסק הרב ר"א ז"ל אבל הרמב"ם ז"ל פסק כשמאל משום דאמרין בפריקא דבריינתא דפריקו אליביה דייקא נמי דשבקיה ליום עשרים ושמע מינה. והרמב"ן ז"ל כתב דהכין מסתברא. ומיהו יש לחוש ולהחמיר כדברי ר"ח ז"ל והרב ר' אברהם ז"ל".

ב. **פוסקים**, חושש לשניהם - עי' מחבר (סעי' ז', "ויש לחוש לדבריהם ולהחמיר"), ב"ח (סוף ס"ק י', "והכי נקטינן להחמיר כחומרות שניהם דרב ודשמאל"), חדושי הגהות (על הטור ס"ק ז'), ט"ז (ס"ק ט', ס"ק י"ט, "דהיינו דקיימא לן בשניהם להחמיר"), ש"ך (ס"ק ח', ס"ק י"ח, "דלענין הדין יש להחמיר כשני הסברות"), תוה"ש (ס"ק י"ד), תפרי"י (ס"ק י'), חוו"ד (חי' ס"ק י"ב), חכ"א (כלל קי"ב סעי' ט'), גר"ז (ס"ק כ"ח, "ולהחמיר. אבל לא להקל"), לח"ש (לחם ס"ק כ"ה), פרי דעה (פתיחה שער ח' ד"ה וסת הדילוג), ערה"ש (סעי' ט"ז, "ויש פוסקים לחומרא ויש לחוש לדברי המחמירים מפני שזהו דעת רבינו חננאל שכל דבריו בקבלה מפי הגאונים ולפ"ז צריכה לחוש לשני ימים לי"ז בתמוז מפני וסת החדש כדין וסת החדש שחוששת אפילו בפעם אחת ולי"ח בתמוז מפני וסת הדילוג להיש חולקים"), מסגרת השלחן (סי' קנ"ה סעי' י"ט, סעי' כ"ב), סוגה בשושנים (סי' ד' סעי' י'), טהרת ישראל (סעי' מ"ג), מנחת (ח"י סי' ע"ז אות א'), קיצור הלכות (פרק ד' סעי' א' אות ג'), ששבה"ל (ס"ק א', סעי' ה' סיכום אות א'), בדה"ש (ס"ק ס"ג, ס"ק קמ"ד), דרכי טהרה (עמ' ע"ה), נטעי גבריאל (פרק צ"ט סעי' א'), מראה כהן (עמ' קל"ז אות ב'), פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' שי"ג), פרי טהרה (סעי' כ"א, סעי' כ"ד), אור יצחק (ח"א יו"ד סי' כ"ט, פרק ה', וסת קבוע אות ג' ס"ק א').

1. קשה: ספק דרבנן לקולא.

- (א) י"ל, כל צד קולא וחומרא - לחו"ש (שמלה ס"ק ט"ו, "הטעם משום דבכל צד איכא חומרא וקולא ולכן אם נתיר יהי' כתרי קולי דסתרי ולכן צריכין להחמיר כמו בשתי קדירות"), ישועות יעקב (ס"ק ז', "דאף דוסתות דרבנן וספיקא דרבנן לקולא מ"מ כיון דלכל צד יש קולא וחומרא מחמירין בשני הצדדי' כמו שהארכתי בזה בכמה מקומי' בשני קדורות של היתר ונפל איסור דרבנן לתוך אחד מהן"), פרדס רמונים (פתיחה לסי' קפ"ט ח"ב וסת ה' אות ו'), "ואיכא כל צד קולא וחומרא, אזלינן לחומרא, דאם ניזיל בכל צד לקולא, הוי תרתי דסתרי".
 (ב) מר"מ - סוגה בשושנים (שושנים לדוד ס"ק י"ט ד"ה והנה), ט"ז וש"ך השלם (כו"ל ס"ק י"ח, שפ"ח ס"ק מ"א).
 (1) תפרי"י (ס"ק י') - "ומזה נראה דלא אמרינן בספיקא דרבנותא ספק דרבנן להקל".

- (2) סד"ט (ס"ק ו') – "ואע"ג דקיי"ל דוסתות דרבנן לא אזלינן מספקא להקל".
 (3) סוגה בשושנים (סי' ד' ס"ק י"ד) – "כתב הס"ט ... והכר"ו כ' ... אבל באמת יש כמה דיעות דגם בספק פלוגתא אמרינן ספק דרבנן לקולא. העיקר נראה לי כמו שכתב הרשב"א ... דבספק דרבנן שהוא קרוב לבא לידי איסור תורה פעמים מקילין בספקו ופעמים מחמירין, וה"נ לענין וסתות כיון דקרוב לבא לידי איסור תורה דשמא תראה בשעת תשמיש, ויבא לאיסור תורה פעמים מקילין בספיקו ופעמים מחמירין".

ג. ציורים: בזמן שחושש לשניהם.

1. או"ז.
 (א) מיקל – סוגה בשושנים (סי' ד' סעי' י', ס"ק י"ד), הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' קכ"ד, "שאין צריך להחמיר להאז"ז (עונה שלפניה) או להכו"פ (כ"ד שעות בעו"ב) או להחז"ד (יום ל"א). שכל פעם שמחמיר לשמור ב' כתי וסתות, אין צריך להחמיר להם. אא"כ במקרה שהוא וסת לשניהם").
 (ב) מר"מ – דברי יציב (יו"ד סוף סי' ע"ח, "ואף דשם בסעיף ז' פסק המחבר דיש לחוש להשיטות דבג' פעמים הוי וסת הדילוג ולהחמיר, מ"מ כשהדבר נוגע ללילה הקודמת לחוש לחומרא דאור זרוע, יש להקל בזה ולצדד דיום י"ד אינו וסת וכדעה ראשונה במחבר דרק בד' פעמים, ואף שפסק המחבר לחוש ולהחמיר, מ"מ בני"ד דאפשר שיום י"ד אינו וסת כלל כסברא הנ"ל וכהצ"ע של הערוך השלחן, יש לצדד ולהקל בעונה הקודמת").
 2. כרו"פ.
 (א) מיקל – סוגה בשושנים (סי' ד' סעי' י', ס"ק י"ד), הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' קכ"ד, לשונו לעיל).
 3. כרו"פ, וגם או"ז. ראתה ביום, ויש ב' חומרות.
 (א) מחמיר – סוגה בשושנים (סי' ד' ס"ק י"ד, "יש להחמיר").
 4. חו"ד.
 (א) מיקל – הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' קכ"ד, לשונו לעיל).
 5. חיבוק ונישוק.
 (א) מיקל – סוגה בשושנים (סי' ד' סעי' י', ס"ק י"ד).
 6. בדיקות.
 (א) מחמיר – עי' סוגה בשושנים (סי' ד' סעי' י', ס"ק י"ד, עי' סעי' י"א).
 (ב) מיקל – ששבה"ל (ס"ק א', סעי' ה' סיכום אות ז', "ומ"מ א"צ להחמיר בבדיקה קודם תשמיש").
 7. יוצא לדרך.
 (א) בהספק של הוסת שאינו קבוע [שמואל], יש להקל – סוגה בשושנים (סי' ד' סעי' י', ס"ק י"ד, עי' סעי' י"א).

ד. דילוג הרחקה הרבה.

1. מיקל – רא"ה (בדה"ב בית ז' שער ג', "אבל בתוספת יותר מזה לא כגון מחמשה עשר לשבעה עשר ואחריו לתשעה עשר וכל שכן בתוספת יותר"), אג"מ (רשומי אהרן ח"א יו"ד סי' קפ"ט אות י"ג, "אין וסת הדילוג כשיש כמה ימים בין הראיות כגון כ', כג', כו").
 2. מחמיר – ס' האשכול (סי' ל"ו, "אין חלוק בין דלגה יום א' או ב' או ג'"), רשב"א (משמרת הבית בית ז' שער ג', ט; "שם הוסיף בטעיותיו לפי שכתב דמסתברא ליה דוסת הדילוג אינו אלא בתוספת יום א' בלבד כגון שראתה יום ט"ו לחדש זה ויום י"ז לחדש זה וי"ט אינו נקבע לדילוגין כאלו ע"כ וזה מדברי התינוקות אשר לא ראו אור דמה לי דלוג מעט מה לי דלוג מרובה אלא באמת זה וזה אחד הן וכן כתבו הראשונים ז"ל ודברים ברורים הם"), מ"מ (איס"ב פרק ח' הל' ו', "והרשב"א ז"ל וסת הדילוג בין שיהיה מיום אחד בין שיהיה יותר על כן והוא שיהיה שוה וזה פשוט"), מחבר (סעי' ה', "בין שהרחיקה דילוגה הרבה, בין שלא הרחיקה אלא יום אחד, קבעה וסת לדילוג השוה"), ש"ך (ס"ק י"א), תוה"ש (ס"ק ז'), בית לחם יהודה (ס"ק ג'), חו"ד (ח' ס"ק ה'), חכ"א (כלל קי"ב סעי' י"ד), לחנ"ש (לחם ס"ק י"ז), ערה"ש (סעי' י"ט), סוגה בשושנים (סי' ד' סעי' י"ב), טהרת ישראל (סעי' ל"ב), ששבה"ל (סיכום אות א'), לבושי עז (תמצית ס"ק ד'), נטעי גבריאל (פרק צ"ט סעי' ג'), פוסקים.

ה. האם קובע וסת ע"י מעין פתוח.

1. עי' סוף הסי', לשיטות ומר"מ.

ו. עוקר, וחוזר פעם אחת.

1. עי' לקמן גבי חזרת הוסת, לשיטות ומר"מ.

טו דילגה בהפלגה – סעיף ה'.

- א. וסת הפלגה בדילוג: כגון שראתה היום וראתה שנית לסוף ל' ושלישית לל"א ורביעית לל"ב.
 1. תליא בפלוגתא דרב ושמואל, דלרב קבעה לה בד' ראיות ולשמואל בעינן ה' ראיות [דבהם ג' דילוגים].
 (א) ב"ת (ס"ק ו') – "דמה שכתב רבינו כגון שראתה היום איירי כשהיה לה מתחלה וסת קבוע מכ"ט יום לכ"ט יום ופירוש מה שאמר כגון שראתה היום היינו שראתה כמו שהיתה למודה לראות לסוף כ"ט דהשתא כשראתה [ראייה] שנייה לסוף שלשים ושלישית לל"א ורביעית לל"ב קבעה וסת לדילוג דבשתי הראיות הראשונות נמי ידעינן לדילוג".
 (ב) פרישה (ס"ק ל"ז).

(ג) ט"ז (ס"ק ו', ס"ק כ"א) – "זהו כיש אומרים שבסעיף ז' אבל לדעה ראשונה דלשם בעינן כאן עוד ראתה בשלשי' ושלשה".
(ד) ש"ך (ס"ק ח', ס"ק ל"ו, ס"ק מ"ב) – "להפוסקים בס"ז כשמואל א"כ הכא לא קבעה וסת לדלוגים אלא בה' ראיות וכמ"ש הרמב"ן ומביאו הטור כגון שראתה פעם אחת ואח"כ ראתה פעם שנית בכ"ט לראיה ראשונה ואח"כ פעם שלישית בל' לראי' ב' ואח"כ בל"א ואח"כ בל"ב דהשתא בראיה ג' התחילה לדלג ושם דילוג עליה".

(ה) תוה"ש (ס"ק ח', ס"ק כ"ט, ס"ק ל').

(ו) בית לחם יהודה (ס"ק ד').

(ז) תפרי"י (ס"ק ה').

(ח) גר"א (ס"ק ז') – "ונראה אף שכתבו תוס' לכ"ע מ"מ לשמואל בעינן ה' וכאן הוא אליבא דרב וכסברא האחרונה שבסעיף ז' וכ"כ בש"ך ע"ש".

(ט) סד"ט (ס"ק ה', חדוד הלכות דף סד.).

(י) גר"ז (ס"ק ט"ו, ס"ק ס') – "ורביעית לל"ב. וזהו כיש אומרים שבסעיף ז' דלסברא הראשונה שם בעינן הכא עוד חמישית לל"ג שהן ג' דילוגים מל' לל"א ולל"ב ולל"ג (ט"ז ש"ך)".

(יא) חכ"א (כלל קי"ב סעי' י"ד, סעי' כ"ד).

(יב) חו"ד (חי' ס"ק ה', ס"ק כ"ח).

(יג) בא"ה (ס"ק ו', ס"ק ל').

(יד) ערה"ש (סעי' י"ח).

(טו) מסגרת השלחן (סי' קנ"ה סעי' כ"ב).

(טז) טהרת ישראל (סעי' כ"ט, סעי' צ"ט).

(יז) בדה"ש (ס"ק ל"ה, עי' ציונים ס"ק ל"ד).

1) ממילא צריך להחמיר לשניהם – ש"ך (ס"ק ח', ס"ק מ"א, "ולפמ"ש לקמן ס"ח י"ט דלענין הדין יש להחמיר כשני הסברות ה"ה הכא"), תוה"ש (ס"ק ל'), בית לחם יהודה (ס"ק ד'), חכ"א (כלל קי"ב סעי' י"ד, סעי' כ"ד), מסגרת השלחן (סי' קנ"ה סעי' כ"ב), טהרת ישראל (סעי' כ"ט, סעי' ל', סעי' צ"ט), קיצור הלכות (פרק ד' סעי' א' אות ה'), בדה"ש (ס"ק ל"ה, ס"ק קמ"ד), דרכי טהרה (עמ' ע"ז), נטעי גבריאל (פרק צ"ט סעי' ב'), מראה כהן (עמ' קל"ז אות ו'), פרי טהרה (סעי' כ"ד), אור יצחק (ח"א יו"ד סי' כ"ט, פרק ה', וסת קבוע אות ג' ס"ק ב').

2. אין פלוגתא בין רב לשמואל, ואף שמואל מודה דקבעה וסת בד' ראיות.

(א) עי' מקור חיים (ס"ק י"ט, תפארת צבי ס"ק ה') – "כאן כשראה ראי' רביעית ביום ל"ב חוששת ביום ל"ב הבא כשמואל דעדיין לא קבעה לדילוג וחוששת ביום ל"ג כרב דכבר קובעת וסת לדילוג. זה אינו אלא לפי דפרשנו בין לרב ובין לשמואל אינו חוששת אלא ליום ל"ג הבא. דכבר קבעה לדילוג. ואע"ג דהוכחתי לע"ד ברור מ"מ הואיל דפרישה וש"כ וט"ז מחמירין דאחר ראיית רביעית צריכה לחוש לשני ימים היינו ליום ל"ב ול"ג הבאים. אינו רשאי להקל נגדם אם לא באיכא עוד צד להקל".

(ב) עי' פרדס רמונים (פתיחה לס' קפ"ט ח"ה הוסת הה') – "ולפי מה שאני רואה מכל דברי הפוסקים הנ"ל, התמצית היוצא לנו בענין קביעות וסתות כך הוא, אם עיקר קביעת הוסת הוא ביומו, שקובעת לראות ביום זה, לפי"ז הרי עיקר הקביעות היא הראיה שהוחזקה לראות ביום זה, וע"כ אזלינן בתר הראיה וקבעה וסתה בג' ראיות. אבל היכי דעיקר קביעות הוסת אינו לראות ביום זה, ואדרבה אם נאמר שקבעה וסת הותר יום זה, ועיקר קביעות הוסת הוא שנדע ההרחקה מראיה א' לראיה ב', א"כ הרי עיקר הקביעות היא ההרחקה, וע"כ בעינן ג' הרחקות. וזהו מה שחילקו בין וסת החודש לוסת ההפלגה, דוסת החודש, עיקר הקביעות הוסת לאסור יום הראיה, ולהחזיקו שהיא רואה בו לעולם דם, ע"כ אמרינן אם ראתה ג' פעמים דם ביום זה, כגון בר"ח וכדומה, הוחזק יום זה לעולם שתהיה רואה בו, וע"כ קראוהו הפוסקים הנ"ל וסת היום. משא"כ וסת הפלגה, עיקר קביעות הוסת אינו לאסור יום זה שראתה בו ... רק עיקר קביעותו הוא שנדע כמה ימים אינה רואה אחר ראייתה, וע"כ אמרו דבעינן ג' הפלגות, ולא סגי בג' ראיות, אחר דאין הראיה מחזקת רק ההרחקה, וכנ"ל. אך בוסת החודש בדילוג, נחלקו בזה רב ושמואל, דרב ס"ל כיון דעיקר קביעת הוסת הוא לאסור היום שבחודש, הגם שאינו אוסר יום הראיה רק יום שלאחריו, דמי לוסת החודש השנה, ונקבע בג' פעמים. ושמואל ס"ל מאחר דוסת זה אינו נקבע ביומו לאסור את היום הראיה, ואדרבה כשתקבע וסת זה הותר יום הראיה, א"כ לא אזלינן בוסת זה בתר הראיות, מאחר שאינו אוסר יום הראיה, רק עיקר קביעות וסת זה לידע המרחק מן ראיה הראשונה, וע"כ בעינן ג' הרחקות, וכמו בוסת הפלגה ... ומעתה לפי האמור, לא פליגי רב ושמואל רק בוסת החודש בדילוג ... אבל בוסת הפלגה לא פליגי כלל רב ושמואל, דכיון דגם בוסת הפלגה בשנה בעינן ד' פעמים אפילו לרב, וכמו כן סגי בדילוג בד' פעמים אפילו לשמואל. דמה לנו בכך מה שבין ראיה א' לראיה ב' לא היה ניכר הדילוג, עכ"פ הרי היה משך הפלגה ביניהם, ובד' ראיות שוב היה ג' הרחקות ונקבע אפילו לשמואל ... ובאמת זולת דברי האחרונים הנ"ל, לא מצאתי בדברי הראשונים דבר מזה, שיאמרו דלשמואל בעינן בוסת הפלגה ה' ראיות ... ועיקר הדברים הוא ממ"ש הטור בסעיף ל"ז, דבעינן שתראה גם ביום כ"ג שהיא ראייה חמישית, ועפ"י נתקשו הרבה בדברי הטור בסתירות דבריו. אולם אנחנו אשר זכינו לראות דברי הרמב"ן בעצמם, ולא הוזכר שם רק ד' ראיות, ובראית כ"כ קבעה וסת, והרי דברי הטור הנ"ל הועתקו מדברי הרמב"ן כנ"ל, ובע"כ צ"ל דט"ס הוא בטור ... אולם להלכה איני כדאי לחלוק על כל האחרונים שעשו הלכה פסוקה בזה, דבהפלגה בדילוג בעינן ה' ראיות, וכנ"ל".

(ג) לחז"ש (לחם ס"ק ל"ח, שמלה ס"ק י' ד"ה ובאמת, ס"ק כ"ח, ס"ק ל"ב) – "דאפוי פלוגתא לא מפשינן".

(ד) מקור מים חיים (על רמ"א סוף סעי' י"ג).

(ה) עי' סוגה בשושנים (סי' ד' ס"ק ט"ז) – "... וגם ומי יבא אחר הכרעת האחרונים דבהפלגה בדלוג תלוי בפלוגת רב ושמואל, מ"מ כיון שדעת כמה ראשונים דבהפלגה בדלוג קבעה וסת בד' ראיות ויש לפרש כן גם דברי השו"ע. ובדרישה סק"ו מספקא לי' לכן עכ"פ לענין להצריכה בדיקה משום שאין לה וסת ודאי דיש להקל שא"צ בדיקה".

3. אין פלוגתא בין רב לשמואל, ואף רב מודה **דבעינן ה' ראיות** מאחר דבעינן ג' דילוגים וראיה קמייתא לא בדילוג חזיא.

(א) עי' רש"ש (דף סד. ד"ה תד"ה) – "אולם דעת הפוסקים אינו כן ובטלה דעת".
(ב) **חזו"א** (יו"ד סי' פ"ו ס"ק א') – "נדה ס"ד א' תוד"ה איתמר, ובעינן שתשלש בדילוג כו' ומשו"ה נקט ט"ו כו', מבואר מדבריהם דבהפלגה אין פלוגתא בין רב לשמואל, ואף רב מודה דבעינן ג' דילוגים דראי' קמייתא לא בדילוג חזיא ... וכבר כתב הרש"ש בהגהותיו דכן מבואר בתו' לעיל ט' ב', וכונתם דלא מסתבר למנקט דבר שהוא פלוגתא דלרב הוא וסת, ולזה סיימו דבהפלגה מודה רב דבעינן ג' דילוגין והיינו חמש ראיות וביניהן ד' הפלגות, אחת שוה וג' דילוגין, ולפיכך צ"א צ"ב צ"ג אין כאן וסת אף לרב, וכן מבואר בטור סי' קפ"ט שכ' בוסת החדש פלוגת ר"ש ופלוגת הפוסקים ובוסת הפלגה כתב דבעינן ג' דילוגין ומש"כ כגון שראתה היום וראתה שני' לסוף ל' ר"ל שראתה שני' בדילוג לסוף ל' שהפלגה קדם להפלגה זו היתה של כ"ט וקיצר בדבר המובן, וזה מבואר בדברי הטור במה שהעתיק לשון הרמב"ן דבוסת הדילוג בעינן ה' ראיות א' בניסן וכו' וכו"א וכו"ב וכו"ג, ואף דהרמב"ן פסק כשמואל מ"מ אם לא היה הדין כן לרב הו"ל להטור לפרש, ועוד כתב הטור דשינתה ליום ל' וליום ל"ב וליום ל"ד אין לה וסת, וכבר פירשו כל זה הב"ח והדרישה, אלא שלא פירשו אם הוא דוקא לשמואל או אף לרב, [בדרישה נקט לי' בפלוגת ר"ש] ולמש"כ זה גם לרב, וכו"מ בהדיא בתוספי הרא"ש בסוגין שכתב דהוי מצי לתרוצי ההיא דהיתה למודה להיות רואה יום ט"ו בוסת הפלגה ומבואר דמודה רב בזה דצריך ג' דילוגין והיינו ה' ראיות. ואמנם רבותינו הט"ז והש"ך ... והדברים צ"ע".

4. מר"מ – **פרי טהרה** (הע' מ"ד, בי' אות ו'), **ט"ז וש"ך השלם** (כו"ל ס"ק י', ס"ק י"א, ס"ק י"ב, שפ"ח ס"ק י"א, ס"ק י"ב, ס"ק ק"א).

ב. **קבעה וסת הפלגה בדילוג**, וחודש אחר ראתה שלא לפי הוסת, לאיזה יום תחשוש בחודש הבא. כגון שראתה שלשים, ול"א, ל"ב, ל"ג, ול"ד, וקבע וסת לדילוגים לכל הדעות. ואח"כ ראתה ביום ל"ז.

1. אם צריכה לחוש מיום שראתה באמת ז"א מיום ל"ח או מיום שהיתה צריכה לראות.

(א) מיום שראתה – **שבה"ל** (ח"ב סי' פ"ג, "הדבר פשוט עפ"י המבואר נדה ל"ט ע"ב, וסימן קפ"ט סי"ד דאנו מונין מיום שראתה באמת, לא מיום שהיתה צריכה לראות, ועש"ה בטו"ז ס"ק י"ח בזה ונראה דאין חלוק בזה, בין קביעות הפלגה סתם, לדילוג של הפלגה, דהוא הטעם והוא הסברא דאם נחש מיום שהיתה ראוי' לראות, אם כן נקצר ונקדים הפלגת הימים"), **חדושים ובאורים** (סי' ו' ס"ק ב' ד"ה ונראה, "היתה להפליג ל"ו אם אירע שראתה לכ"ה חוששת לל"ו מכ"ה"), **בדה"ש** (בי' ד"ה לדילוג, עמ' צ"ו), **פתחי הלכה** (ארטסקרול, עמ' שי"ד), **הגר"י ברקוביץ שליט"א** (זרע שמואל הע' קכ"ד, לשונו לקמן).

2. אם צריכה לחוש אח"כ ליום ל"ה, או כיון דעבר בינתיים חודש שהיתה צריכה לחוש לל"ה, חוששת בחודש הבא כבר ליום ל"ו.
(א) לחוש ביום ל"ה.

(1) **חדושים ובאורים** (סי' ו' ס"ק ב' ד"ה ונראה) – "וכל כמה שעדיין לא הפליגה לל"ו חוששת לל"ו".

(2) **פרדס שמחה** (ס"ק ט"ו).

(3) **לבושי עז** (סעי' ז' תמצית ס"ק ג') – "אם קבעה וסת הפלגה בדילוג, כגון שראתה ל' ל"א ול"ב ולא ראתה ל"ג, לא אמרינן שתחשוש מראייתה הבאה לל"ד, אלא חוששת לל"ג, ודלא כהמקו"ח".

(ב) לחוש ביום ל"ו.

(1) עי' **מקור חיים** (ס"ק כ"ב), הוד **בדר"ת** (ס"ק ל"ב) – "קבעה וסת לדילוג ותוששת ובעי פרישה ליום ל"ג לראי' זו אבל לא ליום ל"ב. ואי ראתה ביום ל"ג הדבר פשוט שצריכה לחוש ולפרוש אח"כ ביום ל"ד. ואי לא ראתה ביום ל"ג אפ"ה צריכה לחוש ליום ל"ד ול"ה בשני חדשים הבאים הואיל דכבר קובעת וסת לדילוג אבל אי לא ראתה ביום ל"ג ולא אח"כ ביום ל"ד ולא אח"כ ביום ל"ה נעקר וסת הדילוג בג' זימני וחוששת לעונה בינונית".

(2) **שבה"ל** (ח"ד סי' קנ"ח סי' פ"ג) – "אודות אשה שקבעה וסת הפלגה בדילוג, בד"ה אמנם ובא"ד ונראה להכריע וכו' - שוב הראוני בחו"ד סימן קפ"ט ס"ק ח' מפורש דצריך לחוש ליום כ"ו יעש"ה".

עי' **שבה"ל** (ח"ב סי' פ"ג) – "נסתפק כיו"ב בס' פרי דעה והועתק בס' פתחא זוטא סימן קפ"ט אות ו' אלא שהוא נסתפק בשלא ראתה ג' פעמים כלל, ואח"כ ראתה שוב בחודש הרביעי דבוסתות דעלמא אמרינן דחוזרת לקבעותה כמבואר שם סט"ו, והשתא נסתפק שם אי חוששת לדלוג הבאה אחרי הפסקה הראשונה, או שחוששת לדלוג שהיה צריך לבא אחרי ג' החדשים דהיינו ג' ימים אח"כ, ויסוד הספק כעין שנסתפק כבודו, אלא ממה שהעתיק בס' ד"ת ס"ק ל"ב בשם המקור חיים יראה דעליו לחוש ליום כ"ה, וכך היה דעתי בתחלה מהשקפה ראשונה, ונראה להכריע דביום כ"ה לחוש גם לעונת אור זרוע כאשר אנו רגילים, וביום כ"ו די לחוש לעונה אחת. ומ"מ המחמיר בכאלה קדוש יאמר לו".

(3) **אבני ישפה** (ח"א סי' קס"ה, סי' קס"ו) – "למעשה בין בוסת החודש לדילוג ובין בוסת הפלגה לדילוג, ופעם אחת לא ראתה כסדר הדילוג, תחשוש בראייה הבאה כאילו באמת דילגה בראייה הקודמת, ואינה חוששת למאי שהיתה צריכה לראות בראייה הקודמת".

(4) **בדה"ש** (סעי' ה' בי' ד"ה לדילוג, עמ' צ"ז) – "המקור חיים ... ונראה דר"ל שלא ראתה ביום ל"ג אלא אח"כ כגון ביום ל"ז וחוששת להפלגת ל"ד מראיית יום ל"ז. אבל אם לא ראתה כלל אינה חוששת להפלגת ל"ד, דמאיזה יום תשער ההפלגה".

(5) **פתחי הלכה** (ארטסקרול, עמ' שי"ד).

ג) לחוש ביום ל"ח.

(1) שו"ת **משנת רבי אהרן** (סי' כ"ב אות ט' ס"ק א').

(2) **פרי טהרה** (סעי' כ"ו) – "שראתה להפלגת כ"ח, כ"ט, ל', ול"א - צריכה לחוש להפלגת ל"ב. אבל אם לא ראתה בהפלגת ל"ב, כגון שראתה בהפלגת ל"ב, כגון שראתה בהפלגת ל"ו - צריכה לחוש להפלגת ל"ז, דלעולם צריכה לחוש לדילוג יום אחד של ראייה זו שראתה עכשיו".

(ד) לחוש ביום ל"ו, וכן לחוש ביום ל"ח [שזה גופה היסוד המחלוקת בין רב לשמואל].

- 1) הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' קכ"ד) – "נפק"מ בין רב ושמואל, לגבי וסת הפלגה לדילוג. כגון במקרה שראתה הפלגת כ, כא, כב, כג. שלרב הוסת הוא **מדין חזקה וסדר להמספרים**, שראתה כ, כא, כב. משא"כ לשמואל הוסת הוא הדילוג שראתה כל הפלגה **יום אחד יותר מהקודם**. ונפק"מ הוא במקרה שבראייתה השישית ראתה הפלגת כט. שלרב עדיין חשבינן הסדר מהפלגת הראשונים. ונמצא שהוסת הוא הפלגת כה, מהראייה אחרונה (כמו כל וסת הפלגה שמונים מראייה אחרונה). ולשמואל הוסת הוא הפלגת ל' מהראייה אחרונה. וגם בזה שמעתי מרי"ב של' לחוש לשניהם בלי חומרת האו"ז".
- 3) **הפלגה קטנה**: כגון שראתה שלשים. ול"א, ל"ב, ל"ג, ול"ד, וקבע וסת לדילוגים לכל הדעות. ואח"כ ראתה ביום כ"ז. (א) שחושש ליום ל"ה מראיית כ"ז – עי' **בדה"ש** (סעי' ה' ב' ד"ה לדילוג, עמ' צ"ז, "שחושש ליום ל"ג מראיית כ"ז ... שהפלגה קטנה אינה עוקרת חשש הפלגה גדולה ועדיין צ"ע בזה"). (ב) מר"מ – **פתחי הלכה** (ארטסקרול, פרק ט"ז סוף הע' י"ד).
- ג) **פרדס רמונים** (שפ"ח ס"ק י') – "דצריכה לחוש לל"ג ולל"ד וכן לעולם ... אם תראה בראיה ה' לל"ב ... יש להסתפק איך תחוש בראיה ו', אם תחוש לל"ג דזהו סדר דילוגה לפי מה שראתה בראיה ה' לל"ב, או נאמר שתחוש לל"ד כפי סדר הדילוג מתחילת ראיותיה. והנה לל"ב פשיטא דצריכה לחוש, שהרי ראתה ב' ראיות לל"ב, ראיה ד' וראיה ה' ... כי קא מיבעי לי אם לא ראתה בל"ב, אם צריכה לחוש לל"ג או לל"ד וכן". **והנראה דזה תליא במחלוקת הט"ז עם הרש"ל** לקמן בט"ז ס"ק ל"א, דדעת רש"ל שם, אם לא ראתה פעם אחת נתבטלה הפלגתה, ואינה צריכה לחוש לפי חשבון הראיות שלה, עי"ש, וא"כ הוא הדין כאן אינה צריכה לחוש לל"ד רק לל"ג, שהרי לא קבעה וסת רק לדלג יום אחד, וכאן הרי בראיה ה' לא ראתה בל"ג רק בל"ב, וע"כ בראיה ו' א"צ לחוש לל"ד רק לל"ג. אמנם לדעת הט"ז שם, דאפילו לא ראתה פעם אחת, עכ"ז צריכה לחוש לפי חשבון הפלגתה מראיות הקודמות, דאין ראיה זו גורמת לראיה שלאחריה, בכדי שנאמר כיון שזה בטל גם זה בטל, עי"ש, א"כ גם כאן הגם שלא ראתה בל"ג בראיה ה', עכ"ז צריכה לחוש בראיה ו' לפי חשבון הפלגתה מראיות הקודמות, והיינו ליום ל"ד".
- 4) מר"מ – **מהר"י שטייף** (סי' ר"ס אות ג'), **ט"ז וש"ך השלם** (שפ"ח ס"ק י"ח). (א) **יביע אומר** (מעין אומר ח"ז פרק א' סי' ק"ה) – "שאלה: היה לאשה ווסת יורד דהיינו ראתה תחילה ביום השלושים וחמשה אח"כ שלושים וארבעה, אח"כ שלושים ושלושה, ואח"כ שלושים ושניים, וכעת ראתה ביום הארבעים. למה חוששת. תשובה: לווסת האחרון. [הבנתי שלושים ותשע, דהיינו ארבעים פחות אחד]."

- ג. **דילגה כסדרן, א' ב' ג'**: פעם א' דילגה יום אחד, ופעם ב' דילגה ב' ימים, ופעם ג' דילגה ג' ימים [כגון שראתה הפלגת ל' ואח"כ הפלגת ל"א ואח"כ ל"ג ואח"כ ל"ו. א"כ שמא יש לחוש ליום מ' שהוא בדילוג ד'].
 1. קבעה לה וסת לדילוג, בכל פעם יום אחד יותר וצריכה לחוש אח"כ לדילוג ד' ימים וה' ימים וכן לעולם – **פרדס רמונים** (שפ"ח ס"ק י"ב, "נראה דזהו דווקא אם לא באו הדילוגין כסדרן, אבל אם דילגה בכסדרן, פעם א' דילגה יום אחד, ופעם ב' דילגה ב' ימים, ופעם ג' דילגה ג' ימים, קבעה לה וסת לדילוג בכל פעם יום אחד יותר, וצריכה לחוש אח"כ לדילוג ד' ימים, וה' ימים, וכן לעולם, כן נ"ל").
 2. אינה קובעת וסת – **אג"מ** (יו"ד ח"ג סי' צ"ו אות ה', "וזהו אמת שביום ל' ל"א ל"ג ל"ו מ' אינה קביעות וסת אבל יש לה לכה"פ וסת שקודם ל' לא תראה"), עי' **פרי טהרה** (הע' מ"ד), **חוקת הטהרה** (תשובה סי' ז' אות י"ג), **הגר"י ברקוביץ שליט"א** (זרע שמואל הע' קי"ט, "שאינ צריך לחוש לזה. שאין לנו לחדש שום וסת שלא מצינו בהלכה").
 - 3) מר"מ – **בדה"ש** (סעי' ה' ד"ה שבכל, עמ' צ"ח, "וצ"ע"), **פתחי הלכה** (ארטסקרול, פרק ט"ז הע' א'), **ט"ז וש"ך השלם** (שפ"ח ס"ק י"ט).

ד. **וסת העונות לדילוג, בוסת הפלגה**: שראתה ביום ל', ואח"כ ליל ל"א, ואח"כ יום ל"א.

1. מיקל, אינה קובעת וסת – **נחל אשכול** (נדה סי' ל"ו אות י"א, "אבל וסת דלוג בהפלגה לעונות, כגון שראתה פעם ראשונה ליל יום א' וראתה אחר ד' שבועות ליל יום א' והוי הפלגה בין ראי' לראי' נ"ה עונות שלא ראתה, וביום א' אחר ד' שבועות שניים ראתה בבקר ביום א' והפלגה נ"ו עונות בין ראי' לראי', ושוב אחר ד' שבועות שלשיים ראתה בליל ב' והפלגה נ"ז עונות וכן כמה פעמים שמדלגת עונה לא מצינו בפוסקי' דקבעה וסת דלוג לעונות ... שחז"ל ידעו שיום החודש גורם ראי', ולפעמים גורם באשה יציאת הדם כשהחמה למעלה ולפעמים כשהיא למטה לפי מזג האשה ולכך אמרו אם ראתה ביום אינו מצטרף לב' ראיות שבילילה אף אם ה' כולם שוה בזמן הפלגה. ומטעם זה מעונה לעונה לא הוי דלוג כיון דא' ביום ושלאחריה בלילה או להפך וכן צ"ל לעולם, דבר זה אינו הטבעי, שידעו חז"ל אם הלילה גורם היציאה אין היום גורם לה, והשנוי שראתה היום ובחדש אחר בלילה, לאו מוסת הטבעי בא אלא ממקרה אחר וכיון שכן לא קבעה וסת דלוג אלא אם דלגה יום שלם, שעכ"פ ראיותיה כולן בגרמת היום או בגרמת הלילה").
2. מחמיר, קובעת וסת – **תפארת למשה** (על סעי' ה', "בש"ע סימן קפ"ט סעיף ה' וז"ל וראתה שנית לסוף ל' ושלישית לל"א ורביעית לל"ב קבעה וסת לדילוג של הפלגות כו' עכ"ל. וה"ה אם ראתה שלישיית ליל ל"א ורביעית יום ל"א קבעה וסת לדילוג עונות וצריכה לחוש אח"כ לליל ל"ב ואח"כ ליום ל"ב. ודו"ק נ"ל פשוט"), **ששבה"ל** (סעי' ה' סיכום אות ב', שבה"ל ח"ג סי' קכ"ד, סוף סי' קכ"ה, "בס' תפל"מ כ' דאם ראתה ביום ל', ואח"כ ליל ל"א, ואח"כ יום ל"א ה"ז וסת הדלוג לעונות וצריכה אח"כ לחוש לליל ל"ב ואח"כ יום ל"ב וכן הלאה בדלוג עונה, ובס' פ"ד ר"ל דמש"כ בנוב"ל יו"ד סי' פ"ג ומובא לקמן בפת"ש ס"ק ט' חולק ע"ז היינו דלא חשבינן בוסת הפלגה לעונות כלל, אמנם עיין מש"כ בזה בעניי באריכות לקמן סי"ג"), **פרדס שמחה** (ס"ק ל"ה אות ד').
- 3) מר"מ – **פרי דעה** (שפתי לוי ס"ק י"ג, "להתפארת למשה ... ולפי דברי הנודע ביהודה שהבתי דבריו צ"ע").

טז] דילגה בהפלגה למפרע: אם אפשר לקבוע וסת **הפלגה** בדילוג למפרע.

א. אינה קובעת וסת.

1. **האשכול** (סי' ל"ו) – "ויש מי שאומר דיש גם דלוג למפרע בימי החודש ... או דלוג הפלגה ... ובעניות דעתין לא חזינא טעמא, שאם תקצר ראיותיה לפי קביעות זו **תראה כל יום** וכי ס"ד דשופעת כי נהרא. ואין לנו להוסיף על התלמוד שלא דברו אלא מדלוג המרחק הראיות וכן דרך טבע האשה שדמה שתמעט עד שפוסקת מכל וכל אבל אינו מוסיף והולך ומרבה בדמים תדיר".
2. **עי' תפרי'** (ס"ק ו') – "וה"ה דלגה למפרע ... ובאמת יש לפקפק בזה, בשלמא בדלגה שרחקה יום יום י"ל טבע אשה כך למעט בדמים וכן הולך וחסר, עד לבסוף שרואה פעם אחת לשנה ואחת לשבוע ואחת ליוכל. אבל אם מקרבה ראיתה א"כ איך אפשר לומר לבסוף שתראה היום ומחר יהיה לה עוד וסת, וא"כ מחר נמי וכן אין לדבר סוף, וא"כ אשה זו כל ימים בחזקת רואה, ולבסוף יהיה וסת נעקר וצריכה לחזור ולהוסיף לראות מיום א' לב' ולג', א"כ הרי הוסת משונה הולך וחסר והולך ומתגבר וזה לא שמענו בטבעים כלל ... איברא דבספר בעלי הנפש לראב"ד מבואר כמ"ש התוס', ומכל מקום צ"ע **כי מנגד לטבע** בכל אופן, ומנלן זה כי לא מצינו לו ראיה בש"ס".

ב. קובעת וסת.

1. **ראב"ד** (בעלי הנפש שער תיקון הוסתות סי' ג') – "וכן בדלוג היוצא משרש ההפלגה כגון שראתה שתי ראיות בהפלגת שלשים יום, והשלישית בהפלגת כ"ט יום, והרביעית בהפלגת כ"ח יום".
2. **ש"ך** (ס"ק ט') – "וה"ה דילגה למפרע כגון ראתה שני' לסוף כ"ט ושלישי' לסוף כ"ח בכל ענין שהיא משוה דילוגה קבעה וסת כמו כן לדילוג וזה פשוט".
3. **תוה"ש** (ס"ק ז').
4. **בית לחם יהודה** (ס"ק ג').
5. **סד"ט** (ס"ק ג').
6. **מקור חיים** (ס"ק כ"א).
7. **גר"ז** (ס"ק י"ט) – "והוא הדין דילגה למפרע כגון שראתה תחלה לסוף ל' ואחר כך לכ"ט ושלישית לכ"ח בכל ענין שהיא משוה דילוגה קבעה לה וסת לדילוג זה (ראב"ד תוס' ש"ך)".
8. **חכ"א** (כלל קי"ב סעי' י"ד) – "וכן אם דילגה למפרע כגון שרגילה לראות לשלושים ודילגה לכ"ט ואחר כך לכ"ח ולכ"ז דמאי שנא (ש"ך ס"ק ט')".
9. **חנ"ד** (חי' ס"ק ה').
10. **פרדס רמונים** (שפ"ח ס"ק ט') – "ובכרתי ופלתי ... ולא ידעתי מה זה יתפלא על זה, הא אנן לא אמרינן רק שתחוש לראיה האחרת, ואם ראתה בד' לכ"ז, אמרינן לה שתחוש לסוף כ"ו, ואם לא תראה אז, ממילא נתבטל וסתה, ואם תראה לסוף כ"ו, הרי אנו רואין בחוש שרגילה לראות בפחות יום אחד, וצריכה לחוש עוד לסוף כ"ה, ומה בכך שהוא מנגד לשכל, אחר שאנו רואין בחוש הראות שכן הוא, ואם באמת הוא מנגד לטבע כמו"ש הכרו"פ ממילא לא יזדמן כלל דבר זה, ולא תראה תמיד בפחות יום אחד, וממילא יתעקר הוסת".
11. **לחנ"ש** (לחם ס"ק ט"ו).
12. **מלבושי טהרה** (סעי' ט').
13. **ערה"ש** (סעי' ב', סעי' י"ט) – "כן מפורש בס' בעלי הנפש להראב"ד ע"ש".
14. **מסגרת השלחן** (סי' קנ"ה סעי' כ"ד).
15. **סוגה בשושנים** (סי' ד' סעי' י"ב).
16. **פתחא זוטא** (ס"ק ז').
17. **טהרת ישראל** (סעי' ל"ג).
18. **לבושי מרדכי** (מהד"ל סי' רנ"ח אות ב') – "ומ"ש אם יש להצטרף דעת הפלתי בזה והנה אחרי כי בסד"ט מביא דעת הראב"ד בס' בעה"נ וכן בס' לו"ש כדעת הש"ך וכן הסכים בחכ"א אין בידנו להכריע להקל".
19. **שערי טוהר** (שער ד' סוף סעי' ה').
20. **עי' שו"ת משנת רבי אהרן** (סי' כ"ב אות ה') – "ואף דבדואי הלכה כהש"ך, מ"מ מצטרפת סברת הכו"פ".
21. **אג"מ** (יו"ד ח"ג סי' מ"ז אות א') – "אבל בסד"ט הביא מבעה"נ שסובר בהדיא כהש"ך וגם בתוה"ש סק"ז הביא מראב"ד בספר בעה"נ שסובר כהש"ך וצריך ממילא להחמיר כהש"ך אבל כדבארתי בכוונתו אף שהטעם צ"ע".
22. **קיצור הלכות** (פרק ד' סעי' א' אות ה').
23. **שפע טהרה** (ס"ק י').
24. **ששבה"ל** (סיכום אות ג', שבה"ל ח"ב סי' צ"ט על סי' קפ"ט ש"ך סק"ט) – "וה"ה דילגה למפרע כו'. עיין בפלתי שהקשה דאין זה בדרכי הטבע שתמעט ותלך עד שלבסוף תראה היום ומחר ושוב תוסיף. ובעניותי דאין זה מוכרח דעכ"פ בדרך הטבע הוא שתלך ותפחת מל' עד י"ד וט"ו וא"כ עכ"פ לאותו זמן וסת הוא".
25. **דרכי טהרה** (עמ' ע"ז).
26. **חוט שני** (ס"ק א' אות ב' סוף מספר ג').
27. **בדה"ש** (ס"ק ל"ז, בי' ד"ה קבעה) – "והוא הדין אם דילגה למפרע".
28. **לבושי עז** (תמצית ס"ק ג') – "ק"ל דקובעת וסת לדילוג למפרע".
29. **מראה כהן** (עמ' קל"ז אות ז').
30. **פתחי הלכה** (ארטסקרול, עמ' שי"ז).

31. פרי טהרה (סעי' כ"ג, עי' בי' אות ז').

ג. מר"מ – מחה"ש (ס"ק ט'), פת"ת (ס"ק ג'), "עבה"ט דה"ה אם דילגה למפרע ועי' כו"פ שמפקפק בזה משום שזה מנגד להטבע ע"ש"), סוגה בשושנים (שושנים לדוד ס"ק כ'), שרגא המאיר (ח"א סי' ע"ב, ח"ה סי' ס"ה אות ט'), יביע אומר (מעין אומר ח"ז פרק א' סי' ק"ה, לשונו לקמן), נטעי גבריא (פרק צ"ט סעי' ד'), ט"ז וש"ך השלם (שפ"ח ס"ק י"ד, ס"ק ט"ו).

ד. אשה שקובעת וסת בדילוג למפרע (לשיטות לעיל), עד איזה יום יש חשש וסתה.

1. עד ימי זיבה, עד יום י"ח – ערה"ש (סעי' י"ט, "ויראה לי דהפחיתה היא רק עד י"ח יום ולא יותר משום דשם כלים י"א יום שבין נדה לנדה שהיא מוחזקת בחזקת טהרה"), טהרת ישראל (סעי' ל"ג), אג"מ (יו"ד ח"ג סי' מ"ז אות א'), "מסתבר שאין לחוש שקביעות וסת בדילוג זה ימשך גם בי"א היום דימי זיבתה ויבטל אז וסת זה ותהיה כאשה שאין לה וסת, ודלא כלשון הפלתי שהביא מחה"ש שימצא להש"ך שיהיה וסת ליום אחר יום אחד שאינו כן, אלא דלהש"ך יהיה הוסת רק עד י"ח ולא בפחות").

2. חושש ג"כ בימי זיבה – בדה"ש (סעי' ה' בי' ד"ה קבעה, עמ' צ"ז, "צריכה לחוש שתראה אח"כ ליי"ח דהא אנן לא מחלקינן בין ימי נדה לימי זיבה").

3. עד ט"ו יום – שפע טהרה (ס"ק י', "עד הפלגה של ט"ו יום").

4. מר"מ – שבה"ל (ח"ב סי' צ"ט על סי' קפ"ט ש"ך סק"ט, לשונו לעיל), לבושי עז (תמצית ס"ק ג'), פרי טהרה (סעי' כ"ג).

ה. מעשה באשה שראתה וסת הפלגה בדילוג. כ"ט, כ"ח, כ"ז, בעונה של הלילה. והשאלה, אם צריך לחוש ליום כ"ו, כ"ז, כ"ח, כ"ט, ל', ל"א.

1. הספק – כ"ו, משום שיטת רב, שיש לה וסת קבוע לדילוג למפרע. כ"ז, וסת הפלגה לפי שמואל, שסבר שצריך עוד הפלגה כדי שיהיה לה וסת הדילוג, ממילא נשאר רק הפלגה. כ"ח, בית מאיר לפי שמואל, שיש וסת הפלגה של כ"ח, כיון שוסת הפלגה קצרה אינו עוקר וסת הפלגה ארוכה. כ"ט, בית מאיר לפי שמואל, שיש וסת הפלגה של כ"ח, כיון שוסת הפלגה קצרה אינו עוקר וסת הפלגה ארוכה. ל', לפי שמואל, שיש לה עונה בינונית. ל"א, החו"ד לפי שמואל, שיש לה עונה בינונית של יום ל"א.

2. הגר"י ברקוביץ שליט"א – מיקל על יום כ"ו, בצירוף שמואל וכתרי. שהכרתי סבר, אין וסת הפלגה בדילוג למפרע.

3. נראה, שיש להקל על הבית מאיר או על החו"ד. שיש לצרף שיטת רב עם החולקים על הבית מאיר. או שיש לצרף שיטת רב עם השיטות שעו"ב הוי רק יום ל'. [ויש לעי', בבית אפל ביום].

יז] וסת השבוע – סעיף ו'.א. ימי השבוע, מה הפשט.

1. שוה בין שבוע לשבוע – רשב"א (תוה"ב בית ז' שער ג', יז), "דאמרינן בפרק קמא דנדה קפצה וראתה קפצה וראתה קפצה וראתה קבעה וסת לימים ואוקמה רב אשי כגון דקפץ בחד בשבא וחזאי וקפץ בחד בשבא וחזאי ולחד בשבא אחרינא חזאי בלא קפיצה. אלמא ימי השבוע קבעי וסת ... והא דאמרינן בפרק קמא כגון דקפצה בחד בשבא וחזאי וקפצה בחד בשבא וחזאי. לא קשיא דהתם לאו בחד בשבא דסמך לה לקמא קאמר. דההיא בימי זיבה קאי לה אלא בחד בשבא דרחיק קאמר וכגון דחזאי בחד בשבא תליתאה דהוא עשרין ותרתי לראיה קמייתא דהשתא קאי לה בימי נדה דפתח נדתה"), ב"ח (ס"ק ז'), ש"ך (ס"ק י"ד, "פירוש דמראה הראשונה עד השניה לחשבון שוה למשניה לשלישי' כגון שראתה בא' בשבת וחזרה וראתה בא' בשבת וחזרה וראתה בא' בשבת קבעה לה וסת בג' שבועות בא' בשבת ואע"ג דאינן שוות לימות החדש וכן בראתה ג"פ בה' בשבת בזמנים שוים קבעה וסת בג"פ, ב"ח ופשוט הוא"), תוה"ש (ס"ק ט'), מקור חיים (ס"ק כ"ט), חו"ד (חי' ס"ק ח'), חכ"א (כלל קי"ב סעי' ט"ו).

א) ראתה שתי פעמים בהפלגה כ"ב יום, או כ"ט יום, או ל"ו יום: קבעה וסת לימי השבוע – פרי טהרה (סעי' י"ט).

2. ה"ה שבוע אחר שבוע – פרישה (ס"ק ח'), "לדידן שקובעין וסת אף בימי נדה וזיבה"), גר"ז (ס"ק כ"ב, "וכל שכן אם ראתה ג' פעמים רצופים באחד בשבת דקבעה לה וסת ואינו נעקר אלא בג' פעמים").

3. לא נחלקו בדינא – בדה"ש (ציונים ס"ק מ"ד).

ב. וסת השבוע, ואח"כ נקבע בוסת הפלגה.

1. רק וסת הפלגה – חו"ד (חי' ס"ק ח', בי' ס"ק ד'), לחם ושמלה (שמלה ס"ק י"ב), פת"ת (ס"ק ד'), ישועות יעקב (ס"ק ב'), ערה"ש (סעי' ט'), סוגה בשושנים (סי' ד' סעי' ט', ס"ק י"ב), טהרת ישראל (סעי' ל"ו), שערי טוהר (שער ד' סעי' ד', ס"ק ד'), ששבה"ל (סיכום אות ג'), יסוד הטהרה (פרק י"א סעי' ל'), מראה כהן (עמ' קמ"ד אות ג'), דרכי טהרה (עמ' ע"ד), פתחי הלכה (ארטסקרול, סוף עמ' שכ"א), אבני ישפה (ח"א סי' קס"ט), פרי טהרה (סעי' כ').

2. רק וסת השבוע – פרדס רמונים (פתיחה לסי' קפ"ט ח"ב הוסת הג' אות ג' ד"ה וכל [עמ' י"ח], סוף אות ד', הוסת הי' אות ט' ד"ה ואם [עמ' מ"ד]).

3. מר"מ – סד"ט (ס"ק ד', ס"ק ל"א), תפרי"י (ס"ק ח', "וצ"ע"), חכ"א (כלל קי"ב סעי' ט"ו, "וצריך עיון בדיון זה דאם ראתה כבר ד' פעמים בכי האי גוונא דיש לומר דקבעה וסת להפלגה או על פי השבוע מי נימא דראתה בהפלגה ודיינינן לה כוסת הפלגה או דינה כוסת על פי השבוע (ועיין בכרתי ופלתי וסדרי טהרה ס"ק ל"א שהניחו בצריך עיון וסיים בסדרי טהרה שיחוש לחומרא כשניהם כמבואר בסימן ט').

ג. האם צריך באותה עונה.

1. רק אם העונות שוות – סוגה בשושנים (סי' ד' סעי' כ"ב), פתחי מגדים (פרק כ"א סעי' י"ד), יסוד הטהרה (פרק י"א סעי' כ"ז), "קביעות וסת לימי השבוע, היא דוקא אם כל שלוש הראיות, שעל ידן נקבע הוסת, היו באותה עונה, כולן בעונת היום או כולן בעונת הלילה, אבל אם לא היו כולן באותה עונה, לא קבעה וסת לימי השבוע", אוצרות הטהרה (פרק ט' סעי' מ"ו), פרי טהרה (סעי' י"ח).

ד. אם חושש קודם הקביעות, כמו כל וסת שאינו קבוע.

1. מחמיר – חכ"א (כלל קי"ב סעי' ט"ו), "ונראה לי דעל כל פנים אינה צריכה לחוש עד שתראה ב' פעמים בא' בשבת ואז תחוש לאותו זמן לא' בשבת שהרי אינה יודעת למתי תפליג".
2. אינו חושש – גר"ז (ס"ק כ"ב), "דכל זמן שלא נקבע אינה חוששת לו שהרי הוא יום טבילתה ובלאו הכי טמאה היא ואם לא ראתה בפעם אחת וטבלה נעקר בפעם אחת. וכן כשראתה פעם ב' באחד בשבת בסוף ב' או ג' שבועות אינה חוששת עד א' בשבת שבסוף ב' או ג' שבועות ומשום חשש וסת ההפלות כי חשש וסת השבוע נעקר בפעם אחת שלא ראתה בו וכדין וסת הסירוג דלקמן סעיף י"ב. ולמאן דאמר התם דוסת הסירוג אינו נקבע בפחות מד' ראיות הוא הדין הכא וליכא נפקא מינה בוסת השבוע אלא ברצופים", בדה"ש (ס"ק מ"ו), לבושי עז (תמצית ס"ק י"ב), מראה כהן (ריש עמ' קמ"ד, "וסת השבוע אין חוששים לו טרם שתקבע"), פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' שכ"ב), אוצרות הטהרה (פרק ט' הע' צ"ו, "שמעתי למעשה מגדולי המורים ... אין חוששים לו וסת השבוע שאינו קבוע"), פרי טהרה (סוף סעי' י"ח, הע' ל"ו).

ה. עוקר, וחוזר פעם אחת.

1. עי' לקמן גבי חזרת הוסת, לשיטות ומר"מ.

ו. נתעברה.

1. אבני ישפה (ח"א סוף סי' קס"ט) – "נשאלתי באשה שראתה שתי הפלגות שוות וכגון פעמים הפלגת כ"ח יום, או כ"ט יום, דבזה קבעה וסת לימי השבוע בדילוג וסירוג, ואחר זה היא נכנסה להריון, ושאלה אם צריכה לחשוש כעת לוסת זה. והשבתי שצריכה לחשוש עוד שלש פעמים עד שתעקר כיון שהוא דומה לוסת של ימי החודש ולא כוסת הפלגה. ובשלמא אם היה דינו כוסת הפלגה, היינו אומרים דאעפ"י שהוא וסת קבוע מ"מ אין לה מהיכן להפליג כיון שלא ראתה שוב. עכ"פ כיון שוסת זה הוא כוסת החודש, שפיר חוששין גם בג' חדשים הראשונים של הריונה כיון שהיום המיועד יגיע גם בהריונה. אמנם אחר שהוכר עובריה, שוב אינה חוששת וכמבואר בשו"ע סי' קפ"ט סעי' ל"ד".

ז. אם נעקר ע"י לידה.

1. עי' לקמן גבי אחר הלידה, לשיטות ומר"מ.

ח. וסת השבוע בדילוג. כמו יום א' שבוע א', יום ב' שבוע ד', יום ג' שבוע ז'.

1. קובע וסת.

(א) תפרי (ס"ק א').

(ב) חור"ד (בי' ס"ק ד').

ג) אבני ישפה (ח"א סי' קס"ט) – "אשה הרואה בשתי הפלגות שוות קובעת וסת לימי השבוע. וכגון אם ראתה שתי פעמים בהפלגת עשרים ושמונה יום ופעם ראשונה ראתה ביום שישי ופעם שניה ביום חמישי ופעם שלישית ביום רביעי אז קבעה וסת לימי השבוע בדילוג וסירוג וצריכה לחשוש לעוד ד' שבועות ליום שלישי ועוד ד' שבועות ליום שני ועוד ד' שבועות ליום ראשון וכן הלאה כיון שקבעה וסת לימי השבוע בדילוג לאחר יום אחד. וכן אם ראתה שתי פעמים כהפלגת שלושים ואחת יום אז בהכרח קבעה וסת לימי השבוע בדילוג של שתי ימים קדימה שהרי באיזה יום בשבוע שלא תראה הרי שלושים ואחת יום יוצא ד' שבועות ועוד יומים ועוד פעם שלושים ואחת יום יצא עוד ד' שבועות ויומים ולכן קבעה לימי השבוע בדילוג וסירוג ... הוא וסת לחומרא ולא לקולא ועדיין צריכה לחשוש לעונה בינונית ויום החודש".

2. מיקל.

(א) סד"ט (ס"ק ל"א, עי' ס"ק ד' [עי' בדה"ש ציונים ס"ק מ"ט]) – "ועפ"י כתב להוכיח שלא כדברי הכרתי ופלתי ודבריו הנ"ל, אלא דלא אמרינן דתהיה אשה קובעת וסת ע"י סירוג ודילוג כחדא. ולפי"ז מש"כ השו"ע כאן דקובעת וסת לימי השבוע שוים ושאנים שוים, ימים שאינן שוין דקאמר מיירי שראתה זא"ז בכל שבוע, דהיינו בשבוע א' ביום א' ובשבוע ב' ביום ב' ובשבוע ג' ביום ג'. ונפק"מ אם עבר אח"כ אותו יום ולא בדקה ולא ראתה דאסורה עד שתבדוק כדין וסת קבוע, ואע"ג דזה הוא בימי זיבתה מ"מ לדידן דקיי"ל דאשה קובעת וסת בימי זיבתה קבעה וסת".

(ב) הפלאה (ס"ק ב').

ג) גר"ז (קונ"א סוף ס"ק ב') – "מה שהקשה הכרתי ופלתי על האחרונים, לא קשה מידי, דלכל מיני וסתות הצריכו הראשונים להביא מקורם מהגמרא, וסירוג לחודיה ודילוג לחודיה אשכחן בגמרא, אבל להוסיף וסת המורכב מסירוג ודילוג אין לנו, ודו"ק".

ד) לחוש (שמלה ס"ק י"א).

ה) פרדס רמונים (פתיחה לס' קפ"ט ח"ב וסת הג' אות ב' [עמ' י"ז], אות ג') – "דמ"ש הטור והמחבר דקובעת וסת בימי השבוע שוין ושאנים שוין ... איכא לאשכוחי וסת השבוע בתרי גוונא, או באופן שלא סירגה כלל, רק ראתה רצופים בכל יום של א' "

בשבת, קבעה לה וסת לראות בא' בשבת. ונפקא מינה בזה, אם פעם אחת, או ב' פעמים, לא ראתה בא' בשבת ונטהרה לבעלה, עכ"ז כשיבא א' בשבת השלישי צריכה לחוש לוסתה, עד שיעקר ג' פעמים. או באופן זה, שקבעה וסת השבוע בסירוג, לראות בא' בשבת שאחר שבוע ב' או ג', וכמו"ש למעלה. וזהו שכתבו הטור והמחבר שהיא קובעת וסת בימי השבוע שוין ושאינן שוין, שוין היינו שראתה רצופים בכל א' בשבת, ושאינן שוין הם שסירגה א' בשבת אחת או ב' וראתה בא' בשבת הג' ... ואמרינן דהגם שסירגה, עכ"ז קבעה וסת לא' בשבת, מאחר שראתה ביום זה ג' פעמים אמרינן דמזל יום גורם, וכמו"ש תוס' בב"ק ע"ש. אבל אם לא ראתה כל הראיות ביום אחד, רק שדילגה מא' בשבת לב' בשבת ולג' בשבת, חזינן דלאו מזל יום גורם, ולא קבעה וסת רק להפלגה.

- (ו) מלבושי טהרה (סעי' י"ד, ס"ק י').
- (ז) בדה"ש (ס"ק מ"ז) – "שיש להקל".
- (ח) לבושי עז (תמצית ס"ק ו').
- (ט) יסוד הטהרה (פרק י"א סעי' ל"א).
- (י) הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' קי"ט) – "שר' אלישיב (של') [זצ"ל] ור' וואזנר של' החמירו, אבל למעשה המנהג להקל אף בדילוג ד' פעמים".
- (יא) פרי טהרה (סעי' כ"ז) – "לא קבעה וסת לדילוג".
3. מר"מ – מסגרת השלחן (סי' קנ"ה סעי' ל"ג, סעי' ל"ה, "ויש חולקים"), סוגה בשושנים (סי' ד' סעי' ט"ו, ס"ק כ"ז, "נ"ל דהוי ספיקא דדינא והוי ספק וסת בין לקולא בין לחומרא"), מראה כהן (עמ' קמ"ד אות ד'), פתחי הלכה (ארטסקרול, פרק ט"ז הע' ל"ב), ט"ז וש"ך השלם (שפ"ח ס"ק כ"ג, ס"ק כ"ד).
4. נ"מ, מה הפשט בשו"ע "ובימי השבוע שוים ואינו שוים".
(א) וסת המורכב מסירוג ודילוג כאחד – הציור הנ"ל.
- (ב) ימים שאינן שוין דקאמר מייירי שראתה זא"ז בכל שבוע: היינו בשבוע א' ביום א' ובשבוע ב' ביום ב' ובשבוע ג' ביום ג' – סד"ט (ס"ק ל"א, לשונו לעיל), סוגה בשושנים (סי' ד' סעי' י"א), בדה"ש (ס"ק מ"ז).
- (ג) שוין היינו שראתה רצופים בכל א' בשבת, ושאינן שוין הם שסירגה א' בשבת אחת וראתה בא' בשבת הג' – פרדס רמונים (פתיחה לסי' קפ"ט ח"ב הוסת הג' אות ג' [עמ' י"ג], לשונו לעיל).
- (ד) מקור חיים (ס"ק כ"ט), הו"ד בדר"ת (ס"ק ל"ט) – "ובימי השבוע היינו שראתה ביום א' ואחר ג' שבועות הדר חזי' ביום א'. ואחר ג' שבועות חזי' ביום א' קבעה וסת ליום א'. וא"כ לענין הפלגה שווין הם שבין ראיי' ראשונה לשני' רחוק כל כך כמו בין שני' לשלישית, אבל לענין ימי החדש אינו שווין, קובעה וסת ליום א' אחר ג' שבועות. והיינו שוין ואינו שוין דקאמר בזה. אע"ג לענין עיקר הראי' שווין הם וכמ"ש מ"מ הואיל אינן שוין הם לענין ימי החדש ודוק. דאי אפשר לפרש שוין ואינו שוין בימי השבוע בענין אחר".
- (ה) מר"מ – תוה"ש (ס"ק י', "או בה' בשבת. זה שאינם שוים"), מקור חיים (ס"ק ל', "במנחת יעקב כתב בס"ק יוד ... דבריו נעלמים ... וצ"ע"), פרי טהרה (בי' אות ד').

ט. אם ראתה באמצע, אם יכול לעשות וסת קבוע לימי השבוע.

1. מחמיר – בדה"ש (סוף ס"ק מ"ו), פתחי מגדים (פרק כ"ב סעי' י"ד, "שהרי בוסת הימים אין גריעותא, במה שרואה גם ראוי' אחרות"), מראה כהן (סוף עמ' קמ"ג, "אף אם ראתה בינתיים ראי' נוספת, כגון שבין הראי' השניה והשלישית ראתה ביום עשרים מהראי' השניה, מ"מ קבעה וסת גמור ליום א' בשבוע בהפרש של ד' שבועות"), אוצרות הטהרה (פרק ט' סעי' מ"ז).
2. מיקל – יסוד הטהרה (פרק י"א הע' כ"ו, "ראתה שלוש פעמים ביום מסויים בשבוע, ובין שלושת ראיות אלו ראתה נוספת. כגון שראתה בא' נח ובא' ויצא [הפלגת שלושים ושישה יום], בב' וישב [הפלגת ששה עשר יום] ובא' ויחי [הפלגת עשרים וחד יום] לא קבעה וסת לימי השבוע. ואע"פ שראתה שלוש פעמים ביום ראשון בשבוע בהפרש של חמשה שבועות, מכל מקום הואיל וראתה ראי' נוספת בין שלושת הראיות אינה קובעת וסת לימי השבוע ומ"מ צריכה לפרוש בא' יתרו משום הפלגת שלושים ושישה יום שעדין לא נעקרה").
3. לכאורה תלוי אם וסת קצרה עוקר ארוכה. וגם למחמירים, יש לעי' אם מונה מראי' חדשה (כש"ך), או מראי' ישנה (רמ"א). למשל, שהיא ראה יום ראשון, ואחר כ"ט יום ראה עוד פעם ביום ראשון, ואחר ט' ימים ראה ביום שני. אם ראה עוד פעם אחר כ"א ימים, אם יש לה וסת קבוע לשבועות. צ"ע.

י. האם קובע וסת ע"י מעין פתוח.

1. עי' סוף הסי', לשיטות ומר"מ.

ית [דילגה בחודש – סעיף ז'.

א. וסת קבוע קודם: דילוג הראשון.

1. בעינן שווה – ב"ח (ס"ק י', ס"ק כ"ב), ט"ז (ס"ק ח', "דבשוה בעינן"), ש"ך (ס"ק י"ח, ס"ק מ"ב, ס"ק ס"ח), תוה"ש (ס"ק י"ג), בא"ה (ס"ק ט'), גר"ז (ס"ק כ"ו), חכ"א (כלל קי"ב סעי' ח', "ואפילו היה לה וסת מקודם כגון בי"ב בחודש ודילגה לט"ו מכל מקום זה הדילוג אינו שווה לדילוגה שאחר כך שזה היה דילוג של כמה ימים ועכשיו אינה מדלגת אלא יום אחד אם לא שהיה לה וסת קבוע מקודם בי"ד לחודש ודילגה לט"ו בניסן וט"ז אייר וי"ז סיון שאזי ניכרים ג' הדלוגין אבל בלאו הכי אינה צריכה לחוש עד שתראה גם י"ח תמוז אז קבעה לה וסת לדילוגין"), לחם ושמלה (לחם ס"ק כ"ג), מלבושי טהרה (סעי' י"ז), מסגרת השלחן (סי' קנ"ה סעי' ט"ו), ערה"ש (סעי' י"ז), סוגה בשושנים (סי' ד' סעי' י"א), טהרת ישראל (סעי' מ"ד), בדה"ש (ס"ק ס').

2. אינו צריך שווה – דרישה (ס"ק ג', פרישה ס"ק י"ב, "אע"ג דלא היה בדילוג השווה בערך שאר הדילוגים").
 3. מר"מ – ט"ז וש"ך השלם (כו"ל ס"ק ט"ז, שפ"ח ס"ק ל"ח).

ב. קבעה וסת החודש בדילוג: שראתה בט"ו ניסן ובט"ז אייר ובי"ח תמוז.

1. חוששת ל"ח ולי"ט אב (כמבואר בכסף משנה בדעת הרמב"ם) – מקור חיים (תפארת צבי ס"ק י', "דצריכה לחוש ליום י"ח וי"ט בחדש החמישי").
2. שאינה חוששת ל"ח באב, רק ל"ט בו – ש"ך (ס"ק ט"ז), תוה"ש (ס"ק י"ב), גר"ז (ס"ק כ"ד), חכ"א (כלל קי"ב סעי' ח'), חוו"ד (חי' ס"ק י', בי' ס"ק ה'), לחם ושמלה (לחם ס"ק כ"א), מסגרת השלחן (סי' קנ"ה סעי' י"ד), שערי טוהר (שער ד' סעי' ה'), טהרת ישראל (סעי' מ"ב), על שו"ת משנת רבי אהרן (סי' כ"ב אות ו', "אף דלהלכה לא קיי"ל בזה כהרמב"ם, אבל מצטרפת דעתו"), בדה"ש (ס"ק נ"ו).
3. מר"מ – סד"ט (סוף ס"ק ה'), ט"ז וש"ך השלם (שפ"ח ס"ק כ"ז).

ג. קבעה וסת החודש בדילוג וחודש אחר כן היא לא ראתה, לאיזה יום תחשוש בחודש הבא: כגון שראתה בט"ו ניסן ובט"ז אייר ובי"ח תמוז. קובע וסת ל"ט אב כ' אלול כ"א תשרי. והיא לא ראתה בי"ט אב. בחודש אלול חושש ל"ט או לכ'.

1. חושש להבא [כ' אלול] – ב"ח (ס"ק ט'), חוו"ד (חי' ס"ק י', בי' ס"ק ה'), פרדס רמונים (שפ"ח ס"ק ט"ז ד"ה ומ"ש הש"ך, "החיות דעת ... דין פשוט"), פת"ת (ס"ק ה'), "ועתה" דאפילו לא ראתה בי"ט אב מ"מ חוששת לך' אלול ע"ש"), מסגרת השלחן (סי' קנ"ה סעי' י"ד), סוגה בשושנים (סי' ד' סעי' י'), טהרת ישראל (סעי' מ"ד), מהר"י שטייף (סי' ר"ס אות ג'), שבה"ל (ח"ג סי' קכ"ד, ששבה"ל סיכום אות ד', "ש"ך ס"ק ט"ז וצריכים לחוש ל"ט וכו' בס' פרי דעה בפתיחה הניח בצ"ע אם לא ראתה בי"ט אב אם חוששת אח"כ ל"ט אלול או לכ' אלול יע"ש, אמנם כבר כ' החוו"ד ס"ק ה' בפשיטות דחוששת לכ' אלול הגם דלא ראתה י"ט אב יע"ש"), אבני ישפה (ח"א סי' קס"ה, סי' קס"ו, לשונו לעיל), בדה"ש (ס"ק נ"ו), לבושי עז (תמצית ס"ק ב'), נטעי גבריאל (פרק צ"ט סעי' ה'), פתחי מגדים (סי' י"ב העולה לדינא אות א'), פרי טהרה (סעי' כ"ה).
2. כשתראה שוב תחוש בפעם הבאה גם לעוד חודש ויום – אור יצחק (ח"א יו"ד סי' כ"ט, פרק ה', וסת. קבוע אות ג' ס"ק א', "בוסת דילוג החודש שקבעה אותו כדינו, וחודש אחד לא ראתה, החשש שיהיה בחודש הבא, יהיה כאילו ראתה בחודש הקודם. לדוגמא: קבעה דילוג ט"ו בחודש ט"ז בחודש י"ח י"ט, ובכ' בחודש לא ראתה, אינה חוששת לוסת זה יותר לפי הסדר הנ"ל. אולם כשתראה שוב תחוש בפעם הבאה גם לעוד חודש ויום").
3. מר"מ – פרי דעה (פתיחה השער הח' ד"ה וראוי, "וצ"ע"), הו"ד בפתחא זוטא (ס"ק ח'), אמרי אברהם (סי' ז' ד"ה ובזה).
 (א) ערה"ש (סוף סעי' ט"ז) – "וכתב הח"ד סק"ה דכשראתה בי"ח בתמוז וצריכה לחשוש ל"ט אב ולכ' אלול וכן לעולם ואפילו לא ראתה בי"ט אב מ"מ צריכה לחשוש לכ' אלול וצ"ע ודו"ק".

ד. קבעה וסת החודש בדילוג וחודש אחר כן ראתה שלא לפי הוסת, לאיזה יום תחשוש בחודש הבא: כגון שראתה בט"ו ניסן ובט"ז אייר ובי"ח תמוז. קובע וסת ל"ט אב כ' אלול כ"א תשרי. והיא ראתה בכ"ג אב. בחודש אלול, חושש ל"ט או לכ' או לכ"ד.

1. לחוש ביום כ' אלול – אמרי אברהם (סי' ז' ד"ה אך, "צריכה לחוש בחודש אלול ביום כ' משום שזהו היום שצריכה לראות בו לפי סדר ראיותיה למנין ימי החודש"), אבני ישפה (ח"א סי' קס"ה, סי' קס"ו, לשונו לעיל).
2. לחוש ביום כ"ד אלול – על שפע טהרה (ס"ק י"ב, דברי יציב יו"ד סי' ע"ח, "שראתה י' י"א וי"ב ובחודש הרביעי י"ח, הסברא נוטה שבחודש החמישי אינה חוששת ל"ד כיון שלא ראתה בי"ג בחודש ה', דענין הדילוג הוא שהאשה הזאת מרחיקה ראייתה ביום אחד מהראיה הקודמת, ועכ"פ תלוי במעשה הראיה, ויש לדמותו קצת לוסת הקפיצה בסי"ח ודו"ק. וא"כ בני"ד נסתר סדר הריחוק, ואף שוסת קבוע צריך עקירה ג"פ, מ"מ כיון שריחקה בחודש ה' הרבה למה נחוש בחודש החמישי ל"ד שהוא קרוב לראיה הקודמת מכפי סדרה, ורק אפשר דצריכה לחוש ל"ט בחודש חמישי, שלענין זה נקבע וסתה שמרחקת ראייתה ביום אחד מהראיה הקודמת. ולזה הניח הערוך השולחן בצ"ע את דברי החו"ד. ואפשר שאף החו"ד לא מיירי אלא כשלא ראתה בחודש הרביעי כלל, דאז אפשר לומר לגבי דילוג כסברת הטו"ז שם ס"ק ל"א בהפלגה שהיתה עלולה לראות ונתעכב והסדר הקודם לא נתבטל. משא"כ כשראתה בחודש ד' בזמן אחר, הרי נתבטל הסדר הקודם ונשאר רק הקביעות שמרחקת יום אחד מראייתה הקודמת, ואשר בני"ד הוא יום י"ט בחודש ה").
3. לחוש ביום כ', וכן לחוש ביום כ"ד [שזה גופה היסוד המחלוקת בין רב לשמואל] – הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' קכ"ד, "גם נפק"מ בוסת החודש לדילוג, שלפי רב תלוי ביום החודש בלבד, ולפי שמואל דומה להפלגה ומונים מראה אחרונה. כגון אם ראתה ביום א, ב, ג, ד, ובחודש חמישי ראתה ביום ח'. לרב, האשה חוששת בחודש שישי ליום ו'. ולשמואל, האשה חוששת בחודש שישי ליום ט'. כן מוכח מב"י עמ' נג ד"ה כתב הראב"ד ועמ' נט ד"ה ומ"ש מכאן. וגם בזה שמעתי מר"ב של' להחמיר לשניהם").
4. מר"מ – פרי טהרה (בי' אות ח').

(א) פרדס רמונים (שפ"ח ס"ק ט"ז ד"ה ומ"ש הש"ך) – "אולם גדולה מזו אומר, דאם ראתה בי"ח אב ולא בי"ט, עכ"ז צריכה לחוש בחודש אלול בב' הימים, היינו בי"ח אלול מפאת וסת החודש השווה, ובכ' אלול מפאת וסת החודש בדילוג, שעדיין לא נעקר בפעם אחת. ואם צריכה לחוש ל"ט אלול מפאת הדילוג מראה בחודש אב צ"ע".

ה. **אשה שיש לה וסת החודש בדילוג להבא, כשיגיע יום וסתה ליום אחרון לחודש דשוב א"א לה לדלג להבא:** כגון שראתה בכ"ו טבת ובכ"ז שבט ובכ"ח אדר ובכ"ט ניסן, מה חוששת בפעם הבא. לא' סיון או אינה חוששת עוד.

1. מסופק.

(א) **פרי דעה** (פתיחה שער הח' ד"ה וראוי) – "ונראה דאח"כ תתחיל מיום א' בחדש ותחוש כסדר אח"כ יום ב' בחדש שאחריו וכן לעולם, ומ"מ צ"ע בזה".

(ב) **הו"ד בפתחא זוטא** (ס"ק ט').

(ג) **סוגה בשושנים** (סי' ד' סעי' י"ב) – "ובוסת החדש בדילוג להבא כשהגיעה לראות ביום אחרון לחדש דשוב א"א לה לדלג להבא וא"כ שוב אינה יכולה לחוש לדילוגה שאין כאן עוד יום מאוחר בחדש שתחוש אליו. וכן בדילוג לחדש למפרע ... י"ל בזה בא' **מג' פנים**. הפן הא', י"ל דבוסת הדילוג להבא כשיגיע יום אחרון בחדש חוזרת לחוש לדילוג למפרע שתחוש בחדש שאחריו לכ"ט ובחדש שאחריו לכ"ח וכן משם והלאה ... הפן הב', י"ל דכשיגיע יום א' בחדש בדילוג למפרע ויום ל' בחדש בדילוג להבא חוששת לדילוג חלילה, דהיינו למשל אם תחלת ראיתה היתה בט"ו לחדש ומשום דלגה עד יום א' או עד יום ל', כשתגיע יום ל' או יום א' בחדש חוזרת לחוש לט"ו בחדש שאחריו וממנה תחוש להלן לדילוג להבא או למפרע כמו שקבעה. הפן הג', י"ל כיון דא"א לחוש עוד לוסתה לדילוג להבא או למפריע כנ"ל. הרי היא כאין לה וסת כלל ואינה חוששת לשום יום עד שתראה פ"א באיזה יום שיהיה ... ולענין הלכה נ"ל עיקר כהפן הג' שאין לה וסת כלל. ומ"מ צריך עיון לדינא ואין בידי להכריע".

(ד) **טהרת ישראל** (סעי' מ"ה) – "וצ"ע בזה".

(ה) **בדה"ש** (בי' ד"ה עד, עמ' ק) – "לשון השו"ע שכתב שחוששת כן לעולם משמע כדיעה קמייתא שהוסת לא נעקר בסוף החודש דא"כ אינו לעולם ולמעשה צ"ע".

(ו) **ששבה"ל** (סיכום אות ג') – "הוי ספק".

2. חוששת.

(א) **עי' לחו"ש** (שמלה ס"ק י"ז ד"ה ואולי) – "וסת הדילוג לימי החדש ... ותעצור דמי' לפעמים שלשים ולפעמים ל"א יום ...".

(ב) **מנחת יצחק** (ח"י סי' ע"ז אות א') – "להלכה יש להחמיר כנ"ל".

(ג) **חדושים ובאורים** (סי' ו' ס"ק ב' ד"ה שם ס"ז) – "שקבעה לה וסת לימי החודש בדילוג כשיגיע לימודה ליום כ"ט לחודש אם החודש הבא מלא חוששת ליום ל' ואם הוא חסר חוששת ליום א' בחדש הבא [וכן כשמגיע וסתה ליום ל' חוזרת לחוש ליום א'] ... וצ"ע".

(ד) **חוקת הטהרה** (סעי' י"ז, תשובה סי' ז' אות י') – "נראה דיש לחוש".

3. אינה חוששת עוד.

(א) **הפלאה** (ס"ק ב' ד"ה ודע) – "בוסת החודש בדילוג כשכלין ימי החודש צ"ע אם קבעה בחודש השני בתחלתו בסירוג, כיון דוסתה להרחיק ימי החודש, איך נאמר אח"כ, דאם ראתה בלמ"ד לחודש שתראה אח"כ באחד לחודש אחריו או בחודש השני ... מיהו אין זה תימה, דהכי נמי בוסת הפלגות אם פיתחה על כרחך שיש סוף לוסת זה ויתקרב אחד אל אחד".

(ב) **חזו"א** (אמרי אברהם סי' ב' סוף ד"ה אמנם) – "שמעתי מחכ"א ששאל פי מרן החזו"א זצוק"ל ספק זה, והורה לו הלכה למעשה שהווסת נפסק אחרי שגמרה ימי החודש".

(ג) **חוט שני** (סוף סי' קפ"ט, שבת ח"ב קובץ ענינים יו"ד אות ב') – "ונראה שאין צריך לחוש לחודש הבא כלל והוסת מתבטל מאליו דאין החודש הבא המשך לחודש הזה, כיון דאין זה וסת הפלגה אלא וסת החודש [דגדר וסת החודש בדילוג הוא דאמרינן דהיום בחודש גורם שבחודש הבא תראה בדילוג] ואין לחודש המשך הרי הוסת בטל, ואין לחוש לזה. ואמנם בחודש שלאחריו אם ראתה בא' בחודש, ובחודש לאחריו ראתה בב' בחודש שנראה שמתחיל כאן שוב וסת הדילוג, אפשר דיש לחוש לג' לחודש הבא כיון דלא נעקר הוסת אלא שלא היה לאיזה דילוג לחוש, וצ"ע".

(ד) **לבושי עז** (סעי' ז' תמצית ס"ק י').

(ה) **קנה בושם** (קובץ אור ישראל חנ"ו עמ' ל"ו אות קכ"ח) – "בוסת בדילוג לחודש, אחר שהגיע לסוף החודש, נתבטל הוסת".

1) **אם כמו שיש לה וסת.**

א. אין וסת – **סוגה בשושנים** (סי' ד' סעי' י"ב), "אפילו קודם שראתה שום ראי' חוששת לעו"ב מראית וסתה האחרון", **לבושי**

עז (סעי' ז' תמצית ס"ק י"א).

ב. יש וסת – **בדה"ש** (בי' ד"ה עד, עמ' ק), "אבל קודם לזה דינה עדיין כאשה שיש לה וסת אעפ"י שלמעשה לא יתכן לחוש

עוד לוסת זה ... ונפק"מ שאינה צריכה בדיקה בשעת תשמיש ... אינה חוששת ליום החודש ... ולא לעונת בינונית".

4. **מר"מ** – **אמרי אברהם** (סי' ב' ד"ה והנה יש), **נטעי גבריאל** (פרק צ"ט סעי' ז'), **פתחי הלכה** (ארטסקרול, פרק ט"ז הע' י"ז, פרק

י"ז הע' כ'), **פרי טהרה** (הע' מ"ב).

1. **בזמן מעוברת, מינקת.**

1. אינו חוזר – **הגריש"א** זצ"ל (בשבילי טהרה סוף סי' כ"ה), "ולמעשה הסכים הגרי"ש אלישיב (שליט"א) [זצ"ל] שלא לחוש לחשבון הדלוגים, מאחר שכל החשבון של הווסת בימי מניקותה אינו מעיקר הדין", הו"ד **בפתחי הלכה** (ארטסקרול, פרק ט"ז הע' ב'), **שבילי טהרה** (סי' כ"ה), "כשעדיין לא ראתה לאחר לידתה שאינה מחויבת לחוש ליום ט"ז כפי חשבון דילוגה, והטעם שהרי מעיקר הדין הרי אינה חוששת לווסת כל ימי הנקתה ג"כ דהיינו כל כ"ד חדשים, ואע"פ שבזמננו נשים רואות בזמן הנקתן, מ"מ קביעת הווסת אינו אלא לחומרא ... אינו חייבת לחוש לו".

2. **מר"מ** – **חוט שני** (שבת ח"ב קובץ ענינים יו"ד אות ב'), "והנה לכאורה במסולקת דמים כגון מעוברת ומניקה שנסתיימו ימי הנקתה והיה לה קודם העיבור וסת החודש בדילוג, לכאורה סגי בראיה אחת כדי לחזור ולחוש לוסת הדילוג שהיה לה, ואפשר דוסת

הדילוג הוא רק בהיותו ברצף עם החדשים הקודמים, ובזמן שלא ראינו דילוג בסדר אחר אין צריך לחשוש לדילוג, אך אם ראתה פעם אחת בדילוג כגון בא' ובחודש לאחריו בב' אפשר דיש לחוש לג' לחודש שלאחריו וכנ"ל, וצ"ע").

ז. וסת הדילוג לאחר לידה.

1. חוששת – פתחי מגדים (סי' י"ב העולה לדינא אות ד', "אחר שעברו ימי עבור והנקה ... שצריכה לחוש בכל האופנים").

ח. וסת העונות לדילוג, בוסת החודש: שראתה בליל ט"ו ניסן, וביום ט"ו אייר, ובליל ט"ז סיון, וביום ט"ז תמוז.

1. מסופק – הפלאה (סוף סעי' ח', "אני מסתפק"), בדה"ש (ס"ק צ'), "שראתה בליל ט"ו ניסן וביום ט"ו אייר ובליל ט"ז סיון וביום ט"ז תמוז יש להסתפק שמא קבוע לה וסת לדלג עונה אחת בכל חודש", פתחי הלכה (ארטסקרול, פרק ט"ו הע' כ"ג).

ט. אם ראייה ראשונה של וסת הדילוג היה בעונה בינונית שלה.

1. תפרי (ס"ק י"ט) – "ולולי דמסתפינא הייתי אומר דהואיל דקיי"ל דעונה בינונית הוי כוסת קבוע, כמו שכתבו הטור ואחרונים בסימן קפ"ד וסימן זה בכמה דוכתין, א"כ כי היכי דביש לה וסת מודה רב דאין ראייה ראשונה מהמנין דאין ראייה ראשונה שייך לוסת הדילוג, אף גם אם ראייה ראשונה בעונה בינונית הוה כמו ראתה בוסת קבוע ואין מצטרף לוסת הדילוג כלל, ורב מודה כמו וסת קבוע, ומיירי שלשים היינו מיום ראייה בכלל והוא עונה בינונית כנ"ל. אלא שלא מצאתי דבר זה לאחד מן המחברים כלל, וצ"ע".

יט] דילגה שחוזר חלילה - סעיף ח'.

א. ב' פעמים – ט"ו ט"ז, ט"ו ט"ז, ט"ו ט"ז.

1. מחמיר – ראב"ד (בעלי הנפש שער תיקון הוסתות סי' ג', "שראתה חמשה עשר בחדש זה וששה עשר בחדש זה וחמשה עשר בחדש זה וששה עשר בחדש זה, כשתשלש בשניהם קבעה לה שתי וסתות, כל חדש בראוי לו. וחוששת בתחלה בשני לראשון ובשלישי לשני, וכך היא חוששת בכל חדש מחדש זה לבא אחריו עד שתשלש בוסת ותקבענו, ומשהוקבעה שוב אינה חוששת לו אלא ליום שקבעה בו זה לחמשה עשר וזה לששה עשר. נמצאו אלו שני הוסתות נקבעים משני חדשים לשני חדשים. וכן בעקירתן כל אחד צריך לעקרו שלש פעמים מחדשו הראוי לו", ב"ח (ס"ק י"א), ט"ז (ס"ק י'), ש"ך (ס"ק כ"א), תוה"ש (ס"ק ט"ז), בית לחם יהודה (ס"ק ז'), גר"ז (ס"ק כ"ט), חכ"א (כלל קי"ב סעי' י'), חו"ד (חי' ס"ק י"ג), לח"ש (לחם ס"ק כ"ו), מלבושי טהרה (סעי' כ"ג), סוגה בשושנים (סי' ד' סעי' י"ד), שערי טהרה (שער ד' סעי' ז'), טהרת ישראל (סעי' נ"ב), עי' ששבה"ל (סיכום אות ב'), בדה"ש (ס"ק ס"ה), ס"ק צ"א, דרכי טהרה (ריש עמ' ע"ו), לבושי עז (תמצית ס"ק ג'), פתחי הלכה (ארטסקרול, ריש עמ' שי"ז), הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' קכ"ז).

2. אינו קובע וסת – עי' תפרי (ס"ק י"א), "ואפשר להחמיר אבל לא להקל י"ל כן".

3. מר"מ – ט"ז וש"ך השלם (כו"ל ס"ק כ"ג, שפ"ח ס"ק מ"ח).

ב. ד' פעמים, ויותר – ט"ו ט"ז י"ז י"ח, ט"ו ט"ז י"ז י"ח, ט"ו ט"ז י"ז י"ח.

1. מחמיר – ט"ז (ס"ק י'), גר"ז (ס"ק כ"ט), סוגה בשושנים (סי' ד' סעי' י"ד), טהרת ישראל (סעי' נ"ג), בדה"ש (ס"ק ס"ה), דרכי טהרה (סוף עמ' ע"ה), פתחי הלכה (ארטסקרול, ריש עמ' שי"ז).

ג. לפי שמואל.

1. דילוג הראשון צריך ד' פעמים.

(א) פרישה (ס"ק י"ד).

(ב) תוה"ש (ס"ק ט"ו).

(ג) מלבושי טהרה (סעי' כ"ב, סעי' כ"ג, ס"ק י"ח, ס"ק כ'), הארוך ס"ק ד').

(ד) טהרת ישראל (סעי' מ"ט, סעי' נ').

2. רק ג' פעמים.

(א) ב"ח (ס"ק י"א) – "אף על גב דקיי"ל כשמואל דאינה קובעת וסת דימי החודש בדילוג בג' פעמים אלא בד' פעמים כגון שראתה ט"ו בניסן י"ו באייר י"ז בסיון י"ח בתמוז אפילו הכי קבעה לה בשלש פעמים בשלשה חדשים כשחוזר חלילה שלש פעמים בשלשה חדשים בשנייה ובשלישית".

(ב) ש"ך (ס"ק כ') – "לכ"ע סגי בג"פ בכל ענין ... בין לרב בין לשמואל סגי בג"פ דכיון דראתה ג"פ בט"ו וג"פ בט"ז וג"פ בי"ז ה"ל כראתה ג"פ בימי החודש בשוה דלעיל ס"ו ודוק".

(ג) תפרי (ס"ק י"א) – "האחרונים כתבו כיון דהפוסקים לא ס"ל כפירושו בגמרא אין לנו לומר פלוגתא בזה. ובאמת בשו"ע שחושש לשתי הדיעות א"כ בזו ודאי הלכה כרב, דבזה מסתבר טעמא דרב יותר משמואל, ולכן באמת ר"ח מרא דהאי שמעתא פוסק כרב, וא"כ אין כאן נפקא מינה".

(ד) מקור חיים (ס"ק מ"ב) – "אבל הש"כ ... וכן כתב הב"ח והדין עמם".

(ה) חכ"א (כלל קי"ב סעי' י') – "ואפילו לדעה ב' דלעיל בסימן ח' דבעינן ד' ראיות מודה הכא שכיון שראתה כן ג' פעמים בט"ו לחודש זה וג' פעמים בט"ז וג' פעמים בי"ז אם כן דומה ממש כאילו ראתה בג' פעמים לג' חודשים בימים שוין (סעיף ח' ש"ך ס"ק כ')".

(ו) פרדס רמונים (שפ"ח ס"ק כ').

(ז) לחו"ש (לחם ס"ק כ"ו).
 (ח) סוגה בשושנים (סי' ד' סעי' י"ד, ס"ק כ"ה).
 (ט) הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' קכ"ו) – "שהלכה כש"ך".
 3. מר"מ – פת"ת (ס"ק ו'), ערה"ש (סעי' כ'), ט"ז וש"ך השלם (שפ"ח ס"ק מ"ד, ס"ק מ"ה, ס"ק מ"ו).
 (א) פרי דעה (שפתי לוי ס"ק כ') – "פירש ר"ח ... והתוס' ושאר פוסקים דחו פירושו, ואם חולקים אגוף הדין של ר"ח לא נתבאר בהם. ומסתבר דתליא בהא ובוסת הסירוג קמייתא לאו ממנינא היא לשמואל ובעי ד' ראיות לדידי' או לכ"ע סגי בוסת הסירוג ג' ראיות, דאי נימא דלכ"ע סגי בוסת הסירוג בג' ראיות, א"א לומר דקימ"ל בגוף הדין כר"ח, דכיון דקימ"ל אשה קובעת וסת בתוך וסת, וא"כ נהי דלענין דילוג קמייתא לאו ממנינא היא, הא יש כאן ג' וסת הסירוג, דהיינו ... וא"כ דל וסת הדילוג הרי כאן ג' וסת הסירוג, דהיינו שמסרגת ב' חדשים בכל פעם. ואמנם אי נימא דבוסת הסירוג בעי ד' ראיות בכל פעם לשמואל, וא"כ ליכא כאן וסת הסירוג, וצ"ל דמ"מ קבעה וסת לדילוג חלילה, ושוב יש מקום לדינו של ר"ח דלשמואל קמייתא לאו ממנינא הוא דלאו שם דילוג עלה. ולפ"ז אתיין דברי הפרישה וגם דברי הב"ח וש"ך כמין חומר דכל חד מינייהו לשיטתו אזיל, דהפרישה לשיטתו, מובא לקמן ס"ק כ"ב, דבוסת הסירוג קמייתא לאו ממנינא, ולכן ס"ל דלהלכה נשאר דינו של ר"ח כיון שאין לנו ראי' להיפך, נהי דנדחה פירושו מ"מ מה"ת לדחות דינו (ובפרט שידוע שכל דבריו דברי קבלה). אבל הב"ח וש"ך לשיטתם דס"ל לקמן ס"ק כ"ב דבוסת הסירוג קמייתא ממנינא לד"ה, שוב א"א לומר דקימ"ל להלכה כדינו של ר"ח מטעם שכתב דדל וסת הדילוג מהכא הרי כאן ג' וסתות הסירוג".

ד. חקירה, ג' וסתות של חודש או וסת אחת [הוי וסת הדילוג, או וסת השוה לסירוגין].

1. מר"מ – ששבה"ל (ס"ק ב'), בדה"ש (סעי' ח' ב' ד"ה ראתה, עמ' ק"א), פתחי הלכה (ארטסקרול, פרק ט"ז הע' כ"ב).
 (א) יש כמה נ"מ, כמו עקירה ... ע"ש.

כ. וסת הסירוג: וסת הר"ח לדילוגים - סעיף ט'

א. לפי שמואל.

1. צריך עוד חודש, או היה לה וסת אחר ושינתה – דרישה (ס"ק ט"ו, "צ"ל לרב, או לשמואל והיה לה וסת אחר ושינתה"), ט"ז (ס"ק י"א, "זהו לי"א דסעיף ז' אבל לדעה הראשונה צריכה שתראה עוד באחד בתשרי").
 2. לא צריך [כמו וסת החודש] – ב"י (ס"ק י"ב א'), ש"ך (ס"ק כ"ב, "וז"א דהכא כיון דראיותיה שוות לעולם בר"ח גם שמואל מודה כדלעיל ס"ו בראתה מר"ח לר"ח ומה לי מר"ח א' לב' או מא' לג' וכ"כ הב"ח דהכא אפילו שמואל מודה וכ"כ הראב"ד בספר בעלי הנפש בהדיא ומביאו ב"י דזהו כוסת הסירוג דסגי בג' ראיות לכ"ע וכדלקמן סעיף י"ב וזה ברור"), תוה"ש (ס"ק י"ז), מקור חיים (ס"ק מ"ו, ס"ק נ"ב), חו"ד (חי' ס"ק י"ד, "וכן עיקר"), חכ"א (כלל קי"ב סעי' י"א), לחו"ש (לחם ס"ק כ"ז), ערה"ש (סעי' כ"א), סוגה בשושנים (סי' ד' סעי' י"ח, ס"ק י"ב), טהרת ישראל (סעי' נ"ז, באר יצחק ס"ק ק"א), בדה"ש (ס"ק ס"ח), נטעי גבריא (פרק צ"ט סעי' י').
 3. מר"מ – גר"ז (ס"ק ל"ד), פתחי הלכה (ארטסקרול, פרק ט"ז הע' כ"ט), ט"ז וש"ך השלם (שפ"ח ס"ק מ"ט).
 (א) מלבושי טהרה (סעי' כ"ה), הו"ד בדר"ת (ס"ק מ"ט) – "הרוצה להחמיר על עצמו ולחוש גם לר"ח אלול אינו מן המתמיהין".

ב. ר"ח שבט, ר"ח אדר - ר"ח ניסן, ר"ח סיון, ר"ח אב [ראתה בר"ח שבט ובר"ח אדר ובר"ח ניסן, ושוב סירגה לראות בר"ח סיון ובר"ח אב].

1. קבעה וסת לסירוג, ולא לכל חודש וא"צ לחוש רק מב' לב' חדשים ולא לכל חודש וחודש – תפ"י (ס"ק י"ד, "הש"ך ... ותמהני דהחליט הדבר, דהא בגמ' דב"ק הנ"ל (לז' ע"ב) מיבעיא ליה שור שנגח ה' ו' שבת שבת ושבת, שבת להך יומא קמא שדינן ואייעד לכולי יומא, או לשבת בתרא שדינן ולא אייעד אלא לשבתות, ועלתה בתיקו. וכן הרמב"ם בהלכות נזקי ממון פרק ו' (הלכה יב) כתב דהוא ספק. וא"כ הדברים דומים למה שכתבנו כאן בלי הבדל כלל והדבר ספק, ואם אמרו בתיקו במילתא דרבנן ספיקא להקל אף כאן יש לילך לקולא בכל צד, ולומר דקבעה וסת לסירוג ולא לכל חודש, וא"צ לחוש רק מב' לב' חדשים ולא לכל חודש וחודש, דהא בגמרא מדמי שור לוסת וכמו שכתב כל הפוסקים וברור").
 2. דלא קבעה וסת לסירוגין אלא לר"ח – ש"ך (ס"ק כ"ו, "שראתה בר"ח שבט ובר"ח אדר ובר"ח ניסן ושוב סירגה לראות בר"ח סיון ובר"ח אב נראה דלכ"ע ראיית ניסן אינה מן המנין ולא קבעה וסת לסירוגים אלא לראש חודש"), תוה"ש (ס"ק כ'), בא"ה (ס"ק ט"ו), מקור חיים (ס"ק נ"ב), גר"ז (ס"ק ל"ד), חכ"א (כלל קי"ב סעי' י"ב), חו"ד (חי' ס"ק י"ז, בי' ס"ק ו', ס"ק י'), שערי טוהר (שער ד' סעי' ו'), סוגה בשושנים (סי' ד' סעי' י"ט), בדה"ש (ס"ק ס"ט, בי' ד"ה באחד).
 3. הרוצה להחמיר בזה ולחוש לוסת הסירוג אינו מן המתמיהים – מלבושי טהרה (סעי' כ"ז, "והרוצה להחמיר כדיעה ראשונה אינו מן המתמיהין"), הו"ד בדר"ת (ס"ק נ"ג), טהרת ישראל (סעי' ס').
 4. מר"מ – סד"ט (ס"ק י"א, "וצ"ע"), ערה"ש (סעי' כ"ג, "צ"ע לדינא"), פתחי הלכה (ארטסקרול, פרק ט"ז הע' כ"ז), ט"ז וש"ך השלם (שפ"ח ס"ק נ"ט, ס"ק ס').

ג. ר"ח ניסן, ר"ח סיון, ר"ח אב - ר"ח אלול, ר"ח תשרי.

1. קובע וסת לר"ח – חו"ד (חי' ס"ק י"ז, בי' ס"ק י'), סוגה בשושנים (סי' ד' סעי' י"ט), טהרת ישראל (סעי' ס"א), שערי טוהר (שער ד' סעי' ו'), בדה"ש (סעי' ט' בי' ד"ה קבעה, עמ' ק"ג, "שוסת השוה שכיח טפי מוסת הסירוג").
 2. מר"מ – סוגה בשושנים (סי' ד' סעי' י"ט, "ולמעשה צ"ע"), פתחי הלכה (ארטסקרול, פרק ט"ז הע' כ"ז).

ד. ראתה ד"פ לסירוגים ואח"כ ג"פ רצופים.

1. קובע וסת לר"ח – חזו"ד (בי' ס"ק י'), הו"ד בפת"ת (ס"ק ז'), וועח"ד שכתב דה"ה להיפך שראתה ניסן סיון אב אלול תשרי חוששת לוסת השנה ואפילו אם היה מקודם ד' סירוגין ואח"כ חזרה וראתה ג"ח על הסדר נעקר וסת הסירוג ונקבע וסת הסידור".
(א) ר"ל כגון שראתה א', ג', ה', ז', ח', ט' – סוגה בשושנים (סי' ד' סעי' י"ט, "ולמעשה צ"ע").
(ב) ר"ל כגון שראתה א', ג', ה', ז', ח', ט', י' – בדה"ש (סעי' ט' בי' ד"ה קבעה, עמ' ק"ג).

ה. וסת העונות בסירוג: שראתה ר"ח ניסן בלילה ר"ח אייר ביום ר"ח סיון בלילה ר"ח תמוז ביום ר"ח אב בלילה ר"ח אלול ביום. 1. קובע לה וסת בכך לחוש לר"ח תשרי בלילו ולר"ח חשון ביומו וכן הלאה – מקור חיים (ס"ק נ"ט), בדה"ש (ס"ק צ"א, ציונים ס"ק פ"ח, "ר"ח ניסן בלילה ר"ח אייר ביום ר"ח סיון בלילה ר"ח תמוז ביום ר"ח אב בלילה ר"ח אלול ביום קובע לה וסת בכך לחוש לר"ח תשרי בלילו ולר"ח חשון ביומו וכן הלאה"), פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' רצ"ט).

ו. וסת הסירוג אצל הפלגות.

1. אינה קובעת וסת [שאינו שייך בוסת הפלגה, וסת הסירוג] – שערי טוהר (שער ד' ס"ק ח', "ובהפלגה לא שייך וסת הסירוג לכן גם וסת הזה ל"ש בו וגם לא אישתמיט חד מהפוסקים לכתוב דין וסת הזה בהפלגה רק ביום החודש"), פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' שי"ח), הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' קל"א, "שפשוט שא"א להיות סירוג בהפלגות. שהא לא ראינו ששייך סירוג במחזור שלה").
2. מר"מ – תוה"ש (ס"ק ח'), הפלאה (סעי' ח' ד"ה וחוששת, "נ"ל דבהפלגות כה"ג שראתה כ"ף ולמ"ד ג' פעמים זה אחר זה אין זה קביעות וסת אבל בג"פ כ"ף ולמ"ד ומ"ם תלוי בפיר"ח ..."), סוגה בשושנים (סי' ד' ס"ק כ"ה, "אך כ"ז י"ל לדעת המ"י ולשיטתיה ..."), בדה"ש (סעי' ח' בי' סוף ד"ה ראתה), פרי טהרה (הע' מ"ח).

ז. עוקר, וחוזר פעם אחת.

1. עי' לקמן גבי חזרת הוסת, לשיטות ומר"מ.

כא [דילגה פעם אחת - סעיף י"א.

א. הלכה: חודש.

1. אינו חושש – תוס' (נדה דף סד. ד"ה ואינה, "ואומר הר"י דאין לחוש בדילוג משום חדא זימנא"), ראב"ד (בעלי הנפש שער תיקון הוסתות סי' ג'), "אבל לוסת הדילוג ולוסת הסירוג אינה חוששת עד שתקבענו", רמב"ן (הל' נדה פרק ה' הל' כ"ב, "וסת הדילוג אינה חוששת לו עד שתקבענו"), רשב"א (תוה"ב בית ז' שער ג', יד; "שמעינן מינה דאין חוששין לוסת של דילוג כלל עד שתקבענו לגמרי. וכן הסכימו רבותינו חכמי הצרפתים ז"ל והרב ר' אברהם והרמב"ן ז"ל"), ר' ירוחם (נתיב כ"ו סוף ח"א, "בוסת הדילוג אינה חוששת עד שתקבענו"), מ"מ (איס"ב פרק ח' הל' ו'), מחבר (סעי' ב', סעי' י"א, "דילגה כה פעם אחת או שתיים, אינה חוששת לדילוג, אף על פי שחוששת לשאר וסתות בפעם אחת, אינה חוששת לוסת הדילוג, עד שתקבענו"), רמ"א (סעי' י"ג, "ואינה חוששת לוסת הדילוגין, עד שתקבענו"), לבוש (סעי' ב', סעי' י"א, סעי' ט"ו), ט"ז (ס"ק י"ג), ש"ך (ס"ק מ"ב), חכ"א (כלל קי"ב סעי' ח', סעי' י"ג), ערה"ש (סעי' כ"ב, סעי' ל"ה), סוגה בשושנים (סי' ד' סעי' י"ז, סי' ה' סעי' ה'), טהרת ישראל (סעי' נ"ו), ששבה"ל (סיכום אות א'), דרכי טהרה (עמ' ע"ד), בדה"ש (ציונים ס"ק ר"ל), נטעי גבריאל (פרק צ"ט סעי' א'), לבושי עז (תמצית ס"ק א'), מראה כהן (עמ' קל"ז אות ג'), פתחי הלכה (ארטסקרול, סוף עמ' רפ"ו, עמ' שי"ב), פרי טהרה (סעי' כ"ח), פוסקים.

ב. הלכה: הפלגה.

1. אינו חושש – רמ"א (סעי' י"ג, "ואינה חוששת לוסת הדילוגין, עד שתקבענו ... וכן בדרך זה בהפלגה ודילוגין, כי אין חלוק ביניהן"), חכ"א (כלל קי"ב סעי' י"ד), לחוש"ש (לחם ס"ק ל"ו, ס"ק ל"ח, שמלה ס"ק י"ז), ערה"ש (סעי' ל"ו), טהרת ישראל (סעי' נ"ו), בדה"ש (ס"ק פ'), דרכי טהרה (עמ' ע"ו).

ג. הטעם: שאינה חוששת אחר פעם אחת.

1. שהוא לא שכיח, וממילא מקרה בעלמא – תפר"י (ס"ק א', "דלא שכיח דאשה קבעה וסת לדילוג, לכך אמרינן דאינה חוששת לדילוג עד שתקבענו ג' פעמים"), סד"ט (ס"ק ד' ד"ה והנה), חכ"א (כלל קי"ב סעי' ח', "שכיון שאין דרך נשים לדלוג לא חיישינן כלל שמא תדלוג"), הו"ד בפרדס שמחה (ס"ק ז'), חדושים וביאורים (סי' ו' ס"ק ב' ד"ה שם סי"א), בדה"ש (ס"ק ע"ט, עי' ציונים ס"ק פ"ב, "הראב"ד ... ודבריו צ"ב").
 2. מר"מ – סוגה בשושנים (סי' ד' ס"ק כ"ט, "בשם הראב"ד הטעם ... ומזה אני תמה על הכר'ו סק"א והס"ט סק"ד ... והא הראב"ד כ' טעם אחר ... אבל איך שיהיה הסברא אמת מבחזן דוסת הדלוג לא שכיח"), ששבה"ל (ס"ק א'), אמרי אברהם (ריש סי' ז'), פרי טהרה (בי' אות ט').
- (א) ראב"ד (בעלי הנפש שער תיקון הוסתות סי' ג') – "אבל וסת שסופו מתיר את תחלתו כגון וסת הדילוג שבסופו הותרו כל הראשונים היאך יהיה סופו קל מתחלתו".

כב) סירגה פעם אחת - סעיף י"ב.**א. הלכה.**

1. אינו חושש – אשכול (סי' ל"ו), ראב"ד (בעלי הנפש שער תיקון הוסתות סי' ג'), "אבל לוסת הדילוג ולוסת הסירוג אינה חוששת עד שתקבענו", מחבר (סעי' י"ב), "וסת הסירוג, ראייה ראשונה ... שלענין חשש וסתה בתחלה הוא שזה לדילוג, שאינה חוששת", פרי דעה (פתיחה שער ח' ד"ה וסת הסירוג), טהרת ישראל (סעי' ל"ז, סעי' נ"ז), ששבה"ל (סיכום אות א'), דרכי טהרה (עמ' ע"ח אות א'), לבושי עז (תמצית ס"ק א'), פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' שי"ח), פוסקים.

ב. מדוע לא חוששת מצד וסת הפלגה, "ואם לא ראתה בר"ח תמוז, אינה חוששת לר"ח אב".

1. אינו חושש להפלגה, כיון שראתה על החודש.

(א) חכ"א (כלל קי"ב סעי' י"ג) – "ראתה בראש חודש ניסן חוששת לראש חודש אייר לא ראתה ראש חודש אייר אינה חוששת לראש חודש סיון שהרי כבר נעקר יום זה. ראתה ראש חודש סיון חוששת לראש חודש תמוז לא ראתה ראש חודש תמוז אינה חוששת לראש חודש אב אף על פי שיש כאן הפלגת ב' חודשים (סעיף י"ב) דלא חיישינן להפלגה אלא כשאינה ראויה ראייה שניה להצטרף עם הראשונה לפי ימי החודש כגון שראתה אחת בראש חודש ואחת בכ"ט וכיוצא בו דנמצא דאנו רואים דלא תקבע לחודשים אלא להפלגת זמן אבל כששתי ראיות היו שוין לימי החודש אינה צריכה לחוש לימי הפלגה אלא לחודשים והרי כאן אנו רואים שראתה ראש חודש ניסן ראש חודש סיון ואינה חוששת להפלגה של נ"ט יום דמסתמא תקבע יותר לימים. (בית יוסף בשם בעל נפש)".

(ב) פרדס רמונים (מק"ז ס"ק י"ג) – "ובתפארת למשה ... ובחזונו דעת ... הם דרגים רחוקים מאוד ... אולם כבר כתבתי בפתיחה בוסת ו' אות ו', דאינה צריכה לחוש כלל לר"ח אב מפאת וסת הפלגה, כיון שאם תראה בו תקבע וסת החודש בסירוג ולא וסת הפלגה, וכבר כללו הפוסקים דכל וסת שנקבע בסופו צריך לחוש עליו מתחילתו, משא"כ כשאינו נקבע בסופו אין צריך לחוש עליו מתחילתו, ע"ש".

(ג) ערה"ש (סעי' כ"ד) – "ביאור הדברים אע"ג דבכל וסת ההפלגה חוששין אף כשלא קבעה ג' פעמים זהו בשארי הפלגות אבל בהפלגות דחדשים דרוב נשים רואות כל חדש לא חשבינן לה להפלגה אלא לביטול [וכ"מ מש"ך סק"ז] ויש מי שר"ל ... ובש"ע שכתוב חדשי החמה לאו דווקא הוא [ח"ד סקי"ט] והדוחק מבואר והעיקר כמ"ש".

(1) "ונראה שכל דבריו הם באופן זה שהפליגה הרבה ושינתה מדרך הנשים, דאם דרכה כרוב הנשים שמפליגות מזמן לזמן לא היתה מדלגת חודש אחד שלא תראה לו כלל, ולפיכך לא חיישינן להפלגה" – דרכי חכמה (על חכ"א כלל קי"ב סעי' י"ג אות ב').

2. אה"נ חושש להפלגה – תפארת למשה (על סעי' י"ב, לשונו לקמן), הפלאה (על סעי' י"ב, לשונו לקמן), חוו"ד (חי' ס"ק י"ט, בי' ס"ק י"א, לשונו לקמן), מקור מים חיים (על סעי' י"ב), לחם ושמלה (שמלה ס"ק כ'), פת"ת (ס"ק ח'), סוגה בשושנים (סי' ד' סעי' י"ח, ס"ק ל"ב, "וראיתי להחכ"א ... ודבריו תמוהים"), בדה"ש (ס"ק פ"ח).

(א) י"ל, שראתה בינתיים [מכאן, אפי' אם יש לה ראיית בינתיים, קובע וסת לסירוגים] – תפארת למשה (על סעי' י"ב, "ונפקא מינה דאי ראתה בין ר"ח סיון ואב אינה צריכה לחוש לר"ח אב דבטל הפלגת ס"), הפלאה (על סעי' י"ב, "וצ"ל דמיירי שראתה בינתיים"), סוגה בשושנים (סי' ד' ס"ק ל"ב), אבני ישפה (ח"א סי' קס"ח, "והתפארת למשה ..."), בדה"ש (ס"ק פ"ח), הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' קכ"ט).

(ב) י"ל, שלא היו הפלגות שוות בינתיים – חוו"ד (חי' ס"ק י"ט, בי' ס"ק י"א, "ודוקא שלא היו הפלגות שוות בינתיים, כגון שב' חדשים הראשונים היו מלאים ובב' השניים היה אחד חסר ואחד מלא, משום הכי אינה חוששת ליום החודש. אבל חוששת ליום שלאחריו מפני שהוא שווה להפלגה ... ולפי זה לא דק המחבר בלשונו שנקט הציור בחדשי החמה, שהן תמיד שווה, ובחשון וכסליו היה לו למינקט"), מקור מים חיים (על סעי' י"ב, "פשוט מאוד"), פת"ת (ס"ק ח'), סוגה בשושנים (סי' ד' ס"ק ל"ב).

3. מר"מ – דגול מרבבה (מהדו"ת על סעי' י"ב, "וצריך לחלק דודאי גם יותר משלשים יום חוששת להפלגה, אלא שזו שהפליגה ב' חדשים, כולי האי לא חיישינן, ודוחק"), ט"ז וש"ד השלם (כו"ל ס"ק כ"ז).

חזרת הוסת**כג) חזרת הוסת - סעיף י"ד.****א. מקור.**

1. משנה (בדה סוף דף סג:) – "היתה למודה להיות רואה יום ט"ו ושינתה להיות רואה ליום כ' - זה וזה אסורין. שינתה פעמים ליום כ' - זה וזה אסורין. שינתה ג' פעמים ליום כ' - הותר ט"ו, וקבעה לה יום כ', שאין אשה קובעת לה וסת - עד שתקבענה ג' פעמים, ואינה מטרת מן הוסת - עד שתעקר ממנה ג' פעמים".

2. גמרא (בדה סוף דף סד.) – "ואינה מטרת מן הוסת וכו': א"ר פפא לא אמרן אלא דקבעתיה תלתא זימני דצריכי תלתא זימני למעקריה אבל תרי זימני בחדא זימנא מיעקר מאי קמ"ל תנינא אין האשה קובעת לה וסת עד שתקבענה שלש פעמים מהו דתימא חדא לחד תרי לתרתי ותלתא לתלתא קא משמע לן. תניא כותיה דרב פפא היתה למודה להיות רואה יום עשרים ושינתה ליום שלשים - זה וזה אסורין, הגיע יום עשרים ולא ראתה - מותרת לשמש עד יום שלשים, וחוששת ליום שלשים. הגיע יום שלשים וראתה, [הגיע יום עשרים ולא ראתה, והגיע יום שלשים ולא ראתה], והגיע יום עשרים וראתה - הותר יום שלשים ונאסר יום עשרים, מפני שאורח בזמנו בא".

ב. **גירסת הגמ'**. האם גורס 'הגיע יום עשרים ולא ראתה', והגיע יום שלשים ולא ראתה'.

1. יש גירסה [ממילא הגם שהיא לא ראתה יום כ' ג' פעמים, עדיין חוזר].

(א) **רש"י** (נדה ריש דף סד:) – "ונאסר יום עשרים. הבא שהרי למודה בעשרים ולא עקרתו אלא שני פעמים שהרי עקירה האחרונה של עשרים האחרונה שלא ראתה שאחר השלשים שניים לאו עקירה היא שהרי לא שינתה ליום שלשים השלישיים ולא ראתה עד יום עשרים לחדש כוונתה".

(1) אמנם ע"י הלחם ושמלה (שמלה ס"ק ל"ג).

(ב) **ראב"ד** (בעלי הנפש שער תיקון הוסתות ס' א') – "יש הפרש בין וסת קבוע לוסת שאינו קבוע, שהוסת שאינו קבוע כיון שעבר עליה אותו יום ולא ראתה נעקר לגמרי בפעם אחת ואע"פ שלא שנתה לוסת אחר, אבל וסת שהוא קבוע אפילו עברו עליה שלש עונות כמותן ולא ראתה כיון שלא שנתה ליום אחר, נהי דאינה חוששת עוד לאותו יום עד שתחזור ותראה בו, אבל אם חזרה וראתה בו ביום אפילו אחר כמה הפסקות חוזר הוסת למקומו וצריכה עוד שלשה פעמים לעקרו. מאי טעמא, דאמרינן אורח בזמנו בא. דתניא (נדה סד א) היתה למודה להיות רואה יום עשרים ושנתה ליום שלשים זה וזה אסורים הגיע יום עשרים ולא ראתה מותרת לשמש עד יום שלשים וחוששת ליום שלשים הגיע יום שלשים וראתה, יום עשרים ולא ראתה, יום שלשים ולא ראתה, יום עשרים ולא ראתה הותר יום שלשים ונאסר יום עשרים מפני שאורח בזמנו בא, שמעינן מהכא שאע"פ שהפסיקה שלש עונות ולא ראתה כיון שחזרה באותו יום חזר הוסת למקומו אפילו בפעם אחת. ודוקא שלא שנתה לוסת אחר. אבל שנתה לוסת אחר כבר נעקר הראשון לגמרי ואם תחזור עוד לראות בו הרי הוא כתחילת וסת וכאשה שמשנה את וסתה לוסת אחר דבעינן שלשה פעמים לעקירת הראשון ולקביעת השני, והוסת הראשון נעשה שני והשני נעשה ראשון".

(ג) **רא"ש** (נדה פרק ט' ס' ג') – "תניא כוותיה דרב פפא היתה למודה להיות רואה ליום עשרים ושינתה ליום שלשים זה וזה אסור. הגיע יום כ' ולא ראתה מותרת לשמש עד יום שלשים וחוששת ליום שלשים. הגיע יום שלשים וראתה זה וזה אסור. הגיע יום עשרים ולא ראתה יום שלשים ולא ראתה יום כ' וראתה הותר יום כ' וראתה הותר יום שלשים [דף סד ע"ב] ונאסר יום עשרים. ואע"ג שלא ראתה שלשה פעמים ביום עשרים לא נעקר יום עשרים כיון שלא ראתה יום שלשים כמו שהתחילה כבר שני פעמים ואם אשה מדלגת וסתה פעם אחד או ב' פעמים או ג' פעמים ואינה רואה בינתיים לזמן אחר וחוזרת לראות לזמן הוסת לא נעקר הוסת בכך עד שתקבע לה וסת".

(ד) **טור** (סוף סעי' ט"ו) – "שלעולם לא יעקר וסת הראשון ממקומו עד שתקבענו בג' ראיות שוות".

(ה) **מאירי** (נדה דף סד. ד"ה אע"פ) – "היתה למודה להיות רואה ביום עשרים ושינתה ליום שלשים זה וזה אסורים ר"ל שחוששת לעשרים ולשלשים שמיום הראיה המחודשת וכשהגיע יום עשרים ולא ראתה משבדקה עצמה ומצאה טהור מותרת לשמש עד יום שלשים וחוששת ליום שלשים הגיע יום שלשים וראתה והרי שתי ראיות לשלשים והגיע יום עשרים ולא ראתה ועוד הגיע יום שלשים שחוששת לו ולא ראתה ועוד הגיע עשרים וראתה הותר יום שלשים ונאסר יום עשרים ואף על פי שקבעה וסת ליום שלשים שתי פעמים עקרתו בפעם אחת כך היא הגירסא בספרים שלנו ובפירושי גדולי הרבנים ולמדנו ממנה שאע"פ שנעקר הוסת בשלש פעמים אם חזרה אחר הוסת לוסתה הראשון חזרה לוסתה אף בפעם ראשונה הואיל ועדיין לא קבעה וסת אחר, ומכל מקום יש גורסין בשמועה זו כך היתה למודה לראות ביום עשרים ושינתה [ה] ליום שלשים זה וזה אסורים הגיע יום עשרים ולא ראתה מותרת לשמש עד יום שלשים וחוששת ליום שלשים הגיע יום שלשים וראתה יום עשרים וראתה יום שלשים ולא ראתה הותר יום שלשים ונאסר יום עשרים ור"ל הותר יום שלשים שלא נקבע אלא שתי פעמים ונאסר יום עשרים שלא נעקר אלא שתי פעמים הא כל שנעקר הוסת הראשון שלשה פעמים אם חזרה בו אחר כן הרי היא כתחלת וסת ואינו וסת עד שתקבענו שלשה פעמים אע"פ שלא קבעה וסת אחר, וכל שחוזרת לוסתה אינה חוששת לוסת האחר ששינתה בו, ויש מחמירין לחוש בו, ואין נראה כן, שאם כן הרי אשה זו רואה כל ימיה מעשרים לעשרים וחוששת לשלשים, אבל שלא קבעה וסת אחר וחזרה לוסת ראשון חזר הוסת למקומו אפילו לאחר שנה, שאין וסת נעקר ברוב זמן אלא בקביעות וסת אחר".

2. אין גירסה.

(א) **מב"ם** (אסו"ב פרק ח' הל' ח') – "היה דרכה לראות יום כ' ושינתה ליום כ"ב שניהם אסורין, הגיע כ' ולא ראתה כ"ב וראתה עדיין שניהם אסורין, הגיע יום כ' וראתה טהר יום כ"ב, שהרי חזרה לוסתה הקבוע ונעקר כ"ב מפני שלא נקבע ג' פעמים".

(ב) **בעל המאור** (השגת על הראב"ד בבעלי הנפש שער תיקון הוסתות ס' א' אות ח') – "ואנן לא הכין גרסינן לה ולא מצאתי אותה **גירסא בשום ספר שבעולם**. אלא כך: היתה למודה להיות רואה יום עשרים ושנתה ליום שלשים, זה וזה אסורין. הגיע יום עשרים ולא ראתה מותרת לשמש עד יום שלשים, וחוששת ליום שלשים. הגיע יום שלשים וראתה, הגיע יום עשרים וראתה, הגיע יום שלשים ולא ראתה, הותר יום שלשים ונאסר יום עשרים מפני שאורח בזמנו בא. כך הוא לשון הברייטא בדקדוק. ולעולם כל שתעקר ממנה שלש פעמים טיהרה את הוסת. ואם חזרה ליום וסתה הראשון לאחר מיכן הרי זה שנוי אם ראתה בנתיים מתוך וסתות אחרות. ואם לא ראתה כלום בנתיים או שראתה בלא קביעות וסת הרי היא כתחילה ואינה חוששת עד שתקבענה שלש פעמים, וכמו שאנו עתידים עוד לפרש. וכן בהפסקת ימי עבודה וימי מניקה אם נעקרו בהם וסתותיה שלש פעמים הרי הן עקורות, ואם ראתה אחר כך הרי היא כרואה בתחילה לענין קביעות וסת, שאינה קובעתה עד שתקבענה שלש פעמים. זה נראה לי לפי דעתי. אלא שראיתי בפי' רש"י ז"ל הצעת הברייטא שהזכרנו למעלה, וכמדומה לי מתוך פירושו שהוא גורס כלשון הראשון. וכתבתי כל זה לפי שהיא מלאכת שמים".

(ג) **רשב"א** (תוה"ב בית ז' שער ג', יד:) – "תניא בסוף פרק האשה היתה למודה להיות רואה יום עשרים ושנתה ליום שלשים זה וזה אסורין. הגיע יום עשרים ולא ראתה מותרת לשמש עד יום שלשים וחוששת ליום שלשים הגיע יום שלשים [ולא] ראתה יום עשרים וראתה הותר יום שלשים ונאסר יום עשרים שאורח בזמנו בא".

(ד) **ח"י** (נדה סוף דף סד.) – "היתה למודה להיות רואה ליום עשרים ושינתה ליום שלשים, זה וזה אסורין. הגיע יום עשרים ולא ראתה, מותרת לשמש עד יום ל', וחוששת ליום ל'. הגיע יום ל' וראתה, יום כ' וראתה, הותר יום ל' ונאסר יום כ', שאורח

בזמנו בא. כך היא **עיקר הגירסא בעיקר הנוסחאות**, וכי קתני הגיע יום כ' וראתה יום כ' דשלשים קאמר כדלקמ' כדאיתא בס"פ בנות כותים".
 3. דעת הרמב"ן – ט"ז (סוף ס"ק כ"ח), ט"ז וש"ך השלם (כו"ל ס"ק ס"ו).

ג. פוסקים.

1. אפילו לקולא חוזר הוסת קבוע (dormant).
 (א) ב"י (ס"ק י"ד, מחבר סעי' י"ד).
 (ב) ב"ח (ס"ק כ"א בקונ"א).
 (ג) ש"ב (ס"ק מ', ס"ק מ"ד, ס"ק מ"ז, נקה"כ על הט"ז ס"ק כ"ח).
 (ד) גר"ז (ס"ק נ"ט, ס"ק ס"ט).
 (ה) חכ"א (כלל קי"ב סעי' כ"ב, סעי' כ"ו).
 (ו) חו"ד (חי' ס"ק כ"ז).
 (ז) ערה"ש (סעי' מ').
 (ח) סוגה בשושנים (סי' ה' סוף סעי' ח', ס"ק כ"א) – "דיש לה דין ו"ק לכל דבר כמו"ש הנה"כ וכ"ז פשוט".
 (ט) שערי טוהר (שער ד' סעי' כ', ס"ק כ"ג).
 (י) טהרת ישראל (סעי' צ"ח, סעי' ק"ד).
 (יא) קיצור הלכות (פרק ד' סעי' ו') – "בין לחומרא ... ובין לקולא".
 (יב) באר משה (ח"א סי' נ"ו אות ב').
 (יג) ששבה"ל (סעי' ט"ו ס"ק א', ש"ך ס"ק מ"ד, שבט הלוי ח"ג סי' קכ"ד בש"ך ס"ק מ"ד) – "בס' מקו"ח ותפא"צ דייק מלשון הש"ך דדוקא לענין לעקר ג"פ ה"ה לחומרא וסת קבוע, אבל לענין עונה בינונית חיישינן לחומרא דאין זה עדיין קביעות עד שתראה ג' פעמים שוב ביום כ' ובעניתי דאין סתימת הש"ך והשו"ע כמותו אלא לכל דבר חוזר הקביעות למקומו".
 (יד) דרכי טהרה (סוף עמ' ע"ב, סוף עמ' ע"ג).
 (טו) חזקת טהרה (ס"ק קט"ו, ס"ק ק"כ, תוספת טהרה אות ק"ג) – "בין לקולא ובין לחומרא".
 (טז) פתחי הלכה (ארטסקרול, פרק י"ז הע' ט').
 (יז) מראה כהן (פרק ח' סוף עמ' קנ"ז).
 (יח) אור יצחק (ח"א יו"ד סי' כ"ט, פרק ה' דיני וסת קבוע אות ד').
 (יט) פרי טהרה (הע' ס"ק ע') – "והיינו בין לקולא שא"צ לחוש לוסת אחר, ובין לחומרא דצריכה ג' פעמים לעקרו".
 2. אינו חוזר כלל.
 (א) לחו"ש (שמלה ס"ק ל"ג, עי' לחם ס"ק מ"ג, ס"ק מ"ה) – "ומעתה מאחר דלגירסת הרמב"ם וסיעת' וכן לגירסת הרז"ה נראה פשוט דבכל ענין שנעקר הוסת נעקר לעולם נראה שיש לפסוק כן להלכה".
 3. חוזר הוסת קבוע רק לחומרא.
 (א) מקור חיים (ס"ק צ"א, תפארת צבי ס"ק כ"ב) – "ודוקא לענין חומרא בלבד קאמר הטור וש"ע דאם ראתה פעם אחת ביום עשרים חוזרת לקביעות הראשון".
 (ב) הו"ד בדר"ת (ס"ק ס"ח).
 (ג) משמרת הטהרה (פרק ז' סעי' ז', הע' ז') – "דאף אם ראתה אה"כ פעם א' שחוזרת לוסתה הא' היינו רק לחומרא ולא לקולא".
 (ד) יסוד הטהרה (פרק י"א הע' ג') – "שהיות ורבים חולקים וסוברים שסגי במה שלא ראתה להיחשב כעקירה גמורה ששוב אינה חוזרת לוסתה הקודמת בחד זמנא, לכן יש להחמיר לחוש גם לוסת שאינו קבוע".
 4. בצירוף, יש להקל.
 (א) בדה"ש (סעי' ט"ו בי' ד"ה ואם, עמ' קט"ו) – "ואף שנראה שאין לנטות מפסק השו"ע בזה מכ"מ היכא דיש עוד צדדים להקל יש לצרף גם דעת כל הנך רבוותא דליכא בזה קביעות וסת".
 5. מר"מ – סד"ט (ס"ק י"ט), ט"ז וש"ך השלם (שפ"ח ס"ק קל"ב).

ד. הטעם.

1. משנת רבי אהרן (ח"א סי' כ"ב אות ג' ד"ה עוד) – "דצריך להבין הטעם שחזרה לקביעותה בפעם אחת, ובשאר מקומות לא מצינו כעין זה, דמועד שנתבטל ממועדו בחזרה, אף לר"מ דאית ליה חזרה דראה שלשה שוורים ולא נגח (ב"ק כ"ד), אם אחר החזרה ממועדו יגח אח"כ, לא יחזור להיות מועד בפעם אחת. וה"ה בוסתות עצמן, דרק היכא דלא קבעה לה וסת חדש הרי היא חוזרת לוסתה בפעם אחת, אבל היכא דכבר קבעה וסת חדש, אם חזרה עכשיו לראות בוסתה הראשון, חשוב הוא כוסת חדש שצריך להיקבע בג"פ. וצ"ל הטעם דהיכא דלא קבעה עדיין וסת אחר, כיון דשכיח שיהא וסת לנשים והרוב כן הוא, דיינינן בחזרה פעם אחת דחזרה לוסתה דחזקה אורח בזמנו בא, והא דג"פ ראתה שלא לפי הוסת, הוא דנתקלקל הוסת מסיבה זמנית, ועכשיו חזרה לקביעותה. אבל בשוורים שאין טבעם להיות נגחנים לא שייכא סברא זו, דאחרי החזרה אמרינן דתו לא הוי נגחן".

ה. זמן.

1. אפילו כמה שנים – חת"ס (יו"ד סי' קס"ו ד"ה אך, "אפי' רק פ"א מזמן רחוק מאוד לפני ט"ו שנים קבעה וסת יום כ"ח ג"פ ואח"כ עקרה בג' ראיות משונות זה מזה ועדיין לא קבעה לה וסת אחר במקומו א"כ כיון שראתה רק פ"א בכ"ח חזר וסת למקומו וצריך עקירה ג"פ מחדש כמבואר בש"ע סי' קפ"ט סט"ו ונאסרה אשה זו לשמש הלילה שהוא כ"ח ליום י"ט אב וזה פשוט"), סוגה

בשושנים (סי' ה' סעי' ח', ס"ק כ"א, "כמה שנים"), חזקת טהרה (סוף ס"ק ק"כ, "כמה שנים"), בדה"ש (ס"ק קמ"ז, "אפילו לאחר שנים הרבה"), מראה כהן (פרק ח' הע' קט"ו), יסוד הטהרה (פרק י"א סעי' ג'), נטעי גבריאל (פרק צ"ז סעי' ה', "חזרה וראתה בהפלגת כ"ה יום אפי' לשנים רבות חוזרת לקביעותה הראשונה וחוששת לו עד שתעקרנה ג' פעמים"), פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' שכ"ו, פרק י"ז הע' ח', הע' ט"ז).

2. רק בתוך השנה – אג"מ (דברי חכמים יו"ד אות נ"ט, "שמעתי בשם הגרמ"פ, דמה דאמרינן שהוסת יכולה לחזור, הוא רק אם קרה עוד פעם בתוך השנה").

3. מר"מ.

(א) נטעי גבריאל (פרק צ"ז סעי' ו', הע' ט') – "כל אשה שקבעה לה וסת ועקרה ג' פעמים אף שאינה חוששת לו יותר אם אירע שחזרה וזכרה את קביעותה שאף אם יעברו שנים רבות מזמן שעקרה הוסת כל שעדיין לא קבעה וסת אחר במקומו, אם חזרה וראתה ביום קביעותה צריכה לעקרה ג' פעמים מחדש. אכן מדינא א"צ לעשות חשבונות מוסת הישן, כיון שכבר נעקר א"צ לחשוש שמא תחזור ותקבע [כיון שנעקר הוסת לא תקנו חז"ל לחשוש שמא תחזור ובפרט דוסת דרבנן], ונכון להחמיר לכתוב בהלוח סדר הוסת במשך שנה אחת".

כד [וסתות: בדיני חזרת הוסת]

א. עוקר וסת החודש, וחזור פעם אחת.

1. חוזר – מחבר (סעי' ט"ז), פוסקים.

ב. עוקר וסת הדילוג, וחזור פעם אחת.

1. נסתפק – פרי דעה (פתיחה שער ח' ד"ה וראוי, "וצ"ע"), הו"ד בפתחא זוטא (ס"ק ח'), טהרת ישראל (סעי' ל"א, "וצ"ע"), חדושים ובאורים (סי' ו' ס"ק ב' ד"ה ונראה, "ויש מקום להסתפק בזה"), פרדס שמחה (ס"ק ט"ו, "צ"ע").

2. חוזר – מנחת יצחק (ח"י סי' ע"ז אות א', "צריכין להחמיר ודו"ק"), אבני ישפיה (ח"א סי' קס"ו, "סוף דבר נלע"ד דחזרה וסת הדילוג למקומה").

3. אינו חוזר – שבט הלוי (ח"ז סי' קמ"ד, "וסת הדילוג שממילא דרכו להפסיק רגילות וסתו' במשך החדשים כאשר כתבתי למעלה ויעיד ע"ז נסיון של תקופה של עשרות בשנים, בזה כדאי רבינו הרמב"ן לסמוך עליו דבכה"ג ע"י ימים שאינם שוין נעקר ודת הדילוג"), לבושי עז (סעי' ז' תמצית ס"ק ד'), פתחי מגדים (סי' י"ב העולה לדינא אות ג', "ונעקרו לגמרי").

(א) סומך על רמב"ן, שאינם חוזר וסתות – שבט הלוי (ח"ז סי' קמ"ד).

(ב) כיון שאינו חושש כוסת שאינו קבוע – משנת רבי אהרן (ח"א סי' כ"ב אות ג', "דהא דנקטינן דהוסת הקודם חוזר בראיה אחת אחרי שנעקר בשלש ראיות כנ"ל, הוא היכא דגם אם לא נדון בראיה זו דהוא חזרה לוסת הראשון תחשב הראיה לפחות כוסת שאינו קבוע דחוששין לו, ובזה מהניא הסברא דאורח בזמנו בא שהחשש שהיה צריך לחשוש בראיה זו כדן וסת שאינו קבוע, לעשותו קבוע. אבל היכא דבלא הסברא דחזרה לוסתה הראשון אין צריך לחשוש בראיה זו אף לוסת שאינו קבוע, לא אמרינן בזה שע"י סברת חזרה תקבע לה וסת"), פתחי מגדים (סי' י"ב העולה לדינא אות ה', "טעמא בשם הגר"ג נאדל (שליט"א) [צ"ל] דדוקא בהני וסתות דחיישינן להו בפעם אחת שמא יקבעו וסת, אזי אם ראתה ביום הוסת חזר למקומו").

4. מר"מ – פתחי הלכה (ארטסקרול, פרק ט"ז הע' י"ט, פרק י"ז הע' כ'), פרי טהרה (הע' ס"ח, בי' אות ה').

ג. עוקר וסת הסירוג, וחזור פעם אחת.

1. חוזר, אחר פעם אחת – סוגה בשושנים (סי' ד' ס"ק י"ב, "סגי בראיה פ"א שתחסור לקדמותה").

2. לכאורה מי שמיקל לעיל, בוסת הדילוג. ה"ה כאן, בוסת הסירוג.

ד. עוקר וסת השבוע, וחזור פעם אחת.

1. חוזר – סד"ט (ס"ק ד' ד"ה כיצד, ס"ק ל"א ד"ה אני, "נפקא מינה בעברו עליה ג' עונות ולא ראתה, דבוסת הפלגה אי אפשר לחזור לקביעות הראשון עד שתראה ב' פעמים כהפלגה שהיתה למודה לראות בו, מה שאין כן בוסת ליום הקבוע"), סוגה בשושנים (סי' ד' ס"ק י"ב), פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' שכ"א).

(א) אפילו ראתה פעם אחת בימי השבוע [ולא צריך ב' פעמים] – סוגה בשושנים (סי' ד' ס"ק י"ב, "נ"מ השלישית שכ' הס"ט בעבר עלי' ג' עונות ולא ראתה דבוסת השבוע אפילו רק חזרה לראות פ"א ביום השבוע הקבוע לה חזרה לקדמותה ... י"ל דדמי ממש לוסת הפלגה דבעינן שתחזור לראות ב' ראיות באותו יום השבוע שהיתה רגילה לראות בו וביניהם הפלגת כך שבועות שהיתה רגילה דאז חזרה לקדמותה ... אמנם להלכה נראה לי עיקר כהס"ט כיון ... סגי בראיה פ"א שתחזור לקדמותה").

(ב) צריך ב' פעמים – פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' שכ"א).

2. אינו חוזר – אוצרות הטהרה (פרק ט' הע' ק"ז, "מגדולי המורים ... שלא חזר וסת הראשון למקומו").

(א) י"ל הטעם, כמו לעיל לגבי וסת הדילוג. כיון שאינו חושש כוסת שאינו קבוע.

3. מר"מ.

(א) מהר"ש טייף (סי' ר"ס אות ב' ד"ה ונ"ל) – "בכה"ג בראתה ביום א' בשבוע י"ל כל שנעקר ג' פ' יום א' בשבוע הנ"ל ולא ראתה נעקר לגמרי ואפילו אם אח"כ ראתה בו ביום א' בשבוע לא חשוב כקבוע לומר שחזרה לקביעותה אבל אם היינו דנין בו משום ווסת הפלגה של כ"ב ימים הי' דינו לומר שאם תחזור ותראה אח"כ ליום כ"ב שחזר ווסת הראשון למקומו שתצטרך מחדש עקירת הוסת בג"פ וצ"ע בזה להלכה".

(ב) שבת הלוי (ח"ט סי' קע"ט) – "אין מוכרח כלל וכלל שגם בוסת השבוע אמרינן האי דינא דש"ס ס"ג ושו"ע דחוזר וניער וסת למקומו".

ה. עוקר וסת האונס, וחוזר פעם אחת.

1. אינו חוזר – עי' סעי' י"ז, לשיטות ומר"מ.

ו. עוקר וסת האונס המורכב, וחוזר פעם אחת.

1. חוזר – עי' סעי' י"ח, לשיטות ומר"מ.

ז. עוקר וסת הגוף המורכב, וחוזר פעם אחת.

1. עי' סעי' כ"ו, לשיטות ומר"מ.

ח. עוקר וסת שנקבע ע"י מעיין פתוח, וחוזר פעם אחת.

1. עי' סעי' ל"ב, לשיטות ומר"מ.

ט. עוקר וסת שנקבע כרגיל, וחוזר פעם אחת ע"י מעיין פתוח.

1. עי' סעי' ל"ב, לשיטות ומר"מ.

י. יש לה ב' וסתות קבועים, והפסיקה וסת א' ג' עונות וחזרה וראתה ביום הוסת.

1. חזר הוסת למקומו – ח"ו"ד (חי' ס"ק ל"א, בי' ס"ק כ"א, "ואפילו יש לה שני וסתות והפסיקה וסת אחד ג' עונות וחזרה וראתה ביום הוסת, גם כן חזר הוסת למקומו"), פת"ת (ס"ק י"ז, "ע"ד דאפילו יש לה ב' וסתות קבועים באופן המבואר בסי' ל"ב והפסיקה וסת א' ג' עונות וחזרה וראתה ביום הוסת ג"כ חזר הוסת למקומו ע"ש"), טהרת ישראל (סעי' ק"ח).

2. מר"מ – משנת רבי אהרן (ח"א סי' כ"ב סוף אות ג', "היכא דהפסיקה לגמרי הראיה בג' עונות ... וצע"ג בזה לדינא"), לבושי עז (סעי' ט"ז תמצית ס"ק ג', "ולדינא תש"ח").

וסת האונס

סעיף י"ז – סעיף י"ח

[כה] קפיצות לחוד – סעיף י"ז.

א. גמרא (נדה דף יא.) – "א"ר הונא: קפצה וראתה, קפצה וראתה, קפצה וראתה, קבעה לה וסת. למאי. אילימא לימים, הא כל יומא דלא קפיץ לא חזאי. אלא לקפיצות, והתניא: כל שתקבענה מחמת אונס, אפילו כמה פעמים לא קבעה וסת. מאי לאו, לא קבעה וסת כלל. לא, לא קבעה וסת לימים לחודייהו ולקפיצות לחודייהו, אבל קבעה לה וסת לימים ולקפיצות. לימים לחודייהו פשיטא. אמר רב אשי ...".

1. שבה"ל (ח"ו סי' קכ"ז) – "ודבר פשוט דאפילו להסוברים בש"ס דוסתות דאורייתא היינו וסת שלא באונס אבל הבא מחמת אונס דקפיצות וכה"ג פשוט דאינו רק דרבנן".

ב. פשוט.

1. שהוא הגורם, הסיבה – רשב"א (תוה"ב בית ז' שער ג', יג; "וסת קפיצות וכיוצא בהן הוא נקבע מחמת אונס הקפיצה"), רא"ה (בדה"ב בית ז' סוף שער ג', "שהקפיצה של יום זה גרם לוסת שיבא למחר אבל הפיהוק אינו כן אלא הוסת גורם לפיהוק שיבא"), חי' הר"ן (נדה דף יא., דף סג., "ה"מ בקפיצה וכיוצא בה שהאונס גורם לוסת שיבא"), מאירי (נדה דף יא., דף סג., "וסת הסיבה"), ערה"ש (סעי' נ"ה), טהרת ישראל (באר יצחק ס"ק ר"פ), דרכי טהרה (עמ' ע"ט), ששבה"ל (ס"ק א'), בדה"ש (ס"ק קס"ב), נטעי גבריאל (פרק צ"ט סעי' י"ב), פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' שנ"ח), פרי טהרה (פתיחה לסעי' מ"ג).

ג. ראשונים: אחר שקפצה ג' פעמים וראתה.

1. קובע וסת.

א) עי' רש"י (נדה דף יא. ד"ה אלא. לכל הפחות בה"א) – "אלא לקפיצות. כיון דראתה שלש פעמים על ידי קפיצה הורגלה לראיית קפיצה ובכל יום שתקפוץ מחזקין לה ברואה".

ב) בעל המאור (השגות על בעלי הנפש שער תיקון הוסתות סי' ג' אות י"ט) – "דלא אקרי אונס אלא קפיצה בלבד וכיוצא בה כל דבר שאינה עושה אותו מדעתה אלא בעל כרחיה".

ג) רמב"ן (הל' נדה פרק ו' הל' י"ב, אמנם עי' בחי' לנדה דף יא.) – "קפצה וראתה קפצה וראתה שלש פעמים קבעה לה וסת לקפיצות".

ד) טור (סעי' י"ז) – "יש שקובעת וסת במעשה שתעשה ... כגון שקפצה ג' פעמים וראתה חוששת לכל פעם שתקפוץ בימים".

2. אינו קובע וסת.

א) ר' חננאל (ברשב"א נדה דף יא.).

- (ב) תוס' (נדה דף יא. ד"ה אלא, דף סג: ד"ה אכלה) – "אבל קפיצות לחודייהו פשיטא להש"ס דלא קבעה".
- (ג) תוס' הרא"ש (נדה דף יא. ד"ה אלא, דף סג: ד"ה לאיתויי) – "אבל לקפיצות לחודייהו הוה פשיטא ליה דלא קבעה".
- (ד) רמב"ם (איס"ב פרק ח' הל' ה', עי' מ"מ שם) – "כל וסת שנקבע מחמת אונס אפילו ראתה בו כמה פעמים אינו וסת שמפני האונס ראתה".
- (ה) אשכול (סי' ל"ד) – "אם ביום שלא נקבע קפצה לא חיישא".
- (ו) ראב"ד (בעלי הנפש שער תיקון הוסתות סי' ג') – "כיון דמחמת אונסא קא אתו לא קבעה לה לא בימים לחודייהו ולא בקפיצות ואכילות לחודייהו, דתניא (נדה יא א) כל שתקבענה מחמת אונס אפילו כמה פעמים לא קבעה לה וסת יט. ואמרין בגמרא לא קבעה וסת לא לימים לחודייהו ולא לקפיצות לחודייהו אלא לימים וקפיצות".
- (ז) רשב"א (תוה"ב בית ז' שער ג' יג, נדה דף יא.) – "אינו נקבע לעצמו עד שיהא בו הרכבת הימים".
- (ח) רא"ה (בדק הבית בית ז' שער ג', י"ב-א') – "בוסת קפיצות נראין דברי המחבר שאין וסת לקפיצות לבד שאין וסת נקבע מחמת אונס והילכך ליכא וסת לקפיצות לחודייהו".
- (ט) ח' הר"ן (נדה דף יא., דף סג.) – "דאמרי דאין אשה קובעת וסת לקפיצות לחודייהו אלא לימים ולקפיצות".
- (י) מ"מ (איס"ב פרק ח' הל' ה') – "כל וסת שנקבע מחמת אונס אפילו ראתה בו כמה פעמים אינו וסת שמפני האונס ראתה".
- (יא) מאירי (נדה דף יא. ד"ה ובסוגיא, דף סג:) – "ולמדת שהקפיצה לבד אפילו ראתה בכל עת שתקפוץ אינה קובעת וסת לקפיצות לבד וכמו שאמרו שכל שתקבענה מחמת אונס אין כאן קביעות וסת".
- (יב) אורחות חיים (הל' נדה ד"ה כתב) – "ואם נקבע מחמת אונס אפילו כמה פעמים כגון מחמת קפיצה וכיוצא בה אינו ווסת".
- (יג) כל בו (סי' פ"ה ד"ה האשה) – "ואם נקבע מחמת אונס אפילו כמה פעמים כגון מחמת קפיצה וכיוצא בה אינו וסת".
3. חושש כמו וסת שאינו קבוע.
- (א) אשכול (נדה סי' ל"ד) – "מיהו מסתברא אף דלא קבעה וסת לקפיצות לחודייהו, אם ראתה ג"פ ע"י קפיצה בלא הפלגות שוות דחוששת שאם קפצה להבא צריכה לבדוק עצמה, אבל נעקר בפעם א' כיון שאינו וסת גמור".
- (ב) הג' מיימוניות (איס"ב פרק ח' הל' ה' אות ג') – "נהי דמיקבע לא קבעה מיחש מיהא חיישינן כיון שאירע ג"פ".
4. מר"מ – ריטב"א (נדה דף יא.).

ד. פוסקים: אחר שקפצה ג' פעמים וראתה.

1. אינו קובע וסת.

(א) מחבר (סעי' י"ז) – "כל וסת שנקבע מחמת אונס, (כגון שקפצה וראתה), אפילו ראתה בו כמה פעמים, (אם לא קבעה אותן לימים) אינו וסת, שמפני האונס ראתה".

(ב) לחז"ש (לחם ס"ק מ"ח, סי' קפ"ז שמלה ס"ק ד' ד"ה וראי').

(ג) הו"ד בפתחא זוטא (ס"ק כ').

(ד) עי' ערה"ש (סעי' מ"ז, סעי' מ"ח, סעי' נ') – "וודאי דבקפיצות לחוד אין לחוש כלל אפילו בג' פעמים דכל שמחמת אונס אינו וסת כלל וכלל ... ומ"מ למעשה חלילה לי לחלוק".
2. קובע וסת.

(א) השיב משה (יו"ד סי' מ') – "נראה דעת הטור עקר ... כיון דרש"י ז"ל יצא זכאי ואדרבא ראוי ברורות נתנו עידיהן דהעיקר כוותי' וודאי דאין להקל ראש נגדו להקל באיסורין ובפרט בדיני נדה החמור".

(ב) מלבושי טהרה (סעי' מ"ו, ארוך ס"ק ט', קצר ס"ק ס"ה, ס"ק ס"ו) – "שהעיקר בהש"ס כהפוסקים שקבעה וסת לקפיצות לחוד".
3. חושש כמו וסת שאינו קבוע: ואסורה לשמש.

(א) רמ"א (סעי' י"ז) – "ומ"מ חוששת לו כמו לוסת שאינו קבוע".

(ב) לבוש (סעי' י"ז) – "מיהו אחר שראתה כן ג' פעמים, אף על פי שהיה ע"י אונס חוששת לו מדרבנן כמו שחוששת לוסת שאינו קבוע".

(ג) אפי רברבי (שער צ"א אות א') – "וסת שנקבע מחמת אונס כגון שקפצה ג"פ וראתה בימים שאינם שווים אינו וסת מכל מקום חוששת לו כמו לוסת שאינו קבוע".

(ד) נוב"ק (יו"ד סי' מ"ו, סי' ס"א) – "שמ"מ חוששת לו כמו וסת שאינו קבוע והיינו אם אירע ג"פ כמבואר בש"ך שם ס"ק מ"ח".

(ה) הו"ד בפת"ת (סי' קפ"ז ס"ק א').

(ו) סד"ט (ס"ק כ"א) – לשונו לקמן.

(ז) חכ"א (כלל קי"ב סעי' ל"ה) – "ודינו כוסת שאינו קבוע".

(ח) סוגה בשושנים (סי' ו' סעי' ב').

(ט) שו"ת ערוגת הבשם (יו"ד סי' קס"ז).

(י) מסגרת השלחן (סי' קנ"ה סעי' ק"ו) – "חוששת לו כמו לוסת שאינו קבוע".

(יא) עי' טהרת ישראל (סעי' ק"ט).

(יב) שערי טוהר (שער ד' סעי' י"ג).

(יג) חזו"א (סי' פ"ב ס"ק ד') – "קפצה וראתה ג"פ ואין כאן השתוות לא לימי החדש ולא לימי הפלגה, אינה וסת לדעת תו' י"א א' ד"ה אלא, ס"ג ב' ד"ה אכלה, וכ"ה ביו"ד סי' קפ"ט סי"ז, ומ"מ חוששת לה פעם אחת, כמש"כ רמ"א שם, אבל בפעם אחת או שתים אינה חוששת כלל".

(יד) חשב האפוד (ח"ג סי' ל"א ד"ה ומה).

(טו) ששבה"ל (ס"ק ה', סיכום אות א', ע"י שבה"ל ח"ו סי' קכ"ז) – "אפילו ראתה בו כמה פעמים - והטעם משום שהוא וסת האונס וזה דעת הר"ח והרשב"א ועוד ראשונים ובס' מקו"ח ה' נדה רצה להתחכם ולחלוק על הוראת המחבר ולחוש לדעת רש"י והר"ז"ה ודעמ' דאפילו בקפיצות לחוד בלא קביעת ימים חוששת הוסת כמו וסת קבוע, שאם קפצה אח"כ חוששת לעונה אפ"י בלא ימים שוים ומסיים דכן ראוי להורות, ובעניוית דקשה לדחות הכרעת השו"ע והרמ"א הט"ז והש"ך וכל הפוסקים שהסכימו לדבריהם, דכיון דטעם המקילים משום שדבר שבא ע"י אונס הוא כ"כ לא שכיח דגם אם בא ג' פעמים מ"מ אין זה חזקה, ודבר פשוט דאפילו להסוברים בש"ס דוסתות דאורייתא היינו וסת שלא באונס אבל הבא מחמת אונס דקפיצות וכה"ג פשוט דאינו רק דרבנן, וא"כ דברים אלה ה' הסבה שהכריעו כאן להקל ולא לחוש לקביעות וכן נראה - אמנם היות כי מצאתי אח"כ בתשובת השיב משה סי' מ' מעמיק ומברר כדעת המחמירים ע"כ בטלה דעתנו - אבל פשיטא ופשיטא דמאן דמקיל כדעת השו"ע והרמ"א ג"כ שפיר עביד".

(טז) דרכי טהרה (סוף עמ' פ').

(יז) בדה"ש (ס"ק ק"ע) – "וכתבו הפוסקים דלדינא קיימא לן להחמיר כהרמ"א".

(יח) לבושי עז (תמצית ס"ק ט').

(יט) פותח שער (סי' כ"ט אות י"א).

(כ) נטעי גבריאל (פרק צ"ט סעי' י"ג) – "וסת האונס אין חוששים בפעם אחת, ולא עוד אלא אפילו בשלשה פעמים דינו כוסת שאינו קבוע שחוששין לו רק פעם אחת, דהיינו שבפעם הראשון שתקפוץ צריכה לפרוש ואם לא תראה הרי הוא נעקר ואינה חוששת לו עוד".

(כא) משמרת הטהרה (פרק ז' סעי' פ"ו).

(כב) פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' ש"ס).

(כג) יסוד הטהרה (פרק י"א סעי' ל"ג).

(כד) שיעורי טהרה (עמ' תרס"א ד"ה ולהלכה).

(כה) פרי טהרה (סעי' מ"ב) – "חוששת לו כמו לוסת שאינו קבוע" מחמיר לשניהם.

(א) תפארת צבי (ס"ק כ"ג, מקור חיים ס"ק צ"ט, "ראוי ונכון להחמיר").

(ב) הו"ד בדר"ת (ס"ק ע"א).

(1) בעל נפש – פרדס שמחה (ס"ק נ"ז אות ג').

(5) מר"מ – מנחת פתים (סעי' י"ז).

ה. האם צריכה לבדוק עצמה.

1. מחמיר – אשכול (נדה סי' ל"ד, לשונו לעיל), גר"ז (ס"ק ע"ב), מלבושי טהרה (סעי' מ"ו), מסגרת השלחן (סי' קנ"ה סעי' ק"ו), פרי טהרה (סעי' מ"ב).

ו. עוקר וסת האונס, וחוזר פעם אחת.

1. אינו חוזר – פרדס שמחה (ס"ק נ"ז).

ז. הטעם: דוסת ע"י אונס לא הוי וסת.

1. דכתיב כי יזוב זוב דמה, זיבה דמאליה משמע ולא מחמת אונס.

(א) לבוש (סעי' י"ז) – "כל וסת שאינו נקבע אלא מחמת אונס, כגון שקפצה וראתה ע"י קפיצה אפילו ראתה כמה פעמים ע"י קפיצה, אם לא קבעה אותו לימים כמו שיתבאר בסמוך אינו וסת, כיון שמפני אונס ראתה, דוכי יזוב זוב דמה אמרה תורה, זיבה דמאליה משמע ולא מחמת אונס".

(1) לחו"ש (שמלה ס"ק ל"ז) – "ובלבוש ראיתי ... והוא תמוה שאין ענין זה לכאן כלל".

(2) ששבה"ל (ס"ק ה' ד"ה והטעם) – "והלבוש ... וקשה דא"כ וסת המורכב נמי לא ליהוי וסת, דלולא טעמו שפיר נקבע כיון דיש לו שני גורמים, אך אם סיבת אונס אינה וסת - מאי שנא אם האונס לבדו או עם ימים, ודוחק לומר דתולין שהיום הוא הגורם".

2. משום דלא שכיח שתראה ע"י אונס.

(א) תפארת למשה (על הש"ך ס"ק מ"ח) – "בש"ך בס"ק מ"ח וז"ל אבל אם לא תקפוץ אח"כ לאותו וסת אין צריכה לחוש דמה שראתה מתחלה כו' ואף על גב כו' דמתחילה ראתה שלא ע"י אונס כן נ"ל ודו"ק עכ"ל הש"ך. ול"נ דאדרב' משום דקפיצה הוי אונס יש לתלות יותר בימים לחוד מבוסתות הגוף דהא מה"ט אין חוששין לקפיצות לחוד אם לא קבעה אותו בימים משום דע"י אונס ראתה ותלינן בימים ומה"ט אמרינן הכא דאם קפצה ב' פעמים בשבת ובפעם ג' בשבת ובאחד בשבת חזאי תלינן בימים לחוד ובוסת הגוף בכה"ג אין חוששת לימים לחוד כמו שכתב הט"ז ס"כ וכמו שכתב הש"ך ס"ק נ"ט בהדיא ע"ש ע"כ נ"ל דכ"ש הוא דצריכה לחוש לוסת לימים לחוד ודוק".

(ב) ששבה"ל (ס"ק ה' ד"ה והטעם, שבה"ל ח"ו סי' קכ"ז [לשונו לעיל]) – "מילתא דלא שכיחא".

3. דקביעות וסת שייך רק בדבר שבא ממילא ע"י הטבע, משא"כ אם ראייתה היתה מפאת האונס שהוא גרם לה שתראה.

(א) פרדס רמונים (פתיחה לסי' קפ"ט ח"ב הוסת ה' אות ב') – "דמ"ש התפארת למשה ... הוא מטעם דלא שכיח שתראה ע"י אונס, וע"כ יותר יש לתלות בוסת השכיח. אמנם לדעתי אין הדבר כן, ואדרבה שכיח טובא שתראה ע"י הקפיצה, דמפאת זה ירד הדם ממקורה לחוץ, אמנם מ"ש דוסת שע"י אונס אינו וסת, הכוונה דקביעות וסת לא שייך רק בדבר שבא ממילא ע"י הטבע,

דאז אמרינן דכיון שהיה כן ג' פעמים, חזינן דטבע של אשה זו לראות בוסת כזה. משא"כ אם ראייתה היתה מפאת האונס שהוא גרם לה שתראה, לא שייך בזה קביעות וסת, דכיון שראייתה אינה מפאת טבעה, רק האונס הכריחה להוציא הדם טרם זמנו, והמקרה לא תתמיד לעולם באופן אחד. כי לפעמים באה בכח גדול, וכגון שקפצה קפיצה יתירה ביותר, ולפעמים אינו כל כך בכח, או לפעמים היא חלושה בטבעה, ויזיק לה האונס להוציא דמה, ולפעמים טבעה חזק ולא יזיק לה האונס. וע"כ אמרינן דכל שהראיה באה ע"י מעשה מבחוץ, אין כאן קביעות וסת. אבל ודאי דבגוף הענין שכיח טובא שתראה ע"י מעשה כזו ... ומעתה לפי"ז אתי שפיר מה דלא חוששת לימים לחוד כל זמן שלא קפצה, ולא דמי לשארי וסתות המורכבים זה עם זה, דצריכה לחוש לכל אחד בפני עצמו, כל זמן שלא נקבעו שניהם יחד, וכמו"ש בסעיף י"ט בהגה. דשם ב' הוסתות שוין במדרגה אחת, דשניהם הן מצד טבע, וכיון דלא ידעינן מאיזה צד גרמה הטבע לאשה זו שתראה דם, אם טבע הימים, או טבע שארי וסתות הגוף, ע"כ צריכה לחוש לשניהם, כל זמן שלא קבעה אחד מהם, או שניהם יחד. משא"כ כאן שראתה בר"ח ע"י קפיצה, והספק הוא אם ראתה מפאת טבעה שוסתה הוא לראות בכל ר"ח, או ראתה מפאת אונס הקפיצה, יותר יש לנו לתלות שראייתה הוא מפאת אונס הקפיצה, ממה שנאמר שטבעה לראות בר"ח, דטבעה אינו ידוע לנו, וע"י אונס שכיח שתראה, וכמו"ש למעלה. דדוקא קביעות לעולם אי אפשר לומר בדבר שבא לה ע"י אונס מבחוץ, אבל ודאי זה שכיח שתראה מפאת זה וכנ"ל, ואתי שפיר".

4. מפני שהיו רק מקרה והמקרה אינו קבוע. [יכול לפרש, שהוא לא שכיח. א"נ, שלא בא ע"י טבע].

(א) לחם ושמלה (שמלה ס"ק ל"ז) – "והיו רק מקרה והמקרה אינו קבוע זהו הטעם הפשוט".

5. שהקפיצה לבד אינה סיבה לראיה אלא שהיא סיבה להקדים הראיה, ובהיות כן אשה שראתה ג"פ ע"י קפיצה בלא יום קבוע בודאי א"א לומר שקבעה לה וסת, שהרי הקפיצה אינה אלא ממחרת ראייתה.

(א) מלבושי טהרה (ארוך ס"ק ט') – "דאי אפשר לומר כן דאם קפצה ג"פ וראתה שנאמר שהאשה הזאת הרגילה שבכל פעם וכל זמן שתקפוץ ודאי שתראה, דזה אין הדעת סובל דהגע עצמך דא"כ אם תקפוץ בכל יום תראה בכל יום, וזה דבר שאי אפשר לומר כן וכי פיה מלא דם אשר תוכל לראות בכל יום שתקפוץ. והוא דבר פשוט ומוכרח לומר כן. ובהיות כן ודאי דיש לומר דהא דאשה זאת ראתה ע"י קפיצה ג' פעמים הוא דטבע האשה הזאת שע"י קפיצה תמחר ראייתה שאם לא היתה קפצה היתה מאחרת ראייתה וע"י קפיצה ממחרת ראייתה ... ודאי הדבר ברור שהקפיצה בלבד אינה סבה לראי' אלא שהיא סבה להקדים הראי' ... ובהיות כן אשה שראתה ג"פ ע"י קפיצה בלא יום קבוע בודאי שאי אפשר לומר שקבעה לה וסת כמו שנתבאר, דהקפיצה אינה אלא ממחרת ראייתה".

6. מר"מ – ששבה"ל (ס"ק ה' ד"ה והטעם), בדה"ש (ס"ק קס"ט), ט"ז וש"ך השלם (שפ"ח ס"ק קמ"א).

[כו] האם חוששת אחר פעם אחת – כגון שקפצה וראתה ביום א' ניסן. יש ג' שאלות. א) אם חושש פעם הבא שקפצה. ב) אם חושש פעם הבא שהוא מורכב, שהוא באותו יום וגם שהיא קפצה, שהיא קפצה בא' אייר. ג) אם חושש פעם הבא באותו יום, א' אייר.

א. פעם הבא, שהיא רק קפצה.

1. אינו חושש – ש"ך (ס"ק מ"ח, סי' קפ"ז ס"ק ל"ה, ונ"ל דלא אתא אלא לאפוקי שא"צ לחוש לכל פעם שתקפוץ כשלא אירע כן ג' פעמים), סד"ט (ס"ק כ"א, "דאין נפקא מיניה לדיון, דלא פסקינן כהטור וסיעתו"), חכ"א (כלל קי"ב סעי' ל"ה, "בוסת שעל ידי אונס אם קפצה פעם אחת וראתה אף על פי שחזרה וקפצה אינה צריכה לחוש כלל דאמרינן מקרה הוא על ידי אונס"), לחז"ש (לחם ס"ק מ"ז), מלבושי טהרה (סעי' מ"ז, קצר ס"ק ס"ח, "דזה שוה כמו וסת הדילוג"), סוגה בשושנים (סי' ו' סעי' ב'), מסגרת השלחן (סי' קנ"ה סעי' ק"ז), חזו"א (סי' פ"ב ס"ק ד' ד"ה אם, לשונו לקמן), טהרת ישראל (סעי' קי"ב), דרכי טהרה (עמ' פ'), לבושי עז (תמצית ס"ק ז'), בדה"ש (ס"ק קע"ג), נטעי גבריאל (פרק צ"ט סעי' י"ג), פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' שנ"ט), יסוד הטהרה (פרק י"א סעי' מ"ג), פרי טהרה (סעי' ל"ט).

2. מר"מ – פרישה (ס"ק נ"ט, "אבל קודם שלש פעמים חוששת כמו שכתב לקמן גבי פיהקה"), תפר"י (ס"ק כ"א, "דברים אלו במחלוקת שנויים"), הגר"ש קלוגר זצ"ל (מי נדה סעי' י"ז ד"ה ומה, "צ"ע בזה").

ב. פעם הבא, מורכב: בין הפלגה, בין חודש.

1. חושש – ראב"ד (בעלי הנפש שער תיקון הוסתות סי' ג', "ואלו וסתות הנקבעין על ידי קפיצות ואכילות כמו שהן נקבעים בשלש פעמים כך היא חוששת להן בתחלת קביעתן, שאם קפצה וראתה בריש ירחא דניסן וקפצה בריש ירחא דאייר חוששת לקפיצתה, ומקפיצתה ואילך חוששת כל היום. ואם לא בדקה ולא ראתה שוב אינה חוששת לה שכבר נעקר בפעם אחת"), ש"ך (ס"ק מ"ח, סי' קפ"ז ס"ק ל"ה, "אבל לוסת החדש ולהפלגה צריכה לחוש אפילו בפעם אחת כגון שקפצה וראתה צריכה לחוש לוסת ההפלגה ואם אח"כ תקפוץ לוסף כ' צריכה לחוש לו כל העונה דלא יהא ראתה מל' לכ' בלא קפיצה צריכה לחוש לכ"י"), תפר"י (ס"ק כ"א, "ופשוט"), מקור חיים (ס"ק ק'), סד"ט (ס"ק י"ב, ס"ק כ"ב), גר"ז (ס"ק ע"ב), חזו"ד (חי' ס"ק ל"ב, סי' קפ"ז בי' ס"ק י"ד), לחז"ש (לחם ס"ק מ"ז), פרדס רמונים (שפ"ח ס"ק מ"ח), מלבושי טהרה (סעי' מ"ז), מסגרת השלחן (סי' קנ"ה סעי' ק"ז), סוגה בשושנים (סי' ו' סעי' ז'), "שאם תקפוץ פעם ב' שלא ביום החדש שקפצה פעם ראשון א"ח לו", שו"ת ערוגת הבשם (יו"ד סי' קס"ז), חזו"א (סי' פ"ב ס"ק ד' ד"ה אם, "אם הוסת של קפיצות מורכבת מוסת ימים, חשיבא וסת גמורה ואינה נעקרת אלא בג"פ, ואינה חוששת לימים לחודיה ולא לקפיצות לחודיה אלא לימים וקפיצות, ובזה חוששת אף לפעם אחת, כגון אם קפצה בט"ו בחדש וראתה חוששת לט"ו החדש הבא אם קפצה, אבל בלא קפיצה לא, וכן קפצה ביום אחר לא"), טהרת ישראל (סעי' קי"ב, סעי' קי"ג), שערי טוהר (שער ד' סעי' י"ג), בדה"ש (ס"ק קע"ג), ששבה"ל (סיכום אות א', ס"ק ב'), פרדס שמחה (ס"ק נ"ו), פוחת שער (סי' כ"ט סעי' י"ג), פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' שנ"ט, פרק י"ט הע' ג'), יסוד הטהרה (פרק י"א סעי' מ"ד), משמרת הטהרה (פרק ז' סעי' פ"ט), פרי טהרה (סעי' מ"א, הע' פ"ג).

(א) כל שכן הפוסקים שמחמיר לקמן – הפלגה, תפארת למשה, חכ"א, ועוד.

2. מר"מ – ט"ז וש"ך השלם (שפ"ח ס"ק קל"ח).

(א) ערה"ש (סעי' מ"ט, סעי' נ') – "ולענ"ד הדברים תמוהים דוודאי קפיצה מגרע גרע משום דהדם בא ע"י אונס ואין כאן טעם הפלגה כלל ובשלמא הפלגה בלי קפיצה שפיר יש לחוש שהרי אנו רואים שדרכה לראות בהפלגה זו אבל בקפיצה אין ראייה שדרכה לראות בהפלגה זו שהרי ראייתה מחמת אונס הקפיצה ואי משום שגם עתה קפיצה הלא אין קביעות לקפיצות ואין ראייה מפעם לפעם דהא מהאי טעמא לא קבעה וסת בקפיצות אפילו בהרבה פעמים ... ומ"מ למעשה חלילה לי לחלוק".

ג. פעם הבא, באותו יום בלי קפיצה: בין הפלגה, בין חודש.

1. אינו חושש.

- (א) ש"ך (ס"ק מ"ח) – "אם לא תקפוץ אחר כך לאותו וסת א"צ לחוש דמה שראתה מתחילה היה על ידי קפיצה".
- (ב) תפ"ר (ס"ק ט"ו ד"ה ולכן, סוף ס"ק כ"א) – "בפרישה ... אבל לדידן דקיי"ל דיש הבדל ביניהם לענין קביעות וסת לחוד, גם בזה אפשר לחלק".
- (ג) סד"ט (ריש ס"ק י"ב, ס"ק כ"ב) – "אינה צריכה לחוש לאותו יום כל זמן שלא תקפוץ".
- (ד) מקור חיים (ס"ק ק') – "וכתב הש"ך ...".
- (ה) גר"ז (ס"ק ע"ב) – "אבל אם השתא לא קפיצה בסוף כ' או ט"ו בחדש אינה צריכה לחוש לו וסת החדש ולהפלגה דתלינן לקולא למימר דמה שראתה מתחלה היה על ידי קפיצה".
- (ו) חו"ד (חי' ס"ק ל"ב) – "אבל לו וסת החודש גרידא אין צריכה לחוש".
- (ז) לחו"ש (לחם ס"ק מ"ז).
- (ח) פרדס רמונים (שפ"ח ס"ק מ"ח, פתיחה לסי' קפ"ט ח"ב הוסת הי' אות א', אות ב') – לשונו לעיל.
- (ט) פת"ת (ס"ק י"ט) – "ובש"ך כתב ...".
- (י) אמרי ברוך (בש"ך ס"ק מ"ח) – "ובתפארת למשה ... י"ל דמעשה הקפיצה גורם התעוררות הזלת הדם".
- (יא) מלבושי טהרה (סעי' מ"ז) – "א"צ לחוש עד שתקפוץ באותו יום".
- (יב) סוגה בשושנים (סי' ו' סעי' ז') – "אבל כשהגיע אותו יום החדש או יום ההפלגה ולא קפצ' אין חוששין משום יום החדש לחוד או משום ההפלגה לחוד כמו שחוששת בו וסת הפיהוק".
- (יג) מסגרת השלחן (סי' קנ"ה סעי' ק"ח) – "א"צ לחוש".
- (יד) טהרת ישראל (סעי' קי"ב, סעי' קי"ג).
- (טו) שערי טוהר (שער ד' סעי' י"ג) – "אבל בלא קפיצה אינה חוששת לא ליום החדש ולא להפלגה".
- (טז) חזו"א (סי' פ"ב ס"ק ד' ד"ה אם) – "חוששת אף לפעם אחת, כגון אם קפיצה בט"ו בחדש וראתה חוששת לט"ו החדש הבא אם קפיצה, אבל בלא קפיצה לא".
- (יז) טהרת ישראל (סעי' קי"ב) – "אבל בלא קפיצה ט"ו אייר א"צ לחוש לאותו יום".
- (יח) ששבה"ל (ש"ך ס"ק מ"ח, בסוף) – "ומ"מ ודאי נקטינן כפשטות הש"ך דאין חוששין בפעם אחת ליום בלא קפיצה".
- (יט) בדה"ש (ס"ק קע"ג, בי' ד"ה לו וסת, ד"ה שאינו, ציונים ס"ק רס"א).
- (כ) נטעי גבריאל (פרק צ"ט סעי' ט"ו) – "קפיצה וראתה פעם אחת אינה חוששת ליום החדש הבא אלא כשתקפוץ".
- (כא) פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' שנ"ט).
- (כב) פרי טהרה (סעי' ל"ט, סעי' מ"א) – "אם הגיע היום ולא קפיצה, או שקפיצה ביום אחר - אינה חוששת".
- (כג) משמרת הטהרה (פרק ז' סעי' פ"ט) – "קפיצה וראתה פעם אחת כשחוששת ליום החדש הבא אינה חוששת אלא לכשתקפוץ, מלבד עונה בינונית שחוששת אע"פ שלא קפיצה".
- (כד) יבקש תורה (שו"ע סי' ס"ו) – "רוב רובן מן האחרונים הסכימו עם הש"ך וכן קיי"ל לדינא".

2. חושש.

- (א) הפלאה (על הש"ך ס"ק מ"ח) – עיין ש"ך ... צ"ע, דהא בוסתות הגוף קי"ל בסעיף כ"א דחוששת לראש חודש אפילו בלא פיהוק. ולכאורה וסת הקפיצה דהוי על ידי אונס יותר יש לתלות בימי חודש, וראיה לזה דהא בסימן קפ"ז ...".
- (ב) תפארת למשה (על הש"ך ס"ק מ"ח) – "בש"ך בס"ק מ"ח ז"ל אבל אם לא תקפוץ אח"כ לאותו וסת אין צריכה לחוש דמה שראתה מתחלה כו' ואף על גב כו' דמתחילה ראתה שלא ע"י אונס כן נ"ל ודו"ק עכ"ל הש"ך. ול"נ דאדרב' משום דקפיצה הוי אונס יש לתלות יותר בימים לחוד מבוסתות הגוף דהא מה"ט אין חוששין לקפיצות לחוד אם לא קבעה אותו בימים משום דע"י אונס ראתה ותלינן בימים ומה"ט אמרינן הכא דאם קפיצה ב' פעמים בשבת ובפעם ג' בשבת ובאחד בשבת חזאי תלינן בימים לחוד ובוסת הגוף בכה"ג אין חוששת לימים לחוד כמו שכתב הט"ז ס"ק נ"ט וכמו שכתב הש"ך ס"ק נ"ט בהדיא ע"ש ע"כ נ"ל דכ"ש הוא דצריכה לחוש לו וסת לימים לחוד ודוק".
- (ג) חכ"א (כלל קי"ב סעי' ל"ה) – "ומכל מקום צריכה לחוש גם בפעם ראשון לאותו יום דשמא היום גורם ולא הקפיצה וכן בפעם ב' צריכה לחוש משום הפלגה וכל דינו כדן וסת הגוף".
- (ד) הגריש"א זצ"ל (משנת השלחן תשובה פ', לבושי עז תמצית ס"ק י"א, אשרי האיש יו"ד פרק כ"ג אות י"ג) – "יש להחמיר כדעת החכ"א הסובר שחוששת גם בפעם הראשונה לאותו יום, דשמא היום לבד גרם בלא קפיצה, וכן באופן שהפליגה פעם אחת עם קפיצות, חוששת להפלגה נוספת בלא קפיצה וכן יש להחמיר בזמנינו".
- (ה) לבושי עז (תמצית ס"ק י"א) – "וכן נוהגים בזמנינו".
3. יסוד המחלוקת: אם הוא מילתא דלא שכיח [תפארת למשה (על הש"ך ס"ק מ"ח), לשונו לעיל], או אדרבה שכיח טובא שתראה ע"י הקפיצה [פרדס רמונים (פתיחה לסי' קפ"ט ח"ב הוסת הי' אות א'), לשונו לעיל]. א"נ, עי' הששבה"ל (ש"ך ס"ק מ"ח ד"ה

ועוד), "ויל"פ בזה, דכיון דיש ג' אפשרויות כנ"ל, וב' מהן דתלוי בקפיצה דדלמא קפיצה לבד גורמת או קפיצה עם היום, ורק צד אחד דהיום לבד גורם - אין חוששין לצד השלישי בוסתות דרבנן".

4. מר"מ – ט"ז וש"ך השלם (שפ"ח ס"ק קמ"ב).

א) פותח שער (סי' כ"ט סעי' י"ג, סעי' ט"ז) – "כן כתב הש"ך (סקמ"ח) והסכימו כן כל הפוסקים המנ"י והסד"ט והחוו"ד, זולת החכ"א ... והוא נגד כל הפוסקים שזכרנו לעיל ונגד מה שהביא הסדרי טהרה (ס"ק כ"ב) מס' בעלי נפש בהדיא שאין צריכה לחוש בפעם הבא עד שתקפוץ עיי"ש. ... ומסתמא נקטינן כהחכ"א, ואם לא מטעמיה דבזה הלכה כהש"ך וכל הפוסקים, אולי הוא מטעם מה שכת' דלא בריר לן שיעור קפיצה וכדומה, זולת אם הזמן והענין מוכיחים להדיא כמש"כ לעיל ויש בדבר דוחק להורות כעיקר הדין".

ד. וסת הפלגה, האם שני ימים צריך קפיצות.

1. גם הראשון רק ע"י קפיצה – גר"ז (סי' קפ"ז קונ"א אות י"ב, "דאם ראתה היום בלא קפיצה ולבסוף כ' יום קפצה וראתה אינה חוששת אפילו לקפיצה שבסוף כ' שנית, ולא אמרינן דלא יהא כו' עיין שם בש"ך"), אבני נזר (יו"ד סי' רכ"ט אות ח', "ויותר מזה דכשקובעת ווסת לתשמיש ולהפלגה יחד אין מחשבין ההפלגה מראייתה גרידא רק מראייתה ע"י תשמיש וכדמוכח בש"ע סי' קפ"ט סעי' י"א. וכן מוכח בש"ך סי' קפ"ט ס"ק מ"ח דנקט קפצה וראתה ולאחר כ' יום חזרה וקפצה כו' משום דראי' שע"י מעשה מעין ראי' אחרת מראי' לימים"), סוגה בשושנים (סי' ו' ס"ק כ"ו), בדה"ש (ס"ק קע"ג, ציונים ס"ק ק"פ), נטעי גבריאל (פרק צ"ט סעי' ט"ו), פתחי הלכה (ארטסקרול, פרק י"ט הע' י"א, הע' י"ט), יסוד הטהרה (פרק י"א סעי' מ"ה).
2. מר"מ – משמרת הטהרה (פרק ז' הע' קע"ט), ט"ז וש"ך השלם (שפ"ח ס"ק קל"ו).

ה. איך לחשבן ההפלגות.

1. ההפלגה ישנה שהיה קודם הוסת האונס, אינו עוקר [אפילו לשיטת הש"ך, שוסת קצרה עוקר ארוכה] – חשב האפוד (ח"א סי' נ"ו, "ראיה מאונס ואינה חוששת לה כלל ... שהראיה שבינתיים היא מחמת אונס ואינה קובעת בה הפלגה חדשה, גם ההפלגה הישנה אינה נעקרת על ידה ומודה הש"ך בזה להט"ז דחוששת ליום כ"ו מהראי' הראשונה"), פותח שער (סי' כ"ט סעי' ט"ו).
- א) מר"מ – פותח שער (סי' כ"ט סעי' ט"ו, "ויש להסתפק אם צריכה לחוש להפלגתה הישנה גם מהראייה השניה שהיתה ע"י אונס").
2. הפלגה חדשה מונה רק מהוסת האונס – ששבה"ל (ס"ק ג', סיכום אות ו', "ניתוח ... ומ"מ אין נחשבת כלא ראתה כלל לחוש לוסת הארוך שמהראי' הקודמת עד הראי' הבאה, רק אפשר לחוש לחומרא לוסת שמיום הניתוח עד הוסת הבאה").

ו. עדיין יש עונה בינונית – תפר"י (ס"ק ט"ו ד"ה ולכן), סד"ט (ריש ס"ק י"ב), חו"ד (חי' ס"ק ל"ב, בי' ס"ק כ"ב), פת"ת (ס"ק י"ט), לחו"ש (לחם סוף ס"ק מ"ז, שמלה ס"ק ל"ח), סוגה בשושנים (סי' ו' סעי' ז'), מסגרת השלחן (סי' קנ"ה סעי' ק"ח), שערי טוהר (שער ד' סעי' י"ג), טהרת ישראל (סעי' קי"ב, סעי' קי"ג), בדה"ש (ציונים ס"ק קע"ח), ששבה"ל (ש"ך ס"ק מ"ח ד"ה אבל, סיכום אות א', אות ב'), פרדס שמחה (ס"ק נ"ו), פותח שער (סי' כ"ט סעי' י"ד), לבושי עז (תמצית ס"ק י"ג), נטעי גבריאל (פרק צ"ט סעי' ט"ו), פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' שנ"ט), משמרת הטהרה (פרק ז' סעי' פ"ט, לשונו לעיל), פרי טהרה (סעי' מ"א).

1. מר"מ – ט"ז וש"ך השלם (שפ"ח ס"ק קמ"ג).

כז. ציורים.

א. קפיצה.

1. פירוש, [בחזוק] שקפיצה ממקום גבוה – רמב"ם (פיה"מ נדה פרק א' משנה ו', "ואמר ראתה מאונס אם תחרד או תפחד או תקפוץ ממקום גבוה או שתאכל דבר ממגיר הנדות בחזוק זה כולו אונס"), בדה"ש (ס"ק קס"ה, "בחזוק כגון ממקום גבוה"), פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' שנ"ח), פרי טהרה (הע' ע"ז).
- א) מר"מ – מורשת משה (נדה ריש דף יא. ד"ה קפיצה), פותח שער (סי' כ"ט סעי' ט"ז, "ולא מצאתי בשום מקום לפרש שיעור קפיצה ... דלכא' אם קפיצה קפיצה קטנה לא מסתבר לתלות ראייתה בקפיצתה").

ב. חלתה [כיתה], או הכתה בעלה, או נשאת משא כבד.

1. הוי וסת האונס – תוספתא (נדה פרק א' הל' ב', "ואיזהו מאונס חלתה [כיתה] וראתה קפיצה וראתה הכתה בעלה וראתה נשאת משא כבד וראתה זה הוא אונס"), עי' רמב"ם (הל' מחוסרי כפרה פרק ב' הל' ב' [עי' קרית מלך שם]), "הרואה ראיות הזוב הגורמות לו להיות זב מחמת חולי או אונס וכיוצא בהן אינו זב שנאמר זב מבשרו מחמת בשרו הוא שיהיה טמא לא מחמת דבר אחר, מכאן אמרו בשבעה דרכים בודקין את הזב: במאכל, ובמשתה, במשא, ובקפיצה, בחולי, ובמראה, ובהרהור, כיצד, אכל אכילה גסה או שתה הרבה, או שאכל או שתה אוכלין או משקין המביאין לידי שכבת זרע, או שנשא משוי כבד, או שקפץ ממקום למקום ובכלל דבר זה אם הוכה על גבו, או שהיה חולה, או שראה אשה והתאוה שכיבתה, או שהרהר בעסקי בעילה אף על פי שלא הרהר בבעילת אשה שהוא מכירה, אם קדם אחד מכל אלו וראה ראייה של זוב תולין בו ואינו מטמא", בעל המאור (השגות על בעלי הנפש שער תיקון הוסתות סי' ג' אות י"ט), גר"ז (ס"ק ע', סי' קפ"ד ס"ק מ"ד, "או חלתה או הכה בעלה או נשאה משאוי כבד (תוספתא רז"ה"), לחו"ש (לחם ס"ק מ"ו), עי' חשק שלמה (נדה דף ז:), סוגה בשושנים (סי' ו' סעי' א'), מנחת פתים (סעי' כ"ג ד"ה אכן), דר"ת (ס"ק ע'), טהרת ישראל (סעי' ק"ט), ששבה"ל (סי' קפ"ד ש"ך ס"ק ל"ב), בדה"ש (ס"ק קס"ב, ס"ק קס"ד), פרדס שמחה (ס"ק נ"ה, שיעורי טהרה עמ' תרנ"ח), פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' שנ"ח), לבושי עז (תמצית ס"ק א'), משמרת הטהרה (פרק ז' סעי' פ"ו, "או נפילה והתרגשות"), פרי טהרה (הע' ע"ח), יסוד הטהרה (פרק י"א סעי' ל"ב).

2. מר"מ.

א) פותח שער (סי' כ"ט סעי' ט"ז) – "ולא מצאתי בשום מקום לפרש שיעור קפיצה או שיעור חלטה והפחדה או שיעור משא כבד וכדומה ... וכן בחלטה מהו שיעור החולי שנתלה בה הראייה. זולת אם נאמר שהזמן מוכיח כגון שראתה בזמן שאינה רגילה כלל לראות דם, שמצד הזמן רגלים לדבר לתלות ראייתה בהאונס, וכן אם טרחה טירחא יתירה מאד ואח"כ ראתה".

3. נ"מ bumper cars, suitcases.

ג. פחד, חרדה.

1. הוי וסת האונס – רמב"ם (פיה"מ נדה פרק א' משנה ו', לשונו לעיל), רע"ב (נדה פרק א' משנה ו'), בדה"ש (ס"ק קס"ד), פרדס שמחה (ס"ק נ"ה, שיעורי טהרה עמ' תרנ"ח), חוט שני (ס"ק י"ג ד"ה ואמנם), לבושי עז (תמצית ס"ק א').

2. מר"מ – פתחי תשובות (סעי' י"ז ד"ה ובכלל, "נחלקו בזה האחרונים"), פותח שער (סי' כ"ט סעי' ט"ז, לשונו לעיל).

3. נ"מ, מלחמה, car accident.

ד. דם חימוד: כגון ראתה בהמה מתעסקין זה עם זה.

1. הוי וסת האונס – רמב"ם (איס"ב פרק ה' הל' א'), "האשה מתטמאת באונס בין לנדה בין לזיבות, כיצד כגון שקפצה ממקום למקום, או ראתה בהמה או חיה או עוף מתעסקין זה עם זה וחמדה וראתה דם", הו"ד בב"י (סי' קפ"ג), ב"ח (סי' קפ"ג ס"ק ד'), באר הגולה (סי' קפ"ג אות א'), גר"ז (סי' קפ"ג ס"ק ב'), פרדס רמונים (סי' קפ"ג מקשה זהב ס"ק א', עי' סי' קפ"ז ס"ק ט"ז), חדרי דעה (ריש סי' קפ"ג), דר"ת (סי' קפ"ג ס"ק ג'), פרדס שמחה (סי' קפ"ט ס"ק נ"ה), פרי טהרה (סי' קפ"ט הע' ע"ח).

2. מר"מ – רמב"ם (הל' מחוסרי כפרה פרק ב' הל' ב', לשונו לעיל), ט"ז וש"ך השלם (סי' קפ"ג כו"ל ס"ק ב').

א) מי נדה (נדה ריש דף כ:): – "דם חימוד הוא ... נפקא מינה יותר לענין מה דקיי"ל דאשה שראתה פעם אחת חוששת ליום ראייתה לוסת החודש ולהפלגה כדין וסת שאינו קבוע. וי"ל היינו דוקא אם אין לתלות הראיה בשום דבר לומר דדוקא עתה בא ראייה זו ולא תוסיף לראות עוד, בזה צריכה לחוש לו כדין וסת. אבל אם יש לתלות שדוקא עכשיו ראתה, כגון הכא דהוי דם חימוד מכח דבעלה היה בדרך וחמדתו לו אבל אח"כ כשהוא בביתו דהוי פת בסלו ולא שייך חימוד עוד אין צריך לחוש לו אפילו פעם אחת, וכן נמי בכלה שראתה קודם חופתה דמן הסתם הוי מכח חימוד אין צריך לחוש לו כלל אח"כ דתלינן שרק מכח חימוד בא ואח"כ לא יבוא עוד. וכיון שהיא צלמא דרבנן בפרט וסת שאינו קבוע שומעין להקל, כן נראה לפענ"ד בזה".

ב) שבט הלוי (ח"ה סי' ק"ב אות ב') – "ובש"ע דרב דהה"ד ראתה חיה ועוף מזדקקין זה לזה וחמדה וראתה מחמת חימוד תשמיש, ובס"ד ת"ש נפ"מ בזה לענין קביעות וסת דכל שבא מחמת אונס אינו וסת וא"כ הה"ד אם ראתה מחמת חימוד דאינו קובעת יע"ש, ולדידי צל"ע זה לדינא דקשה לשפוט כן בזה"ז בעניני חמוד וכיון דאינו אונס מחמת מעשה פשיטא דאין אנו בקיאים בזה ולהפקיע דין חומרת וסת קבוע, וכן לקמן סי' קפ"ט לא הובא זה להלכה בשו"ע".

ג) אם זה טומאה דאורייתא או דרבנן – עי' סי' קצ"ב סעי' א' לשיטות ומר"מ.

3. נ"מ, 'כלה' – עי' סי' קצ"ב סעי' א', לשיטות ומר"מ.

ה. זריקה מרופא כדי שתקבל וסתה.

1. מר"מ – שיעורי טהרה (עמ' תרנ"ח ד"ה וכן), פרי טהרה (הע' ע"ח), פתחי תשובות (סעי' י"ז ד"ה וה"ה).

א) חשב האפוד (ח"א סי' נ"ו) – "ראיה מאונס ואינה חוששת לה כלל ... שהראיה שבינתים היא מחמת אונס ואינה קובעת בה הפלגה חדשה, גם ההפלגה הישנה אינה נעקרת על ידה ומודה הש"ך בזה להט"ז דחוששת ליום כ"ו מהרא"י הראשונה".

ב) שבה"ל (ח"ג סי' קכ"ד ד"ה רמ"א סכ"ג) – "ולפ"ז אשה שמקבלת זריקה כדי שיבא הוסת וכבר פעם א' הועיל לה זריקה זאת אסורה פעם ב' אם קבלה הזריקה ולא בא הדם הגם שלא נקבע עד שתבדוק וצ"ע לדינא".

שבה"ל (ח"ח סי' קצ"ה סוף אות ה'), ששבה"ל סי' קפ"ד סעי' ב' ס"ק ב' ד"ה נשים, סי' קפ"ט סעי' כ"ג ס"ק ה' ד"ה ובתרופות, סיכום אות ד') – "אשה שאינה רואה וסת רק ע"י כדורים ובלי זה אינה רואה כלל אין בה דין פרישה סמוך לוסת ובארנו זה במק"א, ואחרי שלוקחת התרופה יש לה לפרוש בזמן שהוסת עלול להגיע לפי השפעת התרופה ואף קצת קודם לזה. ואמנם ישנם סוג נשים שאמנם אינם רואים רק ע"י השפעת כדורים, אבל אם כבר לקחה כדורים אז עכ"פ פעמים ושלש בערך יבא הוסת מצד עצמו, לאלו ישנו החשש של סמוך לוסתה ככל שאר הנשים".

2. אשה שנטלה כדורים והפסיקה ליטלן, וטבע כדורים אלו שעתידיה לראות ג' ימים אחר שהפסיקה – עי' סוף הסי', לשיטות ומר"מ.

ו. בדיקת עד.

1. הוי וסת האונס.

א) שו"ת ערוגת הבשם (יו"ד סי' קס"ז) – "ע"י בדיקה בעד הבדוק לה, דהו"ל נמי כמו וסת דקפיצה".

ב) הגריש"א זצ"ל (שערי טהרה סי' ע"א אות ו', לבושי עז סי' ק"צ סעי' נ"ד אות ה' ד"ה והגריש"א, תמצית ס"ק ט', אשרי האיש יו"ד פרק כ"ד אות י"ט, פרק כ"ה אות ס"א) – "והגריש"א דימה לוסת הקפיצות, דה"נ הבדיקה גורמת לה לראות".

ג) משנה הלכות (ח"ט סוף סי' ק"פ) – "דלכאורה וסת הבא לה לאשה ע"י בדיקה בעד הבדוק הו"ל וסת הבא ע"י מעשה שהרי מעצמו לא בא עדיין הדם אלא ע"י הבדיקה מצאה הדם וא"כ הו"ל וסת התלוי במעשה".

ד) דרכי טהרה (עמ' פ') – "בדיקה פנימית".

ה) אבני ישפה (ח"א סי' ק"ע תשובה י' ד"ה אבל) – "דאנו אומרים דבדיקת העד היא גרמה את הוסת ולא חוששים שוסת זה יבוא מעצמו".

(ו) משנה הלכות (ח"ט סוף סי' ק"פ) – "דלכאורה וסת הבא לה לאשה ע"י בדיקה בעד הבדוק הו"ל וסת הבא ע"י מעשה שהרי מעצמו לא בא עדיין הדם אלא ע"י הבדיקה מצאה הדם וא"כ הו"ל וסת התלוי במעשה".

(ז) תשובות והנהגות (ח"א סי' תצ"ו) – "נראה שבזמנינו היום אין וסת אלא לג' ימים או ד' וה' ולא שמענו מעולם שוטה עם מעט דם שנרגש בבדיקה לבד, ואולי בזמן חז"ל אף שגם אצלם רוב פעמים נמשך, מצוי אצלם לעתים וסת שניכר רק בבדיקות, אבל לדין לא שמענו דבר זה, אין לנו לחשוש אלא כשמוחק ג"פ ובלי זה תולין שזהו בא מפני אונס, ולא חיישינן בפעם אחד כמבואר בש"ע יו"ד (קפ"ט סעיף י"ז)".

(ח) עי' פרי טהרה (סוף הע' ע"ח).

2. ע"פ זה, הם מפרשים המחבר סי' ק"צ סעי' נ"ד, לפי השיטות שצריך ג' ראיות ע"י בדיקות העד. [וי"א שדומה שוטה הדילוג. וע"ש לעוד טעמים]. ובזה שפיר, למה יש אומרים שהגם אחר ג' פעמים, יש רק דין כמו וסת שאינו קבוע. ע"ש. **אמנם**, יש מעוררים – למה יש וסת, ממ"ש לא לעשות בדיקה, ולא יהיה וסת. ואם עשה בדיקה (מצד טעם אחר. כמו שהוא עונה בינונית וכדו'), ול"מ כלום, יש עקירת הוסת. ועוד, כל בדיקה של הז' נקיים, לכאורה הוי עקירת הוסת [א"כ לומר, אין עקירת הוסת בימי זבה]. צ"ע.

ז. התעמלות (exercises), ריקודים (dancing).

1. הוי וסת האונס – דרכי טהרה (עמ' פ', "התעמלות, ריצה, התרגשות"), יסוד הטהרה (פרק י"א סעי' ל"ב), שיעורי טהרה (עמ' תרנ"ח ד"ה וכן, "וכן הדין באשה שראתה אחר קפיצות כריקודים והתעמלות וכיצא בזה"), פתחי תשובות (סעי' י"ז ד"ה ובכלל, "כריקודים והתעמלות").

(א) פרי טהרה (סעי' ל"ט) – "ויש לעורר שלפעמים מצוי שנגרמת ראיית דם על ידי ריקודים או התעמלות (exercises), **ובפרט אחר לידה**". ולכן אשה שעלולה לראות מחמת דברים הנ"ל, תמנע בדברים אלו".

(ב) הגר"י ברקוביץ שליט"א (מכתב בדואר אלקטרוני) – "A woman who stains from exercise, usually sees quite a few Grissim within half hour of jumping around. I sent her to a Bodekes three times and each time the Bodekes said she has a condition (forget what it's called- supposedly very common) where the cervix rubs against the vaginal wall and bleeds (a Makke). If this happens again can I be Meikel based on the circumstances, just knowing she exercised or do I have to keep sending her to a Bodekes? Where would we draw the line? Thank you! R' Y. Berkovits wrote: Are you describing a prolapse? Then yes she can be somech on it. In general, she **can be toleh on any chronic condition** that is known to cause spotting".

ח. טיפול רפלקסולוגי.

1. הוי וסת האונס – קנה בושם (ח"ג סי' ע"א), הו"ד בפתחי תשובות (סעי' י"ז ד"ה אשה).

2. מר"מ – שבט הלוי (ח"י סי' קל"ח אות ב', סי' קל"ט, "ובענין נשים שמטפלות ברפלקסולוגי ושאר מיני טפולים כאלה, והיו הרבה מקרים שראו דם אח"כ, אם חייבת בבדיקה אחר הטפול באותו יום, דעתי כדעת הרבנים המובהקים בירושת"ו שחייבת בבדיקה, דדבר פשוט דכל דבר שיכול לערער חזקת טהרתה גורר ממילא חיוב בדיקה, הגם שהיא לא מוחזקת ממש לכך מכ"מ הכי נראה כיון שראינו הופעה זאת אצלה ועלולה היא לכך").

ט. תענית.

1. הוי וסת האונס – שיעורי טהרה (עמ' תרנ"ח ד"ה וכן, "וכן יש נשים שראו את אחר תענית, ודינו כוסת האונס").

י. עשה מאמץ (exertion).

1. הוי וסת האונס – פרי טהרה (סעי' ל"ט).

יא. טבלה וראתה.

1. הוי וסת האונס – סד"ט (ס"ק א', "די"ל דטבילה הוי כמו קפיצה"), חו"ד (בי' ס"ק א', סי' קפ"ז בי' ס"ק י"ד, "משום דטבילה כקפיצה דמיא דהוה כוסת שאינו קבוע"), פרדס רמונים (פתיחה לסי' קפ"ט וסת ח' אות ד', וסת ט' אות ב'), סוגה בשושנים (סי' ו' סעי' א', סעי' ד', ס"ק ב'), משמרת הטהרה (פרק ז' סעי' פ"ו).

2. מר"מ – פרי דעה (טורי כסף ס"ק ד', "צ"ע לדינא"), חו"א (סי' פ"ב ס"ק ז' ד"ה ס"ו).

(א) ערה"ש (סי' קפ"ז סעי' ע"ז) – "ונראה לענ"ד דוודאי לא התשמיש ולא המקוה הם בכלל וסתות הגוף שהרי שניהם ע"י מעשה אלא דבאמת שם וסת בענין זה היא רק שם המושאל דמה ענין חולי לוסת כמ"ש בריש הסי' אלא דהענין כן הוא שאנו רואים באשה זו שיש לה בגופה איזה מחלה והסיבה נעלמת מאתנו ולכן חוששין שמא המים גורם לה המחלה שבכל עת שתלך למים נתרופפו מקורותיה ולכן בביאתו היא רואה דם שידוע שמים קרים או חמים פועלים פעולה עזה על החולי אם כה ואם כה ולכן אין זה דמיון כלל לכל ענייני וסתות דזהו מחלה ולא וסת וצריכין אנו לחוש לכל מה שהשכל מחייב".

3. עי' סי' קפ"ז סעי' י', לשיטות ומר"מ.

יב. כשעושה צרכיה.

1. למצוא דם במי רגלים עצמן.
 (א) הוי וסת האונס – הג' מיימוניות (איס"ב פרק ח' הל' ה' אות ג', "ומכאן נלמד לאשה הרואה דם כשעושה צרכיה ואם קבעה וסת לימים ולקפיצות או לעשיית צרכיה או שאר אונס קובעת לה וסת לימים ולאונס"), גר"ז (סי' קצ"א ס"ק י"ג, "מכל מקום לא קבעה לה וסת בהכי דעל ידי אונס הוא ונעקר בפעם אחת כדין וסת על ידי אונס דלעיל סי' קפ"ט"), בדה"ש (סי' קצ"א ס"ק נ"ה), לבושי עז (תמצית ס"ק ב', "הגר"ז"). סי' קצ"א תמצית ס"ק ל"ד, "הוי וסת האונס". אמנם ע"ש ס"ק ג', תמצית ס"ק ו', והוי כוסת דאכלה שם"ו. (וצ"ב).

2. כשדרכה לראות בעד הבדיקה אחר ההשתנה.

(א) לא הוי וסת האונס, אלא וסת הגוף [כאכלה שום] – ב"י (סוף סי' קצ"א, ריש עמ' קכ"ד, ע"ש במגיה הע' ט"ז, "אלא אם כן יעקר ממנה ג' פעמים"), רמ"א (סי' קצ"א, "אם בדקה עצמה שלש פעמים ומצאה טהורה"), חדרי דעה (סי' קצ"א ד"ה וכו', "וכ"ז שנמצא דם במקרה אבל אשה שרגילה כו' ואם בדקה ג"פ עד"מ בשם המרדכי דהיינו לעקירת וסת ומבואר בסקפ"ט סי"ז דמחמת אונס אפי' ראתה ג"פ נעקר בפ"א. וצ"ל דהא דע"י מ"ר לא חשיב אונס אלא חשיב כוסת הגוף ע"י מעשה וכמו אכלה שום. והנה מבואר בסמוך דקובעת בזה גם לימים. וא"כ גם זה הוה וסת הגוף ע"י מעשה לימים").

3. מר"מ – סד"ט (סי' קצ"א ס"ק ו', "וצ"ע"), פותר שער (מילואים סי' ל"ד), פרי טהרה (הע' ע"ח).

(א) תפארת למה (סי' קצ"א על הרמ"א) – "בהג"ה שם הנ"ל ז"ל ואם בדקה עצמה ג' פעמים ומצאה טהורה כו' עכ"ל. צ"ל דמה שרואה ע"י עשיית צרכיה הוי כוסת הגוף דפיהוק דצריך ג"פ לעקרו אף שאינו ביום ידוע כמ"ש סימן קפ"ד סכ"ו ולא הוי כוסתות הקפיצות דנעקר בפ"א כדאי שם סי"ז וצ"ע".

(ב) כנסת יחזקאל (יו"ד סי' ל"ד ד"ה עוד לאלק"י) – "דהא לעולם לא חזיא כי אם בעשיית צרכיה וזה עונתה עונה שע"י מקרה שאירע בגופה ודו"ק".

(ג) נוב"ק (סי' מ"ח) – "בסוף התשובה מיירי באשה שהיתה רגילה לראות דם אחר השתנה וקבעה לה וסת במעשה ההשתנה ואם בדקה ג"פ אחר ההשתנה ולא מצאה טהורה מטעם עקירת וסת ולכן בעינן ג"פ כדין עקירה ולא מיירי שם כלל מהכנסת המוך".

יג. ראתה ע"י בדיקת הרופא, או ע"י גרידה, או ניתוח.

1. לא הוי אפי' וסת האונס.

(א) דברי יציב (ליקוטים סי' פ') – "בדיני וסת הפיהוק והקפיצות נסתפקתי מה הדין בשאר ענינים שבגוף, כגון הגרידה וכיוצ"ב באיזה פעולה בגופה, האם דוקא בפיהוק וכו' שהיה ידוע לחז"ל כסימן או הוכחה להגעת הוסת וכמ"ש הרשב"א [בתורת הבית והובא בב"י סי' קפ"ט בד"ה ומ"ש וכל אלו הוסתות שבגופה], או דה"ה בכל פעולה ... אך בפעולה שבגוף לא ראיתי מעוררים בזה, האם דוקא באותם דברים שמנו חז"ל או דה"ה בכל פעולת הגוף שקובעת לעצמה. ומלשון הש"ס בנדה ס"ג ע"ב לאתויי מאי וכו' עיי"ש נראה להדיא שרק מה שאמרו חז"ל, וכן נראה מסתמות לשון הפוסקים".

(ב) ששבה"ל (ס"ק ג', סיכום אות ו') – "ניתוח שנעשה ברחם ... אינו נחשב אף כוסת הקפיצות".

(ג) חוט שני (ס"ק י"ג) – "אשה שרואה מחמת ניתוח או בדיקה רפואית, אין זה אונס שנאמר כאן, ואין לה לחוש בזה כלל משום וסת, דכל שיש סיבה חיצונית שרואה, אין לזה שייכות לוסת דאונס דהוי כאילו שאבו ממנה את הדם, משא"כ קפיצות גורמות שמחזור הדם יפעל ויביא את הדם. וכמו אשה שיולדת או שהפילה עובריה, אין היא חוששת לוסתות מפני שהיה כאן סיבה חיצונית שתראה".

(ד) לבושי עז (ס"ק א' ד"ה אשה, תמצית ס"ק ו') – "ראתה ע"י בדיקת הרופא, או ע"י גרידה, אי"צ לחוש משום וסת כלל".

2. פתיחת המקור ע"י רופא: הוי וסת האונס.

(א) שיעורי טהרה (עמ' תרנ"ח ד"ה וכן) – "וכן פתיחת המקור ע"י רופא - עי' ערה"ש".

(ב) בדה"ש (מלואים על סעי' י"ז) – "ונראה דה"ה באשה שנפתח פי רחמה ע"י רופא וראתה דם דתפסינן דמסתמא נגרמה הראייה ע"י פתיחת הרחם ואינה חוששת חששא דוסתות בלא פתיחת רחמה".

3. מר"מ – מנחת פרי (קונ' התשובות סי' י').

יד. דם לידה.

1. לא הוי אפי' וסת האונס.

(א) חוט שני (ס"ק י"ג) – "אשה שיולדת או שהפילה עובריה, אין היא חוששת לוסתות מפני שהיה כאן סיבה חיצונית שתראה".

(ב) שיעורי טהרה (עמ' תרס"ד) – "דם שראתה על ידי לידה אינו נחשב כלל לחישוב הוסתות כיון שהוא מחמת אונס הלידה".

טו. רואה מחמת תשמיש.

1. עי' סי' קפ"ז סעי' א', לשיטות ומ"מ.

טז. טלטול הדרך.

1. הוי וסת האונס – חשב האפוד (ח"ג סי' ל"א ד"ה ומה, "שראתה מחמת טלטול הדרך וכדומה, הנה נפסקה ההלכה בסי' קפ"ט סעי' י"ז ...").

2. מר"מ – מהר"ש ענגיל (ח"ז סי' קמ"ה, "לסניף יחשב"), פרדס שמחה (ס"ק נ"ה, "תש"ח").

יז. נסיעה במטוס (airplane).

1. הוי וסת האונס – נטעי גבראל (פרק צ"ט סעי' ט"ז, הע' כ"ז, "אשה שרואה דם אחר נסיעה במטוס, דינה כוסת הקפיצות [כן קבלתי מבעלי הוראה]").

יח. האם הם מצטרפים.

1. לא.

(א) דרכי טהרה (עמ' פ') – "אין גורם אחד מצטרף עם חברו".

(ב) שיעורי טהרה (סוף עמ' תרס"א).

2. כן.

(א) סוגה בשושנים (סי' ו' סעי' ד', ס"ק ז') – "שקביעת וסתה ה' ע"י ג' מעשים חלוקים שהיא ממיני הקפיצות שבכל פעם מהג"פ עשתה מעשה אחרת וראתה. קבעה לה וסת לחוש לכל מין מעשה שיש בו טורח שהיא ההיני הקפיצות".

(ב) יסוד הטהרה (פרק י"א הע' ל"ב) – "והוא הדין אם שלוש פעמים ראתה דם לאחר שהתאמצה בשלושה דברים שונים, כגון פעם אחת לאחר קפיצה ופעם שניה לאחר נשיאת משא כבד ופעם שלישית לאחר חבטה. קובעת וסת לפעולות אלו, וחוששת מעתה לאחר כל אחת מאלו הפעולות, שמא תראה דם. ואף אם תעשה מאמץ גופני חריג אחר, נראה שעליה לחשוש שמא תראה דם".

(ג) שבט הקהתי (ח"ג סי' רל"ח אות ב').

(ד) פתחי הלכה (ארטסקרול, פרק י"ט הע' ג').

3. מר"מ – בדה"ש (בי' ד"ה כמו, עמ' קי"ט), לבושי עז (ס"ק א' ד"ה והנה, תמצית ס"ק ה', "וצ"ע"), משמרת הטהרה (פרק ז' סעי' פ"ז, "וצ"ע").

4. קובע בחד פעולה, כגון בקפצה וראתה דם ג"פ, שקבעה וסת.

(א) אם יכול לעוקר ע"י שאר פעולות.

1 (לא) – סוגה בשושנים (סי' ו' סעי' ד', ס"ק ח'), "ואם בכל הג"פ לא עשתה רק מעשה א' כגון שקפצה בכל הג"פ או שטבל' או שנשאה משא כבד בכל הג"פ וראתה א"ח אח"כ רק להמעשה שעשתה בכל הג"פ ולא לשום מעשה אחר".

(ב) אם חושש לשאר פעולות.

1 (מר"מ) – יסוד הטהרה (פרק י"א הע' ל"ב), "ויש לעיין בקפצה וראתה דם ג"פ, שקבעה וסת. האם חוששת שמא תראה דם גם לאחר שאר מאמץ גופני שתעשה, כגון לאחר נשיאת משא כבד".

יט. מר"מ.

1. ש"ך (סי' קפ"ד ס"ק ל"ב) – "לא מצינו בש"ס ופוסקים שום וסת הגוף על ידי מעשה רק קפיצה".

(א) שבה"ל (ח"ב סי' צ"ט, על סי' קפ"ד) – "ש"ך סוף ס"ק ל"ב, לא מצינו בש"ס ופוסקים שום וסת ע"י מעשה רק קפיצה, עיין בתוה"ש ס"ק כ"ד, ותמוה בעיני על רבותינו שלא הביאו תוספתא פ"ק דנידה, איזהו אונס קפצה או חלתה או הכה בעלה או נשאה משאוי כבד וראתה הרי זה אונס. ועיין בהשגות הרז"ה על בעה"נ בשער הוסתות אות י"ט".

(ב) אולי י"ל שהבעל המאור לשיטתו מביא התוספתא, משא"כ שאר ראשונים – עי' סעי' כ"ג, לשיטות ומר"מ.

2. אג"מ (רשומי אהרן ח"א יו"ד סי' קפ"ט אות י"ד) – "כשאין דרך האשה לראות דם וראתה שלקחה איזו תרופה אינה צריכה לשמור העו"ב ותהיה מותרת לבעלה ע"י בדיקה".

כת [קפיצות מאתמול]

גמרא (נדה דף יא.) – "אמר רב אשי: כגון דקפיץ בחד בשבת וחזאי, וקפיץ בחד בשבת וחזאי, [ובשבת קפצה ולא חזאי], ולחד בשבת חזאי בלא קפיצה; מהו דתימא: איגלאי מילתא למפרע דיומא הוא דקגרים ולא קפיצה, קמ"ל דקפיצה נמי דאתמול גרמא, והאי דלא חזאי, משום דאכתי לא מטא זמן קפיצה. לישנא אחרינא, א"ר הונא: קפצה וראתה, קפצה וראתה, קפצה וראתה, קבעה לה וסת לימים ולא לקפיצות. היכי דמי. א"ר אשי: דקפיץ בחד בשבת וחזאי, וקפיץ בחד בשבת וחזאי, (ובשבת קפצה ולא חזאי), ולחד בשבת (אחרינא) חזאי בלא קפיצה, דהתם איגלאי מילתא דיומא הוא דקא גרים".

א. ראשונים.

1. קובע וסת רק לימים [לישנא בתרא חולק בלישנא קמא].

(א) רמב"ם (איס"ב פרק ח' הל' ה') – "כיצד קפצה באחד בשבת וראתה דם, ולאחר כ' יום קפצה באחד בשבת וראתה דם, ולאחר י"ט קפצה ביום השבת ולא ראתה דם ולאחר שבת ראתה בלא קפיצה, הרי נקבע אחד בשבת אחר כ', שהרי נודע שהיום גרם לה לראות ולא הקפיצה, וכבר נקבע יום זה ג' פעמים וכן כל כיוצא בזה".

2. קובע וסת לימים ולקפיצות.

(א) ראב"ד (איס"ב פרק ח' הל' ה'), בעלי הנפש שער תיקון הוסתות סי' ג' ד"ה ועוד יש לה).

(ב) רמב"ן (הל' נדה פרק ו' הל' י"ב) – "קפצה באחד בחודש וראתה, וכן בשניה, ובאחד בחדש השלישי ראתה מעצמה, קבעה לה וסת לימים בלא קפיצות, היתה קפיצה שלישית בשאר הימים וראתה קבעתו לקפיצות, וכן כל כיוצא בזה".

1 (אמנם עי' הרמב"ן (נדה דף יא.) – "ולא ידעינן אי פליגן לישני ולמדחיה לקמא איתמר בתרא או דילמא אע"ג דלאו הכי

איתמר אלא האי תרומיהו איתנהו לענין מעשה, ומסתברא כיון דוסתות דרבנן לקולא נקטינן בהו והלכתא כתרי לישני ולקולא, ואחר שכתבתי זה מצאתי להרמב"ם פאסי ז"ל שהחמיר, ובטלה דעתינו מפני דעתו".

(ג) רשב"א (תוה"ק בית ז' שער ג') – "קפצה באחד בשבת וראתה ועוד קפצה באחד בשבת וראתה וקפצה בשבת ולא ראתה ובאחד בשבת ראתה בלא קפיצה אין אומרים נתגלה הדבר שהיום גורם שהרי ראתה זו באחד בשבת בלא קפיצה ובשבת קפצה ולא ראתה אלא אומרים מה שראתה באחד בשבת מחמת קפיצה של אמש הוא שראתה ומה שלא ראתה בשבת אפילו שקפצה בו מפני שעדיין לא הגיע זמנה של קפיצה".

(ד) רא"ש (כדאי בב"י ס"ק י"ז(ב), עי' מגיה בטור ס"ק צ"ב).

(ה) רא"ה (בדה"ב בית ז' סוף שער ז').

(ו) טור (סעי' י"ז) – "אם קפצה באחד בשבת וראתה וקפצה באחד בשבת וראתה וקפצה בשבת ולא ראתה ובאחד בשבת ראתה בלא קפיצה אין אומרים הוברר הדבר שהיום גורם שהרי קפצה בשבת ולא ראתה וראתה באחד בשבת בלא קפיצה אלא תולין ראיית אחד בשבת בקפיצה שקפצה בשבת ומה שלא ראתה בשבת כשקפצה מפני שלא הגיע זמנה של קפיצה".

(ז) מאירי (גדה דף יא. ד"ה ובסוגיא) – "שאם קפצה באחד בשבת וראתה ועוד קפצה באחד בשבת וראתה ושבת שלישי קפצה ולא ראתה ואחד בשבת שאחריה ראתה בלא קפיצה אומרין שקפיצת שבת גרמה ראיית אחד בשבת ולא נקבע וסתה אלא בימים וקפיצות".

ב. פוסקים.

1. קובע וסת רק לימים [לישנא בתרא חולק בלישנא קמא].

(א) מחבר (סעי' י"ז) – "קפצה באחד בשבת וראתה דם, ולאחר כ' יום קפצה באחד בשבת וראתה דם, ולאחר י"ט יום קפצה ביום השבת ולא ראתה דם, ולאחר השבת ראתה בלא קפיצה, הרי נקבע אחד בשבת אחר כ', שהרי נודע שהיום גרם לה, ולא הקפיצה, וכבר נקבע יום זה ג"פ. וכן כל כיוצא בזה".

(ב) לבוש (סעי' י"ז) – "אמרין כיון שקפצה בשבת ולא ראתה, ואחר כך ביום אחד [בשבת] ראתה בלא קפיצה, איגלאי מילתא שהיום גורם לה ולא הקפיצה, והרי ראתה ביום זה ג' פעמים ונקבע לה וסתה, וכן כל כיוצא בזה".

(ג) ששבה"ל (סיכום אות ד').

(ד) דרכי טהרה (עמ' פ').

2. קובע וסת לימים ולקפיצות.

(א) גרא (ס"ק כ"ו, ס"ק ל"ב) – "כל הפוסקים כתבו דלא פליג אלישנא קמא דבלישנא בתרא מיירי שלא קפצה כלל ביום השבת ומ"ש בנוסחא שלנו בלישנא בתרא ובשבת קפצה ולא חזאי ט"ס הוא ומדברי הרמב"ם הועתקה אבל ליתא דבכל הנוסחאות דידיהו ליתא אלא שהרמב"ם מפרש דלישנא בתרא מיירי נמי כה"ג דלישנא קמא אבל הרא"ש ורשב"א וש"פ כתבו דל"פ הני לישני וכן סתם לקמן ס"כ".

3. ראיה להחמיר כשניהם – עי' ש"ך (ס"ק מ"ט), חכ"א (כלל קי"ב סעי' ל"ה), "וראוי לחוש ולהחמיר בין לענין לחוש ובין לענין עקירה", עי' גר"ז (ס"ק ע"ג), עי' ערה"ש (סעי' נ"א), טהרת ישראל (סעי' קי"ד, "צריכה לחוש לשני מיני וסתות"), בדה"ש (ס"ק קע"ה), פרדס שמחה (ס"ק נ"ח), לבושי עז (סוף ס"ק ח', תמצית ס"ק י"ד, סעי' כ' תמצית ס"ק ד', "נקטינן לחומרא כדעת השו"ע ... וכן יש להחמיר כדעת הש"ך"), משמרת הטהרה (פרק ז' סעי' צ"א).

4. מר"מ – ט"ז וש"ך השלם (שפ"ח ס"ק קמ"ז).

ג. רק פעם ד' ראתה ביום שלאחר הקפיצה.

1. עדיין מחלוקת – חור"ד (חי' ס"ק ל"ג, "ואם כל הג' פעמים ראתה ביום הקפיצה רק בפעם ד' ראתה ביום שלאחר הקפיצה דלדעת המחבר בסעיף י"ט אמרין ג"כ איגלי מילתא דיומא קא גרים ולדעת הרב שם לא קבעה רק להרכבה"), פת"ת (ס"ק כ', עי' ח"ד שכתב דאם כל הג' פעמים ראתה ביום הקפיצה רק בפעם ד' ראתה ביום שלאחר הקפיצה תליא בפלוגתא שהביא הט"ז ס"ק ל"ו דלדעת המחבר אמרין ג"כ איגלי מילתא דיומא קא גרים ולדעת הרב שם לא קבעה רק להרכבה. ועבה"ט בשם ש"ך שהביא דעת הפוסקים דתולין בקפיצה דאתמול").

2. לא אמרין דאגלאי מילתא – פרדס שמחה (ס"ק ס' אות ד', "לא אמרין דאגלאי מילתא למפרע דיומא קא גרים").

3. מר"מ – טהרת ישראל (סעי' קט"ז, "וצ"ע").

ד. ב' ימים קודם.

1. אינו מצטרף – עי' נוב"ת (יו"ד סוף סי' צ"ג, "שהש"ך שם בס"ק מ"ט כתב שיש חולקים שתולין שקפיצה דאתמול גרמה היינו התם שהקפיצה היתה סמוך יום אחד להראיה"), חור"ד (סי' קפ"ז ס"ק ט"ו ד"ה ולפי), ערה"ש (סעי' נ"ב, "ופשוט הוא דדווקא בקפיצה של אתמול תולין ולא בהיום שקודם לו וכ"ש מקודם זה הרבה"), סוגה בשושנים (סי' ו' סעי' ה', "אבל אם לא ראתה עד שני ימים לאחר הקפיצה לא תלינן בקפיצ' כלל"), טהרת ישראל (סעי' קט"ו), בדה"ש (סוף ס"ק קע"ה), פרדס שמחה (ס"ק נ"ח אות ד'), לבושי עז (תמצית ס"ק ט"ו), משמרת הטהרה (פרק ז' סעי' צ"ב).

ה. כמה סמוך.

1. מר"מ – פרדס שמחה (ס"ק נ"ח אות ה', "צ"ע"), פתחי הלכה (ארטסקרול, פרק י"ט הע' ט"ז).

(א) שבה"ל (ח"ג סי' קכ"ד ש"ך ס"ק מ"ט, ששבה"ל סוף ס"ק ז', סיכום אות ה') – "ודע דאני מסופק ונבוך די"ל דאף דלא תלינן בקפיצות דאתמול אולי זה דוקא בקפצה ביום השבת וראתה ביום הא' או קפצה בליל שבת וראתה בליל א' ר"ל במוצ"ש או הכה"ג גם בראתה ביום א' דעכ"פ עונה שלמה מפסקת ביניהם, אבל קפצה ביום השבת וכגון שקפצה בשבת אחה"צ לפנות ערב ומיד בערב אח"כ שכבר נקרא יום א' ראתה שנקראו ב' ימים מ"מ בכה"ג מסתברא מאד לתלות שהקפיצה שלפני שעה קלה היא

הגורמת לראי' שאח"כ ואין העונות מחלקות כה"ג, ואינו דומה להמבואר בש"ס ובשו"ע סימן קפ"ד דשינוי העונה גורם, אבל מודינא דסתימת הפוסקים ושו"ע לא משמע כדברינו, אלא גם ככה"ג אמרינן דקפיצה של עונת שבת יכולה לגרום לראי' ע"י קפיצה, ואין קפיצות עונת שבת גרם לראי' ליל יום א' אע"פ שסמוכה מאוד, וה' יאיר עיני".

(ב) בדה"ש (בי' ד"ה ולאחר [עמ' ק"כ], ד"ה ביום [עמ' קכ"א]) – "וצריך עיון דמה השיעור יש בדבר".

1. אם קפיצה כל הג' פעמים יום א' קודם לראיה.

1. זמנים ידועים.

(א) וסת רק לימים – חוו"ד (חי' ס"ק ל"ג, בי' ס"ק כ"ג, "ואם היו כל הג' פעמים או אפילו ב' פעמים מאותן הג' ראתה ביום שאחר הקפיצה לא אמרינן קפיצה דאתמול גרם רק יומא דגרים כיון שהיו בהפלגות שוות או בימים שווין"), פת"ת (ס"ק כ', "ועה"ד שכתב דמ"מ אם היו כל הג' פעמים בהפלגות שוות ובכל הג' פעמים קפיצה ביום שקודם הראיה קבעה וסת לימים לחודיהו ולא תלינן בקפיצה דאתמול דדוקא אם ראתה ב"פ ביום הקפיצה תלינן ראי' ג' בקפיצה דאתמול משא"כ בשכל הג' לא ראתה ביום הקפיצה תלינן בימים לחודיהו"), ערה"ש (סעי' נ"ב, "וכן אם כל הג' פעמים היו הקפיצות ביום אתמול אין תולין בהם כלל אלא בהיום [ח"ד] ונ"ל דאפילו כשפעם ראשון היה הראייה ביום הקפיצה והשנים האחרים היה יום מקודם אין תולין בהקפיצה אלא בהימים דבדיוק אמרו חז"ל [שם] דכפעם השלישי בלבד תולין"), טהרת ישראל (סעי' קט"ז).

(ב) וסת לקפיצות ולימים [גם לרמב"ם] – הגר"ש קלוגר זצ"ל (מי נדה סעי' י"ז ד"ה ולאחר), חת"ס (יו"ד סי' קפ"ג ד"ה וכו', "התם ראתה ב"פ ביום הקפיצה ממש והשתא קפיצה ולא ראתה ולמחר ראתה לא תלינן בקפיצה דאתמול לצרף לתרי זימני דראתה ביום הקפיצה ממש דודאי אינו דומה אונס דיומא לאונס דיום שלאחריו ואין לצרפם לקביעות אבל אה"נ היכי דראתה ג"פ ביום של אחר הקפיצה קבעה ליום שאחר הקפיצה").

(ג) מר"מ – סוגה בשושנים (סי' ו' ס"ק ט'), שפע טהרה (ס"ק י"ז, דברי יציב יו"ד סי' ע"ו אות ג', "ובחוות דעת ... אבל אני שבעה"ר דרכי החכמה אינם אתי לא זכיתי להבין דבה"ק, דלמה יהיה קיל טפי, דאדרבה ..."), ששבה"ל (סיכום אות ד', "מחלוקת הפוסקים"), בדה"ש (בי' ד"ה הרי, עמ' ק"כ), פרדס שמחה (ס"ק נ"ח אות ב'), משמרת הטהרה (פרק ז' הע' קפ"ד). זמנים שאינם ידועים.

(א) חוששת רק ליום שלמחרת הקפיצה [שיש דין כוסת שאינו קבוע] – חוו"ד (חי' ס"ק ל"ג, בי' ס"ק כ"ג), פת"ת (ס"ק כ', "ומ"ש הח"ד עוד בזה אין להעתיקו כי נלמד ממש"ל ס"ק י"ח"), סוגה בשושנים (סי' ו' סעי' ה', ס"ק ט'), משמרת הטהרה (פרק ז' סעי' צ"ב, "קפיצה ולא ראתה עד יום שלאחריו ואירע כן ג"פ בזמנים שאינם ידועים חוששת ליום שלמחרת הקפיצה"), בדה"ש (בי' ד"ה חוששת, עמ' קי"ח).

כט) וסת המורכב - סעיף י"ח.

א. האם יש עונה בינונית.

1. עדיין חושש לעונה בינונית – רשב"א (תוה"ב בית ז' שער ג', טו; "מכל מקום מסתבר לי שהוא חושש לה לעונה בינונית דכיון דוסתה תלוי במעשה ואימר לא קפיצה ולא ראתה מחמת קפיצה אם כן אני חושש שמא בא האורח בעונה בינונית מעצמו ומחשב ימי עונה בינונית ובא עליה"), טור (סעי' כ"ו, סי' קפ"ד סעי' י"ב, "כתב הרשב"א חומר בוסת הקפיצות מבשאר הוסתות שוסת הקפיצות בין שהוא קרוב יותר מעונה בינונית בין שהוא רחוק יותר לעולם היא חוששת לזמן עונה בינונית שאני אומר אורח בזמנו בא ובעלה מחשב עונה בינונית ובא עליה"), מחבר (סי' קפ"ד סעי' י"ב, "כגון קפיצה וכיוצא בה, כיון שהוסת תלוי במעשה, אימור לא קפיצה ולא ראתה, אבל חוששת לעונה בינונית שהיא ל' יום"), תוה"ש (ס"ק ל"ו, סי' קפ"ד ס"ק כ"ד), תפר"י (סי' קפ"ד ס"ק י"ד), סד"ט (סי' קפ"ד ס"ק ט"ז), גר"ז (סי' קפ"ד ס"ק מ"ד), חכ"א (כלל ק"ח סעי' י'), לחם ושמלה (סי' קפ"ד לחם ס"ק מ"ד), ערה"ש (סעי' מ"ז, סי' קפ"ד סעי' נ"ב), דר"ת (ס"ק ע"ו), טהרת ישראל (סעי' קי"ט), דרכי טהרה (עמ' פ'), שבט הלוי (סי' קפ"ד סעי' י"ב ס"ק ג', סיכום אות א'), אבני ישפה (ח"א סי' קס"ח ענף ב'), יסוד הטהרה (פרק י"א סעי' ל"ז), משמרת הטהרה (פרק ז' סוף סעי' פ"ח), פרי טהרה (סעי' ל"ט).

2. מר"מ – ט"ז וש"ך השלם (סי' קפ"ד שפ"ח ס"ק ס"ג).

(א) רע"א (סי' קפ"ד על הש"ך ס"ק ל"ד) – "לענ"ד י"ל באם היה הוסת המורכב לקפיצה מכ"ה לכ"ה והבעל שהה עד שעבר ל"ג דשריא מטעם ס"ס ספק לא ראתה כלל את"ל דראתה שמא קפיצה ביום כ"ה וראתה והגיע עתה זמן טבילה".

(1) מר"מ – בדה"ש (סי' קפ"ד סעי' י"ב בי' ד"ה אבל, עמ' כ"א), ט"ז וש"ך השלם (סי' קפ"ד שפ"ח ס"ק ס"ד).

ב. האם צריך ג' פעמים רצופים.

1. אינו קובע וסת אא"כ רצופים – ראב"ד (בעלי הנפש שער תיקון הוסתות סי' ג', "שאם קפיצה בריש ירחא דניסן וחזאי וקפיצה בריש ירחא דסיון וחזאי וקפיצה בריש ירחא דתמוז וחזאי, אע"ג דכולהו ראיות ברישי ירחי נינהו לא קבעה וסת לא לקפיצות ולא לימים. אבל אם קפיצה בשלשה ר"ח רצופים וראתה קבעה לה לימים וקפיצות, דכל ריש ירחא דתקפוץ מוחזקת בטומאה עד שתקפוץ שלשה ר"ח רצופים ותמצא טהורה"), סד"ט (ס"ק כ"ד), גר"ז (ס"ק ע"ה, ס"ק צ"א, סי' קפ"ז ס"ק מ"ב, "והלכך לא בעינן הכא ג' פעמים רצופין באחד בשבת או בר"ח אלא אפילו עברו בינתיים כמה חדשים ולא ראתה ולא קפיצה אין זו עקירה ונקבע לה הוסת ביום שקבעה לה ג' פעמים כן דעת הפרישה ס"ח. אבל הראב"ד כתב בהדיא דבעינן רצופים דוקא (וצריך לומר הטעם דכל זמן שלא נקבע הוסת בג' פעמים תלינן לקולא כל מאי דאפשר הואיל וראתה על ידי אונס והילכך כשדילגה ר"ח אחד שלא קפיצה ולא ראתה תלינן שיום החדש לבדו גרם לה הראיה ראשונה בלא צירוף הקפיצה כלל והרי נעקר יום זה במה שלא ראתה בו בר"ח השני. ומהאי טעמא נמי בקפיצה מכ' לכ' וראתה ובינתיים ראתה בלא קפיצה אינה צריכה לחוש לקפיצה שבסוף כ'").

- שלישית כמו שנתבאר לעיל לפי דעת הש"ך והראב"ד משום דתלינן לקולא שהפלגה לבדה גורמת הראיה בלא צירוף הקפיצה ואין כאן הפלגת כ').
2. קובע וסת – פרישה (הו"ד בגר"ז, לעיל), חו"ד (סי' קפ"ד בי' ס"ק ט"ו, סי' קפ"ט בי' ס"ק ל"ד, "אף שאלו השלשה ראשי חדשים היו שלא כסדרן").
3. יש להחמיר כשניהם – סוגה בשושנים (סי' ו' סעי' ז', סעי' ט', "עיקר להלכה כדיעה ראשונה ולמעשה יש להחמיר כשני הדיעות"), בדה"ש (ס"ק ק"פ, בי' ד"ה ביום, "ונראה להחמיר בזה").
4. מר"מ – טהרת ישראל (סעי' קכ"א, "צ"ע ... והמיקל לאחרים לא הפסיד"), פרדס שמחה (ס"ק ס' אות ב'), מגילת ספר (סי' כ"ג אות ז'), פתחי תשובות (סעי' י"ח), ט"ז וש"ך השלם (כו"ל ס"ק ק').

ג. וסת האונס ביחד עם וסת הגוף.

1. קובע וסת – חו"ד (סי' קפ"ז בי' ס"ק י"ד, "ולטבילה ולתשמיש חיישא דהוי כמו וסת מורכב לקפיצה וימים דחיישא בפעם אחת").
2. מר"מ – תפרי' (ס"ק כ"ג, "יש לנו ספק ... צע"ג"), פת"ת (ס"ק י"ח, "והניח בצ"ע"), ערה"ש (סעי' ס"ו, "יש מי שמסתפק לפי מה שנתבאר דוסת הגוף הוי כוסת הימים ווסת דקפיצות לבדו לא הוי וסת אלא עם ימים כמ"ש בסעי' מ"ו אם מצרפים וסת דקפיצות עם וסת הגוף ג"כ דהיינו שקפיצה ופיהקה וראתה דם וכן עשתה ג' פעמים וכשקפיצה לבד או פיהקה לבד לא ראתה אם נאמר דקבעה לה וסת דכל זמן שתקפוץ ותפקה אסורה כמו בקפיצה ליום ידוע ואף דבגמ' [י"א א] מבואר קפיצה וימים חדא מינייהו נקטה וה"ה קפיצה ופיהקה או אפשר דלא מצרף ואין זה וסת [כרו"פ סק"ג], מנחת פתים (סוף סעי' כ"ג), טהרת ישראל (סעי' קי"ז, "צ"ע"), פרדס שמחה (ס"ק ס' אות ה'), לבושי עז (סעי' י"ט תמצית אות י"א), פתחי הלכה (ארטסקרול, פרק י"ט הע' י"ד), פותח שער (סי' כ"ט אות י"ח).

ד. לקובע וסת: האם צריך עונות שוות.

1. אינה צריכה עונות שוות – פרדס רמונים (פתיחה לסי' קפ"ט ד"ה וכל, עמ' מ"ה, "אין נפקא בזה בין עונת היום לעונת הלילה, מאחר דהוסת אינו תלוי בימים").
2. מר"מ – לבושי עז (תמצית ס"ק ט"ז, "יש להסתפק").

ה. עוקר וסת האונס המורכב, וחזור פעם אחת.

1. חוזר – חו"ד (חי' ס"ק ל"ג, בי' ס"ק כ"ה), פת"ת (ס"ק כ"ב, "ונראה דאם אח"כ חזרה וקפיצה בר"ח וראתה דחוזר הוסת למקומו כמו בסעיף ט"ו גבי הפסיקה ג' עונות וחזרה וראתה. ח"ד"), סוגה בשושנים (סי' ו' סעי' ז'), טהרת ישראל (סעי' קי"ח), פרדס שמחה (ס"ק ס"א).
2. מר"מ – בדה"ש (סעי' י"ח בי' ד"ה וחוששת עמ' קכ"ב, סעי' כ"ו בי' ד"ה כן עמ' קל"ז, "צ"ע לענ"ד בדין זה [ובפרט לפימש"כ בסעף ט"ו בד"ה ואם חזרה שעיקר הדין דהתם לאו דכו"ע היא עיין שם], ומהאי טעמא נראה ג"כ לאידך גיסא ...) , ט"ז וש"ך השלם (שפ"ח ס"ק קנ"א).

"נראה פשוט דכ"ז דוקא בראתה בודאי מחמת הקפיצה כגון שראתה מיד אחר שקפיצה או שראתה ראיה מועטת שלא כדרך וסת, אבל אשה שנשאה משא כבד או התאמצה וראתה לאחר כמה שעות כדרך וסתה והוא בזמן הרגיל אצלה שעלולה לראות בו, כגון שיש לה וסת תה"ד בתוך כמה ימים [ואצ"ל כשהוא בזמן וסת המבוכה] בודאי לא תלינן הראיה בקפיצה אלא תלינן הראיה ביום, ואמר' דאפשר דאף אם לא קפיצה היתה רואה, וממילא חוששת לוסת הפלגה אף בלא קפיצה"

משמרת הטהרה (פרק ז' הע' ק"פ), עי' פותח שער (סי' כ"ט אות ט"ז, לשונו לעיל).

וסת הגוף

סעיף י"ט - סעיף כ"ו

ל' גדרים.

א. המציאות.

1. בדה"ש (ס"ק ר"א) – "וצריך להזהיר הנשים בדיני הוסת הזה שרבות מהן מרגישות במיחושים אלו קודם שבא אורח דמן וחייבות לפרוש מבעליהן".
2. הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' קל"ט) – "שאינו מצוי בזמנה"ז לקבוע וסת הגוף, ומצוי רק להיות וסת הגוף שאינו קבוע. כגון אם יש לה כאבי בטן, וראתה בתוך כ"ד שעות. אבל אין צריך להגיד לנשים דין זה בגלל שהן לא יודעות איך לחלק בין כאב רגיל לכאב שקובעת וסת. ועי"ז יגרום להן לחשוב בכל שעה שמא זהו וסת הגוף".

ב. פשט.

1. שהוא הראיה, הסימן – רשב"א (תוה"ב בית ז' שער ג', יג); "וסת פיהוקין וכיוצא בהן אינו מחמת האונס אדרבה אונסין אלו באין מחמת הוסת", רא"ה (בדה"ב בית ז' סוף שער ג', "אבל הפיהוק אינו כן אלא הוסת גורם לפיהוק שיבא"), חי' הר"ן (נדה דף יא., דף סג., "אונס הבא מחמת הוסת כי היינו דתנן במתני' בהני לחודייהו בלא ימי' נקבע הוסת לפי שאין אונסין הללו גורמין לוסי שיבא אדרבה הוסת גורם להם שיבאו"), מאירי (נדה דף יא., דף סג., "ואינו דומה לפיהוק או עיטוש שהרי באלו אין האורח בא בסבתם אדרבה המקרים באים לסבת האורח"), ערה"ש (סעי' נ"ה), טהרת ישראל (באר יצחק ס"ק ר"פ), בדה"ש (ס"ק קפ"ד, ס"ק רי"ט), פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' של"ח), פרי טהרה (עמ' ל"ז).

ג. חילוקים בין וסת האונס לוסי הגוף.

1. מיחוש לחודיה שאינו קבוע – בוסי האונס, אינו חושש. בוסי הגוף, יש לחשוש.
2. קובע וסי במיחוש לחודיה – בוסי האונס, דינה כמו וסי שאינו קבוע [לרמ"א. ולפי המחבר, לא הוי וסי בכלל]. בוסי הגוף, דינה כמו שאר וסי הקבוע.
3. מאתמול – בוסי האונס, קובע וסי היום. בוסי הגוף, פיהקה מתמול קובע וסי המורכב. [לפי המחבר].

ד. האם צריך שיהא שינוי מדרך העולם, [דכל כמה דאפשר לומר שהוא טבע כל האדם, אין מזה וסי הגוף], או לא.

1. נ"מ – פצעים (pimples), כאב בראשה רגילות (headaches), וכדומה.
2. שינוי מדרך העולם.
- א) פרדס רמונים (שפתי חכם ס"ק נ"ד) – "ונראה דהעיקר תליא שיהיה שינוי מדרך העולם, דכל כמה דאפשר לומר שהוא טבע כל האדם, אין מזה להתעררות הדם, אבל אם עשתה הרבה פעמים, עד שאנו רואין שהוא יוצא מטבע כל האדם, זה מורה שהוא מפאת התעררות הדם לצאת".
- ב) אג"מ (ארחות רבינו ח"ד עמ' ס"ט) – "אמרתי לו שהאשה מרגשת תמיד לפני בוא הוסת איזה הרגשה בראשה (אינו זוכר בבירור אם זה הי' כאב אבל דומני שכן הוא) ובגופה, ושאלתי אם זה לא נקרא וסי הגוף, ודחה אותי לגמרי, ונזכרתי זה לא כבר טעמו, שאמר שהרגשות כגון אלו רגיל כמעט בכל אשה ולא שייך לחשבו לוסי הגוף".
- 1) קהלות יעקב (ארחות רבינו ח"ד עמ' ע' אות א') – "אין לנו אלא דברי הגמ' והשו"ע דראשה כבד הוא וסי הגוף ואין בזה שום ספק ומה שטען דא"כ כל הנשים יש להם וסי הגוף ז"א וידוע לי מכמה שאלות נשים שאין להם וסי הגוף והוא רגיל".
- ג) הגריש"א זצ"ל (משנת השלח תשובה פ"א ד"ה וסי, תשובה פ"ד, משמרת הטהרה פרק ז' הע' קס"ז, אשרי האיש יו"ד פרק כ"ד אות ט"ז) – "דכל הני מיחושים שמסופקת בהם ורגילה בהם גם בימי טהרה לאו וסי הגוף הן, ובעי' מיחושים הרגילים אצלה בדרך כלל רק בזמן הוסת, דאל"כ לאו שלוחי הדם הם, ויש ללמד דבר זה לנשים דמצוי מאד אצלן דמחמת ריבוי ספיקות ועצבים חוששת לכל דבר שמא וסי הגוף הוא, ובכה"ג שנתבאר יש להורות לה רק שתבדוק קודם תשמיש".
- הגריש"א זצ"ל (משנת השלח תשובה פ"א ד"ה וסי, תשובה פ"ד, משמרת הטהרה פרק ז' הע' קמ"ז) – "ומש"כ שכ"ז באופן שאינו רגיל בשאר הימים כ"מ מתו' ורא"ש הנ"ל, וכ"כ המאירי סג: ד"ה זה וז"ל: 'ויש חוככים להחמיר מפני שרוב נשים ראשן ואיבריהם כבדים עליהם בשעת הוסת וא"כ בטלת תורת עונה מרוב נשים, אלא שנראה להם שלא נאמרה אלא בשאר וסותות של גוף שאין רגילין כשאר נשים' ע"כ. וכן שמעתי מהגריש"א (שליט"א) [זצ"ל] לדינא".
- 1) מאירי (נדה סוף דף סג:) – "זה שביארנו בסוגיא זו שכבודות ראשה ואיבריה הוא וסי הגוף, יש אומרים שהוא כשאר וסותות של גוף לענין שאין אוסרין לפניו ולאחריו אלא שעתו בלבד על הדרך שביארנו במשנה, ויש חוככים להחמיר מפני שרוב נשים ראשן ואיבריהם כבדים עליהם בשעת הוסת, ואם כן בטלת תורת עונה מרוב נשים, אלא שנראה להם שלא נאמרה אלא בשאר וסותות של גוף שאין רגילין בשאר נשים, וכן לדעתי אף על פי שביארנו במשנתנו בוסי המקרים שאם הורכב ביום קבוע לאותו מקרה אין וסותה קבוע אלא בשניהם, דוקא בשאר וסותות הגוף אבל בכבודות ראשה ואיבריה קובעת וסי ליום ואינה חוששת להם הואיל ורוב וסותות דרכן בכך אבל אלו דרך חומרא נאמרו, ואין שיטת הסוגיא מוכחת כן".
- 2) ל"מ ראה מהמאירי. וצ"ע.
- ד) נטעי גבריא (פרק צ"ח סעי' ב', סעי' ג') – "המיחושים הנ"ל אינם נחשבים כמורים על ביאת הוסת, אא"כ עושה כן כמה פעמים זה אחר זה ורואין שזה אינו דרך הטבע ... דוקא אם ידעה בידיעה ברורה שהם מסימני התעררות הטבע שתבא הוסת, אבל אם רגילה בסימנים אלו בשאר הזמנים אינם וסי הגוף".
- ה) משמרת הטהרה (פרק ז' סעי' ע"ד).
- ו) הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' קל"ט) – "אין צריך להגיד לנשים דין זה בגלל שהן לא יודעות איך לחלק בין כאב רגיל לכאב שקובעת וסי. ועי"ז יגרום להן לחשוב בכל שעה שמא זהו וסי הגוף".
- ז) פרי טהרה (סעי' מ"ד, הע' צ"ג).

ה. אם כל מקרה שהיא, או רק אותם מקרי הגוף שמנו חכמים.

1. כל מקרה.

- א) ששבה"ל (סעי' י"ט סיכום אות א') – "והוא הדין אם יש לה מיחושים אחרים".
- ב) פרדס שמחה (ס"ק ס"ב, שיעורי טהרה עמ' תרמ"ב) – "וכן שאר הרגשות כגון כאב בגופה או סימנים בגופה הוי וסי הגוף".
- ג) פרי טהרה (סעי' מ"ג, עי' הע' צ"ב) – "והוא הדין אם היה לה איזה כאב שדרכו לבוא בעת שמגיע הוסת".

(ד) פתחי מגדים (בי' סי' י"א אות ג') – "כיון דחזינן דהני הרגשות באים עם ראייתה, א"כ כל הרגשה שתרגיש בגופה, ומעידה על ביאת האורח הוי וסת הגוף, ואין צריך ע"ז ראייה מהגמרא, שהרי חזינן בהדיא שלאשה זו האורח גורם לאותה הרגשה, ויש בוסת זו עדות ברורה על ביאת האורח".

(ה) חיי הלוי (ח"א סי' פ"ב אות א') – "שאין נ"מ בכל זה דבכל מן שינוי הגוף קובעת הוסת".
 (ו) נטעי גבריאל (פרק צ"ח הע' ה') – "ודעת כהן סקי"ב שכתב דאף שמדינא אלו לא הוזכרו בגמ' ובפוסקים, כיון שהם סימנים המורים על ביאת הדם צריך לחוש לוסת הגוף".
 2. רק מה שמנה חז"ל.

(א) שו"ת יד מאיר (סי' כ"ב ד"ה והנה) – "בפי כריסה ובשיפולי מעי' ... ידעו חז"ל דדרך אותן הכאבים לראות ע"י דם נדות כמו מפקת ומעטשת. ובעי' שתקבע ג"פ לראות ע"י מקרים והרי שמואל אמר בש"ס דווסתות בפ"א קובעה וסת וע"כ משום דחז"ל ידעו דדרך אלו המקרים להוציא דם נדות. והרי דעת הט"ז סי' קפ"ט דאף דוסת שאינו קבוע עברה ולא בדקה טהורה וא"צ בדיקה מ"מ בוסת שע"י מקרים אסורה עד שיבדוק וכ"כ הפרישה והסכימו החו"ד והס"ט ע"ש. וע"כ מטעם שאלו המקרים ידעי חז"ל שדרך להזיל דם נדות והוי כעין הרגשה".

(ב) דברי יציב (סי' פ' אות א' ד"ה ועיין, שפע טהרה אות י"ט) – "דהא ברור שאין האשה קובעת וסת הגוף ע"י כל מקרה שהיא אלא ע"י אותם מקרי הגוף שמנו חכמים, דקים להו בדעת קדשם שמקרים אלו סיבתם תלויה בהגעת הוסת".

(ג) חשב האפוד (ח"ג סי' ל"א) – "ודאי מסתבר מאד אשר כל מאורע בגוף האשה שהוא מורה על התעוררות הדם לבא עכשיו היא וסת הגוף. כי אין זה הלכה למשה מסיני שפיהוק וגיהוק הם וסת הגוף אלא שכך שיערו חכמים אשר פיהוק וגיהוק הם סימנים באשה על התעוררות הדם לבא, ואם כן פשוט שכל דבר שיש לנו ברור שהוא סימן על התעוררות הדם לבא הוא וסת הגוף. אלא שאין אנו אדונים להכריע בזה ואף חכמי התלמוד השתדלו למצא סמך לזה, והיינו דאבעיא להו בנדה דף ס"ג וכיוצא בהם לאותי מאי, ועיינו ובאו על המחקר והוסיפו ראשה ואבריה כבדים עליו וכו'. וכתב הרא"ש מובא בב"י סי' קפ"ט שכל מה שפירשו הראשונים בפיהוק הם דברי אלקים חיים עכ"ל. ונראה הפירוש כי כל מה אשר הראשונים ס"ל שיש לפרש פיהוק נכנס בהסכמת חז"ל. ולפי זה נראה שאין בידנו להוסיף על וסתות הגוף".

3. מר"מ – פתחי תשובות (סעי' י"ט ד"ה ולכן), פתחי הלכה (ארטסקרול, פרק י"ח הע' ח').

(א) רמב"ם (איס"ב פרק ח' הל' ב') – "וקודם שיבוא הדם תרגיש בעצמה, מפקת ומתעטשת וחוששת פי כריסה ושיפולי מעיה ויסתמר שערות בשרה או ייחם בשרה וכיוצא במאורעות אלו, ויבואו לה וסתות אלו או אחד מהן בשעה הקבועה לה מיום וסתה".

(ב) רמב"ם (פירוש המשניות פרק ט' משנה ח') – "ואמרו 'וכן כיוצא בהן' כלומר אחד המאורעות שרגילה שיארעה בזמן וסתה אם הורגלה בהן שלשה פעמים נעשו לה אותן המאורעות מורים על הוסת, כמו שאנו מוצאים מהן שיארע לה דכאון בלבד, ואחרת כאבי ראש בלבד, ואחרת דאגה ואי שקט נפשי. ואחרת נמנום, וכיוצא בכך".

(ג) רשב"א (תוה"ב בית ז' שער ג') – "ואלו הן הוסתות מפקת מעטשת חוששת בפי כריסה ובשיפולי מעיה ושופעת וכמין צמרורות או חזין אותה וכן כיוצא בהן וכל שתקבע לה שלשה פעמים הרי זה וסת".

(ד) רא"ש (פרק ט' סי' א' השני) – "דכל חוש שינוי הגוף כיון שהחזקה בו הוא סימן להתעוררות עקירת הדם".

(ה) ערה"ש (סעי' נ"ג) – "דכל חוש שינוי הגוף כיון שהחזקה בו הוי סימן להתעוררות עקירת הדם וחוששת לו".

(ו) חזקת טהרה (סעי' י"ט ס"ק קמ"ג, מורה דרך ס"ק א') – "כפי הנראה מדברי הגמ' והפוסקים כל מין שינוי ומקרה שיארע לה אשר נזכרים כאן ואת אשר איננו נזכרים כאן עמנו, כולם אם תתמיד בהן בשעת וסתה כמה פעמים קובעתן באופן זה והם סימן להתעוררות הדם, ודי לדוגמא במה שכתוב כאן בשו"ע ועדיין צ"ע בדיון זה".

1. כמה זמן אחר המיחש יבא הוסת.

1. מיד.

(א) עי' משנה אחרונה (נדה פרק ט' משנה ח') – "אפשר דאין זו וסת הגוף כיון דאין הראיה סמוך מיד לוסת כדמשמע לישנא דם טמא מתוך דם טהור ולא אחר דם טהור ... ובב"י סי' קפ"ט הביא לשון הרמב"ן וסתות הגוף אין חוששת להן אלא שעתן כיצד היתה רגילה בהן לאחר קפיצה מיד או בקרוב לה שעה ושנים משעבר אותו זמן בודקת ומשמשת את ביתה ע"כ".

2. עדיין מרגשת המיחוש.

(א) פרדס רמונים (מקשה זהב ס"ק ל"ז) – "ולא נדע איזה שיעור יש לזה ... אין תולין בקפיצה או בטבילה הקודמת, כי אם כל הזמן שהיא מצטערת מהן ומרגשת עדיין שינוי בגופה מפאת זה, ואז תולין אפילו ביותר ממעת לעת ... וכן באכילת דברים חמים או בוסתות הגוף, כל זמן שהיא מרגשת שינוי בגוף מחמתן תולין בהם, הא לאו הכי לא תלינן אפילו בדאמול וכו"ל, כן נ"ל בדיון זה".

3. כ"ד שעות, [ולוסת קבוע אפילו יותר].

(א) סוגה בשושנים (סי' ז' סעי' ד', סעי' ה', ס"ק ח') – "ודוקא בפיהוק או עיטוש שקדם לראי' יום א' תלינן בפיהוק או עיטוש דאמול אבל בפיהוק ועיטוש שקדם לראי' ב' ימים לא תלינן".

(ב) דברי יציב (סי' ע"ו, שפע טהרה אות כ"ב).

(ג) הגר"ש (צ"ל (משנת השלחן תשובה פ"ב, תשובה פ"ד, משמרת הטהרה פרק ז' הע' קס"ה, הע' קס"ו) – "ואמנם פשוט דכ"ז בלא קבעה וסת ... אבל בלא קבעה וסת לא מצינו לחוש אלא יום א' קודם וכו"ל ולא ביותר מכן, אלא תבדוק קודם תשמיש, וכן שמעתי מהגר"ש אלישיב (שליט"א) [צ"ל], דבכה"ג תמתין יום א', וביום הב' אע"פ שמרגשת מיחוש תבדוק קודם תשמיש, וע"פ בשבט הלוי ח"ג סי' קי"ז ובשיעוריו".

(ד) חוט שני (ריש ס"ק י"ד, אות ג') – "אם הוא מופלג יותר מיום אחד לא מצינו שיהא כזה וסת".

(ה) פותח שער (סי' כ"ט אות ט' ד"ה מן) – "מן הסתם אין מקשרין הראייה עם המקרה אלא אם הם בעונה אחת כדמשמע בסעי' כ' ובחור"ד (סי' קפ"ז סוף סק"ד) לענין קפיצה וה"ה לענין וסת הגוף".
 (ו) עי' פרדס שמחה (ס"ק ס"ז אות ג') – "פיהקה ב' ימים קודם, אין תולים הראי' בפיהוק, ועדיין צע"ק".
 (ז) הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' קמ"ב) – "שכ"ז דווקא אם ראתה בתוך כ"ד שעות מהפיהוק. דאל"ה אין לדבר סוף".

4. לוסת קבוע, אפילו זמן הרבה. [חושש רק בזמן הוסת עצמו, ולא מזמן המיחוש עד הוסת].

(א) ריב"א (או"ח ויו"ד סי' ע"ג).
 (ב) הו"ד בדרכ"ת (ס"ק ע"ח) – "בשו"ת ריב"א ... באשה שיש לה וסת מורכבת היינו וסת הגוף בימים ידועים דהיינו שהוא לימודה לחוש בפי כריסה ושיפול מעי' ג' ימים קודם יום המוגבל לראייתה ורצה השואל להחמיר להפריש ג' ימים קודם היינו אלו הג' ימים שחוששת כנז' והשיב דהדין פשוט דהפרשה בזה רק אותו עונה שלמדה לראות בו".
 (ג) אג"מ (יו"ד ח"א סי' פ"ד) – "בדבר האשה שאין לה וסת ימים אבל כמעט בכל פעם **שבוע קודם** ראייתה יש לה כאב בחזה בתחלה הוא כאב רפה ואח"כ מתחזק הכאב ובסוף מתרפה עוד הפעם ואז היא רואה, הנה ודאי אין לחוש עד שתתרפה הכאב עוד הפעם דאף אם הוא וסת הגוף הא מפורש בסי' קפ"ט סעי' כ"ד בוסתות הגוף היתה רגילה לראות בסופו אינה אסורה אלא בסופו. אך הוא דוקא בכבר נקבע לה וסת גוף זה אבל מתחלה צריך לחוש גם לימים עד שתקבע רק לוסת זה דהיינו באין לה ממש שום זמן אלא בהפלגות שאינן שוות או אף בהיו ב' פעמים בזמן שוה עם וסת גוף זה דהכאב בחזה ואח"כ בזמן שאינו שוה נמי הוברר שלא היום גרם אלא וסת הגוף זה כדאיתא שם בסעי' כ' בוסת גוף דפיהוק. ומה שכתב ידידי שעל פי רוב התחלת הכאב הוא שבוע לפני הראיה וכן כתב על פי רוב מתרפה עוד הפעם ואז תראה, הנה בדבר התחלת הכאב לא איכפת לן אם היה בכל פעם ראייתה אחר שנתגדל הכאב ונתרפה עוד הפעם שזהו עיקר הוסת. אבל אם הראיה אחר שתתרפה עוד הפעם אינה אלא ברוב הפעמים ויש שהיא רואה גם בעת שהכאב חזק, הנה אם לא היו ג"פ רצופין שראייתה היתה רק אחר שנתרפה הכאב הרי לא הוקבע ג"פ וצריכה לחוש רק כפי פעם האחרון. ואם הוקבע ג"פ תצטרך לחוש לפי פעם האחרון ולפי הקביעות כדין וסת הימים עיין בסעי' כ"ו".

אג"מ (יו"ד ח"ג סי' נ"א) – "אם הפסיקה בין הכתמים ושפע הדם יום או יומיים או בדקה בינתיים ומצאה טהורה אין וסתה אלא מזמן שבא הדם בהרגשה, ואין חוששין לכתמים משום וסתות כסוף סימן ק"צ, ודינה כדין וסת הגוף, אבל לא שייך לחוש לזה אלא כשהיה זה ג"פ - ואם היה כן ג"פ ובזמן שוה בין לימי החדש בין להפלגה צריך לפרוש ממנה כשהתחילה לראות כתמים בזמן כהרגילה ואפילו כשהן פחות מכגריס כיון שבאין בזמן הוסת ואם לא באו הכתמים עדיין חוששין ליום הוסת בזמנה וכשלא בא האורח בזמנו הרי נתגלה שאינו מהוסת וטהורה אם לא היו הכתמים כגריס".

(ד) הגר"ש זצ"ל (משנת השלחן תשובה פ"ב, תשובה פ"ד, משמרת הטהרה פרק ז' הע' קס"ה, הע' קס"ו) – "אבל ודאי אם קבעה וסת לראות תמיד ב' או ג' ימים אחר הפיהוק בזה צריכה לחוש כפי מנין הימים שראתה, שהרי יודעת אימתי יבוא וסתה. וכ"כ בתשו' ריב"א סי' ע"ג הובא בדרכ"ת סקע"ח ובאגר"מ יו"ד ח"א סי' פ"ד".

(ה) שבה"ל (ח"ג סי' קי"ז, ששבה"ל סעי' י"ט ס"ק י') – "אשה שאצלה ברור דעכ"פ יעברו לרוב רובו שני ימים עד שתראה בשלישי אין לאסור כלל ביום ראשון או שני והמחמיר בזה עליו להביא ראיה, ואין להכביד על בנות ישראל, וכן מצאתי ג"כ בשו"ת ריב"א יו"ד ס"א ס"ג ש' להקל בזה אפי' במורכב מזמן ופהוק ומכ"ש כשאין רק פיהוק וכיו"ב שהרי מבואר משנתנו שגם תוך זמן שמפקת מותרת אפילו בשעה ושתיים אם יש לה קביעות שרואה רק בסוף הוסת, ומכ"ש בדבר שתולה בימים, ואין לומר דחיישינן דמחמת חימוד תשמיש תראה כיון שכבר מפקת דהא משנתנו הנ"ל ושו"ע הנזכר ס' כ"ד סתירה לזה כמו שכ' בריב"א שם, וע"כ דקים להו לרו"ל דבוסת הגוף שזה התהליך של הדבר ואין הפיהוק שום סימן שיש כבר התעוררות של פתיחת הרחם להוציא דם טמא".

שבה"ל (ח"ח סי' קפ"ח אות ב') – "ואשר שאל באשה שדרכה לראות אחרי וסת הגוף ע"י מקרים שבגופה, וכמבואר ביו"ד סי' קפ"ט סי"ט רק שאין הראיה מיד אחרי המקרים הללו אלא כל פעם אחרי שני ימים וקבעה כך יותר מג"פ ולא קרה שראתה פעם תוך יומים מהופעת מקרי הגוף. הנה בדבר זה הארכתי בשו"ת שבט הלוי ח"ג סי' קי"ז והבאתי ראיות מכריעות להקל והוא ק"ו מהמבואר במשנתנו דנדה ס"ג דאפילו בשעת הופעת הסימנים אשר בסופם יבא הוסת מותרת בתחלתם מכ"ש כה"ג וכמבואר ג"כ בתשובת ריב"א יו"ד סי' ס"ג וע"ש בשבה"ל אריכות בזה ובס' שיעורי שבה"ל סי' קפ"ט שם, וכמובן כשמגיע היום שעלולה כבר לראות תפורה כהלכה ואין להאריך בזה רק להוסיף שתבדוק עצמה בימים אלה כדינא".

(ו) בדה"ש (ס"ק קצ"ח) – "ואם רגילה שבא לה אחד ממקרים אלו ב' ימים או יותר קודם ראיית דמה (ושכיח כן בנשי דידן) אולם בכל פעם רואה היא מספר שוה של עונות לאחר המקרה וכגון שרואה תמיד בתוך עונה הרביעית שלאחר המקרה (ועונה ר"ל יום או לילה) או עונה חמישית שלאחר המקרה נראה להחמיר ולאסור התשמיש בעונה ההיא וגם להצריכה אז בדיקה כדין עונת הוסת, אבל אם אין מספר העונות שוה נראה להקל שלא לאסור לה לשמש ומכל מקום ראוי להחמיר לבדוק עצמה קודם תשמיש בימים ההם".

(ז) פרדס שמחה (ס"ק ס"ד אות ד') – "וסת הגוף שמתחיל כמה ימים קודם הראי', אינה חוששת אלא לעונה אחרונה".

(ח) לבושי עז (סעי' כ' תמצית ס"ק ט') – "אף במיחוש שהיה ב' ימים קודם הראיה, ובדרכ"ת הוסיף דה"ה בג' ימים".

(ט) פתחי מגדים (בי' סי' י"א אות ד') – "בודאי כל וסת הגוף שהוא מעיד על ביאת האורח, ואפילו אם קודם לו יום או יומיים הוי וסת".

5. מר"מ – לחור"ש (ס"ק מ"ב, "בא לה יום או יומים קודם יום המועד ..."), פתחי הלכה (ארטסקרול, פרק י"ח הע' ס"ח), פתחי תשובות (סעי' י"ט ד"ה דנו).

ז. מר"מ – נטעי גבריאלי (פרק צ"ח סעי' י"ג, סעי' י"ד).

1. הגריש"א זצ"ל (משנת השלחן תשובה פ"א ד"ה וסת, משמרת הטהרה פרק א' הע' ט"ו) – "דמ"מ בזמנינו שאין מצוי ההרגשה יש להחמיר בכל ההרגשה כשמצאה הדם לאחריה, ולפי"ז מה שמצוי שיש מיחשים של וסת ולאחר מכן נמצא דם בבשרה יש להחמיר בזה אף בפחות מכגריס וצבעונין, ודוקא בדם ממש".

[לא] ציורים – סעיף י"ט.

משנה (נדה דף סג.) – "כל אשה שיש לה וסת, דיה שעתה. ואלו הן הוסתות: מפקת, ומעטשת, וחוששת בפי כריסה ובשפולי מעיה, ושופעת, וכמין צמרמורות אווזין אותה, וכן כיוצא בהן. וכל שקבעה לה שלשה פעמים, הרי זה וסת".

גמרא (נדה דף סג.) – "וכן כיוצא בהן לאתווי מאי. אמר רבה בר עולא: לאתווי אשה שראשה כבד עליה, ואבריה כבדים עליה, ורותת, וגוסה".

א. בחז"ל.

1. מפקת – **משנה** (דף סג.).
 - (א) כאדם שפושט זרועותיו מחמת כובד (stretching spell) – **רש"י**, **מחבר**.
 - (ב) כאדם שפותח פיו מחמת כובד (yawning spell) – **תוס'**, **מחבר**.
 - (ג) כאדם שמוציא קול דרך הגרון (belching spell) – **ערוב** (עי' מגיה בטור, אות צ"ה), **מחבר**.
2. מעטשת – **משנה** (נדה דף סג.).
 - (א) מתעטשת דרך למעלה (sneezing spell) – **תוס'**, **ש"ך**.
 - (ב) מתעטשת דרך מטה (spell of flatulence) – **טור**, **מחבר**.
3. חוששת בפי כריסה (aches or cramps in the stomach) – **משנה** (נדה דף סג.), **מחבר**.
4. חוששת בשפולי מעיה (aches or cramps in the lower abdomen) – **משנה** (נדה דף סג.), **מחבר**.
5. שופעת – **משנה** (נדה דף סג.).
6. כמין צמרמורות אווזין אותה – **משנה** (נדה דף סג.).
 - (א) שאחזה צירי הקדחת (hot flashes) – **רמב"ן** (הל' נדה פרק ו' הל' ח'), **מחבר**.
 - (ב) יסתמר שערת בשרה – **רמב"ם** (איס"ב פרק ח' הל' ב', עי' תוס' יו"ט במשנה שם).
7. שראשה כבדים עליה (headaches) – **גמ'** (נדה דף סג.), **מחבר**.
8. איבריה כבדים עליה (aches or cramps in limbs) – **גמ'** (נדה דף סג.), **מחבר**.
9. רותחת – **גמ'** (נדה דף סג.).
 - (א) כמין רתת (shivering spell) – **רמב"ן** (הל' נדה פרק ו' הל' ח').
 - (ב) שיחם בשרה – **רמב"ם** (איס"ב פרק ח' הל' ב', עי' הב"י).
10. גוסה – **גמ'** (נדה דף סג.).
 - (א) רוצה להקיא (nausea) – **ראב"ד** (בעלי הנפש שער תיקון הוסתות סי' ג', "גוסה ... פי' אחר רוצה להקיא מעין אכילה גסה"), **רשב"א** (תוה"ב בית ז' שער ג', "פירוש גוסה מתעורר להקיא מלשון").
 - (ב) בני מעיה מגיסין והומין לה – **רמב"ן** (הל' נדה פרק ו' הל' ח').
 - (ג) איצטומכא – **רמב"ם** (פירוש המשניות, עי' בדה"ש ציונים ס"ק רי"ג).
 - (ד) חוששת בכסליה – **ראב"ד** (בעלי הנפש שער תיקון הוסתות סי' ג', "גוסה, פי' חוששת בכסליה").

ב. שופעת [עי' לעיל].

1. **מאירי** (נדה דף סג.) – "ופירשו בגמרא שופעת דם טמא מתוך דם טהור כלומר לראות קודם הוסת דם טהור כגון דם ירוק או לבן ואחר כך רואה דם טמא".
2. ראתה תחלה כעין מוגלא ואחר זה דם.
 - (א) הוי וסת הגוף – שו"ת פני יהושע (יו"ד סי' א'), **סד"ט** (ס"ק כ"ה, "ובשו"ת פני יהושע ... ולדינא דבריו נכונים, אך הפוסקים לא הזכירו זה, וצ"ע"), **פת"ת** (ס"ק כ"ג, "ועי' בתשו' פ"י חי"ד כתב דה"ה בראתה תחלה כעין מוגלא ואחר זה דם דהיינו שופעת דם טמא מתוך דם טהור ולדינא דבריו נכונים. ס"ט"), **לחוש** (לחם ס"ק נ"ו), **ערה"ש** (סעי' נ"ג, "גם לדין כששופעת דם מתוך מוגלא שכן דרכה שמקודם שופעת מוגלא ואח"כ דם והוה המוגלא וסת ובכל אלו אם יארע לה אחד מהם ג' פעמים וראתה דם קבעה לה וסת"), **בדה"ש** (ס"ק קפ"ז), **חוט שני** (ס"ק י"ד ד"ה ואם, אות ה'), **פרדס שמחה** (ס"ק ס"ב, שיעורי טהרה עמ' תרמ"ב ד"ה וכן), **נטעי גבריאלי** (פרק צ"ח סעי' א', "וכן אם מפרישה מראות טהורות כעין מוגלה לבנה ואח"כ ראתה דם"), **פתחי תשובות** (סעי' י"ט ד"ה ולכן), **פתחי מגדים** (בי' סי' י"א אות א').
 - (ב) אינו וסת הגוף – **פרדס רמונים** (מקשה זהב ס"ק ל"ד, "ודאי דכל שהפסיקה בין הראיות כל חזא לחודא קיימא, ואין להם שום הצטרפות זה לזה").

(ג) מר"מ – **דברי יציב** (סי' פ' אות א' ד"ה ועיין, עי' סי' ע"ו אות ג', "ועיין סד"ט ס"ק כ"ה דבגמ' חשיב נמי שופעת דם טמא מתוך דם טהור, והפוסקים השמיטו לפי דהאידינא כל דם בטמא מחזקין ליה, ומשו"ת פ"י שכתב דה"ה בראתה תחלה כעין מוגלא ואח"כ דם, ולדינא דבריו נכונים אך הפוסקים לא הזכירו זה וצ"ע עיי"ש, ואני בער ולא אדע דהא ברור שאין האשה קובעת וסת הגוף ע"י כל מקרה שהיא אלא ע"י אותם מקרי הגוף שמנו חכמים, דקים להו בדעת קדשם שמקרים אלו סיבתם תלויה בהגעת הוסת, ועיין סעיף כ"ג ברמ"א באכלה שום וכו' ולי"א בכל דברים חמים דייקא, ועיין מ"ש בחי' לבנון נטע שם, ומנ"ל לדמות גם

לענין ראתה תחלה מוגלא שבאה מחמת מכה שזה יהיה סיבה להגעת הוסת. ואולי קים להו להני רבוותא שגם זה תלוי בדם וסתה וצ"ע ג'"), לבושי עז (סעי' כ' תמצית ס"ק י"א, "וצ"ע").

3. כתמים (stains).
 (א) הוי וסת הגוף – אג"מ (יו"ד ח"ג סי' נ"א, "אותן נשים שדרךן לראות כתמים בלא הרגשה כמה ימים קודם וסתה ... ודינה כדין וסת הגוף"), דברי יציב (סי' ע"ו ס"ק ג', שפע טהרה אות כ"א, "שרגילה להקדים לראיתה טיפין טיפין בלא הרגשה, או שרגילה להקדים כתמים לראיתה, נראה לחדש למ"ש בסי' קפ"ט סי' ט"א דאם בא וסת הגוף ..."), הגריש"א זצ"ל (משנת השלחן תשובה קנ"א, "אם דרכה בכך וקבעה בג' פעמים למצוא כתם ואח"כ לראות וסת, יש לדנוני לכל הפחות כוסת הגוף, אפילו ראתה את הוסת אחר מעת לעת"), ששבה"ל (סעי' י"ט ס"ק י' ד"ה ואם, סיכום אות ז'), חוט שני (ס"ק י"ד ד"ה וה"ה, אות ה'), פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' של"ט), פתחי תשובות (סעי' י"ט ד"ה ולכן), פתחי מגדים (בי' סי' י"א אות ב').

(ב) אינו וסת הגוף – פרדס רמונים (מקשה זהב ס"ק ל"ד, לשונו לעיל).

(ג) מר"מ – לבושי עז (סעי' כ' תמצית ס"ק י"א, "וצ"ע").

ג. ציורים, בפוסקים.

1. פצעים (pimples).

(א) הוי וסת הגוף – שיעורי טהרה (עמ' תרמ"ב ד"ה ומטעם), נטעי גבריאל (פרק צ"ח סעי' א', "או שבאים לה פצעים על פניה"), פתחי תשובות (סעי' י"ט ד"ה ולכן), פרי טהרה (סעי' מ"ג, "או שרגיל להיות לה פצע (pimple) בעת שמגיע הוסת").

1) יש לעי', מצד ג' טעמים. שאינו מקרי בגוף שמנו חכמים [עי' לעיל]. שאינו שינוי מדרך העולם [שכמה נשים מקבלים פצעים אם אוכלים קוקו. או אם יש הן נרוויים. או אם הן צעירים]. עוד, בדרך כלל הם יותר מכ"ד שעות, ואינו קבוע.

2. שמרגשת חולשה.
 (א) הוי וסת הגוף – שיעורי טהרה (עמ' תרמ"ב ד"ה ומטעם).

1) ג"כ יש לפקפק מהג' טעמים לעיל.

3. מידות החום [מזמן הביוץ].

(א) מר"מ – קנה בושם (קובץ אור ישראל חנ"ו עמ' ל"ו אות ק"ל, "אשה שמרגישה הביוץ ויודעת בדיוק מתי יגיע הוסת, מדינא אי"צ לחשוב וסתה מיום זה, דבשו"ע הרב פוסק דלוסת שלא כתוב בחז"ל אין לחשוש, אבל למעשה תחשוש לחומרא"), גופי הלכות (משנת סופרים ס"ק י"ב), פתחי תשובות (סעי' י"ט ד"ה יש).

ד. ידיעה שהוסת צריך להגיע (a feeling that the period is imminent).

1. מחמיר [קרא למה לי, סברא הוא] – ששבה"ל (סעי' י"ט ס"ק י' ד"ה ויש לפעמים, "לפעמים שאינה מרגשת סימני הגוף, אלא יש הרגשה שהוסת צריך להגיע, ואז יש להחמיר ולפרוש, ולא דמי לסימני הגוף". סיכום אות ח', "אם יש לה הרגשה שהוסת מגיע אך אינם מרגשת סימני הגוף, יש להחמיר ולפרוש"), פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' ש"מ).

ה. סימנים מעצבנות ורגזנות (mood changes, depression, irritability).

1. אינו וסת הגוף – ששבה"ל (סעי' י"ט ס"ק י' ד"ה ויש סימנים, שבה"ל ח"ג סוף סי' קי"ז, "ויש סימנים שאינם הקדמה לוסת ואינם משום וסת אלא מעצבנות ורגזנות ואין לחוש בזה". סיכום אות ט', "יש סימנים שאינם הקדמה לוסת אלא מעצבנות ורגזנות ואין לחושין להם"). נטעי גבריאל (פרק צ"ח סעי' ד', "סימנים הבאים מעצבנות (נערוועזקיי"ט) ורגזנות שאינם סימן לביאת הוסת, אין לחוש"), פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' ש"מ, "In addition, mood changes which may precede menstruation, "such as depression and irritability, are not considered a vest haguf").

ו. מר"מ.

1. נטעי גבריאל (פרק צ"ח סעי' ו', הע' י"ב) – "אם באמצע יום ראייתה מרגשת סימני וסת הגוף, א"צ לחשוש בפעם אחרת כשתרגיש סימנים אלו [כן קבלתי מרבותי דבעינן שסימני הגוף הם שלוחי הדם ולא שהדם יביא הסימנים]".

לב) וסת הגוף לחודיה.

א. לקובע וסת: האם צריך עונות שוות.

1. אינה צריכה עונות שוות – פרדס רמונים (פתיחה לסי' קפ"ט ד"ה וכל, עמ' מ"ה, "אבל וסת שאינו תלוי בימים, כוסת הגוף וכדומה, אין חילוק בזה בין עונת היום לעונת הלילה"), ששבה"ל (סעי' י"ט סוף ס"ק י', סיכום אות י', "וסת הגוף נקבע גם אם אין הראיות שוות באותה עונה דהיינו יום או לילה, אך במורכב אינו נקבע אלא כשהראיות באותה עונה"), עי' בדה"ש (בי' ד"ה יש, עמ' קכ"ב, "ולכאורה היה נראה שאפילו אם ג' ראיות אלו שראתה לא אירעו בעונה אחת אלא מקצתן אירעו בעונת יום ומקצתן בעונת ליל ג"כ קבעה לה וסת לחוש ... אבל לא ראיתי מבואר כן בפוסקים"), פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' ש"מ"א).

ב. עונה בינונית.

1. יש לה [אא"כ הדרך לראות בסוף המיחוש] – רמב"ן (הל' נדה פרק ה' הל' ו'), עי' ש"ב (סי' קפ"ד ס"ק ל"ב), גר"ז (סי' קפ"ד ס"ק מ"ה, "ואם לא קבעתו ביום ידוע חוששת לעונה בינונית דהיינו שצריכה בדיקה ליום ל' לראייתה וגם בעלה אסור לבא עליה אחר ל' עד שישאלנה (רמב"ן) וביום שלשים צריך לפרוש ממנה (ש"ך) (כי שמא יארע לה הפיהוק בשעת תשמיש ותראה אלא אם כן קבעה לה וסת לראות בסוף הפיהוק או אחריו כדלקמן סי' קפ"ט סעיף כ"ד)"), חוו"ד (חי' ס"ק ב', ס"ק מ', בי' ס"ק ל"ב, "ואם

הוא בתחלתו או שנמשך ראייתה גם אחר הפיהוק אסורה לעונה בינונית"), פרדס רמונים (פתיחה לסי' קפ"ט וסת ז' אות ד'), מקור מים חיים (סעי' כ"ד), סוגה בשושנים (סי' ז' סעי' ט"ז), שערי טוהר (שער ד' סעי' ח'), שבט הלוי (קונ' קנין טהרה במקורות לפרק ה' סי' ד' סעי' י"ג), חזקת טהרה (ס"ק קמ"ט, ס"ק קס"ו), קיצור הלכות (פרק ז' סעי' ה', "וכן אסורה בעונה בינונית אף שעדיין לא הרגישה במיחושים, שאנו חוששים בכל שעה שיבאו"), פרדס שמחה (ס"ק ס"ג, שיעורי טהרה עמ' תרמ"ח, "וצריכה נמי לחוש לעו"ב ואינה חוששת לשאר וסתות, אבל אם דרכה לראות בסוף הפיהוק אינה חוששת לעו"ב"), מגילת ספר (סי' ל"ט אות י"ג), פתחי מגדים (פרק כ"ד סעי' י"א, סי' ט"ו ענף ג'), פרי טהרה (סעי' מ"ז), פתחי הלכה (ארטסקרול, ריש עמ' שמ"ב), חיי הלוי (ח"א סי' פ"ב), מחזה אליהו (סי' ק"ג, סי' ק"ד, "דברים מפורשים דרך כאשר הראיה מתחלת יחד עם תחלת רגשי וסת הגוף הוא דאסורה בבינונית"), נטעי גבריאל (פרק צ"ח סעי' ט').

(א) הדרך לראות בסוף המיחוש ונמשך אחריו, או מתחיל אחריו.

(1) מחמיר – חוו"ד (חי' ס"ק ב', בי' ס"ק ל"א, לשונו לעיל), פרדס שמחה (ס"ק ס"ג, שיעורי טהרה ריש עמ' תרמ"ט).

(2) מיקל – גר"ז (סי' קפ"ד ס"ק מ"ה, לשונו לעיל).

(ב) הדרך לראות בסוף המיחוש ואין הראיה נמשך אחריו.

(1) מיקל – גר"ז (סי' קפ"ד ס"ק מ"ה, לשונו לעיל), חוו"ד (חי' ס"ק ב').

(2) מחמיר – סוגה בשושנים (סי' ז' סעי' ט"ז, "ואם אינה רגילה לראות אלא בסוף הפיהוק בזה כתבו החו"ד ומורש"ז דא"ח בעו"ב עד שתפח' ולי העני צ"ע בזה ויש לחוש ולאסור מתחל העונה").

2. אין לה – כנסת יחזקאל (יו"ד סי' ל"ד ד"ה עוד לאלק'), "שאינה רואה לעולם כי אם בעת עשיית צרכיה א"כ נסתר הסברא לומר שיש לה עונה בינונית דהא לעולם לא חזיא כי אם בעשיית צרכיה וזה עונתה עונה שע"י מקרה שאירע בגופה ודו"ק").

3. מר"מ – ט"ז וש"ך השלם (סי' קפ"ד שפ"ח ס"ק ס"א).

ג. חודש, הפלגה.

1. אין לה חודש, אין לה הפלגה. [ודלא כעונה בינונית].

(א) סוגה בשושנים (סי' ז' סעי' ה') – "וחששת אח"כ ליום הפיהוק דוקא".

(ב) פרדס שמחה (ס"ק ס"ג) – "ואינה חוששת לשאר וסתות".

(ג) פתחי מגדים (פרק כ"ד סעי' י"א, סי' ט"ו ענף ג') – "בספר קצור הלכות נדה ... דכיון דקבעה וסת בלא ימים א"כ בכל עת שתפק חוששים לוסת ... א"כ מהיכי תיתי שתחוש שתקבע ליום שזה הוי סתירה לוסת שלה ... דעונה בינונית לאו משום חשש שמא תקבע וסת הוא, אלא משום דחיישינן שתראה בעונה זו מחמת מילוי הדם וכמושנ"ת, וא"כ שפיר חוששת לעו"ב אבל לא לחדש והפלגה ודו"ק".

(ד) פתחי הלכה (ארטסקרול, ריש עמ' שמ"ב).

(1) אא"כ דרך הראיה קודם הוסת – פתחי הלכה (ארטסקרול, פרק י"ח הע' כ"ט).

2. יש חודש, יש הפלגה [אא"כ הדרך לראות בסוף המיחוש], שאין חילוק בין זה לעו"ב.

(א) הגריש"א זצ"ל (משנת השלחן תשובה ל"ז, תשובה פ"א) – "משעה שנקבע לה וסת הגוף - עדיין יש להחמיר להצריכה לחוש להפלגה ולחודש, כי יש לדמותו לוסת המורכב לגוף ולימים, שאע"פ שלא הגיע וסת הגוף, חוששת ליום הקבוע".

(ב) קיצור הלכות (פרק ז' סעי' ה') – "גם אשה שקבעת לה וסת הגוף צריכה לחוש להפלגה וליום החודש של הראיות ככל הנשים".

(ג) מגילת ספר (סי' ל"ט אות י"ג ס"ק ד') – "עיינ בקצור הלכות ... ודבריו נכונים ... ועיינ בפרדס שמחה ס"ק ס"ג, ודבריו תמוהים ... אין חילוק בין עו"ב לשאר חששות הוסת דבלמודה לראות בתחלת הפהוק חוששת לכולם ובלמודה לראות בסוף הפהוק אינה חוששת כלל".

(ד) חזקת טהרה (ס"ק קמ"ט, ס"ק קס"ו) – "היינו דווקא לחומרא ליתן עלי' כל חומר דין וסת קבוע, אבל לא לקולא ... ומשמע דכן צריכה לחוש לשאר מיני חשש כגון להפלגה ולחדש".

3. מר"מ – מלבושי טהרה (סעי' נ"ה, ס"ק ע"ה, "שיש לחוש שמא תפקע עוד ובהתחלת תשמיש תראה"), שערי טוהר (שער ד' ס"ק ט'), טהרת ישראל (סעי' קמ"ח, "אין לה לחוש כלל"), חיי הלוי (ח"א סי' פ"ב, "ובעיקר דין של וסתות הגוף יש להסתפק אם זה רק לחומרא ...").

ד. רחיצה: בוסת הקבוע.

1. מחמיר [ז' נקיים] – באר משה (ח"א סי' נ"ג), שבה"ל (ח"ה סי' ק"ח ד"ה ואמנם, ח"י סי' רע"ז אות ו', ששבה"ל סי' קפ"ד ט"ז ס"ק י"ג ד"ה ולדבריו, סיכום אות י"א, "דלכתחלה לא תרחץ, ודיעבד אפשר להקל, מלבד בוסת הפיהוק דלענ"ד יש להחמיר").

2. בדיעבד מיקל – עי' בדה"ש (ס"ק נ"ה, לשונו לקמן).

לג] וסת הגוף המורכב.

א. עונה בינונית: במקום שקובע וסת ג' פעמים רצופים. [שאינו רצופים, עי' לקמן].

1. אינו חוששת לעונה בינונית – ש"ך (סי' קפ"ד ס"ק ל"ב, "דודאי אם יש לה וסת לימים ולוסת מוסתות הגוף חוששת לעולם לוסתה ולא שייך לומר אימור לא ראתה ואין צריך לחוש לעונה בינונית כיון דיש לה וסת"), סד"ט (סי' קפ"ד ס"ק ט"ז), גר"ז (סי' קפ"ד ס"ק מ"ד), חוו"ד (סי' קפ"ד בי' ס"ק ט"ו), פרי דעה (סי' קפ"ד שפ"ל ס"ק ל"ב), ערה"ש (סי' קפ"ד סעי' נ"ב), סוגה בשושנים (סי' ז' סעי' ט"ז, "אם יש לה וסת הגוף ליום ידוע כגון שקב' לה וסת שבכל יום ר"ח תפח' וטראה א"ח לעו"ב"), פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' שמ"ו).

2. **פשט במחבר** (סי' קפ"ד סעי' י"ב) – "היה לה וסת לימים ולוסת מוסתות הגוף, כגון קפיצה וכיוצא בה, כיון שהוסת תלוי במעשה, אימור לא קפצה ולא ראתה, אבל חוששת לעונה בינונית שהיא ל' יום".
- (א) **ש"ך** (סי' קפ"ד ס"ק ל"ב) – "ואולי גם הב"י מודה דבוסתות הגוף אם קבעה לימים דינו כקבעה לימים לחוד ולא מיירי אלא בוסתות הגוף דבאין ע"י מעשה דידה דומיא דקפיצה וכדנקט כיון שהוסת תלוי במעשה אימר לא קפצה ולא ראתה כו' אבל לא בשאר וסתות הגוף כגון פיהוק ועיטוש ודכותיה ודוחק".
- (ב) כגון ע"י אכילה דברים חמים וכדו' – **תוה"ש** (סי' קפ"ד ס"ק כ"ד, "כגון קפיצה וכיוצא בו. דהיינו אכילת שום ושאר דברים חמים או שאר מעשה שהיא עושה שמקרי ראייה ע"י אונס דהוי כמו קפיצה (ע"ל סי' קפ"ט סעיף כ"ג בהג"ה), וזה פשוט ... והש"ך הבין דברי הב"י דקאי אפילו אפיהוק ועיטוש לכן האריך להשיג עליו, וסיים ואולי גם הב"י מודה דבוסתות הגוף כו' ולא מיירי אלא בוסת הגוף דבאין ע"י מעשה דומיא דקפיצה אבל לא בשאר וסתות כגון פיהוק ועיטוש ודוחק ... הנה מש"כ דלא מצינו שום וסת הגוף ע"י מעשה רק קפיצה זה ודאי אינו, דהא הב"י נמשך בזה אחר הרשב"א והרשב"א חשיב עוד אכילת שום וכיוצא בו כקפיצה וכמ"ש הב"י לקמן בסי' קפ"ט, ובדאי נעלם ממנו שם דברי הב"י. גם מ"ש דפשט דבריו כו', גם זה אינו דאדרבה כיון שכתב הוסת תלוי במעשה אימור לא קפצה כו' משמע ומבואר להדיא להיפוך, ודברי ב"י נכונים ודו"ק), **תפר"י** (סי' קפ"ד ס"ק י"ד), **סד"ט** (סי' קפ"ד ס"ק ט"ז), **גר"ז** (סי' קפ"ד ס"ק מ"ד), **לחם ושמלה** (סי' קפ"ד לחם ס"ק ל"ח), **ערה"ש** (סי' קפ"ד סעי' נ"ב), **ששבה"ל** (סי' קפ"ד ש"ך ס"ק ל"ב), **בדה"ש** (סי' קפ"ד ס"ק צ"ד).
- (ג) שלא ברציפות – **חוו"ד** (סי' קפ"ד בי' ס"ק ט"ו, "הש"ך ... ולפענ"ד דלא קשה מידי, דהא ע"כ בקפיצה ליום ידוע אין הכונה שביום הידוע קופצת בודאי דהא מדעתה קא קפצה, וע"כ הכונה הוא דאף שהיה לה כמה ר"ח שלא קפצה ולא ראתה והיה לה כמה קפיצות שלא בר"ח וגם כן לא ראתה, רק שקבעה לה וסת שאם תקפוץ בר"ח שודאי תראה שכן אירע לה ג"פ בג' ר"ח שקפצה וראתה, אף שאלו הג' ר"ח היה שלא כסדרן מ"מ מקרי וסת קבוע לענין זה שצריכה לחוש לקפיצה ר"ח. וכה"ג מיירי בוסת הגוף כגון שהיה לה כמה ר"ח שלא פיהקה ולא ראתה רק שכן אירע לה ג"פ בר"ח שלא כסדרן שפיהקה וראתה ופיהקה כמה פעמים שלא בר"ח ולא ראתה, דאז לא הוי וסת קבוע רק לענין זה שאינה צריכה לחוש רק לפיהוק של ר"ח, אבל לר"ח לחוד ודאי דא"צ לחוש שמא תפהק בר"ח ותראה, דהא אלו הג' ר"ח היה שלא כסדרן, וכן לפיהוק גרידא א"צ לחוש דהא פיהקה כמה פעמים שלא בר"ח ולא ראתה, וכצ"ל בוסת הקפיצה, ומש"ה צריכה לחוש לעונה בינונית דהא אין לה ושום וסת קבוע על יום הראייה"), **פרי דעה** (סי' קפ"ד שפ"ל ס"ק ל"ב), **ערה"ש** (סי' קפ"ד סעי' נ"ב, לשונו לקמן), **ששבה"ל** (סי' קפ"ד ש"ך ס"ק ל"ב).
- (ד) **מר"מ** – **פרדס רמונים** (סי' קפ"ד שפ"ח ס"ק ל"ב), **פת"ת** (סי' קפ"ד ס"ק כ"ח), **ט"ז וש"ך השלם** (סי' קפ"ד שפ"ח ס"ק נ"ו, ס"ק ס"ג).

ב. אינו רצופים.

1. הוי וסת קבוע – **חוו"ד** (בי' ס"ק ל"ד, סי' קפ"ד בי' ס"ק ט"ו, לשונו לעיל), **הו"ד בפת"ת** (סי' קפ"ד ס"ק כ"ח), **פרדס רמונים** (שפ"ח ס"ק נ"ו ד"ה והנה), **ערה"ש** (סי' קפ"ד סעי' נ"ב, "וכן אפילו בוסתות הגוף שלא ע"י מעשה אם אין הוסת קבוע ליום פלוני כמו בר"ח תפהק ותראה ויש כמה ר"ח שלא פיהקה ולא ראתה וכן כמה ימים שלא בר"ח שפיהקה ולא ראתה אלא וסתה הוא באופן זה שבכל עת שתפהק בר"ח תראה דוודאי בוסת כזה אינה צריכה לחוש לר"ח שהרי כמה ר"ח שלא פיהקה ולא ראתה ולכן צריכה לחוש לעונה בינונית [ח"ד סקט"ו]), **ששבה"ל** (סי' קפ"ד ש"ך ס"ק ל"ב), **בדה"ש** (ס"ק ר"ז, בי' ד"ה ואם, ד"ה אבל עמ' קכ"ט, ס"ק רע"ג), **לבושי עז** (סעי' י"ט תמצית ס"ק י', עי' סעי' כ"א תמצית ס"ק ה', "וקי"ל כהחוד"ד"), **פתחי הלכה** (ארטסקרול, עמ' שמ"ה).
- (א) אין חיוב פרישה.
- (ב) יש לה עונה בינונית – **חוו"ד** (סי' קפ"ד בי' ס"ק ט"ו, לשונו לעיל), **הו"ד בפת"ת** (סי' קפ"ד ס"ק כ"ח), **פרי דעה** (סי' קפ"ד שפ"ל ס"ק ל"ב), **ערה"ש** (סי' קפ"ד סעי' נ"ב), **סוגה בשושנים** (סי' ז' סעי' ט"ז), **פתחי הלכה** (ארטסקרול, עמ' שמ"ו).
2. אינו קבוע – **גר"ז** (ס"ק צ"א, "דלא קבעה אלא בג' פעמים רצופים"), **פרי טהרה** (סעי' מ"ח, הע' ק"ג).
3. יש להחמיר כשניהם – **סוגה בשושנים** (סי' ז' ס"ק כ"ב, "נראה כאן להחמיר כדברי שניהם כדעת מורש"ז וכדעת החו"ד").
4. **מר"מ** – **ט"ז וש"ך השלם** (כו"ל ס"ק ק').

ג. הפלגה.

1. גם הפלגה ראשונה היה לה במיחוש – **סוגה בשושנים** (סי' ז' סעי' ב'), **פרדס שמחה** (ס"ק ס"ד אות ב'), **בדה"ש** (ס"ק ר"ח, ס"ק רל"ז, ציונים ס"ק רכ"ג), **פתחי הלכה** (ארטסקרול, פרק י"ח הע' ל"א).

לד וסת המורכב, אם חוששת גם כוסת שאינה קבוע: אשה שקבעה לה וסת הגוף לזמן ידוע: מה הדין אם בא העת בלא המיחוש, ואם בא המיחוש בלא עתו.

- א. **דעת המחבר** (סוף סעי' י"ט) – "ואם בא וסת הגוף לזמן ידוע, כגון מר"ח לר"ח או מל' יום לכ' יום, קבעה לה וסת לזמן ולמיחוש הוסת, ואינה חוששת אלא לשניהם ביחד, ואם הגיע העת ולא בא המיחוש, או שבא המיחוש בלא עתו אינה חוששת".
1. **מחבר** (סעי' כ"ה) – "אם אחד מאלו בא לזמן ידוע, אז ודאי אסורה כל עונת הוסת, כמו וסת ימים גרידא".
- (א) ולפי **הט"ז** (שם) דאינה חוששת לעונת הוסת רק אחר שבא המיחוש אז אסורה כל היום, אבל קודם שבא המיחוש אינה חוששת א"ש כאן בפשיטות. אולם לדעת שארי פוסקים שם דס"ל דגם קודם שבא המיחוש חוששת לעונת הוסת קשה – **בדה"ש** (ס"ק ר"א, ציונים ס"ק רכ"ו).

2. ב"י (ס"ק י"ט ד"ה ומ"ש וכל), הו"ד בט"ז (ס"ק ל"ו) – "וכתב דהא דאינה חוששת אלא לשניהם ביחד יליף לה מוסת הקפיצות וכ"כ הרשב"א בתורת הבית (שם יג), ופירוש אינה חוששת היינו לומר שאינה חוששת לו כדין וסת קבוע אלא כדין וסת שאינו קבוע".

(א) פ"י, שחושש אם בא המיחוש בלא עתו, וחושש אם בא העת בלא המיחוש – ט"ז (ס"ק ל"ו), חו"ד (בי' ס"ק כ"ו), פרדס רמונים (מק"ז ס"ק ל"ו), שערי טוהר (שער ד' ס"ק י'), לבושי עז (סעי' י"ט תמצית ס"ק כ"א).

(ב) פ"י, שחושש אם בא העת בלא המיחוש, ואינה חושש אם בא המיחוש בלא עתו – מקור חיים (ס"ק קכ"ב, תפארת צבי ס"ק כ"ו), ערה"ש (סעי' נ"ו), בדה"ש (ס"ק רי"א).

3. אינה חוששת כלל, אפילו כוסת שאינו קבוע – תוה"ש (ס"ק ל"ט), באר היטב (ס"ק מ"ב).

ב. דעת הרמ"א (סעי' י"ט) – "ודוקא שקבעה לה וסת לשניהם ביחד, אבל מתחלה חוששת לכל אחד בפני עצמו, כי אינה יודעת איזהו מהן תקבע".

1. אינה חוששת כלל: אינה חוששת אם בא המיחוש בלא עתו, ואינה חוששת אם בא העת בלא המיחוש – ש"ך (ס"ק נ"ו [כדאי' בתוה"ש חו"ד ובאר היטב, אבל עי' פרדס רמונים], לשונו לקמן), לבושי עז (סעי' י"ט תמצית ס"ק כ"א).

2. אינה חוששת אם בא המיחוש בלא עתו, אבל חוששת אם בא העת בלא המיחוש – עי' הט"ז (ס"ק ל"ו), [וכדאי' בחו"ד, אבל עי' התוה"ש ופרדס רמונים], "אבל מהג"ה שאח"ז שכ' ודוקא שקבעה וסת לשניהם יחד כו' משמע שחולק על הבית יוסף בזה וס"ל דכאן אינה חוששת לגמרי כיון שמבורר לנו שאין חשש בפיהוק זולת הימים מדלא ראתה שום פעם בפיהוק ביום אחר ויום זה נקבע לה דוקא לפיהוק דהא לא החמיר לתת לה דין וסת שאין קבוע אלא קודם הקביעות", מקור חיים (תפארת צבי ס"ק כ"ו), ונראה דגם הרמ"א לא חולק על הב"י, חו"ד (חי' ס"ק ל"ה, בי' ס"ק כ"ו).

3. מר"מ – פרדס רמונים (מק"ז ס"ק ל"ו, שפ"ח ס"ק נ"ו), צמח צדק (פסקי דינים סעי' י"ט).

ג. אם בא המיחוש בלא עתו.

1. מיקל.

(א) דרישה (ס"ק י"א, פרישה ס"ק נ"ט) – "דלא כבית יוסף ... ולענ"ד לא נהירא דלשון אינה חוששת משמע אינה חוששת כלל".

(ב) ש"ך (ס"ק נ"ו) – "ואז כשהגיע העת ולא באו שניהם ביחד אינה חוששת כלל אפילו כדין וסת שאינו קבוע לא לוסת המקרה ולא לוסת היום אבל כשלא קבעה שניהם ביחד חוששת לכל אחד בפני עצמו כדלקמן סעיף כ"א כן כתב הפרישה ס"ס ג' ובדרישה סנ"ט וכן נראה מדברי הרב".

(ג) תוה"ש (ס"ק ל"ט) – "אינה חוששת. כלל וכלל, אפילו לוסת שאינו קבוע ... דלא כב"י, ודבריו תמוהין".

(ד) באר היטב (ס"ק מ"ב).

(ה) חו"ד (חי' ס"ק ל"ה, בי' ס"ק כ"ו).

(ו) גר"ז (ס"ק פ"ג) – "אינה חוששת. כלל אפילו כדין וסת שאינו קבוע (ט"ז ש"ך).

(ז) קיצור שו"ע (סי' קנ"ד סעי' ד'. אמנם עי' לחו"ש [לשונו לקמן]) – "אזי כשהגיע יום המוגבל והיא מפקת או מעטשת חוששת לו. אבל ביום גרידא או בפיהוק ועיטוש גרידא אינה צריכה לחוש כיון שלא קבעה אלא בתרויהו כהדדי".

(ח) ערה"ש (סעי' נ"ו).

(ט) סוגה בשושנים (סי' ז' סעי' ב').

(י) טהרת ישראל (סעי' קכ"ז) – "אם בא המיחוש בלא עתו שהוא זמן ידוע אינה חוששת כלל אפי' כדין וסת שאינו קבוע".

(יא) חוט שני (ס"ק י"ד אות ז', אות י').

(יב) לבושי עז (סעי' י"ט תמצית ס"ק כ"א).

2. מחמיר, שחושש כוסת שאינו קבוע.

(א) עין הבדלה (סי' ס"ב ד"ה הדרא) – "ואף שבכו"פ וש"ך סק"ג וטו"ז ס"ק ל"ו דאינה חוששת כלל אפילו כוסת שאינו קבוע. דבריהם באמת צ"ע להקל דלמא תקבע עתה וסת למיחוש לחוש ... ודאי ראוי להחמיר ואין להקל, וכן עמא דבר".

(ב) שערי טוהר (שער ד' ס"ק י').

ד. אם בא העת בלא המיחוש.

1. עי' לקמן סעי' כ"ה, לשיטות ומר"מ.

ה. מר"מ – פת"ת (ס"ק כ"ד), ששבה"ל (סעי' י"ט סיכום אות ג'), פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' שמ"ג), ט"ז וש"ך השלם (כו"ל ס"ק צ"א, ס"ק צ"ב, שפ"ח ס"ק קנ"ה, ס"ק קנ"ו).

1. לחו"ש (לחם ס"ק נ"ט, שמלה ס"ק מ"ב) – "וכתב הב"י ... אבל הט"ז כתב כי מלשון הרמ"א ... וכ"כ הש"ך סק"נ"ו בשם דו"פ, ושכן נראה מדברי הרב ובאמת כי גם מסתימת לשון המחבר הכי משמע, וכן משמע מלשון הרמב"ן בהלכותיו. אבל לפע"ד הדבר קשה מאוד לומר דאשה שקבעה לה וסת איזה זמן לימים ולמקריים כדרך רוב הנשים שיש להן וסת קבוע ובשעת וסתן (או סמוך לו) הן מרגישות בגופותי' וחוששות באחד מן המיחושים שמנו חז"ל, ועתה בא לה יום או יומים קודם יום המועד (או אח"כ) המיחוש הזה בעצמו שהיה רגילה לראות בו תהא מותרת לשמש בשעת המיחוש ממש ולא תחוש כלל. ולא זכיתי לדעת מאין למדו דבר זה, ומקפיצות אין ללמוד כיון שהן אינן קובעות וסת לעצמן כלל, אבל וסת שבגופה הרי אליהם טובא וחשוב לקבוע בפני עצמו ... אמאי לא נחוש שמא היא משנית עתה וסתה ליום אחר (שהיא רגילות בנשים). והרי הט"ז והש"ך בעצמן כתבו לחלק לדעת המחבר דבקפיצה לא אמרי' קפיצה דאתמול גרם לה משום דהוי אונס, אבל בפיהוק אמרי' דפיהוק דאתמול גרם לה משום

דהפיהוק הוא מצד הטבע להיות כן בשעת ראייתה ממותר הליחה, גם בס"ק ל"ח כתב הט"ז דפיהוק גרע טפי (משאר וסת שאינו קבוע) כיון שדרך הטבע הוא באשה בשעת ראייתה או סמוך לה הוה ריעותא לפנינו ... ולפע"ד צע"ג, וכפי הנראה יש להחמיר בזה עכ"פ כמו בוסת שאינו קבוע וכמ"ש בב"י".

(א) מר"מ – ששבה"ל (סעי' י"ט ס"ק י', שבה"ל ח"ג סי' קכ"ד ש"ך ס"ק נ"ו).

לה] הוברר הדבר, פיהקה מאתמול - סעיף כ'.

א. הוברר הדבר.

1. עדיין לחוש לוסת [הפלגה, או יום], חושש כמו וסת שאינו קבוע – פרדס רמונים (שפ"ח ס"ק נ"ז, פתיחה לסי' קפ"ט ח"ב הוסת הז' אות ג' ד"ה אך), בדה"ש (ס"ק ר"כ, בי' ד"ה הוברר).
2. מר"מ – שערי טוהר (שער ד' סעי' י').

ב. הלכה.

1. קובע וסת המורכב – רשב"א (תוה"ב הארוך בית ז' שער ג' יד., הקצר שם יב.), רא"ש (נדה פרק ט' סי' א' [השני]), טור (סעי' כ'), מחבר (סעי' כ'), פוסקים.
2. אינו קובע וסת – רא"ה (בדה"ב בית ז' סוף שער ז', "ואינו נכון כלל, ורואה אני דברי חברנו שאין הקפיצות דומין בדין לפיהוקין שהקפיצה גורמת לוסת שיבא וכיון שכן אפשר שהקפיצה של יום זה גרם לוסת שיבא למחר אבל הפיהוק אינו כן אלא הוסת גורם לפיהוק שיבא וא"א לוסת לגרום ביאת הפיהוק יום אחד קודם לכן, וזה נכון וברור").
3. יסוד המחלוקת – שבה"ל (ח"ג סי' קכ"ד ד"ה והנה, ששבה"ל ד"ה והמחלוקת, "ופלוגתת הרשב"א והרא"ה ביסוד וסת הפיהוק דשניהם ס"ל דהפיהוק בא מחמת וסת לאפוקי קפיצות שהוסת בא מחמתן, אלא דהרא"ה ס"ל דפיהוקין הם תוצאות מיציאת הוסת ר"ל יציאת דם מהרחם שמקרב ובא וזה לא שייך אלא ביום הראיה ממש, משא"כ הרשב"א ס"ל דהפיהוקין הם תוצאה מאסיפת דם ומילוי הרחם בוסת אף על פי שעדיין אינו יוצא, וע"כ ס"ל להרשב"א דודאי אפשר לתלות הראיה של היום בסימנים של יום אתמול").

ג. ב' ימים.

1. הוי וסת – שבה"ל (ח"ג סי' קכ"ד ד"ה וע"פ, ששבה"ל סוף סעי' כ', סיכום אות ב', "ואפילו בהפרש ב' ימים. אך צ"ע שיעור הימים שאפשר לתלות בפיהוק").
2. אינו וסת – סוגה בשושנים (סי' ז' סעי' ד', ס"ק ח', "ודוקא בפיהוק או עיטוש שקדם לראי' יום א' תלינן בפיהוק או עיטוש דאתמול אבל בפיהוק ועיטוש שקדם לראי' ב' ימים לא תלינן"), בדה"ש (ס"ק רכ"ד).

ד. ג' פעמים ביום שלפני הראיה, וראתה אח"כ ביום שוה ג"פ: כגון ג' פעמים פיהקה א' בחודש, וכל פעם ראתה ב' בחודש.

1. הוי וסת המורכב [לכו"ע] – שבה"ל (ח"ג סי' קכ"ד, ששבה"ל סוף סעי' כ', סיכום אות ב', "נלענ"ד ברור דאע"פ שכ' בחו"ד ס"ק כ"ג דאם ראתה ג"פ בהפלגות שוות ובכל ג"פ קפצה ביום שקודם הראיה קבעה וסת לימים לחוד ולא תלינן בקפיצה דאתמול דדוקא אם ראתה פ"ב ביום הראיה תלינן ראיה ג' בקפיצה דאתמול יע"ש, דזה דוקא בקפיצות אבל בסימני הגוף בהאי דסעיף כ' פשיטא דגם אם פיהקה ג"פ ביום שלפני הראיה וראתה אח"כ ביום שוה ג"פ דקבעה לשניהם יחדיו והיינו ע"פ הרשב"א הנ"ל דהפיהוקין האלה הם סימנים למילוי הרחם בדם הוסת גם קודם יציאתו וקשורים היטב עם הראיה שתבא אחר כך ביום אחר, וכן נראה דגם דכ' בתשובת נוב"ת יו"ד סי' צ"ג דדוקא קפצה יום א' קודם אבל יומים ויותר שוב אין תולין הקפיצות ביום זה דוקא בוסת הקפיצות אבל בוסת הפיהוקין נראה דאפשר לקשר אותם ע"פ הנ"ל גם ביותר מיום"), בדה"ש (סעי' כ' בי' ד"ה ובפעם, סוף עמ' קכ"ז).
2. אינו וסת המורכב, רק וסת החודש – סוגה בשושנים (סי' ז' סעי' ד', סעי' ה').
3. מר"מ – לבושי עז (סעי' כ' תמצית ס"ק ה', ס"ק ו'), פתיח הלכה (ארסטקרוול, פרק י"ח הע' ל"ב).

לו] וסת הגוף שאינו קבוע - סעיף כ"א, סעיף כ"ב.

א. דינים.

1. חושש לחודש.
2. חושש להפלגה.
3. חושש למיחוש.
4. חושש לעונת בינונית.

ב. בדיקות.

1. יש חיוב, כמו וסת קבוע.
- (א) דברי חמודות (נדה פרק ט' אות י"א) – "וסת הגוף דהוי כעין הרגשה דמשמע התם שצריך בדיקה אף בוסת שאינו קבוע".
- (ב) ט"ז (ס"ק ל"ח) – "בפיהוק גרע טפי כיון שדרך הטבע הוא באשה לפהקה בשעת ראייתה או סמוך לו הוה ריעותא לפנינו שהיא טמאה וע"כ חמיר טפי משאר וסת שאינו קבוע".
- (ג) סד"ט (ס"ק כ"ז) – "ועיקר כמו שכתב הט"ז דכאן גרע טפי".
- (ד) חכ"א (כלל קי"ב סעי' ל') – "ואסורה לשמש עד שתבדוק (עיי' ט"ז ס"ק ל"ח)".

- (ה) חור"ד (חי' ס"ק ל"ח).
 (ו) פרדס רמונים (מקשה זהב ס"ק ל"ח) – "שהאחרונים הסכימו לדעת הט"ז".
 (ז) לחנ"ש (לחם ס"ק ס"ה).
 (ח) פת"ת (סי' קפ"ד ס"ק כ"א) – "פבוסתות שע"י מקריים שבגופה כיון שהרגישה במקריים הללו בדקה אפילו בוסת שאינו קבוע אסורה לשמש עד שתבדוק כמ"ש הט"ז בסי' קפ"ט ס"ק ל"ח עיין שם".
 (ט) מלבושי טהרה (סעי' נ"ב, ס"ק ע"ב) – "ואסורה לשמש עד שתבדוק".
 (י) שו"ת יד מאיר (סי' כ"ב ד"ה והנה) – "דעת הט"ז סי' קפ"ט דאף דוסת שאינו קבוע עברה ולא בדקה טהורה וא"צ בדיקה מ"מ בוסת שע"י מקרים אסורה עד שיבדוק וכ"כ הפרישה והסכימו החו"ד והס"ט ע"ש".
 (יא) שערי טוהר (שער ד' סעי' ח', סוף ס"ק ט').
 (יב) באר משה (ח"א סי' נ"ג).
 (יג) ששבה"ל (סעי' כ"א סיכום אות א', שבה"ל ח"ג סי' קכ"ד ט"ז ס"ק ל"ח).
 (יד) עמק התשובה (ח"א סי' קכ"ה ד"ה אכן מה).
 (טו) חוט שני (ס"ק י"ד ד"ה אשה, אות ו').
 (טז) על בדה"ש (ס"ק רכ"ח, עי' סעי' כ"א בי' ד"ה ואם עמ' קכ"ט, ס"ק רע"ח, ציונים ס"ק רצ"ה) – "ולדינא נראה להחמיר לבדוק לכתחלה בשעת הוסת ובדיעבד שעברה שעת הוסת טוב להחמיר ולעשות אז בדיקה".
 (יז) לבושי עז (סעי' כ"א תמצית ס"ק א').
 (יח) שיעורי טהרה (עמ' תרמ"ג ד"ה ולהלכה).
 (יט) נטעי גבריאל (פרק צ"ח סעי' ח') – "והכרעת האחרונים להחמיר".
 (כ) פרי טהרה (סעי' מ"ו, הע' צ"ט) – "דלא כפרישה ...".
 2. כמו כל וסת שאינו קבוע [בזמן שהמתין זמן מופלג מהמיחש. אבל צריכה בדיקה כדי להתירה מיד].
 (א) פרישה (ס"ק ס"ה) – "וי"ל שעד שתבדוק לאו דוקא קאמר אלא ר"ל אסורה לשמש לכתחלה ... שינויא קמא עיקר".
 (ב) ב"ח (ס"ק ל"ב) – "דלכתחלה צריכה לבדוק בשעת הוסת".
 (ג) ש"ך (נקוה"כ על הט"ז ס"ק ל"ח) – "אבל אם עבר זמן מופלג אחר הפיהוק ולא הרגישה מותרת כיון שאינו קבוע".
 (ד) תוה"ש (ס"ק מ"א) – "דברי הב"ח והפרישה וכמו כתבתי, והוא נכון".
 (ה) מקור חיים (ס"ק ק"ל, תפארת צבי ס"ק כ"ח).
 (ו) על גר"ז (ס"ק פ"ח) – "ואסורה לשמש עד שתבדוק. פירוש דלכתחלה צריכה בדיקה בשעת הוסת (ב"ח) או אחריו באותה עונה (פרישה סי' קפ"ד) כדי להתירה אחר העונה כדין שאר וסת שאינו קבוע אלא בדביעבד אם לא בדקה באותה עונה מותרת אחר העונה בלא בדיקה כדלעיל סי' קפ"ד. אבל להתירה באותה עונה אין בדיקה מועלת כי שמא תראה בשעת תשמיש אחר הבדיקה (ב"ח פרישה). והלחם חמודות והט"ז פירשו דאף אחר העונה אינה מותרת אלא על ידי בדיקה ולא דמי לשאר וסת שאינו קבוע כיון שדרך הטבע הוא באשה לפהק בשעת ראייתה או סמוך לה הוה ריעותא לפנינו שהיא טמאה. ובנקודות הכסף פירש דמייירי להתירה אחר הפיהוק מיד וכגון שבפעם אחת לא המשיכה ראייתה אחר הפיהוק כלל דבכהאי גוונא אינה חוששת כלל אחר הפיהוק אפילו רגע כדלקמן סעיף כ"ד אלא דאינה מותרת אחר הפיהוק בסמוך אלא על ידי בדיקה ולא דמי לשאר וסת שאינו קבוע דמותרת בלא בדיקה אחר העונה דהתם כיון שהוסת תלוי בזמן אם כן מיד אחר הזמן דהיינו אחר אותה עונה אפילו בסמוך לה כל שלא הרגישה בדם מותרת דכבר עבר זמנו דהזמן נודע אבל אם עבר זמן מופלג אחר הפיהוק ולא הרגישה בדם מותרת בלא בדיקה אפילו באותה עונה כדין שאר וסת שאינו קבוע אחר העונה (וכן הוא בהדיא בהראב"ד דף י"א דלא כלחם חמודות וט"ז) ע"ש".
 (ז) על ערה"ש (סעי' נ"ט) – "שפיר קאמרי הטור והש"ע דאסורה עד שתבדוק כלומר אם רצונה לשמש אחר שעה זו אבל אם תמתין כמה שעות מותרת בלא בדיקה ולמעשה צ"ע כיון דהאחרונים הסכימו להחמיר וכתבו דזהו הרגשה דידה [כ"כ הס"ט סקכ"ז והמעיו"ט בפ"ט בד"ח אות י"א]."
 (ח) סוגה בשושנים (סי' ו' ס"ק ו', סי' ז' סעי' ט', ס"ק כ') – "ולדינא נראה עיקר כנה"כ דדוקא אחר הוסת מיד אסורה בלי בדיקה אבל בעבר זמן מה מותרת בלי בדיקה, כיון דלהפרישה והב"ח והסכמת המ"י דא"צ בדיקה כלל אחר הוסת, והמורש"ז הסכים ג"כ עם הנה"כ, וכ' שכן מבואר בהראב"ד, ומ"מ לא הכרעתי בפנים דמה איכפת לן אם תבדוק".
 3. מר"מ – פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' שמ"א, עמ' שנ"א), ט"ז וש"ך השלם (כו"ל ס"ק צ"ה).
 (א) עמק התשובה (ח"א סי' קכ"ה ד"ה אכן מה), הו"ד בנטעי גבריאל (פרק צ"ח הע' י"ג) – "אכן מה שראוי ליוזר לענ"ד בענין זה, דמצוי הרבה בנשי דידן דראשה ואיברי' כבדין עליהן בשעת וסתן, והרבה פעמים קובעין אפי' וסת קבוע באופן זה, דהוי ממש וסת הגוף, אז אם קבעה אפי' פעם אחת שרואה באופן זה, ואירע בפעם אחרת שהרגישה המאורע ההוא אבל לא בדקה רק בעונה אחרת, אז מן הסתם תלינן ראייתה מעת עונת המאורע, הואיל ומחויבת לבדוק אחר המאורע ההוא אפי' בפ"א, וכדעת הט"ז וכנ"ל, וא"כ כשבדקה ומצאה טמאה תלינן מזמן ההוא. אכן כל כשידוע לה עכ"פ בבירור שקבעה פ"א כן ולא עקרה אותו, אז תלינן ראייתה מעת המאורע, אבל כשאין ידוע לה בבירור או בפעם מרחקת ראייתה ממאורעה, ופעם מקרבת אותה למאורעה ואין לה קבע בזה, אז בוודאי אזלינן בתר עונת בדיקתה וכנ"ל".
 (ב) לענין הדין של בדיקות בימי הוסת שאינו קבוע – עי' סי' קפ"ד סעי' ט', לשיטות ומר"מ.

ג. רחיצה: וסת שאינו קבוע.

1. מחמיר [ז' נקיים] – עי' באר משה (ח"א סי' נ"ג, ייש מקום להחמיר ... עכ"ז ביוצא לדרך (ראה בשו"ע סימן קפ"ד) אפשר שאין להחמיר").

2. בדיעבד מיקל – ששבה"ל (סי' קפ"ד ט"ז ס"ק י"ג ד"ה ולדבריו), בדה"ש (סי' קפ"ט ס"ק רכ"ח, "אם רחצה כבר פניה של מטה קודם שבדקה טהורה בלא ז' נקיים אפילו להפוסקים המחמירים בזה להצריכה ז' נקיים בוסת קבוע").

לז' מצטרפים - סעיף כ"ג.

א. אינו מצטרף – רמב"ן (הל' נדה פרק ו' הל' ט'), רשב"א (תוה"ב בית ז' שער ג' הארוך יג', הקצר יב'), ח"י הר"ן (דף סג.), מאירי (דף סג.), טור (סעי' כ"ג), מחבר (סעי' כ"ג), "כל אלו הוסתות שנקבעים על ידי מקרה אין אחד קובע עם חבירו, אלא כל שפיהקה שלש פעמים וראתה, קבעה וסת. אבל אם פיהקה פעם אחד ונתעטשה שתי פעמים, אין מצטרפים", חכ"א (כלל קי"ב סעי' כ"ח), פוסקים.

ב. ג' פיהוקים שונים.

1. קובע וסת.
(א) שפע טהרה (אות כ"ד) – "אם פיהקה כמה פעמים כאדם שפושט זרועותיו מחמת כובד וראתה, ובפעם ב' כאדם שפותח פיו מחמת כובד, ובפעם ג' כאדם שמוציא קול דרך הגרון, קבעה לה וסת לפיהוק".
2. אינו קובע וסת.

(א) פרדס רמונים (שפתי חכם ס"ק נ"א) – "דכולן אינן מצטרפות זו לזו".
(ב) בצל החכמה (ח"ה סי' ק"ע) – "נלענ"ד פשוט דלאו דוקא פיהקה פעם אחת ונתעטשה שתי פעמים וכה"ג אין מצטרפים ולפי שהם משתי שמות, אלא ה"ה פיהקה פעם אחת כאדם שפושט זרועותיו, שוב פיהקה שתי פעמים כאדם שפותח פיו, או שפיהקה פ"א כאדם שפושט זרועותיו ופיהקה פעם א' כאדם שפותח פיו ושוב פיהקה פ"א כאדם שמוציא קול המבוארים לעיל (סעי' י"ט) שקובעת וסת על ידם, מ"מ אין מצטרפים. ואם כי כולו משם אחד הם כבש"ך שם (סקנ"א) בשם הרא"ש והטור דשלשתן פיהוק הן, והיינו דלפרש"י הוי פיהוק פושט זרועותיו, ולפי' הערוך הוי פיהוק מוציא קול דרך הגרון ולפי' אחר הוי פותח פיו, מ"מ בודאי שאין אחת מפעולות אלה תלוי' וקשורה בחברתה וכל אחת מאלה מתעוררת ע"י גורם אחר וממילא שאינם מצטרפים לקבוע וסת, שאם כי שם משותף לשלשתם לפי פירושים הנ"ל, ענינים נפרדים הם, כמו פיהוק ועיטוש, כי דוקא פשטה זרועותיה הרבה פעמים וראתה ואירע לה כן ג' פעמים קבעה לה וסת, וכן באירע לה כן ג' פעמים בפתיחת הפה, או ג' פעמים בהוצאת קול דרך הגרון. וכן לענין עיטוש דמבואר לעיל (סעי' י"ט) מתעטשת דרך מטה ובש"ך שם (סקנ"ג) מפיהמש"נ להרמב"ם דמתעטש היינו מלמעלה ומסיק דלענין דינא שניהם אמת ע"ש, מ"מ נראה שאין מצטרפים לקבוע וסת ע"י עיטוש פעם אחת מלמטה ושתי פעמים מלמעלה או להיפך, דלפי הטבע אין דרכי עיטוש אלה תלויין זב"ז. ומה שהטור והשו"ע כותבים דפיהוק ועיטוש אין מצטרפין ולא כתוב רבותא טפי שאפילו שלשה סוגי פיהוק שהזכירו (סעי' י"ט) אינם מצטרפים, היינו לפי שהם נמשכים בזה אחר דברי הרשב"א שכ"כ בתוה"ב, ושם הרי הוא אינו מזכיר הסוגים השונים של פיהוק כלל, רק סתמא כותב פיהקה וכו' וממילא שלא ה' אפשר לו לכתוב דג' סוגי פיהוק אין מצטרפין, וכ' דפיהוק ועיטוש אין מצטרפין והטור והשו"ע נמשכו אחריו בהעתקת הדברים".
(ג) בדה"ש (בי' ד"ה כל, עמ' ק"ל) – "שאינם מצטרפים זה עם זה".

ג. פעם בפי כריסה, פעם בשפולי מעיה.

1. מר"מ – בדה"ש (בי' ד"ה אין, עמ' ק"ל), "אם מצטרפים להדדי הואיל ושניהם מענין אחד הם וגם נשנו ביחד במשנתנו ס"ג א' עיי"ש וצ"ע", שבת הקהתי (ח"ג סי' רל"ח אות א' ד"ה ונראה, "אם חששה פ"א בפי כריסה ופ"א בשפולי מעיה, י"ל דשפיר מצטרף כיון דהמשנה והרמב"ם שנאה אהדדי וצ"ע עדיין").

ד. בחד וסת, יש ב' וסת הגוף.

1. בפעם ראשון היה לה שני מקריים, וסת שאינו קבוע.
(א) חושש רק בחד – ערה"ש (סעי' ס"א), "ויש להסתפק אם בפעם ראשון היה לה שני מקריים כגון פיהוק ועיטוש ואח"כ במשך זמן פיהקה לבד או עיטשה לבד אם צריכה לחוש ונראה דא"צ לחוש כשלא היה לגמרי כפעם הראשון ומ"מ יש להתיישב בזה דאולי מקרה זו היתה העיקר ועי' מה שכתבתי בסעי' ס"ז".
(ב) חושש הכל בפני עצמו – סוגה בשושנים (סי' ז' סעי' ג', ס"ק ד'), בדה"ש (ס"ק רמ"ב).
2. בפעמים ראשונים היה לה שני מקריים, וסת קבוע.
(א) חושש רק בחד – ערה"ש (סעי' ס"ז), "וכן יש להסתפק בשני דברים ממקרי הגוף אי חיישינן לחדא כגון שפיהקה ועיטשה ג' פעמים וראתה דם אי קבעה לה וסת דווקא לפיהוק ועיטוש אבל לחדא מינייהו לא תיחוש או אפשר דחוששת גם לחדא מינייהו והנה זהו וודאי דאם אירע בתוך הזמן קודם שקבעה הוסת פיהוק לבד או עיטוש לבד ולא ראתה דם דוודאי לא גבעה לחדא מינייהו והספק הוא אם לא אירע זה בתוך זמן קביעות הוסת אם אח"כ אירע חד מנהון אם תחוש לזה אם לאו ונראה דבעינן ממש כפי המעשה שהיה בעת הקביעות ולא באופן אחר וכן בהספק הקודם", סוגה בשושנים (סי' ז' סעי' ג', ס"ק ד'), בדה"ש (ס"ק רמ"ב, בי' ד"ה אם).
3. מר"מ – פתחי הלכה (ארטסקרול, פרק י"ח הע' ל').

ה. לענין עקירת הוסת.

1. מר"מ – ערה"ש (סעי' ס"ה), "ויש להסתפק אם מקרים אחרים מקרי עקירת וסת כגון שהיה לה וסת קבוע לפיהוק בכל ר"ח ואח"כ ראתה בר"ח ע"י עיטוש ואח"כ ראתה בר"ח ע"י שיפולי כריסה וכה"ג מי אמרינן כיון

דלא מצרפינן מקרה אחת לחבירתה לעניין וסת קבוע כמ"ש בסעי' ס"א ממילא דמקרי גם עקירת וסת או דילמא דלעניין עקירת וסת לא מקרי עקירה כיון שגם אלו מקרי הגוף הן וצ"ע").

לה] אכילת דברים חמים [חריפים].

א. ראשונים.

1. כמו וסת האונס.
(א) ראב"ד (בעלי הנפש שער תיקון הוסתות סי' ג') – "יש לה וסתות אחרות שהן מגופה אלא שהן תלויות במעשה ובימים, כגון אכלה שום וראתה, אכלה בצל וראתה, כסכסה פלפלין וראתה, קפצה וראתה, וכן אם אכלה כל דבר חורפא וראתה, כיון שקבעה לה שלש פעמים הרי זה וסת. מיהו הנך כיון דמחמת אונסא קא אתו לא קבעה לה לא בימים לחודיהו ולא בקפיצות ואכילות לחודיהו".
(ב) רשב"א (תוה"ב בית ז' שער ג' ח'; נדה דף יא. ד"ה אמר) – "ויש שלמודה לראות בהרכבת ימים ומעשה כיצד כגון שקפצה באחד בשבת וראתה או שאכלה פלפלין באחד בשבת וראתה ואכלה פלפלין באחד בשבת וראתה וזהו שנקרא וסת מורכב".
2. כמו וסת הגוף.
(א) תוס' (דף סג: ד"ה אכלה) – "וא"ת ואמאי לא קאמר נמי קפצה וראתה דהו נמי על ידי מעשה ויש לומר דאינה קובעת וסת לקפיצות לחודיהו כדאמר בפרק קמא (לעיל יא.) דכל שתקבענה מחמת אונס אפי' כמה פעמים לא קבעה אבל אכלה שום לא חשיב אונס כמו טורח של קפיצה שאין הראייה באה על ידי טורח אלא ממילא".
(ב) רא"ש (נדה פרק ט' סי' א') – "וכן כל כיוצא בהן לאתווי מאי ... וכן אם אכלה שום וראתה אכלה בצל וראתה כססה פלפלין וראתה".
(ג) בעל המאור (השגות על הראב"ד בעלי הנפש שער תיקון הוסתות סי' ג' אות י"ט) – "דלא אקרי אונס אלא קפיצה בלבד וכיוצא בה כל דבר שאינה עושה אותו מדעתה אלא בעל כרחיה, אבל אכילת שום ובצל שהוא מאכל תאוה וכל דבר שהיא עושה אותו מדעתה להנאתה אין זה נקרא אונס".
(ד) יראים (סי' כ"ו) – "הלכתא מי שווסתה בסמני גופה ולא לימים או באכלה שום וראתה אכלה פלפלין וראתה מותרת עד שיגיעו אותם הסמנים".
(ה) ר' ירוחם (נתיב כ"ו ח"א, ר"כ-ד') – "וכן אשה אבריה כבדים עליה וכן אם אכלה שום או בצל או כססה פלפלין וראתה צמרירותא אוחזין אותה וכן כל כיוצא בזה".

ב. פוסקים.

1. חושש לשניהם – תוה"ש (ס"ק מ"ג), לחוש"ש (לחם ס"ק ע'), לבושי עז (תמצית ס"ק ט'), בדה"ש (ס"ק רנ"ו), על בי' ד"ה וי"א עמ' קל"א, "ויש להחמיר כדעה זו ...", גופי הלכות (ס"ק קמ"ח), פתחי מגדים (פרק כ"א סעי' י"ז), פרדס שמחה (ס"ק ע"ד).
(א) הדין לבדיקה – שבה"ל (ח"ג סי' קכ"ד רמ"א סכ"ג, ששבה"ל ס"ק ה', סיכום אות ג', "מסתפקנא אם גם לענין בדיקה דומה לוסת שבגופה למש"כ הט"ז הנ"ל דבוסת הגוף אסורה דיעבד עד שתבדוק, די"ל דוקא בפיהוק וכיו"ב דהם סימנים מובהקים על עצם הראיה והוסת כנ"ל דבאו מחמת מילוי הרחם בדם הוסת, משא"כ אכילת דברים חריפים, ולעומת זה י"ל דכאן ג"כ גרע דהו"ל כאלו לוקחת תרופה ע"מ שיבא הדם ר"ל תרופה שבטבעה משפיע על ביאת דם הוסת שתבא, ואצלה כבר הואילו אכילת דברים חמים האלה א"כ י"ל גם באינו קבוע עדיין אסורה עד שתבדוק, ולפ"ז אשה שמקבלת זריקה כדי שיבא הוסת וכבר פעם א' הועיל לה זריקה זאת אסורה פעם ב' אם קבלה הזריקה ולא בא הדם הגם שלא נקבע עד שתבדוק וצ"ע לדינא"), פרדס שמחה (ס"ק ע"ד, "יש להסתפק").
2. מר"מ – רמ"א (סעי' כ"ג), חכ"א (כלל קי"ב סעי' ל"ד), ששבה"ל (סעי' כ"ג ס"ק ו'), לבושי עז (תמצית ס"ק ד', "דנחלקו הפוסקים"), דרכי טהרה (עמ' פ'), "וי"א אף אכילת דברים חריפים".
3. לענין דעת המחבר – על סי' קפ"ד סעי' י"ב, ואיך מפרש הנו"כ שם [הו"ד לעיל].

ג. הוסתות.

1. עונה בינונית.
(א) מחמיר – לבושי עז (תמצית ס"ק י'), משמרת הטהרה (פרק ז' סעי' צ"ה).
2. וסת החודש, וסת הפלגה.
(א) מיקל – משמרת הטהרה (פרק ז' סעי' צ"ה).

ד. מצרף.

1. ג' מינים שונים.
(א) כן – על רמ"א (סעי' כ"ג, "אכלה שום וראתה, אכלה בצל וראתה, אכלה פלפלין וראתה, יש אומרים שקבעה לה וסת לראיה ע"י כל אכילת דברים חמים").
(ב) לא – גר"א (ס"ק ל"ד, "וכתב ב"י שמדברי הרא"ש ומרדכי משמע דע"י ג' מיגי אכילות קבעה וסת. ודבריו תמוהים ..."), לחוש"ש (לחם ס"ק ס"ט).
2. חד מין.
(א) רק לזה המין – רע"א (על סעי' כ"ג, "בפשוטו נראה דדוקא בכה"ג כיון דראתה בג' מינים חריפים אבל אם אכלה ג"פ שום קבעה רק לשום וכמו בשור המועד דשור חמור גמל הוי מועד לכל. אבל בנגח שור ג"פ הוי מועד רק לשוורים. וא"כ ממילא גם

באכלה ב"פ שום וראתה ואכלה בצל וראתה דלא הוקבע כלל. ולפ"ז קשה לי דהא משמע דמחלקים בין וסת הגוף דאין א' קבוע ע"י חבירו אבל בדברים חריפים מצרפים כולם וא"כ אמאי נקט אם פיהקה פ"א ונתעטשה ב"פ הא כה"ג גם באכילת דברים חריפים לא הוי קביעות כנ"ל והו"ל למנקט פיהקה פ"א ונתעטשה וראתה וראשה ואבריה כבדים עליה דהוי ג' ענינים שונים דלא קבעה וצ"ע"), ערה"ש (סעי' ס"ט), ששבה"ל (סעי' כ"ג סיכום אות ב'), בדה"ש (ס"ק רמ"ה).

3. ב' מינים שונים.

(א) אינו קובע וסת – רע"א (על סעי' כ"ג, לשונו לעיל).

(ב) קובע רק להשני מינים – בדה"ש (ס"ק רמ"ה, בי ד"ה אכלה).

4. שום שום שום בצל ופלפלים, פלפלים בצל שום שום שום.

(א) מר"מ – בדה"ש (ציונים ס"ק רנ"ז).

ה. "ומכל מקום דאם אכלה שאר דברים חמים ג' פעמים ולא ראתה דאינו נעקר הוסת משום ובצל ופלפלין ... אמנם אם אכלה שום ג' פעמים ולא ראתה נעקר הוסת מכל הדברים כיון דנעקר מין אחד מהמינין שנתחזקה על ידן נתבטלה כל החזקה ונעקר הכל" – חו"ד (חי' ס"ק ל"ט, בי' ס"ק כ"ט), פת"ת (ס"ק כ"ו), "כתב הח"ד ומ"מ אם אכלה שאר דברים חמים ג' פ' ולא ראתה לא נעקר וסתה מאכילת שום ובצללים ופלפלין אבל אם אכלה שום ג' פ' ולא ראתה נעקר הוסת מכל הדברים כיון דנעקר מין אחד מהמינים שנתחזקה על ידן נתבטלה כל החזקה ונעקר הכל ע"ש"), בדה"ש (ס"ק רמ"ז), ששבה"ל (סעי' כ"ו ס"ק ד').

ו. מה הגדר של וסת אכילה.

1. דכיון שעושה דבר זה לדעתה ולרצונה ולהנאתה, לא קרינן ליה אונס – בעל המאור (השגות הר"ז"ה בעלי הנפש שער תיקון הוסתות סי' ג' אות י"ט, "דלא אקרי אונס אלא קפיצה בלבד וכיוצא בה כל דבר שאינה עושה אותו מדעתה אלא בעל כרחיה, אבל אכילת שום ובצל שהוא מאכל תאוה וכל דבר שהיא עושה אותו מדעתה להנאתה אין זה נקרא אונס").

(א) נ"מ, טבילה – תפרי"י (ס"ק כ"ג, "טבילה ... אמנם הר"ז"ה בהשגותו חילק מה שהיא עושה ברצון תאוה אינו דומה לקפיצות וא"כ אף זה כמוהו").

(ב) קפיצה להנאתה, צ"ב – ששבה"ל (ס"ק ד', "בבעה"מ ... וצ"ע אם יש לדייק מדבריו דכתב קפיצה בעל כרחיה, דמשמע דאם קפיצה להנאתה הוי וסת"), לבושי עז (ס"ק ג', "ודבריו צ"ב, דאטו אם תקפוץ לדעתה ולרצונה ולתאוה לא הוי אונס"), פתחי הלכה (ארטסקרול, פרק י"ט הע' כ"ט).

2. תלוי אם ממילא או ע"י טירחא – תוס' (נדה דף סג: ד"ה אכלה, "אכלה שום לא חשיב אונס כמו טורח של קפיצה שאין הראייה באה על ידי טורח אלא ממילא").

(א) פ"י, יש השפעה ישירה – ששבה"ל (סוף ס"ק ד', "דבאכילת דברים חמים יש השפעה ישירה על דם הנדות שיבא דם, והוי כזריקה שנותנים לנשים שאין להם דם רק ע"י הזריקה, והיא גורמת לווסת, דפשוט דאינו כקפיצה, ולכן אם הם משפיעים עליה - מוכח דהוי דבר שמשפיע על הדם, והוי דבר רגיל, והוי קביעות").

(ב) פ"י, מעורר הטבע – בדה"ש (ס"ק קס"ט, ס"ק רנ"ב, "שעל ידי האכילה מתעורר המהלך הטבעי של ראיית דם באשה זו ובכהאי גוונא שפיר מתרגל גופה לכך וקבעה לה וסת").

3. תוספתא (נדה פרק א' הל' ב') – "ואיזהו מאונס חלתה ...".

(א) י"ל הבעל המאור לשיטתו מביא התוספתא, משא"כ שאר ראשונים.

(ב) ואה"נ ל"מ התוספתא בכמה פוסקים. [וכנראה מהש"ך סי' קפ"ד ס"ק ל"ב].

(ג) לפי השבה"ל י"ל, אינו השפעה ישירה.

(ד) לפי הבדה"ש י"ל, שאינו מעורר הטבע אלא רק גורם חולשה.

4. מר"מ – פתחי הלכה (ארטסקרול, פרק י"ט הע' כ"ט).

לט] זמן שחושש לווסת הגוף לחודיה [בלי הרכבת היום] - סעיף כ"ד.

משנה (נדה דף סג:) – "היתה למודה להיות רואה בתחלת הוסתות, כל הטהרות שעשתה בתוך הוסתות - טמאות. בסוף הוסתות - כל הטהרות שעשתה בתוך הוסתות טהורות".

מ] זמן שחושש לווסת הגוף עם הרכבת היום - סעיף כ"ה.

א. האם חושש כל ימי העונה [קודם הוסת הגוף].

1. אסורה מתחילת העונה [דאף שהיתה רגילה לראות בסוף הוסת].

(א) רמב"ן (הל' נדה פרק ו' הל' י"א) – "היתה רגילה במקרים הללו ביום קבוע וסת הימים במקומו הוא עומד ואסורה לשמש כל היום שמא יארעו לה, לא אירע לה כלום ולא ראתה מותרת לשמש בלא בדיקה אחרת".

(ב) בעל המאור (השגות על הרמב"ד בעלי הנפש שער תיקון הוסתות סי' א' אות ה') – "וכל שמנו חכמים במשנתנו שהוא מאורע שיכול לבא לה בתוך שמושה, היאך תהא מותרת כל אותה עונה שקבעה בה הוסת מאחר שיש לה יום קבוע לאותן וסתות".

(ג) ש"ך (נקוה"כ על הט"ז ס"ק ל"ט, סי' קפ"ד ס"ק ח'). אמנם עי' סי' קפ"ט ס"ק נ"ו) – "וכן נראה עיקר לדינא".

(ד) תוה"ש (ס"ק מ"ז).

(ה) תפרי"י (ס"ק כ"ה) – "ואיך ישמש דלמא תחול לפהק ולראות ולכך כל עונה אסורה".

(ו) מקור חיים (ס"ק קכ"ב, ס"ק קמ"א, תפארת צבי ס"ק כ"ו) – "הסכמת כל האחרונים לפרש דברי הראשונים. ודלא כט"ז".

(ז) גר"ז (ס"ק פ"ג, ס"ק צ"ז) – "מתחלתה עד סופה שמא יארעו לה המקרים בשעת תשמיש וטראה מיד (רמב"ן רז"ה) דאף שהיתה רגילה לראות בסוף הוסת או אחריו מכל מקום כיון שהוסת קבוע ביום ידוע לחודש או להפלגה והיום גורם הראיה נאסר כל היום דהיינו כל העונה כמו בוסת הימים גרידא".

(ח) חוו"ד (חי' ס"ק ל"ה, ס"ק מ"א, בי' ס"ק כ"ו, ס"ק ל"ב).

(ט) לח"ש (לחם ס"ק ע"ב).

(י) פת"ת (ס"ק כ"ד) – "ועת"ד שהשיב עליו דודאי חוששת לכתחלה לוסת היום גרידא כמו לוסת שאינו קבוע רק כוסת קבוע אינה חוששת דהיינו לענין אם עבר היום ולא בא המיחוש ולא בדקה דמותרת אבל באותו היום אסורה כמבואר בסעיף כ"ה דאסורה כמו וסת ימים גרידא והרמ"א לא פליג רק בבא המיחוש ולא בא העת כמו שציין הט"ז עצמו בס"ק ל"ו ע"ש".

(יא) ערה"ש (סעי' נ"ו, סעי' ס"ג) – "וכבר נתבאר דאם אחד מאלו בא לזמן ידוע אסורה כל העונה כלימים גרידא [עי' ט"ז סקל"ט ונקד"כ ודבריהם דחוקים ועי' כרו"פ ומנ"י דבאמת הראב"ד לא ס"ל כן אך בש"ע לא הביאו דעתו ע"ש ודברי הש"ך סקס"א אין להם שום הבנה כמ"ש הכרו"פ והס"ט ודו"ק]".

(יב) סוגה בשושנים (סי' ז' סעי' ב', סעי' ט"ז, ס"ק ל"ג).

(יג) טהרת ישראל (סעי' קכ"ז, סעי' קנ"ב).

(יד) בדה"ש (ס"ק רי"א, ס"ק ער"ב).

(טו) עי' ששבה"ל (סוף סעי' י"ט, סיכום אות ג', סעי' כ"ה ט"ז ס"ק ל"ט, שבה"ל ח"ג סי' קכ"ד ט"ז ס"ק ל"ט) – "מעיקר הדין אינה חוששת, ומ"מ יש להחמיר".

(טז) פרדס שמחה (ס"ק ס"ו).

(יז) לבושי עז (סעי' י"ט תמצית ס"ק ח', [עי' ס"ק כ"א. וצ"ע], סעי' כ"ה תמצית ס"ק א') – "וקי"ל כהש"ך".

(יח) פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' שמ"ד, סוף עמ' שמ"ו).

(יט) פרי טהרה (סעי' מ"ח).

1) מיקל באו"ז – שבה"ל (ח"ג סי' קכ"ד ט"ז ס"ק ל"ט, ששבה"ל סעי' כ"ה ט"ז ס"ק ל"ט ד"ה ולדינא, סיכום אות א'), פתחי

הלכה (ארטסקרול, פרק י"ח הע' ל"ט).

2) אסורה מתחילת המיחוש.

(א) ט"ז (ס"ק ל"ט) – "מסתברא שאין חשש קודם הוסת הגוף דהא תרוייהו בעינן דהיום והוסת הגוף דוקא גורמים הראיה ממילא אין חשש קודם הוסת הגוף כלל מחמת היום ומ"ה כתב שם הראב"ד אבל לפני הוסת מותר".

(ב) חכ"א (כלל קי"ב סעי' ל') – "ואם היה הראיה שבראש חודש הג' גם כן על ידי פיהוק או אפילו פיהוק בכ"ט לחודש וראתה בראש חודש הרי זה כאילו פיהקה היום בראש חודש והוברר הדבר ששניהם גורמים ולכן קובעת וסת לשניהם יחד דוקא. ולכן אינה צריכה לחוש אפילו תפקק בתוך ימי החודש ואפילו בראש חודש גם כן אינה צריכה לחוש עד שתפקק שהרי כבר קבעה וסת לשניהם ביחד דוקא".

(ג) קיצור שו"ע (סי' קנ"ד סעי' ד') – "אזי כשהגיע יום המוגבל והיא מפקת או מעטשת חוששת לו. אבל ביום גרידא או בפיהוק ועיטוש גרידא אינה צריכה לחוש כיון שלא קבעה אלא בתרוייהו כהדדי".

(ד) חוט שני (ס"ק י"ד אות ז').

3) מר"מ – צמח צדק (יו"ד סי' קל"א), ט"ז וש"ך השלם (כו"ל ס"ק ק"ה).

(א) ריב"א (ח"א סי' ע"ג) – "ואי לאו דמסתפינא אומר ליישב סתירת הראב"ד ... דוודאי אם למודה לראות באותו יום בתחלת הפיהוק, יש לחוש כל עונה הסמוכה דלמא תראה באותו עונה ותפקק, כיון דבאותו עונה חיישינ' דמקדמת האורח לבוא א"כ ה"נ יקדם ותפקק ותראה. אבל אם אינה למודה לראות בתחלת הפיהוק ממש, א"כ למה נאסרנה מקודם דלמא תקדים לראות הלא לא תראה עד שתרגיש תחלה פיהוקה ואז יפריש עצמו ממנה, כן נ"ל".

ב. ביום הוסת, כל זמן שלא בא המיחוש: האם צריכה בדיקה.

1. מיקל – סוגה בשושנים (סי' ז' סעי' ט"ז, ס"ק ג'), בדה"ש (ס"ק רי"א, ציונים ס"ק רכ"ח).

2. מר"מ – פתחי הלכה (ארטסקרול, פרק י"ח הע' מ"ג).

מא סדר עקירת וסת הגוף – סעיף כ"ו.

א. עוקר וסת הגוף המורכב, וחוזר פעם אחת.

1. יש חזרה – באר משה (ח"א סי' נ"ו אות ג'), פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' שנ"ה).

2. מר"מ – בדה"ש (סעי' כ"ו בי' ד"ה כן, עמ' קל"ז, "וצ"ע").

בית הלוי (סוף פרשת בשלח) – "וכן באשה שקבעה לה וסת אינו עוקרתו עד שלש פעמים. וכל זה הוא בוסת הגוף שהוא בטבעה בלא שום סיבה. אבל וסת הנקבע ע"י סיבה שמבחוץ לגופה וכמו אכלה שום וראתה מבואר בשו"ע יו"ד (סי' קפ"ט) דדינו כוסת שאינו קבוע דלחוש חוששת ועוקרתו בפעם אחת, וכמו כן הוא הדמיון בישראל לענין תשובה דגם אם הרבו חלילה לחטא בזמנים מרובים מ"מ נעקר מהם בפעם אחת וביום אחד כשיעשו תשובה. וכמו שאמר הכתוב (יחזקאל ל"ג) ורשעת הרשע לא יכשל בה ביום שובו מרשעו אמר הכתוב דא"צ לתשובה לא זמנים מרובים כפי חטא וגם לא שלשה ימים רק באותו יום ששב בו שוב לא תזכרנה לו. והטעם לזה הוא כמו שנתבאר דישראל ברצונם הפנימי המה טובים ורק ע"י סיבות חיצוניות שהם חוץ לגופם נכשלים ובאים לידי חטא וכמו שאמר ר' אלכסנדר גלוי וידוע לפניך שרצוננו לעשות רצונך ומי מעכב שאור שבעיסה ושיעבוד גליות ה"ל כאכלה שום וראתה דנעקר בפעם אחת".

מסולקת דמים - קטנה, זקנה, מעוברת, מינקות סעיף כ"ז - סעיף ל"ד

מב | קטנה - סעיף כ"ז.

א. אינו מצוי בינו – חכ"א (כלל קי"ב סעי' ל"ו), "ולפי שדין זה אינו מצוי בינו לא אאריך בזה והרוצה לעמוד על דינה יעיין בסימן קפ"ט סעיף כ"ז", שערי טוהר (שער ג' סעי' ט'), "דין קטנה לא כתבתי כי לא שכיח בזמנינו שתנשא", משמרת הטהרה (פרק ז' סעי' ל"ז), פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' ש"ע).

ב. קטנה או זקנה, שראתה ג' פעמים שלא בקביעות.

1. אינה חוששת.

(א) ב"י (ס"ק כ"ז).

(ב) ש"ך (נקוה"כ על הט"ז ס"ק מ"ג) – "מה שכתב בפירוש דברי הרשב"א ורב גידל דבריו נכונים אבל מה שהעלה לענין דינא דתינוקת שראתה שלש פעמים חוששת לוסת שאינו קבוע אינו נראה לי כלל דאם כן היאך כתבו הרשב"א והטור והמחבר ורמ"א בסתמא דאינה חוששת לוסת שאינו קבוע כלל אלא נראה לי דכל עיקר פלפולו של הרשב"א אינו אלא להוכיח דדין תינוקת שוה לענין טומאה לשאר נשים דראיה ראשונה מצטרפת ונפקא מינה לענין וסת קבוע דגם בתינוקת ראייה ראשונה מצטרפת אבל כשאין לה וסת קבוע אינה חוששת כלל שמא תראה כדמשמע פשט דברי הרשב"א והטור והאחרונים בכמה דוכתי ואף על גב דכשראתה ראייה שלישית מטמאה מעת לעת היינו לענין שאם ראתה מטמאה למפרע אבל כל שלא ראתה אינה חוששת שמא תראה כיון שלא קבעה וסת דכללא הוא דתינוקת אינה חוששת לוסת שאין קבוע ודוק".

(ג) חכ"א (כלל ק"ח ס"ק ח', כלל קי"ב סעי' ל"ז) – "אינה חוששת עד שתקבע לה וסת כדין בג' פעמים".

(ד) ערה"ש (סעי' ע"ז) – "כשראתה ג' פעמים ביום מיוחד לחדש או ד' פעמים בוסת של הפלגות הרי קבעה לה וסת ככל הנשים שהרי נתגלה שבאה לכלל ראייה וכן בכל מיני וסתות".

(ה) משמרת הטהרה (פרק ז' סעי' ל"ו).

(ו) נטעי גבריאל (פרק קי"ג סעי' ב') – "וספק וסת לקולא רק צריכה בדיקה קודם תשיש".

2. חוששת.

(א) ט"ז (ס"ק מ"ג, ס"ק מ"ד) – "ואם הראיות שאחר ההפסקה הם בדרך שא"א לעשות מהם וסת קבוע כגון שאין הראיות מכוונות בשוה אז עכ"פ מהני השלש ראיות שתהיה מוחזקת בדם מאותה שעה ודינה כאשה שאין לה וסת".

(1) אינו חוששת עד שהיה לה פעם אחת וסת קבוע אלא שפסקה ג' עונות וחזרה לקדמותה – מחה"ש (ס"ק ס"ו, "ועיין ט"ז ס"ק מ"ג ... ואף על גב דלעיל סימן קפ"ד סעיף ג' נתבאר בקטנה כל זמן שלא קבעה בשלש פעמים בראיות מכוונות אינה חוששת לוסתה, שאני התם דכל זמן שלא קבעתו בשלש פעמים בראיות מכוונות אמרינן דמסולקת דמים ואותן ראיות מקריות הן ואין צריכה להפריש סמוך לוסתה, אבל הכא שכבר היה לה פעם אחת וסת קבוע אלא שפסקה ג' עונות בינוניות שהן צ' ימים וחזרה לקדמותה, אם כן כל שחזרה וראתה שלש פעמים אפילו בראיות שאינן מכוונות איגלאי מלתא דלאו מסולקת דמים היא, וחוששת על כל פנים כדין אשה שאין לה וסת, אלא שאינה קובעת וסת כי אם בשלש פעמים בראיות מכוונות, עכת"ד").

(2) חוששת אפי' שלא היה לה פעם אחת וסת קבוע – עי' חו"ד (בי' ס"ק ל"ה, "וכן כתב בטור (נט: וש"ע סימן ק"צ (סעי' ב-ג)), רע"א (סי' קפ"ד על סעי' ג'), "שלא קבעתו ג' פעמים. בט"ז לקמן (סימן קפ"ט סקמ"ג) העלה דכל שראתה ג"פ אף דלא קבעתו חוששת. והש"ך שם בנקה"כ חלק דבעי' דוקא קבעתו", לח"ו (סי' קפ"ד לחם ס"ק ט"ז), פת"ת (סי' קפ"ד ס"ק ט'), לשונו לקמן, טהרת ישראל (סי' קפ"ד יד אלי' ס"ק ע"ז), ששבה"ל (סי' קפ"ד סעי' ג' ס"ק ה', סיכום אות א'), בדה"ש (ס"ק ש"א, סי' קפ"ד ס"ק כ"ז).

(3) מר"מ – ט"ז וש"ך השלם (כו"ל ס"ק קט"ו).

(ב) סד"ט (ריש ס"ק ל"ד).

(ג) מקור חיים (ס"ק קנ"ד, ס"ק ק"ס, תפארת צבי ס"ק ל"ד).

(ד) חו"ד (חי' ס"ק מ"ה, בי' ס"ק ל"ה) – "נראה להביא ראייה לדברי הט"ז דאי כהב"י דבעינן דוקא קביעות וסת להיות מוחזקת בדם, אם כן כתמה שבין הפלגה ג' לד' גם כן טהור דקיי"ל דכר' יוחנן נדה דף י' ע"א, ובהדיא כתב הרשב"א בשער הכתמים (יז). דאף דלא נקבע הוסת מכל מקום איתחזקה בראיות דם וכתמה טמא, וכן כתב בטור (נט: וש"ע סימן ק"צ (סעי' ב-ג). לכן העיקר כהט"ז".

(ה) פרדס רמונים (מק"ז ס"ק מ"ג ד"ה ובאמת) – "וכל זה ברור".

(ו) לח"ו (לחם ס"ק פ"א, ס"ק פ"ו, סי' קפ"ד לחם ס"ק ט"ז).

(ז) מי נדה (קונ"א, על הש"ך ס"ק ס"ה ד"ה והנה).

(ח) עי' פת"ת (סי' קפ"ד ס"ק ט') – "משמע דאפילו ראתה הרבה פעמים כל זמן שלא קבעה וסת אינה חוששת כלל ועי' בט"ז לקמן סימן קפ"ט ס"ק מ"ג שדעתו דאם ראתה ג"פ אף על פי שלא קבעה וסת מ"מ חוששת כיון דמוחזקת לראות ובנה"כ שם חולק עליו ועי' בס"ט ובח"ד שם שהסכימו לדעת הט"ז".

(ט) בנין ציון (החדשות סי' י"א) – "שעל מה שפסק הרמ"א (בסי' קפ"ט) והובא בהרשב"א שזקנה אינה חוששת לוסת שאינו קבוע כ' הט"ז דאם ראתה ג' פעמים אף על גב דלא קבעת וסת כיון דמטמא מעת לעת חוששת לזה ואף שהש"ך בנקודת הכסף כתב

דאפילו ראתה ג' פעמים כל זמן שלא קבעת וסת אינה חוששת מכ"מ הסדרי טהרה הסכים עם הט"ז ולא ראיתי מי שחולק עליו בזה א"כ מי ירים ראשו לחלוק עליו אחרי שטעמו ונמוקו עמו".

(י) מלבושי טהרה (סעי' נ"ט, ס"ק פ"ט).

(יא) סוגה בשושנים (סי' ט' סעי' ח', ס"ק ט').

(יב) שערי טוהר (שער ג' סעי' ט').

(יג) טהרת ישראל (סעי' קס"ז, סעי' קע"א, סי' קפ"ד סעי' מ"א).

(יד) ששבה"ל (סעי' כ"ז סיכום אות א', סי' קפ"ד סעי' ג' ס"ק ה', סיכום אות א').

(טו) דרכי טהרה (עמ' פ"ו).

(טז) בדה"ש (ס"ק ש"א, ס"ק שי"ז, סי' קפ"ד ס"ק כ"ז).

(יז) פרדס שמחה (ס"ק פ"א, ס"ק פ"ה, ס"ק פ"ח).

(יח) פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' ש"פ).

3. מר"מ – תוה"ש (ס"ק נ"א), תפרי (ס"ק כ"ז, "וצ"ע"), ט"ז וש"ך השלם (כו"ל ס"ק קכ"ד).

(א) גר"ז (ס"ק ק', סי' ק"צ ס"ק ו') – "ומשמעות הרשב"א וטור ושלחן ערוך כנקודות הכסף. אלא דצריך עיון מנא ליה לרשב"א הא דהא לענין טומאה מטמאה מעת לעת כגדולה (כרתי ופלתי)".

ג. עונות בינוניות: השיעור.

1. פ"ז יום – עי' חכם צבי (סי' קי"ד).

2. צ' יום עם ראייתה אחרונה – עי' חכם צבי (סי' קי"ד).

3. צ' יום מלבד יום של ראייתה אחרונה – חוו"ד (בי' ס"ק י"ב), בדה"ש (ס"ק רצ"ה, "וראוי להחמיר כדיעה זו").

4. מר"מ – פרדס שמחה (ס"ק פ"ב), פתחי הלכה (ארטסקרול, פרק כ' הע' נ"ז).

(א) גר"ז (ס"ק ק"ג) – "פירוש שאחר שקבעה וסת לא ראתה עד סוף ג' עונות בינוניות מראייה האחרונה דהיינו ביום צ' כי ג' עונות אלו מחשבין בעונות מובדלות שלא יהיה יום ל' עולה לכאן ולכאן (חכם צבי)".

ד. קטנה שיש לה וסת קבוע גדולה: כגון וסת הסירוג מב' חדשים לב' חדשים, או וסת הפלגה מל"ה לל"ה.

1. מחמיר, שדינה כגדולה, דאין וסתה נעקר עד שיעברו עליה ג' עונות שהיתה רגילה לראות ולא תראה – עי' דרישה (ס"ק ט', "למה נקט שפסקה ג' עונות בינוניות והוה ליה למימר שפסקה שלש עונות מעונות הראשונות יהיה מה שיהיה, אלא צריך לומר ...").

2. מיקל, דקטנה שלא ראתה ג' עונות בינוניות דהיינו צ' יום נעקר וסתה – ש"ך (ס"ק ס"ה), תורת השלמים (ס"ק מ"ט), באר היטב (ס"ק מ"ט), תפרי (ס"ק כ"ו), עי' סד"ט (ס"ק ל"ב), מקור חיים (ס"ק ק"נ), חוו"ד (חי' ס"ק מ"ד, בי' ס"ק ל"ד*), גר"ז (ס"ק ק"א), לחם ושמלה (לחם ס"ק ע"ט), מלבושי טהרה (סעי' נ"ח), מרומי שדה (נדה ריש דף ט:), ערה"ש (סעי' ע"ח), סוגה בשושנים (סי' ט' סעי' ג', ס"ק ד'), טהרת ישראל (סעי' קס"ב), ששבה"ל (סיכום ס"ק ג').

3. מר"מ – מהרש"א (נדה דף י:), לשונו לקמן, חי' הרד"ל (נדה דף י: ד"ה דקא), ט"ז וש"ך השלם (שפ"ח ס"ק ק"ע).

(א) מאירי (נדה ריש דף ט:) – "כבר ביארנו בזקנה שדייה שעתה כל שעברו עליה שלש עונות סמוך לזקנותה ופירשנו בעונות אלו שהם משלשים לשלשים שהם תשעים יום וכן פירשוהו בסוגיא זו ואף זה שאמר עשרים פירושו בלא שבעת ימי נדה ושלש של זיבה שהם שלשים בין הכל ומ"מ י"א שאם היה לה וסת אחר הולכין אחר עונות שלה ולא אמרוהו בשלשים אלא שסתם וסתות כך הם".

ה. קטנה שיש לה וסת קבוע פחות מעונה בינונית, ופסקה מלראות ג' עונות קטנות שהיתה רגילה לראות בהן, ואח"כ חזרה וראתה באותן עונות קטנות פעם אחת.

1. מחמיר, חוששת לראייתה או לעונה בינונית – פרישה (ס"ק ע"ט), ש"ך (ס"ק ס"ו), מקור חיים (ס"ק קנ"א), באר היטב (ס"ק מ"ט), יהודה יעלה (ח"א יו"ד סי' קפ"א, "ואפילו לדעת מהרש"א בנדה דף י' ע"ב בגמ' שתים בימי עיבורה וא' בימי מניקה דס"ל הא דבעי' ג' עונות בינונית באין לה וסת דוקא אבל ביש לה וסת חשבי' ג' עונות דידה ולא עונה בינונית היינו דוקא לחומרא דאם עונה שלה מ' יום בעינן ג' פ"מ יום וגם בזה הש"ך סי' קפ"ט ס"ק מ"ה פליג עליו גם להחמיר לא חשבי' עונה דידה ביש לה וסת ממ' למ' לא בעי רק ג' עונות בינונית שהוא יחד צ' ימים והפלתי שם דחה דברי מהרש"א והניחו בצ"ע אבל להקל בפחות מתשעים יום מודה גם מהרש"א דלא חשבי' עונות דידה כנ"ל. ודלא כמ"ש הגאון מהר"ש קלוגר נ"י בס' מי נדה בק"א סי' קפ"ט סעיף כ"ז הנ"ל יעו"ש"), חוו"ד (חי' ס"ק מ"ח), גר"ז (ס"ק ק"ב), לחם ושמלה (לחם ס"ק פ'), מרומי שדה (נדה ריש דף ט:), טהרת ישראל (סעי' קס"ג), ששבה"ל (סיכום ס"ק ג'), בדה"ש (ס"ק רצ"ט).

2. מר"מ.

(א) ערה"ש (סעי' ע"ט) – "וי"א דדוקא בכה"ג אבל אם ראייתה היתה ג' פעמים בעונות קטנות ופסקה מלראות ג' עונות קטנות כאלה שראתה אם אח"כ ראתה באותה עונה אפילו פעם אחת חוששת לראייתה או לעונה בינונית כשארי נשים דוקא כשפסקה צ' יום דהיינו ג' עונות בינוניות דראינו שפסקה הטבע ממנה כשארי נשים אז אמרינן דראיות הראשונות היו מקרים אבל בעונות קטנות דינה כשארי נשים [ש"ך סקס"ו ודרישה] אבל מדברי הרשב"א בתורת הבית בשער הוסתות לא נראה כן שכתב וז"ל תינוקת שלא הגיע זמנה וכו' ואסקינן דה"ה אי חזיא בעונות קטנות אחר שעברו עליה ג' עונות ראשונות לפי שמסולקת דמים היא וחזרה לקדמותה כאלו לא ראתה מתחלה דעכשיו נתגלה שאותן ג' ראיות ראשונות מקרה היה ולפיכך עד שתשוב עוד לראות ג' ראיות וכו' והוסת הראשון כמי שאינו ואינה חוששת לו עד שתראה עוד שלש ראיות עכ"ל וכן נראה מהטור וש"ע סעי' ל"א לענין זקנה שכתבו חזרה לראות בעונות קטנות שהיתה למודה וכו' חזרה לקביעותה הראשון וכו' אפילו בפעם אחת

חוזרת לקדמותה וכו' ובזה חמור דין הזקנה מדין הקטנה וכו' עכ"ל ולמה לא ביארו דבעונות קטנות גם באחת חוששת וצ"ע ואם כי יש לחלק מ"מ היה להם לבאר".

מג] זקנה - סעיף כ"ח.

א. גמרא (נדה דף ט.) – "איזו היא זקנה כל שעברו עליה שלש עונות [סמוך לזקנתה]. היכי דמי סמוך לזקנתה. אמר רב יהודה: כל שחברותיה אומרות עליה זקנה היא. ורבי שמעון אומר: כל שקורין לה אמא אמא ואינה בושה".
1. צריך ב' דברים. מסולקת דמים, וגם שיהיה זקנה. [לא מספיק שהיא מסולקת, menopause].

ב. האם הוא עונה בינונית, או מעונות שלה.

1. עונה שלה.

(א) פסקי רשב"ץ (נדה דף ט.; הו"ד בקובץ שיטת קמאי נדה עמ' מ"ט ד"ה כל) – "כל שקוראין אותה אימא מחמת זקנתה ואינה מקפדת בין יש לה וסת בין אין לה וסת [ויעידו] [ויעברו] עליה תשעים יום או שלש עונות שרגילה לראות בהן בוסתה הקבוע דיה שעתה ואינה צריכה בדיקה ואינה חוששת לוסתה".
2. עונה בינונית.

(א) עי' ש"ך (ס"ק ס"ה) – "ועוד קשה לדבריהם, זקנה דלקמן ...".
(ב) חכ"א (כלל קי"ב סעי' ל"ז) – "זקנה שזקנה כל כך שראויה לקרות לה אימא בפניה מחמת זקנותה ואינה בושה בזה וכיון שהיא זקנה כל כך רגילה להחזיר להיות לה אורח כנשים ואם עברה עליה ג' עונות בינוניות שהם תשעים יום ...".

(ג) חו"ד (חי' ס"ק מ"ז).

(ד) חת"ס (נדה דף ט.) – "היכי דמי סמוך לזקנתה כו' וכמה עונה כו' לפי סדר המשנה היה לו לשאול תחלה כמה עונה ואח"כ היכי דמי סמוך לזקנתה וי"ל קצת דהוי סד"א דכל אשה בעונה שלה משערינן אבל השתא דאמר כל שחברותיה קורין לה אמא והיינו בדעלמא משערינן וכמ"ש תוס' בשם ירושלמי א"כ מסתמא עונה דקתני במתני' נמי בדעלמא משערינן ע"כ שאל כמה סתם עונה. וזהו כדעת הש"ך סי' קפ"ט דס"ל אפילו עונה שלה מופלג הרבה מ"מ בדעלמא משערינן ודלא כמהרש"א לקמן דף י' ע"ב".
(ה) בדה"ש (ס"ק ש"י).

1 (עונות בינוניות: השיעור - עי' לעיל, אצל קטנה).

3. מר"מ – מאירי (נדה ריש דף ט.; לשונו לעיל), סד"ט (ס"ק ל"ב), יהודה יעלה (ח"א יו"ד סי' קפ"א, לשונו לעיל), ערה"ש (סעי' ע"ט, לשונו לעיל).

(א) מהרש"א (נדה דף י:) – "שנים בימי עיבורה ואחת בימי מניקותה כו' למאי דקאמרינן לעיל דהנך ג' עונות בעונות בינונים מל' יום א"א לאשכוחי אחד בימי מניקותה דה"ל דמי טוהר ואפשר דלא קאמרינן עונות בינונים אלא באשה שאין לה וסת אבל ביש לה וסת הוי עונה עונה דידה דהשתא אפשר לאשכוחי א' בימי מניקותה באשה שיש לה וסת ועונה דידה הוא יותר ממ' יום ודו"ק".

ג. בזמנינו, ראוי לבדוק קודם תשמיש עד שיעבור חצי שנה שלא תראה.

1. ישועות חכמה (סוף סי' קנ"ה) – "כשיעבור לערך חצי שנה ויותר שלא תראה אין לירא עוד אחר כך דכיון שפוסקת לגמרי אינו שכיח שתראה עוד. וכן אמר לי רב גדול".

2. טהרת ישראל (סי' קפ"ד סעי' מ"ג) – "כשיעבור ערך חצי שנה ויותר שלא תראה אז אין לירא עוד אח"כ דלא שכיח בה"ג שתראה עוד".

3. דרכי טהרה (עמ' פ"ו ד"ה אשה).

4. נטעי גבריאל (פרק קי"ג סעי' ו') – "ולמעשה קשה להורות בדין זקנה, כי טבע הנשים כשיגיע סמוך לעת זקנה פוסקת נדתן אך אינן פוסקות מלראות בפעם אחת רק באיטיות, ומכיון שאין לזה סדר קבוע ולכל אשה טבע אחרת לכן באותה זמן שעלולה לראות תבדוק עצמה קודם תשמיש עכ"פ בקינות ותשהה שם הפעד חמש רגעים, וכן מורין בי מדרשא, ואם מרגשת בעצמה איזה חשש שיבוא הוסת לא ישמש אז".

5. מראה כהן (עמ' קס"ג אות ד') – "מכיון שמצוי מאד שנשים מבוגרות רואות ראיות לא סדירות, ויש חשש שמא תראה דם ע"י תשמיש, מן הראוי שבהגיע זמנים אלו שתבדוק עצמה לפני תשמיש".

6. פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' שפ"א).

ד. זקנה, שראתה ג' פעמים שלא בקביעות.

1. עי' לעיל, לגבי קטנה.

ה. כתמים אצל זקנה.

1. יש דין כתמים - עי' סי' ק"צ סעי' נ"ב, לשיטות ומר"מ.

ו. זקנה, האם יש לה דם חימוד.

1. עי' סי' קצ"ב, לשיטות ומר"מ.

ז. פנויה זקנה, בעילת מצוה.

1. עי' סי' קצ"ג, לשיטות ומר"מ.

ח. פתיחת קבר אצל זקנה.

1. עי' סי' קצ"ד, לשיטות ומר"מ.

מד] איזו היא זקנה - סעיף כ"ט.

נדה (דף ט.) – "היכי דמי סמוך לזקנתה. אמר רב יהודה: כל שחברותיה אומרות עליה זקנה היא. ורבי שמעון אומר: כל שקורין לה אמא אמא ואינה בושה".

א. האם תלוי בבושה או במקדחת.

1. גמרא (נדה ריש דף ט:) – "ורבי שמעון אומר: כל שקורין לה אמא אמא ואינה בושה. ר' זירא ור' שמואל בר רב יצחק, חד אמר: כל שאינה מקדחת, וחד אמר: כל שאינה בושה. מאי בינייהו. איכא בינייהו: בושה ואינה מקדחת".
2. אינה בושה.

(א) ט"ז (ס"ק מ"ו) – "ונ"ל מדברי הטור והש"ע שכתבו אינה חוששת משמע דוקא אינה בושה ממילא לא מקרי זקנה אלא עד שלא תחוש כלל אפילו בדרך בושה היינו לחומרא שאז דוקא מיקרי זקנה".
(ב) חכ"א (כלל קי"ב סעי' ל"ז) – "זקנה שזקנה כל כך שראויה לקרות לה אימא בפניה מחמת זקנותה ואינה בושה בזה".
(ג) שערי טוהר (שער ג' סעי' ט', ס"ק ט').
3. אינה מקדחת [מיקל].

(א) רמב"ם (איס"ב פרק ט' הל' ה') – "ואי זו היא זקנה כל שקוראין לה זקנה ואינה מקדחת".
(ב) רשב"א (תוה"ב הקצר בית ז' שער ג', ט:) – "ואיזה היא זקנה כל שקורין אותה זקנה מחמת זקנתה ואינה מקדחת".
(ג) ר' ירוחם (נתיב כ"ו ח"א, ר"כ-ג') – "וזקנה היא שקורין אותה אימא מחמת זקנותה ואינה מקדחת פשוט בנדה".
(ד) מאירי (נדה דף ב. ד"ה ואח"כ) – "וישיעור זמן זקנותה לענין זה פי' בגמ' שהוא כל שיהו קורין לה אמא מחמת זקנותה או שקורין אותה זקנה ואינה מקדחת".

(ה) לבוש (סעי' כ"ט) – "כל שהיא זקנה כל כך שראויה להקרות לה אימא בפניה מחמת זקנותה ואינה מקדחת".
(ו) תוה"ש (ס"ק נ"ד) – "ופסק הרשב"א והרמב"ם ורבינו ירוחם כמאן דאמר שאינה מקדחת. והטעם נ"ל לפי שבירושלמי איתא להדיא כמ"ד כל שאינה מקדחת, וגם הוא מידי דרבנן אזלינן לקולא, וכן כתב הכסף משנה פרק ד' מהלכות מטמאי משכב ומושב. ונראה שזה גם כן דעת הטור והמחבר, והאי אינה חוששת פירושו שאינה מקדחת, וכן משמע מדברי הב"י, וכן הלבוש כתב להדיא ואינה מקדחת. כל זה נראה פשוט, ודלא כמו שכתב הט"ז דדעת הטור והמחבר לפסוק לחומרא כמ"ד כל שאינה בושה, דזה ודאי אינו כמשמעות הבית יוסף (וגם אינו בכלל הלשון אינה חוששת) והכסף משנה".

(ז) גר"א (ס"ק מ"ז) – "(משמעות הלשון כמ"ד שאינה מקדחת דלא כהט"ז) כדברי המיקל דווסתות דרבנן. ת"ה".

(ח) מקור חיים (ס"ק קס"ג).

(ט) גר"ז (ס"ק ק"ט) – "פירוש שאינה מקדחת אף על פי שהיא בושה (רמב"ם רשב"א ב"י לבוש מנחת יעקב דלא כט"ז)".

(י) אמרי יושר (ח"א סי' קפ"ב ד"ה מה).

(יא) סוגה בשושנים (סי' ט' סעי' י').

(יב) טהרת ישראל (סעי' ק"ע).

(יג) בדה"ש (ס"ק שכ"א).

(יד) פרדס שמחה (ס"ק פ"ט).

(טו) נטעי גבריאל (פרק קי"ג סעי' ד').

(טז) משמרת הטהרה (פרק ז' סעי' ל"ה).

4. מר"מ – מחה"ש (על מחבר סעי' כ"ט), פתחי הלכה (ארטסקרול, פרק כ' הע' נ'), ט"ז וש"ך השלם (כו"ל ס"ק קכ"ז).

(א) פרדס רמונים (מקשה זהב ס"ק מ"ו) – "תליא באומדן העולם ... אין נפקא מינה בזה כלל אם נאמר אינה בושה או אינה מקדחת, דהכל הולך אל כוונה אחת".

(ב) ערה"ש (סעי' פ"א) – "ואם יקראו לה כן בפניה ולא תקפיד וגם אינה חוששת לזה כלל".

ב. תלוי בדידה או בעלמא.

1. בעלמא, שלא בדידה תליא מילתא – ירושלמי (נדה פרק ד' הל' א'), "ובדעתה הדבר תלוי אמר רבי אבין כל שהיא ראויה להיקרות אימא", תוס' (נדה דף ט: ד"ה כל, "ובירושלמי פריך וכי בדעתה תלויה הדבר ומשני כל שראויה לקרותה אמא"), רמ"א (סעי' כ"ט, "שראויה"), לבוש (סעי' כ"ט, "כלומר שאין ראוי שתקפיד מפני שהכל יודעין שהיא זקנה מוחלטת, ואף על פי שהיא מקדחת כשקורין לה כך, לאו בדידה תליא מילתא"), תוה"ש (ס"ק נ"ג, "ואף על פי שהיא מקדחת. וכן אם אינה ראויה לקרות אף על פי שהיא אינה מקדחת כי לאו בדידה תליא מילתא"), מחה"ש (על מחבר סעי' כ"ט), מקור חיים (ס"ק קס"ב), פרדס רמונים (מקשה זהב ס"ק מ"ו, "תליא באומדן העולם"), סוגה בשושנים (סי' ט' ס"ק י"ד), ערה"ש (סעי' פ"א), טהרת ישראל (סעי' ק"ע), שערי טוהר (שער ג' סעי' ט'), בדה"ש (ס"ק שי"ט), ששבה"ל (סעי' כ"ט ס"ק א'), פתחי הלכה (ארטסקרול, פרק כ' הע' מ"ז), משמרת הטהרה (פרק ז' סעי' ל"ה).

2. יש לעי', **האם יש זמן שתליא בדידה**. בזמן, שיש בעולם שמקפידים, ויש בעולם שאינם מקפידים. עי' נוב"ק (יו"ד סי' פ"ז, לשונו לקמן), ופרדס רמונים (מקשה זהב ס"ק מ"ו, לשונו לעיל).

ג. שמות בזה"ו.

1. רמב"ם (פירוש למשניות נדה פרק א' משנה ה') – "וגדר הזקנה האמורה כאן משיקראו לה הנשים אמא פלונית".
 2. זקנה – רמב"ם (איס"ב פרק ט' הל' ה', "ואי זו היא זקנה כל שקוראין לה זקנה"), מאירי (נדה דף ב. ד"ה ואח"כ), משמרת הטהרה (פרק ז' סעי' ל"ה).
 3. סבתא – בדה"ש (ס"ק ש"כ), דרכי טהרה (סוף עמ' פ"ה), ששבה"ל (סעי' כ"ט ס"ק א'), חוט שני (ס"ק ט"ז ד"ה זקנה, לשונו לקמן). נטעי גבריא (פרק ק"ג סעי' ד'), בירור הלכה (תליתאה סי' ק"צ, עמ' שכ"ב), מראה כהן (עמ' קס"ג), פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' שע"ט), משמרת הטהרה (פרק ז' סעי' ל"ה), פתחי תשובות (סעי' כ"ח).
 4. באביא (bubby) – שערי טוהר (שער ג' ס"ק ט', "ובלע"ז מאמי או באביא"), נטעי גבריא (פרק ק"ג סעי' ד'), בירור הלכה (תליתאה סי' ק"צ, עמ' שכ"ב), פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' שע"ט).
 5. granny – פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' שע"ט).
 6. מאמי – שערי טוהר (שער ג' ס"ק ט', "ובלע"ז מאמי").
- א) יש לעי'. לשון הרמב"ם "זקנה", ולשון הפוסקים "סבתא". ולכאורה יש לחלק במציאות. שבת נ"ה-ס' יהיה מקפדת אם קרא לה זקנה, משא"כ סבתא. והטעם, הנינים והנכדים קרא לה סבתא, אם כן רגיל לה ע"י שם סבתא. אולי יש לתלות, אם צריך ודאי מסולקת, או שייך לפרשה של מסולקת. וקצת י"ל, ע"י החוט שני לקמן.

ד. ע"י מי.

1. ע"י אחרים – עי' גמרא (נדה דף ט, "היכי דמי סמוך לזקנתה. אמר רב יהודה: כל שחברותיה אומרות עליה זקנה היא. ורבי שמעון אומר: כל שקורין לה אמא אמא ואינה בושא"), חוט שני (ס"ק ט"ז ד"ה זקנה, "פירוש שקורין לה אמא או סבתא מחמת זקנותה, והיינו אם קורין לה כך חברותיה או אנשים ברחוב ואינה בושא בכך, אבל אם רק נכדיה קורין לה סבתא, אין זו זקנה לענייננו, דבעינן דמחמת זקנותה קורין לה כך ואינה בושא. ולכן אשה מבוגרת [בגיל 40-50] שיש לה נכדים שקורין לה סבתא, אינה נקראת זקנה, עד שבאמת תזקין, וכך יקראו לה ברחוב אצל אנשים אחרים"), פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' שע"ט), פתחי תשובות (הע' רי"ג).

ה. איזה גיל.

1. בת נ"ג – פנים מאירות (ח"א סי' י"ב, "שהיא בת נ"ג שנים ופסקה לראות כלל וכלל כדרך נשים הזקנות ...").
 2. בת ס' – משמרת הטהרה (פרק ז' סעי' ל"ה, הע' ס"ז ד"ה והנה, "וכהיום מסתבר דבפחות מס' מקפידות שלא יקראוה בשם זקנה או סבתא, אבל מס' ומעלה י"ל דאינן מקפידות על שם זקנה").
 3. תלוי בטבע ומזגה – שערי טוהר (שער ג' ס"ק ט', "ולא נתנו חכמים שיעור בשנים בזקנה כי יש ממהרת להזקין ויש מאחרת רק במה שקורין לה אימא ואינה בושא ובלע"ז מאמי או באביא ובסתמא כשהיא בת ס' בודאי הוא בכלל זקנה כמאמרם ז"ל באבות פ"ה בן ס' לזקנה מיהו אפילו היא בת מ' וקורין לה אימא ואינה בושא ה"ה בכלל זקנה, ובפחות ממ' י"ל דאפילו אינה בושא מ"מ בטלה דעתה אצל כל אדם"), דברי יציב (יו"ד סי' פ"א אות ד', שפע טהרה אות כ"ח, "זקנה שהיא מסולקת דמים אין לה זמן קצוב, דלא שייך לקצוב גיל קבוע בזה, היות שהדבר משתנה אצל כל אשה ואשה לפי טבעה ומזגה, וכטבע הזקנה שלפעמים קופצת על בן חמשים ומתהלך על משענתו, ויש בן שבעים שהוא כנער בגבורתו").
 4. מר"מ – פתחא זוטא (ס"ק כ"ה, מהדו"ת ס"ק ג'), שמחת כהן (יו"ד ח"ב סי' ל"ז ד"ה ומעתה), פתחי תשובות (סעי' כ"ח), בדה"ש (ס"ק שכ"א, ציונים ס"ק של"ו).
- א) נוב"ק (יו"ד סי' נ"ה) – "ההיא סבתא בת ששים ושבע אשר ...".
- נוב"ק (יו"ד סי' פ"ז) – "שאשה זקנה וכבר פסק וסתה וחלל להיות לה אורח כנשים זה שמונה שנים ... ואמנם זו שהיא זקנה היה מקום להקל בזה והוצרך לדקדק אם היא אינה חוששת כשקורין לה אמא בפניה"
- ב) בית שלמה (יו"ד ח"ב סי' ח') – "האי סבתא בת נ"ח שנים ... ואף דלא נתברר לי עכשיו שפיר הך שיעורא כל שראוי לקרות אמא כו' מ"מ מסתבר דכיון דכבר באתה בשנים כי הני וכבר זמן רב חדל מעיינה ומעיינה יחרב ויבש בכלל זקנה היא ובתשובת פנים מאירות ח"א סי' י"ב באשה בת נ"ג שנים דנה בפשיטות לזקנה".
- בית שלמה (יו"ד ח"ב סי' כ') – "ואף שעברו ד' שנים שלא ראתה מ"מ בנ"ב מהד"ת ...".
- בית שלמה (יו"ד ח"ב סוף סי' כ"ח) – "קשה עכשיו להורות דין זקנה כ"א בזקנה ממש כמו כהך תשו' של הנו"ב סי' נ"ה ... שהאי סבתא היתה בת ששים ושבע שנים".
- ג) בני ציון (החדשות סי' י"א) – "אין לנו זמן קבוע מתי נקראת זקנה לענין שהיא מסולקת דמים שאף שפסקה כבר ושהתה ה' שנים עכ"ז שתקרא זקנה השיעור כפי המבואר (סי' קפ"ט סעי' כ"ט) שזקנה נקראת כשראויה לקרותה אימא בפני מחמת זקנותה ואינה חוששת וקשה לשער זה באשה זו".
- ד) סוגה בשושנים (סי' ט' סעי' י', ס"ק י"ד) – "לא ידענו שיעורו אימתי נקראת זקנה וצ"ע".
- ה) טהרת ישראל (סעי' ק"ע) – "ואף בזה"ז בת נ"ח שנים דכבר באתה בשנים כי הני וכבר זמן רב חדל מעיינה בכלל זקנה היא ואף באשה בת נ"ג שנים יש לדונה לזקנה ומ"מ צ"ע גם בזה רק בת ס"ז שנים ודאי דינה לזקנה".
- ו) יביע אומר (מעין אומר ח"ז פרק א' סי' רי"ח) – "שאלה: ישנה אשה בת חמישים שהיא כבר חמש שנים ללא ראיית דמים וכעת קיבלה מחזור, האם צריכה לחוש לווסתות של עונה בינונית ויום החודש. תשובה: לא".

(ז) ששבה"ל (סעי' כ"ט ס"ק ג', סיכום אות א') – "גדר זקנה קשה לקבוע בזמנינו, ובת 60-65 ודאי נידונית כזקנה, אך בסילוק דמים שמתחיל בגיל 45-55 צ"ע".

(ח) פרדס שמחה (ס"ק פ"ט) – "ואין בזה גיל קבוע".

(ט) נטעי גבריאל (פרק ק"ג סעי' ה') – "אשה פחות מבת ארבעים שנה אפי' אינה בושא כשקורין אימא, אינה בכלל זקנה שבטלה דעתה אצל כל אחר, ואשה בת ששים שנה עפ"י רוב נקרא זקנה".

(י) בירור הלכה (תליתאה סי' קפ"ט, עמ' ש"כ - ש"כג) – "ולסיכום: 'אימא' היינו 'סבתא' ובלע"ז 'באבא', מיהו צ"ע אופן הבחינה בזה ואם תלוי ברוב הנשים, ובת מ"ח שנה עדיין צריכה בחינה ואף שבספר הברית נקט זמן זה, ובת נ"ג שנה יש מי שמיקל בזה ללא בחינה להלכה (ולא למעשה), ובת נ"ח שנה וכבר חדל להיות לה אורח כנשים זה יותר משמונה שנים ובשלש השנים האחרונות מתוך השמונה שנים נתקלקלה ויש שאלות יש להקל לדון בשאלות דין זקנה ללא בחינה, ובת ס"ז שנים הקרובה לשיבה ודאי בכלל זקנה היא מיד ללא בחינה, ונראה שגם בת ששים שנה בכלל זקנה היא והבחינה אינו אלא על פחות מבת ששים שנה לעשותה לזקנה, ובבת פחות מארבעים שנה יש לומר דאינו מועיל הבחינה דבטלה דעתה אצל כל אדם".

(יא) פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' שע"ט) – "Certainly, a woman in her fifties would mind being called 'old,' even though that is the average age when woman reach menopause. Although Poskim give no clear ruling as to the age of 'zekeinah,' they assume that a woman in her mid-sixties should be considered a 'zekeinah'".

(יב) מראה כהן (עמ' קס"ג אות ב') – "כתבו האחרונים שדין זקנה לענין דיני וסתות הוא בגיל מאוחר, הואיל ואין אנו בקיאים בשיעור 'זקנה' המוזכר בגמ' ובפוסקים. וראה הערה".

מה [וסת בתוך וסת - סעיף ל"ב.

א. גירסא, ב' או כ'.

1. יש גורסין ב' – פרישה (ס"ק צ"ז, ע"י דרישה ס"ק י"ט), ט"ז (ס"ק מ"ז), לחו"ש (לחם ס"ק צ').
2. הגירסה כ' – ש"ך (ס"ק ע"ב, נקה"כ על הט"ז ס"ק מ"ז), בית לחם יהודה (ס"ק י"ז), תוה"ש (ס"ק נ"ה), גר"א (ס"ק נ"א), בדה"ש (ס"ק ש"ל).
3. מר"מ – חו"ד (חי' ס"ק מ"ח, בי' ס"ק ל"ו).

מו [קביעת וסת ממעיין פתוח.

לענין מעיין פתוח, יש ג' שאלות: 1) איך קובע וסת ע"י מעיין פתוח. 2) איך עוקר הוסת. 3) מה הדין של חזרת הוסת.

- א. הגדר: שלכאורה הטור (סעי' ל"ב) סותר הדין שהולך רק אחר התחלת הוסת [מחבר (סי' קפ"ד סעי' ו') ורמ"א (סי' קפ"ט סעי' י"ג)].
1. גר"ז (סי' קפ"ד ס"ק כ"א, ע"י סי' קפ"ט ס"ק קי"ב) – "או מזלפת. טיף אחר טיף. אבל אם פסק הדם וחזרה וראתה הרי זו קובעת לה וסת בתוך וסת בזמן הזה שהאשה קובעת לה וסת בימי נדתה כדלקמן סוף סי' קפ"ט וצריכה לפרוש גם העונה שחזרה וראתה בה אחר שפסק הדם. והוא שפסק ביום זה וחזרה וראתה ביום שלאחריו שאז יש לחוש שמא ראתה הראשונה היתה בימי זיבה והשניה התחלת נדה כדלקמן שם אבל אם חזרה וראתה ביום שפסקה אינה חוששת אלא לעונה ראשונה של הוסת. (ומיהו אף אם פסקה וחזרה וראתה ביום שלאחריו אפשר שאין צריך לפרוש העונה שחזרה וראתה בה אלא אם כן כבר קבעה לה וסת ג' פעמים בעונה זו אבל קודם שקבעתה בג' פעמים אינה חוששת לה כמו שיתבאר בסי' קפ"ט עיין שם הטעם)".
 2. חו"ד (סי' קפ"ד בי' ס"ק ז', חי' ס"ק ט"ו), הו"ד בפת"ת (סי' קפ"ד ס"ק י"ב) – "נראה דדוקא כשהימים שהן בתחלת ראייתה אינן בדרך קביעת וסת כגון שראתה ב' פעמים בריש ירחא ובה' בירחא ובפעם הג' חזאי בה' בירחא ובריש ירחא לא חזאי דאז אין לה רק קביעות וסת של ימי נדותה חוששת אולי וסת הן וראיות הר"ח מב"פ הראשונים מימי זיבה הן וראיות הה' בירחא הן וסת. וכטעם הרמב"ן שכתב בהלכותיו בפ"ה אבל כשימי תחלת הראייה הן ג"כ וסת קבוע כגון שראתה ג"פ בר"ח ובה' בירחא או המשיכה ראיותיה שכתב הרב בהג"ה סי' קפ"ט סעיף י"ג שימי התחלת הראייה הן וסת קבוע לדילוג אז אינה חוששת להראיות שבתוך ימי נדותה ולומר אולי הוסת קבוע שבתחלת ראייתה אינן ראויין לקביעת וסת שראיות מקריות הן והראיות שבתוך נדותה הן ראיות לקביעת וסת ולעשות מהעיקר טפל ומהטפל עיקר כולי האי לא חיישינן וכן נראה דאינה חוששת רק כשהימים בתוך נדותה כבר נקבעו בג"פ אבל לראות פעם אחת שבתוך נדותה אינה חוששת כלל כמו לשאר וסת שאינו קבוע".
 - א) ששבה"ל (סי' קפ"ד סעי' ו' ס"ק ג') – "דלא שכיח שהתחלת הוסת אינה שווה ובאמצע תהיה קביעות ג"פ אחר ההפסקה, וכפי הנראה מגדולי הדורות ומרבתי דלא חששו כלל לחומרא זו ואין חוששין לשאול לאשה אם הפסיקה תוך ימי נדתה וראתה, ואין מונין הימים של אמצע הראי' שמא הוא וסת חדשה, וכפשטות הגמ' דאין קובעת וסת בימי נדתה, ואין חוששין שיקבעו ג"פ...".
 3. פרדס רמונים (סי' קפ"ד שפ"ח ס"ק ט"ז) – "אם ראתה בא' ובג' קובעת וסת דזה נקרא מעיין סתום מאחר שהפסיקה בינתיים ולא היו רצופים ... בזה"ז דאשה קובעת וסת בימי נדה כו' זהו דוקא בשלא ראתה רצופים".
 4. מר"מ – סד"ט (סי' קפ"ד ס"ק ט' ד"ה ונחזור לענינו), טהרת ישראל (סי' קפ"ד סעי' מ"ט), בדה"ש (סי' קפ"ד סעי' ו' בי' ד"ה וכיון, עמ' י"א), גופי הלכות (סי' קפ"ד סי' ו' בה"ל ד"ה וכיון), ט"ז וש"ך השלם (שפ"ח ס"ק קפ"ח).

ב. רק לוסת קבוע או אפי' שאינו קבוע.

1. רק לוסת קבוע – חו"ד (בי' ס"ק ל"ו, סי' קפ"ד בי' ס"ק ז', חי' ס"ק ט"ו), גר"ז (ס"ק קי"ב, סי' קפ"ד ס"ק כ"א, לשונו לעיל), שערי טוהר (שער ד' סעי' כ"ו), טהרת ישראל (באר יצחק ס"ק תמ"א, "קודם שנקבע אין להחמיר בו"), משמרת הטהרה (פרק ז' סעי' ק"ה).

ג. **ב' פעמים ממעיין סתום**, וראיה ג' ממעיין פתוח. [ר"ח, אח"כ ר"ח, אח"כ כ"ה ור"ח].

1. מחמיר, וחושש לוסת קבוע רק לחומרא – טור (סעי' ל"ב), "אם ראתה אותו ממעיין סתום כגון שראתה ב"פ בר"ח ובפעם הג' ראתה בכ"ה בחדש ובר"ח אף על פי שראייה השלישית היתה תוך ימי נידותה לראיית כ"ה בחדש קובעת בר"ח לפי ששתים ראיות הראשונות היו ממעיין סתום וראיית עשרים וחמשה בחדש דמים יתירים נתוספו בה ומיהר לבא וחוששת ג"כ ליום הקדימה שמא וסת אחר היא קובעת", הו"ד בט"ז (ס"ק י"ח), ב"ח (ס"ק מ"א), ערה"ש (סעי' ע"א), ששבה"ל (סעי' י"ג ט"ז ס"ק י"ט ד"ה וסתות, הוספות עמ' שע"ח ד"ה ראתה), חוט שני (עמ' מ"א אות ג', עמ' מ"ב אות ג', עמ' קכ"ב אות ג', עמ' שע"ב אות ג'), בדה"ש (ס"ק קכ"ו), פתחי מגדים (פרק כ"ג סעי' ז'), לבושי עז (סעי' י"ג תמצית ס"ק ה'), "דקובעת וסת רק לחומרא", משמרת הטהרה (פרק ז' סעי' י"א).

ד. **ב' פעמים ממעיין פתוח**, וראיה ג' ממעיין סתום. [ר"ח וג', אח"כ ר"ח וג', אח"כ רק ג'].

1. קובע וסת – חוו"ד (סי' קפ"ד בי' ס"ק ז', חי' ס"ק ט"ו, לשונו לעיל), הו"ד בפת"ת (סי' קפ"ד ס"ק י"ב).
2. אינו קובע וסת – אג"מ (מסורת משה יו"ד אות צ"ח).

ה. **פעם א' ממעיין פתוח**, וב' פעמים ממעיין סתום. [כ"ה ור"ח, אח"כ ר"ח, אח"כ כ"ה ור"ח].

1. אינו קובע וסת – אג"מ (רשומי אהרן ח"א יו"ד סי' קפ"ט אות ג'. אמנם עי' מסורת משה יו"ד הע' קכ"ד), פרי טהרה (סעי' כ"ט).

ו. **פעם ב' ממעיין פתוח**, ופעם א' ופעם ג' ממעיין סתום. [ור"ח, אח"כ כ"ה ור"ח, אח"כ ר"ח].

1. אינו קובע וסת – פרי טהרה (סעי' כ"ט).

ז. **פעם א' ממעיין סתום**, וב' פעמים ממעיין פתוח. [ר"ח, אח"כ כ"ה ור"ח, אח"כ כ"ה ור"ח].

1. קובע וסת – מחה"ש (ס"ק ע"א), "אבל אם בפעם הראשון ראתה בראש חדש ולא ראתה מקודם לכן בכ"ה לחודש, ואח"כ ראתה עוד שתי פעמים בראש חדש, אף שראתה מקודם לזה בכ"ה לחודש, קובעת וסת לראש חדש, דבחר התחלה אזלינן, וכיון שבפעם הראשון לא היה מעינה פתוח קובעת וסת בכך, דמה שראתה בב' ראיות האחרות גם קודם לזה בכ"ה לחדש דמים יתירים נתוספו בה ומיהר לבא".

2. אינו קובע וסת – פרישה (ס"ק צ"א), אג"מ (מסורת משה יו"ד אות צ"ח), לבושי עז (סעי' י"ג תמצית ס"ק ו'), הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' קמ"ח, "שלמעשה אין קובעין ממעיין פתוח אלא דווקא מראיה שלישית").

ח. **האם קובע וסת ע"י מעיין פתוח בלי הפסקה יום א'.**

1. מיקל.

(א) פרדס רמונים (מק"ז ס"ק מ"ז, סי' קפ"ד שפ"ח ס"ק ט"ז [לשונו לעיל]) – "בישוב דברי הט"ז בזה ... מדכתבו הטור והמחבר בר"ח ובב' בחודש, ולא כתבו בא' בחודש ובב', מכלל דכוונתם על יום א' דר"ח, דהשתא הוי ראייה דב' בחודש **מופלגת יום אחד** מראית ר"ח, ולא הוי רצופין, וע"כ שפיר קבעה בשניהם לדין דאשה קובעת וסת בימי נדתה. ומשכחת לה שיהיה ג' פעמים זה אחר זה, בשנה שלימה דחשון וכסלו מלאים ...".

(ב) מהר"ם בריסק (ח"א סי' קל"ב).

(ג) חשב האפוד (ח"א סי' קכ"ו אות ד') – "אם בפעם הג' ראתה מכ"ה עד ר"ח בלי הפסק הרי כולה ראייה אחת".

(ד) קנה בושם (ביאורי ש"ך ס"ק ח' ד"ה דהנה, סוף ס"ק ל"ח, עי' ביאורי שו"ע ס"ק כ"ד) – "דמה דקיי"ל דהאידינא קובעין וסת ממעיין פתוח היינו דוקא אם לא היה המשך אחד עם התחלת הראיה שבימים שלפני כן, אז אמרינן דאף שהיא עדיין בימי נדה של התחלת הראיה הג', אפ"ה קובעת, אבל אם ראתה בהמשך אחד ברציפות מכמה ימים שלפני כן עד לתוך אותו יום לא מצטרפת הראייה ממעיין פתוח לקבוע וסת על ידה".

(ה) הגר"ש זצ"ל (משמרת הטהרה פרק ז' סוף הע' י"ג, סוף הע' כ"ד, הע' מ"ז, משנת השלחן תשובה רע"ג) – "דלעולם אינה קובעת ממעיין פתוח ואף בראיה שלישית כשהמשיכה לראות בימים רצופים ורק אם פסקה לראות יום א' לכה"פ".

- ו) משמרת הטהרה (פרק ז' סעי' י"א, סעי' ל') – "שכ"ז דוקא בפסקה ביניהם אבל בממשכת בלא הפסק אינה קובעת ממעיין פתוח".

2. מחמיר.

(א) חוו"ד (סי' קפ"ד חי' ס"ק ח', ס"ק ט"ו, בי' ס"ק ד', ס"ק ז').

(ב) הו"ד בפת"ת (סי' קפ"ד ס"ק י"ב).

(ג) מלבושי טהרה (ס"ק י"ב ד"ה עוד).

(ד) ששבה"ל (הוספות עמ' שע"ח ד"ה ראתה) – "ופשטות הפוסקים משמע דאפילו בראיה הנמשכת".

(ה) חוט שני (עמ' מ"א אות ג', עמ' מ"ב אות ג', עמ' קכ"ב אות ג', עמ' שע"ב אות ג').

(ו) עי' לבושי עז (סעי' י"ג תמצית ס"ק ה') – "רק לחומרא".

(ז) פתחי מגדים (פרק כ"ג סעי' ז').

(ח) מראה כהן (עמ' קמ"ה אות ב') – "דין זה של ראיית א' א' כ"ה א' נאמר בין באופן שראתה בכ"ה והפסיקה לראות וראתה שוב בא' שלאחריו, ובין באופן שראתה בכל הימים מכ"ה עד א' שלאחריו".

(ט) פרי טהרה (סעי' כ"ט).

(י) הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' קמ"ז) – "שאף שיש לדחוק שאין לחו"ד ראייה ליסודו, ואין זה משמעות הגמ', וגם אינו ברור שהיא לא שופעת, מ"מ מוסכם בפוסקים לחוש לחומרא לקבוע ממעיין פתוח בראייה שלישית גם אם ראתה ימים רצופים".

3. דעת האג"מ.

(א) אג"מ (יו"ד ח"ב סי' ס"ז ענף ג' ד"ה החו"ד) – "החו"ד מפרש ... הנה באירע כן מסתבר שהדין כדבריו".

(ב) אג"מ (נטעי גבריאל פרק פ"ה הע' מ"א) – "העיד הגר"ם פיינשטיין זצ"ל שכן המנהג" [לקולא].

(ג) אג"מ (מסורת משה יו"ד הע' קכ"ד) – "ור"א פעלדער טעם שבעצם מסכים רבינו למה שמוזכר שאחד פתוח צריך להיות כמעין חדש, שיהיה הפסק בינו לראיה רגילה, ורק שמאחר שאין אנו בקיאים במה נחשב כהפסק, נצריך להחמיר בכל אופן".

4. מר"מ – ט"ז (ס"ק מ"ז, עי' פרדס רמונים שם [לשונו לעיל]), פתחי הלכה (ארטסקרול, פרק י"ג הע' ל"ד, appendix D), מעדני אשר (סי' כ"א), נטעי גבריאל (פרק פ"ה סעי' כ"ג).

(א) ש"ך (ס"ק ע"ב) – "ועוד דהא בב' לחדש ה"ל ב' ימים רצופים דהולכים תמיד אחר תחלת הראיה".

ט. לוסת החודש.

1. יום החודש.

(א) מחמיר – טור (סעי' ל"ב, לשונו לעיל), הו"ד בט"ז (ס"ק י"ח), ערה"ש (סעי' ע"א), שערי טוהר (שער ד' סעי' כ"א, "אך אם ראת' ב"פ ליום ידוע ובשלישית הקדימ' ראיית' ונמשך ראיית' ביום הוסת לא נעקר ואדרבא נקבע הוסת בזה. וכשא"י אם נמשך ראיית' גם ביום הזה רק שלא פסק' בטהרה לפני יום הזה אזי לא נעקר ולא נקבע. כן נ"ל"), חוט שני (עמ' קכ"ב אות ג'), נטעי גבריאל (פרק פ"ה סעי' כ"ב), הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' קמ"ז), פוסקים.

(ב) מר"מ – אג"מ (יו"ד ח"א ריש סי' קכ"ב, "ואם פעם ראשון היה בחמישי באייר ופעם שני בששה בסיון שהיא הפלגת שלשים יום ואח"כ ראתה בחמישי בתמוז שהיא הפלגת כ"ט ואין הימים שוים לא בשוה ולא בדלוג, הוא ענין הפלגה וממילא כיון שהפלגת שלשים היה רק פעם אחד נעקר משלשים לכ"ט. אבל כיון שאשה רואה דם משך ג' ד' ימים נמצא שיום ששה בחדש ראתה בכל השלשה פעמים יהיה לה וסת קבוע ליום ששה בחדש לשיטה הראשונה שברמ"א סעי' י"ג. אך הרמ"א מסיק וכן עיקר אשיטה שניה דהולכין תמיד אחר תחלת הראיה ולכן אין לה וסת קבוע ליום הששה בחדש רק הפלגה פעם אחת לכ"ט וכיון שלא נקבע לה וסת תצטרך לחוש גם ליום החדש של פעם האחרון שהיה בחמישי בתמוז וגם ליום הששה בחדש שראתה בששה בסיון שעדיין לא נעקר כיון שעכ"פ ראתה בו אף למסקנת הרמ"א").

2. אם חושש לעונה בינונית.

(א) מחמיר – הגריש"א זצ"ל (אשרי האיש יו"ד פרק כ"ד אות כ"א), טהרה כהלכה (פרק כ"ד סעי' נ"ז), פרי טהרה (סעי' כ"ט), הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' קנ"א, "להחמיר כהב"ח לחוש לעו"ב").

3. יום הפלגה.

(א) מחמיר – פרי טהרה (סעי' כ"ט).

(ב) מיקל – עמק התשובה (קובץ בית תלמוד להוראה ח"ו עמ' קס"ט סי' קל"ו), הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' קנ"א, "אבל יש לסמוך על החו"ד שאין צריכה להחמיר להפלגה").

4. או"ז, חו"ד, כו"פ.

(א) מיקל – הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' קנ"א, "ולענין וסתות אלו שהם מתורת חומרא, אינה צריכה להחמיר להאו"ז או להכו"פ או להחו"ד").

י. לוסת הפלגה: האם קובע וסת ע"י מעיין פתוח.

1. מחמיר, קובע וסת לחומרא.

(א) חו"ד (בי' ס"ק י"ח).

(ב) הגריש"א זצ"ל (משמרת הטהרה פרק ז' הע' מ"ז, אשרי האיש יו"ד פרק כ"ד אות כ').

(ג) לבושי עז (סעי' י"ג תמצית ס"ק ו').

(ד) משמרת הטהרה (פרק ז' סעי' ל').

(ה) הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' קמ"ט. [צ"ב, ששם ימי זיבה. ואולי לכו"ע (חוץ מהש"ך)] – "שעדיין צריך לחוש לעו"ב, אבל לא חש לשום וסת של ראיית כ").

2. מיקל, אינו קובע וסת.

(א) באר משה (נטעי גבריאל פרק צ"ה הע' י"ח) – "וכן קבלתי מהגאון מדעברעצין ז"ל שאם ראתה שני פעמים ממעיין סתום וראיה שלישית ממעיין פתוח אינו קובע וסת כיון שהאחרון לא התחיל באותו יום".

(ב) קנה בושם (קובץ אור ישראל חנ"ו עמ' ל"ה אות קט"ז, עי' קנה בושם ביאורי ש"ך סוף ס"ק ל"ח) – "ראתה פעמיים ל"ב ימים בהפלגה, אח"כ התחילה בכ"ט ונמשך לל"ב, אינה חוששת משום וסת קבוע (תלוי במחלוקת חו"ד ושו"ע הרב, ואנן נקטינן דישיבין מראה האחרונה לכן לא הגיע ליום ל"ב, בשבט הלוי בהשמות שכן חוששין)".

(ג) עמק התשובה (ח"ו סי' שפ"ב) – "נראה בפשוט דשיטת הראב"ד בבעל הנפש לא נאמרה רק בווסת של ימי החודש, אבל בווסת של הפלגה אז לא נאמר כך".

(ד) נטעי גבריאל (פרק צ"ה סעי' ז') – "י"א שגם בווסת הפלגה נקבע אחר שתי ראיות ממעיין סתום והשלישי ממעיין פתוח, כגון ראתה שתי פעמים בהפלגת כ"ט יום ואח"כ ראתה בהפלגת כ"ח יום והמשיכה ראייתה עד יום כ"ט הוי וסת הפלגה לכ"ט יום, וי"א דלא אמרינן כן בהפלגה, והמקילים יש להם על מי לסמוך".

3. מר"מ – פתחי מגדים (פרק כ"ג סעי' ח'), אוצרות הטהרה (פרק ט' סעי' ל"ג), משמרת הטהרה (פרק ז' סעי' ק"ח).

(א) ששבה"ל (סעי' י"ג ט"ז ס"ק י"ט ד"ה וסתות, הוספות עמ' שע"ח ד"ה ראתה) – "ובשעת הצורך יעשה ש"ח".
שבט הלוי (ח"ב סי' פ"ב) – "והעירני אחד החברים שלנו, דא"כ יקשו תחילת דברי הט"ז שכתב, כגון ראתה בר"ח ניסן, ור"ח אייר וי"ד באייר וכ"ח באייר ור"ח סיון פי' וזה א"צ לחוש עוד מיום כ"ח אייר, והרי ראיית ר"ח סיון הוא בתוך ימי מעיין פתוח של כ"ח אייר, הרי דט"ז לא נחת לסברת הפרישה והב"ח, והוספנו על דבריו אלא מה תאמר כדי שלא יקשה להט"ז מהמפורש בטור והביאו הט"ז עצמו בס"ק י"ח, דצריך למיחש גם לכ"ה, ע"כ דהט"ז מחלק בין חשש דהפלגה דא"צ למיחש לחשש החודש דצריך למיחש".

(ב) מראה כהן (פרק ח' הע' כ"ג) – "ונראה דלדעת הסוברים שהפלגה קצרה עוקרת הפלגה ארוכה תהא כאן עקירה גם באופן שנמשכה ראייתה עד יום כ"ח וצ"ע".

יא. לוסת הדילוג: האם קובע וסת ע"י מעיין פתוח.

1. מיקל, לא אמרינן – הגריש"א זצ"ל (לבושי עז סעי' ו' ס"ק ד' ד"ה ונראה, אשרי האיש יו"ד פרק כ"ד אות כ'), פתחי מגדים (פרק כ"ג סעי' י"ג, סי' י"ב אות ט'), הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' ק"ג, לשונו לקמן).

יב. לוסת הסירוג.

1. מיקל, לא אמרינן – הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' ק"ג, "שדווקא חוששין למעיין פתוח לקבוע וסת המסתברא. משא"כ כל וסת שאין חוששין אחר ראייה אחת, ה"ה שאין חוששין לקבוע ע"י מעיין פתוח. וה"ה וסת השבוע").

יג. לוסת הקפיצות: האם קובע וסת ע"י מעיין פתוח.

1. מיקל, לא אמרינן – הגריש"א זצ"ל (לבושי עז סעי' ו' ס"ק ד' ד"ה ונראה, אשרי האיש יו"ד פרק כ"ד אות כ').

יד. לוסת השבוע: האם קובע וסת ע"י מעיין פתוח.

1. מיקל, לא אמרינן – הגריש"א זצ"ל (לבושי עז סעי' ו' ס"ק ד' ד"ה ונראה, תמצית אות י"ד, משנת השלחן תשובה ע"ו, אשרי האיש יו"ד פרק כ"ד אות כ'), "כיון שהראיה הג' היתה רק ממעין פתוח, ובוסת דלא שכיח לא קבעה וסת בכה"ג", פתחי מגדים (סי' י"ב אות ט'), יסוד הטהרה (פרק י"א הע' כ"ו ד"ה ראתה, "ראתה פעמיים ביום ראשון בהפרש ארבעה שבועות, ובפעם השלישית הקדימה לראות בשבת [יום אחד קודם, וה"ה יותר] ונמשכה ראייתה גם ביום ראשון, שהוא היום שראויה לקבוע בו וסת לימי השבוע. אע"פ שראתה בו פעמיים ממעין סתום ופעם שלישית ממעין פתוח, לא קבעה וסת לימי השבוע"), הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' ק"ג, לשונו לעיל).

2. מחמיר – קנה בושם (ביאורי ש"ך ס"ק ח' ד"ה והנה כאשר), ששבה"ל (סעי' ו' ס"ק ב', סיכום אות ב', "אם ראתה ביום א', ואחר ג' שבועות ביום א', ואחר ג' שבועות התחילה לראות ב' ימים קודם ונמשך עד יום א', נקבע הוסת השבוע").

3. מר"מ – עמק התשובה (קובץ בית תלמוד להוראה ח"ו עמ' ק"ע סי' קל"ז), אוצרות הטהרה (פרק ט' סעי' מ"ח).

מז עקירת הוסת ע"י שראתה במעיין פתוח [כגון שהקדימה לראות לפני יום הוסת אך נמשכה הראיה גם ביום הוסת].

א. וסת הפלגה.

1. תלוי במחלוקת לעיל. וכן תלוי במה הדין בשיטת של "הבית מאיר".

2. מר"מ – בדה"ש (ציונים ס"ק צ"ט).

ב. וסת החודש: וסת קבוע.

1. מחמיר – חוו"ד (סי' קפ"ד בי' ס"ק ד'), גר"ז (ס"ק ל"ח, "אבל אם האחרון הוא ביום ושוב הקדימה לראות בליל ר"ח ונמשכה ראייתה בתוך היום לא נעקר במה שהקדימה בלבד". סעי' מ"ג, "ואין שום וסת נעקר אלא כשהגיע יומו ולא ראתה בו"), מנחת יצחק (ח"ח סי' ע"ד, "דע"י הקדמת הראי' לא נעקר החשש הקודם, ואין לחלק בין הקדימה לראות עונה אחת או כמה עונות, העיקר כיון שנמשך ראייתה גם לעונה אינו נעקר עדיין"), אג"מ (יו"ד ח"א ריש סי' קכ"ב, לשונו לעיל), הגריש"א זצ"ל (משמרת הטהרה פרק ז' הע' י'), עמק התשובה (ח"א סי' ק"ל, ח"ו סי' שע"ח ד"ה ויש עוד, לשונו לקמן), שבה"ל (ח"ה סי' ק"ז סעי' י"ג, ששבה"ל סעי' י"ג אות י"ד, סיכום אות ו', "סי"ג. או שתראה הראשונה ביום וג' אחרונות בלילה וכו'. בשו"ע הרב אבל אם האחרון הוא ביום ושוב הקדימה לראות בליל ר"ח ונמשכה ראייתה בתוך היום לא נעקר במה שהקדימה בלבד כדלקמן ע"כ, הנה יש בזה רבותא גדולה להלכה דהא כולם באו באמת בלילה וכאן ג"כ בא בלילה אלא שנמשך גם ליום וחשש יום רק חשש וסת שאינו קבוע לעומת אחרים מכ"מ עדיין לא נעקר חשש יום אף על פי שנופל באותו יום כמו הקבועים בלילה, והטעם דלעולם אין מעיין פתוח יכול לגרום לעקירת וסת גם שאינו קבוע"), חוט שני (עמ' קכ"א אות ד', שעה"צ ס"ק צ"א), פוחת שער (סי' ל"א סעי' ד'), משמרת הטהרה (פרק ז' סעי' י').

(א) כ"ש להמחמירים לקמן.

ג. וסת החודש: וסת שאינו קבוע.

1. מחמיר.

(א) ע"י גר"ז (ס"ק ל"ח, לשונו לעיל. סעי' מ"ג, לשונו לעיל [י"א הפשט בגר"ז שהוא רק במקום שהיא ראה בלילה ונמשך בתוך הוסת של היום]).

(ב) עי' סוגה בשושנים (סי' ד' סעי' כ"ב).

(ג) אג"מ (יו"ד ח"א ריש סי' קכ"ב, מסורת משה יו"ד אות פ"ה ס"ק ד', רשומי אהרן ח"א יו"ד סי' קפ"ד אות כ"ג) – "ואם פעם ראשון היה בחמישי באייר ופעם שני בששה בסיון שהיא הפלגת שלשים יום ואח"כ ראתה בחמישי בתמוז שהיא הפלגת כ"ט ... שלא נקבע לה וסת תצטרך לחוש גם ליום החדש של פעם האחרון שהיה בחמישי בתמוז וגם ליום הששה בחדש שראתה בששה בסיון שעדיין לא נעקר כיון שעכ"פ ראתה בו אף למסקנת הרמ"א".

(1) מר"מ – ודברת במ (סי' רל"ד).

(ד) מנחת יצחק (ח"ח סי' ע"ד) – לשונו לעיל.

(ה) הגריש"א זצ"ל (משמרת הטהרה פרק ז' הע' י').

(ו) קנה בושם (קובץ אור ישראל חנ"ו עמ' ל"ו אות ק"כ) – "יום החדש אפילו בוסת שאינו קבוע אינו נעקר, אלא עד שיעבור היום ולא תראה, ואפילו ראתה כתמים מהמשך הוסת ג"כ לא נעקר".

(ז) חזקת טהרה (תוספת טהרה אות י"ב, עמק התשובה ח"א סי' ק"ל, ח"ו סי' שע"ח ד"ה ויש עוד) – "שלענ"ד הרבה נתקשתי בזה למה אין העולם נזהרין בזה, וכן למה אין המורי הוראה מזהירין על זה, דהא זה מילתא דשכיחא טובא שנמשך ראייתה בתוך חשש זמן וסת הראשון, ולעת עתה אין לי טעם אחר לומר אלא דנהי כשיודעת שנמשך ראייתה בתוך זמן וסתה אין נעקר אפי' וסת שא"ק, מ"מ כשלא יודעת בוודאי שנמשך ראייתה גם בזמן ההוא מסתמא גבי וסת שא"ק נעקר דלמה נתלה שראתה אז, נימא כיון שלא הרגישה לא ראתה אז וממילא נעקר, ואפי' אם תמצא אחר זה היום דם נימא שאז ראתה ולא מקודם בזמן וסת שא"ק, דגבי וסת שא"ק לא תלינן שראתה למפרע אם מצאה אח"כ דם, וכשכ"נ זה כבר במקום אחר, ואפי' אם המצא תמצא כתמים על בגדי מ"מ אין זה בגדר ראי' שלא תיעקר אותו היום משום וסת דהא דאין בכתמים משום וסת, נראה דהה"נ אין בראיית כתמים כח לעכב עקירת הוסת, אלא כיון שלא הרגישה נעקר חשש וסתה שמקודם, אף שמצאה כתמים שראוין לטמאה עבורם, א"כ מסתמא ליכא למיחש. וע"ז סומכין העולם להקל לעקר חשש וסת שא"ק שמקודם, כיון שאין בבירור שראתה אז, אכן אם יודעת בבירור שראתה אז כגון שבדקה, בוודאי אינו נעקר אפי' וסת שא"ק, זה הנלענ"ד להלכה ולמעשה בס"ד".

(ח) שבה"ל (ח"ה סי' ק"ז סעי' י"ג, לשונו לעיל. עי' ששבה"ל סעי' י"ג אות י"ד, וסיכום אות ו').

(ט) חוט שני (סוף ס"ק ז', שעה"צ ס"ק ע"ב).

(י) בדה"ש (ס"ק צ"ט) – "הוא הדין באשה שראתה לדוגמא בכל ניסן ובאייר ראתה ב"ט בו או ב"ח בו ונמשכה ראייתה לתוך יום כ' צריכה לחוש בסיון גם ליום כ' שחששת יום כ' לחודש לא נעקר באייר הואיל וסוף סוף ראתה בו ואינה יוצאה מידי חששא דכ' בחודש עד שיעבור עליה יום כ' בחודש בלא ראייה וצריך להזהר בזה".

(יא) מחזה אליהו (סי' ק"ב אות ה') – "וראוי לפרסם הדבר שידעו רבים להזהר בה".

(יב) עי' הגר"ד פיישטיין שליט"א (ודברת במ סוף סי' רל"ד) – "במקום דאיכא צורך גדול אין צריך להחמיר, ובמקום דליכא צורך גדול יש להתנהג כדברי האג"מ זצ"ל".

(יג) משמרת הטהרה (פרק ז' סעי' י').

(יד) פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' של"ה, עי' הע' מ"ג).

(טו) פרי טהרה (סעי' ט') – "וכן אם ראתה בב' ניסן, ובחודש שלאחריו ראתה בא' אייר ונמשכה ראייתה לב' אייר – צריכה לחוש ליום א' וליום ב' של חודש סיון, שראיית א' אייר לא עקרה את ראיית ב' ניסן, כיון שהמשיכה לראות בב' אייר".

2. מיקל.

(א) שערי טוהר (שער ד' סעי' כ"א) – "ואם הקדימה לראות לפני הוסת ונמשך ראיית' גם ביום הוסת ג"כ נעקר".

(ב) הגרשז"א זצ"ל (אוצרות הטהרה עמ' תתצ"ט) – "אשה שהיה לה וסת החודש, והקדימה ראייתה לפני יום הוסת אך נמשכה הראיה גם ביום הוסת, הרי זה עקירה לוסת החודש, כיון שלא ראתה בו ממעין סתום רק ממעין פתוח".

(ג) פותח שער (סי' ל"א סעי' ד', מילואים סי' ל"א אות ד') – "היה לה וסת שאינו קבוע בר"ח ביום, ושוב הקדימה וראתה בליל ר"ח ונמשכה ראייתה ביום, שפיר נעקר וסת שאינו קבוע דר"ח ביום".

(ד) גופי הלכות (בסוף ח"א שו"ת סי' ב') – "אשה שראתה פעם אחת וסת שאינו קבוע בי' לחודש ניסן, ושוב ראתה פעם שנית בט' לחודש אייר והמשיכה ראייתה תוך י' לחודש ... נראה לענ"ד דמיד שעבר ט' לחודש סיון מותרת, ואינה חוששת עוד לי' בו".

(ה) אור יצחק (יו"ד סי' כ"ט, פרק ה' עקירת וסת שאינו קבוע) – "ראתה בא' בחודש ואח"כ ראתה בכ"ט בחודש והמשיכה ראייתה בא' בחודש הבא, נעקר הוסת של א' בחודש אף שראתה גם בו, דבוסתות מסתכלים רק על יום תחילת ראיית הוסת".

(ו) יבקש תורה (שו"ע סי' נ').

3. אם עוקר אם ראתה כתם בימי הוסת.

(א) מחמיר – קנה בושם (קובץ אור ישראל חנ"ו עמ' ל"ו אות ק"כ, לשונו לעיל).

(ב) מיקל – עמק התשובה (ח"א סי' ק"ל, לשונו לעיל).

4. מר"מ – פרדס רמונים (שפ"ח ס"ק כ"ח), אוהלי יוסף (דיני ווסתות ס"ק צ"ו), קנה בושם (סי' קפ"ט ביאורי שו"ע על סעי' י"ג אות י"ט, עמ' ר"א), לבושי עז (סעי' י"ג תמצית ס"ק ח', "וצ"ע"), פתחי מגדים (פרק כ"ג סעי' י"א), מעדני אשר (סי' י"ט).

ד. חזרת הוסת.

1. עוקר וסת שנקבע ע"י מעיין פתוח, וחוזר פעם אחת.

(א) אוצרות הטהרה (פרק ט' סוף הע' ס"ה) – "ושמעתי מגדולי המורים דבוסת זו שנקבע ע"י ב' ראיות ממעין סתום וראיה ג' ממעין פתוח ואח"כ לא ראתה ג' פעמים בזמן הוסת, ולא קבעה וסת אחר, אם חזרה אח"כ וראתה שוב פעם אחת ביום הוסת הקבוע שהיה לה אינה חוזרת לוסתה הקבוע בפעם א', דכיון שהוא וסת המסופקת אפשר לסמוך על הראשונים שמקילין שהוסת הקבוע נעקר לגמרי".

(ב) הגר"י ברקוביץ שליט"א (מכתב בדואר אלקטרוני) – "A vest kavuah that we keep m'safek, for example if the third r'eyah was from mayan pasuach, then it was neekar three times, then came back once. Does the vest kavua m'safek come back again? R' Y. Berkovits wrote: It's a big chumrah. If you like chumros, you can keep it."

2. עוקר וסת שנקבע כרגיל, וחוזר פעם אחת ע"י מעיין פתוח.

(א) הגר"י ברקוביץ שליט"א (מכתב בדואר אלקטרוני) – "A woman that once had a vest kavua for the 15th and was okar it, but never established another vest kavua. If she sees once again on the 14th and bled through the 15th, does her vest kavua come back? R' Y. Berkovits wrote: No."

מח [ימי זיבה, ימי נדה]

א. בזה"ז: האם קובע וסת בימי זיבה לקולא.

1. מחמיר: דכל מקום שנאמר בס' זה שקבעה וסתה, אם הוא להקל הוא דוקא שלא בימי זיבה, דאין האשה קובעת וסת בימי זיבה.
(א) ש"ך (ס"ק ע"א, נקוה"כ שם) – "ודע דבכל מקום שנאמר בכל סימן זה שקבעה וסתה אם הוא להקל הוא דוקא שלא בימי נדה וימי זיבה כדאיתא ברשב"א וטור ושאר פוסקים".
(ב) בית לחם יהודה (ס"ק ט"ז) – "ודע דבכל מקום שנאמר בכל הס' זה שקבעה וסת אם הוא להקל הוא דוקא שלא בימי נדה וימי זיבה. פוסקים".

(ג) מלבדושי טהרה (סעי' ס"ג) – "כל מקום שנאמר בכל סימן זה שקבעה וסתה אם הוא להקל הוא דוקא שלא בימי נדה וימי זיבה".
(ד) ערה"ש (סעי' ע"ג - סעי' ע"ה) – "ולענין דינא ראיתי באמת מי שפסק כן דלקולא לא אמרינן גם בזמנה"ז שיקרא וסת בימי נדה וזיבה [ש"ך סקע"א] ויש מי שחולק בזה [מנ"י ועי' כרו"פ סק"ל] ונתן טעם דא"כ הם צריכים לחשוב ימי נדות וזיבות והרי כל עיקר שהחמירו בנות ישראל הוא מטעם שלא לחשוב ימי נדות וזיבות ולענ"ד אין זה דמיון כלל דצריכין רק לידע דכל וסת הבא בפחות מ"ט יום לי"ט יום אינו וסת לקולא".
2. מיקל: שגם לקולא אמרינן דאשה קובעת וסת בזמן הזה.

(א) תוה"ש (ס"ק כ"ז, ס"ק נ"ב) – "ובספר נקודות הכסף בהג"ה השיג על הב"י ... ולענ"ד יפה כיון בזה הב"י, ואין להחמיר בוסתות דרבנן כולי האי בזמן הזה. ותדע, דהא עיקר הטעם כתב הרשב"א בתורת הבית הארוך, והובא גם כן בב"י שכתב וז"ל, ואם אתה מחלק להם בין ימי נדה לימי זיבה נמצאת מצריכן ללמוד פתחי נדה וימי זיבה, עכ"ל. משמע להדיא דבשום ענין אין לחלק, וק"ל".

(ב) נוב"ת (יו"ד סוף סי' קכ"א) – "מה שהחמיר בסימן קפ"ט ס"ק ע"א גם אני איני חושש להורות חומרא זו וכאן אין מקום להאריך ובפרט בחששא דרבנן ועוד ע"פ הרוב הקולא הנמשכת מזה הוא שמחמת קביעת וסת זה עוקרת שאר וסתות ויש כאן ס"ס שמא וסת הקדום היה בימי נדה וזיבה ולא הוקבע כלל ושמא הוסת החדש לא בימי זיבה ונדה היא ושפיר הוקבע".

(ג) תפארת למשה (על הש"ך ס"ק ע"ב) – "ואף דכתב הטור בשם הרמב"ן דכיון שהאידנא נהגו שלא להפריש בין ימי נדות לזיבה ה"נ לענין קביעות וסת אין חילוק היינו לענין שתקבע וסת בימי זיבתה כשרואה ממעין סתום כמו בימי נדתה ומטעם שכתב הבית יוסף בשם הרשב"א דאם אתה מחלק להן בן ימי נדה לזיבה נמצא מצרכין ללמוד פתחי נדה וזיבה ע"ש אבל לקבוע וסת בימי נידתה כשרואה ממעין פתוח אין נראה לחלק בין זמנינו לזמן התלמוד (דלא כפרישה ע"ש) אף דיש לחוש שמא ראייה ראשונה היתה בימי זבות וכיון שהפסיקה יום אחד עברה ימי טומאה ד"ת דהוי שומרת יום כנגד יום וא"כ ראייה שני' שראתה ביום ג' או ד' לראית' הוי ממעין סתום וא"כ אם אתה אומר שלא תקבע בו וסת הוא חומרא דאית' לידי קולא הא ע"כ צ"ל דכיון שהחמירו שלא לחלק בין ימי נדה לימי זיבה אפילו לקולא אמרינן הכי דאל"כ לא תקבע שום אשה וסת רק בזמן הזה רק לחומרא ולא לקולא דהיינו דאפילו אשה שיש לה וסת קבועה תהא צריכה לחוש לסתם עונה או לוסת שאינו קבוע שמא הוסת שקבעה הוא בימי הזיבות דלא הוי קביעות. ועוד דגם בההיא דסימן קפ"ד כשרואה ב' או ג' ימים רצופים ניהוש דלמא ראייה ראשונה ה' בסוף זיבה דא"צ לשמור יום כנגד יום וכיון שאיירי בפוסקת תיחוש גם ליום ב' וג' דהוי כרואה ממעין סתום. ועוד שמא הדמים של יום א' ה' דמים טהורים והראיה שראתה ביום ב' ג' ה' עיקר דודאי זה לא היה ממעין פתוח כיון שדמים ראשונים טהורים (וי"ל ודו"ק)".

(ד) סד"ט (ס"ק ל"ד) – "כתב בש"ך ... והמנחת יעקב חולק ... וכן נראה מחידושי הרמב"ן בסוף פרק בנות כותים. וכן נראה לי להוכיח מן הגהות רמ"א לעיל, שהן דברי הרמב"ן ז"ל, לעיל סעיף י"ג, שכתב האשה שראתה חוששת לוסת החדש וכו', כיצד, ראתה באחד בניסן וכו' בו חוששת לאחד באייר, ראתה באחד באייר או לא ראתה וכו', עד שתקבע וסת א' כדינו דאז אינה חוששת לשני שלא נקבע וכו', עכ"ל. וא"כ אם ראתה בראש חודש ניסן וכו' בו, ובראש חודש אייר וכו' בו, ובראש חודש סיון, אז אינה צריכה לחוש לכ' בסיון, כיון שכבר קבעה לראש חודש, וא"כ קשה הא ראיותיה בראש חודש אייר ובראש חודש סיון היתה תוך ימי זיבתה, ולהקל לא אמרינן דתקבע וסת, ותיחוש נמי לכ' בסיון, אלא ודאי דלדידן אין חילוק ולעולם קבעה וסת. ואין לומר דשאני הכא כיון דראיות ראש חודש ניסן היתה ממעין סתום, הא ליתא, דמוכה מגמרא דסוף פרק בנות כותים ובכל הפוסקים דלא מקרי מעין סתום אלא היכא דשתי ראיות הראשונות היו ממעין סתום, אז שדינן לראיה ג' בתרייהו ואמרינן דהא דאקדמיה תוספת דמים הוי ומשום דמים יתרים אקדמיה, מה שאין כן בשלא ראתה אלא ראייה א' ממעין סתום אינה קובעת. ועיין מה שכתבתי לעיל סימן קפ"ד על דברי הש"ך. וכן כתב בפרישה בהדיא בסימן זה סעיף צ"א דתרת' בעינן, שיהיה ההתחלה והרוב ממעין סתום".

(ה) מקור חיים (ס"ק קע"ו [לשונו לקמן], תפארת צבי סוף ס"ק ל"ח) – "הש"ך ... ומנחת יעקב חולק ... ופוק חזי מה עמא דבר דהעולם נוהג כמנחת יעקב ונראה לי אע"ג דסברת הש"ך הוא נכון בטעמו מ"מ נוהגים העולם להקל, חדא דוסתות דרבנן הם

ומקילין בכמה דברים וכמ"ש הש"ך בעצמו בסוף ס"ק ע"ג, ע"ש. ועוד דהדברים שמביא וסת קבוע לידי קולא שחשב הש"ך בספרו נקודת הכסף לא שכיחי. משו"ה לא חיישו העולם לדברים ההם, כנ"ל לפענ"ד נכון".

(ו) גר"ז (ס"ק קי"ב, קונ"א ס"ק ה', סי' קפ"ד סעי' כ"א).
(ז) לחו"ש (לחם ס"ק פ"ו, שמלה ס"ק ג') – "וצ"ל דכיון דאם נצטרך ללמדן פתחי נדה וזיבה יבאו מזה כמה קלקולים, ועפ"י הרוב קביעת הוסת הוא לחומרא, לכן אף אם לפעמים יצמח מזה קולא ע"י מה שקבעה וסת בימי זיבה, מ"מ מוטב לבחור את הרע במיעוטו, כיון דלעולם ליכא רק חששא דרבנן. ולפע"ד נראה דנוכל לעשות סניף לזה, שנסמוך על דעת התוס' שכתבו דריש לקיש ורבי יוחנן פליגי אשמואל וסברי דקובעת בימי זיבה והלכה כמותם, וכן כתב הרז"ה בהשגה י"ד דקימ"ל כר' יוחנן וכר"ל ודלא כרב יהודה אמר שמואל".

(ח) פרדס רמונים (פתיחה לסי' קפ"ט ח"א אות י"ג עד הסוף, שפתי חכם סוף ס"ק ע"א) – "ובאמת דפשט לשון הרמב"ן והרשב"א והרב המגיד, שכתבו דאין משגיחין בימי נדה וזיבה כל עיקר כו', עי"ש, משמע דאין לנו שום נפקא מינה בהם בזמן הזה, ולעולם קובעת וסת ואפילו להקל, וכמו"ש המנחת יעקב ... וגם בדברי המחבר והרב ... מוכח דס"ל דאין חילוק כלל בין שארי הימים ובין ימי זיבה ונדה. דאל"כ היה להם להמחבר והרמ"א להביא דינים אלו בשו"ע ... מבואר דס"ל דהאידנא ליכא נפקא מינה כלל בזה".

(ט) קנאת סופרים (השמטות לחיבורי שירי טהרה סי' ע"ד).
(י) סוגה בשושנים (סי' י' סעי' י"א, ס"ק ט"ו) – "ויש מי שכ' דאף דהאידנא קובעת וסת בימי נדה וזיבה היא דוקא לחומ' אבל לא לקולא (ש"ך) והאחרוני' רובן ככולן חלקו עליו".
(יא) עי' טהרת ישראל (סעי' קע"ה) – "והמיקל בזה"ו דאף להקל קובעת וסת בימי זיבה עכ"פ לא הפסיד".
(יב) ששבה"ל (סעי' כ"ח ש"ך ס"ק ע"א, סיכום ס"ק ג').
(יג) בדה"ש (סעי' ל"ב ב' ד"ה כיצד, עמ' קמ"ה) – "שיש לסמוך להקל".
(יד) פרדס שמחה (ס"ק ק"ג אות ב').
(טו) לבושי עז (סי' קפ"ג תמצית ס"ק מ"ד).
(טז) משמרת הטהרה (פרק ז' סעי' ק"ה).
(יז) נטעי גבריא (פרק פ"ה סעי' כ"א) – "קבעה וסת בין לקולא ובין לחומרא אף בתוך ז' ימי נדתה לחומרא".
(יח) הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' קנ"ג) – "שהלכה כהתורה" ששיכולה לקבוע וסתות בימי נדה וימי זיבה גם להקל".

ב. בזה"ז: האם קובע וסת בימי נדה לקולא. [שיש מי שכתב לחלק בין ימי נדה לימי זיבה, דבימי זיבה קובעת בין להקל ובין להחמיר, אבל בימי נדה דוקא לחומרא קובעת ולא להקל].

1. מחמיר: דכל מקום שנאמר בסי' זה שקבעה וסתה, אם הוא להקל הוא דוקא שלא בימי נדה, דאין האשה קובעת וסת בימי נדה.
(א) ש"ך (ס"ק ע"א, נקוה"כ שם) – לשונו לעיל.
(ב) בית לחם יהודה (ס"ק ט"ז) – לשונו לעיל.
(ג) גר"ז (ס"ק קי"ב) – "האי טעמא לא שייך אלא בימי זיבה אבל ז' ימי נדה הכל יודעים בהם למנותם מתחלת ראייה ואם חזרה וראתה בהם שנית תדע שהיא בתוך שבעה לראייתה ולא תקבע וסת להקל אלא להחמיר לחוש לו אם כבר נקבע אבל קודם שנקבע אין להחמיר בו כל כך לחוש לו מספק שמא תקבענו כדרך שחוששין בשאר וסת שאינו קבוע הואיל ועכשיו הוא בימי נדתה".
(ד) מלבושי טהרה (סעי' ס"ג) – לשונו לעיל.
(ה) ערה"ש (סעי' ע"ג – סעי' ע"ה) – לשונו לעיל.
(ו) סוגה בשושנים (סי' י' סעי' י"א, ס"ק ט"ו) – "ויש להחמיר כדיע' זו".
(ז) טהרת ישראל (סעי' קע"ה, באר יצחק ס"ק תמ"א) – "כיון דבזה"ז אין בקיאיין בימי זיבה אין להחמיר בוסת דרבנן ומ"מ ה"ט לא שייך אלא בימי זיבה אבל ז' ימי נדה הכל יודעים למנותם מתחלת ראייה ואם חזרה וראתה בהם שנית תדע שהיא בתוך ז' לראייתה ולא תקבע וסת להקל אלא להחמיר לחוש לו אם כבר נקבע".
2. מיקל.

(א) תוה"ש (ס"ק כ"ז, ס"ק נ"ב) – לשונו לעיל.
(ב) נוב"ת (יו"ד סוף סי' קכ"א).
(ג) סד"ט (ס"ק ל"ד) – לשונו לעיל.
(ד) תפארת למשה (על הש"ך ס"ק ע"ב) – לשונו לעיל.
(ה) מקור חיים (ס"ק קע"ו, תפארת צבי סוף ס"ק ל"ח [לשונו לעיל]) – "דהאידנא קובעת וסת בימי נדה וזיבה אפי' להקל".
(ו) פרדס רמונים (פתיחה ח"א אות י"ג עד הסוף, שפתי חכם סוף ס"ק ע"א).
(ז) לחו"ש (לחם ס"ק פ"ו, שמלה ס"ק ג').
(ח) קנאת סופרים (השמטות לחיבורי שירי טהרה סי' ע"ד).
(ט) ששבה"ל (סעי' כ"ח ש"ך ס"ק ע"א, סיכום ס"ק ג').
(י) בדה"ש (סעי' ל"ב ב' ד"ה כיצד, עמ' קמ"ו) – "ולדינא נראה שגם בימי נדה יש להקל ... וכן עמא דבר שלא לחשובי פתחי נידות וזיבות כלל והחמיר בזה שלא להקל ע"י וסת שנקבע בימי נידות תע"ב".
(יא) פרדס שמחה (ס"ק ק"ג אות ב').
(יב) לבושי עז (סוף סי' קפ"ג ד"ה אבל).
(יג) נטעי גבריא (פרק פ"ה סעי' כ"א) – לשונו לעיל.

יד) הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' קנ"ג) - לשונו לעיל.
3. מר"מ - משמרת הטהרה (פרק ז' הע' ר"ז).

ג. הטעמים להקל.

1. קיימא לן וסתות דרבנן והם אמרו והם אמרו - מחצית השקל (ס"ק ע"א, לשונו לקמן), נוב"ת (יו"ד סוף סי' קכ"א, לשונו לעיל), טהרת ישראל (באר יצחק ס"ק תמ"א, לשונו לעיל).
2. יש ס"ס, שמא וסת הקדום היה בימי נדה וזיבה ולא הוקבע כלל ושמא הוסת החדש לא בימי זיבה ונדה היא ושפיר הוקבע - נוב"ת (יו"ד סוף סי' קכ"א, לשונו לעיל).
3. הדברים שמביא וסת קבוע לידי קולא, לא שכיחי. משו"ה לא חיישו העולם לדברים ההם - מקור חיים (תפארת צבי סוף ס"ק ל"ח, לשונו לעיל).
4. לסמוך על השיטות דסברי דקובעת בימי זיבה - לחו"ש (שמלה ס"ק ג', לשונו לעיל).
5. פרדס רמונים (פתיחה לס' קפ"ט ח"א אות ט"ז) - "אולם מהראוי לעיין בזה, דמאיזה צד נאמר דמפאת שאין אנו בקיאים בפתחי נדה וזיבה, ע"כ אין משגיחין בהם כל עיקר, ואפילו להקל. ולכאורה הוא תמוה מאוד, וצדקו בזה דברי הש"ך בנקודות הכסף סוף סי' זה ... וכבר נתקשה בזה גם הר"ן בחידושו סוף פרק בנות כותים על דברי הרמב"ן הנ"ל, דנהי שהחמירו על עצמם בזמן הזה להיות כטועות, זהו להחמיר, אבל אם נאמר שהיא קובעת וסת בימים הללו, נפק מינה חורבא לאשה שאין לה וסת, שאסורה לשמש בלא בדיקה כו', עיי"ש ... זה א"ש, לפי מ"ש למעלה בקפ"ד בט"ז ס"ק י"ג, ובסי' קפ"ו, בביאור שיטת ר"ח, בשם הב"ח והנקודות הכסף, דדווקא אשה שראתה כמה פעמים בוסתות שאינן שוין, בזה אמרו צריכה בדיקה לבעלה. אבל אשה שעתה התחילה לראות, וראתה פעם או פעמיים בוסת שוה, הגם שעדיין אין לה וסת קבוע, עכ"ז אינה צריכה בדיקה לבעלה, עיי"ש. לפי"ז כל שכן כאן שהיא רואה בוסתות שוה, רק שהם בימי זיבה, דאפילו תאמר דאינה קובעת וסת בימי זיבה, עכ"פ לא גריעי מאשה שעדיין אין לה וסת קבוע כלל, שאינה צריכה בדיקה. ותו ...".
6. מר"מ - ט"ז וש"ך השלם (שפ"ח ס"ק קפ"ה).

ד. מר"מ - גר"א (ס"ק נ"א), פאת שדך (ח"ג סי' ס"ח ד"ה בטור), מגיה (שו"ע מכ"י [אדום] על הש"ך סי' קפ"ג ס"ק ד' אות ד', "ויש להעיר דאף בזמן הזה איכא נפק"מ ..."), ט"ז וש"ך השלם (שפ"ח ס"ק קפ"ו, סי' קפ"ד שפ"ח ס"ק א').

1. חי' הר"ן (נדה דף לט. ד"ה אבל) - "אבל הרמב"ן ז"ל חולק עליו ואומ' שכיון שהורגלה אשה זאת לראות מט"ו לט"ו היאך נקבע לה וסת מכ"ט לכ"ט אלא שכתב שכיון שהחמירו בנות ישראל על עצמן להיות כטועות ור' נמי אתקין להו הכי אין מונין לעול' ואין משגיחין על י"א ולא על ימי נדה והאשה קובעת וסת בכל זמן שתראה בין במקרבת ראיותיה בין במפלגת אותן וצל"ע בזה דנהי שהחמירו על עצמן להיות כטועות ה"מ לחומרא אבל אם נאמר שתהא קובעת וסת לימים שאין הוסת נקבע בהם נ"מ חורב' לאשה שאין לה וסת שאסורה לשמש בלא בדיקה על דעת מי שסובר דאפי' לבעלה בעיא אעפ"י שאינה עסוקה בטהרות".
- א) תפר"י (ס"ק ל') - "מצאתי להר"ן בחידושו דהביא הך דרמב"ן בסוף פרק בנות כותים (לט ע"א ד"ה אבל), וכתב דצ"ע דנהי דהחמירו על עצמן הני מילי לחומרא אבל לא לקולא, ואם נאמר שקובעת וסת בימים שאינם ראויים לקבוע וסת מדינא נפיק מיניה חורבה וכו' ע"ש. והרי דברי שניהם אמור בספר, ודברי הר"ן מסכים לדעת הש"ך, ולכן וצ"ע".
- ב) סד"ט (סוף ס"ק ל"ד) - "ומ"ש בספר כרתי ופלתי דמדברי הר"ן בחידושו משמע כדעת הש"ך ליתא אף שכתב שצ"ע לדברי הרמב"ן נפקא מינה חורבה מ"מ לא דחה דברי הרמב"ן מהלכה וכ"כ שם בסוף הפרק יע"ש".
2. מחצית השקל (ס"ק ע"א) - "מנחת יעקב ... ואי משום קושיא הנ"ל דאיך אפשר לעקור דין התלמוד, הא קיימא לן וסתות דרבנן והם אמרו והם אמרו. אבל הפלתי ...".
3. חוט שני (ס"ק ט"ז ד"ה הנה) - "ולמעשה אם ידוע החשבון של ימי נדות וימי זיבות, יש לחוש לדברי הש"ך, משא"כ אם אין ידוע החשבון".
4. רק בוסת קבוע - עי' לקמן סעי' ל"ב.

מט) מעוברת: ג' חדשים ראשונים - סעיף ל"ג.

א. ג' חדשים ראשונים קשה לתשמיש.

1. נדה (דף לא.) - "תנו רבנן: שלשה חדשים הראשונים - תשמיש קשה לאשה וגם קשה לולד, אמצעים - קשה לאשה ויפה לולד, אחרונים - יפה לאשה ויפה לולד, שמתוך כך נמצא הולד מלובן ומזורז".
2. עי' או"ח סי' ר"מ סעי' א', לשיטות ומר"מ.

ב. הלכה, בזמן חז"ל.

1. כמו כל נשים: צריך לפרוש סמוך לוסתה בג' חדשים הראשונים של העיבור, אך זהו רק כשהיה לה וסת קבוע ליום החודש, שהרי וסת קבוע אינו נעקר אלא רק אחר ג' עונות שלא ראתה. אבל אם לא היה לה וסת קבוע, ועבר עליה עונה אחת בלא ראייה כבר אינה חוששת לוסתה.

ג. מעוברת בזה"ז: נ"מ רק אם יש וסת קבוע, או אם יודע קודם שעבר עונה ראשונה.

1. מיד מסולקת דמים, שנשתנו הטבעים.

א) חזו"א (ארחות רבינו ח"ד עמ' מ"ג אות י') - "שהיום נשתנו הטבעיים ומיד כשנכנסת להריון היא מסולקת דמים ודינה כמעוברת, אמר לו הנ"ל בשו"ע כתוב רק לאחר ג' חדשים אמר לו מרן צוק"ל היום נשתנו הטבעיים ... ופחדתי להדפיס הוראה זו של רבנו

הגדול מרן החזו"א זצוק"ל ואמר לי ידינ"פ הגר"ח"ק שליט"א כמה פעמים אל תפחד תדפיס הוראה זו של מרן החזו"א זצוק"ל כבר הורה זקן ורב חילי".

ע' חזו"א (גנזי שערי ציון עמ' מ"ג אות י') – "מעוברת שעברו עליה כבר כמה חדשים, ונתברר עתה שלא בדקה רק ביום הוסת הראשון, מה דינה. תשובת החזו"א: מסתמא הוסת הוא של הפלגה, ר"ל כ"ח או כ"ט, אבל אינו וסת החדש שזה דוקא בג"פ באחד לחדש או בד' לחדש וזה אינו מצוי. ובוסת הפלגה כיון שבדקה ביום הוסת נמשך הדבר ולא ראתה, שוב לא שייך וסת הפלגה, וגם עונה בינונית לא שייך כיון שכבר עברו יותר מל' ולא ראתה. ואם באמת היה וסת החדש וצריך ג"פ לעקירתה, אז הדבר קשה קצת, אבל כתבו האחרונים ז"ל דאצלינו נשתנו הטבעים והוסת נפסק תיכף, לכן אין לחוש דיעבד".

(ב) אג"מ (יו"ד ח"ג סי' נ"ב אות א', ח"ד סי' י"ד סימן קפ"ד סעי' ז', ע' ח"א סי' צ"ז ענף ב' ד"ה אבל, אה"ע ח"ב סי' ה', הגר"ש איידער זצ"ל פרק א' הע' פ"ה, הע' פ"ו) – "האידינא נשתנו הטבעים - במעוברת בג' חדשים ראשונים שנפסק דמיה לאלתר ... שלכן יש להקל במעוברת".

אג"מ (רשומי אהרן ח"א יו"ד סי' קפ"ט אות א', אות ט"ו, ח"ב שאילת אהרן סי' ג' ד"ה במה, מסורת משה יו"ד אות צ"ד) – "אם ידוע שהאשה מעוברת (אפילו ע"י מבחן) יש לה דין של מסולקת דמים".

אמנם ע' אג"מ (יו"ד ח"ד סי' י"ז אות א') – "כל שלא ראתה אין לה לחוש כלל, דתלינן דודאי לא ראתה עדיין, כיוון דהיה דרך הנשים שלא יראו דם, ורק כשראתה יש למה לחוש ... מ"מ למעשה, כיוון שרעק"א מסתפק בזה ובאב"נ כתב בפשיטות שאסור, אין להקל ... ובספרו צריך כתר"ה לכתוב בלשון הזה, מעוברת קודם הכרת העובר צריכה לבדוק כשהגיע זמן וסתה. (מרן זצ"ל הוסיף על - פה, שהטעם שצריך לכתוב כך בספר קיצורי הלכות נדה באנגלית, הוא שהספר נכתב גם עבור בעלי תשובה, שאינם רגילים בדרכי הגמרא והפסק. ועניין שינוי הטבעים - הגורם לשינוי ההלכה - יהיה מוזר ובלתי מובן עבורם. עם זאת פסק מרן תמיד, בבירור, כמו שביאר לעיל, שאין מעוברת צריכה לחשוש לווסת, מן הרגע שנתברר עיבורה על ידי בדיקה רפואית. וע"ע באגרות יורה דעה חלק א' סימן צ"ז ענף ב', ואבן העזר חלק ב' סימן ה') ואח"כ אם לא ראתה תבדוק בכל יום פעם אחת, וקודם תשמיש. ואם שכחה איזה פעם מלבדוק, מותרת. אבל כשיגיע יום הוסת, או ביום שלשים, כששכחה ולא בדקה תיכף בשעת הוסת אסורה עד שתבדוק. אבל יש מקום להקל אף כשאיחרה מלבדוק בזמן הוסת, כהב"י שהביא הש"ך סימן קפ"ד ס"ק כ"ג. והטעם שאפשר לסמוך על זה הוא דמדאורייתא אין לאסור בזמננו שפוסקות מעוברות תיכף כשנתעברות מלראות דם. אבל כשראתה אף רק פעם אחת, יש לה לחוש עד ג"ח שהוכר עוברת. ואם לא בדקה בזמן הוסת, תהא אסורה כהש"ך שמסיק דלא כהב"י אלא כהב"ח דיש להחמיר כמסקנת המדרכי".

(ג) ע' הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' קע"ב) – "שאין להקל עד שתעבור מחזור אחד, אף אם עשתה בדיקת הריון קודם לזה".

2. דינה כמו שאר נשים, ורק משהוכר עוברת יש דינה כמסולקת דמים, כמו בימי חז"ל [רק לחומרא].

(א) ע' רע"א (ח"א סי' כ"ח) – "לענ"ד הא הסילוק דמים הוא רק משהוכר עוברת, ואף דעינינו רואות בנשי דידן דמיד כשנתעברו מסולקות דמים ונשתנו הטבעים, וכמ"ש תוס' גבי עינוניתא דוורדא, הא חזינן בש"ע (סי' קפ"ט סל"ג) וכן (בס' ק"צ סנ"ב) וא' מעוברת שהוכר עוברת. ולא נזכר רמז באחרוני' שלדידן אף בלא הוכר עוברת כן".

(ב) אבני נזר (יו"ד סי' רל"ח אות ג') – "אני אקשה במעוברת עינינו רואות מעוברת מסתלק דמה בתחילת עיבורה. ואין לנו לסמוך על דמיונינו לבד בהנולד למקוטעין דקים ל' להכז"ל בעלי הש"ע שנשתנה".

(ג) הגר"א קוטלר זצ"ל (הגר"ש איידער זצ"ל פרק א' הע' פ"ה) – "דלא אמרינן בזה נשתנה הטבע".

(ד) אמת ליעקב (הע' ע"א) – "שאין להקל בפחות מג' חדשים, דאף ששייך שיסתלקו דמיה עוד קודם לזה, אבל עד שהעובר גדל קצת שכיח מאד שלא יסתלקו הדמים לגמרי, והרבה נשים [ואולי רובן] רואות בחדש הראשון לעיבורם".

(ה) באר משה (ח"א סי' מ"ח) – "דבדאי גם בזה"ז אין דינה כאשה מעוברת להיות מוחזקת בסילוק דמים רק אחר ג' חדשים".

(ו) שפע טהרה (ס"ק כ"ט) – "מעוברת היא בחזקת מסולקת דמים, ודוקא כשעברו עלי' ג' חדשים והוכר עוברת, וקודם לכן אינה מסולקת דמים, אפילו אם הרופאים אומרים שהיא מעוברת".

(ז) הגר"ש זצ"ל (משנת השלחן תשובה כ"ג, תשובה פ"ח) – "בזמנינו נשתנו הטבעים, ואשה מעוברת אינה רואה דם אף בג' חדשים ראשונים, אף על פי כן צריך לפרוש סמוך לוסתה בג' חדשים הראשונים של העיבור, אך זהו רק כשהיה לה וסת קבוע ליום החדוש, שהרי וסת קבוע אינו נעקר אלא רק אחר ג' עונות שלא ראתה, אבל אם לא היה לה וסת קבוע, ועבר עליה עונה אחת בלא ראייה כבר אינה חוששת לוסתה".

(ח) משנה הלכות (ח"ה סי' קמ"ח) – "ולפענ"ד ח"ו לסמוך על שנוי הטבע ולהקל במקום שהחמירו חז"ל וגזרו לבדוק ג' עונות ראשונות ואפילו אי נימא באמת נשתנו הטבעים מ"מ אכתי ה' מקום לחלוק ולומר דהוה בכלל תיקון חז"ל דאינו מועיל שינוי הטבע דצריך ב"ד אחר להתירו ... וח"ו לשמוע לסברת האי גדול דשינוי הטבע להקל ואפילו אי נשמע להם להחמיר לפעמים ועיין יו"ד בהמה שניטל לחי העליון ראוי לחוש לדבריו וכיוצא בזה ויפה עשה שלא החליט להתירא וכל כי הני מילי מעליותא ליתאמרי בשמי אלא דגם לסמוך אאותו גדול אין לסמוך כנלפענ"ד ברור בס"ד".

(ט) שבה"ל (ח"ג סי' קי"ד, סי' ק"כ ד"ה ס"ז, ח"ד סי' צ"ט אות ח', ששבה"ל סעי' ל"ג ס"ק ב', סי' קפ"ד סעי' ז' ס"ק א', סיכום אות ב') – "כתבתי כ"ז להוציא מדעת הטועים דיתכן חזקת מעוברת לענין דיני נדה גם קודם ג"ח אם יודע שהיא מעוברת, והמעין בכל דברי ראשונים הנ"ל יראה שזה אינו".

(י) ששכ"ה (נשמת אברהם ח"ב סי' קפ"ט סוף אות ג') – "ידוע לי שיש נשים שבאופן קבוע רואות דם בתחילת הריון ...".

(יא) דרכי טהרה (עמ' פ"ד).

(יב) בדה"ש (סי' קפ"ד ציונים ס"ק נ"ג) – "ואף שענינו רואות בנשי דידן כשנתעברו מסתלקים דמיהן אין אומרים בזה שנשתנה הטבע".

(יג) חוט שני (ס"ק י"ז, ס"ק י"ח אות ה', סי' קפ"ד ס"ק י"ד) – "היינו רק לחומרא ולא לקולא".

(יד) לבושי עז (סי' קפ"ד סעי' ז' תמצית ס"ק ב'-ד') – "בזמן הזה דרוב הנשים מסולקות דמים הן מיד משנתעברו, נקטינן לחומרא, דאם לא ראתה בג' חדשים ראשונים, אינה עוקרת וסת שהיה לה קודם לכן. וכן חוששת לוסת קבוע שהיה לה קודם לכן בג' חדשים אלו. אם היה לה קודם העיבור וסת שאינו קבוע, חוששת לו פעם לו אחת גם משנתעברה".

(טו) מחזה אליהו (סי' ק"ה) – "אין מקום להקל כן כלל ... ומבואר דכבר בדורות ההם היו הנשים מסולקות. ומ"מ סתמו כל הקודמים מלהעיר בזה, והוא לענ"ד סימן גדול שהצדק עם החת"ס שאין שום שינוי הטבע כלל".

(טז) אור יצחק (ח"א יו"ד סי' כ"ט, פרק ה' דיני וסת קבוע אות ב').

(יז) פתיח שער (סי' כ"ה סעי' ו') – "ונשאר הדין כן גם בזה"ז".

(יח) חיי הלוי (ח"א סי' ס"ז אות ל"ג) – "אין להקל".

(יט) נטעי גבריאל (פרק ק"ג סעי' ג', עי' פרק ק"ד סעי' ד') – "וגם בזמן הזה אע"פ שתיכף בתחלת עיבורה מסולקת דמים, אין לה דין מעוברת עד שיעבור ג' חדשים".

(כ) מראה כהן (עמ' ק"ס אות ד', אות ה') – "מעוברת תוך ג' חדשים לעיבורה שראתה דם, חוששת לו כשאר נשים שאינן מסולקות דמים ... מעוברת שלא ראתה דם בג' החדשים הראשונים לעיבורה לא עקרה וסת קבוע קודם שהיה לה, ולכן אחר שיעברו ימי עיבורה ומניקותה חוזרת לוסתה הקודם".

(כא) פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' שע"ב) – "However, one should follow the more stringent opinion which is an accord with most Poskim".

(כב) טהרת הבית (סי' ב' סעי' ז') – "ראוי להחמיר".

(כג) פרדס שמחה (ס"ק צ"ג) – "ודי"ז לא נשתנה גם כהיום ... אמנם לחומרא חשיבא מה"ט בחזקת מסולקת דמים".

(כד) פרי טהרה (סעי' נ"ב, סי' קפ"ד סעי' כ"ג) – "אך להלכה קיימא לן שאין האשה נחשבת מסולקת דמים אלא לאחר שלשה חדשים מתחילת עיבורה".

(כה) יד לילולת (פרק י"ד סעי' א', קונ' הב' אות ג').

3. מר"מ – משמרת הטהרה (פרק ו' הע' נ"ט, "וסת שאינו קבוע ... וצ"ע לדינא").

(א) פרדס רמונים (סי' קצ"ד שפ"ח ס"ק ב' ד"ה אמנם) – "דהא ודאי דרוב נשים נפסק וסתן מיד שנקלט הזרע, וכמו שהורגלו בזה כל הנשים לומר למלתא פסיקתא, דמיד שקלטה הזרע פוסקת מלראות, אמנם איכא מיעוט שאינן פוסקות לראות עד הכרת העובר, שהוא ג' חדשים".

(ב) שערי צדק (ח"ב יו"ד סי' קל"ז ד"ה ועוד) – "תרל"ט ... ובמעוברת חיישינן רק משום מיעוטא דרואין דהא נודע דרוב נשים אין רואות בהיותם מעוברת אף בחדשים ראשונים".

ד. ציורים, בזמנינו.

1. וסת קצר שאינו עוקר וסת הארוך [בית מאיר].

(א) מיקל – באר משה (ח"ו סי' קמ"ב, "מאחר שנתברר ע"י רופא מומחה שהיא מעוברת, הגם ... שאין אנו לסמוך על שינוי טבע של נשים שלנו דרובא דרובא תיכף כשנתעברים מפסיקין לראות, שתהי' מותרת לבעלה ביום הוסת עד לאחר ג' חדשים שהוכר עיבור, עכ"ו מאחר שרבים ס"ל שא"צ לפרוש בהפלגה של מ"ד, וגם בראתה ביום בראיה אחרונה, בליל הפלגה דמ"ד אין צריך לפרוש ממנה דבכה"ג יש לסמוך על גדול אחד שהבאתי בספרי (הנ"ל) שמאחר שנשתנה הטבע גם בתוך ג' חדשים דינה כמעוברת. ואם היה הראי' בהפלגה האחרונה בלילה נהי' דלא נשאלתי ע"ז גם אז הי' פוסק דשרי בליל הפלגה דמ"ד מאחר שנחלקו בזה גדולי עולם אם בהפלגה מונין עונות או ימים, ונחלקו אם מחוייב לפרוש בהפלגה דמ"ד בכלל, וגם נשתנה הטבע כידוע ווסת דרבנן שפיר יש מקום עפ"י הלכה להתיר שלא יפרוש", ששבה"ל (סוף סעי' י"ד ד"ה ומ"מ, סיכום אות ו', "יש להקל שלא לחוש לוסת הארוך"), נטעי גבריאל (פרק צ"ו סעי' ט', "לא עברה עדיין הפלגה ארוכה ונתברר שהיא מעוברת, יש להקל בתוך ג' חדשים").

2. או"ז.

(א) מיקל – משמרת הטהרה (פרק ו' סעי' ל', "שיש להקל מתחילת עיבורה"), נטעי גבריאל (פרק ק"ד סעי' ה'), עי' פתחי הלכה (ארטסקרול, פרק כ' סוף הע' י"ד).

(ב) מחמיר – משנת השלחן (סוף תשובה י"ג, "יש להוסיף ולפרוש עונה קודם עונת הוסת אף במעוברת בתוך הג' חדשים הראשונים, שראתה ראייה אחת בימי עיבורה שחוששת לו מדין וסת שאינו קבוע").

3. עונה בינונית.

(א) מחמיר – הגרשז"א זצ"ל (נשמת אברהם ח"ב סי' קפ"ט סוף אות ג', שולחן שלמה ערך רפואה ח"ג עמ' מ"ב, "ואם ראתה פעם אחת גם יש שמחמירים לחשוש אפילו לאחר ג' חודשים לעונה בינונית").

4. ימי מבוכה.

(א) מחמיר – פתיח שער (סי' כ"ד אות כ'), נטעי גבריאל (פרק ק"ד סעי' ג').

(ב) מיקל – לבושי עז (סי' קפ"ד סעי' ב' תמצית אות ל"ט, "מעוברת בג' חדשים ראשונים, אף שמחמירים אצלה דינו וסתות אי"צ להחמיר בימי מבוכה"), פתחי מגדים (פרק כ"ד סעי' ט"ו אות ח').

(ג) מר"מ – מראה כהן (עמ' קמ"ג הע' נ"ז, "נראה לכאן דאפשר להקל במעוברת, דימי המבוכה הם חומרא ובצירוף זה שרובא דעלמא בזמן עיבורן מסולקות דמים ועי' שו"ת מנחת יצחק ח"ג סי' פ', ולדינא תעשה שאלת חכם. [ואף למקילים מ"מ צריכה לפרוש בימים המתאימים לפי חשבון הרגיל של ראיותיה]").

5. בדיקות של קודם ואחר תשמיש.

(א) עי' סי' קפ"ו סעי' ג', לשיטות ומר"מ.

ה. זמן של ג' חדשים.

1. מזמן טבילה – ששבה"ל (סעי' ל"ג ס"ק ב' ד"ה ושיעור, סיכום אות א', סי' קפ"ד סעי' ז' ס"ק א' ד"ה וחשוב, סיכום אות א'), נטעי גבריאל (פרק ק"ג סעי' ח', "מחשבין תחלת הריון לגי' חדשים מליל טבילה").
 2. מר"מ – עמק התשובה (ח"א סי' קל"ה, ח"ג סי' ע' ד"ה ולדינא).
- (א) חוט שני (ס"ק י"ח אות ב') – "חשוב תחילת ג' חודשים למעוברת הוא ע"פ המקובל אצל הנשים ע"פ הסימנים שהיא מעוברת, או ע"פ בדיקת הרופאים".

(ב) פתחי הלכה (ארטסקרול, פרק כ' הע' י"ב) – "One should note that physicians often calculate the pregnancy from the beginning of the last period. Thus, **one cannot rely on the physician's statement** that she is "three months pregnant since she actually became pregnant at least twelve days later".

ו. משמש ביום תשעים.

1. נדה (דף לא.) – "תנא: המשמש מטתו ליום תשעים כאילו שופך דמים. מנא ידע. אלא אמר אביי: משמש והולך, (תהלים קט"ז) ושומר פתאים ה'".
2. עי' או"ח סי' ר"מ סעי' א', לשיטות ומר"מ.

ז. מעוברת: אחר ג' חדשים.

א. וסת הגוף: האם חוששת במעוברת משהוכר עוברת, ומניקה כל כ"ד חדש.

1. מחמיר – מי נדה (קו"א מהדו"ת סו"ס קפ"ט, "בזה חמור וסת הגוף מוסת הימים, דבוסת הימים כיון דלא חזינו ריעותא לכך אין חוששת להם בימי עיבור והנקה, אבל בוסת הגוף כמו דהוחזקה לראות כשתפק, כן הוחזקה שלא תפק רק כשתראה דם, שהרי כל זמן שמפקת רואה, וא"כ אי מתחלת לפהק נולד לנו כבר ריעותא, שאם היא מסולקת דמים למה היא מפקת, הרי בזה הוחזקה שלא תפק רק כשתראה, ואין העיבור והנקה גורם שתפק בלא ראייה, לכך כיון דמפקת מוכח שתראה דם, ואסורה לשמש כשאר נשים שיש להם וסת, יע"ש בזה. ועכ"פ יש לה לחוש לכתחילה להם כדין וסת שאינו קבוע"), שפע טהרה (אות ל"ב, דברי יציב יו"ד סי' פ'), "ולדינא כיון שגם המקור חיים כתב שהב"ח חולק, והגאון מוהר"ש קלוגר נקט בפשיטות שצריכה לחוש, לא מלאני לבי להקל בזה".
 2. מיקל – עי' מקור חיים (ס"ק קפ"א, ס"ק קפ"ב), דר"ת (ס"ק קל"ז), בדה"ש (ס"ק שד"מ), פרדס שמחה (ס"ק צ"ה אות ב', "כל הני דמסולקות דמים הוא גם לגבי וסת הקפיצה [אף לדיעות דקובעת וסת הקפיצות לחודי' עי' לעיל ס"ק נ"ז], וכ"ש גבי וסת הגוף").
 3. מר"מ – נטעי גבריאל (פרק ק"ה סעי' ט').
- (א) חת"ס (יו"ד סי' קנ"ה ד"ה ובנידון) – "נראה לפי דעברו ימי וסתה ושוב אין לבעל לחוש כלל מ"מ נהי דימי וסתה עברו מ"מ כפי הנראה יש לה וסת הגוף וע"י כובד האיברים והיא שהרגישה הכובד היה לה לחוש לו ואף על גב שכלי מכתב מעלתך משמע שהי' חושבת הואיל ועברה שלשים יום מראיתיה חשבה עצמה למעוברת ולא חששה כלל לכובד האיברים מחשבת של שטות הוא להתיר פתח לחטאת רובץ וזה ממש כמה שכתבו תוספות פסחים ע"ב ע"ב ד"ה סמוך לוסתה דכשטעה בסמוך לוסתה נמי מתחייב חטאת והכא נמי מידי ספיקא לא נפקא והיה לה לחוש כיון שהרגישה וסת הגוף שלה".
- (1) עי' הבדה"ש (ציונים ס"ק שס"ט) שמביא ראיה מהחת"ס להקל. אבל עי' הנטעי גבריאל (פרק ק"ה הע' ט"ז) מביא ראיה מהחת"ס להחמיר. וע"ע הפתחי מגדים (סי' כ"ב אות ג').
- (ב) פתחי מגדים (פרק כ"ח סעי' ד', סי' כ"ב) – "וזהו מדינא (כ"מ בשו"ע סל"ד) אך למעשה יש להחמיר ...".

ב. ראתה תוך ג' חדשים, האם חוששת לה אחר ג' חדשים: בזמנינו.

1. מיקל.
- (א) חיי הלוי (ח"א סי' ס"ז אות ל"ד).
- (ב) פותח שער (סי' כ"ה סעי' ט', סי' כ"ו אות י"ז, סי' כ"ז אות ט"ו) – "ואינה צריכה לחוש אחר ג' חדשים לעיבורה למה שראתה לפני הג' חדשים".
- (ג) נטעי גבריאל (פרק ק"ה סעי' ו', הע' י"ב) – "ואף בזה"ז אם ראתה דם בתוך ג' חדשים א"צ לחוש אחר ג' חדשים, כיון שמדינא לא היתה מסולקת [כן קבלתי מגדולי ההוראה. ויש מחמירין לדון אותה כמסולקת לחומרא והוי במעוברת לאחר ג' חדשים שחוששין לראייתה כוסת שאין קבוע, אך כיון דוסת דרבנן א"צ להחמיר]".
2. מר"מ – פרי טהרה (סי' קפ"ד סעי' כ"א, סוף סעי' כ"ג).
- (א) לבושי עז (סי' קפ"ד סעי' ז' תמצית ס"ק ט"ו-ט"ז) – "ראתה בג' חדשים ראשונים של עיבורה, קבעה וסת ... יל"ע אם צריכה לחוש לוסת זו גם בימי העיבור לאחר ג' ראשונים, וצ"ע".
- (ב) מראה כהן (עמ' ק"מ הע' מ"ט) – "מעוברת תוך ג' חדשים מדינא דגמ' אינה מסולקת דמים ודינה כדין שאר נשים ורק לאחר ג' חדשים דינה כמסולקת. וכיון שבימי סילוקה אינה צריכה לחוש לראיה שקודם סילוקה, לכן מדינא דגמ' אם ראתה ב' חודשים וחצי אחר ימי עיבורה אינה צריכה לחוש לעונה בינונית שחלה לאחר ג' חדשים לעיבורה. אמנם היום רוב הנשים מסולקות מתחילת עיבורן, ומ"מ אפשר שצריכה לחוש לעונה בינונית שהרי אפילו אחר ימי סילוקה יש דעות שצריכה לחוש [אמנם נראה להקל ביום ל"א לראייתה, וצ"ע לענין חומרת הכו"פ שחשש לכל היממה]. וצ"ע בזה".

מראה כהן (עמ' ק"ס הע' קכ"ג) – "ליל"ע אם ראתה דם בתוך ג' חדשים לעיבורה, אם חוששת לו לאחר ג' חדשים, דמדינא דגמ' אינה צריכה לחוש כיון שלפני ג' חדשים לא היתה מסולקת, אך בזמננו יש לדון אותה כמסולקת לחומרא והוי כמעוברת לאחר ג' חדשים שחוששת לראייתה כוסת שאינו קבוע, ותעשה שאלת חכם".

ג. אשה שראתה, אחר ג' חדשים: ראשונים.

1. חוששת כמו אשה רגילה, אם קבוע קבוע, אם אינו קבוע אינו קבוע.

(א) רמב"ן (נדה דף יא: ד"ה מדאמרין, הל' נדה פרק ה' הל' כ"ה) – "יראה לי שהימים הללו שהזכרנו קובעין וסת כשאר ימיה של אשה, חוץ מימי טוהר של יולדת שאין ראויין לקביעות וסת דין התלמוד, ובזמן הזה אף הן קובעין וסת להחמיר".

(ב) רא"ה (בדה"ב בית ז' שער ג') – "שהיא קובעת וסת לימי עיבורה ומניקתה מיקבע הוא דקבעה לה אם אירע לה שלשה פעמים כשאר דיני וסתות".

2. חוששת רק כמו וסת שאינו קבוע.

(א) ראב"ד (בעלי הנפש שער תיקון הוסתות סי' ב') – "יש עתים אחרים שאינם ראויים לקביעת וסת כגון ימי עבודה משהוכר העובר וכן ימי מניקתה וכן מקום החרדה. בכולן אם ראתה אשה לקבוע בהן וסת חדש בתחלה אינו נקבע מפני שדמיה מסולקין ודומין לאחד עשר יום שבין נדה לנדה שאינה קובעת בהן וסת. אבל היא חוששת לראייתה מידי דהוי אוסת שאינו קבוע עד שתעקר ממנה פעם אחת ואפילו בלא בדיקה שאם לא בדקה ולא ראתה טהורה מיום הוסת ואילך".

(ב) עי' הרשב"א (תוה"ב בית ז' שער ג', יא:) – "אבל הרב ר"א ז"ל כתב דמיקבע הוא דלא קבען הא מיחש חיישן דומיא דאחד עשר שבין נדה לנדה שחוששת לפי מה שפסק הוא כמו שכתבנו למעלה ואעפ"י שהראשון נראה לי עיקר. יש לחוש לדברי הרב ז"ל".

(ג) ריטב"א (נדה דף יא: ד"ה אפ"ה [וכדאי' בש"ך. אמנם עי' מגיה לטור במכ"י ס"ק קס"א]) – "כל זמן שהיא מניקה לעולם לא קבעה ולא בדקה, וכן פירש הרשב"א נ"ר, אבל רבינו הרמב"ן ז"ל דקדק מכאן דאשה קובעת וסת בימי הנקתה בימי טומאה, והראב"ד ז"ל כתב שאינה קובעת לא בימי הנקה ולא בימי עבודה, וכן דעת רבותינו ז"ל, וכן המנהג".

3. אינו חוששת כלל.

(א) עיקר דעת של הרשב"א (תוה"ב בית ז' שער ג', יא: לשונו לעיל).

4. מר"מ – טור (סעי' ל"ג).

ד. אשה שראתה, אחר ג' חדשים: פוסקים.

1. חוששת כמו אשה רגילה, אם קבוע קבוע, אם אינו קבוע אינו קבוע.

(א) ב"ח (ס"ק מ"ד) – "והרמב"ן כתב שקובעת בהן וסת דמשמע בכל הימים קובעת אף בימי טוהר ונראה דהכי נקטינן לחומרא ותימה על מה שכתב בשלחן ערוך (סל"ג) בסתם להקל ולא חשש לדעת הרמב"ן שהביא רבינו דעתו כדי להורות חומרא כדבריו".

(ב) לחוש"ש (לחם ס"ק צ"ה, ס"ק ק', שמלה ס"ק נ"ג) – "ודעת הרמב"ן ... רק לחומרא וראוי לחוש לדבריהם".

(ג) עי' מקור חיים (ס"ק קע"ו) – "דראוי להחמיר נמי כרמב"ן ... אבל מה אעשה שכבר כתב הריטב"א שהמנהג כרשב"א ואחריו נמשך הש"ך ומנחת יעקב".

(ד) מי נדה (קונ"א ד"ה מעוברת) – "ודאי יש לחוש לדבריהם וכדברי הב"ח".

(ה) פתחא זוטא (ס"ק כ"ו).

2. חוששת רק כמו וסת שאינו קבוע.

(א) מחבר (סעי' ל"ג) – "אינה קובעת וסת ... ומ"מ חוששת לראיה שתראה כדרך שחוששת לוסת שאינו קבוע".

(ב) ש"ך (ס"ק ע"ג) – "כתב הב"ח ... ואין זה תימה ... וכ"ש הכא שהרשב"א בתה"א חולק בהדיא על הרמב"ן ומביאו ב"י והטור לא ראה תה"א כדמוכח בכמה מקומות וכמו שכתב גם הב"י בסימן זה ותו דכיון דהראב"ד והריטב"א מסכימים לדעת הרשב"א כדאיתא בב"י ה"ל הרמב"ן יחיד לגבייהו ותו דהריטב"א כתב שכן המנהג ומביאו ב"י ואמרין כל מקום שהלכה רופפת בידך הלך אחר המנהג ותו דהא קי"ל וסתות דרבנן ואזלי בהו לקולא בכמה דוכתי".

(ג) הו"ד בחת"ס (יו"ד סי' קמ"ג ד"ה יקבל).

(ד) תוה"ש (ס"ק נ"ו) – "וכן עיקר".

(ה) פרי דעה (שפתי לוי ס"ק ע"ג) – "לדינא העיקר כהש"ך כיון דוסתות דרבנן".

(ו) ערה"ש (סעי' פ"ב, סעי' פ"ג) – "ואף שדעת הרמב"ן שקובעות וסת כמ"ש הטור בשמו מ"מ כל רבותינו לא ס"ל כן ... אבל מעוברת ומניקה חוששין לראיה שתראה כדרך שחוששת לוסת שאינו קבוע".

(ז) הגר"ש זצ"ל (משנת השלחן תשובה כ"ג ד"ה מעוברת, תשובה פ"ח ד"ה מעוברת, לבושי עז סי' קפ"ד סעי' ז' בהדפסה שניה ס"ק ה' ד"ה אמנם, תמצית ס"ק ט', אשרי האיש יו"ד פרק כ"ד אות ל"ו) – לשונו לקמן.

(ח) פרדס שמחה (ס"ק צ"ה) – "והכי הלכתא, והמחמיר ... תע"ב".

(ט) עי' ששבה"ל (סעי' ל"ג ש"ך ס"ק ע"ג, סי' קפ"ד סוף סעי' ז') – "האחרונים הסכימו כהש"ך להקל, וכדפסק המחבר, אך יש מחמירים, ועכ"פ ברמב"ן מוכח דבמינקת יש לחוש טפי".

(י) פותח שער (סי' כ"ו אות ט"ז, סי' כ"ז סעי' י"ד).

(יא) מראה כהן (עמ' קנ"ט אות ב') – "ואפילו ראתה ג' פעמים בימי עיבורה בזמן קבוע לא קבעה וסת".

(יב) פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' שע"ד).

(יג) פרי טהרה (סעי' נ').

(1) **רק לקולא** – סד"ט (ס"ק ל"ו), "אע"ג דאמרינן דאינן קובעין וסת, היינו דוקא להחמיר לא אמרינן דיהא צריך תלת זימני למיעקר, אבל להקל אמרינן דקבעי לה וסת ואינה צריכה לחוש אלא כפי מה שקבעה, אם בהפלגה חוששת להפלגה, ואם לימי החדש חוששת לימי החדש, ולא אמרינן דניזיל בתר ראייה בתרייתא ותיחוש מספק לימי החדש ולהפלגה כיון שלא קבעה, הא לא אמרינן", פת"ת (ס"ק ל', "וכ' עוד בס"ט דהא דאמרינן דאינן קובעין וסת היינו דוקא להחמיר לא אמרינן דיהא צריך תלת זימני למיעקר אבל להקל אמרינן דקבעה וסת וא"צ לחוש אלא כפי מה שקבעה אם בהפלגה חוששת להפלגה ואם לימי החדש חוששת לימי החדש ולא אמרינן דניזיל בתר ראייה בתרייתא ותיחוש מספק לימי החדש ולהפלגה כיון שלא קבעה הא לא אמרינן ע"ש"), סוגה בשושנים (סי' י' סעי' א'), טהרת ישראל (סעי' קע"ו), ששבה"ל (סעי' ל"ג ס"ק ג'), חזקת טהרה (ס"ק רל"ח), בדה"ש (סעי' ל"ג בי' ד"ה לראיה, עמ' קמ"ח), פרדס שמחה (ס"ק צ"ה אות ג'), נטעי גבריאל (פרק ק"ה סעי' ד', פרק קי"א סעי' ט'), פתחי הלכה (ארטסקרול, פרק כ' הע' כ"ה).

(2) מחמיר – פרדס רמונים (שפ"ח ס"ק ע"ג ד"ה ומ"ש, פתיחה לסי' קפ"ט ח"א אות ט"ז ד"ה והנה).

(3) מר"מ – ט"ז וש"ך השלם (שפ"ח ס"ק קצ"ט).

3. אינו חוששת כלל.

(א) תפארת למשה (על סעי' ל"ג) – "וז"ל ומכל מקום חוששת לראיה שתראה כו' עכ"ל. ונ"ל דהיינו לאחר שעברו ימי העיבור וההנקה חוששת כלוסת שאינו קבוע אף שראתה ג"פ שו"י בימי עיבור והנקה. אבל בימי עיבור והנקה לכ"ע אף להרמב"ן שבטור אינה חוששת כלל דלא עדיף מוסת שנקבע קודם עבודה דאין צריכה לחוש להן בימי עבודה אף דיש לחלק מ"מ נ"ל כמ"ש".

4. דעת האג"מ.

(א) אג"מ (מסורת משה יו"ד אות צ"ד) – "ששום מעוברת לא קובעת וסת, גם מעוברת קודם ג' חדשים, ובכלל אינה מחייבת אותה לשמור ראית אפילו כדין וסת שאינו קבוע. דהלא בכל חודש שעובר הולך ומתחזק החזקה שלא תראה דם, וממילא מה שקרה בחודש הקודם אינו נוגע לנו. והרגיש רבינו שזה הדין גם לגבי זיבת דם עם הרגשה".

(ב) אג"מ (רשומי אהרן ח"א יו"ד סי' קפ"ט אות ט', ח"ב שאילת אהרן סי' ג' ד"ה במה) – "אשה מעוברת שראתה דם צריכה לפרוש גם כן בחודש הבא".

5. מר"מ – סד"ט (ריש ס"ק ל"ו), ט"ז וש"ך השלם (כו"ל ס"ק קל"ד, שפ"ח ס"ק קצ"ה).

(א) ערה"ש (סי' קפ"ד סעי' ל"ה) – "וכמדומני שגם המנהג אצל הנשים כן שבודקות גם בימי עיבור עד שמוחזקות בסילוק הוסת וכן בראשית ימי מיניקותן".

ה. **אשה שראתה חוששת לוסת כמו אינו קבוע:** האם זה רק אחר ג' פעמים, או אפילו אחר פעם אחת.

1. רק אחר ג' פעמים.

(א) מהרש"ל (סי' קפ"ד, הג' על הטור) – "ונראה דלא מיירי שנקבעה וסתה בשלש פעמים בימי עיבורה או בימי מניקתה אלא שחושש לוסתה הראשונה".

(ב) פרישה (ס"ק ק"ב, מגיה בסי' קפ"ד ס"ק ט"ז).

(ג) תוה"ש (סי' קפ"ד ס"ק ט"ז) – "ואם ראתה שלשה פעמים ... דחוששת על כל פעמים לוסת שאינו קבוע".

(ד) תפר"י (ס"ק ל"ב) – "ראתה ג"פ הא צריכה לחוש כמו וסת שאינו קבוע".

(ה) הו"ד במחה"ש (על סעי' ל"ד).

2. אפילו אחר פעם אחת.

(א) ב"י (סוף ס"ק כ"ז ד"ה אבל) – "דגבי מעוברת ומניקה שמסולקות דמים הן כתב שראוי לחוש לדברי האומר שאף על פי שאינה קובעת בהן וסת מ"מ חוששת לזמן ראייה שתראה אפילו בפעם אחת כשם שחוששות שאר נשים".

(ב) דברי חמודות (פרק א' אות י"ג) – "צריכה שתחוש לוסת שאינו קבוע".

(ג) סד"ט (ס"ק ל"ז, סי' קפ"ד ס"ק י') – "אפילו בפעם אחת שתראה בימי עבודה ומניקתה צריכה לחוש לו".

(ד) גר"ז (ס"ק קי"ג, ס"ק קט"ו) – "אפילו בפעם אחת".

(ה) חכ"א (כלל ק"ח סעי' ח') – "אבל אם ראתה פעם אחת בימי עיבור והנקה מבואר לקמן ובסימן קפ"ט דחוששת כמבואר דינן בכלל קי"ב בסופו (בש"ך סימן קפ"ד ס"ק י"ט מה שכתב בשם רש"ל וסיים ועיין לקמן סימן קפ"ט סעיף ל"ג כוונתו דשם מבואר דמעוברת ומניקה אפילו בפעם אחת חוששת)".

(ו) חו"ד (חי' ס"ק נ', סי' קפ"ד חי' ס"ק ט"ז) – "אפילו לא ראתה רק פעם אחת חוששת לוסת החדש".

(ז) עי' רע"א (סי' קפ"ד על הש"ך ס"ק י"ט) – "וע"ל סקפ"ט סל"ג. דמשמע אף בפעם א' חוששת".

(ח) לחוש"ש (לחם ס"ק צ"ט).

(ט) פת"ת (סי' קפ"ד ס"ק י"ד, סי' קפ"ז ס"ק ה') – "כתב הש"ך מצאתי בהגהת רש"ל דמיירי שלא קבעה וסת ג"פ בימי עיבורה או מניקתה אלא שחושש לוסת הראשון וע"ל סי' קפ"ט סל"ג ע"כ. ור"ל דשם מבואר דאפילו אם ראתה רק פעם א' בימי עיבורה או מניקתה צריכה לחוש לו כדין וסת שאינו קבוע וכ"כ הס"ט וח"ד. ותימא על המ"י בתוה"ש שכתב וז"ל ואם ראתה ג"פ בימי עיבורה או מניקתה יתבאר לקמן סי' קפ"ט דחוששת עכ"פ לוסת שאינו קבוע וכן כתב הש"ך עכ"ל וזה אינו וכמ"ש".

(י) פרדס רמונים (שפ"ח ס"ק ע"ג ד"ה ואם, סי' קפ"ד שפ"ח ס"ק י"ט).

(יא) זבחי צדק (סי' קפ"ד ס"ק כ').

(יב) פרי דעה (טורי כסף ס"ק מ"ח, סי' קפ"ד שפתי לוי ס"ק י"ט).

(יג) ערה"ש (סי' קפ"ד סעי' ל"ג) – "וי"א דדווקא בג' פעמים ואינו עיקר אלא אפילו בפעם אחת חוששת".

(יד) דר"ת (ס"ק ק"ל).

- (טו) סוגה בשושנים (סי' י' סעי' א').
- (טז) טהרת ישראל (סעי' קע"ז, סעי' קע"ט, סי' קפ"ד סעי' נ"ח).
- (יז) חזו"א (יור"ד סי' פ"ז סוף ס"ק ב') – "כתב בס"ט דאפי' בראי' אחת חוששין, ויש לעי' בהא דאיתא בשו"ע סל"ד ואפי' שופעות ורואות דם באותן עונות אינו אלא כמקרה, ומשמע דאינה חוששת לו כלל, ואמאי הלא חוששין לראיה אחת, וי"ל דאין חוששין לוסת הפלגה קאמר, כגון שיש לה וסת לכ' יום והגיעה וסתה לאחר שהוכר עוברת וראתה, אינה חוששת לסוף כ' יום אלא ליום החדש, וכן בראתה ב"פ לסוף כ' יום, אבל ראתה ג"פ לא מש"ל דא"כ חוששת משום וסת בימי עיבורה".
- (יח) באר משה (ח"א סי' נ"א אות ב') לענין מינקת).
- (יט) שפע טהרה (ס"ק ל', דברי יציב יור"ד סי' ע"ט אות א') – "בימי עבודה חוששת לווסת שאינו קבוע, אפילו ראתה רק פעם אחת".
- (כ) הגריש"א זצ"ל (משנת השלחן תשובה כ"ג ד"ה מעוברת, תשובה פ"ח ד"ה מעוברת, אשרי האיש יור"ד פרק כ"ד אות ל"ו) – "שראתה לאחר ג' חדשים, בין שראתה ג' פעמים ובין שראתה פעם אחת, חוששת לראיה כוסת שאינו קבוע, ליום החדש, להפלגה ולעונה בינונית יום הל' ול"א".
- (כא) ששבה"ל (סעי' ל"ג ס"ק ו', סיכום אות ג', סעי' ל"ד ס"ק ב', סי' קפ"ד סוף סעי' ז').
- (כב) דרכי טהרה (עמ' פ"ד ד"ה אם).
- (כג) חוט שני (ס"ק י"ח אות ד').
- (כד) בדה"ש (ס"ק של"ז, סי' קפ"ד ס"ק מ"ה, סי' קפ"ז ס"ק קמ"ה) – "ונקטינן להחמיר".
- (כה) פרדס שמחה (ס"ק צ"ח).
- (כו) חיי הלוי (ח"א סי' ס"ז אות ל"ב) – "מסקנת הפוסקים".
- (כז) פותח שער (סי' כ"ו אות ט"ז, סי' כ"ז סעי' י"ד).
- (כח) נטעי גבריאל (פרק ק"ה סעי' א', פרק קי"א סעי' ב') – "אפי' פעם אחת חוששת ליום החדש".
- (כט) מראה כהן (עמ' קנ"ט אות ב').
- (ל) פרי טהרה (סעי' נ"ג, סי' קפ"ד סעי' כ"ב).
3. מר"מ – ט"ז (ס"ק מ"ח. עי' נוב"ת [לשונו לקמן], מחה"ש על השו"ע סעי' ל"ד, וט"ז וש"ך השלם [שם]), בית מאיר (על סעי' ל"ג, "צ"ע"), מי נדה (קונ"א ד"ה ומ"מ, ד"ה ומ"מ (השניה), "וצ"ע כעת"), פתחי תשובות (סעי' ל"ג ד"ה ובשו"ע, ד"ה מעוברת שראתה), ט"ז וש"ך השלם (כו"ל ס"ק קל"ב).
- (א) נוב"ת (יור"ד סי' צ"א ד"ה ומה) – "ובוסת שאינו קבוע אם צריכה לחוש בימי מניקתה נחלקו הש"ך והט"ז הט"ז בסימן קפ"ט ס"ק מ"ח סובר שאפילו לוסת שאינו קבוע חוששת דאל"כ איך כתב שם שחמור דין מעוברת מדין זקנה דוק בדבריו ותשכח שכן הוא. והש"ך בסימן קפ"ד ס"ק י"ט בשם הגהת מהרש"ל ובשם הגהת דרישה מביא דדוקא לוסת קבוע חוששת בימי מניקתה וא"כ לפי דעת הש"ך כיון שרואה מחמת תשמיש שאפילו ג"פ אינו נחשב וסת קבוע לא היתה צריכה לחוש לו כל משך כ"ד חודש. אלא שאין רצוני לתקוע עצמי בזה שנחלקו בו הש"ך והט"ז".
- (ב) יביע אומר (מעין אומר ח"ז פרק א' סי' פ"ט) – "שאלה: אשה שראתה דם אחר שלשה חודשים להריונה, איך תעשה חשבון של הפלגה. תשובה: ראתה ביום, מאי נפ"מ. ושאלתי לרבנו: ואם ראתה בלילה. והבנתי שדעת רבנו נוטה שלא צריך כלל. והסבירו לי כיוון שהיא בחזקת מסולקת דמים צריך שתי ראיות בהריון כדי לחוש לזה".
4. דעת הש"ך (סי' קפ"ד ס"ק י"ט) – "א"צ לפרוש כו'. מצאתי בהגהת מהרש"ל לטור וז"ל ונ"ל דמיירי שלא קבעה וסת שלש פעמים בימי עיבורה או בימי מניקתה אלא שחושש לוסתה הראשונה ודו"ק עכ"ל וכ"כ בהגדר סעיף ט"ו וע"ל סימן קפ"ט סל"ג".
- (א) דוקא ג' ראיות, כמהרש"ל – תוה"ש (סי' קפ"ד ס"ק ט"ז), נוב"ת (יור"ד סי' צ"א ד"ה ומה, לשונו לעיל), בית מאיר (על סעי' ל"ג).
- (ב) אפי' אחר חד ראיה – סד"ט (סי' קפ"ד ס"ק י'), חכ"א (כלל ק"ח סעי' ח', לשונו לעיל), רע"א (סי' קפ"ד על הש"ך ס"ק י"ט, "וע"ל סקפ"ט סל"ג. דמשמע אף בפעם א' חוששת"), פרדס רמונים (סי' קפ"ד שפ"ח ס"ק י"ט), פת"ת (סי' קפ"ד ס"ק י"ד, לשונו לעיל), פרי דעה (שפ"ל ס"ק י"ט), ששבה"ל (סי' קפ"ד סוף סעי' ז').
- (ג) מר"מ – דגול מרבבה (סי' קפ"ד על הש"ך ס"ק י"ט), ויחי יעקב (יור"ד סי' נ"ו), ט"ז וש"ך השלם (כו"ל ס"ק קל"ב, סי' קפ"ד שפ"ח ס"ק מ"א).

1. ציורים, אחר ג' חדשים.

1. או"ז על וסת החודש.

- (א) מיקל – סוגה בשושנים (סי' י' סעי' א', ס"ק ב'), נטעי גבריאל (פרק ק"ה סעי' א', סעי' ד').
- (ב) מחמיר – חוט שני (סי' קפ"ד ס"ק ו' אות ז', "מעוברת ומניקה שראו שהם מסולקות דמים, והרי הם חוששות לוסתן בחודש שאח"כ, הרי הם צריכות ג"כ לחוש לעונת האור וזרוע").
2. ימי מבוכה.
- (א) מיקל – מנחת יצחק (ח"י סי' פ"ז אות א', "עי' בדברינו (בח"ג סי' פ') לענין אשה שמשנית וסתה בימי מניקתה והה"ד בימי עיבורה, דא"צ לחוש לחומרת הרמ"א (יור"ד סי' קפ"ד סעיף ב'), שא"צ לחוש רק להפלגה האחרונה, ולא לב' וג' ימים, כיון שבימי עיבורה או מניקתה אינה קובעת וסת, ואינה צריכה לחוש רק להפלגה האחרונה עיי"ש"), לבושי עז (סי' קפ"ד סעי' ב' תמצית אות ל"ט, לשונו לעיל), פתחי מגדים (פרק כ"ד סעי' ט"ו אות ח'), פותח שער (סי' כ"ד אות י"ט), נטעי גבריאל (פרק צ"ג סעי' י"ב), פתחי הלכה (ארטסקרול, פרק כ"ב הע' ק"ב), בנין בית נאמן (פרק ז' הע' י"ב ד"ה ע').
- (ב) מחמיר – חוט שני (סי' קפ"ד ס"ק ח' אות י"א, "ואם ראתה ... ראוי לה לחוש הנבוכים שראתה באותם הימים").
- (ג) מר"מ – מראה כהן (עמ' קמ"ג הע' נ"ז, לשונו לעיל).

3. בדיקות קודם תשמיש.

(א) מיקל – מנחת יצחק (ח"ג סי' פ'), "לענ"ד צדקו דבריו בזה, וכמו דאיתא כה"ג בתשו' מהר"ם פדוה, הביאו בסדרי טהרה (סי' קפ"ו ס"ק ד'), באשה שאין לה וסת, להשיטות שסוברים דצריכה היא בדיקה לעולם קודם תשמיש ואחר תשמיש, דאם היא מעוברת א"צ בדיקה עיי"ש"), חוט שני (סי' קפ"ו ס"ק ג' אות ב').

ז. עונה בינונית.

1. אינו חוששת.

- (א) סד"ט (ס"ק ל"ו) – "אין צריכין לחוש לעונה בינונית של אותה ראייה".
 (ב) פת"ת (ס"ק ל"א) – "כ"ש במעוברת ומניקה דעדיפי מאשה שיש לה וסת".
 (ג) פרי דעה (טורי כסף ס"ק נ').
 (ד) בית שערים (יו"ד סי' רנ"ט אות א', אות ב'. עי' סי' ר"ס, וקצ"ב) – "דבתוך כ"ד חודש אינה צריכה כלל לחוש לעונה בינונית".
 (ה) עי' ששבה"ל (סעי' ל"ג ס"ק ה', סיכום אות ד') – "למעשה יש לחוש לעו"ב כדעת המהר"ם פדוה, וכ"ש למשנ"ת דנשתנו הטבעים ... אמנם במעוברת דבמציאות אינה רואה, אפשר להקל שאין צריכה לחוש לעו"ב".
 (ו) דרכי טהרה (עמ' פ"ד) – "נוהגים להקל כמותם".
 (ז) פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' שע"ד).
 (ח) פרי טהרה (סי' קפ"ד סעי' כ"ב).

2. חוששת.

- (א) דברי חמודות (נדה פרק א' אות י"ג) – "שתאסר לבעלה בעונה בינונית שהוא ל' יום לראיתה כדרך כל וסת שאינו קבוע".
 (ב) מהר"ם פאדווה (סי' כ"ה) – "ואפילו לדברי הרמב"ם שהביא הטור י"ד שסובר שקובעת וסת אפשר שמודה דכל זמן שלא קבעה היא עדיפא מאשה שאין לה וסת דמסולקת דמים היא אך כאשר קבעה אתרע' חזקתה בכך ואמר לי לבי להקל בבדיקה בכל פעם שתשמש אך להפרישה תמיד אחר שלשים לראית' עונה אחת ואחר כך תבדוק ותשמש כך נר' לענ"ד".
 (ג) גר"ז (ס"ק קי"ד) – "ולכן חוששת גם כן לעונה בינונית (מהר"ם פדוה סי' כ"ה)".
 (ד) חו"ד (חי' ס"ק נ') – "והוא הדין לעונה בינונית מאותה ראייה שראתה".
 (ה) חסד לאברהם (מהד"ת יו"ד סי' מ"ג ד"ה ואני [מינקת], סי' מ"ה [מעוברת]).
 (ו) פרדס רמונים (שפתי חכם ס"ק ע"ג ד"ה ואם).
 (ז) דר"ת (ס"ק ק"ל).
 (ח) סוגה בשושנים (סי' י' סעי' א', ס"ק ב').
 (ט) טהרת ישראל (סעי' קע"ז) – "ויש להחמיר שגם לחוש לעו"ב ... היינו לוסת החדש ולא להפלגת יום ל"א".
 (י) חשב האפוד (הליכות חנוך פרק ב' אות קמ"א).
 (יא) הגריש"א זצ"ל (משנת השלחן תשובה פ"ז, אשרי האיש יו"ד פרק כ"ד אות ל"ו).
 (יב) עי' חוט שני (ס"ק ב' אות ט', ס"ק י"ח דין מניקה אות ג') – "יש מקום לחוש".
 (יג) חזקת טהרה (ס"ק רל"ט).
 (יד) פתחי תשובות (סעי' ל"ג ד"ה ובשו"ע).
 3. מר"מ – פתחא זוטא (ס"ק כ"ח), פרדס שמחה (ס"ק צ"ח), נטעי גבריאל (פרק ק"ה סעי' א'), ט"ז וש"ך השלם (כו"ל ס"ק קל"ג, סי' קפ"ד שפ"ח ס"ק מ"ב).
 (א) חלקת יעקב (יו"ד סוף סי' צ"ו) – "וצ"ע לדינא".
 (ב) הגרש"א זצ"ל (שולחן שלמה ערכי רפואה ח"ג עמ' מ"ב) – "אם ראתה פעם אחת לאחר ג' חדשים, יש מחמירים לחשוש אפילו בכגון דא לעונה בינונית".
 (ג) בדה"ש (ס"ק של"ח, בי' ד"ה ומ"מ) – "וצ"ע".
 (ד) מראה כהן (עמ' ק"מ אות ז', עמ' קנ"ט הע' קכ"א) – "נחלקו הפוסקים".
 (ה) לענין מינקת בזה"ז - עי' לקמן.

4. יוצא לדרך.

(א) מיקל – משמרת הטהרה (פרק ו' הע' כ"ז).

5. עונה בינונית של החו"ד (יום ל"א).

(א) מיקל – חסד לאברהם (מהד"ת יו"ד סי' מ"ה), הו"ד בפתחא זוטא (ס"ק כ"ט), סוגה בשושנים (סי' י' סעי' א', ס"ק ב'), טהרת ישראל (סעי' קע"ז, לשונו לעיל), הגריש"א זצ"ל (משנת השלחן תשובה פ"ז, משמרת הטהרה פרק ז' הע' ל"ז, אשרי האיש יו"ד פרק כ"ד אות ל"ו), "במעוברת אין מחמירין אלא כעיקר דין עו"ב הנזכר בשו"ע, דהיינו בהפלגת הל' ורק כאותה העונה אחרונה שראתה, אם ביום חוששת רק ליום, ואם בלילה חוששת רק ללילה", עי' פותח שער (סי' כ"ה סעי' ז').

6. או"ז על עונה בינונית [רק למחמירים לגבי או"ז על עונה בינונית בכלליות].

(א) מיקל – הגריש"א זצ"ל (משנת השלחן תשובה פ"ז, משמרת הטהרה פרק ז' הע' ל"ז, "במעוברת אין מחמירין אלא כעיקר דין עו"ב הנזכר בשו"ע, דהיינו בהפלגת הל' ורק כאותה העונה אחרונה שראתה, אם ביום חוששת רק ליום, ואם בלילה חוששת רק ללילה"), נטעי גבריאל (פרק ק"ה סעי' א').

(ב) מר"מ – פותח שער (סי' כ"ה סעי' ז').

7. כרתי (כ"ד שעות).

- (א) מיקל – סוגה בשושנים (סי' י' סעי' א', ס"ק ב'), הגריש"א זצ"ל (משנת השלחן תשובה פ"ז, משמרת הטהרה פרק ז' הע' ל"ז, לשונו לעיל), עי' פתח שער (סי' כ"ה סעי' ז', "פשיטא שאם יש צורך").
8. **בדיקה.**
- (א) כמו וסת שאינו קבוע, ואם עבר ולא בדקה בו מותרת – אמרי יושר (ח"א סי' קפ"ב ד"ה מה, "פשוט דעונה בינונית של מעוברת לא חמיר מווסת דידה שא"צ בדיקה וה"ה עו"ב דידה"), לבושי עז (סי' קפ"ד סעי' ז' תמצית ס"ק י', "לעונ"ב, מיהו אין לחוש לה כוסת קבוע, אלא כוסת שא"ק, ואם עבר ולא בדקה בו מותרת").
- (ב) כמו וסת שאינו קבוע, שאסורה לשמש עד שתבדוק – מהר"ם פאדווא (סי' כ"ה, לשונו לעיל), בדה"ש (ס"ק של"ח).
- (ג) מר"מ – פרי טהרה (סי' קפ"ד הע' מ"ז).

ח. בזמן הוסת עצמו [ולא רק סמוך לוסת].

1. מיקל, אין לחלק – מחבר (סי' קפ"ד סעי' ז', ב"י ס"ק ז'), לבוש (סי' קפ"ד סעי' ז'), ט"ז (סי' קפ"ד ס"ק ו'), ש"ך (סי' קפ"ד ס"ק כ'), עי' תוה"ש (סי' קפ"ד ס"ק י"א), גר"א (סי' קפ"ד ס"ק ט"ז), חוו"ד (סי' קפ"ד ח"י ס"ק י"ט), מלבושי טהרה (סי' קפ"ד סעי' כ"ו, ס"ק כ'), סוגי בשושנים (סי' קפ"ד שושנים לדוד ס"ק ל"ז), סוגה בשושנים (סי' י' סעי' ב'), ששבה"ל (סי' קפ"ד סעי' ז' סיכום אות א'), בדה"ש (סי' קפ"ד ס"ק מ"ו), נטעי גבריאל (פרק ק"ה סעי' ח').
2. מר"מ – דרישה (סי' קפ"ד ס"ק ד'), טהרת ישראל (סעי' נ"ו, באר יצחק ס"ק י"ח, "והמחמיר תע"ב"), ט"ז וש"ך השלם (סי' קפ"ד כו"ל ס"ק כ"ג, שפ"ח ס"ק מ"ג).
- (א) פרדס רמונים (סי' קפ"ד שפ"ח ס"ק כ') – "לענין זמן הוסת עצמו שפיר י"ל דחיישינן לי' עד שיעברו עלי' ג' עונות הוסת ולא ראתה דאז נעקר וסתה ושוב מותרת גם בזמן וסתה".
- (ב) ערה"ש (סעי' ל"ה) – "וכמדומני שגם המנהג אצל הנשים כן שבודקות גם בימי עיבורן עד שמוחזקות בסילוק הוסת וכן בראשית ימי מיניקותן".

נא [לידה.

א. דם לידה.

1. אינו קבוע וסת [בין הפלגה, בין חודש] – בדה"ש (סעי' ל"ג ב' ד"ה שתראה, עמ' קמ"ט), פשוט.
2. עד כמה חשוב דם לידה.
- (א) מר"מ – מראה כהן (פרק ח' הע' כ"ח), פתחי תשובות (סעי' ל"ג ד"ה אשה).
- (1) הגריש"א זצ"ל (מראה כהן פרק ח' הע' כ"ח, אשרי האיש יו"ד פרק כ"ד אות מ"א) – "ושמעתי מהגרי"ש אלישיב (שליט"א) [זצ"ל] שכל שניכר מראיותיה שעדיין לא נתרפאה מכת הלידה לא צריכה לחוש לראיות אלו משום וסת".
- (2) בדה"ש (סעי' ל"ג ב' ד"ה שתראה, עמ' קמ"ט) – "לא נתבאר עד כמה חשוב דם לידה ... וצ"ע".
- (3) אגורה באהלך (ס"ק ג') – "שאם היה הפסק מראית דם הלידה משך שבוע שלם, תולין שהוא דם נדה ולא דם לידה".
- (4) נטעי גבריאל (פרק קי"א סעי' י"ב, הע' כ') – "חשבון הוסת לאחר לידה מתחיל דוקא כשפסק דם הלידה לגמרי וחזרה וראתה דם, אף שלא טבלה עדיין [וכתב לי הגאון רבי יעקב יצחק ניימאן (שליט"א) [זצ"ל], הנה בענין מתי מתחיל דם נדה אחר לידה כתב בגנות עלי נהר שהגה"צ רבי נחמן כהנא זצ"ל פסק שאם ה' יום אחד נקי ע"י בדיקה שוב צריך לחוש לדם נדה והוא חומרא גדולה, ודעת כמה רבנים דמן אחר ה' או ו' שבועות מהלידה, ולפענ"ד היא קולא גדולה וטוב לעשות פשרה לקבוע שיהי' שבוע אחד בטהרה וכמדומה לי ששוב אינו ספק עכ"ד"]".
- (5) הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' קע"ג) – "שכל זמן שעדיין לא טבלה לאחר לידה, אמרינן שכל דם שראתה הוא מחמת הלידה, אף אם כבר הפסיקה בטהרה כמה ימים. וכן בכל מקרה שנראה לדיין שהדם הוא מחמת לידה, ובפרט אם הוא בתוך ימי דם טוהר".

ב. ניתוח קיסרי [היינו יוצא דופן, cesarean]: האם יש דין של מסולקת דמים.

1. מסולקת דמים.

- (א) בצל החכמה (ח"ו סי' ע"ט אות ו') – "ילדה ע"י ניתוח קיסרי (= יוצא דופן) הרי היא בחזקת מסולקת דמים כל כ"ד חודש שאח"כ".
- (ב) הגריש"א זצ"ל (משנת השלחן תשובה כ"ד, תשובה פ"ט, לבושי עז סי' קפ"ד סעי' ז' ס"ק ג', אשרי האיש יו"ד פרק כ"ד אות מ', פרק כ"ט אות ג') – "דין מסולקת דמים יש גם למי שילדה בניתוח קיסרי".
- (ג) קנה בושם (ח"ב סי' מ"ח ענף ג', קובץ אור ישראל חנ"ו עמ' ל"ו אות כ"ג) – "גם ביוצא דופן קיי"ל דאבריה מתפרקין ואין נפשה חוזרת עד כ"ד חדש".
- (ד) ששבה"ל (סי' קפ"ט סעי' ל"ג סיכום אות ה', סי' קפ"ד סעי' ז' סוף ס"ק ד', שבה"ל ח"ו סי' קכ"ב אות א') – "גם ביוצא דופן (ניתוח קיסרי) דאבריה מתפרקין ג"כ מחמת השינויים בגופה, מלבד עצם הלידה, ומשתנה רק בדיני לידה".
- (ה) הגר"א נבנצל שליט"א (אסיפת יצחק ח' שבט תשס"ט) – שאלה: "אשה שילדה דרך דופן האם יש עליה דין מסולקת דמים לכ"ד חודש". תשובה: "יולדת בזמננו אינה מסולקת לכ"ד חדש אלא עד שתתחיל לראות גם בילדה דרך דופן".
- (ו) נטעי גבריאל (פרק ק"ט סעי' ב') – "גם ביוצא דופן יש לה דין מינקת כל כ"ד חודש".
- (ז) יד לילודת (פרק י"ד עמ' קנ"ו סעי' י"ג).

2. מחמיר.

- (א) עי' משנה הלכות (ח"י סי' קכ"ו) – "לכאורה נראה ראי' ברורה דביוצא דופן לא אמרינן במינקת שהיא מסולקת מן הדמים ומיהו לא אומר בזה ברורות כי לא הספקתי להביאו בכור הבחינות ואין לי זמן לעיין במפרשים כעת לברר יותר".
- (ב) עי' הגר"ק שליט"א (אסיפת יצחק כ"ז טבת תשס"ט) – שאלה: "אשה שילדה דרך יוצא דופן האם יש עליה דין מסולקת דמים לכ"ד חודש". תשובה: "אם מזיקה [אולי צ"ל מניקה]".
- עי' הגר"ק שליט"א (אסיפת יצחק כ"ב אדר תשס"ט) – שאלה: "אשה שילדה דרך יוצא דופן, האם יש עליה דין מסולקת דמים לכ"ד חודש". תשובה: "יתכן שלא".
- (ג) בדה"ש (סעי' ל"ד בי' ד"ה עברו עמ' קמ"ט, סי' קפ"ד סעי' ז' בי' ד"ה הולד עמ' י"ג, במלואים שם) – "הא ליכא פירוק איברים בשעת לידה אלא הוא כשאר ניתוחים שהרופים עושים".
- (ד) אור יצחק (ח"א יו"ד סי' כ"ט, פרק ה' דיני וסת קבוע אות ב' ד"ה בלידת) – "בלידת יוצא דופן [נתוח קיסרי], אין לה כ"ד חודש אלו, דאין אבריה מתפרקים מחמת הלידה".
- (ה) עי' חוט שני (סי' קפ"ט ס"ק י"ח דין מניקה אות ו', סי' קפ"ד ס"ק ט"ו אות א') – "יש להסתפק ... והדעת נוטה דלא הוי מסולקת דמים כיון שלא עבר עליה תהילך של לידה ופירוק אברים".
- (ו) פותח שער (סי' כ"ה סעי' ח') – "אם ילדה דרך יוצא דופן עי' 'קייזערשניט', דינה כשאר כל הנשים, אפילו היא מניקה לולד ולכל הפוסקים אם ראתה צריכה לחוש לעו"ב ככל אשה דעלמא".
- (ז) חיי הלוי (ח"א סי' ס"ז אות ל"ז) – "יש להחמיר שאין לה דין מינקת".
- (ח) פרי טהרה (סי' קפ"ט סעי' נ"ה) – "אין דינה כילדת רגילה, ועל כן אינה נחשבת כמסולקת דמים".
3. מר"מ – מראה כהן (עמ' קס"א אות ג', "יש שכתבו שהילדת בניתוח קיסרי דינה כשאר יולדות").

ג. מפלת: האם יש לה דין של מסולקת דמים.

1. מסולקת דמים.

- (א) תפ"ר (ס"ק ל"א) – "ס"ס דמפלת".
- (ב) סד"ט (ס"ק ל"ו) – "בספר כרתה ופלת. ודבריו נכונים".
- (ג) חכ"א (כלל קי"ב סעי' ל"ט) – "ואם הפילה נפל כל שיש לה דין ימי טוהר המבואר בסימן קצ"ד יש לה דין מינקת (כרתי ופלתי סוף סימן קפ"ט)".
- (ד) חו"ד (חי' ס"ק מ"ט, בי' ס"ק ל"ח).
- (ה) פת"ת (ס"ק ל') – "עי' כו"פ שכתב אפילו הפילה נפל כ"ז שיש לה דין לידה לענין דם לידה ודם טוהר יש לה דין מניקה דאין אבריה חוזרין עד לאחר כ"ד חודש ע"ש וכן הסכים הס"ט".
- (ו) בית שערים (יו"ד סי' רנ"ו).
- (ז) טהרת ישראל (סעי' קע"ח).
- (ח) הגריש"א זצ"ל (משנת השלחן תשובה כ"ד, תשובה פ"ט, אשרי האיש יו"ד פרק כ"ט אות ג') – "דין מסולקת דמים יש ... למי שהפילה אחר שהוכר עוברת".
- (ט) ששבה"ל (ס"ק א', סיכום אות ה').
- (י) חזקת טהרה (ס"ק רל"א).
- (יא) בדה"ש (סי' קפ"ד ס"ק מ"ב).
- (יב) שבט הקהתי (ח"ד סי' שכ"ב ד"ה והך).
- (יג) חיי הלוי (ח"א סי' ס"ז אות ל"ז).
- (יד) פותח שער (סי' כ"ה סעי' ז').
- (טו) נטעי גבריאל (פרק קי"ב סעי' ה') – "המפלת דינה במינקת לענין דיני ווסתות כל כ"ד חודש".
- (טז) מראה כהן (עמ' קס"ב אות ג') – "המפלת אחר ארבעים יום מתחילת עיבורה דינה כשאר יולדת ודמיה מסולקים. ועיין לעיל בדיני מינקת אות א' דמשעה שחזר וסתה הראשון ראוי לה לחוש כשאר הנשים".

2. הפילה רוח.

- (א) מסולקת דמים – חו"ד (חי' ס"ק מ"ט, בי' ס"ק ל"ח, "ואפילו הפילה רוח"), פת"ת (ס"ק ל', "והח"ד כתב דאפילו הפילה רוח יש לה ג"כ דין מניקה ע"ש"), בצל החכמה (ח"ו סי' ע"ט, "הפילה רוח, הרי היא בחזקת מסולקת דמים כל כ"ד חודש שאח"כ").
- (ב) אינו מסולקת – לחו"ש (לחם ס"ק צ"ו, שמלה ס"ק נ"ו), טהרת ישראל (סעי' קע"ח), חזקת טהרה (ס"ק רל"א), נטעי גבריאל (פרק קי"ב סעי' ז').
3. מר"מ – פתחא זוטא (ס"ק כ"ז), בדה"ש (סעי' ל"ג בי' ד"ה מעוברת, עמ' קמ"ו, "ולמעשה צ"ע בדינים אלו"), חוט שני (סוף ס"ק י"ז, ס"ק י"ח אות ג', דין מניקה אות ב', קיצור הלכות פרק י"ג סעי' ג', דין מניקה סעי' ב', "ולולי דבריהם הקד' ..."), פרדס שמחה (ס"ק צ"ו).
- (א) הגריש"א זצ"ל, הו"ד במראה כהן (עמ' קס"ב אות ד') – "מעוברת שראתה דם כמה פעמים ולבסוף הפילה אינה צריכה לחוש לראיות אלו לוסתות, וכן הדין לגבי דמים שראתה כמה ימים אחרי הפלה".

ד. קיבלה זריקות [epidural].

1. עדיין יולדת, מסולקת דמים – חוט שני (ס"ק י"ח דין מניקה אות ז', סי' קפ"ד ס"ק ט"ו אות ב', "דאמנם היא לא הרגישה את צער הלידה, אבל פריקה איברים איכא").

ה. ליל מ"א אחר לידת זכר, ליל פ"א אחר לידת נקבה.

1. עי' יו"ד סי' קצ"ד, לשיטות ומר"מ.

ו. מר"מ.

1. נטעי גבריאל (פרק ק"ז סעי' י', הע' י"א) – "אחר לידה ראוי לחזור וללמוד הלכות נדה והרחקות, כי מאחר שלא היו הלכות אלו נוגע למעשה בחדשי הריון, יש חשש שנשכחו כמה עיקרי דינים [כן נתעוררתי מגדולי רבנים להזהיר ע"ז, כי בעו"ה שמענו הרבה מכשולות מחמת חסרון ידיעה]".

נב] מינקת.

א. אשה שראתה, בזמן חז"ל.

1. דינה כמו מעוברת אחר ג' חדשים. [שחושש כמו וסת שאין קבוע. בין שהיו קבוע או לא. ומחלוקת גבי עונה בינונית].
2. מר"מ – ערה"ש (סי' קפ"ד סעי' ל"ה), "וכמדומני שגם המנהג אצל הנשים כן שבדוקות גם בימי עיבורן עד שמוחזקות בסילוק הוסת וכן בראשית ימי מיניקותן".

ב. ראתה בימי עיבורה, האם חוששת בימי מיניקותה.

1. מחמיר – נטעי גבריאל (פרק ק"ה סעי' י', "ראתה בימי עיבורה ומצוי שרואה דם בימים הסמוכים ללידה ואח"כ נפסק עד ללידה, צריכה לחוש בימי מיניקותה כדין וסת שאין קבוע, כיון שראתה בימי עיבורה יש לחשוש גם בימי מיניקותה").
2. מר"מ – פת"ת (סי' קפ"ז ס"ק ט"ז, "ונראה דאם בדקה עצמה בימי עיבור מהני אף לימי הנקה וצ"ע"), בדה"ש (ס"ק של"ט, ציונים ס"ק שס"ו, מלואים שם, עי' סי' קפ"ז ציונים ס"ק ע"ח, "ספק בדין ... וצ"ע").

ג. אשה שראתה בתוך ימי טהרה.

1. אין לה וסת – חזו"א (סי' פ"ז ס"ק ג', עי' סי' צ"ט ס"ק ד', "כל ב"י דלדעת הרמב"ן דאשה ק"ו בימי מיניקותה בזה"ז קובעת וסת אפי' מימי טהרה לימי טומאה כיון דאין אנו נוהגין טהרה בימי טוהר, ונראה דלדידן דאין אשה ק"ו בימי מיניקותה, אלא אנו מחמירין לחוש לראיתה כוסת שאינה קבועה, אין להחמיר בוסת של ימי טוהר, דלא מצינו חומרא זו אלא לדעת רמב"ן דבימי מיניקותה היא וסת גמורה, ועוד דהרי דעת רשב"א דמעיך הדין אף לחוש אין חוששין, חוששין, אלא שאין אנו מקילין למעשה כיון שהראב"ד החמיר די לנו להחמיר בימי מיניקותה אבל לא מימי טוהר לימי טומאה, והרי דעת הראב"ד דגם לדידן אין אשה קובעת וסת בימי זיבתה, ונהי דאנו מחמירין בזה כדעת רמב"ן, מ"מ בימי טוהר שאין כאן וסת אפי' בימי מיניקותה רק חוששין כוסת שאינה קבועה אין להחמיר בזה לדידן יותר מזמן הגמ"י").

א) החזו"א רק מפרש לפי דיני דגמרא – שבה"ל (ח"ב סי' ע"ט, "ובודאי דאין החזון איש חולק ע"ז אלא הוא ז"ל בעיקר דינא דגמרא עסיק. כ"ז נראה ברור ופשוט"), בדה"ש (סעי' ל"ג ב' ד"ה חוששת, עמ' קמ"ח, "נראה שהלכה גם דעת החזו"א מסכמת להחמיר בזה שלא לחלק בין ימי טוהר לשאר ימים").

2. כוסת שאינו קבוע, כמו אחר כל דם נדה – רמב"ן (נדה דף יא: ד"ה מדאמרינן, הל' נדה פרק ה' הל' כ"ה, "יראה לי שהימים הללו שהזכרנו קובעין וסת כשאר ימיה של אשה, חוץ מימי טוהר של יולדת שאין ראויין לקביעות וסת דין התלמוד, ובזמן הזה אף הן קובעין וסת להחמיר"), חת"ס (יו"ד סי' קמ"ג), מהר"י שטייב (סי' רע"א אות ב', "מה שראתה אשה בימי מיניקותה אפילו בימי טוהר נחשב כוסת שאינו קבוע לחוש לו וגם מצטרף עם הראיות שאח"כ שיחשוב כוסת קבוע"), חשב האפוד (הליכות חנוך פרק ב' אות קמ"ט, "וכשיטת החת"ס ... ודלא כחזו"א"), הגריש"א זצ"ל (קובץ תשובות ח"ב סי' מ"ד, משנת השלחן תשובה כ"ה, תשובה צ', משנת השלחן תשובה ר"ג, "ביום שהחמירו שימי טוהר דינם כימי טומאה, לכן דינה ככל מניקה שחוששת לראיה שתראה בדרך שחוששת לוסת שאינו קבוע, וחוששת לוסת ההפלה [כשתראה עוד פעם], ולוסת החודש וכן דעת רוב הפוסקים הסוברים שמיניקת חוששת לעונה בינונית אף אם החודש חסר"), שבה"ל (סעי' ל"ג ס"ק ו' ד"ה ואם, סיכום אות ו', שבה"ל ח"ב סי' ע"ט, "ראתה בימי טוהר חוששת לו גם אחר שעברו ימי טוהר"), עמק התשובה (ח"א סי' קל"ו), קנה בושם (ח"א סי' ע"ד, סי' ע"ה, "פשוט להלכה בודאי קי"ל דגם בימי טוהר חוששת לראיתה כוסת שאינו קבוע ... ודברי מרן החזו"א צ"ע"), בדה"ש (סעי' ל"ג ב' ד"ה חוששת, עמ' קמ"ח, "שדם טוהר דינו כשאר דם לכל דבר"), פרדס שמחה (ס"ק צ"ט), לבושי עז (סעי' ל"ג תמצית ס"ק ב', סי' קצ"ד תמצית ס"ק י"ד, "וראוי להחמיר"), פתחי מגדים (פרק כ"ט סעי' כ"א), נטעי גבריאל (פרק ק"ט סעי' ג').

3. מר"מ – נוב"ת (יו"ד סי' צ"ה), סד"ט (סי' קפ"ז ס"ק כ"ו), לחם ושמלה (שמלה ס"ק נ"ה), באר משה (ח"ד סי' ס"ז, "שצריכה לחוש, אבל לא לעונה בינונית"), מראה כהן (עמ' קס"א הע' קכ"ח אות א'), פתחי תשובות (סי' קפ"ט הע' רל"ד), ט"ז וש"ך השלם (סי' קפ"ז שפ"ח ס"ק ק"ז).

ד. מינקת, בזה"ז [נ"מ, וסת קבוע. וי"א עונה בינונית].

1. נשתנו הטבעים, כ"ש כשפוסקת להניק. [ורק לחומרא].

א) אג"מ (יו"ד ח"ג סי' נ"ב אות א' ד"ה ונהג, ח"ד סי' י"ד סימן קפ"ד סעי' ז', מסורת משה יו"ד אות פ"ח ס"ק ז', אות קל"ב) – "האידינא נשתנו הטבעים ... ובמינקת שרואה דמים כמו באינה מינקת. שלכן יש להקל במעוברת, ויש להחמיר בכ"ז חדש כשאינה מניקה, ואולי אף במניקה".

אג"מ (יו"ד ח"ד סי' י"ז אות ב') – "בדבר מינקת בזה"ז ג"כ נשתנה הטבעין, ואלו שאינן מניקות כמעט שכולן רואות. ואף מהמניקות איכא הרבה שרואות דם, ויש להן הוסת. ולקולא **ודאי אין לומר** שיהיו בדין דורות הראשונים, שמניקה לא קבעה וסת ולא חששה לוסת הראשון. ולא רק במניקה, אלא כל כ"ד חדש אף כשאינה מניקה, משום שהלכה כר' יוסי דאבריה מתפרקין ואין נפשה חוזרת עד כ"ד חדש (נדה דף ט' ע"א), וברור שצריכות לחוש לקביעות וסת. אבל עכ"פ נראה שכ"ז שלא ראתה עדיין במיניקותה אין לחוש. אבל כשראתה אפילו פעם אחת, יש לה לחוש ולבדוק, בזמן הוסת אם היה לה קבוע, או ביום שלשים".

(ב) **הגרשז"א** זצ"ל (נשמת אברהם ח"ב סי' קפ"ט אות ב'), שולחן שלמה ערך רפואה ח"ג סוף עמ' מ"ה) – "דהאידינא כמעט ולא מציאותי שתהא מסולקת דמים כ"ד חודש גם כשהיא מניקה וכ"ש באשה אחרי הפלה, תהיה מסולקת דמים, לכן צריכים להחמיר ולחשוש לעונה בינונית ולקביעת וסת כרגיל".

הגרשז"א זצ"ל (משנת השלחן תשובה כ"ה, תשובה צ'), לבושי עז סי' קפ"ד תמצית ס"ק י"ח, אשרי האיש יו"ד פרק כ"ד אות ל"ז, אות ל"ח, אות מ"א) – "בזמנינו משפסקה מלהניק כבר חוששת לוסת החודש קבוע שהיה לה קודם עיבורה אף שהיא עדיין תוך כ"ד חודש, ומ"מ אינה צריכה לחשוש רק אחר שתשוב לראות פעם אחת".

(ג) **שבה"ל** (ח"ד סי' ק"א, ששבה"ל סעי' ל"ג ס"ק ג', סיכום אות ה', סעי' ל"ד ס"ק ג', סי' קפ"ד סעי' ז' ס"ק ד', סיכום אות ד') – "ולענ"ד נראה דבזמן הזה דהמניקות כל כ"ד חודש רואות דם וכמעט שקובעות וסתות נהי דאין בידינו לקבוע כן גם להקל נגד המבואר לקמן סו"ס קפ"ט, מכ"מ להחמיר עלינו לחוש, ע"כ בודאי יש מקום להמחמירים שיבדקו גם כל כ"ד חודש של הנקה, וגם אם נקיל בזה בזמן שהיא מינקת ממש מכ"מ כשגמלה את הולד בתוך כ"ד חודש כמנהג של היום שמניקות רק זמן מועט ואין סומכות רק על דין מינקת כל כ"ד חודש. בכזה ראוי להחמיר לענין בדיקה".

(ד) **חוט שני** (ס"ק י"ח דין מניקה אות ג') – "שמעיקר הדין הם מסולקות דמים ואפילו שרואות מידי חדש בחודשו את וסתן, אמנם ראוי להם לחוש לוסת החודש ולהפלגה שהיה להם קודם שהיתה מעוברת, אם היה לה אז וסת קבוע".

(ה) **מנחת פרי** (קוני' התשובות סי' ט') – "דהרי מעיקר הדין כל כ"ד חודש מסולקת דמים, ואף דהיום מחמירין לאחר שגומלת מלהניק מ"מ הסכמת מורי הוראה שהוא לא לקולא".

(ו) **מחזה אליהו** (סי' ק"ו) – "נראה דאף דהמיקל ואינו חושש לבינונית ולקביעת וסת במינקת בזמן הזה ודאי דיש לו על מה לסמוך, דהיינו הגרע"א והאבני נזר והלחם ושמלה, מ"מ מקום להחמיר ודאי יש וכדסבירא להו גדולי זמנינו שזכרנו ... ומ"מ להחמיר באנו ולא להקל. ולכן נראה שתקבע וסת לחומרא, אבל לא שע"י הקביעות עוד לוסת החודש הפלגה ובינונית".

(ז) **לבושי עז** (סי' קפ"ד סעי' ז' תמצית ס"ק ו' ז', ס"ק י"ח) – "בזמנינו דתלוי בהנקה בלבד, ומיד שפוסקת להניק חוזרת לראות כדרכה, צריכה לחוש לכל הווסתות אפילו תוך כ"ד חדש. וכן אם בעת שמניקה חזרה לראות כדרך שהיתה רואה קודם העיבור, צריכה לחשוש לכל הווסתות לחומרא, אף שעדיין מניקה. ואינה עוקרת ... מ"מ אינה צריכה לחשוש רק אחר שתשוב לראות פעם אחת".

(ח) **הגר"א** נבנצל שליט"א (אסיפת יצחק ח' שבט תשס"ט) – שאלה: "אשה שילדה דרך דופן האם יש עליה דין מסולקת דמים לכ"ד חודש". תשובה: "יולדת בזמננו אינה מסולקת לכ"ד חודש אלא עד שתתחיל לראות גם בילדה דרך דופן".

(ט) **פרדס שמחה** (סי' קפ"ט אות צ"ה) – "וכיום דנשים רואות בימי מניקות, קובעות וסת, אמנם רק לחומרא".

(י) **מראה כהן** (עמ' קס"א אות א') – "כיון שבזמננו רגילות לראות דם קודם לכן, ראוי שמזמן שחזרה לראות תחוש לחומרא ככל הנשים".

(יא) **יד ליוולדת** (פרק י"ד עמ' קנ"ג).

(יב) **ע"י פרי טהרה** (סעי' נ"א, סעי' נ"ג) – "ולדינא יש לנהוג שאם ראתה **שלוש הפלגות רגילות** [דהיינו ארבע ראיות וביניהם שלש הפלגות רגילות] - נחשבת מכאן ואילך כשאר נשים וקובעת וסת. וגם צריכה לחוש לעונה בינונית מכאן ואילך".

2. מיקל, עדיין חשוב מסולקת דמים.

(א) **ע"י חזו"א** (גנזי שערי ציון עמ' מ"ד אות י"א) – "מינקת שראתה תוך שנתים, האם צריכה לחוש לווסת לראייתה. תשובה: החזו"א: לראיה אחת א"צ לחוש כי תולים במקרה עד שנראה שקבעה שוב ווסת כמקודם. אע"פ שהאחרונים מסכימים לדעת המחבר שתוך שנתים אין לחשוש כלל לוסת, נראה שאצלנו נשתנו הטבעים, אך בודאי אין להחמיר עד שקבעה שוב כדלעיל".

(1) **מר"מ** – **הגר"ח** שליט"א (אמרי יוסף סוף ח"א מכתב א').

(ב) **הגר"א** קוטלר זצ"ל (הגר"ש איידער זצ"ל פרק א' הע' ע"ח) – "דמינקת בתוך ב' שנים אף בזה"ז חשובה מסולקת דמים".

(ג) **קנה בושם** (ח"ב סי' מ"ח ענף ב') – "הדבר פשוט וברור דאין לנו לזוז מהמפורש בש"ס ופוסקים ואין בכוחינו לחדש דבר נגד דבריהם כלל ועיקר ותו לא מיד".

ע"י קנה בושם (קובץ אור ישראל חנ"ו עמ' ל"ו אות קכ"א) – "בגם דבזמנינו אשה רואה דם בימי מינקתה, אעפ"כ אינה קובעת וסת בימים אלו".

אמנם ע"י הקנה בושם גבי חומרת האור זרוע, למינקת.

(ד) **אור יצחק** (ח"א יו"ד סי' כ"ט, פרק ה' דיני וסת קבוע אות ב').

3. **מר"מ** – **באר משה** (ח"א סי' מ"ח, ח"ב סי' ס"ח, סי' ס"ט), **פאת שדך** (ח"ג סי' צ"ג אות ה'), **טהרת הבית** (סי' ב' סעי' ח'), **נטעי גבריאל** (פרק ק"ט סעי' ג'), **פתחי הלכה** (ארטסקרול, עמ' שע"ה), **פתחי תשובות** (סעי' ל"ג ד"ה ודע).

(א) **הגרשז"א** זצ"ל (משנת השלחן סוף תשובה צ', סוף תשובה ר"ג, משמרת הטהרה פרק ו' הע' ס"ב, אשרי האיש יו"ד פרק כ"ד אות מ') – "באופן סדיר כמו שמצוי בזמנינו אחר הלידה, יש להחמיר שקובעת וסת לחומרא, אבל כשאינה רואה באופן סדיר אלא **איזה טיפי דמים**, עדיין יש לה דין מסולקת דמים".

(ב) **הגר"ח** שליט"א (אסיפת יצחק כ"ב אדר תשס"ט) – שאלה: "מינקת בזה"ז האם הם נחשב מסולקת דמים לכ"ד חודש". תשובה: "י"א שלא".

(ג) נטעי גבריא (פרק קי"א סעי' י') – "ויש מגדולי זמננו שדעתם שאם התחיל אצלה לבוא הוסת כנהוג אז יש להחמיר שקובעת וסת לחומרא, ודוקא כשרואה וסת כסדרה, אבל אם אין הראיה רגילה רק כתמים או טיפי דם, עדיין דין מינקת עליה".

ה. מינקת בזה"ז, תוך כ"ד חודש.

1. וסת שאינו קבוע של קודם ימי עיבורה.

(א) מיקל – חיי הלוי (ח"א סי' ס"ז אות ל"ט), נטעי גבריא (פרק קי"א סעי' י"ג), "אפי' לשיטות המחמירים תוך ימי הנקה לחוש לוסת, מ"מ לוסת שאינו קבוע של קודם העיבור א"צ לחוש".

2. קובע וסת הדילוג בתוך כ"ד חודש.

(א) אינו חוזר אחר כ"ד חודש – הגר"ש א"צ"ל (בשבילי טהרה סוף סי' כ"ה) [ודלא כאשרי האיש יו"ד פרק כ"ד אות מ"ב], "ולמעשה הסכים הגר"ש אלישיב (שליט"א) [א"צ"ל] שלא לחוש לחשבון הדלוגים, מאחר שכל החשבון של הוסת בימי מניקות אינו מעיקר הדין", הו"ד בפתחי הלכה (ארטסקרול, פרק ט"ז הע' ב'), שבילי טהרה (סי' כ"ה), "כשעדיין לא ראתה לאחר לידתה שאינה מחויבת לחוש ליום ט"ז כפי חשבון דילוגה, והטעם שהרי מעיקר הדין הרי אינה חוששת לווסת כל ימי הנקתה ג"כ דהיינו כל כ"ד חדשים, ואע"פ שבזמנינו נשים רואות בזמן הנקתן, מ"מ קביעת הוסת אינו אלא לחומרא ... אינו חייבת לחוש לו".

3. ימי מבוכה.

(א) מיקל – מנחת יצחק (ח"ג סי' פ', ח"י סי' פ"ז אות א', לשונו לעיל), נטעי גבריא (פרק צ"ג סעי' י"ב, פרק קי"א סעי' ח'), פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' תי"ב), בנין בית נאמן (פרק ז' הע' י"ב ד"ה ע').

(ב) מחמיר – פתחי מגדים (פרק כ"ד סעי' ט"ו אות ח'), חוט שני (ס"ק י"א ימי המבוכה אות י"א [דפו"י, אות י"ב]), סי' קפ"ד ס"ק ח' אות י"א, "ואם ראתה ... ראוי לה לחוש הנבוכים שראתה באותם הימים".

4. בדיקות קודם תשיש.

(א) מיקל – חוט שני (סי' קפ"ו ס"ק ג' אות ב').

(ב) מחמיר – פרדס שמחה (סי' קפ"ו ס"ק ח' אות ו', "וכיום דמינקת אינה מסולקת דמים, לכו"ע צריכה בדיקה").

5. או"ז.

(א) מיקל – באר משה (ח"ד סי' ס"ז סוף אות ג', "עכ"ז על חומרת האו"ז לפרוש עונה אחת לפני העונה שראתה לא חיישינן").

(ב) מחמיר – קנה בושם (קובץ אור ישראל חנ"ו עמ' ל"ו אות קל"א, "מינקת שרואה לפעמים, חוששת גם לעונת אור זרוע").

(ג) מר"מ – נטעי גבריא (פרק קי"א סעי' ו').

6. בדיקה.

(א) כמו וסת שאינו קבוע, ואם עבר ולא בדקה בו מותרת – נטעי גבריא (פרק קי"א סעי' ז').

ו. עונה בינונית: בזמן הזה. [בזמן חז"ל, היא כמו מעוברת אחר ג' חדשים].

1. מחמיר.

(א) באר משה (ח"א סי' נ"א אות ב', ח"ד סי' ס"ז סוף אות ג') – דמחמירין בימי מניקתה שתחוש לראתה אפילו פעם אחת לוסת שאינו קבוע לימי חודש ולעונה בינונית".

(ב) הגר"ש א"צ"ל (נשמת אברהם ח"ב סי' קפ"ט אות ב', שולחן שלמה ערך רפואה ח"ג סוף עמ' מ"ה) – לשונו לעיל.

(ג) אבן ישראל (ח"ט סי' ע"ט אות ב') – "ובודאי הנדון הוא בכל כ"ד חודש בין היא מניקה או לא, ונהגין להחמיר".

(ד) הגר"ש א"צ"ל (קובץ תשובות ח"ב סי' מ"ד, משנת השלחן תשובה כ"ה, תשובה צ', תשובה ר"ג, מחזה אליהו סי' ק"ו אות ט"ו, אשרי האיש יו"ד פרק כ"ד אות ל"ט) – "שחוששת לראיה שתראה כדרך שחוששת לוסת שאינו קבוע, וחוששת לוסת הפלגה, ולווסת החודש וכן כדעת רוב הפוסקים הסוברים שמינקת חוששת לעונה בינונית".

(ה) קנה בושם (ח"ג סי' ס"ג) – "במינקת נקטינן כן להלכה למעשה לחוש לכתחילה לכל השיטות, וכן נמי לחוש לחומרת האור זרוע כמו באשה דעלמא שאינה ינקת, אם לא במקום הצורך".

קנה בושם (קובץ אור ישראל חנ"ו עמ' ל"ו אות קכ"ב) – "בימי מינקתה חוששת לעונה בינונית".

(ו) ששבה"ל (סעי' ל"ג ס"ק ה', סיכום אות ד') – "למעשה יש לחוש לעו"ב כדעת המהר"ם פדואה, וכ"ש למשנ"ת דנשתנו הטבעים ... אמנם במעוברת דבמצאות אינה רואה, אפשר להקל שאין צריכה לחוש לעו"ב".

(ז) עי' דרכי טהרה (עמ' פ"ד) – "נוהגים להקל כמותם ... ויש מחמירים במניקה יותר מבמעוברת ומצריכים לחשוש גם לעונה בינונית וטוב לחוש לדבריהם".

(ח) נטעי גבריא (פרק קי"א סעי' ד') – "וכן נקטינן שצריכה לחוש לעונה בינונית".

(ט) מראה כהן (עמ' ק"מ הע' מ"ט) – "ולענין מינקת אף שנתבאר שנחלקו הפוסקים במסולקת דמים, מ"מ מצוי היום שהרבה נשים מניקות רואות אחר כמה חדשים מהלידה, לכן נראה שצריכה לחוש לעונה בינונית".

2. מיקל.

(א) פרי טהרה (סעי' נ"ג, עי' הע' קי"ג).

3. עונה בינונית של החו"ד (יום ל"א).

(א) מיקל – אבן ישראל (ח"ט סי' ע"ט אות ג', "עונה בינונית של החו"ד לא נהגו להחמיר"), עי' פותר שער (סי' כ"ה סעי' ז'), פרי טהרה (סעי' נ"ג).

- (ב) מחמיר – נטעי גבריא (פרק קי"א סעי' ה'), "מינקת אע"פ שאנו מחמירין בעונה בינונית כל המל"ע, דוקא ביום השלישי, אך ביום ל"א אם הוא אינו ביום החודש יש להקל לפרוש רק בעונה שראתה, אם ראתה בלילה לפרוש רק בלילה ואם ראתה ביום לפרוש רק ביום").
- (ג) מר"מ – מראה כהן (עמ' ק"מ הע' מ"ט, "וצ"ע אם לחוש ליום הל"א").
4. כרתי (כ"ד שעות).
- (א) מיקל – עי' פותח שעבר (סי' כ"ה סעי' ז'), "פשיטא שאם יש צורך".
- (ב) מחמיר – נטעי גבריא (פרק קי"א סעי' ה'), לשונו לעיל.
5. כרתי על החור"ד (כ"ד שעות על יום ל"א).
- (א) מיקל – נטעי גבריא (פרק קי"א סעי' ה'), לשונו לעיל.
6. מר"מ.
- (א) יביע אומר (מעין אומר ח"ז פרק א' סי' ק"ד) – "שאלה: אשה שהיא מניקה ראתה דם ואחר זמן עשתה הפסק טהרה וספרה שבעה נקיים, אז שמה לבה שחל ליל טבילתה בזמן העונה בינונית שלה, האם מותרת לשמש. מו"ר נר"ו שאל: אם מדובר בעונת יום או לילה. ועניתי: בעונת לילה. תשובה: המיקל, יש לו על מי לסמוך".

נג] אחר כ"ד חדשים - סעיף ל"ד.

א. חודש העיבור.

1. אינו עולה.
- (א) ש"ב (סי' קפ"ד ס"ק י"ח [גירסא שלנו]) – "עי' בא"ע סי' י"ג סי"א דאין חדש העיבור עולה למנין".
- (ב) בית לחם יהודה (סי' קפ"ד ס"ק ז').
- (ג) חופת חתנים (סי' י"ג סעי' ה') – "ואין חודש העבור עולה למנין".
- (ד) חור"ד (סי' קפ"ד ח' ס"ק י"ח).
- (ה) חת"ס (סי' קפ"ד ס"ק י"ב, נדה דף ט. ד"ה דיין) – "ולפע"ד מוכח כהש"ך".
2. עולה.
- (א) תפר"י (סי' קפ"ד ס"ק ח').
- (ב) גר"ז (סי' קפ"ד ס"ק כ"ד) – "ואם חדש העבור עולה למנין תלוי בפלוגתא שבאבן העזר סימן י"ג לענין הנקת הולד כן דעת הש"ך. אבל זה אינו כיון דהכא לאו בהנקה תליא מלתא לא דמי להתם ולכולי עלמא חדש העבור עולה למנין כ"ד חדש כיון שהזכירו חכמים חדשים ולא שנים מה שאין כן בהנקה שהזכירו גם כן שנים (בגיטין פרק ז עיין תרומת הדשן סי' רי"ו) (כרתי ופלתי)".
- (ג) מחה"ש (סי' קפ"ד ס"ק י"ח).
- (ד) פרי דעה (סי' קפ"ד שפתי לוי ס"ק י"ח).
- (ה) טהרת ישראל (סי' קפ"ד סעי' נ"ז, סעי' נ"ט).
- (ו) פרדס שמחה (סי' קפ"ד ס"ק כ"א).
- (ז) חיי הלוי (ח"א סי' ס"ז אות ל"ה).
- (ח) נטעי גבריא (פרק ק"ט סעי' ו').
3. רק לחומרא.
- (א) פרדס רמונים (סי' קפ"ד שפ"ח ס"ק י"ח) – "דכל היכא דאיכא חומרא בזה חיישי' לדעת זו דס"ל דאין חודש העיבור מן המנין".
- (ב) טהרת ישראל (סי' קפ"ד הו"ד ביד אלי' ס"ק קכ"א).
- (ג) בדה"ש (סי' קפ"ד ס"ק מ"א) – "ודע דבאה"ע סי' י"ג יש מחלוקת אם חדש העיבור הוי בכלל כ"ד חדש אם לאו ולכאורה גם כאן כן הוא וי"א דבכאן הכל מודים שאינו בכלל דכיון דהטעם שהיא מסולקת דמים בימי מיניקותה משום דאיבריה מתפרקים עד כ"ד חדש כמ"ש חז"ל א"כ ביותר משיעור זה אינה מפורקת ומה שייך שנת העיבור לכאן [כרו"פ]".
4. מר"מ – פת"ת (ס"ק י"ג).

ב. וסת קבוע, האם צריך לחוש: ראשונים.

1. חוזר גם בלי שתראה – רשב"א (תוה"ב הארוך בית ז' שער ג' יג, עי' הקצר שם יא), רא"ה (בדה"ב בית ז' שער ג', יב).
2. אינו חוזר עד שתראה הזמן קבוע – גדולי המורים (טור סעי' ל"ד).
3. חוזר רק אם תראה – רמב"ן (הל' נדה פרק ו' הל' ז'), "מעוברת ומניקה ואשה שהיתה במחבא שעברו עליהן ג' עונות ולא ראו אע"פ שנשלם זמנן ויצאו מאותו הכלל אינן חוששות כלום, התחילו לראות אע"פ שלא ראו בזמן הוסת חוששות לוסתן שהרי חזרו דמים למקומן", ראב"ד (בעלי הנפש שער תיקון הוסתות סי' א'), "בהפסקת ימי מניקתה אפילו התחילה לראות בענין אחר חוששת לזה וחוששת לוסת הראשון".

ג. וסת קבוע, האם צריך לחוש: פוסקים.

1. חוזר גם בלי שתראה.
- (א) מחבר (סעי' ל"ד) – "עברו ימי העיבור וההנקה, חוזרות לחוש לוסתן הראשון. כיצד, היה לה וסת לימים, אם למודה לראשי חדשים, עד חוששת לר"ח ראשון עה שהיא פוגעת בו. וכן כל כיוצא בזה. וכן הדין אם היה לה וסת הגוף או לזמן ידוע, אבל אם

היה וסתה וסת ההפלות, עו אי אפשר לחוש עד שתחזור לראות. חזרה לראות אפילו פעם א' חוששת יום ההפלה שהיתה למודה להפליג".

(ב) לבוש (סעי' ל"ד).

(ג) קיצור שו"ע (סי' קנ"ה סעי' י"ב, אמנם עי' לחו"ש לחם ס"ק ק"ג).

(ד) הגר"ש זצ"ל (משנת השלחן תשובה צ"א) – "כשעברו ימי עיבור והנקה, הרי היא חוששת לוסתה הראשון שהיא פוגעת בו, ואפילו כשעדיין לא התחילה שוב לראות".

(ה) ששבה"ל (סעי' ל"ד סיכום אות ב').

(ו) בדה"ש (ס"ק שנ"ו) – "קשה להקל".

2. חוזר רק אם תראה.

(א) ש"ך (ס"ק ע"ה) – "ולא ידעתי למה השמיט המחבר דעתם דהא רבים נינהו וגם דעת הטור נראה כן ועוד דהא בוסתות דרבנן שומעין להקל".

(ב) בית לחם יהודה (ס"ק י"ח).

(ג) גר"ז (ס"ק קט"ז) – "ולא ידעתי למה השמיט השלחן ערוך דעתם דהא רבים נינהו ועוד דהא בוסתות דרבנן שומעים להקל (ש"ך)".

(ד) חכ"א (כלל קי"ב סעי' ל"ח) – "ודעת רוב הפוסקים דאפילו לוסת החודש ושאר וסתות אינה חוששת עד שתראה פעם אחת".

(ה) חוו"ד (חי' ס"ק נ"ב).

(ו) בא"ה (מהרי"ט, ס"ק נ"ב).

(ז) טהרת ישראל (סעי' ק"פ).

(ח) הגר"ש זצ"ל (אמירה לבית יעקב אות י"ג) – "רוב הפוסקים כתבו להקל שאינה חוזרת לוסתה הראשון אא"כ ראתה פעם אחת דם, וחוששת כמו בוסת שאינו קבוע גם מתוך כ"ד על אחר כ"ד חדש".

(ט) חזקת טהרה (ס"ק רמ"ד).

(י) עי' פרדס שמחה (ס"ק ק"ב).

3. מר"מ – ערה"ש (סעי' פ"ה), נטעי גבריאל (פרק קי"א סעי' י"ח), פרי טהרה (סעי' נ"ג), ט"ז וש"ך השלם (שפ"ח ס"ק ר"א).

ד. וסת שאינו קבוע: האם צריך לחוש.

1. מחמיר.

(א) עי' הפלאה (גבעת פנחס סי' נ"ד) – "ולפי שלא הוזכר בהדיא חילוק זה בדברי הראשונים בין וסת קבוע לשאינו קבוע נכון להחמיר".

(ב) הו"ד בפתחא זוטא (ס"ק ל').

(ג) עי' טהרת ישראל (סעי' ק"פ) – "ונכון להחמיר".

(ד) בדה"ש (ס"ק שמ"ח, בי' ד"ה חוזרות) – "ונראה להחמיר בזה".

2. מיקל.

(א) נוב"ת (יו"ד סי' פ"ו) – "... דבאינו קבוע ודאי אינו צריך לחוש".

(ב) פת"ת (ס"ק ל"ב).

(ג) ערה"ש (סעי' פ"ה) – "היה לה וסת שאינו קבוע אינה חוששת לו כלל".

(ד) פרי דעה (פתיחה שער ז' ד"ה ואם, שפתי לוי ס"ק ע"ד) – "שוב אינה צריכה לחוש לו אפילו אחר עיבור ימי העיבור והנקה".

(ה) סוגה בשושנים (סי' י' סעי' ח') – "לוסת שא"ק דקודם ימי עיבור והנקה א"ח כלל לאחר עיבור ימי עיבור והנקה (נובי"ת חיו"ד ספ"ו)".

(ו) קנה בושם (קובץ אור ישראל חנ"ו עמ' ל"ו אות קכ"ד) – "ההכרעה היא, כשיטת הנודע ביהודה שעיבור והנקה עוקרים וסת שאינה קבוע".

(ז) דרכי טהרה (עמ' פ"ה ד"ה אם).

(ח) ששבה"ל (סעי' ל"ד ס"ק ד', סיכום אות ד').

(ט) פרדס שמחה (ס"ק ק"א) – "והמחמיר תע"ב".

(י) לבושי עז (סי' קפ"ד סעי' ז' תמצית ס"ק י"ב).

(יא) פותח שער (סי' ל"ה סעי' ג') – "דמנהג הפשוט כמש"כ הנוב"י".

(יב) נטעי גבריאל (פרק קי"א סעי' כ') – "ולמעשה נקטינן להקל".

(יג) מראה כהן (עמ' ק"ס אות ז') – "וסת קבוע שהיה לה לפני עיבורה לא נעקר, ולכן אחרי שיעברו ימי העיבור וההנקה צריכה לחוש לוסתה, ואילו וסת שאינו קבוע שהיה לה קודם עיבורה נעקר".

(יד) פרי טהרה (סעי' נ"ב).

(טו) הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' קע"א) – "שהלכה להקל".

3. מר"מ – לחו"ש (לחם ס"ק ק"א, שמלה ס"ק נ"ז, "וצ"ע"), דר"ת (ס"ק קל"ד), חזקת טהרה (ס"ק רמ"ה).

(א) חדושים ובאורים (סי' א' סוף ס"ק כ"ו) – "בפ"ת בשם הנו"ב כתב דלוסת שאינו קבוע אינה חוששת כלל, ואין הדבר מוכרע בסברא דהא בוסת שאינו קבוע חיישינן דילמא קובעתו עכשו ומנ"ל דמחמת הספק הקילו, והרי חזרו דמים למקומן".

ה. **ציורים:** אחר כ"ד חודש.

1. וסת קצר שאינו עוקר וסת הארוך [בית מאיר] - למחמירים לעיל
(א) מיקל - ששבה"ל (סוף סעי' י"ד, סיכום סעי' י"ד אות ו', "דמתבטל חשש וסת שאינו קבוע"), משמרת הטהרה (פרק ז' סעי' ל"ב, "לכ"ע שוב אינה חוששת"), מראה כהן (פרק ח' הע' כ"ד).
2. **ימי מבוכה.**

(א) אינו חושש [כמו וסת שאינו קבוע] - הגר"ש"א זצ"ל (משנת השלחן תשובה כ"א, אשרי האיש יו"ד פרק כ' אות ז', "אינה חוזרת לימים שנבוכה בהם שחששה להם לפני עיבורה"), נטעי גבריאל (פרק צ"ג סעי' י"א).
(ב) חושש [כמו וסת קבוע] - פתחי מגדים (פרק כ"ד סעי' ט"ו אות ח'), חוט שני (ס"ק י"א ימי המבוכה אות י' [דפ"י, אות י"א], סי' קפ"ד ס"ק ח' אות י"א, "הרי היא חוזרת לחוש לאותם ימים המשתנים שהיו לה קודם שנתעברה"), לבושי עז (סי' קפ"ד סעי' ב' תמצית ס"ק מ', סעי' ז' תמצית ס"ק י"ד, "היו לה קודם עיבורה ימים שנבוכה בהם, חוזרת לחוש להם לאחר ימי עיבור והנקה").

3. **וסת הדילוג:** כגון שקבעה וסת החודש בדילוג, ט"ו ט"ז י"ז י"ח, ונכנסה להריון וילדה, לאיזה תאריך תחוש.

(א) הגר"ש"א זצ"ל (משנת השלחן תשובה צ"א) - "היה לה קודם שנתעברה וסת קבוע לימי החודש בדילוג: ט"ז י"ז י"ח - כשעברו ימי עיבור והנקה, הרי היא חוששת לוסתה הראשון שהיא פוגעת בו, ואפילו כשעדיין לא התחילה שוב לראות, דהיינו לי"ט, ואם לא עבר י"ט וראתה בח' - חייבת בחודש הבא לחוש לט' לחודש מדין וסת קבוע".

(1) מנחת פרי (קונ' התשובות סי' ט) - "שיש להסתפק דתצטרך לחוש לי"ט לחודש ... ויש להעיר דעי נימא דחייבת לחוש לי"ט צריכה להחמיר נמי לאחר כ"ד חודש דהרי מעיקר הדין כל כ"ד חודש מסולקת דמים, ואף דהיום מחמירין לאחר שגומלת מלהניק מ"מ הסכמת מורי הוראה שהוא לא לקולא ... ושוב אמר לי שראתה בח' לחודש ואמר אחד מגדולי ההוראה שליט"א דחייבת לחוש בחודש הבא לט' לחודש מדין וסת קבוע, ולענ"ד דבר זה צע"ק דאם נקטינן דמדין וסת הקבוע הוא י"ט, מדוע כשראתה בתאריך אחר ישתבש קביעות זו, ורק חוששת לט' בחודש מדין וסת שא"ק וכן לי"ט הקרוב מדין וסתה הקבוע שלפני העיבור וההנקה".

(ב) חוט שני (סוף סי' קפ"ט, שבת ח"ב קובץ ענינים יו"ד אות ב') - "והנה לכאורה במסולקת דמים כגון מעוברת ומניקה שנסתיימו ימי הנקתה והיה לה קודם העיבור וסת החודש בדילוג, לכאורה סגי בראיה אחת כדי לחזור ולחוש לוסת הדילוג שהיה לה, ואפשר דוסת הדילוג הוא רק בהיותו ברצף עם החדשים הקודמים, ובזמן שלא ראינו דילוג בסדר אחר אין צריך לחשוש לדילוג, אך אם ראתה פעם אחת בדילוג כגון בא' ובחודש לאחריו בב' אפשר דיש לחוש לג' לחודש שלאחריו וכן"ל, וצ"ע".

- ג) בדה"ש (בי' ד"ה וכן, עמ' ק"נ) - "ויש להסתפק בוסת הדילוג לימי החודש מה דינו ... וצ"ע".
4. **וסת תרה"ד.**

(א) עדיין נשארת - ששבה"ל (סעי' ל"ד סיכום אות ה').

5. **וסת השבוע.**

(א) אינו נעקר - יסוד הטהרה (פרק י"א הע' כ"ו, "קבעה וסת לימי השבוע, ונתעברה וילדה, כשיעברו ימי העיבור וההנקה תחזור לחוש לוסת השבוע").

נד [מינקת שנתעברה: האם צריכה ז' נקיים.

א. שו"ת אור שמח (סי' ס"ג) - "נשאלתי באשה שמתעברת בימי מניקות, והנשים קוראות מתעברות על חלב טהור, אם היא צריכה טבילה וז' נקיים. והשבתי דזה תלוי בשני תירוצים שהעלו בתוספות נדה דף יוד: ד"ה דהוי מניקה ואיעברה, דלתירוץ הראשון אפשר דהוי כמו ווסתות למ"ד דאורייתא דאם לא בדקה טמאה יעוין בזה וצריכה ז' נקיים וטבילה, ולתירוץ השני לא צריכה ודו"ק, ואולי לענין טבילה יש להחמיר ואכמ"ל".

1. תוס' (נדה דף י: ד"ה דהוי) - "וא"ת והיכי איעברה בלא ראייה והא אמרינן בשלהי המפלת (לקמן לא:): דאין אשה מתעברת אלא סמוך לטבילתה או לוסתה וי"ל דרוב פעמים כך הוא וזימנין דמיתרמי ומיעברה א"נ בימים שהיא רגילה לראות אין מתעברת אלא סמוך לטבילתה או סמוך לוסתה".

ב. מחמיר.

1. הגר"י סגל (מוריה שבט תשמ"ב, עמ' פ') - "וחלילה להקל באיסור נדה החמור בדבר שיצא מפי מרן גאון הדור שלפני פנינו אשר העולם זע ממנו".
2. עי' הגר"ש"א זצ"ל (אוצרות הטהרה עמ' תתק"א) - "לדינא נראה דא"א לומר שמעיקר הדין צריכים לנהוג כן משום דסוף כל סוף לא הוזכר דין זה בראשונים ובפוסקים, ומאידך גיסא הרי האו"ש כתב בזה דברים של טעם ושהיא שיטת תוס' לפ"ד, לכך עכ"פ ראוי לנהוג כן לספור ז"נ וטבילה. [ואף דשם באור שמח כתב דאפשר דבעי רק טבילה, נראה דזה אינו, דאחר שהחמירו לישב ז' נקיים אין לחלק בין ספירת ז"נ לטבילה]".

ג. מיקל.

1. הגר"ש"א זצ"ל (מוריה שבט תשמ"ב עמ' ע"ח, מנחת שלמה סי' ע"ג אות ז', תנינא (ב - ג) סי' ע"ה, שולחן שלמה ערך רפואה ח"ג עמ' מ"ה) - "בענין תשובת הגאון רבי מאיר שמחה זצ"ל ... אי אפשר לי להאמין שהאי גאון עצום שהאיר את העולם בתורתו יאמר דבר זה להלכה. גם בזמן הש"ס היה מיעוט נשים שנתעברו גם כשהן מניקות, הרי גזרו חכמים על מינקת שמת בעלה שלא תינשא שמא תתעבר, וגם התיירו לה משום כך שתשמש במוך, וכן גם בזמננו הרי זה מיעוט המצוי, וכמו שכתב האו"ש שיש לזה שם ונשים קוראות להריון זה בשם של עיבור על חלב טהור, ואם כשיטתו נמצא שהמתעברות בימי הנקה נכשלים ח"ו בג' חדשים

הראשונים בספק איסור נדה, כיון שמניקות אינן בודקות עצמן וגם יש שאינן יודעות כלל שהן מעוברות כדי שיתחייבו לשיטתו בז' נקיים וטבילה כי אם לאחר ג' חדשים משהוכר עוברת, ונמצא דהולדות שנולדו להם מהריון זה הם ספק בני נדה למ"ד אין אשה מתעברת אלא סמוך לטבילה, שהרי כתבו שם בתוס' דא"א שתעבר בלא 'ראיה'. וגם מסתבר דכמו שגזרו חז"ל גם על מניקות לבדוק עצמן ב' פעמים ביום מפני הטהרות, כ"ש שהיה להם להצריך לבדוק לכל הפחות בעונת הוסת כדי שלא להכשל באיסור כרת, ועכ"פ היו צריכים הפוסקים להזהיר מאד על כך שלא יכשלו באיסור נדה כל ימי ההריון. ומוכח מזה שלהלכה שפיר סומכין על זה שמניקות מסולקות מדמים, וכל שלא הרגישה מוכח שהיא מן המיעוט והרי היא טהורה אע"ג שנתעברה".

2. הגר"מ הלבברשטאם זצ"ל (מוריה שבט תשמ"ב, עמ' ע"ט) – "הנה האמת אגיד כי מיד בצאת לאור עולם הספר הנ"ל וראיתיו נשתוממתי ונוראות נפלאות להחמיר בזה. ומעולם לא שמענו מי שיחמיר בזה. ולא נמצא כזאת בשום פוסק מהראשונים וגם האחרונים, והנני תמיד מורה ובא שאין שום צורך בטבילה וכו'. גם דברתי באריכות בנושא זה עם מרן ידי"נ הגאב"ד דפעיקו"ת ירושת"ו בעל מנחת יצחק (שליט"א) [זצ"ל], ודעתו בהחלט שאין שום מקום להחמיר בזה, ובעיקר, כי קשה מאד להעמיס דבריו בדברי התוס' ... ועכ"פ והיוצא מדבריו. ואשר הסכים אתי עמי להלכה ולמעשה, שאין להצריך טבילה ואפילו לחומרא. והנח להן לבנות ישראל כי טהורות הן".

3. הגר"ע יוסף זצ"ל (מוריה שבט תשמ"ב, עמ' ע"ח) – "ולפע"ד נראה שאין מקום לחומרא זו כלל, ולית דחש להא. וכבר ראיתי מה שכתב בזה ידידנו הדגול הגאון המפורסם כמהר"ר שלמה זלמן אוירבך (שליט"א) [זצ"ל] לתמוה על התשובה הנ"ל, וכתב, שלא יאומן כי יסופר שהגאון הגדול שר התורה בעל אור שמח יאמר כן. ע"ש. ובאמת שדבריו נכוחים למבין וישרים למוצאי דעת, ואינם צריכים חיזוק, והדבר ברור להקל. וכן המנהג פשוט להקל. פוק חזי מאי עמא דבר".

4. הגר"ד גולדשטיין (מוריה שבט תשמ"ב, עמ' ע"ט, אהל יששכר סי' ס') – "והעיקר בזה, שנידון זה ה' מוחזק להיתר משנות קדם ולא עלה על דעת שום א' מהמחברים קדמונים או אחרונים לעורר בזה ספק, וגם הגאון זצ"ל לא החליט הדבר לאיסור ויש משמעות בדבריו שנתן רשות והורמא להבאים אחריו לעיין בדין זה ולכן לענ"ד אין לחוש לחומרא זו".

5. הגר"י חיהאל מיכל שטרן שליט"א (שבילי טהרה סי' צ"ח, מוריה מרחשוון תשמ"ב, עמ' קי"ט-ק"כ) – "יוצא מכל זה להלכה שאשה שנתעברה בזמן מניקותה אע"פ שלא היה לה ווסת מקודם, אינה צריכה ספירה וטבילה כלל ודברי הגאון האור שמח צע"ג מאוד".

6. הגר"י וינר (ס' זכרון יחי ראובן, עמ' קכ"ו) – "שהדין נותן שאשה מסולקת דמים שנתעברה אינה צריכה לחוש שמא ראתה דם".

ד. מר"מ – הגר"ד מצגר (מגיה לרשב"א בי' סי' ט', מוריה שבט תשמ"ב, עמ' פ"ב), אבן ישראל (ח"ח סי' ס'), קנין תורה בהלכה (ח"ו סי' ע"ז).

1. הגר"ח ק"ש שליט"א (אסיפת יצחק כ"ז טבת תשס"ט) – שאלה: "בשו"ת אור שמח (חלק ב' ס' ס"ג) כתב דמניקה שנתעברה אסורה לבעלה עד שתטבול, האם צריך להחמיר לזה". תשובה: "לא שמעתי".

2. הגר"ש דומב (הנאמן תשרי תשמ"ב, עמ' ס"ד) – "תשובה זו ראויה לעיון מיוחד של רבנים ומורי הוראה, מפני חידושה להצריך עכ"פ טבילה, וגם בעיקר הראיה שהביא מהתוס' יש לדון ואכמ"ל".

ה. **האם היא מסולקת דמים:** בזמן שהיא בתוך ג' חדשים ראשונים של העיבור, וגם תוך כ"ד חודש של לידה.

1. מסולקת [ממה נפשך] – שבה"ל (קונ' קנין טהרה במקורות לפרק ה' סי' ה' סעי' ז', אוצרות הטהרה פרק י"א הע' ג', "שהרי ממה נפשך היא מסולקת מדמים").

נה] כדורים למניעת וסת (birth-control pills, estrogen).

א. יש ג' שאלות:

1. בזמן שמתחיל לקחת הכדורים, מה הדין בוסתות הישנות. [שראתה דם באופן טבעי ואח"כ התחילה ליטול גלולות שגורמות לדחות את ראייתה, האם צריכה לחוש ליום שראתה בו או שמא נחשבת כמסולקת].
2. אחר שמתחיל לקחת הכדורים, מה הדין בהוסתות חדשות שגורם ע"י הכדורים. [שראתה דם עקב נטילת גלולות הגורמות לראיה או שראתה דם עקב הפסקת נטילת גלולות הדוחות ראיה (שדבר זה גורם לראות דם לאחר ימים ספורים), האם תצטרך לחוש בחודש הבא ליום ראייתה או שמא חשיב כוסת האונס שלא חוששים לו].
3. אחר שמפסיקה ליטול הכדורים, מה הדין בוסתות הישנות שהיה קודם שמתחיל לקחת כדורים. ומה הדין בוסתות החדשות שגורם ע"י לקחת הכדורים.

ב. **הגיע זמן וסתה הקודם.**

1. רדב"ז (ח"ח סי' קל"ו) – "שאלת: ממני אודיעך דעתי, במקצת נשים ששותות משקה או שאר דברים לעכב ווסתן עשרה או עשרים יום, אם אסור לבעלה לבוא עליה אעפ"י שהיא טהורה דהוי כסמוך לוסתה או לא. תשובה: כבר ידעת דאיכא פלוגתא ביני רבנותא אם חוששת על ימי משך הוסת או לא, שהראב"ד והרמב"ן ז"ל סבירא להו שחוששת, שכל יום ויום ווסת בפני עצמו הוא, ואפילו נעקר יום ראשון חוששת לשאר הימים עד שיעקרו כלם, והר"ז הלוי והרא"ש ז"ל סבירא להו שאינה צריכה לפרוש אלא עונה ראשונה של הוסת, וכיון שעברה עונה ראשונה ולא ראתה מותרת וכן נ"ל שהוא דעת הרמב"ם ז"ל שלא חלק [בהלכ' אסורי ביאה פ"ח] משמע בכל גוונא אם עבר וסתה ולא ראתה מותרת, הילכך בנ"ד אם עבר כל זמן הוסת לכולי עלמא מותרת. ואם נסתה זה המשקה תלתי זימני ומעכב את וסתה הוי חזקה והוי כאילו נעקר וסתה ונקבעה על שתיית המשקה, ובהא פשיטא שהוא מותר לבוא עליה, אבל הספק בפעמים הראשונים שעדיין לא הוחזק הענין ובתוך זמן משך וסתה. ומסתברא לי דמותר לבא עליה. חזק. דעיקר איסור לבוא על אשתו סמוך לוסתה לא הוי מן התורה אלא מדרבנן, ואף על גב דילפינן לה [שבועות י"ח ע"ב] מקרא דוהזרתם את בני ישראל מטומאותם, אסמכתא בעלמא היא וכן הסכימו המפרשים ז"ל, ומזה הטעם לא אסרו אלא הביאה

אבל שאר קריבות מותר לקרב אליה סמוך לוסתה ותו דהוי פלוגתא דרבוותא באיסורא דרבנן, ותו דהרמב"ם והרא"ש ז"ל שאנו נגררים אחריהם מקילין, ותו דאפילו המחמירים יודו בנ"ד, דבשלמא כשאורח מתעכב ללא סבה יש לחוש לו כל ימי משך הוסת, אבל במתעכב על ידי משקה שיש בטבעו לפעול פעולה זו יש לסמוך עליו, וכמו שמועיל ליום הראשון יועיל לשאר ימי משך הוסת, ותו שכבר נסו הדבר הזה פעמים רבות שאר נשים והועיל, הילכך יפרוש ממנה היום הראשון של הוסת ומותרת אחר כך. ומכל מקום צריכה בדיקה קודם תשמיש, ואף על גב דבשאר נשים אני תופס מילתא מציעתא דאי אית לה וסת קבוע אינה צריכה בדיקה ואם אין לה וסת קבוע צריכה בדיקה בנ"ד הוי כאין לה וסת קבוע וצריכה בדיקה, ואם נסתה אשה זו משקה זה ג' פעמים שמעכב וסתה, מסתברא דמשמשת בלא בדיקה. והנראה לעניות דעתי כתבתי.

2. **מחמיר.** [שנידון של תשובת הרדב"ז הוי רק לגבי הימים שאחר ימי הוסת, ולא היתה לגבי יום הוסת עצמו].

(א) **מנחת יצחק** (ח"א סי' קכ"ז) – "מכ"ש דאין להוסיף על המתני' מסולקת דמים מה דלא מצינו אף בש"ס ואך חדשים לבקרים מה שהמציאו הרופאים, וא"כ בודאי לא איישר חילם שיהי' עדיף ממחבא, וכמו דהתם צריך בדיקה לכתחילה, ואסור לשמש בשעת וסת, כמו דפסק הרמ"א שם (סעי' ח') אף זה לא עדיף".

(ב) **קנין תורה בהלכה** (ח"ב סי' פ"ז אות ג') – לשונו לקמן.

(ג) **קנה בושם** (ח"ג סי' נ"ז, סי' נ"ח אות ב') – "בזמן חיוב פרישה שהוא אסור מדינא, אין בכוחינו להתיר שלא לפרוש על סמך מה שהיא עושה פעולות למנוע ממנה ראיית וסתה על ידי לקיחת התרופות, אפילו בתרופות כאלו דאיתמחי לן ואתחזק לן בפעולותיהם הנאמנות שהם מונעים ועוצרים הדמים מכל וכל, מכל מקום אפי"ה מה שאסור מדינא אין בכוחינו להתיר, **אמנם** בזמני פרישה שאינו אסור מעיקרא דדינא רק מחמת חומרא, נלע"ד דשפיר יש לסמוך בזה להתיר לה שלא לפרוש על סמך התרופות שהיא לוקחת".

קנה בושם (קובץ אור ישראל חנ"ו עמ' ל"ה אות ק"ג) – "ליל טבילה ביום שלושים, וע"י כדורים ברור שלא תראה, תמתין עד ליל ל"ב".

(ד) **הגר"מ הלבירשטאם** זצ"ל (פתחי מגדים פרק כ"ד סעי' י"ד) – "שאין להתחשב בלקיחת כדורים אלו, ואינו מעלה ומוריד לדיני הוסתות".

(ה) **פרדס שמחה** (סי' קפ"ד ס"ק כ"ג אות ב') – "כשהגיע זמן וסתה הקודם אסורה בזמן וסתה, וצריכה בדיקה ככל נשים".

3. **מחמיר, עד שתתחזק ג' פעמים.**

(א) **ציץ אליעזר** (חי"ג סי' ק"ג) – "הרי לנו שכבר הרדב"ז פסק לן זאת ההלכה, וכפי שהעלה המנחת יצחק, ובדברים מפורשים שצריך לפרוש רק מיום הראשון של הוסת, ומותרת אחר כך, והבעל מנח"י לא הוצרך להזכיר מזאת, כי אגן הרי פסקינן בדרך כלל (ביו"ד סי' קפ"ד סעי' ו') כהסוברים שאינה צריכה לפרוש אלא עונה ראשונה של הוסת וכיון שעברה עונה ולא ראתה מותרת. אלא דמ"מ גם לאחר מיכן צריכה מיהת בדיקה קודם תשמיש כי נותן לזה דין של כאין לה וסת קבוע. ומוסף על זה נלמד עוד זאת מדברי הרדב"ז, דאם כבר נסו באשה שלפנינו בזאת התרופה להפסיק וסתה זה שלש פעמים והועיל, דאזי נקרא כבר חזקה והוי כאילו נעקר וסתה ונקבעה על קיחת זאת התרופה ומותר איפוא לבוא עליה ואפילו בלא בדיקה".

(ב) **משנה הלכות** (ח"ז סי' קכ"ג) – "דאף שכבר ניסו הדבר הזה בשאר נשים פעמים רבות והועיל אולי כאן אצלה לא יועיל ואם נסתה הדבר ונטלה הכדורים ג' פעמים ומעכב וסתה מסתברא דמשמשת בלא עדים דהו"ל כקבעה וסת".

(ג) **חוט שני** (ס"ק ט"ו אות א' ד"ה ודע, אות ב', סי' קפ"ד ס"ק ה' אות ז') – לשונו לקמן.

(ד) **בדה"ש** (סי' קפ"ד ס"ק מ"ח) – "שאין אנו בטוחים שהסם ידחה הוסת שלא תראה אף טיפת דם ומכל מקום אם בדקה ולא מצאה דם גם עקירת הוסת אינו דשמא נדחה מחמת הסם".

(ה) **פתחי מגדים** (פרק כ"ד סעי' י"ד) – "ג' פעמים לעכב ביאת וסתה".

(ו) **יסוד הטהרה** (פרק י"א סעי' ס"ד) – "אשה שנוטלת גוללות שגורמות שאינה רואה דם כל משך נטילת הכדורים, והוחזקה כן ג' פעמים שכל משך נטילת הכדורים אינה רואה דם, אינה צריכה לפרוש בימי הוסת שחלים במשך כל ימי נטילת הכדורים".

(ז) **לבושי עז** (סי' קפ"ד סעי' ח' תמצית ס"ק ה') – "צריכה להתחזק ג' פ' שכדורים אלו הועילו שלא יבוא לה וסת".

(ח) **נטעי גבריאל** (פרק ק' סעי' ב') – "כדורים המועילים לאשה אחרת אינו ראייה שמועיל לה, לכן כ"ז שלא ניסתה לעצמה ג' פעמים צריכה לחשוש לדיני הוסת".

(ט) **עי' מראה כהן** (עמ' קנ"ב אות א') – "אשה הנוטלת כדורים אשר טבעם למנוע את הדם מלבא, יש שכתבו שצריכה שתתחזק ג' פעמים שכדורים אלו מונעים אצלה את הדם מלבא וכל עוד שלא הוחזקה הרי היא חוששת לוסתה. ובשעת הדחק יש שהקלו שאינה חוששת לוסתה אפילו אם לא הוחזקה שכדורים אלו מונעים ממנה את ראייתה".

4. **מיקל.**

(א) **עי' שבה"ל** (ח"ד סי' צ"ט אות ט', ששבה"ל סי' קפ"ד סעי' ח' ס"ק ב', סי' קפ"ט סעי' כ"ג ס"ק ה' ד"ה והלוקחות, סיכום אות ה') – "ובזמנינו שהתרופות הוחזקו בנשים רבות אפשר להקל (אחר הבדיקה), אך לכתחילה אפשר דצריכה בדיקה עד שתתחזק".

(ב) **אור יצחק** (ח"א יו"ד סי' כ"ט, פרק ה' עיקרי דיני הוסתות אות ו') – "אשה הלוקחת כדורים המונעים את הופעת הוסת, אינה צריכה לחוש לשום תאריך של וסתות בעוד שהיא לוקחת את הכדורים, דכבר הוחזקו הכדורים למנוע את הוסת, ודין זה גם בבעלת וסת קבוע".

(ג) **טהרה כהלכה** (פרק כ"ד סעי' ק"ו אות א').

5. **מחלק בין וסת קבוע לוסת שאינו קבוע.** [י"א שוסת שאינו קבוע צריך להחמיר בחודש הראשון, וסת קבוע צריך להתחזק ג' פעמים (הגר"ש זצ"ל, הגר"י ברקוביץ שליט"א). וי"א שוסת שאינו קבוע אינה צריכה לחוש כלל וסת קבוע צריך להחמיר בחודש ראשון (באר משה)].

(א) **אג"מ** (רשומי אהרן ח"א יו"ד סי' קפ"ד אות כ"ב, עי' מסורת משה יו"ד אות צ"ט) – "אשה שיש לה וסת קבוע ולקחה כדורים למנוע וסתה מ"מ יש לחוש לעונת הוסת מספק".

(ב) באר משה (ח"ו סי' קל"ז) – "בכדורים בכה"ג אם לא היתה צריכה לחוש לאותו יום רק משום ווסת שאינו קבוע, איננה צריכה לחוש לו כלל, כיון שהכדורים האלו **כבר נתנסו על מיליאנען נשים בכל כדור העולם** ונתחזק שבתוך הזמן שהם בולעים הכדורים אינם רואין דם בשום פעם, ורק אחר שמפסקת לבלוע הכדורים אז בתוך ד' ימים תראה, וא"כ כל הזמן שהיא תחת השפעת הסמים האלו הו"ל כדין מעוברת שהוכר עוברת לג' חדשים שאיננה חוששת לראייתה שראתה קודם שהוכר עוברת, ולא דמי לאשה שהיתה במחבא (לעיל סעיף ח') שכ' הט"ז ... בכדורים אלו לא שייך טעם זה. וכל זה דווקא בווסת שא"ק, אבל בווסת קבוע, וכגון שר"ח ה' אצלה ווסת קבוע או שחוששת בר"ח לעונה בינונית מחמירין עליה לחוש לר"ח הראשון שמא תראה, וצריך **שיתברר בפעם אחת** שגם אצלה פועלים הכדורים כבכל נשים דעלמא, ושוב אח"כ אין צריכין לחוש עוד. וכל זה בכדורים הקבועים שיעורם וכחם (שטרענגקייט), לא כן באינדזשעקשן (בוזיקות) ...".

(ג) הגר"ש א"צ"ל (מראה כהן פרק ח' הע' צ"ז, אשרי האיש יו"ד פרק כ"ד אות מ"ז) – "שמעתי שאשה שיש לה וסת קבוע צריכה להתחזק ג' פעמים שכדורים אלו מונעים ממנה לראות ביום וסתה, ולגבי וסת שאינו קבוע די בכך שהכדורים מנעו את ראייתה פעם אחת".

(1) אמנם עי' הגר"ש א"צ"ל (בלבושי עז סי' קפ"ד סעי' ח' ס"ק ג', תמצית ס"ק ה'), שלא מחלק בין וסת קבוע לוסת שאינו קבוע, "צריכה להתחזק ג' פעם שכדורים אלו הועילו שלא יבוא לה וסת".

(ד) הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' ק"פ, קפ"א, קפ"ד) – "ולמעשה, בחודש הראשון יש לה לחוש לכל הוסתות של ראייתה הקודמת, אבל **אינה צריכה** להחמיר להאז"ז כו"פ וחז"ל. ובחודש השני והשלישי אינה צריכה לחוש לוסת שאינו קבוע, אבל עדיין צריכה לחוש לוסת קבוע או לעונה בינונית. ובחודש הרביעי אין צריכה לחוש לכלום".

6. מר"מ.

(א) הגר"ש א"צ"ל (מראה כהן פרק ח' הע' צ"ז, עמ' קפ"ד אות ה', שולחן שלמה ערכי רפואה ח"ג ריש עמ' כ"ח) – "שאלה: אשה הנוטלת כדורים המונעים את ראייתה, האם חוששת לוסתה שלפני לקיחת הכדורים והאם צריכה להתחזק לכל הפחות פעם אחת שכדורים אלו מונעים ממנה ראייה. תשובה: אם הגוללות הוחזקו שמונעות אפשר להקל בשעת הדחק ולסמוך דדמי לחרדה שמסלקת דמים, ועכ"פ **בעונה הסמוכה** לוסת אפשר שפיר להקל".

(ב) ביע אומר (מעין אומר ח"ו פרק א' סי' מ"ה) – "שאלה: אשה הלוקחת כדורים המונעים דם הווסת, האם כאשר מגיע זמן עונה בינונית שלה צריכה לבדוק ולפרוש [היה רב שהורה שאין צריך לבדוק]. תשובה: [רבנו חשב מעט ואמר] תבדוק ומה בכך".

ג. ליל חופה.

1. מחמיר.

(א) קנין תורה בהלכה (ח"ב סי' פ"ז אות ג') – "ולמעשה בהכלות ודאי שאין להתיר בלא בדיקה וכן שלא לבעול ביום הוסת דלכמ"פ פרישה זו דאורייתא ואין לסמוך מספק רק בעונה הסמ"ל ומכ"ש בזמן חומרת הא"ז".

(ב) קנה בושם (ח"ג סי' נ"ז, סי' נ"ח) – לשונו לעיל.

2. מחמיר, עד שתתחזק ג' פעמים.

(א) משנה הלכות (ח"ז סי' קכ"ג) – "ומיהו למודעי אני צריך דבליל וסת ממש לא תשמש אפי' עם הכדורים אם לא שכבר נסתה ג' פעמים והועיל לה והו"ל כקבעה וסת לכדורים אלו וכמ"ש הרדב"ז הנ"ל, ועוד אחת כתב הרדב"ז דאשה זו צריכה בדיקה קודם תשמיש וכתב עוד ואע"ג דבשאר נשים אני תופס מילתא מציעתא דאם אית לה וסת קבוע אינה צריכה בדיקה ואם אין לה וסת קבוע צריכה בדיקה בנ"ד הו"ל כאין לה וסת קבוע וצריכה בדיקה ע"ש, והטעם כיון שלא נסתה ג' פעמים וכן ראוי להורות כמ"ש".

(ב) חוט שני (ס"ק ט"ו אות ב', סי' קפ"ד ס"ק ה' אות ח', סי' קצ"ב ס"ק א' אות י') – "כשחל ליל החופה בעונה הוסת אף בוסת שאינו קבוע, אסור לחתן ולכלה לסמוך על כדורים המונעים או דוחים את קבלת הוסת, מפני שכל עוד שלא הוחזק אצלה שמשנית וסתה ע"י כדורים אלו, הרי היא חוששת לוסתה הרגיל".

(ג) פתחי הלכה (ארטסקרול ח"ב, עמ' תע"ג).

3. מיקל [בצירוף הכנסת יחזקאל].

(א) אג"מ (רשומי אהרן ח"א יו"ד סי' קפ"ד אות א') – "כשחל יום הוסת בליל החתונה ולקחה הכלה תרופה למניעת וסתה, יש להתירה לבעלה בבדיקה".

(ב) חלק לוי (יו"ד סי' ע"ג).

(ג) ששבה"ל (סי' קפ"ד סעי' ח' ס"ק ב', סי' קפ"ט סעי' כ"ג סוף ס"ק ו', סי' קצ"ב סעי' ד' ס"ק א').

(ד) לבושי עז (סי' קפ"ד סעי' ח' תמצית ס"ק ז' [לשונו לקמן], עי' סי' קצ"ב סעי' ד' תמצית ס"ק י"ז [לשונו לקמן]).

(ה) יסוד הטהרה (פרק י"א הע' ס"ד) – "אפשר להקל".

(ו) מנחת חן (ח"ב יו"ד סי' כ"ב).

(ז) מעדני אשר (סי' ט"ו) – "ובכלה יש להקל בזה".

4. דעת הגר"ש א"צ"ל.

(א) הגר"ש א"צ"ל (לבושי עז סי' קפ"ד סעי' ח' תמצית ס"ק ז', אשרי האיש יו"ד פרק כ"ו אות ח') – "כלה הלוקחת כדורים, מתירין לה בעילת מצוה ביום וסתה, אפילו שלא הוחזקה בהם שמעכבים אצלה. הגר"ש א".

(ב) הגר"ש א"צ"ל (לבושי עז סי' קצ"ב סעי' ד' תמצית ס"ק י"ז, משנת השלחן תשובה קע"ח, אשרי האיש יו"ד פרק כ"ו הע' ח') – "אם לקחה כדורים לסלק הוסת, והדבר ברור שאין הוסת בא לאחר לקיחת כדורים אלו, ועשו חופה בליל וסת שאינו קבוע בשעת הדחק מותרים אף בביאה, הגר"ש א".

(ג) הגרש"א זצ"ל (אשרי האיש יו"ד פרק כ"ו אות ח') – "מסתבר שיש להקל בעונת הכרתי ופלתי, דהיינו אם ראייתה האחרונה היתה ביום, שמותרת בליל השלושים, וכן בליל הל"א ובכל וסת שאינו קבוע, וק"ו בעונת האור זרוע שמותרת. ובכל זה אינה צריכה בדיקה לפני תשמיש, שהרי לוקחת כדורים".

(ד) בעונת האו"ז יש להקל, אך בעונת בינונית יש להחמיר אף בעונת הכרתי ופלתי – הגרש"א זצ"ל (שבילי טהרה סי' י"ד ד"ה אמנם, אשרי האיש יו"ד פרק כ"ו הע' ט'), "דיברתי אודות זה עם הגאון רבי יוסף שלום אלישיב (שליט"א) [זצ"ל], והורה להחמיר בזה, והטעם שסברת הפלתי הוא שבדין עונה בינונית יש להחמיר גם ביום וגם בלילה וזהו לא מחומרת האור זרוע – אלא מאחר שאנו מחזקים שלא יעבור אצל האשה זמן של שלושים יום ולא תראה, הרי בהגיע זמן השלושים יתכן שתראה כל רגע ורגע ולכן אסורה גם ביום וגם בלילה, משא"כ בשאר ווסתות הרי הענין הוא שאמרנו שהעונה של אותה יום גורם הראיה ואותה תגרום גם אח"כ וממילא תלוי מתי היה העונה או ביום או בלילה, ואע"פ ששיטת האור זרוע הוא להחמיר גם בעונה הסמוכה לו מ"מ בזה יש להקל באם היה ליל נישואין וכיו"ב, אך בעונה בינונית יש להחמיר לדחות את הביאה לאחר העונה, ומאחר שלוקחת כדורים הרי על ידי שממשכת ליקח הכדורים יתאחר אצלה הווסת לכן עדיף שתקיים את הביאה למחר מאשר יקיימו המצוה בליל הנישואין שלשיטת הפלתי יש כאן דין פרישה סמוך לווסת".

5. מר"מ.

(א) הגרש"א זצ"ל (מנחת שלמה ח"ב סי' ע"ג סוף אות א', תנינא (ב - ג) סי' ע"ה סוף אות א', שולחן שלמה ערכי רפואה ח"ג עמ' כ"ו) – "בנדון כלה שאין לה וסת סדיר וחוששת שתהיה טמאה ביום חתונתה, נראה דכמו שמצינו שחרדה מסלקת את הדמים כמבואר בסי' קפ"ד ס"ח, ואף שלמעשה אוסרים, היינו משום דיש לחשוש שמא היה היסח הדעת כלשהו ובפרט אם תיזקק לבעלה אולי יסור אז ממנה הפחד ותראה דם, וא"כ בזמננו שבדוק ומנוסה שהכדורים ודאי מעכבים את הוסת, מסתבר דיש לסמוך על זה ולהתיר אפילו **בעונה הסמוכה לווסת** או לאחר עונת הוסת אם בדקה ולא ראתה. ומפורש מצינו בתשובת רדב"ז חלק ח' סי' קל"ו שנדפס מחדש, בנשים ששותות משקה או שאר דברים לעכב וסתן, ועיי"ש דמירי במיני משקאות שאין זה כ"כ ברור כמו הכדורים שבזמננו, והוא מצדד שם להתיר. רק יש לברר אם זה גם בדוק ומנוסה שמעכב אפילו טיפת דם כחרדל".

(ב) תשובות והנהגות (ח"א סי' תצ"א) – "יש מהפוסקים בזמנינו שמחמירים אף בכדורים אפילו שהוכח יעילותם, לפרוש בליל וסתה ועונה בינונית (ועיין בזה בשו"ת מנחת יצחק ח"א סימן קכ"ז), (הדבר צ"ב ואכמ"ל), וכנראה דחוששין אף שהוסת לא מגיע מעצמו, מ"מ בתשמיש ובפרט בביאה ראשונה עלול לגרום שתראה משהו דם. ואף שלדעתי אין לזה יסוד, שהרי המציאות הוכיחה לא כן, מ"מ לא מלאני לבי להקל לבדי, אבל לכאורה בעונה בינונית דיום ל"א שישודה לחומרא (שהב"י, של"ה, ט"ז, חכ"ץ, חת"ס, הגרש"ז, פרישה ופילתי מפרשים ביום ל' דוקא) נהי דאנן חוששין להחמיר גם בל"א, מ"מ בכלה שלקחה כדורים אמרתי להקל. (ובלא"ה דעת המקנה בקו"א שביליל חופתה אין חוששין לוסתה). ויש סברא שאף שהכדורים בטוחים כמעוברת ומינקת, מ"מ הרי גם במעוברת תוך ג' חדשים שאינה רואה דם חוששת לווסת החודש וכמבואר בשו"ת הגרע"א (סימן קכ"ח) וה"נ אף שע"י הכדורים אינם רואות יש להחמיר שלא להקל בוסתות, ומ"מ נראה דכיון שעיקר החיוב בל"א ישודה לחומרא ולא מדינא, וכמ"ש, לכן במקום בעילת מצוה אין למונעו לבעול בל"א שהוא חומרא דאית לידי קולא (וגם נראה שבסמוך לוסתה ממש שעיקרה רק מ"ע דפרישה, אף דאסור בתשמיש מ"מ מדינא אין לאסור ביחוד, דנראה דלא החמירו ביחוד אלא בנדה ממש בליל חופה דאיסורה איסור כרת, ולא במצות פרישה דהוי רק דרבנן, או גם למ"ד דוסתות דאורייתא מ"מ הוא מ"ע בעלמא שאין עלה עוד דין נדה). וברם שוב נודע לי שכיום בכדורים שהוכח יעילותם ללא כל ספק, שמונע ווסתה לגמרי ואין אפילו טיפת דם כלל, נהגו הרבה בעלי הוראה להקל דשוב אינה חוששת כלל לזמן וסתה אף בליל ל', ועיין בשבט הלוי ח"ד סימן צ"ט, וא"כ בכלה וודאי יש להקל. שוב מצאתי בשו"ת הרדב"ז החדשות ח"ה (קל"ו) מביא שאם נשים שותות איזה משקה והוכח שמעכב הווסת, אם ג"פ הוכח כן לא צריכה אפילו בדיקה בזמן וסתה שיש לסמוך עליו שמועיל ע"ש. וכ"ש כאן שהוכח כן באפלי מקרים בנשים חרדיות ראוי לסמוך שאין אפילו משהו דם ומותרת, וצ"ל דלא דמי למעוברת בזמנינו תוך ג"ח שחוששין, אף שהיום לא מצוי כלל שהרחם רפוי, וראוי לחשוש בתשמיש, ולמעשה עדיין צ"ב, וכל זה כשהוכח מזמן שמועיל שאין משהו דם, אבל מוציאים מדי פעם המצאות חדשות ובאלו בודאי אין לסמוך כלל".

(ג) מנחת פרי (קונ' התשובות סי' כ"א אות ב') – "אם ליל החתונה חל בעונת וסת שא"ק וק"ו בעונת האו"ז מותרת ... ורק אם הוא וסת קבוע או עונה בינונית יש להחמיר כל זמן שלא הוכח שכדורים אלו משפיעים על אשה זו לסילוק הדם".

(ד) מראה כהן (פרק ח' הע' צ"ז) – "יש מקום להקל ותעשה שאלת חכם".

ד. אשה שנטלה כדורים והפסיקה ליטלן, וטבע כדורים אלו שעתידיה לראות ג' ימים אחר שהפסיקה.

1. צריך לפרוש בזמן שידועת שצריכה לקבלה – באר משה (ח"ו סי' קל"ז אות ה'), הגרש"א זצ"ל (לבושי עז סי' קפ"ד סעי' ח' סוף ס"ק ג', תמצית ס"ק ו', אשרי האיש יו"ד פרק כ"ד אות מ"ו), ששבה"ל (סי' קפ"ט סעי' כ"ג ס"ק ה' ד"ה והלוקחות, סיכום אות ה'), חוט שני (ס"ק ט"ו ס"ק א' ד"ה ואם, סי' קפ"ד ס"ק ה' אות ז'), פתחי מגדים (פרק כ"ד סעי' י"ד), לבושי עז (סעי' כ"ג תמצית ס"ק י"א, סי' קפ"ד סעי' ח' תמצית ס"ק ו'), פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' שס"ו), אור יצחק (ח"א יו"ד סי' כ"ט, פרק ה' עיקרי דיני הוסתות אות ו'), "אשה הלוקחת כדורים המונעים את הופעת הוסת ... ואם רגילה לראות וסת מיד אחר גמר לקיחת הכדורים, או אחר יום או יומים צריך לפרוש בזמן שידועת שצריכה לקבל", נטעי גבריאל (פרק ק' סעי' ג'), מראה כהן (עמ' קנ"ב אות ב'), "אשה שנטלה כדורים והפסיקה ליטלן, וטבע כדורים אלו שעתידיה לראות ב' ימים אחר שהפסיקה, אשה זו צריכה לפרוש ולבדוק עצמה ב' ימים לאחר הפסקת נטילת הכדורים. ויש שהצריכו לפרוש יום אחד קודם לכן", משמרת הטהרה (פרק ז' סעי' צ"ח), יסוד הטהרה (פרק י"א סעי' ס"ה), "דרכן של נשים שהן עשויות לקבל את וסתן תוך יומיים מאז שפסקו ליטול סדרה של כדורים. ויש להזהר ולפרוש כשעבר יום אחד מאז נטילת הכדור האחרון. ואם הוחזקה ג' פעמים שאינה רואה בתוך מספר ימים קבוע מנטילת הכדור האחרון, הרי היא בחזקת מסולקת דמים עד שיעברו אותם ימים", מעדני אשר (סי' ט"ו אות ד').

(א) לפרוש יום אחד קודם לכן – ששבה"ל (סעי' כ"ג סוף ס"ק ה', סיכום אות ה', מראה כהן פרק ח' הע' צ"ח, "תפרוש לפחות מעת לעת קודם הזמן שהרופאים אומרים שדרך הדם לבא"), יסוד הטהרה (פרק י"א סעי' ס"ה, "ויש להזהר ולפרוש יום קודם. וכגון אשה שהוחזקה שאינה רואה בתוך ג' ימים מנטילת הכדור האחרון תפרוש לאחר ב' ימים"), עי' מראה כהן (עמ' קנ"ב אות ב', לשונו לעיל), עי' פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' שס"ז).

(ב) לכאורה בדיקת מעכבת, כמו כל וסת הגוף.

2. לוסת הפלגה או לוסת החודש.

(א) לא צריכה לחוש – הגריש"א זצ"ל (משמרת הטהרה פרק ז' הע' קצ"ז, אשרי האיש יו"ד פרק כ"ד אות מ"ה, "דבזה פשוט טפי שאין לחוש כשאינה לוקחת הכדורים ידיע'י שכל ראייתה ע"י הכדורים"), שבה"ל (ח"ו ריש סי' ק"כ, "ט"ז ס"ק א' - באונס - פי' ע"י קפיצה - והה"ד אם נחשוב ביאת וסת שבא רק ע"י תרופות וכדורים לאונס עיין סי' קפ"ט סכ"ג ברמ"א די"ל דנקרא אונס - מכ"מ כל שמוחזקת שבשום פעם אינו באה לה בלי תרופות כ"ז שאינה לוקחת אינה אסורה גם בעו"ב וחודש"), פוח שער (סי' כ"ט סעי' י"ז), משמרת הטהרה (פרק ז' סעי' צ"ח, הע' קצ"ז, "לוסת החודש והפלגה א"צ לחוש [ואף דבפיהוק אסורה גם בלא פיהוק דחיישי' שתפקק בשעת תשמיש, אבל כאן דתלוי במעשה דידה ובלא זה אינה רואה לכ"ע לא חיישא בלא אכילה]), פתחי הלכה (ארטסקרול, שס"ז).

(ב) חוששת – לבושי עז (סעי' כ"ג תמצית ס"ק י"א).

(1) לענין הבית מאיר – לבושי עז (סעי' כ"ג תמצית ס"ק י"ב).

3. עונה בינונית.

(א) מחמיר – לבושי עז (סעי' כ"ג תמצית ס"ק י"א), משמרת הטהרה (פרק ז' סעי' צ"ח).

(ב) מר"מ – פתחי הלכה (ארטסקרול, פרק י"ט הע' ל"ה).

(ג) לכאורה תלוי אם יש לה דין מסולקת [עי' לעיל].

4. אשה שרואה וסת רק ע"י כדורים, ובלי זה אינה רואה כלל - עי' וסת האונס, לשיטות ומר"מ.

5. מר"מ – אג"מ (רשומי אהרן ח"א יו"ד סי' קפ"ד אות ג', "אשה הלוקחת כדורים ויודעת מתי יבא הוסת תהיה אסורה בתשמיש באותו יום, ולא מספיק לבדוק קודם ואחר תשמיש").

ה. בחודש הבא, אחר ההפסקה.

1. וסת קבוע שנקבע ע"י כדורים, כשתפסיק ליקח הכדורים.

(א) חושש פעם אחת.

(1) באר משה (ח"ו סי' קל"ז אות ג') – "ונעקר בפ"א, כי נתברר דהאי קביעות איננו קביעת טבעת רק ע"י פעולת הכדורים".

(2) אור יצחק (ח"א יו"ד סי' ל"א, סימן קפ"ט) – "שאלת: וסת קבוע שנקבע ע"י כדורים, כשתפסיק ליקח הכדורים האם עדיין יחשב לוסת קבוע. תשובה: וסת שנקבע ע"י כדורים לפי מיטב ידיעתי אינו נשאר קבוע לאחר שמפסקת לקחת כדורים, ולכך תחשוש לו פעם אחת, ואם לא הגיע אינה צריכה לחוש לו ג' פעמים".

(3) נטעי גבריאל (פרק ק' סעי' ו') – "אם קבעה לה וסת ליום ידוע ע"י הכדורים בין ליום החודש או להפלגה שווה, צריכה לחוש ליום החודש או להפלגה הראשון, גם אחר שפסקה מלבלוע הכדורים, דחיישינן שמא ישאר הקביעות, ואם עבר יום הקביעות ולא ראתה בו וראתה ביום אחר, נעקר וסת הראשון לגמרי".

(ב) מיקל, וחושש רק לעונה בינונית.

(1) קנה בושם (סי' קפ"ט ביאורי שו"ע על סעי' כ"ג, קובץ אור ישראל חנ"ו עמ' ל"ו אות קכ"ט) – "אשה שיש לה וסת קבוע ע"י לקיחת כדורים, הוי קבוע רק כשלוקחת, פסקה אינה חוששת לה כקבוע ואינו קבוע, רק חוששת ליום השלושים".

(2) מעדני אשר (סי' ט"ו אות ה').

(3) פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' שס"ח).

(4) הגר"י ברקוביץ שליט"א (מכתב בדואר אלקטרוני) – "If a women is on birth control pills and this has caused her to have a 28 day cycle for 4 consecutive times, will we call this a kavua? what about when she stops taking the pills altogether? (21 days of pills followed by 7 days of none. The period comes 3 days after she stops taking the pills every month, so every 28th day). R' Y. Berkovits wrote: She has a vest kavua on the third day from the last pill. If she stops taking it altogether then the vest won't come up again. In a case you have two possible causes we go with what is mistavra. In this case, either the haflagas yomim of 28 was the gorim or the pill was the gorim. Since nowadays having a vest for days is a rarity, and we know that the pill generally regulates the vest, we will disregard the days and just be choshesh for the pill. [Similar to the case of a vest haflagah and vest l'shavua, that we will only be choshesh for the haflaga which is more mistaver.]

(5) הגר"י ברקוביץ שליט"א (מכתב בדואר אלקטרוני) – "Is one Chosheh for a vest after stopping a contraceptive? R' Y. Berkovits wrote: Asuming you are refering to when stopping the standard pill she see's 2-4 days afterwards (which is normal). She should keep the oina beinonis from that re'eyah, but not the vest hachodesh or haflaga.

2. וסת שאינו קבוע שראתה ע"י הכדורים, כשתפסיק ליקח הכדורים.

(א) חושש רק לעונה בינונית – מראה כהן (עמ' קנ"ג אות ד', "אשה שנטלה כדורים [שטבען שרואה לאחר כמה ימים מעת שהפסיקה לנטלן] במשך כמה חדשים, והפסיקה לנטלן וראתה ב' ימים אחר ההפסקה ובחודש הבא לא נטלה כדורים, נראה

דחוששת לעונה בינונית מיום ראייתה האחרון אך אינה חוששת ליום החודש או להפלגה של הראיה שבאה אחרי הפסקת הכדורים), מעדני אשר (סי' ט"ו אות ה'), "ראתה עקב נטילת או הפסקת הגלולות וכן", ולאחר מכן הפסיקה לגמרי ליטול גלולות, נראה דאינה צריכה לחוש ליום החודש הבא או להפלגה, דלא עדיף מוסת מורכב לאכילת שום לימים ידועים שכתב בס' סוגה בשושנים על ה' וסתות (סי' ח' ס"ג) שכשיגיעו אותם ימים א"צ לחוש אם לא תאכל דדמי לוסת הקפיצות שאינה חוששת כל עוד לא קפצה, וה"נ בנד"ד היות שסיבת הראיה הקודמת היתה הגלולות. אמנם לעו"ב צריכה לחוש שמא מכאן ואילך תראה בהפלגת ל' כשאר נשים), טהרה כהלכה (פרק כ"ד סעי' ק"ו אות ד').

(כ"ש המקילים לעיל).

(ב) חושש פעם אחת לכל וסתות – יסוד הטהרה (פרק י"א סעי' ס"ו), "הפסיקה לגמרי את נטילת הכדורים, בחודש הבא צריכה לפרוש בעו"ב ... ולכתחילה תחוש לימי ההפלגה והחודש שראתה בהם בזמן נטילת הכדורים (הן וסת קבוע והן וסת שאינו קבוע). ואף שנראה שסיבת הראיות היתה מחמת נטילת הכדורים, אעפ"כ שכיח במקרים רבים שהורגל טבעה לראות באותם זמנים שהיתה רואה ע"י הכדורים. אמנם אם הראיה הראשונה שראתה באופן טבעי לאחר שהפסיקה ליטול כדורים לא היתה באותם זמנים, חזינן ששוב אינה רואה בזמנים אלו, וא"צ לחוש להם").

3. בימי הוסת שהיו לה קודם שהתחילה ליטול כדורים.

(א) וסת הקבוע.

(1) חוזרת לוסתה – באר משה (ח"ו סי' קל"ז אות ד'), "כיון דדבר אחר גרם ההפסקה וממילא לא נעקר ווסתה הקבוע, ואפילו בווסת שאינו קבוע, טוב לחוש לווסתה הראשון", קנה בושם (קובץ אור ישראל חנ"ו עמ' ל"ה אות ק"ד), "היתה לאשה יום חשש והתחילה לקחת כדורים (פילע"ן) שמשנית וסתה, אינה חוששת לוסתה הקודם, ובגמרה לקחתם אינה חוששת לוסתה לפני הלקיחה, אלא בהיתה לה וסת קבוע", חוט שני (ס"ק ט"ו אות א', סי' קפ"ד ס"ק ה' אות ב'), נטעי גבריאל (פרק ק' סעי' י"א), מראה כהן (עמ' קנ"ג אות ה'), "אשה שיש לה וסת קבוע, והחלה ליטול כדורים ועל ידי זה לא בא וסתה בימים הרגילים, כאשר מפסיקה ליטול את הכדורים נראה דחוזרת לוסתה", עי' פתחי הלכה (ארטסקרול, פרק י"ט הע' ל"ט), מעדני אשר (סי' ט"ו אות ג'), טהרה כהלכה (פרק כ"ד סעי' ק"ו אות ב').

(ב) וסת שאינו קבוע.

(1) חוזרת לוסתה – עי' באר משה (ח"ו סי' קל"ז אות ד'), לשונו לעיל), הגר"ש אויערבך שליט"א (סוף ס' מגילת ספר עמ' רמ"ו ד"ה ובאופן), עי' פתחי מגדים (פרק כ"ד סעי' י"ד), יסוד הטהרה (פרק י"א סעי' ס"ו), "הפסיקה לגמרי את נטילת הכדורים, בחודש הבא צריכה לפרוש בעו"ב. וכן צריכה לפרוש בימי הוסת שהיו לה קודם שהתחילה ליטול כדורים, גם אם הם היו ימי וסת שאינו קבוע. דמה שלא ראתה בהם בזמן נטילת הכדורים, אין בכך סימן לעקירת הוסת").

(2) מיקל – קנה בושם (סי' קפ"ט ביאורי שו"ע על סעי' כ"ג, קובץ אור ישראל חנ"ו עמ' ל"ה אות ק"ד) [לשונו לעיל], "ולענין עקירת וסת שאינו קבוע שהיה לה קודם שנטלה את הכדורים ועל ידי הכדורים שינתה וסתה, פשוט שהוסת נעקר אף על פי שהשינוי בא מחמת הכדורים, כיון דסו"ס לא ראתה ביום הוסת", חוט שני (סי' קפ"ד ס"ק ה' אות ב'), "אם פסקה לקחת כדורים אלו ... אבל לוסת שאינו קבוע שהיה לה מקודם אינה לוששת", פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' שס"ח), טהרה כהלכה (פרק כ"ד סעי' ק"ו אות ב').

(3) מר"מ – נטעי גבריאל (פרק ק' סעי' י"א), מראה כהן (עמ' קנ"ג אות ו'), "תעשה שאלת חכם").

א. מעדני אשר (סי' ט"ו אות ג') – "ונלע"ד דעכ"פ אחר שנטלה גלולות זמן רב א"צ לחשוש לוסת שא"ק שהיה לה מקודם, וכעין מש"כ בס' לבושי עז (עמ' ר"ה) ובס' משמרת הטהרה (פ"ז הערה נ"ג) בשם הגרי"ש אלישיב (שליט"א) [זצ"ל] דהגם שנקטינן שהפלגה קצרה לא עוקרת ארוכה כיון שאין הוכחה שנעקר הטבע של הארוכה מ"מ אם עבר זמן ממושך שלא ראתה בארוכה א"צ לחוש שהטבע של הארוכה נשמר זמן כה רב, ודון מינה ואוקי באתרין".

ו. אשה שכחה, ולא נטלה כדור יום אחד.

1. חושש.

(א) זרע שמואל (הע' קל"ט [דפו"י]) – "ואם שכחה לקחת הכדור יום אחד (שצריכה לקחת שנים כשתזכור), הפוסקים מיעצים לפרוש ממנה יום אחד, שמא תראה".

(ב) יסוד הטהרה (פרק י"א סעי' ס"ז) – "אשה ששכחה ולא נטלה כדור יום אחד, צריכה לחשוש שהדבר יגרום לה דימומים. ולכן נכון שתפרוש ביום שבו היא עלולה לראות. וכגון אשה שרגילה לראות כעבור שלושה ימים מאז נטילת הכדור האחרון, תחוש ותפרוש באותו יום שמא תראה דם. ובשאר הימים אף שא"צ לפרוש בהם, מ"מ נכון שתבדוק קודם תשמיש עד שיעבור שבוע מאז ששכחה ליטול את הכדור".

ז. תרופה שגורם לראיית דם.

1. מר"מ.

(א) יסוד הטהרה (פרק י"א סעי' ס"ח) – "סוגים שונים של תרופות אנטיביוטיות (כגון מוקסיפז. מוקסיוויט. היקונסיל. זינט ועוד) עלולים להפחית את היעילות של הכדורים, ויש לחשוש שמא יגרמו לה דימומים. ולכן נכון שהנוטלת תרופה אנטיביוטית תבדוק קודם תשמיש".

(ב) שבט הקהתי (ח"ג סי' רל"ח אות ג') – "אם יש זריקה או כדור שגורם לראיית דם, האם האשה אסורה אחר שלקחה הך תרופה, אע"פ שלא נדבק על גופה, אין ספק כיון דנשים רואות על ידי תרופה זו דחוששת, ואפילו יש רק רובא דנשים רואות מחמת הך רפואה ג"כ חוששת ופשוט. ואין צריך להביא רא' ע"ז, אך יש להסתפק אם לא ראתה דם אי אסורה עד שתבדוק כמו שעבר וסת קבוע או יום ל' או דמותת בלא בדיקה, וצ"ע".

ח. סיכום:

1. בזמן שמתחיל לקחת הכדורים, הדין בוסתות הישנות: רוב פוסקים מחמיר שצריכה להחזיק בעצמה שהכדורים גורם לה שיהיה מסולקת. ולכאורה יש להקל בוסת שאינו קבוע, אחר שמהני פעם אחד.
 2. אחר שמתחיל לקחת הכדורים, הדין בהוסתות חדשות שגורם ע"י הכדורים: צריכה לחשוש רק מזמן שהכדורים גורים לה לראות. ובהתחלה, נכון להקדים כ"ד שעות. [ומצד עונה בינונית, תלוי בהשאלה לעיל, אם יש לה דין מסולקת. ועוד, בדרך כלל הרופאים גורם שהוסת בא בעונה בינונית או קודם, וממילא אין נ"מ להלכה].
 3. אחר שמפסיקה ליטול הכדורים.
- (א) הדין בוסתות הישנות שהיה קודם שמתחיל לקחת כדורים: צריכה להחמיר ולחשוש להוסתות. ובפשטות, ה"ה לוסתות שאינו קבוע.
- (ב) הדין בוסתות החדשות שגורם ע"י לקחית הכדורים: אינה צריכה להחמיר ולחשוש להוסתות. אמנם לכאורה נכון לחשוש לעיקר הוסתות [של וסת קבוע] פעם אחת.

- ט. מר"מ – מהר"ש ענגיל (ח"ו סי' ק"י), שפע טהרה (סי' קפ"ד ס"ק כ"ב, סי' קפ"ה ס"ק כ"א, סי' קפ"ו ס"ק א', דברי יציב יו"ד סי' ס"ג), בית אבי (ח"א סי' ע"ה), חוט שני (סי' קפ"ו ס"ק א' אות ד', ס"ק ג' אות ג'), חזקת טהרה (דרך ישרה סוף סי' קפ"ט), הגרי"מ שטרן (אוצרות הטהרה עמ' תתקכ"ו), חיי הלוי (ח"א סי' פ'), מגילת ספר (בירור הלכה סי' ו'), פתחי תשובות (סעי' כ"א ד"ה נשים), יבקש תורה (שו"ע סי' ס"ה).
1. אג"מ (רשומי אהרן ח"א יו"ד סי' קפ"ט אות י"א) – "כשלוקח כדורים להאריך את ווסתה ובכל זאת ראתה דם, בחודש הבא אין צורך לחוש לאותו יום כיון שהכדורים מאריכים את הוסת".
 - אג"מ (רשומי אהרן ח"א יו"ד סי' קפ"ט אות ט"ז) – "אשה הלוקחת כדורים לסדר את וסתה אין לזה דין וסת קבוע, כי אין הדבר ברור שיבא הוסת באותו יום דוקא".
 - אג"מ (רשומי אהרן ח"א יו"ד סי' קפ"ט אות י"ח) – "אשה שהיה לה וסת שאינו קבוע ומחמת נטילת כדורים ראתה כל ימי החודש הבא, אין בראיות אלו כח לעקור את הוסת שלה מהחודש הקודם".
 2. הגריש"א זצ"ל (אוצרות הטהרה עמ' תתקכ"כ אות ק"ט, אשרי האיש יו"ד פרק כ"ד אות מ"ט) – "הלוקחת כדורים לדחות ראיתה ומחמת כן ראתה בהפלגה יותר ארוכה מהפלגתה הקודמת, אינה עוקרת עי"ז הפלגתה הקודמת. וצריכה לחוש לוסתות שעל ב' ההפלגות גם האחרונה וגם הקודמת".
 3. הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' קע"ח) – "כדור סטנדרט, שהאשה עדיין רואין וסתה כדרכה, רק שהכדור מונע הוסת מלבוא עד שהפסיקה ליטול ... **אבל מינקת**, בפרט בתוך ששה חדשים, אינו נוטלת כדור הזאת. אלא נוטלת כדור אחרת שדרך לא להפסיק, ודרך לא לראות וסתה כלל. אבל פעמים כן ראתה (ובפרט בסביבות שנה לאחר לידה), ודינה לחוש לכל הוסתות מראיה זאת אבל בלי חומרות".
 4. לענין נטילת כדורים בשבת - עי' סי' שכ"ח סעי' ל"ז, לשיטות ומר"מ.

כתמים

סימן ק"צ

א] גזירת כתמים - <u>סעיף א'</u> .	לב] מצאה כתם ע"י קנוח.	סג] שני גריסין, וכינה מעוכה - <u>סעיף כ"ח</u> .
ב] כתם על בגד איש.	לג] <u>בגדי צבעונים</u> : הלכה.	סד] הרגה פשפש - <u>סעיף כ"ט</u> .
ג] ט"ז: ספק ספיקא.	לד] הגדר.	סה] לדמות דבר לדבר - <u>סעיף ל'</u> .
ד] תרה"ד: הרגשה ולא מצאה כלום.	לה] כתם שחלקו על לבן וחלקו על צבוע.	סו] ז' סמנים - <u>סעיף ל"א</u> .
ה] תרה"ד: איזה הרגשה.	לו] הצבע.	סז] ספק דם ספק צבע.
ו] תרה"ד: מצאה מראה ככשרות.	לז] בגד הסמוך לבשר.	סח] עד בדוק, במקום בדוק - <u>סעיף ל"ג</u> .
ז] חזקה שיש הפרשה טהורה.	לח] החפץ.	סט] עד בדוק, במקום אינו בדוק - <u>סעיף ל"ד</u> .
ח] מסולקת דמים.	לט] הזמן.	ע] עד בדוק, וטחתו בירכה - <u>סעיף ל"ה</u> .
ט] כתמים של קטנים - <u>סעיף ב'</u> .	מ] כתם בגופה - <u>סעיף י"א</u> .	עא] עד שאינו בדוק - <u>סעיף ל"ו</u> .
י] מתי נחשבו כמו ג' ראויות - <u>סעיף ג'</u> .	מא] מקומות בגופה.	עב] שאינו בדוק, וטחתו בירכה - <u>סעיף ל"ז</u> .
יא] כגריס, תליה או לא גזרו - <u>סעיף ה'</u> .	מב] נמצא כתם על ידיה.	עג] גדר של העד - <u>סעיף ל"ח</u> .
יב] כגריס: שיעור.	מג] תליה כשמצא כתם על ידיה.	עד] בדקה בחלוק - <u>סעיף ל"ט</u> .
יג] שיעור הכתם: במציאות.	מד] כתם בחלוקה - <u>סעיף י"ב</u> .	עה] אשה נאמנת לענין השניה - <u>סעיף מ'</u> .
יד] השיעור גריס.	מה] הלכות.	עו] תולין הקלוקל במקולקלת - <u>סעיף מ"א</u> .
טו] נאבד הכתם.	מו] אשה שלובשת תחתונים.	עז] האם גילו למפרע לתולה בה.
טז] כתם שחור.	מז] כתם בבית יד - <u>סעיף י"ג</u> .	עח] תולה בבתולה, בסופרת ז' - <u>סעיף מ"ב</u> .
יז] בדיקה באשה שמצאה פחותה מגריס.	מח] פושטת ומתכסה - <u>סעיף י"ד</u> .	עט] תליה בכתם - <u>סעיף מ"ג</u> .
יח] כתם בגופה - <u>סעיף ו'</u> .	מט] שתי נשים - <u>סעיף ט"ו</u> .	פ] תולה בעצמה - <u>סעיף מ"ד</u> .
יט] פשפש - <u>סעיף ז'</u> .	נ] כתם למעלה ולמטה - <u>סעיף י"ז</u> .	פא] תולה בעצמה במסולקת - <u>סעיף מ"ה</u> .
כ] הרגה.	נא] ציורים.	פב] כביסה - <u>סעיף מ"ו</u> .
כא] צירוף בגופה - <u>סעיף ח'</u> .	נב] כגריס.	פג] חזקת בדוק, אבל הכתם מקדיר.
כב] צירוף בבגדים.	נג] מי שואל הרב - <u>סעיף י"ח</u> .	פד] שתי נשים, ג' נשים - <u>סעיף מ"ח</u> , מ"ט.
כג] <u>שאינו מקבל טומאה</u> : הלכה - <u>סעיף י'</u> .	נד] תליה.	פה] ג' נשים במטה אחת - <u>סעיף נ'</u> .
כד] בדיקה (שמצאה באמק"ט, או צבעונים).	נה] תליה בבנה, ובעלה - <u>סעיף י"ט</u> .	פז] בדקה אחת מהן - <u>סעיף נ"א</u> .
כה] טעמים.	נו] דם דרך פי האמה - <u>סעיף כ'</u> .	פז] חלוק: אם מהני בדיקה תוך שיעור וסת.
כו] הגדר.	נז] ספק תליה - <u>סעיף כ"ב</u> .	פח] מסולקת תולה בשאינה מסו' - <u>סעיף נ"ב</u> .
כז] דבר שאמקב"ט מונח ע"ג דמקב"ט.	נח] תולה בגוונים משונים - <u>סעיף כ"ג</u> .	פט] תולה בתליות חבירה - <u>סעיף נ"ג</u> .
כח] ציורים.	נט] נתעסקה בתרנגול - <u>סעיף כ"ד</u> .	צ] אין בכתמים משום וסת - <u>סעיף נ"ד</u> .
כט] הזמן.	ס] ב' נשים לתליה אחת - <u>סעיף כ"ה</u> .	צא] ראתה ע"י עד.
ל] פד: תחבושות היגניות (pads).	סא] תולה בנתעסקה ומאכלות - <u>סעיף כ"ו</u> .	צב] מצאה גם מראה טהר' - <u>ט"ז</u> (ס"ק מ"א).
לא] מצאה דם בתוך האסלה.	סב] תולה בנתעסקה ומאכלות - <u>סעיף כ"ז</u> .	

א] גזירת כתמים - סעיף א'.

א. מקור.

1. משנה (נדה דף נח:): "מעשה באשה אחת שבאת לפני ר"ע, אמרה לו: ראיתי כתם. אמר לה: שמא מכה היתה בך. אמרה לו: הן, וחיתה. אמר לה: שמא יכולה להגלע ולהוציא דם. אמרה לו: הן. וטהרה ר"ע. ראה תלמידיו מסתכלין זה בזה, אמר להם: מה הדבר קשה בעיניכם. שלא אמרו חכמים הדבר להחמיר - אלא להקל, שנאמר ואשה כי תהיה זבה דם יהיה זובה בבשרה, **דם ולא כתם**".
2. גמרא (נדה דף נט.) - "מעשה באשה [וכו']". והתניא: לא אמרו חכמים את הדבר להקל, אלא להחמיר. אמר רבנא: לא להקל על דברי תורה - אלא להחמיר על דברי תורה, וכתמים עצמן דרבנן".
3. גמרא (נדה דף נז:): "אמר שמואל: בדקה קרקע עולם וישבה עליה, ומצאה דם עליה - טהורה, שנאמר **בבשרה - עד שתרגיש בבשרה**".

א) למה צריך ב' פסוקים - עי' סי' קפ"ג, לשיטות ומר"מ.

4. יהיה ו' קולות. (1) שיעור כגריס. (2) אינו מקבל טומאה. (3) בגדי צבעונים. (4) תליות. (5) כתמים של קטנות. (6) י"א כתם על בגד איש.

ב. הטעם שגזרו חכמים.

1. דחיישין שבאמת הרגישה ולא שמה לב לכך - רש"י (נדה דף נח. ד"ה מדרבנן, "דלמא ארגשה ולא אדעתה").
2. כדי שלא יבאו לטהר אפילו כשראתה בהרגשה - תוס' (נדה דף נח. ד"ה מדרבנן [לפי הבנת הבדה"ש, ועוד], "פי' הקונטרס דתלינן דלמא ארגשה ולא אדעתה ואין נראה דאפילו מוחזק לה שלא הרגישה טמאה הואיל וראתה דם נדות").
3. מר"מ - בדה"ש (ס"ק ה', ציונים ס"ק י"ג, "מלשון המחבר כאן משמע יותר כשיטת התוס'").

ג. גזרה של כתם: האם רק לטהרות או גם לבעלה.

1. רק לטהרות.

(א) עי' שאלות (שהשמיט דיני כתמים) - כדאי' בנחל אשכול אות ג'.(ב) עי' בה"ג (שהשמיט דיני כתמים) - כדאי' בנחל אשכול אות ג', וכן עי' שואל ומשיב מהד"ק ח"ב סי' ק"ה.(ג) עי' רי"ף (שהשמיט דיני כתמים) - עי' ס' האשכול [לשונו לקמן], וכדאי' בערל"נ נדה דף נח: ד"ה עוד, ושואל ומשיב מהד"ק ח"ב סי' ק"ה.

(1) י"ל, דבזמן דהו נהיגי טהרות היתה אסורה לבעלה - ס' אשכול (ריש הל' נדה, לשונו לקמן. עי' נחל אשכול שם אות ה'), ערוך נבר (נדה דף נח: ד"ה בגמרא, "י"ל לענין כתם דעיקר נאמר לענין טהרות ומגו דטמאה לטהרות טמאה ג"כ לבעלה אבל בזמן דליכא טהרות אין כאן ג"כ טמאה לבעלה ובזה מדויק למה כתבו דאין נוהגין בזמן הזה ולא כתבו העיקר דאין נוהג רק לטהרות דבאמת בזמן דאיכא טהרות כגון בימי רשב"ג נוהג גם לבעלה"), יביע אומר (ח"ד יו"ד סי' י"ג אות א'), "אולם לפי דברי הר"א אב"ד בס' האשכול הנ"ל לק"מ, דאה"נ דבזמן דהו נהיגי טהרות היתה אסורה לבעלה, משא"כ האידנא דליכא טהרות. וכן תירץ לנכון הנחל אשכול (שם אות ה). וכ"כ הגאון ערוך לנר").

2. גם לבעלה.

(א) ראב"ד (בעלי הנפש ריש שער הכתמים) - "והרי אני נזקק תחלה לאותן שאומרים שאין הכתמים נוהגים בזמן הזה, וראיתם כי הכתמים מדרבנן הם כמו שאמרו במשנה (נדה נח ב) דם יהיה זובה בבשרה ולא הרואה כתם. וכן מעת לעת שבנדה דרבנן, וכשם שאין מעת לעת אלא לטהרות כך אין הכתמים אלא לטהרות, וכשהיא מטמאה את בועלה ועושה משכבות ומושבות הכל לטהרות, כמו שאמר ר' עקיבא (יד א) במעת לעת שבנדה שמטמאה את בועלה לטהרות ועושה משכבות ומושבות לטמא טהרות אבל לבעלה אין בה איסור. זהו טעם המתירים. והבל הוא בידם, שהרי אמרו בברייתא (נט א) לא אמרו כתמים להקל על דברי תורה אלא להחמיר על דברי תורה, כלומר לעשות סייג לתורה, אלמא לענין איסור נדה נאמר. ועוד ... ועוד שהרי אמרו בפרק הרואה כתם (נח ב) לדברי אין קץ לדברי חברי אין סוף, לדברי אין קץ שאין לך אשה שטהורה לבעלה שאין כל מטה ומטה שאין עליה כמה טיפי דמים. מדקאמר שטהורה לבעלה ש"מ דלענין איסור בעלה קאמרינן, דאי לטהרות לימא שאין לך אשה שהיא טהורה. ואין אנו צריכין להרבות דברים על זה שכבר הוחזקו בנות ישראל שהן נוהגות איסור בכתמים, וקיימא לן מנהגא מילתא היא כדברי זירא דאמר (נדה סו א) בנות ישראל הן החמירו על עצמן שאפילו ראות טפת דם כחרדל יושבות עליה שבעה נקיים. והלכה פסוקה היא זו (ברכות לא א). וכן הדין בכתמים שכבר נהגו בהן איסור".

(ב) רמב"ן (נדה דף יט: ד"ה ושוב) - "ושוב ראינו בכתמים שכתב הרב אב"ד ז"ל עיינתי בכל מילי דרבוותא ולא אשכחתי בהון דינא דכתמים אי נהיגי האידנא או לא ואף על גב דאשכחן דמטמאה את בועלה בפ"ק דנדה (ו' א') דלמא לטהרות היא, וזה אינו נכון, וכבר השיב הרב הנבון חתנו ז"ל מדאמרינן ... ועוד השיב מדאמרינן בהדיא בפרק הרואה (נ"ח ב') לדברי אין קץ שאין לך אשה שטהורה לבעלה שאין לך כל מטה ומטה שאין עליה כמה טיפין דמים [נ"א: טיפי דם מאכולת] לדברי חבירי אין סוף שאין לך אשה שטמאה לבעלה וכו' אלמא כתמים לבעלה נאמרו, ואין צריך להאריך שהרי הוחזקו בנות ישראל שנוהגות איסור בכתמים וק"ל דמנהגא מילתא היא כד' זירא, כל אלו דברי הרב ז"ל".

(ג) ח' הר"ן (נדה דף נח: ד"ה לדברי) - "לדברי אין קץ שאין לך אשה שטהורה לבעלה מכאן השיב הראב"ד ז"ל על הרב אב"ד ז"ל במ"ש עיינתי בכל מילי דרבוותא ולא אשכחתי בהון דינא דכתמים אי נהיגי בהון האידנא או לא ואף על גב דאשכחן דמטמאה את בועלה בפ"ק דנדה דילמא לטהרות היא ע"כ וזו היא תשו' לדבריו דמדאמרי' אין לך אשה שטהורה לבעלה ואין לך אשה שטמאה לבעלה אלמא כתמים לבעל נאמר".

(ד) מאירי (נדה דף נח: ד"ה ממה) - "ומדקאמר טהורה לבעלה וטמאה לבעלה אלמא כתמים לענין איסורי ביאה נאמרו ולא הוצרכו לכתוב דבר זה אלא מפני שמצאנוה לקצת מחברים ודברים משובשים הם יאין להעלותם על לב כלל וכל המיקל בדבר זה הרי זה בועל נדה דרבנן ופורץ גדר ישכנו נחש".

(ה) מחבר (סעי' א') - "וחכמים גזרו על כתם שנמצא בגופה או בבגדיה, שהיא טמאה, ואסורה לבעלה אפילו לא הרגישה".

(1) שואל ומשיב (מהד"ק ח"ב סי' ק"ה) - "נראה לפע"ד שאין לצרף לסניף שיטת הרי"ף וסייעתו שהרי נדחה מכל הפוסקים ובפרט שהרמב"ם תלמידו של הרי"ף ודרכו תמיד למשך אחר רי"ף רבו וכאן ביאר כל דיני כתמים וגם הראב"ד כתב שכיון שעכ"פ החזיקו ישראל במנהג זה א"כ הוה כמו שנהגו חומרא דר' זירא דאסור דהא קיימו וקבלו היהודים עליהם האיסור כתמים ע"ש ועוד נראה לי ראייה ברורה מהא דאמרו בנדה דף נ"ח ע"ב דאמר רנב"י והא דדוקרת כעיר שיש בה חזירים דמי הרי דדוקרת שהיא עיר של ח"ל ואפ"ה נהגו בה כתמים אלא דתלי בחזירים ודו"ק ועיין בחידושי רמב"ן על נדה בדף י"ט ע"ב שכתב בשם הר"א אב"ד דכתמים לא נהגו האידנא ודוקא לטהרות הוא וחתנו השיג עליו וכיון להראב"ד הנ"ל ע"ש".

(ו) מר"מ - ס' אשכול (ריש הל' נדה, "הגאון ר' יצחק ז"ל קצר מאד בדיני נדה ... גם מדיני כתמים לא הביא הרב ועיינתי בכל מילי דרבוותא ולא אשכח בהון. ואפשר דס"ל דלא נהגו האידנא, ואע"ג דאשכחן דמטמאה בועלה, דלמא לטהרות דוקא, ובזמן דאיכא טהרות לבעלה נמי חששו, דומי' להא דמגו ..."), חת"ס (יו"ד סוף סי' קפ"ב, נדה דף נח: ד"ה והנה), יביע אומר (ח"ד יו"ד ריש סי' י"ג).

ד. נאבד הכתם: ספק במראה הכתם.

1. מיקל: ספק דרבנן לקולא.

(א) חכ"א (כלל קי"ג סעי' כ"ט) - "אם נאבד קודם שראה החכם ואינה יודעת אם היה בו כגריס או לא או אם היה אדום או לא וכיוצא בו בכתמים שהוא מדרבנן אזלינן לקולא".

- (ב) דברי מלכיאל (ח"ד סי' ס"ז) – "ואם אומרת שספק לה אם היה מראה אדום. או שא"א לה להגביל את גודל הכתם. נראה ודאי שטהורה. דהא הוי ספק דרבנן וגם יש לה חזקת טהרה ... **ואף בג' ימים הראשונים** נראה שיש להקל בזה. דהא מ"מ הוי רק דרבנן כיון שלא הרגישה".
- (ג) הגריש"א זצ"ל (משנת השלחן תשובה צ"ב, תשובה ק"ז, תשובה ק"ל) – "מצאה כתם על בגדה והכתם התכבס או שאבד ואין יודעים אם היה בו יותר מכגריס או אם היה אדום וכיוצא בו - טהורה, אפי' היא בתוך ג' ימים ראשונים של ימי ספירתה, הואיל ובכתמים דרבנן אזלינן לקולא".
- (ד) טהרת הבית (עמ' שפ"ה).
- (ה) מראה כהן (עמ' כ"ה אות ו') – "אשה שמצאה כתם ונתכבס או נאבד, וכעת מסופקת אם מראהו היה מראה טמא כתב החכמת אדם שיכולה להקל, דהואיל וטומאת כתמים היא מדרבנן אמרינן ספיקא דרבנן לקולא".
- (ו) יסוד הטהרה (פרק א' סעי' י"ב) - לשונו לקמן.
- (ז) מנחת אשר (סי' ב' אות ד' ד"ה ובמקרה).
2. מחמיר: רוב דמים באשה הם ממראות הטמאים.
- (א) שואל ומשיב (מהדורה ד' ח"ג סי' ע"ו) – "באשה שראתה כתם ונאבד הכתם ולא נודע אם היה טהור הנה יפה כ' מעלתו שצריכה למנות ז' נקיים ול"ש בזה ספק דרבנן דרוב דמים מן המקור ... דהוי רוב ומצוי ובכה"ג בוודאי אזלינן בתריה".
- (ב) מי נדה (קונטרס אחרון, סי' ק"צ סעי' מ"ה ש"ך ס"ק ס"א) – "באשה שמצאה כתם ולא הספיקו להראות לחכם עד שנתכבס, ולא נודע אי היה מראה טהור או טמא. והנה יש מי שרצה לדמותו לנשפך ואמרינן ספק דרבנן להקל. ולפענ"ד אין נראה כן, דבשלמא בנשפך כיון דהוי שני הצדדים שוין, לכך נחשב ספק דרבנן ולהקל, וכן ה"נ הש"ך ... אך בנידון דידן דהספק הוי אם הוי מראה ירוק או אדום, א"כ כל היכא דהוה רוב חיישינן ליה אף מדרבנן ... דמראות ירוק לא שכיחי מגופה".
- (ג) טהרת ישראל (סעי' קל"ג) – "אשה שמצאה כתם ונאבד הכתם ולא נודע אם היה טהור צריכה למנות ז"נ".
- (ד) על בדה"ש (ס"ק ח') – "שראתה כתם ונאבד קודם שהראתהו לחכם והיא מסופקת אם היה מראה טהור או מראה טמא ... וראוי להחמיר בזה **[אמנם]** אם האשה יודעת בעצמה שרגילה במראות טהורות בין וסת לוסת נראה שאז יש להקל בזה שתולים במצוי ומראות הטהורות מצויין אז אצלה יותר".
3. בזמנינו, לכו"ע טהורה.
- (א) לבושי עז (סעי' י"ב תמצית אות ט') – "ספק מראה טהור ספק מראה אדום, יש שמטמאים, ובזמנינו שרוב ההפשרות טהורות, לכו"ע טהורה".
4. מר"מ – פתחא זוטא (ס"ק מ"ז, ס"ק מ"ח, "וצ"ע בזה"), חוט שני (ס"ק ג' אות ח', ס"ק ז' אות ב', לשונו לקמן), משנת השלחן (עמ' רי"ד), שיעורי טהרה (עמ' צ"ה), פתחי הלכה (ארטסקרול, פרק ד' הע' ע"ו).
- (א) שבה"ל (ח"ג סי' קי"ט אות ט', והג"ה שם) – "הגאון מהרש"ק בקו"א ה' נדה סי' ק"צ דן באשה שמצאה כתם ולא הספיקה להראות לחכם עד שנאבד או שנתכבס, ודעתו הגדולה להחמיר משום דלדידן כל אדום טמא ואינו טהור רק ירוק ובזה ודאי אין לתלות דלא שכיח יע"ש שהאריך לחזק פסק זה. [שו"ר בס' פתחא זוטא סי' ק"צ סל"א, מביא ג"כ דברי הגאון מהרש"ק ז"ל להחמיר וכן משו"ת שו"מ מהדו"ד ח"ג סי' ע"ו, אמנם שם סכ"ז, מביא מס' חכמת אדם כלל קי"ג סכ"ט להקל בנאבד קודם שראה החכם אם ה' בו כגריס, או אם ה' אדום או לא, ובנאבד בימי טהרה בזה"ז נלע"ד להקל כמש"כ בפנים הספר, ובג' ימים ראשונים יש מקום להחמיר, בפרט כשה' ודאי דם והספק רק אם יש בו כשיעור]. ועניותי צל"ע דאולי בימיו לא היו הנשים מראות רק כתמים הנוטים לאדומות ובאלו אפשר לומר כן דהנוטה לאדום דהיינו להחמיר שכיח טפי אבל מה נעשה במקומות שהנשים מביאים כל הכתמים והליחה הירוקה היוצאה מהגוף שמזה מתהוה כתם שכיח ביותר טובא ממראות טמאות אמנם סברת הגאון יתכן מאד באמרה שה' צריך הכרעת חכם מחמת שספק ה' בלבה אם אדום ממש או לא בזה איתרע חזקתה או עכ"פ במראה כעין בריון אלא שהיא לא ידעה, אבל באופן הנזכר והיא לא ידעה מהמראה איך היא נוטה צ"ע, וכן יראה דיש הבדל בין נאבד בימי ספירתה ובפרט ג' ימים ראשונים דאיכא מקום להחמיר אבל בנאבד בימים הטהורים ולא ה' שום רגלים לדבר שיש מראה טמא צ"ע אם יש מקום להחמיר".
- שבה"ל (סיכום לסעי' ל"א אות ב') – "שראתה מראה ונאבד, ומסופקת אם ה' מראה טמא או לא, בזמנינו שמסופקים גם על מראות של חום וצהוב - אין צריך להחמיר שמא ה' מראה טמא, ולכן אם נאבד הכתם ולא ה' רגלים לדבר שהוא מראה דם - אפשר להקל, אך באומרת שה' נוטה לדם וצריך הבחנה, יש להחמיר".
- (ב) נטעי גבריאל (פרק ע"א סעי' ח') – "אבד הכתם ומסופקת אם מראיתו היה טהור או לא, או שמסופק אם היה כשיעור גריס, י"א להקל, וי"א להחמיר, ויש להכריע שאם מסופקת אם היה אדום ממש יש להחמיר, ואם אמרה רק שנטה לאדום יש להקל".

ב] כתם על בגד איש.

א. מיקל: לא גזרו.

1. פנים מאירות (ח"ב סי' קכ"ז) – "ולא מצינו שניחוש לכתמים בבגד האיש בכל הש"ס כי אם בבגדי אשתו".
2. סד"ט (סוף ס"ק ס"א, סי' קפ"ז ס"ק ג').
3. חכ"א (כלל קי"ג סעי' ד') – "ודוקא בבגד האשה גזרו על הכתמים אבל אם נמצא כתם בבגד האיש ואפילו על חלוקו לאחר התשמיש אין לו דין כתם כלל".
4. פרדס רמונים (סי' קפ"ז שפ"ח ס"ק ד') – "הפמ"א ... ולא מצינו שחששו חז"ל לכתמים שנמצאים בבגד איש".
5. דברי חיים (מהרש"ם ח"א סי' קס"ג) – "וע' הגהת ראשון לציון פ"ח דכלאים והועד לפני מרב א' שהיה אצל הגה"צ אבד"ק צאנז ז"ל ושמע מפיו הלכה למעשה אחר שראה ד' הלוי"ש ודחה ראייתו ופסק להקל וצוה להורות כן ושחק על המחמיר".

6. מהרש"ם (ח"א סי' קס"ג, עי' דע"ת סעי' י"ט ד"ה ועי' פ"ת) – "ודאי מהתוספתא א"א להוכיח כלום כיון שהיא משובשת לפנינו ולא נדע איך להגיה וגם מצינו בכמה מקומות דלא קיי"ל כתוספתא שלא הובא בש"ס ... אך בש"ך חו"מ סי' פ"א סקנ"ו כתב דהיכא דליכא סתירה קיי"ל כן ...".
7. עצי לבונה (סעי' ו') – "דאין לחוש לכתם רק בבגדי אשה ולא בבגדי איש".
8. שו"ת בית שלמה (יו"ד ח"ב סי' י' ד"ה אמנם) – "דלא נאמרו כתמים רק בבגדי אשה ולא בבגדי איש".
9. צמק צדק (פסקי דינים סעי' ה') – "אין חוששין לכתמים אלא בבגדי אשה. ולא בבגדי איש".
10. שאילת יעקב (סי' קי"ח) – "מסתבר לי להורות כמו שאמר לי מו"ח הגאון הקדוש בפשיטות דאין דין כתמים בבגד האישה".
11. אריה דבי עילאי (יו"ד סי' ט' סוף ד"ה ועתה) – "בתשובת פנים מאירות ... והדין עמו מצד הסברא".
12. עי' לבנון נטע (ס"ק ו' ד"ה והנה, עי' סי' קפ"ז ס"ק א' ד"ה עוד).
13. בית שערים (יו"ד סי' ר"נ, סי' רנ"א) – "בלא נמצא על בגדיה ועל גופה כלל אלא בבגדי איש אין לנו שלא היה בכלל גזירת כתמים כלל מכל הטעמים שכתבתי וכל דברי חכמים ח"א חיים וקיימים".
14. עי' טהרת ישראל (ס"ק ב', סי' קפ"ז באר יצחק ס"ק ו') – "המיקל לאחרים לא הפסיד".
15. קהלות יעקב (קובץ אגרות קודש איגרת ז' אות ג', ארחות רבינו ח"ד עמ' נ"ג את ל' ס"ק ג', עצות והדרכות עמ' נ"ד ס"ק ג') – "כתמים לא אסרו אלא על האשה ובגדים שלה ולא על בגדי האיש וידיו וכיו"ב".
16. טהרת הבית (סי' ח' סעי' י"ט) – "נמצא כתם יותר מכגריס על בגדו של בעלה או על גופו, או שנמצא על בגדו של בנה קטן או על גופו ... ואף על פי שיש חולקים וסוברים שאין לתלות בזה, והאשה טמאה, בכתמים שומעים להקל".
17. שיעורי טהרה (עמ' פ"א) – "להלכה קיי"ל מעיקר הדין כהפנים מאירות דכתם הנמצא בבגד הבעל טהורה".
18. שפע טהרה (ס"ק ו') – "נמצא כתם על בגדי בעלה אין בו דין כתם".
19. מנחת חן (ח"ב יו"ד סי' נ"א) – "ולמעשה כבר בשו"ת מהרש"ם ...".

ב. מחמיר: אין לחלק בין בגד אשה לאיש.

1. עמודי אור (סי' נ"ט) – "ולענ"ד דין חלוק שלו כשאר דבר כגון סדין וכיוצא המונח במטתה, וכל שנמצא עליו כתם יותר מכגריס הרי זו טמאה".
2. הו"ד בפת"ת (ס"ק ב', עי' סי' קפ"ז ס"ק ד') – "וכבוד ידידי הרב הגאון מוה' יחיאל העליר זצ"ל אב"ד דק"ק וואלקאווישק הראני שנעלם מהגאון בעל פנים מאירות ז"ל בזה תוספתא ערוכה בנדה פ"ו נמצאת על חלוק בנה השוכב בצדה ה"ז טמאה ולא על בנה בלבד אמרו אלא על כל אדם אלא שדברו חכמים בהו"ע כ"ל ולכאורה הוא פליאה נשגבה על אא"ז ז"ל".
3. לחו"ש (לחם ס"ק ג', שמלה ס"ק ד', סי' קפ"ז לחם ס"ק ו') – "מ"ש כאן בס"ט בשם הפמ"א דבכתנות הבעל ליכא אפילו משום כתם ... דליתא".
4. שערי טהרה (שער י' סעי' ד') – "דאם בדק בגדו קודם ששכב עמה ותיכף כשעמד ממטתה מצא הכתם יש להחמיר".
5. חוט שני (עמ' קל"ז) – "וחלילה להקל בכתמים שנמצאו בבגדי בעלה".
6. בדה"ש (ס"ק ט') – "ונראה להחמיר בזה".

ג. שישכב עמה במטה, יש להחמיר.

1. חדרי דעה (סעי' י"ט) – "בהגהה וה"ה שכבה עם נשים שיש להם מכות תולה בהן כמו בבנה ובעלה. נראה מכאן דהוא הדין להחמיר היכי שנמצא כתם בחלוק בנה ובעלה השוכבים עמה במטה טמאה האשה ... למד זה מתוספתא".
2. הגריש"א זצ"ל (משמרת הטהרה פרק ג' סוף הע' צ"ו, אשרי האיש יו"ד פרק כ"ה אות ע"ב).
3. לבושי עז (סעי' י"ט ס"ק ה', סיכום אות ז') – "... הסכימו לדברי הפנים מאירות, וכן נראה לדינא ... דנראה דבשכב עם אשתו במטה לכו"ע טמאה".
4. משמרת הטהרה (פרק ג' סעי' מ"ז) – "אך אם שכב עמה במיטה בבגדיו באופן שיש חשש שבא מן המקור על בגדו יש להחמיר".

ד. מר"מ – בית מאיר (על סעי' ל"ט ד"ה שאלה, ס"ג-ד'), שואל ומשיב (תנינא ח"א סי' ל"ג, תליתאה ח"א ריש סי' שע"ט), הר המור (סי' י"ח ד"ה גם), שירי טהרה (ח"ב שו"ת לש"ס תשובה ע"ד אות ג'), שואל ונשאל (ח"ד יו"ד סי' ס"ה), דר"ת (ס"ק ו', סי' קפ"ז ס"ק ט"ו), שמחת כהן (ח"ה עמ' ש"כ אות י"א), פתחא זוטא (ס"ק ב'), מגילת ספר (סי' ו' אות ט"ו), פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' רכ"ז), מעדני אשר (סי' כ"ה).

1. שו"ת בית שלמה (יו"ד ח"ב סי' י', הג"ה מבין המחבר) – "וצע"ג בזה להלכה".
2. אמרי יושר (ח"א סי' קס"ד) – "והראיה שהביא הלח"ש מתוספתא לענ"ד אדרבא ...".
3. הגרש"א זצ"ל (מנחת שלמה תנינא ב - ג) סי' ע"ד סוף אות ב') – "מ"ש הפנים מאירות הו"ד בסד"ט ס"ק ס"א ובחכ"א בהל' ד, דכתם לאחר תשמיש בחלוקו של הבעל אין לו דין כתם ... ורק צ"ע בפת"ש ס"ק ב' שהעיר ע"ז מתוספתא".
4. ששבה"ל (סעי' א' ס"ק ה', סיכום אות ז', סעי' י"ט ס"ק ב') – "לדינא בנראה כדם ממש יש להחמיר".

ג] ט"ז: ספק ספיקא.

א. מקור.

1. כסף משנה (איס"ב פרק ט' הל' א') – "אין האשה מתטמאה מן התורה וכו' וטומאה זו בספק שמא כתם זה מדם החדר בא. קשה לי הא הוי ספק ספיקא הוא והו"ל למישרי ספק מגופה בא ספק שלא מגופה ואת"ל מגופה ספק מן החדר וטמא ספק מן העליה וטהור

י"ל דאעפ"כ החמירו בו חכמים משום דאיסור חמור ועי"ל שמאחר שאין לה דבר לתלות בו החמירו חכמים לומר דהוי כאילו הוא מגופה ודאי ואין כאן אלא ספק אחד ואפשר שלזה נתכוון רבינו".

2. ט"ז (ס"ק ב') – "א"ל הא הוה ספק ספיקא ספק אם יצא ממנה או מעלמא ואת"ל ממנה אימור לאו מן המקור אתי וכמו שמצינו בסימן קפ"ז סעיף ה' י"ל דכיון דרוב דם שיוצא מהאשה שאין לה מכה אתי ממקור לא נחשב זה לספק כלל וכיוצא בזה כתבו התוס' פ"ק דכתובות דף ט' בפשט דספק ספיקא שם וא"ל ממ"ש רמ"א ספק ספיקא בסימן קפ"ז סעיף ה' דהתם יש מכה ואפשר שהיא מן הצדדים ועל זה קאי הספק ספיקא ובכסף משנה נתן תירוץ".

ב. קשה: שם אונס חד הוא.

1. מר"מ – דברי שאול (יוסף דעת בהשמטות, ריש סי' ק"צ), ששבה"ל (על הט"ז ס"ק ב'), ט"ז וש"ך השלם (כו"ל ס"ק ב').

(א) תפר"י (ס"ק ב') – "אך קשה להכ"מ הא הכל ספק אחד אי מגופה או מעלמא או מן עליה, דמאי שנא מעלמא או מעליה הכל ספק אחד אי דם נדה או דם טהור, ומה לי דם חוטמה או דם עליה. ועיין מה שכתבנו לעיל ברמ"א בסימן קפ"ז (סעיף ה) וזה לא שייך כאן, וגם מתהפך לא הוי. ולכן ברור כמו שכתבתי לעיל בסימן קפ"ז (ס"ק ו') דכאן חזקת אשה דהעמיד אשה בחזקתה בחזקת טהרה מסייע, עד שבעבור זה היא טהורה מהתורה, א"כ בכל ספק ספיקא דעלמא אפי' ספק ספיקא כל דהוא מתירין דהא חזקה מסייע לה".

(ב) לחם ושמלה (סי' ק"צ שמלה ס"ק ג' ד"ה עוד) – "כתב הפלתי ... ולפע"ד י"ל דהכס"מ כתב זאת לדעת הרמב"ם דלית לי' סברת התוס' דשם אונס חד הוא, וס"ל דפיתוי קטנה לאו אונס הוא כמ"ש המ"מ בפ"ג מה"ל א"ב ה"ל ב'. ועוד י"ל עפ"מ ש בחו"ד סי' ק"י וז"ל עי' כרו"פ שתמה דהא על הרוב הס"ס הם משם א' כגון ספק מחט בחלל הגוף דמתירין מטעם ס"ס דאימור לא בא המחט להחלל ואימור לא ניקב וספק א' הוא דכל הספק הוא אם נקבו אברים הפנימיים וכן בספק על דחשיב ס"ס דאימור לא על ואימור לא דרס הא שם א' הוא דלא על הוא ג"כ מטעם לא דרס וכו'. ול קשיא מידי דכל היכא דלא חיישי' כלל להספק טריפה רק אם נמצא ריעותא ולא מצינן כלל לומר ספק טריפה עד דאמרי' הריעות' ואיכא ספק ברעו' זהו ס"ס גמור וא"צ שום תנאי וכו' עכ"ל ע"ש. ולפי"ז יפה הקשה הכ"מ דכיון דבריעותא גופה איכא ספיקא דשמא דם זה אינו מן האשה כלל דמיא לספק על".

ג. קשה: שאינו מתהפך.

1. מר"מ – תפר"י (ס"ק ב', לשונו לעיל), דברי שאול (יוסף דעת בהשמטות, ריש סי' ק"צ), ט"ז וש"ך השלם (כו"ל ס"ק ב').

(א) י"ל, שיטת הרמב"ם לא צריך מתהפך - עי' סי' ק"י כללי ס"ס אות ט"ו, לשיטות ומר"מ.

ד. קשה: ספק דרבנן.

1. מר"מ – דברי שאול (יוסף דעת בהשמטות, ריש סי' ק"צ), תשובה מאהבה (ח"ג סוף סי' שס"ג), חו"ד (בי' ס"ק ח'), "נודע ביהודה ...", ט"ז וש"ך השלם (כו"ל ס"ק ג').

(א) נוב"ק (יו"ד סי' נ"ב) – "שגם משום ספק זה לחוד שמא מעלמא היה לטהר שהרי אין כאן איסור תורה כלל שהרי לא הרגישה ובאיסור דרבנן מהני ספק אחד להקל. ונראה לע"ד ...".

(ב) פרי דעה (ט"ז ס"ק ב') – "והנה בגוף קושיית הכ"מ והט"ז צ"ע לכאורה דל"ל לאקשוויי מטעם ס"ס, הו"ל להקשות דאפילו בחד ספק תשתרי כיון דאפילו ודאי אתי מגופה שריא מה"ת כיון שלא הרגישה, וכמו שנתבאר בס"ק הקודם. וא"כ אפילו בחד ספק נימא ספק דרבנן לקולא. וצ"ל דס"ל דאי משום הא לא אוריא דמצינו לפעמים דהחמירו רבנן בספיקא דרבנן ג"כ (עיין ט"ז סימן צ"ח סק"ה), ולכן הוצרכו להקשות דהא איכא ס"ס דאפילו בדאורייתא שריא".

(ג) שערי טוהר (שער י' ס"ק א') – "ודברי הט"ז ס"ק א' לא זכיתי להבין ... וגם למה הצריך ס"ס הא דרבנן די בספק אחד".

ה. "ספק מעלמא".

1. מר"מ – פרי דעה (ט"ז ס"ק ב', לשונו לקמן), ט"ז וש"ך השלם (כו"ל ס"ק ה').

(א) חו"ד (בי' ס"ק ב'), ששבה"ל (ט"ז ס"ק א') – "עט"ז וקושיתו אינו מובן, דספק מעלמא אינו ספק כדאמר בנדה דף ג' כיון דבשוק של טבחים לא עברה האי דם ודאי מגופה. וגם ספק צדדין אינו ספק דחזקת דמים מן המקור, דהא דם הנמצא בפרוזדור חיבין עליו על ביאת מקדש, והא דבסימן קפ"ז מחשיב ליה לספק, שם טעמא אחרנא איכא במילתא כמו שכתבתי שם ע"ש".

(ב) פרדס רמונים (פתחי נדה החקירה השני אות ו', עמ' ט"ז) – "וראיתי בחו"ד ... והנה מ"ש מנדה ד' ג', אלה הם דברי הכו"פ וכבר נתבאר זה למעלה. ומ"ש דספק צדדי' אינו ספק כו', גרם לו זה שלא עיין רק בט"ז שכתב שמא אינו מן המקור וחשב שכוון לדם צדדים, אולם בכ"מ מבואר להדי' שהספק הוא שמא מן העלי' ע"ש. וכוונתו בזה למ"ש הר"מ בפ"ה דאין חייבי' על ביאת מקדש כ"א בנמצא מן הלול ולפנים, אבל אם נמצא מן הלול ולחוץ טומאתו בספק שמא מן החדר שמא מן העלי' לפיכך אין שורפין עליו תרומה וקדשים ואין חייבים על ביאת מקדש עי"ש. וא"כ כ"ש כאן שלא מצאה רק כתם על הבגד דודאי איכא לאסתפקי שמא מן העלי', וזהו שהוקשה להכ"מ דבהצטרף לספק זה שמא מן העלי' עוד ספק אחר שמא מעלמא הו"ל ס"ס".

(ג) עי' לקמן.

ו. ט"ז (סי' ק"צ ס"ק ב', עי' סי' פ"ד ס"ק י"ז בהג"ה) – "י"ל דכיון דרוב דם שיוצא מהאשה שאין לה מכה אתי ממקור לא נחשב זה לספק כלל וכיוצא בזה כתבו התוס' פ"ק דכתובות דף ט' בפשט דספק ספיקא שם".

1. פירוש, כיון שצריך שכל אחד מהשני ספיקות להיות שקולים בכללי ס"ס [סי' ק"י אות ל"ג] – ששבה"ל (ט"ז ס"ק ב'), בדה"ש (סי' ק"י ציונים ס"ק תש"ב).

2. פירוש, שהשני ספיקות נוטה לאיסור – פרדס רמונים (פתחי נדה החקירה השני אות ז', עמ' ט"ז), עי' פרי דעה (ט"ז ס"ק ב', "עט"ז ... ודבריו תמוהין לכאורה דמ"נ אם מודה להכ"מ דספק מעלמא הוי מילתא דלא שכיחא כיון דלא עברה בשוק של טבחים א"כ ל"ל תירוץ אחר, ואי לא ס"ל כהכ"מ א"כ מה הועיל בתירוץ דם צדדין לא שכיח, כיון דספק מעלמא הוי ספק טוב א"כ דמי ממש לסי' קפ"ז דספק מהמכה הוי ספק טוב וספק צדדין לא שכיח ואפ"ה מחשב ס"ס. ואולי י"ל דהט"ז ס"ל כסברת הס"ט בסימן קפ"ז ס"ק ט"ו דהיכא דחד ספק הוא ספק השקול הגם דהשני לא שכיח אמרינן סמוך מיעוטא לפלגא והו"ל רובא, ולכן מיעוטא בתירץ הכ"מ דמה בכך דמעלמא לא שכיח אי נימא דספק צדדין שכיח הוי שפיר ס"ס. ולכן הוצרך לחדש דגם ספק צדדין לא שכיח, משא"כ בסימן קפ"ז דספק מן המכה הוא שכיח, וצ"ע").
3. מר"מ – ט"ז וש"ך השלם (כו"ל ס"ק ז').
- (א) עי' סי' ק"י כללי ס"ס אות ל"ג, לשיטות ומר"מ.

ד] תרומת הדשן: אשה שהרגשה ולא מצאה כלום.

א. הלכה.

1. מחמיר.

- (א) תרה"ד (סי' רמ"ו) – "ונראה דאשה דהרגישה ובדקה אח"כ ולא מצאתה כלום יש לטמאה, דודאי יצא טיפת דם כחרדל ונתקנה או נימוק. דהרגשה סברא דאורייתא היא, היכא דליכא למיתלי ההרגשה במידי אחרני, כדמוכח בפרק הרוואה כתם דפריך אנמצא לאחר זמן פטורין מן הקרבן אי דארגישה אמאי פטורין, אלמא דסברא דאורייתא היא מדחייב עלה קרבן, וכיון דסברא דאורייתא היא הוי כלמ"ד וסתות דאורייתא, דאפילו בדקה ומצאתה טהורה טמאה".
- (ב) עי' מחבר (סעי' א', סי' קפ"ח סעי' א', עי' ב"י שם) – "ואם הרגישה שנפתח מקורה להוציא דם ובדקה אחר כך ולא מצאה כלום, יש מי שאומר שהיא טמאה".
- (ג) רמ"א (סי' קפ"ח סעי' א', עי' דר"מ שם ס"ק ב').
- (ד) לבוש (סעי' א') – "יש מי שאומר שהיא טמאה שכיון שהרגישה אמרינן ודאי יצא טפת דם כחרדל ונתקנה או נימוק, ובזה יש להחמיר אפילו בספקו דהרגשה דאורייתא היא, דדרשינן בבשרה שתרגיש הדם בבשרה אף על פי שלא מצאה אותו".
- (ה) השל"ה (שער אותיות אות ק' קדושת הזיווג אות נ') – "כתב בתרומת הדשן ... אם הרגישה ולא מצאה כלום פשיטא דטמאה, וצריך להודיע זה לנשים כי דאורייתא היא. ותכף מיד שהאשה מרגשת מחוייבת לבדוק את עצמה".
- (ו) ב"ח (סי' קפ"ח סוף ס"ק א') – "כתב בתרומת הדשן ... והכי נקטינן".
- (ז) בית הלל (ס"ק א') – "ראוי לדרוש דין זה ברבים, כדי שידעו הכל דין זה, כי לאו כולי עלמא דינא גמירא, ובפרט נשים".
- (ח) בא"ה (מהרי"ט ס"ק ב').
- (ט) נב"ת (יו"ד סי' קי"ט).
- (י) חכ"א (כלל קי"א סוף סעי' א', כלל קי"ג סעי' א') – "שאפילו אם לא הרגישה זיבת דם רק שהרגישה שנפתח מקורה להוציא דם אם לא בדקה את עצמה אחר זה תיכף או אפילו בדקה ולא מצאה כלום טמאה שאני אומר טיפת דם כחרדל יצא ממנה ונאבד שבדאי בחנם לא תפתח המקור ואף על גב שיש לה חזקת טהרה מכל מקום רוב דמים שבמקור טמאין".
- (יא) קיצור שו"ע (סי' קנ"ג סעי' ג') – "אשה שהרגישה שנפתח מקורה, אפילו בדקה את עצמה מיד ולא מצאה כלום הרי היא טמאה (וצריכין להודיע זאת להנשים, כי הרבה נשים אינן יודעות זאת)".
- (יב) שו"ת בית יצחק (יו"ד ח"ב סי' ט"ו אות ח') – "נכונים דברי התרה"ד".
- (יג) ערה"ש (סעי' ו').
- (יד) טהרת ישראל (ס"ק ה').
- (טו) אג"מ (יו"ד ח"ד סי' י"ז אות ח') – "ולית מאן דפליג על זה כדאיתא בתוה"ש סק"ב".
- (טז) הגריש"א וצ"ל (משנת השלחן תשובה צ"ג).
- (יז) בדה"ש (ס"ק כ"א, עי' ב"י סוף ד"ה ואם).
- (יח) ששבה"ל (ס"ק י"א, שבה"ל ח"ח סי' קצ"ד).
- (יט) חוט שני (ס"ק ד' אות א').
- (כ) דרכי טהרה (עמ' י"ג).

2. מיקל.

- (א) רדב"ז (סי' קמ"ט) – "כללא דמלתא דאם הרגישה בשעת וסתה בלאו הכי אסורה לשמש כל עונת הוסת ואם הרגישה שלא בשעת וסתה יש לחוש כל זמן שלא בדקה אבל אם בדקה עצמה יפה אינה חוששת כלל ודי להן לבנות ישראל שהחמירו על עצמן שאפ"י רואות טיפת דם כחרדל יושבות עליה שבעת ימים נקיים אבל בלא טיפת דם לא מצינו שהחמירו כלל מתוך ההלכה ומתוך דברי הפוסקים: ואיפשר שבזמנו של הרב ובמקומו היו הנשים מחמירות על עצמן גם בהרגשה בלא דם ומצא להם סמך כל דהוא מהך סוגיא דפרק הרוואה כתם. אבל בזמנינו ובמקומינו לא ראיתי ולא שמעתי מי שנוהג חומרא זו".
- (ב) שאלת יעב"ץ (ח"ב סי' ה') – "אפ"י במוחזקת דמים. המחמיר הפסיד בודאי. ואצ"ל הבו דלא לוסף חומרת תה"ד במסולקת. ולא צריכנא לגמרי לשקלא וטריא דבית לחם יהודא עם תורת השלמים. והיינו משום שהיא חומרא בלי שום יסוד, ואין לה על מה להשען. לדחות מפניה מצוה גדול. והו"ל חומרא דאתיא לידי קולא. שנענש יהושע בן נון על שבטל ישראל מפריה ורביה לילה אחת. ולא די מה שאסרה תורה. ומה שהוסיפו חז"ל משמרת וגזרה. מניין לבדות חומרות חדשות שלא שערם אבותינו ורז"ל. וכמו שכבר דחה הרב"י לדת"ה הלזו (ונלוה עמו בד"מ) אע"ג דבש"ע נושא לה פנים קצת. אין זו מן המדה בתור". ובש"ך הבטיח ולא עשה כלום בכאן. איך שיהא. בהא נחתי וסלקי. דלית דין צריך בשש. המיקל נשכר. ואין כאן חשש".

- (ג) אור יצחק (ח"א יו"ד סי' כ"ט הרגשה אות ג', עי' ריש סי' ל"א) – "אשה שהרגשה שנפתח מקורה ושיצא משם איזה דבר, אין צריכה לחוש אולי יצא משם דם נדה. ולא צריכה לבדוק עצמה".
- אור יצחק (ח"א יו"ד סי' ל"ב) – "ואם בדקה ולא מצאה כלום, ג"כ טהורה וכשיטת הרדב"ז ודעימיה. ועוד נראה שאפ"י אינה צריכה לבדוק, דא"כ צריכה לבדוק תוך שיעור וסת, וברוב פעמים לא יתכן לה לבדוק בשיעור זה. והיות שכמה הרגשות יש לאשה שדומות זו לזו ומתבלבלת בהן יש להקל".
- (1) עדיין צריך בדיקה – רדב"ז (סי' קמ"ט, לשונו לעיל), בדה"ש (ציונים ס"ק ל"ו).
- (2) מר"מ – אור יצחק (ח"א יו"ד סי' ל"ב, לשונו לעיל).
3. מר"מ – פת"ת (ס"ק ז'), פתחי הלכה (ארטסקרול, פרק ג' הע' מ"ז).
- (א) ישועות יעקב (ס"ק א') – "אף שמקורו ממקום קדוש יהלך בעל תה"ד והחזיק אחריו מוהרמא"י לדעתי איני מוכרח כ"כ אלא דמי גבר יאמר להקל נגד הני אשלי רבכבי ובמקום שיש צדדים להקל נ"ל דיש לצרף מ"ש בזה".

ב. לשון 'יש מי שאומר' במחבר.

1. לית מאן דפליג, רק שלא מצא הדבר בשאר פוסקים – תוה"ש (ס"ק ב'), "אף שבב"י לא נמצא מי שחולק בזה מ"מ כ' בלשון ויש מי שאומר לפי שלא מצא הדבר בשום פוסק רק בתרה"ד לכן כתב בשם יש מי שאומר וכן הוא דרכו בשו"ע כמ"ש הסמ"ע כמה פעמים". אג"מ (יו"ד ח"ד סי' י"ז אות ח'), "ולית מאן דפליג על זה כדאיתא בתוה"ש סק"ב".
- (א) עי' אור"ח סי' שי"א סעי' ג', לשיטות ומר"מ.
2. יש צד להקל – סד"ט (ריש ס"ק ג'), "ובס"מנ"י כתב ... ול"נ דמש"ה כתב בשם יש מי שאומר משום שכתב המחבר לעיל בב"י סימן קפ"ח אחר דברי תה"ד וז"ל ונ"ל חומרות יתרות הם ולית דחש להו עכ"ל", מנחת אשר (סי' א' אות ג' ד"ה והנה הבית).
- ג. תרה"ד (סי' רמ"ו) – "דהרגשה סברא דאורייתא היא, היכא דליכא למיתלי ההרגשה במידי אחרוני, כדמוכח בפרק הרוואה כתם דפריך אנמצא לאחר זמן פטורין מן הקרבן אי דארגישה אמאי פטורין, אלמא דסברא דאורייתא היא מדחייב עלה קרבן".
1. קשה: שם מצאה דם – רדב"ז (סי' קמ"ט, "והא דמוכח לה מפרק הרוואה דפריך תלמודא אנמצא לאחר זמן פטורין מן הקרבן אי דארגישה אמאי פטורין אלמא סברא דאורייתא היא מדחייב קרבן עליה לאו הוכחה הוא דהתם בנמצא דם על השמש עסקין ומשום הכי פריך כיון דאיכא דם והרגישה ודאי משעת ההרגשה יצא ואמאי פטורים מקרבן אבל הרגשה בלא דם לא אמרו שיהיו חייבין"), רמ"א (דר"מ סי' קפ"ח ס"ק ב'), "מה שכתב מהרא"י דהרגשה דאורייתא כדמשמע פרק הרוואה כתם (נז ב) וכו' צריך עיון דהא בגמרא ריש הרוואה כתם לא קאמר דהרגשה דאורייתא אלא במצאה כתם עם הרגשה או שמצאה דם במי רגליה אבל בלאו הכי לא משמע שם דטמא גם לא ראיתי לאחד מן הפוסקים שכתבו לטמאותה בהרגשה בלא ראייה כלל ולכן דבריו צריכים עיון".
2. תירוצים – חור"ד (בי' ס"ק ג'), הו"ד בבדה"ש (סעי' א' בי' ד"ה ואם, עמ' קנ"ג).

ד. ספק הרגשה.

1. מיקל: כיון שהדין של התרוה"ד הוי רק ספק, ממילא יש כאן ס"ס.
- (א) נוב"ת (יו"ד סי' קי"ח, סי' קי"ט) – "היכא שהאשה מסופקת על ההרגשה עצמה אם הרגישה כלל הוא ס"ס ספק לא הרגישה ואת"ל הרגישה שמא דם טוהר ראתה ומותרת לבעלה וס"ס זה מתהפך".
- (ב) תשובה מאהבה (ח"ג סי' שס"ג) – "ובמקום שיש לה ספק אם נפתח מקורה ולא מצאה כלום ודאי יש להקל מפאת ס"ס ודי להחמיר במקום דליכא ספק".
- (ג) לחז"ש (לחם ס"ק ח').
- (ד) שו"ת בית יצחק (יו"ד ח"ב סי' ט"ו אות ח') – "ואף דספק הרגשה הוא ספק בחסרון ידיעה כיון דעיקר הדין יוצא מדברי תה"ד והוא מיירי בודאי הרגשה י"ל בספק מותר ודוק".
- (ה) ערה"ש (סעי' י"ג) – "כשיש לה ספק אם נפתח מקורה כגון שבחלום נדמה לה שנפתח מקורה והקיצה משנתה ובדקה ולא מצאה כלום טהורה [נודע ביהודה תנינא יו"ד סי' קי"ט] דדי להחמיר בוודאי ולא בספק מיהו בדיקה וודאי צריכה".
- (ו) הגריש"א זצ"ל (משנת השלחן תשובה א' ד"ה וכל, תשובה צ"ג ד"ה וכל, תשובה צ"ו).
- (ז) ששבה"ל (ס"ק י"א) – "פשוט דדין תרה"ד הוא רק חומרא מספיקא, ובהצטרף עוד ספק אפשר להקל ... ונפ"מ בספק אם היתה הרגשה דהוי ס"ס ... כשנתברר אצל האשה דאינו ודאי הרגשה, הוי צד להקל, דיש לפסוק בכל זה כדין ספק כיון שעיקרו ספק, ורוב נשים אינן יודעות מהי הרגשה ומתברר שלא ידעו אם הרגישו".
- (ח) אורחות הבית (פרק כ' הע' ז') – "בספק הרגשה איתא בנו"ב מהדו"ת קי"ח ובלחם ושמלה ס"ק ה' שבלא מצאה כלום טהורה, מטעם ס"ס שמא לא הרגישה ואת"ל הרגישה שמא לא ראתה דם, וכתבנו לשאול שאלת חכם שבאיסורי נדה החמורים, בכל ספק כדאי לשאול שאלת חכם דוקא. אבל לבדוק בכל אופן צריכה ופשוט. וכ"ה בערוה"ש".
- (ט) בדה"ש (ס"ק ט"ו, בי' ד"ה ואם) – "שיש להקל בזה אפילו אם אירע כן בימי ספירת ז' נקיים שלה".
- (י) מראה כהן (עמ' ז' אות ו') – "ואם אין זה ברור לה שהרגישה אלא היא מסופקת בדבר הרי היא טהורה".
- (יא) פתחי הלכה (ארטסקרול, ריש עמ' פ"ד).
- (1) עדיין צריכה בדיקה – ערה"ש (סעי' י"ג, לשונו לעיל), אורחות הבית (פרק כ' סעי' ג', לשונו לעיל), פתחי הלכה (ארטסקרול, ריש עמ' פ"ד).
2. גבי ז' נקיים.
- (א) מחמיר [ס"ס כנגד חזקת איסור] – נוב"ת (יו"ד סי' קי"ח, סי' קי"ט, "כל זה אם היא עומדת בימי טהרתה אבל אם כבר היא נדה ועומדת בימי ספירה אי מהני ס"ס מבואר בחיבורי נו"ב"), מלבושי טהרה (סעי' ד').

(ב) מיקל – לחו"ש (לחם ס"ק ח'), בדה"ש (ס"ק ט"ו, בי' ד"ה ואם, "רבו החולקים עליו בזה וסוברים דאף בז"נ עומדת האשה בחזקת טהרה ... שיש לצרף לזה ג"כ דעת הרמ"א שם בסימן ק"י שמתירין בספ"ס אף במקום חזקה וגם דעת הרדב"ז ושאלת יעב"ץ שחולקים על עיקר דינו של התרוה"ד").

3. מר"מ – מלבושי טהרה (ס"ק ז'), מגילת ספר (סי' א' אות ב').

ה. ברכה לטבילה.

1. לא לברך – טהרת הבית (סי' ז' סעי' א'), ששבה"ל (סוף ס"ק י"א, סיכום אות ד'), "בטבילה זו נראה שלא לברך כיון שהוא מכח ספק", לבושי עז (סי' קצ"ד סעי' א' תמצית ס"ק י"ז, "טובלת בלא ברכה").
2. עם ברכה – חוט שני (ס"ק ד' אות א').
3. מר"מ – בדה"ש (סי' ר' ס"ק ה', ציונים ס"ק כ"א, "ואם אפשר טוב לה לשמוע הברכה מחברתה [פני לוי שם]"), פתחי הלכה (ארטסקרול, פרק ג' סוף הע' מ"ז).

ו. הלכה למעשה.

1. כל דין של התרה"ד הוי רק מדין ספק - עי' לעיל.
2. יש חולקים על התרה"ד - עי' לעיל.
3. ספק הרגשה, מקילים - עי' לעיל.
4. מחלוקת על איזה הרגשה מדברים [והרגשה של פתיחת המקור לא שכיח] - עי' לקמן.
5. הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' ט"ו, מכתב בדואר אלקטרוני) – "שאף שלכתחילה יש לה לבדוק את עצמה גם בהרגשה זיבת דבר לח, מ"מ אין צריך להגיד לנשים הלכות אלו. כדי שלא תהיה מטורפת בדעתה לחוש כל שעה שמא הרגישה, מחמת חוסר ידיעה מהו באמת נחשב כהרגשה אמיתית".

"Is it true that Rebbe agrees with the mehalach not to teach woman to do a bedika when they think they feel a zivas davar lach? I heard that the reason not to teach this is because it is a chumrah, on top of chumra, on top of chumra, on top of the fact that the general consensus is that nowadays the vast majority of women don't feel any halachik hargasha. Teaching this might cause women to feel unsure and start believing they are unique and actually feel this hargsha, and lead to much confusion and unnecessary bedikos. A woman that is lightly staining due to hormonal medication, will become unnecessarily tamei for at least twelve days, because she 'thinks' she had an hargasha, which her husband won't really believe and won't be helpful for shalom bayis. Maybe they should simply teach: 'As for doing a bedika after you think that you had a hargasha, there are various mehalchim in this. Please discuss with your husband what to do'. R' Y. Berkovits wrote: Yes".

זרע שמואל – "בקיצור: א. מח' אם בכלל זיבת דבר לח הרגשה. ב. מח' אף אם נחשב כהרגשה שמא דווקא אם הרגישה שיצא מן המקור לבית החיצון, ולא רק זיבה בתוך בית החיצון. ג. אף אם זיבה בתוך בית החיצון נחשב כהרגשה, היינו אם אח"כ מצאה מאליו דם בבגד התחתון, אבל מהיכי תיתי שהיא מחוייבת בבדיקה לבדוק מבפנים לחפש למצוא טפה. ולכן, כיון שבכלל אינו ברור אם מחוייב בבדיקה, וגם נשים בזמנינו אינן יודעין אם הרגישו או לא, וכל זמן מסתפק להן שמא הרגישו בגלל שאינן מבינין מהו בדיוק הרגשה זאת, והרבה מהן חושבין שהוא רק לחות בעלמא, לכן אין להגיד להן ולהזכיר להן הלכות אלו. אבל אה"נ להלכה אשה שיודעת בודאית שהרגישה זיבת דבר לח של הנוד"ב, שיש לבדוק. אבל למעשה רוב נשים בזמנינו וכמעט כולן אינן מבינין בהרגשה כזאת, ורק עלול לגרום טומאה בלי צורך, ולכן אין להזכיר להן הלכות אלו. [באריכות ... היוצא מזה שיש מח' אם זיבת דבר לח נחשב כהרגשה. ואף אם נחשב כהרגשה יש מח' אם היינו דווקא זיבה ממקור או גם זיבה בבית החיצון. [אבל הרגשת ליחות, אינו הרגשה כלל וכמש"כ באגר"מ שם וכן פשוט]. ואף אם סבר שזיבה בבית החיצון נחשב כהרגשה מ"מ שמא היינו דווקא אם מצאה דם אח"כ אבל מהיכי תיתי שמחוייבת בבדיקה. ולכן בודאי אם היא מסתפקת בזה שאין לבדוק. ולכן קשה ללמד לנשים לחייבן לבדוק, אם במציאות ראינו כמה וכמה פעמים שהן עשו בדיקות מחמת לחות בעלמא, מאיזה טעם שיהיה. הסיבה למה נשים טועין במציאות של ההלכה זאת אינו ברור. שלכאורה יש ללמד אותן בפשיטות, שבאין לבדוק במקרה שאינן ברור בברירות שהרגישה זיבה מבפנים, כיון ששייך שהרגישה רק לחות מבחוץ (אפילו בין השפתיים). אינו ברור הסיבה של הטעות, מ"מ מצינו שבמציאות שהן טועין בדין, וכמה ופעמים נטמאו שלא לצורך, ולכן מהיכי תיתי להמשיך ללמד אותן חומרא כזאת. אפשר שהמלמדת לא הבינה, או הכלה לא הבינה, או הבעל לא הבין, ולכן היא חושבת שצריך לבדוק גם אם רק מרגיש לחות מבחוץ. ואף אם הבינה הדין שצריך להיות רק זיבת מבפנים ממש, פעמים היא מסתפקת אם זה מבפנים וחושבת שמסתמא זהו מבפנים כיון שהיא לא יכולה להרגיש הרגשה אחרת, וחושבת שהיא אינו בת ישראל כשירה אם לא יכולה להרגיש ההרגשה שהובאה בחז"ל. או שהיא רוצה להיות מחוברת לטבע ולכן חושבת שכן הרגישה, או ששמעה שרוב נשים לא מרגיש את זה ולכן כדי להרגיש שהיא מיוחדת טוענת וחושבת באמת שכן הרגישה. או סתם בעלת דמיונות מאיזה סיבה וכו'. עכ"פ אף שלהלכה ראינו להחמיר לחייבה לבדוק אף שזה חומרא על חומרא, מ"מ היינו רק באשה שיודעת בברירות שהרגישה זיבה מבפנים. וכיון שלרוב נשים אינן יודעין בברירות אם הרגישה מבפנים, לכן אין צורך ללמד אותן הלכות אלו בשביל המיעוט (שהבינו ההלכה) דמיעוטא (שהרגישו זיבה מפנים). ואה"נ ע"י שלא מלמדין אותן ההלכות נמצא שלמיעוטא דמיעוטא שכן היה שייך להם, לא

- עושין בדיקות, ונמצא שע"כ אנו סומכין על הרבה מקילין שסוברים שלא צריך בדיקה לזיבת דבר לח. והכל כדי להציל רוב נשים מלהיות נטמאו שלא לצורך. וכן שמעתי מרי"ב שליט"א."
6. ששבה"ל (ס"ק י"א ד"ה ולדינא) – "וגם כשהנשים אומרות שהרגישו הרגשה הרגילה לבא קודם הוסת, לפעמים הן טועות והן רואות מהרהורי לבן שסבורות שהוסת באה, וסבורות שזו הרגשת פתיחת פי המקור, וגם שאינן יודעות להבחין בהרגשות ומחמירות מחוסר ידיעה, ומתוך נשים רבות היו יחידות שהיה להם באמת הרגשת פתיחת פי המקור, ואע"פ חלילה להקל עפ"ז במקום אחר, אבל הנידון התרה"ד גם זה ניתן להצטרף. ויש נשים שאם נחוש אצלן להרגשה לבד לא יוכלו להטהר, כיון שנדמה להן שמרגישות כל יום, והעצה לזה היא הסחת הדעת, ובספר אחד כתב ששאל להרבה נשים מהו פתיחת פי המקור ולא ידעו, ומ"מ כל זה אם נוכל לתלות ההרגשה רק בספק, אבל אם האשה אומרת בוודאות שהרגישה פתיחת פי המקור ובדקה ולא מצאה כלום ואפילו ליחה טהורה – טמאה".
7. חוט שני (ס"ק ד' אות ג', רק בדפוס"ח) – "הרגישה זיבת דבר לח ... בזמנינו כיון שגם טועות בזה, יש להקל".
8. מר"מ – בנין בית נאמן (פרק א' הע' י"ח).

ה) תרומת הדשן: איזה הרגשה.

א. פתיחת מקורה.

1. מחמיר – תרה"ד (ס' רמ"ו, "אשה שהרגישה בעצמה שנפתח מקורה להוציא דם ..."), מחבר (סעי' א', "ואם הרגישה שנפתח מקורה להוציא דם ..."), פוסקים.
2. ר"ל דהרגישה שנפתח מקורה וגם הרגישה זיבת דבר לח – נוב"ת (הגה"ה מבן המחבר, יו"ד ס' קי"ט, "ר"ל דהרגישה שנפתח מקורה וגם הרגישה זיבת דבר לח"), הו"ד בפת"ת (ס"ק ז', "דמ"ש בשו"ע אם הרגישה שנפתח מקורה להוציא דם היינו שהרגישה שנפתח מקורה וגם הרגישה זיבת דבר לח ותרתי דוקא בעינן ובזה מסולק מה שמתמיהים על דין זה").

ב. נזדעזע גופה.

1. מיקל.

- (א) חכ"א (כלל קי"ג סעי' א') – "בהרגישה שנזדעזעו איבריה אם בדקה ולא מצאה כלום טהורה שתלינן ההרגשה בשאר מקרים כן נראה לי".
- (ב) הו"ד פת"ת (ס"ק ד', עי' ס"ק ו').
- (ג) מלבושי טהרה (סעי' ב') – "אבל כשמרגשת שנזדעזע כל גופה ואח"כ בדקה ולא מצאה כלום היא טהורה".
- (ד) ערה"ש (סעי' ט') – "וכן בהרגשה שנזדעזעו איבריה ג"כ אין לחוש [חכ"א]".
- (ה) טהרת ישראל (סעי' ט') – "הרגישה שנזדעזעו איבריה ובדקה ולא מצאה כלום טהורה".
- (ו) באר משה (חק וזמן עמ' כ"ה סוף אות ב').
- (ז) טהרת הבית (ס' ז' סעי' א').
- (ח) חוט שני (ס"ק ד' אות ב').
- (ט) הגרש"ז אולמן (חק וזמן עמ' כ"ד אות ב').
- (י) מראה כהן (פרק א' הע' י"ד) – "וכתב בספר חכמת אדם כלל קי"ג ס"א, דאם הרגישה רק זעזוע בגופה ולא פתיחת פי המקור או זיבת דבר לח, אין מטמאין אותה אם בדקה מיד ולא מצאה כלום, שאנו תולים את ההרגשה הזו בסיבות אחרות".
- (יא) הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' ט"ו) – "שגם בשאר הרגשות הפוסקים מחייבין אותה לבדוק את עצמה לכתחילה. אף שהתם אם לא מצאה כלום טהורה".

1) עדיין צריכה בדיקה – חכ"א (כלל קי"ג סעי' א', לשונו לעיל), הו"ד פת"ת (ס"ק ד'), מלבושי טהרה (סעי' ב', לשונו לעיל), ערה"ש (סעי' ט', "ומ"מ צריכה לבדוק"), טהרת ישראל (סעי' ט', לשונו לעיל), עי' טהרת הבית (ס' ז' סעי' א'), הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' ט"ו, לשונו לעיל).

2. מחמיר.

- (א) חת"ס (יו"ד סוף ס' ק"נ) – "כשהרגישה בבשרה ממש כדרך הנשים שמרגישי פתיחת פה"מ או זעזוע הגוף ואפי' רק כעין צער עקיצת מ"ר וכדומה אזי טמאה אפי' בדקה בכתונת שהוא גרוע מעד שאינו בדוק דעלמא מ"מ טמאה בכ"ש דמידי ספיקא לא נפקא".

(ב) מהר"ם שיק (יו"ד ס' קפ"ו) – "שנזדעזע גופה א"כ הוא בחזקת איסור עד שתבדק ...".

(ג) פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' ע"ח).

(ד) מר"מ – בדה"ש (ס"ק י"ז, ציונים ס"ק כ"ט, ס' קפ"ח ציונים ס"ק מ"ג).

ג. זיבת דבר לח: לשיטת שסבר זיבת דבר נכלל בגדר של 'הרגשה'.

1. מיקל.

- (א) עי' חת"ס (יו"ד ס' ק"נ ד"ה מיהו) – "הרגשת זיבת דבר לח אפי' יהיבנא ליה להגאון נב"י ז"ל שהוא הרגשה דאורי' (מה שאניני מודה לו) מ"מ היינו שאם ראתה דם ע"י הרגשה כזו חייבים עלי' כרת שהרי הרגישה בבשרה וקורא אני בה בבשרה שתרגיש בבשרה אבל שיהיה הרגשה כזו מוציאה מחזקת טהרה שלה עד שנאמר שאם נאבד העד או שאינו בדוק תהיה בספק טמאה זה לא אמרי' וא"א לאומרו כלל דכיון דהני נשי דידן רוב ימייהם מרגישים זיבת דבר לח ואינו דבר חידוש אצלה כמו פתיחת פה"מ והרי אשה בחזקת טהרה עומדת בין וסת לוסת ואיה חזקת טהרתה ודוקא הרגשת פה"מ שהוא דבר רחוק ולא יארע לה כן

על הרוב אלא בשעת וסתה וכדומה א"כ אבדה חזקתה משא"כ בזיבת דבר לח ופשיטא שאינה טמאה יותר אלא כשאר בדיקות עד שאינו בדוק".

(1) אף דבד' החת"ס לא מוזכר בפ' שהוא מיקל בבדקה ולא מצאה כלום, אלא בבדקה ונאבד העד, ויש קצת חילוק ביניהם. עי' ליקוטי הערות (על החת"ס שם אות ח').

(ב) דברי חיים (ח"ב יו"ד סי' ס"ו) – "לטמאות אשה אם לא בדקה עצמה בזיבת דבר לח זה חומרא יתירה ובפרט בזמן הזה ששכיח בנשים שנדמה להם זיבת דבר לח ואין שום מראה טמאה כלל ולכן יפה פסק בחתם סופר דאין להחמיר רק כשהרגישה שנפתח מקורה".

(ג) מי נדה (שירי טהרה סי' ק"צ תשובה ל"ח אות ז') – "בדעת התרומת הדשן בהרגישה ולא מצאה כלום טמאה אם בהרגשת זיבת דבר לח נמי כן, והעליתי להיתר מכח ספק ספיקא".

(ד) חקר הלכה (נדה אות י"ט ד"ה הדרן) – "מיהו כל דברי התה"ד נאמרים רק בפתיחת פי המקור אבל לא בזיבת דבר לח דהא כל ראיית תה"ד הוא ...".

(ה) ערה"ש (סעי' ט') – "י"א דווקא בהרגשת פתיחת פי המקור יש להחמיר אבל בהרגשת זיבת דבר לח תולין במצוי במי רגלים [ס"ט] וכן נשים שרגילות לצאת מהן תדיר ליחה לבנה אם דרכן לצאת בהרגשת פתיחת פי המקור יכולה גם עתה לתלות בזה אף כשלא בדקה דלעולם תולין במצוי [נ"ל] וכ"ש בזיבת דבר לח תולה בהן כשדרכן כן וכן בהרגשה שנזדעזעו איבריה ג"כ אין לחוש [חכ"א] כלומר אפילו להסוברים דזה מקרי הרגשה מ"מ תולין בדבר אחר וכן להסוברים בזיבת דבר לח מקרי הרגשה מכל מקום תולין במי רגלים וכל שכן לפי מה שבארנו דזולת פתיחת פי המקור לא מקרי הרגשה כלל דאין לחוש כמ"ש בסעי' א' ובסי' קפ"ג ומ"מ צריכה לבדוק".

(ו) יביע אומר (ח"ה יו"ד סי' ט"ו, טהרת הבית סי' ז' סעי' א') – "ועכ"פ בהרגישה זיבת דבר לח מיהא בודאי יש להקל מכח הספק ספיקא שכתבנו. וכ"כ בתשורת שי שם ... אולם לפע"ד העיקר לדינא להקל בזה, מכל הני טעמי תריצי דכתיבנא בס"ד. וכדברי כל האחרונים הנ"ל. וכן ראיתי ...".

(ז) ששבה"ל (ס"ק י"א, סיכום אות ד') – "אין לחוש כשלא מצאה דם".

(ח) חוט שני (ס"ק ד' אות ג', רק בדפו"ח) – "אבל בזמנינו כיון שגם טועות בזה, יש להקל".

(ט) אוצרות הטהרה (פרק א' סעי' כ') – "בהרגשת זיבת דבר לח אין לחוש אם לא מצאה כלום".

(י) פתחי דעת (פרק א' סעי' כ').

(יא) הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' ט"ו) – "שגם בשאר הרגשות הפוסקים מחייבין אותה לבדוק את עצמה לכתחילה. אף שהתם אם לא מצאה כלום טהורה".

הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' כ') – "שהפוסקים מקילים כחת"ס בצירוף שיטת החו"ד שסבר שהא זיבת דבר לח נחשב כהרגשה הוא דווקא אם הרגישה שזב ממקורה. [וכ"כ הבדה"ש בסקט"ז]. ואף אם אמרה שהרגישה שזב ממקורה, יש להקל מטעם שאמרינן שהיא באמת לא ידעה מה הרגישה רק שחושבת שהרגישה. [והבדה"ש מחמיר בזה]. וכעין הא שכתב בפת"ת ססק"ז לענין אשה שמסופקת אם הרגישה, שמא חלום היתה, שטהורה מטעם ס"ס".

(1) עדיין צריכה בדיקה – ערה"ש (סעי' ט', לשונו לעיל), עי' טהרת הבית (סי' ז' סעי' א'), עי' פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' פ"ה), הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' ט"ו, לשונו לעיל).

2. מחמיר.

(א) חכ"א (כלל קי"ג סעי' ג') – "נשים שרגיל בהם ליחה לבנה ומוחזקות בזה אפילו הרגישה זיבת דבר לח ...".

(ב) בית שלמה (ח"ב סי' ל"ו) – "הרגישת זיבת דבר לח דודאי יצא ממנה דבר ...".

(ג) מלבושי טהרה (סעי' ב') – "וכן כשמרגשת בעצמה שזב ממנה דבר לח ובדקה אח"כ ולא מצאה כלום ג"כ טמאה".

(ד) טהרת ישראל (סעי' ד').

(ה) אג"מ (יו"ד ח"ד סי' י"ז אות ח', אות י', הגר"ש איידר זצ"ל פרק א' הע' ס"ד, עי' מסורת משה יו"ד אות ק"י) – "לע"ד לענין לא מצאה כלום על בדיקתה יש להחמיר, דהרי כיון שהרגישה זיבת דבר לח, הרי ודאי היה איזו לחלוותי והי"ל לימצא על הבדיקה. אך בהכרח שנפל ממנה קודם שבדקה כיון ששהתה מלבדוק, שזה לכאורה יש לאסור".

(ו) בדה"ש (ס"ק ט"ז).

(ז) קנה בושם (קובץ אור ישראל חנ"ו עמ' ל"ו אות קל"ד) – "אשה צריכה לעשות ג' בדיקות אחרי הרגשות של ליחה".

(ח) מראה כהן (עמ' ו' אות א', הע' י"ד [לשונו לעיל], עי' הע' כ"ג) – "אשה שאינה רגילה לפלוט ליחות טהורות מרחמה, והרגישה פתיחת פי המקור או זיבת דבר לח או שנזדעזע גופה כדרך שמרגישה בשעת ראייתה, צריכה לחוש שמא נטמאה וצריכה להתרחק מבעלה כדין נדה".

(ט) מנחת אשר (סי' א' אות ג' ד"ה ובזיבת) – "וכן ראוי לנהוג".

3. דעת הגריש"א זצ"ל.

(א) משנת השלח (תשובה צ"ג) – "והרגישה זיבת דבר לח פנימית ... ובדקה ולא מצאה כלום - גם כן אסורה".

(ב) משמרת הטהרה (פרק א' הע' ל"ב) – "דכשמרגשת זיבת דבר לח צריכה לבדוק, אבל בבדקה ולא מצאה כלום מותרת. מכמה טעמים, א' דעת ר"ה פ' המקילין בזיבת דבר לח לגבי דין תה"ד. ב' דעת המקילין לגמרי בזיבת דבר לח דלא תשיב הרגשה, ג' דעת החולקים על התה"ד, ד' רוב ההרגשות בזיבת דבר לח אינן בעומק ולכ"ע ל"ח הרגשה. ה' מצוי מאד בנשים בזמנינו שהאשה אומרת כן בדדמי מחמת לחץ וכדו', וא"כ לעולם דינו כספק הרגשה וטהורה".

(ג) אוצרות הטהרה (עמ' תתקט"ו אות ע"ז, מראה כהן פרק א' הע' כ"ג, אשרי האיש יו"ד פרק כ"ה אות כ"ו) – "הרגישה זיבת דבר לח בפרוזדור ... אנו מקילים כדעת החו"ד שאינו נחשב הרגשה בזיבת דבר לח רק במקור".

4. למחמירים, זיבה אפילו בפרוזדר, או רק שיוצא ממקור.

(א) רק שיוצא ממקורה – הגריש"א זצ"ל (לשונו לעיל), בדה"ש (ס"ק ט"ז, "והני מילי כשהרגישה זיבת דבר לח ממקורה אבל אם הרגישה איזו זיבה בבית החיצון (וכל שכן אם הרגישה רק איזו לחות שם) היא טהורה אפילו אם לא בדקה עצמה שהרבה פעמים הרגישה האשה הרגשות אלו בבית החיצון ולא יצא כלום ממקורה").

1) בדה"ש (ציונים ס"ק כ"ט) – "ואפשר שבכ"מ צריכה לכתחלה לבדוק כשמרגשת איזו זיבה בבית החיצון אמנם אם רגילה מכבר לראות מראות טהורות ע"י הרגשה זו נראה שא"צ להחמיר בזה".

5. מר"מ – פת"ת (ס"ק ו', ס"ק ח'), פרדס רמונים (שפתי חכם סוף ס"ק א'), דר"ת (ס"ק י"ד), אורחות הבית (פרק כ' סעי' ב', הע' ה'), אבני ישפה (ח"א סי' קע"ג תשובה א').

(א) הגר"מ הלברשטאם זצ"ל (משנת השלחן תשובה צ"ג ד"ה אשה) – "ואם יש עוד סניף להקל אפשר להקל".

ד. בשעת תשמיש.

1. מיקל – חו"ד (בי' סוף ס"ק א'), "ודע דבשעת תשמיש אין שום אפשרות להבחין בין הרגשת שמש להרגשת דם ולזה אפי' אם אמרה לו בשעת תשמיש מרגשת אני אין צריך לפרוש ממנה באבר מת דכל אשה מרגשת בשעת תשמיש", פתחי הלכה (ארטסקרול, פרק ג' הע' כ"ט).

(א) בית שלמה (יו"ד ח"ב סי' י"ז) – "חו"ד רס"י ק"צ והוא תמוה מש"ס דהי' משמש עם הטהורה וא"ל נטמאתי דמירי בהרגשה וחייב אפרישה".

ו. תרה"ד: מצאה מראה כשרות.

א. הלכה.

1. מיקל – תרה"ד (סי' רמ"ו), "הואיל ומצאת ליחלוחית דלובן על העד אמרינן דההיא טיפת לובן היא דארגשה דלובן וירוק נמי מן המקור קאתי", מחבר (סי' קפ"ח סעי' א'), "ואפילו הרגישה שנפתח מקורה, ובדקה מיד ומצאה מראות הללו, טהורה", ב"ח (סי' קפ"ח סוף ס"ק א'), תוה"ש (סוף ס"ק ב', לשונו לקמן), סד"ט (ס"ק ד' ד"ה ודע), נוב"ת (יו"ד סי' קי"ט), חת"ס (יו"ד ריש סי' קס"ח), חו"ד (חי' ס"ק ב'), מהר"ם שיק (יו"ד סי' קפ"ו), גבעת שאול (סי' ס"ז), חכ"א (כלל קי"ג סעי' א'), פת"ת (ס"ק ו'), גר"ז (ס"ק ב'), קיצור שו"ע (סי' קנ"ג סעי' ג', לחו"ש לחם ס"ק ז'), צמק צדק (פסקי דינים סעי' א'), חקר הלכה (נדה אות י"ט ד"ה הדרן), ערה"ש (סעי' ה'), טהרת ישראל (ס"ק י"א), בדה"ש (ס"ק י"ט), פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' ע"ח), פתחי דעת (פרק א' סעי' כ"א).

(א) צריך ימצא מראה לבן שאינו מצוי – פוסקים.

ב. חקירה: צריך ראייה שלא היה דם טמאה, או צריך ליתלות מה שגרם ההרגשה.

1. שיטות.

(א) ראייה שלא היה דם – חו"ד.

(ב) מה שגרם ההרגשה – גבעת שאול.

(ג) מה שגרם ההרגשה, אם הדעת נוטה – חת"ס.

2. נ"מ.

(א) נאבד מקצת העד, וחצי יש לחלוחית טהורה – עי' לקמן.

(ב) בדקה רק בחוץ [היכא שלא בדקה בחורים וסדקים], ומצאה מראה כשרה – עי' לקמן.

(ג) בדוק בעד שאינו בדוק. ומצאה גם מראה כשרות – עי' לקמן.

(ד) מצאה מראה טמאה ומראה כשר – עי' לקמן.

(ה) האם צריך הבדיקה שיהיה בתוך שיעור וסת – עי' לקמן.

3. מר"מ – בדה"ש (סי' קפ"ח סעי' א' בי' ד"ה ובדקה), חוט שני (ס"ק ד' ד"ה ובביאור), פתחי הלכה (ארטסקרול, פרק ג' הע' ל"ג, הע' ל"ה, הע' מ"ד, הע' מ"ה, עמ' תפ"ג).

ג. נאבד מקצת העד, וחצי יש לחלוחית טהורה.

1. מחמיר – חו"ד (בי' ס"ק ל"ז, "אפי' נאבד מקצת העד טמאה ואינה טהורה כשהרגישה רק כשיודעת בבירור שלא ראתה על העד רק מראות טהורות").

2. מיקל – לפי החת"ס (ארטסקרול, עמ' תפ"ד), פרי דעה (סוף סי' ק"צ על הט"ז, לשונו לקמן), בדה"ש (סי' קפ"ח ס"ק י"ז, בי' ד"ה ובדקה).

ד. בדקה רק בחוץ [היכא שלא בדקה בחורים וסדקים], ומצאה מראה כשרה.

1. מיקל – פתחא זוטא (ס"ק ה', "ובאם לא בדקה כלל ורק מצאה חיכף על הכתונת או שקינחה תיכף באו"מ ומצאה לחות מראות טהורות א"צ לבדוק יותר כן נראה מכל השו"ת המדברים בענין זה להמעיין היטב"), בדה"ש (סי' קפ"ח ס"ק י"ז, בי' ד"ה ובדקה).

2. מחמיר – לפי החו"ד (בדה"ש סי' קפ"ח סעי' א' בי' ד"ה ובדקה, עמ' ע"ז).

ה. **שבדקה בעד שאינו בדוק**, ומצאה עליו מראה טהור וגם מראה טמאה פחות מכגריס ועוד.

1. מחמיר, דלא תלינן מראות הטהורות בדם מאכולת וטמאה.

(א) **הגר' מרדכי סג"ל** (גבעת שאול סי' ס"ז) – "ולא תלינן ההרגשה שם במראה הטהור והדם במאכולת כיון דאיכא ריעותא לפנינו שהרגישה".

(ב) **חוו"ד** (חי' ס"ק ב', בי' ס"ק ל"ז) – "דאפילו ראתה על עד שהוא מלוכלך בודאי מדם מראות טהורות טמאה כשהרגישה".

(ג) **מהר"י אשכנזי** (יו"ד סי' ל"ו) – "הייתי תמיד נוהג להחמיר ולטמאות שאלה זו כשהי' בא בהרגשה כמבואר בס' ח"ד".

(ד) **לחזו"ש** (לחם ס"ק ז') – "יש להחמיר".

(ה) **חקר הלכה** (נדה אות י"ט ד"ה הדרן) – "אבל במצאה מראה טמאה ג"כ לא אמרינן דמראה טמאה בא אחר ההרגשה ותלינן ברוב דרוב פתיחה המקור למראה טמאה. ועפ"ז נדחה מ"ש בת' גבעת שאול והלב"ש קבעו להלכה בחי' דינים סק"פ דבבדקה בעד שאינו בדוק ומצאה מראה לבינה וטפה פחות מגריס דטהור דכיון שמצאה טפה א' אדומה ג"כ אמרינן דרוב פתיחת המקור למראות הטמאות ואולינן בתר הרוב וטמאה ורק בלא מצאה רק לבינה הוא דמקיל התה"ד".

(ו) **ששבה"ל** (ס"ק י"ג, סיכום אות ח', שבט הלוי ח"ד סי' ק"ד) – "להלכה צל"ע אם להקל בזה, דעינינו רואות דבזה"ז לא שכיחי כ"כ טפי דמים בסדין וכתונת דכנים סתם לא שכיחי, אלא דבכתמים בלי הרגשה, כך גזרו והקילו פחות משיעור בין שכיחי כנים בין לא שכיחי, אבל הכא דמדדן תלי' ממש אתינן עלה כיון דהרגישה, א"כ צריך המציאות להיות כך שאפשר לתלות, ואיני רואה בזה"ז הבדל כ"כ בין עד שאינו בדוק לכתונת וא"כ סתימת הח"ס סי' ק"נ נראה עיקר יותר".

(ז) **בדה"ש** (סי' קפ"ח ס"ק י"ט, בי' ד"ה ובדקה).

2. מיקל, יש לתלות ההרגשה במראות הטהורות והטמאות נתלה במאכולת.

(א) **גבעת שאול** (סי' ס"ז) – "והנה לכאורה היה נראה להקל מהאי דינא היכא דבדקה עצמה בעד שאינו בדוק אפילו משוך טהורה".

(ב) **לבושי שרד** (חידושי דינים סי' פ', ס"ק קפ"ט) – "אשה שהרגישה שנפתח מקורו ובדקה בחלוקה שאינו בדוק ונמצא כתם גדול ממראה טהורה ובתוכו היה מראה אדום אם המראה אדום היה פחות מגריס ועוד טהורה".

(ג) **פרי דעה** (סוף סי' ק"צ על הט"ז) – "ואם שאיני כדאי להכריע מ"מ מסתבר לפענ"ד כהגבעת שאול ולבושי שרד, דאפילו לדעת הראב"ד בבעלי הנפש דרוב דמים הבאים ע"י הרגשה טמאים, היינו בלא חזינן בבירור שיצא דם טהור מהמקור עכשיו, אבל בדחזינן שיצא עכשיו דם טהור שהוא בא ג"כ בהרגשה מהיכא תיתי לא נתלי ההרגשה במה שאנו רואין למראות עינינו ונחוש להחזיק איסור שיצא ג"כ דם טמא. ולפ"ז ה"ה וכ"ש אם נאבד מקצת העד ובמה שנמצא ליכא רק מראה טהור לא חיישינן שמא בהנאבד ה' מראה טמא".

(ד) **רבי ידידיה טיאה ווייל** (יו"ד סי' מ"ב ד"ה ואומר אני דשאלתו, סי' נ"א ד"ה ונבוא).

(ה) **נודע בשערים** (תנינא סי' י"ג ד"ה הגם) – "חתם סופר ... לדעתי אינו נראה דהוא חומרא גדולה".

(ו) **צמח צדק** (יו"ד סי' קמ"א אות ד', אות ה') – "וגבי בדיקה בעד שאינו בדוק תיומ"י שהרגישה יש להקל בכה"ג. וכן פסק בתשו' גבעת שאול סי' ס"ז להקל גבי עד בכה"ג".

(ז) **עי' אבני נזר** (יו"ד סי' רכ"ב אות ז') – לשונו לקמן.

(ח) **טהרת הבית** (סי' ז' סעי' ד') – "והלכה כדברי המתירים".

3. תלוי אם בדקה בכתונת או בעד שאינו בדוק.

(א) **חת"ס** (יו"ד סי' ק"פ) – "אשה שהרגישה שנפתח מקורה ובדקה עצמה בכתונת שלה ומצאה מראה טהורה וגם טפי דם פחו' מכגריס ועוד דין זה צ"ע ... אשה שבדקה עצמה בעד שאינו בדוק המלוכלך בכמה לכלוכי' הוה כלא בדקה כלל ותלי' שדם יצא מהמקור והאי מראה טהורה לאו מגופה אלא מעלמא אפי' אין על העד שום דם רק מראה טהור דין זה צ"ע להקל. [ועיי' בסי' ק"נ וקס"ח]. מיהו בכתונת יש להקל ... והכא בכתונת טפי דם פחות מכגריס איך שייך לומר בשוק של מטבח' לא עברה הרי עברה ועברה שאין לך כל סדין שאינה מלאה דם כנים ואמנם לענין מראות כשרות מהיכי נתלה שנתעסקה ולא אדעתה טוב לתלות מגופה ואי דלא ארגשה הרי הרגישה ומה"ת להמציא נתעסקה ולא אדעתה ע"כ המיקל לא הפסיד והמתע"ב".

עי' חת"ס (יו"ד סי' ק"נ, סי' קס"ז, סי' קס"ח) – "אזי טמאה אפי' בדקה בכתונת שהוא גרוע מעד שאינו בדוק דעלמא מ"מ טמאה בכ"ש דמידי ספיקא לא נפקא".

4. **מר"מ** – **פת"ת** (ס"ק ו', סי' קפ"ח ס"ק ה'), **דר"ת** (ס"ק רס"ח), **פתחי הלכה** (ארטסקרול, פרק ג' הע' מ"ג), **ט"ז וש"ך השלם** (כו"ל ס"ק קנ"ה, ס"ק קנ"ו).

(א) **מהר"ם שיק** (יו"ד סי' קפ"ו ד"ה והרב) – "אם נמצא אדום כשיעור מאכולת דשכיחא השתא נוכל לתלות במאכולת אבל אם גדול יותר אע"ג דאינו כגריס או אפילו גדול רק כשיעור מאכולת אבל לפי ענין הכתם נראה שהכל בא ממקום אחד והכל בא מגופה כיון שהי' בדיקה ויש לחוש להרגש' אלא שהיא סברה הרגשת עד הוא נראה דיש להחמיר ואין לדיין אלא מה שענינו רואות".

(ב) **פרדס רמונים** (מק"ז ס"ק ג' ד"ה וכן, ס"ק מ"א ד"ה וראיתי) – "נראה דהדין עם הגבעת שאול, דהא ודאי אם היה אפשר לנו לומר דהמראה הטהור אתיא מעלמא, והיינו מסופקים מה ראתה בהרגשה זו, אם מראה טהור ומראה הטמאה היא ממאכולת, או להיפך, שראתה בהרגשה זו מראה טמאה והטהורה אתיא מעלמא, בזה שפיר יש לנו לומר דניזל בתר רובא, ורוב דמים באשה טמאין הן. אמנם אחר שאין הדבר כן, דהמראה הטהור ודאי אתא מגופה, וכמו"ש הרב בתשובתו בסוף סי' זה. וא"כ הדבר ברור לנו שיצא ממנה מראה טהורה, רק שאנו מסופקים שמא יצא ממנה גם המראה הטמאה, וכיון דעכ"פ שוב אין לנו ראייה על ספק זה מפאת הרגשתה, דהא זה ודאי שיצא ממנה מראה טהורה, א"כ שוב דומה דין זה, להיכי שאינה יודעת כלל אם הרגישה, ומצאה פחות מגריס, דמוקינן לה בחזקת טהרה, ותלינן בדם מאכולת, והוא הדין כאן, דממה שהרגישה אין לנו שום ראייה להחמיר, כיון דודאי יצא ממנה מראה טהורה וכן"ל".

1. מצאה מראה טמאה ומראה כשר.

1. מחמיר, דלא תלינן מראות טהורות בדם מאכולת וטמאה.

(א) חזו"ד (בי' ס"ק ל"ז) – "עט"ז ס"ק מ"ח ... ונראה דפלוגתייהו אינה אלא בלא הרגישה, אבל בהרגישה שיצא דם ממקורה ומצאה מראות טהורות על חלוקה וגם מראה אודם לכולי עלמא אינה תולה, אפי' היא בעלת חטטין אינה תולה לומר שהרגשה היה מחמת המראות טהורות כמו בסימן קפ"ח סעיף א' ואודם הוא מהחטטין, ואפילו אם האודם הוא פחות מגריס אינה תולה במאכולת. והטעם דרוב פתיחת המקור מנשים למראות טמאות הן, תדע דהא טמאה בלא מצאה כלל ולא תלינן במראות טהורות".

(ב) לחזו"ש (שמלה סוף הסי' ד"ה וכל).

(ג) בית שלמה (ח"ב סי' ל"ו) – "אף אם מצאה מראה טהורה כיון שנמצא ג"כ דם אדום יש להחמיר אף בפחות מכגריס ועגול ... אמנם אם לא הרגישה פה"מ רק זיבת דבר לח ומצאה מראה טהורה ובתוכה אדום פחות משיעור ועגול יש לסמוך אמקילין ... אבל במשוך ודאי יש להחמיר בכל ענין אף דחלוק הלובשת בו מקרי אינו בדוק לענין פחות מגריס".

(ד) חקר הלכה (נדה אות י"ט ד"ה הדרן) – לשונו לעיל.

(ה) ערה"ש (סעי' קמ"א) – "אבל הרגישה אין להקל גם בריחוק מקום [ח"ד סקל"ז]".

2. מיקל, יש לתלות ההרגשה במראות טהורות והטמאות נתלה במאכולת.

(א) עי' מהרש"ם (ח"ו סי' צ"ט) – "שהרגישה ויש לפנינו מראה טהור **שיצא בודאי** ע"י ההרגשה מבפנים שהרי הוא כגריס א"כ אף שנמצא בקצהו מראה אדום פחות מכגריס שיש לתלותו במאכולת לכו"ע מוקמי' להאשה בחזקת טהרה ואין להחזיק מספק שראתה ע"י ההרגשה גם טפת אודם".

(ב) אבני נזר (יו"ד סי' רכ"ב אות ז') – "גם זאת אם לא הספיקה ליתן העד על אותו מקום כרגע וזב על הכתונת ומצאה על הכתונת מראות טהורות. וגם פחות מכגריס אודם. תלינן הפחות מכגריס במאכולת. והוא ג"כ מטעם הנ"ל. דאף שאין זו בדיקה המבררת טהרתה. דאפשר שהוא מגופה. זו הא"צ בדיקה כיון שיש מראות טהורות. ומהכ"ת לחוש שמא הפחות מגריס ג"כ מגופה. כיון שאפשר לתלות במאכולת וכן פסק בתשו' נודע בשערים (ח"ב י"ג) דלא כחת"ס (סי' ק"נ קס"ז קס"ח)".

(ג) צמח צדק (יו"ד סי' קמ"א אות ד') – "מ"ש הח"ד סס"י ק"צ דפלוגתא דרמ"א וט"ז מיירי בדלא הרגישה דוקא אין דבריו נכונים דנהי די"ל דמיירי ג"כ בלא הרגישה. ומ"ש הרמ"א בתשו' שם בידוע בודאי שהלבן בא ממנה י"ל כדפי' בתשו' מעיל צדקה סס"י י' כגון דשכיח שראתה כן בבדיקה כדמותו וצלמו וע' בלשון השאלה שברמ"א שם שהיתה רגילה לראות כו'. אבל כמ"כ אפי' בהרגישה ומצאה מראות טהורות וגם מראה טמאה פחות מכגריס י"ל דטהורה דהתה"ד דקאמר דהרגשה סברא דאורייתא היא היינו כשא"א לתלות ההרגשה במיד'. אבל כשיש לתלות ההרגשה בהמראות טהורות עדיף מהא דתלינן באימור הרגשת עד ומחמת המראה טמאה פחות מכגריס ודאי אינה טמאה".

(ד) עי' אג"מ (רשומי אהרן ח"א יו"ד סי' קפ"ג אות א', אות ב') – "אשה שהרגישה דבר לח יוצא מגופה ומצאה על הבגד התחתון שלה מראות טהורות וגם נקודות של דם, מכל מקום אינה טמאה מכיון שהבגד אינו בדוק והיא בחזקת טהרה".

3. מר"מ.

(א) יש לדון אם תלוי בהשאלה לעיל [בדקה בעד שאינו בדוק]. וכן נראה מהחזו"ד, אבני נזר, ועוד. ויש לפקפק.

2. בדקה מיד, ולא בדקה העד עד לאחר הרבה זמן, ולא מצאה כלום.

1. מיקל, אם בדקה בתוך שיעור וסת.

(א) נוב"ת (יו"ד סי' קי"ט) – "אם בדקה והניחה העד עד הבוקר ובבוקר לא מצאה כלום יותר יש לתלות לטהרה ותלינן שהיה מראה טהור ונתייבש על העד עד שאינו ניכר מלומר שהיה אדום שא"כ צריכין אנו לומר שנימוק קודם שבדקה כרגע דזה אינו שכיח ושפיר כתבת סברא זו. ואמנם זה היה אם היתה בודקת מיד שהרגישה כשיעור וסת אבל אם לא בדקה כי אם אחר שיעור וסת ודאי חיישינן שמא נימוק או נאבד דאף דאנן קי"ל בש"ע סימן קפ"ד סעיף ט' דמהני בדיקה אפילו אחר זמן עיין שם בט"ז ובש"ך היינו משום דקיי"ל וסתות דרבנן אבל הרגשה לדעת התה"ד הוא דאורייתא".

(ב) פת"ת (ס"ק ז').

(ג) מלבושי טהרה (סעי' ו', ס"ק י').

(ד) טהרת ישראל (סעי' ז').

(ה) הגריש"א זצ"ל (משנת השלחן תשובה צ"ט).

2. מחמיר.

(א) ערה"ש (סעי' י"ג) – "בהרגשה גמורה שבדקה מיד והניחה העד עד הבוקר ובבוקר לא מצאה כלום וטיהרה ע"ש ואני חוכך בזה לאיסור".

3. מר"מ.

(א) בדה"ש (בי' ד"ה שהיא) – "וכתב הנוב"י ... ויש לעיין בזה דכפי הנראה אפילו במראה לבן יש להכיר אח"כ על העד אם היה עליו מראה ונתייבש או לא היה עליו כלל שאף הלבן משאיר קצת כתם ושינוי מראה על העד ואם לא נראה עליו שום שינוי מראה בידוע שלא היה עליו כלום ובדין שתהא טמאה, וצ"ע".

ח. בדקה אחר זמן וסת, ומצאה מראה כשרה.

1. טמאה – חזו"ד (בי' ס"ק ל"ז, סי' קפ"ח ח' ס"ק ה', בי' ס"ק ב'), הו"ד בפת"ת (סי' קפ"ח ס"ק ד'), פתחי דעת (פרק א' סעי' כ"ב).

2. מיקל – תפרי"י (ס"ק ג'), סד"ט (ס"ק ד' ד"ה ודע), חת"ס (יו"ד סי' קס"ח ד"ה הנה בש"ע, "דאמר שמואל הגיע שעת וסתה ולא בדקה ולבסוף בדקה ומצאה טהורה ה"ז טמאה והקשה הגאון הנ"ל ממ"נ אי לא ארגשה הא לא ארגשה ואי ארגשה בלאה"נ טמאה לתה"ד ות' תפארת ישראל הנ"ל דמיירי בדבקה ומצאה מראה טהורה דמשום הרגשה היתה טהורה ואלו משום וסת טמאה היא

וזהו פשוט מאוד"), מי בדה (שירי טהרה סי' ק"צ תשובה ל"ח אות ז' ד"ה ומה, "דבמצאה מראות טהורות אפילו אחר שיעור וסת טהורה ... והדין עמי, כי חזקה דכאן נמצא כאן היה הוי חזקה אלימתא אפילו בשל תורה, מכל שכן בכתמים דרבנן ובחזקת טהרה"), בדה"ש (סי' קפ"ח ס"ק י"ח, בי' ד"ה ובדקה, "רוב הפוסקים"), ששבה"ל (ס"ק י"ב).

(א) כמה זמן.

- 1) מעת לעת – ערה"ש (סעי' ח', "דתלינן עד מעת לעת"), טהרת ישראל (ס"ק ו, "עד מעל"ע עה"ש ז"ח").
- 2) אחר חצי שעה, מחמיר – הגריש"א זצ"ל (אשרי האיש יו"ד פרק י"ח אות ה'), ששבה"ל (ס"ק י"ב, "לא יציל אם תבדוק אחר חצי שעה, וצ"ע שיעור זמן"), מראה כהן (פרק א' הע' י"א, "ובחצי שעה בודאי יש לאסור"), פתחי דעת (פרק א' סעי' כ"ב).
- 3) חמש דקות – דרכי טהרה (עמ' י"ג, "תבדוק מיד עד חמש דקות ... ואם היא מסופקת והבדיקה היתה תוך כ"ד שעות – יש מקילים וסומכים על סברתם רק במקרים מיוחדים וכשיש עוד סיבות להקל").
- 4) מר"מ – סד"ט (ס"ק ד' ד"ה ודע, "ספק עד כמה מקרי בהא מיד"), צמק צדק (פסקי דינים סעי' א', "והכל לפי ראות עיני המורה"), בדה"ש (סי' קפ"ח סעי' א' בי' ד"ה ובדקה, סוף עמ' ע"ז), פתחי הלכה (ארטסקרול, פרק ג' הע' ל"ה), מנחת אשר (סי' א' סוף אות ג'), מגילת ספר (סי' א' אות ד').
3. דעת האג"מ (יו"ד ח"ד סי' י"ז אות י') – "כשלא בדקה תיכף אלא אח"כ, שאינו כלום".
- (א) מחמיר – פתחי הלכה (ארטסקרול, פרק ג' הע' ל"ה).
- (ב) מיקל – הג"ה בתוך האג"מ (שם), "אבל ציור למעשה ע"ז שצריכה לבדוק דווקא ברגע מסויים, הוא דבר רחוק".
4. עי' לקמן גבי הדוק לגופה.

ט. בדקה עצמה בתוך שיעור וסת, ולא מצאה כלום.

1. מחמיר – סד"ט (ס"ק ד' ד"ה ודע), נב"ת (יו"ד סי' קי"ט), חו"ד (חי' ס"ק ב', בי' ס"ק ג', בי' ס"ק ל"ז, "ואפילו בדקה עצמה בתוך שיעור וסת ומצאה טהורה טמאה אם לא שמצאה מראות טהורות"), לחנ"ש (לחם ס"ק ה'), מלבושי טהרה (סעי' ג', ס"ק ה'), ערה"ש (סעי' ו', "גם כשבדקה תיכף היא טמאה כשלא מצאה מראות טהורות"), מראה כהן (עמ' ז' אות ה').
2. מיקל – תפרי (ס"ק ג', "היינו כשיעור וסת"), עי' טהרת ישראל (ס"ק ה', "המיקל לאחרים לא הפסיד"), באר משה (חק וזמן עמ' כ"ה אות ג', "תוך ב' רגעים (מינוטע"ן) טהורה"), הגריש"א זצ"ל (משנת השלחן תשובה א' ד"ה כשמרגשת, תשובה צ"ג ד"ה כשמרגשת, תשובה צ"ה, "אשה שהרגישה [שנפתח מקורה או הרגשת זיבת דבר לח] ובדקה מיד בתוך שיעור וסת ולא מצאה כלום – טהורה"), חוט שני (עמ' קמ"ג אות ח', "נוהגים להקל").
3. מר"מ – חת"ס (יו"ד סי' קס"ח ד"ה והנה, "לבי ניקרני בזה ואיני יודע"), פת"ת (ס"ק ה', ס"ק ו', ס"ק ז', סי' קפ"ח ס"ק ד'), פרדס רמונים (שפתי חכם ס"ק א' ד"ה אולם, "לדעתי צ"ע בזה למעשה"), טהרת ישראל (סעי' ה'), בדה"ש (ס"ק י"ח, בי' ד"ה ובדקה, מלואים שם), ששבה"ל (ס"ק י"ב), חוט שני (ס"ק ד' אות ז'), פתחי הלכה (ארטסקרול, פרק ג' הע' מ"ז).

י. לבשה בגד סמוך לגופה [בגד שאפשר לבדוק].

1. מיקל.
- (א) תפארת צבי (סי' א' ס"ק י"ד ד"ה והנה) – "אלא מ"מ כשאפשר לבדוק צריך לבדוק וכ"ש בימי נקיים וכ"ש בג' ראשונים נ' ודאי יש לסמוך על תיקון הנז' לפוטרה מטורח הבדיקה".
- (ב) הו"ד בדר"ת (סי' ק"צ ס"ק כ"א).
- (ג) באר משה (חק וזמן עמ' כ"ו) – "דבכל ההרגשות יש לסמוך על דברי הגה"ק רבי צדוק גם בלא מצאה כלום וגם ביום הוסת".
- (ד) הגרש"ז אולמאן (חק וזמן עמ' כ"ו) – "דיש לסמוך על דברי רבי צדוק צדוקללה"ה לגמרי כמו שכתבם, דהיינו גם בלא מצאה כלום".
2. מחמיר.
- (א) אג"מ (יו"ד ח"ד סי' י"ז אות י') – "הא פשוט שבדיקת המכנסים לבד לא יועיל, דאשה המחוייבת לבדוק צריכה גם לבדוק גופה, וכיוון שהשתינה הא"א שוב לבדוק גופה, ואין לטהרה כשמחוייבת בדיקה".
3. צריך מראה טהורה.
- (א) ששבה"ל (ס"ק י"א, סיכום אות ה') – "אבל אם אינה מוצאת כלום, טמאה".
- שבה"ל (ח"ב סי' פ"ח) – "בתשו' תפארת צבי דאם לובשת מכנסים ובו חתיכת בגד פשתן שנדחק לאותו מקום א"כ הוי בדיקה תדירות, ע"ש והובא בד"ת סי' ק"צ סוס"ק נ"א – ומכ"ש בזמנינו דלובשים מכנסים דחוקים מאד לגוף שעל ידם נתברר בירור שלם המראה שראתה אם טהורה היא ואם מצאה בבגד החיצון ולא מצאה על המכנסים טהורה. – ובזה אין אנו צריכים להכניס עצמינו בבדיקת תה"ד ובשיעור וסת".
- (ב) בדה"ש (סי' קפ"ח ס"ק כ"ב) – "ואם לובשת מכנסים ובהם חתיכת בגד פשתן או צמר גפן שנדחק לאותו מקום הוה ליה בדיקה תדירות וכן בזמננו שלובשות מכנסים דחוקים לגוף ועל ידם מתברר המראה שראתה אם טהורה הוא אם לא אינה צריכה לבדוק בכל פעם שמרגשת אלא בודקת אח"כ בחתיכת הבגד או במכנסיה קודם שתגע בבעלה".
- (ג) מראה כהן (עמ' ז' אות ג', [לשיטתיה לאות ה']) – "ואם היא לבושה בבגד צמוד ומהודק לגופה, כתבו האחרונים שגם אם לא בדקה את עצמה מיד, יכולה אח"כ לבדוק את עצמה באותו מקום וגם את הבגד, ואם מצאה מראה טהור, בכמות גדולה יותר מהלחות הרגילה באותו מקום, טהורה. אך אם הבגד הוא כהה באופן שאי אפשר להבחין עליו אם המראה טמא או טהור צריכה להקפיד לבדוק את עצמה מיד".
4. מר"מ – הגריש"א זצ"ל (לבושי עז סי' קפ"ג סעי' א' תמצית אות כ"ד, אשרי האיש יו"ד פרק י"ח אות ג', לשונו לקמן), פתחי הלכה (ארטסקרול, פרק ג' הע' מ"ז אות ג').

ז] חזקה שיש הפרשה טהורה.**א. מיקל.**

1. **חכ"א** (כלל קי"ג סעי' ג') – "דהוא הדין נשים שרגיל בהם ליחה לבנה ומוחזקות בזה אפילו הרגישה זיבת דבר לח ולא בדקה טהורה כיון שמוחזקות בכך ורגילה בכך תלינן במצויה".
2. **שו"ת תפארת צבי** (סי' א' אות ה') – "דבר המצוי אצלה וכבר בדקה כ"פ ומצאה מראות טהורות ... שיש לסמוך ע"ז".
3. **דברי חיים** (ח"א סי' ל"ד, סי' ל"ז, ח"ב סי' ס"ו) – "נראה לי כיון דאשה רגילה ומצוי אצלה מראות לבנות והרגישה בעת יציאתן כאשר נתבאר על פי בדיקתה כמה פעמים בודאי תולין במצוי ולא גרע ממכה שיודעת שמוציאה דם שתולה אליבא דכולי עלמא [ע'י סי' קפ"ז סעיף ה'] ודו"ק. אך הא תינח בימי טהרתה".
4. **הו"ד בפת"ת** (סוף ס"ק ג').
5. **תשורת ש"י** (סי' תנ"ו) – "דבשו"ת דברי חיים ... בשו"ת בית שלמה ... כחא דהיתרא עדיף".
6. **מהרש"ם** (ח"א סי' קפ"ח) – "ומצאתי בשו"ת תפארת צבי להגאבד"ק גלוגא ואה"ו חיו"ד סימן ל"ט שהעלה דבאשה שרגילה לראות ליחה לבנה בשעת הרגשה דיש להקל גם בהרגישה ובדקה ולא מצאה כלום. וגם התה"ד מודה בזה וכתב שם גם כן דכיון דעל פי רוב מוצאת ליחה לבנה וזיבת דם אינו מצוי שלא בשעת ווסתה תולין ברוב ע"ש. וע' בתשו' ד"ח ח"א סימן ל"ד וח"ב סימן ס"ו שהעלה גם כן דאם בדקה כמ"פ היטב ונמצא מראה טהור דיש להקל. ועיין בשו"ת שע"צ להגאון מדענש סימן קל"ח שפסק גם כן דאם בדקה ג' פעמים ונמצאת טהורה גם בתוך ספירת ז' נקיים יש להקל בכה"ג".
7. **ערה"ש** (סעי' ט') – "נשים שרגילות לצאת מהן תדיר ליחה לבנה אם דרכן לצאת בהרגשת פתיחת פי המקור יכולה גם עתה לתלות בזה אף כשלא בדקה דלעולם תולין במצוי [נ"ל]".
8. **צמח צדק** (יו"ד סי' קל"ג אות ו') – "שאם ההרגשה היה רק זיבת דבר לח יש לצדד להקל טפי ובאשה שרגיל בה זיבת ליחה לבינה י"ל אפילו לא בדקה א"ע כלל טהורה".
9. **מנחת פתים** (סי' קפ"ח על רמ"א סעי' א') – "אפשר להקל בכל ענין כשבדקה כבר כמה פעמים, כהחכמת אדם ותשורת ש"י".
10. **טהרת ישראל** (סעי' ד').
11. **חזו"א** (חוט שני ס"ק ד' אות ג' ד"ה ואם, פרק א' דין אשה שהרגישה ולא מצאה דם אות ג').
12. **אג"מ** (יו"ד ח"ד סי' י"ז אות ט') – "אלו נשים שרגילות להרגיש זיבת דבר לח יוצא מגופן וכשבדקות מוצאות מראות טהורות, אם ידוע זה להן עי"ז שכל הפעמים שהרגישה היה זה מראה טהור - ולא שייד להחשיב זה ידיעה ברורה אלא כשהיה זה בזמנים שונים, היינו כגון ביום ובלילה בשעת עבודתה ובשעת מנוחה וכדומה. אם בכל זמן ובכל אופן בדקה והיו מראות טהורות, יש לסמוך אם בדקה ג' פעמים. ואם היו הג' בדיקות בזמן אחד ובאופן אחד, ואפילו יותר מג', אינו מועיל אלא לאותו הזמן ואותו האופן. ומהני זה רק לימי טהרה ממש שלה, וליום הוסת לא מהני בשום אופן. ולשבעת ימי ספירת נקיים שלה צריכה בדיקה ג"פ ביחוד לימי ספירה - אם יהיו ג"פ אף בימי ספירה של הרבה פעמים שבדקה והיו זה מראות טהורות, תוכל לסמוך ע"ז".
13. **באר משה** (חק וזמן עמ' כ"ז ד"ה ולמעשה).
14. **הגריש"א** זצ"ל (משנת השלחן תשובה ס"ה, תשובה צ"ד, חק וזמן עמ' כ"ז, אשרי האיש יו"ד פרק י"ח אות ג', פתחי דעת פרק א' הע' נ"א).
15. **ששבה"ל** (ס"ק י"א ד"ה ובדברי) – "יש להקל כרוב פוסקים".
- שבט הלוי** (ח"ב סי' פ"ח) – "וגם דעת החכמת אדם דנשים הרגילות בליחה טהורה תולים במצוי, ואף שיש חולקים עליו. אמנם הגאון מהרש"ם ח"א סי' קפ"ח פסק כוותי' ע"ש מילתא בטעמא והנסיון מוכיח כוותי' דרוב מובהק הוא דרובא דזיבות האלה הם טהורים".
16. **קנה ברש"ם** (קובץ אור ישראל חנ"ו עמ' ל"ו אות קל"ד) – "אשה צריכה לעשות ג' בדיקות אחרי הרגשות של ליחה".
17. **חוט שני** (ס"ק ד' אות ג', פרק א' דין אשה שהרגישה ולא מצאה דם אות ג').
18. **אורחות הבית** (פרק כ' סעי' ד') – "אשה שרגילה לפלוט גם בימי טהרתה ליחה במראה טהור, אם בדקה שלוש פעמים ומצאה רק ליחה במראה טהור, יש להקל שאינה צריכה לבדוק עוד כל פעם שמרגישה (חוץ מבמים שעלולה לראות, שהם ימי וסתה), ובפרט בנשים שלובשות מכנסים הדוק לבשרן בודאי ראוי להקל. ומיהו ראוי שתשאל לחכם ויורה לה דינה".
19. **מנחת אשר** (סי' א' אות ג' ד"ה באשה) – "המקיל לא הפסיד".

ב. מחמיר.

1. **שו"ת בית שלמה** (ח"ב סי' ל"ו).
2. **שו"ת בית יצחק** (יו"ד ח"ב סי' ט"ו).

ג. אשה שאין לה וסת קבוע.

1. **מר"מ** – **חזו"א** (יו"ד סי' פ"ט ס"ק א' ד"ה ונראה, "ונראה דהרגילה בפליטת הרחם יש להקל אף באשה שיש לה וסת שלא בשעת וסתה דכיון דהיא מסולקת דמים ורגילה בפליטת שאר שטפון אין חוששין לראיית דם, ואע"ג דקיי"ל נדה ד' ב' דשלא בשעת וסתה מטמאה למפרע, היינו משום דכיון דראתה אגלאי מלתא שדרך טבעה השתא ראתה שלא בזמנה ובטל אורח בזמנו בא, וגרע ממעוברת ומניקה דהן מסולקין בהחלט, וכמו שפרש"י שם, אבל בספק אם ראתה דם או לא יש להעמידה אחזקת טהרה כיון דחזקת סילוק דמים שלא בשעת וסתה מסייעתה, והרי בעי למימר בגמ' שם דלר"ד שלא בשעת וסתה דיה שעתה"), **בדה"ש** (סי' קפ"ח ס"ק כ"ב, בי' ד"ה טהורה, "למעשה צ"ע"), **חוקת הטהרה** (קובץ תשובות סי' ז' אות י').

ד. **לגבי הרגשה של פתיחת המקור:** האם חזקה מהני.

1. מיקל, שאין לחלק בין פתיחת מקור לזיבת דבר לח – ערה"ש (סעי' ט', לשונו לעיל), חזו"א (חוט שני ס"ק ד' אות ג' ד"ה ואם, עי' אות י"א), יביע אומר (טהרת הבית סי' ז' סעי' ב', עי' מעין אומר ח"ז פרק א' סי' צ'), חוט שני (ס"ק ד' אות ג', עי' אות י"א, פרק א' דין אשה שהרגישה ולא מצאה דם אות ג'), בדה"ש (סי' קפ"ח ס"ק כ"ב).
2. מחמיר – הגריש"א זצ"ל (פתחי דעת פרק א' הע' נ"א).
3. מר"מ – טהרת ישראל (סעי' ד', לשונו לקמן), חוקת הטהרה (קובץ תשובות סי' ז' אות ח').

ה. **האם צריך לכתחילה לבדוק:** למקילים לעיל.

1. מחמיר.
(א) שו"ת תפארת צבי (סי' א' אות ה') – "דאפשר שיש לסמוך ע"ז לענין דיעבד שלא נבדוק, אך לכתחלה ודאי צריכה בדיקה".
(ב) בדה"ש (סי' קפ"ח ס"ק כ"ב) – "ונראה שיש להחמיר בזה אם לא בשעת הדחק".
(ג) עי' פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' פ"ד).
2. מיקל.
(א) דברי חיים (ח"א יו"ד סי' ל"ד).
(ב) אבני נזר (יו"ד סי' רכ"ב אות ה').
(ג) עי' הגריש"א זצ"ל (לבושי עז סי' קפ"ג סעי' א' תמצית אות כ"ד, אשרי האיש יו"ד פרק י"ח אות ג') – "נתחזקה ג"פ ע"י בדיקה בעת שהרגישה זיבת דבר לח שהוא מראה טהור, אין צריכה בדיקה אפילו לכתחילה, אבל אם נתחזקה ע"י שמצאה מראה טהור לאחר זמן בבגד הסמוך לגופה, אף שטהורה אין מועיל לה להתחזקות".
(ד) טהרת הבית (סי' ז' סעי' ב').
(ה) אורחות הבית (פרק כ' סעי' ד') – לשונו לעיל.
(ו) מראה כהן (עמ' ח' אות י"א) – "ונוהגים להורות שאשה זו הרגילה בפליטות טהורות והרגישה בימים שאינה עלולה לראות בהם, שפטורה אף לכתחילה מלבדוק עצמה".
3. מר"מ – פתחי הלכה (ארטסקרול, פרק ג' הע' ס"ח).
(א) מהרש"ם (ח"א מפתח לסי' קפ"ח) – "שו"ר בשו"ת ברכ"מ סי' ט"ו שהביא כן משו"ת צ"צ החדש ועוד כמה מחברים והעלה שא"צ לבדוק כלל וע"ע בשו"ת נטע שורק יו"ד סי' נ"א ושו"ת טטו"ד תליתאה ח"ב סוסי' נ"ז וסי' נ"ח וסי' ס"ה מ"ש בזה".
(ב) חוט שני (ס"ק ד' אות ג' ד"ה אם, פרק א' דין אשה שהרגישה ולא מצאה דם אות ג') – "לכתחילה מן הראוי לבדוק עצמה, אף לאחר ג' פעמים, כדי לברר טהרתה. ואמנם אם היא רגילה הרבה במציאת מראות הטהורות לאחר ההרגשה, הרי היא טהורה, ואינה צריכה בדיקה".

ו. **אם בדקה עצמה רק בזמנים מסויימים.**

1. מחמיר – אג"מ (יו"ד ח"ד סי' י"ז אות ט', לשונו לעיל).
2. מיקל, מועילה לכל זמן – הגריש"א זצ"ל (אוצרות הטהרה פרק א' סוף הע' ס"ט, אשרי האיש יו"ד פרק י"ח אות ג', "וההתחזקות ע"י בדיקות אלו, מועילה לכל זמן, אף אם בדקה עצמה רק בזמנים מסויימים (דהיינו שמועיל ליום ולילה, בשעת עבודה ובשעת מנוחה)", הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' י"ז, "שהעולם נהוג להקל בזה. אבל מ"מ וודאי צריך חזקה לאותה הרגשה. אבל אינו מועיל להרגשה שאינו אלא כעין זה, כל שהוא משונה קצת").

ז. **בדקה עצמה קודם הנישואין ג"פ.**

1. מיקל – הגריש"א זצ"ל (אוצרות הטהרה פרק א' סעי' כ"ה, פתחי דעת פרק א' הע' נ"ג, אשרי האיש יו"ד פרק י"ח אות ד').
2. מחמיר – ששבה"ל (ס"ק י"א ד"ה אם, סיכום סוף אות ה', "דיש כמה שינויים בוסת אחר הנישואין").

ח. **אם יקרה כן ביום הוסת.**

1. מחמיר.
(א) אג"מ (יו"ד ח"ד סי' י"ז אות ט', רשומי אהרן ח"א יו"ד סי' קפ"ד אות ח') – "אשה שכבר מוחזקת שההרגשות שלה הם טהורות אין החזקה מועילה לפטור אותה מבדיקה אם יקרה כן ביום הוסת".
(ב) עי' הגריש"א זצ"ל (לבושי עז סי' קפ"ג סעי' א' תמצית אות כ"ה).
(ג) עי' ששבה"ל (ס"ק י"א ד"ה ובדברי, סיכום אות ה') – "יש מקום להחמיר".
(ד) מראה כהן (עמ' ח' אות י"ב).
(ה) בנין בית נאמן (פרק א' הע' ט"ז).
2. **ביום וסת שאינו קבוע.**
(א) יש להקל – הגריש"א זצ"ל (אשרי האיש יו"ד פרק י"ח אות ג').
(ב) מר"מ – חוט שני (ס"ק ד' אות ג', עי' דפו"ח), פתחי דעת (פרק א' סעי' כ"ה).

ט. אם יקרה כן בהז' נקיים.

1. מיקל.

(א) מהרש"ם (ח"א סי' קפ"ח) – "ועיין בשו"ת שע"צ להגאון מדעש סימן קל"ח שפסק גם כן דאם בדקה ג' פעמים ונמצאת טהורה גם בתוך ספירת ז' נקיים יש להקל בכה"ג".

(ב) חזו"א (חוט שני עמ' קמ"ג אות ג' ד"ה ואם, פרק א' דין אשה שהרגישה ולא מצאה דם אות ג').

(ג) הגריש"א זצ"ל (לבושי עז סי' קפ"ג סעי' א' תמצית אות כ"ה, אשרי האיש יו"ד פרק י"ח אות ג', פרק ל"ב אות י"ז).

(ד) בדה"ש (סי' קפ"ח ס"ק כ"ב).

2. מר"מ – דברי חיים (ח"א סי' ל"ד ד"ה אולם), טהרת ישראל (סעי' ח'), אג"מ (יו"ד ח"ד סי' י"ז אות ט', לשונו לעיל), ששה"ל (ס"ק י"א ד"ה ובדברי, סיכום אות ה'), פתחי דעת (פרק א' סעי' כ"ה).

(א) טהרת ישראל (סעי' ד') – "ואם בדקה ג' פ' ונמצאת טהורה גם בתוך ז"נ יש להקל אבל אם הרגישה פתיחת המקור בה"ג א"א לטהרה בלא בדקה".

(ב) מראה כהן (עמ' ח' אות י"ב) – "ולענין ג' ימים ראשונים של ז' נקיים תעשה שאלת חכם".

י. מר"מ.

1. קנה בושם (קובץ אור ישראל חנ"ו עמ' ל"ו אות קל"ד) – "אשה שלא ידעה מזה עד זמן רב אחרי התחונה לא צריכה בדיקה זו".

ת. מסולקת דמים.

א. מעוברת, מניקה.

1. מיקל: כיון מסולקת דמים, וכן מראות טהרות שכיחי בנשים אלו.

(א) תוה"ש (ס"ק ב') – "דבהני נשים שהן בחזקת מסולקת דמים כגון מעוברת ומניקה דאפילו נפתח מקורה טהורה אף אם לא מצאה כלום וכן יש להוכיח מדברי מהר"א שהביא בת"ה שם סימן רמ"ז כיון דהרגשה סברא דאורייתא הוה כלמ"ד וסתות דאורייתא דאפילו בדקה ומצאה טהורה טמאה כדאיתא בפרק כל היד, עכ"ל. ומבואר להדיא בש"ס דנדה דף ט' דאפילו למ"ד וסתות דאורייתא לא בעי בדיקה בימי עיבורן וא"כ ה"ה הכא ודוק היטב. וכל זה אם לא מצאה כלום, אבל אם מצאה מראה לבן וכיוצא בו משאר מראות הטהורין, אף שהרגישה טהורה בכל ענין כמבואר לעיל סי' קפ"ח".

(ב) שאלת יעב"ץ (ח"ב סי' ה') – "כיון דת"ה מכח ספק קאתי דבאמת יוכל להיות אף דהרגישה שיצא ממנה דם דילמא ממראות הכשרות ה' דאתי נמי ממקור יש לן להקל במעוברת ומניקות דמסולקים דמים והיינו דמים הידועים הטמאים (וכעי' מ"ש התוס' ד"ה ה"א) ואף שהרגישה אמרין דממראות הטהורות ה' כאשר באמת שכיח דאף מעוברת ומניקות ימצאו בהרות בהרות לבנות ודמי ממש להגיע שעת וסתה ולא בדקה בימי עבודה דטהורה אף למ"ד וסתות דאורייתא".

(ג) סד"ט (ס"ק ג' ד"ה עוד) – "י"ל דבריו נכונים ... טפי מיסתבר למיתלי להתירה".

(ד) גליון מהרש"א (על מחבר סעי' א') – "יש מי שאומר שהיא טמאה דחזקת ראתה כחזקת הוסת וע"כ במעוברת ומניקה טהורה".

(ה) גר"ז (ס"ק ב') – "ונשים שהן בחזקת מסולקות דמים כגון מעוברת ומניקה אפילו הרגישה שנפתח מקורה ובדקה ולא מצאה כלום טהורה".

(ו) חכ"א (כלל קי"ג סעי' ב') – "אבל מעוברת ומניקה כיון שהן בחזקת מסולקת בדמים אפילו הרגישה שנפתח מקורה ולא מצאה כלום טהורה דתלינן מה שנפתח מקורה היה להוציא ליחה לבנה או ירוקה שגם אלו באים מן המקור דכיון דהן בחזקת מסולקת בדמים יותר מסתבר לתלות בהם ממה שנאמר שיוצא דם (מנחת יעקב וסדרי טהרה ריש סימן ק"צ)".

(ז) פרדס רמונים (שפתי חכם ס"ק א' ד"ה עי').

(ח) לחו"ש (לחם ס"ק ח') – "כ' בתורת השלמים ... והסכים עמו לדינא בס"ט".

(ט) פת"ת (ס"ק ז').

(י) ערה"ש (סעי' י"ג) – "י"א אע"ג דביתר הג' נשים לא הקילו בכתמים מ"מ בדין הרגשה שנתבאר שהרגישה שנפתח מקורה ולא מצאה כלום דטמאה מ"מ בג' נשים אלו תלינן ההרגשה במילתא אחריתי כיון שהן בחזקות מסולקות דמים [מנ"י וס"ט] ודברי טעם הם".

(יא) אמרי יוסף (ח"א סי' קפ"ב ד"ה מה) – "ומנהג המורים להקל בזה".

(יב) טהרת ישראל (סעי' ה') – "המיקל לאחרים אף שבדקה א"ע אחר שיעור וסת ולא מצאה כלום לא הפסיד".

(יג) הגריש"א זצ"ל (משנת השלחן תשובה צ"ז).

(יד) יביע אומר (ח"ה יו"ד סי' ט"ו אות ד', טהרת הבית סי' ז' סעי' ג') – "והעיקר לפע"ד בזה שהואיל ודינו של התה"ד שנוי במחלוקת, ורבו הפוסקים המתירים, וכמש"כ בריש אמיר, הבו דלא להוסיף עלה להחמיר גם במסולקת דמים כמעוברת ומניקה".

1. עדיין צריך בדיקה – טהרת הבית (סי' ז' סעי' ג'), אורחות הבית (פרק כ' סעי' ג'), "במעוברת או מינקת שהן בחזקת מסולקות דמים, אם הרגישו כבתחלת וסתן צריכות לבדוק".

2. הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' ט"ז) – "שאף שמעיקר הדין עדיין חייבת לבדוק, מ"מ כלפי מעוברת הפוסקים מקילים, מפני שאינו טוב לבריאותה לבדוק בימי היריונה. אבל אה"נ מינקת עדיין חייבת לבדוק".

א. אם לא בדקה - עי' לקמן.

2. מחמיר.

(א) בית לחם יהודה (ס"ק ב') – "ואפי' מעוברת או מינקת ודלא כתורת השלמים".

(ב) תפארת למשה (על הט"ז ס"ק ג') – "בט"ז סימן ק"צ ס"ק ג' וז"ל דהרגשה דאורייתא היכא דליכא למיתלי במידי אחרתא כו' עכ"ל. ומלשון זה משמע דאשה המעוברת שהרגישה שנפתח מקורה להוציא הולד ולהפיל קודם זמנו ואח"כ לא הפילה ולא

ראתה כלום אין צריכה טבילה דתליא ההרגשה ופתיחת קברה בוולד ולא הרגשת דם הוא ואף דאי אפשר לפתיחת הקבר בלא דם מ"מ כיון דלא יצא הולד באמת אמרינן שנפתח רק מעט כשפופרת דק דבכה"ג אפשר בלא דם כדאי' סימן קפ"ח ס"ג וס"ו ע"ש ומה"ט אם הרגישה שנפתח כו' וראתה מראות הכשרות טהורה דתולה ההרגשה ופתיחה במראות אלו. ומעשה בא לידי כנ"ל ולא רציתי לסמוך ע"ז להתיר ד"ל דהתם הרי יצאו מראות הכשרות ותלי' הפתיחת קבר וההרגשה בהם משא"כ הכא דלא יצא שום ולד ולא ד"א ממנה. ועוד דדלמא הרגשה שנפתח להוציא הולד אף שלא יצא מ"מ הפתיחה הוי גדול משפופרת וטמאה משום פתיחת הקבר אף בלא ההרגשה ודו"ק".

(ג) רע"א (על סעי' א') – "ובמעוברת כ' המנ"י דטהורה ומדמי לי' כמו דאינה חוששת אף למ"ד וסתות דאורייתא ע"ש ולענ"ד יש לחלק ומדברי התפל"מ גבי מעוברת שמרגישה שנפתח מקורה להוציא הולד מבואר דל"ס כהמנ"י וכ"כ בפשיטות בת' נו"ב מ"ת סי' ק"כ".

(ד) חת"ס (יו"ד סי' קס"ח ד"ה ומ"ש) – "דברי ס' תורת שלמים ראיתי ובמח"כ לא נ"ל דבריו בזה".
(ה) מלבושי טהרה (סעי' ג', ס"ק ו').

3. מר"מ – דברי יציב (יו"ד סי' פ"א אות ג' ד"ה ומה), חוט שני (ס"ק ד' אות י"ב, אות י"ג), בדה"ש (ס"ק כ"ב, בי' ד"ה יש), מראה כהן (עמ' ו' אות א', עמ' ז' אות ז'), פתחי הלכה (ארטסקרול, פרק ג' הע' מ"ז אות ד').

(א) חזו"א (סי' פ"ט ס"ק א', עי' לבושי עז סי' קפ"ג סעי' א' תמצית אות כ"ג) – "כפ"ת הביא דעת תוה"ש דבד' נשים דדיין שעתן אין חוששין כמו שאין חוששין לוסת, וכבר חלקו אחרונים ז"ל דהתם בימי עיבורה ומניקותה לא שייך אורח בזמנו בא דאדרבה חזקתן לסלק הוסת בימים אלו, ואינו ענין לדין הרגישה שנפתח מקורה, ואמנם הס"ט קיים דין תוה"ש ולא מטעמי' אלא כיון דקיי"ל דאם מצאה מראות טהורות כדאיתא סי' קפ"ח והני ד' נשים כיון דמסולקות דמים הן ואינן מסולקין משאר שפעות, תלינן שנפתח מקורה להפליט שפעת מראה טהורה, ואמנם הגרע"א בגליון הביא דברי תוה"ש וחלק עליו, והביא בשם תפל"מ ובשם נו"ב להחמיר וכ"כ בפ"ת בשם ח"ס להחמיר, ונראה דלא פליגי, דדברי הס"ט באשה הרגילה בפליטת שטפון מרחמה בשעת עיבורה והנקה, אבל מסולקת דמים, ודברי המחמירים באינה רגילה בכך".

(ב) הגרשז"א וצ"ל (הג' לס' אמירה לבית יעקב אות א') – "ונראה דבזמננו אין להקל אלא כשהיא מינקת ממש, ולא כל כ"ד חדש".
(ג) ששבה"ל (ס"ק י"ד, סיכום אות ו', עי' שבה"ל ח"ח סי' קצ"ד) – "יש להקל, ועכ"פ יש להקל דמהני בדיקה לאחר זמן, ובמינקת כשמינקת ממש אפשר להקל, וכשאינה מינקת אין להקל".

4. אם לא בדקה.

(א) מחמיר – בית שלמה (ח"ב סי' ל"ו, "ואף שהמנ"י שהקיל רס"י ק"צ במעוברת ומניקת היינו בבדק' ולא מצאה כלום").
(ב) מיקל – פרי דעה (בפתיחה סוף שער ו' ד"ה והנה, "ומשמע דאפילו לא בדקה כלל טהור לדדהו דס"ס יש לתלות יותר במראה טהור").

(ג) מר"מ – בדה"ש (ס"ק כ"ב).

5. מר"מ – פתחי דעת (פרק א' סעי' כ"ז).

ב. קטנה, זקנה.

1. פתיחת מקורה.

(א) מיקל, שאין לחלק בין זה למעוברת ומניקה [מסולקת דמים] – סד"ט (סוף ס"ק ג', "מנחת יעקב דבהנך נשים דבחזקת מסולקת דמים הם לא מטמאין משום הרגשה ... בהנך ד' נשים דבחזקת מסולקת דמים הן"), פרדס רמונים (שפתי חכם ס"ק א' ד"ה עי', "ווקינה ... והסדרי טהרה ... הסכים לדינא כהמנחת יעקב"), צמק צדק (פסקי דינים סעי' א'), ערה"ש (סעי' י"ג, לשונו לעיל), חוט שני (עמ' קמ"ד אות ט"ו).

(ב) מחמיר – הגרשז"א וצ"ל (משנת השלחן תשובה צ"ח, אשרי האיש יו"ד פרק י"ח אות ח', "קטנה או זקנה שהרגישה [פתיחת המקור] ובדקה מיד [עכ"פ אחר שיעור וסת] ולא מצאה כלום, יש להחמיר עליה כדין אשה רגילה").

2. זיבת דבר לח [למחמירים לעיל].

(א) לכ"ע מחמיר – לפי הבדה"ש (סעי' א' בי' ד"ה יש, עמ' קנ"ד).

(ב) מיקל – הגרשז"א וצ"ל (משנת השלחן תשובה צ"ח, אשרי האיש יו"ד פרק י"ח אות ח', "אולם אם הרגישה בעומק זיבת דבר לח [הפרשה] ובדקה ולא מצאה כלום - יכולים להקל עליה, משום שהן בכלל נשים שדמים מסולקות מהן").

3. מר"מ – בדה"ש (ס"ק כ"ב).

(א) פרי דעה (פתיחה סוף שער ו') – "ונראה להחמיר בזה ... מ"מ לדינא צ"ע בזה".

(ב) חוט שני (ס"ק ד' אות ט"ו) – "דינה כדין מעוברת ומניקה".

ט [כתמים של קטנים - סעיף ב'.

א. מקור.

1. נדה (דף ה.) – "דאמר רב יהודה אמר שמואל משום רבי חנינא בן אנטיגנוס כל הנשים כתמן טמא למפרע ונשים שאמרו חכמים דיין שעתן כתמן כראיתן חוץ מתינוקת שלא הגיע זמנה לראות שאפילו סדינן שלה מלוכלכין בדם אין חוששין לה".

ב. אם יש לה בעל.

1. מחמיר, חוששת לכתמיה.

(א) יש"ש (ביאורי על הטור) – "והאידנא כל אשה שיש לה בעל חוששת לכתמיה אפילו היא קטנה, דהא אפילו לדם בתולים מונין שבעה נקיים, ואין להקל מן המנהג".

(ב) ב"ח (ס"ק ד' ד"ה כתב) – "כתב מהרש"ל ... ובודאי כיון שנהגו שלא לחלק בנשואה שלא יבואו לידי טעות אין להקל".

(ג) דרישה (ס"ק ב').

(ד) ט"ז (ס"ק ד').

2. מיקל, אין הקטנה חוששת לכתמיה.

(א) ש"ך (ס"ק ג', נקוה"כ על הט"ז ס"ק ד') – "מ"ש הב"ח דודאי אין להקל מן המנהג כו' אומר אני שאין בזה מנהג וגם מדברי מהרש"ל גופו נראה שאין מנהג בזה רק בדם בתולים ומשם למד לכאן ועוד דהדבר ידוע דדבר שאינו מצוי אין שייך בו מנהג וכמו שכתבו הרמב"ם והכ"מ סוף פ"א מהלכות מאכלות אסורות ע"ש וגם אילו היה המנהג כן היה הרב כותבו בהג"ה וכ"נ דעת הט"ו ושאר אחרונים שאע"פ שכתבו לקמן סימן קצ"ג דאפי' הבעל הקטנה טמאה (וגם הרא"ש ורוב הפוסקים כ"כ ע"פ הש"ס וכדלקמן סימן קצ"ג בבית יוסף ע"ש) כתבו כאן דכתמיה טהורים".

(ב) תוה"ש (ס"ק ה').

(ג) בית לחם יהודה (ס"ק ג').

(ד) חכ"א (כלל קי"ג סעי' ה') – "בין שהיא בתולה בן שהיא בעולה (ש"ך ומנחת יעקב דלא כרש"ל)".

(ה) גר"ז (ס"ק ה') – "ורש"ל כתב דהאידנא כל אשה שיש לה בעל חוששת לכתמיה לכתחלה ואפילו היא קטנה ואין להקל מן המנהג עכ"ל. והש"ך כתב דאין בזה מנהג בדבר שאינו מצוי לא שייך מנהג וכן דעת רמ"א ושאר אחרונים עכ"ל".

(ו) לחון"ש (לחם ס"ק י"ב, שמלה סוף ס"ק ו').

(ז) מלבושי טהרה (סעי' י', ס"ק י"ט) – "ויען כי מילתא דרבנן הוא להקל שומעין".

(ח) ערה"ש (סעי' י"ב) – "ודע שי"א דהאידנא שהחמירו בדם בתולים בקטנה כמ"ש בס"י קצ"ג כמו כן יש להחמיר בכתמים [רש"ל] וי"א דרך בכתמים שבגדים שלה הקילו ולא בכתמים שבגופה [ב"ח] וי"א דלא הקילו בה רק בספק אי מגופה אתי אי מעלמא אתי תלינן בה דמעלמא אתי אבל אי בוודאי מגופה אתי טמאה [ח"ד] ולא נראה כן דלהדיא אמרו חז"ל דלא גזרו על כתמיה **משמע דבכל עניין לא גזרו עליה** אפילו בכתמי גופה ואפילו אין לה במה לתלות כל זמן שלא הרגישה ולא דמי לבתולים דהתם טעמא אחרנא אית ביה משום דביאה לכל מסורה ואין מבחינים בין קטנה לגדולה ויצרו תוקפו לפיכך היה בהכרח להשוות כולן משא"כ כתמים שמסורה למורים [ש"ך ס"ק ג']".

(ט) טהרת ישראל (ס"ק ל"ה) – "אחרונים לא כרש"ל".

3. מר"מ – ט"ז וש"ך השלם (כו"ל ס"ק ט"ז, שפ"ח ס"ק ט"ו).

(א) תפארת ישראל (ס"ק ד') – "עיינן ש"ך ... ונראה דתליא בדעת הפוסקים לקמן קצ"ג, דלמ"ד דמדינא דגמרא לא אמרו בקטנה בועל בעילת מצוה ופורש רק אח"כ ממנהגא החמירו, א"כ יש מקום לומר אם החמירו בדם בתולים דודאי מותר איך לא יחמירו בכתמים. אמנם לשיטת הפוסקים דמדינא דגמרא אסיקו בכל הנשים אפילו בקטנה בועל בעילת מצוה ופורש, ובגמרא (נדה ה ע"א) נאמר דקטנה כתמה טהור, ולדברי מהרש"ל קשיא אהדדי, וכמו דאסיקו שם בבעילת מצוה גם גבי כתם הוי ליה למימר כן. אלא ודאי דיש חילוק כמו שכתב הש"ך בשם הרא"ש (פרק י סימן א), שלא לחלק בין גדולה לקטנה הואיל ובעילה לכל מסור, משא"כ בכתם ופשוט".

1) פרדס רמונים (שפתי חכם סוף ס"ק ג') – "כל עיקר דברי הכרתי ופילתי אינן מובנים לי, במ"ש דאם הוא מדינא דש"ס, והרי בהדיא אמרו בש"ס דקטנה כתמיה מותרין, וע"כ צריך לחלק כו', דהרי לדעת הב"ח לא אמרו בש"ס דקטנה כתמיה מותרין רק בכתם שעל בגדיה, אבל בכתם שעל בשרה כתמיה טמאין מדינא דש"ס, וכמבואר בהדיא בב"ח".

ג. כתם הנמצא על בשרה של קטנה, ואינו ודאי מגופה.

1. מחמיר, טמאה.

(א) ב"ח (ס"ק ד' ד"ה כתב) – "ולפענ"ד נראה מדקאמר תלמודא שאפילו סדינין שלה מלוכלכים בדם ולא קאמר רבואת שאפילו גופה מלוכלך בדם אלמא דדוקא בסדינין מלוכלכים תלינן דעברה בשוק ולא אדעתא אבל בנמצא כתם על גופה לא תלינן להקל אף בקטנה".

2. מיקל, טהורה.

(א) ש"ך (ס"ק ג') – "דלא גזרו בתינוקת כלל אפילו בנמצא על גופה".

(ב) תוה"ש (ס"ק ה').

(ג) חור"ד (חי' ס"ק ג') [לכאורה הולך על דין זה, ולא על דין של הקטנה שיש לה בעל. וכן עי' פרדס רמונים שפ"ח ס"ק ג' ד"ה ולדינא]] – "עש"ך שכן הלכה דלא כהב"ח".

(ד) חכ"א (כלל קי"ג סעי' ה') – "לא גזרו עליה לטמא כתמיה בין שנמצא על סדינים ובין שנמצא על גופה (ש"ך ס"ק ג')".

(ה) גר"ז (ס"ק ד') – "ואפילו כתמים שבגופה לא גזרו בתינוקת שלא הגיע זמנה לראות (ש"ך)".

(ו) מלבושי טהרה (סעי' י', ס"ק י"ז).

(ז) פרדס רמונים (ריש פתיחה לסי' ק"צ, אות א', אות ב', שפ"ח ס"ק ג' ד"ה ולדינא) – "יש להקל אפילו בנמצא על בשרה".

(ח) ערה"ש (סעי' י"ב) – לשונו לעיל.

(ט) צמק צדק (פסקי דינים סעי' ב') – לשונו לקמן.

(י) בדה"ש (ס"ק כ"ד) – "רוב הפוסקים".

3. מר"מ – ט"ז וש"ך השלם (שפ"ח ס"ק ז').

ד. **דם שבודאי אתי מגופה**, רק שלא הרגישה.

1. מחמיר [שגזר, א"נ אין לה נאמנות], טמאה.

(א) **חור"ד** (חי' ס"ק ג', בי' ס"ק ד') – "אי ודאי אתי מגופה רק שלא הרגישה טמאה".

(ב) **עי' רע"א** (סי' ס"ב ד"ה אמנם יש, סי' פ"א) – "תמיה לי על הש"ך דמאן לימא לן דשלא בהרגשה היה וכי אמירה דקטנה מידי מששא אית בה, והא כל דיני נידה וספירתה מדין עד אחד נאמן באיסורין כמ"ש תוס' ריש גיטין **והא קטנה אינה נאמנת** באסורי דאורייתא".

(ג) **לחור"ש** (שמלה ס"ק ו') – "מ"מ בקטנה כל שבא הדם מגופה טמאה מדאורייתא. **דהא חזקת דמים שבאים בהרגשה**, וזו שהיא קטנה אעפ"י שהיא אומרת שלא הרגישה מ"מ כיון שאינה בת דעת אמרי' ארגשה ולא אדעתה. או שאין אנו מאמינים לה דאין עדות לקטן וקטנה".

(ד) **מלבושי טהרה** (סעי' י', ס"ק י"ח).

(ה) **פרדס רמונים** (ריש פתיחה לסי' ק"צ, אות א', אות ב') – "דהדין ברור, דאם ודאי ראתה מגופה, ואומרת שלא הרגישה, לא סמכינן עלה, **ואפילו מן התורה** טמאה, ובפרט שי"ל שעדיין אינה בקיאה בזה כלל, והיא טועה בהרגשה".

(ו) **צמק צדק** (פסקי דינים סעי' ב') – "נראה להכריע דכל שאינה יודעת בבירור גמור שבא מגופה, יש להקל אפי' בנמצא על בשרה. אבל כשיודעת בודאי שבא מגופה אין להקל".

(ז) **שערי טהרה** (שער י' סעי' ב') – "אך אם ידוע שבודאי אתי מגופה, אפילו בלא הרגשה אין להקל".

(ח) **ששבה"ל** (ש"ך ס"ק ג' בא"ד, סיכום אות א', שבה"ל ח"ה סי' ק"ט אות ב') – "ש"ך ס"ק ג' ... צ"ע רב וכן מצאתי אח"כ בתשובת הגרעק"א ח"א סי' פ"א דשאני נמצא על גופה דקרוב דהוא מן הגוף, ואי משום דלא הרגישה, מי יעיד ע"ז אטו קטנה נאמנת ע"ז, וא"כ תלינן דבא מן הגוף ורוב דמים בהרגשה כמש"כ הרמב"ם, משא"כ בבגדיה דודאי עברה ושכחה כמש"כ רש"י נדה ה' ע"א, וצ"ל כמש"כ רש"י נדה דבגופה אין לתלות כלל הואיל ואין בה דמים, וא"כ נראה דהאי חזקה דאין בה דמים היא חזקה אלימתא ביותר דלא נמצא בה דם כלל, ואפי' על גופה אין לתלות כלל בדם נדה ולא משום דהיא נאמנת שלא הרגישה אלא דכל זמן שלא נתברר שהרגישה ודאי היא בחזקת שלא ראתה בטבע, אבל ודאי כל שנראה דם בא מגופה של קטנה ממש חמור יותר מגדולה כיון דחזינן דהיא מן המיעוט שאינו מצוי שנמצא בה דם בקטנות, ועל שלא הרגישה אינה נאמנת, וז"ב ודלא כס' לחם ושמלה כאן".

(ט) **בדה"ש** (ס"ק כ"ד) – "נראה להחמיר".

2. מיקל, לא גזרו על כתמיה.

(א) **דברי חמודות** (נדה פרק א' אות ח') – "ולא גזור כלל כלומר ואפילו א"א לנו שנאמר לאו אדעתה אפ"ה רבנן לא גזור והקרוב אלי עוד לומר שיש חסרון מטעות הסופר בלשונו של רש"י וצ"ל ועוד דכתמים כו".

(ב) **תוה"ש** (ס"ק ג') – "אפילו אי אפשר לתלות בדבר אחר, וכן כתב הלחם חמודות, ודלא כמשמע קצת מלשון רש"י שם".

(ג) **ישועות יעקב** (ס"ק ב').

(ד) **גר"ז** (ס"ק ד') – "ואפילו אין לה במה לתלות דבשוק של טבחים לא עברה ולא נתעסקה בכתמים איכא למימר עברה או נתעסקה ולא אדעתה דהא בגופה אין לתלות כל עיקר דכתמים דרבנן נינהו וכי גזור רבנן בהגיע זמנה דדם מצוי בה אבל בהך לא גזור הואיל ואין בה דמים (רש"י)".

(ה) **ערה"ש** (סעי' י"ב) – "ולא נראה כן דלהדיא אמרו חז"ל דלא גזרו על כתמיה משמע דבכל עניין לא גזרו עליה אפילו בכתמי גופה ואפילו אין לה במה לתלות כל זמן שלא הרגישה".

3. **מר"מ** – **סד"ט** (ס"ק ז', ס"ק צ"ג ד"ה ובהכי ניחא), **פת"ת** (ס"ק ח'), **אג"מ** (יו"ד ח"א סי' פ"ו ד"ה אך), **חוט שני** (ס"ק ה' ד"ה עוד), **פתחי הלכה** (ארטסקרול, פרק ז' הע' כ"ה), **ט"ז וש"ך השלם** (שפ"ח ס"ק ו', ס"ק ז').

(א) **הגרשז"א** וצ"ל (מנחת שלמה תנינא ב - ג) סי' ע"ב אות כ"ה) – "חושבני דלדעת הש"ך בסי' ק"צ סק"ג דבקטנה שאפי' סדינים שלה מלוכלכים בדם טהורה אמרינן דלגמרי אוקמה אדאורייתא דאפי' אם בודאי ראתה מ"מ סמכינן אדיבורה וכל שלא הרגישה טהורה [עיין שם בפת"ש סק"ח שהחור"ד חולק ע"ז]".

(ב) דעת הש"ך – **ט"ז וש"ך השלם** (שפ"ח ס"ק ה').

ה. **כתמים של זקנה**.

1. עי' סעי' נ"ב, לשיטות ומר"מ.

י] מתי נחשבו ראיות קטנה כמו ג' ראיות - סעיף ג'.

א. **קטנה הפוסקת מלראות הו"ל כב' ראיות**.

1. בין שהיא מזלפת בין שהיא שופעת.

(א) **ט"ז** (ס"ק ה') – "הטור והש"ע כתבו כמה ימים דהיינו ב' או ג' ימים וזה ודאי אפשר שתחיה ונמצא שכל שיש הפסק בין הראיות הן בין שופעת הן בין מזלפת טיפין נחשב לשתי ראיות. כן נ"ל פשוט".

(ב) **תוה"ש** (ס"ק ו').

(ג) **תפארת ישראל** (ס"ק ה') – "והט"ז ... ודברים אלו דברי נביאות וחקרי סתרי טבע, לומר שג' ימים תוכל להיות שופעת וז' ימים לא. ובאמת דברים פשוטים כי ודאי להיות שופעת תמיד ברובי דמים אי אפשר לחיות, אבל בשביל זה לא יחויב שתצריך להפסיק לגמרי, רק דרך משל שופעת שעה שתיים בשפע ואח"כ נפסק הקלוח ומזלפת מעט מעט, ובעבור שעה ב' חוזרים הדמים לצאת בשפע וכן תמיד כל הימים, אבל לא שתהיה פוסקת לגמרי. וא"כ קושית הגמרא שפיר לס"ד דמדלפת הוי כפוסקת, וא"כ צ"ל דשופעת כנהר בלי הפסק, וע"ז שפיר הקשה הא זה אי אפשר. ולכן משני דמדלפת אינה כפוסקת, וא"כ שפיר יש במציאות

דשופעת שעה שנים ומזלפת אחר כן וחזרה להיות שופעת וא"ש. והן הן דברי שו"ע, היתה שופעת כמה ימים, והיינו כהנ"ל דלפעמים פסקה להשפיע כי אם טיף להדי טיף וכמעט שעה חוזרת להשפיע, או שמתחילה ועד סוף רואה רק טיף להדי טיף אינו אלא ראייה אחת, אבל אם הפסיקה, אפילו היתה שופעת והפסיקה ולא היתה מזלפת בין הפסקות כלל, ודאי דמונים לשתי ראיות". (הו"ד במקור מיים חיים (על סעי' ג') – "שופעת היינו דשופעת כל שבעה, ובינתיים הפסיקה, ולא לגמרי הפסיקה רק מזלפת בינתיים, ומזלפת היינו דכל השבעה היא רק מזלפת ... ובספר פלתי שפירשו כך והוא נכון".

(ה) גר"ז (ס"ק ז') – "בין שהיתה שופעת תחלה וסוף בין שהיתה מזלפת הרי ההפסק מעט עושה אותן ב' ראיות (ט"ז דלא כב"ח)".

(ו) מקום חיים (תפארת צבי ס"ק ב') – "ודלא כב"ח וש"ך ודו"ק היטב כח נכון הוא".

(ז) בדה"ש (ס"ק ל"ח) – "ונראה להחמיר כדבריהם".

2. דווקא במזלפת, אבל בשופעת אינו אלא ראייה אחת.

- (א) ב"ח (ס"ק ו').
- (ב) ש"ך (ס"ק ד'), נקוה"כ על הט"ז ס"ק ה') – "לא קאי אלא אמזלפת אבל בשופעת אפי' פסקה מעט וחזרה וראתה והפסיקה כך הרבה פעמים כיון שהיא שופעת אינה אלא ראי' אחת דאי אפשר לאשה שופעת כמעין כמה ימים ותחיה וצ"ע".
- (ג) חכמת בצלאל (נדה דף י': ד"ה אפילו) – "עיקר כמ"ש הב"ח".
- (ד) מלבושי טהרה (סעי' י"א, ס"ק כ', ארוך ס"ק ד').
- (ה) ערה"ש (סעי' י"ד) – "לא מהני הפסקה רק למזלפת ולא לשופעת [ב"ח וש"ך סק"ד]".
- (ו) טהרת ישראל (סעי' כ"ב).
- (1) אם פסקה יום א', לכו"ע מוחזקת בדמים – מלבושי טהרה (סעי' י"א, ס"ק כ"א, ארוך ס"ק ד'), "אבל אם פסקה יום אחד ואח"כ שוב שפעה נראה לי דודאי כבר היא מוחזקת בדמים וכתמה טמא", טהרת ישראל (סעי' כ"ב).
3. מר"מ – חו"ד (חי' ס"ק ד'), רע"א (נדה דף י':), חכ"א (כלל קי"ג סעי' ה'), ט"ז וש"ך השלם (כו"ל ס"ק כ"ד).

יא] כגרים - סעיף ה'.

נדה (דף נח:) – "רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר: עד כגרים של פול, ואף ע"פ שלא הרגה".

א. חקירה: מדין תליה, או לא גזור.

1. מר"מ – פת"ת (ס"ק ט'), דעת (סעי' ה' ד"ה ועי' שואל), שערי טהרה (סי' י'), פתחי הלכה (ארטסקרול, פרק ח' הע' ג', הע' י"א, הע' י"ד, הע' לא).

ב. מדין תליה.

1. עי' יראים (מצוה כ"ו) – "ואנן לא בקינן שפיר מהו גרים של פול הלכך צריך להזהר בכתמין לפי שקול הדעת שאין דם מאכולת ופרעושים רבה".
2. קנאת סופרים (השמטות לשירי טהרה סי' מ"ז, טוב טעם ודעת תליתאי ח"ב סי' ע"ה) – "דאני מחמיר בזה לפי מה דאנו רואים דאין בזמנינו מאכולת שיהי' בידם שיעור כגרים איך נתלה במאכולת במה שאנחנו יודעים דבודאי אינו ממאכולת רק מגופה והנה אחר הימים נדפס שו"ת חתם סופר והרגיש בזה ואעפ"כ מיקל ואין דבריו נראין כלל".
- קנאת סופרים (השמטות לשירי טהרה סי' א') – "הח"ס ... ומ"ש דהוי דומיא דטהרות איני מודה לו מתרי טעמי, חדא דאם היה לנו טהרות עתה גם בטהרות היינו מטמאין בכתם קטן, רק שאנחנו טמאין ואין לנו טהרות והמניעה מצד אחר, אבל אם היה לנו טהרות גם בטהרות היינו מטמאין בכתם קטן. ועוד אף בזמנם אם היה ידוע להם שאינו מן מאכולת היה טמא אף בפחות מכגרים, וא"צ עתה שאין בזמנינו מאכולת גדולים, וא"כ ידוע לנו שאין זה ממאכולת. ואם ידוע לנו גם אז היינו מטמאין. ועוד בר מן דין ומן דין נעלם ממנו דברי הט"ז ביו"ד סי' ק"צ ס"ק י"ח בשם הטור בשם הרמב"ן דלא מהני בדיקת סימנין רק לטהרות ולא לבעלה ייע"ש, מבואר דלא תלינן זה בזה, ולא כמ"ש הוא דהוי לבעלה רק מכח טהרות, וא"כ כיון דמהני סימנין לטהרות למה לא יועיל לבעלה. והט"ז ציין לעיין בסי' קצ"א בב"י ד"ה כתב הגמ"י וכו', והמעייין שם יראה להדיא דאין לבעלה תליא כלל בטהרות ולבעלה חמור, רק בבדיקה הוי לטהרות חמור דמעל"ע שייך רק בטהרות אבל בדינים אחרים חמור לבעלה מלטהרות ואין תלויין זה בזה. ומכ"ש בנדון זה דגם לטהרות אם היה שייך בזה"ז דהוי שיעורו בכתם קטן דגם לבעלה הוי ראוי לומר כן. ולכך הודאה בע"ד כמאה עדים דמי דראוי בזה"ז להחמיר בכתם קטן ודחייתו כבר בררנו דאינו כלום ולכך הדין דין אמת כאשר כתבתי בחבורינו בעזה"י".
- (א) פתחא זוטא (ס"ק ז') – "ועה"ס ... וראיתי בשו"ת קנאת סופרים ... ולפנע"ד דלא נעלם ח"ו מרבינו החת"ס דבר המובא בטו"ז, ויש ליישב קו' הקנא"ס דבאמת תמהו הפמ"א והכו"פ והס"ט בס"ק נ"א על דברי הטו"ז ופירשו דברי הרמב"ן [כמ"ש הראב"ד פ"ט מה' א"ב הלכה ל"ו] דס"ל דאין ז' סמנים ... אלא לענין טהרות דכיון שהוא בלוע בבגד אינו מטמא משום דהוי טומאה בלועה עכ"ת". א"כ לק"מ קו' הגמורה"ש ק"צ"ל, דלהרמב"ם והטור והש"ע לקמן סעי' ל"א מהני גם לבעלה, ולהרמב"ן לא מהני גם לטהרות, וצדקו דברי החת"ס ועזת"ס סי' קס"א. [והנה רציתי להצדיק גם דברי המהרש"ק ולומר דלשטת' אזיל דבספרו מי נדה בקו"א מהד"ת סעי' ל"א ...].

(ב) מר"מ – ט"ז וש"ך השלם (סי' ק"צ כו"ל ס"ק ס"ה).

3. רב פעלים (ח"א יו"ד סי' ל"ו) – "לענין הלכה ודאי יש לנו לחוש לדברי רא"ם ז"ל בספר יראים ... אין לנו לסמוך להתיר בפחות משיעור גרים, אם לא נראה לפי אומד הדעת שהוא דם מאכולת, או דם פרעוש בזמן שהפרעושין מצויין והם מלאים דם, או בדם יתוש וכיוצא. מיהו אם נראה לנו בהמעשה שבאה לפנינו איזה צד אחר להתיר בעיקר הדין, אז אם הוא פחות מגרים אע"פ שלאומד הדעת אין זה דם מאכולת, נסמוך להתיר, שיהיה טעם זה סניף גדול להתיר עם אותו צד ההיתר הנראה לנו באותה מעשה".

- (א) בעל נפש מחמיר – לחו"ש (שמלה סוף ס"ק י"ב, "נראה כי בעל נפש יש לו לחוש לעצמו").
 (ב) שבה"ל (ח"ג סי' קי"ט אות ד') – "כמה תשובות מהגאון מהרש"ק בס' קנאת סופרים שחולק על הח"ס, ואם כי הוא חומרא גדולה מ"מ כיון דכמה גדולים חששו לה עכ"פ לא יקל המורה ביותר בפרט אם הוא דם ממש והספק רק בשיעור".
 (1) בזמן הזה, 6-5 מ"מ – ששבה"ל (ס"ק א' ד"ה אבל, "ולפ"ז השיעור קטן מאד, דכינה בזה"ז עושה כתם קטן מאד כ-5-6 מ"מ"), פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' קצ"א).
 (2) חזקת טהרה (מורה דרך סעי' ל"ו ס"ק ח', תוספת טהרה אות קמ"ד ס"ק א') – "וא"כ לפי"מ שכתבנו בחז"ק שם בסימן ק"צ בד"ק ס"ק קפ"ה דבזמנינו זה גבי עד בינוני לא תלינן אפילו בשיעור מאכולת כיון שאינו מצוי כלל בבתיים בזמנינו זה א"כ ...".

ג. לא גזרו.

1. עי' בשמים ראש (סי' קל"ה) – "ועל דבר הכתם פחות מכגריס הרב רבינו אליעזר ממיץ כתב שאין אנו בקיאי' בשיעור זה, וכל דלא מוכחא מלתא שהוא דם מאכולת לא סמכינן עליה וטעמו נראה לי דלא איתפרש בגמרא עביו של הדם המונח על פני הסדין, ואם יש בו ממשות דם אתה משערו כן, ואם אין כאן רק צביעת הסדין אתה משערו בכגריס ובדם גדול כגריס אתה יכול לצבוע כל החלוק, ומ"מ ראיתי רבותי כולם משערי, ואינם חשים בדבר".
2. מעיל צדקה (סי' כ' ד"ה והיות, סי' כ"ז ד"ה והנה נתקשתי) – "דפשיט לי' בזה השיעור דצריך עכ"פ משום דכל שהוא פחות מכגריס בוודאי לא גזרו רבנן כלל ועל כיוצא בזה לא היתה גזירתה אע"ג דוודאי מגופה קאתי כל שאינו ע"י בדיקה אלא מציאת כתם וכמו שלא גזרו על הכתמים דבגד צבוע וכיוצא בו להכי פשיטא לי' דבעינן כגריס עכ"פ וגם רבי מודה לו בזה ומשמעו' לשון הטור נמי משמע הכי דכתב לא גזרו חכמים על כתם פחות מגריס".
3. חת"ס (יו"ד סי' ק"נ ד"ה ע"ד, סי' ק"פ, ח"ו סי' פ"א, נדה דף נח. ד"ה והנה) – "שתחלת גזירת כתמים הי' כשהיה עוסקים בטהרות מטעם הנ"ל וממילא נאסר נמי לבעלה ועכשיו נמי שבטלו טהרות מ"מ דבר שנאסר במנין צריך מנין אחר להתירו ובה"א"ש הא דבעינן שיעור גריס אע"ג דבזמנינו לא אשכחנן מאכולת כה"ג מ"מ אין לך אלא מה שנאסר במנין הראשון שהי' מאכולת גדול כגריס הקלקי ואע"ג דליכא עכשיו כהאי גוונא מ"מ עכשיו בלא"ה הי' לנו לטהר כל הכתמים רק שא"א להתיר מה שנאסר במנין הראשון ושיעור קטן לא נאסר מעולם וא"ש הכל בעזה"י".
4. שואל ומשיב (תליתאי ח"ג סי' נ"ז) – "העיקר כדברי החת"ס דחז"ל לא גזרו רק כפי השיעור שהי' אז כיון דעיקרו הי' לטהרות ואגב טהרות גזרו גם לבעלה א"כ לא גזרו בזה לבעלה וכעת אין לנו טהרות רק לבעלה ולא גזרו פחות מן השיעור שהי' אז כנ"ל".
5. מהר"ם שיק (יו"ד סי' קפ"ו ד"ה והרב) – "אע"ג דמאכולת האידנא אינו גדול כמוהו מ"מ לא גזרו רבנן על פחות מזה".
6. אבני צדק (יו"ד סי' פ"ב) – "עד כגריס טהור גם בזמנינו וזה ברור לדעת".
7. דברי מלכיא (ח"ד סי' ס"ח) – "תקנת חז"ל שאין כתם טמא בפחות מכגריס ועוד".
8. דר"ת (ס"ק מ') – "ובאמת נהגו בעלי הוראה להקל בכל גוונא ולשער בשיעורים שאסרו חז"ל".
9. צפנת פענח (איסורי ביאה פרק ד' הל' י"ט, פרק ט' הל' ו') – "כתם על בגדה פחות מכגריס לא גזרו כלל לא בגדר תליה ... דלא גזרו כלל על כתם פחות מכגריס ואף במקום שא"א למאכולת כלל וגם במקום שידוע שזה הדם משונה מדם מאכולת".
10. חזו"א (ארחות רבנו ח"ד עמ' מ"ה אות י"ד, ח"ה עמ' ק"ל אות י"א) – "לא גזרו על פחות מכריס ואין חלוק בין שיש מאכולת או אין חז"ל לא גזרו וכתם פחות מכגריס מותר אפי' במקום דלא שכיח כלל מאכולת".
11. יגל יעקב (יו"ד סי' נ"ה).
12. שערי טוהר (שערי י' שערי דעת ס"ק ה').
13. חלקת יעקב (יו"ד סי' ר"ה) – "עיקר ההיתר שתלינן במאכולת, שאיך לך כל מיטה ומיטה שאין בה כמה טיפי דם מאכולת, ובמקומות האלו לא שייך זאת ... ונראה לי ברור ... כיון דבשעת גזירת כתם לא היתה גזירה על פחות מכגריס, משום שאין לך כל מיטה ומיטה שאין בה כמה טיפי דם מאכולת, אף האידנא דלא שייך טעם זה לא נגזור מעצמינו, וזה גם הטעם דתלינן בכגריס אף שהמאכולת בימינו אלו אינו גדול כגריס, עי' מעיל צדקה סי' כ"ז וחת"ס סי' קפ"ב שדחקו בזה ולהאמור שפיר ניחא".
14. אג"מ (יו"ד ח"ג סי' מ"ו אות ב', סי' קמ"ב אות ד', לתורה והוראה ח"ב ריש עמ' כ"ב) – "הנה הכתם הפחות מכגריס, חזינן שאף באופן שודאי בא מגופה לא גזרו לטמאה דהרי כתם על דבר שאינו מקבל טומאה אף שהוא גדול הרבה שודאי בא מגופה ואף בדקה קרקע עולם וישבה עליה ומצאה עליו דם הרבה נמי אמר שמואל בנדה דף נ"ז ע"ב שטהורה ונפסק כן בסעי' י' לכן במה שלא גזרו על פחות מכגריס נמי לא גזרו אף בידוע שהוא מגופה ולא ממאכולת, אף שהטעם דפחות מכגריס הוא משום דשמא דם מאכולת הוא נמי לא גזרו בכל אופן, וענין מאכולת היה הטעם שלא גזרו בשביל זה אבל בשביל שהיה זה מצוי ולא גזרו אפילו בלא הרגה שהלכה כר"ח בן אנטיגנוס בדף נ"ח ע"ב לא גזרו אף בודאי מגופה דקבעו שיעור לכל, ולכן אף במדינות שלא מצוי שם מאכולת כמו במדינתנו טהורה, ול"ד לפשפש שהוא דוקא בהרגה והריחה שלכן כ"ש שבמקומות שלא שכיחי שלא הותרה ... כשיעור כגריס שלא גזרו בשום מקום דהרי נאמר סתם השיעור כגריס, ולא חלקו לומר דהוא במקומות דשכיחי מאכולת, ואף שיש לדחוק שהוא משום דלא היה מקום בזמננו שלא היו שכיחי מאכולת, דעכ"פ היה להו לחלק כדי שאם יזדמן מקום שלא שכיחי מאכולת באיזה זמן, תהיה טמאה גם בכגריס ופחות, ש"מ שבשביל שלא היה מצוי מקומות כאלו לא גזרו בכל מקום, ועיין בפ"ת סק"י שהביא מחת"ס שהוא סובר דשיעור כגריס הוא גדול הרבה שלא נמצא בזמנינו דם מאכולת גדול כזה מ"מ טהורה דכיון שבזמן שגזרו רבנן על כתמים היה מצוי מאכולת גדולות אין לנו לטמא בפחות משיעור ההוא אע"פ שעתה אין נמצא, והוא נתן טעם דהוא משום דעיקר גזירת כתמים היתה בשביל טהרות וטימאו בשביל זה גם לבעלה שלכן כיון שבזה"ז ליכא טעם טהרות אין לנו לאסור אלא מה שכבר נאסר אע"פ שבטל הטעם מאחר שנאסר במנין ולא בפחות שלא נאסר אז, ומשמע מדבריו שאם היתה הגזירה בשביל האיסור לבעלה היתה אסורה בזה"ז בפחות מכגריס, או אם היה גם בזה"ז ענין טהרות היתה אסורה אף שבלשון הגזירה נאמר כגריס דוקא מאחר דהטעם שאסרו בשיעור כגריס איכא בזה"ז אף על פחות, ולע"ד פשוט שלא אסרו דהא לא אמרו בגזירתם כל

טפת דם שא"א לתלות טמאה אלא אמרו שיעור שא"כ נמצא ששיעור דם כגריס אסרו בשביל הטעם דמגופה אתו אף שלא הרגישה, ולכן בפחות מכגריס לא אסרו בלא הרגישה, אף שהיו גם ענין טהרות בזה"ז ואף שעיקר הגזירה היתה לבעלה, ואם היו רוצים לאסור בשביל הטעם שנעשה גם בפחות היו צריכין לגזור מחדש במנין אחר וכל זמן שלא נמנו במנין ע"ז ולא אסרו ליכא שום איסור, והגאונים שאחר חתימת התלמוד נמי לא אסרו, ואנן לא נוכל לאסור שלכן אף שאיכא טעם לעשות גזירה מאחר שעכ"פ ליכא הגזירה מותרת, עכ"פ לדינא מפורש בחת"ס שאף שידוע שהוא ודאי בא מגופה אינה טמאה בכתם פחות מכגריס כשלא הרגישה בכלום".

אג"מ (יו"ד ח"ד סי' י"ד סי' קפ"ג סעי' א' ד"ה ועיין) – "לא גזרו על פחות מכגריס כלל. וכמו שעל בגדים צבועין לא גזרו משום שלא ניכר כל כך בהרבה מיני צבע שלכן אף באלו שניכר בהם לא גזרו".

15. **דברי יציב** (יו"ד סי' פ"ב אות ז', שפע טהרה ס"ק ט') – "ויש לומר ג"כ דבאמת בזמנינו הרי אין מצוי מאכולת, ובפרט בארמונות העשירים וכיו"ב לא יזכר ולא יפקד, א"כ לכאורה נפל הך דפחות מכגריס בבירא, וע"כ כיון שתחילת גזירת חז"ל על כתמים לא היה על פחות מגריס, אף שהוסיפו בטעמא משום מאכולת ... לזה בזמנינו עכ"פ בכתם לא נחמיר יותר מאשר היה בתחילת הגזרה. ועיין בשו"ת חתם סופר יור"ד סי' ק"נ וסי' קפ"ב, דכיון דתחילת גזרת כתם היה משום חומרא דטהרות אין לנו לטמאותה בכתם הנמצא אלא בשיעור כתם שבזמניהם שהיו מאכולות גדולות מצויים עיי"ש ... וי"ל עוד דבשעה שגזרו חז"ל על הכתמים ועל פחות מגריס לא גזרו משום שאפשר לתלות במאכולת, אף במקום שלא היה שכיח מאכולת לא גזרו על פחות מגריס, כיון שבהרבה מקומות מצוי והוא כלא שכיח שלא גזרו ודו"ק".

16. **ביע אומר** (ח"ד יור"ד סי' י"ג, ח"ח יור"ד סי' ט"ז) – "... ומכיון שכל הגזירה בכתמים משום טהרות, נשאר השיעור כמו בזמן שהיו מצויים הטהרות, כגריס ועוד. ולכן גם בזה"ז שדם מאכולת הוא פחות מהשיעור הנ"ל אין לאוסרה על בעלה בפחות מכגריס ועוד".

17. **פותח שער** (סי' ח' סעי' ח').

18. **בדה"ש** (ס"ק נ"ו).

19. **חוט שני** (ס"ק ז' ד"ה והנה, אות א', ס"ק אות א').

20. **שיעורי טהרה** (עמ' פ"ח).

21. **מראה כהן** (עמ' כ"ג).

22. **אור יצחק** (ח"א יור"ד סי' כ"ט פרק א' כתם אות ו').

23. **יבקש תורה** (שו"ע סי' ע').

(א) וכן כל הפוסקים לקמן שהשיעור בזמנינו יותר מעשר מילימטר.

ד. **עד שאינו בדוק**.

1. עי' סעי' ל"ו, לשיטות ולמר"מ.

ה. **מי שמחמיר**: מה הדין עם הברכה של טבילה [שמצאה כתם פחות מכגריס, אבל יותר ממאכולת שבזמנינו, ורוצה להחמיר].

1. לא תברך.

(א) **הגר"ש"א** זצ"ל (משנת השלחן תשובה ק"ב, אשרי האיש יו"ד פרק ל"ד אות י"א) – "מצאה כתם פחות מכגריס ויותר ממאכולת שבזמנינו ורוצה להחמיר ולטבול, טובלת בלא ברכה".

(ב) **ביע אומר** (ח"ז יור"ד סי' י"ג אות ו', ח"י יור"ד סי' נ"ח) – "ראה ראיתי בשו"ת שבט הלוי ח"ז ... ולפע"ד אין דבריו מחוורים ... דברי האחרונים הנ"ל שכולם כתבו להקל. וכן פסק הגאון הראצ"ובי בספר צפנת פענח. וכ"כ בשו"ת דברי מלכיאל ח"ד (סי' סח) ובשו"ת אבני צדק (חיו"ד סי' פב). והעיד בדרכי תשובה שכך נהגו בעלי הוראה להורות להקל להלכה ולמעשה. וכ"כ הגר"מ פיינשטיין באגרות משה (ח"ג מיו"ד סי' מו). ועוד. ומעתה בודאי שאף מי שרוצה להחמיר על עצמו צריך להורות לו שאסור לברך על הטבילה דהוי ברכה לבטלה. ואפילו את"ל ששיעור כתם בזמנינו הוא ספק בהלכה, ושנוי במחלוקת האחרונים, הא קי"ל ספק ברכות להקל. וכמ"ש בשו"ת שאילת שמואל (סי' עד) שבכל ספק פלוגתא דרבוותא אם טמאה היא או טהורה, פשוט שעל המורה להזהיר את האשה שלא תברך על הטבילה. ע"ש. וכ"כ הגאון ר' אליהו רגולר בשו"ת יד אליהו (ס"ס לח), שבכל כתם או דם המובא לפני חכם, אפילו כשהוא מחמיר מחמת חסרון בקיאות במראה הדמים, צריך החכם להזהיר את האשה שלא תברך על הטבילה. וע"ע בפתחי תשובה (סי' קצד סק"ב). וכן העלתי בספר טהרת הבית ח"ב (במשמרת הטהרה עמוד תקמ"א). ע"ש. וכן עיקר. ודלא כהרב שבט הלוי הנ"ל".

(ג) **אבני ישפה** (ח"ג סי' ע"ט) – "שבט הלוי ... סוף דבר לא זכיתי להבין דבריו הק'. ולכן לענ"ד גם המחמירה לטבול על שיעור קטן של גריס וכדעת היראים, אין לה לברך על הטבילה כי ספק ברכות להקל".

2. לא מחינן כלל.

(א) **שבט הלוי** (ח"ז סי' קמ"ג, ששבה"ל סי' ק"צ סעי' א' ד"ה ויש) – "בשיעורי שבט הלוי בשמי בסי' ק"צ ס"ה אות א' ד"ה ויש להסתפק - דמסתבר דאם מחמירין בכתם דם בשיעור קטן דאפשר לברך ג"כ על הטבילה וכב' תמה דהא אפילו בספיקא דדינא כ' הפוסקים דאין לברך מכ"ש מה שהוא רק חסידות בעלמא. הנה אמת כי בשו"ת שבט הלוי ח"ג סי' קי"ט וח"ד סי' קי"א הזכרתי רק החומרא ולא הברכה על הטבילה, אבל בשיעור ברבים נשאלתי ע"ז ונטיתי דאפשר גם לברך, וכן משמע לי בתשובת רב פעלים ח"א סי' ל"ו דאותם המחמירים החזיקו זה כחייב טבילה בודאי ונהי דאני רגיל להורות בכל ספק גמור שלא לברך אבל הלב יודע שרוב העולם בכל המדינות ה' מברכים גם על ספיקות וחומרות וכבר הבאתי בכמה מקומות דברי גאון עולם רבי צדוק הכהן מלובלין בשו"ת תפארת צבי דדעתו דיש לברך ממש על כל טבילה הגם שלא פסקנו לה רק מחומרא ומספיקא, ואני בעניי חושש קצת להחמיר בזה, אבל מאן דקבל על עצמו חומרת היראים והגאון מהרש"ק ודעמי' דגם על שיעור קטן צריכים להחמיר, והוא דם ודאי לא כתם להחמיר מכח שאין בקיאים במראות, מאן דמברך בזה לא מחינן ב' וע"כ מ"ש בשבה"ל בשיעורים הוא

- נכון לדינא. ושוב האירו אותי למה דפליגי גדולי אחרונים אם הספק הוא בפלוגתא הפוסקים בעשיית המצוה כעין ספיקא דידן, עיין שדי חמד מערכת ברכות סי' א' כלל י"ח אות ב' מה שהביא בזה דעות לכאן ולכאן. איברא בנידון דידן דאיכא גם דעת הגה"ק מהר"צ הכהן הנ"ל לברך בכל טבילה ממש יראה כמש"כ דהנהוג לברך גם בשיעור כתם קטן של דם ממש לא מחינן כלל".
3. הגר"מ גרוס (אבני ישפה ח"ג סי' ע"ט) – "שבט הלוי עמ' קס"ג דב"ה ויש, והוא דל"ל דלא דמי לכל ספיקות דאם הבעל והאשה מחמירים כשיטה מסוימת כבר שויה נפשיהו חתיכה דאיסורא, ומה"ט יש לברך על הטבילה [וא"ל דבשו"י אנפשי' במקום דהם טהורים לדעת רבים דליכא ברכה, מ"מ בכה"ג דהוא פלוגתא הפוסקים יכולים לקבוע הנהגתם כהפוסקים המחמירים ואיתא ששו"י אנפשי']. ובפרט דמצטרף דעת רבים דס"ל דכל ספיקא בטהרתה אפשר לברך על הטבילה עי' מה דהובא בזה באריכות בשערי טהרה סי' נ"ד, ובמיוחד בכתמים דכל טומאתם אינו אלא מספק כמבואר בט"ז רס"י ק"צ".
4. בג' ימים ראשונים. (א) יכולה לברך – ששבה"ל (סי' קצ"ו סעי' י' ס"ק י"ב, סיכום אות ט'), "כתם כשיעור מאכולת שבזמנינו אין מקום להחמיר אף בג' ימים ראשונים, אבל ביותר משיעור מאכולת שבזמנינו עד שיעור גריס ועוד שיש דעות המחמירות – מדינא אין צריך להחמיר, והרוצה להחמיר יחמיר, – ונראה דבשיעור זה יכולה לברך על הטבילה".

יב) כגריס: שיעור.

- א. ל"ו שערות. של ראשו או של גופו.
1. בראש של אדם.
- (א) דר"מ (ס"ק א', עי' רמ"א סעי' ה') – "ומבואר שם דעדשה היא ד' שערות שתיים אורך ושתיים רוחב נמצא ל"ו שערות הן ט' עדשים פירוש כמו שהן קבועות בראש רחוקות זו מזו".
- (ב) ערה"ש (סעי' כ"ג) – "ויראה לי דהכוונה על שערות הראש וכ"כ רבינו הרמ"א בספרו דרכי משה ע"ש דגם בראש יש הפרש משהו בין שיעור לשיעור ויש מי שכתב דהכוונה על שערות שבגוף האדם [עי' פ"ת סק"א] ואינו כן דבגוף יש ריחוק הרבה משיעור לשיעור כמו שענינו ראות".
2. גופו של אדם [היד].
- (א) חכם צבי (סי' ס"ז) – "כבר הכריע מוהרמ"א שהן של גוף והוכיח במישור הרב החסיד הנ"ל כדבריו ועוד לע"ד החוש סותר דברי האומר שהן הקבועות בראש שהרי ענינו הראות..."
- (ב) לבושי שרד (סוף ס' תבואת שור, סעי' ע"ט) – "אין השיעור כמו שהן קבועות בראש ששם השערות קרובים אלא ישער בשיעור ו' שערות הן ואוירן כשערות הקבועין בפרק היד הוא הזרוע שבין כף היד ובין הפרק שם ישואר היטב".
- (ג) מאיר נתיבים (ח"א סי' ט') – "שמשערין בשערות שבגוף כמו שהכריע רמ"א בס"ק צ' והוא מתשו' מהרי"ו סי' ס"ו דלא כמ"ש בד"מ שם בשם האגור דמשערין בשערות שבראש. י"ל אידי ואידי חד שיעורא הוא שהמקומות בגוף אינם שווים יש מקומות שהשערות קרובי' מאד כמו על קשרי האצבעו' שנמצאים שם ד' שערות סמוכות מאד..."
- (ד) פת"ת (ס"ק י"א) – "עי' בתשובת מאיר נתיבים ח"א סי' ט' שכתב דהכוונה לשער בשערות שבגוף ולא בשערות שבראש ואף שבד"מ כתב כמו שהן קבועות בראש. העיקר כדבריו כאן בהג"ה וכתב שהוא רגיל לשער אם אין לו גריס של פול בשערות הקבועים בפרק היד הוא הזרוע שבין כף היד ובין הפרק שם ישוער היטב ששה שערות על ששה הן ואוירן ועוד מסביב סביב שיעור חצי אוירן ע"ש".
- (ה) גר"ז (ס"ק י"א) – "בגופו של אדם. ולא בראשו דבגופו הן מרוחקות זו מזו הרבה מבראשו".
- (ו) מלבושי טהרה (סעי' י"ג) – "וכמו שהם קבועות בגופו של אדם ואין השיעור כמו שהם קבועות בראש ששם השערות קרובים".
- (ז) פרדס רמונים (שפ"ח ס"ק ח') – "עש"ך. ועי' פרישה סעיף ח' הביא דברי הג"ה זו, וכתב עליו פירוש לאפוקי שתאמר [נ"ל שצ"ל שלא תאמר] ל"ו שערות ממש כשהן דבוקים זה אצל זה, אלא כמו שהן קבועים בגוף עם החלל שביניהם כו' עי"ש, ואלה הם דברי הש"ך כאן. אולם עוד י"ל, שהרב חידש לנו דאין אנו משערים בשערות הקבועים בראשו של אדם, דשם הם מקורבים מאוד והוי שיעור קטן, אלא משערים בשערות הקבועים בגופו של אדם, כמו בקנה היד וכדומה, דשם הם עומדים מרוחקים קצת זה מזה. והנראה דמה שלא רצו הפרישה והש"ך לפרש כן בדברי הרב, משום דבדרכי משה הביא דברי האגור בשם מהרי"ל, שכתב דהני ל"ו שערות פירושו כמו שהן קבועים בראש רחוקים זה מזה, עי"ש, וכן הוא בגירסת מהר"מ מטיקטין בגירסת המרדכי בשבועות עי"ש. הנה מבואר דהרב ס"ל דמשערים בשערות הראש, ומ"ש כאן כמו שהן קבועות בגופו, כיון ג"כ בגופו בראש, ולא בא רק לאפוקי שלא נשער בשערות ממש דבוקות זו בזו. וכן נראה לכאורה מדברי התו"ט בפרק י' דנגעים משנה ג' ד"ה מקום ב' שערות עי"ש. אמנם ראיתי בתשובות מעיל צדקה סי' כ"ז, שתפס דברי הרב כפשוטו, דמשערים דווקא בשערות הגוף ולא בשערות הראש, רק שתמה שם על הרמ"א דמנ"ל הא, כיון שבדרכי משה כתב היפך זה, וכן"ל. "והאריך להביא ראיה לדברי הרב מדיני נגעים, עי"ש דבריו. וכמדומה לי שנעלם ממנו דברי מהרי"ו בתשובות סי' ס"ב, שכתב בהדיא דהני שערות משערים כמו שהן בגופו של אדם, והביא ראיה לזה ממ"ש בתורת כהנים גבי נגעים, מה שיער לבן מקום ב' שערות כו', אלמא דילף משערות הקבועות בגופו של אדם עי"ש. ודבריו אלה הקצרים, כוללים כל האריכות של המעיל צדקה הנ"ל, כאשר יראה המעיין, וברור שהרב הוציא דבריו שבהג"ה מדברי מהרי"ו הנ"ל, והגם שלא הובא בדרכי משה, **אולי היתה השמטה בזה בדרכי משה**, כידוע שיש כמה השמטות בספרי הדרכי משה שבידינו. והתימא בעיני על הדרישה, שהביא דברי מהרי"ו הנ"ל, ולמה לא פירש כן בדברי הרב בהג"ה שבא להשמיענו דין זה. וכמו כן יש לתמוה על הש"ך ... וכן ראיתי בלבושי שרד בסוף ספרו דין ע"ט, שכתב דמשערים בשערות כמו שהן קבועים בקנה היד, עי"ש דבריו, וכן נראה עיקר לדינא".
- (ח) מקור חיים (ס"ק כ"ז) – "בגופו של אדם היינו לקולא דמרוחקת השערות זו מזו יותר משערות שבראש האדם".
- (ט) שואל ונשאל (ח"ג יו"ד סי' ש"י) – "כשתשער אותם בל"ו שערות הקבועים בגוף כמ"ש מור"ם שם".
- (י) פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' קפ"ט).

3. מר"מ – בדה"ש (ס"ק נ"ה, מלואים שם), ט"ז וש"ך השלם (שפ"ח ס"ק י"ט).

ב. אם נזדמן לה גריס יותר גדול מזה השיעור, משערין בו: הטעם.

1. אפשר הכינה יותר גדולה – יש"ש (ביאורי הטור, "ואם נמצא גריס גדול יש גם כן בנמצא כינה גדולה") פרישה (ס"ק ט'), "ואם נמצא גריס הגדול יש גם כן כינה גדולה", ט"ז (ס"ק ז', "דאמרינן דאפשר דיש כינה יותר גדולה"), חכם צבי (ס"א ס"ז, "דקים להו לרבנן דאין פול גדול מדם המאכולת"), לחו"ש (לחם ס"ק כ"ד), חוט שני (ס"ק ז' אות ה', "דקים להו לחז"ל דאם יש גריס גדול יותר מהשיעור שנמסר לנו, א"כ יש גם מאכולת גדולה יותר").

(א) ערה"ש (סעי' כ"ו) – "ואין לשאול איזה עניין הוא לכל גריס שישנו בעולם והרי תלוי בשיעור דם הכינה דאפשר דכשיש גריס יותר גדול יש כינה ג"כ יתר גדולה [פרישה וט"ז סק"ז] ואינו מובן כלל מה עניין זל"ז והראב"ד כתב הטעם דכיון שאמרו חז"ל כל שיעורי חכמים להחמיר חוץ מגריס של כתמים להקל לכן תלינן גם בגריס כשהוא יותר גדול ויראה לי דה"פ דמסתמו חכמים דבריהם לאמר גריס סתם ש"מ דקים להו לחז"ל שכל דם כינה תהיה בו כגריס היותר גדול שבעולם אלא שבמקום שאין גריס גדול הרבה בהכרח לשער בגריס שבאותו מקום וזהו להקל כלומר שלא תצטרך לטרוח לחפש גריס שבמקום פלוני".

2. בזמן הזה.

(א) אין לתלות – לבושי שרד (סוף ס' תבואות שור, ס"ק קפ"ו, "בש"ע כ' שם ואם נזדמן לה גריס יותר גדול מזה השיעור משערין בו ע"ש וכן ראינו אפי' בדורות הללו שיערו הגדולים בזה כמו שאנו רואים בשו"ת ח"צ ובשו"ת מאיר נתיבים סי' ט' מ"מ לא כל הרוצה ליטול את השם כו' וצדקו בזה דברי הרב בעל המחבר ספר חידושי רז"ה בריש ספרו ע"ש שכתב הרבה חקירו' מה שיש בזה ולכן כיון שבעו"ה הלבבו' מתמעטים אין לשער בזה וליתן תורת כ"א בידו ואין לשער אלא כמ"ש בש"ע שהוא דבר השווה לכל"), עצי לבונה (סוף סעי' ו'), פרדס רמונים (מקשה זהב סוף ס"ק ז'), דעת ברורה (ס"ק כ"ג).

(ב) תולה – ערה"ש (סעי' כ"ה), צמק צדק (פסקי דינים סעי' ה'), חוט שני (ס"ק ז' אות ה'), "אשה שנזדמן לה גריס גדול, משערין את כתמיה בו", בדה"ש (ס"ק ס"ב).

ג. מר"מ – בדה"ש (ס"ק מ"ו).

יג] שיעור הכתם: במציאות (עגול).

א. 14 מילימטר.

1. הגר"ח נאה (שיעורי תורה סי' ג' סעי' כ') – "שיעור גריס של פול, יש אומרים שהוא עיגול שרחבו ערך 21 מילימטר, והוא כגודל מטבע המיל של א"י, וי"א ששיעורו פחות הרבה, והוא כמו מטבע כסף של חמשה קאפקיס הקודמים שהיו במדינת רוסיא, וכמדומה שהוא לא יותר מערך 14 מילימטר וכן עיקר".

ב. 18 מילימטר.

1. קהלות יעקב (קובץ אגרות קודש איגרת ז' אות א', ארחות רבינו ח"ד עמ' נ"ג את ל' ס"ק ב', עצות והדרכות עמ' נ"ד ס"ק ב') – "מדברנן לא אסרו חז"ל אלא אם הוא כגריס [הוא כמטבע שרחבו 18 מילימטר והקיפו 54 מילימטר], וכל פחות מזה אין חוששין כלל".

(א) מעדני אשר (סי' כ"ז אות ב') – "ובס' ארחות רבינו (ח"ד עמ' נ"ג) הובא מכתב רבינו הקה"י שכתב דשיעור גריס לענין כתמים הוא כמטבע שרחבו 18 מ"מ והקיפו 54 מ"מ. ושם בעמ' נ"ה הובא תצלום המכתב מכת"ק. והדברים צע"ג הן מחמת הציור במע"צ והן מחמת דברי החזו"א וכן"ל [בס' שיעורין של תורה סי' ז' אות י"ח כתב שדקדק היטב בציור שבמע"צ דפו"ר ומצא שרוחב הריבוע הוא קצת יותר מ- 18 מ"מ, וא"כ היו ציורי המע"צ לנגד עיניו]. הפניתי את הקושיא לגר"ח קניבסקי שליט"א, וענה לי 'קשה לסמוך על צילום הכת"י, נראה דהסכים לדברי".

ג. 18-19 מילימטר.

1. ששבה"ל (ס"ק א' ד"ה ושיעור, סיכום אות א') – "והוא כעיגול שקוטרו 18-19 מ"מ".

ד. 19 מילימטר - עגול, 19 מילימטר. רבוע, 16.8 מילימטר. משולש, 25.6 מילימטר.

1. עי' דר"ת (ס"ק מ') – "וכפי שמקובלנו להורות למעשה בזה מאמו"ר הגה"ק (המחבר) זצללה"ה ומאביו אאזמו"ר הגה"ק מפה"ק זצללה"ה ומשאר גדולי עמודי ההוראה לשער שיעור כתם במטבע של עשרה העללער שהוא בערך גודל המטבע הישן של עשרה צל כסף (שהי' קורין זעקסרי"ל) ויש שמשערין בתמונת קרייצער של נחשת (שהוא שני העללער) וקרובים להיות שוים בשיעורם (והוא בערך 19 מילימטר)".

2. אג"מ (יו"ד ח"ג סי' נ"ו אות ב', הגר"ש איידר זצ"ל פרק א' הע' ק') – "שיעור כגריס, שהוא כעין פעני (מטבע של סנט אחד של ארה"ב)".

3. חשב האפוד (הליכות חנוך פרק ב' אות קנ"א, עי' אות קנ"ב) – "ושיעורי עם הרב מטבע הפעני" עם שיעור הגריס ונתברר כי שזהו מדויק כשיעור המע"צ".

4. הגר"ט דולדשטיין זצ"ל (נטעי גבריאל נדה פרק ע"ה הע' ב') – "אמר לי הגאון רבי טוביה גולדשטיין זצ"ל אמר שדן ביחד עם הגאון מהר"ם פיינשטיין דשיעור כתם כפעני".

5. עי' הגר"י ניימאן זצ"ל (נטעי גבריאל נדה פרק ע"ה הע' ב') – "שא"א לצמצם שהתמונה שנזכר בלחם ושמלה הוא קצת יותר מפעני ופחות מניקעל, לכן יש לשער בפעני שזה יש לטהר בודאות".

6. טהרת בת ישראל (פרק א' סעי' ד') – "עיגול בקוטר 19 מ"מ".
7. יסוד הטהרה (פרק א' סעי' י"ב) – "שיעור גריס שוה לעיגול, שקוטרו כ-19 מ"מ".
8. קנין טהרה (פרק א' ס' ב' סעי' ב') – "והוא עגול בקוטר 19 מילימטר, והיינו שטח של 283 מ"מ מרובעים".
9. קצור שו"ע (פרק י"ב מקורות ה') – "ושיעור גריס הוא, כשטח עיגול שקוטרו 19 מילימטר, דהיינו 2.83 ס"מ מרובעים".
10. אמירה לבית יעקב (פרק א' סעי' ה' הע' ב') – "עגול של תשעה עשר מילימטר".
11. פותח שער (ס' ח' סעי' ט') – "19 מילימטר ... וכך נוהגין".
12. הגרא"י אולמאן שליט"א (סוף הערות בראש הספר חק וזמן) – "שמה שהעתיק מס' פותח שער ס' ח' סעיף ט' כמו מ"ל ארץ ישראל ישן נכונים דבריו, שכן מדדו כאן מעולם והוא החמש מ"ל שיש חור בתוכו, אמנם מש"כ שם ששיעורו הוא 19 מילימטר זה אינו נכון כאשר יראה לעיני הרואה שנמצאים עוד מטבעות כאלו בא"י. ע"כ אע"ג דבדר"ת ס' ק"צ ס"ק מ' כתב בשם אביו וזקינו ושאר גדולי עמודי ההוראה שרוחב העיגול הוא 19 מילימטר מ"מ מנהג ירושלים וא"י מקדמת דנא כשיעור הנדפס בס' מעיל צדקה והסכים עליו מרן החת"ס שהוא משהו יותר גדול וכנראה שעפ"י זה נקבע המנהג כאן בירושלים ת"ו".
13. הגר"מ בייק זצ"ל (חק וזמן עמ' ס"ה ד"ה אבל). עי' באר משה (חק וזמן עמ' ס"ה ד"ה אבל) – "אלא דאם היה אדום ממש היה מחמיר גם ב-18 מ"מ".
14. הגריש"א זצ"ל (חק וזמן עמ' ס"ה ד"ה אבל, אשרי האיש יו"ד פרק כ"ה אות א').
15. עי' קנה בושם (קובץ אור ישראל חנ"ו עמ' ל"ו אות קל"ז) – "שיעור גריס הוא בערך 19-19 1/2 מילימטר, ובשיעור כזה טהרה בכתם".
16. תשובות והנהגות (ח"א ס' תק"ח אות ז', אורחות הבית פרק כ' סעי' ו') – "הוא עגול בקוטר של כ-19 מ"מ".
17. הגר"ש איידר זצ"ל (עמ' כ"ב).
18. שפע טהרה (ס"ק ח') – "שיעור גריס הוא 19 מילימטר".
19. דרכי טהרה (עמ' כ"א) – "כגודלו של אסימון - 19 מ"מ".
20. אהל אריה (ס' ז' אות א') – "ובמדינת אמעריקא יש אומרים שהוא כשיעור 'דיים' אבל רוב פוסקים סברי שהוא כשיעור 'פעני'".
21. פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' קע"א אות ח', עמ' קפ"ח, עמ' קפ"ט, עמ' קצ"א).
22. חק וזמן (פרק ב' סעי' א').
23. דרכי חכמה (על חכ"א, עיקרי הדינים פרק ז' אות ג', עי' כלל קי"ג סעי' ו' אות ד') – "ושיעור הגריס בעיגול הוא כ"ט מ"מ קוטר".
24. מנחת חן (ח"ב יו"ד ס' מ"ה) – "וכן נוהגין".

ה. 20 מילימטר. [וי"א שהוא 20.32 מ"מ].

1. חזו"א (או"ח, קונטרס השיעורים ס' ל"ט אות ט"ו ד"ה ויש לנו) – "שיעור גריס של כתמים שחשבוהו ה' שעורים על ה' שעורים, [והוא ע"פ הציור של הגאון מעיל צדקה, ע"פ דקדוק העדשים, והח"ס כתב כמה טרחות ויגיעות יגעי עד שבדקתי אחריו ומצאתי שיעורו נאמן, הובא בפ"ת ס' ק"צ סק"י, והוא 18 מ"מ]".
2. ברורי המדות והשיעורין (מערכת מידה ס"ק כ').
3. חוט שני (ס"ק ז' ד"ה ובשיעור, אות א', ס"ק ח' אות א') – "שהוא 18 מ"מ מרובע, והשטח בעגול הוא קו שאלכסונו כ-2 ס"מ".
4. יביע אומר (ח"ד יו"ד ס' י"ג, ח"י יו"ד ס' נ"ח על רב פעלים ח"א יו"ד אות כ"ו, עי' מעין אומר ח"ז פרק א' ס' ר"י, ס' רמ"ט) – "שהוא מכוון לשיעור עשרים מילימטר (שני סנטימטר). לפמ"ש בשו"ת מעיל צדקה (ס' כז). וכן היא המדה בדיוק בציור הכתם שהובא שם. וכ"ה בציור הכתם שבס' לחם ושמלה (ס' קצ ס"ק יט) אליבא דהמעיל צדקה הנ"ל ... ונראה שהעיקר להתיר עד כשיעור עשרים מילימטר, כי בכתמים שומעים להקל, דקילי טובא משאר איסורי דרבנן".
5. (א) אמנם עי' יביע אומר (ח"ד יו"ד ס' י"ב אות כ"א) – "שיש בו שיעור שני סנטימטר על שני סנטימטר".
6. שיעורי טהרה (עמ' פ"ז) – "להלכה קיימא לן דמעיקר הדין הוא ב-20 מ"מ ולחומרא לכל היותר בכ-18 מ"מ".
7. בירור הלכה (יו"ד ס' ק"צ על סעי' ה', עמ' ל"ב) – "אך גבול השיעור הודאי שאפשר לסמוך עליו להקל הוא 18 מילימטר במרובע שטח 324 מילימטר מרובע ובעיגול הוא קוטר 20.32 מילימטר".
8. קיצור הלכות נדה (פרק י"א סעי' ד', פאת שדך ח"ג ס' ע"ה) – "והוא בערך כ-18 מילימטר על 18 מילימטר מרובע".
9. (א) פאת שדך (ח"ג ס' ע"ה) – "קיצור הלכות בדיני נדה ... לענ"ד דלא דק מע"כ ולקולא לא דק".

ו. 21 מילימטר.

1. עי' אבן ישראל (ח"ז ס' ז' ד"ה שוב, ס' מ"ד ד"ה הנה) – "בפוסקים ביור"ד ס' ק"צ בשם המעיל צדקה והחת"ס, דשיעור גריס הוא תשע עשרה מ"מ על תשע עשרה מ"מ".
2. הגרש"ז אולמאן (חק וזמן עמ' ס"ה).
3. עי' אור יצחק (ח"א יו"ד ס' כ"ט פרק א' כתם אות ו', קיצור הל' נדה אות י"ח) – "אין הכתם מטמא אלא אם יש לו שיעור של 'כגריס ועוד' שהוא כגון מטבע nickel אמריקאי או כריבוע חיצוני של penny [ובארץ ישראל הוא משהו פחות ממטבע עשר אגורות]. פחות מכאן טהורה".
4. עי' חזקת טהרה (ס"ק כ"ה, עי' חק וזמן עמ' ס"ה ד"ה ולמעשה) – "ובידינו עלה שיעור רוחב גריס של המעיל צדקה שני ס"מ ויותר מעט".

ז. מטבעות.

1. ארצות הברית.
 - א) Penny - 19 מ"מ.
 - ב) Nickel - 21.2 מ"מ.
 - ג) Dime - 17.9 מ"מ.
 - ד) Quarter - 24.3 מ"מ.
2. ארץ ישראל.
 - א) 1 אגורה - 17 מ"מ.
 - ב) 5 אגורות - 19.5 מ"מ.
3. מר"מ.

א) נטעי גבריאֵל (פרק ע"ה סעי' ג') – "וי"א להחמיר שיעור כתם בערך 14-15 מילימטר בגודל **דיים**".

נטעי גבריאֵל (פרק ע"ה הע' ב') – "ויש מקילים עד **ניקל** וחשבון הוא עשרים מילימטר כניקל".

ב) **חק וזמן** (עמ' ס"ד, עמ' ס"ה ד"ה ולמעשה) – "20 מילימטר ... והוא בדיוק כגודל המטבע בארה"ב שקורין **ניקע"ל**".

ח. מר"מ – פרדס רמונים (פתיחה לסי' ק"צ תנאי הה' סוף אות כ"ז), **לחוש** (לחם ס"ק י"ט), **מחשבות בעצה** (סי' י"ג), **מראה כהן** (ריש פרק ג'), **נטעי גבריאֵל** (פרק ע"ה סעי' ב'), **מעדני אשר** (סי' כ"ח).

1. **הגר"י שטייף זצ"ל** (נטעי גבריאֵל פרק ע"ה הע' ב', חק וזמן עמ' ס"ה) – "ומסר לי הגה"צ ר משה וואלפסאן שליט"א רב דקהל אמונת ישראל ששמע מפ"ק של רבי יונתן שטייף זצ"ל, **שבשעת הדחק גדול** ה' נכנס בעובי הקורה לטהר עד קוארטער (רבע דולר ארצה"ב)".

2. **בדה"ש** (ס"ק נ"ג, **מילואים שם**) – "כעניגול שקו האמצעי שלו הוא שמונה עשר מילימטר והוא כמאתים חמשים וארבעה מילימטר מרובעות בערך. (אמנם בספר בירור הלכה בסימן זה כתוב להוכיח שדעת כל הפוסקים הנזכרים להקל לכל הפחות ב"ט מילימטר ולדעת החזו"א יש להקל אף בעשרים מילימטר ועוד משהו [ושיעורא ד"ח מילימטר שהזכיר שם החזו"א היינו בכתם מרובע] ועיין שם באורך ודבריו נראים נכונים)".

3. **לבושי עז** (עמ' רנ"ז אות א') – "ונקטו הפוסקים במרובע 18 על 18 מ"מ ובעניגול אלכסונו 20 מ"מ, ובדר"ת כתב השיעור בעניגול 19 מ"מ, ונהגו בא"י לשער במטבע אסימון שהיה מצוי בארץ ישראל".

4. **מראה כהן** (עמ' כ"ב אות א', ע"י עמ' כ"ג אות א') – "כל כתם ששיעורו פחות משיעור כגריס ועוד, טהור. ושיעור כגריס י"א שהוא כשטח ריבוע של כ-18 על 18 מ"מ. [שהוא שטח עניגול שקוטרו כ-20 מ"מ], וי"א שהוא שטח ריבוע של כ-16 על 16 מ"מ [שהוא שטח עניגול שקוטרו 19 מ"מ]".

יד. השיעור גריס.

א. **אשה מצאה כתם שחצי מראה טהורה וחצי מראה טמאה** שפחות מכריס ועוד [ונדמה לכתם א'].

1. מחמיר.

א) **חור"ד** (בי' ס"ק ט') – "נראה דאם החצי מהכתם כגריס יש לו מראה טהורה וחציה מראה טמאה וניכר שהוא כתם אחד דטמאה".

2. מיקל, אף על פי שנראה שהכל כתם אחד.

א) **מעיל צדקה** (סי' כ') – "נ"ל דאפילו בכתם שהוא מוקף בעוגל ותמונה נפלאה או שנראה בעין שהכל התפשטות אחד יש להקל כל שאין האודם שבו כגריס, ואל תתמה אף שנראה שהכל כתם אחד והוא התפשטות הלבן **דמ"מ י"ל שדם מאכולת נתערב בו בעודו לח והטבע דחאה חלק האודם לצדדיו**, והרי גם אם בא מן הגוף ע"כ אנו צ"ל בכה"ג שהרי הכתם מתוכו לבן, וצ"ל שחלק אדמימותו נדחה לצדדיו, ואל תתמה שנחלק הדבר במקרה רחוק כזה דכל שהוא חשש דם מאכולת תלינן בהיותר רחוק להיות משום דכל הסדינין ... ועוד ראי' שלא גזרו כלל על אדמימות קטן מגריס שמקיף הלבן, דאל"כ אף אם כל כמות הלבן עם האדום שמקיפו היה פחות מכגריס היה מן הראוי להחמיר כל שיש בתוכו לבן באמצעותו, דאלו מן המאכולת הוא לבן מאין בא לשם, וא"כ לא ימלט ששום אחד מן הפוסקים היה מזכירין החידוש הזה, וכן שמעתי מן החברים דה"י מן הראוי לטמא כתם שחור שקטן מגריס מטעם הזה עצמו, ואלו כן לא ימלט שיזכירוהו הפוסקים ... והנני כותב דברי להלכה אבל לא למעשה עד יסכימו עמי מבעלי הורא' המפורסמים".

ב) **סד"ט** (ס"ק נ"ב ד"ה עוד כתב בשל"ה, ס"ק צ"ג ד"ה אך בשו"ת) – "מעיל צדקה ... ואף שמסיים שם הנני כותב דברי להלכה אבל לא למעשה עד יסכימו עמי מבעלי הוראה המפורסמים עכ"ל מ"מ דבריו נכונים ומלתא בטעמא ואין כאן מקום להחמיר".

ג) **רע"א** (על סעי' י') – לשונו לקמן.

ד) **חת"ס** (הגהות וחידושים על שו"ע סוף הסי') – "ובסדרי טהרה הסכים להלכה ולמעשה לדברי מעיל צדקה לטהר אפי' כשהאדום קץ הלבן והירוק, וכן עיקר לטהר בכל אופן".

ה) **חכ"א** (כלל קי"ג סעי' מ"ח) – "ולכולי עלמא אם האודם פחות מכגריס טהורה אף על פי שנראה שהכל כתם אחד (עיין בסדרי טהרה סימן ק"צ ס"ק צ"ג דף מ"ה (אצלנו דף כ"ה) בשם תשובות מעיל צדקה וכן הוא מסיק להלכה למעשה בפחות מכגריס ותשובת מעיל צדקה אין בידי ולדעתי כן מוכח מרמ"א גופיה)".

ו) **גר"ז** (ס"ק י"ט) – "ואפילו נמצא מין דם לבן או ירוק וקו אדום או שחור יסוב אותו בעוגל או שאר תמונה נפלאה בענין שנראה שהכל הוא כתם אחד והאדום הוא קץ וסוף של הלבן ובין הכל יש יותר מכגריס אלא שבאדום לבדו אין בו כגריס טהורה דתלינן שדם מאכולת נתערב בו בעודו לח והטבע דחאה חלק האדום לצדדיו. והרי גם אם בא מן הגוף על כרחך צריך לומר כן שחלק אדמומיתו נדחה לצדדיו (מפני שיש בו עכירות יותר ודרך הטבע לדחות העכירות לצדדיו כמו שנראה בחוש בכתם שנכתם ממי

גשמים ונתייבש שקצוותיו משחרין קצת מעכירות המים שנדחו שמה) (תשובת מעיל צדקה סי' כ'). ואפילו אם ידוע בודאי שהמראה הלבן או הירוק בא מהמקור תלינן האדום או השחור שבקצוותיו בדם מאכולת כל שאין בו לבדו כגריס ועוד שכן דרכן של מאכולת להיות במקום זוהמא ולכלוך".

- (ז) לחו"ש (שמלה סוף הסי' ד"ה ולהלכה) – "מעיל צדקה ... והסכים עמו גם בס"ט וכתב שיש לסמוך על דבריו להלכה ולמעשה".
 (ח) מחה"ש (ס"ק ל"ב) – "מעיל צדקה".
 (ט) מלבושי טהרה (סעי' ח', ארוך ס"ק ט"ו).
 (י) פרדס רמונים (מק"ז ס"ק מ"א ד"ה אמנם בסדרי).
 (יא) מהר"ם שיק (יו"ד סי' קפ"ו ד"ה והרב) – "מעיל צדקה".
 (יב) גליון מהרש"א (סוף הסי') – "מעיל צדקה".
 (יג) צמח צדק (יו"ד סי' קל"ו).
 (יד) ערה"ש (סעי' ק"מ) – "ומעיל צדקה סי' כ"ו".
 (טו) מי יהודה (יו"ד סי' ס"ט) – "לית דין צריך בושש דתולין בכתמים להקל לסמוך על כל הני גאונים לטהר האשה לבעלה".
 (טז) טהרת ישראל (סעי' ט"ז).
 (יז) חשב האפוד (ח"ב סי' קל"ו).

- (יח) חוט שני (ס"ק ז' אות י"א, אמנם עי' סי' קפ"ח ס"ק ב' אות ט"ו) – "המוצאת כתם שקצוותיו הוא בגוון של מראה טמא, והמראה שבתוכו הוא מראה טהור, הרי שמשערין רק את הגוון של המראה טמא, ואם יש בו שיעור כגריס טמא, ואם לאו, טהורה".
 (יט) מראה כהן (עמ' כ"ז אות ב') – "פעמים רבות מוצאת האשה כתם שרק קצותיו בגוון אדום והמראה שבתוכו מראה כשר, באופן שאם נשער את כל השטח המוקף יהיה שיעורו יותר מכגריס ואולם אם נשער רק את גודל המראה הטמא נקבל שיעור של פחות מכגריס. וכתבו הפוסקים שבמקרה זה האשה טהורה, וטעמם דתולים לומר שדם מאכולת נתרב בליחה ונדחה לכוון הצדדים".
 (כ) פותח שער (סי' ח' סעי' י"ד).
 (כא) עי' ששה"ל (סעי' ה' סוף ס"ק ב', סיכום אות ה').
 (כב) בדה"ש (ס"ק ע"ט, ציונים ס"ק ק"ל).
 (כג) לבושי עז (סעי' ח' תמצית ס"ק ב').
 (כד) נטעי גבריאל (פרק ע"ה סעי' ה') – "כתם גדול יותר משיעור גריס, אם אין במראה אודם כגריס טהור, כגון כתם ממראה טהור אך סביבו בקצוות שלו מראה אדום ונראה שהוא כתם אחד, אינה טמאה רק אם איכא באודם לבד יותר משיעור גריס".
 (כה) פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' קצ"ב).
 (כו) שיעורי טהרה (עמ' צ"ב).
 (כז) חק וזמן (פרק ב' סעי' ב').
 3. מר"מ – עיקרי הד"ט (יו"ד סי' כ"א אות י"א), ט"ז וש"ך השלם (כו"ל ס"ק ק"נ).

ב. כתם עב.

- לשער רק כמות שבא לפנינו.
 (א) לחו"ש (שמלה ס"ק כ"א).
 (ב) ערה"ש (סעי' ל"ד) – "ודע שאין חילוק בשיעורים אלו כגריס ותורמוס בין שהכתם הוא דק בכמותו או עב בכמותו ואף שלפי הסברה כשהוא דק מתפשט יותר ולא כן כשהוא עב בכמותו מ"מ לא נתנו חכמים דבריהם לשיעורין וכל שיעורי חז"ל כן הוא והמפקפק בזה אינו אלא מן המתמיהים וכ"כ גדולי אחרונים".
 (ג) שערי טוהר (שער י' סעי' ה').
 (ד) חלקת יואב (תניינא סי' ו').
 (ה) הגריש"א זצ"ל (משנת השלחן תשובה ק"ה, אוצרות הטהרה עמ' תתקט"ז אות פ"ה, אשרי האיש יו"ד פרק כ"ה אות ה') – "מצאה צרירות דם פחות מכגריס באופן שאם נמרח את הדם, יהיה שטחו יותר מכגריס - טהורה, שהרי עכשיו אין בו שטח כגריס, ואין לדיין אלא מה שענינו ראות".
 (ו) בייע אומר (ח"ח יו"ד סי' י"ז אות ב', טהרת הבית עמ' שפ"ב).
 (ז) בדה"ש (סעי' ה' ב' ד"ה לא, עמ' קנ"ז).
 (ח) נטעי גבריאל (פרק ע"ה סעי' ג') – "כתם עב מאד שיכולים למרחו ועי"ז יתפשט שיעורו על הבגד יותר מכריס, אפ"ה משערין כמו שהוא לפנינו".
 (ט) פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' קצ"ב, עמ' קצ"ד).
 2. בלוע מיקל, על גביו מחמיר.
 (א) סד"ט (ס"ק ס"א ד"ה מיהו יש) – "ונראה לי דאין אנו צריכין לשער רק כמות שבא לפנינו. והוא הדין איפכא, היכא שבא לפנינו כתם וראינו שגוף הכתם אינו אלא פחות מכגריס, רק סביבו הוא התפשטות ולכלוכית של גוף הכתם ונצטבע מגוף הכתם, אפילו הכי טמאה. וכך הוא מדות חכמים בלא פלוג, הם אמרו והם אמרו ... מיהו י"ל דהכל לפי ראות עיני המורה, אם הדם צבור ונקוה במקום אחד הרבה דייננן ליה כאילו נתפשט".
 (ב) הו"ד בפת"ת (ס"ק ט').
 (ג) חוט שני (ס"ק ז' אות ו' ד"ה ואמנם) – "אם הדם צרור על הבגד, ולא רק בלוע בתוכו, ואין בשטחו כגריס ועוד, משערין באופן שאם היינו מפשטין את הכתם שצרור ע"ג הבגד, אם היה בו כגריס ועוד, הרי היא טמאה".
 (ד) שיעורי טהרה (עמ' צ"ב) – "ולהלכה קיי"ל כהסד"ט דכתם עב הרבה תלוי בראות עיני המורה".

- (ה) הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' קצ"א) – "שכן הלכה שאין לטמאה אא"כ הוא עב מאוד. ואינו שכיח כלל, ונמצא רק במקרה שדם הרבה נתייבשו זה על גבי זה".
- (1) מנחת אשר (סי' ב' אות ב') – "נראה פשוט דאין זה אמור אלא בעובי בולט שאינו שכיח, אבל אי"צ לדקדק בסתם כתם ולחוש שמא יש בו עובי שראוי להחמיר".
3. מר"מ – פנתח שער (סי' ח' סעי' י"ג), מנחת חן (ח"ב יו"ד סי' מ"ד).
- (א) בשמים ראש (סי' קל"ה) – "ועל דבר הכתם פחות מכגריס הרב רבינו אליעזר ממיץ כתב שאין אנו בקיאי' בשיעור זה, וכל דלא מוכחא מלתא שהוא דם מאכולת לא סמכינן עליה וטעמו נראה לי דלא איתפרש בגמרא עביו של הדם המונח על פני הסדין, ואם יש בו ממשות דם אתה משערו כן, ואם אין כאן רק צביעת הסדין אתה משערו בכגריס ובדם גדול כגריס אתה יכול לצבוע כל החלוק, ומ"מ ראיתי רבותי' כולם משערי', ואינם חשים בדבר".
- (ב) רע"א (על סעי' ה') – "ואם הדם נצרר ועב במק"א ואם היינו מרדדים הדק ה' בו שיעור גריס ע' בס"ט (סקס"א) ד"ה מיהו יש לעייין".
- (ג) קנה בושם (קובץ אור ישראל חנ"ו עמ' ל"ו אות קל"ו) – "כתם עב פחות מכגריס דנצבר עליו דם הרבה במקום אחד דכתב עליו הסד"ט דהכל כפי ראות עיני המורה, הכוונה בזה הוא דאם יש בעביו גריס והמורה רואה שהוא דם מקור יתכן דצריכים לאסור. ויש להחמיר בו במקום שיש ספיקות אחרות".
- (ד) מראה כהן (עמ' כ"ד אות ג') – "כתם ששטחו פחות מכגריס אך יש לו עובי באופן שאם יתמרח יהא שטחו יותר מכגריס ועוד, נסתפק בזה הסד"ט ומצדד בסוף דבריו לחומרא, ויש לעשות שאלת חכם".

ג. בגד עבה.

1. מיקל.

- (א) פחד יצחק (אות כ' ערך כתם, האחרון) – "דלא חלקו חכמים בין חלוק עב לחלוק דק".
- (ב) חשב האפוד (הליכות חנוך פרק ב' אות ק"ס) – "דעת הרב שכתם שנמצא על פא"ד שלובשות הנשים בעת נדתה שמטבעו מושך דם, דאם אין ברוחב המראה שיעור גריס אין צריכים לחשוב העומק".
- (ג) הגריש"א זצ"ל (משנת השלחן תשובה ק"ו, אשרי האיש יו"ד פרק כ"ה אות ה') – "בגד עבה שנבלע בו הדם עמוק, אין מצרפין העובי ליותר מכגריס".
- (ד) חוט שני (ס"ק ז' אות ו') – "דם הכתם צרור ובלוע בתוך בגד כגון בגד עבה, ואין הוא צרור על גבי הבגד, אין משערי' אלא מה שנמצא בשטח גבי הבגד, ולא משערי' את מה שבלוע בבגד".
- (ה) נטעי גבריאל (פרק ע"ה סעי' ד') – "בגד עב שיש לו כמה שכבות אין אומרים נחלק השכבות ונמצא שהכתם נתפשט יותר מכשיעור, אלא משערי' הכל ככתם אחד".
- (ו) מראה כהן (עמ' כ"ד אות ד') – "יש להסתפק בכתם ששיעורו פחות מכגריס ונמצא על גבי בגד עבה והוא ספוג בתוכו, שלפי עובי הכתם יש מקום לדון שאם היה נמצא על גבי בגד דק היה יותר מכגריס. ובזה דעת גדולי ההוראה להקל דאם לא כן אין לדבר סוף".
- (ז) משנת השלחן (סעי' ה' ס"ק ז' אות א') – "בגד עבה שנבלע בו הדם עמוק - אין מצרפין העובי לכגריס ועוד".
- (ח) פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' קצ"ד).
- (ט) שיעורי טהרה (עמ' צ"ג ד"ה וכן).
- (י) מעדני אשר (סוף סי' כ"ו) – "ונמצא לפ"ז דכתם הנמצא ע"ג פד' (אם נדון אותו כמק"ט) אזלינן בתר השטח של הכתם ולא מתחשבים בעובי שלו".

ד. בגד מתוח (stretchable garment).

1. מר"מ – פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' קצ"ג).

טו. נאבד הכתם.

א. ספק שיעור כתם, והוא לפנינו.

1. מחמיר, ספק דעת שוטים.

- (א) חכ"א (כלל קי"ג סעי' כ"ט) – "מצאה כתם ואין לה במה לתלות והדבר ספק אם הוא דם או צבע לדידן דאין אנו בקיאי' טמאה מספק אף על גב דהוי ספק לכולי עלמא ויש אומרים דזה הוי ספק גמור (ט"ז בסימן צ"ח) מכל מקום כיון שהוא לפנינו וצריך בדיקה קיימא לן בכל דבר שהוא לפנינו וצריך בדיקה ואין אנו בקיאי' לבדוק צריכין להחמיר מספק (סעיף ל"א)".
- (ב) שבה"ל (ח"ג סי' קי"ט אות ג') – "אם יש חסרון ידיעה בשיעור של כתם גם בכתמים דרבנן אזלינן להחמיר כמבואר בתשובת מהרי"ל סי' ק"נ, ועיין בתשובת אמרי יושר ח"א סי' פ"ח מביאו ומבארו לדינא יע"ש, וכעת ראיתי כן ג"כ בלחז"ש ק"צ סוס"ק י"ב".
- (ג) שערי טוהר (שער י' סעי' ה').
- (ד) משמרת הטהרה (פרק ג' סעי' ט') – "ספק כגריס - ראתה כתם ואבד וספק לה אם היה בו כגריס, טהור דספק דרבנן לקולא, אבל אם הכתם ישנו לפנינו וספק אם יש בו כגריס אין להקל בזה עד שימדדו אם יש בו כגריס".
- (ה) שיעורי טהרה (עמ' צ"ה).
- (ו) נטעי גבריאל (פרק ע"ה סעי' י"א) – "כתם שיש בו ספק בשיעור, יש להחמיר".
- (ז) חוקת הטהרה (סי' ק"צ סעי' י').

ב. נאבד, ספק בגודל הכתם.

1. מיקל.

(א) חכ"א (כלל קי"ג סעי' כ"ט) – "אם נאבד קודם שראה החכם ואינה יודעת אם היה בו כגריס או לא או אם היה אדום או לא וכיוצא בו בכתמים שהוא מדרבנן אזלינן לקולא".

(ב) דברי מלכיאל (ח"ד סי' ס"ז) – "ואם אומרת שספק לה אם היה מראה אדום. או שא"א לה להגביל את גודל הכתם. נראה ודאי שטהורה. דהא הוי ספק דרבנן וגם יש לה חזקת טהרה ... **ואף בג' ימים הראשונים** נראה שיש להקל בזה. דהא מ"מ הוי רק דרבנן כיון שלא הרגישה".

(ג) תשורת ש"י (ח"ב סי' קל"ח ד"ה ומה"ט) – "ונאבד ואינה יודעת אם היה שיעור כתם דטהורה ואין לומר דזה הוי ספק מחסרון ידיעה כיון דנאבד".

(ד) הו"ד בדר"ת (ס"ק ל"ז).

(ה) שערי טוהר (שער י' סעי' ה').

(ו) שפע טהרה (ס"ק י').

(ז) הגריש"א זצ"ל (משנת השלחן תשובה צ"ב, תשובה ק"ז, תשובה ק"ל) – "מצאה כתם על בגדה והכתם התכבס או שאבד ואין יודעים אם היה בו יותר מכגריס או אם היה אדום וכיוצא בו - טהורה, אפי' היא בתוך ג' ימים ראשונים של ימי ספירתה, הואיל ובכתמים דרבנן אזלינן לקולא".

(ח) טהרת הבית (עמ' שפ"ד, מעין אומר ח"ז פרק א' סי' ככ"ה) – "אשה שראתה כתם בבגדה שלא בהרגשה, ונסתפקה אם יש בו כגריס ועוד, והניחה אותו למשמרת עד שתעשה שאלת חכם, אך בני ביתה לא ידעו מזה וכיבסו הבגד ... יש לדמות דין זה למאי דקיימא לן ביורה דעה (סימן צח סעיף ב') אם נתערב מין במינו ונשפך בענין שאין יכולים לעמוד עליו ולשער, אם ידוע שהיה רובו היתר מותר, דספיקא דרבנן לקולא ... ומבואר שאף על פי שיש ריעותא בדבר, שהרי נפל שם איסור בודאי, הואיל ויש לומר שהיה ששים נגדו יש להקל בספיקא דרבנן. והוא הדין כאן, שיש לתלות שלא היה בו כגריס ועוד, ותלינן לה בדם מאכולת. והן אמת כי בשו"ת הרשב"א (סימן רסו) כתב, בדין מחט שנמצא בבית הכסות שצריך לבדוק אם יש קורט דם, ולא הספיקו לבדוק עד שנאבד או שמלחוהו והדיחוהו קודם בדיקה, טריפה. וכן פסק מרן השו"ע (בסי' מח סעיף ה). ע"ש. אולם אין מזה ראיה להחמיר בנ"ד, דשאני התם שעיקר הספק הוא בדאורייתא, אם טריפה היא או כשרה, וכל שלא נבדק הרי היא עומדת בחזקת איסור של תורה, וכמ"ש הש"ך (שם ס"ק כג). משא"כ בנ"ד שעיקר איסור כתמים בלי הרגשה אינו אלא מדרבנן, והאשה בחזקת טהרה עומדת, לפיכך אין להחמיר בה בספק".

(ט) לבושי עז (סעי' י"ב תמצית אות י', סעי' כ"ב תמצית אות ב').

(י) מראה כהן (עמ' כ"ד אות ה', הע' ו') – "בגד שנמצא עליו כתם ונתכבס או נאבד, וכעת מסופקים בגודל הכתם אם היה פחות מכגריס או יותר, כתב החכמת אדם שהאשה טהורה דספיקא דרבנן לקולא".

(יא) יסוד הטהרה (פרק א' סעי' י"ב) – "אבד הכתם או נתכבס הבגד, וספק אם היה בו שיעור גריס, או ספק אם היה בצבע המטמא, או ספק אם הכתם היה על החלק הצבוע שבבגד, יש להקל. וכל זה דוקא בכתם, אבל בבדיקת עד (הבדוק) אם נאבד, ויש ספק על המראה, יש להחמיר".

(יב) משמרת הטהרה (פרק ג' סעי' ט') – "ספק כגריס - ראתה כתם ואבד וספק לה אם היה בו כגריס, טהור דספק דרבנן לקולא".

(יג) שיעורי טהרה (עמ' צ"ד).

(יד) מנחת אשר (סי' ב' אות ד' ד"ה ובמקרה).

(טו) חוקת הטהרה (סי' ק"צ סעי' ז') – "הוי ליה ספיקא דרבנן לקולא".

2. מחמיר.

(א) ששבה"ל (סיכום לסעי' ל"א אות ג') – "אם ראתה ודאי דם אדום ורק יש ספק בשיעור, יש להחמיר".

3. מר"מ – פתחא זוטא (ס"ק מ"ז, ס"ק מ"ח, "וצ"ע בזה"), בדה"ש (סעי' ה' בי' ד"ה יש עמ' קנ"ז, מלואים שם, "וצ"ע").

(א) הגרש"א זצ"ל (מנחת פרי סוף סעי' ל"א) – "החכ"א שיש להקל ... כיון שאין מאכולות מצוין בינינו כשיעור זה, א"כ אף שמעיקר הדין שיש להקל בזה וכמוש"כ החת"ס, אבל אם יש עוד צד להחמיר שהיה כגריס אפשר שיש להחמיר בזה, ושאלתי את מו"ר הגרש"א זצ"ל והסכים שראוי להחמיר בזה. ומ"מ המיקל לא הפסיד".

(ב) חוט שני (ס"ק ז' אות ב', סי' קפ"ח ס"ק ב' אות י"ז) – "אשה שנסתפק לה אם היה שטח הכתם כשיעור המטמא, ונאבד הכתם או נתכבס, הרי היא טהורה מדינא דספיקא דרבנן לקולא. **ואמנם אם החכם** הסתפק אי מראה טמא, ונאבד, יש לטמא מספק, ואמנם אם נתעורר ספק אצל האיש או האשה על המראה, והוחלט אצלם להראות את המראה לחכם אח"כ ואח"כ נאבד המראה, הדבר אינו מוכרע שאין צריך להחמיר אף שנאבד".

ג. ג' ימים ראשונים: למקילים לעיל.

1. מיקל – דברי מלכיאל (ח"ד סי' ס"ז, לשונו לעיל), הגריש"א זצ"ל (משנת השלחן תשובה צ"ב, תשובה ק"ז, תשובה ק"ל, לשונו לעיל), שיעורי טהרה (עמ' צ"ד ד"ה ומאחר).

2. מחמיר – תשורת ש"י (ח"ב סי' קל"ח ד"ה אך, "לא תלינן בג"י ראשונים").

ד. נאבד הכתם: ספק במראה הכתם.

1. עי' סעי' א', לשיטות ומ"מ.

ה. **נאבד, ספק במראה הכתם וגם ספק בגודל הכתם.**

1. לכ"ע מיקל [ספק ספיקא] – פתחי הלכה (ארטסקרול, פרק ז' הע' י"ז).

ו. **נאבד, ספק דם.**

1. רע"א (על סעי' כ"ג) – "ואם נתעסקה בצבע אדום יש לעיין דלכאורה אסור דאפשר לברר ע"י העברת ז' סמנים ... ואף בנאבד יש מקום לאסור כמ"ש כיוצא בזה בתפ"מ העתקתיו לקמן (ש"ך ס"ק ס"א) וצ"ע".
2. מחמיר – חזקת טהרה (ס"ק קס"ג, מורה דרך ס"ק ד').

ז. מר"מ – דע"ת (סעי' א' ד"ה ועי' במ"נ קונט"א), דר"ת (ס"ק ע"ט), ששבה"ל (סעי' מ"ו ס"ק ו'), שערי טהרה (סי' ל"ט), פזחי זוטא (סעי' מ"ז, סעי' מ"ח), פתחי הלכה (ארטסקרול, פרק ז' הע' י"ז), משנת השלחן (סעי' ה' ס"ק ט', ס"ק י'), חק וזמן (פרק ב' סעי' ט"ז).

1. רע"א (על ש"ך ס"ק ס"א) – "ובתפ"מ כתב והאידנא דא"א בקיאים בין מקדיר למגליד אף נאבד אסור דמיד כשנמצא הכתם נאסרה מ' דהוי ספק דהוי חסרון ידיעה וע"י שנאבד אח"כ לא הותרה ועי' בפמ"ג בש"ד (סנ"ג סקט"ו) ובלבושי שרד בפתיחה (אות מ"ד)".

טז] כתם שחור: כתם פחות מכגריס וצבע שחור.

א. **מחמיר.**

1. אשכול (ח"א הל' נדה סי' מ"א, ריש עמ' ק') – "וחזי לן דוקא אם הדם דומה לדם מאכולת שהוא דם כינה ונוטה לאדום, אבל כתם שחור אין תולין בכינה דהא אמרינן אפי' נתעסקה בדם אדום אין תולין בו שחור".
2. ראב"ד (בעלי הנפש סוף שער הכתמים, הדין החמישי) – "אע"פ שאין לה במה לתלות תולה כגריס במאכולת ואינה תולה בה אלא כתם אדום".
3. רע"א (על סעי' ה') – "במראה שחור טמאה אף פחות מגריס. בעל הנפש".
4. תשורת ש"י (מהדו"ת סי' קמ"ב) – "בעל הנפש ... דאינו דעת יחיד ... גם בספר האשכול ...".
5. חזו"א (ארחות רבנו ח"ד עמ' מ"ה אות ט"ו) – "שוה דוקא אם ברור לאשה שאתי מגופה".
6. פתח שער (סי' ח' סעי' ו') – "אם מצאה כתם שחור אפילו רק על בגדה או סדינה ג"כ טמאה בדם כל שהוא ואין צריך שיעור, דאין תולין במאכולת אלא כתם אדום".
7. הגריש"א זצ"ל (משנת השלחן תשובה נ"ז, תשובה ק"ד, אשרי האיש יו"ד פרק כ"ה אות נ"ג, עי' אות נ"ד, עי' אוצרות הטהרה עמ' תתקי"ז אות פ"ח) – "ומי שמצאה כתם הנוטה לשחור כהה וניכר שמתחילתו היה כהה, וא"א לתלותו בליכלוך - אסורה, לפי הראב"ד - גם אם מצאה שחור פחות מכגריס, היא טמאה, כיון שאין לתלות בדם כינה, שהרי מראה דמו אדום ולא שחור, ולכן אם הכתם שחור כהה וניכר שמתחילתו היה כהה, וא"א לתלותו בליכלוך - יש לחוש לדעת הראב"ד והיא טמאה אף שהכתם פחות מכגריס".
8. שבה"ל (ח"ג סי' קי"ט אות ח') – "בענין כתם שחור פחות מגריס ועוד עיין פת"ש ס"ק י"ב בשם תשובת מעיל צדקה סי' כ' להקל, ודעת הראב"ד בס' בעה"נ להחמיר וכן העתיקו הגרעק"א, ועיין בתשובת תשורת ש"י מהדו"ת סי' קמ"ב הביא כן ג"כ מס' האשכול להחמיר בזה ופסק כן, ובפת"ש הביא מס' להקל במקום דאיכא פרעושים, ובהרבה מקומות לא שכיחא כהיום פרעושים, מ"מ הנסיון שהוא כמאה עדים למד אותי דברוב שאלות כאלה ניכר השחור מצד עצמו שהוא ד"א לא דם, ואם הוא דם ברור אין בידינו להקל, [איברא למש"כ בלחם ושמלה מתוס' נדה נ"ב ע"ב בטעם נוסף דיש להקל בפחות מגריס ועוד בכתמים משום שאין דרך האשה לראות פחות משיעור זה וכן כ' הגאון ס"ט בחי' נדה שם, א"כ גם בכתם שחור איכא להקל כיון דהוכחה דאינה מגופה, איברא עיין בס' מי נדה בנדה שם דדחה הגאון הבנה זו בדהתוס' וכן בס' ערוך לנר שם דחה דברי הס"ט יע"ש".
9. חוט שני (ס"ק ז' אות י"ב, עי' סי' קצ"ו ס"ק ט"ו אות ו' ושעה"צ שם) – "שאם מצאה כתם שחור ממש [ולא דיהה ממנו או נוטה לשחור], והוא דם ממש, [ולא שאנו מסופקים בו], יש להחמיר ולטמא אפי' בכל שהוא. ומצוי פעמים רבות מראות שחורים שאינם מגוף האשה, וצריך הבחנת חכם בזה".
10. לבושי עז (עמ' רנ"ז אות ב') – "ואנן מחמירים כהראב"ד דאפילו בכל שהוא טמאה, וצריך בזה הבחנת חכם דפעמים הוא דבר זר או צבע בעלמא".
11. תשובות והנהגות (ח"א סי' תק"ח אות ז') – "ראתה בבגד כתם אדום אינו מטמא אלא אם יש שיעור כגריס, (בקוטר 19 מ"מ), אבל אם המראה שחור, ובודאי אי אפשר לתלות שבא מדם מאכולת, גם במשהו יש מטמאין בכתם, ובפרט במדינתנו לא מצוי כלל פרעושים בדם שחור ראוי לטמא".
12. מראה כהן (עמ' כ"ד אות ב') – "מבואר בראשונים שהואיל וכל הטעם שכתם ששיעורו פחות מכגריס טהור הוא מחמת תליה במאכולת, א"כ דוקא בצבע אדום שהוא צבע הדם של מאכולת רק אז שייך לתלות בו. מה שאין כן בצבע שחור, שאין לתלות בו הואיל ודם מאכולת אינו משתנה מאדום לשחור. ולענין הלכה יש לשאול מורה הוראה על כתם במראה שחור ששיעורו פחות מכגריס, דיש אופנים שיהא ניכר למורה שאין זה דם מהמקור".

ב. **מה נכלל במאכולת.**

1. כינים – רש"י (שבת דף יב. ד"ה מאכולת, נדה דף יד. ד"ה מאכולת, "מאכולת. כינה"), רמב"ם (פ"ה המשניות נדה פרק ח' משנה ב', לשונו לקמן), סמ"ג (לאוין סי' קי"א, לשונו לקמן), מאירי (נדה דף נז.; לשונו לקמן), רע"ב (נדה פרק ח' משנה ב'), פוסקים.
2. ה"ה פרעושים.

- (א) רמב"ם (פי' המשניות נדה פרק ח' משנה ב', [עי' סד"ט ס"ק י', ומה שמתרץ האג"מ יו"ד ח"ג סי' קמ"ב אות ד']) – "ר' חנינה בן אנטגנס אומר שאף על פי שלא הרגה ומצאה כגריס של פול או פחות תולה במאכולת ונאמר שמא בעת ישיבתה או התהפכותה נהרג בעל חי כגון הפשפש והכנה ודומיהן וממנו הוא הכתם הזה".
- (ב) סמ"ג (לאוין סי' קי"א) – "עד כגריס תולה בדם מאכולת, היא פרעוש וכנה".
- (ג) יראים (מצוה כ"ו) – "להזהר בכתמין לפי שקול הדעת שאין דם מאכולת ופרעושים רבה".
- (ד) ס' התרומה (הל' נדה ריש סי' צ"ב) – "במאכולת הוא פרעוש".
- ס' התרומה (הל' שבת סי' רי"ח) – "פרעוש שקורין פוצ"א המקפצת ... וגם פוצ"א במסכת נדה אין לך כל סדין וסדין כו'".
- (ה) מרדכי (רמז תשל"ה) – "אם הכתם כגריס תולה במאכולת שהוא פרעוש וטהורה כל זה שנינו פרק הרואה כתם וכן הלכה".
- (ו) מאירי (נדה דף נז:) – "ובמאכולת תולה אף מן הסתם שיש לדון שבהתהפכה מצד לצד נהרגו תחתיה פרעוש או כינה".
- (1) מר"מ – דברי יציב (יו"ד סי' פ"ב אות ח').

ג. אם פרעושים מצויים, יש להקל.

1. סד"ט (ס"ק י', ס"ק ס"א ד"ה ולא) – "מעיל צדקה ... ותימה גדולה איך נעלם ממנו דברי הראב"ד ... להדיא מבואר דאינו תולה כתם שחור במאכולת. ובאמת צ"ע על הפוסקים שהשיטו דין זה ולא ביארו בהדיא, מיהו במקומות שמצוין פרעושין שלכלוך שלהם הוא שחור, ואין לך סדין וסדין שלא נמצא בו טפות שחורות מאלו, בוודאי יש לתלות בהם".
2. עי' גר"ז (ס"ק ט') – "ומכל מקום לא תלינן אלא האדום ולא השחור (ראב"ד דלא כמעיל צדקה). ואפשר שבמקום ובזמן שהפרעושים מצויים תלינן אף השחור (קצת) בפרעוש עד כגריס ולא יותר כמ"ש בספר התרומה דהא דתלינן עד כגריס במאכולת היינו פרעוש (עיי' שם סי' צ"ב ורי"ח)".
3. עי' ערה"ש (סעי' כ"ב) – "בין כתם אדום ובין כתם שחור תולין במאכולת דיש בהם שני מינים כינה הרוחשת ודמה אדום ואותה הקופצת שקורין פרעוש ובלע"ז פלי דמה שחור [ס"ט סק"י] ויש מי שאומר דרק כתם אדום תולה [מע"צ] ואינו כן ואף דגם בס' בעלי הנפש כתב דאינה תולה אלא כתם אדום מ"מ כל הראשונים לא כתבו דבר זה ואפשר דמי שכתב כן מירי במקום שאינו מצוי פרעושים אבל אצלינו פשיטא שתולין גם בשחור [ס"ט שם]".
4. עצי לבונה (סעי' ו') – "אך במקומות שמצוין פרעושים וכל הסדין יש טיפות שחורים מאלו, בוודאי יש לתלות בהם".
5. צמק צדק (פסקי דינים סעי' ה') – "ומ"מ במקום ובזמן שהפרעושים (שקורין פלייה) מצויים אפשר שתולין בהם אף השחור כגריס".
6. טהרת ישראל (סעי' כ"ו, ס"ק נ"ח).
7. באר משה (ח"ד סי' ע') – "בזמן הזה כאן בארצות הברית שאין מאכולות ופרעושים מצויים כלל אין להקל כלל בכתם שחור וגם אם הוא פחות מכגריס".
8. עי' נטעי גבריאל (פרק ע"ה סעי' ו') – "כתם במראה שחור י"א שטמא גם פחות מכגריס, וי"א שדינו כשאר כתם, ובמקום שמצוי פרעושים תולין אף בכתם שחור. לכן בזמננו שמצוי יתושים ופרעושים ובפרט במחנות הקיץ דינו ככתם".
9. חק וזמן (פרק ב' סעי' ג').

ד. מיקל.

1. מעיל צדקה (סי' כ' ד"ה ועוד) – "וכן שמעתי מן החברים דהיה מן הראוי לטמא כתם שחור שקטן מגריס מטעם הזה עצמו (היינו בנמצא לבן ג"כ ור"ל דגם בשחור שאי אפשר לתלות במאכולת שהוא אדום וכמבואר בפ' כל היד) ואלו כן לא ימלט שיזכרוהו הפוסקים".
2. עי' דעת תורה (סוף סעי' ה') – "עי' פ"ת ... וכ"ה בספר האשכול סי' מ"א. אבל צ"ע דהא קי"ל האי שחור אדום הוא אלא שלקה, ועמ"ש להלן על הגליון בסעיף כ"ג".
3. שערי טוהר (שער י' סעי' ט') – "מלשון הש"ע ס"ה משמע דבכל מין כתם לא גזרו על פחות מכשיעור וכ"מ מסתימת כל הפוס".
4. אג"מ (יו"ד ח"ג סי' קמ"ב אות ד', רשומי אהרן ח"א יו"ד סי' ק"צ אות ו') – "ובכתם דמראה שחור שרעק"א בחדושי סימן ק"צ סעי' ה' הביא מראב"ד בספר בעה"נ שהוא פחות מכגריס, וגם הסד"ט ... לכאורה הא איכא תירוץ מוכרח מדברי הסד"ט עצמו דהא כתב אחר זה מיהו במקומות שמצוין פרעושין שלכלוך שלהם הוא שחור יש לתלות בהם והביא מסמ"ג דבכגריס תולה במאכולת היא פרעוש וכנה, וגם מש"ד הביא שגם בפרעוש תולה בכגריס אף שמאכולת פי' שהוא רק כנה לגירסתו, ולגירסת הס"א שהוא במקף כתב במאכולת פי' פרעוש וגירסא זו ודאי מוטעת דכנה ודאי בכלל מאכולת וצריך לומר בגירסת ס"א, פי' פרעוש וכנה, עכ"פ גם לש"ד תולה בכגריס גם בפרעוש, וכן מפורש בפ"ה מ"ה להרמב"ם בטעם ר' חנינא בן אנטגנוס שעד כגריס תולה במאכולת אע"פ שלא הרגה דאמרינן דבעת שינתה או התהפכה מצד אל צד והרגה בפרעושים ובכנים וכיוצא בהם ומהם הוא זה הכתם הרי נמי מפרש ששיעור גריס הוא בשביל מאכולת שהוא פרעושים וכנים, והביא גם ממרדכי הלכות נדה שהוא בשבועות פ"ב שמאכולת הוא גם פרעוש ובגירסתנו במרדכי המאכולת שהוא פרעוש ופשוט שצריך לגרוס שהוא פרעוש וכנה, וכן קודם זה במקף על תולה במאכולת איתא והוא פרעוש וטהור נמי פשוט שצריך לגרוס והוא פרעוש וכנה, דכנה הא ודאי בכלל מאכולת אבל לענין מאכולת דכאן שהוזכר לענין שיעור כתמים הוא גם פרעוש בכלל ... ובנדה שעד כגריס לא גזרו מטעם שלא שייך לגזור מטעם שאין לך מטה שאין בה טפי דם מאכולת הרי ודאי בכל מאכולת איירי דהא מצוי פרעושים כמו כנים במטה ואף אם כנים יותר מצוין לא יטעו לומר שאין פרעושין בכלל כיון שעכ"פ הם ג"כ מצוין במטות בהרבה מקומות, ואף אם נימא שאיכא איזה מקומות שלא מצוין לא גזרו בפחות מכגריס, כמו שבדם אדום שלא גזרו מצד דם כנים אף בנשי שודאי לא נמצא בהן כנים ואף במקומות שלא נמצא בהם כנים דהא בזמננו לא נמצא כנים כאלו שיהיה בהם דם כגריס ומ"מ טהור כתם שפחות משיעור זה דגריס כדאיתא בכת"ס יו"ד סימן ק"נ מחמת שתחלת הגזירה היתה בשביל טהרות שהיה בזמן התנאים וגזרו גם לבעלה, וכן פשוט שכל

הראשונים סברי דגם בשביל פרעוש איכא שיעור שג"כ היה מצוי בכמה מקומות ובשביל זה לא גזרו אף בכל מקום אף שאיכא מקומות דלא מצוי פרעושים וחלוק הראב"ד הוא רק דעת יחיד וגם תמוה".

5. דברי יציב (יו"ד סי' פ"ב, שפע טהרה ס"ק י"א) – "ונראה שלהכי השמיטו הפוסקים דינו של הראב"ד הנ"ל, דמלבד שתולין בפרעושים להרמב"ם והסמ"ג והמרדכי והש"ד ונכלל בכלל מאכולת כמ"ש בסד"ט הנ"ל, תלינן נמי שנשתנה דם המאכולת לשחור מחמת לקותא, כיון דהחשש שמגופה אתי ג"כ הוא דלקה ונשתנה לשחור ודו"ק ... ולזה אף אם אינו מצוי כ"כ שדם הכינה האדומה ילקה וישחור, מ"מ בפחות מגריס לא גזרו כיון שדם שחור מגופה נמי לא שכיח, וכמו שבזמן גזירתם לא גזרו על פחות מגריס אף בפלטרין של מלכים כגון הילני המלכה ושלציון, ודו"ק היטב כי זו סברא אמיתית לפ"ד. ואינו דומה כלל להך שאין תולין שחור באדום, דמיירי שנתעסקה בה וחזינן שהוא אדום וע"כ אינו מזה. ולזה השמיטוהו הפוסקים ודו"ק ... גם בזמן הש"ס היו תולין במראה שחור. ולזה למעשה מכל הנ"ל נראה שיש להקל גם בכתם שחור בפחות מכגריס ועוד".
6. ביע אומר (טהרת הבית ח"א עמ' תל"ח, מעין אומר ח"ז פרק א' סי' רל"ו) – "שאלה: אם אשה מצאה כתם שחור שהוא פחות מכגריס בדבר המקבל טומאה, האם יש לחוש להחמיר לדעת הראב"ד [רשום אצלי ששאלו שכן דעת הראב"ד, אך אין דעתו כן]. תשובה: טהור".
7. אור יצחק (ח"א יו"ד סי' כ"ט פרק א' כתם אות ו') – "וכן הדין בכתם שחור, שאם הוא פחות מכשיעור – טהור".
8. הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' קפ"ט) – "שיש להקל. שאף שיש פוסקים שמחמירין בספרם, אבל הוא לא שמע מעשה שהם מחמירין בפועל".
9. הגרש"ז אולמאן (חק וזמן עמ' ס"ט סוף ד"ה נעבור).
10. מנחת חן (ח"ב יו"ד סי' מ"ג, חוקת הטהרה סי' ק"צ סעי' ו') – "למעשה נראה להקל בזה, וכן אנו נוהגין".

- ה. מר"מ – שערי טהרה (סי' י"ב), הגריש"א זצ"ל (משנת השלחן תשובה ק"ד), חוט שני (ס"ק ז' ד"ה ולפ"ז, ד"ה כתב, אות י"ב, אות י"ג), בדה"ש (ס"ק מ"ז), שיעורי טהרה (עמ' צ"א), מנחת אשר (סי' ב' אות ד').
1. פת"ת (ס"ק י"ב) – "עי' בתשובת מעיל צדקה סוף סי' כ' שכתב וכן שמעתי מן החברים דהיה מן הראוי לטמא כתם שחור שקטן מגריס מטעם הזה עצמו שא"א לתלות במאכולת שהוא אדום ואילו כן לא ימלט שיזכרהו הפוסקים עכ"ל ועי' בס"ט שתמה עליו דנעלם ממנו דברי הראב"ד בס' בעה"נ שכתב כן בהדיא דאינה תולה במאכולת אלא כתם אדום. וכתב ומ"מ במקומות שמצוין פרעושים שלכלוך שלהם שחור ואין לך סדין וסדין שלא נמצא בו טיפות שחורות מאלו בודאי יש לתלות בהם והכל כפי ראות עיני המורה ע"ש".
2. פאת שדך (ח"ג סי' ע"ה) – "ופעם אחת אירע לי לדינא, ולא יכולתי להורות לקולא כיון שהאחרונים חששו לדברי הראב"ד, והוצרכתי להחמיר מספיקא, ונצטערתי הרבה שלא זכיתי לכח הוראה והכרעה כדי להכריע ... אבל דבר זה ברור לדינא, שאם יצטרף עוד איזה ספק, יש לדון ספק ספיקא, כי דינו של הראב"ד אינו ברור אלא ספק".
3. יסוד הטהרה (פרק א' הע' י"ב) – "כתם שצבעו שחור, דנו הפוסקים אם להחמיר אף אם שטחו פחות משיעור כגריס".

יז' בדיקה: דין בדיקה באשה שמצאה כתם פחותה מכגריס.

עי' לקמן – גבי בדיקה אחר שמצאה בבגדי צבעונים, או אינו מק"ט.

א. חיוב.

1. חדושים ובאורים (נדה, סי' ט' סוף אות ג') – "נראה דאשה שמצאה כתם חייבת לבדוק עצמה מיד, ל"ש אם הכתם לח או יבש".
2. עי' קנה בושם (בירורי השיטות סי' ב' אות א', עמ' צ"ב) – "כשבא לפני כתם אפילו פחות מכגריס שממראה הדם נראה שהוא מגופה, הרי מתוך הנסיון הנני נוהג לומר שתעשה בדיקה בעד והרבה פעמים כשבדקים אח"כ מוצאים דם גמור, ואף שאין נמצא בשום מקום שיש לעשות בדיקה זו, מ"מ בזמנינו שהמציאות הוא כנ"ל אם נטהר הכתם בלא כלום הרי זה כעין העלמת עין מן האיסור, והמתחכם אינו אלא מפסיד שאפשר לבוא לידי מכשול, וכן שמעתי שמרן החזו"א הורה לאחד לבדוק אחר מציאת כתם. ומ"מ היינו רק כשהחכם בקי במראות הדמים ונראה לו שהדם מגופה".

ב. נכון לבדוק.

1. עי' הגריש"א זצ"ל (שערי טהרה סי' כ"ד אות ג' ס"ק ג', משנת השלחן תשובה ק"ג, תשובה ק"כ, מראה כהן פרק ג' הע' ז', אוצרות הטהרה עמ' תתק"א, אשרי האיש יו"ד פרק כ"ה אות ל"ד, אות ל"ה) – "מצאה כתם פחות מכגריס – טהורה ואינה חייבת לבדוק את עצמה, מכל מקום אם מצאה שיעור יותר גדול ממאכולת שבזמנינו ואין לה במה לתלות ראוי שתבדוק עצמה, כיון דאיכא לברורי בקל".
2. עי' ששבה"ל (ס"ק א' ד"ה ואשה, מראה כהן פרק ג' הע' ז') – "ואשה שמצאה כתם והחכם טיהר, יש מי שכתב שצריכה לבדוק עצמה, אך נראה דאין לזה מקור ואין חיוב לבדוק, וכל כה"ג היה לפוסקים לפרש, שהוא יסוד גדול בכתמים. אלא דמ"מ יש אופנים שראוי להחמיר, כגון שמצאה כתם פחות מגריס אך גדול ממאכולת שלנו, שאין בו תליה, אלא דמטהרים כחת"ס כיון שחזו"ל לא גזרו בשיעור זה אע"ג דהוא ודאי מגופה ... אבל בפחות מכשיעור מאכולת שבזמנינו אין צריך לחוש. ומ"מ כל שהוא נראה דם ממש אלא שפחות מכשיעור מאכולת שלנו טוב שתבדוק עצמה".
3. חוט שני (ס"ק ג' אות ו', מכתב במראה כהן עמ' קפ"ח ע"ש פרק ג' הע' ז') – "המוצאת כתם פחות מכשיעור, שכאמור היא טהורה, אין היא צריכה לבדוק עצמה אח"כ. [אמנם הרי היא בכלל כל היד המרבה לבדוק בנשים משובחת'. ואמנם אם ריבוי הבדיקות גורם לה לשריטות וכדו', אין לה לבדוק, אלא מה שמחויבת עפ"י דין]".
4. שיעורי טהרה (עמ' צ"ד) – "מצאה כתם פחות מכגריס, והוא ודאי דם, ואין שום תליה ואפילו רחוקה, אף שמדינא טהורה, מ"מ י"א שראוי שתבדוק את עצמה".

5. הגר"א נבנצל שליט"א (אסיפת יצחק חשון תשס"ט) – שאלה: "אשה שמצא כתם פחות מכגריס, או יותר מכגריס על בגד צבעוני, האם יש ענין לעשות בדיקה אחר כך". תשובה: "כן".
6. קיצוצא הל' נדה (פרק י"א סעי' י"ב) – "כל אשה שראתה כתם שהוא טהור, כגון על בגד צבוע או שאינו מקבל טומאה או פחות מכגריס, ראוי שתבדוק עצמה לדעת אם אין דם מן המקור".

ג. מיקל.

1. יביע אומר (ח"ז יו"ד סי' י"ג אות א', טהרת הבית ח"א עמ' ת"ב) – "הרואה כתם יותר מכגריס ועוד על בגד צבעוני או על דבר שאינו מקבל טומאה, שע"פ הדין טהורה היא, הדבר ברור שאינה צריכה לבדוק את עצמה בעד הבדוק כדי לברר שהיא טהורה, שהרי בלאו הכי בחזקת טהורה היא עומדת, וכל שכן אם היה הכתם פחות מכגריס, שיש לתלות במאכולת, ואדרבה ראוי ונכון שלא תבדוק עצמה כדי שלא תקלקל עצמה. וכמ"ש ... ואיך יעלה על הדעת שאם תבא אשה לפנינו שע"פ הדין היא טהורה, לגרום לטמאה לבעלה, והן אמת שלפעמים הרואה כתם נבהלת ומעצמה בודקת את עצמה, אבל שתהיה הוראה שצריכה לבדוק עצמה, הוא דבר זר אשר לא נשמע מעולם. עכ"ד. שפתים ישק משיב דברים נכוחים. הנה כי כן מ"ש בס' שערי טהרה בשם הרה"ג רי"ש אלישיב, וכן בס' שבט הלוי, שצריכה לבדוק עצמה בכה"ג, אין להם על מה שיסמוכו. ואורווי מורינן שלא תבדוק עצמה, כיון שהיא עומדת בחזקת טהרה. וזה ברור".
2. עי' הגר"ח שליט"א (אסיפת יצחק י"ח חשון תשס"ט) – שאלה: "אשה שמצא כתם פחות מכגריס, או יותר מכגריס על בגד צבעוני, האם יש ענין לעשות בדיקה אחר כך". תשובה: "אין חייבת".
3. פותח שער (פרק ח' סעי' ל') – "ובכל מציאות כתם אינה מחויבת לעשות בדיקה ולהחריף השאלה, ולהכניס המורה הוראה בשאלה חמורה ... ובדורות חלוצים כבזמנינו רבוי יתירה של בדיקות מסרטין הבשר, ואין מורין לה לעשות יותר בדיקות ממה שמחויבת".
4. אור יצחק (ח"א יו"ד סי' כ"ט פרק א' כתם אות ג') – "אשה שמצאה כתם, אינה צריכה לבדוק ולקלקל את עצמו".
5. פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' קע"ה אות ל"ב, עמ' קפ"ג, פרח ישראל עמ' קי"ז [לשונו לקמן], עמ' רצ"ז) – "she has nothing to gain and much to lose by performing a bedikah".
6. הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' כ"ו) – "שגם אחר מציאת כתם אין לבדוק את עצמה (אף שיש מחמירין בזה)".
7. מנחת חן (ח"ב יו"ד סי' פ"א אות ב').

ד. ביום וסת.

1. נכון לבדוק.
- א) הגריש"א זצ"ל (לבושי עז סוף סעי' ה' ד"ה אמנם, אשרי האיש יו"ד פרק כ"ה אות ל"ז) – "ביום וסת, וכן ביום א' של ז' נקיים, וכמו כן באופן שמצאה כתם יותר משיעור מאכולת המצויה כיום, ראוי שתבדוק עצמה".
- ב) שיעורי טהרה (עמ' צ"ד) – "מצאה כתם פחות מכגריס, והוא ודאי דם, ואין שום תליה ואפילו רחוקה, אף שמדינא טהורה, מ"מ י"א שראוי שתבדוק את עצמה. ובפרט בזמן הוסת".
2. צריכה לבדוק.
- א) אור לציון (נשמת ישראל עמ' נ"ז הע' י"ד) – "חייבת לעשות בדיקה מיידית כדי לברר לעצמה שאכן באמת טהורה היא".
- ב) ששבה"ל (סוף ס"ק א', מראה כהן פרק ג' הע' ז') – "ואם מצאה כתם ביום הוסת, מסתבר דצריך לבדוק אפילו מצאה כתם פחות מכשיעור או בבגד צבוע ושאנו מק"ט".
- ג) תשובות והנהגות (ח"א סי' תצ"ב, עי' אורחות הבית פרק כ' סעי' י') – "נראה בזמנינו שאין מאכולת מצויה, בימי ספירה או ביום הוסת צריכה לבדוק כשמצאה כתם בבגד צבוע או פחות מכגריס או אינו מקבל טומאה".

ה. מר"מ – שערי טהרה (סי' כ"ד).

1. תשובות והנהגות (ח"א סי' תצ"ב, סי' תק"ח אות ט', עי' אורחות הבית פרק כ' סעי' י') – "נראה בזמנינו שאין מאכולת מצויה ... אבל בימי טהרה אינה צריכה לבדוק, ומ"מ המחמיר להצריכה בדיקה אף בימי טהרה תע"ב כמבואר ברשב"א [מובא בב"י ר"ס ק"צ] לענין בגד צבוע. דהמחמיר לטמא תע"ב, וכן יש מהפוסקים שדנו להחמיר לטמא בזמנינו בפחות מכגריס שאין מאכולת מצויה, וא"כ אף למנהגנו להקל בזה, מ"מ נכון להחמיר עכ"פ להצריכה בדיקה, (וצריך לדון בכל אשה אם כדאי להחמיר אצלה כן)".
- תשובות והנהגות (ח"ד סי' ר') – "בנידון שאלתו בהא דבש"ע ופוסקים מכשירים כתם פחות מכגריס או על בגד צבוע או על דבר שאינו מקבל טומאה, ולא העירו שצריכה לבדוק ומשמע שדעתם שאין זו סיבה להצריכה לבדוק, אבל מביא מרבני זמנינו שהעירו שראוי לבדוק אחר שמוצאת כתם פחות מכגריס כיון שאין מצוי בינינו מאכולת, ובפרט מאכולת שיש בדמה שיעור עד קרוב לכגריס, וכן בבגד צבוע או בגד שאינו מקבל טומאה וניכר הדם, צריכה לבדוק, אבל בפוסקים ובש"ע לא הובא ד"ז, וכן בעלי הוראה מעולם לא נהגו כן להודיע שצריך בדיקה. ונראה שאם ראתה כתם יש לחשוש שיש קצת רפיון בהשרירים שסמוך לרחם, וחוששין שע"י הבדיקה עמוק כדין זה גופא עלול לגרום יציאת דם לעד מהרחם גופא ותטמא, ולכן יש נוהגין בשב ואל תעשה, אבל לפי זה נראה שהמחמיר אחרי כתם ורוצה לבדוק רק חושש כהנ"ל, יש לזה עצה שלא תבדוק מיד, אבל תבדוק סמוך לפני תשמיש, והענין הוא שבעלמא האשה שיש לה וסת קבוע לא צריכה לבדוק לפני תשמיש, אבל כאן שראתה כתם ראוי לה לבדוק, ואין לומר שמא הבדיקה גופה תגרום יציאת דם, שאם כן גם בתשמיש ע"כ ח"ו תראה דם, ושפיר עדיף כה"ג לבדוק לפני תשמיש שמא עוד רפוי אצלה סמוך לרחם והתשמיש עלול לגרום דם. ולכן תבדוק סמוך לתשמיש ואם נמצאת טהורה הוכח שאינו רפוי ולא תראה דם בתשמיש. והפוסקים סתמו ולא ביארו כל זאת, והמחמירים ס"ל שבזמנם היו בקיאים בהרגשה, וכשלא הרגישה ע"כ הוי רק מדרבנן, אבל אנו לא בקיאים בהרגשה, ומצוי בזמננו שמרגישה רק לאו אדעתה, שאינן מבינות כל הרגשה, והמקילין ס"ל כפי שביארנו שהחומרא בזה עלול להביא לידי חורבה, שבזה גופא עלולה לראות דם, אבל לדברינו עכ"פ תבדוק לפני תשמיש

אם רצונה להחמיר, ואפשר לסמוך על זה לשמש כיון שבבדיקה לא ראתה. וזהו עצה נכונה בעזהשי"ת למי שרוצה להחמיר בזה רק חושש כמ"ש, אבל מדינא נראה כהפוסקים שסתמו שאינו חיוב, וכמדומני שכך המנהג שלא צריך בדיקה. וראה בדברינו בח"א סימן תצ"ב דמכמה טעמים צידדנו שנכון שבימים שעלולה לראות וסתה נכון להחמיר שתבדוק. [ותלוי בטבעה של כל אשה אם כדאי שתחמיר], ע"ש".

2. מראה כהן (פרק ג' הע' ז') – "מן הדין אין חיוב בדיקה במוצאת כתם פחות מכגריס, ועי' מכתב הגר"נ קרליץ שליט"א הנדפס בחלק הבריורים שבסוף הספר, שכתב שאף שלא מצינו חיוב בדיקה אבל זה בכלל כל היד המרבה לבדוק משובחת. גם מהגר"ש אלישיב (שליט"א) [זצ"ל] ומהגר"ש ואזנר שליט"א שמעתי שנכון לבדוק. ואמר הגר"ש ואזנר שליט"א שהאידנא הרבה נשים אינן בקיאות בהרגשות המזכרות בפוסקים ויתכן שמרגישות ולא שמות לב, ולכן אם מצאה דם ממש, ובאופן שאין לתלות בפצע, נכון הוא שתבדוק את עצמה אף בכתם ששיעורו קטן מכגריס, ובפרט אם הוא גדול משיעור מאכולת שמצויה כיום ואין לה מקום לתלות שהדם בא מפצע או מעלמא. ואם מצאה את הכתם ביום וסתה מצדד הגר"ש ואזנר שליט"א שראוי טפי לבדוק סמוך למציאת הכתם, דהואיל ויום זה מועד אצל האשה לראיה ועלולה לראות בו ראוי שתבדוק עצמה".

יה) כתם בגופה: פחות מכגריס ועוד בבשרה - סעיף ו'.

א. ראשונים.

1. מחמיר.

- (א) רמב"ם (איס"ב פרק ט' הל' ו') – "שהכתם הנמצא על בשרה אין לו שיעור".
- (ב) רבינו שמשון (האגור אלף שס"ז) – "כתב הרמב"ן שגם כתם הנמצא על בשרה אינו מטמא עד שיהא כגריס. ורבינו שמשון כתב כמו הרמב"ם שאפילו פחות מכעין חרדל טמאה. שכל הגוף בדוק הוא מדם מאכולת. הגהות מיימונית".
- (ג) רבינו שמחה (הגמ"מ פרק ט' הל' ו' אות א') – "ורבינו שמחה כתב כדברי המחבר שאפילו פחות מכעין חרדל טמאה".
- (ד) תשב"ץ (ח"ג סי' נ"ח) – "ואם הוא בבשרה במקום שיש לחוש שיצא מבית התורף אין לו שיעור".
- (ה) כל בו (סי' פ"ה) – "והכתם שנמצא בבשרה אין לו שיעור".
- (ו) עי' אגודה (נדה דף נז; אות ל"א) – "משמע כתם שנמצא על בשרה לא בעי כגריס".
2. מיקל: תולה במאכולת.
- (א) האשכול (סי' מ"א) – "ודאי בבשרה נמי בעינן גריס ועוד".
- (ב) ראב"ד (איס"ב פרק ט' הל' ו') – "אין זה מחזור שהרי שאל רבי ירמיה על כתם שבבשרה טפין טפין מהו ואם אין לו שיעור מה שאל ועוד כי בדרך אחר נשנו במשנה חלוק למטה מן הצואר ובשרה כנגד בית התורפה ועל כולן אמרו תולה בכל דבר ועוד שקראוהו כתם ואם כדבריו שאינה צריכה שיעור אף היא טמאה ומונה לה מאותה שעה ואינו כן".
- (ג) ס' הפרדס (לרש"י, הל' נדה) – "לענין כתם הנמצא בבשרה או בבגדה לא מטמאה עד כגריס ועוד".
- (ד) ר"ש (אורחות חיים נדה אות ב') – "כתב הר"ש ז"ל וז"ל הא דאמרינן אשה מתטמאה בכל שהוא היינו לענין ראייה אבל לענין כתם הנמצא על בשרה או על בגדיה לא מתטמאה עד כגריס ועוד".
- (ה) רמב"ן (הל' נדה פרק ד' הל' ג') – "אחד הכתם הנמצא על בשרה ואחד הנמצא על בגדיה אינו מטמא עד שיהיה כגריס הקילקי ועוד".
- (ו) רשב"א (תוה"ב בית ז' ריש שער ד', ט"ו-ב) – "אחד הכתם הנמצא על בשרה ואחד הנמצא על חלוקה אינו מטמא עד שיהא בו כגריס ועוד".
- (ז) רא"ה (בדה"ב בית ז' שער ד', י"ח-א') – לשונו לקמן.
- (ח) ר"ן (נדה דף נח. ד"ה טיפין).
- (ט) רשב"ם הו"ד באו"ז (סי' שמ"ט) – "פי' רשב"ם ... וכל הנך דאמרן טמאה בבגדים כדין כתם של חלוק בכל מילי שווין אהדדי כתם בשר וכתם של חלוק עכ"ל".
- (י) טור (סעי' ח') – לשונו לקמן.
- יא) פסקי ריא"ן (נדה דף נח:) – "ולי נראה שבין הנמצא בבשרה, בין הנמצא על בגדה, אינו מטמא עד שיהיה היתר מן הגריס, ואפילו כל שהוא".

ב. פוסקים.

1. מחמיר.

- (א) ש"ב (ס"ק י') – "אין להקל כלל".
- (ב) לחם הפנים (קונ' אחרון סי' ק"צ סעי' ו').
- (ג) הגר"א ברודא ז"ל (שב יעקב סוף סי' מ"ג) – "אני רגיל להחמיר כדברי הרמב"ם".
- (ד) לח"ש (לחם ס"ק כ"ה, שמלה ס"ק י"ג) – "וכפי הנראה ראוי להחמיר. וגם מי שדעתו להקל מ"מ נראה לפע"ד דוקא אם הוא קטן כ"כ שראוי לתלותו גם במאכולת שבזמנינו, אבל אם הוא גדול מזה ... שאין להקל כ"כ".
- (ה) מקור חיים (תפארת צבי ס"ק ד') – "ולענין הלכה נראה לי כסברת הש"כ לחומרא דכתם הנמצא על בשרה אפי' פחות מכגריס ועוד טמאה כהרמב"ם וכרא"ש ז"ל".
- (ו) פרדס רמונים (פתיחה לסי' ק"צ תנאי הה' סוף אות כ"ו) – "יש להחמיר בזה כדעת הר"מ וסיעתו".
- (ז) מלבושי טהרה (סעי' ט"ו, ארוך ס"ק ה') – "אם נמצא רק על בשרה בלבד ולא נמצא על חלוקה אפי' נמצא על בשרה פחות מכגריס ועוד כיון שעל חלוקה לא נמצא כלל היא טמאה ולא תלינן הדם שנמצא על כשרה בלבד במאכולת".
- (ח) ערה"ש (סעי' ל') – "נלע"ד דאין להקל נגד הרמב"ם כי דבריו ברורים בטעמן".

- (ט) אמת ליעקב (הע' ע"ג) – "יש להחמיר כדעה זו דכתם על בשרה א"צ שיעור".
- (י) ששבה"ל (סוף סעי' ו', סיכום אות א') – "וכתם בבשרה מעיקר הדין צריך שיעור לטמא, אבל רק כשיעור כינה המצוי בזה"ז, ולמעשה חוששים לטמא במשהו בבשרה".
2. מיקל.
- (א) עי' מחבר (סעי' ו' [סתם וי"א הל' כסתם], סעי' ח') – "הא דבעינן שיעורא, בין בכתם הנמצא על חלוקה בין בכתם הנמצא על בשרה. וי"א שלא אמרו אלא בכתם הנמצא על חלוקה, אבל כתם הנמצא על בשרה בלבד, במקומות שחוששין להם, אין לו שיעור".
- (1) מר"מ – שלחן גבוה (סוף ס"ק כ"ד, "ואין להקשות למה נקט רבינו סברא זו בלשון מחלוקת וסתם בתחילה כדעת הרשב"א והא קי"ל סתם ואחר כך מחלוקת הלכה כסתם ודרך רבינו לפסוק כתרי מינייהו רבנן הרי"ף והרא"ש והרמב"ם דהיינו דוקא כשגלו דעתם בפירוש שאני הכא דאין דעת הרא"ש בפירוש אתמר אלא מדיוקא כדבעינן למכתב קמן הילכך לא שביק רבינו פשיטותא דהרשב"א וכל כת דיליה לפסוק כדיוקא דהרא"ש").
- (ב) תוה"ש (ס"ק ט') – "ואין לזוז מפסק הב"ח".
- (ג) עי' סד"ט (ס"ק י"ב, ס"ק ט"ז) – "הסומך להקל וכדעת הב"ח לא הפסיד".
- (ד) חכ"א (כלל קי"ג סעי' ז') – "כתם הנמצא על בשרה לבד במקום שחוששין להם גם כן אינו טמא אלא אם כן יש בו כשיעור".
- (ה) עי' שער טוהר (שער י' סעי' ח') – "והסומך להקל בפחות מכשיעור לא הפסיד".
- (ו) עי' טהרת ישראל (סעי' כ"ז) – "והמיקל לאחרים בלצורך לא הפסיד".
- (ז) אג"מ (יו"ד ח"ד סי' י"ז אות ז') – "וכמדומני שנוהגין להקל כשיטה הראשונה שהוא כרוב הראשונים, אף שהש"ך פוסק להחמיר, עיין בתוה"ש ובסד"ט שדחו דבריו, ולכן אין להחמיר בכתמים".
- (ח) הגר"ש א"צ"ל (אבני ישפה ח"א סי' ק"ע תשובה ז', משנת השלחן תשובה ק"ח, אוצרות הטהרה עמ' תתקט"ז אות פ"ו, אשרי האיש יו"ד פרק כ"ה אות ב') – "הרי היא טהורה כדין כתם הנמצא על בגד, גם אם הדם חי ולח ונראה שודאי בא מגופה".
- (ט) טהרת הבית (סי' ח' סעי' ג') – "וכן הלכה".
- עי' יביע אומר (מעין אומר ח"ז פרק א' סי' קכ"ה) – "שאלה: אשה שראתה מראה על בשרה ואינה בטוחה אם היה בו שיעור כגרים או לא, וכן אינה בטוחה אם המראה צבעו היה אדום או חום. האם היא טהורה. תשובה: טהורה".
- (י) חוט שני (ס"ק ח' אות א').
- (יא) לבושי עז (ס"ק א' ד"ה וכמדומה, עי' תמצית ס"ק ב') – "וכמדומה שכבר נתפשט הוראה כדעת הב"ח לחלק בין טיפה אחת לטהורה, לכמה טיפין דמצטרפים לכגרים ועוד, אמנם בשיעורי שבה"ל כתב להורות כדעת הרמב"ם, אך מ"מ ההוראה הרווחת היא כמש"כ".
- (יב) עי' הגר"ש איידר צ"ל (עמ' כ"ז).
- (יג) שיעורי טהרה (עמ' צ"ו ד"ה ולמעשה) – "ההוראה להקל בזה, ולכל היותר בעל נפש יחמיר, ובפרט אם הוא פחות מכגיס שבזמנינו דקיל טפ"י".
- (יד) פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' קצ"ה).
- (טו) חק וזמן (פרק ב' סעי' ד').
- (טז) מנחת אשר (סי' ב' אות ג) – "וכך עיקר הלכה".
- (יז) חוקת הטהרה (סי' ק"צ סעי' ט') – "וקיימא לן כדעה ראשונה שצריך שיעור גרים אפילו על בשרה כדי לטמאה".
3. דעת הב"ח (ס"ק י"ב) – "ומה שכתב הרא"ש אבל על בשרה לא תלינן בדם מאכולת וכו' טעמו לומר דאינו פשוט כל כך לתלות במאכולת וטפי היה לנו לתלות דמגופה קא נפיל ואף בכל שהוא שנמצא על בשרה טמאה אלא דמספקינן בכשורה וכשיר וטיפין טיפין אף על גב דלא שכיח מאכולת רצופה בבשר מ"מ גם כן לא שכיח דנפיל כהאי גוונא ופשטינן לאיסורא בכיותר מכגרים אבל בכגרים תלינן במאכולת אף על גב דלא שכיח מאכולת רצופה בבשר מ"מ גם כן לא שכיח דנפיל מבשרה כהאי גוונא כשורה וכשיר וטיפין טיפין וכיון דהדבר שקול לכל צד בשהו אזלינן לקולא בכתמים וכך פסק הרשב"א בתורת הבית הארוך (ב"ז ש"ד יח ב) והקצר (שם טו ב) ובארוך כתב שכך פירשו המפרשים וכן דעת הראב"ד ז"ל ודעת רבותינו הצרפתים ז"ל וכן פסק הרא"ה בספר בדק הבית (בת"ה שם יח א').
- (א) תפארת למשה (על הש"ך ס"ק י') – "בש"ך ס"ק יו"ד וז"ל ולפע"ד אין להקל כלל דבש"ס דף נ"ח ע"א גבי לא דלמא עביד כרצועה כו' עכ"ל. ועמ"ש על הבית יוסף דלא מוכח מידי ובלא"ה לא דק דהא גם הב"ח פסק דכרצועה או אפילו טיפים לאורך הירך בפחות מכגרים אלא דבעומדים כשיר וכשורה ודכוותי' ס"ל דצריך צירוף ככגרים ע"ש".
- (ב) פרדס רמונים (שפ"ח ס"ק י') – "והב"ח כתב בביאור דעת הרא"ש, דס"ל דהיכא דעביד כרצועה או טיפין טיפין כסדר לאורך הירך, טמאה אעפ"י שאין בכל הטיפין כגרים, דעל בשרה אין לו שיעור. אולם אם הטיפין הם עומדים בשינוי שלא כסדרן, בזה היכא דליכא בכלול כגרים הרי היא טהורה, דתלינן במאכולת. והגם דבבשר לא שכיח מאכולת, כמו כן לא שכיח שיפול מבשרה כה"ג כשיר וכשורה וכדומה, והדר תו הוי ספק שקול בכל צד, ותלינן להקל בכתמים ... ומעתה דברי הש"ך תמוהין, במ"ש דאין להקל דמש"ס גבי דלמא דעביד כרצועה משמע כהר"מ, והא בעביד כרצועה גם הב"ח ס"ל בזה כהר"מ, דאין לו שיעור ואפילו בפחות מכגרים טמאה, רק בטיפין טיפין בשינוי בזה כתב דבעינן כגרים וכו'. ל. שוב מצאתי בספר תפארת למשה שעמד בזה על הש"ך, וכתב עליו דלא דק עי"ש. ובאמת דלכאורה דברי הש"ך תמוהין מאוד, דכיון שדברי הב"ח היו נגד עיניו, איך לא ראה מ"ש הב"ח דעתו בזה ... ראיתי במנחת יעקב שכתב ... ואין לזוז מפסק הב"ח, כי בכתמים שומעין להקל עי"ש. וכן כתב בסדרי טהרה כאן שיש להקל כדיעה הראשונה שבשו"ע, וכדעת הב"ח והמנחת יעקב עי"ש. וגרם להם כל זה, שלא עיינו בב"ח עצמו, וסברו דהב"ח ס"ל כדיעה הא' שבשו"ע, דאין חילוק כלל בין על בשרה לעל חלוקה. אמנם כבר נתבאר דזה אינו, והיכא דאינו

משונה, ובאופן דאיירי כאן בסעיף זה, הסכים הב"ח לדעת הר"מ דעל בשרה לא בעינן שיעור, רק היכא שהוא משונה, ובאופן דאיירי בסעיף ט', בזה ס"ל להב"ח דבעינן שיעור כתם גם על בשרה וכן"ל".

ג) מר"מ – מקור חיים (תפארת צבי סוף ס"ק ד'), חמדת שלמה (סי' נ"א ד"ה ודע, "וצע"ג"), ששבה"ל (סעי' ח' ס"ק א'), ט"ז וש"ך השלם (שפ"ח ס"ק כ').

4. מר"מ – ט"ז וש"ך השלם (שפ"ח ס"ק כ"א).

ג. טעם להחמיר.

1. גופה בדוק ממאכולת – רבינו שמחה (הגמ"מ פרק ט' הל' ו' אות א', "שכל הגוף כבדוק הוא אצל דם מאכולת"), ב"י (ס"ק ו', כס"מ איס"ב פרק ט' הל' ו'), "והגהות כתבו טעם מפני שכל הגוף כבדוק הוא אצל דם מאכולת", עי' לבוש (סעי' ו', "שאינן דרך דם כנה לידבק בבשר גופה ומטמאין לה אפילו בכל שהוא").
2. מצאה בגופה, רגלים לדבר שבא מגופה – עי' הרשב"א (תוה"ב בית ז' שער ד', י"ח-א', "נראה לי טעמא דהכא דכיון דמגופה חזיא ובגופה לחוד אשתכח רגלים לדבר וחזקה מגופה אתא ולא תלינן"), חו"ד (בי' ס"ק ו', ס"ק כ"ב, עי' ח' ס"ק י"א, "משום דכיון דבבשרה אשתכח ומבשרה קא חזיא, תלינן בבשרה, דרגלים לדבר"), רע"א (הג' על חו"ד בי' ס"ק ו', "כיון דמגופה חזיא ובגופה לחוד אשתכח רגלים לדבר"), גר"ז (ס"ק י"ד, "שעל חלוקה לא נמצא כלום דרגלים לדבר דמגופה אתא כדלקמן סעיף י"א גבי נתעסקה בכתמים דלא תלינן בנמצא על בשרה לחוד מהאי טעמא משום כיון דמגופה קא חזיא ובגופה לחוד אשתכח רגלים לדבר וחזקה דמגופה קאתי. ומשום הכי נמי לא תלינן במאכולת פחות מכגריס ועוד לסברא זו").
- א) הרשב"א מדבר בתליא משוק של טבחים. חו"ד רע"א והגר"ז מדמה זה לגריס על גופה. וכן עי' מגינה על החו"ד (בי' ס"ק ו' הע' י').
3. ערה"ש (סעי' ל') – "וטעמא רבה איכא במילתא דבגופה לא שייך לתלות במאכולת כלל שהרי בע"כ כשהמאכולת נתמעך בשכיבתה או בשיבתה הרי נתמעך על הסדין או על החלוק כמו שהחוש מעיד ובע"כ מגופה זב על בשרה ונשאר הדם שם ולכן לא מוקי הש"ס הך דספק לענין זה דפחות מכשיעור משום דאין כאן ספק כלל ולבד זה איני מבין דבשלמא כתם שעל בגדה מביאים הבגד להחכם והוא משער אם יש בו כגריס אם לא אבל בכתם שעל בשרה הלא לא יראה החכם בבשרה ובע"כ שהיא בעצמה צריכה לשער וכי היכן מצינו שנתנו חכמים כח לאשה לשער בשיעורים ואם כי אפשר לומר שתעשה מידה משיעור הכתם ותביא המידה להחכם מ"מ כל כי האי ה"ל לחז"ל לפרש ולכן נלע"ד דאין להקל נגד הרמב"ם כי דבריו ברורים בטעמן".
4. מר"מ – בדה"ש (ס"ק ס"ה), מגינה (בב"י הע' כ"ב).

ד. מר"מ – שב יעקב (סי' מ"ג), פת"ת (ס"ק י"ג), גר"ז (ס"ק י"ד, "ודעת הב"ח ומנחת יעקב להקל כסברא הראשונה דבכתמים שומעים להקל. אבל דעת הש"ך להחמיר כסברא האחרונה שכן משמע בגמרא"), מראה כהן (עמ' כ"ה אות ח').

ה. כינים של ימי חז"ל, או שלפנינו - למקילים לעיל.

1. רק אם ראוי לתלות בזמנינו – לחו"ש (שמלה ס"ק י"ג, "וגם מי שדעתו להקל מ"מ נראה לפע"ד דוקא אם הוא קטן כ"כ שראוי לתלותו גם במאכולת שבזמנינו"), פתחא זוטא (ס"ק י'), בדה"ש (ס"ק ע').
2. לא נראה מסתימת שאר פוסקים.

ו. יודעת האשה שהרגה - למחמירים לעיל.

1. מיקל – תפארת למשה (על ב"י ריש סי' ק"צ, "אא"כ הרגה מאכולת וודאי דבהרגה גם בבשרה תולין במאכולת גם להרמב"ם ודמאי למכה דתולין גם בבשרה"), לבנון נטע (ס"ק ז', "ובהרגה מאכולת על בשרה ודאי תולה בו"), ששבה"ל (ס"ק ד', סיכום אות ג', "וברע"א סיים וצ"ע לדינא, וצ"ב אמאי צ"ע הא איכא תליה"), לבושי עז (תמצית ס"ק ד').
- א) השיעור כמו בזמן חז"ל – לבנון נטע (ס"ק ז', "וגם בזמנינו שאין מאכולת גדולה כגריס מ"מ בהרגה יש לטהר על בשרה פחות מגריס").
- ב) רק בשיעור כינה שבזמנינו – ששבה"ל (סיכום אות ג', "אך דוקא בשיעור כינה שבזמנינו").
2. מסופק – רע"א (על מחבר סעי' ו', "בתפל"מ כ' דבהרגה מאכולת גם להרמב"ם בוודאי בעי' שיעור כגריס ועוד דדמי למכה שבגופה ע"ש ולענ"ד צ"ע לדינא"), בדה"ש (ס"ק ס"ז, "ולדינא צריך עיון").
- א) לפי הערה"ש (לעיל), יש צד להחמיר.
3. מר"מ – דר"ת (ס"ק מ"ב), שיעורי טהרה (עמ' צ"ו ד"ה בהרגה, "ורע"א הביאו, והניח בצ"ע לדינא, ויש שביארו כוונתו דטעמא דחזקה מגופה אתיא ובגופה אשתכח יש גם בכה"ג").

ז. על בגדה וגם על בשרה - למחמירים לעיל.

1. מחמיר.
- א) חו"ד (בי' ס"ק ו', עי' ס"ק כ"ב) – "דהוא הדין על בשרה ועל חלוקה, דטמאה בכל שהוא להרמב"ם".
2. מיקל.
- א) רמב"ם (איס"ב פרק ט' הל' כ"ג) – "נמצא הכתם על בגדיה ובשרה כאחד תולה בכל שיש לה לתלות, ותולה במאכולת שמא בעת שישבה נהרגה מאכולת ודם זה דם מאכולת הוא".
- ב) ב"י (ס"ק ו').

- (ג) לבוש (סעי' ו') – "במה דברים אמורים כשנמצא על גופה בלבד, אבל אם נמצא על בשרה ועל בגדיה כאחד, תולין בכל מה שיש לתלות כמו בבגדיה לבדן".
- (ד) שב יעקב (סי' מ"ג ד"ה אבל אחר) – "אם נמצא בחלוק ובגוף יחד תלינן".
- (ה) תפארת למשה (על ב"י סעי' ו') – "... דלמא איירי בנמצא גם על בגדי'. והוא פחות מגריס דבכה"ג גם להרמב"ם תולין עד כגריס כמו שכתב הרמב"ם פ"ט דין כ"ג ומבעיא ליה אי מצטרפי' ליתר מגריס ודוק".
- (ו) סד"ט (ס"ק י"ב, ס"ק י"ג) – "אבל כשנמצא גם על חלוקה אף הרמב"ם ס"ל דבעי שיעור וכ"כ בב"י".
- (ז) רע"א (על הט"ז ס"ק כ"ד, הג' על חו"ד ב"י ס"ק ו') – "אבל בעל בשרה וחלוקה תולין".
- (ח) שואל ומשיב (מהדורה א' ח"א סי' קנ"ג ד"ה והנה החרף) – "דכל שראתה על בשרה ועל חלוקה בעי שיעור כמ"ש הב"י וכ"כ הה"מ פ"ט מא"ב הכ"ג ומצאתי שקדמו בזה בספר מקור מ"ת הנדפס מחדש ובאמת שהדין דין אמת אבל לפמ"ש בטעמו של הרמב"ם דבמקומו ממש אמרינן כאן נמצא כאן היה א"כ גם כאן עכ"פ נמצא על בשרה וצ"ל כיון דנמצא על חלוקה א"כ י"ל דמה שנמצא על בשרה מהחלוק בא וא"כ שוב ל"ש לומר כנכ"ה ודו"ק".
- (ט) פת"ת (ס"ק י"ד) – "עי' בס"ט שכתב דוקא על בשרה לבד אבל אם נמצא גם על בגדיה אז לכ"ע תולה במאכולת אם אינה כגריס וכ"כ בב"י ואפילו הכתם שבבגדיה שלא כנגד הכתם שעל בשרה שכן דרך החלוק להנהיג הנה והנה וכ"מ בספר תפ"מ ע"ש ועי' בח"ד שהוא ז"ל לא כתב כן אלא דגם על בשרה ועל חלוקה טמאה בכ"ש להרמב"ם ע"ש".
- (י) מקור מים חיים (על סעי' ו') – "ימחול רבינו בעל חוות דעת זצ"ל על כבודו הרמה כי שגה שגיאה גדולה ונעלם ממנו דברי הרמב"ם בפרק ט' ...".
- (יא) פרדס רמונים (פתיחה לסי' ק"צ תנאי ה' אות כ"ה) – "ובחוות דעת ... ונעלם ממנו דברי הר"מ הנ"ל ...".
- (יב) לחוש"ש (לחם ס"ק כ"ו, שמלה סוף ס"ק י"ג, ס"ק י"ד).
- (יג) מלבושי טהרה (סעי' ט"ו, ס"ק כ"ז, ארוך ס"ק ה') – "נראה שגם הרמב"ם מודה לזה".
- (יד) צמק צדק (פסקי דינים סעי' ו').
- (טו) פרי דעה (שפ"ל ס"ק י' ד"ה ודע) – "החוות דעת ... ודבריו תמוהין".
- (טז) חקר הלכה (נדה אות כ"ג) – "החו"ד ... ודבריו תמוהין".
- (יז) עמודי אש (קוב' דברים אחרים סי' ט"ז אות ט"ו) – "והנה הח"ד ... ונראה שנעלם ממנו דברי הב"י שכ' להדיא ...".
- (יח) דר"ת (ס"ק מ"ג).
- (יט) או"ש (איס"ב פרק ט' הל' ו') – "דוקא על בשרה בלבד, הא על בשרה ובגדה כאחד תולה במאכולת עד כגריס, כמו שכתב בהלכה כ"ג, נמצא הכתם על בגדה ובשרה כאחד תולה כו', ותולה במאכולת כו', והחוות דעת (יו"ד סימן ק"צ סקי"ג) לא ראה דברי רבינו".
- (כ) שערי טוהר (שער י' סעי' ח') – "ואם נמצא על חלוקה ועל בשרה בודאי יש להקל בפחות משיעור".
- (כא) שבט הלוי (ס"ק ה', ח"ד סי' ק"ד סעי' ז', ששבה"ל סיכום אות ד') – "בפת"ש ס"ק י"ד בסו"ד במש"כ בשם החו"ד דגם על בשרה וחלוקה טמאה בכ"ש לדעת הרמב"ם, דלא כהס"ט, עיין בס' פרי דעה הוכיח בברור מדברי הרמב"ם פ"ט מאיס"ב הי"ט וכ"ג דהלכה בזה כהס"ט דאם נמצאים גם על בגדה דטהורה, וכמבואר ג"כ בס' תפארת למשה".
- (כב) חוט שני (ס"ק ח' ד"ה והנה לדעת).
- (כג) בדה"ש (ס"ק ס"ח).
- (כד) לבושי עז (תמצית ס"ק ג') – "רעק"א לחו"ש וסד"ט, ודלא כהחו"ד".
- (כה) פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' קצ"ו).
- (כו) שיעורי טהרה (עמ' צ"ח).
3. מר"מ – פתחא זוטא (ס"ק י"א, "ולדינא צע"ג"), ט"ז וש"ך השלם (כו"ל ס"ק צ"ג).
- א) אם אינו ניכר שהם כתם אחד – בדה"ש (ס"ק ס"ח).
- ח. האם מצטרף לחומרא, כתם שעל בשרה עם כתם שעל בגדה: לשיעור גריס ועוד.
1. מחמיר – לחוש"ש (שמלה סוף ס"ק י"ג, "שלמד הדבר מהרמב"ם דס"ל על בשרה מטמאה בכ"ש וס"ל דאם נמצא גם בבגדי' אמרי' לקולא דהכל כתם אחד הוא (כמ"ש בס"ק שלאח"ז) כמו כן למען דס"ל דגם על בשרה בעי' כגו"ע מכ"ש שיש להחמיר ולומר דמצטרפין והם כתם אחד"), חקר הלכה (נדה אות כ"ג), שערי טוהר (שער י' סעי' ח', "מיהו אם ה' כשיעור בצירוף יחד על בשרה ועל חלוקה יש להחמיר. לח"ש אות י"ג"), שיעורי טהרה (עמ' צ"ז, "ובאם יש בשניהם יחד שיעור גריס מצטרף וטמאה"), בדה"ש (ס"ק פ"ו, עי' ציונים ס"ק קמ"ב, "אם מקצתן על בשרה ומקצתן על בגדה אין אותן שבבגדה מצטרפות לשיעור כגריס והיא טהורה, והני מילי כשאנינם כתם אחד וכגון שנמצא על חלוקה שלא כנגד מקום הכתם שבבשרה אבל אם נמצא על בשרה ובגדה כאחד וניכר שהם כתם אחד אז טמאה אם הם עולים ביחד ליתר מכגריס שהכל נידון ככתם אחד").
2. מר"מ – חוט שני (ס"ק ח' אות ג'), "כתם פחות מכגריס הנמצא על בשרה, ועוד כתם פחות מכגריס שנמצא על בגדיה כנגד הכתם שעל בשרה, אין שני הכתמים מצטרפים, אף אם יש בין ב' הכתמים שיעור כגריס ועוד הרי היא טהורה".
3. עי' לקמן גבי קמטים.

ט. ידיים – למחמירים לעיל.

1. עי' סעי' י"א, לשיטות ומר"מ.

י. **איך יראה החכם בשרה**, הא יש איסור הסתכלות.

1. תמדוד כתם על הנייר, ותראהו לחכם – בדה"ש (ס"ק ע'), חוט שני (ס"ק ח' אות ב'), "ורוצה לשאול חכם, תמדוד כתם על הנייר, ותראהו לחכם". **מראה כהן** (עמ' כ"ו אות ח'), "אם האשה מסופקת בגודלו של הכתם שנמצא על בשרה וצריכה הכרעת חכם, יש לה לסמן על גבי נייר את גודל הכתם ולהראות לחכם את הנייר", **משנת השלחן** (סעי' ו' ס"ק ב'), **פתחי הלכה** (ארטסקרול, ריש עמ' קצ"ו), **שיעורי טהרה** (עמ' צ"ו ד"ה וכשנמצא), **מנחת חן** (ח"ב יו"ד סי' מ"ב אות ב').
2. **עולת יצחק** (ח"ב סי' רל"ה אות ב' ד"ה ועובדא) – "ולפעמים אשה מראה למורה-הוראה חשש חציצה שיש לה בידיה, ופשוט דשרי כיון שאינו מתכוין ליהנות בהסתכלות זו, וקל וחומר דבעבידתיה טריד להורות הדין. ואם הוא במקומות המכוסים, לא תגלה אלא המקום הנחוצ בלבד. ואם די במה שיסתכל שם בעלה, חייב לעשות כן, וגם בזה תכסה מה שאין צורך ... וראיתי בספר תפארת שרגא (ירושלים תשנ"א) דף תר"ס שדן כדת מה לעשות במציאת כתם על בשרה ומסופקת אם המראה טמא או טהור, והרי זה דבר שאינו ניתן להראות לחכם. ויעץ שתראה לחכם כתם הדומה לו, וקיימא לן בנדה דף כ': ובסימן קפ"ח סעיף ב' נאמנת אשה לומר כזה ראיתי ואיבדתיו. או שהחכם יראה לה צורות שונות של כתמים [או צבעים] ויורה כראות עיניו ע"כ. ודבר זה טעון זהירות, בפרט בגוון חום שצריך בקיאות גדולה, וכמ"ש לעיל ... עוד כתב שם עצה טובה כשהיא מסופקת בכתם שעל בשרה אם יש שיעור כגריס ועוד, **שתחתוך ניירות קטנים ותניח ע"ג הכתם** ותכסהו בכל זוויותיו, ואח"כ תדבוק אם יש בו כגריס ועוד ע"כ".
3. **אום אני חומה** (ח"א עמ' ל"ד סעי' ט', ס"ק קל"ד) – "ראה לצורך פסק הלכה מותרת [כגון שצריך לבדוק כתם דם שעליה אם הוא מראה טהור או טמא או שיעורו אם יש בו שיעור כגריס ועוד, וכן בגוונא דשאלה בהל' חציצה בפניה ידיה וכיו"ב, ואם זה במקומות המכוסים שתעביר הכתם על נייר וכיו"ב, או דיאמר לאשתו להסתכל והיא תפרט לו את השאלה]".

יא. מר"מ.

1. **אג"מ** (רשומי אהרן ח"א יו"ד סי' ק"צ אות י"ז) – "אשה שמצאה כתם על גופה וקינחה בבגד צבוע אם אינו ניכר שזה דם גמור טהורה כי יש כאן ספק דרבנן שמא לא היה המראה טמא".
2. **עמק התשובה** (קובץ בית תלמוד להוראה ח"א עמ' קס"ג סי' רנ"ב) – "אשה שהרגישה איזה לחות על בשרה ולא בדקה אותו לראות איזה מין מראה היא ואח"כ מצאתה על בגדה שהי' צבוע מראה אודם. אם דיינין כה"ג כראתה על בשרה הואיל והיתה מרגשת בבשרה איזה לחות או דיינין כדן כתם הנמצא על בגדי צבעונין. תשו', הדבר תלוי אם ה' איזה חיוב בדיקה על הלחות שהרגישה על בשרה אם ה' חיוב בדיקה ומצאתה על בגדה דיינין אותו הכתם כאלו ה' על בשרה מכיון שמאז ה' חל עלי' חובה לבדוק אותו הליחה, ואם ה' לחות שעל בשרה בזמן שאין בו משום חיוב בדיקה דיינין ל' כמו שנמצא עתה על בגדה ואין צריכין להתחשב עם מה שהרגישה על בשרה שעל אותו הזמן לא ה' חיוב בדיקה כלל".

יט' פשפש - סעיף ז'.

א. **תורמוס.**

1. לא יודע השיעור.

- א. **ערה"ש** (סעי' ל"ג) – "שיעור התורמוס לא נתברר לנו דבש"ע כתוב מין ממיני הקטניות הוא מר ובלע"ז לופינ"ו עכ"ל ולא נודע לנו וכ"כ רש"י בביצה [כ"ה ב ד"ה תורמוס] וז"ל מין קטניות עגול כמין עדשה ורחב כמעשה קטנה והוא מר מאד עד וכו' עכ"ל וראיתי פתרונו בלשון אשכנז פייגבאהנע"ן ופתרונו פול של תאינים וגם זה נעלם מאתנו ובתו"ט פ"א דטבול יום משנה ד' מבואר שהוא גדול הרבה ע"ש ויש מי שכתב שהוא כמטבע חצי פצי"ן [מנ"י וס"ט סקט"ו] ומטבע זו ג"כ לא נודע לנו וכ"ש דמעה שכתב רש"י אינו ידוע עתה [ומ"ש המנ"י כסלע וודאי תמוה כמ"ש הס"ט שם] ולכן אני משער תמיד כפי ראות עיני".
- ב. **טהרת ישראל** (סעי' כ"ט) – "ואנו אין יודעים השיעור ... והכל לפי ראות עיני המורה".
- ג. **בדה"ש** (ס"ק ע"ד).

ב. **שיעור של פשפש.**

1. תלוי לפי המקום והזמן.
- א. **פתחא זוטא** (ס"ק ז' ד"ה וכו"ז).
- ב. **שערי טהרה** (שער י' שערי דעת ס"ק ו') – "משא"כ בפשפושין שלא התירו רק במקום ששכיח פשפושין ל"ש בזה לומר לא פלוג ואין תולין רק כשיעור דם פשפוש שבזמניו והיא קטן יותר משיעור מטבע הנ"ל וא"כ **נפל התירא דפשפושין לבירא**".
- ג. **שבט הלוי** (ח"ב סי' צ"ט סי' ק"צ סעי' ז', ח"ד סי' ק"ד סעי' ז', ששבה"ל ס"ק א', סיכום אות א') – "לכאורה דבהרגה פשפש כיון שהיא מדין תליה כשאר תליות בסי' זה א"כ אינה יכולה לתלות אלא כעין פשפוש זמניו שאינם גדולים כל כך, משא"כ שיעור מאכלת".
- ד. **בדה"ש** (ס"ק ע"ד).
- ה. **לבושי עז** (תמצית ס"ק ג').
- ו. **שיעורי טהרה** (סוף עמ' צ"ט).
2. לכאורה תלוי במחלוקת (לקמן) אם הרגה כמה פשפושים, אם לא פלוג [חוו"ד] כמו כינים, או לא – **הרב יצחק קפלן שליט"א** (שמעתי).

ג. פשפש מצוי: ראשונים.

1. מיקל.

(א) האשכול (סי' מ"א) – "ובמקום שהפשפש מצוי כגון בבתים ישנים, יש לפשפש דין מאכולת ותולה בו עד כתורמוס".
 (ב) רשב"א (תוה"ב בית ז' ריש שער ד', ט"ו-ב) – "פעמים שתולה בכתרמוס במקום שמין הפשפש מצוי וכדאמרין בפרק הרואה תולה בפשפש עד כתורמוס".

(ג) ר"ן (נדה דף נח: ד"ה ארכו) – "וקי"ל כר"ח דבסתם מקומות אין תולין אלא כגריס אלא אא"כ רחש זה מצוי".
 (ד) מאירי (נדה דף נח: ד"ה לפי) – "אבל במקום שהפשפש מצוי תולין בו עד כהורמוס ואינה טמאה משום כתם עד שיהא בו כתורמוס ועוד".

(ה) אורחות חיים (הל' נדה אות ב') – "וכתב הרשב"א ז"ל ובמקומות שרחש הפשפש מצוי שם תולה האשה בכתמיה עד תורמוס ועוד ואינה טמאה משום כתם עד שיהא בה כתורמוס ועוד".

ד. פשפש מצוי: פוסקים.

1. מחמיר.

(א) ב"ח (ס"ק י"א) – "והכי נקטינן".

2. מיקל.

(א) ט"ז (ס"ק ט') – "נראה דבמקום דשכיחי טובא פשפשים יש להקל ולתלות בהן הכתמים עד כתורמוס כנ"ל".(ב) ש"ך (ס"ק י"א) – "דבכתמים שומעין להקל".(ג) בית לחם יהודה (ס"ק ה').(ד) לחם הפנים (קונ' אחרון סי' ק"צ סעי' ז').(ה) תוה"ש (ס"ק י').(ו) חור"ד (חי' ס"ק ט').

(ז) חכ"א (כלל קי"ג סעי' ו') – "ובמקום שמצוי הרחש פשפש (שקורין בלשון אשכנז וואנץ) אפילו אינה יודעת אם הרגה ולא הריחה ריחה ... תולה בו".

(ח) גר"ז (ס"ק י"ז) – "ובמקומות שרחש הפשפש מצוי לרוב תלינן בו עד כתורמוס אף על פי שלא הרגה (ט"ז ש"ך)".(ט) לח"ש (לחם ס"ק כ"ט).(י) פרדס רמונים (מקשה זהב ס"ק ט', שפ"ח ס"ק י"א) – "ולדינא הסכימו כל האחרונים לדעת הש"ך".

(יא) ערה"ש (סעי' ל"ב) – "ולהלכה הכריעו מפרשי הש"ע להקל כדעת הרשב"א ז"ל דבכתמים שומעים להקל [ט"ז סק"ט וש"ך סקי"א] וזה שלא הריחה י"ל מפני שנתמעכה בעת השינה וזה אנו רואים בחוש שבמקומות שהם מצויים נמצאים הרבה דם מהם מעוכים על הסדינים ועל החלוקים וכן מורין הלכה למעשה".

(יב) מקור חיים (ס"ק ל"ד) – "פסק הרשב"א וט"ז וש"ך הוא מדויק להלכה".(יג) פרי דעה (שפתי לוי ס"ק י"א) – "לדינא העיקר כהסכמת הש"ך וט"ז".(יד) טהרת ישראל (סעי' ל').(טו) שערי טוהר (שער י' סעי' ו').(טז) בדה"ש (ס"ק ע"ו).(יז) לבושי עז (תמצית ס"ק ב').(יח) שיעורי טהרה (עמ' צ"ט).3. מר"מ – ט"ז וש"ך השלם (כו"ל ס"ק כ"ח).

(א) טוב טעם ודעת (תליתאי סי' רס"ג דין ה') – "ובענין תליה בג' ימים הראשונים אם הוי יותר מכגריס אפי' במקום דשכיחי פשפשין אין לתלות בהם".

כ. הרגה.

א. הרגה פשפש, ומצאה כתורמוס ופחות מכגריס.

1. מחמיר – חור"ד (בי' ס"ק ז'), "לכאורה קשה, דהא מבואר לקמן סעיף כ"ז דאם נתעסקה בצפור שיש בו דם כסלע תולה עד כסלע וכגריס, אם כן אם הרגה פשפש תחלה גם כן עד כתורמוס וכגריס. ובהרגה מאכולת לא קשה דתולה עד כשני גריסין ... דהא הטעם בתליה עד כגריס אפילו לא הרגה הוא משום דהוי קים להו לחז"ל דודאי הרגה מאכולת, ואם כן אפילו יודעת שהרגה מאכולת אמרינן דהיא היא המאכולת שהרגה ... ואפילו הרגה הרבה לא פלוג רבנן כמ"ש הרא"ש [נדה פ"ח סי' ו'], משא"כ בפשפש דלא שכיח הוי דינו כהרגה צפור לכאורה. ונראה ... ובמקום דשכיחי פשפשין אפילו רבנן מודו לר"ח בן אנטיגנוס, ובודאי הוי גם כן הדין כמו מאכולת לרבנן דלא תלינן רק בתורמוס, משום הכי אפילו במקום דלא שכיח לא תלינן יותר ממה שתולין במקום דשכיח וממה שתולין לר"ח בן אנטיגנוס, ואפילו הרגה הרבה פשפשין לא פלוג רבנן וכןזכר לעיל".

2. מיקל – טהרת ישראל (סעי' ל"א), "הרגה וואנץ ומצאה כתורמוס ועוד יש להקל לומר דאיתו עוד הוא מכינה".

3. מר"מ – פת"ת (ס"ק ט'), לח"ש (לחם ס"ק ל'), דר"ת (ס"ק מ"ו), דברי יציב (יו"ד סי' פ"ב אות ו'), בדה"ש (ס"ק ע"ח, בי' ד"ה כתורמוס).

(א) סד"ט (סוף ס"ק ט"ו) – "וצ"ע לדידן דקיי"ל לקולא בהא דאם נתעסקה בכגריס תולה בנמצא עליה כשני גריסין, וא"כ בהרגה פשפש דהוי כמו נתעסקה בכתמים, וכמ"ש הרא"ש והפוסקים, אם יש לתלות בזה אם היה כתורמוס ועוד ולומר דאיתו עוד הוא מן המאכולת".

(ב) ערה"ש (סעי' ל"ה) – "נ"ל אם ניכר דם פשפש בפ"ע ודם מאכולת בפ"ע אף שמחוברים יחד יש לתלות בשניהם ואע"ג שאין לנו רשות להבחין בין דם לדם מ"מ בתליית כתמים יש לילך בזה להקל בכה"ג".

ב. הרגה כמה כינים.

1. תולה.

(א) תוס' (גדה דף נח: ד"ה וכדבריו) – "ומיהו היכא דהרגה הרבה מאכולת או פשפש תולה כפי מה שהרגה מידי דהוה אשוק של טבחים".

(ב) האשכול (סי' מ"א) – "וחזי לן לעניות דעתין אם הרגה שתי מאכולת דתולה בהם כתם גדול של ב' גריסין וכן אם הרגה יותר לפי השעור שהרגה".

2. מחמיר.

(א) ראב"ד (בעלי הנפש שער הכתמים) – "ואם תאמר במאכולת נמי נימא אם הרגה, הכל לפי מה שהרגה, שלא אמרו כגריס אלא בסתם. הא לא מצית אמרת, חדא דלא יכלא למיקם עלה דמילתא לטפויי בשיעורא ... דקים להו לרבנן דלא אפשר במאכולת במקום אחד יותר מכגריס".

(ב) רא"ש (גדה פרק ח' סי' ו') – "ולא פלוג רבנן בין הרגה הרבה להרגה מעט לעולם אינה תולה ביותר מכגריס".

(ג) מאירי (גדה דף נח: ד"ה לפי) – "במאכולת אפילו הרגה אינה תולה כפי מה שהרגה שלא נתנו דבריהם לשיעורין בדבר המגוי בכל יום".

(ד) חור"ד (חי' ס"ק ז', ס"ק ט' בי' ס"ק ה', ס"ק ז') [לשונו לעיל] – "ומדברי השו"ע דלא חילק משמע דקיימא לן כהרא"ש".

(ה) גר"ז (ס"ק נ"ה) – "וכן אם הרגה מאכולת הרבה אין תולין יותר מכגריס אחד. לפי שכיון שנתנו חכמים שיעור כתורמוס לפשפש וגריס למאכולת לא פלוג רבנן בשיעורין בין רב למעט שאפילו הרגה מאכולת גדולה ביותר או מאכולת הרבה או פשפש גדול ביותר או פשפשי הרבה שיעור אחד לכולן שמדת חכמים כך הוא ליתן קצבה לדבריהם ושיעור אחד שעליו אין להוסיף וממנו אין לגרוע לעולם".

(ו) עצי לבונה (על סעי' ו') – "לא פלוג רבנן".

(ז) לבנון נטע (ס"ק ח').

(ח) ערה"ש (סעי' כ"ז, סעי' ל"ה) – "יש מרבתינו שכתבו דכשהרגה הרבה מאכולת תולה כפי מה שהרגה [תוס' נ"ח ב ד"ה וכדבריו] ויש שכתבו דלא פלוג רבנן ויותר מכגריס אינה תולה בשום עניין [רא"ש שם סי' ו'] וכן משמע מדברי הטור וש"ע שלא הזכירו מזה דבר וכן משמע מדברי הרמב"ם שסתם דבריו".

(ט) דר"ת (ס"ק מ"ה).

(י) פתחא זוטא (ס"ק י"ג).

(יא) הגריש"א זצ"ל (משנת השלחן תשובה ק"ט) – "הרגה כמה מאכולת שתולין רק אם נמצא פחות מכגריס ועוד, ולא תולין לפי הכמות שהרגה, משום שאומרים לא פלוג רבנן".

(יב) בדה"ש (ס"ק נ"ט, ס"ק ע"ה).

(יג) שיעורי טהרה (עמ' צ"ט ד"ה הרגה).

3. למחמירים.

(א) הטעם – פרדס רמונים (פתיחה לסי' ק"צ תנאי ה' אות א'), "דלא תלינן לומר שנפלו על חלוקה במקום אחד כל הדמים מכל המאכולת שהרגה, אלא ודאי שבא מגופה".

(ב) אא"כ יודע שהדם הוי יותר משיעור חכמים – גר"ז (ס"ק נ"ה), "אם הרגה הרבה מאכולת או פשפשים עד שלפי ראות עינים יוכל הדם להתפשט הרבה יותר משיעור שנתנו חכמים תולה בהן כפי מה שהרגה מידי דהוה אשוק של טבחים ונתעסקה בכתמים", לבנון נטע (ס"ק ח').

4. מר"מ – רש"ש (גדה דף נח: ד"ה והנה), צמח צדק (פסקי דינים, סעי' כ"ט), לבושי עז (סעי' כ"ט תמצית אות ה').

ג. הרגה כמה פשפשים.

1. מחמיר.

(א) חור"ד (בי' ס"ק ז', עי' חי' ס"ק ט') – "ואפילו הרגה הרבה פשפשיין לא פלוג רבנן".

(ב) גר"ז (ס"ק נ"ה) – "וכן אם הרגה ב' וג' פשפשיין אין תולין יותר מכתורמוס אחד ... לפי שכיון שנתנו חכמים שיעור כתורמוס לפשפש וגריס למאכולת לא פלוג רבנן בשיעורין בין רב למעט שאפילו הרגה מאכולת גדולה ביותר או מאכולת הרבה או פשפש גדול ביותר או פשפשיין הרבה שיעור אחד לכולן שמדת חכמים כך הוא ליתן קצבה לדבריהם ושיעור אחד שעליו אין להוסיף וממנו אין לגרוע לעולם".

(ג) לבנון נטע (ס"ק ח').

(ד) עצי לבונה (על סעי' ו') – "לא פלוג רבנן".

(ה) דר"ת (ס"ק מ"ה).

(ו) עי' פתחא זוטא (ס"ק י"ג).

(ז) הגריש"א זצ"ל (משנת השלחן תשובה ק"ט) – "הרגה כמה פשפשים, במקום שפשפשים אינם מצויין - אם נמצא עד כתורמוס טהורה, ואם יותר מכתורמוס - טמאה ... לא פלוג רבנן".

- (1) **א"כ יודע שהדם הוא יותר משיעור חכמים – גר"ז** (ס"ק נ"ה, "אם הרגה הרבה מאכולות או פשפשים עד שלפי ראות עינים יוכל הדם להתפשט הרבה יותר משיעור שנתנו חכמים תולה בהן כפי מה שהרגה מידי דהוה אשוק של טבחים ונתעסקה בכתמים"), **לבנון נטע** (ס"ק ח'), **דר"ת** (ס"ק מ"ה).
2. מיקל.
- (א) **תוס'** (נדה דף נח: ד"ה וכדבריו) – "ומיהו היכא דהרגה הרבה מאכולות או פשפש תולה כפי מה שהרגה מידי דהוה אשוק של טבחים".
- (ב) **האשכול** (סי' מ"א).
- (ג) **ראב"ד** (בעלי הנפש שער הכתמים, עי' בדה"ש ציונים ס"ק קי"ח) – "ואם מצאה בו שנים בענין שיכולה לתלות בו שני תורמוסין הרי היא תולה שני תורמוסין".
- (ד) **מאירי** (דף נח: ד"ה לפי) – "**פשפש שאינו מצוי** תולה כפי מה שהרגה".
- (ה) **בדה"ש** (ס"ק ע"ה) – "שלא נתנו חכמים דבריהם לשיעורים בדבר המצוי בכל יום ולכן לא חילקו בין הרגה ללא הרגה אבל הריגת פשפשים שהוא דבר שאינו מצוי בכל יום תולה שפיר כפי מה שהרגה".
3. הדין כמו הרג הרבה כינים.
- (א) **ערה"ש** (סעי' ל"ה) – "כמו שכתבנו בסעי' כ"ז דאפילו הרגה מאכולות הרבה מ"מ אינה תולה ביותר מכגריס לדעת הרא"ש והטור והש"ע ה"ה בפשפשים אפילו הרגה הרבה אינה תולה ביותר מכתורמוס".

כא' צירוף בגופה - סעיף ח'.

א. ראשונים.

1. מחמיר.

- (א) **האשכול** (סי' מ"א) – "כתם באיזה צורה שיהיה ואף שאין שיעור כגריס ועוד במקום אחד מצטרף על בשרה".
- (ב) **ראב"ד** (בעלי הנפש שער הכתמים) – "על ירכה מצטרפין. ומסתברא כותיה".
- (ג) **רמב"ן** (הל' נדה פרק ד' הל' ג' ד') – "אחד הכתם הנמצא על בשרה ואחד הכתם הנמצא על בגדיה אינו מטמא עד שיהא כגריס הקילקי ועוד ... נמצא טפין טפין בבגדיה אין מצטרפות".
- (ד) **רשב"א** (תוה"ב הערוך בית ז' שער ד' י"ח-ב', משמרת הבית י"ח-ב', הקצר ט"ו-ב', נדה דף נז: ד"ה וא"ת, עי' דף נח. ד"ה הא) – "שנמצאו טפין טפין סמוכים זה לזה אם על בשרה הם ויש בין כולם כגריס ועוד טמאה שכל שהוא ספק על בשרה ספיקו טמא".
- (ה) **רא"ה** (בדה"ב בית ז' שער ד', י"ח-א') – "ואע"ג דקיימא לן דטיפין אין מצטרפין התם בבגדיה והכא בבשרה ולעולם בבשרה נקטינן לחומרא ובבגדיה אין מצטרפין לשיעור כגריס ובבשרה מצטרפין".
- (ו) **ר"ן** (נדה דף נח. ד"ה טיפין) – "בבשרה טיפין טיפין מצטרפין".
- (ז) **טור** (סעי' ח') – "במה ד"א כשהטיפין על חלוקה אבל אם הם על בשרה מצטרפין לכגריס".
- (ח) **אורחות חיים** (הל' נדה אות ב') – "לא נמצא כל השיעור מצורף במקום אחד אלא נמצאו טפין טפין סמוכין זה לזה אם על בשרה ויש בין כלן כגריס ועוד מחובר במקו"ם אח"ד טמאה. ואם על בגדיה טהורה עד שיהא כגריס ועוד מחובר במקום אחד".
2. מר"מ.
- (א) **ר"י** (תוס' נדה דף נח. ד"ה כשורה) – "והא דאמר לקמן טיפין טיפין אין מצטרפין היינו על הבגד והכא מיירי על בשרה דיש יותר לתלות בדם מאכולת על הבגד מעל בשרה".

ב. **דעת מחבר** (סעי' ח') – "אם אין בכתם במקום אחד כגריס ועוד, אע"פ שיש שם טיפין הרבה סמוכין זה לזה עד שאם נצרפם יש בהם יותר מכגריס, טהורה, שאנו תולין כל טיפה וטיפה בכנה עד שיהא בו כגריס ועוד במקום אחד. וי"א דהני מילי כשנמצאו על חלוקה, אבל אם נמצאו על בשרה, מצטרפין לכגריס ועוד".

1. סתם וי"א, הלכה כסתם – **ערה"ש** (סעי' ל"ז, "אבל מלשון רבינו הב"י מבואר דס"ל לדינא כדיעה ראשונה ולכן כתב לדיעה זו בשם י"א כדרכו בקודש").
2. **יביע אומר** (ח"ח יו"ד סי' טז אות ב') – "ולכאורה הוי סתם ויש שהלכה כסתם, שהרי בסברא ראשונה לא חילק בין נמצאו על חלוקה או על בשרה. אולם בשו"ת בית דוד (חאו"ח סי' תט וסי' תמא) כתב, דהא דקי"ל שהלכה כסתם נגד וי"א, זהו רק כשכתב בהדיא בסתם הדבר שחולקים עליו, אבל אם תפס בסתם כדן הש"ס, ואח"כ הביא שיש אומרים וכו', הלכה כיש אומרים. והביאוהו מרן החיד"א בברכי יוסף (סי' תקצ סק"ב) והשלחן גבוה (ס"ס תרכט). וע"ע בפמ"ג (א"א סי' תרפט סק"ד). ע"ש. אולם הערך השלחן (סי' תרכט סק"ג) כ' לחלוק ע"ד הרב בית דוד. וע"ע בערך השלחן (סי' עא, וסי' קס סק"ז, וסי' תקפח סק"ב) שכ' לסתור ד' הבית דוד הנ"ל. וכ"כ בתשובתו שבס' גנזי שלום (חחו"מ סי' ח). וע"ע בס' בית השואבה (דף מג סע"א) ובשו"ת איש מצליח ח"ג (חאו"ח סי' ז דף ל' ע"ב). ע"ש ... וזה כעשרים שנה **שנשאלתי מידידי הגר"ש אלישיב** נר"ו איך להורות בזה לעדות המזרח דאזלי בתר הוראות מרן, והשבתי לו שיש להחמיר ע"פ הנ"ל".
3. מר"מ – **ברית אברהם** (סי' ל' אות ג' ד"ה ולשיטת).

ג. פוסקים.

1. מחמיר.

- (א) **ב"ח** (ס"ק י"ב) – "והנכון כהכרעת הרשב"א ורבינו דבבשרה חמיר טפי מבחלוקה, דטיפין טיפין בבשרה מצטרפין ואם יש בכלם כגריס ועוד טמאה".
- (ב) **סד"ט** (ס"ק ט"ז) – "רוב הפוסקים".

- (ג) גר"ז (ס"ק י"ח) – "וכ"פ הב"ח".
- (ד) חכ"א (כלל קי"ג סעי' ז', סעי' י"ב) – "כתם הנמצא על בשרה לבד במקום שחוששין להם גם כן אינו טמא אלא אם כן יש בו כשיעור ומכל מקום חמור בזה נמצא על חלוקה דאפילו לא היה כשיעור במקום אחד אלא טיפין טיפין אם יש בין כולם להצטרף עד כשיעור טמא".
- (ה) לחז"ש (לחם ס"ק ל"ב) – "רוב הפוסקים".
- (ו) טהרת ישראל (סעי' ל"ג) – "אף בלצורך ולאחרים אין להקל וטמאה".
- (ז) שערי טוהר (שער י' סעי' ח') – "ואם נמצא טיפין הרבה ויש לצרף בכולן כשיעור, טמאה לכ"ע".
- (ח) אג"מ (חק וזמן פרק ד' הע' ט' ד"ה ולמעשה).
- (ט) הגר"ש א"צ"ל (משנת השלחן תשובה ק"י, אוצרות הטהרה עמ' תתקט"ז אות פ"ו, יביע אומר ח"ח יו"ד סי' טז אות ב', אשרי האיש יו"ד פרק כ"ה אות ג') – "הכתמים מצטרפין לשיעור כגריס ועוד, והיא טמאה".
- (י) הגר"ח פ"ש צ"ל (חק וזמן פרק ד' הע' ט' ד"ה ולמעשה).
- (יא) יביע אומר (ח"ח יו"ד סי' ט"ז אות ב', טהרת הבית עמ' שע"ח) – "שיש להחמיר, משום שכן סברת רוב הפוסקים, כמבואר בבית יוסף".
- (יב) עולת יצחק (ח"ב סי' רל"ה אות ב' ד"ה ועובדא) – "כתם הנמצא ע"ג בשרה ... אנו קימ"ל דאפילו בכל-שהוא טמאה".
- (יג) קנה בושם (קובץ אור ישראל חנ"ו עמ' ל"ו אות קל"ח) – "כתם על בשרה, אסור דוקא בצירוף שיעור גריס".
- (יד) ששבה"ל (סיכום אות א').
- (טו) חוט שני (ס"ק ח' אות ד', ס"ק י' אות א').
- (טז) בדה"ש (ס"ק פ"ב) – "וכן הלכה".
- (יז) לבושי עז (סעי' ו' תמצית ס"ק ב', סעי' ח' תמצית ס"ק א').
- (יח) מראה כהן (עמ' כ"ו אות ט') – "יש מהראשונים שכתבו שכל זה דוקא בכתמים הנמצאים על בגדיה, אבל אם נמצאו על בשרה מצטרפים הכתמים זה לזה אף שאין חיבור ביניהם, דהואיל ולא מצוי שיתמעכו הרבה כינים ומאכולות על גופה מסתבר יותר לומר שהכתמים באו מגופה וטמאה. וכתבו הפוסקים להחמיר כדעה זו".
- (יט) פותח שער (סי' ח' סעי' כ"ט).
- (כ) שיעורי טהרה (עמ' צ"ז).
- (כא) פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' קצ"ה).
- (כב) חק וזמן (פרק ב' סעי' ד').
- (כג) קיצור הלכות נדה (פרק י"א סעי' ה').
- (כד) מגילת ספר (סי' ו' אות י"ג).
2. מיקל.
- (א) ערה"ש (סעי' ל"ז) – "וכתב רבינו הב"י בסעי' ח' די"א דזהו דווקא כשנמצאו על חלוקה אבל על בשרה מצטרפין לכגריס ועוד אף שאינם מחוברים כלומר דבזה אינו דומה בשרה לחלוקה ויש מהגדולים שהכריעו כדיעה זו [ב"ח וס"ט סקט"ז] ... ובאמת סברת הי"א תמוה דממ"נ כיון דלא ס"ל כהרמב"ם דא"צ שיעור בבשרה אלא דבשרה הוי כחלוקה א"כ למה יש חילוק בעניין זה והנה מחלוקתם תלוי בסוגית הש"ס אבל מ"מ הסברא תמוה [ועוד למה לא משני הש"ס מקודם על ברייתא דספק טמא בכה"ג ולכן צ"ע ודוק"]".
1. אמנם הוא פוסק בסעי' ו', להחמיר. שאפילו במשהו בגופה, טמאה.
- ד. ניכר שאינו כתם אחד: למחמירים לעיל.
1. מחמיר [רק במקומות שבגופה שחוששים] – טוב טעם ודעת (תליתאי סי' רס"ג דין ה', האלף לך שלמה יו"ד סי' ר"ל, "אם הוי זה מזה רחוק אם מצטרף. הנה לפע"ד ודאי אם שניהם הוי למטה מן החגור ודאי מצטרפין"), פתחא זוטא (ס"ק ט"ו), טהרת ישראל (סעי' ל"ד, "אם נמצא על בשרה טיפין הרבה רחוק זה מזה אם שניהם הוי למטה מן החגור אף שטיפה זה על רגל אחד וזה על רגל שני ודאי מצטרפין"), פותח שער (סי' ח' סעי' כ"ט), בדה"ש (ס"ק פ"ד).
2. מיקל – עי' חקר הלכה (נדה אות כ"ג, "דודאי אין סברא לומר כשעומדים רחוקים הרבה דיצטרפו כיון דלהך דיעה תלינן במאכולות, וכפי הנראה שהוא רק היכא דיש מקום לומר דהוא כתם אחד וצ"ע לדינא"), עי' ששבה"ל (ס"ק ד', סיכום אות א', "ולצורך אפשר להקל").
3. מר"מ – פתחי הלכה (ארטסקרול, פרק ח' הע' ל"ו).

ה. האם מצטרף לחומרא, כתם שעל בשרה עם כתם שעל בגדה: לשיעור גריס ועוד.

1. עי' לעיל סעי' ו'.

כב [צירוף בבגדים]

א. על בגד אחד יש כמה טיפות דם.

1. תולין כל אחד במאכולות – ראשונים, פוסקים.

ב. שעבר בשני בגדים.

1. מיקל.

(א) פחד יצחק (אות כ' ערך כתם, האחרון) – "דנראה לי להחשב שני כגריס כשני מקומות בבגד אחד ולא מצטרפי ... **דלא חלקו חכמים בין חלוק עב לחלוק דק**".

(ב) עיקרי הד"ט (סי' כ"א אות י"ב) – "ולא בצירוף מה שיעבור בבגד שתחתיו והוא ברור, וכן ראיתי להרב פחד יצחק באות כ' ... ושכן הסכימו לטהר מהר"י בריאל והרב קזיס ומהר"י אבוהב בלי פקפוק".

(ג) דעת תורה (סעי' ה' ד"ה ועי' פחד).

(ד) פתחא זוטא (ס"ק י"ד).

(ה) פותח שער (סי' ח' סעי' י"א).

(ו) הגריש"א זצ"ל (משנת השלחן תשובה ק"ו) – "שאינ מצרפין את ב' הבגדים כדי לאוסרה".

(ז) חוט שני (ס"ק ז' אות ז').

(ח) בדה"ש (ס"ק פ', עי' ציונים ס"ק קמ"ב) – "ואפילו כתם שהוא פחות מכגריס ועוד שעבר בשני בגדים ובצירופם אתה מוצא יותר מכגריס אינם מצטרפים לטומאת כתם דכל אחד מהם נידון ככתם בפני עצמו והיא טהורה".

(ט) מראה כהן (עמ' כ"ז אות ג') – "כתם שלפי הנראה עבר מבגד לבגד באופן שבכל בגד גודלו של הכתם פחות מכשיעור, אמנם אם נצרף את ב' הכתמים לאחד יהיה שיעורם גדול מכגריס, אף על פי כל האשה טהורה כיון שאנו תולים כל כתם במאכולת ואע"פ שלפי הענין נראה שהכתם בא ממקום אחד".

(י) משנת השלחן (סעי' ה' ס"ק ז' אות ב').

(יא) פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' קצ"ד).

(יב) שיעורי טהרה (עמ' צ"ג).

ג. ב' טיפות מחוברות על ידי מראה לבן: ויש באדום יחד שיעור כתם טמאה.

1. מחמיר [אם ניכר שהם באו כאחד].

(א) מעיל צדקה (סי' ס"ב) – "ואפילו כתם לבן שאינו מטמא אלו ימצא בשני קצותיו כתמים שיהיה בהן כדי שיעור לטמא, י"ל שיש לצרפן ולטמאן".

(ב) רע"א (על סעי' י') – "ת' מעיל צדקה (ס"ב) וכן אם ראתה כתם לבן ובשני קצותיו מראה אדום הלבן מצרפן להאדום שיהיה כתם א' ואם יש באדום יחד שיעור כתם טמאה ע"ש".

(ג) חשב האפוד (ח"ב סי' קל"ו).

(ד) הגריש"א זצ"ל (משנת השלחן תשובה קי"א, תשובה קי"ט, אשרי האיש יו"ד פרק כ"ה אות ד') – "מצאה שני כתמים סמוכים ולא מחוברים וכל כתם פחות מכגריס ושניהם יחד יותר מכגריס - אינם מצטרפים והיא טהורה, כי תולים כל כתם וכתם בכינה, אבל אם הם מחוברים על ידי ליחה כשרה, וניכר שהליחה שייכת לכתמים - שני הכתמים מצטרפים לכגריס והיא טמאה. והוא שיהיה נראה שמראה הליחה הטהורה והטמאה באו יחד".

(ה) ביע אומר (ח"ח יו"ד סי' י"ז אות א') – "העיקר שיש להחמיר".

(ו) חוט שני (ס"ק ז' אות ט', אות י', ס"ק י"א אות ד') – "ודוקא שהכתם הדק הוא מראה טמא, אבל אם הוא מראה שאנו מקילין בו בכתמים, אין הוא מצרף את הכתמים לאחד ... אם נראה שהמראה הלבן וגם הטמא כולו מגוף האשה, [וצריך בזה הבחנת חכם], הרי שהכתם הלבן מצטרף עם המראה האדום, והרי היא טמאה אע"פ שאין באדום שיעור כגריס ועוד לבדו".

(ז) לבושי עז (תמצית ס"ק ב') – "רעק"א משו"ת מע"צ".

(ח) פותח שער (סי' ח' סעי' י"ז).

(ט) בדה"ש (ס"ק ע"ט) – "אבל אם הם מחוברים על ידי מראה לבן או מראה ירוק וטיפים האדומים עצמם עולים לכשיעור גריס ועוד טמאה".

(י) שיעורי טהרה (עמ' צ"ב).

(יא) מראה כהן (עמ' כ"ו אות א) – "פעמים שאשה מוצאת כתמים על בגדיה ואין בכל אחד מהם שיעור, אמנם יש מראה לבן [ליחה וכדומה] שמצרף את שני המראות האדומים באופן שביחד גודלם יותר משיעור כגריס [היינו מבלי לחשב את שטחו של המראה הכשר]. כתבו הפוסקים שבמקרה זה אם נראה שבעצם הכל הוא מראה אחד שחלקו כשר וחלקו מראה טמא מצטרפים המראות לשיעור כגריס ומטמאים את האשה".

2. מר"מ.

(א) אם מצרף המראה כשרה להחמיר - תלוי במחלוקת לעיל, חצי מראה כשרה חצי מראה טמאה.

ד. טיפין טיפין ויש משהו דק שמקשר ביניהם, אם מצטרפים.

1. מחמיר.

(א) ששבה"ל (ס"ק ב', סיכום אות ב') – "ובצמח צדק (סקמ"ד) חקר בטיפין טיפין ויש משהו דק שמקשר ביניהם אם מצטרפים, ונוטה להקל כיון דלמעשה כל טיפה עומדת בפני עצמה וניכר דנפרדים, ונראה דאין להורות כן למעשה".

2. מיקל.

(א) עי' ביע אומר (ח"ח יו"ד סי' ט"ז אות ב', טהרת הבית ח"א ריש עמ' שפ"ג) – "ומיהו ברואה על חלוקה טפין טפין, ויש קוים אדומים שנמשכים מטיפה לטיפה, במשמרת הטהרה (עמוד שפג) הבאתי דברי הצמח צדק מליבאוויטש להקל. אך מה שכתבתי

- שם שכן פסק בבדי השלחן, חזרתי לראות שם, וראיתי שלא כתב אלא שנסתפק בזה הצמח צדק, ותו לא, וכאשר העיר מר שיחיה, ומ"מ נראה באמת שהצמח צדק נוטה יותר להקל. והסומך עליו לא הפסיד. וכמש"כ במשמרת הטהרה שם".
- (ב) לבושי עז (תמצית ס"ק ב') – "אמנם אם יש חוט דק טהור שמחבר הכתמים באופן שנראה שלא באו כאחד אין מצטרפין".
- (ג) הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' ר"ז) – "שכל זה דווקא במראה אחד. אבל אם מסתברא שיש כאן ב' מראות מב' זמנים, רק שבמקרה הם נוגעים זה בזה, בכה"ג אין לצרף המראות טמאות ע"י חיבור שנעשה ממראה טהור".
3. מר"מ – דר"ת (ס"ק מ"ח, "צמח צדק ... ולא החליט להלכה"), בדה"ש (סעי' ח' ד"ה עד, עמ' קס"א, "יש להסתפק"), פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' קצ"ג).
- (א) צמח צדק (יו"ד סי' קמ"ד) – "על אודות הכתם העשוי טיפים וביין כולם יש כגריס ועוד אי מצטרפי' משום שקוין דקים אדומים נמשכים מטיפה לטיפה י"ל דל"ד לארוך דמצטרף כיון שניכר שהם טיפים מובדלים ודמי לכשיר וכשירה שאפי' יש בהם כגריס ועוד אינו מצטרף לדעת הס"ט על חלוקה דהא בברי' נ"ח א' דאמרינן דכשיר מצטרף היינו על בשרה דוקא ומינה דעל חלוקה טהור. מיהו בש"ע דרבינו נ"ע סקי"ט משמע דגם על חלוקה אינו טהור כשיר אלא פחות מכגריס שכ' או שנמצא כזה (והיינו פחות מכגריס ועוד) בחלוקה כו' כזה דוקא וכ"מ בתה"ק. ושמא בטיפי' טיפי' יש להקל יותר מכשיר דשם מ"מ גוף א' הוא".
- ה. קמטים.
1. אינם תפורים.
- (א) מיקל.
- (1) בינת אדם (ס"ק ט"ו) – "נראה לי פשוט דאין מצטרף כי כל קמט עומד לעצמו ואפילו אם תפורים צריך לעיין דעל כל פנים יש אויר ביניהם ואפשר יש לדמותו לשתי העומד בנגעים פרק י"א משנה ט' דמצטרף".
- (2) פת"ת (ס"ק ט"ז) – "על" בס' בינת אדם שער ב"ה סי' ט"ו לענין כתם הנמצא על בית יד של נשים על מקום הקמטים אי הוי כטיפין טיפין או נאמר שמצרף וכתב דאם אינו תפור פשוט דאינו מצטרף כי כל קמט עומד לעצמו ואפי' אם תפורים צ"ע דעכ"פ יש אויר ביניהם ע"ש".
- (3) חוט שני (ס"ק ז' אות ח') – "אין הקמטים תפורים, אין הכתמים הסמוכים שעל הקמטים מצטרפים לשיעור כתם".
- (ב) מחמיר.
- (1) ערה"ש (סעי' ל"ח) – "יש מי שמסתפק בכתם שנמצא על מקום הקמטים של חלוקה באופן שעתה כשהקמטים נקמטו נראה הגריס ביחד אבל כשיתפשטו הקמטים יתפרדו זה מזה אם מצרפין לכגריס בכהאי גוונא [פ"ת סקט"ז בשם חכ"א] ולדעתי נראה דוודאי מצטרף דאטו דין זה הוא הלכה למשה מסיני דבעינן דווקא מפורדים הרי טעמא רבה איכא במילתא דאמרינן אלו היה מגופה בוודאי היה כולם ביחד דלא שכיח שיפול הדם מפורד אלא וודאי כל טיפה הוא ממאכולת אחרת ובכאן שלפי הקמטים המה ביחד אמרינן דכשיש יותר מכגריס נפל הדם במקום זה ומחובר ביחד על ידי הקמטים ולכן אין להקל בזה [כנלע"ד]".
- (2) פתחא זוטא (ס"ק י"ד).
- (3) הגריש"א זצ"ל (משנת השלחן תשובה ק"ו) – "בגד שיש בו קפלים ואפשר להפרידם ע"י פתיחת הבגד, אם נמצא בו כתם יותר מכגריס על מקום הקפל באופן שאם נפתח את הקפל יהיה שיעור פחות מכגריס על מקום הכפל - אם ניכר שהכל אחד, הכתם נחשב לאחד והיא טמאה".
- (4) פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' קצ"ג).
- (5) חוקת הטהרה (סי' ק"צ סעי' ח').
- (ג) מר"מ – בדה"ש (ס"ק פ"א), מראה כהן (עמ' כ"ז אות ד', לשונו לקמן).
2. תפורים.
- (א) מחמיר.
- (1) ערה"ש (סעי' ל"ח) - לשונו לעיל.
- (2) פתחא זוטא (ס"ק י"ד).
- (3) הגריש"א זצ"ל (משנת השלחן תשובה ק"ו) - לשונו לעיל.
- (4) בדה"ש (ס"ק פ"א).
- (5) חוט שני (ס"ק ז' אות ח') – "אם הקפלים תפורים, מצטרפים כל הכתמים לשיעור אם יש מעט כתם על מקום התפר, שנחשב הכל לכתם אחד, ואם יש ריווח אויר ביניהם צ"ע אם מצטרפים".
- (6) מראה כהן (עמ' כ"ז אות ד') – "פעמים שהכתם נמצא בבגד שיש בו קפלים באופן שעל כל קפל יש פחות מכגריס, אכן מכיון שהקפלים מונחים זה על זה נראה שיש כאן כתם אחד ששיעורו גדול מכגריס, ויש בזה שני אופנים: (א) כאשר הקפלים אינם תפורים. (ב) כשהקפלים תפורים. ונחלקו הפוסקים בדין זה אם לדון כל קפל לעצמו או שהמראות מצטרפים. לענין הלכה - כשהקפלים תפורים מצטרפים הכתמים לשיעור, וכשהקפלים אינם תפורים תלוי הדבר לפי ראות עיני המורה".
- (7) פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' קצ"ג).
- (8) חוקת הטהרה (סי' ק"צ סעי' ח').
- (ב) מסופק – בינת אדם (ס"ק ט"ו, לשונו לעיל), פת"ת (ס"ק ט"ז, לשונו לעיל).
3. מר"מ – חקר הלכה (נדה אות כ"ד), לבושי עז (תמצית ס"ק ג'), שיעורי טהרה (עמ' צ"ג).
- (א) שבה"ל (ח"ג סי' קי"ט אות ו', ששבה"ל סעי' ח' ס"ק ג', סיכום אות ג') – "שכיח מאד שהבגד התחתון נעשה האריגה צלעות צלעות ויש מרחק משהו בין הצלעות וכשמוצאים הכתם נראה שטח אחד רק כשמותחים אותו קצת כאשר הי' בתחלתו [כי עתה

נתכוון] יש הפסק בין חלקי הכתם ואין שיעור במקום א' ע"פ המבואר בש"ס נ"ט ע"א ובשו"ע סי' ק"צ ס"ח, מ"מ בכה"ג עלינו להחמיר כיון דבשעת המצאו היו מחוברים אולי ה' כן גם בשעת ההכתמה, וגם אם לא נתכוון, ויש מרחק משהו מ"מ רואים ברור שהוא כתם א' לא טיפין טיפין צ"ע להקל, ועיין בפת"ש ס"ק ט"ז בשם החכ"א ושו"ר בס' פתחא זוטא אות י"ד החמיר לדינא".

(ב) יש לעי' מה הדין עם רוכסן (zipper), כמו תפור או כמו אינו תפור.

כג. דבר שאינו מקבל טומאה: הלכה - סעיף י'.

א. מקור.

1. משנה (נדה דף נט:): "ישבו על ספסל של אבן, או על האיציטבא של מרחץ - רבי נחמיה מטהר, שהיה רבי נחמיה אומר: כל דבר שאינו מקבל טומאה - אינו מקבל כתמים".
2. גמרא (נדה דף ס:): "דרש רב חייא בר רב מתנה משמיה דרב: הלכה כר' נחמיה. אמר ליה רב נחמן: אבא תני מעשה בא לפני חכמים וטמאום, ואת אמרת הלכה כרבי נחמיה. מאי היא. דתניא: שתי נשים שהיו טוחנות ברחיים של יד, ונמצא דם תחת הפנימית - שתייהן טמאות, תחת החיצונה - החיצונה טמאה, והפנימית טהורה, בינתיים - שתייהן טמאות. היה מעשה ונמצא דם על שפתה של אמבטי, ועל עלה של זית בשעה שמסיקות את התנור, ובא מעשה לפני חכמים - וטמאום. תנאי היא, דתניא: ר' יעקב מטמא, ורבי נחמיה מטהר, והורו חכמים כרבי נחמיה".

ב. מחמיר.

1. ראב"ד (בעלי הנפש שער הכתמים סי' ב') - "ואפילו בדקה קרקע עולם וישבה עליו ומצאה עליו דם אם אין לה לתלות במאכולת דהיינו יותר מגריס טמאה, כדאמרין לקמן, דאין הלכה כרבי נחמיה דאמר כל דבר שאינו מקבל טומאה אינו מקבל כתמים מההיא אתתא דהוה משתיא במשתיא ואשתכח דם תותא במשתיא וכו' (נדה נח א)".

ג. מיקל: פסק כרבי נחמיה.

1. רבינו חננאל (כדאי' בראשונים).
2. רמב"ם (איס"ב פרק ט' הל' ז') - "כתם שנמצא ע"ד שאינו מקבל טומאה טהור ואינה חוששת לו, כיצד ישבה על כלי אבנים כלי אדמה וכלי גללים או על עור הדג או על כלי חרש מגבו או על בגד שאין בו ג' אצבעות על ג' אצבעות ונמצא עליהן דם טהורה, אפילו בדקה הקרקע וישבה עליה ונמצא כתם על הקרקע כשעמדה הרי זו טהורה, שכל שאינו מקבל טומאה לא גזרו על כתם שימצא בו".
3. האשכול (סי' מ"ב).
4. הר"ה (השגות על הראב"ד שער הכתמים סי' ב' אות ב') - "כתב הרב דאין הלכה כרבי נחמיה ... ואדרבא דר' נחמיה עדיפא דאוקימתא דרב אשי דאמר שמואל דאמר כר' נחמיה, ורב נמי הכי סבירא ליה דדרש ר' חייא בר אבא משמיה דרב הלכה כרבי נחמיה (נדה ס ב), ובברייתא תניא (שם) הורו חכמים כר' נחמיה. וההיא דתניא (שם) מעשה בא לפני חכמים וטמאום וטמאום אוקימנא כר' יעקב בר פלוגתיה דר' נחמיה, מ"מ דר' נחמיה עדיפא דתליא באשלי רברבי כרב ושמואל".
5. ר"י (בהגמ"מ איס"ב פרק ט' הל' ז' אות ה').
6. רבינו שמחה, הו"ד בהגמ"מ (איס"ב פרק ט' הל' ז' אות ד').
7. רמב"ן (נדה דף ס:), הלכותיו פרק ד' הל' ה') - "כתם שנמצא על דבר שאינו מקבל טומאה טהור ואינה חוששת לו, כיצד ישבה ע"ג אבנים או שבדקה הקרקע וישבה עליה ונמצא כתם על הקרקע כשעמדה הרי זו טהורה, כל שאינו מקבל טומאה לא גזרו על הכתם שימצא בו".
8. רשב"א (נדה דף ס: ד"ה ולענין, תוה"ב בית ז' שער ד', כ"ג-ב') - "ונראה דהלכה כר' נחמיה".
9. ר"ן (נדה ריש דף נח, דף ס: ד"ה דרש) - "וכיון דרב אשי אוקי שמואל כר' נחמיה נקטי' כותיה".
10. סמ"ג (לאוין קי"א) - "דכל דבר שאין מקבל טומאה לא גזרו עליו משום כתמים".
11. סמ"ק (מצוה רצ"ג) - "שכל דבר שאינו מקבל טומאה אינו מקבל כתמים וכן בדף של בית הכסא, ודוקא כשלא הרגישה".
12. רא"ש (פרק ט' סי' ב') - "ונראה דהלכה כר' נחמיה".
13. טור (סעי' י').

א) כל הפוסקים.

ד. מר"מ - הגריש"א זצ"ל (משנת השלחן תשובה ז', אשרי האיש יו"ד פרק כ"ה אות נ').

1. קנה בושם (קובץ אור ישראל חנ"ו עמ' ל"ז אות קל"ט, אות ק"מ) - "היות שאין מצוי 'כתמים' בזמנינו דבדרך כלל הם ראוית (וראי' דאם תעשה בדיקה תמצא דם) לכן אין להקל ... בבגד שאין מקבל טומאה אין להקל בזמנינו".

ה. ריבוי דם.

1. מחמיר.

א) יביע אומר (מעין אומר ח"ז פרק א' סי' מ"ב) - "שאלה: שמעתי פעם מרבנו שריבוי דמים אצל האשה אפילו אם היה ללא הרגשה ע"ג בגד צבעוני או שאינו מקבל טומאה, אנו דנים אותו כווסת. מה הגדרת ריבוי דמים. תשובה: כמו כווסת. ואמרתי לרבנו לפעמים זה כמו ביום החמישי של הווסת, אם גם זה נחשב כווסת. וענה מו"ר נר"ו: שהוא לא יודע הגדרה ברורה בזה".

יביע אומר (מעין אומר ח"ז פרק א' סי' ר"י) – "שאלה: בא הרה"ג מנחם בורשטיין שליט"א ראש מכון פוע"ה עם רבני המכון ושאל מרבנו אם ראתה דם על גבי פד ללא הרגשה, בכמה זה מטמא. וענה מו"ר נר"ו: אם זה הרבה מטמא. ושאלו את מו"ר נר"ו: מדוע הרי זה ללא הרגשה. וענה מו"ר נר"ו: אם הייתה זאת אשה שתמיד מרגישה, היה אפשר להקל, אבל בדרך כלל כל הנשים לא מרגישות. ושאלו את רבנו: א"כ מה השיעור שצריך להחמיר. תשובה: **עשרים מ"מ**. אמנם למעשה מה ששמתי ליבי בכל צירוף הכי קטן היה מו"ר נר"ו מיקל בזה".

יביע אומר (מעין אומר ח"ז פרק א' סי' רמ"ט) – "שאלה: אמרתי למו"ר נר"ו שבדין ראתה דם על נייר ללא הרגשה, מעיד תלמידו של הגאון רבי משה פיינשטיין צ"ל שהיה מיקל עד גודל חצי שטר של דולר [ארה"ב]. תשובה: אני מיקל רק **עד עשרים מ"מ**".

ע' יביע אומר (מעין אומר ח"ז פרק א' סי' קפ"ח) – "שאלה: אשה שאחרי לידה ראתה על פד כתמים קטנים של דם והיה לה ללא הרגשה. ושאלתי אותה באיזה גודל ואמרה שאם ירכזו את כולם יהא בגודל חצי כף יד. האם טהורה. תשובה: טהורה".
(ב) מנחת חן (ח"ב יו"ד סי' מ"א אות ה') – "אמנם עדיין יש לדון מה נחשב 'הרבה דם', והפוסקים לא נתנו שיעור ברור לזה, והכל לפי ראות עיני המורה".

2. מר"מ – נטעי גבריאל (פרק ע"ג סעי' י"ז).

(א) אג"מ (יו"ד ח"ג סי' מ"ו אות ב' ד"ה ולענין) – "כתם על דבר שאינו מקבל טומאה **אף שהוא גדול הרבה** שודאי בא מגופה ואף בדקה קרקע עולם וישבה עליה ומצאה עליו דם הרבה נמי אמר שמואל בנדה דף נ"ז ע"ב שטהורה ונפסק כן בסעי' י"ו".

(ב) יביע אומר (מעין אומר ח"ז פרק א' סי' רנ"ג) – "שאלה: אשה שבתוך ארבעים יום ללידת זכר ראתה על פד דם הרבה יותר משיעור כגריס שרבנו מחמיר בזה שמא הייתה הרגשה. האם אפשר להקל לה בצירוף שזה דם טהור. תשובה: אפשר להקל".

(ג) לגבי בגדי צבעונים – ע' לקמן.

(ד) לענין הברכה בטבילה – ע' סי' ר', לשיטות ומר"מ.

כד] בדיקה: בין שמצאה כתם על דבר שאינו מקבל טומאה, בין שמצאה כתם על בגדי צבעונים.

א. משנה (דף יג.) – "כל היד המרבה לבדוק בנשים משובחת".

1. נכלל במשנה – חוט שני (ס"ק י"ב אות א'), "המוצאת כתם על גבי דבר שאינו מקבל טומאה, הרי היא טהורה ... [ואמנם הרי היא בכלל כל היד המרבה לבדוק בנשים – הרי זו משובחת]". ס"ק י"ג אות ד', "המוצאת כתם בבגדי צבעונים, שהיא טהורה, אינה צריכה לבדוק את עצמה אח"כ, אף שנראה הכתם כדם. [מ"מ הרי היא בכלל כל היד המרבה לבדוק בנשים הרי זו משובחת]".

ב. חיוב לבדוק.

1. חדושים ובאורים (נדה, סי' ט' סוף אות ג') – "נראה דאשה שמצאה כתם חייבת לבדוק עצמה מיד, ל"ש אם הכתם לח או יבש".
2. שערי טהרה (סי' כ"ד) – "במצאה כתם על דבר שאמקב"ט או בגד צבעוני בזה לכאורה מכיון דהוי דם גמור, אלא שאי אפשר לטמא אותה עכ"פ נחשב לריעותא וצריכה לבדוק עצמה".

ג. ראוי שתבדוק.

1. ששבה"ל (סעי' ה' ס"ק א' ד"ה ואשה) – "ואשה שמצאה כתם והחכם טיהר, יש מי שכתב שצריכה לבדוק עצמה, אך נראה דאין לזה מקור ואין חיוב לבדוק, וכל כה"ג היה לפוסקים לפרש, שהוא יסוד גדול בכתמים. אלא דמ"מ יש אופנים **שראוי להחמיר**, כגון שמצאה כתם פחות מגריס אך גדול ממאכולת שלנו, שאין בו תליה, אלא דמטהרים כחת"ס כיון שחז"ל לא גזרו בשיעור זה אע"ג דהוא ודאי מגופה ... וכן בבגד צבוע או שאינו מקבל טומאה דטהור אע"ג דודאי מגופה, דבכה"ג שהוא ודאי מגופה יש לחוש שמא ראתה ולבדוק, ואע"ג דמסתמת הפוסקים משמע דגם בזה אין צריך בדיקה".

2. פרדס שמחה (ס"ק ל"ה אות ו') – "מצאה כתם על בגד צבוע או אמקב"ט, באופן דליכא לתלות דבא מעלמא, ראוי שתבדוק עצמה".

3. הגר"א נבנצל שליט"א (אסיפת יצחק חשון תשס"ט) – שאלה: "אשה שמצאה כתם פחות מכגריס, או יותר מכגריס על בגד צבעוני, האם יש ענין לעשות בדיקה אחר כך". תשובה: "כן".

4. קיצוצא הל' נדה (פרק י"א סעי' י"ב) – "כל אשה שראתה כתם שהוא טהור, כגון על בגד צבוע או שאינו מקבל טומאה או פחות מכגריס, ראוי שתבדוק עצמה לדעת אם אין דם מן המקור".

ד. מיקל.

1. סתימת הפוסקים.

2. אג"מ (מסורת משה יו"ד אות ק"י) – "שאם מצאה איזה כתם, אין צורך לה לעשות בדיקה ... וממילא אם מצאה כתם על דבר צבוע, ולא הרגישה, אין צריך לה לעשות בדיקה".

3. חשב האפוד (ח"ג סי' צ"ט, חק וזמן פרק ב' הע' י"ט ד"ה וע"ע) – "ראיתי בספר אחד אשר יצא בזמן האחרון בה' נדה דכתב שם וז"ל, ויש כמה מהמורים המפורסמים בא"י האומרים דכל אשה שראתה כתם ורוצים לטהרה מדין כתם ר"ל בצבעונים ואמק"ט או מטעם שהוא פחות מכגריס אזי צריכה לבדוק בעומק ורק אם לא תמצא כלום אזי מטהרים לדם הנמצא מדין כתם עכ"ל, וכשראיתי דבר זה **עמדני מרעיד ותימא אקרא**, כי פירושו של דבר זה הוא שאם באה לפנייהם אשה שהיא טהורה גם מן התורה וגם מדרבנן משתדלים לעשות אותה רואה דם שתהי' טמאה. ואני ב"ה **זכיתי לשמש את גדולי המורים הזקנים בירושלים עה"ק והוא פשוט בתכלית הפשטות** שאם באה אשה לפנייהם והיא אומרת שהיא דבר נמצא (באידיש אגעפינדענע זאך כך הוא הביטוי בירושלים בין הנשים אשר כתם מכנים בשם אגעפינדענע זאך) מטהרים אותה תכף בלי שום היסוס, אם המצב הוא כך שיש

לטהרה מדין כתם. והנה איתא בברכות דף ד' שדוד אמר ואני ידי מלוכלכות בדם ושפיר ובשליא כדי לטהר אשה לבעלה, ואיך תהי' הוה אמינא שאם באה אשה לפנינו שהיא טהורה ע"פ ההלכה שנשתדל לטמא אותה לבעלה. והנה אמת נכון הדבר אשר אשה המצאה כתם מתבהלת וחוששת שמא היא רואה ובדוקת עצמה ואינה מוצאה כלום ואין כאן אלא כתם, אבל שתהי' הוראה שצריכה לבדוק עצמה הוא דבר זר אשר לא נשמע מעולם".

4. אבן ישראל (חק וזמן פרק ב' סוף הע' י"ט).
5. ביע אומר (ח"ז יו"ד סי' י"ג אות א', טהרת הבית ח"א עמ' ת"ב) – "הרואה כתם יותר מכגריס ועוד על בגד צבעוני או על דבר שאינו מקבל טומאה, שע"פ הדין טהורה היא, הדבר ברור שאינה צריכה לבדוק את עצמה בעד הבדוק כדי לברר שהיא טהורה, שהרי בלאו הכי בחזקת טהורה היא עומדת ... והן עתה האיר אל עבר פנינו ספרו של ידידנו הדגול הרב הגאון המפורסם רבי חנוך דוב פדווא שליט"א, ראב"ד בלונדון, הוא שו"ת חשב האפוד ח"ג (סי' צט), שכתב ... ואיך יעלה על הדעת שאם תבא אשה לפנינו שע"פ הדין היא טהורה, לגרום לטמאה לבעלה, והן אמת שלפעמים הרואה כתם נבהלת ומעצמה בודקת את עצמה, אבל שתהיה הוראה שצריכה לבדוק עצמה, הוא דבר זר אשר לא נשמע מעולם. עכ"ד. שפתים ישק משיב דברים נכוחים. הנה כי כן מ"ש בס' שערי טהרה בשם הרה"ג רי"ש אלישיב, וכן בס' שבט הלוי, שצריכה לבדוק עצמה בכה"ג, אין להם על מה שיסמוכו. ואורווי מורינון שלא תבדוק עצמה, כיון שהיא עומדת בחזקת טהרה. וזה ברור".
- ביע אומר (מעין אומר ח"ז פרק א' סי' ל"ב) – "שאלה: הייתה אשה שראתה דם על גבי תחתון צבעוני והדבר היה שלא בהרגשה, הורו לה לעשות בדיקה וכן עשתה ומצאה בעד הבדיקה דם. האם אמנם כך מורים להלכה. תשובה: אין צריך בדיקה. והוסיף מו"ר נר"ו: מי שהורה נמשך אחרי רבי חיים גריינמן, וכתב עליו הרב פדווא מאנגליה [באדני פז - חשב האפוד] דברים חריפים על פסקו".
6. עמק התשובה (ח"ח סוף סי' ק') – "ומכיון שחז"ל פסקו ואמרו שאשה המוצאת כתם על דבר צבוע או דבר שאינו מק"ט שאין צריכה לבדוק, אדרבה תקנו שיהא לובשות אותן בכדי להצילן מכתמים, [ודי ומספיק הבדיקות שצריכה מחמת תורת ז"נ]".
7. עי' הגר"ח שליט"א (אסיפת יצחק י"ח חשון תשס"ט) – שאלה: "אשה שמצא כתם פחות מכגריס, או יותר מכגריס על בגד צבעוני, האם יש ענין לעשות בדיקה אחר כך". תשובה: "אין חייבת".
8. מעדני אשר (סי' כ"ד) – "בספר חידושים וביאורים ... וכבר תמה כן בשו"ת חשב האפוד ... בס' שיעורי שבט הלוי ... ובעניוטי לא זכיתי להבין דבריהם, ותורה היא וללמוד אני צריך. דלכאורה אין תועלת בבדיקה ממה נפשך, אם יש בכוחנו להתיר מעיקר הדין ורק מחפשים סניף נוסף להתיר, הרי הבדיקה לא תעזור לזה, דגם אם הבדיקה תצא נקיה היא לא תטהר את הכתם שמצאה וכמש"כ בשו"ע ק"צ ס"א שחכמים גזרו על כתם שנמצא אפילו בדקה עצמה ומצאה טהורה [וכ"ש אם היתה הרגשה דלא יועיל שתבדוק ותמצא נקי], וכמו שטען בס' פותח שער (סי' ח' סעיף ל'). ואם מסתפינן בזה"ז להתיר כתמים א"כ גם ללא בדיקה עלינו לטמא את כל הכתמים. והתועלת היחידה שתצא מהבדיקה היא שהאשה תיאסר בזה באופן ודאי וממילא לרב שהורה כך לא יהיו יסורי מצפון שאסר כתם שמותר ע"פ הדין, היעלה על הדעת דבר כזה ... בס' חוט שני ... ולכאורה גם לדבריו אין הרב רשאי לפסוק בסתמא שצריכה לבדוק אחר כתם, אלא יכול רק לומר שיש מקום לבע"נ לבדוק. וכן יש לשקול היטב אם אין חשש שתקלקל עצמה בחינם ע"י ריבוי הבדיקות, וכמו כן לקחת בחשבון שאם תאסר עלולים להכשל בהרהורים וכו' ובפרט בדור יתום כשלנו ואכמ"ל. אמנם בעיקר הדבר של 'כל היד המרבה' יש לתמוה טובא, דהנה ... וצ"ע".
9. פרח ישראל (ארטסקרול, עמ' קי"ז, עמ' רצ"ז) – "should not do a bedikah ... One has nothing to gain and much to lose by doing a bedikah".
10. הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' כ"ו) – "שגם אחר מציאת כתם אין לבדוק את עצמה (אף שיש מחמירין בזה)".
11. מנחת חן (ח"ב יו"ד סי' פ"א אות ג', חוקת הטהרה סעי' כ"ו) – "וכן נוהגין".

ה. דעת הגריש"א זצ"ל.

1. חיוב לבדוק – שיעורי הגר"ד מרגנשטיין שליט"א (שיעור ד', אשרי האיש יו"ד פרק כ"ה אות ל"ו, עי' פתחי דעת פרק א' סעי' י"ז, והע' מ"ג, ונספח עמ' ל"ו, "בודאי צריכים לבדוק לראות אם אכן טמאה נדה, וזה חיוב גמור מן הדין ולא רק חומרא בעלמא").
2. דראוי ורצוי שתבדוק – משנת השלחן (תשובה ק"ג, תשובה קי"ז ד"ה מ"מ, "בעלת נפש טוב שתבדוק עצמה אחר מציאת כתם יותר מכגריס על בגד צבוע או על דבר שאינו מקבל טומאה וניכר שזה דם"), אוצרות הטהרה (עמ' תתק"א, אשרי האיש יו"ד פרק כ"ה הע' מ"ג, "על בגד צבוע או על בגד שאינו מקבל טומאה, נראה דאף שמצד הדין אין לו דין כתם כלל, אעפ"כ מסתברא דראוי ורצוי שתבדוק אח"כ, שהרי באמת תנן כל היד המרבה לבדוק משובחת וזה אף בימי טהרה, וק"ו במצאה כתם שהרי כהיום ליכא הרגשו כלל"), משמרת הטהרה (פרק ג' הע' ס"ד, "ובפרט בזמנינו שאין בקיאים בהרגשה דעת הגרי"ש אלישיב (שליט"א) [זצ"ל] דרצוי מאד לבדוק לאחר מכן ולכל הפחות קודם תשמיש שבקל עלולה ליכשל בספק הרגשה"), לבושי עז (סי' קפ"ג סוף ס"ק ה' ד"ה ולפ"ז, דין ל"א, אשרי האיש יו"ד פרק כ"ה אות ל"ד, "דבעלת נפש תחמיר לבדוק אחר מציאת כתם פחות מכגריס, או יותר מכגריס ונמצא על בגד צבוע או שאינו מקבל טומאה, דנקטינן להלכה דטהורה, מ"מ בע"נ תחמיר לבדוק בעד לראות שהיא נקיה").

ו. ביום וסת.

1. צריכה לבדוק.
- א) אור לציון (נשמת ישראל עמ' נ"ז הע' י"ד) – "חייבת לעשות בדיקה מיידית כדי לברר לעצמה שאכן באמת טהורה היא".
- ז. מר"מ – מראה כהן (עמ' ל' אות ח'), פתחי הלכה (ארטסקרול, פרק ז' הע' כ"ח).
1. תשובות והנהגות (ח"א סי' תפ"ח, סי' תצ"ב, סי' תק"ח אות ט', ח"ד סי' ר' [לשונו לעיל], עי' אורחות הבית פרק כ' סעי' י') – "נראה בזמנינו שאין מאכולת מצויה, בימי ספירה או ביום הוסת צריכה לבדוק כשמצאה כתם בבגד צבוע או פחות מכגריס או אינו

מקבל טומאה, אבל בימי טהרה אינה צריכה לבדוק, ומ"מ המחמיר להצריכה בדיקה אף בימי טהרה תע"ב כמבואר ברשב"א [מובא בב"י ר"ס ק"צ] לענין בגד צבוע. דהמחמיר לטמא תע"ב, וכן יש מהפוסקים שדנו להחמיר לטמא בזמנינו בפחות מכגריס שאין מאכולת מצויה, וא"כ אף למנהגנו להקל בזה, מ"מ נכון להחמיר עכ"פ להצריכה בדיקה, (וצריך לדון בכל אשה אם כדאי להחמיר אצלה כן).

כה) טעמים.

א. **כיון שאין החפץ מקבל טומאה, ה"ה האשה.**

1. תוס' (נדה דף נז. ד"ה כרבי) – "טעמא דרבי נחמיה כיון דדבר שהכתם בו טהור גם על האשה לא גזרו טומאה".
2. הגמ"מ (איס"ב פרק ט' הל' ז' אות ה').
3. חוו"ד (בי' ס"ק ח') – "ועיקר הטעם כמו שכתבו התוספות".

ב. **בעינן כתם על דבר שנטמא בדם אשה, שלא יבאו לטהר הבגד.**

1. רב של הרשב"א (נדה דף נז. ד"ה אמר) – "ובנמוקי מורי הרב ז"ל טעמא לפי שלא גזר אלא על דם שנמצא בדבר שראוי לטמא מחמת ריעות דם דאשתכח בגויה ואגב הכי מטמינן גם האשה".
 2. ר"ן (נדה סוף דף נז:) – "וה"ט משום דבדבר המקבל טומאה כיון שמה שנמצא עליו הכתם טמא גזור בה רבנן כדי שלא יבאו לטהר הבגד אבל כשנמצא בדבר שאינו מקבל טומאה לא גזרו על האשה כלל".
 3. מאירי (נדה דף נז.; עמ' רל"ח) – "או שלא גזרו אלא על דבר שראוי לטמא מחמת הדם ותיטמא האשה אגבו".
 4. שואל ומשיב (מהדורה א' ח"א סי' קנ"ג ד"ה ובזה) – "טעמו של ר"נ דס"ל דאם נמצא על דבר שאינו מקבל טומאה לא גזרו והיינו כיון דבאמת בא שלא בהרגשה רק דלקדשים ותרומה מחמירין אף בלא בהרגשה וממילא גם לחולין מחמירין לטמא אף למפרע לפ"ז צ"ב א"כ כל דלא נגעה בתרומה וטהרות למה נחמיר בכתמים וצ"ל דנ"מ עכ"פ לענין אותו בגד שראתה עלי' דשייך ביה תרומה וטהרות וא"כ כל דבר שאינו מקבל טומאה לא גזרו עלי'".
 5. ערה"ש (סעי' מ') – "כשגזרו חז"ל על הכתמים גזרו על שני הדברים על טומאת האשה לבעלה ועל טומאת הדבר שנמצא בו הכתם ולפיכך אמרו דאם נמצא הכתם על דבר שאינו מקבל טומאה כגון שישבה על הקרקע ומצאה כתם על הקרקע וכן אם ישבה בבית הכסא על הדף החלול שאינו מקבל טומאה כיון שמחובר לכל הבניין המחובר לקרקע ואף שהדף נעשה מכלי שהיתה מקבלת טומאה מ"מ כיון שחיברה להבניין ועשה בה מעשה בטלה מתורת כלי וכן כל דבר שאינו מקבל טומאה כשישבה על זה ונמצא בו כתם כיון דאין בהדבר טומאה לא גזרו גם על טומאת האשה לבעלה וזהו עיקר הטעם מדין זה".
- (א) א"נ המחלוקת תוס' ור"ן, **אם הוא גדר וסייג בהל' נדה, תוס'.** או **גדר וסייג להל' טהרות, ר"ן** – סד"ט (ס"ק צ"ג ד"ה אבל מדברי, ד"ה מזה, "בשם הר"ן בחדושי עיקר הגזרה היה לטמא האשה משום דאותו דבר שנמצא עליו הכתם הוא טמא משום מק"מ טמא מש"ה טימא גם להאשה דאי לאו הא לא קיימא הא ... בכוונת התוס' דס"ל דכיון דאותו דבר שנמצא עליו הכתם טהור השוו מדותיהן ולא רצו לגזור טומאה גם על האשה ...) חוט שני (ס"ק י"ב).

ג. **מפני שלא מצוי.**

1. רשב"א (נדה דף נז. ד"ה אמר) – "שלא טמא כתמים הנמצאים על דבר שאינו מקבל טומאה, ואפשר מפני שלא גזרו אלא על המצוי ודבר שאינו מקבל טומאה אינו מצוי שתשב עליו או שתשתמש בו בשיבה ולבישה וכיוצא באלו שדרך של כתמים לימצא".
2. מאירי (נדה דף נז.; עמ' רל"ח) – "חכמים העמידוהו בקרקע עולם על דין תורה שלא גזרו אלא על דבר המצוי".

ד. **כיון דבגדיה טמאין טומאת ערב.**

1. נוב"ק (יו"ד סי' נ"ב) – "לדידן דקיי"ל דמקור מקומו טמא א"כ הדם שעכ"פ טמא הוא ומטמא האשה טומאת ערב מן התורה נמצא שע"כ אנו צריכין לטמא האשה טומאת ערב שהוא ספק אחד של תורה שמא ממנה וכיון שכבר טמאה טומאת ערב עשינו אותו שהוא מן המקור שוב מוכרחין לטמא אותה משום נדה מדרבנן שאמרו שאף בלי בהרגשה טמאה. אלא דלכאורה אפילו טומאת ערב לא היה לנו לטמא את האשה שהרי יש ס"ס ספק אינו ממנה כלל ואת"ל ממנה שמא נטף להדיא מאותו מקום לחוץ ולא נגע בבשרה מחוץ ומגע בית הסתרים אינו מטמא וכיון שאינה טמאה נדה א"כ אין טומאתה רק משום מגע ויש ספק שמא לא נגע הדם בבשרה לחוץ. אבל תינח שאין אנו מוכרחים לטמא האשה אבל עכ"פ צריכין אנו לטמא הבגד שנמצא הכתם משום מגע. ונמצא החלטנו לומר שהוא מן האשה שהרי בזה יש ספק תורה ולכך שלא לחלק מוכרחים אנו לטמא גם האשה משום נדה מדרבנן דלא בעי בהרגשה וזהו בנמצא בדבר המקבל טומאה אבל בדבר שאינו מקבל טומאה לא שייך סברא הנ"ל. ולכך אינו מקבל כתמים".
 2. או"ש (איס"ב פרק ט' הל' ז').
 3. דובב מישרים (ח"א סי' מ"ג אות א' ד"ה והנה) – "הנוב"י".
- (א) חולק – חוו"ד (בי' ס"ק ח', "נו"ב ... והוא תמוה טובא"), שואל ומשיב (מהדורה א' ח"א סי' קנ"ג ד"ה ובזה, "בטעמו של ר' של נחמיה שאמר דאם הוא דבר שאינו מקבל טומאה אינו מקבל כתמים ועיין בשו"ת נו"ב מהד"ק יו"ד סימן נ"ב מ"ש בזה וכבר הארכתי בזה לחידושי להלכות נדה לדחות דבריו").
- (ב) מר"מ – פת"ת (ריש ס"ק י"ח).

ה. **נ"מ, שתייתא:** נדה דף נח. "ההיא איתתא דאשתכח לה דמא במשתיתא, אתאי לקמיה דרבי ינאי, אמר לה: תיזיל ותיתי".

1. אה"נ, חולק ברב נחמיה, וממילא פסק כר' יעקב.
- (א) **ראב"ד** (בעלי הנפש שער הכתמים סי' ב') – "דאין הלכה כרבי נחמיה דאמר כל דבר שאינו מקבל טומאה אינו מקבל כתמים מההיא איתתא דהוה משתיא במשתיתא ואשתכח דם תותא במשתיתא".
2. אה"נ, חולק ברב נחמיה, וממילא לא הובא ר' ינאי להלכה.
- (א) **ערל"נ** (נדה דף נח. ד"ה תיזיל) – "תיזיל ותיתי. הרא"ש והטור והש"ע הביאו דין זה אמנם **ברמב"ם לא הביאו** ולא ידעתי למה השמיטו גם לא ראיתי מי שהעיר על זה ואולי י"ל שהראב"ד כתב דאין הלכה כר' נחמ' שדבר שאין מקבל טומאה אינו מקבל כתמים מהא דר' ינאי שהרי משתייתא אינו מקבל טומאה והתוס' כתבו לעיל שכיון שמתמא טומאת נגעים ג"כ מקרי דבר המקבל טומאה אבל הראב"ד י"ל דס"ל דכיון דהטעם דר' נחמ' דהיכא דהכתם טהור גם האשה טהורה לכן לא סגי דמתמא בנגעים אלא בעינן כתם על דבר שנמא בדם האשה אמנם הרמב"ם וכל הראשונים חלקו על הראב"ד וס"ל דהלכה כר' נחמ' והשתא י"ל דהרמב"ם ג"כ ס"ל כהראב"ד דמשתייתא לא נקרא דבר המקבל טומאה לענין כתמים רק דבזה ס"ל אפכא מהראב"ד דהראב"ד דחה הך דר"נ מכח הא דר' ינאי והרמב"ם דחה הך דרבי ינאי דפשיטא ל' דהלכה כר"נ וא"כ ר' ינאי דהוי ס"ל דלא כרבי נחמ' הוי דלא כהלכתא ולכן השמיט הך דשונין כיון דהוא לא פסק כוותי' כר' ינאי בעיקר דינו אע"ג דאפשר דבהא דשונין הלכתא כוותי' מכ"מ כיון דאין דרכו של הרמב"ם להביא רק מה שנאמר בגמרא או בתוספתא והך דין כפי מה שכתוב בגמרא אליבא' הוא דלא כהלכתא לכן השמיטו".
3. מקבל טומאה, מצד נגעים.
- (א) **תוס'** (נדה דף נח. ד"ה כרבי).
4. מקבל טומאה.
- (א) **הרז"ה** (השגות על הראב"ד שער הכתמים סי' ב' אות ב') – "כתב הרב דאין הלכה כרבי נחמיה מההיא דהות משתיא ואזלא ואשתכח דם תותא במשתיתא. ואין זו ראיה לדבריו, כי משתייתא כלי אורג הוא ודבר המקבל טומאה הוא דמתרגמין עם המסכת (שופטים טז, יג) עם אכסנא במשתיתא".
- (ב) **רמב"ן** (נדה דף ס:) – "משתייתא דבר המקבל טומאה הוא דהיינו טווי".
- (ג) **רשב"א** (נדה דף ס: ד"ה ולענין) – "ומשתייתא מכלי אורג המקבלין טומאה הוא וכדמתרגמין עם המסכת עם אכסנא במשתיתא. וכן פי' הרז"ה ז"ל, ויש מי שפירש משתייתא טווי והוא מקבל טומאה".
- (ד) **ר"ן** (סוף דף ס: ד"ה דרש) – "דדילמא משתייתא מכלי אורג שמקבלין טומאה".
5. **מר"מ – תפר"י** (ס"ק ט'), לשונו לקמן.
- (א) **רא"ש** (נדה פרק ט' סי' ב') – "ונראה דמאחר דלא איתפריש לן שפיר מהו משתייתא ראוי לפרש שהוא כלי המקבל טומאה כדי שלא נדחה כל הנך ראיות שמוכיחות שהלכה כרבי נחמיה. ואת המסכת (שופטים טז) מתרגמין עם אכסנא וית משתייתא. וי"מ משתייתא טווי והוא מקבל טומאת נגעים".
- (ב) **סד"ט** (ס"ק צ"ג ד"ה אבל לשיטת) – "לפי שהתוספות מפרשים האי משתייתא דאמר התם בסמוך הוא מקבל טומאת נגעים אם כן **לא שייך לומר כטעם הר"ן**".
- (ג) **חת"ס** (נדה דף נח.) – "מה ענין משתייתא שאינו מקבל אלא טומאת נגעים ... והא"ש הכל בעזה"י דודאי אשה העסוקה בטהרות ודברים המקבלים טומאה צריכה שפיר לתת לב היכן עומדת ויושבת ובמה עוסקת וממה נכתם בגד זה כי חוששין אפי' לספק הרוקין הנמצאים ולדם ונבילה ושרץ וכל מילי. וא"כ איך תאמר עברה ולא אדעתא משום דלא רמיא עלה הא רמיא עלה ואי תימא בהא עברה ולא אדעתא תימא נימא ארגשא ולא אדעתא דתרווייהו מילתא דרמיא עלה הוא וא"כ אזדא ליה ס"ס ומשו"ה טמאו רבנן ואפי' בגד שאינו מקבל אלא טומאת נגעים מ"מ צריכה לתת לב שלא יבוא נגע אדמדם כמ"ש בפלתי הנ"ל. אמנם דבר שאינו מקבל טומאה כלל אינה צריכה לתת לב עליו שפיר נימא העבירה בשוק של טבחים ולא אדעתא והו"ל ס"ס וטהורה היא".
- ו. **מר"מ – מהרי"ץ דושינסקי** (סי' ע"ה ד"ה אבל), **אג"מ** (יו"ד ח"ד סי' י"ז אות ט"ו ד"ה והנה), **ביע אומר** (ח"ד יו"ד סי' י"ב אות ט"ו), **בדה"ש** (ס"ק צ"ו), **מגיה** (רשב"א נדה דף נז: הע' כ"א).

כ"ו הגדר.

א. טומאה דרבנן.

1. מחמיר.

- (א) **נוב"ת** (יו"ד ריש סי' ק"ט) – "מה שפשוט אצלך שמה שמקבל טומאה מדרבנן אעפ"כ אינו מקבל כתמים אין אני מסכים עמך".
- (ב) **פת"ת** (סוף ס"ק י"ז) – "ועי' בנו"ב תניינא סי' ק"ט דמה שמקבל טומאה מדרבנן מקבל כתמים ע"ש".
- (ג) **ערה"ש** (סעי' מ"א) – "ונראה דאף אם מקבל טומאה מדרבנן אף שמן התורה אינה מקבלת טומאה מ"מ טמא בכתמים".
- (ד) **מלבושי טהרה** (סעי' כ"ג).
- (ה) **הגריש"א זצ"ל** (אוצרות הטהרה עמ' תתקי"ד אות ע"ג, אשרי האיש יו"ד פרק כ"ה אות מ"א).
- (ו) **חוט שני** (ס"ק י"ב סוף אות ז') – "דברים המקבלים טומאה מדרבנן ולא מה"ת, כגון כלי זכוכית, וכלי עץ הרחב קצת, וראוי להניח עליו, יש בהם טומאת כתמים".
- (ז) **בדה"ש** (ס"ק צ"ח, ב' ד"ה על, ס"ק ק"א, ציונים ס"ק קס"ח) – "נראה שיש להחמיר".
- (ח) **מראה כהן** (עמ' כ"ח אות א').

2. מיקל: הוי גזרה לגזרה.

- (א) נדרי זריזין (קונ' שירי שירים סי' כ"ב ד"ה ובנדון) – "אם אינו טמא רק מדרבנן אין בו כתמים. וא"כ לו יהא דעת הרמב"ם להיפוך. אנו נסמוך על דעת רש"י דמנ"ל להחמיר בכתמים ואין לך בו אלא חדושו. ובכתמים שומעין להקל".
- (ב) עי' טהרת ישראל (סעי' מ"ז) – "המיקל לאחרים שאינו מטמא בכתמים לא הפסיד".
- (ג) עי' ששבה"ל (ס"ק ג' ד"ה מי, סיכום אות ג') – "נוטים להקל".
3. מר"מ – דברי יציב (יו"ד סי' פ"ט אות ה' ד"ה וידוע), פתחי הלכה (ארטסקרול, פרק ט' הע' ל"ו).
- (א) פרי דעה (שפ"ל ס"ק ט"ז ד"ה ומה, פתיחה סוף השער הרביעי) – "וצ"ע לדינא".
- (ב) מנחת יצחק (ח"ט סי' צ"ג) – "נדרי זריזין ... ובכתמים שומעין להקל עכ"ל. ד. וכו' חזי לאצטרופי לדברי כהדר"ג בזה".
- (ג) פרדס שמחה (ס"ק ל"ב אות ט"ו) – "ובצורך גדול אפשר להקל".
- (ד) משמרת הטהרה (פרק ג' סעי' י"ג) – "ויש מקילין בדבר שאינו מק"ט אלא מדרבנן ... ובמקום הדחק יש לסמוך ע"ז".
4. נ"מ: מצאה דם על מי רגלים - עי' סי' קצ"א, לשיטות ומר"מ.

ב. דבר שמקבל רק טומאת נגעים.

1. מחמיר.
- (א) תוס' (נדה דף נח. ד"ה כרבי) – "וההיא משתיתא דבסמוך נהי דלא מקבלה טומאה מ"מ מקבל טומאה בנגעים".
- (ב) ש"ך (ס"ק ט"ז) – "ומבואר מדברי התוס' ריש דף נ"ח ומדברי הרא"ש פרק האשה שכתבו משתיתא נהי דלא מקבל טומאה מ"מ מקבל טומאת נגעים דכלי שמקבל טומא' נגעים אע"פ שאין מקבל שאר טומאה מקבל כתמים וטמאה".
- (ג) תוה"ש (ס"ק י"ג).
- (ד) נוב"ק (יו"ד סי' נ"ב) – "שאפילו דבר שמקבל רק טומאת נגעים גזרו בו כתמים היינו שלא לחלק בדבר המקבל טומאה גזרו על הכל".
- (ה) חור"ד (חי' ס"ק י"ב, בי' ס"ק ח') – "והוא הדין דבר המקבל טומאת נגעים ... וכן הכותל המקבל טומאת נגעי בתים מקבל כתמים גם כן".
- (ו) חכ"א (כלל קי"ג סעי' ח') – "ואם מקבל טומאת נגעים אף על פי שאין מקבל טומאת מדרס טמאה (סעיף י' ש"ך ס"ק ט"ז)".
- (ז) קול אריה (סי' ס').
- (ח) מלבושי טהרה (סעי' כ"ה).
- (ט) פרי דעה (פתיחה השער הרביעי ד"ה ודבר) – "דהעיקר כהתוס' יש להחמיר בזה וכ"כ הש"ך".
- (י) שערי טהרה (שער י' סעי' י"ב).
- (יא) הגריש"א זצ"ל (אוצרות הטהרה עמ' תתקי"ד אות ע"ד, אשרי האיש יו"ד פרק כ"ה אות מ"ה) – "צריך להחמיר דשייך בו טומאת כתמים, ולכן אם מוצאים כתם בבית בארץ ישראל יש בזה טומאת כתמים כמש"כ בתוה"ש, ולפי"ז המוצאת כתם בבית הכסא בא"י כיון שמחובר לבית יש בו טומאת כתמים כיון דיש בו טומאת נגעים, ואף מושב הפלסטיק שמחובר לבית הכסא מקבל טומאת נגעים כיון דנקרא מחובר לקרקע".
- (יב) בדה"ש (ס"ק ק').
2. מר"מ – תפר"י (ס"ק ט'), לשונו לקמן, ט"ז וש"ך השלם (שפ"ח ס"ק ל"ח).
- (א) חידושי הגר"ח (סי' תכ"ג) – "גבי טומאת כתמים אמרינן דדבר שאינו מקבל טומאה כגון בית אין בו טומאת כתמים, והקשה אחד הא מקבל טומאה דנגעים, ואמר הגר"ח זצ"ל במה שהיא מקבלת טומאה בנגעים, אין זה נקרא דבר המקב"ט דעכשיו אין לו שום חלות דין. ורק כשיפול בו נגע יעשה הבית שרץ, ואין נקרא דבר המקב"ט. וחזר אחד והקשה, מהא דאמרינן אין מסכנין בדבר המקבל טומאה אפילו באניצי פשתן משום שמקבל טומאת נגעים".
- (ב) גר"ז (ס"ק כ"ב) – "ודבר שאינו מקבל טומאת מת ושרץ וכיוצא בהם רק שמקבל טומאת נגעים כגון חוטי שתי או ערב של צמר או פשתן הכרוכים בכרך או פרושים ומסוכים במסכת האורגים בענין שיש בהם רוחב כגרים על כל פנים שהוא שיעור הנגע מקבל טומאת כתמים להתוס' ורא"ש. אבל הרז"ה ורשב"א וחר"ן חולקים בזה".

ג. בית: למחמירים לעיל.

1. מחמיר, שיש טומאת נגעים.
- (א) תוה"ש (ס"ק י"ג) – "וכתבו התוספות ... וא"כ לפ"ז אפשר דבבית מקום שמקבל הטומאה דנגעי בתים ג"כ מקבל כתמים".
- (ב) חור"ד (חי' ס"ק י"ב, בי' ס"ק ח') – "לשונו לעיל. (1) אולי הם מדברים ג"כ רק באר"י.
2. מיקל.
- (א) תפר"י (ס"ק ט') – "עי' ש"ך ... אבל הרז"ה בהשגתו פי' האי משתיתא אין הפי' שתי כמ"ש התוס' רק כלי אורג וא"כ הוי דבר מקבל טומאה, וכן הר"ן בפ' אשה צרכי' דהוי כלי אורג, וכן הרשב"א בת"ה סוף שער הכתמים כתב דהוי כלי אורג. ובאמת דברי התוס' אינן מובנים ... ולכן נראה דמטעם זה השמיטו המחבר והרמ"א, ויהי' איך שיהיה דוקא בנגעי בגדים אבל לא בנגעי בתים, דמלבד דאין לו טעם בשום צד, ומה ענין זה לזה, ואפילו בתים צבועים יש בהם משום נגעים, אף גם דזה לא שייך רק בארץ ישראל ולא בחוצה לארץ, וכמה אופנים בה, וזה אין לו לכתם כלל. ולכן יפה פסק הרמ"א דכתם שעל הבנין אינו מטמא אף דמטמא בנגעי בתים, ודלא כמנחת יעקב".
- (ב) סד"ט (ס"ק י"ט) – "בספר מנחת יעקב ... ובספר כרתי ופלתי ... וכ"מ פשטי' דש"ע בכך אין להחמיר".
- (ג) לחז"ש (לחם ס"ק ל"ז).

(ד) פרי דעה (פתיחה השער הרביעי ד"ה ואם) – "וכן נלפע"ד עיקר כיון ...".
(ה) ערה"ש (סעי' מ"א) – "ויש שרוצים להחמיר גם במי שמקבל רק טומאת נגעים בלבד ולפ"ז גם בית יקרא דבר המקבל טומאה שהרי יש נגעי בתים ואינו עיקר ודחו הגדולים דבר זה [ע"י כרו"פ וס"ט סקי"ט]".

(ו) מלבושי טהרה (סעי' כ"ה).

(ז) חוט שני (ציונים ס"ק קנ"א) – "ונפ"מ לבית בא"י, מ"מ למעשה בכתמים שומעין להקל".

(ח) הגר"ק שליט"א (אסיפת יצחק ג' כסליו תשס"ט) – לשונו לקמן.

(ט) משמרת הטהרה (פרק ג' סעי' י"ג) – "והעיקר לדינא כדעה א"י".

3. אם יש לחלק בין ארץ ישראל לחוץ לארץ.

(א) מחלק – ע"י תפר"י (ס"ק ט', לשונו לעיל), סד"ט (ס"ק י"ט, "וגם דאין נגעי בתים נוהג אלא בארץ ישראל"), ע"י גר"ז (ס"ק כ"ב, "בכתם הנמצא בבנין שישבה עליו ומצאה דם לכולי עלמא אין להחמיר אף אם הוא בית שיש בו אבנים ועצים ועפר בענין שראוי לקבל טומאת נגעים הרי אין טומאה זו נוהגת בחוץ לארץ מן התורה שנאמר בבית ארץ אחוזתכם. ולכן סתם רמ"א להקל בנמצא על בנין בית הכסא. עיין כרתי ופלתי"), חוט שני (ציונים ס"ק קנ"א, לשונו לעיל), הגריש"א זצ"ל (אוצרות הטהרה עמ' תתקי"ד אות ע"ד, אשרי האיש יו"ד פרק כ"ה אות מ"ה, "המוצאת כתם בבית הכסא בא"י כיון שמחובר לבית יש בו טומאת כתמים כיון דיש בו טומאת נגעים"), בדה"ש (ס"ק ק', "ואף בארץ ישראל אין בו טומאת נגעים אלא אם כן הוא בנוי באבנים ועפר ועצים ועוד פרטים ...").

(1) שפיר למה המחבר לא כתוב הדין של 'בית הכסא', שהוא גר בצפת, משא"כ הרמ"א.

(ב) אין מחלק, שניהם טהורים – הגר"ק שליט"א (אסיפת יצחק ג' כסליו תשס"ט, שאלה: "אשה שמצא כתם על דבר שאינו מקבל טומאה שמחובר לקרקע האם היא טמאה, והאם יש חילוק בין ארץ ישראל לחו"ל". תשובה: "אין טמאה"), הגר"א נבנצל שליט"א (אסיפת יצחק כסליו תשס"ט, שאלה: "אשה שמצאה כתם ע"ג דבר שאינו מקבל טומאה שמחובר לקרקע, האם היא טמאה, והאם יש חילוק בין ארץ ישראל לחו"ל". תשובה: "לא, בין בארץ בין בחו"ל").

(ג) רמב"ם (הל' טומאת צרעת פרק י"ד הל' י"א) – "ירושלים וחוצה לארץ אין מטמאין בנגעים שנאמר בבית ארץ אחוזתכם וירושלים לא נתחלקה לשבטים, ובתי העכו"ם שבא"י אין מטמאין בנגעים".

(1) שערי טהרה (סי' כ' ד"ה והנה) – "לכאורה עפ"ז יתכן לחלק בין כותל הנמצא בארץ ישראל גופא שהרי בירושלים העתיקה לא נוהג דין נגעים, וכמו"כ בחו"ל לא נוהג דיני נגעי בתים, ולפי"ז כתם הנמצא בהן לא מקבל טומאת כתמים משא"כ בשאר המקומות שמקבל טומאת נגעי בתים ה"ה שמקבל בהן טומאת כתמים. וכן נראה מדברי הפלתי ...".

(2) הגריש"א זצ"ל (משנת השלחן תשובה קט"ו, ע"י שערי טהרה סי' כ' ד"ה והנה) – "דם הנמצא באסלא שבעיר העתיקה שאין שם דין כתמים גם תהיה לה דיני טומאת כתמים".

4. מר"מ – פת"ת (ס"ק י"ז, "ועי' במ"י שרוצה להחמיר בנמצא על בנין מחובר כיון שהוא מקבל טומאת נגעים לשיטת התוס' והרא"ש ע"ש ובכו"פ חולק ע"ז וכן הסכים הס"ט ע"ש").

ד. אוכלים שלא הוכשרו לקבל טומאה.

1. מקבל טומאה – הגריש"א זצ"ל (אוצרות הטהרה עמ' תתקי"ד אות ע"א, אשרי האיש יו"ד פרק כ"ה אות מ"ז, "אוכלים שלא הוכשרו לקבל טומאה, הרי זה לדבר המקבל טומאה").

2. מר"מ – בדה"ש (סעי' י' בי' ד"ה שאינו, עמ' קס"ג, "יש לדון בזה מטעם אחר והוא שהדם נדה עצמו מכשירו לקבן טומאה ... ועיין").

ה. כתם על עכו"ם.

1. מר"מ – בדה"ש (סעי' י' בי' ד"ה או, עמ' קס"ה).

ו. מר"מ – ט"ז וש"ך השלם (שפ"ח ס"ק ל"ז).

כז. דבר שאמקב"ט מונח ע"ג דמקב"ט.

א. מחמיר.

1. סד"ט (סוף ס"ק צ"ג ד"ה ואין) – "דהא דקיימא לן בנמצא כתם על דבר שאינו מקבל טומאה דלא גזרו בהא וטהורה, מכל מקום אם אותו דבר שנמצא עליו הכתם מונח על גבי דבר המקבל טומאה, כיון שאותו דבר שאינו מקבל טומאה מונח על דבר שמקבל טומאה ונטמא משום משא, לכך גם האשה טמאה".

2. פרדס רמונים (פתיחה לס' ק"צ חלק הד' סוף אות ד').

3. פת"ת (ס"ק י"ז) – "עי' בס"ט סוף ס"ק צ"ג שכתב דיצא לו דין חדש בהא דקי"ל בנמצא כתם ע"ד שאינו מקבל טומאה לא גזרו וטהורה מ"מ אם אותו דבר שנמצא עליו מונח ע"ג דבר המקבל טומאה כיון דנטמא משום משא לכך גם האשה טמאה כו' ע"ש".

4. לח"ש (לחם סוף ס"ק ל"ד).

5. מלבושי טהרה (סעי' כ"ט, ס"ק מ"א).

6. וינע יוסף (יו"ד סי' קכ"ט ד"ה וכו' ז).

7. חוט שני (ס"ק י"ב אות ה', אות י"א).

ב. מיקל.

1. דובב מיישרים (ח"א סי' מ"ג אות א' ד"ה ועפ"ז) – "ומה שהעלה הסדרי טהרה [סי' ק"צ ס"ק צ"ג] דאם נמצא כתם על דבר שאינו מקבל טומאה שמונח על כלי שמקבל טומאה טמאה האשה, הואיל וע"כ צריך לטמא הכלי משום טומאת משא, כבר נודע [ע"י מנחת חינוך מצוה קס"א ושו"ת דברי חיים ח"ב יו"ד סימן פ'] דדבריו הקדושים תמוהים מהנ"ל".
2. אג"מ (יו"ד ח"ד סי' י"ז אות ט"ו, ודברת במ סוף סי' רכ"ה אות ג') – "אף למה שסבור דמטמא במשא את הבגד שמונח עליו - לא שייך בזה", שכל הבגדים וכל הכלים בחזקת טמאין במת לבד טומאה דרבנן מעפרה ואוירה דחו"ל, שיטמאו שוב במה שמונח עליהו דבר שיש עליו דם נדה. וכל דינו שייך בזמן טהרות ולא עתה. ומ"מ לא נקט האשה שאחזה את הדבר שאינו מקבל טומאה לקנח בו, אלא הוא כדכתבתי, שאשה שאני שאף שנשאה הכתם אין נפ"מ לעניינה ולכן לא מיטמא משום נדה".
3. שפע טהרה (ס"ק כ"א, סי' קצ"א ס"ק ל"ז) – "כתם שנמצא על דבר שאינו מקבל טומאה, אף על פי שדבר זה מונח על דבר המקבל טומאה, טהורה".
4. הגריש"א זצ"ל (משמרת הטהרה פרק ג' סוף הע' ל"ג, אשרי האיש יו"ד פרק כ"ה אות מ"ט, משנת השלחן תשובה קי"ד ד"ה אם, אמנם ע"י תשובה קט"ז).
5. ששבה"ל (סיכום אות א').
6. פרדס שמחה (ס"ק ל"ב אות ט"ז).
7. נטעי גבריא (פרק ע"ג סעי' ד') – "אם הכתם נמצא על דבר שאינו מקבל טומאה שמונח על דבר המקבל טומאה טהורה, כגון שהניחה על הבגד הסמוך לגופה חתיכת בד קטנה או נייר ניילון וכדומה, וכ"ש אם האשה מחזקת בידה דבר שאינו מקבל טומאה כגון נייר ומצאה כתם, טהורה".
8. משמרת הטהרה (פרק ג' סעי' ט"ז, פרק י"ב הע' י"ג).
9. מנחת אשר (סי' ב' אות ו' ד"ה ובעיקר).
10. יבקש תורה (שו"ע סי' ע"א).

ג. מנ"ח (מצוה קס"א סוף ס"ק ד') – "ובספר סדרי טהרה סי' ק"ץ סקצ"ג [דף כ"ז ע"ב] באמצע פסקא המתחיל 'מזה' וכו' כתב, הא דקיימא לן דנמצא כתם על דבר שאינו מקבל טומאה טהור, מ"מ אם הכלי היה מונח על כלי אחר שמקבל טומאה, טמאה גם האשה כיון דהאחרון נטמא במשא, וכן כתב קודם לזה [בד"ה ואין], ומביא ראיה מרש"י נדה נ"ד ע"ב ד"ה היא. ותמהני עליו איך לא שת לבו דהר"מ והר"ש חולקים על זה וראיתם מספרא ומתוספתא ומשנה דזבים שם, ודברי רש"י אפשר ליישב, עכ"פ ראויים ראשונים הנ"ל לסמוך עליהם בכתמים דרבנן, וצ"ע עליו דהעלים עין מהם".

1. קושית המנ"ח על הסד"ט הוא רק לענין כלים הנושאים דבר שאמק"ט, ולא על אנשים – הגריש"א זצ"ל (קובץ תשובות ח"ג סי' קל"ג ד"ה והנה בסדרי), חוט שני (ס"ק י"ב ד"ה ואמנם).

ד. מר"מ – פתחא זוטא (ס"ק ט"ז, "הדבר צ"ע"), בדה"ש (ס"ק צ"ט, בי' ד"ה דבר, "וצ"ע"), פתחי הלכה (ארטסקרול, פרק ט' הע' ל"ה), הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' ר"ג).

1. תהלה לדוד (סי' ס"ב) – "בס"ט ... הדבר פלא דהא אין מתטמא במשא אלא האדם ולא הכלים כמ"ש הרמב"ם ... אין מקום לחומרת הס"ט".

2. פרי דעה (פתיחה השער הרביעי ד"ה והנה) – "וראיתי להס"ט ... והנה מלבד דמסתימת הפוסקים לא משמע הכי וכל כי האי לא הוי שתקי הפוסקים ... יש ראיה ברורה להיפך ... מ"מ לדינא מסתפינא להקל בזה וצ"ע".

כת [ציורים]

א. נייר.

1. מקבל טומאה.

(א) נוב"ת (יו"ד סי' ק"ה) – "שנייר מעשבים אין לו ענין לטומאת נגעים ונייר שלנו העשוי מבלויי סחבות שעיקרם פשתים וצמר מטמאים בנגעים ... שהנייר הזה לא גרע מלבדים".

(ב) חכ"א (כלל קי"ג סעי' ח'). [מה שכתב החת"ס (לשונו לקמן) בשם החכ"א, ל"מ. וכן שו"ר אג"מ יו"ד ח"ד סי' י"ז אות י"ד (לשונו לקמן), ופתחי הלכה פרק ט' הע' מ"ז)] – "ונייר הוא דבר המקבל טומאה ועיין בבינת אדם דלא כסדרי טהרה".

2. מיקל.

(א) רמב"ם (כלים פרק ב' הל' א') – "שאיין הנייר מקבל טומאה".

(ב) סד"ט (ס"ק י"ט) – "כל זמן שאין לו בית קיבול טהור אף נייר דידן שאין זה בכלל בגד ועור שטימא הכתוב".

(ג) חת"ס (ח"ו סי' פ"א) – "עיינן ספר סדרי טהרה בסי' זה סקי"ט דנייר אינו מקבל טומאה ולא כתמים וכ"כ בס' חכמת אדם כלל קי"ג אות ח' וטעמא נ"ל דהוה כמו גללים אעפ"י שבאו מאוכלי שהי' מטמאי' מ"מ עתה שנמאסו ונמסו שוב פרחא טומאה מינייהו הה"נ הני ניירו' נכתשו הדק היטב ונמסו במים ונהפכו לפנים אחרו' פרחא דין צמר ופשתים מינייהו ועוד נ"ל דלא מיקרי צמר ופשתן אלא העומדי' לבגד ואריג וחבלים ולבדי' וכדומה אבל הני ניירו' שמיוחדי' לצרכים אחר' א"כ אפי' צמר ופשתן בעינא נימא מעש' עץ שימש כמבואר בחולין קכ"ט ע"א ובנב"י תנינא סי' ק"ה נעלם ממנו לשון רמב"ם".

(ד) לחו"ש (לחם ס"ק ל"ז) – "דנייר אינו מקבל טומאה סד"ט".

(ה) ערה"ש (סעי' מ"ב) – "וכתם על הנייר טהור כמ"ש הרמב"ם בפ"ב [הל' א'] מכלים דנייר אינו מקבל טומאה ויש מי שרוצה לומר דנייר שלנו העשוי מבלויי סחבות מקבל טומאה [ע"י פ"ת סקי"ח בשם השיבת ציון לחזק דברי הנוב"י] ודברים תמוהים הם

דהא שורים אותם הרבה עד שנעשו לגמרי שרים ונתפרדו לגמרי ואח"כ פנים חדשות באו לכאן ואין שום שם בגד על זה ופשיטא דטהור [וכ"כ הח"ס בח"ו סי' פ"א דגם נייר דידן אינו מקבל טומאה ע"ש].

(ו) תורה לשמה (סי' קס"ח) – "אין הנייר מקבל טומאה כל עוד שלא נעשה כלי ובית קיבול וכן איתא להדיא בהרמב"ם ... הדבר ברור שאין הנייר מקבל טומאה ואע"ג דעשוי מבלויי הסחבות לא דמי ללכדין דלכדין הם נעשים בגד וכאשר יראה הרוואה אותם אבל נייר איך יחשב בגד ורב המרחק ביניהם וזה לא ניתן ליאמר".

(ז) מהרי"ץ דושנסקי (סי' ע"ה ד"ה ויותר) – "אין להחמיר".

(ח) חזו"א (יו"ד סי' פ"ט ס"ק ב', כלים סי' ה' ס"ק ד') – "כתב הפ"ת ביו"ד סי' ק"צ ס"ק י"ח בשם הח"ס דנייר שלנו אף אם עשוי מצו"פ, מ"מ בטל שם צו"פ ממנו וחשיב כמין חדש ואינו מקבל טומאה, ונראה דאע"ג דמרבין גם שאר מינין מאו בגד מ"מ לא מרבין נייר דאינו ראוי לבגד, ונראה דמ"מ טמא מדרס דמקרי יש במינו טהרה במקוה, ומש"כ עוד דאפ"ל צו"פ באופן נייר שאינו עומד לבגד ולאריג טהור צ"ע, ועיקר שיעור ג' על ג' משום שאר תשישים, וה"ל בנייר המתוקן לשאר צרכים, אי חשיב בגד, ואפשר שדעת ח"ס ז"ל דמ"מ מין הראוי לבגד בעינן, אכל אין הכרח לזה, ואפשר דלעולם אין שם בגד נופל על לבוש האדם, אלא על המין, וכמו שם עור, ומצינו שמכנים בגדי האדם בלשון כלים, היה לבוש כליו, משמש בח' כלים, והלכך י"ל דגם לשון בגד היינו שם המין, ולשון בגד משמש גם במכסה הכלים, ופרשו עליו בגד וגו'".

(ט) הגר"ח פ"ש זצ"ל (חק וזמן פרק ב' הע' ל"א ד"ה איברא).

(י) טהרת הבית (סי' ח' סעי' י', מעין אומר ח"ז פרק א' סי' ע"ד) – "אשה שישבה על נייר, וכשעמדה מצאה עליו כתם של דם, טהורה, שאין הנייר ראוי לקבל טומאה".

ביע אומר (מעין אומר ח"ז פרק א' סי' רכ"ד, סי' ר"נ) – "שאלה: אשה כאשר קינחה בנייר ראתה הפרשה עם נקודות אדומות וחשבה שזה תחילת מחזור, כך עבר כשבוע ימים וזה הפסיק, מה דינה. וענה לי מו"ר נר"ו: טהורה, מה השאלה?! זה נייר. ואמרתי לרבנו: השאלה מחמת שנמשך כך שבוע ימים, פעמיים-שלוש ביום, אם יש מה לחוש. תשובה: אין בכך כלום".

(יא) ששבה"ל (ס"ק ב', סיכום אות ב') – "נייר שלנו אינו מק"ט".

(יב) חוט שני (ס"ק י"ב אות ה') – "דברים שאינם מקבלים טומאה, כגון צמר גפן, נייר, נייר טואלט וכדו'".

(יג) בדה"ש (ס"ק ק"ז) – "יש להקל בזה לענין כתמים".

(יד) נטעי גבריאל (פרק ע"ג סעי' ה') – "נייר אינו מקבל טומאה".

(טו) מראה כהן (עמ' כ"ט אות ה') – "לענין הלכה - דעת הפוסקים כדעת החת"ס שנייר נחשב כדבר שאינו מקבל טומאה".

(טז) משמרת הטהרה (פרק ג' סעי' י"ז).

(יז) מנחת אשר (סי' ב' אות ו') – "וכך נקטינן להלכה".

(יח) פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' רי"ב).

(יט) קיצור שו"ע (פרק ט"ו סעי' ב').

(כ) שפע טהרה (ס"ק כ"ב).

3. העשוי מבלעי בגדים מקבל טומאה כלבדים, מעין אינו מקבל טומאה.

(א) שיבת ציון (סי' ל"ט) – "אמנם יש נייר שאינו מקבל טומאה והוא מין נייר שהיה להם בדורות הראשונים טרם שידעו ממלאכת נייר שלנו והיו כותבין על עלים שלמים מעלי אילנות וירקות או על קליפת עצים שהחליקו והתקינו אותם כמו שהם גדלים כדי שיקבלו הדיו והיו ראויים לכתוב עליהם ונייר זה כיון שהוא כבדתינו אינו מקבל טומאה שאין בו מעשה לבדים ולא נשתנה ועדיין הוא עלה וקליפת עץ כגדולו ולא בר קבולי טומאה הוא. ומנייר הזה מיירי הרמב"ם בפ"ב מהל' כלים דכתב ואע"פ שאין הנייר מקבל טומאה היינו שאפ"י הוא מנייר שאינו מקבל טומאה מצד עצמותו אפ"ה אם עשה ממנו כלי מקבל טומאה, אבל הנייר המצוי אצלנו שנעשה מבלויי סחבות או מעשבים כתושים והם מעשה לבדים זה בודאי מקבל טומאה".

(ב) הגריש"א זצ"ל (אוצרות הטהרה עמ' תתקי"ד אות ע', אשרי האיש יו"ד פרק כ"ה אות ל"ח) – "נייר העשוי מבלעי בגדים הרי זה מקבל טומאה כלבדים, אבל נייר העשוי מעץ [כרוב ניירות דהיום] אינו מקבל טומאה".

4. נייר שלנו יש להקל.

(א) אג"מ (יו"ד ח"ג סי' נ"ג, יו"ד ח"ד סי' י"ז אות י"ד [לשונו לקמן]) – "והנכון כהנו"ב דמק"ט כדלעיל במאי דפליגי, אבל בנייר שלנו שהוא דק ולא שייך לכבסן שיהיה ראוי להשתמש בהו וכמו שהוא מלוכלך בהכתמים ודאי אינו ראוי נבטל זה הנייר והוא כקרוע ומושחת משום תשמיש לגמרי שודאי אינו שוב מק"ט והוי כהסד"ט ולא מטעמיה, ואף הם לא דנו אלא בנייר קשה שלא נשחת בזה וראוי למלאכה עדיין, אבל לא רוב נייר שלנו וכ"ש לא הנייר שנעשו לקנוח בבה"כ וכדומה".

5. מר"מ – קול גדול (סי' ע"ג), פת"ת (ס"ק י"ח), דברי יציב (יו"ד סי' פ"ט אות ה'), ארחות רבינו (ח"ד עמ' פ"א - עמ' פ"ו).

ב. צמר גפן [המצוי היום].

1. אינו מק"ט – טהרת הבית (סי' ח' סוף הע' ט', מעין אומר ח"ז פרק א' סי' ע"ד), ששבה"ל (ס"ק ג' ד"ה צמר, סיכום אות ו'), חוט שני (ס"ק י"ב אות ה'), מראה כהן פרק ג' הע' כ"ט, לשונו לעיל, קיצור שו"ע (פרק ט"ו סעי' ב'), נטעי גבריאל (פרק ע"ג סעי' ח'), פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' רי"ד), אור יצחק (ח"א יו"ד סי' כ"ט פרק א' כתם אות ט'), חק וזמן (פרק ב' הע' ל"א).

2. מק"ט – הגריש"א זצ"ל (מראה כהן פרק ג' הע' ל', משמרת הטהרה פרק ג' הע' ל', אבני ישפה ח"א סי' ק"ע תשובה ה', עי' קובץ תשובות ח"ג סי' קל"ג ד"ה ומעתה, עי' אשרי האיש יו"ד פרק כ"ה אות ל"ט), משמרת הטהרה (פרק ג' סעי' י"ד).

3. מר"מ – פרדס שמחה (ס"ק ל"ב אות ח'), מראה כהן (עמ' כ"ט אות ו').

(א) אבני ישפה (ח"א סי' ק"ע תשובה ה') – "נראה שדעת הרבה פוסקים שצמר גפן שלנו אינו מקבל טומאה, וגאון אחד (שליט"א) [זצ"ל] דעתו להחמיר בצמר גפן שהוא מקבל טומאה ואינו מציל מכתמים. אבל לענ"ד אם יש עוד סניף להיתר וכגון מצאה כתם

ויש ספק מכה אולי אפשר להקל ובפרט בכתמים שהוא דרבנן. והצעתי הדברים לפני גאון אחד (שליט"א) [זצ"ל] והסכים להקל בספק וכמו שכתבנו".

ג. כלי פלסטיק [לאפוקי בגדי פלסטיק].

1. מיקל – הגריש"א זצ"ל (אוצרות הטהרה עמ' תתקי"ד אות ע"ב, "כלים העשויים מפלסטיק אינם מקבלים טומאה"), בדה"ש (ס"ק ק"ז), פרדס שמחה (ס"ק ל"ב אות ב'), חוט שני (ס"ק י"ב אות י"ב), קיצור שו"ע (פרק ט"ו סעי' ד'), מראה כהן (עמ' כ"ט אות ב'), "בחזו"א כתב דכלי מגומי אינו מקבל טומאה, דדוקא שבעת המינים שכתב הרמב"ם הם שמקבלים טומאה ולא מינים אחרים. ומזה למדו האחרונים דהוא הדין והוא הטעם בכלי פלסטיק אף שיש להם בית קיבול מ"מ אינם מקבלים טומאה".
2. מר"מ – מנחת יצחק (ח"ד סי' ל"ו, "היא של פלאסטיק, וחוכך אני אם אין חשש דבר המקבל טומאה, אף בפשוטי פלאסטיק, כמו שהעיר הגאון המהרש"ם ז"ל (בח"א סי' ב' ד"ה והנה) בגומי, ופלאסטיק היא נעשה מכמה מינים, ע"י חכמת הכימיה, ויש לדון מה דינו לענין קבלת טומאה, ואם יש בזה משום דבר המקבל טומאה").
3. מר"מ – הגר"י רייזמן שליט"א (שמואל ב' מספר קכ"ב).

ד. שיעור ג' על ג'.

1. צמר ופשתים הוי ג' על ג' אצבעות, שאר מינים הוי ג' על ג' טפחים – בשם הרמב"ם (כלים פרק כ"א), בית שלמה (יו"ד ח"ב סי' ל"ג, כ"ג), טהרת הבית (סי' ח' הע' ט' ד"ה והנה, מעין אומר ח"ז פרק א' סי' ע"ט [לשונו לקמן], "וכן עיקר").
2. דעת הגריש"א זצ"ל. (א) הגריש"א זצ"ל (אוצרות הטהרה עמ' תתקט"ו אות ע"ה, אשרי האיש יו"ד פרק כ"ה אות מ"ח, ע"י אות מ') – נקטינן להלכה כדעת הרמב"ם.
- (ב) הגריש"א זצ"ל (קובץ תשובות ח"ג סי' קל"ג ד"ה והנה, משנת השלחן תשובה קי"ב) – "כל בגד מצמר ופשתים ואף משאר מינים מקבלים טומאה בג' אצבעות על ג' אצבעות, וזהו שיעור לענין קבלת כתמים".
3. מר"מ.
- (א) יביע אומר (מעין אומר ח"ז פרק א' סי' קי"ז) – "שאלה: אשה שראתה כתם גדול מכגרים על גבי תחתון העשוי מכותנה שאין בו שיעור של ג' טפחים על גבי ג' טפחים. האם היא טמאה נדה. תשובה: קשה עלי להתיר".
- (ב) בדה"ש (בי' ד"ה שנמצא, עמ' קס"ב) – "ברמב"ם ... בשאר מינים שיעורן לקבל טומאה בג' טפחים על ג' טפחים ... אמנם בתשו' באר יצחק חלק חו"מ ס"ה מצדד לומר בדעת הר"ש והרא"ש דאף שאר מינים שיעורן בג"א על ג' אצבעות".
4. אם יחדם.
- (א) מר"מ – בדה"ש (סעי' י' בי' ד"ה שנמצא, עמ' קס"ג, "בתוס' ס' ב' שכתבו שאם חישב עליהם ויחדם מקבלים טומאה אף בפחות מזה אמנם בתוס' סוכה ט"ז א' ד"ה דלא חלקו ע"ז").

ה. בגדים.

1. כל סוגים מקבל טומאה – מנחת יצחק (ח"ד סי' קי"ח אות א'), "לדעתי אין מציאות כזה, שיהי' בגד שלובשים על הגוף, ולא יהי' מקבל טומאה, דאף בנייר דפליגו בזה הפוסקים, אם הוי דבר המקבל טומאה, מ"מ אם נעשה ממנו בגד, נראה דלכ"ע מקבל טומאה, ע"י בטהרת ישראל (באר יצחק סי' ק"צ אות קי"א), וביותר בתשו' מהרש"ם (ח"א סי' ב') עיי"ש, - וממילא גם בגד נילון הוי דבר המקבל טומאה ויש בו משום כתמים", בדה"ש (ס"ק ק"ז), מראה כהן (עמ' כ"ט אות ג'), "ואולם בגד שארוג מחוטים סינטטים כתבו האחרונים שמקבל טומאה הואיל ונתרבו מגזירת הכתוב 'או בגד' שכל סוג בגד מקבל טומאה", מנחת אשר (סי' ב' אות ו' ד"ה אמנם).
2. אמנם ע"י לקמן, שנראה שיש כמה חולקים בבגדי ניילון. ולמפרש היסוד של המחלוקת ע"י טהרת הבית (סי' ח' הע' י"א), משמרת הטהרה (פרק ג' הע' ל"ב).

ו. בגדי ניילון.

1. מיקל [אם העשויים מנפט].
- (א) אג"מ (יו"ד ח"ג סי' נ"ג) – "ניילאן שעושים מהם בגדים יש טעם גדול שיקבלו טומאה, והטעם דלא נעשו חוטים אלא כעור הוא טעם לפטור מציצית ולא לענין טומאה, אבל עתה שמעתי שנעשה רק מהשמן הנמצא במעינות מעומק האדמה שא"כ ודאי אין מק"ט גם לא מדרבנן ככלי אדמה, וממילא אין עליהו דין כתם".
- (ב) הגרפ"ש זצ"ל (חק וזמן פרק ב' הע' ל"ב ד"ה וכן).
- (ג) ששבה"ל (ס"ק ג' ד"נ ניילון, סיכום אות ה') – "בניילון יש להקל כדין דבר שאינו מקבל טומאה".
- (ד) טהרת הבית (סי' ח' סעי' י"א) – "הרואה כתם על בגד ניילון, טהורה, שאין הניילון מקבל טומאה. ואם הניילון תפור בקצותיו בחוטי פשתן וכיוצא בזה, יש להחמיר".
- (ה) חוט שני (ס"ק י"ב אות ו', שעה"צ ס"ק קנ"ז).
- (ו) משמרת הטהרה (פרק ג' סעי' ט"ו) – "בגדי ניילון מדינא אינם מקבלים טומאה ולכן אם הבגד עשוי מאה אחוז חומר סינטי חשוב שאינו מק"ט. ויש מי שמחמיר בזה הואיל ועכ"פ עשאו לשם בגד, והעיקר כדעה א'".
- (ז) יבקש תורה (פסקי נדה אות קמ"ו).

2. מחמיר. [י"א מצד "בגד" (מנחת יצחק), י"א מצד נפט מקבל טומאה (מנחת שלמה)].
(א) חזו"א (שערי טהרה סי' ט"ז סוף אות י"א) – "וכן הביא הרה"ג ר' בנימין זילבר (שליט"א) [זצ"ל] בחוברת מעין התורה בשם החזו"א".

(ב) באר משה (חק וזמן פרק ב' הע' ל"ג).
(ג) מנחת יצחק (ח"ד סי' קי"ח אות א') – "לדעתי אין מציאות כזה, שיהי' בגד שלובשים על הגוף, ולא יהי' מקבל טומאה, דאף בנייר דפליגו בזה הפוסקים, אם הוי דבר המקבל טומאה, מ"מ אם נעשה ממנו בגד, נראה דלכ"ע מקבל טומאה, עי' בטהרת ישראל (באר יצחק סי' ק"צ אות קי"א), וביותר בתשו' מהרש"ם (ח"א סי' ב') עיי"ש, - וממילא גם בגד ניילון הוי דבר המקבל טומאה ויש בו משום כתמים".

(ד) הגרשז"א זצ"ל (שערי טהרה סי' ט"ז אות ו', וסוף אות י"א, מנחת שלמה תנינא (ב - ג) סי' ע"ז אות ב') – "נפט' לענין טבילה, ולענין קבלת טומאה בבגד ניילון. מצד הסברא נראה דנפט לא חשיב כלל מים ולא דמי לשאר משקים דמבואר בגמ' חולין פ"ד ע"א דבעינן קרא למעט דלא מהני בהו טבילה, דשאני מי פירות שבחלקם הם ממש כמו מים ולכן סד"א שגם הם כשרים לטבילה כמו דמהני טבילה בדבר שבריאיתו מן המים (גם אפשר דאין צריכים קרא למעט אלא מי פירות שהם כזיעה בעלמא וגם קרויים בשם 'מי' פירות ולא יין ושמן), משא"כ נפט שכולו בוער ושורף ומתחילה ועד סוף הוא נהפך לאש מהיכי תיתי נימא דחשיב מים. אך אם נאמר שגם נפט קרוי מים מפני שהוא נוזלי כמו מים, מ"מ אפשר שרק הגדל בים הוא דממעטין מטומאה משא"כ נפט נראה דחשיב כגדל ביבשה ולא כגדל בים, דאף שגם בורות מים ונהרות דינם לענין טומאה כים מ"מ נפט הואיל ונוזל זה נמצא רק בתוך יבשה ולא בתוך מים (שהרי גם בימים אינו נמצא אלא בקרקעית הים) לא נתמעט כלל מטומאת בגד, גם נראה שאם היה אפשר לעשות בגד ממי פירות אף על גב דאי לאו דכתבה תורה ג' פעמים במים למעט אותם היינו אומרים דחשיבי כמים וכשרים לטבילה אפ"ה ברור הדבר דמים כאלה חשיבי כגדל ביבשה, וה"נ גם בנפט".

(ה) שפע טהרה (ס"ק כ"ה).

(ו) קיצור שו"ע (פרק ט"ו סעי' ה').

(ז) בדה"ש (ס"ק ק"ז) – "שמקבלים טומאה דכיון דמרכינן בגמרא כל המינים לטומאת בגדים אף אלו בכלל".
3. דעת הגריש"א זצ"ל.

(א) מיקל – הגריש"א זצ"ל (לבושי עז תמצית אות ז', חק וזמן פרק ב' הע' ל"ב ד"ה וכן, אשרי האיש יו"ד פרק כ"ה אות מ"ב, עי' אות מ"ג, עי' שערי טהרה סי' ט"ז ריש אות ד', וסוף אות י"א, וטהרת הבית סי' ח' הע' י"א [סוף עמ' ת"ח]).

(ב) מחמיר, לגבי בגד – הגריש"א זצ"ל (ח"ג סוף סי' קל"ד, "בגדי ניילון העשויים מנפט שאינו מקבל טומאה וכמבואר ברמב"ם פרק א' דכלים דדוקא בגד העשוי מדבר שגדל ביבשה נקרא בגד ומקבל טומאה. מכל מקום כל זה יש לדון כשמצאה על סדין ממין הנ"ל, אבל בגד יש לומר דאין בזה נפקא מינה").

(ג) מר"מ – הגריש"א זצ"ל (קובץ תשובות ח"א סי' א' ד"ה בתו"כ).

4. מר"מ – שערי טהרה (סי' ט"ז), פתחי הלכה (ארטסקרול, פרק ט' הע' נ"א), חק וזמן (פרק ב' סעי' ט"ו), פתחי תשובות (על סעי' י', עמ' רמ"ז).

ז. בגד תחתון העשוי מנייר עבה לשימוש חד פעמי.

1. טמאה – מראה כהן (עמ' ל' אות ז', "מצויים כיום מכנסי נייר לשימוש חד פעמי, וגם בזה דעת גדולי ההוראה להחמיר ולדון את הכתם הנמצא עליהם כדין כתם הנמצא על גבי דבר המקבל טומאה"), מנחת אשר (סי' ב' אות ו' ד"ה אמנם).

כט [הזמן]

א. ביום וסת: מצאה כתם על דבר שאינו מקבל טומאה.

1. מיקל – הגריש"א זצ"ל (אוצרות הטהרה עמ' תתקי"ד אות ס"ט, אשרי האיש יו"ד פרק כ"ה אות ל"ז, "מצאה כתם ביום וסתה על גבי דבר שאינו מקבל טומאה הרי היא טהורה. אבל מחוייב אז לעשות בדיקה כיון שזה ריעותא"), בדה"ש (ס"ק ק"ג, ציונים ס"ק ק"ע, "כן משמע מסתימת הפוסקים"), עי' חוט שני (ס"ק י"ב אות ב', "וה"ה המוצאת כתם בעונת וסתה, ע"ג דבר שאינו מקבל טומאה הרי היא טהורה ... ודע דבזמנינו שאין הנשים יודעות להבחין בהרגשת הדם, אם רואה כתם בעונת הוסת על דבר שאינו מקבל טומאה, יש לחוש בזה משום התחלת הוסת, והכל לפי הענין"), מנחת אשר (שו"ת סי' ט"ז אות ג', "דבכתם ביום וסתה ... על דבר שאמק"ט ... לא שמענו מי שיחמיר בזה וכל כה"ג יש ללמוד סתום מן המפורש ומדשתקי רבנן ש"מ לא ניחא להו ואין לחדש חומרות שלא נהגו מעולם שאין להם מקור בפוסקים").

(א) אם צריך בדיקה.

1) מיקל – חוט שני (ס"ק י"ב אות ב', "ואינה צריכה אח"כ בדיקה [אם בדקה כדינה מדין עונת הוסת], ואמנם אם נראה מהכתם, שיש חשש לתחילת וסתה, הרי היא צריכה לבדוק עצמה").

2) חייבת לבדוק עצמה – הגריש"א זצ"ל (אוצרות הטהרה עמ' תתקי"ד אות ס"ט, אשרי האיש יו"ד פרק כ"ה אות ל"ז, לשונו לעיל).

2. לכאורה מותר ללבוש בגד שאינו מקבל טומאה ביום הוסת.

ב. ימי ליבונה: מצאה כתם על דבר שאינו מקבל טומאה.

1. מיקל. עי' השאלה לקמן.

ג. **ימי ליבונה:** האם מותר ללובש דבר שאינו מקבל טומאה.

1. עי' סי' קצ"ו סעי' ג', לשיטות ומר"מ.

ל' פד: תחבושות היגיונות (pads).

א. שאלות.

1. דין של נשים שלנו, שלא רגילות להרגיש.
2. דין של צמר גפן בזה"ז.
3. האם יש דין כמו לבדין.
4. השתמשות חד פעמי.
5. אם מדבקת אותו לבגד, האם בטל להבגד.
6. שיטת הסד"ט דדבר שאמק"ט ע"ג דבר המק"ט טמא.

ב. הלכה.

1. מחמיר.

א. **ששבה"ל** (ס"ק ג' ד"ה צמר, סיכום אות ו').
 ב. **חוט שני** (ס"ק י"ב אות ה' ד"ה וכן) – "וכן אשה הלובשת בגד הסמוך לגופה, או מניחה או מדביקה על גופה באו"מ מבחוץ, צמר גפן או פד' וכדו' לקבל הליחה והדמים, ומצאה עליו כתם כשיעור הרי היא טמאה, דאף שיש בדברים אלו מהם שאינם מקבלים טומאה, מ"מ כיון שגופה נושא את הדברים הללו, הרי הם טמאים טומאת משא, והרי היא טמאה".
 ג. **מראה כהן** (עמ' ל' אות ו') – "יש ששמות כנגד אותו מקום מין תחבושת המכונה 'פד', ודעת גדולי ההוראה להחמיר בכתם הנמצא על הפד כדין כתם הנמצא על גבי דבר המקבל טומאה".

2. מיקל.

א. **הגרשז"א** זצ"ל (אוצרות הטהרה עמ' תתפ"ב) – "**גם לאחר שנדבקות על הבגד** אינן מקבלות טומאה כי הן עומדות להסרה ולא נתבטלו לבגד".

ב. **הגרשז"א** זצ"ל (חק וזמן תיקונים עמ' י') – "ואין הפד מקבל טומאה".

ג. **הגרי"י** ניימאן זצ"ל (נטעי גבריאל נדה פרק ע"ג הע' ח') – "שפא"ד לא נעשה טפל לגופה אפי' אם מדביקין אותו לא בטלה לגוף ואינו מקבל טומאה".

ד. **טהרת הבית** (סי' ח' סוף הע' ט') – "וכן נראה להקל במה שנוהגות נשים רבות לתת על התחתונים נייר עב ספוגי נגד אותו מקום, לספוג ההפרשות שלהן, שאם נמצא עליו כתם יותר מכגריס בלא הרגשה, האשה טהורה".

יביע אומר (מעין אומר ח"ז פרק א' סי' ע"ד) – "שאלה: אשה שראתה דם על גבי פדים הממולאים בנייר או בצמר גפן, האם הם מקבלים טומאה. תשובה: לא מקבלים טומאה. [במציאות זה ממולא רק בתאית]".

יביע אומר (מעין אומר ח"ז פרק א' סי' ע"ט) – "שאלה: אשה שראתה דם על גבי פד העשוי מכותנה אך הדבר היה ללא הרגשה, האם פד זה יש לו דין כלי המקבל טומאה ודינו ככתם או לא. תשובה: צריך שלשה טפחים, ואין בזה שיעור, ומותר. [בצמר ופשתן שלוש אצבעות - ראה מקורות]".

יביע אומר (מעין אומר ח"ז פרק א' סי' קס"ה) – "שאלה: אשה שראתה דם על גבי פד אך ללא הרגשה, האם צריכה לחוש לזה ובאיזה גודל. תשובה: אין בזה כלום, ולא יחוש".

יביע אומר (מעין אומר ח"ז פרק א' סי' ר"ח, עי' סי' רמ"ז) – "ראייה על פד, זה לא כלום".

ה. **אור יצחק** (ח"א יו"ד סי' כ"ט פרק א' כתם אות ט', סי' ל"א על סי' ק"צ תשובה ה').

ו. **עמק התשובה** (קובץ בית תלמוד להוראה ח"א עמ' קס"ג סי' רנ"א).

ז. **הגרשז"א** זצ"ל (חק וזמן פרק ב' הע' ל"א ד"ה והנה).

ח. **נטעי גבריאל** (פרק ע"ג סעי' ו') – "מצאה כתם על פד, דינו כנייר שאינו מקבל טומאה".

ט. עי' **מנחת אשר** (סי' ב' אות ו' ד"ה אמנם, שו"ת סי' ז', סי' ח', ח"ב סי' ס"ב, סי' ס"ג) – "ולענ"ד אין לבדין טמאין בכה"ג ופדים אלו אינם מקבלים טומאה, וצריך עיון למעשה".

י. **חק וזמן** (פרק ב' סעי' י"ד) – "פד אינו מקבל טומאה".

3. דעת הגריש"א זצ"ל.

א. **הגריש"א** זצ"ל (קובץ תשובות ח"א סי' פ"ד, אשרי האיש יו"ד פרק כ"ה אות נ"א) – "א"כ באשה השמה תחבושת על או"מ לספוג את ההפרשות ומצאה דם מכיון שברור שהדם יצאה מגופה ומכיון שכיום אין ריעותא בגלל חסרון הרגשה שהרי לפי דברי נשי זמנינו אינן מרגישות כלל יש לדון שאין במקרה זה הקולא של כתמים, ורק במצאה דם על הבגד דאיכא למימר מעלמא קאתי כה"ג אינה טמאה מה"ת וכמ"ש הסד"ט סי' ק"צ [ס"ק צ"ג. וטרם אכלה וכו' ד"ה ולענ"ד וכו'] כי תרי מיעוטא כתיבי מן בשרה צריכין למעוטי שלא בהרגשה, ומן הדם ממעט דם ולא כתם ע"ש".

ב. **הגריש"א** זצ"ל (אשרי האיש יו"ד פרק כ"ה אות מ"ד) – "דינו ככתם הנמצא על דבר המקבל טומאה".

4. **מר"מ** – **שאלת שאול** (יו"ד סי' ל"ט).

א. **חשב האפוד** (הליכות חנוך פרק ב' אות קנ"ט) – "אשה שמצאה דם פחות משיעור על העד שלובשות הנשים בעת נדתה שקורין פע"ד, דעת הרב דאם הפע"ד מונח ברפיון על הבגד דינו כשאר כתמים, אבל אם הוא חגור ומהודק ביותר על הבגד לאותו מקום, אז יש לדון אותו וקנינו, שדעתו להחמיר כבדיקה דטמאה בכל שהוא".

(ב) הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' רי"ד) – "ולמעשה גם בזה מקובל בחו"ל להקל ובא"י להחמיר. ושמעתי מרי"ב של' לנהוג להחמיר בא"י (וכעין מה שכתבנו לגבי טישיו שע"י קינוח ע' לע'). אבל אם לא חיברה לבגדה התחתון, יש להקל בזה. וכן פסק רי"ב של' למעשה כמה פעמים. ולכן בא"י, אשה טהורה שמדממת ולא רוצה להתלכך בגדה, הכי טוב הוא להשיג פד צבעוני. אבל אם אין לה, היא יכולה ללבוש פד לבן בתנאי שלא מחבר אותה לבגדה, רק להניח אותה בתוך בגדה בלי חיבור דבק".

A woman who is tahor but is spotting, and she wants to " – (מכתב בדואר אלקטרוני) – "wear a pad in order to avoid soiling her clothing. Is she allowed? R' Y. Berkovits wrote: She should use a colored pad. If that is not available, in chutz laaretz she can be maikel to use a white pad. In Eretz Yisrael we are noheg to be machmir with white pads, however she can use it if she doesn't attach it (via "the sticky substance) to her undergarments.

הגר"י ברקוביץ שליט"א (מכתב בדואר אלקטרוני) –

"Are we מיקל that a pad is not מקבל טומאה for 'chutznikim' in EY? R' Y. Berkovits wrote: 1. What do you mean by Chutznik? Someone not really living here, just visiting, can be mekil. Someone that is living here, even though he keeps two days, should behave like he's living here".

There is no consensus among contemporary authorities as to the " – (ג) "פרק ט' הע' נ"ג) – "status of sanitary napkins".

ג. **שאלה א'** – דין של נשים שלנו, שלא רגילות להרגיש.

1. **הגר"ש"א זצ"ל** (קובץ תשובות ח"א סי' פ"ד) – "הלכה פסוקה ברמב"ם פ"ד מאסו"ב ואפ"ל היא קטנה - שהבת מתטמאה בנדה ואפילו ביום לידתה ובנדה ל"ב מעשה והטבילוה קודם לאמה, ומעתה בקטנה בת יום א' מה שייד הרגשה, וע"כ דאין הטומאה תלוי בהרגשה אלא להיפך אם לא הרגישה כדרכה זה סיבה דהיא טהורה, וע"ש בנדה (נז): מבשרה עד שתרגיש בבשרה, ופריך הש"ס האי בבשרה מיבע"ל בבשרה ולא בשפיר ולא בחתיכה [וע' נדה כ"א אין דרכה של אשה לראות דם בחתיכה] ומשמע תרתי ש"מ, ולפי"ז בקטנה בת יום א' שפיר מתטמא נדה דבר תורה ... א"כ באשה השמה תחבושת על או"מ לספוג את ההפרשות ומצאה דם מכיון שברור שהדם יצאה מגופה ומכיון שכיום אין ריעותא בגלל חסרון הרגשה שהרי לפי דברי נשי זמנינו אינן מרגישות כלל יש לדון שאין במקרה זה הקולא של כתמים, ורק במצאה דם על הבגד דאיכא למימר מעלמא קאתי כה"ג אינה טמאה מה"ת".

(א) **הגר"ש"א זצ"ל** (פתחי דעת פרק א' הע' כ"ו, השלמות לפרק א' הע' כ') – "ועיין בתשובה שכתב מרן ... אך אעפ"כ למעשה לא רצה מרן זצ"ל לשנות מהמבואר בשו"ע והמקובל מדור דור להקל בכתמים אפי' על בגד הצמוד לגופה, ולהקל בכתמי לילה, ולטהר כתם הנמצא על בגד צבוע וכו'. רק אם מצאה כתמי דם על עצמה או על בגדיה מיד אחרי שהרגישה רטיבות בין רגליה או שאר ההרגשות שהיא רגילה להרגיש בעת וסתה, יש להחמיר לטמא אותה".

2. עי' סי' קפ"ג, לשאר שיטות ומר"מ.

ד. **שאלה ב'** – דין של צמר גפן בזה"ז.

1. עי' לעיל.

(א) כאן מחמיר – **ששבה"ל** (ס"ק ג' ד"ה צמר, סיכום אות ו'), אוצרות הטהרה עמ' תתקל"ו ד"ה ולכן, "צמר גפן אינו מק"ט, אך נראה להחמיר כשהי' מונח כנגד או"מ מבחוץ וראתה כתם").

ה. **שאלה ג'** – האם יש דין כמו לבדין.

1. האם יש ג"ט על ג"ט, יש להחמיר – **הגר"ש"א זצ"ל** (משמרת הטהרה פרק ג' הע' ל', "לגבי פדים שעשויים עם צמר גפן שמק"ט רק מדין לבד, אם יש בו שיעור ג"ט על ג"ט"), **משמרת הטהרה** (פרק ג' סעי' י"ד, "בצמר גפן שלנו שתיקנוהו ויחדוהו לתשיש כעין בגד ארוג כגון הרואה ע"ג פד"הר"ז מקבל טומאה כדין לבדים. ודוקא אם יש בו ג' טפחים על ג' טפחים").

ו. **שאלה ד'** – השתמשות חד פעמי.

1. מחמיר – **הגר"ש"א זצ"ל** (קובץ תשובות ח"ג סי' קל"ד, אשרי האיש יו"ד פרק כ"ה אות מ"ד, "אף שאינו ראוי לתשיש אלא פעם אחת, מכל מקום לא נראה לחלק בכך ... והצמר גפן הואיל ותחילת עשייתו הוא לשם כך, יש עליהן תורת קבלת טומאה").

2. מיקל – **אג"מ** (יו"ד ח"ג סי' נ"ג, יו"ד ח"ד סי' י"ז אות י"ד [לשונו לקמן]).

ז. **שאלה ה'** – אם מדבקת אותו לבגד, האם בטל להבגד.

1. מחמיר.

(א) **הגר"ש"א זצ"ל** (משנת השלחן תשובה קט"ז ד"ה פד, משמרת הטהרה פרק ג' הע' ל' ד"ה ואמנם, עי' חק וזמן תיקונים עמ' י') – "דאם התשיש של הפד' שמדביקין אותו בבגד, הר"ז בטל לבגד והר"ז מק"ט כדין הבגד ואף בלא תורת לבד דהדיבוק תשיב כתפירה, כמ"ש הרמב"ם פ"א משבת, והרבה דנתי בקרקע לפני רבינו. דלכא' זה הוי כתפירה שאינה מתקיימת ואין דעתו לבטלה לבגד רק כתשיש אקראי, וכן משום דעת הרמב"ם פ"ד מכלים ה"ד דציפוי אינו חשוב כמק"ט וכאן אף הוי בטל לבגד לא גרע מצפויים, ולא קיבל רבינו הדברים, אלא דעתו דכיון דדיבוק כתפירה חשיב כבגד א' לגמרי, אבל אם השימוש של הפד' ע"י שמחברין אותו לבגד עם סיכת בטחון וכדו', או בלא הדבקה כלל בזה לכ"ע חזר דינו לדין לבד ששיעורו ג"ט על ג"ט וכמשנית לעיל".

(ב) משמרת הטהרה (פרק ג' סעי' י"ד) – "ואם מדבקת אותו לבגד דעת גדולי ההוראה שבטל לבגד וחשוב מקבל טומאה".
2. מיקל.

(א) הגרשז"א זצ"ל (אוצרות הטהרה עמ' תתפ"ב) – "גם לאחר שנדבקות על הבגד אינן מקבלות טומאה כי הן עומדות להסרה ולא נתבטלו לבגד".

(ב) הגרשז"א זצ"ל (חק וזמן תיקונים עמ' י') – "דכדי שנטמא מחובר לטמא, צריך להיות דבר אחד, ובנ"ד עדיין הוי ב' דברים נפרדים, ואין ה'פד' מקבל טומאה".

(ג) הגרי"י ניימאן זצ"ל (נטעי גבריאל נדה פרק ע"ג הע' ח') – לשונו לעיל.

(ד) עי' הגר"א נבנצל שליט"א (חק וזמן תיקונים עמ' י') – "אם הפד מצד קטנו אינו מק"ט, ומצד חבורו לבגד הוי חבור עראי ביותר, כדברי כתר"ה, ולכן גם לענ"ד אינו מק"ט, אף אם שרי לצאת בו לרה"ר בשבת".

(ה) הגרשז"א זצ"ל (חק וזמן תיקונים עמ' י').

3. מר"מ – חשב האפוד (הליכות חנוך פרק ב' אות קנ"ט, לשונו לעיל), עמק התשובה (קובץ בית תלמוד להוראה חי"א עמ' קס"ג סי' רנ"א), הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' רי"ד, לשונו לעיל).

ח. שאלה ו' – שיטת הסד"ט דדבר שאמק"ט ע"ג דבר המק"ט טמא.

1. מחמיר – חוט שני (ס"ק י"ב אות ה' ד"ה וכן, "אשה הלובשת בגד הסמוך לגופה, או מניחה או מדביקה על גופה באו"מ מבחוץ, צמר גפן או פד' וכדו' לקבל הליחה והדמים, ומצאה עליו כתם כשיעור הרי היא טמאה, דאף שיש בדברים אלו מהם שאינם מקבלים טומאה, מ"מ כיון שגופה נושא את הדברים הללו, הרי הם טמאים טומאת משא, והרי היא טמאה").

2. מיקל – יבקש תורה (שו"ע סי' ע"א).

3. לשאר פוסקים – עי' לעיל.

לא] מצאה דם בתוך האסלה.

א. שאלות.

1. האם דרך בישיבת השירותים בזמן הזה, יש היתר של ר' יוסי והרמ"א. [לפי המחבר, פשוט שהיא טהורה].

2. האם הדם שמצא בתוך האסלה, יש הקולות של הל' כתמים.

3. האם האסלה מקבל טומאה.

4. מה הדין אם האסלה מחובר.

5. האם יש לחלק בין אר"י, וחז"ל.

6. מה הדין אם מצאה דם בתוך המים.

7. מה הדין אם מצאה דם על צואה.

8. מה הדין אם מצאה דם על מי רגלים.

9. מה הדין אם מצאה דם על הכסא.

10. מה הדין אם לא בדקה את הספל לראות אם הוא נקי קודם שהטילה בו מי רגלים.

ב. תשובות.

1. עי' סי' קצ"א, לשיטות ומר"מ.

לב] מצאה כתם ע"י קנוח.

א. שאלות.

1. האם יש חשש הרגשה מצד המי רגלים.

2. האם יש חשש הרגשה מצד הקינוח.

3. האם ראוי להסתכל על נייר הקינוח.

4. אותו מקום בדוק אצל מאכולת, א"כ יש לדון אם יכול לתלות במאכולת.

5. האם קנוח הוי כאילו נמצא הכתם על בשרה, או כתם על הנייר. [שאפשר דבקנוח הוי כאילו נמצא הכתם על בשרה, ומבשרה נתקנח ע"ג הנייר, וא"כ טמא, דהוי כנמצא על דבר המקבל טומאה].

6. האם פסק כשיטת הסד"ט, דדבר שאמק"ט ע"ג דבר המק"ט טמא.

7. האם ניר טואלט נחשב דבר מקבל טומאה.

8. הלכה.

9. ניר טואלט צבעוני.

ב. תשובות.

1. עי' סי' קצ"א, לשיטות ומר"מ.

לג] בגדי צבעונים: הלכה.

גמרא (נדה דף סא:) – "ת"ר, בגד צבוע מטמא משום כתם, רבי נתן בר יוסף אומר: אינו מטמא משום כתם, שלא תקנו בגדי צבעונין לאשה אלא להקל על כתמיהן. תקנו. מאי תקנינהו. אלא שלא הותרו בגדי צבעונין לאשה אלא להקל על כתמיהן. הותרו, מכלל

דאסירי. אין, דתנן: בפולמוס של אספסיוס גזרו על עטרות חתנים ועל האירוס. בקשו לגזור על בגדי צבעונים, אמרי: הא עדיפא, כדי להקל על כתמיהן".

א. ראשונים.

1. מחמיר: פסק כת"ק.
 - (א) רמב"ן (הלכותיו פרק ד' הל' ו') – "מצאה ע"ג בגדים אפילו היו כלי צבעונים מכיון שהדם ניכר בהן טמאה".
 - (ב) רבינו שמחה (הגמ"מ איס"ב פרק ט' הל' ז' אות ו') – "וכתב עוד דההיא קילותא לא נאמרה אלא לבגד שלא לטמא טהרות הנוגעים בו אבל האשה טמאה מדלא קאמר בגד צבוע אין מקבל כתמים כלישנא דתנן במתני".
 - (ג) ראב"ן (הגמ"מ איס"ב פרק ט' הל' ז' אות ו', י"א ט"ס וצ"ל רמב"ן).
2. מיקל: פסק כרבי נתן בר יוסף.
 - (א) רמב"ם (איס"ב פרק ט' הל' ז') – "ולא במקבל טמאה אלא א"כ היה לבן אבל כלי צבעונים אין חוששין לכתם הנמצא בהן, לפיכך תקנו חכמים שתלבש האשה בגדי צבעונים כדי להצילה מדין הכתמים".
 - (ב) האשכול (סי' מ"ב).
 - (ג) רא"ש (נדה פרק ט' סי' א' השני) – "הרמב"ן ז"ל פסק כתנא קמא והרמב"ם ז"ל כרבי יונתן ובכתמים שומעין להקל".
 - (ד) ריטב"א (נדה דף סא:) – "וקיימא לן כרבנן בין לענין כתמים בין לענין אבלות".
 - (ה) טור (סעי' י').
 - (ו) האגור (סי' אלף שס"ז) – "כתם שנמצא על בגד צבוע פליגי בה. תנא קמא מטמא ור' יונתן מטהר. הרמב"ן פסק כתנא קמא. והרמב"ם פסק כר' יונתן. וכתב הרא"ש בכתמים שומעין להקל".
 - (ז) אורחות חיים (הל' נדה אות ב') – "ואפילו במקבל טמאה אם לא היה לבן לפיכך תקנו חכמים שתלבש האשה בגדי צבעונים כדי שתנצל מדין הכתמים".
3. המחמיר תע"ב.
 - (א) רשב"א (תוה"ב הקצר בית ז' סוף שער ד') – "הכתם הנמצא על גבי צבעונים יש מי שהורה להקל אלא המחמיר בדברים אלו תבא עליו ברכה".

ב. פוסקים.

1. מחמיר.
 - (א) בית הלל (ס"ק ב') – "כבר קבלו עליהם בנות ישראל חומרא זו שלא תלבוש בגדי צבעונים מכמה דורות והוי דברים המותרים ואחרים נוהגין בו איסור אי אתה רשאי להתירה לפנייהם ומכל שכן כאן לדעת הרמב"ם הוא מדינא טמא יש להחמיר".
 - (ב) עי' דגול מרובבה (על מחבר סעי' י') – "קשה להקל נגד שלשה חמורי עולם".
 - (ג) מקור חיים (ס"ק מ"ח) – "ומי ירום ראש להקל נגד רש"י ורמב"ן וכל הני ראשונים ובפרט נגד הת"ק דנחשב בכל מקום כרבים וכסתם מתניתן וצ"ע גדול. ונראה לי שלא להקל בזה וכן ראיתי בספר בית הלל דכתב המנהג להחמיר".
2. מיקל.
 - (א) מחבר (סעי' י') – "כן כתם שנמצא על בגד צבוע, טהורה".
 - (ב) רמ"א (סעי' י') – "לפיכך, תלבש האשה בגדי צבעונים, כדי להצילה מכתמים".
 - (ג) לבוש (סעי' י') – "לפיכך תלבש האשה בגדי צבעונים כדי להצילה מכתמים".
 - (ד) תשובה מאהבה (ח"א סי' קס"ג) – "לדעת רוב הפוסקי' הרמב"ם והרשב"א וה"ה והרא"ש והטור וב"י וש"ע והרמ"א והט"ז כלם כאחד עונים שאין חוששין בהם משום כתם ואין האחרוני' פצו פה ואמרו דבר נגדם להחמיר וכן הורו המורים בכל מקום".
 - (ה) ברכי יוסף (ס"ק ד') – "הגהה. לפיכך תלבש האשה בדדי צבעונים וכו'. תמהתי על הרב בזה, שלא השגיח בהגהות מיימוניות פ"ט דאסורי ביאה (אות ו) דדין זה אינו אלא לטהרות דוקא ולא לבעלה, ועל קמאי דקמן שלא העירו עליו תמהתי ביותר, וחלילה לסמוך עליו בזה. הרב דוד קוריאנאדי בהגהותיו כ"י. ולי ההדיוט נראה שאין כאן תימה, דהגם דהגהמ"י כתבו זה בשם רבינו שמחה ומשם ראב"ן, דאם ניכר הכתם טמא, מ"מ מהרמב"ם (הל' איסו"ב פ"ט ה"ז) ושאר פוסקים שפסקו כרבי יונתן (נדה סא ב), מוכח דפליגו על רבינו שמחה וראב"ן, וכתמים דרבנן (נדה נט א), ומשו"ה נקט להקל. וזה פשוט. וזה גם כן דעת מרן".
 - (ו) חכ"א (כלל קי"ג סעי' ט') – "וכן לא גזרו בכתם שנמצא על בגד צבוע ולפיכך עצה טובה שתלבש אשה ותציע על מטתה בגדי צבעונים כדי להצילה מכתמים ואין חילוק בין אם הוא צבוע אדום או שאר צבעונים (סעיף י')".
 - (ז) חת"ס (יו"ד סי' קס"א) – "לדינא דקיי"ל כרמ"א דאשה הלובשת בגדי צבעונים מצלת על כתמים שלא לחוש לדברי רבינו שמחה".
 - (ח) ערה"ש (סעי' מ"ד) – "והגם שי"א דצבועים הוא רק לטהרת הבגד ולא לטהרת האשה מ"מ רוב הפוסקים לא ס"ל כן ולא הובא דעתם כלל בטור וש"ע".
 - (ט) שו"ת ערוגת הבושם (ח"ב סי' קס"ו) – "דכבר הלכה רוחית בישראל לפסוק כשיטות המחבר והרמ"א, וכן היא שיטת רוב ראשונים ואחרונים".
 - (י) אג"מ (לתורה והוראה ח"ב עמ' כ"א) – "ומדלא הביא המחבר והרמ"א חולקים בדבר וכתמים מדרבנן נקטינן לקולא כנגד שלשה חמורי עולם".

(יא) ביעב אומר (ח"ג יו"ד סי' י', ח"ט או"ח סי' צ"ב אות ט"ז).

(יב) שערי טהרה (סי' כ"ב אות ז' ס"ק א').

3. המחמיר תע"ב.

(א) לחו"ש (לחם ס"ק ל"ח).

(ב) בדה"ש (ס"ק קט"ז).

4. מר"מ.

(א) שבט הלוי (ח"ב סי' צ"ט סי' ק"צ סעי' י') – "כתם שנמצא על בגד צבוע טהורה, ובדגול מרבבה הקשה דקשה להקל נגד שלשה חמורי עולם יעוי"ש ונ"ב ומ"מ כל הפוסקים האחרונים פסקו להקל כדעת השו"ע והרמ"א אבל פלא בעיני שלא העירו מדברי הרשב"א בתורת הבית הקצר, הובא גם בב"י כאן, שסיים על דין זה והמחמיר תבוא עליו ברכה, וצ"ע".

(ב) קנה בושם (קובץ אור ישראל חנ"ו עמ' ל"ז אות קל"ט, אות ק"מ) – "היות שאין מצוי 'כתמים' בזמנינו דבדרך כלל הם ראיות (וראי' דאם תעשה בדיקה תמצא דם) לכן אין להקל בבגד צבוע, אולם בפחות מכגריס ועוד מסתבר לתלות בדבר אחר ... אולם בבגד צבוע שאין מכירין מראיתו, גם לא על הידים, מותרת".

ג. ריבוי דם.

1. מחמיר.

(א) אג"מ (חק וזמן פרק ב' הע' כ"א, רשומי אהרן ח"א יו"ד סי' ק"צ אות א') – "דאם יש דם מספיק כדי לכסות כל תחתית הבגד [הרגיל סמוך לבשרן], אמדינן שהיה בהרגשה".

אג"מ (הגר"ש איידר וצ"ל פרק א' סוף הע' ק"ג) – "דאף שנוהגים להקל בכתם על בגד צבוע מ"מ אם יש כ"כ דם על הבגד שלפי ראות עיני המורה א"א לבא בלא הרגשה יש להחמיר".

(ב) שבה"ל (חק וזמן פרק ב' הע' כ"א).

(ג) חזקת טהרה (חק וזמן פרק ב' הע' כ"א).

(ד) מנחת חן (ח"ב יו"ד סי' מ"א אות ה', סי' מ"ז אות א') – "אמנם עדיין יש לדון מה נחשב 'הרבה דם', והפוסקים לא נתנו שיעור ברור לזה, והכל לפי ראות עיני המורה".

2. לעשות בדיקה – הגר"ד פיינשטיין (חק וזמן פרק ב' הע' כ"ב), רבבות אפרים (חק וזמן פרק ב' הע' כ"ב), הגר"מ גראס (חק וזמן פרק ב' הע' כ"ב).

3. דעת הגר"ע יוסף זצ"ל.

(א) יביע אומר (מעין אומר ח"ז פרק א' סי' מ"א) – "שאלה: אשה שראתה דם בכמות כמו שהיא רואה בדרך כלל ביום שלישי של ווסתה, אך זה הראיה הייתה ללא הרגשה ונמשכה יומיים-שלשה. מה דינה. תשובה: תיפוק ליה [שהיא טמאה] מדין כתם. ואמרתי לרבנו שראייתה הייתה על גבי בגדים צבעונים. וענה מו"ר נר"ו: אם כן תטבול ללא ברכה".

(ב) יביע אומר (מעין אומר ח"ז פרק א' סי' מ"ב) – "שאלה: שמעתי פעם מרבנו שריבוי דמים אצל האשה אפילו אם היה ללא הרגשה ע"ג בגד צבעוני או שאינו מקבל טומאה, אנו דנים אותו כווסת. מה הגדרת ריבוי דמים. תשובה: כמו בווסת. ואמרתי לרבנו לפעמים זה כמו ביום החמישי של הווסת, אם גם זה נחשב כווסת. וענה מו"ר נר"ו: שהוא לא יודע הגדרה ברורה בזה".

(ג) יביע אומר (מעין אומר ח"ז פרק א' סי' רנ"ב) – "שאלה: אשה שראתה הרבה דם על גבי בגד צבעוני ללא הרגשה, האם כאן אם ראתה הרבה תהא טמאה כמו שרבינו פוסק בפד שאמרינן אולי הייתה לה הרגשה ולא שמה לב. תשובה: צבעוני זה לא טמא [הסגנון בערך]".

4. מר"מ – נטעי גבריאל (פרק ע"ג סעי' י"ז), חק וזמן (פרק ב' סעי' י').

(א) אור יצחק (ח"א יו"ד סי' כ"ט פרק א' כתם אות ח' ד"ה והנה) – "והנה אע"פ שבגד צבוע הכתם שעליו טהור, אם תראה דם הרבה על בגד צבוע צריכה לשאול לחכם, מפני שמסתמא הרי זה ראיית דם ממש כדרך ראיית הנשים - וטמאה".

(ב) פתחי הלכה (ארטסקרול, פרק ט' הע' ל"ג) – "There are some who maintain that a stain the size of a half-dollar is tamei even when found upon a colored garment. There seems to be **no source** for this in Halachic literature. **However**, a stain as large as those stains a woman finds on her garments before menstruation is difficult to dismiss even if found on colored garments and even if she is unaware of any hargashah. "This stain may be the beginning of her menstruation."

(ג) לגבי דבר שאינו מקבל טומאה - עי' לעיל.

(ד) לענין הברכה בטבילה - עי' סי' ר', לשיטות ומר"מ.

ד. האם יש דין בדיקה.

1. עי' לעיל, לגבי דבר שאינו מקבל טומאה.

ה. טעם.

1. רש"י (נדה דף סא: ד"ה להקל) – "להקל על כתמיהן. שאין הכתם ניכר בו כמראה דם גמור".

(א) פ"י, אינו ניכר הד' דמים מן התורה – חשב האפוד (ח"ב סי' צ"ב ד"ה שוב), מנחת אשר (סי' ב' אות ה' ד"ה אמנם, "דכיון דבימי חז"ל היו בקיאים בחמשת מיני דמים כמבואר בנדה י"ט ע"א מסתבר דבבחינה דקה זו בין דם לדם כל בגדי צבעונים אפילו בהירים מטשטשים את צבע הדם ומשום כך לא גזרו בבג"צ כלל, וממילא אף לדידן דאין אנו בקיאים במראה הדמים ולפי חומרא דידן אין בין צבעונים בהירים לבגדי לבן מ"מ כיון שלא גזרו לא גזרו. אך מ"מ כיון כאשר ניכר שהוא דם ממש ראוי לחוש כפי שמבואר לעיל"), פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' ר"ג), משמרת הטהרה (פרק ג' הע' מ"א).

(ב) אג"מ (י"ד ח"ד סי' י"ד סי' קפ"ג סעי' א' ד"ה ועיין) – "וכמו שעל בגדים צבועין לא גזרו משום שלא ניכר כל כך בהרבה מיני צבע (נדה ס"א ע"ב רש"י ד"ה להקל) שלכן אף באלו שניכר בהם לא גזרו".
(ג) מר"מ – מקור חיים (ס"ק מ"ח, לשונו לקמן), דר"ת (ס"ק ס"ב), יד דוד (בשו"ע של מכון ירושלים, אות י"ג).

ו. לא גזרו, או תליה.

1. לא גזרו – האשכול (סי' מ"ב, "דלא גזרו אלא על בגד לבן"), מעיל צדקה (סי' כ' ד"ה והיותר, סי' כ"ז ד"ה והנה נתקשתי, "שלא גזרו על הכתמים דבגד צבוע"), אדני פז (סי' כ', "בגדי צבעונין לא גזרו"), הגרש"ק זצ"ל (מי נדה דף טו. תד"ה אמר ד"ה ובני, "בבגדי צבעונין שלא תקנו חז"ל דין כתם כלל ולא הוי בהו תקנות כתמים כלל"), לבנון נטע (ס"ק ט"ו, "בבגד צבוע מעיקרא לא גזרו"), אג"מ (לתורה והוראה ח"ב עמ' כ"א ד"ה ולא), חשב האפוד (ח"ב סי' צ"ב ד"ה הנה, ד"ה ובזמן), דברי יציב (י"ד סי' פ"ט אות ה' ד"ה וגם), הגריש"א זצ"ל (משנת השלחן תשובה קי"ז, "כתם הנמצא על בגד צבוע לא גזרו בו חכמים, והיא טהורה גם בנמצא במכנס צבוע המהודק לגופה"), ששבה"ל (ס"ק ד'), בדה"ש (ס"ק ק"ט), חוט שני (ס"ק י"ג), משמרת הטהרה (פרק ג' סעי' כ'), דרכי טהרה (סוף עמ' כ"ג, "לא גזרו דין כתמים בבגדים צבעונים"), יבקש תורה (שו"ע סי' ס"ט ד"ה ועוד), מנחת אשר (סי' ב' אות ה' ד"ה אמנם, "מ"מ כיון שלא גזרו לא גזרו").

לד] הגדר.

א. ניכר שהכתם דם ממש.

1. מיקל.

- (א) בצל החכמה (ח"ה סי' קמ"ט) – "כתם בבגד צבוע גם אם ניכר בו שהוא דם טהורו חז"ל".
(ב) חשב האפוד (ח"ב סי' צ"ב).
(ג) ששבה"ל (סיכום אות ח', שבט הלוי ח"ב סי' פ"ז) – "יהיה איך שיהיה עכ"פ דברי המ"צ מפורשים להקל גם בשיטת רש"י - וכיון דברמב"ם והגה מ"י מפורש להקל וכמש"כ גם המ"צ לדעתו - ודברי רש"י אין הוכחה שמחמיר וכן סתימת הפוסקים מפורש בודאי הדבר נוטה להקל בכל אופן".
(ד) דברי משה (סי' ס"ד אות י', חשב האפוד ח"ב סי' צ"ב ד"ה ובאתי).
(ה) חוט שני (ס"ק י"ג אות א') – "המוצאת כתם בבגדי צבעונים, הרי היא טהורה, מפני שאין הדם ניכר בו, ואפילו אם הכתם נראה כדם ממש, ואפ"ל הוא יותר מכריס, הרי היא טהורה".
(ו) שערי טהרה (סי' כ"ב אות ז' ס"ק ז').
(ז) נטעי גבריא (פרק ע"ג סעי' י"ז) – "אם נמצא הכתם על בגד צבוע או בגד שאינו מקבל טומאה אפי' ניכר שהוא דם יותר מגרים טהורה".
(ח) פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' ר"ז).
2. מחמיר.
(א) מקור חיים (ס"ק מ"ח) – "מדברי רש"י דהבאתי בתפארת צבי ס"ק ו' דמפרש בדברי ר' נתן ב"י שאין הכתם ניכר בו כמראה דם גמור עכ"ל משמע הא ניכר בו טמאה".
3. דעת הגריש"א זצ"ל.
(א) הגריש"א זצ"ל (אוצרות הטהרה עמ' תתקט"ו אות ע"ו, אשרי האיש יו"ד פרק כ"ה אות כ"ז) – "כתם שנמצא על בגד צבוע, אפילו שניכר שודאי הוא דם מ"מ טהורה, דאע"פ שמתחילה הקילו בבגד צבוע משום דאין הדם ניכר בו, כמו שפירש"י בנדה (דף ס"א ע"ב), מ"מ הקילו בבגד צבוע בכל אופן, ואף שיש שכבה של דם על הבגד וניכר ודאי שזה דם".
(ב) הגריש"א זצ"ל (חק וזמן עמ' פ"ד ד"ה מצד, בשבילי הטהרה ריש סי' מ"א, אשרי האיש יו"ד פרק כ"ה הע' ל"ו) – "שלא להקל בבגד צבוע אם ניכר בו שהוא דם".
4. מר"מ – דר"ת (ס"ק ס"ב), מראה כהן (עמ' ל"א), מנחת אשר (סי' ב' אות ה' ד"ה ובכלל, "וצ"ע בזה").

ב. מצאה כתם על בגדי צבעונים: ובצד השני שהוא לבן, ועבר לצד הלבן.

1. מחמיר.

- (א) אג"מ (רשומי אהרן ח"א יו"ד סי' ק"צ אות ב') – "כתם שנתפשט מהבגד צבוע לבגד לבן הנמצא תחתיו אם יש בו שיעור גריס על הבגד הלבן תהיה טמא".
(ב) ציץ אליעזר (ח"ו סי' כ"ג אות ט"ז) – "הרי דהך דינא דכלי שאמק"ט אינו מטמא בכתמים מתחלק אפי' בכלי א' וטהור כשהוא בצד שאמק"ט וטמא כשהוא בצד המק"ט, וא"כ ה"ה ה"נ בדין בגד צבוע טהור הכתם כשנמצא בצד הצבוע, וטמא הכתם כשנמצא או עבר בהצד שאינו צבוע".
(ג) הגריש"א זצ"ל (אוצרות הטהרה עמ' תתקט"ז אות פ"ד, אשרי האיש יו"ד פרק כ"ה אות כ"ד) – "הרי היא טמאה, ואין בזה את ההיתר של בגדי צבעונים".
(ד) עי' ביע אומר (ח"ח יו"ד סי' י"ז אות ב', טהרת הבית ח"א עמ' שצ"ו) – "שפשוט שאם נמצא הכתם על צידו הצבוע של הבגד הסמוך לבשרה, וחדר עמוק עד שנראה הכתם היטב גם בצדו הלבן, ויש בו כגריס ועוד, טמאה ... ומ"מ בחלוק שאינו סמוך לבשרה, הרוצה לסמוך להקל על דברי הרב בצל החכמה, יש לו על מה שיסמוך".
(ה) פרדס שמחה (ס"ק ל"ה אות ה') – "ועבר הכתם מהצד הצבוע לצד הלבן, טמאה".
(ו) חוט שני (ס"ק י"ג אות ו') – "בגד שצידו האחד צבוע, ונמצא עליו הכתם, וצידו השני הוא לבן, והכתם עבר לשם, אין לבגד זה קולא דלבגדי צבעונים".

ז) פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' ר"ח).

2. מיקל.

א) בצל החכמה (ח"ה סי' קמ"ט) – "בבגד שצדו אחד לבן וצדו השני צבוע, אם בא הכתם על צדו הצבוע אעפ"י שניכר בו שהוא דם טהור והוא חז"ל, ממילא גם אם אח"כ נתחלחל הכתם ועבר על צדו השני של הבגד שהוא לבן, אין כאן כתם המטמא, שהרי דם שטהרוהו חז"ל הוא שעבר לצדו הלבן של הבגד, ואם היתה באה לישראל קודם שעבר לצדו השני היינו מטהרין אותה, אם כן ה"ה בעבר הדם כבר, דומיא דבגד לבן שנגע בכתם לח שע"ג בגד צבוע דלעיל".

ב) ע"י שיערי טהרה (סי' כ"ב אות ז' ס"ק י"א, ס"ק י"ב) – "שאם צד הפנימי של הבגד צבוע, וצד החיצון לבן ונמצא כתם שעבר לחותו, ג"כ על צד הלבן אפשר שהיא טהורה. משא"כ באם צד הפנימי לבן וצד החיצון צבוע בזה טמאה".

ג) נטעי גבריא (פרק ע"ג סעי' י"ג) – "בגד שצדו האחד צבוע וצדו השני לבן, ועבר הכתם מהצד הצבוע לצד הלבן, אינו טמא משום כתם".

3. מר"מ.

א) הגר"א ונבצל שליט"א (אסיפת יצחק י"ט סיון תשס"ט) – שאלה: "אשה שלובש תחתונים שחורים ומצא יותר מכגריס על בגד עליון לבן האם יכולה להקל כמו שמצא על בגד צבוע". תשובה: "לא".

ג. בגד לבן נגע בכתם לח שע"ג בגד צבוע.

1. מיקל.

א) בצל החכמה (ח"ה סי' קמ"ט, ח"ו סי' קכ"ה אות ב') – "בגד לבן נגע בכתם לח שע"ג בגד צבוע ונראה בבגד הלבן שהוא דם גמור, אפ"ה לא טמא הוא משום כתם".

ב) יביע אומר (ח"ה יו"ד סי' י"ז אות ב') – "גם כשנגע בו אח"כ בבגד לבן, הו"ל כאילו נגע בכתם טהור, ושוב אין לטמא אותה".
יביע אומר (מעין אומר ח"ז פרק א' סי' קי"ג) – "שאלה: אשה מצאה כתם על גבי בגד צבועני שבמידה והוא היה על גבי בגד לבן, היינו רואים שהוא אדום, האם זה מטמא. כן מה הדין אם העבירו את המראה מבגד זה לבגד אחר בצבע לבן ורואים שהוא אדום. האם זה מטמא אותה. תשובה: טהור".

ג) פתחי הלכה (ארטסקרול, פרק ט' הע' א').

ד) הגר"ש"ז אולמאן שליט"א (חק וזמן פרק ב' הע' מ"ה).

ה) נטעי גבריא (פרק ע"ג סעי' ט"ז) – "מצאה כתם על בגד צבוע או על דבר שאינו מקבל טומאה, וקנחתו בדבר לבן או המקבל טומאה, מ"מ טהורה".

ו) חק וזמן (פרק ב' סעי' כ').

2. מחמיר.

א) ע"י אג"מ (רשומי אהרן ח"א יו"ד סי' ק"צ אות ב') – לשונו לעיל.

ב) אור יצחק (ח"א יו"ד סי' ל"א, על סי' ק"צ תשובה ג') – "שאלת: אשה שמצאה דם שודאי בא מגופה (בלא הרגשה) על בגד צבוע, ונגעה בו בידה, וניכר שפיר שזה דם, מה דינה. תשובה: טמאה, דכל ההיתר של בגד צבוע הוא מפני שאינו ניכר, ועתה שניכר על גופה ורואים שהוא דם הרי היא טמאה".

ד. נמצא דם עבה על צבעונים: אפשר לקלפו.

1. מחמיר.

א) אג"מ (חק וזמן פרק ב' הע' י"ז).

ב) באר משה (ח"ד סי' ס"ה) – "בסמיכות דם אין להתיר גם בבגד צבוע, ולא רק בבגד הסמוך לבשר אלא אפילו בבגד שאינו סמוך לבשר".

1) ע"י באר משה (חק וזמן פרק ב' הע' י"ז) – "והשיב לו אביו דחומרא זו שכתב בשו"ת בא"מ היא חומרת עצמו".

ג) חוט שני (ס"ק י"ד אות ב').

2. מיקל.

א) אבן ישראל (חק וזמן פרק ב' הע' י"ח).

ב) הגריש"א זצ"ל (אוצרות הטהרה עמ' תקט"ו אות ע"ח, חק וזמן פרק ב' הע' י"ח, אשרי האיש יו"ד פרק כ"ה אות כ"ט) – "כתם של דם יבש כגון קרטין אדומים, אף שהוא נפרד מן הבגד ועומד בפני עצמו ואדמומיתו ניכר שפיר אף על הצבוע, מ"מ היא טהורה, כיון שבכתם שנמצא על דבר צבעוני לא גזרו כלל טומאת כתמים".

ג) רבבות אפרים (חק וזמן פרק ב' הע' י"ח).

ד) מנחת אשר (סי' ב' אות ז' ד"ה וגם) – "בחוט שני ... חידוש הוא שלא מצינו בדברי הפוסקים, והלא כל כתם, אפשר להצמיד לו בגד לבן כשהוא לח ולבודקו ולא מצינו שום מקור שצריך לעשות כן, ומשו"כ נראה יותר דכיון דלא גזרו דין כתמים על בגדי צבעונים אינו צריך לעשות שום השתדלות לבודקו דמה שלא אסרו חכמים אין בו איסור כלל".

ה) הגר"ד פיינשטיין שליט"א (חק וזמן פרק ב' הע' י"ח).

3. מר"מ – נטעי גבריא (פרק ע"ג סעי' י"ז), יבקש תורה (שו"ע סי' ס"ט), חק וזמן (פרק ב' סעי' ח').

לה] כתם שחלקו על מקום לבן וחלקו על מקום צבוע.א. **מחמיר.**

1. **תשובה מאהבה** (ח"א סי' קס"ג) – "נמצא שיעור כתם חציו על הצבוע וחציו על הלבן יש להחמיר כשלשה עמודי עולם שמחמירי בכל בגד צבוע אפי' כלו הפוך אדום אלא שראיתי בשו"ת מעיל צדקה ... וכן העתיקו להלכה ולמעשה בעל סדרי טהרה ... ולי הדבר צ"ע דודאי באופן זה יש להחמיר כשלשה עמודי עולם אחרי שאין המטהרים בבגדי צבעוני' מטהרים על אופן זה".
2. **חוו"ד** (חי' ס"ק י"ג, בי' ס"ק ט') – "ואם מקצתו צבוע ונמצא חצי גריס על מקום הצבוע וחצי גריס על מקום הלבן טמא".
3. **תפארת צבי** (יו"ד סי' כ"ד, הו"ד בפת"ת ס"ק כ').
4. **לחז"ש** (ס"ק מ') – "הכתם חציו על הלבן וחציו על הצבוע וניכר שהכל הוא כתם אחד טמא. חוו"ד".
5. **מהרי"ץ דושינסקי** (סי' ע"ה ד"ה וממילא) – "דנראה להחמיר אפילו אם אין שיעור גריס בחוץ לצבע וכמו שהביא בחוו"ד".
6. **עי' אג"מ** (יו"ד ח"ג סוף סי' נ"ג, לתורה והוראה ח"ב עמ' כ"ב) – "ולדינא כיון שטעם החו"ד מסתבר מהראוי להחמיר כהחו"ד אף שהוא איסור דרבנן ואף שרוב אחרונים סוברים כהמעיל צדקה, אבל במי שאין לו בנים ובשעת הדחק יש להקל כהמעיל צדקה".
7. **ששבה"ל** (סיכום אות י"ב).
8. **מנחת אשר** (סי' ב' אות ה' ד"ה ולכאורה) – "וראוי להחמיר בזה".

ב. **מיקל, אבל מצרף המקומות לבנות לכגריס ועוד.**

1. **מעיל צדקה** (סי' ס"ב ד"ה ובדין) – "שאיין חלק שע"ג הצבוע מצטרף להשלים השיעור ... אבל כל שיש בשני חלקי הלבן כשיעור והוא מתחבר כאחד עם החלק שע"ג חלקי הלבן כשיעור והוא מתחבר כאחד עם החלק שע"ג הצבוע נ"ל להחמיר".
2. **סד"ט** (ס"ק כ"א) – "בתשובת מעיל צדקה ...".
3. **מחצית השקל** (סוף ס"ק ט"ז) – "בתשובת מעיל צדקה ...".
4. **רע"א** (על סעי' י') – "אם הוא מנומר צבע על לבן והכתם על הצבע ויוצא על קצותי' על הלבן אם במה שיש על הלבן יש בו כשיעור הצבע מצרפן לכתם א' אבל אם אין בו כשיעור רק בהצטרפות שעל הצבע טהורה. ת' מעיל צדקה (סס"ב)".
5. **חכ"א** (כלל קי"ג סעי' י') – "כתם שנמצא על בגד מנומר בגווני לבנים וגם שאר צבעים כמו גראטקס (ובלשון אשכנז איין ווערפיל) ולא היה כשיעור על לבן אחד אף על גב שכשנצטרף עמה מה שעל הצבע יש בו כשיעור אינו מצטרף אבל אם עבר הכתם בלבן השני ובב' הלבנים יש בהם כשיעור כתם אף על פי שהצבע הוא באמצע כיון שעל כל פנים הכתם עובר גם על הצבוע מחבר הלבנים ליחשב כאחד וטמא אבל אם אינו עובר גם על הצבוע אין ב' הלבנים מצטרפין (סדרי טהרה ס"ק כ"א בשם תשובת מעיל צדקה) ואם שתיו צבוע וערבו לבן או להיפך הכל הולך אחר הנראה".
6. **עי' ערה"ש** (סעי' מ"ד) – "בגד שיש בו הרבה גוונין מקצתו לבן ומקצתו צבוע וכן הולך כל הבגד באופן זה והלך הכתם מלבן ללבן בהפסק צבע והכתם הלך על פני כולם נהי שאין הצבוע מצטרף לכגריס מ"מ וודאי דגם אינו מפסיק ואם יש בשני הלבנים כגריס טמא וכן הסכימו הגדולים ויש מחמירים דגם הצבוע מצטרף לכגריס אל הלבן וצ"ע [כן פסק הח"ד סק"ט והביא ראייה מתשו' רמ"א שבט"ז סוף סי' זה ע"ש ואין זה דמיון כלל דהא הכא חכמים תקנו שלא לטמאות כתם בצבעונין ואיך נצרפנו ואף שע"פ דברי רש"י שהבאנו יש ליישב זה מ"מ לא נראה כן ודו"ק]".
7. **צמח צדק** (פסקי דינים סעי' י', עמ' רנ"ג) – "אין הצבוע מצטרף עמו ... ויש בין שני הלבנים כגריס ועוד. מצטרפים יחד. ואין הצבוע הפסק".
8. **יד דוד** (בשו"ע של מכון ירושלים, אות י"ג).
9. **שערי טוהר** (שער י' סעי' י"ג) – "ויש מקילין ויש לסמוך להקל ... ויש שיעור כתם בצירוף בלבן שבזה ובזה טמא לכ"ע".
10. **ביע אומר** (ח"ח יו"ד סי' י"ז אות א', טהרת הבית עמ' שצ"ה) – "שהעיקר כדברי רוב האחרונים, שאם יש בשני חלקי הכתמים שיעור כגריס ועוד, אין המקום הצבוע מפסיק ביניהם".
11. **חוט שני** (ס"ק י"ג אות ז') – "בגד מנומר שהכתם נמצא גם על החלק הצבוע וגם על החלק הלבן, אם יש בבגד שבחלק הלבן, שיעור כגריס, הרי זה מצטרף לטמא, אף שהלבן מחולק לכמה חלקים, מכיון שכל הכתם נראה אחד".
12. **פתחי הלכה** (ארטסקרול, סוף עמ' ר"ה, ריש עמ' ר"ו).
13. **קיצור שו"ע** (פרק י"ד סעי' ז' - סעי' י"ב).
14. **דרכי טהרה** (עמ' כ"ד).
15. **הגר"י ברקוביץ שליט"א** (זרע שמואל הע' קפ"א, הע' ר"ה) – "שהמנהג להקל כרע"א".
16. **מנחת חן** (ח"ב יו"ד סי' נ').

ג. **מיקל, וגם אינו מצרף הב' מקומות לבנות לגריס.**

1. **עי' גר"י** (ס"ק כ"ג) – "ובגד מנומר בגווני רבים לבנים ומיני צבעונים ונמצא כתם אחד מקצתו על נימור הלבן ומקצתו על הצבוע אם אין על הלבן כגריס ועוד אין הצבוע מצטרף עמו אף על פי שנראה לעין שהכל כתם אחד מאחר שלא גזרו על הצבוע (שו"ת מעיל צדקה סי' ס"ב)".
- (א) **פשט בגר"ז**, שגם לא מצרף מה שעל מקומות לבנות – **צמח צדק** (פסקי דינים סעי' י', עמ' רנ"ג, "בשו"ע של רבינו ז"ל שלא העתיק זה. ונראה שאינו מסכים לזה לפי שמאחר שאין הצבוע מצטרף הרי הוא מפסיק"), **עמק שאלה** (יו"ד סוף סי' ל"ז, "ובש"ע זקני הגאון זי"ע העתיק דין המעיל צדקה דבכתם בלבן וצבוע אין מצטרף. ולא העתיק הדין המפורש באותה תשובה דמה שעל ב' הלבנים מצטרף. וע"כ נראה דחולק עליו"), **ציץ אליעזר** (ח"ו סי' כ"ג אות י"ח), **ביע אומר** (ח"ח יו"ד סי' י"ז אות א').

2. אור יצחק (ח"א יו"ד סי' כ"ט פרק א' כתם אות ח' ד"ה נמצא) – "הולכים בזה אחר מקום הלבן לבד לשיעור גריס. וכן אם היה קו צבעוני שמחלק את המקום הלבן – אין מצטרפים שני חלקי הלבן".

ד. דעת הגריש"א זצ"ל.

1. הגריש"א זצ"ל (אוצרות הטהרה עמ' תתקט"ו אות ע"ט, אשרי האיש יו"ד פרק כ"ה אות כ"ה) – "יש להחמיר לצרפו כדעת החו"ד, כיון דבזמנינו אין מצויים מאכולות".
2. הגריש"א זצ"ל (משנת השלחן סוף תשובה קי"א, סוף תשובה קי"ח) – "בגד מנומר בצבעים, דהיינו שחלקו צבוע וחלקו לבן, ונמצא כתם חצי גריס על הצבוע וחצי גריס על הלבן – טהורה, ומ"מ חלק הצבוע לא נחשב להפסק בין שני הכתמים, ולכן אם יש חצי גריס על הלבן ועוד חצי גריס על לבן נוסף ובד צבוע ביניהם וניכל שהכל אחד, הכתמים מצטרפים והיא טמאה".

ה. מר"מ – פת"ת (ס"ק כ', ס"ק כ"א), דר"ת (ס"ק ס"ד), חשב האפוד (ח"ב סי' קל"ו), ציץ אליעזר (חט"ז סי' ע' אות א', "ובשעת הדחק תעשה שאלת חכם"), בדה"ש (ס"ק קט"ו), שערי טהרה (סי' כ"ב אות ז' ס"ק ט', ס"ק י', ס"ק י"ג), מראה כהן (עמ' ל"ב אות ד', אות ה'), משנת השלחן (סעי' ח' ס"ק ד').

1. הגר"מ אליהו זצ"ל (מכתב בציץ אליעזר חט"ז סי' ע' אות א') – "בספר 'דרכי טהרה' עמוד כ"ד כתם הנמצא בבגד שהוא לבן וצבוע, ויש בחלק הלבן יותר מגריס ומחולק ע"י החלק הצבוע שכתבנו שם שהיא טמאה ... רצוי וחשוב להוסיף מה שכת"ר העיר ולכתוב שאם יהא לאשה כדבר הזה תפנה לרב בשאלה".

לן הצבע.

א. איזה צבע.

1. כל מיני צבע.

(א) מעיל צדקה (סי' ס"ב ד"ה דע) – "דע בני כי כל הצבעים מצילין מן הכתמים ... ש"מ דכל מיני צבעונים מצילין".
 (ב) חכ"א (כלל קי"ג סעי' ט') – "ואין חילוק בין אם הוא צבוע אדום או שאר צבעונים".
 (ג) גר"ז (ס"ק כ"ג) – "ואין חילוק בין צבע אדום לשאר צבעונים".
 (ד) לחו"ש (לחם ס"ק ל"ט) – "בכל מיני צבע לאו דוקא אדום".
 (ה) ערה"ש (סעי' מ"ד) – "וכל מין צבע אינו מטמא בכתם".

ב. צבע בהיר (pastel colors).

1. מחמיר בצבע בהיר.

(א) הגריש"א זצ"ל (משנת השלחן תשובה קי"ח, לבושי עז ס"ק ו' ד"ה אמנם, בדין י"ד, אשרי האיש יו"ד פרק כ"ה אות כ"א) – "אם הבגד צבוע בצבע בהיר [כצבוב בהיר וכדומה] וניכר הכתם הוא דם ממש – יש להחמיר עליה לפי ראות עיני המורה".
 עי' הגריש"א זצ"ל (משמרת הטהרה פרק ג' הע' מ"ב) – "שהגדר בזה כל צבע שמקליש הדם ואינו נראה חוזק הדם כמו שהיה נראה בבגד לבן אע"פ שלפנינו נראה דם גמור, מ"מ כיון דהצבע קלקל במראה הדם חשיב צבוע, שכן מקלקל גם בראיית ה' מיני דמים".

(ב) שבט הלוי (ח"ב סי' פ"ז) – "סתימת הפוסקים מפורש בודאי הדבר נוטה להקל בכל אופן – מכ"מ בצבע הדומה כמעט ללבן והדם ניכר כבלבן ממש כמו הע"ל גע"ל וכדומה גם דעתי העני' נוטה להחמיר".
ששבה"ל (ס"ק ד', סיכום אות ח', סי' קצ"ו סעי' ג' ס"ק א' ד"ה וגדר) – "למעשה בצבע בהיר נראה להחמיר כיון שניכר בהם כלבן".

(ג) חוט שני (ס"ק י"ג אות א' ד"ה ודע) – "ודע דכל גווני הצבעים, הרי הם בכלל 'בגדי צבעונים' שאינם מקבלים טומאת כתמים, שהרי אין ניכר בהם הדם. ואמנם אם הצבע בהיר מאוד, כגון צבוב בהיר או תכלת בהיר, הרי הם אינם בכלל 'בגדי צבעונים' שהרי הדם ניכר בהם".

(ד) פרדס שמחה (ס"ק ל"ה אות ב') – "בבגד צבוע בצבע בהיר ממש כגון צבוב בהיר וכדו', יש להחמיר".
 (ה) עמק התשובה (ח"ו סי' תט"ו, קובץ בית תלמוד להוראה ח"א עמ' קס"ג סי' ר"ב) – "במהות בגד צבוע רגיל אני להורות דדין תורת בגד צבוע לענין כתם הוא רק כשצבעו הוא עמוק, אבל כשצבעו בהיר שקורין העל (אולי צ"ל געל) ע"ז אין לו דין בגד צבוע לענין כתם, דלא בעינן לבן ממש לענין כתם אלא שלא יהי' צבוע, והבן".

2. מיקל: אפילו צבע בהיר.

(א) אג"מ (חק וזמן פרק ב' עמ' פ"ג ד"ה וכדבריהם, רשומי אהרן ח"א יו"ד סי' ק"צ אות י"ח) – "הגדר של בגד צבוע הוא אפילו כשהבגד הוא בצבע כחול בהיר".

אג"מ (לתורה והוראה ח"ב עמ' כ"א) – "ולאו דווקא בבגד אדום דה"ה בשאר בגדי צבעונים, דלאו משום שאין ניכר בה מראה דם הוא דמי לנו בקיאות במראות דם כחז"ל אפילו להבחין בין דם טהור לדם טמא כספרי ר"פ שופטים וודאי היו בקיאות במראות דם בבגדי צבעונים באיזה צביעה שתהיה, אלא ע"כ דכתם שנמצא על בגדי צבעונים לא היה בכלל גזירת חכמים כנו"ל".

(ב) באר משה (ח"ד סי' ס"ד) – "כל צבע שאינו לבן בכלל בגדים צבעונים".

(ג) דברי יציב (יו"ד סוף סי' פ"ט) – "שייך בכל הצבעים".

(ד) הגר"חפ"ש זצ"ל (חק וזמן פרק ב' עמ' פ"ג ד"ה ועי').

(ה) הגר"ט גאלדשטיין (חק וזמן פרק ב' עמ' פ"ג ד"ה וכן).

- (ו) ציץ אליעזר (ח"ו סי' כ"ג) – "מכל הלין נראה ברור דיש לטהר כתמים בבגדי צבעונים בכל סוגי המיני צבעונים כל שלא הוי לבן וכן בכל כמות דם שנמצא כל שלא יצא זה מכלל דין כתמים".
- (ז) אבן ישראל (חק וזמן פרק ב' עמ' פ"ג ד"ה וכן) – "רק שצריך צבעו טוב ולא שהוא כבר דהוי (faded)".
- (ח) עי' הגר"ח שליט"א (אסיפת יצחק י"ח חשון תשס"ט) – שאלה: "האם יש להקל בכתם יותר מכגריס על בגדי צבעונים בצבעים בהירים". תשובה: "יתכן".
- (ט) משמרת הטהרה (פרק ג' סעי' כ') – "אין חילוק בצבע הבגד אם הוא אדום צהוב כחול שחור ירוק וכדו', ואף צהוב שצבעו נוטה לבהיר יש לו דין של בגד צבוע כל שבלא הצבע לא היה מראה הדם ניכר בו כל כך כמו עתה חשוב כבגד צבוע".
- (י) בדה"ש (ס"ק קי"א) – "וכל שאינו לבן בכלל צבוע היא".
- (יא) קיצור שו"ע (פרק י"ד סעי' ב') – "כשנמצא על בגדים מכל צבע אחר, אין האשה נאסרת על ידו".
- (יב) דרכי טהרה (סוף עמ' כ"ג) – "ואין זה משנה אם צבע הבגד בהיר וצבע הכתם כהה או להיפך, כי לא גזרו טומאת כתמים על בגד צבוע ... ויש מחמירים ואומרים שבבגד בהיר מאוד ג"כ אין קולא, ואין מחמירים כמותם".
- (יג) רבבות אפרים (חק וזמן פרק ב' עמ' פ"ג ד"ה וכן).
- (יד) אור יצחק (ח"א יו"ד סי' כ"ט פרק א' כתם אות ח') – "וכל שאין הבגד לבן אפילו הוא בצבע חלש דינו כצבוע".
- (טו) מנחת אשר (נדה סי' ב' אות ה' ד"ה אמנם) – "בבגדי צבעונים ממש אבל בצבעים בהירים כגון צהוב בהיר או סגול בהיר שלפי דעת הרבה מורי הוראה מומחים לדבר אין צבעם מכה את צבע הדם ושפיר יש לבחון בהם במראות הדמים, דעת בעל שבט הלוי להחמיר ושמעתי שכך מורה ובה הגרי"ש אלישיב וכו' כ בחוט השני סעי' י', ולענ"ד כל כה"ג הו"ל למרנן גדולי הפוסקים לדורותיהם להשמיענו הלכתא גבירתא דא ולא לסתום הדברים בדבר שיש בו מכשול. ולולי דבריהם היה נראה בזה דלא פלוג חכמים ובבגדי צבעונים לא גזרו כלל טומאת כתמים, ועוד נראה דכיון דבימי חז"ל היו בקיאים בחמשת מיני דמים כמבואר בנדה י"ט ע"א מסתבר דבבחינה דקה זו בין דם לדם כל בגדי צבעונים אפילו בהירים מטשטשים את צבע הדם ומשום כך לא גזרו בבג"צ כלל, וממילא אף לדין דאין אנו בקיאים במראה הדמים ולפי חומרא דידן אין בין צבעונים בהירים לבגדי לבן מ"מ כיון שלא גזרו לא גזרו. אך מ"מ כיון כאשר ניכר שהוא דם ממש ראוי לחוש כפי שמבואר לעיל".
- (טז) הגר"א בנבצל שליט"א (אסיפת יצחק חשון תשס"ט) – שאלה: "האם יש להקל בדם על בגדי צבעונים בצבעים בהירים, או דוקא צריך צבעים ממש". תשובה: "יש להקל".
- (יז) שערי טהרה (סי' כ"ב אות ז' ס"ק ב') – "אין הבדל באיזה סוג צבע הוא צבוע ... אמנם אם הוא צבוע לבן יש להחמיר".
- (יח) הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' ר"ב) – "יש להקל אא"כ הוא מלבן (לבן שאינו בהיר)".
- (יט) חק וזמן (פרק ב' סעי' ה') – "ומכל מקום אפילו אם לבשה בגד בצבע בהיר (light colors) ונמצא בה כתם, טהורה".
- (כ) פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' ר"ד) – "common practice".
- (כא) יבקש תורה (שו"ע סי' ס"ט ד"ה וכחילוק).
3. מר"מ – חוקי חיים (ח"ג סי' ל"ד), נטעי גבריאל (פרק ע"ג סעי' ט'), מראה כהן (עמ' ל"ב אות ב').

ג. אופ וייט (off white).

1. מחמיר.
- (א) הגר"ש אולמאן (חק וזמן פרק ב' עמ' פ"ד ד"ה ומ"מ).
- (ב) הגר"ט גאלדשטיין (חק וזמן פרק ב' עמ' פ"ד ד"ה ומ"מ).
- (ג) נטעי גבריאל (פרק ע"ג סעי' ט') – "ובלבן דיהה יש להחמיר".
- (ד) פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' ר"ה) – "It is assumed that off-white or light beige colors are a variation of white" – "and thus subject to the laws of kesamim".
- (ה) מנחת אשר (סי' ב' אות ה' ד"ה ועוד) – "דבצבע אפור בהיר דינו כבגד לבן אף שאינו לבן ממש דמסתבר שבימי קדם לא היו בגדים לבנים וצחורים ממש כבימינו וכל צבע על בסיס לבן ובהיר הוי כלבנים לענין זה".
- (ו) הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' ר"ב) – לשונו לעיל.
- (ז) כל שכן המחמירים לעיל.

ד. שנצבעו לבן.

1. מחמיר – בית שלמה (יו"ד ח"ב סי' ל"ג, כ"ג), "דבצבוע לבן בכל ענין מטמא", קנאת סופרים (השמטות לשנות חיים סי' קל"ד, האלף לך שלמה יו"ד סי' רכ"ט, "מראה לבן אינו בכלל סתם צבוע וסתם צבוע הוי רק שאר מינים ולא לבן"), טהרת ישראל (סעי' נ"ד, "יש לטמאה"), פרדס שמחה (ס"ק ל"ה אות ב'), בדה"ש (ס"ק קי"ב), שערי טהרה (סי' כ"ב אות ז' ס"ק ב'), "אם הוא צבוע לבן יש להחמיר", נטעי גבריאל (פרק ע"ג סעי' י'), פתחי הלכה (ארטסקרול, פרק ט' הע' ב'), משמרת הטהרה (פרק ג' סעי' כ').

ה. תחתונים שחורים.

1. מחמיר, שלא תלבש.
- (א) הגר"ש א"ז (משנת השלחן תשובה קי"ח ד"ה הגדר, משמרת הטהרה פרק ג' הע' מ"ב, אשרי האיש יו"ד פרק כ"ה אות כ') – "אך לא 'תהדר' לילך בבגד צבוע שחור כהה, וכמו ששמעתי מהגר"ש"א (שליט"א) [זצ"ל] דפעמים שהאשה רואה וסתה בלא הרגשה או שיצא דם בהרגשה כלדהו ומחמת צבע השחור אין הדם ניכר כלל ועלולה לבוא לידי מכשול, וגם פעמים שמרגשת ורואה מראה טהור והאשה אינה מוצאתו בבגד שחור נמצא מקלקלת עצמה בחינם. אלא תלך בבגד צבוע כהה באופן שתוכל לזהות דם הוסת או טיפת דם הבא ע"י הרגשה, או להיפך שתוכל לראות בו מראה טהור שאחרי הרגשה".

(ב) אור יצחק (ח"א יו"ד סי' כ"ט פרק א' כתם אות ח' ד"ה והנה, ח"ב יו"ד סי' כ"ז ד"ה ואגב, קיצור הל' נדה אות ל"ו) – "לא תלבש בגדים תחתונים אדומים או שחורים, שהרי כמעט ואי אפשר לראות עליו דם בלי הסתכלות מרובה, ולא תדע שאירע לה ראיית דם ממש, בפרט בדור האחרון שלא בקיאות בהרגשה כלל, והרי היא אסורה באיסור כרת".

(ג) נטעי גבריאל (פרק ע"ג סעי' כ"ה) – "כשמיעצין לאשה ללבוש בגד צבוע כדי להנצל מכתמים, תלבוש צבוע בהיר ולא צבוע שחור".

(ד) על פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' ר"ד, עמ' ר"ח, עמ' קפ"ד) – "It is preferable to avoid wearing black or navy blue garments".

2. לא נראה שזה מנהג העולם, או סתימת שאר פוסקים.

ו. צבוע מתחלת ברייתו.

1. חכ"א (כלל קי"ג סעי' י') – "ועורות הצבועות בידי שמים מטמאין בנגעים והוא הדין בכתמים ובידי אדם אינן מטמאין אבל בבגדים אין חילוק בין צבועין בידי אדם או בידי שמים".
2. מיקל – לחו"ש (שמלה ס"ק ט"ז, "נראה פשוט ... ודלא כמ"ש בס' חכמת אדם"), בית שלמה (יו"ד ח"ב סי' ל"ג, כ"ג, "ובצביע אדום או שאר מראות אף מברייתו אינו מטמא"), טהרת ישראל (סעי' נ"ג), שערי טוהר (שער י' ס"ק י"ב), הגריש"א זצ"ל (משנת השלח תשובה קי"ח), פרדס שמחה (ס"ק ל"ה אות ג'), בדה"ש (ס"ק קי"א, "שיש לסמוך על המקילים"), שבט הלוי (ח"ב סי' פ"ז ד"ה ולענין, ששבה"ל ס"ק ד' ד"ה ולענין, סיכום אות ט', "ולענין צבוע בידי שמים שקצת אחרונים נסתפקו בזה, אבל להלכה ודאי פשוט שאין הבדל בין צבוע בידי אדם לצבוע בידי שמים"), חוט שני (ציונים ס"ק קס"א), נטעי גבריאל (פרק ע"ג סעי' י"ט, "עורות הצבועין אפי' בידי שמים אינם מטמאין משום כתמים"), פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' ר"ו).
3. מר"מ – האלף לך שלמה (יו"ד סי' רכ"ט, "אם הוא אדום או ירוק בטבע הנה זה מן הנמנע שיהי' ירוק בטבע רק בע"כ החוטין תחלה נצבעו והיינו בגד צבוע"), דר"ת (ס"ק ס"ג).

ז. בגד שהושחר מלכלוך וכד', האם דינו כבגד צבוע [אף אם מתלבן בכבוס].

1. מיקל, דינו כבגד צבוע – ששבה"ל (ס"ק ד', "ובגד שהושחר מלכלוך וכד' והוא כאפור, אם נשתנה הרבה דינו כבגד צבוע, אף אם מתלבן בכבוס").
2. מחמיר, אינו כבגד צבוע – על שערי טהרה (סי' כ"ב אות ז' ס"ק ג', "וצ"ע בבגד לבן שלבשה בו הרבה זמן והושחר מחמת הזיעה וכדומה, אם יש לו דין של בגד צבוע. ומצד הסברא נראה שמכיון שכל הענין של צבוע חידוש הוא לא נקל כ"כ").
3. לבשה תחתונים, ומצאה פחות מגריס. אח"כ מצאה עוד, האם זה בגדי צבעונים. [ממ"ש, אם בז' נקיים, לכאורה צריך להחליף, כיון שא"א לבדוק. צ"ע].

ח. מר"מ.

1. ש"ך (סי' קע"ח ס"ק ג') – "שאין דרך הצנועים להיות אדומים בלבושם וצבע השחור הוא דרך צניעו' והכנעה וכדאמרינן מי שיצרו מתגבר עליו ילבש שחורים ויתעטף שחורים כו' ועוד התם מסורת בידינו להקפיד על לבישת האדום לבני עמנו מהרי"ק שם".

לז. בגד הסמוך לבשר.

א. מחמיר.

1. חת"ס (יו"ד סי' קס"א) – "וזה דוקא בבגד עליון אבל בגד הסמוך לבשר כחלוק וכתונת לא שמענו".
 2. הו"ד בפת"ת (סוף ס"ק כ"א).
 3. קול אריה (סי' ס') – "סברת החת"ס ז"ל מוטעם היטב ולדעתי חלילה להקל נגדו בזה, כיון דהרמב"ן והר"ש והראב"ן מחמירים וגם הרשב"א בתוהבה"ק כ' שהמחמיר בדברים אלו תע"ב עם בדגול מרבבה כתב דקשה להקל נגד שלשה עמודי עולם, ולכן די להקל במה שמפורש במחבר ורמ"א ז"ל, אבל להקל בבגד התחתון ובימי הליכון אין לנו".
 4. שו"ת ערוגת הבושם (ח"ב סי' קס"ו) – "כל הראשונים והאחרונים לא משמע כן, מ"מ צריכין אנו לכופ ראש במודים דרבנן לקבל דבריו".
 5. על מהרי"ץ דושינסקי (סוף סי' ע"ה) – "דברי חת"ס והואיל דנפק מפומי' ובפרט לחומרא ראוי לחוש להוראתו בקדושה וללמוד בתוך ביתו אבל למחות לא ... המיקל על סמך הרמ"א אין למחות בידו והמחמיר תע"ב".
 6. טהרת ישראל (סעי' נ"ו) – "רק החלוק התחתון סמוך ממש לגוף לא יהיה צבוע לכתחלה".
 7. שערי טוהר (שער י' סעי' י"ג) – "לא תלבש חלוק הסמוך לבשרה מצבעונים".
 8. מנחת יצחק (ח"ד סי' קי"ח אות ב', ח"י סי' ע"ח אות א') – "יש לפסוק להחמיר לכתחילה, ולא דיעבד, כהסכמת גדולי האחרונים, שהובאו בטהרת ישראל (שם סעי' נ"ז) ובבא"י שם, - וכן בלבישת צבעונים בז' נקיים, להצילה מכתמים, יש לפסוק כדאיתא שם (סעי' נ"ח)".
 9. הגרשו"א זצ"ל (נשמת אברהם יו"ד סי' ק"צ ס"ק ב') – "כמדומני שלא ראיתי אצלו עצה שתלבש בגדי צבעונים אשר הרעק"א במהד"ת מתיר בסי' לד גם בבגד הסמוך לגוף".
- (א) רק לכתחילה – מנחת יצחק (ח"ד סי' קי"ח אות ב', ח"י סי' ע"ח אות א', לשונו לעיל), טהרת ישראל (סעי' נ"ו, לשונו לעיל).

ב. מיקל.

1. טוב טעם ודעת (מהדו"ג ח"ב סי' ס"ג ד"ה והנה) – "שראה בחת"ס ... הנה ידידי אל ישמע לו בזה שהרי לא כתב בזה ראי' מש"ס וראשונים רק מסברא ותמוה עליו דהרי ש"ס מפורש דלא אמרו בכתמים להחמיר אלא להקל".
2. מהרש"ם (ח"א סי' פ"א, סי' פ"ב) – "והדבר ברור לענ"ד שאין לחוש כלל לחומרת הח"ס".
3. מראה יחזקאל (סי' נ) – "מ"ש מעלתו לחלק בין בגד עליון לתחתון וכו', לא ירדתי לסוף דעתו מאחר דבגד צבוע אינו מקבל כתמים מה חילוק יש בין בגד עליון לתחתון".
4. מנחת פתים (סעי' י') – "לענ"ד דברי החת"ס תמוהים דעיקר יסודו שם מדפריך הש"ס אהא דהיתרו מכלל ...".
5. חזו"א (סי' פ"ט ס"ק ד') – "בפ"ת יו"ד סי' ק"צ סקכ"א הביא בשם החת"ס דבגד הסמוך לבשר כמו חלוק וכתנת לא הותרו בהן כתמים בבגדי צבעונים, תמוה מאד דאילו היה חילוק בדבר איך סתמו הדבר כל הפוסקים ונתנו מכשול לרבים וגם בסברא אין חילוק שהרי במקום דליכא למיחוש אין חוששין, וכמש"כ בפ"ת סקכ"ו, ובמקום דאפשר לדם המקור לבוא אין חילוק בין סמוך לבשר לבגד השני, והעיקר דסתימת הראשונים והאחרונים כפירושו שאין בהם דין כתמים כלל, ובר"מ פ"ט ה"ז מבואר דאפי' ישבה ערומה על בגד צבוע ואח"כ נמצא עליו כתם טהורה כדין ישבה על דבר שאינו מקבל טומאה".
6. קהלות יעקב (ארחות רבינו ח"ד עמ' מ"ה אות ט"ז) – "ששאל את מו"ר שאלת כתם על בגד תחתון של אשתו ואמר לו מו"ר בתוקף שאשתו תלבש בגד צבעוני כדי להצילה מכתמים".
7. אג"מ (הגר"ש איידר זצ"ל פרק א' הע' ק"ה, מסורת משה יו"ד אות ק"כ) – "להקל בכתם על בגד צבוע אף בחלוק וכתנות הסמוך לבשר, ומורה לנהוג כרמ"א ללבוש בגדי צבעונים להציל מכתמים אף בבגד הסמוך לבשר".
8. אמת ליעקב (הע' ע"ד) – "אין להחמיר כדעת החת"ס בכתם על בגד צבוע בבגד תחתון הסמוך לבשר".
9. חשב האפוד (ח"ב סי' צ"ב ד"ה מיהו) – "לא ראיתי ממורי הוראה מובהקים שיחמירו בבגד תחתון יותר מבגד עליון לענין זה".
10. שפע טהרה (ס"ק י"ז).
11. שו"ת דברי משה (סי' ס"ד אות ח') – "כתם על בגד תחתון הסמוך לגופה ממש, נמי דיינינן לה כדין כתם בעלמא".
12. דרכי טהרה (ריש עמ' כ"ד) – "ואין מחמירין כמותם".
13. הגריש"א זצ"ל (אוצרות הטהרה עמ' תתקט"ז אות פ"ב, משנת השלחן תשובה קי"ז, חק וזמן פרק ב' הע' י"ב ד"ה ולמעשה, אשרי האיש יו"ד פרק כ"ה אות כ"ב, אות ל"ה, אות נ"א) – "יש להקל בו".
14. קיצור שו"ע (פרק י"ד סעי' ג') – "ואין חילוק בזה בין סתם בגד, לבין הבגד התחתון, הסמוך לגוף האשה".
15. יביע אומר (ח"ג יו"ד סי' י', ח"ה יו"ד סי' י"ז אות ב', ח"ט או"ח סי' צ"ב אות ט"ז, משמרת הטהרה עמ' שפ"ח, נשמת אברהם יו"ד סי' ק"צ סוף ס"ק ב') – "שמותר לאשה ללבוש לכתחלה בגדי צבעונים בימי טהרתה להציל עצמה מכתמים, ואין חילוק בזה בין בגד עליון לסדינים וחלוק וכתנות שהם בגדים הסמוכים לבשר ממש".
16. פירוש שמחה (ס"ק ל"ד) – "טהורה, והמחמיר תע"ב".
17. בדה"ש (ס"ק קי"ד) – "ואף בגד תחתון הסמוך לבשר גם כן טהור מכתמים אם הוא צבוע".
18. חוט שני (ס"ק י"ג אות ג') – "וה"ה בבגד הסמוך לגוף".
19. פותח שער (סי' ח' סעי' י"ט) – "כן הסכימו האחרונים".
20. קיצור הלכות נדה (פרק י"א סעי' ב').
21. הגרש"ז אולמאן (חק וזמן ריש דף ע"ח).
22. נטעי גבריאל (פרק ע"ג סעי' כ"ב) – "הקולא של בגדי צבעונים נוהג בכל הבגדים אפי' בבגד הסמוך לבשר, ולמעשה מורים להקל".
23. מראה כהן (עמ' ל"ב אות ג') – "דעת גדולי ההוראה להקל כדעת האחרונים".
24. מנחת אשר (סי' ב' אות ה' ד"ה אמנם) – "ונהגו להקל בזה".
25. פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' ר"ז).
26. חק וזמן (פרק ב' סעי' ה').
27. הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' ר"ד) – "שהלכה להקל כהחזו"א".
28. מנחת חן (ח"ב יו"ד סי' מ"ו) – "דעת רוב האחרונים..".

ג. דעת השבט הלוי.

1. מיקל – שבט הלוי (ח"ב סי' פ"ז, "ואשר שאלת במה שכתב מרן הח"ס יו"ד סי' קס"א דאין להקל בבגדי צבעונים הסמוכים לגוף - והבאת מכמה ספרי אחרונים דלית להו כן ושאלת דעתי העני' בזה אם כי קשה לעשות מעשה נגד מרן הח"ס אבל בזה כנראה הסכמת המורים כדעת החולקים עליו - וכ"כ ברוב פשיטות בחזון איש יו"ד סימן פ"ט").
2. יותר מגריס, יש להחמיר – ששבה"ל (ס"ק ה'), סיכום אות י', "ולמעשה הפוסקים דחו דברי החת"ס, וכן נראה להלכה, אבל כשבא בגד צבוע הסמוך לגוף עם כתם יותר מגריס ונראה שהוא דם ממש קשה להקל, ויש לחוש ולהחמיר".
3. דם ודאי, יש להחמיר – שבט הלוי (אוצרות הטהרה עמ' תתקל"ד ד"ה ולכן, "מחמיר מו"ר בעל שבט הלוי שליט"א כשמוצאת דם ודאי על בגד הסמוך לגוף כפי שמצוי בימינו, שלא להקל בו מטעם בגד צבוע, אא"כ הוא ספק דם").
4. שבט הלוי (ח"י סי' קמ"ב) – "ואעפ"י שאין בידינו להחמיר כנגד המפורש להקל בכתמים, כמה פעמים הי' לבי נוקפי, באשה שמצאה על הבגד שסמוך לגוף דם ממש פחות מגריס, אבל הוא דם טרי ממש, וריחו כריח דם נדה ממש, באופן שודאי יצא מן הגוף, איך אנחנו יכולים להקל מספק דם מאכולת, אלא שחז"ל אמרו היותו בלי הרגשה קבעו שיעור טומאה בשיעור זה, אבל להקל עוד ביותר מכשיעור, ורואים דם טרי ממש וריחו כריח דם נדות שיצא מן הגוף ודאי, אלא רוצים להקל דנמצא על דבר שאינו מקבל טומאה, קשה קצת להקל בזה, ובפרט דאין אנו בקיאים כ"כ בהרגשה כנ"ל, ואעפ"י שעלינו לעשות למען טהרתן של

בנות ישראל, מכ"מ מאן דמחמיר בזה אינו מן התמוהים. ואמנם אם אחרי חקירה עיונית אחרי שעינה האשה במחשבתה ונפשה היא חוזרת ומאשרת שבאמת לא ה' ספק דם בהרגשה ודאי יקוב הדין והלכה פשוטה להקל באופנים הנ"ל, מכ"מ מן הנסיון הרב למדתי דאעפ"כ להקל למעשה בנמצא דם רב על אינו מקבל טומאה, או בגד צבוע, הרבה עזרה משמים צריך".

5. שבט הלוי (ח"י סי' קמ"ג) – "ומכ"ש מה ששאל מעלתו בענין שראתה על בגד צבוע כתם גדול הרבה יותר מהשיעור והוא ניכר דם ממש, לא התרתי כזה מעולם, מחשש הרגשה אשר נתאמת אח"כ עשרות פעמים".

ד. מר"מ – דר"ת (ס"ק ס"ו), פזחא זוטא (ס"ק כ"א), חמד שלמה (ח"ב סי' ס"ה), שערי טהרה (סי' כ"ב אות ז' ס"ק ה').

לח | החפץ.

א. אינו בולע.

1. מיקל – פתחי הלכה (ארטסקרול, סוף עמ' ר"ו).
2. מחמיר, כיון שאפשר לקלפו – חוט שני (ס"ק י"ג אות א' ד"ה ואם, "אינו בלוע בהבגד, אלא נצרר על גבי הבגד, באופן שאפשר לקלפו ולדון על המראה בפני עצמו, אין בזה הקולא ד'בגדי צבעונים").
3. מר"מ – בדה"ש (ס"ק וכן, עמ' קס"ו, "וצ"ע").

ב. כלי צבוע.

1. מחמיר.
 2. אבן ישראל (חק וזמן עמ' ע"ח ד"ה והנה).
 3. מיקל.
- א) הגרש"ק וצ"ל (שירי טהרה ח"א סי' ק"צ תשובה מ"ו, סי' קצ"א תשובה ב') – "נראה לי דבר חדש דכמו דלא גזרו בבגדי צבעונים משום כתם א"כ ודאי לא גרע כלי מבגד ואדרבה בבגד שהיא לבושה בו יותר מסתבר להחמיר. וא"כ אם בבגד צבוע אין בו משום כתם מכ"ש בכלי צבוע אין בו משום כתם. וא"כ נראה כיון דמוכח בש"ך סי' קצ"א דאף להמחמירין שם מ"מ הוי רק כדין בדקה בעד שאינו בדוק והוי רק משום כתם, וא"כ בזה יהיה חמור נמצא תוך המים מאם נמצא על הספל אם הוי הספל צבוע, דאם נמצא תוך המים אז טמאה באופנים המבוארים בסי' קצ"א, אבל אם נמצא מחובר על הספל טהורה בכל ענין דאין דין כתם בבגד צבוע ולא בכלי צבוע".
- ב) הגרש"ק וצ"ל (חק וזמן עמ' ע"ח סוף ד"ה ועי', אשרי האיש יו"ד פרק כ"ה אות כ"ג).
- ג) פרדס שמחה (ס"ק ל"ה אות ד').
- ד) בדה"ש (ס"ק קי"ג) – "ונראה דהוא הדין שאר דברים צבועים דינם כבגד צבוע".
- ה) חוט שני (ס"ק י"ג אות ב') – "אינו דוקא כתם שנמצא על הבגדים, אלא אפילו כתם שנמצא על כלים צבעונים באופן שאי אפשר לקלפו".
- ו) נטעי גבריאל (פרק ע"ג סעי' כ"א) – "גם בכלי צבוע נאמר הדין שאין מקבלת כתמים, כגון במשתנת בכלי שצבוע".
- ז) עי' שערי טהרה (סוף סי' י"ח) – "כלי פלסטיק שהוא צבוע, אפשר שאמקב"ט מדין בגדים צבעונים".
- ח) הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' ר"ב) – "להקל בכל כלים (וכלשון הרמב"ם)".
3. מר"מ – פתחי הלכה (ארטסקרול, פרק ט' הע' ג').

ג. עור האשה צבוע.

1. מחמיר.
2. מנחת יצחק (ח"י סי' ע"ח אות א') – "ע"ד שאלתו כיון דכתם לא גזרו על בגדי צבעונים מה הדין אם מצאה על בשרה צבוע ... נראה בפשיטות ממה שהעלה החת"ס בתשובה (חיו"ד סי' קס"א), דאף בבגדי צבעונים דקיי"ל ברמ"א (יו"ד סי' ק"צ סעי' י') דאשה הלו בשת בגדי צבעונים מצלת על הכתמים, שלא לחוש על דברי רבינו שמחה וכו', זה דוקא בבגד עליון, אבל בגד הסמוך לבשר בחלוק וכתונת לא שמענו, עכ"ל, וא"כ מכש"כ דאמרין כן בנוגע לבשרה ממש ... וא"כ מכש"כ דשייך כן בנמצא על בשרה ממש, דלא נמצא בשום פוסק להקל, כנלע"ד".
3. נטעי גבריאל (פרק ע"ג סעי' כ') – "עור האדם שנעשה צבוע בידי שמים כגון שיש לו צלקת אדומה או אדם שבשרו שחור או חום, אין להקל בזה כדין צבעונים".
4. הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' ר"ב) – "אבל אין להקל במים או באשה כושית, אלא כל שאפשר להבחין בברירות שהוא דם נדה, טמאה היא. דהא בגמ' מטמאים קרקע אי לאו שאינו מקבל טומאה, ומסתמא הקרקע אינו לבן. וכן משמעות הש"ע שם שמקיל לגבי קרקע רק מפני שאינו מקבל טומאה, ואח"כ הביא דין לטהר בגד צבוע".
5. עי' פתחי הלכה (ארטסקרול, פרק ט' הע' ג') – "Skin color would normally be classified as colored, especially on a darker-colored person. Nevertheless, the Talmud (Niddah 58a) discusses a kesem on the body without ever specifying that it is referring to the unusual case of someone with white skin. Apparently, the limitation of beged tzavua applies only to garments or perhaps other objects, not the skin. If this is true, a woman who finds bloodstains on her colored fingernails or toenails cannot dismiss it as a kesem on a devar tzavua."
6. (1) משום חומרות החת"ס [בגד סמוך לגופה] – מנחת יצחק (לעיל).

- (2) משום אפשר לקלפו – חוט שני (ציונים קסח1, דפו"ח ס"ק קס"ט, "ויש לדון בכתם על בשרה כשאנו ניכר, כגון באשה כושית, אי אמרינן בהו דינא דבגדי צבעונין, שהרי אפשר לקלפו").
- (3) משום החכ"א [צבוע בטבע] – הגרש"ז אולמאן (חק וזמן סוף עמ' ע"ט).
2. "דבאשה כושית ממש, שבשרה כהה כ"כ עד שכבר קרוב לנטייה לשחרות יש להקל, אבל בסתם נשים שבשרם כהה אין להקל" – הגר"ש"א זצ"ל (חק וזמן סוף עמ' פ', אשרי האיש יו"ד פרק כ"ה אות ל"ב), הגר"חפ"ש זצ"ל (חק וזמן סוף עמ' פ'), הגר"ש וויגדער (חק וזמן סוף עמ' פ'), הגר"ש"ז אולמאן (חק וזמן סוף עמ' פ').
3. מר"מ – חק וזמן (עמ' ע"ט), פתחי תשובות (ד"ה עור).
- (א) יבקש תורה (שו"ע סי' ס"ט ד"ה וכחילוק, ד"ה ושמעתי) – "וצ"ע על דברי הגרנ"ק שליט"א מספיקו בכתם שעל אשה כושית באם יהיה היתר דצבעונים, והרי שם אין הכתם בלוע בבשרה, ותמיד יש שם סמיכת דם".

לט] הזמן.

- א. בג' ימים הראשונים של ז' נקיים.
1. עי' סי' קצ"ו סעי' י', לשיטות ומר"מ.
- ב. ימי ליבונה: מצאה כתם על בגדי צבעונים.
1. מיקל – אג"מ (מסורת משה יו"ד אות קכ"א, עי' הע' קמ"ה), ששבה"ל (סי' קצ"ו סעי' ג' ס"ק א'), הו"ד בפתחי הלכה (ארטסקול, פרק ל"ב הע' נ"ח).
2. במזיד – עי' סי' קצ"ו סעי' ג', לשיטות ומר"מ.
- ג. ימי ליבונה: האם מותר ללבוש בגדי צבעונים.
1. מחמיר.
- (א) פת"ת (ס"ק כ"ב) – "בספר עמודי כסף כ"י כתב בזה נראה דווקא תלבש תמיד אבל כדי להציל בימי נדתה ובימי ליבונה לא".
- (ב) שואל ומשיב (מהדורה ד' ח"ג סי' מ"ג) – "אבל בשבעה ימי ספירה דאחר תטהר אמר רחמנא שלא יהי' טומאה מפסקת וגם בספירת נקיים עכ"פ לא הוי בדיקה. ובוזה יפה כתב מעלה"כ ובוזה יש לי מקום להאריך במ"ש הרמב"ם תקנו ללבוש בגדי צבעונין והב"י הקשה דזה נדחה בש"ס ולפמ"ש יש ליישב דבש"ס קאי בימי ספירתה וכדומה דנדחה אבל אם תמצא כתם בימי טהרה בזה תקנו אף דיש לדחות".
- (ג) חוט שני (ס"ק י"ד אות ב') – "העצה של לבישת 'בגדי צבעונים', הוא רק בזמן טהרתה, אבל בזמן שמחויבת ע"פ דין לבדוק עצמה לא תלבש בגדי צבעונים, ולכן בז' נקיים לא תלבש בגדי צבעונים".
- (ד) אור יצחק (ח"ב יו"ד סי' כ"ז).
- (ה) מראה כהן (עמ' ל"ג אות ו') – "בימי השבעה נקיים אין לאשה ללבוש בגדי צבעונין [בבגד הסמוך לבשרה]".
- (ו) דרכי טהרה (סוף עמ' כ"ד).
2. מיקל.
- (א) יביע אומר (ח"ג יו"ד סי' י') – "ואפי' בימי ליבונה דהיינו בתוך השבעה נקיים, מותר לה ללבוש בגדי צבעונין להציל עצמה מכתמים, (ואם נמצא כתם על חלוקה אינה סותרת הז' נקיים). ומיהו בג' ימים הראשונים של הז' נקיים, אע"פ שמן הדין אפשר להקל, בעל נפש יחוש בזה לעצמו. ומיהו אם נוהגות להמתין ז' ימים לפני הז' נקיים אין להחמיר בזה ... ויש להוסיף עוד, שאם סופרת ז' נקיים על ראיית כתם בבגדה וכיו"ב, אף בג' ימים הראשונים יכולה ללבוש בגדי צבעונין, ואם נמצא בהם כתם אינה סותרת ... דמעיקרא לא גזרו בבגדי צבעונין, ולא משום תלייה בד"א הוא".
- יביע אומר (מעין אומר ח"ז פרק א' סי' ו') – "שאלה: האם מותר לאשה בימי השבעה נקיים לכתחילה ללבוש בגדים תחתונים צבעוניים, דהיינו האם כך להורות הלכה למעשה. תשובה: מותר, ואפשר להורות כן. לפני מספר שנים כשנעשה רעש מפסק זה של מו"ר נר"ו אמר לי להורות שמי שיש לה בעיות תלבש צבעונים, אבל אשה ללא בעיות תלבש לבנים".
3. בשעת הדחק [כגון שיש לה הרבה כתמים] – עי' סי' קצ"ו סעי' ג', לשיטות ומר"מ.
4. מר"מ – דר"ת (ס"ק ס"ז), חמד שלמה (ח"ב סי' ס"ה), פתחי הלכה (ארטסקרול, פרק ט' הע' ל"ב, ח"ב עמ' רי"ב).
- ד. ביום וסת: מצאה כתם על בגדי צבעונים.
1. מיקל.
- (א) באר משה (חק וזמן עמ' פ"ט ד"ה הנה).
- (ב) הגר"ש"א זצ"ל (אוצרות הטהרה עמ' תתקט"ז אות פ"א, אשרי האיש יו"ד פרק כ"ה אות ל"א) – "אם הלכה בבגדים צבעונים ומצאה כתם הרי היא טהורה, אבל חייבת אז לבדוק עצמה".
- (ג) בדה"ש (ס"ק ק"ט) – "ומסתימת הפוסקים משמע שהיא טהורה אף אם מצאה הכתם בשעת וסתה".
- (ד) עי' חוט שני (ס"ק י"ב אות ה') – "ודע דבזמנינו שאין הנשים יודעות להבחין בהרגשת הדם, אם רואה כתם בעונת הוסת, על בגדי צבעונים, יש לחוש בזה משום התחלת הוסת, והכל לפי הענין".
- (ה) הגר"ש"ז אולמאן (חק וזמן עמ' פ"ט ד"ה הנה).
- (ו) רבבות אפרים (חק וזמן עמ' פ"ט ד"ה הנה).
- (ז) נטעי גבריאל (פרק ע"ג סעי' י"ח) – "כתם שנמצא על בגד צבוע אפילו ביום הוסת טהורה".

(ח) מנחת אשר (חק וזמן עמ' פ"ט ד"ה הנה) – "דבכתם ביום וסתה ... בנמצא על בגדי צבעונים ... לא שמענו מי שיחמיר בזה וכל כה"ג יש ללמוד סתום מן המפורש ומדשתקי רבנן ש"מ לא ניחא להו ואין לחדש חומרות שלא נהגו מעולם שאין להם מקור בפוסקים".

(ט) פתחי הלכה (ארטסקרול, ריש עמ' ר"ג).

(י) חק וזמן (פרק ב' סעי' ט').

(יא) חוקת הטהרה (סי' קפ"ד סעי' י"ד, מנחת חן ח"ב יו"ד סי' מ"ח) – "טהורה".

(1) אם צריך בדיקה.

א. מיקל – חוט שני (ס"ק י"ג אות ה'), "ואינה צריכה בדיקה [אם כבר בדקה מה שצריכה לבדוק משום עונת הוסת] שהרי ע"פ דין היא טהורה, [ומ"מ הרי זו בכלל כל היד המרבה לבדוק בנשים הרי זו משובחת וכן"ל], ואם יש לחוש שהתחיל וסתה, הרי היא צריכה לבדוק".

ב. חייבת לבדוק עצמה – הגר"ש זצ"ל (אוצרות הטהרה עמ' תקט"ז אות פ"א, אשרי האיש יו"ד פרק כ"ה אות ל"א, לשונו לעיל).

ג. ראוי לה שתבדוק – מנחת חן (ח"ב יו"ד סי' מ"ח, "ראוי לה שתבדוק").

2. מחמיר.

(א) אג"מ (רשומי אהרן ח"א יו"ד סי' ק"צ אות ח', עי' ח"ב שאילת אהרן סי' ג' ד"ה בנוגע) – "כתם הנמצא על בגד צבוע ביום הוסת טמאה".

ה. ביום וסת: האם מותר ללבוש בגדי צבעונים.

1. עי' סי' קפ"ד סעי' ט', לשיטות ומר"מ.

מ כתם בגופה - סעיף י"א.

משנה (נדה דף נז:) – "הרואה כתם על בשרה, כנגד בית התורפה - מטמאה, ושלא כנגד בית התורפה - טהורה. על עקבה ועל ראש גודלה - טמאה. על שוקה ועל פרסותיה, מבפנים - טמאה, מבחוץ - טהורה, ועל הצדדין מכאן ומכאן - טהורה".

א. אם לא גזרו, או רק תליה.

1. לא גזרו – ש"ך (ס"ק י"ט, "אבל כו' טהורה. אפי' לא עברה בשוק של טבחים שאין במה לתלות כן מוכח מן הש"ס ופוסקים ופשוט הוא"), חוט שני (ס"ק ט"ו, "ואין זה מדין תליה אלא הוא תקנת חכמים, שאם הוא במקום שאין הכתם יכול לבוא ממקורה, הרי היא טהורה, ואף שלא עברה בשוק של טבחים ולא התעסקה בכתמים, ואין לה שום תליה, מ"מ טהורה, דאין הוא במקום שיכול לבוא מהמקור, ומכח זה אנו תולים לומר שהדם הוא במקום אחר, וכן הוא לשון הרמב"ן והרמב"ם וז"ל ..."), פוסקים.

ב. בשרה כמו חלוקה, או בשרה יותר חמור. [נ"מ פשט במשנה דף נח:, 'ותולה בכל דבר שהיא יכולה לתלות'. אם גם על בשרה (רישא המשנה דף נז:). או רק חלוקה (סיפא של המשנה שם)].

1. כמו חלוקה, והחילוק רק במציאות – תוס' (נדה דף נז: ד"ה על, "על בשרה ודאי מגופה אתאי. וא"ת מאי שנא דלקמן בשמעתין גבי לבשה שלשה חלוקות ועברה בשוק של טבחים תולה אפילו בתחתון ולא אמרינן אי איתא דמעלמא אתאי אעליון ה"ל לאשתכוחי ויש לומר דהתם לפעמים שהיא מגלה חלוקה העליון ואתי על התחתון אבל אין דרך לגלות בשרה"), תוס' (נדה דף נח. ד"ה כשורה, "והא דאמר לקמן טיפין טיפין אין מצטרפין היינו על הבגד והכא מיירי על בשרה דיש יותר לתלות בדם מאכולת על הבגד מעל בשרה").

(א) אמנם עי' בית שלמה (יו"ד ח"ב סי' י"ד ד"ה וע"ד שאלתו), לשונו לקמן.

2. בשר יותר חמור, רגלים לדבר שהדם מגופה – רשב"א (נדה ריש דף נז:, "הרואה כתם על בשרה כנגד בית התורפה טמאה. כלומר אע"פ שעברה בשוק של טבחים כדאיתא בגמ' דכיון דמגופה חזיא ובגופה אשתכח רגלים לדבר דמגופה אתא אלא א"כ אשתכח על חלוקה נמי כדאיתא בגמרא, והא דתנן בסמוך תולה בכל דבר לאו ארישא דהא מתני' קאי אלא אראתה על חלוקה דסליק מינה"), ר"ן (נדה ריש דף נז:), "וכי תנן ותולה בכל דבר שהיא יכולה לתלות אנמצא על חלוקה קאי ולא אנמצא בבשרה").

3. מר"מ – ששבה"ל (סעי' י"א ס"ק ו'), מגילת ספר (סי' ו' אות ב', "בתוס' ... ולפ"ז מה שמבואר במשנה נ"ח ע"ב ותולה בכל מה שיכולה לתלות, קאי על המשנה נ"ז ע"ב בין על הרישא דנמצא על בשרה, בין על הסיפא דנמצא על חלוקה, גם נראה דדוקא דדוקא בשש"ט אין דרכה לגלות בשרה אבל בביתה דרך לגלות הבשר, ותולה אף באופן שנמצא על בשרה בלבד. הרשב"א חולק ...").

(א) לכאורה הנ"מ: עברה בשוק של טבחים ומצאה רק על בשרה, במקום מגולה - עי' לקמן.

(ב) "דאי מעלמא אתאי - על חלוקה מיבעי ליה אשתכוחי". האם הפירוש הוא על חלוקה כנגד אותו מקום שנמצא הדם בבשרה, או היה צריך לימצא גם על חלוקה באיזה מקום שהוא – מגיה (רשב"א נדה דף נז: הע' ג').

(ג) שבה"ל (ח"ב סי' צ"ט סי' ק"צ סעי' י"א) – "ודוקא כשנמצא על בשרה לבד אבל אם נמצא על בשרה וגם על חלוקה אם עברה בשוק של טבחים או נתעסקה בכתמים תולה בו. בס' מקור מ"ח תמה שלא הזכירו הפוסקים דברי התוס' פרק הרואה דברוב ימים טמאים אין תולה בשוק של טבחים, ושוב מסתפק לתרץ דהתוס' מיירי לטהרות, ונ"ב, אמנם בתוס' הרא"ש בנדה שם מפורש כן דדוקא לענין טהרות אבל לבעלה אפי' ברוב ימים טהורה".

ג. יכול להגיע ע"י נזילה, אם זה בכלל מחזיק טומאה ממקום למקום.

1. לא נכלל בהכלל 'אין מחזיק טומאה ממקום למקום' [בין לקולא, בין לחומרא] – חוט שני (ס"ק ט"ו אות י', ס"ק כ"א אות ז', "יכול להגיע אליו ממקום שחוששין לכתמים ע"י נזילה והחלקה על בשרה, הרי היא טמאה, דאין זה מיקרי אחזוקי ריעותא ממקום למקום").

ד. מכה.

1. רק אחר ג' ימים – ש"ך (ס"ק כ"ג, "ותוך ג' ימי ראשונים של ספירת ז' נקיים לא תלינן אפילו במכה כדלקמן סי' קצ"ו ס"ק י"ב"), בא"ה (ס"ק י"ז), מקור חיים (ס"ק ס"ח), חו"ד (חי' ס"ק כ"ב), לחו"ש (לחם ס"ק נ"ג), צמח צדק (פסקי דינים סעי' י"א), בדה"ש (ס"ק קמ"ה), ששבה"ל (סיכום אות ד').
2. עי' סי' קצ"ו סעי' י', לשיטות ומר"מ.

מא [מקומות בגופה.

א. נמצא הכתם על עקבה, טמאה – משנה (נדה דף נז:).

1. שמא נגע כשישבה כדרך ישמעאלים.
(א) פרישה (ס"ק י"ז) – "שמא נגע באותו מקום בישיבתה. פירוש כשישבה כדרך שרגילין ישמעאלים לישב ברגליהם בצד עגבותיהן".
(ב) ט"ז (ס"ק י') – "ופירש בפרישה דהיינו כשישיבתה כדרך הישמעאלים שמימינן רגליהם תחת עגבותיהם".
(ג) בית לחם יהודה (ס"ק ו').
(ד) בא"ה (ס"ק י"א).
(ה) מעשה רוקח (איס"ב פרק ט' הל' ח') – "כיצד נמצא על עקיבה וכו'. פי' המפרשים ז"ל דהיינו דוקא לאותן הדורים בארצות הישמעאלים שרגילין לישב כך ע"כ והכי מסתברא".
(ו) מקור חיים (ס"ק נ"א).
(ז) חו"ד (חי' ס"ק י"ד).
(ח) חכ"א (כלל קי"ג סעי' י"א) – "נמצא על עקבה טמאה אם ישבה כדרך הישמעאלים שמימינן רגליהם תחת עגבותיהם (ט"ז סעיף קטן י') דשמא נגעה באותו מקום".
(ט) לחו"ש (לחם ס"ק מ"א).
(י) מלבושי טהרה (סעי' ל').
(יא) ערה"ש (סעי' מ"ו) – "וביאור הדברים דנמצא על העקב טמאה שמא נגע העקב בבית התורפה כשישבה כדרך הישמעאלים שמימינן רגליהם תחת עגבותיהם [ט"ז סק"י] ומתרמי העקב כנגד אותו מקום".
(יב) פרדס שמחה (ס"ק ל"ז).
2. עוד טעם – עי' לקמן.

ב. בזה"ז, נמצא הכתם על עקבה: במדינותינו שאין יושבין כדרך ישמעאלים.

1. מיקל.

(א) משמרת הטהרה (פרק ג' סעי' כ"ז) – "אבל בנמצא בעקיבה לדידן [שאין רגילים בישיבה מזרחית] ... טהורה".

2. מחמיר, דלמא אתרמי בדרך מקרה שישבה כן.

(א) עי' פרי דעה (טורי כסף ס"ק י') – "עט"ז ... ומשמע לכאורה דהיינו דוקא לדידהו שזרכן לישב כן, אבל במקומות שלנו שאין דרך בני אדם לישב כן א"א שתבא על עקבה מהמקור וטהורה אם נמצא על עקבה. ומ"מ אין זה מוכרח דנהי דבמקומינו אין דרך לישב כן בקביעות, מכל מקום חיישינן דלמא איתרמי שישבה כן ויגע עקבה באותו מקום, ולא גרע מהא דסי"ג דאפילו אינה יכולה ליגע רק ע"י שחיה הרבה טמאה, וצ"ע".

(ב) ערה"ש (סעי' מ"ו) – "ולכאורה לפ"ז במדינותינו שאין יושבין כן צריך להיות טהור ולמה לא ביארו האחרונים זה וגם רבינו הרמ"א שהיה במדינתנו למה לא ביאר זה ולכן צ"ל דחיישינן שמא ישבה כן ולא אדעתה".

(ג) פתחא זוטא (ס"ק כ"ב) – "עי' ט"ז ... עי' פרי דעה ... ולפענ"ד דאין שום חילוק בזה דאפי' במקומות שלנו שאין דרך בנ"א לישב כישיבת ישמעאלים ג"כ טמאה דאם הי' בזה איזהו חילוק הו"ל להש"ס לחלק בזה ובאמת המעיין בפרישה שכתב וז"ל שמא נגע באותו מקום בישיבתה פי' כשישבה כדרך ישמעאלים עכ"ל ורצונו לומר דשמא נגע באותו מקום כשהי' מתרמי ישיבתה כדרך הישמעאלים אף שזרכה לישב כשאר כל אדם והבן. ומה שגרם להפ"ד להסתפק בזה נלפע"ד דלשון הטו"ז הוא כשישיבתה כדרך הישמעאלים, משמע שזרכה לישב כישמעאלים, ובכה"ג שפיר נפל הספק. אבל לפי מה שלפנינו בהפרישה בהלשון כשישיבה כו' אין כאן שום ספק, ואם כנים דברינו אלו צריך ליישב גם לשון החכמ"א כלל קי"ג סעי' י"א יעו"ש".

(ד) טהרת ישראל (סעי' ס') – "נמצא על עקבה טמאה ואפי' במקומות שלנו".

(ה) דרכי טהרה (עמ' כ"ה) – "יש מקילים בעקב ואין הלכה כמותם".

(ו) ששבה"ל (ט"ז ס"ק י') – "דאפשר שישבה כדרך זה".

(ז) בדה"ש (ס"ק קכ"א) – "ואף במקומותינו שאין דרך בני אדם לישב כן מכל מקום חיישינן דלמא אתרמי בדרך מקרה שישבה כן".

(1) ברי לי שלא ישבתי כן – בדה"ש (סעי' י"א בי' ד"ה נמצא, עמ' קס"ז, וצ"ע").

3. **מחמיר**, שמשכחת לה שהיו רגליה בולטות מעט או סמוכות על ספסל קטן וכדו'.
 (א) **ערה"ש** (סעי' מ"ו) – "אבל באמת נ"ל דאין הטעם מפני ישיבת ישמעאלים דאפילו בישיבה שלנו משכחת לה שהיו רגליה בולטות מעט או סמוכות על ספסל קטן דבאופן זה הוה העקב ממש כנגד אותו מקום ונפל הדם על העקב והפוסקים שכתבו שמא נגעה וכו' זהו לפי מדינתם בספרד שכן הוא דרך ישיבתם ובמדינותינו נאמר שנפל הדם שם כמה שכתבתי".
 (ב) **צמח צדק** (פסקי דינים סעי' י"א) – "ואפשר דבמדינות אלו שאין רגילים לישיב כך. אין טמאה בנמצא על עקבה מאחר שהעקב הוא מצדדי הרגל ... ומיהו אפ"ל דחיישינן דילמא מתרמי באיזה אופן שתשים עקיבה כנגד התורפה".
 (ג) **ששבה"ל** (ט"ז ס"ק י') – "ועוד דמשכח"ל כשיושבת על ספסל קטן ורגליה מכונסות, וכ"כ בערה"ש (אות מ"ו)".
 (ד) **חוט שני** (ס"ק ט"ו אות א') – "ואף אם אומרת ברי לי שלא ישבתי כדרך הישמעאלים, מ"מ מילתא דלא רמיא עליה, ואפשר שתעשה איזה תנועה שעקבה יביא סמוך לאו"מ ולא אדעתיה".
 (1) **מר"מ** – **בדה"ש** (ציונים ס"ק רי"א), **בערה"ש** ... לא יתכן טעם זה אלא לענין אחורי העקב ולא לענין צד מטה שלו ובמשנה קתני עקבה דמשמע כל עקבה".
 4. **מר"מ** – **חכ"א** (כלל קי"ג סעי' י"א, לשונו לעיל), **חדרי דעה** (סעי' י"א, "וצע"ג"), **שיעורי טהרה** (עמ' פ"א), **חזקת טהרה** (ס"ק נ"ז, מורה דרך ס"ק ב'), **דרכי חכמה** (על חכ"א כלל קי"ג סעי' י"א אות א'), **פתחי הלכה** (ארטסקרול, עמ' רכ"ו), **ט"ז וש"ך השלם** (טו"ז ס"ק ל').
 (א) **פרדס רמונים** (מק"ז ס"ק י') – "עט"ז. ולפי"ז לדידן דאין מנהגינו לישיב כדרך הישמעאלים, אין לטאה אם נמצא על עקיבה. אולם ...".
 (ב) **לבושי עז** (תמצית אות ג') – "ובזמנינו לא חיישינן לזה, הואיל ולובשת בגד הסמוך לגופה".

ג. נמצא כתם על גב רגלה, לצד לחוץ.

1. מחמיר.
 (א) **ב"י** (ס"ק י"א א').
 (ב) **רמ"א** (סעי' י"א) – "וכ"ש על רגליה ממש".
 (ג) **ט"ז** (ס"ק י"א) – "גב הרגל לא גרע מצד חוץ דשוקיה ופרסותיה וכן פי' מו"ח ז"ל אלא שאין להקל למעשה כיון שכבר הורה זקן ב"י ורמ"א הביאו".
 (ד) **עי' ש"ך** (ס"ק י"ז).
 (ה) **מקור חיים** (ס"ק נ"ד) – "זה לשון הרשב"א בת"ה הקצור דף ס"ה ע"ב, הרואה כתם על עקבה ועל רגליה ואפילו בראש גודלה טמאה דאפשר דנגע עקבה בבית התורפה בשעת ישיבה ושמה נטף ג"כ על רגלה או אפי' בגודלה בשעה שהיא מהלכות, עכ"ל ... אבל הט"ז בס"ק י"א רצה לומר מלשון הרשב"א אינו מוכח כן ... ושגגה גדולה היא דלא דק בלשון הרשב"א דכתב אפי' בראש גודלה. וכתב נמי או אפי' בגודלה בשעה שהיא מהלכות. וע"כ דאפי' בגודלה דקאמר היינו לכ"ש ברגלי, ולא יכולה לפרש כמו שרצה הט"ז לומר על אפילו בראש גודלה. ודוק".
 (ו) **גר"ז** (ס"ק כ"ו) – לשונו לקמן.
 (ז) **ערה"ש** (סעי' מ"ז) – "וכ"ש על רגליה ממש".
 (ח) **צמח צדק** (פסקי דינים סעי' י"א).
 (ט) **עי' ששבה"ל** (ש"ך ס"ק י"ז, סיכום אות א') – "ונכון להחמיר".
 2. מיקל.
 (א) **ב"ח** (ס"ק י"ד) – "שאר גב הרגל לצד חוץ ... טהורה".
 3. בצירוף, יש להקל.
 (א) **חכ"א** (כלל קי"ג סעי' י"א) – "על רגליה ממש שכנגד הרגל לפעמים דמתרמי בשעת הליכה תחת אותו מקום ונוטף עליו ומכל מקום אם יש עוד צד להקל או שאין בו כגריס במקום אחד יש להקל".
 (ב) **טהרת ישראל** (סעי' ס"ג) – "ואם נמצא על שאר גב הרגל שנגד שאר ראשי ד' אצבעות אם יש עוד צד להקל או שא"ב כגריס ועוד במקום א' יש לטהר".
 (ג) **חוט שני** (ס"ק ט"ו אות ג').
 4. **מר"מ** – **חוו"ד** (חי' ס"ק ט"ו, לשונו לקמן), **לבושי עז** (תמצית אות ה'), **ט"ז וש"ך השלם** (טו"ז ס"ק ל"ב).

ד. נמצא כתם בשאר אצבעות רגליה, חוץ מן הגודל (big toe).

1. נסתפק בזה.
 (א) **עי' דרישה** (ס"ק ז') – "ומיהו צריך עיון אם בכלל זה נמי ראש אצבעות הרגלים דלכאורה נראה דלא על חנם נקט ראש גודלה אלא משום דסמוך לפנים הוא משא"כ בשאר אצבעות שהן לחוץ אם לא שנאמר ששולרבותא נקטיה שהוא בולט לחוץ אבל זה אינו שהרי ...".
 (ב) **הו"ד בש"ך** (ס"ק י"ז, נקה"כ על הט"ז ס"ק י"א) – "והב"ח כתב דדוקא גב הרגל שכנגד הרגל אבל בשאר גב הרגל לצד חוץ וכ"ש בנמצא שאר ראשי ד' אצבעותי טהורה כו' ואין דבריו מוכרחים גם בדרישה כ' שצ"ע בשאר ראשי אצבעות הרגלים כו' עיין שם".
 (ג) **חוו"ד** (חי' ס"ק ט"ו) – "דוקא גב הרגל שכנגד הרגל אבל גב הרגל לצד חוץ וכ"ש בשאר ראשי ד' אצבעותיה טהורה וצ"ע. ש"ך".

2. מיקל.

(א) ב"ח (ס"ק י"ד) – "שנמצא אשאר ראשי ד' אצבעות טהורה".

(ב) ט"ז (ס"ק י"א) – "אבל זה נראה להקל באם נמצא על שאר האצבעות של הרגל חוץ מן הגודל ואפשר שגם הב"י מודה בו כיון שהוא רחוק מצד פנים".

(ג) תוה"ש (ס"ק ט"ז) – "אין להחמיר בכתמים כל כך".

(ד) בית לחם יהודה (ס"ק ז').

(ה) סד"ט (ס"ק כ"ד).

(ו) גר"ז (ס"ק כ"ו) – "פירש הב"ח דהיינו דוקא גב הרגל שכנגד הגודל אבל שאר גב הרגל לצד חוץ אפילו כשהיא מהלכת לא עבד דמתרמי תחת אותו מקום. וכן כתב הט"ז דגב הרגל לא גרע מצד חוץ דשוקיה ופרסותיה אלא שאין להקל למעשה כיון שכבר הורה זקן ב"י ורמ"א מביאו אבל זה נראה להקל אם נמצא על שאר אצבעות של הרגל חוץ מן הגודל עכ"ל. וכן דעת המנחת יעקב דלא כש"ך בשם הדרישה".

(ז) לחו"ש (לחם ס"ק מ"ג).

(ח) מלבושי טהרה (סעי' ל') – "אבל אם נמצא על שאר אצבעות הרגל חוץ מן הגודל אינה חוששת משום כתם".

(ט) ערה"ש (סעי' מ"ז) – "והמיקל לא הפסיד דכן עיקר לדינא".

(י) דר"ת (ס"ק ס"ט).

(יא) צמח צדק (פסקי דינים סעי' י"א) – "והכי קי"ל".

(יב) טהרת ישראל (סעי' ס"ג) – "טהורה".

(יג) עי' ששבה"ל (ט"ז ס"ק י"א, ש"ך ס"ק י"ז, סיכום אות א') – "המחמיר כהש"ך תע"ב".

(יד) חוט שני (ס"ק ט"ו אות ג').

(טו) פרדס שמחה (ס"ק ל"ט).

(טז) לבושי עז (תמצית אות ד') – "וקי"ל כהט"ז".

(יז) משמרת הטהרה (פרק ג' סעי' כ"ז).

3. מחמיר.

(א) מקור חיים (ס"ק נ"ד).

4. בצירוף יש להקל.

(א) חכ"א (כלל קי"ג סעי' י"א) – "ומ"מ אם יש עוד צד להקל או שאין בו כגריס במקום אחד יש להקל דבשאר גב הרגל שהוא לצד חוץ וכל שכן בנמצא בשאר ראשי ד' אצבעות דטהורה".

(ב) בדה"ש (ס"ק קכ"ו).

5. מר"מ – פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' רכ"ו), ט"ז וש"ך השלם (טו"ז ס"ק ל"ג).

ה. שוקה: עד היכן מגיע.

1. אף המקום הגבוה יותר מאו"מ.

(א) ערה"ש (סעי' מ"ח) – "והוא דידוע שבאדם בין זכר בין נקבה כל הגוף מחובר יחד ומראש הירך מתחיל להפרד לחצאין ומקום הערוה בולט למטה מראש הירך וזהו ששאלו מבפנים עד היכא כלומר בגובה דהא הדם מבית ערותה נוטף למטה ולא למעלה וא"כ במקום הפירוד שהוא גבוה מבית הערוה אפשר לטהר שם כמו אם היה נמצא על כריסה ולבה ולזה אמרו עד מקום חבק כלומר עד סוף הירך מלמעלה דשם הוא מקום שהגוף חובק שני חצאי הגוף לאחד ואף שהוא מעט למעלה ממקום הערוה מ"מ מפני קירוב המקום יכול להיות שהדם נתגלגל לשם".

(ב) שבה"ל (ח"ב סי' צ"ט סי' ק"צ סעי' י"א, ששבה"ל ס"ק א') – "וכן אם נמצא על כל אורך שוקה כו', משמע עד מקום הכי גבוה מקום חבור הירך לגוף גם בזוית זה טמא אף שבדרך זה אין הדם נוטף מבית התורפה לשם שהוא קצת גבוה מבית התורפה מ"מ חז"ל לא חלקו והוא קרוב ביותר למקום יציאת הדם, ועיין בס' ערוך השלחן מש"כ בזה".

(ג) פרדס שמחה (ס"ק ל"ח) – "ואף המקום הגבוה יותר מאו"מ".

(ד) פתחי הלכה (ארטסקרול, פרק י' הע' מ"ה).

מב] נמצא כתם על ידיה.

א. ברי לי שלא נגעתי בהמקור.

1. נאמנות.

(א) סד"ט (ס"ק כ"ו ד"ה ועוד) – "אם אומרת ברי לי שלא נגעתי בהמקומות אלו נאמנת, ולא אמרינן דהוא מלתא דלא רמיא עליה למידע ושמא נגעה ושכחה".

(ב) הו"ד בערה"ש (סעי' נ') – "יש מי שאומר שאם אומרת ברי לי שלא נגעתי בהמקור נאמנת ולא אמרינן שמא נגעה ושכחה ורק מן הסתם חיישינן דילמא בדקה ולא אדעתה אבל לא כשאומרת ברי".

(ג) חכ"א (כלל קי"ג סעי' י"ב) – "אם אמרה ברי לי שלא נגעתי באותן המקומות שאפשר ליפול שם דם מן המקור נאמנת ולא אמרינן דהוי מילתא דלא רמיא עלה וטהורה (סדרי טהרה ס"ק כ"ו)".

(ד) פת"ת (ס"ק כ"ג) – "וכ' הס"ט דדוקא מן הסתם חיישינן שמא נגעה בידה במקום דאפשר ליפול דם מן המקור אבל אם אמרה ברי לי שלא נגעתי באותן המקומות שאפשר ליפול שם דם מן המקור נאמנת ולא אמרינן דהוי מלתא דלא רמיא".

(ה) לחו"ש (לחם ס"ק מ"ד).

- (ו) צמח צדק (פסקי דינים סעי' י"א).
 (ז) שערי טוהר (שער י' סוף סעי' ח') – "סד"ט".
 (ח) טהרת ישראל (סעי' ס"ב).
 (ט) מגילת ספר (סי' ו' סוף אות כ"ה).
 (י) פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' רכ"ה).
 2. מיקל רק אם אין כגרים במקום אחד – חוט שני (ס"ק ט"ו אות ד'. מר"מ החכ"א, וצ"ע).

ב. **אם הדין כמו גופה, או כמו בגדה:** נ"מ, אם בעינן השיעור כגרים ועוד. ואם בעינן הכגרים ועוד במקום אחד.

1. מיקל, א"כ נגעה באו"מ ולא נטלה ידיה.
 (א) סד"ט (ס"ק כ"ו ד"ה ועוד) – "דאף לדעת המחמירים כדברי הרמב"ם דכתם שעל בשרה אין צריך שיעור, מכל מקום בנמצא על ידיה יש לסמוך על הפוסקים דמקילין דסבירא להו דאף על בשרה צריך שיעור, דהא בלא"ה סבירא ליה לרשב"א בשם רבו דדוקא כשבדקה עצמה ולא נטלה ידיה אח"כ, אבל מן הסתם לא ... ואף על גב דאנן מחמירין כדעת המ"מ ... יש לצדד להקל, דאם לא כן הוא חומרא גדולה שאם תמצא מעט דם על קשרי אצבעותיה שתהיה טמאה, ומכל שכן בג' ימים הראשונים דלא תלינן דמעלמא אתיא דיהיה זה חומרא גדולה, ומעולם לא שמעתי מי שנוהג חומרא זו, אלא ודאי כמו שכתבתי".
 (ב) חכ"א (כלל קי"ג סעי' י"ב) – "דאף על גב דבשאר הגוף אפילו אין כגרים במקום אחד אלא על ידי צירוף טמאה כדלעיל סימן ז' מכל מקום בידים יש להקל **דבעינן כגרים במקום אחד** (סדרי טהרה ס"ק כ"ו)".
 (ג) פת"ת (ס"ק כ"ג) – "דאף לדברי המחמירים כהרמב"ם (לעיל ס"ו) דכתם שעל בשרה א"צ שיעור מ"מ בנמצא על ידיה יש לסמוך על הפוסקים דאף על בשרה צריך שיעור דהא בלא"ה דעת הרשב"א בשם רבו דדוקא כשבדקה עצמה ולא נטלה ידיה אח"כ ואף דאנן מחמירין כדעת המ"מ כו' ע"ש והביאו גם כן החכמת אדם שם דין י"ב".
 (ד) צמח צדק (פסקי דינים סעי' י"א) – "ואפי' מן הסתם דטמאה דוקא כשיש יותר מגרים. אבל בפחות מגרים אפי' לדיעה הא' דלעיל (סעיף ו') דעל בשרה טמאה בכל שהוא. מ"מ הכא נמצא על ידה דבלא"ה נ" [רק] חששא לומר שקרה התזת הדם ממקורה באותו רגע שהניחה שם ידה. יש לסמוך אדיעה ראשונה שסוברים שאינה טמאה כשלא [בדקה] (נטלה ידיה) עכ"פ בפחות מגרים. דאל"כ הוא חומרא גדולה שאם תמצא טפת דם על אצבעותי תהי' טמאה".
 (ה) טהרת ישראל (סעי' ס"ב) – "רק באין בכתם כשיעור יש להקל".
 (ו) ששבה"ל (ס"ק ב', סיכום אות ב', סעי' ו' ס"ק ו').
 (ז) חוט שני (ס"ק ח' ד"ה והנה אם) – "כתב הסד"ט ... ואמנם אם נגעה בידיה באו"מ ולא נטלה ידיה ואח"כ מצאה הכתם, אזי להרמב"ם שיעורו בכל שהו".
 (ח) בדה"ש (ס"ק קכ"ט, ציונים ס"ק רל"א) – "בחכ"א הוסיף עוד שאפילו היו עליו טיפין טיפין אין מצטרפין לכגרים ועוד".
 (ט) לבושי עז (תמצית אות ט', אות י') – "סד"ט. ויתירה מזו ...".
 (י) מגילת ספר (סי' ו' אות כ"ה).
 (יא) שיעורי טהרה (עמ' פ"ג ד"ה הא).
 (יב) פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' קצ"ו, עמ' רכ"ה).
 (יג) משמרת הטהרה (פרק ג' סעי' כ"ט) – "ודוקא כשנמצא על ידיה כשיעור יותר מכרים במקום אחד".
 (יד) חק וזמן (פרק ב' סעי' ד').

ג. **על גב ידה** (back of the hand), למעלה מן קשרי האצבעות.

1. מיקל.
 (א) סד"ט (ס"ק כ"ו) – "משמע אבל על גב פס ידה טהורה, דאפילו שחתה לא נגעה".
 (ב) ערה"ש (סעי' נ') – "ומיהו משמע דרק על גב קשרי האצבעות טמאה אבל על גב פיסת היד טהורה דא"א להדם לבא שם רק במקום אחר ואין מחזיקין טומאה ממקום למקום".
 (ג) פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' רכ"ה).
 (ד) שיעורי טהרה (עמ' פ"ג).
 2. בצירוף, יש להקל.
 (א) חכ"א (כלל קי"ג סעי' י"ב, בינת אדם ס"ק י"ד) – "דאם מצאה על גב ידה למעלה מן קשרי האצבעות במקום שיש עוד צד להקל יש לצרף ולומר דדוקא עד קשרי אצבעות טמא אבל שאר גב היד כיון דאפילו על ידי שחייה הרבה אי אפשר לה ליגע באותו מקום אינה מטמא כלל בכתמים ומכל שכן כשלא בדקה סמוך לזה או אפילו בדקה אלא שננטלה ידיה דיש לסמוך על הפוסקים דסבירא להו דדוקא כשבדקה ולא נטלה ידיה אזי חיישינן בידים אבל בסתם ידיים לא גזרינן כלל בידים".
 (ב) פת"ת (ס"ק כ"ג) – "דאם מצאה על גב ידה למעלה מן קשרי האצבעות במקום שיש עוד צד להקל יש לצדד לומר דדוקא עד קשרי אצבעות טמא אבל שאר גב היד כיון דאפילו ע"י שחייה הרבה א"א לה ליגע בא"מ אינו מטמא כלל בכתמים ומכ"ש כשלא בדקה סמוך לזה או אפילו בדקה אלא שננטלה ידיה כו'".
 (ג) ששבה"ל (ס"ק ב', סיכום אות ג') – "ובגב היד דוקא כשיש עוד סניף להקל או שלא בדקה או שכבר רחצה ידיה".
 (ד) חוט שני (ס"ק ט"ו אות ה') – "יש להחמיר, ואם יש עוד צד להקל, יש לטהר".
 (ה) בדה"ש (ס"ק ק"ל, ב' ד"ה וכן אם נמצא על ידיה).
 3. מר"מ – פרדס שמחה (ס"ק מ', "יש להסתפק"), לבושי עז (תמצית אות ח').

ד. פיסת יד (palm of the hand).

1. מחמיר.

(א) מנחת פתים (על סעי' י"א) – "ע' בס"ט שכתב דפס היד למעלה מקשרי אצבעותיה טהורה אם יצאה שם וע' בפ"ת בשם ח"א אבל בחזושי הר"ן חולין נ"ח כתב ומשמע דוקא ידה אבל זריעה לא יעו"ש ומוכח דעכ"פ בכל היד טמאה".

(ב) צמח צדק (פסקי דינים סעי' י"א) – "וי"א שאף שלא ומצאה כתם טמאה מפני שהידיים עסקניות הן ושמא נגעו במקום מן הגוף שמכוון כנגד התורפה ואז ניתז עלי' הדם. ולטעם זה אפ"ל על פס ידה טמאה. ואינה טהורה אלא כשנמצא על הזרוע ויש לחמיר כסברא זו (ש"ך וכו"מ בס"ט)".

(ג) בדה"ש (ס"ק ק"ל, בי' ד"ה וכן אם נמצא על ידיה).

(ד) לבושי עז (תמצית אות ו') – "מצאה כתם על כף ידה או על קשרי אצבעותיה, טמאה".

(ה) פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' רכ"ד).

2. מיקל.

(א) מלבושי טהרה (סעי' ל', ס"ק מ"ג, ארוך ס"ק ז') – "אם נמצא על פס ידה ... טהרה".

(ב) ערה"ש (סעי' נ') – "ומיהו משמע דרך על גב קשרי האצבעות טמאה אבל על גב פיסת היד טהורה דא"א להדם לבא שם רק ממקום אחר ואין מחזיקין טומאה ממקום למקום ... ורק מה שמסתפק לעניין פיסת היד נלע"ד ברור כמ"ש וכ"כ החכ"א ופשטא דהש"ס משמע כן ע"ש ודו"ק".

(ג) טהרת ישראל (סעי' ס"ד) – "נמצא כתם על פס ידה יש לטהר".

3. מר"מ – דר"ת (ס"ק ע"א).

(א) סד"ט (ס"ק כ"ו) – "... ע"כ דס"ל דלאו דוקא אלא ה"ה פס ידה ולא נקט קשרי אצבעות אלא לאורויי אפילו ע"ג היד טמאה א"כ מנ"ל דהמתרץ לא ס"ל הכי וצ"ע".

ה. מר"מ.

1. לבושי עז (תמצית אות י"ב) – "בזמנינו יש להקל במצאה על קשרי אצבעותיה, הואיל ואשה יודעת אם נגעה באותו מקום, וגם הדרך הוא שרוחצת ידיה אחר שנוגעת שם".

מג] תליה כשמצא כתם על ידיה.א. נתעסקה בידיה בכתמים.

1. תולה בידיה – ט"ז (ס"ק י"ד, "אם נתעסקה ממש בידיה בכתמים תולה אף אם נמצא על ידיה"), בית לחם יהודה (ס"ק י'), בא"ה (ס"ק י"ז).

(א) אולי אין כאן מחלוקת. כדאי בחוו"ד (בי' ס"ק י', "עט"ז ס"ק י"ד שכתב דאם נתעסקה ממש בידיה בכתמים תולה אם נמצא על ידיה כצ"ל, ותיבת אף ט"ס. וכ"ה בטור וברשב"א דבבשרה אינו תולה רק כיון שנתעסקה בידיה ונמצא על ידיה תולין אפילו בבשרה. ואם נמצא גם על שאר גופה וגם על ידיה ג"כ תולה כמו בבנה ובבעלה בבר חריף"). וכן עי' הפרדס רמונים (מק"ז ס"ק י"ד, "ויותר נראה דגם הט"ז ס"ל הכי, דכבר כתב החוות דעת ... ולדעתי אם נרצה להגיה בדברי הט"ז, יותר נכון להגיה דצ"ל, תולה אף בנמצא על בשרה אם נמצא על ידיה, וזה עולה כדעת הפרישה, דגם לדידיה אין תולין כי אם בנמצא על ידיה ג"כ").

משא"כ הסד"ט (ס"ק כ"ח), פת"ת (ס"ק כ"ה), ובית שלמה (יו"ד ח"ב סי' י"ד ד"ה וע"ד שאלתו).

2. ממילא אפילו נמצא על בשרה, תולה גם בגופה: שתולה על תליה.

(א) פרישה (ס"ק ל') – "מכל מקום היכא דנתעסקה ממש בידיה בכתמים וגם נמצא על ידיה תולין הדם שבגופה בדם העסק ואמרינן דמהידיים שנתלכלכו בהעסק בדם בא לשם שנגעו שם, וזה דומה למה שכתב אחר זה שתולין שמבעלה ובנה בא על גופה מחמת שנגעו בה".

(ב) סד"ט (ס"ק כ"ח, "כתב הט"ז ... אבל הפרישה כתב ... ויש לסמוך עליו, דהא לשיטת הראב"ד אפילו בנמצא על בשרה לחוד תלינן דמעלמא אתיא כמ"ש הרשב"א משמו הביאו ב"י וכ"כ הטור בשם י"א, ואף על גב דאנן לא קיי"ל כוותיה מכל מקום בכהאי גוונא י"ל דכ"ע מודים וכמו שכתב הפרישה".

(ג) חוו"ד (חי' ס"ק כ', בי' ס"ק י'). אמנם עי' בי' ס"ק י"ג בשם הפרישה, ועי' בתוך הפרישה שתולה זה בזה).

(ד) רע"א (על הט"ז ס"ק י"ד) – לשונו לקמן.

(ה) חכ"א (כלל קי"ג סעי' ט"ו) – "אם נגעה בודאי במכה או בשאר דברים ויודעת שנתלכלך ידיה מאותן הדברים וגם נמצא עכשיו דם על ידיה וגם על ירכה ודאי תלינן כיון דידיה ודאי נתלכלכו תלינן כיון שידים עסקניות הן שמא הכניסה ידיה גם לשאר מקומות שבגוף וטהורה (סעיף י"ב סדרי טהרה ס"ק כ"ח בשם הפרישה)".

(ו) חמודי דניאל (כת"י הו"ד בפת"ת ס"ק ל"א) – "בספר חמ"ד שם מ"ש בש"ע כיצד שחטה כו' נראה דלא בעינן שיכול הדם או הכתם לבוא לשם אלא שידיה שנתלכלכו תלינן שבא על הבגד מידיה שידים עסקניות הם לכן נשי הקצבים יכולים לתלות כל כתמיהם בדם שנתלכלכה בידיהם ע"כ".

(ז) פת"ת (ס"ק כ"ה, ס"ק ל"א).

(ח) לחז"ש (לחם ס"ק נ"א).

(ט) פרדס רמונים (מק"ז ס"ק י"ד) – "ולדינא נראה להקל כדעת הפרישה".

(י) ערה"ש (סעי' נ"ה) – "בנמצא דם על ידיה תולין בכל גופה מפני זה [פרישה] ויש מי שאומר דרק בעל ידיה תולין ולא בכל גופה [ט"ז סקי"ד] והעיקר כדיעה ראשונה [ס"ט סקכ"ח]".

(יא) צמח צדק (פסקי דינים סוף סעי' י"א) – "ויש מוסיפין עוד ... ונראה דאף דעכשיו בעת מציאת הכתם על בשרה כבר עברה לכלוך מידי, מ"מ כיון דודאי ה' על ידיה ממה שנתעסקה בו. אנו תולין שבעוד שה' לכלוך על ידיה נגעה בבשרה ונתלכלך (וכמו בדין תולה בבנה ובבעלה בסעי' י"ט)".

(יב) ע' טהרת ישראל (סעי' ע"א) – "והמיקל לתלות בזה גם הכתמים שבגופה לא הפסיד".

(יג) ששבה"ל (ט"ז ס"ק י"ד, סיכום אות ח').

(יד) לבושי עז (תמצית אות י"ט).

ב. עברה בשוק של טבחים ומצאה כתם רק על בשרה, במקום מגולה [בין שמצאה על ידיה. בין שמצאה על שאר מקומות מגולות על האשה, כגון אם היא הלך יחף וכדו'].

1. מחמיר.

(א) בית שלמה (יו"ד ח"ב סי' י"ד ד"ה וע"ד שאלתו) – "באשה שעברה יחף בשוק של טבחים ומצאה אח"כ כתם על בשר רגלה לבד במקום שדם המקור יכול ליפול שם אם יכולה לתלות הכתם דהא בנמצא על בשרה לבן אין תולין והביא כ"ת ראי' להקל מד' התוס' דנ"ז ע"ב ... והנה ענינו שפיר חזו אבל לא עיין בב"י שהביא ד' הרשב"א בתה"א שדחה ד' התוס' ... לפ"ד הרשב"א איפשטא ספיקא דבנ"ד להחמיר ... ויותר מזה נלע"ד דאף לפי ד' התוס' מ"מ כיון דאין דרך טשה לגלות בשרה מש"ה אמרו חז"ל דכתם שעל בשרה אינה תולה שוב לא חילקו חז"ל בשביל מעוטא דמיעוטא כמו בנ"ד ול"פ רבנן ובכל ענין כשנמצא על בשרה לבד אינה תולה כנלע"ד".

(ב) ע' חקר הלכה (אות נ' נדה ס"ק כ"ז) – "בספר שירי טהרה ... ודבריו צל"ע דהא להדיא כ' הטור בשם הרשב"א ... הא כבר הביא הב"י לעיל דברי הרשב"א שהביא דברי תוס' ודחאום משום ... והטור הכריע כהרשב"א ... מיהו גם בהגהות רע"א סעיף יו"ד מצדד להקל".

(ג) הגריש"א זצ"ל (משנת השלחן תשובה קכ"א) – "עברה בשוק של טבחים ונמצא דם על ידיה, טמאה אף על פי שעל ידיה הוי מקום מגולה".

(ד) ע' בדה"ש (ס"ק קל"ח, ציונים ס"ק רנ"ב, בי' ד"ה אפילו) – "קשה להתיר בדברי בדבר שהב"י והט"ז סוברים להחמיר".

2. מיקל.

(א) ע' רע"א (על הט"ז ס"ק י"ד. ע' דר"ת ס"ק ע"ב, שכתב על רע"א "וסיים בצ"ע") – "אם נמצא על ידיה. מזה משמע דבעברה ונמצא דם על ידיה דאין תולין. וקשה לי הא הטעם דבבשר לחוד דאין תולין משום הוכחה דהוא מגופה דאלו מעלמא גם על חלוקה היה משתכח וזה שייך בבשר שמכוסה בחלוקה אבל על היד לא שייך כן. אבל באמת במקור הדין בטור בשם רשב"א ליתא כן אלא ונמצאו על ידיה תולין בהן עכ"ל היינו דכיון דנתעסקה בכתמים ונמצא גם על ידיה שידוע שהלכלוך הזה הוא מהעסק בזה מה שנמצא גם על גופה תולין בידיה שנגעה שם דזה לא מקרי ממקום למקום דהא ידוע שעל ידיה לכלוך דם דמעלמא. וכן פירש בפרישה. וא"כ י"ל דבעברה ונמצא על ידיה תולין".

(ב) שירי טהרה (סי' ק"צ תשובה ח', מי נדה קונ"א סי' ק"צ על סעי' י"א) – "הנה נשאלתי מאשה שהלכה יחפה בלי בתי רגלים שקורין זאקין ומצאה כתם על גב רגלה במקום שהיה יחף והיתה מתחלת עוסקת ומטיילת בבשר כעין עברה בשוק של טבחים ... וראיתי דמוכח מדברי התוס' ... להדיא הא אם הוי דרך לגלות בשרה הוי טהור גם על בשרה לבד רק דאין דרך לגלות בשרה. וא"כ היכי דידוע שה' מגולה ודאי טהורה. ובע"כ מה דמחמירן בידיה היינו בלא עברה ולא נתעסקה בכתמים ... וז"ב ונכון לדינא ובכתמים שומעין להקל".

שירי שיריים (תשובה ג', הו"ד שירי טהרה [דפו"ח] ח"א סי' ק"צ תשובה מ"ו) – "ובמה שכתב בתחלת דבריו על מה שכתבתי בסימן ק"צ תשובה ח' בענין אם נמצא על רגליה כשהיא יחפה ... ומה שכתב ר"מ לתמוה הרי מפורש דנמצא על ידיה טמאה, ומפורש בב"י בשם הרשב"א, והובא בט"ז [סי' קצ ס"ק י"ד] ג"כ, דאפילו עברה בשוק של טבחים טמאה, ודוקא בנתעסקה בכתמים ממש בזה תולין בידיה וכו'. הנה אני בקיצור דברינו הרגשתי בגוף דברי הש"ע שכתב דאפילו עברה בשוק של טבחים אין תולה, אך כתבתי דזה קאי אלמטה רק על בשרה ולא קאי על ידיה. ולזה הנה אף דהב"י והט"ז כתבו כן בשם הרשב"א, מ"מ מדלא קבע זה בש"ע רק השמיטו, ואדרבא תחלה מיירי בידיה ואח"כ נקט סתם רק על בשרה, מוכח דלא ס"ל כהרשב"א רק כמ"ש. והיינו דהרשב"א אזיל לשיטתיה דס"ל דמגופה הוי ריעותא אף בלי הוכחה מדלא נמצא על חלוקה, אבל המחבר סמך על דברי התוס' דהיכא דליכא הוכחה אף בבשרה תולין, כן היה כוונתי שם. אך כעת שבתי וראיתי דבלא"ה אין ראיה מידיה, ובחנם כתבתי שם טעם אחר, דבלא"ה י"ל דמיירי שהיתה מלובשת על ידיה והיה הבית יד נוגע עד סוף קשרי אצבעותיה. ותדע דהרי כתב שם המחבר בסעיף י"ג אם נמצא על בית יד שלה כו', ומחלק שם בין אם מגיע לבית תורפה או לא, א"כ י"ל גם תחלה מיירי כן שהיה בית יד על ידיה או שבגדיה שעל ידיה הגיעו עד סוף ידיה והיה שם מלבוש, אבל אם היה שם בלי לבוש טהורה כדעתי. ולכך הדין נכון כאשר כתבתי בעזה"י".

(ג) טהרת ישראל (סעי' ע"ב) – "אשה שעברה יחף בשוק של טבחים ומצאה אח"כ כתם על בשר רגלה לבד במקום שדם המקור יכול ליפול שם המיקל לאחרים לטהר לא הפסיד וכן בעברה בשוק של טבחים ונמצא כתם על ידיה הדין כן".

(ד) לבושי עז (ס"ק ז' ד"ה וברע"א, תמצית אות י"ז, סעי' ו' ד"ה והנה יש) – "עברה בשוק של טבחים ומצאה דם על ידיה, דעת הרעק"א דתולין, וכן במצאה בכל שאר מקומות מגולין שבגופה תולין, אף אם לא נמצא על חלוקה, וכן הסכימו ערוה"ש וטהרת ישראל, ודלא כהבית שלמה".

3. מר"מ – דר"ת (ס"ק ע"ב), מגילת ספר (סי' ו' אות ב', לישונו לקמן), ט"ז וש"ך השלם (טו"ז ס"ק ל"ח, ס"ק ל"ט).

ג. עברה בשוק של טבחים ומצאה כתם גם על ידיה (במקום מגולה) וגם על בשרה (במקום מכוסה).

1. רע"א (על הט"ז ס"ק י"ד) – "אלא דבזה אם נמצא דם גם על גופה אין תולין כיון דהלכלוך שעל ידיה אין בודאי דמעלמא אין תולין בהם מה שעל גופה וג"ז צ"ע קצת דמ"מ נימא דמה שעל גופה הוא מהלכלוך שלפנינו על הידים וכיון דדנין דהלכלוך ההוא מעלמא כיון דעברה ממילא הך דם שעל גופה טהור דדינו כדין הדם שעל ידיה".

2. מחמיר, אין תולין.

(א) חשק שלמה (הג"ה במחצית השקל סי' קצו סוף ס"ק י"ג) – "ומה שכתב שם בחידושי הגאון רבי עקיבא אייגר [שם ס"ק ח] דאם עברה בשוק של טבחים גם בנמצא על ידיה לחוד תולין, ודלא כהט"ז שם בס"ק י"ד, והעיר שם דאם כן אפילו נמצא על גופה ועל ידיה למה לא נימא דמה שעל גופה הוא מהלכלוך שלפנינו על הידים וכו', נראה לי דיש ליישב דאפשר דהא דקיימא לן בעברה בשוק של טבחים ונמצא דם על החלוק ועל הגוף שתולין היינו בעברה במקום דחוק באופן שאי אפשר שלא נתלכלך בגדיה בדם, ולכן תלינן הדם שעל הגוף שבא מדם שעל החלוק, משום דכיון דהחלוק ודאי נתלכלך בדם, דבכתמים מחזיקין טהרה ממקום למקום, אבל הידים דאינו מוכרח דנגעו בדם וצריך לתלות תרי זימני דאימור דהדם שעל היד הוא מדם של טבחים ודם שעל הגוף נתלכלך מדם שעל הידים, וכולי האי לא תלינן, דהבו דלא לזיסיף עלה, ודו"ק".

(ב) לבושי עז (תמצית אות י"ח)

3. מר"מ – דר"ת (ס"ק ע"ב).

מד] כתם בחלוקה - סעיף י"ב.

גמרא (דף נז:) – "אמר מר: על בשרה, ספק טמא ספק טהור - טמא; על חלוקה, ספק טמא ספק טהור - טהור. ה"ד. אי מחגור ולמטה - על חלוקה אמאי טהור. והא תנן מן החגור ולמטה - טמא. ואי מחגור ולמעלה, על בשרה אמאי טמא. והתנן ראתה דם על בשרה שלא כנגד בית התורפה - טהורה אב"א: מחגור ולמטה, ואב"א: מחגור ולמעלה. אי בעית אימא מחגור ולמטה - כגון שעברה בשוק של טבחים, על בשרה - מגופה אתאי, דאי מעלמא אתאי - על חלוקה מיבעי ליה אשתכוחי. על חלוקה - מעלמא אתאי דאי מגופה אתאי - על בשרה מיבעי ליה אשתכוחי. ואיבעית אימא - מחגור ולמעלה - כגון דאזדקרה; על בשרה - ודאי מגופה אתאי, דאי מעלמא אתאי - על חלוקה איבעי ליה אשתכוחי, על חלוקה אתאי, דאי מגופה אתאי - על בשרה איבעי ליה אשתכוחי".

א. על כל חלוקה, או רק על חלוקה שהוא בדוק.

1. רק בדוק – ר' ירוחם (נתיב כ"ו ח"ב, רכ"ב-ב'), הו"ד בב"י (סוף ס"ק י"א(ד)), ש"ך (ס"ק כ"ז, "כתב ר' ירוחם אהא דנמצא על חלוקה פ' חלוקה הבדוק לה כדלקמן ופשוט הוא, ב"י וד"מ"), סד"ט (ס"ק ל"ה ד"ה כתב), בא"ה (ס"ק י"ט), חו"ד (חי' ס"ק י"ב), חב"א (כלל קי"ג סעי' י"ד, "ואפילו אם החלוק לא היה בדוק לא אמרינן שהכתם היה על החלוק מקודם וזה שעל בשרה הוא מגופה אלא תלינן שגם על החלוק בא לה עתה ממה שנתעסקה בכתמים ומזה בא גם על גופה"), לחו"ש (לחם ס"ק נ"ו), ערה"ש (סעי' ס"ג, "ודע דכל נמצא על חלוקה שנתבאר בעניין זה מיירי בחלוקה הבדוק לה [ש"ך סקכ"ז בשם רי"ו]", צמח צדק (פסקי דינים סעי' י"א), בדה"ש (ס"ק קמ"ח).

ב. נזדקרה.

1. על הצדדים.

(א) מיקל – תוה"ש (ס"ק י"ז), סד"ט (ס"ק כ"ז), לחו"ש (לחם ס"ק מ"ט), ערה"ש (סעי' נ"א, "דכשנזדקרה והגביהה רגליה למעלה טמאה בכל מקום שתמצא הכתם על בשרה אפי' למעלה מבית התורפה בין מלפניה בין מלאחריה וגם זה דווקא כנגד המקור בכריסה ובגבה אבל מן הצדדים טהורה שא"א להדם לבא לשם כמובן [מנ"י וס"ט סקכ"ז]), צמח צדק (פסקי דינים סעי' י"א), פרדס שמחה (ס"ק מ"ה), דרכי טהרה (עמ' כ"ה).

(ב) מחמיר – מקור חיים (ס"ק ס'), "בכל מקום שתמצא דם בין בגופה למעלה מהחגור מלפניה ומלאחריה ובין על רגלה מלפניה ומלאחריה ומן הצדדים בכל מקום תלינן בדם המקור הנוסף באותו מקום ... ודברים פשוטים ... מנחת יעקב ... ושגגה גדולה שיגג בזה".

ג. בזמן וסתה.

1. מיקל, אין לחלק – חוט שני (ס"ק ט"ו ד"ה ודע).

מה] הלכות.

א. ג' מחלוקות.

1. מצאה כתם רק על בשרה, ועברה בשש"ט.

(א) ר"א [ראב"ד] - לישנא בתרא חולק בלישנא קמא.

(ב) רשב"א – "ולישנא בתרא לא למיסתר דינא דלישנא קמא קאתי אלא לחדותי אוקמתא לבריייתא ואיתיה להא והא".

2. מצאה כתם בשרה וחלוקה, ועברה בשש"ט.

(א) רא"ה – מחמיר, דיוק הסיפא עיקר.

(ב) רשב"א – מיקל, הרישא עיקר.

3. מצאה כתם רק בחלוקה למעלה, ונזדקרה, ולא עברה בשש"ט.

(א) רמב"ם, מחמיר – למעלה כלמטה. וכן פסק הב"ח.

(ב) רשב"א, מיקל – "כל שנזדקרה א"א לדם לטפטף אלא דם שותת ויורד ונוגע פעמים אף בחלוק אכל שלא יגע בבשרה א"א". פוסקים.

ב. ציורים.

שלא נזדקרה	שלא נזדקרה, ועברה בשש"ט	נזדקרה	נזדקרה, ועברה בשש"ט
טמאה ¹	טהורה ²	טמאה ³	טהורה ⁴
טהורה ⁵	טהורה ⁶	טהורה ⁷ (רמב"ם, ב"ח, חולק)	טהורה ⁸
טמאה ⁹	טמאה ¹⁰ (ר"א חולק)	טמאה ¹¹	טמאה ¹² (ר"א חולק)
טהורה ¹³	טהורה ¹⁴	טמאה ¹⁵	טמאה ¹⁶ (ר"א חולק)
טמאה ¹⁷	טהורה ¹⁸ (רא"ה חולק)	טמאה ¹⁹	טהורה ²⁰ (רא"ה חולק)
טהורה ²¹	טהורה ²²	טמאה ²³	טהורה ²⁴ (רא"ה חולק)

מו"א אשה שלובשת תחתונים: באופן שבמציאות א"א שיגיע לשם מאותו מקום.

- ¹טמאה – משנה (דף נז:), רשב"א (תוה"ב הקצר בית ז' שער ד', "שנמצא הכתם בחלוק למעלה שלא כנגד בית התורף ... הרי זו טהורה"), מחבר (סעי' י"ב, "נמצא הכתם על חלוקה למטה מהחגור או במקום החגור עצמו טמאה"), פוסקים.
- ²טהורה – גמרא (דף נז:), פוסקים.
- ³טמאה – כמו אות א', רשב"א (תוה"ב הקצר בית ז' שער ד').
- ⁴טהורה – כמו אות ב'.
- ⁵טהורה – משנה (דף נז:), מחבר (סעי' י"ב, "ואם נמצא על חלוקה בלבד מהחגור ולמעלה טהורה"), פוסקים.
- ⁶טהורה – כל שכן מאות ה', ואת ב'.
- ⁷טהורה – רשב"א (תוה"ב הקצר בית ז' שער ד', "למעלה מן החגור אפילו נזדקרה טהורה. שאם דם זה בא מן המקור על בשרה גם כן היה נמצא"), מחבר (סעי' י"ב, "ואם נמצא על חלוקה בלבד מהחגור ולמעלה טהורה אפילו נזדקרה והגביהה רגליה ואפילו לא עברה בשוק של טבחים שאילו בא מן המקור היה נמצא גם על בשרה"), ש"ך (ס"ק כ"ו, "הרשב"א וסייעתו רובא נינהו ועוד דבכתמים שומעים להקל").
- ⁸טמאה – רמב"ם (איס"ב פרק ט', כדאי במ"מ הל' י"ט), ב"ח (ס"ק י"ח).
- ⁹מר"ם – ערה"ש (סעי' ס"ב).
- ¹⁰טהורה – מחבר (סעי' י"ב, "ואם נמצא על חלוקה בלבד מהחגור ולמעלה טהורה אפילו נזדקרה והגביהה רגליה").
- ¹¹טמאה – משנה (דף נז:).
- ¹²טהורה – רשב"א (תוה"ב הקצר בית ז' שער ד', "נמצא על בשרה לבד למטה מן החגור ... אפילו עברה בשוק של טבחים טמאה דכיון שהיא רואה מגופה ונמצא הדם על בשרה לבד חוששין לה מחמירין עליה בספקותיה ואומרים שאם בא שם מעלמא לא על בשרה לבד היה אלא גם על חלוקה"), טור (סעי' י"א, סעי' י"ח, "וי"א שאפילו נמצא בגופה תלינן להקל אם עברה בשוק של טבחים או נתעסקה בכתמים וראשון עיקר"), מחבר (סעי' י"ח), ערה"ש (סעי' נ"ב).
- ¹³טהורה – ר"א (בב"י ס"ק י"א(ב)).
- ¹⁴טמאה – כמו אות ט'.
- ¹⁵טהורה – ר"א (בב"י ס"ק י"א(ב)).
- ¹⁶טמאה – רש"י (נדה סוף דף נז:), רשב"א (כמו אות י').
- ¹⁷טהורה – משנה (דף נז:), רשב"א (תוה"ב הקצר ב"ז ש"ד, "שנמצא על בשרה למעלה מבית התורף כגון שנמצא על כריסה או על גבה הרי זו טהורה"), מחבר (י"א).
- ¹⁸טהורה – לפי טעם הרשב"א לעיל אות י'.
- ¹⁹טמאה – רשב"א (תוה"ב הקצר בית ז' שער ד', "אם בריא לה שנזדקרה והגביה רגליה למעלה וראשה למטה הרי חזר למעלה כלמטה והרי חוששת לכתם שנמצא על בשרה בין בגבה בין בכריסה בין בחלוקה"), מחבר (סעי' י"ב).
- ²⁰טמאה – רש"י (נדה סוף דף נז:), רשב"א (תוה"ב הקצר בית ז' שער ד', "נמצא על בשרה ... למעלה מן החגור וידעה בבירור שנזדקרה אפילו עברה בשוק של טבחים טמאה דכיון שהיא רואה מגופה ונמצא הדם על בשרה לבד חוששין לה מחמירין עליה בספקותיה ואומרים שאם בא שם מעלמא לא על בשרה לבד היה אלא גם על חלוקה"), טור (סעי' י"א), מחבר (סעי' י"א), פוסקים.
- ²¹טהורה – ר"א (בב"י ס"ק י"א(ב)).
- ²²טמאה – משנה (דף נז:), פוסקים.
- ²³טהורה – רשב"א (תוה"ב הקצר בית ז' שער ד', "נמצא על חלוקה ועל בשרה אם עברה בשוק של טבחים או שנתעסקה בכתמים בין שנמצא למטה מן החגור ... טהורה"), מחבר (סעי' י"ב, "ואם עברה בשוק של טבחים טהורה אפילו נמצא לצד פנים ועל בשרה"), ב"ח (ס"ק י"ט).
- ²⁴טמאה – רא"ה (בדה"ב בית ז' שער ד', "וכתב המחבר ונראה לי לפרש על בשרה לבד טמא דאם איתא דמעלמא אתא אף על בשרה איבעי ליה לאשתכוחי ע"כ ואינו נכון דסתמא תנן במתניתא על בשרה ספק טהור ספק טמא משמע דכל על בשרה ספקו טמא אבל הנכון דכי אמרינן על בשרה טמא כל על בשרה אמרינן בין בבשרה לבד בין על בשרה וחלוקה כסתם מתניתין דתני על בשרה ספק טהור ספק טמא דכל ספק בבשרה טמאה על חלוקה בלבד דליכא מידי בבשרה טהור").
- ²⁵מר"ם – ערה"ש (סעי' נ"ג, "וצ"ע").
- ²⁶טמאה – כמו אות י"ז.
- ²⁷טהורה – רשב"א (תוה"ב הקצר בית ז' שער ד', "נמצא על חלוקה ועל בשרה אם עברה בשוק של טבחים או שנתעסקה בכתמים ... בין שנזדקרה ונמצא למעלה מן החגור או שהגביהה רגליה ונמצא למעלה מהחגור").
- ²⁸טמאה – רא"ה (לעיל אות י"ח).
- ²⁹טהורה – משנה (דף נז:), פוסקים.
- ³⁰טהורה – כמו אות ו', אות י"ד.
- ³¹טמאה – לפי טעם הרשב"א לעיל אות ז'.
- ³²טהורה – רשב"א (תוה"ב הקצר בית ז' שער ד', "נמצא על חלוקה ועל בשרה אם עברה בשוק של טבחים או שנתעסקה בכתמים בין שנמצא למטה מן החגור בין שנזדקרה ונמצא למעלה מן החגור"), מחבר (סעי' י"א), פוסקים.
- ³³טמאה – רא"ה (לעיל אות י"ח).

א. מלבושים של נשים שלנו שכולם תפורים והיא לובשת ממתני' ולמטה.

1. מיקל, כיון שאי אפשר בשום ענין שיבא בגד עליון סמוך לגופה – פנים מאירות (ח"ב סי' קפ"ג, "יש לחלק בבגדים שלהם שהיה כולם פתוחי' מבית הצואר עד למטה כנראה מתקנת עזרא שתיקן לאשה לחגור בסינור משום צניעות אבל במלבושים של נשים שלנו שכולם תפורים והיא לובשת ממתני' ולמטה ואי אפשר בשום ענין שיבא בגד עליון סמוך לגופה אפילו במתכוון אי אפשר לה שתתן בגד עליון שתהא כנגד מקום התורפ' לא מחזקינ' ריעותא כלל ולא גרע אם ראתה על בית יד של חלוקה אם אינו מגיע כנגד בית התורפה דטהורה ה"נ בבגדים שלנו שאי אפשר בשום צד שיבא צד חוץ לצד פנים לא מטמאין לה משום כתם אם מצאה בבגד עליון"), סד"ט (ס"ק מ"ה ד"ה ודע, "ודע דהא דאי' בש"ס לבשה שלשה חלוקים זה על זה אם אינה יכולה לתלות אינה תולה אפי' בעליון דוקא שלשה חלוקים שהם כתונות התחתון ... ובהני איכא למימר שנתקפלו התחתונים אבל במלבושים גמורים ובפרט מלבושים שלנו נראה דאינה חוששת בעליון דליכא למימר במלבושים כאלו שנתקפלו ... אח"ז מצאתי בשו"ת פמ"א ח"ב סי' קפ"ג שכ' כדרי שכתבתי לעיל ומחלק בענין אחר דשאני ..."), פת"ת (ס"ק כ"ו, "בסדרי טהרה ... פנים מאירות ..."), ערה"ש (סעי' ס'), "אמנם כתבו הגדולים דזהו רק בחלוקות ולא בשארי בגדים וכ"ש בבגדים דידן דא"א בשום פנים שיבא דם מאותו מקום על בגדיה העליונים ולא שייך בהם דין כתמים").

2. מר"מ – ט"ז וש"ך השלם (שפ"ח ס"ק קל"א).

(א) מהרש"ם (ח"ו סי' צ"ט) – "ומה שנסתפק בדין מצאה כתם על המכנסים שלובשים הנשים בצד חוץ אי דמי למ"ש הפמ"א וסד"ט סקמ"ה דאם מצאה בבגד העליון אין לחוש להכתם, הנה לענ"ד אין להקל בזה כלל דהא יש לחוש דבשעה שלבשה המכנסים והכניסה רגלי' לתוכן נטף דם מאותו מקום ע"ג המכנסים בצד חוץ וטמא מדין כתם, ומה"ט נראה דהפמ"א וסד"ט מיירי רק בבגדים שלובשים שלא כדרך הכנסת רגלים לתוכו, דאל"כ אפי' בעשר בגדים זע"ז איכא דין כתם מטעמא דכתיבנא".

ב. אשה שלובשת תחתונים: כשמצאה כתם על ידיה.

1. תלוי אם ברור לה שלא פשטה הבגד בנתיים וכדו' – משמרת הטהרה (פרק ג' סעי' כ"ט, "בנשים בזמנינו שהולכות עם בגדים סמוכין והדוקים לגופה ויודעת שלא נתנה ידיה כנגד בית התורפה תחת בגדיה, עד שעה שעשתה צרכיה או עד שעת שינה וכדו' בשעה שהיו ידיה ודאי נקיות מהדם שוב אין לחוש לזה").

2. מר"מ – ששבה"ל (ס"ק ג' ד"ה ויש, סיכום אות ו', "אם הולכת בבגד תחתון הסמוך לגוף, צ"ע אם אפשר להקל לומר שלא נגעה בידו' באותו מקום, או שמא יש לחוש שנגעה"), הו"ד בפתחי הלכה (ארטסקרול, פרק י' הע' ל"ז), שיעורי טהרה (עמ' פ"ג).

ג. אשה שלובשת תחתונים: שמצאה על בשרה, ולא בתחתונים.

1. תלוי אם ברור לה שלא פשטה הבגד בנתיים וכדו' – חוט שני (ס"ק ט"ו ד"ה ודע, אות ח'), "לובשת בגד הסמוך לגופה, ואותו הבגד היה נקי, מ"מ הרי היא חוששת לכתמיה וטמאה, מפני שפעמים פושטת הבגד הסמוך לגופה, כגון בעת עשיית צרכיה וכדומה, ויש לחוש שאז יצא הדם ממנה, ואמנם אם ברור לה שלא היה כן ... הרי היא טהורה. וכן אם מצאה הכתם במטתה או ע"ג כסא"), לבושי עז (סעי' י"א תמצית אות ב', אות ג' [לשונו לעיל]), "ואם לובשת בגד הסמוך לגופה ויודעת שלא הסירתו אף לרגע אחד, ומצאה דם על בשרה אפילו כנגד אותו מקום, אינה טמאה הואיל ואם היה ממקורה היה נמצא על בגדה, וע"כ דהגיע מעלמא").

2. מר"מ – שבה"ל (ח"ו סי' קל"ד ד"ה ואשר, "איברא אם הבגד המהודק לגוף מהודק היטב ולא פשטה אותו, ורק החשש שנתכווץ, קשה ליתן כלל בזה דהרבה פעמים זה ממש בלתי אפשרי שיתכווץ דבר כזה כ"כ עד שלא ניכר רושם דם לא בגוף ולא בבגד, והלב יודע שהחשש בזה רחוק מאד, אבל מודינא שאין ליתן כללים בזה דיש גם אופנים להחמיר והכל לפי ראות עיני מורה מובהק שיש לו סיעתא דשמיא בהוראה").

ד. אשה שלובשת תחתונים: שמצאה רק על חלוקה, ולא בתחתונים.

1. תלוי אם ברור לה שלא פשטה הבגד בנתיים וכדו' – בדה"ש (ס"ק קנ"ב, "ונראה שבאלו המכנסים קצרים שלובשות הנשים אין לחוש בהם לכתם שבצד חוץ דכיון שהם מהודקים לבשרם ... וכגון שראתה החלוק אחר שלבשו והוא נקי ... וגם לא פשטתו בינתיים להטלת מי רגלים] אבל אם אינה יודעת כן טמאה שהרי כבר אפשר שנטף על צד החיצון כשלבשתו דרך מרגלותיה או כשפשטתו דרך שם"), ששבה"ל (סעי' נ' ס"ק א' ד"ה וכן, "ודאי אין הכתם מגופה אלא א"כ פשטתו באמצע וכגון בזמן שעשתה צרכיה"), חוט שני (ס"ק י"ז אות ו', "לבשה בגד הסמוך לגופה, ומצאה כתם על חלוקה, והבגד הסמוך לגופה היה נקי, מ"מ הרי היא חוששת לכתמיה וטמאה, מפני שפעמים פושטת הבגד הסמוך לגופה, כגון בעת עשיית צרכיה וכדומה, ויש לחוש שאז יצא הדם ממנה לחלוקה, ואמנם אם ברור לה שלא היה כן ... הרי היא טהורה"), לבושי עז (ס"ק ב' ד"ה ומ"מ, תמצית אות ג', אות ה', "בזמנינו שלובשת בגד הסמוך לגופה ומצאה על חלוקה, אפילו במצאה למטה מן החגור אינה חוששת, אם לא שפשטה את בגדה הסמוך לגופה, דאז חוששת כמבואר בשו"ע").

2. מחמיר – הגריש"א זצ"ל (משנת השלחן תשובה קכ"ב, משמרת הטהרה פרק ג' הע' ס"ז, אשרי האיש יו"ד פרק כ"ה אות ס"ג, הע' צ'), שפע טהרה (ס"ק כ"ו, "ראתה כתם בשיעור גרים ועוד על בגד החיצון בלבד, הרי היא טמאה, אף על פי שלבשה בגד פנימי מהודק לגוף ונמצא נקי").

ה. אשה שלובשת תחתונים: שמצאה על חלוקה, בצד החוץ.

1. תלוי אם ברור לה שלא פשטה הבגד בנתיים וכדו' – מהרש"ם (ח"ו סי' צ"ט, לשונו לעיל), בדה"ש (ס"ק קנ"ד, "נראה שאין לטמא הכתם הנמצא מצדדי ומאחורי אותן המכנסים קצרים שלובשות הנשים המהודקים לבשרן כיון שאינן חוזרין הנה והנה ולא יבאו לעולם הצדדים והאחוריים כנגד בית התורפה [זולת אם יתכן שבא הכתם בשעת לבישה או בשעת פשיטה שאז נראה שיש לחוש דאתרמו צדדי ואחוריו כנגד בית התורפה]"), ששבה"ל (סעי' י"ב ס"ק ב' ד"ה ובזמנינו, סיכום אות ה', "בזמנינו שלובשות בגד

תחתון המהודק לגוף ונמצא דם בבגד בחלק החיצון, טהורה, באופן שבמציאות א"א שיגיע לשם מאותו מקום, אם לא פשטה הבגד בנתיים שנחוש שנפל דם באותו זמן, - וכן בשיבה על שני כיסויים או כרים במטה ונמצא רק על התחתון).
 2. מחמיר – הגרש"א זצ"ל (משנת השלחן תשובה קכ"ב, משמרת הטהרה פרק ג' הע' ס"א, "... ועוד דכיון שבגד תחתון צר ממנו אע"פ שהדוק יש לחוש שהדם נטף דרך הבשר לחוץ ומשם לבגד").

ו. מר"מ – מראה כהן (עמ' ל"ד), פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' רכ"ג), חזקת טהרה (ס"ק נ"ו, "וצ"ע לדינא").

ז. מוד, טמפן (tampon).

1. מיקל [כמו תחתונים, לעיל] – שו"ת שירי טהרה (ח"א סי' ק"צ תשובה כ"ז, "באשה שהיה לה מוך נקי בפנים בימי לבונה, ואח"כ מצאה על החלוק הבדוק כתם, מה דינו. הנה לדעתי ודאי טהורה"), דעת תורה (סעי' י"א), פרדס שמחה (ס"ק נ"ב אות ב'), ששבה"ל (סעי' י"ח ס"ק ה', שבה"ל ח"ו סי' קל"ד), פתחי הלכה (ארטסקרול, סוף עמ' רכ"ג).

ח. כתם בבגדה למעלה, ולבשה את הבגד דרך מטה.

1. מחמיר.

א. חקר הלכה (אות נ' נדה ס"ק ל"א) – "נראה לי דהא דכשמצאה כתם למעלה מהחגור דטהורה, דהוא רק כשמצאה בעודה מלובשת בהחלוק, או שפשטה החלוק דרך ראשה, אבל בפשטה דרך מרגלותיה טמאה, דחיישינן שמא באותה רגע שפשטה ניתז מאותו מקום על המקום שלמעלה מהחגור, אם לא כשמכרת שהוא כתם יבש באופן שאין החשש שמא ניתז בשעה שפשטה, אבל אם הניחה החלוק ואחר זמן בדקה, טמאה גם למעלה מהחגור דשמא ניתז מאותו מקום. דאין לומר שברגע קטן כזה אין החשש דלמא יצא מגופה שהיתה מרגשת, שהרי בסוף הסימן (ק"צ סעיף נ') בג' נשים שהיו ישינות במטה חיישינן שמא דרך עברתה נטף ממנה אף שהוא ג"כ רק רגע. ובסעיף ד' היתה פושטתו ומכסה בו טמאה, ואלו לא היתה מתכסה טהורה, ע"כ שפשטה דרך ראשה".

ב. פרדס שמחה (ס"ק נ').

ג. חוט שני (ס"ק י"ז אות ד', קיצור הל' נדה פרק י' באיזה מקומות הכתמים מטמאים אות ט"ו) – "מצאה כתם בבגדה למעלה מן החגור, אבל פשטתו דרך מטה, אם לא ידעה שהכתם היה קודם שפשטתו, יש לוש שכשפשטתו ראתה, והרי היא טמאה".

ד. פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' רכ"א).

2. מיקל.

א. משמרת הטהרה (פרק ג' סעי' ל"ג, הע' ס"ג) – "האחרו' הביאו בשם החקר הלכה ... ואמנם נראה ... במתני' היתה פושטתו ומתכסה בו בלילה כ"מ שנמצא בו כתם טמאה דצ"ע למה הוצרך שתתכסה בו בלילה הלא יש לחוש שבשעת ההפשטה יהיה החלוק כנגד בית התורפה ואף ד"ל דמיירי בחלוק שפושטתו מעליה מי רמיא עליה שלא תפשוט החלוק מתחתיה. ונראה מזה דלעולם לא חיישי' למצב של רגע א' כנגד בית התורפה דהוא מיעוטא דלא שכיח כלל לחוש כ"כ בכתמים שבאותו רגע שהיה כנגדו החלוק נטף הדם משם, וגם מסתמא היתה רואה ומרגשת בכך. ורק בראש גודלה או בבית ידה חיישי' למצב שיהיה בשעת הליכתה או שמושה בחלוק כנגד בית התורפה לפי שהוא מצב תמידי, ולא רמיא עליה להרגיש בזה בכל רגע. ולכן נקט דהחשש דוקא בפושטתו ומתכסה בו בלילה".

3. מר"מ – לבושי עז (תמצית אות י"ד).

א. הגרש"א זצ"ל (מנחת שלמה ח"ב סי' ע"ד) – "ספר חקר הלכה ...".

ב. שבה"ל (ח"ד סי' ק"ד סי' ק"צ סי"ב, ח"ו סי' קל"ד, ששבה"ל ס"ק ד') – "בס' חקר הלכה דהאידן הדין כשפשטה החלוק דרך מטה אם חיישינן שבאותו רגע נתלכלך מבית התורפה אע"ג שלא הרגשה ונטה להחמיר מהא דלקמן ס"נ דחיישינן דילמא דרך עלייתה למטה נטף ממנה אע"פ שאין זה רק רגע ע"ש ובס' פ"ז, ובעניו דאין ראי' משם כ"כ דשאני התם דהוחזק עכ"פ טמאה באחת ושוב חיישי' לכולם משא"כ הכא י"ל דלא מחזקינן טמאה כה"ג, ולדינא עדין יש לעיין בו. עיין בפת"ש ס"ק כ"ז מש"כ בשם הס"ט ס"ק ל"ה דגם בחלוק חיישינן כה"ג, אמנם סתימת הפוסקים לא יראה כן ושאני בית יד דדרך היד לעבור בכל מקום, ושור"ר כעין זה בס' עה"ש כאן".

מז | כתם בבית יד - סעיף י"ג.

א. הציור.

1. מר"מ – דברי יציב (יו"ד סי' פ"ג, שפע טהרה ס"ק כ"ז, "בדין נמצא על בית יד של חלוקה ..."), בדה"ש (סעי' י"ג בי' ד"ה נמצא).

מח | פושטת ומתכסה - סעיף י"ד.

מט | שתי נשים - סעיף ט"ו.

א. עי' סעי' מ"ח, לשיטות ומר"מ.

נ | כתם למעלה ולמטה - סעיף י"ז.

א. נדה (דף נט.) – "היו עליה טיפי דמים למטה, וטיפי דמים למעלה - תולה בעליון עד כגריס. מאי לאו - כגריס מלמטה. לא, כגריס מלמעלה".

ב. ג' ימים ראשונים של ז' נקיים.

1. עי' סי' קצ"ו סעי' י', לשיטות ומר"מ.

ג. אחד שחור ואחד אדום.

1. אין תולין – לבוש (סעי' י"ז), "וכל זה דווקא ששני הכתמים הם ממין צבע אחד, דאית לן למימר בבת אחת נתלכלכו ובעת שנתלכלך העליון מעלמא נתלכלך גם כן התחתון מעלמא, אבל אם הם משני מיני צבעים אפילו העליון יותר מכגריס ועוד ואפילו היא יודעת שלא נזדקרה, אין תולין בו דנימא כשם שהעליון על כרחך בא מעלמא על ידי עסק מה שעסקה ולא אדעתא, כן בא התחתון מעלמא על ידי עסק אחר שנתעסקה ולא אדעתא, זה לא אמרינן, שאם אתה אומר כן ביטלת כל גזירת הכתמים, שכל אשה שתמצא שום לכלוך על חלוקה לא יטמא בה שום כתם, דנימא כי היכי דבא עליה לכלוך זה בלא דעתה הכא נמי בא עליה הכתם מעלמא בלא ידיעתה, וזה אין ספק שאי אפשר לחלוק בלא שום ליכלוך ותבטל כל גזירת הכתמים, אלא מחוורתא דבשני כתמים שהם ממין צבע אחד קמייירינן", סד"ט (ס"ק מ"א), חור"ד (חי' ס"ק כ"ו, בי' ס"ק י"א), עי' רע"א (על באר הגולה ס"ק מ"ו, לשונו לקמן), חכ"א (כלל קי"ג סעי' כ"א, "ודוקא אדום באדום תלינן אבל כשאחד אדום ואחד שחור לא תלינן"), גר"ז (ס"ק מ', "והוא שב' הכתמים הן ממין אחד שחור או אדום דאמרינן שבפעם אחת נתלכלך חלוקה למעלה ולמטה בלא דעתה אבל אם האחד אדום ואחד שחור לא תלינן התחתון בעליון לקולא דאם כן אשה שנמצא עליה שום לכלוך על חלוקה לא יטמא בה שום כתם דנימא דכי היכי דבא עליה לכלוך זה בלא דעתה הכי נמי בא עליה הכתם בלא ידיעתה עכ"ל הרא"ש"), ערה"ש (סעי' ס"ח, "אם אינן שוין במראה שזה אדום וזה שחור אין תולין זה בזה"), פרדס שמחה (ס"ק ס' אות ב'), בדה"ש (ס"ק קפ"ד), ששבה"ל (ס"ק ב', סיכום אות ב', שבה"ל ח"ה סי' ק"ט אות ד'), פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' רמ"ג).

2. באר הגולה (ס"ק מ"ו) – "ואם כתם העליון אדום והתחתון שחור או איפכא עיין לקמן סעיף כ"ג".

א) רע"א (על באר הגולה ס"ק מ"ו) – "עי' לקמן סכ"ג. במחכ"ת הגדול דינא דהתם אינו דומה לזה. דהתם ידיע' דנתעסקה באדום בזה אין תולין בו שחור אבל הכא דלא ידיע' משום עסק אלא דמוכח דנתעסקה ולא אדעתא י"ל דתלי' כי היכי דנתעסקה באדום ולא אדעתא ה"נ נתעסקה בשחור ולא אדעתא. והכי איתא להדיא בסוגיא לחד שנוייא והכי פסקו הרבה פוסקים. אבל הר"ח והרא"ש פסקו דגם הכא אין תולין שחור באדום והובא מחלוקתם בטור. אבל ההיא דלקמן סכ"ג היא ברייתא ערוכה ואין בזה חולק. ועי' בלבוש דפסק כהר"ח והרא"ש".

ד. ניכר שהם ב' דברים.

1. מחמיר – לחור"ש (לחם ס"ק ע"ג), בדה"ש (ס"ק קפ"ד), חוט שני (ריש ס"ק י"ט), "שניכר שהם ב' דברים אז אין תלינן".

ה. עליון אינו בדוק.

1. מחמיר – חור"ד (בי' ס"ק י"א, "והיינו בחלוק שהיה בדוק לה"), לחור"ש (לחם ס"ק ע"ב), ערה"ש (סעי' ס"ח, "דווקא כשהחלוק בדוק [ח"ד סקי"א] דנתברר דהעליון בא מעלמא דאל"כ נימא דהעליון היה מכבר שם"), פתחא זוטא (ס"ק ל"ב ד"ה והיכא), טהרת ישראל (סעי' פ"ט), פרדס שמחה (ס"ק ס"א), פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' רמ"ד).

נא [ציורים.

א. מצאה כתם על החלוקה [ובשרה] למטה, ועל החלוקה למעלה.

1. מיקל – תוס' (נדה דף נט. ד"ה היו, "דה"פ למטה למטה מן החגור למעלה למעלה מן החגור תולה בעליון אותו שלמטה נתלה בעליון דשמא כמו שעליון מעלמא אתי תחתון נמי מעלמא אתי"), רשב"א (נדה ריש דף נט.), רא"ש (נדה פרק ח' סי' ז'), עבודת הגרשוני (סי' כ"ג), תפארת למשה (על שו"ע סעי' י"ז, לשונו לקמן), בדה"ש (ס"ק קפ"ה), לבושי עז (תמצית אות א'), פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' רמ"ג).

ב. מצאה כתם על החלוקה [ובשרה] למטה, ועל הבשרה למעלה.

1. מיקל – תפארת למשה (על שו"ע סעי' י"ז, לשונו לקמן), בדה"ש (ס"ק קפ"ה), לבושי עז (תמצית אות ב').

ג. מצאה כתם על הבשרה למטה, ועל הבשרה למעלה.

1. מיקל.

א) עבודת גרשוני (סוף סי' כ"ג) – "ולענין הקושי' שהקשה מכת"ר וכל פלפולו סובב עליה דהיינו שלפ"ד הטור והש"ע הוה לי' לתלמודא להעמיד הברייתא של ג' ספיקו' כו' כגון שמצאה כתם למעלה מחגורה ולמטה מחגורה, וכשנמצא על בשרה טמאה ולא אמרינן כשם כו' משום דאם אי' דמעלמ' אתא כו'. זהו תורף קושייתו. ולע"ד נראה שהתלמודא נדה מאוקימתא זו משום דמשנה שלימה שנינו שלא כנגד בית התורפה טהורה והיינו טעמא משום שאם אומרים שמעלמא אתא ואין אנו משגיחין במה שיש לומר אם איתא דמעלמא אתא על חלוקה כו' דאיכא לדחות ולומר דמבין רגליה ניתז (עיין בב"י מה שכתב בשם הרשב"א ע"ש). אם כן גם כשתמצא למעלה ולמטה יש לנו לומר כשם שהעליון מעלמא אתא והא דלא נמצא על חלוקה היינו משום דאמרינן שמבין רגלי' ניתז כך התחתון מעלמא אתא והא דלא נמצא על חלוקה משום דאמרינן שמבין רגלי' ניתז".

ב) תפארת למשה (על שו"ע סעי' י"ז) – "דדוקא בנמצא על חלוקה או על חלוקה ובשרה אבל בנמצא על בשרה לבד ... ולא דמי לעברה בשוק של טבחים שאין תולין דהתם הטעם כמו שכתב הרשב"א ... מה שאין כן בנמצא למעלה מחגור בבשרה דאז על כרחך אף שהוא בגופה מעלמא אתי או ממכה שבגופה, אם כן תולין שפיר למטה, וכן משמע בש"ס דקאמר היו עליה טיפי דמים".

(ג) רע"א (על מחבר סעי' י"ז) – "בתפל"מ וכ' עוד דאם שלמעלה מהחגור בבשרה לחוד ושלמטה ג"כ בבשרה לחוד דתולים".

(ד) פרדס שמחה (ס"ק ס').

(ה) בדה"ש (ס"ק קפ"ה).

2. מחמיר.

(א) לחז"ש (שמלה ס"ק כ"ב) – "דבבשרה כה"ג שנמצא כתם א' למעלה מתורפה וכתם אחד למטה אין להקל בזה".

3. מר"מ – פרי דעה (שפ"ל ס"ק ל' ד"ה ודע, "וצ"ע"), לבושי עז (תמצית אות ב').

ד. מצאה כתם על הבשרה למטה, ועל החלוקה [ובשרה] למעלה.

1. מסופק.

(א) סד"ט (ס"ק מ') – "וצ"ע אם למעלה מן החגור מצאה הכתם בחלוקה ולמטה מן החגור נמצא על בשרה אם זה הוא כמו בשנמצא על בשרה וחלוקה שתולה אם עברה אם לא כיון דלא ראתה הכל במקום אחד וגם בלא עברה אם תולה התחתון שעל בשרה בעליון שעל חלוקה דכיון שנמצא למעלה מן החגור על חלוקה ודאי עברה ולא אדעתה וניתן למעלה על חלוקה ולמטה על בשרה וצ"ע".

(ב) פת"ת (ס"ק כ"ט) – "כתב הס"ט דצ"ע אם למעלה מהחגור מצאה הכתם על חלוקה ולמטה מן החגור מצאה על בשרה אם זה הוא כמו בנמצא על בשרה וחלוקה שתולה אם עברה או לא כיון דלא ראתה הכל במקום אחד וגם בלא עברה אם תולה התחתון שעל בשרה בעליון שעל חלוקה דכיון שנמצא למעלה מהחגור על חלוקה ודאי עברה ולא אדעתה או לא ע"ש".

(ג) חכ"א (כלל קי"ג סעי' כ"א) – "ואם נמצא בחלוקה למעלה מהחגור ועל בשרה למטה מהחגור צריך עיון אם תולה כמו בשניהם בחלוקה (סדרי טהרה ס"ק מ')".

(ד) לחז"ש (לחם ס"ק ע"ד).

(ה) צמח צדק (פסקי דינים סוף סעי' י"ז) – "וצ"ע".

2. מחמיר.

(א) תפארת למשה (על שו"ע סעי' י"ז בסוף) – "אם נמצא למעלה מחגור בחלוקה ולמטה בבשרה לבד נ"ל דאין תולין תחתון בעליון".

(ב) רע"א (על מחבר סעי' י"ז) – "בתפל"מ וכ' עוד דאם שלמעלה מהחגור בבשרה לחוד ושלמטה ג"כ בבשרה לחוד דתולים זולת אם שלמעלה על חלוקה ובשרה ושלמטה על בשרה לבד. וכ"כ בעבה"ג (סכ"ג)".

(ג) ששבה"ל (סיכום אות ג').

(ד) פרדס שמחה (ס"ק ס').

3. מיקל.

(א) לבנון נטע (ס"ק י"ז) – "האמת דתחתון על בשרה ועליון על חלוקה נמי תולין זב"ז".

4. מר"מ – טהרת ישראל (סעי' צ"ב, "ויש לטהר ביש עוד איזה ספק"), לבושי עז (תמצית אות ב'), פתחי הלכה (ארטסקרול, פרק י"א הע' פ"א).

ה. נזדקרה ונמצא על חלוקה לבדה למעלה.

1. מסופק.

(א) סד"ט (ס"ק ל"ט) – "וצ"ע בנמצא על חלוקה לבדה אפילו אי נזדקרה נמי תלינן דהא א"א לבוא מן המקור וכמ"ש לעיל בשם הרשב"א וזה דלא כתשו' עה"ג. ואפשר דה"נ אמרינן דתרי קולות לא מקלינן דנימא כיון דלא נמצא אלא על חלוקה ודאי מעלמא אתי' וגם לתלות תחתון בעליון כולי האי לא אמרינן דהא לשאר פוסקים ס"ל דאפילו בלא נמצא אלא על חלוקה ובחגור ולמעלה אפ"ה טמאה אם לא עברה בשוק של טבחים".

(ב) לחז"ש (לחם ס"ק ע"א) – "כתב בסד"ט וצ"ע ... ע"כ".

2. מחמיר.

(א) עבודת הגרשוני (סי' כ"ג) – "דעובד' באשה אחת שמצאה כתם בחלוקה א' למעלה מחגורה וא' למטה מחגורה ... אשה זו מסופקת באם שנזדקרה ... דדוקא אם יודעת שלא נזדקרה אזי תלינן תחתו' בעליון ואמרינן כשם שהעליון בא ממקום אחר. כך התחתון בא ממקום אחר כיון שבכתם העליון לית בי' ספיקא כלל שבא מעלמא אמרינן כשם כו' משא"כ אם אינה יודעת שלא נזדקרה אזי יש גם בכתם העליון ספיקא קצת אז לא אמרינן כשם כו' דאיכא למיחש שמא נזדקרה ולא אדעת'".

נב] כגריס.

א. נתעסקה בכתם כגריס ועוד.

1. מחמיר – חזו"ד (חי' ס"ק כ"ו, בי' ס"ק י"א), לחז"ש (לחם ס"ק ע"ה), ערה"ש (סעי' ס"ח, "אם ידעה שנתעסקה בדמים ושלא

נתעסקה רק בכגריס ועוד ובכאן יש שני גריסין ושני ועודין טמאה דאמרינן העליון הוא מהעסק והתחתון מגופה"), צמח צדק

(פסקי דינים סעי' י"ז), פרדס שמחה (ס"ק ס"א), לבושי עז (תמצית אות ג').

ב. מאכולת שלנו או של חז"ל.

1. מיקל, תלוי בזמנינו.

(א) שערי ציון (ח"א סי' כ"ז אות א') – "ולדברי החת"ס הנ"ל ישנתנה גם בזה השיעור דאם למעלה מן החגור היה יותר משיעור מאכולת דידן דודאי לאו ממאכולת קאתי ומעלמא קאתי, גם למטה מעלמא קאתי אף דלמטה יש יותר מכגריס כמו בזמניהם אם למעלה היה כגריס ולמטה ג"כ תולה תחתון בעליון וזה דבר חדש".

- (ב) יגל יעקב (הגהותיו ליו"ד על סעי' י"ז) – "עיינן שו"ת חת"ס (סי' נו"ן) הובא בפ"ת לעיל (סוס"ק יו"ד) ועיינן מ"ש בשמו בפ"ת (ס"ק מ"ם), ולפי"ז נ"ל לחדש קולא אחת בכאן דאפי' אם אין בעליון כשיעור גריס של חז"ל רק שעכ"פ גדול הכתם משיעור מאכולת שבזמנינו א"כ ע"כ הוא מעלמא וממילא יש לתלות בו כתם התחתון כן ה"ל לענ"ד ברור, אבל תמוה שלא העיר ע"ז החת"ס ושום א' מן האחרונים שאחריו, ואולי מקום הניחו לי משמים תלי"ת".
- (ג) מנחת פרי (סוף סעי' י"ז) – "שבזמנינו שלא מצוין מאכולת בשיעור כגריס ועוד ... כיון דידעינן שכתם זה הוא לא ממאכולת אלא מעלמא, א"כ אפשר לתלות תחתון מעליון גם אם מצאה פחות מגריס".
- (ד) שיעורי טהרה (עמ' פ"ד).
- (ה) חזקת טהרה (ס"ק ק"ח, ובהוספות).
2. מחמיר.

- (א) לבושי מרדכי (מהד"ת יו"ד סי' ק"ז) – "לפי"ד מרן חת"ס דבזמן הזה ליכא מאכולת כשיעור זה ומעתה אם נמצא למעלה שיעור שאינו בזמן הזה ועכ"ח מעלמא אתא א"כ שפיר תולין התחתון מעליון או נימא דהשוו חכמים מדותיהם כיון דגם לקולא אמרינן כן ... והנה דבריו נכונים ולענ"ד בלא"ה י"ל לפימ"ש התוס' מ' ביצה דף י"ד ע"א ובר"ן במ' מגילה ... דא"ל לעשות תרי קולי דסתרי אהדדי, עיי' בת' רע"א סי' מ"ט, וא"כ ה"נ דאם ניקל בזה לומר לתלות בעליון משום דליכא מאכולת בזה"ז כשיעור הנ"ל, היאך ניקל שוב בנמצא כתם לתלות במאכולת דהוה תרי קולי דסתרי אהדדי".
- (ב) הגריש"א זצ"ל (משנת השלחן תשובה קכ"ד, עי' אשרי האיש יו"ד פרק כ"ה אות ז') – "ואזלינן בזה כדינא דגמ' אף בזמנינו שהמאכולת נתקטנו והכתם שנמצא הוא יותר גדול ממאכולת שבזמנינו, משום שאמרינן לא פלוג".
3. מר"מ – שו"ת ערוגת הבושם (סי' קס"ג אות ג', ע"ש בהוספה, "וצע"ג"), פרדס שמחה (ס"ק ס"ב אות ב', "י"א ... וי"א ..."), בדה"ש (בי' ד"ה כגריס, עמ' קע"ו, "וצע"ג"), לבושי עז (תמצית אות ח'), ט"ז וש"ך השלם (שפ"ח ס"ק נ"א).
- (א) לבנון נטע (סוף ס"ק כ"א) – "אם למעלה על הבשר פחות מגריס ויותר ממאכולת שבזמנינו יש להקל ולתלות התחתון בעליון ובחלוק יש להחמיר".
- (ב) פתחי הלכה (ארטסקרול, פרק י"א הע' פ"ה) – "While this seems very logical, it is difficult to dismiss a halachah " cited in Shulchan Aruch".

ג. הרבה טיפות, אם מצטרף לכגריס.

1. בגדה למעלה, מחמיר [לא מצטרף] – בדה"ש (ס"ק קצ"ב).
2. גופה למעלה.
- (א) מיקל – הגריש"א זצ"ל (משנת השלחן תשובה קכ"ה), "תולין תחתון בעליון אף אם ב' הכתמים נמצאים על בשרה, ובתנאי שיש בעליון יותר מכגריס או שיש בעליון כמה כתמים המצטרפים לכגריס".
- (ב) מר"מ – בדה"ש (בי' ד"ה אבל, עמ' קע"ו, "ולדינא צ"ע בכ"ז").
- ד. יש פחות מגריס על גופה, לפי דעת הרמב"ם.
1. מחמיר – תפארת למשה (על שו"ע סעי' י"ז, "ונ"ל דאפי' להי"א דבס"ו דכתמים שבבשרה אין להם שיעור היינו לחומרא אבל מ"מ אם אין בעליון כגריס ועוד אין תולין התחתון בו לומר שמעלמא אתי אלא לחומרא תלי' בכנה"), רע"א (על מחבר סעי' י"ז, "ואף לדעת הי"א לעיל ס"ו מ"מ כיון דנאמר דלאו מגופה הוא שוב י"ל דדם כנה הוא ואין ראייה דנתעסקה. אח"ז ראיתי שכך כתב בתפ"מ"), לבנון נטע (ס"ק י"ז, "עצ"ד ... וז"א דודאי אין טעם לתלות טפי בעלמא מבמאכולת"), פרדס שמחה (ס"ק ס"ב).
2. מיקל – עי' חו"ד (בי' ס"ק י"ב, "ואם היא על בשרה לכאורה יש לקולא להרמב"ם בסעיף ו' דסבירא ליה דאפילו פחות מגריס אינה תולה במאכולת וטהורה וצ"ע").
3. מר"מ – ששבה"ל (ס"ק ג'), דברי חכמים (סי' ט"ז אות ד'), לבושי עז (תמצית אות ו', אות ז').

נג] מי שואל הרב - סעיף י"ח.

א. עי' סי' קפ"ח סעי' א', לשיטות ומר"מ.

נד] תליה.

א. מה הגדר של תליה.

1. בכתמים, תולה אף בדבר שהוי חשש רחוק. במידי דאורייתא, תולה אם הוא דבר מצוי – לחו"ש (שמלה ס"ק כ"ג, עי' ס"ק ל"ג, "צ"ע דמשמע דאי הוי דאורייתא לא היינו מקילין לתלות בדבר אחר והרי אפילו באיסור דאורייתא תלינן כמו אינקבה ריאה היכא דמשמשא ידא דטבחה דתלינן ... והיינו מטעמא דנשחטה הותרה והרי גם האשה בחזקת טהרה עומדת. וי"ל דכיון דכתמים דרבנן תלינן אפי' בדבר רחוק כגון לבשה ג' חלוקים ונמצא על התחתון וכן במכה שנתרפאה ואפשר לה להתגלע וכו' ... ולפי"ז היכא דאיכא למיתלי בדבר הרגיל יש לתלות אפי' אי איכא חששא דאורייתא כגון סמוך לתשמיש או לבדיקה או להטלת מ"ר"), בדה"ש (ס"ק קצ"ה), ששבה"ל (ס"ק א'), חוט שני (ס"ק כ'), לבושי עז (תמצית אות א', אות ב', "ובתליה המצויה תולין אף במידי דאורייתא"), פתחי הלכה (ארטסקרול, פרק י"א הע' א').
2. מר"מ – מהר"ם שיק (יו"ד סי' קפ"ד אות ד' ד"ה ועכ"פ, "י"ל דביו"ד סי' ל"ו מיירי דיש לפנינו דבר ברור לתלות בו דידעינן דהעביר הטבח ידו שם בכח וכיוצא בו מאי שא"כ כאן שאין דבר ברור לפנינו לתלות בו דיש הרבה מי ימר דהי' שם כנה ..."), שערי טוהר (שער י' ס"ק י"ז), פתחא זוטא (ס"ק ל"ד).

ב. בשעת וסת.

1. מיקל [תולה] – בדה"ש (ס"ק קצ"ו), חוט שני (ס"ק כ' אות ח'), לבושי עז (תמצית אות ה'), פתחי הלכה (ארטסקרול, פרק י"א הע' ב', הע' מ"ד).

ג. יכול להגיע ע"י נזילה, אם זה בכלל מחזיק טומאה ממקום למקום.

1. לא נכלל בהכלל 'אין מחזיק טומאה ממקום למקום [בין לקולא, בין לחומרא] – חוט שני (ס"ק ט"ו אות י', ס"ק כ"א אות ז', לונג לעיל).

ד. לעשות פעולה כדי לטהר עצמה.

1. מחמיר [אין עושין ספק דרבנן לכתחילה, ובגדי צבעונים לא גזרו] – טהרת ישראל (סעי' נ"ז, "אין אשה מותרת לעשות איזהו פעולה למען תוכל לתלות בו הכתם אשר תמצא כגון להתעסק בכיוון בכתמים ובכל דבר שתולין כדי לתלות בו"), בדה"ש (ס"ק קצ"ז), פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' רל"ז).

2. מר"מ – הגרש"ק זצ"ל (מי נדה דף טו. תד"ה אמר ד"ה ובני, "ליתן לה עצה להתעסק בכתמים או באלו שתולין בהם, ועצה זו מותר ליתן כמו שמותרת ללבוש צבעונים, ושוב לא תחוש לכתם, ואתי שפיר ודוק. אמנם כי לענין דינא אפשר לחלק הענינים. דבשלמא בבגדי צבעונים שלא תקנו חז"ל דין כתם כלל ולא הוי בהו תקנות כתמים כלל, לכך מותר לעשותו לכתחילה, דאין זה מצד ספק דרבנן ולהקל רק דלא תקנו בזה דין כתם בנמצא על בגד כזה, אבל בנמצא על בגד דשייך בו דין כתם א"כ תורת כתם עליו רק היכא דיש לתלות תולין, א"כ זה מותר רק מכא ספק דרבנן להקל לכך תולין. א"כ תינח בדיעבד אבל לכתחילה אסורה לעשות כן עבור כך דאין עושין ספק דרבנן לכתחילה ודו"ק, ולדינא צ"ע בזה כעת, והבין"), פתחא זוטא (ס"ק כ"א ד"ה והנה).

ה. ציורים שתולים.

1. לפעמים יוצא דם מחוטמה – חמודי דניאל, הו"ד בפת"ת (ס"ק ל"א, "אשה שיוצא דם מחוטמה לפעמים ורוצה לתלות בזה נראה אם דרכה בכך דבהכאה מועטת נוטף דם מחוטמה יכולה לתלות"), שערי טוהר (שער י' סעי' ט"ז), טהרת ישראל (סעי' צ"ג), ששבה"ל (ס"ק ב'), חוט שני (ס"ק כ"א אות י'), בדה"ש (ס"ק ר"ט), פתחי הלכה (ארטסקרול, סוף עמ' רל"ט).

2. לתלות בצואת תרנגולים – חמודי דניאל, הו"ד בפת"ת (ס"ק ל"א, "אם אפשר לה לתלות בצואת תרנגולים לכאורה נראה דתלינן שלפעמים הם אדומים"), ערה"ש (סעי' ע'), שערי טוהר (שער י' סעי' ט"ז), טהרת ישראל (סעי' צ"ג), ששבה"ל (ס"ק ב'), בדה"ש (ס"ק קצ"ח).

3. ששואפים אבק הטאב"ק בחוטמיהן – סד"ט (ס"ק נ"ב, "דהאידינא שכיחי נשים ששואפין אבק מטובאק בחוטמיהן, וכשנופל הליחה מחוטמיהן ע"ג בגד פשתן ... נעשה כתם אדום דיש לתלות בו"), הו"ד בפת"ת (ס"ק ל"א), לחו"ש (לחם ס"ק ע"ח), ערה"ש (סעי' ע'), שערי טוהר (שער י' סעי' ט"ז), טהרת ישראל (סעי' צ"ג), ששבה"ל (ס"ק ב').

4. מלפפים התינוקות בבגד אדום – סד"ט (ס"ק נ"ב, "ועוד בא לידו שכמה פעמים מלפפין התינוק בבגד אדום ועל ידי שהתינוק מטיל מים מפליט הצבע אדומה מהבגד ונצטבע חלוקה והסדין שלה, דודאי יש לתלות בו"), הו"ד בפת"ת (ס"ק ל"א), לחו"ש (לחם ס"ק ע"ח), טהרת ישראל (סעי' צ"ג), ששבה"ל (ס"ק ב'), בדה"ש (ס"ק קצ"ח), פתחי הלכה (ארטסקרול, פרק י"א הע' מ').

5. לובשת בתי שוקיים מבגד אדום – סד"ט (ס"ק נ"ב, "וכן לפעמים לובשים בתי שוקיים מבגד אדום וכשהיא מזיעה נתלכלך חלוקה מן הצבע שהבגד מפליט, יש גם כן לתלות בו"), הו"ד בפת"ת (ס"ק ל"א), לחו"ש (לחם ס"ק ע"ח), ערה"ש (סעי' ע'), "אם לובשת בגדים אדומים עליונים או פוזמקאות אדומים ולפעמים בעת הזיעה נופל האדמיות על החלוק וכן אם מתכסה במכסה אדומה"), שערי טוהר (שער י' סעי' ט"ז), טהרת ישראל (סעי' צ"ג, סעי' צ"ה), ששבה"ל (ס"ק ב'), בדה"ש (ס"ק קצ"ח), פתחי הלכה (ארטסקרול, פרק י"א הע' מ').

א) ש"ך (סי' קע"ח ס"ק ג') – "שאין דרך הצנועים להיות אדומים בלבושם וצבע השחור הוא דרך צניעו' והכנעה וכדאמרין מי שיצרו מתגבר עליו ילבש שחורים ויתעטף שחורים כו' ועוד התם מסורת בידינו להקפיד על לבישת האדום לבני עמנו מהרי"ק שם".

6. שאינה מקונחת יפה בעת צאתה לחוץ – ערה"ש (סעי' ע'), "שאינה מקונחת יפה בעת צאתה לחוץ"), טהרת ישראל (סעי' צ"ה), פתחי הלכה (ארטסקרול, פרק י"א הע' מ').

7. אחות, רופאה – חוט שני (ס"ק כ' אות ז', "אשה שעובדת כאחות או רופאה במרפאה או בבית חולים או במעבדה שמצויים שם דמים, תולה כתמיה שמצאה בבגדים שלבשה שם").

8. נתעסקה בצבעים – חוט שני (ס"ק כ' אות ג'), פוסקים.

9. מאכלים אדומים – חוט שני (ס"ק כ' אות ג'), "שעשתה מיץ פטל, או אכלה אבטיח או סלק וכדו' או שהכיתם"), משמרת הטהרה (פרק ג' הע' ע"ט, סעי' מ"ב, "ועפ"ז פשוט דלדין דמחמירין בכל מיני דמים והנוטים לאדמומית א"כ יש לתלות בכל מיני צבעונים שנתעסקה בהם שנוטים לאדמומית כרסק עגבניות ומיץ פטל שלגונים אדומים סוכריות אדומות וכיו"ב בזמן שיש להסתפק על המראה שמא הוא מן הנ"ל. וכמעט אין בית שאין שם דברים כאלו וא"כ באופן שנתעסקה בהן יש לתלות בהן, אך בספק אם נתעסקה בהן אין לתלות").

10. עוסק בבשר ודגים.

א) מיקל – חכ"א (כלל קי"ג סעי' ט"ו, "ונראה לי שאם המכה ודאי מוציאה דם וידעה שנגעה בודאי במכה וכן אם נתעסקה בידיה בבשר ודגים שהיו מלוכלכים בודאי בדם אף על פי שלא ידעה בודאי שהיו ידיה מלוכלכים בדם מכל מקום טהורה שדבר ידוע שהנוגע בדם ודאי נדבק בידיה"), טהרת ישראל (סעי' צ"ג), חוט שני (ס"ק כ' אות ב').

(ב) מר"מ – ערה"ש (סעי' נ"ה, "וי"א דגם בנתעסקה בבשר ודגים שיש בהם דם הדין כן וצ"ע". סעי' ס"ט, "אם מלחה בשר או נתעסקה בדגים וכל כיוצא בזה תולין בזה").

11. והכל לפי ראות עין המורה – עי' טור (סעי' כ"ב, "והכל לפי הענין"), סד"ט (ס"ק נ"ב, "והכל לפי ראות עין המורה"), הו"ד בפת"ת (ס"ק ל"א), לח"ש (לחם ס"ק ע"ח), ערה"ש (סעי' ע'), "וכן כל כיוצא בזה יש לחקור ולדרוש ותולין בהם הכתם ותן לחכם ויחכם עוד"). שערי טוהר (שער י' סעי' ט"ז), טהרת ישראל (סעי' צ"ג, סעי' צ"ה), בדה"ש (ס"ק קצ"ח, "והכל לפי עיני המורה והוא הדין בשאר עניני תלייה שכל שיש להעלות על הדעת שבא הכתם משם תולים בו והיא טהורה"), ששבה"ל (ס"ק ב'), משמרת הטהרה (פרק ג' סעי' מ"ב).

12. מר"מ – אג"מ (יו"ד ח"ד סי' י"ז סוף אות ט"ז, "ובאשה שהתירוה להניח בגופה כלי למניעת הריון שקורין דייפראם וכשהוציאתו אחר איזו שעה מצאה עליו דם, לא שייך שיעור דכגריס ועוד, דהא ליכא מאכולת שם. אבל צריך לחקור אם לא עשתה איזה פצע קטן בידיה וצפורניה כשהכניסו והוציאתו. דאם יש לחוש לזה מסתבר שהיא טהורה אף בנמצא הרבה טפות דם").

ו. טחורים (hemorrhoids).

1. מיקל – ערה"ש (סעי' ע'), "וכן אשה שיש לה חולי הטחורים שקורין גילדענ"א אדע"ר אם לפרקים זב ממנה טיפי דמים מפי הטבעת תולה בזה"), טהרת ישראל (סעי' צ"ה), הגריש"א זצ"ל (משנת השלחן תשובה קכ"ו, משמרת הטהרה פרק א' הע' כ"ו, אשרי האיש יו"ד פרק כ"ה אות י"ט, "דאשה שיש לה טחורים וקינחה ומצאה דם אחר מ"ר תולין בטחורים ומטהרים").

2. מר"מ – פתחא זוטא (ס"ק ס' ד"ה ובשו"ת), ששבה"ל (ס"ק ג' ד"ה אשה), חוט שני (ס"ק כ"א אות י"א), פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' ר"מ), משמרת הטהרה (פרק ג' סעי' מ"ו).

א) לענין ג' ימים ראשונים של הז' נקיים – עי' סי' קצ"ו סעי' י', לשיטות ומר"מ.

נה] תליה בבנה, בעלה – סעיף י"ט.

א. בני משפחה.

1. בנות.

א) כמו בן – פשוט הפוסקים.

2. בנים גדולים.

א) מחמיר – ערה"ש (סעי' ע"א, "ויראה לי דרך בבנה הקטן תולה ולא בגדול דאינו מקורב לאמו כל כך כמובן"), טהרת ישראל (סעי' ק"א), טהרת הבית (סי' ח' סעי' ט"ז), פרדס שמחה (ס"ק ס"ז), עי' בדה"ש (ס"ק רי"ח, "ויש שכתבו"), עי' חוט שני (ס"ק כ"ב אות א' ד"ה ואמנם, "אם בנה בגיל שאין דרכו ליגע בה' או לפי הענין, אין תולה בו"), פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' רמ"א), משמרת הטהרה (פרק ג' סעי' מ"ה).

1) נראה לי, הכל לפי הענין.

3. בעלה.

א) ז' נקיים, מחמיר – בדה"ש (ס"ק רכ"ג), פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' רמ"א), משמרת הטהרה (פרק ג' סעי' מ"ה), פשוט.

ב. אם היו עסוקים בדם ולא נמצא בהם דם, אינה תולה בהם אא"כ היו עסוקים בדבר שדרכו לינתו כגון שחיטה וכיוצא בה – מחבר (סעי' י"ט).

1. אבל אם היה נודע שהיה נמצא בהם דם אף על פי שעכשיו אין בהם דם תלינן שבשעה שנגעו בהם היה בהם דם – ב"ח (ס"ק כ"ד, "נראה דהכי קאמר ולא נודע שנמצא בהם בודאי דם לאחר שהיו עסוקים בדם אבל אם היה נודע שהיה נמצא בהם דם אף על פי שעכשיו אין בהם דם תלינן שבשעה שנגעו בה היה בהם דם"), ש"ב (ס"ק ל"ג), בית לחם יהודה (ס"ק י"ד), חכ"א (כלל קי"ג סעי' ט"ז), לחם ושמלה (לחם ס"ק פ"ט), מקור חיים (ס"ק ק"ב), מסגרת השלחן (דיו י"ט), בדה"ש (ס"ק רכ"ד), לבושי עז (תמצית אות ה').

2. מר"מ – ט"ז וש"ך השלם (שפ"ח ס"ק נ"ב).

ג. ציורים.

1. אם אינו רגיל, מחמיר – שערי טוהר (שער י' סעי' כ'), "וכשידוע שאין דרכם ליגע בחלוקה בלא שכיבה גם בחלוקה אינה תולה"), פתחי הלכה (ארטסקרול, סוף עמ' רמ"א).

2. ברי לי שלא נגעת בה.

א) מיקל – משמרת הטהרה (פרק ג' הע' צ"ב, "אבל בידוע שלא נגעו בה אינה תולה ... וכן בילד שאינו בביתה כלל, אבל אם הוא בביתה ואומר שלא נגע י"ל דהוא מילתא דלא רמיא עליה, ואמירת בנה הקטן בזה לית בה מששא, דבגדול בלא"ה אינה תולה").

ב) מחמיר – מאירי (גדה דף נז: ד"ה תולה, "שמא נגעו בה ומששוה כדרך אשה עם בנה ובעלה ולא ידעה ותולה בהם אא"כ ברור לה שלא נגעו בה"), חוט שני (ס"ק כ"ב אות א' ד"ה ואם, "ברי לי שלא נגעת בהן, אינה תולה בהן"), בדה"ש (ס"ק רכ"ב), פתחי הלכה (ארטסקרול, ריש עמ' רמ"ב).

ד. תלייה בבנה ובעלה במכה שיכול להתגלע.

1. מיקל.

א) רשב"א (תוה"ב בית ז' שער ד') – "ואם יש בה מכה והיא יכולה להתגלע ולהוציא דם אע"פ שעכשיו עלה עליה קרום ואינה מטפטפת אפילו הכי תולה בה שמא גלעה שלא מדעת והוא הדין למכת בנה ובעלה".

(ב) מהר"ם מרוטנברג (דפוס פראג, ח"ד סי' תרכ"ח) – "אם בנה או בעלה שכבו עמה או אשה אחרת ויודעת שיש לה גרב שיכולי להוציא דם ע"י קליפת הגלד טהורה ותולה בהן אע"פ שעתה אין מוציאין דם מ"מ שמא חככו וגרדו עצמן עד שיצא דם ולא אדעתייהו".

(ג) סמ"ג (לאוין קי"א) – "דתולה כתם זה בזה, או בבנה או בבעלה ששכבו עמה או אשה אחרת ויודעת שיש להם מכה או גרב שיכולה להוציא דם על ידי הוצאת הקליפה כמו כן טהורה דתולה בהן, ואף על פי שעתה אינו מוציא דם מכל מקום שמא חפפו וגררו את עצמן עד שהוציאו דם בלא ראות".

(ד) ס' התרומה (נדה סי' צ"ב) – "בבנה או בעלה שכבו עמה או אשה אחרת ויודעת שיש לה מכה או גרב שיכולה להוציא דם ע"י הסרת הקליפה כמו כן הוי טהורה דתולה בהן ואע"פ שעתה אינו מוציא דם מ"מ שמא חפפו וגררו עצמן עד שהוציא דם ולא אדעתייהו".

2. פוסקים.

(א) מיקל – חת"ס (יו"ד סי' קפ"ו, וקורב אני לומר שאפשר לפרש דברי רמב"ם וראב"ד ורמב"ן הסתומים שיסכימו עם דברי רוב הפוסקים המפורשים להקל בכתמים דרבנן ובשגם שיש לנו הכרח גדול מהש"ס הנ"ל שלע"ד הוא ראייה שאין עלי' תשובה ודברי ש"ע צודקי' לדינא לע"ד"), הו"ד בפת"ת (ס"ק ל"ב), מקור חיים (ס"ק ק"א), גר"ז (ס"ק מ"ד), "יכולה להתגלע ולהוציא דם על ידי חיכוך", צמח צדק (פסקי דינים סעי' י"ט), שערי טוהר (שער י' סעי' כ'), טהרת ישראל (ס"ק ק"א), טהרת הבית (סי' ח' סעי' ט"ז), פרדס שמחה (ס"ק ס"ח), בדה"ש (ס"ק ר"כ), ששבה"ל (ס"ק א' ד"ה עוד, שבה"ל ח"ד סי' ק"ד על סעי' י"ט, "ובס' פ"ז כאן נר"נ בזה והניח הדין בצע"ג, ולא ידעתי למה דראיות הח"ס מלשון רוב ראשונים מכריע מאד, ועיין פת"ש כאן ובתשובת מהר"ם סי' תרכ"ח מפורש להדיא כקולת הח"ס"), לבושי עז (תמצית אות א'), פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' רמ"א), משמרת הטהרה (פרק ג' סעי' מ"ה).

(ב) מחמיר – מי נדה (קונ"א סעי' י"ח, שירי טהרה סי' ק"צ תשובה ט"ו, "דביכולה להתגלע אינה תולה בהם"), דברי יציב (יו"ד סי' פ"ד, "ולדינא כיון דרהיטות לשון המשנה נראה כדעת הגרש"ק, ובשערי דעה צידד שכן גם דעת הרמב"ם, ולמה שכתבנו אין ג"כ ראייה להקל משינוי הסדר בשו"ע, ואדרבה בסעיף י"ט כתב רק אם יש בהם מכה סתמא ולא הזכיר מכה שיכולה להתגלע, על כן קשה בעיני להקל בזה").

(ג) מר"מ – שערי דעה (ס"ק ה', "מלשון המשנה מוכח להיפך"), רש"ש (נדה דף נח; "משמע דוקא בה אבל בבנה או בבעלה אינה תולה אלא במכה לחה. ול"מ בפוסקים שדברו בזה"), לחם ושמלה (לחם ס"ק פ"ח, שמלה ס"ק כ"ה), דעת (סעי' י"ט), פתחא זוטא (ס"ק ל"ז, "ובכן להלכה דין זה צע"ג").

ה. נמצא בבשרה לחוד, אם תולה בבנה ובעלה.

1. מחמיר [שצריכה למצא הכתם ג"כ על החלוקה].

(א) עי' חו"ד (חי' ס"ק כ"ט, בי' ס"ק י"ג) – "דבנמצא על בשרה לחוד אינה תולה, דמבנה ומבעלה הוי כמו מעלמא, דאמרינן אי מהם אתי על חלוקה איבעי ליה לאשכוחי. ... וצ"ע".

(ב) שערי טוהר (שער י' סעי' כ').

2. מיקל [אא"כ כשלא נמצא בהם דם אלא שהיו עסוקים בדבר שדרכו לינתו].

(א) מאירי (נדה דף נז; ד"ה תולה) – "תולה בבנה ובעלה ר"ל אם היו ידיהם עסוקים בדמים או בכתמים או אם היה בהם מכה ואפילו נמצא בבשרה שמא נגעו בה ומששוה כדרך אשה עם בנה ובעלה ולא ידעה ותולה בהם".

(ב) פרישה (ס"ק ל').

(ג) סד"ט (ס"ק מ"ג).

(ד) חכ"א (כלל קי"ג סעי' ט"ז) – "אין בה מכה אבל בעלה או בנה יש להם מכה או שנתעסקו בכתמים ונמצא בהם דם אף על פי שעכשיו אין בהם דם אלא שנודע שהיה בהם אפילו מצאה על בשרה לבד תולה בהם".

(ה) פת"ת (ס"ק ל"ב) – "עי' בס"ט שכתב בשם הפרישה דאפילו נמצא על בשרה לבד תולה בבנה ובעלה **אבל בסיפא** כשלא נמצא בהם דם אלא שהיו עסוקים בדבר שדרכו לינתו ודאי דאין תולין אלא כשנמצא גם על חלוקה אבל בנמצא על בשרה לבד לא דלא עדיף מעברה בשוק של טבחים ע"ש והביאו ג"כ החכמת אדם שם דין ט"ז".

(ו) לחז"ש (לחם ס"ק פ"ז).

(ז) פרי דעה (שפתי לוי ס"ק ל"ד).

(ח) ערה"ש (סעי' ע"א) – "ובזה תוכל לתלות אף בכתם שבבשרה".

(ט) טהרת הבית (סי' ח' סעי' י"ז).

(י) שבה"ל (ח"ד סי' ק"ד על סעי' י"ט, עי' ששבה"ל ס"ק א', סיכום אות א') – "ועיין פת"ש ס"ק ל"ב במש"כ בשם הפרישה דאפי' נמצא על בשרה לבד תולה בבנה, ובחו"ד ר"ל דוקא בנמצא על בגדה, ובחי' המאירי נדה נ"ז ע"ב מפורש כהפרישה ועיין בהג' מהר"א סופר שם".

(יא) חוט שני (ס"ק כ"ב אות ג', עמ' שצ"ו אות ג').

(יב) פרדס שמחה (ס"ק ט"ט).

(יג) בדה"ש (ס"ק רכ"א).

(יד) לבושי עז (תמצית אות ב').

3. בנתעסקו בכתמים בעינין גם על בגדיה, במכה תלינן בהם אף שנמצא רק על בשרה.

(א) מלבושי טהרה (סעי' מ') – "תולה בבנה ובעלה אם יש בהם מכה ואפילו נמצא על בשרה בלבד לפי שדרכם ליגע גם בבשרה בלבד. ואם נתעסקו בעלה ובנה בכתמים ג"כ תולה בהם אלא דבעינן שיהיה נמצא גם על בגדיה".

(ב) טהרת ישראל (סעי' ק"א) – "בנמצא על בגדיה לבד או על בשרה וגם על בגדיה. ואם יש בהם מכה תלינן בהם אף שנמצא רק על בשרה לבד".
4. מר"מ – דברי יציב (יו"ד סי' פ"ד אות ג').

1. כתם על בגד איש.

1. עי' סעי' א', לשיטות ומר"מ.

נו] דם דרך פי האמה - סעיף כ'.

א. רגיל, בשעת תשמיש: חשש דאורייתא.

1. ג' פעמים.

(א) מלבושי טהרה (סי' קצ"א סעי' י"ח) – "דבעינן שיארע לו שלשה פעמים שיצא ממנו דרך פי האמה".

(ב) טהרת ישראל (סעי' ק"ו) – "בנמצא על העד שלה או בנמצא דם בפנים ממש אין לתלות בו אלא באירע ג"פ שיצא ממנו דרך פי האמה".

2. ב' פעמים.

(א) הגריש"א זצ"ל (משנת השלחן תשובה קכ"ז) – "מי ש'רגיל' לצאת ממנו דם דרך פי האמה, ובשעת תשמיש נמצא בעד האשה דם, במחבר נפסק שתולה בבעלה. 'רגיל' היינו בשתי פעמים, ודוקא כשנמצא בעד הבדיקה".

(ב) טהרת הבית (סי' ח' סעי' י"ח) – "ובלבד שהוא רגיל בכך פעמיים או יותר".

(ג) לבושי עץ (תמצית אות ב', עי' סי' קפ"ז סעי' י"ג תמצית אות י').

3. מר"מ – ט"ז וש"ך השלם (כו"ל ס"ק ע"ו).

ב. רגיל, בכתם: דרבנן.

1. ב' פעמים.

(א) בדה"ש (ס"ק רכ"ט) – "בכתמים נראה שיש להקל בב' פעמים".

2. פעם אחת.

(א) מלבושי טהרה (סי' קצ"א סעי' י"ח, סעי' י"ט, ס"ק ל"ב, ס"ק ל"ד) – "בנמצא כתם תלינן אף בלא אירע לו אלא פעם אחת".

(ב) טהרת ישראל (סעי' ק"ו) – "אבל בנמצא בה כתם תלינן בו אף בלא אירע לו אלא פעם אחת".

(ג) הגריש"א זצ"ל (משנת השלחן תשובה קכ"ז) – "אבל כשמצאה כתמים לאחר תשמיש, יש להקל לתלות בבעלה גם אם פעם אחת יצא מהבעל דם מפי האמה".

(ד) טהרת הבית (סי' ח' סעי' י"ח) – "ואם מצאה כתם על גופה או על חלוקה וסדינה, אפילו פעם אחת תולה בו וטהורה היא".

ג. מר"מ – מי נדה (קונ"א סעי' כ' ד"ה והנה ראיתי, "ובפעם אחת נראה דלא מהני לתלות בו. ואפשר דהוא מיירי בהרבה פעמים"), הו"ד בדעת (סעי' כ' ד"ה ועי' במ"ב), דר"ת (ס"ק ק"ז, ס"ק ק"ט), פרדס שמחה (ס"ק ע'), אוצרות הטהרה (פרק ב' סעי' קכ"א).

1. רשב"א (ח"ז סי' קס"א), הו"ד בב"י (סוף סי' ק"צ) – "מי שיוצא ממנו דם מפי האמה בהרגל **פעם או פעמיים בחדש** בין ער בין ישן בלא הרגשה ובשעת תשמיש נמצא בעד האיש והאשה טיפי דמים גם לאחר תשמיש כשהאיש מקנח טפות דם יוצאות מפי האמה אם יש לחוש לספק נדה או תולה בבעלה כמו ששנינו ותולה בכל דבר וכו' ... מיהו ודאי מסתברא ודאי תולה היא זו דכיון דאיכא ודאי מכה בבעל שתהא מוציא דם אפי' שלא בשעת הטלת המים מצאת בשעת תשמיש ודאי תלינן".

2. ששבה"ל (ס"ק ב', שבה"ל ח"ב סי' ע"ב אות א') – "אודות אשה שבדקה עצמה אחרי תשמיש וראתה דם על העד, והיא תוך זמן וסתה, והדם משונה, והבעל לפני ח' שנים ראה דם בש"ז שלו, וגם כבר היה לו מקרה לילה עם תערוכת דם, וגם הרגיש צער בשעת תשמיש, וגם נמצא דם על בגד שלו והוא קצת משונה כנראה ש"ז אדום, אמנם הרופא לא ה' יכול לקבוע דבר, אם נדון אותו כראה דם מחמת תשמיש. נראה להקל בזה עפ"י תשובת הרשב"א המובא בב"י סו"ס ק"צ, וברמ"א סי' קפ"ז סו"ס י"ג, ואע"פ שבלשון הרשב"א מבואר מי שיצא ממנו דם דרך פי האמה פעם או פעמים בחודש, וכ"ה לשון המחבר סימן ק"צ ס"כ מי שרגיל לצאת ממנו דם וכו', **וזה שלא ראה כבר ח' שנים אינו רגיל נקרא**, מכ"מ כיון דכבר ראה פעם אחת ודאי, וכן אח"כ במקרה לילה, ועכשיו ג"כ היה לו צער בשעת תשמיש וגם עצם הדם נראה כך והרי כתב רמ"א סימן קפ"ז ס"י תשובת מהרי"ו דאם אשה אומרת דברי לי שאין זה דם ממנה דנאמנת לענין ראה דם בשעת תשמיש, ואעפ"י שהרבה פקפקו בזה גדולי הוראה וקשה לסמוך ע"ז למעשה, מכ"מ הכא דברי לה שהוא ממנו וגם איכא הרבה רגלים לדבר אפשר להקל, ועוד דדין זה מובא ב' פעמים בש"ע בסימן ק"צ לענין כתמים והרמ"א סימן קפ"ז שם העתיקו לענין ראה דם מ"ת ולא העתיק הרמ"א מש"כ סימן ק"צ מי שרגיל רק "מי שיוצא ממנו" וכו'. ונראה אפי' אינו רגיל ממש בכל חודש כצורת שאלת הרשב"א אלא כיון דאפשר לתלות בו שיוצא ממנו פעם אחת בודאי או פעמים מכ"מ לענין ראה דם מחמת תשמיש אפשר להקל, ועוד אפשר לצרף דברי המרדכי שברמ"א סי' קפ"ז ובש"ך שם ס"ק כ' דבין וסת לוסת קיל, ומ"מ החמרת עליה לטהר עצמה לבעלה ולטבול בלי ברכה".

3. הגר"י ברקוביץ שליט"א (מכתב בדואר אלקטרוני) – "A woman who stains from exercise, usually sees quite a few "Grissim within half hour of jumping around. I sent her to a Bodekes three times and each time the Bodekes said she has a condition (forget what it's called- supposedly very common) where the cervix rubs against the vaginal wall and bleeds (a Makke). If this happens again can I be Meikel based on the circumstances, just knowing she exercised or do I have to keep sending her to a Bodekes? Where would

we draw the line? Thank you! R' Y. Berkovits wrote: Are you describing a prolapse? Then yes she can be "somech on it. In general, she **can be toleh on any chronic condition** that is known to cause spotting

נז [ספק תליה - סעיף כ"ב.

א. **ספק אם עברה בשוק**, מחמיר [ס"ס] – פוסקים.

1. נשים מסולקת דמים.

א) אין לחלק [מחמיר] – בדה"ש (בי' ד"ה ספק, עמ' קפ"ב).

ב) מר"מ – סד"ט (ס"ק פ"ג), מי נדה (קונ"א סעי' נ"ב ד"ה נשאלתי, לשונו לקמן), מהרש"ם (ח"ג סי' שס"ט אות ב', לשונו לקמן).

ב. ספק אם יש לה תליה בשעה שמצאה הכתם.

1. מחמיר.

א) מי נדה (קונ"א סעי' נ"ב ד"ה נשאלתי [אא"כ מסולקת דמים]) – "ומצאה כתם גדול בענין שלא היה לה לתלות במקום אחר ... ולמחרת ... ונתגלו לה חולי הנקרא מורידין שהמה נתראו לה ונפתחו ונמצא דם הרבה, וכעת שואלת אם תוכל לתלות שגם מאתמול היה זה מן המורידין, רק שלא ידעה להרגיש בהם כיון שלא היה חולי זה עד הנה ... נראה להקל בזה עכ"פ בשעת עיבורה, אך אם לא היתה בחזקת מסולקת דמים, לא מלאני לבי להקל כה"ג כל זמן שלא אמצא ראייה ברורה יותר".

ב) בית שלמה (יו"ד ח"ב סי' י"ד) – "באשה שמצאה כתם והי' מראיו נוטה לאדמומית והורה כ"ת שהיא טמאה ואח"כ באתה האשה לפניו ביום המחרת ואמרה שנזכרה שביום שלפני מציאת הכתם ישבה בשוק על ספסל ועכשיו הלכה ומצאה שם על הספסל צואת תרנגולים וביאן כ"ת על הכתונת עם הצואה הנ"ל ולא הי' מראה אודם וטימא אותה ... פשיטא שאין מקום לערער המערער כיון שאין כאן במה לתלות דהא הכתם מהצואה אינו נוטה לאדמומית. אמנם גם אם היה דומה ממש ... יפה הורה כ"ת דהא אינו ידוע אם בעת ישיבתה שם היה שם צואת תרנגולים במקום שישבה והוי כספק אם עברה בשוק של טבחים דאינו תולה ... והטעם דהמקור ודאי דיש בו דם והתלויה הוא ספק ואין ספק מוציא מידי ודאי להקל אף בדרבנן".

ג) יד יוסף (דייטש, סי' צ') – "באשה אחת שמצאה כתם בערב ולא היה במה לתלות ואסרה מעצמה ואח"כ בבוקר מצאה ג"כ כתם ונתוודע לה שביום השני יצאה דם מגופה מן חולי הנקרא מורידען ... לא מצאתי פתח להתיר כיון דלא ברור לה שהיה בערב הדם היוצא מגופה ואפשר שלא התחיל אלא בבוקר נראה לי כיון דיצא הכתם באיסור בעת ערב היאך נתירנו עכשיו מספק ולכאורה הוי כעין ס"ס לאיסורא שמא לא היה הדם יוצא מגופה ביום אתמול ושמא הכתם אינו מן הדם ההוא, וחפשי וראיתי בספר מי נדה שחקר ג"כ בדיון זה, ולענ"ד נראה ראייה ברורה לאיסור ...".

ד) דר"ת (ס"ק קי"ג) – "בשול"ת בית שלמה ...".
ה) פתחא זוטא (ס"ק ס' ד"ה והנה) – "אבל באשה שלא היה לה החולי הזה ומצאה כתם בערב ולא היה במה לתלות ואסרה עצמה ואח"כ בבוקר נתוודע לה שיש לה חולי מורידין ... במי נדה ... בשול"ת יד יוסף ...".

ו) בדה"ש (ס"ק ר"ח).

ז) חוט שני (ס"ק כ"א אות י"ב) – "ואם לא יודעים בבירור שהמכה היתה בזמן מציאת הכתם, אין תולין בזה".

ח) לבושי עז (תמצית אות ב').

ט) פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' רל"ג).

2. מיקל.

א) עי' טהרת ישראל (סעי' צ"ו) – "והמיקל לאחרים ... לא הפסיד".

3. מר"מ.

א) מהרש"ם (ח"ג סי' שס"ט אות ב', עי' דע"ת סעי' י"ח ד"ה ועי' שול"ת) – "שאלתו באשה שמצאה כתם בערב ולא הי' לה במה לתלות ואסרתו לעצמה. ואח"כ בבקר חזרה ומצאה כתם ונודע לה שיצא ממנה ביום ההוא דם מגופה מחולי מורידין (טחורים) אם יש להתיר גם הכתם הקדום. והביא משול"ת יד יוסף סי' צ' שהשיב לאיסור ... בנ"ד שביום ב' נודע לה שיצא ממנה דם המורידין שוב י"ל דגם הרשב"א מודה דתולין גם מה שראתה ביום הקדום הי' מחמת זה. וכמ"ש כה"ג בסד"ט סוסי' קפ"ז סוסי' ק"ק כ"ט באשה שמצאה דם מ"מ כמ"פ ואסרה לבעלה ואח"ז נודע שהבעל יש לו חולי יציאת דם מפי האמה והתיר את האשה למפרע. ורמז לדברי הב"ש א"ע סי' כ"ה סק"ב דמבואר דבכה"ג יש לתלות גם למפרע. ומכ"ש היכי שהי"ל מקודם כמ"פ חולי מורידין בלא עת קבוע אף שבנתיים לא ראתה דם מהם מ"מ כיון שעכשיו חזרה וראתה ביום שאחריו י"ל שגם אתמול הי' הדם מזה. ומצאתי בס' מי נדה סי' ק"צ סנ"ב שהאריך ג"כ בנידון כזה והביא ג"כ מדברי הב"ש א"ע הנ"ל. ומ"מ לא רצה להקל למעשה רק במעוברת ומניקה שהיא בחזקת מסולקת דמים ולא בשאר נשים אף שנראה ג"כ להקל להלכה מ"מ למעשה צ"ע ע"ש. אבל בסעי' כ' שם התיר בבעל שנודע שרגיל לצאת דם דרך פי האמה גם למפרע עם עכ"פ רגיל בזה ג"פ. וא"כ גם בנ"ד אם כבר הוחזקה ג"פ בחולי זה יש להקל גם למפרע בזמן קצר כמו בנ"ד. אבל אם לא הוחזקה בזה אין להקל למעשה כנלפע"ד".

ב) עי' רמ"א (סעי' כ"ז), וצ"ב.

ג. למה במכה שנתרפאת תולה שהתגלע, והא הוי ספק תליה.

1. חוט שני (ס"ק כ"ד, עי' ס"ק כ"א אות ד', שעה"צ ס"ק ר"י) – "ואין להקשות מהא דתלינן במכה אף שעלה עליה קרום, ותלינן בזה שאפשר למכה להתגלע ולהוציא דם, והרי אין כאן סיבה ודאית לומר שממנה בא הדם, שהרי לא ידעינן אם הוסר הגלד מהמכה, די"ל דכיון שיש לפנינו מכה שיכולה להוציא דם, רואים כאילו יש כאן דם לפנינו, והדם ודאי הוא, והגלד הוא ספק שמא הוגלד, מפני דדרכו להגלד".

נח תולה בגוונים משונים - סעיף כ"ג.

א. אינו תולה שחור באדם, ולהיפך - פוסקים.

1. מ"ט לא תלינן שחור באדם, ונימא אדם הוא אלא שלקה כמו דאמרי' בגמ' (נדה דף יט.) דמראה שחור הוי אדם אלא שלקה.
(א) דרך בתוך הגוף משתנה - ששבה"ל (ס"ק ב'), "דבגמ' מוכח דרך בתוך הגוף משתנה ע"י מכה, אבל כשיוצא אינו משחיר ע"י דבר חיצוני, ואדרבה נעשה יותר בהיר".

(ב) לחומרא אמרינן, ולא לקולא - עי' פתחא זוטא (ס"ק מ"ב, "וי"ל דל"א האי כללא רק לחומרא בנדה ובהדסים בסוכה ל"ג ע"ב ובריאה חולין מ"ז ע"ב ולא לקולא וצ"ע בזה").

(ג) דאם איתא דלקה היה לוקה גם השני כמוהו - דע"ת (סעי' כ"ג, "צ"ל דאם איתא דלקה היה לוקה גם השני כמוהו, וכיון שזה אדם וזה שחור אין תולין בו"), ששבה"ל (ס"ק ב'), "דאם איתא דלקה הי' לוקה גם השני כמוהו", חוט שני (ס"ק כ"ה ד"ה ויש, "וי"ל דכיון דמכח תליה קאתינן, א"כ אין לתלות אא"כ יש דמיון ביניהם, אף שאפשר שישתנה המראה מאדם לשחור, דא"כ נימא גם השני היה צריך להשתנות, ואין לנו לתלות אלא מה שנראה לנגד עינינו שהם דומים").

(ד) מר"מ - בדה"ש (סעי' כ"ג בי' ד"ה נתעסקה, עמ' קפ"ב), טהרת הבית (עמ' תמ"א ד"ה והא).

ב. אדם, שברור שאינו דומה.

1. מחמיר - ב"ח (ס"ק כ"ו ד"ה ומ"ש אפילו, "דאם ברור לנו דאינו דומה לו הוי ליה כאדם ושחור דאין תולין וטמאה מספק"), סד"ט (ס"ק מ"ה), חכ"א (כלל קי"ג סעי' כ"ה, "ובברי שאינו דומה אין תולין"), גר"ז (ס"ק מ"ח, "אם ברור לנו שאינו דומה לו הוי ליה כאדם ושחור ואין תולין (ב"ח)"), לחוש"ש (לחם ס"ק צ"ב), ערה"ש (סעי' ע"ד, "אבל כשניכר ממש שאין דמיון זל"ז אין תולין"), צמח צדק (פסקי דינים סעי' כ"ג), דר"ת (ס"ק קי"ז), פתחא זוטא (ס"ק מ"ג), שערי טוהר (שער י' סעי' כ"ב), טהרת ישראל (סעי' ק"ד), פרדס שמחה (ס"ק ע"ו), בדה"ש (ס"ק רמ"ג), חוט שני (ס"ק כ' אות ג' ד"ה ודע, ס"ק כ"ה ס"ק ב' ד"ה ואמנם), לבושי עז (תמצית אות ב'), פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' ר"ל), משמרת הטהרה (פרק ג' סעי' מ').

ג. ואם נתעסקה בצבע אדם: רע"א.

1. עי' סעי' ל"א, לשיטות ומר"מ.

נט נתעסקה בתרנגול - סעיף כ"ד.

"וכל אלו הדברים תלויים בראיית עיני המורה לפי מנהג המלבושים והמטות"

ערה"ש (סעי' ס')

ס ב' נשים לתליה אחת - סעיף כ"ה.

גמרא (דף נח:) - "דתניא: שתי נשים שנתעסקו בצפור אחד, ואין בו אלא כסלע דם, ונמצא כסלע על זו וכסלע על זו - שתיהן טמאות. שאני התם - דאיכא סלע יתירה".

א. רק אם שניהם שואלים בבת אחת: כדין שני שבילין (כתובות דף ט.), וכדין חמץ בביתו (פסחים דף י.).

1. עי' ב"ח (ס"ק כ"ז) - "הכי כיון שבאין לשאול כאחת שתיהן טמאות".

2. ש"ך (נקוה"כ על ט"ז ס"ק י"ז, על הט"ז ס"ק ל"ו) - "דברי הב"ח נכונים".

3. תוה"ש (ס"ק כ"ה, ס"ק נ"א) - "וכן נראה עיקר דבכתמים שומעין להקל".

4. גר"ז (ס"ק מ"ט, ס"ק פ"ו) - "והוא שבאו שתיהן לשאול בבת אחת או שבאה אחת מהן לשאול עליה ועל חברתה שאי אפשר לטהר שתיהן בבת אחת משום דמחזי כשיקרא (עיין ר"ן פרק ב' דכתובות) שהרי אחת מהן אין לה במה לתלות וטמאה היא. אבל אם באו בזו אחר זו שתיהן טהורות שכל אחת מהן בפני עצמה יש לטהרה מספק ולתלות בדם צפור (ב"ח נקודות הכסף. עיין כרתי ופילתי דלא כט"ז)".

5. חכ"א (כלל קי"ג סעי' כ"ו) - "אם באו לשאול בזה אחר זה מטהרינן לכל אחת דתלינן כל אחת בדם שנתעסקה אבל באו לשאול בבת אחת או ששואלות אני ועוד אחת עסקנו כיון שמזכירה גם חבירתה הרי זה כאילו באו בבת אחת ושניהן טמאות".

6. מקור חיים (ס"ק קט"ו) - "והסכימו עם הב"ח וש"ך האחרונים".

7. מקור מים חיים (ד"ה ועיין בספר) - "ובעיקר הדין הסכימו כל האחרונים דלא כט"ז".

8. פרי דעה (טורי כסף ס"ק י"ז) - "ולענין הלכה בדין דציפור הנה דעת כל האחרונים כדעת הב"ח ... ודברי הט"ז תמוהין ...".

9. מסגרת השלח (דין כ"ה) - "אבל אחר העיון נלע"ד דדמי ממש לשני שבילין דא' הלך בשביל הטמא ותו דכתמי' דרבנן".

10. צמח צדק (פסקי דינים סעי' כ"ה).

11. חזו"א (יו"ד סוף סי' ל"ט, טהרות סי' ה' ס"ק י"ג) - "בדין שתי נשים שנתעסקו בצפור בסעיף כ"ה יש לטהר בבאו לשאול בזא"ז דהא התם כשהיא נשאלת בפ"ע יש לטהר אותה ולתלות בצפור, וכדין יש שם מחבואה אחת כתובות כ"ז א' והלכך דוקא כשבאו לשאול בב"א שתיהן טמאות, ודלא כט"ז ס"ק י"ז שלמד דין נתעסקו בצפור מדין ג' נשים שלבשו חלוק".

12. טהרת הבית (סי' ח' הע' ל"ה ד"ה ועינא) - "יש להורות להקל כשבאו לשאול בזו אחר זו".

13. חוט שני (ס"ק כ"ו אות א').

14. לבושי עז (תמצית אות א') – "ובש"ך הכריע כהב"ח, וכן הכרעת שאר אחרונים".

ב. אפילו זה אחר זה: כדון ג' נשים שלבשו חלוק אחת (סעי' מ"ט).

1. דרישה (ס"ק י"ג) – "לא מחלק הכא בין באו לשאול בפעם אחת או זה אחר זה, משום דלא מקילין בזה כי אם באיסור דרבנן אם כבר ביטל או בשתי קדירות לעיל בסימן קי"א ויש באחת כדי לבטל, מה שאין כן הכא דראיית דם גמור הוי מדאורייתא. וגם י"ל דשאני בעכבר שלא נכנס אלא בבית אחד והשני בודאי אין לספק בו, וכן בשתי קדירות דלא נפל האיסור אלא לאחת מהן, מה שאין כן הכא דאיכא למימר דמהציפור בא על כל אחת כחצי סלע והחצי השני הוא דם מקורה דכל אחת".
2. ט"ז (ס"ק י"ז, ס"ק ל"ו) – "כאן בכתמים שכל שאין בו לתלות בשום דבר הוי ספיקא טמא ואין לך היתר רק אם יש בשום דבר לתלות שמסתבר שמשם בא הכתם ומש"ה כאן שיש ב' נשים ויש כאן סלע יתירא ואין סברא לתלות הטומאה באחת יותר מבחברתה נשאר הדבר כאילו לא היה במה לתלות כלל".
3. בא"ה (ס"ק נ"א).
4. ישועות יעקב (ס"ק ו') – "לדעתי העיקר כדעת הט"ז".
5. חוו"ד (חי' ס"ק ל"ב, בי' ס"ק י"ד).
6. ערה"ש (סעי' ע"ו) – "אין דמיון זל"ז דבשם האנשים עומדים בחזקת טהרה אלולי השבילין וכל ספק טומאה הוא אצלם מהשבילין ולכן בזה אחר זה מוקמינן כל אחד בחזקת טהרה וכן בחמץ הבתים בדוקין ואלולי העכבר הרי הם בחזקת כשרות ורק ע"י העכבר נתעורר הספק אבל בכאן הטומאות מהנשים הן מעצמן מהכתמים שמצאו וזה הצפור נצרך להוציאן מכתמיהן לתלות בו ואיך נתלה בו כיון שאינו כנגד שתיהן וממילא עומדין בכתמיהן".
7. מלבושי טהרה (סעי' מ"ז, ס"ק מ"ח).

ג. לעת הצורך.

1. הגריש"א זצ"ל (משנת השלחן תשובה קכ"ט) – "מיהו בשעת הדחק ובאו לישראל בזה אחר זה, יש להקל ולסמוך על המקילים בזה".
2. ששבה"ל (ט"ז ס"ק י"ז ד"ה ולדינא, סיכום אות א') – "ולצורך מקילים כש"ך דבזא"ז טהורה".
3. פרדס שמחה (ס"ק ע"ח).

ד. הגדר של בבת אחת.

1. הזכירה חברתה בשאלתה, כמו בבת אחת – חכ"א (כלל קי"ג סעי' כ"ו, לשונו לעיל), חוט שני (ס"ק כ"ו אות ב').
2. שואל על עצמה ועל חברתה, כמו בבת אחת – גר"ז (ס"ק מ"ט, לשונו לעיל), צמח צדק (פסקי דינים סעי' כ"ה), בדה"ש (ס"ק רנ"ב).

ה. טעם להחמיר: הסברא לחלק בין כאן [ב' נשים], לשני שבילין וחמץ בביתו.

1. טמאה אא"כ יש תליה, אין כאן ודאי תליה – ט"ז (ס"ק י"ז, לשונו לעיל), לחוש"ש (שמלה ס"ק ל', "... ומתחלה עלה בדעתי לומר שזהו כוונת הט"ז, אך ..."), ערה"ש (סעי' ע"ו, לשונו לעיל).
- א) פשוט – חוו"ד (בי' ס"ק י"ד, "עט"ז ס"ק י"ח ודבריו יש בהן קצת מקושי ההבנה ואבארם ..."), ערה"ש (סעי' ע"ו, לשונו לעיל), ט"ז וש"ך השלם (כו"ל ס"ק מ"א).
- ב) פרי דעה (ט"ז ס"ק י"ז) – "עט"ז ... דבריו אינם מובנים לכאורה, ונלע"ד בכוונתו דבשלמא בשני שבילין דאי לא עסק וענין ההילוך גברא בחזקת טהרה קאי, אלא שע"י ענין ההילוך אתה בא לקלקלו צריך שיהא הקלקול ברור, ולכן כל היכא דאיכא למתלי שהלך בדרך טהור הגם שע"י אנו מקלקלין אחר לא איכפת לן בזה, דכיון שאין האחר לפנינו מוקמינן לזה אחזקה קמייאט וכאילו לא הלך כלל. וכן בעכבר כיון ששני הבתים בדוקים, ואי לאו העכבר הבית בחזקת טהרה קאי רק שע"י העכבר אתה רוצה לקלקלם, א"כ כשכל אחד בא בפני עצמו מוקמינן לכל אחד אחזקתו וכאילו לא היה העכבר כלל, ולא איכפת לן מה שמתקלקל האחר כיון שאינו לפנינו. משא"כ בנ"ד דכיון שהאשה מצאה הכתם בחזקת טומאה קאי, אלא שע"י העסק אתה רוצה לתקנה ולהוציאה מאיסורה א"כ צריך שיהא התיקון ברור, וכל כמה דע"י תתקלקל אחרת אין התיקון ברור והוי כאילו לא נתעסקה כלל ומוקמינן לה בחזקת שהיתה אילו לא נתעסקה וממילא טמאה מחמת הכתם שמצאה ... ובספר ח"ד נתחבט ונתלבט מאוד בכוונת הט"ז, והדבר ברור כמ"ש בכוונתו".
2. כאן דאורייתא – דרישה (ס"ק י"ג, לשונו לעיל).
- א) פרדס רמונים (מק"ז ס"ק י"ז ד"ה ומה שנ"ל) – "ומ"ש הט"ז בשם הפרישה ... ומה שנ"ל ליישב דבריו שבכאן, הוא שנאמר דהא ודאי דגם הפרישה ידע דכתמים אינן רק מדרבנן, אמנם מ"ש דכאן הוי מידי דאורייתא, כוונתו הוא דהספק הוא במידי דאורייתא, דאם הדם מגופה הרי היא טמאה מן התורה, והרי זה דומה למ"ש הש"ך בדיני ספק ספיקא אות י"ז וי"ח, דכל מה שאסרו חז"ל מחשש איסור תורה בגופו, חשוב כודאי איסור תורה ע"ש. וכה"ג אשכחן ברא"ש פרק החולץ דין ה' ... ועל זה הקשה עליו הט"ז בתרתי, חדא, דאפילו במידי דאורייתא אמרינן כן, וכדאמרינן בב' שבילין, דגם שם אם היה ידוע שהלך בדרך הטמא, הרי הוא טמא מן התורה, רק דמן התורה מוקמינן ליה בחזקת טהרה, ותלינן שלא הלך בטמאה, וכיון דחז"ל תקנו דניחוש שמא הלך בטמאה, הדר תו הוי מילי דאורייתא, וכנ"ל. וכן בשבויה, אם באמת נבעלה, הרי היא אסורה לכהן מן התורה. ותו, דגם כאן אינו רק מידי דרבנן, דמן התורה אפילו ודאי יצא מגופה הרי היא טהורה, כיון דלא ארגשה, רק חז"ל גזרו דאפילו ודאי לא הרגישה, עכ"ז היא טמאה".
- 1) לכאורה שפיר לפי רש"י (נדה ריש דף נז.), משא"כ תוס' (שם ד"ה מודה).

- (ב) לחז"ש (שמלה ס"ק ל') – "כ' הדרישה ... הקשה עליו הט"ז דהא גם כאן לא הוי אלא כתם ואינו רק מדרבנן, והנה באמת הדרישה לא כתב דכאן הוי דא' אלא שכתב דראיית דם גמור הוי מדא' ונראה כוונתו משום דאם הי' דם גמור בהרגשה הוי דא', לכן גם בזה דהוי שלא בהרגשה החמירו בו חז"ל משום לא פלוג דהא עכ"פ דם לפנינו".
- (ג) מר"מ – ט"ז וש"ד השלם (כו"ל ס"ק מ"ה, ס"ק נ"ט)
3. שייך ששתי הנשים טמאות – דרישה (ס"ק י"ג, לשונו לעיל).
- (א) מר"מ – פרדס רמונים (מק"ז ס"ק י"ז ד"ה ומ"ש), לחז"ש (שמלה ס"ק ל'), ט"ז וש"ד השלם (כו"ל ס"ק מ"ו, ס"ק מ"ז).
4. אין ללמוד איסור מטומאה, וראיה מפסחים י"ל בצירוף שמא אכלתו.
- (א) עי' חו"ד (סי' קי"א בי' ס"ק ט') – "והא דבפסחים ... רצה הש"ס להתיר מטעם אימר אכלתיה".
- (ב) יד אברהם (סי' קי"א בש"ד ס"ק י"ט) – "דהוי ס"ס דעל כל אחד אפשר לומר שלא נכנס העכבר לתוכו אלא לחבירו. ואת"ל שנכנס לתוכו שמא אכליה".
- (ג) ערה"ש (סי' קי"א סעי' כ"ג) – "דאין ללמוד איסור מטומאה, [ואע"ג דבפסחים י. למדו לחמץ באתא עכבר ושקיל וכו', י"ל משום דשם יש עוד קולא שמא אכלתו, והוה כספק ספיקא ע"ש ודוק]".
5. עוד מהלכים.
- (א) תפארת למשה (על הט"ז ס"ק ל"ו) – "ול"נ לחלק דבשלמא בב' שבילים אילו לא הלך חבירו בדרך הב' רק שהוא מסופק באיזה הלך היה טהור דספק טומאה בר"ה הוא ומחמת שהלך חבירו בדרך הב' לא גרע כלל דמה לו בכך הא לא בא לשאול רק על עצמו דאפילו אם באו לשאול בבת אחת היה מדינא לטהרם אלא משום דמחזי כי חזקא מטמאין להו כמו שכתב תוס' דף ס' ע"א ד"ה באנו למחלוקת כו' ע"ש משא"כ בסעיף כ"ה בב' נשים שעסקו בצפור דאילו הי' באם בבת אחת היה מטמא' מדינא דיש כאן סלע יתירה גם בלאו חברתה אילו שאלה בפני עצמה דנתעסקה בסלע ונמצא ב' סלעים הי' מטמא' לה אלא שאתה בא לטהרה ולתלות בחברתה אמרינן מאי חזית כו' והוי כבאו לשאול בבת אחת דהא מכה הסלע יתירה שנמצא בחברת' מגרע ונולד הספק ומכ"ש השני דהוי כספק נתעסקה וכספק עברה כמ"ש סכ"ב ע"ש דהא מספקי' דלמא נדבק כל הסלע בהראשונה גם הראשונה הוי כספק נתעסקה מה"ט ודו"ק. משא"כ בב' שבילין אין אחד תלוי בחבירו כלל ולא נולד הספק מכה חבירו".
- (ב) גר"ז (ס"ק פ"ו) – "ולאחולקים שם וכן דעת הטור ושלחן ערוך באורח חיים סי' תל"ט גבי ב' בתים בדוקים צריך לומר דשאני בתים וקדירות שאין בהם דעת לישאל אלא שהבעלים דחזא מינייהו באים לשאול הלכך תלינן באידך דאינו בא לישאל אבל הנשים שיש בהן דעת לישאל אף שלא באה אחת מהן אין לה לתלות כתמה בחברתה דמאי חזית לקלקל הך טפי מהך וכשאתה תולה בה אתה מקלקלה מה שאין כן בבתים וקדירות אין לחוש לקלקולם אלא כשנשאלים עליהם בעליהם אבל כשאין שואל ואין דורש לא איכפת לן שלא נתנה התורה אלא לישראל ולא לעצים ואבנים והלכך כשהבעלים דחזא מינייהו באים לישאל תלינן להו באידך שאין הבעלים באים לשאול".
- ו. **האם הדין של ג' נשים שלבשו חלק אחת** תלוי בזה.
1. עי' סעי' מ"ט, לשיטות ומר"מ.
- ז. מר"מ – בית לחם יהודה (ס"ק ט"ו), סד"ט (ס"ק מ"ז, "אין הכרע"), שואל ומשיב (תנינא ח"ג סי' קי"ד ד"ה ובוה מיושב), יד אברהם (על מחבר סעי' כ"ה), לחז"ש (לחם ס"ק צ"ד, שמלה ס"ק ל'), דר"ת (ס"ק קכ"א), בדה"ש (ס"ק רנ"ב, בי' ד"ה שתי, "משמע מדברי התוס' כדעת הט"ז וסייעתו"), ט"ז וש"ד השלם (כו"ל ס"ק מ"ח).
1. עי' סימן קי"א סעי' ז', לעוד שיטות ומר"מ.
- סא** תולה בנתעסקה ומאכלות - סעיף כ"ו.
- גמרא (דף נט.) – "בעי רבי ירמיה: נתעסקה בכגרים, ונמצא עליה בכגרים ועוד מהו ... תא שמע: נתעסקה באדום - אין תולה בה שחור, במועט - אין תולה בו מרובה. היכי דמי. לאו כי האי גוונא. לא, כגון דנתעסקה בכגרים, ונמצא עליה שני גריסין ועוד. אי הכי, מאי למימרא. מהו דתימא: שקול כגרים צפור - שדי בי מצעי, זיל הכא, ליכא שיעורא, זיל הכא - ליכא שיעורא, קמ"ל".
- א. **ראשונים.**
1. מחמיר.
- (א) ראב"ד (בעלי הנפש שער הכתמים סי' ג') – "ואם נתעסקה בגרים אינה תולה יותר מגרים, כפשטה דברייתא (נדה נט א) דקתני במועט אינה תולה את המרובה".
- (ב) רא"ש (נדה פרק ח' סי' ח') – "ולא איפשיטא ויראה לחומרא כפשטא דברייתא דמועט אין תולין בו מרובה. ואע"ג דדחי ליה האי דיחויא דחיקא הוא דמילתא דפשיטא הוא דלא שדינן דם צפור בי מצעי ולא הוה צריך למיתנייה".
- (ג) מאירי (נדה דף נט. ד"ה היה) – "נתעסקה בכגרים או בפחות ממנו ונמצא בה כגרים ועוד הדבר ספק אם נתלה את הגרים במה שנתעסקה בו כדרך שביארנו בנמצא שם מאכולת והשאר הוא פחות מגרים וטהור או שמא אין דנין כן ומתוך כך ראוי להחמיר".
- (ד) טור (סעי' כ"ו) – "וא"א הרא"ש ז"ל כתב כסברא ראשונה".
- (ה) פסקי ריא"ז (קובץ שיטות קמאי נדה דף נט, עמ' תר"כ) – "היתה עסוקה בצבע מועט שאין בו אלא כדי לעשות צבע כגרים ונמצא עליה כתם של שני גריסין, הרי זו אינה תולה בו".
2. מיקל.
- (א) רמב"ם (איס"ב פרק ט' הל' כ"ו) – "נתעסקה בדם שאי אפשר שיהיה ממנו כתם אלא כגרים ונמצא עליה כתם כשני גריסין הרי זו תולה כגרים בדם שנתעסקה בו ובגרים במאכולת".

(ב) האשכול (סי' מ"ב, עמ' ק"ג) – "אבל נמצאו עליה שני גריסין ולא יותר, אמרינן חד ממה שנתעסקה וחד מדם מאכולת".
 (ג) רמב"ן (הל' נדה פרק ד' הל' כ"ב) – "נתעסקה בדם שאי אפשר שיהיה ממנו כתם אלא כגריס ונמצא עליה שני גריסין הרי זו תולה כגריס בדם שנתעסקה בו וכגריס במאכולת, נמצא הכתם יותר משני גריסין אינה תולה".
 (ד) רשב"א (תוה"ב ב"ז ש"ד, כ"ב-א') – "שנתעסקה בגריס ונמצא עליה כשני גריסין ועוד הרי זו טמאה. נתעסקה בפחות מגריס ונמצא עליה כגריס ועוד טהורה שאני אומר כתם זה מעסק הכתמים הוא וכבר היה שם דם מאכולת שנצטרף אליו ליתר מגריס אבל בשיש שם ב' גריסין ועוד אפילו תמצא לומר שהיה שם מאכולת כבר בארנו שאין דם מאכולת זה מגיע ליתר מגריס".
 (ה) רא"ה (בדה"ב בית ז' שער ד', כ"א-א') – "נתעסקה בכגריס ונמצא עליה שני גריסין אומר גריס אחד ממה שנתעסקה וגריס אחד של מאכולת ואינה טמאה אלא בכשני גריסין ועוד".
 (ו) ח' הר"ן (נדה דף נט. ד"ה נתעסקה) – "נתעסקה בכגריס ונמצא עליה כגריס ועוד מהו פסק הרמב"ם ז"ל דתלי' ואף על גב דפשטא דברייתא משמע דלא תלינן הא אדחייא וכיון דכתמים דרבנן לקולא אזלי".
 (ז) מ"מ (איס"ב פרק ט' הל' כ"ו) – "בעיא דרבי ירמיה שם ולא איפשיטא וה"ל ספיקא בדרבנן ולקולא וכן פסקו ז"ל".
 (ח) אורחות חיים (הל' נדה אות ב') – "נתעסקה בדם שאי אפשר שיהיה ממנו כתם אלא כגריס ונמצא עליה כתם כשני גריסין תולה כגריס בדם שנתעסקה בו וכגריס בדם מאכולת ואם נמצא הדם יותר משני גריסין טמאה".
 (ט) כל בו (סי' פ"ה) – "נתעסקה בדם שאי אפשר שיהיה ממנו כתם אלא כגריס ונמצא עליה כתם כשני גריסין תולה כגריס בדם שנתעסקה בו וכגריס במאכולת ואם נמצא הכתם יותר משני גריסין טמאה".
 (י) אהל מועד (שער איסור והיתר דרך י"א נתיב ו') – "נתעסקה בדם שא"א שיהי' ממנו כתם אלא כגריס ונמצא עליה שני גריסין תולה הא' בדם שנתעסקה והא' במאכולת, נמצא יותר משני גריסין אינה תולה".

ב. פוסקים.

1. מיקל – מחבר (סעי' כ"ו, סעי' כ"ז), "נתעסקה בדם שאי אפשר שיהיה ממנו כתם אלא כגריס, ונמצא עליה כשני גריסין, הרי זה תולה כגריס בדם שנתעסקה בו וכגריס במאכולת", רמ"א (סעי' כ"ו), "ומכל מקום נראה דיש לסמוך אמקילין, דבכתמים שומעין להקל", לבוש (סעי' כ"ו), חכ"א (כלל קי"ג סעי' כ"ז), צמח צדק (פסקי דינים סעי' כ"ו), ערה"ש (סעי' פ'), מלבושי טהרה (סעי' מ"ח), שערי טהרה (שער י' סעי' כ"ד), טהרת הבית (סי' ח' סעי' כ"ג), דברי שלום (ח"ו סי' ס"ז), לבושי עז (תמצית אות א'), פוסקים.
2. מר"מ – בית לחם יהודה (ס"ק ט"ז).

ג. מאכלות הנמצאות אצלנו, או מאכלות בזמן חז"ל.

1. מחמיר – שערי טהרה (שער י' סעי' כ"ד), "ובזמנינו אין מצטרפין לתלות בכינה אלא כשיעור דם כינה בזמנינו", לבושי עז (תמצית אות ה').
2. מיקל – פתחי הלכה (ארטסקרול, סוף עמ' רל"א).
3. מר"מ – ששבה"ל (ס"ק ב', סיכום אות א', "צ"ע בזמנינו שאין מאכולת מצויה אם אפשר לתלות בה במצאה בשני גריסים"), בדה"ש (סעי' כ"ו בי' ד"ה וכגריס, עמ' קפ"ו, "וצ"ע בזה").

ד. נתעסקה ב' פעמים בדם בכל פעם כסלע, ומצאה חד כתם שיעור ב' סלעים.

1. מחמיר, שרק במאכלות מיקל – מעיל צדקה (סי' כ' ד"ה ועפ"ז), רע"א (על המחבר סעי' כ"ו, "בת' מ"צ (ס"כ) כתב דדוקא במאכולת דשכיח טובא וגם רגיל להיות במקום זוהמא תלינן דנזדמן לדם שנתעסקה ונדמה לכתם א'. אבל בנתעסקה בב' זמנים בכל פעם ופעם כסלע ומצאה כתם ב' סלעים אפשר דאין תולין להקל לומר דאתרמי זה בצד זה"), לחח"ש (לחם ס"ק צ"ה), ששבה"ל (ס"ק ב'), בדה"ש (ס"ק רנ"ז), פרדס שמחה (ס"ק פ'), לבושי עז (תמצית אות ג').
 (א) כל הכתם מכיוון בכיוון אחד.
- 1) מחמיר – על שערי טהרה (שער י' סעי' כ"ד, "ואם נראה לעין שהכל הוא כתם אחד במראה ובעיגול יש להחמיר ... וצ"ע").
- 2) מיקל – מעיל צדקה (סי' כ' ד"ה ועפ"ז), בדה"ש (ס"ק רנ"ו, ציונים ס"ק ת"י), פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' רל"ב).
2. מר"מ – דר"ת (ס"ק קכ"ב, ס"ק קכ"ד).

ה. אם חצי סלע יותר מכגריס.

1. כן – תפ"ר (ס"ק י"ד, "ולפ"ז צ"ל דחצי סלע יותר גדול מכגריס דאל"כ בשני נשים ..."), תשובה מאהבה (כאן, "כרתי ופלתי ... ודבריו נראין בטעם ... עם כל זה אין לדחות בזה דברי שו"ת מעיל צדקה"), בדה"ש (ס"ק רנ"ג, סעי' ז' בי' ד"ה אם [עמ' ק"ס]).
2. מר"מ – האשכול (סי' מ"ב, עמ' ק"ג), "ואם תאמר נחלק חצי סלע על זו וחציו על זו ויתרון חצי סלע של שניהם נתלה בדם מאכולת כמו שאמרנו בנתעסקה כגריס ונמצא עליה ב' גריסין [והשאר חסר]", "עי' נחל אשכול שם אות ח', "ואפשר שצ"ל: אאל"כ דחצי סלע גדול מגריס ועוד, וכך הכריע בכו"פ".

סב] תולה בנתעסקה ומאכלות - סעיף כ"ז.

א. נתעסקה בפחות מכגריס, ונמצא עליה כשני גריסין.

1. מיקל, טהורה – מחבר (סעי' כ"ז).
- (א) פשט – לבוש (סעי' כ"ז, "תלינן לקולא ותולין לומר הך פחות מכגריס שנתעסקה בו הוא נזדמן באמצע, והמותר שבשני הצדדין כל אחד הוא מעט ותולין כל אחד במאכולת בפני עצמו, אף על גב דבסעיף שקודם זה כשנתעסקה בכגריס ומצאה כשני גריסים

ועוד לא אמרינן הכי ומטמאין לה, התם דאיכא הרבה דם יותר משיעור מאכולת בפנינו לא רצו להקל בכך במילתא דלא שכיחא דמתרמי הכי, אבל הכא דדם מועט הוא מעט יותר משיעור דם מאכולת אחת, הקילו לתלות אפילו במילתא דלא שכיח כולי האי בצירוף **שמא מאכולת גדולה היתה** כאן וכולו דם מאכולת הוא והוה ליה כמו תרי ספיקי. כן נ"ל טעמא לפי סברא זו", תפ"ר (ס"ק ט"ו), "הרי כאן שני ספיקות חדא דלמא שדי ביני מציעתא ועוד דילמא שני מאכולת תכופי" זא"ז והוי שני גריסין מכוון וא"כ דיש כאן ב' ספיקות אף דכל אחד לא שכיח והוא ספק דחוק מ"מ בהצטרף שניהם יחד הרי כאן ספק אחד ובדברבנן ספיקא להקל", ח"י הפלאה (כאן).

(ב) מר"מ – ט"ז וש"ך השלם (כו"ל ס"ק ס"ב, שפ"ח ס"ק נ"ו).

2. מחמיר, טמאה – עי' רמ"א (סעי' כ"ז, "ויש מחמירין ומטמאין"), דברי חמודות (נדה פרק ח' אות ל"ד), ב"ח (ס"ק כ"ח, "הבית יוסף ... ושירי ליה מאריה, דליכא למאן דאמר דמטהר בהא"), דרישה (ס"ק י"ד, "ודבריו דבית יוסף אינן נראין"), ט"ז (ס"ק י"ח, "אבל בנתעסקה בפחות מגריס ונמצא שני גריסין ודאי טמאה היא ולא אמרינן כלל שדי בי מצעי כן נראה לע"ד"), ש"ך (ס"ק ל"ז, נקוה"כ על הט"ז ס"ק י"ח, "ודבריו ברורי' הם"), תוה"ש (ס"ק כ"ז), גר"א (ס"ק ל"ז, "**טענות הוא** דזה לכ"ע טמאה כמש"ש בגמ' ועש"ך"), גר"ז (ס"ק נ"ב, ס"ק נ"ג, "וכן עיקר"), לחוש"ש (לחם ס"ק צ"ח), פרדס רמונים (שפ"ח ס"ק ל"ז, "והעיקר כהסכמת האחרונים דטמאה בכ"ג"), צמח צדק (פסקי דינים סעי' כ"ז), ערה"ש (סעי' פ', "וכן עיקר לדינא"), מסגרת השלחן (דין כ"ז, "ונלע"ד דאין להקל כדברי מרן אלא דראוי להחמיר כסברת מור"ם וסיעתן וכ"כ האחרונים"), שערי טוהר (שער י' סעי' כ"ד), בדה"ש (ס"ק רס"ב), ששבה"ל (סיכום אות א'), לבושי עז (תמצית אות ב').

3. לעת הצורך – טהרת הבית (סי' ח' סעי' כ"ד, "מרן השלחן ערוך פסק להקל, ורוב אחרונים חולקים ואוסרים. וטוב להחמיר אלא אם כן יש צורך בדבר להקל").

4. אם יש עוד איזה צד להיתרא יש לצרף לדעת המקיל – מלבושי טהרה (סעי' מ"ח, ס"ק נ', "שמן הדין יש להחמיר בזה רק אם יש עוד איזה צד להיתרא יש לצרף לדעת המקיל"), טהרת ישראל (סעי' קכ"ב, "יש להחמיר מן הדין רק אם יש עוד איזה צד להיתרא יש לצרף לדעת המקיל").

5. מר"מ – דר"ת (ס"ק קכ"ו), ט"ז וש"ך השלם (כו"ל ס"ק ס"ד, שפ"ח ס"ק נ"ז).

ב. "**אם נתעסקה בדם ואינה יודעת בכמה**, אזלינן לקולא ואמרינן שהיה בדם כשיעור הכתם" – רמ"א (סעי' כ"ז), לבוש (סעי' כ"ז), חכ"א (כלל קי"ג סעי' כ"ו), ערה"ש (סעי' פ'), שערי טוהר (שער י' סעי' כ"ד), לבושי עז (תמצית אות ג'), פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' רל"ב), פוסקים.

1. צ"ב, למה מיקל יותר מספק תליה, כמו ספק שעבר בשוק של טבחים (סעי' כ"ב). [למה ודאי תליה אם ספק שיעור, טוב יותר מודאי שיעור וספק תליה].

סג] שני גריסין, וכינה מעוכה - סעיף כ"ח.

גמרא (נדה דף נט.) – "איתמר, נמצא עליה כגריס ועוד, ואותו עוד - רצופה בו מאכולת, ר' חנינא אומר - טמאה, ר' ינאי אומר - טהורה. רבי חנינא אומר: טמאה, כי תליא - בכגריס, בכגריס ועוד - לא תליא. רבי ינאי אומר: טהורה, הני מילי - היכא דלא רצופה בו מאכולת, אבל היכא דרצופה בו מאכולת - מוכחא מילתא דהאי ועוד דם מאכולת הוא. פש ליה - כגריס, כיון דבעלמא תליא, הכא נמי תליא".

א. ראשונים.

1. מחמיר: פסק כרבי חנינא.

(א) רמב"ם (איס"ב פרק ט' הל' כ"ג) – "אם מצאה הכתם יתר מכגריס אינה תולה במאכולת ואפילו היתה מאכולת רצופה בכתם הואיל והוא יתר מכגריס אינה תולה במאכולת".

(ב) אורחות חיים (הל' נדה אות ב') – "היתה יתירה מגריס אעפ"י שהמאכולת רצופה בכתם אינה תולה במאכולת".

(ג) כל בו (סי' פ"ה) – "היה יתר מכגריס אף על פי שמאכולת רצופה בכתם אינה תולה במאכולת".

2. מיקל: פסק כרבי ינאי.

(א) האשכול (סי' מ"ב, עמ' ק"ג) – "שני גריסין ורצופה בו מאכולת טהורה".

(ב) ראב"ד (בעלי הנפש שער הכתמים סי' ג') – "והא דאמרינן כגריס ועוד אינה תולה, ה"מ שלא נמצא מאכולת רצופה באותו ועוד, אבל אם נמצאת מאכולת רצופה באותו ועוד תולה אפילו ביותר מכגריס, דפולגתא (נדה נט א) דרבי חנינא ור' ינאי הוא ובשל סופרים הלך אחר המיקל".

(ג) רמב"ן (הל' נדה פרק ד' הל' י"ז) – "היתה מאכולת רצופה במקצת הכתם אע"פ שהוא יתר מכגריס הרי זו תולה להקל".

(ד) רשב"א (תוה"ב בית ז' שער ד', כ"ב-א') – "נמצאת מאכולת מעוכה על הכתם אני אומר מאכולת זו נתמעכה כאן וכגריס מן הכתם ממאכולת היה והשאר הרי הוא ככתם גריס שתולין אותו מן הסתם במאכולת וטהורה. ויש מי שהורו להחמיר ולא נראו דבריו. שלא נאמר שאין תולין מרובה במועט אלא בנמצא עליו כגריס ועוד על שיעור אותו מיעוט שנתעסקה בו כמו שבארנו".

(ה) רא"ה (בדה"ב בית ז' שער ד') – "לא נתעסקה בכתמים ונמצא עליה גריס ועוד ומאכולת רצופה באותו ועוד תולין להקל דאמרינן אותו ועוד מאכולת אחרת הוא וטהורה".

(ו) רא"ש (נדה פרק ח' סי' ח') – "והלכתא כר' ינאי דבשל סופרים הלך אחר המיקל וכל שכן בכתמים".

(ז) טור (סעי' כ"ח).

(ח) מאירי (נדה דף נט. ד"ה היה) – "היה עליה כגריס ועוד ומאכולת רצופה באותו ועוד יש אומרים שהדבר ספק ומחמירין בו ורוב פוסקים פסקו שטהורה היא שאותו ועוד ודאי דם מאכולת וזה הנמצא שם הוא הוא ונשאר לו כגריס שהוא טהור כר' ינאי".

- (ט) פסקי ריא"ז (קובץ שיטות קמאי נדה דף נט, עמ' תרי"ט) – "היה הכתם יותר מכגריס והיתה מאכולת רצוצה בו הרי זו טהורה, שאותו היתר תולין במאכולת, והגריס טהור".
- (י) פסקי הרשב"ץ (קובץ שיטות קמאי נדה דף נט, עמ' תר"כ) – "וכן הסכימו האחרונים ז"ל דכתמים להקל".
- (יא) אהל מועד (שער איסור והיתר דרך י"א נתיב ו') – "היתה במקצת הכתם מאכולת רצוצה אף על פי שהוא יותר מכשיעור טהורה".
3. מר"מ.
- (א) חיל הר"ן (נדה דף נט, ד"ה ואותו) – "ואותו עוד רצופה בו מאכולת ר' חנינא אומר טמאה ור' ינאי אומר טהורה הרמב"ם ז"ל פסק כר"ח אבל הראב"ד ז"ל פסק כר' ינאי לקולא".

ב. פוסקים.

1. מיקל: פסק כרבי ינאי – מחבר (סעי' כ"ח, "האשה שמצאה על חלוקה כשני גריסין וכינה מעוכה בו, טהורה. שהגריס הא' ודאי מכינה המעוכה בו, והגריס השני אנו תולין אותו בכינה אחרת, כיון שאין בו כגריס ועוד"), לבוש (סעי' כ"ח), ערה"ש (סעי' פ"א), מלבושי טהרה (סעי' מ"ט), צמח צדק (פסקי דינים סעי' כ"ח), שערי טהרה (שער י' סעי' כ"ד), לבושי עז (תמצית אות א'), פוסקים.

ג. גדר של כינה.

1. הכינה המעוכה: מיירי יש דם כשיעור העודף – לח"ו"ש (לחם ס"ק ק"א), בדה"ש (ס"ק רס"ו), "ומיירי שהכינה המעוכה ... אבל אם אנו רואים שהיא כינה קטנה ואין בה דם כשיעור העודף טמאה".
- (א) ממילא, אם הכינה אינו לפנינו (כגון שנתקנה אחר כך וכדו'), תלוי במאכולת שנמצא בזמנינו – ששבה"ל (ס"ק א'), סיכום אות (א'), בדה"ש (ס"ק רס"ו).
- (ב) מר"מ – דר"ת (ס"ק ככ"ט).
2. הגריס [הראשון]: מאכולת שנמצא אצלנו, או מאכולת בזמן חז"ל – תלוי במחלוקת לעיל, סעי' כ"ו.

סד] הרגה פשפש - סעיף כ"ט.

סה] לדמות דבר לדבר - סעיף ל'.

א. שניהם לפנינו.

1. עדיין מיקל – פרישה (ס"ק מ"ג, "דאפילו לפנינו אין צריך להקיף"), סד"ט (ס"ק נ'), מלבושי טהרה (סעי' נ"א), צמח צדק (פסקי דינים סעי' ל'), בדה"ש (ס"ק ער"ב), פרדס שמחה (ס"ק פ"ב), חזקת טהרה (ס"ק קנ"ו), פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' רל"א).
2. מחמיר – ששבה"ל (סעי' י"ח אות ג', סעי' כ"ג אות ג', סעי' ל' ד"ה ועיין).
3. קשה, אפשר לברורי בקל.
- (א) י"ל, אינו בירור גמור – מלבושי טהרה (ס"ק כ"א, "ולכאורה יש לדקדק בזה האנן קיי"ל דכל היכי דאיכא לברורי יש לברר אף ברוב וחזקה. אלא דיש לומר בזה. דהא באמת אין אנו בקיין להבחין בין דם לדם. וא"כ אין זה בירור גמור. ולהכי עדיף טפי שלא לראות ולדמות זא"ז ובפרט בכתמים שהוא דרבנן").
- (ב) י"ל, אין כאן ריעתא – לבנון נטע (ס"ק כ"ב, "אין ריעותא בגופה דהא לא ארגשה ... כיון שכתמים דרבנן לכך במקום שיש לתלות לא מחשב כלל ריעותא").
4. מר"מ – דר"ת (ס"ק קל"א).

סו] בדיקת צבע ע"י ז' סמנים - סעיף ל"א.

משנה (סוף דף סא:) – "שבעה סמנים מעבירין על הכתם: רוק תפל, ומי גריסין, ומי רגלים, ונתר, ובורית, קמוניא, ואשלג, הטבילו ועשה על גביו טהרות, העביר עליו שבעה סמנים ולא עבר - הרי זה צבע, הטהרות טהורות ואינו צריך להטביל. עבר או שדיה - הרי זה כתם, והטהרות טמאות, וצריך להטביל".

א. לענין בעלה או טהרה: ראשונים.

1. לענין טהרה: משום דהוי כטומאה בלועה.
- (א) ראב"ד (איס"ב פרק ט' הל' ל"ו) – "שאיין זה הבדיקה לטהר את האשה אלא לטהר את הבגד שאע"פ שיהיה דם מאחר שאינו יכול לצאת אינו מטמא מפני שהוא בלוע שאינו יכול לצאת" – "כתם הנמצא על הבגד ואין לה במה לתלות יש שהורה שבודקין אותו בסמנים ידועין אם עמד בעינו צבע הוא שדרך הדם לעבור, ואין זו הוראה נכונה שאין בדיקת הסימנים דבר בריא כדי לטהר האשה לבעלה לא הוזכרו בתלמוד אלא לענין טומאת מגע".
- (ג) רא"ה (בדה"ב בית ז' שער ד') – "לענין אשה לבעלה הרי היא טמאה שאין הסמנים בדיקה יפה שעדיין איפשר שהוא בדיק אצלה בדיקה יפה לטומאה דתו לא מטמא משום דהוי כטומאה בלועה".
- (ד) ר"ן (נדה דף סב, סנהדרין דף מט: ד"ה שבעה) – "דעת הרמב"ם ז"ל כן הוא בפרק ט' מהל' איסורי ביאה, ולא מחזור".
- (ה) רבינו שמחה, הו"ד בהג' מיימוניות (איס"ב פרק ט' הל' ל"ו) – "וכן כתב רבינו שמחה דלא איירי לטהר את האשה למפרע אך לטהר את הבגד מכאן ולהבא מטבילה ואילך כיון דהוי בלוע שאי אפשר לצאת בטל הוא ודינו הוא כצבע בעלמא וטהור דליכא למימר דמוכחא מילתא למפרע דצבע היה ולא דא"כ מה לי להטבילו תחלה אלא טעון טבילה מפני שקיבל טומאה תחילה

- כשנבלע בו הדם והכי קאמר בגמרא בדם הנדה ודאי דתני רבי חייא דם נדה ודאי מעביר עליו שבעה סמנים ומבטלו והכי מוכח כולה גמרא הילכך לעולם האשה טמאה למפרע ומקולקלת למנינה ע"כ".
- (ו) פסקי הרשב"ץ (נדה דף סב.) – "אבל האשה לא הותרה לבעלה אפילו העביר ז"ס ולא עבר וכדאמרן".
2. לענין בעלה.
- (א) רמב"ם (איס"ב פרק ט' הל' ל"ו) – לשונו לקמן.
- (ב) רשב"א (תוה"ב הקצר בית ז' שער ד') – "יש מי שהורה שהאשה אינה חוששת לכתם עד שתדע בבירור שהוא וכיצד היא עושה תעביר עליו שבעה סמנים ואם עבר הרי זה דם ואם עמד הרי זה צבע ואינה חוששת לו. ואין ראוי לסמוך על הוראה זו אלא חוששת לו מן הסתם אבל אם העבירו עליו ז' סמנים כסדרן ולא עבר ודאי טהורה שאין לך דם שאינו עובר ע"י ז' סמנים והוא שהעבירן כסדרן".
- רשב"א (משמרת הבית בית ז' שער ד') – "מסתברא דמתניתין כוללת בין טהרות בין לבעלה דכוליה מתניתין דלעיל בין לטהרות בין לבעלה הוא".
- עי' רשב"א (תוה"ב בית ז' שער ד') – "והרמב"ן ז"ל פירוש משנתנו לענין טהרות ויפה פירש".
- עי' רשב"א (נדה סוף דף סא:) – "והרמב"ן נ"ר פירש דלטהרות שנינו, ויפה פירש".
- (ג) ריטב"א (נדה סוף דף סא:) – "נראה יותר נכון".
- (ד) מ"מ (איס"ב פרק ט' הל' ל"ו) – "וכבר כתבתי שדעת הרשב"א בזה מסכמת לדברי רבינו שכל שהעבירו עליו סמנים ועמד כמות שהוא הרי זה טהורה לבעלה וכן נ"ל עיקר".
- (ה) אורחות חיים (הל' נדה אות ב') – "וכל כתם הנמצא על הבגד שלא נודע שהוא דם אינו מטמא. ואפילו אין לה במה לתלות".
- (ו) כל בו (סי' פ"ה) – "וכל כתם הנמצא על הבגד שלא נודע שהוא דם אינו מטמא ואפילו אין לה במה לתלות".
3. מ"מ.
- (א) רבינו ירוחם (נתיב כ"ו ח"ב, רכ"ג-א') – "כך נראה מדין התלמוד וכן פסקו מן הפוסקים והרמב"ם. ויש אומרים דאין ראוי לסמוך על הוראה זו ולעולם חוששת מן הכתם".

ב. לענין בעלה או טהרה: פוסקים.

1. לענין טהרה.
- (א) חכמת בצלצל (נדה דף סב. ד"ה ולדינא, עמ' תרס"ב) – "רבו המחמירין לבעלה מהמקילין ... ואע"פ העתיק המחבר בשו"ע סי' ק"צ סעיף ל"א, שיטת הרמב"ם ... ומה שלא הגיה עליו הרמ"א, כדרכו לנטות אחרי רוב הפוסקים, הוא לרוב חסידותו, אחרי שראה שהמחבר בעצמו סיים דבזה ז' אין לנו בדיקת סמנים שאין אנו בקיאים במקצתו, ואחרי דלא נפיק מיני' לדינא בזה ז', לא רצה הרמ"א ז"ל להכריע אף אחרי רבים".
2. לענין בעלה.
- (א) מחבר (סעי' ל"א) – "והדבר מסופק אם הוא דם או צבע, מעברת עליו ז' סמנים אם עמד בעיניו הרי זה צבע וטהורה".
- (ב) לבוש (סעי' ל"א).
- (ג) ערה"ש (סעי' פ"ה) – "ולדינא תפס דעת הרמב"ם והרשב"א".

סז ספק דם ספק צבע.

א. בזמן חז"ל.

1. דעת הרמב"ם (איס"ב פרק ט' הל' ל"ו) – "כל כתם שנמצא על הבגד שאין לה במה יתלה אינו מטמא עד שיוודע שהוא דם ואם נסתפק להם שמא הוא דם או צבע אדום מעבירין עליו שבעה סמנים אלו על הסדר, אם עבר או כהה עינו הרי זה כתם דם וטמאה ואם עמד כמות שהוא הרי זה צבע וטהורה".
- (א) מיקל – ראב"ד (איס"ב פרק ט' הל' ל"ו), "זה אינו אלא אף הבגד מטמא עד שיוודע שהוא צבע ע"י הבדיקה", רשב"א (תוה"ב הקצר בית ז' שער ד'), נדה סוף דף סא:).
- (ב) מחמיר – מ"מ (איס"ב פרק ט' הל' ל"ו), "נ"ל ברור בדעת רבינו דכל שאינה בודקת בסמנים הרי היא טמאה והבגד טמא. ומ"ש אינו מטמא עד שיוודע שהוא דם ר"ל שאינו מטמא טמאה ודאית שלא יהא לה בדיקה שאם היה דעתו ז"ל לומר שכל שנסתפק הדבר ולא בדק בסמנים טהורה היל"ל נסתפק להם שהוא דם או צבע אדום וטהורה ואם העבירו עליו ז' סמנים ועבר או כהה הרי זה דם", ערה"ש (סעי' פ"ג).
2. מחמיר, אא"כ בדקה – רשב"א (תוה"ב הקצר בית ז' שער ד'), לשונו לעיל), מ"מ (איס"ב פרק ט' הל' ל"ו), "ובודאי שדינו של רבינו אמת שכל שהעבירו עליו שבעה סמנים ולא עבר טהורה אפילו לבעלה דלא גרע מספק של דבריהם שהוא להקל כמו שכתבתי", מחבר (סעי' ל"א), "מצאה כתם ואין לה במה לתלות, והדבר מסופק אם הוא דם או צבע, מעברת עליו ז' סמנים אם עמד בעיניו הרי זה צבע וטהורה, ואם אינה מעברת עליו, טמאה מספק", לבוש (סעי' ל"א), ערה"ש (סעי' פ"ה), "ולדינא תפס דעת הרמב"ם והרשב"א", פוסקים.
- (א) מה המחלוקת בין הרמב"ם והרשב"א [לפי שיטות הרשב"א, שסבר שהוא חולק על הרמב"ם].
- (1) לפי הרמב"ם, הגם אפשר לברורי, מיקל. והרשב"א מיקל רק אם א"א לברורי – תוה"ש (ס"ק כ"ט), "דהיכא דא"א בבדיקהכ"ע מודו דהוי ספק דרבנן ולקולא וכן הוא דעת הרשב"א והראב"ד וכל זה פשוט להמעין בדבריהם (ודלא כב"ח ס"ק ל"א)".
- (2) לפי הרמב"ם, רק אם אי אפשר לברורי, מיקל. והרשב"א, הגם א"א לברורי מחמיר – ב"ח (ס"ק ל"א), "ונראה לפי זה דדעת הרמב"ם ... מיהו ודאי היכא דאפשר לה לברורי אם הוא דם או צבע אין זה נקרא ספק ואסורה לבעלה עד שיתברר לה ע"י העברת ז' סמנים אם עבר הרי זה דם ואסורה לבעלה ואם לא עבר הרי זה צבע אלא דהיכא דאי אפשר לה לברורי כגון שאין

- כאן מי שבקי בהן ובשמותיהן אינה חוששת לכתמים ומותרת לבעלה והשיג עליו הרשב"א דאפילו מן הסתם דלא ידעין אי דם הוא אם צבע ואי אפשר לברורי נמי אסורה לבעלה".
- א. לפי הב"ח, יש להחמיר בנאבד – עי' בדה"ש (סעי' ל"א ב' ד"ה ואם, עמ' קפ"ח).
- ב. אולי אין דמיון. וכמו נשפך יותר גרוע מחסרון ידיעה.
3. מחמיר, הגם שבדקה – ראב"ד (איס"ב פרק ט' הל' ל"ו, לשונו לעיל), רמב"ן (סוף דף סא; הל' נדה פרק ד' הל' כ"ח, לשונו לעיל), רא"ה (בדה"ב בית ז' שער ד', לשונו לעיל), ר"ן (נדה דף סב, סנהדרין דף מט: ד"ה שבעה, לשונו לעיל), רבינו שמחה, הו"ד בהגהות מיימוניות (איס"ב פרק ט' הל' ל"ו, לשונו לעיל), פסקי הרשב"ץ (נדה דף סב, לשונו לעיל).
4. טעם להחמיר.
- א) אפשר לברורי – מ"מ (איס"ב פרק ט' הל' ל"ו, "שאין זה ספק של דבריהם שהולכין בו להקל שהרי כבר אנו יכולין לעמוד על עיקרו של דבר בבדיקה"), תוה"ש (ס"ק כ"ט).
- ב) מקור חיים (ס"ק קל"א) – "הרב המגיד ... ולי נראה טעם אחר. דאי נתעסקה במיני צבעונים. לית חולק דתלינן הכתם בצבע לקולא כמבואר לעיל אלא ע"כ לא נתעסקה במיני צבעונים. ודם נדה קרוב ושכיח גבה ומיני צבעונים לא שכיח ולעולם דבר מצוי עם דבר שאינו מצויה לאו ספיקא היא ותלינן במצויה יותר מבשאינו מצויה כודאי נגד הספק ודו"ק".
- ב. בזמן הזה, שאין אנו בקיאים.
1. מיקל.
- א) יד אברהם (על סעי' ל"א) – "יש לצדד ולהקל, כיון דעכשיו אי אפשר בבדיקה, ולא מקרי חסרון ידיעה בכהאי גוונא, כמו שמבואר מדברי האחרונים, והוי ספק דרבנן".
- ב) אג"מ (יו"ד ח"ד סי' י"ז אות ג') – "כתב בתוה"ש בטעם הלבוש שמחמיר, משום דהוי כספק חסרון ידיעה. וכן איתא בחידושי רעק"א בסעיף כ"ג שכתב ואם נתעסקה בצבע אדום יש לעיין, דלכאורה אסור דאפשר לברר ע"י העברת ז' סמנים, ואף דאין אנו בקיאים הוי ספק מחמת חסרון ידיעה. אבל ביד אברהם (סעיף ל"א) כתב בפשיטות להקל, משום שהוא ספק דרבנן דלא מיקרי ספק חסרון ידיעה בכה"ג. ובודאי הנכון כיד אברהם, וכדסובר כן גם בתוה"ש בעצמו רק שהביא מהלבוש דיש להחמיר מספק, ומפרש בטעמו דהוי כספק חסרון ידיעה. הרי דהוא בעצמו סובר דאין להחשיב זה כספק חסרון ידיעה, מטעם דהא אנו ודאי לא יהיה לנו ידיעה. דהרי אין לנו ולכו"ע הסמנים ... עכ"פ הרי עתה ודאי אין לנו ולא לכו"ע הסמנים שיבררו אם הוא דם או צבע ... [שער לשונו עי' לקמן]."
- ג) טהרת הבית (סי' ח' סעי' כ"א) – "מסופק אם הוא דם או צבע ... ואי אפשר לברר הדבר, והוא ספק כתם ספק צבע, יש להקל בספק כתמים דרבנן. וכן עיקר".
2. מחמיר.
- א) לבוש (סעי' ל"א) – "ועכשיו אין אנו בקיאים בקצת משמות של אותן הסמנים ואין אנו יכולין להעביר, לפיכך מטמאין כל כתם שמספקין בו שהוא דם, ואף על גב דכתמים דרבנן ובדרבנן הא אזלינן בספיקא לקולא, שאני הכא דהאי ספיקא יכולין לברר אמתתו על ידי בדיקת הסמנים, וכל ספק שאפשר לברר אמיתתו לא אזלינן ביה לקולא אפילו בדרבנן שמא יתברר היפוכו ויהיה בזה זילותא דרבנן".
- ב) סד"ט (ס"ק נ"ב) – "דאף לדידן מחמירין מספק, וע"ש. ועוד, דא"כ נפל כל דיני כתמים בזמן הזה בבירא, דלעולם איכא לספוקי בספק צבע או דם".
- ג) מקור חיים (ס"ק קל"א) – לפי הטעם שלו (עי' לשונו לעיל).
- ד) חכ"א (כלל קי"ג סעי' כ"ט) – "מצאה כתם ואין לה במה לתלות והדבר ספק אם הוא דם או צבע לדידן דאין אנו בקיאים טמאה מספק אף על גב דהוי ספק לכולי עלמא ויש אומרים דזה הוי ספק גמור (ט"ז בסימן צ"ח) מכל מקום כיון שהוא לפנינו וצריך בדיקה קיימא לן בכל דבר שהוא לפנינו וצריך בדיקה ואין אנו בקיאים לבדוק צריכין להחמיר מספק (סעיף ל"א) אבל אם נאבד קודם שראה החכם ואינה יודעת אם היה בו כגריס או לא או אם היה אדום או לא וכיוצא בו בכתמים שהוא מדרבנן אזלינן לקולא".
- ה) גר"ז (ס"ק נ"ז) – "מספק. שאין זה ספק של דבריהם שהולכין בו להקל שהרי כבר אנו יכולין לעמוד על עיקרו של דבר בבדיקה (מנחת יעקב)".
- ו) צמח צדק (פסקי דינים סעי' ל"א) – "וה"ל כספק הבא מחמת חסרון ידיעה. דקיי"ל דלא מקרי ספק".
- ז) בדה"ש (ס"ק רע"ו) – "טמאה כשהדבר מסופק אם הוא דם או צבע ולא מיבעיא לדעת הב"ח ... אלא אפילו לדעת התורת השלמים".
- ח) ששבה"ל (סיכום אות א') – "מצאה כתם ואין לה במה לתלות, והדבר מסופק אם הוא דם או צבע וא"א לבדוק היום בז' סמנים, טמאה מספק".
- ט) פרדס שמחה (ס"ק פ"ג) – "ולכן טמאה מספק, ואעפ"י דהוי ספיקא דרבנן, מכ"מ הוי ספק חסרון ידיעה".
- י) חזקת טהרה (ס"ק קס"ג, דרך ישרה ס"ק כ"ב).
- יא) משמרת הטהרה (פרק ג' סעי' מ"ח) – "אם הספק מחמת חוסר בקיאות כגון שאין אנו יודעים אם הכתם הוא דם או צבע אף שאיננו בקיאים האידנא לבדוק דבר זה טמא".
3. מר"מ – רע"א (על סעי' כ"ג, לשונו לקמן), דר"ת (ס"ק קל"ד).
- א) תוה"ש (ס"ק כ"ט) – "נראה דעכשיו כיון שאי אפשר בבדיקה יש להקל בספק אם הוא צבע או דם אכן הלבוש כתב דיש להחמיר מספק וצ"ל דהוי כספק חסרון ידיעה. ועיין בח"ר כלל כ"ח פ"ה ס"ק מ"ח ובקונטרס הספיקות ס"ק מ"ג".

ג. **למחמירי**: קשה, לפי השיטות שמיקל בספק ידיעה לכל העולם - עי' סי' צ"ח סעי' ג', לשיטות ומר"מ.

1. י"ל, כל ספק שאפשר לברר אמיתות לא אזלינן ביה לקולא, אפילו בדרבנן שמא יתברר היפוכו ויהיה בזה זילותא דרבנן - לבוש (סעי' ל"א, לשונו לעיל).

(א) אג"מ (יו"ד ח"ד סי' י"ז אות ג') - "וכתב הלבוש שאף שהוא ספק דרבנן אזלינן לחומרא, משום שהוא ספק שאפשר לברר אמיתות, דלא אזלינן לקולא אפילו בדרבנן. ולכאורה תמוה דחשב זה לאפשר לברר אף שבזה"ז וגם מדורות הקודמים מאות בשנים היה ספק, ועד שיבא אליהו ומלך המשיח משמע שלא יתברר. ולא שייך הטעם דמסיק הלבוש משום זילותא דרבנן שלא לחוש בקביעות לספק שלהם, דמ"ש מכל הבעיות שנשאר בהו תיקו בגמ', שכשיבא אליהו יפשוט אותם, ומ"מ הם לקולא. אולי הלבוש היה מסתפק שמא רק אצלנו נשכחו שמות הסמנים, אבל אפשר יבואו חכמים ממדינה רחוקה שהם יודעים. שזה כבר לא שייך במאות אחרונות, ובפרט במאה אחרונה שידועין כל אחינו בני ישראל אשר נמצאו בכל העולם ולא מצאנו מי שידוע מהסמנים יותר, מבין אנשים אלו ששייך לסמוך עליהם. וליכא החשש דשמא יתברר היפוכו שכתם שהחזקוהו טהור הוא באמת טמא, ולהתחשב מצד זה זילותא, יותר מכל הבעיות וספקות דרבנן שבגמ', שאזלינן לקולא. לכן כתב בתוה"ש בטעם הלבוש שמחמיר, משום דהוי כספק חסרון ידיעה".

2. י"ל, דעוקר כל דיני כתמים - סד"ט (ס"ק צ"ה ד"ה ואע"ג דהך, "הט"ז ביו"ד סימן צ"ח ... מיהו י"ל דשאני התם דאם כן עקרת כל דיני כתמים משום הכי החמירו בזה").

3. י"ל, תלינן במצויה יותר מבשאנינו מצויה כודאי נגד הספק - מקור חיים (ס"ק קל"א, לשונו לעיל).

4. י"ל, כיון שהוא לפנינו וצריך בדיקה ואין אנו בקיאים לבדוק צריכין להחמיר מספק - חכ"א (כלל קי"ג סעי' כ"ט, לשונו לעיל).
5. מר"מ - סד"ט (ס"ק מ"ו), בדה"ש (ציונים ס"ק תל"ג, "ועיין בסד"ט שהעיר בזה שלהסוברים דספק חסרון ידיעה לכל העולם שמיה ספק הו"ל להתיר כאן לפי"ד התוה"ש").

ד. למקילים.

1. קשה, נפל כל דיני כתמים לבירא - סד"ט (ס"ק נ"ב, לשונו לעיל. ס"ק צ"ה ד"ה ואע"ג דהך, לשונו לקמן).

(א) י"ל, צריך ספק השקול - חזקת טהרה (דרך ישרה ס"ק כ"ב).

2. קשה, מי קילור - סד"ט (ס"ק מ"ו, "קשה למה לי כאן שנתעסקה בקילור, תיפוק ליה כיון דעל כרחך מיירי שהוא מסופק אם הוא דם או לא ממילא טהורה לדין לדעתו").

(א) י"ל, נראה כדם ואינו ספק השקול [כלעיל] - חזקת טהרה (דרך ישרה ס"ק כ"ב).

3. קשה, לפי השיטות שמחמיר בספק ידיעה לכל העולם - עי' סי' צ"ח סעי' ג', לשיטות ומר"מ.

(א) י"ל, חסרון ידיעה דשמות הסמנים אינו חסרון ידיעה בעצם הספק, אלא שהוא גורם שאי אפשר יהיה לברר את הספק - אג"מ (יו"ד ח"ד סי' י"ז אות ג', "ול"ד להא דאיסור שנתערב בהיתר וא"א לעמוד על שיעורו שבסימן צ"ח סעיף ג', שאסור אף באיסור דרבנן כגון כשאין אנו יודעין כמה איסור נפק מיניה (ש"ך שם ס"ק ט'). דהכא הרי הוא בעצם ספק המותר בדרבנן, דהא הוא ספק צבע שלא נתברר לנו שהוא דם. ורק שמה שאפשר לברורי ע"י הסמנים עושה שלא יתחשב לספק, ועתה הרי ידוע שלא יתברר דהרי אין לנו, והחסרון ידיעה דשמות הסמנים עשה רק לסלק המציאות דהשגת הסמנים. ובלא השגת הסמנים הרי נשאר ספק ממש לכו"ע. וה"ה אם לעמוד על השיעור לא היה אפשר אף להחכם שיכול לשער, בלי שישגי איזה דבר שנשכח היכן אפשר להשיג אותו הדבר, נמי היה אותו ספק מותר בדרבנן. אבל כיוון שאפשר לחכם לשער בעצמו, וכל אדם כשיעשה חכם ישער בעצמו, נחשב זה חסרון ידיעה בעצם התערובת, שחסרה ידיעה כמה נפיק מהאיסור. אבל חסרון ידיעה דשמות הסמנים אינו חסרון ידיעה בעצם הספק, אלא שהוא גורם שאי אפשר יהיה לברר את הספק").

ה. ספק דם ספק צבע: בזמן הזה עם תליה.

1. רע"א (על סעי' כ"ג), הו"ד דר"ת (ס"ק קט"ו) - "נתעסקה בדבר אדום. ואם נתעסקה בצבע אדום יש לעיין דלכאורה אסור דאפשר לברר ע"י העברת ז' סמנים. ואף דא"א בקיאים הוי ס' מחמת חסרון ידיעה. ועי' מנחת יעקב (סי' זה ס"ק (כ"ח) [כ"ט - ל']").

2. מיקל, תליה עדיף מספק.

(א) תוה"ש (ס"ק כ"ט) - "והא דבסעיף ל' א"צ להקיף הכתם היינו כיון שיש בדבר לתלות בה עדיף מספיקא".

(ב) גר"ז (ס"ק נ"ז) - "ולא דמי לדלעיל סעיף ל' שאין צריך להקיף הכתם דהתם כיון שיש דבר לתלות בו עדיף מספק זה דשמא צבע הוא (מנחת יעקב)".

(ג) צמח צדק (פסקי דינים סעי' ל"א).

(ד) ששבה"ל (סעי' כ"ג ס"ק א', סיכום אות ג', סעי' ל"א ס"ק ג') - "ולמעשה אין חוששים לזה".

(ה) בדה"ש (סעי' כ"ג בי' ד"ה אבל, עמ' קפ"ב, ומלואים).

(ו) משמרת הטהרה (פרק ג' הע' פ"א) - "כ' הגרע"א ... ודבריו לא זכיתי להבין מה ענין חיוב העברת סממנים לתליה בנתעסקה, דכל הנידון בספק בלא תליה, וע"ז יש חיוב בירור בהעברת סממנים ולדידן דאין בקיאים דנו הפו' אי חשיב ספק חסרון ידיעה אבל בנתעסקה בצבע הרי לא גרע מנתעסקה בקילור דתולין, ובכאזי גוונא אף מבואר בסעיף ל' דא"צ להקיף הכתם ולראות, אלא תולה בו מן הסתם וכל שכן שאין חיוב העברת ז' סמנים אם היה רק מדין תליה דמדין תליה כל שנתעסקה תולה בכל דבר חנוטה לאדום שיש בו ספק במראה אם הוא מאותו הדבר וכו"ל. וכ"ה להדיא בסד"ט סקמ"ו דפשיטא ליה דבנתעסקה בצבע הוי דומיא דנתעסקה בקילור שתולין בו, ודברי הגרע"א ז"ל צלע"ג".

(ז) לבושי עץ (סעי' כ"ג סיכום אות ג', "מהאחרונים מוכח דנקטו דבזה"ז תולין").

1. כל שכן הפוסקים שמיקל בלי תליה [לשונם לעיל] - יד אברהם (על סעי' ל"א), אג"מ (יו"ד ח"ד סי' י"ז אות ג'), טהרת הבית (סי' ח' סעי' כ"א).

3. מחמיר – חזקת טהרה (ס"ק קס"ג, מורה דרך ס"ק ד').

4. מר"מ – פתחא זוטא (ס"ק מ"ב), חוט שני (ס"ק כ"ה ד"ה נתעסקה, ס"ק כ"ח ד"ה והנה).

ו. ספק דם ספק צבע: בזמן הזה עם תליה וגם נאבד.

1. רע"א (על סעי' כ"ג) – "ואם נתעסקה בצבע אדום יש לעיין דלכאורה אסור דאפשר לברר ע"י העברת ז' סמנים ... ואף בנאבד יש מקום לאסור כמ"ש כיוצא בזה בתפל"מ העתקתיו לקמן (ש"ך ס"ק ס"א) וצ"ע".
 2. מחמיר – חזקת טהרה (ס"ק קס"ג, מורה דרך ס"ק ד').
 3. מיקל – חכ"א (כלל קי"ג סעי' כ"ט, לשונו לעיל), כל הפוסקים לעיל.
 4. מר"מ – מרומי שדה (סוף מס' נדה ד"ה ועתה), חוט שני (ס"ק כ"ח ד"ה עוד), משמרת הטהרה (פרק ג' הע' פ"א, "ובעיקר דברי הגרע"א הללו דמחמיר אף בנאבד ע' להנצי"ב במרומי שדה סוף נדה בתשובתו שהשיג ע"ז טובא").
- א) רע"א (על ש"ך ס"ק ס"א) – "ובתפל"מ כתב והאידנא דא"א בקיאים בין מקדיר למגליד אף נאבד אסור דמיד כשנמצא הכתם נאסרה מ' דהוי ספק דהוי חסרון ידיעה וע"י שנאבד אח"כ לא הותרה ועי' בפמ"ג בש"ד (סנ"ג סקט"ו) ובלבושי שרד בפתיחה (אות מ"ד)".

ז. בירור ע"י חומר כימי.

1. נאמן.
- א) משמרת הטהרה (פרק ג' סוף הע' צ"ח, סוף הע' צ"ט) – "והנה בזמנינו ניתן לברר כל דבר ע"י בדיקה במעבדה אי הוי צבע או דם או ד"א, ונראה דאף אי נימא שאין חיוב בירור במעבדה [ראה בסמוך] שלא נתנו ביד כל א' לברר ד"ז ואף לבקיאין מ"מ אחר שביררו במעבדה יש לסמוך ע"ז, דכיון דסמכו חז"ל על בדיקה [ול"ג לטמא ספק כתם ספק צבע] אף שאין לנו בדיקת ז' סמנים מ"מ בדיקת מעבדה היא בדיקה מבוררת ואין מי שפקפק לבדיקה זו, ממילא לאחר הבירור הוי כנתברר הדבר דהוי צבע ויש לסמוך ע"ז".
2. מר"מ.
- א) הגרשז"א זצ"ל (מנחת פרי סעי' ל"א) הו"ד במשנת השלחן (אות ג') – "ויש להסתפק באם הוא מראה דם, אך ע"י חומר כימי נתן לברר אם זה דם או לאו, אם מהני לטהרה אם יוברר שאינו דם, ואמר לי מו"ר הגרשז"א זצ"ל שדבר זה אינו ברור וצ"ע".
- ב) שפע טהרה (על סעי' ל"א) – "אפי' אם ימצא בזמננו סבון שמעביר דם ואינו מעביר שאר צבע, אין לסמוך ע"ז לבדוק כתמים".

סח בדקה בעד הבדוק לה, והניחה במקום בדוק – סעיף ל"ג.

נדה (דף יד.) – "מתני'. דרך בנות ישראל משמשות בשני עדים אחד לו ואחד לה והצנועות מתקנות שלישי לתקן את הבית נמצא על שלו – טמאין וחייבין קרבן. נמצא על שלה, אותיות – טמאין וחייבין בקרבן ... גמ'. וניחוש דלמא דם מאכולת הוא. אמר רבי זירא: אותו מקום בדוק הוא אצל מאכולת, ואיכא דאמרי: דחוק הוא אצל מאכולת. מאי בינייהו. איכא בינייהו – דאשתכח מאכולת רצופה, להך לישנא דאמר בדוק הוא – הא מעלמא אתאי, להך לישנא דאמר דחוק הוא – אימא שמש ר' צפא".

א. עד.

1. עד, כמו עדות – רע"ב (כדמפר התוס' יו"ט נדה פרק ח' משנה ד', "כתב הר"ב הבגד שמקנחת כו' קרוי עד כלו' שהוא מעיד אם היא נדה או לא").
2. עד, כמו בגד – ערוך (ערך עד), רמ"א (סעי' ל"ג, "פירוש סמרטוט מענין וכבגד עדים כל צדקותינו, (ישעיה סד, ה)").

ב. הלכות: בקיצור – יש ג' דרגות. 1) עד בדוק. 2) עד בינוני. 3) עד בחזקת מלוכלך.

1. בדקה עצמה בעד הבדוק לה.

- א) והניחתו במקום בדוק: טמאה. בין משוך בין עגול, אפילו אם מצאה מאכולת מעוכה שם – סעיף ל"ג.
- ב) והניחתו במקום אינו בדוק: עגול, תולה במאכולת. וכן בשאר תליות – סעיף ל"ד.
- ג) וטחתו בירכה: י"א אם עגול, תולה במאכולת. י"א טמאה – סעיף ל"ה.

2. בדקה עצמה בעד שאינו בדוק לה.

- א) תליה במאכולת [וכן בשאר תליות] – סעיף ל"ו.
- ב) וטחתו בירכה: מצא בעד, יש מחלוקת כשמצאה דם יותר ממאכולת. מצא בירכה, יש יותר צד להקל – סעיף ל"ז.

3. בדקה עצמה בעד שבחזקת מלוכלך.

א) טהורה – רמ"א סעיף ל"ו.

ג. נמצא על הכתם מאכולת מעוכה: בדקה בעד הבדוק לה, והניחה במקום בדוק.

1. מחמיר, טמאה: שפסק כלישנא קמא, שאותו מקום בדוק הוא אצל מאכולת. [ועי' רש"י, שלכו"ע יש להחמיר, והשאלה בהגמרא הוא רק אם היא טמאה נדה או כתם. עי' הב"י. אמנם עי' נחל אשכול על האשכול סי' מ"ג].
- א) האשכול (סי' מ"ג) – "ואין חלוק בזה בין שהדם משוך או עגול, ואפי' מצאה מאכולת רצופה טמאה שאותו מקום בדוק הוא אצל מאכולת ... ואע"ג דאיכא לספוקי שמא לאו דם קנוח הוא, אלא קודם או לאחר קנוח בא מאכולת רצופה על העד וממנה הדם, שהרי מאכולת רצופה לפניך, מ"מ מידי ספק לא נפיק".

(ב) רשב"א (נדה דף יד. ד"ה ופרקינן, תוה"ב הקצר בית ז' שער ד', י"ח-א') – "האשה שבדקה עצמה בעד הבדוק לה ונמצא עליו דם אפילו טפה כחרדל בין עגול בין משוך טמאה ולא עוד אלא אפילו נמצא על הכתם מאכולת מעוכה טמאה ואין אומרים דם זה ממאכולת מעוכה זו היה ועד זה מעכו לפי שאותו מקום בדוק הוא אצל מאכולת".

(ג) ח' הר"ן (נדה דף יד. ד"ה איכא) – "איכא בינייהו כגון דאשתכח מאכולת רצופה כיון דלא איפסיקא הלכתא כחד מהני לישני נקטינן לחומרא שאפי' נמצאת מאכולת רצופה טמאה נדה".

(ד) טור (סעי' ל"ג).

(ה) רבינו ירוחם (נתיב כ"ו ח"ב רכ"א-ג') – "וכן אם בדקה עצמה בעד הבדוק לה ומצאה עליו דם טמאה בין משוך בין עגול ואפילו כל שהוא ואפילו מצא עליו מאכולת מעוכה שאותו מקום בדוק הוא אצל מאכולת".

(ו) מ"מ (איס"ב פרק ד' הל' י"ח) – "וקי"ל לחומרא דאפילו נמצא על הכתם מאכולת מעוכה טמאה ואין אומרים דם מאכולת מעוכה היא ועד זה מיעכו וכן כתב הרשב"א ז"ל ולזה סתם רבינו".

(ז) מחבר (סעי' ל"ג), ושאר פוסקים.

2. מר"מ.

(א) האגור (סי' אלף שס"ז) – "נמצא כתם על העד שהיא בודקת בו אם הוא עגול טהורה עד כגריס ועוד. ואם הוא משוך אפי' כל שהוא טמא".

(ב) ערוך לנר (נדה דף יד. ד"ה דאשתכח) – "דאשתכח מאכולת רצופה. הרמב"ם השמיט זה וכתב הרב המגיד משום דפסק כמ"ד בדוק הוא אצל מאכולת לחומרא ולכן סתם וגם הרשב"א והר"ן כתבו דפסקינן כמ"ד בדוק הוא לחומרא ולא זכיתי להבין דמ"ד בדוק אינו המחמיר אלא המקיל שהרי לא הוי ס"ד דניחוש שדם מאכולת הוא ושתהי' טהורה לגמרי אלא הקושיא הי' למה נטמאה ודאי לשרוף תרומה ולהביא חטאת שזו קולא היא רק נימא שספק טמאה היא וכמו שכ' רש"י וכן נראה ג"כ מהתוס' שמה שניחוש שדם מאכולת היא חומרא ולא קולא וכמו שמשמע ג"כ הלשון וניחוש וא"כ כי קאמר א"ב דאשתכח מאכולת רצופה הפי' דלמ"ד דחוק נחמיר שטמאה מספק בלבד ואין שורפין תרומה ולא מביאה חטאת ולמ"ד בדוק נקל שהיא טמאה ודאי לענין תרומה וחטאת וכן יש נפקותא אם ראתה היום עם מאכולת רצופה ולמחר ראתה מגופה למ"ד בדוק היא מונה מהיום וטובלת לערב של יום שביעי ולמ"ד דחוק הוא צריכה לחוש דלמא דם מאכולת היא ומונה לחומרא מיום מחר שראתה ודאי ז' ימי נדה הרי דגם לענין זה המ"ד דחוק הוא המחמיר ואיך כתבו הראשונים דפסקינן כמ"ד בדוק הוא לחומרא וגם על הרמב"ם קשה למה סתם ולא כתב דבמצאה מאכולת רצופה טמאה מספק בלבד ולא ודאי לשרוף תרומה ולהביא חטאת ולמנות ממנו ז' ימי נדה וצ"ע".

ד. "להך לישנא דאמר בדוק הוא, הא מעלמא אתאי".

1. חור"ד (בי' ס"ק ט"ו) – "עט"ז ס"ק כ' שכתב ומאכולת מעלמא אתי בעד שהיא רצופה כצ"ל. ואין לומר דילמא נפלה מאכולת עם הדם מעלמא, דזה אינו דאמרינן ודאי במקום שנרצפה נשאר, וכיון שכאן ודאי לא נרצפה כמ"ש התוס' דהמאכולת אינה מתקרבת סמוך לרחם שיהיה השמש יכול להרציפה ודאי הדם מגופה".

ה. בדקה בעד בדוק ואח"כ הניחתו במקום גלוי.

1. מחמיר, הרי הוא בחזקת בדוק – ב"ח (ס"ק ל"ג), ט"ז (ס"ק כ"א), חור"ד (בי' ס"ק ט"ז, "דינו אמת"), מקור חיים (ס"ק ק"מ), חכמת אדם (כלל קי"ג סעי' ל'), גר"ז (ס"ק ס"ב), לחם ושמלה (לחם ס"ק ק"), מלבושי טהרה (סעי' נ"ח, ס"ק נ"ז), פרי דעה (טו"כ ס"ק כ"א, "והנה בגוף הדין ודאי יפה כוון הט"ז"), טהרת ישראל (סעי' קל"ט), ששבה"ל (ט"ז ס"ק כ"א, סיכום אות ב'), בדה"ש (ס"ק ש').

2. ומכל מקום נראה שאם הניחתו במקום מגולה ומצאה עליו אחר כך קרטין שחורים הקטנים ביותר טהורה שיש לתלות שהם לכלוך בעלמא הבא עליו מן האויר והכל לפי ראות העין – בדה"ש (ס"ק ש'), הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' רל"א, "וע"ש בבדה"ש שנראה לו להקל במקרה וז"ל שמצאה עליו אח"כ קרטין שחורים קטנים, שיש לתלות שהם לכלוך בעלמא הבא עליו מן האויר והכל לפי ראות העין עכ"ל. וכן שמעתי מרי"ב של' למעשה").

3. מר"מ – פרדס רמונים (מק"ז ס"ק כ"א), ערה"ש (סעי' צ"ב), ט"ז וש"ך השלם (כו"ל ס"ק ע"ג, ס"ק ע"ד).

(א) סד"ט (ס"ק נ"ח) – "ונו"ל דדין זה אי תלינן במאכולת היכא דהניחתו בגלוי תלי' בפלוגתא דפליגי התוס' והרמב"ן עם הרשב"א בפ' מה נקרא עד שאינו בדוק. דלשיטת התוספות והרמב"ן ז"ל דאע"פ שהיה עד בדוק לה מ"מ כיון שלא בדקה אותו עכשיו מקרי עד שאינו בדוק ... ולדבריהם הא דקאמר ליה רבי חייא לרבי אי אתה מודה שצריך כגריס ועוד ואמר לו רבי אבל, והא וודאי שהיה מונח בגלוי איירי, דאי היה בקופסא למה צריך כגריס ועוד, אלמא כל היכא דמונח בגלוי אע"פ שהיה בדוק מעיקרא תלינן במאכולת לכ"ע. אם כן ה"ה היכא דבדקה להעד ומיד בגלוי בדקה א"ע ואח"כ הניחתו בגלוי ולמחר מצאה עליו דם תלינן במאכולת, דאין לחלק בין שהיה מונח בגלוי קודם שבדקה א"ע ובין שהיה מונח בגלוי לאחר שבדקה א"ע ולאחר זמן נמצא דם על העד דמ"ש, וכן מוכח בדברי הרשב"א בתה"א ... אבל לפירוש הרשב"א דס"ל דעד שאינו בדוק הוא כגון שלא בדקה להעד מעולם, י"ל דוקא בהא הוא דס"ל לרבי ורבי חייא דבעינן כגריס ועוד לאפוקי מדם מאכולת משא"כ בעד הבדוק ואחר כך הניחתו בגלוי לא תלינן במאכולת כיון שהיה בדוק".

סט בדקה בעד הבדוק לה, והניחה במקום שאינו בדוק – סעיף ל"ד.

א. משנה (נדה דף נח:) – "עד שהוא נתון תחת הכר ונמצא עליו דם, עגול – טהור, משוך – טמא, דברי ר"א ברבי צדוק".

1. גמרא (נדה דף נט.) – "עד שהוא נתון. איבעיא להו: מי פליגי רבנן עליה דר"א ברבי צדוק, או לא. תא שמע: כתם ארוך – מצטרף, טפין טפין – אין מצטרפין. מני. אי רבי אליעזר בר' צדוק – למה לי צירוף. האמר: משוך כל שהוא – טמא. אלא לאו – רבנן, שמע

מינה: פליגי. לא, לעולם ר' אליעזר ברבי צדוק, וכי אמר רבי אליעזר ברבי צדוק - **בעד**, אבל בכתם - לא. ת"ש, דאמר רב יהודה אמר שמואל: **הלכה** כרבי אליעזר ברבי צדוק. הלכה - מכלל דפליגי, שמע מינה".

ב. **פשט** בט"ז (ס"ק כ"ג) - ויש מקום לתלות בו. משמע כאן דאף בספק שהוא על ידי בדיקה מהני בו לתלות בשום דבר ע"כ נ"ל באשה שרגילה להוציא דם מבית הרעי שלה ע"י איזה סבה ובדקה עצמה אפי' בעד הבדוק ובשעת הבדיקה נגעה גם שם תולה בה שלא בשעת וסתה דאין כאן ספק דאורייתא **כיון שלא הרגישה בדם מן המקור** וכמ"ש ב"י כאן בד"ה ומ"מ כו' וז"ל ונ"ל דהיכא דאיכא למיחש שמא בא הדם בעד זה מחמת שנתעסקה סמוך למקום שהעד שם במיני דמים תולין בהם אפילו יותר מכגריס ועוד דמפני שקנחה לא נניח מלתלות במה שאפשר כיון שלא הרגישה ביציאת הדם מגופה והיינו כל שאינה משוך כו' עכ"ל והכי נמי בהאי דינא שזכרנו הוה ממש כן אלא דכאן אפילו משוך טהור כיון שנעשה בקינוח ממקום טהור וכ"ש הוא דזה הוה כמו מכה באותו מקום דלעיל סימן קפ"ז סעיף ה' ואפילו להי"א דסעיף ל"ה מודה בזה דהתם שאני כמו שיתבאר שם ועיין מה שכתבתי בסעיף ל"ט וכתבתי זאת לפי שראיתי מורה אחד שהורה להחמיר בזה ונראה לי דטעה בדבר פשוט".

1. דספק שע"י הבדיקה, כל שלא הרגישה הוה רק ספק דרבנן - **שב יעקב** (ח"א סי' ל"ו ד"ה ובאמת, עי' לשונו לקמן), **מחצית השקל** (עי' סוף ס"ק ב', סי' ק"צ ס"ק מ"ב, לשונו לקמן).
2. כשיש ספק בדם אי מעלמא אתי אי מגופה, תולין הדם מעלמא ואומרים דהרגשת עד הוא [ואם לא ה' מקום לתלות, ודאי אסורה מדאורייתא, דתלינן דארגשה וסברה הרגשת עד הוא] - עי' **סד"ט** (סי' קפ"ג ד"ה ומיהו, לשונו לקמן), הו"ד **בפרדס רמונים** (סי' ק"צ ט"ז ס"ק כ"ג ד"ה ומ"ש הט"ז דאין), **חזו"ד** (סי' ק"צ בי' ס"ק כ"ז, לשונו לקמן), **גר"ז** (סי' קפ"ג קונ"א ס"ק ב', לשונו לקמן), **פרי דעה** (סי' ק"צ טו"כ ס"ק כ"ג, לשונו לקמן).
3. **מר"מ** - **מעדני אשר** (סי' ל"ה), **ט"ז וש"ך השלם** (סי' ק"צ כו"ל ס"ק פ"ב, ס"ק פ"ה).

ג. **באשה שרגילה להוציא דם מבית הרעי שלה**, ובדקה עצמה אפי' בעד הבדוק ובשעת הבדיקה נגעה גם שם.

1. מיקל, דתולה בה - **ט"ז** (ס"ק כ"ג, לשונו לעיל), **תורת השלמים** (ס"ק ל"ד), **בית לחם יהודה** (ס"ק י"ח), **שב יעקב** (סי' ל"ו ד"ה ובאמת, "אף דאין טעמו נראה לפע"ד מ"מ י"ל דדינו אמת דכיון ..."), **נודע ביהודה** (קמא יו"ד סי' ס' ד"ה לא), **סד"ט** (סי' קפ"ג ס"ק ב' ד"ה גם), **באר היטב** (ס"ק ל"ג), **חכ"א** (כלל קי"ג סעי' ל"ג, "ומכל מקום אם יש לה מכה בצידי הרחם שמוציאה דם וכיוצא בו כגון אשה שרגילה שיוצא ממנה דם דרך בית הרעי ובשעת בדיקה יודעת שנוגעת שם אף על פי שהיה העד בדוק תולה בזה אם הוא שלא בשעת וסתה ואפילו אם היה משוך דגם זה נעשה דרך קינוח ודוקא שלא בדקה עצמה מחמת איזה הרגש שקודם לה ואם כן כיון שלא הרגישה אין כאן איסור דאורייתא דאף על גב דיש לומר דהרגישה בשעת בדיקה תלינן דטעתה שסברה שהיא מרגשת ובאמת היה הרגשת העד וגם צריך שיוודעת בודאי שנגעה שם וגם שרגילה שיוצא משם דם ואז תולה בזה אפילו יותר מכגריס (ט"ז ס"ק כ"ג ש"ך ס"ק מ"ג ועיין בבית אדם סימן ז'), **גר"ז** (ס"ק ס"ו), **לחם ושמלה** (לחם ס"ק קט"ו), **מלבושי טהרה** (סעי' ס', ס"ק ס"ב), **ערה"ש** (סעי' צ"ז), **טהרת ישראל** (סעי' קמ"ט), **ששבה"ל** (ט"ז ס"ק כ"ג ד"ה אפילו, סיכום אות ב'), **בדה"ש** (ס"ק שט"ו), **לבושי עז** (תמצית אות ב').
2. **מחמיר** - **תפארת למשה** (על הט"ז ס"ק כ"ג, "בט"ז ס"ק כ"ג וז"ל אלא דכאן אפילו משוך טהור כיון שנעשה בקינוח כו' ואפילו להי"א דסעיף ל"ה כו' עכ"ל. ל"נ דא"כ בסעיף ל"ה בטחתה בירכה אמאי משוך טמא בכ"ש נימא שנתמעכה מאכולת בהטחה שהטיחה על ירך (וכמו שכתב הוא עצמו בס"ק כ"ד שאח"ז) דהוי ג"כ דרך קינוח במקום טהור אע"כ דבעינן הוכחה קצת שלא בא מן המקור דהיינו שיהא עגול דאלו מהקינוח בא לא היה עגול. אבל במשוך דליכא הוכחה אף דאיכא למיתלי בקינוח מקום טהור מטמאי' מספק ודוחק לומר דטיחה לא הוה דרך קינוח. ועוד דהא בכתם דעלמא אפילו משוך בעינן גריס ועוד אלמא דגם ע"י מאכולת אפשר להיות משוך ואפ"ה בעד מטמאי' בכ"ש משום דבעינן הוכחה כנ"ל ויפה הורה המורה").
3. **מר"מ** - **פת"ת** (ס"ק ל"ט), **ט"ז וש"ך השלם** (כו"ל ס"ק פ"ט).

ד. **מצאה דם על עד הבדיקה והוא ודאי מגופה טמאה מה"ת**, דתולין שהרגישה בביאת הדם וטעתה ותלתה ההרגשה בהגרשת העד דחזקה לדם שבא בהרגשה, אבל כשיש ספק בדם אי מעלמא אתי אי מגופה, **תולין הדם מעלמא** ואומרים דהרגשת עד הוא, דודאי מסתבר יותר לתלות משנימא שטעתה בהרגשת עד.

1. **שב יעקב** (ח"א סי' ל"ו ד"ה ובאמת) - "הט"ז דכתב בס"ק כ"ג ... אך אף דאין טעמו נראה של הט"ז נראה לפענ"ד מ"מ י"ל דדינו אמת, דכיון דיש מקום לתלות הדם לא אמרי' דחזי' מגופא כיון שלא הרגישה, וצ"ל **דטעות זה הוי עכ"פ מלתא דלא שכיחא** ולא אמרי' כן אם לא היכי דידעי' וודאי דחזי' מגופה. ומזה הטעם אמרי' בש"ס הנ"ל עגול טהור משום שיש לתלות בדבר אחר, ואף דמשני דאיירי שהרגישה ואפ"ה היכי שיש לתלות תלינן ואמרי' דהרגשת עד הוא כדאמרי' בש"ס הנ"ל, ומכ"ש היכא שאמרה דלא הרגישה. ומזה איירי גם הב"י שהוציא הט"ז דין זה ממנו ... לא כתב הב"י דהוי דרבנן רק זה הוא ממש דברי הש"ס הנ"ל באינו משוך טהור ותלינן במאכולת שה' תחת הכר ... אבל היכא שאין לנו במה לתלות הוי ע"י בדיקות העד טומא' דאורייתא. וכן מוכח ממ"ש הב"י איזה שור' לפני זה ...".

שב יעקב (ח"א סוף סי' מ"ה) - "דגם הב"י ס"ל דהוי ספק דאורייתא אם אין דבר לתלות אבל אם יש דבר לתלות תלינן במה דאפשר הואיל דלא ארגישה".

2. **סד"ט** (ס"ק ס"א ד"ה כתב, סי' קפ"ג ס"ק ב' ד"ה ומיהו) - "ומיהו אע"ג דבהרגשת עד הוא ספק דאורייתא מ"מ היכא דאפשר למיתלי תלינן וכ"כ הב"י סי' ק"צ הובא בט"ז שם ס"ק כ"ג וז"ל ... עכ"ל. וכן מוכח מתוס' ורשב"א ... וכן מוכח עוד בכמה דוכתי ... וטעמא דמיתלית י"ל משום דכיון דחזי' שלא בהרגשה אע"ג דא"ל דלמא הרגישה וסבורה הרגשת עד הוא מ"מ כיון דלפעמים חזיא דלא ארגשה איכא כאן ס"ס, ספק שמא לאו מגופה חזיא ואת"ל דמגופה חזיא שמא לאו בהרגשה אתיא שהרי לפעמים איכא דם בלא הרגשה. ואע"ג דאכתי מדרבנן טמאה מ"מ מדאורייתא טהורה משום דאיכא ס"ס ויצאנו מאיסור דאורייתא ואינו אלא

איסור דרבנן ומדרבנן תלינן דמעלמא אתיא ... משא"כ היכא דליכא למיתלי ובודאי מגופא חזיא אמרי' דטמאה נדה דמסתמא בהרגשה חזיא. ובוזה צדקו דברי הט"ז ואין כאן סתירה בדבריו ולא קשה מידי מה שהק' בתשובות אמ"ו מהרי"ך דבס"ק כ"ג כ' וז"ל דאין כאן ספק דאורייתא כיון שלא הרגישה בדם מן המקור עכ"ל, אלמא אפי' בדיקת עד ס"ל דאין כאן ספק דאורייתא ולא אמרינן דסבורה הרגשת עד הוא, ואלו לקמן בס"ק כ"ט כ' וז"ל ואע"ג דס"ל לר' ב' כה"י בעד שאינו בדוק וכו' כאלו ראתה בבירור דם על העד אחר הבדיקה והיא טמאה מן התורה עכ"ל. והקשה שם אמאי טמאה מן התורה כיון דלא הרגישה. ולדברינו לק"מ דבס"ק כ"ג איכא ס"ס משא"כ בהא דר' דליכא למיתלי טמאה מן התורה ואמרינן דהרגשה היא ואיהי דקטעי וסברה הרגשת עד היה וכמ"ש הרשב"א במשמרת הבית שהבאתי לעיל ... אלא שמדברי הב"י שם משמע דמטעמא אחרנא תולין אפי' בבדיקת עד, ש' שם באותו ענין שהבאתי לעיל בשמו וז"ל וכן נראה מדברי התוס' שהם גורסים טמאה נדה ואפ"ה כתבו שיש כגריס ועוד דכיון שלא הרגישה רגלים לדבר שלא בא מגופה וכו', וכן כשהוא כגריס ועוד וודאי מגופה שקנחה בו טמאה נדה וודאי וכו' ע"כ. מדבריו אלו משמע דהיינו טעמא משום דטעות זה עכ"פ מלתא דלא שכיחא ולא אמרינן אלא היכא דמוכח שבא מגופה כיון דרוב דם בהרגשה אתיא, משא"כ היכא דאיכא למיתלי דמעלמא אתיא רגלים לדבר דמעלמא אתיא כיון דלא הרגישה מסתבר טפי למיתלי מעלמא מלומר דאיהי קטעי, וכ"כ בתשובת אמ"ו הגאון הנ"ל.

3. חוו"ד (בי' ס"ק כ"ז) – "עט"ז ס"ק כ"ט ... וכ"כ בס"ק כ"ג ע"ש. ונראה כונתו דכל שהדם ודאי מגופה היא ודאי דאורייתא, דתלינן שהרגשה והיא טענה ותלתה בהרגשת עד, דחזקה לדם שבא בהרגשה כמ"ש הרמב"ם בפ"ט מהל' א"כ גבי דם הנמצא בפרוזדור ע"ש, וכן מבואר ברשב"א ושאר פוסקים. אבל כשיש ספק בדם אי מעלמא אתי אי מגופה, תלינן מדאורייתא הדם מעלמא ובהרגשה אמרינן דהרגשת עד הוא ... והוא ברור דכל שיש לה באיזה דבר ההרגשה והדם במעלמא דתולין מדאורייתא".
4. מחצית השקל (ס"ק מ"ב) – "ועיין ט"ז ס"ק כ"ג שכתב ... מה שכתב דאין כאן ספק דאורייתא כיון שלא הרגישה בדם מן המקור, צריך לומר דסבירא ליה כמאן דאמר שכתבתי בסימן קפ"ג [ס"ק ב], דאפילו ספק שע"י הבדיקה, כל שלא הרגישה לא הוי רק ספק דרבנן, מיהו גם מאן דסבירא ליה התם בספק שע"י בדיקה דהוי ספק דאורייתא, על כרחך מודה לדינא של הט"ז, דהא יצא לו כן מדברי המחבר והרב, ודברי המחבר גמרא ערוכה היא, אלא ודאי גם הם מודים לדינים אלו רק דלא סבירא להו הטעם כמו שכתב הט"ז דמשום הכי גם בספק שע"י בדיקה תולין, הואיל והוי ג"כ רק מדרבנן כשלא הרגישה, דליתא, אלא אף על גב דהוי ספיקא דאורייתא אפילו הכי תולין במצוי כשיש לתלות בשום דבר".
5. חת"ס (סי' קפ"ג על המחבר ד"ה והוא).
6. ע"י מהר"ם שיק (יו"ד סי' קפ"ד אות ד').
7. גר"ז (סי' קפ"ג קונ"א ס"ק ב') – "ואין לטעות בלשון הט"ז סי' ק"צ (ס"ק כ"ג דאין כאן ספק דאורייתא כיון שלא הרגישה בדם מן המקור), דיגיד עליו ריעו בס"ק כ"ט ומ"א מבואר להיפך (ז"ל בס"ק מ"א בעד הבדוק כו' דהוה כראיה לכל דבר, ובס"ק כ"ט כל שלא הרגישה כו' ולא ראתה על העד כו' משמע דראיית העד דמי להרגשה), ובס"ק כ"ג נתכוין למ"ש הב"י (דכיון שלא הרגישה רגלים לדבר שלא בא מגופה ולפיכך תולין במה שאפשר כו'), וקיצר בהעתקה ע"ש".
8. לחם ושמלה (לחם ס"ק ב').
9. פרדס רמונים (מק"ז ס"ק כ"ג ד"ה ומ"ש הט"ז דאין).
10. פרי דעה (טו"כ ס"ק כ"ג, ע"י ס"ק כ') – "עט"ז ... ור"ל דהגם דאם לא הי' מקום לתלות ודאי אסורה מדאורייתא דתלינן דארגשה וסברה הרגשת עד הוא (עיין לקמן ס"ק כ"ט ומש"ש) התם כיון שאין מקום לתלות וחזקת דמי המקור שבאין בהרגשה ההכרח לתלות שטעתה בהרגשת עד משא"כ אי איכא מידי למתלי ודאי מסתבר יותר לתלות משנימא שטעתה בהרגשת עד וכבר כתבנו מזה בפתיחה שער ג'".
11. מר"מ – ט"ז וש"ך השלם (סי' ק"צ כו"ל ס"ק פ"ב).

ה. עגול ופחות מכגריס ועוד, טהורה: כפי המאכולת הנמצא בזמנינו או כפי הנמצא בזמני חז"ל.

1. מחמיר, כפי המאכולת הנמצא בזמנינו: שהוא מדין תליה – לחוש (לחם ס"ק קי"ד), חקר הלכה (נדה אות ל"ו ד"ה גם, "דבר פשוט דבכל הני שאירע ע"י בדיקה דאין לתלות רק במאכולת שבזמנינו כיון דלאו מדין כתם נגעו בה רק משום שיש מקום לתלות א"כ אין לתלות רק במידי דשכיח"), בדה"ש (ס"ק שי"א), פרדס שמחה (ס"ק כ' אות ב', ס"ק צ"ב אות ב'), לבושי עז (תמצית אות ה'), "בזמנינו שלא מצוי מאכולת, בין בעגול בין במשוך טמאה, אם לא באופן שיש לה תליה ודאית"), משמרת הטהרה (פרק ד' סעי' ב'), "וכל זה בזמן ובמקום שמצויין מאכולות, אך לדידן שאין מצויין מאכולות ואף תחת הכר, לא יצא מחזקת עד הבדוק כשנתנה תחת הכר [וכל שכן בטחתו ביריכה שאין לתלות במאכולת בפרט לדידן] אא"כ ידוע שיש שם מאכולות", ע"י פוחת שער (סי' ז' אות ט"ז), מעדני אשר (סי' ל"ו, "בוזה"ז שלא שכיח דם מאכולת במטות כו"ע יודו דדם בדיקה הנמצא תחת הכר טמא מדאורייתא כל עוד אין תליה מסתברת, וא"כ אפילו פחות מכגריס יהיה טמא, ודלא כדברי האבני צדק הנ"ל").
2. מיקל: שהוא מדין שלא גזרו – אבני צדק (יו"ד סי' פ"ב ד"ה ועינינו), וכן לכאורה החולקים על החת"ס בסעי' ל"ו [ע"י שם].

ו. ג' ימים ראשונים, עגול ופחות מכגריס ועוד.

1. ע"י סי' קצ"ו סעי' י', לשיטות ומר"מ.

ע בדקה בעד הבדוק לה, וטחתו בירכה - סעיף ל"ה.

א. נדה (דף יד.) – "אתמר, בדקה בעד הבדוק לה, וטחתו בירכה, ולמחר מצאה עליה דם, אמר רב: טמאה נדה. א"ל רב שימי בר חייא: והא חוששת אמרת לן. איתמר נמי, אמר שמואל: טמאה נדה, וכן מורין בי מדרשא".

1. מצאה עליה דם, על ירכה – רש"י (נדה דף יד. ד"ה ולמחר).
2. מצאה עליו דם, על העד – ר"ת (נדה דף יד. תד"ה ולמחר).

ב. עגול ופחות מכגרים ועוד: ראשונים.

1. מיקל: טהורה. [אבל כשהדם משוך או עגול ויש בו כגרים ועוד, טמאה].
 (א) תוס' (נדה דף יד. ד"ה ולמחר) – "וכגון שיש כגרים ועוד דליכא חששא דמאכולת".
 (ב) ראב"ד (בעלי הנפש שער הכתמים סי' ג') – "והשני אם בדקה בעד הבדוק לה והניחתו תחת הכר או תחת הכסת ולמחר מצאה עליו דם (נדה נז ב), משוך טמא בכל שהוא, עגול טהור עד שיהא כגרים ועוד כשאר כתמים. וכן הדין אם טחתו על ירכה ולמחר מצאה דם על העד (נדה יד א)".
 (ג) רמב"ן (הל' נדה פרק ד' הל' מ"ה) – "המקנחת עצמה בעד הבדוק לה וטחתו ביריכה או שהניחתו תחת הכר או תחת הכסת ונמצא עליו דם, אם משוך טמאה בכל שהוא ואם עגול עד שיהא בו כגרים ועוד כשאר הכתמים, הניחתו בקופסא אפילו היה עגול טמאה בכל שהוא".
 (ד) רשב"א (נדה סוף דף יד., תוה"ב הקצר בית ז' שער ד' י"ח-א', משמרת הבית שם י"ח-ב') – "בדקה בעד הבדוק לה ואחר כך טחה ביריכה או שהניחתו תחת הכר או תחת הכסת ולמחר נמצא עליו דם אם הכתם עגול ואין בו כגרים ועוד טהורה ותולין במאכולת שמא מאכולת נתמעכה שם תחת הכר או תחת הכסת או ביריכה, ואעפ"י שהעד בדוק הוא חזקה אם דם קנחו היה משוך היה. ואם משוך טמא ואפילו אין בו גרים ועוד ואין אומרים בזה דם מאכולת הוא כיון שהעד בדוק אצלה".
 (ה) ריטב"א (נדה דף יד. ד"ה איתמר) – "דמיירי כשהדם משוך או שיש בו כגרים ועוד דליכא למיחש לדם מאכלת כדאיתא לקמן במכילתין".
 2. מחמיר: טמאה.
 (א) רמב"ם (איס"ב פרק ד' הל' י"ט [וכן מפרש ר' ירוחם, ומ"מ. אבל עי' משמרת הבית, ופסקי תשב"ץ (נדה דף יד:). וצ"ע]) – "קנחה עצמה בעד הבדוק לה וטחתו ביריכה ולמחר נמצא עליו דם הרי זו טמאה, ואין אומרים שמא כשטחה אותה ביריכה נהרגה מאכולת".
 (ב) האשכול (סי' מ"ג) – "בדקה עצמה בעד הבדוק לה וטיחתו ביריכה ולמחר מצאה עליו דם טמאה אף שנמצא דם ביריכה לא אמרינן שמירכה אתי או שהרגה שם מאכולת, ויש שמחלקין בין עגול למשוך ואין לנו רשות לחלק במקום שאמרו מצאה דם טמאה נדה ולא חלקו בדבר".
 (ג) רא"ה (בדק הבית בית ז' שער ד' י"ח-ב') – "איתמר בדקה בעד הבדוק לה וטחתו ביריכה ולמחר מצאה עליו דם אמר רב טמאה נדה. הפירוש הנכון בזה דמצאה עליו דם על העד קאמר ואפילו במשהו דהא להדיא אמרינן טמאה נדה ולא מפרשין שיעור כלל הילכך האי לשנא סתמא ודאי במשהו משמע וכן הדין נותן כיון שהיה עד בדוק לה וכדפרישית לעיל דאלו בעד שלה לא חשו לעולם למאכולת. וראיה גמורה בדבר דהא ר' חייא ורבי פליגי בעד שאינו בדוק רבי אומר טמאה נדה ורבי חייא אומר משום כתר ואמר ליה רבי חייא לרבי דכיון דמשום נדה מטמא לה הוה ליה לטמויי אפילו משהו ובעד הבדוק לא פליגי מכלל דבעד הבדוק אפילו רבי חייא מודה דטמאה משום נדה ורבי חייא מודה דכל היכא דטמאה משום נדה דין הוא שתטמא במשהו. ודברי המחבר לא נתכוונו בזה".
 (ד) רא"ש (נדה פרק ב' סי' ב', כדאי' בטור ור' ירוחם).
 (ה) טור (סעי' ל"ה) – "הרא"ש".
 (ו) ר' ירוחם (נתיב כ"ו ח"ב רכ"א-ג') – "ועוד פשוט בדקה בעד הבדוק לה והניחתו על ירכה ולמחר נמצא דם על העד בין משוך בין עגול טמאה ולא אמרינן כשהניחה על ירכה הרגה מאכולת ... ותמהתי על הרשב"א שכתב שאפי' הניחתו ביריכה תולין במאכולת אם הוא פחות מכגרים ועוד כשהו' עגול וראשון נראה עקר וכן כתב הרמב"ם והתוס' והרא"ש ולעולם יש חומרא בעד מחלוק כמו שכתבתי".
 (ז) מ"מ (איס"ב פרק ד' הל' י"ח) – "וכן הדין".
 (ח) אורחות חיים (הל' נדה אות ו') – "הניחה העד תחת הכר או תחת הכסת ונמצא עליו דם אם משוך טמאה שחזקה שמן הקנחו הוא ואם עגול טהורה שאין זה אלא דם מאכולת שנהרגה תחת הכר. הניחתו תחת יריכה בין כך ובין כך טמאה ואין חוששין לדם מאכולת ואפילו סחטה (או) [אותו] ביריכה".
 (ט) כל בו (סי' פ"ה) – "הניחה העד תחת הכר ונמצא עליו דם אם משוך טמאה שחזקתו מן הקנחו ואם עגול טהורה שאין זה אלא דם מאכולת שנהרגה תחת הכר, הניחתו תחת יריכה בין כך ובין כך טמאה ואין חוששין לדם מאכולת ואפילו סחטה אותו ביריכה".
 3. מר"מ – מאירי (נדה דף יד. ד"ה דברים).

ג. הלכה.

1. מיקל, אם עגול טהורה – מחבר (סעי' ל"ה, סתם ואח"כ י"א הל' כסתם, "בדקה עצמה בעד הבדוק לה וטחתו ביריכה, ולמחר נמצא עליו דם, אם משוך, טמאה אפילו בכל שהוא, ואם עגול, טהורה, אם אין בו כגרים ועוד. ויש אומרים שאף עגול טמא בכל שהוא").
 (א) שלחן גבוה (ס"ק צ"ו, [ואם הוא לשיטתיה לסעי' ו' (עי' הט"ז לקמן), עי' השלחן גבוה שם]) – "וכבר ידעת דסתם ואח"כ מחלוקת הלכה כסתם וזה תימ' על רבינו דסתם כהרשב"א והרמב"ן הפך הרמב"ם והרא"ש ושבקי' כאן לכלליה".
 2. מחמיר – רמ"א (סעי' ל"ח, עי' השו"ע חדש, "וכן עיקר"), ב"ת (ס"ק ל"ד), הו"ד בש"ב (ס"ק מ"ג), בית לחם יהודה (ס"ק י"ט), תוה"ש (ס"ק ל"ו), גר"ז (ס"ק ס"ט, "ופסקי הב"ח כיש אומרים אלו (ש"ך)), בדה"ש (ס"ק שכ"ב, ס"ק שכ"ד), לבושי עז (תמצית אות ד').
 3. מר"מ – חכ"א (כלל קי"ג סעי' ל"ב, "ואם לאחר שבדקה בעד הבדוק טחתו ביריכה ואחר זמן נמצא עליו דם יש אומרים דלעולם טמאה אפילו בכל שהוא בין עגול בין משוך דלא דמי לכר וכסת דשם מאכולת מצויה וכן יש להחמיר לכתחלה אבל רוב הפוסקים

וכן סתם בשולחן ערוך דגם בזה יש חילוק בין משוך לעגול דבמשוך טמא בכל שהוא אבל בעגול אם אין בו כגריס ועוד תלינן שבא על העד מן הירך").

4. **נאבד** – בדה"ש (ציונים ס"ק תצ"ב, "וצ"ע").

ד. **האם תליה** במחלוקת בסעיף ו'.

1. כן – ט"ז (ס"ק כ"ד, "ונ"ל טעמו דס"ל ממה נפשך יש להחמיר אם נמצא דם על הירך איהו לטעמיה אזיל דכל שנמצא על בשרה לא תלינן במאכולת אפילו בפחות מגריס כמ"ש לעיל סימן זה סעיף ו' בשם י"א דהוא ג"כ הרמב"ם ואם לא נמצא כאן דם על הירך הרי הוכחה לפנינו דהדם שעל העד הוא מגופה דאי מהמאכולת שטחתה על ירכה היה לה להמצא גם על הירך כיון ששם נתמעכה משא"כ אם בא מגופה אפשר שלא נגע בירך באותו חלק שעליו הדם כן נ"ל טעמו והוא נכון מאד").
2. **קשה**: כאן יותר חמור – **טור** (סעי' ח', סעי' ל"ה), **ב"ח** (ס"ק י"ב, ס"ק ל"ד), **תוה"ש** (ס"ק ט', ס"ק ל"ו).
לא – **לבוש** (סעי' ל"ה), "ואפילו לפי היש אומרים שכתבתי לעיל סעיף ו' שאין חילוק בשיעור כתם בין נמצא על חלוקה או על בשרה דבתרווייהו אינה טמאה אלא בכגריס ועוד, הכא מסתבר כיון שגם קנחה עצמה בעד זה באותו מקום והיה בדוק לה שלא היה בו דם קודם שקנחה יש להחמיר יותר"), **גר"ז** (ס"ק ס"ט, "ואף לסברא הראשונה דלעיל סעיף ו' דבכתם שעל בשרה נמי תלינן במאכולת מכל מקום בעד שבדקה בו לא תלינן במאכולת שעל בשרה שאין המאכולת מצויה על בשרה כל כך כמו על בגדיה וכרים וכסתות שבמטתה שאין לך כל מטה ומטה שאין בה כמה טיפי מאכולת כדלעיל"), עי' **רע"א** (על הט"ז ס"ק כ"ד).
3. מר"מ – ט"ז וש"ך **השלם** (כו"ל ס"ק צ"ב, שפ"ח ס"ק ס"ד).

ה. **כפי המאכולת הנמצא בזמנינו או כפי הנמצא בזמני חז"ל**.

1. מחמיר, כפי המאכולת הנמצא בזמנינו: מדין תליה – חקר הלכה (נדה אות ל"ו ד"ה גם, לשונו לעיל), **בדה"ש** (ס"ק שכ"ג), **משמרת הטהרה** (פרק ד' סעי' ב', לשונו לעיל), עי' **פאת שער** (סי' ז' אות ט"ז).
2. מיקל: שהוא מדין שלא גזרו – לכאורה החולקים בסעי' ל"ו.

עא **בדוקה בעד שאינו בדוק לה** – סעיף ל"ו.

- א. **נדה** (דף יד.) – "דתניא: בדקה בעד שאינו בדוק לה והניחתו בקופסא, ולמחר מצאה עליו דם, **רבי** אומר טמאה משום נדה, **ורבי חייא** אומר טמאה משום כתם ... אמר רב אדא בר מתנא: תנא רבי מטמא, **ורבי יוסי** מטהר ...".
1. פשט ברבי יוסי – עי' ריש סי' קצ"א, לשיטות ומר"מ.

ב. **ראשונים**.

1. טמאה משום כתם, ותלוי במאכולת: פסק כרבי חייא.

א. **האשכול** (סי' מ"ג) – "עד שאינו בדוק שקנחה עצמה בו אפי' הניחתו במקום משומר אין חוששת אם תמצא עליו כתם קטן בין עגול ובין משוך, ואם יש בו כגריס ועוד בין עגול ובין משוך טמאה משום כתם דהא חזינן ...".

ב. **ראב"ד** (בעלי הנפש שער הכתמים סי' ג') – "יש מי שאומר שאם בדקה בעד שאינו בדוק לה אפילו הניחתו בקופסא אף על פי שיש עליו כגריס ועוד טהורה לגמרי. מאי טעמא, משום דפלוגתא דרבי יוסי ורבי היא (נדה יד ב) רבי מטמא ור' יוסי מטהר, ואמר רבי זירא כשטמא רבי כרבי מאיר כשטהר רבי יוסי לעצמו טהר, דתנן (נדה נט ב) האשה שהיא עושה צרכיה וראתה דם אם עומדת טמאה אם יושבת טהורה דברי ר"מ ור' יוסי אומר בין כך ובין כך טהורה, וכיון דר' יוסי דהכא כר' יוסי דהתם והתם קי"ל כר' יוסי, הלכך בהא נמי הלכה כר' יוסי. ולא היא, אף על גב דבההיא הלכה כרבי יוסי, בהא הלכה כרבי משום דקאי רבי חייא בשיטתיה דמטמא לה משום כתם, ושקלינן וטרינן בגמרא אליבא דר' חייא, אלמא הלכתא כותיה. וטעמא דמילתא משום דלא דמי עד לחלוק, דאלו חלוק שאינו בדוק לה כתמה טהור, אבל עד כיון שבדקה בו ידים מוכיחות ניהו. מיהו צריכא כגריס ועוד לאפוקי מדם מאכולת שמה נתמעך עליו".

ג. **רא"ש** (נדה פרק ב' סי' ב') – "ופר"ח ז"ל רבי יוסי מטהר משום דם ומטמא משום כתם והלכתא כרבי יוסי וכרבי חייא".

ד. **רבינו ירוחם** (נתיב כ"ו ח"ב דף רכ"א-ג') – "בדקה עצמה בעד שאינו בדוק לה ר"ל בבגד אפילו הניחתו שמור בתיבתה ומצאה עליו דם טמאה משום כתם ולפי' צריך שיהיה בו דם כגריס ועוד שהוא שיעור הכתמים ופחות מכאן תול' בדם מאכולת כדלקמן פשוט. וי"מ דאפילו היה בו כגריס ועוד טהורה ואפילו היה כתם משוך וכן כתב הרשב"א וראשון נראה עקר וכן כתב הרמב"ם והרא"ש".

ה. **טור** (סעי' ל"ו) – "הרא"ש".

2. טמאה נדה, ותלוי במאכולת: פסק כרבי.

א. **רמב"ם** (איס"ב פרק ד' הל' י"ט) – "קנחה עצמה בעד שאינו בדוק לה ולא ידעה אם היה עליו דם קודם שתקנה בו או לא היה נמצא עליו דם אם היה הדם כגריס ועוד הרי זו נדה, היה פחות מיכן טהורה שאינו אלא מן המאכולת".

3. טהורה אפילו משום כתם: פסק כרבי יוסי.

א. **השגות הרז"ה** (עח הבעלי הנפש שער הכתמים סי' ג' אות ג') – "כתב הרב ... ואנן קשיא לן מכדי כרבי אמרה לשמעתי דמטמא בעד שאינו בדוק לה והניחתו בקופסא, וכיון שהוא משוך למה לי כגריס ועוד, הא נפק ליה מדם מאכולת במשיכתו ואפילו בכל שהוא מפני שהוא דם קנח. והכי תניא לה בתוספתא (פ"ז ה"ד) העד שהוא נתון תחת הכר ונמצא עליו דם אם עגול טהור שהוא דם מאכולת אם משוך טמא שהוא דם קנח. ואין המקום הזה לדעתנו מקום שהיא יכולה לתלות בו שמיכתו מתוך העד מעידה ומוכחת עליו לטעמיה דרבי דאינו בדוק כבדוק משויה ליה, ואלו היה לה במה לתלות היה תולה כדתנן תולה בכל דבר שהיא יכולה לתלות, וכיון דרבי לא שני ליה בין בדוק לשאינו בדוק דין הוא שיהא משוך כל שהוא טמא. ומשכוני נפשין אדרבי לית לן

משום דקם ליה כר"מ ואף על גב דמסייעא ליה ר' חייא, לא חיישנן לה דלא עדיף מר"ש שהוא מטמא כר"מ, וכבר אדחיא לה דר"מ ואפסיקא הלכתא בהדיא כר' יוסי (נדה נט ב), הילכך ליתא לא לדר"מ ולא לר' שמעון ולא לדר' חייא. וההפרש שהפריש הרב ביניהם לא הבינותי, ואף על פי שנמוקו עמו, לא נתברר מדבריו מה טעמו".

(ב) עי' רשב"א (תוה"ב הקצר בית ז' שער ד', י"ח-א') – "בדקה בעד שאינו בדוק אפילו הניחתו בקופסא ולמחר נמצא בו כתם אפילו גדול כגריס ועוד ואפילו היה הכתם משוך טהורה, אשה זו בחזקת טהורה עומדת ועד זה אינו בדוק אעפ"י שבדקה עצמה בו מספק לא נטמא אותה. ויש מי שהורה בזה להחמיר כל שיש בו כגריס ועוד. והמחמיר תבא עליו ברכה".

עי' רשב"א (שו"ת החדשות (מכתב יד) סי' צ"א) – "אבל זו שבדקה בעד שאינו בדוק לה, אין בדיקת עד שאינו בדוק עושה ולא כלום כדעת מקצת מן הגדולים, ולזה דעתי נוטה להלכה ולמי שאינו רוצה להחמיר על עצמו".

4. מחמיר [אולי משום טמאה נדה, אולי משום כתם], ותלוי במאכולת.

(א) עי' רמב"ן (הל' נדה פרק ד' הל' מ"ו, עי' נדה סוף דף יד.) – "בדקה עצמה בעד שאינו בדוק לה והניחתו בקופסא ולמחר מצאה עליו דם, יראה לי שהיא טהורה לגמרי, והראשונים הורו בזה להחמיר והוא שיהא הכתם כגריס ועוד בין עגול בין משוך, וכדבריהם ראוי לנהוג".

(ב) מ"מ (איס"ב פרק ד' הל' י"ט) – "אבל הרמב"ן והרשב"א ז"ל פסקו כרבי יוסי להלכה ולמעשה הורו כדעת רבינו והראשונים שסוברים להחמיר".

(ג) האגודה (נדה דף יד.) – "בדקה בעד שאינו בדוק לה והניחתו בקופסא ולמחר מצאה עליה דם רבי אומר טמאה משום נידה רבי חייא אומר טמאה משום כתם".

(ד) אהל מועד (שער איסור והיתר דרך י"א נתיב ו') – "בדקה עצמה בעד שאינו בדוק לה והניחתו בקופסא ואחר מצאה כתם דם עגול אם הוא כשיעור כגריס ועוד טמאה".

(ה) אורחות חיים (הל' נדה אות ו') – "קנחה עצמה בעד שאינו בדוק לה [ולא ידעה אם היה עליו דם קודם שתקנה בו או לא היה (אם היה בו קודם לכן)] ונמצא עליו דם אם היה כגריס ועוד טמאה פחות מכן טהורה שאין זה אלא דם מאכולת".

(ו) כל בו (סי' פ"ה) – "קנחה עצמה בעד שאינו בדוק לה והיה בו דם קודם לכן ונמצא עליו דם אם היה כגריס טמאה פחות מכאן טהורה שאין זה אלא דם מאכולת".

5. מר"מ – מאירי (נדה סוף דף יד., דף נז: ד"ה עד), האגור (סי' אלף שס"ז).

ג. פוסקים: עד בינוני.

1. מחמיר, ותליה במאכולת – מחבר (סעי' ל"ו), "בדקה עצמה בעד שאינו בדוק לה, אפילו הניחתו שמור בתיבתה ומצאה עליו דם, אינה טמאה אלא אם יש בו כגריס ועוד", ט"ז (סוף ס"ק כ"ט), ש"ך (ס"ק מ"ד, סי' קצ"א ס"ק ג'), חכ"א (כלל קי"ג סעי' ל"ד), "בדקה את עצמה בעד שאינו בדוק לה אפילו הניחתו שמור בתיבתה ומצאה עליו דם אינה טמאה אלא אם כן יש בו כגריס ועוד אבל בפחות מכגריס ועוד טהורה ואין חילוק בין משוך לעגול דכיון שהעד לא היה בדוק תלינן שמא מקודם לזה היה על העד ונתקנחה בו עד שנעשה משוך (מה שאין כן כשהניחה תחת הכר או תחת הכסת דתלינן שנעשה ממאכולת שתחת הכר ולכן צריך הוכחה שלא נעשה בדרך קינוח עיין סדרי טהרה ס"ק ס"ב) ודוקא בעד בינוני דהיינו שאין חזקתו בדוק ולא מלוכלך דהיינו שנטלתו ממקום מוצנע שדרכן של נשים להצניע להכין להם עדים ואין מוליכות בשוק ולא מתעסקין בהם בכתמים", גר"ז (ס"ק ע').

(א) האם טמאה נדה או משום כתם.

(1) משום כתם – ט"ז (ס"ק כ"ה, סוף ס"ק כ"ט).

(2) משום נדה – באר הגולה (ס"ק פ"ב).

(3) מר"מ – אג"מ (יו"ד ח"ב סי' ס"ח, "דסעיף ל"ו בדקה בעד שאינו בדוק לה שטמאה אם יש בו כגריס ועוד, ופשוט שהוא כרבי ... אבל הט"ז כתב ומזה ראייה למש"כ בסעיף ל"ט דאינו בדוק לא הוי טמאה דאורייתא אף על פי שקנחה עצמה, והוא משום דסובר בדין דסעיף ל"ו שטמא משום כתם כר"ח ... יש למיפסק כרבי נגד ר"ח וזהו כמעט מפורש במ"מ בבאור הראיה. וכן משמע שפסק גם המחבר בסעיף ל"ו כדאיתא בבאה"ג ...").

(ב) פשוט.

(1) משום ספק ספיקא – סד"ט (ס"ק ס"א ד"ה מיהו, סי' קפ"ג ס"ק ב' ד"ה וטעמא).

(2) משום חזקת טהרה – סד"ט (ס"ק ס"א ד"ה ואע"ג).

(3) משום "דטעות זה על כל פנים מלתא דלא שכיחא" – סד"ט (ס"ק ס"א ד"ה מיהו, סי' קפ"ג ס"ק ב' ד"ה אלא).

ד. כפי המאכולת הנמצא בזמנינו או כפי הנמצא בזמני חז"ל.

1. כפי המאכולת הנמצא בזמנינו: שהוא מדין תליה.

(א) חת"ס (יו"ד סי' ק"נ, ח"ו סי' פ"א) – "בדקה עצמה בעד שאינו בדוק ואפ"י ע"י הרגשת זיבת דבר לח אעפ"י שגם דינו בשיעור מאכולת מ"מ אינו מטהר אלא בשיעור מאכולת קטן שבזמנינו או פשפש אם מצויים שם".

(ב) פת"ת (ס"ק מ', ס"ק ו') – "בתשובת חתם סופר ...".

(ג) לח"ו (לחם ס"ק קי"ד, ס"ק קכ"ב).

(ד) תשורת ש"י (ח"א סי' קס"ה).

(ה) חקר הלכה (נדה אות ל"ו ד"ה גם) – לשונו לעיל.

(ו) צפנת פענח (איס"ב פרק ד' הל' י"ט) – "כתם על בגדה פחות מכגריס לא גזרו כלל לא בגדר תליה אך כל זה על כתם הנמצא אבל הך דכאן גבי בדקה בעד שאינו בדוק אז הוה רק בגדר תליה".

(ז) עי' דברי יציב (שפע טהרה מקור השפע ס"ק ס"ד) – "שכן היה דעת רבינו נוטה".

- דברי יציב (י"ד סי' פ"ז, סי' פ"ב אות ז') – "ואא"ז באבני צדק יור"ד סי' פ"ב ס"ל דגם בעד שאינו בדוק כן הוא, זכיון שהם לא אסרו רק כגריס אין לנו להוסיף על דבריהם לאסור איסור מה שלא אסרו הם אף שבטל הטעם עיי"ש".
- (ח) הגריש"א זצ"ל (שערי טהרה סוף סי' י', משנת השלחן תשובה קמ"ג, תשובה קמ"ו).
- (ט) שבה"ל (ח"ג סי' קי"ט אות ד', ח"ד ריש סי' ק"ד, ח"ה סי' קי"ד ד"ה ודע) – "והגאון אבני צדק בתשובה פקפק על הח"ס ולדעתו גם בשיעור גריס בעד שאינו בדוק אפשר להקל בשיעור הגדיל, אמנם כבר העיר בתשובת תשורת שי ח"א סי' קס"ו שהמנהג כהח"ס להחמיר".
- (י) משנה הלכות (ח"ז סי' קל"ט ד"ה וכד).
- (יא) חוט שני (ס"ק ל"א ד"ה והנה בזמנינו) – "שהמציאות היא, שכמעט לא מצוי מאכולת, וכמעט בטלו כל התליות בזה, א"כ בעד שאינו בדוק, אי אפשר להקל אפילו במשהו כתם, מ"מ במקום ובזמן שיש שם קצת בע"ח, תלינן במצוי".
- (יב) בדה"ש (ס"ק שכ"ג, ס"ק של"ד).
- (יג) פרדס שמחה (ס"ק כ' אות ב', ס"ק צ"ח אות ד').
- (יד) לבושי עז (סעי' ל"ד תמצית אות ח', סעי' ל"ו תמצית אות ו') – "כתב החת"ס ... ולפ"ז בזמנינו שאין מצוי מאכולת כלל, נראה דאין לתלות כלל, וטמאה אפילו במשהו".
- (טו) הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' רל"ב) – "שהלכה כהח"ס".
2. מיקל: שהוא מדין שלא גזרו.
- (א) אבני צדק (י"ד סי' פ"ב ד"ה ועל) – "דברי החת"ס עצמו תמוהים ...".
- (ב) שערי ציון (ח"א סי' כ"ז) – "דאין הלכה כהח"ס בזה ... והשיעור גריס הוא בין בכתמים ובין בעד שאינו בדוק".
- (ג) דברי מלכיאל (ח"ד סי' ס"ח) – "ע"ד מ"ש החת"ס להחמיר בעד שאינו בדוק שצריך לשער כפי מאכולת הנמצאת אצלינו. והקשה כת"ר דהא מפורש בש"ס (דף י"ד) דגם בעד שא"ב צריך כגריס ועוד. לא הבנתי מה מקשה מעכ"ת כי הלא החת"ס הביא שם בעצמו בסי' ק"נ את הש"ס הנ"ל. וכתב דמכ"מ כיון דהאידנא אין מצוי מאכולת כזאת לזה יש להחמיר כמו שביאר שם הטעם. ובכ"ז צדק כת"ר בדבריו שאין להחמיר למעשה כדברי החת"ס. ונראה ראי' לזה. דלדברי החת"ס דהא דבעינן כגו"ע הוא כדי להוציא מספק מאכולת. א"ל ל"ל שיעור מאכולת. דהל"ל כפשוטו דכל שאין לנו במה לתלות ה"ז טמאה. ומ"ש דנקיט מאכולת. וע"כ צ"ל דזה ג"כ הוי מצד תקחז"ל שאין כתם טמא בפחות מכגו"ע. רק כיון דנפיק מתקנה דכגו"ע. ס"ל לרבי שם דטמאה נדה כיון שיש לה חזקת טהרה שלא בשעת וסתה. ולזה בעי כגו"ע כדין כתם וז"ב. ולדעת החת"ס תקשי דנהי דאינו בדוק. מכ"מ הלא צריך לדקדק אם הי' שייך שיהא בו דם מאכולת. דהא מאכולת אינה מצויה. רק בדברים הנלבשים על האדם וכדומה. אבל העיקר כנ"ל דגם בזה עיקר הטעם משום תקחז"ל בכתם וכמש"ל".
- (ד) הגר"מ הלבשרשטאם זצ"ל (משנת השלחן תשובה קל"ח) – "שיש להקל גם בכתם משוך ששיעורו יותר ממאכולת שבזמנינו".
- (ה) טהרת הבית (סי' ח' הע' כ"ח ד"ה והנה) – "וכן עיקר".
- (ו) דרכי טהרה (עמ' י"ח).
3. מר"מ – דע"ת (ריש סעי' ה'), זר"ת (סוף ס"ק קמ"ח), ששבה"ל (ס"ק א', סיכום אות א', סעי' ל"ד ס"ק ב', סיכום אות א'), חזקת טהרה (ס"ק קפ"ה), מעדני אשר (סי' ל"ז), פתחי הלכה (ארטסקרול, פרק ה' הע' י"ב, פרק ח' הע' ג').
- (א) שיעורי טהרה (עמ' קכ"ה) – "ולכתחילה יש להחמיר כדעת החת"ס ובפרט במשוך".
- ה. ג' ימים ראשונים, פחות מכגריס ועוד.
1. עי' סי' קצ"ו סעי' י', לשיטות ומר"מ.
- ו. שעת וסת.
1. מר"מ.
- (א) פת"ת (ס"ק מ"א) – "עי' בתשובת בית אפרים ח"ד סי' מ"ה שכתב דר"ל דוקא שלא בשעת וסתה אבל בשעת וסתה חוששין וכמו במכה שבגופה ע"ש".
- (ב) הגריש"א זצ"ל (אשרי האיש יו"ד פרק כ"ה אות ס"ו) – "דגם בשעת וסתה ...".
- ז. מצאה כתם על דבר שאינו מקבל טומאה.
1. מחמיר – גר"ז (ס"ק ע'), ומכל מקום אין לו דין כתם לגמרי כגון לטהר בדבר שאינו מקבל טומאה כדין כתמים שלא גזרו על דבר שאינו מקבל טומאה אלא לענין משוך וכיוצא בזה דתלינן להקל בכל מאי דתלינן בכתם אבל כשאין דבר לתלות בו והיא טמאה מדרבנן משום שמא מגופה הוא איכא איסורא דאורייתא אם היא מגופה דמסתמא ארגישה וכסבורה הרגשת עד הוא כדלעיל סי' קפ"ג שחזקת הדם שבא בהרגשה הלכך גזרו בזה אף בדבר שאינו מקבל טומאה"), פרי דעה (סי' קצ"א שפתי לוי ס"ק ג' ד"ה וראוי), בדה"ש (ס"ק של"ג, בי' ד"ה בו, סי' קצ"א ד"ה וי"א עמ' רכ"ד), לבושי עז (סי' קצ"א ס"ק ד' ד"ה נמצא).
2. מיקל – לחם ושמלה (שמלה סוף ס"ק ב').
3. מר"מ.
- (א) מעדני אשר (סי' ה' סוף אות ב') – "דהנה בסי' פרי דעה (קצ"א לש"ך סק"ג) כתב דאין להקל בזה באמק"ט מחמת דברי הגר"ז ... אמנם מדברי שו"ת חת"ס (ח"ו סי' פ"א) מוכח דלא כהגר"ז, שאחר שהאריך בדין נייר אם דינו כאמק"ט כתב דעכ"פ לענין עד שאינו בדוק אין להקל בזה, משמע דבדבר שהוא ודאי אמק"ט יש להקל אף בעד שאינו בדוק. וכן מוכח מהלח"ש (קפ"ג סק"ב) שכתב דאם בדקה ולא הרגישה יש לה קולא של אמק"ט. והלבנון נטע כנראה נקט בזה כחת"ס ולח"ש".
- (1) מש"כ בשם החת"ס, עי' הבדה"ש (ציונים ס"ק תקי"ב).

ח. בדקה בעד בחזקת מלוכלך.

1. מיקל, אפילו יותר מגרים ועוד – רמ"א (סעי' ל"ו), "ודוקא בעד בינוני דהיינו שאין חזקתו בדוק, אבל אם בדקה עצמה בעד שחזקתו מלוכלך כגון שלקחה עד ממקום שדמים מצויין שם שחזקתו שכבר היו בו כתמים ובדקה עצמה בו ונמצא עליו כתם טהורה אפילו יותר מכגריס", ט"ז (ס"ק כ"ה), חכ"א (כלל קי"ג סעי' ל"ד), "אבל כשלקחה חלוק מן השוק ואינה יודעת ממי לקחה מנכרית או מישראלית נדה או טהורה או שקנחה בעד המזומן לה בבית וכל שכן אם בדקה עצמה בעד שחזקתו מלוכלך כגון שלקחה עד ממקום שדמים מצוין שם שחזקתו שכבר היו בו כתמים ובדקה עצמה בו ונמצא עליו כתם לכולי עלמא טהורה אפילו יותר מכגריס (סעיף ל"ו רמ"א וט"ז)", פוסקים.
2. בעל נפש יחמור בספק דאורייתא – גר"ז (ס"ק ע"ב), "אבל הר"ן בשם הראב"ד כתב דאפילו לקחה בגד מן האשפה ובדקה עצמה בו ונמצא עליו כגריס ועוד טמאה משום כתם לר' חייא ומשום נדה לרבי דכיון שרוב הדמים מצויין באשה והיא בדקה עצמה בו רגלים לדבר. ואף שאין לזוז מפסק רמ"א מכל מקום כל בעל נפש יחמיר לעצמו בספק איסור כרת לצאת כל הדעות".

עב. עד שאינו בדוק, וטחתו בירכה – סעיף ל"ז.א. הציור.

1. מחבר (סעי' ל"ז) – "נמצא עליו דם", פירוש על העד [על לעיל סעי' ל"ה, מחלוקת רש"י ור"ח פשט בהסוגיה].
(א) וצ"ל שמצאה דם גם על ירכה – עי' ש"ך (ס"ק מ"ה), "והיה נ"ל ליישב דברי המחבר דמיירי ג"כ בשנמצא הדם על ירכה אך העט"ז והמ"מ לא כ"כ וכ"נ מדברי הרב והב"ח דמיירי כשנמצא על העד וצ"ע", גר"ז (ס"ק ע"ג).
2. רק על העד – תוה"ש (ס"ק ל"ז).
3. רק על ירכה – ש"ך (ס"ק מ"ה, "צ"ע").
4. מר"מ – ט"ז (ס"ק כ"ו), בדה"ש (ס"ק שמ"ג).

ב. הלכה. איזה ציור.

1. מיקל: אפילו כגריס ועוד, טהורה.
- (א) מחבר (סעי' ל"ז) – "בדקה עצמה בעד שאינו בדוק לה, וטחתו בירכה, ואח"כ נמצא עליו דם, אפילו כגריס ועוד, טהורה".
(ב) תוה"ש (ס"ק ל"ז) – "והש"ך ... וכה"ג לא מקרי ס"ס כלל וכמ"ש בדיני ס"ס בדין י"ג עכ"ל. ולפי מ"ש בקונטרס הספיקות ס"ק כ' נראה דחשיב כה"ג שפיר ס"ס כיון דיש שני צדדים להקל. ואף לפי מה שהעתיק הש"ך ... וא"כ הכא איכא ס"ס ספק מהירך נתלכלך ואת"ל שלא נתלכלך מהירך מ"מ שמא ממקום אחר נתלכלך העד כיון שהעד לא היה בדוק. ונ"ל דכאן אין צריכין להתהפך הספק ספיקא כלל, דמתחלה אנו דנין אם נתלכלך העד קודם שנטלתה האשה, ואחר כך אנו דנין דלמא אח"כ נתלכלך בירך האשה, וק"ל. לכן נ"ל פשוט דאין לזוז מפסק הש"ע ושאר גדולי האחרונים".
(ג) סד"ט (ס"ק ס"ד).
- (ד) חכ"א (כלל קי"ג סעי' ל"ה) – "אבל בדקה בעד שאינו בדוק ואחר זה טחתו בירכה (עיין ש"ך וסדרי טהרה וכתרי ופלותי) וכל שכן אם הניחתו במקום שיש לתלות הכתם אפילו ביותר מכגריס טהורה".
(ה) גר"ז (ס"ק ע"ג).
- (ו) מקור חיים (תפארת צבי ס"ק י"ג) – "ועכ"פ מוכח מזה דפסק הש"ע אמת בטחתה על יריכה אפילו טומאת כתם אינו אלא טהורה לגמרי".
- (ז) מסגרת השלחן (דין ל"ז).
- (ח) בדה"ש (ס"ק שמ"ה).

2. מחמיר.

- (א) עי' ש"ך (ס"ק מ"ה, נקוה"כ על הט"ז ס"ק כ"ו).
- (ב) חו"ד (בי' ס"ק כ"ו, חי' ס"ק מ"ו) – "בש"ך ס"ק מ"ה חולק, והעיקר כדבריו. דאם נאמר דטומאת כתם ג"כ טהורה כשטחתו בירכה, וא"כ קשה הא דג' נשים שישבו על ספסל בזה אחר זה דכולן טמאות, אמאי אמצעית טמאה הא הוי כטחתו בירכה קודם ואח"כ כיון שהראשונה והג' שכבו עליו, אלא ודאי דאינו יוצא מחזקת בדוק רק העבירתו בשוק של טבחים כמבואר בסעיף ל"ח".
(ג) עי' בית מאיר (על סעי' ל"ז) – "עיין ש"ך. ואף שבאמת אין דבריו מוכרחים כאשר השיגו כל האחרונים מ"מ רואה אני שהראב"ד בספר בעה"נ חולק בהדיא. שהרי ז"ל והשלישי אם בדקה בעד שאינו בדוק לה והניחתו תחת הכר או תחת הכסת ואפילו בקופסא צריכה כגריס ועוד בין עגול בין משוך. הרי להדיא דאפי' בהניחתו תחת הכר או הכסת מטמא בכגריס ועוד ומכ"ש בטחתו בירכה. ואף הרז"ה לא פליג בזה. ומפני שמרש"י ותוס' אין הכרח נמי כי אפשר לא כתבו דבריהם כ"א לבאר שבאופן זה ליכא למ"ד לטמא משום נדה. מהראוי להחמיר כדעתו".
3. יש להקל רק בעגול, ולא במשוך.

(א) תפר"י (ס"ק י"ט) – "הש"ך ... לא ידעתי מה חרי האף הזה, דהא בלאו הכי רוב פוסקים ס"ל לדינא דבעד שאינו בדוק אפי' בקופסא מטהרים לגמרי, רק להחמיר אמרינן דטמאה כמ"ש הרשב"א, ועיין ב"י, וא"כ הבו שלא להוסיף עלה, עד כאן אמרינן להחמיר היינו בהניחתו בקופסא כמבואר בגמ' (שם), אבל בטחתו בירכה דלא מבואר כן בגמ' מהכ"ת להחמיר ... ובגוף הדבר דכתב הש"ך דלא הוי ס"ס, אם טעמו משום דלא מתהפך, כבר כתבו האחרונים וביחוד הפרי חדש דאין זה מוחלט. אמנם אם הקושיא דהוי שם אונס חד, אם הוא דם ממקור או מעלמא, ומה לי דבא על העד ממקום אחר או דבא מן יריכה, לכאורה קושיא עצומה היא, אם לא שמא לאו דוקא ספק ספיקא היא רק ב' ספיקות נינהו. אבל יותר נראה דאין הספיקות דומים, דאם הספק הוא רק מן יריכה א"כ במשוך לא שייך כן דחזקתו מן המקור, כמו דאמרינן בעד הבדוק, אבל אם אמרינן מעלמא אתיא אף במשוך

טהור, דבעד שאינו בדוק ליכא לחלק, וא"כ אין ב' הספיקות דומים דיש נפקא מינה ביניהם טובא, ולק"מ. ולפ"ז הא דמטהר המחבר בטחתו בירכה, היינו בעגול אבל לא במשוך, דבמשוך אין ענין ירכה נוגע כלל לספק, הוא משום דהוי אינו בדוק ודמא להניחה בקופסא, וא"ש ודוק. וכן נכון, דהא דעת הש"ך להחמיר בכל ענין, ודי דנקל בעגול אבל לא במשוך".

(ב) לחם ושמלה (לחם ס"ק קכ"ז).

(ג) שערי דעה (ס"ק י"ב) – "הש"ך בס"ק מ"ה האריך לחלוק בדין זה ואכן בס' מנ"י ובפולתי וסד"ט הסכימו לפסק של המחבר ועי"ש מילתא בטעמא אך העלה הפלתי שאין להקל אלא כעגול אבל לא במשוך".

4. מר"מ – ערה"ש (סעי' ק'), ט"ז וש"ך השלם (שפ"ח סוף ס"ק ע"ו, ס"ק פ"ו).

(א) פרי דעה (ס"ק מ"ה) – "ולדינא המ"י וס"ט ומהרש"ז הסכימו להמחבר, ולכן המקיל אין מזיחין אותו, ובפרט שגם להש"ך אין בו רק טומאת כתם".

עג] גדר של העד - סעיף ל"ח.

א. גדר של העד בדוק.

1. שלא נבדק סמוך, הוי עד בדוק – רשב"א (תוה"ב בית ז' שער ד'), "ואיזה עד הבדוק יש מרובתי שכתבו כשבדקתו ולא הניחתו עד שבדקה בו אבל אם בדקתו ואחר כך הניחתו ולאחר שעה בדקה בו אין זה עד בדוק שאני אומר כשהניחתו נכתם בו ממקום אחר ולא נראה לי כן אלא כל שבדקתו בין היא בין חברתה ולא נודע שנכתם בו כתם מצד אחר ולא העבירתו בשוק של טבחים או צד העוסקין בכתמים הרי זה בחזקת בדוק וכזה ראוי להורות", הו"ד בטור (סעי' ל"ח), מחבר (סעי' ל"ח), "איזהו עד הבדוק, כל שבדקתו, בין היא בין חברתה, ולא נודע שנכתם בו כתם, ולא העבירתו בשוק של טבחים, ולא בצד המתעסקים בכתמים, הרי זה בחזקת בדוק", חכ"א (כלל קי"ג סעי' ל"ו), "איזהו עד הבדוק, כל שבדקתו בין היא בין חברתה פעם אחת והניחתו במקום מוצנע ולא נודע שנכתם בו כתם ולא העבירתו בשוק של טבחים ולא בצד המתעסקים בכתמים אף על פי שלא בדקתו סמוך לבדיקה מוקמינן אותו על חזקתו והרי זה בחזקת בדוק", שפע טהרה (ס"ק ל"ו), "עד הבדוק הכתוב בשו"ע פירושו שבדקה העד היטב שאין בו דם, ואפילו הניחתו זמן מרובה לפני הבדיקה", פרדס שמחה (ס"ק ק"ב), "עד הבדוק נחשב אף אם לא בדקתו קודם ממש, אלא כיון דה' בדוק אצלה קודם ולא העבירתו בשוק של טבחים וכדו'", טהרת הבית (סי' ח' סעי' כ"ז).

(א) הגריש"א זצ"ל (משנת השלחן תשובה קל"א, תשובה קמ"ב) – "ראוי הוא לכתחילה לחוש לדעה השניה ולבדוק את העד סמוך לבדיקת עצמה".

ב. עדים הנמכרים כיום.

1. לבושי עז (סעי' ל"ו סיכום אות ה') – "עדים הנמכרים כיום לצורך בדיקות, אי מיקרי עד הבדוק או לא, תלוי בפלוגתא הסד"ט והגר"ז, דלהסד"ט דינם כבדוקים, ולהגר"ז דינם כאינם בדוקים. ונייר טישו לכאורה לכו"ע אינו בדוק".

ג. גדר של עד בינוני, גדר של עד שחזקת מלוכלך.

1. הגריש"א זצ"ל (משנת השלחן תשובה קמ"ג, אשרי האיש יו"ד פרק כ"ה אות ס"ה) – "עד בינוני - פי' שאין חזקתו בדוק ולא מלוכלך, והיינו כל שלא בדקתו, אלא לקחתו ממקום מוצנע שהדרך להניח שם רק בגדים נקיים, וגם נזהרים בדרך כלל לגשת למקום זה בנקיות. וכן בגד שנתכבס כיבוס קל ולא בדקתו נחשב לעד בינוני. מגבות וכלי תשיש שבבית כסדינים וכדומה לאחר שנשתמשו בהם, אם לא בדקום קודם הבדיקה, דינם כעד בינוני שאינו בדוק, שיש להקל אם נמצא בהם דם עד כשיעור מאכולת שבזמנינו, וביותר מכגריס אין להקל".

(א) בזה"ז, עי' לקמן סעי' ל"ט. שעד בחזקת מלוכלך יש דין כעד בינוני.

2. שפע טהרה (ס"ק ל"ו) – "ועד בינוני הכתוב בשו"ע דתולין בו עד כגריס ועוד פירושו שראתה בהשקפה ראשונה שאין עלי' דם או שאר לכלוך, ועד שאינו בדוק הוא שלקחתו ממקום ששכיח בו לכלוך וכדומה".

3. פרדס שמחה (ס"ק ק"ב) – "וכן חלוק אחר הכביסה דינו כבדוק ... עד בינוני הוא שלא בדקתו קודם, אלא לקחתו ממקום מוצנע שדרכן של בנ"א להצניע ואין מוליכות אותו בשוק של טבחים וכדו', וכן חלוק שלובשת אעפ"י דבדקה קודם הליבשה, כיון דלא בדקתו קודם הבדיקה, הוי עד בינוני, אמנם ... אבל לקחה חלוק מן השוק חדש בחזקת נקי, לכו"ע הוי כעד בינוני ... עד שחזקתו ...".

ד. אם לקחה מן השוק וא"י ממי לקחה.

1. כמו חזקת מלוכלך – ט"ז (ס"ק כ"ה), "אבל כשלקחו מן השוק מודה הרא"ש דטהורה דזה עדיף מעד שאינו בדוק", חוות דעת (חי' ס"ק מ"ה, ט"ז), לחם ושמלה (לחם ס"ק קכ"ו, רשב"א), מלבושי טהרה (סעי' ס"ז), טהרת ישראל (סעי' קס"ב).

2. כמו עד בינוני – עי' בית מאיר (על סעי' ל"ו ד"ה סעיף הנ"ל), בדה"ש (ס"ק שמ"א, עי' מלואים על ציונים ס"ק תקכ"ד, ונרא שיש להחמיר בזה").

ה. בדקה בעד בדוק ואח"כ הניחתו במקום גלוי.

1. עי' לעיל.

ו. ספק עד בדוק.

1. אם הוא בבדיקה יש להחמיר, ובכתם יש להקל – מהר"ם לובלין (סי' ק"ג), "שנסתפקת אם העד היה העד בדוק לה ... פשוט הוא בעיני שאין לדמות עד שקנחה בו לכתם הנמצא. גם הסברא נותנת שהעד היה בדוק לה מקודם שנעמיד אותו בסתם עדים שדרכן

להיות בדוקים לכל אשה הבודקת עצמה"), סד"ט (ס"ק ס"א, "מוהר"מ לובלין ... מוכח מדבריו דדוקא ע"י בדיקה החמיר מספק אם היה בדוק לה אבל בכתם הנמצא וספק אם היה בדוק לה או לאו תלינן להקל"), פחד יצחק (סוף ערך כתם אשה, דף קח ע"א), פרדס רמונים (מ"ז ס"ק כ"ה), פרדס שמחה (ס"ק צ"ח אות ה', "ובספק אם העד בדוק, אם הוא בבדיקה יש להחמיר, ובכתם יש להקל"), משמרת הטהרה (פרק ד' סעי' י"ז).

2. מר"מ – בית לחם יהודה (ס"ק כ'), "אשה שמצאה כתם בעד שלה וספק בידה אם הוא בדוק או לא מסתמא אמרינן בדוק היה ... היינו להיות דינא ככתם כגרים ועוד ולא בעד הבדוק שיהיה טמאה כטיפת חרדל וזה ברור"), חקר הלכה (נדה אות ל"ה), דברי יציב (יו"ד סי' פ"ו אות י"ב, "ובספק עד בדוק הביא הסדרי טהרה ..."), משנה הלכות (ח"ז סי' קל"ט).
(א) חכ"א (כלל קי"ג סעי' ל"ז) – "ספק אם היה העד בדוק לה קודם שקנחה ונמצא עליו דם מוקמין לה בסתם עדים שדרכן להיות בדוקים (סדרי טהרה בשם מהר"ם לובלין ס"ק ס"א). ונראה לי דהכל לפי הענין יש לדון אותו לעד הבדוק או לשאינו בדוק ועל כל פנים לא הוי כעד המזדמן שחזקתו מלוכלך ואם בדקה עצמה בכתנות שפשטה היא או בעלה וכבר היה מונח בין הכלים המוכנים לכביסה נראה לי דדינו כעד המזדמן (ועיין בסדרי טהרה ס"ק ס"א בשם פנים מאירות) וגם זה לפי הענין אם מצניעה החלוקים בתיבה דשם אינו מצוי דם ועל כל פנים לא גרע מעד שאינו בדוק ועיין בסימן הסמוך".

ז. טיפות קטנות שאין נראין אלא לאחר עיון היטב.

1. מיקל.

(א) מ"ץ דק' דובראונא (שו"ת דברי נחמיה יו"ד שאלה ט"ו ריש אות א') – "מיקל רק מצד שאומרת שלא דקדקה לעיין היטב כ"כ. (וכן רגיל להורות בכה"ג). וס"ל לכת"ר דלענין דם כל שהו כזה לא חשיב עד הבדוק כ"א כשבדקה אותו בעיון טוב ואומרת ברי לי שלא הי' מקודם. משא"כ בבדיקה קלה כנ"ד כלא חשיבה לענין זה".

(ב) זית רענן (ח"א יו"ד הלכה י"ב נדה סי' א') – "דלגבי טיפות קטנות כאלה שאין נראין אלא לאחר עיון היטב הוי כעד שחזקתיה מלוכלך כמבואר בש"ע סי' ק"צ סעי' ל"ו".

(ג) הו"ד בדר"ת (ס"ק קס"ד).

(ד) חת"ס, הו"ד בששבה"ל (סי' קצ"א סוף ס"ק כ"ב, סיכום אות י"ב) – "והחת"ס והחזו"א ועוד אחרונים סוברים דנקודות קטנות מאד שאינן נראות בעין רגילה אלא בזכוכית מגדלת או למי שיש לו ראי' טובה מאד אין הבגד נחשב בדוק לגביהם כיון שאפילו אם מסתכלים אין שמים לב לזה וטהורים, ומ"מ יש לשאול חכם".

(ה) חזו"א, הו"ד בששבה"ל (סי' קפ"ג ש"ך ס"ק ג' ד"ה ולפעמים, סי' קצ"א סוף ס"ק כ"ב) – "ולפעמים יש בבדיקות נקודות קטנות מאד, ואומרים בשם החזו"א צ"ל שאין הבדים נחשבים בדוקים לגבי נקודות כאלו, דאפשר שלא שמו לב לזה והוי כעד שאינו בדוק, ותעשה שאלת חכם".

(ו) בשם שערי טהרה (שער ב' סעי' י"ז) – "אם לא בדקה העד רק דרך העברה ובדקה עצמה בו ומצאה עליו דם פחות מכשיעור ...".
(ז) דברי יציב (יו"ד סי' פ"ו, שפע טהרה סי' קצ"ו ס"ק ל"א) – "בדבר ששכיח מאד כעת בנשים שהעד שראתה אותו מקודם ולא הוכר לה שום מראה, לאחר הבדיקה נמצא בו לאחר העיון הרבה כחוט השערה דקה או נקודה קטנה מאוד אדומה, אם אמרינן שכיון שלא ראתה מקודם הך מראה אדומה טמאה כדין עד הבדוק, או תלינן דלמא מתחלה לא בדקה כ"כ בעיון ועתה שעיינה הרבה ראתה החוט או הנקודה שהיו שם מקודם ... והנה שכיח טובא שבאים לשאול שהוי כעין חוטים דקים למאוד מאוד, ויש לתלות שזה מהכיבוס שנסתבך או נתחב איזה חוט מבגד אדום שהיה קודם במים של הכיבוס, או אף משעת הטויה שחוט דק כ"כ לא נרגש וניכר, ומעשים בכל יום שמוצאים חוטים כאלו בחלוקים לבנים לאחר הכיבוס, ולפענ"ד לית דחש לה ודו"ק. והשתא דאתינא להכי נראה לפענ"ד, דאם הוא דם עכ"פ והספק רק אם הוא מן המקור או מעלמא י"ל שהוא כתם שאסרו חכמים ושייך עכ"פ לא פלוג שהזכיר הדברי נחמיה הנ"ל, משא"כ אם יש מקום לומר שזה חוט צמר או פשתן אדום ומחמת קטנותו אי אפשר להכיר מה הוא, אליבא דכו"ע אינו נכנס כלל בגזירת כתם, והוי כספק על ספק לא על הנ"ל, ולענין זה הוה כמלוכלך דמעשים בכל יום יוכיחו שנמצאים בבגדים וכו"ל, ותלינן לכו"ע להקל ודו"ק ... הדרינן לדינא, שבכה"ג שנראה רק כעין חוט דק מאוד יש להקל. והראוני ג"כ שבשו"ת מהרש"ג ח"ב סי' נ"ו [אות ג'] וכן בסי' קצ"ה [אות ג'] נחית ג"כ לזה, והקיל בזה גם לענין ג' ימים ראשונים דנקיים ... ומ"מ בעיקר הענין וההלכה הוא לפי ראות עיני המורה, שצריך להבחין היטב בדמיונו שזה רק כשערה, ונוטה שזה מבחוץ וששכחה וכה"ג, וגם שלפי הדרך לא נראה זה בראיה סתמית אלא בעיון היטב יותר מהרגילות, שפיר יש לסמוך על הני גאונים המתירים וכפי מה שביארנו בס"ד ודו"ק".

(ח) הגריש"א צ"ל (משנת השלח תשובה קמ"ט) – "כדין עד שאינו בדוק והיא טהורה".

(ט) הגר"מ הלבשרשטאם צ"ל (משנת השלח תשובה קמ"ט) – "שאפשר להקל בכל אופן".

(י) פרדס שמחה (ס"ק ק"ב ד"ה אם) – "אם טיפת הדם קטנה כ"כ עד שבטוחה שבבדיקתה לא היתה שמה לב לזה, אפשר לדונו כעד בינוני, וכמובן עפ"י הוראת חכם".

(יא) חוט שני (ס"ק ל"ד אות ד', סי' קפ"ח ס"ק ב' אות ז').

(יב) הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' ר"ל) – "שגם עדי הבדיקה המנמצאים בזמנינו (הנקנות בקופסאות) דינם כעד שאינו בדוק כלפי נקודות קטנות. וצריך האשה לעיין בו קודם שתבדוק עצמה. וטיפות שאינן נראות אלא למי שהורגל ועוסק במראות, מסתמא לא ראתה האשה, ועדיין דינה כעד שאינו בדוק. אבל אם אותה טפה הוא חלק מהמראה, מסתמא בא ע"י המראה. והכל לפי עיני המורה".

(יג) פתחי הלכה (ארטסקרול, סוף עמ' קכ"ה).

2. מחמיר.

(א) דברי נחמיה (יו"ד שאלה ט"ו, שאלה ט"ז) – "על מה שמצוי בנשים שלפעמים מוצאים על העד מראה אדום משהו. ואם ישאלנה המ"ץ אם בדקה היטב את העד מקודם שבדקה א"ע עד שברי לה שלא הי' זה מקודם. משיבה שעם היות שפתחה אותו וראתה בו

לא שמה על לבה לדקדק ולעיין בעיון היטב עד כדי להכיר במשהו. וממילא לפי דעתה יכול להיות שהי' זה מקודם ולא הרגישה ... לכאורה קשה הדבר לסמוך להקל למעשה בדאורייתא מסברא חיצונית שלא נזכר בשום סופר".

3. מיקל באשה טהורה, משא"כ בז' נקיים.

(א) הגר"י אייזיק זצ"ל (דברי נחמיה יו"ד שאלה ט"ז ד"ה תשובה, האב"ד דק"ק האמלע) – "לפע"ד נראה להקל וכן אני נוהג להורות רק בתנאי שנו' נראה בעיני באשה טהורה, אבל באשה טמאה שצריכה לספור ז' נקיים כותב עדיין צ"ע וקשה להקל".

4. מר"מ – חשב האפוד (הליכות חנוך פרק ב' אות קנ"ח), ציץ אליעזר (ח"ו סי' כ"ד אות ג', "זית רענן ... בספר שו"ת דברי נחמיה ...").

(א) לקרטיין - עי' סי' קפ"ח סעי' ד', לשיטות ומר"מ.

ח. מר"מ.

1. יביע אומר (מעין אומר ח"ז פרק א' סי' נ"א) – "שאלה: לקחה עד בדיקה שהיה מונח בסלסלה עם מברשות שיניים משחות ועוד ובדקה בו, האם דינו של עד זה כעד בדוק או כעד שאינו בדוק. תשובה: דינו כעד שלא בדוק".

עד] בדקה בחלוק - סעיף ל"ט.

א. חלוק שאינו בדוק.

1. פי', חזקת מלוכלך, [ממילא חלוק בינוני יותר מכגריס ועוד, טמאה] – ט"ז (ס"ק כ"ט, "כוונת הש"ע כאן במה שכ' אבל אם אינו בדוק כו' ואינו כלשון אינו בדוק שנו' בסעי' ל"ו דטמאה ביש בה כגריס ועוד דהתם מיירי שהצניעתו בחזקת נקי וכמו שזכרתי שם בשם הרשב"א דבזה איירי בגמ' בעד שאינו בדוק ונגררו הפוסקים אחר לשון הגמרא אבל כאן נקט הש"ע לישנא דעלמא אינו בדוק כלומר אין לה שום ידיעה ממנו"), בית לחם יהודה (ס"ק כ"א), תוה"ש (ס"ק ל"ח, "ט"ז ודלא כב"ח"), מקור חיים (ס"ק קנ"ט, תפארת צבי ס"ק י"ד, לשונו לקמן).

2. פי', עד בינוני. וכאן הוי כתם, סעי' ל"ו הוי בדיקה בעד – ב"ח (ס"ק ל"ו, לשונו לקמן), בית מאיר (סעי' ל"ט, "הברור כדפי' הב"ח ולא הט"ז").

3. נ"מ, חלוק בינוני יותר מכגריס - עי' לקמן.

ב. חלוק בינוני, יותר מכגריס ועוד.

1. מחמיר, טמאה: כמו עד בינוני.

(א) ט"ז (ס"ק כ"ט) – "דמה טעם יש לחלק בין קינחה ולא הרגישה דם למצאה כתם בלא קינחה דהא תרוייהו לאו דאורייתא דמן התורה אין האשה טמאה אפילו ראתה עד שתרגיש שיצא דם מבשרה כמ"ש ר"ס זה וכל שלא הרגישה וקינחה ולא ראתה על העד ואחר כך מצאה על העד הוה ע"ז דין כתם וטומאתו מדרבנן".

(ב) בית לחם יהודה (ס"ק כ"א).

(ג) תוה"ש (ס"ק ל"ח) – "ט"ז ודלא כב"ח".

(ד) מקור חיים (ס"ק קנ"ט, תפארת צבי ס"ק י"ד) – "ואינו בדוק כאן היינו שלקחתו מן השוק דלא היה מעולם בחזקת בדוק לה ולובשו. כן מפרש הט"ז בס"ק כ"ט וכן הסכימו האחרוני' כן מוכח מלשון הש"ך ס"ק מ"ו ודלא כב"ח".

(ה) תת"ס (נדה דף נח. ד"ה אבל) – "אבל לענין טומאה היא טהורה וחברתה טמאה. יל"ד לימא חברתה איני מאמינך שבדקת כראוי קודם שלבשת וגם איני מאמינך שבדקת החלוק כלל ולא מצאת בו כתם והו"ל חלוק שאינו בדוק שאינו מטמא משום כתם. ומזה ראייה למ"ש ט"ז סי' ק"ץ דכזה מיקרי בדוק כיון שאין מוצאתו בשוק. שוב מצאתי מ"ש בזה בפלתי ומ"מ המעיין יבחר".

2. מיקל, טהורה: כמו חזקת מלוכלך.

(א) ב"ח (ס"ק ל"ו) – "וי"ל דבעד בעינן כגריס ועוד לאפוקי מדם מאכולת דכיון דאינו בדוק לה כל כמה דליכא כגריס ועוד הוה לן לתלות בדם מאכולת קודם בדיקה דשכיחי טובא וכיון דנפק לה מדם מאכולת אימא דרגלים לדבר דמגופא אתא בשעה שבדקה וקינחה את עצמה בעד אבל בחלוק כיון שאינו בדוק ולא קינחה בו אפילו ביותר מכגריס תלינן דמעלמא אתא קודם שלבשתו וטהורה".

(ב) ש"ך (ס"ק מ"ו, ס"ק מ"ז) - כדאי בתפרי' (ס"ק כ"א. מהש"ך ס"ק מ"ז), מחה"ש (ס"ק מ"ו. מהש"ך ס"ק מ"ז), חו"ד (חי' ס"ק מ"ח), פרי דעה (טו"כ סוף ס"ק כ"ט, שפ"ל ס"ק מ"ז. מהש"ך ס"ק מ"ז), ערה"ש (סעי' ק"ז. "וש"ך סקמ"ו"), טהרת ישראל (ס"ק תמ"ו, ס"ק תמ"ח. מהש"ך ס"ק מ"ו), וששבה"ל (ט"ז ס"ק כ"ט ד"ה ולענין, ש"ך ס"ק מ"ו. מהש"ך ס"ק מ"ו). משא"כ המקור חיים (לשונו לעיל).

(ג) תפרי' (ס"ק כ' ד"ה ויהיה) – "וכן דעת הב"ח. דלא כט"ז ... ודברי ב"ח ברורים. ומעתה מצינו לאחיותינו בנות ישראל תקנה גדולה בעסקי כתמיהן, שרוב נשים אין בודקות חלוק וסדין טרם לבושה, רק לובשים כשבא מכובס, וא"כ כל כתמיהן אף בגריס טהור, דליכא כאן חלוק הבדוק כלל".

(ד) סד"ט (ס"ק ס"ז) – "מ"ש הט"ז ס"ק כ"ט כל דבריו אינן אלא דברי תימה ...".

(ה) תפארת למשה (על הט"ז ס"ק ל"ט).

(ו) עי' בית מאיר (סעי' ל"ט) – "המקיל כפשטות הש"ע לא הפסיד".

(ז) רע"א (על הט"ז ס"ק כ"ט) – "כל דברי הט"ז הם תמוהים בזה דאיך אפשר לומר דכל שלקחתם ממקום מוצנע מקרי בדוק וטמא הא הרשב"א מיקל אף בעד שבדקו בה אם לקחתו ממקום מוצנע ולא בדקתו מעולם דטהורה. אף ביתר מכגריס. אלא העיקר כהב"ח דלא בדקתו מעולם מקרי אינו בדוק וטהור ביתר מכגריס ואף להרא"ש (סל"ו) דמחמיר היינו בעד שקנחה בה אבל לא בכתם ומכ"ש לדעת הרשב"א דגם בעד טהור ולזה הסכים בתפ"ל מ".

(ח) **חכ"א** (כלל קי"ג סעי' ל"ח) – "אין האשה טמאה בכתם שנמצא בחלוקה אלא אם כן היה בדוק לה קודם שלבשתו כדין עד הבדוק שבארנו בסימן ל"ו דלא כט"ז (אחרונים) אבל אם אינו בדוק לה קודם שלבשתו ולבשתו בלא בדיקה אפילו נמצא בו כתם יותר מכגריס טהורה".

(ט) **גר"ז** (ס"ק ע"ו, סוף ס"ק ע"א) – "עיקר להקל בכתמים דלא כט"ז מאחר דהרשב"א מיקל אפילו בעד שאינו בדוק".

(י) **מקור מים חיים** (על סעי' ל"ט) – "ונעלם ממנו לשון הראב"ד שמפורש ואומר דעת הב"ח הנ"ל".

(יא) **עצי לבונה** (על סעי' ל"ט) – "כנ"ל ליישב כוונת הט"ז אבל לדינא הסכים הס"ס להב"ח והביא כן בשם הראב"ד לחלק בין עד שאינו בדוק לכתם הנמצא ... וכן בפלתי חולק על הט"ז כאן והסכים עם הב"ח להקל בכתמים בעד בינוני שהיה במקום המוצנע".

(יב) **פרי דעה** (טו"כ ס"ק כ"ט) – "ולענין הלכה עיין ס"ט שהשיג על הט"ז והסכים להב"ח ודבריו נכונים וראוי להורות כן ובפרט בכתמים דשומעין להקל ודו"ק וכן דעת הש"ך וכמו כנתבאר שם וכן פסק הכרו"פ בס"ק כ' והגאון מהרש"ז ס"ק ע"ו יע"ש".

(יג) **ערה"ש** (סעי' ק"ו, סעי' ק"ז) – "[ט"ז סק"ט] ודברים תמוהים הם ודחוקים מכמה פנים וכבר השיג עליו אחד מהגדולים [ס"ט סק"ט] ע"ש שכתב שכל דבריו בסק"ט אינן אלא דברי תימה ע"ש] ... אבל אם לא היה בדוק לה כלל כגון שהחלוק היה מונח שלא במקום מוצנע או שזה קרוב שלקחתו מן השוק ולא בדקתהו אין בו כלל דין כתמים ואמרינן שזה כבר היה עליה כתם זה מאיזה סיבה ואפילו ביותר מכגריס טהור וכן הסכימו רוב הגדולים [ב"ח וש"ך סק"ט וס"ט סק"ט] וכרו"פ סק"כ".

(יד) **רב פעלים** (ח"א יו"ד סי' ל"ו) – "דהעיקר לדינא הוא כסברת הב"ח שהסכימו עמו כל גדולי האחרונים, שיש לחלק בין עד שקינחה בו ובין החלוק".

(טו) **טהרת ישראל** (סעי' קע"א).

(טז) **שבה"ל** (ח"ה סי' ק"י אות ו', ששבה"ל ס"ק א', ט"ז ס"ק כ"ט ד"ה ותו ולענין) – "בעיקר דברי הט"ז הסכימו כל האחרונים לדעת הב"ח לחלק בין בדיקה בעד שאינו בדוק לכתם הנמצא דבכתם הנמצא אפי' בעד בינוני טהור ביותר בכגריס".

(יז) **קנה בושם** (קובץ אור ישראל חנ"ו עמ' ל"ז אות קמ"א) – "מצאה כתם על עד בינוני, מותרת".

(יח) **בדה"ש** (ס"ק שנו"ו, ציונים ס"ק תקמ"ו).

(יט) **פרי טהרה** (סעי' י"ט).

3. בזה"ל.

(א) מחמיר, כמו עד בינוני – **הגריש"א** זצ"ל (משנת השלחן תשובה קמ"ה, אשרי האיש יו"ד פרק כ"ה אות ס"ד, אמנם ע"י משנת השלחן תשובה קמ"ו, "בזמנינו סתם בתים בחזקת נקיים, ואף את הכביסה השאינה נקייה נותנים אותם במקום מסוים כארגז, לכן בזמנינו אין ליתן לעד המזדמן ולבגדים שעומדים לכביסה דין של עד מלוכלך אלא רק דין של עד בינוני"), **משמרת הטהרה** (פרק ד' סעי' ט"ז, "ומ"מ בגד שזרקוהו ע"ג הארץ לצורך כביסה ונתיאשו מנקיותו לגמרי ואח"כ בדקו בו, או בגדים שנזרקו על הארץ אף דמדינא משמע בפוסקים דהף כמלוכלך מ"מ **לדין שהבתים נקיים שאינו מצוי דם בבית כלל**, אף באלו אין להקל אלא כדין עד בינוני שנתבאר לעיל, ורק בפחות מכגריס ועוד טהורה").

(1) צ"ע, שחלוק בינוני יש דין כמו חלוק בחזקת מלוכלך. רק יש נ"מ בעד בינוני.

(ב) מחמיר בדם טרי – **שבה"ל** (ח"ג סי' קי"ט אות ד', ששבה"ל ט"ז ס"ק כ"ט ד"ה אמנם, סיכום אות ב', "בגדר בגד שאינו בדוק לענין כתמים, אף דהאמת דהסכמת האחרונים כב"ח וש"ך סי' ק"צ סל"ט ובט"ז שם ס"ק כ"ט דאם לא בדקה לפני הליבשה כבר נקרא אינו בדוק לענין כתמים, מ"מ בבא כזאת לפנינו והוא דם טרי דם גמור, אשר כל מבין יבחין מיד שהוא ודאי דם מגופה אלא שנמצא דרך כתם, והלב יודע שבזמן הזה מן הסתם בדירות הנוחות והנקיות אין כמעט מקום לתלות ע"כ מאד לבי נוקף להקל ביותר מכגריס כי מאד צ"ע אם הקילו רבותינו כה"ג, ובפרט לדעת היראים הנ"ל ובפרט אם הוא כתם גדול והוא דם טרי שע"כ היתה צריכה להבחין בזה כאשר לבשה הבגד ומדלא הבחינה ודאי מגופה דמבחוץ א"א לבא כפי מציאת הלבשה והבגד כהיום כידוע, ובכזה לא הקילו חז"ל, ומאן דמקיל בכזה בקלות ראוי לנזיפה"). **פתחי הלכה** (ארטסקרול, פרק ט' הע' נ"ט).

4. **מר"מ** – **חוו"ד** (חי' ס"ק מ"ח), **לחוש"ש** (לחם ס"ק ק"כ), **מלבושי טהרה** (ס"ק ע"ד), **לבושי עז** (אות א' ד"ה והרע"א), **ט"ז וש"ך השלם** (כו"ל ס"ק קי"א).

(א) **פרדס רמונים** (ס"ק כ"ט ד"ה הנה בארנו) – "הנה בארנו דברי הט"ז על הנכון בעזה"י. ולענין דינא, הנה המנחת יעקב הסכים להט"ז ע"ש. והא ודאי דלשון הרשב"א ... וכן הוא ג"כ לשון הרמב"ן בהלכותיו פרק ד' דין כ"ט ע"ש. אמנם כיון דהב"ח והכרתי ופלתי והסדרי טהרה מקילין בזה, וס"ל דבעינן דווקא בדוק, ע"כ אם יש עוד איזה צד להקל, יש לסמוך בזה על המקילין בכתמים דרבנן".

ג. מצאה כתם על החלוק שהיה מקודם אצל חברתה: האם צריך לברר ולשואלה אם היה בדוק.

1. מחמיר.

(א) **סד"ט** (ס"ק ס"ז ד"ה והנה בב"י) – "והנה בב"י כתב בשם הרשב"א וז"ל, חלוק זה שדברו בו חכמים בכל מקום חלוק הבדוק הוא, אבל חלוק שאינו בדוק או שלקחתו חלוק מן השוק ואפי' יודעת ממי לקחתו אין חוששין לו משום כתמים, שאני אומר כבר היה זה הכתם שהכתמים מדבריהם הולכין בהם להקל, עכ"ל. וכ"כ בס' עט"ז אפילו יודעת וכו' וא"צ לשואלו, וכך כ' הש"ך בס"ק מ', וכ"כ בס' לחם חמודות ב'פ' הרואה כתם סעיף י"ח בשם העט"ז אפי' יודעת ממי לקחתו וכו'. ולפי"ז י"ל דהיינו רבותא דבכתם הנמצא א"צ לשואלו אע"ג דיודעת ממי לקחתו, משא"כ בנמצא ע"י בדיקה דוקא באינה יודעת ממי לקחתו. אך באמת הוא ט"ס בב"י, שהרי בתה"א ובתה"ק כ' להדיא ואינה יודעת ממי לקחתו לשאול ממנו וכו', וכן הוא בס' בעה"נ להראב"ד ז"ל ... וכן נ"ל שהוא ט"ס בב"י ובמקום ואפי' יודעת צ"ל אינה יודעת, והעט"ז והש"ך נמשכו אחר נוסחא מוטע' שהיה לפנייה בב"י. וכן נראה דאם אפשר לשואלו ודאי דצריך לשואלו דאין סומכין על חזקה היכא דאפשר לברורי אפי' במילי דרבנן, וכדאמרינן במס' פסחים דף ד' גבי בדיקת חמץ דאי איתא במתא צריך לשואלו ולא סמכין אחזקת בדוק, וכן פסקו הפוסקים וכמבואר בש"ע א"ח סי' תל"ז".

2. מיקל.

(א) לבוש (סעי' ל"ט) – "אינה צריכה לשאול אותה שלקחתו ממנה אם היה בו דם או לא, אלא מסתמא היא טהורה שאני אומר כבר היה כתם זה בחלוק זה, כמו שכבר ידעת שהכתמים מדבריהם והולכין בהן להקל".

(ב) דברי חמודות (נדה פרק ח' אות י"ח) – "וכ"כ רמ"י".

(ג) עי' ש"ך (ס"ק מ"ו) – "טהורה. אפי' יודעה ממי לקחתו כיון שלא היה בדוק אני אומר כתם זה כבר היה שהכתמים מדבריהם והולכים בהם להקל".

(ד) פרדס רמונים (שפ"ח ס"ק מ"ו) – "ולפי"ז י"ל דהרשב"א שכתב כאן דאינה יודעת ממי לקחתו כו', דמשמע דאם יודעת ממי לקחתו צריכה למישייליה, אזיל לטעמו דס"ל כן גם גבי ספק ספיקא, דהיכא דאפשר לברר לא סמכין על הספק ספיקא, וכמבואר לעיל סי' ק"י בש"ך ס"ק ס"ו עי"ש, וא"כ הוא הדין כאן בספק דרבנן. אולם הרא"ש דס"ל דאין צריך לברר בספק ספיקא וכנ"ל, הוא הדין דאין צריך לברר כאן בספק דרבנן. ובוה נתברר לנו ג"כ דעת הטור כאן, שהעתיק כל לשון הרשב"א בקצר, רק תיבות אלו דאינה יודעת ממי לקחתו השמיט הטור עי"ש, ולא במקרה היתה השמטה זו כי אם בכוונה עצומה, דאזיל בשיטת הרא"ש אביו דאין צריך לשאול בספק ספיקא, והוא הדין בספק דרבנן וכנ"ל ... עכ"פ היוצא מדברינו, דהגם בדברי הרשב"א י"ל דצדקו דברי הסדרי טהרה, דט"ס נפל בב"י, וכמו שנראה מדבריו בתורת הבית הארוך והקצר, וכנ"ל. אולם לדינא י"ל דצדקו דברי הלבוש והלחם חמודות והש"ך, דאפילו יודעת ממי לקחתו, אינה מחוייבת לחזור אחר המוכר לשאול ממנו, וכנ"ל".

(1) לכאורה יש לחלק בין אפשר לברורי בקל, לכו"ע צריך לברר. ובין אפשר לברורי בטירחא, שיש מחלוקת הרמ"א והש"ך.. כדאי' בפוסקים. עי' סי' ק"י כללי ספ"ס ס"ק ל"ה, לשיטות ומר"מ.

(ה) ערה"ש (סעי' ק"ד) – "ולכן נ"ל דעיקר הגירסא הוא כמו שהביא רבינו הב"י בספרו הגדול דאפילו יודעת ממי לקחתו אין חוששין לו ולזה א"ש הטעם דבכתמים שומעים להקל כלומר אף ע"ג דבכל הדברים כל היכי דאיכא לברורי מבררין מ"מ בכתמים אינו כן ויש מן הגדולים שכתבו דנוסחא מוטעת נזדמנה לו לרבינו הב"י בתורת הבית וצריך לגרוס ואינה יודעת ממי לקחתו דאלו בידועת צריכה לשאול ממנה כמו בחמץ בבית שהיא בחזקת בדוקה דאם הבעה"ב בביתו צריך לשאול ממנו [ס"ט סקס"ז] ולדעתי הוה להיפוך דא"כ למה צ"ל מפני קולת כתמים אלא וודאי כמ"ש דזהו עיקר הרבנותא שא"צ לישאל מהמוכרת וכן נ"ל עיקר לדינא [וכן משמע מהש"ך סקמ"ו]".

3. מר"מ – פרי דעה (שפ"ל ס"ק מ"ו), ששבה"ל (ש"ך ס"ק מ"ו), בדה"ש (ס"ק שנ"ט), ט"ז וש"ך השלם (שפ"ח ס"ק פ"ח).

[ערה] אשה ראשונה נאמנת לענין השניה - סעיף מ'.

גמרא (סוף דף נח.) – "תניא אידך: בדקה חלוקה והשאלתו לחבירתה, היא - טהורה, וחבירתה - תולה בה. אמר רב ששת: ולענין דינא תנן, אבל לענין טומאה - היא טהורה וחבירתה טמאה".

א. בדיקת חבירה, נאמן לטמאה לה [משא"כ לממון] – גמרא (סוף דף נח., לשונו לעיל), רשב"א (תוה"ב בית ז' שער ד', "האשה שלבשה חלוקה בדוק וכשפשטתו בדקה עצמה וחלוקה ומצאה טהור והשאלתו לחברתה ונמצא כתם בחלוק הראשונה טהורה והשניה טמאה. דבדיקת חברתה כבדיקת עצמה דכחלוק הבדוק הוא לה"), טור (סעי' מ'), מחבר (סעי' מ'), פוסקים.

ב. למה צריך בדיקה ראשונה.

1. אם בדקה בראשונה, צריך בדיקה שנית, ואם לא בדקה כשפשטתו שתיהן טמאות – ב"ח (ס"ק ל"ז), "לדיוקא איצטריך דדוקא כשבדקה פעם שנית כשפשטתו התם הוא דהראשונה טהורה והשנייה טמאה, אבל אם לא בדקה כשפשטתו, אף על פי שבדקה אותו כשלבשתו ופשטתו והשאלתו לחברתה ומצאה בו כתם שתיהן טמאות", תוה"ש (ס"ק ל"ח*), "דוקא נקט בדקתו להראות דדוקא כשבדקתו פעם שנית כשפשטתו טהורה".

2. כדי ללמד שהבדיקה שניה היה בכוונה – ט"ז (ס"ק ל'), "כתב הרשב"א והטור אחריו שבדקה תחילה שנמצא שהבדיקה שאחר ההפשטה היא בכוונה מכוונת", פרדס רמונים (מק"ז ס"ק ל' ד"ה וראיתי, "וראיתי בסדרי טהרה, שכתב על דינו של הט"ז הנ"ל, שאינו מוכרח, עי"ש. ולדעתי הוא מוכרח מן הש"ס, דפריך אדין זה דאמרינן דהראשונה טהורה, מאי שנא מב' נשים שנתעסקו בציפור כו', וכבר נתקשה הסדרי טהרה בזה, דמאי קושיא, דלמא איירי שלא היה החלוק בדוק מתחילה קודם שלבשתו הראשונה, וע"כ הראשונה טהורה, והשניה טמאה שהרי בדקתו הראשונה בעת שפשטתו, עי"ש נדחק ליישב זה. אמנם לדברי הט"ז א"ש בפשיטות, דאם לא היה בדוק מתחילה גם השניה טהורה, ואינו מועיל מה שבדקתו הראשונה בעת שפשטה אותו לעשותו חלוק בדוק, כיון שלא היתה צריכה לבדוק, וכנ"ל ... וכעין סברת זו כתב מוהר"ם לובלין ריש נדה, לענין מפקידה לפקידה עי"ש, והביאו במשנה למלך בפרק ג' מהלכות משכב ומושב, עי"ש").

(א) לחולקים - עי' לקמן.

3. אפילו בדקה ראשונה, טהורה – ש"ך (ס"ק מ"ז, נקוה"כ על הט"ז ס"ק ל'), "פירוש שבדקה אותו בתחל' ואח"כ לבשתו ואח"כ פשטתו ומצאו טהור והשאלתה לחברתה", גר"ז (ס"ק ע"ז), "פירוש שבדקה בתחלה ואחר כך לבשתו ואחר כך פשטתו ובדקתו ומצאתו טהור והשאלתו לחברתה. אבל בלא בדקה חלוקה אלא כשפשטתו לא אצטריך לאשמעין דהראשונה טהורה משום שמצאתו טהור כשפשטתו הא בלאו הכי טהורה כיון שלא בדקתו קודם שלבשתו כדלעיל סעיף ל"ט (ש"ך)", ערה"ש (סעי' ק"ט), "קמ"ל דדוקא שהיה חלוק בדוק מקודם הלבשה דאל"כ אף אם מצאה כתם טהורה כדין חלוק שאינו בדוק כמ"ש וזהו כוונת הטור שכתב ואם בדקה חלוקה ולבשתו ופשטתו ומצאה טהור והשאלתה וכו' דטרחו רבים למה לו הבדיקה שקודם הלבשה אך זהו כוונתו כי היכי דליהוי חלוק בדוק [וזהו כוונת הש"ך בסקמ"ז ולחנם טרחו מפרשי הטור בזה] (בדה"ש (ס"ק ש"ס)).

4. חו"ד (חי' ס"ק נ"ד, בי' ס"ק כ"ח) – "דאע"ג דבדקה קודם הלבשה דאז איכא תרתי דסתרי כיון דהיא חייבת בכיבוס וע"כ דנין שהכתם ממנה אחר הלבשה דבדקתו מקודם ואם נטהר הוי תרתי דסתרי ואפ"ה מטהרין".

(א) מר"מ – שבה"ל (ח"ה סי' ק"י אות א'), ששבה"ל סוף סעי' מ', "ולא זכיתי לעמוד על ד"ק של החזו"ד דהפוסקים הרמב"ם והשו"ע עצמם לא הביאו כלל דין זה דלענין כבוס הראשונה חייבת, וכבר עמדו בזה ועיין בלחם ושמלה דעתו דלהלכה לא קיי"ל כן. ובאמת אין הראשונה חייבת בדמי כבוס, וגם דלו דקיי"ל כן מכ"מ עדיין רבואת גדולה היא דהא כיון דהשניה טמאה ולא הראשונה א"כ מחזקינן בודאי שהכתם נולד אצל השניה, וא"כ כשאתה מחייב את הראשונה בכבוס משום די"ל דהיה כבר אפילו לפני לבישה הראשונה ג"כ רבואת גדולה אע"פ שאינו סתירה בענין טהרת הנשים עצמן").

5. מר"מ – דרישה (ס"ק י"ט), "נראה לי להגיה שלבשתו, והכי קאמר, בדקה חלוקה אחר שלבשתו ... ובתורת הבית הקצר כתב ... משצע בהדיא שבדקה את החלוקה קודם לבישה וצ"ע").

ג. פשטה חלוקה ומצאה טהור ולא בדקה חלוקה קודם לבישה והשאלה לחברתה ולבישה ומצאה בו כתם.

1. מיקל, אין חברתה טמאה – ט"ז (ס"ק ל', לשונו לעיל), פרדס רמונים (מק"ז ס"ק ל' ד"ה וראיתי, לשונו לעיל).
2. מחמיר, שחברתה טמאה – סד"ט (ס"ק ס"ח ד"ה ומעתה, "אין דינו זה מוכרח". ס"ק צ"ב, "ועיקר בזה כל שאמרה שעשתה זה לאיזה כוונה ודאי דבכה"ג ליכא למימר מלתא דלא רמי' וכו'"), חו"ד (בי' ס"ק כ"ח), צמח צדק (פסקי דינים סעי' מ', "ונראה להלכה דאין לחלק בכך"), פרי דעה (טורי כסף ס"ק ל', "פשיטא דלא קימ"ל כהט"ז כאן ... וכן עיקר"), בדה"ש (ס"ק שס"א, "ונראה להחמיר"), טהרת הבית (סי' ח' הע' ל"א ד"ה הסדרי, "שאף הט"ז לא כתב אלא כשהבדיקה היתה דרך העברה בעלמא, ולא נחתה לבדיקה כראוי, הא לאו הכי אף על פי שאין לה נפקא מינה בבדיקה זו, מודה הט"ז שחברה טמאה").
3. אינה נאמנת – עי' מהר"ם שיק (יו"ד סי' קפ"ג אות ג' ד"ה מיהו).
4. מר"מ – פחד יצחק (ערך כתם אשה, ק"ח-א'), "בדקה עצמה איזה ימים קודם שהתחילה לספור ז' נקיים ומצאה עצמה טהורה ... שמא לא בדקה שפיר ע"כ דברי חמיו והוא משיג"), שבה"ל (ח"ה סי' ק"י סוף אות א'), לבושי עז (תמצית אות ד', אות ה'), ט"ז וש"ך השלם (כו"ל ס"ק קכ"א).

ד. בדקה האשה.

1. רק השניה טמאה [כאן נמצא כאן היה] – פרישה (ס"ק נ"ז, "דהאי ומצאה טהור קאי אאשה ... וקא משמע לן דתליא הכתם בשנייה ... דאף אם השנייה גם כן בדקה נפשה ומצאה עצמה טהור אפילו הכי תולין בשנייה ... דכאן נמצא כאן היה"), סד"ט (ס"ק ס"ח ד"ה ולענ"ד, "דהא לא מצינו בכולה מכילתין דאשה צריכה בדיקת חלוקה אפילו לטהרות אלא בדיקת עצמה"), לחזו"ש (לחם ס"ק קל"א), צמח צדק (פסקי דינים סעי' מ').
- (א) אם צריך בדיקה מיד.
1. רק אם בדקה תיכף – חכ"א (כלל קי"ג סעי' מ"ב, לשונו לקמן).
2. מר"מ – בדה"ש (ציונים ס"ק תקנ"ז, "ובחכ"א ... ולענ"ד לא משמע כן בסד"ט עיי"ש וצ"ע").
- (ב) מה הדין אם השניה ג"כ בדקה עצמה ומצאה טהורה.
1. עדיין רק השניה טמאה – פרישה (ס"ק נ"ז, לשונו לעיל).
2. שניהם טמאות – צמח צדק (פסקי דינים סוף סעי' מ').
2. שניהם טמאות – ט"ז (ס"ק ל', "ובפרישה ... ודברים תמוהים כתב דדבר פשוט בכל סימן זה דאם שניהם שוים לא אמרינן כאן נמצא כאן היה"), ש"ך (ס"ק מ"ז, "מ"ש בפרישה ... אינו מכונן ובכה"ג דשתייהן שוות שתיהן טמאות ולא אמרי' הכא כאן נמצא כאן הי' כדמשמע בש"ס (ד' ס' ע"א) גבי מהו דתימא ההיא דאשתכח כתם תקלקל אידך לא קמ"ל והכי משמע מהפוסקים והט"ו לקמן סמ"ג גבי שתיהן טמאות שאפילו נמצא הכתם בשניה הראשונה טמאה ולא אמרינן כאן נמצא כאן היה, נ"ל"), ערה"ש (סעי' ק"ט), מלבושי טהרה (סעי' ע"ז, ס"ק פ"ט, "והעיקר כהמחמירין").
3. מר"מ – דר"ת (ס"ק קפ"ב), לבושי עז (תמצית אות ג'), ט"ז וש"ך השלם (כו"ל ס"ק קי"ב).
- (א) חכ"א (כלל קי"ג סעי' מ"ב) – "אם בדקה הראשונה את עצמה ומצאה טהורה ולא בדקה החלוקה והשאלה לחברתה אם בדקה עצמה תיכף בשעת פשיטה הראשונה טהורה כיון שהחזקה בטהרה על ידי הבדיקה אבל השניה אף על פי שבדקה את עצמה קודם לבישה ונמצאת טהורה טמאה שאני אומר עם סילוק ידיה ראתה (דרישה וכן כתב הסדרי טהרה ס"ק ס"ח) אבל דעת הב"ח וש"ך בס"ק מ"ז דאם לא בדקה החלוקה פעם שניה כשפשטה אף על גב דבדקה עצמה ומצאה טהורה שתיהן טמאות דמאי חזית דמקלקלת להך תקלקל לאידך".
- (ב) מקור חיים (תפארת צבי ס"ק ט"ו) – "דגדולי אחרונים חולקים על זה היינו הב"ח וש"ך וט"ו. ופסקו לחומרא דבנדון זה שניהם טמאות מי ייקל כנגדם. ומ"מ אי איכא למצוא קצת הוכחה לטובת הראשונה ודאי ראוי להצטרף ולטהר הראשונה".
- (ג) שבה"ל (ח"ה סי' ק"י אות א'), ששבה"ל בט"ז ד"ה בכוונה) – "ובעניתי כשהראשונה לבושה רק זמן קצר מאד ובפרט רק ביום והשניה לבשה זמן ארוך יותר ובפרט בלילה דרגלים לדבר יותר, הראשונה טהורה".

עוין תולין הקלקול במקולקלת - סעיף מ"א.

א. מקור.

1. משנה (סוף דף נט:) – "השאלה חלוקה לנכרית או לנדה הרי זו תולה בה".
2. גמרא (סוף דף נט: - דף ס.) – "אמר רב: בנכרית הרואה. ממאי דומיא דנדה, מה נדה דקחזיא, אף נכרית דקחזיא".

ב. נדה, ושניה בתוך ז' ימי ספירתה.

1. מסופק – תוס' (נדה ריש דף ס.), "מספקא ליה להר"י אם טמא קל כגון סופרת מקצת או הכל ולא טבלה תולה בלא ספרה כלל בין בנדה בין בטמא מת ושבילי דשמעתין לא איירי אלא בטהור וטמא", תפארת למשה (על ש"ך ס"ק נ"א, "וצ"ע לדינא").

- (א) פשט בתוס', עי' חו"ד (בי' ס"ק ל').
2. תולה בנדה – עי' הרשב"א (תוה"ב הארוך בית ז' שער ד', "שהיא תולה אפילו בעצמה כיצד הרי שלבשה חלוק כשהיא נדה ולא בדקתו עכשיו ולבשתו בימי טהרתה או בספירת הנקיים שלה הרי זה תולה בנדתה"), מחבר (סעי' מ"א, "והשאילתו לישראלית נדה ... שתולה בהן, ואפילו היא בספירת שבעה נקיים"), משנה למלך (איס"ב פרק ט' הל' כ"ט ד"ה ודע שהתוס', "ודע דבהא דנסתפקו התוס' קי"ל כהרשב"א חדא דכתמים דרבנן ואזלינן בתר המיקל ותו דלא שבקינן ודאי של הרשב"א משום ספיקן של התוספות ומש"ה מרן ז"ל לא הביא דברי התוספות הללו"), מלבושי טהרה (סעי' ע"ח), פוסקים.
3. מר"מ – ערוך לנר (נדה דף ס. בתד"ה תולה, "אין ראי' לענ"ד מהרשב"א ממה שתולה בעצמה ששם אי אפשר לבא לידי כך שיהיו תרי סברות סתרי אהדדי").

ג. יום א' לספירה, ויום ז' לספירה.

1. מחמיר – משנה למלך (איס"ב פרק ט' הל' כ"ט ד"ה ודע שהתוס', "אם כולן התחילו לספור שבעה נקיים כולן טמאות וסותרות כל מה שספרו ואין לחלק בין אם האשה סתרה יותר ממה שסותרת חבירתה וזה פשוט"), גר"ז (ס"ק פ"ב, "ז' נקיים. שעדיין היא בטומאתה עד שתספור ותטבול אפילו הכי תולה בנדה שלא התחילה לספור עדיין אף על פי שהיא טמאה כמותה כיון דלא מקלקלה לה מידי אבל אם התחילה לספור אף על פי שזו ספרה יום אחד וזו ספרה ימים רבים אינה תולה בה (משנה למלך)), בדה"ש (ס"ק שצ"ב).

ד. ישראלית נדה, קטנה.

1. דוקא אם הגיע זמנה לראות – משנה למלך (איס"ב פרק ט' הל' כ"ט ד"ה ומה שהקשה, "לקטנה שלא הגיע זמנה לראות נ"ל דלא מהני"), עי' חו"ד (חי' ס"ק נ').
2. תולה – סד"ט (סוף ס"ק ע', "אבל קטנה ומעוברת ומניקה שראו עכשיו כל זמן שלא עבר עליהן כל ימי טהרתן ימים שלמים חברתה תולה בה לפי דאף ע"ג שהן בחזקת מסולקת בדמים מ"מ השתא הם בחזקת מעין פתוח").
3. מר"מ – בדה"ש (ס"ק שס"ו).

ה. ישראלית נדה, מסולקת דמים.

1. מחמיר, אינו תולה – משנה למלך (פרק ט' הל' כ"ט ד"ה ומה שהקשה, "לא אמרינן דתולין בנדה אלא בשכולם שוות לראייה אבל אם היתה הנדה מעוברת או זקנה או מניקה אפשר דלא נתלה בהם"), חו"ד (חי' ס"ק נ').
2. מיקל, תולה – סד"ט (ס"ק ע', "מל"מ ... דאפילו היכא שאין שתיהן שוות מ"מ תולה בנדה אפילו היא מעוברת או מניקה דבחזקת מסולקת דמים הם מ"מ כיון דהשתא ודאי חזיה א"כ הוא בחזקת מעין פתוח"), רע"א (סי' נ"ו, "דד' נשים מסולקים יותר מבשלא בשעת ווסתה ואתי שפיר ההיא דלקמן דף ס' דתולה מעוברת באינה מעוברת דמשמע שם אם האינה מעוברת יש לה ווסת והוא שלא בשעת ווסתה דתולה בה"), חזו"א (יו"ד סי' פ"ט ס"ק ו', "ובמל"מ נסתפק אי תולין בנדה מעוברת ומניקה והדברים ק"ו אם תולין בימי טוהר שלה כש"כ שתולין במניקה נדה, שכבר ראתה"), בדה"ש (ס"ק שס"ז, בי' ד"ה נדה, "שיש להקל"), טהרת הבית (סי' ח' הע' ל"ב ד"ה והנה, "וכן עיקר").
3. מר"מ – נחלת אבות (סי' י"ב), לחו"ש (לחם סוף ס"ק קל"ו, שמלה ס"ק מ"ד), צמח צדק (פסקי דינים, סעי' מ"א), בדה"ש (בי' ד"ה אם, עמ' ר"ו), לבושי עז (תמצית אות ד').

ו. עכו"ם, מסולקת דמים.

1. מחמיר, אינו תולה – חו"ד (חי' ס"ק נ'), לחו"ש (לחם ס"ק קל"ו).

ז. עכו"ם, שלא הגיע זמנה לראות.

1. מחמיר, אא"כ ראתה – רב (נדה דף ס., לשונו לעיל).

(א) ראתה, אבל בעידן שאלה אינה רואה.

- (1) מיקל, תולין בה – עי' רש"י (נדה ריש דף ס.), ראב"ד (בעלי הנפש שער הכתמים סי' ג', "השאילה חלוקה לנכרית או לנדה הרי זו תולה בה. ומפרשין בגמ' לנכרית הרואה, פי' שכבר הגיע זמנה לראות וראתה ואע"פ שאינה נדה באותה שעה דאם כן היינו נדה, אלא שכבר ראתה. ולפי שאינה בודקת את עצמה ואינה יודעת יום שהיא רואה בו ויום שהיא פוסקת בו הילכך תולה בה"), רשב"א (נדה סוף דף נט; תוה"ב הארוך בית ז' שער ד' כ"ב), רא"ש (נדה פרק ט' סי' ב'), טור (סעי' מ"א).
- א. פוסקים – מחבר (סעי' מ"א), ב"ח (ס"ק ל"ח), פוסקים.

- (2) מחמיר, אינה תולין בה – רמב"ם (איס"ב פרק ט' הל' כ"ט. לפי הב"י והב"ח, משא"כ המ"מ).
- (ב) ראתה כבר ג' פעמים, תולה בה [כמו סעי' ב'] – עי' לבוש (סוף סעי' מ"א, "ובנכרית שלא ראתה מעולם אף על פי שהגיע זמנה לראות או שלא הגיע זמנה לראות וראתה פעם או שתיים, אינה תולה בה כלום שהרי אין דמים מצויין בה"), בדה"ש (ס"ק ש"ע).

ח. ימי וסת.

1. אינו תולה, כיון שרק שמא תראה – משנה למלך (איס"ב פרק ט' הל' כ"ט בסוף, "ודע דע"כ לא אמרינן דתולין בטמאה אלא בטמאה מחמת שראתה אבל אם לא ראתה אלא שהיא טמאה משום שמא תראה כגון עונה אחת סמוך לוסתה דקי"ל דאסורה לבעלה ואיכא מ"ד דאיסור זה הוא מן התורה וכמ"ש מרן הב"י ר"ס קפ"ד מ"מ אם לבשה חלוק זה באותה עונה אינה תולה בה כיון דאין

איסורה על מה שעבר אלא משום חששא דלעתיד וזה פשוט"), לח"ש (לחם ס"ק קל"ד), בדה"ש (ס"ק שע"ג, ע"י ציונים ס"ק תקע"ד, "וצע"ק שכנראה שהדבר מפורש בט"ז וש"ך בסעיף נ"ב בשם הב"י ע"ש ואולי הו"מ לדחוקי דמיירי ...").

ט. רואה דם מחמת תשמיש.

1. אינו תולה, כיון שרק שמא תראה – בדה"ש (ס"ק שע"ג).

י. לבשתו קודם התליה, וגם אחר התליה.

1. מיקל – מאירי (נדה דף נט); "שאם בדקה חלוקה ולבשתו ואח"כ הפשיטתו והשאלתו לנכרית או לנדה והחזירוהו ולא בדקה ואח"כ לבשתו היא בלא בדיקה ונמצא עליו כתם תולה בה", בדה"ש (ס"ק שע"ה).
2. מחמיר – עצי לבונה (על סעי' מ"א).

יא. מר"מ.

1. חוו"ד (סי' קי"א בי' סוף ס"ק ג') – "דשם אין תולין רק במעין פתוח ... ואין לדמות שום דבר לשם".
(א) אמרי בינה (תערובות סי' כ"ז ד"ה ובח"ד) – "ובח"ד ... ודבריו תמוהין".

עז] האם גילו למפרע לתולה בה.

א. פירסה נידה אחר שפשטתו, האם תולה בה.

1. מחמיר: אינו תולה, שהולך בשעת המאורע – משנה למלך (איס"ב פרק ט' הל' כ"ט ד"ה תו, "גבי ראייה מי איכא מ"ד שאם ראתה אח"כ שתולה בה הא ודאי דאינו תולה בנדה או בזבה אלא בנודע שהיתה נדה או זבה בשעת שאלה וא"כ כ"ש גבי כתם וי"ל דרבנותא אשמעינן גבי כתם דאע"ג דחלוק זה שנמצא בו הכתם עכשיו כבר לבשה אותו קודם שאלת החלוק אלא שלא בדקה אותו ואח"כ חזרה ולבשה אותו החלוק לאחר שנולד הספק דסד"א דניתלי דכתם זה כבר היה מקודם שאלת החלוק וא"כ בשעת השאלה כבר היתה טמאה ונתלה בה קמ"ל דלא כיון שלא נודע טומאתה עד אחר שנולד הספק בשתייהן"), לח"ש (לחם ס"ק קל"ח), טהרת הבית (סי' ח' הע' ל"א), בדה"ש (ס"ק שע"ז, "אין תולין בה". ע"י ציונים ס"ק תרע"ח, "ואף שדעת המי נדה (לשונו לקמן) נראה להקל בזה ... מכל מקום לדינא נראה להחמיר בזה").

ב. לא נודע הספק קודם שפירסה נידה, האם תולה בה.

1. מחמיר.

(א) רב פעלים (ח"א יו"ד סי' ל') – "שאלה. כלה וחמותה היו שוים בקומה ובעובי, טבלו שתיהן בליל שני בשבת יתרו, ולבשו שניהם מכנסיים חדשים, ופשטו אותם בערב שבת יתרו, ואחר שבת נתנו כל הכלים שלהם לכובסת לכבס, וראתה המכבסת דם האוסר באחת המכנסיים, אך לא נודע של מי אם של החמות אי של הכלה, כי הם שוים במידה, וגם שוים בגוון שלהם, ושניהם היו חדשים, לכך לא נודע של מי מהם המכנסיים של הדם, והמכבסת ראתה זו ביום שלישי, אך החמות פרסה נדה שראתה דם ביום ראשון קודם הכבוס ונטמאה, ולכך עמד השואל ושאל, אם נאסור את שניהם, כיון דלא ידעינן של מי זאת, או אם תשאיר החמות בטומאתה, כיון דכבר פרסה נדה ביום ראשון ונתיר לכלתה. יורינו המורה ושכמ"ה. תשובה. נראה פשוט דאין לתלות הכתם בחמות משום דפרסה נדה ביום ראשון ונטמאה, כי זה המכנסיים שנמצא בו הדם פשטה אותו בערב שבת קודם יום ראשון, ואותו היום הייתה בחזקת טהורה, ואין תולין הקלקלה במקולקל שיתחדש אח"כ, וכמבואר בש"ע יו"ד סי' קי"א סעיף ו', שתי קדרות של היתר ונפל איסור לתוך אחת מהן ואין ידוע לאיזו נפל, ואח"כ נפל איסור לתוך אחת מהן וידוע לאיזו נפל שתייהן אסורות ע"כ. וכתב הש"ך ז"ל שתייהן אסורות שאין אומרים למקום שנפל איסור האחרון נפל גם הראשון, אלא דינו כמו נפל איסור, ואינו ידוע להיכן נפל, וכאשר נתבאר בסעיף ה' ע"ש".

(ב) יד יהודה (סי' קי"א הארוך ס"ק י"ז, הקצר ס"ק כ"ב, [גבי ב' קדירות]).

(ג) בדה"ש (סי' קי"א ס"ק מ"א, [גבי ב' קדירות]).

2. מיקל, תולה בה.

(א) ערה"ש (סי' קי"א סעי' י"ג, [גבי ב' קדירות]) – "ונראה דדוקא כשנודע הנפילה הקודמת קודם הנפילה השנייה".

ערה"ש (סי' ר"א סעי' ר"י, [גבי ב' מקוואות]) – "ונראה דדוקא כשנודע הנפילה הראשונה קודם הנפילה השנייה דכבר נחזקו שניהם בפסול אבל כשלא נודע הראשונה עד אחרי נפילת השנייה תלינן כיון שנודעו שניהם כאחד וכה"ג בארנו לעיל סי' קי"א סעי' י"ג ע"ש".

(ב) אמרי בינה (בב"ח סי' כ"ז ד"ה הא).

3. מר"מ – דר"ת (סי' קי"א ס"ק ס"ו).

(א) פמ"ג (סי' קי"א שפ"ד ס"ק ט"ו ד"ה שתייהן, [גבי ב' קדירות]) – "ויש לעיין ב' קדירות בערב פסח קודם זמן איסורו ונפל נוקשה וא"י להיכן למ"ד נוקשה דרבנן ואחר כך נפל חמץ גמור וכדומה וידוע להיכן נפל דהשתא לאחר זמן איסורו תולין דמה חזית לא שייך הכא והוחזק לא שייך דקודם זמנו עדיין כולו היתר וכן בלא נודע נפילה הראשונה עד לאחר נפילה שנייה ע"ע".

(ב) שמן רוקח (ח"א סי' ל"ז - סי' ל"ט [גבי ב' קדירות]), הו"ד בפת"ת (סי' קי"א ס"ק ב', [גבי ב' קדירות]) – "עיינן בשו"ת שמן רוקח ... אך אם לא נודע הספק הראשון עד אחר שנולד השני יש להתיישב בדבר ובהפ"מ יש להקל ע"ש. עוד כתב דאם לא נודע הספק הא' מהקדרות הנ"ל עד שנודע השני אז י"ל קצת דאף הא' מהראשונים אשר אין בה ספק בפעם שנייה מותרת אך לא מלאו לבו להתיר בזה ע"ש טעמו".

ג. נודע הספק רק אחר שטבלה המקולקל.

1. מחמיר, א"כ מעיינה פתוח – מי נדה (סעי' מ"ב, "ונראה לי דיש חילוק, אם האשה השאילה לאשה בתוך ז' נקיים שכבר שלמו שבעה ימים הראשונים של נדוטה וכבר מעיינה סתום, רק שתולה בה מטעם שתולין הקלקלה במקולקל, על כרחך בעינן שיהיה נמצא הכתם כשהיא עדיין בתוך ימי ספירתה שאז היא מקולקלת. אבל כשהשאילו לנדה בתוך ז' ימים הראשונים של נדוטה שאז מעיינה פתוח ועלולה לראות דם, על כרחך אף בשעה שנמצא הכתם אף השניה כבר טהורה, מ"מ תולה בה, נהי דאין מקולקלת, מ"מ אצלה שכיח הדם לראות שמעיינה פתוח ובעלת החלוק אינה שכיח, על כן תולין במצוי בין להקל בין להחמיר").
 2. מיקל [הולך בשעת המאורע] – לחו"ש (שמלה ס"ק מ"ב, "בספר מי נדה ... מדברי המשנה למלך ... לא נראה כן אלא דהכל תלוי בשעת לבישת החלוק"), בדה"ש (בי' ד"ה והשאילתו, עמ' ר"א, "יש לתלות בנדה שכבר טבלה כיון שבשעת המאורע היתה מקולקלת").
- (א) וכן נראה מסעי' נ"א, שבדקה עצמה בשיעור וסת מועיל, משום תולה הקלקול במקולקלת – חו"ד (בי' ס"ק ל"ו), חת"ס (נדה ריש דף ס:), לחו"ש (שמלה ס"ק נ"ט), בדה"ש (ס"ק תע"ב), פרדס שמחה (ס"ק קל"ט).

ד. מר"מ – לבושי עז (סעי' מ"ב תמצית אות י"ב).

עח [תולה בבתולה, בדם טוהר, בסופרת ז' - סעיף מ"ב.

גמרא (נדה דף ס.) – "ת"ר, תולה בשומרת יום כנגד יום בשני שלה, ובסופרת שבעה שלא טבלה. לפיכך היא מתוקנת. וחברתה מקולקלת, דברי רשב"ג. רבי אומר: אינה תולה, לפיכך שתיהן מקולקלות. ושוין שתולה בשומרת יום כנגד יום בראשון שלה, וביושבת על דם טוהר, ובבתולה שדמיה טהורין".

א. תולה בזבה בימי ספירתה. או שומרת יום כנגד יום, יום ב'.

1. שניהן טמאים, ה' כרבי – רמב"ם (איס"ב פרק ט' ה' כ"ט, "אם השאילה אותו לזבה קטנה ביום השמור או לזבה גדולה בז' ימים נקיים וחזרה ולבשה אותו קודם בדיקה ונמצא עליו כתם שתיהן מקולקלות השואלת והמשאלת אותה שמא מזו שמא מזו"), אורחות חיים (הל' נדה אות ב'), כל בו (סי' פ"ה).
2. תולין, ה' כרשב"ג – ראב"ד (בעלי הנפש שער הכתמים סי' ג', "וקי"ל כרשב"ג"), רמב"ן (הל' נדה פרק ד' ה' ל"ב, "השאילה אותו לזבה קטנה בין ביום הטומאה בין ביום השימור או לזבה גדולה בשבעת ימי נקיים וחזרה ולבשה אותו קודם בדיקה ונמצא עליו כתם הרי זו תולה בה"), רשב"א (תוה"ב בית ז' שער ד', "השאילתו לישראלית שומרת יום כנגד יום אפילו בשני שלה או לנדה ולזבה בימי ספירתה ואפילו ביום ז' לספירתה בעלת חלוק תולה בהן והיא טהורה וחברתה ששאלתו מקולקלת שאילו כבר היו טמאות ותולין טומאה במי שהיתה טמאה"), רא"ש (פרק ט' סי' ב', "והלכה כרשב"ג"), טור (סעי' מ"ב), מחבר (סעי' מ"ב, "וכן אם השאילתו לסופרת ז' שלא טבלה, תולה בה ובעלת החלוק טהורה, נה וחברתה ששאלתו מקולקלת"), פוסקים.

ב. שלמו ז' נקיים, ולא טבלה.

1. תולין.
- (א) **לבוש** (סעי' מ"ב) – "וכן אם השאילתו לסופרת שבעה נקיים כל זמן שלא טבלה תולה בה, אף על פי שמקלקלה שהרי היא סותרת ספירתה, מכל מקום כיון שהיא גם עכשיו מקולקלת לבעלה, ואף על פי ששלמו שבעה ימי הספירה ויש בידה לטבול, מכל מקום **עדיין מקולקלת היא** ומחוסרת מעשה הטבילה היא ותולין הקלקלה במקולקל".
- (ב) **חי' ר' יעקב מלובלין ור' העשיל מקראקא** (על הטור עמ' קי"ד [בתוך מהדורת טור ושו"ע של מכון ירושלים, אחר הטור]) – "השאילתו לשומרת יום כנגד יום אפילו בשני שלה ולנדה וכו'. וצ"ל דר"ל בנדה ביום השמיני או בשביעי בין השמשות דהרבנות היא דכשתולה בה גם היא מתקלקלת דנעשה שומרת יום כנגד יום ואפילו הכי תולין בה, דאם לא כן מאי רבנותא תולה בה כיון שאינה מתקלקלת".
- (ג) **לחו"ש** (לחם ס"ק קמ"ז, שמלה ס"ק מ"ח) – "הכל תלוי רק בקלקולה דכל זמן שהוא טמאה יש לנו לתלות בה".
- (ד) **ערה"ש** (סעי' קי"ד, סעי' קי"ח) – "דמשמע מלשונם דתולה בסופרת ז' נקיים שלא טבלה והיינו אפילו אחר שספרה הז' נקיים כל זמן שלא טבלה יש חולקין בזה וס"ל דהכוונה הוא בתוך ימי הספירה שעדיין המעיין פתוח [כדמשמע מרש"י שם ע"ש] אבל לאחר ימי הספירה אינה תולה בה ולא עוד אלא אפילו לא ספרה אם עברו ז' ימים מימי ראייתה אין תולה בה לפי שאין מעיינה פתוח עוד [ח"ד ס' נ"ד] והנה לפ"ז לדידן שהנשים אינן מתחילות למנות הנקיים עד אחרי חמשה ימים לשימושה כמ"ש בס"י קצ"ו לא תתלה בה רק בשני ימים הראשונים כמובן וכל כי האי ה"ל לבעלי הש"ע לבאר ועוד דהרי החזקת מעיין פתוח אינו אלא בג' ימים הראשונים כמ"ש שם ועוד שהרי תולין בכותית אע"פ שאינה רואה עתה כמ"ש בסעי' קי"א אלמא דאין הטעם מפני פתיחת המעיין אלא שתולין במקולקל שעתה היא טמאה [וזהו עיקר הטעם דרש"י שם כמו שמסיים כיון דטמאה השתא עכ"ל] ומאי דהוצרך למעיין פתוח כבר עמד בזה המל"מ פ"ט ולענ"ד נראה דא"ל לומר כלל טעם זה דהא מדמה שם לשני שבילין ובשם לא שייך זה ואף ש"ל דבזה פליגי רב חסדא ורב אדא שם וע"ש במהרש"א ד"ה טמא מ"מ נ"ל דכוונת רש"י דלגבי הראשונה נקראת מעיינה פתוח כלומר עלולה לטומאה מפני שטמאה היא וכן הוא בשני שבילין דזה עלול לקבל טומאה מפני שהוא טמא וגם לא נראה לומר דרבי ורשב"ג פליגי בהא ולכן לענ"ד דברי הח"ד צ"ע ופשטיות הטור והש"ע משמע דגם לאחר כך תולה ודו"ק".
2. שניהן טמאים.
- (א) **אשכול** (סי' מ"ב, עמ' ק"ד) – "וכן אם יושבת ז' נקיים אע"ג דלא טבלה נמי אין תולין בה שאין זה מקולקלת כיון **דבידה לטבול** בכל עת".

(ב) משנה למלך (אי"ס"ב פרק ט' הל' כ"ט ד"ה ודע דהנראה) – "דהנראה מדברי כל הפוסקים ז"ל הוא דדוקא לזבה בתוך ימי זיבתה ולגדה תוך ימי נדתה הוא שתולה בהן לרשב"ג אבל אם עברו ימי הזיבה אף שעדיין לא טבלה אינה תולה בה דדוקא בז' שלה הוא שתולה בה הא בתר הכי לא ... וטעמא דמילתא משום דדוקא בנדה בתוך ימי נדתה ולזבה בתוך ימי זיבתה שעדיין טומאתה הראשונה קיימת תולין בה אע"פ שמפסדת אבל כשעברו ימי נדותה או ימי זיבתה אע"פ שלא טבלה מ"מ טומאתה הראשונה כבר פקעה אלא שגזירת הכתוב היא דבעיא טבילה ואם אנו תולין בה אנו מביאין לה טומאה מחודשת ומאי חזית דנטמא לזו מחדש ולא לזו ומש"ה שתיהן מקולקלות".

(ג) סד"ט (ס"ק ע"ח) – "כ' בספר מל"מ ... עכ"ד".
(ד) חור"ד (חי' ס"ק נ"ד, בי' ס"ק כ"ט) – "כשכבר ספרה רק שלא טבלה אף שעדיין מקולקלת כיון שכבר נסתם מעינה אינה תולה".
(ה) גר"ז (ס"ק פ"ה) – "אבל אחר שעברו ז' נקיים שלה אף על פי שלא טבלה עדיין אינה תולה בה לפי שהנדה והזבה טומאתן תלויה בימים ומאחר ששלמו ימי טומאתן אף שלא נשלמה טהרתה עד שתבא במים כדלקמן סי' קצ"ז מכל מקום אם נתלה בה הכתם אנו מביאים לה טומאה מחודשת התלויה בימים עוד שבעה ומאי חזית דנטמא לזו יותר מזו (משנה למלך) מה שאין כן בתוך ז' נקיים אינה טומאה מחודשת שהרי היא סותרת כל מה שספרה אבל לאחר ז' אינה סותרת כדלעיל סי' קפ"ג (עיין כרתי ופלתי)".

(ו) מלבושי טהרה (סעי' ע"ח, ס"ק צ"ב) – "מבואר במשנה למלך".
(ז) טהרת ישראל (סעי' ר"ה, סעי' ר"ו).
(ח) טהרת הבית (סי' ח' סעי' ל"ב).
(ט) בדה"ש (ס"ק שצ"א) – "ונראה להחמיר בזה".

1) רק אם סופרת – רע"א (ח"א סי' ס"ג, "כיון דהרבה מהראשונים דקיי"ל דבעי ספורים או בתחלה ובסוף או בתחילתן אע"פ שאין סופן או סופן אע"פ שאין תחילתן, אבל בלא ספירה כלל אף אם קמי שמיא גליא דלא ראתה דם כל ז', מ"מ לא מהני בלא ספירה וכמ"ש הרשב"א ... וכ"כ הרא"ש ... וכ"כ הלבוש שם, א"כ ממילא בפנויות שלנו דאין דעתן לטבול ואין סופרות לכוונת ז' נקיים מקרי זבה שלא ספרה ותולין בה כנלענ"ד"), פת"ת (ס"ק מ"ג), גר"ז (ס"ק פ"ה, "אבל אשה שלא התחילה לספור ז' נקיים עד שעברו יותר מז' ימים אחר ראייתה בעת נדתה אף על פי ששלמה טומאת נדתה מן התורה בסוף ז' מכל מקום עכשיו שצריכות לישב ז' נקיים כל שלא ספרה כל הז' נקיים כהלכתה על דרך שיתבאר בסי' קצ"ו לא שלמה טומאתה ותולה בה והיינו נדה דלעיל סעיף מ"א"), לחז"ש (לחם ס"ק קמ"ז), נחל אשכול (סי' מ"ב עמ' ק"ד אות ז', "מ"מ כיון שלא הפסיקה בטהרה ולא ספרה ז"נ הרי היא נדה ממש שאין בידה לטבול היום"), ערה"ש (סעי' קי"ד, סעי' קי"ח, "ודע דלפי מה שנתבאר בדיני תלויות יש בזמנינו קולא גדולה כשאשה טהורה שכבה במטה אחת עם פנויה גדולה בשנים ונמצא דם על הסדין שתולין בהפנויה ואין לנו לחקור אם עומדת הפנויה בימי נדה אם לאו שהרי היא רואה מכבר ולא טבלה כיון שאין לה בעל ולכן לא מביעיא לפמ"ש בסעי' קי"ד דאפילו בלאחר ימי ספירתה תולין כל זמן שלא טבלה אלא אפילו לדעת הסוברים דאין תולין רק בימי ספירתה כמ"ש שם זהו הכל באשה שיש לה בעל והיא סופרת הז' נקיים אבל הפנויות שאינן בודקות ואינן סופרות כלל נקראות זבות שלא ספרו ותולין בהן [תשו' הגרע"א סי' ס"ג]), טהרת ישראל (סעי' ר"ז), בדה"ש (ס"ק שצ"ג), טהרת הבית (סי' ח' סעי' ל"ב).

2) אפילו לא סופרת – חור"ד (חי' ס"ק נ"ד, בי' ס"ק כ"ט, "שכבר נסתם מעינה אף שעדיין לא ספרה ז' נקיים ... אינה תולה").

3) מר"מ – מאורי אור (קן טהור, דף קל"ט ע"א, סעי' מ"א), לבושי עז (תמצית אות ז').

3. מר"מ – רע"א (על סעי' מ"ב, "וכן אם השאילתו לסופרת. משמע דוקא בתוך ספירתה אבל בשלמו ספירתה ז"נ אף דלא טבלה אין תולין בה וע' מ"ל ובתפ"ל"מ ובלבוש סתם בפשיטות דאף בשלמו ימי ספירתה תולין בה כ"ז שלא טבלה"), פת"ת (ס"ק מ"ג), לבושי עז (תמצית אות ד'), מעדני אשר (סי' ל"ח).

ג. ספרה ז' נקיים אבל לא טבלה, ואשה עומדת באמצע ספירתה.

1. מיקל – בדה"ש (בי' ד"ה וכן, עמ' ר"ו, "שיש להקל בזה").

ד. דם בתולים – בזה"ז.

1. תולין – ראב"ד (בעלי הנפש שער הכתמים סי' ג'), "ונראה לי דאע"ג דהאידנא ליכא דם טוהר לא בבתולה ולא ביולדת, נהי דלגבי נפשה אחמירו בה מספיקא אבל לאצולי חברתה מספק כתמים שלא יהו שתיהן מקולקלות, אדינייהו מוקמינן להו וחברתה תולה בה והיא מקולקלת וחברתה מתוקנת"), רמב"ן (הל' נדה פרק ד' הל' ל"א, "אע"פ שעכשיו החמירו בהן הרי זו תולה בה מפני ששירפה מצוי"), רשב"א (תוה"ב בית ז' שער ד', "ואפילו בזמן הזה שאין נותנין לבתולה אלא בעולת מצוה בלבד לפי שדמן מצוי ולפיכך תולין בהן"), טור (סעי' מ"ב), מחבר (סעי' מ"ב, "תולה בהן ואפילו בזמן הזה"), פוסקים.

2. שניהן טמאים – הר"ז (השגות על הראב"ד סי' ג' אות ג*"), "גם החומר שהחמיר ביושבת על דם טהור ובבתולה שדמיה טהורין לומר שהיא מקולקלת בכתמה חומר גדול הוא. לא דיה שאין מוכיחין הדמים, אלא שנגלגל עליה את הכתמים. ולא ראיתי גם בזו לדבריו טעם, וצוף דבש אמרי נועם").

3. מר"מ – לבושי עז (תמצית אות ב').

ה. יושבת על דם טהור – בזה"ז.

1. תולין – ראב"ד (בעלי הנפש שער הכתמים סי' ג'), "ונראה לי דאע"ג דהאידנא ליכא דם טוהר לא בבתולה ולא ביולדת, נהי דלגבי נפשה אחמירו בה מספיקא אבל לאצולי חברתה מספק כתמים שלא יהו שתיהן מקולקלות, אדינייהו מוקמינן להו וחברתה תולה בה והיא מקולקלת וחברתה מתוקנת"), מחבר (סעי' מ"ב, "שהשאילתו ליושבת על דם טהור, תולה בהן ואפילו בזמן הזה"), ש"ך (ס"ק נ"ד, "טור ופוסקים"), בית שלמה (יו"ד סי' קפ"ב), רב פעלים (ח"א יו"ד סי' ל' ד"ה ברם), פוסקים.

2. שניהן טמאים – רמב"ן (הל' נדה פרק ד' הל' ל"א, "אם השאילתו ליולדת בימי טוהר שלה בזמן הזה יראה לי שאינה תולה בה"), חסד לאברהם (קמא סוף סי' ס', "מדברי הטויו"ד סי' ק"צ מבואר דגם בזה בעי' ז"נ דכ' שם ברואה כתם שהשאילתו ליושבת על דם טוהר תולה בה וז"ל שם י"א דאפילו האידנא נמי שאין בועלין על דם טוהר תולה בה לפי שמן הדין היושבת על דם טוהר טהורה ואם תתלה בה אין כאן קלקול לאחד מהם ואע"פ שהחמירו בנות ישראל שלא לבעול על דם טוהר לעצמן החמירו אבל לענין שלא תציל על חבירתה לא החמירו ע"כ מלשון זה משמע דס"ל דדוקא מן הדין שבועלין על ד"ט אין קלקול לחברתה אבל אחר שאין בועלין על ד"ט גם חברתה מתקלקלת וצריכה לישב ז"נ ודוחק לפרש דכוונתו דבמה שאנו תולין שהדם ממנה הוי קלקול שאנו אומרים שראת' ואסורה אבל מן הדין ל"ג בימי טוהר על כתם כי זהו רחוק וע"כ חלילה להקל בזה").
3. מר"מ – רשב"א (תוה"ב בית ז' שער ד', "השאילתו ליושבת על דם טוהר יש מי שהורה שתולה בה ואפילו בזמן הזה לפי ששורת הדין היושבת על דם טוהר טהורה לפיכך אם תתלה בה אי אתה מקלקל אחד מהן ואפילו שהחמירו עכשיו בנות ישראל בכל המקומות שלא לישב על דם טוהר לעצמן החמירו אבל שלא להציל על חברתן לא החמירו. ויש מי שמחמיר בזו שלא אמרו תולה בה אלא בזמן שהיו בועלים על דם טוהר. אבל עכשיו אינה תולה"), טור (סעי' מ"ב), מ"מ (איסורי ביאה פרק ט' הל' כ"ט), משנה למלך (איסורי ביאה פרק ט' הל' כ"ט ד"ה ודע דבהא דאמרינן דתולין), לבושי עז (תמצית אות ג', סעי' מ"א תמצית אות ו').

עט] תליה בכתם - סעיף מ"ג.

גמרא (נדה דף ס.) – "בעא מיניה ר' יוחנן מרבי יהודה בר ליואי: מהו לתלות כתם בכתם. אליבא דרבי לא תבעי לך, השתא, ומה התם דקא חזיא מגופה אמרת אינה תולה, הכא דמעלמא קא אתי לא כל שכן. כי תבעי לך אליבא דרשב"ג, התם הוא דקא חזיא מגופה תליא, הכא דמעלמא קאתי לא תליא, או דלמא לא שניא. א"ל: אין תולין. מה טעם. לפי שאין תולין".

א. לתלות בכתם.

1. מחמיר – רמב"ם (איס"ב פרק ט' הל' כ"ט, "שאין תולין כתם בכתם"), ראב"ד (בעלי הנפש שער הכתמים סי' ג', "ואם השאילה חלוקה ליושבת על הכתם אינה תולה בה ושתייהן מקולקלות לפי שאין תולין כתם בכתם"), רמב"ן (הל' נדה פרק ד' הל' ל"ג, "השאילה אותו ליושבת על הכתם אינה תולה בה שאין תולין כתם בכתם, והרי שתייהן מקולקלות לכתם זה"), האשכול (סי' מ"ב, עמ' ק"ד, "אבל כתם בכתם אינה תולה"), רשב"א (תוה"ב בית ז' שער ד', "השאילתו לבעלת הכתם בין שהיתה יושבת על הכתם קודם שאלה בין שראתה כתם לאחר שאילה אין בעלת החלוק תולה בה"), רא"ש (נדה פרק ט' סי' ב'), משנה למלך (איסורי ביאה פרק ט' הל' כ"ט), אורחות חיים (הל' נדה אות ב', "השאילה ליושבת על כתם אינה תולה בה שאין תולין כתם בכתם"), ר' ירוחם (נתיב כ"ו ח"ב, רכ"ב ד-ד', "פשוט דאין תולין כתם בכתם ר"ל אם השאילה חלוקה לבעלת הכתם בין יושבת על הכתם קודם שאלה בין שראתה כתם אח' שאלה אין בעלת החלוק תולה בה"), טור (סעי' מ"ג), כל בו (סי' פ"ה, "השאילה ליושבת על הכתם אינה תולה בה שאין תולין כתם בכתם"), מחבר (סעי' מ"ג, "אין תולות זו בזו ולא זו בזו ושתייהן צריכות לחוש"), גר"ז (ס"ק י"ט, ס"ק פ"ו), פוסקים.
- (א) המקנה (קונ"א בסי' ס"ג) – "דהא קי"ל ב"ד סימן ק"צ סמ"ג דאין תולים כתם בכתם ואפילו אם בעלת הכתם היא ביום ראשון דלא מקלקל לה אין תולין בה".

ב. טעם, שלא תולה.

1. משום דילמא מעלמא קאתי – גמרא (נדה דף ס.), "הכא דמעלמא קאתי לא תליא", האשכול (סי' מ"ב, עמ' ק"ד, "כיון שהיא אינה טמאה אלא מספק, דלא ידענא אם הכתם ממנה בא"), רשב"א (תוה"ב בית ז' שער ד', "לפי שאין בעלת הכתם זה יודעת בבירור שהיה ממנה כתם זה שהיא יושבת עליו כדי שתתלה בו"), רא"ש (פרק ט' סי' ב', "פירוש משום דלא חזיא מגופה ודלמא מעלמא אתא"), ט"ז (ס"ק ל"ד), סד"ט (ס"ק נ"ז), גר"ז (ס"ק פ"ו), לחוש"ש (לחם ס"ק ק"נ).
- (א) פרי דעה (שפתי לוי ס"ק מ"ט) – "דמדחזינן דאינה תולה בבעלת הכתם כיון שאנו מסופקין אם הוא מגופה ומעינה פתוח או לא ... והטעם נ"ל דהוי כספק עברה בשוק של טבחים דאסורה".
2. [וגם] שהוא טמאה דרבנן – תוה"ש (ס"ק מ"ג, "נ"ל פשוט דהטעם הוא דאף דמטמאין לה מ"מ לא מקרי מקולקלת לתלות בה כיון דאינה טמאה מדאורייתא רק מדרבנן והוא טומאת ספק להן אין תולין").

ג. ידוע לה שראתה מגופה.

1. תולה – נחלת אבות (סי' י"א, לשונו לקמן), עי' רע"א (על סעי' מ"ג, לשונו לקמן), קנאת סופרים (השמטות לשירי טהרה סי' מ"ט), טהרת הבית (סי' ח' סעי' ל"ד), שבה"ל (ח"ג סי' קי"ט אות י', ח"ה סי' ק"י אות ג', "ולהלכה יראה דכל דבר שיש בו צד שאינו מגופה, ובכלל זה בדקה עצמה בעד שאינו בדוק למ"ד בש"ס נדה י"ד שטמאה משום כתם לא משום נדה". ששבה"ל ס"ק ב', סיכום אות ב', "מי שראתה כתם בעד הבדוק, הוי כראי' גמורה ותולה בה, ויתכן דאף בראתה בלי הרגשה"), בדה"ש (ס"ק ת').
2. מחמיר – עי' הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' רכ"ג, "שמסתברא שאין לתלות בה").
3. אולי תולה אם משום מעלמא קאי [ט"ז, ועוד], או משום כתם דרבנן [תוה"ש].

ד. נמצא שני כתמים ביחד.

1. מיקל – נחלת אבות (סי' י"א, "היינו דוקא התם שמציאת הכתם בחלוק השאול היה אחר מציאת הכתם שבחלוק שלה או קודם מציאת הכתם בחלוק שלה, אבל כשנמצאו בבת אחת אצל האשה ששאלה חלוק אחת המשאלת תולה הכתם בה והמשאלת טהורה, דהא הטעם דאין תולין כתם בכתם פרש"י (נדה ס, א ד"ה לפי שאין תולין) וכל הפוסקים משום דהכתם האחר לאו ודאי מגופה הוא ודילמא מעלמא אתאי ולא בחזקת רואה היא, וא"כ בנידון דידן שמצאה האשה השואלת גם כתם אחר בחלוק שלה או בבגדה תולין

בה **ממנ"פ, דאי מגופה אתי הכתם שבחלוק שלה ודאי תולין בה**, ואי מעלמא אתי וא"כ ע"כ אמרינן שעברה בשוק של טבחים או נתעסקה בכתמים ולא אדעתה א"כ אמרינן נמי שהכתם שבחלוק השאול ג"כ בא מזה, וכמבואר בסי' ק"ץ סי"ז בנמצא כתם למעלה מן החגור וכתם למטה מן החגור אמרינן כמו שהעליון מעלמא אתי כך התחתון מעלמא אתי ואמרינן שבבת אחת ניתזו על ב' המקומות כמו שכתב הרא"ש ס"פ הרואה כתם (סי' ז'), וא"כ הכי נמי אמרינן כן שמעלמא אתו ב' הכתמים יחד ותלינן בה והמשאלת טהורה, וכדאמרינן בסי"ג דהא דאמרינן נמצא דם בחלוק או מטה או ספסל כולן טמאות אם נתעסקה אחת בכתמים כולן טהורות שכולן תולות בה והיא תולה בכתמים ע"ש. והא דפריך הש"ס בפרק האשה (ס, א) לרבה בר ליואי דס"ל דאין תולין כתם בכתם מבריייתא דהשאלה חלוקה לנכרית או ליושבת על הכתם תולין בה ומתירין לה בשינויא דחיקה ולא מוקי לה בכהאי גוונא, היינו משום דלשון יושבת על הכתם משמע שהכתם נמצא בחברתה קודם שאלה, וע"ש בתוספות (ד"ה מהו). והנלפענ"ד כתבתי"), עי' רע"א (על סעי' מ"ג, "לאחר ששאלה את זה. לכאורה נראה דמיירי דוקא דלאחר ששאלה ומצאה בו כתם לבשה החלוק אחר ומצאה בו ג"כ כתם דאלו נמצאו שני הכתמים ביחד אמאי לא תלי' זו בזו הא י"ל דמהיכן שבא הכתם שבחלוקה אם מגופה אם שעברה ולא אדעתה אז גם הכתם שבחלוק השאול ג"כ בא מאותו מקום עצמו וגם אם תחלה נמצא הכתם שבחלוק השאול ואח"כ נמצא בחלוק שלה מ"מ נימא דאם הכתם אחר אינו מגופה ועברה ולא אדעתה דלמא עברה מקודם שנמצא הכתם בחלוק השאול וכשעברה נכתם הכל אע"כ דמיירי דכשנמצא בחלוק השאול ידעה שבחלוקה האחר עדיין אין בו כתם (ואם כתם א' אדום וא' שחור לכאורה תליא במחלוקת הפוסקים שכתבתי לעיל סי"ז דלמעלה ולמטה מן החגור אם תולין מין א' במין אחר) ואולם קשה לי הא ע"כ דנמצא הכתם אותיות אחר מציאת הכתם שבחלוק השאול דאל"כ למה לי דהיא בעלת כתם ומטעם דלאו מגופה הא אף בראתה ממש לא מהני כדלקמן סנ"א וא"כ איך שייך לומר דמיירי דברגע שמצאה הכתם בחלוק השאול ידוע שעדיין לא נכתם חלוק דידה ומיד ממש מצאה שנכתם ג"כ חלוק שלה לומר דלא תליא דלא ידעי' בבירור שהכתם יצא מגופה הא א"א שיהיה מעלמא כיון דידוע דבאותו רגע לא עברה וצ"ע"), **בדה"ש** (ס"ק שצ"ח), עי' **ששבה"ל** (ס"ק א'), **לבושי עז** (סעי' מ"ב תמצית אות י"א).

ה. כל ספק שמחמיר.

1. אינו תולה [כיון שרק ספק] – **סד"ט** (ס"ק נ"ז), "כהיא טמאה מספק דאז אינה מציל דלא הוי אלא כמו כתם", **דר"ת** (ס"ק רי"א), **בדה"ש** (ס"ק ת"א), עי' **חוט שני** (ס"ק ל"ז ד"ה אשה).

ו. יושבת על עד שאינו בדוק, ויותר מכגריס.

1. אינו תולה, כיון שרק ספק – **סד"ט** (ס"ק נ"ז), "בכמה דינים שאנו מחמירים מספק מחמת מחלוקת הפוסקים כגון בדקה בעד שאינו בדוק ומצאה ביותר מכגריס דפסק בש"ע דטמאה כהרמב"ם, והרא"ש ולהרשב"א והר"ז"ה טהורה ... אינו תולה", **בדה"ש** (ס"ק ת"א).

ז. יושבת ז' נקיים מחמת שתבעוה להנשא ונתפייסה.

1. אינו תולה, כיון שרק ספק – **המקנה** (קונ"א בסי' ס"ג, "נ"ל דאשה טהור' אינה יכול' לתלו' כתם באות' שספר' ז' נקיים מחמת דם חימוד דלא גרע מבעלה כתם שאין תולין בה וצ"ע שלא הזכירו הפוסקים"), **פת"ת** (אה"ע סי' ס"ג ס"ק ג'), **בדה"ש** (ס"ק ת"א).
2. מר"מ – **לבושי עז** (סעי' מ"ב תמצית אות ח').

פ. תולה בעצמה - סעיף מ"ד.

א. **תולה בעצמה** – **ראב"ד** (בעלי הנפש שער הכתמים סי' ג'), "וכשם שהיא תולה כתמה בחברתה נדה כך היא תולה בעצמה נדה, שאם לבשה חלוקה בימי נדתה ולא בדקה אותו ולבשתו בימי טהרתה הרי זו תולה בנדתה והוה ליה כחלוק שאינו בדוק לה ואע"פ שבדקתו מתחלה", **רמב"ן** (הל' נדה פרק ד' הל' ל'), "כשם שהיא תולה בחברתה נדה כך תולה בעצמה נדה, שאם לבשה חלוקה בימי נדותה ולא בדקה אותו ולבשתו בימי טהרתה או בספירת הנקיים שלה הרי זו תולה בנדתה", **הג' מיינונית** (ריס"ב פרק ט' הל' כ"ט אות ל'), **רשב"א** (תוה"ב בית ז' שער ד'), "וכשם שתולה בחברתה כך תולה בעצמה", **רא"ש** (פרק ט' סי' ב'), "ופעמים שהאשה תולה בעצמה כגון אם היה לה חלוק בדוק ולבשתו בימי נדותה ואחרי טהרתה לבשתו ומצאה עליו כתם תולה בימי נדותה", **ר' ירוחם** (נתיב כ"ו ח"ב, רכ"ב-ד'), "תולה בעצמה כגון שתולה בחברתה", **טור** (סעי' מ"ד), **ס' האגור** (אלף שס"ז), **מחבר** (סעי' מ"ד), **לבוש** (סעי' מ"ד), **חכ"א** (כלל קי"ג סעי' מ'), **ערה"ש** (סעי' קט"ז), **פתחי הלכה** (ארטסקרול, עמ' רט"ז, סוף עמ' רמ"ב, עמ' ר"נ), **פוסקים**.

ב. כתם.

1. מחמיר – **אשכול** (סי' מ"ב), "אבל כתם בכתם אינה תולה ... וכן היא עצמה אינה תולה כתם שמצאה השתא בחלוקה בזמן שהיתה יושבת על הכתם והיתה לובשת חלוק זה", **חזו"א** (יו"ד סי' פ"ט סוף אות ט'), "ולכאורה י"ל דסופרת שלבשה יום ד' ויום ה' אפי' אינה מעוברת ביום ה' תולין ליום ד' כיון דאי תרמי לה ליום ד' אין היא מפסדת בכך שאם לא תרמי ליום ד' ע"כ תרמי ליום ה' ואין מקום הספק נופל אלא ליום ה' ושפיר תולין ליום ד', אבל ז"א דהא קי"ל שאין תולין כתם בכתם", **שבה"ל** (ח"ה סי' ק"י אות ד'), **ששבה"ל** ס"ק ב' ד"ה עוד, "ולדידי פשוט דגם בימי כתמה של עצמה אינה תולה וכדעת השואל שם, וראה ברורה ממש"כ הש"ך ס"ק נ"א ... אלא פשוט דכתם בכתם אין תולין הן בחברתה הן בעצמה, וכל הראיות שהביא הגאון מהרש"ק נגד השואל אפשר לישב בנקל", **טהרת הבית** (סי' ח' הע' ל"ד ד"ה והנה, "וכן עיקר"), **בדה"ש** (ס"ק ת"ח), **פתחי הלכה** (ארטסקרול, ריש עמ' רמ"ג).

2. מיקל, תולין – **שירי טהרה** (תשובה י"ד, קנאת סופרים השמטות לשירי טהרה סי' מ"ט).

3. מר"מ – **דר"ת** (ס"ק רי"ט), **פתחא זוטא** (ס"ק פ"א, "צ"ע").

ג. **לבשה בז' נקיים**, ולבשה גם עתה בימי טהרתה.

1. מיקל, תולה – **בדה"ש** (סעי' מ"ד ב' ד"ה לבשה, עמ' ר"ח, "**אבל** אם לבשה החלוק בימי ספירת ז"נ שעברו זה עתה ... וצ"ע בכ"ז").

ד. ג' ימים ראשונים.

1. עי' סי' קצ"ו סעי' י', לשיטות ומר"מ.

פא] תולה בעצמה במסולקת דמים - סעיף מ"ה.

א. **תולה קודם שמסולקת דמים** – **רשב"א** (תוה"ב בית ז' שער ד', "עוברת שלבשה חלוק שלבשתו קודם שהיית עוברת ונמצא עליו דם תולה בימים שלא היתה עוברת וכן כל כיוצא בזה"), **ר' ירוחם** (נתיב כ"ו ח"ב, רכ"ב-ג'), **מחבר** (סעי' מ"ה), **פוסקים**.

1. צ"ל, שבין ב' הלבישות ראתה דם נידות וספרה ז' נקיים וטבלה – **סד"ט** (ס"ק פ"ג, "צ"ל דמיירי שהיתה טמאה קודם שנתעברה וירדה לטהרה"), **מי נדה** (סעי' מ"ה, "דזה דוקא אם אחר שפשטתו היתה נדה בינתיים וספרה ז' נקיים וטבלה"), **לחו"ש** (לחם ס"ק קנ"ו), **בדה"ש** (ס"ק תי"ג, "דמיירי הכא שבין ב' הלבישות ראתה דם נידות וספרה ז' נקיים וטבלה"), **לבושי עז** (תמצית אות א').
(א) מר"מ – **חזו"א** (י"ד סי' פ"ט ס"ק ט'), **חוט שני** (ס"ק ל"ח).

פב] כביסה - סעיף מ"ו.

גמרא (נדה דף נו:) – **דתניא א"ר מאיר**: מפני מה אמרו השרץ שנמצא במבוי - מטמא למפרע, עד שיאמר בדקתי את המבוי הזה ולא היה בו שרץ או עד שעת כיבוד - מפני שחזקת בני ישראל בודקין מבואותיהן בשעת כבודיהם, ואם לא בדקו - הפסידוהו למפרע. ומפני מה אמרו כתם שנמצא בחלוק מטמא למפרע, עד שיאמר בדקתי את החלוק ולא היה בו כתם, או עד שעת הכבוס - **מפני שחזקת בנות ישראל בודקות חלוקיהן בשעת כבוסיהן**, ואם לא בדקו - הפסידו למפרע. **ר' אחא** אמר: תחזור ותכבסנו, אם נדחה מראיתו - בידוע שלאחר כבוס, ואם לאו - בידוע שלפני הכבוס. **רבי** אומר: אינו דומה כתם שלאחר הכבוס לכתם שלפני הכבוס, שזה מקדיר וזה מגליד".

א. עכו"ם לפנינו.

1. אינו נאמן – **ב"ח** (ס"ק מ"ג ד"ה ומ"ש נתכבס), **ש"ך** (ס"ק ס"ג, "משמע דה"ה אם היא לפנינו ואומרת שבדקתו ולא היה בו כתם לא סמכינן על דבריה לא לאיסור ולא להיתר ודנין אותה כאלו אינה לפנינו"), **בית לחם יהודה** (ס"ק כ"ה), **חוו"ד** (חי' ס"ק ס"א), **גר"ז** (ס"ק צ"ו, "והוא הדין אם היא לפנינו ולא סמכינן על דבריה לא לאיסור ולא להיתר (ש"ך)"), **לחו"ש** (לחם ס"ק ק"ס), **ערה"ש** (סעי' ק"כ), **צמח צדק** (פסקי דינים סעי' מ"ו), **בדה"ש** (ס"ק תכ"ז, ס"ק תל"ה).
(א) **אא"כ** ניכר שהיא אומרת אמת – **ערה"ש** (סעי' ק"כ, "ומיהו אם ניכר שהיא אומרת אמת חוששין לדבריה"), **בדה"ש** (ס"ק תכ"ז, "אמנם אם ניכר שהיא אומרת אמת חוששין").

ב. אם בקיאים בזמנינו.

1. אין בקיאים – **תפארת למשה** (על הש"ך ס"ק ס"א, "נ"ל דבזמן הזה דאין הכל בקיאים בין מקדיר למגליד"), **רע"א** (על מחבר סעי' מ"ו, "ובתפל"מ כתב והאידנא דא"א בקיאים בין מקדיר למגליד"), **קנה בושם** (קובץ אור ישראל חנ"ו עמ' ל"ז אות קמ"ב, "בזמנינו אין בקיאות בין מקדיר ומגליד, ולפי"ז נמצא קולא דלא הוי חסרון ידיעה, דעת שוטים").
2. בזה"ז, בקיאים – **פרדס רמונים** (שפ"ח סוף ס"ק ס"א), **חכ"א** (כלל קי"ג סעי' ל"ח), **ערה"ש** (סעי' ק"כ), **הגר"י ברקוביץ שליט"א** (זרע שמואל הע' רי"ט, "שלהלכה הכיבוס שלנו מעביר הכתם עד כדי שיהיה ניכר לנו אם כתם זה היה מקמי הכביסה או לאחר מכאן. ואנחנו בקיאים בזה").
3. מר"מ – **פרי דעה** (שפתי לוי ס"ק ס"ד, "וצ"ע"), **אג"מ** (מסורת משה יו"ד אות קי"ד), **בדה"ש** (ס"ק תל"ב, ציונים ס"ק תרמ"ב, "וצ"ע"), **לבושי עז** (תמצית אות ו').

ג. חסרון חכמה, ונאבד.

1. מחמיר – **תפארת למשה** (על הש"ך ס"ק ס"א, "אפילו בנאבד מחמירין דמיד כשנמצא הכתם נאסרת דהוי ספק חסרון חכמה, וע"י שנאבד אח"כ ודאי דלא נטהרה"), **רע"א** (על מחבר סעי' מ"ו, הג' רע"א על פמ"ג יו"ד סי' נ"ג שפ"ד ס"ק ט"ו, "ובתפל"מ כתב והאידנא דא"א בקיאים בין מקדיר למגליד אף נאבד אסור דמיד כשנמצא הכתם נאסרה מ' דהוי ספק דהוי חסרון ידיעה וע"י שנאבד אח"כ לא הותרה וע"י בפמ"ג בש"ד (סנ"ג סקט"ו) ובלבושי שרד בפתיחה (אות מ"ד)"), **פרי דעה** (שפתי לוי ס"ק ס"ד).
2. מיקל – **לבושי שרד** (פתיחה לטריפות ועצמות אות מ"ח, "כשר כל שנאבד מטעם הס"ס דהא בהיותו לפנינו היה רק מחוסר בדיקה ועכשיו שנאבד שר"י"), **מראה יחזקאל** (סי' נ"ב ד"ה וראיתי, "דכיון דמיירי שנאבדו א"כ אין הספק מחמת חסרון ידיעה, אפילו להבקיין יש ספק בזה, הגם שראיתי בפרי מגדים ב"ד סוף סי' נ"ג [שפתי דעת סקט"ו] שנסתפק בנידון כזה דהיינו כשנאבדו אי מקרי חסרון ידיעה, ומלתא דמספקא ליה פשיטא לי דבכהאי גונא הוי ספק גמור, ויש לי הוכחה לזה ממ"ש המחבר ביו"ד סי' ק"צ סעיף מ"ו יעו"ש"), **לחו"ש** (לחם ס"ק קס"א, ס"ק קס"ג), **ערה"ש** (סעי' ק"כ, "ואם אין בקיאים בזה אין תולין להקל כמ"ש בסעי' הקודם ואם נאבד החלוק הולכין להקל דהוי ספק גמור"), **שבה"ל** (ח"ה סי' ק"י אות ה', ששבה"ל ס"ק ו' ד"ה אמנם, "להלכה מסופקני אם עלינו להחמיר כדעת התפל"מ והגרעק"א כיון דבאמת משמעות וסתימת בעלי שו"ע יראה דפשיטא להו דאפשר להקל בנאבד מכל מקום וחזי לצירופא גם סברת הלבוש כנ"ל, וגם להפמ"ג שם דמסופק אולי אינו מסופק רק בספק ספיקא דאורייתא לא

בספק כתמים דרבנן ודו"ק"), עי' בדה"ש (ס"ק תל"ב, עי' סי' צ"ח סעי' ג' בי' ד"ה במה, "שהמיקל לא הפסיד חדא ... ספק לכל העולם ... ועוד ... נאבד ... ועוד ... אין לנו בקי בבדיקה זו יש מפקפקים").
 (א) וכן כל הפוסקים לעיל, גבי ספק ואח"כ נאבד, שמיקל.
 3. מר"מ – פמ"ג (יו"ד סי' נ"ג שפ"ד ס"ק ט"ו, "ויש לחקור חקירה אחת וגדולה היא אלי והוא בספק חסרון חכמה דלא מחשיב לספק אי נאבד הדבר ההוא ואין לפנינו יש לומר דהוה ספק ספיקא גמור או נימא כיון דאלו היה לפנינו לא הוה מחשיב לספק ספיקא עכשיו שנאבד לא עדיף מאיתא לפנינו ויש לאסור"), דע"ת (סי' נ"ג אות ל"ג ד"ה ולענין, קונ"א אות קפ"ח ד"ה ובמש"ש), חוט שני (ס"ק ל"ט, "וצ"ע").

ד. ספק אם לבשה החלוק בימי נדותה, ומתכבס.

1. מחמיר [ס"ס] – סד"ט (ס"ק פ"ז, "דמי יימר שהיה בו כתם ואת"ל שנתלכלך קודם שנתכבס מ"מ י"ל שיצא ע"י כביסה"), חכ"א (כלל קי"ג סעי' ל"ט, "הא דכתבנו דאם מקדיר טהור דוקא כשיודעת שלבשתו בימי נדתה וכשפשטתה לא בדקה החלוק ואף על פי שלא נודע לה שראתה דם בעת שהיה החלוק עליה מכל מקום תלינן דקרוב לודאי שנתלכלך החלוק אבל אם אינה יודעת אם לבשה החלוק בימי נדותה הוי ספק ספיקא להחמיר שמא לא נתלכלך כלל ואם תמצוי לומר נתלכלך שמא עבר על ידי הכיבוס ולא דמי לכתנות שקודם כיבוס דלעיל (סימן ל"ז) דהכיבוס דרך להעביר הדם (סדרי טהרה ס"ק פ"ז)").

ה. כביסה בזה"ז.

1. מחמיר [אם נתכבס בבורית], ואינו תולה.
 (א) בית מאיר (סעי' ל"ט) – "משא"כ בכיבוס דידן שהוא ע"י מים ואפר ודמי' לגיהוץ דידהו כמבואר בהלכות תשעה באב כ"ע מודים שחזקתו מכובס והוא חלוק שהי' בדוק קודם שלבשתו וק"ל".
 (ב) עי' גר"ז (ס"ק צ"ג) – "יש לומר שבזמן הזה אפילו נתכבס על ידי נכרית או ישראלית ולא בדקתו חזקתו שנתכבס לפי שבזמן הזה מכבסים היטב ובגמרא מיירי בכיבוס קל ולא בכיבוס גמור וטוב כמ"ש התוס' דעל ידי כיבוס טוב הולך הכתם ע"ש".
 (ג) לחו"ש (לחם ס"ק קנ"ט, שמלה ס"ק נ"ד).
 (ד) ערה"ש (סעי' קי"ט) – "שאני מסתפק בכיבוס שלנו שהוא בלוי"ג של אפר ובורית שקורין זי"ף וחובטין הרבה בכלי שקורין פראני"ק על החלוק דנראה דמסתלק ע"י זה ולכן הדינים שיתבארו להקל בזה נ"ל דלא שייך אצלנו".
 (ה) פתחא זוטא (ס"ק פ"ו).
 (ו) ששבה"ל (ס"ק ו' ד"ה ומ"מ, סעי' ל"ט ל"ט ד"ה ובמכובס, שבה"ל ח"ה סי' ק"י סוף אות ה', אות ו') – "בזמן הזה שהכביסה יסודית מאד ודאי כל הבגדים הבאים מן הכביסה בחזקת נקיים מכתמים כאשר העיר כאן הגרש"ז בשו"ע דרב ובלחם ושמלה, וקשה בכל אופן לתלות שנשאר מימי נדתה, ומסופק אני אפילו אם יבא מי שהוא ויאמר בקי אני להכיר במקדיר גם אם נקבל בקיאותו מכל מקום כמו שכתבו הפוסקים והתוה"ש דנגד חזקת בנות ישראל בודקת לא מהני בקיאות של מקדיר שהיה לפני הכביסה כמו"כ נגד חזקה אלימתא של כבוס בזה"ז שבדאי רוב רובו מוציא כתמי דמים עד שאינו ניכר שום רושם של דם לא מהני ידיעת מקדיר או מגליד ודו"ק".
 (ז) חוט שני (ס"ק ל"ט אות א', אות ב').
 (ח) בדה"ש (ס"ק שנ"ד, ס"ק תכ"ה, ס"ק תכ"ו, ס"ק תל"ב, ס"ק תל"ז, ס"ק ת"מ).
 (ט) פרדס שמחה (ס"ק ק"ב) – "חלוק אחר הכביסה דינו כבדוק".
 (י) לבושי עז (תמצית אות ז').
 יא) פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' קכ"ה, עמ' רט"ז).
 יב) משמרת הטהרה (פרק ד' סעי' ט"ז).
 2. מר"מ – פרי דעה (שפתי לוי ס"ק ס"ב, ס"ק ס"ג).
 (א) דרכי טהרה (עמ' כ') – "וכיום, שרוב הנשים מכבסות במכונה או בחמרים המסירים כתמים, בגד שכובס נחשב לבגד נקי, אך לא לבגד בדוק בגלל ציפורים שעוברות מעל הכביסה, ובגלל הדרך שעושים הבגדים מחבל הכביסה לארון. ולכן, אשה שמקפידה על נקיון הבגדים שנכנסים לארון ובודקת אותם לפני כן, בגדיה נחשבים לבגדים בדוקים. ואשה שלא בודקת את בגדיה לפני הכנסתם לארון, בגדיה הם כבגד שאינו בדוק".

פג. חזקת בדוק, אבל הכתם מקדיר.

א. ש"ך (ס"ק ס"א), בא"ה (ס"ק מ"ו) – "ואינה בפנינו כו'. נראה דגם החלוק אינו בפנינו דאם הוא בפנינו תבדוק במקדיר או מגליד ואם אינה בקיאה תחמיר כדלקמן בסמוך אלא מיירי שנאבד החלוק דבכה"ג אין להחמיר".
 1. מיקל, תולה בה – תוה"ש (ס"ק מ"ו), חו"ד (חי' ס"ק נ"ט, בי' ס"ק ל"ג), פרדס רמונים (שפ"ח ס"ק ס"א), פרי דעה (שפתי לוי ס"ק ס"א, לשונו לקמן), עי' ששבה"ל (על הש"ך ס"ק ס"א).
 2. מחמיר, אינו תולה בה – תפרי"י (ס"ק כ"ד, לשונו לקמן), תפארת למשה (על הש"ך ס"ק ס"א, "הש"ך. דבריו תמוהים דהא באמת מחמירין בלאו הכי מכח דחזקת בדוק ואפילו נאבד החלוק מחמירין מהאי טעמא. ע"כ נ"ל דכל מה שכתב בסעיף קטן זה ט"ס הוא דאין כאן מקומו אלא אמה שכתב המחבר אח"כ בנתכבסה ע"י כותית אפילו אינה בפנינו תולה כו', אזה כתב דמיירי בנאבד, ודו"ק"), רע"א (על מחבר סעי' מ"ו, לשונו לקמן), מרומי שדה (סוף מסכת נדה מכתב ב' ד"ה ואפילו, לשונו לקמן).
 3. מר"מ – לבושי עז (תמצית אות ח', סעי' מ"ז תמצית אות א').
 (א) חכ"א (כלל קי"ג סעי' ל"ח) – "ועיין בכרתי ופלתי ס"ק כ' וס"ק כ"ד ובסדרי טהרה ס"ק ס"ז ועיין בש"ך ס"ק ס"א והכרתי ופלתי מגיה דנרשם שלא במקומו דסבירא ליה כיון דחזקתו בדוק לא תליא במקדיר אלא דהש"ך קאי על ישראלית בפנינו

והסדרי טהרה מקיים הגירסא וכן משמע מש"ך ס"ק ס"ה דלפי הפסק בשלחן ערוך הכל תלוי במקדיר או מגליד ואפילו בישראלית והחלוק בפנינו אם מקדיר תלינו ולדבריו צריך לומר דהכי פירושו דהש"ך כתב דעל כרחק בישראלית ואינה בפנינו דפוסק בשלחן ערוך דאינה תולה על כרחק דהחלוק נאבד דאם לא כן תבדוק במקדיר או מגליד אלא מיירי שנאבד ובכי האי גוונא אין להחמיר אם לא מהטעם חזקתו בדוק דדוקא אם הוא בפנינו ואינו ידוע אם מקדיר או מגליד טמא מספק אבל בנאבד והוא מסופק אם מקדיר או מגליד הוי לן לטהר רק כיון דנתכבס על ידי ישראלית חזקתו בדוק ולכן אינה תולה".

ב. מיקל, דאם הוא מקדיר תולה בה.

1. סד"ט (ס"ק ס"ז) – "ואם הכתם מקדיר ודאי דהיה בו קודם הכביסה".
2. חו"ד (חי' ס"ק נ"ט, בי' ס"ק ל"ג).
3. גר"ז (ס"ק צ"ד) – "ומכל מקום אם מכרת במראיתו שהוא מקדיר דהיינו שנכנס תוך הבגד בידוע שקודם כבוס היה כדלקמן ובידוע דלא בדקתו בשעת הכבוס כן דעת הרמב"ן והרשב"א במשמרת הבית ובתורת הבית הארוך והטור ושלחן ערוך סעיף מ"ז וכן כתב הש"ך דלא כמנחת יעקב וכתרי ופלת".
4. פרדס רמונים (שפ"ח ס"ק ס"א).
5. צמח צדק (פסקי דינים סעי' מ"ו).
6. פרי דעה (שפתי לוי ס"ק ס"א) – "והעיקר כהש"ך וכמ"ש הס"ט ומהרש"ז וח"ד".
7. ערה"ש (סעי' ק"כ) – "דחלוק שלבשתה בימי נדתה ונתכבס וחזרה ולבשתו בזמן שהיא טהורה ולא בדקתו אם נתכבס ע"י ישראלית ואינה בפנינו לשאול וגם החלוק אינו בפנינו להכירו אינה תולה בזה לפי שחזקת בנות ישראל שהן בודקות הכתמים בשעת כיבוס בין שלה בין של אחרת ומשתדלות להעבירן ואמרינן דמסתמא גם היא עשתה כן ... ואם החלוק לפנינו ויש להכיר במראיתו אם מגליד או מקדיר כמ"ש מחוייבין להכיר".

ג. מחמיר, דאפילו אם החלוק לפנינו והוא מקדיר אינה תולה בה.

1. תוה"ש (ס"ק מ"ו).
2. תפר"י (ס"ק כ"ד) – "כתב הש"ך ... ואין כאן מקומו, דבישראלית ואינה בפנינו חשבינן לודאי טמאה, דחזקה דהיה נתכבס, ובזה לא סמכינן אקידור וגילוד כלל. רק דברי הש"ך קאי על אם היא ישראלית בפנינו ואמרה שלא בדקה, או גויה אפילו בפנינו הוה כשלא בפנינו, ומשמע מדברי הש"ע דטהורה, וע"ז קאמר הש"ך דהיינו דנאבד החלוק וא"א לבדוק ולולי כן אסורה, ופשוט. וכן משמע בתורת הבית להדיא ע"ש".
3. תפארת למשה (על הש"ך ס"ק ס"א) – לשונו לעיל.
4. רע"א (על מחבר סעי' מ"ו) – "ואינו תולה באמרה שלא בדקתו או בנתכבסה ע"י כותית אבל בנתכבס ע"י ישראלית דחזקתו בדקתו בשעת כיבוס לא מהני בדיקה זו כ"כ בתפל"מ בכוונת הש"ך ועי' מנ"י".
5. לחו"ש (להם ס"ק קנ"ח, שמלה ס"ק נ"ג).
6. עי' מסגרת השלחן (דין מ"ו) – "דטוב להחמיר".
7. מרומי שדה (סוף מסכת נדה מכתב ב' ד"ה ואפילו) – "ואפילו לדעת הרשב"א והטור דס"ל דבכובסת ישראלית לא סמכינן על הא דמקדיר, ובאמת גם הש"ך ס"ל הכי כמוש"כ הגאון הפלתי ז"ל. והכי מוכח ממש"כ הש"ך בזה"ל, אלא מיירי שנאבד הסדין דבכה"ג אין להחמיר כו', אלמא דלא מיירי אלא בבבא דהבדיקה היא לחומרא, משא"כ בכוכסת ישראלית דהבדיקה באה לקולא, לכו"ע לא סמכינן על הא שרואים שנקדר".
8. בדה"ש (ס"ק תכ"ט) – "נראה להחמיר בזה מפני שיש שכתבו שבזמננו ...".

ד. מר"מ – ששבה"ל (על הש"ך ס"ק ס"א, שבה"ל ח"ה סי' ק"י סוף אות ה' [לשונו לעיל]), ט"ז וש"ך השלם (שפ"ח ס"ק קי"ז).

פד] שתי נשים, ג' נשים – סעיף מ"ח, סעיף מ"ט.

א. אם בבת אחת או אפילו בזה אחר זה.

1. רק בבת אחת [מיקל], לשיטתו לסעי' כ"ה – ש"ך (נקוה"כ על הט"ז ס"ק י"ז, על הט"ז ס"ק ל"ו), תוה"ש (ס"ק נ"א, "ודלא כט"ז").
2. אפילו זה אחר זה.
- א) לשיטתו לסעי' כ"ה – ט"ז (ס"ק ל"ו, "דאפילו אם אינן באין לשאול בבת אחת אלא בזה אחר זה"), בא"ה (ס"ק נ"א), חו"ד (חי' ס"ק ס"ד), ערה"ש (סעי' קכ"ד, "כולן טמאות אפילו באו לשאול זו אחר זו ולא דמי לשני שבילין וטעמו של דבר בארנו לעיל בסעי' ע"ו").
- ב) אפילו אם מיקל בסעי' כ"ה.

1) תפר"י (ס"ק י"ג) – "אמנם נראה דאף הב"ח לא אמרה אלא כאן, בשתי נשים שנתעסקו בצפור, אבל לא בג' נשים שלבשו חלוק אחד, כמו שחשב הש"ך בנקודות הכסף לטהר בכל דוכתא בבאין לשאול זו אחר זו. והחילוק מבואר, דבשלמא כאן אם נתעסקו בצפור היא אומרת אני נתעסקתי בצפור ומצאתי דם, ומה איכפת לי בחברתי, אני איני יודעת אם חברתי ראתה ג"כ בחלוק שלה או לא, אין שאלתי נוגע לחברתי, א"כ הוי כב' שבילין, דזה אומר אני הלכתי, מה ענין הליכת חברי להליכתי, וא"כ בבאין לשאול זא"ז שניהם טהורים כב' שבילין. אבל בלובשות ג' נשים חלוק אחד בדוק ואשה אחת אומרת אני מצאתי כתם, לולי שתתלה בחברתה אין לה טענה להטהר כלל, רק היא אומרת לא ממני בא הכתם רק מחברתי, הרי שבשאלתה תולה

בחברתה, וזהו הוי כבאין לשאול בבת אחת דהא אי אפשר לטהר עד שתתלה בחברתה, ומה לי שחברתה פה לפנינו לשאול או לא, סוף כל סוף לא נוכל לטהרה רק בתליתיה בחברתה, ומה חזית. וזה ברור ונכון".

פלתי (סי' קי"א ס"ק ח'), הו"ד ברב פעלים (ח"א יו"ד סי' כ"ו ד"ה וראיתי).

(2) סד"ט (ס"ק מ"ז ד"ה מיהו מה, ס"ק צ') – "אין ראייה דשאני בההיא דג' נשים דכיון דלא תלינן במקרה כלל משום דהיה חלוק בדוק מעיקרא מוקמינן לה בחזקת בדוקה מן הסתם כל זמן דלא ידעינן בודאי שעברה במקום דמים, וא"כ מיד דבא הראשונה לשאול אותו אם אתה בא לטהר אותה צ"ל מיד דהכתם בא מן השני, וא"כ אמרינן מה חזית דמקלקלת להך טפי מהך והוי כמו באו לישאל בב"א. משא"כ בהאי דב' נשים שנתעסקו בצפור א' דמיד דבאה ראשונה לשאול תלינן כתמה בדם צפור, ואין הספק נולד עד שבא השני ואמרה שג"כ מצאה כתם מש"ה מהני בזא"ז, וכ"כ בס' כו"פ".

(3) תפארת למשה (על הט"ז ס"ק ל"ו) – "וכן ההיא דסמ"ג דאי לאו חברתה והי' נמצא דם בחלוקה היתה טמאה ודאי אלא שבאה לטהר עצמה ולתלות בחברתה אמרינן מאי חזית גם הוי כבאו לשאול בבת אחת דהא צריכה להגיד להמורה דגם חבירתה הלכה בהחלוק".

(4) בית מאיר (על סעי' מ"ט) – "בש"ך... ואני אפילו ריח קושי' איני רואה על הרשב"א כיון דבכתובות מסקינן והכא כיון דשרו לכולהו כבת אחת דמי, וביארו שם התוס' דאף דלא בא לפנינו לשאול אלא אחת מ"מ כיון שהדבר ידוע לכל שיש יותר כבא לשאול עליהם נמי דמי. ולפרש"י כבר ביאר הר"ן בפ' מרווח דגבי ב' שבילין מה דשרי בזא"ז היינו משום דאיכא למימר דאחד לא ידע מחבר'י, משא"כ גבי נשים דאחת יודעת בגונא דחברת' כראוי לשאול עליו ועל חבריו דמי והלכה כר' יוסי דשתייהם טמאות. א"כ גבי שתי קדירו' ושלש נשים אף שבאחת אחת מהן מ"מ כיון דעיקר השאלה א"א אלא שאומרת גם מחברתה נמצא ידידע לב"ד משניהם, וגם להאחד ידוע בגונא דחבר'י נמצא דלר"י הוי זה כבבת אחת ושניהם אסורים וטמאים".

(5) ישועות יעקב (ס"ק ו') – "ואמנם בהך דהשאלה חלוקה לחברתה כיון דאם באה לפנינו והיתה אומרת שנמצא כתם בחלוקה פשיטא דהיתה טמאה כיון דאין לה במה לתלות ואי אפשר לטהר אותה רק אם תאמר שלבשתן חברתה ויש לה מקום לתלות בחברתה א"כ אף ששאלה רק על עצמה הוי כבא לישאל עליו ועל חבריו כיון דממילא נשמע דין חברתה אמרינן מה חזית דתעמיד אשה זו השואלת בחזקת טהרה העמד חברתה בחזקת טהרה והדבר ברור כשמש בצהרים".

(6) חת"ס (נדה דף נט:): – "שלש נשים הא דלא דיינינן הכא דין ב' שבילין לחלק בין באו בב"א ובין [באן] זא"ז ע' מ"ש נקה"כ סי' ק"ץ ומ"ש פלתי שם. ולפע"ד יש לחלק עוד דבשני שבילין אלו לא היה אלא א' היה טהור דתלינן בשביל הטהור הלך וע"כ לא באנו לטמאו אלא משום אידך דכיון דהיו שנים בודאי הלך א' בטמא א"כ נימא מנ"ל שזה הלך דילמא אידך משא"כ הכא בכתם נהפך הוא אילו היתה אשה א' לבד היה הכתם טמא ולא באנו לטהרו לכתם אלא משום אידך א"כ נאמר מנ"ל שתתלה בחברתך דילמא את נטמאת".

(7) גר"ז (ס"ק פ"ו) – "ולא דמי לב' נשים שנתעסקו בצפור אחת דלעיל סעיף כ"ה דאפילו כששתיהן באות לישאל בזה אחר זה שתיהן טהורות וכל שכן כשאחת באה לישאל ואחת אינה באה כלל דהתם אינה צריכה לתלות כתמה בחברתה אלא בדם צפור וחברתה תהיה טמאה ממילא אבל הכא שצריכה לתלות כתמה בחברתה ומאי חזית לתלות בהך טפי מבהך כן דעת הרשב"א. ואזיל לשיטתו דגבי ב' קדורות דלעיל סי' קי"א".

(8) לחז"ש (לחם ס"ק קס"ח).

(9) פרדס רמונים (מק"ז ס"ק ל"ו, ס"ק י"ז ד"ה וראיתי בכרתי) – "כאן הסכימו כל האחרונים".

(10) מקור מים חיים (על סעי' כ"ה ד"ה והנה הט"ז) – "שאני התם כיון דאין לה לתלות בשום דבר זולת מה דיתלה בחבירתה והוי כבא לשאול עליו ועל חבריו משא"כ הך דשני שבילין שיכול לשאול עליו בלא חבריו וה"ל בנתעסקה בציפור כיון שתוכל לשאול בלא חברתה".

(11) פרי דעה (טו"כ ס"ק ל"ו) – "ומיהו אפילו למאן דסבר דהתם שרי באינם באין לשאול בבת אחת מורה הכא דהתם א"צ לתלות כתמה בחברתה אלא בדם ציפור וחברתה ממילא טמאה אבל הכא דצריכה לתלות כתמה בחבתה מאי חזית לקלקל הך טפי מהך".

(12) צמח צדק (פסקי דינים סעי' מ"ט).

(13) חזו"א (יו"ד סוף סי' ל"ט, טהרות סי' ה' ס"ק י"ג) – "ולכו"ע אפי' באו לשאול בזא"ז שתיהן טמאות, וכדעת הט"ז סי' ק"צ ס"ק ל"ו ודברי הנה"כ תמוהים מאד".

(14) הגריש"א זצ"ל (משנת השלחן תשובה ק"נ) – "שתי נשים שלבשו חלוק אחד ומצאו בו כתם מהחגור ולמטה - שתיהן טמאות אף אם לא באו לשאול בבת אחת".

(15) עי' טהרת הבית (סי' ח' הע' ל"ה ד"ה והנה) – "שלש נשים שלבשו חלוק אחד ראוי להחמיר כדעת רוב האחרונים, ומכל מקום הרוצה להקל גם בזה אין מזניחים אותו".

(16) בדה"ש (ס"ק תמ"ח).

(17) חוט שני (ס"ק מ').

(18) פרדס שמחה (ס"ק קל"ה, מקור המעין ס"ק של"ח).

3. מר"מ – בית לחם יהודה (ס"ק כ"ו), לבנון נטע (ס"ק כ'), הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' רכ"ו, "שצ"ע למעשה"), ט"ז וש"ך השלם (כו"ל ס"ק מ', ס"ק נ', ס"ק נ"ג, ס"ק קכ"ט).

ב. ברכה לטבילה: נשים שטמאה מצד "מאי חזית האי מהאי".

1. עי' סי' ר', לשיטות ומר"מ.

פה] ג' נשים במטה אחת - סעיף נ'.**א. מקור.**

1. משנה (נדה דף ס:) – "שלש נשים שהיו ישנות במטה אחת, ונמצא דם תחת אחת מהן – כולן טמאות".
2. משנה (נדה דף סא.) – "שלש נשים שהיו ישנות במטה אחת ונמצא דם, תחת האמצעית – כולן טמאות, תחת הפנימית – שתיים הפנימיות טמאות והחיצונה טהורה, תחת החיצונה – שתיים החיצונות טמאות והפנימית טהורה. אימתי – בזמן שעברו דרך מרגלות המטה, אבל אם עברו דרך עליה – כולן טמאות".
3. גמרא (נדה דף סא.) – "מאי שנא רישא – דלא מפליג, ומאי שנא סיפא דקמפליג. אמר רבי אמי: במשולבות".

ב. מקומות שנמצאת הכתם.

1. נמצאת הכתם על סדין העליון.
 - (א) מחמיר, שכולן טמאות [שעשוי להתהפך], אפילו אינו משולבות – רא"ש (נדה פרק ט' סוף סי' ד'), "ונראה לי דבריו בסדין העליון שמתכסה בו שאותו הוא חוזר ולא התחתון", טור (סעי' נ'), מחבר (סעי' נ'), "והני מילי כשלא נמצא על סדין העליון, אבל אם נמצא בו, בין כך ובין כך כולם טמאות, מפני שהוא עשוי להתהפך אילך ואילך", צמח צדק (פסקי דינים, סעי' נ'), טהרת ישראל (סעי' רכ"ט), פוסקים.
 2. נמצאת הכתם על סדין התחתון.
 - (א) מיקל [שמי שרחוק מן הכתם אינה טמאה], בזמן שאינו משולבות – רא"ש (פרק ט' סי' ד', לשונו לעיל), טור (סעי' נ'), עי' מחבר (סעי' נ'), לשונו לעיל.
 - (ב) מחמיר, שכולן טמאות [שעשוי להתהפך], אפילו אינו משולבות – מהרש"ל (על הטור סעי' נ'), "ולא נהירא כלל, כי עינינו רואות שהתחתון גם כן נמשך", ב"ח (ס"ק מ"ה ד"ה ומ"ש), ט"ז (ס"ק ל"ז), ש"ך (ס"ק ס"ז), תוה"ש (ס"ק נ"ב), בא"ה (ס"ק נ"ב), חוו"ד (חי' ס"ק ס"ה), צמח צדק (פסקי דינים, סעי' נ'), מסגרת השלחן (דין נ'), טהרת ישראל (סעי' רכ"ט), פרדס שמחה (ס"ק קל"ז).
1. ערה"ש (סעי' כ"ו) – "ואינו מובן מה הוא סדין העליון ומהו התחתון דאין לפרש דהעליון מקרי מה שהיא מכסה בה דזהו מילתא דפשיטא וגם אין לפרש דהתחתון מקרי הכסת שהסדין מונח עליה שקורין פערין"א דמאי שייך עליה לשון סדין ועוד דכסת שתחת הסדין פשיטא שאינו מתהפך כלל [ט"ז סקל"ז] מפני כובדו ואפילו בלא סדין עליה אינו מתהפך והמפרשים פירשו שמהגם שמיניחין שני סדינים זה על גבי זה והיא שוכבת ביניהן כדי שלא יתלכלך המטה העליונה מחמת הזיעה [ש"ך סקס"ז ופרישה] ואיני יודע פירוש לזה מיהו עכ"פ מדבריהם משמע דעל הסדין שמכסות בה קאי וצ"ע דמאי קמ"ל דכבר נתבאר דהכיסוי עשוי להתהפך ועוד דבאמת כתבו דגם התחתון עשוי להתהפך והחוש מעיד על זה ולענ"ד נראה שהיו מציעין סדין טוב על הכסת ותוחבין הקצוות תחת הכסת ועליה מניחין סדין פשוטה לישכב עליה ולכן אם נמצא על התחתון והיא אינה מתהפכת ואמרינן שתחתה נכרכת העליונה ויצא הדם על התחתון ולפיכך רק היא טמאה והן טהורות [ופי' תוס' כתובות ד': ד"ה והצעת].
- (ג) מר"מ – ט"ז וש"ך השלם (כו"ל ס"ק קל"א).
3. נמצאת הכתם על סדין התחתון שלנו.
 - (א) מיקל [שמי שרחוק מן הכתם אינה טמאה], והכל לפי הענין – ששבה"ל (ש"ך ס"ק ס"ז, סיכום סוף ס"ק א'), "ותלוי במציאות בכל מקום", בדה"ש (ס"ק תס"ה, "בזמננו שעשויים הסדינים התחתונים למדת המטה והן מהודקות היטב בפנות המטה יש להקל בסדין התחתון שהרי עינינו רואות שאינו מתהפך"), לבושי עז (ד"ה ובזמננו, סיכום אות ז', "והכל לפי הענין").
 4. נמצאת הכתם על כסת שתחת הסדין.
 - (א) מיקל [שמי שרחוק מן הכתם אינה טמאה] – ט"ז (ס"ק ל"ז), תוה"ש (ס"ק נ"ב), חוו"ד (חי' ס"ק ס"ה), לחז"ש (לחם ס"ק קע"ו), צמח צדק (פסקי דינים, סעי' נ'), טהרת ישראל (סעי' רכ"ט).
 - (ב) מה זה "כסת" – עי' לקמן.
 5. נמצאת הכתם במטה, ונאבד הסדין.
 - (א) מר"מ – פרדס שמחה (ס"ק קל"ח, "יש להסתפק").
 6. נמצאת הכתם על הכר [pillow].
 - (א) מיקל, שכולן טהורות [שבא מעלמא] – ששבה"ל (ש"ך ס"ק ס"ח, סיכום אות ב', שבה"ל ח"ד סי' ק"ד ש"ך ס"ק ס"ח, "לענ"ד פשוט דזה דוקא בשטח המטה עצמה מלבד הכר שתחת ראשה כרגיל היום שזה מקום גבוה יותר מהמטה ואין דרך שתהפך עצמה לגמרי ותניח רגליה על הכר וראשה למטה, ואע"פ שכ' הש"ך עוד ועוד דם זה מנין מ"מ היינו במציאות אפשר, אבל בלא אפשר ע"כ הם ממק"א ופשוט").
 7. נמצאת הכתם בסוף המטה.
 - (א) מיקל, שכולן טהורות [שבא מעלמא] – ששבה"ל (ש"ך ס"ק ס"ח, סיכום אות ב'), "נמצא כתם בסוף המטה – טהור, דלא מסתבר שזזה כ"כ, ובפרט אם יש מחיצה בסוף המטה".
 8. נמצאת הכתם על חלק העליון של המטה.
 - (א) מיקל, שכולן טהורות [שבא מעלמא] – ששבה"ל (ש"ך ס"ק ס"ח, סיכום אות ב', "אם אין האשה רגילה להתהפך מראש המטה לסופה, ונמצאת כתם בחלק העליון של המטה, אינה טמאה אלא בחלק שיכול לבא מגופה").
 9. נמצאת הכתם על חלוק של אחד מהן.
 - (א) מר"מ – חשק שלמה (מגיה במחצית השקל ס"ק ע"ג, "ראיתי להסתפק בהא דאיתא בסעיף נ' דשלש נשים שהיו ישנות במטה אחת ומשולבות ונמצא דם תחת אחת מהן כולן טמאות, דהיאך הדין אם לא נמצא דם תחתיהן רק דנמצא דם על חלוק של אחת

מהן מהחגור ולמטה מהו, אם נימא **כיון דמשולבות** חל הספק על כולן, או דלמא דלא מחזקינן טומאה מאשה אחת על חברתה, ובפרט דבכתמים שומעין להקל, וכן אמרינן בנדה דף נ"ח [ע"א] גבי כתמים ומי מחזקינן טומאה ממקום למקום וכו', ועיין בתוספות שם [ד"ה ומי מחזקינן], ואף דמסקינן דשאני ראש גודלה דעביד דמתרמי, וא"כ הכא נמי כיון דמשולבות עביד דמתרמי דיבא הדם נמי מאידך, מכל מקום מאשה אחת על חברתה י"ל דאף דהיכא דעביד דמתרמי לא חיישינן. ועוד, ד"ל דאם איתא דבא הדם מאחרות הוה להו למצוא גם על חלוקן, וכן מצינו הך סברא בריש פרק הירואה כתם [שם נז, ב] בענין אם נמצא על הבשר ולא על החלוק ועברה בשוק של טבחים, ע"ש, וצ"ע בזה. וכן יש להסתפק לאידך גיסא, בבדקה אחת מהן ונמצאת טמאה דקיימא לן דאחרות תולות בה, דאפשר דאם נמצא על החלוק שלא ראתה נדה אינה יכולה לתלות בנדה, דאם איתא דהאי דם מנדה אתי, גם על החלוק של הנדה הוה לה למצוא. והרבה יש לדבר בו, ואין כאן מקום לאריך". פרדס שמחה (ס"ק קל"ו) אות ב', "צ"ע").

10. נמצאת הכתם על גופה של אחת מהם.

(א) רק היא טמאה – לבושי עז (תמצית אות ו').

11. נמצאת הכתם על הכרים שבמטות שלנו דמוקף בנסרים והכרים נתונות בתוך המטה.

(א) מיקל, שכולן טהורות [שבא מעלמא] – פנים מאירות (ח"ב סי' קפ"ג, "נשאלתי באשה ששכבה על שנים ושלושה כרים ולמעלה פרסה סדין לכן ומצאתה כתם בכר התחתון ולא בעליון וגם הסדין בדקה ולא מצאה שום ליכלוך דם אם יש לטמאה משום כתם או לא. תשובה, לכאורה נראה דזה הדין ממש מה דאיתא בפ' הירואה כתם דף נ"ח ע"ב ת"ר לבשה שלשה חלוקות הבדוקות לה אם יכולה לתלות תולה אפי' בתחתון אינה יכולה לתלות אינה תולה ואפילו בעליון כיצד עברה בשוק של טבחים תולה אפילו בתחתון לא עברה בשוק של טבחים אף בעליון אינה תולה הרי לפנינו שאם לא עברה בשוק של טבחים אינה תולה אפילו בעליון וטמאה משום כתם אף שלא היה סמוך לגופה א"כ בנידון דידן נמי אף שהכר התחתון לא היה סמוך לגופה מ"מ אם אין לה במה לתלות טמאה משום כתם אבל כד דייקנין שפיר יש לחלק בבגדים שלהם שהיה כולם פתוחי מבית הצואר עד למטה כנראה מתקנת עזרא שתיקן לאשה לחגור בסינור משום צניעות אבל במלבושים של נשים שלנו שכולם תפורים והיא לובשת ממתני' ולמטה ואי אפשר בשום ענין שיבא בגד עליון סמוך לגופה אפילו במתכוון אי אפשר לה שתתן בגד עליון שתהא כנגד מקום התורף לא מחזקינ' ריעותא כלל ולא גרע אם ראתה על בית יד של חלוקה אם **אינו מגיע כנגד בית התורפה דטהורה** ה"נ בבגדים שלנו שאי אפשר בשום צד שיבא צד חוץ לצד פנים לא מטמאינן לה משום כתם אם מצאה בבגד עליון וכן נסרים שנתוני' במטות שלנו העשויים כתיבה מוקף בנסרים והכרי' עשויים כמדת המטה ואי אפשר שיתהפך התחתון לעליון לא מחזקינן ריעות' שנתהפך ונהי בכר עליון שהסדין פרוס עליו יש להחמיר דהא הביא הש"ך בס"י ק"ץ ס"ק ס"ז בשם מהרש"ל דסדין תחתון נמי עשוי להתהפך אילך ואילך דלא כהרא"ש שהביא הטור משמו גבי שלש נשים השוככות במטה דס"ל דסדין תחתון אין עשוי להתהפך ואפילו לדעת הרא"ש מודה באשה אחת ששוכבת במטה כל מקום שימצא דם במטה טמאה כמו שהביא הש"ך בשם הרשב"א בס"ק מ"ח מ"מ נראה דווקא בסדין וכו' עליון שהסדין פרוס עליו אבל על הכר השני שעניינו רואות שאין עשוי להתהפך ולא נגעה בגופה יש לטהר וכתמים דרבנן ושומעין להקל ומעולם לא שמענו שטימאו משום כתם בבגד עליון של אשה הנראה לפע"ד כתבתי"), הו"ד בסד"ט (ס"ק מ"ה ד"ה ודע, "פמ"א"), פת"ת (ס"ק כ"ו), ערה"ש (סעי' ס', "וכן בכרים שבמטות שלנו דמוקף בנסרים והכרים נתונות בתוך המטה א"א שיתהפך התחתון לעליון ולכן אם נמצא הכתם על הכר השני יש לטהר [ס"ט סקמ"ה ופמ"א ח"ב סי' קפ"ג]).

(ב) מר"מ – ט"ז וש"ך השלם (שפ"ח ס"ק קל"א).

ג. דם תחתיה ישנה בלי בגדים, שניה עם בגדים.

1. תולה בזו שזה תחתיה – ערה"ש (סעי' קל"ז, "יראה לי לפי הסברא בשלש נשים שישנו במטה אחת באופן שגם הסמוכה לה טמאה זהו כששכבו שניהן ערומות או שניהן לבושות אבל אם זו שנמצא הדם תחתיה היא ערומה או אפילו לבושה בחלוק לבד והסמוכה לה לבושה בבגדיה דוודאי לא מסתבר למתלי גם בה כיון שהבגדים מפסיקים ואף שאפשר שבעת השינה נתקפלו בגדיה ונתגלה בשרה מ"מ לא מסתבר להחמיר בכה"ג וכן כל כיוצא בזה לשום לב להבין ולהשכיל בזה"), טהרת ישראל (סעי' רל"א), פרדס שמחה (ס"ק קל"ו), לבושי עז (תמצית אות ט').

2. כולם טמאות – בדה"ש (ס"ק תנ"ז, "כולם טמאות ... אפשר שנתקפל החלוק בשעת שינה ונטף דם מן הגוף על המטה").

ד. אשה שלובשת תחתונים.

1. מיקל – ששבה"ל (ס"ק א'), "ובזמנינו שהולכות גם בלילה בבגד צמוד לגוף הדעת נוטה דהוי בירור שטהורה אם לא נמצא עליו דם, דע"פ רוב א"א שתראה ולא ימצא על הבגד, ואפילו באשה אחת טהורה ותולין במעלמא").

ה. מה זה "כסת".

1. מזרון – בדה"ש (ס"ק ש"ב, סי' קצ"ו ציונים ס"ק ע"ד, סי' קצ"ה ס"ק קמ"ו).

2. כמו סמיכה – אור יצחק (ח"א יו"ד סי' ל' סי' ק"צ סעי' נ') – "סדין העליון זה מה שאנו קוראים שמיכה, וסדין התחתון זה מה שאנו קוראים סדין סתם המכסה את המטה וגוף האדם שוכב עליו ממש. וכסת שתחת הסדין הוא מה שיש הרבה בני אדם ששמים תחת הסדין עוד איזה בד או סוג ניילון שאם האשה תראה הרבה דם וילך לעבר השני של הסדין שילך על זה הכסת ולא ילכלך את המזרון. ואולי הוא כמין מזרון דק ורך כדי לשכב עליו. וזו הכסת שתחת הסדין אין דרכה להתהפך כלל".

3. לפעמים הפירוש סמיכות – מג"א (סי' תרל"ט ס"ק ז', "מי שאין לו כרים וכסתות כראוי ויש צינה אין לו לישן שם"), קיצור שו"ע (סוף סי' קל"ב, "וטוב שלא יתעטף בכרים וכסתות המחממין ועל כל פנים לא יכסה רגליו"), בה"ל (סי' תר"מ סעי' ד' ד"ה מפני, "דאפילו יש לו כרים וכסתות להנצל מן הצינה").

4. מר"מ – בדה"ש (מלואים, סי' קצ"ו סעי' ג').

פו] בדקה אחת מהן - סעיף נ"א.

א. מקור.

1. משנה (נדה דף ס:) – "בדקה אחת מהן ונמצאת טמאה - היא טמאה ושתייהן טהורות".
2. משנה (נדה דף סא.) – "בדקה אחת מהן ונמצאת טהורה - היא טהורה, ושתיים טמאות. בדקו שתיים ומצאו טהורות - הן טהורות ושלישית טמאה. שלשתן ומצאו טהורות - כולן טמאות".
3. גמרא (נדה דף ס:) – "אמר רב יהודה אמר רב: והוא שבדקה עצמה בשיעור וסת. סבר לה כבר פדא, דאמר: כל שבעלה בחטאת - טהרותיה טמאות, בעלה באשם תלוי - טהרותיה תלויות, בעלה פטור - טהרותיה טהורות. ורבי אושעיא אמר: אפילו בעלה בחטאת - טהרותיה תלויות".

ב. האם צריך בדיקה מיד: ראשונים.

1. מחמיר, דוקא שבדקה מיד [פסק כרב יהודה אמר רב] – אשכול (הל' נדה סי' מ"ב), ראב"ד (בעלי הנפש שער הכתמים סי' ב'), רמב"ן (הל' נדה פרק ד' הל' ל"ז, הל' ל"ט), רשב"א (תוה"ב הארוך בית ז' שער ד', כ"א-ב'), כל בו (סי' פ"ה), אהל מועד (שער או"ה דרך י"א נתיב ו').
 - (א) פוסקים – מחבר (סעי' נ"א), מלבדושי טהרה (סעי' צ"ו), עי' ערה"ש (סעי' ק"ל), צמח צדק (פסקי דינים סעי' נ"א), טהרת ישראל (סעי' רל"ה).
 2. מיקל, אפילו בדקה אחר שיעור וסת – רא"ש (נדה פרק ט' סי' ג').
 3. מר"מ – טור (סעי' נ"א).
- (א) הר"ה (השגות על הראב"ד בעלי הנפש שער הכתמים סי' ב') – "בשער הכתמים כתב הרב בדין החלוק אם בדקה האחרונה שהיא לובשתו בשיעור וסת של מציאה ומצאה טהור היא טהורה וכולן טמאות. ונראה מדבריו דהא דאמר רב יהודה אמר רב והוא שבדקה עצמה בשיעור וסת של מציאה, אכולה מתני' קאי. ואנו אין לנו אלא ארישא דמתני' שבדקה ומצאה טמא, אבל בשבדקה ומצאה טהור לא נאמר בו שיעור אלא אפילו לאחר זמן".
- (ב) רבינו ירוחם (נתיב כ"ו ח"ב, רכ"ב-ד') – "ויש אומרים שאפילו בדקה עצמה אחר שיעור וסת של מציאה שמצלת וכן נר' דעת התו' וכן כתב הרא"ש והרמב"ם נראה שכתב כסבר' הראשון' וכן כתב הרשב"א".

ג. קשה: אולי הכתם יצא זה מאחת מהן מכמה שעות וא"כ מאי מהני התכיפות של עכשיו.

1. חזקה, שהלוח אחר זמן מציאת הכתם דעתה נולד הספק ונאמר באמת דעתה כרגע יצא הכתם – ערה"ש (סעי' קכ"ט, "ואולי הכתם יצא זה מאחת מהן מכמה שעות וא"כ מאי מהני התכיפות של עכשיו ואי משום תלייה נתלה גם אח"כ ואין זה דמיון לבעילת הבעל שהיה רגע מקודם ובאמת הרא"ש השיג על הדין שנתבאר מטעם זה [עי' ח"ד סקל"ו שנתפלא על הרא"ש ודבריו ברורים כמ"ש ודו"ק] מ"מ כמה מרבוינו פסקו כן דכן איתא בגמ' שם לחד אמורא דדווקא בכה"ג מועיל והטעם י"ל דעתה אנו צריכים להלוח אחר זמן מציאת הכתם דעתה נולד הספק ונאמר באמת דעתה כרגע יצא הכתם".
2. קולא בכתמים – לחו"ש (שלמה ס"ק נ"ט, "דקל הוא שהקילו חכמים בכתמים"), בדה"ש (ס"ק ת"ע).

ד. קשה: אין אנו בקיאים בשיעור וסת.

1. י"ל: בכתמים הקילו, א"נ סומך על הרא"ש – סד"ט (סוף ס"ק צ"א, "והנה לעיל סימן קפ"ז כתב בהגה"ה סעיף ב' דאין אנו בקיאים בשיעור חיוב א"ת לפ"ז י"ל דה"ה בשיעור זה של חיוב חטאת נמי אין אנו בקיאים ואם כן נפל דין זה בבירא אך כיון שללא הגיה הרמב"ם כאן כמ"ש י"ל דדעתו להקל כאן בכתמים דרבנן, גם כיון דלהרא"ש אינה צריכה תוך שיעור זה משום הכי סתם כדעת המחבר להקל"), צמח צדק (פסקי דינים סוף סעי' נ"א), פרדס שמחה (ס"ק קל"ט).

ה. יסוד.

1. תולה הקלקול במקולקלת – חו"ד (בי' ס"ק ל"ו), תת"ס (נדה ריש דף ס:), "בשמצאה בכשיעור וסת דעדיין לא נחית שם טומאה לשום א' מהן אזי תלינן הקלקול בה משא"כ אחר הזמן הזה", לחו"ש (שמלה ס"ק נ"ט), בדה"ש (ס"ק תע"ב), פרדס שמחה (ס"ק קל"ט).

ו. תולין בה.

1. אחרות טהורות ואינן צריכים בדיקה – מחנה אפרים (איס"ב פרק ט' הל' ל"ב, "סיים הר"מ ז"ל ואם בדקה אחת מהן עצמה מיד ומצאה עצמה טמאה הרי השתים טהורות עד כאן, נ"ב משמע אפילו בלא בדיקה כיון שיש לה במה לתלות, ולא דמי לשאר ספק דהיכא דאפשר להתברר בעי בדיקה אפילו בדרבנן"), צמח צדק (פסקי דינים, סעי' נ"א), פרדס שמחה (ס"ק קל"ט אות ב', "האחרות טהורות ואינן צריכים בדיקה").

ז. טהורה, סגי בקנוח. מה הדין בבדיקה ממש.

1. מחמיר – גר"ז (ס"ק ק"ט, "וכן אם בדקה ומצאה טהורה לא מחזיקין לה בטהורה לומר שהדם שבמטה לא בא ממנה אלא כשהיתה טהורה ודאי בשעת מציאת הדם במטה ולא היה בה דם בבית החיצון והיינו שקנחה עצמה תיכף ומיד למציאת הדם בעד שהיה כבר בידה ולא הכניסו לחורין ולסדקין").

2. מיקל – רע"א (על סעי' נ"א, "קשה לי מנ"ל דלענין מצאה טהורה סגי בקנחה דלמא בעי' בדיקה ממש כמו כל בדיקות שהם לברר שהיא טהורה דצריכים בדיקה גמורה וצ"ע").
3. מר"מ – צמח צדק (פסקי דינים, סעי' נ"א, "צ"ע בזה"), בדה"ש (ס"ק תע"ה, בי' ד"ה וכן).

ה. אם יש נאמנות לומר שבדקו מיד, אם לא אמרה מיד.

1. או"ש (איס"ב פרק ט' הל' ל"ב), הו"ד בבדה"ש (סעי' נ"א בי' ד"ה ואם, עמ' רי"ד) – "אם אמרה לאחר זמן בדקתי עצמי כשיעור וסת למציאת הדם ומצאתי טמאה אינה נאמנת לטהר חברותיה, וז"ב ... ולפלא שלא זכרו זה הקדמונים".

ט. תחתונים.

1. כמו בדיקה מיד – ששבה"ל (סוף ס"ק ג', סיכום אות ד', "בזמנינו שהולכות בבגדים סמוכים לגוף - הוי כבדיקה מיד, ואם לא נמצא על הבגד - נתבררה טהרתה").

י. כתם יבש.

1. מיקל – חזו"א (יו"ד סי' צ' ס"ק ד' ד"ה נראה, "נראה דאם כתם הנמצא כבר נתיבש ובדקה אחת מהן ונמצאת טמאה ג"כ כולן טהורות אע"ג דהספק נפל למפרע בכדי שאפשר לו להתיבש ואז היו כולן שוות מ"מ כיון שבשעה שנולד הספק היינו כשנמצא הדם כבר אחת מהן טמאה תולין בה, שהרי אף בדם לח הספק נולד קדם שנמצא אותיות, ומ"מ תולין בזו שהיא טמאה בשעת מציאה א"כ גם בנתיבש תולין בה").
2. מחמיר – חידושים וביאורים (סי' ט' ס"ק כ"ג ד"ה דינים אות ג', "שלא הקילו אלא בכתם לח ולא ביבש").
3. כמו חלוק [ע' לקמן] – פרדס שמחה (ס"ק ק"מ, "יש לכתחלה להחמיר כדעת הראב"ד, ומה"ט בישנו במטה אחת והכתם היה יבש, נמי לא מהני לכתחלה בדיקה בשיעור וסת").
4. מר"מ – בדה"ש (סעי' נ"א בי' ד"ה שקנחה, עמ' רט"ו, "אמנם לא ראיתי הדבר מבואר בפוסקים"), לבושי עז (תמצית אות ה').

פז] חלוק בלבשו זא"ז: אם מהני בדיקה תוך שיעור וסת.

- א. לא מהני כלל [שהולך אחר שעת המעורה של הכתם] - אלא האחרונה [ולהרמב"ן, יכולה להציל חברתה ולא עצמה].
1. ראב"ד (בעלי הנפש שער הכתמים סי' ב') – "יש הפרש בין חלוק למטה וספסל. כי החלוק האחרונה יכולה לטהר או לטמא את הראשונות, אבל הראשונות אינן יכולות לטהר את עצמן ולא את האחרונה מפני שכבר פשטו אותו והמציאה והבדיקה אינו בשיעור וסת. אבל מטה וספסל שלשתן שוות".
2. רמב"ן (הל' נדה פרק ד' הל' מ"א) – "שלש נשים שלבשו חלוק אחד או שישבו על ספסל אחד זו אחר זו ונמצא עליו דם יראה לי שאע"פ שבדקה זו עצמה מיד ומצאה טהור כולן טמאות, שהדבר קרוב לתלות בה יותר מחברותיה שכל הטומאות במקום מציאתן תולין אותן להחמיר, בדקה מיד ומצאה טמא הראשונות טהורות, בדקו הראשונות עצמן בשעת מציאת הכתם לא הועילו כלום שכבר פשטו אותו".
3. רא"ה (בדה"ב בית ז' שער ד') – "ג' נשים שיושבות על מטה אחת ... ולא דמיא לההיא דרישא דג' נשים שלבשו חלוק אחד דהתם בזה אחר זה".
4. ר"ן (דף ס' ד"ה מתני') – "ג' נשים שלבשו חלוק א' או שישבו על ספסל א'. כלומר בזא"ז דומיא דחלוק ומש"ה לא קתני בדקה א' מהן ומצאה טמא ובדקה א' מהן ומצאה טהור כדקתני באינך בבי משום דבהנהו לפי שהיו ישנות במטה בבת א' בדקה ומצאה טמא היא טמאה ומצלת על האחרות ובדקה ומצאה טהור טהורה לפי שאנו רואין הדם כאילו בא עכשיו, אבל בספסל וחלוק שנשתמשו בזא"ז נהי דאם בדקה אחרונה ומצאה טמא מצלת על האחרות ובדקה ומצאה טהור טהורה היינו דוקא באחרונה אבל בדיקת הראשונות אינה מעלה ולא מורדת לפי שבדיקתן היא עכשיו וספק טומאתן מקודם לכן משעה שלבשה כל א' מהן החלוק או שישבה ע"ג ספסל ולפי שהבדיקה אינה שוה בכולן לא תנא נמי בדיקה דאחרונה".

ב. חלוק כמו מטה [שהולך אחר שעת מציאת הכתם].

1. רמב"ם (איס"ב פרק ט' הל' ל"ב, לפי המ"מ) – "שלש נשים שלבשו חלוק אחד זו אחר זו ואחר כך נמצא עליו כתם, וכן אם ישנות במטה אחת כאחת ונמצא דם תחת אחת מהן כולן טמאות, ואם בדקה אחת מהן עצמה מיד ומצאה עצמה טמאה הרי השתים טהורות".

ג. יכולה להצילה עצמה, ואינה יכולה להצילה חברתה [בזמן שמצאה שהיא טמאה]: חוץ מהאחרונה.

1. רשב"א (תוה"ב הקצר בית ז' שער ד', י"ח-ב') – "ג' נשים שלבשו חלוק אחד ... אם בדקה אחת מהן עצמה תוך שיעור וסת של מציאה ומצאה טהור היא טהורה והשתים טמאות בדקו שתים תוך אותו שיעור ומצאו טהור שתים אלו טהורות והשלישית טמאה ... בדקה הראשונה שלבשה החלוק או שישבה על גבי הספסל או ששכבה על המטה ומצאה טמא ואפילו שתים הראשונות בדקו ומצאו טמא כולן טמאות לפי שאי אפשר לראשונות לבדוק תוך שיעור וסת לזמן שלבשו את החלוק או שישבו על הספסל או ששכבו על המטה. אבל אם האחרונה שהיא לובשת את החלוק או שיושבת על הספסל או ששוכבת על המטה קנחה עצמה תוך שיעור וסת של מציאה ומצאה טמא אותה שמצאה טמא מצלת על חברותיה והיא טמאה וחברותיה הראשונות טהורות".

ד. דעת המחבר.

1. חלוק כמו מטה [כמו הרמב"ם], שלא מחלק – סד"ט (ס"ק צ"א ד"ה ודע, "דפסק המחבר ... וכדעת הרמב"ם"), רע"א (במשניות פרק ט' משנה ד' אות ל"ה, "ובש"ע פסקי כהרמב"ם"), ערה"ש (סעי' קל"א, "דלפי המתבאר מהרמב"ם והטור והש"ע הוי דין זה שהאחת בבדיקתה מצלת עצמה או חברותיה על כל מה שנתבאר והיינו גם על ג' נשים שלבשו חלוק אחד זו אחר זו וישבו על ספסל אחד זו אחר זו"), לבנון נטע (ס"ק מ"ח ד"ה לשון).
2. לא מהני כלל [כמו הראב"ד], שהדין רק על סעי' נ' – גר"ז (ס"ק ק"י, "ראב"ד רמב"ן. וכן משמע מסתימת השלחן ערוך וחזר בו ממה שכתב בב"י"), עי' לחו"ש (שמלה ס"ק נ"ט ד"ה והנה, "המחבר ... יש לפרש בשני פנים, או דקאי גם אחלוק וספסל שבסעיף מ"ט ... או דלא קאי רק אמה ... פי' זה נראה יותר קרוב").
3. מר"מ – בדה"ש (ס"ק תע"ו), לבושי עז (תמצית אות ד').

ה. פוסקים.

1. חלוק כמו מטה [כמו הרמב"ם], שלא מחלק – ב"ח (ס"ק מ"ז), ערה"ש (סעי' קל"א, "ובאמת להרמב"ם והטור והש"ע נאמר דכמו דלעניין הכתם עצמו אנו הולכין אחר שעת המציאה כמ"ש כמו כן בהתכפות אנו הולכים אחר גמר כולן דכיון דכתמים דרבנן לא חשו לזה [נ"ל]"), ששבה"ל (סיכום אות א').
2. לא מהני כלל [כמו הראב"ד], אלא האחרונה – גר"ז (ס"ק ק"י, "לא נשנית בדיקה זו אלא בג' נשים שישנות במטה כאחת ולא בג' נשים שלבשו חלוק אחד או שישבו על ספסל אחד זו אחר זו דלעיל סעיף מ"ט דהתם אין הבדיקה מועלת לטהורה לטהר עצמה ולטמאה לטהר את האחרות אלא בשלישית שקנחה עצמה קודם שפשטה החלוק או תיכף ומיד להפשיטה וכן בספסל אבל הראשונות אף שקנחו תיכף ומיד למציאת הדם אין בדיקה זו מועלת כלום מאחר שכבר פשטו החלוק ועמדו מעל הספסל קודם בדיקתן"), דר"ת (ס"ק רמ"ה), חידושים וביאורים (סי' ט' ס"ק כ"ג ד"ה דינים אות ד'), עי' פרדס שמחה (ס"ק ק"מ, "יש לכתחלה להחמיר כדעת הראב"ד").
3. יכולה להצילה עצמה, ואינה יכולה להצילה חברתה [כמו הרשב"א], אלא האחרונה – לחו"ש (לחם ס"ק קע"ט, שמלה ס"ק נ"ט ד"ה והנה, "דעת הרשב"א ... כן יש להורות"), בדה"ש (ס"ק תע"ו, בי' ד"ה שקנחה).
4. מר"מ – שאילת דוד (סי' ו' ד"ה בתו"ה), חזו"א (יו"ד סי' צ' ס"ק ד'), מגיה (חי' הר"ן נדה דף ס: הע' ל"ג).

ו. חלוק, שעבר מעת לעת.

1. לא מהני לכו"ע – לבנון נטע (ס"ק מ"ח ד"ה לשון, "דוקא בג' נשים שלבשו חלוק א' בתוך מעת לעת"), או"ש (איס"ב פרק ט' הל"ב, "ונראה דמעל"ע הו' שיעורא, כיון שנמצאו טמאות, ובתוך מעל"ע זה לבשו זה החלוק, ובין כך אמרינן דהגס הגס חזיא זה מעל"ל, ומזה בא הכתם על החלוק"), עי' פרדס שמחה (סוף ס"ק ק"מ).

פת [מסולקת תולה בשאינה מסולקת] - סעיף נ"ב.

א. מקור.

1. משנה (נדה דף ס:): – "ותולות זו בזו, ואם לא היו ראוין לראות - רואין אותן כאילו הן ראויות".
2. גמרא (נדה סוף דף ס:): – "ותולות זו בזו. ת"ר: כיצד תולות זו בזו; עוברת ושאינה עוברת - תולה עוברת בשאינה עוברת, מניקה ושאינה מניקה - תולה מניקה בשאינה מניקה, זקנה ושאינה זקנה - תולה זקנה בשאינה זקנה, בתולה ושאינה בתולה - תולה בתולה בשאינה בתולה. היו שתייהן עוברות, שתייהן מניקות, שתייהן זקנות, שתייהן בתולות - זו היא ששנינו, לא היו ראויות לראות - רואין כאילו הן ראויות".

ב. כתמים של זקנה.

1. מיקל, אין לה דינים של כתמים [כמו קטנה, בסעי' ב'].
(א) פנים מאירות (ח"א סי' י"ב) – "בכתם שהחמירו טיהרו בזקינה".
2. מחמיר: ראה מסעי' מ"ה, וראה מסעי' נ"ב.
(א) סד"ט (ס"ק צ"ה ד"ה ובשו"ת פנים) – "פנים מאירות ... ושעה בדבר שתינוקות של בית רבן יודעים דאין חילוק בין זקנה לילדה".
(ב) פת"ת (סי' קצ"א ס"ק ב') – "פנים מאירות ... ולע"ד צ"ע מ"ש דכתם טהרו בזקנה ובאמת לא נזכר זה בשום דוכתא רק בסי' ק"צ ס"ב איתא לא גזרו בתינוקות שלא הגיע זמנה לראות ע"ש ואדרבה מ"ש הרמ"א שם סעיף מ"ה דזקנה תולה בעצמה בימים שלא היתה זקנה נראה להיפך וכן מבואר להדיא בסעיף נ"ב ושם וצ"ע [כעת מצאתי בס"ט סי' ק"צ באמצע ס"ק צ"ה שתמה עליו בזה]".
(ג) שו"ת בית שלמה (יו"ד ח"ב סי' ח' ד"ה ע"ד) – "פנים מאירות ... מלתא דתמיהא טובא שכתב להקל בזקנה דאין לה כתם והוא היפך מש"ס וכל הפוסקים".
(ד) רב פעלים (יו"ד ח"א סי' ל"ג) – "מאד נתפלאתי על מעלתכם, שחשבתם ללמוד דבר מדבר, להוציא דין מחודש שתהיה הזקנה כתמה טהור כמו תנוקת שלא ראתה שלא הגיע זמנה לראות, כי באמת תנוקת שאני, משום דלא גזרו בה רבנן מעיקרא דין הכתם, שלא גזרו אלא רק באשה שהגיע זמנה לראות אע"פ שעדיין לא ראתה, וגזרה זו של הכתם חלה על האשה מזמן שהגיע זמנה לראות עד סוף ימיה, שבכל ימיה יהיה כתמה טמא, בין בזמן עיבורה, בין בזמן יניקה, בין בזמן זקנתה, דאע"פ שבכל אלו הנידונים אין דרכה לראות ופוסקת ראייתה, עפ"ז אם מצאה כתם טמאה".

ה) ערה"ש (סעי' י"א) – "אף על גב דבוסתות הקילו בד' נשים בתולה וזקנה ומעוברת ומניקה כמ"ש בסי' קפ"ט מ"מ בכתמים לא הקילו רק בבתולה בלבד אבל ביתר השלש לא הקילו רק לענין טומאת מעת לעת למפרע דכל הנשים הרואות דם שלא בשעת וסתן מטמאות התרומות והקדשים מעת לעת מקודם וכן כשמצאה כתם ואלו הג' נשים אינן מטמאות למפרע [נדה ה' א] אבל כתמים יש להן".

ו) בית שער (יו"ד סי' רנ"ט אות ו') – "ומה ששאלת אודות זקנה שלא ראתה כמה שנים ומצאה כתם ואין לה במה לתלות אם טהורה לבעלה פשוט פ"ק דנדה ה' כל הנשים כתמן טמא למפרע ונשים שאמרו חכמים דיין שעתן [דהיינו בתולה מעוברת וזקינה כמבואר שם ד'] כתמן כראיתן ופרש"י מכאן ואילך טמאות חוץ מתינוקת שלא הגיע זמנה לראות וכו' ומבואר דזקינה כתמה טמא, ודברי פמ"א ח"א סי' י"ב תמוהים וכבר דחאו פ"ת סי' קצ"א אות ב', ומה שהקשית מסי' קפ"ט סעי' ל' לק"מ דשם הפירוש לענין לחוש לוסת דינה כתינוקת שלא הגיע זמנה לראות שמבואר שם דינה קודם לזה ע"ש בטור, והוא מבואר יותר ברמב"ם פ"ט מא"ב ה"ה".

ז) טהרת ישראל (סי' קצ"א סעי' א').

ח) שערי טהרה (שער י' סעי' ג').

ט) ששבה"ל (ס"ק ב', שבה"ל ח"ז סי' קמ"ח) – "פשוט למעשה דיש דיני כתמים בזקנה".

י) חוט שני (סוף ס"ק ה') – "הפנים מאירות ... והפתחי תשובה שם, וכן הסד"ט תמהו עליו ...".

יא) נטעי גבריאל (פרק קי"ג סעי' ג') – "דיני כתמים נוהג גם בזקנה".

יב) פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' ק"ע אות ז', פרק ז' הע' י"ח).

יג) פרי טהרה (סעי' ג').

3. מר"מ – דברי משה (יו"ד סי' ל'), חשב האפוד (ח"א סי' קכ"ז ד"ה אמנם).

א) מהרי"א הלוי (ח"א סי' ס' ד"ה והנה) – "וח"ו לא עלה על דעת הפנים מאירות לומר שכתם טהור בזקנה דבהדיא אמרי' בש"ס נדה דף ה' ע"א נשים שאמרו דיין שעתן כתמן כראיתן. רק כוונתו שהקלו בכתם בזקנה היכי שיש לה לתלות בילדה".

ב) דובב מישרים (ח"א סי' מ"ג) – "דברי שו"ת פמ"א הנ"ל שתמה עליו הס"ט כנ"ל עי' שו"ת מהרי"א הלוי ח"א סי' ס' שתירץ דבריו בטו"ט".

ג. דהראוי לראות, ובדקה תוך שיעור וסת ונמצאת טהורה.

1. רק הראויה טמאה – בדה"ש (ס"ק תע"ח, בי' ד"ה אבל).

2. מר"מ – לחז"ש (שמלה ס"ק ס', "מאי"), ששבה"ל (ס"ק א', סיכום אות ב'), פרדס שמחה (ס"ק קמ"ב, "יש להסתפק").

ד. יש לה וסת.

1. אינו תולה באין לה וסת – תוס' (נדה דף ס': ד"ה עוברת, "אור"י דדוקא בהך ענינא דקאמר הש"ס תולין אבל יש לה וסת דמסולקת בדמים דהא אמרינן בה דיה שעתה אינה תולה באין לה וסת"), ש"ך (ס"ק ס"ט), גר"ז (ס"ק קי"א, "יש לה וסת אינה תולה באין לה וסת"), לחז"ש (לחם ס"ק ק"פ), מסגרת השלחן (דיון נ"ב), טהרת ישראל (סעי' רל"ז), בדה"ש (ס"ק תע"ט).

2. מר"מ – ט"ז וש"ך השלם (שפ"ח ס"ק קל"ג).

ה. שניהם יש וסת.

1. אינו תולה למי שמגיע לימי וסת – תוס' (נדה דף ס': ד"ה עוברת, "וכן יש לה וסת ולא הגיע שעת וסתה אין תולה בהגיע שעת וסתה"), ט"ז (ס"ק ל"ט), ש"ך (ס"ק ס"ט), גר"ז (ס"ק קי"א, "וכן יש לה וסת ולא הגיע שעת וסתה אינה תולה בהגיע שעת וסתה"), לחז"ש (לחם ס"ק ק"פ), מסגרת השלחן (דיון נ"ב), טהרת ישראל (סעי' רל"ז), בדה"ש (ס"ק תע"ט).

2. תולה – מאירי (נדה דף ס': סוף ד"ה אמר, "יראה לי שאם שתיהן יש להן וסת והאחת סמוך לוסתה שהאחרת תולה בה").

3. מצרף לסניף להקל – ששבה"ל (ט"ז ס"ק ל"ט ד"ה ועי', סעי' מ"ד ס"ק ב', שבה"ל ח"ד סי' ק"ד סעי' מ"ד, ט"ז ס"ק ל"ט, "אפשר להקל כיון דבלא"ה הגיע שעת וסתה איכא דעת המאירי, ומצורף למה שבאמת ראתה אחר שיעור וסת וא"כ איכא כעין ס"ס להקל ספק כהרא"ש דמקיל בדין תמיד גם אחר שיעור וסת וספק כהמאירי").

ו. ערות, אחר זמן.

1. שניהם טמאות – ט"ז (ס"ק מ'), "ובזמן קצר כזה שפיר יודעת אם נכנסה למקום חברתה כיון דהוא דבר שאינו רגיל קצת אבל אם יש זמן רב אחר שכיבתן למציאת הדם נ"ל דגם החיצונה טמאה מטעם שאמרנו כן נ"ל", סד"ט (ס"ק צ"ב), לחז"ש (לחם ס"ק קפ"ז), מלבושי טהרה (סעי' צ"ח), פרדס רמונים (מק"ז סוף ס"ק מ'), מסגרת השלחן (דיון נ"ב, "דחילוק הט"ז מסתבר ונכון").

2. מיקל, שאין לחלק בין זמן קצר לזמן מרובה – ש"ך (נקה"כ על הט"ז ס"ק מ'), תוה"ש (ס"ק נ"ז), תפר"י (ס"ק כ"ה, "ואין צריך לחלק בין זמן קצר לזמן מרובה ופשוט"), מקור חיים (ס"ק רי"ג, "אין לדברי ט"ז אלו יסוד ועיקר"), מחה"ש (ס"ק ע"ג, "עיין ט"ז ... אבל הנקודות הכסף [ס"ק יא] ושאר אחרונים חולקים עליו"), ערה"ש (סעי' קל"ה, "דגם בכ"ה טהורה האומרת ברי לי דזהו מילתא דרמי עלה ושפיר הוה אדעתה [נקה"כ] ולבד זה לא דמי לכל המקומות שאמרנו לאו אדעתיה דשם עושה פעולה ואמרנו דלאו אדעתיה כמו בסי' צ"ד בחתיכת סכין [ע"ש בט"ז סקי"ב] וכיוצא בזה אבל הכא אין כאן פעולה ועוד דאין להחמיר כל כך בכתמים [מנ"י] וכן עיקר לדינא").

3. מר"מ – טהרת ישראל (סעי' רל"ח, "צ"ע אי מהני ברי לטהרה והמיקל לא מפסיד"), ט"ז וש"ך השלם (כו"ל ס"ק קמ"א).

פט] תולה בתליות חבירה - סעיף נ"ג.**א. נמצא כתם במקום ציבורי.**

1. כולם בספק – חוט שני (ס"ק מ"א ד"ה והנה, "והנה אם נמצא הכתם במקום שיש שם ריכוז של נשים, כגון בריכת שחיה, או שיעור לנשים נשואות, ונמצא שם כתם, והרי כולם בכלל הספק, דינם שאם יש שם אחת שהיא נדה שעדיין לא טבלה, או בתולה שראתה פעם אחת ועדיין לא נישאה, הרי שכל הנשים תולות בה, וכן המעוברות והמניקות תולות בראויות לראות. **ונראה שבציבור גדול של נשים, יש להניח דמסתמא יש אחת מהם לכל הפחות שהיא נדה.** ודע דאם לאחת מהן יש בגד הסמוך לגופה, שהוא צמוד היטב לגופה, אין היא בכלל הספק, דחשיב כבדוקה לענין זה, ואין היא בכלל הספק").
(א) בדו"י מסיים "ואמנם אם לכולם יש בגד הסמוך לגופה, כולן טמאות וכן"ל". וצ"ב, כיון אם יש לכולם בגד הסמוך לגופה, מסתמא כולם טהורה. שהוי כמו למעלה מאותה מקום. ולכאורה זה הטעם שחסר מדפו"ח.
2. יבקש תורה (שו"ע סי' ע"ג) – "שאלה: לאחר כינוס של כ-20 נשים נמצא כתם דם בבית המארחת אשר לא יודעים את מקורו ובאו בשאלה, האם צריך להתקשר לכל המשתתפות לברר באם אחת מהן נדה בכדי לתלות בה ואל"ה האם נטמא את כולן מספק. ועוד נשאלתי במשפחה שהשאלה דירתה לזוג ולאחר שחזרו מצאו כתם דם על אחד הסדינים האם מחוייבים להודיע לזוג ... נראה לענ"ד בשני הנידונים להקל דא"צ להודיע לאשה את כתמיה דשמא היא כבר נדה ושמא יש לה מכה ושמא לבעלה או בנה וכו'. וכ"ש בנדון השני שהיו נשים רבות בשיעור שא"צ לברר באם יש מה לתלות בפרוש אלא כל ששייך במציאות שאחת מהן היתה נדה או בימי טהרתה הרי שא"צ לברר ואין לטמאות אף אחת מהן".
(א) הגריש"א זצ"ל (אשרי האיש יו"ד פרק כ"ה אות ס"ט) – "זוג נתנו דירתם לזוג אחר לשבת, ובכואם במוצ"ש לביתם מצאו על המיטה כתם, ודאי שחייבת בעלת הבית להודיע לאשה המתארחת על מציאת הכתם".

צ] אין בכתמים משום וסת - סעיף נ"ד.**א. אין בכתמים משום וסת.**

1. הלכה – ראב"ד (בעלי הנפש שער הכתמים סוף סי' ג', "ונראה לי אע"פ שהחמרנו על הכתם ועשינו אותו כראיה לענין שבעה נקיים ולכל דבר, אעפ"כ לא נחמיר עליו לחוש ליום מציאת הכתם כמו שהיא חוששת ליום ראייה. ועוד אני אומר שאין הכתמים קובעים וסת ולא עוקרים וסת חוץ מכתמי העד הבדוק לה שהן מטמאין בכל שהן, והרי הן כראיות לכל דבר"), רמב"ן (הל' נדה פרק ד' אות מ"ח, "אין בכתמים משום וסת"), טור (סעי' נ"ד, "אין בכתמים משום וסת"), מחבר (סעי' נ"ד, "אין בכתמים משום וסת"), לבוש (סעי' נ"ד, "אין בכתמים משום וסת"), חכ"א (כלל קי"ג סעי' נ'), ערה"ש (סעי' קל"ח, "ואין בכתמים משום וסת"), שערי טהרה (שער ד' סעי' כ"ז, "ע"י מציאת כתם אפי' במקום שטמאה מ"מ אינו מצטרף לקבוע וסת וגם כדין וסת שא"ק א"ח לו") פוסקים.

ב. ראתה ב' פעמים ראייה גמורה ובפעם הג' מצאה כתם.

1. אינו קובעת וסת – ע"י פרישה (ס"ק צ"א), ע"י סד"ט (ס"ק צ"ד), ע"י לחו"ש (לחם ס"ק ק"צ), מהרי"א הלוי (ח"א סי' ע"ב), הגריש"א זצ"ל (משנת השלחן תשובה קנ"א, "אם ראתה ב' פעמים ראייה גמורה ובפעם הג' מצאה כתם - אינו קובעת וסת. וכשם שאינה קובעת כך אינה עוקרת וסת"), ששבה"ל (ס"ק ג', סיכום אות ב'), בדה"ש (ס"ק תק"ז, ציונים ס"ק תשל"ג), חוט שני (ס"ק מ"ג אות א'), פרדס שמחה (ס"ק קמ"ט), פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' רס"ז), דעת ברורה (ס"ק רי"ז).
2. מחמיר – פתחא זוטא (סי' קפ"ט ס"ק י"ג, "מספיקא קבעה וסת"), באר משה (ח"ה סי' קמ"ח, "נקבע וסתה לחומרא ולא לקולא").

ג. מה הטעם, משום שכתמים דרבנן או משום דילמא מעלמא אתי.

1. משום שכתמים דרבנן – תורת השלמים (ס"ק נ"ח), מהרי"א הלוי (ח"א סי' ע"ב, "שלענין וסת תליא בטומאה דאורייתא"), באר משה (ח"ג סי' קי"ח), הגריש"א זצ"ל (משנת השלחן תשובה קנ"א, תשובה קנ"ד, תשובה קנ"ה), טהרת הבית (סי' ח' סעי' ל"ו, "ואפילו אם יודעת בבירור שהכתם בא מגופה, הואיל ולא הרגישה, לא קבעה וסת"), מנחת פרי (קונ' התשובות סי' י' אות ד' ד"ה ואמנם).
2. משום דילמא מעלמא אתי – אג"מ (יו"ד ח"ג סי' מ"ו אות ב', "הנה בסימן ק"צ סעי' נ"ד מפורש דאין בכתמים משום וסת, אבל עיין בט"ז ס"ק מ"א דמשמע דהוא משום ספק **דשמא אינו מגופה**, ולא משום דלא היה בהרגשה דהא מדמה כתמי עד שאינו בדוק שהוא ספק שג"כ אין בו משום וסת אף דשם הוי הספק גם להרגשה, **והוא משום דראיות דם אף בלא הרגשה** שהיא טהורה מן התורה היו קובעין וסת, וכן מסתבר **דהוסי' הא הוא ענין טבעי** שלכן אף שחסר לה ענין ההרגשה דעכ"פ כשבא הזמן שיוצא הדם הדרך שיצא").
(א) אמנם, יש לעי' היטב באג"מ (יו"ד ח"ג סי' נ"א). שו"ר מנחת פרי (קונ' התשובות סי' י' אות ד' ד"ה ואמנם).
3. נ"מ, ראייה בלי הרגשה - ע"י לקמן.

ד. אשה שראתה ראייה גמורה, אמנם בלי הרגשה.

1. מיקל [כמו גזירה לגזירה] – גר"ז (ס"ק קכ"ב, "וכן רואה שלא בהרגשה שאינה טמאה אלא משום כתם"), צמח צדק (פסקי דינים סעי' נ"ד), מהרי"א הלוי (ח"א סי' ע"ב, "כיון שהראיה היא שלא בהרגשה לא קבעה וסת"), נאות יעקב (סי' כ"ט, "דפרישת העונה הרי אינו אלא מדרבנן לדעת רוב פוסקים ... יש לומר דבחשש איסור דרבנן לא גזרו עוד רבנן איסור פרישת העונה"), טהרת ישראל (סעי' רמ"ד, סי' קפ"ד סעי' כ"ח), טהרת הבית (סי' ח' הע' ל"ו, "שהעיקר להקל כדברי הגר"ז"), חוט שני (ס"ק מ"ג אות ג'), פרדס שמחה (ס"ק קמ"ז, ס"ק קנ"ב אות ז').

2. מחמיר – עי' לבוש (סעי' נ"ד), "חוץ מכתמי עד הבדוק לה שהיא מקנחת בו גופה והם מטמאים בכל שהו כמו בראיית עצמה והוי לה כראייה לכל דבר, שהרי אנו רואין שביום זה יצא דם מגופה ג' פעמים וזה הוא וסתה", אג"מ (יו"ד ח"ג סי' מ"ו אות ב', לפי טעמו [לשונו לעיל]), בדה"ש (ס"ק תק"ג, ציונים ס"ק תשכ"ח, "ולכן אף אותן נשים שאינן מרגישות בראיותיהן חוששות לוסתותיהן"), מראה כהן (עמ' קכ"ז אות א', "אשה שראתה ראייה גמורה חוששת לה משום וסת, ואף אם היתה זו ראייה בלי הרגשה"), פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' רס"ח).
3. חשש הרגשה, וממילא רק להחמיר – באר משה (ח"ג סי' קי"ח, "בשו"ע הרב ... והאמת כשו"ע הרב עפ"י הש"ס ופוסקים אבל בזמנינו שהרבה נשים מאוד רואות בלא שום הרגשה, בכל ראייה יש בה משום וסת"), הגר"ש זצ"ל (משנת השלחן תשובה קנ"ב, "ראתה ראיית דם ודאית [ולא בשפע] בלא שהרגישה - מעיקר הדין אינה טמאה מן התורה, כיון שלא הרגישה, ולכן גם אינה חוששת ממנו לוסתות, אולם בזמנינו שאין אנו בקיאים כ"כ בהרגשה - חוששת לוסתות, משום שחוששין שהרגישה ולא שמה לב שהרגישה"), ששבה"ל (ס"ק ב', ס"ק ד', סיכום אות ד', שבה"ל ח"ב סי' פ"ו, "ראתה ראי' גמורה בלי הרגשה, מעיקר הדין הוי כתם, אך יש לחוש לוסת כיון שאין בקיאים כ"כ בהרגשה, אלא א"כ שמה לב בפירושו ולא הרגישה. ולענין עקירה יש להחמיר דאינה עוקרת עי"ז וסת שנקבעה בהרגשה").
4. אינו עוקר הוסת – חוו"ד (סי' קפ"ד בי' ס"ק י', "דראתה אפילו לא ארגשה ... לענין עקירת וקלקול וסת ודאי דלא נעקר").
(א) פ', כמו ראייה ממש – קנה בושם (שבה"ל ח"ב סי' פ"ו ד"ה וכתב, "וכתב כב' דהחוו"ד סימן קפ"ד סק"י חולק ע"ז ודעתו דראי' בלי הרגשה היא ראייה מעליא לענין קביעת וסת").
(ב) פ', שרק אינו עוקר הוסת – שבה"ל (ח"ב סי' פ"ו ד"ה וכתב, "החוו"ד לא קאמר רק דאם אשה שיש לה וסת מכבר ועברו ג' פעמים שלא בדקה וכן אם לא בדקה פעם א' באמצע הג' - ואח"כ ראתה בפעם הד' דאמרינן דמן הסתם ראתה אפי' בלא הרגשה, וכיון דעכ"פ ראתה יהי' בלא הרגשה שוב לא אבדה חזקת רואה עי"ז, דודאי כן מסתבר מאד דאשה שראתה ג' פעמים ע"י הרגשה דאורייתא, ואח"כ ראתה ג"פ ודאי בלי הרגשה דנהי דאין זה ראי' דאורייתא אבל עכ"פ כיון דהדם בא באותן ימים אין זה עקירת וסת אלא התחזקות וסת, והא דאינה טמאה מה"ת גז"ה"כ הוא לרוב שיטות, אבל ודאי ראי' מחשבה לענין הנ"ל").
5. מר"מ – חזו"א (יו"ד סי' פ' ס"ק ט"ז, "כ"ז אי חיישינן לוסתה דארגשה ולא אדעתה אבל אי סמכינן דלא הרגישה אלא דחיישינן לראי' שלא בהרגשה קרוב הדבר דלא מחשב ראי' לענין קביעות וסת ולא לענין קיום הוסת, מיהו אפשר כיון דמדרבנן טמא מחשב ראי' מדרבנן לכל וצ"ע"), פתחי תשובות (על סעי' נ"ד), ט"ז וש"ך השלם (כו"ל ס"ק קמ"ז).

ה. ראתה כתם ולמחר ראתה דם.

1. מחשבת ימי וסתה מיום הראיה.
(א) שערי טוהר (שער ד' סעי' כ"ז, ס"ק כ"ט) – "ואם מצאה כתם באופן שטמאה או שראתה מראה שהיא מסופקת בו אם יש לו מראה טמא ואח"כ ביום שאחריי ראתה ראי' ממש כדרכה מונה הוסת מיום הראיית דם ממש".
(ב) הגר"ש זצ"ל (אוצרות הטהרה עמ' תתע"ט, לבושי עז סיכום אות ד', סי' קפ"ג סיכום אות ל"ב) – "דאין הכתם כתחילת ראייה לעולם, ולא חיישינן להרגשות".
(ג) שפע טהרה (ס"ק מ"ג, דברי יציב יו"ד סי' ע"ו) – "מחשבת ימי וסתה מיום הראיה".
(ד) קנה בושם (קובץ אור ישראל חנ"ו עמ' ל"ו אות קכ"ו) – "אם בדיקה או כתם יצאה טמאה, ואחר איזה זמן קיבלה וסתה, חוששת לוסתה מיום הבדיקה. וכ"ז אם היה רצף, אבל אם לא היה המשך בין הבדיקה לוסת חוששת לשתייהם".
(ה) ציץ אליעזר (ח"ו סי' כ"א אות ב') – "ברור דגם ראיית כתם סמוך במעל"ע לראיית הוסת אין ביכלתו לקבוע או לעקור וסת, ואינו יוצר דינים מיוחדים לא לענין פרישת עונה ולא לענין קביעת ועקירת וסת, אלא דינו כדין כל הכתמים שדינם פסוק בשו"ע".
(ו) עי' ששבה"ל (ס"ק ז', ס"ק ו', עי' שבה"ל ח"ג סי' קי"ח, ח"ד סוף סי' צ"ט) – "אם הפסיקה יותר ממל"ע בין כתמה לראייתה אין מקום להחמיר כלל לתלות כתמה בראייתה, ב', בהפסקה פחות ממל"ע לרוב ראשונים נדון ככתם ולא חיישינן לוסת גם לא עוקר וסת בין להקל בין להחמיר ולרש"י כה"ג לדעת המאירי וס"ט וע"ל דינו כראי' גמורה, ג', לדעת הר"מ שברא"ש גם רש"י לא החמיר אלא בראתה כתמה ביום וסתה, ודבריו נראין מאד מ"מ כאמור גם בזה כל הראשונים חלוקים על רש"י והכי הילכתא, מיהו הנוקט שיטת רש"י לדרך הר"מ לחשוש לחומרא ליום זה יש לו על מה לסמוך".
(ז) טהרת הבית (סי' ח' סוף הע' ל"ז).
(ח) בדה"ש (ס"ק תק"ד).
(ט) פרדס שמחה (ס"ק קנ"ב אות ו') – "אם ראתה כתם אף אם בתוך מעל"ע ראתה דם, מונים לוסתה מזמן ראיית הדם, ואף אם היה הכתם בזמן הוסת ובתוך מעל"ע ראתה, אין מונים מזמן הכתם".
(י) פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' רע"ב, פרח ישראל עמ' רל"ג) – "this is the commonly accepted view".
2. רגילין, מיום הכתם.
(א) אג"מ (יו"ד ח"ג סי' מ"ו אות ב') – "ובדבר שאשה אינה מרגשת אף לא בשעת שפע הדם גם לא זיבת הדם, ודרכה למצא תחלה כתם על בגדיה פעמים פחות מכגריס ופעמים יותר מכגריס ואחר כמה שעות פעמים פחות פעמים יותר מתחיל הדם לזוב ואירע שהכתם מוצאת ביום ואח"כ בלילה זב הדם, הנה בסימן ק"צ סעי' נ"ד מפורש דאין בכתמים משום וסת, אבל עיין בט"ז ס"ק מ"א דמשמע דהוא משום ספק דשמא אינו מגופה, ולא משום דלא היה בהרגשה דהא מדמה כתמי עד שאינו בדוק שהוא ספק שג"כ אין בו משום וסת אף דשם הוי הספק גם להרגשה, והוא משום דראיות דם אף בלא הרגשה שהיא טהורה מן התורה הוי קובעין וסת, וכן מסתבר דהוסת הא הוא ענין טבעי שלכן אף שחסר לה ענין ההרגשה דעכ"פ כשבא הזמן שיוצא הדם הדרך שיצא, וא"כ הכתמים שמוצאת תמיד איזה שעות לפני ראיית הדם הרי לא שייך לומר דהוא ממקום אחר ואפילו לא שבא מדם מאכולת, דם ממקום אחר וממאכולת לא היה שייך שיבואו דוקא איזה שעות קודם לראיית הדם שלה, וא"כ ברור שבא

דם הכתם מגופה, אבל הוא בא שלא בהרגשה שטהור מן התורה וכיון שבא מגופה הרי שייך זה לקבוע הוסת כראייה ממש שלא בהרגשה ששייך לקביעות וסת. ואף שהוא רק משהו דם הא ודאי ראיות דמשהו דם כטיפות נמי קובעין וסת. ולכן אם נזדמן שהכתם היה ביום והראיה היתה בלילה שהוא יום אחר נחשב הוסת מיום ראיית הכתם".

אג"מ (יו"ד ח"ג סי' נ"א) – "אותן נשים שדרכן לראות כתמים בלא בהרגשה כמה ימים קודם וסתה עיקר הוסת מיום שבא שפע הדם בהרגשה, ואם ראתה כן ג' פעמים או אם דרך זיבת הדם לבוא ג"כ בלא בהרגשה עיקר הוסת הוא משתראה הכתמים, דאיגלאי מילתא דכן הוא פתיחת המקור שלה טיפין טיפין תחלה ואח"כ בא השפע..."

(ב) עמק התשובה (ח"ג סי' ע"ב, אמנם עי' קובץ בית תלמוד להוראה ח"ו עמ' קס"ט סי' קל"ד) – "דקביעת וסתה דתלוי בראי' מניין מראייתו לא מכתמה עיי"ש באורך, מ"מ היכי שרגילה בכך לראות מקודם כתמים בכה"ג חוככים אנו לומר דבכה"ג הגעת מכרעת למנות משעת ראיית כתמים, ומכל שכן שראיית טיפין היכי שרגילה בכך מניין לוסתה משעת ראיית הטיפין".

(1) אא"כ בדקה באמצע או היה מעת לעת – אג"מ (יו"ד ח"ג סי' נ"א), "אבל אם הפסיקה בין הכתמים ושפע הדם יום או יומיים או בדקה בינתיים ומצאה טהורה אין וסתה אלא מזמן שבא הדם בהרגשה, ואין חוששין לכתמים משום וסתות כסוף סימן ק"צ", פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' רע"ב), הגריש"א זצ"ל (משמרת הטהרה פרק ז' הע' כ"ו, גבי מעת לעת, לשונו לקמן).

3. דעת הגריש"א זצ"ל.

(א) משנת השלח (תשובה קנ"א) – "מצאה כתם ואח"כ ביום אחר ראתה ראיית וסת, אין בכתמים משום וסת, ועליה לחוש ליום החודש ולעונה בינונית רק מזמן ראיית הוסת, גם אם ודאי בא מגופה ויותר מכגריס. אם דרכה בכך וקבעה בג' פעמים למצוא כתם ואח"כ לראות וסת, יש לדון לכל הפחות כוסת הגוף, אפילו ראתה את הוסת אחר מעת לעת".

(ב) משמרת הטהרה (פרק ז' הע' כ"ו) – "באשה שאינה רגילה בכך או עכ"פ לא קבעה בכך וסת, בזה שמעתי מהגריש"א (שליט"א) [זצ"ל] דבפחות מגריס שהיא טהורה אין מקום לדון בזה, אבל ביותר מגריס שנזקקנו לטמאותה משום הכתם שמעתי מהגרי"ש אלישיב (שליט"א) [זצ"ל] דלדידן דאין בקיאין בהרגשה וכל הוסתות הם בדרך כלל שלא בהרגשה, א"כ כל שראתה יותר מגריס ואח"כ ראתה יותר כדרך וסתה וכיון שלא פסקה ביניהם יותר ממעל"ע חזינן שזהו תחילת וסתה ואינו כתם בעלמא, ויש להחמיר לחושבו לענין וסת אבל אם היה פחות מגריס, כיון דמטהרין לה על כרחך דלא תשיב שהתחיל הוסת. וכן כשפוסקת בינתיים יותר מעל"ע, הוי כב' ראיות ולא זהו תחילת ראייתה אע"פ שהא' יותר מכגריס אם אינו אלא כתם. והמראה הא' מטמא משום כתם והשני משום וסת".

(ג) מר"מ – משנת השלח (תשובה כ"ב), הגריש"א זצ"ל (אשרי האיש יו"ד פרק כ"ה אות ס').

4. מר"מ – יגל יעקב (יו"ד סי' נ"ד אות ג'), מראה כהן (עמ' קכ"ט אות ו'), פרי טהרה (סי' קפ"ט סעי' ל"ח).

(א) יוען יוסף (יו"ד סי' קנ"ט אות י"ב) – "אשה שראתה כתם וביום מחר בא הוסת, אף שמצד הלכה כתם לא נחשב לוסת, אבל אנו יודעים שזאת היא תחילת ראייתה, על כן נכון לחוש לשני וסתות לחומרא".

(ב) באר משה (ח"ד סי' פ') – "העיקר לכל דבר יום הראיה ולא יום ראית הכתם, אולם אם ביום ראית הכתם היה יום וסתה אז אם ראתה בתוך מעל"ע מראית הכתם תולים הכתם נבראית".

(ג) חוט שני (ס"ק מ"ג אות ד', סי' קפ"ג ס"ק ד' אות י"ד, סי' קפ"ד ס"ק י"ג אות ג', סי' קפ"ט ס"ק א' אות י') – "הנשים בזמנינו שאינן יודעות להבחין בהרגשת הדם בהגיע המחזור שלהן, ומצאה כתמים או טיפי דמים, אף הפחות מכגריס, סמוך לעונת וסתה, ויש להסתפק בכתמים אלו משום התחלת הוסת, דינה, שאם אח"כ הגיע הוסת כהרגלו, יש לה לחשב את עונת ראיית הכתמים לחומרא לחשבון הוסתות".

ו. יש וסת קבוע, וג' פעמים רואה רק כתם.

1. עוקר הוסת קבוע עד שהיא רואה עוד פעם בימי הוסת [כגון דהיה לה וסת קבוע בר"ח ואח"כ ג"פ לא ראתה בר"ח וג"פ מצאה בה' בחודש לא אמרינן דנעקר לגמרי הוסת דר"ח אלא הוי כלא קבעה וסת אחר דאם אח"כ ראתה פ"א בר"ח חזרה לוסתה הראשון] – פרישה (ס"ק צ"א), סד"ט (ס"ק צ"ד, "בפרישה"), גר"ז (ס"ק קכ"א), רע"א (סוף הסי'), "ולא עוקרתו. היינו לענין דהיה לה וסת קבוע בר"ח ואח"כ ג"פ לא ראתה בר"ח וג"פ מצאה בה' בחודש לא אמרינן דנעקר לגמרי הוסת דר"ח אלא הוי כלא קבעה וסת אחר דאם אח"כ ראתה פ"א בר"ח חזרה לוסתה הראשון. פרישה", צמח צדק (פסקי דינים סעי' נ"ד), ששבה"ל (ס"ק ה'), סיכום אות ב'), תזקת טהרה (ס"ק ער"ה), בדה"ש (ס"ק תק"ח), פתחי הלכה (ארטסקרול, פרק י"ג הע' כ"ה), לבושי עז (ס"ק א' ד"ה ומש"כ), פרי טהרה (סעי' כ'), דעת ברורה (ס"ק רי"ז).

(א) ה"ה אם מצאה רק כתם ביום הוסת, עוקר הוסת קבוע עד שהיא רואה עוד פעם בימי הוסת – חוט שני (ס"ק מ"ג אות ה'), לבושי עז (ס"ק א' ד"ה ונראה, תמצית אות ג'), "ונראה דה"ה אם היה לה וסת קבוע בר"ח, ועבר ג"פ יום הוסת ולא ראתה ראייה ממש, אלא כתם, דכיון שראיית כתם לא מיקרי כראיה לענין וסתות, עקרה לוסתה ואינה צריכה לחוש לוסת דר"ח אע"פ שראתה כתם ביום זה", נטעי גבריאל (פרק צ"ז סעי' ד'), "אם לא ראתה בעונת הוסת רק שמצאה כתם לא נחשב כראיה והוסת נעקר".

2. אינו עוקר – שערי טוהר (שער ד' ס"ק כ"ט, "ובטור כתב ולא עקרתו ונ"ל לפרש דאם הי' לה וסת קבוע ועקרתו ג"פ שלא ראתה בו אבל מצאה בו כתם לא נעקר הוסת").

ז. כתם ודאי מגופה: בזה"ז.

1. ג' פעמים, מחמיר [אא"כ ברור שלא הרגישה] – שבה"ל (ח"ב סי' פ"ו, "ודאי נראה באשה שראתה ודאי מגופה ג"פ תחוש משום וסת, כיון שאינם בקיאות בהרגשה וסתם דם בהרגשה בא, אם לא דשמה לב בפירוש ולא הרגישה כלום, וזה כעין שכתב הרב בעל התניא סימן קפ"ג בשיטת הרמב"ם").

ח. ישנה.

1. כמו כתם – תורת השלמים (ס"ק נ', ס"ק נ"ח).
(א) בזה"ז - ע"י ס"י קפ"ג, לשיטות ומר"מ.

צא [ראתה ע"י עד.

א. ראתה ע"י בדיקה, כמו ראייה ממש - כמה פעמים.

1. אפילו פעם אחת.

(א) ע"י שו"ת בית שלמה (יו"ד ח"ב סי' ז' בהג"ה אות ב') – "משמע מלשון הש"ע שם דאף בפ"א חוששת כמו בכל וסת שאינו קבוע והדבר הקשה עלי הוא בהני נשי שרגילות להתקלקל בימי ספירתן ומוציאין דם בעד הבדיקה ד"מ ביום י' מתחלת ראייתה ואח"כ מתחלת לספור ז' נקיים מחדש וטובלת אם אסורה לשמש ביום ג' אחר טבילתה דהוי עשרה ימים מעת שמצאה דם על עד הבדיקה וסת שא"ק צריכות לחוש לו בפ"א ואני לא שמעתי מאן דחש לה וצ"ע".

(ב) אג"מ (יו"ד ח"ב סי' ס"ח) – "אשה שבדקה עצמה בימי טהרתה ומצאה עליו מראה שמטמאין מספק ולמחרת ראתה דם ממש כדרכה בנדותה אם צריכה לחוש לאיסור וסת בחדש הבא מיום זה שבדקה או רק ליום המחרת שראתה הדם ממש. הנה בסוף סימן ק"צ איתא בש"ע שכתמי עד הבדוק לה הן כראיות לכל דבר אף לקביעות וסת, וממילא גם לאיסור פרישה דסמוך לוסתה נמי יש לחוש".

1) אמנם ע"י אג"מ (רשומי אהרן ח"א יו"ד סי' ק"צ אות ה') – "בזמנינו שדרך הנשים לראות הרבה דם בזמן הוסת אין לקבוע וסת ע"י בדיקה".

2) ע"י אג"מ (מסורת משה יו"ד אות ק", אות קי"ב ס"ק ב', ס"ק ג') – "ואפילו בדיקה, בעצמם, לא קובעים שום וסת, ואין צריך לחוש להם. רק ראייה קובעת וסת".

(ג) סוגה בשושנים (סי' י' סעי' י"ב, סעי' י"ג, ס"ק י"ז) – "ובבדקה בעד הבדוק שקובעת בו וסת ה"ה שחוששת בפ"א ולפי"ז אשה שרואה דם שצריכה להמתין ה' ימים קודם שתתחיל לספור ז"נ וכשהחילה לספור ז"נ נתקלקל' למשל ביום ד' או ביום ה' לספירתה שהיא תשיעי או עשירי ליום שראתה בו דם והתחלה לספור ז"נ מחדש וספרה וטבלה אסורה לשמש ביום א' או ב' לטבילתה שהוא תשיעי או עשירי מיום שמצאה בו הדם בבדיקה משום וסת הפלגה ... חוץ ממה שצריכה לחוש אח"כ ליום החדש של יום הבדיקה שמצאה בו הדם. והעולם אין נזהרין בזה שהיא דבר השכיח שהאשה מתחלת לספור ז"נ ובתוך ז"נ מתקלקלת בבדיקתה ומתחלת לספור מחדש וחוזרת ומתקלקלת ומתחלת לספור מחדש וסופרת ז"נ וטובלת ואח"כ א"ח להימים שמצאה דם בבדיקת' שבתוך ז"נ לא ליום הפלגה ולא ליום החדש ולא ידעתי למה".

(ד) קנה בושם (ביאורי שו"ע ס"ק ע"ב, ח"א סי' פ"ה) – "בשו"ת הרי בשמים ... אין שום סמך להקל מחמת זה ... ולהלכה הנני נוהג להורות שאם התחילה הראייה המועטת ואח"כ הפסיקה כמה ימים ורק אח"כ בא עיקר הוסת, צריכה לחשב וסתות משני הימים דהיינו גם מיום שהתחילה הראייה מועטת וגם מיום שהתחילה עיקר הראייה, ואם הוא באופן שהיא רואה בלי להפסיק בינתיים רק שהווסת מתחיל בראייה מועטת ורק כעבור שנים או שלשה ימים אז היא שופעת כהרגלה, הדבר פשוט לענ"ד לחשוב הכל מהתחלת ראייתה בין לקולא בין לחומרא".

1) אמנם ע"י קנה בושם (קובץ אור ישראל חנ"ו עמ' ל"ז אות קמ"ד) – "אם בדיקה יצאה טמאה, פסוקים כשו"ת הרי בשמים דרך בשלושה פעמים חוששין לוסת. והמנהג דאין מחייבין לזכור כל פעם כדי שיצטרף לשלושה פעמים ביום אחד וכו' רק אם היה כך, חוששת".

(ה) תשובות והנהגות (ח"א סי' תצ"ו) – "דאין לנו לחלק כהרי בשמים דראייה בעד הבדוק הוי כהרגשה רק לענין שנטמאת ולא לענין וסתות, כיון דעלול לגרום מכשולים שיקילו בזה ח"ו אף לענין טומאה, וכ"כ הגרש"ז סוס"י קפ"ט דבנמצא דם בבדיקה בעד הבדוק יש בו משום וסת והיינו גם וסת שאינו קבוע, יעושה".

(ו) חוט שני (ס"ק מ"ד אות ד', סי' קפ"ד ס"ק י"ג אות ב') [לשונו לקמן] – "אשה הסופרת ז' נקיים, ובאמצע ימי ספירתה מצאה דם בעד בדיקתה, אף שודאי צריכה היא להפסיק בטהרה מחדש, מ"מ לענין חשש וסתות דינה כדלעיל, שאם עבר יום אחד נקי מדם וכנ"ל, הרי היא חוששת לוסתות גם לעונה שמצאה בו הדם בעד הבדיקה".

(ז) פרדס שמחה (ס"ק קנ"ב אות א') – "אף בבדקה פ"א נחשב כראי".

(ח) לבושי עז (תמצית אות י"א) – "תחוש לה כראייה בפני עצמה גם אם ראתה כן רק פעם אחת".

2. רק ג' פעמים.

(א) הרי בשמים (ח"א סי' צ"ח) – "הוא דוקא היכא דאיכבע בג' פעמים כמו דמוקמינן בכ"מ אחזקה היכי שנתחזק הדבר בג"פ ואינו מטעם ספק".

(ב) הו"ד בדר"ת (ס"ק ר"ע).

(ג) ע"י הר צבי (שערי טהרה סי' ע"א אות ח') – "אמר לי הגאון ר' שלום איזין שליט"א שכבר שאל את הגאון מטשעבין זצ"ל והגרצ"פ פראנק זצ"ל אם צריך לומר לשואל שבא עם עד הבדוק בשעת הז"נ ונמצא שהיא טמאה אם צריך לומר לו שיקח בחשבון יום זה כיום הווסת ואמרו לו שלא נוהגים כן".

(ד) פתחא זוטא (ס"ק ק"ב, תנינא ס"ק כ"ב).

(ה) טהרת ישראל (סעי' רמ"ה, באר יצחק ס"ק תרל"ח) – "והא דמבואר כאן דכתמי עד הבדוק שוה לראייתה הוא דווקא היכא דאיכבע בג"פ כמו דמוקמינן בכ"מ אחזקה היכא שנתחזק הדבר בג"פ ואינו מטעם ספק משא"כ לוסת שאינו קבוע לא חיישינן".

(ו) מנחת יצחק (ח"ד סי' קי"ח אות ג') – "הנה חומרא זו מש"ע הרב, והובא בספר טה"י (שם סעי' נ"ד - רמ"ד), אבל (שם רמ"ה) ובאר יצחק אות תרל"ח, ביאר עפ"י דברי גדולי האחרונים, להקל בזה בוסת שאינו קבוע עיי"ש, ובוסת קבוע, ל"ה דבר השכיח בכה"ג, ול"ש בזה מנהג".

(ז) חשב האפוד (הליכות חנוך פרק ב' אות קס"א) – "אמר הרב ששמע מפי הרב מטשעבין ז"ל ... יש להורות בזה כמבואר בשו"ת הרי בשמים".

(ח) הגרשו"א זצ"ל (אוצרות הטהרה עמ' תתע"ט) – "ואם ג' פעמים מצאה כתם ע"י בדיקה זה נהפך לדין ווסת שאינו קבוע וצריך לחשב עפ"י ימי פרישה, עונה בינונית וחודש וכו', אך אינו נחשב כווסת קבוע אפילו בג' פעמים. ואם לא היה ג' פעמים בבדיקה אין זה אפילו ווסת שאינו קבוע".

(ט) טהרת הבית (סי' ח' הע' ל"ז) – "לדינא נקטינן לקולא, ובפרט לפי מ"ש השבט הלוי שכן מנהג העולם".

(י) שבה"ל (ח"ט סוף סי' קע"ז) – "זכורני כמה פעמים ששאלו למרן שליט"א על דבר אשה שראתה דם על גבי עד הבדיקה בז' נקיים האם יש לחשוב לענין חשבון הוסתות ומרן שליט"א הסתפק בזה דמצד אחד ע"פ המבואר בשו"ע סו"ס ק"צ ראה בעד חשיבא ראה גמורה לענין חשבון הוסתות ומאידך מסתבר טפי שאין זו ראה חדשה, ולכא' היה אפשר לדון בזה שיש לחוש לוסת, ולהקל לענין עונת או"ז ומכיון שבדיקות ז' נקיים נעשות ביום ולא בלילה אין בזה נפק"מ כ"כ למעשה רק לחיוב בדיקה. וגם לענין עונה בינונית גם לכא' יש מקום להקל לא לחוש לחומרת הפלתי בכה"ג, ילמדנו רבינו דעתו בזה. תשובה: סברת מעכ"ת מתקבלים אבל סוגיא דעלמא להקל בזה אם לא דראתה ג"פ כל פעם באותו יום [ועיין עוד בשו"ת שבה"ל ח"ב]."

שבה"ל (ס"ק ז', סיכום אות ג', שבה"ל ח"ב סי' פ"ו, סי' פ"ט) – "למעשה מנהג העולם להקל עד ג"פ".

(יא) בדה"ש (ס"ק תקי"ג, בי' ד"ה והרי) – "ראינו ושמענו **מכמה בעלי הוראה** שאין נוהגים כן ואינם מכניסים הבדיקה ההיא בתוך חשבון הוסתות כלל".

(יב) חזקת טהרה (ס"ק רע"ז, עמק התשובה ח"ב סי' ע"ה) – "אם כל ראייתה ה' רק ע"י עד הבדוק ולא ראתה שוב אח"כ כלום בכה"ג לענ"ד נוטה לומר דלא לחשבו כדין ראי' גמורה לענין חשש וסתות וטעמי ידי הוא היות שדרכן של הנשים בזמננו בבוא עת וסתם לראות בשפע ונמשך ראייתן כמה ימים, ואופן ראי' זו לא ישונה אצלן, **א"כ ראי' טיפה קטנה ע"י עד הבדוק אותה ראי' היא מילתא דלא שכיחא כלל** ואינו אפילו בגדר מיעוט המצוי לענ"ד כפי שידוע לי".

(יג) פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' רס"ח, פרח ישראל עמ' רל"ג) – "does not calculate a vest from the bedikah (although she becomes a niddah) unless this occurs three times".

(יד) דרכי טהרה (עמ' כ"ז) – "אם בדקה בעד הבדוק לה שלוש פעמים ביום מסוים בחודש או בהפלגה קבועה, וראתה דם בעד, קבעה וסת לבדיקה ביום מסוים".

(טו) אבני ישפה (ח"א סי' ק"ע תשובה ח', תשובה י' ד"ה אבל, סי' קע"א) – "כן מורים הלכה למעשה מגדולי ההוראה בירושלים עיה"ק ת"ו שבדיקת העד רק בג' פעמים קובעת וסת".

(טז) פרי טהרה (סעי' כ"א).

3. חוששת להשני פשטים.

(א) וינען יוסף (יו"ד סי' קנ"ט אות י') – "מבואר בשו"ע סוף סי' ק"צ שכתמי עד הבדוק נחשבים לוסת, ויש מאחרונים סוברים דזה דווקא בוסת קבוע אבל וסת שאינו קבוע הרי הוא ספק ספיקא, אולי לא תקבע וגם ספק אם היה בהרגשה. והנה גם זאת תליא בשני הפירושים הנ"ל, כי לפי פירוש הא' אנו חוששים שהיה כאן הרגשה אז יש חשש וסת, ולפירוש השני שאין צריך לחוש להרגשה אדרבה אנו מקילים לתלות ההרגשה בעד אפילו אם היא אומרת שהרגשה, א"כ עכ"פ בוסת שאינו קבוע אין צריך לחוש. **והנכון לחוש לוסת לחומרא**, דהיינו לחוש לשתי חשבונות, למשל אשה שראתה בראש חודש ושוב בכ' לחודש ע"י עד הבדיקה, ובכ"ח לחודש ראה גמורה, צריכה לחוש להפלגת כ"ח ימים כמו שלא היה שום הפסק, אבל היא צריכה לחוש גם להפלגת כ' יום מראש חודש עד כ' שראתה ע"י הבדיקה, וכמו כן לח' יום מכ' עד כ"ח, כי אם תרצה לומר שלא לחוש לכ' היות שהוא רק ספק דרבנן, אם תרצה להקל מכח דרבנן, אז היה צריך לומר ג"כ שלא לחוש להפלגת כ"ח, כי עד הבדוק הפסיקה, וא"כ הוא תרי קולא דסתרי אהדדי, ואזלינן לחומרא לחוש לשתי החשבונות".

4. דעת הגריש"א זצ"ל.

(א) משמרת הטהרה (פרק ח' סוף הע' ר"ג) – "שלעולם מחמרי **אף בפעם אחת משום וסת**, וכסתמת לשון הראשונים ז"ל והמחבר 'והרי הן כראיות לכל דבר', דבכלל זה כל שג"פ נקבע חיישי' לו בפ"א, אך זהו דוקא כלשון הראב"ד וש"ר 'כתמי' עד הבדוק. דהיינו כשהוא כתם של דם ולא בטיפה כחרדל, ואמר כדוגמא שהשעור לזה כעין חצי גריס [ויש הרבה אחרו' ז"ל דס"ל דבטיפה כחרדל ל"א חזקת עד הבדוק לענין קביעות וסת]".

(ב) משנת השלחן (תשובה קנ"ו, עי' תשובה קנ"ה) – "מחמת כתם שראתה פעם אחת בעד הבדוק אין צריך להחמיר ממנו לעונת האור זרוע, ולא את חומרות של עו"ב, דהיינו יום הל"א ועונת הכרו"פ, ואת מנין העו"ב והפלגה שלה היא מונה מעיקר הראיה שהיתה קודם הראיה שע"י עד הבדוק, ופשוט שכל זה לחומרא, אבל לקולא ודאי אי אפשר לומר שראיה מועטת בפעם אחת תעקור ראיה אחרת, כגון לחשוש לעו"ב או חישוב הפלגה מחמת דם מרובה שראתה קודם לראיה המועטת".

(ג) לבושי עז (תמצית ס"ק ט', סי' קפ"ד סעי' ו' תמצית ס"ק ז', אבני ישפה ח"א סי' ק"ע תשובה ח', תשובה י' ד"ה תשובתי, אשרי האיש יו"ד פרק כ"ה אות ס"א) – "הרבה מן המורים נקטו כהלבוש **דרק בראתה ג"פ באופן זה חוששת לוסתות**, אבל כשראתה בפעם אחת ע"י בדיקה אינה חוששת לוסתות, וכן נקט בהרי בשמים, וכן נקט הגריש"א".

(ד) מראה כהן (פרק ח' הע' ג', אשרי האיש יו"ד פרק כ"ד אות כ"ב) – "יש מחמירים ... ואמר שבטיפת דם זעירה מאד אפשר להקל".

5. מר"מ – צמח צדק (יו"ד סי' קל"א), שערי טוהר (שער ד' סעי' כ"ז), שערי טהרה (סי' ע"א), באר משה (ח"ג סי' קי"ח, "מאוד נחוץ לדעת כי שאלה זו מצוי מאוד"), שו"ת דברי משה (סי' ס"ד אות י"א), מראה כהן (פרק ח' הע' ג'), פתחי תשובות (על סעי' נ"ד ד"ה חוץ).

(א) שבה"ל (ס"ק ז', סיכום אות ג', שבה"ל ח"ב סי' פ"ו, סי' פ"ט) – "למעשה מנהג העולם להקל עד ג"פ".

ב. **טעם**, שי"א רק בג' פעמים.

1. בצירוף השיטות, שנאמנת לומר שודאי אין לי הרגשה.

(א) **פתחא זוטא** (ס"ק ק"ב ד"ה ולפענ"ד) – "יש לצרף ... אם האשה אומרת ברי לי שלא הרגשתי אינה טמאה אלא מדרבנן".

(ב) **טהרת ישראל** (יד אליהו ס"ק תרל"ח, באר יצחק סוף ס"ק תרל"ח).

2. כיון שוסתות [שאינו קבוע] הווי רק מדרבנן, ספק דרבנן לקולא.

(א) **טהרת ישראל** (באר יצחק ס"ק תרל"ח) – "דכיון נגד האיסור דרבנן לא איתרע החזקה שפיר מוקמינן לה לענין דאורייתא אחזקת הגוף שלא נשתנה גופה ... דאיבע בג"פ כמו דמוקמינן בכ"מ אחזקה היכא שנתחזק הדבר בג"פ ואינו מטעם ספק".

(ב) **טהרת הבית** (סי' ח' הע' ל"ז).

3. שאינו רגיל שהוסת בא רק דבר מועט, שדרך הוסתות הוי שבא דם בשפע. והוי כוסת הדילוג.

(א) **בדה"ש** (סעי' נ"ד ב' ד"ה והרי, עמ' ר"כ) – "שדרך הוסתות אצל הנשים שבא דם בשפע ע"ש ולכן מן הראוי שכתמי עד הבדוק לא יקבעו וסת כיון שהוא רק דבר מועט שלא כדרך הוסתות אמנם כיון שראתה ג"פ באותו יום חזינו שנשתנה אצל אשה זו ענין הוסת".

(ב) **עמק התשובה** (ח"ב סי' ע"ה) – לשונו לעיל.

(ג) **שבה"ל** (ח"ב סי' פ"ט) – "וטעם הדבר היה נראה דכלל גדול יש לנו לענין וסתות דכל וסת שאם תקבע אותו ג"פ הוא וסת גמור חוששת בפעם א' שמא תקבענו - ועכ"ז דוקא בוסת הרגיל לבא לידי קביעות אבל לא בשאינו רגיל כמבואר סי' קפ"ט לענין וסת הדלוג וכה"ג".

4. דהבדיקה גורמת לה לראות, והוי וסת האונס.

(א) **שו"ת ערוגת הבשם** (יו"ד סי' קס"ז) – "ע"י בדיקה בעד הבדוק לה, דהו"ל נמי כמו וסת דקפיצה".

(ב) **אור לציון** (נשמת ישראל עמ' ס"ה).

(ג) **הגריש"א זצ"ל** (שערי טהרה סי' ע"א אות ו', לבושי עז אות ה' ד"ה והגריש"א, תמצית ס"ק ט', אשרי האיש יו"ד פרק כ"ד אות י"ט, פרק כ"ה אות ס"א) – "והגריש"א דימה לוסי הקפיצות, דה"נ הבדיקה גורמת לה לראות".

(ד) **משנה הלכות** (ח"ט סוף סי' ק"פ) – "דלכאורה וסת הבא לה לאשה ע"י בדיקה בעד הבדוק הו"ל וסת הבא ע"י מעשה שהרי מעצמו לא בא עדיין הדם אלא ע"י הבדיקה מצאה הדם וא"כ הו"ל וסת התלוי במעשה".

(ה) **אבני ישפה** (ח"א סי' ק"ע תשובה י' ד"ה אבל) – "דאנו אומרים דבדיקת העד היא גרמה את הוסת ולא חוששים שוסת זה יבוא מעצמו".

(ו) **תשובות והנהגות** (ח"א סי' תצ"ו) – "נראה שבזמנינו היום אין וסת אלא לג' ימים או ד' וה' ולא שמענו מעולם שוסתה עם מעט דם שנרגש בבדיקה לבד, ואולי בזמן חז"ל אף שגם אצלם רוב פעמים נמשך, מצוי אצלם לעתים וסת שניכר רק בבדיקות, אבל לדין לא שמענו דבר זה, אין לנו לחשוש אלא כשמוחזק ג"פ ובלי זה תולין שזהו בא מפני אונס, ולא חיישינן בפעם אחד כמבואר בש"ע יו"ד (קפ"ט סעיף י"ז)".

(ז) **ע' פרי טהרה** (סוף הע' ע"ח).

(1) **לכאורה צ"ע**. למה יש וסת, ממ"ש. לא לעשות בדיקה, ולא יהיה וסת. ואם עשה בדיקה (מצד טעם אחר. כמו שהוא עונה בינונית וכדו'), ול"מ כלום, יש עקירת הוסת. ועוד, כל בדיקה של הו' נקיים, לכאורה הוי עקירת הוסת [אא"כ לומר, אין עקירת הוסת בימי זבה]. צ"ע.

5. ע' לקמן, לנ"מ.

ג. **הוי כוסת קבוע, או אינו קבוע** - לשיטות שצריך ג' פעמים.

1. אינו קבוע – **הגרש"א זצ"ל** (אוצרות הטהרה עמ' תתע"ט, לשונו לעיל), **אבני ישפה** (ח"א סוף סי' קע"א, "שאף אם היא תמצא ג"פ בבדיקות דאמדינן דקבעה וסת, אבל אחרי שתבדוק פעם נוספת ולא תמצא כלום הרי נעקרה וסת זו, דכיון שאנו מדמים הוסת לוסי קפיצות, הרי כתב הרמ"א כסי' קפ"ט סעי' י"ז דחוששים לו כוסת שאינו קבוע, והיינו אחר שראתה ג' פעמים כמ"ש הש"ך ס"ק מ"ח, וא"כ אף אשה זו שמצאה בג' בדיקות דם, כיון שתבדוק פעם ד' ולא תמצא דם, נעקרה הוסת כמו כל וסת שאינו קבוע שנעקרה בפעם אחת, ובתנאי שלא קבעה וסת בבדיקות בימים ידועים, דאז הוי כוסת המורכב בימים וקפיצות ונחשב כוסת קבוע וצריך ג"פ לעקור כמ"ש הש"ך הנ"ל").

2. כוסת קבוע – **פתחי הלכה** (ארטסקרול, ריש עמ' רס"ט).

3. **לכאורה תלוי בטעמים** לעיל. אי משום שהוא וסת האונס, יש דין כוסת שאינו קבוע. אי משום שהוי כוסת הדילוג, י"ל שעכשיו הוי וסת קבוע. שאר טעמים, צ"ע.

ד. **בדיקה בימי ז' נקיים** - לשיטות שחוששין לוסי [שו"ת בית שלמה, ועוד].

1. חוששת לוסי, מיד.

(א) **סוגה בשושנים** (סי' י' סעי' י"ב, ס"ק י"ז) – לשונו לעיל.

(ב) ע' **הגריש"א זצ"ל** (משנת השלחן תשובה קנ"ז) – "ראתה דם בשפע ועשתה הפסק טהרה, ושוב ראתה ראיית דם אם הראיה השניה היתה תוך מעת לעת - הרי היא חוששת לוסי וסתות רק מהראיה הראשונה, משום שהראיה השניה נחשבת להמשך ראיה. אם הראיה השניה היתה בתוך הג' ימים ראשונים, מעיקר הדין יכולים להקל בזה ולומר שעדיין המעיין פתוח, מ"מ ראוי להחמיר בזה לחוש לוסי רק במה שנוגע לעיקר דין וסת".

הגריש"א זצ"ל (אשרי האיש יו"ד פרק כ"ה אות ס"א) – "בדקה בשבע נקיים ומצאה דם, חוששת משום וסת גם אם אינו קבוע, ולכן חוששת נמי לוסי, להפלגת מעת שראתה דם ועד עתה".

(ג) פרדס שמחה (ס"ק קנ"ב אות ד') – "בדקה בז' נקיים ומצאה דם חוששת משום וסת גם אם אינו קבוע, ולכן חוששת נמי לוסת להפלה מעת שראתה דם ועד עתה".
(ד) מראה כהן (פרק ח' הע' ג' ד"ה ונראה) – "רק לוסתות שהן מן הדין. ועל כן יש להקל בעונת אור זרוע ובחומרת הפלתי בעונה בינונית".

2. חוששת לוסת, אחר שעברו ז' ימים מראייתה.

(א) וינען יוסף (יו"ד סי' קנ"ט אות י"א) – "אם ראתה באמצע ז' נקיים, אנו תולים שזאת היתה המשך הראיה, ואין אנו חוששין רק לתחילת הראיה, וזה דוקא אם היתה בתוך ז' ימים של ראייתה, דו' ימים מעיינה פתוח, אבל אחר ז' ימים מראייתה נחשבת לוסת, כן פסק התניא בשו"ע שלו (סי' קפ"ט ס"ק קי"ב)".

(ב) קנה בושם (ביאורי שו"ע ס"ק ע"ב) – "ולענין אם הוא להיפך שהווסת הרגיל ראתה קודם, ואחר כמה ימים מעיקר הוסת מצאה דם ע"י בדיקת עד הבדוק, בזה אני סומך על השו"ע הרב (סימן קפ"ט ס"ק קי"ב) שכתב שתוך ז' ימים מתחילת הוסת אינה חוששת לוסת אחר כל זמן שלא קבעה, אפילו בזמן הזה, ורק אחר שעברו ז' ימים מתחילת עיקר הוסת חוששת לראייה ע"י בדיקה כוסת אחר".

ע' קנה בושם (קובץ אור ישראל חנ"ו עמ' ל"ו אות קי"ח) – "ונוהגים בזה כשו"ע הרב דאם ראתה (בהפסקה) בתוך ז' ימים מתחילת הראיה חוששת רק לחומרא ורק אם נקבע וסת זאת".

ע' קנה בושם (קובץ אור ישראל חנ"ו עמ' ל"ו אות קי"ט, ע' עמ' ל"ז אות קמ"ג) – "ראתה ראייה חדשה אחרי שבעה ימים מתחילת הוסת חוששת ליום זה, אם היתה ראייה מועטת חוששת לראיה זו רק לחומרא, אולם אם היה ראייה מרובה יכולה לעקור ראייה הקודמת".

(ג) לבושי עז (תמצית אות י"א) – "אם ראתה לאחר שעברו ז' ימים מראייתה הראשונה, תחוש לה כראיה בפני עצמה גם אם ראתה כן רק פעם אחת".

3. אינו חוששים.

(א) שפע טהרה (סי' קצ"ו ס"ק כ"ב) – "ראתה דם על עד הבדיקה שבדקה בו תוך ז' נקיים, אינה חוששת לוסת".

(ב) חשב האפוד (הליכות חנוך פרק ב' אות קכ"ח, מילואים סי' ב', סי' ג') – "הרב מורה ובא עפ"י הוראת הג"ר ישראל זאב מינצבערג זצ"ל (רב עיר העתיקה וראב"ד לעדת החסידים בירושלים ת"ו), דאשה שראתה במשך ה' ימים והפסיקה בטהרה והתחילה למנות ימי נקיים ובאמצע ז' נקיים שוב התחילה לראות דם, שאין לחוש לזה לוסת, וחוששת רק ליום התחלת הראי' הראשונה. וטעם הדבר דהנה בחוות דעת (סימן קפ"ד ביאורים סק"ז) כתב דאשה שראתה ופסקה ראייתה וראתה שוב בתוך ימי נדתה אי"צ לחשוש לראי' השני' כל זמן שלא הוקבעה, וטעם הדבר דהגם דאין אנו בקיאין בחשבון הנדות, מ"מ לא נעשה מהטפל עיקר ומהעיקר טפל לומר שראיה ראשונה לא היה בימי נדות ועתה התחילו ימי הנדות, ורק אם קבעה וסת תוך ראייתה חוששת".

(ג) תשובות והנהגות (ח"א סי' תצ"ו) – "ולמעשה שמעתי מהרבה בעלי הוראה בארץ ישראל דלא חיישי שזהו וסת בימי שבע נקיים, וכן נקטינן הלכה למעשה ... למעשה מנהג הרבה בעלי הוראה דבימי ספירה מקילין דאין חוששין לזה בפעם אחת משום וסת ותלינן לה כהמשך ראייה, אם כי בראיה גמורה אחר ז' ימים מתחלת הראיה אם פסקה בינתיים עונה שלימה אף בימי ספירה חוששין לשתי הוסתות (וע' ש"ך ס"ק ע"א) אבל בראית עד הבדוק נהגו להקל בזה וכמוש"כ בבית שלמה שלא שמענו שמחמירין בזה".

(ד) אבני ברזל (ח"א סי' נ"ט, הליכות חנוך מילואים סי' ב', סי' ג').

(ה) מורי הוראה בירושלים (לבושי עז סוף ס"ק ה', תמצית אות י"ג, סי' קפ"ד סעי' ו' תמצית אות ח') – "קבלה היתה בידי מורי ההוראה שבירושלים, שכל זמן שלא עברו ז' נקיים, אין חוששין לראיותיה משום וסת, אפילו בראיות ממש".

ה. השיטות שצריך ג' פעמים - למה לא נהוג לרשום ימי ראייתה.

1. פתחי הלכה (ארטסקרול, פרק י"ג הע' ל"א) – "It would seem that a woman should note on her calendar any day during which she finds a stain on a bedikah cloth, otherwise she will never know that she has established a veset kavuah through bedikos. However this does not seem to be the custom. Apparently, **we consider it unlikely** that she will find a stain on a cloth on the same day of three consecutive months".

ו. ראתה ע"י עד, ולמחר ראתה דם.

1. מימי העד.

(א) שערי טוהר (שער ד' סעי' כ"ז, ס"ק כ"ט) – "ואם מצאה כתם באופן שטמאה או שראתה מראה שהיא מסופקת בו אם יש לו מראה טמא ואח"כ ביום שאחריו ראתה ראי' ממש כדרכה מונה הוסת מיום הראיית דם ממש. אבל כשמצאה על עד הבדוק דם ממש מונה הוסת מיום הזה. כן נ"ל".

(ב) ע' הגריש"א זצ"ל (משנת השלחן תשובה קנ"ט) – "ראתה דם בעד הבדוק ואחר מעת לעת ראתה דם בשפע - חוששת לוסתות רק מהראיה הראשונה שהיתה בעד הבדוק, לקבוע וסתות ולעקור וסתות, ו**בתנאי** שהראיה שבעד הבדוק היתה ראייה מרובה, המטמאה בודאות מהתורה ולא מראה ספק ולא מראה הנוטה לאדמימות, ולא מראה קטן".

(ג) קנה בושם (קובץ אור ישראל חנ"ו עמ' ל"ו אות קכ"ו) – "אם בדיקה או כתם יצאה טמאה, ואחר איזה זמן קיבלה וסתה, חוששת לוסתה מיום הבדיקה. וכ"ז אם היה רצף, אבל אם לא היה המשך בין הבדיקה לוסת חוששת לשתיים".

(ד) עמק התשובה (ח"ב סי' ע"ה) – "היכי שבדקה בעד הבדוק בעונה אחת ושוב אח"כ בעונה אחרת התחילה לראות בשפע דקיי"ל דאזלינן בתר התחלה בכה"ג, גם בנידון זה שראתה רק ע"י עד הבדוק אזלינן בתר ההתחלה ע"י העד הואיל ודרכן של הנשים לראות קימעה קימעה ואח"כ לראות יותר בשפע וכנודע דראי' ע"י עד הבדוק נידון כראי' גמורה".

(ה) חוט שני (סי' קפ"ד ס"ק י"ג אות ב') – "הבדוקת ומצאה דם בעד הבדיקה, אם ידוע לן שהוא דם גמור, הרי זה נחשב לתחילת וסת, ואם ראתה אח"כ דם וסתה, הרי היא חוששת לעונה שמצאה בו הדם בעד הבדיקה בלבד, ואינה חוששת ליום שראתה בו דם הוסת, מפני שהכל נחשב לוסת אחד, שתחלתו היה במציאת הדם בעד הבדיקה. ואמנם אם עבר לכה"פ יום אחד יום ולילה, שהיה נקי [ע"י בדיקה] בבירור מדם, הרי היא חוששת לשניהם".

(ו) לבושי עז (תמצית אות י') – "בדקה עצמה בעד ומצאה עליו דם ודאי, ולמחר הגיע הוסת, מונה לוסתה אף לקולא מיום הבדיקה".

(ז) פרדס שמחה (ס"ק קנ"ב אות ו') – "בדקה בעד בדוק ונמצאת טמאה ואח"ז ראתה, אינה חוששת לוסת מזמן ראייתה, ובע"נ יחמיר לחוש גם ליום ראייתה".

(ח) אור יצחק (ח"א יו"ד סי' ל"א, סוף סימן ק"צ) – "ואזלינן בתר יום הבדיקה".

2. רק מראיה.

(א) פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' רע"ג) – "this is the common custom".

3. מר"מ – ששבה"ל (ס"ק ז', סי' קפ"ד סעי' ו' ס"ק ג', סיכום אות ד', שבה"ל ח"ב סי' ע"ה אות ב', ח"ד סי' צ"ט).

ז. פעמים בראיה, ופעם שלישית ע"י עד.

1. כמו ראייה ממש – הגריש"א זצ"ל (משנת השלחן תשובה קנ"ה).

2. מר"מ – בדה"ש (בי' ד"ה והרי, עמ' ר"כ, "וצ"ע"), פתחי הלכה (ארטסקרול, פרק י"ג סוף הע' ל').

ח. ראתה ע"י בדיקת עד, ולמחר ראתה דם ביום וסת.

1. מימי העד – לבושי עז (תמצית אות י', לשונו לעיל).

ט. ראתה ע"י בדיקת עד, וממילא קבעה וסת.

1. אינה צריכה לחשוש לוסת שאינו קבוע – שפע טהרה (ס"ק מ"ב).

2. מר"מ – חזקת טהרה (תוספת טהרה אות קמ"ב*).

י. ראתה ע"י בדיקת עד בימי וסת (והיא ראתה הוסת הרגילה רק אחר כמה ימים), האם נעקר הוסת [לשיטות שצריך חזקה].

1. אינו עוקר – חזקת טהרה (תוספת טהרה אות קמ"ב*), "שאינן נעקר חשש וסת הראשון אפי' וסת שא"ק אם מצאה דם אפילו רק בעד הבדוק", נטעי גבריאל (פרק צ"ז סעי' ד', הע' ו', "אבל אם ראתה בעונת הוסת על הבדיקה מראה טמא אז לא נעקר הוסת [כיון דמבואר בשו"ע דכתמים בעד הבדוק הוי כראיה אף דנקטינן דרך היכא דאיכא ג"פ איכא משום וסת, מ"מ בודאי עקירה לא הוי כשראתה בעד הבדוק והסכימו לזה גדולי הוראה]").

יא. ראתה בעד שאינו בדוק.

1. אינה חוששת ממנו לוסתות, אפילו יותר מכגריס – ט"ז (ס"ק מ"א), תוה"ש (ס"ק נ"ט), גר"ז (ס"ק קכ"ב), לחוש"ש (לחם ס"ק קצ"א), טהרת ישראל (סעי' רמ"ד), שערי טוהר (שער ד' סעי' כ"ז, "וה"ה במצאה על עד שא"ב אפי' במקום שאסור מ"מ יש לו דין כתם לענין וסת. ש"ע בסי' ק"צ סנ"ד וט"ז שם ס"ק מ"א"), הגריש"א זצ"ל (משנת השלחן תשובה קנ"ד, "אינה חוששת ממנו לוסתות, משום שאינה טמאה אלא רק מדרבנן"), חזקת טהרה (ס"ק רע"ו), בדה"ש (ס"ק תק"י, בי' ד"ה חוץ), חוט שני (ס"ק מ"ג אות ה').

יב. ראתה ע"י עד הבדוק, ספק מראה.

1. אין דין של וסת – אג"מ (יו"ד ח"ב סי' ס"ח, "דבר אשה שבדקה עצמה בימי טהרתה ומצאה עליו מראה שמטמאין מספק ולמחרת ראתה דם ממש כדרכה בנדותה אם צריכה לחוש לאיסור וסת בחדש הבא מיום זה שבדקה או רק ליום המחרת שראתה הדם ממש ... בספק אם הוא מראה דם שנמי אין לחוש משום וסת ... נראה לע"ד שאין לחוש משום וסת ליום הראשון שהיה המראה ספק אף שהוא לכאורה דלא כה"ט"ז והסד"ט"), הגריש"א זצ"ל (משנת השלחן תשובה קנ"ח, "כל דם שפוסקים לטמא אותו משום שנוטה לאדום ואוסרים אותה בגלל שאין אנו בקיאים במראה שהתורה טימאה, לכו"ע אין חוששים ממנו לוסתות, דוסתות דרבנן ואזלינן לקולא. וכן הדין שאינה חוששת לוסתות בכל מראה השנוי במחלוקת או מראה שאנו מסתפקים בו, או בכל מראה שאינה טמאה מחמתו אלא רק מדרבנן או מחמת טיפת דם קטנה ביותר").

2. מר"מ – פרדס שמחה (הע' שס"ט, "וצ"ע לדינא"), ט"ז וש"ך השלם (כו"ל ס"ק קמ"ו).

יג. וסת אור זרוע.

1. עי' סי' קפ"ד, לשיטות ומר"מ.

צב) שמצאה מראה טהרות וגם כתם אדום - ט"ז (ס"ק מ"א).

א. **אשה מצאה מראה טהרות וגם כתם אדום יותר מכגריס ועוד בלא הרגשה**, ויכול לתלות האדום במכה.

1. מחמיר, ואפילו לא יהא אלא ספק אם הוא הכל כתם אחד – שו"ת רמ"א (סי' צ"ז, "בידוע שנפתח המקור שיצא ממנו הלבן והירוק, א"כ ודאי המראה האדום נמי יצא משם מאחר שנדמה הכל לכתם אחד וטמאה. ואפילו לא יהא אלא ספק אם הוא הכל כתם אחד או לא, נראה דאזלינן לחומרא מאחר שידוע שנפתח המקור למראה לובן וירוק חוששין שגם האדום יצא משם. וראיה מהא דאמרינן ...").

2. מיקל, אא"כ שהאדום הוא בקצה הכתם הירוק וודאי ניכר שגם זה הוא מגופה – ט"ז (ס"ק מ"א), ש"ך (נקה"כ על ה"ט"ז ס"ק מ"א, "מיהו דינו מסתבר"), סד"ט (ס"ק צ"ג ד"ה ועוד יש להביא, "נראה שהדין עם ה"ט"ז"), חו"ד (ב"י ס"ק ל"ז, "נראה עיקר כט"ז"), חב"א (כלל קי"ג סעי' מ"ח, "נמצא כתם לבן על חלוק דנראה שודאי בא מגופה ובראש הכתם הלבן היה נמצא מראה אדום סביב הכתם הלבן כדמות דבר לח המתפשט בבגד ועל כן היה נדמה לעין שהמראה האדום הנ"ל היה קצוות הכתם הלבן ושהכל כתם אחד אם אין דבר לתלות גם המראה הלבן שבא לה מעלמא אלא שהוא ודאי מגופה ויש באדום לבד כגריס ועוד בין שהוא מקיף הלבן או מחובר עם הלבן אף על פי שיש דבר לתלות האדום בדבר אחר לא תלינן ואמרינן כיון שהלובן ודאי מגופה הכי נמי האדום אבל אם אין באדום לבד כגריס ועוד או שיש לתלות הלבן גם כן שבא מעלמא תלינן וטהורה כן כתב רמ"א בתשובה סימן צ"ז אבל בט"ז כתב דדוקא כשניכר שמראה האדום הוא קצוות הכתם ושהוא ודאי כתם אחד אבל אם המראה כשרה הולך על מראה האדום וכל שכן קצת רחוק ממנו ואפשר לתלות האדום במידי תלינן להקל וכתב הש"ך בנקודות הכסף דדינו מסתבר"), ערה"ש (סעי' קמ"א), מסגרת השלחן (דין י"ח).

3. מר"מ – ט"ז וש"ך השלם (כו"ל ס"ק קע"ב).

ב. **אשה מצאה מראה טמאה פחות מכגריס ועוד וגם מראה טהור** "עם הרגשה".

1. עי' סעי' א', לשיטות ומר"מ.

ג. **אשה מצאה כתם שחצי מראה טהורה וחצי מראה טמאה** שפחות מכריס ועוד [ונדמה לכתם א'], ואינו יכול לתלות.

1. עי' סעי' ה', לשיטות ומר"מ.

אשה שמצאה דם בהשתנה

סימן קצ"א

- [א] מקור. [ד] דם הנמצא מיד לאחר הטלת מי רגלים. [ז] אשה שרגילה לראות דם במי רגלים.
 [ב] גדרים. [ה] מצאה דם בתוך האסלה. [ח] וסתות.
 [ג] ספל שאיש ואשה מטילין שם מים. [ו] מצאה כתם ע"י קנוח. [ט] קרטין נמצאים בשעת השתנה ובדיקתה.

[א] מקור.

א. סוגיה.

1. משנה (נדה דף נט): – "האשה שהיא עושה צרכיה, וראתה דם. רבי מאיר אומר: אם עומדת - טמאה, ואם יושבת - טהורה. ר' יוסי אומר: בין כך ובין כך - טהורה".
 (א) ברייתא (שם) – "דתניא, יושבת תולה, עומדת - אינה תולה - דברי ר"מ, רבי יוסי אומר: בין כך ובין כך - תולה. ר"ש אומר: בין כך ובין כך - אינה תולה".
2. גמרא (שם) – "מאי שנא עומדת - דאמרינן מי רגלים הדור למקור ואייתי דם, יושבת נמי נימא מי רגלים הדור למקור ואייתי דם. אמר שמואל: במזנקת, מזנקת נמי, דלמא בתר דתמו מיא אתא דם. אמר ר' אבא: ביושבת על שפת הספל, ומזנקת בתוך הספל, ונמצא דם בתוך הספל. דאם איתא דבתר דתמו מיא אתא - על שפת הספל איבעי ליה לאשתכוחי".
3. גמרא (שם) – "אמר שמואל, ואמרי לה אמר רב יהודה אמר שמואל: הלכה כר' יוסי. וכן אורי ליה רבי אבא לקלא: הלכה כרבי יוסי".

ב. פשט ברב יוסי.

1. מותר בכל ציורים.
 (א) רש"י (נדה דף נט: ד"ה במזנקת) – "עומדת אי אפשר לה לזנק".
 (ב) רמב"ם (אסו"ב פרק ה' הל' י"ז) – "האשה שהשתנה מים ויצא דם עם מי רגלים, בין שהשתנה והיא עומדת בין שהשתנה והיא יושבת הרי זו טהורה, ואפילו הרגיש גופה ונזדעזעה אינה חוששת שהרגשת מי רגלים היא זו שאין מי רגלים מן החדר ודם זה דם מכה הוא בחלחולת או בכוליא".
 (ג) ראב"ד (בעלי הנפש שער הכתמים סי' ג'). כדאי' בחת"ס יו"ד סי' קמ"ח) – "מכל מקום לגבי אשה שעושה צרכיה ונמצא דם על המים קיימא לן כר' יוסי דאמר טהורה".
 (ד) רמב"ן (הל' נדה פרק ג' הל' ח') – "אבל האשה שהשתנה מים ויצא דם עם מי רגלים בין מעומד בין מיושב ואפילו הרגיש גופה ונזדעזעה אינה חוששת אפי' בזמן הזה שהרגשת מי רגלים היא זו, ובידוע שאין דם הבא עם מי רגלים אלא דם מכה".
 (ה) רשב"א (תוה"ב בית ז' שער ד', כ"ב-ב') – "פעמים שהאשה רואה דם מגופה ממש ואינה חוששת כיצד הרי שהיא עושה צרכיה וראתה דם עם מימי רגליה בין עומדת בשעת צרכיה בין יושבת על הספל או על שפת הספל ומזנקת לתוך הספל בין נמצא דם בתוך הספל טהורה שחזקה דם שיצא עם המים משביל המים בא ואין טמא באשה אלא הבא מן המקור".
 (ו) ר' ירוחם (נתיב כ"ו ח"א, ר"כ-ד') – "וכן נראה עקר".
 (ז) עי' ס' התרומה (הל' נדה סי' ק"ו) – "ואשה שהשתנה ומצאה דם בתוך המי רגלים שנינו האשה עושה צרכיה בספ' וראתה דם ר"מ או עומדת טמאה יושבת טהורה ר"י אומר בין כך ובין כך טהורה ואמר ר"י אמ"ש הלכה כר"י וכן נמי אמרינן אורי רבא לקולא כר"י וטעמא דהדם לאו מן המקור בא אלא ממי רגלים".
 (ח) עי' סמ"ג (לאוין סי' קי"א) – "ואשה שהשתנה ומצאה דם בתוך רגליה פסקו שמואל ורבי אבא (נדה נט, ב) כרבי יוסי שאומר בפרק האשה (שם) שהיא טהורה, והטעם הוא מפני שדם זהלט מן המקור לא בא אלא ממקום מימי רגלים (ע"פ סה"ת סי' קו)".
 (ט) אור זרוע (ח"א הל' נדה סי' שנ"ד) – "ומוקמי' פלוגתייהו בגמ' כגון שיושבת על שפת הספל ומזנקת בתוך הספל ונמצא דם בתוך הספל דכי האי גונא מפליג ר' מאיר בין עומדת ליושבת אבל ר' יוסי מטהר בכל עניינים. שסובר שלא בא דם זה ממקום דמים אלא ממקום מי רגלים וטהור. ואמר בגמרא אמר שמואל ואמרי לה אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כר' יוסי וכן אורי ליה ר' אבא לקלא הלכה כר' יוסי דאמר בין כך ובין כך טהורה גבי אשה שהיא עושה צרכיה".
 (י) עי' אהל מועד (שער איסור והיתר דרך י"א נתיב ה') – "ואשה שראתה דם עם מי רגלים אינה חוששת שאין זו אלא דם מכה".
 (יא) אורחות חיים (הל' נדה אות ו') – "האשה שהשתנה דם עם מי הרגלים בין שהשתנה והיא עומדת בין שהשתנה והיא יושבת ואפילו הרגיש גופה ונזדעזעה אינה חוששת והיא טהורה הרגשת מי רגלים היא זאת שאין מי רגלים מן המקור ודם זה דם מכה שיש לה בחלחולת או בכוליא".
 (יב) כל בו (סי' פ"ה) – "האשה שהשתנה וראתה דם מי הרגלים בין שהשתנה והיא עומדת בין שהשתנה והיא יושבת ואפילו הרגיש בגופה ונזדעזעה אינה חוששת והרי היא טהורה שהרגשת מי רגלים היא זאת שאין מי רגלים מן המקור ודם זה דם מכה הוא שיש לה בחלחולת או בכוליא".
 2. חד לטיבותא [ר"מ, תרתי לטיבותא].
 (א) רא"ש (נדה פרק ט' סי' א') – "ולדך פירושא לא אשכחן דמטהר ר' יוסי בעומדת ושותת כיון דרבי מאיר לא איירי אלא במזנקת ור' יוסי טיהר מה שטימא ר' מאיר אבל בעומדת ושותת דלא איירי ביה רבי מאיר לא אשכחן דמטהר ביה רבי יוסי".
 (ב) עי' טור (סעי' א').

- (ג) צדה לדרך (מאמר ג' כלל ה' פרק ד') – "האשה המטלת מים בספל ונמצא בו דם יושבת טהורה בכל ענין אבל בעומדת ושותתין על שפת הספל טמאה".
3. שלש לטיבותא [יושבת, מקלחת, תוך הספל].
- (א) ר"ת (תוס' נדה דף יד: ד"ה ורבי) – "מיהו ר"ח פירש דר' יוסי לאו לגמרי מטהר באשה שעושה צרכיה וכמסקנא דר"מ משום נדה איתמר ולפי' זה הא דתנן בפ' האשה איש ואשה שעשו צרכיהן בספל ונמצא דם דר' יוסי מטהר ופריך בגמרא למה לי הך בבא ומשני אי מרישא ה"א דיעבד קמ"ל סיפא דאף לכתחלה לפי' ר"ח לא קאי אף לכתחלה ארישא אלא אסיפא דוקא".
- (1) להסוגיה של עד שאינו בדוק – עי' סי' ק"צ סעי' ל"ו, לשיטות ומר"מ.
- (ב) אשכול (סוף סי' מ"ג) – "ורבנו חננאל ... ואף שאין הסוגי' בדוכתין כדבריו יש להחמיר ולחוש להם".
- (ג) מהר"ם מרוטנברג (ח"ד דפוס פראג סי' תר"ל) – "דאע"ג דקיי"ל כרבי יוסי דאמר בין עומדת בין יושבת טהורה כדפסיק שמואל פ' האשה (נ"ט ע"ב) ה"מ כי נמצא דם בספל שאין דרך דם לבא עם מי רגלים אלא ודאי דם מכה הוא אבל אם בדקה אח"כ וראתה דם ההוא דם ודאי אינו אלא מן המקור כיון דלא אתא ממש עם מימי רגלים כדפרכי' ר"פ האשה (שם) גבי יושבת ומזנקת לר"מ אמאי טהורה דלמא בתר דתמו מיא אתא אלמא כל היכא דאיכא למתלי לחומרא תלי' ולא מטהרי' אלא היכא דודאי לא בא מן המקור אע"ג דאיכא למדחי ה"מ לר"מ דמחמיר אבל לר"י דמקיל לא מחמירי' בהא לומר דבתר דתמו מיא אתא. נראה דאפי' לר"י טמאה דע"כ לא פליג ר"י אלא בנמצא דם על המים בספל דודאי לא אתא דם מקור עם זינוק מי רגלים אבל בתר דתמו מיא מודה דטמאה ואפי' היכא דאתא עם מי רגלים ונמצא בספל זימנן דמטמא ר"י דביושבת ס"ל לגמרי כר"מ וליכא פלוגתייהו ביושבת וא"כ כי היכא דלר"מ לא מטהרי' ביושבת אלא במזנקת ה"נ לר' יוסי וכ"ש בתר דתמו מיא לגמרי ובדקה בעד ומצאה דם טמאה כ"ש שיש לאוסרה לפר"ח שפי' דאפי' בנמצא דם על המים דקאמר ר"י טהורה לאו טהורה לגמרי קאמר אלא טהורה משום נדה וטמאה משום כתם".
- (ד) הגהות מיימוניות (אסו"ב פרק ה' הל' י"ז אות ב').
- (ה) מרדכי (סי' תשל"ה) – "ופסק הר"ם דוקא בשנמצא בתוך הספל אבל יושבת על שפת הספל ונמצא על שפתו דם טמאה לכתחלה אף על גב דקיי"ל כרבי יוסי דמטהר בכל ענין ומסיק אפילו לכתחלה ומיהו ר"ח פי' דה"מ בתרי ספיקא אבל בחד ספיקא דיעבד אין לכתחלה לא והיכא דישבה על שפת הספל ונמצא דם על שפתו והעומדת אפילו בתוכו ליכא אלא חד ספק ונכון להחמיר כפי' ר"ח".
4. מר"מ – תוס' (נדה דף נט: ד"ה האשה. הנ"מ בין השני תירוצים, עי' פרי דעה טו"כ ס"ק א'), האגור (סי' אלף שס"ח).
- (א) שו"ת הר"ן (סי' מ"ט) – "אני מסכים למה שאמרת בשם הרב ר' מאיר מרוטנברוק ז"ל דביושבת ונמצא דם על שפת הספל מודה ר' יוסי דטמאה אבל לא כמו שכתבת וכמו שאפרש ...".

ג. הלכה.

1. מותר בכל ציורים [בני ספרד] – מחבר (סעי' א'), "האשה שהשתינה מים ויצא דם עם מי רגליה, בין שהשתינה א והיא עומדת, בין שהשתינה והיא יושבת, הרי זו טהורה. ואפילו הרגישה גופה ונזדעזעה, אינה חוששת, שהרגשת מי רגליה היא זו שאין מי רגלים מן החדר, ודם זה דם מכה הוא בחלחולת או בכוליא", ביע אומר (ח"ו יו"ד סי' ט"ו אות ד'), "ופעם נשאלתי על אשה שראתה דם במי רגלים, והתרת כדעת מרן הש"ע (סי' קצא ס"א) שהתיר בזה בין כשהשתינה מעומד או מיושב, ודלא כהרמ"א שהחמיר בהשתינה כשהיא עומדת ושותתת על שפת הספל ונמצא שם דם. ונשענתי על הפוסקים הנ"ל שאנו קבלנו הוראות מרן גם בדיני נדה".
2. שלש לטיבותא (יושבת, מקלחת, תוך הספל), [בני אשכנז] – רמ"א (סעי' א'), "וי"א דאפילו ביושבת אין להתיר אלא במקלחת ונמצא הדם תוך הספל, אבל על שפת הספל, טמאה. ובעומדת, בכל ענין, טמאה. והכי נהוג", לבוש (סעי' א'), "והכי נהוג לחומרא כלישנא בתרא", ש"ך (ס"ק ג', ס"ק ח', לשונו לקמן), חכ"א (כלל קי"ד סעי' ג', "והכי נהוג לחומרא (רמ"א וש"ך שם)", פרדס רמונים (שפתי חכם ס"ק ג', "ואין לנו לנטות מהכרעת הרב אף זיז כל שהוא"), מלבושי טהרה (סעי' ה', "והכי נקטינן להלכה"), אבני נזר (יו"ד סוף סי' רל"ב, סי' רל"ד, לשונו לקמן), טהרת ישראל (סעי' א'), פוסקים.
- (א) מדינא.
1. ש"ך (ס"ק ג', ס"ק ח', סי' ק"צ ס"ק מ"ד) – "נלפע"ד מוכח מהש"ס והירושלמי כה"א אלו שהם ר"ח וסייעתו (שכל דבריו דברי קבלה)".
- (ב) רק לחומרא, ולא מדינא – וכן לשון האשכול (לשונו לעיל), והמרדכי (לשונו לעיל).
1. רמ"א (סעי' א') – "יש אומרים ... ויש אומרים ... ויש להחמיר".
2. לבוש (סעי' א') – "יש אומרים ... ויש אומרים ... ויש להחמיר".
3. פנים מאירות (ח"א סי' י"ב ד"ה ועוד אף) – "והש"ך הפריז על המדה לחלוק על כל הגאוני' שדחו דברי הר"ח לגמרי מהלכה ודי לנו להחמיר מצד החומרא ולא מצד שורת הדין דלפי מה שכתבתי הוא ברור שאין לסברא זו שום שורש וענף מהתלמוד".
4. מקור חיים (תפארת צבי ס"ק ג') – "דכתבו האחרונים דמשום חומרא פסקין כרבינו חננאל וסעיתו. ולא משום דמוכח מסוגיא כן דאדרבה ...".
5. פרי תבואה (ח"ב סי' ד' ד"ה ואכתי פש) – "פנים מאירות ... ולא כש"ך שכל' שהוא מעיקר הדין ... והמרדכי שהוא הפוסק כר"ח כ' ונכון להחמיר כדעת ר"ח והרי דמטעם חומרא בעלמא חושש לדבריו".
6. חת"ס (יו"ד סי' קמ"ח) – "ואלו היה כדברי הש"ך סי' קצ"א שהעלה שדברי הר"ח דינא הוא והלכה כמותו מעיקר הדין ולא כמו שחשב רמ"א ועט"ז ז"ל ... אמנם אחר הביורור אי"ה יבואר דלא כמו שחשב הש"ך במכ"כ כי העיקור נראה כדעת שארי הפוסקים הרבים ההמה דפסקו דלא כר"ח ורק משום חומרא בעלמא נחשו לו ועוד יבורר שגם ר"ח בעצמו לפי פירושו בהש"ס אינו אלא חומרא בעלמא ולמיחש בעלמא ולא להוציא אשה מבעלה עי"ז".

(7) ישועות יעקב (ס"ק א' סוף ד"ה ובחידושי) – "... וגלל כן כתב ההרמ"א שני הדיעות וכתב בלשונו ויש להחמיר דהיינו רק חומרא בעלמא להעמיד פירש התוספות לשיטת הר"ח ובכיון השמיט הרב בדעת הר"ח וקיצר בדבר ולאפוקי מדעת הרב הש"ך".

(8) אבני נזר (יו"ד סוף סי' רל"ב) – "אנחנו בני אשכנז לא נזוז מפסק רמ"א דמחמיר כפר"ח דעל שפת הספל טמאה ובעומדת לעולם טמאה".

אבני נזר (יו"ד סי' רל"ד) – "לפענ"ד העיקר כפסק המחבר דקי"ל כר' יוסי לטהר לגמרי. ואף שלמעשה לא נוכל לצאת מהמנהג שכתב רמ"א והכי נהוג כפיר"ח. מ"מ מה שאינו מפורש ברמ"א להחמיר נוכל להתיר עפ"י פסק המחבר".

(9) נטע שורק (יו"ד סי' נ"ח ד"ה אך) – "חת"ס ...".

(10) לבושי עז (ס"ק ז') – "ולמעשה נקטינן לה כחומרא".

3. מר"מ – ושב הכהן (סי' ל"ב ד"ה היוצא), סד"ט (סי' ק"צ ס"ק צ"ה ד"ה ואף שכתב), משיבת נפש (סי' י"ג), חזקת טהרה (ס"ק ט'), עמק התשובה ח"ה סוף סי' ע"ה), ט"ז וש"ך השלם (שפ"ח ס"ק י"ד).

א) דעת הרא"ש, מה הדין אם מזנקת תחילה ואח"כ שותתת מי רגלים – ט"ז וש"ך השלם (כו"ל ס"ק ב').

ד. דרבנן או דאורייתא, לרמ"א.

1. דרבנן [משום כתם] – ש"ך (ס"ק ג'), "מטמא משום כתם", פנים מאירות (ח"א סי' י"ב), הו"ד בפת"ת (ס"ק ב'), נוב"ת (יו"ד סי' ק"ל ד"ה ואמנם כ"ז, "לשיטת רבינו חננאל והיא שיטת רמ"א בהג"ה שם דר"י מטהר משום נדה אבל מטמא משום כתם"), סד"ט (סי' ק"צ ס"ק צ"ג ד"ה ואין להקשות, לשונו לקמן), חו"ד (בי' ס"ק ח'), "שנמצא במי רגלים שאין בו רק טומאת כתם שהוא מדרבנן", גר"ו (סוף ס"ק א'), "ושיטה שלישית והיא דעת רבינו חננאל דאף רבי יוסי לא טיהר אלא משום נדה אבל טמאה משום כתם מדרבנן ... וזהו דעת היש אומרים הב' שבהג"ה", לח"ש (שמלה ס"ק ד'), רבינו חיים כהן (יו"ד סי' ל"ו), "רק משום כתם ולא משום נדה", הגרש"ק זצ"ל (שירי טהרה סי' קצ"א תשובה ב', לשונו לקמן), דובב מישרים (ח"א סי' מ"ג), חזקת טהרה (דרך ישרה ס"ק ג'), בדה"ש (ס"ק י"ד), חוט שני (ס"ק ב' ד"ה ודעת), משמרת הטהרה (פרק י"ב סעי' ו').
2. מר"מ – צמח צדק (פסקי דינים ד"ה וי"א), עמק התשובה (ח"א סי' קל"ט ד"ה ובענין).

ה. היא יושבת באמצע הספל, לשיטת הרמ"א.

1. מחמיר.
 - א) ש"ך (סוף ס"ק ד') – "אבל ביושבת באמצע הספל טמאה והרב קיצר במובן".
 - ב) תוה"ש (ס"ק ב').
 - ג) מקור חיים (ס"ק ח') – "היינו שיושבת על שפת הספל".
 - ד) חכ"א (כלל קי"ד סעי' ג') – "ואין כאן היתר אלא ביושבת על שפת הספל".
 - ה) פרדס רמונים (שפתי חכם ס"ק ד').
 - ו) לח"ש (לחם ס"ק ז') – "פי' שיושב' על שפת הספל ...".
 - ז) פרי דעה (טורי כסף ס"ק א' ד"ה ואם, ס"ק ב', שפתי לוי ס"ק ד') – "דעת הש"ך עיקר".
 - ח) ערה"ש (סעי' ט"ו) – "ולפי זה ביושבת באמצע הספל טמאה בכל ענין [ש"ך סק"ד]".
 - ט) טהרת ישראל (סעי' א').
 - י) בדה"ש (ס"ק ט"ו).
2. מיקל.
 - א) ט"ז (ס"ק א', ס"ק ב'. כדאי בפרי דעה ט"ז ס"ק ב') – "דבעינן תלתא לטיבות' יושבת ומקלחת ותוך הספל".
 - ב) עי' גר"ו (סוף ס"ק א') – "וכתב הש"ך דלשיטה זו אין לטהר אלא ביושבת על שפת הספל כאוקימתא דר' אבא אליבא דרבי מאיר אבל לא ביושבת באמצע הספל (ורמ"א שלא כתב כך יש לומר דסבירא ליה דלדינא אין להחמיר אלא בעומדת או ביושבת ושותתת בודאי דהיינו בנמצא על שפת הספל אבל בנמצא תוך הספל אף על פי שיושבת באמצע הספל אף על גב דאיכא למיחש דילמא בתר דתמו מיא והוה ליה כמו שותתת הדור למקור ואייתי דם כמ"ש לעיל בשם התוס' והרא"ש מכל מקום כיון דאפילו בודאי שותתת אינה טמאה אלא משום כתם לשטה זו אם כן הוה ליה ספק כתמים ולקולא. ובגמרא לא פריך הכי אלא לרבי מאיר דאמר טמאה נדה)".
 - ג) אבני נזר (יו"ד סוף סי' רל"ב) – "אך הבו דלא לויסיה עלה מ"ש הש"ך דאינה טהורה אא"כ יושבת על שפת הספל ומקלחת לתוך הספל. די"ל דוקא לר"מ דבעומדת מטמא משום נדה וה"ה ביושבת ושותתת. הא דפריך ודילמא בתר דתמי מיא אתי דם דהוי ספיקא דאורייתא. אבל לר' יוסי הוי ספיקא דרבנן. וכ"כ הרב בביאור הש"ע שכן דעת הרמ"א".
 - ד) משמרת הטהרה (פרק י"ב סעי' א') – "וכן עיקר".
 3. מר"מ – סד"ט (סי' ק"צ ס"ק צ"ה ד"ה ואף שכתב), פרדס שמחה (ס"ק ד' אות ב'), לבושי עז (תמצית ס"ק י"ג), ט"ז וש"ך השלם (כו"ל ס"ק ד', שפ"ח ס"ק י"ז).

ו. היתה יושבת על שפת הספל ומקלחת ונמצא הדם תוך הספל וגם על שפת הספל.

1. מחמיר, טמאה – ש"ך (ס"ק ד', ס"ק ח'), מקור חיים (ס"ק ח'), חכ"א (כלל קי"ד סעי' ג'), לחם ושמלה (לחם ס"ק ז'), פרדס רמונים (פתיחה לסי' קצ"א ח"א שיטה הד' אות ב'), טהרת ישראל (סעי' א').
2. מיקל, טהורה – ושב הכהן (סי' ל"ב ד"ה וראיתי להש"ך ס"ק, "דכיון דנמצא דם תוך הספל דאז הדם הזה שנמצא תוך הספל ודאי דאתי ממי רגלים ולא ממקור כלל, מדמטהר ר' מאיר לגמרי ש"מ דמחזיקין דאתי ממי רגלי' ולא ממקור. וא"כ אפילו אם נמצא על

שפת הספל לא חיישינן שמא בטר דתמו מיא הדור מי רגלים למקור ואתי דם משום דכיון שידוע לנו שהי' דם במי רגלי' תו לא חיישינן שמא אתי דם מהמקור ותלינן שכל הדם בא הכל ממי רגלים"), מהרש"ך (שב יעקב סוף סי' ל"ט ד"ה ומה).
 3. מר"מ – ט"ז וש"ך השלם (שפ"ח ס"ק ט"ו).
 (א) צמח צדק (יו"ד סי' קמ"ה סוף אות ד') – "ובישובת על שפת הספל ונמצא דם בתוך הספל ועל שפת הספל ע' תשו' ושב הכהן סי' ל"ב ד"ה וראיתי להש"ך סק"ד שצידד להקל ונעלמה ממנו טענת הס"ט סס"י ק"צ שיש לחוש לר' מאיר שגם הדם שבתוך הספל בא משפת הספל והכל לאחר דתמו מיא כו'. מיהו חששא זו רק לפי מהר"ם דביושבת ל"פ כלל אבל לפי ר"ח י"ל דטהורה כמ"ש לעיל".

ז. מכה שבחלחולת.

1. מר"מ – בדה"ש (בי' ד"ה ודם, עמ' רכ"ב), פרדס שמחה (ס"ק ב').
 (א) חת"ס (יו"ד סי' קנ"ד ד"ה נוסף) – "והיינו הרמב"ם ז"ל שכ' ברואה במי רגלים שהוא ממכה שבחלחולת או בכליות ויפלא לכאורה כי החלחולת הוא המעי שהרעי יוצא ממנו כמבואר פא"ט ניקב החלחולת וירכי' מעמיד' אותו ולא מצינו חלחולת אצל מ"ר ע"כ חשבתי למשפט דהיינו (גילדנ"י אד"ר) וכאשר העיד רדב"ז בח"א סי' שט"ו שיש מורסת בפי טבעת שנפתחות ומהם יתהוה הדם והליחה הסרוחה (וזו היא התשובה שרמזו עלי' מג"א סי' ע"ו סק"ח ונדפס בטעות מ"ש מג"א אין לו תקנה צריך להגיה אינו צריך תקנה יע"ש) וכשנסתם השביל ההוא יוצא הדם ההוא עם מ"ר או במקום אחר וא"כ בלי ספק שמתהווים כעין אבעבועות במקום ההוא והיינו מקום גבוה שמרגשת האשה אשר בפגעה בו מוציא דם הוא המורסא שבמקום שהי' בפי הטבעת ובחלחולת נתהוו עתה בשפתי הרחם נמצא שדם (גילדנ"י אד"ר) ודם מכה הנ"ל הכל א' וא"כ אין תימה אם מרגשת באברים בשעת זילת הדם ההוא כי ידוע שכך הוא דרכה של (גילדנ"י אד"ר) לגרום כיוצא בזה".
 (ב) שבה"ל (ח"ב ריש סי' ק', ששבה"ל ס"ק ד') – "ודם זה מכה הוא בחלחולת או בכוליא. צ"ע דחלחולת הוא מעי הרעי וא"כ איך מכה שם גורם שיצא הדם עם מי רגלים, ושור'ר בחת"ס יור"ד סי' קנ"ד הקשה כן יעוי"ש מה שתירץ בזה".

ב] גדרים.

א. אם יש היתר של כגריס ועוד.

1. מחמיר [דלא אתי מעלמא].
 (א) דובב מישרים (ח"א סי' מ"ג) – לשונו לקמן.
 (ב) שפע טהרה (ס"ק ג') – "וגם כשהדם שמצאה בהשתנה הוא פחות מכגריס ועוד, טמאה".
 (ג) בדה"ש (ס"ק י"ד, עי' סי' ק"צ ס"ק ק"ד) – "מסתימת הפוסקים שטמאה בכל שהוא דם ונראה הטעם מפני שדם הנמצא במי רגלים אין לתלותו במיעור מאכולת וכל שאין לתלותו במאכולת טמא אף בכל שהוא".
 (1) עי' בדה"ש (סי' ק"צ סעי' י' בי' ד"ה כיצד, עמ' קס"ה) – "לפי מש"כ החת"ס ... כינה המצויה אצלנו ... ואולי יש להקל בזה כשהטילה מ"ר ואומרת שברי לה שלא הרגישה ...".
 (ד) לבושי עז (ס"ק ד' ד"ה ולגבי, תמצית ס"ק י', ס"ק י"ב) – "כיון דליכא לסברא דמעלמא אתי".
 2. במקום הצורך יש להקל – משמרת הטהרה (פרק י"ב סעי' ו'), "ובמקום צורך ודחק יש לסמוך על דעה זו".
 3. מר"מ – פאת שדך (ח"א סי' פ' ד"ה והרה"ג).
 (א) לכאורה תלוי במחלוקת התורת השלמים ותפר"י, סי' קפ"ג. ודאי מגופה, אם יש היתר של כגריס ועוד.
 (1) גם להתהוה"ש צריך להחמיר – דובב מישרים (ח"א סי' מ"ג סוף אות א'), "אין מקום להקל דמה שמצרף כת"ה שיטת המ"י דבפחות מכגריס תלינן שבא מן הצדדים ולהנ"ל ז"א דהא כבר הבאתי דהכא הוי כבא הדם בהרגשה כמבואר בש"ס דקסברא הרגשת מ"ר הוא והיכא שבא הדם בהרגשה לכ"ע טמא אפילו בפחות מכגריס וז"פ".
 (ב) חזקת טהרה (תוספת טהרה אות קמ"ד ס"ק א') – "דאינה טמאה רק משום כתם וכדעת הר"ח וכמו שפסק הש"ך ז"ל. אז הדין דאינה טמאה רק בשיש בו שיעור גריס ועוד כדין כתם, וכן הוא בדין דהא נלמד זה מדין עד בינוני וכמבואר בפוסקים וכש"כ הש"ך בס"ק ג' ... ולפי"מ שביאר החת"ס ז"ל דגבי עד בינוני משערינן שיעור מאכולת זמנינו א"כ לכאורה הה"נ ... וא"כ לפי"מ שכתבנו בחז"ק שם בסימן ק"צ בד"ק ס"ק קפ"ה דבזמנינו זה גבי עד בינוני לא תלינן אפילו בשיעור מאכולת כיון שאינו מצוי כלל בבתיים בזמנינו זה א"כ גם אשה שעושה צרכיה לא מטהרין כלל אפילו עד כשיעור מאכולת זמנינו דהא אינו מצוי".
 (ג) צ"ב, למה אינו תולה שנפל מאכולת בתוך האסלה [ובמיוחד, אם לא בודק האסלה מיד, תוך שיעור אותיות] מגופה. וכמו לגבי קינוח (לקמן), שתולה בכגריס ועוד (רוב פוסקים) אם ידעין בבירור דלא נגעה כ"א בנקב דא"מ. צ"ע.

ב. אם יש היתר של אינו מק"ט, או של בגד צבוע.

1. מחמיר.

(א) פרי דעה (שפתי לוי ס"ק ג' ד"ה וראוי) – "שאני מסתפק בדין זה דלר"ח דטמאה משום כתם אם היינו דוקא במשתנת לתוך לתוך הספל שהוא כלי המקבל טמאה אבל אם משתנת לתוך הקרקע או בה"כ שאינו מקבל טמאה ונמצא דם אפשר דאינה טמאה ... בכה"ג לא שייך סד"ר לקולא כיון דרבנן גזרו משום שמא מגופה ואסורה מן התורה, הוי כודאי איסור תורה, וכמו שכתב הש"ך ביורה דעה סוף סימן ק"י בדיני ספק ספיקא אות י"ז בשם איסור והיתר דמהאי טעמא לא אמרינן ספק דרבנן לקולא גבי גבינות הגוים הגם שאינם אסורים רק מדרבנן מה שאין כן שאר כתמים, דליכא בהו לתא דאורייתא, דמי לביצת נבילה דספיקו להתיר, ועיין שם ודו"ק".
 (ב) אבני נזר (יו"ד סי' רל"ב אות ד') – "ולדידי הדבר ברור דאין חילוק בזה אם ע"ג דבר המקבל טמאה או לא. דכל הטעם מבואר בחי' הר"ן משום דבלא הרגשה אין טמאה באשה רק שלא יבא לטהר הבגד. [שמקור מקומו טמא] והדם מטמא הבגד אף שלא

יצא בהרגשה. וכ"כ הנוב"י בביאור יותר דכתב שהוא ספק מעלמא. וכיון דבלא הרגשה דרבנן הו"ל ספק דרבנן. אך הבגד דאפי' לא יצא בהרגשה טמא הו"ל ספק דאורייתא. וא"כ בנמצא תוך מ"ר דאם איתא דמגופה ודאי תולין שטענה בהרגשת מ"ר. כמו דם הנמצא בפרוזדור חייבין עליו כרת ותולין שטענה בהרגשת עד אי אפשר לחושבו ספק דרבנן".

(ג) שפע טהרה (ס"ק ג') – "גם כשמצאה הדם בהשתנה על דבר שאינו מקבל טומאה, הרי היא טמאה".

(ד) ע"י ששבה"ל (ס"ק ד"ה ובפרי, סיכום סוף ס"ק ב') – "וכשנמצא על דבר שאינו מקבל טומאה ראוי להחמיר".

(ה) לבושי עז (ס"ק ד' ד"ה נמצא, תמצית ס"ק ט') – "כיון דעיקרו דאורייתא".

2. מיקל.

(א) סד"ט (סי' ק"צ ס"ק ג' בסופו ד"ה ואין להקשות) – "דבר שאינו מקבל טומאה לא גזרו ... מכל מקום הכלי טמא מחמת טומאה משא".

(ב) משיבת נפש (סי' י"ג אות י') – "ובאמת בשביל לחוש לדעת ר"ח שסובר דטמאה משום כתם היה אפשר לתקן שהשתין על הקרקע. דדבר שאינו מקבל טומאה אינו מקבל כתמים כדאיתא בנדה פ' האשה (נט:). וכן אם תשתין בכלי תוכל לעשות לה כלי אדמה שלא נצרך בכבשן דהא אינו מקבל טומאה כמ"ש הרמב"ם (בפ' ראשון מכלים) ואם כן אפ"פ שתמצא דם לא תחוש לדעת ר"ח. ולפ"ז גם בהך בדקה עצמה בעד שאינו בדוק (בדף י"ד) ובש"ע (סי' ק"ץ סעיף ל"ז) בדקה עצמה בעד שאינו בדוק אינה טמאה אא"כ יש בו כגריס ועוד. ובגמרא משמע דאינה טמאה אלא משום כתם. וא"כ אם בדקה עצמה בעד שהוא פחות משלש על שלש שאינו מקבל טומאת כתמים אפשר דטהור לגמרי וצ"ע שלא חילקו הפוסקים בכך. ואפשר דאין קולא זו רק בכתם הנמצא אבל לא על ידי בדיקה ...".

(ג) ישועות יעקב (ס"ק א' ד"ה ובחידושי).

(ד) רבינו חיים כהן (יו"ד סי' ל"ו) – "דמשום כתם נגעו בה ... דאין קרקע מקבל טומאה והאשה זו הטינה על הקרקע כנ"ל בהיתר זה".

(ה) ע"י הגרש"ק זצ"ל (שירי טהרה ח"א סי' ק"צ תשובה מ"ו, שירי טהרה סי' קצ"א תשובה ב') – "נראה לי דבר חדש דכמו דלא גזרו בבגדי צבעונין משום כתם א"כ ודאי לא גרע כלי מבגד ואדרבה בבגד שהיא לבושה בו יותר מסתבר להחמיר. וא"כ אם בבגד צבוע אין בו משום כתם מכ"ש בכלי צבוע אין בו משום כתם. וא"כ נראה כיון דמוכח בש"ך סי' קצ"א דאף להחמירין שם מ"מ הוי רק כדון בדקה בעד שאינו בדוק והוי רק משום כתם, וא"כ בזה יהיה חמור נמצא תוך המים מאם נמצא על הספל אם הוי הספל צבוע, דאם נמצא תוך המים אז טמאה באופנים המבוארים בסי' קצ"א, אבל אם נמצא מחובר על הספל טהורה בכל ענין דאין דין כתם בבגד צבוע ולא בכלי צבוע. כן כתבתי לסניף".

(ו) עמק התשובה (ח"ה ריש סי' ע"ה) – "בפרי דעה ... הדבר תמוה ... אין נפק"מ בכל זה בין סמוך להטלה או למופלג והוא פשוט".

(ז) ע"י לקמן גבי אסלה, ולגבי קנח. שלכאורה יש הרבה מקילים.

3. במקום הצורך יש להקל.

(א) פרדס שמחה (ס"ק ד' אות ה') – "ובעת הצורך אפשר להקל".

(ב) משמרת הטהרה (פרק י"ב סעי' ו') – "ובמקום צורך ודחק יש לסמוך על דעה זו".

4. מר"מ – דובב מישרים (ח"א סי' מ"ג), בדה"ש (בי' ד"ה ו"א, עמ' רכ"ג, "ובספר פרי דעה ..."), יסוד הטהרה (מקורות וביאורים פרק א' הע' י"ג, "אין להקל אא"כ יש צדדים נוספים להקל"), ט"ז וש"ך השלם (שפ"ח ס"ק ט').

(א) הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' רמ"ד, הע' רמ"ז) – "אם לא ראתה הדם בתוך המי רגלים עד לאחר זמן מה, יש לה כל הקולות של כתמים".

ג. האם אנו בקיאים איזהו מקלחת ואיזה שותתת, איזה הוא שפת הספל ואיזה הוא תוך הספל.

1. מחמיר.

(א) סד"ט (סי' ק"צ ס"ק צ"ה ד"ה אך מאן) – "מאן גבר ומאן ספון לידע בזמן הזה איזה הוא שפת הספל ואיזה הוא תוך הספל".

סד"ט (סי' ק"צ ס"ק צ"ה ד"ה וגם) – "ומי יכול להבחין איזה מקלחת ואיזהו שותתת".

(ב) רע"א (סוף סי' ס"ב) – "אף דאין אנו בקיאים מה שותת ומה זינוק, מ"מ בצירוף צדדים הנ"ל יש לסמוך להקל".

(ג) מלבושי טהרה (סעי' ו') – "ויש לחוש ולהחמיר כדבריו".

(ד) טהרת ישראל (סוף סעי' א').

(ה) שפע טהרה (ס"ק א') – "אשה שראתה דם במי רגלים, אפילו יש לה דלקת בכליות, טמאה, ואע"פ שיושבת ומקלחת ולא נמצא דם אלא בתוך הספל טמאה, שאין אנו בקיאים בין תוך הספל לשפת הספל".

(ו) בדה"ש (ס"ק י"ט) – "שאין אנו בקיאים כל כך מהו מקלחת ומהו שותתת ומהו הספל ומיהו תוכו ומכל מקום ביש עוד צדדים להתיר יש להקל ולסמוך על ראות העין ולטהרה באופן הנ"ל".

(ז) ששבה"ל (סיכום אות א').

(ח) פרדס שמחה (ס"ק ה' אות ב').

2. מיקל.

(א) נוב"ת (יו"ד סי' ק"ל ד"ה ולדברינו).

(ב) פרדס רמונים (שפ"ח ס"ק ד' ד"ה וראיתי בסדרי) – "וראיתי בסדרי טהרה ... סתם עלינו הרב את הדרך וגזר ואמר דאין אנו בקיאים ... אמנם לא ידעתי מנ"ל הא, ואם היה הדבר כן, לא הוי שתיק הרב בהגה להודיענו הדבר הזה ... מבואר מזה דגם בזמן הזה אנחנו בקיאים בזה. וכן בדברי שארי הפוסקים האחרונים, לא מצאתי בשום אחד מהן, שיאמר דעכשיו אין אנו בקיאים בזה".

גם בעיקר הדבר, לא ידעתי מה בקיאות צריך לזה, ובפרט דלדעת המחבר וסיעתו, הרי היא טהורה בכל גוונא, אפילו עומדת ושותתת. ע"כ לדעתי איני רואה מקום להחמיר בזה".

(ג) אבני נזר (יו"ד סוף סי' רל"ב).

(ד) חוט שני (שעה"צ ס"ק ט"ו) – "שהרי הסד"ט ... ואמנם אם ברור לן שהוא בתוך הספל יש להתיר, ובספיקות היכן נמצא יש להחמיר כהסד"ט והגרע"א".

(ה) משמרת הטהרה (פרק י"ב סעי' ב') – "וכן עיקר".

3. מר"מ – פרי טהרה (הע' ה').

ד. זקנה.

1. מר"מ – פנים מאירות (ח"א סי' י"ב), פת"ת (ס"ק ב').

(א) האם יש כתם אצל זקנה - עי' סי' ק"צ סעי' נ"ב, לשיטות ומר"מ.

ה. האם יש היתר אצל מסולקת דמים.

1. מחמיר, אין לחלק בין נשים – ערה"ש (סוף סעי' ל"ד, "ודע דבכל אלו אין חילוק בין מסולקת דם כמו מעוברת ומניקה וזקנה לאינה מסולקת דמים ואין להקל בהמסולקות בכל הדינים שנתבארו בסי' זה ולומר דבהם הוי וודאי מחמת מכה דלפעמים גם הם רואות דם [בה"י] וכן נראה עיקר מדלא הזכירו הפוסקים לחלק בזה וכן יש להורות").

2. מיקל – אג"מ (רשומי אהרן ח"א יו"ד סי' קצ"א אות א', "אשה מסולקת דמים שראתה דם סמוך להטלת מי רגלים והיו לה כאבים יכולים לתלות במכה"), חשב האפוד (ח"א סי' קכ"ז, "... ואם כן בנ"ד שהאשה מעוברת היא נכנסת בכלל הזה, שהרי מבואר בסי' ק"צ סעי' נ"ב שהמעוברת תולה באינו מעוברת, וגם היא בכלל דברי הפנים מאירות שאם מצאה דם במי רגלים טהורה. וקבלתי על הוראה זו הסכמת הגאון מטשעבין (שליט"א) [זצ"ל]. ולפי הנראה יש להתיר אשה זו אפי' אינה מרגשת כאב בשעת הטלת מי רגלים, ובנ"ד שהיא מרגשת כאב בשעת הטלה כש"כ שהיא טהורה").

3. מר"מ – דברי יציב (יו"ד סי' צ', "בזקנה מופלגת וביש לה מחלת הכליות וכואב לה בשעת הטלת מי רגלים, שיש מקום להקל לסמוך על הפנים מאירות להתירה שלא בבדיקת מהרי"ו"), פרדס שמחה (ס"ק ד' אות ו').

ו. אם הטילה מים וראתה בתחילת הטלתה כעין חוט של דם יוצא עם מי רגליה.

1. מיקל [תולין במכה].

(א) נודע בשערים (ח"ב סי' י"ב ד"ה והנה ראיתי) – "וראיתי שכת"ר מסתפק בזה באשה שידעינן שמקלחת דם בתוך הספל אם להקל אח"כ בנמצא דם בשעה ששותת. ודעתי נוטה להקל דכיון דידוע בשעה שמקלחת אין דרך להוציא דם מהמקור הוי כמכה שמוחזקת להוציא דם".

(ב) חשב האפוד (ח"א סי' קכ"ז ד"ה שוב).

(ג) בדה"ש (בי' ד"ה אלא, עמ' רכ"ד) – "ולפי"ז היכא שראתה דם במי רגליה בתחלת ההשתנה כשהיתה מקלחת היא טהורה אף שמצאה אח"כ על שפת הספל כיון שכבר הוחזקה אצלה שיש לה מכה אמנם עוד תרץ ... אין תולין דם שתמצא אח"כ על שפת הספל במכה שבכליות אמנם היכא שיושבת באמצע הספל וראתה דם יוצא ממנה כשמשנתת בקילוח ואחר גמר ההשתנה מוצאת דם בספל נראה שהיא טהורה ואינה חוששת שבא מקצתו כששתה בסוף ההשתנה דאחזוקי ריעותא לא מחזקינן להיות חוששת שיצא עוד דם נוסף על מה שראתה בשעת הקילוח".

(ד) פרי טהרה (הע' ה') – "ואם הטילה מים וראתה בתחילת הטלת כעין חוט של דם יוצא עם מי רגליה, כתב בשו"ת חשב האפוד דיש להתירה".

(ה) הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' רמ"ג) – "מ"מ נוגע לענין אשה שעשתה בדיקת שתן (הטלת מי רגלים במיכל מיוחד לזה), או לצורך בדיקת הריון, ומצאה טפת דם בתוך מיכל הבדיקה. שאם היא יודעת שהשתנה לתוך המיכל רק ע"י קילוח, נמצא שיש הוכחה שהדם יצא עם הקילוח וטהורה היא (שאמרינן שע"כ יש לה מכה)".

2. מר"מ – צמח צדק (יו"ד סי' קמ"ה אות ד'), פרדס שמחה (ס"ק ד' אות ד').

ג. נמצא בספל שאיש ואשה מטילין שם מים.

א. אם משתמשים בבית הכסא זה גם אנשים אחרים.

1. מיקל, [יש ס"ס] – רמ"א (סעי' א', "אבל אם נמצא בספל שאיש ואשה מטילין שם מים, טהורה בכל ענין"), חכ"א (כלל קי"ד סעי' ד'), לבושי עז (תמצית ס"ק י"ז), פוסקים.

(א) רק באופן שלא ברור שהורידו את המים, או שנמצא הדם במקום שאין המים מגיעים שם – חוט שני (ס"ק ב' סוף אות ג', "וכל זה רק כשנמצא הכתם במקום שהמים שוטפים את מה שנמצא שם, כגון בתוך האסלא של בית הכסא, אבל אם נמצא במקום שאין המים מגיעים שם, דינה שאם יש שם איש או אשה ..."). פרי טהרה (הע' ג', "דווקא באופן שלא ברור שהורידו את המים קודם שהשתמשה שם, או שנמצא הדם במקום שאין המים מגיעים שם וכדומה לזה").

ב. ספק ספיקא.

1. הא אינו מתהפך – פרי דעה (שפ"ל ס"ק ו').

2. הא אינו ספק השקל – פרי דעה (שפ"ל ס"ק ו').

ג. מר"מ.

1. בדה"ש (בי' ד"ה אבל, עמ' רכ"ד) – "דאין ידוע שהטיל בו מים עכשיו אלא שהספל עומד גם לתשמיש האיש להטיל בו מים ... וצ"ע".
2. בדה"ש (בי' ד"ה אם, עמ' רכ"ה) – "ולכאורה גם בב' נשים בספל אחד יש לטהר שניהם ... ועיין".
3. האם אומרים הס"ס בזמן שהיא עומדת ושותתת – ט"ז וש"ך השלם (שפ"ח ס"ק כ').
4. האם אומרים הס"ס בזמן שנמצא הדם בשפת הספל – ט"ז וש"ך השלם (שפ"ח ס"ק כ"א).

[ד] דם הנמצא מיד לאחר הטלת מי רגלים - מצא בשיעור אותיות, אם הוי חשש הרגשה או הוי כתם.

א. מצאה דם רק בשפת הספל, בשיטת הרמב"ם.

1. מיקל – ב"י (ס"ק א' ד"ה והר"ן, "והר"ן ... ותמיהני ... ולענין הלכה נראה דכדאי הם הרמב"ם והרשב"א לסמוך עליהם להתיר בכל גווני").
2. מחמיר – שו"ת הר"ן (סי' מ"ט, "דמודה ר' יוסי דעל שפת הספל טמאה"), חוו"ד (בי' ס"ק א'), חזו"א (סי' צ' ס"ק ב', "בב"י סיים לענין הלכה כדאי הם הרמב"ם והרשב"א לסמוך עליהם להתיר בכל גווני, והיינו בנמצא דם על שפתו ולא בתוכו, ולמש"כ לעיל בנמצא על שפתו ולא בתוכו טמאה נדה, ולא טיהרוהו לא הרמב"ם ולא הרשב"א ודברי מרן ז"ל צ"ע"ג"), בדה"ש (ס"ק ד'), חוט שני (סוף ס"ק א', ס"ק ב' אות א', "יש לחוש שהיא טמאה מה"ת, שיש כאן הוכחה שהדם בא מהמקור").
3. לכאורה כל שמצאה דם ע"י קינוח, דינו כמו שמצאה דם על השפת הספל (בזמן שלא מצאה דם ג"כ בתוך האסלה). ואולי יותר חמור כגר"ז (ס"ק ג'), "כשמקנחת עצמה. ובמי רגלים לא נמצא כלום דבכהאי גוונא לכולא עלמא טמאה מדאורייתא ברואה בלא כאב". וכן שו"מ עמק התשובה (ח"א סוף סי' קל"ט), "מה דתמה כ"ת דאפ"ל המחמירין אליבא דר"י לא החמירו אלא משום כתם ... נלענ"ד דלק"מ דמה שהחמירו בקינוח אחר הטלת מ"ר, ר"ל שלא ראתה בשעת הטלת מ"ר, דכבר כתב הב"י בס"י קצ"א ד"ה כתבו וציינו כבר כ"ת דאם לא ראתה רק אחר שהשתנה טמאה לכו"ע בכל אופן ואפ"ל ביושבת עיי"ש, [ועיי' בשו"ת בית אפרים יו"ד סי' מ"ו (ד"ה ולפי"ז)], ומשמע דר"ל דטמאה נדה דהא קאי אאופן דמייירי המשנה. וע"כ הוא משום דגם ר"י ס"ל הסברא דאימור הרגשת מ"ר הוא, אלא דבשראיתא במ"ר תלינן הכל במ"ר וכש"כ שם הב"י, משא"כ בלא ראתה במ"ר דליכא למיתלי בי' הדרין להסברא דאימור הרגשת מ"ר הוא, דהא אפ"ל בסתם אמרינן כסבורה מ"ר הוא ...". וכן ע"י עמק התשובה (ח"ה ריש סי' ע"ו).

ב. חשש הרגשה: אם מקנחת עצמה [או מצאה] סמוך להשתנתה.

1. חוו"ד (סי' ק"צ חי' ס"ק א', בי' סוף ס"ק א', סי' קפ"ג חי' ס"ק ב') – "ובקינחה הוי דרבנן בלא הרגישה, אם לא שקינחה סמוך לתשמיש או למי רגלים או לבדיקה בתוך שיעור וסת".
2. פת"ת (סי' קפ"ג סוף ס"ק א') – "אבל בקינוח או שלא הכניסה העד בעומק אלא מהפרוזדור ולחוץ אינו אלא מדרבנן כשלא הרגישה וכן סמוך להטלת מי רגלים הוא ג"כ דאורייתא ח"ד ע"ש וכן סמוך להטלת מי רגלים הוא ג"כ דאורייתא ח"ד ע"ש".
3. ע"י פת"ת (סי' ק"צ סוף ס"ק י"ח) – "ואם מצאה כתם זה סמוך להטלת מי רגלים יש ג"כ ספק זה עמש"ל ר"ס קפ"ג (וע"י בתשו' חמדת שלמה סי' כ' בד"ה עכ"פ שהביא ראיה דגם בכה"ג טהורה ע"ש)".
4. שערי טהרה (שער י' סעי' י"ג, ס"ק י"ד) – "ואם מצאה כתם אחר לתשמיש או אחר הטלת מ"ר אין להקל אפילו בצבוע, ס"ט ס"ק ל"ו ופ"ת ס"ק י"ח".
5. אג"מ (יו"ד ח"ד סי' י"ז אות י"ג, הגר"ש איידר זצ"ל פרק א' הע' ס', סוף הס' תשובה אות י"ג) – "כשקינחה אז, אף שאומרת שלא ארגשה ביציאת דם, אפשר שארגשה וחשבה דהרגשת מי רגלים הוא, כדאמר על זה בדף נ"ז ע"ב".
6. ע"י אג"מ (רשומי אהרן ח"א יו"ד סי' קפ"ג אות ו', ע"י סי' קצ"א אות ג') – "אם מצאה דם לאחר הטלת מי רגלים אם לא מיהרה לצאת יש להחשיבו ככתם היות ולא היתה לה שום הרגשה, והוא הדין אם קינחה את עצמה שוב בכדי לדעת מצבה".
7. מנחת יצחק (ח"ט סוף סי' צ"ג) – "והנה היכא דראתה תיכף אחרי שעשתה צרכי' די"ל דהרגישה וסברה דהרגשת מ"ר היא".
8. וינע יוסף (יו"ד סוף סי' קל"ב) – "הנה אם הקינוח היה סמוך להטלת מי רגלים, כתב החוות דעת בסימן קפ"ג (חי' סק"ב) דאם מצאה דם על העד הו"ל ספיקא דאורייתא, מטעם דילמא ארגשה וקסברה דהרגשת מי רגלים הוא".
9. שערים מצויינים בהלכה (סי' קנ"ג ס"ק ז').
10. ששבה"ל (סי' ק"צ סעי' י' ס"ק ג' ד"ה והחת"ס, סיכום אות ב', סי' קפ"ג ס"ק ד' ד"ה וע"ש).
11. חזקת טהרה (תוספת טהרה אות קמ"ד ס"ק ג', עמק התשובה ח"א סי' קל"ח ד"ה ולענין).
12. בדה"ש (סי' ק"צ ס"ק ק"ד, ס"ק ק"י, בי' ד"ה כיצד עמ' קס"ד, ד"ה אפילו סוף עמ' קפ"ט, ע"י סי' ק"צ ס"ק ד') – "מצאה הכתם סמוך ממש להטלת מי רגלים ... חשש של טומאה דאורייתא".
13. חוט שני (סי' קצ"א ס"ק ב' אות ד', ע"י סי' קפ"ג שעה"צ ס"ק מ"ה) – "אם הקינוח היה תיכף וסמוך להטלת מ"ר, יש לחוש שמא ראתה בהרגשה".
14. תשובות והנהגות (ח"א סי' תק"ח אות י') – "קינחה בבית הרעי בנייר בימי טהרה, ומצאה דם כגריס טמא ובפחות טהורה, ובימי ספירה אם בוודאי קינחה סמוך ממש להטלת מי רגליה תוך לערך ג' רבעי מינוט טמאה, ובספק או לאחר שיעור הנ"ל, מצאה בכגריס טמאה ובפחות טהורה. ומיהו בשעת הדחק אין להחמיר גם בימי הספירה שרחוק הדבר שעם גמר עשיית צרכיה כדי שתושיט ידה לכת ולבדוק קינחה, דמסתמא עד שקורעת הנייר ומכינה עצמה לקינוח עבר זמן זה (וכן אפשר שהרגשת מ"ר שנחלקה בהרגשת פה"מ עיקרו בתחלת יציאת המ"ר שדומה להרגשת פה"מ), ולכן יש להקל בפחות מכגריס לעת הצורך והמחמיר לעצמו לבד תע"ב. (ויש לברר אם יש לה מכה בטחורים המוציא דם שאז יש לתלות בדם מכה)".

13. עולת יצחק (ח"א סי' ק"א) – "אם יודעת שהקינוח היה מיד אחרי גמר המי רגליים ... טמאה אפילו אין הדם אלא טיפה כל שהוא".
14. משמרת הטהרה (פרק א' סעי' ה', פרק ג' סעי' ז') – "והמנהג להחמיר בכל זה בודאי דם ממש, אבל במראה שאינו ודאי דם יש להקל בסמוך להטלת מי רגלים. [והספרדים נוהגים להקל בכל זה]".
15. פרי טהרה (סעי' א') – "ולכן עצה טובה שאחר שגומרת להשתין, תשהה קצת קודם הקינוח".

ג. מיקל: דינו כמו כתם.

1. עי' הפלא"ה (ד"ה הרמ"א) – "וע' בשו"ת ש"י שנסתפק בלא הרגישה אם י"ל דחיישין שטעתה בהרגשת מי רגלי'. וצ"ע דא"כ בכל כתמים נחוש לדאורייתא שמא הרגשת מי רגלים היה לה ולא ידעה".
2. סד"ט (סי' ק"צ ס"ק צ"ג ד"ה ומעתה נחא, ד"ה נחזור לענינו, ד"ה וכן נראה, סי' קפ"ז ס"ק ג'. עי' סי' ק"צ סוף ס"ק ל"ו, וסי' קפ"ג ס"ק ב') – "מדברי הרמ"א בסימן זה סעיף יו"ד שכתב או שנמצאו על גבי בית הכסא, דמשמע אפילו היא עושה צרכיה אפילו הכי אם נמצאו על גבי בית הכסא טהורה, אף על גב דאיכא למיחש שמא ארגשה וסברה הרגשת מי רגלים היא אפילו הכי טהורה".
3. חמדת שלמה (יו"ד סי' כ' סוף אות י"ז, הו"ד בפת"ת סי' ק"צ ס"ק י"ח [לשונו לעיל]).
4. לבנון נטע (סי' ק"צ ס"ק י"ד) – "הס"ט ... והח"ד ... ולר"י אינו אלא כתם משום דאין דרך מ"ר לבא יחד עם דם והיכי דנמצא דם על שפת הספל ד"ל בתר דתמו מיא אתי דם ... זה רק חששא דרבנן והוי ככל כתם".
5. רבינו חיים כהן (יו"ד סי' ל"ו).
6. חזו"א (יו"ד סי' צ' ס"ק א' ד"ה ג') – "אם הרגשת מ"ר כהרגשת שמש יש לטמא גם במצאה ע"ג קרקע שהרי יש כאן משום נדה ולא משום כתם, ואמנם ממה שאמרו ס"א ב' דתקנת בנות ישראל בגדי צבעונין משמע דאין בהרגשת מ"ר משום נדה דהא עד שיתביש הכתם מצוי הרגשת מ"ר ואם הרגישה הרגשת מ"ר יש כאן משום נדה ואין כאן טהרת צבעונים, ומדסתמו הדבר משמע דלעולם הוא משום כתם אף בהרגישה המ"ר".
- א) אם מצאה רק בשפת הספל החזו"א כ' (הו"ד לעיל) "בנמצא על שפתו ולא בתוכו טמאה נדה". פשוט, "טמאה נדה" פי' דאורייתא. לכאורה כל קינוח סמוך להשתנותה הוי כמו שמצאה על שפת הספל. ולמה שם הוי טמאה נדה, וכאן רק דרבנן. צ"ע.
7. דברי יציב (יו"ד סי' פ"ט) – "ופשטות משמעות השו"ע והפוסקים לא נראה לחלק במצאה כתם לח לאחר הטלת מ"ר להחמיר משום הרגשת מ"ר וכן"ל מהפלאה. ועיין בפרדס רמונים פתחי נדה [סוף אות י"ב מהחקירה בטעם גזירת כתמים, דף י"ח טור א'], מ"ש על הסד"ט סי' ק"צ ס"ק א' שכתב להחמיר במצאה כתם אחר שימושה, דתמוה מאוד דלמה לא הוזכר בש"ס וכל הפוסקים בכל מקום שהקילו בכתמים מפאת דעיקרן מדרבנן ולא אישתמיט אחד מגדולי הפוסקים שיזכור לנו דין חדש הנ"ל, וששו"מ בסד"ט עצמו בסי' הנ"ל בשאלת הכנים דמסתימת הפוסקים מורה דלעולם הוי כתמים דרבנן, ושכ"כ שם בסוף ס"ק צ"ג בד"ה נחזור לענינינו דלעולם הוי כתמים דרבנן אפילו אחר תשיש והטלת מ"ר וכדומה עיין שם".
- שפע טהרה (סי' ק"צ ס"ק ל"ז) – "קנוח דינו ככתם ולא בדיקה".
8. הגר"ח ק' שליט"א (משמרת הטהרה פרק א' סוף הע' כ"ד) – "שאחר מ"ר יש מקום להקל בזה ע"פ החזו"א".
9. לבושי עז (סי' קפ"ג תמצית אות ל"ה) – "ראתה דם בקינוח לאחר הטלת מי רגלים, החו"ד והגר"ז והחכ"א ס"ל דטמאה מדאורייתא אפילו בכל שהוא משום דם הבא בהרגשה. ולהפרד"ר והפר"ד והחזו"א הוי רק טומאה דרבנן, ונקטינן כוותייהו, ומשו"ה בפחות מגריס טהורה. וכן נקט הגריש"א".
10. מראה כהן (עמ' ר"ז אות א') – "אשה שקינחה עצמה אחר הטלת מ"ר ומצאה דם על הנייר נחלקו הפוסקים אם יש לחוש כאן שמא הדם בא בהרגשה, והראינו פנים לשיטה שאין לחוש בזה לראיה בהרגשה וכן דעת הרבה מגדולי הוראה".
11. מנחת אשר (סי' ב' אות ז' ד"ה ולענ"ד) – "מסתבר טפי דאין לחוש להרגשה בקינוח חיצוני ואף אם אפשר דבלא משים נכנס הנייר קצת לתוך או"מ כיון שאין קרוב למקור כלל לא מסתבר לחוש להרגשה".
12. הגר"י גאנץ שליט"א (חק וזמן פרק ב' סוף הע' ל"ז).
13. פתחי דעת (פרק א' סעי' י"ב).

ד. דעת הגריש"א זצ"ל.

1. הגריש"א זצ"ל (משמרת הטהרה פרק א' הע' כ"ד, אשרי האיש יו"ד פרק כ"ה אות י', אות י"א) – "ואמר דדוקא בדם ממש אבל במראה הנוטה לאדמומית אף שמחמרי' בעיקר המראה כל שנוטה לאדום כמ"ש בשו"ע ר"ס קפ"ח בזה לא מחמרי' לענין חשש פרישה וליתן עליו דין ראייה, דהרי רואה"פ מקילין בכ"ז, ושפיר יש עליו דין כתם לענין פחות מגריס".
2. הגריש"א זצ"ל (לבושי עז סי' קפ"ג תמצית אות ל"ה [לשונו לעיל]), אשרי האיש יו"ד פרק כ"ה אות ח', אות ל"ג) – "[ולפרד"ר והפר"ד והחזו"א הוי רק טומאה דרבנן]. ונקטינן כוותייהו, ומשו"ה בפחות מגריס טהורה".
3. הגריש"א זצ"ל (פתחי דעת פרק א' הע' ל"א, הע' ל"ב) – "נמצא בספרים שונים שמועות שונות. אמנם יתכן שבדברי כולם אמת שכן שמעו אלא שתלוי הדבר באיזה תקופה ובאיזה ציור שאלו לפני מרן זצ"ל. בתקופה מוקדמת יותר חשש מרן הגריש"א זצ"ל במקצת לדעת החזו"ד ... אך בשנים מאוחרות יותר לא חשש מרן הגריש"א זצ"ל לדעת החזו"ד והיקל אף בכתם שהוא אדום ממש כל שמצאה כתם על ניר הקינוח כשאנו בשיעור של 'כגריס ועוד'".

ה. מר"מ – משיבת נפש (יו"ד סי' ל'), הר המור (סי' כ'), שו"ת פחתא זוטא (יו"ד סי' מ"ח), טהרת ישראל (סי' קפ"ג סעי' ח', וצ"ע בזה בלא הרגשה"), קיצור שו"ע (פרק ט', ויש אומרים ... ויש חולקים"), משמרת הטהרה (פרק א' סעי' ה'), מעדני אשר (סי' ה'), פתחי הלכה (ארטסקרול, פרק ז' הע' ל"ה, פרק ט' הע' מ"ח אות א'), חק וזמן (פרק ב' סעי' י"ז).

1. **חכ"א** (בינת אדם סי' ז' אות ח') – "אך צריך עיון דלפי דבריהם משמע דאם אמרה להדיא דהרגישה לא אמרינן שטעתה וזה אי אפשר שהרי להדיא כתב הרמב"ם בפרק ה' האשה שהשתינה וכו' אפילו הרגיש גופה ונודעזעה וכו' הרי שמפרש הא דאמרינן לעולם דארגשה רצה לומר שאומרת שהרגישה ואפילו הכי אמרינן הרגשת מי רגלים וכן כתב שם ברש"י ד"ה לעולם דארגשה ולכן נראה לי **דשני הפירושים בגמרא הם אמת** דבין שאמרה שהרגישה או אפילו שאמרה לא הרגישה ידוע היה לחכמים דאפשר לאשה לטעות בזה ולעולם הוא ספק דמהיכי תיתי לא נאמין לאשה כיון שהתורה האמינתה רק דידוע לחכמים שתוכל לטעות דדוקא הרגש הבא לאשה בלא שום מעשה נאמנת אבל הכא על ידי תשמיש או בדיקה יכולה לטעות. ובזה לא קשה מידי קושית האחרונים דמנא ליה לש"ס דאפילו בדאמרה הרגישה לתלות דטעתה לוקמי בדאמרה שלא הרגישה ובזה אנו אומרים שטעתה אבל בדאמרה הרגישה למה ניחוש לטעות ולדידי לא קשה מידי דידוע היה לחכמים שטועה היא בכך ואין אמירתה ממש: ולפי זה יצא לנו דאם מצאה דם על ידי בדיקה כיון דודאי דם זה מגופה אף על גב דיש להסתפק שמא לא הרגישה ואפילו אומרת שלא הרגישה הוי ודאי דאורייתא ולא נכנס אפילו בגדר ספק שחזקה שבא בהרגשה והיא תולה ההרגש בהרגשת עד וכדאיתא במשנה י"ח ובגמרא שם וחייבין חטאת אבל אם אנו מסופקים בדם זה אם הוא מגופה או מעלמא כמו במי רגלים בזה אמרינן שפיר דאפילו אמרה שהרגישה אמרינן דטעתה ובאמת לא הרגישה דלא איתרע חזקתה כלל מה שאין כן כשהדם בודאי מגופה הרי איתרע חזקתה".

2. **פרי דעה** (פתיחה השער הה' ד"ה והנה) – "הרי להדיא דס"ל להרמב"ם דאפילו בהרגישה ממש תלינן בהרגשת מי רגלים ... שוב מצאתי בבינת אדם שהרגיש בזה, וכתב דשני הפירושים אמת. והיא תימה לתפוס החבל בשני ראשיו, ומנ"ל להרמב"ם הנך תרתי, כיון דמהש"ס אין הכרח רק פירוש אחד. תו קשה לי טובא ... ולכן נלפע"ד הקלושה בדעת הרמב"ם, דס"ל דנהי דהש"ס קאמר בהנך תלת בחד לישנא (היינו במי רגלים ועד ושמש) לעולם דארגשה ואימר הרגשת מי רגלים הוא, וכן באינך, **מ"מ לאו בחדא מחתא מחתינהו, ואין פרושם שוה**. דבשלמא גבי מי רגלים מסתבר לפרש כפשטא דלישנא דאפילו בארגשה ממש תלינן בהרגשת מי רגלים ... משא"כ בעד ושמש ...".

3. **מר"מ – צמח צדק** (יו"ד סי' צ"ח אות ג').

ו. **כמה הזמן לחכות**, שלא יהיה חשש הרגשה - למחמירים לעיל.

1. אין אנו בקיאים – **בדה"ש** (סי' ק"צ ס"ק ק"ד, ציונים ס"ק ד', בי' ד"ה אפילו עמ' ק"צ), "הוא שיעור המפורש בריש סימן קפ"ז ... אמנם איננו בקיאים לשער זה בצמצום וכל זמן שמסתפקת בשיעור זה צריכה להחמיר".

2. דקה – **הגריש"א** זצ"ל (משמרת הטהרה פרק א' הע' כ"ה, אשרי האיש יו"ד פרק כ"ה אות י', עי' חק וזמן פרק ב' הע' מ', "להחמיר בזה בדם ממש אף סמוך כדקה"), **ששבה"ל** (סי' ק"צ סעי' י' ס"ק ג' ד"ה והחת"ס, סיכום אות ב', "תוך שיעור דקה ...").

(א) **חק וזמן** (פרק ב' הע' ל"ח) – "ושמעתי ממור"ר **הגרש"ז אולמאן** שליט"א ... דדעת הגר"ש וואזנער שליט"א למעשה הוא להקל אחר 15 שניות".

3. ג' רבעי דקה – **תשובות והנהגות** (ח"א סי' תק"ח אות י', לשונו לעיל).

4. חצי דקה – **באר משה** (חק וזמן פרק ב' הע' ל"ט), **חזקת טהרה** (תוספת טהרה אות קמ"ד ס"ק ג', קובץ בית תלמוד להוראה ח"ו עמ' קע"ב סי' ק"מ, לשונו לקמן), **הגרמ"ש קליין** שליט"א (אוצרות הטהרה פרק א' הע' כ"ט, פרק ב' הע' ט"ז).

5. רבע דקה – **הגר"מ גרוס** שליט"א (אוצרות הטהרה פרק א' הע' כ"ט, פרק ב' הע' ט"ז).

6. י"ב שניות – **עולת יצחק** (ח"א סי' ק"א, "שתים-עשרה שניות").

7. שיצאו כל הטיפין – **אג"מ** (יו"ד ח"ד סי' י"ז אות י"ג, הגר"ש איידר זצ"ל סוף הס' תשובה אות י"ג, "שאיכא אינשי והעיקר נשי שאין שוהות לישב עד שיצאו כל הטיפין, מחמת שהניחה איזה תינוק ותינוקת לבדו שבוכה, או שהניחה כלי על האש וכדומה ... ובזה אמרתי דאם לא מיהרה לקנח, אלא ישבה עד שיצאו כל הטיפין, וקניחה ומצאה דם ולא הרגישה כלום - דינה ככתם, דלא שייך לה לחשוב במרגשת דאימור הרגשת מי רגלים הוא, דהרי בשעה שנמצא הדם כבר יצאו כל המי רגלים. שלכן ודאי שלא הרגישה ואין מטמאה אלא בכשיעור גריס ועוד").

8. בשיעור זמן שתקנח עצמה בעד שהיה כבר בידה – **חוט שני** (אוצרות הטהרה פרק א' סעי' י', פרק ב' סעי' ד', מעדני אשר סוף סי' ה', "דבד"כ עד שלוקחת את הניר ומקנחת עובר השיעור של חשש הרגשה").

9. **מר"מ** – **קיצור שו"ע** (פרק ט' סעי' ו'), "שיש אומרים שהוא עד כרבע דקה, ויש אומרים שהוא כחצי דקה, ויש אומרים שהוא כשתי דקות", **פתחי הלכה** (ארטסקרול, פרק ט' הע' מ"ח).

(א) **שערים מצוינים בהלכה** (סי' קנ"ג ס"ק ז') – "וזהו רק רגעים אחדים".

(ב) **הגר"י ברקוביץ** שליט"א (זרע שמואל הע' רנ"ג) – "שלמעשה הפוסקים **אינם חוששין לשאול** השואל אם הקינוח היה אותיות להמי רגלים, ודנו מן הסתם ככתם".

10. קינוח השני.

(א) **מר"מ** – **חק וזמן** (פרק ב' סעי' י"ח), **עולת יצחק** (ח"א סוף סי' ק"א).

ה] **מצאה דם בתוך האסלה.**

א. **שאלות.**

1. האם דרך ביישיבת השירותים בזמן הזה, יש היתר של ר' יוסי והרמ"א. [לפי המחבר, פשוט שהיא טהורה].

2. האם הדם שמצא בתוך האסלה, יש הקולות של הל' כתמים.

3. האם האסלה מקבל טומאה.

4. מה הדין אם האסלה מחובר.

5. האם יש לחלק בין אר"י, וחז"ל.
6. מה הדין אם מצאה דם בתוך המים.
7. מה הדין אם מצאה דם על צואה.
8. מה הדין אם מצאה דם על מי רגלים.
9. מה הדין אם מצאה דם על הכסא.
10. מה הדין אם לא בדקה את הספל לראות אם הוא נקי קודם שהטילה בו מי רגלים.
11. מה הדין אם מצאה דם על טישו - עי' לקמן, לגבי קנוח.

ב. **שאלה א' - האם דרך בישיבת השירותים בזמן הזה**, יש היתר של ר' יוסי והרמ"א. [לפי המחבר, פשוט שהיא טהורה].

1. הצד להקל: כיון האשה יושבת מקלחת ומצא בתוך הספל, י"א שלפי ר' יוסי היא טהורה. [גר"ז, אבני נזר, י"א דעת של הט"ז]. אבל הרבה חולקים, שהיא צריכה ג"כ לשבת על שפת הספל. עי' לעיל.
2. הצד להחמיר: אין אנו בקיאים איזהו מקלחת ואיזה שותתת, ואיזה הוא שפת הספל ואיזה הוא תוך הספל, וצריך להחמיר. ויש חולקים, שבקיאין. עי' לעיל.
3. **חזקת טהרה** (תוספת טהרה אות קמ"ד ס"ק ב', **אמנם** עי' עמק התשובה ח"ה ריש סי' ע"ה) – "לפי מה שנמצא בתי כסאות בזמנינו שעשוין באופן שיש להן שיפוע מצד הנוטה לפנים, ואם יושבת עליו אפילו באופן שממלאה כל מושב החלל מ"מ נמצא שצד פניו הוא כנגד אותו השיפוע שמלפניו ואם היתה שותתת א"כ היתה שותתת על אותו השיפוע, א"כ בסתמא נידון כדן יושבת על שפת הספל, ואם נמצא דם בתוך הבית הכסא דהוי בתוך הספל ועל אותו השיפוע נידון כשפת הספל לא נמצא, טהורה אפילו אליבא דהר"ח ז"ל. וא"כ בסתמא יש לטהר בזה"ז ביושבת אפילו בשותתת דאין עליו רק תורת כתם, דבית דתמו מים אתי דם וכסבורה מ"ר הוא וכמו שביארנו בעמק התשובה סימן קל"ח, אין לחוש לזה כיון דלא נמצא על אותו השיפוע. ואין להתעקש ולומר דלא נידון אותו השיפוע כדן שפת הספל כיון שהוא חלק ומשופע והדם מישרק שריק וכמו גבי מליחה דמהני שיפוע לענין כלי שאינו מנוקב, ועוד שהוא רטוב ע"י מ"ר ומישרק שריק הדם, דחילוקים אלו לא מצינו בפוסקים, וא"כ בסתמא חוכך אני לומר דיש להתיר בזמנינו זה ביושבת ועושיית צרכיה, דבסתמא נמצא שהיא יושבת באופן הנ"ל".
- (א) לא נראה משאר ספרים.

ג. **שאלה ב' - האם הדם שמצא בתוך האסלה**, יש הקולות של הל' כתמים.

1. עי' לעיל, שיש במחלוקת אם יש ההיתרים של מקבל טומאה ובגדי צבעונים, או של כגרים ועוד.

ד. **שאלה ג' - האם אסלה מקבל טומאה**.

1. מקבל טומאה – כלים (פרק כ"ב משנה י', "האסלה טמאה מדרס וטמא מת"), דובב מישרים (ח"א סי' מ"ג אות א' ד"ה ועפ"י, "דמשנה איירי שנמצא הכתם על הספל דהוא דבר המקבל טומאה"), מנחת אשר (שו"ת סי' ו').
- (א) האם פסק כשיטת הסד"ט, דדבר שאמק"ט ע"ג דבר המק"ט טמא - עי' לקמן.

ה. **שאלה ד' - מה הדין אם האסלה מחובר**.

1. אינו מקבל טומאה – אג"מ (רשומי אהרן ח"א יו"ד סי' ק"צ אות י"ב, עי' סי' קצ"א אות ג', עי' מסורת משה יו"ד אות קי"ז, "דם הנמצא על אסלת השירותים (toilet bowl) יש לו דין כתם, ומאחר שאין הכסא מקבל טומאה טהורה היא"), ויען יוסף (יו"ד סי' קכ"ט), מנחת יצחק (ח"ט סי' צ"ג), קנה בושם (ח"ב סי' נ"ה), עמק התשובה (ח"ה סי' ע"ה אות ד'), מנחת אשר (שו"ת סי' ו', "כנ"פ וברור"), לבושי עז (סי' קפ"ג ס"ק ה' ד"ה ולפ"ז, סי' ק"צ סעי' י' תמצית אות ח'), פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' רי"א), משמרת הטהרה (פרק י"ב סעי' ו', "שבבית הכסא המחובר לקרקע טהורה"), חזקת הטהרה (סעי' ב'), הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' ר"י, "שכן הלכה").

ו. **שאלה ה' - האם יש לחלק בין אר"י, וחז"ל**.

1. בארץ ישראל, יש להחמיר – הגר"ש"א זצ"ל (אוצרות הטהרה עמ' תתקי"ד אות ע"ד, אשרי האיש יו"ד פרק כ"ה אות מ"ה, "צריך להחמיר דשייך בו טומאת כתמים, ולכן אם מוצאים כתם בבית בארץ ישראל יש בזה טומאת כתמים כמ"ש"כ בתוה"ש, ולפ"ז המוצאת כתם בבית הכסא בא"י כיון שמחובר לבית יש בו טומאת כתמים כיון דיש בו טומאת נגעים, ואף מושב הפלסטיק שמחובר לבית הכסא מקבל טומאת נגעים כיון דנקרא מחובר לקרקע").
- (א) וגם בעיר העתיקה מחמיר – הגר"ש"א זצ"ל (משנת השלחן תשובה קט"ו, עי' שערי טהרה סי' כ' ד"ה והנה, "דם הנמצא באסלא שבבית העתיקה שאין שם דין כתמים גם תהיה לה דיני טומאת כתמים").
- (ב) האם פסק כשיטת הסד"ט, דדבר שאמק"ט ע"ג דבר המק"ט טמא - עי' לקמן.
2. אין חילוק, שניהם טהורה – הגר"ח"ק שליט"א (אסיפת יצחק ג' כסליו תשס"ט, שאלה: "אשה שנצא כתם על דבר שאינו מקבל טומאה שמחובר לקרקע האם היא טמאה, והאם יש חילוק בין ארץ ישראל לחו"ל". תשובה: "**אין טמאה**"), הגר"א נבנצל שליט"א (אסיפת יצחק כסליו תשס"ט, שאלה: "אשה שמצאה כתם ע"ג דבר שאינו מקבל טומאה שמחובר לקרקע, האם היא טמאה, והאם יש חילוק בין ארץ ישראל לחו"ל". תשובה: "לא, בין בארץ בין בחו"ל").
3. עי' סי' ק"צ סעי' י', לעוד שיטות ומ"מ.

ז. **שאלה ו'** - מה הדין אם מצאה דם בתוך המים.

1. מקבל טומאה.

(א) **חשב האפוד** (ח"ג סי' ק"ה, סי' ק"ו).

(ב) **מנחת יצחק** (ח"ט סי' צ"ג) - "ומכש"כ אם יש שם מים דמקב"ט, אף דהוי רק טומאה דרבנן מחמירין בזה כנ"ל".

(ג) **הגר"ש** זצ"ל (לבושי עז סי' ק"צ סעי' י' תמצית אות ט', משנת השלחן תשובה קט"ו, אוצרות הטהרה עמ' תתקי"ד אות ע"ד, אשרי האיש יו"ד פרק כ"ה אות מ"ו) - "ובמצאה כתם על המים שבבית הכסא יש לדון שטמאה אף במשהו, אבל אם בית הכסא משותף גם לבני הבית טהורה בכה"ג".

(ד) **קנה בושם** (ח"ב סי' נ"ה).

(ה) **חוט שני** (סי' ק"צ סוף ס"ק י"ד אות ב') - "דמים מקבלים טומאה".

2. אינו מקבל טומאה.

(א) **ישועות יעקב** (ס"ק א' ד"ה ובחידושי) - "ואנן קי"ל במס' נזיר ספק טומאה הצפה על פני המים ספקו טהור ... באמת א"ש דהרי כיון דנקט בסיפא גבי איש ואשה שעשו צרכיהן ונמצא דם על המים **וברישא לא נקט** כהך לישנא ש"מ דרישא איירי בנמצא על הספל בעצמו".

(ב) **על ויען יוסף** (יו"ד סי' קכ"ט) - "ולהלכה נוכל לסמוך על כל הני שיטות דמים שבכלי שבבית הכסא לא מקרי דבר המקבל טומאה לענין דין כתמים. אמנם מטעם אחר יש מקום להחמיר אם לאחר שעשתה שם צרכיה מצאה דם בתוך המים, הרי יש לחוש דילמא ארגשה וקסברה הרגשת מי רגלים הוא כמבואר בגמרא חשש זה".

(ג) **עמק התשובה** (ח"ה סי' ע"ה אות י', חוקת הטהרה הע' ב' [לשונו לקמן] - "יש לטהר".

(ד) **נטעי גבריאל** (פרק ע"ג סעי' ג') - "נמצא כתם על מושב בית הכסא או בתוך המים, טהורה שאינו מקבל טומאה".

(ה) **הגר"י גנס שליט"א** (שיעורים עמ' י"ז).

(ו) **חוקת הטהרה** (הע' ב') - "ואף שיש מח' גדולה אם בית הכסא והמים בתוכו מקבלים טומאה או לא, מ"מ מורינו הרב שליט"א סיפר לי שהיה לו משא ומתן ארוכה עם הגר"י ראטה שליט"א, ולמסקנת הדברים הסיקו כדעות שאינם מקבלים טומאה".

3. **מר"מ** - **אג"מ** (מסורת משה יו"ד אות קט"ז, ע' אות קי"ח), **לבושי עז** (סי' ק"צ סעי' י' תמצית אות ט').

(א) **דובב מישרים** (ח"א סי' מ"ג אות א' ד"ה ועפ"ז) - "דברישא דמשנה איירי שנמצא הכתם על הספל דהוא דבר המקבל טומאה משום הכי ס"ל להר"ח דטמאה משום כתם, אבל בסיפא דאיירי בנמצא על המים שפיר טהור גם להר"ח כנ"ל".

(1) ע"ש בתשובה. ולשון "בנמצא על המים", פי' על מי רגלים.

(ב) **ביע אומר** (מעין אומר ח"ז פרק א' סוף סי' קנ"ו) - "שאלה: ראתה דם על גבי המים באסלת השירותים, האם נטמאת. תשובה: טהורה".

ביע אומר (מעין אומר ח"ז פרק א' סי' קנ"ז) - "שאלה: ראתה דם במים שבתוך אסלת השירותים, האם זה מקבל טומאה? תשובה: צריך לעיין. ואמרתי לרבנו: לכאורה המים מחוברים לשירותים וא"כ הוי ראיא במחובר? וענה מו"ר נר"ו: צריך לעיין. והוסיף מו"ר נר"ו: בכלל יש בעיה אם אפשר להבחין בצבע אם זה דם".

(ג) **משמרת הטהרה** (פרק י"ב סעי' ו') - "ויש מקילין אף בשראתה ע"ג המים".

(ד) **ע' הגר"י ברקוביץ שליט"א** (זרע שמואל הע' רי"א) - "שאם האשה יודעת בברירות שיש יותר מכגריס דם אדום בתוך המים במקום אחד, שיש להחמיר. אבל בדרך כלל אין ציור כזה מצוי (בלי ראיית הוסת). **ואם יש בתוך המים גם צואה, יש להקל**, שיש למים דיני מים סרוחים שאינו מקבל טומאה. משא"כ אם אין בה אלא מי רגלים שטמאה, שהא מים ומי רגלים שניהם משקין נינהו, וקשה לטעון שעכשיו ביחד נקראו מים סרוחים".

ח. **שאלה ז'** - מה הדין אם מצאה דם על צואה.

1. אינו מקבל טומאה.

(א) **סד"ט** (סי' ק"צ ס"ק צ"ג ד"ה נחזור, ד"ה ואין להקשות) - "דמיקרי דבר שאינו מקבל טומאה לא גזרו בו משום כתמים".

(ב) **לחן"ש** (סי' ק"צ לחם ס"ק ל"ז).

(ג) **נדרי זריזין** (קונ' שירי שירים סי' כ"ב) - "שצואה אינו מקבל טומאה כלל ואין בו דין כתם".

(ד) **מנחת יצחק** (ח"ט סי' צ"ג ד"ה הנה) - "נדרי זריזין ... וכתב לו השואל, שהיא משנה מפורשת (פ"ו דמכשירין ונדה נ"ה וכריתות י"ג), והשיב לו דמשם אין ראי' דמיירי מטומאת משקין ובצואה רכה, ויש לחלק בין אוכל למשקה, דבמשקה יש להקל יותר מבאוכל, לכן הוצרך בשירי טהרה ראי' דגם צואה עבה אינה מקב"ט, והטעם דבמשקין יש להקל יותר ... דאף דאם נמצא על הרעי לאחר עשיית צרכי, אפילו בדקה מקודם המקום, טהורה משום דהוי דבר שאינו מקב"ט".

(ה) **פרדס שמחה** (סי' ק"צ ס"ק ל"ב אות י"ד).

(ו) **חוט שני** (סי' ק"צ ס"ק י"ב אות ח', סוף ס"ק י"ד אות ב') - "כתם הנמצא על צואה, חשיב דבר שאינו מקבל טומאה".

(ז) **ששבה"ל** (סי' ק"צ סעי' י' ס"ק ג' ד"ה צואה, סיכום אות ד') - "כתם שנמצא על צואה טהור".

(ח) **לבושי עז** (סי' ק"צ סעי' י' תמצית אות י"ג).

(ט) **פתחי הלכה** (ארטסקרול, עמ' רט"ו).

(י) **משמרת הטהרה** (פרק י"ב סעי' ו').

2. **מר"מ** - **פרדס רמונים** (סי' קצ"א מקשה זהב ס"ק ב' ד"ה ודע).

ט. **שאלה ח' -** מה הדין אם מצאה דם על מי רגלים.

1. מקבל טומאה.

(א) **סד"ט** (סוף ס"ק צ"ג ד"ה ואין להקשות) – "בנמצא על מי רגלים טמאה".

(ב) **מנחת יצחק** (ח"ט סי' צ"ג) – "משא"כ אם נמצא במי רגלים, ומכש"כ אם יש שם מים דמקב"ט, אף דהוי רק טומאה דרבנן מחמירין בזה כנ"ל".

(ג) **בדה"ש** (בי' ד"ה וי"א עמ' רכ"ג, סוף ד"ה על עמ' קס"ג) – "מדרבנן".

(ד) **חוט שני** (סי' ק"צ ס"ק י"ב אות ח', סוף ס"ק י"ד אות ב') – "מ"ר הוי דבר שמקבל טומאה".

(ה) **עי' לבושי עז** (סי' ק"צ סעי' י' תמצית אות י"ב).

2. אינו מקבל טומאה.

(א) **דובב מישרים** (ח"א סי' מ"ג ד"ה ועפ"ז) – "והנה מי רגלים בודאי אינן מקבלין טומאת משקין, דהא דעת הרמב"ם ז"ל בפ"ב מטומאת אוכלין ה' כ"א דרך אם נטמאו ואח"כ נסרחו לא פקעה הטומאה ממשקין שנסרחו, ואפילו לדעת הראב"ד שם דס"ל דמשקין שנסרחו אפילו לכתחילה מקבל טומאה, מ"מ היכא שלא היו ראויים מתחילה לאדם גם לדידיה אינו מקבל טומאה [שם בראב"ד], והא דמבואר ברמב"ם ז"ל פ"י מטומאת אוכלין ה"ב דמי רגלים של אדם חשיב משקה ומשמע גם לענין טומאה, עי' במשנה אחרונה פ"ו דמכשירין [מ"ה ד"ה תולדות למים] שהעלה דרך מדרבנן הם טמאים, א"כ המי רגלים שאינם ראויים מעיקרא אינן מקבלין טומאה כנ"ל, וממילא בנמצא דם על המי רגלים הוי כנמצא כתם על דבר שאינו מקבל טומאה, ואף על גב דהמים הם בתוך הספל והספל הוא דבר המקבל טומאה, מ"מ הא מבואר במתני' דכלים פ"א מ"ב דכלים אינם טמאים במשא, וכן מבואר ברש"י שבת דף פ"ג ע"ב [ד"ה טהורין] עי"ש".

(ב) **עי' ששבה"ל** (סי' ק"צ סעי' י' ס"ק ג' ד"ה מ', סיכום אות ג') – "נוטים להקל".

3. **מר"מ** – פתחי הלכה (ארטסקרול, פרק ט' הע' נ"ה, "Poskim disagree whether urine is mekabel tumah").

(א) תליה אם מצאה כתם על דבר שמקבל רק טומאה מדרבנן - עי' סי' ק"צ סעי' י', לשיטות ומר"מ.

י. **שאלה ט' -** מה הדין אם מצאה דם על הכסא.

1. **אג"מ** (יו"ד ח"ד סי' י"ז אות י"ג, הגר"ש איידר זצ"ל סוף הס' תשובה אות י"ג) – "והשאלה איך לנהוג אם מצאה דם על הכסא, לא מבואר. דאם הוא סתם כסא שבבית, וכל מקום שישבה האשה ומצאה דם, ה"ז ודאי דם נדה ואם יש לה מראה דם - טמאה. ואם הוא על מקום המושב שלה למעלה ממקום החלול, והיה נקי קודם שישבה, באופן שברור שממנה נתלכלך בדם, והיה הדם קודם שבא על המושב על גופה למעלה מנקביה, הרי ודאי זה בא מנקביה שבסתם אמרינן דהוא מהמקור. אך א"כ הוא בלא הרגשה בברור, שהרי בשעת הטלת המים לא יצא הדם ממנה שנימא שחשבה שהיא הרגשת מי רגלים, כי אז היה יורד לספל, אלא היה זה קודם הטלת המים או אח"כ, או שפסקה באמצע הטלת המים ויצאו איזה טפות דם ובאו דרך גופה למעלה, שהיא עכ"פ טמאה - אף שהוא בלא הרגשה - מדרבנן".

אג"מ (הגר"ש איידר זצ"ל פרק א' הע' קכ"ז) – "דאם מצאה דם בתוך הספל או בתוך מי הספל, חיישינן שמא יצא בהרגשה וטמאה בכל שהוא [אם לא שיש מכה ידועה], אבל על הכסא אינו בכלל הנידון דהספל והמים".

2. **לבושי עז** (סי' ק"צ סעי' י' תמצית אות ח') – "המושב שלו, אינו מק"ט".

יא. **שאלה י' -** מה הדין אם לא בדקה את הספל לראות אם הוא נקי קודם שהטילה בו מי רגלים.

1. **טהורה** – **סד"ט** (סי' ק"צ ס"ק צ"ג ד"ה וכן נראה, "שבדקה מקודם למקום שישבה עליה, דאי לא בדקה פשיטא דטהורה"), **חור"ד** (חי' ס"ק ד', בי' ס"ק ד', "ודוקא בספל בדוק מעיקרא, אבל בספל בינוני טהורה"), **רבינו חיים כהן** (יו"ד סי' ל"ו, "כגון שהיה הספל נקי מדם ודוקא בזה אנו מטמאין אבל בספל שאינו בדוק מדם תלינן דהדם אתי מעלמא"), **לחנ"ש** (לחם ס"ק ו'), **הגרש"ק** זצ"ל (שירי טהרה סי' קצ"א תשובה ב'), **ערה"ש** (סעי' י"ח, "ודע דכל ספל הנזכר כאן מיירי שידוע שהיתה נקייה לגמרי דאם השתינה במקום שאינו נקי תלינן הדם שהיה שם מכבר אם לא כשידוע שיצא הדם עם המי רגלים"), **דר"ת** (ס"ק ח'), **טהרת ישראל** (סעי' ג'), **ויען יוסף** (יו"ד סוף סי' קכ"ט), **מנחת יצחק** (ח"ט סי' צ"ג, לשונו לקמן), **בדה"ש** (ס"ק כ"ב), **ששבה"ל** (ס"ק ח', סיכום אות ב'), **פרדס שמחה** (ס"ק ד' אות ז'), **חוט שני** (ס"ק ב' אות ג'), "אם רבים משתמשים בבית הכסא הזה, הרי הוא נחשב לאינו בדוק, שתולה שהכתם הוא מעלמא. ואם אין רבים משתמשים בבית הכסא הנ"ל, והיה ברור לה שהורידו את המים קודם שהשתמשה שם, הרי זה נחשב לבדוק", **קנה בושם** (קובץ אור ישראל חנ"ו עמ' ל"ז אות קמ"ה, "דם שנמצא בבית הכסא ולא בדקו אותו מקודם, מותרת. דהוי כעד שאינו בדוק"), **משמרת הטהרה** (פרק י"ב סעי' ה'), **פרי טהרה** (סעי' ב', "לא בדקה את הספל לראות אם הוא נקי קודם שהטילה בו מי רגלים").

(א) כמו עד בינוני, או כמו עד שאינו בדוק.

(1) כמו עד בינוני – **ששבה"ל** (ס"ק ח', סיכום אות ב', "דינו כעד בינוני ... ואפשר להקל עד שיעור גריס, אך ביותר מגריס קשה להקל"), **פרדס שמחה** (ס"ק ד' אות ז', "כעד בינוני"), **משמרת הטהרה** (פרק י"ב סעי' ה').

(2) כמו עד שאינו בדוק – **מנחת יצחק** (ח"ט סוף סי' צ"ג, "אך לא בדקה המים מקודם, הרי דברי הסדרי טהרה הנ"ל ברור מלל, דבכה"ג הוי כמו בעד שאינו בדוק לה (לא רק עד בינוני) דל"ש משום כתם אפילו ע"ד המקבל טומאה כנ"ל"), **קנה בושם** (קובץ אור ישראל חנ"ו עמ' ל"ז אות קמ"ה, לשונו לעיל).

(ב) תלוי בכמות הדם – **הגר"ש** זצ"ל (משנת השלחן תשובה קס"ב, משמרת הטהרה פרק י"ב סוף הע' ט'), "הספל הבדוק שבכאן הוא כפי כמות הדם שנמצא בספל שאם נמצא הרבה דם באופן שהיו בודאי מבחינים בו אין להקל"), **משמרת הטהרה** (פרק י"ב סעי' ה', "אך אם היה שם דם רב שבודאי היו מבחינים בכך קודם אין לתלות בזה").

יב. מר"מ.

1. יביע אומר (מעין אומר ח"ז פרק א' סי' צ"ד) – "שאלה: התפנתה וראתה דם בשירותים, שתתה הרבה כדי שיהיה לה להתפנות כדי לראות מה המצב עד שזה פסק, עשתה בדיקה בעד והייתה נקייה. הרופאה אמרה לה שהיא אינה מבינה את התופעה ואולי היה לה דלקת בשתן וחלפה. האם היא טמאה והאם תטבול בברכה? תשובה: טמאה ותטבול בברכה".
- יביע אומר (מעין אומר ח"ז פרק א' סי' קנ"ב) – "שאלה: אשה ביום השביעי לשבעה נקיים ראתה דם בשירותים ואמרה שכך זה קורה לה יום או יומיים לפני מחזור. האם מותרת לטבול ולשמש כי זה ליל טבילה. תשובה: אסורה, צריכה לחשוש".
- יביע אומר (מעין אומר ח"ז פרק א' סי' קנ"ו) – "שאלה: אשה אחר ששמשה עם בעלה ראתה דם בשירותים, בהמשך כשקינחה עצמה ראתה דם בנייר. ובבוקר כשהתפנתה ראתה בקינוח בנייר צבע וורוד, ולאחר מכן הייתה נקייה. מה דינה. תשובה: טהורה".
2. פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' רי"א) – "a woman who finds a stain upon the floor (e.g., of the shower stall) is "tehorah".

ו] מצאה כתם ע"י קנוח.

א. שאלות.

1. האם יש חשש הרגשה מצד המי רגלים.
2. האם יש חשש הרגשה מצד הקינוח.
3. האם ראוי להסתכל על נייר הקינוח.
4. אותו מקום בדוק אצל מאכולת, א"כ יש לדון אם יכול לתלות במאכולת.
5. האם קנוח הוי כאילו נמצא הכתם על בשרה, או כתם על הנייר. [שאפשר דבקנוח הוי כאילו נמצא הכתם על בשרה, ומבשרה נתקנה ע"ג הנייר, וא"כ טמא, דהוי כנמצא על דבר המקבל טמאה].
6. האם פסק כשיטת הסד"ט, דדבר שאמק"ט ע"ג דבר המק"ט טמא.
7. האם ניר טואלט נחשב דבר מקבל טמאה.
8. הלכה.
9. ניר טואלט צבעונין.

ב. שאלה א' - האם יש חשש הרגשה מצד המי רגלים: דאף שאומרת שלא הרגישה, י"ל שמא יצא דם בהרגשה רק טענה בזה וסברה הרגשת מי רגלים היא.

1. אם היא מצא הכתם מיד, תלוי במחלוקת לעיל, אם דינו ככתם או יש דין כחשש הרגשה. [לכאורה רק בזמן שלא מצאה דם ג"כ בתוך האסלה, לפמ"ש לעיל. אמנם, יש לדון מכמה מר"מ].
2. אם מצא אח"כ, הוי כתם. ויד לדון אם יש ההיתרים של מקבל טמאה ובגדי צבעונים, או של כגריס ועוד.

(א) מיקל.

1) פרי דעה (פתיחה שער הג' ד"ה והנה) – "והנה לדעת הס"ט וכו"פ וח"ד דבקינוח אין בו רק טומאת כתם אם קינחה בדבר שאינו מקבל טמאה ומצאה דם טהורה דבכה"ג ליכא טומאת כתמים".

א. ראינו מכאן, שיש לחלק בין מצאה דם באסלה ובין מצאה כתם ע"י קינוח. שאם מצאה דם באסלה, הפרי דעה מחמיר, שדינה כגדר דאורייתא ולהחמיר על דבר שאינו מקבל טמאה. משא"כ ע"י קינוח, הוא מיקל.

(ב) מר"מ – עמק התשובה (ח"א סי' קל"ז).

ג. שאלה ב' - האם יש חשש הרגשה מצד הקינוח: דאף שאומרת שלא הרגישה, י"ל שמא יצא דם בהרגשה רק טענה בזה וסברה הרגשת קינוח (עד) היא.

1. מיקל, דינה ככתם – תפרי (סי' קפ"ג ס"ק א' ד"ה והנה), סד"ט (סי' קפ"ג ס"ק א' סוף ד"ה האחרונים, "ומ"ש הרמב"ם דכ"ז לפני' בפרוזדור נראה דוקא כשהכניסה העד בעומק הוא די"ל שטעה בהרגשה, משא"כ מן הפרוזדור ולחוץ דליכא למימר דטעה בהרגשה כיון דהרגשה הוא בפתיחת המקור, וכיון שבדיקת העד היה רחוק מן המקור לא שייך לטעות בזה"), תכ"א (בינת אדם סי' ז' אות ח'), "אבל אם רק קנחה מבחוץ לא אמרינן שטעה בהרגשה ולכך מדייק הרמב"ם וכתב ובדקה ומצאה לפני' מן הפרוזדור ואף שאין מוכרח כל כך מכל מקום מילתא דמסתבר הוא דמהיכי תיתי תטעה כיון שלא הכניסה לעד"), תו"ד (סי' ק"צ ח' ס"ק א'), חת"ס (ח' סי' קפ"ג, יו"ד סי' קמ"ד ד"ה גלל), פת"ת (סי' קפ"ג ס"ק א'), צמח צדק (יו"ד סי' צ"ט אות ט'), מלבושי טהרה (סי' קפ"ג סעי' ב'), "רוב הפוסקים", טהרת ישראל (סי' קפ"ג סעי' ז'), דברי יציב (יו"ד סי' פ"ט), שבה"ל (ח"ד סי' ק"ז סי' קצ"ו סעי' ט'), שבה"ל ח"ט סי' קפ"א אות ב', ששבה"ל סי' קצ"ו סעי' ט' ס"ק ב', לשונו לקמן), עמק התשובה (ח"א סי' קל"ז), בדה"ש (סי' קפ"ג ס"ק ו'), משמרת הטהרה (פרק ג' סעי' ז'), חק וזמן (פרק ב' סעי' י"ז), פתחי דעת (פרק א' סעי' י"ג).
2. שהכניסה בעומק קצת.

(א) מחמיר, שיש לחוש שמא טענה בהרגשת העד וטמאה מה"ת.

- 1) חת"ס (ח' סי' קפ"ג ד"ה ודע) – "דוקא כשהכניסה העד כ"כ בעומק עד מקום שהשמש דש שהוא מקום פה המקור כמ"ש הרמב"ם ואז י"ל שטענה וכסבורה הרגשת עד הזה אבל אם לא הכניסהו כ"כ בעומק אין כאן בית מיחוש כלל וכ"כ סדרי טהרה. אלא דנ"ל הואיל ואין אנו בקיאים לשער במקום שהשמש דש ונהי' דלענין בדיקת הפסק טהרה לקמן סימן קצ"ו אנו מחמירים מאד להצריכה בדיקת בעומק מאד מאד בכל יכולתה וכאשר יתבאר שם אי"ה ביותר ביאור. מ"מ לענין ספק הרגשה כל שהכניסה בעומק קצת יש לחוש שמא היינו פי המקור והו"ל ספיקא דאורייתא ואין להקל אלא כשבדקה רק קצת לפני' מפה הרחם אזי יש לסמוך להקל".

- (2) הו"ד בדברי יציב (יו"ד סי' פ"ט אות ג').
- (3) אג"מ (יו"ד ח"א סי' צ"ה) – "הכא שנגבה עצמה הוא יותר מכתם דיש לחוש שמא הרגישה וחשבה שהיא הרגשת הקנוח וכיון שיש לחוש להרגשה ובחזקת טהרה לא היתה עדין הוא ספק דאורייתא שאף בבגד צבוע יש לחוש. ואף שמסתבר דבהניגוב לבד לא תטעה בהרגשתה מ"מ אפשר שנגבה פניה של מטה בחוזק ובעומק קצת שהוא כעין בדיקת עד שמצינו בזה דיש לחוש שתטעה בהרגשת עד כדאיתא בנדה דף ג' עיין שם בתוס' בשם רש"י".
- (4) קנה בושם (ח"א סי' ע"ו אות ג') – "וכש"כ שאם בשעת הקינוח הכניסה את העד קצת בפנים בין שפתי הערוה ... שיש בזה חשש דאורייתא דשמא טעתה בהרגשה וסברה הרגשת עד הוא".
- (5) ששכ"ה (נשמת אברהם ס"ק א' אות א' ד"ה אך) – "ואמנם אם הכניסה את הנייר בשעת הקינוח במקצת לתוך גופה, ודאי דיש לטמאה כדין בדיקה בכל שהו, ואף אם קינחה בנייר, ואף אם לא קינחה מיד בשעת הטלת מי רגלים. ואם קינחה מבחוץ וודאי לא נכנסה בפנים, והיא קינחה שלא בשעת הטלת מי רגלים, הרבה מורי הוראה נוהגים להחמיר כדין בדיקה ולא כדין כתם, עכ"ל. והסכים עמו הגרש"ז אויערבאך זצ"ל, והוסיף לי בכתב: שהרי לדעת הנו"ב בסי' מ"ו גם מעט לתוך ראשית הפרוזדור חשיב כבדיקה לגבי בעלה, ומ"מ יש להקל במקום שיש צורך גדול, עכ"ל".
- (6) הגר"א זימערמאן (ריח הבשם פרק ב' הע' ז') – לשונו לקמן.
- (ב) מיקל.
- (1) חוט שני (סי' ק"צ ס"ק י"ד דין קינוח אות ג', אות ד', סי' קפ"ג ס"ק ה' ד"ה ומכיון) – "קינחה עצמה באו"מ ומצאה כתם פחות מכגריס ועוד, הרי היא טהורה, ואמנם אם קינחה עצמה ונכנס קצת בתוך השפתיים של או"מ, ומצאה דם אף פחות מכגריס, הרי היא טמאה מד"ס, דאו"מ בדוק אצל מאכולת, וכמו שביארנו בעז"ה בסי' קפ"ג ס"ק ה'. ואמנם יש לה הקולות של 'בגדי צבעונים'".
3. מר"מ – הגריש"א זצ"ל (פתחי דעת פרק א' הע' ל"ה), מנחת אשר (סי' ב' אות ז' ד"ה ולענ"ד), פתחי דעת (פרק א' סעי' י"ג אות ב'), ט"ז וש"ך השלם (סי' ק"צ כו"ל ס"ק פ"ד).
- (א) פרי דעה (פתיחה השער הג' ד"ה אמנם) – "לדינא צ"ע בזה".
- ד. שאלה ג' – תשובה: אין צורך לבדוק [לא להסתכל!!].
1. הגרש"ק זצ"ל (קנאת סופרים השמטות לשיו"ט סי' ע"ב) – "היותר טוב הוי שאחר שתשתין לא תקנח עצמה כלל בעד ולא ביד' ואם תשכח ותקנח עצמה בעד תשליכה ולא תראה בו כלל".
2. פתחא זוטא (סי' קצ"א ס"ק א') – "נתתי עצה שלא תשגיח כלל על הקינוח בשע' היציאה רק שתשליך את הקינוח וממילא לא יתודע לה מן הדם ... והנה עצה זו להעלים עין הוא פשוט ומבואר בכמ"ק".
3. אג"מ (יו"ד ח"ד סי' י"ז אות כ"ח) – "אף בז' הנקיים אין שום צורך לאשה לקנח בבה"כ – לא לקטנים ולא לגדולים – בדבר לבן, ואין צורך לה לעיין בקינוח, כי סגי לה בהבדיקות שחייבו לה בז' הנקיים. ואף שכל היד המרבה לבדוק בנשים משובחת (נדה י"ג ע"א), נראה בפשיטות שאין זה בבה"כ אחר שעשתה צרכיה, שאף כשנאסור אותה – ברוב הדברים יהיה רק מדין ספק".
4. באר משה (חק וזמן פרק ב' הע' מ"ז, ריח הבשם עמ' כ"ט) – "היה מצוה לנשים שלא יסתכלו על הקינוחים".
5. חשב האפוד (הליכות חנוך פרק ב' אות קע"ה) – "דאשה הסופרת ז' נקיים אינה צריכה לבדוק ולהסתכל על קינוח של בית הכסא, ולא דמי להא דכתב רעק"א (סימן קצ"ו סעיף ד') שצריכה לבדוק עצמה וחלוקה בז' נקיים".
6. שערים מצויינים בהלכה (סי' קנ"ג ס"ק ז') – "ולכתחלה נכון שלא תבדוק הנייר שמקנחת עצמה, ועי' בפמ"ג (א"א תסז סק"ל) דבספק איסור כזה מותר להעלים עין".
- (א) פמ"ג (סי' תס"ז א"א ס"ק ל') – "ועיין שו"ת בית יעקב סימן צ"ט בשם ביאורי מהרש"ל ז"ל [לסמ"ג] הלכות נדה [סוף לאוין קיא] באשה הרואה דם מחמת תשמיש דמי שיש לו ספק איסור בביתו אסור להעלים עיניו, אבל דבר שחומרת הגאונים שרי, ומהר"א שטיינ'ן שם סיים דבר שהוא מצוה אפשר להעלים עיניו".
7. ששבה"ל (סי' ק"צ סעי' י' ס"ק ג' ד"ה ומ"מ, סיכום אות ב', סי' קפ"ד סעי' א' ס"ק י"א, סי' קצ"א ס"ק כ') – "אין צורך לבדוק הנייר הקינוח אחר הצרכים או הטלת מ"ר, אך אם בדקה ומצאה דם או מראה ספק, תעשה ש"ח".
- שבה"ל (ח"ד סי' ק"ז סי' קצ"ו סעי' ט', ששבה"ל סי' קצ"ו סעי' ט' ס"ק ב', סיכום אות ב') – "האשה שמרבה לבדוק וכו' יראה דהיינו בדיקה ממש שהיא מבררת טהרתה אבל מה שהנשים רגילות להסתכל על נייר שקנחה עצמה אחר הטלת מי רגלים וחושבות זה בכלל כל המרבה לבדוק משובחת, בענייני לא יראה כן דאין זה בדיקה אלא קלקול ללא צורך דהרבה פעמים המים מלוכלכים והיא מקלקלת עצמה, ובלא"ה הלא זה קנוח מבחוץ שאין לו לכל היותר רק דין כתם שעל הגוף ושיעורו תלוי בהמבואר סי' ק"צ ס"ו אבל לענין אין מקבל טומאה ובגד צבוע יש לו דין כתם, ועיין בחו"ד ריש סי' ק"צ ובפוסקים".
- שבה"ל (ח"ח סי' קצ"ה אות ד') – "וגם אין שום סבה שתסתכל על הנייר שמקנחת עצמה אחרי הטלת צרכים, כי כל זמן שלא הרגישה אין סבה לבדוק, וגם אין קנוח הזה בלא"ה בגדרי בדיקה, ומכניסה עצמה לספיקות שלפעמים קשה לפתור אותם, איברא אם כל זאת הסתכלה וראתה כעין דם שמחייב שאלת חכם אל תזרוק את הנייר מיד, ונשים בטבעם רואים וזורקים ואח"כ שואלים, ולא כל פעם יכול החכם להכריע בלי לראות הקנוח הזה".
8. חוט שני (סי' ק"צ ס"ק י"ד דין קינוח אות ה') – "אין האשה מחויבת להסתכל בקינוחים, אלא מיד תשליכו לפני שתסתכל בו, ומ"מ אם הסתכלה בו ונתעורר לה ספק, אסורה עד שתברר את הספק".
9. ששכ"ה (נשמת אברהם ס"ק א' סוף אות א') – "נכון, כי אני צועק כל הזמן, למה לה לבדוק את נייר הקינוח, תקנח ותזרוק".
10. בדה"ש (סי' ק"צ סעי' ל"ג בי' ד"ה אפילו, עמ' קפ"ט) – "מוטב שלא תעיין האשה בנייר הקינוח שאינה חייבת לעיין בו דלמה תחוש שנמצא בו דם והא ליכא שום ריעותא לחוש לכך".

11. פותח שער (סי' ז' סעי' ח') – "אינה מחויבת להסתכל על כל קינוחים שעושה ממיר"ג וכדומה, ויכולה לזרוק אותם מבלי להסתכל עליהם".
12. מראה כהן (עמ' ד') – "ואולם אין חיוב מדינא על האשה לעיין בקינוח שעושה אחר הטלת מי רגלים ויכולה להרגיל את עצמה לזרוק כל קינוח בטרם שתסתכל בו".
13. פתחי הלכה (ארטסקרול סוף עמ' רי"ב, פרח ישראל עמ' ס"ד, סוף עמ' קי"ז, עמ' רצ"ז) – "A woman should avoid looking at toilet tissues since, by doing so, she may cause unnecessary problems".
14. משמרת הטהרה (פרק י"ב סעי' ז') – "אשה שעלולה לראות דם בעשיית צרכיה ובקינוח, עצה טובה שתעלים עין ולא תבדוק האסלה קודם שעושה צרכיה וכן לאחריה, דלא תסתכל בנייר הקינוח כלל".
15. פרי טהרה (סעי' ג') – "עצה טובה היא, שלא תביט האשה בנייר לאחר הקינוח, ולא להביט בספל לאחר שגמרה לעשות את צרכיה".
16. חק וזמן (פרק ב' סעי' כ"א) – "ועכ"פ לא תסתכל אחר כך על שום קנוח".
17. מנחת חן (ח"ב יו"ד סי' פ"ב, חוקת הטהרה סעי' י"ז) – "הנה דעת הגרי"ש אלישיב (שליט"א) [זצ"ל] שתבדוק בכל קינוח אם יש בו דם, חוץ מהימים הראשונים אחר טבילתה דלא מסתבר שתראה בהם דם, - אולם בשו"ת אגרות משה ... וע"ע בשו"ת שבט הלוי ... וכן כתבו בחוט שני (סימן ק"צ ס"ק י"ד) דין קינוח, ובפותח שער (סימן ז' סעיף ח'). ועיין בחק וזמן (פרק ב' סעיף כ"א) שמביא שהגאב"ד דעברעצין זצ"ל הי' מצוה לנשים שלא יסתכלו על הקינוחים, ושהוא בעצמו מצוה לכבות את האור, שיהי' חשוך בחדר - וגם הגאון רבי משה ניישלאס זצ"ל אב"ד שיכון סקווירא הי' דורש בתוקף מהנשים שלא להסתכל על הקינוחים".
18. מר"מ – (א) הגריש"א זצ"ל (אוצרות הטהרה פרק א' סוף סעי' י', פרק ב' סוף סעי' ד', אשרי האיש יו"ד פרק כ"ה אות ט"ו, אות ט"ז) – "דבימים שעלולה לראות בהם, ראוי להסתכל על נייר הקינוח".
(ב) הגריש"א זצ"ל (חק וזמן פרק ב' הע' מ"ז, אשרי האיש יו"ד פרק כ"ה הע' י"ח) – "שתבדוק בכל קנוח אם יש בו דם, חוץ מהימים הראשונים אחר טבילתה דלא מסתבר שתראה בהם דם".
(ג) מראה כהן (עמ' י"ט סוף אות ז') – "מצוי באשה שמקנחת עצמה בנייר טואלט בצבע ורוד וכדו' שתמצא אח"כ על עד הבדיקה גוונים מסופקים, ולכן עדיף שתשתמש בנייר בצבע אחר".

ה. שאלה ד' - אותו מקום בדוק אצל מאכולת, א"כ יש לדון אם יכול לתלות במאכולת.

1. מחמיר: אפילו פחות מכגריס, טמאה.
 - (א) ויצען יוסף (יו"ד סי' ק"ל, סי' קל"א, סי' קל"ה) – "מ"מ בנידון דידן (אי נידון ככתם שעל בשרה) איכא ספק ספיקא להחמיר, ספק דכתם שעל בשרה לא בעי שיעור, ואת"ל דבעי שיעור שמא כלישנא דאמרו אותו מקום בדוק הוא דליכא מאכולת אף סמוך לרחם, ע"כ נראה לענ"ד להחמיר דטמאה, אם לא שיודעת דהקינוח היה גם על מקום רחב לא רק סמוך לרחם, ואף בכה"ג לדעתי אין להקל אלא באם הוא רק כשיעור מאכולת שבזמנינו לא בשיעור גריס ועוד, על דרך שהחמיר החתם סופר (חיו"ד סי' ק"נ) (הובא בפתחי תשובה סימן ק"צ סק"מ) בבדקה בעד שאינו בדוק דדינו דתלינן לקולא, דאף דשאר כתם שיעור כגריס ועוד, בזה אין לתלות אלא כשיעור מאכולת שבזמנינו עיי"ש".
 - (ב) חשב האפוד (ח"ב סי' ע"ה ד"ה ולענין) – "ולענין פחות מכגריס הטעם פשוט שאי אפשר להקל בקינוח, שהרי הא דמטהרינן כתם פחות מכגריס אינו אלא לפי שתולין אותו במאכולת, אבל דם אשר ודאי בא ממקורה אע"פ שבא בלא הרגשה ואין טומאתו אלא מדרבנן טמא גם בפחות מכגריס, וכמו שנתבאר יפה בכו"פ ריש סי' קפ"ג".
 - (ג) קנה בושם (ח"א סי' ע"ו אות א', סי' ק"צ בירורי השיטות סי' ב' אות ב' [עמ' צ"ב]).
 - (ד) עמק התשובה (ח"א סי' קל"ז ד"ה אכן) – "ומ"מ אם נגעה בהעד גם במקום אחר מבחוץ וכדרך הקינוח שמצוי שנוגעת גם בסביבות או"מ דשייך כבר מאכולת, א"כ בכה"ג נידונית כדין עד שבדקה בו והניחתו תחת הכר והכסת המובא בסי' ק"צ סעיף ל"ד דעגול טהורה".
 - (ה) בדה"ש (סי' ק"צ סעי' ל"ג ב' ד"ה אפילו עמ' קפ"ט, עי' ס"ק ס"ד) – "הדבר מבואר בסד"ט בס"ק נ"ז שאין לטהר בעד שקינחה בו סמוך לאותו מקום באותן המקומות שדרך להתלכלך מדם נדותה כשיוצא מאותו מקום ... וכן הוא בנידון דידן שאפילו לא הכניסה הנייר בפנים מכ"מ מקנחת סמוך ממש לשם ואין לטהר בזה בפחות מכגריס".
 - (ו) יסוד הטהרה (פרק א' סעי' י"ג) – "אשה שקנחה עצמה על ידי בגדי באותו מקום מבחוץ, אף אם נמצא עליו טיפת דם כל שהוא, טמאה. הואיל והדם בא בודאי מגופה".
2. מיקל, [אם ידעין בבירור דלא נגעה כ"א בנקב דאו"מ], שצריכה כשיעור כגריס ועוד כדי לטמאה.
 - (א) שו"ת פחתא זוטא (יו"ד סי' מ"ח) – "בנ"ד מבחוץ אפשר להתיר אפילו בשיעור שבזמן הש"ס, ויצאו דברינו בטהרה".
 - (ב) מגדלות מרחקים (יו"ד סי' ל"ז, סי' ל"ח) – "נוטה להקל בקנחה א"ע לאחר הטלת מ"ר ומצאה על הקינוח פחות מכגריס נוטה לאדמימות".
 - (ג) אג"מ (יו"ד ח"ד סי' י"ז אות ט"ז) – "באשה שקינחה עצמה באותו מקום בעד הבדוק ומצאה דם פחות מכגריס, כיוון שאותו מקום בדוק הוא אצל מאכולת, יש אולי לטמאה גם בפחות מכשיעור. אבל לכאורה היה פשוט לע"ד דודאי א"א לצמצם במקום הקינוח אף בכיוונה לכך, וכ"ש בלא כיוונה לכך, דאפילו אומרת שכיוונה אינו כלום **דהא א"א לצמצם**, וברור שנגע הקינוח גם סביבות אותו מקום בכולהו או במקצתייהו - שלכן הוא ככל כתם שלא בהרגשה, דצריכה כשיעור כגריס ועוד".
 - (ד) באר משה (חק וזמן פרק ב' הע' ל"ו אות ד' ד"ה אמנם).
 - (ה) הגרשז"א זצ"ל (חק וזמן פרק ב' הע' ל"ו אות ד' ד"ה אמנם).
 - (ו) הגר"ט גאלדשטיין זצ"ל (חק וזמן פרק ב' הע' ל"ו אות ד' ד"ה אמנם).

- (ז) הגריש"א זצ"ל (לבושי עז סי' קפ"ג ס"ק ה' ד"ה ובאופן, משמרת הטהרה פרק ג' הע' ט"ז, הע' י"ח, הע' ל"ח) - לשונו לקמן.
- (ח) הגרש"פ זצ"ל (חק וזמן פרק ב' הע' ל"ו אות ד' ד"ה אמנם).
- (ט) ששכ"ה (חק וזמן פרק ב' הע' ל"ו אות ד' ד"ה אמנם).
- (י) שבה"ל (ח"ד סי' ק"ז סי' קצ"ו סעי' ט' [לשונו לקמן], חק וזמן פרק ב' הע' ל"ו אות ד' ד"ה ולפי"ז, עי' ששבה"ל סי' קפ"ג ס"ק ד' ד"ה ע"ש, סי' ק"צ סעי' א' סוף ס"ק א', סעי' ו' ש"ך ס"ק י', סי' קצ"ו סעי' ט' ס"ק ב') - "אמר לי תלמידו הגדול מו"ר הגרש"ז אולמאן שליט"א (ראב"ד קרית ספר) דפשוט דבסתמא אמרינן דנגעה גם במקומות אחרים ומקילים עד כגריס, ורק אם ידעינן בבירור דלא נגעה כ"א בנקב דאו"מ אפילו מבחוץ ולא יותר, הוא דמחמירים במשהו כל שקנחה עם לבן ומק"ט".
- (יא) עולת יצחק (ח"א סי' ק"א ד"ה ואף לדעת) - "דהיינו שבפחות מכגריס ועוד, טהורה".
- (יב) חוט שני (סי' קצ"א ס"ק ב' אות ד' ד"ה ואמנם) - "אם קינחה עצמה אחר הטלת מ"ר, אבל לא תיכף וסמוך למ"ר ... אם יש בכתם שיעור כגריס ועוד הרי היא טמאה ... ודוקא כגון שקינחה עצמה גם סביבות או"מ ... אבל אם קינחה עצמה בין השפתיים של או"מ הרי היא טמאה אפילו פחות מכגריס".
- (יג) לבושי עז (סי' קפ"ג תמצית אות ל"ד) - "קינחה בנייר שאינו מקבל טומאה, תליא אם יודעת בודאות שקנחה רק באותו מקום וודאי בא מגופה טמאה אפילו בכל שהוא, אמנם אם קינחה גם בסביבות אותו מקום ואין זה ודאי שבא מגופה, חזינן לדם זה כאילו נמצא על גופה, ודין כתם יש לו דבכגריס ועוד טמאה, פחות מכן טהורה".
- (יד) מנחת חן (ח"ב יו"ד סי' מ"ט).
- (טו) משמרת הטהרה (פרק ג' סעי' ז').
- (טז) פרי טהרה (סעי' א').
- (יז) פתחי דעת (פרק א' סעי' י"ג, עי' השלמה אות ג').
- (יח) חק וזמן (פרק ב' סעי' י"ז).
- (יט) מעדני אשר (סי' ל"ד).
- (כ) הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' רנ"ב) - "שכן המנהג".
3. מר"מ - פתחי הלכה (ארטסקרול, פרק ט' הע' מ"ח אות ב').
- (א) סד"ט (ס"ק נ"ז ד"ה ולענ"ד) - "אותו מקום בדוק הוא ... דהיינו בפנים באותו מקום ... בקנחה מבחוץ אע"ג דאין כאן הרגשה דאורייתא אפילו הכי לא תלינן במאכולת ...".
- (ב) מראה כהן (עמ' ר"ז אות ג') - "ולדעת המחמירים לדון זאת ככתם הנמצא ע"ג בשרה, אם מצאה דם פחות מכגריס יש חילוק בזה: אם קינחה עצמה רק משפתי אותו מקום ולפנים יש לאסור. ואם קינחה עצמה בפנים ובחוץ יש מקום להקל, וכן יש להקל אם מסופקת בדבר אם קינחה רק בפנים או גם מחוץ לשפתי או"מ. ואם שהתה בין הטלת מ"ר לבין הקינוח ולא קינחה מיד, בזה יש להחמיר גם כאשר קינחה בפנים ובחוץ או במסופקת [והיינו לדעת המחמירים הדנים זאת ככתם הנמצא ע"ג בשרה. דלדעת הנוקטים דנמצא ע"ג הנייר יש להקל כנ"ל ס"ב]".
- (ג) מנחת אשר (סי' ב' אות ז' ד"ה אך) - "אג"מ ... ובשעת הדחק יש להקל כדבריו".
- ו. שאלה ה' - האם קנוח הוי כאילו נמצא הכתם על בשרה, או כתם על הנייר: שאפשר דבקנוח הוי כאילו נמצא הכתם על בשרה, ומבשרה נתקנה ע"ג הנייר, וא"כ טמא, דהוי כנמצא על דבר המקבל טומאה.
1. מחמיר, דהוי כנמצא על דבר המקבל טומאה.
- (א) חשב האפוד (ח"ב סי' ע"ה ד"ה אכן) - "שהרי ברור שכתם הנמצא על דבר המקבל טומאה והאשה העבירה משם הכתם על דבר שאינו מקבל טומאה, שאין הכתם חוזר להיות טהור בשביל זה".
- (ב) קנה בושם (ח"א סי' ע"ז, סי' ע"ח, סי' ק"צ בירורי השיטות סי' ב' אות ג' [עמ' צ"ג]).
- (ג) הגריש"א זצ"ל (אבני ישפה ח"א סי' ק"ע תשובה ז', משנת השלחן תשובה קי"ד, אוצרות הטהרה עמ' תתקט"ז אות פ"ג, משמרת הטהרה פרק ג' הע' ל"ח, חק וזמן פרק ב' הע' מ"ד, אשרי האיש יו"ד פרק כ"ה אות י"ז, פתחי הדעת פרק א' הע' ל') - "אינה נחשב שמצאה כתם על דבר צבעוני או שאינו מקבל טומאה אלא כמצאה כתם על בשרה, שהרי בקינוח לקחה הכתם מעל בשרה".
- (1) אבל לענין שיעור כגריס, יש להקל - הגריש"א זצ"ל (משמרת הטהרה פרק ג' הע' ט"ז, הע' י"ח, הע' ל"ח, "דאף אם לא נקל משום דבר המק"ט כיון שלקחתו מגופה א"כ מותר מדין פחות מכגריס, כיון דקי"ל דגם בבשרה מקילין בפחות מכריס").
- (2) פתחי דעת (פרק א' סעי' י"ג) - "ובכתם הנמצא על גופה מצרפים אף כמה כתמים יחד לשיעור כגריס ועוד. ולפיכך אם קנחה במספר ניירות, צריכים לצרף את הדם שעל כל הניירות לראות אם אין בין כולם שיעור של כגריס ועוד".
- (ד) חוט שני (סי' ק"צ ס"ק י"ד דין קינוח אות א', סי' קצ"א ס"ק ב' סוף אות ד').
- (ה) פתחי דעת (פרק א' סעי' י"ג סוף אות א').
2. מיקל, דהוי ככתם על הנמצא על חלוקה.
- (א) מנחת פתים (סי' ק"צ סעי' ל"ו).
- (ב) מגדלות מרחקים (יו"ד סי' ל"ז ד"ה ומה) - "דמ"ש משאר כתם הנמצא על חלוקה דלא אמרי' ודאי מבשרה אתא על החלוקה אלא אמרי' מהמאכולת בא על החלוקה וה"ל מהמאכולת בא על העד".
- (ג) באר משה (חק וזמן פרק ב' הע' מ"ד ד"ה ועי').
- (ד) הגרש"פ זצ"ל (חק וזמן פרק ב' הע' מ"ד ד"ה ועי').
- (ה) הגר"ט גאלדשטיין זצ"ל (חק וזמן פרק ב' הע' מ"ד ד"ה ועי').

(ו) שבה"ל (ח"ד סי' ק"ז סי' קצ"ו סעי' ט', ששבה"ל סי' קצ"ו סעי' ט' ס"ק ב') – "זה קנוח מבחוץ שאין לו לכל היותר רק דין כתם שעל הגוף ושיעורו תלוי בהמבואר סי' ק"צ ס"ו אבל לענין אין מקבל טומאה ובגד צבוע יש לו דין כתם".
שבה"ל (ח"ט סי' קפ"א אות ד') – "האריך כב' מעלתו במו"מ נאה בשיטת הגאון הגר"ז הרב ז"ל להראות פנים לכאן ולכאן אם בבדיקה ע"י קנוח בעלמא אפשר לטהרה אם בדקה עצמה בדבר שאינו מקבל טומאה, ובודאי סברת המחמירים שחששו לדון דכיון דהדם הי' מקודם לזה על גופה וכבר טמא משום כתם אין לטהרו עוד משום דבר שאינו מקבל טומאה, ובס' שיעורי שבט הלוי סי' ק"צ ס"ו בש"ך ס"ק ח' בסופו חששתי קצת לסברא זו וכתבתי בעניי, וז"ל שם אך לענין שיעור כתם יש לדונו במשהו כיון שנראה ודאי מגופה, וגם צ"ע אם לטמא אפי' בבגד צבוע ושאינו מקבל טומאה, ומ"מ גם בקינוח אינו ודאי מגופה דשמא היתה מאכולת וקניחה ע"כ וכן כב' מצדד להקל וכדעת האחרונים הגדולים המקובלים עלינו".

(ז) עולת יצחק (ח"א סי' ק"א ד"ה ואף לדעת) – "מ"מ הכי נמי תלינן מאחר שנמצא ע"ג הנייר אמרינן שהוא ממאכולת".

(ח) פותר שער (חק וזמן פרק ב' הע' מ"ד ד"ה ועי').

(ט) מנחת אשר (סי' ב' אות ז' ד"ה ולענ"ד) – "נראה דאין לו לדיין אלא מה שענינו רואות וכיון שכתם זה נגלה לעינינו רק ע"ג נייר הקינוח הוי כנמצא על דבר שאינו מקבל טומאה".

(י) חק וזמן (פרק ב' סעי' י"ט).

(יא) ע'י הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' רי"ג) – "שע"י סברא זה לחוד לא היה לנו להחמיר, שכלל הוא שהכל הולך אחר שעת מציאה. [ואם מצאה באויר, חשבינן כאילו מצאה על מקום האחרון שהיה. ולפיכך במקרה שנפלה מגופה, חשבינן כאילו מצאה על גופה, ושייך לכל דיני כתמים. כן שמעתי מרי"ב של. ועוד שמעתי שאפילו אם כוונה לקנח עצמה כדי לראות אם יש שם דם, הולך אחר שעת מציאה (ע"ל סוף הערה 33)].".

3. דעת האג"מ.

(א) אג"מ (חק וזמן פרק ב' הע' מ"ד ד"ה ועי') – "ועי' באגרו"מ (יו"ד ח"ד סי' י"ז אות י"ד) שכ' דנייר קנוח אינו מק"ט ולא כ' דהיינו דוקא אם לא קנחה בו, ובפרט לפי מה שהוסיף (שם אות ט"ו) דבקנחה בו עדיין מקרי דבר שאינו מק"ט אף דמונח ע"ג ידה המק"ט, והול"ל דמ"מ אינו נוגע למעשה דא"א להקל משום אינו מק"ט כיון דקנחה מעל בשרה, אלא ודאי דס"ל להקל בכך, *וכן שמעתי מתלמידו הגאון הרב אלימלך בלוט שליט"א (תלמיד מובהק להגר"מ פ"צ זצ"ל, אב"ד ועד הרבנים דפלעטבוש)* שהקיל הגאון זצ"ל בנ"ד מחמת צבוע ואינו מק"ט, ורק החמיר הגאון דהא דטיפין טיפין מצטרפין בכתם על בשרה, גם בקנוח מעל בשרה הן מצטרפין".

(ב) אג"מ (מסורת משה יו"ד אות קכ"ב) – "לדינא נראה לרבינו שמאחר שלקינוח יש דין של כתם שע"ג גופה, אז לא שייך להגיד שיש דין כללי שבבגד צבוע לא גזרו כתמים דהלא זה הכתם מקודם היה על גופה, ושם לא שייך המושג של צבוע, וע"י מה ששמו ע"ג בגד, לא שייך להגיד שמשום זה, נאמר שלא גזרו חז"ל על כתם זה, וממילא זה לא טוב [היינו שטמאה]".

4. מר"מ – בדה"ש (סי' ק"צ סעי' ל"ג בי' ד"ה אפילו עמ' קפ"ט, עי' ס"ק שכ"ו, "וצ"ע בזה"), פתחי הלכה (ארטסקרול, פרק ט' הע' מ"ח אות ד').

(א) ויצן יוסף (יו"ד סוף סי' ק"ל) – "לענ"ד להסתפק, דאף אי ננקוט כלישנא דאותו מקום דחוק הוא דסמוך לשם שכיח מאכולת, מ"מ אם קינחה עצמה בעד הבדוק ואין לתלות שבא הדם ממקום אחר אלא מבשרה אפשר דדינו ככתם שבבשרה דלדעת הרמב"ם דהוא דעת היש אומרים שבסימן ק"צ סעיף ו' טמאה בכל שהוא ולא תלינן במאכולת, דאף דהיא מצאה הכתם על הבגד, מ"מ הלא ברור דרק מבשרה בא על הבגד כיון שהיה עד הבדוק, ואולי י"ל דדינו כנמצא על בשרה ועל בגדה, וצ"ע בזה האיק לדונו".

ז. שאלה ו' – האם פסק כשיטת הסד"ט, דדבר שאמק"ט ע"ג דבר המק"ט טמא.

1. גדר כמו מקבל טומאה – חוט שני (סי' ק"צ ס"ק י"ב אות ה', שעה"צ ס"ק קע"ה, סי' קצ"א ס"ק ב' סוף אות ד', "ומה"ט אם האשה מחזקת בידה דברים שאינם מקבלים טומאה, כגון צמר גפן, נייר, נייר טואלט וכדו', ומצאה כתם כשיעור כגריס, הרי היא טמאה").

2. גדר כמו שאינה מקבל טומאה – כמה פוסקים (עי' סי' ק"צ סעי' י', לשיטות ומר"מ).

3. מר"מ – בדה"ש (סי' ק"צ סעי' י' בי' ד"ה דבר עמ' קס"ג, סעי' ל"ג ד"ה אפילו עמ' קפ"ט, "וצ"ע בזה"), פתחי הלכה (ארטסקרול, פרק ט' הע' מ"ח אות ג').

4. עי' סי' ק"צ סעי' י', לשיטות ומר"מ.

ח. שאלה ז' – האם ניר טואלט נחשב דבר מקבל טומאה.

1. מחמיר, כדבר שמקבל טומאה.

(א) הגר"ש זצ"ל (קובץ תשובות ח"ג סי' קל"ד, משנת השלחן תשובה קט"ז) – "נייר טואלט שמתחילתו נעשה לשם כך להשתמש לקינוח – מן הדין מקבל טומאה, אף שאינו ראוי לתשמיש אלא פעם אחת".

2. מיקל, כדבר שאינו אינו מקבל טומאה.

(א) אג"מ (יו"ד ח"ג סי' נ"ג) – "והנכון כהנו"ב דמק"ט כדלעיל במאי דפליגי, אבל בנייר שלנו שהוא דק ולא שייך לכבסן שיהיה ראוי להשתמש בהו וכמו שהוא מלוכלך בהכתמים ודאי אינו ראוי נבטל זה הנייר והוא כקרוע ומושחת משום תשמיש לגמרי שודאי אינו שוב מק"ט והוי כהסד"ט ולא מטעמיה, ואף הם לא דנו אלא בנייר קשה שלא נשחת בזה וראוי למלאכה עדיין, אבל לא רוב נייר שלנו וכ"ש לא הנייר שנעשו לקנוח בבה"כ וכדומה".

אג"מ (יו"ד ח"ד סי' י"ז אות י"ד, הגר"ש איידר זצ"ל סוף הס' תשובה אות י"ד) – "בניירות דקות מאד שנעשו במדינותינו לקינוח בבה"כ, ואף הנייר שקורין 'טישוש' יש להקל, גם להורות למעשה, שאין ע"ז דין כתמים. דהא לענין כתמים אף בחת"ס ח"ו סימן פ"א מפורש שהנייר, אף שנעשו מצמר ופשתים, לא מקבלי דין כתמים והובא בפ"ת סימן ק"צ ס"ק י"ח. אבל מש"כ שלענין בדיקת עד שאינו בדוק אינו רוצה להקל, נראה

דהוא דווקא בנייר עב שלא נבטל מכל תשמיש, ולא בניירות דקות דבמקומנו שנבטל מכל תשמיש, וגם לא נעשו מצמר ופשתים, שבהם יש להקל אף בזה בפשיטות. ואף החכ"א לגירסא שלנו (דלא כדכתב החת"ס שלדברי החכ"א נייר אינו מקבל טומאה) שנייר הוא דבר המקבל טומאה, מסתבר שיודה בנייר דק שלנו שאינו מקבל טומאה. לא רק אלו שנעשים מעץ ועשבים וכדומה, אלא אף אם נעשה מצמר ופשתים נמי אין זה דבר המקבל טומאה, שהרי לא נעשה לתשמיש המתקיים, וגם לא ראוי לדבר מתקיים, ולכן ודאי שלכו"ע לא מקבלי דין כתמים".

(ב) חזקת טהרה (תוספת טהרה אות קמ"ד ס"ק ג', קובץ בית תלמוד להוראה ח"ו עמ' קע"ב סי' ק"מ) – "אכן לפי"מ שמבואר שם שיעור סמוך בפוסקים האחרונים ה"נ כאן לענין הרגשת מ"ר משערינן בשיעור סמוך דתמן, אולם היות דמצוי דבקינוח שאחר הטלת מ"ר נמצא דם, וכמעט ברור שהוא רק מהצדדין לפי מה שנוכחתי לדעת מהנסיון ברבות הימים, אלא שאין לטהר דעכ"פ הוי רק כמכה שא"י אם מו"ד או אפשר אפילו פחות מזה אכן בקינוח שהיה אחר שנחה כבר אפילו מהרגשת מ"ר אחר שיעור וסת שהוא לא יותר מחצי מינוט וכמו שביארנו ברס"י קפ"ו וכמו שהוא ברוב רובן פעמים בודאי יש להקל בדברים שמקילין בראיה שלא בהרגשה כגון בגד צבוע ובגד שאמק"ט כגון נייר שרוב הקינוחין הן בנייר בודאי יש לדון רק כדין ראיה שלא בהרגשה ויש להקל בו".

(ג) חוט שני (ס"ק י"ב אות ה') – "דברים שאינם מקבלים טומאה, כגון צמר גפן, נייר, בנייר טואלט וכדו".
(ד) לבושי עז (סי' קפ"ג תמצית אות ל"ג) – "מצאה על נייר שמקנחין בו, הסכמת הפוסקים כהחת"ס דהוי דבר שאינו מקבל טומאה, ודלא כהנו"ב".

(ה) מראה כהן (עמ' ר"ג הע' א') – "נראה דאין הנייר העומד לקינוח מקבל טומאה כלל ואף שהאריכו האחרונים אם נייר מקבל טומאה או לא מ"מ נייר זה ששמושו חד פעמי בודאי אינו מקבל טומאה, עי' רמב"ם הלכות כלים פ"ב ה"א, פ"ה ה"ז".

(ו) עולת יצחק (ח"א סוף סי' ק"א) – "הרי נייר אינו מקבל טומאת כתמים".

(ז) הגר"ד פיינשטיין שליט"א (ודברת במ סוף סי' רכ"ה אות ב', עמ' תר"ה).

3. מר"מ – ארחות רבנו (ח"ד עמ' פ"ג ד"ה אמנם).

ט. הלכה.

1. מחמיר, בכל ציורים.

(א) חשב האפוד (ח"ב סי' ע"ה, פותח שער מילואים סי' ג' אות י') – "דפשוט יותר מביעתא בכוחאא שדם הנמצא בקינוח דינו כדם הנמצא בבדיקה בעומק, ואעפ"י שבדם הנמצא ... בקינוח אין האשה טמאה אלא מדרבנן, מ"מ לא מקילין בדם הנמצא בקינוח הני קולות דמקילין בכתם הנמצא, והאשה טמאה אפילו אם העד הוא דבר שאינו מקבל טומאה או בגדי צבעונין. והאריך בדבר זה וכ"כ בשם זקני הוראה שבירושלים וקבע בה מסמרות להלכה ולמעשה".

(ב) קנה בושם (ח"א סי' ע"ו, סי' ע"ז, סי' ע"ח, סי' ק"צ בירורי השיטות סי' ב' אות ב' [עמ' צ"ב], קובץ אור ישראל חנ"ו עמ' ל"ו אות קל"ג) – "קינוח לא הוי כתם".

(ג) הגר"א זימערמאן (ריח הבשם פרק ב' הע' ז') – "דיש להחמיר תמיד אפילו אם מצאה פחות משיעור גריס מחמת החשש דשמא הכניסה הנייר לפני קצת ואז יהיה לזה דין מראה כמו כל מראה שבא מחמת בדיקה לפני".

(ד) בדה"ש (סי' ק"צ סעי' ל"ג בי' ד"ה אפילו, עמ' קפ"ט) – "אפילו ברי לה שלא הכניסה הנייר בעומק אותו מקום אלא קינחה מבחוץ שאין לחוש אז שטעתה בהרגשת הכנסת הנייר מכ"מ נראה שיש להחמיר לטמאותה".

(ה) פותח שער (סי' ז' סעי' ו', סי' ח' סעי' ד', מילואים סי' ג' אות י') – "שדם הנמצא על ידי קינוח דינו כדם הנמצא על ידי בדיקה, ואין לו שום קולות של כתמים, אף על פי שלא הרגשה ביציאת הדם ממקורה, ולא שייך לומר ארגשה וטעתה וסברה הרגשת עד היה, כיון שלא הכניסה העד בפנים, ואינו טמא אלא מדרבנן, מכל מקום אין עליו תורת כתם אלא תורת דם הנמצא בבדיקה מדרבנן, והאשה טמאה בין אם הדם פחות מכגריס, בין אם העד הוא בגד צבוע או דבר שאינו מקבל טומאה".

2. מיקל, בכל ציורים.

(א) שפע טהרה (סי' ק"צ ס"ק ל"ז) – "קנוח דינו ככתם ולא כבדיקה, ובקנחה בנייר טהורה, אפי' מצאה עליה יותר מגריס ועוד".

(ב) יביע אומר (מעין אומר ח"ז פרק א' סי' ע"ח) – "שאלה: אשה אחר שהתפנתה קינחה בנייר וראתה עליו מראה אדום, האם צריכה לחוש שמא נטמאה נידה. תשובה: אין לחוש".

(ג) מנחת חן (ח"ב יו"ד סי' מ"ט) – "כנראה שכן נהגו בעלי הוראה".

3. מר"מ – חשב האפוד (הליכות חנוך פרק ב' אות קנ"ו, אות קנ"ז).

(א) הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' ר"ג) – "יש ג' טעמים להחמיר ע"י קינוח (אף אם הטישיו אינו מקבל טומאה). א. סברת הסד"ט, שאף שהטישיו אינו מקבל טומאה, מ"מ יותר גרוע במה שנמצא כשהוא ביד אשה, שהאשה כן מקבלת טומאה. ב. קינוח לאחר הטלת מי רגלים יש חשש הרגשה. ג. קינוח רק מגלה לנו מה שהיה על בשרה, ודינו ככתם הנמצא על בשרה שכן מטמאה (בכגריס ועוד) ... שיש לדון להחמיר בצירוף כל הני טעמים. ולמעשה לענין קינוח בטישיו מקובל בחו"ל להקל (כמו האגר"מ), ומקובל בא"י להחמיר בכגריס ועוד מאיזה טעם שיהיה כדנ"ל. ולמעשה שמעתי מרי"ב של' שבחו"ל בוודאי צריך לפסוק להקל. אבל בא"י אין למורי הוראה לפסוק כנגד כל הפוסקים כאן. וכן נכון גם לבן חו"ל הבא ללמוד ולגור בא"י לאיזה זמן, להיות מחמיר בזה. אבל תייר אמריקאי בוודאי יש להקל כהפוסקים שלו בחו"ל. [ואין זה תלוי אם הוא נחשב כבן א"י או כבן חו"ל לענין יו"ט שני, והבן.] והא שהחמירו בא"י הוא בצירוף כל הני טעמים".

י. ניר טואלט צבעונין.

1. מיקל.

(א) דברי יציב (יו"ד סי' פ"ט) – "שהיה רק קינוח, ולהנ"ל דאין בזה אלא דין כתם א"כ יש לטהר בדבר שאינו מקבל טומאה ... וגם שהנייר צבוע ובבגדי צבעונין לא גזרו משום כתמים וכמו שפסק בשו"ע בסי' ק"צ סי' ... ויעויין בשו"ת ... שהקילו בצבעונין גם בבגד הסמוך לבשרה, והגם שבשו"ת חתם סופר יו"ד סי' קס"א החמיר בזה וכן החזיק אחריו בשו"ת קול אריה סי' ס' ובערוגת הבשם ח"ב סי' קס"ו עיין שם, מ"מ בנ"ד בנייר קיל טפי, ועיין בשבילי דוד סי' ק"צ סק"ד ודו"ק".

(1) להיפך המנחת יצחק, לקמן.

(ב) שבה"ל (ח"ד סי' ק"ז סי' קצ"ו סעי' ט', ששבה"ל סי' קצ"ו סעי' ט' ס"ק ב') – "נייר שקנחה עצמה אחר הטלת מי רגלים ... הלא זה קנוח מבחוץ שאין לו לכל היותר רק דין כתם שעל הגוף ושיעורו תלוי בהמבואר סי' ק"צ ס"ו אבל לענין אין מקבל טומאה ובגד צבוע יש לו דין כתם".

(ג) חזקת טהרה (תוספת טהרה אות קמ"ד ס"ק ג', קובץ בית תלמוד להוראה ח"ו עמ' קע"ב סי' ק"מ) – לשונו לעיל.

(ד) חוט שני (ס"ק ב' אות ד' ד"ה ודע) – "ומצאה דם ב"בגדי צבעונים" כגון בנייר טואלט צבעוני וכדו', הרי היא טהורה. ודוקא כגון שקנחה עצמה גם סביבות או"מ, וכן אם הכתם היה על 'בגדי צבעונים' הרי היא טהורה, ואפי' אם הכתם יותר מכגריס. אבל אם קינחה עצמה בין השפתיים של או"מ ...".

(ה) פרי טהרה (סעי' א') – "וכן ראוי שתקנה את עצמה בנייר שהוא צבוע, כיון שכתם על בגד צבוע אינו מטמא".

(ו) הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' רט"ו) – "שיש להקל. ולכן כמו שמיעצים לנשים ללבוש בגדי צבעונים, ה"ה שיש ליעץ להשתמש בטישיו צבעוני. [אגב, מצוי שהנייר טולאט אף שנראה צבוע, מ"מ באמת עשוי משני ניירות שאחד מהם לבן גמור ורק השני צבוע. וכיון שיכול להפרידם בקל, הוי כשני חלקים נפרדים, ויש להחמיר בזה (ע' הערה שלאח"ז). אבל שמעתי מר"ב של' שאם נמצא הכתם עליו כשהוא לח, עכשיו בשעת מציאת הכתם א"א להפרידם (בדרך כלל א"א להפריד טישיו לח בלי לקרוע אותה מחמת שהטישיו דק מאוד). ולכן דינו כחלק אחד. ואם נראה כצבוע, דינו כצבוע ולהקל.]"

2. מחמיר.

(א) חשב האפוד (ח"ב סי' ע"ה, פותח שער מילואים סי' ג' אות י') – לשונו לעיל.

(ב) מנחת יצחק (ח"ה סוף סי' קי"א) – "בקינוח על נייר צבוע, אם צריכים לומר לה, לראות ע"י קינוח אם רואות ... כיון שראתה על ידי קינוח, דצריך בזה להקל עוד איזה קולות, א' דלא כהחת"ס (סי' ק"ס), דל"מ בגדי צבעונים בכתנות הסמוך לבשרה, וא"כ כ"ש ע"י קינוח דל"מ, ב' דפליגי הפוסקים אם קינוח אין דינו כבדיקה, ג' אחרי הטלת מי רגלים, די"ל דהוי כמו הרגשה, ע"כ לענ"ד קשה להעלים עין בזה".

(ג) קנה בושם (ח"א סי' ע"ז, סי' ק"צ בירורי השיטות סי' ב' אות ג' [עמ' צ"ב]).

(ד) עמק התשובה (ח"א סי' קל"ז) – לשונו לעיל.

(ה) תשובות והנהגות (ח"א סי' תק"ח אות י"א) – "קינחה באותו מקום ואין במה לתלות ובודאי בא מגופה, מנהגינו לאסור לדינו כבדיקה וטמאה במשהו ואפילו בבגד צבוע, ולא מיקילין בזה ככתם כיון שמצאה הדם באותו מקום, וגם שאין מאכולת מצוי שמה".

(ו) פותח שער (סי' ז' סעי' ו', סי' ח' סעי' ד', מילואים סי' ג' אות י') – לשונו לעיל.

(ז) פתחי דעת (פרק א' סעי' י"ג סוף אות א').

3. מר"מ – אג"מ (חק וזמן פרק ב' הע' מ"ד ד"ה ועי', מסורת משה יו"ד אות קכ"ב, לשונם לעיל).

(א) דרכי טהרה (עמ' כ"ב אות ג') – "רצוי לאשה להמנע משימוש בנייר טואלט אדום, ובמיוחד בז' נקיים, כדי שלא תמצא אח"כ בבדיקותיה מראות אדומים מהנייר".

(ב) בדה"ש (סי' ק"צ סעי' ל"ג בי' ד"ה אפילו, עמ' קפ"ט) – "שהנייר צבוע יש ג"כ לעיין בו מטעם הנ"ל דשמא נידון ככתם שעל גופה ולא ככתם שעל הנייר והיא טמאה".

ז. אשה שרגילה לראות דם במי רגלים.

א. הארי"ן וינ"ד.

1. שהוא חולי שתמיד צריכה להטלת מי רגלים מעט מעט ואין מי רגלים שלהן כלין בבת אחת – סד"ט (ס"ק ה'), חכ"א (כלל קי"ד סעי' ה'), בדה"ש (ס"ק כ"ד), לבושי עז (ס"ק ח').

ב. פוסקים: מרגשת כאב בשעה שמטלת מים.

1. יש להקל רק באשה שיש לה וסת ע"י בדיקה – רמ"א (סעי' א'), "נראה דיש להתיר בכל ענין ... אך יש מחמירין שלא להתיר רק באשה שיש לה וסת להצריכה בדיקה ... והכי נהוג".

ג. מה החילוק בין סי' קפ"ז סעי' ה' לכאן.

1. הצד שיותר להקל כאן [אפי' שאין וסת קבוע ואינו יודע שמוציאה דם, יש להקל].

(א) דכאב דהכא עדיף ממכה דהתם – ש"ך (נקה"כ סי' קפ"ז על הט"ז ס"ק י'), חכ"א (כלל קי"ד סעי' ה'), "דמאחר דמרגשת כאב ולא מצאה דם רק אחר הטלת מי רגלים ודאי דם מכה הוא", בדה"ש (ס"ק כ"ו).

2. הצד שיותר להחמיר כאן.

(א) שכאן אין לה מכה מבוררת – ש"ך (נקה"כ סי' קפ"ז על הט"ז ס"ק י'), סד"ט (ס"ק ה'), בדה"ש (ס"ק ל"א).

(ב) שכאן אפשר למיקם עלה דמילתא ע"י בדיקה – ש"ך (נקה"כ סי' קפ"ז על הט"ז ס"ק י'), בדה"ש (ציונים ס"ק מ"ח).

- (ג) ע"פ הש"ך (קצ"א ס"ק ז') – ש"ך (נקה"כ סי' קפ"ז על הט"ז ס"ק י').
 (1) שהציור כאן הוא באשה שאין לה וסת קבוע, ורק שרואה לפעמים שלא בשעת צרכיה. ובסי' קפ"ז, בשאין לה וסת קבוע, מיקל רק לענין רמ"ת ולא לענין ז' נקיים. ממילא היא צריכה בדיקת המהרי"ו.
 (ד) מר"מ – שו"ת אבני מילואים (סי' כ"ג ד"ה אמנם לענין), בדה"ש (בי' ד"ה אך, עמ' רכ"ו).

ד. גדר של וסת.

1. אפילו וסת של התרה"ד – לחו"ש (לחם ס"ק י"א), בדה"ש (ס"ק ל"ב), לבושי עז (תמצית ס"ק כ"ג).
2. מסולקת דמים – לחו"ש (לחם ס"ק י"א, "פשוט"), דר"ת (ס"ק ל"ב), בדה"ש (ס"ק ל"ג), ששבה"ל (ס"ק י"ד), פרדס שמחה (ס"ק ח' אות ב').

ה. אשה שאין לה וסת קבוע, רק שרואה לפעמים שלא בשעת צרכיה.

1. מיקל – ש"ך (ס"ק ז'), ונראה דמירי שאינה רואה בשום פעם דם כי אם בשעת צרכיה וכן משמע בלשון השאלה שם סימן ר"ג ובאגור שהביא הב"י שכתב שלא היה לה וסת קבוע אף בכל פעם שראתה ראתה בסימנים כגון מעטשת וחוששת בפי כריסה כו' ועתה נתקלקלה אותה אשה שבשעה שישבה על הספל כו' משמע דר"ל דנתקלקלה שאינה רואה בשום פעם כ"א כשיושבת על הספל לעשות צרכיה כו' ועפ"ז מפרש מ"ש הרב שלא להתיר רק באשה שיש לה וסת ר"ל שרואה אפי' בשעה שאינה עושה צרכיה אפילו אין לה וסת קבוע מ"מ היא רואה לפעמים שלא בשעת צרכיה ולכך בין עונה לעונה טהורה וכדכתב מהרי"ל ("נוב"ק (יו"ד סי' מ"ו ד"ה ומעתה נבאר, עי' סוף סי' נ"ט, "וגם דברי הש"ך בסי' קצ"א ס"ק ז' ג"כ נכונים שטירה אף באין לה וסת קבוע רק שרואה לפעמים שלא בשעת צרכיה"), הפלא"ה (על רמ"א), חכ"א (כלל קי"ד סעי' ח'), מלבושי טהרה (סעי' ט', ס"ק י"ד), טהרת ישראל (סעי' ח').
2. מחמיר – תפארת למשה (סוף הסי'), תפארת ישראל (ס"ק ד'), סד"ט (ס"ק ה'), גר"ז (ס"ק ה'), פרי דעה (שפתי לוי ס"ק ז'), בדה"ש (ס"ק ל"ב, שעה"צ ס"ק נ').
3. מר"מ – חו"ד (בי' ס"ק ח'), פרדס שמחה (ס"ק ח'), ט"ז וש"ך השלם (שפ"ח ס"ק ל"ה).

ו. בדיקת מהרי"ו.

1. האם אנו בקיאים.
 (א) אין אנו בקיאים – שפע טהרה (ס"ק ד', "בזמה"ז אין אנו בקיאים האיד לעשות בדיקת מהרי"ו").
 (ב) בקיאים – מקור חיים (ס"ק ט"ו, "מצינו שגם האחרונים סמכו על בדיקה זו אעפ"י בעלמא בדוכתא טובא במידי דצריך בדיקה אמרינן דאין אנו בקיאים הכא שאני"), דר"ת (ס"ק ל"ד).
 (ג) פתחי הלכה (ארטסקרול, ח"ב ריש עמ' תקנ"ב) – "This can be done by inserting a tampon into the vagina".
 (ד) מר"מ.

(1) שו"ת אבני מילואים (סי' כ"ג) – "אמנם לאו כל הנשים בקיאות בזה עד היכן הוא בית הרחם למלאות אותו היטב במוך הנ"ל, לכן תעשה הבדיק' ההיא ע"י נשים בקיאות ויזהרו שתכניס המוך ותמלא מקורה יפה יפה ג"פ, וראוי להחמיר בבדיק' זו שיהי' ברור שיש לסמוך על אשה בקי' וחרדה לדבר ה"ו".

(2) דברי חיים (יו"ד ח"ב סי' ס"ד ד"ה אך) – "אך זה ודאי דאין הבדיקה דבר ברור דהנה מבואר בריש נדה [דף ג' ע"א] דמוך מכווץ כוויץ ורק במוך דחוק מודה רבא דלא כוויץ והנה מי שיודע דרך הש"ס והראשונים דאנן השתא לא בקיאים בבדיקה ... בנידון הבדיקה דמהרי"ל ז"ל דעם מוך דאם לא ידחוק המוך יוכל להתכווץ כדסבירא ליה לרבא וצריך לדחוק ובזה בודאי לא בקיאים אנו בבדיקה ומשום הכי לא מהני בדיקה בלא כאב ולא בשום מקום לא כאשר פסק מרן בנוב"י ז"ל: אך בצירוף שניהם מכה ובדיקה מהני לא מטעם פשרה לומר דתרווייהו עדיף ורק מדינא סבירא ליה כן דהנה קיימא לן [סי' קפ"ז סעיף ה'] דמכה דמוציאה דם תולין במכה".

2. כמה פעמים.

(א) סגי בדיקה פעם אחת [בזמן שמצא דם] – מהר"י ווייל (סי' כ"ה, "ואינה צריכה לבדוק יותר רק פעם אחת"), נוב"ק (יו"ד סי' מ"ח, תנינא יו"ד סי' צ', דגול מרבבה על הרמ"א), לחם ושמלה (לחם ס"ק י"ג, "בנו"ב ... וכ"כ במהרי"ו סי' כ"ה להדיא"), פת"ת (ס"ק ה').

(ב) צריכה בדיקה ג' פעמים – שו"ת אבני מילואים (סי' כ"ג ד"ה ובשו"ת, "ובשו"ת נ"ב סימן מ"ח השיג בזה על פסק רמ"א במ"ש שתבדוק ג"פ דכיון דמוכח דמן הצדדים הוא לנו אם יש מכה בצדדין או לא, אטו המכה מטרה הדם היוצא מן המכ' הוא המטהר ומה לנו בדם אם יוצא מן המכ' או מן הבשר או מאיז' וריד שבצדדין כיון שנתברר שיש לאש' זו סבה הגורם להוציא דם מן הצדדין תולה בו שלא בשעת וסתה ע"ש, וכ"כ עוד בספרו דגול מרבבה סי' קצ"א ע"ש, אמנם לענ"ד נראין דברי רמ"א נכונים, והוא דודאי מ"ש בש"ך דהך בדיק' לאו מעליותא וספוקי הוי מספקא לי' למהרי"ל לסמוך עלי', שפיר קאמר הגאון בעל נו"ב דאין לך בדיק' יותר יפה מבדיקת המוך, איברא לא אתברר לן בבדיק' זו אלא דבפעם הזאת שאנו בודקין ומוציאין המוך נקי ע"כ הדם שבא עתה עם המ"ר מן הצדדין הוא בא, ובחזק' זו יש בידינו להתיר הדם הזה שדם הצדדין הוא בבירור, אך לענין להתירה אח"כ בלא בדיקה אין כאן רא'י במה שיצא עתה פעם אחת דם מן הצדדין, שהרי בכל הנשים נמצא דם בצדדי' ויוצא ג"כ לפעמים ואפ"ה כל הדמים הנמצאים בפרוזדור חזקתן מן המקור לפי שרוב דמים מן המקור וה"נ אין כאן רא'י על כל הדמים שיצאו ממנה אח"כ שהם מן הצדדים, אדרבה במה שנמצא אח"כ בלא בדיק' אמרי' חזקתן מן המקור לכך כתב שצריכ' בדיק' ג"פ וכיון שהחזק' ג"פ אמרי' ודאי דם מכה שבצדדין הוא ושוב א"צ בדיק' ועדיין צריכ' שתרגיש כאב דבזה כיון שהחזק' ג"פ מן הצדדים ולא מן המקור איגלאי מלתא דדם מכה הוא ולכך כל דם שרוא' אחר כך אפילו בלא בדיקה תולין במכתה")

(ג) מר"מ – בדה"ש (ס"ק מ"ב).

ח] וסתות.

א. איזה וסת: וסת האונס, וסת הגוף, וכדו'.

1. עי' סי' קפ"ט סעי' י"ז, לשיטות ומר"מ.

ט] קרטין נמצאים בשעת השתנה ובדקיתה.

א. קצין אדום (למשל, kidney stones).

1. נימוחו.

(א) מיקל – דר"מ (ס"ק ד'), ב"ח (סוף ס"ק ב'), ט"ז (ס"ק ד'), ש"ב (ס"ק י"א), תוה"ש (ס"ק ה'), מקור חיים (ס"ק י"ט), חכ"א (כלל קי"ד סעי' י"א), חו"ד (חי' ס"ק י'), לחנ"ש (לחם ס"ק כ"א), צמח צדק (יו"ד סי' קמ"ז. [אבל בבדיקת העד, צ"ע]), ערה"ש (סעי' ל"ד), טהרת ישראל (סעי' ט"ו), בדה"ש (ס"ק ס"ד), פרדס שמחה (ס"ק ט"ז), משמרת הטהרה (פרק י"ב סעי' י').

(ב) מר"מ – גר"ז (ס"ק י"ז, "וצריך עיון"), ט"ז וש"ך השלם (שפ"ח ס"ק נ').

ב. קרטין הנמצאים שלא בשעת השתנה.

1. מר"מ – ט"ז (ס"ק ד'), יד מאיר (סי' כ"ב), פת"ת (ס"ק ז'), בדה"ש (בי' ד"ה ואם, עמ' רל"א).

ג. טיפות קטנות שאין נראין אלא לאחר עיון היטב.

1. עי' סי' ק"צ סעי' ל"ח, לשיטות ומר"מ.

ד. מר"מ.

1. ערה"ש (סעי' ל"ח) – "כללו של דבר בעניינים אלו יש הרבה מעשיות בתשו' הגדולים והעיקר שלא לדון איסור כרת באומדנא בעלמא אם לא מה שמבואר בש"ע מפורש ושאר מקרים כשיארע אין לסמוך רק על מכה אם ביכולת לברר ע"י מילדות ורופאים שיש לה פצע או חבורה או ע"י כאב אם בשעת הכאב היא מוצאה הדם או הקרטין או החול ואם לאו יעשו לה בדיקת מוך כמ"ש ואם המוך יצא נקי והבדיקה אדומה זהו מופת חותך שהוא מן הצדדים".

2. אג"מ (רשומי אהרן ח"א יו"ד סי' קצ"א אות ב') – "אשה הסובלת מאבן בכליות (Kidney stone) ומצאה דם יכולים לתלות בזה".

3. הגריש"א זצ"ל (משמרת הטהרה פרק י"ב הע' י"ז, אשרי האיש יו"ד פרק כ"ה אות י"ג) – "כהיום שבדקים המ"ר במעבדה ויכולים בבדיקות למצוא בקל אם יש מכה בכליות וכדומה, ובודאי יש לסמוך ע"ז לכו"ע דבדיקות אלו מנוסה אצלם רבבות פעמים ... וכן שמעתי מהגריש"א (שליט"א) [זצ"ל] שיש לסמוך על בדיקות אלו בשופי כשמוצאים מכה בכליות וכדומה".

4. ששבה"ל (ס"ק ט"ו, סיכום אות ו') – "בזמנינו יש אפשרות לברר ע"י בדיקת שתן אם יש מחלה או חיידק הגורם דלקת והוא סימן למכה, ובדיקה זו מהניא גם אם אין לה וסת וגם אם אין הרגשת כאבים גמורים אך יש אומדנא דמוכח שאינו דם נדות, וסגי בבדיקה אחת וא"צ ג"פ, אך טוב לבדוק בב' מקומות, ולענין למפרע צריך שאלת חכם".

5. לבושי עז (סוף ס"ק י"ח, תמצית ס"ק ל"ה) – "בזמנינו דאפשר לברר לכל הנך ספיקות ע"י בדיקת רופא ובדיקת מעבדה, אין נפ"מ בכל סימן זה".

כלה הנכנסת לחופה

סימן קצ"ב

- [א] תבעוה לינשא: דם חימוד. [ה] מי נכלל, אם יש דם חימוד. [ט] דחו הנישואין - סעיף ג'.
[ב] הלכה. [ו] סמיכת דעת - סעיף ב'. [י] חופת נדה - סעיף ד'.
[ג] יהודה ותמר, בועז ורות. [ז] זמן למנות החימוד. [יא] טהורה כשנשאת, ופירסה נדה.
[ד] היסוד: חימוד לנישואין, או לביאה. [ח] לסמוך הטבילה לבעילת מצוה - רמ"א. [יב] מחזיר גרושתו - סעיף ה'.

[א] תבעוה לינשא: דם חימוד.

גמרא (דף סו.) – "אמר רבא: תבעוה לינשא ונתפייסה - צריכה שתשב שבעה נקיים ... בפירוש אמר רבא ל"ש גדולה לא שנא קטנה. גדולה טעמא מאי - משום דמחמדה, קטנה נמי מחמדה".

א. דם חימוד, מן התורה או מדרבנן.

1. דאורייתא – רשב"א (נדה דף כ: ד"ה האי, "האי דם חימוד הוא. פירשו המפרשים דם חימוד וטהור הוא, והוא תימה דהא אמרי' (ס"ו א') תבעוה לינשא ונתפייסה צריכה לישב שבעה נקיים והתם משום חשש חימוד הוא, אלא משמע דדם חימוד טמא והאי דקאמר דם חימוד הוא לא כדי לטהרה אמר כן אלא כדי להראות חכמתו"), תוס' הרא"ש (נדה דף כ: ד"ה ארחה), ישועות יעקב (ס"ק א', ס"ק ב', ו"ל"נ דברי הרמב"ן נכונים מאד"), בדה"ש (סי' קפ"ג ב' ד"ה בין, עמ' א').
 2. דרבנן – אונ"ז (סי' שמ"א, "וחזינא בהלכה בשמעתין דדם חימוד טמא הוא. הלכך הא דס"פ כל היד דההיא איתתא דאתאי דם לקמי' דר' אלעזר הוה יתיב ר' אמי קמי' א"ל האי דם חימוד הוא וכו' אין לפרש דם חימוד וטהור. דא"כ תקשי מהכא אלא חכמתו יתירה אתא לאשמועינן וכן פ' רשב"ם התם. ואת"ל דהא דא"ל ר' אלעזר לר' אמי האי דם חימוד הוא דה"ק דם חימוד וטהור אז יש לך לפרש טהור מדאורייתא וטמא מדרבנן והכא מדרבנן").
 3. טהור, רק החשש דילמא איתערב ב' דם ממש – ר"ן (נדה דף כ:), "ודאי דדם חמוד הוא וטהור והאי דצריכה לישב ז' נקיים משום דאגב חמוד מתעוררים דמיה ואף על פי שדם חמוד טהור אפשר שנמשך אף דם נדות עמו".
 4. מר"מ – דברי יציב (יו"ד סי' צ"ב אות ה'), פרדס שמחה (ס"ק א').
- (א) שבה"ל (ח"ב סי' ק') – "בעיקר טעם הגזירה **ישנם ג' סברות**, רוב הראשונים ס"ל משום דם חמוד, ודם חמוד טמא מן התורה, ודעת הר"ן בחי' נדה כ' ע"ב דדם חמוד טהור מעיקר הדין רק החשש דילמא איתערב ב' דם ממש, וכן כתב המאירי שם בשם גדולי המחברים, ובאונ"ז ה' נדה סי' שמ"א כ' דדם חמוד טהור מה"ת וטמא מדרבנן והכי אהאי גזירה סמך יעו"ש ה'".

ב. חשש דם חימוד, מן התורה או מדרבנן - למחמירים לעיל.

1. דרבנן [אין הרגשה, א"נ מספק לא חיישינן משום שיש לה חזקת טהרה] – מ"מ (אסו"ב פרק י"א הל' י', "דאשה זו מותרת גמורה היא דבר תורה שאפילו בראיה שראתה כל שלא הרגישה אינה טמאה כמו שהתבאר בדין הכתמים פ"ט ועל הדרך הנזכר שם וכ"ש זו שהוא ספק אם ראתה כלל ולא מצאה אפילו כתם שהיא מותרת גמורה דבר תורה אלא שחכמים החמירו בזה"), ט"ז (ס"ק א', ס"ק ח'), ש"ך (סוף ס"ק ז'), סד"ט (ס"ק י"ב ד"ה ולמעשה), ישועות יעקב (ס"ק ד'), חכ"א (כלל קט"ו סעי' א'), שואל ומשיב (תליתאי ח"א סי' מ"ב), שערי דעה (ח"ב סי' רמ"ה), מסגרת השלחן (דין א'), ערה"ש (סעי' ב'), בדה"ש (ס"ק ב'), פתחי הלכה (ארטסקרול ח"ב, פרק ל"ט הע' ב').

ג. איזה וסת, [וכגון שראתה בהמה מתעסקין זה עם זה].

5. הוי וסת האונס - עי' סי' קפ"ט סעי' י"ז, לשיטות ומר"מ.
- (א) מי נדה (נדה ריש דף כ:): – "דם חימוד הוא ... נפקא מינה יותר לענין מה דקיי"ל דאשה שראתה פעם אחת חוששת ליום ראייתה לוסת החודש ולהפלגה כדין וסת שאינו קבוע. וי"ל היינו דוקא אם אין לתלות הראיה בשום דבר לומר דדוקא עתה בא ראייה זו ולא תוסיף לראות עוד, בזה צריכה לחוש לו כדין וסת. אבל אם יש לתלות שדוקא עכשיו ראתה, כגון הכא דהוי דם חימוד מכח דבעלה היה בדרך וחמדתו לו אבל אח"כ כשהוא בביתו דהוי פת בסלו ולא שייך חימוד עוד אין צריך לחוש לו אפילו פעם אחת, וכן נמי בכלה שראתה קודם חופתה דמן הסתם הוי מכח חימוד אין צריך לחוש לו כלל אח"כ דתלינן שרק מכח חימוד בא ואח"כ לא יבוא עוד. וכיון שהיא צלתא דרבנן בפרט וסת שאינו קבוע שומעין להקל, כן נראה לפענ"ד בזה".
- (ב) פרדס רמונים (סי' קפ"ג מקשה זהב ס"ק א', עי' סי' קפ"ז ס"ק ט"ז, פתיחה לסי' קפ"ט הוסת הט' אות ב') – "דהא תבעוה לינשא צריכה לישב ז"נ שמא מחמת חימוד ראתה ... מיקרי מחמת אונס א"כ איכא נ"מ בזה לענין קביעות בזה".
- (ג) דר"ת (סי' קפ"ג ס"ק ג') – "עבאה"ג ... בפרדס רמונים ... אם ראתה מחמת חימוד תשמיש מקרי אונס ואינה קובעת וסת".
6. מר"מ.

(א) שבט הלוי (ח"ה סי' ק"ב אות ב') – "ובש"ע דרב דהה"ד ראתה חיה ועוף מזדקקין זה לזה וחמדה וראתה מחמת חימוד תשמיש, ובס' ד"ת שיש נפ"מ בזה לענין קביעות וסת דכל שבא מחמת אונס אינו וסת וא"כ הה"ד אם ראתה מחמת חימוד דאינו קובעת יע"ש, ולדידי צל"ע זה לדינא **דקשה לשפוט כן בזה"ז** בעניני חמוד וכיון דאינו אונס מחמת מעשה פשיטא דאין אנו בקיאים בזה ולהפקיע דין חומרת וסת קבוע, וכן לקמן סי' קפ"ט לא הובא זה להלכה בשו"ע".

ד. אם מברכת על הטבילה.

1. יש ברכה - עי' סי' ר', לשיטות ומר"מ.

ב] הלכה.**א. שיטות ראשונים.**

1. רשב"א (תוה"ב בית ז' שער ב', ה'ב') - מעיקר הדין היא צריכה להמתין רק ז' יום [ול"צ הפסק טהרה, וגם ל"צ בדיקות], אבל הוא חושש להרמב"ן.
2. רמב"ן (הל' נדה פרק ג' סעי' י"ב) - צריכה חד בדיקה לז' יום [לב"י ולא לב"ח], ול"צ הפסק טהרה.
3. רא"ש (פרק י' סי' ד') - צריכה בדיקות כל ז' ימים, ול"צ הפסק טהרה.
4. י"א בר"ן [רא"ה] - צריכה הפסק טהרה, וגם בדיקות כל ז'.
5. ראב"ה (נדה סי' קפ"ג) - מספיק בדיקה ביום תביעה.

ב. שיטת פוסקים.

1. מחבר - כהרמב"ן (צריכה חד בדיקה לז' יום).
2. רמ"א - כהרא"ש לכתחילה (צריכה בדיקות כל ז' ימים, ול"צ הפסק טהרה), בדיעבד כרמב"ן.
3. ש"ך, ושאר פוסקים - כהרא"ה לכתחילה (צריכה הפסק טהרה, וגם בדיקות כל ז'), בדיעבד כהרמב"ן.
4. חוו"ד - מועיל מוך דחוק בשעת תביעה.

- ג. **נהגו להפסיק בטהרה ובודקים כל ז' נקיים** – מהרש"ל (הג"ה על הטור ד"ה וכן, "והאידנא נהגו להפסיק אף לבתולה ובודקים כל ז' נקיים"), ב"ח (ס"ק ג'), זרישה (ס"ק ג'), ש"ך (ס"ק א'), "והאידנא נהגו להפסיק בטהרה אף לבתולה ובודקים כל ז' נקיים וכ"כ מהרש"ל ומביאו הפרישה והב"ח וכתב **מיהו בדיעבד** אפילו לא בדקה אלא פעם אחת תוך ז' סגי ופשוט הוא", תוה"ש (ס"ק ב'), בית לחם יהודה (ס"ק א'), מקור חיים (ס"ק ד', "וכן נוהגין"), סד"ט (ס"ק ג'), חכ"א (כלל קט"ו סעי' א'), חוו"ד (חי' ס"ק ב'), פרי דעה (שפתי לוי ס"ק א'), לחוש"ש (לחם ס"ק ו'), בא"ה (ס"ק א'), מסגרת השלחן (דין א'), מלבושי טהרה (סעי' ב', "נהגו"), צמח צדק (פסקי דינים סעי' ב'), שערי טוהר (שער י"ב סעי' א'), טהרת ישראל (סעי' ב', סעי' ג'), שלחן העזר (סי' ה' סעי' א'), מנחת יצחק (ח"ד סי' ע"ב אות ו'), הגריש"א זצ"ל (משנת השלחן תשובה קס"ט, תשובה ק"ע), חוט שני (ס"ק א' אות ה'), בדה"ש (ס"ק י'), פרדס שמחה (ס"ק ג'), לבושי עז (תמצית ס"ק ח'), פתחי הלכה (ארטסקרול ח"ב, פרק ל"ט הע' תנ"ד).
1. הטעם – אג"מ (יו"ד ח"ג סי' נ"ה ענף א').
 2. מר"מ – ט"ז וש"ך השלם (שפ"ח ס"ק א').

ד. בדיעבד, האם מעכב הפסק טהרה - לפי המנהג.

1. מחמיר – שערי טוהר (שער י"ב ס"ק א', "הש"ך כתב ... ומשמע דהפסק טהרה מעכב אפי' בדיעבד וכ"כ בסד"ט ס"ק ג").
 2. מיקל – מקור חיים (ס"ק ז'), מלבושי טהרה (סעי' ב', "ומיהו בדיעבד אם תבעת להנשא ולא הפסיקה בטהרה ... ויכולה לטבול ולטהר לבעלה"), צמח צדק (פסקי דינים סעי' ב'), טהרת ישראל (סעי' ג'), בדה"ש (ס"ק י'), לבושי עז (תמצית ס"ק ח').
 3. מר"מ – ט"ז וש"ך השלם (שפ"ח ס"ק ג').
- (א) סד"ט (ס"ק ג') – "כתב הש"ך ... ור"ל דאף האידנא נהגו להקל, אף שהחמירו האידנא לענין הפסק טהרה ומצריכין הפסק טהרה כרואה ודאי, מ"מ בהא לא מחמירין וסגיא בדיעבד בבדיקה אחת תוך ז'".

ה. בדיעבד, האם בדיקת יום ראשון ויום שביעי מעכב, כמו שפסק בס"ק קצ"ו סעי' ד' - לפי המנהג.

1. מיקל, רק פעם אחת תוך השבעה נקיים סגי בדיעבד – ש"ך (ס"ק ב', לשונו לעיל), מקור חיים (ס"ק ז'), סד"ט (ס"ק ג'), חכ"א (כלל קט"ו סעי' א'), שערי דעה (ס"ק ב'), לחוש"ש (לחם ס"ק ח'), מלבושי טהרה (סעי' ב'), צמח צדק (פסקי דינים סעי' ב'), ערה"ש (סעי' ו'), שערי טוהר (שער י"ב סעי' א'), טהרת ישראל (סעי' ג'), בדה"ש (ס"ק י"ד), לבושי עז (תמצית ס"ק ט').
2. מר"מ – ט"ז וש"ך השלם (שפ"ח ס"ק ה').

ו. בדקה בשעת תביעה.

1. מיקל – ראב"ה (נדה סי' קפ"ג, "אם אמרה ברי לי וגם בדקתי עצמי ביום תביעה לא היתה צריכה שבעה נקיים, אלא נבעלת לאלתר, דוספרה לה כתיב, דוספרת לעצמה, וכיון דאומרת ברי לי תהא נאמנת ככל הנשים"), הג' מיימוניות (דפוס קושטא פרק י"א הל' ט', נראה בעיני ראב"ה "...").
2. עדיין צריך ז' נקיים – רשב"א (תוה"ב בית ז' שער ב' ה:; קצר ד:; "בדקה עצמה ומצאה טהור חוששין שמא דם טפה היה ונאבד"), טור (סעי' א'), ב"ח (ס"ק א'), תשובה מאהבה (ח"ג סי' שס"ה על הט"ז ס"ק א'), חוו"ד (בי' ס"ק א'), ערה"ש (אה"ע סי' ס"ג סעי' ד'), פוסקים.

ז. מוך דחוק בשעת התביעה.

1. טהורה – חוו"ד (בי' ס"ק א', "דאם היה לו מוך דחוק ברחמה כל שעת התביעה ודאי דלא חיישינן דאי דם על המוך איבעי ליה לאישתכוחי"), פרדס שמחה (ס"ק ב' אות ה').
- (א) הגרש"א זצ"ל (מנחת שלמה ח"ב סי' ע' אות כ"א, תנינא (ב - ג) סי' ע"ב אות כ"א) – "יש להזהר לעשות כל זה באופן שהאשה לא תגמור בדעתה דמה שאומרים לה ללבוש שפופרת או להכניס מוך דחוק דחשיב כבר כתביעה לנשואין דאם לא כן

יש לחשוש תיכף לחימוד ואפשר שתראה דם רגע אחד לפני הליבישה ותו לא מהני כלל אח"כ שפופרת או מוך דחוק, והוא פשוט".

2. מחמיר – חקר הלכה (נדה אות מ"א), שערי טוהר (שער י"ב ס"ק ג', "דעת החו"ד ... דלא קיימ"ל כן ואין המנהג כן דכיון דחכז"ל גזרו שצריכה ז"נ וטבילה ל"פ רבנן ואין לחדש דבר לבטל גזירתן"), הגריש"א זצ"ל (משנת השלחן תשובה קס"ו), שבילי טהרה (סי' י', "ולא תברך בעצמה שהרי לשיטת החו"ד אינה צריכה כלל ספירה"), פתחי הלכה (ארטסקרול ח"ב, פרק ל"ט הע' ו').

3. מר"מ – לבושי עז (תמצית ס"ק ז').

(א) ערוגות הבושם (יו"ד סי' ק"ע ד"ה ואידי) – "ולדינא צ"ע אם לסמוך בזה על חידושו של החו"ד דמסתימת כל הפוסקים לא משמע כן ... ונר' דרבינו החו"ד בעצמו לא כ' כן להלכה למעשה מדלא הביא חידוש זה בחידושי דינים שם".

(ב) הגרשז"א זצ"ל (מנחת שלמה ח"ב סי' ע' אות ד', תנינא (ב - ג) סי' ע"ב אות ד') – "נ"ל תקנה אחרת שתשים מוך דחוק ברחמה כל שעת התביעה וכמו"ש החו"ד בריש סימן קצ"ב דאהא שפיר סמכין משום דאי הוה דם על המוך איבעי ליה לאשתכוחי, ואח"כ תבדוק עצמה כל יום עד שתינשא, כי דוקא בשעת תביעה ממש לא סמכין אבדיקת עד דמתוך שהוא דם מועט חוששין שמא נאבד אבל אח"כ רק צריכים לבדוק כל יום ותו לא מידי, דהא ברור הדבר שאם תבעה לינשא ביום א' שעה אחת לפני השקיעה הרי היא פוסקת תיכף בטהרה ומתחלת למנות ממחרת וטובלת לאחר ז' באור ליום ב' ומוכח מזה דלא חיישין שראתה דם מחמת חימוד כי אם ממש בשעת התביעה אבל אח"כ רק צריכה לבדוק את עצמה ולא יותר, דאי הוה חיישין דשמא נמשך החימוד גם בערב וראתה גם בלילה טפת דם ולא הרגישה בו לא היה מועיל כלל מה שתטבול באור ליום ב' שהרי עדיין היא בתוך ז', ואף להרא"ש בפרק תינוקת סימן ד' שסובר 'דיותר שהיא קרובה לזמן החתונה יותר לבה הומה ומשתאה ותדיר חיישין שמא מחמת חימוד תראה' היינו דצריכים משום כך לבדוק אבל לא יותר, וכיון שכן אם תלבש שפופרת או תשים מוך דחוק כל שעת התביעה שפיר מהני בדיקה ואינה צריכה כלל טבילה וצ"ע".

(ג) ששבה"ל (סיכום אות ג') – "היה לה מוך דחוק כל שעת התביעה הוי בדיקה מעולה, אמנם במוך שלנו שאינו נכנס היטב בכל החלל אין לסמוך על זה".

(ד) בדה"ש (סעי' א' ב' ד"ה ואפילו, עמ' רל"א) – "לדינא צ"ע אם יש לנהוג כן דמסתימת שאר פוסקים נראה קצת דלא ס"ל הכי".

ח. גדולה [אינה מסולקת דמים].

1. צריכה ז' נקיים כנדה גמורה – תוה"ש (ס"ק ג', "ונראה לי פשוט דכל זה מיירי בקטנה שלא ראתה מעולם וליכא גבה רק חשש דשמא מחמת חימוד ראתה, אבל בגדולה שראתה ואפילו לא ראתה עתה רק זה ימים רבים שראתה מ"מ מסתמא עדיין היא טמאה כנדה גמורה, דמסתמא לא ספירה שבעה נקיים כיון שהיא פנויה, אם כן צריכה שבעה כנדה גמורה (דאין חילוק בין פנויה לנשואה כמבואר לעיל סימן קפ"ג). ואפשר דמטעם זה נתפשט המנהג שכתבתי בסק"ב בשם מהרש"ל, מה שאין כן בזמן הש"ס אפילו בגדולה אין כאן אלא ספק דמחמת חימוד, דמשום ודאי נדה מסתמא טיהרה עצמה אף בפנויה משום טהרות"), סד"ט (ס"ק ג'), חכ"א (כלל קט"ו סעי' ב', "וכל זה מיירי בקטנה שלא ראתה מעולם ולא הגיע זמנה לראות דהיינו פחות מ"ב שנים אבל אם הגיע זמנה לראות או שידעינן שראתה פעם אחת לדידן שאין הנשים וכל שכן בתולות טובלות עצמן רק לבעלה ודאי דכל דין נדה עליהם בין לענין הפסקת טהרה ובין לענין בדיקת כל שבעה"), שערי דעה (ס"ק ב'), לחו"ש (לחם ס"ק ח'), מחצית השקל (ס"ק ב'), פרדס רמונים (שפ"ח ס"ק א'), פרי דעה (שפ"ל ס"ק ב'), מלבושי טהרה (סעי' ג'), צמח צדק (פסקי דינים סעי' ג'), ערה"ש (סעי' י"א), שערי טוהר (שער י"ב סעי' א'), טהרת ישראל (סעי' ב'), חוט שני (ס"ק א' אות א' ד"ה ואמנם), בדה"ש (ס"ק י', ס"ק ט"ו), לבושי עז (תמצית ס"ק א'), פתחי הלכה (ארטסקרול ח"ב, עמ' תנ"ו).

(א) בדיעבד, סגי נמי בפעם אחת – מקור חיים (ס"ק ז', "מנחת יעקב ס"ק ג' ... ומ"מ נראה לי מדסתמו הרמ"א וכל האחרונים, וכתבו בדעב' סגי בבדיקה אחת תוך ז', ולא חילקו בין גדולה לקטנה, ש"מ דסבירא להו אפי' גדולה סגי נמי בדיעבד בפע' אחת. ואפשר דלשון מנחת יעקב עצמו משמע דמודי הוא בדעבד. וכן נ"ל ברור הואל בנדה גמור' עצמה רוב הפוסקים מורים לקמן בסימן קצ"ו סעיף ד' דסגי בבדיקה אחת").

(ב) מחמיר, אפילו בדיעבד – שערי דעה (ס"ק ב'), מחצית השקל (סוף ס"ק ב'), פרי דעה (שפ"ל ס"ק ב'), דר"ת (ס"ק י"ב, "עי' בתוה"ש ... והנה במקור חיים ... ולא ידעתי להבין סברתו מה חילוק יש בין אשה נדה נשואה ... ומש"כ דמסתימת הפוסקים שלא חלקו בזה משמע דגם בגדולה שכבר ראתה דם נדות דברו וס"ל להקל בדיעבד, לפענ"ד אין כדאי משום זה להקל באיסור נדה, דהא בתוה"ש והס"ט שפיר דברו דכל סי' זה מיירי בע"כ רק בקטנה שלא ראתה מעולם או זקינה ... אבל באשה נדה בין בתולה בין בעולה הבאה לנשוא לבעל לא דברו דבודאי צריכה הפסק טהרה וספירת ז"נ מדינא כשאר נדות וה"ב לפענ"ד"), בדה"ש (ס"ק ט"ו).

2. מר"מ – ט"ז וש"ך השלם (שפ"ח ס"ק ו').

ט. האם צריכה להמתין ה' ימים.

1. עי' סי' קצ"ו סעי' י"א, לשיטות ומר"מ.

ג. יהודה ותמר, בועז ורות - דוד ובת שבע, יעקב אבינו ורחל, יעקב אבינו ולאח.

א. י"ל, דעדיין לא היתה גזרה – ט"ז (ס"ק א', "דעדיין לא היתה גזרה"), הפלאה (על סעי' א'), מסגרת השלחן (דין א').

1. קשה, מסתמא יהודה שומר כל איסורי דרבנן – מקור חיים (תפארת צבי ס"ק א', "ואע"ג דיש לפקפק דאיתא בגמרא דאבות קיימי כל מילי דרבנן מין שתקנו וגזרו רבנן אח"כ כגון ערובי תבשילין ותחומין וכולהון כדומה. ומסתמא יהודה גביר באחיו למד וידע

וקיים כולן, מ"מ הא יהודה באמת לא מתכוין לנשואין בבעילה זו לדקדק על ז' נקיים ותמר ודאי לא ידעה מן הגזרה שגזרו לעתיד מש"ה מתרץ הט"ז שפיר למעשה תמר קודם גזרה היה").

ב. י"ל, דמיד היו עמהם במטה והוי ליה כמי שיש לו פת בסלו – ט"ז (ס"ק א', "דגבי תמר ורות לא היה חשש שמא תראה מחמת חימוד דמיד שנתפיים יהודה ובוועז אז היו עמהם במטה והוי ליה כמי שיש לו פת בסלו מה שאין כן בשאר כלה"), דגול מרבבה (על הט"ז ס"ק א', צל"ח ברכות דף כב. ד"ה רש"י), ישועות יעקב (סוף ס"ק ה'), הפלאה (על רמ"א סעי' ד' ד"ה מיהו, המקנה קידושין דף יב. ד"ה נהרדעי, קונ"א סי' ל"ג סעי' א' ד"ה י"א, "ולכאורה קשה דהא כל היכא שפתה לשם קידושין איכא איסורא דהא קיי"ל תבעוה לינשא וניתפייסה צריכה לישב ז' נקיים. אך לפמ"ש הט"ז ביו"ד סי' קצ"ב דכל היכי דבא עלי' מיד ליכא למיחש לשם חימוד וכן צ"ל ממתני' דלנה עמו בפונדקי"), הגרש"ק זצ"ל (שירי טהרה תשובה ו', אמנם עלי' מי נדה קונ"א מהדו"ק סי' קצ"ג ד"ה וגומר), בית שלמה (יו"ד ח"ב סי' מ'), חקר הלכה (נדה אות מ').

1. מחמיר – תפארת למשה (על הט"ז ס"ק א', "עכ"ל הט"ז הנ"ל. ולא נראה"), חו"ד (בי' ס"ק א', "אין שום סברא לחלק בין לזמן מועט לזמן מרובה"), הו"ד בפת"ת (ס"ק ג'), עלי' רע"א (כתבים סוף מכתב י"ד, "במגרש אשתו ולנה דמשמע אף בסמוך אחרי הגירושין יום או יומים, והרי כשרוצה לבעול צריכה ז' נקיים, מחשש שראתה מחמת חימוד כדקיי"ל דמחזיר גרושתו צריכה ז' נקיי"), הגריש"א זצ"ל (משנת השלחן תשובה קס"ז).

2. מר"מ – תפרי"י (ס"ק א'), חת"ס (יו"ד סי' קפ"ד ד"ה והגע), רמ"ץ (יו"ד סי' נ"ז), אג"מ (יו"ד ח"א סי' פ"ו ד"ה ולכן), פרדס שמחה (ס"ק ב' אות ב'), ט"ז וש"ך השלם (כו"ל ס"ק ט"ז).

ג. י"ל, היה להם מוך דחוק מקודם – חו"ד (בי' ס"ק א', "אפשר דתמר ורות נמי היה להם מוך דחוק מקודם").
1. לחולקים – עלי' לעיל.

ד. י"ל, יש חימוד רק לנישואין – תפארת למשה (על הט"ז ס"ק א', לשונו לקמן), חו"ד (בי' ס"ק א', לשונו לקמן), ערה"ש (סעי' ג', לשונו לקמן).
1. לחולקים – עלי' לקמן.

ה. י"ל, יש דין חימוד רק לנשואה – תוה"ש (ס"ק א').
1. מר"מ – מקור חיים (תפארת צבי ס"ק א'), ט"ז וש"ך השלם (כו"ל ס"ק ח').

ו. י"ל, פסק כראבי"ה – שלחן גבוה (ס"ק ד'), שער אפרים (סי' ע"ה הג"ה מבן המחבר ד"ה אכן, "פסקו כראבי"ה"), עלי' תשובה מאהבה (ח"ג סי' שס"ה על הט"ז ס"ק א').
1. לחולקים – עלי' לעיל.

ז. מר"מ – הפלאה (על רמ"א סעי' ד' ד"ה ולכאורה), פרדס יוסף (פר' וישב אות נ"ג), יביע אומר (ח"ו יו"ד סי' י"ז אות ב'), אור יצחק (ח"א יו"ד סי' ל', סי' קצ"ב).

1. חת"ס (נדה ריש דף כ:): – "כ' הר"ן בחי' דדם חימוד טהור הוא והא דאמרינן תבעוה להנשא ונתפייסה צריכה לישב ז' נקיים היינו משום דחיישינן שמא מחמת התעוררת החימוד נתעורר נמי טפה של דם נדה ע"ש וצ"ל ... דארחי' והכיר שלא נתערב בו אפי' טפה וה"ה אי תבעוה להנשא נמי אי ראתה מיד וקמורח ליה שלא נתערב ביה טפה טהורה. אלא מי שאינו בקי ... ובזה מיושב קו' ט"ז סי' קצ"ב שהקשה מיהודא ובוועז הרי תמר ורות לא הו"ל ז' נקיים. וי"ל שראתה ואורח ליה ואינהו הוי בקיאי בלי ספק".

ח. דוד ובת שבע.

1. מר"מ – תפרי"י (ס"ק א' ד"ה והנה), ערה"ש (סוף סעי' ג', לשונו לקמן).

ט. יעקב אבינו ורחל.

1. מר"מ – הגרש"ק זצ"ל (שירי טהרה תשובה ו'), פרדס יוסף (פר' וישב סוף אות נ"ג).

א) ערה"ש (סעי' ג') – "ולענ"ד נראה ללמוד מנשואי רחל ליעקב דכתיב מלא שבוע זאת והם היו נזהרים בנדה מאד כדכתיב לא אוכל לקום מפניך כי דרך נשים וגו' והירושלמי בפ"א דמ"ק הל' ז' יליף מזה דאין מערבין שמחה בשמחה אך הש"ס דילן במ"ק ט' א יליף מקרא אחרניא ע"ש ובזה לא שייך לומר דאין למידין דבר מקודם מתן תורה כדאיתא בירושלמי פ' ואלו מגלחין הל' ה' לעניין אבילות דאם כן קשיא הירושלמי אהדדי אלא מילתא דתליא בסברא כמו עירוב שמחה בשמחה שיהא לבו פנוי לשמחה אחת למידין כמ"ש הפ"מ שם וה"נ מילתא דתליא בסברא דהחימוד מעורר הדם והם היו נזהרים בזה כמ"ש ודו"ק".

י. יעקב אבינו ולאה.

1. מר"מ – הגרש"ק זצ"ל (שירי טהרה תשובה ו' ד"ה והנה, תשובה ח').

ד' היסוד: מצד חימוד לנישואין, או חימוד לביאה.**א. מצד חימוד לנישואין.**

1. תפארת למשה (על הט"ז ס"ק א') – "בט"ז ... ולי נראה פשוט דלא גזרו חז"ל שמא מחמת חימוד ראתה אלא בנשואי לא בזנות דאל"כ לא משכחת זנות דפנוי' בלא איסור נדה והוא ברור והא ראייה דמי שהיה בדרך כמה שנים ובא לביתו אשתו מותרת מיד ומחזיר גרושתו אף שכבר בא עליה צריכה ז' נקיים. אע"כ דחימוד נשואים גורמים, לא חימוד ביאה".
2. ישועות יעקב (ס"ק ה') – "דחשש חימוד אינו רק בנשואין ולא בזנות".
3. חנ"ד (חי' ס"ק א', בי' ס"ק א') – "עיין ט"ז ... ולפענ"ד נראה פשוט דלא חשו חז"ל רק בחימוד של נישואין שחימוד גדול יש במה שיקרא לה שם נשואה, שיותר ממה שהאיש רוצה לישא אשה רוצה לינשא **דטב למיתב טן דו**, אבל לביאה של זנות אין לה חימוד רק כמו חימוד של כל ביאה. ותדע דהא פילגש אין לו בה קידושין כלל, וכי צריכה לכל ביאה וביאה ז' נקיים, וזהו שאמרו בש"ס תבעוה לינשא".
4. תשובה מאהבה (ח"ג סי' שס"ה על הט"ז ס"ק א') – "חות דעת ... יפה תירץ".
5. מי נדה (קונ"א מהדו"ק סי' קצ"ג ד"ה וגומר) – "י"ל דבזנות לא שייך חימוד כיון שאינו לעולם רק לשעה, וכן מצאתי אח"כ בספר חוות דעת".
6. רמ"ץ (יו"ד סוף סי' נ"ז) – "החיות דעת".
7. ערה"ש (סוף סעי' ג') – "דאין חימוד אלא בנשואין שחימוד גדול יש לה שתקרא עליה שם נשואה כמ"ש הח"ד סק"א **ולשון הש"ס משמע כן תבעוה לינשא**".
8. מהרש"ם (פתחא זוטא ס"ק א') – "ועד"ש במי שקידש אשה בחו"ק ואח"ז ע"י איזהו ערעור הפרישם הבד"צ ולבסוף יצא הדבר בהיתר עפ"י גדולי הדור ועדיין לא בעל אם צריכה ז"נ שנית משום חימוד, כבר כ' החו"ד דעיקר חימוד רק משום נישואין שלבה הומה להקרא בשם נשואה וזה ל"ש בנ"ד".
9. אגורה באהלך (ס"ק א') – לשונו לקמן.

ב. מצד חימוד לביאה.

1. שו"ת פני יהושע (ח"ב יו"ד סי' ל' ד"ה תשובה) – "דהא עיקר החימוד הוא מחמת חימוד הבעיל ואין הנשואים גורמים כ"א הבעיל ולכן צריכין הו' נקיים להיות סמוך ואע"פ שדין זה ברור בעיני ...".
2. רע"א (כתבים סוף מכתב י"ד) – "דלא כדעת ידידי הגאון בעל חוות דעת, דדוקא בביאה לשם אישות איכא חימוד דנקרא עליה שם אישות, אבל בביאת זנות לא, דא"כ יקשה הא מגרע בביאה לשם קדושין דאיכא חשש דחימוד ועובר על נדה ובכה"ג דביאה לשם אישות מגרע לא אמרינן דבעיל לשם קדושין וכן"ל, אע"כ דגם בזנות שייך חששא דחימוד".
3. לחנ"ש (שמלה ס"ק א', ס"ק ט') – "כתב בחו"ד ... ולפע"ד לא נהירא כי מכל הפוסקים משמע דהחימוד הוא חימוד לתשמיש חדש, ומה שהקשה מפילגש נראה פשוט דאע"ג דמחזיר גרושתו צריכה ז"נ, היינו משום דכבר אסחה דעתה מהאי גברא ועתה שנתחדש לה להנשא לו נתחדש לה ג"כ חימוד, אבל פילגש מאחר שנבעלה לו פעם אחת (אחר ז"נ) והוא יחדה לו לפילגש לא אסחה דעתה מיני' וליכא חימוד חדש (וגם לפי סברת הט"ז נראה דלא קשה מפילגש). ומ"ש וזהו שאמרו בש"ס תבעוה לינשא, לא ידעתי רמז ראי' מזה, אם רבא נקט לישנא שהוא לשון נקי', והכל יודעין למה כלה נכנסת לחופה, ואם כדבריו דהחמדה היא דוקא בנישואין משום דטב למיתב טן דו, א"כ מאי מקשה בש"ס לרב ורב נחמן דהא התם לא הויין נישואין גמורין רק ליומי. ואף אם נדחק דגם בכה"ג איכא חמדת נישואין, עכ"פ מנ"ל להש"ס להקשות בפשיטות, והרי איכא סברא לחלק דדוקא בנישואין גמורין אמר רבא ולא בנישואין לימים אחדים, א"ו דפשיטא להש"ס דחמדת התשמיש היא, ומצאתי הדבר מפורש במרדכי שכתב משום דמחמדה ורואה דם חימוד מחמת תאות תשמיש, וכן הוא בשערי דורא ובתשומי"י".
4. פרדס רמונים (מק"ז ס"ק ה') – "בחוות דעת ... נ"ל דהא ודאי דחיישינן ג"כ לחימוד ביאה".
5. מנחת פתים (על סעי' א') – "חו"ד ... וצ"ע דהא ... וע"כ דגם לחיבת ביאה גופא בעינן נקיים".

ג. נ"מ.

1. לתרץ יהודה ותמר, בועז ורות - עי' לעיל.
2. בדיקות אחר נישואין, לפני ביאה - עי' לקמן, סעי' ב'.

ד. יש לדון בצד שהוא "חימוד לנישואין": האם הוא רק חימוד לנישואין [לאפוקי ביאה], או חימוד לביאה לשם נישואין [לאפוקי ביאה לשם זנות].

1. רק חימוד לנישואין [לאפוקי ביאה].
- (א) אגורה באהלך (ס"ק א') - לשונו לקמן.
2. חימוד לביאה לשם נישואין [לאפוקי ביאה לשם זנות].
- (א) רע"א (כתבים סוף מכתב י"ד) – "בעל חוות דעת, דדוקא בביאה לשם אישות איכא חימוד דנקרא עליה שם אישות ...".
- (ב) פתחא זוטא (ס"ק א', מהדו"ת ס"ק א') – "יש לומר דכוונת החו"ד דחימוד הוא על נשואין וגם על הביאה, דאיכא חיבת נשואין חדשים ואיכא חיבת ביאה כש"ס כתובות נ"ו וכמ"ש בחת"ס סי' קכ"ג [מובא בפת"ש אה"ע סי' ס"ב סק"ט] לענין ז' ברכות יעו"ש".
- (ג) ששבה"ל (סעי' א' ס"ק ב' ד"ה מי) – "והיינו דאף אם חימוד נישואין גורם כחו"ד (סק"א), מ"מ צריך שתדע ענין הביאה".

(ד) חזקת טהרה (דרך ישרה ס"ק א' ד"ה נסתפקתי) – "וכנראה מדברי הפוסקים שעיקר החימוד הוא ע"י חמדת הביאה, עיין תוס' יבמות ל"ז ב' דכיון שפעמים לא בא עלי' לא מחמדה ולא חזיא עיי"ש בד"ה יחודי, הרי דעיקר החימוד הוי חמדת הביאה ... ואפ"ל להחז"ל שעיקר החימוד הוא רק ע"י נשואין, מ"מ בוודאי הכוונה ע"י נשואין וביאה, אבל לא נשואין בעלמא".

3. נ"מ.

(א) אין לו גבורת אנשים - ע"ל לקמן.

(ב) בשנות השואה (holocaust), ואסון - ע"ל לקמן.

(ג) בנות צנועות, שאינן יודעות ענין ביאה כלל - ע"ל לקמן, סעי' ב'.

ה. מר"מ – בית שלמה (יו"ד ח"ב סי' מ'), באר מרדכי (ס"ק א' ד"ה ובכן נבוא), שמחת כהן (יו"ד ח"ב סי' פ"ד, לשונו לקמן), פרדס שמחה (ס"ק ב' אות ו'), ט"ז וש"ד השלם (כו"ל ס"ק ה').

1. אג"מ (יו"ד ח"א סוף סי' פ"ו) – "ועיין בחז"ל סי' קצ"ב סק"א שסובר שהחמוד שחששו לשמא ראתה הוא חמוד של נישואין אבל ג"כ צריך לומר דלא על נישואין תקנו אלא על אלו שיש להם חמוד מנישואין או שלא נתקן כלל רק שהודיעו שיש חשש בזה כדבארתי להט"ז".

[ה] מי נכלל - אם יש לה דם חימוד.

א. כבר נשואה.

1. יש דם חימוד – רשב"ם, הו"ד באו"ז (סי' שמ"א, "ל"ש אלמנה ונתפייסה"), מחבר (סעי' ה'), ט"ז (ס"ק ח'), פוסקים.

ב. קטנה.

1. יש דם חימוד – גמרא (נדה דף סו.), מחבר (סעי' א'), פוסקים.

ג. מסולקת דמים.

1. יש לה דם חימוד – הגריש"א זצ"ל (משנת השלחן תשובה קס"ד), חוט שני (ס"ק א' אות א').

2. זקנה.

(א) יש לה דם חימוד – רא"ה (בדה"ב בית ז' שער ב', "ודאי כל שתבעה לינשא צריכה ז' נקיים לא שנא קטנה ולא שנא גדולה לא שנא זקנה אע"ג דמסולקת דמים בכולהי איכא למיחש לדם חימוד"), פסקי הרשב"ץ (נדה דף סו., "וכן זקנה"), מקום שמואל (ח"א סי' ל"ג), גבעת שאול (סי' ס"ה), בני יהודה (ח"ב בית יהודה סי' ס"ג, "יש לחוש לדם חימוד דהא ודאי זקנה נמי יש לה יצר דתלבושה ומתאוה וחומדת לתשמיש ככל שאר נשים"), אבן השהם (יו"ד סי' י"ד ד"ה אכן), חיים שאל (ח"ב סי' כ"ו), פת"ת (ס"ק ב'), זרע אמת (ח"ג סי' קט"ו), כתב סופר (על סעי' א'), לחו"ש (לחם ס"ק ד', קיצור שו"ע סי' קנ"ז סעי' א'), הג' יד שאול (על סעי' א'), פרי דעה (שפתי לוי ס"ק א'), מסגרת השלחן (דין ה' ד"ה מחזיר), בן איש חי (שנה ב' פר' צו סעי' י"ח), ערה"ש (סעי' י"א, אה"ע סי' ס"ג סעי' ד'), תרשיש שהם (סי' מ'), דר"ת (ס"ק ב'), פתחא זוטא (ס"ק ג'), טהרת ישראל (סעי' ד', סעי' מ"ב), שערי טוהר (שער י"ב סעי' א'), שמחת כהן (יו"ד ח"ב סי' פ"ד), שלחן העזר (סי' ה' סעי' א'), הגרשז"א זצ"ל (מנחת שלמה ח"ב סי' ע' אות כ"א, תנינא (ב - ג) סי' ע"ב אות כ"א), בדה"ש (ס"ק ה'), טהרת הבית (סי' ט' סעי' א'), פרדס שמחה (ס"ק ב'), אורחות הבית (פרק כ"ז סעי' ב', תשובות והנהגות ח"א סי' תצ"ט), חוט שני (ס"ק א' אות א'), מראה כהן (עמ' קע"ד), יסוד הטהרה (פרק י"ב הע' א'), לבושי עז (תמצית ס"ק ג'), פתחי הלכה (ארטסקרול ח"ב, עמ' תנ"ג), נטעי גבריאל (פרק ד' סעי' י"א).

(ב) אין לה דם חימוד – יהודה יעלה (יו"ד סי' קצ"א, "ובקטנה דוקא קמ"ל רבא שהחימוד מעורר הדם לבוא קודם זמנו ולראות האורח משא"כ בזקנה שכבר פסק מעינה ויבש מקורה אין החימוד מעורר אלא חמימות אבל לא לחלוות כנ"ל ... נ"ל להמיקל עפ"י הוכחתנו לא הפסיד").

3. מעוברת.

(א) יש לה דם חימוד – רדב"ז (סי' תתס"ה, "הדבר ברור דצריכה למנות דאי מפני שהיא מעוברת לא גרעה מקטנה שלא הגיעה לראות דצריכה להמתין. ותו דכמה מעוברות רואות דם"), תוה"ש (ס"ק ט'), בית לחם יהודה (ס"ק ה'), מקום שמואל (ח"א סי' ל"ג), מחה"ש (ס"ק ט', על סעי' ה'), יהודה יעלה (יו"ד סי' קצ"א ד"ה שוב), פת"ת (ס"ק ב'), לחו"ש (לחם ס"ק כ"ה, קיצור שו"ע סי' קנ"ז סעי' ד'), בן איש חי (שנה ב' פר' צו סעי' י"ח), ערה"ש (סעי' י"א), טהרת ישראל (סעי' ד', סעי' מ"ב), שערי טוהר (שער י"ב סעי' א'), שלחן העזר (סי' ה' סעי' א'), בדה"ש (ס"ק ה'), טהרת הבית (סי' ט' סעי' ג'), "וכן הלכה", פרדס שמחה (ס"ק ב'), ס"ק כ"א אות ב'), לבושי עז (תמצית ס"ק ג'), פתחי הלכה (ארטסקרול ח"ב, פרק ל"ט הע' ד', הע' ח').

(ב) מר"מ – תשובה מאהבה (על סעי' ה', "צל"ע למעשה"), ששבה"ל (סעי' ה' ס"ק א' ד"ה בתוה"ש, סיכום אות א'), נטעי גבריאל (פרק ד' סעי' י"ג).

4. מיניקה.

(א) יש לה דם חימוד – פסקי הרשב"ץ (נדה דף סו., "ואפילו היתה מיניקה"), מקום שמואל (ח"א סי' ל"ג), לחו"ש (לחם ס"ק כ"ה, קיצור שו"ע סי' קנ"ז סעי' ד'), יהודה יעלה (ח"א יו"ד סי' קצ"א), בן איש חי (שנה ב' פר' צו סעי' י"ח), טהרת ישראל (סעי' ה'), שערי טוהר (שער י"ב סעי' א'), שלחן העזר (סי' ה' סעי' א'), בדה"ש (ס"ק ה'), פתחי הלכה (ארטסקרול ח"ב, פרק ל"ט הע' ד').

(ב) מר"מ – תשובה מאהבה (על סעי' ה', "צל"ע למעשה").

5. טעם.

- (א) יש לה דם חימוד – פרי טהרה (הע' ב').
 (ב) לא פלוג – מי נדה (על סעי' ה' ד"ה והנה הגיעני, "עיקר הטעם מכח לא פלוג").
 (ג) מר"מ – פתחא זוטא (ס"ק ג'), בדה"ש (ס"ק ה').
 6. יש ברכה לטבילה - עי' סי' ר', לשיטות ומר"מ.

ד. סומא.

1. יש לה דם חימוד – חת"ס (יו"ד סי' קפ"ד ד"ה והגע, "ולא לשתייט שום פוסק להשיענו קולא זו באשה סומא").

ה. מחזיר גרושתו.

1. יש לה דם חימוד - עי' סעי' ה', לשיטות ומר"מ.

ו. גר: שהיו נשואים בערכאות.

1. אין לה דם חימוד.

- (א) דגול מרבבה (יו"ד סי' רס"ט על מחבר סעי' ט') – "שאחר כלות שלשה חדשים כשמחזירה א"צ שבעה נקיים אם לא פרסה נדה בנתיים ואף שנתבאר לעיל סוף סימן קצ"ב שמחזיר גרושתו צריכה ז' נקיים שאני התם שגירשה לחלוטין ונתיאשה ממנו לכך איכא חימוד חדש משא"כ זו שלכתחלה הפרישה על דעת להחזירה אין כאן חימוד חדש".
 (ב) פת"ת (ס"ק ה', סי' רס"ט ס"ק ב') – "בדגול מרבבה שכתב ... שאחר שלשה חדשים כשמחזירה א"צ שבעה נקיים אם לא פרסה נדה בינתיים ואף שכתוב לעיל סוף סימן קצ"ב שמחזיר גרושתו צריכה ז' נקיים שאני התם שגירשה לחלוטין משא"כ הכא ע"ש".
 (ג) פרדס רמונים (מק"ז ס"ק ח' ד"ה ועי') – "בדגול מרבבה ...".
 (ד) אג"מ (יו"ד ח"א ריש סי' פ"ו).
 (ה) הגריש"א זצ"ל (קובץ תשובות ח"ב סי' נ"ח אות ד', עי' סי' מ"ח ד"ה ברם, משנת השלחן תשובה קס"ד, תשובה קפ"ו, תשובה שכ"ב, תשובה של"ה).
 (ו) בייע אומר (מעין אומר ח"ז פרק ד' סי' ל"ט) – "שאלה: גרת צדק שטובלת לשם גרות האם יכולה באותו יום גם להינשא ללא ספירת שבעה נקיים מחשש של דם חימוד או שצריכה שבעה נקיים משום לא פלוג. תשובה: יכולה להינשא. [ע"י הרב אמיר קריספל הי"ו]. נאמר לי שהרה"ג שרמן אמר בשם הגרי"ש אלישיב (שליט"א) [זצ"ל] שלא פלוג ותחכה שבעה נקיים".
 (ז) בדה"ש (בי' ד"ה מחזיר, עמ' רמ"א) – "בדגול מרבבה ...".
 (ח) פרדס שמחה (ס"ק כ"א אות ג').
 (ט) שבט הקהתי (ח"ו סי' שי"ז אות א') – "הדגול מרבבה".
 (י) גירות כהלכה (פרק ח' סוף סעי' כ"ה).
 (יא) נטעי גבריא (פרק ד' סעי' ט"ו) – "גר שנתגייר ואשתו עמו, שצריכים לפרוש זה מזה ג' חדשים משום הבחנה, מ"מ אינה צריכה אח"כ לישב ז' נקיים משום דם חימוד אם לא פירסה נדה".
 (יב) חוקת הטהרה (סעי' י"ב) – "גר שנתגיירו הוא ואשתו צריכים הפרדה לג' חודשים משום הבחנה, ומ"מ לגבי ז' נקיים משום דם חימוד היא לא צריכה להמתין".

ז. נואף.

1. יש לה דם חימוד – רדב"ז (סי' תתס"ה), "ואם מפני שכבר היא רגילה בו אדרבה מהאי טעמא חיישינן שמא תראה דם חימוד כיון שהיא מכירתו מהרהרת בו וקרוב הדבר שתראה דם הילכך תמנה ז' נקיים כשאר נשים שתבעום לינשא וזו אינה צריכה לפנים כלל". מקום שמואל (ח"א סי' ל"ג), חכ"א (כלל קט"ו סעי' י'), פת"ת (ס"ק ב'), הגריש"א זצ"ל (משנת השלחן תשובה קס"ד, תשובה קפ"ז, אשרי האיש יו"ד פרק כ"ו אות ל"ו), בדה"ש (ס"ק ס"א).
 2. מר"מ – פרדס שמחה (ס"ק ב' אות ז').

ח. חיו קודם לכן בחיי אישות.

1. אין לה דם חימוד.

- (א) לשון זהב (סוף סי' ו' ד"ה ועל) – "דבר פשוט שאינה צריכה למנות ז' נקיים. כיון שכל ביאה וביאה שבא עלי' הי' לשם אישות ויותר נחשבת כאשתו מפלגש".
 (ב) דעת תורה (על סעי' ה' ד"ה ועי' שו"ת).
 (ג) טהרת ישראל (סעי' ט').
 (ד) הגריש"א זצ"ל (משנת השלחן תשובה קס"ד, תשובה קפ"ז, אשרי האיש יו"ד פרק כ"ו אות ל"ו).
 (ה) עי' ששבה"ל (סעי' ה' ס"ק א' ד"ה ובבעלי, סיכום אות ד') – "אם חיו ללא חופה וקדושין וחזרו בתשובה ונישאו, או שנישאו בנישואין אזרחיים, מסתבר דאין צריך ז"ל מחשש חימוד, אך למעשה צ"ע".
 (ו) שבט הקהתי (ח"ו סי' שי"ז אות א') – "פשוט".
 (ז) פתחי הלכה (ארטסקרול ח"ב, פרק ל"ט הע' ה').
 (ח) נטעי גבריא (פרק ד' סעי' י"ד) – "בעלי תשובה שחיו יחד בלא חופה וקדושין, או שנישאו בנישואין אזרחיים ועכשיו חזרו בתשובה, ורצונם להתחתן בחופה קידושין כדת משה רשאל, אינה צריכה ז' נקיים וטבילה מחשש חימוד".

(ט) חוקת הטהרה (סעי' י"ג) – "בעלי תשובה שחיו לפני כן ללא חופה וקידושין או שנישאו בנישואין אזרחיים, מסתבר שאין צריך ז' נקיים".
 2. יש לה דם חימוד.
 (א) טהרת הבית (סי' ט' סעי' ד', מעין אומר ח"ז פרק א' סי' ק"ח, סי' ק"ט) – "ואפילו אם היתה האשה מעוברת".
 (ב) שיעורי טהרה (עמ' תש"י ד"ה אשה) – "איש ואשה שאינם שומרי תורה ומצוות וחיו חיי אישות בלא חופה וקידושין ואח"כ עשו תשובה ורוצים לינשא כדון, יש מקום לדון שכה"ג לא שייך חימוד, ומ"מ להלכה יש להצריכם ז"נ, דבכל אופן הנישואין גורם חימוד".

ט. בתוך ימי דם טוהר.

1. טמאה – דגול מרבבה (מהד"ת סי' קצ"ד, "נסתפקתי אם תוך ארבעים לזכר ושמונים לנקבה תבעוה לינשא ונתפייסה אם צריכה ז' נקיים והיינו היכי שילדה אחר מיתת בעלה וספרה זנ"ק ושוב תבעוה ונתפייסה דאל"כ בלא"ה צריכה להמתין שלשה חדשים אחר מיתת בעלה ונראה דלפי מה שנתפשט המנהג להחמיר אף בכתמים היושבת על דם טוהר א"כ גם בזה יש להחמיר"), פרדס שמחה (ס"ק ב' אות ט').
 2. מר"מ – מנחת יצחק (ח"ו סי' קמ"ו, "הדגול מרבבה ... יל"ע, עפ"י"מ שהביא בסדרי טהרה שם (ס"ק י"ד), וז"ל בספר מנ"י כ' ונראה דה"ה אם גרשה כשהיא מעוברת והחזירה ג"כ צריכה ז"נ ואף דמעוברת בחזקת מסולקת דמים וכו' בריק"ש צידד להקל בגרושה מעוברת אם אמרה שבדקה ביום התביעה דיש לסמוך בזה על ראבי"ה עיי"ש וצ"ע עכ"ד, א"כ במינקת בימי טוהר, דנוסף על הא דמסולקת דמים גם הא דימי טוהר, יש סברא גדולה להצטרף לאם בדקה באותו יום להקל וצ"ע").

י. אין לו גבורת אנשים.

1. אין לה דם חימוד – חיים שנים (סי' ו', "נראה דאין צריך שבעה ימי נקיים ויש להביא ראיה ממה שכתב התוס' פרק החולץ דל"ז ע"ב דה"מ יחודי בעלמא הו' מייחדי ויש כאן פת בסלו ... והכונה כמ"ש תוספי הרא"ש כיון שיורעות שאינן נשאות לחבור ולבעילה אלא ליחוד בעלמא לא מחמדי"), טהרת הבית (סי' ט' סעי' ו').
 2. מחמיר – דר"ת (ס"ק ב', "חיים שנים ... לענ"ד עדיין צ"ע להלכה כיון דפסקינן בזה דבין גדולה ובין קטנה וגם זקונה וכמ"ש בתשו' גבעת שאול ומוכא בפת"ש ועיי' להלן בדברינו (ס"ק ה') וי"ל דלא חלקו חכמים בתקנתם גם בכה"ג מכ"ש באין לו ג"א דרחמי שמים מרובים והיא מצפית ע"ז ושמענו כ"פ דהדרא אתיא והוא שכיח ומאתה אין שום מניעה והיא צעירה לימים ואודתיו היא מצפית שיתרפא כנז' הגם שהרא"י שכ' שם מהתוס' יבמות היא מסתברת דכיון דיחודי מייחדי ל'י אף שהי' להם רשות לבא עלי' מ"מ לא שכיח הוא ע"כ ל"צ ז"נ דל"ש חימוד כ"ש הכא דלע"ז אין לו ג"א ולוקחה רק ליחודי בעלמא אך זהו כ' התוס' לפי תי' שני דש"ס דואבע"א דיחודי מייחדי ל'י אבל לת' הראשון דאודיעו ל'י מעיקרא ובאמת צריכה ז"נ א"כ אין רא' וכיון דלא ידעינן איזו תירוץ הוא עיקר בזה בש"ס להלכה ע"כ עדיין צ"ע ויש להחמיר"), הו"ד בבד"ש (סעי' א' ב' ד"ה תבעוה, עמ' רל"א).
 3. מר"מ – פתחי הלכה (ארטסקרול ח"ב, פרק ל"ט הע' ז'), נטעי גבריאל (פרק ד' סעי' י"ב).

יא. שהוציאו רחמה.

1. מיקל.
 (א) הגרא"ד גרינוואלד וצ"ל (קובץ אור ישראל ח"ח עמ' י"ח) – "דל"ש שום חימוד לא גזרו רבנן ואינו צריכה ז' נקיים".
 (ב) עי' שרגא המאיר (ח"ד סי' ה' אות א', קובץ שיח תורה ח"א עמ' י"ח) – "בושאי שאינה צריכה ז' נקיים שלא שייך גבה כלל דם חימוד. רק כיון דאיתא בספר חסידים סי' שפ"ט בזה"ו וארחצך במים דמיך, שצריכה טבילה קודם נישואין אעפ"י שלא ראתה דם עכ"ל הספר חסידים (מובא גם בפתוז"ט סי' קצ"ב) הרי אף שלא ראתה דם צריכה טבילה, וע"כ לפענ"ד שתלך לטבילה אבל לא תברך הברכה על הטבילה".
 (ג) עי' שבה"ל (ח"ה סי' קכ"ב, עי' ששבה"ל סעי' ה' ס"ק א' ד"ה מי, סיכום אות ה') – "דבנ"ד שאינה בגדר ראייה כלל, וגם טהורה מלפני זה (אם טבילה אז) דיש לנו עוד סניף להקל דעת הרשב"ם והא"ז, והמרדכי שבועות העתיק דבריהם ולא חלק עליהם, ובנדון זה עכ"פ חזי לאצטרופי, ע"כ אמינא דמן הדין ודאי לא צריכא, אם לא מחומרא בעלמא, אבל ודאי לא תברך על טבילה כזאת".
 (ד) עי' תשובות והנהגות (ח"א סי' תצ"ט) – "ולמעשה צריכים לברר היטב אם חתכו הכל, שבאמת אי אפשר במציאות לראות דם מהמקור, ואז נראה שאין חשש לנדה, ואין בזה דין ספירה, ומצוי שחתכו הרחם ונשאר מעט באופן שבמציאות עוד אפשר אצלה לראות דם ואז פשיטא דחוששין לדם חימוד, ולכן אפשר דאמרינן לא פלוג וגזרו בכל אופן כמו בזקנה ומעוברת, ומיהו כיון שלא שמענו שגזרו והחמירו כ"כ, נראה שאין לנו ראיה לגזור וכנלע"ד עיקר, (וע"ע במנחת יצחק ח"א סי' קכ"ה וח"ח סי' צ"ג ובשבט הלוי ח"ה סי' קכ"ב), ובנידון שבא לפנינו היא בעצמה הציעה שתספור ותטבול לצאת מכל ספק, ואף שבדברבנן יש להקל (דבאשה שנתברר שלא נשתייר כלום מהרחם אין שום חשש דאורייתא), כיון שאין בזה הפסד פעם אחת לספור ולטבול ראוי לה לעשות כן, ומיהו לענין ברכה על הטבילה שיש בזה קולא לענין ברכה לבטלה נראה שלא תברך ויוצאה מכל חשש".
 (ה) לבושי עז (סעי' ה' תמצית ס"ק ב') – "אמנם אם מעולם לא היה לה רחם, והיינו דאין לה סיבה לטומאה, ודאי דאינה צריכה ז"נ".

יב. בא בעלה מחוץ לעיר.

1. אין לה דם חימוד – תפארת למשה (על הט"ז ס"ק א', "דמי שהיה בדרך כמה שנים ובא לביתו אשתו מותרת מיד"), ששבה"ל (סעי' ה' ס"ק א' ד"ה ובדרכ"ת, סיכום אות ג', "החזור ממדינת הים והנעדר במלחמה ח"ו וחזר - אינה צריכה ז"נ". ח"ה סי' קי"א)

אות ה', ח"ו סי' קכ"ט אות ו', "וכשהי' הבעל במדה"י וחזר אין מקום להחמיר דלא גזרו גזרה זו אלא בשעת נשואין כמבואר בפוסקים עיין ד"ת").
2. מר"מ – דר"ת (ס"ק ז').

יג. **בשנות השואה** (holocaust), ואסון.

1. מר"מ – **ששבה** (סעי' ה' ס"ק א' ד"ה ובדרכ"ת, סיכום אות ג', "החזר ממדינת הים והנעדר במלחמה ח"ו וחזר – אינה צריכה ז"נ. ובנעדר באופן שיש הסחת הדעת ממש כבשנות השואה, צ"ע". ח"ה סי' קי"א אות ה', ח"ו סי' קכ"ט אות ו', "אמנם בשנות השואה ואסון ר"ל, שהיו נשים בחזקת אלמנות חיות ואירע מקרה טהור שהבעל חזר ונתגלה אם אין זה גורם חשש חמוד קצת צל"ע"). **פתחי הלכה** (ארטסקרול ח"ב, פרק ל"ט הע' ח').

יד. **נהגו שלא להתראות החתן והכלה**, לפני החתונה.

1. **קהלות יעקב** (ארחות רבנו ח"ד עמ' רמ"ד אות נ') – "בני שיחי' שאל את מו"ר (שליט"א) זצוק"ל עד מתי יכול חתן להפגש עם הכלה סמוך לחתונתם ואמר לו מו"ר טוב להפסיק מלהפגש מה שיותר מוקדם וכתוב בנושאי הכלים של השו"ע ששבועיים לפני החתונה לא יפגשו והטעם עי"כ יהיו להם חיים טובים ומאושרים אחר הנשואין ואמר מו"ר שידוע לכולם ששבועיים לפני החתונתם יפסיקו להפגש".

2. **אג"מ** (רשומי אהרן ח"א יו"ד סי' קצ"ב אות ב') – "מה שנהגו דאין החתן רואה את הכלה קודם לחופה הוא רק **ענין של צניעות**".

3. **אמת ליעקב** (אה"ע סי' ס"ד הע' ל"ב) – "מנהג נכון הוא שהחתן לא יתראו זה עם זה שבוע ימים קודם החתונה".

4. **הגרשז"א** זצ"ל (ישמח לב, אירוסין ונישואין עמ' ל"ט אות נ"ב ד"ה והורה) – "והורה מרן הגרש"ז אויערבך זצוק"ל שבשבוע זה משתדלים להתרחק אחד מהשני ולכן אף בטלפון לא ידברו, [ולחתן אחד שכלתו מחו"ל והיו רגילים לדבר בטלפון מידי פעם הורה רבינו שבשבוע אחד קודם החתונה לא ידברו אף בטלפון], אולם הוסיף מרן הגרש"ז שאם יש צורך לדברים הכרחיים אז יכולים אף להפגש ולא רק בטלפון, [לשון רבינו: האשה אינה איסורי הנאה בשבוע זה]".

5. **דרכי טהרה** (עמ' ק', דפו"ח פרק י' אות י"ג) – "יש נוהגים שלא יתראו החתן והכלה זה עם זה שבעה ימים קודם החופה, כדי שלא תראה הכלה בימים אלה דם חימוד. ויש נוהגים שלא להתראות בשבוע החתונה בלבד. ולשני המנהגים מתר לשוחח בטלפון. ויש שאינם נוהגים בחמרות אלו כלל. וכל זוג וזוג ינהג בזה כמנהג אבותיו. ובשעת הצורך נתן להקל בדבר, כי מהדין אין זה מעכב".

6. **חוט שני** (ס"ק א' אות ה', רק בדפוס ישן תשנ"ט [ובמפתח של שאר דפוסים]) – "מן הדין מותר להפגש החתן עם כלתו לאחר שהחלה לספור ז' נקיים, משום דחשש חימוד שייך בזמן התביעה לנישואין, אמנם מן הראוי להמנע מפגישות באותן ימים, מחשש שמא באמת זה יגרום לה לראית דם. ואמנם אם יש מספיק ימים שעדיין תוכל לספור ז' נקיים קודם הנישואין, אף אם תראה, מותר אז להפגש משום חשש זה".

7. **הגרש"ק** שליט"א (אסיפת יצחק א' אדר תשס"ו) – שאלה: "מה טעם של המנהג ששבוע לפני החתונה הכלה לא ראה החתן". תשובה: "**משום דם חימוד**".

8. **לבושי עז** (סעי' ב' ס"ק א' ד"ה והנה, תמצית ס"ק ג') – "בזה"ז נהגו שלא להתראות החתן והכלה שבוע או שבועים קודם הנישואין, מחשש דדם חימוד".

9. **שיעורי טהרה** (עמ' תש"י ד"ה גמ) – "גם לנוהגים שנפגשים החתן והכלה בין האירוסין לנישואין, מ"מ לא יפגשו החתן והכלה י"ב יום או שבועיים קודם החתונה, שחוששים שמא תראה דם מחמת חימוד. ואף שסגי שלא יפגשו ממתי שמתחלת לספור הז"נ, מ"מ מחמת צניעות שלא לדבר על ענין הספירה, לא נפגשים כשבועיים קודם הנישואין. ואף שעיקר החימוד הוא כשנפגשים, מ"מ גם בטלפון יש חשש חימוד. אמנם אם יש צורך מותר בטלפון, וכן אם חייבים לדבר ביניהם, מותרים להפגש, דאין זה מעיקר הדין".

10. **לדבר על הטלפון**.

א) **הגרש"ק** שליט"א (ישמח לב, אירוסין ונישואין עמ' ל"ט אות נ"ב ד"ה אמנם, עמ' שס"ב אות י"ח) – שאלה: לגבי מה שנוהגים שחתן וכלה לא יפגשו בשבוע שקודם החתונה, האם מותר להם לשוחח בטלפון באותו שבוע. תשובה: מותר".

ב) מר"מ – **הגרשז"א** זצ"ל (ישמח לב, אירוסין ונישואין עמ' ל"ט אות נ"ב ד"ה והורה, לשונו לעיל), **דרכי טהרה** (עמ' ק', דפו"ח פרק י' אות י"ג, לשונו לעיל), **שיעורי טהרה** (עמ' תש"י ד"ה גמ, לשונו לעיל).

11. מר"מ – **פתחי הלכה** (ארטסקרול, ח"ב עמ' ת"מ אות י"ב, עמ' תנ"ח), **ישמח לב** (אירוסין ונישואין עמ' ל"ח אות נ"ב).

א) **אור יצחק** (ח"א יו"ד סי' כ"ט פרק ז' כלה לפני החופה אות ח', אות ט') – "יש נוהגים בשבוע לפני החופה שאין החתן והכלה רואים זה את זה. אולם בבואם לאולם לסדר החופה, מותרים להפגש ולהצטלם גם לפני החופה. **ואדרבה** עצה טובה לעשות כן, כי הרבה פעמים מתעכבים בסדר הצלומים אחר החופה, והמזמנים מתעייפים והולכים להם, ונמנעים משמחת חתן וכלה".

ב) **ילקוט יוסף** (קיצור שו"ע אה"ע פרק ו' סעי' א', שובע שמחות ח"א פרק ו' סעי' א', הע' א') – "יש נוהגים שהחתן והכלה מגיעים לאולם כל אחד בנפרד, לאחר שאין החתן נפגש עם הכלה שבוע ימים קודם החופה. ויש שאין מקפידים בזה, וכן המנהג אצלנו שהחתן הולך לבית הכלה קודם החופה, ומגיעים יחד לאולם, והכלה נכנסת למקום הנשים, והחתן למקום הגברים, עד לעריכת החופה [הנה כידוע המנהג אצל האשכנזים שאין החתן והכלה נפגשים במשך שבוע ימים קודם החופה. ויסוד המנהג הוא ע"פ המבואר בגמ' נדה (סו א) אמר רבא, תבעו להנשא ונתפייסה צריכה שתשב שבעה נקיים. ומסקינן, ל"ש גדולה ול"ש קטנה, גדולה טעמא מאי משום דמחמא וכו'. וכ"ה ברמב"ם (פי"א מהל' איסורי ביאה ה"ט), ובטוש"ע (סי' קצב). וכתב הרשב"א בתורת הבית, ומאימתי מונין לה, משעה שמודיעים לה שתכין עצמה להכנס לחופה. וע' בשו"ת חת"ס (חיו"ד סי' קפד) שנשאל מבעל שו"ת אמרי אש, באופן שהכלה לא הכירה מעולם את החתן, וראתה אותו באמצע ז' נקיים, אם סותרת ספירתה מחשש לדם חימוד. ע"ש. ומשמע שאם ראתה אותו קודם לכן, ושוב ראתה אותו באמצע ספירת ז' נקיים, בודאי דאינה סותרת הספירה,

ואין חוששין שמא תראה ותסתור. וראה בטהרת הבית ח"א (עמ' תפב). ומטעם זה נהגו שלא להפגש שבוע קודם החופה, שאז הכלה סופרת שבעה נקיים, וחוששין שמא תסתור ספירתה. אולם מעיקר הדין אין בזה איסור, אחר שהכלה כבר הכירה את החתן, ואין זו הפעם הראשונה שהיא רואה אותו, וגם קביעת מועד החתונה נעשית זמן רב קודם שבוע זה. ולכן מעיקר הדין אין בזה חשש, אלא שהאשכנזים החזיקו במנהג זה, ולכן נהגו אצלם שהחתן מגיע לאולם לבדו, והכלה בנפרד לבדה. ואולי עושים זאת גם מטעמים אחרים. [ובספר טהרת יעקב (עמ' מז) כתב, דראוי להנהיג שהחתן והכלה לא יפגשו לפחות שבוע קודם החתונה וכו'. וציין מקור לזה מהש"ע סי' קצב ס"א. אולם לא הוזכר מנהג זה בש"ע, וכוונתו שהמנהג יצא מכח ההלכה המבוארת שם, של דם חימוד. אך מעיקר ההלכה בודאי שאין בזה איסור, אחר שהכלה כבר מכירה את החתן וראתה אותו בין האירוסין לחתונה. ושמעתי ממרן אאמו"ר, שאם כבר היה ראוי שלא להפגש שבועיים, כדי שאם תראה דם חימוד תספיק לספור ז' נקיים. אבל שבוע קודם החתונה אין בזה ענין ע"פ ההלכה. והורה הלכה למעשה כמה פעמים שמותר להם להפגש לצורך. ומכל מקום כתבנו שראוי לאמץ המנהג מהטעם שהרי בלא"ה ראוי להמנע מפגישות]."

12. זוג שני.

(א) הגר"ח"ק שליט"א (אסיפת יצחק כ"ט כסלו תשס"ז) – שאלה: "בזוג שני האם יש מנהג שהכלה לא ראה החתן שבוע לפני החתונה". תשובה: "אולי".

ו' סמיכת דעת - סעיף ב'.

א. זמן של סמיכות הדעת.

1. בזמן הזה – דר"ת (ס"ק ט"ז).

(א) הגריש"א זצ"ל (משנת השלחן תשובה קע"א) – "מעיקר הדין כלה יכולה להתחיל לספור ז' נקיים מזמן שמכנה עצמה לחופה, אבל לא קודם לכן. אולם בזמנינו אין הכלה סומכת דעתה לפני ששני הצדדים קבעו את יום הנשואין".

(ב) שבה"ל (ח"ד סי' ק"ה ד"ה בפ"ש, ששבה"ל ס"ק ב' ד"ה ובפ"ש, סיכום אות ב') – "בפ"ש ס"ק א' מביא בשם החמודי דניאל דלא מהני ספירת הז' נקיים לפני כתיבת התנאים וצריכה למנות מחדש ובס' מנחת פתים חולק ע"ז מהא דביבמות ל"ז דאודיע מודע להו, ולא ראה דכבר העירו בזה הגאון מהרש"ק בקו"א לה' גדה בס' זה במהדו"ת ובתשובת מהרש"ם ח"א סי' צ"ה, ובכ"ז נטו להחמיר, איברא כ"ז במקום דכותבים תנאים או לכה"פ שעושים קנין כנהוג אפ"ל בלי כתיבת תנאים דלפני זה עדיין לא סמכה דעתה. אבל רגיל מאד בפרט באלמן ואלמנה או גרושה בזוג שני שאין שם לא קנין ולא תנאים אלא דבור בעלמא שרוצים להנשא זה לזה ואומרים שהנשואים יהיו ביום פלוני והיא מתחלת מיד לספור בכה"ג פשוט דלכ"ע מהני הז' נקיים אף דמצד חזרת צד א' אין שום מניעה כיון דליכא שטר וקנין המחייב מכ"מ כיון שזה הסכמתם בדבור בעלמא זה סמיכת דעתם, וזכר לדבר הן הן הדברים הנקנים באמירה קידושין ט' ע"ב ובשו"ע אה"ע סי' נ"א".

(ג) בדה"ש (ס"ק י"ח) – "אם התחילו מצד החתן להתעסק בצרכי חופה והוציאו ממון על זה יש להקל בזה אף לכתחלה ... ולכן כהיום שעל פי רוב מוציאים הוצאות או עכ"פ משתעבדים להוצאות על החתונה ועניני הזיווג כמה ימים קודם החתונה יש לספור ז' נקיים מן העת ההיא אף שלא נשתעבדו זה לזה כלל בקשר שידוכים".

(ד) פרדס שמחה (ס"ק ה') – "ונראה דכיום תליא במנהגא שנוהגים דבזה נגמר קשר השידוכין, וקובעים זמן ברור לחתונה".

(ה) לבושי עז (תמצית ס"ק ב') – "אם התחילו הצדדין להוציא ממון בשביל הנישואין".

(ו) פתחי הלכה (ארטסקרול ח"ב, פרק ל"ט הע' כ') – "It is not clear what these preparations would be nowadays. Perhaps it would be when one signs a contract with the caterer or when the kallah orders her gown. One should note again that this halachah barely applies nowadays".

2. מר"מ.

(א) פת"ת (ס"ק א') – "וכתב בס' חמודי דניאל כ"י דבלא כתיבת התנאים לא מהני שבעה נקיים וצריכה למנות מחדש".

ב. לפי הזמן המוגבל ביניהם, הותחל החימוד, והקדימו החתונה.

1. מיקל, אין חימוד חדשה – הגרש"ק זצ"ל (קנאת סופרים בהשמטות לשיו"ט סי' ע"א, "בהגבילו זמן החתונה והתחילה הכלה לספור זי"ן נקיים ואח"כ הקדימו החופה יום או יומים ... א"צ לפנים דמה חימוד יתעורר אם סוף סוף הטבילה יהיה ביום שהיה דעתה תחלה עליו רק זה אני אומר אפילו אם היה כך שקביעות הנשואין ה' על אחר משך י"ב יום או י"ד יום ומ"מ הכלה התחילה מיד לספור זי"ן נקיים דמהני ג"כ אם אח"כ בודקת בכל יום לכתחלה ובדיעבד מהני אף אם לא בדקה יום יום בזה אף דאח"כ הקדימו הנשואין להיות מקודם ואז ימהר הבעילה מ"מ אין צריכה זי"ן נקיים חדשים דבשביל הקדמת איזה ימים לא נתעורר חימוד חדש ... וזה ברור), שערי דעה (ח"ב סי' רמ"ה, "נ"ד שלא נתעורר לה התחדשות רק בקדימת יום או יומים מהכ"ת לחדש דגם בכה"ג הוי בכלל תביעה חדשה"), פתחא זוטא (ס"ק ב'), טהרת ישראל (סעי' י"ב), הגריש"א זצ"ל (משנת השלחן תשובה קע"ו), אשרי האיש יו"ד פרק כ"ו אות ו'), בדה"ש (מלואים לס"ק כ'), "ומה שכתב הט"ז ... לעולם מצד קביעות הראשון לא היה שום חימוד".

2. מר"מ – נוב"ת (יו"ד סי' קט"ו, סי' קט"ז), סד"ט (ס"ק י"ב ד"ה כתב), פרדס רמונים (מק"ז ס"ק ח' ד"ה והך), לחו"ש (לחם ס"ק ט', שמלה ס"ק ז'), מלבושי טהרה (סעי' ט"ז, ארוך ס"ק ז'), טהרת ישראל (סעי' ל"ב, סעי' ל"ג), לבושי עז (סעי' ג' תמצית ס"ק ה'), ט"ז וש"ך השלם (כו"ל ס"ק ל"ט).

(א) ט"ז (ס"ק ח') – "מעשה באלמנה אחת שהיה לה זמן מוגבל בתנאים עם החתן שלה לנשואין אלא שהחתן אמר לה שאפשר שיקדים הנשואין וכן עשה והיא אמרה שסמכה על זה וספרה שבעה נקיים וטבלה ובא עליה נ"ל דאע"פ שהאלמנה עשתה שלא כדין כיון שלא היה לה ברור על הקדמת החתונה עד שבא החתן וכנסה תיכף נמצא שבשעה שהתחילה לדעת הברור נתחדש החימוד וצריכה לחזור ולמנות ז' נקיים מכ"מ כיון שכבר עברה ועשתה כן אין להפרישם מכאן זה".

(ב) חכ"א (כלל קט"ו סעי' ח') – "ואם היה זמן מוגבל להנשואין אלא שהחתן אמר שאפשר שיקדים הנשואין וכן אם רצו קרובי הכלה להקדים החתונה איזה ימים לפני יום המוגבל ושלחו להחתן שיקדים ויבא לזמן זה ולפי שפשוט היה בעיניהם שישמע החתן לקולם התחלה הכלה לספור שבעה נקיים שיהיו סמוכים לחופה יכולה לסמוך אספירה זו לטבול סוף שבעה נקיים ותבדוק עצמה בעת שיתברר לה יום הנשואין ובדיעבד אם לא בדקה עצמה באותה שעה ואיכא הפסד שמתקלקלין האוכלין ויצטרכו לעשות חופת נדה יש להקל ובתנאי דתבדוק עצמה בכל יום אחר הטבילה כמו קודם הטבילה (תשובת ב"ח וסדרי טהרה ס"ק י"ב ד"ה כתב הט"ז דלא כט"ז)".

(ג) ערה"ש (סעי' ט"ז) – "מעשה באלמנה אחת שהיה לה זמן מוגבל בהתנאים עם החתן לנשואים אלא שהחתן אמר לה שאפשר שיקדים הנשואין וכן עשה והיא אמרה שסמכה על זה וספרה ז' נקיים וטבלה ובא עליה ובודאי עשתה שלא כדין שהרי לא היה לה בירור גמור עד ביאתו ואז נתעורר חימוד חדש והיה לה לספור מאז ז"נ ומ"מ כיון דהוי אחר המעשה אין להפרישם זה מזו כיון דחשש חימוד אינו אלא דרבנן [ט"ז סוף סי' זה]".

ז. זמן למנות החימוד.

א. קטנה ונתגדלה.

1. די מזמן קטנותה – חת"ס (יו"ד סי' קפ"ד ד"ה והנה הרשב"א, "ואפי' תבעוה בקטנותה ונתגדלה בנתיים משעה דרמי שערי באסינתא עד כניסה לחופה מ"מ החמדה היותר קלה שבשעת תביעה משביע לה ומרווה צמאונה עכ"פ וה"נ דכוותי").

ב. גיורת שנתגיירה - שקבעו להתחתן לאחר שתתגייר.

1. צריכה ז' נקיים מחדש.

(א) הגר"ש"א זצ"ל (משנת השלחן תשובה קס"ה), שבילי טהרה סי' ט', עי' קובץ תשובות ח"ב סי' מ"ח ד"ב ברם) – "צריכה ז' נקיים מחדש ... ומתעורר דם חימוד מחדש".

(ב) מנחת פרי (קונ' התשובות סי' כ') – "אך כיון שלא מצאתי דין זה בפוסקים תטבול בלא ברכה".

(ג) שבה"ל (ח"ה סי' קי"א אות א') – "הנה בגיורת ממש פשוט דאין הספירה לפני הגרות כלום, מכ"מ גם כאן אף דסופרת מצד ספק ישראלית, דמצד הגוית לא שייך טומאה דדלמא ראתה מחמת חמוד, מכ"מ כיון דספרה בשעה שעדיין אינה עומדת לנשואין כי היא מעוכבת מעשה גרות (אפילו על הספק), והרי כתבו הפוסקים דאפילו באותם שצריכים להמתין צ' יום מחמת הבחנה כמבואר באה"ע סי' י"ג, והיא התחילה בימים האחרונים של הצ' יום לא עלו לה כיון שלא היתה אז ראוי לנשואין, וה"נ בדיקן אם היתה יודעת שעדיין מעוכבת גרות דלא סמכה דעתה. אלא אפי' ניזל בענין צ' יום הנ"ל וכדומה בתר המקילין, וגם נימא כיון דהגרות הובטח לה ואינו מחוסר זמן דסמכה דעתה והיא בכלל תבועה ונתפייסה, מכ"מ קרוב לשמוע דאחר הגרות מתחיל חמוד חדש בשעה שעלתה מטבילה כישראלית גמורה, ונו"נ בזה עם ת"ח גדולים, והצרכנו לספור ז' נקיים אחרי טבילת ספק גרות".

2. לא צריך ז' נקיים.

(א) התעוררות תשובה (ח"ד סי' צ"ה) – "נראה לי דאחד שהבטיח לנכרית לישא אותה, וקבע לה בעודנה בגיורת לישא אותה למחר, ואח"כ טבלה ונתגיירה באותו יום דאינה צריכה להמתין שבעה נקיים משום דם חמוד, שבשעה שהבטיח לה לישא אותה וקבע הזמן כבר ראתה דם חמוד ואינה מטמאה, כיון דנכרית היא, כמו גיורת שאינה צריכה לספור ז' נקיים או להמתין ז' ימים על הדם שראתה קודם שטבלה כי גוים אינם מטמאים בכל אלו".

(ב) נטעי גבריאל (פרק ד' סעי' ט"ז) – "המבטיח לנכרית לישא אותה לאחר שהתגייר, מותר לישא אותה תיכף אחר שטבלה".

3. די בז' נקיים הראשון.

(א) אור יצחק (ח"א יו"ד סי' ל"א, סי' קצ"ב) – "לענ"ד כל דם חימוד אחד הוא בין גויה ובין ישראלית, וכיון שבדקה עצמה כל הזמן ולא מצאה דם ז' ימים הרי היא טהורה, והרי בגויה ג"כ איכא דם חימוד כדאיתא בנדה [דף כ' ע"ב] באיפרא הורמיז שראתה דם מחמת חימוד ועיי"ש ברש"י [בד"ה איפרא] שנכרית הייתה והייתה משמרת עצמה מנדות וקרובה להתגייר וכו', עכ"ל".

4. מר"מ – שבילי טהרה (סי' א', סי' ט'), "למעשה עדיין צ"ע".

ג. אשה שעתים שוטה ועתים חלומה.

1. די מזמן שטותה – שבות יעקב (ח"א סוף סי' ס"ז, "ועל דבר השאל' שני' ששאל אם צריכה לשמור ז' נקיים מחדש מחמת חימוד הנה ראיתי בספ' בית שמואל מהדורא בתרא בא"ה סי' קי"ט ס"ק י"ג מסתפק בדין זה ומסיק דא"צ ז' נקיים מחדש וכן נ"ל עיקר כיון ששמר' ז' נקיים בעת שטות' על ידי נשים פקחות תו לא צריך דכבר כתבו האחרונים דאף אם דחו הנישואין דבעינן שבעה נקיים מחדש הוא גופא חומרא בעלמא והבו דלא לזמן פקחות, חת"ס (יו"ד סי' קפ"ד ד"ה והנה הרב, "מוכח דהחמדה שיבמי שטותה מועיל ג"כ לזמן פקחות"), פת"ת (ס"ק א'), טהרת ישראל (סעי' ח', "יש להקל").

2. מסופק – בית שמואל (אה"ע סי' קי"ט ס"ק י"ג, "יש ספק אם היא עתים שוטה ועתים חלום וספרה ז' נקיים לעת שטותה ע"י נשים פקחות אם רשאה להיות נשואיה בעת חלימתה כי י"ל הטעם הוא משום חימוד ועכשיו מעורר החימוד ואפשר ימי שטותה שלה לא היה לה חימוד, וקצת ראייה ... וצ"ע"), תשובה מאהבה (על הט"ז ס"ק א', "צריך עיון לדינא"), רע"א (על סעי' א'), לחוש"ש (לחם ס"ק ב').

3. מחמיר – ששבה"ל (ס"ק ב' ד"ה ובבית, סיכום אות ד', "צריכה שוב ז"נ").

4. מר"מ – ישועות יעקב (ס"ק ד'), פתחא זוטא (ס"ק א' ד"ה ומ"ש הפ"ת מהב"ש, מהד"ת ס"ק א' ד"ה ועי'), בדה"ש (בי' ד"ה שבעת, עמ' רל"ד), פרדס שמחה (ס"ק ב' אות ג').

ד. בעת אבילות.

1. יכול למנות בתוך ימי אבילות – הגריש"א זצ"ל (אשרי האיש יו"ד פרק כ"ו אות ב'), פרדס שמחה (ס"ק י"ג אות ח', "מגדולי ההוראה שליט"א").
2. מחמיר – הגרש"ק זצ"ל (קנאת סופרים בהשמטות לשיו"ט סוף סי' ל', "דבאבילות דידה אינה חומדת לתשמיש ... דבכלה אם ספרה ז' נקיים בתוך שבעה ימי אבלה אף באופן שמותרת להנשא אחר שבעה מ"מ אין ספירת שבעה בתוך ימי אבלה מהני"), ששבה"ל (סוף ס"ק ב', סיכום אות ו').
3. מר"מ – פתחא זוטא (ס"ק א', "צ"ע בזה"), טהרת ישראל (סעי' ח', "וצ"ע"), בדה"ש (בי' ד"ה שבעת, עמ' רל"ד).

ה. אשה שלא ראתה החתן עד החתונה.

1. לא אמרינן דאיכא חימוד חדש – חת"ס (יו"ד סי' קפ"ד, "הנה מסתימת לשון הפוסקים לא משמע לחלק בכך דלא הוי שתקי רבותינו ראשונים וגם אחרונים מחידוש דין זה אע"כ לא חשו להו"), פת"ת (ס"ק א'), הגרש"ק זצ"ל (שירי טהרה תשובה ז', "וכן עיקר ... וזה ברור"), שואל ומשיב (תליתאי ח"א סי' מ"ב, "הדבר ברור דאין לחוש"), בית שלמה (יו"ד ח"ב סי' מ', "דאין להחמיר במה שאבותינו ואבות אבותינו נהגו בו היתר והוא כמעט מעשים בכל יום"), רמ"ץ (יו"ד סי' נ"ז, "דאין חשש בעובדא דידל' ..."), שערי דעה (ח"ב סי' רמ"ה), פתחא זוטא (סוף ס"ק א'), טהרת ישראל (סעי' י"א, "המיקל ... לא הפסיד וכ"ש בראתה אותו ע"י פארעט"), בדה"ש (ס"ק ח', "יש להקל"), ששבה"ל (ס"ק ב' ד"ה ובשו"ת, סיכום אות ג', שבה"ל ח"ה סי' קי"א אות ה', ח"ו סי' קכ"ט אות ד', "מנהג העולם שא"צ ז"נ משום הראי' שאח"כ, ומהני עכ"פ בדיעבד"), טהרת הבית (סי' ט' סעי' ז'), פרדס שמחה (ס"ק ב' אות ד', והמחמיר תע"ב").
2. מחמיר – לחו"ש (לחם ס"ק א', שמלה ס"ק א' ד"ה בלחם).
- א) ששבה"ל (ס"ק ב' ד"ה ובשבט, סיכום אות ג', שבה"ל ח"ה סי' קי"א אות ה'), טהרת הבית (ח"א עמ' תפ"ג) – "פשוט בעיני דגם להמחמיר אם ראתה תמונתו כבר לפני זה ע"י פוטוגראף וגם יודעת מהותו לגמרי דאין מקום עוד לחומרא זו".
3. מר"מ – אמרי אש (יו"ד סוף סי' י"ז, אה"ע סוף סי' ס"ד, "נסתפקתי"), הגריש"א זצ"ל (משנת השלחן תשובה קס"ח, "ובשעת הצורך אפשר להקל"), יביע אומר (ח"א או"ח סי' ו' סוף אות ג', ח"ז יו"ד סי' י"ג אות ה'), פתחי הלכה (ארטסקרול ח"ב, פרק ל"ט הע' ל"ג).
- א) ס' חסידים (סי' קע"ב) – "ומה שאמרו חכמים אין יצה"ר שולט אלא במה שענינו רואות, זה יצר חימוד של חימום התאוה. אבל יצר שהלב בוער אחר אשה בלא ראייה, ענין זה כאדם המשתגע".
- 1) מקור חסד (בס' חסידים שם אות ב') – "ועפ"ד רבינו אלו יש להעיר ע"ד החת"ס ... וצ"ע".

ו. אם החתן צריך להיות בעיר כשסופרת ז' נקיים.

1. לא צריך – יביע אומר (ח"ז יו"ד סי' י"ג אות ה', "וכן עיקר").

ז. ז' נקיים בתוך הצ' יום של חדשי הבחנה.

1. מיקל – הגרש"ק זצ"ל (קנאת סופרים בהשמטות לשיו"ט סי' ל', "פשוט לנו שמהני הסיפור תוך הצ' יום"), פתחא זוטא (ס"ק א'), טהרת ישראל (סעי' ז'), בדה"ש (ס"ק י"ט), ששבה"ל (ס"ק ב' ד"ה ובאחרונים, סיכום אות ה', "ומסתבר דמהני"), טהרת הבית (סי' ט' סעי' ה'), שבילי טהרה (סי' ב').
2. מר"מ – דר"ת (ס"ק י"ד), פרדס שמחה (ס"ק ב' אות ח').

ח. זקוקה ליבום.

1. צריכה ז' נקיים מחדש – שער אפרים (סי' ע"ה), רע"א (על סעי' א', "אשה זקוקה ליבם שספרה איזה ימים קודם חליצה לא עלתה לה וצריכה למנות ז"נ מן אחר חליצה ואילך ת' שער אפרים (סימן ע"ה)), פת"ת (ס"ק א'), טהרת ישראל (סעי' ו'), שערי טוהר (שער י"ב סעי' ב').
2. מר"מ – בדה"ש (סעי' ב' בי' ד"ה שבעת, עמ' רל"ג).

ט. שמעתה שספק איסורי קהל.

1. לא צריך ז' נקיים חדש – מהרש"ם (ח"ב סי' קמ"א, "ובדין ספירת ז"נ הגם שהט"ז סי' קצ"ג מחמיר ביש לה ספק בענין החימוד בכ"ז הסד"ט הביא בשם בה"י להקל וגם הוא מיקל וגם בענין ספירת ז"נ על הספק כבר העלה בתשו' ב"ש חא"ח סי' ל"ו להוכיח מסוגי דטועה בנדה (דף כ"ט) דמהני על הספק"), פרדס שמחה (ס"ק י"ג אות ז').
- א) בצירוף ראבי"ה – בדה"ש (סעי' ד' בי' ד"ה דחו, עמ' רל"ח).
2. מר"מ – פתחא זוטא (ס"ק א', מהד"ת ס"ק א'), טהרת ישראל (סעי' ט', "צ"ע").

י. בנות צנועות, שאינן יודעות ענין ביאה כלל.

1. מיקל.

א) אגורה באהלך (ס"ק א') – "לא שמענו שאבי הכלה יהא צריך להודיע להכלה כל עניני ביאה קודם הז' נקיים, וכן משמע שמה שלא מצינו בשום פוסק שיזהיר בזה. ועוד, שהרי בזמניהם היו נושאות כשהיו י"ב שנים, וקיימו מאי דאי' (פסחים ק"ג א) בתך בגרה שחרר עבדך ותן לה, וודאי לא ידעו כלים מענין זה, ועל כרחך צריך לומר שהחימוד הוא עצם החיתון, ולא דוקא חימוד

- התשמיש, ובפרט בזמנינו שהכלות בנות י"ז י"ח, אם כן גם בלאו הכי הרבה יותר מרוב הבתולות יודעות למה נכנסות לחופה, ואף שאין יודעות בדיוק, מכל מקום ידיעה מועטת ודאי סגי לענין דם חימוד".
- (ב) הגר"ח"ק שליט"א (אסיפת יצחק ה' אדר תשס"ט) – שאלה: "כלה שאינו ידעה ענין ביאה כלל, האם צריכה להמתין ז' נקיים מזמן שידעה הענין או מזמן תבעוה לינשא". תשובה: "משתאה לינשא".
- (ג) חוט שני (ס"ק א' אות י"ג) – "כלות שאינן יודעות מענין הביאה עד יום הנישואין, אינה צריכה לחוש לחימוד חדש, ומועיל מה שישבה עד עכשיו ז' נקיים, שמסתמא ההרגשה הכללית של חימוד היה קודם".
- (ד) שיעורי טהרה (עמ' תש"י ד"ה לפני) – "לפני שמתחילה הכלה לספור הז' צריך להסביר לה ענין הביאה, דאפשר שאח"כ כשיוודע לה איכא חימוד וטראה דם, ואם לא ידעה וספרה ז' ואח"כ נודע לה, אינה צריכה ז' מחדש, דהחשש אינו אלא לכתחילה".
2. צריך ז' נקיים חדש.
- (א) הגריש"א זצ"ל (אשרי האיש יו"ד פרק כ"ו אות א') – "צריך להודיע לכלה ענין הביאה קודם ספירת השבעה נקיים, כדי שאחרי זה לא יהיה חימוד חדש".
- (ב) יביע אומר (ח"ח יו"ד סי' ט"ז אות ג') – "והנה נתעוררו אחרוני דורינו בדבר בנות צנועות שאינן יודעות ענין ביאה כלל, ורק לפני ימים אחדים קודם החופה, מסבירות להן ענין ביאה, ואם הן בתוך שבעה נקיים, יצטרכו לחזור ולמנות ז' נקיים מחדש, והימים הראשונים יפלו, כיון שלא היה שייך בהם ענין חימוד. ולכן צריך להודיע ענין ביאה קודם התחלת ספירת שבעה נקיים".
- (ג) ויען דוד (ח"א סי' ק"ל) – "אשה שאינה יודעת מענין ביאה וספרה שבעה נקיים, לא מהני וצריכה לפסוק בטהרה ולספור שבעה נקיים לאחר שהודיעו לה. וכן משמע מכל הפוסקים".
- (ד) עי' חזקת טהרה (דרך ישרה ס"ק א' ד"ה נסתפקתי) – "נסתפקתי בבתולה שאינה בקיאה בטיב נשואין שאינה יודעת שהחתן יבוא עלי' וסוברת סתם שהוא רק נשואין בעלמא ואחר יום או ימים נודע לה שהוא באופן שהחתן באה עלי' אם צריכה ז' נקיים מעת שנתוודע לה שהוא ע"י ביאה, וכנראה מדברי הפוסקים שעיקר החימוד הוא ע"י חמדת הביאה, עיין תוס' יבמות ל"ז ב' דכיון שפעמים לא בא עלי' לא מחמדא ולא חזיא עי"ש בד"ה יחודי, הרי דעיקר החימוד הוא חמדת הביאה, וכיון שמקודם לא ידעה מזה, הוי עיקר החימוד בשעה שנתוודע שהוא ע"י ביאה ואפי' להחזיר ד' שעיקר החימוד הוא רק ע"י נשואין, מ"מ בוודאי הכוונה ע"י נשואין וביאה, אבל לא נשואין בעלמא - ובאופן כזה שלא ידעה בטיב נשואין א"כ עיקר החימוד הוי בשעת שנתוודע לה שהוא ע"י ביאה, וצ"ע. לכן נלע"ד דבכגון זה שידוע שהכלה אינה יודעת וכן"ל יודיעו אותה שהוא ע"י ביאה בעוד שיהא לה זמן לספור".
- (ה) פרדס שמחה (ס"ק י"ג אות ט') – "מגדולי ההוראה שליט"א".
- (ו) הגר"א נבנצל שליט"א (אסיפת יצחק ט"ז אדר תשס"ט) – שאלה: "כלה שאינה ידעה ענין ביאה כלל, האם צריכה להמתין ז' נקיים מזמן שידעה הענין או מזמן תבעוה לינשא". תשובה: "מהמאוחר שבשניהם".
3. מסופק.
- (א) ששבה"ל (סעי' א' ס"ק ב' ד"ה מי) – "מי שלא ידעה ענין ביאה כלל ותבעוה לינשא יש לדון אם חשיב חימוד לענין ז' נקיים, וצ"ע לדינא. והיינו דאף אם חימוד נישואין גורם כחז"ל (סק"א), מ"מ צריך שתדע ענין הביאה".
- ששבה"ל (סעי' א' סיכום אות ב') – "צ"ע לדינא אם חשיב חימוד להצריך ז' נקיים, ולכן צריך להודיע לכלות קודם ספירת הז' נקיים".
4. מר"מ – פתחי הלכה (ארטסקרול ח"ב, פרק ל"ט הע' ז').
- (א) נטעי גבריאל (פרק ב' סעי' ז') – "נכון להודיע לכלה ענין ביאה, לפני שסופרת שבעה נקיים סמוך לחתונה".

[ח] לסמוך הטבילה לבעילת מצוה - רמ"א.

א. ד' ימים בין טבילה לביאה: האם צריכה בדיקות.

1. אינה צריכה לבדוק.
- (א) רמ"א (סעי' ב'). כדאי בסד"ט ס"ק ח', אמנם עי' מחז"ש [לשונו לעיל].
- (ב) לבוש (סעי' ב') – "אך יש לסמוך הטבילה סמוך לבעילת מצוה בכל מה שיוכלו, שלא תראה מחמת חימוד בין הטבילה והבעילה, ומנהגינו עכשיו לטבול הכלה בליל ד' אעפ"י שלא תיבעל קודם מוצאי שבת, שכיון שבימים שבנתיים מתעסקין עמה בחתונה לא חיישינן לתאוות חימוד באלו הימים, אבל מכל מקום אין להרחיק הטבילה מן הבעילה יותר מזה, ואם לא תיבעל במוצאי שבת יש לה לבדוק עצמה בכל יום עד בעילת מצוה".
- (ג) ערה"ש (סעי' י') – "בזמן הקדמון היה המנהג שטובלת בליל ד' והבעילה במוצאי שבת וכיון דקשה לבטל המנהג לכן סומכין על זה גם לכתחלה אבל עכ"פ יותר מזה לא תמשך ואם נמשך תהיה זהירה עכ"פ לבדוק בכל יום".
- (ד) שערי טוהר (שער י"ב ס"ק ו').
- (ה) עי' אג"מ (רשומי אהרן ח"א יו"ד סי' קצ"ב אות ד') – "כלה קודם החתונה לאחר שגמרה הז' נקיים תלבש לבנים ולא תעשה עוד בדיקות שמא תפגע בבתולים ויצא דם".
- (ו) אור יצחק (ח"א יו"ד סי' כ"ט פרק ז' כלה לפני החופה אות ו') [לשונו לקמן], סי' ל"א סי' קצ"ב) – "אני אומר בזמן הוה לאחר שהכלה הלכה למקוה שלא תבדוק עצמה יותר, ואם באת להחמיר עליה אתה עתיד לקלקלה מכמה טעמים, ואין כאן המקום להאריך".
- (ז) הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' רנ"ט) – "וכן הורה למעשה כמה פעמים".
2. ימים אלו בעי בדיקה.
- (א) ב"ח (ס"ק ד', שו"ת סי' קי"ח ד"ה מיהו) – "מנהגינו דטובלים ג' ימים קודם וסומכין על הבדיקה שבודקת בכל יום".

(ב) מקור חיים (ס"ק י"ג) – "פשיטא".
 (ג) סד"ט (ס"ק ח') – "דאפילו היכא דליכא אלא יום אחד בין טבילה לבעילת מצוה צריכה שתבדוק עצמה".
 (ד) חכ"א (כלל קט"ו סעי' ג') – "אם טבלה איזה ימים קודם הנשואין צריכה לבדוק עצמה בכל יום ויום ואפילו הכי אין לסמוך על זה להרחיק הטבילה מבעילת מצוה יותר מארבע לילות ... (סדרי טהרה בשם ב"ח דלא כמשמע מרמ"א דבארבע לילות אינה צריכה בדיקה בכל יום)".

(ה) מחצית השקל (סעי' ב' בהג"ה) – "ואם לא תבעל במו"ש יש לה לבדוק כו' הלשון לאו דוקא דגם קודם מ"ש יש לה לבדוק עצמה בכל יום מן הטבילה עד הבעילה דמאי שנא".

(ו) צמח צדק (פסקי דינים סעי' ו').

(ז) קיצור שו"ע (סי' קנ"ז סעי' א') – לשונו לקמן.

(ח) דר"ת (ס"ק כ"ג).

(ט) טהרת ישראל (סעי' י"ח).

(י) שלחן העזר (סי' ה' סעי' א').

(יא) ששבה"ל (ס"ק ז', סיכום אות ח').

(יב) עמק התשובה (קובץ בית תלמוד להוראה ח"א עמ' קס"ד סי' רנ"ג) – "היות שהפוסקים חששו לכלה אף שטבלה כבר לבדוק כל יום משום חימוד, אין להתיר לה ללבוש בגדי צבעונין דנידונין עכ"פ כדין ז"נ אף דרך לכתחלה הצריכו בדיקה מ"מ נידונין כדין ימים האמצעיים של ז"נ מכיון שיש חשש חימוד, ולענ"ד צריכה לבדוק גם חלוקה כדין ז"נ, והבדיקות בעצמן צריכין שיהיו בסוף כל עונה ועונה דהיינו אחד בסוף עונת הלילה דהיינו בקומה ממטתה ואחד בסוף היום משום דחשש חימוד דהחימוד שייך כל המעל"ע בין ביום ובין בלילה, ואינו דומה לוסת דקביעותה תלוי רק באותה העונה ולא יותר".

(יג) בדה"ש (ס"ק כ"ח) – "אפילו היכא דליכא אלא יום אחד ביניהם ולכן אשה הטובלת לדוגמא אור ליום ב' והבעילה תהיה אור ליום ג' צריכה לבדוק עצמה ביום ב' וראוי להזהיר הכלות על זה שכמדומה שאינן יודעות מזה".

(יד) דרכי טהרה (עמ' צ"ח).

(טו) פרדס שמחה (ס"ק ח').

(טז) לבושי עז (תמצית ס"ק ז') – "ונראה להחמיר".

(יז) מראה כהן (עמ' קע"ד אות ה') – "כל כלה גם אחר שטבלה צריכה להמשיך ולבדוק עצמה פעמיים בכל יום עד הנשואין".

(יח) יסוד הטהרה (פרק י"ב סעי' א') – "בכל מקרה תמשיך ותבדוק עצמה גם לאחר הטבילה עד לבעילת המצוה בכל יום בדיקה אחת".

(יט) נטעי גבריאל (פרק י"א סעי' ב') – "ותבדוק כל יום אחר הטבילה עד החתונה".

1) לבדוק פעמים ביום – הגהות מיימוניות (אסו"ב פרק י"א הל' ט' אות ה'), "פרשב"ם דבעינן ז' נקיים סמוך לבעילת מצוה וכן כתב בעל הרוקח משום אביו וכל רבותינו וכן כתב מורי רבינו שיחיה. ואם טבלה אחר ז' נקיים ולא נבעלה צריכה לבדוק פעמים בכל יום ויום עד שתבעל דלעולם משתבעה לינשא איכא לספוקי דלמא חזיא מחמת חימוד עד שתבעל הילכך בעינן ז' נקיים סמוך לבעילת מצוה עיין בסימן א' ע"כ"), לקט יושר (יו"ד עמ' כ"א, לשונו לקמן), עי' הגר"ש"א זצ"ל (משנת השלחן תשובה קע"ב, "לכתחילה ... מן הדין סגי לה בכל יום בדיקה אחת"), עמק התשובה (קובץ בית תלמוד להוראה ח"א עמ' קס"ד סי' רנ"ג, לשונו לעיל), דרכי טהרה (עמ' צ"ח ד"ה טבילה), ששבה"ל (ס"ק ז', סיכום אות ח'), מראה כהן (עמ' קע"ד אות ה', לשונו לעיל).

2) חד ביום – יסוד הטהרה (פרק י"ב סעי' א', לשונו לעיל).

3) מר"מ – הגר"ש"א זצ"ל (אוצרות הטהרה עמ' תתק"י אות מ"ז, אשרי האיש יו"ד פרק ל"ב אות כ').

3. מר"מ – פתחי הלכה (ארטסקרול ח"ב, עמ' תנ"ח).

ב. רק חד יום לחופה: למחמירים לעיל.

1. עדיין בעי בדיקות – סד"ט (ס"ק ח', לשונו לעיל), קיצור שו"ע (סי' קנ"ז סעי' א', לשונו לקמן), דר"ת (ס"ק כ"ג), שלחן העזר (סי' ה' סעי' א' ס"ק י"ט), בדה"ש (ס"ק כ"ח, לשונו לעיל), דרכי טהרה (עמ' צ"ח ד"ה טבילה), עי' נטעי גבריאל (פרק ה' סעי' י"ג, "אם טבלה לפני הנשואין אפי' יום אחד, לכתחלה יש לה לבדוק את עצמה אחר הטבילה בכל יום אם אפשר פעמיים ביום, ולכל הפחות פעם אחת, אכן מדינא עד ארבעה ימים א"צ בדיקה ... ועצה טובה שתלבש בגדי לבנים נקיים עד החתונה, אז יש להקל בלי בדקה כלל במקום צורך בתוך ד' ימים").

2. מר"מ – מנחת פרי (קונ' התשובות סי' כ"א אות א').

ג. אחר ז' נקיים, קודם טבילה.

1. צריך בדיקה כל יום.

(א) קיצור שו"ע (סי' קנ"ז סעי' א') – "וגם לאחר ספירת שבעה נקיים יש לה לבדוק את עצמה בכל יום עד הטבילה, וכן לאחר הטבילה עד בעילת מצוה".

(ב) שלחן העזר (סי' ה' סעי' א').

(ג) שבט הלוי (סעי' ב' ס"ק ח', סיכום אות ח').

(ד) נטעי גבריאל (פרק ה' סעי' י"ד) – "גם אם לא טבלה עדיין אחר ספירת ז' נקיים, צריכה בדיקה בכל יום".

2. מר"מ – מי נדה (קונ' מהדו"ק סי' קצ"ז ד"ה וראה).

ד. אם עברו עליה שבעה ימים לאחר הז' נקיים וטבילה בלא שום בדיקה.

1. מחמיר, שכל שהיא קרובה לנשואין יש חשש שראתה מחמת חימוד – סד"ט (ס"ק ט'), חכ"א (כלל קט"ו סעי' ג'), "בדיעבד אם הרחיקה הטבילה יותר מזה ובדקה עצמה פעם אחת בתוך שבע ימים או אפילו ביום השביעי עלתה לה הטבילה אבל אם לא בדקה עצמה שבעה ימים אחר הטבילה לא עלתה לה הטבילה ולא השבעה נקיים ראשונים וצריכה לחזור ולמנות שבעה נקיים דאף על גב דאשה דעלמא יכולה לטבול את עצמה כמה ימים קודם שתזדקק לבעלה אפילו יותר משבעה ימים ואינה צריכה בדיקה שאני הכא דכל שהיא קרובה לנשואין איכא חשש חימוד", לחו"ש (לחם ס"ק י"ב), צמח צדק (פסקי דינים סעי' ו'), שערי טוהר (שער י"ב ס"ק ו'), בדה"ש (ס"ק ל', ס"ק ל"א), לבושי עז (תמצית ס"ק ט').

א) לענין ברכה – בדה"ש (ס"ק ע').
2. מיקל – תפרי" (ס"ק ב'), חו"ד (בי' ס"ק ד', עי' ח' ס"ק ד', "אבל בכל אשה אפילו עברו עליה ז' ימים בלא בדיקה מותרת, וכן משמע מסתימת לשון ההג"ה ומשאר פוסקים"), עי' מחצית השקל (על הרמ"א סעי' ב', "ואם לא תבעל במוצאי שבת יש לה לבדוק כו'. הלשון לאו דוקא, דגם קודם מוצאי שבת יש לה לבדוק עצמה בכל יום מן הטבילה עד הבעילה, דמאי שנא. ועל זה כתב אחר כך דהיינו לכתחלה, אבל בדיעבד אפילו לא בדקה עצמה אחר הטבילה כלל וגם קודם הטבילה בתוך השבעה נקיים לא בדקה עצמה רק פעם אחת, אין להחמיר"), עי' ששבה"ל (ט"ז ס"ק ה', סיכום אות ח', "הדעת נוטה כהחוו"ד (סק"ד) והפלתי (ס"ב) להקל שעלו לה הז'נ").

3. מר"מ – טהרת ישראל (סעי' י"ח), ט"ז וש"ך השלם (שפ"ח ס"ק י"ד).

ה. אחר נישואים קודם ביאה.

1. מיקל [עיקר חימודה הוא להנישואין].

א) לקט יושר (יו"ד עמ' כ"א) – "וכל אשה צריכה ז' נקיים סמוך לחופה או בודקת בכל יום פעמים היכא שטבלה קודם לחופה. אבל לאחר החופה אינה צריכה בדיקה אע"פ שלא בעל. כתב הג' בהלכות נדה [שהיה לרבו מהר"א זקצ"ל וז"ל], פרשב"ם דבעינן ז' נקיים סמוך לבעילת מצוה וכו'. כשלמדו לפני תלמידים חשובים הלכות נדה ואני חברתי עמהם ואמר לנו הרבה קבלות ואמ' סמוך לבעילת מצוה פי' סמוך לחופה. בהלכות נדה אלא א"כ יש בחור אחד עמהם כו' כן נוהגין".

ב) חו"ד (בי' ס"ק א') – "אבל אחר הנישואין אם לא בעל תיכף א"צ בדיקה בימים שבין הנישואין להבעילה".
ג) אור יצחק (ח"א יו"ד סי' כ"ט פרק ז' כלה לפני החופה אות ו') – "אחר הטבילה אינה צריכה שום בדיקות, לא לפני החופה ולא לאחריה, ואפילו אם עברו הרבה ימים ועדיין לא נבעלה".

ד) הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' ר"ס) – "להקל".

2. מחמיר.

א) לחו"ש (שמלה ס"ק ט') – "עד בעילת מצוה. לשון זה מורה להדיא דגם לאחר נישואין צריכה בדיקה עד שתבעל דכל זמן שלא נבעלה איכא חשש חימוד. וכן מורה לשון התוס' ... ודלא כחו"ד".

ב) פרדס רמונים (מק"ז ס"ק ה').

ג) ערה"ש (סעי' י'. אמנם עי' סוף סעי' ג', וצ"ב).

ד) ששבה"ל (ס"ק ז', סיכום אות ח') – "וכן אם לא נבעלה תבדוק כל יום".

ה) בדה"ש (ס"ק כ"ט) – "שיש להחמיר כדבריו וצריך להזהיר כלתו על זה שאם אירע איזה אונס ולא נבעלה ביום הנישואין יש לה לבדוק בכל יום עד הבעילה".

ו) חוט שני (ס"ק א' אות י"ב, סי' קצ"ג ס"ק א' אות י"ג).

ז) מראה כהן (עמ' קע"ד אות ה') – "ואם לא נבעלה מסיבה כל שהיא בליל הנישואין צריכה להמשיך ולבדוק עד שתבעל".

ח) יסוד הטהרה (פרק י"ב סוף הע' א') – "עד לבעילת המצוה ואפילו אם עברו כמה ימים אחר החופה ולא נבעלה, צריכה להמשיך ולבדוק עד בעילת המצוה".

ט) לבושי עז (תמצית ס"ק ז', עי' סעי' א' תמצית ס"ק ו').

3. עד איזה זמן, למחמירים לעיל.

א) עד היחוד – הגר"ש קלוגר זצ"ל (מי נדה קונ"א סעי' ב', שיירי טהרה תשובה ד', "אבל אם נתייחדו פעם אחת יחוד הראוי לביאה, שוב לא שייך חימוד. לא מיבעיא אם כבר היו במטה אחת, דבזה יש לצרף דעת הט"ז דהיכא דהוי במטה אחת לא שייך חימוד ... ואינה צריכה אח"כ בדיקה ... וכיון דהך מלתא דרבנן הוא, ובפרט דדעת הרשב"א בלא"ה להקל דלא שייך חימוד רק פעם אחת, לכן בכה"ג ודאי יש להקל. וכן הורתי הלכה בשאלה שנשאלתי בזה, וזה ברור ונכון"), דר"ת (ס"ק כ"ה).

ב) עד שהיו יחד במטה – לבושי עז (תמצית ס"ק ח').

ג) עד בעילת מצוה – לחו"ש (שמלה ס"ק ט', לשונו לעיל), ששבה"ל (סיכום אות ח', לשונו לעיל), חוט שני (ס"ק א' אות י"ב, סי' קצ"ג ס"ק א' אות י"ג), בדה"ש (ס"ק כ"ט, לשונו לעיל), מראה כהן (עמ' קע"ד אות ה', לשונו לעיל), יסוד הטהרה (פרק י"ב סוף הע' א', לשונו לעיל).

4. מר"מ – דר"ת (ס"ק כ"ד), שלחן העזר (סי' ה' סעי' א' ס"ק י"ט), נטעי גבריאל (פרק ה' סעי' ט"ו, פרק ו' סעי' י"ב), פתחי הלכה (ארטסקרול ח"ב, פרק ל"ט הע' כ"ה).

א) לכאורה אחר לילה הראשון, יש כמה צדדים להקל. א', לפי הרשב"א אין חשש של חימוד חדש. ב', לפי החוו"ד החימוד הוא רק לנישואין. ג', לפי הגרש"ק עד החדר יחוד. ד', י"א עד שהיו ביחד בתוך חד מטה. ה', הוא רק חשש דרבנן.

ו. מר"מ.

1. שבט הלוי (ח"י סי' קל"ח אות א') – "שאלה: כאשר יעשה איש נישואין לבתו הכלה ביום ראשון, מתי תטבול הכלה אם במוצש"ק או ביום חמישי בערב. תשובה: אין צורך להאריך כי כן דעתנו נוסה שתטבול בזמנה, אם יש רק ימים ספורים עד הנשואין, מהטעמים שכתב כבוד נ"י, ונוסף לזה כי **כל כלה בלילה לפני החתונה מתוחה כל כך שאין דעתה מיושבת עליה בשעת טבילה**, וכדאי שתטבול בשוב הדעת קצת לפני זה, ותזהר בהלכות עד יום הנשואין, ואין לי להוסיף על דבריו הישרים".

שבט הלוי (ח"י סי' קמ"ה) – "והוא בענין הכלות שאם חל טבילתם איזה ימים לפני החופה שהדין עפ"י רבונותינו הראשנים שצריכות לכתחלה לבדוק עצמן עד החופה כמבואר ברמ"א יו"ד סי' קצ"ב ס"ב, וכ"ת חשש למה שאומרות הנשים שע"י רבוי בדיקות שכיח שמקלקלות עצמן **להקל להם בדיקת קנוח לבד בלי חו"ס**, דלא כהמקילים להם לגמרי, גם דעתי העני' מסכמת כן, היות כי בלא"ה פליגי רבונותינו בנדה ה' ע"א הראב"ד הרמב"ן והרשב"א אם אפילו בדיקה מחויבת ביותר צריכה בדיקת חורין וסדקים, מלבד בדיקת טהרות או בדיקת הפסק טהרה, ודעת רובם ששאר בדיקות סגי בקנוח, וכאשר יפה ביאר הגאון נוב"ק סוס"י מ"ו. מיהו צריך לדעת דד' לשונות מוזכרות בזה, קנוח לגמרי בחוץ בלי הכנסה כלל, קנוח עם הכנסה בתחלת הפרוזדור אבל בלי בדיקת חו"ס, בדיקת חורין וסדקים, ובדיקה עד דישת השמש שרבות מזדנז בזה רבינו הב"י סי' קצ"ו, וברור מלשונות רבונותינו הראשנים מגמ' וסברא **דקנוח היינו הכנסה קצת בפנים בתחילת או"מ רק בלי חו"ס**, ועיין לשון הנ"ב שם בסוף תשובתו סי' מ"ו, תראה כן, אבל קנוח ממש רק בחוץ ממש לא הי' דעתם להקל, ומובן אם כלה אז אומרת שמרגשת חשש הרגשה ונזילה כמו שעת וסת שצריכה בדיקה החמורה יותר".

ט] דחו הנשואין - סעיף ג'.

א. דחו הנשואין, ולא הסכימו באותה שעה על איזה זמן יהיו הנשואין.

1. צריכה עוד ז' נקיים – ב"ח (ס"ק ג' ד"ה כתב, שו"ת הב"ח סי' קי"ח ד"ה והנה), ט"ז (ס"ק ו'), ש"ך (ס"ק ו'), בית לחם יהודה (ס"ק ג'), תוה"ש (ס"ק ה'), חכ"א (כלל קט"ו סעי' ה'), לחוש"ש (לחם ס"ק י"ד), ערה"ש (סעי' י"ב), טהרת ישראל (סעי' כ"ב), שערי טוהר (שער י"ב סעי' ג'), בדה"ש (ס"ק ל"ד), טהרת הבית (סי' ט' סעי' ח'), יסוד הטהרה (פרק י"ב הע' א'), פתחי הלכה (ארטסקרול ח"ב, עמ' תנ"ז).
- (א) משום שצריכה לבדוק כל יום – ב"ח (ס"ק ג' ד"ה כתב, שו"ת הב"ח סי' קי"ח), מהריט"ץ (סי' ס"ז, לשונו לקמן), ש"ך (ס"ק ו'), סד"ט (ס"ק י'), חכ"א (כלל קט"ו סעי' ה'), פרדס רמונים (שפ"ח סוף ס"ק ו').
- (ב) חשיב כמו חימוד חדש ממש – משאת בנימין (סי' מ"ב, "כשחזרו ונתפשו הוי כמו שתבעו לינשא מחדש ואיכא חשש חימוד ולכך צריכה לשבעה נקיים אחרים"), חו"ד (בי' ס"ק ו'), "בש"ך ... הלשון תמוה ... אלא עיקר הטעם הוא דנתעורר לה חימוד חדש"), ערה"ש (סעי' י"ב, "הוי חימוד חדש").
- (ג) מר"מ – ט"ז וש"ך השלם (שפ"ח ס"ק י').
- (ד) נ"מ, עי' לקמן.

ב. דחו הנשואין וחזרו ונתפשו הכל באותו יום (בין בדיקת שחרית וערבית) - תלוי בהטעמים לעיל.

1. שו"ת הב"ח (סי' קי"ח ד"ה והנה) – "ונפקא מינה טובא לענין דינא בין הני תרי חששא כגון בדקה שחרית ואחר כך דחו הנשואין בסתם ואחר כך חזרו וקבעו הנשואין ליום פ' והכל ביום אחד הדחייה והקביעה קודם הערב ואחר כך חזרה ובדקה בערב ומצאה עצמה טהורה דאם היו דנין לזו כתביעה חדשה היתה צריכה לחזור ולספור ז' נקיים כדין כל תבעוה לינשא ונתפיסה דאפילו בדיקה לא מהני לה דחיישינן לשמא ראתה טיפת דם כחרדל מחמת חמוד ונאבד אבל לטעמא דחיישינן לשמא לא מסקא אדעתא כו' א"צ לחזור ולספור ז' נקיים דמאחר דהדחייה והקביעה הכל ביום אחד ושהות מועטת בינתיים והבדיקות דשחרית וערבית דשניהם היו בשעתא דאסקא אדעתא קביעות נשואין והיתה נזהרת בהם יפה בבדיקות א"כ תו לא צריכה לחזור ולספור ז' נקיים ...".
2. מיקל – מהריט"ץ (סי' ס"ז, "בנ"ד זה לא נדחו אלא כשלש או ארבע שעות ותכף נתפשו ביניהם. ועתה כפי זה מה חששה יש בזה דזיל בתר טעמא טעמא מאי אמרו דצריכה לחזור ולספור משום דכיון דאידחו הנשואין ואינה מדקדקת בבדיקה שהיא סוברת כיון דאידחו אידחו. והא לא שייך אלא כשנדחו יום או יומים אבל בנ"ד שבו ביום חזרו ונתפשו הרי ליכא למיחש כלל דהא הבדיקות הם שני פעמים ביום אחת בבקר ואחת בערב בדיקת הבקר כבר עברה ובדיקת הערב היתה אחר שנתפשו נמצא דליכא למיחש כלל להך טעמא אליבא דכ"ע אפי' לדברי המחמירים. ומה גם עתה כפי הדין אפי' יהיו נדחים יום או יומים ליכא למיחש כלל"), סד"ט (ס"ק י'), "דלא חיישינן לחימוד חדש, אלא דחיישינן דלא אסקא אדעתא מקודם בבדיקה יפה, א"כ בזה דבדיקות שחרית וערבית היה בשעת דאסקא אדעתא יפה, אינה צריכה לחזור ולמנות ז' נקיים"), פת"ת (ס"ק ו'), עי' ערה"ש (סעי' ט"ו, "אבל אם בביטול הראשון לא בא חתן אחר ובאותו יום חזרו ונתרצו זל"ז יש מי שאומר דא"צ נקיים מחדש [ס"ט סק"י ועוד כמה גדולים] ודווקא כשעמדו יום או יומים בביטול השידוך כמ"ש בסעי' י"ג צריכה נקיים מחדש ולא באותו יום ואפילו הביטול היה ביום והרצוי בלילה לית לן בה דעדיין לא נתיאשה"), לבושי עז (תמצית ס"ק ג').
3. מחמיר – ששבה"ל (סיכום אות ב'), יסוד הטהרה (פרק י"ב הע' א'), "וכן אם שני הצדדים החליטו שלא לקיים כלל את הנשואין, ושוב חזרו בהם, אפילו אם חזרו בהם מיד, צריכה שוב לספור נקיים ולטבול".
4. מר"מ – ט"ז וש"ך השלם (שפ"ח ס"ק י').

ג. דחו הנשואין, והסכימו באותה שעה על איזה זמן יהיו הנשואין.

1. מחמיר – לבוש (סעי' ג'), "ונראה לי אפילו אם מתחלה כשדחו החופה מיום הראשון אחר שהכינו לה והתנו מיד וקבעוה ליום אחר מיוחד ומוגבל אפילו לא הרחיקה רק יום או יומים וכל שכן יותר, אפילו הכי צריכה לחזור ולישב ז' נקיים אחרים, שכיון שהסיחה דעתה מזמן הראשון חזר החימוד להתעורר פעם שנית סמוך לזמן האחרון".

2. לא צריכה זו נקיים חדשה – ב"ח (ס"ק ג'), שו"ת הב"ח סי' קי"ח ד"ה והנה, "אם מתחלה בשעה שהסכימו יחד לדחות הנשואין הסכימו גם כן באותה מעמד וקבעו הנשואין ביום פ' התם אין ספק דפשיטא דאינה צריכה לחזור ולספור זו נקיים מחדש דליכא למיחש הכא שמא לא היתה חוששת להנך זו נקיים דאיך לא תהיה חוששת הלא יודעת דליום פ' יקבעו הנשואין", שו"ת פני יהושע (ח"ב יו"ד סי' ל'), ט"ז (ס"ק ו'), "ובלבוש כתב ... ואין דבריו נראין כלל דאף מהרי"ק המחמיר כמו שהעתיק בית יוסף לא החמיר אלא מטעם דילמא חזיא ולא אדעתה כיון שנדחו הנשואין כו' וזה אינו שייך כאן דהא ודאי ידעה שפיר זמן הנשואין ובודקת עצמה תמיד", ש"ך (ס"ק ו'), בית לחם יהודה (ס"ק ג'), תוה"ש (ס"ק ה'), סד"ט (ס"ק י'), חכ"א (כלל קט"ו סעי' ה'), חו"ד (חי' ס"ק ו', בי' ס"ק ה'), לחו"ש (לחם ס"ק י"ד), פת"ת (ס"ק ו'), מלבושי טהרה (סעי' י"ב), ערה"ש (סעי' י"ב), טהרת ישראל (סעי' כ"ו), שערי טוהר (שער י"ב סעי' ג'), ששבה"ל (סיכום אות ד'), טהרת הבית (סי' ט' סעי' ח'), בדה"ש (ס"ק ל"ה), פרדס שמחה (ס"ק י"ג אות ב'), לבושי עז (תמצית ס"ק ב'), דרכי טהרה (עמ' צ"ט).

א) אא"כ שנתבטלה הכנת הנישואין – חו"ד (חי' ס"ק ו', בי' ס"ק ה'), ונראה דדוקא כשקבעו על זמן קרוב קבוע דהיינו באופן שלא נתבטלה הכנת הנישואין וא"צ הכנה חדשה אבל אם קבעו על זמן רחוק באופן שצריכין למירמי שיכרא באסינתא מחדש על הנישואין שנקבעו מחדש דודאי צריכה לישב שבעה נקיים מחדש מיום שמתחילין למירמי שיכרא באסינתא על הנישואין שנקבעו שנית דאין שום סברא דאם קבעו הנשואין מחדש עד אחר י"ב חודש שלא תהיה צריכה להמתין אח"כ ופשוט", פת"ת (ס"ק ו'), לחו"ש (לחם ס"ק י"ד), שלחן העזר (סי' ה' סעי' ב' ס"ק ב'), בדה"ש (ס"ק ל"ה), פרדס שמחה (ס"ק י"ג אות ב').

1) "דר"ל שנתבטלה ההכנה לגמרי אבל אם קיימת עוד מקצתה עדיין סמכה דעתה" – בדה"ש (ציונים ס"ק ע"ט).
ב) אא"כ זמן רב – ערה"ש (סעי' י"ב), "וג"ל פשוט דאם קבעו זמן רחוק כמו לחדש ימים וכ"ש יותר דודאי בכל ענין בטלו הקודמים וצריכה מחדש נקיים וטבילה", שערי טוהר (שער י"ב סעי' ג').

ג) "לא יותר משני שבועות" – טהרת ישראל (סעי' כ"ו), שלחן העזר (סי' ה' סעי' ב' ס"ק ב').

1) צ"ע – שבה"ל (ח"ה סי' קי"א אות ד'), "ראיתי בס' עה"ש ס"ק י"ב כ' דנ"ל פשוט דאם קבעו זמן רחוק כמו לחודש ימים דודאי בכל ענין בטלו הקודמים וצריכה מחדש נקיים וטבילה, ע"כ. ולדידי דבר זה צ"ע דכיון דאנו מניחים שלא היה הפסק מפיוס הראשון, ולא נתחדש חמוד חדש א"כ ה"ה כשאר כלה שאף שצריכה לכתחילה להסמיך הנקיים לנשואין מכ"מ אהני דיעבד, כמבואר למעלה".

ד) האם צריכה לבדוק עצמה בעת שקבעו זמן הב' לנשואין.

1) מחמיר – ש"ך (ס"ק ו'), "ואי בדקה עצמה באותה שעה ומצאה טהורה טהורה היא", הו"ד בבא"ה (ס"ק ג'), פרדס רמונים (שפ"ח ס"ק ו' ד"ה אמנם), עי' מלבושי טהרה (סעי' י"ב, ארוך ס"ק ז', "ולכתחלה ..."), עי' טהרת ישראל (סעי' כ"ז, ס"ק ס"ח, "ולכתחילה ...").

2) מיקל – סד"ט (סוף ס"ק י'), חו"ד (בי' סוף ס"ק ו'), פת"ת (ס"ק ו'), "ומ"ש הבה"ט ואם בדקה עצמה באותה שעה כו' עס"ט שם שכתב דאינו ידוע בדיקה דאזנה שעה למה כיון דבנ"ד לא נתיאשה מן הנקיים הראשונים וכתב דהש"ך לא העתיק יפה דברי הב"ח דשם כתב זה על ענין אחר ע"ש".

3) מר"מ – ט"ז וש"ך השלם (שפ"ח ס"ק י"ב).

3. מר"מ – ט"ז וש"ך השלם (כו"ל ס"ק כ"ה, שפ"ח ס"ק י"א).

ד. לא נדחה בבירור.

1. לא צריכה זו נקיים חדשה – ט"ז (ס"ק ו'), "דהיינו שלא נדחו בבירור רק מצד סילוק הנדוניא לא הושוו ועל כן לא נעשו הנשואין באותו יום וחשבו שעדיין יתפשרו ותהיה הסעודה למחר ...", חכ"א (כלל קט"ו סעי' ו'), לחו"ש (לחם ס"ק י"ד), טהרת ישראל (סעי' כ"ג), בדה"ש (ס"ק ל"ו), ששבה"ל (סיכום אות ג').

א) פרדס רמונים (מק"ז סוף ס"ק ו') – "דבעינן שיהיה הסכם גמור על זה משני הצדדים לבטל השידוכים, ונגמר ביניהם בביטול הנשואין, אבל מה שאומרים ב' הצדדים בעת המריבה שביניהם לבטל הנשואין, זה לא מיקרי הסכם גמור, כידוע מדרך העולם שאומרים כן מפאת הריב והקטט, ואח"כ מתפייסים יחד. והנה בלבוש מבואר בעובדא דידיה, שהעמידו החופה, וסירב החתן לילך לחופה, מחמת שלא השלימו לו הנדוניא, ובאו מתוך כך לריב וקטט, ובתוך כך אמרו לאחר שיקח הוא הנדוניא וילך לחופה, ונתרצה האחר, ואמרו לכלה ונתרצית גם היא, והוליוכום לחופה כו', עי"ש. ובאופן זה אם אח"כ שוב נתרצה גם החתן הא' לילך עמה לחופה, אי לא אפסקה אחר, לא היתה צריכה לז' נקיים מחדש, כיון שהיה הכל בעת הריב והקטט, אין כאן הסכם גמור לבטל הנשואין, אך כיון דכבר אפסקה אחר, ונתרצו האחר והכלה להנשא לזה, זה מקרי נגמר הענין בביטול הנשואין של החתן הא', וע"כ אם אח"כ שוב נתרצה החתן הא', צריכה לז' נקיים מחדש, וא"ש דברי הט"ז".

ה. אם אחד משני הצדדים רצה לקיים את הנישואין, ורק הצד השני רצה לבטלם.

1. רק החתן לא רוצה.

א) לא צריכה זו נקיים חדשה – ט"ז (ס"ק ו'), "אפילו אם החתן גומר ואומר שאינו רוצה לישאנה מחמת שלא סלקה נדונייתו וצד הכלה רודפים אחריו בדין ובפשר לפתותו עד שנתפתה להם אף ע"פ שזה נמשך יום או יומים לא מקרי זה דחיית הנשואין דהכלה דעתה סומכת תמיד באותו זמן שיתפתה החתן בכך", בית לחם יהודה (ס"ק ג'), מקור חיים (ס"ק ט"ו), חו"ד (חי' ס"ק ו'), לחו"ש (לחם ס"ק י"ד), ערה"ש (סעי' י"ג), טהרת ישראל (סעי' כ"ד), שערי טוהר (שער י"ב סעי' ג'), הגרש"א זצ"ל (משנת השלחן תשובה קע"ד, אשרי האישי יו"ד פרק כ"ו אות ד'), בדה"ש (ס"ק ל"ו), פרדס שמחה (ס"ק י"ג אות ג'), יסוד הטהרה (פרק י"ב הע' א', לשונו לקמן).

2. רק הכלה לא רצתה.

(א) צריכה ז' נקיים חדשה – בית לחם יהודה (ס"ק ג'), ערה"ש (סעי' י"ג, "ויראה לי דאם להיפך כשהכלה אמרה שמבטלת השידוך וצד החתן רודפים אחריה וחזרה ונתרצתה דהוי חימוד חדש אם גמרה באמת בלבה מקודם לבטל השידוך ולכן אם אומרת שלא רצתה באמת בביטולו אלא עשתה כן כדי להוציא ממנו איזה דבר לטובתה נאמנת [נ"ל]), טהרת ישראל (סעי' כ"ה), הגריש"א זצ"ל (משנת השלחן תשובה קע"ה, אשרי האיש יו"ד פרק כ"ו אות ה', "אם אומרת שהסיחה דעתה לגמרי מהנשואין ולא היה לה שום צד להינשא"), בדה"ש (ס"ק ל"ו, ציונים ס"ק פ"א).

(ב) לא צריכה ז' נקיים חדשה – מקור חיים (ס"ק ט"ו, "וכן נראה לי להיפך אם הכלה ממאס בהחתן לעת נישואין ולא רצה להינשא ממנו ואבי הכלה וצד החתן רודפין אחריה לפתותה עד שנתפתית וממשיך יום או יומים אם אמרת שבדקת בנתיים אינה צריכה לז' נקיים מחדש"), חו"ד (חי' ס"ק ו'), שערי טוהר (שער י"ב סעי' ג'), שבה"ל (ח"ה סי' קי"א אות ג', "וראיתי לשני מחברים אחרונים שחולקים בכוונת הט"ז אם דוקא בכ"ג שהעכוב רק מצד החתן, וצד הכלה רודפים אחריו, אבל כשעכוב מצד הכלה וצד החתן משתדל לפייס ואח"כ נתיישבו ההדורים צריכה עו"פ שבעה נקיים, או דגם בנדון זה כיון דלא הוחלט מצד שניהם לדחות, וצד החתן מוכן לפייס ומפייס אפשר להקל גם בזה, וכצד זה נראה לפי המציאות עכ"פ רוב פעמים כ"ה כל שהכלה רואה שהחתן רוצה לפייס ולתיישב הדורים גם כשצד הכלה לע"ע מעכבים מ"מ היא באמת לא מסיחה דעת"), יסוד הטהרה (פרק י"ב הע' א', "אבל אם אחד משני הצדדים רצה לקיים את הנישואין, ורק הצד השני רצה לבטלם, אין היא צריכה לחזור ולספור שבעה נקיים").

(ג) מר"מ – פרדס שמחה (ס"ק י"ג אות ג').

3. מר"מ – ט"ז וש"ך השלם (כו"ל ס"ק כ"ג).

(א) הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' רס"ב) – "ובמקרה של מזג אויר גרוע שהוצרכו לדחות הנישואין, ועכשיו קשה למצוא אולם, ואינם יודעים מתי יוכלו לעשות החתונה, דנו בזה הפוסקים אם נחשב כדחיית החתונה כיון שאין זמן מסוים, אף ששני הצדדים מחפשים לעשות החתונה הכי מוקדם שאפשר. ולכאורה לפי הט"ז להקל (שהוא מקיל אף אם רק צד אחד רודפים לעשות החתונה), ויש לדון בדעת הש"ך סק"ו. ושמעתי מרי"ב של' שנוהגין לעשות הערמה לומר לכלה שהחתונה יהיה ביום פלוני, אף שאינו אמת, כדי שלא תצטרך למנות עוד שבעה נקיים. ואח"כ כשימצאו אולם, יכולים 'להחליף' עוד פעם. ואם לא עשו את זה, מאוד קשה להחמיר".

1. לא בא החתן ביום החופה, משום אונס.

1. לא צריכה ז' נקיים חדשה – משאת בנימין (סי' מ"ב, "דמעולם לא נתיאשה מהנישואין ואע"פ שלא בא החתן לזמן הנישואין בשביל זה לא נתיאשה דמימר אמרה דמחמת איזה אונס מעכב וכשיעבור האונס יבא אחר יום או יומים ומכיון דלא נתיאשה ויהבא אדעתא שוב לא צריכה לשבעה נקיים אחרים"). ש"ך (ס"ק ז', נקוה"כ על הט"ז ס"ק ו'), בית הלל (ס"ק א', "וכן נוהגין"), תפר"י (ס"ק ב'), תשובה מאהבה (על הש"ך ס"ק ז'), חו"ד (חי' ס"ק ז'), ערה"ש (סעי' י"ד), ששבה"ל (סיכום אות ה').

(א) בצירוף הראבי"ה – תוה"ש (סוף ס"ק ה'), "נראה לי דצריכה שתבדוק עצמה באותה שעה שבא הציר ומצאה עצמה טהורה"), סד"ט (ס"ק י"ב), חכ"א (כלל קט"ו סעי' ז', "ואם ספרה שבעה נקיים אדעת זמן הנשואין שהיו מוגבלים לראש חודש ניסן וכשהגיע ראש חודש ניסן לא בא ולמחרתו בא ציר מהחתן דאתיליד ליה אונסא בדרך ושיבא בתוך יום או יומים אינה צריכה שבעה נקיים אחרים אפילו לא בדקה עצמה בימים שבינתיים אם לא עברו עליה שבעת ימים בלא בדיקה דודאי רמא אנפשא ויהבה דעתה שתבדוק יפה ושלא תבא לידי חימוד (ש"ך ס"ק ז') ומכל מקום כיון דיש אומרים דבזה יש לחוש לחימוד (עיין ט"ז ס"ק ו') ולכן יש להורות כשיבא הציר תבדוק עצמה מיד (סדרי טהרה ס"ק י"ב ד"ה אעפ"י"), לחו"ש (לחם ס"ק י"ז), צמח צדק (פסקי דינים סעי' י"ד), טהרת ישראל (סעי' ל"א), שערי טוהר (שער י"ב סעי' ג'), לבושי עז (תמצית ס"ק ד').

(ב) פרדס רמונים (שפ"ח סוף ס"ק ז'), צמח צדק (פסקי דינים סעי' י"ד) – "אך כל זה לכתחילה, אבל בדיעבד אם לא בדקה את עצמה בעת ביאת הציר מהחתן, יש להקל בזה כדעת המשאת בנימין והש"ך, וכמו"ש הבית הלל הביאו בסדרי טהרה, שנוהגין לפסוק הלכה למעשה כדעת המ"ב".

2. צריכה ז' נקיים חדשה – שו"ת פני יהושע (סוף סי' ל'), ט"ז (ס"ק ו'), "ונראה לי עוד באם לא בא החתן ליום המוגבל לחתונה מחמת אונס אשר קרהו בדרך ואחר אותו יום שלח שליח להכלה והתנצל עצמו מדוע לא בא גם תמול גם היום דהכלה צריכה לשבעה נקיים מחדש דכיון שלא בא ליום המוגבל ודאי מסופקת בדעתה דכל הדרכים בחזקת סכנה ושמא יש סכנה שלא יבוא כלל ואחר שנודע לה שהוא בא ודאי הוה חימוד חדש וראיתי בתשובת משאת בנימין בזה שאינה צריכה לשבעה נקיים דמימר אמרה מחמת אונס נתעכב וכשיעבור האונס יבוא והנראה בעיני כתבתי דודאי היא דואגת על סכנה שלו או שאינו חפץ בה על כן לא בא ביום חתונתו ומשום הכי הוה אחרי כן חימוד חדש כשיצא הספק מלבה כן נראה לע"ד").

(א) באר מרדכי (על סעי' ב' ד"ה ונחזור) – "נ"ל בס"ד שהגם שהט"ז חולק על המ"ב היינו דוקא אם לא בא הציר באותו היום ולפי"ז להט"ז שמחמיר היינו אם יש לכלה לחשוב שתתפרד החבילה, וע"כ רק אם לא בא החתן ביומו חוששת, אבל כל אותו היום ממתנת שיבוא החתן ולא אסחי' אדעת' על ספירה ישינה ואין מקום לתאו' [ועיין ס"ט שם אות י'] ופשיטא שגם הט"ז מודה להמ"ב".

3. בזמן הזה.

(א) שבה"ל (ח"ה סי' קי"א אות ב') – "במחלוקת הט"ז ס"ק ו' והש"ך ... והפוסקים נוטים להקל כהש"ך, הנה זה בימיהם שלא היו הכלים והאפשרות להודיע מיד מאמצע הדרך, אבל כהיום שהחתן נוסע מעבר הים כגון לא"י ובהמשך הדרך לא המשיך דרכו לא"י למקום הכלה, ולא נשמע על אנסו, ואין אומר ואין דברים להודיע פשר העכוב ודחית יום החתונה, ובפרט כשה' ממילא איזה חלוקי דעות כבר לפני זה, בזה חוששני שאם באמת לא בא ביום החתונה הוכחה ברורה שרוצה לבטל, והכלה ביודעה כך הפסיקה לגמרי והסיחה מזה, ובאם אח"כ בא יבא ונתישב בדעתו צריכה עו"פ שבעה נקיים".

ששבה"ל (סיכום אות ה') – "אם אפשר הי' להודיע בטלפון או בדואר או ע"י שילח ואפילו מחו"ל, הוי הוכחה שאינו רוצה לבוא ומסיחה דעתה וצריכה ז"נ".

(ב) טהרת הבית (סי' ט' הע' ח' ד"ה וכתב עוד) – "וראיתי בשו"ת שבט הלוי ... ובספרו ... אולם אין זה ברור כל כך, כי לפעמים יארע אונס כזה שלא ימצא בנקל טלפון או משרד דואר להבריק להורי הכלה, מחמת איזה סיבות, במשך יום או יומים, ולא דמי לדברי החתם סופר ... על ימים אחדים אין לסמוך על אומדנא זו אף להחמיר, וכיון שעיקר דין זה הוא חומרא יתירה מדרבנן, לכן אין לנו לזוז מהסכמת האחרונים הנ"ל. ודו"ק".

4. מר"מ – פרדס שמחה (ס"ק י"ג אות ה'), ט"ז וש"ך השלם (כו"ל ס"ק כ"ו, שפ"ח ס"ק ט"ו).

(א) הגריש"א זצ"ל (משנת השלחן סוף תשובה קע"ב, שבילי טהרה סי' ד', אשרי האיש יו"ד פרק כ"ו אות ז') – "היה במילואים וקבע זמן לנישואין ולא ידע מתי ישתחרר, וספרה ז' נקיים ולא קיבל שיחרור, ונדחו הנשואין ובא שבועיים אח"כ ולא בדקה בזמן זה, יש להחמיר לחוש לחימוד חדש בקביעות הנשואין החדש, הואיל ועבר זמן רב מהבדיקה, וגם המתנה לו בזמן הקודם ולא הגיע".

ז. נתחלף החתן.

1. צריכה ז' נקיים חדשה – לבוש (סעי' ג'), "נראה לי אפילו לא נדחה הזמן אלא נתחלף החתן, וכמעשה שהיה שהעמידו את החופה וסירב החתן ולא רצה ללכת לחופה מחמת שלא השלימו לו נדונייתו ובאו מתוך כך לריב וקטט, ובתוך כך אמרו לאחר שיקח הוא הנדוניא וילך תחת החופה מיד ונתרצה האחר, ואמרו הדבר לכלה ונתרצה גם היא, ומיד באותה שעה הוליקום לחופה והכניסום לאותה החופה המוכנת ועומדת היתה, והכלה כבר היא יושבה ז' נקיים והיתה מוכנת לטבול באותה לילה לחתן הראשון. ואמרתי שצריכה לחזור ולישב ז' נקיים אחרות לחתן זה, כי אמרתי נתחדש החתן נתחדש החימוד והימים הראשונים יפלו, ואין להם עסק לזה החתן וצריכה שבעה נקיים מחדש", ט"ז (ס"ק ו'), "כתוב בלבוש ... וזה דבר פשוט לא ניתן להכתב מרוב פשיטותו", ש"ך (ס"ק ו'), חת"ס (יו"ד סי' קפ"ד, "ומ"ש הט"ז סי' קצ"ב והסכימו עמו כל האחרונים בנתחלף החתן צריכה נקיים מחדש הנה הם לא מיירי אלא בנתיאש' מן הראשון שוב אפי' באותו מעמד מיד נתחלף ונתרצה לחתן אחר היינו טעמא משום שנתיאשה מן הראשון אפי' בראשון גופה בנתיאשה וחזרה ונתרצה באותו מעמד איכא פנים חדשות אלא שהש"ך והט"ז ס"ל מסתמא אין כאן יאוש כי עיניה תולות ומיחלו שעוד יתמצו משא"כ כשלא נתמצו אע"ג דמיד ולא לתר נתרצית לחתן אחר מ"מ הראשון חלף הלך לו ושני פני' חדשות הוא אבל באמת נ"ל אפילו לא הי' יאוש וקטטה כלל משום הפסק אלא שנתמצו להחליף חתן בחתן אחר מכל מקום כיון דהחמדה ראשונה הי' על גוף זה ואין היצה"ר מתגרה מגוף זה לגוף אחר א"כ כיון שנתחלף בגוף אחר הוי חמדה חדשה לגמרי וצריכה ז' נקיים", חוו"ד (חי' ס"ק ו', בי' ס"ק ה'), חכ"א (כלל קט"ו סעי' ד'), פת"ת (סוף ס"ק ו'), לחוש (לחם ס"ק ט"ז, קיצור שו"ע סי' קנ"ז סעי' ב'), ערה"ש (סעי' ט"ו), טהרת ישראל (סעי' ל'), שערי טוהר (שער י"ב סעי' ג'), ששבה"ל (סיכום אות ו'), פרדס שמחה (ס"ק י"ג אות ו'), לבושי עז (תמצית ס"ק ו', סעי' ב' תמצית ס"ק ד').

2. חזר החתן הראשון ונתרצה עמה.

(א) עדיין צריכה ז' נקיים חדשה – ט"ז (סוף ס"ק ו'), "שנראה לי דאם אחר ריצוי עם החתן השני חזר החתן הראשון ונתרצה עמה צריכה גם כן שבעה נקיים מחדש כיון דאפסקה אחר בינתיים כנ"ל", חוו"ד (חי' ס"ק ו', בי' ס"ק ה'), חכ"א (כלל קט"ו סעי' ד'), לחוש (לחם ס"ק ט"ז, קיצור שו"ע סי' קנ"ז סעי' ב'), ערה"ש (סעי' ט"ו), טהרת ישראל (סעי' כ"ט), שערי טוהר (שער י"ב סעי' ג'), ששבה"ל (סיכום אות ו'), פרדס שמחה (ס"ק י"ג אות ו').

י. חופת נדה - סעיף ד'.

א. הרחקות.

1. עי' ריש סי' קצ"ה, לשיטות ומר"מ.

ב. חתן שפירסה אשתו נדה: האם איסור יחוד איסור דרבנן או דאורייתא.

1. עי' אה"ע סי' כ"ב סעי' א', לשיטות ומר"מ.

ג. עונת הוסת בליל חופה, דין של יחוד.

1. עי' סי' קפ"ד סעי' י', לשיטות ומר"מ.

ד. עשה העראה בלבד, אם יש עדיין איסור יחוד.

1. מחמיר, יש איסור יחוד.

(א) ים של שלמה (כתובות פרק א' סי' ו' ד"ה ולא) – "בעילת מצוה, דהיינו בעילה גמורה, אבל בעילה דרך איברים, או אפילו העראה, לא מהני לענין זה, דנימא נח יצריה, ולעולם ישן בין האנשים, וכן עיקר".

(ב) הפלאה (על סעי' ד', עי' כתובות דף ה: בתד"ה מהו) – "ואף שהערה בה אכתי יצרו תקיף וצריך שמירה שלא יערה בה".

(ג) דעת תורה (סי' קצ"ג ד"ה ומהאי) – "נ"ל דאסור ביחוד בראתה דם בהערה".

(ד) ששבה"ל (ס"ק ג', סי' קצ"ג ס"ק ז' ד"ה והנפ"מ, סיכום אות ז') – "ונראה בזה להורות לחוש למחמירים, אך אפשר להקל שאין צריך שתי שמירות אלא שכ"א יישן בחדר לבד והיא תסגור עצמה".

(ה) עי' דרכי טהרה (סוף עמ' ק"ה) – "ואף שאין הלכה כמותם יש לחוש לדעתם".

2. מיקל.

(א) חזו"א (כדאי' באחרונים. דבר הלכה עמ' קס"ט ד"ה אמנם, חוט שני, מראה כהן, ועוד) – "אמנם היכא דהווי רק נשיקה ולא העראה ספר לי הררנ"ק שליט"א דהוי עובדא קמי' מרן החזו"א זצללה"ה שהיתה רק נשיקה ולא יותר ואח"כ באותה הלילה פרסה נדה [כך הוי עובדא] והורה מרן זצ"ל שאסורים ביחוד".

(ב) מהר"י שטייף (קובץ הלכות יחוד פרק י"א הע' ט"ז, באר משה ח"ג סי' קל"ב אות ג') – "שיש להקל".

(ג) אג"מ (רשומי אהרן ח"א יו"ד סי' קצ"ג אות א') – "חתן שבעל ביאת מצוה בהכנסת העטרה בלבד בלי הוצאת זרע, עדיין נחשב לביאה ומותר ליחד עמה אם פירסה נדה".

(ד) באר משה (ח"א סי' נ"ב אות ט', ח"ב סי' ס"ט אות ד', ח"ג סי' קל"ב) – "סגי ההכנסת עטרה שהיא הערה בעלמא שא"צ שמירה ומותרין ביחוד".

(ה) דברי יציב (יו"ד סי' צ"א, שפע טהרה ס"ק ב') – "אין צריכין שימור, ואפשר לכתחלה לא יעשה שימור".

(ו) ציץ אליעזר (ח"ו סי' מ' פרק כ"ה אות ד', ח"ח סי' כ"ז אות א', סי' כ"ח) – "ומכיון שיוצא לנו שאיסור היחוד של חתן וכלה כשפי"נ לפני ב"מ אינו אלא מדרבנן נלפענ"ד לפשוט למה דאיסתפקנא לן איך יהא הדין אם רק הערה בה, או פחות מזה [כפי שקורה בהרבה מקרים וביחוד אצל בני תורה שאינם בקיאים כלל] דדינא הוא דמותר לבוא עליה שנית, עיין יו"ד סי' קצ"ג, ולפני שהספיק לעשות זאת בלילה השני' פירסה נדה, אם בכה"ג מותרים ביחוד, מכיון דהביאה שבא עליה הרי אינה נחשבת לביאה גמורה, אבל לפי האמור דיוצא לן דאיסור היחוד בזה אינו בכלל כ"א מדרבנן א"כ יש מקום להקל בזה ולומר דמכיון דסוף סוף התחבר עמה ואיך שהוא כבר בא עליה א"כ התפייס כבר יצרו בכך ותו לא תקיף יצריה עליה, ולכן הותרו כבר שפיר ביחוד כאיש ואשתו דעלמא".

(ז) קנה בושם (ח"ב סי' ס' אות א', ביאורי ש"ך אות ח') – "הדבר מקובל אצל בעלי ההוראה להורות להקל בזה".

(ח) משנה הלכות (ח"ה סי' קמ"ז, ח"ט סי' קפ"ב).

(ט) הגריש"א זצ"ל (לבושי עז תמצית ס"ק ז', משנת השלחן תשובה קע"ז, תשובה קצ"ב, משמרת הטהרה פרק ט"ו הע' ל"ה, אשרי האיש יו"ד פרק כ"ו אות כ"ג) – "חתן שרק הערה בה, ופירסה נדה, המנהג להקל שמותרים ביחוד".

(י) טהרת הבית (סי' ט' סעי' י') – "ועשה העראה בלבד, ואחר כך הכלה פירסה נדה, מותרים ביחוד".

(יא) עי' דבר הלכה (סי' ב' סעי' י"ב. אמנם עי' דפו"ח) – "ונראה לכאורה דאם בא עלי' בהעראה ולא ביאה גמורה, וראתה דם בתולים או שפרסה נדה מותר להתייחד עמה (כ"מ מהש"ע)".

(יב) תשובות והנהגות (ח"א סי' ת"ק) – "שבספק לו אם הגיע להעראה ואח"כ פירסה נדה, אפשר להקל באיסור יחוד. ובספר דבר הלכה' מביא הוראת החזו"א זצ"ל שכה"ג ספק נשיקה או העראה גמורה התיר בלילה בשומר אחד ואמר לקחת קטן לשומר, וכמדומני שמורי הוראה מיקילין בדין זה לגמרי ועכ"פ ראוי לשאול שאלת חכם".

(יג) פרדס שמחה (ס"ק ט"ו) – "נהגו להקל, מכ"מ בנשיקה גרידא אסור".

(יד) חוט שני' (ס"ק ב' אות ט', יחוד ס"ק ב' אות ט', מכתב במראה כהן עמ' קפ"ט) – "שאלה: חתן שפירסה כלתו נדה קודם שבא עליה הרי הם אסורים ביחוד, וכתב ים של שלמה בפ"ק דכתובות דין ו' שאינם מותרים ביחוד רק אם בעל בעילה גמורה אבל בהעראה לבד ואח"כ פירסה נדה אסורים הם ביחוד דלא נח יצריה עדיין. וכ"כ בספר דעת תורה למהרש"ם סי' קצ"ג, איך יש להורות בזה. תשובה: אם ה' רק נשיקת האבר עדיין אסורה ביחוד, אבל אם ה' הכנסה במקצת מקילין".

(טו) חזקת טהרה (סי' קצ"ה ס"ק ג', תוספות טהרה אות קמ"ז).

(טז) אבני ישפה (אהל יעקב ו' אלול תש"ע) – "נראה לי שרק באופן שהיתה לפחות נשיקת אבר והיינו הערה בה, יכולים להקל שאין איסור יחוד אם פרסה נדה, אבל אם רק היה קירוב בשר, יש איסור יחוד. וכן כתב הט"ז סי' קצ"ב ס"ק ז' שאין היתר רק כשבעל. ועיין בבדי השולחן סי' קצ"ב ביאורים ד"ה קודם שדעתו נוטה שצריך הערה בה והביא שיש מחמירים גם בזה, ומוכח שקירוב בשר ודאי שאין להקל".

(יז) מראה כהן (עמ' קע"ט אות ה') – "אם התחיל לבעול וראתה דם נחלקו הפוסקים האם מותרת ביחוד ומרן החזו"א הורה דאם היתה כניסת מקצת עטרה אפשר להקל שמותרים ביחוד".

(יח) יסוד הטהרה (פרק י"ב הע' ג') – "ואם לא היתה בעילה גמורה אלא נשיקת איברים, וראתה דם נדות אחר כך, יש להחמיר, אבל בהעראה [דהיינו כניסת עטרה] יש להקל".

(יט) לבושי עז (תמצית ס"ק ז') – "העראה אפילו במשהו ופירסה נדה, אינם צריכים שימור ... אבל בנשיקת אבר בעלמא צריכה שימור".

(כ) שבילי טהרה (סי' י"א).

(כא) משמרת הטהרה (פרק ט"ו סעי' י"ט) – "והמנהג להקל".

(כב) אור יצחק (ח"א יו"ד סי' כ"ט פרק ז' הכונס את הבתולה אות ז') – "ואם כבר התחיל לבעול ואחרי זה פירסה נדה - מותרים בייחוד [גם שלא הכניס האבר כולו ולא הוציא שכבת זרע]. התחלת ביאה לענין זה הוא מה שהכניס אברו באבר חי, אבל אם הכניסו באבר מת אין זה ביאה כלל, ואם אח"כ פירסה נדה אסורים ביחוד".

(כג) נטעי גבריאל (פרק ו' סעי' ל"ב) – "נטמאה טרם שקיים בעילת מצוה, אם כבר הספיק לעשות עכ"פ העראה מותר ביחוד, ואם עדיין לא נכנס אלא היה בקירוב בשר, ישאל שאלת חכם".

(כד) חזקת הטהרה (סעי' ח').

(כה) הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' רע"ד) – "אבל אם הערה בה, רק שלא גמר ביאתו, בזה שפיר נחשב כבא עליה. ושמעתי מרי"ב של' שיש להקל הכא לשיטת הט"ז בהעראה, אף שלענין כהן אין לאסרה (בצירוף שאין החתן יודע כלום ובצירוף סברת רשז"א זצ"ל). שמח' אמוראים במהו נחשב כהעראה, נשיקה או כניסת העטרה".

3. מר"מ – בדה"ש (סעי' ד' ב' ד"ה קודם, עמ' רל"ח, "וצ"ע"), פתחי הלכה (ארטסקרול ח"ב, פרק מ' הע' צ"ז), אוצר הפוסקים (אה"ע סי' כ"ב סעי' א' אות ז'), ט"ז וש"ך השלם (שפ"ח ס"ק י"ט).
(א) ששבה"ל (סוף ס"ק ג') – "העראה רק באבר מת לכו"ע אינו כלום".

ה. מר"מ.

1. יביע אומר (מעין אומר ח"ז פרק א' סי' רכ"א) – "שאלה: באו זוג שנישא מקרוב והחתן לא עשה אפילו העראה וקיבלה ווסתה, ואמרו שקשה להם מאד להביא שומרים שיהיו כדי שלא יהא יחוד, מה יעשו. תשובה: [מו"ר נר"ו קרה לכלה ואמר לה] שתישן בחדר נפרד ותסגור את הדלת ואפילו שיבקש ממנה לפתוח לא תשמע לו".

יא] טהורה כשנשאת ולא בא עליה, ופירסה נדה אחר כך.

- א. מיקל [והמחמיר תע"ב], דלא תקיף יצרו.
1. תרה"ד (סי' רנ"ג) – "אחד מן הגדולים הורה לאסור הואיל ולא בעל עדיין כדמשמע לישנא דתלמודא בסתמא, לא שנו אלא שלא בעל כו'. וחד מרבנותא התיר ואמר דמה שאמר הספר דבלא בעל אסור להתייחד, היינו דווקא היכא דלא הוות חזיא לבעול בתחילת החופה חיישין דילמא תקיף עליו יצרו, אבל בנדון דידן דחזינן דלא תקיף ליה יצריה באשה זו אפילו בשעת החופה, ולא בא עליה מעולם וראויה היתה לו לא חיישין לייחוד דידה דודאי לא יעבור דלא תקיף יצריה ... המחמיר תבוא עליו ברכה".
2. שלטי דבורים (כתובות דף א: אות ז') – "וכתב בספר התרומה דאם נתיחד עמה במטה והיה לו פנאי לבעול ולא בעל ואח"כ פירסה נדה דמותר אח"כ להתייחד עמה".
3. רמ"א (סעי' ד') – "יש אומרים אם היתה טהורה כשנשאת ולא בא עליה, ופירסה נדה אחר כך, א"צ שימור עוד, והמחמיר תע"ב".
4. לבוש (סעי' ד') – "ויש אומרים כשנשאה טהורה ולא בא עליה ופירסה נדה אינה צריכה שימור עוד, כיון שכבר נתייחד עמה בעודה טהורה ולא בא עליה הרי חזינן דלא תקיף יצרו באשה זו, לפיכך לא חיישין לייחוד דידה דודאי לא יעבור דהא לא תקיף יצריה עלה, מכל מקום המחמיר בזה תבא עליו ברכה".
5. רדב"ז (סי' קס"ד) – "ואם נשא אשה חדשה ולא בא עליה עדיין ושהה אחר החופה כמה לילות ולא בא עליה ופירשה נדה כתב מהר"ר ישראל ז"ל שהיא פלוגתא דרבנותא ודעתי להתיר כיון דחזינן דלא תקיף ליה יצריה באשה זו אפי' בשעת החופה לא חיישין לייחוד דידה דודאי לא יבוא עליה והוא ז"ל כתב המחמיר תבא עליו ברכה".
6. ש"ך (נקוה"כ על הט"ז ס"ק ז') – "השיג על התרומת הדשן שלא כדת, דהכא נמי סתם בני אדם בחזקת כשרות".
7. תפארת למשה (על הט"ז ס"ק ז') – "זה אינו, דאם כן תקשה למאן דאמר שוורים לאו בחזקת שימור קיימי ע"ש מההיא דראה ג' פעמים ולא נגח, ודו"ק".
8. חכ"א (כלל קט"ו סעי' ט') – "ואם היתה טהורה כשנשאה ולא בא עליה ופירסה נדה אחר כך אינה צריכה שימור עוד דהא חזינן דלא תקיף יצריה כיון שלא בא עליה עד השתא והמחמיר תבא עליו ברכה".
9. חשב האפוד (ח"ב סי' קמ"ו) – "הרי התרה"ד והרמ"א והש"ך קיימי בחדא שיטה דכל שנשאה כשהיא טהורה אין להחמיר בזה".
10. מראה כהן (עמ' קע"ט אות ד') – "אם היתה טהורה בשעת הנשואין והיתה להם אפשרות לשמש ולא בעל [מסיבה כלשהי, דבלא סיבה אין לדחות את בעילת המצוה], ולמחרת ראתה דם, מותרים ביחוד. והמחמיר תבא עליו ברכה".
11. פוחת שער (סימן י"ב סעי' ה', עי' מילואים) – "שכל שהיתה ראויה לבעול ולא בעל, חזינן דלא תקיף יצריה ומן הדין אין צריך שמירה ... ובפרט שהיו פ"א במט"א והיה התחלת דברים ביניהם".
12. הגר"ד פיינשטיין שליט"א (קונטרס יד דוד עמ' ר"ה אות י"ז).

ב. מחמיר, שצריך שמירה.

1. ים של שלמה (כתובות פרק א' סי' ו') – "ולא נהירא לי כלל, דאינו דומה אדם לבהמה, דגבי אדם אמרינן, אינו דומה למי שיש לו פת בסלו, ומשום הכי, בתחילה היו פת בסלו, ונח יצריה, אבל השתא דקמה עליו באיסורא, ליכא פת בסלו, וחיישין דלמא תקיף יצריה".
2. ט"ז (ס"ק ז') – "נראה לי כדברי האוסרין כמשמעות לשון התלמוד דאין היתר רק כשבעל ואין זה בכלל המחמיר תע"ב אלא דין גמור הוא שצריך שמירה".
3. חו"ד (ח' ס"ק ח') – "ובט"ז מצריך שימור מדינא".
4. עצי לבונה (על רמ"א סעי' ד') – "עיינ ט"ז ס"ק ז' דמסיק דמדינא צריכה שימור בזה, וכן הביא בפלתי ראייה מהרמב"ם".
5. פרי דעה (טורי כסף ס"ק ז') – "אחר העיון נראה לפענ"ד דדברי הט"ז נכונים ... העיקר כהט"ז".
6. פרדס רמונים (מק"ז סוף ס"ק ז', שפ"ח ס"ק י') – "לדעתי יש להחמיר בזה".
7. ערה"ש (סעי' י"ז, סעי' י"ח) – "אפילו היתה טהורה ולא בא עליה כמה לילות ואח"כ פירסה נדה אע"ג שאנו רואין דלא תקיף יצריה שהרי נתייחד עמה כמה לילות ולא בעל מ"מ אסור עתה להתייחד עמה דבאיסור היצה"ר בוער יותר".
8. פתחא זוטא (מהד"ת ס"ק ב') – "ולגוף הדין רבו המחמירין כדעת הט"ז ע' בערוך השלחן ובטהרת ישראל כאן ובפרט שגם הת"ה כתב דהמחמיר תע"ב".
9. טהרת ישראל (סעי' מ') – "צריך שמירה".
10. משנה הלכות (חט"ז סי' מ"ה) – לשונו לקמן.
11. ששבה"ל (ס"ק ד', סיכום אות ו') – "המנהג להחמיר, ואין מקום להקל בדברים אלו".
12. תשובות והנהגות (ח"א סי' ת"ק ד"ה אמנם) – "דאנן מחמירין כהט"ז בזה כל שלא עשה העראה כנ"ל".
13. בדה"ש (ס"ק מ"ה) – "והט"ז פסק שחייב להחמיר מדינא".

14. חוט שני (ס"ק ב' אות א', ע"י אות ח', ושעה"צ ס"ק ז', יחוד ס"ק ב' אות א', אות ח').
15. פרדס שמחה (ס"ק י"ז) – "וראו לחוש להם".
16. לבושי עז (תמצית ס"ק ה') – "אסורים ביחוד".
17. אור יצחק (ח"א יו"ד סי' כ"ט פרק ז' הכונס את הבתולה אות ז') – "ואין כאן היתר לומר שראינו שלא בעל כמה ימים, וא"כ אין יצרו תוקפו, דחיישינן שמא עתה יצרו יתקפנו".
18. חוקת הטהרה (סעי' ז').

ג. מה הגדר: למקילים.

1. רק ג' לילות – חופת חתנים (סי' י"א אות א' בהשמטה, "מדברי תה"ד בתשובה נראה דבעינן דלא בא עליה לפחות ג' לילות ע"ש, והרדב"ז בח"א סימן קס"ד כתב ז"ל: אם נשא אשה חדשה ולא בא עליה עדיין ושהה אחר החופה כמה לילות ולא בא עליה ופירשה נדה, דעתי להתיר כיון דחזינן דלא תקיף ליה יצריה אפילו בשעת החופה וכו'. עוד כתב שם ז"ל: והוי יודע שאם פירשה נדה בתוך ימי חופתה, אפילו שעברו עליה ב' או ג' לילות או יותר, כיון שעדיין לא עברו כל ימי החופה, היא ישנה בין הנשים וכו' (ע"ש ודוק).", פרדס רמונים (מק"ז ס"ק ז' ד"ה ולדעתי, "דהא ודאי דגם לדעת התרומת הדשן לא נתחזק בלילה אחת דאין יצרו תקפו, ולכל הפחות בעינן ג' לילות, דומיא דשור המועד. וכן הוא בתרומת הדשן שם בשאלה שלו, שהיתה טהורה בשעת החופה, וכמה לילות אח"כ, ע"ש. וזה ידוע דבתרומת הדשן אין לומר מעשה שהיה כך היה, שהוא בעצמו עשה השאלות, כמו"ש בתבואות שור סי' כ"ג ס"ק י"ג ע"ש"), הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' רע"ד, "שהוא דווקא בג' לילות, שע"ז שייך לומר שהורגלו").

(א) מיקל – חשב האפוד (ח"ב סי' קמ"ו, לשונו לקמן).

(ב) מר"מ – ט"ז וש"ך השלם (כו"ל ס"ק ל"ג).

(1) דבר הלכה (הוספות לעמ' כ"א, עמ' קנ"ט) – "בספר חופת חתנים ... צ"ע מהרמ"א ממפרשי הש"ע ושאר הפוסקים שכתבו כלשון שהבאנו בפנים דמשמע מזה דמספיק אם פעם אחת היתה לו אפשרות לבעול ולא בעל ופ"נ דמותרת ביחוד וכ"כ השה"ג בשם התרה"ד ... וכ"כ ההפלאה ...".

2. רק אם ראוי לבא עליה ולא בא, שיש הוכחה בזה שאין יצרו תוקפו.

(א) ש"ך (ס"ק י"א) – "ונראה דהאידינא שהמנהג שלא לבעול רק אחר ב' או ג' ימים אחר הנשואים אף על פי שהוא מנהג של שטות ויש בו איסור מכמה טעמים ונכון לבטלו מ"מ כיון שהמנהג כך א"כ אם פירסה נדה ודאי דצריך שימור דהא דלא בעל תחלה היינו משום המנהג וכן נוהגין להצריך שימור בכה"ג".

(1) מיקל, חולק על הציור של הש"ך – תפר"י (ס"ק ג', "וכתב הש"ך ... ושגגה פלטה קולמוסו, דא"כ דאין יצרו תוקפו כל כך עד שיוכל להעציר עצמו מבלי לעבור מנהג של שטות, איך לא יעצר כח הגבורים לבל יבעול ח"ו נדה. ואדרבה זהו מורה כי אין יצרו תוקפו וישמע לקול דברי חז"ל, כי ראינו ששמע למנהג. ואין ספק שתלמיד טועה הוסיף כן, כי שפתי כהן ישמרו דעת"), תפארת למשה (סוף הסי', "בש"ך ס"ק י"א וז"ל היינו משום המנהג כו' עכ"ל. ל"נ דזיל בתר טעמא דמ"מ הרי אנו רואים דחתן זה אין יצרו תקפו כל כך והעמיד עצמו אפילו מכח מנהג בעלמא כ"ש שיעמיד עצמו מכח איסור נדה החמורה עד שתטבול וק"ל"), מחש"ש (ס"ק י"א, "פלת"), ששבה"ל (על הש"ך ס"ק י"א ד"ה כיון, "והפלת").

(2) מחמיר, פסק כש"ך – תוה"ש (ס"ק ז', "והש"ך"), הפלאה (על סעי' ד'), בא"ה (ס"ק ה', "והש"ך"), מקור חיים (ס"ק כ"ג), חכ"א (כלל קט"ו סעי' ט'), חוות"ד (חי' ס"ק ח', "הש"ך"), שערי דעה (ס"ק ד', "הש"ך ... פלתי ... ואני אומר אמת ששפתי כהן ישמרו דעת"), לחם ושמלה (לחם ס"ק כ"א, "שערי דעה"), פרי דעה (שפ"ל ס"ק י"א, "עש"ך ... תל"מ השיג ... העיקר כהש"ך"), פרדס רמונים (שפ"ח ס"ק י"א), עצי לבונה (על סעי' ד'), צמח צדק (פסקי דינים סעי' י"ח), חלקת יעקב (אה"ע סי' פ"ו אות ה'), באר משה (ח"ב סי' ס"ט אות ו', ע"י ח"א סי' נ"ב סוף אות ח').

(3) מר"מ – ערה"ש (סעי' י"א), חשב האפוד (ח"ב סי' קמ"ו סוף ד"ה ומכיון), דבר הלכה (סי' ב' סוף סעי' י"א), ט"ז וש"ך השלם (שפ"ח ס"ק כ').

3. מר"מ.

(א) באר משה (ח"א סי' נ"ב אות ח') – "כל יסוד הוראה זו אינו אלא דוקא בחתן וכלה שכבר היה ראוי לבא עליה ולא בא".
(ב) בדה"ש (ס"ק מ"ד) – "אמנם נראה שאף לדיעה זאת אם הדרך הוא כן שאינו בא עליה עד כעבור איזה שעות לאחר החופה ואירע שפירסה נדה קודם לזה אין להתיר היחוד שאין לנו הוכחה בזה שאין יצרו תוקפו".

ד. חתן שלא בעל מחמת חולשה [וכדו'] ופירסה נדה, האם מותרים ביחוד.

1. מיקל, דלא תקיף יצרו.

(א) חשב האפוד (ח"ב סי' קמ"ו) – "בלילה הראשון השתדל לבא לידי ביאת מצוה וכאשר הרגיש קצת סירוב מצדה משך את ידיו, כי לא רצה לבא עלי' בעקיפין. בלילה השני שוב רצה לבא אל המטרה והי' עמה בקירוב בשר אבל מחמת עיפות לא הצליח ושוב דחה את הדבר. ואחר כך ביום השלישי פירסה נדה ... אני רגיל להורות אשר אם באו כבר לידי מגע והיו כבר קירוב בשר אלא שלא הצליחו להוציא הענין לפועל, אז אין עליהם יותר חיוב שמירה, ודינם ככל איש ואשתו אשר אמרו חכמים עליהם סוגה בשושנים. שהרי כתב הרמ"א ... וכי תימא ... וכאן היו סיבות שלא בא עלי', כי בלילה הראשון ... כי לא מסתבר כלל לפרש כוונת התרה"ד שדחה את הביאה בלי שום טעם וסיבה, דאטו בשופטני עסקינן, אלא ודאי כל שלא בא עלי' מחמת איזה סיבה קלה, או שלא בא לידי גבורות אנשים, היינו דינו של התה"ד ... ונראה דאע"ג דתה"ד וגם הרמ"א אמרו דהמחמיר תבא עליו ברכה, היינו דוקא בגוונא דידהו שהחתן לא בא עדיין במגע עמה, אבל בגוונא דידן שכבר הי' עמה במטה בקירוב בשר ...".

- (ב) ציץ אליעזר (ח"ח סי' כ"ז אות ב', סי' כ"ח אות ז') – "דיש מקום להתיר גם בגוונא דלא היה יכול לבעול מחמת חולשא [שכת"ר כותב לי שהיה נוכח בעובדא כזאת שבאה לפני הגאון הגרצ"פ פרנק ז"ל והנדז מלהתיר היחוד בזה] דזיל בתר טעמא ...".
- (ג) פוחת שער (מילואים סי' ט"ו אות ה').
2. מחמיר.
- (א) הר צבי (ציץ אליעזר ח"ח סי' כ"ז אות ב') – לשונו לעיל.
3. מר"מ – קנה בושם (ח"ב סי' ס' אות א' ד"ה אמנם).
- (א) טהרת הבית (סי' ט' הע' י' ד"ה והנה) – "חשב האפוד ... אולם בספר דבר הלכה ... ולענין הלכה נראה לי שהכל לפי ראות עיני המורה הוראה, ואם יראה שהחתן והכלה יראי שמים ואין חשש ...".

ה. חתן שניסה כמה פעמים, ולא הצליח.

1. מר"מ – ציץ אליעזר (ח"ו סי' מ' פרק כ"ה אות ד', לשונו לעיל), נעטי גבריא (פרק ו' סעי' ל"ב).
2. הגרש"א זצ"ל (מנחת שלמה ח"ג סי' ק"ג אות י"ד, דבר הלכה עמ' קפ"ז ד"ה אחרי) – "בדין יחוד בחתן שפירסה אשתו נדה מצד הסברא (בלא שום ראיה) נלענ"ד כיון דיחוד איסורו רק מדרבנן, וידוע דבזמנינו ה"ז צער גדול עד מאד לחייב אותם זמן רב בשמירה וכמו שכתבת שזה עלול לגרום ריב וקרע בשל' בית, לכן חושבני דיש לצרף גם זה דהבעל הרי ודאי מצטער ומתבייש ולכן לא תעלה כלל על ליבו מחשבת פגול כי יכנס מורא גדול שאף אם האשה תתרצה מ"מ אם לא יצליח הוא עלול לסבול אח"כ מזה, ולכן יש להקל בהורגלו ג' פעמים בקירוב בשר, אך אם יש ב' חדרים טוב שישנו בחדרים נפרדים".
3. קנה בושם (ביאורי שו"ע אות י"ג, עי' ח"ב סי' ס') – "טעמא דהאי דינא שמקורו בתרוה"ד ומובא בב"י, הוא משום דחזינן דלא תקיף יצריה כיון שלא בא עליה עד השתא. ולפי"ז נראה דהיינו דוקא כשלא התחיל כלל לבעול, אבל אם ניסה ולא עלתה בידו, פשוט דאין שייך קולא זו, ואם אח"כ פירסה נדה אסורים ביחוד. וכן אם מחמת איזה מניעה נתעכב ולא בעל בפירסה נדה צריכים שימור. וראה מהש"ך ס"ק י"א ... ומאחר שנתבאר שחתן שאינו מצליח לבעול, אם תפרוס נדה קודם שיצליח לבעול יאסר להתייחד עמה, לכן יש לייצץ לחתן כזה שימתין ולא ינסה לבעול ברציפות מדי לילה, וזה יועיל כידוע לעצם הענין שיצליח. ואז אפילו אם תפרוס נדה אח"כ עכ"פ יהיה שייך ההיתר של התרוה"ד כיון שנתאפק ולא ניסה כלל לבעול, ושוב לא יצטרך שימור לדעה זו".
4. משנה הלכות (חט"ז סי' מ"ה) – "בסימן ל"א נשאל בחתן שנכנס לחופה והכלה טהורה ועברו כמה לילות ולא איסתייעא מלתא לעשות מעשה ובינתיים אורח בזמנו בא ופרסה נדה אי מותר להתייחד עמה או שהוא ישן בין האנשים והיא ישנה בין הנשים ככונס אשה נדה, והאריך בזה קצת והביא מגדולי המורים לאסור, ולפענ"ד הגם שאיני כדאי להבין וכ"ש לחלוק ומ"מ בענייני כבד כתבתי מעין זה בספרינו משנ"ה ח"ה סי' קמ"ז וח"ט סי' קפ"ב וגם כתבתי מזה לידי"נ הגאון הגדול מוהרי"ש אלישיב בירושלים עיה"ק [שליט"א] [זצ"ל] ומעשים בכל יום מחתנים שאין בידם לבעול כמה חדשים או לפעמים יותר ואפ"ה כל שעשה פעולה מה שבידו אפילו לא גמר ולא בעל לא שמענו מעולם שירחקו אותם וא"כ היה צריך לרחק הרבה חתנים והי' גורם ח"ו לריחוק בין הדבקים וכמה פעמים ראינו שצריכים לאחר כמה חדשים לסיוע של רופא לפתוח הפתח ולהשיר הבתולים וזה ודאי אין מיעצים מיד ואעפ"כ לא שמענו להפריש אותם ולהפריד בין הדבקים אלא כל שעשה מה שבידו לעשות ולא יכול לו שוב אמרינן דנה רוגזיה והארכתי בזה בס"ד, ואולי כוונת מעכ"ר שלא עשה מעשה כלום ולא קרב אליה כלל מחמת סיבה שהוא ואז ודאי צדקו דבריו דצריך הרחקה אבל אם עשה מה שבידו לעשות אלא שלא עלתה לו אפילו להכניס העטרה לא ראיתי מקום לאסור בזה".
5. הגר"ש זצ"ל (משמרת הטהרה פרק ט"ו הע' ל"ח, אשרי האיש יו"ד פרק כ"ו אות כ"ג) – "חתן שניסה כמה פעמים, ולא הצליח אלא בנשיקת אבר, אמר רבינו שכבר נח יצרו, ואדרבה הענין למעשה עליו, והמנהג להקל בזה שכבר מותרים ביחוד, כי הוא דבר המצוי, בפרט בזמנינו שרבים אין עולה בידם בפעם הראשונה ולא שמענו נזהרים ביחוד, ויש בכך משום כבוד הבריות. אך כיון דרהיטת ההלכה משמע להחמיר, בודאי יש לעשות לצאת יד"ח המחמירין, ולכן ישנו בחדרים נפרדים, והמפתח בידה".

ו. מר"מ – דבר הלכה (סי' ב' סעי' י"א), ט"ז וש"ך השלם (כו"ל ס"ק ל"ה).

יב. מחזיר גרושתו - סעיף ה'.

א. מחזיר גרושתו.

1. מחמיר, יש לה דם חימוד – רשב"ץ (נדה דף סו.), "ומחזיר גרושתו ג"כ ואפילו היתה מניקה", מחבר (סעי' ה'), דרישה (ס"ק א'), דגול מרבבה (יו"ד סי' רס"ט על מחבר סעי' ט', לשונו לעיל), חכ"א (כלל קט"ו סעי' י'), רע"א (על הרמב"ם גירושין פרק י"א סוף הל' י"ח), קיצור שו"ע (סי' קנ"ז סעי' ד'), שואל ומשיב (מהדו"ת ח"ג סי' ל"ח), פת"ת (סי' רס"ט ס"ק ב', לשונו לעיל), ערה"ש (סעי' א'), בן איש חי (שנה ב' פר' צו סעי' י"ח), פוסקים.
2. אם גירשה והחזירה מיד.
- (א) אינה צריכה לספור ז"נ – שיעורי טהרה (עמ' תש"ט ד"ה כתב).
3. שמחת כהן (יו"ד ח"ב סי' פ"ד) – "שאלה. איש אחד שנתקוטט עם אשתו ונכתב ונחתם ביניהם שיתפרדו זה מזו ופטרה אותו מהכתובה וכל תנאי כתובה ולא נשאר ביניהם רק נתינת הגט וכאשר יביא לה גיטה היא מקבלת אותו. ולקח אשה אחרת ואשתו הראשונה היתה עם בנה הנשוי בחצר אחרת ואחרי עשרים שנה מתה אשתו השניה וחזר ונתפטר עם אשתו הראשונה להחזירה אליו. והאשה היא זקנה ומסולקת דמים. האם צריכה שבעה ימי חימוד או לא. תשובה. הנה מצד שהיא זקנה ... ומה שיש להסתפק [בנדון דידן] הוא משום דעדיין לא נתגרשה. ונראה דזה תלוי במחלוקת החו"ד שם סק"א והלח"ו ש"ז"ל דהחו"ד ס"ל דלא חשו חכמים ז"ל רק בחימוד של נישואין דחימוד גדול יש לה במה שיקראו לה נשואה ע"ש ולפ"ז בנדון דידן דלא נתגרשה ועדיין היא

נשואה עמו אינה צריכה שבעה ימי חימוד אבל הלח"ו ש בשמלה שם ובסק"ט חלק עליו דמכל הפוסקים משמע דחימוד הוא חימוד תשמיש חדש ושכן מוכח מדברי התוס' ביבמות שכתבו דלעולם משתבעה לינשא איכא לספוקי דילמא חזיא מחמת חימוד עד שתבעל ומדלא כתבו עד שתנשא מוכח להדיא דגם לאחר הנישואין איכא חימוד בעילה ע"ש שכן דעת הרב מנחת פתים ז"ל דלא כהח"ד ע"ש וא"כ בנדון דידן שהיה פרוש ממנה עשרים שנה ודאי אשה אסחא דעתה מיניה והגם דקודם עשרים שנה נבעלה לו מ"מ הוי כמחזיר גרושתו דצריכה ז' ימי חימוד הגם שנבעלה מאיש הזה עצמו. ואפשר דגם להח"ד י"ל דמודה בנדון דידן מאחר שהיתה עזובה ונטושה כמה וכמה שנים והיא עומדת ומצפה להתגרש, וגם שהיא נשואה הרי היא כאילו אינה נשואה מאחר שהיא פרודה ממנו לגמרי וצרתה עם בעלה דהוי דינה כגרושה וצריכה ז' ימי חימוד. כנ"ל.

ב. אם גירשה כשהיא מעוברת [או מניקה] והחזירה.

1. מחמיר, יש לה דם חימוד – רשב"ץ (נדה דף סו., לשונו לעיל), תוה"ש (ס"ק ט'), מחה"ש (על סעי' ה'), פרדס רמונים (מק"ז ס"ק ח' ד"ה ע'), לחם ושמלה (לחם ס"ק כ"ה, "וה"ה מניקה וכ"ה בחידושי הרשב"ץ"), יהודה יעלה (ח"א יו"ד סי' קצ"א, "שוב עיינתי בחידושי הרשב"ץ על מס' נדה דף ס"ה וכתב ז"ל תבעוהו לינשא ונתפייסה צריכה שתשב ז"נ. וכו' ואפי' קטנה חוששין לדם חימוד וכן בזקינה ומחזיר גרושתו ג"כ ואפילו היתה מניקה וכו' עכ"ל הנה כל האחרונים הנ"ל שכתבו בדין גרושה מעוברת לא ראו דברי הרשב"ץ הנ"ל שכתב בהדיא דמחזיר גרושתו מניקה נמי צריכה ז"נ. וגם הב"י ססי' קצ"ב הביא דין מחזיר גרושתו לבד בשם תשובת הר"ש בן הרשב"ץ ג"כ לא ראה הב"י דברי הרשב"ץ עצמו בקידושין שסיים בה טפי דאפילו היתה מניקה והה"נ מעוברת דמ"ש"), בן איש חי (שנה ב' פר' צו סעי' י"ח, "מעוברת או מניקה"), מסגרת השלחן (דין ה' ד"ה מחזיר), לבושי עז (תמצית ס"ק א', סעי' א' תמצית ס"ק ג'), שיעורי טהרה (עמ' תש"ט ד"ה מחזיר).
2. מר"מ – סד"ט (ס"ק י"ד ד"ה כתב), תשובה מאהבה (ח"ג סי' שס"ה על סעי' ה', "צל"ע למעשה"), ששבה"ל (ס"ק א', סיכום אות א').

ג. אם נתברר אחר שגירשה שהגט היה פסול.

1. מחמיר, עדיין צריכה לה ז' נקיים – מי נדה (ריש סעי' ה', "דודאי צריכה לישוב ז' נקיים"), בדה"ש (ס"ק ס"ב), שיעורי טהרה (סוף עמ' תש"ט).

ד. שגירש אשתו מחמת שנשבע לגרשה, אבל היא היתה יודעת שישוב לקחתה אח"כ.

1. מיקל, א"צ ליישב ז' נקיים – רדב"ן (סי' אלף של"ד, "ומיהו האי איכא לאיסתפוקי אם גירש אותה כדי לקיים שבועתו והוא עתיד להחזירה והיא יודעת בדבר כיון דדעתה עליוהו אין כאן תביעה כלל ואינה מחמדת או דילמא לא חלקו רבנן. ומסתבר לי שאם האשה יודעת וממתנת בכל יום שיחזירנה תבעה ועומדת היא ודעתה עליוהו ואין כאן תביעה חדשה ואינה מהרהרת בו שתבא לידי חמוד ודומה למי שיש לה פת בסלה אבל אם נתיאשה ממנו ושוב תבעה להנשא דצריכה להמתין ז' נקיים"), פרדס רמונים (מק"ז ס"ק ח' ד"ה ע'), בדה"ש (סעי' ה' ב' ד"ה מחזיר, עמ' רמ"א), שבט הקהתי (ח"ו סי' שי"ז אות א').

ה. שכיב מרע שגירש אשתו כנהוג בהתחייבות לישאנה אם צריכה לישוב ז' נקיים כשנושאה אחר שהבריא.

1. מיקל, אין דם חימוד – אג"מ (יו"ד ח"א סי' פ"ו, "בגירשה בגט שכ"מ כנהוג שהתחייב לישאנה כשיבריא נמי ליכא חמוד חדש דמ"ש מלא גירשה והיה מסוכן שלא היה ראוי לבעול דלא חיישין לחמוד מחמת שנתיאשה ממנו שלא היתה סבורה שיחיה וכ"כ כשגירשה בגט לא נשתנה לענין זה כלום בשביל הגט דהגט לא עשאו יותר מסוכן ולא נתיאשה ממנו יותר מבלא גט מצד הסכנה ומכיון שנתחייבו להנשא ז"ל שבוודאי יקיימו לא נתיאשה גם מחשש שמא לא ישאנה. ונמצא שהגט עשה רק שיצטרך נישואין אחרים בחו"ק שזה אינו בכלל הגזירה דחמוד ... בשכ"מ שהתחייב לישאנה כשיבריא יש להורות שאין בה גזירת חמוד ואם היא טהורה א"צ לטבול").

ו. עבר וכןס: שלא להמתין ז' נקיים מצד דם חימוד, האם מותרים להתיחד.

1. מיקל, א"צ שמירה – ט"ז (ס"ק ח'), נראה דאם עבר וכןס תוך זמן דאין צריך שמירה כיון דכבר בעלה כשהיתה אשתו בפעם הראשון לא תקיף יצריה עכשיו כל כך ואין צריך שמירה כנ"ל), בית לחם יהודה (ס"ק ה'), תפארת למשה (על סעי' ה', לשונו לקמן), תוה"ש (סוף ס"ק ט'), סד"ט (ס"ק י"ד), בא"ה (ס"ק ח'), מחה"ש (על סעי' ה'), לחו"ש (לחם ס"ק כ"ו, ע' שמלה ס"ק י"ב, קיצור שו"ע סי' קנ"ז סעי' ד'), מסגרת השלחן (דין ה'), שערי טהרה (שער י"ב סעי' ו'), דבר הלכה (סי' ב' סעי' י"ג), הגריש"א זצ"ל (משנת השלחן תשובה קפ"ה, אשרי האיש יו"ד פרק כ"ו אות כ"ו), ששבה"ל (סיכום אות א'), בדה"ש (ס"ק ס"ג), פרדס שמחה (ס"ק כ"א).

ז. המחזיר גרושתו כדין אחר ז"נ וקודם הביאה פירסה נדה, האם מותרים להתיחד.

1. מיקל, מותרת ביחוד כיון שבעל קודם גירושין – רדב"ן (ח"א סי' קס"ד, "באלמון שנשא אשה ופירסה נדה אם אסור להתיחד עמה בלא שומר או ... אבל במחזיר גרושתו אם החזירה מן האירוסין הדבר ברור דהרי היא כשאר נשים ואם החזירה מן הנשואין כיון דלאו חדשה היא לו שהוא רגיל בה לא תקיף ליה יצריה בה והרי יש לו פת בסלו ומותר להתיחד עמה"), תפארת למשה (על סעי' ה', "בש"ע סעיף ה' וז"ל מחזיר גרושתו צריכה לישוב שבעה נקיים עכ"ל. ונ"ל דאם כנסה תוך זמן או שפרסה נדה אין צריכה שעור ומותר להתיחד עמה כיון דבעל קודם גירושין וכן כתב הט"ז"), סד"ט (ס"ק י"ד, "רדב"ן"), הו"ד בחכ"א (כלל קט"ו סעי' י'), "אם כנסה בחופת נדה אין צריך שמירה כיון שבעל אותה כבר (ט"ז ס"ק ח' וסדרי טהרה ס"ק י"ד בשם רדב"ן"), פת"ת (ס"ק ח', "רדב"ן"), בדה"ש (ס"ק ס"ג).

2. מר"מ – ט"ז וש"ך השלם (כו"ל ס"ק ל"ז).

(א) רע"א (על הט"ז ס"ק ח') – "דא"צ שמירה. מדנקט הט"ז לדינא בעבר וכנס ת"ז ולא נקט בפשוטו דנשא כדין אחר ז' נקיים וקודם הביאה פירסה נדה דמותרת ביחוד היה נ"ל דהט"ז לא סמך על סברתו להקל רק בזה דתוך הז"נ מותר ביחוד כיון דלהרבה פוסקים ל"צ לז"נ בזה מקילים ביחוד אבל בפירסה נדה אסור ביחוד אבל התפל"מ כתב על דברי הט"ז אלו ולפ"ז אם בא עליה פ"א בזנות ואח"כ נשאת ופירסה נדה א"צ שמירה וצ"ע לדינא נראה דס"ל בכוונת הט"ז דהכא אפילו בפירסה נדה א"צ שמירה וכ"כ עוד שם להדיא בשם הט"ז דבמחזיר גרושתו תוך ז"נ או פירסה נדה א"צ שמירה ולענ"ד אין מוכח כן מהט"ז".

ח. בא עליה בזנות, האם מותרים להתיחד.

1. מיקל, א"צ שמירה.

(א) חכ"א (כלל קט"ו סעי' י') – "הנושא אשה שכבר בא עליה בזנות אף על פי שצריכה שבעה נקיים מכל מקום אם כנסה בחופת נדה אין צריך שמירה כיון שבעל אותה כבר".

(ב) בית אבי (קובץ הלכות יחוד פרק י"א הע' ח') – "שיכולים להקל בכה"ג".

(ג) אבני ישפה (אהל יעקב כ"ו אלול תש"ע) – "אם הכלה היא בעולת החתן לפני החופה, לא צריך יחוד בחופת נדה שהרי כבר אין יצרו תוקפו".

2. מר"מ – סד"ט (ס"ק י"ד), פרדס רמונים (מק"ז ריש ס"ק ח'), אג"מ (מסורת משה אה"ע אות נ"ה), דבר הלכה (ס"ב סעי' י"ג), פרדס שמחה (ס"ק י"ז אות ג'), בדה"ש (ציונים ס"ק קמ"א).

(א) תפארת למשה (על ט"ז ס"ק ח') – "בט"ז ... ולפי זה אם בא עליה פעם אחת בזנות ואח"כ נשאת ופרסה נדה אין צריך שמירה, וצ"ע לדינא".

דם בתולים

סימן קצ"ג

ה] גומר ביאתו.
ו] ביאה שניה.

ג] מוכת עץ.
ד] הערה.

א] דם בתולים.
ב] זמן הפרישה.

א] דם בתולים.

א. **נדה** (דף סו:) – "רב ושמואל דאמרי תרויהו: הלכה - בועל בעילת מצוה ופורש ... אינהו דעבדו - כרבותינו, דתניא רבותינו חזרו ונמנו: בועל בעילת מצוה ופורש. אמר עולא, כי הוה בה ר' יוחנן ור"ל בתינוקת לא הוה מסקי מינה אלא כדמסיק תעלא מבי כרבא, ומסימי בה הכי: בועל בעילת מצוה ופורש. א"ל ר' אבא לרב אשי: אלא מעתה - בעל נפש לא יגמור ביאתו! א"ל: א"כ - לבו נוקפו ופורש".

1. עד כמה זמן יכול לתלות בבתולים, ולא יהיה חשש של רואה דם מחמת תשמיש - ע"י סי' קפ"ז סעי' י"ג, לשיטות ומר"מ.
2. לגבי כתמים, האם תולה על דם בתולים - ע"י סי' ק"צ סעי' מ"ב, לשיטות ומר"מ.
3. האם תולה בג' ימים הראשונים אחר דם בתולים - ע"י סי' קצ"ו סעי' י', לשיטות ומר"מ.
4. מה הזמן שמתחיל לבדוק לפני תשמיש ואחר תשמיש - ע"י סי' קפ"ו, לשיטות ומר"מ.
5. טבילה ביום שביעי מדם בתולים - ע"י סי' קצ"ז סעי' ג', לשיטות ומר"מ.
6. בטבילה לדם בתולים, שתעמוד על גבי כלים - ע"י סי' קצ"ח סעי' ל"ו, לשיטות ומר"מ.
7. ברכה לטבילה אחר דם בתולים - ע"י סי' ר', לשיטות ומר"מ.
8. באיה ראשונה בשבת - ע"י או"ח סי' ר"פ, לשיטות ומר"מ.
9. ברכה על דם בתולים - ע"י אה"ע סי' ס"ג, לשיטות ומר"מ.

ב. טעם שאין דם בתולין דין של מכה.

1. לחוש לשמואל – **רשב"א** (ח"ז סי' קס"א, "ואע"פ שאין לך מכה גדולה מזו התם משום דאיכא למיחש לשמואל דאמר יכולני לבעול כמה בתולות בלא דם אבל כאן דאיכא מכה ממש תלינן").
2. שאין מחמירים אלא לשעה – **רשב"א** (ח"ז סי' קס"א, "ואע"פ שאין לך מכה גדולה מזו התם ... ועוד דבבתולה יש להחמיר לפי שאינה אלא שעה אחת ופעם אחת אבל כאן אם תחוש אף אתה אוסרה על בעלה").
- א) **אג"מ** (יו"ד ח"א סי' פ"ז) – "טעם ב' דהרשב"א דמשום שהיא מכה רק לפי שעה אסרו ... דטעם זה של **הרשב"א אינו להלכה** עיין בסד"ט שהקשה ממה שתולין אף במכה שהיא לפי שעה, ועוד דברור דגם הרשב"א יודה שתלינן דלא כסד"ט בדעת הרשב"א ורק הוא טעם נוסף על מה שחששו בביאה **לדם חמוד** שהוא חשש רחוק משום שהוא לפי שעה".
3. להכלל נמסר, חיישינן טפי – **רא"ש** (נדה פרק י' סי' א'), "טעם חומרא זו משום דבעילת מצוה לכל מסורה".
4. שמא נתערבו דם נדה – **רא"ש** (כתובות פרק א' סי' ט'), "החמירו חכמים האחרונים חומרא יתירה לטמאות דם בתולים משום שמא נתערבו בו דם נדות הלכך ליכא הכא קילותא דניחוש דלמא אתי לזלזולי ביה ומה שהתירו לו לגמור ביאתו אי אפשר בענין אחר כדאמרינן בפ' תינוקת (דף סה ב) דא"כ לבו נוקפו ופורש".
5. מר"מ – **בדה"ש** (סעי' א' בי' ד"ה ואפילו, עמ' רמ"ב).

ג. אם נבדקה ע"י הרופא.

1. מיקל – **אור יצחק** (ח"א יו"ד סי' ל"ג, סי' ל"ד, סי' ל"ה, "וטעם איסורו הוא משום שגזרו בתשמיש בתולה אטו רואה מחמת תשמיש ... כיון שהגזירה היא כנ"ל משום הרואה מחמת תשמיש ... א"כ הוא **דוקא בדומה לה**, שיש אפשרות לומר שבא הדם מן המקור, וגם כאן יש אפשרות שאין לה בתולים ובא מן המקור (ואף שהוא חשש רחוק בכו"א גזרו). ולפי"ז אם נבדקה ע"י הרופא קודם הנשואין וידענו בודאות שיש לה בתולים, תו אין ספק שמא בא מן המקור. ושוב אינה דומה לרואה מחמת תשמיש, אלא לאשה שיש לה מכה שאפי' כשראתה בשעת תשמיש מותרת דתלינן במכתה, וה"ה כאן תלינן בבתוליה ומותרת. בדק הרופא ולא נמצאו בתולים, ובא עליה ביאת מצוה, אם לא ראתה דם מותרת. ואם ראתה דם, תבדק שוב, אם יש לה מכה תולה במכתה, ואם אין לה מכה טמאה וצריכה ז' נקים").
2. מחמיר – **הגרשז"א** זצ"ל (אור יצחק יו"ד סי' ל"ד, ישורון חט"ו עמ' ק"ס, "עברתי על דבריו החשובים שהם בטוב טעם ודעת. אולם אין אני יכול לקבל את מסקנתו. דאם כדבריו אין צריכים כלל לרופא, וכל נערה או בוגרת תהא נאמנת על עצמה לומר שיש לה בתולים, שהרי היא יודעת ומרגישה בזה, וגם כל בתולה נזהרת מאד בבדיקות לא להכניס את העד בעומק ובחורים וסדקים כדי שלא יקרעו הבתולים. ותו דלדבריו אם היו לה כאבים וגם יצא דם בבעילת מצוה, שוב אינה צריכה כלל לחשוש בביאה שניה כשיש לה כאב, כיון שכבר החמרנו עליה להתנהג כנדה בביאה ראשונה של בעילת מצוה, ולמה נחמיר עליה גם אח"כ, אף עידוע שיש לה [מכה]. ולמעשה מקילים רק זה בביאה שניה דסגי בד' ימים, אבל אין תולין כלל במכה. ומשמע מזה שאף אם כבר יודעים ברור שיש לה בתולים דמוציאים דם אפילו הכי נאסרת. ובנוסף לזה הרי גם אם רופא הוציא את הבתולים ע"י מכשיר יום הרבה מחמירים, ועיין במהרש"ם ח"א סי' ר"י שלא העלה כלל על דעתו להסתפק בשמא אינה נאסרת כלל. מכל זה רואים שבנדון זה של דם בתולים, אע"ג שזה רק דרבנן, אפי' הכי הרבו מאד להחמיר בזה, וכתבו לא לפרוץ גדרן של ראשונים").
- א) ראייה להחמיר, שהיה רופאים שיכול לבדוק אם יש לה בתולים למאות שנים. ול"מ בשום מר"מ שנזכר היתר זה.

ד. לא יוצא זרע, וגומר הביאה.

1. אין לחלק – חכ"א (כלל קט"ו סעי' ט"ו, "אף על פי שלא זרע צריך לפרוש ממנה אף על פי שלא ראתה דם"), הגריש"א זצ"ל (משנת השלחן תשובה ק"צ, אשרי האיש יו"ד פרק כ"ו אות ט"ו, "צריך לפרוש ממנה כדין הבועל בתולה"), אורחות הבית (פרק כ"ז הע' ל'), בדה"ש (ס"ק ט"ז), קנה בושם (קובץ אור ישראל חנ"ו עמ' ל"ז אות קמ"ו), פרדס שמחה (ס"ק ה'), לבושי עז (תמצית ס"ק ז'), מראה כהן (עמ' קע"ה אות ג'), אור יצחק (ח"א יו"ד סי' כ"ט פרק ז' הכונס את הבתולה אות ד').

ה. רק לילה ראשונה או כל לילות, 'מותר לו לישן באותה מטה, לאחר שעמדה מאצלו, ואפילו בסדין שהדם עליו'.
1. רק לילה שנאסרה.

(א) שפע טהרה (סעי' ז') – "לילה שנאסרה ולא בשאר לילות".

(ב) קנה בושם (סוף סי' קצ"ג) – "ונראה להוכיח מזה וכן מלשון לאחר שעמדה מאצלו (ולא כתב בסתם כשאינה במטה), שהקולא שהקילו שמותר לו לישון במטתה אינו קולא כללית בטומאה של דם בתולים שלא נתנו עליו דין הרחקה זו שאסור לו לישון במטתה, אלא דוקא אחר ביאת מצוה שראתה בו דם בתולים לא הטריחו את הבעל לילך מהמטה, אלא מותר לו להמשיך לישון במטתה אחר שעמדה מאצלו, אבל בימים שאח"כ כשהיא עדיין טמאה משום דם בתולים אסור לו לישון במטתה. וכן משמע מלשון הראשונים והטו"ש"ע שהעתיקו לשון זה של הראב"ד שמותר לו לישן במטתה אחר שעמדה מאצלו, דמשמע שהנידון הוא אחר בעילת מצוה שאז מותר אחר שעמדה מאצלו. ולפלא על אלו מהאחרונים שהביאו דין זה כקולא בטומאה של דם בתולים שאין איסור לישון במטתה כשהיא אינה עמו במטה, ולא חילקו דהיינו דוקא אחר ביאת מצוה. ושמעתי דיוק זה ממו"ר הגאון רבי אברהם צבי כהן זצ"ל שדייק כן ושאל להגאב"ד דטשיבין זצ"ל והסכים עמו (לדינא) [דדיוקו נכון בדברי הפוסקים ומכל מקום אמר דקשה להחמיר בדבר שגדולי האחרונים סתמו ונקטו להקל בכל ענין]".

(1) בדפוס חדש, משנה הלשון.

(ג) עי' נטעי גבריאל (פרק ז' סעי' י"ח) – "וקולא זו נוהגת בכל הימים שאסורה מחמת דם בתולים, אך למעשה יש להחמיר. [כן נראה כיון דעיקר הטעם שעשו היכר בין דם בתולים לשאר דמים. אכן ראה בקנה בושם סי' קצ"ג שמביא בשם מהר"א צ"ח כהן בשם הגאון מטשעבין זצ"ל שדעתו שרק בבעילת מצוה התירו ולא הטריחו, אבל בשאר זמנים אסור עכ"ד, ובטלה דעת]".

2. כל זמן שהיא נאסרה מצד בתולים.

(א) שרגא המאיר (ח"ג סי' ס"ב ד"ה גמ) – "רוצה כת"ה לחדש שמה שכתב הטור בסי' קצ"ג ובכלה מותר לו לישן באותה מטה לאחר שעמדה מאצלו אפילו בסדין שהדם עליו, כוונת הטור דוקא באותו לילה אחר ביאה הראשונה ... זה אינו, דהלא כל המקור של הלכה זו ...".

(ב) הגריש"א זצ"ל (פרדס שמחה הע' ל"ב, אשרי האיש יו"ד פרק כ"ו אות י"א) – "ודע דכל זמן שטמאה רק מחמת דם בתולים, ליכא הרחקה זו דשינה, ולא דוקא בלילה הראשון".

(ג) פרדס שמחה (ס"ק י"ב) – "כל זמן דטמאה רק מחמת דם בתולים ליכא הרחקה זו דשינה, ולא דוקא בלילה הראשונה".

(ד) הגר"א נבנצל שליט"א (אסיפת יצחק ט"ז אדר תשס"ט) – שאלה: "במחבר (יו"ד קצ"ג) כתב שאחר בועל בתולה חייב בכל הרחקות חוץ מלישן על מטתה, האם היתר זה דוקא בלילה ראשון או כל אחד עשרי ימים". תשובה: "כל הימים".

(ה) פתחי הלכה (ארטסקרול, ח"ב עמ' תע"א).

(ו) חוקת הטהרה (הע' י"ט) – "וכן הדין כל זמן שטמאה מחמת דם בתולים שמותר לישון על אותה מטה, ולא רק באותו לילה של בעילת מצוה".

(ז) נראה משאר סתימות הפוסקים.

3. מר"מ – משמרת הטהרה (פרק ט"ו הע' ה').

(א) בנין ציון (סי' ס"ט) – "ראיתי בשו"ת הגאונים ... (סימן קס"ח) בשם רבינו האי גאון ושאלתם הנושא אשה בתולה כו' הלכתא הנושא אשה בתולה כשהוא בועל בעילה הראשונה שהי' מצו' פורש ממנה ואסור לבעול בעילה שנייה עד שתספור ז"נ ותטבול במים חיים מפני שדם בתולים גורם לדם נדה שיצא עמו וכשהיא נבעלת בעילה ראשונה אוחות אותה רעדה וחלחלה ובזמן שהאשה מתחלחלת היא פורסת נדה וכענין מה שכתוב באסתר ותתחלחל המלכה מאוד אמר רב מלמד שפרסה נדה עכ"ל הרי שבפ"י כתבו הגאונים שהחומרא היא משום חשש נדה ובלי ספק אילו ראה הרא"ש דבריהם לא הי' כותב כדבריו וכיון דמה שפורש אחר בעילת מצו' משום חשש נדה הוא לענ"ד איך להקל שישכב הבעל על מטתה כמו שנהגו שלא לשכב בנדה גמורה אחר שכתבנו שדברי רבינו האי שמהם הוציא הראב"ד חילוק זה אין הפי' כן".

ו. פנויה זקנה.

1. בועל בעילת מצוה ופורש – הגריש"א זצ"ל (אשרי האיש יו"ד פרק כ"ו אות י"ב), פרדס שמחה (ס"ק ד'), "מגדולי הוראה שליט"א", פרי טהרה (הע' ג').

2. מר"מ – שבה"ל (ח"ז סי' קמ"ח ד"ה וגם).

ז. מר"מ.

1. יביע אומר (מעין אומר ח"ז פרק א' סי' קע"ו) – "שאלה: בחור עומד לשאת גרושה שאמרה שהיא עדין בתולה כיוון שלבעלה הראשון שנתגרשה הימנו לא היה קישור. היא עשתה בדיקה אצל רופאה והתברר שאכן נשארו חלק מהבתולים. האם חוששים שוב לדם בתולים. תשובה: רק אם יצא דם".

יביע אומר (מעין אומר ח"ז פרק א' סי' רל"ב) – "שאלה: אדם הנושא גרת צדק, האם צריך לחוש לה לדם בתולים. תשובה: אם היא אומרת ששמרה עצמה והיא בתולה, צריך".

ב] זמן הפרישה.**א. כמה ימים.**

1. ד' ימים – מהר"ל (הגהות הטור סי' קצ"ו), הו"ד בט"ז (ס"ק ד', סי' קצ"ו ס"ק ה', "מצאתי בשם מהר"ל מפראג דאע"פ דהשתא נהוג עלמא דהנדה מתחלת למנות מיום הששי כמבואר סי' קצ"ו מ"מ במתחלת למנות אחר ביאה ראשונה של בתולים מתחלת למנות מיום ה' וכן הורה הלכה למעשה"), בית לחם יהודה (ס"ק ב'), מים רבים (יו"ד סי' מ"ג, סי' מ"ד), מקור חיים (ס"ק ח', סי' קצ"ו ס"ק פ"א), סד"ט (ס"ק ה'), תשובה מאהבה (ח"ג סי' שס"ה על הט"ז ס"ק ד'), מחה"ש (ס"ק ב'), חו"ד (ח"י ס"ק ב', סי' קצ"ו ח"י ס"ק ט'), בא"ה (מהרי"ט ס"ק ב'), חכ"א (כלל קט"ו סעי' ט"ז), זכור לאברהם (ח"ג אות נ' ס"ק קל"ט ד"ה נדה מבואר), עצי ארזים (הל' קידושין סי' ס"ג ס"ק ג'), לחו"ש (לחם ס"ק י"א, שמלה ס"ק ד'), מסגרת השלחן (דין א' ד"ה שם), צמח צדק (פסקי דינים ס"ק ב'), בית שלמה (יו"ד ח"א סי' ע"ו), מלבושי טהרה (סעי' ג'), ערה"ש (סעי' י', סי' קצ"ו סעי' ל"ט), בן איש חי (שנה ב' פר' צו אות ח'), דר"ת (ס"ק י"ד), טהרת ישראל (סעי' ד'), שערי טוהר (שער י"ג סעי' ו', ס"ק ו'), שלחן העזר (סי' י' סעי' ה'), אג"מ (יו"ד ח"ד סי' י"ז אות י"ח), דברי יציב (יו"ד סי' צ"ג, ליקוטים והשמטות סי' פ"א, "ומכל מקום סוגיא דעלמא כהט"ז ומהר"ל מפראג. וי"ל שלגבי חתן שיודע שתטמא תיכף ותצטרך נקיים לזה לא יבעול בין השמשות, ולכך לא חיישינן כלל ודוק"), הגריש"א זצ"ל (משנת השלחן תשובה שי"ט), הגר"ש איידר זצ"ל (ח"א עמ' מ"ז), בדה"ש (ס"ק כ"ז), ששבה"ל (ט"ז ס"ק ד' ד"ה מיום, סיכום אות י"ג, סי' קצ"ו סעי' י"א סיכום אות ו'), פרדס שמחה (ס"ק י'), חזקת טהרה (ס"ק י'), חוט שני (ס"ק א' אות ו', אות ט"ז, סי' קצ"ו ס"ק ט"ז אות ח'), לבושי עז (סי' קצ"ו סעי' י"א תמצית אות ח'), קנה בושם (קובץ אור ישראל חנ"ו עמ' ל"ז אות קמ"ז), דרכי טהרה (סוף עמ' ק"ד, עמ' קל"ט), מראה כהן (עמ' קע"ו אות ה'), פתחי הלכה (ארטסקרול, ח"ב עמ' קמ"ז, עמ' תס"ט), יסוד הטהרה (פרק י"ב סעי' ז'), פותח שער (סי' ט"ז סעי' כ'), חזקת הטהרה (סעי' ה'), פתחי דעת (פרק י"א סעי' ט').
 2. ה' ימים – עי' הש"ך (ס"ק ב' [כדאי בפרי דעה (שם), טהרת ישראל (יד אלי' ס"ק י"ב)], "עד יום ה' כדין נדה לקמן סי' קצ"ו סי"א"), עי' הגר"א (ס"ק ד', "ולא כו'. ע"ל סי' קצ"ו סי"א"), פרדס רמונים (מקשה זהב ס"ק ד', "אין לחלק בזה בין כלה לשארי נשים דעלמא. וכמדומה לי שכן המנהג פשוט").
 3. מר"מ – ט"ז וש"ך השלם (כו"ל ס"ק ט', שפ"ח ס"ק א', סי' קצ"ו כו"ל ס"ק י"ב).
- (א) לענין ביאה שניה – עי' לקמן.

ב. הטעם לד' ימים.

1. משום, שלא דרך לבעול בין השמשות – פרדס רמונים (מקשה זהב ס"ק ד', "ליכא בכלה חשש דבין השמשות"), לחו"ש (שמלה ס"ק ד'), אור"ש (אסו"ב פרק ו' סוף הל' ט"ז, לשונו לקמן).
2. משום קילוטא דדם בתולים הוא – ט"ז (סי' קצ"ו ס"ק ה', "דלא גזרינן בה שמא תשמש באותו יום בסופו דהיינו בין השמשות ונראה טעמו כיון דאין כאן דם נדה רק דם בתולים לא החמירו בו משום תשמיש בין השמשות").
(א) נ"מ, אם ראתה דם נדות אחרי הדם בתולים – עי' אג"מ (יו"ד ח"ד סי' י"ז אות י"ח, לשונו לקמן).
(ב) נ"מ, ביאה שניה ועדיין יש דם בתולים – בית שלמה (יו"ד סי' ע"ו, "משום דל"ש ביאה ביה"ש בכלה ול"ג חז"ל בזה ... וזה ל"ש בביאה שניה אלא שהט"ז סימן קצ"ו ס"ק ה' כ' דטעמו משום קילוטא דדם בתולים הוא. וכן מפורש בחי' מהרי"ל מפראג עצמו").
3. מר"מ – פתחא זוטא (ס"ק ד'), ציץ אליעזר (ח"ו סי' כ"ו), פתחי הלכה (ארטסקרול, פרק כ"ט הע' קמ"ז, פרק מ' הע' כ"ב), לבושי עז (סי' קצ"ו סעי' י"א תמצית אות ח').

ג. בעילת מצוה היה בבין השמשות.

1. לכו"ע צריך ה' ימים – ט"ז (סי' קצ"ו ס"ק ה', "אם באמת נבעלה בעילת מצוה בין השמשות נראה ודאי דחשבינן לה כאלו נבעלת בלילה שאחר אותו בין השמשות אפילו גבי כלה נמצא שאם נבעלה הכלה ליל מ"ש תמנה מיום חמישי ואם נבעלה בבית"ש של סוף יום א' תמנה מיום ו'"), תוה"ש (ס"ק א'), סד"ט (ס"ק ה'), חו"ד (סי' קצ"ו ח"י ס"ק ט'), צמח צדק (פסקי דינים ס"ק ב'), מלבושי טהרה (סעי' ג', ס"ק ב'), טהרת ישראל (סעי' ד'), שערי טוהר (שער י"ג סעי' ו'), בדה"ש (ס"ק כ"ז), ששבה"ל (ט"ז ס"ק ד' ד"ה וכתב, סיכום אות י"ז), פרדס שמחה (ס"ק י'), פתחי הלכה (ארטסקרול, ח"ב עמ' ת"ע), לבושי עז (סי' קצ"ו סעי' י"א תמצית אות י"א), פתחי דעת (פרק י"א סעי' ט').
2. מר"מ – ט"ז וש"ך השלם (סי' קצ"ו כו"ל ס"ק י"ח).

ד. אם תראה דם נדות אחרי הדם בתולים.

1. צריכין להמתין ה' ימים מליל בעילת מצוה [ולא מזמן שפרסה נדה, עי' ט"ז וש"ך השלם (סי' קצ"ו כו"ל ס"ק י"ז)].
(א) רדב"ך (סי' ט"ז) – "שכל שישבה ה' ימים קודם שתתחיל לספור ז' נקיים בין שתהיה מחמת דם בתולים או דם נדות כתם אם תראה אח"כ בתוך ימי ספירתה אינה צריכה עוד לישב ה' ימים, רק תספור ז' (נקיים) ימים ואח"כ תטהר".
(ב) סד"ט (ס"ק ה').
(ג) תשובה מאהבה (ח"ג סי' שס"ה על הט"ז ס"ק ד') – "והדברים פשוטים".
(ד) חכ"א (כלל קט"ו סעי' ט"ז) – "אבל אם פירסה נדה אחר הבעילה גם זו צריכה להמתין מלמנות שבעה נקיים עד יום השישי לאחר הבעילה (סדרי טהרה ס"ק ה)".
(ה) זכור לאברהם (ח"ג אות נ' ס"ק קל"ט ד"ה נדה מבואר) – "הרי היא ככל הנשים".

(ו) קנאת סופרים (השמטות לחיבורי שירי טהרה סי' נ"ו).

(ז) צמח צדק (פסקי דינים ס"ק ב').

(ח) תשורת שי (ח"א סי' צ"ט) – "אך ודאי ימים הראשונים לא יפלו ועולה לה בחשבון החמשה שלפני ספירת ז"נ דאינו דומה ללא שמשה ולא היה בעלה בעיר דראויה לבעילה משא"כ בזה כיון דאסורה לשמש אין חשש משום פליטת ש"ז והדבר פשוט וא"צ ראייה".

(ט) בן איש חי (שנה ב' פר' צו אות ח').

(י) דר"ת (ס"ק י"ד).

(יא) פתחי זוטא (ס"ק ד', מהד"ת ס"ק א').

(יב) טהרת ישראל (סעי' ד', סי' קצ"ו סעי' פ').

(יג) שערי טוהר (שער י"ג ס"ק ו').

(יד) שלחן העזר (סי' י' סעי' ו') – "דמונין הה' ימים מיום בעילת מצוה".

(טו) אג"מ (יו"ד ח"ד סי' י"ז אות י"ח) – "וכתב הט"ז בסימן קצ"ו סק"ה, ונראה טעמו ... אבל באור שמח ... ולדינא, כיוון שמצוי טובא במדינתנו שעושים נישואין ביום, שנגמרין ביום, ולא אפשר כלל לימשך יותר מכפי שנקבע שכירות האולם, לא שייך להקל בספירת ז' נקיים דאחר דם בתולים אלא רק מטעם שהוא רק מדרבנן, כטעם הט"ז. דא"כ בפירסה נדה אין להקל כדסובר הט"ז. וממילא אף אלו שעשו הנישואין בלילה, נמי אין להקל בפירסה נדה. ואולי היה מודה גם האור שמח במדינתנו, וכה"ג בכרכים גדולים שבמדינות אחרות, שמסתמא נמי הוא כמו כאן במדינתנו. וגם אלו שעשו הנישואין בערב שבת, נמי לא היה שייך טעם האו"ש, דהא בהכרח היתה החופה קודם שבת ולא שייך להתאחר בשביל התיגרא דאיתא בכתובה, והיה שייך שיבעלנה ביאה ראשונה גם בבין השמשות, שלא שייך כלל טעם האו"ש, אלא טעם הט"ז שאין להקל אלא בדם בתולים דמדרבנן, ולא בפירסה נדה".

(1) דלא כאג"מ (רשומי אהרן ח"א יו"ד סי' קצ"ב אות א') – "כלה שפירסה נדה אחרי ביאה ראשונה צריכה להמתין רק ד' ימים ולא ה' כי לא גזרו בכלל כלל".

(2) עי' אג"מ (רשומי אהרן ח"א יו"ד סי' קצ"ג אות ו') – "חתן שלא עשה גמר ביאה ופירסה אשתו נדה א"צ להמתין אלא ד' ימי פולטת וז' נקיים".

(טז) באר משה (ח"א סי' נ"ב) – "והימים שספרה מבעילת מצוה עולים ומצטרפים".

(יז) ציץ אליעזר (ח"ו סי' כ"ו, חט"ז סי' ע' אות ד') – "ברור הדבר כי למעשה אפשר להקל למנות ה' ימים מהבעילת מצוה".

(יח) הגריש"א זצ"ל (משנת השלחן תשובה קצ"ח, תשובה שי"ט) – "הה' ימים מזמן שנאסרה מחמת הדם בתולים".

(יט) טהרת הבית (סי' י"ג סעי' י"ד).

(כ) דרכי טהרה (עמ' קל"ט, מכתב בציץ אליעזר חט"ז סי' ע' אות ד').

(כא) ששבה"ל (ט"ז ס"ק ד' ד"ה אם, סיכום אות ט"ו).

(כב) חזקת טהרה (ס"ק י', תוספות טהרה אות קמ"ט).

(כג) אורחות הבית (פרק כ"ז סעי' ט"ו).

(כד) בדה"ש (ס"ק כ"ז, ס"ק כ"ט).

(כה) פרדס שמחה (ס"ק י').

(כו) יסוד הטהרה (פרק ג' הע' ו').

(כז) מראה כהן (עמ' קע"ו אות ה').

(כח) פתחי הלכה (ארטסקרול, ח"ב עמ' קמ"ז, עמ' ת"ע).

(כט) לבושי עז (סי' קצ"ו סעי' י"א תמצית אות ט', אות ל"ב).

(ל) פותח שער (סי' ט"ז סעי' כ"ב, מילואים לסעי' כ').

(לא) נטעי גבריאל (פרק י' סעי' א', פרק מ"ד סעי' ג') – "נטמאה ע"י דם בתולים ואח"כ הגיע וסתה, מונה ה' ימים מזמן שנטמאה מחמת דם בתולים".

(לב) חוקת הטהרה (סעי' ה', סעי' ו').

(לג) פתחי דעת (פרק י"א סעי' י"א).

2. מיקל, יכולה למנות הז' נקיים מיום החמישי.

(א) אור שמח (הל' איס"ב פרק ו' סוף הל' ט"ז) – "והעיד בט"ז (שם סימן קצ"ג סק"ד) בשם מהר"ל מפראג שבכלה הורה למנות מיום ה', וטעמו נראה, מהא דבריש פרק תינוקת (נדה סה, א) אמר רשב"ג בברייתא נותנין לה עונה שלמה לילה וחצי יום, ומסיק בגמרא (שם ע"ב) אימא גבי נדה חצי יום וחצי לילה כו', שאני גבי כתובה דמגהי בה טפי, ופירושו דאין דרך לבעול קודם חצי לילה, הרי דרשב"ג לא דקדק, וסתם לילה וחצי יום על עונה של י"ב שעות, משום דאין דרך להקדים ביאת נשואין בתחלת הלילה, כש"כ דבין השמשות שמא תשמש ביאה ראשונה לא חייש, וזה טעם נכון, ולכן הקיל המהר"ל בבתולות ונשואות כשהן בוגרות, וכבר ראו דמדינא דמשנתנו אין לה רק ביאה ראשונה, ולפ"ז אף אם אחר ביאה ראשונה פירסה נדה יש לה למנות מיום ה', וברור מאד".

3. מר"מ – ט"ז וש"ד השלם (כו"ל ס"ק י', סי' קצ"ו כו"ל ס"ק ט"ז).

(א) שו"ת רב"ד (סי' י"ז, [בא על החתום מנחם שמשון באזילה, והוא היה רבו של הרב"ך, כדאי' בדברי יציב שם]) – "וע"ד האשה שישבה ה' ימים משום דם בתולים ובאמצע ספירת הז' נקיים פירסה נדה, לבי חוכך להחמיר דכיון דלא מחלקינן בין שמשה ללא שמשה הכי נמי לא מחלקינן בין ישבה בתחלה החמשה ימים ללא ישבה אלא במציאת כתם אבל בפירסה נדה לא מחלקינן, ולעמוד על תוכן המנהג הלכנו שנינו האלוף כמהר"ר גור אריה ואני הצעיר לשאול פי הרבנית אלמנת כמהר"ר יחיאל נורצי

זצ"ל, ואמרה לנו בפירוש שהמנהג הוא שכל עוד שתפרוס נדה אפי' שבתחלה ישבה הה' ימים צריכה להמתין ה' ימים אחרים קודם שתתחיל לספור הז' נקיים".

(ב) שפע טהרה (ס"ק ל"ד, דברי יציב יו"ד סי' ק"ב) – "ראתה דם באמצע ספירת ז' נקיים שישבה מחמת דם בתולים, צריכה להמתין ה' ימים, אבל אם ראתה כתם אינה צריכה להמתין ה' ימים".

ג] מוכת עץ.

א. כלה שבתוליה הוסרו ע"י רופא, האם צריכה לישב ז' נקיים.

1. לא צריכה פרישה, כיון שרק במעשה ביאה גזרו.

(א) משנת ר' אליעזר (אות נ' ס"ק י"ג) – "ונסתפקו חכמי הדור אי מצי בעיל לאלתר בלתי ספירת ז"נ ... מוכח דלא החמירו אלא משום הבעילה דוקא דעל ידי זה יצרו של אדם תוקפו".

(ב) חיים ביד (סי' מ"ו) – "אירע מקרה שבירידתה מן הסולם נכשלה ונפלה ונשרו בתוליה ... דאין צריך לחזור ולמנות מחדש עוד ז' נקיים כשיפסוק הדם ממכת נפילתה שהרי כיון שדם זה הוא בא עליה מחמת המכה".

(ג) אג"מ (יו"ד ח"א סי' פ"ז) – "שמותרת לבעלה ואינה צריכה ז' נקיים וטבילה כי הרי דם בתולים הוא בעצם דם מכה ורק במה שיצאו ע"י ביאה אסרו חכמים ולא ע"י הכאת עץ ומאשינקס. ועיין ברא"ש ר"פ תינוקת ובב"י יו"ד סי' קצ"ג בשם הרשב"א מה שתירצו על עצם הגזירה וטעמיהם ליתנהו ביצאו ע"י הכאת עץ וכדומה, ואף טעם ב' דהרשב"א דמשום שהיא מכה רק לפי שעה אסרו אין שייך בכאן שיש לחוש שידבקו עוד הפעם וא"כ הוא חשש לעולם שלא יוכל לבעול. אך אף אם לא היה מה לחוש שיתדבקו נמי יש להתיר חזק דטעם זה של הרשב"א אינו להלכה עיין בסד"ט שהקשה ממה שתולין אף במכה שהיא לפי שעה, ועוד דברור דגם הרשב"א יודה שתלינן דלא כסד"ט בדעת הרשב"א ורק הוא טעם נוסף על מה שחששו בביאה לדם חמוד שהוא חשש רחוק משום שהוא לפי שעה אבל ע"י עץ וכדומה שלכא חמוד אין לחוש אף לדידה. ואף לרמב"ן בהלכותיו סוף ספר בעלי הנפש שסובר שאין תולין במכה כדחזינו שאסרו בבתולים נמי מסתבר שע"י עץ וכדומה מותרת דהרי אין מקום לחוש כלל והוי זה דבר ברור שהוא דם הבתולים ורק ע"י ביאה שקצת ספק יש דלמא היה גם דם מהחמוד רק שיש לתלות אוסר הרמב"ן ויילף מזה גם שאין תולין במכה כיון שיש קצת ספק שמא הוא גם דם נדה אבל לא בידוע שרק מהמכה יצא הדם שבזה לא יפלוג הרמב"ן. ולכן אין לנו אלא מה שמצינו שאסרו חכמים שהוא רק כשיצאו הבתולים ע"י ביאה".

(ד) הגרש"א זצ"ל (שולחן שלמה ערכי רפואה ח"ג עמ' מ', נשמת אברהם סי' קצ"ג ס"ק ב' סוף ד"ה ולא) – "בהוציאו את עור הבתולים ע"י ניתוח יש להקל שאינה נטמאת וכדברי האגרות משה. ולא מסתבר להחמיר בזה כי אם נחוש משום רעדה וחלחלה, אזי יש לאסור בכל נתוח שעושים באותו מקום מבחוץ בגלל זה שהיא רועדת".

(ה) עי' הגריש"א זצ"ל (ישיב משה נדה אות ה', אשרי האיש יו"ד פרק כ"ו אות כ"ב) – "מעיקר הדין כמו שפסק הרב משה פיינשטיין זצ"ל שמיקל בזה. אבל שלא בעת הצורך מחמירין".

(ו) יביע אומר (ח"ד יו"ד סי' י', ח"ט או"ח סי' ק"ז אות ז', ח"י אה"ע סי' כ"ח ד"ה אגב, טהרת הבית סי' י' סעי' ט') – "כלל העולה שיש פנים הנראים להקל בנ"ד שלא תצטרך לא לשבעה נקיים ולא לטבילה, ואם ע"י ביאתו שלאחר כן ימצא דם יש לתלות זאת בדם בתולים, ויצטרך לפרוש ד' ימים ואח"כ תפסוק בטהרה ותספור ז' נקיים ותטבול. אבל אם לא מצא דם אין לחוש שמא היתה טפת דם ואבדה או שחיפה אותה ש"ז, (כמו שחוששים כן בעלמא בהוצאת הבתולים ע"י ביאה ראשונה), מפני שיכולים לתלות שכל דם הבתולים כבר יצא ע"י הרופאים. (וכ"כ בשו"ת אגרות משה סי' פז)".

(ז) אור יצחק (ח"א יו"ד סי' ל"ג) – "אשה שהוציאה הרופא את כל בתוליה, אינה צריכה לספור לדם היוצא בזו ההוצאה ז' נקיים, ויכולה להבעל מיד אח"כ לבעלה".

(ח) עי' הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' רס"ז) – "שהוא פוסק להקל בשביל האמריקאים, ולפעמים אף לישראלים".

2. צריכה פרישה.

(א) מהרש"ם (ח"א סי' ר"י).

(ב) מהר"י שטייף (סי' קל"א) – "דאמרינן לא פלוג".

(ג) מנחת יצחק (ח"ד סי' נ"ח) – "שלענ"ד נראה להחמיר, וכן הוראתי להלכה למעשה".

(ד) עי' באר משה (ח"ג סי' קמ"ב) – "שטוב להצריכה לספור שבעה נקיים ויכולה להתחיל הז' נקיים תיכף ומיד וא"צ להמתין לא ה' ימים ולא ד' כלל ...".

(ה) חשב האפוד (ח"ב סי' קי"ז) – "כיון שכן דעת מהרש"ם שהי' גדול בדורו מובהק בהוראה, יש לנו לפסוק כן".

(ו) ציץ אליעזר (ח"י סי' כ"ה פרק י"ב) – "נראה דאין להקל בספירת ז' נקיים אלא בגוונא שהרופא אומר שיש לחוש שאם לא יבעול באותו יום יתדבק הפתח עוד הפעם, וכפי שמוזכר מחשש זה בשאלה שנשאל האגרות משה שם, וזאת גם רק לאחר שהרופא יעיד שהדם הוא רק ד"ב ולא מן המקור".

(ז) הגרח"פ זצ"ל (אמרי חיים עמ' פ"ד ד"ה והנה) – "ראיתי בס' אגרות משה ... יש לפקפק בדבריו והדעת נוטה יותר דטמאה דמאחר שנתקבלה חומרת דם בתולים תו לא מפליגנן בין דם בתולים לדם בתולים וכמו שאר גזרות חז"ל דאמרי' בהו לא פלוג ... ומצאתי בתשו' המהרש"ם ...".

(ח) ששבה"ל (ס"ק ג', סיכום אות ג', שבה"ל ח"ה סי' קי"ט) – "אם הוציאו הבתולים ע"י מכשיר או באצבע וראתה דם אסורה, ואם לא ראתה דם מותרת".

עי' שבה"ל (ח"ט סי' קע"ו אות י') – "בתולה שנחתכו הבתולים ע"י רופא בכלי ודעת הרבה פוסקים דצריכה ז' וטבילה האם צריכה לברך, לפי מה שכתבתי בשו"ת שבט הלוי ח"ה סי' קי"ט יש קצת מקום שלא תברך עכ"פ בשם ומלכות".

(ט) קנה בושם (קובץ אור ישראל חנ"ו עמ' ל"ז אות קמ"ח) – "הוציאו דם בתולים ע"י רופא, ג"כ שומרת ז' נקיים".

(י) תשובות והנהגות (ח"א סי' תק"א) – "דאין להקל בזה ודינה כדם בתולים".

- (יא) בדה"ש (ס"ק ב') – "צריכה לישב על זה ז' נקיים".
 (יב) פרדס שמחה (ס"ק ג' אות ב') – "צריכה נמי לישב ז' נקיים".
 (יג) חוט שני (ס"ק א' אות ח') – "יש להחמיר ולטמאותה משום דם בתולים, שצריכה לישב ז' נקיים ואח"כ תטבול, כדין דם בתולים שיוצא ע"י ביאה".
 (יד) לבושי עז (תמצית ס"ק ג') – "צריכה ז"ל לאחר ההוצאה אע"פ שהיתה טהורה".
 (טו) פוחת שער (סימן י"ב סעי' ו') – "ואפילו אם במקום הצורך הוסרו הבתולים על ידי נתוח וכדומה, היא גם טמאה נדה דרבנן".
 (טז) ע"י חוקת הטהרה (סעי' י"ז) – "נחלקו גדולי האחרונים כשהוציאו בתולים על ידי רופא האם צריכה לישב ז' נקיים, וקיימא לן שלכתחילה יש להחמיר לספור ז' נקיים אבל לא צריכה הקדמת ד' ימים, אלא יכולה לספור ז' נקיים מיד".
 3. מר"מ – פנים מאירות (ח"ג סי' כ"א ד"ה ומה), תעלומות לב (ח"ג בקו' הליקוטים יו"ד סי' ד'), קנין תורה בהלכה (ח"ד סי' צ"ח), פתחי הלכה (ארטסקרול, פרק מ' הע' מ').

ב. שאפשר אין לה בתולים, ביאה ראשונה - מוכת עץ, או ע"י רופא.

1. מחמיר.

- (א) זרע אמת (ח"ב סי' פ"ד) – "דעכ"פ צריך לפרוש ממנה דהן אמת דמוכת עץ אין לה טענת בתולים כדאיתא בפ"ק דכתובות אבל מ"מ לא כלו בתוליה מכל וכל ... מוכת עץ ובוגרת בחדא מחתא מחתיה להו כי היכי דבבוגרת קי"ל דבועל בעילה מצוה ופורש אפילו לא מצא דם ... ה"נ נימא במוכת עץ".
 (ב) הו"ד בדר"ת (ס"ק ה').
 (ג) פוחת שער (סימן י"ב סעי' ז') – "שהשתמשות לבתולות במוך קשה הנקרא טאמפאן, שמכניסות אותו בפנים באותו מקום לספוג דם נדות, אפשר שיגרום הסרת בתוליהן וכדאי להזהר מזה. מיהו אפילו במקום שידוע שנעשית מוכת עץ, ובא עליה החתן ביאה ראשונה ולא מצא דם, כתב בשו"ת זרע אמת הובא בדרכי תשובה סק"ה דמכל מקום צריך לפרוש ממנה כדין ביאה ראשונה דבתולה, דלא כלו בתוליה לגמרי מכל וכל ואין לה פתח פתוח".
 2. מיקל.

- (א) מהרש"א (כתובות דף ד. [אמנם ע"י בדה"ש (מלואים ס"ק י"ד)]) – "ויש לדקדק לקמן דקאמר דהוא ישן בין האנשים כו' היינו משום דאבילות קילא ליה לעבור הא אית ביה נמי משום דם בתולים דלא קילא ליה לעבור ותהא ישנה עמו כדאמר רב יוסף דמשום נדות לא קילא ליה לעבור ויש מתרצים בזה דאיירי במוכת עץ".
 (ב) אג"מ (יו"ד ח"א סי' פ"ז) – "בהוציאו הבתולים ע"י אינסטרומנט ... ואם ע"י ביאתו אח"כ ימצא דם עדין יתלה בדם בתולים ויצטרכו לפרוש עד שתספור ז' נקיים ועד שתטבול. ואם לא ימצא דם לא יצטרך לפרוש דיש לתלות שכל הדם יצא ע"י מעשה הרופא אף אם יאמר שעשה רק פרצה דחוקה".
 (ג) חוט שני (ס"ק א' אות ט') – "אם הוציאו קצת מדם הבתולים ע"י מכשיר, ואח"כ שמשו ולא ראתה דם בתולים, הרי היא טהורה".
 (ד) קנה בושם (ח"ב סי' ס"ג, ביאורי שו"ע ס"ק ג' ד"ה עוד) – "שדברי הזרע אמת בנויים רק על דעת יחידאה, ואין כן דעת שאר הפוסקים וכמו שמוכח גם מדברי המהרש"א".
 (ה) הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' רס"ו) – "להלכה".
 3. מר"מ – בדה"ש (ס"ק י"ד), פתחי הלכה (ארטסקרול, ח"ב פרק מ' הע' מ"ב).

ג. בודאי אין לה בתולים, ביאה ראשונה - מוכת עץ, או ע"י רופא, וכדו'.

1. לא צריכה פרישה – הגר"ש זצ"ל (משנת השלחן תשובה קפ"ט, שבילי טהרה סי' ה', אשרי האיש יו"ד פרק כ"ו אות כ'), "שפשוט שאינה צריכה פרישה שהוי כמו בעולה שאין לה בתולים", בדה"ש (ס"ק י"ד, "ומכ"מ היכא שהרופא הוציא בתוליה מכל וכל אפשר שיש להתיר לכו"ע והא דלא חילקו חכמים היינו דוקא כשיש שייכות של ראיית דם בתולים אצלה כדמשמע לישנא דהרא"ש והרשב"א"), פרדס שמחה (ס"ק ג' אות ב'), לבושי עז (תמצית ס"ק ג', "וטהורה"), פתחי הלכה (ארטסקרול, ח"ב עמ' תע"ב).
 (א) כ"ש הפוסקים שמקילים בהציור לעיל [שאפשר אין לה בתולים] – מהרש"א, אג"מ, חוט שני, קנה בושם.
 2. מר"מ – מהר"י שטייף (סי' קל"א, סי' רע"ג, "יש להסתפק ... על בספר ד"ת במי שנולדה בע"ש שאומרים שאין לה ד"ב, ועכ"ז צריך לפרוש, א"כ מוכח שאמרינן בזה סברת לא פלוג. ובזה יש להסתפק עוד"), שבט הקהתי (ח"ו סי' ש"ז אות ג', אות ד').

ד. הסרת בתולים על ידי רופא לפני בעילת מצוה, לפני הנישואין או אחריהם.

1. אור יצחק (ח"א יו"ד סי' ל"א, ריש סי' קצ"ב) – "שאלת: אם יש חשש לבתולות להשתמש במוך דחוק מצמר או מין אחר שממלא כל הפרוזדור בפנים, ומן הסתם כוונתך כדי שלא להשיר בתוליה. תשובה: איני יודע מה איסור יש בדבר להשיר הבתולים, ועוד בוגרות דימינו הרבה מהם אין להם בתולים יותר, והרי מועכות של בית רבי היו ממעכין בתוליהן באצבע כדאיתא ביבמות [דף ל"ד ע"ב], וכן האמהות מיעכו בתוליהן באצבע. ומה שכתבו התוס' בכתובות [דף ד' ע"א ד"ה בעילת מצוה], שביאה ראשונה נקראת בעילת מצוה שעושה אותה כלי כדאיתא בסנהדרין [דף כ"ב ע"ב], אין הכוונה על השרת הבתולים אלא על הביאה עצמה. וההכרח לומר כך דאם לא כן יקשה לך מהאמהות ומועכות של בית רבי, וגם בגמ' בסנהדרין משמע כן באמרם אשה גולם היא וכו', וכפשוטו כל אשה במשמע ועין שם במהרש"א, שביאר שענין כלי, שרק אחר שנבעלה נעשית כלי לקבל את פעולת ההולדה".
 2. מר"מ – מנחת יצחק (ח"ט סי' צ', ח"י סי' ע"ז אות ב').

- (א) הגריש"א זצ"ל (אשרי האיש יו"ד פרק כ"ו אות כ"א) – "אין לכתוב את הבתולים ע"י מכשיר בחנם, כי חז"ל אומרים שאין אשה כורתה ברית אלא למי שעשאה כלי".
- (ב) שבט הלוי (ח"י סי' כ"ו) – "עד איזה גיל מותר לילדות לרכוב על אופניים, השאלה היא במחנות הקיץ שיש שם אופניים שנעשו במיוחד לנקבות כך שלא יבואו לידי אי צניעות. תשובה: אם אין חשש פגיעה בבתולים, הכל לפי גודל הילדה, וכנראה עד ט' שנים".
- (ג) לבושי עז (סוף אות א') – "ומ"מ ודאי שאין להוציא הבתולים ע"י רופא, אם לא שהוא שעת הדחק גדול".
- (ד) הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' רס"ז) – "שאף שבאמת אין איסור בדבר, אבל בוודאי אין לעשות כן אא"כ יש צורך".

ד] הערה.

א. הלכה.

1. מיקל.

- (א) רמ"א (סעי' א') – "ונהגו להקל אם לא גמר ביאה רק הערה בה ולא ראתה דם; אבל אם בא עליה ביאה ממש, צריך לפרוש ממנה אע"פ שלא ראתה דם".
- (ב) חלקת מחוקק (אה"ע סי' ס"ג ס"ק ד').
- (ג) חכ"א (כלל קט"ו סעי' ט"ו) – "נהגו להקל אם לא גמר ביאה רק הערה בה ולא ראתה דם".
- (ד) אפילו בני ספרד – בן איש חי (שנה ב' פר' צו סעי' י"ט), "והנה פה עירנו בגדאד יכוננה עלינו אמן, נהגו להקל אם לא ראתה דם. אך אם יודע הבעל בעצמו שעשה גמר ביאה, אין להקל, וצריך לפרוש ממנה אף על פי שלא ראתה דם", יביע אומר (ח"ו יו"ד סי' י"ז, ח"ט או"ח סי' צ"ב אות ט"ו, טהרת הבית סי' י' סעי' ב', "ואם לא מצאה דם, ולא גמר ביאתו ממש, יש להקל כדברי הרמ"א וסיעת מרחמוהי"), דרכי טהרה (עמ' ק"ה ד"ה אם, "וכן נוהגים").
- (ה) וכן כמה פוסקים לקמן.

2. מחמיר.

- (א) בית שלמה (יו"ד סוף סי' ע"ו) – "בנתברר שלא בעל בעילה גמורה ע"ד שכ' בס' ס"ט שם. שרמ"א נוהגין להקל שא"צ ז' נקיים אם לא מצא דם אף שמעולם אינו מקיל בזה. כי קשה עתה להבחין ולידע בירור הדברים בזה".
- (ב) עי' ערה"ש (סעי' ט') – "ובאמת התמרמרו הגדולים בזה על היתר דהערה בה ומי יוכל לדעת ולברר וכל ירא אלקים יראה להזהיר בזה".
- (ג) קנה בושם (ח"ב סי' ס' אות א', ביאורי שו"ע אות ו', סי' קצ"ב ביאורי ש"ך אות ח') – "דרכי להורות בס"ד להצריכם פרישה בהכנסת העטרה לבד אעפ"י שלא ראתה דם, כדברי הבית שלמה וסיעתו דקשה הדבר להבחין ולידע בירור הדברים בזה. אמנם אם מסופקין הם בהכנסת העטרה גופא אם נכנס כבר כל העטרה או לא, בזה הנני מורה ובא להקל שלא להצריכם פרישה, שהרי אפילו אם בודאי היה הכנסת העטרה אינו אלא העראה, ואינם צריכים פרישה מעיקרא דדינא לדעת הרמ"א, אלא שהבית שלמה החמיר בזה משום חסרון בקיאות להבחין בזה, וא"כ בספק אם הכניס העטרה, וגם לרבות אחר החקירה והדרישה על זה מהחתן והכלה על גופא דעובדא היכא הוי אם באמת כדבריהם כן, הוא שהדבר מסופק אם כבר הכניס כל העטרה או לא, נראה לענ"ד שאין להחמיר בזה כלל".
3. מר"מ – חקר הלכה (נדה אות מ"ב ד"ה והנה, "טעם הרמ"א דמקיל בהעראה נעלם ממני ..."), פתחי הלכה (ארטסקרול, פרק מ' הע' ס"ו).

ב. גדר של ביאה שלימה - הכניס כל האבר, או אפילו פחות.

1. עד שיכנס כל האבר הוא בכלל העראה.

- (א) חכ"א (כלל קט"ו סעי' ט"ו) – "נהגו להקל אם לא גמר ביאה רק הערה בה ולא ראתה דם אבל אם בא עליה ביאה ממש דהיינו שהכניס כל האבר אף על פי שלא זרע צריך לפרוש ממנה אף על פי שלא ראתה דם".
- (ב) צמח צדק (פסקי דינים ס"ק א') – "ועד שיכנס כל האבר הוא בכלל העראה".
- (ג) מלבושי טהרה (סעי' ב' ס"ק א') – "בנו"ב ... דהכנסת עטרה עם מקצת הגיד ג"כ מיקרי גמר ביאה יע"ש. אמנם בכאן כיון שאינו אלא חומרא דרבנן יש להקל כמו שמבואר בס"ט".
- (ד) אבני נזר (יו"ד סי' ר"כ אות ו') – "הנה הרמ"א סי' קצ"ג ... נראה דכ"ז שלא הכניס כל האבר תלינן בהטי' שהרי בשפחה חרופה דאינו חייב אלא בגמר ביאה ... וכמ"ש הרמב"ם פ"א מה' אס"ב ה"י דמכניס כל האבר הוא הנקרא גומר. וכיון שחילקו התוס' בין ביאה שמתעברת שאין תולין בהטי' ומשפחה חרופה למדין דאינה מתעברת רק במכניס כל האבר. א"כ כ"ז שלא הכניס כל האבר תולין בהטי' ואפשר שלא תראה. וא"כ בנ"ד כיון שאומרים שלא הי' ביאה גמורה ואפשר רק העראה ועכ"פ לא הכניס כל האבר תולין דאף שעדיין יש בתולים מ"מ לא ראתה".
- (ה) בן איש חי (שנה ב' פר' צו סעי' י"ט) – "מור"ם ז"ל כתב ... ובדברי הרמב"ם ז"ל בפרק ה מהלכות אסורי ביאה, מפורש דגמר ביאה הוא הכנסת האבר לפנים מן הלול, עיין שם. וזה יהיה בהכנסת כל האבר".
- (ו) חשב האפוד (הליכות חנוך פרק ב' אות קס"ו) – "דמקובל בידו מהרב מטעפליק ... דאף בנשי דידן שכבר בגרו וראו דם וסתות יש לסמוך על הסדרי טהרה (סימן קצ"ג סק"ג ד"ה ועדיין פש) דס"ל דעד גמר ביאה ממש נקרא עדיין העראה ...".
- (ז) טהרת הבית (סי' י' סעי' ב') – "כשגמר ביאתו, שהוא בהכנסת כל האבר בפנים, אבל אם לא גמר ביאתו בהכנסת כל האבר, אם בדקה ולא מצאה דם, מותר לו לבעול שנית. וכן המנהג".

- (ח) אור יצחק (ח"א יו"ד סי' כ"ט פרק ז' הכונס את הבתולה אות ד', סי' ל"א סוף סי' קצ"ג) – "כלה אינה נאסרת לבעלה אלא בגמר ביאה, וזה רק כשנכנס האבר כולו, וכן כתב בחכמת אדם [כלל קט"ו סעי' ט"ו]".
2. מחמיר, אפילו רק יותר מעטרה.
- (א) שערי טוהר (שער י"ג סעי' א', ס"ק א') – "נ"ל דודאי כל שיצא מכלל העראה הוי בכלל ביאה ממש אף שלא גמר הביאה".
- (ב) על טהרת ישראל (סעי' ב', יד אלי' ס"ק ח') – "דקשה להקל".
- (ג) הגר"ש זצ"ל (משנת השלחן תשובה קפ"ח, ע' תשובה ק"צ, תשובה קצ"ג, ע' אשרי האיש יו"ד פרק כ"ו אות ט"ו, אות ט"ז) – "כל שנכנס רק חצי אבר היה אפשר להקל, אך כיון שקשה הדבר להבחין יש להחמיר ולאסור כל שנכנס יותר מעטרה".
- (ד) פרדס שמחה (ס"ק ז') – "יש להחמיר".
- (ה) על חוט שני (ס"ק א' אות י"א, מראה כהן פרק י' הע' י"ד) – "כל שהכניס את כל העטרה ומקצת מן הגיד, הרי זו ביאה שחייב לפרוש ממנה אף שלא מצאה דם".
3. רוב האבר.
- (א) על ששבה"ל (סיכום אות ה', ע' שבה"ל ח"ב סי' ק') – "אם היתה רק העראה א"צ לפרוש כשלא ראתה דם, ויש מחמירין, אבל הכנסת רוב אבר ואפילו חצי אבר אין להקל, וצריך שאלת חכם, וכן אם הי' צער וכאב צריך שאלת חכם".
- (ב) יסוד הטהרה (פרק י"ב סעי' ד') – "אבל אם היתה ביאה ברוב אבר, אף שלא ראתה דם, צריכים לפרוש".
- (ג) פותח שער (סימן י"ב סעי' ח') – "מיהו אם מתברר שהכניס רוב אבר ודאי אין כדאי להקל, דבזה בודאי יש לומר מי יוכל לדעת ולברר וכו'".
4. מר"מ – אמרי אש (ח"א סי' ס"ו), ערה"ש (סעי' ט'), לבושי מרדכי (יו"ד סי' קי"ט), דר"ת (ס"ק ח'), דברי יציב (יו"ד סי' צ"ב), ציץ אליעזר (חט"ז סי' ע' אות ג'), חזקת טהרה (ס"ק ז'), לבושי עז (תמצית ס"ק ט'), מראה כהן (פרק י' הע' י"ד), נטעי גבריאל (פרק ז' סעי' ו'), פתחי הלכה (ארטסקרול, פרק מ' הע' ס"ו).
- (א) סד"ט (ס"ק ג') – "יש להקל כאן כל זמן שלא גמר הביאה במירוק האבר ולא ראתה דם, כן נראה לפע"ד. ואף שיש לפקפק על זה, מכל מקום נראה בתינוקת ובנערה שלא ראתה יש לסמוך על זה".
- (ב) אג"מ (אה"ע ח"א סי' כ"ד ענף ד') – "אפשר שהרמ"א איירי רק בהכנסת עטרה מה שמיקל בלא ראתה דם מ"מ יש לפרש שגם ביותר מהכנסת עטרה נמי הוא מיקל שגם לכל שלא גמר הביאה ממש במירוק האבר קרי העראה כדסובר הסד"ט".
- אג"מ (רשומי אהרן ח"א יו"ד סי' קצ"ג אות א') – "חתן שבעל ביאת מצוה בהכנסת העטרה בלבד בלי הוצאת זרע, עדיין נחשב לביאה ומותר ליחד עמה אם פירסה נדה".
- (ג) הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' רס"ה) – "שאם החמירו לפרוש בפעם ראשונה, מאיזה טעם שיהיה לחוש שנחשב כביאה, אין צריכין לפרוש פעם אחרת אחר ביאה שניה. ובחור"ל הם מקילין בכל זה, מטעם שהחתן בדרך כלל לא יודע כלום מה קרה. ואף אם הוא חושב שאולי הוא נכנס במקצת, אמרינן שמסתמא לא נכנס, וטהורה. וגם יש לסמוך על דעת החכמ"א. ופעם אחת שמעתי מרי"ב של' להקל עד שהוא מסתפק שמא נכנס כל האבר".
- ג. הערה בראשונה בלא שגמר ביאה וראתה רק טיפה, ואחר שנטהרה בעל ביאה גמורה ולא מצאה דם.
1. מיקל – אג"מ (יו"ד ח"א סי' פ"ה, "ובהא דבעל ביאה ראשונה בלא גמר ביאה רק בהעראה וראתה רק טיפה דקה ואחר שנטהרה בעל ביאה גמורה ולא מצאה דם, נראה פשוט שיש להקל דאף שכתב הרמ"א דמקילין בהערה ולא ראתה דם ולא חיישינן שמא ראתה וחיפה ש"ז אף שבביאה גמורה חוששין אלמא דבהעראה אפשר שלא מוציא בתולים, מ"מ כשראתה בהעראה אפשר שיצא כל הדם שהיה לה בזה משום דלפעמים יוצא כל הדם בהעראה כמפורש ברש"י כתובות דף ט'. ומה שהיה רק טפה אחת, הא בבוגרת דמיה מועטים ואפשר נשאר לה רק טפה אחת. ומסתבר שאף בקטנה ונערה אפשר שלא היה לה אלא טפה אחת, דהא חיישינן בלא ראתה שמא חיפהו שכבת זרע שהוא רק בטפת דם כחרדל כמפורש בלשון המחבר בסי' קצ"ג אלמא דלפעמים אף נערה וקטנה אין רואות יותר מטפה כחרדל דעל יותר משמע שלא היו חוששין לחפוי בש"ז. ולכן לא מבעיא בבוגרת שאין לחוש לביאה השניה מאחר שראתה בעת שהערה טפת דם אלא אף בנערה וקטנה אין לחוש"), בדה"ש (ס"ק כ"א), פרדס שמחה (ס"ק ו' אות ב'), פתחי הלכה (ארטסקרול, ח"ב עמ' תע"ט).
- (א) אפילו לא ראתה פעם ראשונה כלום, יש להקל – פאת שדך (ח"ג סי' פ"א, "לענ"ד שאין לך אלא מה שאמרו חכמים שביאה ראשונה מצינו שהחמירו, אבל בביאה שניה לא החמירו כ"ז שבדקה ולא מצאה דם").
2. מחמיר – על הגריש"א זצ"ל (אוצרות הטהרה עמ' תתק"כ אות ק"), אשרי האיש יו"ד פרק כ"ו אות י"ד, "בביאה שניה שאחר הנישואין יש לה לבדוק עצמה אם יש לה דם בתולים, ואם הרגיש צער בשעת התשישי יש להחמיר דטמאה אף בלא מצאה דם אם יכול להיות שבביאה השניה נכנס יותר מאשר בביאה הראשונה").
3. מר"מ – אום אני חומה (ח"ב סי' רכ"ד ד"ה הנה, "ויל"ע בהא דכתב בשו"ת אג"מ ... אם הוא גם במקום צער טובא, וגם צ"ע אם כ"ה גם בלא בדקה עצמה"), פרי טהרה (הע' ו'), פותח שער (סימן י"ב סעי' י"ד ד"ה אולם, "נכון עכ"פ שתבדוק עצמה בעד").

ד. בהערה, אם יש לבדוק אח"כ.

1. לבדוק – חקר הלכה (נדה אות מ"ב, "בהג"ה ויש מקילין ... פשוט דקאי על מה שכתב המחבר להחמיר אפילו בבדקה ולא מצאה דם, ... ועל זה כתב הרמ"א להקל אם לא ראתה דם היינו בגוונא דמיירי המחבר שבדקה את עצמה"), בדה"ש (ס"ק כ', בי' ד"ה ולא).
2. מר"מ – פתחי הלכה (ארטסקרול, פרק מ' הע' ס').

ה. ספק אם היה גומר הביאה או הכנסה בלבד.

1. מר"מ – לבושי מרדכי (ח"א סי' קי"ט), בדה"ש (ס"ק י"ט).

ה. גומר ביאתו.

א. פירש ממנה קודם שגמר ביאתו.

1. אסור לו לחזור ולגמור הביאה – רשב"א, הו"ד במשנה למלך (אסו"ב פרק י"א הל' ח'), "ואם פירש קודם שיגמור כתב הרשב"א בתשובה ח"ג סי' ר"ב דאינו חוזר וגומר", בדה"ש (ס"ק ו'), "אסור לו לחזור ולגמור הביאה פירש ממנה קודם שגמר ביאתו אסור לו לחזור ולגמור הביאה", חוט שני (ס"ק א' ד"ה הא, "אם נשמת האבר ואינו יכול לגמור ביאתו במקומו, צריך להתרחק ממנה מיד, ואע"פ שעדיין הוא באמצע המעשה", נטעי גבריאלי (פרק ז' סעי' י"א, "באופן שכבר נכנס כל האבר פנימה ומאיזה סיבה נשמת החוצה אע"פ שהחתן אומר בבירור שלא יצא אפילו טיפת זרע, אפ"ה צריך לפרוש משום דחיישינן שמא נאבד").

ב. שמת האבר קודם גמר ביאה, אם נחשב כיציאה ממש וצריך לפרוש, או דבירו לחכות עד שיתקשה שוב ויגמור ביאתו.

1. מיקל.

(א) ששבה"ל (ס"ק ב', סיכום אות ב', שבה"ל ח"ה סי' קכ"א) – "הנראה דמותר לו לגמור ביאתו כל זמן שלא פירש לגמרי, לא מבעיא להסוברים דעד שלא יכנס האבר לגמרי עדיין לא חל חיוב פרישה, אלא אף להסוברים דעטרה עם קצת אבר מתחייבים כבר חיוב פרישה שלא לחזור עוד פעם מ"מ משמעות הפוסקים דבכה"ג לא חל חיוב פרישה".

(ב) עי' קנה בושם (ח"ב סי' ס"א, סי' ס"ב, ביאורי שו"ע ס"ק ב') – "דכי היכי דבלא מת האבר התירו לו לגמור ביאתו לפ"מ דקיי"ל כהרשב"א אפילו היכא דהדם שותת ויורד, אעפ"י דבכל דישה ודישה יש בזה כח חדש שיהיה נחשב כבעילה גמורה לעצמו, להתחייב עליה אפילו היכא שלא היה חייב על התחלת הביאה, ואפ"ה התירו לו לגמור ביאתו, ה"נ אפילו אם מת אברו והוצרך להתעורר לקישוי חדש, מותר לו ג"כ לגמור ביאתו כל זמן שלא פירש ממנה לגמרי, דמה לי לא מת האבר וגומר ביאתו או מת האבר וגומר ביאתו, הרי בין כך ובין כך נחשב אותה גמר ביאה לבעילה גמורה בפ"ע, ואפ"ה התירו לגמור ביאתו כל זמן שלא פירש, ה"נ אפילו במת אברו מותר לו לגמור ביאתו כ"ז שלא פירש".

(ג) טהרת הבית (סי' י' הע' א' ד"ה כתב).

(ד) חיי הלוי (ח"ה סי' פ"ה אות ל"ה).

(ה) נטעי גבריאלי (פרק ו' סעי' י"ז, הע' כ"ג) – "אם באמצע בעילת מצוה מת האבר בעודו בפנים, מותר להמתין כן עד שיחזור ויתקשה האבר ולעשות הביאה בכמה כוחות [שבט הלוי ... קנה בשם ... וכן קבלתי ממנו"ר מפאפא והגאון מדעברעצין זצ"ל]".

(ו) שיעורי טהרה (עמ' תשכ"ו) – "ואף שיש קצת משמעות במקור חיים לאסור ... יש לדחות שכוונתו אם פירש שלא יחזור, ולדינא יכול לחזור ולהתקשות כל זמן שלא פירש".

(ז) פתחי הלכה (ארטסקרול, ח"ב ריש עמ' תע"ז).

ג. כבר גומר הביאה, אם מותר לשהות ולבעול שנית.

1. מחמיר.

(א) מקור חיים (ס"ק ד') – "הוסיף השו"ע מלת מיד על לשון הגמרא. לומר דלא תימא הוואל דמותר לגמור ביאתו מותר נמי לשהות ולבעול שנית. מש"ה קאמר אחר ביאתו מחויב לפרוש מיד וק"ל".

(ב) הו"ד בקנה בושם (ח"ב סי' ס"ב אות ג', ביאורי שו"ע ס"ק ב' ד"ה ושוב).

(ג) אורחות הבית (פרק כ"ז סעי' י"א) – "בועל בעילת מצוה וגומר ביאתו אף על פי שדם בתולים שותת ויורד, ואחר שגמר ביאתו ופרש [ואם לא פרש, דהיינו שעל כל פנים ראש האבר - כל העטרה - בפנים, אף שהאבר מת רשאי לחזור ולבעול]".

(1) שם הע' כ"ח – "ומש"כ דאם לא פירש אף שהאבר מת רשאי לחזור ולבעול כ"נ, וכ"כ בשבט הלוי יו"ד קכ"ה וע"ע בקנה בשם ח"ב סימן ס"א וס"ב".

(2) שאלתי הגר"מ שטרנבוך שליט"א, ואמר לי שצריך להחמיר. ושאלתי, שבאורחות הבית כ' שיש להקל, ואראה לו בתוך ספרו. וגם שאלתי, שלכאורה המר"מ [קנה בושם, ושבה"ל] מדבר בציור שלא גומר הביאה. ואמר לי שהלשון שבאורחות הבית הוא לאו דוקא, והולך רק אם לא גומר ביאתו. והוא צריך לתקן הלשון.

(ד) חיי הלוי (ח"ה סי' פ"ה אות ל"ה).

2. מיקל.

(א) שיעורי טהרה (עמ' תשכ"ו) – "ואף שיש משמעות במקור חיים לאסור דמדויק בלשון ופורש מיד דהיינו שלא יבעול שנית, וקצת משמע כוונתו שאם מת האבר לא יתקשה שנית, יש לדחות שכוונתו אם פירש שלא יחזור, ולדינא יכול לחזור ולהתקשות כל זמן שלא פירש".

ו. ביאה שניה.

א. אם צריך לפרוש באבר מת אם היא רואה דם, בביאה שניה.

1. מחמיר.

(א) רד"ל (נדה דף סד: ד"ה הרא"ש) – "ולכאורה משמע דהיינו דווקא בעילת מצוה לחודיה. אבל בשארי ביאות ... ולא שייך ג"כ לומר בביאה שניה א"כ לבו נוקפו ופורש. דאין יודע שיהיה דם בביאה שניה".

(ב) חזקת טהרה (דרך ישרה ס"ק א') – "מה דנתנו קולא לענין בתולים לגמור ביאתו כדרכו היינו דווקא בביאה ראשונה אבל בביאה שניה כבר דינה כשאר אשה הרואה בשעת תשמיש דצריך להמתין עד שימות ולנעוץ ציפרניו בקרקע".

2. הצד להקל. משום שרק בעל נפש יש להחמיר. ועוד, כמה נשים רגיל לראות דם בתולים בביאה שניה, וא"כ לכאורה שייך לבו נוקפו ופורש. כמו גבי בוגרת, שכלו בבתוליה.
3. מר"מ.
- (א) נחלת צבי (סי' קצ"ד) – "בימי טוהר ... לא שייך לבו נוקפו דמנא ידע שתראה באמצע תשמיש דדוקא גבי דם בתולים שייך לבו נוקפו כיון דבודאי תראה משא"כ הכא".
- (ב) הגר"ח ק"ש שליט"א (אסיפת יצחק ט"ז אדר תשס"ט) – שאלה: "בועל בתולה באיה שניה (אחר י"א יום) ומצא דם, האם יכול לגמור ביאתו כדרכו, או חייב לפרוש באבר מת ככל אשה שרואה דם בשעת תשמיש". תשובה: "יתכן".
- (ג) הגר"א נבנצל שליט"א (אסיפת יצחק ט"ז אדר תשס"ט) – שאלה: "בועל ביאה שניה של בתולה ומצא דם האם יכול לגמור ביאתו כדרכו, או חייב לפרוש באבר מת ככל אשה שרואה דם מחמת תשמיש". תשובה: "לכאורה תלוי אם הוא ודאי דם בתולים".

ב. ביאה שניה, ומצאה דם בתולים. אם די להפריש ד' ימים קודם הפסק טהרה או צריך ה' ימים.

1. מיקל, ד' ימים – קנאת סופרים (השמטות לחיבורי שירי טהרה סי' נ"ו, "הדבר ברור"), זכור לאברהם (ח"ג אות נ' ס"ק קל"ט ד"ה נדה מבואר), עצי ארזים (אה"ע סי' ס"ג ס"ק ג', "וכן הוריתי הלכה למעשה"), ישמח לב (יו"ד סי' ט'), דעת (סי' קצ"ו סעי' י"א ד"ה ועי' ט"ז), בית שלמה (יו"ד סי' ע"ו, לשונו לעיל), חזון איש (במכתב שנדפס בראש ספר טהרת בת ישראל אות ז', "אחרי שהמנהג של ה' ימים חומרא בעלמא על המחמיר להביא ראיה"), עי' שלחן העזר (סי' י' סעי' ה'), פאת שדך (ח"ג סי' פ"א ד"ה ולגבי), דברי יציב (יו"ד סי' צ"ג, סי' צ"ד, "ועכ"פ להלכה כפי מ"ש הטו"ז בטעם המהר"ל מפראג, ובבית שלמה כ"כ ממהר"ל גופא, ודאי דאין לחלק בין ביאה ראשונה לשניה"), ציץ אליעזר (ח"ו סי' כ"ו), ששבה"ל (סי' קצ"ו סעי' י"א סיכום אות ו'), לבושי עז (סי' קצ"ו סעי' י"א תמצית אות י'), פותח שער (סי' ט"ז סעי' כ"א, מילואים לסעי' כ'), חוקת הטהרה (סעי' ט', "אם ראתה דם בתולים בביאה שניה דינה כראתה דם בתולים בביאה ראשונה, ולכן היא לא צריכה להמתין אלא ד' ימים ותספור ז' נקיים, וה"ה בכל פעם שנשמטת מחמת דם בתולים"), פתחי הלכה (ארטסקרול, ח"ב עמ' ת"ע, עי' הע' כ"ה), נטעי גבריאל (פרק י' סעי' א'), פתחי דעת (פרק י"א סעי' י').
2. מחמיר, ה' ימים – טהרת ישראל (סעי' ד').
3. מר"מ – בית שלמה (יו"ד ח"א סי' ע"ו), פתחא זוטא (ס"ק ד'), ט"ז וש"ך השלם (כו"ל ס"ק ח', סי' קצ"ו כו"ל ס"ק י"ג).

ג. חובת בדיקה לאחר ביאה שניה.

1. צריך לבדוק הסדין – ערה"ש (סעי' י"א, "דבר ידוע ובדוק ומנוסה שלא בביאה אחת כלו הבתולים והרבה יש שגם אחרי טהרתן בביאה שנייה היא רואה בתולים ולפעמים גם בשלישית ולכן צריכות ליהזר לראות על הסדין גם בפעם שנייה ושלישית אולי יש עודנה דם בתולים ואף אם אינו אדום כל כך מ"מ יש להחמיר ולפרוש הימנה כפעם הראשון אך אם הסדין נקי מדם לא חיישינן לחיפוי שכבת זרע רק בפעם הראשון"), טהרת ישראל (סעי' ג'), מנחת יצחק (ח"ה סי' ס"א, לשונו לקמן), בדה"ש (ס"ק כ"ב, בי' ד"ה אם, לשונו לקמן), ששבה"ל (סוף ס"ק ז', סיכום אות ח', לשונו לקמן), פרדס שמחה (ס"ק י', לשונו לקמן), פותח שער (סימן י"ב סעי' י').
2. אם יש לה צער.
- (א) אין צריכה לבדוק את עצמה – מנחת יצחק (ח"ה סי' ס"א, "בענין דם בתולים, אשר כתבו בקונטרסים עם קצורי דינים, שצריך בדיקה גם אחרי ביאה שני', אם נמצא דם בתולים, ולא מצא זה בש"ע ופוסקים מקובלים, זולת בערוך השלחן, שכתב כן מדעת', מחמת דשכיח בזמננו, שרואים עוד בכמה בעילות, אבל מדינא לא מובן כן מפשטות הסוגיות, והאריך כת"ה בזה. הנה הצדק עם כת"ה, דהנה מה שכתבו בהקצורי דינים, שצריך בדיקה, זה בודאי טעות, דאף בערוך השלחן איתא רק בדיקת סדין, אבל בנוגע לבדיקה, יש בזה מקום, רק אם הרגישה איזה צער בשעת תשמיש, אבל גם בכה"ג, ראיתי בתשו' תשורת ש"י מהד"ת (סי' קל"ד וקל"ה), דאף בהרגישה צער בביאה שני', א"צ לבדוק, משום דיש ס"ס בדאו', וס' א' בדרבנן, שמא לא ראתה, ושמא דם בתולים, וגם יש לה חזקת טהרה, אלא שכתב, דאם יש לה נר, יש להחמיר ולבדוק, וכמו דאיתא בכה"ג בש"ך (יו"ד סי' ק"י ס"ק ס"ו) בס"ס, דאם היא לפנינו, ואין הפסד בדבר, יש להחמיר ולבדוק, וכמו כן הכא היכא דאפשר, וכו"ז היכא שאמרה שהרגישה צער, אבל א"צ לשאלה, עכת"ד, וממילא על דיעבד אפילו הרגישה צער, אין שום מקום להחמיר, אלא אפילו על לכתחילה, והרגישה צער, ואפשר, יש לדון ולומר, דאין ראי' מדברי הש"ך הנ"ל, דבנד"ד הוי כמו הפסד בדבר, דיש כאן משום ביטול פריה ורביה, דמה"ט איתא בתשו' חת"ס (יו"ד סי' קנ"ז), הקילו שלא להצריכה ה' ימים לשימושה לספירת ז' נקיים, ודי בד' ימים, עיי"ש, אבל בודאי צריכה לבדוק הסדין, דאל"כ הוי כמעלים עין, אבל בדיעבד שאין הסדין לפנינו, בודאי יש להקל מטעם ס"ס וחזקת טהרה כנ"ל"), ששבה"ל (סוף ס"ק ז', סיכום אות ח'), "תבדוק הסדין כמבואר בפוסקים. ואם מרגישה דם יש לפרוש, וצער לבד אינו מוכיח וא"צ לחוש"), בדה"ש (ס"ק כ"ב, בי' ד"ה אם, "לבדוק בדיקת גופה אם הרגישה צער בשעת ביאה ... יש להקל בזה דסגי בבדיקת סדין בפרט שבשאר פוסקים לא הוזכר כלל בדיקות אלו"), פתחי הלכה (ארטסקרול, ח"ב עמ' תע"ח).

(ב) לבדוק עצמה – פרדס שמחה (ס"ק י', "הסדין ראוי לבדוק, ובהרגישה צער בביאה יש לה לבדוק עצמה וסדינה").

3. מרגישה דם.

(א) מחמיר – ששבה"ל (סוף ס"ק ז', סיכום אות ח', לשונו לעיל).

4. מר"מ – תשורת ש"י (מהד"ת סי' קל"ד, סי' קל"ה), הגריש"א זצ"ל (אשרי האיש יו"ד פרק כ"ו אות י"ג), טהרת הבית (סי' י' סעי' ו'), "ונכון להחמיר לבדוק אפילו בדיקת שטחית ושלא לאור הנר"), חזקת טהרה (ס"ק ה', מורה דרך ס"ק ה'), פותח שער (סימן י"ב סעי' י"ד).

- (א) הגריש"א זצ"ל (אוצרות הטהרה עמ' תתק"כ אות ק"י, אשרי האיש יו"ד פרק כ"ו אות י"ד) – "בביאה שניה שאחר הנישואין יש לה לבדוק עצמה אם יש לה דם בתולים, ואם הרגישה צער בשעת התשמיש יש להחמיר דטמאה אף בלא מצאה דם אם יכול להיות שבביאה השניה נכנס יותר מאשר בביאה הראשונה".
- (ב) יביע אומר (מעין אומר ח"ז פרק א' סי' כ"ה) – "שאלה: כלה שאחר ראיית דם בתולים ספרה וטבלה לטהרתה, האם יש צורך לבדוק אם ראתה דם גם בביאה שנייה או שאין צורך. תשובה: זה מחלוקת באחרונים. שאלתי למו"ר נר"ו: ומה נקטינן למעשה. וענה מו"ר נר"ו: שאם ברור לו שגמר ביאתו בפעם הראשונה, אין צורך".

יולדת

סימן קצ"ד

- [א] דם לידה - סעיף א'.
 [ב] דם טוהר.
 [ג] האם דם טוהר דינו כשאר דם לכל דבר.
 [ד] ליל מ"א, ליל פ"א.
 [ה] טובלין תוך מ' לזכר ופ' לנקבה.
 [ו] מפלת - סעיף ב'.
 [ז] הלכות מפלת: בכלליות.
 [ח] זמן נדה.
 [ט] שהרגישה צירי לידה ונפסקו.
 [י] יוצא דופן - סעיף י"ד.
 [יא] פתיחת קבר.
 [יב] פתיחת מקור מבחוץ.

[א] דם לידה - סעיף א'.

ויקרא (ריש פר' תזריע) – "דבר אל בני ישראל לאמר אשה כי תזריע וילדה זכר וטמאה שבועת ימים כימי נדת דוֹתָהּ תטמא ... וישלשים יום וישלשת ימים תשב בדמי טהרה בכל קדש לא תגע ואל המקדש לא תבא עד מלאת ימי טהרה: ואם נקבה תלד וטמאה שבועים כנדתה וישלשים יום וישלשת ימים תשב על דמי טהרה".

א. האם קובע וסת.

1. אינו קבוע וסת [בין הפלגה, בין חודש] – בדה"ש (סי' קפ"ט סעי' ל"ג בי' ד"ה שתראה, עמ' קמ"ט), פשוט.
2. עד כמה חשוב דם לידה.
 (א) מר"מ – מראה כהן (פרק ח' הע' קכ"ח), פתחי תשובות (סי' קפ"ט סעי' ל"ג ד"ה אשה).
 (1) הגריש"א זצ"ל (מראה כהן פרק ח' הע' קכ"ח, אשרי האיש יו"ד פרק כ"ד אות מ"א) – "ושמעתי מהגרי"ש אלישיב (שליט"א) [זצ"ל] שכל שניכר מראיותיה שעדיין לא נתרפאה מכת הלידה לא צריכה לחוש לראיות אלו משום וסת".
 (2) בדה"ש (סי' קפ"ט סעי' ל"ג בי' ד"ה שתראה, עמ' קמ"ט) – "לא נתבאר עד כמה חשוב דם לידה ... וצ"ע".
 (3) אגורה באהלך (סי' קפ"ט ס"ק ג') – "שאם היה הפסק מראיית דם הלידה משך שבוע שלם, תולין שהוא דם נדה ולא דם לידה".
 (4) נטעי גבריאל (פרק קי"א סעי' י"ב, הע' כ') – "חשבון הוסת לאחר לידה מתחיל דוקא כשפסק דם הלידה לגמרי וחזרה וראתה דם, אף שלא טבלה עדיין [וכתב לי הגאון רבי יעקב יצחק ניימאן (שליט"א) [זצ"ל], הנה בענין מתי מתחיל דם נדה אחר לידה כתב בגנות עלי נהר שהגה"צ רבי נחמן כהנא זצ"ל פסק שאם ה' יום אחד נקי ע"י בדיקה שוב צריך לחוש לדם נדה והוא חומרא גדולה, ודעת כמה רבנים דמן אחר ה' או ו' שבועות מהלידה, ולפענ"ד היא קולא גדולה וטוב לעשות פשרה לקבוע שיהי' שבוע אחד בטהרה וכמדומה לי ששוב אינו ספק עכ"ל"].
 (5) הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' קע"ג) – "שכל זמן שעדיין לא טבלה לאחר לידה, אמרינן שכל דם שראתה הוא מחמת הלידה, אף אם כבר הפסיקה בטהרה כמה ימים. וכן בכל מקרה שנראה לדיין שהדם הוא מחמת לידה, ובפרט אם הוא בתוך ימי דם טוהר".

ב. זמן נדה.

1. עי' לקמן.

ג. שמירה ליולדת.

1. עי' או"ח סי' רל"ט, לשיטות ומר"מ.

[ב] דם טוהר.

רמ"א (סעיף א') – "כבר פשט המנהג בכל ישראל שאין בועלין על דם טוהר, ודינו כשאר דם לכל דבר".

א. מקור.

1. נכלל בחומרא דר' זירא – רמב"ן (נדה סוף דף סו., הל' נדה פרק כ' הל' ז', "אין ימי טוהר יוצאין מכלל ר' זירא שאף בהן החמירו בנות ישראל לישב ז' נקיים").
2. החמירו אחר חתימת התלמוד – בה"ג (סי' מ"ב, "ואי חזיא דם בימי טהרה דם טוהר הוא עד ארבעים יום לזכר ושמונים [עמוד תמו] לנקבה. והיכא דלא חזאי דם בתוך ימי לידתה לזכר ולנקבה עולין לה לספירת זיבתה, וכן המנהג לעולם וכן הלכה"), רמב"ם (אסו"ב פרק י"א הל' ה'–ז'), "ומנהג פשוט בשנער ובארץ הצבי ובספרד ובמערב שאם ראתה דם בתוך ימי מלאת אע"פ שראתה אחר שספרה שבעת ימים נקיים וטבלה הרי זו סופרת שבעת ימים נקיים אחר שיפסוק הדם ואין נותנין לה ימי טוהר כלל, אלא כל דם שתראה האשה בין דם קושי בין דם טוהר הכל טמא וסופרת שבעת ימים נקיים אחר שיפסוק הדם. ודין זה בימי הגאונים נתחדש והם גזרו שלא יהיה שם דם טוהר כלל שזה שהחמירו על עצמן בימי חכמי הגמרא אינו אלא ברואה דם שהוא טמא שיושבת עליו ז' נקיים, אבל דם שתראה בימי טוהר אחר ספירה וטבילה אין לחוש לו שאין ימי טוהר ראויין לא לנדה ולא לזיבה כמו שביארנו. ושמענו שבצרפת בועלים על דם טוהר כדין הגמרא עד היום אחר ספירה וטבילה מטומאת יולדת בזוב ודבר זה תלוי במנהג".

ב. אשה שלא ראתה בשבוע הראשונה אחר לידה של נקבה, וראתה בשבוע השני.

1. מיקל, אינה צריכה ז' נקיים – ב"ח (ס"ק ה').

2. מחמיר, צריכה ז' נקיים – ב"י (ס"ק א' ד"ה ומ"ש אפילו לא), ט"ז (ס"ק א'), תפר"י (ס"ק ב' ד"ה והנה), לחם ושמלה (לחם ס"ק ז', שמלה סוף ס"ק ג'), פרדס רמונים (מק"ז ס"ק א' ד"ה הנה), מלבושי טהרה (סעי' ב', ס"ק ה'), דר"ת (ס"ק ו'), טהרת ישראל (סעי' ג').
3. מר"מ – ערה"ש (סעי' י"ט), ט"ז וש"ך השלם (כו"ל ס"ק ג').

ג. האם דם טוהר דינו כשאר דם לכל דבר.

רמ"א (סעי' א') – "כבר פשט המנהג בכל ישראל שאין בועלין על דם טוהר, ודינו כשאר דם לכל דבר".

א. תבעוה לינשא בתוך ימי טוהר.

1. עי' סי' קצ"ב סעי' א', לשיטות ומר"מ.

ב. ראתה דם באמצע תשמיש בתוך ימי טוהר – סי' קפ"ה סעי' ד'.

1. מותר לגמור ביאתו, כמו דם בתולה.

א) נוב"ת (יו"ד סוף סי' צ"ו) – "שאני אומר שאפילו אם היתה מרגשת באמצע התשמיש שיצא דם מהמקור ואמרה לו נטמאתי כיון שהוא דם טוהר א"צ להמתין עד שימות האבר ורשאי לגמור ביאתו כרצונו וק"ו הדברים ומה בתולה בדם בתולים שהוא מדין הש"ס שאסרו דם בתולים ואפ"ה גומר ביאתו ורוב הפוסקים לא חשו לחומרת הראב"ד בזה וכמבואר ביו"ד בריש סימן קצ"ג וע"ש בש"ך ס"ק א' ובט"ז ס"ק א' ק"ו בדם טוהר שהוא רק מנהג שנתחדש אחר התלמוד וכבר כתב הרמב"ם שבצרפת היו בועלים גם בימי על דם טוהר. ואף שבזמננו כבר נתפשט המנהג בכל המדינות אין לך אלא חידושו שלא יבעול אחר שראתה אבל אותה ביאה רשאי לגמור כדרכו בלי שום חשש חטא ועון כלל".

ב) מלבושי טהרה (סעי' ג').

2. אסור לפרוש באבר חי, כמו כל דם נדה [אמנם אם עבר ופירש באבר חי, אין צריך כפרה].

א) הגרש"ק זצ"ל (מי נדה קונ"א סעי' א' ד"ה בהגה, סי' קפ"ה סעי' ד' ד"ה והנה ראיתי עמ' מ"ז) – "ובוודאי אם אמרה לו נטמאתי אסור לגמור ביאתו לבעול יותר, וכיון שכן אף הפרישה אסור, וגם לבו נוקפו ופורש לא שייך בזה".

ב) פת"ת (ס"ק ב', נחלת צבי שם) – "לולא דמסתפינא הייתי אומר דיש להחמיר וצריך לפרוש באבר מת ומיהו אם עבר ופירש באבר חי יש להקל וא"צ כפרה".

ג) אבני צדק (יו"ד סי' פ"ד).

ד) טהרת ישראל (סעי' ב', סעי' ג') – "יש להחמיר לפרוש ממנה מיד באבר מת מיהו אם עבר ופירש באבר חי ... א"צ כפרה".

ה) שפע טהרה (ס"ק ב') – "אסור לפרוש באבר חי".

ו) הגריש"א זצ"ל (משנת השלחן תשובה ר"ב, אשרי האיש יו"ד פרק כ"ט אות ט') – "אם שימשה בימי טוהר ובאמצע התשמיש הרגישה בביאת דם, צריך הוא לפרוש ממנה באבר מת".

ז) ששבה"ל (ס"ק ו' ד"ה ובנוב"ת, סיכום אות ה', שבה"ל ח"ג סי' קכ"ב) – "אסור לפרוש באבר חי".

ח) טהרת הבית (סי' י"א הע' ב' ד"ה כתב).

ט) פרדס שמחה (ס"ק ה' אות ג') – "יש להחמיר לפרוש באבר מת ככלל נדה".

י) פתחי מגדים (פרק כ"ט סעי' כ"א) – "פורש באבר מת ככל נדה ... אמנם אם עבר ופירש באבר חי, יש להקל ואין צריך כפרה דלא יגמור ביאתו אבל מותר לו לפרוש באבר חי".

א) שערי טוהר (שער י"ד סעי' ט"ו) – "ולוי נראה דלא יגמור ביאתו אבל מותר לו לפרוש באבר חי".

4. מר"מ – לחו"ש (סי' קצ"ג שמלה ס"ק ב'), בדה"ש (ס"ק כ"ב).

ג. מי שרואה מחמת תשמיש, האם מותר לשמש בימי טוהר.

1. מיקל – עי' סי' קפ"ז סעי' א', לשיטות ומר"מ.

ד. רואה דם מחמת תשמיש בתוך ימי טוהר.

1. מיקל – עי' סי' קפ"ז סעי' י', לשיטות ומר"מ.

ה. מראות בימי טוהר.

1. דינו כמו כתם – עי' סי' קפ"ח סעי' א', לשיטות ומר"מ.

ו. אם קובעת וסתות בימי טוהר.

1. מחמיר, כמו אחר כל דם נדה – עי' סי' קפ"ט סעי' ל"ג, לשיטות ומר"מ.

ז. כתם בתוך ימי טוהר – סי' ק"צ.

1. טהורה – התעוררות תשובה (ח"ג סי' כ"ב, "שמתחלה גזרי כתם לטמא רק לטהרת ולא לבעלה אח"כ הוסיפו שיטמא גם לבעלה בזה (משום אי לא הא לא קיימי הא) וכיון שראתה דם טוהר עד סוף שמונים יום לנקיבה הגם שספרה ז' נקיים וטבלה הוי כטבילת יום ארוך שטמא טהרות בנגיעתה הגם שטהורה לבעלה כדכת' בכל קודש לא תגע ואל המקדש לא תבא על מלאת ימי טהרה א"כ

למה להרבנים לגזור על כתם שתטמא טהרות כל ימי טוהר הלא בלאו"ה מה"ת היא מטמא טהרות ... וכיון שלטהרות לא גזרו פשיטא שלא גזרו על כתם משום בעלה לבד וק"ל").

2. טמא, כמו אחר כל דם נדה – דגול מרובה (מהדו"ת, "שנתפשת המנהג להחמיר אף בכתמים היושבת על דם טוהר"), המקנה (קונ"א סוף סי' ס"ג, לשונו לקמן), חסד לאברהם (קמא סי' ס'), "דאין לחלק בין רואה בהרגשה לרואה בכתם", הגרש"ק זצ"ל (קנאת סופרים השמטות לשירי טהרה סי' ס"ז ד"ה ועל, האלף לך שלמה סי' רכ"ב, לשונו לקמן), חזו"א (יו"ד סי' פ"ט ס"ק ו'), "וביושבת עד"ט כו', משמע דאפי' לא ראתה תולין בה ואע"ג דהיא מניקה מ"מ כיון שכתמה טמא שפיר תולין בה", הגר"ש"א זצ"ל (משנת השלחן תשובה ר"ד), ששבה"ל (ס"ק ד'), בדה"ש (ס"ק כ"א), פרדס שמחה (ס"ק ה' אות א'), חזקת טהרה (ס"ק י"ב), דרכי טהרה (עמ' קי"ד), משמרת הטהרה (פרק י"ג סעי' ד'), אוצר הברית (פרק ב' סי' ב' סעי' א').

3. מר"מ – מור ואהלות (אוהל ברכות והודאות סי' י'), "י"ל דבכתם אף שגדול יותר מגריס ועוד לא קבלו עליהם ... מצאתי בקנאת סופרים ...".

א) יביע אומר (ח"ד יו"ד סי' י"א, סי' י"ב, טהרת הבית סי' י"א סעי' ד') – "והנכון לחוש לדעת האוסרים. ומכל מקום כל שיש עוד צד להתיר יש להקל".

יביע אומר (מעין אומר ח"ז פרק א' סי' ק"ג) – "שאלה: אשה שראתה בימי דם טוהר כתם שהוא גדול מכתם רגיל אך פחות מהדם שמקבלת בזמן הווסת וזה היה לה ללא הרגשה. האם היא טמאה נידה או לא. תשובה: טמאה נידה, ותטבול ללא ברכה. ודלא כמו שהעליתי בשו"ת יביע אומר [חלק ד יו"ד סימן יב], כי אח"כ מצאתי עוד אחרונים שמחמירים בזה".

ה. אם תולין על דם טוהר, בזה"ז.

1. תולין – עי' סי' ק"צ סעי' מ"ב, לשיטות ומר"מ.

ט. בתוך ימי טוהר, תבעוה לינשא.

1. מחמיר, כמו אחר כל דם נדה – עי' סי' קצ"ב סעי' א', לשיטות ומר"מ.

י. הרחקות בתוך ימי טוהר – סי' קצ"ה.

1. מחמיר, כמו אחר כל דם נדה – עי' סי' קצ"ה סעי' א', לשיטות ומר"מ.

יא. כתם בג' ימים ראשונים בתוך ימי טוהר.

1. מחמיר, כמו אחר כל דם נדה – עי' סי' קצ"ו סעי' י', לשיטות ומר"מ.

יב. להמתין ה' ימים או ד' ימים בתוך ימי טוהר.

1. מחמיר להמתין ה' ימים, כמו אחר כל דם נדה – סי' קצ"ו סעי' י"א.

יג. ברכה על הטבילה: דם בימי טוהר.

1. עי' סי' ר', לשיטות ומר"מ.

יד. כתם בימי טוהר, האם יברך על הטבילה.

1. עי' סי' ר', לשיטות ומר"מ.

טו. מר"מ – אנציקלופדיה תלמודית (כרך ז', ערך דם טוהר, טור תצד – טור תק"ו).

ד ליל מ"א, ליל פ"א.

גמרא (פסחים דף קיג:) – "והיושבת על דם טוהר – אסורה לשמש. עד כמה. אמר רב: עונה".

א. טעם לפרישה.

1. שהורגלה לשמש כל ימי טוהר, פורש ממנה ליל זו בשביל שיודיענה בעלה שכלו ימי טוהר שלה – רשב"ם (פסחים דף קיג: ד"ה היושבת, "אשה שכלו ימי טוהר שלה והגיע ליל ארבעים ואחד לזכר או ליל שמונים וא' לנקבה שאם תראה עכשיו תהא נדה אסורה לשמש ואע"פ שלא ראתה דהואיל ולמודה היא עד עכשיו להיות משמשת עם ראייתה גזירה שמא תראה ותשמש").

2. כעונת וסת – בה"ג (סי' מ"ב, "פסחים קיג ב) היושבת על דם טוהר אסורה לשמש, וכמה, אמר רבא עונה, דהיכא דיתיבת שלשים ושלשה לזכר וששים ושלשה לנקבה דימי טהרה נינהו, כד מטי ליליא דתלתין וארבעה או דשיתין ושבעה אסיר לה לשמושי ואע"ג דלא קחזיא, כיון דשלימו להו ימי טהרה דאוריתא ועילו לה ימי טומאה הויא לה כתחילת נדה ומיבעי ליה למפרש חדא עונה כנגדה, וכמה עונה או יום או לילה").

ב. בזמן הזה.

1. לית מאן דחש לה, כיון שבזמן הזה אין בועלין על דם טוהר.

א) שו"ת הרמ"א (סי' צ"ד) – "בזמן הזה דאין בועלין על דם טוהר ליכא למיחש. וכן לא שמעתי במדינות אלו שמקילים בטבילת יולדת שחוששין לזו".

ב) ט"ז (ס"ק ב', ס"ק ג') – "וכיון שרוב פוסקים ס"ל הטעם משום גזירה שזכרנו א"צ לפרוש בליל פ"א ומשום הכי לא הביאו כאן בש"ע ולית מאן דחש לה".

- (ג) תפארת שמואל (על הרא"ש נדה סוף פרק ג') – "כי דוקא לאותן שבועלין על דם טוהר נאסרה אותו לילה".
- (ד) תוה"ש (סוף ס"ק א').
- (ה) בא"ה (ס"ק ב', ס"ק ג', ס"ק ה').
- (ו) סד"ט (ס"ק י"ב ד"ה עוד) – "וכן הסכימו שאר האחרונים ובלא"ה מוכח משמעתא דטועה ...".
- (ז) חוו"ד (חי' ס"ק ג').
- (ח) פרדס רמונים (מק"ז סוף ס"ק ב', ע"י שפ"ח סוף ס"ק ד') – "ולדינא הסכימו כל האחרונים, דבזמן הזה אין לחוש לעונה זו".
- (ט) ערה"ש (סעי' כ') – "ויש שכתבו לחוש גם בזמנה"ז מפני טעמו של בה"ג שכתב דהוי כשעת וסתה וכבר כתב הט"ז סק"ב דלית מאן דחש לה ובטוש"ע לא הובאו כלל דבריו כי אינם מובנים ולענ"ד נראה דגם כוונת הבה"ג הוא ככל הפוסקים רק בזמנו היו בועלים על דם טוהר ולכך קרא לזה שעת וסתה כלומר שהיא צריכה לפרוש אף בלא ראיית דם כבשעת וסתה ודו"ק".
- (י) הגרשז"א זצ"ל (ישורון חט"ו עמ' קנ"ט אות ב') – "בנוגע לארבעים ושמונים מסתבר כדעת הגדולים, ונכון לבטל מנהג זה שבלא"ה אינו מנהג קבוע".
- (יא) הגרשז"א זצ"ל (משנת השלחן תשובה ר"א, ע"י אשרי האיש יו"ד פרק כ"ט אות ח') – "לדידן שאשה שראתה דם בימי טוהר טמאה ככל נדה - אינה צריכה לפרוש בליל מ"א ובליל פ"א".
- (יב) הגרחפ"ש זצ"ל (יד לילולת פרק י"ד הע' מ"א) – "שא"צ לחשוש לזה".
- (יג) טהרת הבית (סי' י"א הע' ב' ד"ה איתא, ח"ד יו"ד סי' י"א, ח"ט או"ח סי' צ"ב אות י"ד) – "הש"ך ... בתפארת צבי ... אך אין דבריו מוכרחים כלל, והעיקר כסברת רוב הפוסקים ומרן השלחן ערוך. וכן הסכים להקל המנחת יעקב ... העיקר בזה להקל, וכן המנהג".
- (יד) ששבה"ל (ט"ז ס"ק ב', סיכום אות ז', סעי' ג' ש"ך ס"ק ד') – "אין נזהרים לפרוש בליל מ"א לזכר וליל פ"א לנקבה, ומ"מ הנזהר אינו חסידות של שטות".
- (טו) אשה שלא ראתה בשבוע הראשונה אחר לידה של נקבה, וראתה בשבוע השני. לבושי עז (תמצית ס"ק ט"ו).
- (טז) נטעי גבריאל (פרק ק"ח סעי' ד') – "בזה"ז כיון שנהגו איסור בדם טוהר אינו נוהג החומרא לפרוש בליל מ"א או בליל פ"א, שכל הטעם שצריכין לפרוש הוא מתוך שמותר לשמש בימי טוהר אפי' רואה דם חיישינן שמא עכשיו תראה ולא יפרוש, אבל בזה"ז שנוהגין איסור בדם טוהר ליכא חששא זו וא"צ פרישה, וכן עמא דבר".
2. בעל נפש יחמיר על עצמו.
- (א) ש"ך (ס"ק ד') – "ומ"מ נראה דבעל נפש יחמיר לפרוש ממנה ליל מ"א וליל פ"א משום ספק זכר או נקבה".
- (ב) מקור חיים (תפארת צבי סוף ס"ק א') – "ומה שהניח בעל מנחת יעקב לדברי הש"ך בצ"ע ... לאו שפיר הוא שדברי ש"ך נכונים".
- (ג) לחוש"ש (לחם ס"ק י"א, שמלה ס"ק ה', קיצור שו"ע סי' קנ"ח סעי' ב') – "יש אומרים שצריך לפרוש מאשתו ליל מ"א לזכר וליל פ"א לנקבה, מפני שאז איכא חששא שמא תראה דם כמו בשעת וסתה, ויש חולקין ובעל נפש יחוש לעצמו. ואם הפילה ספק זכר ספק נקבה, יפרוש ליל מ"א וליל פ"א".
- (ד) שערי טוהר (שער י"ד סוף סעי' א') – "ובע"נ יחוש לפרוש ליל מ"א לזכר וליל פ"א לנקבה".
- (ה) שבט הקהתי (ח"ו סי' שכ"ב) – "ומסקי הפוסקים דבעל נפש יחמיר".
- (ו) משמרת הטהרה (פרק י"ג סעי' ג') – "בעל נפש יחוש לעצמו לפרוש מאשתו גם אחר שטבלה בליל מ"א ללידת זכר וליל פ"א לנקבה, אך מדינא מותרת, ולא נהגו להחמיר בזה".
3. המחמיר תע"ב.
- (א) טהרת ישראל (סעי' ב', סעי' ג') – "רק מחמיר תע"ב".
- (ב) בדה"ש (ס"ק ט"ו, ע"י ציונים ס"ק פ"ו) – "המחמיר בזה תע"ב".
- (ג) יסודות הבית וקדושתו (פרק ח' סוף הע' רל"ז) – "ולמעשה מסקנת הפוסקים שמותר והמחמיר תע"ב".
4. מחמיר.
- (א) קנה בושם (קובץ אור ישראל חנ"ו עמ' ל"ז אות קמ"ט) – "להלכה יש לחשוש לפרוש ליל פ"א מלידת נקיבה, וספירת פ"א כולל יום הלידה".
5. מר"מ – ט"ז וש"ך השלם (כו"ל ס"ק ז', שפ"ח ס"ק י').
- (א) חכ"א (כלל קט"ו סעי' כ"א) – "ומכל מקום ראוי לפרוש ממנה ליל מ"א וליל פ"א משום ספק זכר או נקבה (ש"ך ס"ק ד') (ולא הבנתי למה כתב כן במפלת ולא כתב כן מקודם בכל היולדות) אבל לפי מה שכתב הט"ז סעיף קטן ב' לדידן אין צריך לפרוש כלל בליל מ"א או פ"א".
- (ב) תשובות והנהגות (ח"א סי' תק"ח אות כ"ה) – "מנהגינו להקל ואין אנו ממתינים מליטה אחר לידה עד פ' יום לנקבה ומ' יום לזכר, אבל מטעמי בריאות מצוי שרצוי להמתין עוד ותלוי בטבע האשה וכחה, וכן אם הבעל יכול להמתין בלי שיגיע להרהורים".
- (ג) שבט הקהתי (ח"ב סי' רס"ג) – "לאילו שמחמירין כדעת הש"ך לפרוש אחר הלילה בליל מ"א לזכר ופ"א לנקבה יחמירו ג"י לבדוק את עצמה".
- (ד) הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' רפ"ה) – "שבוודאי אין צריך לדקדק בזה. רק אם תזכור, דע שהוא חומרא".

ג. אם ילדה בין השמשות: למחמירים לעיל.

1. מחמיר – שבט הקהתי (ח"ו סי' שכ"ב).

ה' טובלין תוך מ' לזכר ופ' לנקבה.

א. **טעם מנהג שלא לטבול עד אחר מ' לזכר או פ' לנקבה.**

1. בימים ההם דמים מצויים באשה, שמא תראה ולא תרגיש – ריב"ש (סי' מ' ד"ה ומה שכתבת, "במה שנהגו שם להחמיר בימי טוהר של יולדת, אף אם אינה רואה בהן, בזה אני אומר שאם נהגו זה לגדר ופריש', אף על פי שידוע שהוא מותר, או מפני נקיות, מפני שבאותן הימים דמים מצוי' בה, ראוי להניחם על מנהגם, ואין מתירין אותה בפניהם. אבל אם נהגו כן בטעות, מפני שסבורי' שאסור' מן הדין, ראוי להודיעם שטועי' הם, והוא מנהג שיצא להם מן הצדוקים; כדרך שכתב הר"ם ז"ל (פרק י"א מה' א"ב"), **לבוש** (סוף סעי' א'), "מפני שהוא כל כך קרוב ללידתה הדמים מצויים בהן וחוששות שמא יראו ולא ירגישו".
2. פן ישכחו העונה מ' לזכר ופ' לנקבה – **אגודה** (פסחים דף קיג), "היושבת על דם טוהר אסורה לשמש עד כמה עונה נראה לי דמש"ה רגילות נשים יולדות להמתין לטבול, כי יריאות פן ישכחו העונה מ' לזכר ופ' לנקבה".
3. חושש לר"ת – **דר"מ** (ס"ק ג'), "דמדברינו תם החמירו על עצמן כך דהסמ"ג (לאוין קיא לח א) והגהות מיימוניות (פ"ז אות ב) כתבו אף על פי שכל הגאונים חולקים על רבינו תם נהגו בצרפת להחמיר כרבינו תם לומר דאין עולין הואיל והדבר יצא מפיו עכ"ל ואם כן הואיל ואין עולין ימי הלידה אף על פי שאינה רואה בהן א"כ לדידן שאין נוהגין בשתי טבילות א"כ פשוט שצריכה להמתין מלספור ז' נקיים עד אחר ארבעים יום לזכר ושמונים יום לנקבה ומזו נשתרבה המנהג ולכן אין למחות כלל ביד הנוהגין להחמיר כדעת רבינו תם ואף על גב דלטעם זו של ב' טבילות אין חילוק בהן אם הוא תוך שמונים או אחר כך דלעולם היא בנדתה עד שתבוא במים מ"מ אפשר דאותן שנהגו מנהג זה ראו להחמיר כדברי רבינו תם תוך עיקר ימי לידתה דהיינו תוך ארבעים יום לזכר ושמונים יום לנקבה אבל לא אח"כ".
4. עוד טעמים – **תפר"י** (ס"ק ב'), לשונו לקמן, **לח"ש** (שמלה ס"ק ד'), לשונו לעיל).
5. **מר"מ** – ט"ז (ס"ק ג'), **ש"ך** (ס"ק א'), **ט"ז וש"ך השלם** (כו"ל ס"ק ט').

ב. לטבול בארבעים ושמונים ימי טוהר.

1. מיקל.

(א) **תפר"י** (ס"ק ב') – "ולענ"ד מתחילה כאשר רצו לבטל מבלי לבעול על דם טוהר ולא היה סיפוק בידם, כי האשה שהיתה רואה דם לא היתה מראה לחכמים כלל, כי היה מסורת בידם שבימים אלו הדמים טהורים. לכך גזרו שלא לבעול כלל עד עברו ימי טוהר, ובזה נשמרו שלא יבעלו על דם טוהר, וזה לענ"ד המנהג והטעם. וא"כ עכשיו שעבר ונשכח אצל המון ישראל לבעול בדם טוהר, ולמה איפוא נפריע העם מביטול פריה ורביה ומצות עונה. ובפרט בדורות הללו שיש לחוש לכמה עבירות, פריצות והרהור עברה וקישוי לדעת או קרי ר"ל בעו"ה, ובלאו הכי אינן שומרים כל דם טהור רק טובלים בנקבה בט' שבועות ולא קריא ולא חמימא, כי לזו ודאי אין טעם כלל בשום אופן. ולכן **כבר עמדו** הגאון **מהר"צ בהמבורג** ונחנו בפראג ואני פה ק"ק מיץ **ובטלנו המנהג** שאין לו עיקר ושרש, והתרינו לנשים לטבול תיכף בעמדן והליכתן לבית הכנסת שהוא ד' שבועות אחר לידה, ללכת לבית טבילה ... ולכן כן יש לנהוג בכל מקומות והמחמיר מן המתמיהין".

(ב) **תפארת שמואל** (על הרא"ש נדה סוף פרק ג').

(ג) **פרדס רמונים** (מק"ז ס"ק ג' ד"ה ועי') – "המנהג הזה לא נהגו כן עתה".

(ד) **ערה"ש** (סעי' כ"ג) – "הרמ"א כתב ... ואם כי טרחו ליתן טעמים על מנהג זה [עי' ב"ח וש"ך] מ"מ כולם טעמים לא נכונים ושיש לבטל המנהג הזה [ט"ז וכרו"פ] וכמה גדולים ביטלו המנהג הזה [עי' כרו"פ] שהוא ביטל מנהג זה במיץ והגאון חכ"צ בהמבורג והגאונים בפראג **ועתה כמדומני שאין המנהג הזה בשום מקום** ולאחר ז' לזכר וי"ד לנקבה אם רק ביכולתה לספור ז' נקיים תספור ותלך למקוה ומותרת לבעלה".

(ה) **נטעי גבריאל** (פרק ק"ז סעי' ג') – "יש מקומות שנוהגין שאין טובלין תוך ארבעים לזכר ושמונים לנקבה, ולמעשה אין נוהגין כן ובפרט בדורות האחרונות שעלולים לבוא למכשול".

2. **מר"מ** – **דר"ת** (ס"ק ז'), **אג"מ** (מסורת משה יו"ד אות ק"ה), **דברי יציב** (יו"ד סי' צ"ה, שפע טהרה ס"ק א').

(א) **חלקת יעקב** (יו"ד סי' צ"ג אות א') – "הנה בענין לטבול בתוך שמונים לנקבה, המבואר בסי' קצ"ד, כבר נהגו כמעט בכל המקומות להתיר, עי' בטו"ז ובש"ך שם, ובפ"ת וספרי שו"ת המדברים בזה - עי' בנובי"ק סימן נ"ד וז"ל כי אני לדעתי אם הי' בידי לכתוב לכל המקומות הנוהגין כן שיתאספו להתיר להם הי' נחשב לפני למצוה, כי שמעתי בעו"ה על ידי מנהג זה באים באשכנז לכמה מכשולים, ובמקום שיש לחוש למכשול עבירה ל"ש לומר אי אתה רשאי להתירם בפניהם, כהאי דמקום שנהגו דף נ"א א' אמר ר' אשי אי רובן דגן קאכלי וכו' עכ"ל דנוב"י. והם דברים שמתקבלים על הדעת, כי תנאי החיים במקומות האלו, ובפרט בזה"ז ב"ה, שמקומות דירתם מורווחים הרבה יותר מלפנים, וכל איש ואישו ישנים בחדר מיוחד, בלי מפריע של בניהם הקטנים והגדולים, (ולא כמו שהי' במקומותינו בפולני' וכדומה) וממילא לבושי השינה שונים מלפנים ותנאי רחיצה והקישוט קודם השינה גם כן שונים מלפנים, וניקל ביותר ח"ו לבוא לידי מכשול, וכל מי שרוצה להחמיר לאחרים ישקול בדעתו, אם לא יבא מזה מכשול עבירה, וגלל כן נתפשט המנהג כמעט בכל המקומות לאחר לידה לטבול בזמן שאפשר לה, לאחר שבעה נקיים".

ו' מפלת - סעיף ב'.

א. מ' יום.

1. יום מ' עצמו כלפני מ' יום – **תפארת צבי** (ס"ק ג'), **דר"ת** (ס"ק י"ז), **הגרפ"ש** זצ"ל (יד ליולדת פרק י"ד הע' ס"ג), **טהרת הבית** (סי' י"א סעי' ו'), **ששבה"ל** (סעי' ב' ס"ק א', סיכום אות א'), **חזקת טהרה** (ס"ק י"ז), **בדה"ש** (ס"ק כ"ז), **לבושי עז** (סעי' ב' תמצית אות א').

2. אם הוי מעת לעת, או אי סגי במקצת היום להחשב ככולו.

- (א) מסופק – הגרש"ק זצ"ל (מי נדה דף ל: ד"ה והנה), "אי בעינן בהו מעת לעת או לא, כגון שבא עליה הבעל בראש חדש ניסן ביום לעת ערב, והיא הפילה ביום י"א אייר בבוקר ... והדבר צ"ע לדינא", בדה"ש (ס"ק כ"ז), נטעי גבריאל (פרק קי"ב סעי' ד').
- (ב) מחמיר – הגריש"א זצ"ל (משנת השלחן תשובה ר"ו, "המפלת תוך מ' יום אינה חוששת לולד. ויום המ' עצמו נחשב כלאחר מ', משום מקצת היום ככולו").
- (ג) מיקל – הגרנפ"ש זצ"ל (יד ליולדת פרק י"ד סוף הע' ס"ג).

ב. איך יודעים אם הוא מ' יום.

1. יולדות שטבלה אחר לידתה והפילה תוך מ' לטבילתה – חת"ס (יו"ד סי' קס"ט), מלבושי טהרה (סעי' ה'), מסגרת השלחן (סי' קנ"ח ס"ק ב'), טהרת ישראל (סעי' ו'), שערי טוהר (שער י"ד סעי' ב'), בדה"ש (ס"ק כ"ח, בי' ד"ה אינה), פרדס שמחה (ס"ק ז'), לבושי עז (סעי' ב' תמצית אות ב'), משמרת הטהרה (פרק י"ג סעי' ח').
2. מביאה ראשונה – הגר"י מילר זצ"ל (שבות יעקב ח"א סי' ע"א), חסדי דוד (על תוספתא סוף פרק ד', לשונו לקמן), בדה"ש (ס"ק כ"ח, בי' ד"ה אינה), פרדס שמחה (ס"ק ז'), לבושי עז (סעי' ב' תמצית אות ב'), משמרת הטהרה (פרק י"ג סעי' ח').

(א) ואם בתולה, ממביאה שניה – חסדי דוד (על תוספתא סוף פרק ד', "או שזו היתה ביאה ראשונה (ולא היתה בתולה א"נ בעל ושנה)"), הו"ד בבדה"ש (סעי' ב' בי' ד"ה אינה).

3. שלא היתה עמה לג' חדשים – ערה"ש (סעי' כ"ד), מלבושי טהרה (סעי' ה'), מסגרת השלחן (סי' קנ"ח ס"ק ב'), טהרת ישראל (סעי' ו'), שערי טוהר (שער י"ד סעי' ב'), לבושי עז (סעי' ב' תמצית אות ב'), משמרת הטהרה (פרק י"ג סעי' ח').

ג. תוך מ' יום לטבילתה.

1. מיקל [רק בראיה ולא בכתם], שאינו חושש לולד.

(א) עבודת הגרשוני (סי' כ"א) – "כללא דמלתא כיון דרש"י והרמב"ם ס"ל שמחשבין מ' יום מן יום הטבילה וכן משמע מהה"י עובדא דמר שמואל. ומן ההיא עובדא דקליאופטר' ליכא פירכא אין לנו לזוז מדברי רש"י והרמב"ם ויש לסמוך ולומר שאם היתה מעוברת לא היתה רואה דם אח"כ".

(ב) שבות יעקב (ח"א סי' ע"א) – "... נ"ל ברור כוונת העבודת הגרשוני כי ידוע ומפורסם שהיה בעל סברה ישרה".

(ג) בא"ה (ס"ק ד').

(ד) תשובה מאהבה (ח"א סי' ע').

(ה) חכ"א (כלל קט"ו סעי' כ') – "המפלת בתוך מ' לטבילתה שלאחר ראייה ממש (לאפוקי לאחר כתם דאפשר דנתעברה מקודם) בענין שאין לספק שמא נתעברה קודם הטבילה חוששת משום נדה אפילו לא ראתה מפני שאי אפשר לפתיחת הקבר בלא דם ומיד לאחר שספרה שבעה נקיים אפילו הוא קודם י"ד יום מן הלידה מותרת ואין חוששין שמא היה וולד דקודם מ' יום לא נגמרה יצירת הולד ולכן אין לחוש שמא היה וולד".

2. מחמיר, שחושש לולד.

(א) הגר"י מילר זצ"ל (שבות יעקב ח"א סי' ע"א).

(ב) תפר"י (ס"ק ג') – "איך נסמוך להקל ולומר דהולד לאו בר מ' הוא".

(ג) סד"ט (ס"ק ז').

(ד) חו"ד (חי' ס"ק ה', בי' ס"ק ב').

(ה) חת"ס (יו"ד סי' קס"ט) – "דחלילה לסמוך אהא כלל להקל".

(ו) לחוש"ש (לחם ס"ק ט"ו).

(ז) בנין ציון (סי' ע"ב, עי' ערל"נ נדה דף ל. רד"ה ליום) – "להלכה נ"ל שבנדון השאלה צריכה לחוש שמא נקבה הפילה ותמנה י"ד יום מיום שהפילה כדי לצאת מספק איסור כרת".

(ח) ערה"ש (סעי' כ"ד) – "וכבר השיגו על זה כמה גדולים דאינה מסולקת דמים קודם הכרת העובר".

(ט) מלבושי טהרה (סעי' ה', ס"ק ז').

(י) מסגרת השלחן (סי' קנ"ח ס"ק ב') – "מזה שפירסה נדה קודם טבילה זו אין ראייה שאינה מעוברת מקודם דאין מעוברת בחזקת מסולקת דמים רק אחר הכרת העובר שהוא ג' חדשים לעבורה".

(יא) פתחא זוטא (ס"ק ד').

(יב) טהרת ישראל (סעי' ז').

(יג) חזו"א (יו"ד סי' קי"ח ס"ק ח') – "ל' א' רש"י ד"ה ליום מ', לטבילתה, בס"ט דקדק מאי ראייה מטבילתה, ונראה דכוונת רש"י ז"ל היינו שביאה שיש להסתפק בעיבורה לא הוי כ"א מ' יום משום דאינו אלא מ' יום מטבילתה, ופשוט דמיירי שלא שמשה קדם או דמכירין אנו בו שאינו זקן כל כך, ורש"י ז"ל ל' הגמ' לעיל כ"ה ב' 'וחשיב מיומא דאזלא כו' ולא הוי אלא מ' יום' נקיט".

(יד) שערי טוהר (שער י"ד סעי' ב').

(טו) טהרת הבית (סי' י"א הע' ו' ד"ה וראיתי, יביע אומר ח"ד אה"ע סימן ב') – "וכן עיקר להחמיר".

(טז) קנה בושם (ח"ב סי' ס"ד) – "בהא מילתא לית לן לאכרעא מדעתינו מיד, שהרי רבו בזה דעת גדולי רבותינו האחרונים המחמירים בזה, ומסתבר טעמיהו וטענה גדולה בידם כי כן מוכח מש"ס ופוסקים, ובודאי שיש לחוש בזה לדעתם ובפרט בדבר הנוגע לדאורייתא ולאיסור כרת".

3. בזמנינו, שאין מצוי לראות גם בג"ח הראשונים.

(א) מיקל – הגריש"א זצ"ל (משנת השלחן תשובה ר"ה, "בזמנינו מונים את המ' יום מליל הטבילה האחרון לנדתה מחמת ראייה, הואיל ובזמנינו אשה מעוברת בדרך כלל אינה רואה וסת גם בג' החדשים הראשונים של ההריון, ואם היתה מעוברת לא היתה

רואה וסת. בד"א כשליל טבילה האחרון היה מחמת ראייה אבל אם טבלה מחמת שמצאה כתם ואחר כך הפילה - לא מונה מ' יום מליל הטבילה, כי אין הוכחה שלא היתה מעוברת קודם מציאת הכתם", ששבה"ל (סעי' ב' ס"ק ב' ד"ה אבל, סיכום אות ב', "ובזמנינו שאין רואים וסת רגילה גם בג' חדשים ראשונים לעיבור, וראתה וסת, ודאי לא היתה מעוברת, ומונים מליל טבילה אחרונה, אבל אם ראתה כתם או ראי' חלשה שלא כדרכה אינו מוכיח שלא היתה מעוברת. - ואם נתברר ע"י בדיקות שלא היתה קודם מעוברת - הוי הוכחה, ויכולים לחשב זמן העיבור מליל הטבילה", דרכי טהרה (עמ' קט"ו, "ספירת הארבעים יום נעשית מהתשיש הראשון אחרי הטבילה של וסתה, ובלבד שלא תהיה רגילה לראות דם בזמן עיבורה"), נעמי גבריאל (פרק קי"ב סעי' ג', "ארבעים ביום מחשבין מליל טבילה האחרונה, וי"א שדוקא באופן שידעה שבעלה לא בא עליה קודם לכן (כיון שאפשר לראות דם בתוך ג"ח), ובזמננו שאין מצוי לראות גם בג"ח הראשונים, יש להקל").

(ב) עדיין מחמיר [שלא מחלקים] - קנה בושם (ח"ב סי' ס"ד), טהרת הבית (סי' י"א הע' ו' ד"ה וראיתי, יביע אומר ח"ד אה"ע סימן ב'), חזקת טהרה (ס"ק י"ח), בדה"ש (ס"ק כ"ז), פרדס שמחה (ס"ק ז'), לבושי עז (סעי' ב' תמצית אות ב'), משמרת הטהרה (פרק י"ג סעי' ט').

(ג) מר"מ - מראה כהן (פרק ח' הע' קל"א, "ויל"ע כהיום שרוב הנשים אינן רואות אף בג' חדשים הראשונים, ובפרט אם ראתה את ראיית וסתה כרגיל. ולדינא תעשה שאלת חכם").

4. ע"י בדיקות מעבדה, מיקל - הגריש"א זצ"ל (משמרת הטהרה פרק י"ג הע' י"ט), טהרת הבית (סי' י"א הע' ו' סוף ד"ה וראיתי, "אם נתברר הדבר ע"י בדיקה שלא היתה מעוברת קודם לכן, יש להקל"), משמרת הטהרה (פרק י"ג סעי' ט', "בזמננו שאפשר לברר ע"י בדיקות מעבדה אם ידוע בבירור ע"י הבדיקות שלא היתה מעוברת קודם ליל הטבילה לנדותה יש לסמוך על תוך מ' יום לטבילתה").

5. לפי הגריש"א זצ"ל, בזמן הזה, האם צריך גם בבדיקת מעבדה.

(א) לא צריך - הגריש"א זצ"ל (משנת השלחן תשובה ר"ה, לשונו לעיל).

(ב) צריך - משמרת הטהרה (פרק י"ג הע' י"ט, לשונו לעיל).

6. מר"מ - פת"ת (ס"ק ג'), יד לילודת (פרק י"ד סוף הע' ס"ד).

ד. צריכה ז' נקיים: האם זה אחר י"ד יום או אפילו בתוך י"ד יום.

1. מחמיר, צריכה ז' נקיים אחר י"ד יום. [י"א רק במפלת, כנראה מהש"ך שכ' הדין כאן. וכן ע"י מקור חיים. אבל הקיצור שו"ע והח"ח כ' דין זה בכל יולדת].

(א) ש"ך (ס"ק ד', גירסא לפנינו) - "אלא צריכה ז' נקיים אחר י"ד יום כדלעיל ס"א ומשמע דבמפלת ליכא מאן דמחמיר להצריכה פ"א יום וסגי לה בז' נקיי' אחר י"ד יום".

(1) י"א שיש כאן ט"ס [להוסיף מילת "ולטבול", או להוסיף מילת "וגם", או להוסיף אות ו' "ואחר"] - תוס' שבת (על הש"ך ס"ק ד'). עמודי בית ישראל (על הש"ך ס"ק ד', לשונו לקמן), חת"ס (יו"ד סוף סי' קס"ט, לשונו לקמן), פת"ת (ס"ק ז'), ע"י גליון מהרש"א (על הש"ך ס"ק ד', לשונו לקמן), פרדס רמונים (שפ"ח ס"ק ד'), עצי לבונה (על סעי' ג', לשונו לקמן), מלבושי יו"ט (ח"ב יו"ד סי' ז', "ברור דט"ס יש בש"ך").

(2) מר"מ - ט"ז וש"ך השלם (שפ"ח ס"ק ז').

(ב) בא"ה (ס"ק ה').

(ג) ע"י מקור חיים (תפארת צבי סוף ס"ק ב') - "נ"ל ברור דמביא הש"ך בס"ק א' טעם שלישי זה הואיל דהדמים מצוין ... וכן ראיתי כמה פעמים להורות במפלת צריכה להמתין י"ד ימי לידה אח"כ ספרה ז' נקיים כש"ך".

(ד) קיצור שו"ע (סי' קנ"ח סעי' א') - "ומצד הדין אם היה הולד זכר, היא טמאה שבעת ימים משום לידה, ואחר כך יכולה לספור שבעה נקיים וטבול, ואם היה נקבה, היא טמאה ארבעה עשר יום משום לידה אחר כך סופרת שבעה נקיים וטבול".

(ה) ח"ת (נדחי ישראל פרק מ"א אות כ"ג, סוף גדר עולם אות כ"ג, טהרת ישראל פרק י"ג אות כ"ג) - "יולדת במדינתנו אינה צריכה להמתין שמונים יום לנקבה כמו שנוהגות איזה נשים. אלא מיד אחר ארבעה עשר יום מיום לידתה לנקבה ושבעה לזכר והיא נטהרה מדם תוכל לעשות בדיקת הפסק טהרה ותתחיל לספור שבעה ימים נקיים ותטבל כדין ומותרת לבעלה".

ח"ת (ספר המצוות ל"ת קל"ב) - "ובמדינותינו, לאחר שבעה ימים לזכר וארבעה עשר לנקבה, אם טהרה מדם, תוכל לעשות בדיקת הפסק טהרה' ותתחיל לספור שבעה נקיים, ותטבול אחר כך, ומותרת לבעלה".

2. אפילו בתוך.

(א) מחבר (סעי' א', סעי' ג').

(ב) תפארת למשה (על הש"ך ס"ק ד') - "ש"ך ... אינו נכון, דסגי בז' נקיים שבתוך י"ד יום".

(ג) תוס' שבת (על הש"ך ס"ק ד') - "בש"ך סק"ד אלא צריכה ז' נקיים וגם אחר י"ד ימים כצ"ל".

(ד) תוה"ש (ס"ק א').

(ה) עמודי בית ישראל (על הש"ך ס"ק ד') - "סק"ד לא עלת' כו' אלא צריכה זיין נקיים ולטבול אחר י"ד יום עכ"ל וכנ"ל".

(ו) חכ"א (כלל קט"ו סעי' י"ט) - "וצריכות שבעה נקיים וימי לידה שאינה רואה בהן אף על פי שהם ימי טומאה עולין לה לשבעה נקיים ובלבד שלא תטבול קודם י"ד לנקבה".

(ז) חת"ס (יו"ד סוף סי' קס"ט) - "בטעות שנפל בדפוס ש"כ סימן קצ"ד סק"ג הא לך לשוני על הגליון צריך להיות ז' נקיים ואחר י"ד יום בו' העיטוף והרצון שצריכה האשה ב' דברים הא' שתספור ז' נקיים והשני' שיהי' לה י"ד יום מיום לידתה ואחד בלא

אידך לא סגי אבל הא פשוט דהז' נקיים יכולים להיות מכלל הי"ד יום כדלעיל סעי' א'".

(ח) פת"ת (ס"ק ז').

- (ט) גליון מהרש"א (על הש"ך ס"ק ד') – "ובספר בית ישראל על הלכות נדה וי"ט ראיתי שהגיה וכתב דכן צ"ל אלא צריכה נקיים ולטבול אחר י"ד יום כדלעיל ס"א".
- (י) פרדס רמונים (שפ"ח ס"ק ד') – "שיש כאן ט"ס ...".
- (יא) עצי לבונה (על סעי' ג') – "ומצאתי בספר שערי טהרה דהביא בש"ך וכצ"ל אלא צריכה ז"נ ולטבול אחר י"ד יום וכו' וסגי בז"נ ולטבול אחר י"ד יום וכו' ע"ש".
- (יב) מלבושי טהרה (סעי' א') – "אם לא ראתה בהם עולים לספירת זיבתה".
- (יג) ערה"ש (סעי' י"ב, עי' סוף סעי' כ"ג).
- (יד) אמירה לבית יעקב (פרק ז' סעי' ב', סעי' ג') – "מתר להתחיל בלבישת לבנים ובספירת שבעה נקיים תוך ארבעה עשר יום".
- (טו) מסגרת השלחן (על הקיצור שו"ע סי' קנ"ח ס"ק א') – "תוכל לספור הז' נקיים תוך הי"ד ימי לידה".
- (טז) מלמד להועיל (יו"ד סי' ס"ח) – "מה שמורה אחד אחז עצמו בדברי הש"ך סי' קצ"ד סק"ד ורצה להחמיר שתמתין עוד ז' ימים כדי שתספור ז' נקיים אחר י"ד יום, לא טוב הורה ... והנה בקיצור ש"ע פסק דצריכה לספור ז' נקיים אחר י"ד יום, נמשך אחר דברי הש"ך, ואינו נכון. שוב ראיתי בח"ס סוף סי' קס"ט שכתב ... הרי שיכולה לטבול אחר י"ד יום בלי שום פקפוק".
- (יז) טהרת ישראל (סעי' ב', סעי' ג').
- (יח) שערי טהרה (שער י"ד סעי' א') – "ואם ספרה ז' נקיים בתוך ימי טומאתה עולים לה לספירת ז"נ אך אסורה לטבול ...".
- (יט) בדה"ש (ס"ק מ"ה).
- (כ) יד ליוולדת (פרק י"ד עמ' קנ"ח).
- (כא) פרי טהרה (סעי' ה').
3. מר"מ – סד"ט (ס"ק ה' ד"ה ובספר בית), דברות משה (ב"ק סי' ט"ז ענף ז'), ט"ז וש"ד השלם (שפ"ח ס"ק ח').
- (א) יסוד הטהרה (פרק י"ג הע' ט"ז) – "יש לעזור שלפעמים אין יודעים מתי נגמרה הפלת העובר ולכן יש לחשב שבועיים מיום שודאי כבר הפילה כגון ע"י גרידה או בירור אחר ואין לחשב בשום אופן מיום שהתחילה לראות דם".

ה. אשה שנמשך הפלתה כמה ימים: מאיזה יום מתחיל למנות הי"ד ימים.

1. מחמיר, למנות הי"ד יום מהחתיכה אחרונה.
- (א) הגרי"י ניימאן צ"ל (נטעי גבריאל פרק קי"ב הע' ח') – "עפ"י שו"ע סי' קצ"ד ס"ו".
- (ב) שבט הלוי (ח"ט סי' קפ"ב) – "באשה שהפילה כמה חתיכות אחרי מ' יום ונמשך הפלתה ג' ימים שיצא חתיכה בכל יום או איזה חתיכות וביום ה' הוצרכה לרופא לנקות רחמה עדין ממה שנשאר בפנים והאשה הלכה לטבילה אחר י"ד יום מיום ג' של הפלתה, והספק בידו דמר אם היתה צריכה להמתין הי"ד יום מאותו יום שהרופא ה' מנקה רחמה ונמצא שלא עלתה לה טבילה דהרי מבואר ביו"ד סי' קצ"ד דבהפילה ספק א"א לה לטבול עד י"ד משעה שהפילה, ואם טבלה לא עלתה לה. ואשיב בעניי בקיצור הנה מש"כ כבודו דדרכו להורות כה"ג ביצאו חתיכות כמה ימים למנות הי"ד יום מהחתיכה אחרונה בודאי יפה הורה לכתחלה עכ"פ, אבל לא כמו שסובר כב' שזה יוצא להלכה ממה שמבואר סי' קצ"ד ס"ו לענין שליח שלא יצאה כולה ביום ראשון דמונים הי"ד מיום שני דודאי שליח כ"ה דהוא שק ההריון, ואין שליח בלא ולד, אנו חוששין דילמא יצא הרוב או הראש ביום שני, ואף דהוי ס"ס דילמא זכר כבר כ' תוס' ב"ק י"א ע"א דביום מ"א הוי ס"ס להחמיר ואף דכבר הערתי במק"א דבזה"ז לא שייך זה דהא אנחנו מטמאין ממילא גם דם טוהר, מכ"מ נשאר הדין, או דאנו מחמירים בכל אופן בס"ס עיין תוס' נדה כ"ט ע"א תשב, דחכמים ראו להחמיר כאן אפילו בס"ס. אבל נדון דילי' הוא יותר הנדון של הפילה חתיכה דכן הדרך במקרים אלה, והיינו המבואר שם ס"ג דחתיכה שקרועה ויש בה עצם, ואם אין בה עצם אינה טמאה אלא בשפיר כמבואר בפ"ת שם ס"ק ו' בשם תשובת מעיל צדקה סי' מ"ו. והשתא אם ראו שאין בה עצם א"כ אין חשש ולד כלל, ואפילו לא ראו ונשאר ספק, כבר כ' בנוב"ק סוס"י ס"ב דרהיטת הש"ס נדה כ"א ע"ב וסוגית הראשונים משמע דמספק אין חוששין לעצם, ועוד אפשר להוסיף קצת דאם ראו ברור שהחתיכות הללו לא ה' להם שום נטי' ללבן אלא היו אדומים כדם הלא איתא בש"ס דדוקא בחתיכה לבנה חוששין וכמבואר ג"כ ברמב"ם פ"י מאיס"ב, ונהי דהטור סי' קצ"ד כ' בין אדומה בין לבנה והכי קיי"ל להחמיר היינו משום שאין אנו משוין אותנו בקיאים במראות, ועיין ה' בה"מ וכ"מ שם, מכ"מ הוא בגדר ספק, מכל הלין טעמא יראה דעכ"פ איסור לא נעשה בזה. ולענין טבילה עוד פעם אם ברור דעד יום שלישי יצאו רוב חתיכות אפשר לצדד להקל יע"ש ס"ט, אבל אם גם זה ספק יראה שלחומרא לטבול עוד פעם כמש"כ כעין זה בנו"ב שם דהרבה החמירו בזה גם בס"ס, מכ"מ לענין ברכה מסופק אני אם תברך על הטבילה".
- (ג) פתחי מגדים (פרק כ"ט סעי' כ"ה) – "למעשה לגבי טומאת לידה נקטינן לעולם להחמיר, ואפי' יש כמה ספיקות, שלא הלכו בדינים אלו אחר ספק ספיקא, מפני שהם דינים המסורים לנשים ולעמי הארץ".
- (ד) נטעי גבריאל (פרק קי"ב סעי' ח') – "אשה שנמשך הפלתה כמה ימים ואח"כ הלכה לרופא לנקות הרחם, מונין הי"ד ימים מיום שהרופא מנקה הרחם".

ו. מר"מ.

1. יביע אומר (מעין אומר ח"ז פרק א' סי' קפ"ז) – "שאלה: אשה בהיריון שכבר קודם ארבעים יום כבר העובר לא התפתח ובשבוע השלוש עשרה הייתה הפלה ונרשם בדו"ח שהיה חומר הריוני [ללא צורה]. ועשתה מיד הפסק טהרה ויוצא טבילה בליל עשירי להפלה, האם צריך לחוש שמא זאת בת ולחכות ליום הארבעה עשר. תשובה: תחכה עוד ארבעה ימים, מה יקרה".
- יביע אומר (מעין אומר ח"ז פרק א' סי' רי"ג) – "שאלה: אשה שהיוות והעובר מת במעיה עברה הפלה [גרידה] ביום החמישים ושתיים לטבילה, והיה ספק מתי מת העובר אם בתוך ארבעים יום או לאחר מכן. כעת האשה בתוך שבועיים להפלה ויכולה לטבול, האם צריך לחוש שמא העובר היה נקבה וכן שמא זה אחר ארבעים. תשובה: תחכה שבועיים".

ז. הלכות מפלת: בכלליות.

א. האם יש לה וסת.

1. אין לה וסת, אפילו תוך מ' יום.
- (א) הגרש"א זצ"ל (אשרי האיש יו"ד פרק כ"ד אות מ"ד), הו"ד במראה כהן (עמ' קס"ב אות ד') – "מעוברת שראתה דם כמה פעמים ולבסוף הפילה אינה צריכה לחוש לראיות אלו לוסתות, וכן הדין לגבי דמים שראתה כמה ימים אחרי הפלה".
- (ב) ששבה"ל (עמ' שע"ח בהוספות) – "המפלת תוך מ' אין בו חשש וסת אם יודעים שהי' תחילת יצירת וולד, אך בספק שמא הוא רק דם הנקשר מחמת איחור זמן הוסת, צריך לחוש לוסת".
- (ג) קנה בושם (אוצרות הטהרה פרק י"א הע' ק"ט) – "שמפלת בתוך ארבעים יום וראתה דם עי"ז, כיון דהוי ראייה ע"י אונס, אינה צריכה לחשב הפלגתה מראיה הקודמת עד ראייה זו, וכן אינה צריכה לחוש להפלגה מראיה זו להראיה שתראה אח"כ, דראיה זו שהיה ע"י אונס אין מחשבין שום הפלגה ממנה עם ראייה בלי אונס".
- (ד) פרי טהרה (סעי' ז', הע' י"ז) – "פשוט. דאין זה יוסת' אלא 'הפלה'. ועוד דדמי לוסת ע"י אונס".
- (ה) נטעי גבריאל (פרק קי"ב סעי' י"ב) – "המפלה קודם ארבעים יום שאין לה דין יולדת ודינה כנדה, מ"מ אין לחשוב ההפלה לחשבון הוסת כי דינה כוסת ע"י אונס, אלא צריכה לחוש לעונה בינונית".
- (ו) חוקת הטהרה (סעי' י"ד) – "המפלת ורואה דם בשעת הפלה אינה צריכה לחוש לאותה ראייה משום וסת, אך בספק שמא הוא דם שנקשר מחמת איחור זמן הוסת צריך לחוש לוסת".

ב. קבורת נפל.

1. חיוב קבורה.

- (א) מג"א (סי' תקכ"ו ס"ק כ') – "ול"י צ"ע מ"ש הג"מ דאין מצוה לקבור נפל ומביא רא"י מדאמר' בגמ' שפחה שהטילה נפל לבור ואמר' בור שמטילין לתוכו נפלים צ"ע דהא מ"מ קבורה היא כמ"ש הרא"ש פי"ד מ"ג באהלות ועי"ל דמירי בנפל שהוא שפיר כדאי' בע"א ועוד דהא אמר' בנדה דף נ"ז הכותים לא היו קוברים את הנפלים אלא משליכין מאי דרוש כל שיש לו נחלה יש לו גבול משמע דאנן לא קי"ל כוותייהו ועוד מדאיצטריך קרא בת"כ פ' אמור שאין הכהן מטמא לבנו ובתו הנפלים ש"ח שמצוה לקוברן שהרי אין הכהן מטמא אלא לצורך קבורה כמ"ש בי"ד סי' שע"ג ס"ה ועוד דבב"ב ספ"ז איתא שהיו עושין כוכין לנפלים וכ"ה בסנה"פ וצ"ע דלכאורה משמע בנדה דף הנ"ל שגם על הנפלים קאי לאו דלא תלין".
- (ב) מור וקציעה (סי' תקכ"ו, שאילת יעב"ץ ח"א סי' מ"א) – "שיש בנפל מצות קבורה".
- (ג) ערה"ש (או"ח סי' תקכ"ו סעי' י"ז) – "דאין מצוה מן התורה לקברו ולכן לא היו הכותים חוששין לזה אבל מדרבנן וודאי יש חיוב".
- (ד) חלקת יעקב (יו"ד סי' קצ"ה, עי' סי' ר"ז אות ג') – "בנפלים מחלוקת גדולה, עי' משמ"ש ושד"ח כרך ה' מערכת ק' אות מ', וחת"ס או"ח סימן קמ"ד, ואבני נזר יו"ד תע"ב, דעתם דצריך קבורה כדעת המג"א, וראיתי מביאין בשם אבני צדק יו"ד קמ"ה וז"ל דכיון דקבלו בני ישראל עליהן לקבור נפלים, ממילא הוי כמו חוב כמו תפילת ערבית דשוינהו עליהו חובה עכ"ל - א"כ ה"ה לאמה"ח, דדעת הנובי"ת ושבי"ע דמדינא אי"צ קבורה, מ"מ גם לדידהו עכ"פ מחויב לקבור מפני טומאה דכהנים".

2. מאיזה חודש.

- (א) פחות מג' חדשים, אין צריך קבורה – מהרש"ם (ח"ד סוף סי' קמ"ו, "ובדין הולד כפי דברי הרופא שמת בהיותו בן ג' חדשים ויש רגלים לדבר שהרי לא הרגישה בו כלל אין לחייבו להוציאו משם ועמ"ש בס' אר"ח החדש לאו"ח סימן תקכ"ו והגהותיי שנדפסו שם בשמי מכמ"ק בזה ובכה"ג דנ"ד לכ"ע פטור מלקברו").
- (ב) פחות מה' חדשים, אין צריך קבורה – משמרת שלום (הל' שמחות אות ק' ס"ק י"ג, "ועיין שו"ת שו"מ דנפל בן ה' או ו' חדשים צריך קבורה כל שהוא שלם באיבריו ע"ש, וכן עמא דבר"), יד לילולת (ריש פרק כ"ה).
3. מר"מ – נוב"ק (או"ח סי' ט"ז), חת"ס (או"ח סי' קמ"ד, נדה דף נז. ד"ה וגם, ד"ה לא), בני ציון (סי' קי"ט), מנ"ח (מצוה רס"ג אות ל"ב), מחה"ש (סי' תקכ"ו ס"ק כ'), בינה לעתים (יו"ט א' כ"ג), שד"ח (כלל מערכת הא' אות ש"ו), חזו"א (או"ח סי' קל"ג ס"ק ב', יו"ד סי' ק"י ס"ק א'), לב שומע (מערכת ל' אות מ"ט), אג"מ (יו"ד ח"ג סי' קנ"ד אות ג' ד"ה וענין, דברות משה שבת ס"ב ענף ז' ד"ה וגם, יבמות סי"ד הע' ע"ז), פרי טהרה (סעי' י'), נטעי גבריאל (פרק קי"ב סעי' י"ז), R. J. D. Bleich (ח"ד עמ' קע"ה).
- (א) מ"ב (סי' תקכ"ו ס"ק מ"ט) – "ודע דיש מן אחרונים שחולקין אעיקר דיני דנפלים ולדידהו קבורת נפלים נמי מצוה ואם כן אפשר שיש עכ"פ להתיר ביו"ט שני על ידי עכו"ם ועיין בחכמת אדם כלל ק"ע ס"ז".

ג. טומאת כהן – עי' יו"ד סי' שס"ט.

1. טמאה – בית הלל (ס"ק א', "עיין לקמן בסימן שס"ט לענין כהן שאסור לטומאות למת וכו', ונראה דהוא הדין לנפל, דהיינו בן ארבעים יום שנגמרה צורתו"), פרי טהרה (סעי' י"א, "כהן אסור להיטמאות לנפל, ואפילו אם הולד שלו. ולכן צריך לצאת מחוץ לבית חולים לפני שמתחילים להוציא את הנפל").

ד. עליה תורה.

1. הבעל מחויב לעלות לתורה – מג"א (סי' רפ"ב ס"ק י"ח, "וני"ל דהמפלת בעלה חיוב אא"כ הפילה צורה שאין אנו בקיאים בה דאז אינו דוחה חיוב אחר דשמא אינו ולד"), א"ב (סי' קל"ו ס"ק א', "המפלת, בעלה חיוב, אלא א"כ הפילה צורה שאין אנו בקיאים בה

דאז אינה דוחה חיוב אחר דשמא אינו וולד"), דרך החיים (סוף הל' קרה"ת, "והמפלת בעלה חיוב אא"כ הפילה צורה שאין אנו בקיאים בה"), שערי אפרים (שער ב' סעי' ה'), "אשה שהפילה אעפ"כ בעלה חיוב בשבת ראשון שהולכת לבה"כ או אחר מ' יום כו', ודוחה שאר חיובים כמו אם ילדה וולד קיימא, אא"כ הפילה צורה שאין אנו בקיאים בה שאז אינו דוחה חיוב אחר דשמא אינו וולד, ומ"מ יש לקרותו קודם לאחרים"), בה"ל (סי' קל"ו סעי' א' ד"ה בשבת, "והמפלת בעלה חיוב אא"כ הפילה צורה שאין אנו בקיאים בה"), שבט הקהתי (ח"ד סי' שכ"ב), פסקי תשובות (סי' קל"ו סוף אות ח').

(א) צורה שאין אנו בקיאים בה, אין בכלל חיוב לעלות או רק דאין דוחה חיוב אחר.

(1) רק דאין דוחה חיוב אחר – שערי אפרים (שער ב' סעי' ה', לשונו לעיל).

(2) אין בכלל חיוב לעלות – דרך החיים (סוף הל' קרה"ת, לשונו לעיל), בה"ל (סי' קל"ו סעי' א' ד"ה בשבת, לשונו לעיל).

(3) מר"מ – שבט הקהתי (ח"ב סי' ס"ד אות ג').

ה. האם יש לה דין של מסולקת דמים.

1. עי' סי' קפ"ט סעי' ל"ג, לשיטות ומר"מ.

ו. מה לעשות כדי למנוע את ההפלות.

1. חשוני חמד (פסחים דף ט.) – "שאלה. אשה שמפלת והרופאים לא יודעים מה לעשות כדי למנוע את ההפלות שלה והיא באה לשאול דעת תורה, מה להשיב לה. תשובה. א. בעון שנאת חנם כמבואר במסכת שבת (דף לב ע"ב). ב. אולי דורכת על צפרנים, כמבואר במסכת נדה (דף יז ע"א). ג. במסכת ברכות (דף ה ע"ב) נאמר: כל הנותן מטתו בין צפון לדרום, אין אשתו מפלת נפלים כתיב הכא וצפונך תמלא בטנם. וכתיב התם וימלאו ימיה ללדת והנה תומים בבטנה. ותקפיד על כך, ואולי עי"כ תוליד זרעא חייא וקיימא".

2. תשובות והנהגות (ח"א סוף סי' קצ"ח) – "ובמג"א כתב שנשים לא מברכות המפיל, אבל בא"ר ופמ"ג וכן הקדוש האריז"ל בשער הכוונות מסקי שנשים מברכות המפיל וכך המנהג, ומובא במשנ"ב בשעה"צ סימן רל"ט ס"ק ט"ז ע"ש, ושמעתי בשם האדמו"ר רבי מאיר מפרימשלאן שזהו סגולה שלא תפיל פרי בטנה, ומיהו נראה שאצלה מספיק כעיקר דינא דגמרא לקרוא פרשה ראשונה דק"ש ויהי נועם ובידך אפקיד והמפיל ודי בכך".

3. מר"מ – דברי יציב (ליקוטים והשמטות סי' קי"ח), יד ליודלת (פרק ט"ו, פרק כ"ח).

ז. שמירה.

1. עי' או"ח סי' רל"ט, לשיטות ומר"מ.

ח. זמן נדה.

שבת (דף קכט.) – "מאימתי פתיחת הקבר. אמר אביי: משעה שתשב על המשבר. רב הונא בריה דרב יהושע אמר: משעה שהדם שותת ויורד. ואמרי לה: משעה שחברותיה נושאות אותה באגפיה".

א. אשה יושבת על המשבר.

1. הוי פתיחת קבר, וממילא טמאה – נחלת שבעה (סי' ט'), תפר"י (ס"ק א'), סד"ט (ס"ק כ"ה), פת"ת (ס"ק ח'), ערה"ש (סעי' נ"ג), טהרת ישראל (סעי' ח'), פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' ס"ב), פוסקים.

(א) אפילו רק ראוי לישב על המשבר – סד"ט (ס"ק כ"ה ד"ה ומה, "דלאו דוקא באותה שעה שישבה על המשבר אלא מיד שאחזקה צירים וחבלי לידה ומבקשת להביא לה חכמה צריך הבעל להזהר בה, דודאי לאו ישיבת המשבר גורם פה"ק אלא כל שהיא קרובה ללידה כ"כ שצריכה לישב על המשבר ואיכא למיחש אלו היתה המילדות מזומנת אצלה היתה מושיבה מיד על המשבר"), לחוש"ש (להם ס"ק א'), אג"מ (יו"ד ח"ב סי' ע"ה, "שלאו דוקא ישבה על המשבר אלא מיד שאחזקה צירים וחבלי לידה ומבקשת להביא לה חכמה צריך הבעל להזהר בה דודאי לאו ישיבת המשבר גורם פתיחת הקבר אלא כל שהיא קרובה ללידה כל כך שצריכה לישב על המשבר ואיכא למיחש אלו היתה המילדת מזומנת אצלה היתה מושיבה מיד על המשבר צריך להיות נזהר בה"), בדה"ש (ס"ק ל', ס"ק ק'), פתחי הלכה (ארטסקרול, סוף עמ' תס"ד, ח"ב ריש עמ' תק"כ).

ב. אין בה כח להלך בעצמה.

1. הוי פתיחת קבר, וממילא טמאה – אג"מ (יו"ד ח"ב סי' ע"ה, "אינה יכולה לילך שודאי אסורה"), הגריש"א זצ"ל (משנת השלחן תשובה ר"ז ד"ה מעוברת, אשרי האיש יו"ד פרק כ"ט אות ד', "חוששת לפתיחת הקבר משעה שאינה יכולה לילך מרוב כאבים. ואז צריך בעלה ליהזר בה ככל אשה נדה"), ששבה"ל (סעי' ב' ס"ק ד' ד"ה ובכל, סיכום אות ה'), בדה"ש (ס"ק ל', ס"ק ק'), "אין בה כח להלך בעצמה"), חוט שני (ס"ק ד'), פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' ס"ב, עמ' תס"ה, ח"ב עמ' תק"כ), יסוד הטהרה (פרק י"ג סעי' י"ד, "טומאת הלידה מתחילה לאחר שהתרחש אחד מארבעת הדברים הבאים ... ג) איננה יכולה להלך על רגליה, וצריכה לשכב על מיטת [או כסא] הלידה").

(א) הגריש"א זצ"ל (יד ליוולדת פרק י"ד הע' י"ח) – "דזה דוקא שא"א לה כבר לילך מעצמה וצריכה סמיכה ללכת, אבל מה ששכיח בעת שנוסעים לביה"ח ויש לה צירים חזקים ויכולה ללכת בעצמה אלא שצריכה סיוע לעלית וירידת המדרגות וכדומה, אין זה פתה"ק וטהורה ואינה בכלל מש"כ בפוסקים שאילו היתה המילדת כאן היתה משיבתה מיד על המשבר".

(ב) הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' רע"ח) – "שראוי להחמיר בזה, אבל כיון שיש להקל מעיקר הדין, וגם אינו ברור בדיוק השיעור לזה, לכן יש להקל עד שהיא אינו יכולה ללכת כלל מעצמה, שהוא קרוב לסוף (בזמן שהיא רוצה לדחוף התינוק ממנה, וקצת מלפנ"ז)".

ג. חבלי לידה.

1. עדיין טהורה – ששבה"ל (סעי' ב' סיכום אות ה'), דרכי טהרה (עמ' קי"א, "צירים תכופים וקבועים כל ה' דקות או פחות ... אין האשה נחשבת כנדה ... כמו בשעת וסתה. אם לא ילדה, מותרת לבעלה אחרי בדיקה"), בדה"ש (ס"ק ל'), פתחי הלכה (ארטסקרול, סוף עמ' ס"ב, עמ' תס"ה, ח"ב עמ' תק"כ).

2. מאד חזק.

(א) מחמיר – הגרשז"א זצ"ל (מראה כהן עמ' קפ"ה אות ז', שלחן שלמה ערכי רפואה ח"ג עמ' מ"ב, "בצירים חזקים יש להחמיר אבל לא בצירים רגילים"), מראה כהן (עמ' י"ד אות ה'), "אם מרגישה צירים תכופים בהפרשים של בין 3-5 דק' צריכה להחמיר על עצמה שהיא טמאה כדין יושבת על המשבר", יסוד הטהרה (פרק י"ג סעי' י"ד, "טומאת הלידה מתחילה לאחר שהתרחש אחד מארבעת הדברים הבאים ... (ב) הופיעו צירים חזקים ותכופים מאוד (כל שתיים שלוש דקות בסדר קבוע)"), חוקת הטהרה (סעי' א'), "שיש לה צירים חזקים משלוש עד חמש דקות בקביעות, יש לחוש לפתיחת הקבר וטמאה לבעלה. וכמובן דעסקינן בזמן שכבר קרובה לילד, ולא בחודש שמיני או תחילת תשיעי".

(ב) מיקל – הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' רע"ז, "להקל בכל אלו").

(ג) מר"מ – בטעי גבריאל (פרק ק"ו סעי' א', סעי' ב').

(ד) לכאורה זה נכלל בהגדר של 'אין בה כח להלך בעצמה' או בהגדר של 'אשה יושבת על המשבר'. כיון של"מ בהפוסקים הענין של צירים חזקים, וגם יש לעי' מה הגדר.

ד. ירידת מים (rupture of membranes, "water breaking").

1. טמאה.

(א) אג"מ (רשומי אהרן ח"א יו"ד סי' קצ"ד אות ד') – "מאותו שעה 'שנפקעו המים' (water breaks) יש למעוברת דין יולדת וטמאה".

עי' אג"מ (הגר"ש איידר זצ"ל ח"ב הע' תל"א) – "דאם נשבר שק המים שנחשב התחלת לידה ... דרך באופן זה שע"י שנשבר שק המים כאשר היא קרובה ללידה כל כך שצריכה לישב על המשבר בקרוב נחשב התחלת לידה ולא אם שוהה כך כמה ימים".

(ב) הגר"מ הלברשטאם זצ"ל (יד לילדת פרק י"ד קונ' הבי' אות י"ז) – "שבירידת מים לחוד נחשב כתחלת לידה והאשה טמאה".

(ג) בדה"ש (ס"ק ל', ציונים ס"ק מ"ח) – "כן מורים בעלי ההוראה".

(ד) תורת היולדת (פרק י"ח סעי' ה', הע' ו') – "יירדו המים, מורים בעלי הוראה שלא יגע בה בעלה כדין נדה, אלא אם כן הוא צורך גדול ואין אחר שיעזור לה. [בדי השולחן קצ"ד. וכמה מגדולי ישראל חולקים על זה וסוברים דאין צריך לחשוש שמעורב דם במים. ויש המחלקים בין ירידת קצת מים לירידת כל המים בפעם אחת שאז פי השליא פתוח ויש לחוש שמעורב בו דם. יעוין 'עת ללדת' פ"ג קונטרס הערות ב']".

2. עדיין טהורה.

(א) באר משה (ח"ג סי' קנ"ב) – "התקשרתי על ידי הטעלעפאן עם רופא מומחה גדול והשבני בסבר פנים יפות בס"ד, בבירור נמרץ שאין שום קשר לזיבת המים עם ראיית דם וחבלי לידה והמים יכולים לזוב ממנה בלא שום חבלי לידה, רק על ידי מקרה בעלמא כמו קפיצה או נפילה וכיו"ב הרבה. אחרי שיחתי עם הרופא-המומחה השבתי להבעל-השואל שאשתו טהורה היא בלי שום חשש".

(ב) הגרשז"א זצ"ל (מראה כהן עמ' קפ"ד אות ו', נשמת אברהם דפו"ח סי' קצ"ד ס"ק א' אות א', שלחן שלמה ערכי רפואה ח"ג עמ' מ"ב) – "בירידת מים גרידא אינה נטמאת".

(ג) שפע טהרה (ס"ק ה') – "טהורה".

(ד) אגורה באהלך (סוף ס"ק ד') – "ודברתי בזה עם מורי הוראות, ונראה שכולם פוסקין להיתרא".

(ה) הגר"מ ביק זצ"ל (יד לילדת פרק י"ד הע' י"ז, קונ' הבי' אות י"ז).

(ו) הגר"ט גאלדשטיין זצ"ל (יד לילדת פרק י"ד הע' י"ז, קונ' הבי' אות י"ז).

(ז) הגר"חפ"ש זצ"ל (יד לילדת פרק י"ד הע' י"ז, קונ' הבי' אות י"ז).

(ח) ששכ"ה (נשמת אברהם דפו"ח סי' קצ"ד ס"ק א' אות א') – "שאם בדקה את עצמה ולא מצאה דם טהורה".

(ט) טהרת הבית (סי' י"א הע' ו' ד"ה ומיהו) – "בדי השולחן ... שבט הלוי ... ולפע"ד כל שאין רואים דם עם המים אין לחוש לכלום, דאחזוקי איסורא לא מחזקינן ... וכן עיקר".

(י) חזקת טהרה (יד לילדת פרק י"ד הע' י"ז, קונ' הבי' אות י"ז).

(יא) אבני ישפה (ח"א סי' ק"ע אות ט', סי' קע"ב) – "הרי לנו מפורש שמשקה היוצא מהרחם אינו בגדר פתיחת הקבר, ורק אם יצא גוש או חתיכה יש דין פתיחת הקבר. ולכן אעפ"י שהיתה ירידת מים למעוברת, עדיין היא טהורה לבעלה. ואעפ"י שירידת המים היא סימן שהלידה קרובה, עכ"פ כיון שלא ידוע לנו שהיתה פתיחת הקבר, אין לנו כח לאסור אותה, וכן פסקתי הלכה למעשה".

(יב) לבושי עז (סי' קפ"ח סעי' ו' תמצית אות ו') – "בירידת מים לבד אינה נאסרת, אמנם יש לעיין במים אם אין בהן נימי דם".

(יג) מראה כהן (עמ' י"ג אות א') – "אם ברור שהמים נקיים מדם האשה טהורה. בירידת מים בחודשים מוקדמים אם לא מוצאת בהם דם אין חשש והאשה טהורה".

- (יד) דרכי טהרה (עמ' ק"א) – "ירידת מים ... אין האשה נחשבת כנדה ... כמו בשעת וסתה. אם לא ילדה, מותרת לבעלה אחרי בדיקה".
- (טו) חוקת הטהרה (סעי' ג') – "אשה שהיתה לה ירידת מים, אם רואים דם בתוך המים הרי היא טמאה כנדה, ואף אם לא רואים דם בתוך המים יש אומרים שהיא טמאה, אך קיימא לן כרוב הפוסקים שסוברים שהיא טהורה".
- (טז) הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' רע"ז) – "להקל בכל אלו".
3. אם ירידת מים בשפע, יש להחמיר.
- (א) חוט שני (ס"ק ד' ד"ה אשה, ס' קפ"ג ס"ק ג' אות ד') – "אם המים מרובים, וכמו שמצוי בסוף ההריון, חיישין לטומאה דאפשר שנפתח מקורה. אמנם אם אין המים מרובים, וכמו שמצוי לפעמים באמצע ההריון, הרי היא טהורה".
- (ב) יסוד הטהרה (פרק י"ג סעי' י"ד) – "טומאת הלידה מתחילה לאחר שהתרחש אחד מארבעת הדברים הבאים: א) ראתה דם, או שהיתה ירידת מים בשפע".
- (ג) נטעי גבריאל (פרק ק"ו סעי' ט') – "אם ירדו ממנה מים אם אינה רואה דם אין לאסור אא"כ ירדו מים הרבה".
4. מר"מ – פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' ס"ג, עמ' תס"ה, ח"ב עמ' תקי"ט), יד ליולדת (פרק י"ד עמ' קמ"ה).
- (א) ששבה"ל (סעי' ב' ס"ק ד' ד"ה וירידת, סיכום אות ו', ששבה"ל ח"י ס' רע"ז אות ז', ע'י אבני ישפה ח"א ס' קע"ב בסוף הג"ה) – "בירידת המים אין חוששים לפתיחת הקבר, אמנם אם נראה שעומדת ממש לפני הלידה שיש צירים ופתיחה כמו לפני לידה ומים בשפע, יש לחוש שיצא דם עם המים".
5. דעת הגריש"א זצ"ל.
- (א) משנת השלחן (סוף תשובה ר"ז) – "ירידת מים - הוא אחד מהסימנים של לידה, ובדרך כלל מאז היא נאסרת כדין יושבת על המשבר, אולם לעיתים רחוקות קורה ירידת מים בחדשי ההריון המוקדמים, ואז מנהג המורים להורות להתיר, בתנאי שגון המים הוא צלול לחלוטין ללא גוון אדמומי".
- (ב) אוצרות הטהרה (עמ' תתק"כ אות קי"ג, אבני ישפה ח"א ס' קע"ב בסוף הג"ה, אשרי האיש יו"ד פרק כ"ט אות ה') – "ירידת מים לפני הלידה אינה מטמאה אם המים נקיים מדם".
6. מר"מ – אוצר הברית (פרק ב' ס' ב' סעי' ו' ד"ה כמו).

ה. פקק הרחם (mucous plug).

1. מחמיר.
- (א) ע'י ששבה"ל (סעי' ב' ס"ק ד' ד"ה פקק, סיכום אות ח') – "פקק הרחם (הנקרא כפתור) שיוצא לפני הלידה, יש לחוש עליו משום פתה"ק, ויעשה ש"ח".
- (ב) ששכ"ה (נשמת אברהם דפו"ח ס' קצ"ד ס"ק א' אות ב') – "שהיא טמאה אפילו אם לא היה דם בפקק".
- (ג) מראה כהן (עמ' י"ד אות ו') – "מצוי שלפני הלידה יוצאת חתיכה גושית מהמקור [המכונה 'פקק'], ודעת גדולי ההוראה שיש לטמא את האשה משעה שיוצאת חתיכה זו".
- (ד) נטעי גבריאל (פרק ק"ו סעי' י"ב) – "אם לפני הלידה יוצאת ממנה חתיכת גושית מהמקור (פקק), יש לטמא כדין נדה".
2. מיקל.
- (א) ע'י פתחי הלכה (ארטסקרול, ח"א עמ' ס"ג, עמ' תס"ה, ח"ב עמ' תקכ"א הע' ס') – "Discussions with gynecologists" – "support this latter view, which is accepted by many morei hora'ah".
- (ב) הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' רע"ז) – "להקל בכל אלו. רק החמיר בפקק של הריר אם מצאה דם עליו שהוא יותר משיעור כגריס, ואם אבדה אין לחוש. [ושמעתי מרי"ב של שבאמת צ"ע בכלל למה דם זה מטמאה, הא אינו מן המקור. ולפ"ז לכל הפחות יש להקל לדמות זה להדין של האגר"מ לגבי קינוח להצריך כדי שיעור כגרו"ע (ע"ל הערה 252)]."
3. דעת הגריש"א זצ"ל.
- (א) הגריש"א זצ"ל (אוצרות הטהרה עמ' תתק"כ אות קי"ג, אשרי האיש יו"ד פרק כ"ט אות ה') – "וכן יציאת פקק הרחם לפני הלידה אינה מטמאה משום פתיחת הרחם".
- (ב) הגריש"א זצ"ל (נשמת אברהם דפו"ח ס' קצ"ד ס"ק א' אות ב', אשרי האיש יו"ד פרק כ"ט סוף אות ה') – "שאם הפקק הוא כגוש היא טמאה אפילו ללא ראית דם משום פתיחת הקבר".

ו. סטריפינג (stripping).

1. טמאה.
- (א) פתחי מגדים (פרק כ"ט סעי' ט') – "עשו לה 'סטריפינג' אסורה".
- (ב) מראה כהן (עמ' י"ג) – "מצוי באשה שהגיע התאריך המועד ללידתה ועדיין לא הרגישה צירים, שהרופא מכניס אצבע לרחם ומפריד את קרום השליה מדופן הרחם במטרה לזרז את הלידה, וברוב הפעמים מאז שהרופא עושה כן יולדת האשה תוך כ"ד שעות. בדיקה זו מכונה בלשון הרפואה 'סטריפינג'. ומאז שהתבצע טיפול זה נחשבת האשה כנדה ויש לנהוג בכל ההרחקות ואע"פ שלא ראתה דם, כי ע"פ רוב פעולה זו גוררת הוצאת דם, ויש גם לחוש משום פתיחת הקבר".
- (ג) נטעי גבריאל (פרק ק"ו סעי' י"ג) – "כשרופא מכניס אצבע לרחם ועושה פעולה לזרז את הלידה ונקרא סטרינג, דינה כנדה".
- (ד) חוקת הטהרה (סעי' ו').
- (ה) הגר"י ברקוביץ שליט"א (מכתב בדואר אלקטרוני) – "A couple here are expecting. Wife is 3 days overdue, she went for a checkup and doc stripped her membranes. I would assume we say that that's called pesichas hamekor and she is tamei but i have heard different shitahs about membrane stripping and some seem

to say only tamei if she sees dam (i dont know why) Also typically this woman goes very overdue and she is considering going to mikvah as she may have 1 or 2 tahor days before induction (which she always needs). I assume she can do just hefsek, 1 and 7. Correct? R' Y. Berkovits wrote: 1. She is tamei "because of p'sichas hakever. 2. If she wants she can do hefsek 1 and 7.

2. מר"מ – פתחי הלכה (ארטסקרול, ח"ב עמ' תקט"ו אות כ"ד).

ז. קצת פתיחה (dilation).

1. מיקל.

(א) הגרש"א זצ"ל (נשמת אברהם דפו"ח יו"ד סי' קצ"ד ס"ק א' סוף אות א', שלחן שלמה ערכי רפואה ח"ג עמ' מ"ב) – "הואיל ויודעים שהפתיחה היא בגלל העובר".

(ב) בצל החכמה (ח"ה סי' מ"ב) – "לקושטא דמילתא אפי' יש פתה"ק ודאי, יש להקל בלא הרגישה".

(ג) הגריש"א זצ"ל (משנת השלחן תשובה ר"ז, משמרת הטהרה פרק א' הע' מ"ו, אשרי האיש יו"ד פרק כ"ט אות ד', אות ו') – "אשה שפי המקור שלה נפתח כדרכו קודם הלידה בלא התעוררות מיוחדת ופתאומיות, יכולים להקל עליה אף בפתיחה גדולה של שתי אצבעות, כי לא חוששים לפתיחת הקבר אלא רק כשיוצא ממנה משהו".

(ד) ששבה"ל (סעי' ב' ס"ק ג' ד"ה ומצוי, סיכום אות ד', ששבה"ל ח"ד סי' ק"ו, ח"ה סי' קצ"ד) – "עכ"פ נפתח מאליו בלי גורם לא מבפנים ולא מבחוץ ורצוני כעין הפתיחות בחדשים האחרונים של ההריון דעת לנכון דיש להקל בהם".

(ה) משנה הלכות (ח"י סי' קכ"ד) – "ודע דנמצא בכמה נשים מעוברות דבחדש התשיעי הרבה זמן קודם הלידה נפתח רחם מעצמו לפעמים אפילו איזה שבועות קודם הלידה והרופאים מרגישים את זה ע"י בדיקה ואמנם אפ"ה האשה טהורה היא לבעלה כל זמן שאינה רואה דם לידה או יושבת על המשבר שאינה יכולה להלך ברגליה ובדעת הנוב"י והגליון מהרש"א ומרן הבי"ש ועוד אחרונים וז"פ".

(ו) ששכ"ה (נשמת אברהם דפו"ח סי' קצ"ד ס"ק א' אות א') – "יש לעיתים פתיחת הקבר של שתי אצבעות עוד חדשים לפני הלידה (ללא כל הרגשה מצד האשה) ... שמסתמכים על תשובת הנודע ביהודה לתלמידו התשובה מאהבה הנ"ל, והאשה טהורה".

ששכ"ה (נשמת אברהם דפו"ח יו"ד סי' קצ"ד ס"ק א' סוף אות א') – "שאפילו אם נבדקה ע"י רופא או מילדות ומוצאים שיש פתיחת הקבר, עדיין היא טהורה כל זמן שלא הרגישה בזה ולא מצאה דם".

(ז) פרדס שמחה (ס"ק כ"ו אות ג') – "אם המקור פתוח [כשאינה תחלת לידה ע"י צירים וכדו'] מותרת".

(ח) חוט שני (ס"ק ד' ד"ה אמנם) – "מה שמצוי שיש פתיחה של כמה אצבעות לפני הלידה, אין זה נקרא פתיחת הקבר, דהגדר בזה הוא שמה שמתעורר הרחם להפתח בשביל יציאת הולד אע"פ שעדיין לא יצא, מ"מ מיקרי פתיחת הקבר, אבל מה שהמצב שהגוף שיהיה הרחם מעט פתוח לפני הלידה כשהגוף מתכוון ללידה, זה לא מיקרי פתיחת הקבר".

(ט) תורת היולדת (פרק י"ח סעי' א') – "רופא שבדק אשה מעוברת בידו או במכשיר ומצא פתיחה עד שתי אצבעות, ועדיין לא החלו צירים, הרי היא טהורה".

(י) מראה כהן (עמ' י"ד אות ב') – "אשה שיש לה פתיחה של אצבע או שתיים לפני הלידה כפי שמצוי אצל נשים רבות הרי היא טהורה, כיון שהפתיחה היא איטית ואינה גורמת ראיית דם".

(יא) פתחי הלכה (ארטסקרול, סוף עמ' ס"ב, עמ' תס"ה, ח"ב עמ' תק"כ).

(יב) משמרת הטהרה (פרק א' סעי' י"ב) – "אשה שפי המקור שלה פתוח כדרכו קודם הלידה בלא התעוררות מיוחדת ופתאומיות אע"פ שפתוח כמה אצבעות [בצורה שאינה יוצאת מהכלל] אין בזה חשש פתיחת הקבר".

(יג) חוקת הטהרה (סעי' ד') – "רופא שבדק אשה מעוברת בידו או במכשיר ומצא פתיחה עד שתי אצבעות, ועדיין לא התחילו צירים, הרי היא טהורה, וזה מצוי הרבה אצל נשים בחודש התשיעי".

2. מחמיר.

(א) אג"מ (יו"ד ח"ב סי' ע"ו) – "ובדבר מה שראה באיזה ספר רפואה שבשבועות האחרונות החלק של הרחם אצל פתח הרחם נעשם דק מכח התכווצות ומתחיל לפתוח מעט ושמע שלפעמים נפתח כמטבע הנקרא ניקל וגם כמטבע הנקרא קוואדער, הנה אם היה האמת דנפתח כמטבע ניקל וכ"ש קוואדער היה זה פה"ק והיה תלוי במחלוקת החו"ד והסד"ט שהיה לן להחמיר, אבל האמת שאינו כן ועד סמוך להלידה אינו נפתח והנידון של הנ"ש הוא מצד הצירים והחבלים שישבה כבר על המשבר סובר הנ"ש דהיתה פה"ק ללידה ואח"כ עבר זה וחזר ונסתם וע"ז כתבו דלא שכיח דיחזור ויסתם שלכן אמרין שודאי טעו מלומר שנסתם ולדברי מה ששמע כתר"ה הרי נשאר פתוח שלכן אין לחוש לדבריהם ואין לאסור כדלעיל".

(1) אמנם עי' אג"מ (מסורת משה יו"ד אות קל"א) – "ומישהו שאל אם מעוברת, שבחודשים האחרונים של עיבורה, נפתח רחמה קצת, והרופאים אומרים שזה דבר המצוי, שזה שכיח, האם יש לחוש לענין של פתיחת הקבר (שאז צריכה להאסר לבעלה). והשיב רבינו בוודאי לא, דזה אינו כלום, דכך ברא השם, וזה הטבע הרגיל".

(2) ודברת במ (סי' רמ"ו) – "האגר"מ ... וכתב האגר"מ דכיון דאין כזו המציאות ואין חוששין לזה ואינה צריכה לבדוק את עצמה. ולכאורה היום בדקו כמה רופאים ישראלים שומרי תורה ומצות הנאמנים בזה ואומרים דבאמת המציאות הרי כן

דקרוב ללידה נפתחה רחמה כמ"ש באגר"מ ולפעמים נפתחה רחמה כמה שבועות קודם ללידה וא"כ צ"ע לפי מ"ש"כ שם אם חוששין בכה"ג להצריך בדיקה או לא. ושמעתי ממוה"ג ראש הישיבה ר' דוד פיינשטיין שליט"א דליכא נ"מ בזה. דעיקר היתר של אביו זצ"ל תלוי בזה דלא ברור אם פתיחת הקבר לפני לידה הוי כפתיחת הקבר בכל מקום. דיתקן לומר דאפילו אם המציאות כן לא מקרי פתיחת הקבר לגבי יציאת הדם ולא חיישינן לפתיחת הקבר בכה"ג וכמו בזמן הש"ע וליכא נ"מ בזה"ז מזמן הקודם. ותדע דכל הנשים היולדות לובשות בגדים תחתונים הסמוך לגופן וכמעט הוי כדין מוך אלא דיש פעמים שאינה לובשת מכ"מ לא מצינו אפילו מיעוטא דמיעוטא דנשים דרואות כתמים וכדומה מחמת זה בסוף ימי עיבורה וע"כ צ"ל דחז"ל

לא איירי בזה וא"צ לחוש בזה. **ולכן אע"ג האגר"מ** משמע דאם נתברר המציאות צריך להחמיר בבדיקה מכ"מ ליכא חילוק בזה בלי ריעותא של ראיית דם".

3. מר"מ.

(א) **וינען יוסף** (יו"ד סימן קמ"א) – "על דבר השאלה [אודות הנשים שכמה שבועות לפני הלידה נפתח הרחם כעדות הרופאים, והנשים אינם מרגישים כלום, אם אמרינן בזה אין פתיחת הקבר בלא דם] אשיב רק בקיצור. הנה עיניך שפיר חזי פלוגתת האחרונים (עיין פתחי תשובה סי' קצ"ד סק"ד) אם הא דאמרו אין פתיחת הקבר בלא דם הוא דוקא אם יצא איזה דבר מהאשה, ולכאורה גם מה שהרופאים אומרים שכבר נפתח הרחם תלוי בהך פלוגתא, אך יש לדחות דאף המחמירים איירי דוקא שנפתח על ידי שהכניסו בה איזה דבר והוציאוהו, אבל יש לצדד גם לאידך גיסא דאפשר שהפתיחה שהוא מחמת דוחק העיבור אולי חמור, אך נראה כיון שלא הרגישה כלום אין כאן חשש דאורייתא אפילו אם יצא דם, וא"כ הו"ל ספיקא דרבנן, דהיינו ספק פלוגתא הנ"ל ואולינן לקולא מעיקר הדין, אך מ"מ לבעל נפש ראוי להחמיר אחר שנודע לו שנפתח הקבר".

(ב) **קנה בושם** (סעי' א' ביאורי לשו"ע סוף אות ז', שו"ת ח"ב סי' ס"ה) – **"ויש טועין** שכשהרופא או המילדת אומרים לאשה שיש כבר 'פתיחה של אצבע' או יותר, חושבין אותו לפתיחת הקבר, אמנם באמת אין הדבר כן דהפתיחה שהם מדברים עליה היא פתיחה חיצונית של צואר הרחם אבל עצם המקור סגור עד סמוך ללידה".

(ג) **אם יש צירי לידה** וקצת פתיחה - ע"י לקמן.

ח. מר"מ.

1. **הגר"י ברקוביץ שליט"א** (זרע שמואל הע' רע"ט) – **"ובשעה שהמילדת בודקת** אותה לראות כמה הרחיבה, יש לבקש לראות הכפפות של המילדת לראות אם יש דם עליהן] שבדרך כלל בשעה שהרופא או מילדת דוחף בתוך פי המקור למדוד, על פי רוב מוציא דם. ולכן מחוייב לבקש לראות אם יש דם על הכפפות. והטעם שלפני בדיקת הרופא אינה צריכה לחוש שמא יצא דם, וגם אינה צריכה לבדוק לאחר הטלת מי רגלים אם כבר מדממת, ורק ע"י בדיקת הרופא הוא שמצריכה לבקש לראות הכפפות שלו. שמעתי מרי"ב של', שעד בדיקת הרופא, שפיר יכול להיות שאם בדקה האשה בחורין ובסדקין שתהיה נקי מדם, ולכן לא מצינו שצריכה לבדוק את עצמה. אבל ע"י מדידת הרופא מצינו במציאות שעל פי רוב הוציא דם. והוא בגלל שדוחף באצבעותיו על כותלי הפי מקור מבפנים לבדוק הרויח באצבעות. ואה"נ יש לדון למה באמת דם כזה נחשב כדם מקור, אבל למעשה מנהג להחמיר בדם הזה ליחשב כדם נדה".

[ט] שהרגישה צירי לידה ונפסקו (false labor).

א. **טמאה** – נחלת שבעה (סי' ט'), "מאחר שהמילדת בודקת אותה ודאי לפתיחת הקבר יחשב, ואין פתיחת קבר בלא דם אע"פ שלא ראתה. ועל כן לדעתי דינא קאמרי דאסורה לבעלה עד שתטהר".

ב. **מיקל**.

1. משום איגלאי מילתא למפרע שאין כאן פתיחת קבר.

(א) **תוה"ש** (ס"ק ב') – "נחלת שבעה ... אין דבריו ברורים וכל שכן שאינם מוכרחים כלל ... וזו שלא ילדה איגלאי מילתא למפרע שהיה בטעות".

(ב) **תפר"י** (ס"ק א') – "נחלת שבעה ... ובאמת אין המנהג כדבריו ... כאשר ראינו כי פסקו הצירים ועמדה ממשבר ולא ילדה, הרי אתגלי מילתא דלא כן היה, וכאב בעלמא היה ולא היה פתיחת הקבר כלל, דלא שכיח שיפתח ויהיה חוזר ונסתם מבלי לידה, ונראה שלא היה פתיחת הקבר כלל ופשיטא דטהורה, וכן המנהג בכל מקום".

(ג) **סד"ט** (ס"ק כ"ה) – "סולת מנחה ... שכתב כיון דאחר זה היא הולכת ואינה מרגשת חבלי לידה אתגלי למפרע שהיתה טועה וסברה שהם חבלי לידה, בזה דבריו נכונים ... דלא נהגו איסור".

(ד) **תשובה מאהבה** (ח"א סי' קי"ד) – "כללו של דבר נתגדלתי בעיר הגדולה לאלדים מקהלות פראג והדבר מצוי הרבה שנשים אחזו חבלי לידה ושלחו אל המילדות חכמות ותבואנה והצירים פסקו והולידו אחר ירח ימים והיא העיר רבתי בדעות מלאה חכמים וסופרים ומעולם לא שמעתי שהורו המורים לטמא את האשה לבעלה".

(ה) **חת"ס** (יו"ד סי' קע"ט) – "אם אינה יולדת בסוף איגלאי מלתא למפרע דבטעות ישבה על המשבר והנה אמת נכון הדבר לדינא אלא שחשש למנהג שהעידו נשי פולין לפני הגאון נחלת שבעה אשר ע"כ סיים במקום שכבר נהגו אי' בפולין לא ישנו ואני אומר שהם לא דברו אלא בסתם אבל אם בדקו החכמניות ומצאו הפתח סגור אין יוצא ואין בא אז אפי' מנהגא ליכא".

(ו) **לחו"ש** (לחם ס"ק א') – "כתב הפלתי דאין להחמיר".

(ז) **ערה"ש** (סעי' נ"ג) – "כיון שנמשך זמן רב איגלאי מילתא שטעות היתה ולא היתה יושבת על המשבר כלל ורק כאבים אחזוה ומשנה מפורשת בפ"ז דאהלות דמפתיחת הקבר א"א לה שתלך ע"ש ולכן דחו הוראה זו ומותרת לבעלה [כרו"פ בסי' זה ושב"י בס' סולת למנחה וס"ט סק"ה והנוב"י בס' תשובה מאהבה סי' קי"ד ובעל תשובה מאהבה וכן יש להורות".

(ח) **אג"מ** (יו"ד ח"ב סי' ע"ו) – "ומשמע שרוב האחרונים סברי דאיגלאי שהיה טעות ולא נפתח הקבר כלל וכן הוא בחת"ס חיו"ד סימן קע"ט".

(ט) **פרדס שמחה** (ס"ק כ"ו אות ב').

(י) **חוט שני** (ס"ק ד').

(יא) **מראה כהן** (ריש עמ' י"ד - עמ' ט"ו אות ז') – "האחרונים דחו דבריו וכתבו דאמנם בשעה שיושבת על המשבר אסורה לבעלה דחיישינן לפתיחת הקבר, מ"מ אם פסקו הצירים ושוב אינה יושבת על המשבר אין טעם לחוש לפתיחת הקבר, והיא טהורה, דאיגלאי מילתא למפרע דלא היה לה פתיחת הקבר ... אם הצירים תכופים מאד באופן שצריכה לישב על המשבר או שאינה

יכולה להלך בעצמה, שאז יש מצבים שהיא בחשש הפלה או לידה מוקדמת, לכאורה יש לדון ולומר שיש לפנינו מצב של חשש פתיחת הקבר, ולכן כל זמן שלא פסקו הצירים צריכה לחוש, אך אם פסקו הצירים הרי היא טהורה".

(ב) פתחי הלכה (ארטסקרול, ח"ב עמ' תק"כ הע' נ"ה).

(ג) חוקת הטהרה (סעי' ב') – "באופן שהפסקו החבלים לגמרי ונתברר שהיו חבלי שוא ועשתה בדיקה ועלתה יפה טהורה, משום דאיגלאי למפרע שלא היה פתיחת הקבר".

2. משום פתיחת קבר בלי יציאה, אין איסור.

(א) נוב"ל (קונ"א סי' קט"ז, תשובה מאהבה ח"א סי' קט"ז) – "שאשה שאחזה צירים וחבלים וסברה שהגיע עת לדתה ושלחה אחר המילדת כו'. כבר דבר עמי בזה המנוח הגאון מהור"ר מאיר פישלס זצ"ל והוריתי להיתר ומה לנו בדברי קצת ליקוטים המחפשים חומרות חדשות ובעל נחלת שבעה בתשובה סימן זיין מחמיר בזה ולא משגיחין בדבריו ובחלומותיו דמה בכך אם זה הוא התחלת פתיחת הקבר ורו"ל שאמרו אין פתיחת הקבר בלא דם היינו אם הקבר נפתח ויוצא ממנו דבר גוש כמו וולד או חתיכה כל שאינו דק כשפופרת דק של קש אמרינן בודאי יצא גם דם עמו אבל על פתיחת הקבר לבד ולא יצא ממנו דבר גוש לא אמרו שאי אפשר בלא דם".

(ב) בית מאיר (על הבא"ה) – "ותו נלענ"ד עיקר מדחזינן שכל הראשונים לא הרגישו כלל בדברי נ"ש וזה ענין תמוה מאוד לכן לבי אומר לי שהשוו כל הפוסקים בזה דכל ענין פתיחת הקבר בלא דם לא נאמר אלא במפלת מידי יהי' מה שיהי' ואפילו רוח אבל ביושבת ולא מפלת מידי כ"ע מודים להשאלות דאפשר בלא דם".

(ג) חו"ד (חי' ס"ק א', בי' ס"ק א') – "בתשובת נחלת שבעה פוסק באשה שישבה על המשבר ופסקו החבלים וצירים דצריכה ז"נ משום הא דאמר בשבת מאימתי מחללין עליה שבת משעת פתיחת הקבר, וקתני עלה מאימתי פתיחת הקבר משעה שישבה על המשבר וא"א לפתיחת הקבר בלא דם ע"ש. ולענ"ד לא נראה כן דאם כן הא דאמרינן בסוף הסימן ביוצא דופן דטהורה מנדה וכי מיירי בלא ישבה על המשבר כלל, אלא ודאי נראה דהא דאמרינן דא"א לפתיחת הקבר בלא דם היינו דוקא כשהפילה איזה דבר דנפתח הקבר כ"כ עד שיצא ממנה, אז אמרינן דא"א בלא דם, אבל כשנפתח הקבר ולא יצא ממנה, אף דם אינו יוצא ואין ראייה ממה שחשבה חולה לומר שיצא גם כן ממנה דם".

(ד) אמרי ברוך (הג' על החו"ד בי' ס"ק א').

(ה) טהרת ישראל (סעי' ח', באר יצחק ס"ק מ') – "ומה שנפתח המקור כיון שהוא בלא יציאת איזהו דבר טהורה".

3. מיקל.

(א) באר משה (ח"ג סי' קנ"ב ד"ה ודע).

(ב) נטעי גבריאל (פרק ק"ו סעי' ט"ז).

4. נ"מ בין הטעמים.

(א) האם יש לה קצת פתיחה - עי' לקמן.

(ב) האם צריך לה בדיקה - עי' לקמן.

5. מר"מ – בדה"ש (סעי' ב' בי' ד"ה מפני, עמ' רנ"א), קנה בושם (סעי' א' ביאורי לשו"ע סוף אות ז', "וצ"ע בזה").

(א) משנה הלכות (ח"ז סי' קכ"ו) – "שנלפענ"ד דהני נשי ודאי כל שמתקשות בחבלים ובצירים בסתם אפילו עשה הרופא בדיקות באצבעו וכיוצא בזה אין להם לחוש כלל לטומאה. ומיהו אם ישבו על המשבר כבר ויושבת על המשבר אמרו ז"ל הוא בשעה שכורעת ואינה יכולה עוד לילך הגם כי אז ע"פ רוב כבר ראתה דם ג"כ מ"מ אם מתרמי שלא תראה דם בכה"ג לפענ"ד הרוצה להחמיר לעצמו יש לו על מי לסמוך ואם רוצה לסמוך על רבותינו הצדיקים הגאונים אשר ממימיהם אנו שותים הנוב"י והחו"ד והגאון ר"מ פישעלס והגאון בעל תשובה מאהבה ודאי יכול לסמוך עליהם בריוח ולאחרים ודאי דאין להחמיר אפילו בכה"ג".

ג. קצת פתיחה (dilation).

1. מחמיר – אג"מ (יו"ד ח"ב סי' ע"ו, "לכאורה יצא עוד מחלוקת בנפתח הקבר בשביל שצריכה לילד אבל עברו איזה שעות ולפעמים גם יום שלם שלא ילדה דבסד"ט מסיק דצריך הבעל ליהזר ממנה תיכף כשישבה על המשבר דאיכא כבר פה"ק פורתא אף שעדיין יכולה להלך, דהוא רק מחמת שסובר כהסולת למנחה דאם אך איכא פה"ק היתה נאסרת מצד איסור נדה אך שפליג עליו דהסולת למנחה סובר דכל זמן שיכולה להלך ליכא פה"ק והסד"ט סובר דאיכא פה"ק לחשש איסור נדה אף בפחות מעיגול הראש כפיקה שעדיין יכולה להלך ומתני' דאהלות פ"ז מ"ד מפרש דהוא דוקא לענין שלא יתחשב טומאה בלועה עיי"ש, דלכן כיון שישבה על המשבר דליכא טעות ומה שיכולה להלך הוא משום שהוא פה"ק פורתא נמי טמאה לבעלה משום נדה, אבל להחו"ד דסובר דפה"ק ממש כשלא יצא ממנה שום דבר אמרינן דגם דם אפשר לא יצא אין לאוסרה לבעלה כשבדקה ולא מצאה דם ולא צריך ליהזר מליגע בה, ולדינא בזה צריך להחמיר כהסד"ט").

2. מיקל, רק אם היא פחות משני אצבעות – הגריש"א זצ"ל (משנת השלחן תשובה ר"ז, "כשמרגשת צירי לידה ופסקו לגמרי - כל זמן שאינה רואה דם והיא יכולה ללכת, הרי היא טהורה, ודוקא כשיש פתיחת צואר הרחם פחות משתי אצבעות, כי זה תהליך טבעי של ההריון"), לבושי עץ (סי' קפ"ח סעי' ג' תמצית אות י"ב, סעי' ו' תמצית אות ד', אות ה', משנת השלחן תשובה ר"ז, "נקטו האחרונים דלאחר שנפתח הרחם למעלה מב' אצבעות, יש לחשוש שכבר יצא הימנה דם, ותש"ח"), דרכי טהרה (עמ' קי"א, "פתיחה של שתי אצבעות ויותר ... האשה נחשבת כנדה ... ואף אם לא ילדה אחרי פתיחה כזו"), יסוד הטהרה (פרק י"ג סעי' י"ד, "טומאת הלידה מתחילה לאחר שהתרחש אחד מארבעת הדברים הבאים ... ד) הופיעו צירים ואפילו לא תכופים ויש לה פתיחה של יותר משתי אצבעות בצואר הרחם").

3. אם קצת פתוח, בלי צירים - עי' לעיל.

ד. האם צריכה בדיקה.

1. מחמיר – שערי טוהר (שער י"ד סעי' י"א, "ודוקא שפסקו לה החבלי לידה מכל וכל יום או יומים ובדיקה עצמה היטב אחר שפסקו החבלי לידה"), הו"ד בבדה"ש (סעי' ב' בי' ד"ה מפני, עמ' רנ"א), שפע טהרה (ס"ק ג', "ועשתה בדיקה ונמצאת נקיה הרי היא טהורה"), דרכי טהרה (עמ' קי"א, "כמו בשעת וסתה. אם לא ילדה, מותרת לבעלה אחרי בדיקה").
2. ראוי להחמיר – אג"מ (יו"ד ח"ב סי' ע"ו, "שרוב האחרונים סברי דאיגלאי שהיה טעות ולא נפתח הקבר כלל וכן הוא בחת"ס חיו"ד סימן קע"ט דלכן אין להצריך בדיקה אך אולי מהראוי להחמיר לכתחלה לחוש להחז"ל להצריכה לבדוק אבל כשלא עשתה בדיקה שהוא לאסור אין להחמיר כלל"), הגר"מ הלברשטאם זצ"ל (מכתב בס' סוגה בשושנים הוספה עמ' תכ"ד, "הדעת נוטה שאין צורך לבדוק עצמה, אלא לחומרא, וכ"מ באג"מ שמסיק שאין להצריך בדיקה, אלא שכתב שמן הראוי להחמיר, אבל כשלא עשתה בדיקה אין לנו להחמיר כלל וטהורה"), הגר"מ פ"ש זצ"ל (יד לילדת קונ' הבי' פרק י"ד אות כ"ג), פרדס שמחה (ס"ק כ"ו אות ב', "וי"א דלכתחילה בעי שתבדוק עצמה"), פתחי הלכה (ארטסקרול, ח"ב עמ' תק"כ הע' נ"ט), יד לילדת (פרק י"ד עמ' קמ"ו).
3. מיקל – טהרת הבית (סי' י"א הע' ו' ד"ה והנה, "אגרות משה ... אינו מוכרח, שאף לכתחלה נראה שאינה צריכה בדיקה, והרי היא בחזקת טהרה. וכן משמעות האחרונים להקל אף בלא בדיקה. ומכל מקום המחמירה על עצמה תבוא עליה ברכה").

ה. מר"מ – פת"ת (ס"ק ח'), הגר"ש זצ"ל (שירי טוהר תשובה א', תשובה ב'), מקור חיים (ס"ק ט"ו), דר"ת (ס"ק ל"ט), אגורה באהלך (ס"ק ד'), בדה"ש (סעי' ב' בי' ד"ה מפני, עמ' רנ"א).

י. יוצא דופן [ניתוח קיסרי, cesarean] - סעיף י"ד.**א. האם היא טמאה נדה.**

1. בזה"ז מחמיר, כי כך המציאות – הגריש"א זצ"ל (משנת השלחן תשובה רי"ג, "למעשה נהגו היום לדון כל יולדת על ידי ניתוח קיסרי כטמאה נדה, כי לפי עדות הרופאים אין בנמצא אשה שתלד בניתוח קיסרי, ולא תראה לפחות טיפת דם כחרדל דרך הרחם"), טהרת הבית (סי' י"א הע' י"ג, "וחכמי הרופאים אומרים שכיום אינו מצוי כלל שלא תראה דם דרך הרחם גם בניתוח קיסרי"), אגורה באהלך (ס"ק ו', "בשעת הניתוח ודאי יצא מעט דם מאותו מקום, כי כן הוא המציאות, וע"כ אף בלידה יבישתא איננה טהורה"), נשמת אברהם (דפו"ח סי' קצ"ד ס"ק י"ג, "והיום אין מציאות כזאת שאשה תעבור ניתוח קיסרי ולא תראה אפילו טיפת דם כחרדל דרך הנרתיק (ואפילו אם לפעמים, הדימום רק מתחיל כמה שעות אחרי כן) כשמקור הדם מהרחם במקום השליא ולא רק עקב הניתוח"), פתחי מגדים (פרק כ"ט סעי' י"ט, "למעשה נהגו היום לדון כל יולדת ע"י ניתוח קיסרי כטמאה נדה, כי לפי עדות הרופאים אין בנמצא אשה שתלד ע"י ניתוח קיסרי, ולא תראה לפחות טיפת דם כחרדל דרך הרחם").
2. רק בדרך חומרא – משמרת הטהרה (פרק י"ג סעי' י', הע' כ"א, "למעשה קשה לסמוך ע"י בזמנינו שקשה להבחין בכך אם יצאה טיפת דם דרך הרחם או לאו, ולכן בכל אופן נוהגין לישב ז"נ משום נדה, וצריך לידע שהוא מחומרא ולא מדינא, וכן אין לה טומאת לידה ולא ימי טוהר אך לא תברך על טבילתה").
3. בדה"ש (ס"ק ק') – "אמנם נראה שאם ישבה על המשבר ללדת או אפילו לא ישבה עדיין על המשבר כי המילדת (או הרופא) טרם באו אצלה לסייעה בלידתה אבל כבר אחזזה צירים וחבלים חזקים כל כך שמבקשת להביא לה המילדת ויש לשער שאילו היתה המילדת כאן היתה מושיבה מיד על המשבר יש לחוש שנפתח רחמה וראתה טיפת דם דרך פי המקור".
- א. חולק – חו"ד (בי' ס"ק א', לשונו לעיל), אמרי ברוך (על החזו"ד בי' ס"ק א').
- ב. משמרת הטהרה (פרק י"ג הע' כ"א) – "בבדי השלחן כ' ... ולא נהירא כלל דכיון דאח"כ ילדה דרך דופן איגלאי מילתא שלא נפתח רחמה [אח"כ בשעת לידה החליטו לעשות ניתוח קיסרי מחמת שהולד לא יכל להוציא הראש]".
4. מר"מ – ציץ אליעזר (חכ"ב סי' נ"ט אות ג', "באשה שעוברת ניתוח קיסרי ממתי נחשבת טמאה לבעלה, האם מאותה רגע שהרופא מתחיל לחתוך ברחם עצמה, או אפילו לפני כן בהתחלת הניתוח, והמדובר באשה שעוברת ניתוח מוזמנת כשאין שום סימני לידה לפני כן, ע"כ. לדעתי, מכיון שאין שום סימני לידה לפני כן, אזי כל עוד שהרופא לא מתחיל לחתוך ברחם עצמו, והאשה לא מרגישה בזיבה והרחם לא נפתח איננה נחשבת עדיין כטמאה עם התחלת הניתוח הקיסרי בלבד"), חוט שני (ס"ק ו').

ב. האם יש דין של מסולקת דמים.

1. עי' סי' קפ"ט סעי' ל"ג, לשיטות ומר"מ.

יא. פתיחת קבר.

נדה (דף כא. - דף כא:) – "המפלת חתיכה, אם יש עמה דם טמאה, ואם לאו טהורה. ר' יהודה אומר: בין כך ובין כך טמאה ... באפשר לפתיחת הקבר בלא דם קמיפלגי".

א. הלכה.

1. מיקל [פסק כחכמים].
- א. שאילתות (שאלתא פ"ה) – "קמ"ל דהיכא אמרי' אי איפשר לפתיחת הקבר בלא דם היכא דגמר צורתיה דוולד דמיפתח טפי אבל הכא כיון דלא גמר צורתיה דוולד לא מיפתח טפי ואיפשר לפתיחת הקבר בלא דם וכן הילכתא".
- ב. הו"ד בתוס' (כריתות דף י' ד"ה קא) – "פירוש אפשר לפתיחת הקבר בלא דם והכי פסיק בשאלתות דרב אחאי".
- ג. רמב"ם (אסו"ב פרק ה' הל' י"ג, פירוש המשניות פרק ג' משנה א') – "המפלת חתיכה אע"פ שהיא אדומה אם יש עמה דם טמאה ואם לאו טהורה".

- (ד) או"ז (סי' שמ"ג) – "ונראה בעיני דהלכה כרבנן דסברי אפשר לפתיחת הקבר בלא דם דהא יחיד ורבים הלכה כרבים".
- (ה) רע"ב (נדה פרק ג' משנה א') – "דסבר רבי יהודה אי אפשר לפתיחת הקבר בלא דם ... ואין הלכה כר' יהודה".
2. מחמיר [פסק כר' יהודה].
- (א) רש"י (מחזור ויטרי סי' תצ"ט אות י"ב) – "אשה יולדת בין וולד קיימא בין נפל אי אפשר לפתיחת הקבר בלא דם".
- (ב) ראב"ד (אסו"ב פרק ה' הל' י"ג, שער הפרישה סי' א') – "הא דלא כהלכתא דהא אסיקנא דאפשר לפתיחת הקבר בלא דם פליגי ורבנן סברי א"א לפתיחת הקבר בלא דם".
- (ג) רמב"י (נדה סוף דף לה; הל' נדה פרק ג' הל' ו') – "וקיימא לן אי אפשר לפתיחת הקבר בלא דם".
- (ד) רשב"א (נדה דף יח: ד"ה אלא, תוה"ב בית ז' שער ו') – "דקי"ל דאי אפשר לפתיחת הקבר בלא דם".
- (ה) סמ"ק (מצוה רצ"ג) – "דק"ל דאי אפשר לפתיחת הקבר בלא דם".
- (ו) הגהות מיימוניות (אסו"ב פרק י' הל' א' אות א') – "אומר ר"י דכל היכא דאמרינן בלידה יבישתא היינו דלא כהלכתא כדדרש רבא פרק בתרא דאי אפשר לפתיחת הקבר בלא דם ובפרק המפלת דפליג ר' יהודה ורבנן אי אפשר לפתיחת הקבר בלא דם והלכה כר' יהודה אף ע"ג דרבנן פליגי עליה תוס".
- (ז) מ"מ (אסו"ב פרק ה' הל' י"ג) – "ולענין הדין דעת הרמב"ן והרשב"א ז"ל לפסוק כר' יהודה משום ההיא דתינוקת שהזכרתי למעלה".
- (ח) רא"ש (נדה פרק ג' סי' א') – "בהא פליגי רבנן סברי אפשר לפתיחת הקבר בלא דם ורבי יהודה סבר א"א לפתיחת הקבר בלא דם. והלכה כר"י".
- (ט) ריטב"א (נדה סוף דף יח:) – "דקי"ל דאי אפשר לפתיחת הקבר בלא דם".
- (י) ר"ן (שבועות דף ד. ד"ה והכי) – "קי"ל דאי אפשר לפתיחת הקבר בלא דם".
- (יא) טור (סי' קפ"ח סעי' ג', סי' קצ"ד סעי' א') – "חתיכה גדולה טמאה אפי' לא ראתה כלום שאי אפשר לפתיחת הקבר בלא דם ואפי' בנפל שלא נגמרה צורתו".
1. פוסקים – מחבר (סי' קפ"ח סעי' ג', "שאי אפשר לפתיחת הקבר בלא דם"), רמ"א (סעי' ב', "שאי אפשר לפתיחת הקבר בלא דם"), לבוש (סעי' א', סעי' ג', סעי' י"א, סי' קפ"ח סעי' ג', סעי' ו'), פוסקים.
3. מר"מ – סמ"ג (לאוין סי' קי"א, "ובשאלות דרב אחאי (תזריע פה) פירש שבמסכת כריתות מדבר בנפל שלא נגמרה צורתו, הילכך לכל הפחות אנחנו שאין אנו בקיין בגמר צורת הוולד, אשה שילדה בין וולד של קיימא בין נפל יש לנו לפסוק שאי אפשר לפתיחת הקבר בלא דם").

ב. שיעור.

1. רק דבר גוש, ולא משקה – נוב"ת (קונ"א סי' קט"ז, תשובה מאהבה ח"א סי' קט"ז, "ורז"ל שאמרו אין פתיחת הקבר בלא דם היינו אם הקבר נפתח ויצא ממנו דבר גוש כמו וולד או חתיכה כל שאינו דק כשפופרת דק של קש' אמרינן בודאי יצא גם דם עמו אבל על פתיחת הקבר לבד ולא יצא ממנו דבר גוש לא אמרו ... אבל כשלא יצא דבר או שיצא דבר דק מאד או שיצא משקה אף שנפתח הקבר לא אמרינן א"א לפתיחת הקבר בלא דם דאל"כ היכי משכחת דם טהור הרי עכ"פ יצא מהרחם ונפתח הקבר וכ"ז פשוט"), פת"ת (ס"ק ד'), טהרת ישראל (סעי' י"א), בצל החכמה (ח"ה סי' מ"ב), פתחי הלכה (ארטסקרול, פרק כ"ג הע' מ'), פוסקים.

ג. נשים מסולקות דמים [מעוברת, יולדת, זקנה].

1. מחמיר – נוב"ת (יו"ד סוף סי' ק"כ, "גם אין חילוק בין היא ילדה או זקינה המסולקת מדמים או מעוברת ומניקה תמיד אין פתיחת הקבר בלא דם"), פת"ת (ס"ק ד'), הגריש"א זצ"ל (משנת השלחן תשובה ס"ח, תשובה ר"ט, אשרי האיש יו"ד פרק י"ט אות י"ב), בדה"ש (ס"ק ל"א), חזקת טהרה (ס"ק כ"ב), חוט שני (סי' קפ"ח ס"ק י' אות ג'), פוסקים.
2. מיקל – זכרון יעקב (ח"א סי' י"ג, "נ"ל דמעוברת וזקינה כיון דבחזקת מסולקות מדמים הן ל"ש א"א לפתח"ק בלי דם שהרי אין להם מה שיפיל מתוכם ... ודלא כנוב"ת").
3. מר"מ.
- (א) שו"א ומשיב (מהדורא ג' ח"ב סי' מ' ד"ה והנה בשנת תרכ"ד) – "וגם לדברי הנוב"י כיון שהיא זקנה ומסולקת דמים שוב לא שייך א"א לפתיחת הקבר בלי דם ואף שהנוב"י חושש גם בזקנה לפע"נ בזה ודאי דברי אחרונים נראה".
- (ב) הגריש"א זצ"ל (נשמת אברהם דפו"ח סי' קצ"ד סוף ס"ק ה') – "במסולקות דמים הואיל ופתיחת הקבר היה מבחוח ויחידש הנו"ב שגם בזה אנו אומרים אין פתיחת הקבר בלא דם, אך הרבה חולקים עליו, ואפשר להקל אם נמצא שהיה לה מכה ברחם שממנה בה הדם".
- (ג) ששכ"ה (נשמת אברהם דפו"ח סי' קצ"ד סוף ס"ק ה') – "באשה מסולקת דמים אפשר לתלות במכה, גם למפרע".

יב. פתיחת מקור מבחוח.

א. מיקל.

1. תפארת למשה (סי' קפ"ח על סעי' ג') – "שאי אפשר לפתיחת הקבר בלא דם כו' עכ"ל. היינו אי נפתח מבפנים אבל מבחוץ ע"י אדם לא דהא השמש דש עד צואר הרחם והוא פתח המקור. ובדיקת שפופרת דסי' קפ"ז וכל הבדיקות דסי' קצ"ו הוא עד מקום שמשמש דש".
2. בית לחם יהודה (הג' בשו"ע, וכדאי' בחזו"א יו"ד סי' פ"ג ס"ק א') – "שהמילדות בודקות אין להחמיר חדא דלא מצינו בשום פוסק דין זה ... בוודאי אין בו איסור".

3. שואל ומשיב (מהדורא ג' ח"ב סי' מ' ד"ה והנה בשנת תרכ"ד) – "מ"ש דברי הנוב"י מהד"ת סי' ק"כ שכתב דאי אפשר לפה"ק בלי דם וא"כ נטמאה לפענ"ד אין דבריו נכונים וכל האחרונים חלקו עליו ולפענ"ד פתיחת הקבר הוא ע"י שנפתח הקבר מאליו אבל מה שהרופא פותח או איזה גרם אחר ל"ש פתיחת הקבר".
4. ע"י מהרש"ם (ח"ד סי' קמ"ו) – "ואם מכניס לתוך פי המקור להרחיבו וכדומה אז אם הוא דקה מן הדקה יש להקל ובפרט דלשיטת תפ"ל יש להקל בכל גווני ונודע מעשה תקפו וגבורתו כאשר העידו עליו כמה גדולים שהי' נכד להג' ר' העשיל והי' גאון מובהק ומפורסם בעולם וכדאי לסמוך עליו".
5. שערי דעה (מסאסניצא, סי' קמ"ט) – "נוב"י ... אין דברי הגאון ז"ל מוכרחים בזה דאפשר דשאני במקום שהפתיחה באה מסיבה טבעית מבפנים הגוף שקרוב לודאי שזה הסיבה גרמ' גם להוציא דם המותרות שהיא עיקר דם נדה ואף שההוצא' הוא ע"י סיבה מ"מ טמאה דהו"ל כעין קפצ' וראתה וכדומה משא"כ בסיבה חצונית לגמרי מהיכי תיתי להחליט שע"ז יצא דם טמא בודאי ועכ"פ מידי ספיקא לא נפקא. ולפי"ז כיון שעיקר דין זה דא"א לפה"ק בלא דם הוא פלוגתא ומחלוקת הראשונים ... ועכ"פ דעתי שאין להחמיר בזה".
6. אמרי ברוך (הערות על הנוב"ת יו"ד סי' ק"כ, ע"י עטרת חכמים יו"ד סי' י"ח ד"ה ואחר) – "יעוין בתפ"ל מ סימן קפ"ח ד"ה בש"ע ס"ס ג' שכתב בזה"ל. שא"א לפה"ק בלא דם כו' היינו אי נפתח מבפנים אבל מבחוץ ע"י אדם לא כו' עכ"ל. ומלבד זה נראה דאשתמיטתיה להמחבר דברי הרמב"ם בפירוש המשניות ר"פ המפלת שכתב בזה"ל שר"י אומר שא"א לפה"ק בלא דם מעת שיצא מהרחם דבר א"א מבלי שיצא דם בהכרח ע"כ (יעוין ברש"י נדה כ"א ע"א ד"ה בלא דם. דם לידה) והטעם פשוט כאשר בררתי במק"א לדחות דברי המ"ב בסימן מ"ט שסבר שברחם יש תמיד דם בעין בחלל הרחם ולא כן הוא דלא בשעת וסת או סמוך לה דעורקין וגידין סתומין אין שום דם ברחם ע"כ אם נפתח הרחם בידי אדם אין הכרח שיצא דם משא"כ כשמתפעל הרחם להוציא דבר שבזה שפט ר"י בחזמתו שמתפעל ג"כ לפתיחת פיות העורקין שיפתחו אז יזלו דם ויצא".
7. ע"י פני לוי (סי' ל"א) – "הנוב"י ... ואני העני בדעת נראה לי להביא מדברי הראשונים ז"ל ראיות להיפך ... שהעיקר נ"ל דלא כנוב"י, דהיכא דהגרם הפתיחה הוא מבחוץ לא שייך פתח"ק, אך לא מלאה לבי להקל נגד הנוב"י, ודי לנו להחמיר באונסטרומענט עב ולא דק".
8. ע"י עמק שאלה (יו"ד סי' ל"א) – "דאף אם נאמר דהאצבע נכנס בפה המקור וכמו לשיטת הב"ח או הסמ"ע. מ"מ אמרינן בזה אפשר בלי דם".
9. ע"י דברי מלכיא (ח"ב סי' נ"ו אות ט"ו, ח"ג ריש סי' ס"א) – "ועוד י"ל לדעת הפוסקים הללו שבפה"ק מצד חוץ לא אמרינן הא דא"א בלא דם וכמש"ל. א"כ פשוט שאין חשש בנ"ד. והוא דבר מסתבר מאוד לענ"ד".
10. מהרש"ג (ח"א יו"ד סי' י"א, ח"ב סי' קצ"ו) – "אם נפתח מבחוץ ע"י רופא אשר כנדון שלנו לא נאמר הך כלל דא"א לפה"ק בלא דם ... דהסברא הנ"ל נראית נכונה ורוב האחרונים מחזיקים בה כנ"ל".
11. מהרי"ל דיסקין (קונ' אחרון אות קמ"ח) – "עיינ' נודע ביהודה מהדורא תנינא (יו"ד סי' ק"כ), החליט לאסור באשה שנפתח מקורה מבחוץ, ועיינ' כתבי הג' הכ"מ ז"ל השיג עליו. ולפע"ד מבואר בחולין (עב, א) בחיה שהכניסה ידה, דגור שמא יוציא ראשו, ופריך אשה נמי נטמא לה, משמע דהיא טהורה לגמרי אף דע"כ נפתח מקורה, ונהי דר' ישמעאל גופיה לא ס"ל א"א לפתיחת הקבר בלא דם (כן משמע בכריתות י', ע"ש), אכתי מדשתק הראב"ד לר"מ בסוף הלכות טומאות מת (פכ"ה הי"ב) דאיהו הא ס"ל א"א לפתח"ק, עיינ' פ"ה מהל' איסורי ביאה".
12. ע"י כוכב מיעקב (ח"א סי' ס"ח) – "דברי הנודע ביהודה תמוהין הן מאד, לכן בנידון דידן דהיא ספק אם נגע הרופא בפתיחת הקבר בזה בודאי אין לחוש כלל לדברי הנודע ביהודה".
13. ע"י חזו"א (יו"ד סי' פ"ג ס"ק א', ס"ק ב', מכתב בס' דבש מסלע עמ' נ"ז) – "בפ"ת סי' קצ"ד סק"ד הביא בשם הנו"ב דמה שאמרו א"א לפה"ק בלא דם אין חילוק בין גרם הפתיחה מבפנים ובין מבחוץ, צ"ע דהא איכא מ"ד אפשר לפתח"ק בלא דם וא"כ למעוטי בפלוגתא עדיף ופתח"ק המוזכר בגמ' היינו יושבה על המשבר או חברותיה נושאות אותה על אגפיה כדאמר שבת קכ"ט א', ובמתנ' אהלות פ"ז מ"ד, ומבואר בתו' בכורות כ"ב א' ד"ה עד, דפתיחה מבחוץ לא מיקרי פתח"ק אם לא הגיע לשיעור פתח"ק, ואע"ג דשפיר י"ל דלבטל טומאה בלועה שאני ובעינן אתערותא דלידה, אבל מ"מ שמעינן דפתח"ק דבגמרא הוא אתערותא דלידה ומנ"ל לחדש בפתיחה מבחוץ דאינו ענין לאתערותא דלידה שפועל על כל גופה וחשיבא בסכנה לחלל השבת, וכ"כ בבבלי בגליון כאן, דאין פתיחה מבחוץ בכלל פתח"ק, וכדומה דגם הגאון רב"פ בהגהותיו על הנו"ב חלק עליו בזה ... אמנם מלשון הגר"א בביאורו כאן ס"ק כ"ג מבואר שפי' דברי הטור שמוכיח משפופרת דבדבר קטן ליכא פתח"ק ומבואר דאין חילוק בין פתח"ק מבחוץ לפתח"ק מבפנים, וכדעת הנו"ב, וצ"ע למעשה".
14. טהרת הבית (סי' י"א סעי' ז') – "רופא שבדק את האשה באצבע או בכלי, אפשר מאד שלא יצא ממנה דם כלל, ולכן אם לא ראתה דם לאחר הבדיקה טהורה היא".

ב. מחמיר, אין לחלק.

1. ב"י (סי' קפ"ח ס"ק ג') – "ולפי מה שפסק כרבי יהודה דאמר אי אפשר לפתיחת הקבר בלא דם רואה בשפופרת או בחתיכה אמאי מטהר לה הרי נפתח הקבר על ידם ואי אפשר בלא דם".
2. נוב"ת (יו"ד סוף סי' ק"כ) – "ופשוט הא שמה שאמרו אי אפשר לפה"ק בלא דם אין חילוק בין גרם הפתיחה הוא מבפנים ובין גרם הפתיחה הוא מבחוץ שהרופא הכניס אצבעו או איזה כלי ופתח פי המקור".
3. גר"ז (סי' קפ"ח ס"ק ח') – "ואף על פי שהכניסה השפופרת לתוך המקור ואין פתיחת הקבר בלא דם כדלקמן ודם שעל ידי פתיחת הקבר דרך נשים הוא (בכל עת לידתו) הכא מיירי בשפופרת של קנה שהוא דק ולא נפתח הקבר על ידו (ב"י) כדלקמן סוף סי' זה (אבל בשפופרת עבה שהקבר נפתח על ידו כיון שאי אפשר לפתיחת הקבר בלא דם ודרך נשים הוא לראות דם על ידי פתיחת הקבר אין השפופרת מועלת לטהר הדם שיוצא על ידי פתיחת הקבר כדרך הנשים דמה לי שנפתח הקבר על ידי ולד שלם או

מחותך או חתיכות בשר או שפופרת שכבר ריבה הכתוב זוב דמה לרבות רואה מחמת אונס כל שהיא רואה כדרך הנשים דהיינו שזב הדם מעצמו על ידי פתיחת הקבר או אונס אחר ולא שהוציאתו השפופרת בעצמה בכניסתה למקור שלא על ידי פתיחת הקבר כגון של קנה דק שלא נפתח הקבר על ידו).

4. פרדס רמונים (סי' קפ"ח מקשה זהב ס"ק ו') – "בספר תפל"מ ... נו"ב מה"ת סוסי' ק"כ כתב בפשיטות להיפך ... ודאי דדברי הנו"ב מסתבריה דמה סברא יש לחלק אם נפתח מבפנים או מבחוץ סוף סוף הרי נפתח המקור וא"א לפה"ק בלא דם".
5. פת"ת (ס"ק ד') – "על' בנודע ביהודה תניינא חיו"ד ס"ס ק"כ דמה שאמרו א"א לפה"ק בלא דם אין חילוק בין גרם הפתיחה מבפנים ובין מבחוץ כגון שהרופא הכניס אצבעו או איזה כלי ופתח פי המקור גם אין חילוק בין אם היא ילדה או זקנה מעוברת או מניקה תמיד אין פה"ק בלא דם ע"ש".
6. הגרש"ק זצ"ל (שירי טוהר תשובה א', תשובה ב', קנאת סופרים השמטות לשירי טהרה סי' ע"ג) – "וכבר ראה שהנו"ב ואחריו אני בעזה"י מטמאין ... מסתימת לשון הש"ס אי אפשר לפתיחת הקבר בלא דם ומלשונם פתיחת הקבר סתם משמע יהיה ע"י פתיחה שיהיה".
7. פרי דעה (סי' קפ"ח טורי כסף ס"ק ו').
8. ערה"ש (סי' קפ"ח סעי' נ"א) – "ודע שיש מי שרוצה לומר דזה דאמרינן א"א לפתיחת הקבר בלא דם זהו בשנפתח ע"י יציאת חתיכה מבפנים אבל בפתיחה מבחוץ כמו ע"י שפופרת או רופא שהכניס כלי לפנים מן המקור דבזה לא אמרינן א"א לפתיחת הקבר בלא דם [תפל"מ] וחלילה לומר כן ואדרבא יותר מסתבר דע"י פתיחת חוץ יותר גורם שיורד הדם מבפנים מכפי אשר תגרום יציאת חתיכה מבפנים שיורד כפי טבעו וכן מוכח מכל הפוסקים שלא חילקו בזה והרי אף בשפופרת כתבו דבעינן דקה מן הדקה [וכ"כ הנוב"י תנינא יו"ד סוף סי' ק"כ והפר"ר בט"ז סק"ו וח"ו לומר לקולא בזה ורק שמעתי מפי רופא מומחה שאין מכניסין המלקחים שלהם רק עד הפרוזדור ולא למעלה מזה וא"כ לא שייך בזה פתיחת הקבר ודבר זה צריך דרישה וחקירה מן הרופאים]".
9. אבני נזר (יו"ד סי' רכ"ד) – "וכבר אמרתי לו בע"פ שמדברי הב"י (סי' קפ"ח) שהקשה ברואה דם בשפופרת דנימא א"א לפה"ק בלא דם. מבואר להדיא דגם בפתיחה מבחוץ חשיב פה"ק".
10. בית שלמה (יו"ד ח"ב סי' ל"ט).
11. שם אריה (ח"א בהוספות סוף סי' י"ט) – "יש להחמיר כדברי הנו"ב".
12. בית יצחק (יו"ד ח"ב סי' י"ד).
13. ישועות מלכו (יו"ד סי' כ"א, סי' כ"ב, אה"ע סוף סי' י"א) – "אם הכניס הרופא כלי גדול ונוגע בפי הקבר יש לחוש לפתיחת הקבר שא"א בלא דם ויש לבדוק הדבר אצל מילדת הבקיא שתדע שהכלי הוא גדול עד שהוא נוגע לפי הקבר ובזה ודאי יש לחוש לדברי הב"י שא"א לפתיחת הקבר בלא דם, אע"פ שבס' תפלה למשה וכן עוד מהאחרונים חלקו עליו פשיטא שבאיסור כרת יש להחמיר כדעת הב"י".
14. עונג יו"ט (סי' פ"ד) – "בנוב"י מה"ת (ה' נדה) דאין חילוק בין נפתח מבפנים או נפתח מבחוץ או על ידי כלי בכל גוונא אמרינן דוודאי יצא דם".
15. מנחת שי (סי' נ"ד) – "הדין עם הנוב"י בזה".
16. לבושי מרדכי (ח"ב יו"ד סי' פ"ד) – "כ"ע מודים לחוש לפה"מ"ק".
17. בית שערים (יו"ד סי' ע"ב) – "אם בדקה בכלי שהכניס בפי הרחם אז ודאי א"א לפתיחת הקבר בלא דם וצריכה להפסיק בטהרה אחר חמשה ימים כדין שאר אשה הרואה דם לספור ז"נ ולטבול".
18. פרי שדה (ח"ג סי' קמ"ו) – "דודאי הא דהיה פשוט כל כך להנוב"י דבכל גוונא אמרינן אי אפשר לפתח"ק בלא דם אין חולק עליו".
19. דר"ת (סי' קפ"ח ס"ק מ"ו, ע"י סי' קצ"ד ס"ק י"ט).
20. חבצלת השרון (יו"ד סי' ס"ה).
21. פתחא זוטא (ס"ק ה') – "דאנו מחמירין להלכה כדעת הנוב"י דאף אם בו מבחוץ א"א לפתח"ק בל"ד".
22. הר צבי (יו"ד סי' קנ"ב) – "אם מכניס הכלי למעלה בהחדר אין ספק שהעיקר כהנוב"י".
23. אג"מ (יו"ד ח"א סי' פ"ג ד"ה אבל מצד, סי' פ"ט, או"ח ח"ג סי' ק') – "מן הראוי להחמיר כהנוב"י".
24. אמת ליעקב (על סעי' ב') – "מחמירין כהנוב"י".
25. חשב האפוד (ח"ב סי' ס"ב, פאת שדך ח"ג סי' ע"א) – "דבר פשוט שאי אפשר להקל בזה, ויש לאסור גם אם פתיחת הקבר בא מבחוץ על ידי רופא".
26. הגריש"א זצ"ל (משנת השלחן תשובה ס"ז, תשובה ר"ח, אשרי האיש יו"ד פרק י"ט אות ז', אות ח', פרק כ"ט אות ז') – "ואנו נוקטים שגם אז חוששין לפתיחת הקבר".
27. ששבה"ל (סעי' ב' ס"ק ה', סי' קפ"ח סעי' ג' ס"ק ד' ד"ה ולהלכה, סיכום אות ה', שבה"ל ח"ו סי' קכ"ט אות ב').
28. בדה"ש (ס"ק ל"א) – "ולמעשה כתב האבני נזר שיש להחמיר בזה שהוא ספיקא דדינא וספק איסורא לחומרא".
29. פרדס שמחה (סי' קפ"ח ס"ק כ"ז אות ב') – "יש להחמיר נמי אם נפתח מבחוץ כגון ע"י כלי וכדו', ובצורך גדול יש לש"ח".
30. חוט שני (סי' קפ"ח ס"ק ח' אות ג' ד"ה וכל, ס"ק י' אות ב', סי' קפ"ג ס"ק ג' אות א').
31. מראה כהן (עמ' י') – "ולמעשה מחמירים בזה [אלא אם כן ישנם צירופים נוספים]".
32. פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' תל"ח, ח"ב עמ' תצ"ד הע' ג').
33. לבושי עז (סעי' י' ד"ה ומ"מ, סי' קפ"ח סוף סעי' ג', סעי' ו' תמצית אות ז').
34. משמרת הטהרה (פרק א' סעי' י"ג) – "ודעת רוב הפוסקים שאין בזה חשש פתיחת הקבר, ומ"מ הואיל ויש מגדולי הפוסקים שמחמירין יש להחמיר בזה".

35. יסוד הטהרה (פרק א' סעי' ט"ו) – "אשה, שלתוך מקורה הוכנס דבר זר [כגון מכשיר רפואי או כלי המזריק חומר לצורך צילום רחם] שהרחיב את צואר הרחם, אפילו לא ראתה דם כתוצאה מכך טמאה".
36. הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' רפ"ט) – "שהלכה כהנו"ב להחמיר".
37. פרי טהרה (סעי' י"ב).

ג. למה אין להתיר בזה מטעם ס"ס.

1. אבני נזר (יו"ד סי' רכ"ד), הו"ד בבדה"ש (ציונים ס"ק נ"ב) – "ועתה נשוב ליסוד חקירת כבודו לצרף דעת הרמב"ם דאפשר לפה"ק בלא דם. ולדידי ז"א דצירוף השיטות הוא משום ס"ס. וכאן אם תתפוס שפתיחה יהי' איך שיהי' א"א בלא דם. שוב אין כאן ספק להתיר כלל. ודומה להחליד תחת המטלית דמטרפה [עי' שו"ע יו"ד סי' כ"ד סעי' ח'] ולא אמרי' דס"ס שמא תחת העור כשר ואת"ל טריפה שמא תחת המטלית כשר. אלא דזה נקרא ספק אחד שמא תחת המטלית טריפה. וכן בנפסק חוט השדרה במקום פי פרשה שלישית נאמר ס"ס. שמא שני' כשרה ואת"ל טריפה שמא פי פרשה בכלל שלישית. ועוד יש שם כמה ספיקות. אלא דזה נקרא רק ספק אחד שמא גם פי פרשה שלישית בכלל חוט השדרה. וכן בנ"ד שמא פתיחה לבד בלא יציאה דבר מבפנים א"א בלא דם".
2. אג"מ (או"ח ח"ג סי' ק') – "אף שהוא ס"ס בדינא דהא הרמב"ם פוסק כרבנן בנדה דף כ"א שאפשר לפה"ק בלא דם אף בפה"ק דמבפנים, ולהרא"ש והרבה ראשונים והסכים גם המחבר שהלכה כר' יהודה דא"א לפה"ק בלא דם הא יש אחרונים שסברי דפה"ק מחוץ אפשר בלא דם, מ"מ לא ברור לנו במחלוקת אחרונים להחשיב לספק".
3. טהרת הבית (סי' י"א הע' ז' אות ו') – "יש להקל מטעם ספק ספיקא, שמא הלכה כדברי הרמב"ם ... שמא לא אמרו כן אלא בנפתח הקבר מבפנים ... אבני נזר ... ע"ש. אולם לפי האמור אצטמיד הצבא של הספק ספיקא הנ"ל להקל ... אגרות משה ... ע"כ. ובמחכ"ת הדבר ברור דעבדינן ספק ספיקא בפלוגתא דרבוותא גם בסברות האחרונים".

ד. ברכה על הטבילה.

1. עי' סי' ר', לשיטות ומר"מ.

ה. נכנס בצואר הרחם (cervix): פוסקים בזמנינו.

1. עדיין מחמיר – הגרשז"א זצ"ל (נשמת אברהם דפו"ח סי' קצ"ד ס"ק ה' אות א' ד"ה אך), הגר"ש זצ"ל (פתח הדעת פרק ה' הע' י"א, "שיש להחמיר אף בנפתח רק הפתח החיצוני"), ששבה"ל (סי' קפ"ח סעי' ג' ס"ק ד' ד"ה ועי"ל, סיכום אות ה'), "אם פותחים את הצואר הרחם צריך להחמיר, ומ"מ יעשה ש"ח"), יסוד הטהרה (פרק א' סעי' ט"ו, לשונו לעיל).
 2. מיקל – שאלת שלום (סי' נ"ט ד"ה וגם), בית יצחק (יו"ד ח"ב סי' י"ד אות ט'), הו"ד בבדה"ש (ציונים ס"ק נ"ז), חשב האפוד (ח"ב סי' ז'), "וכל הכנסת יד או אצבע או כלי בפרוזדור שאינה מגעת להאם אין בה שום צד של פתיחת הקבר, וכמו שמבואר בבית אדם, וכמו דפשיטא לי' להחת"ס"), אג"מ (יו"ד ח"א סי' פ"ג, או"ח ח"ג סי' ק'), "אבל מאחר שבאשה זו המכה היא בצואר הרחם שהוא הפרוזדור בלשון הגמ' כמפורש ברמב"ם פ"ה מא"ב ה"ג מסתמא לא הכניס הרופא את האינסטרומנט ברחם אלא בפרוזדור ולא היה פתיחת הקבר".
 3. מר"מ – הר צבי (יו"ד סי' קנ"ב), פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' תכ"ה, עמ' תל"ט, עמ' ת"מ, ח"ב עמ' תצ"ז הע' ז').
- (א) חת"ס (נדה ריש דף יח.) – "מהו פרוזדור וחדר וגו' וקרקע ועליה. אחרי החקירה מפי ספרים וסופרים חכמי וספרי הניתוח א"א לנו להכחיש המציאות שאינו כפרש"י ותוס' וציר מהר"ם לובלין ואין לנו אלא מ"ש הרמב"ם בחיבורו ובפי' המשנה אלא ששם בפי' המשנה יש איזה גמגום בסופו ע"ש ותמצא הציר הנכון בס' מעשי טוביה ובספר שבילי אמונה. ולהיותו קצת משופע לצד שמאל יותר מלימין קראו לשיפועו התחתון קרקעו ולעליון גגו. ושם קבועים ביצים שלה המכונים עליה. עי' היטב. ולכן לא הטרחתי כלל בביאור דברי רש"י ותוספות בשמעתין כי א"א להולמן לפי המציאות האמיתי ואתה דע לך".
- (ב) הגרשז"א זצ"ל (מנחת שלמה תנינא ב - ג) סי' ע"ב אות ל"ו) – "כי ראיתי באנציקלופדיה התלמודית ערך דם נדה הערה 13 בשם רופא מפורסם 'שהרופאים בזמן הרמב"ם קראו צואר הרחם למה שקוראים היום 'נרתיק' ולא מה שקוראים היום צואר הרחם שהוא התחתית הרחם עצמו' ולפי"ז מ"ש הרמב"ם ובשעת גמר ביאה האבר נכנס בפרוזדור כוונתו למה שקוראים היום נרתיק ולא שהוא נכנס ממש לתוך המקור".
- (ג) הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' ג') – "שהמנהג בא"י להחמיר, ובחו"ל להקל".

ו. מר"מ – שאלת שלום (ח"א סי' נ"ט), שו"ת ערוגת הבשם (יו"ד סי' קע"ד), חמדת משה (יו"ד סי' נ"ה), שערים מצוינים בהלכה (סי' קנ"ג ס"ק ט"ז, קונ"א שם), הגר"ש איידר זצ"ל (נדה פרק א' הע' ג'), יד ליולדת (קונ' הב' פרק ב' אות ג'), ט"ז וש"ך השלם (סי' קפ"ח כו"ל ס"ק ל"ט, שפ"ח ס"ק כ"ג).

1. דבר משה (תאומים, ח"ב סי' מ"ה) – "אם בדקה ע"י המאשין ולא נמצא דם בודאי שלא פתחה השפופרת פי המקור כלל שנאמר דא"א לפה"ק בלא דם ... לדעתי המקיל בזה לא הפסיד אפי' ע"י תחיבת המאשין".

ז. בדיקה ע"י אצבע.

1. מחמיר.

(א) נוב"ת (יו"ד סוף סי' ק"כ) – "ופשוט הא שמה שאמרו אי אפשר לפה"ק בלא דם אין חילוק בין גרם הפתיחה הוא מבפנים ובין גרם הפתיחה הוא מבחוץ שהרופא הכניס אצבעו או איזה כלי ופתח פי המקור".

2. מיקל.

(א) חת"ס (יו"ד סי' קע"ט) – "ותמהתי כי לא מצאתי בכל הספרים הנ"ל שהזכרתי שום א' שהזכיר מתחבת אצבע המילדת כי לעולם לא תגיע אצבע הנשים הן אשה הבודקת עצמה בחורין וסדקים לטהר לבעלה והן המילדת שבדקה לעולם לא יגעו בפתח הקבר שהוא המקור אלא בבית החצון ואפילו השמש הדש אינו נוגע אלא סמוך לפתח הקבר היינו מקור".

(ב) בינת אדם (כלל י"ג אות כ"ג) – "מצאתי בתשובת אדוני מורי ורבי בנודע ביהודה ... דם עד כאן לשונו. ולפי זה היא טמאה אך לא זכיתי לידע מנא ליה הא ואינו מביא שום ראיה לדבריו רק כתב דזה דבר פשוט וצריך עיון דלפי זה כאשר ימשמש הבעל באצבע בשעת תשמיש או כשמכניס האבר גם כן נימא אי אפשר בלא דם ועוד שהרי עיקר הבדיקה בהפסק טהרה שתכניס אצבעה בעומק אלא ודאי דאין זה ענין לפתיחת הקבר שהרי אפילו האבר כשהוא גדול הרבה אינו מגיע רק עד הפרוזדור ולא לחדר כמו שכתב התוספות יום טוב בשם רמב"ם פרק ב' דנדה משנה ה' ולכן נראה לי דאגב שיטפא כתב כן אדוני מורי ורבי ולא דק בזה".

(ג) דבר משה (תאומים, ח"ב סי' מ"ה) – "ומכ"ש בבדיקת אצבע בודאי אין חשש לפה"ק".

(ד) שאלת שלום (סי' נ"ט) – "אין להחמיר כלל בבדיקת המילדת בתחבת אצבעה".

(ה) מהרש"ם (ח"ב סי' מ') – "בבדיקת הרופא כבר נתבאר בהשמטות לקו"א שבחיבורי גי"ד אות ס"א שאין בזה חשש".

(ו) אבני נזר (יו"ד סי' רכ"ד) – "מישש בפנים באצבעו בטח לא פתח פי המקור כלל וכמ"ש ר"מ. ויש להקל".

(ז) ישועות מלכו (יו"ד סי' כ"א, סי' כ"ב) – "ואין חשש לפתיחת הקבר כי הקבר הוא בעומק שא"א ליגע באצבע".

(ח) בית שערים (יו"ד סי' רע"ב) – "סיומא דפסקא אם הרופא לא בדק את האשה רק בהכנסת אצבעו באותו מקום אין כאן פה"ק כלל שאין אצבע מגיע עד פתח המקור".

(ט) מהרש"ג (ח"ב סי' קצ"ו) – "שהרי אפילו האבר שהוא ארוך יותר אינו מגיע עד המקור כ"ש האצבע של הרופא כל שהוא בלי שום אינסטרומנט".

(י) אג"מ (או"ח ח"ג סי' ק') – "שהוא טעות שאצבע של אדם אינו מגיע להמקור וכבר כתב כן בחכ"א בחלק בינת אדם והובא בפ"ת סק"ד".

(יא) אמת ליעקב (על סעי' ב') – "והמנהג הוא אם הרופא בודק ע"י אצבע סומכין על החת"ס והחכ"א להקל לגמרי".

(יב) דברי משה (סי' ס"ד אות י"ג) – "ומ"מ ראוי שתבדוק א"ע אחרי הבדיקה".

(יג) יסוד הטהרה (פרק א' הע' ט"ו) – "בבדיקת רופא ע"י אצבע בדרך כלל אינו יכול ליכנס לתוך צואר הרחם אפילו בדוחק, כיון שהמקום צר".

(יד) יד לילודת (פרק ב' סעי' א').

3. מר"מ – פת"ת (ס"ק ד'), דברי מלכיאל (ח"ב סי' נ"ו), אבני צדק (יו"ד סי' פ"ג), דר"ת (ס"ק י"ט), מלמד להועיל (יו"ד סי' ס"ה).

(א) עמק שאלה (יו"ד סי' ל"א ד"ה אך) – "מאי דפשיטא לי' כ"כ להגאון ח"ס דשם בלתי אפשר כלל. צ"ע ... דהאצבע נכנס בפה המקור וכמו לשיטת הב"ח או הסמ"ע".

(ב) הגרש"א זצ"ל (מנחת שלמה תנינא (ב - ג) סי' ע"ב אות ל"ז) – "החת"ס ... והנה תלונתו על הנו"ב לא ידעתי ופשוט אצלי דהנו"ב מיירי כשהרופא הכניס אצבעו ביגיעה ובתחבולה שהרופאים נוהגים לפעמים להוריד קצת את הרחם ולקרבו באופן שיוכל לנגוע בו באצבעו".

ח. שיעור מבחוח.

1. אצבע.

(א) מציאות, בערך.

(1) גודל, thumb - כ"ה מילימטר.

(2) אצבע pointer - י"ט מילימטר.

(3) זרת pinky - ט"ו מילימטר.

(4) אמצעי - אמה.

(5) רביעי - קומץ.

(ב) זרת, ט"ו מילימטר.

(1) עי' פרי דעה (סי' קפ"ח שפתי לוי ס"ק י"ב) – "נראה דאם השפופרת דק מאצבע הדק של אדם בינוני ליכא ב' דין פתיחת הקבר וראיה ... שוב ראיתי ... ולפ"ז נסתר הוכחי דבאצבע דק ליכא פה"ק ובלא"ה יש לדחות ...".

(2) אמת ליעקב (על סעי' ב') – "והמנהג הוא אם הרופא בודק ... ע"י אינסטרומנט אם הוא דק פחות מעובי אצבע קטנה דהיינו זרת ג"כ מקילין ורק אם ארוך מאצבע אמה בינונית ועוביו לפחות כעובי זרת אז מחמירין כהנוב"י".

(3) בדה"ש (ס"ק ל"א, הע' נ"ה) – "אם הכלי הוא קטן ברוחבו מרוחב אצבע קטנה שבאדם שהוא לערך כחמשה עשר מילימטר גם כן יש להקל. [וכן מורים בעלי ההוראה להקל בפחות משיעור זה]".

(ג) אצבע, י"ט מילימטר.

(1) דברי מלכיאל (ח"ב סי' נ"ו אות י"ג) – "דאף בעובי אצבע אפשר בלא דם".

(2) אג"מ (יו"ד ח"א סי' פ"ט, או"ח ח"ג סי' ק') – "יש להקל באינסטרומנט שעביו פחות מאצבע הסמוך לאגודל דהוא ג' רבעי אינטש בערך".

אג"מ (רשומי אהרן ח"א יו"ד סי' קצ"ד אות ב') – "כשהכניס הרופא מכשיר לתוך אותו מקום שהוא רחב בגודל 3/4 inch נחשב הדבר לפתיחת הרחם וטמא".

(3) הגריש"א זצ"ל (משנת השלחן תשובה ס"ז, תשובה ר"ח, ע"י אשרי האיש יו"ד פרק י"ט אות א', אות ח', פרק כ"ט אות ז') – "הכניס רופא מכשיר לבדיקה, אם המכשיר פחות מרוחב אצבע – אפשר להקל ולתלות שלא נפתח המקור, אך רצוי שתעשה בדיקה בעד מיד. ואם המכשיר רחב יותר מרוחב אצבע – יש לחוש שנפתח מקורה והיא טמאה".

(4) לבושי עז (סי' קפ"ח סעי' ג' תמצית ס"ק י"ג, סעי' ו' תמצית אות ג', אות ז') – "ותליא בעובי המכשיר, ועד עובי אצבע אינה טמאה".

(5) הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' ר"צ) – "שיש פוסקים בא"י שמחמירים בשיעור 8 מילימטר. וע' בשיעורים. ולמעשה שמעת מרי"ב של' להקל כשיעור של האגר"מ".

(ד) גודל, כ"ה מילימטר.

(1) מקור חיים (ס"ק ט"ו, תפארת צבי סי' קפ"ח ס"ק ט') – "דע"י חתיכה עבה כאצבע גודל לא נפתח הקבר".

2. אפילו דק מאוד.

(א) מנחת יצחק (ח"י סי' ל"א אות ג') – "ראיתי בשו"ת מהרש"ם ... ובספר תפארת צבי ... אמנם צ"ע שהרי הדרכי תשובה העיר על דברי התפא"צ דמלשון הפוסקים שכתבו כקנה דק שבדקים, נראה שהוא קולא גדולה כי גם סתם קנה הוא דק הרבה יותר מעובי אצבע אגודל, ומכ"ש קנה דק שבדקין שבדאי שהוא דק הרבה מאצבע ולא הגיע לרביעי ולחמישי ... ועי' בשו"ת תשובה מאהבה (ח"א סי' קט"ז) תשו' הנודע ביהודה שכ' דכל שהשפופרת עב יותר מקש מיקרי פתיחת הקבר, ע"כ נראה דאף בשפופרת שהוא פחותה מעובי אצבע מהנכון להחמיר, וכמדומה שכן נהגו".

(ב) עי' משנה הלכות (ח"ז סי' קכ"ה, ח"י סי' קכ"ב, סי' קכ"ד) – "שיש מתירין כשאין הכלי מכשיר רחב ב' אצבעות ומחמירין כשהוא רחב יותר מב' אצבעות להצריכה ספירת ז"נ אפילו לא ראה טיפת דם כשבדקה מיד לאחר בדיקת הרופא ... ומיהו אם הכניסו למקור ממש אפילו דק שבדקים אף דאין בנו כח להחמיר נגד מרן זצ"ל ודעימיהו מ"מ בע"נ יחמיר לעצמו אם לא לעת הצורך גדול יסמוך גם בזה על הרופא".

(ג) ששבה"ל (סי' קפ"ח סעי' ג' ס"ק ד' ד"ה ובבדיקה) – "צריך להחמיר, אע"פ שהמכשיר הנכנס הוא דק, וכן נהגו".

(ד) חוט שני (סי' קפ"ח ס"ק י' ד"ה ולדינא, אות א') – "ולא נודע לנו השיעור בזה, ויש להחמיר דהוי ספיקא דאורייתא".

(ה) יסוד הטהרה (פרק א' הע' ט"ו) – "ואם הדבר הזר דק ביותר (עד כ-2 מ"מ) ולא ראתה דם, טהורה בכל ענין".

3. מר"מ – דר"ת (סי' קפ"ח ס"ק מ"ד), פתחא זוטא (ס"ק ה' ד"ה ואם), באר משה (ח"ג סי' קמ"ח), קיצור שו"ע (פרק י' סעי' ז'), משנה הלכות (ח"ז סי' קכ"ה, ח"י סי' קכ"ב, סי' קכ"ד, הע' על בית שערים יו"ד סי' רע"ב), הל' נדה (הגר"ש אידר זצ"ל פרק א' הע' ל"ג), פרדס שמחה (סי' קפ"ח ס"ק י' אות ב'), פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' תל"ט, ח"ב עמ' תצ"ד הע' ג'), פרי טהרה (הע' כ"ה), ט"ז וש"ך השלם (סי' קפ"ח שפ"ח ס"ק כ"ב).

(א) זכרון יעקב (ח"א סי' י"ג) – "והיינו בטפח כמו מפלת וולד דאין שיליא פחותה מטפח כדאיתא בנדה דכ"ו. וכן משמעות קבר פתוח דהיינו בטפח דפחות מיקרי קבר סתום. אלא דמסתפינא לחדש נגד הפוסקים".

(ב) מנחת שי (סי' נ"ד ד"ה אך) – "ואפי' אם בודקין באצבע מהיד י"ל דאינו עב יותר מהקנה חלול. ואף דעכ"פ ספק הוי אולי עב יותר ודעת הב"י להחמיר בספק".

(ג) פני לוי (סי' ל"א) – "הנוב"י ... ואני העני בדעת נראה לי להביא מדברי הראשונים ז"ל ראיות להיפך ... שהעיקר נ"ל דלא כנוב"י, דהיכא דהגרם הפתיחה הוא מבחוץ לא שייך פתח"ק, אך לא מלאה לבי להקל נגד הנוב"י, ודי לנו להחמיר באונסטרומענט עב ולא דק".

(ד) מהרש"ם (ח"ד סי' קמ"ו) – "ובספר תפארת צבי על הלכות נדה מהג' תלמיד השב יעקב הכריע כי עד עובי ב' אצבעות היא בכלל דקה וא"כ ככה"ג יש לסמוך להקל".

(ה) בית שערים (יו"ד סי' רע"ב) – "ומהו דק שבדקים יש לסמוך בזה על הרופאים שאומרים שזה נכנס לפתח הרחם בריוח ואינו פותח הקבר יותר ממה שהוא תמיד בטבעו ואפי' למה שהעלה חת"ס יו"ד סי' קע"ה דלא סמכין על אמירת הרופאים בגוף ידוע מ"מ כאן אינו מעיד על גוף ידוע רק שכך בטבע פתח הרחם שאפשר להכניס בו שפופרת דק שבדקים בריוח".

(ו) נשמת אברהם (יו"ד סי' קצ"ד הע' נ"ה, דפו"ח הע' ע"ה) – "ולא הבינותי הא פתח צואר הרחם הוא כ-3 מ"מ כפי שכתבתי לעיל בהקדמתי להלכות נדה, אמנם יש בדיקות שמכניסים לתוך הרחם (אחרי הרחבה של צואר הרחם) מכשירים בעובי של עד כ-12 מ"מ, לא ידוע לי על שום בדיקה שמכניסים מכשיר בעובי כ-20 מ"מ לתוך הרחם, כי לא ניתן לעשות כן בלי לקרוע את צואר הרחם ובלי לגרום לנזק חמור. ולמעשה היום ברוב הבדיקות מכניסים מכשירים לתוך הרחם כשקוטרם דק מאוד, כ-3 מ"מ או פחות, ותלוי בבדיקה".

(ז) הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' רצ"א) – "שאשה שהולכת לרופא אינה צריכה לחוש לשאול הרופא אם נפתח מקורה, כל זמן שלא כואבת לה הרבה. שאם באמת נפתח המקור כשיעור אצבע קטנה, מוכרחת האשה להרגיש כאב".

ט. בחודש התשיעי: בדיקת אצבע.

1. יסוד הטהרה (פרק א' הע' ט"ו) – "ובסמוך ללידה כשהמקום פתוח קצת, יש אפשרות שהאצבע תכנס לתוך צואר הרחם, ואם הכניס אצבעו, והרחיב את צואר הרחם כדי לזרז את הלידה וכיו"ב, טמאה, ועל כן יש לברר הדבר, ותשאל חכם".

2. נטעי גבריאל (ח"ג פרק נ"ו סעי' כ"ח) – "בחודש התשיעי לקראת סופו במלאות שלשים וששה שבועות להריון, אז עפ"י רוב נפתח המקור מאליו (cervix) כשני סאנטימאר וחצי, ודרך הרפואה לבדוק אז מצב העובר ע"י הכנסת שני אצבעות, ויש לחשוש שבפעולה זו נפתח משהו מהמקור אפילו בלא יודעים, לפיכך דעת גדולי ההוראה שיש לבקש מהרופא שבדיקה זו תעשה רק מבחוץ מפתח המקור בלבד".

3. חוקת הטהרה (סי' קפ"ח סעי' כ"ט) – "לפני כמה שנים יצא בניו יארק קול קורא מרבנים חשובים להזהיר הנשים למנוע מהרופאים לעשות בדיקה בתוך הסירועק CERVIX משום שיש בזה חשש גדול שהיא טמאה אח"כ, ובכל אופן יש לעשות שאלת חכם אחרי בדיקות האלו".
4. קונ' גן נעול (בענין בדיקת הרופאים לנשים בסוף ההריון בזמננו [שטיין, באלד]) – "אך להיות ששמענו כעת מכמה רופאים מומחים וביניהם שומרי תומ"צ שכהיום בזמנינו עפ"י הרוב אכן מקובל אצל הרופאים בחודש התשיעי להכניס אצבע או אף אצבעיים לתוך המקור במטרה לבדוק מעמד ומצב העובר, ולכה"פ עושים כן פעם אחת סמוך ללידה, ולפעמים אף ממשמים ומסבכים בפנים עם האצבע, ואף נוגעים בהשליא למשש ראש העובר (מבלי לדבר על מה שחלק מהם כתבו שלפעמים אף קורעים את הנימים המקשרים [מעמברעין סטריפינג]). ולהיות שכפי המבואר מדברי גדולי הפוסקים אבירי ההוראה הנ"ל אשר מפיהם אנו חיים, שכל עיקר טעמם להקל הי' עפ"י המציאות בזמנם שלא הי' אפשר להגיע באצבע לבד לפי המקור, הדבר פשוט וברור שכהיום לפי המציאות בזמנינו, שאכן יכולים להגיע לשם באצבע לבד ע"י תחבולות שונות, וכפי שאישרו וקיימו בעצמם במכתביהם אלינו הרופאים היותר מומחים ומקובלים, שעושים כן למעשה, הדבר ברור שיש להחמיר בספק איסור כרת, וכפי שאף כתבו במפורש כמה מגדולי ואבירי הפוסקים המקילים הנ"ל, שבאם אכן הרופא אומר שהחמיר והגיע עם אצבעו עד לשם יש להחמיר, כי כן פסקו להדיא הגאונים הפוסקים..."

י. בדיקת פאפ (pap smear).

1. מיקל, אינה יוצאת מחזקת טהורה.
- (א) נשמת אברהם (דפו"ח סי' קצ"ד ס"ק ה' אות ב') – "בדיקת פאפ-טסט. לוקחים דוגמה מההפרשות שמצידי הנרתיק למעלה על ידי צואר הרחם מבחוץ כדי לבדוק אם יש תאי סרטן. אפילו אם רואה טיפת דם, אינה יוצאת מחזקת טהורה כי אין לבדיקה כל קשר עם חלל הרחם. והסכים אתי מו"ר הגר"י נויבירט (שליט"א) [זצ"ל] וכן אמר לי הגר"ש"ז אויערבאך זצ"ל. והוא הדין בבדיקת תאים מהפה החיצון של תעלת צואר הרחם גם היא קרויה פאפ-טסט, והיא בדיקה שפוצעת את האזור שממנו נלקחים התאים".
- (ב) הגר"ש"א זצ"ל (חק וזמן פרק ג' הע' י"ב ד"ה וכן) – "דגם באותן הפעמים שנכנס הרופא מעט לצואה"ר טהורה".
- (ג) חוט שני (חק וזמן פרק ג' הע' י"ב ד"ה וכן) – "דהרי דק הוא".
- (ד) חוקת הטהרה (סי' קפ"ח סעי' ל"ו) – "בדיקת פאפ טסט אופן הביצוע הוא שלוקחים חומר מצידי הבית החיצון על ידי צואר הרחם מבחוץ, על ידי קיסם ארוך ובראשו צמר גפן לבדיקת הפרשות צואר הרחם, והוא לא יותר עב מ"מ, ותכליתו היא לבדוק אם יש תאי מחלה, קיימא לן להלכה כהסכמת האחרונים דעל ידי בדיקה זו ודאי טהורה כיון שאין לבדיקה זו קשר עם חלל הרחם".
- (ה) פתחי הלכה (ארטסקול, ח"א עמ' תנ"ג, עמ' תס"ב, ח"ב עמ' תקט"ז).
- (ו) חק וזמן (פרק ג' סעי' ח') – "בדיקת 'פאפ' (Pap smear) אינה מטמאה".
- (ז) הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' רצ"א) – "ולמעשה, לענין פאפ סמ"ר אף שהכניס לתוך המקור, אבל דק הוא וטהורה".
1. זרע שמואל (הע' ס"ז) – "וע"ש בט"ז ססק"י שלא דווקא שידועת שאותו מכה מוציא דם בפועל. אלא כל מכה כזאת שראוייה להוציא דם ג"כ יכולה לתלות בה (כגון פאפ סמ"ר) שידוע שמצוי לגרום מכה במקור שראוייה להוציא דם".
2. הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל סוף הע' ת"ג) – "[ג] ימים הראשונים של ז' נקיים] שיש להחמיר, אא"כ הוא שעת הדחק. [וכן החמיר באשה שעשתה פאפ סמ"ר ביום שני לז"נ, ואח"כ מצאה יותר מכגריס בבגדה של תחתון, אף שדינה כמכה שדרך להוציא דם (ע"ל הע' ס"ז)].".
- א. עי' סי' קצ"ו סעי' י', לשיטות ומר"מ.
2. מר"מ – באר משה (ח"ג סי' ק"נ, סי' קנ"א).

יא. התקן תוך רחמי (IUD).

1. מר"מ – פתחי הלכה (ארטסקול, ח"א עמ' תע"א, ח"ב עמ' תקכ"ד), הרב ד"ר מרדכי הלפרין (אסיא חס"ג עמ' קל"ח).
2. נשמת אברהם (דפו"ח סי' קצ"ד ס"ק ה' אות ו', הע' פ"ג, הע' פ"ה) – "הכנסת התקן תוך רחמי (IUD). בזמן הכנסת ההתקן ואחר כך יש דימום, כשברור שרובו בא מתפיסת צואר הרחם מבחוץ על ידי צבת אך גם יתכן שחלק הדם בא מהרחם כתוצאה מחזירת ההתקן - דהיינו דם מכה. אך ישנן חלק מהנשים שיש להן - במשך החדשים הראשונים אחר כן - דימום מהרחם שלא בזמן הוסת. קיימת מחלוקת בין רופאי נשים מומחים כשלדעת חלקם הדימום מהרחם בא מגירוי של הקרום הפנימי אחרי הכנסת ההתקן וממילא יהיה לדם זה דין של דם מכה כפי שיש לדם שבא מתפיסת צואר הרחם מבחוץ. אך לחלק אחר יש דיעה שאי אפשר לומר בביטחון שהדם לא בא מעיוות ויסות ההורמונים. עקב אי-הבהירות הנ"ל פסק מו"ר הגר"י נויבירט (שליט"א) [זצ"ל] שהיא טמאה וכן פוסק האג"מ [אהע"ז ח"ג סי' כא]. לכן, גם אם אין כל דימום רצוי שתבדוק עצמה כל יום במשך חודש ימים לודא שאין דימום קל מההתקן. גם בזמן כתיבת מהדורא זו לא מצאתי בספרי רפואה שום התייחסות לסיבת הדימום, רק שההתקן יכול לגרום גם לוסת מרובה וגם לדימומים בין וסת לוסת. ודברתי עם הרב ד"ר מרדכי הלפרין שליט"א (שהוא גם רופא נשים) ושאלתי אותו מה ההוכחות שדימום זה באמצע המחזור לא בה מעיוות של הוסת, וענה לי 'שרוב הסיכויים שמדובר על דם מכה'. ודברתי עם הגר"י ש' אלישיב (שליט"א) [זצ"ל] באלול תשס"ה והוא (שליט"א) [זצ"ל] ענה לי שהאשה טמאה לבעלה וששאלתי האם יועיל הלבשת בגדי צבעונים ענה לי 'אין זה כתם ואין אפשר להעלים עין מהעובדה שהדם בא מהמקור'. לעומתם, הראש"ל הגר"ע יוסף (שליט"א) [זצ"ל] כותב [טהרת הבית ח"א עמ' רנ"ג] שכל שהדימום לא בא בזמן הוסת הוא נחשב כדם

מכה והאשה טהורה. וראה לעיל סי' קפח ס"ק ב (עמ' קסא) מה שכתבתי בשמו. ואם ההתקן עצמו משחרר הורמון (פרוגסטרון) לכל הדעות נאמר שהוא הגורם לדימום והאשה טמאה".

3. נשמת אברהם (דפו"ח סי' קצ"ד ס"ק ה' אות ז', אסיא חנ"ט עמ' כ"ו אות ז') – "הוצאת התקן תוך רחמי (IUD). כתב לי הגרש"ז אויערבאך זצ"ל: התקן תוך רחמי לאחר שהרופא מוציא את ההתקן, יש לחשוש לפתיחת הקבר, עכ"ל. וא"ל רופא נשים שבהוצאת ההתקן בלאו"ה יש דימום קל מתוך הרחם".

(א) ששכ"ה (הג"ה על הגרש"ז א"צ"ל באסיא חנ"ט עמ' כ"ו אות ז') – "ואם בדק הרופא את האשה לאחר הוצאת ההתקן התוך-רחמי וראה פצע שממנו בא הדימום, האשה טהורה".

4. נשמת אברהם (דפו"ח סי' קצ"ד ס"ק ה' אות ח') – "הכנסת התקן באשה מסולקת דמים. שאלתי את הגרש"ז אויערבאך זצ"ל מה יהיה הדין באשה, חדשים אחר הלידה, שמניקה את בנה ועפ"י היתר ממורה הוראה הכניסו לה התקן תוך-רחמי למניעת הריון. האם כאשר תראה דם, מיד אחרי הכנסת ההתקן, עדיין תהיה טהורה שהרי היא מסולקת דמים עקב ההנקה והדם הוא דם מכה, או האם מכיון שידוע היום שיש נשים מניקות ובכל זאת רואות דם וסת, עדיין קיים אותו חשש שמא היא ספק נדה וטמאה. וכתב לי הגרש"ז אויערבאך זצ"ל: נלענ"ד שאינה חשובה כמסולקת דמים אך טוב להכניס את ההתקן כאשר עדיין לא טבלה מלידתה. ואם נאמר שהיא טהורה, מה יהיה הדין בחדשים הבאים כשהיא ממשיכה להניק את בנה אך רואה דם בבדיקה. אמנם סתם אשה שיש לה התקן תוך-רחמי ורואה דם הינה טמאה על אף מציאות ההתקן ואין אנו תולים שהדם הוא דם מכה מחמת ההתקן. אך כאן, כשהאשה מניקה, האם ניתן לתלות או ש'לא פלוג' והיא טמאה. וכתב לי הגרש"ז אויערבאך זצ"ל: מסתבר שהיא טהורה כשאינה טמאה מחמת פתיחת המקור. אך אח"כ חזר בו הגאון זצ"ל ואמר לי שהאשה טמאה על אף שאינה טמאה מחמת פתיחת המקור, ולא כפי שפסק קודם".

5. הגר"י ברקוביץ שליט"א (זרע שמואל הע' רצ"א) – "ולענין 'איי יו די', ג"כ אין בעיה לענין פתיחת המקור. אבל לאחר הכניסה, עלול לרחם להוציא מעט דם מקור. ולכן אם הכניסה בתוך שבעה נקיים, ואח"כ מצא טפה בבדיקה, אין לתלות מן הסתם שהוא דם מכה, וטמאה היא".

הגר"י ברקוביץ שליט"א (מכתב בדואר אלקטרוני) -

"How does insertion of a IUD affect the count? Does one have to be choshesh for hargashah? To do a bedikah afterwards? R' Y. Berkovits wrote: It doesn't affect the count. Supposedly the insertion only requires an opening that is smaller than the shiur המקור. פתיחת המקור. There is no חשש הרגשה (any more than (מי רגלים), and a בדיקה isn't required (other than the two regular daily בדיקות). However, if blood is found afterwards on a בדיקה, it will be מטמאה. It is not uncommon for the womb to release דם מקור as a reaction to the insertion of a IUD, this is not מכה דם".

הגר"י ברקוביץ שליט"א (מכתב בדואר אלקטרוני) -

"Rebbe said previously that if there is bleeding following insertion of an IUD, it is tamei because it is not uncommon for the makor to release blood as a reaction. What about the case of a woman who has an IUD and has extra bleeding at other times, for example during Shiva neki'im? Is that dam makka or is it also metamei? R' Y. Berkovits wrote: מטמא".

הגר"י ברקוביץ שליט"א (מכתב בדואר אלקטרוני) -

"Regarding spotting caused by an IUD is there makom lehakeil regarding bedikos? ie can the women just do a hefsek, 1 and 7? If so, assuming the IUD can continue to cause spotting, can she continue to be meikal with the bedikos the entire time the IUD is present? Thank you. R' Y. Berkovits wrote: If the spotting may be coming from irritation caused by the string, one only does one and seven. However, if the spotting is from the uterus (which is not uncommon for an IUD or pill to be causing,) being mekil is not ideal. It is difficult to see how one can consider the shivah nekiim ספורין ובדוקין knowing that had a bedikah been done one would have found blood. It is known that Rav Moshe was mekil for 1 and 7 for a woman that is spotting due to an IUD or pill. The sevarah is that a ראייה בלא הרגשה is only שבעה נקיים סותר שבעה נקיים, and in an issur d'rabonon one could rely on the deyois that hold 1 and 7 is enough. I recommend initially trying to do all the bedikos, but if necessary one could be mekil".

"אחר לידה ראוי לחזור וללמוד הלכות נדה והרחקות, כי מאחר שלא היו הלכות אלו נוגע למעשה

בחדשי הריון, יש חשש שנשכחו כמה עיקרי דינים"

נטעי גבריאל (פרק ק"ז סעי' י')